Digitized by Google

8
3-b
40

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
12 F
1

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

74.2.5

8-3-3.40.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

LAMPAS, SIVE
FAX ARTIVM LIBERALIVM,

HOC EST,

THESAVRVS CRITICVS,

N QVO INFINITIS LOCIS THEOLOGORUM, Iurisconsultorum, Medicorum, Philosophorum, Oratorum, Historicorum, Poëtarum, Grammaticorum, scripta supplentur, corriguntur, illustrantur, notantur,

Tomus Quintus.

Ex otiosa Bibliothecarum custodia erutus

A IANO GRVTERO.

Cum Indice & Locorum & Memorabilium.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PRODIT FRANCOFVRTI,
Sumptibus IONÆ RHODII Bibliopolæ.
M. DC. VII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRIB. AC GENEROSISS.

N. CHRISTOPHO-
.O, DN. MAVRITIO,

FRATRIBVS GERMANIS

GANS,

B. BARONIBVS IN PVTL

&c.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Electoratus Brandenburgici Mareschallis hereditariis, S. P.

SOLEBAT Cleanthes, *indoctos solâ formâ differre à brutis*; vulgoque alioqui fertur, *illiteratos tantũ discrepare à literatis, quantum Deus ab hominibus.* obuium est & illud: *Neq; in piscibus vox, neq; in indoctis quærenda virtus.* ›rouerbia profectò nunquam perennassent in ore ...um, nisi multum traxissent à vero; imò nisi ipsum : verum. Et sanè non dubitat scribere Aristoteles: *corpus valetudine, sic animus seruatur disciplinâ atque ...ione.* quod ipsum sic interpretatur Seneca: *Si Phi- ...aris benè est: valere enim, hoc demum est. sine hoc, æger ...imus, corpus quoque. etiamsi magnas habet vires; non ...quàm furiosi aut frenetici validum est.* Sed & asseue- ...nagnus à Græciâ Imperator, Basilius: *Quemadmo- ...ol cùm super terram non lucet, obscura sunt omnia atq; ...reta: ita in animo nullâ eruditione, nullis literis imbuto, ...a atque inordinata iacent vniuersa.* Adeo vt mirum

non sit cordatissimum quemque scriptorum tanti facere artes humaniores, vt indigitent, nunc *fundamenta omnium virtutum*, nunc *omnis industria atque laudis nutrices, imò parentes.* Hac certè de causâ factum est, vt prisci reges nihil haberent antiquius, quàm agnatâ prole, circumspicere sibi magistrum, cuius ratione, consilio, præceptis, pueritia liberorum & adolescentia foueretur. Extat hac de re epistola regum, Antigoni ad Zenonem, Philippi ad Aristotelem, cui postremo, quantum tribuerit Alexander ille Magnus, liquet ex voce eius vltrò fatente, *haud minus se ipsum Stagiritam amare quàm parentem suum: huius quidem beneficio viuere*, illius verò viuere καλῶς. Et verò plerosq; virorum Principum ab æuo vllo veteri, vel doctos fuisse, vel non fuisse ab eruditione alienos, exemplis innumeris testatum facerem, si apud alios loquerer, non apud vos, iuuenes Generosissimi; qui & à naturâ, & ab institutione, ita procliui estis in res omnes & artes honestas, vt nihil vos lateat dictorum scriptorumque veterum; præeuntibus vobis præstantissimis & in Musarum ac Mineruæ sinu educatis, pridem quidem Domino Acidalio, nunc verò Domino Zinzerlingo. Hoc solum tacere nescio: cùm maris imperio potirentur Mitylenenses, hanc modò sociis desciscentibus imposuisse pœnam vt prohiberent; γράμματα μὴ μανθάνειν τὺς παῖδας αὐτῶν, μηδὲ μουσικὴν διδάσκεσθαι. Arbitrabantur scilicet suppliciorũ omnium grauissimum in inscitiâ & ignorantiâ artium liberalium. Neq; aliud intelligebat Aristodemus tyrannus; qui occisorum à se patrum liberos, ex vrbe abire alium aliò voluit, & per rura sparsos degere, procul omnibus disciplinis atque studiis. Simili de causâ Iulianum apostatam scholis omnibus interdixisse Christianorũ soboli, plures conquesti sunt illius æui patres, meminitque disertè, & execratur, quamuis Ethnicus, Ammianus Marcellinus. Quæ cum ita sint, non malè merentur de orbe Christiano qui ad arcem illam eruditæ doctrinæ aut viam

faciunt,

int, aut muniunt; qui, inquam, monumenta Græ-
atina, è Bibliothecarum tenebris producunt in lu-
; aut iam productos, sed mendosos, sed laceros, sed
ortos, sed obscuros; purgant, integrant, corrigunt,
strant. Præstitum id largiter Auorum Patrumque
o, à viris ingenio, iudicioque nulli secundis. Sed nec
stro sæculo defuerunt, qui eidem rei operam mul-
n ponerent, homines notæ primariæ. Quod dictum
lui, ne quis auscultet nugiuendis istis nuperis, criti-
m nationem vniuersam subsannantibus, tanquã non
odò superuacuam, sed destitutam quoq; omni ratio-
e, imò sensu communi: vtpote qui anxiè solum inqui-
rent in auctorum bonorum verba & voces, rebus au-
em ipsis & fructibus, minimè attenderent; hoc est, vt
psorum vtar sermone, qui circa testas & cortices po-
morum, toti essent; ad nucleum, ad carnem, ad medul-
am, ne respicerent quidem. O malignos! o falsos! quin
omninò contra est. tanto enim magis examinamus mẽ-
tem scriptorum, quantò pensiculatius narrationum cir-
cumstantias versamus ac perpendimus; inspectis non
solum vocabulis singulis, sed & syllabis. Id, vt de me
non dico, neque ius est; ita de infinitis aliis clarè affir-
mare non erubescam; vel centum dare paratus huius
ordinis, qui non paulò melius, distinctiusq; & intelli-
gant & interpretentur omne genus auctorũ, historias
sacras, profanas, diuina denique atque humana omnia,
quàm illi ipsi quos dixi, & quos non dixi. Nimirum ma-
gni illi viri, & olim, & nunc etiam hodie, à contempla-
tione rerum grauiorum descendentes ad verba; ope-
ram illam habent habebantq; non primariam, non per-
petuam, sed perfunctoriã, sed subcisiuam: est inquam,
critice ipsis, nõ merces, sed accessio. Quod si fortè vnus
atq; alter diutius Philologiæ adsederit, studiorum gra-
uiorum penè oblitus; at iniquissimũ fuerit, crimen pau-
corum transfundere in omnes. crimen voco, sed in quo
tamen nihil criminis. Millies enim hoc agere malim,

quàm aut studiorum petere fructum stipe aduocationum, capturisue rerum iudicandarum; aut adeò aulicis auris non vnis variè iactari, & ne tunc demum inchoare vitam, cùm moriendum est. nam vt me aliquis vocet ad militiam; eodem iure inuitet etiam ad latrocinium, ad furta, ad scelera & flagitia alia omnia, quibus virtutibus hodierna & constat, & censetur, quare & ei nomen ferè dant, è nobilitate, è plebe, moribus aut fortunâ profligatissimus quisque. Hæc rursus ita dicta velim pro Philologis, non quasi me eorum vnum faciam; sed quatenus ordinis illius & innocentię & simplicitati bene factum volo. Amo enim venerorq; Philologiam, & qui circa eam operantur omnes, omnes: hactenus tamen vt paucos excipiã, è terráne an ex inferis natos, qui abiectâ omni veste modestiæ, abutuntur arte innoxiâ ad ambitionem suam, ad odium, ad petulantiam; in eo toti, non vt Literarum iustis perduellibus legitimo stylo resistant victoriaq; partâ augeant Ducis suæ pomæria: sed vt libidini suæ satisfaciant: in tantum vt, proh pudor! omissis aduersariis, commilitones suos tantũmodò, vexent, lædant, occidant: occidant, inquam, non solum votis, sed & vocibus, puri fortasse manu, at cruenti mente. Verum has disciplinarum meliorum vomicas, moribus suis relinqui melius est, in eis & per eos condignum tandem aliquando inuenturas supplicium. Itaq; ad vos me conuerto, iuuenũ generosissimi, gratulorq; verâ nobilitate dignam hanc vobis mentem; per quam factũ est, vt patriâ spretâ, & tot in eâ illiciis, magno sumptu, maiore periculo, maximâ molestiâ viuatis in alieno, non vt aurum & opes, aliaq; vulgo in votis, largiter adsequamini; sed disciplinas humaniores, sed cultum ingenij. Gratulor, inquam, ambobus hanc mentem, ac Deum optimum maximũ quæso obtestorque, vt indefesso isto peregrinationis literatæ itinere, omnia vobis contingant ex animi sententiâ; quò aliquot post annos in patriam reduces, eidem sitis & ornamẽto & pręsidio.

quid

ni enim id ipſum de vobis polliceamur? non ſo-
in omnia virtutum exempla genitis; ſed ita iam
ac ſupra ætatem res & artes liberales edoctis, vt eru-
iſſimus optimusq; quiſq; non tam vos fauentiâ di-
etur; quam admiratione non tam amore, quàm cul-
Macte hac rarâ ordinis veſtri virtute, Marchiaci cœli
derum par inclitũ! eodemq; ardoris impetu, eadem
quà hactenus, trepidate porrò per Virtutis, per Ho-
oris commune templum, ad Famam, ad Gloriam, ad
ternitatem. Ego ſanè, quod vnum queo, alacritatem
tam veſtram vltroneam, & vocis & animi adclamatio-
e plauſuq; proſequor, proſequarq; libēs meritò. quid
i enim? ſic à vobis dilectus, ſic æſtimatus, vt qui reue-
a nullo cenſear loco haud infimo tamē ponar ſubſellio
nter eos qui Muſas ac Charites, quoſq; Muſæ ac Chari-
es, temerè amplexantur. Verum quàm magis hæc ani-
mi veſtri prolixitas gratuita eſt, tam magis etiam veſtræ
benignitati debeo deuincior que. Quod ipſum æs, dum
recogito ac retracto, nō, qua ratione id plenè diſſoluam
cum fœnore (queî hoc poſſim, ille perpetuò exul, ille
perpetuò funeſtus?) ſed potius quomodo planè intel-
ligatis, eſſe mihi votorum præcipuum, vt eo ſim apud
vos loco, quo qui debiti ſui amplitudinē legitima pro-
feſſione redimunt; ecce vobis Tomum hunc Critico-
rum, ſignantē frontiſpicij ſui veſtibulo, breuibus quaſi
punctis, meum nomen, veſtrumq; meritum: forſan ri-
dicule; ſed ſic tamen, vt extet obſeruantiæ in vos peren-
naturæ, ſincerique cultus nunquam intermorituræ ar-
rha, imò ara.

Generoſiſs. Familiæ Ganſiæ,
meritiſsimo veſtro,
addictiſsimus

IANVS GRVTERVS.

SYL-

SYLLABVS CRITICORUM volumine isto contentorum.

Francisci Modij Nouantiquæ lectiones. Pag. 1.
Lucæ Fruterij collectanea verisimilia, longè pleniora quàm hactenus excusa. 330
Eiusdem Epistolæ Philologicæ. 384
Henrici Stephani Schediasmata. Suppl. pag. 1.
Iacobi Nicolai Loensis, Miscellaneorum Epiphyllides, iam primum publicatæ. 255

FRAN-

RANCISCI MO-
I NOVANTIQVAE LE-
TIONES, TRIBVTÆ IN EPI-
stolas centum, & quod excurrit.

EPISTOLA PRIMA.

Franciscus Modius illustri Comiti Carolo Egmondano S.

ITA erit mi suauissime Carole; ibit ad te propediem Silius Italicus tuus, nostra opera, si non integer, certe minus mutilus, & minus vitiosus, quam hactenus circumfertur. Interea specimen tibi esse poterunt eorum, quæ in poetam hunc meditamur, sequentes

e Elephanto incensum tergo castellum ferente lib. IX. I. Silius versu auctus lib. IX. versu IↃCXIV.

t:

r impatiens, & magni corporis æstu:
c vicini tandem se fluminis vndis
pitem dedit, &c.

m vno versu auctius:

r impatiens, & magni corporis æstu
t que huc iactas accendit belua flammas,
: vicini tandem se fluminis vndis
item dedit. Præcessit paulo in eadem re:

collectis fumantia lucent
Elephantorum flammis, raptusq; sonoro
dax vento per propugnacula fertur. II. Idem emendatus versu IↃCIV.

Marsus ——— *partusq; sonoro Ignis edax vento*, id est, *comparatus & auctus.* nimirum legendum esse: *pastusq; nis edax vento.* Longobardicum *r* ab *s* scriptura non tur. Mox est:

vt qui castella per altos III. Et versu IↃCXXIII. bis.
nat munita locos, atque obsidet arces,
digna viro, fortuna & digna secunda,

Extulerat dextram adq; aduersum comminus ensem
Mutius infelix ausi, sed stridula anhelum
Feruorem effundens monstri manus, abstulit aeri
Implicitum nexu, diroq; ligamine torsit,
Et superas alte miserum iaculata per auras
Tellure elisit, ac flexit (flebile) membris.

recta scriptura est:

——*vt qui castella per altos*
Oppugnat munita locos, atque assidet arces,
Ausus digna viro, fortuna digna secunda,
Extulerat dextram atq; aduersus comminus ensem
Mincius infelix ausi, sed stridula anhelum
Feruorem effundens monstri manus, abstulit aeri
Implicitum nexu, diroq; ligamine torsit,
Et superas alte miserum iaculata per auras
Telluri elisis afflixit (flebile) membris.

dico scribendum *assidet*, non *obsidet*. quod ita & membranæ habeant, & alio loco quoque Silius loquatur hoc modo, dum ait lib. XII

IV. Item lib. XII. versu CCCCLIII. *Assessos Capua muros, claustra ipsa reuell. Portarum.* etsi etiam eo loco male editiones *obsessos*. Aio emendandum: *Telluri elisis afflixit (flebile) membris.* nempe quia ductus literarum & res ipsa huc me trahebant, vulgata lectione contaminata plane & nullum commodum sensum eiiciente; posset tamen etiam *affixit* legi, vt dixit Horatius:

Atq; affigit humi diuinæ particulam auræ sed ego malui, quod a vulgata scriptura quam minimum recederet, sequi. Libro sequenti:

V. Ac rursus lib. X. versu LXXXII. bis.

At coniunx Iouis, vt Paullum depellere dictis
Nequiquam fuit, & consul non desinit ire;
In faciem Mauri rursus mutata Gelastæ
Aduocat ignauum saua ad certamina Pœnum.

in quibus peccat large interpres; sed quo æquior illi sis, a libris corruptis ipse quoque corruptus *consul non desinit ire* in Annibalem scilicet, inquit, vera cum sit lectio. *& consul non desinit ira.* quod valet, in ira persistit. sæpe isto modo & libenter admodum loquitur Silius, qui & quarto quoque a me allegato versu emendandus est, reponendo pro vulgatis illis sordibus meris, *Aduocat ignauum saua ad certamina Pœnum*, hunc versum ex membranis depromtum: *Aduocat ignarum sauo a certamine Pœnum.* est autem imitatio Virgiliana, apud quem Iuno Turnum induta simulacrum Æneæ, fugienti similis, & sensim cedens, a prælio subducit. Mox:

VI. Iterum ver-

Haud secus ac Libyca fœta tellure leæna

Inua-

nuadunt rapidi iam dudum, & inania tentant
Nondum sat firmo catuli certamina dente.
ituendus & hic mihi Silio versus, qui nescio quorum scelere omnibus editionibus abest & deest, correctis aliis hoc mo.
:

su auct u vers. CCXIV. & emendatus in reliquis.

Haud secus ac Libycam fœta tellure leænam
Venator premit obsesso cum Maurus in antro,
Inuadunt rabidi iam dudum, & inania tentant
Nondum sat fi mo catuli certamina dente.
parat filios Christæ, pro patre sene contra Annibalem de-
antes, catulis leænę pro matre cum venatoribus congress.
ost paucula:

VII.
Et emendatus vers. CL.

—fratrisq; videt labentia membra
Quarentis, quem funda procul per inane voluta
pierat. nihili est illud, *Quarentis*, faciendumque ex eo,
rcentis, quod Virgilio quoque nomen est. De Paullo con-
ta ait:

VIII.
Et versu CCXXXVIII.

—atq; undanti puluere anhelans
dit terribilis clypeum super. referunt membranæ: *atque vn-*
vulnere anhelans. & recte referunt. Sed iam, Carole gene-
ime, Belgicæ nostræ delicium & amor, finem facio: reliqua
apud ipsum Silium, & toto hoc passim libro melius le-
nam hic tantum gustum quendam nostri in hunc poetam
atus tibi præbere consilium mihi est, quare vale dulce
meum, & ad summum virtutum literarumque cacumen,
eruditissimo & optimo viro Hieronymo Berchemio, cui
am iam nunc debes, plus etiam olim debiturus es, eniti
:.

EPISTOLA II.

Franc. Modius Ioanni Posthio Archiatro
VVirzeburgico. S.

Emitto tibi, amicissime Posthi, tres illos membranaceos
manu exaratos epistolarum Senecæ, non vita minus, quã
sione philosophi, codices, quorum mihi tua intercessio-
s nuper concessus fuit, vt tu apud eorum dominos com-
m fidem nostram liberes, quæris quid mihi placuerint, &
notæ sint: locus hic vnicus Epist. XXXI. & in vulgaris, & in
s aliis libris ob obscuritatem vitiosissimus, & aliter at-
iter deprauatus, integer in iis, indicio esse poterit. *Itaque,*
, in vanum operosos culpauerim: rursus ad honesta nitentes,
magis incubuerint, minusq; sibi vinci ac strigare permise-
lmirabor & clamabo, tãto melior surge, & inspira, & cliui
uno, si potes, spiritu exsupera. vbi qd sit *strigare*, & vnde sum-

I.
Seneca phil. emendatus Epist. XXXI.

ta locutio ista huc inmigrarit, docebit te ex Plinio & Hygino eruditissimus Turnebus: interea dum nos tibi pauca etiam alia
II. Et epistola V. ex iisdem libris, ne gratuitam tuam in illorum vsu mihi impetrando operam fuisse querare, concinnamus. Epist. v. *Quemadmodum eadem cathena & custodem & militem copulat, sic ista, quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt*. nihili lectio. quis enim hic custos, nisi miles? rursus, quis miles, nisi custos? plane scribendum volentibus iubentibus membranis vestrarum bibliothecarum, *& custodiā & militem copulat*. Solebat, Vlpiano teste, æstimari, essetne reus in carcerem coniiciendus, an militi tradendus, vel fideiussoribus committendus: fereque nisi tam graue scelus admissum esset, vt supplicium carceris pœna præcedere deberet, militibus sontes assignabantur, dicti custodiæ ab eo, quod patiebantur, toto titulo ff. de reorum custodia & exhibitione. nominatim ibi: *si custodia se interfecerit, vel præcipitauerit, militis culpa adscribitur*. Et alibi: *Ne quis receptam custodiam sine caussa dimittat, mandatis ita cauetur, &c.* hinc clarum illud Suet. cap. XIV. Domitiano: *Nec nisi secreto atque solus pleraq; custodias audiebat, receptis quidem in manu cathenis*. Tibullus tamen maluit proprie magis dicere: *Sed pretium si grande feras, custodia victa est*. pro iis, qui obseruandis heris apponebantur. Porro, quod dicere supra me fugit, non recte glossographi ad allegatum iam titulum de reorum custodia exponunt *militem* pro *nuntio communis*, vt ex cap vltimo ibid. colligere licet, & D. Hadriani item constitutione, qui militem negligenter se in custodia asseruanda gerentem in deteriorem militiam dari iussit. Idem error Doctores istos habet in expositione *caligati militis*. sed nos hoc agamus.

III. Epistola III. Epist. III. *Itaque si priore illo verbo quasi publico vsus es, & sic illum amicum vocasti, quomodo omnes candidatos, bonos viros dicimus, quomodo obuios, si nomen non succurrit, dominos salutamus. Hoc abierit. Sed si aliquem, &c.* vnica litera immutata, & vocali prima in locum quartæ substituta, Senecæ suæ locutionis elegantia constabit, legendo: *hac abierit*. quod valet, hac

IV. Epistola IV. via, hac ratione, hoc modo excusari dictum tuum potest. Epist. IV. *Difficile est inquis animum producere ad contemptum animæ*. rectæ membranæ: *Difficile est, inquis, animum perducere ad contemtionem animæ*. recte inquam, & vide modo locum, Posthi

V. Ead. Epistol. meecum facies. Eadem Epistola: *Hoc quotidie meditare, vt possis æquo animo vitam relinquere, quam multi sic amplectuntur, & tenent, quomodo qui a torrente rapiuntur in spinas & aspera*. non negabis veram esse lectionem membranarum: *Hoc quotidie meditare, vt possis æquo animo vitam relinquere; quam multi sic amplectuntur & tenent, quomodo qui aqua torrente rapiuntur, spinas & aspera*. amplectuntur & tenent. f.

Adhuc

huc eadem Epistola: *De Pompeii capite pupillus & spado tu-* VI. *Adhuc ex* ? *epist.*
ntentiam. ita etiam alii auctores tradunt, malunt tamen
i libri omnes: *De Pompeii capite pusio & spado tulere sen-*
m. quale sit, ipsi viderint, Ibid. mox: *At si forte in manus* VII. *Eadem ?*
m incideris, victor te duci iubebit: eo nempe momento, quo *sua epist.*
u. abundat vox, *momento*, inducendaque adeo est, ex
ranatum auctoritate dicit hoc Seneca: Si in hostium
s incideris, extremum scilicet malorum hoc erit, quod te
rtem duci iubebit, ad quam alioqui natura ipsa te duce-
empe ignorabant vsum verbi, *ducere*. qui τὸ *momento* huc
lerunt Epistol. v. *Asperum incultum, & intonsum caput, &* VIII. *Epistola v.*
entiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile hu-
itum, & quidquid aliud ambitionem peruersa via sequitur
r. paulo melius m s. *Asperum cultu, & intonsum caput, &c.*
de iis est, qui barba & cultus horriditate philosophum
untur. Epist vi. *Quidni multa habeam, quæ debeant corrigi,*
tenuari, quæ attolli? scribe: *Quidni multa habeam, quæ de-* IX. *Epistola vi.*
colligi, quæ extenuari, quæ attolli? sparsa, & dissoluta colli-
ır, tumida & grandia extenuantur; abiecta, & demissa at-
tur, sæpeque adeo ita loquitur Seneca, qui & mox ait: X.
m itaque ipsos tibi libros, & ne multum operæ impendas, *Eadem epist.*
assim profutura sectaris, imponam notas, vt ad ipsas proti-
ua probo & miror, accedas. rectum est: *imponam notulas, vt*
a protinus, quæ probo & miror, accedas. sed exilius hoc,
vt moneri debuerit. Vale, mi Posthi, IV. Kl. Augusti CIↃ.
XXII. VVirzeburgi.

EPISTOLA III.

Franc. Modius Iusto Lipsio S.

ara Vbiorum, cuius apud Tacitum tuum, Lipsi amicis-
ime, mentio est, hęc nunc ad te mitto, quæ nuper totidem
, imo iisdem, ad me scripsit Iuris & antiquitatis peritissi-
acobus Campius. *Aram Vbiorum*, inquit, *existimo inibi* *Epistola Iacobi Campii IC. de Ara Vbiorum.*
isse, vbi nunc est oppidum Bonna. Nam Tacitus aram apud
primæ legionis posuit. Ait enim legatos ab senatu regressos a-
ram Vbiorum, Germanicum adiisse: Duas ibi legiones, Pri-
atque Vigesimam hyemasse: Ac Plancum legationis princi-
tumultu & furore militum periclitantem, in castris Primæ
subsidium quæsisse, illic signa & aquilam amplexum, reli-
sese tutatum. Ac castra Primæ legionis prope Bonnam sita
ex eodem Tacito patet, cum libro XX. Bonnam hyberna Primæ
is nominat. Cur vero initio suæ historiæ Tacitus Bonnæ
onem non faciat, caussa est, quod locus ille, vbi nunc vrbs est,
iturna legionum in eo commoratione demum frequentari, &
de nominis eius, cuius ante castra fuissent, formam ædificari

cœptus sit, ut de Veteribus auctor eodem libro scribit: Vallum muresq; firmabant, subuersa longa pacis opera, haud procul castris in modum municipii exstructa. Et nosti, Modi, ex Eumenii ad præsidem Galliæ oratione, sæpe ciuitates deuotissimarum legionum hyberna, quæ resides aquas, nouosq; amnes fessis urbium visceribus infunderent, expetiisse. Iam perpetua fuisse Bonnæ Primæ legionis hyberna, quamdiu Rheni ripam Romanæ legiones insederunt, præter Tacitum etiam Ptolomæus indicio est, qui Bonnæ legionem Primam attribuit, durauitq; ad Caroli Magni & Ludouici usq; tempora, ut urbs Bonna Castra Bonnensia diceretur, passimque in antiquis Ecclesiæ nostræ monimentis oppidum Castrobonnense indigetatur. Quid, quod hodieq; ea stāt certissima castrorum indicia, haud procul oppido, ubi nunc nobilium virginū collegium est, Diedekirchen vulgo dictum, ad portam, quæ Coloniam Agrippinam ducit? Ac non procul hinc villa ædificiumq; peruetustum imminens ripæ Rheni, quod a vigilum stationib. (nisi me fallit coniectura) nomen etiamnum retinet Vigelshouen, sub cuius fundo cum flumen siccioribus æstatib. a ripa recedit, in ipso alueo, & vineis, quas nobilissimi vini feracissimas vicinas habet, veterum numismatum ab Augusto, Tiberio, Nerone, ad Græcos usq; Imperatores Constantinos, Valentinianos, magna copia reperitur. Adhæc vasa ēt effodiuntur antiqui plane operis, & Latinis verbis variè inscripta. Conspicitur præterea aquæductus structilis, qui in Rhenum excurrit, haud ambigua castrorum indicia. Sed redeamus iam ad Tacitum, cuius distantia inter Aram Vbior. & Vetera Bonnæ ab eisdem interstitium plane respondet: loquens.n.de Quincta & Vndevigesima legionib. ait, eas apud sexagesimum lapidem, in loco, cui Vetera nomen esset, hybernasse, quæ ratio nostræ ratiocinationi plane & omnino congruens est: tanto enim interuallo oppidum Xanctensium (Vetera hæc fuerunt) Bonna distat. Fuit cum existimarem hanc Vbiorum aram sitam fuisse in arce Godesberg, quæ est Archiepiscopi Coloniensis, ad V. fere lapidem supra Bonnam, quod illic fanum Æsculapii fuisse, ex inscriptione antiqui lapidis constaret, & verisimile videretur, aram in editiore loco positam. Hocque adeo mihi persuaserat illustris Noua Aquila Comes Hermannus, antiquitatis & historiarum olim peritissimus. Persuaseram & ego communibus quibusdam amicis, cum eis in ædibus meis e murorum pinnis arcem illam ostenderem. Sed errauimus, si non toto cœlo, quod aiunt, certe bona eius parte: nam & nimis longe a Primæ legionis castris abest, nec alia sunt vestigia, quam lapidis istius Æsculapiani, verisimiliusque adeo est, Romanos longo post tempore, cum Bonnam incolerent, sanitatis Deo illic sacellum constituisse, in quo quidem ipso etiam suum quidem, sed acceptum a Græcis morem obseruarunt, quo, auctore Plutarcho, & in locis editis, & extra oppida, fana huic Deo ponebantur. Sed, quo certius etiam credas

non

rrasse, inuenimus nunc nuper Berchemius & ego lapidem a, in publica via negligenter locatum, cuius litera rotarum tu exesa inscriptionem indicant huius rei magis congruen-Testatur enim ille templum Martis inibi fuisse, tunc vetusta-lapsum, ac temporibus Diocletiani & Maximiani AA.a restauratum. Vtriusque lapidis inscriptionem tibi transmit-que adeo consulo, Modi, absurdene adeo factum putes, qui cerit, Vbios, cum ab Augusto in Galliam traducti, & in pro-s Rheno agris collocati essent, aram constituisse, ad quam iu-randi Deorumque religione se adstringerent, in fide mansu-Quod si tibi credibile videbitur, videbitur, haud dubie, & Marti eos potissimum sacram illam voluisse. Cuius Dei nomine iurisiurandi formula potius conciperetur, quam, quem gens hac præcipuo semper honore coluit? Sed & nquillus tradit, Augustum quorundam Barbarorum prin-in ada Martis vltoris iurare coegisse, mansuros se in & pace, quam peterent. Illud est, quod mihi non satis pla-quod adiectum hic Marti & attributum prope otiosum vide-, nisi si tu aliter statues, & ideo ad rem facere putabis, vt per significentur Vbii, non pacem tantum culturi ipsi, sed militaturi m ad hoc deinceps aduersus hostes Romani nominis, & scri-certe de iis Tacitus in libello De moribus Germanorum: expe-ento fidei super ipsam Rheni ripam collocatos, vt arcerent, non ustodirentur. Et hac quidem de Ara Vbiorum qua dicerem, habebam, qua si forte tibi, Modi, non placebunt: dicamus sane os solenti tum consuetudine Augusto aram constituisse, in me-riam beneficii, quo ab eo traducti, siue ab Agrippa militia toriaque Augusti, vt Tacitus ait, socio, in fidem accepti, & in ximis Rheno agris collocati fuerunt, additis sacrificiis, dele-que ex primoribus gentis sacerdotibus, in quibus fuit Sigismun-Segestis filius, qui sacerdos apud Aram Vbiorum creatus, icientibus Germanis vitas ruperat, profugus ad rebelles. Augusto Ara dedicata Lugduni, sacerdote creato C. lio Vercondari Æduo, Iul. Antonio & Fab. Africano Coss. eidem Augusto Narbone Ara in foro posita est, certisque ibus dedicata, vt statis diebus eius numini supplicaretur, ho-que immolarentur, T. Statilio Tauro, M. Aimilio Lepido Coss. habet inscriptio marmoris, quam edidit Elias Vinetus in Au-nium. Sic in Britannia templum D. Claudio constitutum, quasi rba aterna dominationis. Denique de Augusto quidem auctor ranquillus, pleraq; prouinciarum prater templa & aras, ludos oque quinquennales pene oppidatim ei constituisse. Vt iam nihil irum videri possit, si & Vbii Aram Augusto dicauerint, adhibi-s in hoc ceremoniis, vt in specie religionis suam erga principem, op. Q. Rom probarent fidē. Nam vt eos a fœda & perniciosa adula-

Suetonius in Claudio Florus Epitome lib. CXXXIX. historia Liuiana.

tione, qua postea inoleuit, vt pro Deo Augustus haberetur, eximamus; quid prohibet dicere, Vbios aeterna memoria & reuerentia erga Augustum Aram collocasse? Quod ego tamen vt tibi, Modi, probem, non laboro: ego inquam, qui Arae huius situm & regionem indicasse contentus, religionem, quam in ea coluerunt, Augustiq; ἀποθέωσιν, cum Arminio Germano rideo, cum Tertulliano etiam detestor. Habes mi Lipsi, doctissimi viri super hac re sententiam, quam vt tua comprobari, aut argumentis alioqui debilitari vehementer optem, ita ne quid hic deesse posset tibi, quoquo modo huc pertinens, placuit inscriptiones, de quibus agit Campius, hic subiungere, si quid forte in alterutram partem apud te valere possent. Vale. In arce Godesberg.

FORTVNIS
SALVTARIBVS∴
AESCVLAPIO HYG∴
Q. VENIDIVS RVF∴
MARIVS MAXIM∴
CALVINIANV∴
LEG. LEG. I.M. P∴
LEG. AVG. ⁝ ⁝ ⁝ PR.
PROVINC. CL H C∴
D∴∴∴

1 HYGIAE Q puto fuisse. videatur Thesaurus antiquitatis H. Goltzii nostri. & Aldi Orthographia cũ aliis tum inprimis pag. 171.

Bonnae

IN H. DD.
PRO. SALVTE. IMPP.
DIOCLETIANI ET MAXIMI
ANI. AVGG. CONSTANTI∴
ET MAXIMIANI. NOBB.
CAESS. TEMPLVM MARTI∴
ILITARIS. VETVSTATE COL
LAPSVM. AVR. SI ... TVS PRAE
FEC. I M. S. A. SOLO. RESTI
TVIT. DIE XIII. KAL. OC.
∴VS CO ... ANVLINO COS.

2. *Idest, Tusco & Annulino Coss. quorũ consulatus incidit in annũ Christi 295.*

EPISTOLA IV.

Franc. Modius Philippo de Croy, Domino de Santpye, &c. S.

Correxi passim, quod potuit, Philippe generosiss. in his Epist. Silium Italicum, quem mox intentiore etiam cura emendatum, & ad principes poetarum Homerum atque Virgilium, praeter ceteros, collatum, Comiti Carolo Egmondano missurus sum. Quem Comitem Carolum quia non ignoro tibi esse in ... culis, tum etiam, vt nostrae quoque amicitiae, olim in eiusdem illustris Comitis Caroli familia Coloniae Agrippinae

initae

publicum aliquod exstet testimonium, has tibi in belli secundi buccinatore notas dare, dedicare placuit. Lib. u 561.

I. Silius Italicus emendatus lib. XV. versu IↃLXI.

l ecti abit, atq; ascendens visa pauentem
rahere, & fractis turmas propellere portis,

erit: *atq; abscedens visa pauentem attrahere, &c.* sed pu- hoc, vt etiam istud:

II. Et versu IↃLXXIII.

——*& Achemonio velocior arcu, Euolat.* pro quo legen- t: ——*& Achemonie velocior arcu, Euolat.* Pro- :

tot Armeniis armatur Susa sagittis,
Spicula quot nostro pectore fixit amor.

III. Item versu IↃLXXXV. ter.

5. Scilicet Asdrubalem inuadant ad pralia soli :
bali satis esse nequit, iam rursus vbi arma
rtisse suo cognorit deuia vallo,
arum portis Pœnum: venisse superbo
fratri certet, cui maxima gloria cedat
s deleta, fremit amens corde sub vno
patrum, ac magno interea meditatur amore
andi decoris, quondam se fine minanti
o eripiat, &c. locus est de trepidatione Romanorum, ero ipsi Annibali impar, castra, quæ ei aduersa habebat, otiore exercitus parte reliquisset, vt se Liuio Salinatori geret, & ita opponeret Asdrubali, qui in Italiam iam it- , vt fratris Annibalis copiis suas misceret, sed qui locus mum melius habebit, cum ita perscribetur:

:et Asdrubalem inuadat, qui ad pralia soli
ibali satis esse nequit: iam rursus vbi arma
rtisse suo cognorit deuia vallo,
rum portis Pœnum, venisse superbo
fratri certet, cui maxima gloria cedat
s deleta, fremit amens corde sub imo
patrum, ac magno interea meditatur amore
andi decoris, quo nam se fine minanti

IV. Et versu IↃXCVII. bis, ter.

itio eripiat, &c. emendationum rationes claræ sunt o igitur ad proxima illa, & vix versib. quatuor distantia o Salinatore:

geris quondam, scitusq; accendere Martem
uerat, primo clarus pugnator in auo:
falso lasus non aqui crimine vulgi
tus ruris tristes absconderat annos.
postquam grauior moles terrorq; periclo
bat propiore virum, reuocatus ad arma
casis ducibus, patria deuouerat iram.
on Asdrubalem fraudes latuere recentum

Armorum, quanquam tenebris nox texerat astus.
Pulueris in clypeis vestigia visa monebant. corrigo locis 4. hos versus, scriboq; ex fide vetusti codicis:

Virgil. —quo non præstantior alter Ære ciere viros, Martemq; accendere cantu.

Belliger is quondam, scitusq; accendere Martem
Floruerat primo clarus pugnator in æuo:
Mox falso læsus non æqui crimine vulgi
Secretis ruris tristes absconderat annos.
Sed postquam grauior moles terrorq; pericle
Poscebat propiore virum, reuocatus ad arma
Tot cæsis ducibus, patriæ deuouerat iram.
At non Asdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum quanquam tenebris nox texerat astus.
Pulueris in clypeis vestigia visa mouebant.

V. *Et versu* ꟾↄCXX.

Versu 620. defugiente Asdrubale cum exercitu, postquam Neronem Liuio se coniunxisset, certis indiciis cognouerat:
Accelerant, vitant socios, sed percita falli
Sub tanto motu tellus nequit. Vitant socios, inquit interpres, eos puta, qui relictis signis passim se quieti per campos dederant. Interpretatio satis expedita, sed quæ male memor videatur disciplinæ militaris, cuius iure hi non tantum vitarentur, sed in soporem perpetuum collocarentur. nimirum legendum esse: *Accelerant vitantq; sonos* statim:

VI. *Et versu* ꟾↄCXXXII. *bis.*

——iam tela bibunt permissa cruorem.
Hinc iussa Pœnum fugientem sistere penna
Dicta volitant, hinc lancea turbine nigro
Fert letum cuicunq; viro, quem prendidit ictus.
Deponunt abitus curaas, trepidiq; coactas
Consistunt acies, & spes ad praua vertunt. manifeste corrigendum: *——iam tela bibunt præmissa cruorem:*
Hinc iussa Pœnum fugientem sistere penna
Dicta volitant, hinc lancea turbine nigro
Fert letum cuicunq; viro, quem prenderit ictus.
Deponunt abitus curam, trepidiq; coactas
Constituunt acies, &c. Vale.

EPISTOLA V.

Franc. Modius Francisco Nansio apud Francenates in Flandria Senatori P. P. S.

I. *Cicero prima Catilinaria notatus.*

Mitto ad te virum omnium literatissimum, cognate Nansi, hæc de literis, & in literis. Prima Ciceronis Catilinaria locus est a Lambino nescio quomodo silentio præteritus, qui tamen non satis probus videtur, atque ita passim legitur: *Nox nulla intercessit, interfectus est propter quasdam seditionum suspiciones C. Gracchus, clarissimo patre natus, auis, maioribus.* hic dico locus non satis est integer, legendumque procul dubio ex mem-

ranatum Colonienſium conſilio: *Nox nulla interceſſit* ... *ctus eſt propter quaſdam ſeditionum ſuſpicionis C. Grac* ... *clariſſimo patre, auo, maioribus.* Vides & agnoſcis opinor, nſi, tu, inquam, cui Cicero eſt familiariſſimus, Ciceronia- ocutionem: ſciſque ſæpius ea Oratorum principem eſſe. Sequitur: *Verum ego hoc, quod iam pridem factum eſſe opor- rta de cauſſa nondum adducor, vt faciam. tum deniq; inter- te, cum iam nemo tam improbus, tam perditus, tam tui ſi- nueniri poterit, qui id non iure factum eſſe fateatur.* Lambi- t extare in vet. cod. *te interficiam.* ego membranis fretus ibendum: *Tum deniq; interficere.* & ita me ames meren- Nanſi, ita te Muſæ, vt hoc germanum eſt noſtri Tullii. lit: *Si te iam Catilina comprehendi, ſi interfici iuſſero, &c.* n illud, quod præcedit, impoſuit vulgatæ ſcripturæ au- us, cum tamen illud ad allegata a me poſterius perti- eoque ſignificet Cicero nondum ſe poſſe adduci vt Cati- comprehendi, vt interfici iubeat. poſt paucos verſus: *Et- quid eſt, Catilina, quod iam amplius exſpectes, ſi neque nox is obſcurare cœtus nefarios, nec priuata domus parietib. con- vocem coniurationis tua poteſt, ſi illuſtrantur, ſi erumpunt.* ? hic primum *voces*, non *vocem*, quod vet. libri recte im- nt, legendum cenſeo, quod vt extra controuerſiam futu- xiſtimo, ita illud non futurum ſcio, quod libenter hic *e- ntur*, pro *illuſtrantur* legerim, cauſa ea, quod eleganti hora eluſtrare pro palam facere dici poſſit a luſtris fera- vnde ille arte a venatoribus in lucem & in apertum eli- ur, ac protrahuntur, aut ſi hoc minus placet, vt certe mi- laceat præ eo, quod iam dicam, dicemus Ciceronem di- *luſtrantur*, pro e luſtris, hoc eſt, e lupanaribus proferun- accedit ſane hoc prope, ſiue ad id, quod de priuatis ędi- n quibus verſaretur Catilina præceſſit, quos Cicero luſtra anaria ſubinde appellare ſolet, ſiue ad illud, quod, vt ex ſtio conſtat, meretricis indicio Cicero de Catilinæ coniu- ne cognouerit. Videbitur ſcio hoc fortaſſe nonnullis in- ſius, quam verius ac longius omnino petitum: mihi ta- quicquid, id eſt, ita diſplicere non potuit, vt non hic ad- ndum putarem, præſertim, cum Nonium videam, vbi hęc non *illuſtrantur*, ſed *luſtrantur* legere, quod ille pateface- terpretatur, & hoc non parum haud dubie noſtram opi- em confirmare, aut certe adiuuare videtur. Si e- luſtrare patefacere ſignificat, multo magis & rectius elu- idem ſignificare dicendum eſt. Sed longior hic fui, quam m, nec faciendum tamen mihi puto, vt taceam. Periodo ſequenti in m. ſſ. *Meminiſtine me in ante diem Cal. Nouemb dicere in Senatu, &c.* Pro quo vulgo eſt: *Me-*

II. (margin, beside "Verum ego hoc")
III. (margin, beside "Et- quid eſt")
IV. (margin, beside "Meminiſtine")

ministine me ante diem XII. Calend. Nouemb. &c. Modico interuallo: *Quotiens tu me designatum, quotiens me consulem interficere voluisti? quot ego tuas petitiones ita coniectas, vt vitari posse non viderentur, parua quadam declinatione, &, vt aiunt, corpore effugi? nihil agis, nihil assequeris, nihil moliris, quod mihi latere valeat in tempore, neq; tamen conari ac velle desistis. Quotiens iam, quotiens iam tibi extorta est sica ista de manibus? quotiens vero excidit & elapsa est?* apposui locum hunc, vt vulgo legitur: nunc vt eum legendum existimo, apponam, ac dein nostras emendationes refutatis aliorum opinionibus confirmabo. lego igitur: *Quotiens tu me designatum, quotiens me consulem interficere conatus es, quot ego tum petitiones ita coniectas, vt vitari posse non viderentur, parua quadam declinatione, &, vt aiunt, corpore effugi? nihil agis, nihil assequeris, nihil moliris, quod me latere possis in tempore: neq; tamen velle ac conari desistis. Quotiens tibi iam extorta est sica ista de manibus? quoties excidit casu aliquo & elapsa est?* reposui, *conatus es*, pro *voluisti*, quod ita habeant omnes tam mei quam Lambini m.ss. & plus sit *conari* quam *velle*, vt recte ait Fuluius, qui tamen, quod pace eius liceat, male vtrumque retinet, legitque: *quotiens me consulem interficere voluisti, vel conatus es?* quod cum alienissimum sit tum ab elegantia Ciceronis, tum præcipue ab hoc loco plane pathetico, miror homini doctissimo excidisse, eique inprimis, qui, vt in m.ss. & vet. libris exercitatissimus, & versatissimus est, ita ignorare non potest, quod in libro, quem domi se habere dicit, scriptum reperiatur, *voluisti, vel conatus es*, id adeo ex eo factum, quod is exscriptus sit ex codice, in quo in textu alterum horum legeretur, alterum in margine, vel certe supra id, quod in textu esset, cum isto, *vel*, quod significaret alias legi, vt ibi esset adscriptum, de quibus, cum librarius, vtrum recipiendum esset, dubitaret, tandem vtrumque in contextum retulit, quo exemplo millies alibi peccatum videmus. Sed vt, quod sentio, libere dicam, nec in eo mihi satisfacit Fuluius, quod statim ante hunc locum legendum omnino existimat fortunam pop. Rom. obstitisse, non fortunam reip. nam quod ait in suis veterib. libris *fortuna p.r.* exstare, id permouere eum non debuit, quod notæ hæ sæpe conuerso ordine, sæpe varie legantur. vt omittam nostros libros, Lambinianos dico, & meos inprimis, quos ego, quod ex collatione aliqua multorum locorum colligi potuit, longe Fuluianis antiquiores & meliores pronuntiare non verear, omnes constanter *reipub.* referre. Neque ignoro, Ciceronem pro lege Manilia fortunæ pop. Rom. meminisse, & numos esse cum tali inscriptione: sed idem scio, alios etiam numos inscriptionesque esse, quæ consensum nostrorum librorum confirmant, ac reip. hic mentionem, quã pop. Rom. esse longe conuenien-

ientiorem. Taciti certe est Annali 14. *cuius aduersa praui-tpsius. prospera fortuna reip. referebat.* sic enim ibi cum vetu- VI.
n presso Romano quam *ad fortunam* cum aliis editionib. *Tacitus Annal. XIV. notatus.*
re malo. Sed nunc pergamus, & perpurgemus quod cœpi. emendaui: *quod me latere possit in tempore*, pro quo erat: *mihi latere valeat in tempore*, quod Lambinum diu torsit, post multa coniecit legendum: *quod mihi patere non soleat mpore*, aut omisso illo, *in tempore*, *quod me latere queat*. v- que male & prior enim scriptura nimium recedit in libris, hoc inconcinnior est nostra, & quod *in tempore* posteriore tura putat posse abesse, quod in vno m. s. non reperitetur, ra est. & mire enim huc facit, vt intelligunt, qui latine in- gunt, & est in optimis nostris membranis, quas etiam in se- ntibus secutum me esse testificor in omissione vocum ali- t superfluatum.

EPISTOLA VI.

Franc. Modius Ioachimo I. F. Camerario Med. S.

NIsi me vis desiderio eorum contabescere Plautinorum manu exaratorum codicum, quorum his diebus mentio- iniecisti, fac quæso iam nunc illi ad me cant. vigilans, dor- ns, legens, scribens, edens, bibens hos volo, hos cogito, hos nio. hui, dices, ne tu homo ex iis vnice vnicus es, qui quod int absque more. & modo volunt. Ita est, mi Camerari, hic de Plauto loquens Plautissem etiam) hic, inquam, morbus i maximus est in pectore, quo si non ægrotem, parum me ule sanum arbitrarer. cui tamen tu malo, sine furor est, ca- nederi postules: ne vbi exemtus sit hic mihi mentis gratissi- error, cum Horatiano illo exclamem: Pol me occidistis a- i: Non seruastis. Extra iocum, & tandem vero serio: tempus, d instat, & secessus, in quem non abscondere decreuimus, a, vt scis, ad hanc rem, quam paro. Non enim ignoras, quo re. qua assiduitate in simili negotio opus sit, cui patris, viri omparabilis, præter summam eruditionem cum summa dentia, humanitate, sanctitate coniunctam, hac quoque te exemplum ante oculos est. mitte igitur per Musas mem- nas tuas, flagitatricesque earum has habe in Censorini o- I.
culum de die Natali notas. Cap. eo, quod sextum vulgo in *Censorinus de die Natali cap. VI. emendatus.*
tionibus faciunt: *Epigenes* C X I I. *annis longissimam vitam litiuit.* inferenda ex membranis præpositiua, *in*, legendumq;: *genes in* C X I I. *annis longissimam vitam constituit*, quod ta- n admonere prope putidum sit, nisi omnes editiones in ea- II.
n noxia essent: vt & mox, vbi de seculis Hetruscorum est: *Eodem cap. iterum n-*
tum vnum de viginti & centum. pro quo reponendum ex

ratus, & cap.v.itemq; cap.xv.bis.

eisdem membranis: *Sextum vndeviginti & centum.* quod idem peccatum corrigatur supra quoque cap.v.ibi: *Fuerunt qui vtrumq; reciperent numerum vnum de quinquaginta, &* LXXXI. & infra cap.xv.ibi: *Praeterea sunt anni magni complures, vt Metonicus, quem Meton Atheniensis ex annis vnum de viginti constituit.* & rursus sub finem eiusdem capitis: *Itaque hoc nunc anno, qui celebratus est Agon, vnus de quadraginta numeratur.* omnibus inquam his locis idem peccatum peccatum est; quare scribatur primo quidem: *vndequinquaginta.* altero autem: *vndeviginti.* tertio denique vbi grauissime lapsi cusorum operae: *vndequadragesimus numeratur.* sed redeo ad cap. VI. vbi quod est: *Nam ita institutum esse, centesimo quoque anno fierent. Id tum Antias aliique historici auctores sunt. Tum Varro de scenicis originibus libro primo ita scriptum reliquit.* emendandum qua a scriptura, qua ab interpunctione: *Nam ita institutum esse, vt centesimo quoque anno fierent, id cum Antias aliiq; historici auctores sunt, tum Varro, &c.* in cuius Varronis verbis sequentibus, quod de X. viris est, potius videtur, vt cum membranis legamus: *& ideo libros Sibyllinos* XV. *viri adissent.* his enim totidem tum, vt arbitror, illa cura, & ludorum quoque secularium edendorum, ipse mox Censorinus, & apertissime Tacitus, vbi de horum editione loquens ait Annali XI. *Quia collegio Quindecim virum antiquitus ea cura.* item Horatius ibi:

III. *Adhuc eod. cap.*

Quindecim Dianae preces virorum
Curet. ad eumque locum manifestius etiam vetus interpres, cum ait: *Quindecim viri sacerdotes erant, penes quos erat ex libris Sibyllinis responsa dare, & ludorum secularium curam gerere.* nec solorum secularium, sed Magnorum quoque cum tribus aliis collegiis sacerdotum, vt eleganter ex Dione docet eruditissimus, & amicissimus vtrique nostrum I. Lipsius Commentario suo in Taciti Annales, cuius verba ideo non adscribo, quod scripta ipsa illius viri illis sedulo excutienda iudicem, qui serio his Antiqui moris notis delectantur. Sequitur nunc insignis in Censorino locus, quo ea, quae diximus, etiam magis confirmantur. non in verba tamen Censorini, sed Liuii, cuius ex lib. vt ait, CXXXVI, haec citat: *eodem anno ludos seculares Caesar ingenti apparatu fecit. Quos centesimo quoq; anno, his enim terminus seculi, fieri mos, vtq; centesimodecimo quoq; anno repetantur, tam commentarii* XV. *virorum, quam diui Augusti edicta testari videntur: adeo vt Horatius Flaccus in carmine, quod de secularibus ludis cantatum est, id tempus hoc modo designauerit:*

IV. *Liuius apud eund. Censorinum ibid. emendatus ter.*

Certos vndenos decies per annos. & quae sequuntur: tempestiuum enim videtur considerare, quam apte illa inter se conueniant, quod centesimo quoque anno ludos seculares fieri solere ait, indeque statim quasi sui oblitus anno centesimo quoque demum

um repeti eosdem subiungat, in membranis legebatur: *sim terminari seculi fieri mos vt contra, vt decimo centesi-anno repetantur.* aberatque in sequentibus *de* præpositio. recte: in illis pedum visa est via, lego enim & interpungo m locum hoc modo: *Eodem anno ludos seculares Cæsar in-apparatu fecit, quos centesimo quoque anno (hic enim termi-iculi) fieri mos. At contra vt decimo centesimoq. anno repe-ur tam commentarii Quindecim virorum, quam diui Augu-cta testari videntur: adeo vt Horatius Flaccus in carmine, secularibus ludis cantatum est, id tempus, &c* certa, inquã, lectio, nisi forte placet, quod ad scriptam lectionem acce-topius etiam, *his enim terminari seculum*, vt intelligatur, io est, aiunt, aut simile quid carmen autem quod ait, & ex quædam huc allegat, est illud, quod hodieque carmen se-e ad Apollinem & Dianam inscriptum incipit: *Phœbe, syl-mq; potens Diana.* Augusti iussu ab Horatio scriptum, & , quos post Actiacam victoriam magnifico apparatu idem ustus edidit, a pueris puellisque patrimis & matrimis tri-io decantatum, vnde de emendationis nostræ ratione hac que parte liquere potest. Plinii maioris exemplar Gesneria-, & alterum, quo vsus optimus & eruditissius parens tuus, a quoque occasione remittam. Vale vir amicissime. Wirze-i ipsis Martina lib. CIↃ.IↃ.LXXXIII.

EPISTOLA VII.

ne. Modius Lamoraldo a Claerhout, Baroni in Maldeghem, Vutkerke, &c. S.

Vid placet tibi, mi Lamoralde, Italia? iamne aeri eius, iam hominib. assueuisti? quid Roma? habere ne aliquid oculis dignum visa est vrbs illa rerum domina, de cuius rebus ge-d omnem ætatem in libris duraturis tam auide ex histori-atauinc (Louanii olim, nuper et in Vbiis dicere solebas? n gratũ erit aliquando, hæc & his consimilia ex te reuerso triam cognoscere? in patriam, inquã, cuius recordatione pro tua in eam pietate, non posse non cõmoueri, concur-ib. in memoria tua eius & tot ante malis, quib. tantum non imata est, & præsentib. ærumnis, per quas reliquiæ eius, nisi illã melior Deus de cœlo respexerit, propediem efferendæ ntur. sed hactenus tamen, adolescens generosissime, indul-olori, vt, quæ mutari consilio non possunt, quam modera-ne ferenda memineris, quæque ex doctissimo viro Ægidio gerio, præceptore tuo in similib. malis remedia adhibenda audiuisti, iis vtere, & solatium ex libris pete, ac nunc etiam nostra cognosce. Mendum inest in istis Silii versibus: I. *Silius emendatus lib. XV versu CCCXXXIV bis.*

d quisnam aduersos Phœbum tunc iungere ab vrbe
mulsa dubitaret equos, qui tempore eodem

Marcellum acciperet, letum oppetiisse sub armis?
Moles illa viridi validoq; habitata Gradiuo
Pectora, &c. dixi inesse mendum in hisce versibus, & hoc ipso mentitus sum, non enim vnum, sed duo in iis vitia sunt, ita corrigenda:
Sed quisnam auersos Phœbum tunc iungere ab vrbe
Romulea dubitaret equos, qui tempore eodem
Marcellum acciperet letum oppetiisse sub armis?
Moles illa viri, calidoq; habitata Gradiuo
Pectora, &c. Frigus timiditatis, calor audaciæ caussa est. primusque adeo versus ex diuina Æneide est, in qua Dido ait:

II. *Et versu* CCCLXXV.

Non tam auersos equos Tyria Sol iungit ab vrbe.
Versu 375. de Marcello, cum in Pœnorum subsessam incidisset:
Forsan & euasset rapidi freta saua pericli.
Ni telum aduersos nati euenisset in artus.
Proprium magis huic metaphoricæ a mari locutioni: *Forsan & enasset rapidi freta saua pericli.* legoque altero versu: *Ni telum aduersos nati venisset in artus.* Post pauca:

III. *Et versu* CCCXCV. *tres ex eo suppostitii eiecti.*

——*Vos ite superba.*
Exsequias anima, & cinerem donate supremi
Muneris officio: nunquam hoc tibi, Roma negabo.
Quod virtute viri titulis decorare sepulcrum
Ingentis bello liceat, nomenq; futuros
Æternum in Rutulos possis mandare nepotes,
Alterius paratq; eadem fortuna laboris
Consulis, &c. Hic ego cum viderem versum illum, *Quod virtute viri, &c.* & duos sequentes nihil facere ad rem, imo potius esse turbando huic loco, ad hoc insulsos, ineptos, & nebulone aliquo, quam Silio digniores, leuiter notandos duxi. donec consultis membranis, in quibus nulli comparent, expungendos plane didici, nec arbitror sane leuiorem me a Silii manib. gratiam initurum spurios & subreptitios, suppositiosque versus ex libris eius eiiciendo, quam legitimos, germanos, & suos ei, quod sæpe in his epistolicis feci, restituendo. Sed pergamus:

IV. *Iterum emendatus versu* CCCCXXIII

Et letus repetens gentis primodia ductor,
Festa coronatis agitabat laurea signis. scribo cum libris vetustis: *Festa coronatis agitabat gaudia signis.* ac mox:

V. *Et versu* CCCCXXIX.

Aurata puerum rapiebat in athera penna
Per nubes aquila, intexto librata volatu. non quomodo circumfertur vulgo, *intexto vibrata volatu.* Post pauca

VI. *Et versu* CCCCLII. *qua ter minimum.*

——*cad t obuius acri.*
Cartulo Vasidio Libyca regnator arena.
Te quoq; Cyrenes vidit conterrita tellus
Permixtum Pœnis, & vix credenda furentem
Magnum Dardania Lelt decus, omnia felix

Cui

i natura dedit, nullo renuente Deorum
foro auditus, cum dulcia solueret ora,
quabat Pylia Neleia verba senecta:
vbi suspensi patres, & curia vocem
sceret, & cantu ducebat corda senatus. Totus hic locus quatuor. interpolatus, ita ex membranis describendus

—Cadit obuius acri
rtalo Nasidio Libycæ regnator harenæ.
quoq; Pyrenes vidit conterrita tellus
mixtum Pœnis, & vix credenda furentem
gnum Dardaniæ Læli decus, omnia felix
natura dedit, nullo renuente Deorum.
foro auditus, cum dulcia solueret ora,
uabat Pylia Neleia mella senecta:
vbi suspensi patres, & curia vocem
eret, vt cantu, ducebat corda senatus. & *Nasidii* noti Ro-*asidii* non item, iam Pyrenes terram Hispaniam vocat, vt uoque, a Pyrenæis montibus, quibus Gallia illa diuidi-illa autem Neleia dixit exprimere cupiens Homerica i-d.æ.

——τοῖσι δὲ Νέστωρ
υεπὴς ἀνόρουσε, λιγὺς Πυλίων ἀγορητής,
κὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

EPISTOLA VIII.

Franc. Modius Adriano Schiffarto a Merode S. Romam.

dem profectio tibi tua ex animi sententia successit, A-ne ornatissime, & saluus, re salua, in vrbem rediisti, est audeam, eoque magis & solidius, quo tot vndique ex-is, & calamitosissimis temporibus, motibus consur-s, itinera infestiora, & periculis præsentibus pleniora æ sane in iis locis, vbi tu primum aerem hausisti, con-unt, talia videntur, vt te non tam consilii tui pœnitere eat, quod peregrinationem Italicam hanc secundam ndam tibi putaueris, quam diuino & præsago quodam u factum videri possit, vt tu vltro, tale quid aduersanti-busdam, tamquam bonus augur futurorum, concupi-a Macrobio scriptore intra mediocritatem bono, non I. rte, si plagii eius fama non vapularet, hæc notata mit-diuisionem somniorum, dum quale sit hoc, & quo refe, quod pertractandum suscepit, disputat: *Ad ipsius* (in-q; *somnii species omnes refertur. Est proprium, quia, &c.* ior longe scripta lectio videtur: *Ad ipsum quoque so-cies omnes referuntur.* Mox, *Latet*, inquit, *omne verum* II.

Macrobius lib. I. in Scipionis somnium emendatus.

hoc tamen animacum ab efficiis corporis somno eius paululum libera est, interdum adspicit, nonnunquam tendit aciem, nec tamen peruenit: Et cum adspicit, tamen non libero & perfecto lumine videt, sed interiecto velamine, quod nexus natura caligantis obducit. & hæc quoque posteriora longe elegantius in membranis hoc modo leguntur: *Et cum adspicit, non libero & directo lumine videt, sed interiecto velamine, quod nexu natura caligantis obducitur.*

III. Post multa: *A dispari vero ter terna, qua sunt nouem, superficiem reddunt, & ter terna ter, id est, ter nouena, qua sunt XXVII. primum aque cubum alterius partis efficiunt.* verbum, *reddunt*,

IV. abest a libris antiquis, neque sane eo hic opus, quare inducatur, vt pendeat oratio ex eo, quod eam claudit, *efficiunt.* Non ita longo interuallo: *Vides vt hac monas orta prima rerum

V. caussa, ad vsque animam vbique integra, & semper indiuidua continuationem potestatis obtineat.* membranæ: *Vides vt

VI. hac monas orta a prima rerum caussa, ad vsq; animã vbiq; integrã & semper indiuiduam continuationem potestatis obtineat.* statim: *Sicut Minerua solo ex vno parente nata perhibetur.* rectum est: *Sicut Minerua sola ex vno parente nata perhibetur.* Et, rursum

VII. statim: *Primum quod solum ex omnib. numeris, qui infra decẽ sunt, de suis partibus constat.* hic quoque verum: *Primum quod ex omnibus numeris, qui intra decem sunt, &c.*

Modico interuallo: *Nec aliter tam controuersa sibi ac repugnantia, & natura communione abnuunt a permisceri, terram dico & ignem, per tam iugabilem competentiam fœderari potuisse, nisi duobus mediis, aeris & aqua nexibus vincirentur.* quid est illud tandem: *& natura communione abnuentia permisceri.* aut quis ita loquitur? mihi sane & suspectum hoc semper fuit, & intricatum valde vsque eo visum est, donec ita in membranis scriptum reperi: *Et natura communionem abnuentia.* omisso *τῷ permisceri*, quod sequentis verbi *fœderari* glossema ab illis huc intrusum est, qui dum in officinis typographicis censuras suas venditant, & correctorum nomine tument, nihil minus sunt, quam quod profitentur. genus hominum malo reip. literariæ natum. Ceterum dixit elegantissime Macrobius, *natura communionem abnuentia*, vt alibi fere Curtius Rufus meus, de nescio qua gente extremæ barbariei loquens, ait eam, *nullo commercio volentem.* Sequitur: *Vnde Homericus censor Menelaus eum Gracis imprecaretur: Vos omnes, inquit, in terram & aquam

IX resoluamini.* a scriptis abest Menelai nomen, videturque a Gram-

X. matico aliquo adiectum. versus autem, quo hoc dicit Homericus censor (si dicit tamen) quæretur alias: nunc enim stat pergere in Macrobio, in quo rursum est: *Harmonia media coniunctionem vtriusque præstante.* & iterum: *Ergo hi duo numeri,*

tria dico & quatuor, tam multiplici inter se cognationis nexu sociati, efficiendis vtriusque corporibus, consensu ministris obsequuntur. reponendum vtrobique *vtrisque* pro *vtrisque*. Sequitur posteriora continue, *Nec solum explicandis* XL
viribus hi duo numeri collatiuum præstant fauorem, sed quaternarium quidem Pythagorici [quem τετρακτὺν vocant] adeo quasi perfectionem animæ pertinentem inter arcana venerantur: vt & iurisiurandi religionem sibi fecerint: ὁ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν, iuro tibi per eum, qui dat animæ nostræ quaternarium numerum, membranæ: *vt ex eo & iurisiurandi rem sibi fecerint:*
μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν.
qui nostræ animæ numerum dedit esse quaternum.

EPISTOLA IX.

Io. Modius Sebastiano Neustettero cognomento Sturmero, Equiti Franco, &c. S.

...ca hæc, quæ ope manuscripti membranacei codicis, qui bibliotheca ab amplissimo viro fratre tuo, patrono omne genus & calamo & typis expressis libris instructis... Bombergi dedicata nuper, asseruatur, in Fabii Fulgentii ...adis mythologiis emendare, & pristino decori restituendum; tui, Sebastiane generosissime, iudicii facio. ...enim erat fructus literatios, quos beneficio splendidissimi fratris tui capio, aut ad eum ipsum redire, aut certe ad eos, ...sanguine proximi sunt, redundare. sic igitur libro ter... Peleo & Thetide Planciades. *Denique natum Achillem* I.
...ominem perfectum, mater in aquas intingit Stygias, id est, contra omnes labores munit, solum ei talum non tetigit, ni...us illud physicum significare volentes, quod venæ, quæ in ta...d renum, femorum atque virilium rationem pertineant. in ...od ait, *solum ei talum non tetigit*, differre falsum est, con...talo eam talo filium apprehensum stygi immersisse. sed ...o vera est scriptura membranarum: *solum ei talum non ...per hoc nihilominus illud physicum significare volentes.* ...t qui volet Hyginum, Ouidium, alios. De Myrrha & II.
Myrrha patrem suum amasse dicitur, cum quo ebriato concumbens, eam pater vtero plenam esse sensisset, cognito crimine, ...eam persequi cœpit gladio. Illa in arborem myrrham con..., quam arborem pater gladio percutiens, Adonis ex...natus ...uid vero sibi hæc fabula sentiat, edicamus.
...genus est arboris, de qua succus ipse exsudat, hæc patrem ...icitur. Ista enim arbores in India sunt, quæ solis caloribus cre... & quia patrē omniū rerum solem esse dicebant, cuius opi...uncta germinum adolescit natiuitas, ideo & patrē amasse ...on parū melius cōcinniusq; mēbranæ. *M.p.s.a.d.r.q.s.*

Fulgentius Planciades emendatus lib. III. Mythol.

Et alibi ter.

a.c.c.q e.p.v.p.r.c.c.e.e.v.c, gladio. At illa i.a.m. c.e. quam arborem pater gladio percussit, & inde Adonis natus est, quid vero sibi hac fabula velit, edicamus. M.g.e.a.d. q.s.i.e.h.p.a.d.I.e.a.i.I.s.q. s.c.e.e.q.p.o.r.s.e.d. cuius opitulatu cuncta germinum adolescit maturitas, ideo, &c. sed redeo ad Pelea & Thetidem, vbi me fugit paulo ante monere non recte habere quoque ista: *Thetidem dici voluerunt aquam. Iupiter, quasi Deus, coniungit Peleo; πηλὸς n. Græce lutum dicitur, ergo terram cum aqua commixtam volunt homines genuisse. Vnde & Iouem cum Thetide voluisse concumbere dicunt, & prohibitum esse, ne maiorem se genuisset, qui eum de regno expelleret. Ignis enim, id est, Iupiter, si cum aqua coeat, aquæ virtute exstinguitur. Ergo in coniunctione aquæ & terræ, id est, Thetidis & Pelei discordia sola non petitur, illa videlicet caussa, aut quod concordia vtrorumque elementorum homo gignatur. Nam & incompetentia illa indicat, quod Peleus vt terra, id est, caro, Thetis vt aqua, id est, humor, Iupiter, qui vtraque gignit, vt ignis, id est, anima, ergo in conceptione hominis, & elementorum iugalitates tres (vt supra diximus) vita certantur. Nam & discordia malum aureum iecisse dicitur, id est, cupiditatem, illa videlicet caussa, quod in malo aureo est, quod videas, non est, quod comedas.* monstra verborum, quibus in solas terras missis, legamus nos ex optimis omnium membranis: *Thetidem dici voluerunt aquam, vnde & Nympha dicta est, istam Iupiter quasi Deus, c.P.π.e.G.l.d.e.t.c.a. c.v.h.g.v.& I.c.T.v.c.d. & p.e.n m.s.g.q.e.d.r.e.I.e.i.e.I.s.c.a.c.a. v.e.E.i.c.a.e.t.i.e.T.e.P. discordia sola non petitur, quod concordia vtrorumque elementorum homo gignatur. Nam competentia ipsa indicat, quod Peleus est vt terra, id est, caro, Thetis vt aqua, id est, humor, Iupiter qui vtraque coniungit vt ignis, id est, anima: ergo in conceptione hominis, elementorum iugalitate, tres Deæ, vt supra diximus, id est, tres vita certant. Nam & discordia malum aureum iacit, id est, cupiditatem, illa videlicet caussa, quod in malo &c.* ecce nihil nunc his clarius, quibus antea Oedipo aliquo opus erat. sed pergamus ad Apollinem & Marsyam: *Minerua tibias ex osse inuenit, quibus cum in conuiuio Deorum cecinisset, cumque eius tumentes buccas Dii omnes irrisissent, illa ad Tritonem paludem pergens, in aqua faciem suam speculatur, dum turpia adiudicasset buccarum, in flumina tibias eiecit, quibus Marsya repertis, doctior factus, prouocauit Apollinem concertaturum de cantibus, sibique Midam regem iudicem deligunt, quem Apollo, cum non recte iudicasset, asininis auribus deprauauit. Ille criminis sui notam tonsori tamen ostendit, præcipiens ei, vt si crimen eius celaret, eum participem regni efficere. Ille secretum domini sui in terram fodit, & in defessa terra duxit & operuit. In eodem loco calamus natus est, vnde sibi pastor tibiam faciens, quæ cum percutiebatur*

III. *Ac rursus quinquies.*

IV. *Quater quinquies.*

dicebat, Mida rex aures asinales habet, nihilominus quam
e terra conceperat. Vnde & Petronius Arbiter:
om missa ferens, auidus reserare minister
it humum, &c.
ir haud dubie ipso Mida auribus asininis deprauari, qui
s hanc narrationem tam spurce deprauauit: ita, vt ne
præter rem dicam, integritati suæ reddendam: *M.t.e.o.i.*
d.c. eiusq; tumentes, b. d.o.i. illa ad Tritonem pergens in a-
ttem suam speculata, dum turpia adiudicasset hiamenta
um, in flumen tibias iecit, quibus Marsyas repertis, d.f.p.A.
ntibus: vtrique ergo sibi Midam iudicem deligunt, quem
, quod non recte i.a.a. d.l. c.f.n. tonsori tantum ostendit pro-
s ei, vt si crimen eius celaret, participem regni eum efficeret.
erra fodit, & secretum domini sui in defosso terra dixit, &
peruit. In e.l.c.n.e.v.f.p. tibiam fecit, qua cum percuteretur,
t, Midas rex aures asininas habet. Vnde & Petronius Arbi-

ecmmissa ferens, auidus reserare minister.
tim post: *potest etiam lemmata subrigere & parallelos con-* V.
e, & distomas mollire, & phtongos iuuare, &c. nihili est
iuuare, quare reponatur pro eo depromtum ex thesauro
iranaceo alterum, legaturque *& phtongos iugare.* Post VI.
omnino verba: *Cithara enim symphoniarum gradus habet* *Notatus lo-*
ue, secundum quod Pythagoras ait, dum numerorum rytb- *cis sex.*
modulos ad symphoniarum adduxisset concordiam. Prima
ymphonia est diapason, quod est in arithmeticis diplasion,
tos in Latinus vnum ad secundum dicimus: secunda sympho-
apente, quod est in arithmeticis hemiolius, quod nos in Lati-
o ad ternum nuncupamus: tertia symphonia diatessaron,
ist in arithmeticis epitritos, id est, tertius ad quartum: quar-
phonia dicitur tonus, quod apud arithmeticos epogdous vo-
apud nos, quintum ad quartum: & quoniam vltra arith-
us ordo progredi non patitur, propter nouenarium limitem,
decimus alterius ordinis primus gradus est, &c. flagitiose
pta omnia, quod magna ex parte iis compendiis imputa-
le videtur, quibus nmeros signamus, qui cum reliquis
mendandi: *(e.f.g.h.q.f q. P.a. dum numerorum arithmeticos*
los a.f. a. c. Prima symphonia e.d.q.e.i.a.d. q.n. Latine vnū
o dicimus: secunda symphonia est diapente, q.e.i.a.h. quod nos
a duo ad tria nuncupamus: tertia symphonia est diatessaron
q.e. id est, tria ad quatuor: q.f.d.t.q.a.a. epogdous, apud nos di
quatuor ad quinque, vltra quem numerum arithmeticus o.p.
n.l. quia decimus alterius, &c. Iterum post pauca: *Vox vero* VII.
gradus symphoniarum in numeris, quantum natura dota-
ipsam vocem, &c. legendum haud dubie: *Vox vero habet*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

VIII. Iter correctus. *gradus symphoniarum innumeros,&c.* Adhuc post pauca: *Vna enim symphonia quinque symphonias habet: ergo post artem Musicam Minerua reperit tibias, quas omnis doctus in musicis sonet, has propter sonorum despuit paupertatem. Inflatas vero buccas ideo risisse dicuntur,&c.* hic quoque legunt membranæ. *Vna enim symphonia quinq; voces habet e. p. a. M. M. r. t. q. o. doctus in musicis propter sonorum despuit paupertatem. Inflatas vero buccas Dii ideo risisse dicuntur,&c.* & profecto ista, *sonet, has*: a mala manu, &

IX. imperiti alicuius nebulonis glossema sunt. Statim de Mida adhuc: *ideō et asininis auribus dicitur, quia, &c.* verbo inserto ex membranis scribendum: *ideō et asininis aurib. deprauari dicitur.*

X. Et mox de tonsore eius: *Quod aũt per cannam prodidit.* nõ quo-

XI. modo vulgo circumfertur: *Quod aũt per cannam perdidit.* De Orpheo: *Apud rethores v. aliud profuso & libero cursu effranata loquacitas, aliud constricta virtutis indaganda curiosa nexilitas*

XII. Suppletus & emendatus. mirum ni legendum: *aliud constricta veritatis, indaganda curiosa nexilitas.* Post vers. omnino sex: *Vocis ergo pulcritudo interna artis secreta, virtutem etiam mysticam verborum attingit. Sed hac quantum ab optimis amatur, sicut ab Aristao, ἄριστον enim Græce optimum dicitur, tantum ipsa ars coniunctionem hominum vitat.*

XIII. Iterum hic emendatus. in membranis exstat: *Vocis ergo pulcritudo delectans interna artis secreto v. e. m. v. a. S. h q. a. o. a. s. A. a. e. G. o. d. tantum ipsa ars communionem hominum vitat.* In paucis: *Dicere enim possumus, quod Dorius tonus, aut coiens Phrygius torrens Saturno feras mulcens, si Ioui aues oblectet. At vero si rei expositio quaritur, cur hoc vestiganda rationis caput immoritur.* mera monstra verborum, neque Africana illa tamen, quod ferri fortasse poterat, cum soleat illa regio semper aliquid noui & prodigiosi parere, sed ipsis Africanis barbariora, quæ a nobis sic cicurati posse videntur, & ad communem normam fingi. *Dicere enim possumus, quod Dorius tonus aut Phrygius Saturno coiens feras mulceat, Ioui aues oblectet. At vero si rei expositio quaritur, cur hoc fiat,*

XIV. Qua a trãs-positione, qua a scriptura emendatus. *vestiganda rationis captus immoritur.* tonus, inquit, Dorius aut Phrygius si cum Saturno coeat, mulcet feras, si vero cum Ioue coniungatur, oblectat aues. De Phineo. *Ideo ei harpya cibos arripiunt. At vero quod eius prandia stercoribus fœdant, ostendit fœnerantium vitam rapina ingluuiem esse sordidam, sed has a conspectu eius Zethus & Calais fugant, quia rapina ei aliquid de suo comesse non permittit. Græce enim ζητῶν καλὸν, inquirens bonum dicitur.* partim corruptus, partim transpositus locus ita restituendus: *Ideo ei harpya cibos eripiunt, quod rapina ei aliquid de suo comedere non permittit. At vero q. e. p. s. f. ostendit fœnerantium vitam rapina illuuie esse sordidam, sed has a conspectu eius Zethus & Calais fugant: Græce enim, &c.* iubeo te valere generosissime Sebastiane, Wirzeburgo III. Cal. Septemb. CIↃ.IↃ.LXXXIII.

EPISTOLA X.

ro. Modius Philippo & Richardo a Merode, DD. de Fresnis, &c. germanis fratribus S.

Moguntiacum.

[A]gite porro, nobilissimi adolescentes, in ea studia totis a[n]i[mi] viribus incumbere, quæ vos vel sola maioribus vestris [pa]res præstare poterunt, quoque hæc tempora difficiliora [e]o plura vobis ad peruadenda omnia, si ita casus ferat, pa[ra]menta, vt nihil aliud, minore certa cum animi mole[stia] feretis, quæ vestri ordinis hominibus syderis malignitas [..], & humano consilio non posse vitari videntur: cum e[nim re]cordabimini multorum bonorum, atque etiam princi[pum vi]rorum indignę sortis, facilius ignoscetis malis, quæ vos [..]nt, ignoscendoque immane quantum leuiora eadem [..]is. sed hæc atque talia, quoniam a domestico monitore, [..]otore vestro quotidie vobis occinuntur, facile mitto, & [..]ves voco:

— Vnica nunc spes
[..]ne e latebris infracto Liuius auo
[da]mnatum offertur vobis caput ita agite, ore[s]
[..]nite ductorem, cum quo concurrere fratri
[p]udor, & turpis finem donate senectæ.
[..]ontra Nero quid cessas clausisse labores
[..]ntis bellispedibus tibi gloria miles
[..]ta ingens, nunc accumula cœpta ardua dextra.
[..]temere adducto rupisti robore castra,
[f]actum absoluit victoria. sunt verba Asdrubalis, & ex parte [..]a Neronis, suos ad prælium acuentium ex Silii Italici [..] vers. 650 quæ ego ita constituebam:

I. *Silius Italicus lib. xv. versuum emendatum.*

— vnica nunc spes,
[p]œna, & latebris infracto Liuius auo,
[da]mnatum offertur vobis caput, ite agite, ore[s]
[..]nite ductorem, cum quo concurrere fratri
[p]udor, & turpi finem donate senectæ.
contra Nero, quid cessas clusisse labores
[..]entis bellispedibus tibi gloria miles
[..]ta ingens, nunc accumula cœpta ardua dextra.
[..]u temere abducto liquisti robore castra,
factum absoluit victoria scripsi: *& pœna & latebris.* [pro vu]lgato: *& pene e latebris.* quod esset in m. ss. *& pœna la-* [..] scripsi: *& turpi finem donate senectæ.* quod vulgatum [..] in membranis in litura cubaret, meminissemque legere [apud] Virgilium: *nec turpi ignosce senectæ.* denique scripsi: *temere [abduc]to liquisti robore castra.* pro *adducto rupisti robore castrum.*

quod alterum ita faciendum moneret res ipsa, alterum, vt de re taceam, etiam membranaceus codex. nunc pergo:

II. *Improba miscebat securus prœlia fati*

Et versu *Ceu tutante Deo, ac patriis spolia improba terris*

IↃCLXXVI. *Fixurum vano tumidus promiserat ore.* emendandum insigni plane emendatione:

——*ac patriis spolia* Italia *templis*

III. *Fixurum vano, &c.*

Rursus vers. Versu 689. *Tanto transfixum telo, per membra, per arma,*

IↃCXXCIX. *Consulis ante oculos magno clamore Sabellum*

IV. *Aspertabat ouans.* corrigunt scidæ:

Ac versu *Tum quoq; transfixum telo, &c.* Statim:

IↃCXCV. *Astitit audito tristis clamore ruina*

Asdrubal. verius est legere:

Assilit, audito tristis clamore ruina, Asdrubal.

V. Versu 703. *At Canthus Libyca late possessor arena,*

Item versu *Qua celebre inuicti nomen posuere Phileni,*

IↃCCIII. *Ditem Obium obtruncat Rutilum, cui mille sub altis*

Lanigera balant stabulis. miror, ex postremis his nemini, qui Silium corrigere professi sunt, aduersum esse, legendum: *Ditem*

VI. *ouium obtruncat Rutilum.* Mox:

Versu *Iamq; per extentos alterna strage virorum*

IↃCCLXX. *Corpora fusa iacent campos, diuersaq; in vndam*

Iunxerunt cumulo crescente cadauera ripas. vitii manifestus locus, sed qui tantilla mutatione ita corrigi potest:

——*demersaq; in vndam*

Iunxerunt cumulo crescente cadauera ripas.

VII. Versu 775. *Omnis Naiadum plenis comitata pharetris*

Versu *Turba ruit, cursuq; leues nemora auia cingunt.*

IↃCCLXXV. *Corythis interea stridunt, ductuq; sagittis*

correctus e- *Pendentes saliunt, nymphis abeuntibus arua:*

tecto turpi *Tum per saxa fera, perq; ipsa cubilia fusa*

glossemate, *Per valles fluuiosq; atq; antra virentia musco*

& iterum e- *Multa strage iacent, exsultat vertice montis*

mendatus. *Tunc latam lustrans oculis Latonia prædam,*

Postremi hominum, qui ita libros corrigitis, vt bonis auctoribus multa mala, quorum vobis domi maxima semper copia, ita affricetis, vt ad illa tollenda & repurganda scriptorum stabula a vobis inquinata ne Hercules quidem ἀλεξίκακος satis futurus sit; pessimi, inquam, & vilissimi homines, quid vobis in huius loci tam portentosa interpolatione precer? hoc nempe, vt vitam exhinc procul a libris agatis, dum nos interea, vestras sordes hinc eiicientes Silii locum pulcerrimum, absque vobis modo esset, ita ex membranis emaculamus:

Omnis Naiadum plenis comitata pharetris

Turba

·ba ruit, ſt·dunt q; ſagittiferi Corytbi.
·· per ſaxa ·era, per q; ipſa cubilia fuſa,
·valles, fluuios q; atq; antra virentia muſco
·a ſtrage iacent: exſultat vertice montis
·tam perluſtrans oculu Lateuia prædam.

·a cum lib. Silii xv. etiam epiſtola hæc ſuum hic finem ha-
Valete.

EPISTOLA XI.

·ranc. Modius Hieronymo Berchemio IC. S. *Coloniam Agrippinam.*

·Inino ita eſt, Berchemi, fuit nobis Falckenburgius, & ·uod quidem magis doleas, fato non ſuo functus eſt: in·ttandum enim neſcio, quo pacto hoc ei malum obie·ſt. quod originem morbo dedit, qui ad plures eum miſit, ·lle morbum cum ab initio contemneret, neque adduci · vt Medicorum opera vteretur. ſero poſtmodum cœpit ·uod initio factum oportuit. Extinctus eſt itaque in i·tis flore, cum iam inibi eſſet, vt ſtudiorum indefeſſique ·norum laboris fructum caperet, immortalitate digniſ·le iuuenis, abiensque hinc in communem locum, & ·umanis valere & plaudere, & nobis amicis ſuis dolere plangere. Quamquam, quid eſt, quod magnopere in ·ominis Chriſtiani aut affligere nos, aut plorare debea· maxime tot impendentibus vndique periculis: tot cir·iantibus nos hoc miſerrimo & plane extremo tempore ·is, quæ curſui nauis, hoc eſt, vitæ noſtræ, ita minantur, omnino habendus ſit, qui portum eum tenere potuit, ·nunc Falckenburgio dulce eſt, ingentem noſtrum ſpe·oorem: Non quia vexati, ſed noſti cetera, & volo te ego ·uam longiſſime abducere, & in Helicona meum dedu·operæ eſt, vt ſimitus ibi cum Caſtalii fontis latice miſe·nos circumſtantium memoriam ebibamus, & inde in ·ſuperas ingreſſi, pulcerrimum mundi curſum conſide· in quo quidem itinere, ne a via regia deflectamus, & ·llis erraticis nos quoque oberremus, & ex acclini forte cœli loco in terram præcipites decidamus, bonum fa·it, ſi Hyginum ab inferis excitum ducem (enim, nota ·ulli domus eſt ſua, quam Hygino cœlum) ſumamus. In ·idem vt ne gratificari forte nobis grauetur, ecce homi·ris & ductus pretium, monumenta quædam ab eo o·ita, & longi temporis vetuſtate collapſa, a me nunc ad ·n eius memoriam, in priſtinum, quod poteſt, reſtituta. I.
·ne ſtatim operis eius inſcriptum legitur, mediis quaſi *Hyginus emendatus*
·s:

Præfat. lib. I. Astronom. *Hic positis rebus ad id loci venimus, vt exponeremus vtrum.* sed posuerat ille, haud dubie, pro ætatis suæ elegantia:

II. *Hic positis ad id loci venimus, &c.* Paulo infra:

Idem ibidem suppletus. *Deinde perscripsimus, vtrum sol cum mundo fixus verteretur, an ipse per se moueretur: & cum ipse per se moueatur, & contra XII. signorum ortus eat; quare cum mundo exoriri & occidere.* quæ cum imperfecta sit periodus, ita a me, quæ exciderunt, aut erosa, erasaue sunt, in locum suum restituendo, eam suppleas, licebit: *Deinde ordine perscripsimus, vtrum sol cum mundo fixus verteretur, an ipse per se moueretur: & cum ipse per se moueatur, & contra XII. signorum ortus eat quare videatur cum mundo exoriri & occidere.* Adhuc paulo inferius:

III. *Iterum emaculatus.* *Neq; enim magnitudinem voluminis, sed rerum multitudinem per nos conuenit spectare.*

Hic ego aio pro illo, *per nos*, quod a mala manu, non ab Hygino esse, certe scio, *peritos* reponendum. Nunc ingrediamur, quodque in ipso pene ingressu est:

Cum enim Sol peruenit ad eum circulũ, qui hyemalis vocatur, & efficiet nobis, qui prope eum sumus constituti, nimium frigus, qui arbitramur eis locis frigoris esse, qui longius etiam absunt a nobis. genuinæ suæ formæ ita reddamus:

IV. *In principio lib. I.* *Cum enim Sol peruenit ad eum circulum, qui hyemalis vocatur, & efficit nobis, qui prope eum sumus constituti, nimirum frigus, quid arbitramur eis locis frigoris esse, qua longius etiam absunt a nobis?* Habetur mox:

E quibus igitur primum duas Arctos, & Draconem, deinde Arctophylaca cum Corona dicemus. Cæterum qui Engonasin vocatur, exinde, &c. sed emendandum:

V. *Item principio lib. II.* *E quibus igitur primum duas Arctos, & Draconem, deinde Arctophylaca cum Corona dicemus, & eum qui Engonasin vocatur. Exinde, &c.* Sequitur post multa: *quam interficere cogitans, persecutus est in Iouis Lycæi templum, quo & qui accessisset, mors pœna erat Arcadum lege.* Vbi quis dubitabit reponendum: *quo ei, qui, &c.* De Ioue Lycæo autem, eiusque templo, & horrendis in eo ritibus Pausanias Arcadis statim in principio, vbi refert in Iouis Lycæi sacris solere homines verti in lupos. vide & Strab. lib. 8.

VI. *Et rursus eadem lib. Arcto maiore.*

VII. *Arctophylace.* Rursum sequitur: *quorum rex Aristæus Apollinis & Cyrenes filius, Actæonis tempore petiit, &c.*

Corrigo: *quorum rex Aristæus Apollinis & Cyrenes filius, Actæonis pater, petiit, &c.* vide Pausaniã Phocicis, Ouid. Metamorph. Silium Ital. lib. XII. Statium Thebaide, alios alibi. Inferius paulo:

VIII. *At rursus ibid. in fine.* *Ex hoc autem Pareanta demonstrat natum, qui de suo nomine Pari & oppidum Parona appellauit.*

ır restituendum ex historiæ veritate, veterumque scida-
.ctoritate:

autem Pareanta demonstrant natum, qui de suo nomine & oppidum Parona appellauit. Plinius lib IV. cap. XII. Ste-
s, Strabo, alii.

um post pauca:

*imprecatus patrem petiit aliquid, vt satisfaceret se ex eo statimq; tronitrum & fulgorem cœli indicium significatio-
se.* scribe:

imprecatus patrem petiit aliquid signi, vt satisfaceret se ex m, statimq; tonitru & fulgore cœli indicium fecit. Rursum:

*r interficere draconem Hesperidum, qui nunquam oculos a-
somno coactus existimatur. quo magis custos esse demon-*
quo in loco repone mea fide.

*r interficere draconem Hesperidum, qui nunquam oculos e somno coactus existimatur, quo magis custos appositus es-
nstratur.* Notior res est, quam vt confirmatione egeat.
gitur ad vitiosissima hæc.

IX. *Corona suppletus & emendatus.*

X. *Engonasi.*

XI. *Eod. adhuc quinquies sexies emaculatus.*

*qui negat hic (vt Aratus) quidquam posse demonstrari, ta-
xi imur, vt aliquid verisimile dicamus. Aratus autem, vt
iximus, hunc Cetea Lycaonis filium, Megistus patrem dicit
videtur vt lamentans filiam in vrsa figuram conuersam,
xum, palmas aduersas tendere ad cœlum, vt eam sibi Dii
nt. Hegesianax autem Thesea dixit esse, qui Troezene sa-
xtollere videtur, quod existimatur Ægeus sub eo saxo Pelo-
nsem posuisse, & Æthra Thesei matri prædixisse, ne ante
thenas mitteret, quam lapide sublato sua virtute potuisset
n referre. Itaq; niti videtur, quam altissime potest, vt ex-
Hac etiam de caussa nonnulli lyram, quæ proxima est ei signo
ta, Thesei esse dixerunt, quod vt eruditus omnium artium
quoq; didicisse videbatur. Id quoq; Anacreon dicit ἀγχῦ θη-
λέγω. Alii dicunt Thamyrin a Musis excæcatum, vt suppli-
genua iacentem: dicunt alii Orphea a Thraciis mulieribus
i.* & quæ sequuntur: tempus. n. videtur, vt ad emendandũ
mus, quod ego factum iri arbitror, si totum locum ita
ıs:

*muis neget Aratus, quis sit hic, quemquam posse demonstra-
en conabimur, vt aliquid verisimile dicamus.*

*us, vt supra diximus, hunc Cetea Lycaonis filium, Megi-
trem dicit esse, qui videtur, vt lamentans filiam in vrsa fi-
conuersam, genu nixus palmas diuersas tendere ad cœlum,
n sibi Dii restituant. Hegesianax autem Thesea dixit esse,
oZene saxum extollere videtur, quod existimatur Ægeus
xo Pelopium ensem posuisse, & Æthra Thesei matri prædi-
ante eum Athenas mitteret, quam lapide sublato sua vir-
set gladium patri referre. Itaq; niti videtur, vt quã altissi-*

me possit, lapidem extollat. Hac etiam de caussa nonnulli lyram, quæ proxima est ei signo collocata, Thesei esse dixerunt, quod vt eruditus omni genere artium, lyra quoq; didicisse videbatur. Idque Anacreon dicit, ἀγχοῦ Θησέως ἵσω λύρη. Alii autem Thamyrin a Musis excæcatum, vt supplicem ad genua iacentem dicunt: alii Orphea, &c. lyra didicisse, plane leg. sic enim & De senectute Cicero: *discebant enim fidibus antiqui*. sed nihil necesse est hic repetere, quomodo singula hoc loco mutauerim, cum ipsus se cuiuslibet oculis ingerat, & affirmare habeam, ita eum exceptis perpaucis in m. s. libro perscriptum exstare, perpaucis, dico, exceptis, quod quædam coniectura mea adiuuerim, & Ariethi nomen secundo loco pro Arati reposuerim, quod etiam, vt ne frustra aut temere a me factum quis iudicare possit, cur fecerim istam præcedentem huius scriptoris locum auctorem do: *Ariethus autem Tegeates historiarum scriptor, non Callisto, sed Megisto dicit appellatum: & non Lycaonis, sed Cetei filiam, Lycaonis neptem.* ex quibus verbis etiam illud liquet, recte me Megistus nomen ita scripsisse, vt fœminæ id esse, non historici, aut scriptoris, nescio cuius, quod hactenus falso creditum est, appareat. Sed te consulo, Berchemi, videorne iam persoluisse Duci nostro dignam labore suo mercedem, opinor hercle. Accingamur ergo itineri, & valeant, quæ terrena sunt, &c.

EPISTOLA XII.

Franc. Modius Annæ Pallantiæ nobili virgini S.

Nouesium.

QVo feruore in studia bonarum literarum incubuerit nuper Olympia Fuluia Morata Itala, quosque in vtraque lingua assiduitate sua in illis progressus fecerit, lectissima virgo, & puto tibi subinde a clarissimo viro nobilitateque & eruditione præstantissimo Carolo Vtenhouio affini tuo, qui versus ab ea Græce scriptos plerosque Latinitate donauit, pro exemplo, ad quod te conformes, ob oculos poni, neque tu non potes, pro ista iudicii tui maturitate, ex pauculis quidem, sed tersis dii boni ingenii illius monimentis Basileæ ante annos aliquot XIII. edictis ipsa coniecturam facere. Quæ ego cum his diebus forte legerem, doleremque fructum vberrimum, qui ex eius studiis, si modo illa maturuissent, ad omnes, maximeque amantes optimarum artium pariter & pietatis studiosos redundare potuisset, immaturo illius obitu, quippe quæ ante XXIX. ætatis annum completum ex humanis exemta sit, tamquam calamitate quadam repentina subito interceptum, tu mihi statim, Anna pudicissima, succurristi, quæ in locum eius succedens doctrinæ Italarum fœminæ personam. Belgicarum nostrarum Nympharum vt forma, pudicitia, modestia, sic eruditione

facile princeps, sustinere posse videatis. tantum DEVS
ius maximus vitæ tibi cursum & inoffensiorem & longio-
aulo concedat. Fuluia enim talia & tam acerba tulit, dum
vt numerum malorum, cum quibus assidue conflictata
reunti, & ad casuum, quibus eam cum hominum perfidia,
ellorum atrocitas, aliaque, quæ commemorare nihil at-
exercuere, varietatem respicienti non anus decessisse vi-
on debeat, qua de re cum domi habeas, ex quo plura co-
ere possis, desino: subiecturus emendatiunculas aliquam
s Plinianas, si quid forte illæ eruditis tuis studiis iuuandis
re queant. Lib. IX. Epist. III. *Alius alium, ego beatissimum* — I. *Plinius Iu- nior emen- datus Epist. III. lib. IX.*
io, qui bona mansuraq; famæ præsumtione perfruitur, certus
eritatis cum futura gloria viuit, ac nihil nisi præmium æ-
tis ante oculos, pingue illud altumq; otium placeat. Etenim
homines arbitror oportere aut immortalitatem suam, aut
itatem cogitare: & illos quidem contendere, & non remitti,
s quiescere, nec breuem vitam caducis laboribus fatigare,
io multos, misera simul & ingrata imagine industriæ ad
itatem sui peruenire, manifestus in vitio locus, quæ enim
ia eorum verborum: *ac nihil nisi præmium æternitatis an-*
s, pingue illud altumq; otium placeat? quo pactoue aut cū
entibus aut cum sequentibus conciliantur? sed & ipsa
ria quam integra sint, ex variantibus scriptis lectionib.
olligitur. aliis membranis: *& illos quidem contendere, &*
itti, hos quiescere, nec breuem vitam caducis laborib. fati-
iis: & illos quidē contēdere, eniti, hos quiescere, remitti, nec
, &c. quibusdam ēt: *& illos quidem contendere & non*
, hos quiescere, non reniti. referentib. ex quibus media
tens, considerato superius quoque in duobus scriptis li-
nihil nisi præmium, pro, *ac nihil nisi præmium.* legi. totum
ic, arbitratio iure constituo: *Alius alium, ego beatissimum*
, qui bona mansuraq; famæ præsumtione perfruitur, cer-
teritatis cum futura gloria viuit, ac mihi, nisi præmium æ-
is ante oculos pingue illud altumq; otium placeat. Etenim
omines arbitror oportere aut immortalitatem suam aut
atem cogitare, & illos quidem contendere, eniti, hos qui-
mitti, nec breuem vitam caducis laboribus fatigare. E-
bi irridet studium hominum in hanc aut illam factio-
censibus. *Si tamen* (inquit) *aut velocitate equorum, aut* — II. *Epistola VI.*
s arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent pan-
im amant: & si in ipso cursu medioq; certamine hic color
huc transferatur, studium fauorq; transibit, & repente
s illos equos, quos procul noscitant, quorum clamitant no-
linquent. qui tandem illi agitatores equi, qui aliis fa-
id ipsi pati solent, aut vnde gentium? nimirū rectum

esse, quod est in melioribus codicib. *Et repente agitatores illos, illos equos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent.* Epist. xix. *Significas legisse te in quadam epistola mea, iussisse Virginium Rufum inscribi sepulcro suo:*

III. Epist. xix.

Hic situs est Rufus, pulso qui vindice quondam
Imperium asseruit, non sibi, sed patria.

reprehendis, quod iusserit, addis etiam, melius rectiusq; Frontinum, quod vetuerit omnino monimentum sibi fieri, meq; ad extremum, quid de vtroq; sentiam, consulis. Vtrumq; dilexi, miratus sum magis, quem tu reprehendis, mirarisq;, atq; ita miratus, vt non putarem, satis vnquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. membranæ: *Vtrumq; dilexi, miratus sum magis, quem tu reprehendis, adeoq; miratus, vt non putarem satis vnquam laudari posse.* quod sane concinnius, & non parum ad sententiam aptius videtur. vix enim verisimile, Rufonem admiratum, suspexisseq; eũ, cuius factum, q̃, si ita esset, maxime propugnare debuisset, aperte damnat. Epist. xxvi. *Exspecto vt quadam ex hac epistola, gubernacula gemunt, & Diis maris proximus, iisdem notis, quibus ea, de quibus scribo, confodias.* m. ss. libri: *Exspecto vt quadam ex hac epistola, vt illud, gubernacula gemunt, & Diis maris proximus, &c.* de quo vt nihil pronuntio, ita subducere nolui, quod in codicibus vetustis reperissem. Epist. xxiix. *Proinde prima quaq; occasione mitte, appositis vsuris, quas ego (non parcius possum) centesimas computabo.* alias, *quas ego (nec parcius possim) centesimas computabo:* nostri m. ss. *quas ego (num parcius possum?) centesimas computabo.* & amat sane, vt alibi docemus, similibus interrogatiunculis vti Plinius. Epist. xxxvii. *Occurrendum ergo augescentibus vitiis, & medendum est. medendi vna ratio, si non numo, sed partib. locem.* ad oram est: *medendi vna ratio, si non vni, sed pluribus locem.* quæ scriptura rem exprimit, quã an totidem & talibus verbis extulerit Plinius, vt ignoro, ita nõ abhorreo ab ea lectione, quam in membranis Combergensib. Neustetterianis talem reperi: *medendi vna ratio, si non in summa, sed in partibus locem.* Epist. xl. quæ ead. & vltima lib. ix. *Habes æstate, hyeme, consuetudinem, addas huc licet autumnum, qua inter hyemem, æstatemq; mediam, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum adquirunt.* manifestissima vitii lectio, nec multo melior tamen, sed aliquanto etiam prodigiosior, quę in margine est: *Habes æstate, hyeme consuetudinem, non addas huc licet autumnum, qua inter hyemem æstatemq; mediam?* nugę meræ, ego emendo ex membranis nostris: *Habes æstate, hyeme consuetudinem, addas huc licet ver, & autumnum, qua inter hyemem æstatemq; media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum acquirunt.* Vale virginum decus. Combergi. prid. non. Decembr. CIϽ IϽ.LXXX.III.

IV. Epist. xxvi.

V. Epist. xxvii.

VI. Epist. xxxvii.

VII. Epist. xl.

EPI-

EPISTOLA XIII.

Modius Guidoni Laurino, Clincquerlandii & Erekeghemii Domino, &c. S.

...id in Plinio nos iuuare potes, vt potes profecto pluri... ...m, Guido Laurine, is nunc mihi, & doctis aliquot præ... ...iris in manibus est, conferentibus clarissimis quibusque ...icissimis Germaniæ symbolas suas, quas vestris, tuis di... ...tini, Giselini, Cruquii, aliorum istic, crescere, non ipsius Plinii, quam vestra caussa velim, quorum gloriam; patriæ ...nis caussa, cum aliqua etiam mea laude coniunctam ...go. aude igitur & exemplo & auctoritate tua iis, quos nominaui, præire, &, si modo bene viros optimos, do...os, & quod caput hic est, tui obseruantissimos, noui, ...d me propediem plaustra in Plinianas Pandectas ob...onum, quod dum fit, hæc vide, ait Silius:

I. *Silius lib. x. Vers. CXCII. bis, ter correctus.*

...age est ferrum, atq; auulsa cadauera tela.
...um Galba procul, neq; enim virtutis amorem
...ersa exemisse valent, vt vidit ab hoste
...erri signum, connixus corpore toto
...rem assequitur, lethaliq; occupat ictu.
...um comprensam caeso de corpore prædam
...lit, tardeq; manus moribunda remittit,
...sfixus gladio propere occurrentis Amorgi
...lit, immoriens magnis non prosper in ausis.

...versibus ne omnia repetere necesse habeam, corrigatur ...quidem: *atq; euulsa cadauera tela.* pro, *atq; auulsa cada...* ...lectione vitii manifesta: dein scribatur: *propere accur... ...morgi,* non quomodo vulgo obtinet hactenus: *propere ...tis A.* postremo, pro istis: *immoriens magnis non prosper* ...eponatur membranarum scriptura, quæ est, *immoriēs ...on prosperus ausis.* sequitur in generosa illa Paulli, mor... ...animo pro patria præcipientis, oratione:

II. *Versu CCXXCIV. rursus bis cor... notatus.*

——amplius, acta
...uperest, vita, nisi cæsa ostendere plebi
...m scire mori? ferar an consumtus eidem
...ibus? quantiui emtum velit Annibal vt nos
...tes terga adspiciat, nec talia Paullo
...a, nec manes tam parua intramus imago.
...sed vario quid enim te demoror ager.
...conquestu? Videtur elegantior vetus lectio:
...Ferar an consumtus in vrbem
...ibus? quantum emtum, &c. ac mox:
...sed vano quid enim te demoror ager
...conquestu? Verba sunt Scipionis ad degenerē Metel...

III. *Versu CCCCXLII.*

lum, fugam in nescio quas solas terras, Annibalis metu, cum sociis molientem:

Quem tremis, & cuius somnos formidine rumpis,
Annibal, hic armatus adest, maiore nec vllo
Pœnorum melior, parietur gloria caso.

manifeste emendandum:

——mortere, nec vllo
Pœnorum melior parietur gloria caso. sed & mox corrigendum.

IV. Versu LXXXVII.

——sparsosq; propinquos
Agmine prosternunt lucos. pro: *sparsosq; propinquos, &c.* atque iterum:

V. Versu [illegible]CVI.

Dura inter pauidos alitur fortuna sedendo. pro:
Dura inter pauidos aliter fortuna sedendo. addam vnum etiam locum, & alium quidem insignem vitiis suis ex libro sequenti, & in illo finis erit:

VI. Et lib. II. Vers. XX.

Idem (inquit Poeta) *etiam Locros habuit furor, ora vadosi*
Litoris Argiuos maior qua Graia muros
Seruat, & Ionio luitur curuata profundo.
Latas res Libyæ, & fortunam errore secuta,
Iurauit pauitans Tyrio sua prœlia Marti
Iam vero Eridani tumidissimus accola Celta
Incubuere malis iterum, veterisq; doloris,
Tota se socios properarunt iungere mole.

Extra controuersiam legendum videtur, vt habebant membranæ veteres Agrippinenses:

Incubuere malis Italum, veterisq; doloris, &c. non, *iterum*, quod nihili hic est, & a mala, vt vides, Guido Lautine, manu. Vale.

EPISTOLA XIV

Franc. Modius amplissimo Præsuli Ioanni Abbati Banthensi, & Suartzacensis Cœnobii Administratori S.

AVdieram ex Posthio nostro, audieram ex aliis sæpe, amplissime Præsul, multa de incredibili tuo illo erga literas literatosque omnes studio, eoque nomine antea quoque & mirabar, & amabam hunc amorem tuum. nunquam tamen putabam fore, vt homo duarum abbatiarum splendidissimarum, quibus singulis vir etiam industrius & prudens vix regendis & gubernandis satis sit, administratione domi forisque assidue districtus nugas quoque nostras, &, si vere licet dicere, carminum quisquilias requireres: vt enim furtim interdum libros tangeres, & animi ex illis diuturnis laboribus quotidianisque molestiis fracti lassique leuamen peteres, qui poteram vel suspicione attingere, tantum te otii tibi facere, & temporis

gotiorum moli, qua perpetuo premeris, subtrahere, vt ad
stra quoque manum tibi extendere vel liberet, vel etiam li-
ceret? Ergo quanto inexspectatior, tanto gratior accidit mihi
cito his diebus significatio voluntatis tuæ, cum apud Reue-
rendissimum & Illustrissimum Episcopum & Principem Bam-
bergens. inter prandendum iniiceres, cupere te nostras quoq;
lucubratiunculas propius inspicere, neque moleste laturum,
si occasionem etiam nominis tui amplissimi mentionem
insererem. Ego vero, Præsul ornatissime, lubens merito pa-
reo tibi, aut potius, pareo iam nunc, qui, si parum dignitatis
& grauitatis rationem habuisse videar, tibi hæc tam leuia
minuta ad te potissimum mittendo, iussisse te id fieri memi-
neris, inque tuis culpis, (vt quidam ait) da tibi tu veniam. Ait
Censorinus: *Quos solos* (CCCC. annos, qui ab Inachi regno ad
Olympiadem primam intercessisse creduntur) *quamuis mythici*
temporis postremos, tamen quia a memoria scriptorum proximos,
quidam certius diffinire voluerunt. Et quod Sosibius scripsit esse
CCCXCV. *Eratosthenes autē septem & CCCC. Timæus CCCCXVII.*
Arethes CLXIV. debebat crescere numerus annorum, non tam
inane decedere a præcedentibus quare non negabunt, quib.
e videbitur adire ipsum Censorini librum, recte hic a me
membranis Coloniensibus emendari: *Et quidem Sosibius*
scripsit esse CCCXCV. Eratosthenes autem septem & CCCC. Timæus
CCCCXVII. Erethes, CCCCCXIV. Cap. XIX. sequitur: *Deinde aliquanto*
post Cornelius Nasica Censor ex aqua fecit horarium, quod &
ex consuetudine noscendi a sole horas horarium cœptum vo-
horarium nomen non minus annos CCC. Romæ ignoratum cre-
est. Nam XII. tabulis nusquam nominatas horas inuenies, vt
postea legimus. manifeste verum est: *Deinde aliquanto post*
Cornelius Nasica censor ex aqua fecit horarium, quod & ipsum
consuetudine noscendi a sole horas solarium cœptum vocari.
Horarium nomen non minus annos CCC. Romæ ignoratum esse credi-
Nam XII. tabulis nusquam nominatas horas inuenies, vt in
postea legibus. notat abusum, quo Romæ vulgo solarium
, quod aquarium debebat, ex consuetudine horas a sole
noscendi. De aquario autem, id est, clepsydra, sic Plinius:
Nasica collega Lanati primus aqua diuisit horas æque no-
ctium dierum. Idque horologium sub tecto dicauit, anno vrbis
Sequitur (neque enim quin τὸ *legibus* recte quoque repo-
situm sit quemquam sanum, aut pro sano dubitaturum confi
ipso a media nocte, quod tempus principium & postremum
Romani. Tempus, quod huic proximum est, vocatur de-
nocte. Sequitur Gallicinium, cum Galli canere incipiunt,
Conticinium, cum conticuere: tunc ante lucem, & sic dilu-
vocatur. Mane, cum lux videtur solis: post hoc ad meri-

I. Censorinus emendatus opusculo de die Natali cap. XVII.

II. Et cap. XIX. bis, ter.

Plin. lib. VII. c. 70.

III. Eodem cap. Varie suppletus, emendatus, notatus.

diem, tunc meridies, quod est meridiei nomen. Inde de meridie. hinc tempestas suprema: quamuis plurimi supremam post occasum solis esse existimant, quia est XII. tabulis scriptum sic: Solis occasus suprema tempestas esto: Sed postea M. Plectorius tribunus plebis scitum tulit, in quo scriptum est: PRAETOR VRBANVS, QVI NVNC EST, QVIQVE POSTHAC FVERIT, DVOS LICTORES APVD SE HABETO. ISQVE SVPREMVM AD SOLIS OCCASVM IVS INTER CIVES DICITO. *Post supremam dicitur vesper, id est, ante ortum scilicet eius stella, quam Plautus vesperuginem, Aennius vesperum, Virgilius Hesperum appellant.*: insignis mehercule, & ex media, imo penita antiquitate locus. in quo emendando, ne a solemni mihi breuitate recedam, scire licet totum eum ex membranis, quæ seruantur in Agrippina Vbiorum Colonia, ita supplendum, interpolandum, & emendandum videri, vt nunc dicam: *Incipiam a nocte media q.t.p.e.p e.d.R.T.q.b.p.e.v.d.m.n. S.G.c.g.c.t dein conticinium c.c. tunc ante lucem: & sic diluculum, cum sole nondum orto iam lucet. secundum diluculum vocatur mane, cum lux videtur solis: post hoc, ad meridiem, tunc meridies, quod est medii diei nomen. Inde de meridie. hinc suprema, quamuis plurimi supremam post occasum solis esse existimant, quia est in XII. tabulis scriptum sic: Solis occasus suprema tempestas esto. sed postea M. Pletorius tribunus plebis scitum tulit, in quo scriptum est:* PRAETOR VRBANVS, QVI NVNC EST, QVIQVE POSTHAC FVAT, DVO LICTORES APVD SE HABETO. ISQVE SVPREMAM AD SOLEMQVE OCCASVM IVS INTER CIVES DICITO. *Post supremam sequitur vesper: ante ortum scilicet eius stellæ quam Plautus Vesperuginem, Ennius Vesperum, Virgilius Hesperon appellat.* sic, inquam, hæc fortasse recte constituantur: diserteque in membranis iam mihi laudatis exstant, nisi quod in scito Tribunitio ista: QVIQVE POSTHAC FVAT, DVO LICTORES APVD SE HABETO. ISQVE SVPREMAM AD SOLEMQVE OCCASVM IVS INTER CIVES DICITO. vitiose & confuse ita in illis legebantur: QVIQVE POSTHAC FIAT, DVO LICTORES APVD SE HABETO. ISQVE SVPREMAM AD SOLEM OCCASVM IVSQVE INTER CIVES DICITO. culpa haud dubie librarii, qui, quod non intellexit, corrupit. cum *fuat* dictum sit pro erit, sit: ad quod exemplum sunt ista Lucretiana ex lib. IV. *Vt quod aliis cibus est, aliis fuat acre venenum.* & v. *Quanta hæc quoque fuat, tanta hinc videatur in alto.* duo quoque quam *duos* dicere maluit sciti auctor, quia & illud vsitatius priscis temporib. Sed redeamus iam, si videtur operæ, ad cap. XVII. atque hæc pensiculatius aliquanto consideremus. *hic annus, cuius velut index & titulus quidam est Vlpii & Pontiani*

IV. *Iterum cap. XVII. suppletus & septem octo minimum locis emendatus.*

nsulatus, ab Olympiade prima CIↃ. *est &* XIV. *ex dieb. dun-*
stiuis, quibus Agon Olympicus celebratur: a Roma autem
IↃCCCCXCI. *& quidem ex Palilibus, vnde vrbis anni nu-*
ur. Eorum vero annor. quib. Iulianis nomen est, CCLXXXVIII
e Cal. Ianuarii, vnde Iulius Cæsar anni a se constituti fecit
um. At eorum, qui vocantur anni Augustani CCLXV. *pridie*
nuarii, quamuis & ante diem XVI. *Cal. Februarii Iul. Cæs.*
us Imperator Augustus sententia Numatii Planci a senatu
ciuib. appellatus est: se septimum, & M. Vi sano Agrippa
ed Ægyptii quod biennio ante in potestatem ditionemque
n. venerunt; habent Augustorum annum CCLVIII. *Nam vt*
, ita ab Ægyptiis quidam anni in literas relati sunt, vt
bonnagarios nominant, quod a primo imperii eius anno
nt, quorum hic IↃCCCCLXXXVI. *est. Item Philippi, qui ab*
Alexandri magni numerantur, & adhuc vsque perducti,
ↃLXII. *consummant. Sed horum initia semper a die primo*
ius sumuntur, cui apud Ægyptios nomen est Thoth, quique
præsenti fuit ante diem septimum Cal. Iulii, cum ab hinc
ntum Vlpio & Brutio Roma conss. iidem dies fuerint ante
. Cal. Augusti, quo tempore solet Canicula in Ægypto fa-
tum. posui totum locum, quem, ne iterum ponere ne-
ceam, per partes iam examinabo, primumque quod di-
rum vero annorum, quib. Iulianis nomen est, CCLXXXVIII.
in calculo. anno enim vrbis IↃCCIII. qui est CCLXXXVIII.
ii & Pontiani Consulatum, adeo rerum adhuc potens
r Cæsar), vt sequenti demum anno bellum ciuile inter
Pompeium eruperit. quare corrigatur: *quibus Iulianis*
? oc octogesimo tertio. qui fuit v.c. IↃCCVIII. sed & sequen-
ue sic concipienda. *At eorum, qui vocantur anni Augu-*
CLXV. *perinde ex Cal. Ianuarii, quamuis ex ante diem* XVI.
uarii Imp. Cæsar Diui filius, sententia L. Munati Planci a
terisq. ciuib. Augustus appellatus est se septimum & M. Vi-
grippa tertium conss. Augustorum. n. non *Augustani* ha-
uoque liber m. s. & mox etiam sequitur. quod tamen non
d rem facit, atq; illud omnino *perinde ex Cal. Ian.* non,
l. Ian. legendum esse. quid .n. Augusto in mentem ve-
uit, cur ex a. d. pridie Cal. Ian. annum suum quam Diui
exemplo ab ipsis Cal. Ianua. auspicari mallet? affinitas
tionum *pridie & perinde* huic errori vulgo caussam de-
nuntiandū est. sed et *Imp. Cæsar diui filius* legendum, quod
:, iubeant membranæ, & satis ex Fastis constet Augu-
n Iul. Cæsar Imperatoris prænomine anno IↃCCVIII c.
sset, eodem vt hereditario quoque vsum ex anno
d deprehendere visus sum IↃCCXVIII. iam *L. Mun-*
cus, & hic, & apud Suetonium, aliosque auctores, non *De re vide Suetonium in Augusto.*

De re vide Suetonium in Augusto. *Numatius*, præteralia numi satis conuincunt, quos vide in Fastis Goltzii nostri, ex quibus etiam, quanquam refragantibus veteribus codicibus, *Vipsanio*, pro *Vipsano* reposuimus, vt consentientibus eisdem numerum consulatuum addidimus, quib. dictis pergamus ad ista: *Ægyptii*, inquit, *quod biennio ante in potestatem ditionemq; populi Romani venerunt, habent Augustorum annum* CCLVIII. itane vero CCLVIII? atqui iam dictum est, Augustorum annum CCLXV. eum esse, quo Vlpius & Pontianus consules magistratum summum gessere. ergo non detrahendum aliquid summæ, sed addendum potius fuit, si annus Augustorum biennio ante apud Ægyptios, quam Romæ cœperit. & addunt sanæ membranæ biennium, referentes, *habent Augustorum annum* CC. *sexagesimum septimum.* in sequentib. leue est, & vix notatione dignum pro *huc. hunc* reponendum ibi: *& ad huc vsque perducti annos* ꟾↃLXII *consummant.* illud non omittendum, postrema illa monstrose vulgo corrupta, & confusa, sic ex membranis emaculanda videri: *quiq; hoc anno fuit ante diem* VII *Cal. Iulii, cum ab hinc annos centum Imp. Antonio Pio, & Bruttio Præsente Roma cons. iidem dies fuerint ante diem* XII. *Cal. Augusti* emendationis ratio clara est ex Fastis, qui anno vno a Censorini computatione dissidentes, anno v. c. ꟾↃCCCXC. Consl. referunt, Imp. T. Ælium Cæsarem Hadrianum Antoninum Augustum Pium, & Bruttium Præsentem. anno autem centesimo ab hoc, id est, eo, qui v. c. fuit ꟾↃCCCCXC. M. Vlpium Crinitum, & Proculum Pontianum, Vale Præsul amplissime.

EPISTOLA XV.

Franc. Modius Iano Lernutio S.

EX Tacito, quem ad vetuste impressum adeo exemplar, vt manu exarati vicem esse possit, collatum Lipsio nostro cum notis passim in eundem Rodolphi Agricolæ occasione data missurus sum, hæc, mi Lernuti, enotabam, quæ per te aliis quoque communicarem, si cui fortasse ea aut vsui, aut volupta-
I. *Tacitus notatus Annali* XV. ti esse poterunt. Annal. XV. *At Vologesis ad Corbulonem missi nuntii, detraheret castella trans Euphratem, amnemq; vt omnium medium faceret.* probo Romanam scripturam: *amnemque vt olim medium faceret.* Maloque mox: *Armenii sine arbitrio relicti*
II. *sunt.* quam, vt nunc passim legitur: *Armenii suo arbitrio relicti sunt.* de quo tamen Lipsium arbitrari volo. Post multa: *Ergo Epi-*
III. *charis plura, & omnia scelera principis orditur. Neque Senatui quid manere, sed prouisum quoniam modo pœnas versæ reip. daret.* Belgicæ nostræ delicium & amor Lipsius in Farnesiano codice *monere* pro *manere* extare professus, de vera huius loci lectione ampliat, nisi quod forte scribendum ait: *Neq; se nautam quidem manere:* At Agricola nescio vtrum soluens, an scindens hunc nodum,

reponit: *Neq; se nouum quid monere.* tu Castor, cum tuo Giselino videsis liberes nos ab hoc æstu. Statim a IV.
ioquo modo traditum non occultare in animo fuit, quomdum videretur & inane, aut ipsi Antoniam nomen & pecommodasse, aut, &c.* mauult idem Agricola: *quamuis videretur, aut inani spei Antoniam nomen & periculum modauisse, aut, &c.* neque sane absurde.
n statim: *Fomenta vulnerib. nulla suffusuo, sed quia catevana obiecisset, adiungere crimen visum, se pariter indiestem facere.* Legerim cum Rodolpho, si modo libri int: *adiungere crimen, vt sese pariter indicem & testem* V.
Adhuc statim: *clariore exemplo libertina mulier in tanta e alienos ac prope ignotos protegendo, cum ingenui, & vites Romani, Senatoresq; intacti tormentis carissima quaum pignorum proderent.* Romæ excusus liber ab hinc itum: *cum ingenui, & viri, & equites Romani, senatoresti tormentis, carissima quisque suorum pignorum prode-* VI.
pusillum hoc, vti & illud, quod mox etiam ex eodem ri scripserim: *Proximam necem Plautii Laterani Congnati Nero adiungit, adeo propere, vt non complecti libellud breue mortis arbitrium permitteret.* sub finem: *At il-* VII.
Annæi Lucani sine absolutione in supplicio dissimulata. VIII.
Romanum exemplar τὸ *sine*, hoc modo: *sine absolutiopplicio dissimulata.* Annal. XVI. *Sed qui remotis e municiamq; adhuc, & antiqui moris retinentes Italiam, quiq; e prouincias lasciuia inexperti officio legationum aut pritate aduenerant.* Corrigit Agricola: *Sed qui remotis e is, seueraq; adhuc & antiqui moris retinente Italia, qui-* IX. *Item Annal. XVI.*
Histor. lib. IV. *Infestius in Vbiis, quos gentis Germanicæ eurata patria Romanorum nomine Agrippenses vocarent.* niciſſimus Lipsius: *Romano nomine.* cui assentiens toum cum editione Romana ita lego: *Infestius in Vbiis, ius Germanicæ originis, eiurata patria Romano nomine nses vocarentur.* X. *Historiarũ lib. IV.*
Eodem libro: *Et Sulpitia prætextata,* cor. abest vox vltima a libro Romano, nec deest. sic, *El-* a poeta dicitur. Post non ita multa: *Funusq; consortum abino ductum: magna documenta instabilis fortunæ, sumtiam miscentis.* interpolat Rodolphus: *summaq; & imæ* .de quo tu, Lernuti, videris. XI. *Eod. lib.* XII. *Adhuc eod. lib.* XIII.
Lib. de moribus German. *in pace quidem vultu mitiore mansuescunt.* cusus Ro& scriptus Bambergensis lib. *cultu mitiore mansuescunt.* *Libro de morib. Ger.*
c Quintiliani etiam de Oratore dialogum saltuatim amus. initio statim: *An ideo librum istum apprehendisti, ntius retractares, &c.* editio Romana referebat: *An ideo stum deprehendisti.* puto veram scripturam esse: *An ideo* XIV. *Quintiliani de Oratore dialogus interpolatus.*

XV. *Et iterum.* *librum istum reprehendisti.* Mox: *Sed hoc primum interrogabo, quos vocetis antiquos, quam Oratorum ætatem significatione ista determinetis.* Eadem editio: *quam Oratorum ætatem signatione ista determinetis.* Rursus mox: *Concedamus C. Cæsari, vt propter magnitudinem cogitationum, & occupationes rerum minus eloquentia effecerit.* omnino probo Romanum: *Concedamus C. Cæsari, vt propter magnitudinem cognitionum, &c* quę est nota iudicibus & foro vt scis, Lernuti, vox. Post versus aliquam multos: *sed sit in apparatu eius, & aurum, & gemmæ, vt sumere in manus, vt aspicere sæpius libeat.* malo cum Rodolpho Agricola: *vt aspicere sæpius liceat.* Non magno interuallo: *Primus enim contemto ordine rerum, omissa modestia ac pudore verborum, ipsis etiam quibus vtitur armis incompositus, & studio feriendi plerumq; deiectus, non pugnat, sed rixatur.* verum est: *& studio feriendi plerumq; deiectus non pugnat, sed rixatur.* erratum typographicum. Paulo ante finem: *Ipsam quinimo curam, & diligentem styli anxietatem contrariam experimur.* Romanus: *& diligentis styli anxietatem contrariam experimur.* sed putidæ, quod sentio, diligentiæ est, hæc cusorum errata tam anxie persequi. ergo nauiget hic alia iam mihi linter aqua. tuque Lernuti carissime, cum liberis & omni familia feliciter vale.

XVI. *Ac tertio.*

XVII. *Quarto.*

XVIII. *Quinto.*

XIX. *Sexto.*

EPISTOLA XVI.

Franc. Modius Adolpho Mekercho Flandriæ Præsidi S.

DEsino mirari, cur honori atque virtuti ædes gemellas iunctim locarit antiquitas, in te enim, vir amplissime, disco ibi præmia esse honoris, vbi sunt merita virtutis. sed & illud gaudeo, Musarum hac tempestate non omnino nullam esse religionem, & iter ad capessendos magistratus, hodieque literis promoueri. Ergo & ipse quoque magis in earum studiis confirmor, & alios licet hæc res sæpe multos frustra habuerit, vt idem faciant, si consilium meum exquirant, auctor sum. Interea quin vitii manifesta sint hæc Siliana, ne eos quidem dubitare arbitror, qui de omnibus semper solent:

I. *Silius lib. IV. Vers. IↃCVI. ter emaculatus.*

Namq; inhonoratam Fibrenus cernere mortem
Et fama mundam impatiens, spectabimur, inquit,
Nec, fortuna, meum condes sub gurgite lethum,
Experiar, sitne in terris domitare quod ensis
Non queat Ausonius, Tyrrhenave pernecet hasta, &c. nam quę est tandem, vt de reliquis taceam, ista mors famæ munda? plane legendum ex scriptura antiqua leuiter nostra coniectura adiuta:

Namq; inhonoratam Fibrenus perdere mortem
Et fama nudam impatiens, spectabimur, inquit,
Nec, fortuna, meum condes sub gurgite lethum.

Expe-

riar, sitne in terris domitare quod ensis
queat Ausonius, Tyrrhenaue permeet hasta, &c. perdere
n vocat inulte mori, quod inglorium est. cum virorum
sit non degeneri letho, vbi extrema vrgent & vna salus
nullam sperare salutem, occumbere, sed, vt alibi ait poe-
sumta piacula manibus suis mittere, & inferias mactare
ter locutus Lucanus, dum ait lib. III. versu 705.
per hostiles secerunt brachia remos,
stium tenuere fugam, non perdere lethum
ma cura fuit, multus sua vulnera puppi
sit moriens, & rostris at fluit ictus. sequitur De Elephan- II.
meris telis petito: *Vers. DCXIX.*
multa in tergo & nigranti lancea dorso,
yluam ingentem concusso corpore vibrat:
ec consumtis longo certamine telis
cidit, & clausit magna depressa ruina. scribatur: *& clausit*
vada pressa ruina. Trebia enim amne mersus est.
:
iacto quæsita quies, turgentia membra III.
lano Trebia, Eridanus dedit æquoris vndis. *Versu*
lum: DCCXXIV.
tho quæsita quies, &c. ostendit enim Telgona ne in morte
m, quæ solet omnes labores finire, quietem inuenisse,
st fata quoque suprema fluctibus diu multumque iacta-

bro est: IV.
—lumina flammis *Item lib. V.*
arsere nouis, furit & diffulminat omnem *versu*
stantum turmam, & clausum sub casside vulnus CCLXXV. *ter,*
rtia commendat manante sanguine membra. *quater.*
m vero aspiciens pauitantem, & condere semet
tentem sociis iuuenem, ceu tigride cerua
rcana cum pressa tremit, vel territa pennas
lligit accipitrem cernens in nube columba,
ut dumos subit, albenti si sensit in æthra
brantem visus aquilam lepus ore citato. Vera & membrana-
scriptura est:

—lumina flammis
carsere nouis, furit & diffulminat omnem
stantum turbam, clausum sub cassi de vulnus
artia commendat manants sanguine membra.
um vero aspiceres pauitantem, & condere semet
itentem sociis iuuenem, ceu tigride cerua
yrcana cum pressa tremit, vel territa pennas

Colligit accipitrem cernens in nube columba,
Aut dumis subit albenti si sensit in æthra
Librantem nisus aquilam lepus ore citato.

Statim:

V. Et versu CCXCIV. ter notatum.

———galeam super exigit ictum,
Et fragilis valido conamine soluitur ensis
Æris in Cinyphio, nec dispar sortis Isalces
Vmbonem incerto detorsit futilis ictu.
Tum quod humo haud vnquam valuisset tollere saxum
Ni vires trux ira daret, torquebat anhelans
Appius, & lapsa resupina in terga cadentem
Mole premit scopuli. quæ & ipsa ita emenda:
———galeam super exigit ictum.
At fragilis valido conamine soluitur ensis
Ære in Cinyphio, nec dispar sortis Isalces
Vmbonem incerto detersit futilis ictu.
Tum, quod humo haud vnquam valuisset tollere saxum
Ni vires trux ira daret, contorquet anhelans
Appius, & lapsu resupino in terga cadentem

VI. Idem Silius lib. VII. vers. CXXCIV. emendatur.

Mole premit scopuli. Sic & lib. VII. est: *primum Vestæ detersit,* (male alii *decerpsit*) *honorem, vndiq; & in medium iecit libamina flammam.*

Pagina seq.

VII. Rursusq; lib. V. versu CCCXLII.

———pluresq; in corpore nullo
Vnius hæserunt Romani militis hastæ.
non negabis melius esse:
———pluresq; in corpore nullo
Inuenere locum perfossis ossibus hastæ. sed solent illo modo interpolare auctores, quorum nobis temeritas librorum manu exaratorum auxilio & auctoritate sæpius quam vellem retundenda est.

VIII. Vers. CCCLII.

Mox etiam non recte est:
Et senioris opem Synalis vocat, vngere vulnus
Herbarum hic succis, ferrumq; e corpore cantu
Exigere, & somnum toto misisse chelydro
Anteibat cunctos, &c. hic, inquam, etiam mendum latet, quod Marsus elui posse putabat, legendo: *& somnum torto misisse chelydro,* exponens *torto,* in se replicato. bene quidem ille, nisi verum esset: *& somnum tactu misisse chelydro.* iam alibi diximus cantu, & manu veneficia perfici, ibi:
Ad quorum cantus serpens oblita veneni,
Ad quorum tactum mites iacuere cerastæ.

Sed (lubet enim versibus, post emendatos tot Silii versus, etiam claudere hanc epistolam) finem facio, ne in publica commoda peccem, si longo sermone morer tua tempora, Præses.

EPISTOLA XVII.

. Medius Ioannes Chr ſtophoro Neuſtettero, cognomento Sturmero, Canonico VVirZeburgenſi S.

!'a tua, quæ ampl ſſimus patruus tuus D. Eraſmus b tterus tanta anim contentione promouere quotidie t euidentiſſimum ſit nihil æque illum in votis habere, de b. cui quam erudit ſſimū & perſona ea, quam ſuſti-piſti, d gniſſimū viedat, ti hæc, inquam, tua literarum on omnibus modis mihi quoque adiuuanda pro opi-, exiſtimem, tum ſim hercle habearque meritiſſimo in- ius, innumeriſque eiſdem patrui tui erga me beneficiis ſimus. Quod ingratitud n s vitium cum parate hacte-ihi videor, fugerim, cauto & hic opus eſſe intelligo, ne num ab inſtituta hac vitæ meæ ratic ne vllam in par-exiſſe videri queam. Et cauebo profectο: iam enim ad- i, Ioannes Chriſtophore, tres elegantiſſimos poetas, , Calpurnium Siculum, & Aurelium Olympium Ne- m, quorum ille Auguſti, iſti, vt in notis meis ad eos do- m, Carinorumque temporibus floruerunt. Eſtque hic Gratius, cuius inter ceteros Ouidius his verbis alibi t:

us antiquas & erat, qui paſceret herbas,
ptaq; venanti Gratius arma daret. quæ ideo ab inge-io poeta dicta ſunt, quod plurimus hic ſit Gratius, vt em armis primum, & ante omnia inſtruat idoneis, ile poſtea argumentum tractans Nemeſianus, maxi-eſcribenda canum natura, & patria laborandum ſibi rit. quem Nemeſianum vtinam integrum ad nos ſiue n ſeu temporum iniuria durare paſſa fuiſſet, eſſet bie, quo exercitario plane ingenua, & veteribus heroi-opere grata, & commendata venatio non parum ad- r, nunc vt & Gratius, mutilus maximaque, vt apparet, lacer, adhoc ἀπλῆς ad nos peruenit. ſic quoque tamen ligendus mihi, qui tibi, vt dixi iam, opuſcula illius no-a, bucolicas, eclogas puta quatuor, Cynegeticῶn frag- aliquot cccc. verſuum: aliud præterea ex Alieuticῶn ro, cum Gratio de venatione, & Calpurnii bucolicon clogarum ſeptem, quem iuſtum hic numerum eſſe, li- ilius & Theocritus id minime obſeruaſſe deprehen- veterum quidam ſtatuerunt, ſcripta omnia vnica in re apud Latinos, qui hæc, inquam, Ioan. Chriſtopho- rum ætatis tuæ ſcholiis paſſim explicata, aliorumque n, potiſſimum Virgilii, Theocriti, & Oppiani colla- ſtrata, mox in tuo nomine & ad tuum potiſſimum v-

ſum publicare decreui, cui etiam iam nunc iſta ex iis tanquam eorum, quæ in illis temere interpolata in priſtinum reſtituimus, ſpecimen eſſe volumus. Ecloga quarta Calpurnii eſt de Cæſare haud dubie, quicunque ille tandem fuerit, accipiendum:

I. *Calpurnius Siculus Ecloga IV. bis correctus verſ. CXXII.*

Ill- dat vt primas Cereri dare cultor ariſtas
Poſſit, & intacto Bromium perfundere vino,
Vt nudus ruptas ſaliat calcator in vuas,
Vt quoq; turba bono plaudat ſaginata magiſtro.
Ille meis pacem dat montibus, ecce per illum
Seu cantare iuuat, ſeu ter pede læta ferire
Carmina nonnullas licet & cantare choreas, &c. hic ego exiſtimabam rationem ſcribendi veterum, qui *c* & *g* literis promiſcue fere vti ſolent, geminum errorem peperiſſe, quorum alterú tollere (& iam Comice loquor) nos vetat moduli quantitas, aliorumq; & maiorũ gentium poetarum auctoritas; alterum tum hæc ead. auctoritas, tum ipſa adeo res. *ſagino* certe media longa eſt, vt & *ſagina*, nec poteſt demutare in participio hoc, vt Grammatici vocant, ideoq; recte eo vſus Propertius, cum ait:

Parua ſaginati luſtrabant compita porci. non recte noſter hic, qui tamen imitatorem patrum memoria Fauſtum Andrelinum inuenit. ideoque fuerunt, qui Calpurnium culpa eximere ſtudentes, *ſagmata* pro *ſaginata* reponerent, quod valet ſagminibus coronata. qui mos feſtum diem agitantibus, & pro frugibus aut pecore facientibus, non in hominibus tantum, ſed etiam in ruricolis, vt quidam vocat, bubus. Tibullus:

——nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boues capite.

Video doctiſſimorum hominum ſententiam, & eſt haud dubie aliquid, quod dicunt: mihi tamen magis placet ad priſcam ſcribendi conſuetudinem errorem hunc referre, eumque corrigere reponendo, *ſatiata* (quod indocti librarii in *ſaciata*, & hinc *ſagiata* mutarint) aut etiam, niſi hoc licentius videatur, *ſaturata*. nota ſunt illa eiuſdem Tibulli:

Turbaq; vernarum, ſaturi bona ſigna coloni,
Ludet, & ex virgis exſtruet arte caſas.

& hæc quidem verboſius, quam decuit, niſi tibi, Ioan. Chriſtophore, & ad te ſcriberem, qui ſcire debes alterum vitium in iis, quos poſui verſibus eſſe in τὸ *carmina*: quid enim hic eſt ferire pede illa, aut quis ille pes? metricus ne? nugæ. plane emendo: *ſeu ter pede læta ferire Gramina.* pro quo ſ. ſcriptum fuiſſe *cramina* c. vt dixi, vicem g. vt ſæpe contra, ſupplente, Horatius certe dixit: ode XIIX. lib. III. *Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pede terram.* Verſu 132. *Numine cæſareo ſecurior ipſe Lyæo.*

II. *Et verſu CCXXII.*

Pan recolit syluas, & amœna Faunus in umbra Securus
ubat. scribo, & distinguo:
Numine Cæsareo securior ipse Lycæus
recolit syluas, &c. nec ignoro, quæ hic alii de Baccho (qui
rum solutione, aut, vt Horatius loquitur, abactu, hoc,
illi hic ponunt, cognomen inuenit) differunt, sed nihil
uent. Ouidius enim, Virgilius, Silius, Lucanus, breuiter
ad vnum omnes a nostra lectione stant.

III. Vers. CCXLII. semel atque iterum.

quoq; mutata seu Iuppiter ipse figura
far ades, seu quis superum sub imagine falsa
rtaliq; lates, etenim hunc deprecor orbem,
precor æternos populos rege. sit tibi cœli
amor, &c. expressus ad vnguem locus ex illo Horatii,
lib. I. Carm.
te mutata iuuenem figura
es in terris imitaris alma
Maia, patiens vocari
Cæsaris vltor:
us in cœlum redeas, diuq;
tus intersis populo Quirini, &c.
inquam versibus expressit noster poeta suos, sed qui cor-
one huiusmodi opus habeant:
——seu quis superum sub imagine falsa
ortaliq; lates, æternum hunc te precor orbem
precor æternum populos rege. qui *æternos* retinent, ad Roma-
eferunt, quorum vrbs æterna dicta sit, sed frustra sunt, Cæ-
necessario intelligere debemus, quem rogat Calpurnius,
ernus, id est, æternum rebus humanis contentus, orbem
rum regere velit quemadmodum Augustum Hora-
nte precatus erat vti serus saltem, id est, sero cœlum re-
ret.
ersu 150.

IV. Versu CL.

——quæ imparibus modo concinuistis auenis
am liquidum, tam dulce canunt, vt non ego malim
uod Peligna legunt examina lambere nectar. satis constat
ndum: *Tam liquidum, tam dulce sonant.* quis enim ita lo-
ur, vt dicat, quæ concinuistis, canunt? erat isti correctori
ente illud tritum: *Fistula dulce canit volucrem dum decipit*
ps. vbi longe alia res. Sequitur statim certe apud nostrum:
Melibœe sonent. quod valet sonabunt, antique, vt alibi no-
. & eadem hac ecloga supra est: *Dulce quidem resonas*, porro
d hic de Peligno melle, hoc quidam allegoricas de Ouidio
piunt: sed meminimus ipsa quoque Peligna mella a Plinio
que commendari.

V. *Vers.* CLV.

Statim:

Vellit nam sæpius aurem

Inuida paupertas, & dixit vilia rura: plane scribo: *& dixit vilia cura.* manifesto sensu. vellere aurem autem dixit exemplo Virgilii, cuius illud est:

——*Cynthius aurem*

Velli: & admonuit, pastorem Tityre pingues

Pascere oportet oues. & illius, qui ait: *Mors aurem vellens, viuite ait, venio.* quibus omnibus locis aurem vellere est admonere, commonefacere, in auribus enim memoriæ sedes. hinc antestatio apud Romanos, id est, testis factio, in qua solent vadantes aduersarios suos, apprehensa auricula eius, quem testari volebant, quo scilicet eius rei memor esset, interrogare eundem, licet antestari? qui si licere respondisset obtorto collo in ius trahi reus poterat. atque in hoc more vellendi aurem eleganter lusit Plautus, apud quem cum nescio qui lenonem in ius ambulare iuberet, interrogassetque ille, an non antestaretur, respondit scite idem: *tuan' ego caussa, carnifex, cuiquam mortali libero aures atteram?* verum hæc atque talia scoliis nostris reseruentur, cum tibi tantum & tuæ ætatis aliis seruiant, hic errores præterea duos, tres tollamus.

VI. *Vers.* CLXIV.

Versu 164.

Respiciat nostros vtinam fortuna labores,

Pulcrior & merita fuerat Deus ipse iuuenta.

sensus clamat omnino esse legendum:

Pulcrior & merita faueat Deus ipse iuuenta.

VII. *Item Ecloga v. vers.* XXXV. *bis correctus.*

Sed videamus ista Ecloga v.

Te quoque non pudeat, cum serus ouilia vises.

Si qua iacebit ouis partu resoluta recenti,

Hanc humeris portare tuis natoque parenti

Ferre sinu tremulos & nondum stare paratos.

Nec tu longinquas procul a præsepibus herbas,

Nec nimis admota sectabere pabula sylua,

Dum peragit vernum Iouis inconstantia tempus.

hic legendum: *natosque parenti ferre sinu tremulos*, facile omnibus me probaturum confido: illud erit fortasse, in quo non omnes mecum facient, quod, *Nec nimis amota sectabere pabula sylua*, pro, *admota* scribendum aio. cum sint, qui existiment hoc velle Calpurnium; verno tempore vt non nimis remota a stabulis pascua consectanda, itane nimis vicina quidem, in quo, me iudice, frustra sunt. sequentia sane omnia eo faciunt, vt vnum hoc voluisse Calpurnium constet, longinqua pascua vere fugienda, cuius rei vt rationem reddit, ita alterius quoque redditurus fuerat, si quidem admota etiam nimis vitanda existimasset, aut tradere hic voluisset.

uitur: ——*quæ nisi ferro* VIII. *Versu* LXXV. *bis,ter.*

pitur,in miserum fragili rubigine corpus
rodet sanies,& putrida contrahet ossa.
uidus (hoc moneo) viuentia sulphura tecum
cylla caput,atq; intacta bitumina porta,
ribus laturus opem,nec brutia desit.
a tibi,liquido picis vngere terga memento,
nt rasa,linas,viui quoq; pondera melle
enti coquito,lentumq; bitumen aheno,
ressurus oui tua nomina;nam tibi lites
ret ingentes lectus possessor in aruo.

totum locum, qua a scriptura, qua ab interpunctione rissimum ita lego:

——*quæ nisi ferro*
pitur in miserum fragili rubigine corpus
rodet sanies & putrida contrahet ossa.
uidus (hoc moneo) viuentia sulphura tecum
cylla caput,atq; intacta bitumina porta,
ribus laturus opem,nec brutia desit
a tibi:liquido picis vnguine terga memento
nt rasa,linas,viui quoq; pondera melle
enti coquito,lentumq; bitumen aheno,
ressurus oui tua nomina. nam tibi lites
eret ingentes lectus possessor in arruo.

era certa sunt, postrema hæc fortasse minus nonnullis unt, sed quæ illis in notis meis probatum a me iri confi est:nunc enim tempus epistolam, ne immodica sit,clau in eo desinere, Vbi est versu 104. IX. *Versu* CIV.

—*cum pecudes extremus clauserit annus:*
ibi nitendum est:labor hoc in tempore noster,
uaq; sedulitas, venit & pastoria virtus, in his, extremum , hyemem dixit, quæ est anni extrema pars. ceterum scri in sequenti versu:

ibi, nitendum est, labor hoc in tempore noster. quem vero te, Ioan. Christophore, opto in animo & ore scriptum , tibique adeo a poeta dictum putare, cuius ille docili æ conuenit, vt in nullo aptius ad te finem huius epistolæ potuerim. Vale.

EPISTOLA XVIII.

Modius Ioanni Sambuco V. CL. *& Cæs. Maiestatis Consiliario S. Viennam.*

hic quoque tibi liberalitatis tuæ fructus constet, clarissime Sambuce, qua amicissimum mihi Ioannem Po- archiatrum Wirzeburgicum membranaceo manu ex-

arato Propertii exemplari munificentissime donatum voluisti, ex quo pridem multa in hoc poeta carissimus olim vtrique nostrum, Ianus Mellerus Palmerius nuper immatura morte nobis studiisque ereptus emendarat; mitto nunc ecce ex eodem hæc quoque post illum notata, non magni quidem illa momenti, fateor, sed tamen talia, vt de iis silendum hic mihi non putauerim. Vt enim vel tenuissima sint, vt sunt certe, quid in Propertio sui generis extra controuersiam Poetarum principe adeo exiguum est, quod cura nostra indignum videri aut debeat, aut possit? Mihi sane consideranti interdum scriptorum nostri seculi, atque in primis poetarum infelicem prouentum, satius videtur in his quamlibet leuiusculis tempus terere, quam miseris chartis temere quælibet somnia illinere, lectorique obtrudere, vt habeat in quo bonas horas male perdat. qua in re quia existimo, imo certe scio, tuas, Sambuce, rationes cum meis congruere, hoc agam potius.

I. Elegia x. lib. I.

Propertius lib. I. Eleg. x. notatus.

Possum ego diuisos iterum coniungere amantes,
Et domina tardas possum aperire fores. m. s. pro *diuisos* habebat *diuersos*, quod probabam, vt sit allusio ad diuortium coniugale, coniecturamque meam illo versu elegiæ proxime præcedentis.

II. *Qui non ante patet, donec manus attigit ossa:*

Et Elegia IX.

vbi eruditissimus Io. Scaliger: *donec manu attigit, ossa*, reponebat. ego vero *malus* pro *manus* legendum, & ad Amoris artes referendum putabam: hanc, inquam, coniecturam magis etiam amabam, quod in eisdem membranis: *donec cutis attigit ossa*, perscriptum est, errore, vt opinor, duplici librariorum, quorum priore factum esset, vt *cutis* glossema vocis *malus*, ea eiecta in contextum reciperetur; posteriore, vt suppositicium hoc ipsum in *cutis* etiam transformaretur. quidquid id est, Ouidius sane lectionem nostram non parum confirmare videtur, dum ait Amor. lib. I Eleg. II.

III. *Ibidem.*

Nam puto sentirem, si quo tentarer amore,
An subit? & tacita callidus arte nocet?

in fine eiusdem eleg æ est: *Dicere quo pereas sæpe in amore iuuat.* referunt membranæ: *leuat* pro *iuuat*. quod respexit forsitan Nemesianus scribens Eleg III.

IV. *——leuant & carmina curas.*

Elegia III.

Interdum grauiter mecum deserta querebar
Externo longas sæpe in amore moras.

habebat tuus quondam liber: *longas sæpe in amore vias.* quod monendum duxi, vt consideres cum doctis, Sambuce, an si forte grauior quam de mora hic querela subsit: & viæ significatione abutatur, vt itineris, dum ait:

Nocti-

Nostibus hic vaeui ter faciamus iter.

& rursus:

Natalisque tui sic (vel vt m. s. tuus *ter*) *peragamus iter.* neque enim hic illis assentio, quamuis ceteroqui doctis, mihique summe amicis, qui vtrobique *rem faciamus item*, legunt; inducere sane nos posset ad id quod dico suspicandum, quod præcessit:

Namque vbi longa mea consumsti tempora noctis,
Languidus exactis hei mihi syderibus?

solet enim languor post longas huiusmodi vias, siue itinera, confectas, militantes in castris Amoris occupare. Lib. II. Eleg. IV. V. Lib. II. Eleg. IV.

Quippe, vbi nec caussas, nec apertos cernimus ictus.
Vnde tamen veniant, tot mala cæca via est.

cæca via inquit doctissimus Gul. Canterus valet via obscura, bene ille, nisi quod m. s. præfert:

Vnde tamen veniant tot mala, certa via est.

certe, *torta via est*: quorum alterum aliam plane efficeret sententiam, alterum quid aut vnde sit, nisi si forte æque *torta* pro obscura, intricata, tortuosa accipiatur, ingenue fateor non dispicere. Eleg. II. lib. III. VI. lib. III. Eleg. II.

Orpheus te tenuisse feras, & concita dicunt
Flumina Threicia detinuisse lyra.

ne refert m. s.

Orphea detinuisse feras, & concita dicunt
Flumina Threicia sustinuisse lyra.

Sustineo pro sisto, retineo, reprimo dixerit, vt Ouidius in lib. ...

Ipse Iouem vidi cum iam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato sustinuisse manum.

... VI.

...upui tacitus, sustinuique gradum.

... vtrumque Cæsar lib. IV. belli Gallici. *Ac tantum vsu quotidiano & exercitatione efficiunt, vt in decliui ac præcipiti loco incitatos equos sustinere, & breui moderari, ac flectere didicerint.* Cicero in Lælio: *Est igitur prudentis sustinere vt cursum, sic impetum benevolentiæ.* Eleg. IV. VII. Elegia IV.

...mihi mille iugis Campania diues aratur,
Nec miser æra peto classe, Corinthe, tua.

... *classe*, an vt est in libro tuo, *clade*, legendum Sambucissime, in eo hic non disputo; cum hac parte nihil industriæ reliquum fecerit amicissimus, & eruditissimus Palmerius: sed illud moneo, quod idem ille aut prætermisisse, aut neglexisse videtur; in codice illo tuo lib. *paro*, pro, *peto*, quod mihi sane mire placebat, vt quod pro composito

verbo *comparo* positum a Poeta videatur, allusumque ad illa Terentii:

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt siet,
Vt malis gaudeat alienis, atq; ex incommodis
Alterius sua vt comparet commoda?

VIII. *Ibidem.* Eadem elegia est:

Victor cum victis pariter miscebitur vmbris,
Consule cum Mario, capte Iugurtha, sedes.

malim cum membranis:

Victor cum victis pariter miscebimur vmbris.

praecessitque adeo *iactamur, nectimus.*

IX. *Et iterum.* adhuc eadem eleg.

Exitus hic vitae superest mihi: vos, quibus arma
Grata magis, Crassi signa referte domum.

rursum malim cum scripto codice:

Exitus hic vitae superet mihi.

vt locus sit ad exemplum Virgilii, cuius est illud ex diuina Æneide:

Quid puer Ascanius, superatne & vescitur aura
Ætheria? Eleg. vi.

X. *Elegia vi.* *Natura insidians pontum substrauit auaris,*
Vt tibi succedat, vix semel esse potest.

nullus mihi eripiet, quin prae vulgata hac auro contra cara non sit scripta lectio, referens apposite:

Natura insidias pontum substrauit auaris.

XI. *Elegia x.* Eleg. x.

Fugisti tamen in timidi vaga flumina Nili,
Accepere tuae Romula vincla manus.

aeque sane conuenit, si non aliquanto melius, quod est in membranis:

Fugisti tamen in tumidi vaga flumina Nili.

vt notet impotentem arrogantiam Cleopatrae, quae, vt ante dixit, *Coniugis obsceni pretium Romana poposcit Moenia: Ausa Ioui nostro latrantem opponere Anubin, Et Tiberim Nili cogere ferre minas.* etsi etiam vniuersam gentem tetigisse, tangereque adeo voluisse dici potest, cum passim ab omnib. historicis tam Graecis, quam Latinis, nec historicis tantum, sed & aliis scriptoribus Ægyptii audiant leuissimi, vanissimi, inflatissimi, tumidissimi.

XII. *Lib. IV. Eleg. VII.* Eleg. VII lib. IV.

Saepe Venus triuio commista est, pectore misto:
Fecerunt tepidas pallia nostra vias.

m. s. codex tuus:

Saepe Venus triuio commissa est.

quod

uidissime, si mei iudicii res sit, amplector: dure enim vi- inter se collidi, commista Venus, & mistum pectus, ele- neque transfertur hoc vocabulum a rebus Martis ad eris, & a gladiatorum cruentis congressibus, ad has pa- s luctas incruentas: nam committere prælium sane ttere inter se paria gladiatorum, committere ludos qui ın quam maxime proprie, & Latine loquatur, arbitror e neminem, cui modo Plautus, Cicero, Cæsar, Ouidius, Silius, Suetonius, & quidquid est vsquam scriptorum, ıine salutatum est. Eleg. ıx. de Herculis bobus:

on infido manserunt hospite Caco XIII.
columes, furto polluit ille locum Eleg. ix.

anæ: *furto polluit ille Iouem.* quod de hospitali capien- et. Eleg. xı.

rsen proaui simulantem pectus Achillis, XIV.
uiq; tuas proauus fregit Achilles domos. Eleg. xi.

na: addita hæc plane in aliam formam commutat m- ferens Græca loquendi ratione: *Et Persen proaui st mu- ctus Achillis.* hoc est, Persen stimulos sibi admouentem illıs proaui decantatam ab Homero virtutem. neque um sit, poetam alias passim græcissantem hic quoque em esse, cum ipsi etiam IC. nostri non refugerint dice- *gati conditionalis relicti: filiusfamilias pater ab herede rem eius pignori accepit.* &, *Si nemo sit, qui a parte promissoris ere traiectitia pecunia possit.* item, *Si proxeneta interue- iendi nominis, vt multi solent.* quæque alia exempla & iam ex eruditissimi Antonii Augustini IC. cl. Emenda- & Opinionum lib. ıı. cap. ı. studiosi adolescentes pete- i quoque plura ex ipsis Pandectarum libris congerere ego redeo ad Propertii nostri locum, & ea, quæ ad eū uditissimus Philippus Beroaldus in hæc verba: *quid si sen, vt sit vocatiuus casus, talis sensus: testor te, o Perseu, sti- m, hoc est, imbellia tua & torpedine vexantem Achillis it scilicet dolet & afficitur, si vllus est inferis sensus, pro- ignauum successorem; vel potius legas, simulantem. vt di- n simulasse Achillis animositatem, vt illius verus succes- nepos videretur.* quæ ego non vellico, ne videar ex viri etiam in Italia doctissimi, reprehensione laudem iste n, monuisse contentus, lectionem, quam reponimus, rte & confirmari, & primum tentatam, adeoque loco m non absurde colligi posse.

vide l. si legati, de pignorib.
l. ıı. de naut. fœnore.
l. ıı. de proxen.

EPISTOLA XIX.

Franc. Modius Carolo Sigonio S.

& tanta sunt tua, optime & eruditissime Sigoni, cum mne literarum genus, tum in historiam præsertim, &

DD

antiquitatem ipsam merita, vt multum tibi hoc nomine debo-re eos omnes statuam, qui dignissimo homine studio quam plurima & quam vtilissima sciendi ducuntur, & rei publ. literariæ, qua per se, qua per alios, consultum volunt. In quibus cum & ipse nomen meum profitear, ingratus sim fateor, si non saltem (quando aliud nihil mihi relinquitur, & locus nullus est testandi animi erga te mei) publice & plurimum quam lubentissime debere me iam tibi, & optare, vt aliquando etiam amplius debeam, profitear: confisus, quæ est tua, præter rarissimam eruditionem, etiam summa humanitas, hanc tibi ex animi mei sententia, si quid alias vnquam, depromtam confessionem in relationis gratiarum loco tantisper saltem futuram, dum vere referendi occasionem aut casus aliquis, aut casu potentior Deus mihi obiiciat. Interea ista vide, & iudicio tuo, vbi vacabis, dignare. *nam* (inquit Silius lib. XVI.)

I. *Silius lib. XVI. versu XXX. bis interpolatus.*

——concitus Hanno
Aduentabat agens trepidantibus agmina cetris
Barbara, & indigenas ferus raptabat Iberos,
Non ars, aut astus belli, vel dextra deerat,
Si non Scipiada concurreret, agmina ductor
Magna adeo Ausonius maiori mole premebat. putabam ego concinniorem scriptam lectionem:
——nam concitus Hanno
Aduentabat, agens crepitantibus agmina cetris
Barbara, & indigenas ferus raptabat Iberos.
Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat,
Si non Scipiada concurreret, omnia ductor
Magna adeo Ausonius maiori mole premebat.

II. *Vers. LV.*

Versu 55.
At cum ponte ferox auersi in terga veniret,
Victor nil trepidans retro iactare bipennem
Callebat,
manifeste legendum, nisi sciens fallor:

III. *Versu CLX.*

At cum pone ferox, &c.
pergo igitur:
——citisque, vel armis
Quam strata studio vincetur Scipio mentis.
& hic haud dubie scribendum:
Quam grata studio vincetur Scipio mentis.
suspicor, vt funguntur hæ literæ sæpe altera alterius vicem, *erata* pro *grata* exaratum fuisse, atq; hinc errorem manare.

IV. *Versu CLXV. bis emaculatus.*

Vers. 165.
Dat chlamydem. stratumque ostro, quem ceperat ipse
Deiecto victor Magone, animumque probarat
Cornipedem, & cum qua diuum libabat ad aras

Asdrubal,

lrubal, ex auro pateram.

r elegantius longe venustiusque esse, quod in libro antiperi:

: chlamydem stratumq; ostro, quem ceperat ipse
ecto victor † Magone, animiq; probarat,
nipedem, tum qua diuum libabat ad aras
rubal ex auro pateram.

, inquam, latinius hoc arbitror, & nugas egero, scio, si us id tibi, Sigoni optime, probare laborem.

† Virgil. Iustitiano primo miror belline laborum.

ur in Silio:

V. Vers. CCXXX.

q; nouum terris pariebat lumina primo
:diens Aurora diem.

hoc, sed mihi non silendum tamen, melius propter vergrediens limine primo, quam, *lumine primo*, legetur, & non aliis quoque scriptorib. hæ voces alterius altera possesuaserũt, de qua re alibi ex pfesso agere memini. Statim:

VI. Versu CCLIII. item semel atq; iterum.

tibi Massyla gentes, extentaq; tellus
ibus, & latis proauita potentia campis
:lim attulerint decoris, quam Romula virtus
a inuicta fide, & populi Laurentis honore,

nisi si tibi forte, Sigoni, aliter videbitur:

tibi Massyla gentes, extentaq; tellus
bus, & latis proauita potentia campis
lites attulerint decoris, quam Romula virtus
a iuncta fide, & populi Laurentis honores.

, *iuncta* ptineat ad Syphacem; quemadmodũ pertinere arguit τὸ *Certa*, quo tacite rex Numida leuitatis & perfi gente sua a Scipione accusatur: vt qui sæpe soleant pa:ra inire, sed eatenus seruanda, quatenus rebus suis exadicauerint. mox:

VII. vers. CCCXL.

ceis interior cura, & prudentia circi
r, effusas primo certamine vocs
nare.

ferri hoc, & de Cyrni rectoris adhortationibus accipi, ampon ad cursum incitabat, nisi iuberent membranæ optimæ reponi pro eo:

——*effusas primo certamine vires.*

m de Lampo ipso intelligetur. De quo statim se.

VIII. Versu CCCLXXX.

& exhaustas qui proximus ibat Iberus
it as cernis vires, nec vt ante salire
item currum, &c.

æque scriptura. quid enim est illud, *sensit & cernis?* oidetur emendandum:

vt exhaustas qui proximus ibat Iberus

Callaicas Cyrni vires, nec vt ante, &c.

Callaicæ Cyrni vires sunt vires equi Callaici (erat enim, vt ante dixit poeta, Callaicus Lampon) quibus Cyrnus fretus in certamen descenderat. tale nempe est illud: *Nate mea vires, mea magna potentia solus.* Vale.

EPISTOLA XX.

Franc. Modius Ioanni Posthio, Archiatro Wirzeburgico S.

OBiisse Nicolaum Cisnerum, etsi iam pridem vitæ vsum amisisse dicebatur, perquam moleste sane tuli: neque enim concedam tibi, amicissime Posthi, vt tu eum virum magis aut suspexeris, aut dilexeris familiariter notum, quam ipse eum admirari soleo & inuisum, & incognitum, de crebis amplissimi Patroni nostri sermonibus, quem de illo in eam sententiam sæpe loquentem audiui, vt eum & inter præcipuos sui temporis IC. censeret, & in amœnioribus hisce studiis, historicis præcipue, & iis, quæ rem politicam iuuant, & ad temp. admouendo maximo esse solent non ornamento solum, sed etiam adiumento, ita versatum, vt quem cum illo compararet vix vnus & item alter occurrerent, quo ego tanti viri iudicio permotus, non paruo tangebar desiderio, hominem, vel potius imaginem eius hominis, qui aliquando fuisset, complectendi, domiciliumque illud tot, quot audieram, præter singularem eruditionem virtutum venerandi, cum nuper de morte eius ipsi fortasse optabili, sed studiosis omnibus doctorum & bonorum virorum luctuosa nihilominus affertur nuntius, ad quem ego, vt
I. dixi, indolui sane tum vehementius, testatus eu̅ mœrorem qualicunque ad communem Patronum carmine, quod pauculis his & leuidensibus in Macrobium annotatiunculis subiunxi.
Macrobius lib. II. in Scipionis somnium emendatus.
Cuius libro II. in somnium Ciceronis, vbi legitur: *Quod Plotinus magis quam quisquam verborum parcus libro integro disseruit, cuius descriptio est: Quid est animal? quid homo.* corrigen-
II. dum est: *cuius inscriptio est: Quid animal, &c.* scribendumque
versu tertio, numero multitudinis: *desideria & animositates,*
III. *vel dolores, &c.* Pagina ab hac altera: *Deniq; & Plotinus alio in loco, cum de corporum assumtione dissereret, & hoc dissolui posse pronuntiaret, quidquid effluit, obiecit sibi, &c.* pusillum hoc, sed non tacendum tamen ei, qui similes minutias perpetuo pene libro persequitur, inducto τὸ *hoc* scribendum: *cum de corporum absumtione dissereret, & dissolui posse pronuntiaret, quidquid ef-*
IV. *fluit, obiecit sibi.* Post pagellas aliquantas: *Illa*, anima, *vero vt moueatur, non sibi ipsa largitur, sed essentia sua est, quod mouetur. Ex hoc quæstio, quæ sequitur, absoluta est.* repono ex membranis vestratibus pariter & nostratibus: *Ex hoc quæstio, quæ sequitur,*

iam

ta est. Sequitur in eleganti illa disputatione pro Plato- V
ra Aristotelem de Anima. *Si mouetur, inquit, anima, in-
os motus etiam de loco in locum mouetur: ergo modo, ait,
greditur, modo rursus ingreditur, & in hoc exercitio sæpe
, quod fieri non videmus. non igitur anima mouetur.
hoc nullus est, qui non sine hæsitatione respondeat, non o-
ta mouentur, etiam de loco in locum moueri. Aptius deniq;
imilis interrogatio requirenda est. Moueri arbores dicis?
n, vt opinor, annuerit, pari dicacitate ferietur. Si mouen-
res, sine dubio, vt tu dicere soles, inter alios motus etiam de
cum mouentur. Hoc autem videmus per se ipsas facere non
tur arbores non mouentur.* egregio hoc in loco, inquam,
Venus constet, omnino emendandum hoc modo: *A-
q; in eum similis interrogatio retorquenda est. Moueri
d et, quod cum, vt &c.* Statim sequitur: *Quod autem non
vno tempore accessum variat & recessum, facit hoc dispo- VI.
ana, & consulta natura, quæ ad animalis vitam certis
continendam tantum animæ miscuit corporis amorem, vt
tro quod iuncta est.* scribo: *vt amet vltro quod vincta est.*
e prona ad errorem via per dictionum affinitatem. Non VII.
fine libri: *Si quis vero insita quiete natura non sit aptus
dum sed solum optima conscientia dote ereptus ad supera,
e supellectilem ad exercitium diuinæ disputationis expen-
ator cœlestium, deuius caducorum, is quoq; ad cœli verti-
sis virtutibus subuehetur.* liquet liquido probam esse
em scriptam: *sed solum optima conscientia dote erectus ad
, doctrina supellectilem, &c.* Propius etiam a fine: *Soli enim
a otio deditos, vt abunde Græcia tulit, ita Roma non nesci-* VIII.
mbranæ: *Solis enim sapienti otio deditos, vt abunde Græcia
a Roma nesciuit.* vt *sapiens otium* dicatur, vt, *doctus puluis*,
similia his, placet, sed in hoc disputo, auscultandæne sint
membranæ quoque in eo, quod negatiuam tollunt.
, inquam, sed ei non difficulter assensurus, qui auscul-
pronuntiauerit: otiosæ enim sapientiæ in vrbe a Romu-
dita, cuius vita virtutes nunquam deseruit, semper exer-
n tantum nullus honos, sed ne locus quidem erat, vt lo-
ar omnes omniũ veterum libri, nisi si forte vergente im-
cum multa & magna vi aliorum vitiorum non tam sa-
a otiosa, quod optabile fuisset potius, quam negotiosam
tiam, stultitiamque in ea regnare, quam huius profes-
sione elati fuci eo irrepseruat. de quo cogites ve-
lim, dum ego, quod pollicitus sum,
dependo.

ELEGIA

In obitum IC. cl. Nicolai Cisneri ad amplifs. & splendidifs. Erasmum Neustetterum cognomento Sturmerum, Eq. Franc.

Moestus adhuc RIDESELI obitum, meditabar inane,
Forsitan artique sed pietatis opus:
Solabarq; tuos solandus & ipse dolores,
In tibi iam cari funere, Erasme, viri.
Altera caussa mihi cum reddita epistola luctus,
Caussa fuit luctus altera, ERASME, tibi,
Indicium qua parte cita de morte GEORGI
Triste RATALERI praesidis illa facit.
In medio validus qui mane ex more Senatu
Dum sedet, & satagit reddere cuiq; suum:
Concidit, & subito incastata est curia luctu,
Flentq; Patres capitis tristia damna sui.
Funera quae properata nisi manifesta bonorum
Sunt infensiorum signa, notaq; deum,
Quid rear esse, equidem tibi me nescire fatebor:
Signa sed infensi sunt manifesta Dei.
Qui merito humana pertaesus crimina culpa,
Et nocuam poenis tradere certus humum,
Eximit ante aqui mystas & pacis amantes,
Consiliis quorum res stetit vsa diu:
Publica quis spoliata suis dein cura magistris
Nutat, & ingenti impulsa fragore ruit.
Nimirum, irato sic puppis in aequore fluctum
Rectoris decimum deuiat arte sui:
Qui vi ventorum si tandem excussus in vndas
Cesserit ignaro hoc forte magisterium,
Ilicet assuetis in aperta pericla gubernis
Sponte sua & scopulos it viduata ratis.
Quod stomachans mecum dum conqueror, & doleo amens,
Inq; bonos meditor non bona verba Deos:
Ingentem hunc auctura venit subito ecce dolorem
Tertia luctificis litera arata notis:
Nuntiat & CISNERVM illum, quo doctior alter
Non erat hinc populos iura ad Hyperboreos:
CISNERVM Themidos sobolem, & virtutis alumnum
Illum, inquam, haud vltra & nuntiat esse mihi.
Quod potius diui o facerent, vt litera nunquam
Vlla oculis esset cognita, ERASME, meis;
Possem funera & assiduas nescius meorum
Mortes, & fama credere tale nihil.

ne,me miserum! notis confusa lituris,
reor a mœstis scripta bibisse genis:
tunc,nunc illum ferali voce fuisse,
mes carpi parte subinde canunt.
as vt qui solis decrescit in agris,
vmbrare almam late & opacus humum,
tis stipes circum sua tempora ramis,
quis mota finxerat ante coma:
,& nudus lento tabescit amore,
u,& elator funeris ipse sui est.
anima quo vos migrare putemus?
umne petis,turba sacrata,nemus?
rio manis cœlo,cœlo edita,reddi?
fl:pra Elysio cœlica regna placent.
Elysii loca amœna,& vere perenni
,augusta poli seu magis astra tenes:
quondam iustissima cura caterua,
c dolor,& Themidis flebilis vmbra tubæ.
qua Neustettere,Cisnere,supremo
unctum decorat funeris officio.
quondam vsus si consultore fuisses,
rosis aliis,dum grauis ipse tibi es.
uoq; sed feras itero,Cisnere,querelas:
potius,longum,cara Deo vmbra,Vale:
eriq; tui semper memor vtere felix
e tua,veniet sic sua cuiq; dies.

EPISTOLA XXI.

c. Medico ampliss. Erasmo Neustettero, cognomento Sturmero, Equiti Franco S.

Seneca philosopho multorum hoc est iudicium, amplissime Patrone, vt eum adducti D. Hieronymi auctori- k nescio quibus epistolis, quis inuicem D. Paullus & ipse se salutasse creduntur, albo Christianorum, atque adeo m non martyrum inserendum arbitrentur. sed mihi,cum ienta in diuersum considero, lõge alia mens est. Primum de epistolis, stylus ipse facile conuincit non esse eas Sene- ;neque arbitror, aut monachi alicuius,aut ipsius D. Hie- ni esse commentum,quo auctor hic grauissimus Christia- mmendatior esset communione sacrorum, & religionis. atius tamen cum Erasmo nostro Roterodamo putem, vt eligionis ignarum,quam vt Christianum cũ legi.quod & licta ab ethnico qualicunque nos, quos feruentius virtu- uærere, inuentamque amplecti par est, magis afficient, philosophorum sententia, secus quam nostræ profes-

sionis secta patitur credere & facere, de abrumpenda vita consciscendaque sibi morte, vbi non sit, cur viuere velis, animose disputata minus lædent. Nam quod quosdam dicere audio, quidquid de epistolis sit, satis ex morte ipsius de religione constare posse, vt propter quam a Nerone e vita abire iussus sit, hoc inuersum contra illos stabit. Nero enim cum omnes occasiones captaret, caussasque anquireret, vt posset iure mori iussus videri, frigida quædam commenta ab aduersariis Senecæ subiecta protulit in medium, hanc mille mortibus, vt tum tempora, & res erant, obnoxiam culpam ne mentiri quidem sustinuit. deinde, si qua minima suspicio huius rei philosopho huic adhærescere potuisset, dubitabimus, quin in gratiam Neronis multi vel per calumniam eum de hoc crimine delaturi fuerint? Imo, dicet mihi alius, Christianus fuit, sed ita in hoc negotio se gessit, vt etiam sagacissimis res hęc nullo vnquam modo subolere potuerit, quod quoque ipsum prudentiam eius in declinandis periculis arguit. quid ais tu? Christianus Seneca & non, quod multi, barba & pallio tenus, sed vita potius quam professione philosophus; adhæc decrepitus, & quod in ista ætate audacissimos homines & confidentissimos facere solet, orbus, dissimulauit religionem? at hoc ipsum primum vide, quam sit Christianum: qui sacramento rogati iurant vri, vinciri, verberari, ferroque necari potius, quam religionem tectam & celatam habere. dein, caditne metus & tam exilis animi suspicio in hominem philosophum, non sectæ alicuius delicatæ, sed rigidæ illius, cuius finis erat libertas in dictis & factis quocunque periculo? certe exitus ipsius, de quo narrante Tacito cognouimus, hæc quam aliena ab hoc viro fuerint, abunde testatur, qui cum tota vita liber adeo fuerit, vt hæc ipsi libertas mortis caussam attulerit moriens tam libere & secure hinc abiit, vt merito inter fortitudinis exempla memoretur. Ethnicus igitur Seneca, sed vt in ethnicis sanctissimus, & grauissimus, dignusque me hercle qui Christianorum manibus teratur potius, quam sexcenti in religione, & de relligione nostra libri, qui monstrosis titulis alius super alium abortione ab auctoribus suis eiecti potius, quam editi, religionis negotium ita turbant, vt nihil vsquam liqueat, intelligendoque omnia & nihil ignorando, nihil intelligamus. cum interim hic scriptor superbiæ, & auaritię, quibus plerique istorum transuersim abripiuntur, mala quomodo vitari possint, & debeant, solaque virtus admiratione digna sit, ita & verbis, & vita nos doceat, vt nullus efficacius in hoc argumenti genere versari posse videatur, quo minus etiam pudebit, Patrone optime, leuia quædam in eo hic tibi notata mittere, vtpote in quo tali & tanto nihil tam pusillum sit, quod non cura intentiore a nobis in hoc nostro otio examinari expendique

re mereatur. Quod igitur est libro priore de Clementia: *im si quis ex stimat tutum esse ibi regem, vbi nihil a rege ?, sed securitas securitate mutua paciscenda est. Non opus vere in altum editas arces, nec in ascensum arduos colles e- nec latera montium abscindere, multiplicibus se muris que sepire.* in eo videntur ista commodius scriptum iri membranaceo scripto Dominicanorum Wirzebur- ita: *Non opus est instruere in altum editas arces, nec in n arduo calle munire, &c.* præcipuum enim munimen- ium in edito exstructarum difficilis ad eas, & vndique , atque angustus aditus. eoque pertinet illud: *nec latera n abscindere.* alioqui enim si vulgatã lectionem sequi- quodammodo idem dicet. quid enim est aliud, instru- tum editas arces, quam colles emunire? considerabunt, oc quod dico viri docti diligentius, nec tu, sat scio, Pa- plissime, qui in iis familiam ducis, iudicio tuo mihi que deeris. Cap. XXI. *Perdidit enim vitam, qui debet: & ex alto ad inimici pedes abiectus, alienam de capite suo ue sententiam exspectauit, in seruatoris sui gloriam vi- e nominis eius confert incolumis, quam si ex oculis ab- t. Assiduum enim spectaculum alienæ virtutis est: in tri- ito transisset. Si vero regnum quoque suum tuto relinqui otuit, &c.* notant hic alii pro istis, quæ non satis sana : *alienam de capite suo regnoque sententiam exspecta-* onnullis codicibus exstare: *alienam de capite regio sen- exspectauit.* addo ego mihi rectum videri, quod est in udatis membranis: *alienam de capite regnoq; sententiam uit, in seruatoris sui gloriam viuit, plusque nominis ei con- tumus, quam si ex oculis ablatus esset, &c.* hac sententia: de capite regnoque periclitatus, sententiam potentio- ctauit. si vitæ nudæ gratia illi facta est, viuit exemplum ericordiæ, cuius viuit beneficio: sin cum vita regnum muneri accepit, iam non misericordiæ tantum, sed & imitatis eius viuit exemplum, gloriamque eius in re- de exciderat, fastigium restitutus, tanquam ex editissi- ula longe lateque propagat, eodem adhuc capite: *m ad alienas iniurias, in quibus vindicandis hac tria a est, quæ princeps quoque sequi debet, aut vt sublatis ma- ores ceteri viuant. Ipsos facilius emendabis minore pœna.* tribus membris vnicum tantum ponit, magno flagitio rum, quorum nos peccatum corrigentes ex membra- polensibus duo omissa reponimus ita: *hac tria lex se- , quæ princeps quoq; sequi debet: aut vt eum, quem punit, , aut vt pœna eius ceteros meliores reddat, aut vt sublatis ertores ceteri viuant.* Palmaria correctio, & quæ vel sola

I. Seneca emendatus lib. priore de Clementia cap. XIX.

II. cap. XXI.

III. Ibidem.

IV. Cap. XXVI. facit, vt me laboris mei in Seneca, qui non exiguus fuit, minime pœniteat. Cap. vltimo. *Illa rationis expertia, & a nobis immanitatis crimine damnata, abstinent suis, & tuta est etiam inter feras similitudo morum.* Non est hic vilũ omnino mendum, nisi quod venustior lectio videtur scripta Dominicana: *Illa rationis inexperta.* sic.n., vt latinissimus quisque loquitur, Tacitus Annali XVI. Quique per longas prouincias lasciuiæ inexperti officio legationum, aut priuata vtilitate aduenerant. & quorum aliorum testimonia huc adducere singulaque hic adscribere, nimis longum foret.

V. Et lib. II. cap. V. Lib. II. de Clementia cap. V. *Ergo non miseretur,* (sapiens puta) *quia & sine miseria animi facit. Ceterum omnia, quæ qui miserentur nolentes facerent, hic libens & alacri animo faciet.* elegantius longe, vt arbitror, membranæ: *Ergo non miseretur, quia id sine miseria nõ fit. Ceterum omnia, quæ, &c.* non miseretur, inquit, sapiens, quia misericordia vicina est ipsi miseriæ, adeoque animi vitium nimis miseria aliorum pauentis, adque eius malorum speciem tantum non succidentis, quæ qui a sapiente exigit, tantum non lamentationem, & in funeribus aliorum gemitum exigit, nec tamen, quia non miseretur sapiens, idcirco durus, ferus, inhumanus, crudelis habendus est: nam quæ alii misericordiæ suæ, hic clementiæ mansuetudinique præstabit: atque ita vltro faciet, ad quæ illos animi imbecillitas impellit. sed iam epistolas quoque aliquot sapientissimi huius philosophi saltuatim more nostro peruagemur, & primũ

VI. Item epistol. LXVIII semel atq; iterum correctum. quidem eam, quæ est in ordine LXVIII. in qua ita legitur: *Vt a communibus initium faciam, ver aperire se cœpit, sed iam inclinatum in æstatem, quo tempore calere debebat, intepuit, neque adhuc illi fides est: sæpe enim in hyemem reuoluitur. Vis scire, quam dubium adhuc sit? nondum me committo frigido veri, adhuc vigor est eius in frigore. Hoc est, inquit, nec calidum, nec frigidum pati. Ita est, mi Lucili, iam ætas mea contenta est suo frigore, vix media relegatur æstate. Itaq; maior pars in stramentis degitur.* hic alii notant alias legi: *frigido aeri,* pro *frigido veri.* & mox: *adhuc vigore eius infringor.* ego ex membranis Dominicanorum legendum putem: *nondum me committo frigido, adhuc vigorem eius infringo: Hoc est.* & sequentia, in quibus ex eisdem membranis, & omnibus omnino libris, *vestimentis* repono pro *stramentis*, quod a coniectura Pinciani est, existimantis nullum vsum vestimentorum in lectulis, quorum statim est mentio. sed humanum quid passus est hic eruditissimus alioqui vir. Terentius Heautontim, Scena, *Ego me non tam astutam:*

Est mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retro:
Huc est intrõlatus lectus, vestimentis stratus est.

VII. Ibidem. nisi forte alia hæc res, quod mihi tamen, vt adhuc est, persuaderi non potest. Eadem epist. *Si fortitudo optabilis est, & tormentis*

patienter ferre optabile est: nec tamen ideo solummodo f rre ita optabile est. Hoc enim fortitudinis pars est. succinctius membranæ: *Si fortitudo optabilis est, & tormenta patien- e optabile est. Hoc enim fortitudinis pars est.* plane con- vt ego arbitror. illa enim: *nec tamen ideo solummodo fer- enta optabile est.* videntur a bono aliquo viro adscripta, nere vellet, patienter ferre tormenta non ob hanc tan- uam afferret philosophus caussam, esse optabile, sed id- que quod homini Christiano religionis caussa quiduis r perpeti, cœlum aperiat, & apud Deum eum gratiosum VIII.
Epist. LXXI. *Bono loco res humanæ sunt, quod nemo nisi vi miser est. Placet, viue: si non placet, licet eo reuerti, vnde ve- t dolorem capitis leuares, sanguinem sæpe emisisti, &c.* par- tatione constabit orationi sua Venus, ita ex membranis ido: *Placet, viue: non placet, licet eo reuerti, vnde venisti. rem capitis leuares, sanguinem sæpe misisti.* breuiter ait ex iæ regula, cui viuere non libeat, mori licere. Epist. LXXII. rtus, puta) *vbicun apparuit, omnia eiusdem mensuræ ac ent. In oculos nunc mihi manus intentat ille, qui omnium a- æstimat ex suo: quod dicam paria bona esse aduersa fortiter tis, & prosp ra honeste iudicantis, quod dicam paria bona , qui tr umphat, & eum, qui ante currum vehitur inuictus* In membranis, quas vidi, non sunt ista: *quod dicam paria se aduersa fortiter portantis, & prospera honeste iudican-* nescio quomodo mihi hic abesse posse videntur: sic ta- t temere nihil fecisse, aut pronuntiasse videri velim, qui m de hac re omne penes collegium musicum, & in pri- Neustettere amplissime, esse cupio. Eadem epist. paulo *a mihi adolescentem incorruptum, & ingenio vegetum, di- natiorem sibi videri, qui omnia rerum aduersarum onera ceruice sustollit, quam qui supra fortunam suam exstat* ero? atqui quid est amabo aliud omnia rerum aduersa- nera rigida ceruice sustollere, quam supra fortunam xstare? omnino insane. bene abest in scripto illud *quam,* nepti sycophantæ alicuius elegantissimam hanc locu- n non intelligentis stabiliendo loco, quem ruere alioqui iaret, commentitium fulcrum est. Adhuc eadem epistol. *nunc illo, quo me vocat exspectatio tua, ne extra rerum na- vagari virtus nostra videatur; & tremet sapiens, & dole- expallescet: hi enim omnes corporis sensus sunt. Vbi ergo est lamitatis? vbi illud malum verum est? illic scilic. si ista ani- strahunt, si ad confessionem seruitutis adducunt, si illi pœ- am sui faciunt.* membranæ referebant: *si ista animum de- t.* quod præ vulgato probo. possunt .n. etiam sapientis ani- ortasse afficere varie hę, de quib. agit, turbationes: sed sic,

Epist. LXXI. bis notatus.

IX. *Epist. LXXII.*

X. *Ibidem.*

XI. *Adhuc ibid.*

XII. *Rursus ibid.* vt nihil pudendum in se admittat, aut vllo modo concidat, malisue succumbat. In eiusdem epistolæ extrema periodo: *Quem vicerim quæris? Non Persas, nec extrema Medorum, nec si quid vltra Dacas bellicosum iacet, sed auaritiam, sed, &c.* nullus hic *Dacis* locus, quare cum in scripto codice sit *Adahas*, lego: *Non Persas, non extrema Medorum, nec si quid vltra Dahas bellicosum iacet, &c.* sunt enim Dahæ cum Sacis, Massagetis, aliis interioris Asiæ populi, Persis quondam tributarii, cum quibus postea a Magno Alexandro, vt & alii multi, subiugati sunt. Strabo, Curtius, & quis non?

XIII. *Epist.* LXXIII. Epist. LXXIII. *Non multum refert, vtrum omittas philosophiam, an intermittas. Non enim vbi interrupta est, manet, & eorum more, quæ intenta dissiliunt, vsque ad initia sua recurrit, quod a continuatione sua discessit.* emendandum mutato leuiter, & in *sed*, & omisso τὸ *sua*, posteriori. *Non enim vbi interrupta est, manet, sed eorum more, quæ intenta dissiliunt, vsque ad initia sua recurrit, quod a continuatione discessit.*

XIV. *Eadem.* Eadem epist. *Nam cui quid accedere potest, id imperfectum est, cui quid abscedere non potest, id imperfectum est.* Dii Deæque te, quisquis es, qui negatiuam huc infersisti primus, quæ ex oratione vera alioqui falsa concludit: quid enim magis contra rem, quam cui aliquid abscedere non potest, id imperpetuum, hoc est, minime perpetuum esse? at tu dices te legisse disiunctim, *id in perpetuum est.* hoc est æternum. vade quo dignus es, inepte, & Senecæ suam relinque sententiam, qui scripsit: *Cui quid abscedere potest, id imperpetuum est.* qua ratione inuenitur dixisse, me alibi corrigente, Tertullianus *imbonitas, inodor*, Arnobius, *intactus*, Lucretius, *inambitiosus, indeceptus*, Ouidius Metamorphosi & alibi, *indesertus, incallidus*.

XV. *Epist.* LXXVI. Epist. LXXVI. *Quidam hoc proficientium genus, de quo locutus sum, ita complectuntur, vt illos dicant iam effugisse morbos, animi affectus nondum, & adhuc in lubrico stare* interpungendum: *vt illos dicant iam effugisse morbos animi, affectus nondum.*

XVI. *Epistola* LXXVII. Epist. LXXVII. *Æquo animo audienda sunt imperitorum conuicia, & ad honesta vadenti contemnendus est iste contemtus.* imo, *ipse contemtus*, vt habent membranæ, & plus longe dicitur.

XVII. *Ibidem.* Eadem epist. *Si vna indepræuata virtus est, & sola permanet tenoris sui, vnum est bonum virtus, cui iam accidere vt non sit bonum, non potest mutationis periculum effugit sapientia. Sapientia non eripitur, sapientia in stultitiam non reuoluitur. Dixi, si forte meministi, concupita vulgo & formidata inconsulto impetu, plerosque calcasse.* longe aliter membranæ, perlonge ita: *Si vna indepræuata virtus est, & sola permanet tenoris sui, vnum est bonum virtus. Cui iam accidere, vt non sit bonum, non potest, mutationis periculum effugit. Stultitia ad sapientiam erepit, sapientia in stultitiam non reuoluitur. Dixi, si forte meministi, concupita vulgo & formidata, inconsulto impetu ple-*

que calcasse. iudicent, quibus est iudicii copia: ego enim dũ mihi censeo potius, quam temere alicui præiudicrendum. adhuc eadem epist. *Adisce nunc, quod, si modo rporibus animæ manent, felicior illis status restat, quam versatur in corpore.* membranæ *quam est, dum mersanrpore.* quod haud dubie melius est. animæ enim corpus nebrosus & profundus quidam carcer est, communi o sententia. Paulo ante finem, vt cum epistola hac meam concludam: *Nemo istorum, quos diuitiæ honoresq; in al- igio ponunt, magnus est. Quare ergo magnus videtur? si illum sua metiris: paruus pumilio, licet in monte constite- Jus magnitudinem suam seruabit, etiamsi steterit in puteo.* codex: *magnus pumilio licet, &c.* vnde an forte scriben- *agnus pumilio non est, licet in monte constiterit.* ductus sarum tale quid audere suadet. sed iam, vt dixi, finem fae, amplissime patrone, valere iubeo. Wirzeburgi VIII. ob. CIƆ.IƆ.LXXXIII.

XVIII. *Et iterum.*

XIX. *Iterum tertio.*

EPISTOLA XXII.

nt. Modius Adolpho Scheiffarto a Merade, Bornhemii domino S.

mnino Campii, quemadmodum & Berchemii nostri, benigna natura, vt ingenia amicorum in maius semllant. vnde factum sentio, vt tu quoque generosissime rte, nonnulla de studiis nostris opinione amore me tuo iatitate dignum existimaueris, quam ego opinionam ne illiteratis his literis imminuere necesse habecile paterer te in errore & tibi non iniucundo, & minorifico versari: sed nunc aut de illa aliquid mihi dem, vel, vt proprie magis loquar, plurimum detrahent, quod vitium maxime semper detestatus sum, ingratiuspicionem subeundum intelligo, accepto a te nuper o maximo, in quo, si taceam, ingratus videar: si loquar, s, & ei, quem hactenus esse me existimasti, plane s, magna haud dubie cum iactura mea, sed tamen oxium me præbere mauelim, vtcunque res casura est, rpissimæ, & homine indignissimæ notæ, qua merito r illi, qui acceptorum beneficiorum aut memoriam iiciunt, aut gratiam maleuole dissimulant. non quo verbis soluere parem, quod te debeo, sed vt scias differuferri illud, & hæc vitæ nomine quodammodo accehi feras, dum sortem reddo. Silii Italici, quem Plinius scripsisse ait maiore cura, quam ingenio, lib. VI. lo-

——ipsaq; diris

I. Silius lib. VI. Vers. LII. correctus.

Frons depasta modis, & sanguine abundant hiatus,
Nec satis est donec mandantia linqueret ora
Spiritus, &c. vbi ego. cum viderem illud, *satis est*, minus conuenire, putabam ex eo recte fieri posse, *satias.* quam coniecturam meam confirmant membranæ, in quibus diserte *satia* legitur. quod addita ad finem litera *s* probum haud dubie erit: barbarum autem vide, & ciui Romano indignum facinus. Leuinus centurio, talem enim eum designat poeta, dum paulo

II. Vers. XLIII.

ante ait: *vitis Latiæ praesignis* (sic enim & ibi legendum, non, *persignis*) *honore.* hostem semianimis ipse & moribundus amplexus, arrosis auribus, naribusque eius, non ante dimisit, quam spiritu & vita deficeretur. vnde etiam in allegatis ante versibus *mandentia*, non *mandantia* legendum apparet. mox:

III. Versu XXCI.

Quod scelus o nimium vitæ, nimiumq; ferendis
Aduersis genitus cerno?

manifesto scribendum:

Quod scelus o nimium vitæ, nimiumq; ferendis
Aduersis genitus cerno?

corruperant elegantissimam locutionem, qui solent omnia: Quique statim etiam male, & contra mentem Silii, qua parte

IV. Vers. XXCVII.

legendum est:

Estis vbi en iterum superi? dat pectora ferro
Regulus, ac tanta stirpem periura recidit
Surgentem Carthago domus.

mutauerant additis interrogandi notis:

Estis vbi en iterum superi? dat pectora ferro
Regulus? an tanta stirpem periura recidit
Surgentem Carthago domus?

V. Versu CXXCIIX.

post multa:

Diffugimus tamen atq; metu conamur anheli
Tollere clamorem frustra.

res & libri meliores suadent, vt legamus:

Diffugimus, tenuemq; metu conamur anheli
Tollere clamorem frustra.

hæc enim est natura metus inopinati, & magni, vt clamandi

VI. Vers. CCII.

facultatem adimat. Statim:

Hunc medio inuadit fluctu, ripaq; relatus
(Heu genus infandum lethi) depascitur artus.

corrigatur:

——ripaq; relatos
(Heu genus infandum lethi) depascitur artus.

VII. Vers. CCVIII.

iterum statim:

Viq; erat in pugnam, Martemq; & prælia & hostem
Ignaus, & magno audendi ardebat amore.

vonis-

s erit, si legas: VIII.
& magno audendi ardebat amore. *Vers. ccxviij*
atim:
us immani serpens euoluitur antro. scribe:
us hinnitu serpens euoluitur antro.
t enim iam:
vbi feralem strepitu circumtonat aulam
a gramineum persultans vngula campum, &c.
ilius in eadem Romanorum cum serpente Pœnico

IX.
omnis anhelans *Vers. ccxxx.*
itus serpente & equus, franeq; teneri *bis corre-*
tiens, crebros exspirat naribus ignei. *ctus.*
:
omnisq; anhelat
itus serpentis equus, franoq; teneri
iens, crebros exspirat naribus ignes.
s attexerē, Scheiffarte generosissime, nisi hoc scribendi
on alia re magis, quam breuitati commendari scirem:
mpridem aurem mihi vellere sentio, & parebitur pro-
. Vale.

EPISTOLA XXIII.

Franc. Modius Danieli Prinzio v. cl. S.
Vratislauiam.

censent Stoici, sapientes sapientibus etiam ignotis
sunt, cur non docti doctis, & optimarum artium in
editi optimarum artium studiosis? etsi nos inter nos
se non possumus, clarissime Prinzi, qui biennio inte-
eodem vterq; in Vbiis viximus, in templorum portici-
ro, alibi totiens sermones de miserabili reip. vbique
ro afflictissimo seculo statu in præsens, & spe exigua
m, miscuimus, vt non possis non, admonitus præter-
memoriam redire si non nostri nominis, quod, vt ob-
d te in tanta functione versantem, & Cæs. Maiestatis
procurantem minus fortasse permanauit, certe ratio-
um & vultus adeo ipsius mei, de me certe hærent, hæ-
in animo scripta, totiens a te sapientissime dicta, & va-
temporibus pro re habiti prudentissime sermones, ca-
enebit ætatem egregia illa humanitas tua, qua in sup-
ronologia quadam & bonorum virorū precib. ad no-
oris annos pducenda, me tibi argumentis ēt adiuuan-
timasti. quod ipsum quoq; tamen etsi minus foret, an pa-
tunes vtrique esse amicos aliquammultos, in iisque ta-
pes in Agrippina Vbiorum Colonia Ioan. Metellum

Sequanum IC. tum Herbipoli Ioannem Posthium archiatrum viros omnium, sed desino tibi eos laudare, qui, vt merito illos facis maximi, ita vt spero, in nobis in amicorum numerum recipiendis eorum quoque, vt alibi, iudicium es secuturus: interea dum ego de obseruationibus quibusdam minutis in epigrammatographorum salsissimo tuum exspecto. Lib. v. Epigr. LIV. ad Bassum:

I. *Martialis notatus lib. v. Epigr. LIV.*

Colchida quid scribis, quid scribis, amice, Thyestem?
Quid tibi vel Niobe, Basse, vel Andromache?
Materia est, mihi crede, tuis aptissima chartis
Deucalion, vel, si non placet hic, Phaeton

non pronuntio vllum in hoc epigrammate inesse mendum, pono tamen versum secundum in libro scripto, quem amici cuiusdam mei munus possideo sic conceptum:

Quid tibi vel Nioben, Basse, vel Andromachen?

vt intelligatur, scriptio est, aut simile quid. solent sane non inuiti quædam talia eleganter colligenda relinquere potius, quam exprimere poetæ, maximeque huius generis, vtpote cuius omnis laus in arguta breuitate. Epigr. XLII. cuius lemma, De Etrusci thermis lib. vi.

II. *lib. vi. Epigr. XLII.*

Ritus si placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore,
Cruda virgine, Martiaq; mergi.

plane scribo ex libro scripto:

Concepto potes arido vapore,
Cruda virgine, Martiaq; mergi.

ad cuius rei explicationem, plenioremque intelligentiam legantur Cornelius Celsus lib. II. cap. XVI. itemque lib. III. cap. XXVII. & M. Vitruuius de Architectura lib. v. cap. x. ibi. *Laconicum sudationesq; sunt coniungenda tepidario.* ad quæ multa apposite vir incredibilis industriæ, & eruditionis cuiusdam singularis Gulielmus Philander Castilionius. Vaporem autem, vt hoc obiter etiam addam, pro calore posuit Martialis, quo concepto siue arido, qui mos Laconum, ad ignem, vnde Dioni πυριατήριον λακωνικὸν dictum, siue vdo, qui delicatiorum ad aquas natura, aut admoto igne calidas, sudor expellitur. sicque adeo locutus Deus Poetarum, cum ait:

——lentusq; carinas est vapor.

ignem notans. & Columella, vbi lib. v. cap. x. *minusq; vaporis æstate per angustum os penetret,* dicendo, *vaporis* vocabulo calorem æstiuum signauit. Præter cetera autem huc facit, quod apud Plinium Secundum Epist. XVII. lib. II. alibi ita emendabimus. *Adhæret dormitorium membrum transitu interiacente, qui suspensus subiectis conceptum vaporem salubri temperamento huc illuc digerit, & ministrat.* sed nimii hic profecto sumus, cum fortasse

tasse vulgata lectio recta sit, vaporem aridum accipiendo pro sudore, vt Celsus vocat, asso, id est, ignis solius vi elicito, ad discrimen eius, quem aquæ calidæ cient. lib. VII. Epigr. XLV.

Commendare tuum dum vis mihi carmine munus, III. Lib. VII. Epig. XLV.
Mæonioq; cupis doctius ore loqui,
Excrucias multis pariter, me, teq; diebus,
Et tua de nostro, Prisce, Thalia placet.
Diuitibus poteris musas elegosq; sonantes
Mittere, pauperibus munera pexa dato.

legit eruditissimus Turnebus:

Et tua de nostro, Prisce, Thalia iacet.

quod valet cum nostro damno & iactura, qua forma apud Plautum est: *Si de illarum cœnaturis vesperi es.* quam lectionem vt vel hominis caussa, vel quia a libris est, recipiendum censeo, ita hæreo in istis: *pauperibus munera pexa dato.* pro quibus cum viri docti substituant item ex libro veteri: *pauperibus munera plana dato.* quod est, inquiunt, carminibus non condita, videndum an locum habere possit, quod in laudato iam sæpe libro reperi: *pauperibus munera plena dato.* vt *plena munera* vocet, cito data, cum ea, quæ tarde tribuuntur beneficii gratiam mora sua aut plane infringant, aut leuiorem facere soleant. Lib. VII. epigr. XLVI. Ad Cestum puerum:

Quanta tua est probitas, quanta est præstantia formæ, IV. Lib. VIII. Epig. XLVI.
Cæste puer, puero castior Hippolyto;
Te secum Diana velit, doceatq; natare,
Te Cybele secum vellet habere Phryga.
Tu Ganymedæo poteras succedere lecto,
Securus domino basia sola dares.

repono ex m. s. phrasi græca:

Securus domino basia sola dare.

simili locutione vsi poetæ omnes fere, ipsique adeo IC. vt l. ait Prætor. de priu. cred. *Quod postea contractum erit, quam is, cuius bona venierint, consilium receperit fraudare.* & alibi sæpe, vt videre est exempla compluria in vnum congesta apud Ant. Augustinum Emend. lib. II. c. I. de re autem consulendus Lucian. in Iouis & Ganymedis dialogo. Lib. IX. epigr. XIV. De Earino Domitiani:

Nomen habes, teneri quod tempora nuncupat anni, V Lib. IX. Epigr. XIV.
Cum breue Cecropiæ ver populantur apes.
Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingui,
Quod Cytherea sua scribere gaudet acu.
Nomen Erythræis quod litera facta lapillis,
Gemma quod Heliadum pollice trita notet.
Quod pennæ scribente grues ad sydera tollant,
Quod decet in sola Cæsaris esse domo.

VI. Epigr. LI. in m. s. est:

Quod penna stridente grues ad sydera tollant:

de quo te arbitrari, doctissime Prinzi, volo.

Epigr. LI.

Ingenium mihi Gaure probas sic esse pusillum,

Carmina quod faciam, quæ breuitate placent:

Confiteor, sed tu bis denis grandia libris

Qui scribis Priami prælia, magnus homo es. in libro manu exarato est: *sed tu bis senis grandia libris.* Q. s. P. p. vt fortasse numerum eum in libris quoque suis ad ostentationem tenere voluerit hic, quisquis fuit, Gaurus, quem Virgilius in Æneide, quasi simile aliquid ei daturus quam etiam hac parte æmularetur.

VII. Lib. X. Epigr. XXX. Lib. X. Epigr. XXX.

Hic summa leni stringitur Thetis vento:

Nec languet æquor: viua sed quies Ponti

Pictam phaselon adiuuante fert aura.

Sicut puellæ non amantis æstatem

Multa salubre purpura venit frigus.

probo & amplector scriptam lectionem:

Mota salubre purpura venit frigus.

notius quam vt dici debeat: iactata veste ventulum sibi solere facere etiam nostras Veneres.

VIII. Epigr. LV. Epigr. LV. *Idem* (loquitur de eo, quo viri sumus) *post opus & suas palæstras,*

Loro cum similis iacet remissus:

Quanto sit leuior Marulla dicit. m. s. liber referebat: *Loro cum similis iacet remisso.* quod mihi adhuc displicere non potest propter Petronii lorum in aqua.

IX. Epig. LXVII. Epigr. LXVII. *Tu licet ediscas totam, referasq; Corinthon, Non tamen omnino Lælia Thais eris.* oportune subiicit manu exaratus liber *Lais* pro *Thais*, vt sit etiam allusio ad nomen Læliæ græcissantis, quam ne omnibus quidem Veneribus & blanditiis meretriciis Corinthi perceptis ideo fore Laida tamen dixit, quod hoc nobile Corinthi scortum immenso pretio noctes suas addicens, prouerbio locum fecerit, Non cuiuis Corinthon adire fas esse. de quo scitū etiam illud Demosthenis, qui pretio, quod exigebat procax meretrix, deterritus, licet eius caussa Corinthon venisset, re infecta rursus decedens ait: οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν. Thais autem Alexandrina meretrix, quam a Menandro adamatam & decantatam, ob hoc poetarum in suo genere princeps Menandream appellauit, quæque solebat glubere magnanimos Thesei nepotes, nihil cum hoc loco commune habet.

Videatur A. Gellius Noct. Atticar. lib. I. cap. VIII.

Vale.

EPI-

EPISTOLA XXIV.

Franc. Modius Nicolao Reusnero IC. S.

od tanto tempore iam taceas, Reusnere, & miror, & ueror. eo magis, quod non facile te pati solere officium n ab amicis requiri, & ab aliis sæpe audierim, & ipse anno expertus sim. magnum igitur aliquid sit oportet, tot iam mensibus a scribendo abstinuit, verum quanque etiam sit, vel furtim ad officium redi, & cùm poteeas in Lucano Eclogas vide.

rsu 627. I. *Lucanus notatus lib. IX. vers. IↃCXXVII.*

is extremis Libyes, vbi feruida tellus
it Oceanum demisso sole cadentem, &c.

ctio scripta:

vbi feruida tellus
it Oceanum demisso sole calentem.

mentis opus est; res ipsa clamat, quod dico verum esse. II. *Vers. IↃCXIIX*

iam versu præcedenti 618. de serpentibus: III. *Versu IↃCXXCIV.*

virus habent & fatum in dente minantur τὸ *in.* quid e- pus est? Versu 684.

q; gelassent
aduersi, si non Tritonia densos
it crines, texisset q; ora colubris.

libris nostris membranaceis: *vultusq; gelassent Per-* præcessit enim:

it trepidum Pallas, dextraq; tremente
auersi. Cyllenida dirigit Harpen.

IV. *Versu IↃCCXXXVII.*

er pestes duro Cato milite siccum
ur iter, tot tristia fata suorum
q; vident paruo cum vulnere mortes.

nbranæ:

q; videns paruo c. v. m.

ost:

V. *Vers. IↃCCCLII.*

tusq; furens exquireret agris
scebat aquas sitiens in corde venenum.

lgo male est: *totusq; furens e. a.* VI. *Lib. VII. ver. CXLIII.*

su 143

ques stimulos frænorumq; optat habenas.

liquot scripti codices, quibus visus optimus & dili s Pulmannus: *frænorumq; arctat habenas.* mihi ta- bat Weidnerianum: *frænorumq; aptat habenas.* & sic oque meum loqui memini.

VII. *Vers. CCCXXI*

neat quicunq; necesse

Non putat, in victos sauum distringere ferrum.
Quiq; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt,
Non credunt fecisse nefas.

concinnius erit:

Non credit fecisse nefas.

VIII. nec aliter libri veteres, quos ego consului.

Versu CCCCLX. Vers. 460.

Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumsere locum, parua tellure diremti
Quo sua pila cadant, aut qua sibi fata minentur
Inde manum spectant: tempus, quo noscere possint
Facturi qua monstra forent. interpolo ex fide sex manu exaratorum librorum:

Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumsere locum, parua tellure diremti,
Vnde manus spectant, vultusq; agnoscere possunt,
Quo sua pila cadant, & qua sibi fata minentur,
Facturi qua monstra forent, &c.

IX. Versu 623.

Versu DCXXIII.

Quis steterit, dum membra cadunt, quis pectore tela
Transmittet, vel quos campis affixerat hasta.

plane lego legendumque arbitror:

Quis steterit, dum membra cadant, quis pectore tela
Transmutet, vel quos campis a. h.

qui mos loquendi manauit a Græcis.

Versu 733.

X. *Versu* DCCXXXIII.

Protinus hostili statuit succedere vallo,
Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
Non veritus graue ne fessis, ac marte subactis
Non foret imperium, non magno hortamine miles
In prædam ducendus erat. probo scripturam veterum codicum, qui referunt:

Non veritus graue ne fessis, ac Marte subactis
Hoc foret imperium

XI. Versu 834.

Versu DCCCXXXIV.

——nunquam tanto se vulnere cœlum
Induit, aut pluries presserunt aera pennæ.

& hic quoque malo *nusquam* quam *nunquam*, non tantum, quia in libris melioris notæ ita legitur, verum etiam quia sententia magis poscere videtur.

EPISTOLA XXV.

Franc. Modius Iano Gulielmo S.

MIrabuntur fortasse nonnulli, Iane Gulielmi amicorum optime, quod cum alibi dixerim minus mihi eorum institutum

tutum placere, qui sola ariolandi fiducia nitentes scriptorem liquem in integrum restituendum suscipiunt: nunc ipse con- ciendi artem in his epistolis nonnunquam tentem, tanquam, uod in aliis non probo, mihi laudi futurum existimem: quam- ... gem, mihi veniam indulgeam. sed longe aliter se habet. quam verba mea a quibusdam immeritissimo acce- à inuitissimus post intellexi. nunquam enim non eorum in- striæ faui, qui iudicii bonitate, ingenii felicitate subnixi, me- oriaque multarum rerum, & eruditione plurima, ac assidua ctandi bonos scriptores consuetudine confirmata, adiuti, amplurimos sibi auctores, emaculatis quæ passim in iis con- ninata occurrebant, demerendos existimarunt; & non inui- huc ipse quoque, quamuis tenuitatis meæ & paupertatis satis mihi conscius, descendo, vt experiar, an in m. s. & vete- codicum inopia, modo hos, modo illos aliqua mihi de- ire possim. sed est alia longe res, aliquam multa, adde, si vis, nplurima, aut etiam innumera loca in aliquo scriptore ndare, alia totum integrum præstare. atque hoc posterius uod fine libris vix fieri posse arbitrabar. Alioqui, quis Sca- i, Lipsii, Palmerii, tuam denique felicissime positam in hoc re operam non admitteret. ego certe, vt ante iam a me m est, ea in tantum delector, vt interdum, licet non igno- quanto me antecedatis interuallo, ingenium quoque n coniectando periclitari sustineam, de euentu securus, meras coniecturas dum esse profiteor, liberum cuilibet iudicium relinquam, & quidem de aliis alibi alii vide- te nunc has considerare par est. Panegyrico dicto Con- no Constantii filio. *Ex quo ipso apparet, quam magnum sit tam prodigos sui: facile est vincere timidos, & imbelles, qua- ena Græcia, & delicia Orientis educunt: vix leue pallium, es sinus vitando sole tolerantes, & si quando in periculum it, libertatis immemores, vt seruire liceat orantes: Roma- iro militem quem qualemque ordinat disciplina, & sacra- ligio confirmat, aut trucem Francum ferina sola carne m, qui vitam pro victu sui vtilitate contemnat, quanta superare, &c.* lego interpolatis duobus hic locis: *Ex q. i. t. s. p. f. f. e. v. t. & i. q. a. G. & d. O. e. vix leue pallium & isus vitando soli tolerantes & s. q. i. p. v. l. i. v. s. l. o. R. v. m. & s. r. c. aut trucem Francum ferina sola carne distentum, n pro victus sui vtilitate contemnat q. m. s. s. &c. Victus* endum etiam ab Henrico Stephano animaduersum *te* autem ex *vtilitate* faciendum, idem, quod aliud a- asse hæc tractauit, aut non vidit, aut operis suis per- on potuit. conueniunt autem hæc verba cum eo, ubi Vegetius: contemnere maxime vitam eos potis-

I. *Panegyris dicta Constantino Constantii F. de coniectura emendata duobus locis.*

II. *Et latinus Drepanus Pacatus Panegyri Theodosio A. dicta.*

simum, qui quamminimum in illa nouerint deliciarum. porro: *vix leue pallium & sericos sinus vitando soli tolerantes*, scripsi, quod optimos quosque scriptores sic loqui viderem, nisi sæpe in similibus phrasibus a sciolis iniuriam acciperent, nominatim Lat. Drepanus Pacatus panegyrico, quem Theodosio Aug. dixit: *illos tenero pellucentes amictu, & vix leue carbasum vitando sole tolerantes, alterno concussa tinnitu sistra ducebant.* scribo: *vitando soli tolerantes.* sed iam ad priorem panegyricum nostrum reuertamur, in cuius statim initio quod est:

III. *Rursus Panegyris Constantino dicta interpolata.*

Experiar igitur vt possum, quamquam oppletus viribus tuis, vt sic dixerim susurrare sine æmulandi fiducia, cupidus imitandi. mutandum arbitror in: *E. i. v. p. quamquam oppletus* (siue, quod malim, *oppressus*) *virtutibus tuis vt sic dixerim susurrare sine æmulandi fiducia, cupidus imitandi.* Non longe: *Mille & sexaginta

IV. *Et tertia.*

annis contractas ex toto orbe diuitias, monstrum illud redemtis ad ciuile latrocinium manibus ingesserat, ad hoc aliena matrimonia, innocentium capita cum bonis passim donando, vsque ad mortem deuotionis obstrinxerat parricidas omnes.* nescio quæ sit mors ista deuotionis, quare arbitrabar, maxime cum Gallum hominem panegyrici huius auctorem credere cum aliis libeat; *vsque ad mortem deuotionis*, esse legendum. qui qualis in hac gente fuerit, ex Cæsare cognoscere licet. alioqui enim passim in iure no-

V. *Mamertinus Panegyrico Iuliano dicto emendatus.*

stro, & Historicorum, poetarumque monimentis, *deuotissimi milites* & *deuotissima legiones* appellantur. Panegyrico, quem Mamertinus Iuliano Imp. dixit: *Nulli gratificemini: in neminem sauiatis: toto in orbe terrarum nullius virginis fama violetur: sit lectulus etiam sine inconcessis, sed legitimis voluptatibus, Vestalium thoris purior.* scribo: *sit lectulus etiam sine concessis, & legitimis voluptatibus, &c.* talis enim fuerit necesse est, vt comparationem lectuli Vestalis meruerit, nisi forte scripserat Mamertinus, quod tamen longius a libris recedit: *sit lectulus non tantum

VI. *Iterum vno atq; altero loco.*

sine inconcessis, sed etiam legitimis voluptatibus, Vestalium thoris purior.* Paulo post: *Tum aliud quoddam hominum genus est in amicitia principis nostri rude, (vt vrbanis istis videtur) come, subrusticum, blandimentis adulantium repugnat, pecunia vero aliena tanquam rei innoxia, actum reformidat* non satis placet illud, *come.* fortean scribendum, *income* ea forma, qua apud Tertullianum alibi repono ex membranis, *inbonus.* quod vt arbitrarium, ita illud certum videtur, mox reponendum: *pecunia vero

VII. *Tertio.*

aliena tanquam rei noxia tactum reformidat.* Minimi momenti est, quod sequitur, moneo tamen ibi: *Quis, oro vos, plura præbuit fidei constantiaq; documenta? omnes, quos priuatus in familiaritatem recepit, eodem habet Imperator affectu: nemo gradu pulsus,

VIII. *Quarto.*

nemo habitu prohibitus.* hic inquam legendum: *nemo alitu prohibitus.* Sub finem: *O mihi festiua tua beneuolentia gratissimum

pondus.*

.scribo: *O mihi festina tua b.g.p.* præcessit: *Non abnuam: ... aras & consulatus multis esse delatos, sed his post immensos s honos quasi debitos restitutus est: mihi, cum iam honorem s sim, nunc demum vt merear, laborandum est: versa ratio-porum, permutata munerum vice, modo enitendum est, vt dignus existimer, cum iam præmium acceperim.* Vale. ergæ x. Cal. Maias LXXXII.

EPISTOLA XXVI.

Franc. Modius Iano Palmerio S. Bonnam.

rum opinaris, mi Palmeri, versor adhuc in adornandis ouantiquis meis. sic tamen, vt me magis, si, quod res est, exerceat, quam delectet hic labor. scis ipse, quam sint um hominum, quæ in hoc genere etiam in grauissimis ibus notantur. ego autem hic mihi rem esse volui non imi census scriptoribus, sed qui sequuntur primos. v-nim excipe Ciceronem, in quo leuiuscula quædam post tot eruditissimos viros, quibus ille proprius labor, fuit) deprehendere visus sum; reliqui fere, quos hic attri- vt tempore, ita & doctrinæ laude posteriores sunt, quā aiorum gentium quodammodo auctoribus hærere . quo etiam minor ex ipsorum in integrum qua pote, ione, fama exspectanda est, scio, sed nos hoc in hisce epi- on agimus, quibus vnum illud propositum hic est, rem- m literariam pro nostris quoque opibus in tanta inge- copia adiuuare. & adiuuabimus profecto, si quo me io ante, nunc quoque in Silio iudicio aut recte sentien- affirmare, aut errantem corrigere dignaberis. quod te & oro, mi Palmeri, vt notas præcipue sequentes diligen- s, ita enim demum arbitrabor quædam tibi placuisse, si n displicuisse significaueris. sed ad Silium, cuius lib. v. a hæc verba sunt: I.

are viro propioremq; addere mortem *Silius emendatus lib. v.*
visum cuiquam, laxo cum belua campo *versu*
abatur cunctis ex agmine telis. aio scribendum videri ex *CCCCXLII.*
anis: *bis ter.*

are viro, propioremq; addere Martem
ausum cuiquam, laxo seu belua campo
abatur tutis ex agmine telis.

lib.

atos ima properans consumere peste II.
pit aratam iamdudum in colle bipennem. *Versu*
st de Siculis, qui mortis vitandæ in arbores suffuge- CCCCXCVIII.
de putat Marsus recte hic legi, *ima peste*, cum hac inter- *iterum bis.*

pretatione, arbore ab imo excisa, aliquid dicit, sed mihi tamen, spero etiam tibi, Palmeri, magis placet scripta lectio:

Turbatos vna properans consumere peste,
Corripit aratam iamdudum in bella bipennem.

aut certe, vt mihi hæc scribenti in mentem venit:

III. *Corripit aratam iamdudum in colla bipennem.*

Versu ICV. rursus semel atque iterum. quod tamen minus placet. Sequitur de arbore elegans comparatio:

Fluctuat infelix concusso stipite turba,
Ceu Zephyrus quatit antiquos vbi flamine lucos,
Frende super tremuli vix tota cacuminis harens
Luctatur, nido pariter luctante, volucris.
Procubuit tandem multa deuicta securi
Suffugium infelix miseris, & inhospita quercus,
Elisitq; viros spatiosa magna ruina.

quæ, quid est cur dubitemus, auctoribus libris scriptis præsertim ita corrigere?

Fluctuat infelix concusso stipite turba,
Ceu Zephyrus quatit antiques vbi flamine lucos,
Frente super tremuli vix tota cacuminis harens
Iactatur, nido pariter nutante volucris.
Procubuit tandem multa deuicta securi
Suffugium infelix miseris, & inhospita quercus,
Elisitq; virum spatiosa membra ruina.

IV. Statim:

Versu ICXI. iterum ... iterum locis.

Occubuere simul Fontanus, Bucca canorum
Transfixi guttur, pressoq; e vulnere cuspis
Prospexit terga, hunc tristes misere Fregellæ.
Multiplicem proauis hunc mater Anagnia fleuit.

quæ ita emendare licebit:

Occubuere femur Fontanus, Buta canorum
Transfixi guttur, pressoq; e vulnere cuspis
Prospexit terga, hunc tristes luxere Fregellæ,
Multiplicem proauis hunc mater Anagnia fleuit.

Versu ab his VIII.

V. *——Viridasius armat*

Vers. ICLI. *Mille viros, nulli melius vel ponere castra,*
Vel iunxisse ratem.

vera scriptura est:

——nulli victus vel ponere castra,
Vel iunxisse ratem.

VI. Mox est:

Vers. ICCVII. *Tum præceps ruit in medium, cœlumq; fatigat*
Flaminium incessens, &c. sed quod ita scribi & ipsum quoque debeat:

Tum praeceps ruit in medios, solumq; fatigat
Flaminium incessens, describitur Hannibal, Flaminium, in vl- VII. Versu
ionem intersecti modo ab eo Sichæi, ad singulare certamen ƆƆCXXX.
rouocans. Iterum mox:
Donec pulsa vages cursus ad litora vertit
Mentis inops, stagnisq; latebat Daunia pubes.
nendetur:
——stagnisq; inlata est Daunia pubes.
scribatur post pauca, vbi vulgo legitur:
——namq; agmine denso VIII. Vers. ƆƆCLX.
Primores iuuenum (aua ad discrimina Martis
nfensi superis, dextraq; hic, inquam, scribatur:
——(aua ob discrimina Martis
nfensi superis, &c. atque ita habeat cum libro v. Silii finem
tola quoque nostra. Vale.

EPISTOLA XXVII.

Franc. Modius Sebastiano Neustettero, cognomento Sturmero, Equiti Franco S.

Gregia & perspecta mihi dudū humanitas tua facit, gene. ꝓsissime Sebastiane, vt non verear harum quoque, quas in Censorini Natalitium parturio, ineptiarum, seu quo te alio viliori nomine appellare has non magnæ rei notas t, arbitrum te capere & scilicet hunc esse morbum etiam ius iis in pectore, qui huic criticæ se dediderunt, vt is habeant domi insanire, nisi & foris quoque viros pri- testes huius sui furoris magna ambitione anquirant, oc, aut illud sic ab se deliratum esse adeo, vt, contra s sentiat, nihil sentiat. Ergo etiam merito ridemur a e, vt qui mentis parum sanæ ieiuna hæc, neque rei fa- neque, quod proximum saltem, famæ augendæ studia mur. non tamen a te & tui similibus scio, vir nobilissi- ita existimas, & recte existimas, nos priuatim quidem que rem, neque gloriam parare, sed publice certe, si doctis, tyronibus saltem in his literatis literis non pa- rodesse, & sæpius iam ab hinc annis centum, & quod profuisse. in quorum tyronum numero cum nunc e quo magna omnia sperare te iubeo, maximus natu oan. Christophorus, adiectus iampridem in amplis- llegium nobilissimorum & reuerendissimorum ca- n Herbipolensium, versaturaque fit mox etiā & fra- lum imitatura reliqua quoque tua proles mascula, Deus opt. max. indolis optimæ, vultusque plane in- merosam iam nunc dedit, & porro, vt spero opto- ꝓsiorem etiam mox daturus est. putabis, sat scio, me

I. *Censorinus de die Natali cap. XIV. bis, ter interpolatus.*

hic in reliquis ipsorum quoque studiis, quod potuit, commodare voluisse, & fortasse etiam nonnihil commodasse, sed a Censorinum, qui cap. XIV. libelli de die Natali ita inter cetera ait: de ætatis gradibus, quos ex Varronis sententia quinque recenset. *In quarto vsque ad LX. annum, seniores vocitatos: quod tunc primum senescere corpus incipiat. Inde vsque ad finem vitæ vniuscuiusque, quintum gradum factum, in quo qui esset, senex appellatur, quod ea ætate corpus senio laboret. Hippocrates Medicus in septem gradus ætatum distribuit finem vitæ vniuscuiusque. Primæ putauit finem esse septimum annum.* Itane vero, Censorine, finem cuiusque vitæ in gradus septem diuisit Hippocrates? at ego audieram totum vitæ cursum ad finem vsque totidem quasi spatiis decurri. & profecto decurritur, neque tu aliter sensisti. sed hic quoque fœdissimæ illæ Harpyæ, omnia contactu suo contaminantes, te inficere, a quarum nos spurcis sordibus totum locum ita membranis, pro Zetho & Calai vsi, repurgamus. *In quarto adusque LX. annum seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus incipiat. Inde vsque finem vitæ vniuscuiusque quintum gradum factum, in quo qui essent, senes appellatos, quod ea ætate corpus iam senio laboret. Hippocrates Medicus in septem gradus ætatem distribuit, finemque primæ putauit septimum annum.* Ita, inquam, hæc ex m.s. codice emendamus, reliquaque omnia, quæ in vulgatis exstant, spuria & illegitima pronuntiamus. *finemque primæ*, cum dicit, ad ætatem referendum, quam septemplicem in septem partes diuisam facit. Paulo post: *Quem terminum* [LXXXIV. annorum puta] *vitæ si quis præterit, facere idem quod stadiodromi, ac quadrigæ faciunt, cum extra finem procurrunt. Hetruscisque libris, fatalem ætatem hominis XII. hebdomatibus describi, Varro commemorat, quæ ad decies septenos annos posset, fatalia deprecando, rebus diuinis proferre, ab anno autem LXX. nec postulari debere, nec posse a Diis impetrare.* scribo, emendo & distinguo, siue interpungo hoc modo:

II. *Eod. cap. rursus ter quater emaculatus.*

Quem terminum si quis præterit, facere idem, quod stadiodromi, ac quadrigæ faciunt, cum extra finem procurrunt. Hetruscis quoque libris fatalibus, ætatem hominis XII. hebdomatibus describi, Varro commemorat: quæ quidem ad decies septenos annos posse, fatalia deprecando rebus diuinis proferri, ab anno autem septuagesimo nec postulari debere, nec posse a Diis impetrari. dixi ita mihi hunc locum legendum videri, nunc dicam, quare videatur. primum illud *vitæ* a m.s. aberat, neque sane eo opus. satis enim arguit non de agri termino hic agi, quod præcedit: *spatii plena vitæ IV. & LXXX. annorum esse dixit.* dein, *procurrit*, erat in eodem m.s. & Aldino exemplari, neque aliud illud admittit sententia, & res, qua de hic sermo est. tum, *libris fatalibus*

nec

non, *etatem fatalem*. idem adhuc m. s. refert. nec aliud hic quoque sententia patitur. quid enim vanius, quam hominis fatalem ætatem esse LXXXIV. annorū? atqui de libris Hetruscis fatalibus alibi sæpe mentio est. denique *quæ quidem*, scripsi, quod in m. s. exstare viderem, *quæ dum*, & suspicarer propter similitudinem syllabæ præcedentis *qui* ab exscriptore omissum, posteaque ab alio eo *dum* quod restaret, nihili in *aum* mutato hæc esse interpolata, vt in membranis exstant. postremo, *proferri & impetrari* repesui, quod ita partim eædem membranæ habebant, partim Aldina etiam editio. Eodem adhuc capite: *Hinc animadu. rtere licet, neq. post* CX. *annos, vti referuntur ludi, statutum esse seculum, neq. post* XC. vitiosissima scriptura, & quidem sola nuce vit osior, quam ita emendandam aio: *Hinc animaduertere licet, neque post centum annos, vt hi referrentur ludi, statutum esse, neq. post centum decem*. nullus hic seculo locus, vbi [illegible]etur ex iis, quæ præcesserunt, satis constare posse, non semper obseruatum fuisse, vt seculares ludi centesimo quoque anno, aut, vt alii volunt, centesimo dec mo celebrarentur. quod [illegible] subiungit de nde, vt maxime obseruatum aliquanto [illegible]set, non propterea statim sequatur, totidem annis seculum [illegible]tineri. cum constet anno V.C. CCXLIV. quod spatium tempo[illegible] omnium confessione seculo maius est, ludos seculares non[illegible] institutos fuisse.

III. *Adhuc eod.*

[illegible]odem XIV. cap non longe a fine: *Præterea fieri potest, quod refert Varro, quod Dioscorides Astrologus scripsit Alexandria, inter [illegible]s mortuos solent conseruare, hominem plus centum annis viuere non posse. Id cor humanum declarare eorum, qui integri perierunt sine corporis tabe: Ideo quod multis annis pependit cor hominis incrementa ætatis & diminutiones conseruent. Et anniculi [illegible] duas drachmas: bimi, quatuor: & sic in annos singulos vsque accedere binas. Ab his centum drachmis atque anno L. item [illegible]re in vnoquoque binas. Ex quo perspicuum fit, centesimo anno [illegible]re ad anni primi pondus, nec longius posse produci.* eleganis mehercule locus, sed ita turpiter deprauatus, vt sensum eo commodum elicere Oedipi alicuius vix queat solertia. videbimus igitur nos, an ita forte possit emaculari: *[illegible] fieri potest, quod refert Varro, quod Dioscorides Astrologus [illegible] Alexandria inter eos, qui mortuos solent conseruare, hominem plus centum annis viuere non posse: id cor humanum declarare eorum, qui integri perierunt sine corporis tabe: [illegible] multis annis pendendo cor omnis ætatis incrementa & [illegible]ones conseruent. Et anniculi pendere duas drachmas: bimi [illegible] & sic in annos singulos vsque ad L. accedere binas. Ab his [illegible] I. d. s. v. b. Ex quo perspicuum fit, centesimo anno redire [illegible] primi pondus, nec longius vitam posse produci.* constare

IV. *Et quarto suppletis lacunis duab. etiam emendatus.*

certe illo, quod in editionibus omissum, ex membranis in locum suum restitui plane opus esse, sensus clamat, magisque adeo opus, quam τὸ *conseruare*: quod, cum in eisdem membranis nullum esset, ideo tamen retinui, quod editiones omnes illud consentienter retinendum monerent. tum quod pronus error exscriptori, ex duobus verbis alterum omittere. vt ipse omittam Plinium quoque me huc impulisse, cuius hæc sunt mire ad totius loci emendationem facientia ex cap. XXXVII. lib. XI. *Inequorum corde & boum ossa reperiuntur interdum. Augeri id per singulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquagesimum annum accedere, ab eo detrahi tantundem, & ideo non viuere hominem vltra centesimum annum defectu cordis Ægyptii existimant, quibus mos est cadauera asseruare medicata.* faciunt hæc huc, dico, ita apposite, vt de ratione, quam tenui in reliquis porro emendandis, verbum mihi vltro faciendum non existimem, cum satis ex eis constet, illa: *pendendo cor omnis ætatu incrementa & diminutiones conseruant*, de pollinctoribus & curatoribus cadauerum apud Ægyptios accipienda, qui longa experientia omnis ætatis hominum ab anniculo puero ad senecionem centenarium corda appendendo, & ad libram explorando deprehenderint, & obseruarint, hunc vitæ humanæ quasi terminum. ad quem vsque feliciter te, generosissime Sebastiane, valere opto. Wirzeburgi, postridie Cal. Decembr. anni CIϽ.IϽ.LXXXIII.

EPISTOLA XXVIII.

Franc. Modius Iacobo Susio v. n. S. Antuerpiam.

MItto ad te, amplissime Susi, pauculas has in Silium notas, & mitto, non, vt ad otiosum, quem sciam nunquam id minus esse, quam tum cum maxime est: sed vt ad illum, cui etiam occupatissimo similes commendationes adeo nihil molestiarum afferre, vt etiam ipsas molestias plerumque solari consueuerint. Igitur eius, quem dixi poetæ libro VIII. hæc sunt Annæ Perannæ ad Iunonem verba:

I. *Silius lib. VIII. Vers. XLI. bis emaculatus.*

Haud, inquit, tua vis nobis præcepta morari,
Sed fas sit cautum quaso retinere fauorem
Antiqua patria, &c.

sed quæ minus probe circumferantur, & ita a me, aut membranis potius, in quibus est *Sit fas, sit cautum*, coniectura nostra leniter adiutis corrigi poterunt:

Haud, inquit, tua ius nobis præcepta morari,
Sit fas, sit tantum, quaso retinere fauorem
Antiqua patria, &c.

cupio, inquit, o Iuno, tibi parere, precorque & opto facto meo

veniam,

eniam, si patriam Romanis præfero, tametsi diuinis me illi honoribus afficiant, & inter numina sua numerent. Versu XIII. his quos modo allegaui: II. Versu LV.

Despectus tæda regnis se imponit Hyarbas,
Et tepido figit arma rogo, quis rebus egenis
Ferret opem Nomadum lata terrente tyranno?

intra mensuram est medius versus: transponunt igitur verba, leguntque: *Et tepido arma rogo figit.* recte quoad numeros, sed quoad sententiam. quid enim armis opus fuit, cum, vt ait Ouidius:

Protinus inuadunt Numidæ sine vindice regnum,
Et potitur capta Maurus Hyarba domo.

si maxime opus fuisset, cur illa rogo figerentur? manifeste legendum missis deliramentis quorundam: *Et tepido fugit arma rogo.* vide Ouidium libro Fastorum III. elegantissime hæc rem describentem. Ait eadem Anna de Didone sorore Æneam alloquens:

de amens, nunc sydeream Iuliq; tuamq; III. Versu XCII.
effigiem fouet amplexu, nunc tota repente
vultus conuersa tuos, ab imagine pendet.

versu primo:

——nunc sydeream fulgentis Iuli
effigiem fouet amplexu.

conuenit fulgor sydereo vultui. solebant porro heroinæ in, seu quos pro viris haberent, effigies ex cera domi habere. Ouid.

tes, & ceras remoue, quid imagine muta
carperis? hoc periit Laodamia modo. De remedio amoris.

idem Ouidium de eadem Laodamia, quæ contabuit vi... affidue fouendo Epistolis heroidum. meminit & ..., Didonem Sichæi viri sui imaginem quoque domi. Sed pergamus: IV. Versu CXXV

omnia s.) *dum abigo menti, & sub lucem, vt visa secun-*

licolas, ac viuo purger in antro.

c viuo purgor in amni.

n vsus in omnis generis purgationibus: Virg.

... properet fluuiali spargere lympha.

nec me flumine viuo V.

& somnia quidem mane summo expiabantur. Mox Versu CXLI. ... narratione Annæ de Didone: vt surreptitius obelo confossus.

amens rorantia flumina flexit,
sparsa coma diuis in morte profudit:

Dii

Diis longa noctis, quorum iam numina nobis
Mors instans maiora facit, &c.
tibi tuas res habeto, quisquis es, qui versum illum:
Atq; hec sparsa coma diuis in morte profudit.
huc inseruisti. Silius emblematis tuis non vtetur. oblitus sum monere, & est exiguum, sed tamen non tacebitur. Paulo ante queque legendum videtur:

VI. Vers. cxv.
Contra sic infit voluens vix murmur anhelum
Inter singultus, labijsq; trementibus Anna.
non quomodo vulgo circumfertur:
Contra sic infit voluens sic murmur anhelum
Inter singultus, labijsq; trementibus Anna.

VII. versu ccxci.
Sequitur in verbis malo reip. Rom. nati Varronis:
Examni, bone dictator, quid Martia plebes
Imperiis et, bello Lebys Romamq; leuari.
Hoste iubet. scribo: *pelli Libyas, Romamq; leuari Hoste iubet.* & quare scribam, res clamat. hoc igitur potius dicam, & concludam epistolam. mox, quo loco est de Varrone eodem:

VIII. Vers. CCLVIII. ter, quater interpolatus
Et metuit demens alio ne consule Roma
Concidat, e Tyrio consortem accire senatu
Non iam sera volet. nullus qui portet in hostem
Sufficit insano sonipes, incedere noctis
Quod tardent cursum tenebras dolet, idq; superb.
Tantum non strictis mucronibus.
sera, inquit interpres, id est, sero; non enim tarde, sed cito vellet Carthaginensem collegam. at illi imposuit corrupta scriptura vulgata, quæ ex membranis interpolanda est:
Et metuit demens alio ne consule Roma
Concidat, e Tyrio consortem accire senatu,
Non tam sæua volet. nullus qui portet in hostem
Sufficit insano sonipes, incedere noctis
Qua tardent cursum, tenebrasq; dolet, itq; superb.
Tantum non strictis mucronibus.
quo modo nihil est clarius. Vale.

EPISTOLA XXIX.

Franc. Modius Iano Duzæ Nordouici Domino S. Traiectum ad Rhenum.

IN Annæo Seneca grauissimo omnium & eruditissimo scriptore quædam cursim & saltuatim hic annotaturus, te potissimum, clarissime & amicissime Duza, eorum arbitrū capere decreui, qui in hoc controuersiarum genere vnus & optime censere potes, &, vt spero, vel mea, vel ipsius Senecæ caussa iudicio tuo hic iuuare me non noles. Primo igitur libro de Beneficiis, vbi con-

...l contra eos disputat, qui Gratias solutis & pellucidis tuni- ...ideo inducunt, quod beneficia conspici velint; vulgo ista le- ...ntur: *Inueniam*, inquit, *alium poetam, apud quem præcingan-* ...*& spissis prodeant.* optime: si libri veteres in hanc lectionem ...sentiret; sed & Erasmus quoque scriptum reliquit, in o- ...ibus, quos ipse viderit, aut *spissis phissianis.* aut certe, *Phry-* ...*sis* perscriptum exstare, & ipse mihi testis sum, non aliter in membranaceo codice, quo ab Abbate S. Stephani Wirz- ...i vsus sum, reperiri. considerandum igitur, an forte legi ...at: *Inueniam alium poetam, apud quem præcingantur &* ...*Phrygianis* (seu, quod malim, vt diuersa sint tunicarum ...a, *Phrygianis*) *prodeant.* acu pictæ sane vestes & murico ...que intertextæ, quales erant Phrygianæ, mire huc conue- ...t. vt autem *spissis* & *Phrygianis* absolute dixit, subintelli- ...o *ni* tunicis: sic apud Trogi abbreuiatorem *lugugribus* ...ne per se positum inuenias. Sed ad hoc iam: *Itaque nec au-* ...*nec argentum, nec quicquam eorum, quæ a proximis acci-* ...*r, beneficium est, sed ipsa tribuentis voluntas.* membranæ: ...*xemis accipiuntur*, referunt. ego putabam legendum *qua* ...*iis accipiuntur.* tu, Duza optime iudicaueris. meris certe ...vt xenia, quæ prioribus temporibus pretio non ita cara ...posterioribus maxima & tenuiores plane exhaurientia ...ntur, ex historiis passim constat. Mox: *Itaque boni etiam* ...*e fictili religiosi sunt, mali rursus non effugiunt impieta-* ...*mnis aras sanguine multo cruentauerint.* non ambigo, ...a sit hæc lectio, cum Cicero primo paradoxon & alii ...locuti sint; sed tamen celandum non putaui in mem... ...ferre *fricolis* pro *fictili* exstare, vnde quod proximum ...s faciebam. quæ Festo vasa fictilia quassa sunt, & a ...C. ...ro tenuissima & vilissima supellectili poni videntur ...itum in. de pig. actione, cum ait: *Non enim credibile* ...*uenisse, vt ad vniuersam pensionem insulæ friuola mea* ...quid quod Satyricus quoque his ea, quæ Græcis ...int, intellexisse videtur, ibi: *iam friuola transfert Vca-* ...i.

...teneam, Romanorum omnia regum friuola.

...st; *Hinc decentissimum sponsaliorum genus est adul-* ...*in consensu viduæ cœlibatus nemo vxorem duxit, nisi* ...*iam raptam. Agros spargere, auaritiam recollige-* *Nihil pensi habere, paupertatem alienam contemne-* ...*re Nullum aliud vereri malum, &c.* noster m.s. ...dum & Pincianus quoque (qui hunc locum in me... ...uere profitetur) in vetustis libris se inuenisse dicit, ...*ssimum sponsaliorum genus est adulterium, & in con-* ...*cœlibatus nemo vxorem duxit, nisi qui abduxit. Iam*

I. *Seneca lib. I. de Beneficiis cap. III. notatus.*

II. *Cap. V.*

III. *Cap. VI.*

Satyra III. & V.

IV. *Cap. IX. duobus locis interpolatus.*

rapta spargeret, rapta erant, agri auaritia recolligere certant. Nihil pensi, &c. ex quibus faciebam: *Hinc decentissimum sponsaliorum genus est adulterium, & in consensu vidui cœlibatus nemo uxorem duxit, nisi qui abduxit. Iam rapta spargere: sparsa pari auaritia recolligere: nihil pensi habere: paupertatem alienam contemnere: suam timere, &c.* similis periodus est, si meministi, Duzà, apud Salustium tuum. Senecæ verbis turbandis fuit in primis verbum, *certant*, quod ego huc manasse mihi persuadeo ex versu illo tritissimo:

Quærere vt absumant, absumta requirere certant.

V. Lib. II. cap. XXIX. varie interpolatus

ad marginem forte huius loci ab aliquo studioso, vt fit, adscripto. Sed iam ad librum secundum transitionem faciamus: *Et cum quædam nec coire in idem natura patiatur, vt velocitatem corporum & vires pares animalibus habeamus, ex diuersis accidentibus bonis hominem non esse compositum iniuriam vocant, & in negligentes nostri Deos querimoniam iaciunt, quod non bona valetudo, & virtus inexpugnabilis data sit, quod non futuri scientia.* rursus conuenit libro nostro cum veteribus & scriptis Erasmi, Pincianique exemplaribus in eo, quod primum illa: *pares animalibus habeamus.* deinde ista: *querimoniam iaciunt*, ab illo absunt; qui etiam, *ac desidentibus* pro accidentibus, &, *& vitiis*, pro, *& virtus*, refert. vnde totum locum ita constituebam. *Et cum quædam nec coire in idem natura patiatur, vt velocitatem corporum, & vires, ex diuersis ac dissidentibus bonis hominem non esse compositum, iniuriam vocant, & negligentes nostri Deos, quod non bona valetudo etiam vitiis inexpugnabilis data sit, quod non futuri scientia.* leuiter mutaui *desidentibus* in *dissidentibus*, postulante sententia, quæ etiam Senecæ suæ non constabit, si *& virtus* pro *& vitiis* retineatur. nullus hic virtuti locus, vbi illud dicitur: homines libidine & vino diffluentes conuicium Diis facere, quod non in summa hac intemperantia etiam bona semper valetudine fruantur. Eodem libro: *Sic beneficium & actio dicitur beneficii, & ipsum, quod datur per illam actionem, vt pecunia, domus, prætexta. Vnum vtriq; nomen est, vis quidem ac potestas longe alia.* scribendum ariolor, cum in membranis geminetur τὸ vt: *Sic beneficium & actio dicitur beneficii, & ipsum, quod datur per illā actionem, vt pecunia, vt domus, vt prætexta. Vnū vtriq; nomen est, vis quidem ac potestas longe alia.* ad prætextam sane, hoc est, oblatos honores pertinet, quod mox sequitur: *detracta sordes, &c.* finem faciam. vnum etiam ex libro

VI. cap. XXXIV.

VII. Lib. III. cap. XI.

tertio locum si addidero, non magni momenti quidem illum, sed tamen qui qualiscunque huic epistolæ modum imponet his verbis: *Beneficium vocas dedisse potentis populi ciuitatem, in quatuordecim gradus deduxisse, & defendisse capitis reum.* aio recte hic illud *gradus* in veteri libro abesse, & melius intelligi,

quam

primi. Vtinam tantū superiora æque tibi, mi Duza, id-
ç a te aliis probare possim. Vale Comburgo Id. Quin-
ꝺ.LXXXII.

EPISTOLA XXX.

Franc. Modius Iusto Lipsio S.

ii nugæ sunt istæ, Lipsi, de Cæsaris commentariis ad-
itare, sintne illi omnino Cæsaris, an nescio cuius Iulii
audi quid nuper nonnullos, & olim etiam Gramma-
sdam mouerit, vt hi, quæ ex hisce commentariis cita-
im Iulium Celsum actorem laudarent, & illi, tum a li-
uísdam, vt aiebant, veteribus, tum ab hisdem ipsis, quos
nmaticis, decepti, amplius de horum commentario-
tore quærendum existimarent. fuit temporibus po-
is, dico post diuisum orbis terrarum in duo summa
perium, quidam Iulius Celsus, clarissimatus, vt ipse de
:, & comitiuæ dignitate cohonestatus, qui commen-
i magno studio a mendis repurgauit, &, quod potuit,
ti suæ restituit, addito ad singulos libros ita, vti di-
:ecognitos hoc epiphonemate: *Iulius Celsus, vir cla-
s comes recensui.* hinc accidit, scilicet, vt illi fungi, qui
m codicem exscripserunt, nobis omnia confunde-
ale censorem huius operis auctorem eiusdem esse
;id Iulii Celsi nomine inscriberent. in quo quidem vt
s me verum dicere, iube sis Pulmannum nostrum ad
eum Cæsarem, quem ego cum longe antiquissimo
e, qui est Eysterbacensis abbatiæ ad Septicolles, dili-
:collatum ei, cum nuperrime Antuerpiæ cum lega-
n, lub mer:dori sui. audeo dicere, censebis bene a me
, & male ab aliis ampliatum: sed nunc amabo iuua
udicio tuo in istis: Liuius tuus Tarquinio Seruium f.
ium apud senatum criminanti, inter cetera, hæc tri- *Liuius no-*
stum (Seruium f.) *ita crenium regem, fautorem infimi* *tatus lib. 1.*
nnum, ex quo ipse sit, odio alienæ honestatis, ereptum *v.c.*
agrum sordidissimo cuiq; diuisisse: arbitrabar ego hic,
lice cuso quidem, sed ante aliquot xc. annos *fauore*
m reperissem, vtrumque abesse posse, vt ita dicatur
imi generis hominum, vt apud Terentium: rex pau-
nimum: arbitrabar, inquam, ita, nihil tamen aude-
re, donec in membranis Coloniensibus, de quarum
ost dicam, nullum earum vocum vestigium exstare
i: quo factum non negabo, vt quod ante posueram
nc etiam non dubitem affirmare, nisi tu Lipsi, forte
as. quod tamen non futurum inde quoque existi-
Ciceronem etiam sic locutum video, qui emendante

II. eruditissimo Victorio, in epistola nescio qua ait: *Vide quam sit antiquorum hominum.* Eodem libro praecedit: *Idem* (Tullus) *imperat vt hastas equites erigere iubeat.* vbi Rhenanus: *arbitror,* inquit, *scripsisse Liuium: suo iussu circumduci Albanum exercitum, vt Fidenatium nuda terga inuadat: idem (subaudi Albanus exercitus) imperat: hastas equites erigere iubet.* in quo vere fateor me non capere, quomodo ista oratio ita interpuncta possit facere ad mentem Beati. qui, (vt apparet, ex his, quae subiecit: *Porro mirum Tulli regis consilium fuit, etiam desciscentes Albanos in speciem adhortantis, quo Fidenates hostes terreret*) Albanis a Tullo in ipsa etiam defectione imperitatum existimat. & sane, ita tum haec distinguenda erant: *suo iussu circumduci Albanum exercitum, vt Fidenatium nuda terga inuadat idem* [Tullus s. nisi malimus *eidem* legere, vt ad Albanum exercitum referatur] *imperat: hastas equites erigere iubet.* sed nihil est aut hac, aut illa interpunctione opus, qui enim potuit imperare Albanis Tullus, a quibus & procul constitutis & abeuntibus exaudiri non poterat? nam vt artificium hoc fuisse Tulli dicamus, ad terrendum hostem, nihil est. moueri magis potuit, vt reuera motum Liuius statim post testatur, vocibus Tulli, confidenter suo iussu Albanos circumduci, vt Fidenatium terga inuadant, clamantis. vt omittam, ineptum esse, dicere suo iussu circumduci Albanos, & postea tanquam ignaris, cur id fieret, quid facto opus esset imperare. Legemus igitur nos, vt ex scidis ante laudatis legendum eum locum didicimus, hoc modo: *suo iussu circumduci Albanum exercitum, vt Fidenatium nuda terga inuadat. Idem imperat, vt hastas equites erigerent.* qua scriptura nihil verius esse, sequentia ostendunt. verbum *iubet* seu *iubeat,* quod paulo ante praecedit, hic repetitum vitii caussa fuit. Facit autem huc quod ait Vegetius: *Propterea plerique ante pedites equites posuerunt, vt discurrentes aduersarios videre non sinerent, quando pedites abscedebant.* nam vt ibi hostium caussa equites pedib. praetexuntur, ita hic prudenti consilio Tullus eosdem erectis lanceis pediti suo conspectum eripere iuber, trepi-

III. dationis & consternationis vitandae. Est adhuc eod. lib. *Cum, si nihil mouerentur, infensus ira, porro inde abiturus* (Sextus puta Tarquinii F.) *videretur, benigne ab Gabinis excipitur.* aio reponendum: *si nihil morarentur,* quo pacto & scriptus codex Coloniensis habet, & Beatus testatur in veteri libro exstare, addens hanc sibi lectionem placere, quod videantur verba fuisse, quae iudex ex more proferebat, quoties reum absolueret. postrema tamen haec [ignoscant mihi Rhenani manes] probare non possum quod a te, Lipsi, didicerim, non iudicis illud solemne verbum fuisse reum absoluenti, sed potius consuli, seu consulibus senatum mittentibus, cui tum dicere in more habuerint: Nihil

Nihil vos morantur patres conscripti. Iterum eodem libro est: IV.
Iupiter pater (sunt verba auguris de Numa Deos consulentis)
si fas hunc Numam Pompilium, cuius ego caput teneo, regem
Romæ esse, vt tua signa nobis certa ac clara sint, inter eos fines,
quos feci. qui locus cum videatur satis integer, facit tamen scri-
ptura membranarum, & codicis impressi, de quo iam ante di-
ximus, quæ est, *vtitu signa nobis certa ac clara sis.* restituendum vt
existimem, *vti tu signa nobis certa ac clar[a]ssis.* quod verbum, vt
vides, mire conuenit antiquæ huic formulæ, & ab aliis interpo-
latum videtur, qui similia non intelligunt, & Liuium nihil nisi
vulgo tritum vti in libris suis amasse, existimant verbo *clarare*
ete, pro clarum & conspicuum facere vsi multi, & in multis
Lucretius libro III. Horatius 4 carm. Ode. 3. Ausonius.
atque ipse Cicero de Diuinatione versum suum hac omnino
mentem:

Iuppiter excelsa clarabat sceptra columna.

Ius enim exemplum hic locutus Liuius videtur. In quo ta- V.
stante quoque illi Telchines, qua parte est in membranis:
stirpis quoque virilis ex nouo matrimonio fuit, cui Ascanio VI.
parentes dixere nomen. Et mox, vbi in iisdem legitur: *Ioui*
Feretri, inquit, hac tibi victor Romulus rex regia arma fero, &c.
loco, *Iupiter* pro *Iouis.* & illo, *stirps* pro *stirpes*, ita demum
se de Liuio mereri existimantes temere substituerunt. &
hi sunt illi, si Diis placet, qui cœlum terræ miscent, si
nos, non pro nostra lubidine, sed ex librorum fide, in vul-
iam auctoribus, & sexcentis locis eodem modo ab iis ma-
ceptis loco moueamus. & pro spuriis legitima in suam
sionem reducamus. Sed ad Liuium: *Numitor*, inquit, *in-*
mum tumultum hostes inuasisse vrbem, atque adortos re- VII.
clitans, cum pubem Albanam in arcem præsidio armisque
dam aduocasset, postquam iuuenes, &c manifeste scri-
n: auscasset. & ita membranæ frustraque adeo est Bea-
contra earum auctoritatem & libros omnes editos li-
tio legendum existimat: *Consilium deinde legi perferen-*
re aduocato populo ab armis. cum etiam hic *auocato* in VIII.
is omnino & scriptis & editis codicibus habeatur, & ita *Et lib. III. v.c.*
m ista, quæ præcedunt: *Sed vanam imaginem belli,*
tendos ab legis cura plebis animos, Capitolium in-
tenderent: Rhenanum commonere potuerint. sic au-
in epistola Sulpitii ad Ciceronem est: *Etiam tu ab*
tuis animum ad cogitationem tuam auoca. & ait
tus IC. Tit. de Nundinis: *Cum auocentur agrorum*
ab opere rustico. vsi sexcenti alii eo verbo, in ista signi-
. Sed quia in librum tertium Liuii incidimus, videa- IX.
n ista in eo: *Ibi vero Sulpitius negare cunctandi tem-* *Eod. lib. III. v.c.*

pus esse, circumuentos interclusosque ab suis vociferans, in equestre prælium connixi omni vi perficerent, nec fugare equidem integrum satis esse: consicerent equos virosq́, ne quis reueheretur inde ad prælium, aut integraret pugnam. hic ego scio vocem illam *integrum* nihili esse, natamq; e ex verbo *integraret*, quod sequitur. pro ea igitur repono *interdum*, hoc modo: *Ibi vero Sulpitium negare cunctandi tempus esse, circumuentos interclusosq; ac suis vociferans, ni equestre prælium connisi omni vi perficerent: nec fugare equitem interdum satis esse: consicerent equos, &c.* confirmant hanc emendationem quæ præcedunt. Ad primum igitur librum reuersionem faciamus, vbi legitur: *Deinde ne vana magnitudo vrbis esset, adiciendæ multitudinis caussa, vetere consilio condentium vrbes, qui obscuram, &c.* quæ verba in speciem recta sunt, re non item. haud dubie enim, cum in eulo codice antiquo, non *multitudinis*, sed *multitudini* inueniatur, scribendum est: *Deinde, ne vana magnitudo vrbis esset, adiciendæ multitudini, vetere consilio, &c.* Omissa voce *caussa* a sciolo aliquo huc inculcata. talia sunt illa apud Tacitum Annal. lib. xv. *Ea dum a Corbulone tuendæ Syriæ parantur.* & lib. xvi. *per tantum animi occulta augendis præsentium bonis.* item statim: *Dantur triremes & delectum nauigium, iuuandæ festinationi.* sed & multa alia hoc exemplo in Liuio peccata sunt. legebatur enim, legiturque in omnibus fere libris, vt alii etiam testantur, apud Liuium lib. III. *Suarumq; rerum erant amissa publica, tantum ab iniuria abesse rati, quantum, &c.* Ea forma, nempe, qua dicimus aliquem esse bonarum rerum. inuenti ecce sunt, qui vt per omnia antiquum obtineant, nobis interpolarunt. *suarumq; rerum soliciti erant, amissa publica, &c.* item alio loco eod. lib. *Et non præcidatur spes plebeio quoq; si dignus summo honore erit, apiscendi summi honoris.* Et alio: *vt patricios desperatio primo, irritata plebe apiscendi honoris, deinde indignatio, si cum his gerendus esset honos, deterreret.* quo vtroque capital credo admissuri, si Liuio suam vocem reliquissent, *adipiscendi* repoluerunt, cum *apisci* verbo Lucretius, Catullus, ipse denique cum in libris de LL. tum in Epistolis Cicero vtantur. Vale.

X. **Reditum ad primum rursus.**

XI. **Iterum lib. III.**

XII. **Eod. lib. III. v. c.**

XIII. **Adhuc eod. lib. III.**

EPISTOLA XXXI.

Franc. Modius Ioanni Weidnero S.

QVod de philosophia Seneca, hoc ego de linguarum scientia iudico, longum & impeditum ad eam iter esse per præcepta, breue & efficax, vt ad illam per exempla, sic ad istam per loquendi vsum, & frequentem legendi scribendique, & subinde aliquid ex vna in alteram transferendi exercitationem. Quid igitur, nulla volo Grammatices Latinæ aut Græcæ præcepta, pueris præsertim, tradi? imo maxime, sed breuia, sed perspicua,

ed quæ ingenia adhuc tenera instruant, non quæ one- ultitudine, aut obscuritate confundant. Large hic bus nostris peccatum. primus Nicolaus Clenardus hoc apud Græcos, & veram ad eorum linguam viam lassus vidit, aliisque monstrauit, secuti sunt multi, imo infi- in vtraque lingua, de quibus maxime probandi illi, nte iam dictum est, breuissimi simul & dilucidissimi lta melius postea ab aliud quodammodo agentibus ntur, quæ in fundamentis adhuc versantes maximo re, sed paruo cum fructu ediscere fatigantes sese, fru- gunt. Qua in re tuum cum meo, Weidnere, iudicium re magna ex te nuper cum voluptate audiui: hortor- tsi tu hortatore nullus egeas, vt pergas hac semita iu- n tibi commissam ad iugum Parnassi subducere, dum pedem eius ignoratio itineris recti moratur. & im- m gloriam, quam tu tamen solum bonum publicum non captas, sat scio, vel inuitus consequere. Nunc hæc ione tua non plaue abhorrentia considera.

I. Silius lib VII. versu CCVII. aliquottens interpolatus.

ris late florebat Massicus aruis,
us nemora & fulgentes sole racemos:
stis decus, atq; ex illo tempore diues
us, & ambrosiis Arusia pocula succis,
ethymna ferax Latiis cessere falernis.

versus corrupti ita emaculandi videntur: *Vuiferis* (vel is, *viniferis*) *late florebat Massicus aruis,*
us nemora, & lucentes (Marsus, *rorantes*) *sole racemos:*
nti decus, atq; ex illo tempore diues
us, & ambrosiis Arusia pocula succis,
lethymna ferox lacubus cessere falernis.

quidquam meum est, præterquam quod, *Id monti,* pro . postulante sententia scripsi: & versu extremo cum m- *ferox latibus*, ex nihili voce illud, *lacubus*. & hoc quoque bente feci, reliqua pure pute a membranis sunt. bene ferocem Methymnam vocat, quod passim ea a poetis tur & laudibus vehitur. Virgil.

n Methymnæo carpit de palmite Lesbos.

II. Versu CCCXXIX.

s:
ara quot segetes, quod habet Methymna racemos. Post
Huic Mago inuersa quatiens vt dispulit hasta
ntis somnum, tenebris fortissime ductor,
ompesce, &c. longe elegantius est, nisi hic oculis male

III. Versu CCCXXXVII.

Mago inuersa quatiens vt dispulit hasta
ntem somnum, &c. Statim:
rgamus, & hic Fabio persuadeat astus

Nos certare dolis, nihil hic cunctante, sed acris
Incepti læto iuuene, &c. referunt membranæ:
Emergamus, & hic Fabio persuadeat astus
Non certare dolis, nihil hinc cunctante, sed acris
Incepti læto iuuene, &c.

quomodo sensus erit, discat Fabius inferiorem se esse, quam qu[i] possit nobiscum dolis certare.

IV. *Vers. CCCXLVIII.*

Iterum statim:

Intentiq; docent quæ sint properanda, monentq;
Quisq; suos, instant trepidi, stimulatq; ruentes
Nauus abire timor. scribendum:
Intentiq; docent quæ sint properanda, monentq;
Quisq; suos, instat trepidus, stimulatq; ruentes
Nauus abire timor. Virgilii illud est: *pedibus timor addidit alas.* Adhuc statim:

V. *Versu CCCLXII. ter, quater interpolatus eiecto quodam spurio.*

Quam multa intentus cœlo sub nocte serena
Fluctibus e mediis sulcator nauita ponti
Astra videt, quam multa videt feruoribus atris,
Cum Calabros vrunt ad pinguia pabula saltus,
Vertice Gargani residens incendia pastor.
Hac facie subita volitantum in montibus altis
Flammarum, quis tunc cecidit custodia sorti,
Horrere, atq; ipsos nullo spargente vagari
Credere, & indomitos pasci sub collibus ignes.
Cœlone exciderint, & magna fulmina dextra
Torserit omnipotens, an cæcis terra cauernis
Fuderit egestas accenso sulphure flammas
Infelix tellus, tantis damnata ruinis,
Iamq; fugam Rutuli media in formidine quærunt
Atq; abeunt, faucesq; via citus occupat armis
Pœnus, &c. locus varie corruptus & interpolatus, quiq; vno versu hinc in solas terras relegato ita legendus videatur:

Quam multa affixus cœlo sub nocte serena
Fluctibus e mediis sulcator nauita ponti
Astra videt, quam multa videt feruoribus atris
Cum Calabros vrunt ad pinguia pabula saltus,
Vertice Gargani residens incendia pastor.
At facie subita volitantum montibus altis
Flammarum, quis tunc cecidit custodia sorti,
Horrere, atq; ipsos nullo spargente vagari
Credere, & indomitos pasci sub collibus ignes.
Cœlone exciderint, & magna fulmina dextra
Torserit omnipotens, an cæcis rupta cauernis
Fuderit egestas accenso sulphure flammas
Infelix tellus, media in formidine quærunt.

Iamq;

abeunt faucesq; via citus occupat armis
)e. affixus dixit exemplo Virgilii, cuius illud est: *cla-*
ffixus & hærens Nusquam amittebat. reliqua ita certa
operam lusurus sim, si ea cuiquam sano, nedum tibi,
:re, qui hæc, pro acerrimo udicio tuo, optime æstimare
probare coner. Vale.

EPISTOLA XXXII.

Franc. Modius Paulo Melisso S.
Noribergam.

io, quod inter nos diuturnius omnino fuit, Paule Me-
, quam debebat inter eos, quos eadem studia, & quod
st, cum Cl. V. Ioan. Posthio Archiatro Wirzeburgico
nis amicitia, tametsi longo interuallo, & multis milli-
itos, ita coniunxerunt, vt non possent inter se ignoti,
si videri; huic, inquam, silentio tandem aliquando ele-
mos illos tuos ad me versiculos finem attulisse, emo-
on ex animo gauisus sum. neque enim tam humanitate
a te superatum, & occupatum doleo, quam illud lætor,
mihi vicissim a te scribendi occasionem. nolim tamen
rea carmen aliquod a me vicissim nunc quidem te exspe-
mitteretur idem alias melius, nunc eram in diuerso di-
;enere, & hæc in Cicerone nescio an emendabam, stude-
erte emendare. pro lege Manilia: *At eam quoq; rem popul.*
:. non modo vidit, sed etiam studio omni visendam putauit:
s membranæ meæ: *sed etiam studio omni visendam, &* I.
ebrandam putauit. statim: *Difficile est in Asia, Cilicia, Sy-* *Cicero pro*
niuq; extremarum nationum ita versari vestrum Imperato- *lege Manilia*
ut nihil aliud quam de hoste ac laude cogitet. locus in spe- *notatus.*
ectus, re non item. nec melius tamen cum Lambinus, sed II.
anto corruptius, ita legit: *Difficile est in Asia, Cilicia, Ly-*
ria regniuq; exterarum nationum ita versari vestrum impe-
m, &c. peior, inquam, hæc, quam communis lectio vul-
quis enim hic locus *Lycia*, regiunculæ nullius momenti, si
multis, quas Cicero præterit, conferatur, & sola patera
Apollinis oraculo celebrata, notæ: quis, inquam, huic hic
esse potest, inter *Syriam* & *Ciliciam* potentissimas & opu-
lissimas regiones? omnino hæc *Lycia* nobis hic ex *Cilicia*
est. quod Lambinum non vidisse miror, existimoq; aliud
item hunc locum ita constituisse, qui a meis libris hoc pa-
corrigetur: *Difficile est in Asia, Cilicia, Syria, regniuq; interio-*
nationum ita versari vestrum Imperatorem, &c. interiores
m nationes, quas intelligat, satis clarum est, nimirum in-
æ Asiæ incolas. sic auctor declamationis in Salustium: *hoc*
item interiorem obtinente dixit. Pergit Cicero: *Difficile est*
u Quirites, quanto in odio simus apud exteras nationes prop-

eorum, quos ad eos hoc anno cum imperio misimus, iniurias ac libidines. Scribo meo periculo sed fide membranatum: *Propter eorum, quos ad eos per hos annos cum imperio misimus, libidines ac*
IV. *iniurias.* Loquitur Cicero non de vno illo anno, sed de aliquam multis proxime præteritis. Paucis ab hinc versibus: *Vrbes iam locupletes ac copiosa requiruntur, quibus caussa belli, propter diripiendi cupiditatem inferatur.* habent veteres libri: *propter diripiendi facultatem.* quod non videtur reiiciendum. mox est:
V. *Quare etiamsi quem habetis, qui collatis signis exercitus regios superare posse videatur, tamen, nisi erit idem, qui se a pecuniis sociorum, qui ab eorum coniugibus, ac liberis, qui ab auro gazaque regia manus, oculos, animum cohibere possit, non erit idoneus, qui ad bellum Asiaticum regiumq; mittatur.* nostri libri manu exarati locupletius referunt: *nisi erit idem, qui se a pecuniis sociorum, qui ab eorum coniugibus, ac liberis, qui ab ornamentis fanorum, atque oppidorum, qui ab auro, gazaque regia manus, oculos, animum cohibere possit, &c.* probo. præcessit enim: *Quod enim fanum fuisse putatis in illis terris, nostris magistratibus religiosum?*
VI. *quam ciuitatem sanctam? quam domum, &c.*

Statim, certe non ita multo post: *Primum in te satis esse animi, constantiaq; arbitror: deinde, cum tantam multitudinem cum tanto studio adesse videamus, quantam non iterum in eodem homine praficiendo vidimus: quid est quod aut de re, aut de perficiendi facultate dubitemus?* hæc est vulgata lectio, etiam Lambini iudicio comprobata: arbitror tamen, opinor & tu, Melisse, vbi locum inspexeris, nostrarum membranatum scripturam longe & meliorem, & veriorem esse, quæ referunt: *Primum in te satis esse animi constantiaq; arbitror: deinde, cum tantam multitudinem tanto studio adesse videamus, quantam nunc iterum in eodem homine praficiendo videmus, quid est, &c. nunc iterum,* dicit, propter illud tempus, quo eidem Pompeio bellum Pyraticum mandatum est. Porro postrema illa: *aut de perficiendi facultate dubitemus.* faciunt etiam aliquo modo ad id, quod paula ante dixi, m. ss. habere: *propter diripiendi facultatem.* vbi est vulgo, *propter diripiendi cupiditatem.* Vale, Comburgi. Id. Decemb. CIƆ.IƆ.LXXXI.

EPISTOLA XXXIII.

Franc. Modius Ioanni Posthio Archiatro Wirzeburgico S.

DOno dedit mihi his diebus Io. Weidnerus noster manu exaratum Martialis codicem, non quidem vetustum omnino illum, quippe qui Romæ anno demum CIƆ. CCCC. LXVIII. scriptus fuerit, sed haud dubie ex bonæ planæ notæ exemplari expressum, ex cuius ad nuperam editionem Plantinianam omnium,

...æ exstant, accuratissimam, præterque Hadriani Iu... ...iones, ex Turnebi, Lipsii, aliorumque doctissimo... ...m scriptis & vetustis membranis a diligentissimo Pulmanno nostro adornatam, contentione, quæ... ...cudere visus sum in lepidissimo poetarum notan... ...um genere etiam isti sunt. Lib. 1. epigr. CIV. ad Scæ...

...t superi decies mihi millia centum,
...t nondum Scæuola factus eques,
...e viuam, quam large, quamq; beate.
...nt faciles, & tribuere Dei. I. Martialis lib. 1. Epigr. CIV. notatus.

...ameter in m.s. nostro sic erat perscriptus:
...nondum Scæuola iustus eques.
...o, quia concludit mox:
...,eus decies, Scæuola, reddite Dei.
... iustus eques, valet, cum adhuc tibi aliquid ad cen... ...strem deesset, qui erat olim Romæ, vt ex illo Ho...

...ringentis sex septem millia desunt,
..., colligitur, quadringentorum millium, nisi quod ...cnii verbis: *Ludis Decimus Laberius eques Romanus ...m egit, donatusq; quingentis sestertiis, & annulo, ses... ...tuordecim ex scena per Orchestram transijt.* videtur ...ad quinquenta millia ascendisse, a quibus demum ...enderit redactus ad pristinum Tiberii iussu. de qua ...s vita Suetonius: *Hac de caussa constitutum, ne cui ius ..., nisi cui ingenuo ipsi, patri, auoq; paterno sestertia qua... ...ensus fuissent.* deque numero horum fortasse fuit hic ...eo a poeta dictus nondum iustus eques, quod in e... ...ortasse fuerit ratione huius Tiberianæ constitutio... ...n equestrem ipse tamen non habuerit. sed pergamus ...gramma in Rufum:

Budæus censum equestrem ait fuisse coronatorum 125000. senatorium 30000. videatur Plinius naturalis hist. lib. XXXIII.

...is aquam subinde, Rufe, II. Epigr. CVII.
...ertis a sodali, raram
...ibis vnciam Falerni,
...d pollicita est tibi beatam
Næuia, sobriasq; mauis
...equitias fututionis?
...reticas, gemis: negabit.
...ergo bibas licet trientes,
...m iugules mero pudorem.
...rcis tibi, Rufe? dormiendum est. versu tertio erat in *...ymphati bibis vnciam Falerni*, quod amplector; me... ...alicubi Horatium dicere: *restinguere pocula lympha.* ...io quem dicere solitum: Lymphatum vinum lym...

phatam mentem facere. scribo etiam mox: *Suspiras, reticet, gemis, negauit.* nota affinitas literarum b. & u. suspiria, reticentia, gemitus inquit argumento sunt repulsæ tuæ. *negabit* sane plane loco huic, vt vides Posthi, conuenire non potest. Epigr. cx. de catella Publi:

III. *Epigr. cx.*

Collo nixa cubat, capitq; somnos,

Vt suspiria nulla sentiantur. hic quoque malim cum nostro Weidneriano codice: *Collo nexa cubat.* catellæ enim colli inflectione capturæ somnum tantum non nexum referunt. Legerim etiam eod. epigr. eleganti repetione, præsertim volente iubente eodem laudato nobis libro:

IV. *Ibidem.*

Hanc, ne lux rapiat suprema totam,

Picta Publius exprimit tabella,

In qua tam similem videbis Issam,

Vt sit tam similis sibi nec Issa. vbi vulgo est: *Vt sit tam similis sibi nec ipsa.* Lib. II. epigr. VI.

V. *Lib.* II. *Epig.* VI.

I nunc edere me iube libellos,

Lectis vix tibi paginis duabus,

Spectas ἐσχατοκόλλιον Seuere,

Et longas trahis oscitationes.

emendo ex libro veteri:

I nunc, edere me iube libellos,

Lectis vix tibi paginis duabus,

Spectas ἐσχατοκόλλιον Seuere.

Quid longas trahis obscitationes?

VI. *Epigr.* VIII.

Hæc sunt, quæ relegente me solebas

Rapta scribere. & quæ sequuntur. Epigr. VIII.

Ista tamen mala sunt, quæ si manifesta negamus

Hæc mala sunt, sed tu non meliora facis. longe, vt mihi quidem videtur, elegantius est, quod in m. s. reperi:

VII. *Epigr.* XI.

Ista tamen mala sunt, quasi nos manifesta negemus.

Hæc mala sunt, sed tu non meliora facis. Epigr. XI.

Quod fronte Selium nubila vides Rufe,

Quod ambulator porticum terit serus,

Lugubre quiddam quod tacet piger vultus,

Quod pene terram tangit indecens nasus,

Quod dextra pectus pulsat, & comam vellit:

Non ille amici fata luget, aut fratris,

Vterq; natus viuit, & precor viuat.

Salua est & vxor, sarcinæq; seruiq;

Nihil colonus, villicusq; decoxit.

Mæroris igitur caussa, quod domi cœnat.

frigida est hæc & infaceta, quod mihi semper visa est, conclusio: quare non inuitus facio, vt eam monente scripto libro interpolem hoc modo:

Mu

's igitur caussa quæ est? domi cœnat.
ila proba est Epigr. xxxvii.
u&d ponitur hinc & inde verris,
vas suminis, imbricemq; porci,
unemq; duobus attagenam,
n dimidium, lupumq; totum,
aq; latus, femurq; pulli,
tumq; alica sua palumbum.
: cum condita sunt madente mappa,
ntur puero domum ferenda
cumbimus otiosa turba.
, pudor est, repone cœnam,
s Cæciliane non vocabo. hæc quoque dico, minus venu-
enio Martialis digna conclusio est. quo pronior sum
criptam lectionem quæ refert: Cras te Caciliane non
nsane bene. quid malum, inquit salsissimus poeta cœ-
:rri iubes, tanquam postridie repotia celebraturus,
astinam sed in hodiernam cœnam de vocaui. Epig. iv.
l librum suum:
sim quæret (Roma puta) breuiter. tu multa fatere:
on poterat vana tædia ferre toga.
uatata leuiter interpunctione:
sim quæret. breuiter tu multa fatere,
on poterat, &c. non Apollinis magis verum atque hoc
neum. Epigr. xx De Canio Gaditano:
licata Sole rursus Europa
epentes post meridiem buxes
ambulatus liber acribus curis?
ne thermis an lauatur Agrippæ
pudici balneo Tigilini? lib. manu exaratus.
: thermis an lauatur Agrippæ,
npudici balneo Tigillini? quare quærendum censeo
ecusne aliquis thermas Romæ ædificauerit, atque in
re te iubeo. Wirzeburgi Idib. Decemb. anno CIↃ.IↃ.

VIII. Epig. xxxvii.

IX. Lib. iii. Epigr. iv.

X. Epigr. xx.

Editio quoq; Basileensis Brylingeriana anni CIↃ.IↃ.XLVI. habet: Titine | thermis an lauatur Agrippæ.

EPISTOLA XXXIV.

Franc. Modius Henrico Petreo S. Francofurtum ad Mœnum.

ite sæpe, Henrice Petree, id operam dedi, vt me qua-
que etiam ratione tibi insinuarem, & nunc nuper, cum
liquot Francofurti subsisterem, fui in eo, quod qui-
: dicere possum, omnino diligenter. Sed nescio qui fa-
ve, quod ego inprimis vellem, & tu fortasse non nol-
tandi inter nos occasio non fuerit, nisi si quis Deus

forte hanc mihi voluptatem in alia tempora reseruari voluit vt tanto illa tum solidior sit, quanto maiore desiderio diu fuerit exspectata: vt illi, quisquis est, videtur, nunquam tamen hoc etiam efficiet, vt non interea, dum viua voce non licet, literis meis te compellem, & iudicium subinde tuum de his aliisque consimilibus exquiram. Apud Italicum lib. 11. de miserando Sa-

I. *Silius lib. 11. vers. CCIOX. bis emendatus.* gunthinorum exitio, inter cetera hæc verba leguntur:

Princeps Tisiphone lentum indignata parentum,
Pressit ouans capulum, cunctantemque impulit ensem:
Et dirum insonuit stygio bis terque flagello.
Inuitas maculant cognato sanguine dextras,
Miranturque nefas aduersa mente peractum.

quæ parua omnino mutatione ita scribenda putabam:

Princeps Tisiphone, lentum indignata parentem,
Pressit ouans capulum, cunctantemque impulit ensem,
Et dirum insonuit stygio bis terque flagello.
Inuitas maculant cognato sanguine dextras,
Miranturque nefas auersa mente peractum.

auersa mente, valet, alio versa, alienata mente. Virgilius de Pal-

II. *Versu CCIOCXXV. item bis, ter.* lade a Græcis iam alieniore: *auersa Dea mens.*

Sequitur:

Ille iacit totis connixum viribus agrum
In flammas corpus, densum qua turbine nigro
Exundat fumans piceus caligine vertex.
At medios inter cœtus pietate sinistra
Infelix Thymbrene furis, Panoque parentis
Dum properas auferre necem, redolentia formam
Ora tuam laceras, temerasque simillima membra.

non dubitem affirmare esse legendum:

Ille iacit totis connisum viribus agrum
In flammas corpus, densum qua turbine nigro
Exundat fumum piceus caligine vertex.
At medios inter cœtus pietate sinistra
Infelix Thymbrene furis, Pœnoque parentis
Dum properas auferre necem, reddentia formam
Ora tuam laceras, temerasque simillima membra.

Ora tuam reddentia formam, dixit, vt postea ingeniosus & tersus poeta Claudianus:

Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu
Cœruleis infecta notis, reddentia patrem
Oceanum.

sed redeamus ad Silium, qui statim ait:

III. *Ecce simul iugulum perfoderat ense Lycormas*
Versu *Sed magno quonam Eurymedon furor iste? sonabat*
VI. *Cum planctu, geminaque notis decepta figura*

Nomi-

mutato reuocabat funera mater.
ransacto tremebunda per vbera ferro,
n ambiguos cecidit super inscia natos.

rgiliana de geminis Lau entibus; sed quæ tum de-
a erit, cum hoc modo legetur:

ul iugulum perfoderat ense Lycormas,
gno: Quinam Eurymedon furor iste? sonabat
nctu, geminaq, notis decepta figura,
mutato reuocabat nomine mater:
ansacto tremebunda per vbera ferro,
iam ambiguos cecidit super inscia natos.

ntia postremorum versuum: donec cecidit super na-
e moriens quidem, ob formæ similitudinē, discerne-
e potuit. atque hæc quidem, vt dixi, certa est emen-
n arbitraria. Nec dubito etiam, quin XIV. ab iis, quæ IV.
ni, versu legendum sit: *Versu*

tecta Deum, resplendet imagine flamma IↃCLIX.

non vt vulgo est: *respondet imagine flamma Æquor.*
em Claudianus ait:

n accenso resplendent æquore Syrtes

m hoc. illud moneri dignius. Lib. III. statim, quo lo-

V.
iuigeri veneratus numinis aras *Lib.* III.
onerat donis. *versu* XIV.

ndum, reponendumque videri:

nigeri veneratus numinis aras
onerat donis.

Ioue Hammone sermo, qui teste Curtio meo, vm-
is arieti similis est. dicetque adeo mox ipse Silius:

morosaq, regna
e Iouis, &c. Vale.

EPISTOLA XXXV.

ane. Modius Philippo I.F. Camerario IC. S.
Norbergam.

ini de die natali, consultissime Camerari, varium
onditæ cuiusdam eruditionis opus, siue thesaurus
ns in manus sumo, vt vulgo in Italia, Gallia, Germa-
im est post artem cusoriam, a vestratibus inuentam,
niseret me pariter scriptoris non mali, qui tam ma-
semper auspices nactus sit, & gaudeo forte fortuna
demerendi mihi occasionem dati oportunitate li-
a Vbiis mire antiqui, ex quo & alias quamplurima
era sanare visus sum, & hæc quoque nunc obligare
de quorum curatione te postea arbitrari volo. *Iam*

I. *Censorinus de die Natali cap.* VII. *vbi verbis aliquam multis desi citur insi gnite supple tus, & in aliis bis, ter correctus.*

primum, inquit, *quoto post conceptionem mense infantes edi leant, frequenter agitatum. inter veteres nondum conuenit. Hi pon Metapontinus a septimo ad decimum mensem nasci posse e stimauit: Nam septimo partum iam esse maturum: eo quod in omnibus numeris septenarius plurimum possit. Siquidem septim partu formentur dentes mensibus: additisq; alteris recti consisteri incipiamus; & post septimum cadant annum:* XIV. *autem pubesce solemus. Sed hanc a septem mensibus incipientem maturitat vsq; ad decimum perductam. Ideoq; in aliis omnibus hac eadē nat ra est, vt* VII. *mensib. annisue, tres aut menses aut anni ad consu mationem accedant.* non Hippolytum peius excusso iugo eq habuere, quam hunc locum typographi correctoresque: i mutilatus bona parte sui vulnerib. hiat vndique, sed experia an nouus Æsculapius Virbium ex eo facere possim, non ostens a Dracone herba, aut nescio qua inconcessa arte, sed ope, qua illi plenis faucibus membranæ propinant. in quib. hæc ita co cipiuntur: *Nam septimo partum iam esse maturum eo quod in omnibus numerus septenarius plurimum possit: siquidem septem fo memur mensib. additisq; alteris recti consistere incipiamus: & po septimum mensem dentes nobis innascantur, ijdemq; post septi nu cadant annum:* XIV. *autem pubescere soleamus. Sed hanc a sept mensibus incipientem maturitatem, vsq; ad decem perductam, id eo, quod in aliis omnibus hac eadem natura est. vt, &c.* videntu tam misere hunc elegantissimum locum turbasse, corrupisse interpolasse, mutilasse, quibus a fide alienum videbatur. deci moquarto mense, a quo concipi cœptus esset, rectum consister partum. sed hi non satis cepisse videntur mentem Censorin qui ait quosdam in ea esse opinione, vt existimēt septimo men se completo partum iam esse maturum, ideoque ex eo statim tempore edi quidem posse, sed perfectionis gratia quosdam diutius in vtero contineri tamen, & hos rursus alios aliis diu tius: adeo vt quidam octauo, alii nono, nonnulli etiam decimo demum mense nascantur, paremque porro esse caussam sub iungit, ita vt diximus, natorum, ex quib. etiam intelligi vult, se ptimo mense, qui celerrime, qui tardissime, decimo consister incipere, quod in plerisque adeo verum esse experientia sci mus, vt non pauci ante annum completum suo, quod aiunt, marte non consistant modo, sed & incedant quoque, & curra

II. *Iterum eod. cap. semel atq; iterum interpolatus.*

vnde natum apud nostrates prouerbium tritius, quam vt hic adscribi debeat, vbi nimis diu hæsi. sed pergo iam: *Ceterum* (se quitur eodem VII cap.) XI. *mense Aristoteles solus recipit. Ceter vniuersi improbarunt. Sed nunc Chaldaorum ratio breuiter tra ctanda est, explicandumq; cur* VII. *mense &* VIII. *&* X. *tantum pos se nasci homines arbitrentur.* falsum est, Chaldæos VIII. mense nasci omnino hominem posse existimare, vt vel ista, quæ præ cessere

im arguunt: *Nono autem & d cimo mense, tum Chal-*
, & idem supra nominatus Aristoteles edi posse partum
. quare reponatur hic quoque VII. *mense & IX. & X.* III.
sse homines nasci arbitrentur. scribaturque omnino Cap. IX.
erum XI. mensem Aristoteles solus recipit. Cap. IX. *Natu-*
primo Zodio ad tertium, sic a tertio ad quintum. Inde
ptimum ac deinceps alterna linea emittantur hexago-
. f. *Nam cuius a primo.* & profecto illud *nam* verum &
n est; *τὸ natura* suppositititium, & spurium, natum ex
m *na* cum linea supra illas literas ducta reperisset,
o hoc *natura* signatum existimaret, veruecis caput,
nis. Ego mutabo leuiter *cuius* in *si ut*, lego: *Nam sic*
Zodio ad tertium, sic a tertio ad quintum, &c. res
& mutationis ratio manifestæ. ad hoc ergo: *Sed non*
I.) permixta voces omnes, cum aliis vt libet iuncta,
les in cantu reddunt effectus. membranæ: *Sed non pro-* IV.
mpe, rectum esse: *Sed non promiscua voces omnes.* aut Cap. XI.
im etiam: *Sed non promiscue voces omnes cum aliis, &c.* V.
Vna duorum tonorum & semitonii habens διάτεσσαρα, Ibidem.
ur diatessaron. rursum membranæ: *Vna duotonorum.*
displicet. Sequitur eodem XI. cap. de Pythagora: *Nam* VI.
ue crassas, parique longitudine, diuersis ponderibus te- *adhuc ibid.*
ibus sape pulsis phthongũ ad vllam symphoniam concor- *a glossogra-*
pondera mutabat inter se collata, & identidem fre- *phorum sor-*
expertus, postremo deprehendit, tunc duas chordas conci- *dibus repur-*
od est diatessaron, cum, &c. ingeniosissimum commen- *gatus, & a-*
cutissimi alii illi dissimilimi narrando corrumpunt, *lias emen-*
ordibus eiectis legatur: *diuersis ponderibus tetendit,* *datus.*
e pulsis, nec phthongis ad vllam symphoniam concordan-
lera mutabat, & identidem frequenter expertus, postre-
endit, &c. cupio te valere, clarissime Camerari.

EPISTOLA XXXVI.

Franc. Modius Paschasio Brismanno, IC. S.
spiram.

grauior & præstantior est scriptor Seneca philoso-
s, eo magis refert, quam emendatissimum illum in
hominum versari, & quamplurimos existere, qui te-
nachis olim immutata, & pro captu cuiusque inter-
integrũ ex edicto vnde vi, & albo m.ss. codicum paulo
prauatorum, eiectis subreptitiis & adulterinis, resti-
od, vt ipse quoque pro opibus meis fecisse videar, te-
dam, si quid tamen in tam serio & sancto auctore te-
i potest, huic meæ ad te, consultissime Brismanne, epi-

I. stolæ, facto ab eius septima initio, mandabo. *Quod agris (inqui*
Seneca epist. *euenit, quos longa imbecillitas vsque adeo effecit, vt nunquam sine*
VII. emen- *offensa proferantur: hoc accidit nobis, quorum animi ex long*
datus. *morbo reficiuntur.* malo, vt membranæ scribunt: *Quod agris eue-*
nit, quos longa imbecillitas vsque eo afficit, vt nusquam sine offensi
proferantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo refi-
II. *ciuntur.* tota epistola est de turba, locorum subinde mutatio-
Ead. epist. ne, & iactatione vitanda. Eadem epist. *Casu in meridianum spe-*
ctaculum incidi, lusus spectans, & sales, & aliquid laxamenti
quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est,
quicquid ante pugnatum est, misericordia fuit. sententia postu-
lat, & membranæ iubent, vt legatur, *lusus exspectans & sales.*
Assederam, inquit, in spectaculo exspectans animi laxamenta;
sed contra accidit: nihil enim ibi præter mera homicidia videre
fuit. gemina est hæc epistolæ Cypriani altera ad Donatum.
III. Eam videat, qui volet, nos pergimus ad Senecæ viii. Epistolam
Epist. VIII. qua quod est: *Scitote hominem tam bene culmo quam auro tegi.*
Contemnite omnia, quæ superuacuus labor velut ornamentum ac
decus ponit. Cogitate præter animum nihil esse mirabile. mu-
tandum videtur in: *Scitote hominem tam bene culmo,*
quam auro tegi: Contemnite omnia, quæ superuacuus labor
IV. *velut ornamentum ac decus ponit. Cogitate præter animum nihil*
Ead. epist. *esse mirabile.* Eadem epist. *Philosophiæ seruias oportet, vt tibi con-*
tingat vera libertas, non differatur in diem: Qui se illi subiecit, &
tradidit, statim circumagitur. Extrita vnica ex voce differatur
V. litera, & interpunctione mutata, scribatur: *Philosophiæ seruias*
Epist. IX. *oportet, vt tibi contingat vera libertas. Non differtur in diem, qui*
se illi subiecit, ac tradidit, statim circumagitur. Epist. IX. *Si quis*
oculum casus excusserit, reliqua illi sua satisfacient, & erit immi-
nuto corpore tam lætus, quam integro fuit. Quæ sibi desunt, non
desiderat, sed non deesse mauult. Ita sapiens se contentus est, non vt
velit esse sine amico, sed vt possit: & hoc quod dico, possit, tale est,
amissum æquo animo fert: sine amico quidem nunquam erit, in sua
potestate habet, quam cito reparet. lego ex ductu literarum m. s.
librorum: *Si quis oculum casus excusserit, reliqua illi sua satisfa-*
cient, & erit imminuto corpore tam lætus, quam integro fuit. & vt
quæ sibi desunt, non desiderat, sed non deesse mauult: ita sapiens se
contentus est, non vt velit esse sine amico, sed vt possit: & hoc
quod dico, possit, tale est: amissum æquo animo fert, sine amico qui-
VI. *dem nunquam erit, in sua potestate habet, quam cito reparet.*
Ead. epist. Eadem epist. *Hæ sunt amicitiæ, quas temporarias populus ap-*
pellat. Qui caussa vtilitatis assumtus est, tamdiu placebit, quam-
diu vtilis fuerit. Certe florentes amicorum turba circumsedet, cir-
ca euersos ingens solitudo est, & inde amici fugiunt, vbi proban-
tur: hac re ista tot nefaria exempla sunt aliorum metu relinquen-
tium

rum metu prodentium. emenda: *Hæ sunt amicitia, quas ias populus appellat. Qui caussa vtilitatis assumtus est, lacebit, quamdiu vtilis fuerit. hac re florentes amicorum tumsedet, circa euersos ingens solitudo est, & inde amici vbi probantur: hac re ista tot nefaria exempla sunt, alio- u relinquentium, aliorum metu prodentium.* hac re, va- VII. *Epist.* x.
ne rem; hac propter. Ep ft.x. *Deniq; quod vnum solitu- commodum, nihil vlli committere, non timere iudicem, te. Ipse se prodit.* scribo: *Deniq; quod vnum solitudo ha- odum, nihil vlli committere, non timere iudicem, perit se prodit.* Epist.xi. *Nihil horum vitari potest, non magis* VIII. *Epist* xi.
ersi. corrige: *Nihil horum vetari potest, non magis quam* IX.
quitur enim: *nec prohibetur hic, nec adducitur.* Eadem *Ead. ep. ft.*
fin. *Opus est inquam aliquo, ad quem mores nostri se ipsi* X.
ianifeste legendum, *ad quem mores nostri se ipsi exi- gere* hic est idem, quod examinare Epistol. xii. *Iurat* *Epist.* xii.
meum, se omnia facere, in nullo cessare curam suam, tulas esse, quod inter nos sit. Ego illos posueram, ego illa- um videram folium. scribendum puto, inquit erudi- incian. *quid interim nobis sit?* vt mox ante: *Quid mihi sit? Nam vt omnis lectio habet: Quid inter nos sit?* & ter dissentio ab homine doctissimo: potius tamen ar- retenta lectione librorum, & manu scriptorum, & forum, scribatur: *Iurat, et ego tum meum se omnia face- cessare curam suam, sed illum vetulas esse. Quod inter nos posueram, ego illi etiam primum videram folium.* quod, tibi a me dictum sit quod tu solus mecum scias. lo- sto modo etiam Germanica nostra lingua. Vale. xi. Cal. Quintiles. CIↃ.IↃ LXXXII.

EPISTOLA XXXVII.

Modius Francisco Nansio, Franconatum in Flandria Senatori s.p.p. S.

ad me dandis, cognate Nansi, cessator esse cœpisti. im tabor exemplum, vt qui sciam viris in illo ve- o a Fortuna, imo virtute, ne quid mentiar, positis & non tam scribendi sæpe voluntatem deesse, quam ccasionem, oportunitatem. ignoscere igitur possum si interdum vel breuissimas ad me literas dabis, quas s pensem, & his talibus animaduersionibus remune- I.
is omnino est iste ex Hygini Astronom. lib. iv. locus, *Hyginus Astronom. lib.* iv. *aliquoties emendatus, de Sole.*
manifestus, quamdiu, vt adhuc, ad hunc modum cir- r: *Quare autem euenit, vt ante diximus, quod videtur Sol verti, eius similis hac caussa est, vt si quis in naui sedens, inquirat ad primum transire, & nihilominus ter suum conficiat. Ille quidem videbitur contra naui-*

cula cursum ire, sed tamen eodem perueniet, quo nauis. hoc a-tem sic etiã facilius intelligitur, si nauem diuiseris in partes ccc. quemadmodum Sol dieb. CCCLX. simul mundum transigit, eo modo, vt ante diximus, sit diuisa, & in vna parte de CCCLX. con-stuatur quilibet eorum. Nauis autem habet vnius diei cursum, quidem contra nauim ire, sed cum ea ad locum definitum perue- intelligeretur. Non.n. extra nauim est, quia rostro ad puppim tr- it, sed ipsa naui continetur, &c. egregius, dico hic, si quis in au- re locus, sed misere corruptus. præcipue in illis: *inquirat ad p- mum transire.* quid.n. in his significari putabimus, anterior nauis partem? at illa ipsa rostrum est, seu prora. plane totus cus ita interpolandus, supplendus, emendandus denique. *Quare aũt eueniat, vt ante diximus, quod videtur cum mundo verti, eius similis hac caussa est: vt si quis in nauicula rostro sed hinc quærat ad puppim transire, & nihilominus ipsa nauis iter conficiat, ille quidem videbitur contra nauiculã cursum ire, sed tamen eodem perueniet, quo nauis. Hoc autẽ sic facilius intelligi- si nauem diuiseris in partes CCCLX. quemadmodum Sol dieb. ccc simul mundum transigit: eodem modo, vt ante diximus, si nauis diuisa, & in vna parte de CCCLX. constituatur quilibet eorum, na- autem habet vnius diei cursum, ille quidem contra nauim ire, cum ea ad locum definitum peruenire intelligitur. Non.n. extra n- uim est, quia rostro ad puppim transit.* nos .n. quoque verb- II. De Luna. quib. nihil in re certa & clara opus est, supersedentes, a Sole a- Lunam transeamus, de qua quod ait: *Ne nonnullis incaute hu- rationem relinquentes, aut propter magnum laborem defecisse, a- inscientia superati, non valuisse persequi videamur.* mutandum ex membranarum scito in: *Ne nonnullis intactã huius ratione-*

III. Ibidem. *relinquentes, &c.* statimq; legendum: *& quod alterius quæri vo- lumen, hoc libro nostro perlecto, nolumus.* non vt vulgo: *Sed quo alterius quæri volumen, hoc perlecto, non volumus.* hoc .n. inne- vult; ita se ad scribendum accessisse, vt qui ex his breuissimis li- bellis eatenus doceri quemlibet de re Astronomica posse spera-

IV. Adhuc ibid. ret, vt, iis cognitis, aliorum ingentia volumina de eadem non esset magnopere desideraturus. Statim: *de Luna & Sole dicemu- ita: Lunam a Sole per alios exortus & occasus necesse est moueri, non stare.* Emendo ex veteri codice: *de Luna & Sole dicemus: Lunam vt Solem per alios exortus & occasus necesse est moueri, non stare.* probant sequentia, quæ inde, cui volupe est, petat. ego

V. Ex quarto. pergo. *Cum enim totum transegerit cursum, sola autem ad aliud signum transire intelligatur.* quomodo Luna transacto cursu ad aliud signum transire dicatur, non intelligo, putoque legen- dum: *sol autem ad aliud signum transire intelligatur.* quod no- tius, quam vt in disputationem venire debeat. & videlicet pri- mam vocalem dictionis sequentis præcedenti adhæsisse, hinc

natam

nendam. In paucis verbis: *Luna enim cum ex toto mundo* VI.
·bus ſit illis maxime terra proxima videatur, & ad acies *Item quinto*
eruenìat, & quodam tempora torrens peruenìat ad eun-
um ſigni, quo Sol vertitur, obſcuraré lumen eius a noſtro
u videtur. Rurſum: *Quod euenire. ſic etiam poteſt intelli-* VII.
quis alicui manum planam ad oculos admouerit, quanto *Sexto.*
feceris, hoc minus ille videri poterit: & quanto longius ab
erit, hoc magis illi omnia poterunt apparere. ſimili ratione
a ad Solis locum peruenit, tunc proxima eius videtur eſſe,
eius obturare, vt lumen emittere non poſſi, quæ omnia,
·um compendium faciam, ita interpolanda ex libris, vt
·ribus, ita melioribus. *& quodam tempore velut torrens*
t ad eundem locum ſigni, quo Sol vehitur, obſcurare lumẽ
ſtro conſpectu videtur. ac: *quanto magis ſic fecerit, hoc*
le videre poterit. deniq., tunc proxima ei videtur eſſe, & ra-
obturare, &c. minuta hæc, fateor, ſed ſint ſane, dum pro- VIII.
lo. Sequitur: *Hunc ſupra Iouis ſigno orbem eſt ſtella, qua* *Septimo.*
Martis hemitono. confuſa & corrupta omnia. legatur: IX.
nc orbem Iouis eſt ſtella, qua abeſt a Martis hemitonio. *Octauo.*
enim quiſquam mihi poteſt demonſtrare quinq. ſtellarum
& dicere, quod hodie quæque coram ad aliud tranſeat ſi-
·c. m. ſ. *quod hodie quæque earum ad aliud tranſeat ſi-*
De Venere: *Sed ſtellas quinque nonnulli has aiunt eſſe,* X.
Mercurii, Iouis, Saturni, & Martis: e quibus eſſe maxi- *De Venere-*
ore candido, nomine Heſperum, & eam appellari Vene- *ter, quater*
ſtella non abeſt a Sole longius duobus ſignis, ſubter eius *correctus.*
collocata ſit: ut antea diximus. Apparens autem maxi-
, ſed toto menſe non plus indeficiens poteſt videri. varie
& interpolata ſcriptura, quæque ex membranis ita
ida videatur: *Sed ſtellas quinque nonnulli aiunt eſſe Ve-*
rcurii, Iouis, Solis, & Martis: e quibus eſſe maximam co-
lido, nomine Heſperum appellari. Hæc ſtella non abeſt a
us duobus ſignis, ſubter eius circulum collocata. ſicut an-
ous, apparens maxime noctu, ſed toto menſe non plus unde-
eſt videri. Solis hic legendum, non *Saturni*, conſtat ex
b. interpolaratque locum, qui apud Ciceronem ii De
eorum viderat Saturni ſtellæ, quæ Phænon vocaretur,
em exſtare. ſed notat infra Hyginus hanc ab aliis Sa-
d a pluribus Solis ſtellam vocitari. omiſi, *& eam Ve-*
uod horum verborum nec vola, nec veſtigium in o-
embranis compareret. qui tamen retinenda cenſebit,
: *& eſſe Venerem.* aduertet enim animo non raro in m. ſſ.
eam, eodem compendio exarata. denique vocem ni-
neo iudicio, *indeficiens* in *vndenicies* non incommo-

phatam mentem facere. scribo etiam mox: *Suspiras, reticens, gemis, negauit.* nota affinitas literarum b. & u. suspiria, reticentia, gemitus inquit argumento sunt repulsæ tuæ. *negabit* sane plane loco huic, vt vides Posthi, conuenire non potest. Epigr. cx. de catella Publi:

III. Epigr. cx.

Collo nixa cubat, capitq; somnos,

Vt suspiria nulla sentiantur. hic quoque malim cum nostro Weidneriano codice: *Colla nexa cubat.* catellæ enim colli inflectione capturæ somnum tantum non nexum referunt. Legerim etiam eod. epigr. eleganti repetione, præsertim volente iubente eodem laudato nobis libro:

IV. Ibidem.

Hanc, ne lux rapiat suprema totam,

Picta Publius exprimit tabella,

In qua tam similem videbis Issam,

Vt sit tam similis sibi nec Issa. vbi vulgo est: *Vt sit tam similis sibi nec ipsa.* Lib. II. epigr. VI.

V. Lib. II. Epig. VI.

I nunc edere me iube libellos,

Lectis vix tibi paginis duabus,

Spectas ἐσχατοκώλιον *Seuere,*

Et longas trahis oscitationes.

emendo ex libro veteri:

I nunc, edere me iube libellos,

Lectis vix tibi paginis duabus,

Spectas ἐσχατοκώλιον *Seuere.*

Quid longas trahis obscitationes?

VI. Epigr. VIII.

Hac sunt, qua relegente me solebas

Rapta scribere. & quæ sequuntur. Epigr. VIII.

Ista tamen mala sunt, qua si manifesta negamus

Hac mala sunt, sed tu non meliora facis. longe, vt mihi quidem videtur, elegantius est, quod in m. s. reperi:

VII. Epigr. XI.

Ista tamen mala sunt, quasi nos manifesta negemus.

Hac mala sunt, sed tu non meliora facis. Epigr. XI.

Quod fronte Selium nubila vides Rufe,

Quod ambulator porticum terit serus,

Lugubre quiddam quod tacet piger vultus,

Quod pene terram tangit indecens nasus,

Quod dextra pectus pulsat. & comam vellit:

Non ille amici fata luget, aut fratris,

Vterq; natus viuit, & precor viuat.

Salua est & vxor, sarcinaq; seruiq;

Nihil colonus, villicusq; decoxit.

Mæroris igitur caussa, quod domi cœnat.

frigida est hæc & infaceta, quod mihi semper visa est, conclusio quare non inuitus facio, vt eam monente scripto libro interpolem hoc modo:

Ma

is igitur caussa quæ est? domi cœnat.
lla proba est Epigr. XXXVII.
uid ponitur hinc & inde verris,
uas suminis, imbricemq; porci,
unemq; duobus attagenam, VIII. Epig. XXXVII.
m dimidium, lupumq; totum,
æq; latus, femurq; pulli,
temq; alica sua palumbum.
cum condita sunt madente mappa,
ntur puero domum ferenda
cumbimus otiosa turba.
pudor est, repone cœnam,
Cæciliane non vocabo. hæc quoque dico, minus venu-
enio Martialis digna conclusio est. quo pronior sum
criptam lectionem quæ refert: *Cras te Caciliane non*
nsane bene. quid malum, inquit salsissimus poeta cœ-
rri iubes, tanquam postridie repotia celebraturus,
astinam sed in hodiernam cœnam de vocaui. Epig. IV.
librum suum: IX.
sim quæret (Roma puta) *breuiter. tu multa fatere:* Lib. III.
on poterat vana tadia ferre toga. Epigr. IV.
utata leuiter interpunctione:
sim quæret. breuiter tu multa fatere.
on poterat, &c. non Apollinis magis verum atque hoc
ucum. Epigr. XX. De Canio Gaditano: X.
licata Sole rursus Europa Epigr. XX.
epentes post meridiem buxos
ambulatne liber acribus curis?
ne thermis an lauatur Agrippa
pudici balneo Tigilini? lib. manu exaratus.
thermis an lauatur Agrippa,
npudici balneo Tigillini? quare quærendum censeo
etusne aliquis thermas Romæ ædificauerit, atque in
e te iubeo. Wirzeburgi Idib. Decemb. anno CIↃ.IↃ.

Editio quoq; Basileensis Brylingeriana anni CIↃ.IↃ.XLVI. habet: Titine | thermis an lauatur Agrippæ.

EPISTOLA XXXIV.

Franc. Modius Henrico Petreo S. Francofurtum ad Mœnum.

te sæpe, Henrice Petree, id operam dedi, vt me qua-
ue etiam ratione tibi insinuarem, & nunc nuper, cum
liquot Francofurti subsisterem, fui in eo, quod qui-
dicere possum, omnino diligenter. Sed nescio qui fa-
vt, quod ego inprimis vellem, & tu fortasse non nol-
andi inter nos occasio non fuerit, nisi si quis Deus

forte hanc mihi voluptatem in alia tempora reseruari volu[it], vt tanto illa tum solidior sit, quanto maiore desiderio diu fue[-]rit exspectata: vt illi, quisquis est, videtur, nunquam tamen h[oc] etiam efficiet, vt non interea, dum viua voce non licet, liter[is] meis te compellem, & iudicium subinde tuum de his aliisq[ue] consimilibus exquiram. Apud Italicum lib. II. de miserando Sa[-]

I. *Silius lib. II. vers. IↃCX. bis emendatus.* gunthinorum exitio, inter cetera hæc verba leguntur:

Princeps Tisiphone lentum indignata parentum,
Pressit ouans capulum, cunctantemq; impulit ensem:
Et dirum insonuit stygio bis terq; flagello.
Inuitas maculant cognato sanguine dextras,
Miranturq; nefas aduersa mente peractum.

quæ parua omnino mutatione ita scribenda putabam:

Princeps Tisiphone, lentum indignata parentem,
Pressit ouans capulum, cunctantemq; impulit ensem,
Et dirum insonuit stygio bis terq; flagello.
Inuitas maculant cognato sanguine dextras,
Miranturq; nefas auersa mente peractum.

auersa mente, valet, alio versa, alienata mente. Virgilius de Pal[-]

II. *Versu IↃCXXV. item bis, ter.* lade a Græcis iam alieniore: *auersa Dea mens.*

Sequitur:

Ille iacit totis connixum viribus agrum
In flammas corpus, densum qua turbine nigro
Exundat fumans piceus caligine vertex.
At medios inter cœtus pietate sinistra
Infelix Thymbrene furis, Panoq; parentis
Dum properas auferre necem, redolentia formam
Ora tuam laceras, temerasq; simillima membra.

non dubitem affirmare esse legendum:

Ille iacit totis connisum viribus agrum
In flammas corpus, densum qua turbine nigro
Exundat fumum piceus caligine vertex.
At medios inter cœtus pietate sinistra
Infelix Thymbrene furis, Pœnoq; parentis
Dum properas auferre necem, reddentia formam
Ora tuam laceras, temerasq; simillima membra.

Ora tuam reddentia formam, dixit, vt postea ingeniosus & ter[-]sus poeta Claudianus:

Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu
Cæruleis infecta notis, reddentia patrem
Oceanum.

sed redeamus ad Silium, qui statim ait:

III. *Versu IↃCXLI.*

Ecce simul iugulum perfoderat ense Lycormas
Sed magno quonam Eurymedon furor iste? sonabat
Cum planctu, geminaq; notis decepta figura

Nom[-]

mutato reuocabat funera mater,
ranſacto tremebunda per vbera ferro,
ambiguos cecidit ſuper inſcia natos.
irgiliana de geminis Lau entibus; ſed quæ tum de-
a erit, cum hoc modo legetur:
ul iugulum perfoderat enſe Lycormas,
gno: Quinam Eurymedon furor iſte? ſonabat
nctu, geminaq́; notis decepta figura,
mutato reuocabat nomine mater:
anſacto tremebunda per vbera ferro,
am ambiguos cecidit ſuper inſcia natos.
ntia poſtremorum verſuum: donec cecidit ſuper na-
e moriens quidem, ob formæ ſimilitudinẽ, diſcerne-
e potuit. atque hæc quidem, vt dixi, certa eſt emen-
a arbitraria. Nec dubito etiam, quin XIV. ab iis, quæ IV.
i, verſu legendum ſit: *Verſu*
ecta Deum, reſplendet imagine flamma IↃCLIX.
non vt vulgo eſt: *reſpondet imagine flamma Æquor.*
em Claudianus ait:
accenſo reſplendent æquore Syrtes
m hoc. illud moneri dignius. Lib. III. ſtatim, quo lo-

iuigeri veneratus numinis aras V.
onerat donis. *Lib.* III.
ndum, reponendumque videri: *verſu* XIV.
nigeri veneratus numinis aras
onerat donis.
Ioue Hammone ſermo, qui teſte Curtio meo, vm-
s arieti ſimilis eſt. dicetque adeo mox ipſe Silius:
morosaq́; regna
Iouis, &c. Vale.

EPISTOLA XXXV.

anc. Modius Philippo I. F. Camerario IC. S.
Norsbergam.

ini de die natali, conſultiſſime Camerari, varium
onditæ cuiuſdam eruditionis opus, ſiue theſaurus
ns in manus ſumo, vt vulgo in Italiæ, Gallia, Germa-
m eſt poſt artem cuſoriam, a veſtratibus inuentam,
iſeret me pariter ſcriptoris non mali, qui tam ma-
ſemper auſpices nactus ſit, & gaudeo forte fortuna
demerendi mihi occaſionem dari oportunitate li-
Vbiis mire antiqui, ex quo & alias quamplurima
ra ſanare viſus ſum, & hæc quoque nunc obligare
de quorum curatione te poſtea arbitrari volo. *Iam*

I. *Censorinus de die Natali cap.* VII. *vbi verbis aliquammultis deficitur insignite suppletus, & in aliis bis, ter correctus.*

primum, inquit, *quoto post conceptionem mense infantes edi-leant, frequenter agitatum, inter veteres nondum conuenit. Hip-pon Metapontinus a septimo ad decimum mensem nasci posse ex-stimauit: Nam septimo partum iam esse maturum: eo quod in o-mnibus numeris septenarius plurimum possit. Siquidem septimo partu formentur dentes mensibus: additisq; alteris recti consiste-re incipiamus; & post septimum cadant annum: XIV. autem pubesce-re soleamus. Sed hanc a septem mensibus incipientem maturitatem vsq; ad decimum perductam. Ideoq; in aliis omnibus hac eadē natu-ra est, vt VII. mensib. annisue, tres aut menses aut anni ad consum-mationem accedant.* non Hippolytum peius excusso iugo equi habuere, quam hunc locum typographi correctoresque: ita mutilatus bona parte sui vulnerib. hiat vndique, sed experiar an nouus Æsculapius Virbium ex eo facere possim, non ostensa a Dracone herba, aut nescio qua inconcessa arte, sed ope, quam illi plenis faucibus membranæ propinant, in quib. hæc ita concipiuntur: *Nam septimo partum iam esse maturum, eo quod in o-mnibus numerus septenarius plurimum possit: siquidem septem for-memur mensib. additisq; alteris recti consistere incipiamus: & post septimum mensem dentes nobis innascantur, iidemq; post septimum cadant annum:* XIV. *autem pubescere soleamus. Sed hanc a septem mensibus incipientem maturitatem, vsq; ad decem perductam, id-eo, quod in aliis omnibus hac eadem natura est, vt, &c.* videntur tam misere hunc elegantissimum locum turbasse, corrupisse, interpolasse, mutilasse, quibus a fide alienum videbatur. decimoquarto mense, a quo concipi cœptus esset, rectum consistere partum. sed hi non satis cepisse videntur mentem Censorini, qui ait quosdam in ea esse opinione, vt existimēt septimo mense completo partum iam esse maturum, ideoque ex eo statim tempore edi quidem posse, sed perfectionis gratia quosdam diutius in vtero contineri tamen, & hos rursus alios aliis diutius: adeo vt quidam octauo, alii nono, nonnulli etiam decimo demum mense nascantur, paremque porro esse caussam subiungit, ita vt diximus, natorum, ex quib. etiam intelligi vult, septimo mense, qui celerrime, qui tardissime, decimo consistere incipere, quod in plerisque adeo verum esse experientia scimus, vt non pauci ante annum completum suo, quod aiunt, marte non consistant modo, sed & incedant quoque, & currāt.

II. *Iterum eod. cap. semel atq; iterum interpolatus.*

vnde natum apud nostrates prouerbium tritius, quam vt hic adscribi debeat, vbi nimis diu hæsi. sed pergo iam: *Ceterum* (sequitur eodem VII cap.) XI. *mense Aristoteles solus recipit. Ceteri vniuersi improbarunt. Sed nunc Chaldæorum ratio breuiter tra-ctanda est, explicandumq; cur* VII. *mense &* VIII. *&* X. *tantum pos-se nasci homines arbitrentur.* falsum est, Chaldæos VIII. mense nasci omnino hominem posse existimare, vt vel ista, quæ præcessere

im arguunt: *Nono autem & d cimo mense, tum Chal-* *, & idem supra nominatus Aristoteles edi posse partum* t. quare reponatur hic quoque VII. *mense & IX. & X.* III. Cap. IX.
sse homines nasci arbitrentur. scribaturque omnino *erum XI. mensem Aristoteles solus recipit.* Cap. IX. *Natu-* *primo Zodio ad tertium, sic a tertio ad quintum. Inde* *ptimum ac deinceps alterna linea emittantur hexago-* .s. *Nam cuius a primo.* & profecto illud *nam* verum & n est: τὸ *natura* supposititium, & spurium, natum ex m *na* cum linea supra illas literas ducta reperisset, o hoc *natura* signatum existimaret, verueciscaput, nis. Ego mutabo leuiter *cuius* in *si. ut*, lego: *Nam sic* *Zodio ad tertium, sic a tertio ad quintum, &c.* res & mutationis ratio manifesta. ad hoc ergo: *Sed non* 1.) *permixta voces omnes, cum aliis vt libet iuncta,* *les in cantu reddunt effectus.* membranæ: *Sed non pro-* IV. Cap. XI.
mpe, rectum esse: *Sed non promiscua voces omnes.* aut im etiam: *Sed non promiscue voces omnes cum aliis, &c.* V. Ibidem.
Vna duorum tonorum & semitonii habens διάστημα, *ur diatessaron.* rursum membranæ: *Vna duotonorum.* displicet. Sequitur eodem XI. cap. de Pythagora: *Nam* VI. adhuc ibid. a glossographorum sordibus repurgatus, & acutius emendatus.
ue crassas, parique longitudine, diuersis ponderibus te- *ibus sæpe pulsis phthongis ad vllam symphoniam concor-* *pondera mutabat inter se collata, & identidem fre-* *expertus, postremo deprehendit, tunc duas chordas conci-* *od est diatessaron, cum, &c.* ingeniosissimum commen- acutissimi alii illi dissimilimi narrando corrumpunt, ordibus eiectis legatur: *diuersis ponderibus tetendit,* *e pulsis, nec phthongis ad vllam symphoniam concordan-* *lera mutabat, & identidem frequenter expertus, postre-* *endit, &c.* cupio te valere, clarissime Camerari.

EPISTOLA XXXVI.

Franc. Modius Paschasio Brismanno, IC. S.
Spiram.

grauior & præstantior est scriptor Seneca philoso- s, eo magis refert, quam emendatissimum illum in hominum versari, & quamplurimos existere, qui te- nachis olim immutata, & pro captu cuiusque inter- integrũ ex edicto vnde vi, & albo m.ss. codicum paulo prauatorum, eiectis subrepritiis & adulterinis, resti- od, vt ipse quoque pro opibus meis fecisse videar, te- dam, si quid tamen in tam serio & sancto auctore te- potest, huic meæ ad te, consultissime Brismanne, epi-

I. Seneca epist. VII. emendatus.

stolæ, facto ab eius septima initio, mandabo. *Quod agris (inquit) euenit, quos longa imbecillitas usque adeo efficit, ut nunquam sine offensa proferantur: hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo inficiuntur.* malo, ut membranæ scribunt: *Quod agris euenit, quos longa imbecillitas usque eo afficit, ut nusquam sine offensa proferantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur.* tota epistola est de turba, locorum subinde mutatione, & iactatione vitanda.

II. Ead. epist.

Eadem epist. *Casu in meridianum spectaculum incidi, lusus spectans, & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est, quicquid ante pugnatum est, misericordia fuit.* sententia postulat, & membranæ iubent, vt legatur, *lusus exspectans & sales.* Assederam, inquit, in spectaculo exspectans animi laxamenta, sed contra accidit: nihil enim ibi præter mera homicidia videre fuit. gemina est huic epistolæ Cypriani altera ad Donatum. Eam videat, qui volet, nos pergimus ad Senecæ VIII. Epistol. in

III. Epist. VIII.

qua quod est: *Scitote hominem tam bene culmo quam auro tegi. Contemne omnia, quæ superuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te præter animum nihil esse mirabile.* mutandum videtur in: *Scitote hominem tam bene culmo, quam auro tegi: Contemnite omnia, quæ superuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogitate præter animum nihil esse mirabile.*

IV. Ead. epist.

Eadem epist. *Philosophiæ seruias oportet, vt tibi contingat vera libertas, non differatur in diem: Qui se illi subiecit, & tradidit, statim circumagitur.* Extrita vnica ex voce differatur litera, & interpunctione mutata, scribatur: *Philosophiæ seruias oportet, vt tibi contingat vera libertas. Non differtur in diem, qui se illi subiecit, ac tradidit, statim circumagitur.*

V. Epist. IX.

Epist. IX. *Si quis oculum casus excusserit, reliqui illi sua satisfacient, & erit imminuto corpore tam lætus, quam integro fuit. Quæ sibi desunt, non desiderat, sed non deesse mauult. Ita sapiens se contentus est, non vt velit esse sine amico, sed vt possit: & hoc quod dico, possit, tale est, amissum æquo animo fert: sine amico quidem nunquam erit, in sua potestate habet, quam cito reparet.* lego ex ductu literarum m.s. librorum: *Si quis oculum casus excusserit, reliquia illi sua satisfacient, & erit imminuto corpore tam lætus, quam integro fuit. & vt quæ sibi desunt, non desiderat, sed non deesse mauult: ita sapiens se contentus est, non vt velit esse sine amico, sed vt possit: & hoc quod dico, possit, tale est: amissum æquo animo fert, sine amico quidem nunquam erit, in sua potestate habet, quam cito reparet.*

VI. Ead. epist.

Eadem epist. *Hæ sunt amicitiæ, quas temporarias populus appellat. Qui caussa vtilitatis assumtus est, tamdiu placebit, quamdiu vtilis fuerit. Certe florentes amicorum turba circumsedet, circa euersos ingens solitudo est, & inde amici fugiunt, vbi probantur: hac re ista tot nefaria exempla sunt aliorum metu relinquentium*

tium

orum metu prodentium. emenda: *Hæ sunt amicitiæ, quas ias populus appellat. Qui caussa vtilitatis assumtus est, lacebit, quamdiu vtilis fuerit. hac re florentes amicorum cumsedet, circa euersos ingens solitudo est, & inde amici vbi probantur: hac re ista tot nefaria exempla sunt, aliou relinquentium, aliorum metu prodentium.* hac re, va- ne rem; hac propter. Epist. x. *Deniq; quod vnum solitu- commodum, nihil vlli committere, non timere iudicem, to. Ipse se prodit.* scribo: *Deniq; quod vnum solitudo ha- odum, nihil vlli committere, non timere iudicem, perit- se prodit.* Epist. xi. *Nihil horum vitari potest, non magis ersi.* corrige: *Nihil horum vitari potest, non magis quam* quitur enim: *nec prohibetur hic, nec adducitur.* Eadem fin. *Opus est inquam aliquo, ad quem mores nostri se ipsi* aanifeste legendum, *ad quem mores nostri seipsi exi- gere* hic est idem, quod examinare Epistol. xii. *Iurat- n meum, se omnia facere, in nullo cessare curam suam, etulas esse, quod inter nos sit. Ego illos posueram, ego illa- um videram folium.* scribendum puto, inquit erudi- incian. *quid interim nobis sit?* vt mox ante: *Quid mihi sit? Nam vt omnis lectio habet: Quid inter nos sit?* & ter dissentio ab homine doctissimo: potius tamen ar- retenta lectione librorum, & manu scriptorum, & sorum, scribatur: *Iurat ergo ... um meum se omnia face- cessare curam suam, se illas vetulas esse. Quod inter nos posueram, ego illarum primum videram folium.* quod, tibi a me dictum sit quod tu solus mecum scias. lo- ito modo etiam Germanica nostra lingua. Vale. xi. Cal. Quintiles. ccIↃ.IↃ LXXXII.

VII. *Epist. x.*

VIII. *Epist. xi.*

IX. *Ead. epist.*

X. *Epist. xii.*

EPISTOLA XXXVII.

Modius Francisco Nansio, Franconatum in Flandria Senatori s. p. S.

s ad me dandis, cognate Nansi, cessator esse cœpisti. im tabor exemplum, vt qui sciam viris in illo ve- o a Fortuna, imo virtute, ne quid mentiar, positis & , non tam scribendi sæpe voluntatem deesse, quam casionem, oportunitatem. ignoscere igitur possum si interdum vel breuissimas ad me literas dabis, quas s pensem, & his talibus animaduersionibus remune- is omnino est iste ex Hygini Astronom. lib. iv. locus, manifestus, quamdiu, vt adhuc, ad hunc modum cir- r: *Quare autem euenit, vt ante diximus, quod videtur o Sol verti, eius similis hæc caussa est, vt si quis in naui- sedens, inquirat ad primum transire, & nihilominus iter suum conficiat. Ille quidem videbitur contra naui-*

I. *Hyginus Astronom. lib. iv. aliquo- tiens emen- datus, de Sole.*

cula cursum ire, sed tamen eodem perueniet, quo nauis. hoc *tem sic etiã facilius intelligitur, si nauem diuiseris in partes ccc* *quemadmodum Sol dieb.* CCCLX. *simul mundum transigit, eo* *modo, vt ante diximus, sit diuisa, & in vna parte de* CCCLX. *con* *tuatur quilibet eorum. Nauis autem habet vnius diei cursum,* *quidem contra nauim ire, sed cum ea ad locum definitum perue* *intelligeretur. Non.n. extra nauim est, quia rostro ad puppim tra* *it, sed ipsa naui continetur, &c.* egregius, dico hic, si quis in auc re locus, sed misere corruptus. præcipue in illis: *inquirat ad p* *mum transire.* quid .n. in his significari putabimus, anterior nauis partem? at illa ipsa rostrum est, seu prora. plane totus cus ita interpolandus, supplendus, emendandus denique *Quare aũt eueniat, vt ante diximus, quod videtur cum mundo* *verti, eius similis hæc caussa est: vt si quis in nauicula rostro sub* *hinc quærat ad puppim transire, & nihilominus ipsa nauis iter* *conficiat, ille quidem videbitur contra nauicula cursum ire, sed ta* *men eodem perueniet, quo nauis. Hoc autẽ sic facilius intelligitu* *si nauem diuiseris in partes* CCCLX. *quemadmodum Sol dieb.* CCCL *simul mundum transigit: eodem modo, vt ante diximus, si nauis* *diuisa, & in vna parte de* CCCLX. *constituatur quilibet eorum, nau* *autem habet vnius diei cursum, ille quidem contra nauim ire,* *cum ea ad locum definitum peruenire intelligitur. Non.n. extra na* *uim est, quia rostro ad puppim transit, &c.* nos .n. quoque verbi

II. *De Luna.* quibus nihil in re certa & clara opus est, supersedentes, a Sole Lunam transeamus, de qua quod est: *Ne nonnullis incaute hu* *rationem relinquentes, aut propter magnum laborem defecisse, au* *inscientia superati, non valuisse persequi videamur.* mutandum

III. *Ibidem.* ex membranarum fide in: *Ne nonnullis intactã huius ration* *relinquentes, &c.* statimq; legendum: *& quod alterius quæri vo* *lumen, hoc libro nostro perlecto, nolumus.* non vt vulgo: *Sed quo* *alterius quæri volumen, hoc perlecto, non volumus.* hoc .n. innuit vult; ita se ad scribendum accessisse, vt qui ex his breuissimis li

IV. *Adhuc ibid.* bellis eatenus doceri quemlibet de re Astronomica posse spera ret, vt, iis cognitis, aliorum ingentia volumina de eadem non esset magnopere desideraturus. Statim: *de Luna & Sole dicemu* *ita: Lunam a Sole per alios exortus & occasus necesse est moueri,* *non stare.* Emendo ex veteri codice: *de Luna & Sole dicemu* *Lunam vt Solem per alios exortus & occasus necesse est moueri,*

V. *Ex quarto.* *non stare.* probant sequentia, quæ inde, cui volupe est, petat ego pergo. *Cum enim totum transegerit cursum, sola autem ad aliud* *signum transire intelligatur.* quomodo Luna transacto cursu ad aliud signum transire dicatur, non intelligo, putoque legen dum: *sol autem ad aliud signum transire intelligatur.* quod no tius, quam vt in disputationem venire debeat. & videlicet pri mam vocalem dictionis sequentis præcedenti adhæsisse, hinc

nalam

mendam. In paucis verbis: *Luna enim cum ex toto mundo* VI.
ibus sit illis maxime terra proxima videatur, & ad acies *Item quinto*
eruenit, & quodam tempore torrens perueniat ad eun-
um signi, quo Sol vertitur, obseruare lumen eius a nostro
u videtur. Rursum: *Quod euenire sic etiam potest intelli-* VII.
quis alicui manum planam ad oculos admouerit, quanto *Sexto.*
c fecerit, hoc minus ille videri poterit: & quanto longius ab
ierit, hoc magis illi omnia poterunt apparere. similitudine
na ad Solis locum peruenit, tunc proxima eius videtur esse,
eius obturare, vt lumen emittere non possi, quæ omnia,
rum compendium faciam, ita interpolanda ex libris, vt
ribus, ita melioribus. *& quodam tempore velut torrens*
t ad eundem locum signi, quo Sol vehitur, obscurare lumē
stro conspectu videtur. ac: *quanto magis sic fecerit, hoc*
e videre poterit. deniq; tunc proxima ei videtur esse, & ra-
obturare, &c. minuta hæc, fateor, sed sint sane, dum pro- VIII.
do. Sequitur: *Hunc supra Iouis signo orbem est stella, qua* *Septimo.*
Martis hemitono. confusa & corrupta omnia. legatur: IX.
unc orbem Iouis est stella, qua abest a Martis hemitonio. *Octauo.*
enim quisquam mihi potest demonstrare quinq; stellarum
& dicere, quod hodie quæque coram ad aliud transeat si-
c. m. f. *quod hodie quæque earum ad aliud transeat si-*
De Venere: *Sed stellas quinque nonnulli has aiunt esse,* X.
Mercurii, Iouis, Saturni, & Martis: e quibus esse maxi- *De Venere, quater correctus.*
lore candido, nomine Hesperum, & eam appellari Vene-
e stella non abest a Sole longius duabus signis, subter eius
o collocata sicut antea diximus. Apparens autem maxi-
s, sed toto mense non plus indeficiens potest videri. varie
a & interpolata scriptura, quæque ex membranis ita
nda videatur: *Sed stellas quinque nonnulli aiunt esse Ve-*
ercurii, Iouis, Solis, & Martis: e quibus esse maximam ce-
dido, nomine Hesperum appellari. Hæc stella non abest a
us duobus signis, subter eius circulum collocata. sicut an-
mus, apparens maxime noctu, sed toto mense non plus vnde-
test videri. Solis hic legendum, non *Saturni*, constat ex
b. interpolaratque locum, qui apud Ciceronem II De
Deorum viderat Saturni stellæ, quæ Phænon vocaretur,
tem exstare. sed notat infra Hyginus hanc ab aliis Sa-
d a pluribus Solis stellam vocitari. omisi, *& eam Ve-*
quod horum verborum nec vola, nec vestigium in o-
membranis compareret. qui tamen retinenda censebit,
: *& esse Venerem.* aduerti enim animo non raro in m. ss.
& *eam*, eodem compendio exarata. denique vocem ni-
meo iudicio, *indeficiens* in *vndeuicies* non incommo-

XI. De Saturno. XII. De Marte.

de transfudi. Sequitur de Solis stella: *Solis stella nomine Phaenon corpore est magno, &c.* m.s. *nomine Phanon,* & ita a Cicerone appellari eam diximus. Plane sub finem: *Noctis autem spatium constituerunt esse, quamdiu Sol ad occasum rursum ad exortum reuertatur. Mensem autem quamdiu Luna Zodiacum circulum peraducat.* concinnius membranae: *Noctis autem spatium constituerunt esse, quamdiu ab occasu rursum ad exortum reuertatur. Mensem autem quamdiu Luna Zodiacum circulum percurrat.* Vale cognatorum amicissime. Comburgi Non. Iuniis CIↃ. IↃ. LXXXIII.

EPISTOLA XXXVIII.

Franc. Modius Georgio Rattalero, Praesidi Vltraiectino S.

ETsi inibi sum, amplissime Rattallere, vt potius mihi tuas hoc tempore, quam a me tibi alteras exspectandas censeam: tamen, vel quod ita occasio ferret vt esset, cui recte has tibi reddendas darem, vel quod sperarem hisce te admonitum (si forte priorum dedito tibi in rebus grauioribus obrepsit obliuio) maturius cupiditati nostrae rescribendo esse satisfactum, iterum te hic mihi compellandum, &, vt iuxta Ciceronis illud, semel verecundiae limites transgressus, insigniter impudens sim, de sequentibus in Silio obseruationibus consulendum duxi. Locus est lib. eius XII. in haec ni fallor verba:

I. Silius lib. XII. versu IↃXI. quater, quinques emendatus.

Perge, age, vince omnem miles virtute laborem,
Et, quantum humani possunt se tendere passus,
Arduum accelera, Romam petit, hoc iter Alpes,
Hoc Cannae statuere tibi, et iam mente muris
Vmbonem Iliacis, Capuaque rependere nunas,
Quam tanti fuerit cadere, vt Pallatia cernas,
Et denigrantem Tarpeia sede Tonantem.
Instructi glomerant gressus, Romaque auribus haeret,
Roma oculis, creduntque ducis se lateribus actis
Aptius id coeptum, quasi duxisset ab ipso
Fatali Aeneadis campo, vulnere citata
Transmittunt aluo vada, &c

satis enim multos iam versus posuimus, examinandi eos tandem tempus videtur. & primo quidem arbitrabar legendum: *hoc iter Alpes, hoc Cannae strauere tibi,* non *statuere.* ratio manifesta est, & membranae non repugnant. hinc pro: *denigrantem Tarpeia sede tonantem.* lego euidenti coniectura: *demigrantem Tarpeia sede tonantem.* Dii deuictis vrbibus emigrare putabanbantur. Virg.

Excessere omnes adytis, templisque relictis
Di, quibus imperium hoc steterat.

&Ro-

Romani, vt scis, Rattalere, certo & solemni carmine, antenam vrbem aliquam vi caperent, Deos eius tutelares euocaant promissis amplioribus etiam iis, quam illic habuissent, omæ honoribus atque ad hanc Deorum ex vrbibus capiens ab hoste emigrationem pertinet stultum Tyriorum fatum, qui ab Alexandro obsessi, cum vnus e ciuibus pro concione narrasset, oblatam sibi per somnum speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, vrbem deserentis, aurea catenà deuinxere simulacrum, aræque Herculis. cuius numini vrbem dicauerant, inseruere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. sed pergamus iam ad sequentem Silii versum, quo cum membranis libentius: *Instincti glomerant gressus.* iam cum cusis codicib. *Instructi glomerant gressus* legerim, quod illud ad præcedentem Annibalis exhortationem melius feratur. iam: *quam si duxisset* legendum. non, *quasi duxisset*. ponendum non arbitror, illud dicam, non, *Vulturna citata Transmittitur aluo vada.* sed, *Vulturna citata Transmittunt alueo vada.* qui enim *aluo* pro *alueo* positum volunt, nugantur. alueum pro naui dixit, ex illa enim hæc fit, & sic nescio qui de go prima naue: *& pressam regibus alnum.* II.

Versu 526. *Versu* ıɔxxvi.

——Hinc Alifanus Iaccho
Haud inaratus ager.

erunt membranæ:

——hinc Alifanus Iaccho
Haud inamatus ager.

quod potius videtur.

Versu 743. III.

Inq. vicem amplexi permixta voce triumphum *Versu*
Tarpeii clamant Iouis, & delubra decorant. ıɔccxliii.

ambigo, quin recte sit in m. s. *& delubra coronant.* quod in toria fiebat.

Lib. xiii. vers. xv. IV.

Imbres, o patria, & mixtos cum sanguine nimbos, *Lib.* xiii.
Et tonitrus fugio. *versu* xv.

verum puto: *& mixtos cum grandine nimbos.* sic enim Virgilius loquitur, & præcessit apud nostrum:

——ac piceam cum grandine multa
Intorquens nubem, &c.

Versu 62.

Hæc intra captumq́; refer penetrale parentum. V.

et verba Palladis iubentis, vti Diomedes Palladium Troiafatale, Lauinium transferat, & Æneæ restituat, sed adeo corrupta, adeo a sciolis male habita, vt absque membranis *Versu* lxii.

esset, pro depositis haberi possent, cum ita legenda & curanda sint:

Huc vittas, castumq; refer penetrale parentum.

EPISTOLA XXXIX.

Franc. Modius Raymundo Pio Fichardo, IC. S. Francofurtum.

Conferenti mihi nuper orationem omnium elegantissimam illam, quam Oratorum princeps minus constanter habuisse atque scripsisse existimatur, hæc fere digna visa sunt, etsi leuia pleraque, quæ in ea post sexcentos alios notarem,

I. tuæque, Raymunde Pie Ficharde, censuræ facerem. *Sed antequam*, inquit Cicero, *ad eam orationem veniam, quæ propria est nostra quæstionis, videntur ea esse refutanda, quæ in senatu sæpe ab inimicis, ab improbis sæpe iactata sunt, & in concione et paulo ante ab accusatoribus*: locus haud dubie turbatus, & qui ita ex mss. restituendus videtur: *Sed antequam ad eam orationem venio, quæ est propria vestræ quæstionis, videntur ea mihi esse refutanda, quæ & in senatu ab inimicis sæpe iactata sunt, & in concione ab improbis, & paulo ante ab accusatoribus.* Viderat & Lambinus ordinem vulgo turbatum purgauit itaque quod potuit, locum ex veteribus suis libris, perpurgare autem, id vero non potuit; scilicet etiam nostræ industriæ aliquid relinquendum fuisse.

Cicero pro Milone notatus.

II. Sed pergamus: *Quod si XII. tabulæ nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem si se telo defenderit, interfici impune voluerunt, quis est, qui quoquo modo quis interfectus sit, puniendum putet, &c.* legendum ex fide membranarum: *quis eum, a quo quoquo modo quis interfectus sit, &c.* Sententia ita manifestissima, quæ alioqui satis intricata, & parum plena erat.

III. Sequitur: *timemus rumorem, fabulam fictam, falsam perhorrescimus: ora omnium atque oculos intuemur.* vbi Lambinus legit: *rumorem, fabulam falsam, fictam, leuem perhorrescimus.* credo, quod vocem, *leuem*, in veteribus suis libris esse deprehendisset, quam etiam in meis exstare profiteor, sed ita, vt in iisdem illud *falsam* non exstaret. arbitrabar igitur ita legi posse: *Leuem rumorem, fabulam fictam perhorrescimus.* Mox dixit: *C. Cassinius,*

IV. *cognomento Schola, Interamnus familiaris meus, & idem comes P. Clodii.* apage mihi illud *familiaris meus*, vix enim potuisse fieri arbitror, vt homo intimus Clodio, idem familiaris esset Ciceroni. scribendumque haud dubie, vt etiam libri veteres habent, *familiarissimus, & idem comes P. Clodii.* quam ego emendationem huc non retulissem, etsi diu a me notatam, & probatam, antequam cum meis animaduersionibus Lambini editionem componere cœpissem, sed, vt infinitas alias, quas ille præcepit, inducturus, quod eam quoque habebat in margine adscriptam,

nisi

& ille addere omisisset ex libris, an ex coniectura ita èmen-
et; egoque, qui eam certam scirem, cuperem eam omnibus
bari, quod ita futurum facile existimabam, si eam a libris
profiterer. Ceterum pergit Cicero: *Sic Miloni cum insidia-*
esset, si illum ad vrbem noctu accessurum sciebat, subsistendum
exspectandum fuit. legendum: *subsidendum atque exspe-*
ndum fuit. quo verbo statim etiam post vtitur Orator, cum
nec in eo loco subsedit, quo ille noctu venturus esset. est autem
sidere vocabulum castrense, quod non simpliciter *subsistere*
nificat, sed in insidiis subsistere. hinc *subsessa* absolute Vegetio
ipsæ insidiæ, & *subsessa loca*, in quibus in insidiis quis latet.
ba eius lib. III. cap 22. hæc sunt: *& pene vtrique parti in itine-* V.
re subsessas communis occasio est. ac paulo ante: *Qui vero su-*
uentes & subsessas passus est. ita. n. ibi nunc lego: inducta voce
dias, quæ e glossemate irrepserat. Seruius ad illud Virgilii
Æneid. *deuicta Asia subsedit adulter.* legitur, inquit, *& deui*
m Asiam. quod si est, ita intelligimus, vt subsedit sit, dolo posse-
Lucanus subsidere regnum Colchidos Euboica. vnde & subses-
dicuntur, qui in insidiis tauros interimunt. & hostium dolo
ssos vocamus. quæ postrema corrigantur a me, & legatur:
hostium dolo subsessas vocamus. Ceterum vsus hoc verbo Ci
etiam pro commorari simpliciter, lib. 6. Epist. 8. ad Ceci-
Quid sim tibi auctor in Sicilia ne subsidas, an vt ad reliquias
aticæ negotiationis properes. Ad Att. lib. v. Ep. 16. *Itaq; subse-*
in ipsa via, dum hæc, quæ longiorem desiderant orationem, sum-
tim tibi perscriberem. & alii sexcenti, in eundem modum. Sed
cui sus idem Cicero: *Sed tamen maiores nostri in dominum de*
eo quæri noluerunt, non quia non posset verum inueniri, sed quia
debatur indignum esse, & domini morte ipsa tristius. lego: *Sed*
ia videbatur indignum, & domini morte ipsa tristius. quomo
habent libri m. ss. & aperta est sententia, imo non tantum a-
rra, sed & perenusta adeo, & sic dixit Homonœa illa con-
gis mærorem sibi morte ipsa fuisse tristiorem. sed melius est,
nor, vt elegantissimos, Raymunde, versiculos hic quoque
scribam. etsi enim sæpius publicati iam sint, erit ta-
n nonnullus fortasse, qui in eos neque dum inciderit, cui hęc
grata accidet. sunt igitur isti:

VI. *Vegetius emendatus.*

VII. *Seruius ad Virgilium emendatus.*

IIX. *Reuersio facta ad eundē Tullium pro Milone.*

pensare. animas. sinerent crudelia. fata
Et. posset. redimi. morte. aliena. salus:
uantulacunq;. mea. debentur. tempora. vita
Pensassem. pro. te. cara Homonœa. libens
nunc. quod. possum fugiam. lucemq;. Deosq;
Vt. te. matura. per. Stygą. morte. sequar.
rce. tuam. coniux. fletu. quassare. iuuentam
Fatoq;. marendo. solicitare. mea.

Nil. prosunt. lacrymæ. nec. possunt. fata. moueri
Viximus. hic. omnis. exitus. vnus. habet
Parce. ita. non. vnquam similem. experiare. dolorem.
Et faueant. votis. numina cuncta. tuis.
Quodq. mihi. eripuit. mors. immatura. iuuenta
Id. tibi. victuro. proroget. vlterius.
Tu. qui. secura. procedis. mente. parumper
Siste. gradum. quæso. verbaq. pauca. lege
Illa. ego. qua. claris fueram prælata puellis
Hoc. Hemonœa. breui condita. sum, tumulo
Cui. formam. Paphie. Charites. tribuere. decorem
Quam. Pallas. cunctis. artibus. erudiit
Nondum. bis. denos. ætas. mea. viderat. annos
Iniecere. manus. inuidia. fata. mihi
Nec. pro me queror. hoc. morte. est. mihi. tristior. ipsa.
Mæror. Artmeti. coniugis. ille. mei.

Mox est. *Sed mirabar tamen credi popa, ebriorum confessionem seruorum audiri: vulnus in latere, quod acu punctum videretur, pro ictu gladiatoris putari.* referunt membranæ: *Sed mirabar tamen credi popa: confessionem seruorum audiri: vulnus in latere, quod acu punctum videretur, pro ictu gladiatoris probari.* eleganter plane; & ducta, vt vides Raymunde, metaphora ab iis, qui opus aliquod inspiciunt, probantque an a redemtoribus iuxta leges pacti conuenti effectum sit. inscriptio vetus:

L. Fabricius C.F. Cur. Viar. faciundum coerauit
Idemque probauit
Q. Lepidus. M.F. M. Lollius. M.F. Cos. ex S.C.
probauerunt

item alia Ferentini:

A. Hirtius. A.F. M. Lollius C.F.
Cos.
Fundamenta Fornices
Faciendas. Coerauere
Eidemque. Probauere

& tertia:

C. MVTIVS. SEX. F
P. POPILLIVS. M. F
Q. MVCIVS. P. F
M. CORNELIVS. P. F
IIII. VIR. TVRREM. EX D. D
AD. AVGENDAS. LOCAVER
IDEMQVE. PROBAVERE.

Sed iam opinor satis hoc tibi probatum. aut, si non est, aliam quoque inscriptionem vide plenius etiam huc facientem, & ad totum hunc morem, sed prolixiorem, quam vt hic adscribi a mede-

: debuerit, apud eruditissimum Aldum P.F. Manutium libri, i est de Orthographiæ ratione, pag. l v. Vale.

EPISTOLA XL.

Franc. Modius Ioanni Arnolto Zetuisio, Equiti Franco S.

Neo, quod sperabamus digredientes propediem inuicem re- iidere, id quo pacto frustra vtrumque nostrum habeat, quo- tenuserit vides, nec tu, crede mihi, molestius, quam nos æ- is ferimus. carere enim nos tanto tempore eius conspectu, us consuetudine nihil nobis potest accidere iucundius, qui famus tandem non dolere vehementius? sic quoque tamen e falsi eius temporis exspectatione nos solamur, & sustenta- s, quo te, si Dii nos respicient, videbimus. quod longum esse posse, adeo hæc nobis pertinaciter spes hæret, nescio quo lo animus præsagire videtur: tantum vt valentes valentem plectamur, pensabimus hanc tam longam moram optatio- diuturniore conuictu, quod dum fit, vt scias te etiam ab- em nobiscum esse, certe mecum, accipe hæc Macrobiana. I. *Macrobius lib. 1. in Scipionis somnium emaculatus.*

oraculis lib. 1. in somnium: *Diuulgatu etiam docemur exem- quam plene semper cum prædicuntur, futura ita dubiis obse- tur, vt tamen diligens scrutator, nisi diuinitus, vt diximus, im- etur, subesse reperiat apprehendenda vestigia veritatis.* recta riptura & interpunctio: *quam pene semper cum prædicuntur ra, ita dubiis obseruantur, vt tamen diligens scrutator nisi diui- , vt diximus, impediatur, subesse reperiat deprehendenda ve- veritatis.* post paginas admodum tres: *Hoc & Virgil. non* II. *iat, qui licet argumento suo seruiens heroas in inferos relegauit, in tamen eos abducit a cælo: sed æthera his deputat largiorem, sse eos solem suum ac sua sydera profitetur, vt gemina doctrina uationes præstiterint & poetica figmentum, & philosophia ve- tem.* membranæ: *vt gemina doctrina obseruationem præstite- etica figmentum, philosophia veritatem.* recte, etsi ne vulgo III. em ita male, vt defendi non possit. iterum post multa: *Illam* tem puta) *vero, quam omnibus natura constituit, regi vel i vel arcessiri vetat.* verum est: *Illam vero, quam omnib. na-* IV. *constituit, cogi, vel inferri, vel arcessiri vetat.* adhuc post sa- lta: *adiecit, qua diuinis animata mentibus, vt per sempiter- nes corpora stellarum, per diuinas vero mentes earum animas festa descriptione significet.* libri duo manu exarati: *manife- stratione significet.* peccatumque in eadem dictione idem V. graphis peccatum lib. posteriore quoque ibi. *Nam & lu-* *Et lib. 2.* *nsis dicitur, quia Græco nomine luna μήνη vocatur. Virgilius ad descriptionem lunaris anni, qui breuis est, annum, qui lis efficitur, significare volens ait:*

Interea magnum sol circumuoluitur annum.
hic quoque dico, *discretionem* pro *descriptionem* reponendum.
VI. sed redeamus iam ad priorem denuo librum, in quo quod est
Iterum lib. 1. *Circus autem esse hinc linea ambiens sphaeram, ac veluti semitam*
faciens, per quam lumen vtrinq; discurrit. emendetur certissima
emendatione: *Circus est autem hic linea ambiens sphaeram, ac*
veluti semitam faciens, per quam lumen vtrumq; discurrit. hoc
dixit, quia alibi aliter sumitur circus: lumen vtrumque vocat
VII Solem & Lunam, vt saepe alias. *vtrinq;* certe illud non tantum
praeter rem erat, verum etiam contra rem. post multa: *Sol au-*
tem quanto minor sit circo proprio, deprehensum est manifestissi-
mis dimensionum rationibus. Constat mensuram solis ducentesi-
mam sextam decimam partem habere magnitudinis circi, per
quem ipse discurrit. membranae legere & interpungere iu-
bent: *Sol autem quanto minor sit circo proprio deprehensum est.*
Manifestissimis enim dimensionum rationibus constat mensuram
VIII. *solis, &c.* sequitur: *Nam cum anima, quae incorporea est, essentia sit*
in motu; primum autem. &c corrigatur: *Nam cum anima, quae*
incorporea est, essentia sit in motu sequitur iterum in Macrobio:
IX. *Postremo totidem diebus ex initis solem denuo comprehendit, &*
vicinus videtur ortus amborum, quamdiu solis succedens rursus
mouetur, & rursus recedens paulatim semper in orientem regre-
diendo relinquat occasum. itane tandem rursus mouetur, Ma-
crobi? quando igitur, aut vbi moueri desiit? sed neque tu ita
scripsisti, neque Dii sirint. quare veram tibi tuam scripturam
assero, quae est: *quamdiu soli succedens rursus nouetur.* sciunt pue-
ri lunam nō suo, sed alieno, Solis puta, lucere lumine, quod ex-
haustum eius vicinitate restauret, & renouet. poteratque sane
correctores admonere hic ita legendum, quod modo praecessit:
Luna postquam a sole discedens nouata est, secundo fere die circa
occasum videtur. sed illi, dum maiorem quaestus sui, quam, non
dico gloriae, quam nemo tamen magni animi contemserit, sed
officii, cui satisfacere debent omnes, qui in numero bonorum
virorum haerere postulent, rationem habent; nobis sterilem
hanc vtilitatis, & gloriae, foecundamque contra laboris pro-
X. uinciam imponunt. sed redeo in viam, aioque vbi est, pagina
fere tertia: *Ex his apparet totius a summo in imum spatii, certam*
ex media parte diuisionem, solis regionem non fieri. legi in mem-
branis: *certam ex media parte diuisionem solis in regione non fieri.*
in syllaba in literam *m* coaluerat, ab imperitoque aliquo ex lo-
co suo ad finem, vocis regione translata erat. Vnius pagellae in-
XI. teruallo; *Iouis tamen stella cum sole accommodatior est, & Vene-*
rea cum Luna, atque ideo vita nostra magis accommodant.
membranae: *Iouis tamen stella cum sole accommodatior est, &*
Veneris cum Luna, atq; ideo vitae nostrae magis commodant. quae
est

...vera Macrobii scriptura. Mox: *Mens mundi ita appellatur, vt physici eum cor cœli vocauerint. Inde nimirum, quod omnia, quæ statuta ratione per cœlum fieri videmus, diem & noctem, &c.* sic libri rectius: *Mens mundi ita appellatur, vt physici eum cor cæli vocauerunt. Inde nimirum, quod omnia, quæ stata ratione per cœlum fieri videmus, &c.* Statim: *Hoc est ergo sol in æthere, quod animali cor, cuius ista natura est, ne vnquam cesset a motu, aut breuis sit, eius quocunque casu ab agitatione cessatio, mox animal perimat.* melius hic quoque libri: *aut breuis eius quocunque casu agitatione cessatio mox animal interimat.* sed satis huiusmodi ...gatum. quarum fastidium vti tibi leniam claudam episto... ...m epigrammatis aliquot, quæ nuper vno impetu effudi de ...ntemtu & vsu diuitiarum, cum forte magna ea de re nobis ...per cum quibusdam & amicis disputatio fuisset. quæ tu epi...mmata cum Leio nostro communicabis. Vale. XII. XIII.

Diuitiæ sunt vt animus, qui illas nactus.

Epigr. I.

...utato vt mutant etiam generosa saporem
Vina cado, mores sic tum tantur opes.
...ssesq; bonis bona sunt, & caussa bonorum,
Possessa res sunt perniciesq; malis.

Aristippi factum, dictumque Epigr. II.

...genti quondam magno cum pondere & auri
Regius vt vectus per vada salsa canis,
...o deprehendit medios delapsus in hostes,
Hanc prædam vitæ posse nocere suæ.
...trectata velut ratione pecunia ducta &
Excussa in Pontum vi violente foret,
...na repente suas, irritamenta malorum,
De rate in vndosum proiicit æquor opes,
...dit & optata expositus regione, perisse
...e satius caussa, res nocitura, mea:
...am me te propter iactari piscibus escam,
Nulla vnquam tanti gaza futura mihi est.

Ad Cæcilianum Epigr. III.

...itia quamuis magna virtutis egentes
...il prosunt domino, Cæciliane, suo,
...rodesse parum est domino, nocuisse leguntur.
...t magno haud paucis emta ruina sua est.
...u parte alia Virtus sine diuite manca est,
...eluti, cum post nubila, Phœbe, lates;
...rare in cassum pugnat se in luminis oras,
...u quidquam cupiens magni vbi præstet, habet.

At virtus coniuncta auro, virtutibus aurum
Quod valuere valent, quod valuere volunt.

In eandem sententiam Epigr. IV.

Quæ virtutis egent homini teterrima pestis,
Et sunt exempli deterioris opes:
At quibus est virtus comes, atq; industria, eidem
His faciles melius nil tribuere Dei.

Alterum Aristippi factum Epigr. V.

Abiicite, in Libya famulis portantibus aurum
Dixit Aristippus, quod nimis vrget onus.
Cumq; illis fascis non parua parte leuatis
Incœptum vacuus continuauit iter.
Nostrorum exemplum o non morum, aut temporis, ipsa
Nos emimus vita, proiicit alter opes.

Ex Græco Epigr. VI.

Diuitiis hodie decus est & gloria solis,
Cætera sunt nugæ, somnia, verba, nihil.

Et Epigr. VII.

Te veneror, quem si teneo, placidissime diuum,
Vel vitiis possum tetrior esse bonus.

Item Epigr. VIII.

Præcipuus fuluum sanguis mortalibus aurum est,
Huius egens viuus mortuus inter agit.

Adhuc ex Græco Epigr. IX.

Cur, Epicharme, Deos ventos, vel sydera credis,
Ignes cur credis numina, credis aquas?
DI dii sunt aliis potiores, omnibus aurum,
Splendidaq; argenti lumina numen habet.
Quæ simul intuleris, tectoq; arcaq; locaris,
Quæ lubet hos famulos omnia posce Deos.
Omnia contingent citius dicto, arua gregesq;
Vernarum, assiduo & lucida ab igne domus.
Lis est, exiguo est tuus horum munere index:
Et testes, quot vis, quosq;, quibusq; dabis,
Indulgere libet genio, præsto ecce sodales,
Qui iurant oculis te mage amare suis.
Deniq; vis regum rex esse, pecunia fac sit:
Rex regum vnius præsidio huius eris.

Biantis factum, dictumque Epigr. X.

Cum fugeret capta violenter ab hoste Priene,
Ex patria sapiens ipse quoq; vrbe Bias,

Sed

ad vasum rerum, argenti vt securus, & auri,
Dum comites secum hac cetera turba trahit.
Præsidia exemplo reliquorum ex vrbe rogatus
Cur longa efferret nulla futura fuga?
Omnia ait mecum mea sunt, sapiente, bonoq;
Vox digna, & Pythio haud dissimulanda Deo.
Portabant alii mage nomina fluxa bonorum,
Quam bona, sed solus, quæ bona vera, Bias.

EPISTOLA XLI.

Franc. Modius amplissimo & splendidissimo Erasmo Neustettero, cognomento Sturmero, Eq. Franco S.

IN bibliothecis abditis excutiendis is meus semper ardor fuit, amplissime patrone, vt & adolescens admodum nullis aut laboribus, aut sumtibus parcerem, quin quotquot in Belgicæ nostræ monasteriis haberi vel fando audissem, diligentissime ipse obirem, intentioreque cura examinarem, & prouectior ætate paulo adeo, nihil (postquam ex Belgica fatali isto bello inuolui iam cœpta me explicuissem, & in Germaniã, tanquam ex procelloso mari in tranquillissimum portum me recepissem) maiore industria persequendũ mihi existimaui, quam vt eorum locorũ, ad quę me fortuna mea detulisset, hoc in genere thesauros auidissime vndique inuestigarem. nec cessit sane infeliciter vtroque tempore hæc mihi mea, vt ita dicam, venatio. eos enim ex ea fructus cepi, quorum me, si sapere volo, & omissis oculiferiis istis bonis, vt appellat Seneca in vera & solida hæc inspicere, pœnitere nequaquam debet. præter enim exustas apud nos bibliothecas olim nobiliores Thosanam & Dunensem in Flandria, Bertiniensem in fano S. Audomari, & ad idem fanum Claremaresensem, metropolitanam Tungris, Louaniensium aliquot collegiorum, & Leodensium monasteriorum: pręter nuper lustratas Coloniæ Agrippinæ cum in vrbe ipsa eas, q̃ sunt metropolitanæ ecclesiæ, abbatiæ S. Pantaleonis, Collegii Laurentiani, & Minoritarum, tum ad tertium fere aut quartum ab ea lapidem Sigebergensem, & Aysterbacensem: præter has, inquam, & quas enumerare longum foret incredibili cum voluptate inspectas, eos prætetea ex singulis, pluribusque aliis, ad quas aut belli furor iam tum aditum non permittebat apud nos, aut alibi itineris mei ratio, libros, aut ipsorum abbatum prælatorumque, & præfectorum singulari erga me studio, aut virorum amplissimorum quorundam mihi amicitia coniunctorum apud eosdem gratia, eos dico libros vtendos impetraui. ex quorum collatione, & ad quos comparatione, non parum videor mihi cum per me ipsum subinde, tum per alios, quibus de laboribus hoc in genere nostris lubentissime pro

ipsorum instituto commodauimus, & commodamus sæpe, publicum profuisse. Ex his omnibus tamen nulla æque co tus nostros adiuuit, atque ea, quæ est in Metropolitana Co niensium ecclesia, non tam librorum copia, qua Bertini longo interuallo cedit, aut bonitate, qua Bertiniensis eade fortasse, (sint licet hi Colonienses codices ex potiori parte Ca roli Magni, & primo, aut certe altero ab illo seculo exarati) in æquum nacta iudicem, non sit inferior. sed quod illa potissi volumina in Agrippina bibliotheca exstarent, quæ maxime f cerent studiis meis: & illud mihi in vrbe ea apud illustrem Co mitem Carolum Egmondanum otium contigerit, in quo nu primum iterum per te, & apud te amplissime Neustettere, cu summa animi tranquillitate acquiesco. otium dico, cuius sib vt spero, vtroque tempore ratio aut constat iam apud non ni mis rigidos, aut certe propediem vt constet, faxo. vt enim tum Magni Alexandri res gestas a Curtio Rufo luculenter desc ptas, sed & temporis, quod omnia consumit, iniuria, & corr ctorum etiam amplius audacia fœdissime inquinatas infini in locis pristino, quod potuit, restitutas primum, consequen terque inde Vegetium & Frontinum, rei bellicæ scripto quorum alter pugnaturum præceptis erudit, exemplis alter in struit, non paulo, vt arbitramur, meliores, emendatioresque in lucem emisimus. Ita nunc quoque & alia quædam præ ma nibus habemus propediem cum populo communicanda, & præter alia has qualescunque epistolas, quas quanti alii factu sint, vt nescio, ita illud scio, eas neque exiguo mihi labore con stitisse, amissa nuper scelere quorundam meliore parte earu scidarum, quibus in varios auctores notas meas tumultuari, qui est mos meus, scriptione mandaueram, neque omnino ta les esse, vt sperni mereantur prorsus ab iis, qui se harum litera rum studio duci profitentur. non quo illæ cum cura aliqua scri ptæ sint, quod vt ipsæ me tacente loquuntur, adeo non captaui, vt viderentur, vt etiam fugerim, & data opera nonnulla ita im polita hic inseruerim, vt accuratiores fere ad amicos priuatim mittere literas soleam, non inquam, quo character quo in his notis notandis vsus sum, quidquam habeat, quo placere possit, sed quod in eis multa ex veteribus passim libris emendantur, & illustrantur, quæ temere nemo, cui similium codicum copia nō fuerit, nitori aut luci suę, ceteroqui doctissimus, reddat quo de genere ista te velim arbitrari, Patrone optime, quæ nunc ex Caio Silio Italico huc allegabo. Lib. 1 belli punici secundi versu 548.

I. *Silio lib. 1. v. IↃXLVIII. versus duo restituti & alii duo emendati.*

Sed Iuno adspectans Pyrenes vertice celso
Vana rudimenta, & primos in Marte calores,
Inualidam duris euellit ab ossibus hastam.

Ille tegit clypeo fusum per membra cruorem, &c.
non satis proba lectio hæc, vt apparet, quomodo enim illud, *Noua rudimenta*, conuenit hic cum martis caloribus? nam quæ Marsus somniat, nihil est. sed vt conueniat, quomodo inualida hasta, quæ in ipsa ossa adacta sit? atque vt hoc ipsum etiam ita excusetur, *inualidum*, hic positum pro valde validum, qua forma dixit Virgil. *incanaq; menta Cyniphii tondent hirci*, quaque ratione Symmachus lib. 1. Epist. xcv. & Martianus Capella nescio quo loco, *impotentem fortunam* pro valde potentem posuere, itaque Pii coniectura emendantis, *eualidam* (quod petinde ambiguæ significationis esse vel vnus ille Ouidii versicul.
Egelidum Borean, egelidumq; Notum. abunde conuicerit) nihil opus sit, vt hæc, inquam, omnia sic se habeant, qui potuit cedo Iuno ex vertice Pyrenei montis, vt dis deabusque etiam longiores quam regibus manus largiamur, hastam ex corpore Hannibalis euellere, qui ad pedem muri Saguntini pugnaret. omnino hic locus non vitio tantum vno atque altero coinquinatus, sed & versibus duobus defectus vulgo, ita ex optimo, antiquissimo, & elegantissimis charactérib. exarato metropol. Colon. Silio corrigendus & supplendus est:

Sed Iuno aspectans Pyrenes vertice celsa
Noua rudimenta, & primos in Marte calores,
Vt videt impressum coniecta cuspide vulnus,
Aduolat obscura circumdata nube per auras,
Et validam duris euellit ab ossibus hastam.
Ille, &c.

Eodem libro versu 563.

Concurrunt, lectosq; viros hortantur & orant
Defessis subeant rebus, reuocentq; Sagunthο
Sidonias flammas, nunc ite impellite puppim,
Saucia dum castris clausa est fera.

videtur integer hic locus, non est tamen quod videtur. sed tum erit, cum reiectis interpolationibus sciolorum, qui eum pessimo mehercle exemplo ita deformarunt, vno etiam versu auctior hoc modo legetur:

II. *Et versu* IↃLXIII. *iterum versu auctus, alteroq; vario interpolatus.*

Concurrunt lectosq; viros hortantur, & orant
Defessis subeant rebus, reuocentq; salutem,
Et Latia extremis implorent casibus arma.
Ite citi, remis, velisq; impellite puppim,
Saucia dum castris clausa est fera. remis velisq; ire.

propria hic locutio, vt in illo Ciceronis Philippica I. *Tum vero tanta iam cupiditate incensus, vt mihi nulli neq; remi neq; venti satisfacerent.* & isto Virgilii versu:

Leuam cuncta cohors remis, ventisq; petiuit.

sed quæ prouerbialiter non rarius etiam sumatur pro omni co-

natu aliquid agere, & alio transferatur. Idem Cicero Tu Quæst. lib. III. *Tetra res est, misera, detestabilis, omni contentione velis, vt ita dicam, remisque fugienda.* Plautus Asinaria: *Remis veloq; quantum poteris festina, & fuge.* simile huic prouerbium: *equis velisq;* quo vtitur M. Tullius ad Quintum fratrem, & lib. 3. de officiis, quodque dixisse videtur Horatius *nauibus atq; quadrigis,* vbi ait:

Strenua nos exercet inertia, nauibus atq;
Quadrigis petimus bene viuere.

insignes ergo hæ vt ad institutum tandem redeam in Silio lacunarum suppletiones videri possent, nisi quam iam ponam tantum eas superaret, minora quantum Cynthia sydera. In editionibus est lib. II. versu 531.

III. *Item versu* ɪↃXXXI. *trib. versib. locupletatus vnoque emendatus.*

——hos, inquit, noctis alumna,
Hos muros impelle manu, populumq; ferocem
Dextris sterne tuis, Iuno iubet, ipsa propinqua
Effectus studiumq; tuum, quo comprimit ora
Cerberus, ac mixto quæ spumant felle venena,
Et quidquid scelerum, pœnarum quidquid, & iræ
Pectore fœcundo coquitur tibi, congere præceps
In Rutulos. sunt verba Iunonis ad Tisiphonem, sed ita male ab hominibus male feriatis habita, vt nunquam ille Pentheus aut sæuius a Bacchis discerptus fuerit, aut crudelius sua manu Saguntini perierint, quam hæc aliena, & eorum quidem, qui nescio qua rabie in bonos auctores verissime passim bacchantur ita audacter, vt, nisi libri veteres auxilio essent, exequias ire elegantissimis scriptoribus licuerit. sed ad nostra, quibus ita ex iisdem veteribus libris auulsa a corpore membra restituentur, vitiosaque alia curabuntur:

——hos, inquit, noctis alumna,
Hos muros impelle manu, populumq; ferocem
Dextris sterne suis, Iuno iubet, ipsa propinqua
Effectus studiumq; tuum de nube videbo.
Illa deos, summumq; Iouem turbantia tela,
Quis Acheronta moues flamam, immanesq; chelydros
Stridoremq; tuum, quo territa comprimit ora
Cerberus, ac mixto quæ spumant felle venena,
Et quidquid scelerum, pœnarum quidquid, & ira,
Pectore fœcundo coquitur tibi, congere præceps
In Rutulos

vides, amplissime Patrone, quid sit libros quam emendatissimos habere, & quam inique, vt publice inutiles arguantur ii, qui, vt tales illi in manibus habeantur, operam dant. porro vt redeam ad emendationem huius loci, *suis* hic, non *tuis* legendum versu tertio docet mox Saguntinorum exitus, qui impellente & sti-

& stimulante Tisiphone ipsi sibi ad vnum omnes. sed, quod ferè nunquam facerent de catulis suis, interfectis prius paruis liberis, mortem consciuerunt, ac violentas manus attulerunt. operæ pretium autem hic est videre in quos errores, aut potius in quos non inducat etiam homines ceteroqui doctissimos, & vigilantissimos, deprauata alicuius auctoris scriptura, vbi cum Marsus non videret, quo referenda essent tandem ista: *propinqua Effectus*, somniauit nobis videns nouum & inauditum auribus tantum Romuleis loquendi genus: dum ait (verba enim eius apponere lubet) *Propinqua effectus, accelera id, quod potes efficere, & tuam voluntatem. seruit poeta affectui Iunonis, quæ properabat ad Saguntinorum perniciem.* egregia mehercule appositaque admodum interpretatio. & tamen eius generis, aut certe non multo venustioribus, aut ad rem mage pertinentibus pleni sunt istorum scholiographorum libri. sed redeo iam ad librum primum Silii: in quo quod est versu 595.

O patria, o fidei domus inclyta, quo tua nunc sunt IV.
Fata loco, sacrans manent in collibus arces? Versu
An cinis heu superi tanto de nomine restat? IↃXCV.
Ferte leues auras, flatusque ciete secundos,
Si nondum insultat temp.orum protinus ignis
Culminibus, Latiæque valent succurrere classes.

elegantissimo loco corrumpendo est illud: *protinus*. quod illi fungi in libros retulerunt, cum lusciriosis suis oculis, quod in membranis rectum exstat, *i annum*, assequi non potuissent. nimirum hos tales natos rastros tractare, non libros. quid enim illo, quod vero succidaneum dederunt, absurdius? saltem cum ratione insanirent. quod ne nos quoque dedisse operam vt faciamus videamur, monito illud *Fidei* primo versu maiuscula notandum, & de Dea, quam alibi *tacitum* poeta vocat, *in pectore numen*. accipiendum. transeamus ad proxime vicina ista non minus prodigiose corrupta. versu 659.

Vos etiam tandem Siculi contra arma Tyranni V.
Iussisse egregium, vos & Campana tueri Mœnia, &c. Versu
IↃCLIX.

censeo Delphos, si domi est, Eurypylum scitatum oracula Phœbi mittamus; quis tandem populus, aut gens, rex, aut regina, Deus, vel Dea denique *tandem* vocetur, & Romanorum auxilio eguerit, nisi si forte in bello grammaticali, in quo tamen ego solius nominis & verbi cum suis, neque vllius extranei arma fulsisse putabam. mecumque faciunt qui illo ignorabili *tandem* hinc eiecto; *Mamertem* in locum eius substituunt legendo historiæ fiducia, qua Mamertinos a Romanis contra Gelonem Syracusanorum regem defensos, & propugnatos constat:

HH

Vos & Mamerten Siculi contra arma tyranni
Iuuisse egregium, &c.

sed in eo ego hic ab ipsis dissentio, quod rem esse non nimis belli exempli existimo, tam longe a recepta scriptura, etsi falsam, ex vera tamen pro captu librariorum assimilata, & haud dubie ad ductum literarum eius expressa, recedere. ideoque reiecta cerum de reliquo non infelici ad rem coniectura, scribo a Theisemeo, membranis puta adiutus:

Vos etiam Zanclen Siculi contra arma tyranni
Iuuisse egregium

Zancle autem quæ sit, nemo nescit, nimirum ea, quæ & Messane. Ouidius XIV. Metam.

Liquerat & Zanclen, aduersaq; mœnia Rhegi,
Naufragumq; fretum, gemino quod litore pressum
Ausonia Siculaq; tenet confinia terra. item.
Oppositumq; petens contra Zancleia saxa Rhegion.

Vale Patrone benignissime.

EPISTOLA XLII.

Franc. Modius Ioann: Posthio Archiatro Wirzeburgico S.

NON frustra fui, mi Posthi, cum nuper ad mentionem eius itineris, quo istinc huc nobis hoc difficilimo anni tempore reuertendum erat, totus præter morem exhorrescerem. tale enim illud fuit, vt quamuis salui, non tamen sine præsentis vlque periculi metu, tertio demum die Combergum peruenerimmus. Primo enim sub vesperam Mariæ Vallem ingressi sumus, vbi humanissime nos habuit in cœna illustrissimus Princeps Ordinis Teutonici Magister: senex ille quidem admodum, sed in quem illud conueniat, quod dici solet, Aquilæ senectus. Deus illum immortalitate dignissimum diu etiam suis & reip. superesse velit. Secundo, cum ante lucem itineri nos dedissemus, vix tamen multa iam nocte tria miliaria confecimus frigore rantum non (vt alia mittam incommoda, & perpetuum ne ex altissimis & vastissimis montibus in præcipitia horrenda deiiceremur metum) confecti. Sed nec tertius quidem suis molestiis caruit, quibus tamen omnibus superatis meridie fere ipso, cum horis quatuor vnum tandem miliare promouissemus, huc appulimus, Deo duce, me non tam mihi gaudente, quam
I. domino Patrono nostro gratulante finem malorum, & laborum, quibus sane quam miratus sum eum prouecta iam ætate parem fuisse. summus rerum arbiter diu nobis illum valentem conseruet. de me, redii iam ad libros, ex quibus mitto nunc ista: *Cares autem* (inquit Censorinus, vbi in opusculo de die Natali de diuersa apud diuersos anni ratione disputat) *& Acarnanes* *sena-*

Censorinus de die Natali cap. XVI. [illegible] ter emaculatus.

[se]mestrem habuerunt, annos inter se dissimiles, quibus alternis dies [a]ugescerent, aut senescerent, eosq; cunctos veluti trietertda annum [m]agnum. Sed vt hos annos omittam, caligine iam profunda vetu[st]atis obductos, in hu quoq; qui sunt recentiores memoria, & ad [c]ursum lunæ vel solis instituti, quanta sit varietas facile est cogno[sc]ere. membranæ referebant: *coniunctos* pro *cunctos*, & *memoria* [p]ro *memoria.* quare interpolo & interpungo hoc totum ad i[l]lum modum: *Cares autem & Acarnanes semestres habuerunt [a]nnos inter se dissimiles, quibus alternis dies augescerent, aut sene[sc]erent, eosque coniunctos veluti trieterida annum magnum. Sed [v]t hos annos omittam, caligine iam profundissima vetustatis ob[du]ctos, in hu quoque, qui sunt recentioris memoriæ, & ad cursum, [&]c.* Sequitur cap. XVII. *Sed horum plerique ob odium, vel quo quis [m]agistratu citius abiret, diutiusq; fungeretur, aut publici redem[p]tores anni magnitudine, in lucro damnoue essent, plus minusque ex [l]ibidine intercalandi, rem sibi ad corrigendum mandatam vitiose [de]prauarunt. Adeo aberratum est, vt, &c.* expleantur, & corri[g]antur me monitore hæc ita: *Sed horum plerique ob odium, vel [g]ratiam, quo quis magistratu citius abiret, diutiusue fungeretur, [a]ut publici redemtores, anni magnitudine, in lucro, damnoue es[s]ent, plus minus ex libidine intercalando, rem sibi ad corrigendam [m]andatam vltro q; deprauarunt: Adeoq; aberratum est, vt, &c.* [R]es adeo clara est, vt luce verborum meorum non magis egeat, [q]uam meridies lucerna. Statim: *Itaq; dieb CCCLV addidit* (Iulius [C]æsar puta) *x. quos per septem menses, qui dies vndetricenos habe[b]ant, ita distribuit, vt Ianuario, & Sextili, & Decembri bini acce[d]erent, ceteris singuli: eosq; dies extremis partib. mensium apposuit, [n]e scil. religiones sui cuiusq; mensis a loco summoue rentur. Qua[p]ropter nunc, cum in septem mensib. dies singuli & triceni sint: qua[tu]or tamen illi ita primitus instituti eo dinoscuntur, quod Nonas [h]abent septimanas, ceteri omnes reliqui quintanas.* membranis [t]ertius recipio ad me ita locum hunc integritati suæ restituen[d]um: *eosq; dies extremis partib. mensium apposuit, ne scil. religiones [s]ui cuiusq; mensis a loco summouerentur. Quapropter n. c. I. s. m d. s. [&] t. s. q. t. I. p. i. e. d quod nonas habent septimanas, ceteri tres [q]uintanas. religiones* stata festa vocat, de quibus consulatur ve[t]us Calendarium Romanum ab Aldo editum. nam quin re[li]quum *sit ceteri tres quintanas* omissis reliquis, cõuincit, quod in [sc]ripto codice exstat: *ceteri tres omnes alii reliqui*, nempe scriptũ [fu]isse *ceteri tres*, vt coniuncta duo elementa *t* & *r* speciem vnius *n* [pr]æferre viderentur nõ nimis diligenti librario, vnde ratus com[p]endia hæc esse vocis *omnes* eam nobis, si dis placet, enixus est, [a]d quam postea alius, qui veram scripturam an in alio forte [ex]emplari repererat, *alii* seu *reliqui tres*: quæ postea vniuersa in[s]pIcere. quã oscitãtia[m] exscriptorũ non in hoc tantũ scriptore,

II. *Cap. XVII. idem vbi deficitur supplet[ur], & bis, ter ite[ru]m interpolatus.*

III. *Ibid. duobus trib. adhuc locis correctus.*

sed in omnibus fere accusare facilius est sane, quam libris membranaceis non suppetentibus corrigere. sed pergamus. Rursus
IV. Eod. cap. XVII. statim est: *Nam & priores alii, etiam qui decem menses fuerunt nec Roma modo per Italiam, sed & apud gentes omnes quantumdem postea fuere correcti.* legendum indubitate vna voce coniunctim: *decemestres*, pro *decem menses.* loquitur enim de Romuli anno scribendumque quod & Aldus vidisse videtur: *nec Roma modo, vel per Italiam, sed, &c.* ad lo insignem etiam locum & mitto te honesta missione, mi Posthi. *Hic enim* [ait Cen-
V. Duæ lacunæ cap. eod. suppleta. sorinus de Varrone] *tria discrimina temporum esse tradit. Primum ab hominum principio ad cataclysmum priorem. Secundum ad Olympiadem primam, quod quia in eo multa fabulosa referuntur, Mythicon nominatur. Tertium a prima Olympiade ad nos quod dicitur historicon, quia res eo gesta veris historiis continetur* suppleant explentque egregie membranæ, quibus magna ex parte salutem suam debet, debebitque noster Censorinus. *Primum ab hominum principio ad cataclysmum priorem, quod propter ignorantiam vocatur ἄδηλον. Secundum a cataclysmo priore ad Olympiadem primam, quod quia multa in eo fabulosa referuntur, Mythicon nominatur. Tertium a prima Olympiade ad nos quod dicitur historicon, quia res in eo gesta veris historiis continentur.* Haue Posthi amicissime. Comburgi Nonis mensis vltimi anni CIↃ.IↃ.LXXXIII.

EPISTOLA XLIII.

Franc. Modius Ioanni Ellingero S.
Ihenam.

IN morte optimi & eruditissimi viri Andreæ Ellingeri parentis tui peream, mi Ioannes, si lacrimas tenuerim. iam literas Posthio nostro illi transmittendas dederam, quibus illum de sororis vestræ morte, quam ipse, quod quidem ex literis eius ad Henricum Petræum & eundem Posthium datis colligi potuit, tenerrime amauerat, consolarer: cum ecce a vobis literæ, quæ mihi non solandum illum iam, sed vltimo officio prosequendum significabant. ingemui, &, vti dixi, lacrymas non continui. licet.n. semel tantũ Francofurti, vt meminisse potes, in Ioan. Fichardi (cuius & ipsius malo reipub. literariæ ex æquo & suæ paulo ante defuncti mortem adhuc deplorabamus) ædibus parentem tuum conuenerim: aliquanto tamen amplius illum amabam, quam aut ille fortasse existimauit, aut hic tibi scribere possim. & ea erat sane illius in summa doctrina modestia, ea humanitas, is morum candor, vt amari mereretur ab iis, quos nouem virgines amant. Quod vos reip. literariæ nomine oro, & obtestor, vt quæ siue in re medica, siue in his nostris leuioribus quidem, homine tamen dignissimis studiis affecta reliquit,

uit, ea prima quaque oblata occasione cum omnibus vobis mmunia esse velitis. ipse sane nunc in his prope dixeram nu- eram. Malo versu 55. eclogæ secundæ T. Calpurnii Siculi: *imur in Crocale.* quam quomodo vulgo legitur: *Vrimur in ocalen.* sic enim & Ouidius ait: *arditq; in virgine virgo.* I. *Calpurnius Siculus emendatus Ecloga II. versu LV.*

rsu 63. II. *Vers. LXIII. semel & iterum emaculatus.*

Nos quoq; promiferi Laribus consueuimus horti
Mittere primitias, & figere liba Priapo.
Rorantes fagos damus, & liquentia mella:
Nec fere grata minus, quam si caper imbuat aras.

le acceptus, si quis alius huius poetæ, locus. & qui ita in pri- num ope veteris codicis restituendus videtur:

Nos quoq; pomiferi Laribus consueuimus horti
Mittere primitias, & figere liba Priapo,
Rorantesq; fauos damus, & liquentia mella.
Nec fere grata minus, quam si caper imbuat aras.

ctenus inquam ausculto libris veteribus. nam quod iidem *rrea liba*, pro *figere liba* probare nituntur, frustra sunt. sic enim iam nescio qui loquitur. Statim: III. *Versu LXX.*

Si venies Crocale, totus mihi seruiet annus.

pares legendum ex eo, quod mox subiicit aduersarius:

Si venies Crocale, totus tibi seruiet hortus.

nstat inquam, hinc supra etiam legendum:

Si venies Crocale, totus tibi seruiet annus.

rsu 80. IV. *Versu XXC.*

Mille renitenti dabimus tibi cortice chias.

iæ istæ clamant legendum: *Mille renidenti.* hoc enim faciunt æ iam maturitati proximæ.

rsu 83. V. *Ver. XXCIII.*

Num pretor informis videor tibi? num grauis annum? etiam ent videant legendum: *num grauis annu*. sic sic *parum annuq;* ... *situs* dixit. mox: VI. *Vers. XXCVII.*

Fon sens in l quam quo fiens me confessor esse.

A. miror toties, a sciol. interpolatione est illud, *esse.* pro quo recte referunt membranæ *ipse.*

Ecloga III. Versu 34. VII. *Ecloga III. Vers. XXXIV*

——nec tam nobis ego Phyllida reddi
Exopto, quam quod Mopso iam gestar anhelo.

æc vitiosa scriptura maxime quod *anhelo* illud verbum hic esse ignorarent significans, vehementer doleo, torqueor, crucior, & ridiculas ab interprete & portentosas etiam explicationes extorsit. & sit sane monstri simile, si amator doleat inter riua- lem suum & communem amicam iras esse. sed nec hoc vult poeta; & isto modo locus hic corrigendus est:

——nec tam nobis ego Phyllida reddi

Expopto, quam quod Mopso iungetur anhelo.

hoc sensu, non tam inquit crucior mihi Phyllida eripi, quam illi potissimum nuptiis iungi, cui min: me omnium vellem.

IIX. *Vers* XXXVI. Versu 36.

——tu prior illi

Vinctas tende manus, decet indulgere puella,

Vel cum prima nocent. scribe:

——tu prior illi

Iunctas tende manus, decet indulgere puella,

Vel cum prima nocet. ita inquam scribe, & consule, si lubet, Ouidium de arte amandi, & Amorum lib. I. eleg. VII.

IX. *Versu* LV. Mox:

Ille ego sum Lycidas, quo tu cantare solebas

D cere f l cem.

manifeste legendum:

Ille ego sum Ly idas, quo te cantante solebas

Dicere felicem.

X. *Versu* XC. Versu 90.

Cre ere pastores leuibus noli e puellis,

Phyllida Mopsus amat; Lycidas habet vltima rerum.

nescio quid sit, quod mihi hic locus non satisfaciat, sed tamen non satisfacit. putabam igitur aliquando legi debere: *Mopsum Phyllis amat.* quod etsi ne nunc quidem plane damnare possum, non displicet tamen, quod cuidam amico meo eruditissimo viro in mentem venit forte an legendum:

Phyllida Mopsus habet, Lycidan habet vltima rerum.

vt sit argutia in voce *habet* respondente Græcæ ἔχειν.

EPISTOLA XLIV.

Franc. Modius Carolo Clusio S.

LIbellos, de quibus anno Francofurti te mihi narrare memini, Clusi doctissime, lubenter his diebus Plantini nostri accuratis typis expressos vidi; sed non sine tacita interim temporum, in quæ incidimus, deploratione; quæ, velut calamitas quædam, multos tuos, multos aliorum similis animi fructus intercipiunt, & ad maturitatem suam peruenire non sinunt. magno haud dubie cum artium omnium damno, & cui deplorando non vnus Heraclitus satis sit. quid facias tamen? ferre patienter æquum est, quæ frustra mutata velis, vtque in alea mali iactus arte corrigendi sunt, ita animi, ad perpetienda omnia compositi, æquabilitate omnia seculi nostri mala superanda sunt. remedium durum, fateor: sed pro morbo, cuius vt sensum paulisper deponam, deuerto ad libros, & te eodem, nisi iam alteri addixisti, inuito. Ait Italicus lib. XIII. versu a fine tertio:

I. *Silio versus restitutus, aliique duo interpolati lib.* XIII. *versu* DCCCXXXVI.

Pocula furtiuo rapiet (Annibal. s.) *properata veneno.*

Has

Hæc vates, Herebiq; cauis se retulit vmbris.
Tum latos socios iuuenis, portumq; reuisit.

Corrigendum & scribendum versu auctius:

Pocula furtiuo repiet properata veneno,
Ac tandem terras longa formidine soluet.
Hæc vates, Herebiq; cauis se reddidit vmbris.
Tum lætos socios iuuenis, portumq; reuisit.

Lib. XIV. vers. 5. II. *Et lib. XIV. versu V.*

Aut Macedum lustrare domos & Achaica rura,
Aut vaga Sardoo vestigia cingere fluctu.

Scribo approbantibus melioris notæ libris:

Aut Macetum lustrare domos, & Achaica rura,
Aut vaga Sardoo vestigia tinguere fluctu.

Macedum certe ferri non potest: cum, *Macetum* pro Macetarum a poeta, Virgilii & aliorum exemplo dictum sit: apud quos item docti his annis hanc lectionem, erat enim apud illos etiam corrupta, reposuerunt. Versu 15.] III. *Versu XV.*

Impactum pelagus lacerata viscera terræ Discicit.

Siciliæ ab Italia auulsionem significat, sed vbi legendum puto:

——lacerata viscera terræ Discidit,

Virgilius de eadem:

——quum protinus vtraq; tellus
Vna foret, venit medio vi pontus, & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit.

Pergit Silius de Siciliæ fertilitate:

Multa solo virtus, iam reddere fœnus aratris, IV. *Versu XXIII.*
Iam montes vmbrare oleæ, &c.

haud dubie rectius erit, si legamus:

tam reddere fœnus aratris.

quomodo est in codice manu exarato, ducta a mercatoribus metaphora qua & Ouidius vsus, dum dixit, Metamorphos.

——aruaq; iussi: Fallere depositum. V.

mox: *Versu XL.*

——accola Minos
Duxerat Eteretum non fausta ad bella cohortes,
Dædaleam repetens pennam, &c.

est illud *pennam* ab iis, qui Dædalum remigio alarum, vt ait ille, custodiam Minois euasisse didicerant: cum alioqui legendum sit: *Dædaleam repetens pœnam.* quod valet, repetens Dædalum ad pœnam.

Versu 246. VI.

Tum rapta præceps Ennea virgine cessit. *Versu*
Attonitos cœli visu lucemq; cauentes CCXLVI.
In Stygarursus equos, & prædam condidit vmbris.

de Plutone sermo est, sed qui ita constituendus, & interpungendus ex m.s. videtur:

Tum rapta praeceps Ennea virgine flexit
Attonitos coeli visu, lucemque pauentes
In styga rursus equos, &c.

tale est illud Claudiani de hoc raptu lib. II.

——& longa solitos caligine pasci
Terruit orbis equos pressis haerere lupatis,
Attoniti meliore polo, rursusq; verendum
In Chaos obliquo certant temone reuerti.

VII. *Versu* CCLXIII. Versu 263.

Seu syluis sectare feras, seu retibus aequor
Vertere, seu coelo libeat traxisse volucrem. scripserim libentius:
Seu syluis sectere feras, seu retibus aequor,
Verrere, seu coelo, &c.

VIII. *Vers.* CCCIX. *bis emaculatus.* Versu 309.

Gliscentemq; trahens turris per viscere labem,
Perq; altam molem, & turris nascentia tecta
Scandit ouans, rapidusq; vorat trepidantia flammis.
Robora, &c. non parum melior videtur scripta lectio:
Gliscentemq; trahens turris per viscera labem,
Perq; altam molem, & tottens crescentia tecta
Scandit ouans, rapidusq; vorat crepitantia flammis
Robora. tottens crescentia tecta, vocat turrim pluribus contignationibus alte eductam. sed tu iamdudum scio, Clusi, herbas, quam huius generis nugas, legere malles. Vale.

EPISTOLA XLV.

Fran. Modius Ioanni Sambuco v. c. S.
Viennam Austriae.

I. *Ciceronis pro Milone locus.* QVaero ex te, clarissime & eruditissime Sambuce, cui adeo familiaris est Cicero, vt iam nemini familiarior esse possit, quid de isto eius e Miloniana loco censeas: *Qui*, Clodius, *cum ab equite Romano splendidissimo & forti viro T. Paconio non impetrasset, vt insulam in lacu pretio venderet. repente lintribus in eam insulam materiam, calcem, caementa, atq; arma conuexit. &c.* quid censeam? inquies, nihil esse in eo difficultatis fateor, Sambuce, si cum vulgaris exemplaribus m.ss. libri consentire, sed scire debes, eos ad vnum omnes, teste etiam D. Lambino, pro: *vt insulam in lacu pretio venderet.* aut: *vt insulam in lacu Peretio venderet*, habere; aut certe: *vt insulam in lacu Perelio venderet.* hoc igitur est, de quo te consulendum mihi existimaui, putesne fuisse lacum aliquem, hoc, aut simili nomine. sed quando semel tibi esse molesti coepimus, sustinebimus etiam de sequentibus iudicium tuum flagitare. Ait Cicero: *Omitto socios, exteras natio-*

tiones, reges, tetrarchas (vota enim feceratis, vt in eos se potius immitteret, quam in vestras possessiones, vestra tecta, vestras pecunias) a liberis dico, a liberis medius fidius, & a coniugibus vestris nunquam ille effrenatas suas libidines cohibuisset. hic ego puto considerata nostrorum & Lambini m. ss. codicum scriptura legi oportere: *Omitto socios, exteras nationes, reges, tetrarchas (vota faceretis, vt in eos se potius immitteret, quã in vestras possessiones) a vestris tectis, vestris pecuniis, vestra tecta, vestras pecunias cota liberis medius fidius & a coniugibus vestris nunquam ille effrenatas suas libidines cohibuisset.* & restituit ante me ita pleraque Lambinus, nisi quod illud non vidit, plane hic *faceretis* non *feceratis* legendum esse, quod ego sane miratus sum, cum videam illum hic adeo exercitum fuisse, & illud *feceratis* contra mentem sit Ciceronis, qui non hoc dicit, pop. Rom. vota fecisse, vt Clodius in exteros potius grassaretur, quam in se (quod ridiculum est & a vero alienum) sed futuros ea talia fuisse, si imperium is nancisci vllo modo potuisset. Præcessit iam: Cui, Pompeio, *se nunquam profecto tradidisset*, Milo, *nisi caussæ suæ confideret præsertim omnia audienti, magna metuenti, multa suspicanti, non nulla credenti.* vide, Sambuce. an scripserit Cicero: *magna intuenti.* quo pacto & mei m. ss. habent. & Vrsinus in vetere libro se reperisse testatur, metus sane in Milonem eum, quem hic Cicero nobis depinxit suis coloribus, cadere non potest. Sequitur longo quidem interuallo, sed tamen sequitur: *vestra tum aræ. vestra religiones viguerunt, vestra vis valuit,* *quam ille omni scelere polluerat.* sed malim: *Vestra tum religiones viguerunt, vestra vis valuit, &c.* omissis reliquis, quod iam ante ad ipsas aras sermonem Cicero conuerterit dicendo: *Vos enim iam Albani tumuli atq; luci, vos, inquam, imploro atq; obtestor, vosq; Albanorum obrutæ aræ, sacrorum Pop. Rom. sociæ, &c.* . III. IV.

Statim: *Tuque ex tuo edito monte Latialis sancte Iupiter, cuius illi lacus, nemora, &c.* monet Lambinus legendum: *Latiaris sancte Iuppiter*, etsi, vt ait, in nullis omnino libris ita legitur, at ego, ne quis hic Lambino propter consensum librorum dubitet credere, plane ita in Coloniensibus membranis me hunc locum perscriptum inuenisse profiteor. testatur etiam eruditissimus Franc. Iuretus, in doctissimis illis suis ad Symmachi epistolas notis, apud eundem Symmachum *latiare concilium*, *latiaris lingua, latiaris facundia*, vt & apud Prudentium, *latiare munus.* & Lactantium, quod magis huc faciet, *latiaris Iupiter* constanter in membranis legi, nihil vt iam amplius hic dubitandum videatur. V.

EPISTOLA XLVI.

Franc. Modius Ioachimo I. F. Camerario, Med. S. Norimbergam.

OStendit mihi Mœcenas meus eam epistolam tuæ partem, vir cl. qua nostri mentionem facis, quam ego si negem nunc mihi placuisse, mentiar profecto. quamuis enim eorum, quæ tu, pro singulari humanitate tua, mihi plurima & maxima tribuis, in me nihil fere omnino cognoscam, iuuat tamen laudari abs te tam laudato viro: & delector sic quoque amicorum istorum, de quibus scribis, amantiore quam veriore de me iudicio: paratus, quod eruditione & doctrina (quæ quam in me nulla sint ipse sentio) allequi parum valeo, obseruantia & obsequio doctissimorum, hoc est, tui similium virorum, beneuolentiam, qua potest demereri. Quod quæso vt tibi pro illis sit, quæ fortasse quidam nostri nominis paulo studiosiores de ingenioli mei facultate, magis pro illo suo erga me semper amore, quam quod ita se res habeat, apud te prædicarunt. Obseruabo, colam, venerabor te, vt debeo, vt virtus tua multiplex, vt eruditio varia, vt denique incredibilis humanitas tua, quam hac parte non potui non admirari, vt inquam ista omnia postulant, tu vicissim, magis adeo quia ita velle videatur illa eadem humanitas tua, quam quia dignus ego, inter extremi etiam ordinis, dum non extremæ fidei amicos tuos, censeri me patieris. hæ erunt amicitiæ nostræ leges, hæc pacta conuenta, quæ ego non vereor, ne ad vltimum vsque patum seruasse merito aliquando argui possim. sed iam de hac re satis multa. Vide sis potius Camerari, si vacas, has meas in Silium Italicum notas, & quid tibi videantur, cum erit commodum rescribe. Libro

I. primo: *Silius emendatus lib. 1. versu CCXCVII.*

> *Admonet abrupto flagrantia fœdere ductor,*
> *Sidonius castra, & lætas quatit agmine caussas.*

suadent scribendum membranæ: *& latos quatit agmine campos.* ac recte suadent, etsi ne hic quidem commentatori defuit commoda, vt ipsi quidem videbatur, vulgatæ scripturæ explicatio. nam, *quatit lætas caussas* inquit, *valet, inferendo bello Saguntinis, quærebat caussas belli cum Romanis, quæ facerent ipsum lætum & compotem voti.* acumen huius literatoris vide. qui vt accusari eo nomine debet, quod nihil nescire voluit, ita in multis veniam meretur deceptus a libris minus emendatis. hinc plaustra illa monstrosarum interpretationum, quas deportari quo merentur, insuper etiam ægre videntur, & moleste ferre, qui hanc nostram criticen, vt infrugiferam & plane inutilem

II. damnare non dubitant. sed iis missis pergamus nos ad illa:

Vers. CCCVI. ——*Verba ocyus acer*

Inter-

Intorto sancit iaculo: figitq; per arma
Stantem pro muro & monstrantem membra Vaicum.
alii libri habent: *motantem membra.* male etiam procul du-
, sed vnde faciebat eruditissimus P. Victorius: *mutantem ver-*
aptiore fateor lectione prioribus; sed non illa, quam refe-
t m. ss. codices; quæ est: *& minitantem vana Caicum.* de qua
n verebor pronuntiare. Silii esse germanam. lib. XII. certe
conantem & vana minantem Circumagit, &c. Horatius
oque ita fere dixit: *Atqui vultus erat magna & praclara mi-*
nax. sed & Græci in eadem re verbo ἀπειλεῖν vtuntur. III. *Versu* CCCXXXII.
uitur:
Sed dignam Ausonia mortem putat esse, Saguntum
Seruata cecidisse fide.
, quicquid nugentur alii:
Sed dignam Ausonia mortem putat esse Saguntho,
Seruata cecidisse fide:
ganter autem Saganthum vocat Ausoniam, quod Romana-
m partium esset, vt mox Scipio Trebiam Sidonium amnem
pellat, quod Pœnis fauere, & eorum victoriam adiuuare vi- IV. *Versu* CCCXLII.
tetur. Post pauca:
Nonne pudet cœpti? pudet omneis, en bona virtus,
Promitisq; ducis, &c.
reponendum, cum libri vet. habeant, *omnis* pro *omneis*, pu-
ominis. sunt verba Annibalis milites increpantis, & crede-
nt veteres, teste etiam Ouidio, omina principiis inesse. Ite-
m post pauca: V. *Versu* CCCLXXIIII.
Surgebat cumulo certantium protinus agger.
endandum volentibus, & iubentibus membranis:
Surgebat cumulo certantium prorutus agger.
c enim dicit; agger paulo ante a Pœnis dirutus surgebat de-
o militum hinc inde cadentium corporibus cumulatus. de-
ro esse molestus, Camerari, hoc vnum vbi addidero. versu ab
LVIII. quo loco in editionibus est: VI. *Versu* CCCCXXXL
— *& quatit ensem,*
Cantato nuper senior quem fecerat igni
Litore ab Hesperidum in flum, qui carmine pollens
Fidebat magica ferrum erudescere lingua.
t, inquam, reponendum:
Cantato nuper senior quem fecerat igni
Litore ab Hesperidum Temisus.
& libri m. ss. referunt, & elegantissima erit locutio. cum illa
lgaris parum Latina a mala manu sit, nec digna satis Silio, VII. *Idem Silius*
t omnino vllo alio eius ætatis scriptore. corrigimus similem *lib.* V. *emen-*
cum lib. V. quoque. & pro vulgato versu: *datus.*
Obiisse huic Atlas a sanguine clarus Ibero.

scribimus ex membranis:

Obuius huic Atlas, Atlas a litore Ibero.

talesque sunt locutiones istæ, Cæsariana: *equites a Placentia* Liuiana: *Herdonium ab Aricia.* & in inscriptionib. *Veranius Tridente. Cassius domo Ateste, Acilius Birbili, Vettius domo Antiochia Syriæ.* &, quas longum omnes persequi sit, aliæ. sed iam mitto te, vt promisi, vir cl. neque enim plane te meis ineptiis certe minutiis conficere decreui. Vale.

EPISTOLA XLVII.

Fran. Modius Ferdinando a Thoneck v. n. S

MEretur insigne studium tuum, & præclara voluntas erga eos omnes, qui literas humaniores tractant, quæ mihi non dubiis indiciis comperta nuper sunt, cum complusculos dies suauissime vna hic in ædibus amplissimi affinis tui, patroni mei, Erasmi Neustetteri cognomento Sturmeri transegimus, merentur facti ab humanitate ad humanitatem mores tui amorem omnium eorum, qui Musas ac Charites, quosque Musæ ac Charites amant. Priuatim vero illa tua incredibilis beneuolentia, qua me ignotum & inuisum complecti dignatus es, ita me cepit, vt, vbi vbi ero, præconem me tuarum virtutum semper sis habiturus. quod serua, dum vsus veniat, vt dicta factis exæquandi facultas detur: & interea, quia videbaris, vt ait ille, Meas esse aliquid putare nugas, accipe pauca hæc hodie nata, aut abortu abiecta potius. Censorini de die natali cap. xv. verba sunt: *Qui annum magnum ex quadriennio commodatior visum est. Solis annum constare ex diebus* CCCLXV. *& dies parte circiter quarta, qua primum quadriennium conficeret.* nihil hic scio, nisi nescio, si ita legatur. quid enim ait, aut quid sibi vult? opinor equidem ne Censorinum quidem, siquidem reuiuiscat, hæc agniturum, qui scripsit profecto, vt indicibus membranis optimis didici: *qua* (puta pars circiter quarta diei) *primum in quadriennium diem conficeret.* quo pacto clara est res, aperteque illud significatur, quartum quoque annum magni anni complementum, diemque semper vnum sequenti porro intercalandum fuisse. Statim post: *Octoerida vulgo creditum est, ab Eudoxo Gnidio institutam. Sed hanc Leostradum Tenedium primum ferunt composuisse & postea alii aliter, qui mensibus varie intercalandis suas octoeridas protulerunt.* membranæ: *Hanc octoerida vulgo creditum est, ab Eudoxo Gnidio institutam: sed eam Cleostratum Tenedium primum ferunt composuisse, & postea alios aliter, &c.* haud dubie longe melius, vulgata enim lectio omnino βαρβαρίζει. iterum statim: *huic anno Chaldaicus nomen est, quem genethliaci non ad solis lunæq. cursus, sed ad obseruationes alias habent*

I. *Censorinus de die Natali cap. xv. correctus.*

II. *Eod. cap.*

III. *Iterum eod. cap. supple-tus & notatus.*

ent accommodatum, quod in eo dicunt tempestates frugumq; prouentus ac sterilitates, morbosq; circumire. plenius & melius membranæ Colonienses: *quod in eo dicunt, tempestates frugumq; prouentus, ac sterilitates, item morbos salubritatesque circumire.* opponit frugum prouentui sterilitatem, morbis salubritates. post pia admodum verba: *Item Calippi ex annis* LXXVI. arbitror legendum, quod patriam non inuitus eorum, quos laudat Censorinus, Græcorum adiiciat, discretionis credo caussa, cum multi cognomines floruerint philosophi, vt temporibus, ita patria diuisi; *Calippi Cyziceni.* in membranis sane *Cyziceni*, aut certe *Cyzineni* mendose exstabat. post aliquammulta: *Sed horum omnium penteteritas maxime notandas temporibus Græci obseruant.* hoc non monerem, nisi tam pertinaciter in eundem errorem consentirent omnes omnino editiones, qui tollendus scribendo: *notandis temporibus Græci obseruant.* loquitur de Olympiadibus, quibus vti in notione suorum temporum solere Græcos omnes, vel pueri sciunt. Sequitur locus insignis plane, sed vitiis prope alienis, quam virtutibus suis, nobilior. *Philolaus annum naturalem dies habere prodidit* CCCLXIV. *& dimidiatum. Alphrodius* CCCLXV. *& dierum duorum, & viginti partem vndesexagesimam. Arpalus autem* CCCLXV. *& horas æquinoctiales* XIII. *At noster Ennius* CCCLXVI. *Plerique præterea incomprehensibilem quidem & inenumerabilem esse existimauerunt: sed pro vero, quod proximum putabant, amplexi sunt, dies scilic.* CCCLXV. *Igitur cum tanta inter viros doctiss. fuerit dissensio, quid mirum si anni ciuiles [quos diuersæ ciuitates, rudes etiamnum, sibi quæq; statuebant] & tam inter se discrepent, quam cum illo naturali non congruant? Et in Ægypto quidem antiquissimum ferunt annum bimestrem fuisse. Post deinde a Pisone rege quadrimestrem factum: nouissime annum ad* XIII. *menses & dies quinque produxisse. Item in Achaia Arcades trimestrem annum primum habuisse dicuntur.* apposui locum integrum hunc de diebus anni minime integrum nunc experiar an suppleta ingenti in eo lacuna, non ex Aldo, in quo ita expletur, vt non multum nostra intersit expletam eam ibi esse, adeo in vitio totum est supplementum eius, sed ex millies mihi laudatis membranis & multis alioqui mendis repurgatus, ita in pristinum restitui posse videatur. *Philolaus annum naturalem dies habere prodidit* CCCLXIV. *& dimidiatum. Alphrodius*, etsi in m. s. est *Aphrodisius*, CCCLXV. *& partem diei octauam. Calippus autem* CCCLXV. *& Aristarchus Samius tantundem & præterea diei partem* XVII. *Meton vero* CCCLXV. *& dierum quinq; vndeuigesimam partem. Venopides* CCCLXV. *& dierum duum & viginti partem vndesexagesimam. Arpalus autem* CCCLXV. *& horas æquinoctiales* XIII *At noster Ennius* CCCLXVI. *Pleriq; præterea incomprehensibile quiddam & inenu-*

IV. *Adhuc cap.* XV.

V. *Et quarto.*

VI. *Cap.* XVI. *insignis lacuna expleta locaq; alia quinq; sex emaculata.*

merabile esse existimauerunt: sed pro vero, quod proximum pu- bant, amplexi sunt, dies scilic. CCCLXV. *Igitur cum tanta inter ros doctos fuerit dissensio, quid mirum, si anni ciuiles [quos diu- ciuitates rudes et tum, sibi quaeque statuebant] & tam inter se crepent, quam cum naturali non congruant? Et in Ægypto qui- antiquissimum ferunt annum bimestrem fuisse. Post deinde a ... sone rege quadrimestrem factum: nouissime Arminon ad* XIII. *me- ses & dies quinque perduxisse.* lacunam sane cum fide expleu- membranis, vt dixi, putoque in eius expletione nihil esse, qu- probari non possit, & debeat, nisi fortasse de parte illa diei xi- disputabitur, quod sane facile permitto iis, qui hodieque ta- tum sibi rei esse cum supputationibus similibus volunt, vt, non scientia, certe contradicendi studio pares iis, quos rece- set Censorinus, philosophis censeri possint: dum me illi vic- sim patiantur abire ad proxima sequentia, in quibus ex, *incom- prehensibilem quidem & inenumerabilem* feci, *incomprehensi- quiddam & inenarrabile.* mutato de coniectura (cetera enim membranarum auctoritas facile tuebitur) *τὸ quidem* in *qui- dam.* in quo si peccaui, ignoscant quaeso illi saltem, quibus saep- immane quantum a scriptis codicibus, & cusis abiisse impune fuit. scripsi etiam (quid enim attinet leuiora persequi) *Bisone* pro *Pisone*, & *Arminon* pro *annum*, volentibus iubentib. mem- branis eisdem, & ex re. vnde enim Pisonis nomen Ægyptiis re- gibus? sed desino, vir nobilissime; sentio enim quam pene puti- dum sit haec talia ad te. Vale igitur, meque quod facis, beneuo- lentia tua complecti perge. Witzeburgi Idib. Nouemb. anni CIƆ IƆ.LXXXIII.

EPISTOLA XLIIX.

Franc. Modius Theodoro Cantero S. Vltraiectum.

FRaternum istuc habes, habitas dies noctesque in libris, nec quidquam tibi sine his iucundum. ergo spes est, & haec quo- que nostra, qualia qualia illa, in literis, & de literis certe, non inuitum & illibentem esse lecturum. Silius:

I. *Silius lib.* VIII. *versu* CCCXL. *bis, ter correctus.*

Cunctu hasta decus, clypeusque refertur in orbem,
Vertice & implumes, ac laeui tegmine cruris
Ibant, & lati pars sanctum voce canebant
Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos magna dicione Sabinos.

insignis hic propter antiquitatem locus est, sed qui emendatio- ne & explicatione opus, si quis alius in Italico, habeat, in quo- rum vtroque quid nos possimus, videamus. & quod ad scriptu- ram eius sane attinet, eam ego sic ex membranis constituendam arbitror:

Cunctis

Cunctis hasta decus, clypeusq; refertur in orbem,
Conisq; implumes, & laeuo tegmina crure
Ibant, & laeti pars Sanctum voce canebant
Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant,
Sabe tuas, qui de proprio cognomine primus
Dixisti populos magna ditione Sabinos.

ũnc singula consideremus diligentius. hastam tribuit Sabinis, uæ illis voce sua *quiris* dicebatur, vnde *Quirites Romani*, & *Quirinus* siue hastatus, *Romulus*. dicit in læuo crure ocream ha- uisse, nimirum, quod Sabinis Pelasgi iam olim immixti fue- int, quorum vt & Ætolis hic, si quid Aristoteli credimus, mos uit, vt dextro crure nudo, sinistro tecto in aciem prodirent, ontra morem militarem, qui requirit, vt dextrum potius rus militibus muniatur, quod hoc ex disciplina in ante illi ha- ere debeant, quo & latera eorum ab hostibus subducantur, ne ulnus possint accipere, & proximior sit dextra, quæ plagam ossit inferre. & Romani quidem, teste Vegetio nostro cap. xx. ib. I. ferreas ocreas in dextro potissimum crure gerebant. se- uitur *Sanctum*, seu mauis, *Sancum pars voce canebant*. qui vnus t idem cum Fidio, & Semone. Ouidius: *Quærebam Nonas San- o Fidióne referrem An tibi, &c.* scripsi etiam, *proprio de nomine*, on *patrio*, nec debui aliter. quomodo enim de Sancti patris omine dixit Sabinos Sabus, ac non de suo potius, cum hoc e- ymon clamet? mens certe hæc poetæ fuit, vt existimaret a San- to originem quidem Sabinos, sed a Sabo nomen traxisse. & Cato de Orig. ait, *nomen esse impositum ex Sabo diui Sagni* (forte *Sancti*, aut *Sanci*) *Gentilis filio*. poteram ad alia transire, sed ...ius etiam hoc in locum hunc addam: Sabinos, quod me aulo ante fugit dicere, non tantum præter militiæ leges com- munes in eo fecisse, quod crus sinistrum armis munirent; sed ac quoque in re, quod implumes conos habuerint, cum plu- nati, aut vrsinis aliisque pellibus tecti coni plus terroris affer- e soleant, ideoque stricte tales eos habere milites a Vegetio præcipiantur. atque hinc ait etiam in prioribus libris Silius: *Et Ligurum horrentes coni*. verum satis iam militiæ præcepta per- ecuti sumus. Pergamus Silium emendare potius, & illustrare tiam in aliis: II. *Cato de Orig. an forte emendatus.*

III. *Versu cccxxcv.*

Ductor Piso viros spernaces mortis agebat,
Ore puer, puerisq; habitu, sed corde sagaci, &c.

nalam rem, vt pueri habitu in aciem descenderit Piso ille, uem ait Poeta ætate pene adhuc puerum, sed animi maturi- ate senem fuisse. liquet mihi, plane esse reponendum:

Ora puer, pulcerq; habitum, &c.

Versu ab hoc VI.

IV. *Versu* CCCXCII. *Huic genus orditur Minos, inuisaq; tauro Pasiphae.*

elegantius longe venustiusque membranæ:

Huic genus ord or Minos, inclusaq; tauro Pasiphae.

respexit poeta, dum hic Hetruscorum ducem Galbam fing Minoe & Pasiphae genus ducere, ad Imperatorem Galbam stemma in atrio proposuit, quo paternam suam originem Iouem, maternam ad Pasiphaen Minois referret.

V. *Versu* CCCCXV. Sequitur:

Spicula bina gerunt caput bis cudone ferino
Stat cautum, Lycios damnant hastilibus arcus,
Hæ bellare acies norant, ac Marsica pubes
Et bellare manu, & chelydris cantare soporem.

lego:

Spicula bina gerunt, capiti cudone ferino
Sat cautum: Lycios damnant hastilibus arcus,
Hæ bellare acies norant, at Marsica pubes
Et bellare manu, & chelydris cantare soporem, &c.

vbi: *Lycios damnant hastilibus arcus* valet: malunt hasta, quam arcu in pugna vti, vsum hastæ sagittandi arti præferunt. *cudo* autem est pellis ferina cruda, & vt feris detracta est. Post aliquam multa:

VI. *Versu* IDIX. *bis correctus.*

Ipse humero exertus, gentili more parentum
Difficili gaudebat equo, roburq; iuuenta
Flexu cornipedis duro exercebat in ore.
Vos etiam attrita, desolataq; virorum
Eridani gentes.

reor emendandum: *Flexi cornipedis.* nec male esse in membranis iudico:

Vos etiam accisa, desolataq; virorum
Eridani gentes, &c.

mihi certe nescio quomodo magis placet. porro Cethegorum hic mos fuit a L. Cethego initium sumens, vt exerto humero depugnarent. vnde cinctuti dicti.

Lucanus:

——exertiq; manus vesana Cethegi.

Addam vnum etiam locum insignite corruptum, & in felicissima eius in integrum ex edicto alibi membranacei restitutione finem faciam:

VII. *Versu* IDLXIV.

Ludificante etiam terroris imagine somnos,
Gallorum visi bustis rupere nitores.

quæso an non prodigiosiores isti *nitores*, quam omnia illa ipsa prodigia, quæ Silius hoc loco Cannensem pugnam præcessisse dicit? scribe igitur:

Ludifi-

ante etiam terroris imagine somnos,
im visi bustis erumpere manes.
o habet m.s. liber Agrippinensis, quo meliorem vl-
itium exstare vt veniat etiam in contentionem, quem
iiis Romam aduexisse nescio qui dicitur, vix est, vt mi-
deri possit. Vale.

EPISTOLA XLIX.

Modius Leuino Torrentio Archidiacono Brabantiæ S. Leodium.

t tua erga me ante quadriennium, & quod excurrit, anitas, vir amplissime, vt nulla mihi hanc vnquam emtura. fuisset modo vt diutius frui tanta beneuo-tuissem, non exigui ex ea fructus fortasse in remp. li. aliquando redundassent. neque enim dubito, quin & illa bibliotheca tua omne genus libris manu exaratis, excusis quidem, sed vel a te, vel ab optimo & eruditis-gio in Italia, Gallia, Germania ad scriptos codices di-collatis instructissima, quam aduenienti statim patere porro etiam vsibus meis tua voluntate aperta semper ierit, & ego tuo præsertim iudicio limitatissimo ad-nnihil ex ea publico commodare potuerim. sed me fa-neum, seu patriæ alio abripuit, ibique collocauit, vbi, d vobis amicis careo, cetera lætus ago quidem, otio eo eneficio amplissimi & splendidissii Patroni mei Erasmi eri, cognomento Sturmeri, quod, fuit tempus, cum ne uidem a Deo sustinuissem: sed sic ago, vt sæpe cogita-æ velocissima est apud vos sim, & iucundissimæ quon-n multis clarissimis & eruditissimis viris Brugis, Duaci, , Leodii, Antuerpiæ, & Coloniæ inprimis consuetudi-datione, magna cum voluptate assidue afficiar. hoc lætus, datam hac peregrinatione occasionem ad has a. multas alias amplissimorum & eruditissimorum viro-orum sane hic humanitate incredibili præditorum ma-n quidem dictitare solebant, est copia, adiungendi. de e forte in quo studio tantum, quantum dixi meum o-nteram, requiras. hæc & his similia persequor, quæ iam non quo grauioribus vacare aut non possim, aut non ed quo hæc affecta olim qualia, qualia, præsertim cum profutura videantur, prius conficienda, confectaque in dendaa censeam. Lucii Annæi Senecæ de Clementia li-

I. *Senec. de Clementia lib. 1. cap. 1. emendatus.*

no hæc ad Neronem verba: *Nemo non, cui alia desint, ho-mine apud me gratiosus est, seueritatem abditam; clemen mtu habeo.* quæ ego verba vt in morbo cubare temere nō ausim, ita dissimulandū mihi non putaui, in lib. scri-

I

pto, quo hic Herbipoli a Dominicani Ordinis religiosis vsus sum, quædam in iis aliter concipi, legique in eo non: *in promtu habeo.* sed, *in procinctu habeo.* quod vnde sit, & qui ex proprio in hanc tralatitiam sedem peruenerit, tu, Torrenti eruditissime, optime nosti, & aliis ex Festo discere difficile non erit. Sequitur statim in Seneca: *Potes hoc Cæsar prædicare audacter, omnia in fida tutela haberi, nihil per te neq; vi neq; clam reip. ereptum.* *Pincianus testatur hic in duobus scriptis codicibus legi: omnia, quæ in fidem tutelamq; tuam venerunt*, quod & ego in Dominicanorum libro exstare profiteor, nisi quod *suscepisti* pro *venerunt* ille refert, ex cuius porro literarum vestigiis totum locum ita constituo: *Potes hoc, Cæsar, audacter prædicare, omnia, quæ in fidem tutelamq; tuam suscepisti, nihil per te, neq; vi neque clam reip. abrasum.* Rursum statim: *Nemo iam diuum Augustum, nec Tiberii Cæsaris prima tempora loquitur. Nemo qui te imitari velit, exemplar extra te quærit.* m. s. *Nec quod te imitari velit*, forteque aut ita legendum, aut certe omnino: *Nemo iam diuum Augustum, nec Tiberii Cæsaris prima tempora loquitur. Nemo quod te imitari velit exemplar extra te quærit.* notum & decantatum quinquennium Neronis, in quo ita se gessit, vt in neminem potius, quam in se ipsum inspicere debuerit boni principis exemplar requirens.

II. Eod. Cap.

III. Adhuc eod. Cap.

IV. Cap. III.

Cap. III. *Ita enim virtutes magnis viris decori gloriæq; sunt, si illis salutaris potentia est.* Virtutes nunquam non cuicunque etiam infimo decori gloriæque sunt, neque vllis aut potentiæ viribus, aut paupertatis contemtui subiiciuntur. quare rectam opinor lectionem scriptam: *Ita enim magna vires decori gloriæq; sunt, si illis salutaris potentia est.* sequitur certe: *Nam pestifera vis est, valere ad nocendum. Illius demum magnitudo stabilis fundataq; est, quem, &c.* Cap. IV. *Ille est enim vinculum, per quod resp. cohæret, ille spiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda, si mens illa imperii subtrahatur:*

V. Cap. IV.

——Rege incolumi mens omnibus vna:
Amisso rupere fidem.

Hic casus Romanæ pacis exitium erit, hic tanti fortunam populi in ruinas aget. illud: *in ruinas* in libro scripto nullum erat, & videtur sane ab eo profectum, qui vim verbi *ago* non satis intelligeret. totus denique locus ex eodem manu exarato codice ita legendus est: *Ille est vinculum, per quod respublica cohæret, ille spiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura nisi onus, & præda, si mens illa imperii subtrahatur:*

——Rege incolumi mens omnibus vna est:
Amisso rupere fidem.

hic casus Romanæ pacis exitium erit, hic tanti populi fortunam aget.

Clementia in quamcunq; domum peruenerit, eam felicissimam q; præstabit. Sed in regia quo rarior, eo mirabilior. VI. Cap. v.
est mirabilius, quam eum, cuius ira nihil obstat? &c. VII.
enim est memorabilius, ex membranis. Eod. cap. *Magni animi est proprium, placidum esse, tranquillumq; & iniurias offensiones semper despicere. Muliebre est furere in ira.* Ibidem.
membranæ: *& iniurias offensionesq; superne despicere.* tis amplector vlnis. *superne* dixit, tanquam ex arce animum & sapientiæ. adhuc eodem cap. *At si des vitã, si ... rem periclitantibus & meritis amittere, facit, quod ... rum potienti licet.* m. ff. *facit, quod nulli nisi rerum po-* & hoc probo. merum enim Latium est. sequiturque IIX. Adhuc ibid.
... itaq; animose debet tanto munere deorum, dandi ... vitam potens, in hu præsertim, &c. vt appareat libenter vsum philosophum, qui cap. IX. ait: *Paulus ne te, & ... aximus, & Cossi, & Seruilii ferent, tantumq; agmen no- ... inania nomina præferentium, sed eorum, qui imaginib. ... sint?* vox *nobilium* abest a Dominicanorum scripto ... ideturque sane æque commode in omnibus abesse IX. Cap. IX.
...p. X. *Ignouit abauus tuus victis. Nam si non ignouisset, ... perasset? Salustium & Cocceios, & Duillios, & totam ... primam interioris admissionis ex aduersariorum castris ... Nam Domicios, Messalas, Asinios, Cicerones, & quid- ... in ciuitate erat, clementiæ suæ debebat. Ipsum Lepidum ... mori passus non est? Per multos annos tulit ornamenta ... etinentem, & pontificatum maximum, non nisi mortuo ... ferri in se passus est. maluit enim illum honorem vocari, ... lium.* turpiter corruptus elegans alioqui omnino lo- ... e sibi e membranis ita restituendus: *I. a. t. v. N. s. n. i, q. i? ... & Cocceios, & Deillios, & totam cohortem primæ ad- ... ex aduersariorum castris conscripsit. Iam Domicios, Mes- ... sios, Cicerones & quidquid s. t. c. e. c. s. d. Ipsum Lepidum ... passus? Per m. a. t. e. p. r. & p. m. n. n. m. i. t. s. p. e. Maluit ... orem illum, quam spolium.* interioris illud vulgatum vi- ... aliquo libro a glossographo nescio quo ad vocem pri- ... scriptum, moxque mutato *primæ* in *primam* in contex- ... isse. in nostro sane codice, dico illo, quo vsus sum a ... canis, recte omisso illo scriptum reor, vt iam dixi. sic e- ... Seneca: *Non sunt isti amici, qui agmine magno ianuam ... quos in primas & secundas admissiones digeruntur.* & tale ... Lampridii de Alexandro: *Moderationis tantæ fuit, vt ... non solum primi ac secundi loci, sed etiam inferioris, a- ... viseret.* sed de gradibus amicorum, eorumque origi- ... gressu, totoque Admissionum, & Admissionalium ge- ... catur eruditissimus & amicissimus Lipsius, commen- X. Cap. X. ter, quater notatus.

rio ad VI. Annalium Taciti, cuius ne ſcrinia compilaſſe putes, mihi hic adhibenda eſt merito cautio, qui quod in ducta voce, *vocari*, ſcripſi: *Malu:t enim honorem illum, quam ſpolium.* in eo & membranis dicto audiens fui, & Latio conſului. neque enim aliter optimus quiſque ſcriptor loquitur, & in eis nominatim Saluſtius, Tacitus, Curtius meus. nam iſta: *Ipſum Lepidum quam diu paſſus eſt?* ita ſcribenda, maleque addito verbo *mori*, & negatiua a ſciolis fuiſſe interpolata, tum ipſa facile probabunt, tum gemina germina ea apud Terentium Phormione locutio: *Ego te complureis aduorſum ingenium meum menſes tuli Pollicitantem, &c.* Vale, vir ampliſſime, nobiſque & ſtudioſis omnibus tandem aliquando de accuratiſſimo & literatiſſimo in Horatium, quem æmularis, commentario tuo gratificare. iam pridem enim præcepto illi: *nonumq; prematur in annum.* ni iudicans fallor, ſatisfactum eſt. iterum vale. Herbipoli V. Calend. Septemb. CIↃ IↃ.XXCIII.

EPISTOLA L.

Franc. Modius Iacobo Monauio IC. Vratislauienſi S.

AIt Epicurus: Initium eſt ſalutis morbum ſuum noſſe. egregie profecto. deprehendantur enim vitia oportet, antequam poſſint emendari. nunquam de remedio eius quiſquam cogitabit, quod virtutis loco ducit. quantum poteſt igitur diligenter in ſingula inquirendum eſt, etiam ea, quæ prima fronte ſatis ſana apparebunt. multa fallunt, ornatiſſime Iacobe Monaui ſpecie recti, vt hic apud Silium Locus:

I Silius lib. IX. verſu CCVI. ter emaculatus.

Electos optare dabo inter prœlia campos.
Addam etiam flaua Tybris quas irrigat vnda
Gurgitibus late captiuis paſcere ripas.
Qui vero extremo ſocius mihi cardine Byrſa

Signa moues, &c. ad quæ interpres Marſus: *Extremo cardine, id eſt, qui es mihi ſocius in bello, quadam affinitate remota, ſcilicet quia ſolummodo cenſeris ſub imperio Byrſa. ſed hac Silii locutio eſt nimis affectata, niſi ſit hic aliqua menda, quod ego arbitror. difficile namq; eſt elicere ſenſum ex his verbis.* hoc eſt, quod iam dixi, Marſe, diligenter etiam illa eſſe examināda, quæ proba alioqui videantur. quod tu, quia minus facis Silium incuſas immeritiſſimo, qui ſcripſerat:

Electos optare dabo inter pramia campos.
Addam etiam flaua Tybris, quas irrigat vnda
Captiuis late gregibus depaſcere ripas.]
Qui vero externo ſocius mihi ſanguine Byrſa

Signa moues, &c. ecce ſublata tibi tria menda, & totiens ſententia poetæ ſua reſtituta in tam paucis verſibus. non enim inter

, sed post prœlia militibus dona militaria conferun-
nidquam sani, aut quod pro sano haberi posset. erat in
gitibus late captiuis pascere ripas. nisi forte milites gra- II.
endi erant, quod gregibus captiuis plane conuenit. *Versu*
onitione non eget. illud interea dicetur. Paulo ante, CCXII.

his titulis, plus allatura cruoris
tur:
m videri:
his titulus, plusq; allatura cruoris III.
tur. *Vers.* CCXV.
ulo post recte legunt cusi libri:
ros statis Roma, licet auia longe
at, & nostro procul a certamine distet,
die ruet, atq; vltra te ad prœlia, miles,
roco. cum & hic emendandum sit; *Hic hodie ruet.* ma-
ne & clara etiam lippis ratione. Quemadmodum & IV.
cibus versibus. *Versu* CCXX.
tetus laeuo stetit ad certamina cornu
r Nasamon, vnaq; immanior arctus
rides. etiam strabis liquere potest, legendum esse, *im-*
tus. quod valet membris vastis & immanib. Sequitur: V.
es moles ac propugnacula dorso *Versu*
grantis gestans ceu mobilis agger CCXXXIX. *se-*
& erectos attollit ad athera muros. *mel atq; ite-*
sam Numidis circumuolitare, citosq; *rum inter-*
atum cursus, & toto feruere campo. *polatus.*
dum:
es moles ac propugnacula dorso
igrantis gestans, ceu mobilis agger
& erectos attollit ad athera muros.
tam Numidis circumuolitare, vagosq;
latur cursus, & toto feruere campo.
habent membranæ, nisi quod postulante sententia
x molibus feci. cum viderem eleganter a Silio castella,
hanti dorso ferrent, vallum mobile vocari. Corrigen-
m mox: VI.
q; simul calefacta per ora *Versu* CCXXC.
edum hinnitu, & multum strepidantibus armis
at cæcum turbata per agmina murmur.
male referunt editiones, *trepidantibus armis.* quod
nentem poetæ est, vt & illud: VII.
tur ille ruens, atq; arma hostilia morsu *Versu*
it, cum scribendum omnino sit, *atq; arua hostilia morsu* CCCXXCIV.
vt & sequentia ista probant:

——*Et mortis premit in tellure dolores.*

EPISTOLA LI.

Franc. Modius Sebastiano Neustettero cognomento Sturmero Eq. Franco S.

QVærebat ex me, nobilissime Neustettere, vir doctus, quid esset, quod cum plerique scriptores, veteres, recentiores Græci, Latini tres faciant iudices infernales, ipse in nescio quo meo carmine iudicium hoc vno etiam auxerim. tanquam Æacus, Rhadamantus, & Minos laboriosissimi alioqui, nunc iuridicundo pares non sint, cui tot seculis suffecerint. respondi, etsi illudere poetam, iaciendo, nouis quotidie sceleribus tempora nostra nobilitari, quibus peculiaris iudex extra ordinem dandus fuerit, sine idoneo auctore nihil in hac parte a me præter opinionem communem statutum esse, vt suo tempore essem omnibus probaturus, satis gnarus futurum alioqui, vti plures etiam ad eundem hunc lapidem offenderent. quem hic nunc remouere fert animus, vbi prius emendatiunculas aliquot ex amplissimi fratris tui membranacea bibliotheca depromtas lubens merito iudicio tuo subiecero. Ait Plinius Secundus Epist. XIV. lib. V *Inductus est Nominatus, egit ipse pro se nullo accusante. Etenim legati Vicentinorum non modo non presserunt eum, verum etiam subleuauerunt. Summa defensionis non fidem sibi in aduocatione, sed constantiam defuisse: descendisse vt acturum, atq; etiam in curia visum: deinde sermonibus amicorum perterritum recessisse. monitum enim ne desiderio senatoris non iam quasi de nundinis, sed quasi de gratia, fama, dignitate certantis, tam pertinaciter, præsertim in senatu repugnaret, alioqui maiorem inuidiam, quam proxime passurus erat. Sane prius tamen a paucis acclamatum exeunti. subiunxit preces, multumq; lacrymarum.* & quæ sequuntur. sunt enim hæc ipsa iam nimis multa, sentio; sed necesse habui locum hunc altius paulo repetere, vt medicinæ, quam facere ei prorsus insignitam fert animus, ratio liquidius omnibus liqueret. in quo ne longior arguar, scite licet partem affectam huius loci, & pessimis modis habitam esse, vbi ista leguntur: *alioqui maiorem inuidiam, quam proxime passurus erat. Sane prius tamen a paucis acclamatum exeunti. subiunxit, &c.* ex quibus verbis quicunque sensum tantummodo idoneum eruet, me sibi seruitum abducito, & ipse ego adeo me illi addicam. sed nunquam quisquam faciet; quare remedium ægræ scripturæ, & in morbo cubanti ex scriptis libris hoc modo properemus: *alioqui maiorem inuidiam, quam proxime passurus. Erat sane verum, tamen a paucis acclamatum est. Inde subiunxit preces, multumque lacrymarum.* erat quidem verum, inquit, quod retulerat Nominatus,

I. *Plinius Iunior lib. V. Epist. XIV. notatus.*

-tus;pauci tamen(fortean gratia collegæ,vel alia caussa silen-
-tiu tenentibus ceteris)acclamatione & assensu suo dicentis
-ationem comprobarunt, cum subito ille a purgatione ad de-
-ecationem,vtpote fauorabiliorem, ideoque sibi conducibi-
-rem conuersus est, nusquam quoquam, vt nugantur editio- II.
-s,quæ exeuntem illum nobis faciunt,digrediens. Epistol.xv. *Epist.xv.*
-m en.m mihi, vt scis collega, quasi voto petitus,in præfectura æ- *Videatur*
-ii fuit:fuit & in consulatu. tum ego, qui vir & quantus esset, *Antonius*
-issime inspexi,cum sequerer vt magistrum,vt parentem vererer, *Augustinus*
-d non tam ætatis maturitate,quam vita merebatur. membra *emendat.*
-ei libri omisso τὸ *tam* referunt,*quod non ætatis maturitate,* *lib. v.*
-m vita merebatur. & quidni sequamur, quo vocant illi IC. *cap. VIII.*
-te nostri sexcentiens hunc Græcismum,ni potius Iudaismus
-mitati,sic locuti deprehenduntur. in reliquis Vlp. cap. xx.
operis noui nuntiatione: *Plane si quæratur, an in heredem e-*
qui opus fecit, interdictum hoc competat: sciendum est, Labeo-
-existimasse, in id, quod ad eum peruenit, duntaxat dari opor-
-,vel si quid dolo malo ipsius factum sit, quo minus perueniret.
-nullis putant,in factum esse dandam,quam interdictum: quod
*-m est.*Idem Vlpianus lib.LXI.ad edictum. *Pro herede gerere*
-tur is, qui aliquid facit quasi heres. Et generaliter Iulianus
-st, eum demum pro herede gerere, qui aliquid quasi heres ge-
Pro herede autem gerere non esse facti, quam animi. Scæuola
c. de Legatis libro III. *Hic chirographa debitorum, & pecu-*
-a,cum esset profecturus in vrbem, in latralibus condidit, &
-graphis exactis,quam pecunia erogata, reuersus in patriam
-uennium, &c. Modestinus cap. III. De alimentis vel cibariis
-cis. *Modestinus respondit: videntur mihi ipsa prædia esse liber-*
-licta, vt pleno dominio hæc habeant, & non solum vsumfru-
-. Et ideo & si quid superfluum in reditibus,quam in cibariis e-
-ec ad libertos pertinet. quibus omnibus locis (satis enim ex-
-lorum congessisse videor, quibus emendatio nostra con-
-etur) recte sic ab amplissimo & eruditissimo Antonio Au-
-no sic olim emendatis, barbari tamen additio vbique suo
-egunt,hodieque *tam in factum esse dandam, quam interdi-*
-&,non tam esse facti,quam animi. item: *& tam chirographis*
-is, quam pecunia erogata. ac postremo: *et si quid superfluum*
-n reditibus, quam in cibariis erit. sed pergamus aliquando
-em,si videtur,in Plinio, cuius sunt ista ex epistola xvi. *Est* III.
-m ille eruditus & sapiens, vt qui se ab ineunte ætate,altiorib. *Epist.* XVI.
-, artibus dediderit; sed nunc omnia, quæ audit, sæpeq; dixit,
-atur, expulsisq; virtutibus aliis, pietatis est totus. Ignosces,
-bis etiam, si cogitaueris, quid amiserit. vberius & plenius
membranæ: *expulsisque virtutibus aliis pietatis est to-*

IV. *tus. & talis est pietas, cui ignoscas, laudalis etiam si cogitaueris,*
Epist.XXI. *quod amiserit.* Epist.XXI. *Caussa dilationis nepos prætor, qui legibus quærit. Proposuerat breue edictum, admonebat accusatores, admonebat reos, exsecuturũ se, quæ senatusconsulto continerentur.* membranæ: *Caussa dilationis Nepos prætor, qui legi de muneribus proposuerat breue edictum, admonebat &c.* quibus lectionibus diligenter collatis labor, vt scribendum suspicer: *Caussa dilationis Nepos prætor, qui lege de muneribus quærit. Proposuerat breue edictum, &c* & senatusconsultum sane. de quo agitur, in eam erat sententiam, vt iuberentur omnes, qui quid negotii in iudicio haberent, antequam agere inciperent, iurare; nihil se quidquam aduocationis nomine cuiquam dedisse, promisisse, cauisse. vnde recte illud exsecuturus, Lege de muneirib. quærere,
V. dici poterat. verum ad hoc Lib.VI. Epistol.XIV, *Sollicitas me in*
Lib.IV. *Formianum: veniam ea conditione, ne quid contra commodum*
Epist.XIV. *tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo. neque enim mare, & litus, sed te, otium, libertatem sequor, alioqui satius est in vrbe remanere.* membranæ translatis literis, & dictionibus: *neque enim mare, & litus, sed otium, & libertatem sequor,* quam germanam huius loci lectionem esse. præter alia, quæ omnibus liquere confido, sequentia quoque facile euincunt. Epistol.XX.
VI. Epist. XX. bis interpolatus. *Nam & tremor terræ perseuerabat, & plerique lymphati terrificis vaticinationibus & sua & aliena mala ludificabantur. nobis tamen ne tunc quidem, quamquam & expertis periculum, & ea spectantibus, abeundi consilium, donec de auunculo nuntius veniret. Hæc nequaquam historia digna, &c.* libri scripti: *nobis tamen ne nunc quidem, quamquam & expertis periculum, & exspectantibus, abeundi consilium, donec de auunculo nuntius. Hæc nequaquam, &c.* quod longe vulgatis illis præfero. eleganter enim intelligitur illud *veniret*, vt ante in istis: *nobis tamen ne nunc quidem abeundi consilium* verbum *placebat*, aut simile quid. &
VII. *exspectantibus* legendum, arguit illud, quod ait tremorem ter-
Epist.XXXI. ræ adhuc perseuerasse. Epist. XXXI. *Summo die abeuntibus nobis (tam diligens in Cæsare humanitas fuit) xenia sunt missa.* mihi non parum concinnior lectio videtur scripta ad laudibus vehendam, & admirationi exponendam Cæsaris humanitatem, quæ per admirationis aut exclamationis notam ita se habet: *Summo die abeuntibus nobis (quam diligens in Cæsare humanitas) xenia sunt missa.* sed iam tempus, vt promissa appareant de iudicibus infernalibus, de quibus apud diuinum Platonem in Apologia Socratis hæc legere memineram: *Εἰδ' αὖ ἀποδημῆσαί ἐστιν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆ ἐστὶ τὰ λεγόμενα ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσι πάντες οἱ τεθνεῶτες, τί μεῖζον ἀγαθὸν τούτου εἴη, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἰ γάρ τις ἀφικόμενος εἰς ᾅδου, ἀπαλλαγεὶς τουτωνὶ τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὑρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ καὶ λέγονται*

ἐκεῖ

Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς, καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἆρα φαύλη ἡ ἀποδημία: quæ Cicero noster lib. Tuſculanarum pri-
mum verbo reddens, ſic extulit: *Sin vera ſunt, quæ dicuntur, mortem eſſe migrationem in eas oras, quas qui e vita excesserunt, incolunt, id multo iam beatius eſt, te, cum ab iis, qui ſe iudicum numero haberi volunt, euaſeris, ad eos venire, qui vere iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemum, conuenireq; eos, qui iuſte & cum fide vixerint. Hæc peregrinatio mediocris vobis videri poteſt?* Bene vale, generoſiſſime Sebaſtiane. ... gi XII. Cal. Ian. anni CIƆ.IƆ.LXXXIV.

EPISTOLA LII.

...anc. Modius Friderico ab Eib Eq. Franco S.

...has & pauculas meas in Statium Papinium Sur-
... belli Thebani ſcriptorem coniecturas nobiliſſ.
...mitto nunc, miſſurus in poſterum etiam plura de ge-
... hæc ipſa non ingrata fuiſſe intellexero. Contuli qui-
...endi olim hunc poetã ad quatuor vetuſtos manu ex-
...ces, multaq; ex iis nõ pœnitenda, vt tũ quidem mihi
... eo paſſim notaui, ſed hæc quoque cum multis aliis
... ab iis, quos ego, etſi hoc agere videntur, nunquam
...e tenebris ſuis in lucem mihi protrahendos exiſti-
...ſertim cum cogitarem, multa hic a me quoque in-
...ſtraſſe melius laterent, nec publice ſtudiis valde pro-
...priuatim auctori ſuo non modo laudem nullam,
...em tolerabile erat, allatura; ſed, vt Cæcias nubes,
..., quæ eſt hodie hominum omnia arrodendi libido,
...nes attractura, verum, iacta ſemel alea, certum eſt
...m porro ſiue nugari, ſiue, vt quidam volunt, inſani-
...hebaidos libro primo de Tiſiphone: I.

...illi aſtantes vmbrabant ora cerastæ *Statius Papinius Thebaidos lib. I. emendatus.*

...iner diri capitis. lego: *ſtantes*, non *aſtantes*, remiſſio-
... iacentes angues alioqui, iraſcente furia & ipſi erige-
...n metu magno de Ænea Virgilius: *obſtupui ſteteruntque comæ.* ipſe Surculus libro VIII. de Gorgone Me-

...mulcet honos, rediitq; ardore remiſſo
...& erecti ſederunt pectoris angues.

...ſtetit aſpera Gorgon
...emiſſis, rectiq; ante ora cerastæ
...e deam. multisque aliis locis, quibus miſſis, venio, Ad II.
...l eodem libro primo ſtatim eſt: *Ibid.*
...uid ſi Tyriæ Phrygiæue ſub vnum

Conuertentur opes? loca dira, arcesq; nefanda
Suffecere odiis.

Melius forte haud dubie, *connectentur opes*, ni verum esset, me certe iudice, scripsisse poetam, *conuerrentur opes*, phrasi notissima optimo cuique scriptori Lib. II.

III. *Lib.* XI.

Ipse deum genitor tibi me miseratus ab alto
Mittit, habet Thebas, cæcumq; cupidine regni,
Ausurumq; eadem germanum expelle.

sunt verba Laii iussu Iouis nepotem Etheoclea in fratrem Polynicen exstimulantis. sed in quibus legatur, si quidem recte legatur; *habe Thebas.* non *habet*. iubet enim occupare eum Polynicen, quodque ille ausurus esset, vt finito annuo imperio ex pacto regno non discederet tamen, hoc eum priorem facere hortatur, vt ita belli caussa exsisteret, quo vtrumque cęde mutua cadere in fatis erat.

IV. *Ibidem.*

Eodem lib. II.

Teq; etiam infelix perhibent, Iocasta, Deorum
Possedisse nefas. Plane legendum: *decorum possedisse nefas*, quod mox, *saeuos cultus & sacrum aurum*. item: *infaustos ornatus* vocat, monile, dotale munus Hermiones a Vulcano intelligens, de quo ibi satis verbose, & pleni omnes omnium poetarum libri.

V. *Adhuc eodem lib.*

Adhuc eodem lib.

Iura ferus populo trans legem & tempora regni
Iam fratris de parte dabas. sedet omne paratus
In facinus, queriturq; fidem tam sero reposci.

VI. *Lib.* III.

scribatur: *Iam fratris de parte dabat*, Etheocles puta. lib. III.

Nec mihi Sidonii genitalia fœdera Cadmi,
Nec tua cara fides (ne falsa incessere gaude)
Exciderant prius in patrui, &c.

repono: *Exciderunt*. illud vulgatum enim a literatoribus est, qui sexcenties in poetis hoc idem peccatum peccant, dum figurata ista potius, quam canonica putant. apud Virgil. *obstupuit steteruntq; coma. &c.* item Lucretium: *carelq; parentes prodiderunt*, &, *sæpe sopore exciderunt.* sed hos alibi refutauimus.

VII. *Eod. lib.*

Statim est:

Hos mihi ius, nec fata vetant, sic fatus. &c.

ecliptica inquiunt, locutio est. vt illa apud Virgilium: *Quos ego. sed motos præstat componere fluctus.* sed nihil dicunt, legendum enim: *Hoc mihi ius.* bellum, inquit Mars, Thebis auertere fato prohibeor, sed in eo bello Thebas nostras pugnare, o Venus, id neque fata vetant, neque ego parce aut negligenter facturus sum. Eodem libro.

VIII. *Et iterum.*

——*Procul hac tibi mollis*
Infula, terrificiq; aberit clementia Phœbi.

verba sunt Capanei Deum contemtoris Amphiaraum vatem

s, quod ominibus, & prodigiis Argiuos ad bellum
n profecturos terrere, & denuntiatio periculo, quod
in cœpto reuocare conaretur. Sed vbi omnino e-
m:

Procul hac tibi mollis
rrificiq; aberit dementia Phœbi, &c.

luin de enthusiasmo, quo corripiebantur vaticinatu-
im dixerat poeta:

rum Capaneus, tuus o furor augur, & vni

Ouid. de Cassandra.

, in cursu famulæ rapuere furentem, &c.

ue rabies, amentia, dementia, furor hæc mentis in
aduentante Deo alienatio a poetis appellatur.

IX. Lib. IV.

—Sat dubium cœtu solante timorem
& incultos aris aduertere crines.
r incultos aris aduerrere crines. sic enim & libro IX. ait

iua ferox etiamnum in limine sacro
am, & gelidas verrentem crinibus aras
t. aduerrere porro dixit, vt alibi, puto eodem lib. IX.
uem discolor ambit.
& auratis aduerberat vnguibus armos.

X. Lib. VII.

ongo docet agmine Graios
s, nec iam Aoniis procul affore campis.
am Aoniis procul afore campis.

XI. Lib. VIII.

r & patria qui mente nouissimus exit
mor. quæ est mihi illa lux patria? scribo, & interpun-
ur & patria, & qui mente nouissimus exit,
amor. non iam inquit patriæ tantum nihil eos miseret,
quidem, quibus certo exitio esset pereundum, lucis
a amittenda. Lib. x.

XII. Lib. X.

si pudor est, primum miserere tuorum.
etas, hic verus honos, tibi gloria tantum
sumq; decus. emendo: *Hic pietas, hic verus honos. hac* il-
est, quod heic antique forte esset in libris antiquis.

XIII. Lib. XI.

lat, & medias immittit Adrastus habenas
idem regnis, multum & venerabilis æuo.
uid apud tales? quis non sua pignora curæ,
e honos? memini esse hoc loco in scriptis libris: *Sed quis*
as, quis nec sua pignora curæ, Exstat honos? & recte illi

quidem, sed percurramus eiusdem auctoris Achilleida etiam, &
XIV. Idem Achilleidos lib. I. notatus. peruiam paucula in ea quoque notemus. Lib. I.

Illa (Thetis scilicet) *nihil gauisa locis, sed cœpta fatigat*
Pectore consilia, &c. in donato mihi olim Duaci membranaceo codice erat non, *Illa nihil gauisa locis* verum, *Illa nihil gauisa loci* qui est elegantissimus hellenismus. & sic alii amant loqui.
Paulo post:

XV. Eod. lib.

——& expleto teneri iam fine pudoris
Virginitas matura thoris animiq; tumentes.

puto rectum, *anniq; tumentes.* vt respondeat illi Virgiliano quod haud dubie in mente fuit hæc scribenti Statio:

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

qualis Græcis ἐπίγαμος. emendamus simile quid ex membranis in Silio nostro, quem locum videat qui volet.

XVI. Iterum eod. lib.

Statim:

Adspicit ambiguum genetrix, cogitq; valentem.

omnino emendo, *cogitq; volentem.* est enim sermo de Achille, qui cum prius cultus muliebres ex consilio matris abnuisset, visa Deidamia, & eius repente amore captus, facile fœmineos habitus sibi iniici passus est, quo facilius cupita sua latenter potiretur. de qua quod sequitur deinceps:

XVII. Adhuc lib. I

——nunc occupat ora canentis,
Et ligat amplexus, & mille per oscula iungit.

emendandum videtur: *Et ligat amplexu*, vlnis, inquit, suis eam ligat. *ligare amplexus* nemo sane sanus vnquam dixit.

XIIX. Lib. II.

Lib. II.

——quis enim genitalia fœdera rumpi
Capta dolis, faciliq; trahi connubia raptu,
Ceu pecus, armentumq;, aut viles messis aceruos
Perferat? hac etiam fortes iactura moueret.

verum est, *hac & non fortes iactura moueret.* etiam timidos & imbelles, inquit, erepta coniuge arma sumerent, & nos bellica laude celebres iniuriam tantam, & tam indignam in nos accipiamus? a minore ad maius, vt aiunt scholastici.

XIX. Eod. lib.

Eodem lib.

——mox ille per auia secum
Lustra gradu maiore trahens, visisq; decebat
Arridere feris.

scribatur, *docebat*, Chiron puta. adiunxissem compluria alia. sed sentio iamdudum, quam ridiculum sit, ea ad te potissimum a me mitti, quæ pleraque Typographorum operis imputari possunt. Vale.

EPISTOLA LIII.

Modius Carolo Vtenhouio Nieulandiæ Domino S Nouesium.

am nihil a te nobis tanto tempore venerit litera-
micissime Vtenhoui, iamdudum omnes querimur,
cilis res est: sed Posthius noster serio fingitur, nec
i id de te discere ipse potes, ignoras esse genus irri-
n. ex animo, & serio loquar, hoc tuum tam pertin
m nihil nos suspicari cogit, nisi quod nollemus
in valetudine tua non nimis firma, & corpusculo
deo, amabo, libera nos hoc metu, etsi tantū (quod
ro) ab animo & corpore vales, vt horum tibi fasti-
istimes pertimescendum, nota has notas. Lib. XII.
s de Asconii Pediani (quem ex hoc loco flos Belgicę I.
ius non absurde in electis Silio familiarem fuisse *Silius lib.*
r) gentili versibus, quin versus vnus a libris vulgatis XII. *versu*
lubitari non debet: CCXX. *versu* *auctus.*

-seu bella cieret,
s placidus, doctaq; silentia vita
Aonios plectro mulcere labores,
m dixere parem, nec notior alter.
uam effusis vergens, &c.

am, desideratur vulgo carmen vnum, hoc modo ex
in possessionem, & locum suum, vnde male exsulat,
reducendum:

—seu bella cieret,
s placidus, doctaq; silentia vita
& Aonio plectro mulcere labores,
m dixere parem, nec notior alter
iuuenis, nec Phœbo notior alter.
uam, &c.

e eodem:

sliquam egregium cristis, & casside nota II.
m extremo Pedianus in agmine vidit. *Et versu*
sta ante oculos Pauli emersisset imago, CCXXXIV. *e-*
nfernis, amissaq; pasceret arma &c. *maculat. us.*

o nulla emersit, ideoque interpolandum illud *Cum*,
que ex eo *Ceu*, quod valebit tanquam veluti, non a-

dhuc narratione: III.
eam magno ad socios clamore repertant *Vers.* CCLIII.
quatiebat equum, &c.

o vt legamus: *Galeam magno socium clamore repor-*

IV. *tans.* non aliter sane habent membranæ, quas ego in simili

Versu CCXCV. lubenter sequor.

& deinceps, ter, quater correctus. Mox est:

At consueta graues per longum audire suorum
Euentus Roma, & nunquam recreare secundis.
Allato tandem fausta certamine pugna. & rursus:
Punitur patriam meditantum linquere terram
Consilium infelix, scelerataq; culpa Metelli.
Talia corda virum, sed enim non fœmina cessit
Mente æquare viros, & laudis poscere partem.
Omnis præ sese portans capitisq; manusq;
Antiquum decus, ac direpta monilia collo.

ex quibus priora ita emenda:

At consueta graues per longum audire suorum
Euentus Roma: & nunquam recreata secundis, &c.

Posteriora vero ita:

Punitur patriam meditati linquere terram
Consilium infelix, scelerataq; culpa Metelli.
Talia corda virum: sed enim nec fœmina cessat
Mente æquare viros, & laudis poscere partem.
Omnis præ sese portans capitisq; manusq;
Antiquum decus, ac derepta monilia collo, &c.

Emendationum ratio euidentior est, quam vt hic a me reddi

V. debeat. ad istud igitur potius:

Versu *Profusa fuga compendia carpens,*

CCCLIII. *Occulta tegitur vaile.*

VI. scilicet veram esse scripturam: *promissa fuga compendia captans.*

Versu Vt mox:

CCCCXL. *——angustis e faucibus æquor*
Erumpit scopulos inter, patuloq; recessu
Infundit campis secretum gurgite pontum.

pro quo male legitur hactenus:

Effundit campis secretum gurgite pontum.

VII. Post aliquammulta:

Versu *——nunc ferro frangere cœtum*

CCCCXLII. *Obstantum meditatur, & huic nunc auia cœpto*
Consilia, atq; astu quærit tot millia portis.
Abstrahere arctatis, &c.

plane legendum videtur, suadentibus præsertim antiquis codicibus:

——nunc ferro frangere cœtum
Obstantum meditatur; init nunc auia cœpto.
Consilia, &c. quomodo & oratio plena, & omnis difficultas remota erit. pergerem, & plura huius generis attexerem, nisi eum, qui tam nihil scribit, etiam longioris epistolæ lectione defatigari

e existimarem, has igitur tum exspectabis, cum ipse
s ad nos dare non grauaberis. Vale.

EPISTOLA LIV.

anc. Modius Georgio Ludouico Hutteno S.

Maximi dictorum factorumque memorabilium
is domesticis externisque, vt nihil fere exstat, quod
nunem vitæ vsum magis instruat, & ad omnem v-
mpore fortunam moderate ferendam confirmet,
em scriptore contaminatius, & sciolorum ineptiis
refertius olim vulgo circumferebatur, quod o-
ibus propter eam, quam dixi, vtilitatem præ cete-
vnoquoque prout captus cuiusque fuit, certatim
ur, cum ante annos aliquot octo, nouem a docto
& literato viro Stephano Pighio ita in pristinum
ypis Plantini nostri exornatus prodiit, vt nihil iam
sse ad integritatem suam videatur. Octingentis e-
ius locis insignitis, præter leuiora errata, in eo e-
ntum non renatus, & ex media morte in vitam re-
adeoque diligenter hic fuit eruditissimus Pighius,
eius medicina contentus facile cuiusuis alterius ar-
nere possit, sic tamen, vt cum nuper Bambergæ bib-
ore mihi solemni excuterem, eiusq; exemplar scri-
m apud Dominicanos eruissem, operam lusurum
timarem, si illud ad Pighianam editionem diligen-
rem. quod dum facio, hactenus profeci, vt frontes
rum a diligentissimo illo viro Herculeo plane la-
orum deprehenderim, eius inuentis adiicere vix
s & leuiusculas notas potui, quas tibi inscribere,
e Huttene, libuit, & quia te hisce studiis humanio-
impense sæpe animo aduertere visus sum, & quia
hæc & qualiacunque cupiebam aliquod etiam te-
studii erga eum mei, qui me tanta facilitate in ami-
um numerum admittere sustinuisses, quanta haud I.
i ordinis viris maior esse possit. Lib. I. cap. I. quod *Valerius*
one, vbi orditur de externis dicere: *Quod quidem ad* *Max. lib. I.*
nus pertinuit, bene a patribus conscriptis vindicatum *cap. I. nota-*
violentas regis Pyrrhi sordes attinuerat, seipsam po *tus.*
ficaciter dea defendit. Bambergensis liber præfere-
idem ad Plemnii f p. b. a patribus conscriptis vindi-
l ad violentas regis Pyrrhi sordes attinuerat, seipsa po-
caciter defendit. & placet sane. nam respicit oratio
roxime immediate (titulus .n. q̄ satis constet eos ab

auctore non esse, sed a Grammaticis, ad oram vbique anno
II. Ibidem. malim) de Proserpina dicta sunt. Statim post: *Factum Masa plus animo, quam punico sanguini conueniens.* ita testatur se libro Campensi restituere Pighius, cum antea legeretur: *Factum Masinissa animo magis, quam Punico sanguini conuenit* ego moneo & *plus* illud, & hoc *magis* a Bambergensi codice ... cte abesse, sed male in eodem a nescio quo magistello era... voculam *quam* supposita in locum eius negatiua *non*. sic ne... quis, *tacita enim mulier bona est, quam loquens.* elegantius en...

III. Cap. de somniis. longe intelliguntur quam exprimuntur ista, *plus, magis, potius causa, gratia,* & si qua his similia. Lib. eod. cap. de somniis: *Vtque enim quidam per quietis speciem prædixit, ex altera acie imperatorem, ex altera exercitum, Diis Manib. matrique Terræ deberi. Vtrius autem dux copias hostium aggrederetur, superq; eas se ipsum deuouisset, victoriam habiturum.* membranæ Bambergenses: *Vtrius autem dux copias hostium, superq; eas sese ipsum deuouisset, victricem abiturum.* insane, nisi forte ipse a iudicio parum sanus sum, bene, veramque hanc lectionem conuincunt ista ... quentia. *Conuenitq; inter eos* (Decium & Manlium coss. pu... *cuius cornu prius laborare cœpisset, vt is patria fata capite suo ...ret.* his, inquam, verbis satis liquide liquet *aggrederetur* illud mala manu fuisse, reliquaque recte a nobis interpolata: qua... ad alia, quæ capite sequenti de miraculis in hæc verba legun...

IV. Cap. de Miraculis. tur: *Cum Brucii atq; Lucani odio incitatissimo, maximisq; viri... Thurinæ vrbis peterent excidium, ac præcipuo studio incolumitatem eius Fabritius Luscinus cos. protegeret, resq; ancipiti euentu collatis vnum in locum vtriusq; partis copiis, gereretur: non audentibus Romanis prælio congredi, eximiæ magnitudinis iuuenis primum eos hortari ad capessendam fortitudinem cœpit.* in libro Bambergensi ista: *non audentibus Romanis prælio congredi*, var... & in ipso contextu, & ad oram interpolata erant, sed sic, vt spatium satis ostenderet congredi illud afuisse olim; proque *prælio* etiamnum *prælium* adscripto ad marginem, *ingredi* loco asterisco notato, in eo exstaret. & ausim pignus dare, ni scripsit Valerius, non tam abiectus scriptor, quam vilis & demissus adulator: *non audentibus Romanis prælium.* apud Virgilium est: *audere in prælia.* Tacitus sæpe ita locutus, vt nostrum hic volumus. Eo-

V. Eod. cap. dem adhuc capite de Appio: *In eam regionem secessit, quæ inter Rhamnunta nobilem Attici soli partem, Carystumq; Chalcidico freto vicinam interiacens, Cæla Eubœæ nomen obtinet, vbi ante Pharsalicum certamen morbo consumptus, prædictum a Deo locum sepulturæ possedit.* ita emendat ex suis libris Pighius. alioqui legebatur antea: *pro sepultura possedit.* ego arbitror verum, quod in Bambergensi libro reperi: *prædictum a Deo locum sepulturæ possedit.* quæ locutio nescio quomodo venustior, & Latium magis o-

gis o-

detur. In fine huius VIII. cap. de angue a Regulo in
erfecto: *Atque etiam cruore suo gurgitibus imbutis,* VI.
iacentis pestifero afflatu vicina regione polluta, Roma- *Et iterum.*
mouisse castra. Dicit bellua etiam corium CXX. *pedes*
vrbem missum. recte a membranis nostris Franconi-
illa, *dicit* & *etiam.* sunt enim ab inepto aliquo ne-
c inculcata, qui non videret pendere adhuc oratio-
quod præcessit; *Is* (Liuius puta) *enim ait in Africa*
adam flumen tanta magnitudinis anguem fuisse, &c.
.1. quod est de matrimoniorum ritu, &c. *Existima-* VII.
eum præcipue matronæ syncera fide incorruptum esse *Lib. II. cap. I.*
ui deposita virginitatis cubile pudicum egredi nesciret,
matrimoniorum experientiam quasi illegitima cuius-
perantiæ signum esse credentes. manu exaratus, quo v-
ulgati omnes libri: *quasi legitima cuiusdam intempe-*
im esse credentes. quod plane retinendum censeo. Le-
nim Romani putabant, quidquid legibus permitte-
amiæ autem polygamiæque legibus non prohibe-
go legitimæ. contra illegitima intemperantia in ma-
quissimis temporibus vini vsus qualiscunque, viris et-
s legitimus in viris; quod fœminis gustasse vinum
ale esset, & sexui meliori nullę publicę hac de re leges;
que pro lege voluntas esset. eleganter ita alibi Sene-
phus diuortia legitima adulteria vocat. Vale.

EPISTOLA LV.

Franc. Modius Herculi Cyofano S.

tu, Cyofane, in popularis tui Ouidii Metamorphosi
laude præstitisti, vt illam nobis multis millibus e-
rem dares, hoc ego, si possim, libenter hisce meis Epi-
uantiquis lectionibus in Silio Italico coner. sed ve-
ri successu. non quo non innumera hic loca in eo feli-
l videor, emendarim; verum quia plurib. libris, huius
nu exaratis, opus esse intelligo, vt in pristinum plane
ossit. quamuis enim eo veteri libro vsus sim, qui vni-
multorum instar & sit, & haberi mereatur, tamen, hic
us cum sit, & libro vltimo toto, ac parte bona lib. XVI.
ciatur, habeatque ad hoc suos & ipse, vt nulli sunt et-
atissime scripti, qui non habeant, næuos, lacunas, vo-
ra cubantes alias, alias ita peraratas, vt coniectore ali-
eillo quidem non de vulgo, sed ex Oedipodionio ge-
, in earum vera, & germana scriptura eruenda sit, cum
mnia hæc conatus meos impeditura, aut certe remo-
leantur; vix est, vt voti compotem nunc quidem fu-

torum sperare ausim. esset modo alterum tale mihi script exemplar, quale est illud, quod laudo, non laborarem. quin nunc quidem laboro. confidens futurum, vt propediem aliq hanc nostram inopiam sua copia subleuet; & audio ex Hisp nis ante annos fere centum, huius poetæ codicem venerand antiquitatis in vrbem nescio a quo esse allatum, quem nun a bitror in interiore bibliotheca Vaticana asseruari. ex quo q ud nos, si quid remp. literariam iuuare ausus fueris, rem, cre mihi, te dignissimam ausus fueris. habeo quidem infinitas lias notas in hunc poetam, sed quas aliquando, vel quod mi noris momenti videantur, vel quod tales, vt amplius mihi d eis quærendum existimem, cum ipso Silii opere coniunct vulgare decreuerim, nisi quod de iis istas decidere visum e quas nunc ad te mitto. Lib. XVI. versu 453.

I. *Silius libro XVI. versu CCCCLIII. emendatus.*

Attritum donat ductor, miseratus & annum
Et sortem casus.

scribere malo, quia ita & sententia postulare, & libri iubere videntur:

Accitum donat ductor, miseratus & annum,
Et sortem casus, &c.

simpliciter enim de casu eius ita dixit:

——perfracto voluitur axe Cernutus.

& imitatur haud dubie illum Virgilii locum lib. V. de Daretis comitibus:

——galeamq; ensemq; vocati
Accipiunt, &c.

II. *Versu CCCCLVII.*

Post versus omnino quatuor:

Hinc primus galeam, hac acies terrebat Iberas
Asdrubal, hunc ensem cui proxima gloria cursu
Accipiet.

III. *Versu CCCCLXIV. Versu auctus & emaculatus altero.*

pusil a res, sed tamen corrigendum:

——cui proxima gloria cursus.

Sequitur locus, qui me diu torsit, etsi fortasse nihil opus fuerit:

Fulgentes pueri Tartessos, & Hesperos ora
Ostendere simul, vulgi clamore secundo.
Hos Tyria misere domo patria inclyta Gades
Baeticus. (hoc dederat pu ro cognomen ab omne
Corduba) & haud parco certamine læta fouebat.

diu hic, inquam, vt ad scopulum hæsi. nam & deesse versum videbam, & eum, quem mihi bertuggereret hoc modo:

Fulgentes pueri Tartessos & Hesperos ora
Ostendere simul, vulgi clamore secundo.
Hos Tyria misere domo patria inclyta Gades.
Mox iacit Asperus prima lanugine malas

Baeticus,

,hoc dederat puero cognomen ab amne
a, & haud paruo certamina la a fouebat.
inquam, hunc versum, etsi omnino huc necessarium, mea non carere videbam, nec quid facerem habe- quod mirabar, tertio huic duo nomina dari, cum re- gula essent. adhoc *Asperus* an esset nomen Hispano as dubitabam; nam quod qui *Aspar* Pœnis, hunc *A-* poeta vocitatum quis dicat, id aliis locis confutatur, mnibus sua exteris nomina, vt sunt cuique genti, & culiaria, absque vlla ad Romanum idioma d torsio- a tribuit. tandem venit in mentem non proprium hoc n, vt male putarunt quidam, quod dicat e versu se- erico cognomen ab amne fuisse, sed vocem mendo- nutanda esset inaspersus hoc modo:
bit aspersus prima lanugine malas
.
itur fons hic est; primum, quod in multis libris veteri- me litera Longobardica scriptis, r ab s scriptura qui- l differat: dein, quod mult item scriptores superiori- s eandem literam geminare non consueuerint, vnde ilicet, vt cum *asperus* siue *aspesus* (vtrumque enim, vt ex vetusta scribendi ratione colligi poterat) exaratum nt, qui omnino nomen hoc viro proprium esse debe- sum habebant, *Asperus* illud ex eo in nostras mem- tulerint. scribunt autem membranæ eædem : *haud tamina lata fouebat.* & placet, vt *paruo* positum sit, vt *tat mihi non paruo virtus mea.* nisi quis apud nostrum alit: *& haud parce certamina lata fouebat.* quod, vt ve- ar, præisto mihi vtile est.

pergamus: IV. Versu CCCXCIV.
tui nisu postremoq; agmine cursus
iam sat visum sibi concepisse vigoris
inexhaustas effundit &c.
adum ex fide membranarum:
tui nisu postremoq; agmine currens
iam sat visus sibi concepisse vigoris, &c.

V. Versu DXIX.
——tardato lætus euansq;
bus euadit iuuene, atq; in prœlia victor
at.
melius vetus codex optimus:
——Tardato lætus euansq;
bus euadit iuuene, atq; ad præmia victor
at. quæ enim restare poterant prælia, illo tardato, qui cipitem ei palmam & dubiam facturus videbatur. Vers.

VI. *Versu* IↃXLIX. 549. de Corbe & Orsua germanis fratribus, qui de princi singulari certamine dimicantes inter sese, mutuis vulne conciderunt, & post mortem etiam inimicitias exe runt:

Nec manes pacem passi: nam corpora iuncta
Vna cum raperet flamma rogus, impius ignis
Dissiluit, cineresq; simul iacuisse negarunt.

plane legendum:

——Nam corpora iunctus
Vna cum raperet flamma rogus, &c.

EPISTOLA LVI.

Franc. Modius Conrado Dinnero IC. S.
Herbipolim.

I. *Censorinus de die Natali cap.* III. *emendatus semel & iterum.*

TE quoque, Dinnere eruditissime, hic mihi compellan existimaui, qui me iudicio tuo aut recte sentientem firmares, aut errantem in viam reduceres: & potes enim i cere pro singulari doctrina tua, & voles, vt spero, pro ea nec tudine, quam mihi tecum esse voluisti, ex quo tempore conciliatore optimo & eruditissimo viro Ioanne Posthio, micitiam tuam in Agrippina Vbiorum Colonia nuper rec re dignatus es. Arbitror igitur apud Censorinum de die Na quo loco vulgo est: *Vt in Attica fertur regione Erichtoniu Vulcani semine homo exortus, & in Colchide vel Bœotia, con anguis dentibus, armati partus, e quibus mutuo inter se nec pauci superasse traduntur, qui in condita Thebarum Cadmo runt adiumento.* puto, dico hic legendum: *Vt in Attica fe regione Erichtonius ex Vulcani semine humo exortus; & in C chide vel Bœotia consitis anguis dentibus armati partus; e qui mutua cæde inter se necatis, pauci superasse traduntur, qui in c ditu Thebarum Cadmo fuerint adiumento.* Cur autem sic em dandum putem, facit & membranarum auctoritas, & Ouid Metamorphosi, Fulgentius Planciades Mythologiis, alii ali Sequitur: *Hipponi vero Metapontino, siue vt Aristoxenus au est, Samio, ex medullis profluere semen videtur, idque eo proba quod post emissionem pecudum, si quis mares perimat, medullas, pote exhaustas, non reperiat.* scribendum manifesta ratione postulante sententia: *idque eo probari, quod post admissionem cudum, si quis, &c.* Præcessit: *Denique etiam vulgo credit est, vt plerique genealogiæ auctores sunt quarundam gentium, q ex aduentitia stirpe non sunt, principes terrigenas esse, vt in Attic & Arcadia, Thessaliaq;, eosq; Autochtonas vocari: vt in Ital poeta cecinit nymphas indigenasq; Faunos, nemora quadam tenu se, non difficile rudis antiquorum credulitas recepit.* aio a glos mihi videri huc irrepsisse illa: *Poeta cecinit.* & ad tuam eruditio

Lactantius diuinarum institutionum lib. I. *cap.* XVII. Vnde enim putemus Erichtonium esse natum? An ex terra, vt poetæ videri volunt? At, &c.

II. *Cap.* IV.

III. *Cap.* III.

ne

llo, Dinnere, ab eo, qui contra pronuntiabit. Mox le-
go: *At Stoici vna totum infantem figurari dixerunt,* IV.
featur alaturque. Sunt qui id opinentur ipsa fieri natu- *Rursum cap.*
flot eles atque Epicurus. Sunt qui potentia spiritus, vt IV.
unt vniuersi. quæ ego auctoribus membranis sic scri-
toici vna totum infantem figurari dixerunt, vt vna na-
urque. Sunt qui id opinentur ipsa fieri natura, vt Aristo-
Epicurus: Sunt qui potentia spiritus, vt Stoici ferme v-
st aliquammulta: *De conformatione autem partus ni-* V.
in prima hebdomade dentes homini cadere: in secunda *Eodem cap.*
parere: in tertia barbam nasci: in quarta vires: in quin- *insignis la-*
tatem ad stirpem relinquendam: in sexta cupiditatibus *cuna supple-*
septima prudentiam linguamq; consummari: in octaua *ta, & men-*
nere:†*: in decima hominem fieri morti maturum.* qui *dum turpe*
pleta lacuna, de consilio, & auxilio membranarum, *sublatum.*
e emendetur: *De conformatione autem partus nihilo-*
prima hebdomade dentes homini cadere: in secunda pu-
rere: in tertia barbam nasci: in quarta vires: in quinta
tem ad stirpem relinquendam: in sexta cupiditatibus
i: in septima prudentiam linguamque consummari: in o-
dem manere: in qua alii dixerunt oculos albescere: in nona
t languidiora: in decima hominem morti fieri maturum.
t reliqua omittam, quæ extra controuersiam fore con-
s, inquam, dubitabit, *temperari*, non *tentari* hic scri-
, qui meminerit, &, exemplo domi de se sumto, expert.
ehementiores esse libidines ab anno fere XVIII. ad an-
ue XXXV. ab hoc porro remissiores & sedatiores fieri?
am si tibi, Dinnere, aliter videtur, non est consilium
pugnare, quem iudicem cepi, dum in memoria habeas
æ ad Pisonem verba. Hist. lib. I. Taciti: *Et etas tua, qua*
tes adolescentia iam effugerit, ea vita, &c. qui Piso, vt ex
ibus eodem libro est discere, annum tum vnum & tri-
n explebat. Vale, Combergi.

EPISTOLA LVII.

Franciscus Modius Nicolao Reusnero
IC. S.

ad te, quamuis ignotus hæc scriberem, eruditissime
eusnere, cum multa alia me impulerunt, tum illud in
, quod te eum amicitia tua non indignum existimatu-
nsiderem, quem vir amplissimus Erasmus Neustetterus,
te cum ex scriptis nuper editis, tum ex versibus ante ali-
multas dierum hebdomadas ad eum missis studiosissi-
sse cognoui) in contubernium suum vltro, qua est præ-

ter ceteras virtutes humanitate, inuitasset. Non ambigebam enim, quin iudicium eius probaturus hic quoque esses, quem propter iudicii bonitatem inprimis suspiceres. ergo non dubitaui accedentibus præsertim huc sermonibus eruditissimi ic. Weidneri, quos ille mecum multos appositissime sæpe de te & quam honorificentissime habuit, constituendæ & ineundæ tecum amicitiæ, has in Silium Italicum emendatiunculas eliciendi iudicii de eis tui mittere. iam statim a principio importunus, ne tibi id postea insolens in me videri posset. Igitur, qua parte poeta fulgorem cristarum Hannibalis portendentem fatum Murro comparat Cometæ radiis suis portendenti euersionem regnis, ita legitur lib. I. versu 458.

I. *Silius lib. I. Versu* CCCCLVIII.

——Ruit ocyus amnis
Lymphato cursu, atq; ingentes deserit actus
Lethiferumq; micant fulgentes vertice crista.
Crine vt flammifero terret fera regna cometes
Sanguineum spargens ignem, vomit atra rubentes
Fax cælo radios, & sæua luce coruscum
Scintillat sydus, terris extrema minatur.

dico videri mihi rectius in membranis exstare:

Lethiferum nutant fulgentes vertice crista.

ipse Silius mox:

——Densusq; micare videtur
Ensis, & innumera nutare in casside crista.

atque iterum:

——Decisa vertice crista,
Direptumq; decus nutantum in cade iubarum.

& qui totum hunc locum imitatus videtur Calpurnius in bucolicis:

Cernitis vt puro nox iam vigesima cælo
Fulgeat, vt placidum radianti luce Cometen
Proferat? vt liquidum nutet sine vulnere sydus?
Nunquid vtrumq; polum sicut solet igne cruento
Spargit, & ardentis scintillat sanguine lampas.

II. *Versu* CXXCIII. *aliquotiens interpolatus.*

Eodem libro præcedenti versu 183.

Erepto trepidus ductore exercitus, vna
Annibalem voce, atq; alacri certamine poscit.
Huic studia accendit patria virtutis imago,
Huic fama in populos iurati dedita belli,
Huic virides ausis animi, feruorq; decorus,
Atq; armata doli mens, & vis insita fandi.

quos ego versus inuito & repugnante scholiographo, qui, si vsquam alibi, hic certe insigniter hallucinatur, sic emendo:

Erepto trepidus ductore exercitus, vna
Annibalem voce, atq; alacri certamine poscit.

Huic

ud: a aet endit patria virtutis imago,
ma in populos iuras dedita bellis,
irides ausis annis,feruor q, decor us,&c.

ant, inquit, militum studia, vt Annibalem præ ceteris n mallent; primum, quod in eo paternatum virtuginem quandam cernere sibi videbantur; deinde, quod m (erat enim res omnibus decantata) iurasse puerum a tenentem, se, cum primum per ætatem posset, Ro- ello esse persecuturum; tum, ætas ad res gerendas a- postremo, decor, & quæ plura ibi referuntur. Video e- ipsa fusius esse a me d cta. quam res requirat, sed ob- adem fuit inueterato Marsi errori, qui obtinuit, vt ha- bique illud *huic* retineretur & ad Annibalem referre- tra l bros sane meliores, vt & illud, quod minus recte ulgo legitur *an mi* pro *anni*, quæ germana huius loci a est, exemploque utitur, quo Ouidius de Ponto *annum* Columella in præfat lib. I. *viridem ætatem* dixit. atque a- iridis animi laus alacrioris & ætatem bene ferentis se- est, non iuuentæ saltem non plane ignauæ, multo mi- s, quam in Annibale viguisse poeta passim prædicat. *di-* oque scripsi, quod ita reponendum ex more Lucretii, 4. ait:

cunctas iaciuntur didita partes.

.

——*Solatia didita per gentes*

qui Lucretium æmulatus, Virgilii, cuius illud est:

a iq, patres, tum terris didita fama
unxere tibi.

dem progrediamur aliquando ad versum 533. vbi quod go: III. *Versu* DXXXIII.

te aduersa domat, suadet q, nitescere duris
utem, & decoris pretio discrimina pensat.

esse legendum videtur ex membranis, quarũ auctoritate superiora constituimus:

——*Gaudet q, nitescere duris*
tut m.

iterum, quis enim in his scriptis potior ordo, quam ordi- omaino nullum seruat e ad versum 165. IV. *Vers.* CLXV.

um postquam d ro suspensum robore vidit
fermem, lateri famulus clam corripit ensem
lectum domino. permix irrumpit in aulam,
q, immite ferit geminato vulnere pectus.

uid est, quod ait, *lateri famulus clam corripit ensem Dile-* *Domino?* gladio accinctus credo ille in crucem sublatus e- lane recte monent membranæ legendum & scribendum:

Digitized by Google

IV. *Versu* CCXCV. *& deinceps, ter, quater correctus.* *tans.* non aliter sane habent membranæ, quas ego in simili lubenter sequor.

Mox est:

At consueta graues per longum audire suorum
Euentus Roma, & nunquam recreare secundis.
Allato tandem fausta certamine pugna. & rursus:
Punitur patriam meditantum linquere terram
Consilium infelix, scelerataq; culpa Metelli.
Talia corda virum, sed enim non fœmina cessit
Mente æquare viros, & laudis poscere partem.
Omnis præ sese portans capitisq; manusq;
Antiquum decus, ac direpta monilia collo.

ex quibus priora ita emenda:

At consueta graues per longum audire suorum
Euentus Roma: & nunquam recreata secundis, &c.

Posteriora vero ita:

Punitur patriam meditati linquere terram
Consilium infelix, scelerataq; culpa Metelli.
Talia corda virum: sed enim nec fœmina cessat
Mente æquare viros, & laudis poscere partem.
Omnis præ sese portans capitisq; manusq;
Antiquum decus, ac derepta monilia collo, &c.

Emendationum ratio euidentior est, quam vt hic a me reddi debeat. ad istud igitur potius:

V. *Versu* CCCLIII.

Profusa fuga compendia carpens,
Occulta tegitur valle.

scilicet veram esse scripturam: *prouisa fuga compendia captans.*

VI. *Versu* CCCCXL.

Vt mox:

——angustis e faucibus æquor
Erumpit scopulos inter, patuloq; recessu
Infundit campis secretum gurgite pontum.

pro quo male legitur hactenus:

Effundit campis secretum gurgite pontum.

VII. *Versu* CCCCXCII.

Post aliquammulta:

——nunc ferro frangere cœtum
Obstantum meditatur, & huic nunc auia cœpto
Consilia, atq; astu quærit tot millia portis.
Abstrahere arctatis, &c.

plane legendum videtur, suadentibus præsertim antiquis codicibus:

——nunc ferro frangere cœtum
Obstantum meditatur; init nunc auia cœpto.
Consilia, &c. quomodo & oratio plena, & omnis difficultas remota erit. pergerem, & plura huius generis attexerem, nisi eum, qui tam nihil scribit, etiam longioris epistolæ lectione defatigari

ſe exiſtimarem, has igitur tum exſpectabis, cum ipſa
es ad nos dare non grauaberis. Vale.

EPISTOLA LIV.

ranc. Modius Georgio Ludouico Hutteno S.

Maximi dictorum factorumque memorabilium
lis domeſticis externiſque, vt nihil fere exſtat, quod
munem vitæ vſum magis inſtruat, & ad omnem v-
émpore fortunam moderate ferendam confirmet,
dem ſcriptore contaminatius, & ſciolorum ineptiis
e refertius olim vulgo circumferebatur, quod o-
nibus propter eam, quam dixi, vtilitatem præ cete-
b vnoquoque prout captus cuiuſque fuit, certatim
tur, cum ante annos aliquot octo, nouem a docto
& literato viro Stephano Pighio ita in priſtinum
typis Plantini noſtri exornatus prodiit, vt nihil iam
eſſe ad integritatem ſuam videatur. Octingentis ſe-
lius locis inſignitis, præter leuiora errata, in eo e-
antum non renatus, & ex media morte in vitam re-
. adeoque diligenter hic fuit eruditiſſimus Pighius,
eius medicina contentus facile cuiuſuis alterius ar-
nnere poſſit, ſic tamen, vt cum nuper Bambergæ bib-
iore mihi ſolemni excuterem, eiuſq; exemplar ſcri-
em apud Dominicanos eruiſſem, operam luſurum
ſtimarem, ſi illud ad Pighianam editionem diligen-
arem. quod dum facio, hactenus profeci, vt frontes
orum a diligentiſſimo illo viro Herculeo plane la-
torum deprehenderim, eius inuentis adiicere vix
as & leuiuſculas notas potui, quas tibi inſcribere,
me Huttene, libuit, & quia te hiſce ſtudiis humanio-
e impenſe ſæpe animo aduertere viſus ſum, & quia
r hæc & qualiacunque cupiebam aliquod etiam te-
ſtudii erga eum mei, qui me tanta facilitate in ami-
um numerum admittere ſuſtinuiſſes, quanta haud
i ordinis viris maior eſſe poſſit. Lib. I. cap. I. quod
ione, vbi orditur de externis dicere: *Quod quidem ad
tinus pertinuit, bene a patribus conſcriptis vindicatum
t violentas regis Pyrrhi ſordes attinuerat, ſeipſam po
fficaciter dea defendit.* Bambergenſis liber præfere-
*uidem ad Pleminiſ f. p. b. a patribus conſcriptis vindi-
d ad violentas regis Pyrrhi ſordes attinuerat, ſeipſa po-
icaciter defendit.* & placet ſane. nam reſpicit oratio
roxime immediate (titulus .n. q ſatis conſtet eos ab

I. *Valerius Max. lib. I. cap. I. nota tus.*

II. *Ibidem.* auctore non esse, sed a Grammaticis, ad oram vbique anno malim) de Proserpina dicta sunt. Statim post: *Factum Masse plus animo, quam punico sanguini conueniens.* ita testatur se libro Campensi restituere Pighius, cum antea legeretur: *Factum Masinissæ animo magis, quam Punico sanguini conueniens.* ego moneo & *plus* illud, & hoc *magis* a Bambergensi codice recte abesse, sed male in eodem a nescio quo magistello erasa voculam *quam* supposita in locum eius negatiua *non* sic nec quis, *tacita enim mulier bona est, quam loquens.* elegantius enim longe intelliguntur quam exprimuntur ista, *plus, magis, potius, caussa, gratia,* & si qua his similia.

III. *Cap. de somniis.* Lib. eod. cap. de somniis: *Itaque enim quidam per quietis speciem prædixit, ex altera acie imperatorem, ex altera exercitum, Diis Manib. matrique Terræ deberi. Vtrius autem dux copias hostium aggrederetur, superq; eas se ipsum deuouisset, victoriam habiturum.* membranæ Bambergenses: *Vtrius autem dux copias hostium superq; eas sese ipsum deuouisset, victricem abiturum.* insane, nisi forte ipse a iudicio parum sanus sum, bene, veramque hanc lectionem conuincunt illa sequentia. *Conuenitq; inter eos* (Decium & Manlium coss. pu. *cuius cornu prius laborare cœpisset, vt is patriæ fata capite suo lueret.* his, inquam, verbis satis liquide liquet *aggrederetur* illud mala manu fuisse, reliquaque recte a nobis interpolata. quare ad alia, quæ capite sequenti de miraculis in hæc verba leguntur:

IV. *Cap. de Miraculis.* *Cum Brucii atq; Lucani odio incitatissimo, maximisq; viribus Thurinæ vrbis peterent excidium, ac præcipuo studio incolumitatem eius Fabritius Luscinus cos. protegeret, resq; ancipiti euentu collatis vnum in locum vtriusq; partis copiis, gereretur: non audentibus Romanis prœlio congredi, eximiæ magnitudinis iuuenis primum eos hortari ad capessandam fortitudinem cœpit.* In libro Bambergensi ista: *non audentibus Romanis prœlio congredi,* varie & in ipso contextu, & ad oram interpolata erant, sed sic, vt spatium satis ostenderet congredi illud afuisse olim; proque *prœlio* etiamnum *prœlium* adscripto ad marginem, *ingredi* loco asterisco notato, in eo exstaret. & ausim pignus dare, ni scripsit Valerius, non tam abiectus scriptor, quam vilis & demissus adulator: *non audentibus Romanis prœlium.* apud Virgilium est: *audere in prœlia.* Tacitus sæpe ita locutus, vt nostrum hic volumus.

V. *Eod. cap.* Eodem adhuc capite de Appio: *In eam regionem secessit, quæ inter Rhamnunta nobilem Attici soli partem, Carystumq; Chalcidico freto vicinam interiacens, Cœlæ EubϾ nomen obtinet, vbi ante Pharsalicum certamen morbo consumtus, prædictum a Deo locum sepulturæ possedit.* ita emendat ex suis libris Pighius. alioqui legebatur antea: *pro sepultura possedit.* ego arbitror verum, quod in Bambergensi libro reperi: *prædictum a Deo locum sepulturæ possedit.* quæ locutio nescio quomodo venustior, & Latium magis o-

gis o-

detur. In fine huius VIII. cap. de angue a Regulo in
erfecto: *Atque etiam cruore suo gurgitibus imbutis,* VI.
iacentis pestifero afflatu vicina regione polluta, Roma- *Et iterum.*
moniße castra. Dicit bellua etiam corium CXX. pedes
vrbem missum. recte a membranis nostris Franconi-
illa, *dicit* & *etiam.* sunt enim ab inepto aliquo ne-
c inculcata, qui non videret pendere adhuc oratio-
quod præcessit; *Is* (Liuius puta) *enim ait in Africa*
dam flumen tantæ magnitudinis anguem fuisse, &c.
.I. quod est de matrimoniorum ritu, &c. *Existima-* VII.
eum præcipue matronæ syncera fide incorruptum esse *Lib.II.cap.I.*
si deposita virginitatis cubile pudicum egredi nesciret,
matrimoniorum exper entiam quasi illegitimæ cuius-
perantiæ signum esse credentes. manu exaratus, quo v-
ulgati omnes libri: *quasi legitimæ cuiusdam intempe-*
m esse credentes. quod plane retinendum censeo. Le-
nim Romani putabant, quidquid legibus permitte-
amiæ autem polygamiæque legibus non prohibe-
go legitimæ. contra illegitima intemperantia in ma-
quissimis temporibus vini vsus qualiscunque, viris et-
s legitimus in viris; quod fœminis gustasse vinum
le esset, & sexui meliori nullę publicę hac de re leges;
que pro lege voluntas esset. eleganter ita alibi Sene-
phus diuortia legitima adulteria vocat. Vale.

EPISTOLA LV.

Franc. Modius Herculi Cyofano S.

tu, Cyofane, in popularis tui Ouidii Metamorphosi
laude præstitisti, vt illam nobis multis millibus e-
rem dares, hoc ego, si possim, libenter hisce meis Epi-
uantiquis lectionibus in Silio Italico coner. sed ve-
i successu. non quo non innumera hic loca in eo feli-
l videor, emendarim; verum quia plurib. libris, huius
nu exaratis, opus esse intelligo, vt in pristinum plane
ffit. quamuis enim eo veteri libro vsus sim, qui vni-
nultorum instar & sit, & haberi mereatur, tamen, hic
is cum sit, & libro vltimo toto, ac parte bona lib. XVI.
ciatur, habeatque ad hoc suos & ipse, vt nulli sunt et-
atissime scripti, qui non habeant, næuos, lacunas, vo-
a cubantes alias, alias ita perarratas, vt coniectore ali-
eillo quidem non de vulgo, sed ex Oedipodionio ge-
, in earum vera, & germana scriptura eruenda sit, cum
mnia hæc conatus meos impeditura, aut certe remo-
eantur; vix est, vt voti compotem nunc quidem fu-

tarum sperare ausim. esset modo alterum tale mihi scripti exemplar, quale est illud, quod laudo, non laborarem. quin nunc quidem laboro. confidens futurum, vt propediem aliqu hanc nostram inopiam sua copia subleuet; & audio ex Hisp nis ante annos fere centum, huius poetæ codicem venerand antiquitatis in vrbem nescio a quo esse allatum, quem nun arbitror in interiore bibliotheca Vaticana asseruari. ex quo quid nos, si quid remp. literariam iuuare ausus fueris, rem, cred mihi, te dignissimam ausus fueris. habeo quidem infinitas lias notas in hunc poetam, sed quas aliquando, vel quod mi noris momenti videantur, vel quod tales, vt amplius mihi d eis quærendum existimem, cum ipso Silii opere coniunctim vulgare decreuerim, nisi quod de iis istas decidere visum e quas nunc ad te mitto. Lib. xvi. versu 453.

I. *Silius libro XVI. versu CCCCLIII. emendatus.*

Attritum donat ductor, miseratus & annum
Et sortem casus.

scribere malo, quia ita & sententia postulare, & libri iubere videntur:

Acceitum donat ductor, miseratus & annum,
Et sortem casus, &c.

simpliciter enim de casu eius ita dixit:

——perfracto volutur axe Cernuus.

& imitatur haud dubie illum Virgilii locum lib. v. de Daretis comitibus:

——galeamq; ensemq; vocati
Accipiunt, &c.

II. *Versu CCCCLVII.* Post versus omnino quatuor:

Hinc primus galeam, hac acies terrebat Iberas
Asdrubal, hunc ensem cui proxima gloria cursu
Accipiet.

III. *Versu CCCCLXIV. Versu auctus & emaculatus altero.* pusilla res, sed tamen corrigendum:

——cui proxima gloria cursus.

Sequitur locus, qui me diu torsit, etsi fortasse nihil opus fuerit:

Fulgentes pueri Tartessos, & Hesperos ora
Ostendere simul, vulgi clamore secundo.
Hos Tyria misere domo patria inclyta Gades
Baeticus (hoc dederat puero cognomen ab omne
Corduba) & haud parco certamine læta fouebat.

diu hic, inquam, vt ad scopulum hæsi. nam & deesse versum videbam, & eum, quem m. (l) ber suggereret hoc modo:

Fulgentes pueri Tartessos & Hesperos ora
Ostendere simul, vulgi clamore secundo.
Hos Tyria misere domo patria inclyta Gades.
Mox iacit Asperus prima lanugine malas

Baeticus,

,hoc dederat puero cognomen ab amne
a, & haud paruo certamina la. a fouebat.

inquam, hunc versum,etsi omnino huc necessarium, mea non carere videbam, nec quid facerem habe- quod mirabar, tertio huic duo nomina dari, cum re- gula essent. adhoc *Asperus* an esset nomen Hispano ns dubitabam; nam quod qui *Asper* Pœnis, hunc *A-* poeta vocitatum quis dicat, id aliis locis confirmatur, nnibus sua exteris nomina, vt sunt cuique genti, & culiaria, absque vlla ad Romanum idioma distorsio- a tribuit.tandem venit in mentem non proprium hoc n, vt male putarunt quidam, quod dicat e versu se- etico cognomen ab amne fuisse, sed vocem mendo- mutanda esset inasperlus hoc modo:

bit aspersus prima lanugine malas
.

gitur fons hic est;primum,quod in multis libris veteri- me litera Longobardica scriptis, r ab s scriptura qui- l differat: dein, quod multi item scriptores superiori- s eandem literam geminare non consueuerint, vnde cilicet,vt cum *asperus* siue *aspesus* (vtrumque enim, vt ex vetusta scribendi ratione colligi poterat) exaratum nt, qui omnino nomen hoc viro proprium esse debe- sum habebant, *Asperus* illud ex eo in nostras mem- tulerint. scribunt autem membranæ eædem : *haud tamina lata fouebat.* & placet, vt *paruo* positum sit, vt *tat mihi non paruo virtus mea.* nisi quis apud nostrum alit: *& haud parce certamina lata fouebat.* quod, vt ve- ar, præisto mihi vtile est.

pergamus: IV. *Versu* CC.CXCIV.

tui nisu postremoq; agmine cursus
iam sat v sum sibi concepisse vigoris
inexhaustas effundit &c.

adum ex fide membranarum:

tui nisu,postremoq; agmine currens
iam sat visus sibi concepisse vigoris,&c.

V. *Versu* DXIX.

——tardato latus ouansq;
bus euadit iuuenis,atq; in prœlia victor
at.

melius vetus codex optimus:

——Tardato latus ouansq;
bus euadit iuuenis,atq; ad pramia victor

at. quæ enim restare poterant prælia, illo tardato,qui cipitem ei palmam & dubiam facturus videbatur. Vers.

KK 2

VI. *Versu* IOXLIX.

549. de Corbe & Orsua germanis fratribus, qui de principatu singulari certamine dimicantes inter sese, mutuis vulneribus conciderunt, & post mortem etiam inimicitias exercuerunt:

Nec manes pacem passi: nam corpora iuncta
Vna cum raperet flamma rogus, impetus ignis
Dissiluit, cineresq; simul iacuisse negarunt.

plane legendum:

——Nam corpora iunctus
Vna cum raperet flamma rogus, &c.

EPISTOLA LVI.

Franc. Modius Conrado Dinnero IC. S. Herbipolim.

I. *Censorinus de die Natali cap. III. emendatus semel & iterum.*

TE quoque, Dinnere eruditissime, hic mihi compellandum existimaui, qui me iudicio tuo aut recte sentientem confirmares, aut errantem in viam reduceres: & potes enim id facere pro singulari doctrina tua, & voles, vt spero, pro ea necessitudine, quam mihi tecum esse voluisti, ex quo tempore me, conciliatore optimo & eruditissimo viro Ioanne Posthio, in amicitiam tuam in Agrippina Vbiorum Colonia nuper recipere dignatus es. Arbitror igitur apud Censorinum de die Natali, quo loco vulgo est: *Vt in Attica fertur regione Erichtonius ex Vulcani semine homo exortus, & in Colchide vel Bœotia, consitis anguis dentibus, armati partus, e quibus mutuo inter se necatis pauci superasse traduntur, qui in condita Thebarum Cadmo fuerunt adiumento.* puto, dico hic legendum: *Vt in Attica fertur regione Erichtonius ex Vulcani semine humo exortus, & in Colchide vel Bœotia consitis anguis dentibus armati partus; e quibus mutua cæde inter se necatis, pauci superasse traduntur, qui in condita Thebarum Cadmo fuerint adiumento.* Cur autem sic emendandum putem, facit & membranarum auctoritas, & Ouidius Metamorphosi, Fulgentius Planciades Mythologiis, alii alibi. Sequitur: *Hipponi vero Metapontino, siue vt Aristoxenus auctor est, Samio, ex medullis profluere semen videtur, idque eo probari; quod post emissionem pecudum, si quis mares perimat, medullas, vtpote exhaustas, non reperiat.* scribendum manifesta ratione & postulante sententia: *idque eo probari, quod post admissionem pecudum, si quis, &c.* Præcessit: *Denique etiam vulgo creditum est, vt plerique genealogiæ auctores sunt quarundam gentium, quæ ex aduentitia stirpe non sunt, principes terrigenas esse, vt in Attica, & Arcadia, Thessaliaq;, eosq; Autochtonas vocari: vt in Italia poeta cecinit nymphas indigenasq; Faunos, nemora quædam tenuisse, non difficile rudis antiquorum credulitas recepit.* aio a glossa mihi videri huc irrepsisse illa: *Poeta cecinit.* & ad tuam eruditionem

Lactantius diuinarum institutionum lib. I. cap. XVII. Vnde enim putemus Erichtonium esse natum? An ex terra, vt poetæ videri volunt? At, &c.

II. *Cap. IV.*

III. *Cap. III.*

iem appello, Dinnere, ab eo, qui contra pronuntiabit. Mox le- IV.
itur vulgo: *At Stoici una totum infantem figurari dixerunt, Rursum cap.*
t una nascatur alaturque. Sunt qui id opinentur ipsa fieri natu- IV.
, ut Aristoteles atque Epicurus. Sunt qui potentia spiritus, ut
toici ferunt uniuersi. quæ ego auctoribus membranis sic scri-
: *Ac Stoici una totum infantem figurari dixerunt, ut una na-*
tur aliturque. Sunt qui id opinentur ipsa fieri natura, ut Aristo-
les atq; Epicurus: Sunt qui potentia spiritus, ut Stoici ferme u-
uersi. Post aliquammulta: *De conformatione autem partus ni-* V.
iominus in prima hebdomade dentes homini cadere: in secunda Eodem cap.
bem apparere: in tertia barbam nasci: in quarta vires: in quin- insignis la-
maturitatem ad stirpem relinquendam: in sexta cupiditatibus cuna supple-
tari: in septima prudentiam linguamq; consummari: in octaua ta, & men-
lem manere: †: *in decima hominem fieri morti maturum.* qui *dum turpe*
ur, expleta lacuna, de consilio, & auxilio membranarum, *sublatum.*
per me emendetur: *De conformatione autem partus nibilo-*
ius in prima hebdomade dentes homini cadere: in secunda pu-
apparere: in tertia barbam nasci: in quarta vires: in quinta
turitatem ad stirpem relinquendam: in sexta cupiditatibus
perari: in septima prudentiam linguamque consummari: in o-
a eadem manere: in qua alii dixerunt oculos albescere: in nona
tia fieri languidiora: in decima hominem morti fieri maturum.
uis, vt reliqua omittam, quæ extra controuersiam fore con-
, quis, inquam, dubitabit, *temperari*, non *tentari* hic scri-
dum, qui meminerit, &, exemplo domi de se sumto, exper-
it, vehementiores esse libidines ab anno fere XVIII. ad an-
vsque XXXV. ab hoc porro remissiores & sedatiores fieri?
quam si tibi, Dinnere, aliter videtur, non est consilium
eo pugnare, quem iudicem cepi, dum in memoria habeas
Galbæ ad Pisonem verba. Hist. lib. I. Taciti: *Et ætas tua, qua*
ditates adolescentia iam effugerit, ea vita, &c. qui Piso, vt ex
entibus eodem libro est discere, annum tum vnum & tri-
ium explebat. Vale, Combergi.

EPISTOLA LVII.

Franciscus Modius Nicolao Reusnero
IC. S.

T ad te, quamuis ignotus hæc scriberem, eruditissime
Reusnere, cum multa alia me impulerunt, tum illud in
s, quod te eum amicitia tua non indignum existimatu-
onsiderem, quem vir amplissimus Erasmus Neustetterus,
te cum ex scriptis nuper editis, tum ex versibus ante ali-
multas dierum hebdomadas ad eum missis studiosissi-
esse cognoui) in contubernium suum vltro, qua est præ-

Hinc stud a ascendit patria virtutis imago,
Hinc fama in populos iurati dedita belli,
Hinc virides ausis anni, feruorq; decorus, &c.
ccendebant, inquit, militum studia, vt Annibalem præ ceteris bi ducem mallent; primum, quod in eo paternatum virtutem imaginem quandam cernere sibi videbantur; deinde, quod irent eum (erat enim res omnibus decantata) iurasse puerum atri sacra tenentem, se, cum primum per ætatem posset, Romanos bello esse persecuturum; tum, ætas ad res gerendas aptissima: postremo, decor, & quæ plura ibi referuntur. Video enim hæc ipsa fusius esse a me dicta. quam res requirat, sed obiam eundem fuit inueterato Marsi errori, qui obtinuit, vt hactenus vbique illud *huic* retineretur & ad Annibalem referretur, contra libros sane meliores, vt & illud, quod minus recte iam vulgo legitur *animi* pro *anni*, quæ germana huius loci scriptura est, exemploque nititur, quo Ouidius de Ponto *aeuum viride*, Columella in præfat. lib. 1. *viridem ætatem* dixit. atque adqui viridis animi laus alacrioris & ætatem bene ferentis senectutis est, non iuuentæ saltem non plane ignauæ, multo minus eius, quam in Annibale viguisse poeta passim prædicat. *dita* quoque scripsi, quod ita reponendum ex more Lucretii, ui lib. 4. ait:
Et in cunctas iaciuntur didita partes.
lib. 5.
——*Solatia didita per gentes*
t. & qui Lucretium æmulatus, Virgilii, cuius illud est:
Cognatiq; patres, tum terris didita fama
Coniunxere tibi.
I tandem progrediamur aliquando ad versum 533. vbi quod vulgo: III. *Versu* IↃXXXIII.
Mente aduersa domat, suadetq; nitescere duris
Virtutem, & decoru pretio discrimina pensat.
nifeste legendum videtur ex membranis, quarū auctoritate am superiora constituimus:
——*Gaudetq; nitescere duris*
Virtutem.
eo iterum, quis enim in his scriptis potior ordo, quam ordinem omnino nullum seruare? ad versum 165. IV. *Vers.* CLXV.
Quem postquam diro suspensum robore vidit
Deformem, lateri famulus clam corripit ensem
Dilectum domino, pernix irrumpit in aulam,
Atq; immite ferit geminato vulnere pectus.
quid est, quod ait, *lateri famulus clam corripit ensem Dilectum Domino?* gladio accinctus credo ille in crucem sublatus e. plane recte monent membranæ legendum & scribendum:

Quem postquam diro suspensum robore vidit
Deformem lethi famulus, clam corripit ensem
Dilectum domino, pernixq; irrumpit in aulam, &c.

V. *deformem lethi* valet, ob lethum, morte ipsa deformatum, à
Vers. 10CIX. Græcis sumta forma loquendi.

Rursum versu 609.

Facta animosa viros, & recti sacra cupido
Attollunt, hirtaq; coma, neglectaq; mensa, &c.

membranæ: *hirtaq; toga.* & ita credo Silium scriptum reliquisse, quod Tacitus quoque, vt alibi doceo, ita locutus deprehenditur.

EPISTOLA LVIII.

Franc. Modius Iusto Lipsio S.

IN Seneca, Lipsi amicissime, quem de tuo potissimum elogio amare, & mirari cœpi, hæc nunc habebam, quæ tui iudicii facerem: Epist. LXXVI. *Quando multa disces? quando quæ didiceris affiges tibi, ita vt excidere non possint? quando illa experieris? Non enim vt cetera memoria illa tradidisse satis est, in opere tentanda sunt. Non est beatus, qui scit illa, sed qui facit. Quid ergo? infra illum nulli gradus sunt? statim ad sapientiam praeceps est?* referunt membranæ, & vt ego quidem opinabar, bene: *statim a sapientia praeceps est?* Epistol. LXXVII. *Si vllum aliud est bonum quam honestum, sequitur nos auiditas rerum vitam instruentium, quod est intolerabile, infinitum, vagum.* Paulo plenius eædem membranæ: *sequetur nos auiditas vitæ, auiditas rerum vitam instruentium.* Epistol. LXXI. *Scopulum illum esse putamus? clementissimus portus est, aliquando petendus, nunquam recusandus.* Concinnius, vt arbitror, libri scripti: *Scopulum illum esse putamus dementissimi? portus est, &c.*

I. Seneca epist. LXXVI. emendatus.

II. Epist. LXXVII

III. Epist. LXXI.

IV. Epist. LXVI. Epistol. LXVI. *Sapiens affectatorq; sapientiæ adhæret quidem in corpore suo, sed optima sui parte abest, & cogitationes suas ad sublimia intendit, & velut Sacramento ligatus, hoc quod viuit stipendium putat.* probabam scriptam lectionem: *& velut Sacramento rogatus, hoc quod viuit stipendium putat.* Epist. LXV. *Si consulem videro aut pratorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam, equo desiliam, caput adapertam, semita cedam.* Non displicebat, quod erat in S. Stephani libro veteri: *omnia, quibus honor honori haberi solet, faciam.* vt honor loco posteriore pro magistratu accipiatur, solenti IC. nostris more. Epist. LXIV. *Nunc cogito omnia & mortalia esse, & incerta: lege mortali hodie fieri potest, quicquid vnquam potest,* scribo ex scriptis codicibus tribus: *Nunc cogito omnia & mortalia esse, & incerta lege mortalia. Hodie fieri potest, quicquid vnquam potest.* Epistol. LXII. *Repugnanti, non volenti, necessitas est: in volente necessitas non est.* m. s. *Repugnanti,*

V. Epist. LXV.

VI. Epist. LXIV.

VII. Epist. LXII.

unt i, inuolenti necessitas est: in volente necessitas non est. vt inuo- s dicatur, quemadmodum inparens quod valet, non patens, ibe diens, inpr olis, aut inprolus, si dicitur & similia. notaui emen- uique etiam in Tertulliani apologetico imbonitas.

VIII. Epist. LXI. Epistol. LXI. Quamdiu unius mensa frumentum multa nauigia, quidem non ex uno mari, subuehent. manu exaratus: Quam diu unius mensa frumentum, vt fortasse scripserit Seneca, instrumentum: apparatumque conuiuiorum intellexerit, qui fere pe- grinis deliciis instruebatur. ipse Seneca alibi, plenissimeque ronius, omnesque certatim cum alii scriptores, tum in pri- s satyrographi.

IX. Epist. LIX. Epist. LIX. Omnes tibi exponam, si ante iudicauero esse aliquid ge- .S. Stephani membranæ: Omnes tibi exponam, si ante iudica- ro esse aliquid genus, esse & speciem. in iisdem eadem epist. lem- X. Ibidem. t animalia & inanimalia, pro animata & inanimata perscri- um est: atque illud de ideis Platonis: Quæ sunt interrogas? pro- XI. Item. e Plato ideas vocat, ex quibus omnia, quæ fiunt, & ad quas ncta formantur. hoc inquam quoque in eis ita exaratum est: æ sunt interrogas? propr a Platonis supplex est, ideas vocat, ex ibus omnia, quæcunq. videmus, fiunt, & ad quas cuncta forman- . Germana & propria, vt mihi videtur, Senecæ scriptura, si le- ter τὸ supplex in supellex aucti us vna litera transformetur. ele- XII. Adhuc epist. LIX. nter enim ideæ Platonis supellex, vt atomi Epicuri dici pos- at. in fine: Vale ergo, quod lubentius quam mortis moras lecturus legunt alii: mortes meas. sed nugæ meræ ista sunt, scribendum: od lubentius quam mortes meras lecturus es. contraque vt tu, psi, recte mones, m. ss. q. tam nostri, quam Pinziani testantur.

XIII. Epist. VII. pist. VII. qua parte vulgo legitur: Omnia ista mortes meræ sunt. ane reponendum: Omnia ista mortis mora sunt.

XIV. Epist. LVII. pist. LVII. Non enim excisa desiit, sed fatigata, aut etiam abie- a, rebus parum sibi cedentibus. m. ss. aut etiam abirata. puto re- um, abiurata, qui mos plerisque hodieque vsque adeo, vt non ntum quidam spe sua frustrati ambitionem in posterum o- nem, sed & vitam communem eiurent, sectæque certæ addi- i, voluntariamque seruitutem subeuntes, monasterio aliquo

XV. Epist. LIII. abdant. Epistol. LIII. Permittendum erit aliquando iuue- bus, sequi impetum animi. Tunc autem hoc ex impetu facient, m silentium sibi imperare non poterunt. leue hoc, sed tamen le- endum: Tunc autem cum hoc ex impetu facient. vt dicat impe- illis suo vti permitti in plausu, dum ex animo, non simula- one ille proficiscatur. Epistol. LII. Vna Hannibalem hyber-

XVI. Epist. LII. s soluerunt, & indomitum illum niuibus atque Alpibus virum eruauerunt fomenta Campaniæ. S. Stephani membranaceus dex: Vna Hannibalem hyberna soluerunt. quod mihi sane per- acet. neque enim tam vinum, quam Venus, pluma, deliciæ il-

XVII. lum fregere. Epist. XLVII. *At infelicibus seruis mouere labra,*
Epist. XLVII. *in hoc quidem, vt loquantur, licet: virga murmur omne compe*
ltur: & ne fortuita quidem verberibus excepta sunt, tussis, ster
tamenta, singultus: magno malo vlla voce interpellatum si
tium luitur, & e scripti duo: *magno malo vlla voce interpola*
silentium luitur. quod amplector. sic enim & Curtius meus
IV. *Tum Alexander, videtisne obstinatum ad tacendum? inqu*
num genu posuit? num supplicem vocem misit? vincam tame
lentiam, & si nihil aliud, certe gemitu interpolabo. sed valeat
mi Lipsi caue: dum enim mihi in Seneca versanti, ne, quem
præscribit in Epistola, modum excedam, qua ait, illa manu
legentis sinistram implere non debere.

EPISTOLA LIX.

Franc. Mod. suo Francisco F.F. Nansio S.
Brugas.

NArro tibi, cognate Nansi, iter illud, quo Iulio mense pro
xime præterito e Batauis ad Vbios reuersus sum, pene n
hi supremum fuit. cum enim, vt scis, bis iam anno ex Belgi
nostra ad eosdem Vbios profectus, etsi sine infortunio, non ta
men sine maximis periculis latronum & sicariorum, qui vtram
que Rheni ripam infestam habent, manus ægre euasissem, fu
tuissemque ea propter, ne nimium fortunam meam irritarem
quam matrem hactenus, nouercam an forte deinceps exp
rirer, simul etiam, vt oppida plura, & regiones locorum mi
adhuc ignotas per viam inspicerem, mari Bremam & Brem
porro per Westphaliam Agrippinam Coloniam petere, id
que VI. fere Iulii Amstelrodami nauem Bremensem conscend
sem, ecce tibi vixdum in altum prouectis venti aduersi fla
cœperunt, tanta quidem vi, vt gubernator eum cursum tue
tenere posse desperaret, stationem proximam, etsi non omni
satis fidam, petere cœperit, vbi in aliud rursum discrimen in
dimus. prædatores enim hic nescio qui, eodem, quo nos ve
agitari, prætextu explorandi, num quæ naui nostra mercim
nia vetita veherentur, nos aggressi, vino, erat enim hoc nau
onus, facile a mercatoribus sibi satisfieri passi sunt: me, vt adu
sarum sibi partium, & sunt illi omnino infesti omnibus, c
quod dent, habent, diutius vexarunt, & diebus fere XII. tot
enim detinuit nos hic aduersa tempestas, in custodia quasi h
buerunt, cum nihil mihi interea auxilii in literis Principis, a
legati nomine, donec cum iam ventus secundus meis esse c
pisset, ægre precibus etiam mercatorum ab illis impetratu
est, vt resignatis iis, quas dixi literis, cum signum & manum
gnouissent, me missum facerent, accepto tamen ante mun
auro

reorum aliquot, cum iis, quibus illis adſui diebus etiam gra-
s ſumtus ſuſtinuiſſem. quorum tamen contemtum & obli-
nem mihi facile afferret reddita libertas: iuuabatque adeo
m paruo manus iſtorum, vt quod ſunt, dicam, pyratarum e-
ſſe: cum abſoluto iam fere, quantum coniicere licebat, me-
o itineris noſtri ſpatio, repente tanta tempeſtas coorta eſt, vt
i ad clauum ſedebat, ſenex iam, & qui annis XL. hoc in naui
ficio fungi dicebat, negaret vnquam ſe tam vehementis me-
miſſe, quæ quidem tamdiu (XXXIII. enim horas continuauit)
aſſet. quæres fortaſſe, quid mihi hic animi fuerit? poſſum di-
re, nihil mihi, reliquis quiritantib. & ſine more ac modo eiu-
ntibus, excidiſſe indignum homine ſtudioſo. &, quod præ iſto
t, Chriſtiano. ſedebam tantum tacitus, & damnabam conſi-
um meum, qui vt periculum, quod ab hominibus impende-
at, vitarem, tam barbaro me elemento commiſiſſem: tanquā
on ab illis, vt bis iam fecerat, miſericors Deus tutum me præ-
are potuiſſet. Orabam igitur, & ſi quid mihi credis ex animo,
t alias nunquam, hanc mihi culpam pro ſua clementia con-
onaret, hactenuſque me ob eam puniret, vt hoc factum aliis
ro exemplo narrare, & ob oculos ponere poſſem. hæ fere fue-
t in tanto periculo cogitationes meæ. excuſſerat fateor ſtatim
principio mihi mentem inuſitati periculi magnitudo, & cer-
iſſima niſi ſi quid omnipotens miſereretur, ante oculos mors,
ed paul. tim oc. allui ad omnia. adeo hic etiam valet aſſuetudo,
ræſertim ſi reputetur ferendum, quod vitari & mutari conſilio
equeat, omniaque illi eſſe permittenda, qui ſupra nos curat,
uius infinita bonitas tandem mari ſerenitatem ſuam reddidit,
& tertio ab hac tempeſtate die in Viſurgis fluminis oſtia indu-
it, per quod mox reciprocantis æſtus vis nos ad XVII fere millia
aſſuum ſubuexit; vnde, exſcenſione facta, curribus Bremam ve-
cti ſumus: me ſerio identidem repetente (ridentibus illis itine-
is mei comitibus, & admirantibus, quod qui in periculis, cum
reliqui timore tantum non exanimarentur, ſolus nihil timere
viſus fuiſſem, poſtquam ſecuritas data eſſet, vice verſa, reliquis
animo iam defæcato effuſe gaudentibus, ſolus timerem) nun-
quam me poſt illa, qua modo terra perueniri poſſet, mari iter
eſſe facturum. Porro Brema, vt hoc quoque non ignores, per
Weſtphaliam ad Vbios vſque curribus vectus ſum, incommo-
diſſimo mehercule itinere, nec ſatis tuto interdum a viarum
obſeſſoribus, quod tamen mihi & commodum & tutum facile
faceret præteritorum paulo ante periculorum recordatio. In
Vbiis cœpi enotare, quæ per viam in Silio Italico iam ante
cum m. ſſ. libro Colonienſi a me collato, melius in hoc, quam
vulgo legi deprehenderam, de quibus etiam illa ſunt, quæ ſe-
quuntur. Lib. IV. eſt:

I. Silius lib. IV. versu IↃCLXXIX.

——multosq; per annos
Nutritas fluuio populatur feruidus vndas.

repone *vmbras* pro *vndas*. est enim sermo de arboribus ma-
ni Trebiæ innatis. Mox:

II. Versu IↃCCXXVI.

Cum Iuno in stagni iuuenem conuersa propinqui.

legendum: *Cum Iuno in stagni numen conuersa propinqui*, &
Thrasimeno accipiendum. Post pauca:

III. Versu IↃCCLXXIII.

Sed propior metus armati ductoris ab ira,
Et magna ante oculos stabat redeuntis imago
Aspar, adhuc fœdata genas, lacerataq; crines,
Atq; vrbem complet mœsti clamoris Imilce.

hæc est scriptura omnium editionum, quam Marsus ita inter-
pretatur:

——*Aspar hic*, inquit, *erat filius Hannibalis, & imago pa-
tris, poetæ enim appellant filios imaginem parentum.* pulcre. sed si
non tum parum plena erit hæc periodus? omnino emendan-
dum:

Sed propior metus armati ductoris ab ira,
Et magna ante oculos stabat genitoris imago.
Asperat hac fœdata genas, lacerataq; crines,
Atq; vrbem complet mœsti clamoris Imilce.

IV. Lib. V. versu XVII. bis amaculatus.

nunc pergamus ad librum v.

Litora correptum st gnis demisit Agylle,
Flore capi iuuenum primæuo lubrica mentem
Nympha, nec Idalia lenta incaluisse sagitta,
Sollicita viridi penitus fouere sub antro
Naiades, amplexus vndosaq; regna trementem.

quæ in speciem recta, tum demum erunt, quod videntur, cum
hoc modo scribentur:

Litore correptum stagnis demisit Agylle,
Flore capi iuuenem primæuo lubrica mentem
Nympha, nec Idalia lenta incaluisse sagitta
Solata viridi penitus fouere sub antro
Naiades, amplexus vndosaq; regna trementem.

loquitur Silius de Thrasimeno, quem puerum ex Lydia cum
patre Tyrrheno in Italiam profectum, Agylle Nympha, forma
eius accensa rapuit, solantibus Naiadibus timorem eius, qui, vt
puer, Nymphæ amplexus expauesceret, a qua mox vxore diui-
nitatis munus, & lacus imperium, Auno priscis temporibus re-
gnatum, in dotem accepit.

V. Vers. XXVII.

Sequitur:

Cum minus annuerit noctem desisse viator,
Quam cœpisse diem.

malim:

Cum minus abnuerit noctem desisse viator.

Iterum

um sequitur:

ec Pœnum liquere doli, sedet ense reposto
bditus, & nullis properantem occursibus arcet
custoditum mox irremeabile litus.

i interpres: *Pœnum*, inquit, *dixit pro Pœnorum, & liquere hic*
e significat. vtrumque, vt opinor, male. *Pœnum* Hanniba-
intelligo, fœcundum semper in dolos pectus. totumque
um versu auctiorem ita ex m.ss. libro constituo:

ec Pœnum liquere doli sedet ense reposto
Abditus, & nullis properantem occursibus arcet.
e datur, longeq́; patet, ceu pace quieta,
custoditum mox irremeabile litus.

VI. *Versu XXXVIII. versu auctus.*

EPISTOLA LX.

Frant. Modius Ioachimo I. F. Camerario, Med. S. Noribergam.

Nihil his iam aliquot mensibus tuli molestius, quam quod quo tempore Noribergam vestram nos excurrissemus, u ab vrbe abesses: ex qua te non reperto perinde & ipsi po- die decessimus, ac si pedem in ea non posuissemus. ego præ- im, qui spem iam inspiciendarum istic per te aliquot nobi- n bibliothecarum animo præceperam, eoque quam auide fectionis huius occasionem captaueram, ignarus sine fru- eam mihi abituram, quo nunc video faciundum, vt secundo oque hoc mihi iter suscipiendum sit, si animo obsequi volo, rofecto volo, dummodo meliore euentu. Interim vide le- ista in Hygino nuper mihi notata & in hanc epistolam pro- cue coniecta. Lib. III. qui est de signis cœlestibus prope a fi- *Ita tamen, vt caput eius contendens ad signum id, quod Pro- n vocatur, & totius Hydra propriè quarta pars inter æstiuum æquinoctialem circulum videatur.* plane reponendum: *& to- Hydra prope quarta pars inter, &c.* atque vbi statim est: *Supra mam Hydra curuaturam Crater positus habet in labris stellas* u. æque emendandum ex scriptis libris: *Supra primam a ca- curuaturam crater, &c.* videantur Arati Phænomena. Lib. *& si non nemo dubitat, quare non vtriq; circuli, hoc est, æstiuus hyemalis, vno nomine appellentur, ideo quod quem nos æstiuum mus, nonnullis hyemalis fiat, & quo circulo hyemem confici di- nus, eo circulo alius æstas sit. Quod si voluerint intelligere, id ad tras collationis mundi esse demonstratum, &c.* non paulo me- s m.ss. libri: *& quo circulo hyemem effici diximus, eo circulo a- æstas sit. Qui si voluerint intelligere id ad nostram collationem ndi esse demonstratum, &c.* vbi de tropico cancri sermo est: *terea in eodem æstiuo circulo pedes equi Pegasi videntur positi. caput a reliquo corpore diuiditur oloris, & ala sinistrioris, vt*

I. *Hyginus Astronom. lib. III. emendatus. De Hydra.*

II. *Ibidem.*

III. *Lib. IV. statim in principio.*

IV. *De Tropico Cancri. suppletus & correctus.*

volantis pars non magna. Ophiucus humeris, vt circulum sust... videtur: Virgo prope hunc contingens a capite. emendandus ... tus locus suppleta ex membranarum penu insigni lacuna: *caput a reliquo corpore diuiditur oloris, & ala sinisterioris vo... lantis pars non magna. Ophiucus humeris vt circulum sustin... videtur ex vna parte, id est, aequinoctiali, ex altera parte Herc... pari ratione, &c.* statim post illa: *At aliquis dixerit, cur sph... circulos diuidamus in partes octo potius, quam duodecim, a... quod libuerit al as partes, hic non sphaeram, sed se fallere, hac rat... ne inuenietur porro arbitror. Si enim ita fecerit ex aestiuo circ... partes duodecim, &c.* vitii locus manifestissimus, sed cuius eme... dationem reperisse videor ex aeque vitiosa membranarum sc... ptura, quae erat primo: *Aut si aliquis dixerit, deinde sed se fallu... hac ratione inuenietur fore vel vere arbitror.* illud enim: *vel v... arbitror*, haud dubie a mala manu est, sed tamen eius, qui p... *fore* alias *vere* legi aut legendum esse admoneret se arbitra... legoque iis sublatis: *At si aliquis dixerit c.s.c.d.i.p.o.p. q.d. a.q. a.p. hic non sphaeram, sed se fallere hac ratione inuenietur fore. ... enim fecerit ex aestiuo, &c.* quibus ostendit absurdum, quod ... sphaerae circulis in partes duodecim tributis secuturum sit. ... aequinoctiali circulo eodem libro. *Hunc autem* (Arietem pu... *Aratus omnium syderum celerrimum esse demonstrat: etiam m... nori arcto, qua breui spatio vertitur, praestare: id quod velit esse, ... poterimus vel facillime intelligere.* emendandum haud dubie ... libris: *id autem quid velit esse, sic poterimus, &c.* quomodo, in... quit, hoc accipi velit, sic intelligetur. Porro versus Arati, qui... bus hoc dicitur, hi sunt:

V. *Ibidem.*

VI. *De Circulo Aequinoctiali.*

> Αὐτὸς καὶ κριοῖο θοώτατος εἰσὶ κέλευθοι·
> Ὃς ῥά τε καὶ μήκιστα διωκόμενος περὶ κύκλα,
> Οὐδὲν ἀφαυρότερος τροχάει κυνοσουρίδος ἄρκτου.

quos ita vertit Germanicus:

> *Inde subest Aries, qui longe maxima torrens*
> *Orbis, & ad finem spatiis non tardior horam*
> *Peruenit, & quando grauis e Lycaonis arctos.*
> *Axem ve tutor quem tanto gratior ille*
> *Distantis cornu properat contingere metam.*

quem Germanicum & in his ipsis, & passim corruptissimum vtinam nobis aliquando locupletiore commentario illustra... tum daret ex eo, quem vidi aliquando Machliniae apud eu... antiquissimo codice membranaceo, nobilissimus & eruditi... mus Iacobus Susius, esset profecto de quo harum literaru... studiosi & ipsi gratularentur & sibi gauderent. sed iam ad Hy... ginum redeo, in quo quod statim est: *Quo Sol cum peruenerit ... bis vno anno conficitur aequinoctium, hoc est, in Ariete & Chel...*

In h...

ac enim parte sphæra & ver & autumnus confici ex'stima- VII. De eodem.
&c. non parum venustius reperitur in membranis: *Quo S-l peruenit, bis vno anno confecit aqu noctium, hoc est, in Arie- ·n Chelis. In hac enim parte sphæra & ver & Autumnus ·ri existimatur.* Post pauca verba, certe versus: *Neque enim m est hac collatione sphæra id euenire.* corrigatur, *coll-catio- o collatione.* Paginaque fere tertia post, vbi est: *Si autem s- cciderint, serius exorietur id signum, quod ab antarctico su- ·rtum, ideo quod tota illa collatio mundi maiorem partem sub terra·* hic, inquam, etiam eadem *collocationis* pro *col- is* voce reponatur. nunc sequitur locus qua ab interpun- e, qua a scriptione insigniter contaminatus. sic enim vul- gitur: *Igitur vertente se mundo per vtrosque polos & axem, supra dimensionem sphæra diximus esse, & ita sphæra collo- vt vnus polus semper sit supra terram, alter nunquam exo- necesse est. Arctos quoque & reliqua corpora, quæ sunt in o circulo, nunquam occidere, reliqua autem omnia exoriri & re, quod inferiora sint, ab eo circulo, quem nunc occidere di- . Id enim posse fieri hac edocet caussa: Videmus apud extre- raconis, quod maxime arcticum extra circulum prouidet, uodam tempore ita occidere existimatur, vt exortus cum permisceatur, vt & ante diximus. Si autem pars aliqua oc- le summo circulo videtur, necesse est omnia, quæ sunt, exori- cidere.* quæ omnia partim inficeta, partim portentosa, falsa, denique sic sex minimum locis ex membranarum erpolata, & in integrum restituta a me scribantur, tu- merari amicissime, feliciter vale.

VIII. Adhuc de eod.

IX.

X. Quinquies, sexies eod. lib. interpolatus.

r vertente se mundo per vtrosqe polos & axem, quem su- ensionem sphæra diximus esse, & ita sphæra collocata, vt- lus semper sit supra terram, alter nunquam exoriatur. Ne- Arctos quoque & reliqua corpora, quæ sunt in arctico cir- ·quam occidere, reliqua autem omnia exoriri & occidere, inferiora sunt eo circulo, quem nunquam occidere dixi- l enim posse fieri hac edocet caussa: Videmus caput extre- aconis, quod maxime Arcticum extra circulum promi- dam tempore ita occidere, vt exortus cum occasu permi- &c.

EPISTOLA LXI.

Modius Erasmo Neustettero, cognomento Sturmero, amplissimo & splendidissimo Equiti Franco S.

bibliotheca tua Comburgensis omne genus libris veterib. & manu exaratis, quā typis descriptis instru-

ctissima mihi profuerit, prositque quotidie, Patrone ampl[i]me, suo vt spero loco melius apparebit. nunc volui hæc ad mittere, specimen eorum, quæ ex tuo veteri membranaceo dice in mythologiarum libris iis emendaui, qui hactenus Fulgentii Episcopi Carthaginensis, siue eius, cuius multa pie te & eruditione scripta ecclesiastica multa in manibus hab[e]tur, non recte circumlati, cusique passim sunt. cum constet eodem illo tuo antiquo libro, tribusque aliis venerandæ æ[t]antiquitatis codicibus, quibus olim Louanii a Gemblacen bus, & nuper Coloniæ a Metropolitanæ ecclesiæ bibliothe præfectis, & Abbate Sigebergensi vsus sum, cum, inquam, ex omnibus constet, neque diui Fulgentii eius, cuius scripta sa[c] hodieque leguntur, quique Ruspensi ecclesiæ præfuit, & mu[lt]ab Arrianis passus fidei caussa eam sedem Asiatico exilio mu[ta]re coactus fuit, neque Carthaginensis, aut omnino alterius [a]lius Episcopi has mythologias esse, sed nescio cuius Fabii *Planciadis* Fulgentii clarissimatus dignitate ornati, qui tamen e[o]dem fere cum Fulgentio Ruspensi Episcopo temporibus, & i[n] eadem Africa vixerit. vt tum plenius a me differetur, cum hu[ius] auctoris opuscula vniuersa, ex parte nunquam hactenus cus[a] ex amplissima tua bibliotheca cum publico communicabo. interea, vt dixi, hæc specimen tibi erunt nostræ in hoc qualicunque non inutili certe rei poeticæ & philosophiæ etiam studiosis auctore, bene an secus nauatæ operæ. Libro primo paulo post principium: *Licet mulierum verbalibus vndis & caussidici cedant, nec Grammatici mutiant, Rhetor taceat, & clamorem præco compescat, sola est, quæ modum imponat furentibus, licet Petronia subit Albutia, hac enim alludente, & Plautina satyra dominatus obdormit, & Sulpicilla Ausoniana loquacitas deperit, Salustianaq; symphonia, quamuis præsens sit cantilena, melos cantandi raucescit.* Hercules alexicacce tuam fidem, quæ hæc monstra verborum? quæ est ista symphonia Salustiana, aut præsens cantilena? disco reponendum ex m.s. libri huc ducente nexu literarum, & historiæ veritate: *& Plautina Saurea dominatus obdormit, & Sulpicilla Ausoniana loquacitas deperit, Salustianaque Sempronia quamuis præsens sit Catilina, melos cantandi raucescit.* Sauream Plautus inducit imperiosum atriensem, dotalem seruum, cui plus esset in manu, quam patrifamilias, qui dote accepta libertatem vendiderat. in hoc ludere, & memoria lapsus videri potest Planciades, vt seruum muliebri impotentia & loquacitate seruam hic induceret. reliqua ita sunt certa, vt certius non sit meridie lucere, vt vel ex his Salustii verbis liquet: *Sed in his* (confœderatis Catilinæ puta) *erat Sempronia, quæ multa sæpe virilis audacia facinora commiserat. hæc mulier genere atque forma, præterea viro, atq; liberis satis fortunata fuit, literis Græcis &*

I. *Fulgentius Mythologiarum lib. I. semel & iterum emaculatus præfatione.*

& Latinis docta, psallere, saltare elegantius, quam necesse est
oba: multa alia, qua instrumenta luxuria sunt. sed ei cariora sem-
r omnia, quam decus atque pudicitia fuit. pecunia, an fama mi-
u parceret, haud facile discerneres. lubidine sic accensa, vt sapius
teret viros, quam peteretur. sed ea sape antehac fidem prodiderat,
iditum abiurauerat, cadis conscia fuerat, luxuria atque inopia
iceps abierat. verum ingenium eius haud absurdum: posse versus
tere, iocum mouere, sermone vti vel modesto, vel molli, vel pro-
ti: prorsus multa facetia multusq; lepos inerat. His rebus compa-
tis, Catilina nihilominus, &c. facit & alibi vt Catilinæ, eiusque
trium & coniurationis studiosæ Semproniæ Salustius, sed
c hoc loco ad nostræ emendationis confirmationem addu-
le sufficiat. sequitur statim in Planciade: *Musa enim latera* II.
ciebant altrinsecus dua, quarum dexterior verecunda quadam *Ibid. supple-*
iestate subnixa elata frontis Polymnia argenteis astrorum pur *ta lacuna*
uerat margaritis, cuius phaleratum exoticis diadema carbun- *bis ter corre-*
lis corniculata luna sinuatio deprimebat, ac cærulanti peplo cir- *ctum.*
olita hyalina cauitatem sphara osseo fastigatus tigillo versabat.
tiosa satis descriptio, sed in qua librarii multipliciter accu-
idi, qui tam fœde elegantiam eius contaminarunt quam nos
stino ex veteri libro, coniectura nostra leuiter adiuto, sic re-
uendam censebamus: *Musa autem latera sarciebant altrinse-*
: dua. Quarum dexterior verecunda quadam maiestate subni-
, elata frontis polimina argenteis astrorum crispauerat marga-
s, cuius phaleratum exoticis diadema carbunculis corniculata
a sinuatio deprimebat, hac cærulanti rutilum caput peplo cir-
olita hyalina cauitatem sphara osseo fastigans tigillo versabat.
ipsi: *polimina* pro *Polymnia*, de sola coniectura fateor, sed
n præcesserit: *ergo erunt nobis Philosophia atque Vrania assin-* III.
ses operis. ita enim ibi quoque legendum inducta voce, *cœle-* *Adhuc ibid.*
, quæ a glossemate est. viderem que hic non de Polymnia sed
ania sermonem esse, deprehendere visus sum fontem erroris
o esse, quod cum Musarum mentio præcesserit exscripto-
notam sibi in eis Polymniam hic notari putauerint. male
idem, & quomodo si legatur, nullus erit sensus; sed hæc non
iunt ipsorum sapientiæ. reliqua pure putè ita in optimo tuo
lice, amplissime Neustettere, descripta leguntur, quemad-
dum a me hic elegantissima sane emendatione interpolata
it.
Post pauca omnino verba: *Laui comes lateris refuga quo-* IV.
s contemplatu secretior, humanos intuitus velamine quodam *Et quarto*
ano vitabat, huius ninguida canis albantibus nitebat casaries, *item bis, ter.*
que crispato multiplici supercilio rancidum se quiddam conso-
promittebat. Tardior incessu erat, & ipsa ponderationis gra-
ne venerandus. Tunc Calliope prouinciam loquacitatis in-

gressa, his te, inquit, Fulgenti tutricibus spoponderam largiturum. hic admoneo primum admonitus ipse ante a libro scripto, *consipere* pro *consopire* legendum. sic enim iterum, sic saepius Fulgentius loquitur, deinde postrema ex eodem libro ita emendo. *His te, inquit, Fulgenti, ductricibus spoponderam me largiturum.* De Perseo & Gorgone: *Denique & Atlantis regnum inuadens, quasi per Gorgonis caput, id est, per substantiam eius eum in montem fugere compulit.* vberior est codicis tui scriptura, amplissime patrone. *Denique pugnando cum Medusa, & vincendo animosior factus etiam Atlantis regnum inuadens, id est, per substantiã eius cũ in montẽ fugere compulit.* Mox de iisdem: *Hos ergo terrores Perseus adiuuante sapientia interfecit.* suppleatur & hic locus ex membranis: *Hos ergo terrores Perseus adiuuante Minerua, id est, virtus adiuuante ipsa sapientia interfecit.* sed iam nunc hinc ad librum secundum transeamus & illum quoque saltuatim peruagemur carptimque notemus ac primo quidem de Iunone ista: *huius quoque in tutelam ponunt pauum, quod omnis vita potentia petax in adspectum sui semper quaerat ornatus. Sicut enim pauus stellatum cauda curuamen concauans anterius faciem ornat, posterioraque turpiter nudat. Vnde & Theophrastus, &c.* emendandum & supplendum ex membranis: *huius quoque in tutela ponunt pauum; quod omnis vita potentia petax in adspectum sui semper quaerat ornatum. Sicut enim pauus stellatum cauda curuamen concauans anterius faciem ornat, posteriora turpiter denudat: ita diuitiarum gloriaque appetitus momentaliter ornat, postremo tamen nudat. Vnde &, &c.* De Veneris adulterio: *Primam Pasiphaen* (enumerat Solis filias a Venere variis & foedis libidinibus omnibus exagitatas, in vindictam detecti sui ab eo cum Marte, Vulcano adulterii) *ut visum, quasi Πασίφανην quod nos latine omnibus apparentem dicimus. Visus enim reliquos quatuor sensus inspicit; quia & eũ, qui clamat, videt, & palpando notat, & degustando aspicit, & odorando intendit. Secundam Medeam quasi auditum, hoc est, μηδὲν ἰδίαν, quod nos Latine nullam visionem dicimus. quarta Phaedra quasi odoratus, velut si dicatur φέρων ὕδων, quasi afferens suauitatem. Quinta Dirce, &c.* ecce & tertiam omittit Solis filiam, & falsissimum est, quod ait visum palpando, degustando, odorando res notare: quare hic quoque emendetur audacter insigni lacuna ex membranis optimis totiens iam mihi laudatis suppleta: *Visus enim reliquos quatuor sensus inspicit, quia & eum, qui clamat, videt, & palpanda notat, & degustanda aspicit, & odoranda intendit. Secundam Medeam, quasi auditum, hoc est μηδὲν ἰδίαν, quod nos Latine nullam visionem dicimus. Tertiam Circen, id est, tactum, quasi diceret Graece χειρῶν κρίσιν, quod nos Latine manuum iudicium dicimus. Quartam Phaedram quasi odoratum, velut si dicatur*

V. De Perseo & Gorgone. insignis lacuna suppleta.

VI. Alia ibidem lacuna suppleta.

VII. Lib. II. De Iunone item suppletus & emendatus.

VIII. Adulterio Veneris. praecipuus defectus impletus variq; & saepius emendatus.

catur

natur Φέρων ἥδυν id est, afferens suauitatem. Quintam Dircen saporis indicem, quasi δεινοκρίνην, quod nos Latine acre iudicans dicimus. possem hic finem facere, amplissime Patrone, te rebus alioqui quam maxime arduis nunquam non occupatissimum his minutiis interpellandi, nisi idem, qui negotiorum tuorum molem non ignoro, hoc quoque scirem, non aliud te fere ab iisdem indulgere tibi laxamentum, quam literatas has & de literis literas, consideremque te magnam sane, pro incredibili ista tua & perpetua erga hæc studia beneuolentia, voluptatem capturum, cum scriptori non malo & in suo genere pene vnico eorum salutem, qui ad nos perdurarunt, tot locis manco, mutilo, lacero, vitioso, per me ex tuo myropol o med:cinam factam intelliges. ex quo, fretus iis, quæ dixi, etiam tria quatuor alia eiusdem loca miserè luxata obligare, & pristino, quod potest,

IX.

restituere, atque hic subtexere non verebor. De Scylla: *hanc etiam Vlysses innocuus transit, quia libidinem sapientia contemnit.* his verbis, quæ sunt extrema huius de Scylla capitis in libris omnibus cusis subiunguntur ista ex manu exarato: *Vnde & vxorem habere dicitur Penelopen castissimam: quod omnis castitas sapientiæ coniungatur.* miror vbi oculos mentemque habuerint, qui tot & talia bono Planciadi vulnera inflixerunt, qui miserum membris suis tam crudeliter mutilarunt: certumque est, aut illos minus peritos libros veteres tractandi fuisse, aut quod credere malo, libris non perinde probis vsos esse. sed redeo ad ista intricatissima de Cygno & Leda:

De Scylla hiatus non paruus impletus.

X.

Qualis enim, inquit, diuinitas eius, qui sit, quod esse velit, ne quidem quod fuerat, esset, conuersus in cygnum cum Leda concubuit. Ariadne tuum fi um vt ex hoc labiryntho me extricem. sed hoc aut membranæ commodabunt, aut nemo dabit. & commodant profecto membranæ, in quibus est:

De Cygno & Leda emendatus.

XI.

Qualis enim diuinitas, quæ quærit, quod esse velit, ne, quod fuerat, esset? Iupiter conuersus, &c. Adhuc de iisdem: *ex hoc ouo generantur tres, Castor, Pollux & Helena. Nihilominus seminarium scandali & discordiæ, sicut antea diximus, & geminum luctum concussit adultera mundo.* corrigendum ex aureolis istis scidis: *ex hoc ouo generantur tres, Castor, Pollux & Helena. Helena ponitur quasi seminarium scandali & discordiæ, sicut antea diximus.*

Iisdem semel & iterum interpolatus.

Quæ geminum luctu concussit alterutra mundum.

XII.

geminus mundus est, Asia, & Europa scilicet, quarum illa fuit communis Erynnis. Libro tertio de Berecynthia & Atti: *& quia populos subdere cupiebant, & soli super populos esse, dæmones dicti sunt. Ideo & apud Romanos Indigetes. Ergo Berecynthiam, &c.* intercleratur ex membranis, vnde hoc nomen apud Romanos inuenerint, ita scribendo: *Ideo & apud Romanos Indigetes, quasi nihil indigentes. Ergo, &c.* Rursum de iisd. *Ideo*

Lib. III. de Berecynthia & Atti, lacuna suppleta.

XIII. *Ibidem alia lacuna item impleta.*

leonum currui præsidens, quia omnis potentia regno ornata sit. Sceptrum etiam fert, &c. Ratio sibi non constat, sed veriorem accipe ex veteri libro: *Ideo leonum currui præsidens, quia omnis potentia etiam virtuti dominatur. Ideo multiplici veste quod omnis potentia ornata sit. Sceptrum etiam fert, &c.*

XIV. *De Psyche & Cupidine tres quatuor lacunæ suppleta præter sex admodum menda sublata.*

In lepida illa Psyches & Cupidinis historia: *Ciuitatem posuerunt quasi in modum mundi, in qua regem & reginam velut Deum & materiam posuerunt, quibus tres addunt, carnem vltrometantē quam libertatē arbitrii dicimus, & animam, ψυχὴ enim Græca anima dicitur, quam ideo iuniorem voluerunt, quod corpori iam facto postea inclytam esse dicebant. Hanc igitur ideo pulcriorem, quod & libertate superior, & carni nobilior, huic inuidet Venus, quasi libido, ad quam perdendam cupidinem mittit. Sed quia cupiditas est boni & mali, cupiditas animam diligit, & ei velut in coniunctionem miscetur, quam persuadet ne suam faciem videat, id est, cupiditatis delectamenta discat, vnde & Adam quamuis videat nudum se, non videt, donec de concupiscentia arbore comedat. Neue suis sororibus, id est, carni, & libertati sua forma curiositate perdiscenda consentiat, sed illarum compulsamento percita, lucernam de submodio eiecit, id est, desideris flammam in pectore absconsam depalat, visam taliter dulcem amat, ac diligit, quam ideo lucerna ebullitione dicitur incendisse, quia omnis cupiditas quantum diligitur, tantum ardescit, & peccatricem suæ carni confingit maculam. Ergo quasi cupiditate nudata, ex potenti fortuna eruitur, & periculis iactatur, & regia domo expellitur. Sed nos quia longum est, vt diximus, omnia persequi, tenorem dedimus sentiendi. Si quis vero in Apuleio ipsam fabulam legerit, nostra expositionis materia, quæ non diximus, ipse reliqua cognoscat.* Insignis plane locus, sed turpiter admodum contaminatus, in cuius tamen nos tibi, amplissime patrone, restitutione, qua potuit, venditaturi non sumus. etsi enim in eo, præter quatuor lacunas suppletas, & sex non contemnendas, planeque ad sensum necessarias interpolationes ex manuscripto libro, nostra industria adiuto, adhibitas, alia quędam ad concinnitatem facientia notauerimus, malumus tamen singula iudicio tuo singulari comprobari, & æstimari, quam nostra prædicatione illustriora videri, huncque huius epistolæ modum, ne nominis nostri ipsi obliti forte existimemur, hic statuimus, vbi ita quæque emaculanda, & in pristinum restituenda censemus: *Ciuitatem posuerunt quasi in modum mundi, in qua regem & reginam velut Deum & materiam posuerunt, quibus tres filias addunt, id est, carnem, vltronietatem, quam libertatem arbitrii dicimus, & animam. ψυχὴ enim Græce anima dicitur. quam ideo iuniorem voluerunt, quod corpori iam facto postea inditam esse animam dicebant. Hanc ideo pulcriorem quod ea & libertate superior & carne nobilior.*

ter. Huic inuidet Venus, quasi libido, ad quam perdendam cupiditatem mittit. Sed quia cupiditas est boni & mali, cupiditas animam diligit, & ei velut in coniunctionem miscetur. Cui persuadet, ne suam faciem videat, id est, cupiditatis delectamenta discat, vnde & Adam, quamuis videat nudum se, non videt, donec de concupiscentia arbore comedat. Iubet ergo Cupido, ne Psyche suis sororibus, id est, carni, & libertati de sua forma curiositate perdiscenda consentiat: sed illarum compulsamento pereita, lucernam de sub modio eiecit, id est, desiderii flammam in pectore absconsam depalat, talterque visam cupiditatem amat, ac diligit. quam ideo lucerna ebullitione dicitur incendisse, quia omnis cupiditas quantum diligitur, tantum ardescit, & peccatricem carni sua configit maculam. Ergo quasi cupiditate nudata, & potenti virtute priuatur, & periculis iactatur, & regia domo expellitur. Sed nos, quia longum est, vt dixi, omnia persequi, tenorem dedimus sentiendi. Si quis vero in Apuleio ipsam fabulam legerit, nostræ expositionis materia quæ non diximus, reliqua consentire cognoscet. Vale, Patrone benignissime.

EPISTOLA LXII.

Franc. Modius Ioanni Metello IC. S. Coloniam Agrippinam.

QVæ de Plinio Antonii Vaccæ, opera Io. Baptistæ Pii, antiquarii, Beroaldi discipuli cum cura emendato; itemque quæ de illo, quem fuisse ais Episcopi Monspessulani, Francisci Galliæ regis ad Venetos quondam legati, amice suggeris, clarissime Metelle, ingenii me, videndi saltem vtriusque, incendere desiderio. sed vt ego vereor, frustra plane. nam & illi mihi ignoti sunt, & vt non sint, non temere a se quoquam tanto studio conquisitos & diu conseruatos libros amittent, ne dum tam longe. de Antonio Augustino Episcopo Tarraconensi facilior res fuerit, modo tu ne nolueris, quem scio hic mihi commodare posse vt neminem alium, & vt commodes, vel literarum & communium studiorum caussa, hac epistola te rogatum & admonitum volo, quod in exscriptores notarum, aut m.ss. codicum ad cuius collatores erogabitur, hoc omne ego præstabo, vtque Plinio vacem totus, vbi hæc & similia adiumenta tua, tuique similium, hoc est, eruditissimorum & fama celeberrimorum virorum opera vndique conquisiero, quidquid in alios scriptores obseruaui, nunc iam in Nouantiquas has coniiciam, de quibus ante alios hæc tu examinabis: I.

Fama est (inquit Silius) *intactas longæui ab origine Fauni Creuisse in medium, &c.* *Silius emendatus lib.*

nihil Fauno cum Peronia, de cuius templo, & luco hic sermo *XIII. ver. a*

est. ideoque non dubitabis mecum hic extrita vna litera legere: *XXCVI.*

longaui ab origine fani. quod poetice a Silio dictum est, antiquitatem templi, quæ venerationem augere solet, designare volente. Virgil.

II. *Templa Dei saxo venerabar structa vetusto.*

Versu LXXVI. sed & ante, versu puta 76. plane legendum est; *dextras iungamus inermes.* non, vt in editionibus est:

——dextras iungamus inertes.

III. sunt enim Diomedis ad Æneam verba, bellum vlterius cum

Versu CLV. Troianis deprecantis. Versu 155.

Praemissum capiti pœna committere Martem
Sponte viris, &c.

corrupta elegans a sciolis scriptura, quæ erat:

Praetitum namq; & capital committere Martem
Sponte viris, &c.

verba sunt de more illo castrensi Romanorum, quo miles extra ordinem cum hoste prouocante etiam, iniussu Imperatoris depugnare vetabatur capitis sui periculo.

IV. Mox:

Versu CLXXI. *Nec Rutulus lenior cedentis perdere terga,*

scribo:

——cedentis prendere terga.

quod valet, comprehendere, inhærere tergis.

V. Iterum mox:

Versu CCLXVII. *Hoc mihi poscendi vigor affuit, alter vt aequus*
Portaret fasces nostro de nomine consul.

sunt verba Virrii, qui alterum Romæ Capuanum consulem constitui postulauerat; sed quæ tum demum recta erunt, cum isto modo legentur:

Nec mihi poscendi vigor afuit, alter vt aquos
Portaret fasces nostro de nomine consul.

VI. Versu 295.

Versu CCXCV. suppletus & correctus. *Virrius interea dum penetrare medullas*
Exitio, ascenditq; pyram, atq; amplexibus haret.
Iungere tum fata, & subici iubet ocyus ignes.

quem locum & mutilum, & vitiosum ita corrigi optarim:

Virrius interea dum dat penetrare medullas
Exitio, ascenditq; pyram, atq; amplexibus haret
Iungentum fata, & subici iubet ocyus ignes.

iungentes fata eos dicit, qui se cum Virrio morte spontanea imminenti sibi a Romanis supplicio subduxerunt. Statim:

VII. Versu CCCXIX. *Ne flammam tadasq; velint, ne templa sub vno*
In cinerem transisse rogo.

puto rectum & germanum esse:

——sub vno
In cinerem traxisse rogo.

Rursum

Rursum statim:

Cingit acuta comas & opaca tempora pinus,
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures, somneq; cadit barba hispida mento.

VIII. *Versu* CCCXXI. *bis emaculatus.*

probo scriptam lectionem:

Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus,
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte,
Stant aures, imoq; cadit barba hispida mento.

sed & versu vndecimo pro *& perfulsit* (aut, vt alii corrigunt, *præfulsit*) *corda furentum*, melius in libris scriptis est: *& permulsit corda furentum.* Vt & versu 365. IX. *Versu* CCCXLIII.

Tempora murali cinctus turrita corona. X. *Versu* CCCLXV.

pro inepto illo vulgo vulgato:

Tempora murali cunctis turrita corona, & c.

de vno enim Milone sermo est.

Versu 308. XI. *Versu* CCCLXVIII. *bis ter interpolatus.*

Hic atrox virtus (nec enim occuluisse probatum
Spectatum vel in hoste decus) clamore feroci
Taurea, tunc, inquit, ferro spoliabis inultus
Te maiorem animam, & iusso lictore recisa
Ignauos cadet ante pedes fortissima ceruix?
Haud vnquam hoc nobis dederit Deus:

concludo epistolam, Metelle, aioque venustius esse in membranaceis scidis:

Hic atrox virtus (nec enim occuluisse probarim
Spectatum vel in hoste decus) clamore feroci
Taurea, tune, inquit, ferro spoliabis inultus
Te maiorem animam, & iusso lictore recisa
Ignauos cadet ante pedes fortissima ceruix?
Haud vnquam hoc vobis dederit Deus. Vale.

EPISTOLA LXIII.

Franc. Modius Gregorio Bersmanno S.

Virgilium & Ouidium poetarum facile principes a te nuper, Bersmanne eruditissime, editos, non tantum cum voluptate, sed etiam quod sentio & lubenter profiteor, non sine fructu aliquo percurri. Facerent Dii, vt multę variorum scriptorum editiones, quæ nunc certatim prodeunt, nouas subinde emendationes, animaduersiones, recognitiones, recensiones, explicationes, illustrationes, & quid nō titulis & frōtispicio mentientes, aliquid saltem simile haberent, eorumque auctores in tuis vestigiis pedem fixissent. plus haud dubie sanguinis & succi haberent. neque ieiunis quibusdam sæpe ēt in triuio natis notationib. & ipsos sese multi, & totū hoc cōmentandi genus traducerent. de quo quidā ita sentire solent, nihil esse eo inanius,

nullumque omnino studium inueniri, in quo se ingenia hominum exerceant, ex quo pauciores ad vitam communem fructus perueniant. & est prope, vt illis assentiam, quotiens ostentatorum quorundam, omnia ad ambitionem suam, nihil ad reip. literariæ vtilitatem referentium, personatas nugas inspicio: verum simul ab iis ad paucos quidem, sed tamen non omnino nullos, in quibus & tu, Bersmanne, oculos animumque conuerti, longe alia mihi mens est. esset & illis opinor criticis nostris, de quibus modo dixi, nisi cum forte in ventosos quosdam nugiuendulos incidissent, damnato protinus toto hoc scriptionis genere, deinceps a similibus libris abstinendum sibi statuissent, atque ita bonos malosque iuxta abhorrentes, quicquid correctionem aliquam præ se ferret, etiamsi ceteroqui vtilissimum, sæpe etiam ad pleniorem aut linguæ Latinæ, aut certe rerum, disciplinarumque cognitionem necessarium, longe a sese segregassent. de quo ipsi viderint, ego ad te redeo, cui hac epistola paucas omnino (vt enim plures non possim, tua industria factum est) in Ouidii Fastorum libros notas, easque leuiusculas. sed tamen de quibus silendum mihi non existimarem, communicare decreui. Lib. II. versu 215.

I. *Ouidius Fastorum lib. II. versu CCXV. notatus.*

Campus erat, campi claudebant vltima colles,
Syluaq. montanas occulere apta feras.

referunt membranæ collegii Laurentiani apud Agrippinates:

Syluaq. montanas occulere alta feras.

& probo. sequitur enim:

Cetera virgultis abdita turba latet.

certo vt constet, de cædua poetam loqui, quæ in eam altitudinem excrescere solet, quæ tegendis insidiis satis quidem sit, non tamen ad eam accedat, quæ in inciduis conspicitur. talis est & ille apud Salustium bello Iugurthino locus: *Cum interim Metellus ignarus hostium monte digrediens cum exercitu conspicatur, primo dubius quidnam insolita facies ostenderet (nam inter virgulta equi, Numidaq. considerant, neq. plane occultati humilitate arborum, & tamen, quidnam essent incerti, cum natura loci, tum dolo ipsi, atq. signa militaria obscurati) dein breui cognitis insidiis, paulisper agmen stitit.* Versu 395. de Romulo & Remo exponi iussis:

II. *Versu CCCXCV.*

Ah quam sunt similes! ah quam formosus vterq.!
Plus tamen ex istis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
Nescio quem e vobis suspicor esse Deum.

non putabam spernendam lectionem codicis Laurentiani: *Plus tamen ex illis iste vigoris habet.* & rursum: *Nescio quem in vobis suspicor esse Deum.* vt sit phrasis germana isti Belgicæ nostræ: *daer sticke een man in*, qua vtimur, quotiens significare volumus

lumus puerum aliquem virum magnum & cordatum aliquando daturum. Lib. I. (saltuatim enim nunc hæc nunc illa carpo, prout sub manum mihi veniunt) versu 345. III. Lib. I. versu CCCXLV.

Si quis erat factis prati de flore coronis
Qui posset violas addere, diues erat.

m.ss. referunt partim *fractis* partim *flectis*. vnde suspicabar an forte legendum *flexis* aut potius *plexis*, de quo coronarum genere Plinius, alii. Eodem lib. versu 395. IV. Versu CCCXCV.

Dii quoq; cultores in edem venere Lycei,
Et quicunq; loci non alienus erat,

notasti tu haberi in aliis libris, Bersmanne, *ioci* pro *loci*. ego moneo in Laurentiano alia syntaxi, & sententia legi:

Et quicunq; mero non alienus erat. Cicero de diuinatione:
Nec hoc Diis alienum ducunt maiestate sua.

In eodem Laurentiano erat versu ab hoc octauo: V. Versu CCCCIII.

Misceneas parce riuus agebat aquas.

non *large*. & videtur sane illud tum vinosissimis Diis Semideisque tum Bacchi festo, tum denique ipsi riuo non male conuenire. sed & versu rursus ab hoc quinto est in nostro: VI. Versu CCCCVIII.

——— *vestem trahit illa per herbas.*

non *vestes* quod nescio quomodo minus placet.

Redeo ad lib. II. vers. 291. VII. Rursus lib. II. versu CCXCI.

Vita feris similis nullos agitata per vsus,
Artis adhuc expers & rude vulgus erat.

quid si Colonienses membranas secuti: *Vita fera similis nullos agitata per vsus, Artis adhuc expers & rude vulgus erat* legamus, Bersmanne? mihi sane non parum venustius hoc videtur, & ad sententiam aptius. Quin versu 339. malim: VIII. Versu CCCXXXIX.

Caussa repertori vitis pia sacra parabant,

cum scripto codice, quam cum editis: *quia sacra parabant.*

Versu 471. IX. Versu CCCCLXXI.

Nec mora prosiluit, pisces subiere gemelli,
Pro quo nunc cernis sydera numen habent.

legis tu, Bersmanne:

Pro quo nunc cernis sydera nomen habent. aut:
Pro quo qua cernis sydera nomen habent.

& optime quidem, non dissimulabo tamen nostri libri lectionem, quæ est:

Pro quo nunc dignum sydera munus habent.

vt alia sententia dicantur pisces hi gemelli facto suo inter sydera collocari meruisse. Versu 585. X. Versu DXXCV.

Iuppiter immodico Iuturna captus amore, &c.

magis impense placet, quod repræsentant veteres membranæ:

Iuppiter indomito Iuturna captus amore.

XI. *Versu DCCXXXIX.* sic enim apud Plautum memini aliquotiens hanc vocem positam. Versu 739.

Ecce nurum regis fusis per colla coronis
Inueniunt posito peruigilare mero.

nihil caussæ dico, cur non illud *coronis* & probum sit, & quale est, habeatur. tantum aio non minus conuenienter fortasse esse in Coloniensi libro: *fusis per colla capillis.* morem enim hunc videor ex Apuleio obseruasse, vt in vino mulieres comas soluerent. de qua re alibi.

XII. *Versu DCCCI.* Versu 801.

Quid faciat? pugnet? vincetur fœmina pugnans.
Clamet? at in dextra, qui vetet, ensis erat.
Effugiat? positis vrgentur pectora palmis, &c.

ego existimabam non negligendum, quod in libro nostro manu exarato erat:

Quid faciat? pugnet? vincetur fœmina pugna.
Clamet? at in dextra, qui vetat, ensis adest
Effugiat? positis vrgatur pectora palmis, &c.

XIII. *Versu DCCCVII.* probo etiam statim: *Eripiam dixit per crimina vitam.* quomodo & tu, Bersmanne, testaris in libris tuis legi & nostri referunt. mors enim castissimum pectus non mouisset, nisi infamiam ex falsi sceleris insimulatione, quam Tarquinius minabatur, comitem habitura fuisset.

XIV. *Versu vltimo.* Versu vltimo etiam huius libri vt cum eo aliquando epistolam concludam. Malim:

Nauiget hic alia iam mihi linter aqua.

quam vulgatum illud:

Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

quod mihi ab iis videtur, qui lintrem fœmineam tantum vocem male crediderunt, cum masculini etiam generis Propertius & Tibullus auctoritate sua eam faciant, quos secutus, vt in multis aliis, Ouidius. Vale.

EPISTOLA LXIV.

Franc. Modius Suffrido Petro IC. S. Coloniam Agrippinam.

PEramanter facis, Suffride optime, quod ea facilitate, qua pauci alioqui solent, codicem Plinianum, qui per manus eruditissimi Cornelii Valerii a magno illo Nannio ad te testamento peruenit, nobiscum communicas. itaque vicissim a nobis opera dabitur, quod poterit, sedulo suo loco, ne grati hominis officio vlla in parte defuisse videamur. &, cum multum nos doctissimorum virorum Nannii & Valerii obseruationibus in Pliniana recognitione adiutum iri speremus, candide vbique eum, per quem didicerimus ac profecerimus, ac fide plane Romana etiam profitebimur. qua re & tibi nil gratius, & mihi nihil conuenientius posse fieri iudico. hodie eram in his Silii locis notandis:

Atq; hac e multis carpsit mollissima mensa
Facta antiqua virum, placidas quis mulceat aures
Argolicis quondam populis mirabile, &c.

illegitimus est haud dubie versus medius. quoque magis credas, in membranis nullus comparet. putabat sciolus, qui illum huc intrusit, deesse aliquid ad sensum. sed frustra est. Post multa:

I. Silius lib. XI. vers. CCCCXL. sublato versu vno in pristinum restitutus.

Ægatibus, ille & seruilia fœdera larga
Victus cade dues, non plus optasse liberet
Quantum concessit dexter Deus, altera iam lux
Si redeat, populis, certe sis omnibus vna
Tum Carthago caput.

II. Versu IↃXXIX.

legere malim cum m.s.

———*non plus optasse liberet*
Quam tum concessit dexter Deus, altera iam lux
Si talis redeat, populis sis omnibus vna
Tum Carthago caput.

certe illud mirarer, vnde huc irrepserit, nisi temeritatem correctorum notam nimis haberem. sequitur:

III. Versu IↃXLVII. & deinceps ter, quater interpolatus.

Iamq; tibi dextras, inceptaq; nostra probamus,
Iam fas Dardanio me non seruire colono,
Anne iterum Hannibalem dedi placet? atra veneno
Inuidia, nigroq; vndantia pectora felle
Tandem tot titulis totq; exornata trophais
Infelix muta: dextra hac, en, dextera, quam tu
Æneadis lacerare dabas, & litora & amnes
Et stagna & latos impleuit sanguine campos.
Hac Mago, atq; animos fauor haud obscurus habebat,
Cui simul inuidia atq; ira stimulantibus Hanno,
Talia vesani iuuenis conuicia miror.
Haud equidem tumet ingenio fraternaq; corda
Non tarde agnoscas, & virus futile lingua.
Qui ne mutatum vanis absistere credas
Nunc pacem orandam, nunc, &c.

non commendabo emendationem huius loci verbis, tantum aio totum eum ex membranis ita legendum:

Iamne tibi dextras, inceptaq; nostra probamus,
Iam fas Dardanio me non seruire Colono,
Anne iterum Hannibalem dedi placet? atra veneno
Inuidia, nigroq; vndantia pectora felle
Tandem tot titulis, totq; exorata trophais
Infelix muta: dextra en, dextera quam tu
Æneadis lacerare dabas, & litora, & amnes
Et stagna & latos impleuit sanguine campos.
Hac Mago. atq; animis fauor haud obscurus habebat.

Cui simul inuidia atq; ira stimulantibus Hanno,
Talia vesani iuuenis conuicia miror
Haud equidem tumet ingenio fraternaq; corda
Non tarda agnoscas, & virus futile linguæ.
Qui ne mutatum vanis absistere credat
Nunc pacem orandum, nunc, &c.

cur quæque mutauerim, ita in aperto est, vt si pluribus eorum rationem reddere tentem, nugas agam, meoque ocio, & tua, Suffride, ac a te aliorum patientia abuti voluisse, merito in suspicionem venire possim. potius ista videbo in oratione Hannibalis, militem suum iam Campanis deliciis eneruatum, obiurgantis:

IV. *Lib. XII. versu LXXV. semel & iterum emaculatus.*

——non ibis, & arduus arma
Me ducente feres? tenet heu Cumanus hiantem
Agger adbuc, murusq; tenet Gracchumq; moueri
Non ausum portis, paruo in discrimine cerno.
A vobis gentes quacunq; labore parastis
Casu gesta putent: vos per Tyrrhena fauentum, &c.

verior & venustior longe hæc lectio est:

——non ibis & arduus arma
Me ducente feres? tenet heu Cumanus hiantem
Agger adhuc murusq; tenet, Gracchumq; moueri
Non ausum portis, paruo in discrimine cerno?
An vobis gentes, quacunq; labore parastis,
Casu gesta putent? per vos Tyrrhena, &c.

V. *Vers. XXCIX.* legendum & mox de Dædalo.

——cum regna timeret Dictæi regis.

non vt vulgo male est:

VI. *Vers. CXVIII.*

——cum regna teneret D. r.

& iterum mox:

——qua discidit æquor
Amphitryoniades armenti victor Iberi.

non:

——qua dispulit æquor
Amphitryoniades armenti vector Iberi.

VII. *Vers. CXXCI.* Ac rursum mox:

Insonuere tubæ passim, clamorq; virorum,
Hinnitusq;, simul litui, raucoq; tumultu Cornua.

non:

Tinnitusq; simul, litui raucoq; &c.

quod passim non recte hactenus obtinet. sed iam Suffride vale, charta me deficit.

EPI.

EPISTOLA LXV.

Franc. Modius Ioanni Posthio Archiatro Wirzeburgico S.

VSus sum his diebus a Weidnero nostro Lucani manu exarato codice, non illo antiquissimo quidem & optimæ omnino notæ, sed tamen nec planæ etiam recentis scripturæ, aut nullius bonitatis, & ætatem quidem suam, quod raro solent membranacei libri, diserte ipse loquebatur, qua parte sub finem narrabat extremam sibi manum impositam anno CIↃ. CC. XVII. bonitatem ex eo cognoscas, quod præter emendationes Pulmannianas, quas pleraſque referebat, nouas insuper quasdam mihi suppeditauit, ex quibus pauculas has tibi impensas habeto. Lib III. versu 52. de Cæsare: I.

——cum pectore curas
Expulit armorum, pacisq; intentus agebat, *Lucanus lib. III. vers. LII. correctus.*
Quoq; modo vanos populi conciret amores
Gnarus, & irarum caussas, & summa fauoris
Annona momenta trahi. namq; asserit vrbes
Sola fames, &c.

plane lego:

Quoq; modo varios populi conciret amores.

qui enim bello vani populi amores, quos deditiones oppidorum & gentium fere subsequuntur? varii autem tum alias cum Virgilio Horatioque, tum hic inprimis recte dicentur, quod Cæsar animos hominum a Pompeio in se transferri posse sperarct, si quos idem Pōpeius deseruisset, & tantum non inopes prodidisset, hostique obiecisset, ipse commeatu, cuius caussa tum Romæ, tum alibi graues in populo motus sæpe fuere, affatim instruxisset. porro: *summa fauoris Annona momenta trahi.* Ita dixit, quemadmodum versu 338. *Non pondera rerum, non momenta sumus* ex persona Massiliensium, id est, non in nobis vertitur cardo rerum. Demosthenes dixerat: τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων, quod Cicero vertit, fortunæ Græciæ. Isocrates autem cum dicere vellet, non in his positum est rerum momentum: οὐ παρὰ ταῦτ' ἐστὶν, dixit in Nicocle. sed ad versum Lucani 101. de Cæsare vrbem ingrediente: II.

——non omnia festa, *Versu CI.*
Non fictas læto voces simulare tumultu,
Vix odisse vacat.

Fortasse, inquit optimus Pulmannus: *non omnia fausta.* & forsasse ita legendum. sed vellem addidisset omnino: *omina* pro *omnia* reponendum. accipiendumque de acclamationibus vulgi, quibus boni ominis reducem Imperatorem excipiebat. quales sunt illæ, quibus vita diuturna, & de hostibus victoria, no-

uaque ad vetera & parta iam belli decora accessio optari consueuit. Versu 181.

III. *Vers. CLXXXI.*

Iam dilecta Ioui centenis venit in arma
Creta vetus populis, Gnossusq; agitare pharetras
Docta, nec Eois peior Gortyna sagittis.

concinnior videtur lectio Weidneriana : *Gnossosq; agitare pharetras Docta.* vt de centum vrbibus principes duæ, Gnossos, & Gortyna nominatim hic recenseantur. Versu 227.

IV. *Versu CCXXVII.*

Mallos, & externa resonant naualibus Æga.

amo Weidnerianam scripturam : *& extrema resonant naualib. Æga.* sunt plura huius nominis oppida; sed est hoc, quo de hic agitur, in Cilicia in margine Pyrami amnis. videatur Plinius Nat. hist. lib. v. cap. xxvii. alii alibi. Versu 277.

V. *Versu CCLXXVII.*

Quaq; fretum torrens Maotidos egerit vndas
Pontus, & Herculeis aufertur gloria metis. lego:
Quaq; fretum torrens Maotidas egerit vndas
Pontus. quo enim angustius fretum, eo maiore impetu indignata sese cohiberi torrentis instar vada ruit. agit autem hic de Cymmerio Bosphoro, cuius iterum lib. v. versu 436. sed glacie adstricti ita meminit:

Sic stat iners Scythicas adstringens Bosphorus vndas,
Cum glacie, retinente fretum non impulit Ister,
Immensumq; gelu tegitur mare, &c.

VI. *Versu CCCI.*

Versu 301.

Phocais in dubiis ausa est seruare iuuentus
Non Graia leuitate fidem, signataq; iura,
Et caussas, non fata sequi.

malo cum membranis nostris: *sacrataq; iura.* quam *signataque iura.* & cur malim facit alter Silii locus in hæc verba: *Sacrata gens clara fide, quam rite fatentur Marte satam populi ferro pagere subactis.* arbitror enim ad hos Lucani versus respexisse Silium. Versu 406.

VII. *Versu CCCCVI.*

Si qua fidem meruit superos mirata vetustas,
Illic & volucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare fera.

pusillum est hoc, sed tamen rectius legetur:

Illis & volucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare fera.

EPISTOLA LXVI.

Franc. Modius Remberto Dodonao nobili
Mec. S.

IActuram grauissimam fecerunt literæ, decessit Andreas Papius, & quidem, quod dolorem meum duplicat, morte violenta, quæ, vtpote nõ ex natura, luctuosissima merito habetur.

in iis

In iis enim, qui morbo aliquo tentati moriuntur, magnum ex necessitate ipsa solatium est. at in illis, quos inopinus casus aufert, hinc crescit dolor, quod potuisse diu viuere existimantur. Et Papium quidem natatu se exercentem Mosa fluuius absorpsit, ingressum iam annum ætatis suæ tricesimum; cum paulo ante suos de Musica libellos Plantino nostro excudendos typis misisset. qui, miram fati potentiam vide, eandem mox impressit, quam Papius ipse fortunam passi sunt; Rheno, dum Francofurtum mittuntur, mersi, & ex magna parte plane corrupti aquis. Fateor, mouit me huius iuuenis æqualis mei mors nouo quodam more. amisi enim in eo studiorum meorum socium, rectorem, magistrum. viximus & dedimus simul iurisprudentiæ operam ante annos fere XI Duaci; ac postea Louanii, ac nunc nuper etiam in Vbiis per aliquammultas dierum hebdomadas, dum vtrique per aulica negotia licuit, assidue vna fuimus, & parabat tum iter ille in Hispanias, quod mihi longinquum videbatur. cogita, quomodo me affecerit nuntius de obitu eius, cuius desiderium ad tempus vix mihi laturus videbar. & adhibe amabo solatia; sed magna, sed noua, sed inaudita. ipse interea ab hac cogitatione me abducam, & ista notabo: versus Italici sunt:

Pila nouant, ac detersa rubigine sæuus — I.
Induitur ferro splendor, iuuenumq; reposta — *Silius lib. XV. versu XIII. semel & iterum interpolatus.*
Instaurant galea coni decus hasta iuuatur
Amento, renouantq; noua fornace bipennes.

Sed qui ita scribendi, si quidem recte scribantur:

Pila nouant, ac detersa rubigine sæuus
Induitur ferro splendor, iuuenumq; reposta
Instaurant galeæ coni decus, hasta iuuatur
Amento, reuocantq; noua fornace bipennes.

II.
Corrigenda & illa: — *Versu. XXXV.*

At patres quanquam exterrent immania cœpta, — *Virg.* In manibus Mars
Inq; sinu bellum, atq; Alpes & peruia saxa — ipse viri. *&*
Accepere, tamen crudam contra aspera mentem — *Cæsar nescio quo loco.*
Et magnos tollunt animos.

Corrigenda inquam & hæc, scribendumque: — *Virg.* Ante domandũ

——— Alpes & peruia saxa — Ingentes tollunt animos.
Decepere, &c.

In eo enim frustra fuerunt Romani, quod nunquam putabant fore, vt Hannibal tam celeriter Alpes superaret.

III.
Sequitur: — *Vers. XXCIIX.*

Iamq; sub extremum noctis fulgentibus vmbris
Lux aderat, &c.

Ergo: *fugientibus vmbris.* tale est Ouidii illud:

Qualia sublucent fugiente crepuscula Phœbo,

Aut vbi nox abiit, nec tamen orta dies.

IV. *Versu* CXXXVII. Pergit Silius:

Illa (hasta puta) *volans patuli longe per inania campi,*
Lethum perdiderat spatio.

videtur reponendum:

Ictum perdiderat spatio.

V. *Versu* CLXXIV. Vt & ibi:

At sonus extremo morientis fusus ab ore
Fessa pererrauit mutis iam cornua labris.

flexa pro *fessa*, si quid libris scriptis credimus, qui iubent mox etiam inter istos versus:

VI. *Versu* CCLXXVII. *versu auctus.*

Quantus Phlegrais telluris alumnus in aruis:
Tantus semifero Chryxus sub pectore murmur
Torquet, &c.

hoc modo alium etiam inserere:

Quantus Phlegrais Telluris alumnus in aruis
Mouit signa Mimas, cœlumq; exterruit armis:
Tantus semifero, &c.

de eodem Mimante mox idem Silius:

Apparet Prochyte sæuum sortita Mimanta, &c.

mitto enim te Dodonæ & valere iubeo.

EPISTOLA LXVII.

Franc. Modius Godeschalco Steuuechio S. Coloniam Agrippinam.

TEnuia pleraque omnia sunt, quæ his libris persequimur, Steuuechi, & quæ indigna adeo videri possint, quibus ego scribendis, legendis alii tempus terant. fateor, si aut ipse grauioribus rebus ita distringar, vt mihi huc descendere fas non sit; aut illi, quibus hæc a me scribuntur, non existimarent optime tum se tempus collocare, cum in simili genere ipsi quoque assidue aliquid legendo aut scribendo vitam transigunt. Nunc vero cum & iurisprudentiæ studia remissa nonnihil, quod hac fatali Belgicæ conuersione, vbi tuto & cum dignitate sua exerceantur, vix inueniant: & amplissimi viri D. Erasmi Neustetteri, Patroni mei liberalitas otium mihi ad hæc faciat; illiq; quos hæc lecturos (si qui tamen legent) confidimus, ita soleant statuere, nihil in classicis illis, & quasi maiorum gentium scriptoribus tam exile posse occurrere, quod non cum cura a nobis considerari mereatur; futurum spero, vt, quam quisque eorum gratiam sibi in hoc genere fieri postulat, eam mihi quoque vicissim, vt iuris est, facere non grauetur. eaque spe fretus, mitto ad te, mi Godeschalce, hæc etiam ceteris similia, hoc est, non magnæ rei, sed tamen, vt arbitror, non omnino contemnenda, nisi si cui forte totum hoc commentandi genus contemnendum

dum videatur. Apud Censorinum est: *Quare cum dona pretiosa neque tibi per animi virtutem desint, nec mihi per rei tenuitatem supersint, quodcunque hoc libri est, meis opibus comparatum, Natalitii titulo tibi misi, in quo, non, vt plerisque mos est, aut hic aperta philosophia præcepta ad beate viuendum, quæ tibi scriberem mutuatus sum, &c.* In quibus, quæ est tandem illa, aperta philosophia aut a quo omnino? emendandum videtur ex corrupta membranarum scriptura, quæ est: *in quo, non vt plerisque mos est aut exhica parte, &c.* omnino, inquam, hinc legendum videtur: *in quo, non vt plerisque mos est, aut ex Ethica parte philosophia præcepta ad beate viuendum quæ tibi scriberem mutuatus sum.* scribo etiam statim iussu m.ss. librorum: *quæ vel sapienter monentur, vel facunde prædicantur.* non vt vulgo est: *vel familiariter prædicantur.* sed pusillum hoc, illud momenti maioris, quod mox, vt in editionibus exstat: *At quoniam ætas a die natali initium sumit, suntque ante hunc diem multa, quæ ad hominum pertinent originem, non alienum videtur de his dicere prius, quæ sunt natura propriora:* legendum plane est ex membranarum auctoritate: *non alienum videtur de his prius dicere, quæ sunt natura priora.* Sequitur: *alii homines semper fuisse, nec vnquam nisi ex hominibus natos, atque eorum gratia caput exordiumque nullum exstitisse arbitrati sunt, alii vero, &c.* vbi corrige meo periculo, sed fide veterum librorum: *atque eorum generi caput exordiumque nullum exstitisse.* Post pauca: *Nam vt omittam, quod fabulares poetarum historia ferunt, homines primos aut Promethei molli luto esse formatos, aut Deucalionis Pyrrhaque duris lapidibus esse natos: Virg.*

I. *Censorinus de die Nat. li cap. I emaculatus.*

II. *Ibi.lem.*

III. *Cap. II.*

IV. *Cap. III.*

V. *Eodem cap.*

Hinc lapides Pyrrha iactos Saturnia regna.

& alibi: Quo tempore primum Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem, Vnde homines nati durum genus. Quidam ex ipsis sapientiæ professoribus nescio an magis monstrosas, &c. legendum omissis versibus mediis, qui non a Censorino, sed a grammatico aliquo in margine libri primum adscripti, in contextum postea a negligentibus librariis recepti sunt: *Nam vt omittam, quod fabulares poetarum historia ferunt, homines primos aut Promethei molli luto esse formatos, aut Deucalionis Pyrrhaque duris lapidibus esse natos, quidam ex ipsis sapientiæ professoribus nescio an magis monstrosas, certe non minus incredibiles rationum suarum proferunt opiniones.* Iterum post pauca: *Empedocles autem egregio suo carmine, quod huiusmodi prædicat esse Lucretius, vt vix humana videatur stirpe creatus, tale quiddam confirmat; primo membra singula ex terra quasi prægnante passim edita, deinde coisse, & effecisse solidi hominis materiam, igni simul & huiusmodi mixtam.* quibus postremis nihil est, si ita legantur, vt modo posui, ineptius, nihil, si vt iam ponam, elegantius: *Primo*

VI. *Adhuc cap. III.*

membra singula ex terra quasi praegnante passim edita, deinde coiisse & effecisse solidi hominis materiam, igni simul & humori permixtam. Sed iam vale, amicissime Godelschalce. haec enim, si bona sunt, satis esse arbitror multa: si mala, nimia etiam:

EPISTOLA LXIIX.

Franc. Modius Arnoldo Manlio M. S.

FRequens fuit his diebus nobis tui mentio, & credo omnino aures tibi tinniisse. multum enim & diu disputatum inter nos est de terrae Lemniae, & quam sigillatam vocant, natura, ac viribus, in quibus haec cum illa conueniat, in quibus dissimilis sit. qua de re tu olim Constantinopoli dum ibidem cum Rimio Caes. Mai. legato versareris, diligentissime & exactissime scripsisse dicebaris ad Cratonem, qui eam Epistolam cum multis nobilissimis Medicis, & in iis Ioachimo I.F. Camerario postea communicauit: confirmante mihi non semel eodem Camerario, nihil se in hoc genere maiore cura & studio scriptum vidisse. magna sane cum voluptate mea, qui ista audiens, non minus laetabar, pro ea, quae mihi tecum est amicitia, laudari te a tam laudatis, & toto terrarum orbe celebribus viris, quam si ad me ea res pertinuisset. Nunc digresso Camerario, aliisque, qui iucundissime hebdomadas ferme tres nobiscum hic versati sunt, redii ad nugas meas, de quibus tibi ista mitto. Martiae Reguli lib. VI. Silii Italici ad Marum viri quondam in expeditionibus bellicis comitem, nunc filium eius post Hannibalis ad Thrasimenum contra Romanos victoriam grauiter laesum reducentem, haec verba sunt:

I. *Silius lib. VI. vers. DCLXXIX semel & iterum interpolatus.*

——Fidei comes inclyte magnae
Nunc certe mihi reddis, ait, leue vulnus, an alte
Vsq; ad nostra ferus penetrauit viscera mucro?
Quicquid adest dum non vinctum Carthago cathenis
Abripiat, poenaq; instauret monstra paterna
Gratum est, o Superi, &c.

quae sublatis duobus vitiis ita emendari, & pristino reddi poterunt:

——Fidei comes inclyte magnae,
Hunc certe mihi reddis, ait; leue vulnus, an alte
Vsq; ad nostra ferus penetrauit viscera mucro?
Quidquid id est, dum non victum Carthago cathenis
Abripiat, poenaq; instauret monstra paterna
Gratum est, o Superi, &c.

hunc autem dicit propter maritum, cui Marus Carthaginem ad supplicium redeunti cum comes fuisset, solus inde exstincto eo iam per inauditos cruciatus, Romam rediit. *Quidquid id est,* ea forma ponitur, qua Virgilius ait: *Quidquid id est, timeo*

Danaos

Danaos & dona ferentes. imitatusque hoc loquendi genus postea deprehenderetur Calpurnius Siculus meus in bucolicis, Ecloga quarta; nisi & ibi corrupte legeretur:

II. *Calpurnius Siculus Eclog. IV. emendatus.*

Quidquid adest sylvestre licet videatur acutis
Auribus, & nostro tantum memorabile pago,
Dum mea rusticitas si non valet arte polita
Carminis, at certe valeat pietate probari.

cum & hic emendata & vera scriptura sit: *Quidquid id est sylvestre licet, &c.* Sed redeamus ad italicum:

III. *Iterum Silius lib. VI. vers. IↃCXXC.*

Nec non, inquit, *proiectum puppi, frustraq; vocantem*
Numina, Amyclaum mergebat perfida ponto
Xantippum manus, & seras tibi Regule pœnas
Xantippus digni pendebat in æquore lethi.

ingrata auribus eiusdem nominis repetitio, & scripsit haud dubie Silius:

Nec non proiectum puppi, frustraq; vocantem
Numina, Amyclaum mergebat perfida ponto
Rectorem manus, & seras tibi Reguli pœnas
Xantippus digni pendebat in æquore lethi.

nempe a glossographis erat vulgata lectio, quorum emblematis sæpius, quam expedit, boni auctores interpolati deprehenduntur.

IV. *Versu IↃCCX.*

Mox est:

Hac mitte in populos, & adhuc maiora dabuntur.
Flagrantem effingens facibus Carthago Libyssis
Romam, &c.

pro *effingens* habebant membranæ *effugies*, ex quo faciebam *effinges*, nec tu, opinor, Manli, si locum consideraueris, aliter eum constituendum iudicabis.

V. *Lib. VII. versu CV. bis, ter emaculatus.*

Sequitur sequenti libro:

——*Quodcunq; videtis*
Hoc reliquum est, primo damnatum, & inutile bello.
Heu vbi nunc Gracchi, aut vbi sunt nunc fulmina gentis
Scipiadæ? pulsi Ausonia non ante pauentes
Dimisere fugam, quam terror ad vltima mundi
Oceanumq; tulit profugos, nunc errat vterq;
Nomina nostra tremens.

corrupta hæc scriptura Marsum in eum errorem induxit, vt sententiam menti poetæ, & huic loco alienissimam ex his versibus eliceret, quibus nihil clarius esse poterit, si isto modo corrigantur:

——*Quodcunq; videtis,*
Hoc reliquum est primo damnatum vt inutile bello,
En, vbi nunc Gracchi, atq; vbi nunc sunt fulmina gentis
Scipiadæ? pulsi Ausonia non ante pauentem

Dimisere fugam, quam terror ad vltima mundi
Oceanumque tulit profugus, nunc errat vterque
Nomina nostra tremens.

EPISTOLA LXIX.

Franc. Modius Iano Lernutio S. Brugas Flandrorum.

ITane, Lernuti, verum est vos, te Giselinum, Goltzium dico, nihil ad literas meas, nihil ad id, quod in iis quærebam, respondere. atqui intererat mea id & primo quoque tempore, & diligentissime ac cum cura fieri. sed iam suspicione assecutus mihi videor, quid caussæ sit, quod hactenus literis vestris careo. nimirum dum Cl. V. Marcum Laurinum Goltzius, de quo fortasse ipsi parum liquet, consulit, eunt dies, audio, & accipio excusationem, amo etiam Goltzii officiosam, & plane ciui Romano antiquæ probitatis ac fidei dignam ingenuitatem: vos tamen nolim ad hoc exemplum sæpe tacere, dum non potestis id scribere, quod vultis, aliquid saltem scribite, ne literarum vestrarum desiderio plane contabescam, atque vt promtius faciatis, eique rei argumentum habeatis, mitto ecce quæ his diebus e Ciceronis oratione pro lege Manilia enotabam, sperans fore, vt super iis iudicium mihi tuum, sed ex animo, & pro familiaritate nostra statim perscribas. Ait Cicero: *Vnde illam tantam celeritatem & tam incredibilem cursum initum putatis? legitur,* inquit Lambinus, *mendose in omnibus vulgatis aut initum, aut inuentum (quod proximum etiam in vno m.s. reperi) ego tamen, vtroque damnato, natum reposui.* ita quidem Lambinus. sed mihi non potest probari tamen, vt contra libros aliquid recipiatur. cum illud *inuentum*, quod nostri etiam libri veteres agnoscunt, nullum incommodum sensum eliciat, magisque proprie hoc modo, quam quo vult Lambinus, loquamur; & tantum non probent sequentia inueniendi verbum hic adeo magis conuenire, dum dicunt, non noue aliquod excogitatum artificium Pompeium in vltimas terras tam celeriter pertulisse, sed ea, quæ ibi legere est. Præcedit: *Age vero ceteris in rebus quali sit temperantia considerate.* membranæ pro, *quali, qua* repræsentabant, hinc arbitrabar legendum: *qua sit temperantia considerate.* Statim: *Iam quantum consilio, quantum dicendi grauitate, & copia valeat in quo ipso inest quadam dignitas imperatoria, vos Quirites hoc ipso in loco sæpe cognostis,* pro, *Quirites* habent membranæ *quoque*, quod probo, atque ita ex iis lego: *vos quoque hoc ipso ex loco sæpe cognostis.* aut certe, quia prolapsio facilis fuit, vnam q literam omittere librario, quæ vocem *Quirites* denotaret; *vos quoque Quirites sæpe ex hoc loco cognostis.* omnino quoque ad sententiam necessarium est. dicere enim vult Cicero,

I. *Cicero pro L. Manilia notatus.*

II.

III.

tero, non tantum ad exercitum notam Pompeii eloquentiam, sed etiam Romæ in concionibus. Sequitur: *Et quisquam dubitabit, quin huic tantum bellum hoc transmittendum sit, qui ad omnia vestra memoria bella conficienda diuino quodam consilio natus esse videbatur?* membranæ: *Et quisquam dubitabit, quin huic tantum bellum hoc permittendum sit, qui ad omnia memoria nostra bella, &c.* quod propter Fuluium Vrsinum posui, qui amici sui coniecturam *committendum* reponentis non recipiebat, quod, vt aiebat, de felicitate hic, non de fide imperatoris agatur. ego vero cum tota hæc oratio in eo versetur, vt probetur solus Pompeius is esse, qui huic tanto bello præfici mereatur, arbitror non incommode hic etiam *committendum* legi potuisse, siquidem ita libri paterentur, atque nunc illis iubentib. verbum *permittendi* recte locum hic habere posse existimo. IV.

Post pauca:

Tanta repente vilitas annonæ ex summa inopia, & caritate rei frumentariæ consecuta est, vnius spe, & nomine, quantam vix ex summa vbertate agrorum diuturna pax efficere potuisset. videntur non paulo elegantius scribere membranæ: V.

Tanta repente vilitas ex summa inopia, & caritate rei frumentariæ consecuta est vnius hominis spe, ac nomine, quantam vix in summa vbertate agrorum diuturna pax efficere potuisset.

Dixi m. s. lectionem meliorem videri & recte, ni fallor, dixi. nam & illud *annonæ* abesse potest, & illud *hominis* vix potest. ad hoc haud dubie rectius est, vt *in summa vbertate*, quam *ex summa vbertate* scribatur. Quarto ab his versu: *Iam vero accepta in ponto calamitate, ex eo prælio, de quo vos paulo ante inuitus admonui, cum socii pertimuissent, hostium opes, animique creuissent, cum satis firmum præsidium prouincia non haberet, amisissetis Asiam, Quirites, nisi ad ipsum eius temporis diuinitus Cn. Pompeium ad eas regiones Fortuna populi Romani attulisset.* lego hic, inquit Lambinus, *nisi ad ipsum temporis diuinitus Cn. Pompeium ad eas regiones Fortuna pop. Rom. attulisset.* & aliquid ille dicit, sed nos totum locum ex membranis ita scribendum didicimus: VI.

Iam, accepta in ponto calamitate, ex eo prælio, de quo vos paulo ante inuitus admonui, cum socii pertimuissent, hostium opes animique creuissent, satis firmum præsidium prouincia non haberet, amisissetis Asiam, Quirites, nisi ad ipsum discrimen eius temporis diuinitus Cn. Pompeium ad eas regiones fortuna pop. Rom. attulisset. vox *discrimen* a negligentibus aliis librariis omissa, loco vitiando fuit.

Vale.

EPISTOLA LXX.

Franc. Modius Victori Giselino M. S.

NOuantiquas meas a multis auide expeti ita audio, amicissime Giseline, vt nihilo magis in eis conficiendis instem. interea ipse mihi, qui memini naturam ideo diem ac noctem fecisse, vt & agendi & quiescendi essent tempora, recteque apud Senecam a nescio quo Pomponio dici arbitror miscenda ista inter se esse, vtque quiescenti agendum, ita agenti quiescendum hocque, quod ille ita dixit, vt ad eos maxime pertinere voluerit, qui magistratus, honores, consimiliaque aut impotentius appetunt, aut studiosius fugiunt, recte tamen ad nostra hæc quoque literarum studia transferri posse statuo. Exerceri vult ingenium, non onerari. & scis ipse nimiam legendi scribendique, atque habitandi in libris assiduitatem, cum vita etiam tractandi literas vlterius multis eripuisse facultatem. vt durem igitur, & diu quod facio, faciam; lucubrationes nocturnas & intempestas fugioque, credoque dicentibus, alacriorem ad studia rediturum, qui ea aliquando etiam intermiserit. verumque adeo id esse nunc quoque re ipsa comperior, quo tempore ista accuratissimi tui iudicii facere impetus me cepit.

I. *Seneca Epist. XXX. notatus.* Senecæ Philosophi Epist. XXX. hæc verba leguntur: *Bassus tamen noster alacer animo est: hoc Philosophia præstat, in quotunq; corporis habitu fortem, in conspectu mortis hilarem, lætumq;, nec deficientem, quamuis deficiat.* proba quidem illa in speciem magis, quam re, si libris scriptis credimus. in quibus, *quamuis deficiatur*, constanter legitur. de cuius verbi probitate alibi pluribus.

II. *Ibidem.* Eadem Epist. *Bassus noster videbatur mihi prosequi se, & componere, & viuere tanquam superstes sibi, & sapienter ferre decidium sui.* consentiunt membranæ in elegantissimam lectionem margini quoque excusi anno CIↃ. IↃ. LXXXI. Parisiis a nescio quo adiectam, *& sapienter ferre desiderium sui.*

III. *Ead. Epist.* Eadem adhuc Epist. *Venit aliquis ad mortem iratus: mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qui se ad illam diu composuerat.* Notant alii in aliis libris extare: *Venit aliquis iratus morti: venientem nemo hilaris excipit.* ego profiteor rectum ex nostris libris:

IV. *Epist. XXXI.* *Venit aliquis ad mortem iratus morti: venientem nemo hilaris excipit, &c.* Epist. XXXI. *Submitti te ac deprimi veto: laborem si non recuses, parum est posse.* ridicula est lectio. emendandum videlicet: *laborem si non recuses, parum est, posce.*

V. *Iterum Epist. XXXI.* Ead. Epist. *Non per Apenninum Grauiumue montem, nec per deserta Candauiæ, nec Syrtes tibi, nec Scylla, aut Charybdis adeunda sunt.* membranæ: *Non per Peninum Grauiumue montem.* nempe, *Pœninum* scribendum accipiendumque de Pœninis Alpibus, quemadmodum

dum per Graium quoque montem Alpes Graias significari constat Eadem iterum Epistol. *Deus ille maximus potentissimusque ipse vehit omnia.* concinnior scripta lectio: *Deum ille maximus, &c.* Adhuc eadem Epist. *Quærendum est ergo, quod non fiat in dies deterius, cui non possit obstari, quo non melius possit optari.* nescio quid sit, quod membranæ, quas vidi, hæc: *quo non melius possit optari*, non agnoscunt, suspicorque aliquid latere vitii, quod te, Giseline, eruere velim. Epist XXXIIV. *Non habemus itaque ista odorifera, nec emtorem decipimus, nihil inuenturum cum intrauerit, præter illa, quæ in fronte suspensa sunt.* emendat eruditissimus & amicissimus Lipsius in lectissimis Electorum libellis: *Non habemus itaque ista oculifera.* & absit, vt a tam caro capite dissentiam ego, qui etsi huc induci possem, nunquam tamen tibi sat scio, mi Victor, contra illum talem virum quidquam probare possem. vtar tamen libertate his studiis, si quibus aliis, propria, & monebo obiter, ne nostrum quidem *oclifera* ex membranarum penu depromtum, quasi a feriendis oculis dictum, quod sit, omnino reiiciendum videri. Ipsumque adeo Lipsium huius lectionis arbitrum capio. Eadem Epistola: *Multum, inquit, viua vox facit. Non quidem hæc, quæ alienis verbis commendatur, & actuarii vice fungitur.* Proprium magis hic verbum membranaceum: *quæ alienis verbis commodatur.* Epist. XXXVII. *Hos tam graues dominos, interdum alternis vicibus imperantes, interdum pariter, &c.* in m. ss. illud *vicibus* nullum est, neque quidquam eo opus. Virgilius etiam dixit: *Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.* Epist. XXXIIX. *Seminis modo spargenda sunt: quod quamuis sit exiguum, cum occupauit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos actus diffunditur.* scribo emendatione euidenti, & certa: *& ex minimo in maximos auctus diffunditur.* Epist. XXXIX. *Commentarios, quos desideras diligenter ornatos, & in angustum coactos ego vero componam.* Verum est: *Commentarios, q. d. diligenter ordinatos, &c.* sequitur statim: *Inter multos habes, quorum scripta nescio an satis ordinent.* & sequenti XL. Epist. *Nihil autem ordinatum est, quod præcipitatur & properat.* Ead. Epist. XL. *Quid ergo? non aliquando & insurget? Quidni? sed salua dignitate morum, quam violenta ista & nimia vix exsuit.* libri scripti pertinaciter: *quam violenta ista & inimica vis exsuit.* considera, sodes Giseline, Epistol. XLI. *Aliter leo aurata iuba nitet, dum contrectatur, & ad patientiam recipiendi ornamenta cogitur fatigatus, aliter inculsus, integri spiritus.* illud *nitet* ab Erasmi coniectura est, qui & ipse fatetur in omnibus alioqui libris aut *innititur* aut *dimittitur* reperiri, quo magis inclino vt veram, aut pro vera habeā lectionem nostrarum membranarum, quæ omnes *mittitur* præferunt, nō ignotum theatris & venationibus vocabulum. & de quo, vt

[Margin notes: VI. Ead. Epist. — VII. Adhuc ead. — VIII. Epist. XXXIIII — IX. Ibidem. — X. Epist. XXXVII — XI. Epist. XXXIIX — XII. Epist. XXXIX. — XIII. Epist. XL. — XIV. Epist. XLI.]

ſpero Lipſius nos docebit in libris, quos de hac re Saturnalium priorum titulo & exemplo confectos habet, forsque an iam vulgauit.

XV. Epiſt. XLII. Epiſt. XLII. *At odit eos, qui ſubita & magna potentia inſolenter vtuntur.* recta lectio, ſed quam tamen etiam venuſtiorem fore exiſtimem, ſi ex membranarum auctoritate reponatur: *At odit eos, qui ſubita & magna potentia impotenter vtuntur.* ſed iam vale mi Victor; qui enim poſſum credere eum libenter longiores meas literas lecturum, qui tanto tempore tam nihil ipſe ad me ſcribit?

EPISTOLA LXXI.

Franc. Modius Andreæ Schotto S. Vliſſipenam.

NVntiatum mihi eſt, Theodorum Pulmannum deceſſiſſe, qui nuntius ſane grauiter me percuſſit. primum, quod amaui hominem propter ſummam humanitatem, & ſtudium erga literas ſingulare, vt fratrem, & reueritus ſum eundem, propter canos & ſenium, vt parentem; deinde, quod opera eius vti ſoleo in conferendis & anquirendis libris manu exaratis, quorum illi prima ſemper cura fuit, etiam ætate iam vergente, quam ille ætatem ad vltimum ita tulit, vt cum ſuperiore æſtate Antuerpiæ agerem, conuiuamque eum ſæpius domum abducerem, annum iam agens LXXV. iis potiſſimum veſceretur, quibus ipſe ego valetudinis cauſſa, vt crudioribus abſtinebam, negans vlli ſe tantum natu ſtomachi dolori obnoxium. nec minus ſane viridi, & cuilibet labori pari animo deceſſit, quam corpore: ſolitus, cum munere, quo publice fungebatur, perfunctus eſſet, auidiſſime manu deſcriptos libros ad editos iam ante comparare, & incredibili diligentia minima etiam quæque enotare. in qua cum re deditum, & Cæſaris commentarios edere molientem, mors occupauit; non immatura illa quidem ſi annos eius ſpectes; nobis tamen intempeſtiua, & literis, quod hæ priuatæ ſint ſui ſtudioſiſſimo homine, quique non pauciores ex bonis ſcriptoribus maculas eluerit, poſtquam libros tractare cœpit, quam quondam dum fulloniam exercuit in pannis vitia emendarit; nos, amico planæ antiquæ probitatis ac fidei. vtriſque tamen ferendum quod factum mutari non poteſt, nobiſque quibus hoc, pro ſuo in ſtudia amore, teſtamento legauit, eo gnauius etiam quod facimus, faciundum, quo de natis ſimilibus viris, pauciores relinquuntur, quibus iſta qualicunque tandem nomine ea appellare libet, curæ

I. Silius lib. VI. vers. CCXLVII emaculatus. ſunt. in quo vt eſſe me ſcias, vide pauca, quæ ſequuntur. Ait Silius:

> —— *Interritus haſtam*
> *Fulmineo volucrem torquet, primamq; lacerto*

Venit

Venit in aduersam non vano turbine frontem
Cuspis, &c.

quæ ita scribenda, & distinguenda membranæ testantur:

——Interritus hastam
Fulmineo volucrem torquet per inane lacerto.
Venit in aduersam non vano turbine frontem
Cuspis, &c.

Paulo post est: II. *Ver.CCCXXVI egregia duorum carminum interpolatio.*

At fraudem nectens, socios vbi concaua saxa
Claudebant linquens, subito in certamine gyris
Vertit equum simulatq; fugam grauiore ruina.

cui loco mire a sciolis interpolato, vt medicina fiat, repone:

At fraudem nectens, socios vbi concaua saxa
Claudebant, vertit subito certamine gyros,
Et dat terga celer ficta formidine ductor.

quomodo est in m.ss. excepto eo, quod *facta* pro *ficta* habebat, vnde tamen hoc esse faciendum, non difficilis fuit coniecturæ, saue quæ hic *concaua saxa*, mox a poeta, *saxosa latebra* dicuntur. iterum paulo post: III. *Versu CCCLXXIV.*

Et certare malis vrgentibus hoste putabam
Deuicto maius.

emendetur:

Et certare malis vrgentibus, hoste putabat
Deuicto maius.

non enim de Maro hoc intelligendum, vt male vulgo fit, sed de Regulo. Statim: IV. *Versu CCCXCIV.*

——Togaq;
Abdebatur honos, stetit illacrymante senatu, &c.

plane legendum:

——Togaq; Addebatur honos.

hoc enim dicit, senatum quamuis captiuo Regulo habitum senatorium honoris eius caussa indulsisse, quo tamen ille vti renuit, ne pollueretur ab eo, qui adhuc in hostium potestate esset. Modico interuallo.

Hos inter fletus iunctus vestigia pœnis V. *Versu CCCCL.*
Limine se duxit Tyrio, questusq; reliquit.

& hic emendandum: *Limine se clusit Tyrio.* literarum *c* & *l* in *d* vt sæpe alias, coalescentia erroris fuit occasio.

Post aliquammulta: VI. *Vers. IDXXII.*

Ac legimus pontum, pinuq; iuuante cauata
Æquor, & immensas curua trabe findimus vndas.

repone:

——Pinuq; immane cauata
Æquor, & immensas curua trabe findimus vndas.

inserendus etiam versus ibi:

VII. *——Vis aspera ponti*
Vers. IↃXXII. *Obrueret, scopulisq; ratem furor improbus Euri*
vers. auctus. *Frangeret optabam, moderato flamine lenes*
Vexerunt Zephyri, &c.

legendumque:

Vis aspera ponti
Obrueret, scopulisq; ratem furor improbus Euri
Frangeret optabam, lethum id commune fuisset;
Sed nos ad pœnam moderato flamine lenes
Vexerunt Zephyri, &c. Vale.

EPISTOLA LXXII.

Franc. Modius Fuluio Vrsino S. Romam.

Q. Curtium Rufum scriptorem rerũ a Magno Alexandro Macedone gestarum, qui ἀκέφαλος, vt scis, Vrsine eruditissime, & ἁπλῶς multis passim lacunis fatiscit, vt vulgo circumfertur, & in nostratibus bibliothecis, ceteroqui satis antiquis repetitur, integrum apud vos, certe in Italia exstare fama huc allatum est. nec fama tantum, sed & auctore Ioanne Metello Sequano IC. qui cum Antonio Augustino, multisque dignitate & eruditione præstantibus isthic viris familiariter olim vixit, tibique ipsi, vt opinor, ignotus non est; hoc inquam etiam viro in Vbiis nuper mihi iniuria nulla, multis officiis cognito, indicium faciente cognoui, eius, quem dixi, scriptoris exemplar integrum apud integerrimum & eruditissimum Petrum Victorium Florentinum asseruari. Igitur non semel in petus fuit, de hac re ad senem illum præter canitiem, virtutis & doctrinæ quoque nomine venerabilem, literas dare: sed repressit hactenus hoc consilium meum, tum quod ignotus & inuisus tanto viro literarum mearum infantia molestus esse erubescerem, tum quod suspicarer, cum nihil his aliquot annis de eo hic sane auditum sit, fortasse, quam audieram hominis esse ætatem, terras eum iam reliquisse, & ad superos abiisse. quod proximum igitur tandem visum est, te potissimum de hac re, cuius eruditionem pariter & humanitatem ex scriptis hausissem, mihi compellandum existimaui, vt quem confidetem, vel communium studiorum caussa, vel tuendæ eius, quam dixi, humanitatis suæ in ea mihi velle satisfacere; posse autem vnum maxime ex omnibus ideo, quod tibi Victorium familiariter notum arbitrarer, scirémque ex multorum sermonibus & literis, non Vrbis tantum te bibliothecas, sed & Italiæ totius plerasque omnes, vel per te ipsum, vel per amicos diligenter excussisse. quod maiorem in modum te oro obtestorque, Fului eruditissime, vt si quid hic habes certi, illud diutius nos latere

ne pa-

ne patiaris. meus labor, siue otium potius nunc leuibus his & friuolis conteritur. Locus est libro Macrobii in Scipionis somnium priore de generatione hominis in hæc verba: *Verum semine semel intra formandi hominis monetam locato, hoc primum artifex natura molitur, vt die septimo folliculum genitiuum circumdet humori, ex membrana tam tenui qualis in ouo ab exteriore testa clauditur, & intra se claudit liquorem.* in quo quidem loco subesse latens vitium, vt non omnibus liquere certum est, ita te, pro ista tua & ingenii sagacitate, & iudicii soliditate, clam esse non potest. illud fortasse, quæ tua est in tractandis veterum scriptis religio, quæres potius, quo pacto e medicina fieri possit non violenta modo. & quod quæris, ecce tibi membranæ nostræ suggerunt, in quibus diserte legitur: *Verum semine semel intra formandi hominis monetam locato, hoc primum artifex natura molitur, vt die septimo folliculo genitiuo circumdetur ex membrana tam tenui, &c.* quæ genuina haud dubie Macrobii scriptura est, quam si tibi probare pluribus laborem, nugas egero. si vero *humori* illud vulgatum quomodo huc irrepserit, te docere et contendam, tu vero, vt quidam loquitur, *magis maiores nugas egero.* sequitur paulo post in Macrobio: *Post autem bis septem ipsa ætas necessitate pubescit. Tunc enim moueri incipit vis generationis in masculis, & purgatio fœminarum. Ideo & tutela pueris quasi virile iam robur absoluitur, de qua tamen fœminæ propter votorum festinationem maturius biennio legibus liberantur.* pusillum & puerile est, sed verum tamen quod membranæ referunt. *Post autem bis septem ipsa ætatis necessitate pubescit. T.e.m.i.v g.i.m. & p.f. Ideo & tutela pueri quasi virile iam robur absoluitur, &c.*

Macrobius lib. I. in Scipionis somnium correctus.

I.

II.

Post aliquammulta: *Et hic certa quidem denuntiationis est, quod de Scipionis fine prædicitur, sed gratia conciliandæ obscuritatis, inserta dubitatio. dicto tamen quod indicio somnii continetur, absoluitur.* non, *indicio somnii*, sed *initio* legendum scripti libri testantur, & verba illa, quæ ex initio somnii hic repetit, a me autem hoc loco breuitatis caussa prætereuntur. III.

Post multa: *Has erraticas cum luminibus duobus, aut infixas cœlo, vt alia sydera nullum sui motum nostris oculis indicare: sed ferri mundanæ confusionis impetu, aut moueri sua quoque accessione dicemus.* quæ est ista, mi Fului, mundana confusio, aut cui de ea fando auditum? contra certe omnes omnium Mathematicorum sectæ, contra omnium Philosophorum scholæ, qui tantum adeo ordinem cœlo tribuunt, vt hinc suauissima longe harmonia oriatur, de qua passim Plato, & Platonem secutus Cicero. omnino reponendum ex membranis: *sed ferri mundanæ conuersionis impetu.* Rursum post aliquammulta: *Hæc (Luna) licet & ipsa finis sit, sed liquidissimi aeris & ignis ætheres,* IV.

ideo quamuis densius corpus sit, quam cetera cœlestia, vt multo tamen terreno purius, sit accepta luci penetrabile, adeo, vt eam de se rursus emittat. manifestus vitii locus, quod ex eo ita tolletur: *ideo quamuis densius corpus sit, quam cetera cœlestia, multo tamen terreno purius, sit accepta luce penetrabilis adeo, vt eam de se rursus emittat.* Sub finem, vt cum libro epistola claudatur:

VI. *Nec in recessum aut accessum mouere eam* (terram puta) *patitur, vel vis circumuallantis & ex omni parte vigore simili librantis aura, vel ipsa sphæralis extremitas, quæ si paululum a medio declinauerit, fit cuicunq; vertici proprior: & imum relinquit*, reponendum pro *declinauerit* probum & antiquæ notæ verbum, sed iis, qui hinc illud male exterminarunt, ignotum, *deuiauerit.*

EPISTOLA LXXIII.

Franciscus Modius Euchario Seefrid Med. S.

QVod te nuper insalutato Comburgo discedere coactus sum, nollem factum Euchari amicissime, præsertim, cum essent quædam ad valetudinis meæ, qua tum sane non nimis firma vtebar, rationem pertinentia, de quibus pluribus a te doceri cuperem. sed tulit ita res, vt neque istic diutius subsistendi tum quidem, neque tui eum tam subitaria profectio esset, euocandi fieret copia. Verum pensabimus hoc quidquid est siue iacturæ, siue frustrationis potius, proximo quoque congressu. Interea vtar præceptis tuis, ac subinde literis meis te compellás, de his atque his consimilibus arbitrariis iudiciis meis quid iudices percontabor. puto non vacare menda ista ex Hygini astronomicon poeticon siue de signis cœlestibus libro III. *His quidem cum Tauro & Geminis & Cancro & Leone occidit, ideo sero occidere dicitur, magis & quod actus a pedibus peruenit ad terram.* quid enim est illud, *magis, &, quod actus?* omnino interpolandum ex membranaceo thesauro: *quod magis erectus a pedibus peruenit ad terram.* qua lectione vt nihil elegantius, ita nihil verius. Statim: *Habet autem in sinistra manu stellas quatuor, quæ occidere nunquam videntur. In capite stellam vnam. In vtroq; humero singulas, in vtraq; manu singulas, sed clariorem dextram, & sub ea alteram obscuram, &c.* nihili lectio, & prodigiose corrupta; ecce dicit Booten in sinistra manu habere stellas quatuor. mox, tanquam eius, quod statim dixerat, oblitus subdit in vtraque manu habere singulas, quod cum veritate pugnat, & eo indignissimum sit, qui aliis cœli vias præire postulet. quomodo igitur extricamus nos ex his salebris, & Hyginum a tam profecta ignorantia vindicamus? facilime. restituendo illi ex membranis suam scripturam; quæ est: *Habet autem in sinistra manu stellas quatuor, quæ occidere nunquam dicuntur. In capite stellam vnam. In vtroq; humero singulas. In vtraq;*

I. *Hyginus Astronom. lib. III. Boote semel & iterum interpolatus.*

II. *Eodem.*

tuque mamma singulas, &c. Videatur Commentator in Germanicum. De Lyra: *Summum autem cacumen ad populum Notum contendere videtur. hac Lyra Virgine exoriente occidere videtur, & cum Sagittario exoriri perspicitur.* Legendum omisso altero illo *videtur* & cõiunctiua vocula, *&*: *hac Lyra Virgine exoriente occidere, cum Sagittario exoriri perspicitur.* aut potius omisso etiam τὸ *Lyra: Hac virgine exoriente occidere, &c.* De Cerco: *Hic totus omnino stellarum numerus* XIX. emendetur. *Hic omnino est stellarum* XIX. neque hic tantum ita emendetur, & in Andromeda, Perseo, Auriga, Ophiucho, Delphine, Pegaso, Ariete, Cancro, Leone, Virgine, Capricorno, Eridano, cyone, Centauro, in his, inquam, omnibus hæc phrasis a lis fœde contaminata restituatur. De Andromeda: *Habet capite stellam clare lucentem vnam, in vtroque humero vnam, in cubito dextro vnam, in ipsa manu vnam, in sinistro cubito brachio vnam. In manu altera vnam, in zona tres, &c.* diltem Astronomum qui in cubito, au in brachio sinistro stelhabeat Andromeda discernere non potuerit, deinde, quid lud: *In manu altera vnam,* præcedente, *in sinistro cubito vel bio?* an dextram signari dicemus? at de illa ibi dixit: *in cubito ro vnam, in ipsa manu vnam.* omnino neque Hyginum no eque locum menda liberare possumus, nisi legamus cum odice: *In sinistro cubito vnam, in brachio vnam, in manu al, in zona, &c.* quod a veritate ipsa, & Germanici commene confirmatur. De Perseo: *Hunc Aratus cum diceret inter κεκονιμένον figuratum, acceperunt complures cum pulueru dicere, quod minime conuenit, posse inter sydera etiam pulntum accipere. Quod si esset, dignior erat Orion, cui idem adtur; primum quod assidue est venatus, & semper in terra Denique adhuc inter sydera venari videtur.* non agam verdico in summa, vt hic locus integer sit, illud *accipere* in, & *denique* in *deinde quod* mutanda videri, atque ita veteres membranas. De sagitta: *Huius cacumen ad equiregionem spectat, altera pars ad humeros Ophiuchi tendit.* on cum cura hęc legens videat ex re emendandum: *Huien ad equipedum, &c.* de amento enim sagittæ loqui- iique de Scorpione eadem locutione dicit: *in cauda* puta stellas habet) *in acumine ipso, quo percutere existi-* s. sic Ouidius lib. VIII. Metamorphoseωn ait:

—ferrumque Diana volantis
rat iaculos, lignum sine acumine venit.

ine: *Delphin non longe ab Aquila signo figuratur, in cauda nouissima aquinoctialis circuli circumductione e prope contingens equi Pegasi rostrum.* corrigendum? *n longe ab Aquila signo figuratus, incuruatione cauda*

III. Lyra.

IV. Cep[h]eo. & alijs XIII. XIV. locis.

V. Andromeda.

VI. Perseo.

VII. Sagitta.

VIII. Delphine.

IX. *Geminis, bis interpolatus.* *nouissima æquinoctialis circuli circumductionem tangit, &c.* De Geminis: *in vtrisque manibus singulas, in dextro genu vnam, in sinistro genu alteram, in pedibus vtrisque singulas, & infra sinistrum pedem vnam, quæ propus appellatur.* scribatur iterum: *in vtrisq; mammis singulas.* & mox: *& infra sinistrum pedem vnam, quæ tropus appellatur.* X. *Pistrice.* De Pistrice: *hæc cadit exorto Cancro & Leone, exoritur autem cum Centauro & Geminis.* m. ss. *hæc occidit exorto Cancro, & Leone: exoritur autem cum Tauro & Geminis.* Valere te, & bene rem gerere, Euchari consultissime, iubeo Wirzeburgo prid. Cal. Quintil. CIƆ.IƆ.LXXXIII.

EPISTOLA LXXIV.

Franc. Modius M. Antonio Mureto S. Romam.

SIlium Italicum belli Punici secundi scriptorem sunt qui postremum bonorum poetarum, ac ne poetam quidem esse statuant: inuenias alios, qui Virgilio illum, non dico proximũ, sed iam parem plane faciant, quam litem te velim, Murete eruditissime, pro ista tua doctrinæ copia, & iudicii soliditate arbitrari: habet haud dubie vtraque pars, quod pro se dicat, magnorumque se in literis virorum auctoritate tueri potest: illa Plinii Secundi Nepotis, qui Silium maiore labore quam ingenio carmina scriptitare solitum fatetur: ista, quem idem Plinius propter ingenium mirabatur, Martialis, qui tanti poetam Italicum semper fecit, quanti scripta de eo ad perpetuam illius famã epigrammata hodieque testantur, atque ita quidem auctoritate pugnabitur, a qua si ad argumenta ventum fuerit, valde vereor, cogor enim quod res est fateri, vt qui Virgilio Silium comparare solent, subsistere, & sustinere caussam suam possint. sunt quidem in eius libris multi luculenti versus, non pauca melioris doctrinæ passim sparsa semina, similitudines rei, qua de agitur, congruentes, temporum, locorum, circumstantiarum omnium descriptiones satis graphicæ, sed, vt ego existimabam, nihil hæc omnia ad diuina Virgilii oracula, qui quantus quantus est, nil nisi iugis omnis antiquitatis, omnium disciplinarum, artium & doctrinarum thesaurus est. nec ipse scio adeo Silius, qua coluit viuus Mantuanum vatem obseruantia, imo qua veneratione, sua ad illius scripta comparari æquo vnquam animo pati possit, eoque ipso veram laudem mereri censendus est, quod falsam non affectet. & habet alioqui etiam virtutes suas, sed quas correctorũ audacia, & typographorum indiligentia ita infuscauit, vt in cusis libris nullæ fere appareãt, sed in solis tinearum domibus, membranis veteribus, vt sub altis tenebris delitescant. vnde nunc iam quoque quasdam in dias luminis oras protrahere, & iudicii tui, Murete, facere, consilium est: verba poetæ sunt, vt circumferuntur quidem:

Hic

Hic tibi regna dabit regnis maiora paternis
Ignis, & adiunget Latiis tua nomina fatis.
Sic vates, iuuenisq; animum tam clara mouebant
Monstra, nec a Pœnis vllis virtutis honores.
Annibal ipse etiam iam iamq; modestior armis
Ire videbatur, Martisq; liquescere famam.
Aurora obscuri tergebat nubila cœli,
Vixq; Atlantiadum rubefecerat ora suorum,
Tendit ad Ausonios, &c.

I. Lib. XVI. vers. CXXX. bis, ter interpolatus.

temeritatem sciolorum, quibus non satis esset, hos versus duobus locis indignissime tractare, interpolando: *Latiis tua nomina fatis*, quod rectum erat; *Latiis tua nomina fastis.* & rursum: *Vixq; Atlantiadum rubefecerat ora suorum.* veram scripturam: *Vixq; Atlantiadum rubefecerat ora sororum.* quibus, inquam, hæc non satis hic peccare esset, nisi etiam Silii stellis nubila sua immiscerent, assuto illi versu isto: *Ire videbatur Martisq; liquescere famam.* quo nihil hic opus est. vbi illud dicitur: Masanissam præter monstra, de quibus agitur, illud etiam mouisse, vt partes Romanorum sequeretur; quod neque Pœni vllo ipsum honore dignum habuissent, & ad hoc vergere Hannibalis res in deteriora quodammodo cœpissent.

Versu 179 de Scipione postea Africano:

——dare vela per altum
Imperat, atq; animo iam tum fera bella capessit.

II. Versu CLXXIX.

oportuosæ monent membranæ nostræ Agrippinenses, pro *fera bella* plane scribendum:

——iam tum Africa bella capessit.

Mox:

III. Versu CCIX.

Quare age lætus habe nostros intrare penates,
Ac mea quando habuit Libycum fortuna per vndas
Ductorem, &c.

...t verba Syphacis ad Scipionem, cum forte eodem tempore ipse, & Aldrubal ad eum, suę quisque rei caussa, venissent. sed ...t ita emendanda membranæ, quas modo dixi, clamant:

...uare age lætus habe nostros intrare penates:
...c mea quando affert Libycum fortuna per vndas
...uctorem, &c.

...254.

IV. Versu CCLIV. versu auctus & bis, ter correctus.

...scere sublimem atq; augeri membra putares,
...yphæo rector radiabat fronte Peloro.
...phases ipse, asper nec qui ceruicis amaret
...atasse blandos sonitus, clausumq; cruento
...ans admorsu gauderat mandere ferrum,
...eles freni & melior parere Pelorus
...nquam effusum sinuabat deuius axem,

Sed lauo interior stringebat t â nite metam.
Insignis multa ceruice & plur.mus idem
Ludentis per colla iuba (mirabile dictu)
Vnus erat leuis vt Zephyri noua flamina campis
Vectonum eductum genetrix effuderat Harpe.
Nobilis hunc Durius stimulabat in aquore currum,
Camphasus antiquo fidebat Atlante magistro.

insignis, si quis alius, locus & virtutibus suis, & vitiis alienis: quoque non alius fere in Silio corruptior, vt ostendet vera eius lectio, quæ versu auctior, & aliquoties notata talis esse debebat:

Crescere sublimem atq; augeri membra putares.
Cinyphio vector cocco radiabat Iberus.
Tertius aquata currebat fronte Peloro
Caucasus, ipse asper, nec qui ceruice amaret
Applausa blandos sonitus, clausumq; cruento
Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
At docilis frans, & melior parere Pelorus,
Non vnquam effusum sinuabat deuius axem;
Sed lauo interior stringebat tramite metam:
Insignis multa ceruice, & plurimus idem
Ludentis per colla iuba (mirabile dictu)
Nullus erat pater, ad Zephyri noua flamina campis
Vectonum eductum genetrix effuderat Harpe.
Nobilis hunc Durius stimulabat in aquore currum
Caucasus antiquo fidebat Atlante Magistro.

ita inquam plane legendus, emaculandus, atque supplendus hic locus, cuius mutilata, & vitiata scriptura in quos errores, aut potius in quos non traxit doctissimos ceteroqui viros? exprimit Silius vt equorum, ita rectorum vbique nomine. primamque & ante alios euolantem Callaicum Lampon, quem Cyrnus regeret: secundum inducit Panchaten, quem Iberus moderabatur: tertios ait cucurrisse pari spatio Pelorum, cui præerat Durius, & Caucasum, cui Atlas. hunc ex equis Diomedæis, illum zephyro prognatum. quod fictum Iustinus existimat, propter summam equorum in iis Hispaniæ locis velocitatem. quidquid huius est, Virgilius certe, Aristoteles, Varro, Plinius, equarum vento concipientium meminerunt. Virg. ita:

——— illa
Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis
Exceptantq; leues auras: & sape sine vllis
Coniugiis vento grauida (mirabile dictu)
Saxa per & scopulos & depressas conualles
Diffugiunt.

reliquos videat, qui volet. hæc enim eo adduxi, quod ex iis versus Si-

ani pro parte expressi videri possint: alioqui poterant & ad auctorem suum legi. Vale.

EPISTOLA LXXV.

Franc. Modius Ioanni Weidnero suo S.

solus expers sis, amicissime Weidnere, eorum, quæ ex li-
o tuo scripto in Martiale profeci; certe proficere visus
c lege, & cum leges, memineris facito nostra fere esse ta-
lia idem epigrammatographus describit, cum dicit:
mala, sunt mediocria, sunt bona plura.
lii inuertunt:
bona, sunt mediocria, sunt mala plura.
Epigr. XXVI. I. *Martialis lib. III. Epig. XXVI. notatus.*
a solus habes, & solus, Candide, numos:
urea solus habes, myrrhina solus habes:
ica solus habes, & Opimi Caecuba solus:
cor solus habes, solus & ingenium.
a solus habes: hoc me puto velle negare:
corem sed habes, Candide cum populo.
us, qui nuper munere tuo meus esse cœpit, refert:
a solus habes, hoc nec puto posse negare.
robum puto, vt tantum leuiter τὸ negare litera a fine
, & tertia vocali pro secunda substituta transformetur
ri. Epig. XXXIX. II. *Epig. XXXIX.*
similem puerum, Faustine, magistro
usca Lycoris amat. quam bene lusca videt!
ipiet mihi, quin germanum & verum sit, quod reperi
n eodem m. s. cod.
o similem puerum, Faustine, ministro.
m certius, quam de Ganymede Iouis pocillatore ser-
esse? nihil etiam verius, quam epigramma XLVII. quod III. *Epig. XLVII.*
c habet:
m petebat Bassus: imo rus ibat.
to libro ita claudendum:
m petebat Rufus: imo rus ibat.
m *Romam* illud glossema eius est, qui meminerat Vr-
llatione Romam, vt poetæ Virgilium notari. & elegan-
nuicem vrbs ruri opponitur; sic Horatius:
amatorem Fuscum saluere iubemus
amatores
as autem epigrammatis in eo est, quod ait Bassum in-
mum omnibus beati ruris copiis sic porta Capena
ofectum, vt qui apparatum consideraret, credere pos-
us eum ex vrbe, sed contra ruri in vrbem concedere.
LIX.

Hac tibi non alia est ad cœnam caussa vocandi,
Versiculos recites vt, Ligurine, tuos.

IV. Epig. XLIX. *Deposui soleas, affertur protinus ingens*
Inter lactucas, oxygarumq; liber.
Alter perlegitur, dum fercula prima morantur.
Tertius est, nec adhuc mensa secunda venit.

m.s. *Alter porrigitur.* quod mihi quidem parum abest, quin præ vulgato probetur, vt varietur, quod præcessit: *affertur protinus, &c.* Epigr. LXVII.

V. Epig. LXVII. *Huc est vsq; tibi scriptus matrona libellus.*
Cui sint scripta rogas interiora? mihi.
Gymnasium, therma, stadium est hac parte: recede.
Exuitur, nudos parce videre viros.
Hinc iam deposito post vina, rosasq; pudore,
Quid dicas nescit saucia Terpsichore.

peccatum haud dubie operarum, quis enim non videt manifeste *dicat* pro *dicas* vltimo hoc versu legendum?

VI. Epig. XCIV. Epigr. XCIV.

Ore legor multo, notumq; per oppida nomen
Non exspectato dat mihi fama rogo.
Est & in hoc aliquid: vidit me Roma tribunum,
Et sedeo qua te suscitat Oceanus.

sitne satis latina hæc locutio: *Est & in hoc aliquid.* equidem ἐπέχω. quare auscultandum censeo lectionem manu expressam: *Esset & hoc aliquid.* quo more solentes poetæ loquuntur. & sensus est: si quid hoc etiam ad rem faceret. simile est illud: *quidquid id est.* Virgilio & optimo cuique vsitatum, qui etiam libenter τὸ *si* supprimunt, vt exempla passim obuia testantur.

VII. Epig. XIV. lib. IV. Epigr. XIV.

Sili Castalidum decus sororum,
Qui periuria barbari furoris
Ingenti premis ore, perfidosq;
Fastus Hannibalis, leuesq; Pœnos
Magnis cedere cogis Africanis.

oportune, vt ego quidem existimabam, suggerit scriptus liber *Astus Hannibalis*, qui illi Pœno adeo proprii, vt pleni sint de iis omnes omnium veterum libri. Epig. XLV.

VIII. Epig. XLV. *Hæc tibi pro nato plena dat latus acerra*
Phœbe, Palatinus munera Parthenius.
Vt qui prima nouo signat quinquennia lustro,
Impleat innumeras Burrus Olympiadas.
Fac rata vota patris: sic te tua diligat vxor,
Gaudeat & certa virginitate soror.

multas pro vxore sæpe habuit Phœbus; vxorem certam, quod sciam, nullam. quare non aspernabar, quod in scripto codice

exstare

re deprehendebam: *sic te tua diligat arbos.* quæ cui de poe m Græcis quam Latinis non dicta est? IX.

.LIII. Epig. LIII.

ne quem sæpe vides inter penetralia nostra
Pallados, & templi lumina, Cosme, noui
m baculo peraq; senem: cui cana putrisq;
Stat coma, & in pectus sordida barba cadit.
ea quem nudum tegit vxor abolla grabati,
Cuiq; datis latrat obuia turba cibis.
putas Cynicum deceptus imagine falsa,
Non est hic Cynicus, Cosme, quid ergo? canis.

exaratus manu liber: *deceptus imagine picta*, ita vt fortasse *ne ficta* legi possit. de quo tamen non laboro, dummodo lem vetere libro recipiatur versu proxime præcedenti: *at latratos obuia turba cibos.* Cynici non aliter atque ca. tratu, ab obuiis conuitio stipem exigebant, quod hic tan artialis, & alibi Diogenes scito quodam dicto testatus lantes aliquid allatrare, dare recusantes etiam admorde igr. LXVI.

X. Epigr. LXVI.

sti vitam semper Line municipalem:
Qua nihil omnino dulcius esse potest.

assim a scriptoribus laudari vitam municipalem, rusti ique, & in iis maxime ab eo, quem in manibus hic ha. s, longeque vrbanæ præferri facit tamen epigrammatis argumentum, quod in eo versatur, consumiturque, vt di eta, Linum rem omnino difficilem fecisse, qui abiectam, n, rusticanam vitam cum semper duriter vixerit, decies comederit, facit, inquam, hoc, vt non ill. ndum mihi hic nauerim de scripta lectione quæ diserte refert:

li vitam semper Line municipalem,
Qua nihil omnino vilius esse potest.

te, Weidnere, & a te alios considerare intentiore cura va. ale.

EPISTOLA LXXVI.

Franc. Modius Martino Crusio S. Tubingam.

Agna est exspectatio, vir clarissime, Turcogræciæ vestræ, quo magis tibi maturandum exili mo, vt ea primo quo npore in lucem prodeat, nisi tu forte duplici nos volu umulare studes, idque adeo agis, & operam das, vt ipse n hac quasi promulside nos ad huius tui apparatus hi. solidiores delicias inuites, dicã an irrites? in quo tamen odum eum an tenere velim, quem solẽt isti mensarũ arti. i cum famem hominib. cient antecœnulis suis, quo de.

inde cœna ipsa gratior sit, non solent exspectare dum illa, vt fit, nimia mora se remittat, sed in eo ipso temporis articulo, quo iam satis prouocatam existimant, quod habent præcipuum, apponunt. idem, inquam, istuc tibi quoque faciendum existimem, si mei consilii res sit. sed tu pro tua prudentia & ista melius videris, & mihi, vt spero, quid de sequentibus notis sentias, rescribere non grauaberis. Silius statim in principio lib. II. sic

I. *Silii versus XXVI. lib. II. insignite interpolatus.* ait:

Hic alto Pœnus fundentem vela carinam
Insequitur, verbis acuens trepidantia castra.
Nostrum ferre caput parat illa per æquora puppis.

in quibus versibus, quin medius ille spurius esset, & suppositi-tius, nunquam dubitaui; præsertim cum & a libris aliis abesse eum viderem, & cur trepidare debuerit insolentissimus Hannibalis exercitus decessu legationis Romanæ non viderem, tandem incidi in membranas, in quibus pro illo, alius hic exstaret, hoc modo:

Hic alto Pœnus fundentem vela carinam
Incessens dextra, nostrum, pro Iuppiter, inquit,
Nostrum ferre caput parat illa per æquora puppis.

qua scriptione nihil melius excogitari potest.

II. *Versu LI.* Mox:

——Rhœteius imo
Imperet æternum, & populis, sedisq; propaget
Signa ferox, &c.

quo loco videntur, vt sæpe alias, in bonis auctotibus, *c* & *l*. duæ literæ in vnam *d*. coaluisse. dubitari enim non potest, quin *seclisq;* pro *sedisq;* reponendum sit, vt τὸ *populis*, quod præcessit, ad

III. *Versu CXXVI.* dilationem imperii, hoc posterius ad diuturnitatem eius pertineat. Paulo post:

——iunctis iam cornibus arcus
Et ducti spatium neruus complente sagitta, &c.

omitto reliqua breuitatis caussa, dicoque adeo pro *Et ducti* vna voce *Educti* legendum. nec tu scio, Crusi, locum modo vide,

IV. *Versu CCXXV.* aliter statues, quare ad hoc:

Auxilium (inquit poeta) *clamant portis, atq; aggere tuto*
Erupisse gemunt, retinet vix agmina Teron

de quo cum membranas consulerem, aduerti, damnata hac supposititia lectione, ex iis reponendum:

Consilium damnant, portisq; atq; aggere tuto,
Erupisse gemunt &c.

optime, & aptissime præcessit:

Iam noua molitus, stimulato milite, Teron
Alcidæ templi custos, araq; sacerdos,
Non exspectatum Tyriis effuderat agmen.

Et se-

fera miscebat reserata prælia porta.

tur ex persona Hannonis Barsinæ factioni contrarii: V. Versu CCCI.

———nec misceat vrbis

Et a suis, inquam, hoc nunc, inquam, tempore muros

pugnat, Carthago, tuos, &c.

cus transpositione turbatus leui mutatione ita scriben-
detur:

———nec misceat vrbis

ea suis: nunc hoc, hoc, inquam, tempore muros

pugnat. Carthago, tuos, &c.

sdem adhuc oratione: VI.

io ruis? & patria exitio tibi nomina quæris? Versu CCCXI.

bsident Alpes; subsidet mole niuali versu au-

pibus æquatum attollens caput Appenninus? ctus.

ersus quanto elegantiores erunt, si vno ex lib. m. ss. auctio-
a legantur?

io ruis, & patria exitio tibi nomina quæris?

ilicet, immensa visis inuentibus armis

bsident Alpes, subsidet mole niuali

pibus æquatum attollens caput Appenninus.

hic ex auctoritate membranarum versus inserendus fuit,
ulgo deerat, ita vice versa mox iisdem auctoribus indu-
us est quidam, qui superest vulgo inter istos: VII.

———ac flammis vrere gentem Versu CCCL.

rabat Phrygiam, atq; animo patria arma mouebant. versu indu-

tor erat cadis, iam te spectante propinqua cto emenda-

inde polo crescant Alpes, altusque coruscos tus & alias

ppenninus agat scopulos, &c. interpola-

endus hic, inquam, ille surreptitius, vt nebulonis alicuius, tus.
sani commentum:

tor erit cadis iam te spectante propinqua.

te qui nec cœlum, nec terram hic tangat, corrigendusque
ui istum sequebatur:

———astrisq; coruscos

ppenninus agat scopulos, &c.

nem si dicam, noto prædicem: quare vale potius mi
i.

EPISTOLA LXXVII.

Franc. Modius Hieronymo Berchemio IC. S.

Vod posthuma Palmerii nostri scripta anquiris, cl. Ber-
chemi, in eo non recte tantum & amice, verum etiam pie
, neque est sane quisquam alius vsquam magis ad hanc
vnicus: quippe ad quem doctissimus ille amicus noster,
tantum facta dictaque sua, verum etiam consilia referre

ſolebat, de me, nihil habeo pter hendecaſyllabos quoſdã, quoq; his verſibus mihi ex indignatione & dolore de ipſius morte natis ſubiunxiſſem, ſi ad manum fuiſſent. nunc autem mittentur illi alias, & tu interea noſtra hæc videbis.

Verſus Epitaphii in obitum Iani Palmerii Melleri:

Tu quoq;, Iane, iaces igitur, viridiq; ſub æuo
Vatum Pieriis iungeris vmbra choris?
Sic iuuenem rapuit mors immatura Tibullum,
Ante diem ad plures ſic iit ipſe Maro.
Quis tu nunc frueris, quorum nunc mellea dicta
MELLERE, *attonitis adbibis auriculis.*
Circumſtant reliqui, & vultu gratantur amico
Aduentum hunc, auidas iniiciuntq; manus.
Complexuq; ligant, noſtro gaudentq; dolore:
Mirantur plectru æquaq; plectra ſuis.
Certatim grato gratis Lucretius ore,
Romani grates Callimachi vmbra canit.
Plautiniq; ſales, lecto & ſermone Terenti
Scena prior, Latia ac primus in hiſtoria.
Æmula quos docti a fato quoq; cura Catulli
Pro vate ipſa etiam eſt officioſa ſuo.
Vitam ſponte ſua quiuis debere fatentur,
Sertaq; de lauro virgine perſoluunt.
Nec deſunt meliore ſui parte obruta, quamuis
Nocte ſua, variis ſparſaq; membra locis;
Ennius arte rudis, balbi Lucillius oris,
Accius incomtus, Pacuuiusq; ſenex:
Næuius, & Nouius, Varro, Pomponius, & cum
Turpilio Afrani, Cæciliiq; lepos:
Cui q; ſuum fecit nomen quadriga, cuiq;
Labi, aui vates ſimplicioris adhuc:
Deq; grege hiſtorico ſecli monimenta prioris,
Et veteris Romæ facta Siſenna canens:
Inquirenſq; Italum in ſtirpes ab origine prima
Vrbisq;, ipſe ſua primus in vrbe Cato:
Mutila Penthei diſcerptaq; corporis inſtar
Membra, ſalutifera ſæpe leuata manu,
Quorum Palmeri, priſcaq; aptata figura
Quodpote, & in ſedes quæq; reducta ſuas:
Nec deſunt omnes, dico, hi gratantibus illum
Ferre ſua, atq; vltra ſubuehere aſtra ſonis.
Et memores memori voces memorare, receptis
Pro tam propenſi muneris officiis.
Qua tu tantorum quamquam pietate moueris,
Conſpectuq; oculos paſcerere, Iane, virum.

Credi-

Credibile est tamen in viuentes qua tua amicos
Viuentis nobis cognita rara fides,
Et functum vita ad nos te, MELLERE, relictos
Respicere, & madidis quærere sæpe genis,
Nunc plusquam patrio tibi dedita semper amore,
A quo te captus cepit vterq; die,
Berchemi, Campiq; ebori certantia & auro
Pectora, & ex æquo mutuum amata tibi:
Fraterno affectu dilecti nunc GVLIELMI
Iudicio totiens ora diserta tuo.
Interdumq; etiam fors nos quoq; Iane requiris,
Quæque tui nobis, hac tibi cura mei est.
Sitq; precor, Batauis primum coniunctus in oris
Vt mihi tecum omni tempore duret amor.
Hospes Lugduni peragratis orbe Britannis
Diuisis nostro dictus adesse mihi es,
Hospes Lugduni, quo tempore & ipse profectus
Laudata mores visere gentis eram:
Nec mora, cognoui nostro Duza indice primum,
(Quo facile hac nemo plus quoq; parte sapit)
Quanta tibi docto dicendi gratia in ore,
Esset in ingenio quanta reposta tuo
Vis doctrinarum, solers censentis acumen
Et quam iudicii copia certa foret.
Versibus vt totum se largiretur Apollo,
Seu cithara malles ludere, siue lyra.
Iamdudum ergo auidum tali tibi iungere dextram
Me petis, & firmas quæ modo dicta mihi,
Dignarisq; tuo, mihi quod Palmarium, amore,
Cura mea cura mutua & esse petis.
Quod tibi per manes iuro, MELLERE, fuisti
Care tuos sacris numina certa meis,
Isq; etiam nunc cura mea vel maxima cura,
Post semel obstrictam hanc in Batauа vrbe fidem.
In patriam mox vnde ego te, MELLERE, reuersum,
Agrippinus vbi regna colonus habet:
Ex patria ipse mea & fato, & sponte secutus,
Et colui alterno & cultus amore fui.
Nec quisquam memini, nondum illo tempore Ianus
Nobis, noster amor postea, notus erat:
Nec quisquam ex multis, qui te coluere sodales,
Est animi visus pars magis esse tui.
Tecum partiri ioca, seria vtroq; solebas
Tempore, læua tibi, siue secunda forent.
Nec timidus segnisq; (et sum te, & lumina testor,

Audaci nimium tum tibi clausa manu)
Accessi fatisq; tuis, certisq; periclis,
Vrbem quo late tempore adorta lues,
Innumeris miseram viduauit ciuibus, & te
Terruit, ac Stygiam ingessit in ora facem.
Hospitiiq; tibi tres iunctos fœdere ademit,
Audax quorum animam tu pietate legis.
Et longe attonito absistente herede propinquo,
Extremo externus prosequere officio.
Nec reputans quam sit saltem hæc temeraria virtus,
Omnia amicitiæ post sacra iura putas.
Dum tibi mox vacuum compostis fecit amicis
Munere abunde suo functa timere fides.
Tum vero immerito haud laxantur fræna timori,
Et Stygio visus amne bibisse tibi es.
Præsertim, occursuq; tuo vt pallere sodales,
Nec solito dextras iungere more vides.
Sed mæstos, & ament quamuis, prope adire timentes,
Dicere Iane data vixq; salute, vale.
Vtq; notas vitare sacrum te seu caput omnes
Orco, aut, qui mos hic sæpe, notasse putas.
Tum demum ante oculos nigris loca opaca tenebris,
Visa tibi & picei de Phlegethonte lacus.
Optabasq; mori, & semel hunc finire dolorem.
Pro votoq; fuit posse vouere nihil.
Ægrum animi modo cum nunc his te hortatib. & nunc
His rursum, morbi pro ratione tui,
Solorq; assidue, vinoq; has pellere curas
Inuito, & lætis condere amara iocis.
Et mea nunc tristi non tristia carmina ridens
Versu materia conueniente lego.
Exigo & inde legas modo facta mihi ipse vicissim
Iane tua, alterno vt carmine surgat opus.
Nunc veterum simul eruimus sensa aurea vatum,
Deq; tuo accensum lumine lumen amo.
Admirorq; simul, tacite gaudens etiam illud
Cumq; metu & curis dum legis ire dies.
Donec paulatim nullo iam a peste periclo,
Redditus es populo, redditus ille tibi est.
Tum nullo reliquo tibi dico a peste periclo,
Quo repetenda heu cum verba dolore mihi!
Credebam fatis defunctum hac parte, nec vnquam
Sperabam paria his, aut grauiora malis.
Namq; lui huic qui deuotum sponte ante sacrasset
Tantum non temere seq; suumq; caput,

ptillum interea nec læsus abisset ab illa,
Non fore tutum ab ea hunc tempus in omne putes?
te ego sic mecum nequicquam at sæpe putabam,
ratabar dupl:ci & nomine, Iane, tibi:
odq; fores functus tum iam præsente periclo,
Quodq; tibi in reliquum nil foret inde metus.
o & vota fide Germana debita soluo,
Adiiciens votis plurima muneribus.
veneror quantum celebre est medica arte Deorum,
sit licet in sacris prima Hygeia meis.
nnatusq; reusq; audire atq; esse triumpho,
Dulcius alterutra hac vox mihi nulla sonat.
q; epulis etiam vacuum sit adesse vocatus,
Cum Iano esse hilari iam mihi dulce meo est.
ediiq; nouus prisc is, Iane alter, amicis,
Thesea vtriq; o cognite Iane fide.
LLEROQVE *diu felix, dum me mea versat,*
Felicemq; etiam dum vetat esse diu,
q; alia ex aliis diuersis quærere terris
Vetis fors subigit fata aliena meis,
lero frueris felix, vtinamq; fruare
Nunc quoq;, me miserum hic litera nostra labat.
n desiderium cuius vix posse videbar
Ferre mihi; hinc demto fine carendus abis.
pereant tituliq; & inania nomina lauri;
Nil ex his tanti debuit esse tibi,
mere, procul externa vt tellure iaceres,
Quæ tibi quo pacto non grauis esse potest?
u cur aliquis peregre fugientia captat,
Cui solida atq; animi sunt bona certa domi?
ec quoq; sectis huius vitio insanire furorem
Cogimur Aoniis turba operata sacris:
ndida vt in speciem captemus nomina, vt auro
Contra etiam hæc doctis sint redimenda viris.
adeo Elysio vt remeet licet ipse parumper
Huc Labeo, & cingat laurea nulla caput,
o Labeone sibi schola rei nil esse loquetur,
Nil sibi rei dicet cum Labeone forum.
m sex septem capita vno promere raptim
iritu, & ad nullum voluere verba modum.
a & felle lita, & taxi mage noxia succis,
uaq; queant nocuis inficere astra sonis;
ariem in summa colere, & veneranda crepare
rmina, quæ Thrax rex, pontificesq; canunt:
doctrina arçem est, & regna beata tenere;

Hoc summum est patrum, & plebis in ore sophos.
In cunis blando vovet hac nutricula alumno,
Hac timide nato mater amica suo.
Inseruisse caput cœlo, & commercia diuum
Qua fas est licitis appetiisse viis:
Excoluisse animum dignis homine artibus, & se
Vera animi qua sunt condecorasse bonis;
Saeclo pro pudor hoc furere, insanire vocatur:
Tantillum his si quem deditum & esse vident,
Omnibus Anticyris properant purgare propinqui,
Mentisq; hunc iurant haud dominum esse sua.
Sed iam nostra suos praeuecta est pagina gyros,
Convenient alio caetera, Musa, loco.
Nec iustis quamuis dudum bacchere querelis,
Persta, saepe etiam iusta querela placet.
Etsi te in nostri prouectam longius aeui
Mores, quis vitiis quod libet omne licet,
Excuset cari immaturum funus amici,
Cui soli hi mores caussa fuere mori.
Nam si virtuti sua doctrinaue fuisset
Laus nuda, & prisco tempore qualis erat.
Nec, qua ventoso popularis nomina curru
Vana vehit laxos gloria flux a sinus,
Stultorum magis auriculas, oculosq; tenerent,
Et caperent pompa quemq; nitore sua,
Nunc etiam mecum ille meus dum fata sinebant,
Vtq; nec illa sinant tempus in omne meus,
Vitales etiam nunc Ianus carperet auras,
Ætatis princeps gloria, ut ante, sua.
Festiuoq; suo nos oblectaret amicos
Ingenio, atq; haustis ex Charitum ore iocis.
Antiquis certans versu & quocumq; poetis,
Dum caneret priscis inuidiosa modis,
Æquaret culti tersissima cura Tibulli,
Impleret numeros &, Venusine, tuos.
Postq; tubam magni inflatam simili ore Maronis,
Arpino mallet verba vibrare foro.
Quodq; solens solet affectis scriptoribus olim
Iam cœpta cum Dis pergeret artis opem.
Scriptorumq; notas criticas alto vngue notaret,
Et legeret flauis spica Latina comis.
Qualia nimirum Romanis legit in aruis
Plurima, cum messes sedulus ante duas.
Omne simul Latium peragrans tot nostra maniplis
Horrea, & in variis condita structa locis,

sonia extendunt qua se pomeria lingua, &
ngenii impleuit fertilitate sui.
inquam, paria e fœcundi pectoris aruo
Iruta nunc etiamq; vel potiora dares,
t mihi vita, quid enim me vera vetabit
ape iterare? olim plus mihi amate mea.
n miser aui huius vitio patruiq; coactus
Assiduis lingua cedere verberibus;
ia quodq; aliter faciendi non foret ille,
Cui vita ratio certa ineunda foret:
tendens titulis aquaque insignia honore
Vt gestaturus vertice honora Dea:
entoratum fatalem aduenis vrbem,
Vixque bene ingressum te rapit atra lues.
—, inquam, nec parte vlla assimilata sorori,
Tam doctum verita est quæ temerare caput,
psa Agrippa trieteride ciuibus vrbem,
Agricolis miseros cum viduaret agros.
mirum obstupuisse illam constantia amoris,
Qua tunc in socios, & pietate fuit.
I fluisq; sonis flexom, iam in morte natantum
Quis confirmabat fortiter ille fidem.
tum vt a vero taceam nec & hoc quoque, quod dum
ietanda afflatu corpora in vrbe legit;
ita huius grauitate viri ac sermone diserto,
udentis roseo & plurimi in ore Dei,
ita quod his, inquam, cunctis metuenda virago,
Voluerit letho nobilitare manus:
rsima quo virtus, quo digni principe mores,
Et bona erant vnio tot peritura die.
nia inhumana nimium qua ignota sorori,
Argentinenses qua populatur agros;
od Stygis & Lethes non expiet omnibus vndis,
Crudele audendi caussa fuere scelus.
tamen o diras inter dirissima pestes,
Nulla foret tanti dos tibi nota viri,
poterat comis saltem te gratia vultus,
on habitans poterat flectere in ore lepos?
oterat, facinusque tuum damnasse ferunt te,
— doluisse tuas hoc potuisse manus,
vix conspecti, afflatique vnaque necati
rma viri est oculis sic quoque visa tuis.
ra illa fuit misero miseratio, & it nunc
matura nigras non minus vmbra domos.
ne viuam potius viuo potirentur amico,

Tango oculos, pro te mors mihi grata foret,
Quondam docte mea moderator Iane iuuenta,
Et bone in Aonium duxq; comesq; nemus.
Improba sed vetat hoc nigri regina tyranni,
Nec retro inferna nauigat vllus aqua.
Quare quod reliquum est sancti sancte incola luci,
In memori MODIO *pectore semper eris.*
Semper in ore, dies nec te mihi prospera seu, seu
Aduersa ex animo diluet vlla meo.
Vsq; sed assiduis socium viduata querelis
Te superos poscet nostra iuuenta suum.
Rursum dum tibi (quod longum, vt non afore credam,
Sæpe mihi ante oculos mors manifesta facit)
Dum tibi, Iane, iterum iungar, qua læta piorum
Gaudia, & æterni tempora Veris eunt.
Hic ego tecum, hic tu mecum meliore frueris
Sole, vale exiguo tempore, Iane, vale.

II.

E tenebris, pedore, situq; antiqua reperta,
Asseris in priscum dum Pylio ora decus,
Et nunc de rerum natura pangere catum
Carmina, & ex atomis cuncta creare suis,
Nunc Plauti Plauto reddis numerosq; iocosq;
Tam bene & Augusta consulis historia:
Ante exspectatum medio in molimine rerum
Rupit fila tibi de tribus vna soror.
Nimirum quæ, Iane, alta cum mente putabat,
Conari esse hominis, perficere esse Dei.

III.

Huc ades, atq; animo quæ dicam inscribe viator,
Non erit a rebus res aliena tuis.
Ille ego sum toto notus Palmerius orbe,
Cuius scriptæ etiam liuida Roma legit.
Antiquis prisca renouaui frontis honorem,
Multa in quis studio sunt meliora meo.
Iamq; ibi eram, vt finem hic facerem, pro fata labori,
Præproperam iniecit cum mihi Parca manum.
Stare diu summis nimirum a Forte negatum,
Quo monitus, quisq; es, quod mediocre, pete.

IV.

Hunc tibi ego hic tumulum pono pellucidus vdo
Francica Mœnus amat stringere vbi arua pede.
Quem mala Rhenanis pestis male perdidit oris,
Vt campos ires ante diem Elysios.
Teq; pii rogo ne sperans monimenta sodalis;

Ponebat tumulum sic quoq; Creta Ioui.

V.

is ego sum notus Mellerus in oris,
Oris Mellerus notus in Hesperiis,
iris non curis florentem nobilis oti,
Pestis quem efflatu perculit atra suo.
ed mihi post obitum quoq; dulcem ante omnia Phœbum
Inq; sacro iuro præsidem amore Deum;
n caussa perisse mea me tristor, amicis
Gaudia verum obitu hoc tot perisse meo.

VI.

c tibi, Iane, tuus posuit monumenta sodalis
rua, sed ingentis quondam testamen amoris,
q; sui rogat vt ne mutua cura relinquat.
idquid id est fugias inimica flumine Lethes
luere ora, hausto hoc Piladen nesciuit Orestes.

VII.

uditur hoc, Mellere, tui mortale sepulcro
Quidquid erat, modica & contumulatur humo:
mens qua cœlo, qua terris fama vagatur,
Carmine nec claudi, nec pote sunt tumulo.

VIII.

item animi indiderat nascenti Iuppiter, oris
A Iunone tibi, & Cypride luxit honos,
nium Phœbus, Genium tibi casta Pallas,
ercurius dederat dulce, decensq; loqui:
bris Peitho sibi fixerat vtraq; sedem,
verbis Siren Græca Latina tuis.
es ipse tibi dederas, tot dotibus aucto
um subitam properant inuida fata necem.
da fata quidem, sed non & gnara perinde,
Quod bene qui dixit, vixit & ille diu.

IX.

ero moriente pyræ sua plectra Camœnæ,
ontulit & lauros mœstus Apollo suas.
ulit alma Venus myrtos, Venerisq; pharetram,
m pharetraq; arcum, atq; altera tela puer.
urius virgam, at oleam dat casta Pallas,
q; iubent tanti membra cremare viri.
s cineres Charitum pars condidit vrna,
am circum molles implicuere rosa.
iolis terram vestit, marcescere forsqua
possint, lacrymis irrigat vsq; suis,
potens, Gratia & quot sunt in gente lepores.
anis quot sunt apta theatra iocis.

X.

Mel, Mellere, merum, mea dudum certa voluptas,
Nunc dolor, vt fato sors mea versa tuo est!
Hoc illud fuit obscena quod mane volucres,
Quod seri cecinit vesperis omen auis.
Hoc fuit in somnis tua quod mihi pallida imago
Multa Deum visa est de feritate queri.
Cuncta mihi frustra viui qua fluminis vnda,
Frustra sunt magicis cuncta piata focis.
Inuitis nil fas diuis sperare, nec hilum
Contra Persephonen carmina nostra valent.
Carmina nil valuisse parum est, at gram na saltem
Debebant via consuluisse tua.
O mihi vita ipsa, donec mihi vita manebit,
Carior, atque oculis, quos tago, lane, meis.
Sed neque Phœbus habet medicas in gramina vires,
Toto opifer dici nec meret orbe Deus.
In Phœbi inuidiam, ast in nostrum, Iane, dolorem,
In damnum ante diem Palladia artis abis.
Nec mihi, quæ misero solatia magna fuissent,
Saltem illud licuit dicere triste, Vale.
Nec bibere aure auida extremas, aut reddere voces,
Condere nec mœsta lumina cara manu.
Externis, miserande, iaces tumulatus in oris,
Fas patria vt fuerit nec mors in vrbe tibi.
Nescia mens fati pugnata præmia magna
Dum petit, & meritis vilia serta suis.
Pro lauro feralem aheu viridante cupressum
Fert capite, & Stygias vmbra coronat aquas.
Sic aliquis stadio victor cum staret aperto
Implicitus flauas frondis honore comas,
Inter laudantum voces, plaususque repente
Non exspectato funere mersus obit.

XI.

In prima quotiens exstingui flore iuuenta,
Transscribique nigris & sine sole locis
Nunc hos, nunc illos video, vt quisque optimus vtque
Proluerit sacris plenius ora vadis,
Cum fæx, cum vulgus fruges consumere natum,
Auersoque audens carmina turba Deo,
Nestoreos viuant inhonori, inglorii in annos
Carpantur longo vixque etiam a senio:
Indignor totiens, & magnus pectora motus
Concutit, in lacrumas lumina eunt que suas
Iniustosque Deos, iniustaque fata Deorum

Inera-

Incusans, saeuis voce voco superos.
um Ratio, quid stulte Deos, quidue astra fatigas
Questibus? insanis litera bobus aras.
on tibi nascenti vita est data mancupio; vsu
Si pudor est, illam sit satis esse tuam.
eddere depositum iussus vesane recusas,
Queq; accepisti ponere dona negas?
on, inquis, mouet hoc, quod mors sua cuiq; luenda est,
Sed properata rapit quod bona quaeq; dies:
mnias febres Tithoni more senectus
Vix minuat seclis cum malesana tribus.
udio; & est aliquid quod dicis, scire sed euge
Admonitu debes hoc fieri omne meo.
mirum, indocti tarde moriuntur. at vno hoc
Pensanda aeternum his mors subeunda fuit.
octi praepropero rapiuntur funere. nempe
Doctis victuri semper in ore viris.
docti ex solido vitam lucemq; relinquunt,
Docti parte modo deteriore sui.
libus atq; aliis Ratio; noua cura recurset
Nescio quo pacto hac cum tamen vsq; mihi.
q; alias nunquam, nunc me versatq;, coquitq;
Et multa miserum complet amaritie.
nidio denato animi, MELLERE, mei te,
Quo leuius saluo damna priora tuli.
iam quippe amplas foecundi pectoris artes,
ngenii noram dona beata tui.
pectabamque illi similes ex ordine fratres,
Quem tibi sacra olim supposuere Dea:
Moeno egressus dominam qui vectus ad vrbem,
Et mox Hadriaticis qua moderatur aquis:
ybisiosque dehinc: & nostratum vrbium ocellum,
Creditur a missa qua indiget ata manu.
ridis inuidiam Moeno, Eridanique creauit,
equanicisque grauis, & tibi, Scaldi fuit.
t exspectabam similes, dico, omnia fratres,
um breuibus perfert pagina puncta notis:
t MELLERVS, subieci ego: viximus ergo
as quoque, grata veni mors mihi, vita vale.
; cum circum ruere omnia visa repente,
patefacta oculis Tartara ad ima meis,
mortis fecere quidem, interfecta sit vt mox
a sed inuitas imbre rigante genas,
ulis vndans iam caecus agmen aquarum
uippe adeo misero vi violente ruit:

Vt spem submergens conceptam, uno impete clausum
Longo laxaret tempore vocis iter:
Multa querens quam dum lasso astra, Deosq; perosus,
Hos iterum Ratio rettulit ore sonos:
Quo tantum diuersus abis mihi? frena dolori
Iniice, & immites parce vocare Deos.
Diuorum hic nulla insidia, vixit tuus ignis,
Tempora quid numeras, non numeranda, diu?
Emeritusq; iacet quamuis ætate iuuenta,
Et plus sors hominum quam capit ille tulit.
Circuitu quid opus, longis quid gloriam in annis
Sectari, facilis quæ tibi sponte venit?
Errat qui spatio vitam metitur? ab vsu
Vita omnis solo longa, breuisue suo est.
At frustraris in hoc, docti monumenta sodalis
Quod dum plura optas, interea ille cadit.
Demens, necquiquam quis te sperare coegit
Tale quid? anne prius dum dedit auctor opus?
Principio, nil ille nisi hac promittere quidquam
Vel sibi, vel potuit conditione tibi,
Otia si diui, vitam si fila sororum,
Fataq; dis magnis non temeranda darent.
Nec tibi speratam spem vanis ille fefellit
Pollicitis, faciet res tibi vt ipsa fidem.
Posthuma cum dias Palmeri in luminis oras,
Inq; suum exibunt aurea scripta diem.
Quod quanto satius fuerat te vrgere, querelis
Quam vanis animi prodere signa tui.
Hoc pietatis opus, lacrymas profundere inane est.
Dum fugienda facis, quid facienda fugis?
Finierat Ratio. cui ne parere recusem,
Cruda nimis iubeat quamlibet, ipsa facit.
Et nunc, vos moneo, per sancti quicquid vbiq; est,
Et per si quis adhuc fas piumq; colit.
Ad quoscunq; mei venient monumenta sodalis,
Romana in vulgus edite cuncta fide.
Neu plagio fœdate manus: qui fecerit, ille
Dis superis, mediis, atq; Erebi hostis erit,
Et longe a Musis diris aget omnibus vnus
Deuotum sacris carminibusq; caput.

XII.

Quare alium vatem doctarum turba Dearum,
Quare alium doctis præses Apollo Deus.
Non ego vos solito posthac venerabor honore,
Vllaue consueto carmina more canam:

licet in tenui teneros inglorius annos
Exigam, & a populo prætereunte noter.
n peream ante diem: fasso mihi parcite diui,
Parcite, non tanti audire poeta mihi est:
m vestri extendit Ianus pometia regni,
raq; bono magnas carmine temnit opes:
veluti prima interceptus vere iuuenta,
lebilis ab doctis vatibus ille iacet.
ost hac aliquid de te sperare poetas
hœbe, aliquid de te Calliopea iubes,
ope qui a vobis princeps tam certa poeta
luxilia, & vota præmia mentis habet.
go: cum mea sic rursum ad conuitia Phœbus,
ic infit socio Calliopea sono:
icis inuidia immeritos, nam sydera testes,
lebilior nulli ac Ianus vtriq; fuit.
nostros etiam mors abstulit improba natos,
t Linon aula feri ac Orphea Ditis habet.

XIII.

erna patriam repetens tumularis harena,
caris longe numinibusq; tuis.
tibi mors dulces properata reuisere amicos,
xtremumue dedit dicere posse, Vale.
ina & in luctu hoc omnes, MELLERE, iacemus,
te flebilibus poscimus astra sonis.
ris absentiq; tibi instauramus honores,
c vacuum pateram vergimus ad tumulum.
rimusq; rosas, & totum veris honorem,
estrantes salsis singula lacrymulis.
libus & numeris pro se tibi quisq; parentat,
nulla cessat nostraq; parte fides.
ia sed postquam curate fecimus; aque
xterna properum funus in vrbe iaces.
patriam repetes, optataq; mœnia cernes,
ut reditu poteris illa beare tuo.
a vetat, scissaq; coli, sed quid facit ad rem hoc,
o patria, patria si meliore cares?
repetis patriam, in patrium translatus Olympum et
c mutare aureis ferrea secla fuit.

XIV.

am dimidia, PALMERI, aut cordolio hoc est,
amquam dimidia est cordolioq; mihi:
subito ante diem præreptus funere nobis,
sseris veluti lilia falce cadis:

OO

Scimus in arbitrio hoc, quos plus fas posse, Deorum,
Ordine quo captam quisq; relinquat humum:
Nec cana censeri homines ætate, vel annis;
Sed iussum incertas quemq; subire vices:
Hoc mage diuidia, PALMERI, cordolio hoc est;
Si quid & a fatis credis amice mihi:
Quod patria longe fido alloquioq; tuorum,
Ignota, miserum me, regione taces.
Nullus vbi, media qui lumina morte grauata
Clauderet, & legeret spiritum, amicus erat.
Nullus vbi, qui defunctis lectoq; locaret,
Funereo, & mœstus traderet ossa rogo;
Augeretq; sacro pascentes corpore flammas,
Ingereret totam & funditus Arabiam.
Nullus vbi digna qui te componeret vrna;
Diceret & cineri: sit tibi terra leuis.
Hoc queror, hoc mecum fidi lacrumantur amici,
Inuidiem fati & pragrauat ipse locus:
Vltima, PALMERI, nobis mandata dedisses:
Quæq; solent summum verba praire diem,
In nostris animam alasses complexibus, esset,
Laxare infelix posset vbi, arma dolor.
At tu plebeio aut tumulatus funere, fors aut,
(Iratis nolim quod licuisse Deis)
Fraudus honore rogi, subita male tectus harena
Ianeiaces, nuda vix bene sparsus humo.
Quid tamen hoc refert, si rem ratione putemus,
Num minus & cæli arx inde petita tibi est?
Sic est: hoc miseri nos consolemur amici,
Tellure has spatio distat vbiq; pari.

XV.

Si vitam vita redimi fata atra sinant, sit
Vita tibi vita, Iane, redempta mea.

EPISTOLA LXXVIII.

Fran. Modius Abrahamo Ortelio Geog. R. S.
Antuerpiam.

SYnonyma tua nominum propriorum, Orteli clariss. quantum aliis aut placuerit, aut profuerit, nescio; illud scio, mihi eam & impense iam ab initio placere, & non raro, in Silio meo præsertim, magno fuisse adiumento, vt tum testabor, cum Poetam hunc mox cum Homero, & Virgilio inprimis, cum cura collatum, & locis innumeris emendatum, vulgo vulgabo. In quo nunc sat erit mihi hic, vt alibi ad alios sæpe feci, ne tum omnia monere necesse habeam, pauca notare, quæ iudicii tui facere libuit. Lib. XIII. versu 553.

I. *Silius amendatus libro XIII. vers. DLIII.*

Verum

Verum ultra Oceanum sacro certamine fonti
Lethaeos potat latices obliuia mentis.

videor reperisse mihi veram lectionem, eamque esse: *sacro conterminа fonti. certamine* certe illud hic plane otiosum est, aut potius, ne sit, turbandæ sententiæ Silianæ. Statim post:

Hanc optat saniem non uno Cerberus ore:
Hac & Thesiphones sunt pocula, & atra Megara
Hic sitit, ac nullo rabies exstinguitur haustu. &c.

II. *Versu* IↃLXIII. *bis, ter in eryolatus.*

Dico breuiter totum hunc locum ex membranis ita in integrum restituendum videri:

Hanc potat saniem non uno cerberus ore:
Hac & Tesiphones sunt pocula, & atra Megara
Hinc sitit, ac nullo rabies restinguitur haustu.

Versu 706

III. *Vers.* IↃCCVI.

Lux Italum, cuius spectaui Martia facta
Multum uno maiora viro, descendere nunc te
Atq; habitanda semel subigit quis visere regna?
Quem contra tales effundit Scipio voces.

lego, quidquid delirent quidam nugiuenduli:

Lux Italum, cuius spectaui Martia facta
Multum uno maiora viro: descendere nocti
Atq; habitanda semel subigit quis visere regna?
Cui contra tales, &c. descendere nocti.

dixit pro, ad noctem, id est, ad tenebrosa tartari loca, sic apud Virgilium legitur: *it clamor cœlo.* & Ouidium: *Præcipitatur aquis.* Versu 762.

Posthac ostendens iuueni, sic virgo profatur:
Hic ille est tellure vagus, qui victor in omni
Cursu signa tulit, cui peruia Bactra, Dacæq;
Qui Gangen bibit, & Pelæo ponte Nyphaten
Adstrinxit, cui stant sacro sua mœnia Nilo.
Incipit Æneades Libyci certissima proles
Ammonis, quanto exsuperat tua gloria cunctos
Indubitata duces? simulq; cupidine rerum
Pectora nostra calent, qua te via scire superbum
Ad decus, & summas tandum perduxerit artes.

IV. *Versu* IↃCCLXII. *ter, quater correctus.*

[...]arie interpolatus, ac mise corruptus locus, sed quem ita sibi [...] nobis restitui posse sperem:

Posthac ostendens iuuenem, sic virgo profatur:
Hic ille est tellure vagus, qui victor in omni
Cursim signa tulit, cui peruia Bactra, Dahaq;
Qui Gangen bibit, & Pellæo ponte Nyphaten
Adstrinxit, cui stant sacro sua mœnia Nilo.
Incipit Æneades: Libyci certissima proles
Hammonis, quando exsuperat tua gloria cunctos

Indubitata duces, similiq; cupidine rerum
Pectora nostra calent, qua te via, fare, superbum
Ad decus, & summas laudum perduxerit arces.

Singularum emendationum rationem si reddere pluribus laborem, nugas agam; ipsæ se produnt, & posset alioqui pro ratione esse, membranarum longe optimarum Agrippinensium auctoritas, in quibus diserte hoc modo, quo posterius dixi, omnia leguntur: nisi quod *Daheq;* & *cursim* a mea coniectura sunt, vt interpungendi modus a iudicio; vt autem hic *summas laudum arces*, ita, nescio qui, *doctrinæ arcem* dixit. Vale Orteli.

EPISTOLA LXXIX.

Franc. Modius Henrico Stephano S.

PLinii Secundi epistolas a te nuper editas, vir clarissime, non minus auide quam diligenter euolui, cum summa admiratione ingenii tui tam diffusi, & varii, vt cum propria quædam habeas studia, & plane sua; in aliis tamen etiam non minus excellat, & vbique quasi in sua palæstra exerceri videatur. Quid quæris? effecisti vt & ipse Plinium si qua possem adiuuandum, & emaculandum mihi exemplo tuo existimarem, collato in eam rem cum vestra editione scripto codice Pliniano, Rodolphi Agricolæ manu olim, vt titulus loquebatur exarato; qua ex contentione quid profecerim, alias iudicii tui, & totius collegii Musici faciam. nūc; te arbitrari velim de pauculis notis in panegyricos, quos Plinio tuo subiunxisti, quæ mihi inter legendum sub manu natæ sunt. leues illæ quidem; & quas tu, si hic fuisses, aut non potius operæ tibi, vt fit, sæpe minus paruissent, longe & acutius peruidisses, & melius fortasse constituisses; sed tamen quas non omnino silentio præteriri eorum maxime interesse existimo, qui loquendi genus hoc peculiare, quo vsi de industria, aut quia sic illa tempora ferebant, Panegyricorum auctores videntur, etiamsi nihil in se habeat vitii, vix tamen sic quoque assequuntur. Lat. Pac. Drepanus in Panegyrico, quem Theodosio Aug. dixit, inter cetera ita ait: *Parum ille pretiosum putabat aurum, quod de montium venis aut de fluminum glareis quæsitor Bessus, scrutator Callaicus eruisset: illud purius splendidiusque credebat, quod dedissent dolentes, quod hominum lacruma non animum aque abluissent, nec e terrenis specubus egestum, sed e ceruicibus iugulisque cæsorum esset effossum.* in quibus quid est, quod ait; *quod hominum lacruma non animum aque abluissent*? an non ænigma hoc? planissime. sed bene quod sphyngem, & quidem Hordensiana illa meliorem domi habemus. scribendum haud dubie: *quod hominum lacruma non omnium aqua abluissent.* elegantissima, & maxime perspicua lectione. Statim: *De virorum mortibus loquor? cum descensum recorder*

I. *Drepani Panegyricus Theodosio dictus notatur.*

II.

cedder ad sanguinem fœminarum & in sexum, cui bella parcunt, non parce sauitum? Nihil mihi posthac, Henrice, credas velim, nisi scripserat Pacatus: *& in sexum cui bella parcunt pace sauitum?* erat nimirum ab oscitante librario, qui modo *parcunt* exarauerat *parce* pro *pace* scriptum, quod cum contra mentem Pacati esse viderent correctores, ad negatiuam, vt ad sacram anchoram confugerunt. sed monendi hi mihi sunt, etiam atque etiam considerandum locum, & ante omnia tentandum, quam eo descendatur, vt aliquid bonis scriptoribus de nostro assuamus. Si enim huiusmodi particulas temere inserere, vel subtrahere licet, quid erit quod modo paulo latinius elegantius, eruditius dictum sit, à sciolorum audacia satis tutum? sed ad Panegyricum, in quo iterum statim sequitur: *An sustinere te coram & solum oculorū tuorū ferre coniectum ille quondam domus tua negligentissimus vernula mensularumq; seruilium statarius lixa potuisset?* scribo euidenti satis coniectura, nisi sciens fallor: *ille quondam domus tua neglectissimus vernula.* affinitas, quæ est inter c & g literas, qua sæpe altera alterius vices fungitur, errori occasionem dedit. Post pauca: *At vbi impulsa acies, fronsque laxata, & fiducia in pedes versa est, ire pracipites gloriando fugere, & se inuicem festinando tardare: armati, inermes, integri, saucii, primi postremiq; misceri, miles vrgere eminus, cominus gladiis, hastis punctim, casim ferire: alii populi tibi imminere, alii terga configere, aut quos cursu non poterant continere, iaculis occupare, arma telaq; homines vita peremta, prona supinaq; corpora passim vel in acerno iacere.* III.

IV. *Ter, quater interpolatus plane insignite.*

Elegans & coloribus suis insignite descriptus fugiens re perdita fususque exercitus; sed ita contaminatus, vt multum genuinæ eius venustati scripturæ vitia detrahant. quæ est enim in fuga gloria, aut quis gloriando fugit? dein, quale est illud, *alii populi tibi imminere,* aut quem sensum commodum eiicit? denique, quis est ordo in illis verbis: *miles vrgere eminus, cominus gladiis, hastis punctim casim, &c.* equidem, vt in pauca dicta conferam, arbitror: ex ductu literarum & sententiæ postulatis ita totum locum legendum: *At v.i.a.f.l.e. & f.i.p.v.e.i.p. glomerando fugere, & s. i.f.t.a.i.i.s.p.p.m. miles vrgere, cominus gladiis, eminus hastis, punctim, casim ferire, alii poplitibus imminere, alii terga configere, aut quos cursu non poterant continere, iaculis occupare. &c.* Eodem Panegyrico: *Nullius bona publicata, nullius mulctata libertas, nullius praterita dignitas imminuta, nemo affectus [illegible], nemo nota, nemo conuitio aut denique castigatione perstrictus.* confusa oratio, sed cui malo ita succurri posse puta[illegible]: *N.b.p.n.m.l. nullius praterita dignitas, nullius imminuta, nemo affectus nota, nemo conuitio, aut d.c.p.* vt ex eo natus sit error, quod, eædem voces iterandæ sæpius fuerunt. nisi placet, V.

quod etiam relegenti emendationem meam non displicebat: *N. b. p. n. m. l. nullius praeterea dignitas imminuta, nemo affectus nota, nemo c. a. d. c. p.* etsi ego illud malo.

VI. Paulo ante erat: *quisquis purpura quandoq; regali vestire humeros cogitabit, Maximus ei exsutus occurrat: quisquis aurum gemmasq; priuatis pedibus optabit, Maximus ei plantis nudus appareat, quisquis imponere capiti diadema meditabitur, auulsum humeris Maximi caput & sine nomine corpus aspiciat.* paruum est quod monebo, sed tamen legendum: *quisquis aurum gemmasq; priuatis pedibus aptabit.* alioqui vota libera sunt, regni insignia sibi aptare, non item. Vale, Bambergæ XI. Calend. Maias CIↃ.IↃ. LXXIII.

EPISTOLA LXXX.

Franc. Modius Conrado Leio S.

Libros veteres, Conrade eruditissime, vt auidissime anquirere, ita diligentissime cum recentioribus contendere soleo. eo lubentius, quod nunquam fere frustra tale quid a me tentatum sit etiam in iis auctoribus, qui huiusmodi virorum emendationes præ se ferebant, vt labori deinceps supersederi in iis posse videretur. testari id possent Notæ in plurimos, & optimos scriptores, nisi eas iniuria quidam nuper inuolassent, non quo eas supponant sibi, quod non nimis ægre ferrem; sed ne omnino lucem videant, quod factum tam illiberale, etsi fortasse alios ab hoc studiorum genere in posterum deterrere potuisset, apud me tamen, siue hoc facit natura mea, siue, quæ pro illa multis solet esse consuetudo, tantum non valuit, vt abstinere me membranis, & codicibus manu exaratis aut possem, aut vellem, quam autem recte ea tractauerim, ex libro hoc, cui Nouantiquarum Lectionum per Epistolam titulum feci, vos iudicabitis, tuque eximie etiam hæc considerabis, ex penu Weidneri nostri mihi depromta. Lucani libro primo versus sunt:

I. *Lucanus lib. I. emendatus versu CCXLVI.*

Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus
Et tacitos multo voluunt in pectore questus.

qui non parum melius ita legi posse videntur:

Diriguere metu gelidos pauor alligat artus,
Et tacito mutos voluunt in pectore questus.

II. *Versu CCCXLIX.*

malo etiam versu 349. *nec numina deerunt.* quam vulgo vulgatum:

——*Nec numina desunt.*

III. *Versu DLVI.*

Versu 556.

Indigetes fleuisse Deos, vrbisq; labores
Testatos sudore lares.

non dico hanc scripturam vitio omnino vlli obnoxiam, sed illud dico, ne membranaceam quidem plane contemnendam, quæ referebat: *Indigetas fleuisse Deos*, vt intelligantur illi soli, qui de Romanis in Deorum numerum relati, cœlestibus etiam honoribus afficiebantur, quos verisimile est magis suorum ciuium curam habuisse, quam extraneos. in quorum numero erant Isis, Æsculapius, alii. facitque huc illud Ouidii Metamor. de eodem Æsculapio:

Hic tamen accessit delubris aduena nostris.
Cæsar in vrbe sua Deus est.

Versu 644. IV. *Versu* ƆCXLIV.

Aut si fata mouent vrbi, generiq; paratur,
Humano natura lues.

lego, legendumque adeo aio:

Aut si fata mouent vrbi (orbi al.) generiq; paratur
Humano matura lues. vt dixerit Lucanus *matura lues* pro festina, & omnino instanti. Lib. II. versu 371. de Catone, eiusque secundis cum Martia, quam Hortensio habendam transmiserat, nuptiis: V. *Lib. II. Vers.* CCCLXXI.

Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem, duroq; admisit gaudia vultu.

probo veterem scripturam: *nulloq; admisit gaudia vultu.* vt sit locutio comica gemina & germana isti Ouidianæ:

Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan. VI. *Versu* CCCCXXVII.

Versu 427.

Longior educto qua surgit in aera dorso
Gallica rura videt, deuexasq; adspicit alpes.

membranæ quædam habebant:

——*Deuexasq; accipit Alpes.*

vnde faciebam:

——*Deuexasq; excipit Alpes.*

quod suffragio suo comprobauit Weidnerianus codex. & est fere ad exemplum hoc istius Ciceronis in Catone: *Sed memoriam illius viri omnes excipient anni consequentes.* & Liuiani illius: *Nec tranquillior nox diem fœde actam excepit.* Valent idem ni fallor Græcis, ἐνδέχομαι & διαδέχομαι.

Versu 506. VII. *Versu* ƆVI.

Ecce nefas, belli reseratis agmina portis
Captiuum traxere ducem, ciuisq; superbi
Constitit ante pedes: vultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit.

nullum fortasse inest in hoc loco mendum, probabilisque adeo hæc lectio videri potest iis saltem, quibus ista *alta nobilitas*, & *recta ceruice* simul non male posita videbuntur: ceterum membranæ referebant *ante* pro *alta*, vt dixerit Lucanus *ante nobili-*

tas. ad exemplum illius ex diuina Æneide: *O socii, neq; enim ignari sumus ante malorum.* recta ceruice autem ferrum poscere, est cum fiducia sui, & contemtu quodam hostis victoris mortem flagitare, sic autem & Iuuenalis dixit:

——Præsente marito
Ipsa loqui recta facie, strictisq; mamillis.

VIII. Versu ꟾↄLVI. estque & hæc, vt scis Conrade, a Græcis loquendi ratio. Versu 556. ait Pompeius:

Feruidus hac iterum circum præcordia sanguis,
Incaluit, dices non esse ad bella fugaces
Qui pacem potuere pati.

monuerunt alii pro *dices* varie modo *discas*, nunc *discant*, interdum *disces* legi. ego cum Cæsarem hæc verba verberent, probo

IX. Versu ꟾↄCXXXV. Weidnerianum *disces*. Versu 635. ait idem Pompeius filio:

Redde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges.

malo cum eodem Weidneri codice: *Pharios* (*Parthos alii legunt*) *hinc excute reges.* quod est verbum ex schola IC. mire, ni sciens fallor, huc faciens, alioqui quin illud *concute* probum etiam sit, negari non potest, vel ob illud nescio cuius poetæ: *fœcundum*

X. Versu ꟾↄCXL. *concute pectus.* Versu 640.

Sed quid plura moror, totos mea gnate per ortus.
Bella feres.

scribo cum scriptis libris:

Et quid plura moror? totos mea gnate per ortus
Bella feres.

XI. Lib. IV. vers. CCCCV. contra autem quo loco est libro IV. Versu 405.

Qua maris Hadriaci longas ferit vnda Salonas.

repono *ferit* pro *ferit*. sic enim alius:

Insani feriant sine litora fluctus.

sed hoc vt infinita alia monitione fortasse non egebat, cum et-

XII. Iterum libro II. versu ꟾↄCLIII. iam pueris de eo liquere possit, non parcam tamen etiam illud adiicere. Versu 653. quo loco est iterum lib. II.

——Tot oppressa depulsis hostibus arces.

venustius mihi videri quod in membranis legitur:

——Tot oppressa deiectis hostibus arces.

sic enim alios quoque Latinitatis obseruantissimos loqui memini.

EPISTOLA LXXXI.

Franc. Modius Christiano Egenolpho S. Oppenhemiam.

BEne, ita me Dii ament, factum, Egenolphe, cum te in eo, quo dignissimus es, fastigio Musæ collocarunt. scilicet tandem aliquando etiam Phœbum suos respicere, durent modo illi rebus aduersis, & se secundis seruare sustineant, quamquam non

non tam tibi hanc honoris accessionem, quam Oppenhemiæ gratulor, cuius iuuentus tuis consiliis & prudentia moderata, & doctrina, atque eruditione in studiis bonarum literarum adiuta, non dubium mihi sit, quin pro singulari vigilantia tua, ingentes progressus breui sit factura. Quod vtinam Deus daret, vt tui similibus vbique huiusmodi honores, siue officia sunt, mandarentur, fieret id haud dubie maiore reip. Christianæ bono, minusque hominum male a teneris eductorum sit, quod passim cœlum terræ misceat; sed insanus ego, qui hæc epistolæ, aut, si sint, certe nostræ esse putem, & quidem inter minime seria. potius cum vacabis Egenolphe, & bonas horas non bene collocare voles, ista considera. Gestaris qui Barsinæ erat apud Carthaginenses factionis apud Silium Italicum. Lib. II. hæc sunt verba:

f. *Lib. II. vers. CCCLXII. tres præter item duos, tres alias interpolationes, spurii ex Silio versus eiecti.*

——Nos, nos contra ibimus hostem,
Quis procul a Tyria dominos depellere Byrsa
Vel Ioue non æquo fixum est: sin fata repugnant,
Et iam damnata cessit Carthagine Mauors,
Occumbam potius, nec te patria inclyta dudum
Æternum famulam, liberq; Acheronta videbo.
Nam quæ, pro Superi, Fabius iubet, ocyus arma
Exsuite, & capta descendite ab arce Sagunthi:
Tum delecta manus scutorum incendat aceruos,
Vranturq; rates, ac toto absistite ponto.
Dii procul o (merita est si nunquam talia plecti
Carthago) prohibete nefas, nostriq; solutas
Ductoris seruate manus, tum deinde resedit,
Factaq; censendi patrum de more potestas,
Hic Hanno reddi propere certamine rapta
Instat, & auctorem violati fœderis addit.
Tum vero attoniti, ceu templo irrumperet hostis
Exsiluere patres, &c.

Versus procul dubio aliquammultis locis emendandi, inductis insuper tribus ineptissimis istis, & barbariem, a qua sunt, redolentibus:

Factaq; censendi patrum de more potestas.
Hic Hanno reddi propere certamine rapta
Instat, & auctorem violati fœderis addit.

quos tales, tam spurcos, & auctore suo, non Silio dignos, qui hic delendos, vt adulterinos, non viderunt, eos ego oculis non bene vti arbitror. dixi ad hæc in superioribus versibus quædam emendanda, & verum est. quid enim sibi vult illud?

——Nec te patria inclyta dudum
Æternum famulam, liberq; Acheronta videbo.

manifeste scribendum, & legendum vna litera mutata:

——Nec te patria inclyta dedam
Æternum famulam, &c.
vident hæc, qui hoc ſcribendi genus vt inutile damnant, & non reſipiſcunt? en vt tantula literula ſententiæ auertendæ, aut potius euertendæ fuerit. ſed & illud:
——Tum deinde reſedit.
parua mutatione ita ſcribatur, ſiquidem recte ſcribatur:
——Vt deinde reſedit.
probant tam præcedentia, quam ſequentia, illa præſertim:
Tum vero attoniti, ceu templo, &c.
ſequitur aliud literæ immutatione quoque emendandum ibi:
Iamq; ſeneſcebat vallatis mœnibus hoſtis. &c.
plane enim reponendum: *vallatus mœnibus hoſtis.* & de Saguntinis intelligendum, rurſus literæ vnius a fine detractione, quo loco eſt:

II. Verſu CCCCLVII. *It liber campis paſtor, cui fine ſine vllo*
III. Verſu CCCCXLI. *Inuetitum ſaltus penetrat pecus, &c.*
ſcribendum enim videtur:
It liber campi paſtor, &c.
& eſt imitatio Virgiliana ex lib. III. Georg. in quo iſta leguntur:
Quid tibi paſtores Libyæ, quid paſcua verſu
Proſequar, & raris habitata mapalia tectis?
Sæpe diem noctemq; & totum ex ordine menſem
Paſcitur, itq; pecus longa in deſerta ſine vllis
Hoſpitiis, tantum campi iacet, omnia ſecum
IV. *Armentarius Afer agit, &c.*
Lucanus lib. VI. ver. CCCI. notatus. Phraſi autem Siliana vſus ante Lucanus ibi:
——Felix ac libera legum
Roma fores, &c.
Eod. lib. VI. verſ. CVI. non enim probo eos m.ſſ. in quibus *regum* pro *legum* reperitur. ſed & alibi ait idem Lucanus:
V. Verſu IOXXCIII. lib II. iterū Silius. *At liber terra ſpatioſis collibus hoſtis, &c.* & germana cum noſtra locutione. mox, imo poſt multa:
Tum vero excuſſi amentes, ceu prodita tecta
Expulſi fugiant manes, &c.
non dubitabis, ſat ſcio, Egenolphe, mecum legere;
Tum vero excuſſa mentes.
eſt enim & hoc, vt vides, a Virgilio, qui ait;
Excuſſaq; pectore Iuno.
idem Lucanus;
——Nulliq; tumultus
Excuſſere viris mentes ad ſumma paratas.
loquuntur ita Oratores quoque, Plin. Epiſt. *Eram acturus adoleſcen-*

lescentulus adhuc, eram in quadruplici iudicio, eram contra potentissimos ciuitatis, atq; etiam Cæsaris amicos, quæ singula excutere mentem mihi, post tam triste somnium, poterant.

Statim; VI. *Versu* 1ɔxcvii.

——Portantq; trahuntq;
Longas pacis opes, quæsitaq; præmia dextris,

restituatur, me monitore, auctoribus membranis;

——Portantq; trahuntq;
Longæ pacis opes, &c.

in eadem voce idem monui, si forte vidisti, Egenolphe, apud Curtium, qua parte direptionem Persepolis is describit, & sic Tacitus quoque, *direptus longa pace in modum municipii extructus locus, &c.* atque alibi. *subuersa longæ pacis opera haud procul castris in modum municipii extructa.* Vale.

EPISTOLA LXXXII.

Franc. Modius amplissimo Erasmo Neustettero, cognomento Sturmero, Eq. Fr. S.

IN Censorini de die Natali librum commentarium supra quam credi potest, certe soler, bonum, Natali tuo mihi hic aliquid etiam ad te, amplissime Patrone, commentari lubet, cui ipse non minus debeo, quam Cerellio Censorinus. non, vt idem ad eundem scribit, docendi studio, aut osteatandi voto, ne competat in me vetus illud, Sus Mineruam, sed ne viderer beneficiis tuis ingratissimus, eruditissimi viri exemplum sequi volui. vtque solent homines religiosiores antiquitus memores omnia se, quibus vtantur, fruantur, Dei Optimi Maximi munus habere, ex singulis aliquid ei summo rerũ arbitro sacrare, magis adeo, vt se gratos approbarent, quam quod eum hoc arbitrarentur indigere: ita ipse quoque, a quo, & cuius beneficio non pauca, vt captus meus est, in literis percepi, exigua hæc tibi reddi libamina, præfatusque quoniam de die Natali, natali tuo die sermo est, quo a votis auspicia sumi debent, vt eum numeres meliore lapillo quam sæpissime, atque hortatus, vt quod apud Poetam Satyrographum sequitur, merum Genio fundes, libri ipsius interiora ingredior, in quo quod est eo capite, quod vulgo v. faciunt.

Itaq; primum clymactera annum XLIX. *esse prodiderunt, vltimum autem* LXXXI. *Medium vero ex vtroque permixtum, anno* LXIII. *quem hebdomades nouem, vel septem enneades conficiunt. Hunc licet quidam periculosissimum dicant, quod ad animum & corpus pertineat, ego tamen ceteris non duco inferiorem.* vitii manifestarium est illud, *ceteris non duco inferiorem.* pugnatque cum mente auctoris, & caussa, quã statim subiungit, propterque quam minus ceteris hunc clymactera formidabilem vi- I. *Censorinus de die Natali cap. v. notatus.*

deri sibi ait: quod nempe vtrumque quidem numerum, puta septenarium, ac nouenarium in se contineat; sed neutrum quadratum, at, vt ab vtroque non alienum, ita in neutro satis potentem. omnino ergo inducatur negatiua illa, scribaturque vt in optimis membranis Coloniensibus diserte scriptum legitur: *ego tamen ceteris duco inferiorem.* Statim sequitur in Censorino: *Quem enim veterum nunc memoria suscepimus, quem prudentia, vel temperantia, vel iustitia, vel fortitudine, tibi antestare dicimus? quis eorum si adesset? Illud certe, vt arbitror, dignum est prædicatione, quod cum illis ferme omnibus, quamuis prudentissimis & procul a rep. motis non contigerit sine offensione & odio plerumque capitali vitam degere: Tu tamen officiis municipalibus functus, honore sacerdotis in principibus tuæ ciuitatis conspicuus, ordinis etiam equestris dignitate gradum prouincialium supergressus, non modo sine reprehensione & inuidia semper fuisti; verum etiam omnium omnino amorem cum maxima gloria consecutus. Quis a te nosci aut ex amplissimo senatus ordine non expetiuit? aut ex humiliore plebis non optauit? Quis mortalium vel te vidit, vel de tuo nomine accepit, quin & loco fratris germani diligat & iure parentis veneretur?* verba hæc, amplissime Neustettere, hercle quam lubenter huc allegaui, tum quod iis præter insignis lacunæ hiatum supplendum tribus quatuor locis medicinam facere posse videor; tum quod talia sint, vt mihi te eisdem affari non conuenienter tantum, & vere, verum etiam recte atque ordine liceat: correcta modo illa vt sint, & emendata in hunc fere modum: *Quem enim veterum nunc memoria suspicimus, quem prudentia, vel temperantia, vel iustitia, vel fortitudine tibi antistare dicimus? Quis eorum si adesset, non in te omnium virtutum prædicationem conferret? quis tuis laudibus se postponi erubesceret? Illud certe, vt arbitror, dignum est prædicatione, quod cum illis ferme omnibus, quamuis prudentissimis & procul a repub. motis, non contigerit sine offensione, & odio plerumque capitali vitam degere: Tu tamen officiis municipalibus functus, honore sacerdotis in principibus tuæ ciuitatis conspicuus, ordinis etiam equestris dignitate gradum prouincialium supergressus, non modo sine reprehensione & inuidia semper fuisti; verum etiam omnium omnino amorem cum maxima gloria consecutus es. Quis a te nosci vel ex amplissimo senatus ordine non expetiuit? aut ex humiliore plebis non optauit? Quis mortalium vel te vidit, vel de tuo nomine accepit, quin & loco fratris germani diligat, & vice parentis veneretur?* Ita, inquam, hæc interpolanda in tribus, quas mihi videre contigit editionibus Rostochiana Myliandri anni CIↃ.IↃ.LXXIX. Ascensiana CIↃ.IↃ.XIIII. & Aldina satis antiqua, nisi quod in hac lacuna illa suppleta erat, cuius vicem in reliquis duabus prioribus etiam vitiosior erat. *suspicimus*

II. *Eodem cap. suppletus & bis ter emaculatus.*

dimus certe in omnibus pro *suscepimus*, reponendum etiam lusitiosi vident, & membranæ omnium probissimæ conuincunt, quæ eadem si paterentur, quam libenter sane omisso *tò notis* legerim in sequentibus: *Illud certe, vt arbitror, dignum prædicatione est, quod cum illis ferme omnibus quamuis prudentissimis, & procul a repub. non contigerit sine offensione & odio plerumq; capitali vitam degere.* vt illud, *procul a repub.* referatur ad extrema hæc, *vitam degere.* quo exemplo a Salustio dictum est: *& mihi reliquam ætatem a repub. procul habendam decreui.* præf. bell. Cat. sed pergo in Censorino, in quo dum repono *honore sacerdotii.* non, *sacerdotis* laudatas mihi iam membranas ausculto, moneoque iuuentutem diligenter hic hoc animum aduertere, sacerdotia tam in vrbe quam municipiis non fuisse quorumuis hominum, sed eorum tantum, quorum opes pares essent ferendis sumtibus, qui in ludos & spectacula, commissionesque sacerdotibus pro sacerdotii ratione, & dignitate exhibenda profundendi erant, de quibus videantur, vt & de priuilegiis eorundem, amplissimus Ant. Augustinus lib. singulari ad Modestinum, & eruditissimus Franciscus Iuretus ad Symmachi epistolas, & nos disputatione de hoc loco absoluta veniamus ad alium etiam magis insignem de æuo, tempore, & seculo in omnibus omnino editionibus præter compluria singularia vitia duobus habitibus turpiter fatiscentem, & in hęc verba vulgatum in Italia, Gallia, Germania: *Tempus autem non diem tantummodo, id est, mensem vel annum vertentem appello: sed & quod quidam lustrum, aut vnum annum magnum vocant: & quod seculum nominant. Ceterum de æuo, quod est tempus vnũ & maximum, non multum est, quod in præsentia dicatur. Est enim immensum, sine origine, sine fine, quod eodem modo semper fuit, semper futurum est, neq; ad quenquam hominum magis quam ad alterum pertinet. Hoc in tria diuiditur tempora; præteritum, præsens, futurum: ex quibus præteritum initio caret, exitu futurum. Præsens autem, quod medium est, adeo exiguum est, & incomprehensibile, vt nullam accipiat longitudinem, neq; aliud esse videatur, quam transacti futuriq; coniunctio: adeo porro instabile, vt ibidem sit nunquam, & quidquid transcurrit, a futuro decerpit. Hæc inter se tempora, anteactum dico, & futurum, neq; propria sunt, neq; ita, vt alterum altero longius breuiusue videatur. Quidquid enim non habet finem, collationem mensuræ non recipit. Quapropter æuum neq; annorum neq; seculorum numero, nec denique vllo finito temporis modulo metiri conabor. Hæc etiam ad ætatem infinitam, non sunt brumalis vnius instar horæ. Itaq; vt secula possim percurrere, & hoc nostrum præsens designare, omissis aureis argenteisq;, & hoc genus poeticis a conditu vrbis Romæ patriæ nostræ communis exordiar.*

III. *Iterum eod. duæ lacunæ suppletæ & quatuor quinque maculæ sublatæ.*

De Seculo cap. VI.

SEculum est spatium vitæ humanæ longissimum, partu & morte diffinitum. Quare qui annos XXX seculum putarunt, multum videntur errasse, hoc etiam tempus genean vocari Heraclitus auctor est, quia orbis ætatis in eo sit spatio. Orbem autem vocant ætatis, dum natura humana ad sementem reuertitur. Hoc quidem geneas tempus alii aliter diffiniere. Heraclitus annos XXV scribit dici genean. Zenon XXX. & quæ sequuntur. iam enim longius euagatum me sentio, quam vno & eodem loco conueniebat. non permittam tamen, quod poterit, vt strigasse videar, quemadmodum quidam loquitur, sed vno hunc cliuum spiritu superabo: dum tu modo amplissime Sturmere, nouo Herculi huic in eo desudanti melior Euristheus faueas. Primumque ne odiose eadem omnia, quæ iam posui sæpius mihi repetenda sint, aio legi in membranis initio statim non: *id est mensem.* sed, *vel mensem,* quod probo, legoque mox: *Est enim immensum,* non *mensium* ex eisdem, quibus volentibus iubentibus medium etiam illud *vnum* expungo legendo*: aut annum magnum vocant.* recipio etiam scriptum *recipiat ibi*: *Præsens autem, quod medium est, adeo exiguum & incomprehensibile est, vt nullam recipiat longitudinem.* & illis quæ sequuntur: *quidquid transcurrit, a futuro decerpit.* largior a fine ex thesauro membranaceo tres voces interserendo ante: *Hac inter.* quod vulgo immediate male sequitur: *& apponit præterito.* tempus, inquit Censorinus, præsens adeo incomprehensibile est, vt non tam tempus esse videatur ipsum, quam temporum duorum aliorum transacti & futuri coniunctio. disputat hæc acute, vt alia omnia, Aristoteles cum alibi tum libro quarto imprimis de naturali auscultatione. qua parte ita differit, vt inclinet tempus penitus non esse, aut certe vix esse, & exigue, quod aliud fuit, atque non est, aliud est futurum, & nondum est. concludendo ergo vincere vult, temporis, quod quidem in partitionem cadat, alias partes transactas iam esse, alias futuras, neque vllas penitus adesse: quod *nunc* ipsum partem temporis non esse ex eo cognoscatur, quod pars in dimensionem veniat, *nunc* non veniat. sed de hac iucundissima disputatione forte alibi pluribus a me dicetur, & copiose in omnem partem differere ante annum Comburgi in sermone conuiuali, cum te ipsum, amplliss. Patrone, tum clarissimum virum Ioachimum I. F. Camerarium M. & eruditiss. Ioannem Pincierum, memini; quo tempore idem Camerarius similibus colloquiis tempus producendo suauissime aliquot nobiscum dies conuixit. nunc pergo pergere in Censorino meo, in quo statim interpolo: *Hac inter se tempora, anteactum dico & venturum, neq; paria sunt, neq; &c.* inducta voce nihil hic *prop*[illegible] qu[illegible]

omne

omnes editiones subsedit. mutoque leuiter, *nec denique vllo finiti temporis modulo.* quod in eisdem editionibus *finito* exstat. atque ibi, *Hac etiam ad ætatem infinitam τὸ etiam* in *enim* vertendum non dubitanter affirmans aio, sexcenties idem in hoc aliisque scriptoribus peccatum esse peccatum. post pauca diffindunt illi fungi Censorini contextum, inseruntque *De seculo cap.* VI. sed nego hoc illis more in veterum scriptis versari ius fas esse. quare si quid sibi & sapientiæ suæ posthac prospectum his talibus emblematis volent, ad oram libri notasse contenti, notas suas, textum ipsum ne collutulent quem ego eiectis spuriis germanis his ornatiorem dabo, *Itaque vt secula pessim percurrere, & hoc nostrum pr[æ]sens designare, omissis aureis argenteisq; & hoc genus poeticis, a conditu vrbis Romæ patria nostra communis, exordiar. Et quoniam secula aut naturalia sunt, aut ciuilia, prius de naturalibus dicam. Seculum est spatium, &c.* insane bene, vbique iuuentuti rursum non conniuentibus oculis legendum de illa terrarum Dea gentiumque Roma, communem hic eam omnium patriam dici, nec hic tantum, sed in Senecæ quoque de consolatione ad Albinum, vbi est cap. VI. *ab hac ciuitate discede, quæ veluti cōmunis patria potest dici.* & in Symmachi epistola XCII. qua parte legitur, *Romam regressus post legationis officium sumsi literas tuas, quibus patriæ communi largas rei annonariæ copias polliceris.* neque enim est, vt hic aliam patriam communem quam Vrbem intelligas. de qua ibi pluribus quoque Iuretus, quæ neque exscribo, neque transscribo, sed concludo epistolam, nisi quod monendum existimaui in sequentibus legendum & interpungendum, *hoc enim tempus genean vocari Heraclitus auctor est.* moxque vbi est, *Heraclitus annos* XIV. *scribit dici genean.* exstare in membranis illis, quibus in Vbiis ab eruditissimo & amicissimo Melchiore Hittorpio Theologo versus sum, *Herodicus annos* XXV. *scribit dici genean,* quod fortasse abs re non est, quia præcessit in verbis iam modo allegatis de Heraclito. Vale.

EPISTOLA LXXXIII.

Franc. Modius Gregorio Bersmanno S.

AVctarium ad ea poemata, quæ ante annos sex septem Posthii nostri auspiciis publicasti, nunc nuper a te, Bersmanne, in lucem datum legi & probaui, placuit sermonis in eo mihi puritas, numerorum rotunditas, vtrorumque venustas. ipsa denique materies ab omni non tantum obscœnitate, sed & aliarum rerum omnium, quas nescire melius est, mentione aliena. nec do hoc testimonium aut auribus tuis, aut Posthii nostri in te amori. scit adeo idem ille Posthius, quam liber harum rerum sim, & nequeam laudare, aut vultu saltem approbare, quæ reuera non sint talia, non dico vt laudari merean-

tur (poteſt enim fieri , vt ſæpe iudicans fallar , aut in quo poſitum ſit idipſum,quod laude dignum ſit,parum intelligam) ſed vt mihi, cui, vt aliis omnibus, ſuum quoque iudicium eſt, laudanda videantur. habes meam de poematis tuis ſententiam. tu viciſſim quo tibi præiui exemplo, tuam de emendatiunculis

I. his mihi reſcribe. Ait Silius:

Silius lib.1. Verſu IↃCXXV. correctus.

Hic ſpolia Æacidæ, hic Epirotica ſigna,
Et Ligurum horrenteſq; coma,parmaq; relata
Hiſpana de gente rudes,&c.

lego,vt manifeſte legendum eſſe libri,& res ipſa clamat: *Et Ligurum horrentes coni.* Probo etiam paulo ante illo de Borea

II. Verſu IↃXXCV. verſu:

Nunc ipſas alis plangit ſtridentibus Alpes.

non vt vulgo eſt:

Nunc ipſas alis frangit ſtridentibus Alpes.

cur probem illud in cauſſa eſt,quod Lucretium ea voce in ſimili re ſæpe vſum videam. ſic enim ille lib.6.

Aut vbi ſuſpenſam veſtem,chartaſq; volantes
Verberibus venti verſant,planguntq; per auras.

lib. 2. quoque dixerat: *fluctus plangentes ſaxa.* exemplo nempe Lucilii,qui ait: *plangunt litora fluctus.*

III. Verſu IↃCLXXV. Mox eſt:

Aſt Fabius canta ſpeculator mente futuri,
Nec latus dubiis.paruuſq; laceſſere Martem.

viderat Marſus illud *paruuſq;* hic minus conuenire, & ideo ex eo *paruiſq;* faciebat cum ea expoſitione, *parua re.* ſed potuiſſet in vtroque operæ ſuæ peperciſſe: ſciuiſſet modo membranarum ſcripturam eſſe, *parcuſq; laceſſere Martem.* quæ & elegantiſſima eſt, & vere Siliana. ſed vt dignus hic laude magis quam reprehenſione Marſus, ita adeo inepta quædam commentus eſt nobis libro ſecundo, adeo ſtulta, inſana denique, vt ſi præmium inſcientiæ, ignorantiæ, ineptiæ ſtatutum ſit, merito auferre hoc vno nugamento debere videatur. Locus eſt iſto verſu:

IV. Lib.11. verſ. CCCCXXCIII. *Quam* (Fidem ſ.) *tamen alloquitur* (Hercules ſ.) *venia pacator honore.*

Pacator, inquit, (lubet enim exempli cauſſa quantum,vt ſæpe dixi, interſit libris vti emendatis, huc eius deliramenta adſcribere) *ipſe Hercules, qui eam honorauit & pacatam reddit,captans beneuolentiam. Honore venia, digna omni honore. nam maiores alloqui non debemus niſi impetrata venia. Honora ſ. honore digna. Hercules erat pacator venia aut propter hoc ſolum, aut quia illi hoc peculiare fuit tempore Euryſthei,tunc enim nihil faciebat, niſi venia impetrata ab eo, a quo ad domanda monſtra mittebatur.* o vere inſana mentis indicia ebriæ! & quorum auctori ſi cui alii inprimis numo opus ſit, qui , vt ait Plautus, porcum ſa-

crum

erum; sed nos his missis parua mutatione hunc versum ita constituamus, vt sententia eius omnibus clara sit. quod fiet, si scribamus:

Quam tali alloquitur Nemeæ pacator honore.

cur Hercules Nemeæ pacator poetæ dictus ne illi quidem ignorant, qui, vt ait nescio qui, nōdum ære lauantur. pergit somniare noster interpres: & vbi vitiose est in nostris editionibus: V.

Inde seuera Ioui decurrens æthere virgo: Versu IↃXIII.

seuera Ioui s. inquit, *quæ etiam ipsum Iouem ad fidem seruandam cogat.* sed sciat bonus ille leg.

Inde seuera leui decurrens æthere virgo:

atque ita noua illa & inaudita interpretatione nihil quidquam esse opus. Sequitur de Tisiphone:

Protinus assimulat faciem mutabile monstrum VI. Vers. IↃLIII. semel & iterum emendatus.
Tyburna, gressumq; simul, sonitumq; loquentis.
Hæc bello vacuos, & sæui turbine Martis
Lugebat thalamos Murro spoliata marito.
Clara genus, clarumq; trahens ab origine nomen.
Cui vultus induta pares, districtaq; crinem
Eumenis, in medios irrumpit turbida cœtus;
Et mœstas lacerata genas; quis terminus, inquit,
Stat fidei proauisq; datus? vidi ipsa, &c.

qui locus quanto erit elegantior, si ita legatur?

Clara genus, Dauniq; trahens ab origine nomen.
Cui vultus induta pares, disiectaq; crinem
Eumenis, in medios irrumpit turbida cœtus:
Et mœstas lacerata genas, quis terminus inquit?
Sat fides, proauisq; datum. vidi, &c.

mihi sane aurea hæc, illa etiam vix plumbea videtur lectio, sed tu Bersmanne, iudica.

EPISTOLA LXXXIV.

Franc. Modius Hieronymo Hagio S.

DE publicis silere malo, quam ea, quæ ominatur animus, scribere, quæ nuperrime sane misisti, talia sunt, vt mihi videantur:

Excessisse omnes adytis, arisq; relictis
Dii, quibus imperium hoc steterat.

qui vtinam in auctores tantum huiusmodi tragœdiarum iræ suæ tela stringerent & fulmina iacerent, tolerabilior aliquanto conditio nobis nostra foret: at nunc ita plerumque comparatum est, vt.

Quidquid delirent reges, plectantur Achiui.

sed quid ago, qui de his talibus nihil scribere professus, in eum imprudens labyrinthum ingredior, vnde ne Ariadnæo quidem

filo adiutus me temere longius paulo progressus extricem? il-
lud potius, priuata apud nos ita se habent, vt propediem vos i-
stic reuisuri cum Diis videamur. Interea loci accipe hæc mea in
interpretem commentatorem somnii Scipioniani somnia.

Macrobius in Scip. somnium lib. 1 notatus.

I. Lib. 1. non longe ab initio: *Nam cum veritas argumento subest,*
solaq; fit narratio fabulosa, non vnus reperitur modus per figmen-
tum vera referendi. Veram lectionem repono ex libro scripto
Franciscanorum apud vos, & altero, qui est Suffridi Petri Leo-
uardiensis IC. Antecessoris Coloniensis, mihique summe ami-
ci: *Nam cum veritas argumento subest, solaq; fit narratio fabulo-*
sa, &c.
II. Sequitur statim: *Sciendum est tamen, non in omnem disputatio-*
nem philosophos admittere fabulosa vel licita, sed his vti solent,
cum vel de anima, vel de aereis, vel de æthereis potestatibus, vel
de ceteris Diis loquuntur. Ceterum cum ad summum & principem
omnium Deum, qui apud Græcos τἀγαθὸν, qui πρῶτον αἴτιον nuncu-
patur, tractatus se audet attollere, vel ad mentem, quam Græci
νοῦν appellant, originales rerum species, quæ ἰδέαι dictæ sunt continen-
tem, ex summo natam & perfectam Deo. Cum de his inquam lo-
quuntur, summo Deo & mente, nihil fabulosum penitus attingunt.
Sed si quid de his assignare conantur, quæ non sermonem tantum-
modo, sed cogitationem humanam superant, ad similitudines &
exempla confugiunt. gemina glossa præter alia inquinatus lo-
cus; & illa enim, *vel licita*, & quæ sequuntur, *summo Deo & men-*
te, non ab auctore sunt, sed a nescio quo alio commentarios
hos commentante; & reliqua ita scribenda: *S.e.t.n.i.o.d.p.a. fa-*
bulosa. sed his vti solent, cum vel de anima, vel de aeris, æthereisue
potestatibus, v.d.c.d.l. C.c.a.s.e.p.o.d.q.a.G.τ. q.π.α.n.t.s.a.a.v.
a.m.q.G.ν.a.a.o.r.s.q.ι.d.s.c. ex summo natam & profectam Deo.
Cum de his inquam loquuntur, nihil fabulosum penitus attingunt:
III. *S.s.q.d.h.a.c. quæ non sermonem tantummodo, sed cogitationem*
quoq; humanam superant, &c. In paucis verbis: *Solum vero et si-*
millimum de visibilibus solem reperit, & per eius similitudinem
viam sermoni suo attollendi se ad non comprehensibilia patefecit.
Ideo vt nullum ei simulacrum cum Diis aliis constitueretur, finxit
antiquitas. reponatur meo periculo, fide membranarum; *Ideo*
& nullum eius simulacrum, quod cum Diis aliis constitueretur, fin-
IV. *xit antiquitas.* Post pauca de somniis: *Hæc & his similia, quoniam*
ex habitu mentis quietem sicut præuenerant, ita & turbauerant
V. *dormientis, vna cum somno auolant. & pariter euanescunt.* libri
m. ss. *vna cum somno auolant.* quod probo, & mox eorundem
VI. suasu in illis: *Amorem quoq; describens, cuius curam semper se-*
quuntur insomnia, att. obelisco confodio τὸ *semper.* ac rursum in
illis: *φάντασμα vero, hoc est, visum, cum inter vigiliam, & adul-*
tam quietem in quadam, vt aiunt, prima somnii nebula, adhuc vi-

gilare

gilare se existimãs, quia dormire vix cœpit, adspicere videtur irruentes in se, vel passim vagantes formas, illud, *prima* ratio facti mei vbique his tribus locis manifestaria est. Primo enim non simul cum somno insomnia aduolant perpetuo, cum multi aut nunquam aut raro somniarint; deinde, fere fit quidem vt amantis somnum insomnia turbent, non tamen necessarium idem est adeo, vt semper verum sit: tum, nebula somnii non potest diuidi apte in primam, secundam, & vlterius deinceps: qui enim conniuent iam inter dormientem vigilantemq; quasi medii, hi in quadam somnii nebula cubant. at si adultiore sopore, & altiore resoluantur, iam non in tertia, quartaue nebula somni iacere dici possunt, cum nebula sit non res vera, sed potius rei assimilatio, sed vero somno acquiescunt. Sequitur in Macrobio paucis omnino versibus intermediis: *Et est oraculum quidem, cum in somnis parens, vel alia sancta grauisque persona, seu sacerdos, vel etiam Deus, aperte euenturum quid, aut non euenturum, faciendum vitandumue denuntiat. Visio aut non est autem cum id quis videt, quod eodem modo, quo apparuerat, euenit*: magno flagitio typographorum transposita hic quædam locum peruerterunt, qui ita legendus: *aperte euenturum quid, aut non euenturum, faciendum vitandumue denuntiat. Visio autem est, cum id quis videt, &c.* Post tria verba: *Depositum in quiete suscepit, & matutinus ei precator occurrit, mandans pecuniam tutela, & fidei custodia celandam committens.* Palmaria emendatio: *mandans pecuniæ tutelam, & fidei custodia celanda committens.* alterum membrum ad pecuniam alterum ad arcanum fidei amici concreditum pertinet. Rursum post pauca: *Publicum est, cum ciuitati, foroue, vel theatro, seu quibuslibet publicis mœnibus, actibusue, triste vel lætum quid existimat accidisse.* dubitabam, an forte scribendum: *seu quibuslibet publicis muneribus, actibusue.* putabamque corruptelæ huic lectioni fuisse antiquam scribendi rationem, qua non vt nos *munera* sed *mœnera*, vel *moinera* exarabant, de quo arbitrabuntur literas docti; tuque Hagi optime, curabis, vt valeas. VII. VIII. IX.

EPISTOLA LXXXV.

Franc. Modius Philippo Camerario I.C.S.

AMo amorem tuum, dignissime Ioachimo patre, dignissime Ioachimo fratre Camerari, deque elogio in literis tuis ad amplissimum Erasmum Neustetterum patronum meum erga me honorifico habeo ingentes gratias. adderem me etiã relaturum, nisi re ipsa præstare hoc mallem, quam verbis pollicitari Nunc vacuus ista notabam, quæ tibi pro illa ingenii tui amœnitate lectu non iniucunda fore diuinabam. Senecæ locus est initio statim libri quarti eius operis, qd de beneficiis inscri-

I. Seneca lib. IV. de Beneficiis. cap. I. notatus. bitur: *Quid consequar, inquit, si hoc fortiter, si hoc grate fecero? Quod si feceris, nihil tibi extra promittitur: si quid forte obuenerit commodi, inter accessiones numerabis.* quem ego interpolatum a bonis fratribus si non certo statuam, Senecæ iniuriam fecero. nunquam grauissimus & doctissimus scriptor ista ita dixisset & suspicor ab illo scriptum, cum in membranis Diui Stephani cœnobii, quod Wirzeburgi est, pro istis, *quod si feceris*, reperiatur, *quid feceris*. suspicor, inquam, totum hoc ita legendum: *Quid consequar, inquit, si hoc fortiter, si hoc grate* (minus bene coniiciunt quidam mutandum hoc in *gratis*) *fecero? quia nihil tibi extra promittitur, &c.*

II. Cap. II. Eiusdem libri cap. II. *Non indignor, quod post voluptatem ponitur virtus, sed quod omnino cum voluntate confertur. Contemtrix eius & hostis est, & longissime ab illa resiliens, labori ac dolori familiarior, virilibus incommodis magis, quam isti effœminato bono inserenda. Hæc mi Liberalis dicenda fuerunt, quia beneficium (de quo nunc agitur) dare virtutis est.* posui finem cap. II. & initiū III. vt vulgo leguntur; nunc ponam etiam quemadmodum ex laudato iam manu scripto codice constituenda arbitror: *Non indignor, quod post voluptatem ponitur virtus, sed quod omnino cum voluptate conferatur contemtrix eius & hostis, & longissime ab illa resiliens, labori ac dolori familiarior, virilibus incommodis quam isti effœminato bono. Inserenda hæc mi Liberalis fuerunt, &c.* fefellit interpolatores, quod τὸ *familiarior* ad sequentia trahi non posse putabant. ad proximum igitur *inserenda* confugerunt, additis de suo, vt sunt hanc partem sine more & modo liberales, vocib. *est, magis*, & *dicenda*. quas ego aliam sibi sedem quærere iubeo.

III. Cap. VIII. Cap. VIII. *Quia nec natura sine Deo est, nec Deus sine natura: sed idem est vtrumq;, nec distat. Officium si quod a Seneca accepissem, Annæo te debere diceres, vel Lucio non creditorem mutares, sed nomen.* Latine ne dicatur, officium accipere dubito, atque vt hoc nescio, ita illud indicio membranarum scio, corrigendum hic: *sed idem est vtrumq;, nec distat officio: si quid a* Seneca, *&c.*

IV. Cap. IX. Cap IX. *Dicis, inquit, diligenter eligendos, quibus beneficia debeamus, quia nec agricolæ quidem semina arenis committant. Nostram vtilitatem in beneficiis dandis sequimur, quemadmodum in arando serendoq;.* lego suppleoque ex veteri libro Herbipolensi: *Dicitis, inquit, diligenter eligendos, quibus beneficia debeamus, quia ne agricolæ quidem semina harenis committant. Quod si verum est, nostram vtilitatem, &c.*

V. Eodem cap. Eodem cap. *Honestum propter nullam aliam caussam quam propter vsum sequimur.* scioli alicuius commentum. scripserat

VI. Cap. X. Seneca: *Honestum propter nullam aliam caussam, quam propter ipsum sequimur.* probat ratio, & sequentia deinceps. Cap. X. *Turpissimum*

pissimum genus dandi est inconsulta donatio. Verum est: *Turpissimum genus damni est inconsulta donatio.* vide Camerari, locum modo, & mecum, sat scio, facies. Eodem etiam cap. aut vt ne mentiar, initio XI. *Eligam virum integrum, simplicem, memorem, gratum, alieni abstinentem, sui non auarum, non tenacem, beneuolum.* aliis aliud, mihi scripta lectio placebat impensius, quæ referebat: *alieni abstinentem. sui non auare tenacem.* vt medium inter auarum & prodigum innuat. Statim post: *non dabo beneficium proficiscenti in diuersas longinquasq; regiones, non dabo absfuturo semper, non dabo sic affecto, vt spes ei nulla sit conualescendi, non dabo ipse deficiens. Non enim dabo in tempus reiiciendi.* membranæ vno *non dabo* omisso concipiunt: *non dabo beneficium proficiscenti in diuersas longinquasq; regiones afuturo semper, non dabo sic affecto, vt spes ei nulla sit conualescendi, non dabo ipse deficiens. Non enim habeo tempus recipiendi.* quidquid prioribus fiat, posteriora placent. In fine eiusdem adhuc capitis; *Nec quidquã cura sanctiore componimus, quam quod ad nos non pertinet.* probum hoc arbitror; non possum tamen quin peruiam admoneam in membranis disertim legi: *Nec quidquam curatiores componimus, &c.* Cap. XII. *Quid reddit beneficium? Dic tu mihi, quid reddat iustitia, quid innocentia, quid magnitudo animi, quid pudicitia, quid temperantia, si quidquam præter ipsas petis? Mundus in quid inersum absoluit? in quid sol, &c.* iterum fini cap. XII. initium sequentis subieci, quæ in scripto codice hoc modo leguntur: *Quid reddit beneficium? D.t m.q.r.i.q i q.m.a.q p.q.t. si quidquam præter ipsas non petis? In quid mundus vices suas absoluit?* recte; quoad postrema; minus recte, quo ad illa, *præter ipsas non petis.* sed vbi pedum visa sit via. manifeste enim legendum: *quid temperantia? si quidquam præter ipsas, ipsas non petis.* reperit quod sæpe dixerat, honestum propter se ipsum solum expetendum. atque hoc qui non facerent, non virtutes, etiamsi alioqui viderentur, sectari, sed aliquam ex eis vtilitatem. Cap. XVII. *Ad hoc dic mihi, quæ caussa non perducit? Lucrum, quod qui non contempsit ingratus est? Ambitio? Et quæ iactatio est soluisse quod debebas? Metus nullus ingrato.* perit Senecæ sua sententia, nisi postrema quoque cum interrogationis nota sic legantur: *Metus? Nullus ingrato.* non inuitamur, inquit, ambitione, aut lucro, vt grati esse velimus: quid igitur, metune coacti huc descendimus? multo minus: ingrato enim nulla metuenda lex, in solam ingratitudinem actio iure nulla datur. multa similiter in hoc scriptore ab interpunctione male habent. nominatim illa ex cap. libri tertii de beneficiis XXVIII. *Post tot exempla non est dubium, quin beneficium aliquando a seruo dominus accipiat.* plane enim emendandum: *Post tot exempla num dubium est, quin beneficium aliquando a seruo dominus accipiat?* Sed redeo

VII. *Ibidem aut certe cap. XI.*

VIII. *Iterum cap. XI.*

IX. *Adhuc eod. cap.*

X. *Cap. XII. semel & iterum correctus.*

XI. *Cap. XVII.*

XII. *Lib. III. cap. XXVIII.*

XIIII. *Rursum lib. IV. cap. XVII.* ad XVII. cap. lib. IV. vbi quod est: *Quemadmodum nemo in amorem sui cohortandus est, quē cum nascitur trahit, &c.* mutāt membranæ: *quemadmodum nascitur, trahit* vnde vide, Camerari, an forte faciendum sit: *quem adeo dum nascitur, trahit.* & bene cum fratre germano Ioachimo, cui tu meis verbis salutem scilicet. Vale. Wirzeburgi ad IIX. Cal. Maias CIƆ.IƆ.LXXXIII.

EPISTOLA LXXXVI.

Franc. Modius Georgio Christophoro Heusio S.

AMo te, quia tu literas amas, & literatos colis, futurumque auguror, vt quos laudas, quosque admiraris, & suspicis, iis quam similimus aliquando euadere studeas. habet enim hoc admiratio, vt, qua potest, homines impellat in æmulationem illam Hesiodi etiam iudicio & versibus comprobatam. Sed nunc de Silii istis versibus:

I. *Silius emaculatus lib. IIX. versu DXC.*

——pone ecce cadentum
Corporibus struitur, tacitusq; cadauera fundis
Aufidus, ac victrix insultat bellua campis.

sententiam meam accipe: corruptum in iis medium existimo, præsertim cum in membranis extare deprehendam: *recitatque cadauera fumans Aufidus.* vnde non male fortasse legi posse iudicabam: *reiicitq; cadauera fumans Aufidus.* nec satis scio, an bene iudicabam, nisi quod adhuc me coniecturæ meæ non pœnitet. sed videamus alia quædam etiam his consimilia, libro, qui cum, ex quo hi versus sunt, ordine sequitur. Varronis pugnare, id est, perdere remp. Rom. gestientis verba sunt:

II. *Lib. IX. vers. XXIII. semel & iterum notatus.*

Dux sibi quisq; viam capito, cum spargere primus
Incipiet radiis Gargana cacumina Phœbus.

pusillum est, sed moneo tamen emendes:

Dux sibi quisq; viam rapito, cum spargere primis
Incipiet radiis Gargana cacumina Phœbus.

III. *Versu CXI. bis, ter correctus.*

Sequitur:

Non sum equidem Sulmone satus, tua Satrice proles
Nec frater Mancine tuus, fatearq; nepotem
Pergameo indignum Solymo, si euadere detur
Hinc nostra te impune manu, tu nobile gestes
Germani spolium ante oculos, referasq; superba
Me spirante domus Peligna perfidus arma?
Hac tibi cara parens apta ad solatia luctus
Dona feram nati, &c.

longum esset ire per singula, aio, vt in pauca conferam verba, totum hunc locum hoc modo scribendum, & interpungendum:

Non sim equidem Sulmone satus, tua, Satrice, proles,
Nec frater, Mancine, tuus, fatearq; nepotem,

Perga-

Pergam ac indignum Solymo, si euadere detur
Huic nostras impune manus, tu nobile gestes
Germani spolium ante oculos, referasq; superba
Me spirante domus Peligna perfidus arma?
Hac tibi, cara parens Acca, ad solatia luctus
Dona feram nati.

Mox:

Ast ego Sidoniis impercitus ecce parentem IV. *Versu CLXI: bis notatus.*
Vulnera cognosco, saltem hoc fortuna fuisset
Solamen culpa, dubia vt mihi signa dedisses
Infausti generis, verum linquetur iniquis,
Non vltra superis, non hos tolerare labores.

manifesta res est emendari debere:

Ast ego Sidoniis imperditus ecce parentem
Vulnere cognosco, saltem hoc, fortuna fuisset
Solamen culpa, dubia vt mihi signa dedisses
Infausti generis; verum linquetur iniquis
Non vltra superis nostros celare labores.

sensus est, (neque enim & hunc, cum paulo intricatior locus sit, grauabor adscribere) vtinam saltem non tam euidentibus indiciis patrem agnouissem, & de facto meo dubitare possem, esset hoc magnum misero solatium, quo cum caream, non orabo Deos vt, quod proximum est, tacitum id esse velint, nullique illud innotescat, sed manu remedium inueniam dolori meo, quod ideo dixit, quia pater, cum filium, a quo lethaliter esset vulneratus, solaretur, & in errorem fatalem culpam omnem reiiceret, & nullum facti testem adfuisse, clamq; illud esse posse dixerat, vbi ait:

Quis testis nostris, quis conscius adfuit actis,
Non nox errorem nigranti condidit vmbra?

EPISTOLA LXXXVII.

Franc. Modius Oberto Gifanio IC. S. Argentinam.

FEcit incredibilis humanitas tua, Oberte Gifani, vti hæc non vt ad eum, cui inuisus & ignotus sim, sed vt ad hominem notissimum, & mutuo vsu tuo cognitum, scribere mihi videar. cum enim tu me dignum habueris, cui honorificentissimis verbis, in tuis ad communem amicum Palmerium literis, salutem nuper adscriberes, qui possum amabo me tibi ignotum arbitrari? ergo vt ab homine familiari, & quod hic caput est, eruditissimo quæro, quid tibi videatur de sequentibus in Ciceronem notis. Pro Q. Ligario: *Q. igitur Ligarius cum esset adhuc nulla belli suspicio, legatus in Africam cum proconsule C. Considio profectus est.* lego ex tribus antiquissimis longe & optimis m.ss. codicibus: *Q. igitur Ligarius cum esset adhuc nulla belli* I. *Cicero pro Q. Ligario notatus.*

suspicio, legatus in Africam C. Considiam profectus est. scilicet,
vox *proconsule* e glossematis in contextum irrepserat, & illud
cum inde natum est, quod sequeretur *Considio*; sed ita scriptum,
vt duæ dictiones viderentur, quod alius postea corrigere volens
II. nobis elegantissimam lectionem corrupit. Expungendum &
mox illud *potius* ibi: *An ille si potuisset illinc vllo modo euadere,*
Vticæ potius quam Romæ? cum P. Attio, quam cum concordissimis
fratribus? cum alienis esse, quam cum suis maluisset? & hinc, in-
quam, eiicienda in maximam malam crucem vox, *potius*, vt ni-
III. hili, & quæ sit corrumpendo loco. Post multa: *Hæc non modo*
mirabilia sunt, sed prodigiis similia quæ dicam. non habet eam vim
ista accusatio, vt Q. Ligarius condemnetur, sed vt necetur. hoc egit
ciuis Romanus ante te nemo. externi isti mores vsque ad sangui-
nem incitare solent odio, aut leuium Græcorum, aut immanium
barbarorum. quem totum locum ita partim a me, partim a li-
bris, verbosis aliorum nugis missis factis corrigere licebit: *Ad-*
mirabilia hæc, sed prodigii simile est, quod dicam. non habet eam
vim ista accusatio, vt Q. Ligarius condemnetur, sed vt necetur.
hoc egit ciuis Romanus ante te nemo. Externi isti sunt mores, vsque
ad sanguinem incitari odio, aut leuium Græcorum, aut immanium
barbarorum. quomodo elegantissima erit locutio: præ vulgari
certe auro contra æstimanda. & tamen, vt dixi, tota a libris m.
IV. ss. est, nisi quod verbum *solent* quod in quibusdam codicibus in
menda cubabat, delendum censui. Sequitur: *Nam si crimen est*
prohibere illum voluisse, non minus magnum est, vos Africam, o-
mnium prouinciarum arcē, natam ad bellum contra hanc vrbem
gerendum, obtinere voluisse, quam aliquem se imperatorē esse ma-
luisse. hic ego, cum videam in m.ss. omnibus abesse verbum, *pro-*
hibere, & mox, *imperatorem esse.* ac pro *illum*, *illam* exstare. sic hæc
emendanda existimo: *Nam si crimen est, illa voluisse, non minus*
magnum est, vos Africam, omnium prouinciarum arcem, natam
ad bellum contra hanc vrbem gerendum, obtinere voluisse, quam
aliquem se maluisse. ita, inquam, hæc lego. neq; enim hic dispu-
tat Cicero fueritne crimen Tuberonem Africa prohibere, sed
hoc dicit: siquidem crimen sit Africam obtinere voluisse, non
V. minus profecto esse id Tuberonem facere concupiisse, quam
Ligarium eam retinere maluisse. Sub finem est: *Fac igitur, quod*
de homine nobilissimo & clarissimo Marco Marcello restituto fe-
cisti nuper in curia, nunc idem in foro de optimis & huic omni fre-
quentiæ probatissimis fratribus. omnino delenda illa: *Marco*
Marcello restituto, vt emblema alicuius glossographi. præsertim
cum in m.ss. non sint, nisi in vno, vbi supra vocem *nobilissimo*
adscriptum erat, *M. Marcello s.* Erant alia plura in eadem ad-
huc oratione notatu digna, sed mihi satis fuit, quæ sub ma-
num veniebant, & vltro sese ingerebant, nunc ad te mittere, de
reliquis,

reliquis, illi, vt spero, videbunt, quorum Cicero proprium est opus. Vale.

EPISTOLA LXXXVIII.

Franc. Modius Conrado Leio S.

PEroportune heri salutem mihi tuis verbis renuntiauit, vir clarissime, per quem has accipies; gestiebant enim iampridem ad te quoque ire nugæ meæ, præsertim, post acceptos nuper epithalamios versus tuos, de quib. noli quærere qd censeam. Est omnino largus hac ætate poetarum prouentus, sed tu cum paucis vera via ad gloriam grassaris: reliqui, quod de Græculis dici solet, dum dicant, & versum impleant, quid, aut quomodo dicant, pensi nihil habent. In tuis autem carminibus, quod mihi deprehendere visus sum, multæ passim occurrunt, præter reconditæ cuiusdam & minime vulgaris eruditionis hinc inde sparsa semina, Tibullianæ locutionis notæ, quam tibi cum purissimo in hoc genere poetarum apud Romanos familiaritatem mirifice gratulor, dum ipse interea omne genus scriptorum apis instar peruolitando, has & similes minutias congero. male habent ista Silii ex libro eius de bello Punico IV.

Tum nodo cursuq; leui simul adiuuat hastam, I.
Dignam mole viri, nixus, fugit illa per ora Silius lib. IV.
Multiplicis lini, &c. versu CCXC.

non bene inquam hæc habent, sanari tamen poterunt, si ita scribantur: emendatus.

Tum nodo, cursuq; leui simul adiuuat hastam,
Dignum mole viri nisus, fugit illa per oras
Multiplicis lini, &c.

Sed & sequenti versu, vbi vulgo est: II.

Procumbit lata porrectus in arma ruina. Versu
reponendum: CCXCIV.

——porrectus in arua,

non, *arma*. proxime enim est: III.

Et percussa gemit tellus ingentibus armis. Versu CCMX.

Mox:

Vna spes anima, tantusq; pependerat ardor.

manifeste scribendum:

Vna spes anima, tantumq; pependerat ardor.

sic enim & Curtius noster alibi de Alexandro suo, &, ni fallor, de Iul. Cæsare pro M. Marcello Cicero, & libro V. versu 685. Lucanus:

Cum tot in hac anima populorum vita salusq;
Pendeat.

Sequitur iterum in Silio: IV.

Fit sonitus, fugere feræ, fugere volucres, Versu CCCXX.

Atq; vna longe trepidant in valle iuuenca.

corrige:

Fit sonitus, fugere fera, fugere volucres,
Atq; ima longe trepidant in valle iuuenca.

V. *Versu* cccxii. Paulo post:

At Mago vert sse glebos, primumq; laborem
Qui solus genti est, cassum videt, arma suorum
Ac primum in pugnas equitem vocat.

legendum haud dubie:

At M g: v: vert sse globos, primumq; laborem,
Qui solus genti est, cassum videt, arma suorum
Ac patrium in pugnas equitem vocat.

Libycum enim equitem describit sequentibus:

——vndiq; nudi
Assiliunt franis, infranatiq; manipli.

VI. *Versu* ccccxxi. Mox est:

Texunt alterno glomerata volumina cursu,
Ac eadem refugam cedentes arte resoluunt.

gerræ Siculæ, emendetur ex optimis membranis Agrippinensibus:

Texunt alterno glomerata volumina cursu,
Atq; eadem refuga cedentes arte resoluunt.

VII. *Versu* ccccxxxii. *bis, ter notatus.* Ita, inquam, emendetur, & videatur Virgilius, dum nos ista notamus:

Sic vbi Caucaseis tigris se protulit antris
Linquantur campi, & tutas petit omne latebras
Turbatum insano vultu pecus, illa pererrat
Disiectas victrix valles, iamq; ora reducto
Paulatim nudat rictu, vt præsentia mandat
Corpora, & immani stragem meditatur hiatu.

elegans comparatio, sed in qua hoc monendum, ista ita legenda videri:

——illa pererrat
Desertas victrix valles, iamq; ora reducto
Paulatim nudat rictu, vt præsentia mandens
Corpora, &c.

VIII. *Versu* ioxci. Post multa:

Hic hostem orbatus telo complectitur vlnis,
Vndantemq; vado permixta morte coercet.

repone posteriore versu:

Luctantemq; vado, &c.

quæ germana huius loci scriptura est. Vale.

EPISTOLA LXXXIX.

Franc. Modius Io. Posthio Archiatro Wirzeburgico S.

CVm nuper de Palmerii nostri præpropero & luctuoso bonis & studiosis omnibus bonorum virorum literarumque exitu intentius forte cogitarem, aliaque vt fit ex aliis incidetent, redii etiam in memoriam carminis cuiusdam, quod in immaturum itidem amici sui, cui Palmæ cognomentum erat, obitum Leodii olim scripsit amicissimus mihi, nec generis sui splendore, quam literarum luce clarior Adolphus Scheiffartus a Merade Bornhemii dominus, illudque inter chartas meas diu quæsitum, vixque tandem inuentum, ac sæpius relectum non indignum iudicaui, cum & styli venustate placere posse confiderem, & argumenti ratione ex bona parte Palmerio quoque nostra accommodari debere iudicarem, cuius hic tibi exemplum mitterem, vbi prius has in Censorinum animaduersiones iudicio tuo subiecissem. Cap. xii. pulcerrimus hic locus est de hominis in vtero formatione: *Sed vt initia seminis, & lacteum illud conceptionis fundamentum, primitus hoc numero (senario puta) absoluit: Sic hoc initium formati hominis, & velut alterum maturescendi fundamentum, quod est quinque & triginta dierum, sexies ductum cum ad diem CCX. peruenerit, maturum procreatur. Alter autem ille partus, qui maior est, maiore numero continetur, septenario scilicet, quo rota humana finitur, & vt Solon scribit, & Iudæi in dierum omnium numeris sequuntur.* quæ est ista rota humana? nimirum febriculosi alicuius & oscitantis correctoris somnium scribatur ex membranis Coloniensibus: *Septenario scilicet. quo tota vita humana finitur, vt & Solon scribit, & Iudæi, &c.* Ita inquam scribatur, reponaturque *absoluitur* pro *absoluit*, & rursum *peruenit* pro *perueniret*. Sequitur: *Vnde autem mens humana, ases istos commutationis speculari, & arcana naturæ rimari potuerit, nemo miretur. hac enim frequens Medicorum experientia peruidit. Qui cum multos animaduerterent semen nõ retinere conceptum, compertũ habuerunt id, quod intra sex dies septemue eiciebatur, esse lacteum, & vocari ἔκχυσιν: quod postea autem sanguineum, idq; ἐκτρωσμὸς appellatur. Quia vero ambo partus videntur paribus dierum numeris contineri, Pythagoras in partem laudat, tamen a secta non discrepat.* contaminatissima scriptura, sed quæ integritati suæ ex membranis ita restitui posse videatur: *Qui cum multas animaduerterent semen non retinere conceptum, compertum habuerunt, id, quod intra sex dies septemue eiciebatur, esse lacteum, & vocauerunt ἔκρυσιν, quod postea autem sanguineum, idq; ἐκτρωσμὸς appellatur. Quod vero ambo partus videntur paribus dierum numeris contineri, Pythagoras imparem laudet, tamen a secta non discrepat.* certa hæc est emendatio, quare pergo: *Ob quam rem Pythagoras, vt animum sua semper diuinitate imbueret, priusquam se somno daret, & cum esset experrectus, cithara (vt ferunt) cantare consueuerat.* m. s.

I.
Censorinus de die Natali cap. xii. emaculatus semel & iterum.

II.
Eod. cap. ter, quater interpolatus.

· · f. ἔκβρυσιν
· · f. ἐκτρωσμὸς

III.
Adhuc eod. cap.

& cum esset expergitus; meo iudicio recte. conuenit enim nescio quomodo hoc magis æuo Censoriniano.

IV. *Cap. XIII. ter, quater rursus notatus.* Cap. XIII. *Ad hoc procedit, quod Pythagoras prodidit, hunc totum mundum musica factum ratione. Septemq; stellas inter cœlum ac terram vagas, quæ mortalium geneses moderantur, motum habere ἐνρυθμον; & interualla musicis diastematis motum habere congrua, sonitusq; varios reddere: pro sua quoq; altitudine ita concordes, vt dulcissimam quidem concinant melodiam: sed nobis inaudibilem, propter vocis megnitudinem, quam non caperent aurium nostrarum angustiæ.* non est operæ quorundam more hic me iactare, & paratragœdiare, satis sit monere totum hunc quoque locum quatuor minimum locis ex m. s. interpolatum, ita legendum, & scribendum videri: *Ad hæc accedit, quod Pythagoras prodidit h. t. m. m. f. r. S. q. s. i. c. e. t. v. q. m. g. m. motum habere ἐνρυθμὸν, & interualla musicis diastematis congrua, sonitusq; varios reddere: pro sua quasq; altitudine ita concordes, vt d. q. c. n. s. n. i. propter vocis magnitudinem, quam capere aurium nostrarum angustiæ non possint.*

V. *Ibidem.* Eodem cap. *Itaq; a cœlo summo ad solem diastema esse diatessaron, id est, duorum tonorum & dimidii: terra autem summitate ab eodem cœlo, tonos esse sex, in quibus sit diapason symphonia. Præterea multa, quæ Musici tractant, retulit. Stellas & hunc omnem mundum enharmonium esse ostendit.* lego & interpungo ex vestigiis scriptæ lectionis: *Itaq; a. c. s. a. s. d. e. d. t. e. d. t. & dimidii: ad terræ autem summitatem ab eodem cœlo tonos esse sex, in quibus sit diapason symphonia. Præterea multa, quæ Musici tractant, ad alias retulit stellas, & hunc omnem mundum enharmonium esse ostendit.* in fine capitis eiusdem, cum quo finem epistola quoque habebit

VI. *Iterum ibid. prope a fine.* *Quæ* (inquit Censorinus) *si vellem in vnum librum separatim congerere, tamen in augustiis versarer, quin potius, quoniam me longius dulcedo musicæ abduxit, ad propositũ reuertor.* malim: *quoniam me longius dulcedo musicæ abduxit.* & malle meo suffragantur membranæ Agrippinenses; quare reponatur etiam ita, & iam Scheiffartum nostrum audiamus:

Epitaphium Octauiani Palmæ Hipparchi.

Nobilis est superas arbor quæ surgit ad auras
Quo magis impositum desuper vrget onus.
Immites fructus populis ea præbet Iberis,
Ausonio sterilis creditur esse solo.
Fert Afris dulces, bellaria regia, glandes,
Continuo dulcis sed sapor ille perit.
Nuper at Italia hac arbor cœlo aduena nostro
Plantata ad flumen, Belgice Mosa, tuum est.

Facta sa

Iactaq; translatu generosior, edere fructus
Iam cultu dignos cœperat illa suo.
Nunquam illi nocuit cœli inconstantia, summas
Radice intacta vix quatere ausa comas.
At nunc strauit humi præstantem Ate inuida Palmam,
Hinc folia, & cortex hic sine honore iacent.
Sed Lita quæ curat plantas, & præsidet herbis
Ipsam animam Elysia clam veget abit humo:
Dum Sol æternus depulso frigore truncum
Excitet, atq; nouo frondu honore colat.

Faciebat Adolphus Scheiffartus a Merade
Leodii. CIↃ. IↃ. LXXIV.

EPISTOLA XC.

Franc. Modius Bonauentura Vulcanio S. Lugdunum Batauorum.

STatueram ex itinere, quo nuper ex Belgica in Germaniam reuersionem faciebam, vos istic inuisere, & præsens præsenti Lipsio de magistratu, quem paulo ante inierat, gratulari, sed in diuersum me abripuerunt tum nouæ quædam, & non prouisæ satis mihi res, coegeruntque dilatis in tempora commodiora huiusmodi diuersionibus, velis remisque quod aiunt, Vbios recta petere; vbi mox ad veteres meos confabulones, libros puta, me retuli: in quibus ista hodie forte se mihi notanda obtulerunt. Lib. XIV. Silii de bello Punico secundo: I. *Silius lib. IV. versu* CCCXXCII. *emendatus.*

Ast aliæ lacera atq; incussi roboris ictu
Detergent remos, aliæ per, &c.

descriptio est prælii naualis, in quo naues nauibus collidebantur; sed vbi ita legerim:

Ast aliæ latere, atq; incussi roboris ictu
Detergent remos.

palim etiam statim de naui Himilconis, quæ propter portentosam magnitudinem plenis velis & quadringentorum remigum pulsibus adiuta ægre tamen & lente progrederetur: *lento se robore agebat*, quam cum vulgatis: *lento se corpore agebat*. Sequitur apud poetam: II. *Versu* CCCXCI. III. *Versu* CCCCXXII.

Inde atros alacer, pastosq; bitumine torquet
Aduentante noto Pœnorum aplustribus ignes.

ponatur cum Diis volentibus elegans, sed correctoribus Silianis ignorabile plane verbum, *Amentante noto Pœnorum aplustribus ignes.* eleganti metaphora: quod vt amentum telo, ita ventus igni vires faciat.

Versu 488. IV. *Versu* CCCCXXCIIX.

Ipse adeo sauis ductor Retheius ibat
Pulsibus, & validos superabat remige ventos.

scriberem etiam inuitis membranis, quanto magis ita volentibus, iubentibus illis:
Ipse adeo senis ductor Rhœteius ibat
Pulsibus.
V. *Versu* ɪↄʟᴠɪɪɪ. *Versu auctus.* signantur enim sex ordines remigum. Adhuc in eodem nauali prælio:
Hinc clamor, gemitus illinc, mortesq; fugaq;,
Perfusum bello feruet mare, fessus acerbis
Terga fuga celeri Libya conuertit ad oras.
legendum versu interiecto ex membranaceo thesauro Agrippinensi:
Hinc clamor, gemitus illinc, mortesq; fugaq;,
Remorumq; fragor, flictuq; sonantia rostra:
Perfusum bello feruet mare, &c.
flictu dixit pro *conflictu* ratione loquendi poetis solenti. sic apud Virgilium est:
Dant sonitum flictu, galea pugna aspera surgit.
& dixerat ante Virgilium Liuius Ægistho:
Ipse se in terram saucius fligit cadens.
VI. *Versu* ɪↄxxxɪɪɪ. Versu 583:
Criniger astriferis Titan feruoribus auras,
Et patulam Cyanen, lateq; palustribus undis
Stagnantem, stygio Cocyti oppleuit odore:
Temporaq; autumni latis florentia donis
Fœdauit, rapidoq; accendit fulminis igni;
Fumabat crassis nebulis caliginis aer.
poterat hic locus a me præteriri, cum leuia sint, quæ in illum notaturus sum: dico tamen, elegantius illum ita lectum iri:
Criniger astiferis Titan feruoribus auras
Et patulam Cyanen, lateq; palustribus undis
Stagnantem, stygio Cocyti oppleuit odore,
Temperaq; Autumni latis florentia donis
Fœdauit, rapidoq; accendit fulminis igni.
Fumabat crassus nebulis caliginis aer.
VII. *Versu* ɪↄcxxvɪɪ. Vers. 627. *Signaq; circumstant alacres, auidisq; tubarum*
Respirant lati clangoribus, stant in hostem,
Et, si fata ferant, iuuat inter prælia ferro
Posse mori, socium miseret, qui morte pudenda
In morem pecudum effundere cubilibus atris
Illaudatam animam. quanto melior lectio scripta?
Circumstant alacres signa, auidisq; tubarum
Respirant lati clangoribus, stant in hostem,
Et, si fata ferant, iuuat inter prælia ferro
Posse mori, socium miseret, qui sorte pudenda
In morem, &c.

EPI-

EPISTOLA XCI.

Franc. Modius Carolo Vasoldo IC. S. Bambergam.

II.

EIus temporis recordationem, Vasolde ornatissime, quod in thermis Carolinis vna suauissime traduximus, & sufficientevsque materiam nobis disserendi de rebus variis, argumentisque nos in vtramuis partem vrgente amplissimo Neustettero, disputationibus literatis iucundissime condiuimus, interpolauimusque; eius, inquam, memoriam temporis nulla vnquam ex animo meo delebit obliuio. quo magis etiam libuit acta tum inter nos, cum locorum qualicunque delineatione & descriptione earum thermarum, vtentique illis ratione rudi carmine complecti, vt exstaret aliquod huius etiam rei ad posteros, si tamen ad posteros illud duraturum, monimentum. Quod tu vt boni consulas a te mihi pluribus verbis, quæ est humanitas tua, petendum hic non existimo, illud fortasse potius non temere fecero, si præter carmen, quod modo dixi, & excusum mitto notas etiam has meas æstimare ne graueris obsecrauero. quod ipsum quoque tamen non decreui facere ambitiosius, quia nota & perspecta mihi bonitas tua passura id minime videatur. Macrobii in somnium Scipionis sunt ista: I.
Et inuenta diametros facile mensuram nobis ipsius quoque ambitus prodit: Hanc enim summam, quia diametrum facit, debes ter multiplicare adiecta parte septima, vt sæpe iam dictum est. scribendum, ne contra mentem scriptoris scriptura stet: *hanc enim summam, quam diametrum facit, debes ter multiplicare.* vt recte præferunt duo scripta exemplaria, quæ alibi quoque laudo.

Macrobius in Scipionis somnium notatus lib. I

Statim: *Nam sicut extrema vmbra potuit circuli, per quem sol meat, deprehendi magnitudo, ita per ipsum circulum mensura solis inuenta est in hunc modum.* lapsus est librarius, qui *extrema* pro *ex terrena* damnoso compendio scripsit, cuius error a me, aut ne quid mentiar, libris vetustis corrigatur. II.

Rursum statim: *Et cum ad primum solis radium, quem de se emisit prima summitas orbis, emergens vmbra de styli decedens summitate primam curui labri eminentiam contigit locus ipse, qui vmbræ primitias excepit, nota impressione signatus est, obseruatumque, quamdiu super terram ita solis orbis integer appareret, vt vna eius summitas adhuc horizonti videretur insidere, &c.* libri scripti aiunt reponendum: *de styli decedens summitate, vt ima eius summitas adhuc horizonti videretur insidere.* peccatum in posteriore voce bis ante quoque ibi: *Denique quia totius mundi una pars terra est, atebris autem vna pars luna est, &c.* quis.n puer III. IV.

V. non videat ex re vtrobique *ima* non *vna* legendum? Sequitur *Verum est enim, neq; solem, lunamue, neq; de vagis vllam ita in signis Zodiaci ferri, vt eorum syderibus misceantur: sed in illo signo esse vnaquaq; prohibetur, quod habuerat super verticem, in ea, quæ illis subiecta est circuli sui regione discurrens.* manifestaria emendatione corrigendum: *sed in illo signo esse vnaquaq; perhibetur, quod habuerit super verticem, in ea, quæ illi subiecta est circuli sui regione discurrens.* Post pauca: *Sed cum sit omnibus* (stellis puta) *idem motus meandi, tantam eius diuersitatem temporis sola spatiorum diuersitas facit.* libri scripti: *sed cum sit omnibus idem modus meandi.* quod probo, nihil enim aliud alioqui moueri hic esset, quam meare, & vice conuersa. Modico iterum interuallo: *Huius* (arietis) *incipiente ortu, statim subiecto vasi superposita aqua fluxum dederant, quod vbi completum est, mox eo sublato, effusoq; alterum simile subiecerunt, certis signis obseruatis, ac memoriter annotatis, inter eius loci stellas, quæ oriebantur: cum primum vas esset impletum, intelligentes quod eo tempore, quo totius aquæ duodecima pars fluxit, pars cœli duodecima conscendit.* emendetur ex membranarum fide, & rei veritate: *certis signis obseruatis, ac memoriter annotatis, item eius loci stellæ, quæ oriebatur, cum primum vas esset impletum, intelligentes, &c.* sed nunc ad alterum quoque Macrobii librum criticas manus nostras extendamus, in quo quod est non longe a principio: *Cum enim casu præteriret* (Pythagoras) *fabros, ignitum ferrum ictibus mollientes, in aures eius malleorum soni certo sibi respondentes ordine repente ceciderunt.* vt ferrum ictibus molliatur, nunquam factum, aut dictum etiam vel fictum ab Aurelio, qui scripserat: *Cum enim casu præteriret fabros, ignitum ferrum ictibus molientes, &c.* Paulo post: *Quadruplus est, cum de duobus numeris minor quater in maiore numeratur, vt sunt quatuor ad vnum. Qui in numeris facit symphoniam, quam dicunt δὶς διὰ πασῶν. Epogdous est numerus, qui intra se habet minorem, & insuper eius octauam partem, vt nouem & octo. Quia in nouem octo sunt & insuper octaua pars eorum, id est, vnum.* omnino corrigendum totum hoc ita: *Qui numerus facit symphoniam, quam dicunt δὶς διὰ πασῶν. Epogdous est numerus, qui intra se habet minorem & insuper eius octauam partem: vt nouem ad octo. Quia in nouem & octo sunt, & insuper octaua pars eorum, id est, vnum.* interiectis paucis omnino versibus: *Sed semitonium vocitauerunt sonum tono minorem: quem tam paruo distare a tono deprehensum est, quantum hi duo numeri inter se distant, id est, ducenta quadraginta tria, & ducenta quinquaginta sex.* res clamat verum esse, quod in manu exaratis codicibus reperitur: *Sed semitonium vocitauerunt sonum tono minorem.* Consequitur æque post pauculos versus: *Hanc lineam si geminaueris, alterum mathematicum corpus efficies: quod duabus dimen-*

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

dimensionibus exstruatur longo lateq; , sed alto caret. rectum itidem opinor, quod in membranis est: *quod duabus dimensionibus æstimatur, longo latoque, sed alto caret.* Geometrica enim corpora soli æstimationi & cogitationi subiiciuntur. Modico interuallo: *At vero pars septima in viginti & septem fuit, quæ faciunt, vt diximus, argumentum tertium imparis numeri. Vlterius autem vt animaduertere posse est, processit illa contextio, vt post monadem quæ par & impar est, primus par numerus poneretur, id est, duo, &c.* Inquinatissima lectio, & quæ ita, si quid credis Vasolde, restituenda in pristinum est: *At vero pars septima in viginti & septem fuit, quæ faciunt, vt diximus, augmentum tertium imparis numeri. Alternis enim vt animaduertere facile est, processit illa contextio: vt post monadem, quæ & par & impar est, primus par numerus poneretur, id est, duo,* sed iam sat scio satietas te cepit horum friuolorum, quare desino. Vale VII. Calend. Octobr. CIↃ.IↃ.LXXXIII. Wirzeburgi. XII.

EPISTOLA XCII.

Franc. Modius Paulo Melisso ciui Romano, & Eq. Cæs. S. Norimbergam.

ET nuperam tuam oden recte mihi curauit Posthius noster; & eam, quam nunc mittis, libenter legi, teque de vtraque, vt debeo, amo plurimum. ceterum quod longo satis iam temporis interstitio nihil scribo; hoc partim iactationibus itinerariis imputabis, partim negotiis literatis hisce, quibus tanto auidius incumbere soleo, quanto rarius eiusce faciundi mihi fit copia. quod tu ita interpretaberis, non tanquam vllum mihi sit tempus a studiis & libris alienum; sed quod vaga illa, & erronea his sedentariis nescio quomodo comparanda non videantur, quod supellex libraria hæc subleuet, illa destituat. nunc tandem rescribo ecce & quæro, quid de his notis censeas. Epist. VI. lib. VII. Plinii secundi est: *Similiter nunc & probatum & exceptum est, quod pro Vareno hactenus non tacui.* diserte pugnat hęc lectio cum iis, quæ præcedunt, vbi ait: *Multum me intra silentium tenui. accepi enim, non minus interdum oratorium esse tacere, quam dicere.* & rursus: *Non facile me repeto, tantum consecutum assensum agendo, quantum tunc non agendo.* recte igitur abest a membranis negatiua. nam quod ait *hactenus tacui*, valet idem, ac si diceret, quod tantum subinde re plane ita exigente breui interfatione silentium meum intepolaui, & quasi temperaui, quod interdum prudentis est oratoris. I. *Plinius Iunior notatus lib. 7. Epist.* VI.

Epist. IX. *Volo interdum aliquem ex historia locum apprehendas: volo epistolam diligentius scribas, volo carmina. nam sæpe in orationes quoque non historica modo, sed prope poetica descriptionum necessitas incidit.* meis auribus magis lenocinatur, quod est in II. *Epist.* IX.

III. Ead. Epistol. eisdem membranis: *nam sape in orationes quoque non historicè modo sed prope poetica descriptionis necessitas incidit.* Præcessit eadem epistola: *nihil obfuerit, quæ legeris hactenus, vt rem argumentumq; teneas, quasi æmulum scribere, lectisq; conferre, ac sedulo pensitare, quid tu, quid ille commodius. magna gratulatio si tu nonnulla, tum magnus pudor, si cuncta ille melius.* m.ss libri: *magna gratulatio, si nonnulla tu, magnus pudor, si cuncta ille melius.* quã elegantissimam scripturam plane infisetam reddebat adulterinum & surreptitium illud *tum* natum procul dubio ex pronomine *tu* librarii errore geminato. Epi.xxiv. *ac deinde singulos gestus domina cum canticu reddebant, qui nunc exiguissima legata theatralis opera corollarium accipient ab herede, qui non spectabat. Hæc scripsi, quia soles, si quid incidit noui, non inuitus audire.*

IV. Epist. xxiv. m.ss. quis vsus ego ab amplissi. Neustettero: *qui nunc exiguissima legata theatralis opera corollarium accipient ab herede, qui non spectabat. Quorsum hæc? quia soles, si quid incidit noui non inuitus audire.* quæ sane lectio confirmatur ab ea, quantumuis vitiosa, quam ad oram libri sui excudit Stephanus: *corollarium accipient ab herede. Quorsum scribebam hæc? quia soles, &c.* itemque ab aliis quoque aliquammultis locis, vbi eodem interrogandi genere Plinius vtitur, vt epistolas eius attentius legenti res ipsa fidem faciet. ego transeo porro ad Epist. xxix. *Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris, quod nisi legeris, non potes credere* membranæ constanter ista *deinde ridebis* delent, & faciunt sane miram alioqui scripturam, possuntque videri adiecta ab eo, qui Montanum cum Plinio non indignatione, sed risu desinere volebat; nihil tamen pronuntio, sed assensionem

V. Epist. xxix.

VI. Lib. vi. Epist. xxxii. meam in eorum hinc relegatione sustineo æque atque in eo loco, vbi lib. vi. Epist. xxxii. cum vulgo legatur: *Quamuis & ipse sis continentissimus, & filiam tuam ita institueris, vt decebat filiam tuam, Tutilii neptem, cum tamen sit nuptura honestissimo viro Nonio Celeri, cui ratio ciuilium officiorum necessitatem quandam nitoris imponit, debet secundum conditiones mariti veste, comitatu augeri, quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen & instruitur.* eædem membranæ referunt omisso τὸ *augeri*: *debet secundum conditiones mariti veste, & comitatu, quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen, instrui.* Lib. ix. Epist ii.

VII. Lib. ix. Epist. ii. *Præterea nec materia plura scribendi dabatur. neque enim eadem nostra conditio, quæ M. Tulli, ad cuius exemplum nos vocas. Illi enim & copiosissimum ingenium, & par ingenio materia, quam tam varietas rerum, quam magnitudo largissime suppetebat.* membranæ longe aliter: *Illi enim & copiosissimum ingenium, & ingenio, qua varietas rerum, qua magnitudo largissime suppetebat.* longe elegantissime si vox vna, quam supina quadam oscitantia librarius

brarius omisit, inseratur, scribaturque: & *ingenio materiam, qua varietas rerum, qua magnitudo largissime suppetebat.* amantque sic loqui inprimis elegantissimi IC. nostri, vti pluribus docet emendationum suarum lib. II. cap. II. amplissimus Antonius Augustinus. vnde nos vnum atque alterum huc exemplum diuulle contenti, inprimis Ciceronis testimoniis aliquot hanc locutionem stabiliemus. Celsus lib. XVI. Digestorum. *Cui seruus ipsius substitutus est, seruum suum adire iussit: si idcirco fecit, ne legata præstaret, vtraque præstabit, & qua heres est, & qua omissa caussa testamenti possidet ex substitutione hereditatem, salua Falcidia ei seruata.* Paulus lib. II. ad L. Iuliam & Papiam; *Sed nec ille, qui filium alienum possidet, tantum habet, quanti eum patri vendere potest: nec exspectandum est, dum vendat, sed in præsentia non qua filius alicuius, sed qua homo æstimatur.* Cicero ad Atticum: *Qua com... qua aduocati sibi... conscissi sunt.* & alibi: *Intelligo te distentissimum esse, qua de Buthrotiis, qua de Bruto.* item alibi: *At quam honesta, quam expedita tua consilia, quam euigilatæ tuis cogitationibus, qua itineris, qua nauigationis, qua congressus sermonisq; cum Cæsare.* rursusque ad Quintum fratrem: *Omnia conuestiuit hedera, qua basim villæ, qua intercolumnia ambulationis.* potest igitur Plinius de Cicerone loquens Ciceroniano hoc dicendi genere etiam vti voluisse videri; etsi non vsus hic tantum, sed & alibi quoque exemplo, præter Ciceronem, Plauti Horatii, Liuii, & aliorum, quorum omnium loca adducere vt longum foret, ita minime in re præsertim indubitata & certa ducimus necessarium.

Vide l. cui ipsum ... seruum ... quis omiss. caus. testam. Vid. l. ... rerum ... Falcid. ...

Geminatum tertio ... Cic. ... ditur illud Horat. Quires, qua ... tio ... ret, qua ... modente Mem... esse dic... Plautus ... Liuius lib. IX. & X. ab v.c.

EPISTOLA XCIII.

Franc. Modius Philippo Michaeli Beuthero S. Argentoratum.

AGe, age Beuhere mi, ineptias istas indignas literatis literis, quas colimus, & per eas nobis quoque missas faciamus; & in gynecæa aut si qui virorum conuentus concessusque illis quam simillimi sunt, eo relegemus. nam quid per Deos tibi vis? an me si operæ fuisset, non potuisse existimas totidem verba, tam lecta, tam anquisita, quibus illud efficerem, vt in nos conueniret vetus hoc; mutuum muli: ad tuam laudem quoque concipere? nunquam deesse mihi illa potuissent in tanta virtutum tuarum, tanta eruditæ dexteritatis tuæ copia. sed & tu laudanda facere, quam laudari mauis, & ego abhorreo natura mea a male inueterata ista in os laudandi consuetudine. mal. que aliquid de studiis; heri Nemesiani Eclogas composui cum Calpurnianis; nimiumque verum esse deprehendi magni illius Cæsaris Scaligeri iudicium, quo Nemesianum Calpurnio longe castigatiorem recte censuit. corrupta autem, vt videre visus sum, in eo loca hæc fere notaui. Ecloga prima:

Syluestris nunc te platanus, Melibœe, susurrat:
Te pinus reboat, Te quidquid carminis Echo,
Respondent syluæ. Te nostra armenta sequuntur.
Namq; prius siccis phocæ nascentur in aruis,
Vestitusq; freto viuet leo, dulcia, &c.

I. *Nemesianus emendatus semel & iterum. Ecl. I. vers.* LXXII.

locus hic videtur & a scriptura, & ab interpunctione male habere, atque ita sanandus:

Syluestris nunc te platanus, Melibœe, susurrat,
Te pinus reboat. Te quidquid carminis Echo
Respondent syluæ. Te nostra armenta loquuntur.
Namq; prius siccis phocæ nascentur in aruis,
Hirsutusq; freto viuet leo, &c.

reposui *loquuntur* ex lib. vet. postulante sententia, & confirmante eam lectionem Virgilio, a quo totus hic locus est, istis:

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum, montesq; feri syluæq; loquuntur.

& alibi:

Ipsi lætitia voces ad sydera iactant
Intonsi montes, ipsa iam carmina rupes,
Ipsa sonant arbusta, Deus, Deus ille, Menalca.

porro illud: *Te quicquid carminis Echo Respondent syluæ* explicat Virgilii illud ecloga vltima: *respondent omnia syluæ.* dictum enim a Nemesiano, *quidquid carminis syluæ respondent Echo,* pro *quidquid carminis Echo respondet syluis.* & fuit, cum plane legendum ita putarem, nec me adhuc coniecturæ huius pœnitet. sic & apud Calpurnium legatur, si quidem recte legatur:

II. *Calpurnius correctus Ecl.* IV. *vers.* XXVII.

——*certe mea carmina nemo*
Præterquam his scopulis ventosa remurmurat Echo.

pro quo male circumfertur, *Præter ab his scopulis.*

III. *Reuersio facta ad Nemesianum Ecl.* II. *vers.* XXCV.

Ecloga II. versu 85,

——*cantamus auena,*
Qua diui cecinere prius, quam dulce locutus
Tityrus, e syluis dominam peruenit in vrbem.
Nos quoq; te propter, Donace, cantabimus vrbi.

sententia postulat, vt legatur:

Nos quoq; te propter, Donace, cantabimur vrbi,

id est, te faciente nobis, vt Properttius loquitur, ingenium o Donace, scribimus carmina digna, quæ non rusticorum & paganorum, sed & vrbanorum quoque oculos aureſque moreantur. Ecloga tertia.

IV. *Ecloga* III. *vers.* XVII.

Te cano qui grauidis ederata fronte corymbis
Vitea sera plicas, qui quando palmite tigres
Ducis odorato perfusus colla capillo,
Vera Iouis proles.

turbando loco est illud *quando.* quid enim, tum & non alias

vera Iouis soboles Bacchus, quam cum tigres ducit? plane reponendum, volentibus tamen libris, ne quis erret: *qui comtos palmite tigres Ducis*. Ecloga IV. & vltima: V. *Ecloga IV. versu XII.*

Tum tandem fessi quos lusus ederat ignis,
Sic sua desertis nudarunt vulnera syluis.

hic alii legunt: *quos lusus & ederat ignis*: alii aliter; diuersa quisque & ab hoc loco aliena interpretatione, mihi placebat: *quos lusus adederat ignis*. vt *lusus* pro *elusus* dixerit, quod valet frustratus. nam *adederat* quid sibi velit, satis clarum ex isto Virgiliano: *Nec te tantus edat tacitam dolor*. ac alibi: *est mollis flamma medullas*. mihi, inquam, ita placebat. maxime, quia præcedit:

VI. *Versu IX.*

Dummodo condictas vitant in vallibus ornos;
Nunc fagos placitas fugiunt,

vbi nota illas *condictas ornos* & *placitas fagos* ex IC. schola sumtas voces, quas alii temere & nullo sensu in *conductas* & *placidas* mutarunt. vt & hoc male apud Silium Italicum initio statim libri primi inueterasse, recte scribit in Semestribus eruditissimus Faber, cum ibi legitur:

VII. *Silius notatus lib. I. vers. XI.*

Ter placidam suasit temerando rumpere pacem.

cum reponendum sit *placitam*, id est, pactam conuentam. sed de his alias. Versu 25.

VIII. *Iterum Nemesianus eadem Ecl. IV. vers. XXV.*

Donum formæ breue est, nec se tibi commodat annis.

non deest huic versui ita exarato sua, vt quibusdam videtur, & quidem aptissima sententia: mihi tamen nescio quomodo ita potius corrigendus videtur:

Donum formæ breue est, nec se tibi commodat annus.

Albinouanus ad Liuium in morte Drusi:

Vita data est vtenda, data est sine fœnore nobis
Mutua, nec certa persoluenda die.

quod manat ex illo Lucretiano:

Vitaq; mancupio nulli datur, omnibus vsu.

sed plura de his ad ipsum aliquando fortasse Nemesianum. Vale.

EPISTOLA XCIV.

Franc. Modius Iacobo Cruquio S. Brugas.

VNquamne nos, amicissime Cruqui, vna reuidebit Musæum tuum? vnquamne cum Giselino & Lernutio, more quondam nostro, de literis seremus sermones? equidem, cum tempora inspicio, & nubes bellorum considero; parum abest, quin eius rei spem omnem proiiciam: rursum, cum reputo, quantæ sæpe res momento vno mutentur; redeo eo, vt futurum sperare, & forsan breui audeam, quod quo modo fieri omnino queat, exputare non possum. sed viderit de his, qui supra nos curat, tuque interea abduc, quod potest, mecum a turbis istis

I. *S[illegible] Italicus lib. VII. [illegible] IↃXXVIII [illegible] correct[illegible].*

paulisper animum, & pauca attento hæc perlege iudicio. Italici carmina sunt:

——propere capere arma maniplis
Edicit, nulloq; tenet munimine turmas
Ausonius, torquet totas in prælia vires
Pœnorum ductor, propellitq; agmina voce:
Dum dictator abest, rape miles tempore pugna.

quæ lectio, si vera est, quomodo mox ait?

Primus claustra manu porta dictator, & altos
Disiecit postes, rupitq; in prælia cursum.

plane legendum:

——Valloq; tenet munimine turmas.

videatur Liuius. sed & vltimo versu reponendum:

——rape miles tempora pugnæ.

quod valet, occupa tempus, solens locutio bonis scriptoribus. Sequitur:

II. *Versu IↃXCV.*

——ingerit hastas,
Aduersumq; premit telorum nubibus hostem.

membranæ: *Auersumq; premit.* quod non paulo melius hic conuenire videtur. Sed iam ad insignem plane locum te voco:

III. *[illegible] IↃCXIIX. [illegible], & [illegible].*

Nec non exemplo (inquit poeta) *laudis furiata iuuentus*
Sylla ruunt, Crassusq; simul, iunctusq; Metello
Fannius, ac melior dextra Torquatus inibant
Spectati Fabio, &c.

satis proba hæc videntur, nec sunt: legendum enim ex m. s. optimo illo Agrippinensi:

Nec non exemplo laudis furiata iuuentus
Syllaq;, Crassiq; simul, iunctusq; Metello
Furnius, ac melior dextra Torquatus inibant
Prælia, & vnanimi vel morte emisse volebant
Spectari Fabio, &c.

tale est illud Virgilii:

IV. *Versu IↃCXLVI.*

——vitamq; volunt pro laude pacisci. Mox:
——volucrem per terga sagittam
Fundit, Achemenio detrectans prælia ritu.

haud dubie legendum:

——volucrem post terga sagittam
Fundit. qui Partho mos. Iterum mox:

V. *Versu IↃCLXVII.*

Talia dum metuit, nec pugna fisus in hoste
Tam rapido, nec deinde fugam suadente pauore,
Per dumos miser, & vicina cacumina quercus
Repserat, &c.

malam rem sciolis, qui ita nobis omnia contaminant. scripserat Silius:

Talia dum metuit, nec pugnæ fisus in hoste

Tam rapido, nec deinde fuga, suadente pauore
Per dumos miser in vicina cacumina quercus
Rettulerat, &c.

Sequitur: VI. *Versus* ɪɔcxxx. *bis, ter notatus.*

——senior numerato milite latus
Collibus & tuto repetebat in aggere castra.
Ecce autem e media iam morte renata iuuentus
Clamorem tollens ad sydera, & ordine longo
Ibat ouans, Fabiumq; decus, Fabiumq; salutem
Certatim, & magna memorabat voce parentem.
Tum qui partitis discesserat ante maniplis,
Sancte, ait, o genitor, reuocati ad lucis honorem,
Si fas vera queri, &c.

quæ corrige:

——senior numerato milite latus,
Colles & tuto repetebat in aggere castra.
Ecce autem e media iam morte renata iuuentus
Clamorem tollens ad sydera, & ordine longo
Ibat ouans, Fabiumq; decus, Fabiumq; salutem
Certatim & magna memorabat voce parentem.
Tum qui partitis dissederat ante maniplis,
Sancte, ait, o genitor, reuocato ad lucis honorem
Si fas vera queri, &c.

scilicet *collis* pro *colles* scriptum inuenerant, a quibus illud *collibus* est. sed in reliquis prona fuit vnius literæ mutatione in errorem via. Vale, hic enim cum libro habebit finem Epistola mea.

EPISTOLA XCV.

Franc. Modius Iacobo Didymo IC. S.

ITa omnino est, clarissime Didyme, quantum illi errant, qui Lucanum suum Virgilio, si Diis placet, conferre non erubescunt, tantum prope peccant in aliam partem & hi, qui eum non tam suo quam gentis suæ vitio in multis immodicum, & tumidum, in poetarum duntaxat bonorum classe censendum non arbitrantur. cur enim non iidem, qui in culpas eius tam diligenter inquirimus, virtutes quoque viri consideremus? plane in hoc multorum iudicia iudiciis dissimilia videri possunt, quod aut placitum scriptorem semel supraque hominesque Deosque statim collocant, aut non facientem ad sapientiam suam ita deprimant, vt indignũ esse lectione credi sibi ilico postulent. Modestius sane Plinius, quem ex Nepote ita dictitare solitũ accepimus, Nullũ esse omnino auctorem, ex quo non aliquid attentus lector in vsum suum exercere posset. si ex quouis scriptore, quanto magis ex Lucano aliquid discere, aliquid

doceri possumus, in quo versus multi tam castigati, sententiæ tam aptæ insitæ, doctrinæ tam raræ sparsa semina, vt haud sciam, an non culpas auctoris sui facile præstare queant, iudicem modo habeant non dico suum, sed certe non nimis iniquum, & omnino talem, qualem tu dare poteris. cui simul etiam has meas in eūdem poetam notas arbitrandas committo.

I. *Lucanus lib.* VIII. *versu* CXXI. *notatus.*

Lib. VIII. versu 121. Mitylenæorum ad Magnum iam victum in campis Pharsalicis hæc sunt verba:

Accipe templorum cultus, aurumq; Deorum
Accipe, si terris, si puppibus ista iuuentus
Aptior est, tota, quantum valet, vtere Lesbo
Accipe, ne Cæsar rapiat, tu victus habeto.
Hoc solum crimen merita bene detrahe terra,
Ne nostram videare fidem felixq; secutus
Et damnasse miser.

fuit mihi semper suspectum illud:

Accipe, ne Cæsar rapiat, tu victus habeto.

& habeo iam affirmare, cū non magis in Pulmannianis, quam in duobus, quos nos inspeximus m. s. codicibus reperiatur non esse τοῦ ποιητοῦ.

II. *Versu* CCCXC.

Versu 390.

——tentare pudendum
Auxilium ta[n]t[o] est, toto diuisus in orbe
A terra moriare tua.

melius nostræ membranæ:

——tanto diuisus vt orbe
A terra moriare tua?

III. *Versu* CCCCXXXI.

nisi tamen *toto* quis retinendum existimet propter Virgilianum illud: *& toto diuisos orbe Britannos.* cui non pugnabo, dum mihi vicissim hoc ille det *vt* nostrum omnino hic reponendum. Sed & versu 431. mox sequenti plane restituendum: *Non tibi cum primum gelidum transibis* (*transibit* iam male legitur etiam in Pulmanniana, operarum opinor incuria, editione) *Araxen*: & de Pompeio, non de Crasso locus accipiendus.

IV. *Vers.* DCCI.

Versu 701.

Hæc fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit, hæc illo summo de culmine rerum
Morte petit, cladesq; omnes exegit in vno
Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos.

ausculto libros, in quibus est: *cladesq; omnes exigit in imo Sæua die, quibus immunem tot præstitit annos.* alioqui falsum clades omnes exactas a Pompeio vno eoque nouissimo hoc vitæ suæ die: quando enim magis periit, quam quo tempore a Cæsare in campis Pharsalicis victus turpi fugæ sese mandare coactus est? omnino dico, audio membranas amicissimi Weidneri mei, vt re-

vt respexerit Lucanus ad illud Solonis; *diciq; beatus Ante obitum nemo supremaq; funera debet*. quo etiam spectant illa eiusdem Lucani ex lib. VII.

——sic longius æuum
Destruit ingentes animos, & vita superstes
Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit tristia letho. *imus dies* igitur erit, extremum vitæ tempus. Ouid. de nuce:

Me, sata ne lædam, quoniam sata lædere dicor,
Imus in extremo margine fundus habet.

id est, extremus fundus, nisi potius extrema fundi pars. sed & Horatius de Arte, *imum fabrum* vocat, in extrema vici parte habitantem. video hic esse, qui opposita inuicem sibi ista velint *vno die, & tot annos*. sed nihil me mouent. Cur enim eidem non extremum quoque vitæ tempus cum omni anteacta, quam longa fuit, ætate conferant, conferri que hic a poeta censeant? Versu 806. V. Versu IƆCCCVI.

Quod si iam sacro dignaris nomine saxum.

parum refert, malo tamen cũ nostris scriptis libris: *Quod si tam claro dignaris n. s.* alioqui enim ingrata sit hic aurib. vocis *sacro* repetitio, quæ statim præcessit, vbi dictum est a poeta:

Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen.

Versu 865. VI. Versu IƆCCCLXV.

Proderit hoc olim, quod non mensura sepulcri
Ardua marmoreo surrexit pondere moles,
Pulueris exigui sparget non longa vetustas
Congeriem, bustumq; cadet, mortiq; peribunt
Argumenta tua, &c.

corrigendum facile videbit, quicunque locum considerabit, vt & correctum a Pulmanno viro docto & hic diligenti imprimis verisimile mihi fit, nisi operæ eum sequi neglexissent:

Proderit hoc olim, quod non mansura sepulcri
Ardua marmoreo surrexit pondere moles,
Pulueris exigui sparget non longa vetustas
Congeriem, bustumq; cadet, mortuq; peribunt
Argumenta tua.

EPISTOLA XCVI.

Franc. Modius Stephano Pighio S.

EA sunt tua, Pighi optime & eruditissime, in Valerium Maximum scriptorem prodigiosissime, si quis alius, corruptũ, & certatim a sciolis per tot secula ad nostra vsque tempora interpolatum merita, vt de eo auctore, & præsens tibi debere debeat lubenter, & vero etiam omnis in posterum debitura sit ætas. Ego sane, vt de me ipse aliquid dicam, non possum non gra-

tulari scriptori, nisi quod seruilibus passim adulationibus gloriam suam obscurat optimo, optimum, literatissimum, & quod caput hic est iudicii limatissimi simul & solidissimi vindicem atque assertorem grauissimum. Cuius enim, Dii magni, ingenii fuit tot locorum tam monstrose inquinatorum caussam perspicere, cuius iudicii errorum fontibus inuentis, in pristinum omnia restituere, & ex vitii manifestissimis compluribus variantibus lectionibus manibus exaratorum olim codicum, veram synceramque eruere? Denique quam laboriosæ industriæ, & quam multa variaque variorum scriptorum lectione instructæ confusa temporibus exempla digerere, vtraq; sua hominib. non tantum Romanis, sed Græcis quoque & Barbaris nomina restituere? Equidem sic statuere soleo quiduis horum alium vt ab hoc historico manus abstineret, permouere potuisse, quæ te vniuersa adeo non deterruere, vt alacrior quodammodo animosiorq; quo tibi cum pluribus hydris rem fore videbas, in certamen descenderes, ex quo adnitentib. credo Musis ipsis Herculeque adeo Musageta, cuius in vestigio pedem fixeras, & victor tandem abiisti, & ciuicam, qualem haud scio an vnquam alius quisquam, meruisti. De quo, vt iam dixi, cum ipsi Valerio gratulor, tum mihi totique collegio Musico gaudeo, teque, mi Pighi, eiusdem collegii nomine hortor, siue æquum est oro etiam, vt tuos Romanorum Magistratuum libros, quorum ad illustriss. Marchionem ab Haurech obiter semel & in notis tuis sæpius mentionem fecisti, primo quoque tempore, quo id commodo tuo fiat, & alteram æternitatem tibi pariat, cum Diis bene fauentibus luci publicæ permittas. Ego, qui ex collatione vnius manu expressi libri ad tuam Valerianam editionem satis superque quot modis te ille auctor exercitum habuerit, deprehendere visum sum, hæc paucula præterea hodie notaui, de quibus te

I. *Val. Maximus lib. II. cap. IV. notatus.*

arbitrari volo. Lib. II. cap. IV. quod est de spectaculis: *Qui* (calda) *pota salutari quiete sopiti, diuturna vi morbi repente sunt liberati: patriq; indicauerunt, vidisse se in somniis quosnescio Deorum spongia corpora sua pertergere, & præcipere, vt ad Ditis & Proserpinæ aram, a qua fuerat potio ipsis allata, furuæ hostiæ immolarentur, lectisternia ludiq; nocturni fierent.* non dico quidquam in hac lectione inesse vitii, sed tamen cum & vulgati antea libri *pertergi* & *præcipi* habuerint & m. s. Bambergensis, quo vsus ego, ita diserte perscriptum præferat, videndum an forte ex eodem libro totus locus ita concipiendus: *patriq; indicauerunt vidisse se in somniis a nescio quo* (siue *quis* quis malit) *Deorum spongia corpora sua pertergi, & præcipi, vt ad Ditis patris & Proserpinæ aram, a qua fuerat potio ipsis allata, furuæ hostiæ immolarentur, lectisterniaq; & ludi nocturni fierent.* Seq. cap. quod est de externis insti-

II. *Cap. V.*

tutis. *Audierant enim lautitiam inde, & immodicos sumtus, & omnia*

omnia non necessaria voluptatis genera fluxisse, primosq; lenas vnguenti, coronarumq; in conuiuio dandarum, & secundae mensæ ponendæ consuetudinem, haud parua luxuriæ irritamenta reperisse. in codice Bambergensi non erat vox *ponendæ*, videturque adeo non nimis necessaria: imo fortasse sine sententiæ vllo intrimento æque commode afutura. & obseruasse visus sum, nullum perinde atque hunc scriptorem glossographorum emblematis insitiuis interpolatum cap. VII. De disciplina militari: *Iam C. Cotta P. Aurelium Pecuniolam, sanguine sibi iunctum, quem obsidioni Hiparitanæ, ad auspicia repetenda Messanam transiturus præfecerat, virgis cæsum, gregalis militiæ munere inter pedites fungi coegit.* membranæ Bambergenses: *virgis cæsum, militiæ munera inter pedites fungi coegit.* quod placet. *gregalis*. n. illud, quod tu Pighi in m. ss. tuis x. XII. non inuentum ex Frontino huc accersendum putasti, si pateris, vt ad te potissimum scribens, a te in re nō magna dissentiam, adeo hic necessarium non est, vt abesse nō possit. cum. n. peditem munificem dicis perinde est, atque si gregalem militem dicas, vt satis cōstat ex Vegetio. porro *fungi munera* nescio quomodo auribus meis lenocinatur, & est e medio Latio. Lib. III. cap. II. de Fortitudine: *Capi ergo virtus nescit, patientia dedecus ignorat.* nihil minus, patientia. n. dedecori cum maxime semper obnoxia est, quare scripserim: *patientia dedecus ignorat*. neq; te aliter Pighi de hoc loco statuisse arbitror, sed typographicū hoc esse erratū. Eod. cap. de Epaminonda: *Quod si eum Dii immortales victoriis suis perfrui passi essent, sospes gloriosior patria mœnia nō intrasset.* Bamberg. lib. *sospes, sed gloriosior patria mœnia non intrasset*. q; non displicebat hoc sensu: sospes quidem & incolumis in patriā redisset; at gloria maiore reuerti omnino nō potuisset, geminū germanū vt sit Propertiano isti de Pætos III. Cap. VII. IV. Lib. III. cap. II. V. Eod. cap.

Viueret ante suos dulcis conuiua penates,
Pauper, at in terra nil vbi flere potest.

de quo loco ita recte a se emendato legatur doctissimus mihique amicissimus Ianus Mellerus Palmerius libris illis, quos Spicilegiorum titulo nuper edidit. Adhuc eod. cap. *Cum pestifera seditione Syracusarum, tota regis Gelonis stirps, euidentissimis exhausta cladibus, ad vnicam filiam Harmoniam, virginem esset redacta, & in eam certatim ab inimicis impetus fieret, nutrix eius, æqualem illi puellam, regio cultu ornatam, hostilib. gladiis obiecit.* probo nostri libri scriptam lectionem: *hostilib. gladiis subiecit.* vt idem hoc vsurpetur vt *supponendi* verbum. Cap. III. de patientia: *Eiusdem nominis philosophus, cum a Nearcho tyranno, de cuius nece consilium inierat, torqueretur, supplicii pariter atque indicandorum consciorum gratia, doloris victor, sed vltionis cupidus esse dixit. quod eum secreto audire admodum expediret, laxatoque eculeo postquam insidiis oportunum tempus animaduertit, aurem* VI. Adhuc eod. cap. VII. Cap. III.

VIII. Cap. IV. *eius morsu corripuit*, a m.s. abest τὸ *tempus* longe optime. est enim inepti alicuius nugatoris additamentum, qui non videret *opportunum* illud ad Nearchum tyrannum referendum. Cap. IV. de humili loco natis, qui clari euaserunt: *Miro quoq; gradu Varro ad consulatum ex macellaria patris taberna conscendit. Et quidem fortuna parum duxit sordidissimæ mercis capturis alito XII. fasces largiri, &c.* antea in editionibus erat: *fortuna parum duxit sordidissimæ mercis capturis inquinari solito*, sed tu, quod verbum *inquinari* in nullis libris scriptis melioris tantummodo notæ exstare deprehenderes recte vt nothum & surreptitium, hinc illud eiiciendum iudicasti, mutato *solito* in *alito*, quod ita in Cauchiano codice legeretur. quod etsi damnare factum plane non ausim; tamen cum, vt ipse quoque fateris, in Attrebatensi *solito*, in reliquis *solito* perscriptum reperiatur, neque aliter in nostro Bambergensi legatur, & vero elegantissimam latinissimamque locutionem efficiat, æquius melius mihi videtur vnius Cauchiani plurium librorum consentienti auctoritati cedere, vt *solito* idem hic sit quod assueto; qua significatione millies eo verbo vsi de veteribus optimus quisque.

EPISTOLA XCVII.

Franc. Modius Ioanni Posthio Archiatro Wirzeburgico S.

DE munere tuo, Posthi, tam exspectato omnes te hic amamus, ipseque adeo antidoron, ne diutius hoc tibi a me debeatur, mitto ecce auctores bellicos. mea opera vulgatis hactenus, longe, ni fallor, emendatiores, de te largitor, dices, cupio, mi Posthi, sed poemata mea, quod solum meum opus vocare possum, limam desiderant. terret enim me, vt verum fatear, quod cum videam tua tam accurata & polita, atque ad vnguem veteres illos poetarum principes exprimentia, metuam, ne mea ad illa collata, etiam viliora, vt sunt, videantur, & tamen sic quoque non omnino abiicienda mihi illa esse existimo, vel quod mea sunt, vel quod vos passuri non videamini. exibunt igitur illa, vt dixi, sed suo tempore interea vide nunc recte hæc

I. Cicero notatus pro L. Manilia. in Cicerone emendauerim. Pro lege Manilia: *Lucullum magnis rebus gestis ab eo bello discedere, huic qui succurrerit non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum.* reponendum videtur, vt habet m.s. Colon. *huic qui successerit.* quæ vox, vt scis Posthi, propria & germana est huius loci. nec me mouent, quæ doctissimus vir Fuluius Vrsinus in suis ad hanc orationem notis contra disputat; quod ille, cum de coniectura lectionem hanc esse putaret, non immerito eam scripturæ veterum librorum, quæ præsertim sententiam non malam efficeret, postponendam putaret; aliter haud dubie pronuntiaturus, si has nostras

ſtras membranas inſpexiſſet. Statim: *Genus eſt enim eiuſmodi,* II.
quod maxime veſtros animos excitare atq; inflammare debet. re-
ferunt membranæ: *genus eſt belli eiuſmodi, quod maxime veſtros*
animos excitare atq; inflammare ad perſequendi ſtudium debeat.
quæ vltima verba caue otioſa, aut ab alio, quam a Cicerone,
putes. omnino hic ad hoc exemplum multa deerant, quorum
alia ab aliis reſtituta, & in locum ſuum reducta ſunt, hæc a no- III.
bis. Poſt pauca: *Qui* (Mithridates ſ.) *poſtquam maximas ædifi-*
caſſet ornaſſetque claſſes, exercitus'que permagnos, quibuſcunque
ex gentibus potuiſſet, comparaſſet: Boſphoranis finitimis ſuis bellum
inferre ſimulaſſet, vſq; in Hiſpaniam legatos, Ecbatanis miſit, ad
eos duces &c. ſcribo cum membranis: *Qui poſtquam maximas æ-*
dificaſſet ornaſſetq; claſſes, exercitusq; permagnos, quibuſcunque ex
gentibus comparaſſet, & ſe Boſphoranis finitimis ſuis bellum inferre
ſimulaſſet, vſq; in Hiſpaniam legatos ac literas miſit ad eos duces,
&c. & monuerat *Ecbatanis* hic ferri non poſſe etiam D. Lam-
binus: ideoque ſuggeſtu F. Fabricii noſtri, vt ipſe fatetur, pro eo,
ac literas, repoſuerat, vt nihil opus fuiſſe videatur noſtra hic o-
pera, cui lubens etiam parcerem, niſi quæ Lambinus hic nota-
uit, noſtri etiam libri auctoritate confirmanda putaſſem, quod
videam doctiſſimum quendam virum nunc adeo nuper pro
Ecbatanis ex Albanis repoſuiſſe, quem ſpero plurium librorum IV.
teſtimoniis ceſſurum. Iterum poſt pauca: *Itaq; hæc vobis prouin-*
cia, Quirites, ſi & belli vtilitatem, & pacis dignitatem ſuſtinere
vultis, non modo a calamitate, ſed etiam a metu calamitatis eſt
defendenda. aptior videtur m. l. lectio: *retinere vultis.* Eſtq; mox V.
in eodem ibi: *Etenim illud primum parui refert, vos publicanis a-*
miſſa vectigalia poſtea victoria reciperare. pro *recuperare*, quod VI.
vulgo obtinet. Mox legitur: *Quare videte num dubitandum vo-*
bis ſit, omni ſtudio ad id bellum incũbere, in quo gloria nominis ve-
ſtri, ſalus ſociorum, vectigalia maxima, fortuna plurimorum ci-
uium, cum repub. defenduntur. in m. l. eſt: *fortuna plurimorum ci-*
uium coniuncta cum repub. defenduntur. non improbo, præceſſit
enim: *non enim poſſunt in vna ciuitate multi rem atq; fortunas a-*
mittere, vt non plures ſecum in eandem calamitatem trahant. a
quo periculo prohibete rempub. & mihi credite id, quod ipſi videtis.
hæc fides, atq; hæc ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in foro verſa-
tur, implicita eſt cum pecuniis Aſiaticis & cohæret, ruere illa, &c.
Eadem oratione: *Atq; vt omnes intelligãt me L. Lucullo tantum* VII.
impertiri laudis, quantum forti viro & ſapientiſſimo homini, &
magno Imperatori debeatur. emendandum ex m. l. *Atq; vt omnes*
intelligant me L. Lucullo tantum impertiri laudis quantum forti
viro, ſapienti homini & magno Imperatori debeatur. Viderat
Lambinus quoque vulgatam lectionem minus probam, ideo-
que conii ciebat legendum: *quantum fortiſſimo viro, & ſapien-*

VIII. *tissimo homini &c.* sed nunc coniectura nihil opus est. Post paucos omnino versus: *Ab eodem Imperatore classem magnam & ornatam, qua ducib. Sertorianis ad Italiam studio atq; odio inflammata raperetur.* quo pacto elegantissima est locutio, & Terentius voce studio amat vti. Post aliquammulta: *vestro iussu coactus, quod imperii diuturnitati modum statuendum veteri exemplo putauistis, partem militum, qui iam stipendiis confectis, &c.* lego cum m. s. *Qui imperii diuturnitate modum statuendum veteri exemplo putauistis.* Et pusillum hoc esset in alio scriptore monere fortasse, sed in Cicerone nihil potest esse tam exiguum, vt modo illud ad elegantiam pertineat, quod non cum cura notari mereatur, neque ego, cum hæc scribebam, famam meam extendere, sed Ciceroni consulere studebam. in quo iterum est:

IX.

X. *Nam quid ego Hostiense incommodum, atq; illam labem, atq; ignominiam reipub. querar? cum prope inspectantibus vobis classis ea, cui consul Pop. Rom. præpositus esset, a prædonibus capta atq; oppressa est.* Pro postremis his erat in membranis: *ac deprehensa est.* scilicet esse legendum: *depressa est.* sic supra dixit, classem, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam raperetur, a Lucullo superatam esse atque depressam. Statim: *Quis enim vnquam aut obeundi negotii, aut consequendi quæstus studio, tam breui tempore tot loca adire, tantos cursus conficere potuit, quam celeriter Cn. Pompeio duce belli impetus nauigauit? qui Siciliam adiit, Africam explorauit, inde Sardiniam cum classe venit, nondum tempestiuo ad nauigandum mari.* Locus transpositus, si membranis credimus, in quibus hoc ordine legitur: *Quis enim vnquam aut obeundi negotii, aut consequendi quæstus studio, tam breui tempore tot loca adire, tantos cursus conficere potuit, quam celeriter Cn. Pompeio duce tanti belli impetus nauigauit? qui nondum tempestiuo ad nauigandum mari Siciliam adiit, Africam, &c.* Deinde est: *Itaq; propter hanc auaritiam Imperatorum quantas calamitates, quocunq; ventum sit, nostri exercitus ferant quis ignorat.* Membranæ: *nostri exercitus adferant.* quod etsi minus placet, quia tamen in vulgato *ferant* inest ambiguitas. nescias enim, an hoc velit Cicero, propter auaritiam Imperatorum pati milites calamitates, an adferre eas hominibus, ad quos veniunt, recipiatur sane scripta lectio. Sed iam opinor tempus est, vt te missum faciam, neque enim vno te ictu conficere consilium est. ne tamen sis nescius sub cultro te relinqui, scito propediem etiam maiores nugas a me tibi esse venturas. decreui enim selecta quædam de poematis meis ad te mittere, eliciendi de iis similiter iudicii tui.

XI.

XII.

Vale.

EPI-

EPISTOLA XCVIII.

Franc. Modius Thomæ Popelio S. Oppenhemiam.

MAle facis, Popeli, si quidem mihi apud te, de te queri fas est, qui tibi tamdiu gloriam nobis, amicis tuis, & publico suauissimorum tuorum epigrammatum lectionem inuides, debuerat illa iampridem in omnium manibus oculisque versari. satis, imo nimium, etiam diu priuatis scriniis continentur. placet versus cum cura scriptus, sed ita, vt ne nimia illa sit. alioqui enim, dum alterum vitium vitatur, in contrarium incurritur, scis non placuisse summum illum alioqui pingendi artificem, qui nunquam manum de tabula. caue putes aliam esse poeseos hic, quam picturæ rationem. amat sine modico coli. nimiam illam & superstitiosam diligentiam, non aliter, atque ingenuæ pulcritudinis virgines fucum, aspernatur. quæ quidem non eo a me dicuntur, quo te admonitione mea magnopere egere existimem, satis tibi consiliorum domi est, neque, si non sit, desint alii, qui ista & pro sua prudentia melius disserant, & pro iure suæ tecum familiaritatis liberius disputent; sed vt intelligeres, me tuæ gloriæ cum Posthii nostri, cui tu illa recte dare dicare statuisti, laude coniunctæ perquam esse studiosum. de quo quia te non dubitare existimo, accipe illud. eram hodie in Silio Italico, poeta bono quidem, vt sciunt omnes, sed adeo contaminato, vt difficulter id aliis persuasum iri existimem, quam si qui eum meo exemplo cum membranis conferre dignabuntur. in eo tam, vti dixi, corrupto scriptore, in reliquis hæc enotabam:

Hac propere spectata duci, nam multa fatigant I.
Pondera curarum, primum subducere bello, Silius notatus lib. III. versu LXI.
Consortem thalami, paruumq; sub vbere natum.
Virgineis summum tedis, &c.

vbi & interpunctione, & verborum, qua interpolatione, qua inuicem sibi suppositione peccatum est. quod corrigetur verumque reponendo m. ss. scripturam, quæ est:

Hac propere spectata duci, nam multa fatigant.
Curarum prima exercet subducere bello
Consortem thalami, paruumq; sub vbere natum.
Virgineis, &c.

alibi ait poeta:

Maxima curarum rectorem ponere castris. II.

Post multa: Versu

Prodito Calliope fama, quos horrida cœpta CCXIII.
Exciuerint populos, &c.

reducatur, & restituatur postliminio in possessionem suam germana lectio, Virgilii etiam exemplo confirmata;

Prodita Calliope fama, &c.

cuius generis multa non monerem, nisi ea fuisset sciolorum quorundam temeritas in his talibus, vti a paruis confidentius sibi ad maiora viam sternerent, vt nobis quoque ab his ad illa

III. ascendendum videatur. Mox:

Versu *Herculeam seruans factis a nomine famam*

CCLVIII. *Anthens.*

legendum addita litera:

Herculeam seruans factis ac nomine famam

IV. *Anthens.*

Versu Eodem adhuc libro de Marmaridis:

CCXCVI. *Ad quorum cantus serpens oblita veneni.*

Ad quorum cantus mites iacuere Cerastæ.

lege posteriore loco: *Ad quorum tactus mites iacuere Cerastæ.* neque enim hic solum vocis, sed etiam manus vsus, Virg. a quo hunc locum Silius mutuatus est:

Spargere qui somnos cantuq; manuq; solebat,

Mulcebat iras, & morsus arte leuabat.

Græci hos ἀσπιδοθήρας καὶ ὀφιοσπώκτας vocant, incantationesque hæ sunt Ptolemæo notante delicio Musarum Io. Scaligero ad Manilium ψυλλίαι & huc allusit Symmachus Epist. 19. lib. 7. dum ait: *Quis Colchus, vel Thessalus cantu aut manu has offensiones leuasset?* vide Plinium lib. VII cap. II. Pergit Silius:

V. *Iam cui Tlepolemus sator, & cui Lyndus origo*

Versu *Feruida bella ferens Balearis, & alite plumbo.*

CCCLIX. Hic non dubitabis, sat scio, mecum Popeli, aut cum membranis potius, reiecta voce, *feruida*, quæ nihil omnino est, reponere:

——Et cui Lyndus origo

Funda bella ferens (f. gerens) Balearis & alite plumbo

exemplo Virgilii, cuius est illud: *Stupea torquentem Balearis verbera funda.* nobiles enim & inuentione & vsu fundæ Baleares. Vegetius; *Fundarum autem vsum primi Balearium insularum habitatores & inuenisse, & ita perite exercuisse dicuntur, vt matres paruos liberos nullum cibum contingere sinerent, nisi quem ex funda destinato lapide percussissent.* quæ Vegetii vt melius intelligantur, sciendum est, fuisse eam in iis insulis consuetudinem, vt esurientibus filiis a matribus ientaculum in sublimi trabe poneretur, quod illi contingere non poterant, nisi funda

VI. deiecissent, auctores Lycophron, & Florus lib. 3. cap. 8. Ergo etiam

Versu Baleares quidam dictos volunt, ἀπὸ τοῦ βάλλειν.

CCCLXVI. Iterum Silius;

Hos inter clara thoracis luce nitebat

Seden-

Sedentana cohors, quam Sucro rigentibus vndis
Atq; altrix celsa mittebat Setabis arte.
Setabis, & telas Arabum spreuisse superbas;
Et Pelusiaco filum componere lino.

corrige:

Hos inter clara thoracis luce nitebat
Hedetana cohors, quam Sucro rigentibus vndis
Atq; altrix celsa mittebat Setabis arce
Setabis, & telas Arabum spreuisse superba,
Et Pelusiaco filum componere lino.

& *Hedetana* quidem hic legendum vidit ex Strabone aliisque ante nos Barbarus, idque in notis ad Plinium monuit. reliqua a me & membranis sunt.

Sequitur: VII. *Versu* ccccv.

Non aliter, quotiens perlabitur æquora cursu,
Extremamq; petit, Phœbea cubilia, Thethyn.
Frenatis Neptunus equis.

apparet liquido scribendum:

——*Perlabitur æquora curru.*

nec aliter membranæ. Statim: IIX. *Versu* ccccxii.

Pyrene celsa nimbosi verticis arce
Diuisos Celtis alte prospectat Iberos.

legendum mutato ordine literarum:

Diuisos Celtis late prospectat Iberos.

sed quid hæc persequor tam minuta? illud hic potius adiiciam & finem faciam. Versus, qui vulgo hoc modo post leguntur: IX. *Versu* IↃXV *bis, ter emaculatus.*

——*Haurit hiatu*
Nix resoluta viros, altoq; a culmine præceps
Viuentes turmas operit delapsa ruina.
Interdum aduerso glomeratus turbine Corus
In media ora niues fuscis agit horridus alis.
Aut rursum immani stridens auulsa procella.
Audacis rapit arma viri, voluensq; per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia flatu.

hi, inquam, versus tribus vt minimum locis emendandi, & sic scribendi videntur:

——*Haurit hiatu*
Nix resoluta viros, altoq; a culmine præceps
Omentis turmas operit delapsa ruina.
Interdum aduerso glomeratas turbine Corus
In media ora niues fuscis agit horridus alis,
Aut rursum immani stridens auulsa procella
Nudatis rapit arma viris, voluensq; per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia flatu.

egregius omnino locus, & in quo merito finem facere debeo. Vale.

EPISTOLA XCIX.

Franc. Modius Iusto Lipsio S.

VT dI deæque illos, per quos stati olim tabellarii ad nos Colonia Agrippina commeare desierunt: nam absque illis esset, non serius Tacitum acciperes mi Lipsi, quam & ego vellem, & instituto fortasse tuo expediebat. nunc nundinæ mihi manendæ, vt vides, fuerunt. atque vtinam sic quoque tuto ad te perueniat: erit haud dubie in quo eius variantibus scripturis a me cum cura notatis iuuabere. nec etiam hæc vt spero ex eodem iudicio tuo dedignabere.

I. *Tacitus notatus Histor. lib. II.* Historiarum lib. II. *Sed bellantibus aliis placuit exspectari bellum, cum in victores victosque nunquam solida fides coalesceret*: locus est vitii manifestus. itaque coniiciebas tu, Lipsi, τὸ *in* in *inter* mutandum, & placet, nisi quod Agricola incertum ex libris an ingenio emendabat ante annos plus minus centum. *Sed bellantibus aliis placuit exspectari bellum cum victoribus victos nunquam solida fide coalescere.* quidquid huius est, de re ita Curtius meus: *Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris vti. Nam & firmissima est inter pares amicitia, & videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse caue credas. Inter dominum & seruum nulla amicitia: etiam in pace belli tamen iura seruantur.*

II. *Annal. lib. XII.* Annalium lib. XII. *Iam fratres, iam propinquos, iam longius sitos, cædibus exhaustos: adiici coniuges grauidas, liberos paruos, dum secors domi, bellis infaustus, ignauiam sæuitia tegat.* probabam magis scripturam vetuste impressi Romæ Taciti: *dum secors domi, belli infaustus, ignauiam sæuitia tegat.* vt transeat in naturam aduerbii illud *belli* quemadmodum *militiæ* apud Terentium & Salustium.

III. *Annal. XIII.* Annal. XIII. de morte Britannici: *vt iam non præmatura, neque sæua mors videri queat, quamuis inter sacra mensæ, ne tempore quidem ad complexum sorori dato, ante oculos inimici properata sit.* nihil magnopere refert; malo tamen cum laudato iam Romano libro: *ne tempore quidem ad complexum sororium dato.*

IV. *Eod. lib.* Statim post. *Ex quibus erat Iunia Silana, quam matrimonio C. Silii a Messalina depulsam, supra retuli, insignis genere, forma lasciua, &c.* & hic quoque concinnius videtur, quod est in antiqua editione: *insignis genere, forma, lasciuia.* neque tu scio Lipsi aliter hæc legis.

V. quid quod ibi quoque: *Itur ad Agrippinam, vt nosceret obiecta dissolueretque, vel pœnas lueret.* non displicebat lectio vetus: *vel pœna lueret?*

VI. Eodem adhuc libro: *Interim Corbulo legionibus intra castra habitis, donec ver adolesceret, dispositisque per idoneos locos cohortibus auxi-*

auxiliariis, ne pugnam priores adirent prædicit. editio Romana: *ne pugnam priores auderent edicit.* quomodo millies Tacitus loquitur. quodque Virgilius dixit: *audere in prælia.*

Paucis versibus intermediis: *Ita consilia Tiridati in contrarium vertebantur.* eadem editio: *vertebant.* quæ & ipsa germana Cornelii phrasis. correxi olim apud Curtium: *Philotam sicut recentibus sceleris eius vestigiis iure affectum supplicio censuerant milites, ita postquam desierat esse quem odissent, inuidia in misericordiam vertit.* atque ita bis vtitur Virgilius verbo *præcipitat*, vt alibi noto. Paulo post; *In cornibus pedes sagittarius, & cetera manus equitum ibat, productio cornu in sinistro per ima collium, vt si hostis intrauisset, fronte simul & sinu exciperetur.* notat eruditissimus seculi sui Agricola sibi legendum videri: *productiore cornu sinistro per, &c.* tu, Lipsi, iudicabis. ego ad ista transeo. VII. VIII.

De Poppæa: *Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini equitis Romani.* cusus olim Romæ codex omisso τὸ *in*: *Igitur agentem eam matrimonium*, vt dicimus agere consulatum, de qua locutione ἐπέχω. IX.

Annal. XIV. de consternatione Neronis, cum illi excogitatus in matris perniciem dolus non processisset: *Tum pauore exanimis, & iam iamque afferre obtestans vindictæ properam, siue seruitia armaret, vel militem accenderet, siue ad senatum & populum peruaderet, naufragium & vulnus, & interfectos amicos obiiciendo. quod contra subsidium sibi? nisi quid Burrhus & Seneca expergiscerentur.* nescio quid sit, quod pro illo *subsidium* vetus editio *suffragium* referebat, te, Lipsi, cura intentiore hoc considerare par est. Non ita multo post; *Adscebat crimina longius repetita, quod consortium imperii, iuraturasque in fœmina verba prætorias cohortes, idemque dedecus senatus & populi sperauisset, ac posteaquam frustra oblata sint, infensa, &c.* repræsentat formis expressus in vrbe quondam liber; *quæ postquam frustra optata sint.* & tale aliquid requirit sententia. Iterum paulo post; *Ratusque dedecus amoliri, si plures fœdasset nobilium familiarum posteros, egestate venales in scenam deduxit.* vide, Lipsi, an non pro *amoliri* æque apte vetus scriptura huc quadret, quæ habet *moliri*. & geminum germanumque locum apud Curtium de Alexandro in Persarum habitum degenerante, & principes amicorum, ne in se vno ille inuidiosius conspiceretur, eodem onerante, si operæ erit, consule. X. Annal. XIV. XI. XII.

Adhuc XIV. Annali sed post longum interuallum in verbis Senecæ ad Neronem: *At tu gratiam immensam, innumerã pecuniam dedisti.* omnino magis placet vetus scriptura: *innumerã pecuniã circũdedisti.* sic Plautus dixit emendante eleganter, vt opinor, Palmerio nostro; *suam non enim illi meretriculis moinendis rem coegit, &c.* certissima enim vitæ præsidia regina pecunia, cui XIII.

omnia obediunt. Post pauca: *Hac in ore fama, credentium otio augebantur.* sæpe laudatus codex: *hac mor: fama.* lego igitur: *Hac more fama credentium otio augebantur.* notum enim illud: *viresque acquirit eundo.* quod nusquam verius quam apud otiosos. quare prudenter Alexander factitabat, qui otium militum nouo subinde bello interpolans, seditionum in exercitu materiam sustulit. non ita longe a fine: *His haudquam Nero pœnitentia flagitis coniugem reuocauit Octauiam.* mutilum hunc locum incertum vnde ita supplet Agricola: *His motus Nero, an pœnitentia flagitii coniugem reuocauit Octauiam.* non male ad sententiam profecto, si tantum libros auctores sui facti haberet, de qua re N.L. mihi pronuntio, teque, mi Lipsi mellitissime, bene valere opto. Wirzeburgi.

XV.

EPISTOLA C.

Franc. Modius Francisco F.F. Nansio S.

I. *Fulgentius Planciades lib. I. insigni glossemate eiecto quater, quinquies emendatus de Prometheo.*

SI vales, & philosopharis, bene est: nolim enim te circumstantium & circumtonantium nos procellarũ tempestate commoueri vehementius. ego quoque valens in his eram. locus ille Planciadis libro mythologiarum primo de plaste hominis prometheo, qui in hæc verba scriptus vulgo circumfertur: *Prometheum aiunt hominem ex luto finxisse, quem quidem inanimatum atque insensibilẽ fecerat. Cuius opus Minerua mirata spopondit ei, vt si quid vellet de cœlestibus donis ad suum opus adiuuandum inquireret. Ille nihil se scire ait, quæ bona in cœlestibus haberentur, sed si fieri posset, se vsque ad superos eleuaret, atque exinde si quid sua figulina congruum cerneret, melius iniret, id est, propter septem liberales artes, vel propter septem planetas, qui in aere currunt, oculatus arbiter præsumsisset. Illa inter oras septemplicis clypei sublatum cælo opificem detulit. Dumque videret omnia cœlestia flammatis animata vegetare corporibus, clam ferulam Phœbeacis applicans rotis, ignem furatus est, quem pectusculo hominis applicans animatum reddit corpus. Itaque ligatum eum vulturi fera iecur perenne præbentem vt Nicagoras in Disthemithea libro, quem scripsit, primum illum fortasse idolum refert, ex eo, quod vulturi iecur præbeat, liuoris quasi pingat imaginem; vnde & Petronius Arbiter ait: Cui vultur iecur vltimum peruerrat & pectus trahit intimasq; fibras. Non est quem tepidi vocant poetæ, sed cordis mala liuor atq; luxus: nam & Aristoxenus in Epimetheiorum libro, quem scripsit, similia profert. Enimuero Prometheum quasi προμήθειαν, quod nos Latine prouidentiam dicimus, ex Dei prouidentia & Mineruæ quasi cœlesti sapientia hominem factum; Diuinum vero ignem, quem voluere, animam monstrant diuinitus inspiratam, quæ apud paganos dicitur de cœlis tracta.* hic, inquam, locus quinque minimum

nimum locis corruptissimus, ex fide Combergensis manu exarati codicis ita eiectis istis: *id est, propter septem artes liberales, vel propter septem planetas, qui in aere currunt.* quæ sunt glossema scioli alicuius innuere volentis septemplicem Mineruæ clypeum tribui, quod præses liberalium artium, quas septem numero statuant, audire soleat; vel quod hic numerus cum planetis congruat; istis, dico, & paucis aliis a fine eiectis hinc, ita constituendus est: *se vsq; ad superos eleuaret, atq; exinde si quid sua figulina congruum cerneret, melius in re oculatus arbiter præsumsisset l.i.e.s.c.s.c.o.d.D.q. v. o. c. f. a.v. v. clam ferulam Phœbaicis applicans rotis i.f. e.q. f. h. a. a. reddidit corpus. Itaq; ligatum eum ferunt vulturi iecur perenne præbentem: v. N.i.D.l.q s primum illum formass.. idolum refert, & quod vulturi iecur præbeat, liuoris quasi pingit imaginem, vnde & Petronius Arbiter ait:*

Cui vultur iecur v.timum peruerrat,
Et pectus trahit, intimasq; fibras,
Non est, quem lepidi vocant poetæ,
Sed cordis mala liuor, atq; luxus.

Nam & A. i. E. l. q. f. similia profert. Nos vero Prometheum dictum quasi προμήθειαν, quod nos Latine prouidentiam Dei dicimus, & ex Dei prouidentia & Minerua q.c.s. h.f. Diuinum vero ignem animam diuinitus inspiratam, qua, &c.

II. *De Vlysse & Sirenum cantu lacuna suppleta.*

Sequitur eodem libro de Vlysse & Sirenum cantu: *Tribus enim modis illecebra amoris trahitur, aut cantu, aut visu, aut consuetudine. Amantur enim quadam species venustate, quadam etiam lenocinante consuetudine* manifeste deest, quod primo membro ante posito respondeat, quod ex membranis ita suppleatur: *Amantur enim quadam illiciente cantus dulcedine, quadam speciei venustate &c.*

III. *De Scylla.*

Statim de Scylla: *Scyllam ferunt virginem pulcerrimam, quam Glaucus Antedonis filius amauit, quem Circe Solis filia diligebat, irataq; Scyllæ fontem, in quo lauari solita erat, venenis infecit.* scripserat, indicium rei huius facientibus membranis St..meriani: *Quæ Zelata Scyllæ fontem, &c.* & proprium sane hoc huic sedi & loco verbum.

IV. *De Mida.*

De Mida: *Erat ergo necessitas aurea, locuplesq; penuria, nam & cibus & potus rigens, auri materia marmorabat.* melius scripti codices: *nam & cibus & potus rigens in auri materiam marmorabat.*

V. *Ibidem.*

& consequenter, *male desiderata*, pro quo vulgo male est, *mala desiderata*, vt res loquitur.

VI. *De Vulcano & Minerua alia lacuna suppleta.*

De Vulcano & Minerua: *Quod quidem sapientia, id est, Minerua abscondit in cista, id est, in corde celat: ergo Minerua draconem custodem apponit, &c.* vberius membranæ, quarum lectionem synceriorē puto: *Quod quidē sapientia, id est, Minerua abscondit in cista, id est, in corde celat, omnis enim sapiens furorem suum in corde celat. Ergo, &c.*

VII. *Ibidem*

De iisdem sub finem: *Inspicite quantum valeat cum sapientia iuncta castitas.* probum hoc vi-

deri poterat, nisi sæpe laudatæ membranæ *iugata* pro *iuncta* præferrent, quod germanum Planciadis verbum esse tam mihi liquet, quam meridie lucere. De Dionysio: *Quarta Agaue, quæ ideo insania comparatur, quod caput fil.i violenter abscidit.* manu scriptus codex: *Quarta Agaue, quæ ideo insania comparatur, quod caput filiis vinolenta absciderit.* optime nisi quod *filii* vulgatum retinendum oportere paret, quod vnius Penthei apud auctores mentio, cuius illa caput bacchabunda a reliquo corpore auulsum manibus tractauit. Ouidius Metamor. lib. III.

VIII. *De Dionysio.*

Saucius ille (Pentheus) *tam.n fer opem, matera, dixit*
Autonoe: moueant animos Actaonis vmbra.
Illa quis Actaon nescit, dextramq; precantis
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam matri cum brachia tendere vellet,
Non habet infelix quæ matri brachia tendat;
Trunca sed ostendens deiectis vulnere membris,
Adspice mater ait, visis vlulauit Agaue:
Collaq; iactauit: crinemq; per aera mouit,
Auulsumq; caput digitis complexa cruentis.
Clamat, io comites, opus hoc victoria nostra est.

IX. *De Cygno & Leda. suppletus.*

de Cygno & Leda: *Vnde & ὑπερηφανία Græce superbia dicitur, sed ὑπερηφανία proprie super apparitio dic.tur, quia in istis duobus signis, quæ eorum vocabulo fratrum nuncupauere, vnus super appareat, alter vergat sicut Lucifer & Antifer. nam Græce Pollux ἀπὸ τῶ, &c.* emendetur ex membranis optimis Combergensib. *vnde & ὑπερηφανία Græce s. d. s. v. p. superapparitio nuncupatur, quia sicut in istis duobus signis q. e. v. f. n. v. s. a. a. v. sicut Lucifer, & Antifer, ita duo superbi inter se certantes: nam Græce, &c.* Vale.

EPISTOLA CI.

Franc. Modius Iacobo Pamelio Theologo S.

TErtullianum clarissime Pameli, omnes a te auidissime iamdudum exspectamus; iisque tum priuatis, tum publicis incommodis tacite irascimur, quæ laudatissimis tuis cœptis media interuenerunt, auctoremque hunc tibi omnium optimum e manibus excusserunt. contulimus nos quoque nuper in Vbiis Apologeticum eius ad exemplar scriptum, quod ibidem in Franciscanorum bibliotheca seruatur, locaque aliqua multa in eo corrigere visi nobis sumus, quæ hic inseruissemus, nisi ea, vt multa alia, a nobis multo studio conquisita, quorundam iniquitas apud sese attineret: qui si, quod spero, ad officium redierint, ibunt notæ illæ qualescunque statim ad te, scil. sin pertendent; tũ tibi difficile non erit eruditissimi Melchioris Hittorpii opera, eiusdem libri Agrippinensis vsum ad dies pau-

culos impetrare, pro quibus nunc a me ista habebis ex Silii Italici lib. xi. de Campanis: I.

Silius lib. xi. versu XLIV. notatus.

Tum populo saui patres, plebesq; senatus
Inuidia lacera, & collidens dissona corda
Seditio, &c.

repono:

——plebesq; senatus
Inuidia lata.

Ac mox: II.

Vers. L.

Nec quos vile genus, despectaq; lucis origo
Fœdabat, sperare sibi, & deposcere primi
Deerant imperia, ac patria pereuntis habenas.

pro quo male hactenus legitur:

Deerant imperio, &c.

Statim: III.

Versu LXV. versu auctus.

Antistat cunctis pracellens Virrius ore;
Sed genus obscurum, nulliq; furore secundus,
Impia dementis vulgi, & vix tota profudit
Consulta, &c.

vides deesse aliquid, quod hoc versu ita supplebitur:

Antistat cunctis pracellens Virrius ore;
Sed genus obscurum, nulliq; furore secundus.
Qui postquam cœtu patrum, ingentiq; senatu
Impia dementis vulgi, & vix tota profudit
Consulta, &c.

malim: Sed genus obscurus.

IV.

Versu 133.

Versu CXXXIII.

Et Pœnos in tecta vocant, ingentia facta
Sidonii iuuenis celebrant, vt vicerit alpes.

V.

scribo cum membranis: *vt ruperit alpes*. Et rursum: *Atq; aequantem ritus Garamanta ferarum.* pro quo male legitur in cusis libris: *Æquantem rictus Garamanta ferarum.*

Versu CXIC.

Post pauca; VI.

Versu CCXI. quater, quinquies interpolatus

Post Paulum, post Flaminium, cõponimur heu, heu
Vecordi Decio mecum certasse volenti,
Indecus & famam lethi, rapide, inde citati
Signa duces, pateatq; mihi Campana, vetante,
Vrbs Decio, explorare libet.

legendum:

Post Paulum, post Flaminium, componitur eheu
Vecordi Decio, mecum certasse volenti
Indecus & famam lethi, rapite, ite, citati
Signa duces, pateatne mihi Campana vetante
Vrbs Decio, explorare libet.

sed & sexto ab his versu, quo loco est:

Sic vrbem ingreditur tanto comitante senatu.

corrigendum videtur:

Sic urbem inuectus tota comitante senatu,
Et vulgo ad spectanda ducis simul ora ruente,
Effundit cunctam rabiem.

VII. *Versu* CCLVI. *bis notatus.*

Decius Hannibali mox hæc iactare inducitur a poeta:

En dextra, en fœdus; nondum tibi curia, necdum
Templorum intranti postes, iam panditur atri
Imperio carcer, perge & primordia tanta
Accumula paribus factis, mihi fama sub umbris
Te feret oppressum Capua cecidisse ruinis.

vbi corrigo:

——*non dum tibi curia, nec dum, Templorum intrati postes.* & versu quarto: *mihi fama sub vmbras*
Te feret oppressum Capua cecidisse ruinis

VIII. *Versu* CCCLVII.

Versu 357.

Hoc iugulo dextram explora, namq; hoc tibi ferrum,
(Si Pœnum inuasisse paras) per viscera lenta
Nostra est ducendum.

Lenta nimis pro homine extreme turbato oratio, quæque haud dubie ita scribatur, siquidem recte scribatur:

Hoc iugulo dextram explora, namq; hoc tibi ferrum
(Si Pœnum inuasisse paras) per viscera ferrum
Nostra est ducendum.

IX. *Versu* CCCLXXI.

Mox est:

Postera lux Phaetontis equos proferre parabat,
Iam rapidos omni curru splendente sub vndis.

vbi non recuso, quin, non dico luscitiosus, sed cæcus plane existimer, nisi reponendum sit:

Iam rapido summis curru splendente sub vndis.

Sed satis iam, satis molesti tibi, Pameli, fuimus. Vale.

EPISTOLA CII.

Franc. Modius Nicolao Curtio IC. S. Bambergam.

DE Olympiadum ratione vide quid dicas, ornatissime Curti, nam etsi pugnas tu quidem auctoritate scriptorum nõ omnino leuium, alii tamen & graues æque, & numero plures scriptores, communisque adeo Doctorum sententia, quam nemo temere aut impune vnquam contemsit, contra te stant. Sed scio quid, potius quam totum perdas, diuiduum face, & quinti cuiusque anni semestris prioris gesta præcedenti Olympiadi, posterioris sequenti accense, totumque ipsum postea annum huic imputa. sic enim & te ipsum magna molestia liberaueris, & ratio melius conuenerit, quam quidam statuere solent, qui dũ nimis superstitiose omnia persequuntur, & minuta quoque i-

pſa ad calculos vocant, integris ſeclis diſſidentia tanquam temporibus coniuncta & ipſi, infelicem hunc nimiæ diligentiæ ſuæ vbi nihil opus eſt fructum ferentes, credunt, & aliis perſuadere fruſtra conantur. De cetero ego fortaſſe inglorius æque, vt vineta egomet nunc cædam mea, nec frugis melioris, qui iſta minuta conſectabar. I.
Macrobii lib. II. in Scipionis ſomnium legitur: *Theologi quoque nouem Muſas octo ſphærarum Muſicos cantus, & vnam maximam concinentiam, quæ conſtat ex omnibus, eſſe voluere* poterat hæc lectio pro proba & ſyncera haberi, abſque membranis eſſet, in quibus non: *quæ conſtat ex omnibus*, ſed *quæ conſit ex omnibus* perſcriptum eſt. quod verbum antiquæ notæ & Terentio bene cognitum eſſe ſcilicet. *Macrobius in ſomnium lib. II. notatus.*

Poſt tria verba: *Et vt oſtenderet nonam eſſe, & maximam, quam conficit ſororum concors vniuerſitas, ad ea:* Καλλιόπη θ' ἥδε προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων, *ex nomine oſtendens ipſam vocis dulcedinem nonam muſam vocari.* emendandum: *quam conficit ſonorum concors vniuerſitas. ſororum* illud ſomnium eius eſt qui videbat Muſarum, quæ ſorores perhibentur, mentionem fieri; nec intelligebat ſatis, quid ſibi vellet Aurelius noſter. II.

In quo ſequitur: *Et quid mirum, ſi inter homines muſica tanta dominatio eſt, cum aues quoque vt luſciniæ & cygni, aliæue id genus cantum veluti quadam diſciplina artis exerceant, nonnullæ vero vel aues, vel terrenæ, ſeu aquatiles beluæ inuitante cantu in retia ſponte decurrant: & paſtoralis fiſtula paſtum progreſſis quietem imperet gregibus.* membranæ: *& paſtoralis fiſtula a paſtu progreſſis quietem imperet gregibus.* quod rectum eſſe ipſa res conuincit. III.

Rurſus poſt tria admodum verba: *Sed hæc interualla, quæ in anima, quippe in corporea ſola exiſtimantur ratione, non ſenſu, quærendum eſt, vtrum etiam ipſo in mundi corpore dimenſio librata ſeruauerit* ſcribendum: *ſola æſtimantur ratione.* exiſtimationis enim verbum alio pertinet, & illud, quod repono, hic proprium eſt, exſtatque adeo in libris ſcriptis manu. IV.

Sequitur: *Vt autem ſonus ipſe aut acutior, aut grauior proferatur, ictus efficit. Qui dum ingens & celer incidit, acutum ſonum præſtat: ſi tardior lentiorue, grauiorem. Indicio eſt virga, quæ dum auras percutit, ſi impulſu cito ferit, ſonum acuit: ſi lentiorem grauiori ferit auditum. In fidibus quoque idem videmus, quæ ſi tractu arctiore tendantur, acute ſonant: grauius laxiores. Ergo & ſuperiores orbes, dum pro amplitudine ſua impetu grandiore voluuntur, dumque ſpiritus vt in regione ſua fortiore tenduntur, propter ipſam, vt ait, concitatiorem conuerſionem, acute excitato mouentur ſono.* nihili lectio, & quæ ex membranis ita interpolari debeat: *Vt autem ſ. i. a. a. a. g. p. i. e. Qui dum ingens & celer incidit, acutum ſonum præſtat: ſi tardior lentiorue grauiorem. I. e. v. q. d. a. p. ſ. i. c. f. ſ. a. ſi lentiore, grauius feris auditum I. f. q. i. v. quæ ſi tractu arctiore tenduntur, acute ſo-* V. *bis, ter interpolatus.*

nant: grauius laxiore. Ergo & superiores orbes, dum pro amplitudine sua impetu grandiore voluuntur, dumq; spiritu vt in origine sua fortiore tenduntur, propter ipsam, &c. scripsi ex scriptis codicibus: *si tardior lentorue*, vt prius opponatur celeri, posterius ingenti ictui, satis gnarus, *tardum & lentum* hic pro iisdem alioqui futura. scripsi *laxiore*, non *laxiores*, quod intelligi hic quoq; viderem quod præcessit, *tractu tenduntur* scilicet. Denique *origine* pro *regione* reposui volentibus iubentibus membranis, & flagitante sententia, iisque quæ statim sequuntur: *Et vtriusque caussa ratio vna, quia spiritus vbi incipit, fortior est, defectior vbi desinit.* atque apertius etiam ibi: *Ergo orbis altissimus, & vt immensum patens, & vt spiritu eo fortiore, quo origini sua vicinior est, incitatus, sonorum de se acumen emittit.* ac rursus ibi: *Hinc quoq; apertius approbatur spiritum, quando ab origine sua deorsum recedit, tanto circa impulsum fieri lentiorem.* Sed pergamus tandem aliquando ad ista: *Etenim maculis habitationem, ac de ipsis habitatorib. alios interruptosq; auersosq; obliquos etiam & transuersos alios nominando, terrena sphara globositatem sermone tantum non coloribus depinxit.* inepta oratio & ruens. quare membranas audiamus, in quibus esse deprehendo: *Etenim maculas habitationum, ac de ipsis habitatoribus alios interruptos auersosque, obliquos etiam & transuersos alios nominando terrena sphara globositatem tantum non coloribus pinxit, sed veritate rei vel certissimis spatiis designauit.* non displicet admodum, etsi quædam etiam parum satisfaciunt, tantum dum scribatur: *& veritate rei vel certissimis spatiis designauit.* non *sed* quod subinde cum coniunctiua illa voce & locum commutasse, vt econtra hanc cum illo quoque sæpe, alibi plenius doceo. Post aliquantos versus: *Nec excogitatas a nobis lineas, quas diximus, existimetur.* Vero verius est: *Nec excogitatas a nobis lineas, quas diximus, existitur.* neque aliter Latini loquuntur. Vale.

VI. Suppletus.

VII.

EPISTOLA CIII.

Franc. Modius Georgio Duzelio IC. S.

NE quos totiens eadem mensa coniungit, eorum hic nomina quoque iuncta non legantur, audebunt te quoque nostræ nugæ interpellare; quæris quid tibi occupatissimo cum iis sit? nihil. equidem amplius (lubet enim mihi hic serio tecum iocari) quam ipsis est cum tuis occupationibus. itane vero inquies, ita plane mi Duzeli, non constant aliter hæc sacra. nisi forte existimas me, dum disputo, hæc an illa lectio potior sit, statuisse, more quorundam hominum ita hoc agere, tanquam aut fortunæ, aut caput, aut quod præ illis esse nobis debet æstimatio honorque meus hic ageretur. quod si facerem, tum profecto fatear non vna Anticyra mihi esse opus. quid enim vanius, quam de literis tanquam de vita & fama in certamen descendere!

dere? nugas igitur voco, quod cum eo, qui nugacissimas etiam iudicaturus sit, pignus dare non decreui: satis mihi conscius, non famæ hæc talia parandæ, sed iuuandis, pro parte mea, studiis futura, quo nomine si tibi quoque non ingrata fuisse intellexero, erit vnde confirmetur ea de te opinio mea, qua semper inter illos numerare te soleo, qui quodcunque tempus tum publicis tum priuatis negotiis surripere possunt, lubenter in amœniorum literarum viridariis his consumunt. in quibus nos Lucanica quædam senticeta quod poterit exscindemus. Primum igitur quod est in eo de Cæsare obsesso Alexandriæ in aula regia a Photino & Achilla: I. *Lucanus emendatus lib. X. versu CCCCLIII.*

Expauit seruile nefas, intraq; penates
Obruitur telis, quem non violasset Alanus,
Non Scytha, non fixo qui ludit in hospite Maurus.

lego: *Obstruitur telis.* & eam lectionem probant cum alia omnia, tum comparatio ista:

Non secus in Siculis fremeret tua flamma cauernis
Obstrueret summam si quis tibi, Mulciber, Ætnam.

cum autem dicit poeta, *Obstruitur telis*, signat vim telorum, & multitudinem, quæ tanta fuerit, vt cupienti cum maxime id facere erumpendi Cæsari facultatem intercluserit. geminus huic Ouidii ille locus lib. I. de Ponto:

Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaq; vix firma summouet arma sera.

Versu 392. II. *Versu CCCXCII.*

——Superi tot vota Catonum,
Brutorumq; tibi tribuent.

sunt verba Photini ad Achillam cum scelestissimum illud mancipium Cæsarem Pompeio comitem dare gestiens, vt animosius ducem Romanum inuaderet Achillas, inter cetera hoc etiam commemoraret, laudem, quam ex Cæsaris patriam opprimentis cæde, Catones & Bruti nobilissimi Romanorum a Diis sibi optarent, hanc in illius manibus esse. huius, inquam, Photini hæc sunt verba; nec egent emendationis, nisi quod video Weidnerianas membranas diserte *superos* repræsentare; quod aliam hoc modo efficeret sententiam; studeret tantum Achillas rem pulcerrimam aggredi, cetera prona fore; Deos enim illi fauentes & secundos vel sola Brutorum Catonumq; (vt qui nil æque ab iis precibus contenderent) vota facile esse præstituros. hac de re tametsi vt verum fatear, vulgata lectio impense magis etiam mihi placet, propter libri scripti auctoritatem, & quia sententiam non malam eiicit, silendum tamen hic mihi non putaui. Nunc ad hęc est versu 285. III. *Versu CCLXXXV.*

——tua flumina prodam
Qua Deus vndarum celator, Nile, tuarum.

Te mihi nosse dedit.

sed vbi omnino reponendum sit tacentibus etiam libris:

Qua Deus vndarum celator. Nile, tuarum

Te mihi nosse dedit.

qua, id est, quatenus, quousque. Versu 244.

IV. Versu CCXLIV. *Vel quod aquas totiens rumpentis litora Nili*

Assidue feriunt coguntque resistere fluctus. lego:

Vel quod aquas totiens rumpentis litora Nili

Assiduo feriunt coguntque resistere flatu.

assiduo pro *assidue* in suis m. ss. exstare, & *flatu* pro *fluctus* Polmannus quoque monuerat. iam *rumpentis* pro *rumpenteis* legendum & ad Nilum non aquas referendum, satis ostendunt, quæ deinceps sequuntur:

Ille mora cursus aduersique obiice ponti

Æstuat in campos, &c.

Versu 215.

V. Versu CCXV. *——Tunc Nilus fonte soluto*

Exit, vt Oceanus lunaribus incrementis

Iussus adest, auctusque suos non ante coarctat,

Quam nox æstiuas a sole receperit horas.

referunt membranæ:

——vt Oceanus lunaribus incrementis

Iustus adest.

quod mihi sane non displicebat. sic enim iustam Lucinam vocamus partum suo, id est, legitimo tempore editum. quanquam ad incrementa hic quoque lunæ referri *iustus* posset, vt dicatur, ipsum Oceanum stricte adeo obseruare ea, vt nunquam aut maioribus suis incrementis illa præueniat, supergrediaturue, aut minoribus impar illi eat. sed æquabili & iusta semper cum ea lege paribus vsque augmentis decrementisque lætetur.

EPISTOLA CIV.

Franc. Modius Eliæ Coruino IC. S. Viennam.

RECTE quidam: *bonos omnes inter se amicos esse oportet, etsi sint minus noti.* quo minus mirum videri debet, si tibi hæc, Elia Coruine, vt amico communicanda putaui. Locus est Catilinaria II. in hæc verba: *quid ea nocte egisset, vbi fuisset, quid in proximam constituisset, quemadmodum esset ei ratio totius belli descripta, docui. Cum hæsitaret, cum cunctaretur, quæsiui, quid dubitaret proficisci eo, quo iampridem pararat: cum arma, cum secures, &c.* locum hunc ex bona parte ante me Lambinus emendauit; ita tamen, vt nostræ diligentiæ non plane nihil relictum sit, in quo se exerceret, sic, vt nunc dicam, eum perpurgando: *quid ea nocte egisset, vbi fuisset, quid in proximam constituisset, quemadmodum esset ei ratio totius belli descripta, edocui: cum hæsitaret,*

I. Cicero notatus Catilinaria II.

cum teneratur, quaesiui quid dubitaret eo proficisci, quo iamdudum pararet. dico hoc modo legendum; & qui illud *vbi fuisse* omittendum censent, non videntur mihi satis rationem habere eorum, quæ prima Catilinaria præcedunt in hæc verba: *Dico te priori nocte venisse inter falcarios (non agam obscure) in M. Laecæ domum, conuenisse eodem complures eiusdem amentiæ, scelerisque socios.* & statim post: *Fuisti igitur apud Laecam ea nocte Catilina, distribuisti partes Italiæ, statuisti quo quemque proficisci placeret, delegisti quos Romæ relinqueres, quos tecum educeres, descripsisti partes vrbis ad incendia.* & quæ sequuntur. *cum teneretur* autem dixit Cicero, vt in Verrinis quoque cum ait: *Neque solum argumentis, sed etiam certis testibus istius audacia tenebatur.* & iterum: *Tenetur igitur aliquando.* tertio etiam: *In rebus tum maximis, tum manifestissimis tenetur.* vsus & Plautus ibi: *Manifesto teneor miser.* & rursus: *Manifesto teneo in noxa inimicos meos.* Græci λαμβάνω dicunt. Sed pergamus tandem: *Quos quidem ego, si vllo modo fieri potuisset, non tam vlcisci studeo, quam sanare, & ipsos placare reip. neque id quare fieri non possit si me audire voluerint, intelligo.* nescio quid hic lateat, sed tamen latet aliquid. scripserim ego cum in m. ss. sit *sibi ipsos placare.* scripserim, inquam: *Quos quidem ego, si vllo modo fieri possit, non tam vlcisci studeo, quam sanare ipsos sibi, placare reip. neque id quare fieri non possit, si me audire volent, intelligo.* vide sequentia: probabis sat scio, infra: *Postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona deniq; spes cum omnium rerum desperatione confligit.* certa lectio est membranarum: *Postremo copia cum egestate, bona ratio, &c.* neque enim illud *copia* hic satis conuenit. illa etiam vulgata: *gladiatores, quam sibi ille maximam manum, & certissimam fore putauit, quanquam meliore animo sunt, quam pars patritiorum, potestate tamen in vestra continebuntur.* membranæ ita referunt: *gladiatores, quam sibi ille certissimam manum fore putauit, quanquam meliore animo sint, quam pars patritiorum, potestate tamen nostra continebuntur.* placet. Et malo mox: *sentiet in hac vrbe esse consulem vigilantem, esse egregios magistratus, &c.* vt habent libri scripti, quam, vt typis excusi: *sentiet in hac vrbe esse consules vigilantes, esse egregios, &c.* caussa est, quod & Antonius, Ciceronis in consulatu collega tum aberat ad exercitum, & quod ante semper de se vno locutus est. Vale.

II.

III.

IV.

V.

EPISTOLA CV.

Franc. Modius Ioanni Liuineio S. Leodium.

SAluum te nuper ex vrbe ad amplissimum virum Læuinum Torrentium auunculum tuum Leodium reuersum, & Propertii nouam meditari editionem vno eodemq; tempore non

fine voluptate ex amicorum literis intellexi. nec dubitabam sane quin tu commoditate, quæ Romæ maxima est, inspiciundi cum cura libros veteres vsurus esses, & quidem ita vsurus, vt inde & ad te gloria quammaxima, & ad rem literariam vtilitas non vulgaris aliquando peruentura sperari posset. illud me non raro angebat animi, quod, quæ esset valetudo tua discedentis cum cogitarem, audiremque sæpe ex tuis mutatione aeris adeo illam non meliorem esse cœpisse, vt etiam grauior fieret, vererer interdum, ne tu pro tua habitandi in libris assiduitate vehementiore animi intentione & immodico, atque intempestiuo lucubrandi studio corpusculi imbecillitatem (vt solent fere animi curæ ægritudinesque corporis mala conduplicare) etiam vltro augeres. quem nunc cum valentem & reducem ac voti compotem accipio, per eam, nisi tantum gaudeam, quantum anno nuntiata morte cognati tui Papii merito indolui. cuius mortis luctum ne tibi intempestiua oratione refricare velle videar, accipe potius emendatiunculas aliquammultas ex eo poeta enotatas, quem cum Nemesiano & Gratio vt iam decennium totum more elephantis parturio, ita an aliquando pariturus sim, quæ sunt tempora in incerto est, quamuis, tanquam non esset, Papius ante annos fere septem in eos a me edendos epigramma luserit, quod eodem cum ipsis poetis fato aut proferetur aliquando, aut quod adhuc fit, custodia nostra priuata continebitur, sed ad rem, Titi Calpurnii Siculi bucolici carminis ad imitationem maxime Virgilii scriptoris ex prima ecloga versus sunt:

I. *Calpurnius Ecl. I. versu LIII. emendatus.*

Candida pax aderit, nec solum candida vultu,
Qualis sæpe fuit, qua libera marte profuso,
Qua domito procul hoste, tamen grassantibus armis,
Publica diffudit tacito discordia ferro.

dico mihi rectum videri ——*cum libera Marte professo* quod valebit libera bello palam indicto per feciales, de quo more, & Romanorum circa eum stricta semper obseruantia multa. quæ repetere hic hominis nimis otiosi sit. illud notabile, Statium de nuptiis Stellæ & Violantillæ eleganter etiam ad illas transtulisse dum canit:

——cum Stella Violantillaq; professus
Clamaretur hymen, &c.

Ceterum quid vult hoc loco *τὸ discordia* a nominatiuo quod necesse est *discordium?* ego sane simile nihil ipse alibi legi, nihil ab aliis lectum discere potui, nisi quod amicissimus non mihi magis quam Musis Victor Giselinus Med. aliquando referre solebat eandem hanc vocem apud Prudentium licet vulgo corruptam in sex manu exaratis codicibus diserte perscriptam

exstare.

exstare, pro qua vulgo tamen *discrimina* legeretur. Sed pergamus porro: II. *Versu* LXXIIII.

Exsultet quacunq; Notum gens ima iacentem
Erectumq; colit Borean, quacunq; vel ortu
Vel patet occasu, medioue sub æthere feruit.

ita quidem libri omnes. & referunt interpretes illud *feruit* ad imperii Romani magnitudinem, cui oẽs nationes subiicerẽtur. sed non recte referunt. cũ sancte deierare habeam reponendũ: *medioue sub æthere feruit.* pro quo nunc diceremus *feruet.* sic ecloga IV. sequitur: *Tum Melibœe sonent.* a sono, is, ere. antique vtrumque & exemplo quantum est non poetarum tantum, sed prope de nota meliore & antiquiore in quocunque genere scriptorum. geminus & germanus huic locus ille Lucani ex primo: III. *Ecloga* II. *versu* III.

Vnde venit Titan, & nox vbi sydera condit,
Quaq; dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et qua Bruma rigens, &c.

piget enim plura addere, cum nullus omnino poetarum non sæpius hac mundi partium descriptione ad hoc exemplum vsus sit. Pergo igitur ad Ecl. II. in qua statim in principio est:

Intactam Crotalen puer Asthacus, & puer Idas,
Idas lanigeri dominus gregis, Asthacus horti,
Dilexere diu formosus vterq;, sed impar
Voce sonans.

lego, scriboque *formosus vterq; nec impar Voce sonans,* & mecum facit exitus certaminis, quo captus iudex Thyrsis, siue Thyrsus ita pronuntiat:

Este pares, & ob hoc concordes viuite, nam vos
Et decor, & cantus, & amor sociauit, & ætas

Versu 25. IV. *Versu* XXV.

Et nunc alternos magis vt distinguere cantus
Possitis, ter quisq; manus iactate micantes.
Nec mora discreuit digitus, prior incipit Idas.

plane repono:

Nec mora, discernunt digitis.

loquitur de lusu, qui Græcis ἐπάλλαξις τῶ δακτύλων, Latinis micatio digitorum, cum digitis extentis obstructus alter numerum eorum diuinatione assequi conatur. pueris hodieque in vsu hic est, dicebaturque etiam absolute micare, vt constat ex illo, *dignus quicum in tenebris mices.* neque lusibus tantum, sed & sectionib. auctionibusque nota hæc micatio, vbi digitum tollens emtorem se profitebatur, cuius rei exempla apud Ciceronem aliosque passim obuia, tandemque adeo transisse videtur ad macellum quoque, laniorumque tabernas hic mos. inscriptio vetus:

Ex Auctoritate
Turci Aproniani. V. C.
Præfecti. Vrbis
Ratio. docuit. Vtilitate sua
dente . consuetudine Mi
candi. summota. sub. Exagio
potius. pecora. vendere. quam
digitis. conludentibus. trade
re. vt. adpenso. Pecore. capite
pedibus. &. seuo. lactante. &
subgulari Lanio. cedentibus
reliqua. Caro. cum. Pelle. &. Inte
raneis. proficiat. Venditori
sub. conspectu. publico. fide. pon
deris comprobata. vt. quantum
Caro. occisi. Pecoris. adpendat
&. Emptor. norit. &. Venditor
Commodis. omnibus. &. præda
damnata. quam. Tribunus. offi
cium. Cancellarius. &. scriba
de. Pecuariis. capere. consue
rant. Quæ forma. Interdicti
&. Dispositionis. sub. gladii. pe
riculo. perpetuo. custodien
da mandantur

Versu 34.

Accipe, dixerunt Nymphæ, puer accipe fontem,
Nam potes irriguis mutare canalibus hortos.

assero lectionem priscam Calpurnii liberali manu, quæ est. *nam potes irriguis nutrire canalibus hortos. mutare* illud huc irrepsit, quod versu ab hoc secundo loquitur:

——Vt niger alba
Terga maritus ouis nascenti mutet in agna.

& rursus XVI.

——succos ne forte priores
Languida mutata quærant plantaria terra.

nutriuntur autem horti, vt sitiunt, bibunt, &c.

EPISTOLA CVI.

Franc. Modius Melchiori Hittorpio Theologo S.
Coloniam Agrippinam.

Consulis me quid sciphis iis fieri velim, quos apud te Colonia vestra discedens deposui. censeo domi, vt adhuc fecisti, eos asserues, dum per certos homines ad me perferantur, possem iis sine vllo incommodo meo carere, fateor: præsertim in hac

hac peregrinatione mea. nec sit omnino difficile eorum pretium vertere in torquem, armillas, aut bullam aliquam auream, quæ minore impedimento circumferuntur, nisi meminissem donum me illos habere eius Principis, cuius etiam in hac re iudicium præ meo sequendum mihi esse semel apud me, constitui. Erunt igitur, vt dixi, sciphi illi apud te, dum eos repeto, per illos, qui proximo mercatu Francofurtensi ex his regionibus ad vos ituri sunt. interea hæc tibi mitto. In versibus istis Silii: I.

Atq; euulsa cauis exesi pumicis antris Silius emendatus lib. III.

Alpina inuadit manus. &c. versu

legendum ex optimarum illarum membranarum fide, quibus tuo beneficio vtor: IↃXXXVIII.

Atq; effusa cauis exesi pumicis antris.

sed pusillum hoc. Illud moneri dignius inter duos sequentes mox versus: II. Versu IↃXXXCIIX. vers. auctus.

Exin se Curib. virtus cœlestis ad astra

Bellatrix gens bacifero nutrita Sabino.

inserendum medium hunc esse: *Efferet & sacris augebit nomen Iulis.* iterum mox: *Illa etiam qua prisca fides stat regia nobis* III. Vers. IↃCXV.

Aurea Tarpeia ponet Capitolia rupe.

mittamus Marsi somnia, & legamus:

Illa etiam qua prisca, vides, stat regia nobis, &c.

Sequitur: IV. Versu IↃCXXXV.

Excoquitur flammis scopulus, mox proruta ferro

Dat gemitum patiens resoluto pondere moles.

Reponendum:

Dat gemitum putris resoluto pondere moles.

per aceto enim & igne putrefacta saxa viam sibi Hannibal aperuit. Post pauca: V. Vers. IↃCLIX. glossema e-iectum.

Verum vbi defessi lucos nemorosaq; regna

Corniger i Iouis, & fulgentia templa columnis

Aduenimus magnis, quam lata fronte sacerdos

Exceptos, hostes tectis inducit Arisbas.

qui versus misso bello isto emblemate medio, vt ab aliquo glossographo huc inculcato, ita legendi:

Verum vbi defessi lucos, nemorosaq; regna

Corniger i Iouis, & fulgentia templa subimus,

Exceptos hospes tectis inducit Arisbas.

Statim: V Vers. IↃCLXXIV. bis correctus

Nam cui dona Iouis non diuulgata per orbem

In gremio Thebes geminas sedisse columbas?

Quarum Chaonias pennis quæ contigit oras

Implet fatidico Dodonida munere quercum:

At quæ Carpathium super æquor vecta, per auras

In Libyen niueis tranauit concolor alis,
Hanc sedem primo Cythereia condidit ales.

emenda:

Nam cui dona Iouis non diuulgata per orbem,
In gremio Thebes geminas sedisse columbas?
Quarum Chaonias pennis qua contigit oras
Implet fatidico Dodonida murmure quercum:
At qua Carpathium super aequor vecta, per auras
In Libyen niueis tranauit concolor alis,
Hanc sedem templo Cythereia condidit ales.

nec certiora vnquam oracula Dodonaea quam haec correctio

VII. *Versu* IↃCXXXCIV. Quid quod & mox vbi est:

——*prisco inde fauore*
Arbor numen habet, &c.

legendum videtur:

——*prisco inde pauore*
Arbor numen habet, &c.

pauori certe proprius hic locus.

EPISTOLA CVII.

Franc. Modius amplissimo & splendidissimo Erasmo Neustettero, cognomento Sturmero, Eq. Franco S.

NOtulas quasdam meas & obseruatiunculas in C. Plinium Nepotem, cuius scripta duo olim Rodolphi Agricolae Frisii (viri sua aetate citra controuersiam eruditissimi) manu exemplaria, quae tu, amplissime Patrone, inter alia innumera in insigni illa tua Combergensi bibliotheca heroice plane dedicasti, nuper ad accuratissimam H. Stephani editionem nouam contendi sedulo, & comparaui, eas, inquam, animaduersiunculas licet tenues, ieiunas, & tantum non putidas plane, indignasque eruditissimis auribus tuis, generosissime Neustettere, vel ideo saltem tibi dare, dedicare hic sustinui; quod qualescunque illas venia non dedignaturum te sperarem, quas ex propriis tuis fontibus deriuatas haustasque meminisses. Succurrente praesertim & eo, quam difficile sit in scriptore minime protrito, & non tam publici gustus, quam vulgus hominum sibi persuadere solet, aliquid conari post tot & tantos viros, quot & quanti a renatis olim literis certatim ad hunc sibi auctorem grauissimum demerendum operam studiumque contulerunt. in quo vt si messem vnus aliquis quamlibet bonis artibus instructissimus fecisset, non difficile forrasse foret, reliquias ab eo vel contemtas, vel, vt fit, non hoc agendo praeteritas non contemnendas comportare, & coaceruare; ita nunc post tam multa spicilegia pauxillos, eosque conculcatos indignosque pene tolli culmos congessisse in condita haec nostra prope palmarium est; sed iam

latiis

satis huius purgationis ei, qui, qua est temeritate, culpam deprecari maluit, quam non admittere: expertus te irrito etiam conatui in hoc genere facilius ignoscere, quam superstitiosa delectari taciturnitate. Audiamus igitur nunc iam Plinium Sosio Senecioni in hæc verba scribentem: *Magnum prouentum poetarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. Iuuat me quod vigent studia, proferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur. plerique in stationibus sedent, tempusq; audiendis fabulis conterunt, ac subinde sibi nuntiari iubent, an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, &c.* abundantia vnius adeo literæ corrupta sunt, & in alium pene sensum detorta ista: *tempusq; audiendis fabulis conterunt.* scribenda haud dubie in hunc modum: *tempusq; audiendi fabulis conterunt.* quod valet, tempus auditorio debitum mutuis sermonibus, iisque de re non magna transmittunt. Epist. XVIII. *Egi tamen λογισάμενος illud:* I. Plin. emendatus Epist. XIII. lib. I.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης II. Epist. XIIX.

nam mihi patria et si quid carius patria) fides videbatur. Prospere cessit, atque ideo illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit. emendo ex membranis tuis, Patrone optime, ex quarum auctoritate & quæ paulo ante posui, correxi: *nam mihi patria, & si quid carius patria fides agi videbatur.* & statim: *atq; adeo,* non *atq; ideo.*

Epistol. XX. *Hic ille mecum auctoritatibus agit, ac mihi ex Græcis orationes Lysiæ ostentat, ex nostris, Gracchorum Catonisque, quorum sane plurimæ sunt circumcisæ & breues: ego Lysiæ Demosthenem, Æschinem, Hyperidem multosque præterea Gracchis, & Catoni, Pollionem, Cæsarem, Calium inprimis Marcum Tullium oppono, cuius oratio optima fertur esse quæ maxima.* interpunctione corruptus locus; qua mutata ita recte legetur: *ego Lysiæ Demosthenem, Æschinem, Hyperidem, multosq; præterea. Gracchis & Catoni, Pollionem, Cæsarem, Calium, &c.* Lib. II. Epist. VI. *Quorsum hæc? Ne tibi optimæ indolis iuueni, quorundam immensa luxuria specie frugalitatis imponat.* lego ex libris scriptis & postulante sententia: *Ne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immensa luxuria species frugalitatis imponat.* g tota epistola de iis, qui luxuriam & sordes in societatem quandam iungentes, a Martiale etiam & Iuuenale passim acerbe perstringuntur, quique lauti & splendidi hominis titulum captantes sibi, & paucis opima quædam in conuiuio, reliquis vero vt etiam frugi viderentur, vilia & minuta poni curabant. quam vitiorum in mensa societatem ait intolerabilem, quod satius sit sumtibus parcere vnumquemque sua continentia, quam aliena contumelia non ponendo omnibus, quibus ipse cum paucis vtatur, sed vtendo iis cum paucis illis, quæ plerisque posuerit. Epist. XVII. *Parieti e-* III. Epistol. XX. IV. Lib. II. Epist. VI. V. Epist. XIIIX.

ius in bibliotheca speciem armarium insertum est, quod non legendos libros, sed lectitandos capit. Adhæret dormitorium membrum transitu interiacente, qui suspensus & tabulatus conceptum vaporem salubri temperamento huc illuc digerit & ministrat. variè hæc: *qui suspensus & tabulatus* in libris m. ss. leguntur. dum alii: *quod suspensum & tabulatum* ex iis faciunt. alii: *qui suspensus & sublatus.* quidam etiam aliter interpolant. quibus ego piorare iussis videor ex altero scripto tuo Plinio, benignissime Patrone, in quo vitiose est *qui suspensus sublicis* recte pronuntiare posse legendum videri: *qui suspensus sublicis conceptum vaporem salubri temperamento huc illuc digerit, & ministrat.* sunt *sublica* seu
Videatur de his sublicis Cæsar quoq; lib. IV. belli Gallici in Rhenani pontis descriptione. *sublicia* pali, qui in aqua defiguntur ad pontis alicuius sustentationem, quorũ vsus cum idem sit sustentandi huiusmodi transitus pensiles, qualis hic describitur; recte & huc etiam a Plinio transferuntur; & a Liuio ad eam seu pontis seu soli speciem, de qua lib. III. belli Punici ita ait: *quia muro satis per se alto, subiectis validis sublicis, pro solo vsus erat.* ab his autem *sublicis* seu *sublicijs* dictus pons Sublicius Romæ in Tiberi factus, de quo idem Liuius lib. I. decadis primæ. vetus glossarium a Stephano editũ: *Sublices*, καταπῆγες οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες.
VI. Sequitur eadem Plinii epistola: *Hæc iucunditas eius hyeme, maior æstate. nam ante meridiem xystum, post meridiem gestationes hortiq; proximam partem vmbra sua temperat.* arbitror rectius ex vet. libris mutata vocali secunda in tertiam: *gestationis hortiq; proximam partem vmbra sua temperat.* existimo enim singulis prædiis singulas gestationes, vt xysta fuisse. vt in his homines valetudinis vel voluptatis caussa inambularent suis pedibus, aut etiam palæstras suas exercerent, in illis alienis, in sella aut lectica sublimes. glossæ veteres *gestatio* ἰώρα & alibi de hoc exercitio: *gestatio* γυμνασία. *gesto* γυμνάζω. item *gestor* γυμναστής.
VII. Epist. XIIX. Epist. XIIX. *Sedeo inter iuuenes vt solebam, atq; etiam experior quantum apud illos auctoritatis ex studiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter se coram multis ordinis nostri clare loquebantur* (siue vt alii *iocabantur*) *intraui: conticuerunt.* sententia postulat, & libri manu exarati iubent, vt legatur: *Nam proxime frequenti auditorio inter se coram multis ordinis nostri clare loquebantur.* hoc enim dicit: non Senatorii ordinis viros locutos inter se, sed coram iis non paucis iuuenes aliquot verba fecisse, nihil veritos ipsorum præsentiam, qui mox Plinio ingresso,
IIX. eruditionis caussa, & veneratione doctrinæ, tantum detulerunt,
Lib. III. Epist. IV. vt eo viso protinus conticuerint. Lib. III. Epist. IV. *Est enim ita comparatum, vt antiquiora beneficia subuertas, nisi illa posterioribus cumules. nam quamlibet sæpe obligati, si quid vnum neges, hoc solum meminerunt, quod negatum est.* m. ss. *Est enim ita natura comparatum, vt antiquiora beneficia subuertas, nisi illa*

poste-

posterioribus cumules nam quamlibet sæpe obligatis si quid vnum neges, hoc solum meminerunt, quod negatum est. quod sequor. compendiosa enim scriptura vocis, *natura*, qua tribus literis notatur, propter aliam illam vocem, *ita*, trium item literarum, & similiter desinentem facile omitti, & vt minus plena hæc priora vulgo legerent, efficere potuit. posterioraque qua ab interpunctione, qua ab vnius literulæ ad finem vocis *obligati* adiectione longe venustiora mihi videntur. Ceterum est geminus germanus huic loco etiã apud Senecam locus, quem alibi proferam nunc certus hoc agere.

Epist.x. *Quod superest, rogo vt pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda, indicetis: mihi difficile est huc vsq; intendere animum in dolore: difficile sed tamen vt sculptorem, vt pictorem, qui filii vestri imaginem faceret, admoneretis quid exprimere, quid emendare deberet: ita me quoq; formate, regite &c.* manifeste verum est hic aliquid post *tò difficile* posterius, quod plane ad Spurinnam & Cocceiam, quibus scribit Plinius, referendum est deesse. quare membranis gratia, in quibus expleta hac lacuna legitur: *mihi difficile est huc vsq; intendere animum in dolore. difficile & vobis, sed tamen, vt sculptorem, vt pictorem, &c.* Epist.xi. *Equidem cum essent philosophi ab vrbe semoti, fui apud illum in suburbano: & quo notabilius, hoc est, periculosius esset, fui prætor.* malo scriptam lectionem: *& quo notabilius hoc, periculosiusq; esset fui prætor.* Legoque eadem statim epistola: *Atq; hæc feci cum septem amicis meis aut occisis, aut relegatis.* cum vulgo sit: *Atq; hæc feci cum septem amicis.* contra mentem Plinii, qui non hoc dicit, cum amicis, id est, sociis & adiutoribus amicis fecisse, quæ paulo ante retulerit; sed eo tempore fecisse, quo ob similia facta septem iam amicis aut exilio afflictis aut morte affectis, spoliatus esset, in quo quidem magna Plinii fortitudo, constantiaque emicuit, qui pertenderit ea facere tamen propter quæ tot amicis priuatus esset, & ipse quoq; calumniis delatorum obnoxius fieret. Erant & plura huius generis, sed quæ apud alios alibi proferentur; ego mihi nunc hic non tam otii mei, quam negotii tui, Patrone optime, rationem habendam constitui.

IX. Epist. x. supplet.

X. Epist. xi.

XI.

EPISTOLA CVIII.

Franc. Modius Roberto & Ioachimo Mathanis, germanis fratribus, Nobilibus Normannis S.

EGo vero, studiosissimi adolescentes, promissam vobis methodum historicam primo quoque tempore, vt facturum Moguntiaci recepi, ad vos transmittam; multum enim imo permultum interest, quos priore, quos posteriore loco scriptores in manus sumas. nec temere sibi etiam diligentissimus alio-

qui rerum a variis regibus, gentibus, & populis per terrarum orbem tot iam seculis gestarum ita distinctam locis, & temporibus, quæ duo veluti historiæ lumina sunt, cognitionem comparabit, vt non multa sæpe confundat quicunque non iudicio, vt ab hoc aut illo auctore initium, ita in isto aut alio finem sibi faciendum statuerit. quam rem cum sæpius iam ex me audiueritis, cognoscite nunc etiam has in Calpurnium poetam bucolicum, qui captus erat seculi eius, in quod incidit ipsius ætas, non malum notas. Ecloga VI. Versu IX.

I. *Calpurnius Ecl. VI. vers. IX. correctus*

Te pattar, Crocale, qua nunc ego maceror vna
Si magis aut docili calamorum Nictylus arte
Aut cantu magis est, quam vultu proximus illi,

scribendum manifesta & euidenti emendatione, etiamsi libri omnes contra niterentur:

Ne potiar Crocale, qua nunc ego maceror vna.

sic Ouidius dixit Metam. lib. X.

II. *Certa mori tamen est, si non potiatur amore.*

Versu XIV. Versu 14.

Candidus alter erat, leniq; decentior ouo.

scribendum:

Candidus alter erat, leuiq; decentior ouo.

corrigendusque in voce eadem Eclog. III. Nemesianus quoque,

III. apud quem non recte legitur:

Nemesianus Ecl. III. vers. XXXVII. emendatus.

Tum primum lenes ostendit pampinus vuas.

cum rectum hic item sit:

Tum primum leues ostendit pampinus vuas.

Versu 81.

IV. *Versu XXCI. Ecloga VI. Calpurnius rursus bis interpolatus.*

——Hoc mihi certe
Duce satis fuerit Lycidam exspectare trementem,
Dum te stante palam sua carmina pallidus audit.

emendo:

——Hoc mihi certe
Dulce satis fuerit Lycidam spectare trementem,
Dum te stante palam sua crimina pallidus audit.

non nouum est sane voces istas *crimina* & *carmina* sibi inuicem a non satis doctis vel certe attentis librariis substitutas inuenire; vt & alii quoque ad alios scriptores notarunt, & nos ad Silium nostrum ostendemus, nunc pergamus ad eclogam septimam & vltimam Calpurnii:

V. *Ecloga VII. Versu XXI.*

Dic age, dic Corydon, nec nostras inuidus aures
Despice, non aliter certe mihi dulce loquere,
Quam certare solent quotiens ad sacra vocantur
Aut fœcunda Pales, aut pastoralis Apollo.

vt Dii in sacris suis vnquam ipsi certauerint cantu? nunquam factum, sed sacrificiis tibia & cantus in laudem potissimum eius

Dei, cuius festum celebrabatur, adhiberi solebant; proponebanturque a senioribus illo fere tempore iunioribus præmia, de quibus inter sese alterno cantu contenderent, & de hac re accipiendus hic Calpurnii locus, atque ita emendandus:

——— Non aliter certe mihi dulce loquere,
Quam certare soles, quotiens ad sacra vocantur
Aut fœcunda Pales, aut pastoralis Apollo.

quod dixi autem, sacris Deorum cantus adhiberi solere, adeo verum est, vt originem hinc carmini bucolico esse, auctores vno fere ore omnes consentiant. atque huc pertinent etiam illa ex eadem hac Ecloga:

Mirabar qua tanta foret tibi caussa morandi,
Et solus Stimichon caneret pallente corymbo:
Quem sint te mœsti tenero donauimus hœdo.
Nam, dum lentus abes, lustrauit ouilia Thyrsis.
Iussit & arguta iuuenes certare cicuta.

hinc tibicinum & fidicinum collegium Romæ olim, quod sacris publicis semper præsto esset, de quoque istæ inscriptiones loquuntur:

Romæ in hortis Carpens.

IMP. CAES.
L. SEPTIMI SEVERI
PII. PERTINACIS
AVG. ARAB. ADIABEN
PARTHICI. MAXIMI
FORTISSIMI. FELICISSIMI
P.P. FILIO
M. AVRELIO. ANTONINO
PIO. FELICI. AVG
TRIB. POTEST. III.
PROCOS.
TIBICINES ROMANI
QVI. SACRIS
PVBLIC. PRAEST. SVNT
DEDIC. PR. NON. APRIL
TI. CLAVDIO. SEVERO. ET. C. AVFIDIO
VICTORINO. COS. Q. Q. PRECILO
SERENO. II. TI. CL. TITIANO

Ad D. Gregorii.

COLLEGIO. TIBICINVM
ET. FIDICINVM. ROMANORVM
QVI. S. P. R. S
IVLIVS. TYRANNVS

....MVNIS. PERPETVVS. ET
..IVLIVS. TYRANNVS. F
H.C.D.D
DEDICATVM. K. MART
..RSO. SERVIANO. ET. L. FABIO. IVSTO COS

VI. *Versu* XXV. Verum pergamus. Versibus superiores proxime sequentibus est:

Vidimus in cœlum trabibus spectacula textis
Surgere, Tarpeium probe despectantia culmen,
Immensosq; gradus, & diuos lene iacentes

diuos peritiores Cæsares interpretantur: alii etiam cælites ipsos, ex hac, quam narrat, mole spectari potuisse. insulse. legendum:

——Et cliuos lene iacentes.

sæpe factum, vt negligentes scriptores *c.* & *l.* ita exararent, vt vnius *d.* speciem gererent. quemadmodum & vice versa ita *d.* vt *c.* & *l.* non inconuenienter scripturæ ex eo ab aliis fieri posset.

VII. *Versu* LXXIII. qua de re memini dicere his ipsis epistolicis ad Papinii quendam locum ex Thebaide. Versu Calpurnii 73.

O felix Corydon, quem non tremebunda senectus
Impedit, o felix, quod in hac tibi secula primos
Indulgente Deo dimittere contigit annos.

lego, quamuis editiones nihil varient:

——Quem non tremebunda senectus
Impedit.

VIII. *Versu* LXXIV. *bis notatus.* Sub finem, imo in fine legitur:

O vtinam nobis non rustica vestis inesset,
Vidissem propius mea numina, sed mihi sordes
Pullaq; paupertas & adunco fibula morsu
Obfuerant, vtcunq; tamen conspeximus ipsum
Longius. At nisi me decepit visus; in vno
E Martis vultus & Apollinis esse putauit.

contaminatus ab iis, qui solent omnia, locus, & qui ita corrigendus videatur:

O vtinam nobis non rustica vestis inesset,
Vidissem propius mea numina, sed mihi sordes
Pullaq; paupertas & adunco fibula morsu
Obfuerunt, vtcunq; tamen conspeximus ipsum
Longius, ac nisi me decepit visus, in vno
Et Martis vultus & Apollinis esse notaui.

ita, inquam, corrigendum, & simili forma dixit Claudianus:

——Iam Tigris in vno
Et Bruti cernit trabeas, & sceptra Quirini.

sed de his pluribus alias: nunc vos, si libido est scire, cur paupertatem pullam vocet poeta, consulite præter ceteros, lectissimum

mum Iusti Lipsii nostri electorum libellum, & a me nobilissimi adolescentes valete.

EPISTOLA CIX.

Franc. Modius Alexandro Schotto, viro nobili S.

QVæ in Martiale, saltuatim eum percurrens, enotaui hodie Schotte nobilissime facio iudicii tui, satis gnarus non esse talia, quæ ad te mitti a me præsertim (de cuius studiis nonnulla tibi prædicatione amicorum impense nimis nobis volentium opinio nuper nata est, quæ vbi hæc tam minuta videris, statim denascatur necesse est) deberent; quo tempore tu fortassis in alio scribendi genere versari nos malles, sed tamen quæ sic quoque non ingrata tibi, cui cuimodi pro præcipua tua illa humanitate fore arbitrarer.

Lib. II. Epig. VI. I. *Martialis notatus lib. II. Epig. VI.*

Lassus tam cito deficis viator,
Et cum currere debeas Bouillas,
Iter iungere quaris, ad Camœnas.

m. s. quo vsus ego, pro *iter iungere* referebat vna voce ex duabus facta *interiungere* cum nota ad oram, vel *intermittere.* & scilicet tectum esse τὸ *interiungere* quod valet sistere, cursum inhibere. vsus eo verbo alibi quoque poeta, dum ait:

——*& hora lassos*
Interiunget equos meridiana.

vbi valet interiungit soluit a curru, disiungit. vsus & grauissimus scriptor Seneca philosophus sed translate epist. LXXXIV. vbi ait: *Consuetudinem meam nosti. Breuissimo somno vtor, & quasi interiungo: satis est mihi vigilare desiisse.* sic enim ibi legendum ex Pinciani m. ss. quorum lectionem Dominicanorum exemplar diserte confirmat. cum vulgo in editionibus omnibus pro *interiungo* minus venuste *interuigilo* legatur. lib. III. LXXIII. II. *Seneca epist. XXCIV. notatus.* III. *Iterum Martialis lib. III. epigr. LXXIII.*

Psilothro faciemq; lauas, & dropace caluam,
Nunquid tonsorem Gargiliane times?
Quid faciem tingis? nam certe non potes illos
Resina, Veneto nec resecare luto.

miror turpissimam hanc mendam in hoc loco hactenus hæsisse. cui enim dubium, quin legendum sit manifestissima emendatione: *Quid facient vngues? non* vel etiam *nam certe, non potes, &c.* quid, inquit, prodest tibi ob tonsoris metum psilothro faciem leuigasse, & dropace caput glabrum reddidisse, cum sic quoque ministerio tonsoris egeas in vnguibus resecandis? ignoratio prisci moris errori originem dedit. fugerat enim bonos viros, a quibus vulgata lectio, res vel pueris nota, capillos & vngues resecandi officium ad vnum eundemque tonsorem pertinuisse, quo de Horatius, aliique, sed apertissime lib. II. c. II.

quod de fortitudine inscribitur Val. Maximus his verbis: *Cuius (Catonis Vticensis puta) filia minime muliebris animi, quæ cum Bruti viri sui consilium, quod de interficiendo Cæsare ceperat, ea nocte, quam dies teterrimi facti secutus est, cognouisset, egresso cubiculum Bruto, cultellum tonsorium quasi unguium resecandorum caussa poposcit, eoque velut forte elapso se vulnerauit: Clamore deinde ancillarum in cubiculum reuocatus Brutus obiurgare eam cœpit, quod tonsoris præripuisset officium. Cui secreto Porcia, Non est, inquit;* & quæ sequuntur nihil huc facientia. Lib. IV.

IV. Lib. IV. Epigr. X. Epig. X. quod est ad Faustinum:

Dum nouus est, neq; adhuc rasa mihi fronte libellus,
Pagina dum tangi non bene sicca timet;
I puer & caro perfer leue munus amico,
Qui meruit nugas primus habere meas.
Curre, sed instructum comitetur pumice librum
Spongia, muneribus conuenit illa meis.

non insimulo vitii hanc lectionem, non; sed admoneo tamen scriptum librum diuersam afferre, & nihilo fortasse deteriorem, quæ est:

Curre, sed instructus; comitetur Punica librum
Spongia muneribus conuenit illa meis.

vt spongiam vocet Punicam inter ruinas & rudera Carthaginis natam. etsi, vt verum fatear, nihil de ea alibi memini legere.

V. Lib. XI. Epig. XCIX. hinc transmitto ingenti plane saltu in librum XI. epig. XCIX. vbi quod est:

Rimas per omnes basiator intrabit.
Non consulatus ipse, non tribunatus,
Sæuiq; fasces, nec superba clamosi
Lictoris abiget virga basiatorem.

m.s. pro, *sæuiq; fasces, Seniq; fasces* probant quod ideo fortassis sequendum, vt per eos Prætor, cui totidem lictores cum fascibus apparebant, designetur. nisi forte erunt, qui putabunt nihil mutandum, quod haud ambigue de Prætore capienda illa sequentia: *Sedeas in alto tu licet tribunali.* quibus respondeo, etsi contendere cum illis non fert animus, per gradus ascendere importunitatem basiatorum, quæ non tantum consuli, tribuno, Prætori alibi molesta sit, sed huic etiam tum, cum ius dicit. Porro sex lictores Prætori apparuisse vt consuli XII. Dictatori XXIV. notior res, quam vt de ea multa mihi hic verba perdenda existimem. Lib. XII. Epig. IV. ad Priscum:

VI. Lib. XII. Epig. IV.

Tu facis ingenium, tu si quid posse videmur,
Tu das ingenua munera pigritia.

vetus liber legebat: *Tu das ingenua ius mihi pigritia.* quod æque si quid mei iudicii est, conuenit.

Epig. XXXII. in Vacerram:

Iba

Ibat tripes grabatus, & bipes mensa, VII. Epig. XXXII.
Et cum lucerna corneoq; cratere
Matellæ curto rupta latere meiebat.
Focum ferentis suberat amphora ceruix.

m.s. *Foco virenti suberat amphora ceruix.* de quo arbitrari inprimis te vir clariss. & a te alios quoque velim. Epig III. cuius lemma in veteri libro est: *Epitaphium* in cusis; *ad Semproniam*:

Dulcis in Elysio narraris fabula campo, VIII. Epig. LII.
Et stupet ad raptus Tyndaris ipsa tuos.
Tu melior quæ deserto raptore redisti:
Illa virum voluit nec repetita sequi.

omnino abhorreo ab hac vulgata lectione, eoque etiam proniorsum in scriptam, quæ refert:

Noluit illa virum nec repetita sequi.

quæ est pura puta Græca locutio, quippe apud quos Græcos duæ negatiuæ magis etiam rem confirment; exempla passim obuia. Epig. LVII.

Tu Sparse nescis ista, nec potes scire, IX. Epig. LVII.
Petilianis delicatus in regnis,
Cui plana summos despicit domus montes,
Et rus in vrbe est, vinitorq; Romanus.
Nec in Falerno monte maior Autumnus,
Intraq; limen clausus essedo cursus,
Et in profundo somnus, &c.

scribo primum ex manu exarato cod. *Nec in Falerno colle*, pro *monte*, quia præcessit statim *montes*, & totus ille Campanus tractus qua se extendit Falernus ager crebris magis collibus vitiferis, quam magnis montibus nobilis est; emendoque porro: *Intraq; limen latus essedo cursus*, vt hinc quoque constet, quam laxe habitaret Sparsus, & quam non mirum esset, si strepitus & tumultus vrbanos non exaudiens, raro se in villam conferret, qui iam ante in vrbe rus villamque ea amplitudine possideret, quæ non gestationi tantum, sed essedario quoque cursui, idque latissime & abundatissime, pateret. Vale.

EPISTOLA CX.

Franc. Modius Arnoldo Amedeo S. Coloniam Agrippinam,

IRascor tibi; nec satis scio, an debeam, sed tamē plane irascor, scis te mihi assiduum officium in missiculandis literis tuum Colonia Agrippina discedenti vltro pollicitum esse, cum ita diceres, nullam omnino dierum hebdomadam abituram, quin mihi a te ventura esset epistola, vel valetudinis tuæ solius index, si aliud nihil occurreret, quod me scire, mea interesse existimares. & putabam ego credulus tum, ita futurum, æquio-

reque animo vos relinquebam, quod sperarem literas vestras quam sæpissime mihi vos, quasi præsentes stituras, desideriumque, quo ex absentia carissimorum hominum maximo me affectum iri sentiebam, ex bona parte mitigaturos; at vos promissorum securi, tertio vix mense tribus nos verbis dignos putatis. hæccine est fides? profecto, nisi nunc saltem plurimas & longissimas literas ad me miseris, nunquam ita Calui illa munera perdiderunt Catullum, vt ego te meis nugis sum exercitururus. de quarum genere nunc ista, vt dignus es, habe. Silii versus sunt:

I. *Silius lib. v. vers. LXIX. correctus.*

Ac super hæc diuum genitor terrasq; fretumq;
Concutiens tonitru, Cyclopum rapta caminis
Fulmina Tyrrhenas Thrasimeni torsit in vndas.
Litus & etherea per stagna patientia flamma
Fumauit lacus atq; arserunt fluctibus ignes.

quorum quartus ita interpolandus est:

Ictusq; etheria per stagna patentia flamma, &c.

II. *Vers. XXCIII. bis interpolatus.*

Mox:

——cedas
Oramus superis, tempusq; ad prælia dextrum
Opperiare, dabunt sidem tempusq; diemq;
Pugnandi, tantum ne dedignare secundos
Exspectare Deos, cum fulserit hora, cruentam
Qua stragem Libya poscet, tum signa sequentur.
Nulla vulsa manu, &c.

emendandum:

——cedas
Oramus superis, tempusq; ad prælia dextrum
Operiare, dabunt sidem camposq; diemq;
Pugnandi, tantum ne dedignare secundos
Exspectare Deos, cum fulserit hora, cruentam
Quæ stragem Libya portet, &c.

III. *Versu CLII. rursus bis emaculatus.*

Post pauca:

Vnum hoc pro cunctis sat erat caput, aspera quisque
Hortamenta sibi referat, meus heu meus acris
Ticini frater ripis iacet, ac meus alta
Metitur stagna Eridani sine funere natus.

quæ quanto elegantius ita leguntur:

Vnum hoc pro cunctis sat erit caput, aspera quisq;
Hortamenta sibi referat, meus heu meus atris
Ticinis frater ripis iacet, at meus alta
Metitur stagna Eridani sine funere natus.

Statim:

IV. *Versu CLXIV.*

——visoq; arctis in millibus atras
Bellatore tubas aptante, est, Orphite, munus

Est,

Est, ait, hoc certare tuum, &c.
manifeste scribendum, etsi nemini hoc hactenus, quod mirum videri potest, animaduersum est:

——visque arctis in millibus atras
Bellatore iubas aptante, est, &c.

sunt enim verba Flaminii ad equum suum, Orphitum nomine, nempe sic præcedentibus libris Scipio quoque suum equum, cui Gargano nomen fecerat, alloquens a poeta fingitur. Sed & mox elegantius longe erit, si legamus quomodo m. s. habet: V. Versu CCXXXV.

——qui iam vicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo.

quam si vulgatos libros sequendo retineamus:

——qui iam vicina ferebat Vulnera.

quid quod & mox scribendum: VI. Versu CCLI.

Ac simul infesto Lateranm pondere trunca
Arboris vrgebat.

Non vt hactenus editiones repræsentat:

Ac simul infesto Lateranum vulnere trunca
Arboris vrgebat, &c.

quæ vox nihili hic est. Sequitur: VII. Versu CCLXXI.

Obuius huic Atlas a sanguine clarus Ibero,
Nequiquam extrema longinquus cultor harena.

venustior longe lectio scripta, vt alibi quoque moneo:

Obuius huic Atlas, Atlas a litore Ibero, VIII. Versu CCCXLVI.
Nequiquam extrema longinquus cultor harena.

pergit Silius:

Num lateri cuspis, num toto pondere telum
Sedisset, fremuitque amens, sociosque rogabat.

vera lectio est:

——fratremque amens, sociosque rogabat.

de Magone ab Appio vulnerato, & Hannibale, modo fratrem, modo circumstantes de vulneris altitudine anxie interrogante, sermo est. Vale.

EPISTOLA CXI.

Franc. Modius Adolpho Occoni Med. r.p. Augustanæ S.

SAlus, quam mihi tuis verbis dixit amicissimus vtrique Ioan. Postius Archiater Wirzeburgicus multis nominibus gratissima auribus meis accidit. Atque vtinam esset, clarissime vir, vt coram inter nos salutare possemus; maiorem haud dubie cum & verum amicitiæ fructum caperemus: nunc ea, quæ tu excusas, talia sunt, vt merito tibi deinceps omnis longioris & a domo remotioris peregrinationis gratia facienda videatur, & ipse ego, qui semel in bona spe cum essem ad vos excurrendi, tunc frustra fui, nunc temere mihi aliquid in hac re promittere

non audeo, ne forte me secunda frustratio peius etiam priore habeat. sed si quid hic accidet præter exspectationem, lubenter id omne in lucro deputabo, & me eorum librorum auctorumque Græcorum, quorum tu mentionem obiter facis, numismatumque tuorum inspectione, vt bellariis delicatissimis suauissime pascam, feriatus a laboribus ingloriis, quibus nunc exerceor in Seneca, cuius epistola LXXVIII. quod est: *Nulla enim res aque adiuuat cursum, quam summa pars veli, illinc maxime nauis vrgetur. Itaque quotiens ventus increbuit, maiorque est, quam expedit, antemna dimittitur.* malo, etsi idem videatur: *Itaque quotient ventus increbruit.* Monui ad Vegetium meum de re militari, qua parte est in procemio: *Sic regnantium testimoniis creuit eloquentia, dum non culpatur audacia.* legi in melioribus, hoc est, scriptis membranaceis codicibus: *Sic regnantium testimoniis crebruit eloquentia.* nec tamen in contextum tum illud probissimæ notæ verbum recepi, nescio qua præpostera verecundia, cuius me nunc pœnitet.

I Seneca notatus Epist. LXXVIII.

II. Vegetius procemio lib. I. notatus.

III. Renentum ad Sen. Epist. LXXIX.

Epist. LXXIIX. de morte voluntaria Tullii Marcellini: *Triduo abstinuit & in ipso cubiculo poni tabernaculum iussit. Solum deinde illatum est, in quo diu iacuit, & calida subinde suffusa paulatim defecit, vt aiebat non sine quadam voluptate, quam afferre solet lenis dissolutio animi, non inexperta nobis, quos aliquando liquit animus.* legendum ex libris antiquis omisso τὸ *animi. Solium deinde illatum est, in quo diu iacuit, & cal da subinde suffusa paulatim defecit, vt aiebat, non sine quadam voluptate, quam afferre solet lenis dissolutio, non inexperta nobis, quos aliquando liquit animus.* Eadem Epist. *Quid ergo est, cur perturberis, si mori fortiter etiam puerile est? Puta te nolle sequi, duceris. Fac tui iuris, quod alieni est. Non sumes pueri spiritum, vt dicas, Non seruio? Infelix si seruis hominibus, seruis rebus, seruis vitæ.* vera scriptura est: *Non sumes pueri spiritum? Dices, non seruio Infelix, seruis hominib. &c.* Epistola LXXIX. *Ad summam maciem deductus, sæpe impetum cepi abrumpendæ vitæ, patris mei indulgentissimi senectus retinuit.* non dubium quin rectum sit: *patris me indulgentissimi senectus retinuit.* & princeps litera vocis sequentis ad illud *me* adhæserit, quæ res postea effecit, vt ex vna geminaretur. Eadem Epist. *Ne indulgeas otio, ad quod vergit iners valetudo: vt legas clarius & spiritum, cuius iter & receptaculum laborat, exerceas: vt nauiges & viscera molli iactatione concutias.* scriptus liber: *& aut legas clarius, & spiritum, cuius iter & receptaculum laborat, exerceas: aut nauiges, &c.* plane bene si tantum pro *&, aut legas;* sed *aut legas* legatur. Iterum eadem epist. *Cogita quid honeste, quid fortiter feceris: bonas partes tecum ipse tracta: memoriam in ea, quæ maxime miratus es, sparge, tunc tibi fortissimus quisque & victor doloris occurrat. Ille qui dum varices exsecandas præberet, legere librum*

IV.

V. Epist. LXXIX.

VI.

VII.

librum perseuerauit. Ille qui non desiit ridere, cum hoc ipsum mirati tortores omnia instrumenta crudelitatis experirentur. præsto germanam Senecæ lectionem esse: *cum hoc ipsum irati tortores omnia instrumenta crudelitatis experirentur.* sic enim & optimus Latinæ linguæ auctor vel Cicerone & Cæsare testibus Terentius Eunucho sua: *Id equidem aduenians mecum stomachabar modo.* Et Phormione: *Eho an id succenses nunc illi.* vtrobique enim *id* valet *ob id*, vt in nostro *hoc* hoc *ob hoc*.

Adhuc eadem epist. *O quam magna erit gloria materia, si spectaremur agri. Inter te specta, ipse te lauda.* suspicor negligentissimi post homines natos, certe artem cudendi typis libros natam correctoris negligentia, qui Bahleensi editioni anni CIↃ. IↃLXXIV. præfuit; hæc ita in editione Parisiensi Iacobi de Puys, qui Basileensem illam expressisse videtur, legi, haud dubie sic corrigenda: *O quam magna erat gloria materia, si spectaremur ægri. Ipse te specta, ipse te lauda.* vide quo diuersus abierit bonus iste non corrector, sed corruptor librorum. Epist. LXXX. *Et si forte obseruaueris (dignum est autem, vt obserues) fac nos certiores, vtrum non tantum vento agatur in vortices, an omnis tempestas aque mare illud contorqueat.* res clamat rectum esse: *vtrum vno tantum vento agatur in vortices, an omnis tempestas aque mare illud contorqueat.* Statim post: *Si hac mihi perscripseris, tunc tibi audebo mandare, vt in honorem meum Ætnam quoq; ascendas: quam consumi, & sensim subsidere ex hoc colligunt quidam, quod aliquando longius nauigantibus solebat ostendi. Potest hoc accidere, non quia montis altitudo descendit, sed quia ignis euanuit, & minus vehemens ac largus effertur, ob eandem caussam fumo quoque per diem segnior.* quisquamne dubitabit, tantum non ex illis, qui iurati semper & vbique dubitare, quin membranarum lectio præ vulgata auro contra redimenda sit, quæ habet: *sed quia ignis euanuit, & minus vehemens ac largus efferuit.* si quis hercule, si quis, huic ego mentis igniculos euanuisse iam pridem contendo. Eadem epist. *Quis oculis glorietur, qui suspicentur diem, quibus sol per caliginem splendet: licet contentus interim sit effugisse tenebras, adhuc non fruitur bono lucis.* & libri scripti, & posteriora hæc arguunt in prioribus legendum: *Quis oculis glorietur, qui suspicatur diem, cui sol per caliginem splendet.* Epist. LXXXI. in qua desinam: *Equum empturus, solui iubes stratum, detrahis vestimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant, hominem insolutum æstimas.* membranæ: *hominem inuolutum æstimas?* egregie ad rem, sed parcam meridie lucernam, atque, vt dixi, desinam.

VIII. IX. Epist. LXXX. X. XI. XII. Epist. LXXXI.

Vale.

EPISTOLA CXII.

Franc. Modius Baschasio Brismanno IC. S. Spiram Nemetum.

Literæ tuæ, Baschasi Brismanne, non erudite tantum & liberaliter, verum etiam peramanter ad me scriptæ, quanto inexspectatiores, tanto animo meo gratiores fuerunt: adiunctis præsertim versiculis. qui, vt quidam olim ait:

Tam liquidum tam dulce sonant, vt non ego malim
Quod Peligna legunt examina lambere nectar.

Ceterum in morte fratris tui, præsertim in vtraque literatura, & studiis his humanioribus tam culti, & omnino perpoliti iuuenis, & ipsæ me hercule bonæ literæ grauem plagam acceperunt, & nos doluimus non tam dolorem tuum, quam cum eis ipsis, quas modo laudauimus, literis, quando tantum non sacramento rogati in earum verba iam olim iurauimus, nobis merito communem. sed hac lege in hoc theatrum ingredimur homulli, vt simul chorago placuit, persona aut mutanda, aut deponenda etiam sit. solatium & miserum & durum fateor: sed tamen necessarium. in quod te inspicientem spero etiam, qua es præter eruditionem prudentia, minus fracto animo mortem ex fratre altero nepotis, & propriæ filiolæ ferre, porroque etiam laturum. bona cum spe Deum orbitatem hanc tuam respecturum, & propediem alia prole solaturum. sed pecco largiter, qui hæc atque talia commemorando dolorem tuum recrudescere cogo. illud igitur potius in re literaria hæc hodie sub manum venere, quorum te arbitrum, ita vt quod optimo iure fiat, capio. Fabii Planciadis Fulgentii Mythologiarum lib. III. & vltimo de Bellerophonte & Chimæra ita legitur: *At vero quod dicitur postremum draco, illa ratione ponitur, quia post perfectionem vulnus det pœnitentia, venenumq; peccati, erit enim hic ordo dicendi, quod primum sit in amore incoare, secundum perficere, tertium vero pœnitere, &c.* sed corrupte vt apparet, & vbi ita scribendum videatur: *At vero quod dicitur postrema draco, illa ratione ponitur, quia post perfectionem libidinis vulnus det pœnitentia venenum peccati. Erit ergo hic ordo, quod primum in amore sit incoare, &c.* ita, inquam, emendandum. neque aliter membranæ Neustetterianæ Combergenses, nisi quod *postremus draco* referebant, errore opinor librarii, cum Planciadem scripsisse vt nos emendauimus, & in mente habuisse illum tritum versiculum:

I. *Fulgentius Mythol. lib. III. notatus de Bellerophonte.*

II. *Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra.*

De Perdice, bis, ter emaculatus.

aut verum, aut vero quam similimũ sit. *postremus & postremum* hic sane locum non habent, nisi placet in solœcismo manifestario hæc relinquere. De Perdice: *Semper delicata consuetudo labo-*

laborioso fert praiudicium operi, & mollitur educatu, dum quod non optat, euenerit, pœnitentiam creat. Melius est enim laborare partiliter securius edoceri, quam ex necessitate veniente repentaliter perterreri. Perdicem ferunt venatorem esse, qui quidem matris amore correptus, dum vtrinq; & inmodesta libido ferueret, & verecundia noui facinoris reluctaretur, consumtus ad extremam labem deductus esse dicitur. hæc quoque infirectissima, & vitiosa nuce vitiosiora ad hunc modum ex scripto libro restituantur: *Semper delicata consuetudo laborioso fert praiudicium operi, & molliter educata, dum sicut optat, non euenerit, pœnitentiam creant. Melius est enim laborare particulariter, laboreq; securiore doceri, q.e.n.v.r.p.P.f.v.e.q.q.m.a.c. dum vtrinque & inmodesta libidine ferueret & v.n.f.r. consumtus atq; ad extremam tabem deductus esse dicitur. laborare particulariter* dixit Fulgentius, quasi sensim & per partes agendo, labori adsuescere, phrasi sibi omnino solenti. De Hero & Leandro: *Amor cum periculo sæpe concordat, & dum ad illud solum natat, quod diligit, nunquam videt, quod expedit. Ἔρως enim Græce Amor dicitur, Leandron vero dici voluerunt quasi λύσιν ἀνδρῶν, id est, virorum solutionem. Solutio enim viri amorem parturit. Sed natat nocte, id est, obscuro tempore tentat pericula. Hero quoque in amoris similitudine fingitur lucernam ferre, & quid aliud amor nisi flammam fert, & desideranti periculosam viam ostendit, cito tamen exstinguitur, quia iuuenilis amor non diu perdurat: deniq; nudus natat, illa videlicet caussa, quod suos affectatores amor & nudare nouerit, & periculis sicut in mari satiare. Nam exstincta lucerna vtriusque mors est procurata maritima, hoc in euidenti significans, quod in vtroque sexu vapore ætatis exstincto, libido commoritur: in mari vero mortui feruntur, velut in humore frigido senectutis, omnis enim calorata iuuentutis igniculus tepida veternositatis algescit in senio.* misere profecto habitus locus, si quisquam alius, & qui sex septem minimum mendis emaculatis, ita ex membranis sibi restituendus sit: *Amor cum periculo sæpe concordat, & dum illud solum notat, quod diligit, n.v q.e.E.e.G.a.d.L.v d.v.q.λ.a.i.e v.s.S.e.v.a.p. Sed natat nocte, id est, in obscuro tentat periculo. Hero quoque in amoris similitudinem fingitur lucernam ferens; & quid aliud amor nisi & flamma fert, & d.p.v.o.c.t.e.q.i.a.non diu durat. Denique Leander nudus natat, illa videlicet caussa, quod suos affectatores amor & n.n & p.s.i.m.i. Nam ex exstincta lucerna vtrique mors est p.m.h.i.e. signans, q.i.v s.v.a.e.l.c i m.v.m.f.v.i.h.f.s.o.e.c.i. igniculus torpida veternositatis algescit senio.* De Berecynthia: *Berecynthiam dici voluere quasi mortuam dominam.* corrigatur: *quasi montium dominam.* Et mox de Psyche, vbi est: *illam vero veluti Deam non quisquam amare ausus, quam venerari pronus, atque hostiis sibimet deprecari.* vera scriptura

III. De Hero & Leandro sexies, septies correctus.

IV. De Berecynthia.

V. De Psyche.

est: *atq; hostiis sibimet deplacare.* Post pauca de eadem: *Cumque altum soporem maritus extenderet, illa ferro armata, lucernaque medio custodita eruta, Cupidine cognito dum inmodesto amoris torretur affectu, scintillantis olei desputamento maritum succendit. Fugiensque Cupido multa super curiositate puellæ increpitans, domo exsortem ac profugam dereliquit. Tandem multis iactata veneris persecutionibus, postea Ioue petente in coniugio Cupidinem accepit. Poteram quidem totum fabulæ ordinem hoc libello percurrere, qualiter & ad infernum descenderit, & ex stygiis aquis vndam aelibauerit, & solis, &c.* hæc quoque lepidissima narratio turpiter a sciolis inquinata sic genuinæ elegantiæ reddatur. *C.q.a.s.m.e.i.f.a lucernaq; modii custodia eruta C.c.d.i.a.t. a.s.c.d.m.s. F.q.C.m.s.c.p.i.d.e.a. profugam derelinquit. Tandem multis tractata Veneris persecutionibus p.I.p.in coniugium C.a.P. q.t.s.o.h.l.p.q.& a.i.d.& ex Stygiis aquis vrnulam libauerit, &c.* & videatur Apuleii de Asino liber v. & vi tuque eruditissime & humanissime Brismanne feliciter vale. v. Cal. Septembr. Herbipoli CIↃ.IↃ.LXXIII.

EPISTOLA CXIII.

Franc. Modius Iulio Micyllo S. Heidelbergam.

QVæ sequuntur in Ciceronem notæ, pro culpis an pro laudibus habendæ sint, tua inprimis, Iuli Micylle, & aliorum valeat existimatio; ego certe ita eas scripsi, vt qui cuperem de latinæ linguæ optimo extra controuersiam auctore etiã quam optime mereri. In quo quod est: *Quid vero nuper? cum morte superioris vxoris, nouis nuptiis domum vacuam fecisses, nonne etiam alio incredibili scelere hoc scelus cumulasti.* Ac mox: *Quid quod aduentu tuo ista subsellia vacua facta sunt?* considerandum videtur non de nihilo esse, quod membranæ omnino omnes tam meæ, quam Lambinianæ pro *vacuam fecisses*, & *vacua facta sunt* constanter referunt, *vacefecisses*, & *vacefacta sunt.* suspicarique licet hoc verbo ita composito Ciceronem vsum esse, quod ab istis simiis eius vt duriusculum mutatum sit, & resolutum in duas dictiones Eadem oratione: *Nullum iam tot annos facinus exstitit, nisi per te: nullum flagitium sine te.* m. ss. lectio non minus commoda est: *Nullum tam aliquot annis facinus exstitit, &c.* Statim: *tu non solum ad negligendas leges, & quæstiones, verum etiam ad euertendas perfringendasq; valuisti.* m. ss. *tu non solum ad vertendas leges & quæstiones, verum etiam ad euertendas perfringendasq; valuisti.* nec alienum hoc aut a Ciceronis elegantia, aut a sententia, vertere legem, est legi fraudem facere, & falsa interpretatione aut alio quouis pa-

cto per se aut per homines pretio ad hoc paratos corrumpere, atque in contrarium sensum immutare, euertere legem, est funditus tollere. Mox: *Tametsi video, si mea voce perterritus ire in exilium animum induxeris, quanta tempestas inuidiæ nobis, si minus in præsens tempus recenti memoria scelerum tuorum, at in posteritatem impendeat. Sed est mihi tanti, dummodo ista tua priuata sit calamitas, & reip. periculis seiungatur.* nihil variant libri; mihi tamen non placet hæc lectio; & est sane intricata vsque eo, vt Hotomannus legendum existimauerit: *Sed non est mihi tanti, &c.* verum non recte. vt Muretus, & post eum Lambinus docuere, qui tamen quomodo reliqua concoquere potuerint, mecum sæpe admiror, ipseque, vt dixi, ferre non possum, planeque arbitror Ciceronem scripsisse: *Sed est mihi tanti, dummodo ista mea priuata sit calamitas, & a reip. periculis seiungatur.* Sic enim & secunda in Catilinam oratione dixit: *Est mihi tanti Quirites, huius inuidiæ falsæ atq; iniquæ tempestatem subire, dummodo a vobis huius horribilis belli ac nefarii periculum depellatur.* & sic nescio qui cum res Romanis supra votum fluerent, petiit a Diis, fas sibi esset priuata sua aliqua, licet insigni, calamitate publicam redimere, inuidiamque eorum auertere. *tua* autem illud, de quo dixi iam ante, eorum commentum est, qui *mea* hic minus conuenire arbitrabantur, quod Catilinæ ista dici videbant. atque ita de hoc loco censeo; nunc pergamus. *Sit denique inscriptum in fronte vnius cuiusq; ciuis, quid de rep. sentiat.* a membranis abest dictio *ciuis*, quod placet. loquitur in genere de omni multitudine, quæ Romæ versaretur; aut si de ciuibus tantum, certe tam de probis, quam de improbis, quorum hos Ciuium nomine dignari non solet.

V.

VI.

EPISTOLA CXIV.

Franc. Modius Hieron. a Baunnachio IC. S. Bambergam.

VT nuper viso catalogo librorum manu exaratorum, qui venales apud vos nuntiabantur, ad Cornelii Taciti in eis nomen exsilui gaudio, nescio quem in eo thesaurum sperans, ita postquam mihi ob hoc vel præcipue ad vos profecto inspiciendorum eorum codicum facta est copia, ad conspectum eiusdem Taciti, pro sperato thesauro, vt est in dicto veteri, carbones inuenienti, non mediocris orta est indignatio. Erat enim recenti omnino manu in papyro scriptus non Tacitus, hoc est, Historiarum & Annalium libri, quod vt iustum opus nomine auctoris designari existimabam; sed vnicus de moribus Germanorum libellus indignus omnino, ad quem voti festinus tanta animi contentione peruenirem. In quo vide-

quid me fefellerit, vix Bambergam ingresso, & de hac supellectile libraria inquirenti responsum est, vilem eam esse, nec omnino dignam visu, libros plerosque ita scriptos, vt legi vix possent, alios situ obsitos sub alto puluere delitescere. Gauisus sum, & putabam contra hic mihi viu venturum, atq; olim in nescio quorum monachorum Insulensium Flandriæ nostræ cœnobio, in quo cum de bibliotheca quæsissem. Prior habere pronuntiat, & quidem mire bonam, elegantemque: putabam hominem de scriptis libris loqui: hos enim venabar ego, oro igitur ambitiosius admitti; annuit; ducit me ad locum, bibliothecæ vnicum illum quidem, sed in quo antiquus liber nullus compareret. DD. Augustino, Hieronimo, Bernardo, & reliquis plerisque patribus ex editionibus recentissimæ quæ exstarent, pulpita omnia occupantibus, rogo quid veteribus eorum hospitibus factum sit; hos enim nouitios esse, rem docere. negat intelligere monachus quid velim, proinde iubet apertius me loqui. Pareo, & nullosne inquam Pater libros scriptos membranaceos habetis? Imo habuimus, inquit, renidens; sed venit nunc nuper quidam ad nos, cuius de stultitia satis dici non potest, qui cum admitti in hunc locum obtinuisset, in quo tum libri quidem multi promiscue iacerent, sed quorum nullus esset nobis vsus, literis iam aut vetustate fugientibus aut nescio quo exotico more conceptis adeo, vt vix mense decimo quoque e nostris quisquam huc inferret pedem, visis illis repente bonus hospes iste, quid vos, inquit, quisquiliis istis facitis, an nō satius erat venditis eis, eos libros comparare, qui cum omnibus vobis, tum præcipue quibus concionandi munus demandatum est, vsui & ornamento esse possent? respondi, satius quidem futurum vt aiebat, sed hoc vereri, vt emtorem inuenirent libri tam nihili. Cum rursum ille, etsi, inquit, membranas has iis, qui libros conglutinant numo in singulas libras venditandas intelligam, faciam tamen, vt solito mihi more pro iis vobis libros cusos ex optimis quibusque Typographicis officinis largiar, sperans fructum profectus, quem ex eis facient vestri ordinis homines, etiam ad me redundaturum, accipimus libenter conditionem, & ne locus sit pœnitentiæ statim cum ille nobis ante cauisset per præcipuos mercatores vrbis nostræ de nouis libris, veteres omnes sordes in cistas quatuor, quinque coniecimus, quas ille auexit, missis deinde in locum earum iis, quos vides, codicibus. sic tum monachus ille me frustra habuit, seque ipsum, & suos ante me tamen. quare cum homines ab eius sapientia, vt arbitrabar, non alienos, ita de libris istis loquerentur, vt negarent legi posse, & nullius vsus dicerent: impendio animus mihi gaudebat, venerandæ antiquitatis nescio quæ monimenta, & libros Longobardico charactere exaratos somnians;

mnians, cum, vt rem vidi, totus infremui, vixque etiam nunc ad meliores hos me conuerto. Macrobii libro I. in somnium, quod habent editiones: *Sciendum est autem, quod ventus, qui per hunc ad nos cardinem peruenit, ita est. Auster, ita in origine sua gelidus est, vt apud nos cõmendabilis est blando rigore Septentrio. sed quia per flammam torrida Zona ad nos commeat, admixtus igni calescit: & qui incipit frigidus, peruenit calidus. neque enim vel ratio, vel natura pateretur, vt ex duobus æquo pressis rigore cardinibus dissimili tractu flatus emitteretur.* falsum est, quidni. n. venti ex æquo pressis rigore cardinib. profecti, diuerso itinere eant? quare reponatur ex duobus notæ probissimæ membranaceis libris: *& qui incipit frigidus, calens peruenit. neque enim vel ratio, vel natura pateretur, vt ex duobus æquo pressis rigore cardinibus, dissimili tactu flatus emitteretur.* nimirum calorem, & frigus tactus sensu percipi. æque legendum statim: *quia circumfuso fruimur aere, cuius spiramus haustu,* non *haustum.* & rursum: *calcabunt aquæ vt nos humum, & super verticem semper cœlum videbunt,* non, *& semper verticem, semper cœlum videbunt,* quod male hactenus contra auctoris mentem circumfertur.

I.

Macrobius lib. I. in somnium notatus.

II.

III.

Post aliquammulta: *Et quia has diuersitates, quæ ceteris finibus terminantur, cingulos in cœlo vocauere, necesse est totidem cingulos etiam hic intelligi.* certo certius est scribendum esse: *Et quia has diuersitates, quæ certis finibus terminantur, cingulos in cœlo vocauere, &c.* Iterum post aliquammulta: *Loca vero, quæ in medio temperata sunt, quoniam ab vtraque nimietate longe recedunt, veram tenent salutaremq; temperiem.* omnino emendandum videtur: *Loca vero, quæ in medio Temperatæ sunt, quoniam ab vtraque nimietate longe recedunt, veram tenent salutaremque temperiem.* ita, inquam, emendandum accipiendumque de Zona temperata, cuius mediam regionem, quod a caloris & frigoris nimietate longissime recedat, salutari omnino temperie habitationi hominum aptissimam dicit. Simile mendum inest ibi quoque: *Num igitur illud attendit quod diximus, & intra tropicum in ea perusta parte, quæ vicina est temperatæ, habitatores esse.* legendum enim hic etiam: *in ea perustæ parte, perustæ,* zonæ puta. Sequitur: *Cum ergo tantum spatii ex perusta vitam ministret, & sine dubio circa vicinam alterius temperatæ, id est, antœcorum, tantundem spatii habere per perustæ fines, & parem mansuetudinem non negetur. (Paria enim in vtraq; parte sunt omnia) ideo credendum est, &c.* geminatio eiusdem syllabæ loco vitiando fuit, qui integer ita legebatur, nunquam etiam ex libris scriptis legi debet: *tantundem spatii habere perustæ fines, & pari mansuetudine non negetur: paria enim, &c.* hoc dicit, fines perustæ non tantum qua a Siene, quæ sub ipso tropico est ad Meroen per 3000. & octingenta stadia, rursusque ab hac ad terram cinna-

IV.

V.

VI.

VII.

momi feracem per alia octingenta stadia introrsum receditur, habitari; sed alia etiam parte, qua alteri temperatę quoque vicinior fit. Sequitur: *His quoq; (vt arbitror) non otiosa inspectione tractatis, nunc de Oceano quod promisimus, adstruemus: non vno, sed gemino eius ambitu terrae corpus omne circumflui, cuius verus & primus meatus est, qui ab indocto hominum genere nescitur. Is enim, quem solum Oceanum plures opinantur, de finibus ab illo originali refusus, secundum ex necessitate ambitum fecit.* manifestissima emendatione corrigendum est: *Is enim, quem solum Oceanum plures opinantur, de finibus ab illo originalis refusis, secundum ex necessitate ambitum fecit.* idem in eadem voce error infra quoque inueniatur, qua parte ait: *Nam inter nos & australes homines means ille per calidam Zonam, totamq; cingens & rursus vtriusq; regionis extrema finibus suis ambiens, binas in superiore atq; inferiore terrae superficie insulas facit.* omnino enim legendum: *& rursus vtriusq; regionis extrema finibus suis ambiens,* ex auctoritate membranarum in quibus etiam τὸ *zonam,* quod praecedit, recte non erat. Vale, &c.

VIII.

IX.

EPISTOLA CXV.

Franc. Modius Ioanni Castelio S.

QVid agimus, optime & eruditissime senex? mussitamus, & dolorem, quem ex temporum iniquitate, ac patriae vastitate summum capiamus necesse est, silentio fatemur, an scribimus aliquid potius, & solito more in studiis dediti, literatas literas pro opibus nostris ornamus? nimirum hoc potius vt, quae solent esse decus ad famam, nunc sint saltem in luctu, vt nimis non iustiore, quam grauiore, solatia. Epigrammatum sane Graecorum opus a te Latine conuersum egregia styli puritate, & verborum proprietate, multorumque ad hoc doctorum & clarorum virorum versionibus ac notationibus locupleratum, iampridem omnes oculis animisque requirimus, nec potes tu differre diutius, cuius tibi praestandi copia iam olim est voluntas nunc etiam in temporum, vt dixi, dissimulationem crescere, & augeri debet. nos certe, ne nihil agamus, notas scribimus: quaeris cuius notae? en specimen tibi. Verba sunt virtutis ad Scipionem lib. Silii xv.

I.

Silius lib. xv Vers. cv. correctus.

Nec bona conscendunt, quae sors infida dedisset,
Atq; eadem rapuisse valet, mox celsus ab alto
Infra te cernes hominum genus, omnia contra
Experienda manent, quam sponte blanda voluptas.

Sunt haec, inquam, virtutis verba, aut potius, ex parte prodigia verborum, hoc modo expianda:

Nec bona censendum, quae sors infida dedisset,
Atq; eadem rapuisse valet; mox celsus ab alto

Infra

Infra te cernes hominum genus, omnia contra
Experienda manent, quam spondet blanda Voluptas.

Versu 134.

Pars credunt toruos patrui reuisere vultus.
Sed quanquam tacitus, magnis tamen ægra periclis CXXX
Pectora subrepit terror.

sermo est de mandando Scipioni bello Hispaniensi, quo paulo ante patrem & patruum amiserat. in quam rem, ait poeta, propensos fuisse omnium animos, nisi quod tam præsenti periculo metuebant cum fortuna sua committere vigintiquatuor aliquot (tot enim tum erat Scipio) annorum adolescentem. nec videtur subesse verbis vitium, iis præsertim, qui *re* longum faciunt, cum tamen, ni meum me iudicium, libros veteres sua scriptura fallit, legendum & scribendum sit:

Pars credunt toruos patrui reuirescere vultus.
Sed quanquam instinctu tacitus tamen ægra periclis
Pectora subrepit terror.

tu, Casteli, considerabis locum diligentius; ego pergo:

Diue tridente potens, cuius maria ire per alta III.
Ordimur. Vers. CXC.

scribo dictione composita:

Diue tridentipotens, cuius maria ire per alta,
Ordimur.

Versu 169. IV
Vers. CCXXX.

——occurrunt mœnia Graio,
Condita Massilia, populus accincta superbis
Barbarus immani quæ territat accola ritu.
Antiqua morem patria cultumque habitumque
Phocais armisonas inter tenet hospita gentes.

lego & interpungo:

——occurrunt mœnia Graiis
Condita, Massilia, populis hæc cincta superbis,
Barbarus immanicum territet accola ritu,
Antiqua morem patria, cultumque habitumque
Phocais armiferas inter tenet hospita gentes.

Mox est:

Arris ductor erat, qui contra amplexus in arctis
Auxilium, excelsamque loci præcinxerat arcem.

nihili scriptura. & quæ ita demum in integrum restitui posse videtur, si mutetur in hanc:

Arris ductor erat, qui contra amplexus in arctis
Auxilium atque excelsa loci præsepsirat arcem.

Post versus pauculos:

A tergo accelerant, quæ visis fluctibus Arris
Incustoditam sine milite liquerat vrbem.

Tum prestratus humi (miserandum) vincta cathenis
Pœnus colla dedit.

aut fallus ego, aut vera membranatum lectio hæc:

A tergo accelerant, qua fisus fluctibus Arris
Incustoditam sine milite liquerat vrbem.
Tum prostratus humi (miserandum) victa cathenis
Pœnus colla dedit.

VII. Versu CCLXI. Versu 261.

——tunc hasta viris & martia cuiq;
Vexilla & meritum, & prædæ libamina dantur.

Elegantius longe erit:

——tunc hasta viris, tunc martia cuiq;
Vexilla, vt meritum, & prædæ libamina dantur.

Pro nauata, inquit Poeta, strenue opera, sua cuique præmia reddita sunt. quod arcte adeo ab Imperatoribus Romanis seruabatur, vt accusatos quosdam eo nomine legamus, quod, ob leues caussas præmia militibus decreuissent. Sed hæc hactenus.

EPISTOLA CXVI.

Franc. Modius Gregorio Bersmanno S. Seruestam.

LVcanum nunc tibi in manibus esse, Bersmanne optime, ne viuam, si non ex animo & mihi gaudeo, & illi poetæ gratuler, quem tua opera propediem ad illam faciem, qua nuper Virgilius, & Ouidius, solito certe longe nitidiorem in lucem exiturum confido. in quibus quidem Virgilio & Ouidio quod operam tuam extenuas, nostraque prædicatione rautilla indignam putas, addes vsu venisse mihi, vt τὰ μὴ καλὰ καλὰ tua legenti viderentur; agnosco cum singulari doctrina coniunctam summam in te modestiam, verum vtinam alibi iudiciũ meum non magis vacillet. hic sane, vt mihi videor, facile illud tueri possum. Ceterum ad Corduben sem poetam tuum videbis, nunquid te iuuare poterunt ea, quæ sparsim hoc libro notaui occasione libri scripti cuiusdam, quem ab amicissimo mihi viro, & doctissimo scholæ Halensis Sueuicæ moderatore Ioanne Weidnero vtendum accepi: item ea, quæ ex eiusdem collatione ad exemplar Plantinianum descripta tibi priuatim in paucis, si Dii volent, diebus transmittam. nunc percurrebam Senecæ

I. Seneca notatus Epist. LXXXIII. Philosophi Stoicorum principis Epistolas in quarum LXXXIII. quod est: *Serpentem illum in Africa sanum, & Romanis legionib. bello ipso terribiliorem frustra sagittis funduq; petierunt, ne Python quidem vulnerabilis erat, cum ingens magnitudo pro vastitate corporis solidi, ferrum, & quidquid humanæ torserant manus, reiiceret, molaribus demum fracta saxis est:* scribendum censeo, inquit eruditissimus Pincianus: *ne Python quidem inuulnerabilis erat, etsi arbitror hæc verba Senecæ non esse, sed studiosi Senecæ verbare-*

ba refellentis, exemplo Pythonis, qui fuerat ab Apolline sagittis confectus, quæ verba postea per errores a librariis in ordinem contextus tracta fuerunt. neque male forsan ille; sed cum in libris suis longe optimis exstare ea verba, quæ reiicienda putat, non neget, Erasmusque etiam in iis veteribus libris, quibus est vsus, illa repererit, & Herbipolensis denique scriptus codex ea diserte habeat, nisi quod *eil o* pro *Python* in eo sit, assentio eidem Erasmo *pile* pro *Python* reponenti, totumque locum ex eodem nostro Herbipolensi scripto codice ita lego: *Serpentem illam in Africa sæuam, & Romanis legionibus bello ipso terribiliorem, frustra sagittis fundisq; petierunt, ne pilo quidem vulnerabilis erat, &c.* vsus sagittarum & fundarum eminus, pili cominus. quodque hic libri meliores sexum mutant in serpente, alibi quoque notaui Historicos, anguis, serpentis, & similium vocibus lubentius fœmininum genus tribuere, contra quam poetæ facere solent, apud quos frequentius masculino reperiuntur.

Epistola LXXXIV. *Quanto satius est, aperte accusare ebrietatem, & vitia eius exponere. quæ etiam tolerabilis homo vitauerit, nedum perfectus ac sapiens, cui satis est sitim exstinguere, qui etiam si quando orta est hilaritas, aliena cœna producta longius, tamen citra ebrietatem resistit.* membranæ nostræ: *qui etiam si quando hortata est hilaritas aliena, cœna producta longius, tamen citra ebrietatem resistit.* quod putabam rectum hac sententia: hominem sapientem non tam rigidum futurum & tetricum, quin inuitatus & prouocatus ab altero, & hilariorem se solito præbeat, & cœnam consueto longius producat: sed sic tamen, vt in vino modum non excedat interim. quod vt moderate sumtum hilaritatis, quemadmodum quidam canit, dulce est seminarium, a veteribus ad medendam ægritudinem inuentum, sic nimium, & rationis, & sensuum detestabile est sepulcrum. Paulo ante legitur eadem hac epistola: *Plurimum enim interesse concedes inter ebrium, & ebriosum. Potest & qui ebrius est, nunc primum esse, & non habere hoc vitium: & qui ebriosus est, sæpe extra ebrietatem esse. Itaq; id intelligo, quod significari verbo isto solet, præsertim cum ab homine diligentiam professo ponatur, & verba examinante. Adiice nunc, quod si hoc intellexerit Zenon, & nos intelligere voluit, ambiguitate verbi quæsiuit locum fraudi: quod faciendum non est, vbi veritas quæritur.* m. ss. *Adiice nunc, quod si hoc intellexerit Zenon, & nos intelligere noluit, ambiguitate verbi quæsiuit locum fraudi*: optime. impostorū.n. est intelligi ita velle, vt verborum ambiguitate deceptos ex eisdem refellere queant, notum olim artificium vati Delphico, & quot erant alibi vsquam tum.

Adhuc eadem Epist. *Cogita quas clades ediderit publica ebrietas. Hæc acerrimas gentes, bellicosasq; hostibus tradidit; hæc multorum*

II. Epist. LXXXIV.

III.

IV.

annorum pertinaci bello defensa mœnia patefecit: hac contumacissimos, & iugum recusantes in alienum egit arbitrium, hac inuictas acies mero domuit. membranæ: *hac inuictos acie mero domuit.* valde bene.
V. Epist. XXCV. Epist. LXXXV. *Itinera ista, quæ segnitiem mihi excutiunt, & valetudini meæ prodesse iudico & studiis. Quare valetudinem adiuuent, vides: cum primum me & negligentem corporis literarum amor faciat, aliena opera exerceor. Studia quare prosint, indicabo.* omnino legendum: *Studio quare prosint, indicabo.* sic enim membranæ, absque quib. esset, legerem: *Studiis quare prosint, indicabo.*
VI. Eadem epist. *Idem in his, quibus aluntur ingenia, præstemus, vt quæcunque hausimus, non patiamur integra esse, nec aliena sint, sed concoquamus illa, alioquin in memoriam ibunt, non in ingenium.* magis Senecam sapit scripta lectio: *quæcunque hausimus, non patiamur integra esse, nec aliena sint, concoquamus illa, alioquin, &c.*
VII. Epist. LXXXVI. Epist. LXXXVI. *Quid ergo, inquis, mortem, vincula, ignes alia tela fortunæ non timebit? Non scit enim illa non esse mala, sed videri: omnia ista humanæ vitæ formidines putat. Describe captiuitatem, verbera, cathenas, egestatem, & membrorum lacerationes, vel per morbum, vel per iniuriam, & quidquid aliud attuleris, inter lymphaticos metus numera. ista timidis timenda sunt. An id existimas malum, ad quod aliquando nostra sponte veniendum est? Quæris, quid sit malum? Cedere his, quæ mala vocantur, & illis libertatem suam dedere, pro qua cuncta patienda sunt.* legendum cum scriptis libris: *& quidquid aliud attuleris, inter lymphaticos metus numerat.* ac mox: *Quæris, quid sit malum? Cedere his, quæ mala vocantur, numerat,* vir fortis scilicet, de quo interrogando præcessit: *Quid ergo, inquis, mortem, vincula, ignes, alia tela fortunæ non timebit?*
VIII. Epist. XXCIIX. Epist. LXXXIIX. *Diuitem illum putas, quia aurea supellex etiam in via eum sequitur, quia in omnibus prouinciis arat, quia magnus Calendaris liber euoluitur, quia tantum suburbani agri possidet, quantum inuidiose in desertis Apuliæ possideret.* membranæ nostræ: *quia magnus Kalendarii liber voluitur, quia tantum suburbani possidet, &c.* vtrumque recte. volui solebant non plicari nostro more libri, & hinc voluminis vocabulum, meliusque
IX. adeo τὸ *agri* subauditur. Eadem Epist. *Bonum in arte musica duobus modis dicitur: altero, quo effectus musici adiuuatur: altero, quo ars ad effectum pertinet. Instrumenta, tibia, & organa, & chorda ad artem ipsam non pertinent.* flagitiose corruptus ab interpunctione locus, sic sibi restituendus: *Bonum in arte musica duobus modis dicitur: altero, quo effectus musici adiuuatur: altero, quo ars. Ad effectum pertinent instrumenta, tibia, & organa, & chorda, ad artem ipsam non pertinent.*
X. Sequitur statim: *Chelidonius ex Cleopatra mollibus patrimonium grande possedit; nuper natalis, tam improba lingua, quam impura, in cuius ore fœmina purgabantur,*

bantur, & multorum heres fuit, & multos habuit heredes. m. ss. *Chelidon vnus ex Cleopatra mollibus patrimonium grande possedit, nuper Natalis, tam improba lingua, quam, &c.* recte. Vt & mox: *Nam si, vt dicitis, ob hoc vnum sacrilegium malum est, quia multum mali affert: si remiseris illi supplicia, si securitatem spoponderis, ex toto bonum erit.* cum vulgo male sit: *si remiseris illis supplicia.* Vale. XI.

EPISTOLA CXVII.

Franc. Modius Ioanni Philippo Gelecro IC. Comburgum S.

CVm Hygino mihi res est, malim cum Augiæ stabulo, ita magna parte eius quod potest, repurgata, labor hic adeo mihi non imminuitur, vt etiam crescere videatur, cum quo dum Herculea audacia confligor, tu non Euristhea illa auctoritate anhelantem & sudantem preme, sed com[i]tate plane tua, Ioan. Philippe parumper subleua. Libro Poetico Astronom. primo sub finem: *qua terra habitatur, eos videmus, qui proxime sunt Arcticum finem, vti braccis & huiusmodi vestitu vestiuntur.* hic m. ss illud *vestiun[tur]* non habebant, & videtur omnino a glossa, non ab auctore esse Hygino. Libro secundo de Lyra inter sydera relata: *Musas autem collecta membra sepulturæ mandasse, & lyram quo maxime potuerunt beneficio, illius memoriæ caussa figuratam stellis inter sydera constituisse. Apollinis & Iouis voluntate, quod Orpheus Apollinem maxime laudaret Iupiter vero filio beneficium concessit.* membranæ: *quorum Orpheus Apollinem maxime laudarat; Iupiter vero filiæ beneficium concessit.* optime *filiæ* Calliopeæ nempe Virgil.

I. Hyginus Astronom. I. sub finem notatus.

II. Lib. II. de Lyra.

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus, huic mater quamuis, atq; huic pater adsit,
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.

Adhuc libro II. de Sagitta: *Hanc autem Aquilam nonnulli ex Typhone & Echidna natam; alii ex terra & Tartaro, complures a Vulcano factam. Polibaus autem Vulcani factam manibus demonstrat, animamq; ei ab Ioue traditam dicunt.* Concinnius opinor, perinde vt concisius libri veteres: *complures Vulcani factam manibus demonstrant, animamq; &c.*

III. De Sagitta.

Eodem lib. II. de Delphine: *Qui (Arion puta) cum cogitationem eorum sensisset, petiit non vt dominus a seruis, sed vt innocens ab improbis, vt parens a filiis, vt se liceret ornatum, qua sæpe fuerat veste, quoniam nemo esset alius, vt ipse qui suum quæstum prosequeretur euentum.* prodigiose corruptus locus, & in quo doctissimus Iacobus Micyllus existimabat post τῷ *veste, canere*, vel simile verbum deesse: sed ego emendo adiuta leuiter a coniectura certa omnino, scriptura membranarum: *petiit non vt dominus a seruis, & innocens ab improbis, sed vt parens a filiis, vt se*

IV. De Delphine emaculatus.

liceret ornare, qua sæpe vicerat veste, quoniam nemo esset alius, qui ut ipse suum questu prosequeretur euentum. si nihil aliud toto
V. Hygino restituissem, operæ pretium tamen mihi fecisse vide-
De Ariete. ret, vel vnius huius loci tam felice emendatione. Sed pergamus ad Arietem: *Itaque cum in maximum periculum deuenisset* (Liber pater f.) *quod iter necessario facere videbatur, accessit eo, ut aqua maxima penuria esset. quo facto exercitus ad defectionem maximam venire cogebatur.* infecta, ne dicam inepta me hercle lectio, & præ qua lubens merito membranaceam hanc amo, amplectorque: *Itaque cum in maximum periculum deuenisset, quod iter necessario faciundum videbat, accessit eo, ut aqua maxima penuria esset. quo facto exercitus ad defectionem venire
VI. cogebatur.* Paulo post, aut potius statim: *hac re maxime, quod illius fuga Liber recreauit exercitum. Præterea 12 signorum principem voluit esse, quod ille optimus exercitui fuerit ductor.* non paulo venustius scriptus codex: *quod illius fuga Liber recreauit exercitum. Præterea 12 signorum principem voluit esse, quod illius optimus exercitui fuerit ductus.*
VII. Paruo interuallo de Tauro: *Nonnulli autem cum Io in bouem sit
De Tauro. conuersa.* vt sit sensus aliquis commodus, muta ex membranis
VIII. illud *autem* in *aiunt.* Mox de Geminis: *Sed qui de Castore &
De Geminis. Polluce dicunt, hoc amplius addunt, vt Castor in oppido Ariadnis sit occisus, quo tempora Lacedæmones cum Atheniensibus bellum gesserunt.* m. s. liber: *vt Castor in oppido Aphidna sit occisus.* verissime. hæc enim quorundam opinio: Aphidnam certe absente Theseo Castorem & Pollucem expugnasse, ac in vindictam raptæ sororis Helenæ matrem eius abduxisse captiuam, auctores multi, & in multis Pausanias Atticis, siue lib. I. paulo post initium, & rursum sub finem iterumque Laconicis seu lib. III. de Ariadna, Ariadni, aut Ariadnis oppido nihil memini legere. De
IX. Cancro: *Nonnulli etiam dixerunt asino illi, quo fuerat vectus, vo-
De Cancro. cem humanam dedisse. Itaque postea cum Priapo deo natura contendisse, & victum ab eo interfectum.* probo omnino veteris codicis lectionem: *Itaq; cum postea cum Priapo de natura contendisse. natura* dicitur id, quo viri sumus. perinde atque in mulieribus Cic. I. de Diuinat. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans essetne prægnans, visa est in quiete obsignatam habere natu-
X. ram, retulit, &c.* & Plinius: *Si quadrupedes fœtum non admittunt.
De Leone. vrtica naturam fricandam monstrat.* Sequitur de Leone: *Cum Ptolomæus Beronicen Ptolomæi & Arsinoes filiam sororem suam duxisset uxorem, & paucis post diebus Asiam oppugnatum profectus esset, vouisse Beronicen, si victor Ptolomæus redisset, se detonsuram crinem. quo voto damnatum crinem in Veneris Arsinoes Consitidis posuisse templo, &c.* rursum hic eruditissimus Micyllus pro *Consitidis quidam,* inquit, *Zephyritidis legunt; ego malim*

Chry-

Chrysitidis. Nam & Plinius: *templum Arsinoes aureum vocatum dicit libro 37. cap.* 8. cui quidem vel hominis ipsius caussa sententiæ lubenter assentirem, nisi diserte adeo in antiquissimo manu scripto codice, quo ab eruditissimo IC. Suffrido Petro vsus sum, *Zephyritidis* illud comprobari vidissem, vt nihil deinceps super hac re dubitari posse videatur, maxime cum hanc lectionem Catulli etiam illud iuuare videatur:

Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
Grata Canopæis incola litoribus.

Et Zephyrium dictum sit promontorium, vnde Venus & Arsinoe Zephyritidis cognomen inuenerunt. De Virgine: *Hanc Hesiodus Iouis & Thetidis filiam dicit. Aratus autem Ascrai & Auroræ filiam existimat.* falsum vtrumque, neque enim aut Hesiodus vsquam virginem Thetidis, sed Themidis, neque Aratus Ascræi, sed Astræi filiam dixerunt. quare ita corrigatur ex m.s. codice, memoreturque hic cum Hesiodi codice deficiat, saltem illud Arati de eadem: XI. De Virgine.

Εἴτ' οὖν Ἀστραίου κείνη γένος, ὅν ῥά τί φασιν
ἄστρων ἀρχαίων πατέρ' ἔμμεναι &c. id est.
Siue igitur Astræi illa proles, quem vtique ferunt
Astrorum primæuorum patrem esse.

sed satis iam, satis de his in præsentia. Vale.

EPISTOLA CXVIII.

Franc. Modius Iano Gulielmo S.

QVæris tu quidem, quis me mutarit tantus Deus, vt qui hactenus vicissitudine literarum satisfacere soleo omnibus, nunc subito hunc morem migrans, nouusque Harpocrates factus vestris literis ne my quidem illud Lucilianum respondeam. at tu hercule, si rem scisses, quæsisses potius, quæ me tibi carmina mutent. rides? scio quid. suspicaris me de Solis genere Circe aut Medea aliqua captum attineri, sanctiusque Amoris numen, quam amicitiæ nomen colere; sed frustra es, & toto cœlo, quod aiunt, erras. diuersum nescio quod carminis genus est, cuius verba & voces me ita immutarunt, vt non cognoscas eundem esse, in quo tamen vt te æquiore vtar, vide an non hi versus quemuis de statu mentis dimouere possint.

In diem v. Id. April. Anno xxciii. & in horam x. ante m. eiusdem diei:

O diem niueum, & nimis beatum.
Diem suauiculum, & voluptuosum,
O horam ter & amplius beatam
Horam suauiculam, & voluptuosam,
Qua, Francisce Modi, tuum libellum,

Tuum istum aureolum nouum libellum,
Textum floribus e Catullianis,
Ornatum numeris Propertianis,
Excultum illecebris Tibullianis,
Nobis, arma fori seueriora
Hic tractantibus, optimi benigno
Pobst! munere contigit videre.
Legi dulce elegos tuos sonantes,
Legi funera, floridasq; syluas
Et flores Epigrammatum fragrantes,
Legi oracula carminum sacrorum,
Nec legi modo, sæpius relegi
Attentus, quoties at ipse legi
Denuo toties mihi legendi
Hæc desiderium & sitim dederunt.
Hoc desiderium, hanc sitim legendo
Haud expleuero, ni tuum libellum,
Tuum istum aureolum nouum libellum
Septies relegam, legamq; totum.
At tibi bene sit, MODI, Catulli
Dulcis æmule, magni alumne Phœbi,
Nec modum facias, Modi, sed vltra
Sed perge alacrius, aureumq; nostrum
Seclum orna aureolis tuis libellis.

Ad Calliopeam. II.

Calliopea tuum est, alio veniente Catullo,
Orbe sub hoc aliam Lesbian vt paries.

Ad Modium. III.

Postera dum cultos modulos venerabitur ætas
Siue Catulle tuos, siue Tibulle tuos,
Par, vel maior erit tibi laus spargetq; per orbem
Fama tuos cultos, culte MODI, modulos.
Vnus habes istis quæcunq; dedere duobus
Munera Pierides vatibus, vnus habes.

ecce, Catullo, Tibullo, Propertio conferor, imo sum alter Catullus, & quo magis ringare ad doctrinam Catulli, cultum quoque Tibulli adiunxi. & ego talis vos minorum gentium poetas, qui singulos horum vatum nondum æquastis, literis meis posthac digner? faciam? non puto si sapiam, inquit Augustus. tandem extra iocum, quid tibi videtur hominis, qui tam teneris versiculis tam apte agit, quod agit, atqui non in Musarum ille tamen, quod mireris, castris meret, sed inter fori strepitus iactatur. Paschasius enim Brisinannus IC. Spiræ Nemetum in amplissimo imperiali foro aduocatus annos iam aliquot

quot eorum auctor est: vir, quod ex adiunctis illius ad me literis cognosci potuit, non vtriusque literaturæ laude, & Iurisscientiæ splendore, quam humanitatis, & comitatis commendatione clarior. quæris quomodo me illi absens absenti insinuarim? nempe huius quoque viri exoptatissimam amicitiam in multis aliis optimo & carissimo Posthio nostro debeo. sed iam accipe post bonos versus alienos, non bonas aliquot, certe non magni momenti in Fulgentii Planciadis mythologiarum libellos notas meas. I.

Primo, de Venere: *Illud nihilominus respondere volens poetica vanitas, quod Saturnus Græce χρόνος dicitur χρόνος enim Græce tempus vocatur.* Neustetteriana Combergenses membranæ: *illud nihilominus ostendere volente poetica vanitate, quod, &c.* optime. Sed & mox, vbi est: *Huic etiam rosas in tutelam adiiciunt. Rosa enim & rubent & pungunt, vt etiam libido. Rubet verecundia opprobrio, pungit etiam peccati aculeo, & sicut rosa delectat quidem, sed celeri motu temporis tollitur, ita & libido libet momentaliter & fugit perenniter.* interpungendum, & restituendum ex eisdem membranis: *Rosa enim & rubent, & pungunt. vt libido rubet verecundia opprobrio, pungit etiam peccati aculeo, & sicut rosa delectat quidem, sed celerrime transit, ita & libido libet momentaliter, dolet perenniter.* Paulo post de Hercule: *Nam ex igne igneus, vt ex Ioue & ex præsumtione, vt ex Alcæo avo, &c.* aut falsus ego, aut vera est lectio scripta: *Ex igne ergo ingenii vt ex Ioue, & ex præsumtione, &c.* Malo etiam mox, vbi de Caco mentio: *Ideo etiam subtractos boues transuersis duxit vestigiis, quod omnis malignus aliena vt inuadat transuersa defensionis nititur via.* quam quod vulgo vulgatum est: *transuersa defensionis vtitur via.* non quo hoc bonum & probum non sit, sed quod illud longe probius & melius.

Fulgentius mythologiarum lib. I. notatus de Venere.

II.

III. *De Hercule.*

IV.

Paulo post, vbi de Antæo: *Omnem enim mentem dii virtus in altum sustulerit, & carnalibus eam etiam denegauerit aspectibus, victrix statim exsurgit. Ideo etiam & diu in certamine dicitur desudasse, quia rara est pugna, quæ cum concupiscentia vitiisque congreditur, sicut Plato in moralibus ait: Sapientes viri maiorem cum vitiis, quam cum inimicis pugnam gerunt.* raram pugnam cum dixit Planciades, aut magnam & vehementem ex Platonis sententia intelligi voluit, aut aliquis latet error. nunquam enim non cum vitiis nostris nobis & affectibus luctandum. & reperi profecto, non quod pueri aiunt, sed emendationem germanā huius loci, qui glossemate inquinatus omissis illis: *rara est pugna, quæ cum concupiscentia vitiisque congreditur.* ita ex membranis constituendus est, *Omnem enim mentem dum virtus in altum sustulerit, & carnalibus eam denegauerit aspectibus, victrix statim exsurgit. Ideo etiam & diu in certamine dicitur desudasse, quia* V.

sicut Plato in Moralibus ait: Sapientes, &c. De Tiresia: *Ergo ex*
VII. *De Tiresia.* *verno tempore, quod masculinum est, quia eodem tempore clausura soliditasq; est germinum, dum coeuntia sibi affectu animalia viderit, eaq; virga, id est, feruoris astu percusserit, in fœmineum sexum conuertitur, id est, æstatis feruorem.* membranæ: *dum coeuntia sibi ad fœtum animalia viderit,* quod rectum putabam, teque Gulielmi mi valere iubebam. Herbipoli VII. Calend. Sept. CIↃ.IↃ.LXXXIII.

EPISTOLA CXIX.

Franc. Modius Ioanni Weidnero S.

I. *Lucanus notatus lib. IX. versu XLI. semel & iterum.*

LVcanus tuus quid mihi profuerit, Weidnere doctissime, cum ex aliis, tum ex iis, quas huic ad te epistolæ inserere decreui, notis intelligere poteris. Lib. IX. Versu 41.

——& hinc piacitis alto delabitur auris
In litus Palinure tuum, neq; enim æquore tantum
Ausonio monumenta tenes, portusq; quietos
Testatur Libya Phrygio placuisse magistro.

pro *magistro* est in tuo codice *marito.* & sic dixit Ouid. Metamorphosi:

Excipit Ænean illic animoq; domoq;,
Non bene discidium Phrygis latura mariti
Sidonis, &c.

sed nec *testatur* illud satis mihi placet, dubitabamque an forte scribi debeat:

——neq; enim æquore tantum
Ausonio monumenta tenes, portusq; quietos
Testaris Libya Phrygio placuisse marito.

vt encliticum illud que pro *etiam* positum sit, solemni tam Græcis quam Latinis scriptoribus more, quo καὶ illi, & isti vicem eius ponunt. Versu 221.

II. *Vers. CCXXI. duo versus eiecti vt spurii, reliquiq; constituti.*

——sic ille profatus
Insiluit puppi, iuuenum comitante tumultu.
Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga seruitii feruebat litora plebes,
Erupere ducis sacro de pectore voces:
Ergo pari voto gessisti bella, iuuentus,
Tu quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti,
Non Romana manus? quod non in regna laboras,
Quod tibi, non ducibus viuis, moriensq; quod orbem
Acquiris nulli, quod iam tibi vincere tutum est,
Bella fugis.

hic primum ex consilio membranarum, non tuarum magis, Weidnere, quam earum, quas meas olim nunc donum habet eruditissimus, mihique amicissimus Ianus Gulielmus, trium-

que

que præterea librorum manu exaratorum, quibus vsus in recognitione Lucani noster Pulmannus, inducendus versus, qui incipit: *Actum Romanis* cum sequenti. & sunt haud dubie non a Lucano, sed ab eo, qui aliquid deesse hoc loco existimabat. hicce, inquam, versus ante omnia hinc eiiciendi sunt, legendumque inde in sequentibus & interpungendum:

Quod tibi non ducibus, viuis, moreris que, quod orbem
Acquiris nulli, quod iam tibi vincere tutum est,
Bella fugis.

Versu 280. III. Versu CCXXC.

Quin agite, & magna meritum cum cade piate.
Ignauum scelus est tantum fuga.

magis placet lectio vestri codicis, Weidnere:

Ignaui scelus est tantum fuga. Versu 335. IV. Versu CCCXXXV.

Has vada destituunt, atque interrupta profundo
Terra ferit puppes dubieque obnoxia fato
Pars sedet vna ratis, pars altera pendet in vndis.
Tunc magis impactis breuius mare, terraque sæpe
Obuia consurgens, quamuis elisus ab austro
Sæpe tamen cumulos fluctus non vicit harena.

pessime acceptus locus, quique non facile integritati suæ restitui posse videbatur, nisi subuenissent in tempore membranæ, docuissentque corrigendum:

Tunc magis impactum breuius mare, terraque sæuit
Obuia consurgens, quamuis elisus ab austro
Sæpe tamen cumulos fluctus non vicit harena.

& est hæc elegans pugnæ descriptio duorum grauiorum elementorum. Sed pergamus ad versum 367. V. Versu CCCLXVII.

Atque insopiti quondam tutela draconis
Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus

malim: *spoliatus frondibus hortus.* nec aliter membranæ. Quid quod & versu 450. legendum? VI. Versu CCCCL.

——*non montibus ortum*
Aduersis frangit Libya scopulisque repulsum
Dissipat.

non quomodo male in editionibus circumfertur:

——*scopulusque repulsum, Dissipat*

Versu 504. VII. Versu DXCIV.

Vltimus haustor aquæ cum tandem fonte reperto
Indiga cogatur latices potare iuuentus;
Stat, dum lixa bibat.

malo, quod liber tuus, Weidnere, præfert, mallemque adeo etiamsi non præferret: *cum tandem fonte reperto, Indiga cogatur laticis, potare iuuentus.*

Paulo ante præcessit:

IIX. Vers. IↃXXXI. *Heic quoq; nihil obstat Phœbo, cum cardine summo*
Stat librata dies.
scribendum videtur cum libris veteribus: *Sic quoque nihil obstat Phœbo.* sermo est de sylua, quam vnicam esse ait poeta in Libya ad Ammonis; sed quæ tamen vmbras non faciat, quia vt canit:
Deprensum est hunc esse locum, qua circulus alti
Solstitii medium signorum percutit orbem.
sic & versu 607. de Catone legendum est:
IX. Vers. IↃCVII. *——; et quem nunquam iurare pudebit,*
Et quem si steteris vnquam ceruice soluta,
Nunc olim (editiones male referunt: Hunc olim.) *factura Deum es*

EPISTOLA CXX.

Franc. Modius Iochimo Camerario M. nobili S. Noribergam.

Libellum recens ex Gallia allatum, ibidemque editum Ciceronis nomine, legi sane quam diligenter. quęris sententiam de eo meam? vt ait ille, res magna est, quare amplio, & censeo consulendum Senatum doctorum virorum, non Italiæ tantum, quæ nescio quo iure iudicium hoc ad se solam pertinere arbitratur, & Galliæ, quæ iam olim cum ista studiorum matre ita de hac re contendit, vt etiam nunc sub iudice lis sit; sed Germaniæ quoque totius, & Belgicæ nostræ, quando iam & hæ habere cœperunt, quos Bunellis & Manutiis opponere posse videamur. Editionis Gallicæ sane auctor, vir doctus mehercle, & magnæ diligentiæ, solidique vt ex pluribus ingenii ipsius monumentis in lucem pridem editis cuiuis liquere potest, iudicii; hic, inquam, etsi, vt sapientem decet, suspenso iudicio non tam quid ipse super hac re sentiat, & quam, vt ait γνήσιος sit hic libellus pronuntiet, quam viros doctos ad idem faciendum adhortetur; tamen inibi est, vt esse quam facilime sibi persuasum iri posse satis euidenter ostendat. cuius opinionem vt refellere non est animus in pſentia, ita non defutura video iis argumenta & multa & valida, quibus contra eā niti erit consilium, nam vt de locutione nihil dicam, de qua homo tumultuaria lectione per omnes omnium ætatum auctores assidue volutatus, in aliorum iudicio lubenter acquiescam; multa sane in hac consolatione passim occurrunt, de quibus an personæ auctoris, quem præferunt, satis conueniant, dubitari posse censeo. quidquid id est, memor es quid nuper vsu venerit eruditissimo cuidam viro, cui, cum versus quosdam verbis & numeris antiquis factos, & nescio cuius veteris poetæ nomine editos pro legitimis agnouisse, recepissetque, exortus est, ecce, qui se eorundem versuum auctorem profitendo, & ex hominis eruditissimi iudicio fru-

ctio frustrato laudem sibi iret quæsitum, & exemplo hoc doceret, nihil in hoc genere temere statuendum il is præcipue esse, quorum iudicium multorum est præiudicium, huius, inquam, rei semper memores sensim & caute hic procedemus, neque vbique omnia omnibus credemus, sed per singula euntes suo quæque pondere ipsi etiam æstimabimus, & tum denique interrogati verecunde ex animi nostri sententia respondebimus. interea exercebo alibi criticen meam, & hæc in Seneca obuia notabo.

Epist. LXXXII. *Adiice si vis & illud multo plus postea nocuit, quam anteprofuerat. Si rectam illam rigidi iudicis sententiam quæris, alterum ab altero absoluetur, & dicet: Quamuis iniuria præponderet, tamen beneficiis donetur* minutum hoc, sed tamen legendum ex scripto libro Herbipolensi: *alterum ab altero absoluit, & dicet.* Eadem Epist. *Non omnes grati sciunt debere beneficium. Potest etiam imprudens, & rudis, & vnus e turba, vtique dum prope sibi est, reddere beneficium & pensare ab accepto; ignorat autem, quantum pro re debeat. Vni sapienti notum est, quanti res quæque taxanda sit.* corruptum esse locum ea ipsa clamat; itaque nescio qui adiecit in editione Parisiensi ista, *& pensare ab accepto* in quibusdam libris non addi, quare putat fortasse etiam præcedentia ista: *vtique dum prope sibi est, reddere beneficium*, mutanda in: *vtique dum probæ fidei est reddere beneficium* Ego scio ista *reddere beneficium* ineptuli alicuius esse additamentum, neque enim aut in membranis nostris, aut in duobus aliis scriptis libris, quibus vsus Pincianus reperitur, non magis quam *& pensare*, quod sequitur, & in nostris rursum solis *to pro re*, quibus omnibus consideratis, ita totum hunc constituendum arbitror: *Non omnes grati sciunt debere beneficium. Potest etiam imprudens, & rudis, & vnus e turba, vtique dum prope est ab accepto: ignorat autem quantum debeat. Vni sapienti notum est, quanti res quæque taxanda sit.* Etiam vnus e multis, inquit, potest esse gratus quidem, recenti præsertim beneficio, scire autem quantum debeat non potest, quod hoc tantum in eum cadat, qui res singulas sua æstimatione metitur. I. Seneca notatus Epist. XXCII. II.

Adhuc eadem Epist. *Itaque ingrati esse vitemus non aliena causa, sed nostra.* manu descriptus liber Dominicanus: *Itaque ingrati esse vitemus non aliena caussa, quam nostra.* qua locutione Comicus dixit: *Tacita mulier bona est quam loquens*, & ad hoc exemplum sexcenta alia, de quibus alibi pluribus. Epist LXXXIII. *Sed vt cœperam dicere, vt des ipsam mortem nec malum esse, nec bonum, Cato illa honestissime vsus est, Brutus turpissime.* membranæ duabus dictionibus in vnam contractis legunt litera vna leuiter inmutata: *Sed vt cœperam dicere, vides ipsam mortem nec malum esse, nec bonum.* placet. paulo ante erat: *Hæc est enim* III. IV. Epist XXCIII. V.

Brutus, qui cum periturus mortis moras peteret, ad exonerandum ventrem, secessit, & euocatus ad mortem, visumq́; prabere ceruicem: prabebo, inquit, ita viuam. m. ss. exemplaria: *qui cum periturus mortis moras quareret.* quod probum est, & conueniens illi:

VI. *Quarebam tardas anxius vsq; moras.*

Eadem Epist. *His aduersantibus, qua nobis infudit longa persuasio, fortiter pati mortem, quidni gloriosum sit, & inter maxima opera mentis humana.* in margine erat: *His obseruantibus.* vnde non difficile erat, etsi libri nulli monerent facere: *His obuersantibus.* quod valet in oculos animumque incurrentibus. Adhuc

VII. eadem Epist. *At ille Leonidas quam fortiter illos allocutus est? Sic, inquit, commilitones prandete, tanquam apud inferos cœnaturi. Non in ore creuit cibus, non hasit in faucibus, non elapsus est manibus. Alacres illi & ad prandium processerunt, & ad cœnã. Quid dux ille Romanus, qui ad occupandum locum milites missos, cum per ingentem hostium exercitum ituri essent, sic allocutus est: Ire commilitones illo necesse est, vnde redire non est necesse. Vides quam simplex & imperiosa virtus sit. Quem mortalium circumscriptiones nostra fortiorem facere, quem erectiorem possunt?* in membranis est: *Alacres & ad prandium illi promiserunt, & ad cœnam.* ac mox: *Quem mortaliũ circumscriptiones vestra fortiorem facere, quem erectiorem possunt?* vtrumque probe hoc, quia non de se loquitur Seneca, circumscriptionibus semper vbique omnibus merito infensissimus, sed Dialecticorum aut Sophistarum potius vulgus alloquitur; illud, quia propr um promittendi hic verbum. Vale.

EPISTOLA CXXI.

Franc. Modius Francisco Rassoni IC. Comburgum S.

NOn sunt hæc fateor vestri fori, aut omnino talia, quæ tuæ professionis hominibus vllam in partem adiumento esse possint; sed erunt fortasse oblectamento, vel quia de rebus non tristibus, aut moris, vel quia a me ad te scripta. Locus ille Hygi-

I. ni lib. II. Astron. Poet. de Virgine: *Deniq; eam peruenisse vsq; eo, dum diceretur, heu, heu genus hominum natum.* aut vt alii de coniectura minus feliciter restituendum putarunt, *malum* in vitio manifestus est, cuius quidem viduus vt sit, membranis opus est, in quibus ecce reperio: *Deniq; caussam peruenisse vsq; eo, dum diceretur, aneum genus hominum natum.* nihil liquidius. Aratus Phænom.

Hyginus lib. II. Astron. notatus de Virgine.

ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖνοι ἐτέθνασαν, ὁιδ' ἐγένοντο
χαλκείη γενεὴ προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες
οἱ πρῶτοι κακὸεργὸν ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν
εἰνοδίην, πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων.
καὶ τότε μισήσασα δίκη κείνων γένος ἀνδρῶν,
ἔπταθ' ὑπουρανίη, &c.

id est,

id est, vertente Germanico:

Ærea sed postquam proles terris data, nec iam
Semina virtutis vitiis demersa resistunt;
Quisq; priora tenet vestigia, quisq; secunda,
Ferriq; inuento mens est latata metallo.
Polluit & Taurus mensas assuetus aratro;
Deseruit propere terras iustissima virgo,
Et cœli sortita locum, &c.

De Orione: *Hunc Hesiodus Neptuni filium dicit, ex Euryale Minois filia natum. concessum autem ei, vt super fluctus curreret & in terra: quemadmodum Iphiclo datum dicitur, vt supra aristas curreret, nec eas infringeret.* turbata oratio, atque hoc modo in ordinem digerenda, emendandaque: *concessum autem ei, vt supra fluctus curreret; quemadmodum in terra Iphiclo datum dicitur, &c.* testes Hesiodus, Virgilius Ouidius, alii. Statim: *sed vetustate atq; consuetudine factum est, vt Orion vocaretur.* lego: *sed venustate atq;, &c.* Adhuc de eodem: *Quod Apollo cum ægre ferret, & sæpe eam obiurgans, hoc fecisse, natantis Orionis longe caput solum videri conspicatus, contendit cum Diana, eam non posse sagittam mittere, &c.* deesse videtur post illud *obiurgans*, inquiũt doctissimi viri, *nihil proficeret* aut simile quid; & recte omnino illi: legendum enim ex libro veteri: *Quod Apollo cum ægre ferret, & sæpe eam obiurgans nihil egisset, natantis Orionis, &c.* De Centauro: *Hic dicitur nomine Chiron, Saturni & Phillyræ filius esse, qui non modo ceteros Centauros sed homines quoq; dicitur iustitia superasse Æsculapium & Achillem nutrisse existimatur.* restituo ex membranis: *sed homines quoq; iustitia superasse, Æsculapiumq; & Achillem nutrisse existimatur.* De Hydra: *In hac coruus insidere positus existimatur.* scribendum auctius: *In hac coruus insidere, & crater positus existimatur*, videndusque lib. III. Hygini & Germanicus. De pisce Notio: *Itaq; Syri complures pisces non esitant, & eorum simulacra aurata pro Diis penatibus colunt. De hoc Hegesias scribit.* m.f. liber: *de hoc Hesias scribit.* & Hegesiam sane Philosophum Oratoremque nouimus, Historicum non nouimus. forte vt ex scripta lectione faciendum sit: *Ctesias*, qui scripsit Syriaca, & Persica, vt hodieque ex reliquiis operum ipsius satis constat. De stellis erraticis: *Quarum vna est Iouis, nomine Phaeton, quem Heraclites Ponticus ait, quo tempore Prometheus homines finxerit, hunc pulcritudine corporis reliquis præstantem fecisse, cumq; supprimere cogitaret, vt certum redderet Cupidinem Ioui nuntiasse.* Sibyllæ folia vides, nec certiorem tamen multo, aut planior scripta lectio in hæc verba: *eumq; supprimere cogitaret, neq; vel neq; Ioui vt ceteros vt certum redderet Cupidine, &c.* Apollo, tuam fidem, quomodo me explico nimirum ita haud incommode, vt videor: *eumq; cum supprimere cogitaret.*

II. De Orione.

III.

IV.

V. De Centauro.

VI. De Hydra.

VII. De pisce Notio.

VIII. De stellis erraticis.

neq; vt ceteris Ioui redderet, Cupidinem Ioui indicasse. reliqua sunt vestigia, & notæ veram scripturam exprimere conantis, nec satis eam assequentis interim. Supra paulo oblitus sum no-

IX. *De Piscibus.* tare de Piscibus, quo loco est: *Eratosthenes autem ex eo pisce natos homines dicit, de quo post dicemus.* manifeste scribendum: *Eratosthenes autem ex eo pisces hos natos dicit, de quo post dicemus.* post, vbi agit de Notio nempe, ostenditque a quibusdam existimatum, in cœlum pisces peruenisse ob Isidem seruatam, contra

X. quam Ouid. censet, cuius versus huc facientes alibi notamus.

Lib. III. Lib. III. Hygini: *Igitur incipiens a polo Boreo protinus dicere, quo vtraq; arcti nixa vehuntur Arctico circulo clausa: & ita collocata, vt alterius vnaquaq; earum resupinata caput alterius tegere videatur: ita tamen, vt caput eius, quæ superior fuerit, ad caudam inferiorem contendat.* ausculto libros veteres qui referunt: *igitur incipiemus a polo B. p. d. q. vtraq; arctis fixa vehuntur A. c. c. & ita collocata, vt alternis vnaquaq; e. r. c. a. t. v. i. t. v. e. e. q. s. f. ad*

XI. *caudam inferioris contendat.* consulatur Germanicus. Sequitur: *Minor autem habet in stationis vnoquoq; loco stellas singulas clare lucentes & super caudam tres, omnino septem: sed in prioribus cauda stellis vna, a qua polus appellatur, vt Eratosthenes dicit, &c.* præfero longe scriptam lectionem: *sed in prioribus cauda stellis vna est infima, qua polus appellatur, vt, &c.* vide commentato-

XII. *De Dracone.* rem, si vacas, Germanici. De Dracone: *Draco inter duas arctos collocatus videtur, corporis sui sufacto, arcton minorem ita concludere, vt pene pedes eius tangere videatur: cauda autem flexa caput maioris attingere suo capite tanquam reducto circulum arcticum attingens corpus, vt in sphæram complicari, &c.* imo nihil minus, quam in sphæram, quare legatur me monitore, auctoribus libris meliorib. *cauda autem flexa caput maioris attingere, & suo capite tanquam reducto, circulum arcticum tangens, corpus vt in spiram complicari,* spiræ autem proprie anguium. Virgil.

Nec rapit immensos orbes per humum, neq; tanto
Squameus in spiram tractu se colligit anguis.

& Æneid. II. *spirisq; ligant ingentib. & iam Bis medium amplexi &c.* Vale.

EPISTOLA CXXII.

Franc. Modius Henrico Petreo S. Francofurtum ad Mœnum.

I. *Plinius iunior lib. III. Epist. XI. notatus.* EX epistolis Plinii Secundi ad veteres libros duos manu descriptos comparatis paucula has notas, tanquam de quercu exsculpsi, de quibus te, Petree doctissime, ante alios censere volo; sed censura illa proprie tua, id est, singulari plane, legitur eius, quem iam laudaui, scriptoris lib. III. Epist. XI. *Nam ex omnibus, qui nunc se philosophos vocant, vix vnum aut alterum inue-*

inuenies tanta synceritate, tanta veritate mira locutio, *tanta veritate*, & ob hoc suspecta. sic tamen editio nupera Henrici Stephani quoque refert, cui etsi non lubenter aduersor, facit tamen cum res ipsa, tum librorum duorum manu exaratorum codicum, quibus vsus ego ex Combergensi nostra Neustetterana bibliotheca, auctoritas, vt omnino: *tanta synceritate, tanta virtute*, legendum videri pronuntiem. Lib. IV Epist. XIIX. *Quemadmodum magis approbare tibi possum quantopere miror epigrammata tua Græca, quam quod quadam æmulari Latine & exprimere tentaui? In deterius tamen accidit hoc primũ imbecillitate ingenii mei, deinde inopia, ac potius, vt Lucretius ait, hac egestate patrii sermonis* inuenusta, imo inepta plane lectio, qua a verbis, qua ab interpunctione, cui vtrique malo egregie medentur membranæ, referendo: *Quemadmodum magis approbare tibi possum quantopere miror epigrãmata tua Græca, quã quod quadã æmulari Latine, & exprimere tentaui? In deterius quidem: accidit hoc primum imbecillitate ingenii mei, deinde, &c.* Epist. XX. *In quo tu ingenii simul dolorisq; velis latissime vectus es, & horum vtrũq; inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem & magnificentiam, ingenio vim & amaritudinem dolor addidit.* ita editiones quidem, sed pessime. deficitur enim oratio hoc modo dictione plane necessaria non ad ornatum tantum, verum etiam ad qualemcunque ex ea sententiam conficiundam, quam dictionem erutam ex membranis ita expleo: *Nam dolori sublimitatem & magnificentiam ingenium: ingenio vim & amaritudinem dolor addidit.* lectione vt apparet longe elegantissima. Lib. V. Epist. I. *Legatum mihi obuenit modicum, sed amplissimo gratius. Cur amplissimo gratius? Pomponia Gratilla exheredato filio Assudio Curiano, heredem reliquerat me.* in m. ss. non erant illa verba: *Cur amplissimo gratius?* & possent videri ab alio esse, quam a Plinio, nisi notassemus alibi quoq; scriptorem hũc simili dicendi & sese ipsum interrogandi genere vti. nominatim lib. III. Epist. IX. vbi ait: *Possum iam perscribere tibi quantũ in publica prouinciæ Bæticæ caussa laboris exhauserim. nam fuit multiplex, actaq; est sæpius cum magna varietate. Vnde varietas? vnde plures actiones? Cæcilius Classicus homo fœdus* & quæ sequuntur. Iudicio igitur vel maxime libros veteres tractãri opus est, neque. n. semper vera, quæ suggerũt, tametsi in speciem talia videãtur. deinde & hoc intentius considerandũ, quid scriptor, in quo verseris, peculiare habeat, quid cũ aliis cõmune, quę nõ tua caussa hic, eruditissime Petree, qui quanto melius ista nosti, tanto minus nostra admonitione indiges, sed studiosæ bonarum artium iuuentutis, quam falsa veri assimilatione incautam decipere solent, dixisse breuiter sufficiat. Circumfertur lib. V. Epistol. V. *Visus est sibi per nocturnam quietem iacere in lectulo suo compositus in*

II. Lib. IV. Epist. XIIX.

III. Epist. XX.

IV. Epist. I. lib. V.

V. Epistol. V.

habitu studentis, habere ante se scrinium (ita solebat) mox imaginatus est venisse Neronem, in thoro sedisse, promsisse primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumq; ad extremum reuoluisse. scripti libri: *compositus in habitum studentis.* & mox: *in thoro resedisse,* vtrumque melius: sic enim & Fabius Fulgentius Planciades de Virgilio suo loquitur, & quod præ isto est, Tacitus, vbi ait: *tanto impensius in securitatem compositus.*

VI. Epist. IX. Epist. IX. *Varie me affecerunt literæ tuæ: nam partim læta, partim tristia continebant. Læta, quod te in vrbe teneri nuntiabant. Nollem, inquis, sed ego volo, propterea quod recitaturum statim vt venissem, pollicebantur.* vt ista istis verbis scripserit Plinius, crede hoc meæ fidei, Petree, potius nunquam scripsisset, quam ita scripsisset, membranisque adeo ingentes debentur gratiæ, quæ nos ex his quoque salebris expediunt, legendo: *Nollem, inquis: sed ego volo. Præterea quod recitaturum statim, vt venissem, pollicebantur.* lætitiam & voluptatem attulisse nimirum Plinio duo hæc: primo, quod scriberet Saturninus, se Romæ attineri: deinde, quod subiungeret, se ibidem ipsum quoque exspectare, in cuius aduentum recitationem suam distulisset.

VII. Sequitur eadem Epist. *Nihil ista ad mortuum pertinent, sed pertinuerunt cum moreretur: pertinent ad hos, qui supersunt. Iam quidem in flore primo tantæ indolis iuuenis exstinctus est, summa consecuturus, si virtutes eius maturuissent, quo ille studiorum amore flagrauit? quantum legit? quantum etiam scripsit? quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis abierunt.* m. ss. referunt. & quidem optime meo iudicio: *Iam quod in flore primo tantæ indolis iuuenis exstinctus est.* puta hoc quoque pertinet ad eos, qui supersunt. in eisdemque membranis expressim *aruerunt* pro *abierunt* legitur. nimis bene, vt perstet in metaphora, qua vti cœpit ibi: *si virtutes eius maturuissent,* & pergit subiungendo: *sine fructu.*

VIII. Epist. XIII. Epist. XIII. *Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, vt vererer paucos, vt verum audirem.* sola interpunctione mutata restituo implicatissima hæc: *Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, vt vererer, paucos, vt verum audirem.* recitaturus, inquit, multos quidem conuocaui, sed plures vt cum solicitudine aliqua recitarem, quam incenderet frequentia auditorum, paucos omnino (quoniam paucorum hominum esse cœpit, plerisque verum dicere adulandi studio impeditis, libere amico consilium dare, deque scriptis eius sententiam dicere) vt admonerer, si quid forte, vt in meis, me fefellisset. Vale, Petree ornatissime, & si quid in his quoque me fefellit, vtere & tu libertate, qua nuper in recognoscendis vestro rogatu scriptis pereruditi cuiusdam amici olim

vestri vobis præiui. Combergi a. d. XII. Cal. Ian. CIↃ. IↃ. LXXXIV. quas tibi totique reip. Christianæ feliciter oriri volo.

EPISTOLA CXXIII.

Franc. Modius Francisco Nansio, Franconatum in Flandria Senatori P. P. S.

VT ægris, animi præsertim, gratulamur, cognate Nansi, cum se ægros esse senserint; & nulli periculosiores morbi habentur, quam qui latenter, & cuniculis quodammodo, vt audaci vtar tralatione, homines oppugnant; ita prima in libris corruptis opis & medicinæ spes affulget, si corruptos esse constiterit. quod sæpe sane ne a doctis quidem ceteroqui viris temere deprehendi potest. nisi si editi recenter codices ad scriptos olim comparentur. sensi hoc verum esse, vt de me aliquid dicam, in Seneca heri, in quo post Erasmum, & qui in hoc genere scriptorum iudicio facile excellit Pincianum, hæc ex collatione cusi nunc nuper Senecæ Parisiis ad membranas S. Stephani, quod Herbipoli cœnobium est, deprehendi, quæ remedio egere videri possent.

Epist. XLVII. *Seruus est, hoc illi non nocebit. Ostende quis non sit. Alius libidini seruit, alius auaritiæ, alius ambitioni, omnes timori.* clamant scribendum veteris notæ libri: *Seruus est, hoc illi nocebit? Ostende, &c.* sexcenties ita interpolarunt Senecam monachi. & notat Erasmus, in quodam libro legi: *Seruus est, hoc illi, alis non nocebit.* quod minus placet, inquit. nimirum rectum omnino esse nostrum. I. *Seneca Epistola XLVII. notatus.*

Epist. XLIX. *Vtinam tantum prodessent, quantum nocent.* contra mentem Senecæ est lectio hæc; scripserat doctissimus Philosophus, vt indicio membranarum didici: *Vtinam tantum non prodessent, nocent.* ne prosint, inquit, sane, dummodo etiam non noceant argutiæ sophisticæ. II. *Epist. XLIX.*

Epist. L. *Negat Cicero, si duplicetur sibi ætas, habiturum se tempus, quo legat Lyricos, eodem modo Dialecticos. Tristius inepti sunt.* distinguunt membranæ: *Negat Cicero, si duplicetur sibi ætas, habiturum se tempus, quo legat Lyricos. Eodem modo Dialecticos tristius inepti sunt.* ita, inquam, codex S. Stephani, quo tamen hac parte deteriorem non esse existimo Dominicanorum alium librum, qui repræsentabat: *Negat Cicero, si duplicetur sibi ætas, habiturum se tempus, quo legat Lyricos, eodem loco Dialecticos. Tristius inepti sunt.* III. *Epist. L.*

Eadem Epist. *Quid agam? mors me sequitur, fugit vita: aduersus hæc me doce, aliquid affer, ne mortem fugiam, vita me non effugiat.* emendauit ex bona parte hæc eruditissimus Pincianus, quæ a nobis licet ita perpurgentur: *Quid agam? mors me sequitur, vita fugit; aduersus hæc me doce aliquid, effice, vt mortem non* IV.

V. *fugiam, vita me non effugiat.* Epist. LII. *Itaq; de secessu cogitans,*
Epist. LII. *nunquam Canopum eliget, quamuis neminem Canopus esse frugi vetet. Ne Baias quidem diuersorum vitiorum esse cœperunt.* Rectum est, nisi iudicans fallor: *Ne Baias quidem, diuersorium vitiorum esse cœperunt.* Eadem Epist.
VI. *Habitaturum tu putas vnquam fuisse in Vtica Catonem, vt praternauigantes adulteras dinumeraret, & adspiceret tot genera cymbarum variis coloribus picta, & fluctuantem toto lacu rosam, vt audiret canentium nocturna conuiuia: nonne manere ille intra vallum maluisset, quod in vna nocte manu sua ipse duxisset?* hæc correctio a Pinciano est, nostrorum librorum auctoritate confirmata, in quibus τὸ *adspiceret* etiam nullum erat, legebaturque pro illo *in Vtica*, quod ab illis videtur, qui Vticæ sibi Catonem manus intulisse meminerant, aut *in vnica*, aut *Miniaca*, aut certe *inimica*, ex quo vt quid faciendum sit non temere affirmarim, ita leui coniectura ductus reposuerim: *Habitaturum tu putas vnquam fuisse in Vacia Catonem, vt praternauigantes adulteras dinumeraret, & tot genera cymbarum variis coloribus picta, & fluitantem toto lacu rosam, vt audiret canentium nocturna conuiuia, nonne, &c.* in *Vacia* villa puta de qua qui epistolam Senecæ LVI. legerit, minus fortasse a me diffidebit. fuit certe hæc eo situ, vt quæ hoc loco commemorantur, ex ea videri, & audiri commode possent, neque video quomodo ex vulgata scriptura sententia aliqua, tantum non contra mentem Senecæ, elici possit. nam quod hoc dicas, Catonem potius vallo subitario salutem suam commissurum fuisse, quam Vticæ mœnibus & propugnaculis inclusurũ contra vim Cæsaris, si Vticæ necesse habuisset adulteras dinumerare, & alia grauitate sua indigna videre, aliquid est, nisi de Scipione quoque antea dixisset, Liternum eum, quam Baias exsilii locum legisse, & in comparationem adduci videretur, proinde Catonem quoque potius intra vallem vna nocte a se excitatum mansurum fuisse, quam in villa splendida quidem, sed tot illecebris obnoxia; de hac re ita censeo, etsi, quo magis cogito,
VII. eo sa lectio excusabilior mihi videatur. Epist. LIII. *Hoc durum &*
Epistol. LIII. *laboriosum negotium nobis datum scias: scilicet imus per obstantia.* reperisse verum videor: *Hoc durum & laboriosum negotium nobis*
VIII. *datum scias licet: imus per obstantia.* Epist. LIV. *Institi itaq; guber-*
Epistol. LIV. *natori, & illum vellet nollet coegi, vt peteret litus. Cuius vt viciniam attigimus, non exspecto, vt quidquam ex præceptis Virgilii fiat: Obuertant pelago proras, aut: Anchora de prora iaciatur; sed memor artificii mei veteris, frigida cultor, mitto me in mare quomodo psychrolutam decet gausapatus.* concinnior scriptura vetus videtur: *aut anchora de prora iaciatur, memor artificii mei, veteris frigidæ cultor, mitto me in mare, &c.* Vale.

EPISTOLA CXXIV.

Franc. Modius Hieronymo Berchemio IC. S.

AVdio, Berchemi, & est, vt dicis, iampridem debebant bucolici mei in omnium oculis manibusque versari; sed scire & ipse potes, quæ & qualia me hactenus a vulgandis iis abstinuerunt, & quam non soleam temere etiam iudicio meo confecta plane, & quibus nihil addere consilium est, in lucem emittere, nisi si quæ forte typographorum opportunæ, importunæ preces mihi extorserunt, in quo numero sunt Curtius Rufus auctor Historię Magni Alexandri, & Vegetius, ac Frontinus, quorum iste rei bellicæ exempla, quæ stratagemata vocantur, præcepta ille tradidit, quos tu optime scire potes non tam meum me iudicium, quam Materni Cholini desiderium secutum, qua pro temporis breuitate, & veterum librorum copia potuit emendatos extrusisse verius, quam edidisse, cum interea sæpe non parua mihi damna dederit, siue hæc in infinitum procrastinandi consuetudo, siue quorundam potius indigna homine, qui literas tractare se postulet, malitia, qua ne diutius grassandi ipsis occasio sit, cauto opus est. & quando edendi & hos poetas & quos alios auctores apud me notatos & emendatos seruo, consilium aut occasio adhuc non est inserere his epistolicis magnam earundem partem commodissimum videtur; præsertim eius generis, cuius nunc ex bucolicorum meorum altero Calpurnio has scilicet proferam, Ecl IV. versu 9. I. Calpurnius Ecl. IV. versu IX. correctus.

Dulce quidem resonas, nec te diuersus Apollo
Despuit o iuuenis.

lego, vt est plane legendum:

——nec te diuersus Apollo
Respicit o iuuenis, &c.

notat eruditissimus nostræ ætatis vir tacite Virgilium Libertatem Diis inseruisse, dum ait:

Libertas, quæ sera tamen respexit inertem.

proprie enim Deorum hoc beniuolorum. Plautus: *Paucis verbis rem diuinam facito, atque audin, respice. Respexit. idem pol Venerē credo facturam tibi.* hinc & nomen vico, *Fortunæ respicientis* olim Romæ; sed hac de re plura alias, iam pergamus ad illud, quod statim sequitur leue item, sed tamen non prætereundum: II. Versu XII.

Quicquid inest, syluestre licet videatur acutis
Auribus.

omnibus modis scribendum:

Quidquid id est, syluestre licet, &c.

quæ est solens poetis loquendi ratio. Virgilii illud est:

Quidquid id est, timeo Danaos & dona ferentes.

III. *Versu L. bis correctus.*

& mille alia loca testes. Versu 50.

Sed nisi forte tuas melior sonus aduocet aures,
Et nostris aliena magis tibi pagina videt
Vis aliena tua subigat vir pagina lima?

monstra verborum; sed quibus in solas terras deportatis, hoc modo locus hic emendandus est:

Sed nisi forte tuas melior sonus auocet aures,
Et nostris aliena magis tibi pagina videt,
Vis hodierna tua subigatur pagina lima?

IV. *Versu LXX. bis, ter interpolatus.*

Statim de Virgilio:

Est fateor, Melibœe, Deus; sed si mihi Phœbus
Forsitan annuerit: tu tantum commodus audi.
Scimus enim, quia te non aspernatur Apollo.
Incipe, nam faueo. Sed prospice, ne tibi forte
Tinnula tam fragili respirat fistula buxo.
Me. *Quæ resonare solet si quando laudat Alexis,*
Hoc potius calamos, magis hoc sectare canales,
Per me qui dignas cecinerunt, consule syluas.

corrigo totum locum, quem non difficile erat etiam ex ingenio emendare; quemque adeo hic non apposuissem, si maiorem gloriæ meæ, quam vtilitatis publicæ rationem habuissem. emendo, inquam, præcedentes versus ex libris veteribus:

Est fateor, Melibœe, Deus, sed nec mihi Phœbus
Forsitan abnuerit, tu tantum commodus audi.
Scimus enim, quia te non aspernatur Apollo.
Mel. *Incipe, nam faueo, sed prospice, ne tibi forte*
Tinnula tam fragili respiret fistula buxo,
Quam resonare solet, si quando laudat Alexin.
Hos potius calamos, magis hos sectare canales,
Per me qui dignas cecinerunt consule syluas.

V. *Versu XXCVII.*

Versu 87. ex persona Amyntæ legitur:

Te quoque facundo comitatus Apolline Cæsar
Respiciat, montes neu dedignetur adire, &c.

Omnino scribendum, quidquid delirent libri:

Me quoque facundo comitatus Apolline Cæsar
Respiciat.

vbi obiter iterum nota de Cæsare, vt de Deo, dictum, *Respiciat.*

VI. *Versu XCII.*

Mox:

Ipse polus etiam quo temperat igne geluque,
Iuppiter ipse parens quo tu iam proximus ipse
Cæsar abis.

scutica digni, qui primi ita hunc locum corruperunt, hoc modo alioqui legendum:

Ipse polos etiam qui temperat igne, geluque,

Iuppi-

Iuppiter ipse parens, cui tu tam proximus ipse
Cæsar abis.

Statim: VII.

Nec mora pharsalia sonuerunt sibila cannæ. *Versu* c1.

repono ex libro veteri:

Nec mora pharsalia soluerunt sibila cannæ.

EPISTOLA CXXV.

Franc. Modius Frederico Sylburgio S. Francofurtum ad Mœnum.

QVas ad cl. v. Ioachimum Camerarium super negotio meò, de quo vobiscum ille meo rogatu per interpretem epistolam egerat, dedisti literas, eruditissime Sylburgi, non prudenter tantum, verum etiam amanter scriptas, ita mihi placuerunt, vt de consilii tui sententia facturus sim omnia, quorum pleraque cum mihi ante quoque in mentem venissent, serio triumpho comprobari etiam calculo iudicii tui; cui ante alios has quoque in Censorino qualescunque notas permitto, cap. xx. de mundi machina: *Stoici ita pronuntiauerunt* (vbi male etiam editiones, *pernuntiauerunt*, aut *prænuntiauerunt* habent) *siue perpetuus, siue longæuus est mundus, & in flammas abit, & vicissim ex flammis renouatur ac restituitur: durantibus tamen principiis, nec recidere ad nihil videri potest, quod in se deficit, in se regignitur.* scribo & interpungo ex membranis: *& in flammas abit, & vicissim ex flammis renouatur, ac restituitur, durantibus tamen principiis, nec recidere ad nihilum videri potest, quod in se deficit, in se regignitur.* Lucr. lib. I. I. *Censorinus de die Natali cap. xx. notatus.*

Principium hinc cuius nobis exordia sumet,
Nullam rem e nihilo gigni diuinitus vnquam. &
Nihil igitur fieri de nihilo posse fatendum est. item
Huc accedit, vti quæq; in sua corpora rursum
Dissoluat natura, neq; ad nihilum interimat res.

vtitur & alibi passim toto opere poeta, ad quod quin respexerit in hac disputatione Censorinus dubitari vix potest. In quo ne hoc quoque quamuis leuissimum præteream, post versus duos tres: *vt Cleanthes & Chrysippus æthera.* scribendum, non vt vulgo est: *vt Cleanthes, vt Chrysippus a.* Cap. xxi. quod totum cum bona parte xx. item cum cap. xxii. xxiii. & xxiv. item parte in editione Rostochiana & Parisiensi abest, & deest; legitur in Aldi: *Inhabitabilis infra frigidus circulus ob rigorem, quo ab aliis longissime sol abest.* manifeste emendandum apparet ex iisdem membranis: *quod ab iis longissime sol abest.* Sequitur immediate: *Item in radios æquinoctiales, quod sub vertice solus est, sub quo quidam habitare putantur, & Æthiopia maximam partem.* oratio euidenter βαρβαρίζει. quare dicam, quid in scripto exemplari

Margin notes: II. (beside "In quo ne"); III. *Cap.* xxi. (beside "Cap. xxi."); IV. (beside "Sequitur immediate").

inuenerim: *sub quo quidam habitare putant Cydropia & Æthiopia maximam partem.* de qua *Cydropia* Ptolemæo, Straboni, Plinio, Melæ plane ignota censeo Delphos mittendum ad oraculum, nisi forte Vtopiæ pars est. Sequitur de antichthonibus: *Videntur humiles atq; depressi quibusq; antipodes, quod vt posse videatur, efficiunt flexus, obliquitatesq; terrarum: ἀντίχθονες iidem & ἀντίστοιχοι nominantur: incipit signifer non ab extremo circulo, nec ad extremum protenditur, sed ab initio tropico australi, brumalíq; eodem, &c* explendum, & corrigendum: *videntur humiles atque depressi, quibusq; antipodes infra sunt, quod vt posse v. e. f. o. q. t. a. i. e. a. n. i. s. n. a. e. c. n. a. t. p. sed ab intimo tropico australi &c.*

V. Suppletus & correctus.

VI. Cap XXII. quinquies sexies emaculatus.

Cap. XXII. *Stellarum alia cũ cœlo feruntur, ideo quia non excedunt suos locos, fixa nominantur. Alia contra cœlum, & in ortu cœli eũt, sed mundi celeritate victa occidere videntur cum eo, quamuis cursum suum peragant. Sol maximum sydus atheris medii lumine ignescit, singulis diebus & noctu peragit singulas partes signiferum peruadit annum, Luna a sole flammatur.* emendo locis sex, & interpungo: *Stellarum alia cum cœlo feruntur, ideoq; quod non excedunt suos locos, fixa nominantur: alia contra cœlum, & in ortus cœli eunt, sed mundi celeritate victa occidere videntur cum eo, quamuis cursum suum peragant. Sol maximum sydus atheris medii limite ignescit, singulis diebus & noctibus pergit singulas partes, signiferum peruadit anno. Luna de sole flammatur.* neque aliter, quam emendo, legere est in membranis, quas sæpe laudo, nisi quod *signiferum peruadit anno*, cum *annum* æque esset in illis, de coniectura reposui, quod de Luna sequatur: *ambit circuitu breuissimo terram XXX. diebus* & perinde deinceps de reliquis syderibus.

VII. Mox est de eadem luna: *Hac crescente vniuersa gignentia pubescunt, tenuente tenuantur.* videntur magis sequendæ membranæ, in quis est: *tenuescente tenuantur.*

VIII. bis, ter emendatus ibid.

Rursus mox est: *Cetera dissident, vel leuiter adspiciunt, vt tertium quodq; dicitur exagonon. Signa tropica peregrinationibus prasunt, & omnino mobilib. & in consiliis subinde variant atq; permutant. Biformi geminatione rerum omnium repetitione significant.* sequor & hic m. s. librum referentem: *Cetera dissident, vel leuiter adspiciunt, vt tertium quodq; quod dicitur exagonon. Signa tropica peregrinationib. prasunt, e. o. m. e. i. c. s. v. a. p. Biformia geminationem rerum omnium repetitionemque significant.* moneoque, vt de signis biformibus legantur Iulius Firmicus Astronomicωn lib. II. cap. XII. & doctissimus Poeta Manilius Astronom. item suorum lib. II. cap. I.

IX. In fine eiusdem adhuc capitis: *Plus die prosunt Sol, Saturnus, Iupiter, Mercurius varie & quodammodo consensit, vt visus est.* optime manu exaratus codex: *Mercurius varie & quomodo consensit, aut visus est.*

X. Cap. XXIV. Cap. XXIV. *Geometria est scientia digerendi figuras, numerose metiendi cum suis resolutionibus. Numerus est*

congre-

congregatio singulorum finita semper, & infinita natura deformis. Nota est, cuius pars nulla est, linea longitudo sine latitudine. quæ ista numerosa mensio, aut vnde nobis hic definitur numerus congregatio singulorum natura deformis? vide iocularem temeritatem eorum, qui sine dilectu quiduis in contextum recipiunt. scripserat aliquis, vbi ista incipiunt: *Nota est cuius, &c. De formis* significans, agere hoc capite deinceps Censorinum post definitionem numeri, & Geometriæ, de formis eiusdem, quod fungi illi non capientes, coniunctas has dictiones textui inseruerunt, qui totus ita legatur, siquidem recte legatur: *Geometria est scientia digerendi figuras numeros* (malim contra libros *numerosq;*) *emetiendi cum suis reuolutionibus. Numerus est congregatio singulorum finita semper, & infinita natura. Nota est, &c.*

EPISTOLA CXXVI.

Franc. Modius Melchiori Weissenbergero IC. S.

VEneror antiquos, sed sic, vt posteriorum temporum ingenia admirer tamen: nec cum illis faciam, qui simul ad Ciceronianum seculum ventum est, nihil se ab eo deinceps ex aliis discere, nihil posse doceri putant. ergo & in Fabio Planciade Fulgentio Mythologiarum scriptore hæc quoque nunc notare non piguit. Statim in initio libri primi: *Parumper ergo ausculta, dum tibi rugosam sulcis anilibus ordior fabulam, quam nuper Attica soporatam salsura nocturna præsule lucerna cõmentus sum,* putabam rectũ: *Attica saporatam salsura.* cum consultis membranis Neustetterianis Combergensibus reperio: *Attica saporante salsura* longe optime, *saporante* valet saporem, siue vt proprie maxime cum Terentiano Syro loquar, sapientiam addente, conciliante, adspergente. In paucis versibus: *arbitrabar agrestem secure adipisci quietem, vt procellis curarum celantibus, quo in torporem vrbana tempestas exciderat, velut Halcyone niduli, placitam, &c.* rectum est, *vt procellis curarum cessantibus.* I. *Fulgentius Mythol. li. 1. emendatus præfatione.* II.

Rursus in paucis versibus, *Egredimur nautarum in morem, quos tempestatum flagitamento confractos, exoptata reduces excipit ripa, & velut parietum indumentis exsuti, post domesticas stationes ambulare potius discimus, quam progredimur.* scribe cum membranis omnium optimis Sturmerianis, *Egredimur nautarum in morem, quos tempestatum fatigamento confractos exoptata reduces excipit ripa, &c.* III. Post aliquammulta, *Libebat me mea captiuitas, & licet nostra vacuissent industria, inueniebat tamen animus, quibus inter mala arrideret, nisi me etiam exinde bellis crudelior Galieni curia exclusisset, qua pene cunctis Alexandria ita est angiportis, quo chirurgica carnificina lanista plurior habitacnlis numeretur.* laudatæ supra membranæ, *Li-* IV.

bebat me mea captiuitas, & licet nostra non viguissent industria, inueniebat tamen animus, quibus inter mala arrideret, nisi me etiam exinde bellis crudelior Galeni curia exclusisset, qua pene cunctis Alexandria ita inserta est angiportis, quo chirurgica carnificina laniola pluriora habitaculis numerentur. agnosco putam putam Fabianam phrasin. Iterum aliquanto interuallo: *Certes*
V. *itaq; nos præstolamur rerum effectus, quos repulsos mendacis Græcia fabuloso commento, quid mysticum in his sapere debeat cerebrum agnoscamus.* scriptum exemplar: *quo sepulto mendacis Græcia fabuloso commento.* & aut ita omnino legendum, aut certe; *quo re-*
VI. *pulso mendacis Græcia fabuloso commento.* Consequitur, *Tum illa: Vnde hæc tibi, inquit, homuncule tanta ignorantia scientia? Vnde etiam ratum ordinem ignorandi?* corrigantur hæc postrema:
VII. *Vnde tam gnarus ordo ignorandi?* vix duobus versibus interiectis: *quanto satius eis erat etiam non nasci contingere, quam nasci inefficaciter viuere.* apage mihi istud *viuere*, neque membranis notum, & plane non Planciadis, sed ineptissimi alicuius nugonis emblema, qui deesse aliquid existimaret, apage & τὸ *contingere.*
VIII. Iterum post duos admodum versus: *Neq; enim quippiam ludicrum quæritur, quo ludibundo pede metrica verborum commoda sarciamus.* vetus codex Neufterterianus tresque alii, quorum mihi Louanii olim, & nuper Coloniæ Agrippinæ facta est copia, *quo ludibundo pede metrica verborum commenta sarciamus.*
IX. quam ego lectionem vt germanam amplector. De Apolline,
De Apolline. *Actæon splendens dicitur, quod tertia hora momentis vehemens insistat, lucidior fulgeat.* syncerum est me iudice, quod iidem libri referunt vnanimiter, *quod tertia hora momentis insistens lucidior fulgeat.*

X. Eodem capite, etsi illud male vulgo in plura diuidatur, *His Typhum quoq; Apollinis adiiciunt, quod sol & præterita nouerit, & præsentia cernat, & visurus sit futura.* quid de Typho somnient librarii nescio, illud scio, hic & in antiquis libris legi, & vero et-
XI. iam legi debere, quidquid delirent illi Telchines, *Tripodam*
De Mercurio. *quoq; Apollini adiiciunt, quod sol, &c.* De Mercurio; *Virgam vero serpentibus nexam ob hoc adiiciunt, quod mercatoribus det aliquando regnum vt sceptrum, & vulnus vt serpentium.* aptius paulo membranæ, nisi iudicans fallor; *quod mercatus det aliquando regnum vt sceptrum, & vulnus vt serpentes.* sed o frigidam hanc Fulgentii de caduceo Mercurio poetarum carminibus tributo rationem. tuam fidem Weissenbergere audistin vnquam aliquid magis præter rem? atqui talia in isto Afro infinita reperias, in quo quod paulo post est, *Solet igitur alludere his specieb.*
XII. *& honeste mendax Græcia; & poetica garrulitas semper de falsitate ornata phaleratior, vt & Danae imbre aurato corrupta est, non pluuia, sed pecunia. Et raptum Ganymedem aquila non vere volu-*

volucris, sed bellica præda. puto non paulo concinnius in libris antiquis esse: *Solet igitur alludere in his speciebus & honeste mendax Græcia, & poetica garrulitas semper de falsitate ornata. Danae corrupta est auri pretio, non auri impluuio, non pluuia, sed pecunia. Ganymedes raptus est ab aquila non volucri, sed bellica præda.* Vale.

EPISTOLA CXXVII.

Franc. Modius Iacobo Campio IC. S. Bonnam.

QVod tam nihil scribas cl. v. toto fere biennio, occupationibus tuis antea & profectionibus lubenter imputabam; nunc etiam temporibus, quibus sane tam ancipitibus inique impetiosus, aut certe morosus & querulus videatur, qui ab amico literarum officium exactius desideret, magisque humanum sit, de silentii caussis dolore affici, quam de silentio conqueri, tantum ne quid de amore erga me tuo delibet interim taciturnitas tam longa. de ipso videro ut is perpetuo sim, quem esse tum voluisti, cum innumeris me non tantum officiis, sed etiam magnis, difficilimis meis temporibus beneficiis cumulasti. Nunc autem, si quæris, eclogas in Seneca meas examinabam, fereque hæc ad te mittenda reperiebam.

Epist. xv. *Accedunt pessimæ notæ mancipia in magisterium recepta, homines inter oleum & vinum occupati, quibus ad votum dies est actus, si bene desudauerunt, si in locum eius, quod effluxit, multum potionis alterius ieiuno gutture ingesserunt.* Nihil hic Pincianus, aut ante Pincianum Erasmus. libri membranacei tamen, quib. ego vsus, referunt vno consensu: *si in locum eius quod effluxerit, multum potionis altius in ieiunum guttur regesserunt.* quod te, Campi eruditissime, arbitrari velim. I. *Seneca filius emendatus Epist. xv.*

Epist. xvii. *Perpessi sunt exercitus inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem.* dico scribendum videri: *& dictu fœdis tulerunt famem.* II. *Epist. xvii.*

Eadem Epist. *Hæc ad altos pertinent, tum locupletibus propior es. Sacculum muta, nimis habes. Id est, omni sacculo quod sat est.* In vno m. s. codice ista: *Id est omni sacculo quod sat est,* non comparebant; In duobus hoc modo legebantur: *Id est autem omnia secula quæ sata sat est.* vnde suspicabar glossemata hæc esse, legendumque eis omissis: *Hæc ad alios pertinent, tu locupletibus propior es. Seculum muta, nimis habes.* redeamus, inquit, ad Fabriciorum & Curiorum tempora, immodice diues erit. III.

Epist. xviii. *December est mensis, quo maxime ciuitas desudat. Ius luxuriæ publicæ datũ est, ingenti apparatu sonant omnia, tanquã quiddam inter Saturnalia non intersit, & dies rerum agendarum. Adeo nihil interest, vt non videatur mihi errasse, qui dixit, olim mensem Decembrem fuisse nunc annum.* sine sententia oratio IV. *Epist. xiix.*

est. tentant igitur quidam corrigere mutato τῷ *non* in *nunc*, leguntque *tanquam quiddam inter Saturnalia nunc intersit*, at ego profiteor, cum illud *non* in tribus nostris m. ss. codicibus non reperiatur, plane scribendum ex auctoritate eorundem: *December mensis est, quo cum maxime ciuitas desudat. Ius luxuria publice datum est, ingenti apparatu sonant omnia, tanquam quiddam inter Saturnalia intersit, & dies rerum agendarum*

V. Eadem Epistol. *Tunc mihi crede Lucili, exsultabis, dipondio satur, & intelliges ad saturitatem non opus esse fortuna: hoc enim, quod necessitati sat est, debet etiam irata.* scripti, quos vidi, consentiũt emendandum: *& intelliges ad securitatem non opus esse fortunâ.* tota præcedens epistola versata in eo est, vt Lucilio, quem a philosophia abstinebat res familiaris, quam ita se prius disponere velle dicebat, vt posset sufficere nihil agenti, ac sic animo otioso, & de rebus ad vitam necessariis securo studiis daturum se promittebat; vt huic inquam Lucilio persuaderet, posse iam tum eum de paupertate securum hoc agere, atque hoc est, quod iterum hic repetit.

VI. Epist. XXI. Epist. XXI. *Ingeniorum crescit dignatio, nec ipsis tantum habetur, sed quidquid illorum memoria adhæsit, excipitur.* legendum ex membranis voce auctius: *nec ipsis tantũ honor habetur, sed, &c.*

VII. Epistol. XXII. Epist. XXII. *Non est vir fortis & strenuus, qui laborem fugit, verum vbi crescit illi animus ipsa rerum difficultate, dicentur tibi ista, &c.* male acceptus locus, & qui ita ex membranis corrigendus videtur: *Non est vir fortis, & strenuus, qui laborem fugit, nisi crescit illi animus ipsa difficultate. Dicentur, &c.* Silius ita de Hannibale cecinit:

——*gaudetq; nitescere duris Virtutem.*

VIII. Eadem Epist. *Sic de ambitione, quomodo de amica queruntur, & si verum affectum eorum inspicias, non oderunt, sed litigant.* malo scriptam lectionem: *Sic de ambitione quomodo de amica queruntur, id est, si verum, &c.*

IX. Epist. XXIII. Epist. XXIII. *Quid autẽ id erit, nisi vt te exhorter ad bonam mentem? Huius fundamentum quod sit quæris? ne gaudeas vanis. Fundamentum hoc esse dixi, etiam culmen est.* venustius leguntur in membranis hæc postrema ita: *Fundamentum hoc esse dixi? culmen est.*

X. Epist. XXIV. Epist. XXIV. *Quosdam subit eadem faciendi, viuendiq; satietas.* emendandum: *eadem faciendi videndiq; satietas.* sequitur enim: *& vitæ non odium, sed fastidium.*

XI. Epist. XXV. Epist. XXV. *Tunc præcipue in te ipse secede, cum esse cogeris in turba, si bonus vir, si quietus, si temperans vis esse: alioquin in turbam tibi a te recedendum est: istic enim malo viro propius es.* lego, scriboque ex libris: *Tunc præcipue in te ipse secede, cum esse cogeris in turba, si bonus vir, si quietus, si temperans: alioquin in turbam tibi a te recedendum est; istic enim malo viro propius es.* illa *vis esse* a mala manu sunt. Epistol.

XXVI.

XXVI. Modo dicebam tibi, in conspectu esse me senectutis, iam vereor ne senectutem post me reliquerim. Aliud iam his annis, huic corpori vocabulum conuenit. melius addita de membranarum penu vocelegetur: *Aliud iam his annis, certe huic corpori vocabulum conuenit.* Eadem Epist. *Quid egeris tunc apparebit, cum animam ages. Accipio conditionem humanam, non reformido iudicium. Hæc mecum loquor, sed tecum quoq; me locutum puta, iunior es, quid refert? non dinumerantur anni* membranæ omissa voce *humanam* ab aliquo sciolo huc inculcata: *Accipio conditionem, non reformido iudicium. Hæc mecum loquor, sed tecum quoq; me locutum puta, iuuenior es, quid refert? non dinumerantur anni. iuuenior* dixit, qua forma Calpurnius aliique *iunior.* Epistol. XXVII. *Clauisius Sabinus memoria nostra fuit diues & patrimonium habebat liberum & ingenuum.* si *liberum & ingenuum*, quomodo subiungit statim: *Nunquam vidi hominem indecentius beatum?* plane vera lectio veterum codicum, qui *Caluisium* non *Clauisium* hunc vocant. *& patrimonii habebat libertini & ingenium.* inuidiosæ sub Tiberio, & maxime Claudio erant libertinorum opes, vt ex omnibus omnium Historicorum eius temporum scriptis constat, & tu Campi, optime nosti, qui ingenium quoque Sabini libertinum veluti acerbe notari hic a Seneca vides, tanquam seruile quid & obtusum sapiens. Vale.

XII. Epist. XXVI.

XIII.

XIV. Epist. XXVII.

EPISTOLA CXXVIII.

Franc. Modius Adolpho Scheiffarto a Merade Bornhemii Domino S.

SCio me peccare largiter generosissime Scheiffarte, cum tanto tempore nihil ad te literarum de; sed interdum subit vereri, vt tibi in fatali hac rerum conuersione iucundum aut vacuum sit nostras de otiosis, & nihil ad præsentem statum animo æquiore perferendum adiutamenti conferentibus literis literas legere. hoc non dubium animi me fecisset, illent ad te iam pridem volumina a me tota; quid enim malle debeo, quam cum illo per interpretes epistolas colloqui quam sæpissime, cuius mihi sermonum amantissimorum recordatio etsi nunquam non iucundissima est, literarumque liberalissime scriptarum exempla quotidie in oculos animumque incurrentia magno sunt delectamento semper; tum tamen nescio, quomodo solidam mihi voluptatem pariunt, cum vel de te, quod non raro fit, aduersus alios loquor, vel ad te ipsum scribo aliquid; hic tantummodo, quem dixi, scrupulus mihi eximatur, si est, vt quam frequentissime scribere me velis sin, tum vel has ipsas cum adiectis in Valerium notis concerpe. Lib. III. cap. VII. quod est de fiducia sui: *Has inquit (L. Scipio) Quirites, sis, Car-*

I. Val. Maximus notatus lib. III. cap. VII.

thaginem magna sperantem, leges vestras accipere iussi. malim: *magna spirantem.* Propertius:

Sic nobis, qui nunc magnum spiramus amantes,
Forsitan includet crastina fata dies.

II. sic enim & ibi quoque malo legere, quam vt alii: *qui nunc magnum speramus.* Statim post allegata ex Valerio modo verba: *Restabat, vt tribunus apud populum sine populo ageret, desertusq; in foro cum magno calumniæ suæ ludibrio solus moraretur, cuius deuitandi ruboris caussa, in capitolium processit.* ista: *deuitandi ruboris caussa.* prope tota in mendo cubant in Bambergensi scripto codice; sic tamen vt appareat locum tot verborum non esse capacem, quare scripserim: *cuius deuitandi ruboris* omisso τῷ *caussa.* Græca figura, sed Latinis quoque vsitata, & plane solenni, nisi quod vbique a barbaris & indignis libros tractare additis *caussa, gratia,* & similibus pessime interpolata est. Lib. IV.

III. Lib. IV. cap. I. cap. I. De animi moderatione: *Toties laudatio Marcelli variari potest, quoties nouis ipse gradibus moderationis aduersus socios vsus est.* plane legendum, legiturque in membranis Bambergensibus addita negatiua: *Toties laudatio Marcelli variari non potest, quoties, &c.* negat orationem totiens variari posse, quotiēs

IV. Cap. VIII. Marcellus noua moderationis suæ documenta dederit. Cap. VIII. & vltimo de liberalitate: *Hiero Syracusanorum rex audita clade, qua Romani apud Thrasymenum lacum erant afflicti, trecenta millia modium tritici & ducenta millia hordei, aurique ducenta & XL. pondo vrbi nostræ munerì misit. Neq; ignarus verecundiæ maiorum nostrorum, quod nollent accipere, in habitum id Victoriæ formauit.* Latinior haud dubie scriptura Bambergensis. *Neq; ignarus verecundiæ maiorum nostrorum, ne nollent accipere,*

V. Lib. V. cap. I. *in habitum, &c.* Lib. V. cap. I. de humanitate & clementia. vbi de Pisistrato: *si nihil (inquit) aliud dignum honore vel memoria gessisset, huius tamen facti abunde se posteris ai commendasset.* compendiosius paulo membranæ: *Si nihil aliud dignum memoria gessisset.* de quo viderint alii, dum meminerint posse sane omissa abesse.

VI. Cap. III. Cap. III de ingratitudine: *Hanc hereditatem paternam maximi ducis* (Miltiadis) *filius* (Cimon) *& futurus ipse ætatis suæ dux maximus, solam se sortitum, cathenas scilicet & carcerem, gloriari potuit.* iterum eædem membranæ, quibus auscultandum censeo: *Hanc hereditatem paternam maximi ducis filius, &*

VII. Lib. VIII. c. I. *futurus ipse ætatis suæ dux maximus, solam se creuisse, cathenas scilicet, &c.* Lib. VIII. cap. I. de Felicitate: *Ita Gyges dum ad stipulatorem vanæ opinionis Deum habere concupiscit; vbinam solida & secura esset felicitas, didicit.* liber vetus: *vbinam solida & syncera esset felicitas, didicit.* quæ mihi lectio videtur syncerior.

VIII. Cap. III. Cap. III. de vafre dictis aut factis: *Ac ne illud parum quidem prudenter. Quidam Athenis vniuerso populo inuisus, caussam apud eum*

eum de capitali crimine dicturus, maximum honorem subito petere cœpit: Non quod speraret se illum consequi posse; sed vt haberent homines, vbi procursum ira, qui acerrimus esse solet, effunderent. Neq; eum hac tam callidi consilii ratio fefellit; comitiis enim clamore infesto, & crebris totius concionis sibilis vexatus, &c. idem liber vetus Bambergensis: *Ac ne ille quidem parum prudenter, qui Athenis vniuersop. s.c.a.a.d.c.c.d.m.h.s.p.c. N.q.s.s.i.c.p.s.v.h.h. v.p.i.q.a.e.s.e. N.e.h.t.c.c.r.f. comitiis enim clamore infesto, &c.* quod probo. lib. IX. cap. IV. de Auaritia: *Verum aliquanto maiores vires in Q. Cassio exhibuit, qui in Hispania M. Silium & A. Calpurnium occidendi sui gratia cum pugionibus deprehensos, quinquagies sestertium ab illo, ab hoc sexagies pactus, dimisit. Atquine dubites, si alterum tantum daretur, iugulum quoq; suum aequo animo illis fuisse prebiturum.* ita ex Atrebacensi m. s. codice hæc constituit Pighius; cum legeretur antea: *At quis dubitet si alterum, &c.* cum nota aspirationis in fine, quam retinens ego lego ex Bambergensibus membranis, quæ referunt: *At hunc dubites.* mutato leuiter *At* in *An. An hunc dubites, si alterum tantum daretur, iugulum quoq; suum aequo animo illis fuisse prebiturum?* IX. Lib. IX. cap. IV.

X. Eisdem lib. & cap. *Odium merita est Septimuleii auaritia. Ptolomæi autem regis Cypriorum risu prosequenda: Nam cum anxiis sordibus magnas opes corripuisset, propterq; eas periturum se videret, &c.* scribo ex vestigiis lectionis scriptæ: *cum anxiis sordibus magnas opes corrusisset.*

EPISTOLA CXXIX.

Franc Modius Gabrieli Rolandio S. Antuerpiam.

VIdetur hoc habere suum, & quasi fatale nostra Belgica, vt homines in hoc officii genere alibi diligentissimos, reddat in rescribendo segniores, sic ego me memini olim, & nunc adeo nuper, cum istic essem, vix a me potuisse impetrare, vt pluribus amicorum ad me Epistolis, breui aliquo scripto obiter responderem, quo nomine etiam non raro eorundem amicorum & familiarium literis vapulare soleo; nolim tamen te, mi Rolandi, ad hoc exemplum meum in respondendo fieri tardiorem. neque sane si maxime fieri velis, licere id tibi arbitror; cum enim vicissitudine literarum hactenus satisfeceris omnibus, eaque tua assiduitate magnam & gratiam inieris, & laudem merueris, non potes sine magno flagitio repente demutare, & tui dissimilis euadere, quod ego adeo iam ad te, ne sis nescius, quia complures iam abiere dierum hebdomadæ, aut si desiderio meo signentur tempora anni potius, cum nihil a te literarum ad me allatum est. id quam præter spem meam, & promissa tua, alterum scis, alterum non difficulter coniicere potes; cui rei vt

medeare, & ad officium redeas, si forte peregrinatus est animus tuus aliquamdiu, etiam atque etiam te oro, mittoque quædam
I. ad te, quæ hodie ex Ciceronis oratione pro lege Manilia notaui, eius hæc verba sunt: *Quid? idem ipse Mithridates nonne ad eundem Cn. Pompeium legatum vsq; in Hispaniam misit? eumque Pompeius legatum semper iudicauit, ii, quibus semper erat molestum ad eum potissimum esse missum speculatorem quam legatum iudicari maluerunt.* habebant m.ss. *Quid? idem iste Mithridates nonne ad eundem Cn. Pompeium legatum vsq; in Hispaniam misit eum, quem Pompeius semper legatum iudicauit, hi, quibus erat molestum ad eum potissimum esse missum, speculatorem quam le-*
II. *gatum iudicari maluerunt.* nec displicet. Mox: *Dubitabitis Quirites, quin hoc tantum boni, quod a Diis immortalibus oblatum & datum est.* haud dubium, quin legi debeat *quod vobis a Diis immortalibus oblatum & datum est.* quo pacto etiam coniicit scri-
III. bendum Lambinus, qui etiam post, vbi est: *Nam tu idem Q. Hortensi multa pro tua summa copia ac singulari facultate dicendi, & in senatu contra virum fortem A. Gabinium grauiter ornateque dixisti; cum is de vno Imperatore contra prædones constituendo legem promulgasset, & ex hoc ipso loco permulta idem contra legem verba fecisti.* hic, inquam, idem Lambinus putat legendum: *Et ex hoc ipso loco permulta contra legem verba fecisti.* sed verius est in his membranas nostras, quam aliorum coniecturas sequi, quæ habent: *Et ex hoc ipso loco permulta item contra eam legem*
IV. *verba fecisti.* Dicit porro Cicero: *An C. Falcidius, Q. Metellus, Q. Cælius Latiniensis, Cn. Lentulus, quos omnes honoris caussa nomino, cum Tr. pl. fuissent, anno proximo legati esse potuerunt, in hoc vno Gabinio sunt tam diligentes, qui in hoc bello, quod lege Gabinia geritur, in hoc Imperatore atque exercitu, quem per se ipse constituit, etiam præcipuo iure esse deberet? De quo legando spero Consules ad senatum relaturos, qui si dubitabunt, aut grauabuntur, ego me profiteor relaturum: neque me impediet Quirites, inimicum edictum, quo minus fretus vobis, vestrum ius beneficiumq; defendam.* quem totum locum ita in membranis exstare profiteor: *An C. Falcidius, Q. Metellus, Q. Cælius Latiensis, Cn. Lentulus, quos omneis honoris caussa nomino, cum Tr. pl. fuissent anno proximo legati esse potuerunt, in vno Gabinio sunt tam diligentes, qui in hoc bello, quod lege Gabinia geritur, in hoc Imperatore atque exercitu, quem per vos ipse constituit, etiam præcipuo iure esse deberet? De quo legando spero Consules ad Senatum relaturos, qui si dubitabunt, aut grauabuntur, ego me profiteor relaturum: neq; me impediet cuiusquam iniquitas, quo minus fretus vobis, vestrum ius beneficiumq; defendam.* apposui vulgatorum & m.s. librorum lectionem, nunc vtramq; examinemus. in m.s. non est ibi: *in hoc Gabinio* illud *hoc*, & ne sit sane; potest enim abesse. scribit idem:

Cicero pro L. Manilia notatus.

Cælius

Cælius Latiensis, non *Cælius Latiniensis*, testis & Vrsinus cognomen hoc varie legi, aitque quosdam veteres libros habere Lateriensis, vnde coniicit legendum *Laterensis*, quod ait Iuuentiæ quoque familiæ esse cognomen, & sit sane ita. est in eodem m. s. *in hoc Imperatore atque exercitu, quem per vos ipse constituit*, non, *quem per se ipse constituit* recte. & ita arbitror Ciceronem, qui populo placere voluit, scripsisse, alioqui illud *per se* inuidiosum Gabinio fuisset, cum contra etiam fauorem & gratiam conciliare ei potuerit Orator dicendo, consilio quidem eius, sed populi auctoritate exercitum hunc fuisse constitutum, adeo vt qui illi hoc nomine iniquiores essent, non tam eius legem, quam populi potestatem labefactare, & in quæstionem vocare viderentur, atque hoc, id, quod huic loco subiungam, & mox sequitur, magis etiam confirmabit. refert adhuc hic m. s. *neq; me impediet cuiusquam iniquitas*. non vt vulgo est: *neq; me impediet, Quirites, inimicum edictum*. de quo vt non valde dispuro, ita scriptam lectionem optime posse intelligi dico de iis, qui cum tribunos, de quibus hic dixit Cicero, anno proximo a tribunatu legatos esse passi sint, Gabinio soli tam impotenter id negent, sed iam ad locum, quo dixi in hoc proximo posteriore quædam confirmari: *Mea quidem* (ait Cicero) *sententia Quirites vnus A. Gabinius belli maritimi, rerumq; gestarum auctor, comes Cn. Pompeio adscribitur propterea, quod alter vni id bellum suscipiendum vestris suffragiis detulit, alter delatum susceptumq; confecit* vbi Lambinus: *a codice*, inquit, *m. s. vox vtraq;, quæ est in vulgatis, auctor, comes, aberat: Sed Memmius & Auratus censent vocem alteram tantum, auctor, esse delendam, alteram retinendam*. optime quidem doctissimi illi viri, sed melius tamen, vt arbitror, membranæ nostræ: *Mea quidem sententia, Quirites, vnus Gabinius belli maritimi, rerumq; gestarum Cn. Pompeio socius adscribitur, propterea, quod alter vni illud bellum suscipiendum vestris suffragiis detulit: alter delatum susceptumq; confecit*. atque ita supra dixerat nimirum Cicero, Gabinium per populum exercitum Pompei constituisse, vt hic ait eum eiusdem populi suffragiis bellum hoc vni Pompeio suscipiendum detulisse. Vale.

EPISTOLA CXXX.

Franc. Modius Andreæ Schotto Salmanticam S.

SEnecæ te nouam editionem adornare, Schotte amicissime, magna cum voluptate legi, cupioque eam rem tibi æterno honori esse; eritq; profecto, si qua Victorem, qua Melam fide, & diligentia nuper, Philosophorum extra controuersiam principem recognitum nunc nobis dederis. Et suppeditabit opi-

nor non exiguum tibi ad hanc rem adiumentum Hispania, in qua nunc es; in cuiusque bibliothecis abditis non dubito, quin plurimus & præcipuus grauissimus hic scriptor, in quo nos hæc nuper notabamus, quæ vide an te iuuare in hoc instituto possint.
I. Seneca notatus Epist. IV. Epist. IV. *Alius se præcipitauit a tecto, ne dominum stomachantem diutius audiret.* melius aberit præpositio, nec est in membranis Dominicanorum Herbipolensium. sic dixit Horatius: *Hic se præcipitem tecto dedit, ille flagellis ad mortem cæsus, &c.* sed nihili hoc.

II. Epist. V. Epist. V. *Hoc primum Philosophia promittit, sensum communem, & congregationem, a qua professionis dissimilitudo separabit.* puto legendum inspectis laudatis modo membranis, & altero veteri scripto codice S. Stephani: *Hoc primum Philosophia promittit, sensum communem & congregationem, a qua professione dissimilitudo nos separabit.* vt sit sensus: Ne professione ab aliis diuersi simus, sed vita: cumque eadem, quæ alii professi erimus, eodemque numero censi, solis moribus distinguamur, quod est vere philosophicum, cum nebulones & scurræ contra sectarum ostentatione tumidi, barbaque, pallio, & squallore quodam philosophum mentientes, vitam etiam communi flagitiosiorem ducerent; sic Curtius meus Cobarem nescio quem magicæ artis professione magis, quam scientia celebrem memorat. videatur præterea Epistola XIV. & constabit, opinor, veram esse lectionem, quam a magno illo Erasmo parum intellectam, & hac caussa malo exẽplo ita, vt nunc circumfertur, contra libros
III. Epistola IX. interpolatam, ex eisdem libris reposui. nunc ad Epist. IX *Sapiens etiam si contentus est se, tamen habere amicum vult, si ob nihil aliud vt exerceat amicitiam, ne tam magna virtus iaceat, non ob hoc, quod Epicurus dicebat, &c.* membranæ omnes omisso vtroque loco τὸ *ob: si nihil aliud, & non hoc, quod Epicurus dicebat.* &
IV. probabis, sat scio, Schotte. Eadem Epist. *Qui amicus esse cœpit, quia expedit, placebit ei aliquod pretium contra amicitiam, si vllum in illa placet pretium præter ipsam.* hic quoque malo cum veteribus libris: *placebit ei aliquod pretium contra amicitiam, si vllum in ipsa placet præter ipsam.* simile quid notaui ad cap. XII.
V. lib. IV. de Beneficiis. Adhuc eadem epist. IX *Si cui,* inquit, *sua bona non videntur amplissima, licet totius mundi dominus sit, tamen miser est.* apage mihi illud *bona.* in membranis sane, quas ego in-
VI. Epist. XI. spexi, nullum comparet. Epist. XI. *Elige itaq; Catonem, si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum Lælium, elige eum, cuius tibi placuit & vita, & oratio, & ipsius animũ ante te ferens & vultus, illum semper tibi ostende, vel custodem, vel exemplum.* qui potest quis animum alterius ante se ferre? plane scribo legoque: *& ipsus ante se ferens animum vultus.* turbauit bonos viros insolens illud *ipsus* antique pro ipse positum, vt etiam

jam pueri, qui modo Terentium vel a limine viderint, sciunt. VII.
Epist. XII. *Ideo Heraclitus, cui cognomen Scotinon fecit orationis* Epistola XII.
obscuritas illud *Scotinon* cum in membranis non sit, vt glossa VIII.
literatoris alicuius omitti non incommode posse videtur. Eadem Epist. *nihil enim habet longissimi temporis spatium, quod non in vno die inuenias, lucem & noctem, & alternas mundi vices.* scripti codices tres: *quod non & in vno die inuenias lucem & noctem, & in alternas mundi vices.* placet. Eadem adhuc Epist. *Pacuuius, qui Syriam vsu suam fecit, cum vino & illis funereis epulis se sepelisset.* membranæ: *illis funerib. epulis.* scripsisse nimirum Senecam: *illis funebrib. epulis.* Et statim: *& in somnum itur.* non vt vulgo male est: *in summum itur.* superius illud monuit & Pincianus, qui tamen illa verba, *se sepelisset.* quod in libris quibusdam ea non inuenisset, non recte omitti posse censere visus est. omnino enim ad elegantissimam huius loci allegoriam necessaria sunt. Epist. XIII. *Multum tibi esse animi scio, nam etiam antequam instrueres te praeceptis salutaribus, &c.* membranæ pleræque: *antequam instrueres te.* quod valebit, antequam philosophiæ te dedidisti, & propemodum mihi magis placet.

IX.

X.

XI.

Mox: *Ille, qui fudit sanguinem suum, cuius dentes crepuerunt sub pugno, &c.* pugnant libri scripti vt reponatur: *ille, qui vidit sanguinem suum.* & constat sane quosdam magis viso sanguine suo consternari, quam ipsis vulneribus. Eadem adhuc Epistola: *Pudet me sic tecum loqui, & tam lenibus te remediis refocillare. alius dicat: fortasse hoc non veniet: tu dic, quid porro si veniet? videbimus virum veniet, &c.* membranæ: *Pudet me sic tecum loqui & tam lenibus te remediis focillare. Alius dicat, fortasse non veniet: tu dic. Quod porro si veniet? videbimus vter vincat.* quam lectionem ex parte Pinciani quoque codices Hispanienses confirmant.

XII.

XIII.

Epistola XIV. *Interdum populus est, quem timere debeamus: interdum, si ea ciuitatis disciplina est, vt plurima per senatum transiguntur, gratiosi timeantur in eo viri.* lectio vitii manifesta, atque hoc modo restituenda pristino: *Interdum populus est, quem timeamus; interdum, si ea ciuitatis disciplina est, vt plurima per senatum transigantur, gratiosi in eo viri.* Eadem Epistol. *Pars enim securitatis & in hoc est, non ex professo eam petere. Non est nostra professionis vulgi fauores appetere: quia quæ quis fugit, damnat. Circumspiciendum nobis est ergo, quomodo a vulgo tuti esse possimus. Primum nihil inde concupiscamus, vnde rixa est inter competitores, &c.* hic ego primum moneo ista: *Non est nostra professionis vulgi fauores appetere.* non a Seneca sed a monacho aliquo esse, qui hoc emblemate oram libri sui ornarit, quod postea in contextum ab imperitis translatum sit; deinde totum locum sic lego, constituoque: *Pars enim securitatis & in hoc est,*

XIV.
Epistol. XIV.

XV.

non ex professo eam petere, quia quæ quis fugit, damnat. Circumspiciendum nobis est ergo, quomodo a vulgo tuti esse possimus. Primum nihil idem concupiscamus, rixa est inter competitores. Adhuc
XVI. eadem Epist. *Difficile enim temperamentum est, verendumq; ne in contemtũ nos inuidia & timor transferant, ne dũ calcari nolumus, videamur posse calcari.* manifesta res est scribi debere: *ne dũ*
XVII. *calcare nolumus, videamur posse calcari.* Statim: *hæ literæ nõ tantum apud bonos, sed apud mediocriter males, insularum loco sunt.* q̃ tandem illæ insulæ, de quibus hic Seneca? credo in quibus tutum philosophis exsilium sit, plane emẽdandum, *infularum loco sunt.* hoc est, venerationem & auctoritatem nobis addunt. Virg. *nec Apollinis infula texit.* sed satis iam hæc leuia persecuti sumus, reliquaque, vt spero, tibi, Schotte amicissime, curæ erunt, & vt sint, te hic admonitum volo, & valere opto. Wirzeburgi ex a. d. IV. Calend. Maias CIↃ. IↃ. LXXXIII.

EPISTOLA CXXXI.

Franc. Modius Iano Gulielmio suo S. Coloniam Agrippinam.

SIt sane ita, Gulielmi, magnus in his studiis vir fuerit D. Lambinus. ideo licere quiduis homini in optimum & doctissimum quemque putabimus Victorium, Langium, alios vt semidoctos, & si Diis placet, barbaros, ac Latinæ linguę ignaros, passim traducit, cum tamen hi sint illi, a quibus tantum in Ciceronis recognitione adiutum fuisse constat, quãtum haud scio an ab vllis omnino aliis: sed quid de istis queror, quorum Italũ alterum, alterũ Belgam ipse Gallus suo quodammodo iure, vt alienigenas contemnere potuit, cum ẽt non pepercerit suis? de quib vt Muretum & infinitos alios mittam, an non ausus est Turnebum, illum, inquam, Turnebum, quo doctiorem Gallia non vidit, plagii accusare? sed bene quod nemo credit, non magis quam cũ dissimulare studet nostrorũ hominum & iam non de Langio, sed aliis quãplurimis loquor, in Ciceronem laboribus meritisque quidquã deberi, quorũ quantum ille ipse Lambinus cum iudicio, tum libris diligentiaque in hoc scriptore adiutus fuerit, qui videre volet, is postremam eius editionem cũ priorib. contendere ne grauetur. Cetera, vt spero, tibi curæ erunt, dico in quib. plusculum sibi etiam contra libros omnes idem Lambinus licere voluit. est tibi certe facultas cernendæ huius tantæ, quantam ex alio scriptorum frustra speres gloriæ, ad quam vt accedat ẽt voluntas, præter eam, quam dixi laudem, mouere te debet doctissimorum hominum per Belgicam & Germaniam exspectatio, quos omnes hac spe impleui, futurum breui, vt per te hunc auctorem omnium optimum, & ad vsum vitæ maxime necessarium, quam emendatissimum

habea-

habeamus. ego promisi, tu vide, ne amicum vanitatis accusari patiare, & considera, an in hoc instituto hæc te forasse iuuare possint. Oratione, pro Deiotaro: *Multa se arbitratur & peperisse antea factis, & habere in animo atq; virtute, quæ nullo modo possit amittere.* aio scribendum coniunctim: *Multa se arbitratur & peperisse antefactis, &c.* sexcenta hoc exemplo in Cicerone & exscriptorum incuria, & correctorum audacia, siue temeritas est, corrupta sunt. *antefactis* certe habent hic vno consensu tres m. ss. codices, quorum duo sunt Metropolitanæ Ecclesiæ Coloniensis, tertius viri doctissimi mihique amicissimi Suffridi Petri IC. & sic locutus Liuius lib 7. belli Macedonici, cum ait: *Vos modo id decere & conueniens esse antefactis dicent.* I. Cicero pro Deiotaro notatus.

Præcessit eadem oratione: *Blesamius inquit (eius enim nomine optimi hominis, nec tibi ignoti maledicebat tibi) ad regem, inquit, scribere solebat, te in inuidia esse, Tyrannum existimari, &c.* lego: *Blesamius, inquit, (eius nomine, optimi viri, nec tibi ignoti, maledicebat tibi) ad regem scribere solebat, te in inuidia esse, Tyrannum existimari. &c.* ita, inquam, lego, quomodo etiam dicti tres m. ss. constanter referunt, nisi quod in duobus est *inuidia esse*, pro *in inuidia esse*. Eadem varietate, qua in Epistolis quoque ad Atticum lib. 11. modo est: *Non. n. poterimus vllo modo esse in inuidia spoliati opibus.* modo: *Non enim poterimus vllo modo esse inuidia spoliati opibus.* scilicet facile fuit labi exscriptoribus propter eiusdem syllabæ iterationem. Porro quod hic dicit Cicero *in inuidia esse*, & Salustius Iugurthino: *in inuidia rem esse*, Tacitus, Ouidius, alii *inuidia esse* dixerunt. II.

Oratione pro M. Marcello hæc leguntur: *Intellectum est enim mihi quidem in multis, & maxime in me ipso, sed ante in omnibus cum M. Marcellum senatui populoq; Rom. & reipub. concessisti, commemoratis, &c.* vbi omissis illis: *Populoq; Rom.* (quæ nata sunt ex notis R. P. quæ cum Rempub. denotent, præpostere ita scriptæ, P. R. populum Romanum significant, scribatur: *Cum M. Marcellum senatui reique pub. concessisti.* sequitur enim statim: *te auctoritatem huius ordinis* (senatorii s.) *dignitatemq; reipub. tuis vel doloribus, vel suspicionibus anteferre.* nulla mentio tertii membri, quod erat, *Populoque Rom.* quodque plane omittendum, conuincunt satis hæc ex orat. pro Q. Ligario: *Fac igitur, quod de homine nobilissimo & clarissimo fecisti nuper in curia, nunc idem in foro, de optimis & huic omni frequentia probatissimis fratribus.* III. Idem pro M. Marcello.

Legitur mox: *Nulla est enim tanta vis, tanta copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique possit.* rursum hic quid sibi velint ista, *tanta copia*, plane non video, & sunt omnino (neque enim in tribus m. ss. reperiri possunt) a mala manu, vel quod præcessit: *omni copiarum genere abundantes*, vel quod in memoria haberet, qui ea huc inferset, alibi Ciceronem de eloquentia agentem ista coniungere. IV.

V. Scribo etiam statim cum membranis: *Itaq; C. Cæsar bellicæ tuæ laudes celebrabuntur illæ quidem non solum nostris, sed pene omnium gentium linguis, atq; literis; neq; vlla vsquam ætas de tuis laudibus conticescet.* non, cum vulgo: *Itaq; C. Cæsar bellicæ tuæ laudes celebrabūtur, illæ quidem non solum nostris, sed pene omniū gentium literis atq; linguis, neq; vlla vnquam ætas de tuis laudibus conticescet.* quod hic ordo inconcinnior sit, sententia & contra mentem Ciceronis, qui, vt initio posuit, non Romæ tantum, sed vbique terrarum Cæsarem semper celebratum iri, significare vult. & habent sane Colonienses membranæ *vsquam*, non

VI. *vnquam.* Post multa: *parietes medius fidius, C. Cæsar, vt mihi videtur huius curiæ tibi gratias agere gestiunt.* emendandum ex membranis Coloniensibus: *vt mihi videntur.* monuit & Lambinus, ita sibi legendum videri, sed de coniectura, an ex libris ita scribendum existimet, id vero non addit, quare lubuit, ne quis ei dubitet credere, eius siue inuentum, siue iudicium, vete-

VII. rum codicum auctoritate confirmare. Iterum post multa est: *Arma ab aliis posita, ab aliis erepta sunt. ingratus est iniustusque ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum, vt etiam ille sit melior, qui in acie cecidit, quam qui in caussa animam profudit.* hunc locum doctissimus Victorius quod intricatum videret, adiuuandum censuit addita negatione, reponens: *quam qui in caussa animum non profudit.* quod factum contra librorum auctoritatem, aliter tulit Lambinus, quam illum decuit, qui sexcenties inuitis & repugnantibus libris omnino omnibus ita aut ita legendum pronunciat, explicatque hunc locum non male quidem ille, sed ita, vt maneat summa in verbis Ciceronis difficultas, imo vt, quod ipse ait, vix ex iis erui possit, cui rei vt fiat medicina, sic hunc locū ex tribus m.ss. vetustissimis codicibus scribendum censeam: *Arma ab aliis posita, ab aliis erepta sunt; ingratus est iniustusq; ciuis, qui armorum periculo animum tamen retinet armatum: vt iam ille sit melior, qui in acie cecidit, qui in caussa animam profudit.* videsne, quam sint omnia clara hoc modo, quam nihil habeant difficultatis? sed iam manum de tabula, te enim magistrum adesse video, ac saluere iubeo.

EPISTOLA CXXXII.

Franc. Modius Ioanni Posthio Archiatro Wirzeburgico S.

ASsidue & diligenter sum in conferendis manu exaratis, quorum mihi tantum est copia, ad cusos, & typis descriptos codices, variantesque omnes lectiones, quæ quidem tales sint, vt hoc labore non indignæ videantur, cum cura excerptas in Nouantiquas meas conicio, quas iam eo perduxi, vt iustum volumen

volumen facturæ videantur. hodierna in hoc genere ista sunt, quæ apud Senecam nactus sum; non cothurnatum illum tragœdum quidem, sed hunc togatum philosophum, cuius ipsius exemplo in aliena quoque interdum castra non tanquã transfuga, sed tanquam explorator transire soleo.

Epistola LVI. *Sed non multum ad tranquillitatem locus confert, animus est, qui commendat.* paulo plenius membranæ abbatiæ S. Stephani: *animus est, qui sibi omnia commendet.* Epistola LIX. *Hoc nolo mihi credas, sed fideli Virgilio.* vt ita Seneca scripserit? parum etiam illum nouit, cui id persuaderi poterit. omnino emendandum: *sed fidem Virgilio.* volo puta te adhibere. Eadem Epistol. *Si recentiorem quæris, Fabianum disertum, & eloquentem orationis etiam ad nostrum fastidium nitida.* alias: *& elegantem.* sed ego Senecam scripsisse puto, vbi habent membranæ: *Fabianum disertum & orationis ad nostrum fastidium nitidæ.* I. *Seneca notatus Epist. LVI.* II. *Epist. LIX.* III.

Iterum eadem Epistol. *Cetera genera quidem sunt, sed specialia, tanquam homo genus est; habet enim in se nationum species, Græcos, Romanos, Parthos, colorum, albos, nigros flauos: habet singulos, Catonem, Ciceronem, Lucretium. Itaque quia multa continet, in genus cadit, quia sub alio est, in speciem.* repono: *Ita qua multa continet, in genus cadit, qua sub alio est, in speciem.* sic enim & epist. XCI. recte emendauit Pincianus: *sicut multa sapientes faciũt, qua homines sunt, non qua sapientes.* & rursum: *cursu omnes antecibit, qua velox est, non qua sapiens* quibus locis omnibus male antea *quia* obtinebat. sed redeo ad epist. LIX. in qua quod est: *hoc sic diuidam, vt dicam corpora omnia aut animata esse, aut inanimata.* atque iterum: *Corpus quomodo diuido? vt dicam, aut animantia sunt, aut inanimata.* legunt membranæ priore loco: *corpora omnia aut animalia esse, aut inanimalia.* posteriore: *aut animantia sunt, aut inanimantia.* quod vtrobique mihi quidem non displicet. vt enim hic fortunæ Græciæ non agantur, satius tamen opinor Senecam suis verbis loquentem audire, quam alienis. Non discedo adhuc ab epist. LIX. in qua sequitur satis longo interuallo: *Hoc ego, mi Lucili, soleo facere, ex omni vacatione (etiamsi a philosophia longissime auersa est) eruere aliquid conor, & vtile efficere.* *vacatio* hoc loco positum pro vitæ genere valde mihi suspectum est, oletque barbariem, censeamq; cum membranis nostris scribendum: *ex omni natione, etiamsi a philosophia longissime auersa est, eruere aliquid conor.* quod valet ex omni secta, & genere hominum. sic enim & Satyrographus: IV. V. VI. VII.

Natio comœda est, rides? maiore cachinno
Concutitur, &c.

Epist. LX. *Alexander cum iam in India vagaretur, & gentes ne finitimis quidem satis notas bello vastaret, in obsidione cuiusdam vrbis dum circuit muros, & dum imbecillissima mœnium quærit,* VIII. *Epist. LX.*

sagitta ictus, diu perstitit in re, & incœpta agere perseuerauit. libri scripti: *dum circuit muros, & imbecillissima mœnium quærit, sagitta ictus diu persedit, & incœpta agere perseuerauit.* haud dubie melius, *diu persedit,* in equo scilicet, quem accepto vulnere admoueri sibi iussit. Curtius Rufus meus libro VIII. *Hæc monimenta contemplantem Alexandrum, consiliique incertum (quia nec cauernas nisi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admouere) quidam e muro sagitta percussit. Cum forte in suram incidit telum, cuius spiculo euulso admoueri equum iussit, quo vectus, ne obligato quidem vulnere haud segnius destinata exsequebatur. Ceterum cum crus saucium penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggrauaret dolorem, dixisse fertur, se quidem Iouis filium dici, sed corporis ægri vitia sentire: Non tamen ante se recepit in castra, quam cuncta perspexit, & quæ fieri vellet, edixit.* vrbs porro

IX. hæc Mazagarum metropolis fuit, de qua vide præterea Arrianum, ego facio reuersionem ad Senecā in quo paulo ante quod erat: *Inuenio tamen translationes verborum, vt non temerarias, ita non indecoras, ita quæ periculum sui fecerint.* referunt membranæ altero omisso: *vt non temerarias, ita quæ periculum sui fecerint.* & profecto aut ita legendum, aut hoc modo, quo iam dicam: *vt non temerarias, vt non indecoras, ita quæ &c.* Epist. LXII.

X. *Hoc animo tibi hanc epistolam scribo, tanquam maxime scribentem mors euocatura sit.* elegātior & solentior Senecæ lectio scri-

Epist. LXII. pta: *tanquam me cum maxime scribentem mors euocatura sit.*

XI. Epist. LXIV. *Illa,* fortuna puta, *vnum abstulit, nos quenquam non*

Epist. LXIV. *fecimus.* scriptoris omnes, quos vidi: *nos quemcunque non fecimus.* quod magis sententiam Philosophi explicat, quæ est: fato nobis erepto aliquo amico, vno quidem eius culpa non priuari, at nostrapte omnibus iis carere, quibus nos non insinuauimus.

XII. Epist. LXVI. *Quæ Deo faciendi mundum caussa fuit? bonus est,*

Epist. LXVI. *bona fecit, bono nulla cuiusquam boni inuidia est.* ista, *bona fecit,* inducere nos iubent membranæ S. Stephani, & alteræ Prædicatorum Herbipolensium, & sequitur sane immediate: *fecit itaque*

XIII. *quam optimum potuit.* Epist LXVII. *Animus intuens vera, peritus*

Epist. LXVII. *fugiendorum ac petendorum, non ex opinione, sed ex natura pretia rebus imponens, toti se inferens mundo, &c.* scribendum vt liqui-

XIV. do liquet, & libri clamant: *toti se inserens mundo.* Ead. Epist. *Talis animi virtus est, hæc eius facies, si sub vnum veniat adspectum & semel tota se ostendat.* consentiunt membranæ omnes in: *Talis animus virtus est, hæc, &c.* & profecto aut meum me iudicium decipit, aut ita plane legendum: animus, inquit, asperis blandisque pariter inuictus, supra omnia, quæ contingunt acciduntque, eminens inperturbatur, intrepidus, quem nulla vis frangat, quem nec attollat fortuna, nec deprimat, hic ille talis animus est decantata illa virtus, quæ oculis subiici alioqui nequit,

quit, in quo valerete, amicissime Posthi, opto. Wirzeburgo prid. Cal. Decemb. CIↃ.IↃ.LXXXIII.

EPISTOLA CXXXIII.

Franc. Modius Petro Albino Historico Electoris vii. viri Saxonici S.

COmmodum incidit vt mihi Wirzeburgi ab amicissimo vtrique nostrum Io Posthio de thermis Carolinis nostris epigramma tuum redderetur, clarissime vir, quo tempore Nouantiquis meis Francofurti supremam manum a Wechelianis impositum iri, de ipsorum ad me literis coniiciebam. libuit igitur, præsertim cum tu, qua es humanitate, tã cupide amicitiam nostram eodem Posthio interprete vltro appetieris, coronidis vice hæc hic tibi, & per te aliis significare, ne aut eius nomen, quem mei & bonorum omnium, bonarumque literarum studiosissimum esse perspexi, in libello hoc non exstaret, aut tu pariter quique hęc præterea in manus sumere dignabuntur, ignoretis quidquam eorum, quæ ad consilii mei in Nouantiquis vulgo vulgandis rationem quoquo modo pertinere videbuntur. Quod cum iuratus dixerim subinde in eo tantum versari, vt publico pro parte mea prosim ipse quoque, scire licet me, quia alii his duobus tribus annis, quibus lectiones has operis succisiuis collegi, nonnulla ex iis occuparunt non emendare, cum ego eodem fere quo illi tempore ex libris manu exaratis iisdem eadem ad oras cusorum meorum codicum correxerim, sed emendate descripta in dias luminis oras, vt ait ille, emittere, omnia ea qualia qualia lubenter omissurum fuisse, ne actum hic agere voluisse me quis censeat; nisi tardius de talibus ipsorum scriptis, & Nouantiquis meis ex bona parte iam cusis inaudissem, & neque dum eadem vel inspicienda obiter nancisci potuissem. Quare mirari non debebit, multo minus ægreferre, qui nuper, vt audio, nihil enim hic nisi de relatu quorundam habeo, in Gallia Censorinum de die Natali emendatiorem publicauit, aliquot me Epistolas ex eodem huic libro intexuisse, cum ipse culpandus sit potius, si quid hic titubatum est; si quid, qui procrastinando semper, & editionem illam de anno in annum differendo, veren ti, ne aut plane eius rei consilium abiecisset, aut vt alias eclogas in Censorinum suas casu aliquo amisisset, necessitatem quodammodo imposuit, nisi reip. literariç, cui vnice studere vbique profiteor, hic ipse quoq; defuisse videri vellem, hoc quod facturn omitti fortasse recte alioqui potuerit, faciendi. In aliis omnibus nihil excuso, aut recuso, quin vt quidque prius quis a se animaduersum clamabit, sibi suam & ingenii & genii sartam tectam laudem habeat, mihi de cetero eam relinquat, quæ est industriæ propria, & in tæ-

diosissima librorum scriptorum ad cusos comparatione occupatur. Nam quod iam nunc pauca quædam in Silio quoque notata sunt ab aliis, quæ hic repetuntur, an mouere me debuerit, vt de huius operis vniuersitate quidquam inmutare, paucitas ipsa locorum talium comparatione infinitorum plane, quæ a nobis perpurgantur, argumento esse poterit. Fit igitur reliquum, vt in aliis scriptoribus hic a me animaduersa, & ab iis, qui ante me in huiuscemodi scriptionis genere versati sunt monita prius; tantum quę legendo & criticos eorum libros obiter pro copia percurrendo, deprehendere visus sum post illa, quam in mea hæc iam eadem retulissem. Relinquitur ergo, inquam, vt ea talia hic ipse prodam, ne cuius scrinia compilatum, aut laudes in me translatum ire voluisse censear. Quod dum facio, Albine eruditissime, noli expectare, vt ordinem aliquem seruem, qui in toto hoc libro cum ordinem statuerim optimũ futurum, si nullus omnino esse. Adscribam igitur, vt quidque sub manum venit; & primo quidem loco quod Epistola XXXIX. monui, in Ciceronis Miloniana legendum: *Sed tamen maiores nostri in dominum de seruo quæri noluerunt, non quia non posset verum inueniri, sed quia videbatur indignum esse, & dominis morte ipsa tristius.* vbi vulgo hodieque circumfertur: *& domini morte ipsa tristius.* ab amicissimo literatissimoque I. Lipsio ante quoque & deprehensum, & monitum idem nunc moneo, vti & hoc apud eundem Ciceronem, sed Catilinaria eius prima, vbi emendandum dixi: *Verum ego hoc, quod iam pridem factum esse oportuit, certa in caussa nondum adducor, vt faciam tum denique interficere, cum iam nemo tam improbus, &c.* cum editiones habeant: *tum denique interficiam te.* Ac ne a Catilinariis discedam, illud etiam, quod eisdem aio reponendum: *nox nulla intercessit, interfectus est propter quasdam seditionum suspiciones C. Gracchus, clarissimo patre, auo, maioribus.* pro qua scriptura ante hęc obtinebat: *C. Gracchus, clarissimo patre natus, auis, maioribus.* hoc, inquam, etiam ita faciendum quidam in antiquis suis lectionibus multo ante monuit, ne hoc tantum, verum antiquæ notæ verbum præterea ante nos eisdem Catilinariis restituit hoc loco legendo: *Quid vero nuper, cum morte superioris vxoris, nouis nuptiis domum vacuefecisses, nonne etiam alio incredibili scelere hoc scelus cumulasti?* & rursus illo: *Quid quod aduentu tuo ista subsellia vacuefacta sunt?* vbi prius, *vacuam fecisses*, & *vacua facta sunt* legere erat; etsi hic hoc mihi cum illo non conuenit, quod ipse *vacuefacio* ego *vacefacio* veteres dixisse contendo; & plene alibi, si vita suppeditabit, probaturus sum. Quin ex Fruterii quoque nostri, qui iuuenis, si virtutes eius maturuissent, vberrimos haud dubie subactissimi ingenii sui fructus rei literariæ dedisset, ex huius inquam Fruterii etiam nunc nuper edi-

editis posthumis scriptis reperio eundem quoque illa in sententia esse, vt loco illo Calpurnii, quo vulgo legitur:

——nam tibi lites

Afferet ingentes lectus possessor in aruo.

reponendum censeat:

——nam tibi lites

Auferet ingentes lectus possessor in armo.

cuius emendationis palmam adeo ei eripere animus non est, vt etiam de meis laudibus, si quas vnquam promerui, apponere paratus sim. verum redeo ad illum, cuius statim in initio meminisse recordor, I. Lipsium dico, a quo & illud non diffitebor praeceptum (etsi scio candidissimum illud, neque eruditionis, quam virtutum omnium copia vberius pectus, hæc tam friuola non curare, neque eis ereptis eorum more valde dolere, & quiritari; qui dum pro his minutiis, tanquam pro aris & focis, depugnant, satis eo ipso declarant, nihil se altius & augustius mentis angustia conspicere) apud Senecam Epistola v. quod corrigendum hoc modo fert ple: *Quemadmodum eadem cathena & custodiam & militem copulat*, *sic ista, &c.* referentibus editionibus inepte: *& custodem & militem copulat*. verum nusquam adeo sæpius incurri vna Epistola in præceptas iam emendationes, quam ea, quæ numero LII. est, cuius vt a fine ordiar, quod sio apud Statium Papinium Surculum Achilleidos lib. II. corrigendum.

——Mox ille per auia secum

Lustra gradu maiore trahens visusq; docebat

Arridere feris.

cum vulgata scriptura sit: *visusq; decebat Arridere feris*. hoc quidem alius, cuius iam semel mentionem feci, in Antiquarum lectionum commentariis, reip. literariæ ante me persuasit; quod vero eadem Epist. eiusdem Statii Thebaidos lib. III.

Pellitur & patria, &, qui mente nouissimus exit

Lucis amor.

emendo, qui locus antea, cum posteriore illo & deficeretur, in vitio erat manifestarius; emendauit hoc quoque sic ante nos Gulielmus Canterus, nimis cito nobis bonisque literis ereptus, qui etiam libro XI. vbi vulgo est:

Sed quid apud tales? quis non sua pignora cura

Exstet honos.

nosque emendandum putauimus:

Sed quis apud tales, quis nec sua pignora curæ

Exstet honos?

recte ex m.ss. suis legendum potius vidit:

Sed quid apud tales, quis nec sua pignora curæ

Exter honos?

in quo vt cum illo facimus ita & nos recte correxisse pertendimus libro primo, vbi vulgo est:

——quid si Tyria Phrygiaue sub vnum
Conuertentur opes;

& idem Canterus rectum esse persuadere conatur: *sub vnum conuectentur opes?* rectius dico, nos scribendum arbitramur:

——quid si Tyria Phrygiaue sub vnum
Conuertentur opes?

de qua locutione alias; nunc enim non in eo solo, quod dictum est, ab eruditissimo Cantero diuersi abimus, verum in illo quoque, quod Achilleidos libro secundo legendum censet:

——quis enim genialia fœdera rumpi
Capta dolo, facilesque trahi connubia raptu
Ceu pecus, armentumque, aut viles in pastis aceruos
Perferat? hæc etiam viles iactura moueret.

cum nos *viles* illud iterari inepte iudicemus, proque eo tam in scriptis typis quam manu codicibus *fortes* secundo loco exstare profiteamur, ideoque quod reposuimus in vno item manu exarato libro repertum

——hæc & non fortes iactura moueret.

germanum Statii non timide aut dubitanter affirmemus, teque litis huius, Albine eruditissime, arbitrum capientes hic finem faceremus (sunt enim hæc fere, in quibus meam ab aliorum industriam præuentam scio, non ignarus plura etiam esse, quæ me fugiant, cum multa quotidie a doctis viris in literatissima Gallia præsertim edantur, de quibus hic ne fando quidem auditum est; sed sat sit licere cuique per me sua, vbi vbi occurrent, vindicare, nec ad Prætorem, aut in ius vocatione, ambulationeque omnino opus esse) nisi illa quoque aurem vellerent mihi Senecæ libro primo loca duo, quorum altero cum vulgo legatur: *Inueniam alium poetam, apud quem præcingantur & spissis prodeant.* repono ex libris m. ss. coniectura leuiter adiutis: *& spissis Phrygianis prodeant.* altero, quo editiones præferunt: *Itaque boni etiam farre ac fictili religiosi sunt.* quod fricolis pro *fictili* in membranis quibusdam reperissem forte an scribendum conieci: *farre ac friuolis religiosi sunt.* vtrobique quod nunc sentio, infelix æque ariolus, & qui, nisi alibi quod hic hanc partem pecco, corrigam, audacter artem diuinandi desinere posse, imo debere videor. nam & priore loco me quoque iudice Turnebus recte *Phryxianis* illud in m. ss libris a nobis quoque repertum amplectitur, addito quid & vnde sint *Phryxiana*, & posteriore præ meo quoque placeat Mureti *fictilia* Arnobii præsertim scriptoris doctissimi locis duobus testimonio inter pultes sacras, quis res diuina fieret, olim in vsu; nisi eo inclinarem, vt, Ciceronis potissimum simili loquendi genere permotus, vulga-

vulgatam lectionem retinendum censerem. Eiusdem Senecæ de Clementia libro primo cap. 10. quod legendum pronuntiaui: *Salustium, & Cocceios, & Dellios, & totam cohortem prima admissionis ex aduersariorum castris conscripsit.* cum ante circumferretur: *& totam cohortem primam in interius admissionis.* fugit me ratio; quidni enim plures quoque cohortes solius interioris admissionis fuerint? omnino ergo vulgatam lectionem hic quoque retineo. & te, Albine clarissime, eadem aliquando missum facio; ne hac prima præbitione ita te acceptum querare, vt vocationes meas deinceps plane tibi refugiendas censeas. Vale igitur, & si in his mille quadringentis plus minus notis plures sunt laudes, quam culpæ, has illis non nimis rigidus censor, & meo in remp. literariam prolixissimo studio condona. Haue mi Albine, Haue quisquis es Lector.

Finis Nouantiquarum Lectionum Franc. Modii.

LVCÆ FRVTERII

Coniectaneorum verisimilium

Liber III.

CAPVT I.

Loca aliquot Catulli ex libro Catalecton Virgilii emendata & auctori suo reddita.

MIror, & est profecto, cur mirer, viros aliquot acutos ex Catalectis quæ apud Virgilium sunt vnum, & alterum carmen vindicasse Catullo, & alia, quæ eodem loco sunt & ordine, hac dignitate honorare noluisse; cum præsertim eiusdem sint Veneris & styli. Ego quidem vt nolo me interponere in hanc controuersiam, tamen volo attingere quædam ex illis spuriis Catulli, vt quæ illiberali & insignita facie nunc sunt, liberaliori sorte donata per me in adoptionem cedant Poetæ doctissimo. Ac sane istud, quod subscribam, puto genuinum esse illius partum, quicquid tandem obstetricum doctiorum signa occeantabunt, Catulli, hoc est, vel vmbra eius, quæ corpus sane secuta est, nam ipso in corpore Catulliani operis certe non apparet.

Socer beate nec tibi nec alteri,
Generq; Noctuine putidum caput,
Tuoq; nunc puella talis, & tuo
Stupore pressa, quo abibit, & mihi
Vt ille versus vsquequaq; pertinet.
Gener socerq; perdidistis omnia.

HOs versus Catullo indignos esse & ego possum putare, & idẽ vt sint e digniores perpetrare, si cũ Plauto & antiquæ nouitati no

ſtræ placere poſſimus. Sic itaque Noctuini tenebras diſcuti-
mus,forſan & Catullo ipſi lucem damus:

Socer beate nec tibi nec alteri,
Generq; Noctuine putidum caput
Tuone nunc puella talis,& tuo
Stupore preſſa rus abibit? hei mihi
Vt ille verſus vſquequaq; pertinet!
Gener ſocerq; perdidiſtis omnia?

Ecce vero eleganter ſugillat Noctuinum Catullus noſter, & il-
lius ingluuiem ac ſtuporem exagitat, qui ſe & ſocerum connu-
bio ſuo ſit perditurus. Quod erat ante *& mihi*, feci *Ei mihi*, vt
Eryx. *Eu* ſępe ſine aſpiratione eſt in veteribus libris,ac ſane *ευ* Græco-
rum ea caret.Illud porro,quod ait:

——*Ei mihi*
Vt ille verſus vſquequaq; pertinet!
Gener ſocerq; perdidiſtis omnia.

Videtur auctorem prodere; quanquam ſcio id in calumniam
verti poſſe ab iis, qui ita verſus ſuos temperant, vt omnia ab a-
liis,pauca ipſi a ſeſe petant. Quod nunc adſcribam in noſtris
exemplaribus,a ſuperioribus illis diſtinguitur,cum tamen pul-
cre *concinat*. Itaque nos in his verſibus, vt ruſtici iugerum vo-
cant,terminum *nulli* ponemus, & ſic fines affines reddemus:

Superbe Noctuine,putidum caput,
Datur tibi puella,quam petis,datur,
Datur,ſuperbe Noctuine,quam petis,
Sed,o ſuperbe Noctuine,non vides
Duas habere filias Atilium,
Duas & hanc & alteram tibi dari
Adeſte nunc,adeſte,ducit,vt decet,
Superbus ecce Noctuinus Hirneam.

Superioribus illis Poeta Soceri & Generi ſtuporem commen-
dauit,nunc pergit increpare,& quaſi excantare Noctuinum, il-
lique de Atilii ſoceri altera filia perſuadere, & tandem conclu-
dit, illum *Hirneam & Cantharam ſuffarcinatam*, vt ita dicam,
duxiſſe,non vxorem.Et certe illud eſt in Menechmo Plauti, vbi
Maritus queritur, *Portitorem duxiſſe ſe domum pro vxore.* nam
illam,quoties ille domo egrederetur,iſtud rogare illum: *Quo i-
ret?* & vbi rediret: *Quid egiſſet? vbiq; fuiſſet id temporis?* ſic habent
Plautina:

Quoties ire volo,me retines reuocas
Rogitas quo eam,quid feram,quid foris egerim,
Portitorem domum duxi,ita omnem mihi
Rem neceſſe eſt eloqui,quicquid egi atq; ago.

Portitores vero,vt Plauto ſuus conſtet lepos,quod etiam nunc,
merces quæ inferrentur vel auferrentur, ſedulo exquirebant
ad por-

ad portus, vel ſane portas vrbium, vnde Plautus iocum duxit: Exiſtimo ego certe, me hic præſtitiſſe aliquid, & quæſo doctos omnes, vt plus efficiant. Meretur hoc enim ſiue Catullus meus, ſiue quiſquis eſt ſpurius illorum.

CAPVT II.

Catulli locus explicatus, alter Propertii defenſus.

QVod pluribus doctis viris negotium exhibuit de coniunctionibus neglectis iudicium, id eſt huiuſmodi, vt poſthac nullum mouere debeat, qui modo aliquid operæ & lectionis in veterum libris collocarit. Quod certe volo, diſerte confirmat Catullus, cuius hic eſt princeps verſus:

Quoi dono lepidum nouum libellum?

Poterat enim, credo, ſcripſiſſe, ſi noſtro more ineptire voluiſſet:

Quoi dono lepidum & nouum libellum?

(Nam certe duriores ipſe Catullus Aphæreſes habet alibi.) Sed vero ſuperbius illi iudicium fuit, quam illis, qui hęc in antiquioribus admirantur, & ignorant, quod admirantur ſtupidi. ſic Tibullus:

Nota loquor, Regnum ipſe tenet, quem ſæpe coegit
Barbara Gypſatos ferre catasta pedes.
At tibi dura ſeges, Nemeſim qui abducis ab vrbe,
Perſoluat nulla ſemina terra fide.

Illud porro maxime hic facit, quod libri III. Eclog. III. ita ſcribit Propertius:

Mars pater, & ſacræ fatalia numina Veſtæ.
Ante meos obitus ſit precor illa dies,
Qua videam ſpoliis oneratos Cæſaris axes
Ad vulgi plauſus ſæpe reſiſtere equos.

Secundo hoc in verſu quiddam emendare placet quibuſdam; nam ſcribunt illi, & iam quoque obrepſit in margines quoſdam:

Qua videam ſpoliis onerato Cæſaris axe
Ad vulgi plauſus ſæpe reſiſtere equos.

Sed nimirum nulla hic ope externa eſt opus; & vetuceſcit Propertius, imo legibus ætatis ſuæ vtitur, & ditiſſimam Triumphi lineam vult innuere. Adducam & Plauti vnum alterumue locum. nam quamuis ſuperius congeſti ſunt, hic tamen benignius legerentur. In Amphitruonis Prologo habes:

Hæc vt me vultis approbare, anniti er,
Lucrum vt perenne vobis ſemper ſuppetat:
Ita huic facietis fabulæ ſilentium;
Itaq; æqui & iuſti hic eritis omnes arbitri.

Ecce quid hic peccarint ἄμουσοι & antiquitatis rudes, neque enim *Itaq;* ſcripſit Plautus, ſed *Ita:*

Ita huic facietis fabulæ silentium,
Ita æqui & iusti hic eritis omnes arbitri.

Et primo in versu *Approbato annitier* vides. Addatur & Nonii versus ex Myrmidonibus, qui ita legi debet tum carminis ratione, tum vero certissima antiquitatis lege:

Iam diu inflammari, ardere naues vidissent suas.

Etiam hoc in versu indocti inculcarant *Et*, sed intempestiuum atque inelegans, quod ego bono credo iure exturbandum censeo. Satis hæc multa sunt, aut nimia fortasse de re passim obuia in veterum libris.

CAPVT III.

Ex Petri Victorii Commentariis in Catonem, Varronem, & Columellam quædam obseruationes. Hic & aliorum auctorum loca aut explicantur, aut castigantur.

Annotata quædam ex Catone de Re R.

QVod de Petro Victorio, homine singulari & sine controuersia doctissimo supra cap. x. lib. I sensi, idem nunc sentire & scribere consentaneum puto atque honestum. Nec enim de hoc viro aliter existimo, quam quod meretur insignis eius voluntas & studium iuuandæ Reipub. humanioris, cuius Commentarii in Catonem, & Varronem, Terent. ac Columel. sane eximia fide & diligentia concinnati sunt. Et tamen quod ille omnino voluit, id in iis præstitisse videri possum, voluit certe vir optimus & eruditus, de quibus locis illi parum constabat, cum hæc scriberet, aliorum industriæ locum dare. quod quidem si omnes, qui id genus literarum tractant, efficerent, non esset sane cur aliquando vel auctoris obscuritati, vel emendatoris fidei detraheremus. Sed nos quoad licet Victorianos codices approbemus illi, & doctis omnib. Quod itaq; ait, *Stercilium* in antiquissimo Varronis codice reperiri, non *Sterquilium*, id quidem non perperam scriptũ liber suspicari: nec. n. *Sterquus* scribimus, a quo *Sterquilium* possit deduci, & *Sterculius* vt Deus nimirum placet. *Stercilium* vero cum illo conuenit, quod Victorius infra cap. VII. Catonis adnotat, *Infidibulum* legi in omnib. exemplaribus pro *infundibulo*. vnde existimo apud Festum *Offudas* pro fallaciis recte poni, quanquã & *Offucias* reponere possimus & *Offrudas*, ꝙ magis placet, pro *Offraudis*, quod ex margine potest existimari, vbi *Offritiæ* sunt nescio vnde profectæ. *Offudes* itaq; (nec. n. dubito, quin *Offudo* dixerint antiqui) pro *Offundit*. ab illo, ꝙ integrum dicitur *Offundere* & *Suffundere* frigidam. Existimo. n. quod negare nemo potest, multas locutiones, quæ prius integræ habebantur, & dicebantur, postea magis intellectas quã pronuntiatas suis verbis, vt *In contrarium* apud Apuleium non integrum est & tamen est integrum, sic ait: *Ecce solis aciem pictura fulgurat, vel placidus ranitas, ac in contrarium grauem vertat aspectum.* Persequamur nos quod cœpimus, Victorius nono numero

numero & cap 9. in Catone: *Humecta loca*, reposuit in libris suis. Sed idem *Vmorem* & *Vmectum* scribi testatur & *Vmidum* quoque, vt *dumecta* apud Festum, sunt quasi *dumiceta*, quod videtur occasionem dedisse sinistris correctoribus corrumpendi locum Catonis & reponēdi *Vietis*; & tamen *Humecta loca* placere possunt, & *vmidum* vnde & *vuidū*, quod Grammatici ab *vmido* sic distinguunt, vt *vuidum* sit interius *humidum* exterius: sed nimium nugantur vt solent, nec Plautus linguæ Latinæ parens cum illis sentit, cum sic in Rudente loquitur de Ampelisca & Palestra, quæ naufragium cum Lenone suo fecerant, & iam innatatant. Hæc verba earū sunt: *Lenonem hos persequamur.* Amp. *Sequor quo lubet*. Pal. *Siccine hic cum vuida veste grassabimur*. Grassabimur aū. hic est ambulabimus, vt Festus vult & ratio analogiæ. Ait Victorius *asinos* sese *ornatos* redonasse Catoni & recte sane; nam Apuleius lib. 10. Metamorphos. *Saccinis propriis onustum & prorsus exornatum armatumq. producunt in viam*. sic & Festus accipit pro bene apto, vt miles vel gladiator, vnde apud Cicero. secūda Philippica hęc est parasis: *Et Mirmillo in Asia depugnauit, cum ornasset Thresidicis socium & familiarem suum, illum misere fugientem iugulauit*. Ecce pergimus. Victorius *Rustarias faculas* numero vndecimo legit & restituit pro *rusticariis*, quæ a rusticis & rudib. sociis Latinorum inculcatæ fuerant. Certe Festus *Rustum* a rubis fieri, apud quem etiam *Sunt sunt rusti & ὑπογραμμοὺς surculi*, vbi inepte ad marginem legitur *sunt fustes*. atq hoc illud est, quod vult Cato, nescio tamen, an omnino conuenientius sit *Faculas* legere, nec enim satis *Facularum* istiusmodi antiquitatem sapito, & eius nouitatem quodammodo amplector. Quod vero dubitat Victorius cap. XXXIII. Catonis an *Corrigito* ad Plinii regulam sit redigendum, qui *Porrigito* habet, an Plinii ad Catonem, sane quod dubitet nihil est; nam Cato se ipsum interpretatur, cum ait *vtiriecte spectent*. Itaq; *corrigere* est rectum facere. sic & Plin. alibi de Milone, *Manum illi nemo corrigebat*, nimirum vult dicere, *Milonem tanta vi fuisse, vt cum manum clausisset, nemo illi eam aperire posset*. Hinc & *Rigores nigrit*, & *Rigor surit*, & *Rigidus Deus* in Priapeis. Quare in Plinio locum Catonis restituendum existimo. Cap. XXXVII. in Catone sic legi ait in libris suis Victorius: *Ex segete vellito ebulum cicutam & circum solectum herbam mactam vluamq.* Apud Plin. verò cum de eadem re scribit ex Catonis sententia *Herbam auctam esse*. Victorius autem *alta* retinuit, ex vulgari lectione, & tamen *macta Herba* eadem cum Plinii *aucta* potest esse. Nec enim aliud significat antiquis *Macta*, adeoq, puto Plinium, vt seculo suo seruiat, & nimiam hanc vetustatē emolliat, Catonis multa, vt sæpe quoq; ostēdit Victorius, suis quibusdā verbis referre, q̄ tamen a Catonis sensu sen p

faciunt, eandemque omnino significationem habeant, sic apud Seruium est: *Mactus vino thaurus vel thure, in sacris, nimirum auctus, quoties aut vinum aut thus super victimam fundebatur.* & illud vulgo iactatum, *macte animo, macte virtute*, non quidem aduerbialiter accipiendum, vt vulgus Grammaticorum sentit, sed pro *macti* & *macta*. Sed apud Plautum quoque illud ex hoc est numero, *Mactari infortunio*, quod alias *augeri malo*. sic & *Multare* pro *augere* & *voti compotem facere* interpretatur Nonius, itaque *Herbas mactas* ex Catonis mei rure vellendas vel eruncandas non existimo. Ad cetera gradum faciamus. Cap. LXVIII. Catonis, vt etiam alio superiore loco, in manuscriptis semper *Melipontos* ait esse Victorius, nimirum ea ratione accipi possunt hi, qua *Melica gallina* pro *medica* apud Festum, & *dacrima* apud eundem pro *lacrima*. quod vero nunc pœnam, erit maioris operæ, ni fallor. Cap. CLVII. Victorius noster scribi fatetur in libris suis locum vnum his verbis: *Et primum scito, de omnibus brassicis nulla est istiusmodi medicamentum.* Loquitur autem Cato de tertia quadam *brassica*, quæ Lænis vocatur, minutis caulibus, & acerrima omnium istarum. Ego hanc lectionem antiquam esse & genuinam Catonis credo, & facit ingenue Victorius, vt est homo omnino bonus & popularis literarum nostrarum, quod hanc lectionem, etsi eam non probaret, tamen adscripsit in commentariis suis. Vult enim Cato dicere, Lænem hanc *brassicam* maximo esse & singulari medicamento, cum ait suis verbis & propriis: *Nulla est istiusmodi medicamentum*, quod nos simplicius ἀσυμφίστρον καὶ συμφίστρον: *Nulla est tanto, nec tali bono & præsidio hominibus est medicamentum*, Phrasis elegantissima est, quod & facit medicamento, vel ad medicamentum: At hic vereor sane illud, quod tam friuolum est, ne lector aliquis male festinus, vel certe festinus nimis, moras orationis nostræ nunc ferat, sed tamen illi, si quisquam futurus est, hoc illud libertatis dabo, vt in meis capitis diminutionem vel maximam committat, ea tamen conditione, vt si insititio quoque somno tædium lectionis nostræ discutere velit, post vegetior & alacrior deueniat ad reliqua. Ecce dormit lector meus; ego illi vigilo & Victorius mihi. Capite de articulari morbo loquitur, quem brassica, quam crudam vocat, cum Laserpitio mixta iuuari ait his verbis:

Sic & Laserpitium cum brassica ex aceto oxymelle & sale sparsa, hac si vtaris, omnes articulos poteris experiri: nullus sumtus est, & si sumtus esset, tamen valetudinis caussa experire.

Victorius *Experireris* legi scribit in suo codice, ex quibus vestigiis antiquitatis nimiæ aleam facere visum est mihi, & nescio, an audiam illud illius in Imperatorem Tiberium: *Tu quidem leges populis dare Imperator potes, verba non potes.* Et tamen parnaia.

na iactura in meo Imperio est, qui priuatus mihi regno. Itaque legendum puto *Experirus* pro *Experierus*, vnde & *Experiaris*; vel certe vt audeam facinus aliquod insigne & magnum, *Experies*. Sic & *Rixem* dixit Varro teste Nonio. Catonem loqui existimandum erit, non me. nam ego me prædem pro hoc Catonis prædio in ius deducto & contestato præstare nolle attestor, non pube præsente, sed literis & charta interprete. quare arbitri fructum nullo teruntio decidendum relinquo; nam ipse mihi arbitrum præstabo, & culpam eandemque litem non lito, quod improbum foret, sed tamen litura resoluam, si modo olim mihi diffidere & displicere potero, quod sane prope iam euenire sentio. Sed de re nihili plus satis, & nimis fortasse; ad cetera properemus. Nunc sane quando manum de Catonis tabulis liberauimus, ad illius obsignatas veniamus, quo nec doctior vnquam apud Græcos, nedum apud Latinos (vt testatur Firmianus) cuiusque adeo libri tot fuere, vt Isidorus adnotauit, quot nullius alterius plures, atque ideo maiorem censeo & diligentiam & venerationem in his quasi tabulis naufragii Varroniani exhibendam, quod quidem deuote, vt alia omnia, præstitit Victorius, quem hic proponemus, rem nouam adnotare videri vult cap. I. cum semper *Quaad* scribi in codicibus suis admonet, quod ego quidem puto multis cum Victorio nouum accidere; & tamen si originem vocis persequamur, illud assequemur certe, vt admirari eiusmodi dediscamus. nempe enim *Quatenus*, iactatum est vulgo & *Quadantenus* & *Eatenus*. vtque sane *Quaquaversum* & *Quoquo versus* recte efferuntur, haud secus sentio & *Quaad* nostrum eodem iure vti fruique debere, quo reliqua. Sic adeo *Qualibet* & *Quolibet* proprie dicimus. Ideoque Varroni verbum suum ego condonandum existimo. Sequitur eodem capite:

Annotata quædam ex libro Varronis Rusticar. Rer. I.

Indicabo a quibus scriptoribus reperitas. Sic in libris Victorii, ex quo *Reperites* facili mutatione effici ludum puto. Addit cap. II. *Somnu* esse pro *Somno*:

Si non diffinderem meo insititio somnu meridiem,

quod retineo, & certe retinendum esset, sic *Senato*, vel *Teste*, quod ipse Victorius in Catonem seruauit, alicubi leguntur, *Diffinderem* vero pro *Dividerem* poni adnotat, vt lib. III. *Vbi astate diem meridie diuidere soleam*. *Diuidere diem*, hic est, quod apud Horatium, *Frangere*, illo versu:

Cum quo morantem sæpe diem mero Fregi.

Et quod Plautus *Lacerare* vocat illo versu:

Ego vero hunc lacero diem. Sed & *Diffisus dies* in libris ICtorum sine reb. est, & *Infindere* apud Festum. Persequimur metam Cap. Varronis XVII.

Quos obærarios nostri vocitarunt. Sic legi ait in suis exempla-

ribus Victorius, sed tamen damnat vt spurium cum Varro libro VII. de Ling. Lat. *ab are obaratos dici* adnotat. & tamen *Æ arii* sunt apud Gellium, quanquam diuersiore significatu. Ego crederem defendi posse: *Obærarios*. nec enim existimo antiquos hac inopia sermonis fuisse, vt non & *Obæratos* & Obærarios dicerent: sed nos ab infaustis huiusmodi hominibus ad alios transeamus.

Eodem cap. Victorius ait scribi in suis:

Qui præsint, esse oportere qui literis & aliqua sint humanitate imbuti, frugi ætate maiore quam operarios, quos dixi. Faciliuus enim ii quam minore natu dicto obedientes sunt.

In nostris codicibus quos Victorius defendit & sustinet, est: *Faciliuus enim iis quam minoribus natu dicto obedientes sunt.*

Quam ego lectionem synceram non puto. Superior illa sic placebit, si intelligamus de Domini dicto, non operarum magistro, vt dicat Varro: Eum, qui præstet operariis maiorē natu esse iis debere, & simul eund. patrisfamiliæ mandata & dicta promtius executurum & redditurum operariis, quam si iunior ætate esset, quæ incuriæ & negligentię plerumque arguitur. Ita ego sentio cum antiqua lectione, qui volet, dissentiat, non a me, quod sane potest, sed ab ipso Varronis sensu. Promouet gradum Victorius: nos tamen illa non satis illius mouent, quæ nunc adscribam, & miror certe, cur homo hic acutissimus alioqui inuiderit Varroni sermonem suum, vel certe plus viderit, quam par fuit. Sic in MSCtis haberi ait:

Iniiciendum voluptatem præfectorum honore aliquo habendo, & de operariis, qui præstabunt alios communicando quoque cum iis, quæ faciunda opera.

Communis lectio ægre Varronissat, atque adeo non Varronissat:

Ad iniiciendum voluptatem his præfectura honore aliquo habendi sunt & de operariis, qui præstabunt, aliqui communicando quoque.

Primum hic existimat Victorius commode reponi posse: *Ad iniiciendam voluptatem.* Sed ego (pace illius dixerim) nihil mutandum duco. Prius illud in superiori lectione non placet mihi: *Honore aliquo habendo*. forte non infeliciter transibit in *Aliquot* id vocabuli, vt dicat Varro; Dominum debere operarios honestis nominibus aliquando honorare, & illis hac ratione voluptatem iniicere & lubentiam aliquam, nimirum præfectorum numero illis accommodando, quo dignos videri vellet. Columella certe iocos cum operariis suis laudat & illorum iocos etiam admittit; sed illud quoque de consilio cum illis habendo de re aliqua facienda non aspernatur. *Præstare alios* antiquum est & vetus ac Varrone dignissimum, atque ita in illo reponendus omnis locus, quod sentio. Cap. XIIX. *Dirigo* scribi adno-

adnotat. & aliis pluribus locis ex Prisciano reponendum paulo infra, si tamen non ita est; & infra *Desceretum* & *Deuortor*. Et apud Horatium. *Lunamq; cœlo deripit* nihil mirum est de hoc Sie & *Dissitus* pro *Dissitus*.

Molendarius asinus proprium est cap. XIX. quem tamen Victorius ex Molis Varronis exturbauit; & *Molendinarium* pro *Molendario* vicarium fecit, quia nimirum in iCtorum libris reperiatur, sed nimiũ lepidum est Varroni auctoritatem ex iCtis nouellis addere, & non potius illius vindictæ a Varrone iudicem dari, siue *Molendarium* siue *Molinarium* legas sulque deq; se habet. *Molendinarius ille asinus* olere mihi nescio quid nouitatis ingratæ & insuauis videtur. Si fallo, tum quidem aliis nasutioribus libens patinam concessero. Cap. XXIX. *Exta Diis cum dabant, porricere dicebant*. Sic se emendasse Victorius ex ingenio fatetur, & ego illius lectioni faueo, eamque amplector; nolo tamen, quod mihi videtur de hoc verbo, celare studiosos. Itaque sic existimo. *Porricere* apud antiquos pro *porrigere* fuisse, quod ipsum vult Varro noster, alioqui nihil hic loci habebat id vocabuli. Sic ait:

Inter duos sulcos elata terra dicitur Porca, quod ea seges frumentum porricit. Sic quoq; Exta Diis cum dabant, Porricere dicebant.

Paulus apud Festum: *Porricere* pro *porro iacere* accipit, vt videri possit illud alicui Varronis huc referri debere, quod ait: *Ea seges frumentum porricit*. sed tamen nihil opus his omnibus; nam Varro se ipsum interpretatur, cum scribit:

Exta Diis cum dabant. Huc quoque Dona Deorum pertinet. *Porricere* autem cum illo Festi conueniet, quod est huiusmodi;

Incessere, immittere ac iactu vel verbis petere.

Hoc in loco Festi Marginales & Arsines coloni exturbandi sunt, qui Romanorum a Magistratibus missi non sunt, sed potius a Tribunis popularibus instituti. Pro *Immittere Inniti* est, pro *Iactu Iaculo*, verumque perquam insulse. *Incessere* vero apud Festum est pro *Ingessere*, & *ingerere se & immittere* dicimus vulgo. *Iactum* pro *Iaculo* accipiendum vt alio eiusdem auctoris loco, cum ait: *Gesum grauem iactum significare*. Sed ipse quoque Propertius id vetustatis sapit, cum scribit lib II.

Quem tetigit iactu certus ad ossa Deus.

nisi *Iactu certum Deum* coniungas, quod tamen in idem recidet. Sic apud Propert. illud inquirendum, quod Fulgentius illum sic reliquisse scriptum testatur in libello eleganti De obscuris antiquorum vocabulis:

Diuidias mentis conficit omnis amor. quas pro tristitiis & languoribus animi accepere antiqui, suntque apud Plautum frequentissima. Atqui *Gesum* illud Festi etiam *Gessum* dictum

fuit. *εἶδος ἀκοντίου* interpretatur Sosipater, & Seruius *Gesa, hastas viriles accipit, atq; apud Gallos, Gesos, viros fortes appellari scribit.* sed credo sane hanc nobis antiquitatem periisse.

Ait Varro cap xxxv. *Violaria in fundo facere non est vtile, ideo quod necesse est terra adruenda puluinos fieri, quos irrigationes & pluuia tempestates abluunt & agrum faciunt macriorem.*

Hanc lectionem nos a Victorii Commentariis mutuati sumus, quam ille tamen in Varronis contextum non contulit, nimis anxia sane religione, nec enim durior æquo vel infestiuior est illa, quæ legitur in libris vulgariis huiusmodi:

Ideo quod necesse est e terra ad ea obruenda puluinos fieri.

Nam paria dicit, quanquam imparibus verbis Varro, nisi quis malit, quod ego nolo, sibi legere, *terra aggrumanda* a grumis, iam vulgatæ, sed certæ idem omnino filum orationis erit, quare nihil muto. Illud porro, quod ait Varro, *Pluuia tempestates abluunt*, ego *dissoluunt* interpretor, subtilius fortasse, & tamen verius (nisi fallor) a veteri *Luo*, quod est apud Festum. Cap. xxxi. Victorius, quod ad ortographiam pertinet, duo adnotare se posse dicit, nimirum in eo capite, & alibi: *Resiciari, sicari*, & *subsiciuerunt* eodem libro diserte legi, quæ tamen ille, vt Varroni plura reddiderit vocabula (& quidem omnia hæc docte & liberaliter) quam nunc vel in vsu sunt, vel intelligi possunt a rudibus; illa tamen in eius contextum referenda non putauit, quæ certe ego ab antiquitate recepta & vsitata non ignoro, quorum sexcenta citat Festus. Nam *Prosicium* est apud illum, *quod prosecatum proiicitur*, ego existimarim *porricitur*, quod de Extis accipiendum, vt etiam quod præcessit. Huc quoque faciunt *Sicilices* Ennii, pro *Hastarum spicula latis*. Sic Ennius apud Festum:

Incedit veles vulgo sicilibus latis.

In quo versu illud animaduertendum, an recte *Sicilibus* sit in carmine, pro *Sicilicib.* alioqui *Silices* reponi deberent, quod non existimo. Nam vetustissimi *Secidi*, in præterito & *Sicidi* dicebãt, vnde apud Gellium *Seciderat*, a quo *Sicilire prata*, id est, *falcibus consectari*, vt Varro interpretatur, & *Sicilices* quasi *Sicidices* dicuntur. Quare nil muto, & in Ennii versu *Sicilicibus* legendum censeo. Gellius certe quo capite varia antiquorum tela congerit, exauctorata quidem, & sine auctoribus suis, quæ tamen omnia spero suis sententiis adiuturum me, *Sicilices* quoque in telis habet. *Sicilicum* vero etiam locum habet inter ista: nam quod *vnciam secet* dictum est quasi *Sicidicum*, in cuius vltima syllaba demersa est, & latet *vncia*. Adscribatur & hic, cum de *Sicilico* loquimur, quod Isiodorus auctor quidem vulgo parum nobilis, sed doctis viris hodieque bene commodus & gratus: *Vbi littera*, inquit, *consonantes geminabantur, sicilicum apponebant, vt & bella.* Nec enim in more veterum fuit consonantes

accu-

accumulare, quod apud Festum est non semel. Sed illud pene omiseram, quod primum fuit de *Sica*, quæ adeo vulgata est, & tamen quasi *Seca* dicitur a *Sico* antiquorum, quod idem est. Quare apud Varronem recte legetur & *Sicari* & *Prosicari*; itaque restituendum iam vident docti. Quod vero ait Victorius cap. LV. Varronis locum sic legi in suis codicicibus: *Qua manu stricta, melior ea, qua digitis nudis laudabilior, L. quam illa, qua cum digitabulis*, quem locum sibi suspectum vehementer dicit, cum *laudabilior* parum a sensu faciat, adeoque superfluat, nam *Melior* supra quod est; sustinere vtramque sententiam. Ego tamen longe ab illo sentio; durities enim eorum non solum stringit baccam, sed etiam ramos glubit, & relinquit ad gelicidiam retectos. Sed prius vt editus est locus a Victorio, proponam, talis est: *Qua manu stricta melior, ea quà digitis nudis legitur quam illa, qua digital bus.* Hic primum hoc dico enerue esse illud postremum in Varrone nec satis integrum. Superiorem vero *laudabiliorem* atque adeo hoc verbo integritatem suam commendare, quod non vacat, imo necessarium est omnino. Sic itaque distinguas, & copules, optimam sententiam feceris: *Qua manu stricta melior*, nimirum illis, quas superiore linea non quatiendas, sed legendas docet; vel sane sit ita, vt per se dicatur pro bona: nec enim comparatiui isti non etiam pro positiuis fuerunt apud veteres, vt illud apud Horatium: *Missilibus melior sagittis.* *Digitabula* huc recepi vel *digitabulos* scilic. nec enim deteriori etymologia sunt illius *digitalibus*, & magis fortasse propria nimirum antiqua & Varroniana. Pergit Victorius commodare studiosis, & libello meo cap. eodem maculam in optimo suo codice esse dicit ad hunc locum: *Olea vt vua per idem biuium redit in villam, alia ad cibũ ledatur, alia vt eliquescat ac solum corpus intus vnguat, sed etiam extrinsecus.* ego hoc loco (si modo vulgaris lectio non optima est, & suæ vocis) putarem ex *ledatur* effici *legatur* posse, sed parum rei est in hoc, quicquid est, nostro; & tamen de hac coniectura non ita mihi diffido, vt non cum illa conferre ausim, quam aliquando viro doctissimo excidisse sæpe admiratus sum, de Terentii loco illo: *Vidi Cantharam suffarcinatam*, pro quo ille satis suo iure legendum putat: *Cantharum suffarcinatum.* nimirum quia legerat apud Aristophanis interpretem *in ostraco*, quod *Cantharum* verterit Terentius, infantes exponi apud Athenienses solitos. At ego, qui scio Terentium vt alios certe maiorum suorum vestigia persequi in his rebus, & sæpe iisdem personis vti, quo & scenæ & plebi seruiat, non dubito pro ancilla anu accipi eandem *Cantharam*, & licet ille noster emendator insigne argumentum ad sententiam suam reperisse putet, quod hæc Canthara nusquam in tota comœdia, præterquam hoc loco appareat, id sane geminum

Hallucinatur hic Fruterius. Vir ill. Ios. Scal. diuine coniecit, hæc lectoris glossemata esse. eum vide in coniectaneis iuuenilibus.

est cum illo Plauti, nam vbi apud illum Canthara ponitur illis comœdiæ nullo est in actu. ideoque id argumenti nihili est. Plauti in Epidico hæc sunt: Peripli.

——— Eho Canthara statim iube

Acropolistidem prodire filiam ante ædes meam

Vt suam videat matrem. Donatus ait ad eum locum: *Anubiis proprium esse suffarcinatas, vt apud Persium Panunciæ Bauciæ, & Plautum Doliarem claudam & grassam.* in nostris vero codicib. hic Plauti versus sic legitur in Pseudolo:

Ego deuortor extra portam huc in tabernam tertiam,

Apud anum illam doliarem, cludam, crassam Chrysidem

Cluda primum hic pro *Clauda* est, *Diobolaris* vero sæpe apud Plautum est de meretricibus officiosis & nequam, sed nescio tale epithetum qui tandem conueniat anui, cui ēt danti nescio an aliquis reddere quid vellet. *Doliaris* certe lepidū est, vt a versu facit insigniter, vt & aliud facere non ignoro, sed non perinde à sensu facere mihi videtur, nolim tamē definire quicquā ita certe in Donato legitur. Sed vt ad rē, siue litē contestatā iudex ego sententiā dicā, sic pronuntio, parū cauisse nomini suo reū nostrū, qui tā illegitimā & famosam caussam in ius deduxerit publicum. Ad cetera Varronis postliminio reuertamur. Victorius se consuetudinē nostrorū temporū in quibusdā verbis compositis custodire dicit, & recte quidē, sed tamen cur id faciat nihil est, nec.n. verendum est, ne aliquis ita sit demēs, vt illa, quæ iam obsoleuisse cum omnib. nouit, illa vt imitanda sibi ducat. quot vero sunt, & quantæ voces, quas Victorius noster doctissime & ingenue omnia restituit & Catoni & Terentio huic, quas tamē nullus certe in suum sermonem trahet, nisi qui parum se sibi amicum esse confiteatur, quare ego hæc facile patiar in contextum venire, quæ sane credo ignorantiæ ver sacrum solutura extra fines suos reiecta ab incautis sed mitibus dominis. *Conspargere* semper legi & *aspargere* & *decarpere* fatetur apud Catonem Victorius, quæ mihi a re nata ad quendam Plauti locum viam sternunt, & occasionem emendandum, vbi enim in Aulularia: I *intro, exquire, sitne ita vt ego prædico.* Priscianus diserte ostendit lib. 6. *Exquære* legendum. At nescio certe, an pari facilitate, dubito an felicitate quoddā, vt ego existimo, Catonis vulnus mouere & attingere ausim, aggrediar. Cato itaq; quo capite tractat, *quid feriis agere liceat, quid non,* sic scribit: *Bouis feriis coniungere licet, Aruehant ligna, fabatta frumentum, quod non daturus erit.* Sæpe de hoc loco me cōsului, sed nihil extorquere tamen potui, ꝙ dignum esset suo auctore. Aliquis certe, qui legisset apud Columel. *oliuas conditas*, vt ēt *vuas* legi, posset argumentum facere, & sententiam huiusmodi hoc loco *condaturus* pro *conditurus* reponi posse. Sed ille tamen non multum mihi

præsti-

præstitisse videretur, quare ad centumuirale iudicium quicquid est, depono. illud porro apud Plautum persequendum iudicio capitali censeo. quod semper *surrepta* est in Rudente, cum captam vel ¶ intelligi, putaui aliquando vbique *surrapta* legi posse, sed falli possum. itaque ἐπέχω, ac sustineo sententiam. Victorius accurate quærendum de re quadam putat, quod fecimus quidem non accurate, sed leuiter tamen: nam facile obuenit mihi, quod leuiusculum est, Cap. LXIV.

Cum senescit Luna, tunc decoquit in ahenis leui igni duas partes, quoad vegerunt. De Amurca cum olea expressa & condita loquitur Varro, Victorius pro *leui igni* ait in suis libris esse *leui lignu*, ex quo sane *leuib. lignis* exsistere sine flagitio potest, de quibus Cato his verbis: *Dolium calfacito minus quã si picare velis, tepeat, aio & leuib. lignis facito calescat.* Apparet quod volo, finẽ spectamus, & adhuc mediũ tenemus. *Oleas albas* cap. LXVI. inquit Varro, *quas conderis nouas sic celeriter prom as.* Albula in ficub. est apud Macrob. Victorius *conderis* corruptũ putat & pro S. c reponendum Sd existimat. Ego vtrumq; defendo, nisi *condere* ... *per amaritudinẽ illas respuit palatũ. Conderis* ergo pro *con* ... poni licet, & sic *abscondi*, non *abscondidi* receptũ est, qui aũt volet, pro *conditis* accipiat, vel sane *conditis* legat & intelligat de *conditionib. olearum*. sic. n. eas supra appellat Varro, & infra: *acerbũ maturum mitte conditũ cisium promi oportet, acerbum. n. suspensum lentius est.* Pergimus. De pomis, & eorum generib. variis vbi tractat Varro: Victorius *Quirintano*, quæ sunt in vulgatis codicib. in suis reperisse negat, sed pro ea voce *Scandiano*, præcesserant vero *Scantiana*, vir doctus putat, librarii erratũ esse, qui mutata vna litera vel ne mutata quidem idem verbum bis scripserit, & tamen ad finem labitur, vt posse putet *Quiriana* isthæc ab aliquo huc inculcata esse. Ego me in hanc controuersiam interponere sane nolo, sed *amplius* pronuntiabo tamen, quod solent iudices, cum sibi non satis liquere de caussa, intelligere volunt, idem ego quidem faciam, ac faciam illud quoque, vt quod apud Macrob. legitur, huc adscribam. ille hæc habet malorum genera: *Armeniacum, Cotonium, Citreum, Coccymelum* (suspectum est, fortasse legi possit *oxymelum*) *conditiuum, ἐπίμηλις, Musteum, Mattyanum orbiculatum, ogradum, præcox, pannuceum, punicum, Persicũ, Quirianum, Prosium, rubium, scandianum syluestre, syn: biã, scantiam, Tiburtium, Verianum.* Videmus hic & *Scandianũ* & *Scantianum* esse. quare ille Varronis locus recte habere videtur mihi, & certe quod assentior Victorio, *Quirianum* potest esse condonatum Varroni a studioso quodam: nec. n. Varro alteram partem malorũ nominat, illud quoque definiendũ apud Macrob. *Quirinianum* legendum pro *Quirianũ* quod videtur. Ecce alterũ geniũ absoluimus, nũc ad secundũ & tertiũ properemus. Non possum mehercule dicam sæpius & dixi alias, non possum inquam, quin

Annota quædam ex libro Varronis Rerum Rusticar. II.

Victorii nostri ingenium exosculer & fidem amplecter. Quis enim vel maiori studio vel eruditione in Cicerone, Aristotele & his tribus doctissimis agricolis versatus est, eosque quantum fuit, quantumque licuit expolire, interpretari vnquam aggressus. Sic scribit vir optimus, quem laudo, ad cap. I. *Receptam lectionem retinui, nunc veterem hic apponam, quæ a communi valde diuersa est, pessime tamen & illa accepta, quod etiam diligens librarius cognouit, notam enim mendi ad eam apposuit:* Coloni æque agricultura factum vt nascerentur e terra, contra pastori tanquam nato ex pecore. *statuent nunc studiosi, peruulgatane lectio probari debeat, an pro desperato hic locus haberi.* Hæc viri doctissimi sunt verba. Nos itaque, qui studiosorum numero facile accedimus, interque eos laudari honestum ducimus, quod Victorius velle videtur, id persequimur. Prius tamen vulgatam lectionem dabimus, vt exstat in nostris & Victori i libris: *Coloni vt ea, quæ in agricultura nascuntur, e terra.* Reliqua conueniunt. Hic primum illud sentio, ab aliquo Grammatico esse, id, quod habemus in nostris, qui non satis Varronis locutionem perciperet, priorem illam Victorii nimirum librorum sic leui emendatione restituo Varroni:

Coloni ea, quæ agricultura factum vt nascerentur e terra contra pastoris ea, quæ nata ex pecore. Similis illa Catonis in lege lustrandi agri est: *struem & ferctum facito, vt adsiet.* Dicit Varro ea coloni esse, quæ factum est ab illo, vt nascerentur e terra. Nihil iam restat scrupuli, & lectio, nisi fallor, ingenua est & vetus, adeoque hoc dicam Varronis ipsius est, nunc ego aliquid de meo addam. Sequitur illam superiorem sententiam ista: *Quarum quoniam societas inter se magna, propterea quod pabulum in fundo cõpascere, quã vendere, plerũq; magis expedit domino fundi, & stercoratio ad fructus terrestres aptissima, & maxime ad id pecus appositum, qui habet prædium, habere vtramq; debet disciplinam & agriculturæ & pecoris pascendi.* Hæc ego tanta & tam multa adscripsi, quæ perturbata esse videbam, & male distincta. nam illud, *qui habet prædium*, a superiore & prima linea pendet, alia, quæ interiiciuntur parenthesi, includenda sunt omnino. Sed hoc leue est, quod nunc dicam, magis probabo doctis, vt spero. Illud, *propterea quod pabulum in fundo compascere quam vendere plerumq; magis expedit*, ego antiquius futurum puto & melius *compescere* vt legamus pro coercere, & in forum non traducere, sed sibi habere. De *agro compascuo* quæ sunt apud Festum non ignoro, & *compascere* quid sit scio, sed hæc nihil vrgent quod volo. *Compescere* vero apud eundem Festum, *velut in eodem pascuo continere*, illud vero est, quod persequor, & iam inueni, quare nihil vltra quærendum mihi. Quæsitores vero si qui erunt, histrionibus quærant, non mihi, quod apud Plautum

rum certe faciunt. Huc facit & illud eiusdem Festi, qui *compera* apud Ennium pro *compesa* vsurpati, dum scribit, vel sane, vt ego existimo, & non sine ratione tamen pro *compara* dixisse videri potest. Verum enimuero eodem recidunt hæc & illa. nam *parcere* & *pacere* eadem sane sunt, quod vel ex Virg. hoc illo versu potest existimari, qui est huiusmodi: *Parce te oues nimium procedere.* Nimirum ex antiquitate, cuius scientissimus ille fuit, pro *compescere* & *arcere* aut *cohibere* vult dicere Poeta doctissimus; & Festus certe adiutat quod dico nam *compescere* pro *una parte*, *& uno loco continere* acceptum ab antiquis significat, atque hoc Ciceronis e somnio, quod adscribam, respondet festiue his omnibus.

Nouem, inquit, *tibi orbibus vel potius globis connexa sunt omnia, quorum unus est cœlestis, extimus, qui reliquos omnes complectitur, summumq; ipse deus arcens & continens ceteros.*

Et ecce seipsum interpretatur Cicero, quod & Poetis familiare, est admodum præcipue Virgilio. Illud porro, quod apud Gellium de *parco* disputatur, festiue quidem & verisimiliter, non satis mihi placeat, liceat certe nobis, quod illis in suos maiores laudabile fuit, licuitque. Gellii caput ipsum adscribam, quem mouet etiam Fauorinus; Non G. Bassus cum prodiga sua non parca sequestratione nominis Parci: *Apud cœnam in disc ubitu fuerat, cœptumq; erat apponi, ut seruus assistens mensæ eius legere inceptabat aut Græcarum quid literarum, aut nostratiũ, velut eo die, quo adfui ego, legebatur G. Bassi eruditi viri liber de origine verborum & vocabulorum, in quo ita scriptum fuit:* Parcus composito vocabulo dictus est, quasi par arcæ, quando sicut in arca omnia reconduntur, eiusque custodia seruantur & continentur, ita homo tenax paruoque contentus omnia custodita & recondita habet sicuti arca, quam ob caussam Parcus quasi par arcæ nominatus est. *Tum Fauorinus ubi hæc audiuit, superstitiose, inquit, & nimis moleste atq; odiose confabricatus commentusq; magis est originem vocabuli G. iste Bassus, quam enarrauit, nam si licet res dicere commenticias, cur non probabilius videatur, ut accipiamus Parcum ob eam caussam dictum, quo pecuniam consumi atq; impendi arceat quasi pecuniarcus, qui nputatur*, quod simplicius, *inquit*, veriusque est id dicimus: *Parcus enim neque ab arca, neq; ab arcendo, sed ab eo, quod est paruum & parum, denominatum est.* Hæc sunt Gellii referentis vt plurimum aliena, & auditos rumusculos stationum Grammaticarum, vel philosophantium: Ego his omnibus vt inducam animum credere, adduci non possum. Et certe Fauorinus ipse, qui Bassum lacessit, cum suo quoque munere facessat licet; nam quod *parcum* quasi *pecuniarcum* accipiat, nihili est, & videtur mihi antiquorum notas imaginatus, cum hoc diceret, vt P. ia *Parcum P.* ... signi

ficaret, extremum vero illud, quo emendat sententiam suam & rescribit scil. *parcum* a *parum* & *paruum* accersi posse, est sane omne istud parum & paruum, vt illi debitum resoluam de suo, si quod tamen contraxit, docti videbunt. Dicam certe, quod me sentio, nec .n. plus loci habet aut iuris P. in parco postliminio redditum, quã in *capere* c. habere videtur mihi, quod ego quidem verbi ab *Apere* antiquorum deduco, vt ẽt *curuare* ab veterum *vrbare*, quod est apud Festum; libet autem ita satisfacere mihi, vel certe doctis omnibus, quod opto, vt existimem *arco* & *arceo* apud antiquos vsurpatum, inde *Arcula* auis, quæ vetabat in auspiciis aliquid fieri, quæ & *Inebra* apud eundem Festum & *Arculum*, circulus, quem capiti imponebant ad sustinẽda commodius vasa, quæ ad sacra publica capite portabantur. Addatur & *Arcuma*, quod genus plaustri est, quo homo gestari possit, nimirum teneri & sustineri. Hoc quidem verbum pertinere videtur mihi ad illam legem Gellii, quam nuper vir omnino doctissimus, meiq; amantissimus, Iacobus Reuardus industria singulari restituit antiquitati suæ in illa est: ARCEREM NE STERNITO, vel ARCERAM, quam Gellius *plaustrum vndique tectum & munitum quasi arcam quandam magnam vestimentis instratam ait, qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant*. Labor ego, vt credam ARCVMAM ex Festo legendum. Potest enim in Gellio, vt antiquiora plurima, corruptum esse, & in Festo antiquitatem suam reseruasse. Sed de hoc doctiorum esto iudicium, non meum, imo Reuardi ipsius. Conferam in Epilogum quæ dixi, *Parcum* ego apud antiquos continentium & frugi hominum fuisse existimo, postea mutatis & corruptis morib. ciuitatis etiam mutasse hoc nomen. *Parcus* autem continens, abstinens & condus magis quam promus. *Parce ac duriter vitam agebat.* ait Terent. vtrumque hoc ad laudem pertinere puto apud illũ. Sed nos iam satis vagati sumus, ad metam reuertamur. Ait apud Varronem Scropha cap. eodem 1. *Sed hac ita a nobis accipietis, vt eos Epyrotici pecuarii athletæ remuneremini nos.*

Hic Victorius ex vestigiis obscuris hanc lucem eduxit; nam *Athietæ* pro *Athletis* scriptum in veteri ait, recte illud, sed ego malim parcius vti scriptura veteri, & ita legere: *Qui estis peculi Athletæ.* nam in Victoriano est libro: *Pecuri arietha.* idem sensus erit, & nescio an festiuior in bubulo pecore. Progrediemur, capite eodem hæc sunt:

Itaque minoris emitis anniculam & supra decem annorum, quod à bima aut trima fructum ferre incipit, neq; longius post decimum annum procedit:

Victorius sic legi testatur in suis, & tamen vt probet, adduci vix potest, nos illi & nobis probabimus: *Emo* nec quis miretur ac

plures

plares eo numero vti. Itaque apud antiquos & *Emto* dictum fuit & *Empo*, a quo *Empsim* & *Emtim* efficitur, pro *emam* & *emerim* vt lubet. Hoc constituto ad locum quendam Plautinum expurgandum veniamus. Hic est in *Casina*, quam & sortientes appellare possumus, quod in ipso prologo velle videtur Plautus cum ait: *Clerumenæ Græce vocatur hæc Comœdia, Latine sortientes.* Parum id est, nam Festus, vel Plautus, Casinam ab ancillæ nomine vocatam scribit. In hac Senex et villicus olympo sortiuntur:

OL. Quod si sors aliter quam voles euenerit.
STA. Bene dice, Dis fretus Deos sperauimus.
OL. Non ego istud verbum empsim titiuilitio.
Nam omnes mortales Dis sunt freti, sed tamen
Vidi ego Dis fretos sæpe multos decipi.

Fulgentius in libello de vocabulis veterum ait. *Titiuilitium dici voluerunt fila putrida, quæ de telis cadunt. Plautus in Casina: Non ego hoc verbum empsim titiuilitio id est, re eiusmodum vilissima. nam & M. Cornutus in satira sic ait: Titiuiles Flacce do tibi.*

Hic primum illud obseruandum per e scribi penultimam syllabam apud Festum, per i apud Plautum deinde apud Plautum *Empsim* legendum, & reponendum apud Fulgentium in Satira. Satis cum Plauto, ad opus locatum redemtionem seruamus.

Quarta pars est, inquit Scropha cap eodem, *de sanitate res multiplex ac necessaria, quod morbosum pecus & otiosum, & quoniam non valet, sæpe magna afficiuntur calamitate.*

Vulgata lectio est talis: *Et quando non valet, sæpe magna gregem afficit calamitate.*

Hanc lectionem Victorius retinuit, nimirum quia numerosa & adsignificans est. Ego tamen superiorem scripturam suo auctore indignam non puto, & sic interpretor Varronem dicere: Pecus sæpius morbosum esse & vitiosum, & cum iam (quod hic est quoniam vetuste) pecus non valet dominos magna affici calamitate. *Afficiantur* autem more iam noto doctioribus absolute ponitur, cum homines intelliguntur. Hic *pastores* vel *domini*, quod sæpissime apud Varronem, & ipse adnotauit Victorius & nuper vir elegantissimus apud Ciceronem Langius noster. Quare bene habet Varronis locus. *Quoniam* vero sæpius est apud Plautum pro *Quando*. Quoius etiam loco *Igitur* quandoque ponitur. Et sane commodum est, cum de illo veteri more cœpimus loqui, quoddam exsomne. vt ego quidem volo & opto, somnium, quod ego tamen non illo noctis obseruaui, cum ille, vt ait, *somnia vera*, sed media certe in luce contemplatus. Id est eiusmodi apud Tibullum, qui est omnino cum Catulli vetustate & venustate geminus. Est aliquid certe libro secundo, nisi fallor, quod lectorem quantumuis indili-

gentem latere non posset, & diligentem tamen & doctum ostendere, ait Tibullus de Maracho suo:

Parce puer quaeso, ne turbis fabula fiam,
Cum mea ridebunt vana magisteria.

Ecce parua sunt omnia, & tamen ego, quod de effractario ait Seneca, *aperta non transilio*, quodque est apud eundem, *furem signata solicitare*, id vsurpabo, & hunc versum Tibulli obsignabo, vt doctiorum ingenia excitent & solicitent. Itaque legendum puto leui mutatione:

Parce puer quaeso, ne turpis fabula fiam,
Cum mea ridebunt vana magisteria.

Sic Ouidius:

Neu desint, quas tu digitis ostendere possis,
Vt quamq; attigeris fabula turpis erit.

Et sane *Turba* istae turbant imperitos librarios, qui locum venustum corruperunt, vt suspicor; ac quidem si *Turba* hinc exturbari non possunt, sed recte & Latine se habent, certe poterat Tibullus eadem facilitate dixisse:

——*Ne turba fabula fiam.*

Sed quid dico? Asinastri Grammaticales auriti nimis aspero illo vocalium geminarum caetu radi sibi aures clamitabunt, quarum superbissimum esse iudicium docet Tullius. Itaque nos manum de tabula: De illo tamen Tibulli videbunt docti, non superiores muli. Et sane, vt placeam, vel displiceam, hilum non interdum; de mea certe coniectura nec mihi ipse placeo satis. ad Varronem redeamus. Sequitur eodem capite de morborum in pecudibus caussis & effectis: *Fere*, inquit, *erunt morborum caussa, quod laborant propter aestus, aut propter frigora, nec non etiam propter nimium laborem, aut contra propter nullam exercitationem, aut si cum exercueris, statim sine interuallo cibum aut potionem dederis. Signa autem sunt, vt eorum qui si e labore febrem habent, adapertum humidum spiritu crebro & corpore calido.*

Vulgata est: *Qui siue ex aestu, siue ex labore febrem habent, adapertum os humidum spiritu crebro & corpore calido.*

Recte mecum Victorius hanc scripturam suspectam habet, & sane miror liberalem illum non Senecae, sed Varronis non omnes morborum caussas accumulasse, quas supra scripsi, vt hoc dicerem. Ego vero ita iudico, priorem illam lectionem adiuuari leuiter posse, quam Victorius quidem non damnauit, sed tamen approbare sibi non potuit, vtpote parum integrum nos ita locum omnem reddimus: *Signa autem sunt, vt eorum, qui quod sine labore febrem habent, id apertum humido spiritu crebro, & corpore calido.*

Parum alieni iuris sumsi mihi, vnicamque glebam de meo fundo ad Praetorem attuli, in quam iurandum reo est vtrique, & certe

certe id faciundum fuit, si locum sane cum pecore ipso proprietatem sui vellemus. Dicit Varro signum eius pecoris, quod sine labore febrem habet non quod ex labore, etenim eiusmodi animal calido esse corpore & crebro spiritu, non tamen crassissimo, etiam crassissimis persuaderet Varro, si id vellet: sed occultioris morbi profert remedium, vt ceterorum præter hoc neglexit. Et illud est aliquid, vel certe multum, quod vt militi propter stuporem animi, & imbelliam, vel ignauiam laboris demittebatur sanguis, sic & pecudi quoque Varro extremum remedium sanguinis missionem reliquit. Sed hoc ego ridiculum scio atque sentio & tamen lectorem retinendum hoc Æsopico themate putaui, quod licet prima facie futile apparet, & nihili propius, tamen respicienti Syllorum Alcibiadis dignitatem sapit. Hactenus quidem cũ Victorio feci, vel certe cũ eius codicibus, nunc ab ipso vt dissentiam, perducor & trahor inuitus. Sic certe veritas amica mihi & bonis omnibus cogit ac ipsius Varronis dignitas. ait ille Cap. II.

In emtionibus iure vtimur eo, quod lex præscripsit, in ea enim alii plura, alii pauciora excipiunt, quidam enim pretio facto in singulas oues, vt agni chordi duo pro vna oue annumerentur, & si cui vetustate dentes absunt, item bina pro singulis vt procedant. De reliquo antiqua fere formula vtuntur, cum emtor dixit: Tanti sunt mi emtæ? & ille respondit: sunt, & expromisit numos, emtor stipulatur prisca formula sic: Illasne oues, qua de re agitur, sanas recte esse, vti pecus ouillum, quod recte sanum est, extra luscam, surdam, minam, id est, ventre glabro, neque de pecore morboso esse habereq; recte licere; hæc sic recte fieri spondes?

Hæc fusius adscripsi, primum vt in prioribus non recte sensisse Victorium ostenderem, deinde reliqua vt interpretarer ἐν παρόδῳ. Victorius itaque *Procedere* hic pro *Numerari* vult intelligi, *Greges enim*, inquit, *magni non bene numerari possent, si eodem loco manerent: quare consuetudinem habent pastores claudere gregem, & dum emittunt, numerare: aliter enim rursus confunderentur*. Ego istud *Procedere* subtilius esse puto, quam quod Varronis simplicitati Romanæ possit accedere. Nec enim supra aliquid de processione istac, quare hoc verbi nude omnino interpretor, pro eueniant & prosint emtori, quod alias *cedant* dicunt iurisperiti, vnde istud conflatum suspicor & non temere fortassis. Sic & Cato, vbi de fructibus tractat: *Oues, quæ non pepererunt bina pro singulis in fructu cedant.* Doctiores videbunt, nam ego, fieri potest, vt plus æquo viderim.

Pergamus interim ad formulam: *Expromisit numos* recte Victorius reposuit, inde *Actio expromisso* nata est. *Promittere* certe & spondere, & dicere dari, apud Plautum in conditionibus frequentantur. *Spondere* namque, quod in hac quoque formu

la adhibetur, pro addicere vel sane dicere est: vnde & apud Apuleium huiusmodi phrasis est, vbi de Ruffini perfidia & impietate in matrem Pudentillam est sermo, sic habent verba:

Has eius gratias bonus filius matri respondes ob datam vitam, requisitam hereditatem, ob XIV. annorum longas alimonias.

Hic certe *respondere gratias* pro *reddere*, quod idem est, nam *Dare* certe est *Dicere*. *Agere* vero *gratias* geminum est cum vtroque superiori; nam *Agere* pro *Dicere* apud Plautum inuenias, cum non vno loco hanc repetat locutionem: *Quid agis?* Et sane nil opus his tantis probationib. nam *Agere caussam* vsurpari scimus, & *Dicere*, quod omnino idem est. Ac ille sane Epilogus sit Epilogo meæ actioni, de hoc verbo cum eum præco finita iam caussa *dixisse* prædicat oratorem.

CAPVT IV.

Hæc sunt de porculis. Cum creuerunt, capiuntur, sequi matrem pastum.

De qua lectione nihil adhuc boni elicere se potuisse fatetur Victorius. Ideoque eam ex contextu reliquo Varronis eiecit; nam *cupiunt sequi matrem* imprimi passus est, quod tamen nullam elegantem, vt arbitratur, sententiam habere etiam addit. Ego superiorem & persanam esse & veterem existimo, interpretorque *capiuntur sequi*, prohibentur & intercipiuntur matrem persequi in pastionem. illud vero *cupiunt* ab infelicibus Grammaticis effictum libet suspicari. *Capiuntur sequi* pro *cupiunt* acciperent satis quidem festiue, non tamen cum re & sententia Varronis. Nam sic continuatur: *Denique secernunt a matribus, ac seorsum pascunt, vt desiderium ferre possint parentis.* At *Nutrices* Victorius legi in suis codicibus diserte monet, id omne nec statuere se posse, quid illa vox postrema sibi velit, etiam fatetur, dubitatque, an pro *Nutricis* nomine *Parentis* inculcatum sit. Mihi certe locus sic scriptus fuisse videtur, vt reponam:

Denique secernunt a matribus, seorsum pascunt, vt desiderium ferre possint nutricis.

Et interpretor ita: Porculos a matribus secernit, vt lactentes esse desinere, quod est desiderium ferre nutricis, vt delici esse incipiant, & lactentes esse desinant. Ex hac significatione *Depulsos a lacte* iam frequentatur, quod sane ita est; nam toties cernitur, vt postquam in Catullo *Nutricum tenus*, cœpimus ex Nonio, quid esset non ignorare. Et certe Apuleius docere nos poterat, si curaremus eum legere, sic enim lib. II. Metamorphoseos scribit: *Ego te Luci meis istis manibus educaui, quidni parentis tui non modo sanguinis, verum & alimoniarum, nam & familia Plutarchi ambæ prognatæ sumus, & eandem nutricem simul bibimus.*

En ve-

En vero iam paret, secundum sententiam dari iusque fasque esse. Illud porro supra in Appuleio (*Quidni parentis tua*) mutandum censeo in *Quippeni*, quod pro *Certe* accipitur sexcentis locis apud Plautum. Descendamus ad reliqua. Cap. IX.

Solone vt corneo, ne nimium duro, sed & fermentato ac molli.

De Canibus loquitur Varro. Victorius noster priorem dictionem sic restituit, cum in MSCtis perperam esset *Selone*, ex quo fecit:

Solo, nec vt corneo, nec nimium duro. Ego vero licet non ignorem placere hæc aliis, tamen priorem lectionem Varroni restituo. *Nec* enim & *Ne* eadem omnino significatione fuerunt in veterum monimentis, vt vt est, *Nec* pro *Non* sæpissime vsurpatur, & nescio an mollius quiddam & suauius sonent illa. Sic alibi de Equis: *Genib. rutundis, ne magnis, neue introrsus spectantib.* Sic certe lego ex Victorii libris, quamuis ita ille exprimi non curauit. Eodem quoque pacto apud Festum ex veteri codice *Rutunda est ædes Vesta. Genibus*, inquit, *rutundis, ne magnis, neue introrsus spectantibus.* Hoc tamen loco etiam Victorius *Nec* reponendum sentit. ego dissentio, & tamen, nisi me fallo, cum veritate antiquitatis censeo. Sic & Cato sæpe loquitur. Quærat plura, qui sibi hæc ita esse persuadere non potest, ego mihi iam persuasi. Nunc apponam aliquid, quod ego quidem nescio, an expediam, certe voluntatem & conatum perficiendi, qua de re agitur, hoc toto capite adferam in medium. Ait Varro: *Villatico vero gregi in fundum satis esse duo, & ita marem & fœminam. Ita enim sunt assiduiores, quod cum altero idem fit acrior, & si alter indesinenter ager est, ne sine cane grex sit.*

Victorius hunc locum suspectum habet, & quid sentiat non videt, vetus eius lectio est eiusmodi: *Et si alter videm fiter ager est.* Ego hic, quamuis non ignoro, inanem esse operam, quæ talibus lacunis affertur, tamen aliquid dicam, & aliorum ingenia ad hunc locum dexterius emendandum sane mouebo. Sic totum locum rescribo:

Ita enim fiunt assiduiores, quod cum altero idem fit acrior, & si alter idem fit, & ager est, ne sine cane grex sit.

Dicit Varro in singulum fundum opus esse duo canes, alterum marem, alterum fœminam (sic enim recte & antique loquitur) vt hoc quasi coniugio acriores sint & depugnent alter pro altero, vt taurus pro compare, sed etiam illud commodi spectat, ex duobus, quod vnus si æger fiat, tamen sit, vnde gregi succurri possit a duorum altero. Hæc fuisse Varronis verba repromittat pro me alius. Ego quidem mihi hoc officii facio satis, vt alii a me satis accipiant, nihil moror, quod mea voluntate contigit mihi. Pergimus, inquit, Varro, cap. XI.

Si quidẽ, inquã, adieceritis de extraordinario pecorũ fructu, vt —

dictum est de lacte meo, & tonsura lana. Est omnium verum, quas cibi caussa capimus, liquentium maxime alibile, & id ouillum, inde caprinum.

Victorius sic in vetustissimo exemplari scriptum ait, & tamen non probat, ac fortasse probandum non fuit, nisi quod possimus dicere, *Cibile* reponi posse vt *Alibile* apud eundem, & sic placiturum esse magis, vt *Acibile* ducatur, & significet, quod cibi gratia comparatur. *Cibillæ mensæ* sunt apud Varronem, *Cibua* apud Festum, sed nihil huc pertinent, videbunt docti. Hactenus exemplar; credo tamen nulla desiderari, cum index capitis promittat obseruationes in Catonem, Varronem, & Columellam. Habemus hic in Catonem & Varronis libros duos, restabat liber 3. & totus Columella, ex cuius Hortulo flores aliquot collegit extremo cap. lib. 2. Vero præterea nihil inuenio, an perierint, an morte præuentus non absoluerit, plane ignoro. Posset ea de re consuli v. cl. Obertus Gifanius, qui Fruterio familiarissime vsus est.

CAPVT IV.

Ausonii loca quamplurima correcta.

QVisquis fuit ille, cuius opera & industria locupletiorem habemus Ausonium, ille quidem fecit egregie, quod hoc quasi auctuarium studiosis non inuidit; sed tamen imperite hoc etiam fecit, quod exemplar suum insigniter corruptum nullo suo labore vel ingenio adiuuandum iudicarit; siue itaq;, quod dego, restare potuit Poetæ non ineleganti, siue sane istac non potuit, certe vtraque ex parte a culpa abesse non potest, verum nos id cogitemus, nobis & aliis quibusuis de hac re palmam ab eo, quisquis tandem est, propositam & relictam esse. Itaque persequamur metam, donec ad calcem feramur optatum Primum igitur illud Ausonii ad Lectorem:

Sed quo nostrates Aquitanica nomina multis
Conlatus & non subditus aspicerem.

Dicit Grammatici nomen passim sibi imponi, non vt Scaurum aut Æmilium Probum subiret, & illorum quasi gloriæ se immitteret; sed vt inter suos & Aquitana nomina conferri multis possit, non vero illorum gloriæ sequestrari, sed cum hoc dicit, parum constanti versu vtitur. Ego ita rescribendum putarem:

Sed quo nostrates, Aquitanaq; nomina, multis
Conlatus, sed non subditus adspicerem.

Sequitur mox:

Hic ego Ausonius: sed tu ne temne, quod vltro
Patronum nostris te paro carminibus.

Versus hiat indecenter, forte *Sum* interiiciendum, aut certe ex industria & a sciente factum Ausonio, vt apud Poetas sæpe, ac

nuper

nuper ex Charisio reponendum huiusmodi aliquid didici apud Horat. nam vbi in Epodis legitur:

O ego non felix, quem tu fugis. & tum ille admonet legendum: *O ego infelix.* atque ita reponendum est procul dubio.

In Ephimeride vbi Parmenonem suum plus æquo indulgentem somno excitat, ita scribit:

Fors & hæc somnum tibi cantilena
Sapphico suadet modulata versu,
Lesbii depelli modulum quietis
Acer iambe.

Tertius horum versuum & longior est præter rationem Sapphicorum, & nullum sane idoneum sensum facit. Ego leuiter ita mutandum censerem:

Lesbia depelle modum quietis
Acer Iambe.

vt Lesbiam quietem vocet ebrium, & aggrauatum cibo & potu somnum, quod illi supra exprobrat Ausonius, cum ait:

——Tibi cassa somni
Multa quod potas, nimiaq; tendis
Mole saginam.

Hæc leuiuscula certe fuere, sed tamen admonenda, ni fallor; nunc spero meliora occurrent. In Precatione Consulatus Calend. Ianuar. fascibus sumtis sic gratulatur sibi, & anno consulari:

Iane veni, nouus anne veni, renouate veni Sol:
Consulis Ausonii Latiam vis scire curulem.

Omnino hic legendum est: *visure curulem.* Aliud enim si non ridiculum est, proxime tamen ab eo abest. Ita & Tibullus lib. II. Eleg. XXI.

Ipse suos Genius adsit visurus honores.

Iam Parentalia aggrediemur, quibus Ausonius more pio & solemni Parentum suorum manibus iusta persoluit. *Argirium* auum sic alloquitur post multa, quæ præcedunt laudum examina:

Tu nouies denos vitam cum duxeris annos
Expertus Fortis tela cauenda Deæ,
Amissum fletu post trina decennia natum
Saucius exstincto lumine cassus eras,
Dicebas sed te solatia longa mouere
Quod mea præcipuus fata maneret honos.

In secundo versu arbitror reponendum:

Amissum flesti post trina decennia natum.

Atque ita postulare mihi videtur œconomia sermonis & iusti fletus ratio, qua filio iam tricesimum annum agente, qui patris iam senescentis solatium futurus erat, redditur legitime. De

Paulino restat ex Parentalibus leue quoddam, & tamen emendandum:

Aquauus, Pauline, mihi, natamq; sororis
Adeptus thalamo, sic mihi pane gener.

omnino & sine controuersia legendum: *Indeptus thalamo.* quod apud Ausonium est non semel. Ecce nunc Professores Burdegalenses examinabimus, quibus Ausonius & famam dedit & nomen; nam certe ignobiles sunt plerique atque obscuri. Attico Tyroni Delphico ita canit:

Mox inde cursum, more torrentis freti
Epos legasti. legendum sane, *ligasti.*

Illud, quod sequitur depositum est:

Vt nullus aqua lege liber carminum
Orationem exaquet Pauli.

Post ait:

Coleris tuendis additus clientis,

legendum *Clientulis.*

Ad finem dicit, Fæliem Delphidium, quod media ætate fatum obierit, nec filii a patriis virtutibus declinantis propinationem & proteruiam atque ignominiam viderit. Sic habent verba:

Minus maiorum munera expertus Dei.
Medio quod aui raptus es.
Errore quod non deuiantis filii
Pœnaq; lasia coniugis.

Priori versu legendum:

Minus malorum munere expertus Dei. Quod & versus postulat, & sensus ipse, qui antea nullus erat. *Herculano* sororis filio Grammatico Burdigalensi, ita næniatur:

Herculane, qui profectus gremio de nostro & schola
Spem magis, quam fruendam prabuisti auunculo.

Videtur legendum mihi, quia versus Trochaici quadrati modulus secundo in versu deficit, hoc modo:

Spem magistri iam fruendam prabuisti auunculo.

Citari Siculi Siracusani hæc sunt:

Esset Aristarchi tibi gloria Zenodotiq;
Grauior, antiquus si sequeretur honos.

Illud *Grauior* leuius est, quam vt locum & dignitatem sustinere possit. Nos eius loco *Grandior*, vel ita sane:

Grandior antiquos vt sequeretur honos. vel:

Antiques grauior ni, &c. Quod tamen non ita amplector, vtpote audacius effictum, vt vel Momi iudicio condonem, vti de eo statuat, quod volet. Sed nos ad reliqua, de Sedato Rhetore ita cum scribit:

Et tua nunc soboles morem secuta parentis
Narbonam ac Romam nobilitat studiis.

nullus

nullus non videt legendum esse, quod sæpe apud hunc est auctorem:

——*Morem resecuta parentis.* vt supra:

Et pereuntis adhuc gemitum resecuta querelis.

Nunc finem imponam Professoribus Burdegalensibus, si cum Ausonio de suis finibus male rectis prius quædam egero. Sic ait, valeque dicit:

Et si qua cunctis cura viuentum placet
Iuuatq; honor superstitum,
Accipe mæstum carminis cultum mei.

legendum est:

Et si qua functis cura viuentum placet, & *Accipite.* iam tandem aliquam partem suscepti fastidii excussimus, nam certe fastidia hæc voco, quæ & cuiusuis opella possint adiuuari, & mea certe non indigebant, si ille, qui edidit, aliquid suæ diligentiæ nouo operi impartiendum iudicasset, quod cum factum non sit, nemo credo Cyclops literatior, obliquo lumine isthæc mea adspiceret, quod hæc leuiuscula libello huic non indigna esse censuerim, imo feret æquis oculis, vti spero, & scio quod leuissima pleraque, vt erant, reliqui, quæ sane attingenda non putaui, quod librariorum ἁμαρτήματα esse non ignorarem. Sed plus satis de re nihili.

CAPVT V.

Locus Festi ex Sosipatro emendatus.

LEgebam nuper, idque non sine fructu, Sosipatri Charisii de re grammatica scripta, in quibus certe præter rem ipsam, quæ per se erat iucundissima, etiam auctorum veterum carmina & sententias deprehendi, nec non ita pauca audacter satis ab antiquis dicta, sed tamen oportune & suo tempore, quæ & hoc seculo riderentur, & nihilominus auctoritate veterum comprobari possent, sed tamen intempestiue & ἀκαίρως dicerentur. Inter hæc quamplurima erant. Vnum selegi, quod & faceret ad institutum meum, & occasionem mihi dare videretur, locum in Festo corruptum sanandi. Scribit Sosipater lib. 1. hunc in modum: *Cassidem dicimus nos ab eo, quod est cassis, sed nonnulli Cassida dicunt.* Propertius:

Aurea cui postquam nudarit Cassida frontem.

& Virgilius:

——*Aurea vati*
Cassida——

ex his Sosipatri verbis omnino emendandus est Festus, cuius hæc sunt verba: *Cassitam antiqui pro Casside ponebant.* legi enim debet idq; indubitata fide: *Cassidam antiqui pro Casside ponebãt.* hæc & similia verba, quæ apud Festũ sunt plurima, nulla ratio.

ne possunt restitui, nisi ex Grāmaticorum libris, vel certe exemplaribus multum vetustis, quia, vti obseruo, & illa corrupta sunt, & nobis hæc antiqua verba tanquam numen aliquod suspicienda non tamen attrectanda reliquerunt.

CAPVT VI.

Propertii verbo allata interpretatio, & quid apud Iurisconsultos sit, In pecuniam ludere, *breuiter adnotatum.*

PRopertius quā elegia iactat insaniam amoris sui in Cynthiam & nihil non eius amicitiæ postpositurum se dicit, inter cetera magnanimitatis exempla, hoc est vnum, quod ego capitale iudico, est enim poeticum, cum ait:

Me licet aratis anstringant brachia nodis,
Sunt mea vel Danaes condita membra domo,
In te ego, & aratas rumpam mea vita cathenas,
Ferratam Danaes transiliamq; domum.

Quid hic sit, *In te rumpam cathenas,* vehementer obscurum puto, iis præsertim, qui vt ego iudicio sum parum de iis reb. confirmato. idque explicabo mihi & illis, puta hanc esse Propertii sententiam, vt dicat, etiamsi cathenis esset & Danaes turre inclusus, tamen in gratiam dominæ suæ hæc omnia perrupturum esse, sic & Virgilius explicante Seruio: *benignum Accepit in Teucros animum,* pro Teucris. & Plautus in Aulularia: *exemi ei manu manubrium; Quid opus est verbis, facta est pugna in gallo gallinaceo.*

Etiam Iurisconsulti hanc phrasin non ignorarunt, nam Digestorum lib. 11. tit. 5. de aleatorib. *Senatusconsultum vetuisse* aiunt, *in pecuniam ludere, præterquam si quis certet hasta, vel pilo iaciendo, vel quærendo, saliendo, luctando, pugnando, quod virtutis caussa fiat.* Quæritur hoc loco, quid *In pecuniam ludere* significet, nescio sane, an aliquis nodum dissoluerit, ego quidem ita soluendum existimo, vt Propertii nodus enodatus est, & aio Senatusconsulto vetitum ludere in pretium, quasi pro pretio & pecunia, nec enim aliud esse, libet suspicari, nec argutari multis in re minime arguta vel certe arguenda. De hoc Iuris exemplo admonuit me vir honestissimus & doctissimus Iacobus Susius cum ei de Propertii loco quid sentirem Brugis significarem. Ego quidem, quamuis eius doctissima scripta cum aliis doctiorum multis prouocem, tamen ab hac eius sententia prouocandum nulli sentio.

CAPVT VII.

Puppii Epitaphium apud Acronem emendatum.

GEorgius Fabricius, homo iuuandis studiis natus, & veterum libris nitori pristino reddendis apprime deditus, ante annos aliquot singulari studio in Acronem fuit, quem certe & emendauit diligenter, & auxit fideliter, & tamen in eo etiamnum plusculum desiderari puto, non quidem in Fabricio, qui quod a manuscriptis accepit, in lucem dedit; sed ipso in commentario, qui inscitia scribentium & sciolorum quorundam, mirum quantum corruptus est; quid enim dicemus de loco illo, qui est Epistola prima, Acronisne esse commentum de Puppio Tragœdiographo, cuius *lachrymosa poemata* vocat Horat. *Puppius* (inquit Acron) *Tragœdiographus ita affectus spectantium mouit, vt eos flere compelleret, vnde istum versum fecit:*

Flebunt amici & bene noti mortem meam
Nam Puppius in me viuo lachrymatus est.

Hic primum animaduertendum est Puppium, cum de se loquitur, dicere tamen, Puppium esse lacrymatum in se viuo, quod equidem qua ratione rectum sit, non video, vt interim de illo dicendi genere nil dicam, quod mihi quidem vt durum videtur, ita parum Latinum, nedum antiquum, legendum semper esse existimaui, & etiamnum existimo:

Nam Populus in me viuo lacrymatus est:

Vt hoc sit Puppii argumentum. Flebunt nimirum morte mea amici & noti, cum olim populus ignotus & peregrinus vt plurimum me agente lacrymatus sit, simultoria illa & hypocritica pathesi adductus, eodem citat pacto Gyraldus in libris Poeticis, sed tamen vno verbo plus habet, legit enim:

Nam populus omnis me viuo lacrymatus est.

quam equidem lectionem vbi repererit nescio, certe codices Horatiani nihil huiusmodi, sed illo modo adducunt, quem supra adscripsi, quare videtur mihi Gyraldus difficultatem fecisse in locutione (*in me viuo lacrymatus est*) Ego tamen nescio, quam versus sonorus magis & rotundus sit, si illo priori modo legas. Itaque nihil mutandum censeo. Adiungam & alium, cuius certe de fide nulli religiose addico, sed tamen probabili, nisi fallor, coniectura ducitur. Horatii hæc sunt:

Si quis emat cytharas, emtas comportet in vnum
Nec studio cythara, nec Musa deditus vlli
Si scalptra & formas.

Formas interpretatur Acron *Colopodias*, quod equidem vocabulum Grecum esse puto, sed corruptum, legendumque *Calopodia*, vt sint ligneæ sutorum formæ, ad quas corium stringentes calceum componunt.

CAPVT VIII.

Locus apud Propertium expensus.

MIror sæpe eorum inscitiam, qui ita religiosi sunt in veterum libris, vt a manuscripto codice non audeant modò ipsi recedere, sed aliis quoque eandem necessitatem imponere, adeoque malint scriptoris indocti nænias iudiciis melioribus relinquere, quam vel ipsi in re nihili, quid sentiant libere profiteri, eorum autem ineptiam ridere soleo, qui non modo audendum aliquid sine veteri exemplari dicunt, sed etiam si eà desint, malunt tamen auctorem manifestis vitiis obnoxium esse, quam vel indicio & coniecturis aliquem locum facere. Egò vero quamuis modeste sentiendum de veterum libris existimo, malim tamen de locis aliquibus manifesto corruptis, nec corruptis modo, sed a ratione alienis iudicium meum facere, quam aliquando optimam Poetæ vel Oratoris sententiam non intelligi modo, sed etiam nimis intelligi. Certe quod dico manifestum erit, si Propertii locum vnum hic adscripsero, qui talis est:

Vertice turrigero iuxta Dea magna Cybella
Fundet ad Idæos cymbala rauca choros.

Poeta his versibus solemnem Bacchi pompam describit, dicitq; Cybelen cymbala esse fusuram ea gratia, vt Idæi Dactilii chorum & solemnes ludos ineant, quod quidem vt dicat, ait:

Fundet ad Idæos cymbala rauca choros.

Et quid tandem est *Fundere cymbala*, cum cymbala non soni sint instrumenta ipsa, certe audacter omnino, ne insolenter dicam, locutum esse Propertium, existimari potest, si id rectum esse & non corruptum iudicemus. Ego quidem sola ratione coniecturæ ductus legendum putarem:

Fundet ad Idæos cymbala rauca sonos.

Quod sane quanto sit verisimilius, non hac modo ratione, quod a punctis literarum nihil aut parum absit, verum etiam quod simplicius & significantius multo exsistat. Certe mecum sentiunt, ni fallor, docti omnes; quare nolo in re illustri prolixum me præstare, quando & olim Parisiis doctis hominib. hoc meum commentum probarim.

CAPVT IX.

De verbi Satis *significatione non vulgari apud Tibullum.*

NOn tam aliquando in oratione hæremus, quam vel in verbis ipsis, quæ tamen intellecta perperam vel certe vulgariter alioqui facilem & obuiam omnibus modis obscuram reddunt sententiam, fitq; adeo nonnunquam, vt ille, qui in laude alicuius versetur, nihil aut parum dicere videatur, & ille contra,

qui

qui vituperat, insulse & inepte stomachari putetur, si verbum, quo vtitur ex consuetudine, in suum detorquere sensum velimus. Id exemplo clarum fiet. Tibullus ad Macrum scribens lib. II. imprecatur omnia dira lenæ cuidam, quæ Nemesim a se auerteret, & tabellas, quæ dominæ tradi per illam debebant, eas simulata officii opinione intercipiebat, huius hæc sunt verba:

Tunc tibi lena precor diras, satis anxia viuas
Mouerit e votis pars quotacunq; Deos.

Non obscurum est, quid velit Poeta, cum ait, *satis anxia viuas*; nam extrema imprecatur mala, & poetico more iram dira parenthesi includit. Hoc vnum sufficere possit intelligendę rei, quam proposui, sed tamen & alium adducam locum, vt satisfaciam illis, qui in re nihili laborant amplius, & putant, quod sibi negotii plusculum fecit, id aliis non minus negotii exhibiturum esse. Sidonius itaq; Carm. 23. cum Poetas omnes Romanos enumerat, etiam Varronem sua laude dignum putat, cum dicit:

Et te multimoda satis verendum
Scriptorum numerositate Varro.

Hic apparet quod dico, nam quid magnificum de Varrone diceet Apollinaris, si illum satis & vtrumq; suspiciendum multis libris indicet, quin imo ponit in magna laudis parte Varronis Polygraphi industriam, aitq; eum vel hac ratione laudari debere, quod multa eaque doctissima posteris reliquerit. Quin & Sosipater Grammaticus lib. III. quod ago diserte confirmat, ait enim: SATIS *diuerse accipitur. Lucillius Satyra:*

Qui si coniurat populus vix totus satis sit.

Terentius in Adelphis: Satis mihi id habeam supplicii, dum illum vlciscar modo. Item satis per accusatorem est, Cal. Hist. lib. I. Commodum esse satis videtur; nec enim pro sufficiēti, inquit, Paulus accipi debet, sed pro pari & aquo. Item satis pro mente: Cato dierum dictarum de consulatu suo: Iam apud vallum nostri satis agebant. Terent. in Heaut. Etsi suarum rerum satis agitat, tamen habet bene & pudice eductam. Ex his Sosipatri nihil dubitandum est, quin ea, quæ supra retuli, illo sunt modo accipienda, qua a me exponuntur, nec illud Horatii ab hoc loco abhorret.

Iam satis terris niuis, &c. vt ingentem & immanem tempestatem intelligat, non vero iram Iouis iam paratam esse post tot procellas & cœli marisque turbines. Iam finem faciam, ne immodica rei explicatione non illustrare, sed obscurare iudicium lectoris videar.

CAPVT X.

Varronis loci duo ex Gellio cum nostris codicibus collati.

IRasci libet aliquando, cum video plerosque studiose facere, vt optimi quique auctores ex manuscriptis exem-

pluribus quam incorrupti sint & emendati, nullum tamen ex tam frequenti doctorum hominum grege viam & rationem inire, quæ non minus commoda sit, quam certa; ea autem peti debet a Grammaticis & Rhetoribus, qui plerumque eorum exemplis vtuntur, in quibus emendandis tanto studio laboramus quotidie, quorum certe loca si cum nostris codicib. conferri contingeret, videremus non obscure, quam exemplaria manu descripta aliquando ineptirent & correcta essent. Sed ne videar Pythagoræ illud insigne ἀναγκαῖον mihi vsurpare exemplis sententiam meam confirmandam puto. Itaque Gellius lib. II. cap. XX. cum *viuaria*, quæ vocantur etiam *leporaria* esse appellata, vult Varronis loca duo ex III. odi rusticæ lib. adducit, quæ sunt huiusmodi: *Verba Varronis*, inquit Gellius, *subieci: Villatica pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscina. Nunc ornithones dico omnium alitum, qua intra parietes villa solent pasci. Leporaria te accipere volo non ea, qua tritaui nostri dicebant, vbi soli lepores sunt, sed omnia septa adificia villa, qua sunt & habent inclusa animalia, qua pascuntur.* Nunc Varronis nostri verba subiiciam, vt quantum inter se differant, cognoscatur. Cap. III. Lib. III. hæc sunt: *Eius disciplina genera sunt tria*, **Ornithonis, Leporaria, Piscina.** *Nunc Ornithones dico omnium alitum, qua intra parietes villa solent pasci. Leporaria te accipere volo non ea, qua tritaui nostri dicebant, vbi soliti lepores sunt, sed omnia septa afficta villa, qua sunt & habent inclusa animalia, qua pascantur.*

Hic ego dubito, cuius sententiæ accedere debeam, video quidem Varronis nostri verba non esse obscura & tamen miror, qua ratione illa prima immutata sint apud Gellium, habet ille: *Villatica pastionis nostra disciplina*, an quia supra scriptum erat: *Primum dominum scientem esse oportere earum rerum, qua in villa, circumue eam ali ac pasci possint.* Ideo subiungit, *eius disciplina*. Et tamen Gellius Varronis esse verba testatur. Quod autem sequitur: *Leporaria te accipere volo non ea, qua tritaui nostri dicebant, vbi soliti lepores sunt.* videri possit commodior Gellii editio, *vbi soli lepores sunt*, sed tamen quod affirmem, non habeo illud *soliti*. videtur antiquitatis habere plusculum, consentiente Plauto, qui scribit in Cistellaria: *Aquam frigidam subdole suffundunt viru, cum suis predicant nos solere suas pellices esse aiunt.* Et tamen existimo, huiusmodi phrasin aliquando me obseruasse vt sit: *vbi soliti lepores sunt*. pro quibus leporariis assueuerunt & in quibus morati sunt, de illo nil amplius addam, dum in similem dicendi modum per tempus incidero, adiungam & alium non minus peruersum quam superiorem. Ille Gellius eodem in capite ex Varronis III lib. hæc eius verba citat: Melissones vt ἀμπλῶνες, id est, δυφρῶνες (inquit) ita facere oportet, quæ quidam

quidam Mellaria appellabant, nostri codicis hæc sunt: Ille *μελιτῶνας ita facere oportet, quos alii μελιτεροφῶα appellant eandem rem quidam mellaria.* non aliter & hic obscura sunt omnia. Primum apud Varronem nostrum Latinis literis scribendum est *ille Melissones*, nam Gellius post Varronis verba ita concludit: *Sed hoc verbum, quo Varro vsus est, Græcum est. nam μελισσῶνας ita dicunt*, hoc primum: nunc quid dicemus de iis, quæ Gellius plura habet quam Varro? certe non videntur incommoda, & tamen quia Græca sunt, corrupta esse suspicari possum. Nam quid illud est, quod ait, *ἀμπλῶνας*, id est, *δυφωνῶς*. Equidem non ausim Varronis esse hæc dicere. Vltimum vero illud: *Quæ quidem Mellaria appellabant.* puto esse Varronis ipsius. Nam sæpe ita loquitur, cum antiquum esse verbum significat, quod scilicet veteres ita appellabant. Nostri codices: *Eandem rem quidem Mellaria.* Hæc ego indicasse contentus fui, nec tamen quia perplexum est negotium de re obscurissima temere iudicare, ideo nihil certi constituere volui; sed magis vt docti ingenia ad simile exemplum excitentur, aliosque aliorum locos posthac ita conferant, vt non tam sentiant compendiũ, quam etiam vt optimis auctoribus suus restituatur vsus. Satis autem mirari nequeo diuersitatem tãtam in tam pauculis verbis. Malim tamen vni veterum fidem adhibere, quam manuscriptis exemplaribus mille, nisi forte ea sint, quæ multis seculis exarata sunt, priusquam Grammatici veteres vel Rhetores exstarent, ex quibus corrigẽdus erit locus. Et certe nescio, an multa eiusmodi referantur, ego quidem paucissima antiquitatis illius, quam requiro, superesse existimo.

CAPVT XI.

Auli Gellii locus emendatus & declaratus.

QVæ de ceremoniis Flaminum & Flaminicarum scripsit Gellius, ea sane frustra ab auctoribus aliis peteremus, nisi ille, qui dispersam antiquitatem suis Noctibus clarissimis inuoluit, etiam hæc obscurissima posteritati condonasset. Vix enim vna aut altera harum ceremoniarum exstat in libris veterum, & sunt sane, quia Prætoris Gelliani interpretatione adiuta non sunt, Decemuiralibus tabulis obscuriora quædam, vt nil de integritate dicam vel lectionis, vel librarii. Quid enim? an Flaminem eiusmodi Edictis in Vestalium aures influxisse putabimus, quæ nullius rei sunt, & significationis incognitæ. Sic ait Gellius:

Eadem ferme ceremoniæ sunt, quas Flaminicam Dialis seorsum aiũt obseruitare, veluti est, quod bene nato operitur, quod virica surculum de arbore siliqua habet.

Quæ verborum monstra? quæ tenebræ? Ego olim cum Louanii

essem, exemplar habui manuscriptum Gellii ex Bibliotheca trilingui, in quo hoc loco non *Virica*, sed *In rita* legebatur, quod equidem quamuis obscuritate cum superiori illo contendat, nescio tamen, quantum adiuuerit coniecturam meam. Ex eo enim & *Virica* vidi esse legendum distinctis vocibus: *In rica*. Cum hoc satis mihi probassem, aliis vt idem videretur faciendum putaui. Itaque recurri ad Festum, in quo videbar mihi aliquid eiusmodi aliquando legisse, & sane non fefellit opinionem meam Festus. Nam opinione mea etiam plura habuit. Sic enim eius erant, & etiam nunc sint verba:

Rica & Ricula vocantur parua Ricinia, vt Palliola, ad vsum capitis facta; granius quidem ait esse, muliebre cingulum capitis, quod vitta Flaminia redimiatur.

Quid potuit dici clarius de re obscurissima? quid plenius de minime plana. Itaque hoc modo legemus carmen illud Vestale: *Quod* leg. (*venenato*) *bene nato operitur, quod in Rica surculum de arbore felici*. Sic.n. erat in illo manuscripto, & optime quidem. Nam nos *silignas* porcis relinquimus. *Felices arbores* sunt, vt ex Catone adnotat Festus, *lata frondis & fructuosa*. Seruius de Flaminibus & eorum apicibus ac vittis ita scribit, quod adscripsi equidem eo studiosius, vt *Rica Vestalium* promtius intelligantur: *Flamines*, inquit, *in capite pileum habebant, in quo erat virgula breuis habens lana aliquid. quod cum per aestus ferre non possent, filo tantum capita vincire cœperunt, nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas erat vnde a filo, quo vtebantur, Filamines; sed festis diebus filo deposito, pilea necesse erat accipere, quæ secundum alios ad honestatem sacerdotii dignitatem sunt reperta; sicut columnæ mortuis imponuntur ad ostendendum eorum culmen. Alii dicunt non propter eminentiam dignitatis hoc factum, sed quod cum sacrificarent apud Taurolauinium, de eis extra frequenter aues de vicinis lucis venientes eriperent eminentia virgarum earum, terrere eas voluerunt, exinde etiam consuetudo permansit, vt apud Taurolauinium ingentes haberentur virgæ, non breues vt in vrbe.*

Nũc quia ad Flamines deuoluta est oratio nostra, non videtur ab re fore, si de ceremoniis eorum nonnulla degustemus. Quod itaque ait Gellius: *Dialem iurare fas nunquam est*, id quidem non est eiusmodi, vt Seruii de eodem sententiam non recipiat libro IX Æneidos scribit, *illi quidem non licere per libros suos iurare, sed per Deos posse*. Quodque idem ait, *Equo Dialem Flaminem vehi religionem esse*. id Festus quidem etiam ratione constitutum a veteribus vult qui ait: *hoc ideo fieri, ne si longius digrederetur, sacra negligerentur*. Et Plinius de re præsenti aliud magis inauditum scribit libro XXIIX. ait enim:

Equinum fel damnatur inter venena, ideoq; Flamini sacrorum equum

quum tangere non licet, cum Romæ publicis sacris etiam equus immolatur.

Ait Gellius: *Ederam & fabam neq; tangere Diali mos est, neq; nominare.* Idem Festus, sed cum antiquitatis ratione ait: *Fabam nec tangere nec nominare Flamini licet, quod ea nimirum putatur ad mortuos pertinere: nam & lemuralibus iacitur laruis, & parentalibus adhibetur sacris & in flore eius luctus litera apparere videntur.*

Idem: *Ederam Flamini Diali neq; tangere neq; nominare fas fuisse* ait, pro eo, quod edera vincit, ad quodcunque se applicat; sed ne annulum quidem ei gerere licebat solidum, aut aliquem in se habere nodum, quod Gellius his verbis refert: *Annulo vti nisi puro crassoq; fas non est, & nodum in apice neq; in cinctu neque alia in parte corporis vllum habet.* Hæc hactenus.

CAPVT XII.

Calphurnius Bucolico IV bis emendatus.

CAlphurnius, cuius Bucolica & erudita & accurata habemus, Ecloga quarta sic loquitur sub persona Corydonis:

Sed nisi forte tuas melior sonus aduocet aures
Et nostris aliena magis tibi carmina rident
Vis aliena tua subigat vir pagina lima.

In his tribus versibus duas esse mendas puto. Primum enim carmen sic lego:

Sed nisi forte tuas melior sonus auocet aures.

tertium vero hoc modo:

Vis aliena tua subigatur pagina lima.

Hæc coniectura quidem nituntur, sed tamen recta, ni fallor, & vera. De vltimo illo *subigat vir* nihil addubito, cum nullus idoneus sensus exsistat, & ipsa nihilominus oratio vitiosa sit & inepta. *Auocet* illud sic posse defendi puto. Audiebat Corydon certantes alios; dicit itaque: Nisi melior sonus tuas aures auocet a nostris carminibus.

CAPVT XIII.

Festi Pompei locus examinatus: Sponsis bene, *sine vlla controuersia legendum*, beneque voleris, beneque volueris, *in precatione Augurali.*

CVm illi egregie consuluerunt literis, qui primum diuersa diuersorum veterum auctorũ monumenta in lucem protulere, atque imprimis qui Festi Pompei libros venerandæ antiquitatis vnicum & posthumum decus doctis communica-

runt, tum vero etiam legitime de studiis mihi esse meriti videntur, qui nuper summo cum studio animique contentione, partim labore ducti, partim etiam ex membranis aliquot Græcia tenus accersitis Festi dignitatem augere, & loca plurima restituere sunt conati, quorum in numero si, vt hominum doctorum est opinio, Antonius Augustinus quoque numeratur, miror sane hominem doctissimum, quique hac sola Venere Marti Romuleo vnice complacuit, eamque dignitatem merito isssime est assecutus, miror, inquam, nomen suum adscribere ad commentaria Festi noluisse, nisi forte leuiora esse iudicarit, quam vt in dignitate sacratissima constitutus, sua illa esse fateri debuerit. Sed nos tamen siue hæc ita sunt, siue aliter se habent, quod existimo, defruamur fructibus, vt ita dicam, sed tamen audacter dicam, compascuis, & illorum operam, quiqui tandem illi fuere, illaudatam esse patiamur. Ceterum ille vt plurima summa cum laude errata sustulit, ita reliquit intacta nonnulla, vel certe animaduersa parum, quæ lectorem quidem curiosum nimis vel morarentur, vel etiam cautum minus in turpissimos errores impellerent. Idque adeo quam a me & vere dicatur & recte, ex ipso Festi loco, quem ego & corruptum & plane nullius bonæ frugi existimo, manifestissimum erit. Scribit itaque Pompeius hunc in modum: *Sponsis bene beneq; volueris in precatione augurali, Messala augur erit, significare spoponderis volueris.* Hoc loco primum videt acutus lector, aut certe videre debet, Messalam omnis antiquitatis scientissimum, verba & vetusta, & ab vsu hominum & intellectu longius posita, notioribus vocabulis illustrare & denique interpretari velle, quod procul dubio ita sese habere vel hinc liquet, quod idem Messala primum illud *Sponsis* significare dicat *Spoponderis. Volueris* autem esse velit *Volueris*, si modo codices nostri syncere habent. Quod ipsum vt non ineptum sit, certe ridiculum esse nemo sapiens negabit. Quid enim habet abstrusi sensus illa vltima Precationis Formula? *Bene volueris*, quid etiam antiquæ sententiæ, & notionis, vt tanquam incerta & lubrica per idem omnino innotescere debeat? nihil profecto. Nos igitur, decenti & antiquo more, Messallæ dictionem suam restituere conemur, hoc modo precati: *Sponsis bene beneq; volsis. Sponsis bene* nihil hic aliud est, quam apud Plautum *Bene dixis, Faxis, Axis*, id est, *Dixeris, Feceris. Egeris. Bene* autem *volsis* geminum est cum illo Catonis: *Vt sis volens propitius mihi, domo, familiæq; nostræ.*

De hac mea coniectura cum præsenti Ioanni Aurato verba facerem, laudabat ille quidem iudicium meum de omni re, quam ineptissimam esse fatebatur, & a doctissimis hominibus, qui hoc in auctore elaborarant, non animaduersum errorem mirabatur, sed tamen putabat vir maximus (quod studiosos celare

nec

nec volui nec debui) *Bene quis volet* legi posse, quod quidem *ἀναλογικώτερον* esse magis, quam illud meum videri possit, tamen cum illud auctoritatem propriam defugere quam quod semper esse obscurum duxi, a me confirmatam lectionem putabam placere posse vel doctissimis, quod si non assequor, equidem Aurati mei lectionem amplectantur docti moneo. Ego enim de meo iure & gloria tanto homini, quo doctiorem in his omnibus disciplinis Europa, qua patet, nullum habet, facile ac lubens concessero.

CAPVT XIV.

Horatii Murus aheneus *unde fluxisse videri possit.*

MOlestum est adeoque periculi plenissimum, a tam multis, iisque doctissimis viris, diuersum sentire & scribere, præsertim vero dum iuratis animis & sententiis eadem ex tabula vnaque cera litem definiunt. Locus est apud Horatium, ita quidem vulgaris & tritus, vt etiam pueris sit notissimus:

——*Hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Vnde vero Poeta hunc *Murum aheneum* in carminis sui proscenium deduxerit a nullo Commentatorum quæri video, cum tamen & elegans sit quæstio & ipsa notione iucundissima. Volunt Interpretes his Horatii verbis non *lapideum*, sed *ferreum murum* significari. Quasi vero Poetæ tam sint leuis ingenii & futilis, vt his indocte audacibus carminum formis vti velint, & non potius ex Historia vel Fabula quadam, denique ex antiquorum consuetudine suam petant fictionem. Quid autem illud est & quantum, dicerem significare *Murum ferreum*, non lapideum, ipsa verba satis testantur, vt hac interpretum luxurie nihil sit opus. Quinimo *Murus* semper quidem pro firmitate ponitur *lapideus*, non *ferreus*, apud omne scriptorum genus. Nimirum nugantur & grammaticantur sedulo ac solemniter insaniunt. Ego quod nuper in Vegetio de Re militari ad huius loci interpretationem faciens inueni, studiosis communicabo. Scribit itaque lib. rei militaris 1. cap. xx. *Pedestrem exercitum apud antiquos non esse dictum murum, idq; hac ratione, quod plerumq; vel non armatus vel certe leuiter.* Sed præstat ipsius auctoris verba adscribere: *Illi* (inquit) *qui laborem in portandis veterib. munimentis armorũ ferre non possunt, robustis corporib. & vulnera sustinere coguntur & mortes, & quod est grauius & turpius, aut rapi, aut certe fuga Remp. perdere. Sic dum exercitium laboremq; declinant, cum maximo dedecore trucidantur vt pecudes, vnde murus non dicebatur pedestris exercitus, nisi quod pilata legiones præter scuta etiam cataphracti galeisq; fulgebant vsque ea*

vt sagittarii sinistra brachia manicis munirentur. Est & alius locus eadem de re libro II. cap. XVII. vbi in hæc verba auctor loquitur:

Excipiebat prælium grauis armatura & tanquam murus (vt ita dicam) ferreus stabat, & non solum missilibus, sed etiam gladiis cominus dimicabat.

Ex hac antiquorum dicendi ratione, quam hic commemorat Vegetius, Horatii *Murum aheneum* fluxisse mihi persuadeo, cum præsertim habeam testem locupletissimum, qui procul dubio id, vt alia fere omnia, ex Catonis, Celsi, & aliorum Auctorum veterum libris depromsit, ex quibus Horatius prius hauserat.

CAPVT XV.

Catulli loca aliquot interpolata.

SCilicet illustrior est labor, qui in difficili versatur & pulcro, quam qui ex facili venit & vulgari: nec tamen minor est cura locum antiquioris Poetæ attrectare, quam noui & recentioris styli. Catullus certe, qui Doctus veterum iudicio est appellatus, etiamsi Cæsar Scaliger dignitatem tanti nominis in hoc non ferat, vel agnoscat, tamen is est vel antiquorum sententia, vel nostra, qui & vetustatem seculi sui verbis restituit, & venustatem sui temporis non neglexit; nescio tamen aliqua sint in eo, quæ vetustatem suam vel non ferant, vel certe incognitam nostro seclo affectant; quid enim illi faciemus loco, qui *de fratris morte* est huiusmodi:

Alloquar, audierone vnquam tua verba loquentem.

Quid hic sit, *Tua verba loqui,* etiam atque etiam doctis obscurum puto. & sane videtur mihi antiquata antiquitas, vel legendum, vt olim existimaui, & nunc adeo non damno:

Alloquar, audierone vnquam tria verba loquentem.

Facilis & procliuis fuit lapsus ex *Tria* facere *Tua*, nec enim antiqui, vt ex veteribus libris colligere est, ea puncta literis imponebant, quæ huic seculo incuria indoctorum dedit. De *Tribus* vero *verbis* dicam nonnullis verbis, quia & ab re sit futurum, si dicam, & a re futurum, si taceam; nam isthæc adeo notissima sunt. Et certe nonnihil est, quod video iuuenem doctissimum, & illius spei, quam sustinet facilime, Gulielmum Canterum coniecturam nostram sequi, in eo carmine, quod præceptoribus suis Io. Aurato & Cornelio Valerio de se optime meritis consecrauit in iis, quas nuper edidit summo studiosorum applausu, Nouis Lectionibus. Admonet vero hic me locus, vt solum sese in hac arena non ponam; nam alterius comparationem optare videretur, vel se clarescere victorem, vel rarescere victum. ita illi aliud par componam, de Suffeno dicaci homine

& ve-

& venusto sic ludit Poeta Doctus, vt dicat illius libellos populo admirationem afferre non bonitate carminum, sed elegantia & nitore manupretii & artificiis; eosdem cum auctoritas carminum æstimatur, & gratia vel inuenustissimos esse & multum abhorrere a specie illa, quæ in libri tectorio decentissima esset. Verba autem illa, quibus hoc dicit, sunt huiusmodi: *Tantum abhorret ac mutat, &c.* Quæ corrupta videntur mihi & in nouitatem indoctam a vetustate cultissima deuenisse, legendum enim putaui semper: *Tantum abhorret ac mutat.* non solũ quod viderem idem bis dici, cum idem sit *abhorrere & mutare*, quam quod suspicarer, vt plerumque factum video, verbum antiquum loco suo motum, ab iis, qui in hac militia & artibus bellissimis Latinorum nunquam certe aut ægre loco consistunt: Quin hoc addam vt calumniam imperitorum, quam non deprecor, irritem, me non ita nuper inspexisse exemplar Catulli & reliquorum Parisiis ante annos 60. expressum, quod eodem modo habet, quo ego legendum censeo. Atqui ne superius illud hoc vel superato vel cedente suppositititium sibi sit ipsi, quod de Hermeti gladiatore dicit Martialis, subsidiarium illi dabimus, tanto quidem animosum magis, quo plus pretii iam principiis eu:ctis in hoc subsidio ponebat antiquitas. Catullus Aurelio puerum commendarat, ille cum isto delicias faciebat, & fidei commissum illudebat, ac puerum in suos amores inducere conabatur, Catulli hæc sunt minantis ei teterrima:

Aureli pater esuritionum
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut posthac aliis erunt in annis,
Pædicare cupis meos amores
Nec clam, nam simul & iocaris vna
Heres ad latus omnia experiris.

Hoc loco legendum puto: *Nã simul es, iocaris vna*, quod quanto a Catulli venustate faciat maius, quam superius illud nemini, modo alicuius auris & genii, obscurum fore existimo. Signa hæc amoris etiam ponit Terentius in Eunucho: *Cibum vna capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias.* verbum amplius non addam, ne Thrax noster superior Secutore non viribus, sed multitudini se condonet.

CAPVT XVI.

Varronis aliquammulta loca correcta in libris de Lingua Latina.

QVantumuis eo studio emendatus est Varro, quod doctissimi homines plures dignissimum esse putarunt eius

scriptis, tamen in eo restant nonnulla quæ & multorum requirant operam, & fortasse meam non aspernantur, qui vltro eam defero. *Mensam vinariam rotundam* (inquit Varro lib. IV. Linguæ Latinæ) *Cylibathum nominabant, vt etiam nunc in castris id videtur declinatum a Græco* ἀπὸ τῦ κύλικ☉. Festus vero Pompeius de eadem re non eodem vocabulo vtitur, sed *Cillibas* vocat, & ait mensas esse rotundas, quare videat doctus lector, vtri sententiæ assensionem det, vt illud supra in Varrone parum eius ingenio dignum videtur, id videtur declinatum a Græco ἀπὸ τῦ κύλικ☉. puto enim hoc a Grammatista quodam plus satis liberali condonatum Varroni, & ipse Varro palam supra: *Mensam escariam Cibillam appellabant. Ea erat quadrata, vt & nunc in castris, a cibo Cibilla dicta, postea rotunda facta.* Hoc, quod nunc addam, erit maioris operæ, nisi fallor. *Bura* (ait Terentius Polyhistor) *a Bubus, alii hoc a curuo curuum appellant.* Manifestum hic est vitium, & non obscura restitutio, nam ex Festo & ipso Varrone legi debet: *Alii hoc ab vruo vruum appellant*, nam *curuum* illud nullius rei est vocabulum. *imburum*, inquit Varro, *fictum ab vrbo, quod ita flexum, vt redeat sursum versus, vt in aratro, quod est vrbum.* Quid dici potest vel scribi clarius, & tamen et Festi auctoritatem adscribã, cuius hæc sunt: *Vruat Ennius in Andromeda, circumdat, ab eo sulco, qui fit in vrbe condenda, vruo aratri, qua fit forma simillima vncinis, vruatione buris & dentis, cui præfigitur vomer.*

Pergam vero, vt si priora se satis non sustinent, ab his, quæ addam, vel roborentur, vel coæquentur.

In foro, inquit, *lacum Curtium a Curtio dictum constat, de eo triceps historia: nam & Procilius non idem prodidit, quod quod Piso, nec quod is C. Ælius stylo secutus. A Porcilio relatum, in eo loco dehisse terram, & ex senatusconsulto ad haruspices relatum, esse responsum, Deum Manium Postulionem postulare, id est, ciuem fortissimum eodem mitti.*

Hoc Aruspicum responsum nescio cuius vetustatis sit, vt *Postulio vir fortissimus* significetur. Ego malo ἀσαφέστερον καὶ σαφέστερον ita intelligere, quod vt obscurum videntur Aruspices explicare, *Deum Manium postulionem postulasse, hoc est, postulationem.* Ita verbo sua constabit antiquitas. Et certe habui Varronem Iosephi Scaligeri, iuuenis doctissimi, & qui paternam spem facile sustinet, qui a Patre, nisi fallor, fuerat ex manuscripto codice emendatus, in cuius margine erat ad hunc locum *Postulationem* adscriptum, quod omnino coniecturam meam affirmat. *Postulio* erit ex ea tribu, qua sunt *Duplio* apud Festum, & *Partio* apud Plautum, & *Vsio* & *Capio* apud Iurisconsultos & A. Gellium. Ac eorum sane quamplurima quidem sunt in libris veterum, sed quæ nunc non succurrunt mihi. Atqui vt corollatium

tium insigne addam huic capiti nostro, referam non meam, sed viri doctissimi, vel omnium iudicio, vel amicissimi mihi, vt ego iudico, coniecturam de quodam Varronis loco:

Spondere, inquit, est dicere, spondeo a sponte: nam id valet, & a voluntate. Ideo Lucilius scribit de Cretea, cum ad se cubitum venerit sua voluntate, sponte ipsam suapte adductam, vt tunicam & cetera reiiceret.

Vir doctissimus M. Antonius Muretus, cum eum Parisiis de hoc loco consulerem, dicebat, videri sibi male interpũctum esse, & ita continuandum:

Ideo Lucillius scribit de Cretæa: *Cum ad se cubitum venerit sua voluntate, sponte ipsa suapte adducta, vt tunicam & cetera reiiceret.*

Belle sic constant omnia, quæ antea nutabant, & obscurissima erant. Iam quidem satis cum Varrone.

CAPVT XVII.

Catonis locus ex Re Rustica expensus.

NVnc & Catonem attingamus, sed sobrie & prudenter: nec enim aliter cum tanto viro congredi decet, ne me petulantius insultantem, quo olim vultu lasciuum illum a se reiecit, eodem me quoque cum ignominia quadam insigni repellat. Ille agrum suum sic lustrat, ego illum illustrare mihi conabor & illis, qui hanc Catonis lustrationem sublustrem esse & obscuram persuadebunt sibi. Hæc Lustrici Carminis sunt verba. Cap. CXLI. IMPERO SVOVITAVRILIA CIRCVMAGI CVM DIVIS VOLENTIBVS, QVODQVE BENE EVENIAT MANDO TIBI MANI, VTI ILLA SVOVITAVRILIA, FVNDVM, AGRVM, TERRAMQVE MEAM QVOTA EX PARTE SIVE CIRCVMAGI, SIVE CIRCVMFERENDA CENSEAS, VTI CVRES LVSTRARE IANVM IOVEMQVE VINO PRAEFAMINO, SIC DICITO. MARS PATER TE PRECOR, QVAESOQVE, VTI SIES VOLENS PROPITIVS MIHI, DOMO, FAMILIAEQVE NOSTRAE, QVOIVS REI ERGO AGRVM, TERRAM, FVNDVMQVE MEVM, SVOVITAVRILIA CIRCVMAGI IVSSI, VTI TV MORBOS VISOS, INVISOSQVE, VIDVERTAM, VASTITVDINEMQVE CALAMITATES, INTEMPERANTIASQVE PROHIBESSIS, DEFENDAS, AVERRVNCESQVE, VTIQVE TV FRVGES, FRVMENTA, VINETA, VIRGVLTAQVE GRANDIRE, BENEQVE EVENIRE SINAS, PASTORES, PECVAQVE SALVA SERSVASSIS, DVISQVE BONAM SALVTEM, VALETVTINEMQ. MIHI, DOMVI, FAMILIAEQVE NOSTRAE. HARVMCE RERVM ERGO FVNDI, TERRAE, AGRIQVE MEI LVSTRANDI, LVSTRIQVE FACIENDI ERGO SICVTI DIXI: MACTE HISCE SVISVITAVRILIBVS LACTENTIBVS IMMOLANDIS ESTO. MARS PATER EIVSDEM REI ERGO, MACTE HISCE SVISVITAVRI-

LIBVS LACTENTIBVS ESTO. ITEM CVLTRO FACITO STRVEM ET FERTVM VTI ADSIET. INDE OBMOVETO. VBI PORCVM IMMOLABIS, AGNVM VITVLVMQVE SIC OPORTET. EIVSQVE REI ERGO MACTE HISCE SVISVITAVRILIBVS IMMOLANDIS ESTO, NOMINARE VETAT MARTEM, NEQVE AGNVM, VITVLVMQVE. SI MINVS IN OMNES LITABIS, SIC VERBA CONCIPITO. MARS PATER, SI QVID TIBI IN ILLISCE SVISVITAVRILIBVS LACTENTIBVS NEQVE SATISFACTVM EST, HIS SVISV TAVRILIBVS PIACVLO. SI VNO DVOBVSVE DVBITAVERIS, SIC VERBA CONCIPITO. MARS PATER, QVOD TIBI ILLVC, PORCO, NEQVE SATISFACTVM EST, TE HOC PORCO PIACVLO.

Hic primum ita sentio, illud: IMPERO SVOVITAVRILIA CIRCVMAGI, verba Catonis esse, legendumque potius, IMPERA, deinde ita distinguo, vt carmen incipiat abinde: CVM DIVIS VOLENTIBVS, QVODQVE BENE EVENIAT, MANDO TIBI MANI.

Solemnia sunt verba & precibus accommoda veterum, eadem sunt illa: QVOD BONVM, FAVSTVM, FELIXQVE SIT. Vtque in honorem Hymenæi illius, qui pro virginum castitate stetisset, & idem de Thalassio dicitur. Sic arbitror hic MANIVM poni pro quouis consecratore. Festus tamen ita scribit: *Manius agrum Nemorensem Dianæ consecrauit, a quo multi & clari viri orti sunt, & per multos annos fuerunt, vnde prouerbium: Multi Manii Aricia.*

Vel certe illud Horatii huc pertinet, cum ait:

Præsto est mihi Manius heres,
Progenies terræ. Illud porro, quod sequitur:

IANVM IOVEMQVE V. NO PRAEFAMINO SIC DICITO. Explicat sic Cato, cum ait, *sic dicito*; nam Festo auctore *Famino* apud veteres erat *dicito*. Apuleius, qui auctor quamuis paucos admodum laudatores reperit, olim & etiamnum reperiat, nescio tamen quam nil non aptum & Latinum sit in eius libris. Ait ille x. lib. Metamorphoseos. Sic enim libet vocare eius libros, quos vulgus doctorum *Asinum Aureum* inscripsit, sed profecto quicunque tandem ii fuerint, vere *plumbei asini* fuerunt: *Ore*, inquit, *semiclauso, balbutiens, nescio quas affamias effutiebat.* MORBI VISI INVISIQVE sunt, quorum origo obscurior est, quorum neque caussæ in oculis sunt, neque momenta. Herodotus quoque in Euterpe cum ait apud Ægyptios vnius morbi singulum esse Medicum etiam inuisorum morborum mentionem facit, eius hæc sunt verba: ἡ δὲ ἰατρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται μιῆς νούσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι καὶ οὐ πλεόνων πάντα ἰητρῶν ἐστι πλέα οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστέασι οἱ δὲ κεφαλῆς οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νούσων.

VIDVER-

VIDVERTAS, inquit Festus, *calamitas dicta, quod viduet bonis.* Cato videtur, vt etiam mos fuit, in his rebus eadem bis dicere diuersis verbis, sic VIDVERTAS & VASTITVDO & CALAMITAS & INTEMPERIA eiusdem iuris. Quod sequitur: VTIQVE TV FRVGES, FRVMENTA, VINETA, VIRGVLTA GRANDIRE BENEQ. EVENIRE SIRIS.

Grandire pro crescere & quod sequitur *bene euenire*. Sic & Plautus: *Testudinem hanc tibi grandibo gradum.* vnde apud Festum, *Vegrande frumentum pro paruo & minuto.* & Ouid. III. Fastorum:

——Vegrandia farra coloni
Quæ male creuerunt, vescaq; parua vocant.

SIRIS est hoc loco *sinas*, quod Petrus Victorius vir doctissimus in suo exemplari exstare scribit, in quo hominis diligentiam amplector; sed illud ingratum est, quod Catoni restituere suam vocem noluisse videtur, cum *sinas* imprimi iussit, quod prius illud, nisi fallor, non satis pro dignitate agnosceret; ego tamen reiiciendum non puto, nam vt *sieris* & *sineris* rectum est & antiquum, ita ex eo est *siris*, quod & apud Gellium ex emendatione Iurisconsulti clarissimi ætatis nostræ Iacobi Cuiacii æstimare licet, qui locum corruptissimum cum legeret: QVI SI ERIT TESTARIER. Sic restituit ex antiquissimo libro: QVI SIRIT TESTARIER. Et sane apud Plautum est non semel.

CAPVT XVIII.

Varronis locus apud Nonium restitutus.

MAgnum merito dolorem capiunt docti homines, cum tot a Nonio auctorum fragmenta citari vident, quorum integra monimenta quidem desiderare tantum, non autem consequi possunt, ea autem, quæ exstant, æquo animo ferre non possunt, nec oculis arbitrari. Sed sane bene habet, quod ad nos detulit nuper fama constans Hadrianum Iunium, virum incomparabilem, amicum meum & Musarum, Nonii editionum parare indies a Christophoro Plantino euulgandam. Nos interea, si aliquis coniecturæ facili est locus inter eruditos, quid de quodam Varronis loco sententiæ sit, nobis non grauatim proponemus; ea tame cautione, vt cum Iunii Nonius prodierit, quod breui futurum scio, ego mihi resoluam debitum, si quidem aliquod fecero Sic habent apud Nonium Varronis verba.

Vosq; in theatro, qui voluntatem auribus
Huc aucupatum concurristis domo
Adeste & quæ dicam innoscite
Domum vt feratis e theatro literas.

Hos ego versus trimetros esse debere facile scio, sed diffic ul-

ter eosdem moueri etiam scio, atque adeo pede vno vel syllaba captos mihi persuadeo, nam ita eos legi postulat ratio trimetrorum vt subscribam:

Vosq; in theatro qui voluptatem auribus
Huc aucupatum concucurristis domo,
Adeste m[i]:stuq; & quid dicam ignoscite,
Domum vt feratis e theatro literas.

Hic primum illud mutaui *voluntatem*, quod ipsa ratio sermonis Latini postulare videtur mihi, & sane non semel librarii in hac voce incuriam suam doctis prodidere, vt eleganter adnotat vir syncerissime doctus Petrus Victorius in suis commentariis in Varronem. *Concucurristis*, quod reposui, vt nostris adeo auribus parum accidit iucunde, tamen antiquorum scriptis & auctoritate placere debet, vel mihi, vel illis, qui mecum sentient. Priscianus certe apud antiquos in vsu fuisse admonet, & nos poteramus id suspicari, etiamsi non admonuisset. Nam *cucurri*, quod rectum est & tritum, potest ἀναλογικῶς ita crescere, vt *concucurri* faciat. Sed & Plautus in Menæchmo, vbi insigni errore Messenio seruus Sosicli Menæchmo domino suo persuadere conatur, se ab illo liberum esse iussum, quem dominus ne viderat quidem, sed Messenio alterum Menæchmum illi suo quam similimum liberauerat a lotariis, sic verba Plauti se habent: ——*Quin modo*

Eripui homines, qui te ferebant sublimem quattuor
Apud hasce ædeis, tu clamabas Deum fidem atque hominum omnium.
Quin ego accurro, teq; eripio, vi pugnando, ingratiis,
Ob eam rem, quia te seruaui, me amisisti liberum,
Quom argentum dixi me petere, & vasa, tu quantum potest
Pracucurristi obuiam, vt quæ fecisti, inficias eas.

Ecce *Pracucurristi*, quod versus quadrati Trochaici lex requirit. Illud porro, quod sequitur apud eundem Plautum: *Mepte potius fieri seruum*, est Meipsum veteribus, sic apud Pompeium Festum est *Mihipte* pro *mihi ipsi*, & apud eundem ex Catone *Vopte* pro *vosmet ipsi*. Quod restabat ad extremum, tale est: *Quæ dicam ignoscite*, non *innoscite*, vel *agnoscite*, nisi certe, quod mihi persuadeo, *ignosco* idem veteribus fuerit, quod *agnosco* est nostris, cum præsertim *ignosco* non abhorreat a sententia mea, docti videbunt & ego.

CAPVT XIX.

De Catulli aliquot locis suspiciones.

MVlta sane apud Poetas præsertim veteres, quæ & obscura sunt & corrupta, & tamen qua ratione in integrum restitui possint, credo non omnes vident. Itaque fit illud studiose & benigne

benigne ab iis, qui prius errores huiusmodi odorantur, si vel lectoribus locum indicent, vt quod ipsi a se discere non potuere, id ab iis nullo suo negotio & labore percipient. Hoc nos pronuper consilio in Catullo sumus vsi, nam vt Muretu rem viderit, non tamen commode habent verba ipsa, & credo male distincta esse. Catulli hæc sunt:

Passer deliciæ meæ puellæ
Quicum ludere, quem in sinu tenere,
Cui primum digitum dare appetenti,
Et acris solet incitare morsus;
Cum desiderio meo nitenti
Carum nescio quid lubet iocari,
Vt solatiolum sui doloris
Credo vt tum grauis acquiescat ardor
Tecum ludere, sicut ipsa, possem
Et tristes animi leuare curas.
Tam gratum id mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuisse malum
Quod Zonam soluit diu ligatam.

Hi versus credo non sunt, quos Maroni a Catullo missos ait Martialis. Nam illud nimis languidum est:

Vt solatiolum sui doloris
Credo vt tum grauis acquiescat ardor.

Neque enim concinne iunguntur & Catulli simplicitatem eruditam non exprimunt. Ego si his locis quicquam boni aut mali est, dandum aliquid & ipse mali bonique audacter dabo. Sic itaque ludo in re seria:

Tu solatiolum sui doloris
Credo, ac dum grauis acquiescit ardor
Tecum ludere, sicut ipsa possem.
Et tristes animi leuare curas
Tam gratum id mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuisse malum
Quod zonam soluat diu ligatam.

Sic ista Catullum scripsisse nolo dicere, & illud tamen volo dicere, meam istam suspicionem ne mihi quidem placere, & nullis placeat opto, nisi qui melius adferre ad hanc rem quicquam posse confidant, quos fore paucissimos scio. Nos certe hoc tantum egimus, vt quid nobis de Catulli versibus videretur, diceremus, non vt emendaremus. Sed & alia sunt, quæ in hoc Poeta asteriscis damnata, quæ tamen credo, si recte examinentur, probabilem sententiam reddunt, vt illud de Flauio:

——Tremuliq; quassa lecti
Argutatio, inambulatioq;:
Nam ni praualet ista, nil taceres

Cur non tam latera exfututa pandas
Ni tu quid facias ineptiarum.

Omnia hæc recte se habent vt & illa, quæ nunc adscribam.

Male est, Cornifici, tuo Catullo
Male est hercule me & laboriose
Et magis magis in dies & horas
Quem tu quod minimum facillimumque est,
Qua solatus es allocutione?
Irascor tibi sic meos amores.
Paulum quidlibet allocutionis
Mæstius lacrymis Simonideis.

Sic credo Catullum reliquisse, & cum iratus esset & dolore impediretur, ne quod vellet, magnitudine illius, posset exprimere ἰκετικῶς, imo venustissime præteriisse, vt in illo Virgilii:

Quos ego, sed motos præstat componere fluctus.

Sententia Catulli hæc erit: Sic ne amicum negare mihi paulum quidlibet allocutionis mæstius lacrymis simonidæis? ita iudico recte legi & intelligi. Nam quod Muretus ex aliorum sententia affert, est etiam ἰκετικώτερον, nec hoc loco recipiendum. Illud denique addatur vnum, quanquam id mihi non admodum suspectum fuit, & suspectum sit tamen. de Vari scortillo ita scribit:

Sed tu insulsa, mala, & molesta viuis
Perquam non licet esse negligentem.

Catullus cum Epigramma aliquod claudit, semper hoc modo claudit:

At vos interea valete abite.
At vobis mala multa Dii Deæque.
At vos interea venite in ignem.

Quare etsi intelligo Catullum posse dicere illam *insulsam, malam & molestam* esse (id enim *viuere* fuit veteribus) tamen quia inconcinnius videtur & nihil aculei relinquat in mentibus lectorum, forte ita legendum est:

At tu insulsa, mala, & molesta viuas,
Per quam non licet esse negligentem.

vt illud:

At vos interea valete, abite.

Namque hæc duo iungebant antiqui: *Viuat, valeat, atque etiam pereat.* Iudicent de his doctiores. Ego quod habui summum & optimum, Poetæ optimo condonaui.

CAPVT

CAPVT XX.

M. Terentii Varronis quamplurimæ sententiæ ex Vincentii Speculo Historiali (lib. VI. cap. LIX.) arcessita.

NOn ab re futurum putaui, si aliquot Varronis sententias parum vsui quotidiano expositas, in hunc locum refero, quæ licet non ita faciant ab instituto nostro, nihilominus tamen vt hominibus doctis hac quoque parte gratum facerem, colligere ea libuit, & in vnum quasi fasciculum adductas humanis vsibus exhibere. Deprehendi vero eas in Speculo Historiæ Vincentii, scriptoris antiqui; sed mirum quantum ignobilis. Sunt autem huiusmodi:

I. *Cum natura litigat, qui mori graue fert; duplex enim est malum, cum quo necesse est molestè feras.*

II. *Loquaris vt omnes, sentias vt pauci.*

III. *In multis contra omnes sapere desipere est.*

IV. *Vix datum ne reputes beneficium, sed prædam.*

V. *Ficte referas gratiam inuite danti.*

VI. *Turpissimum est in datis superari, pulcerrimum est cum fœnore data reddi.*

VII. *Ex animo dantis censetur munus magnum.*

VIII. *Amici diuitum paleæ sunt circa grana.*

IX. *Vis experiri amicum, calamitosus fias.*

X. *Non refert quis, sed quid dicat.*

XI. *Alit concordiam mores ad cohabitantium animos formare.*

XII. *Nemo suum putet, quod extra ipsum est.*

XIII. *Vir bonus patriam suam, quocunque sit, fert secum, & omnia sua custodit.*

XIV. *Eo vultu dimittendæ sunt diuitiæ, quo accipiendæ.*

XV. *Vulgus quicquid cum gaudio accipit, cum fletu amittit.*

XVI. *Elegantissimum est docendi genus exemplorum subditio.*

XVII. *Facilitas intelligentiæ veri parit negligentiam.*

XIIX. *Illum elige eruditorem, quem magis mireris in suis, quam alienis.*

XIX. *Omnia nosse est impossibile, pauca vero laudabile*

XX. *Multum interest, an rem ipsam, an libros inspicias.*

XXI. *Libri non nisi scientiarum pauperculárum monimenta sunt, principia inquirendorum continent, vt ab his negotiandi principia sumat animus.*

XXII. *Nil magnificum docebit, qui a se nil didicit.*

XXIII. *Falso magistri nuncupantur auditorum narratores, sic audiendi sunt, qui rumores recensent.*

XXIV. *Tam ridenda est in sene puerilitas, quam obstupescenda in puero optimorum morum constantia.*

xxv. *Sic multi libros degustant ut conuiua delitias, sed cito transcursa citius elabuntur.*

xxvi. *Canale fissum est auris, qua accepta memoriæ non commendat.*

xxvii. *Non essemus pauperes, si nesciremus, quid esset paupertas.*

xxviii. *Non est miser, nisi qui sese esse credit.*

xxix. *Nusquam deueniet, qui quotquot videt, sequitur calles.*

xxx. *Non tam modeste quis sua miratur, quam aliena, hoc autem accidit, quod nemo sibi inuidet.*

xxxi. *Imperitiæ signum est exigere id cito fieri, quod difficile est.*

xxxii. *Nulla grauior est iactura sapienti tempore.*

xxxiii. *Viatores non eunt ut eant, sic vita non sui caussa fit, ut ea praeclarum aliquid fiat.*

xxxiv. *Qui in magnis excellit, etiam inuitus laudabitur.*

xxxv. *Non est felicitas, quæ secum trahit miseriam.*

xxxvi. *Adulationis species est, cum laus postulationem præcedit.*

xxxvii. *Abiiciendi sunt ineruditorum contemtus, si vis ad summam progredi.*

xxxiix. *Multi laudem amittunt, quod eam de se prædicant.*

xxxix. *Desiderata & non habita magni sunt, habita vilescunt.*

xl. *Vtile sed ingloriosum est illaborato, in alienos succedere labores.*

Luci Fruterii Brugensis Coniectaneorum verisimilium libri tertii & vltimi finis.

SEQVVNTVR EPISTOLÆ ALIQVOT PHILOLOGICÆ, IN QVEIS ALIquammulta veterum auctorum loca vel corriguntur, vel explicantur.

Lucas Fruterius Gulielmo Cantero suo S. D.

Epistola II. Sane gratissimæ fuerunt mihi literæ tuæ, & exspectatæ multum & acceptæ tandem, breues quidem illæ, sed tamen non obscure de omnibus loquentes. Ego certe si eandem rationem sequar, credo non offendam. nam hæc scribo tibi affectus capitaliter, & pessime constituto iam dies aliquot corpore, & tamen scribendum fuit ad eum, qui officium amici impleset, & postularet tacite quod nunc præsto. Pauca igitur de reb. Quod scribis primum Pernam Martialem ante quadriennium Anno nempe M. D. LIX. Basileæ edidisse, equidem miror de hoc ne Iunio quidem constare, & ita festinum fuisse, vt Italis solis cessisse videatur: nam nos quidem, vt scis, ne exemplar quidem. De illa porro Dorica Ara tanti non erat, vt admonere deberes; nam ego sane vel scripsisse iam nesciebam; ita sæpe varia congero aliquando: nam scis, qua ratione literas meas scribam, negligenter tane

ter sane & minus familiariter quandoque. Ignosce fasso, nec illud quidem Ouidii potuisse pro meo agnoscere: *Pedes est ipsissima forma.* nisi faceret auctoritas Epistolæ tuæ. Sed quam tu auctoritatem meam laudas? si veritatem non agnoscis, nec auctoritatem agnoscas volo. Quare vide an luseris me, quod existimo. Illud extremum mire placuit vtrique nostrum: *Viuosq; virosq;*, & ita in Victoris mei libro manusc. legi, illud vero singulare, quanquam veritas ipsa se sustinet, nec aliena aut extera ope indiget. De Nonio lucii, & Petronio Arbitro iam antea inaudieram, cum tuas recepi; nam vix tandem XIX Martii ad me redierunt tuæ, & fratris tui. Sed illud nouum & gratum mihi, quod auctiores tuas Lectiones Nouas habebimus tribus libris, quod vtinam cum potes primum deproperes. Nunc aliquid de rebus meis. Legi nuper, quod & te fecisse non dubito Henr. Stephani, vel potius Patris eius fragmenta, in quibus & Auratus laborat scio, & Turnebus laborauit, vt non ignoro, in libris alteris Aduersariorum, quæ adhuc excuduntur breui omnino (vt dicunt) proditura. Et ego aliquid, nisi me fallo, præstiti, & multum fortasse. Tu videbis, ex infinitis locis duos tresue adscribam. Accius Andromeda:

Quod beneficium haud sterili in segete, Rex, te obesse intelliges. lego *obsasse*, pro *obseuisse*, vt constet & metaphora & versus quadratus. Accius Oenomao:

Ferte ante auroram radiorum ardentem indicem
Cum somno in segetem agrestes cornutos ciant,
Vt rorulentas terras ferro fidas
Proscindant glebas, quæ aruo ex molli excitant.

Sic ego Oeconomiam Trimetrorum constituo, & emendo:

Ferte ante auroram radiorum ardentem indicem,
Cum e somno in segetem agrestes cornutos cient,
Vt rorulentas terras ferro perfidas,
Proscindant, glebasq; aruo ex molli exsuscitent.

Ennius Hectoris λύτροις: *Melius est virtute ius, nam sæpe virtutē mali nanciscuntur ius atq; æquum, se a malis spernit procul.*

Sic restituendus est versus quadratus, & sententia excellens:

Melius est virtute ius, nam sæpe virtutem mali
Nanciscuntur, ius atq; æquum se a malis spernit procul.

Varronis hoc erit postremum, & tamen nisi vtrumque nostrum fallo, reliquorum dignitatem sustinebit, vel prouocabit potius. Sic corruptum est:

Nemini Fortuna currum a carcere intimo missum leui,
Inoffensum per æquor candidum ad calcem subit.

Sic ego sententiam & versum nouo:

Neminis Fortuna currum a carcere intimo missum
Laue, inoffensum per æquor candidum ad calcem subit.

Vnum pro corallario ex Catalectis Virgilii inter Catulliana positis adscribam: nam sane nec libet, nec licet scribere. Tale est meum. Tu videris, quid egerim:

Socer beate nec tibi nec alteri,
Generq; Noctuine, putidum caput,
Tuone nunc puella talis, & tuo
Stupore pressa rus abibit, hei mihi,
Vt ille versus vsquequaq; pertinet?
Gener socerq; socerq; perdidistis omnia.

Quod sequitur coniungo cum superioribus, cum de eodem sit. Sed tu, Amice, quæso iudicium tuum fac de postremo hoc:

Adeste nunc, adeste, ducit, vt decet,
Superbus ecce Noctuinus Hirneam.

Ego aliquid feci in Verisimilibus meis, & quidam hic Typhæus est, qui *Hermiam* legit. Sic eum lubet appellare, vt familiarem meum, qui tuo nomine & labore tam leuiter mouetur, *vt Canterus ita scripserit*: Sed fieri potest, vt *leuitas Gallica* fuerit in caussa. Vale amicorum optime, & Victorem mihi resaluta, quem cupio omnino, cum ad nos veniet, videre, quod illi dices. Parisiis hæc scripta est Epistola, non Duaci.

Lucas Fruterius Gulielmo Cantero S. D.

Epistola IV. NOn dicam, Cantere doctissime, egregie occupatum me; nunquam enim mihi libet in eam opinionem venire, præsertim cum ad amicos scribo, iisque de rebus agimus, quæ non nisi summa cum vtriusque voluptate perfici queunt, nec id dico, quod diligentiam tuam aliqua in parte desiderem; nũquam enim non summa fuit, sed ita iudico semper vacare mihi scribere ad eum, quem Virtus mihi & Amicitia carissimum reddunt; præsertim vero cum nunquam non tenerrime tractarim Musas, & otium quoddam sine negotio secter; tu vero, quo es animi vigore, constanti mentis industria in id incumbas, quod tibi aliquando & tuis honori & gloriæ esse possit. Quid scribis vnice amplecti te Emendationes meas, nescio an occupationib. tuis adscribere debeam tam expromtum & facile iudicium; nihil enim potuit tam effusum imprudenter; tam abortu præpropero eiectum displicere grauissimis auribus tuis? atqui restitutus illo versu: *Iura dare, statuas inter & arma Marî.* ita a Frut. primitus emendatum, cum antea nullo sensu *Mari* vulgo legeretur. *Marius* meus tibi vehementer placet, nec id ab re, cum nil æternum nil laudabile ab huius factis abfuisse constet, facile assentior tibi in laudibus tanti hominis præsertim quid ille ignobilis Arpinas in Ducem Pop. Rom. electus, tanta animi virtute, tanto consilio hostium impetus represserit, vt non vno loco statuas meruerit, cui & Propertius multo stabilius nomimentum

exstruxerat in versibus suis, nisi inscitia hominum indoctorum non effractum, sed imminutum & obscuratum esset, vt verum esset illud Ausonii:

Mors etiam saxis nominibusq; venit.

Recte tu quidem ais Plinium, *Leucoseam*, scribere, & ego idem existimo, adeoque dubito, an in Festo, *Leucosiam*, legendum sit, cum Solinus quoque a consobrina Æneæ *Leucosiam* insulam appellatam velit, & certe *Lectosia* Festi proximior est *Leucosia* nostrati, quam *Leucasia* vestræ, quin potest exempla Halicarnassei corruptum esse, aut forte Λευκωσίαν scribendum; sed tamen nil affirmo. Ceterum Propertii *Pontus* mihi illusit *hum dis suis aquis*, non enim præuideram sequentia. Quare ignosces petulantiæ meæ, nec enim feci alia occasione, quam vt acrius in mea somnia intenderes aciem ingenii tui, & certiori iudicio examinarentur ea, quæ mihi vel temere exciderunt, vel certe immature. *Recti homines* (apud Catullum) placent, nescio tamē an coniungam Propertii: *Despicit & magnos recta puella Deos?* *Puellam rectam*, non tam quod metuam, ne vna hæc tantis viris esse possit satis, quam quod existimem non esse *Superbam*, quæ *Recta* sit, cum præsertim Lucianus inter egregia formosę mulieris enumeret *Rectum* illud & compactum apte corporis filum, non quidem coactum, sed naturale & ingenuum. Duo illa tibi ante annum inuenta esse gaudeo, fit enim, vt qua de re non ita male sperabam, de ea nunc sim certissimus. Ceterum egregie mereris de Iuuenale; aptissime enim emendatus est locus. Carmen Catulli in Priapæis est, quæ post Virg. leguntur, non quidem in omnibus libris, sed tantum in iis, quos Stelsius nuper excudit Antwerpiæ, carmen Catullo adscriptum est & certe illo doctissimo homine dignissimum est, multum habet salis & fellis, nec doctrinæ minus, sed tamen corruptiusculum. Tu quidem de meis coniecturis tacuisti, sed occupatior. Spero tibi proxime plus otii fore, & tamen hac molestia te absoluere possim, cum scribas omnia vnice arridere. Scazon tuus ita mihi satisfacit, vt non inueniam, quibus verbis commodissime exprimam, quod in eo est Attici nasi. Iuro tibi per amicitiam nostram, quod est stabilius iuramentum, quam si per S. aliquem peierarem. Iuro, inquam, nil posse fingi subtilius, nedum salsius. *Nunc habe tibi quicquid est Frutari.* Catullus (nam in eo & reliquis duobus multum laboraui, & etiamnum laboro.) Epig. 1. ad Nepotem:

Quare habe tibi quidquid hoc libelli est
Qualecunq; quod o patrona virgo
Plus vno maneat perenne seclo.
——*Ora p. r virorum.*

est Pontani, qui multa temere & audacter in hoc Poeta, & multa etiam plura in Lucretio insulsissime mutauit. Quare ego reiiciendum puto. Ceterum quod est in margine libri mei, videtur mihi, quamuis corruptissimum, tamen habere in se vestigia quædam scripturæ veteris, quod est huiusmodi: *Patrona virgo.* Ego ex hoc officio, *Per ora vulgi*, adeoque deierare ausim Catulli esse ipsius. Sic enim infra:

An vt peruenias in ora vulgi. Tu videbis, an recte sentiam. Cupio, mi Cantere, vt *Passerem Lesbiæ* diligentèr examines. Videtur enim hoc in Carmine Poeta sui dissimilis, ita obscura sunt verba & sensus, quod nusquam illi contingit, paulo infra in eodem *Passere*, sed mortuo:

Qui nunc it per iter tenebricosum
Illuc, vnde negant redire quenquam.

Ego puto legendum *Illic, vnde, &c.* Nec enim dicit in via esse, sed iam peruenisse & obambulare in campis Elysiis. Ibidem:

O factum male, o malæ tenebræ
Vostra nunc opera, mea puella.

In aliis est: *O misselle Passer.* Nescio quid amplectar. *Malæ tenebræ*, sunt in eodem Carmine supra, & tamen illa *ταυτολογία* iucunda esse auribus videtur. Idem ad Fabullum:

Nam vnguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres Cupidinesq;,
Quod cum tu olfacies, Deos rogabis,
Totum vt te faciant, Fabulle, nasum.

Puto hic *vt* esse superfluum, & concinnius erit carmen, si auferas: sic enim infra in Atty: *Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.* Sequitur ad Caluum:

Dii magni, horribilem & sacrum libellum,
Quem tu scilicet ad tuum Catullum
Misti.

Hic, *scilicet*, mihi suspectum est, videtur enim non tam abundare, quam suo loco non positum. Putarem diuidi posse commodius, vt sit, *scilicet*, vel certe quod malim; *si licet*, vt infra:

——*Si pati potestis,*
Persequamur eam & reflagitemus. Et tamen excusari possit, vt in illo Tibulli:

Parua seges satis est, satis est requiescere lecto
Scilicet & solito membra leuare thoro.

Nec enim assentior Mureto, qui eo loco, *si licet*, legit. Infra ad Contubernales:

An continenter quod sedetis insulsi
Centum, aut ducenti, non putatis ausurum
Me vna ducentos irrumare sessores?

Hic respuunt aures meæ *Me*; nihil enim ad rem, & male collocatum esset, si admittas.

Statim infra:

Puella namq; mea, quæ meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla.

Nescio an hic debeã auriũ mearũ superbũ iudicium aut delicatum fateri. Certe illud, *tantum quantum*, illis non placet. Habet supra: *Amata nobis, quantum amabitur nulla.* & ita hoc loco legam libentius. *Ad Catonem:* memini tibi olim Parisiis quid difficultatis visum esse in illo:

Deprendi modo pupulum puellæ
Trusantem, hunc ego (si placet Dionæ)
Pro telo rigida mea cecidi.

Sed tamen intelligis nunc opinor. Ceterum puta nunquam te id quæsisse, & me nunc id scribere ad te, vt alia omnia, quæ tibi notiora sunt, quam mihi ipsi. Ait Poeta, *Deprehendisse se Puellum suum cum Puella sua lusitantem. Itaq; quasi adulterum non telo aggressum sed dimisisse illum.* vt verbo Plauti vtar. Non absimile nuper reperi in Alexide Comico. In Nuptiis Manlii:

Floridis velut enitens
Myrtus Asia ramulis
Quos Hamadryades Deæ
Ludicrum sibi roscido
Nutriunt humore.

Nescio quid hic ludicrum sit, quantumuis serio cogitarim & diu & multum. Robertellus, ne nihil dicat, legendum putat:

Ludicram sibi roscidam
Nutriant in humorem.

Quasi vero non possit quiuis tot mutatis literis aliquid in aliquo obscurius illustrare isthoc modo, & tamen nihil ad rem est, quod ait Robertellus. infra:

Prodeas, noua nupta
Tardat ingenuus pudor.
Quæ tamen magis audiens
Flet quod ire necesse sit.

Vide qui cohæreant hæc, certe non optime, nedum aptissime. Forte *Qua* legendum sit. Statim post:

Adspice vnus vt accubans
Vir tuus Tyrio in thoro
Totus immineat tibi?

Vel hic *vnus* pro vnico est & armato vel egregio, aut certe *imus* legendum est; loquitur enim de sponso accubente ad mensam. Idem de Nuptiis Pelei & Thetidos:

Hæ tum clarisona pellentes vellera voce
Talia diuino fuderunt carmine fata.

Nescio, an audeam hoc loco, *Vellentes vellera.* & tamen Tibullus:

Atq; aliqua assidue textis operata Minerua
Cantat & a pulso tela sonant latere.

Contra alibi: *Niueo vellera dente parat.* Nil affirmo, nec multum de hac coniectura sollicitor. Ad Ortalum, de Fratris interitu: *Alloquar, audierone vnquam tua verba loquentem.* Hic libenter legam: *Tria verba loquentem.* Nescio enim quam pulset indecenter aures meas illud: *Tua verba loquentem.* In Coma Berenices, ad finem:

Qui cum ego dum virgo quondam fuit, omnibus expers
Vnguentorum vna millia multa bibi.

Aut valide fallor, aut hoc vitiosum est: *Omnibus expers.* non quod Latinum non sit, sed quod a sensu nil faciat, alii cod. *Omnibus expers Vnguentis.* dum se in iuuentute vnguentis delibuerat. illud *Millia* facit negotium; sed tamen dissimulabo. Tibullus Eclog. I. lib. I.

Parua seges satis est, satis est requiescere lecto;
Scilicet, & solito membra leuare thoro,

Mal in hoc loco: *Requiescere tecto.* vt enumeret tres caussas, quibus contentus viuere possit. Sic Catull.

In nostris requiesset sedibus hospes.

Quod tibi nuper scripsi de eo Tibulli:

Parce puer, quaeso, ne turpis fabula fiam.

mihi quidem nunc maxime constat. inueni enim exemplorum satis in Cicerone, Varrone & Propertio nuper, Ecl. VII. lib. I.

Hic mihi conteritur vita modus. hac mea fama est,
Hinc cupio nomen carminis ire mei.
Me laudent docta solum placuisse puella.

Eleg. V. *Parce tamen, per te furtiui foedera lecti*
Per Venerem, quaeso, compositumq; caput.

Videtur hic, *compositum caput*, esse, quod Plaut. *collimare caput cum aliqua*, vocat, vel certe per ornamenta capitis iurat. Eleg. VI

Te tenet, absentes alios suspiras amores.

Simplicius erit, si legas, *Absentis*, vel vt sit accusatiuus antiquus, vel genitiuus; aut certe, *Absentes alio.* illud supra:

——*Ne turpis fabula fiam, &c.*

probatur ex eodem Tibullo Eleg. VI. lib. I. ad finem:

Errat. *Hanc animo gaudente vident, iuuenumq; caterua*
Commemorant merito tot mala ferre senem,

Aut enim hic intelligendi sunt *Homines*, qui vident, aut sane deest alterum *Et*, quod nolim dicere. Tibull. lib. II. Eleg. I.

Atq; aliqua assidue textrix operata, Mineruam
Cantat, & a pulso tela sonant latere.

Legendum sic existimo: *Assidue textis operata.* idque ea ratione, quod videam ita locutum Poetam hunc supra Eleg. vltima lib. I. *Atq; aliquis voti compos liba ipse ferebat.* non hic addit, *aliquis*

puer

puer, vel *seruus*. Sic hic Aliqua de fœmina accipiendum est, quod alii, cum non constare putarent, loco mouerunt. Ad finem huius Elegiæ:

Postq; venit tacitus, fuluis circumdatus alis
Somnus, & incerto somnia nigra pede.

Lege *Furuis*, qui facilis fuit error. & statim post ait:

——*Incerto somnia nigra pede.*

Quod vero supra dixi, *Compositum caput*, Propertius confirmat lib. II. Eleg. XIV.

Mecum habui: positum lenta puella caput.

Nunc adscribam Martialis Epigrammata aliquot a me exposita, certe hic Auctor meretur ingenium aliquod elegans & diuinum. Non enim video, qua ratione aliter intelligi possit, tanta est in eo acrimonia, tanta obscuritas, sed tamen conabor aliquid efficere in eo, quantum licebit. Lib I. Epigr. LXIIX.

Liber homo es nimium dicis mihi, Charile, semper.
In te qui dicit, Charile, liber homo est.

Videtur hic prima fronte nil inesse salis, nil gratiæ: sed tamen si obserues, nil dictum ab hoc Poeta, quin mendax sit, vel subtile, fieri non potest, quin amplius quæram. Itaque puto esse argutiam hanc: *Dicis me liberum hominem Charile, sed ille magis liber est, qui in te liber est, nimirum quia non respondes iniuriis infantia quadam & ineptia ingenii.* Lib. III. in Codrum Epigram. XV.

Plus credit nemo, quam tota Codrus in vrbe,
Cum sit tam pauper, quomodo cæcus amat?

Ludit ex ambiguo, cum ait Codrum pauperem credere & putare formosam esse eam, quam amet, & cui credat res suas, cum sit turpissima. Ad Ruffum eodem lib. vltimo:

Cursorem sexta tibi Ruffe remisimus hora
Carmina quem madidum nostra tulisse reor.
Imbribus immodicis cœlum cum forte ruebat.
Non aliter mitti debuit iste liber.

Nam opus habebat expiatione & ablutione, qui tam esset spurcus & libidinosus, hoc certe libro nihil non obscœni est. Lib. IV. Epigr. XII.

Nulli, Thai, negas; sed si te non pudet istud,
Hoc saltem pudeat, Thai, negare nihil.

Ambigue sugillat Thaidis facilitatem; cupit tamen, si nulli neget, saltem neget, quæ de illa passim iactantur; nam si nil negat, ne hoc quidem vel obscœniorem aliquam libidinem innuit, quam illa, cum nil negat, exercere arguitur. Lib. V. Epigr. XII. Errat.

Quod nutantia fronte pertinaci
Gestat pondera Maschon superbus,
Aut grandis Linus omnibus lacertis,

Septem quod pueros leuat, vel octo;
Res non difficilis mihi videtur.
Vno cum digito, vel hoc vel illo,
Portat Stella meus decem puellas.

Quid hic esse arguti credis, Cantere doctissime? obscurum est credo. Dicam quod sentio. Ludit itaque Poeta in sui temporis puellas, aitque, Stellam vno digito portare decem nimirum gemmas, quæ totidem puellas illi possint subiicere, vel de virili animo Stellæ intelligendum, qui x. puellas, quod tamen impossibile est, cum vna vni satisfacere credatur. vtrum velis elige; sed si bene te noui mentemque tuam, quod honestius est & nudius, arripies scio. His vale, alias pluribus, nisi mihi scribas, non vacare tibi per occupationes legere hæc mea somnia. Intelligis iocum. Vale amicum mihi caput. Muretus, ne quid ignores, adhuc Parisiis est, breui ad eum scribam, si licebit. Iterum vale & nos ama. Duaci.

Lucas Fruterius Georgio Buchanano S. D.

Epistola 1.

QVod te nuper a nobis proficiscentem, vir clarissime, solemni more non dimisimus. sane, vti debet, molestissimũ est nobis, & tamen celeritas profectionis tuæ, vt nobis esse æquior eualeas, efficere vna potest, quod egoquidem facturum te mihi persuadeo. Audio, mi Buchanane, non paucis diebus te ventorum fastidia tulisse, & nuper tamen:

Ventis isse tuis dulcissima
Ad alta tecta patria
Qua te tuosq; canulos iam dudum amat
Vincire caris osculis.
Quid hic amica gaudia eloquar tua?
Quid gaudia illa regia?
O ter beata sorte deuinctum caput!
Quod Rexq; paterq; equesq; amant!

Vide, mi Buchanane, cuius hæc curæ sint carmina, quæ mihi cum charta & calamo oborta sunt, aborta velim dicere. Sed quid attinet dum a Fruterio tuo, qui amicorum auribus & vti & abuti identidem potest? aliquid maius exspecta, vir clarissime, cum mihi ingenium fecerint versus tui, quos meis verisimilibus præfigi curabo, tunc me

Dis bis auspiciis audax iuuet ire per æquor,
Et caput æternis addere sideribus.

Tu si quid meis Verisimilibus per te accidere cupis, vt memini velle te, cum isthic esses, quæso commodus imperti quiduis, ego me quidem hoc tuo beneficio beatum putabo, & studiosi homines non minori se beneficio a te affectos fatebuntur scio. Nunc ego, mi Buchanane, aliquid doctæ cogitationis tibi appingam;

pingam; sic enim decreui nullas omnino literas dare dummodo ad literatos, in quibus non de literis plurima sint. Sed tu, mi Buchanane, vnico Plauti loco in præsens veteris fruerisq;, dum Fruterius tuus plura alia tibi diffingit, quæ adhuc quidem obtusam aciem ferient, sed breui tamen limabuntur spero. Locus est elegantissimus in Prologo Amphitruonis, vbi Mercurius spectatoribus factiosis legem ponit huiusmodi, sed ego vt totus locus legi debeat, ita eum subscribam:

Agit & hoc loco in Verisimilibus lib. 2. cap. 3. consulendus ad Plautum Lambinus.

Nunc hoc me orare a vobis iussit Iuppiter,
Conquisitores singuli in subsellia
Eant per totam caueam spectatoribus.
Si quos fautores delegatos viderint,
Vt his in cauea pignus capiantur toga,
Siue etiam qui ambissit palmam Histrionibus,
Seu quoiquam artifici, seu per scriptas literas
Siue ipse ambissit, seu per internuntium,
Siue adeo Ædiles perfidiose quoi duint,
Sirempse lege iussit esse Iuppiter
Quasi Magistratum sibiue alteriue ambiuerit.

Ecce, vir clarissime, facinus, quod hic feci; multa erant, quæ non satis pro legum more concepta erant, quæ leuissima & lenissima tamen immutatione a me sunt rescripta, vt cum *ambissit* scribo pro *ambissent*, quod est in vulgati; sed aliud est, quod te ignorare nolo, vno in versu me tria quatuorue verba glossatoribus suis remisisse; sunt vero isthæc:

Similem rem ipsam legem iussit esse Iuppiter,
Quasi Magistratum sibiue alteriue ambiuerit.

Primum hic nescias mendum latere, ita omnia hæc rotundarunt inepti quidam Mendatores, sed miror tamen de versu abisse illos cum trimeter esse debeat, sed paucis dicam, quod volo. Pompeius Festus (quo auctore nihil omnino præstantius est) *Siremps apud Catonem significare* ait *Similis res ipsa*, quod omne pulcerrime sentitur in illis:

Similem rem ipsa in legem iussit esse Iuppiter.

Sosipater autem Charisius, doctissimus Grammaticus, *Siremps ab hac sirempse* facere docet, vt præter duos casus non ferat hoc verbum. Itaque cum quibus verbis & elocutionibus hæ legum partes constarent, non ignorarem, vidi statim legendum:

Sirempse lege iussit esse Iuppiter
Quasi Magistratum sibiue alteriue ambiuerit.

Vt dicat Plautus Iouem illum populi ambitum, quem huic vel illi ex histrionibus præstat, ea lege sancire, qua sancitur ambitus in iudiciis vel pro aliorum magistratu, vel pro se conceptus. Omnino scire ex te cupio, mi Buchanane, quid tibi de hac nostra coniectura animi sit, certe illa mihi Plauto dignissima

videtur, atque in legibus diserte scribebatur antiquis: SI. REMPS LEX ESTO, vt nuper ex Inscriptionibus duabus didici, tu videbis. Vale, vir clarissime, & Fruterium tibi & posteris tuis commenda. Ipsis Calendis Februarii Parisiis.

Lucas Fruterius Martino Havvelio S. D.

Epistola III. QVid tibi scribam, mi Amice, aut quid non scribam? heri pene insaniebam, & vero insaniebam Plautino more; namque ita vehemente tussi, ad sesquihoram concussus, vexatus, denique versatus fui, vt modo extrema in sponda, modo vero humi cubitarem, ita pene lecto excutiebar. Vides itaque, mi Amice, huic malo acriter occurrendum, ego quidem sentio, me ita paucis mensibus debilitatum esse, vt iam non Lucius Frugi, sed Nequam potius appellandus videar. Quare, carissime Havveli,

A Dis vt optas vnicum sub dulcibus
Oculis tuis Martinulum proludere,
Quem tibi beato sophia (al. submittens) producens sinu,
Tuis in vlnis ridibundum statueret,
Et vti tuum vis vnicum Fruterium,
Huic esse vita amabili superstitem,
Superstitem tibi, superstitem sibi,
Ita tete obtestor per iuuentutem tuam
Martinuliq; venturum aliquando iubar,
Perq; illa tussis improba ludibria,
Quæ me mihi, tibiq; Amice, surpiunt,
Vt me tibi comessatorem sobrium
(Latinum comessatorem volui dicere,
Epidamnium Pergræcatorem nil moror)
Patiare, quicquid illud est stipendii,
Quod pro tuis tibi ouibus & bobus datur,
Et risibus iucundulis tuis datur
Tuaq; sophia commodis pro moribus
Id omne lege & optima, optima & fide
Fruterius tibi redhibebit perlubens.
Vale vnicum mihi decus, dulcissime
Vale, meorum dulce amicorum decus,
Havvele: cura sit tua Fruterius
Partem aliquam in morbo laudet ametq; suo.

hos tibi versiculos auroræ partum appelles licet, imo plerique in cuspide calami nati sunt mihi; sed illud poeticum non est:

Ingenium vati materia ipsa facit poteram dicere, sed deterretem cognomen tuum:

Ingenium nobis Havvelus ipse facit.

vellem

vellem, mi Amice, hoc a te scire, an illas ædes pomeriales tibi compares, nec ne; nam si comparas de Donzio certa est fides: nisi fiat ille credo ad Auratum relabetur, namque ille gregem Musicum a re sua publica & priuata exactum pristinis legibus vltro reuocat, & tamen si id agis quod constituisti, ille scio mensam Regiam tuam illi Musicæ, vbi nempe fortiter famere discas, procul dubio anteponet. De omnibus audiam iudicium tuum. Si manes in solemnibus ædibus, mihi vnum ex superioribus cubiculis comparabo, & tecum meola fruar duntaxat. Vale, mi Harveli, & me ama quod facis.

Tuus, quem nosti, L. Fruterius Fuscilanus.

Lucas Fruterius Gulielmo Cantero S.D.

NÆ tu homo elegans es & vrbanus, qui non amicis modo, & tempori seruire nosti. Quid enim tu mihi adeo exsanguem, adeo frigidam Monachi nescio cuius Epistolam? Nimirum salsus es, non aliud certe maximis hisce caloribus præsentius antidotum, non dicam cum optimo Poeta, *Grauedinem frigidam & tussim* ex illa mihi euenisse (quid enim simplicius?) sed aliud multo grauius, nimirum risu pæne emortuus sum, & tu quidem reliquias illius hic habes, sed extremas, ideoque frigidas & sedatas magis. Certe si primas haberes, non intelligeres, adeo plenis buccis & confuso spiritu edebantur. Ceterum iocatum satis, *ne risu inepto res ineptior nulla, ex re tam nihili putatur esse.* Ego, mi Cantere, quid huic Epistolæ faciam non reperio; neque enim in toto hoc corpore est corpus aliquod, relegandum esse in priores sedes censeo, vt cum tenebris luctetur, quæ in se lucis nihil habet. Quod cupis Obertum Gifanium Buranum per me salutari, gratum est; neque enim contigit Iuuenem, vt volebas, mihi adiungere. Sed agam quod mones, & simul cum Tabellario ad eum ibo, faciamque sedulo, ne tu aliquando cum eo in gratiam redeas. Nunc de nostris rebus, caue putes, me adeo ignauum, adeo in amicitia excolenda leuem, vt nunc demum superioribus tuis literis respondeam: respondi enim non ita nuper, & tu quidem, vt suspicor, quod de mea diligentia conquereris, nihil nunc habes, cum in iis non rescripserim modo tuis, sed etiam tibi non exiguum auctarium fecerim, adeoque mihi iam ipse responsionem debeas. Legi nuper Tibulli Elegiam I. in qua equidem scrupulum reperi iudicio tuo & scientia dignissimum, ego quantum licuit, operam Poetæ optimo libenter detuli. Versus hi sunt: *Epistola V.*

Nec spes destituat, sed frugum semper aceruos
Præbeat & pleno pinguia musta lacu.
Nam vereor, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in triuio florida serta lapis,

Et quodcunque mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.
Flaua Ceres, tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
Terreat vt sæua falce Priapus aues.
Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis horti
Custodes, fertis munera vestra Lares.

In his versibus, si continuum orationis filum spectes, obserues facilime non cohærere apte. Quid enim? an respondent isthæc:

——— *Agricolæ ponitur ante Deo*
Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona.

& illud: *Pomosisque ruber custos ponatur in hortis.*

Certe non arbitror. Ego re omni diligenter obseruata existimo legendum hoc modo, quem subscribam:

——— *Agricolæ ponitur ante Deo.*
Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomosisque ruber custos donatur in hortis.

vt dicat Poeta, bene sperare se de fide Agelli sui conscientia religionis & pietatis in Deos Hortorum. Tu videbis, mi Amice, an scopum attigerim, certe collimaui quantum potui. Nunc ad Catullum, in quo vitium leue, ni fallor, deprehendi, quod tamen si tollas, venustiorem omnino orationem feceris. Adscribam totum Epigramma, nimis enim Auctore suo dignũ est:

Nemone in tanto potuit populo esse, Iuuenti,
Bellus homo, quem tu diligere inciperes.
Præterquam iste tuus moribunda a sede Pisauri
Hospes inaurata pallidior statua
Qui tibi nunc cordi est, quem tu præponere nobis
Audes? at nescis quod facinus facias.

censeo. *Ah nescis, quod facinus facias.*

Ita enim video bis Catullum clausisse Epigramma, idque venustissime, supra in Hendecasyllabis in Rufum Bononiensem:

Ah nimis fero corde. Et in Epigrammatis ad Rufum:

Mi misero eripuisti omnia nostra bona?
Eripuisti heu heu nostræ crudele venenum
Vitæ, heu heu nostræ pestis amicitiæ.

Idem ad Flauum in principio:

Nam te non viduas iacere noctes
Nequicquam tacitum cubile clamat
Sertisque ac Syrio flagrans oliuo,
Puluinusque peræque & hic & illic
Attritus, tremulique quassa lecti
Argutatio inambulatioque.

Nam

Nam ni prævalet ista, nil tacere
Cur non tam latera exfututa pandas,
Ni tu quid facias ineptiarum?

MVretus ad tres extremos versus asteriscum apposuit, tanquam corrupti essent, aut obscuri. Ego illos hoc stigmate dignos nequaquam iudico, eumque esse sensum existimo: *Nisi argutio inambulatioq; satis valeret ad indicandas nequitias tuas, iam mihi diceres illas, sed putas nil opus esse, quam sciã ex iis signis.* vel legi posset:

Nam nil prævalet ista mi tacere.

reliquum est, cur non erecto corpore sis & expandas latus pandum ex nimia Venere, nisi facias nequam? Ad Aurelium:

Aureli, pater esuritionum
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut aliis erunt in annis.

Hinc dicendi modum a Græcis accersiuit Catullus. Sic enim Xenophon in Symposio cum dixisset Socrates, fœminas tam esse docilis naturæ, quam vel viri ipsi, rogauit Charmides, qua ratione fieret, vt Socrates Xantippe difficilima vteretur. Græca sunt huiusmodi: *καὶ ὁ Ἀντισθένης πῶς οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες οὕτω γιγνώσκων οὐ καὶ σὺ Παιδεύεις Ξανθίππην, ἀλλὰ χρῇ γυναικὶ τῶν οὐσῶν, οἶμαι, καὶ τῶν γεγενημένων καὶ τῶν ἐσομένων χαλεποτάτῃ;* vides hęc omnino respondere Catullianis illis: Nunc a Catullo abeo, vt te ad secundum & ad alium Catullum deducam. In Priapæis certe Catullo carmen adscribitur, & sane illo dignissimum est, quantum iudico. Audi, mi Amice, Catullianas Veneres:

Iacere me, quod alta non possim, putas
Vt ante vectari freta,
Nec ferre durum frigus, aut æstum pati,
Et arma victoris sequi?
Valent, valent mihi ira & antiquus furor,
Et lingua, qua adsim tibi.

(Hic Dimeter non constat, ego lego: *Qua adsim, adsim tibi.* ad maiorem vehementiam.) Pergimus:

Et prostitutæ turpe contubernium
Sororis, o quid me incitas?
Quid impudice & improbande Cæsari
Sed furta dicantur tua,
Et helluato sera patrimonio
In fratre parsimonia:
Vel acta puero cum viris conuiuia,
Vdaq; per somnum nates.
Et inscio repente clamatum semper
Thalassio Thalassio.

Quid palluisti fœmina? an ioci dolent?
An facta cognoscis tua?
Non me vocabis pulcra per Cotyttia
Adferiates fascinos
Nec deinmouere lumbos in crocotulam
Prensis videbo altaribus
Flauum probe Thybrin & olentis nauticum
Vocare, vbi appulsa rates.

Nescio quid velint sibi hæc, nescio an recte possit legi:

Flauum prope Thybrin & colentes nauticum
Vocale, vbi appulsa rates
Stant in vadis cœno retenta sordido
Macraq; luctantes aqua.
Neq; in cumam, & uncta compitalia,
Dapesq; ducis sordidas,
Quibus repletus vt saliuosis aquis
Obesam ad vxorem redis
Et æstuantes docte soluis pantices.

(sic lego, antea enim nullo sensu *Pontices* legebatur.)

Osiq; lambis suauiis.

ego: *Osisq; lambis suauiis*, vt dicat illum non osculari, sed lambere mediam vxorem.

Nunc lade, nunc lacesse, si quidquam vales,
En nomen adscribo tuum
Cynade Luci, an te reliquerunt opes?
Fameq; genuini crepant?
Videbo habentem præter ignauos nihil
Fratres, & iratum Iouem
Scissumq; ventrem, & herniosi patrui
Pedes inedia turgidos.

Quæso te, mi Amice, vt carmen hoc diligenter legas: sunt enim in eo difficilia etiamnum quædam. *Tormentum* tuum mihi tam placet, quam tibi; sed iustius tibi, qui ex *Detrimento* illo maximum speres commodum, & immortale nomen. Addam huc Martialis aliquot Epigrammatum explicationes meo labore mihi quæsitas, sed tuo iudicio deponendas & abnegandas, si pro merito displicuerint. Lib. VI. Epigr. XIV. in Laberium:

Versus scribere posse te disertos
Affirmas Laberi, quid ergo non vis?
Versus scribere qui potest disertos,
Non scribat, Laberi, virum putabo.

Ignosces, mi Cantere, si hæc minutula ad te, tantum id facio, vt intelligam, verumne sensum Poetæ assequar. Dico itaque Martialem ex ambiguo sugillare Laberium, vt vocet *versus disertos*, ridicu-

ridiculos, qui aliis cachinnum moueant, sed malim in secundo legere: *Quid ergo non quis?* I. potes? Idem lib. II. de Mario Epigram. LXXVI.

Argenti libras Marius tibi quinq; reliquit,
Cui nihil ipse dabas, is tibi verba dedit.

Eleganter ludit Poeta, vt eius plurimus mos est. Ait enim Marium testamento suo quinque libras inscripsisse alicui, quæ tamen præstari non potuerint, mortuo aliis obligato, & tamen dicit Marium homini nil sibi danti liberalem fuisse, & illi verba dedisse, nimirum in Testamento, I. fefellisse, cum nil nisi verba fuerint. Lib. III. Epigr. XV.

Plus credit nemo, quam tota Codrus in vrbe,
Cum sit tam pauper, quomodo cæcus amat?

Ex ambiguo, nisi fallor, ait Codrum credere plus quam omnes alii: *nimirum cæcus amat turpissimam, quam esse credit formosam.* Epigr. extremo huius lib. ad Ruffum:

Cursorem sexta tibi, Rufe, remisimus hora,
Carmina quem madidum nostra tulisse reor.
Imbribus immodicis cœlum nam forte ruebat.
Non aliter mitti debuit iste liber.

Ingenue vocatur in librum suum Poeta. Vult enim dicere expiatione & ablutione opus habere, qui tantas in se nequitias habeat. Finem faciam, mi Amice, nam instat Tabellarius. Vale, & hæc boni consule.

Lucas Fruterius Dionysio Lambino S.D.

Initium deest.

DOctrina tua, quæ mihi semper visa est summa, mores suauissimi, affabilitas non affectata, te mihi tam carum faciunt, vir clarissime, denique illud studium, quod in Lucretii restitutione præstitisti, & etiam nunc præstas, quod vt accurate matures, ēt atque ēt rogo. Interim vide, mi Lambine, ne nimis matures, q̃ res & tibi & Lucretio ipsi damnosa esset. Cupio vehementer, vt liceat mihi vnam rem a te petere, & ēt auferre, nimirum vt quæ vetusti codicis sit lectio semper admoneas in Commentariis tuis, siue ea sit sana, siue insana (vt Plauti verbo vtar) siue ēt obscura & incognita. Sic fiet, vt de fide tua nulli nō sis gratus futurus: tū occasionē dabis studiosis, vt ex corrupta illa lectione tua integrā & syncerā conentur educere, ꝙ vir omnino Maximus Victorius sua fide facit, idq; rectissime. Hæc nō eo scribo, vir doctissime, ꝙ putem, tibi nō eadē venire in mentem, aut iā esse: sed quia famæ tuæ non aliter quā meæ faueo, & partim quia de quo, q tibi nec male volebat maxime sinistre es suspicatus, nunc de illius in te obseruātia & solicitudine reddaris certissimus. Et hęc ad ꝓtasin Fabulæ, nūc ad epitasin veniamus. Soleo, mi Lābine, non vt ꝗdam Epistolas nullius rei, sed tamen Epistola VI.

verbosas scribunt, scribere; sed appingere literis meis aliquid ingeniosæ commentationis. Itaque & nunc, quia tibi id gratum fore scio, & quia iudicio magnorum virorum libentissime vtor, vt audacius ista ab iis comprobata vulgo proponam; proponam & ego tibi quædam hoc tempore, quo a vobis absui, ex multis paucula effecta. Ac primum a Poetis, quibus, vt debeo, eximie delector, sed a præcipuis exordiar. Itaque Catullus opera Mureti nostri melior factus, & tamen non ita factus, vt non etiam optimus aliquando fieri possit, videtur mihi studio meo iuuari posse, aut etiam adiutus esse. Primum in Carmine, quod est ad Nepotem, ait porro:

Quare habe tibi quicquid est libelli,
Qualecunq; quidem
Plus vno maneat perenne seclo.

In Catullo meo ad marginem est alias: *Patrona virgo.* quod ego bene excussum & euentilatum in tale triticum eduxi, vt posthac non solum Puteolanis granariis, sed omnino omnib. condi & depromi ad omnium vtilitatem posse confidam. Et tu, mi Lambine, de nostro tritico vtere, ego legendum puto:

Qualecunq; quidem per ora vulgi
Plus vno maneat perenne seclo.

Sic loquitur infra in Rauidum:

Anne vt peruenias in ora vulgi, &c.

Infra ad seipsum:

Fulsere quondam candidi tibi soles,
Cum ventitabas, quo puella ducebat,
Amata nobis, quantum amabitur nulla.

legendum credo:

Amata vobis, quantum amabitur nulla.

Sic Ouidius de Iasone in Medeæ Epistola:

Tibiaq; effudit socialia carmina vobis,
At mihi funesta flebiliora tuba.

Nec id quidem insolens tibi visum iri suspicor, cum te sciam plurimum studii & diligentiæ in antiquis & bonis auctoribus semper posuisse. Idem in Aurelium:

Pedicare cupis meos amores:
Nec clam, nam simul & iocaris vnæ.

Hoc loco scribendum existimo: *Nam simul es, iocaris vna.* Elegantissimo loquendi modo, & etiam vsitato ab eodem ad Caluum: *Vt tecum loquerer, simulq; vt essem.* Vides, mi Lambine, quam plena omnia, quam composita futura, si legatur, vt ego cupio & volo. Iam tibi adscribam locum eiusdem facilitatis, sed fortasse non satisfaciam iis, qui malunt omnia corruptissima relinquere, & sibi ignota facere, quam aliquando conari, etiam maxima ratione vel apicem demere, vel adiicere. Horum ego

rum ego religiosum iudicium pessime odi. Sed ad rem, ad Varum de Suffeno:

Tantum abhorret, ac nutat. Hæc omnia si leuiter adspicias, præclara, si propius spectes, languida, & rei non magnæ videbuntur. Quid enim aliud *Abhorrere*, quam *Nutare?* Ego sane incuriam omnem a maximo Poeta procul fuisse credo, putoque scripsisse illum ita vt subscribam:

Tantum abhorret, ac mutat. Natus mihi error videtur a librariis infelicissime doctis, qui vocis insolentia offensi eam loco suo mouerunt, &, quod ipsi intelligebant, supposuerunt. Gellius libro VIII. ex Varronis libris de Lingua Latina hæc citat: *In priore verbo prosodia quæ fuerunt, remanent, reliqua mutant.* Idem II. Rei Rusticæ: *Sus ad fœturam quæ sit fœcunda, animaduertunt fere ex primo partu, quod non multum in reliquis mutat.* Sed quid ego hæc tibi tam approbo, cum tu hæc omnia melius noris, quam nomen tuum? Idem de morte Fratris elegantissimo carmine ait:

Alloquar, audiero ne vnquam tua verba loquentem?

Nescio, an hic reponere possim: *Tria verba loquentem.* sed tamen possum, quia ad te scribo, qui omnia hæc eo interpretaberis animo, quo ego Horatium contra te, si aliquid æqui & boni in locutione illa; quod tamen nequeo perspicere satis, sed fortasse aliquando multa lectione consequar. Tu, si quid me iuuare potes, ne desis, certe magna solicitudine liberaris. Non possum tibi exprimere, quam vehementer optarim omnes bonos Auctores doctorum hominum labore saniores effici, vel certe mihi aliquando Thesaurum aliquem veterum librorum obuenire; non Aulam Euchonis reperisse me mallem. Sed certe nugor; nam Plautus Euchionem Aulam suam exarpagasse scribit & sibi asseruasse. Sed nimirum & nostra ætas Euchiones Veterum non desiderat. Verum extra iocum. Nunc ad Tibullum venio, cuius ipso initio offensus sum. Quid enim? an cohærent ista?

Et quodcunq; mihi pomum nouum educat annus,
Libatum agricola ponitur ante Deo.
Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomosisq; ruber custos ponatur in hortis,
Terreat vt sæua falce Priapus aues.

Vide, quod facinus faciam, ex *f. f.* facio; e *p. d.* inuersum scilicet hoc modo:

Flaua Ceres, tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores,
Pomosisq; ruber custos donatur in hortis, &c.

Statim sequitur:

Iam modo non possum contentus viuere paruo,
Nec semper longa deditus esse via;
Sed canis æstiuos ortus vitare sub vmbra
Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.
Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boues, &c.

Consulendus Robertellus.

Robertellus magnum videtur in Tibullo operæ pretium fecisse, cum docet, illum obscurissime expressisse clarissimi Græcorum vocabulum μονοτυχῆ vt sit:

Iam non possum non contentus viuere paruo.

quod ipsum ex superioribus necessatis commode consequi videtur. Ego puto Tibullum dicere: Quum fortunas suas Fortuna aliis tradiderit, aut . . . . non licere sibi otiose viuere, & deliciari, vel remotas terras visere aut bellum sequi: sed tamen licere sibi in paruulo rure suo honeste agere, & somnum captare sub arboribus suis; id enim suadere illi rei familiaris inopiam. *Contentum paruo* accipio, pressum egestate. Ait vero: *Non possum viuere contentus paruo; sed possum vitare æstiuos ortus sub vmbra arboris meæ.* &, ne videatur inhoneste otiari, subiicit:

Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boues, &c.

Sed quia de Robertello incidit sermo, videtur mihi vir ille febriculosæ eruditionis ostendator insignis, & nullum ferre, ne se ipsum quidem, cum tanto abdomine distentus sit, vt intelligam nunquam supinum cubare, sed in sigmate assidere . . . . ille namque Tibulli locum quendam, quem non intelligit sanum esse, insanissime, non deprauat, sed leuissime tollit. Ait vero sibi codicem vetustum esse, in quo scriptum sit:

Ne quisquam multo percussum tempora Baccho
Excitet, infelix dum requiescit amans.

Vt Tibullus οἰνοπλῆγα Græcorum expresserit. Sed non obseruarat ille, cum hæc scriberet, Tibullum ita quoque Elegia VIII. loqui:

——Geniumque choreis
Concelebra, & multo tempora funde mero.

Ecce eadem sunt verba. Certe illud subtilitatis suæ prudentius Ouidio elargitus fuisset, qui dicit in amoribus:

——Et multo tempora quassa mero.

LVCI FRVTERII EMENDATIO IN LVCILIO apud Lud. Carrionem Antiquar. Lection. Commentario primo, capite quarto, vbi sic ille:

FRuterium cum nomino, incredibili quadam doloris magnitudine animū mihi pertentari sentio, præ qua equidem quomodo

quomodo de singulari ingenii illius præstantia absoluta iudicii integritate, perfecta omnium disciplinarum cognitione, summo denique vitæ & morum candore, aut quod volo eloquar, aut quod dicere debeo, taceam, omnino non inuenio, vixisset diutius diuinus ille iuuenis, vixisset; neque ad maximam ingenii & doctrinæ laudem efflorescens e medio honestissimarum actionum curriculo immatura morte abreptus fuisset, aut quod huic proximum erat, eos, quos potuit, quos debuit, non fures, non plagiarios, falsique conuictos, recti specie deceptus scriptorum suorum extremis tabulis heredes instituisset, exstarent hodie præclara virtutis illius, cuius iam tum foras semina sese proiicere gestiebant, argumenta, esset cuiuis de ea eruditionis excellētia procliuius iudicium, non, mea, non alterius cuiuspiam qualicunque defensione dicam an testimonio? apud exteros egeret Fruterius. Ille igitur Fruterius cum aliquando cum versum me præsente recitari audiret:

Illuuies, scabies, oculos, huic deniq; petigo
Conscendere.

vt erat iudicio supra humanum præditus, ita Dousam, inquit, amicum habeam, vt nec Lucilius, nec vero temporis illius æqualis alius *petiginem* nouit; neque Nonius Lucilianorum verborum mentem satis percepit; *depetiginem* enim antiquorum more dixit Lucilius, quam *impetiginem* alios dixisse constat; sic enim scripsit:

Illuuies, scabies, oculos, huic deq; petigo, &c.

Et ne quis Poetam tmesibus huiusmodi vsum esse inficietur, en vobis testem locupletem, &, vt ICti loquuntur, omni exceptione maiorem, Ausonium, cuius ea sunt:

——Lucani mox potteris Aco
Rescisso discas componere nomine versum,
Lucili vatis sic imitator eris.

Quæ ita Epistola secunda extrema ad Theonem legi debent, quæ Fruterii opinio ita certa est, vt iam opinio esse desinat.

L. FRVTERII CARMEN AD OBERTVM GIFANIUM, contra Dionysium Lambinum, Cari Lucretii emendatorem.

Dedicat *in Caro est. quid mi Marullus at iste*
Peruertit in Noni deliquat *esse libris.*
Delicat *in Noni tabulis pro* dedicat *audis,*
Sic Melicas *Latio* Media *palam an*[illegible]*s.*
Dedicat *antiquis, nostris est* indicat, *atque*
Indicat *his ipsis surgit originibus.*
Dicere *ius Latium est, ius est*[illegible] dicare *Latinum*
Quod Latium est, vetus est, quod vetus est, Latium est.

Qui locus est Veneri dictus sacer, ille dicatus,
Deque dicatus is est omnipara Veneri.,
Sic sic esse liquet, nil deliquat esse Latinis
Et genium Lambini huic generi esse patrem.
Posthume quid tibi nunc meritis pro talibus optem?
Deliquat vt posthac possit acera tibi,
Dedicat & possit veterum de more placere,
O miserum adstricti Consulis arbitrium!
Qui velit his oculos praestinguere, commodius addat,
Mi satis est vnum dedicat asserere.
At tibi de scriptis Cari tam rara merenti;
O decus, o patriae spes generosa tuae,
Gisoni, reddunt grates quascunque mereris
Castaliae Phoebo cum patre Pierides.
Et tibi sit Gallae conuicia temnere linguae,
Certat enim pro te Teutonis ora loqui.

Carmen hoc publice Parisiis propositum fuit anno 1565.

Visum his annectere Hadriani Iunii quasdam ad Lucam Fruterium Epistolas, cum in iis etiam esset, quod ad Criticam spectaret. Vtere & Vale.

Hadrianus Iunius Lucae Fruterio S. D.

LIteras tuas amoris erga me singularis notis insignes, & Mercuriali sale tinctissimas, ita sum complexus & exosculatus, vt merebantur, vtque domini sui vmbram, quas ego multiiugae eruditionis myrothecion quoddam & ἠλιω πεάπζαν, si pateris, appellaui non semel apud alios, quibus illae admirationi fuerunt, iis ego respondi sub superioris mensis finem per ciuem quendam nostrum Brugis negotiantem, quae tibi natalis vrbs est, & quo literas perferendas curaui. Sed errorem meum nunc demum cognoui e tabellarii verbis, qui te Duaci agere loquitur, quam tu Academiam exornare ingenii lumine potes. At ni illinc ad manus tuas peruenerint, aut in cursu, quod auertant Dii, naufragium fecerint, mittetur ad te exemplar, vbi redierit tabellarius, per quem iterato scribendi munus repetere libuit, quasi obiecta mihi socordiae cuiusdam & tergiuersationis, ne dicam ingratitudinis nota, quam cupio prius ex animo deleri tuo, si forte eius suspicio vel leuicula illum tetigerit, quam concontagio aut serpens virus illum occupet atque insidendo exulceret. Proinde errorem apud te μελίτλαν μουσῶν καὶ θρύμμα χαρίτων tantisper deprecor, dum aut negotiatoris nostratis recursus, cuius indubitata apud me fides est, quid sit actum ostenderit, aut ex tabellario reduce euenti rationem edoctus fuero. Quod ad me attinet, velim benigne tibi de me omnia pollicearе, quae quidem

quidem nostra tenuitas rudiore Minerua, haud ita vt tu, *κατὰ λεπτὸν*, præstare possit, amicitiamque literis initam, cuius tu auspex exstitisti, quam animo dimensam & inædificatã habeo, vt modis omnibus tuear atque excolam, adnitar. Tu paucula ista, ab homine, cui nunc otii ad scribendum facultas non suppetebat & vobis literarum Pentathlis impari profecta, boni consules. Vale, raptim Harlemo xv. Cal. Septembr.

Hadrianus Iunius Lucæ Fruterio S.D.

QVæ ex Epigrammatario festiuissimo Poeta iam semel atque iterum ad me perscripsisti, ea omnia, vt ab acutissimo minimeque oscitabundo ingenio nata, deosculatus sum impense, iam insolens & rarus eius lector, videorque mihi in nonnullis a tuis annotamentis haud dissentanea annotasse; nec enim quicquam certi possum afferre, vt qui ante annos sex Petro Pernæ Bibliopolæ Basiliensi Martialem meum tradiderim excudendum, accessione Epigrammatum aliquot locupletatum, & lectionis discrimine in margine adscripto, adnotationibusq; ad obscuriora loca illustrato. Tu quæso per Musas, scriptis literis ad Francofurtensem mercatum, aut Basileam missis prouoca illius, aut Henrici Petri, qui operas communicare videntur, voluntatem, & vrge ne exspectationi omnium (quod erit velut illectamentum quoddam *καὶ ὥσπερ κυβιστήσεις* ad celebrandam editionem) desit, qua re gratius mihi nihil facere poteris, Vale.

Hadrianus Iunius Lucæ Fruterio S.D.

QVod prioribus tuis ad me literis, doctissimis quidem illis & humanitatis notis refertissimis, ex tempore non responderim, tam tu mirari desines, quam tecum ego doctissime Fruteri. Qui incuriam excusant, aut socordiam pluribus plerunque & validioribus patrociniorum ansis munire se solent, ad quæ ne communi cum illis caussa laborare, in iisdemque salebris ac cœno hærere videar, descendere nolim. Verissimam, vt libere dicam, silentii mei ac tergiuersationis *ἀφορμὴν* putabo, admirationem tuæ eruditionis, & ex tot insignium locorum restitutione natam *ἔκπληξιν*, sed ab amore non recedentem, quæ superdare me altoqui occupatum nonnihil iusto rescribendi labori compulit, & vere comperendinare. Sed quid hic moror, quin tuum secutus morem, tuoque prouocatus exemplo, aliquantisper tecum in amœnum illud, semperque restibili fæcunditate adlubescens Musarum viridarium secedo. Vnum e Martialis lib. 10. annotabo, non quod paria tecum facere sperem, sed vt iudicii tui *ἀκρίβειαν* explorem, vbi in conuiuii apparatu ita legitur vulgo: *Nec deest ructatrix menta nec herba salax.* Mecum exemplar manuscriptum clare legit: *Et distupra* *Martialis locus lib. X. Epig. XLVIII. emendatus, vbi de Mentha.*

trix menta, sed herba salax, quo versu videtur repugnantes (vt videri alicui possit prima fronte) vires in eadem herba perstrinxisse, vt *destupratricem* vocet, quod vim seminalem infringat, sed eandem *salacem*, quæ Veneris incentiuam exstimulet, quam lectionem auctorum consensus confirmat. Hippocrates enim cum Plinio & Dioscoride semen genitale viri colliquere ita vt diffluat, inualidumque reddatur, testantur, quo nomine Oppianus eam ἀνάεδνον appellat, & Cassianus Bassus ἀντιπαθείας τὰ ἀφροδίσια. Neque aliorsum Aristoteles censuit, mentam belli tempore nec serendam, nec in cibos sumendam, quod hoc tempus maxime τῆς παιδοποιίας studium postulet, quippe quod regiones vrbesque viris exinaniat, prolificatio autem vitiato semine non succedat. Rursus menta libidinis vim exstimulari, vno ore loquantur Galenus, Aetius, Ægineta, & Zethus. Dabis veniam, quod opistographa epistola aures tuas onerauerim, nec tecum Laconice agere valuerim.

Hadrianus Iunius Lucæ Fruterio S. D.

VT male sit istis curarum alluuionibus, qui me miseris modis totum iam ferme bimestre etiam occupatissimum tantum non obruerunt, qui me talaribus (at non aureis) Mercurii vltro citroque subuectum maria terrasque peragrantem, ita a Musis alienarunt, vt ad studia literarum redire postliminio, & quasi ex Vlyssæo naufragio incolumem respirare me posse difficulter sperem, vsque adeo πραγματείαι istæ hereditatis cernendæ atque familiæ herciscundæ (quam multo impeditissimam reliquerat socrus repentina mors) animum, prope dixerim, efferarunt, tanta est τῆς πλεονεξίας vis atque tyrannis, quæ non tam meum obsedit pectus his mancipatum sordibus, vt ingenue dicam, quam ex affinibus vnum prorsus occupauerat totum atque insederat, cuius vt insidiis (quibus sorores suas germanas & pupillum fratrem circumuenire parabat, & cum me quoque velut Musis operatum, astusque oportunum) laqueis paulo oculatiori detectis occurrerem, ac velut obiectu corporis memet opponerem, plurimis de caussis incitatus fui. Qua quidem de re vt iustus dolor, qui hanc querimoniæ necessitatem mihi extudit, plura loqui admonet, ita pudor ab incœpto reuocat, modumque mihi imponit. Nonnihil tamen dicendum fuit, quod & eandem peregrinationis absentiæque caussam, eandem quoque silentii altioris tibi appendere coactus sim atque approbare, quod si ab humanitate tua impetro, faciliore me vteris, vbi primum hisce sollicitudinibus atque molestiis me meosq; explicuero, quarum iam finem animo metior, imo videre mihi videor,

cum

cum ardelioni illi, affini licet, & fuco effrænata cupiditas ad certos cancellos contracta ac circumscripta sit, non ante hesternam lucem res omnis quatuor iudicum (quod in votis maxime fuerat) arbitrio commissa, qui depulsa caligine serenitatem nobis pollicentur pauculos intra dies, qui vbi vere Alcyonii nobis illuxerint, tum vero copiosius crebriusque tecum per literas colloqui decreui. Proinde deprecor, ne me ita duri oris ac ferreum suspiceris, qui acquisitas amicitiæ ἀφορμὰς fouere, pascere, retinere nolim, ac fastidiente stomacho reiicere potius velim. istud vero tanto impensius vigeo, quod in partem huiusce rationis veniat & tabellarius, qui propter me in criminis vicem arcessitur. tanquam qui fabulas meras tricasque pro veris caussis tibi attulisse & φυσικῆς ψινδῶν φόρβειας ἄπερ φυσικῶν creditus fuerit, cuius certe patrocinium obiter attexere libuit, quod coniunctam mei excusationi eius caussam viderem; velimque mea gratia illum liberali manu a qualicunque vel dissimulationis vel fraudis suspicione assertum, quando mihi non obtinendi mendacii, sed probandi veri caussa huc verborum ventum est, quæ tu non aliter accipies, quam vt libere in defensionem innocentiæ vtriusque funduntur.

Transeo ad flosculos seu gemmas, quibus omnia tua abundant, ac primo ad Columellæ locum, quem in meo codice Tiguri excuso ita lego, vt a te interpolatur, *salutatoris*, non *saltatoris*. De Vegetii loco tecum sentio, ac pro eo habeo gratiam, quod admonueris. Nunc vicem vt rependam, mutuasque operas tradam, ne asymbolus ad te veniam, locus est apud Columellam libro sexto, capite decimoseptimo: *Est etiam mortifer iis serpentis ictus est & magnorum.* Lego ex Vegetio in arte Veterinaria manuscripto, *minorum*; nam de *magnorum* noxa quid miri fuerit, vbi eadem verba leguntur & paulo post, *Mus araneus, quem Græci* ζχυπάλω, repone μυγάλω; nam male apud Vegetium *migalem* scriptum inuenias. Rursus, vel *symonianum trifolium* lego, *siler montanum*; nam hoc serpentibus aduersari testatur Plinius. Corruptus etiam est is locus apud Vegetium, cuius verba sunt libro tertio, capite quarto: *Creditur radix si contusa conatur, vel siler montanum reperiatur, & trifolium simonianum, quod fragosis locis &c.* in manuscripto ita, *Cuius efficacior creditur radix, si contusa ponatur, vel siler montanum reperiatur, trifolium confragosis locis, &c.* irrepititium verbum illud, *Symonianum*, pro *Silere montano*. Neque vero trifolium aliquod est Symonianum, cum dicat acutum trifolium a figura dici Romanis, quod ab odore graui ἀσφάλτιον Græci. Columella libro septimo, capite tertio, pro ἐμβρύου ἄγος lego ἐμβρυουλκὸν, libro octauo

Columella aliquamultis locis emaculatus.

cap.2. *figurali creta liniuntur*, repono *figulari*. lib.11. cap.1 initio, *serminibus instigatus excudit mihi*. malim *extudit*. Addam corollarii vice ex Palladio, qui Columellæ adhæret lib. 1. tit. 1. *eorumque inuentionibus*. ex manuscripti codicis fide lego *& aqua inuentionibus*. ibidem, *sane imprimis hoc seruare constitui*. lego, *in pomis*. Sed heus mi Pontane, cogor hic manum de tabula; nam auocor ad Philippum Cobelium modo reducem a legatione in Daniam. Tu qualiacunque ista nostra boni consules. Vale.

Item Palladius.

Harlemi.

INDEX

INDEX RERVM, AC VERBORVM, QVARTO ET QVINTO TOMO, COMPREHENSORVM.

A.

Aaron barbatus. Iun. Co. 2.
A caluo ad caluum. Iun. Co. 11.
Abaces. Brod. 10. cap. 20.
Ἀβάκιοι Παλαμήδειοι. Iun. An. 2. cap. 4.
Abactus partus. Schegk. præm. 4: *magistratus.* 76.
Abderitani stolidi, *Abderitica mens.* Brod. 10. cap. 32.
Abeo antique scriptum pro habeo. Palm. 14. pag 857.
Abessi officio, Scheg. præm 12.
Abbibere. Palm. 9. pag. 762.
Abi, abi, fastidientis & contemtim amolientis. Palm. 1. pag. 622.
Abi, exsultantis. Palm. 1. pag. 621. 622.
Abire pro mori, *abitio* pro morte. Palm. 11. pag. 795.
Abit pro abiit semper dixit Terentius. Palm. 13. pag. 852.
Abiurata ambitio. Mod. Ep. 58.
Ablatiui vsus absque præpositione: *Ficus Zazyntho, cultri Bithynia, &c.* Palm. 10. pag. 785.
Ablatiui vsus: *Amare munere, &c.* & cum præpositione: *de munere.* Palm. 11. pag. 801.
Ablatiui vsus non vulgaris: *tæda pia & sulphure: auro currus: clypeus aere.* Palm. 2. pag. 653.
Ablatiui vsus singularis: *hospes Zazyntho, anus Corintho ex.* Palm. 6. pag. 704.
Abnuere communionem naturæ. Mod. Ep. 8.
Abnuere. Mod. Ep. 124.
Absinthium canum. Iun. Co. 10.
Abolla militaris. Palm. 10. pag. 783.
Abomino pro *abominor.* Palm. 3. pag. 659.
Abradere Reipublicæ. Mod. Ep. 49.
Absalon, iuste periit. Iun. Co. 4.
Absalon pulcricomus. Iun. Co. 3.
Absente nobis. Palm 2. pag. 650.
Absentes, quos desideramus, cur soleamus prouisere. Camer. 5. Dec. 9.
Abunda res, abunda lauacra. Pal. 11. pag. 855.
Abydeni, delicati. Iun. Co. 4.
Alborum equorum iugo vrbem inuehi, tyrannicum quid resipere. Iun. An. 1. cap. 12.
Alter effugi. Palm. 2. pag. 649.
Annus Numæ vno die longior anno Græcorum. Man. 1. Quæst. 3.
Ἀκαδημίας, quænam recta scriptura. Cam. Ety Dec. 2 cap. 1.
ἀκάνθαι, spinæ in piscibus & serpentibus. Brod. 7. cap. 17.
Acanthis differt a carduele. Bro. 7. cap. 1.
Acapna. Brod. 10. cap. 20.
Acarnanes, cur dicti. Iun. Co. 3. & 6.
Acarne, Acarnia, piscis. Brod. 8. cap. 2.
ἄχαρις plus quã ἄφρων. Steph. 6. cap. 1.
ἄχαρις, ἀχάριτας, ἀχάριτα. Br. 8. c. 2

ἀκχαρὰν piscis Brod. 8.c 2
Accensi liberti magistratui apparentes Cast. Var.c.53
Accidere ad aures alicuius, ad animum, ad pedes, &c. Pal.7 pa. 726.
accipere officium dicaturne Latine Mod Ep 85
acci, a desolataq; virorum Eriadni gentes Mod.Ep 48
accipiter piscis Brod 8.c.2
accipitres aquam bibere Brod.9. c.3.
accipitrum genus κῆρυξ Iun. An.5 cap. 2
acclarassitre certa signa Mod. Ep. 30
accubitus in cœnis non vsitatus antiquis Man.1.Quæst.4
accubitus in cœnis posteriore æuo, frequentatus tam fœminis quam viris Man.1 Quæst.4
accusatiui vet. in *eis* & in *is* non differunt Palm 1.pag.619
accusatiuus antiquus in *is*, vt *piscis, amantis, &c.* Palm.1 p.618
Accusii populi Steph.4.c.2
accusatorum bini & reorum lapides Iun.An.1.c.3
accusatorum subsellia Man.3. Quæst.4
Acheemanium arcus Mod. Ep.3
Acheronti, vt domi Palm.5. p.692
Achillea coma pro longis Iun. Co 3
Achilles cinere crines aspergit Iun.Co.6
Achilles flauus Iun.Co.9
Achillis hirsutum pectus Iun. Co.4
Achilles inter Lycomedis filias Iun.Co.4
Achilles in Patrocli funere tondetur Iun.Co.5
Achilles Sperchio cæsariem vouet Iun. Co.4. idem.5
Achillis venusta cæsaries Iun. Co.3
aciei species alæ similis, qualis Iun. An 1.c.4
aciei species in cuneum conformata Iun 1.An.cap 4
ἀκίνησον quid significet Steph. 1. c.22
Acoluti Brod 10.c.21
Aconitum cur non noceat eis, quibus aqua intercus Cam.7. Dec 4
Acradina pars Syracusarum Scheg.præm.1
ἀκρεχόμοι, Thraces Iun.Co.3
Ακχεπηλαοι, ἀκχεπηναοι Iun. An.5. c.20
acumen sagittæ Mod.Ep.73
Acus indica Palm.11.pag.810
Acus Iun. Co.7. eius officium & vsus ibid. ex qua materia, ibi.
acta pro litore Palm 4. pag.674
acta transacta Palm.8 pag.738.
acta solemne verbum in formulis Palm.8. pag 738
acta pro litore Palm.10 p.778
actio subintelligitur vt *finium regundorum, &c.* Pal 14 pa 865
actiua crebro priscis pro passiuis posita Palm 14. p 865. & seqq.
actiua sæpe passiue posita Palm. 2.pag 637
actor habenæ pro *tortore* Iun. An. 1 c 2
actum est pro perii Palm.13. pag. 835
adce pro *atq;* Palm 1. pag 620
addicere in seruitutem: addicere ad cœnam: addicere se suis legib. Palm.3.pag.658
additus pro infensus, inimicus, *addere*, pro, malum dare, Pal. 13.pag.854
adedit ignis, Mod.Ep.93

Adeptum passiue, Steph.1.c.24
ἄδηλον, tempus quod, Mod. Ep. 97
adferre calamitates, Mod.Ep.97
adfligere tellure aliquē elisis membris, Mod.Ep.1
adhuc πλειονάζον, Palm.12.p.836
adiectiua concrete sine substantiis posita. Palm.7.pag.718
adigere iusiurandum id sæpe comtum in Pand. Flor. in *adiicere*, Palm.2.pag.659
adigere iusiurandum, Scheg. præ. 12
adiicienda multitudine pro adiiciendam multitudinem, Mo. Ep.30
aditu prohiberi Imperatoris, Mod Ep 25
adiuerts aditus ab adiuuo, Palm. 15.pag.878
administrare proprie in obsidionum machinationib. & *administre*, Palm 2.pag.641
adminiure, Palm.3.pag.665
admissio amicorum prima & secunda, Mod.Ep.49
admissio pecudum pro *coitu*, Mod.Ep.56
adolescentes fluminibus crines consecrabant, Iun.Co.4
adolescentes *A*pollini crines ponebant, Iun.Co.4
adolescentiæ gradum cum iuuentutis confundi. Steph. 4. c.21
adonia, orum, Brod 7.c.10
Adonidis sacra, Iun.Co.2
adonis suis dente occubuit, Iun. *An*.6.c.16
Adoniorum ritus expositi, Iun. *An*.4.c.27
adoptiua coma, Iun.Co.1
adorare pro salutare, Palm. 10. pag.781
*A*drastia & Ide cur nutrices Iouis, Cam. *ὑπον*. Dec.1.c 2
adsidere arces adsidere muros, pro obsidere, Mod.Ep 1
adsilire, Mod.Ep.10
adsuere, in fraude, dolis, &c. Pal. 2 pag.654
aduenire pacem, Scheg. præm.12
aduerberare armos vnguibus, Mod.Ep 52
aduerbia temporis & loci commutantur, Palm.9 pag.757
aduertere aris crines incultos, Mod.Ep.52
aduertere non reperias apud Plaut. & Terent. vt non addatur, *animum*, vel *animo*, Palm. 1.pag.613
aduentores, Palm.6.pag.706
aduentus homo, qui aduenit, Pal. 2 pag.652. sic, *aduentalux*, *&c*. ibid.
adulta æstas, *adultum ver*, pro medio, Iun. *An*. 1 capit. 19
adulteri deprehensi constuprabantur, Brod.10.ca.24
ἀδυνα quæ & vnde, Cam.Dec. *ὑπον*.4.c.9
Ædepo cum infinitiuo, Palm.2. pag.648
Ædiles Curules soline an cum consilio iudicauerint, Man.3. Quęst.4
Ægrum pro *ægroto* Latine dici, Cast.Var.c.11
Ægyptii auiculas mortificantes conuiuiis adhibent. Iun.Co.7
Ægyptii cur a puero radantur, Iun.Co.2. idem.11.
Ægyptii & Iudæi cur abstinuerint a suilla, Iun. An.6.c.16
Ægyptii *A*pim lugentes, Iun. Co.2
Ægyptum cur λινόλινον vocet Ion Poeta

Poeta. Iun. An. 4. cap. 29.
Ælius Stilo, præceptor Varronis. Iun. An. 6. cap. 10.
Æhæi. Brod. 7. cap. 2.
Æmylii vnde dicti. Cam. Etym. Dec. 1. cap. 2.
Æmulus facta. Palm. 2. pag. 653.
Æneum genus hominum. Mod. Ep. 121.
Ænobarbi. Iun. Co. 9.
Æternitas cana Iun. Co. 10.
Αἰτὸς vnde dictus. Cam. Etym. Dec 5 cap. 9.
Æque, superfluum. Palm. 4. pag. 675.
Æquor immane. Mod. Ep. 71.
Ærosa pecunia quæ. Brod. 10. cap. 17. Ærosus, 16.
Aere lotior. Iun Co. 11.
Aer vnde dictus. Can. Etym. Dec. 6. cap. 7.
Æs Corinthii vnde mixtum. Pal. 11. pag. 814.
Æs Corinthium in armis. Palm. 11. pag. 816.
Æs magis in vsu heroicis temporibus, quam ferrum. Cam. ὑπνν. Dec 1 cap. 7.
Æs militare. Palm. 5. pag 691.
Æschyli versus qui canebant in conuiuiis, myrteum ramum manu tenebant. Iun. An. 5. cap. 7.
Æsculapio cur additus Draco. Cam. ὑπνν. Dec. 2. cap. 10.
Æsculapio fama vbi fieri solita. Mod Ep. 3.
Æsculapius caluus Iun Co. 11. barbatus idem 2. comatus idē 3. idem 4. ei puerorum crinis votiuus appenditur, ibid.
Æsopicæ fabulæ vnde nominatæ. Brod. 8. cap. 18.
Æstimare hominem inuolutum. Mod. Ep. 111.
Æthiopes cur *crispi*. Iun. Co. 2. πηνιοχέμοι. idem 3.
Affecta mulier. Palm. 1. pag. 629.
Affixus cælo. Mod. Ep. 31.
Affluentiam rerum ob improbitatem potentiorum diuinitus cessare, demonstratum exempl s. Iun An. 3. cap. 9.
Afore pro *abfore*. Mod. Ep. 52.
Afuturus pro abfuturus. Mod. Ep. 85.
Agamemnō comam laniat. Iun. Co. 5.
Agamemnonis nomen fatale. Brod. 7. cap. 5.
Agathocles caluus Iun. Co. 11.
Agathyrsi populi. Iun, Co. 9.
ἀγεῖν@ *Iupiter*. Iun. Co. 2.
Agere absolute, pro *se agere*, Pal. 14. pag. 168.
Agere fortunam populi. Mod. Ep. 46.
Agere matrimonium. Mod. Ep. 99.
Agger mobilis turricula elephāti. Mod. Ep 50.
Agnodiæ virgo, tonsa viri modo, medicæ rei dat operam. Iun. Co. 4.
Agno Teius. Brod. 8 cap. 16.
Agri semitati. Brod. 10. cap. 20.
ἀγμὸν πεπξυσμένος. Brod. 10. ca. 11.
αἰδὼς cum nomine αἰσχυνῆ copulata. Steph. 5. cap. 3.
αἰδεῖσθαι. Steph. 5. cap. 3.
αἰχμόμαλ@ Steph. 5. cap. 25.
αἰ in hyacintho. Brod. 7. cap. 7.
αἴγλη iactus talorum felix. Iun. An. 2. cap. 4.
αἴλινον pro flebili. Brod. 7. cap. 7.
αἰχμῶσθαι. Steph 6. cap. 3.
Ain tu? Palm. 7. pag. 831.
Ale potus Anglorum. Iun. An. 2. cap 12.

Alani

Alani rasi. Iun. Co. 2.
Ἀλάστορες & Παλαμναῖοι veteribus qui, & vnde eis facta nomina. Cam. ὑπομν. Dec. 3. cap. 3.
Alæ nomen vnde *Seruilio*. Cam. Ety. 4. cap. 7.
Albani, cani Iun. Co. 10.
Ἀλεκτρυὼν, κῆρυξ cur dictus. Iun. An. 5. cap. 20.
Ἀλήθεια vnde dicta. Cam. Etym. 5. cap. 7.
Alis pro alius. Palm. 2. pag. 639.
Aletes, Hippotis filius, Corinthi conditor. Iun. An. 6. cap. 25.
Alethia & Corythalia cur nutrices Apollinis. Cam. ὑπομν. 1. cap. 2.
Alexander Macedo militib. barbam radi imperat. Iun. Co. 2. & quid eo dicto innuerit. ibid. Eiusdem dictum lepidum. Iu. Co. 7.
Alexander Sophista mollis. Iun. Co. 4.
Alexandri Brassicani error. Iun. Co. 2.
Alexandrinorum potus *zythum*. Iun. An. 2. cap. 12.
Alien es pro exitiosis. Palm. 15. pag. 873.
Alienus mero. Mod. Ep. 63.
Aliud agere, contrarium τῷ, *hoc agere*. Palm. 2. pag. 651.
Aliud bello, alium rapiente bonoq;, &c. pro alius, ab, &c. Palm. 2. pag. 649.
Alium, Horatii de eo oda. Palm. 10. pag. 771.
Alium in contumeliæ verbis. Pal. 7. pag. 727. 728.
Alium Vlpicum. Palm. 7. pag. 728.
Alius animus pro auerso. Palm. 2. pag. 639.
Alius & aliter, pro malus, male: vel infelix, & infeliciter. Palm. 2. pag. 639.
Allia Spirea. Palm. 10 pag. 783.
Allegoriæ fabulæque veterum Theologorum ac Pythagoreorum quatenus ferendæ, quatenus non. Cam. Dec. ὑπομν. 4. cap. 10.
Alligere aures. Palm. 9. pag. 754.
Alligat pauor artus. Mod. Ep. 80.
Allium in contemtu. Palm. 10. pag. 783.
Alnus pro naui. Mod. Ep. 38.
Alopecia. Iun. Co. 2. Idem 11.
Ἅλς *mera* conuitium. Palm. 6. pag. 714.
Alsielnia aqua vnde, quando, & quare introducta Romam. Man. 1. Quæst. 2.
Alternis imperare. Mod. Ep. 79.
Alternis. Mod. Ep. 121.
Ἀλουργίς, *paludamentum cæruleū*. Iun. An. 2. cap. 2.
Alumen igni resistit. Scheg præ. 6.
Alumnus qui alit, non qui alitur. Cast. Var. cap. 53.
Alumnus, pro seruo verna quos peculiariter quis educauit Cast. Var. cap. 53.
Aluus cur soluatur perterritus Cam. 3 Dec. 4.
Amaltheæ cornu quid sibi voluerit. Cam. ὑπομν. Dec. 2. cap. 8.
Amantes diuersi coniunguntur. Mod. Ep. 18.
Amantes & auari cur diuerso modo adfici soleant. Cam. 10. Dec. 8
Ama pro aquali. Palm. 4. pag 675.
Amare a lenone. Palm. 7. pag. 730.
Amare pro orare, *amabo* pro precor. Palm. 9. pag. 760.
Amare munere de munere aliquo, &c. Palm. 11 pag. 801.
Ἄμαστι, sale non conditum.

Iun. *An*.3.cap.14
a malo quarere, Scheg præm.12
amatorum effigies domi haben-
di mos, Mod.Ep.28
ambiguitatem quæ primo aspe-
ctu se offert quibusdam in lo-
cis, interdum attente legenti,
non relinqui. Steph.5.c.5
*A*mbrosia coma, Iun.Co.8
Ἀμέθυστος vnde dictus, Cam.Ety.
Dec.3.c 8
amentante Noto ignes, Mod.
Ep.90
amia qualis piscis, Brod. 7. cap.
29
amici primæ & secundæ admis-
sionis, primi & secundi loci,
Mod.Ep.49
*A*melius dicitur agnouisse pri-
ma verba euangelii Iohannis,
Steph.3.c.8
*A*minæum vinum, Brod.10 c.13
*A*mmian.lib.21. *Romulus & Sa-
bostius curribus axi vinctis fuere
dispicati, alii rotarum pœna
consumti*, Iun. *An*.3.c.12
Amni in vino purgari, Mod.Ep.
28
Amoliri absolute, Pal.14.pa. 868
Amomum Assyrium, Iun.Co.7
Amo, pro gratiam habeo, Palm.
9 pag.760
*A*mor canitiem accelerat, Iun.
Co.10
*A*mor sui innatus omnib. at per
eum cæcutimus ad errata no-
stra, ad aliorum vero sumus
Lyncei. Cam.3.Dec.5.
Amori semper cõiunctus timor.
Cam.3.Dec.6.
Ἄμπελος vnde. Cam. Ety. Dec.4.
cap.4.
Amphoram cur non faciat ma-
iorem adfusa gutta. Cam. 7.
Dec.1.
Amphisbanæ geminum caput.
Brod.9.cap.24.
Amyclæus rector Xantippus.
Mod. Ep.69.
Animam a Platone dici esurire &
sitire, non corpus, &c. Steph.1.
cap.1.
An particulæ vsus, & *ausus an ex
composito, &c. dissimulandi
caussa, an q. cui expurgãdi, &c.*
Palm.2.pag.641.
ἀναβάθρα Brod.9.cap.21.
ἀναβολή, de amictu. Steph.5. cap.
29.
ἀνάγκη vnde dicatur. Cam.Ety.4.
cap.6.
ἀναγκαῖον quid. ibid.
ἄνακες cur dicti *Castores*. Cam. 9.
Dec.8.
*A*nacreon. Iun.Co.4.
ἄνακτας cur vocarint reges. Cam.
9.Dec.8.
ἄναυρος pro flumine. Brod. 7.
cap.8.
ἀναπίτυμι. Brod.10.cap.21.
Anatomici cur, quamuis inspi-
ciant & tractent partes inte-
riores, de illis tamen dissen-
tiant, neque fere quisquam
non alterius tradita notet.
Cam.11.Dec.2.
Ancilla vnde dicta. Cam. Dec. E-
ty.5.cap.5.
Ancile quid, vnde ei nomen. Ma.
3.Quæst.6.
Anciliorum quæ fuerit figura.
Cam.9.Dec.8.
Ancilia figura e numis petenda,
ærea erat, portabatur a saliis
armilustro. Man 3. Quæst.6.
Ancorago piscis Brod.8.cap.2.
Andria duplex Palm.12. pag.838.
Ab Andria esse, pro, esse ancillam
Andriæ: *Ab illo esse*, pro illius
esse seruum. Palm.12. pag.830.

Angeo,

Angeo, pro ango. Palm.1 pag. 621
Angeo, pro ango. Pal.7. pag.729.
Anguis fere fœmin.gen Mod.Ep. 116.
Anhel. conamur tollere clamorem. Mod.Ep.22.
Anhelo, pro vehementer doleo, torqueor, crucior. Mod. Ep. 43.
Anicetus *circularem rasuram* instituit. Iun. Co. 2. *ne clericus comam nutriat*, sanxit.4.
Anima vna spes pendet. Mod Ep. 88.
Animalia bruta an inter se communicent cogitationes & voluntatem suam. Cam.11 cap.8.
Animātia quædam quare acrius videant noctu quam die. Ca. 7.Dec.5.
Animi optimus, nimius, immoditus, vastus. Palm.2.pag 638.
Animo meo, pro, quantum eius iudicare possum. Palm.6. pag. 713.
Animos pro *animus*. Palm.1. pag. 616.
Animus monuit mihi. Pal.1.p.616.
Anio nouus vnde & quando introductus Romam. Man. 1. Quæst.2.
Anio vetus vnde, quādo, & a quo introductus Romam. Man.1. Quæst.2.
Annæi Lucani carmen ad Pisonem falso Ouidio adscribi, Iun. An 6.c 1
anni decemestres, Mod.Ep.42
anni naturalis quot sint dies, dissensio Philosophorum, Mod. Ep.48
anni Romuli, Numæ, Cæsaris, differentiæ, Man.1 Quæst 3
anni temporibus attributa ætatum discrimina, Iun. *An.1.c* 19
anni tumentes, Mod.Ep.52
anno, pro pridem. Pal.2. pag 649
annuli pro *cincinnis*, Iun.Co.1
annum vltra centesimum hominem viuere non posse, quomodo deprehenderint Ægyptii, Mod.Ep.17
annus magnus quot annorum, Man 1.Quæst.6.
annus Metonis quis, Man. 1. Quæst.6
annus triplex diuersis temporib. Romæ, Man 1.Quæst.3
ἀνομολογεῖν, Steph.5.c.24
an quia, Palm.11.pag.792
anquirere sententias, Palm.2. pag. 631.
de morte, id.ib.
amicos, id ib.
anquirere, Scheg.præm.5
anquirere rescendis, Palm.2. pagin. 631.632
antenna pro sono & voce, Palm.11. pag.812.
antacæi qui pisces, Brod.7.cap. 29
antefacta, Mod.Ep.131
Antelinus, i. φὶν, vt *antemalorum*, *antecomas*, Palm.11.pag 803
ante lucem aduentam, Palm 2.pa. 652
ante diem decimum Calendarum, Brod.10 c.1
A.D hoc est, *ante diem*, Cast. Var. c 52
antestatio facta aure vulsa, Mo. Ep.17
ante diem X. Calendarum idem, quod *decimo Calendas*, Cast. Var.c.52
antenobilitas, Mod.Ep 80
antes quid. Brod.9.c.20
anteuentulis, Iun. Co.1
Anthermus an Athenis, Bupali pater, Iun. *An.1.c.16*

Antiæ. Iun.Co.1.
ἄνθρωπος ὁ ἔσων ὁ αὐτός. Steph.1. cap.2.
Antigonus rex *Liber pater* haberi voluit.Iun.*An*.5. cap.1.
Antiochi tonsoris vituperium. Iun.*An*.4.cap.19.
Antichthones vnde dicti.Iun.An 3.cap.5.
Antistare cunctis. Mod. Ep. 101.
Antistare. Mod.Ep.82.
ἀντίστροφος & ἀγχίστροφος. Steph. 5.cap.25.
Antonini factum ridiculum. Iu. Co.5.
Antonini Pii Imp. & Brutii præsentis consulatus in quem incidat annum.Mod Ep.14.
Antonii Perrenotti laus.Iun.An. 6.cap.1.
M.Antonius Bacchus videri voluit, & ducere sibi Mineruam. Iun.An 5.cap.1.
M. Antonius *libros euomere* dictus. Iun.An.4.cap.16.fine.
Annli pro compedibus. Palm.1. pag 623.
Anus Corintho.Palm 6 pag.704.
ἀπαιόλιστος vocis peculiaris vsus Steph.3.cap.11.
Ἀπαρκτίας, Septentrio. Man. 1. Quæst.6.
Ἄπυστος salis expers.Iun.3. An.ca. 14.
Apaturia.Iun.Co.4.
Ἀπειλεῖν *vana minari*.Mod.Ep.46.
Aper hispidus.Iun.Co.4.
ἀπερριμμένοι Steph.5.cap 27.
ἀπεριμερίμενοι, ἀπριμερίμνως. Steph.5.cap.27.
Aphidna oppidum. Mod. Ep.117.
Ἄφυλλον στόμα quid Euripidi.Iun. An 2.cap.11.
ἄφωνος.Steph 6.cap.1.
Apia Peloponnesus antea vocata Brod.7.c.5.
Apio coronati Isthmii certaminis victores. Iun.An.4.cap. 21.
Apio magis crispum.Iun.Co 8.
Apis bos.Iun.Co.2.caudam bicolorem habet.idem 10.
Apiscor, *apisci*. Mod.Ep.30.
ἀποβάθρα.Brod.9.cap.21.
ἀποκηρύττειν & ἐκκηρύττειν vnde ductum.Iun.An.5.cap.20.
Apollini Delphis comas sacrabant.Iun.Co.4.
Apollo Genitor, vel Genitiuus. Iun.An.1.cap.21.
Apollo quare habeat epitheton ἀργυροτόξος Cam. ὑπερ. Dec.1. cap.5.
Apollinis & Mercurii simulacris cur attributa instrumēta musica.Cam.10. Dec.6.
Apollinis nutrices cur finxerint veteres Alethian & Corythalian.Cam.ὑπερ.1 cap 2.
Apollonius Tyaneus.Iun.Co.4.
Appia quando & a quo introducta Romam.Man.1. Quæst.2.
Appetere morsu arua hostilia Mod.Ep.50.
Apriculus piscis.Brod.8.cap.2.
Apros quomodo irati dentes acuunt, id non fieri saxo & arboribus, & quomodo ad pugnam se parent. Brod 8.cap.5
Aptum equis, fruticib. stellis. Palm. 5.pag 690.
Aptare vacenas frænorum. Mod. Ep.24.
Aptum singulariter vsurpatum. Palm.10. pag.780.
Apulei Saturnini scelera narrantur.Iun An 2 cap 7.
Apulei *Indi vel Æthiopes vtriq; vel etiam Antichthones*. Palm. 11 pag.804.
Assus sudor, assus sol. Palm.11.pag. 805.

Aqua

aqua in calida demerso membro, cur post vehementiorem fricationē sentitur quiddam frigoris, Cam. 10. Dec. 5
aqua intercute qui laborarunt, cur propter assumtum in potu aconitum leuationē aliquam sentiant, Cam. 7. Dec. 4
aqua Tyberis sola vsi Romani per annos sexcentos quadraginta, Man. 1. q. 2
aquam sumere, in obscœnis, Pal. 4. pag. 679
aquarum medicatarū vsus quib. non conuenit, cur si eis se immiserint, venter attollatur, Cam. 3. Dec. 2
aquarium, clepsydra, horologium, Mod Ep. 14
aquæ admixtus ne sit calor, Ca. 10 Dec. 4
aquæductus quomodo & a quibus curati Romæ, Man. 1. q. 2
aquæ in Romam quænam influant. Man. 1. q. 2
aquila aliud a *signis militaribus*, Iun. An. 3. c. 2
aquila vnde dicta, Cam. Ety Dec. 5. c. 9
aquila quomodo in Romano exercitu portari solita, Iun. An 3. c. 1
aquila rodens Promethei cor quid, Cam. ὑπον. Dec 2. c. 5
aquila in senio fit implumis, Iun. Co. 2
aquila seu *aquula*, ab aqua. Palm. 15. pag. 877
Aquilo, βοῤῥᾶς, Cam. Etym. Dec. 5 c. 19
Aquilo, Poetis pro *Septentrione*, Man. 1. q 6
Aquilo pro quouis vento, Palm. 11. pag. 804
aquis diutius immorantes cur eis manuum partes internæ & in pedibus solum callorum rugas contrahant, Camer. 3. Dec 1
aquis inesse vim euacuandi, rarefaciendi, & quodammodo exsiccandi, Cam. 3. Dec. 1
Ar pro ad antique, Palm. 1. pag. 263
ara cornea Deli, Iun. An. 1. capit. 11
ara cur *Athenis* posita ὕβρεως καὶ ἀναιδείας, Iun. 1. *An*. 3
Ara Vbiorum vbi olim fuerit, Mod. Ep. 3
Ara cornea quæ, & vbi fuerit, Ca. 10. Dec. 2. cur constructa ex cornibus sinistris, ibi.
Arabes quomodo tonsi, Iun. Co. 7.
Aras verrere crinibus, Mod. Ep. 52
aratris fœnus reddere, Mod. Epist. 44
aratrum muris inductum, cum amitterent ius ciuitatis, Cast. Var. c. 10
arbor Phœbi laurus, Mod. Epist. 75
arbores foliis viduatæ mœrent, Iun. Co. 11
arbores quot pedibus a vicino agro sint plantandę Brod. 10. c. 8
arborum folia quare alia autumno palleant, alia rubeant, Cam. 2. Dec. 3
Arcades stupidi, Brod. 9 c. 17
Archelaus tonsus ob Euripidis mortem, Iun. Co. 5
Archimandrita, Brod. 10. c. 21
Ἀρχιτρίκλινος cur dictus *magister conuiuii*, Cam 9. Dec. 6
Ἄρης quis & vnde ei nomen, Ca. ὑπον. Dec. 3. c. 6

ἀρωμάτων, Steph. 4. c. 5
arena circo petita classe annonaria, Palm. 11. pag. 817
Areopagitarum in iudicando mos, Iun. Co 4
Areopagiticus Senatus cur no ctu iudicarit, Iun. 1. c. 3
Ares pro Marte, Palm. 10. pagin. 765
Arctinus ICtus quadragenarius tyrocinium eius scientiæ posuit, Iun 4. c. 24. An
Arga quadriga, pro Argiuis, Pal. 5 pag. 690
argento humor inclusus cur circundatus frigidis celerrime frigescat, calidis, calescat, Ca. 10. Dec. c. 9
Argiui tonsi ob amissam victoriam, Iun. Co. 5
Argos celebre ob equos, Palm. 5. pag. 690
Argos *δίψιον* vnde dictum, Brod. 9. c. 18
arietum cornua, ceu cæstus, Man. 3. q. 8
Aries Phryxi quis fuerit, Iun. An. 5. c. 12
Aries aureus, argentea patera, in cuius medio sigillum aureoli agni, Cam. *όπερ*. 4. c. 4
Ariethes Tegeates scriptor historiarum, Mod. Ep. 11
Arimaspi populi, Iun Co. 7
Arymphæi Scythæ, Iun. Co. 4
Apisci inepte vtuntur Ciceroniani, Steph 2. c. 24
Aristæus *Actæonis* pater, Mod. Ep 11
Aristidis Sophistæ apophthegma Iun. An. 4. c. 16
Aristodemus tyrannus, Iun. Co. 7 & 8
Aristophanes caluus, Iun. Co. 11.
Aristophanicum carmen cur sic dictum, Brod 8. c. 18
Aristoteles cur *senilem ætatem* cōparet *ἀυαιρομένῳ φυτῷ*, Ca. 6. Dec 8
Aristoteles Stagirita, Iun. 1. An. c. 4
Aristoteles tonso vertice, Iun. Co. 4
Aristotelis Peripatetici *scolion in Hermeam Atarnensem* citatur, Iun. An. 3 c 7
Arma, de verendis, Palm. 11 pag. 793
Armata oscula, Palm. 11. pagina 793
Armea, & *armella*, pro armiæ & armillæ, Palm 1. pag. 622
Armenos rex Ægypti. Mod. Ep. 47
Asphodelus in cibo vett. Brod. 8 c. 19
Arte tractare, Palm. 7. pag. 719
Artemon quid, Brod. 10. c. 19
Artemon versatilis, Iun. Co. 2
artes à literis petitæ sero in vsu Romanis, Man 2 q. 9
artes veteribus Romanis, extra literas septem, duæ priuatæ, quinque publicæ, &c. Man. 2. q. 9
artium doctrinarumque liberalium duo genera Romæ, temporibus diuersis, Man. 2. q. 9
ἄρτος vnde, Camer. Etym. Dec. 5. c. 10
artium ingenuarum varii fructus; artes ingenuæ quam variis nominibus Latinis adpellatæ, *ὀρθὴ παιδεία* Platoni, Steph. 3 c. 1
Arumi agni, Palm. 6 pagin. 716
arundo aucupum, Brod. 10. c. 36
arui virtus, Mod. Ep. 122
arx an ab *arcendo*, Cam. Ety. 5. c.

arx Epicuri, arx Philosophorum, Palm.11.pag.820
Ascetrium, Ascetr a, Brod.10. ca. 21
Asconius Pedianus, æqualis & amicus Silii Italici, Mod. Ep.53
post Asellum diaria non sumo, Pal. 6.pag.702
Asellus ὀνίσκος quot nominib. indigitetur, eiusq; descriptio, Iun.An.5.c.15
Asiatica luxuria, Iun, Co.7
Asiæ terræmotus Tiberio Imper. Scheg.præm.11
Asinus in obscœnis, Pal.6.pagina 702
asini Reatini optimi, Man.1.q.1
asinus machinarius, Brod. 10. c.20
aspectu ipso interficere, Cam.1. Dec 9
ἀσφαλὴς cautus, Steph 4.c.29
aspellere & expellere quid differant, Palm.15.pag 874
asperare aliquid, Mod. Epistola 59
aspersus malas prima lanugine, Mod Ep.55
ἀσπὶς, clypeus, vnde ei nomen, Man.3.q.6
ἀσπὶς, armatura, vnde, Cam.E.y. Dec.1.c.8
ἀστραγαλιταὶ μάστιγες, Iun. An. 2. c.4
ἀστράγαλος vnde dictus, *ἀστραγαλίζειν ἀσγίζειν*, Iun. ibid.
assa non esse coctis sicciora, Ca. 10. Dec.3
assa sint asta tibia, astare vel assar., Scheg.præm.11
assaria essis, ad assem reddere, Brod.10.c.2
assciscere, pro adoptare, vel sumere, *ascitus color orationis*, Pal.2 pag.633. & 634
assiduus pro diuite, Pal.12. pa.831
assuetud ne nil maius, Steph.1. c.6
Astragalis Buraici diuinationis genus exercitum, Iust. An.2. c 4
Astrologi. Brod 10.c.21
Astu, pro ciuitate, Palm 10 pag. 769
Assyrii supplicantes incuruatis membris, humum pene vultu contingebant, manibus reiectis, connexisque in tergum, Iun. An.2.c.11
ἀσυνάρτητα cur se quis vocauerit, Iun.An.4.c.13
atate, interiectio in re subita & timida, Palm.15.pag.873
Atergatis, alia a *Derceto*, Cam. *vmv*. Dec.1.c.6
de Athenis Lysippi versus, Steph. 6 c 15
Athena in acta dicebant, pro Athenæ Atticæ, Pal. 4. pag. 674
Athenæ Atticæ, Athenæ in acta, Palm.6.pag.708
Athenienses ab Æginetis deleti, Iun.Co.5
Atheniensium vestes in lætitia, Brod 9.c 6
Atheniensium Ephebi quando tondebantur, Iun.Co.4
Atheos quantopere abominatus Plato, Steph.3 c.4
Athletarum statuæ, Palm 9 pag. 757
Athletæ cute tenus tonsi, Iun. Co 4
Atlantiades sorores, Mod. Epist. 74
Atias a littore Ibera, Mod Ep.110
audaciam de temeritate, & audaces de temerariis, contra verum Latinæ linguæ vsum dici, Steph 4.c.29

*A*ugusto versus Græcus vsurpari solitus de duce, *ἀσφαλὴς*, &c. Steph.4.c.25
Augusti præceptum de festinando lente, Steph.4.c.30
Augusti dictum de perfecto duce, Steph.4.c.28
ἀξιωματικὸς λόγος quid apud Polyb. Steph 4.c.12
ἀξιολογώμενα noue vsurpatum, Steph.5.c.25
atq; pro continuo, Palm 1.pagin. 619.620
atque pro continuo, Palm.13.pa. 844
atque pro continuo, Palm.9.pag. 758
Atrei & Thyestæ fabula quid significatum, Cam.*ὑπομν.* Dec.4. c.4
Atriarii, Atrienses, Brod.10. cap. 17
Ἀτροκύων, sydus integrum *Canicula*, Iun. *An*.1.c.5
A'*τρόφους* cur *A*pollini, &c. Herophili filius censuerit vtiliter ali salsamentis, Cam.9. Dec.3
attendere non facile reperias apud vet. vt non addatur, *animum*, vel, *animo*, Palm.1. pagi. 618
attigo pro attingo, Palm 9. pag. 756
*A*ttilas ab exercitu tonso lugetur, Iun.Co.5
attinere, pro detinere, Palm. 2. pag. 650
attolluntur abiecta & demissa, Mod.Ep.2
attoniti qui, Scheg.præm.6
attonitus serpentis equus, Mod. Ep.22
atst, indignantis. Palm 12 pagin. 822
Atypus qui, Brod.10. c.20
au in *haud* passim corruptum, Palm.3 pag.665
*A*uare tenax, Mod.Ep.85
auari & amantes cur diuerso modo affici soleant, Cam. 10. Dec.8
auctus, Mod.Ep 70
audere prælium, Mod.Ep.54.
audere pugnam, Mod.Ep.99
audiendo, quam videndo plura disci, Cam.7.Dec.6
audire, pro dici, seni, Palm.9.pag. 716
audus, & *audum*, Palm 9.pag. 756
auenæ & olyris inesse vim inebriandi, Iun. An.2.c.12
αὔειν, *incendere*, Cam.*ὑπομν.* Dec.3. c.2
auertere passiue, Palm. 14. pagin. 869
aues & pisces an inter se communicent voluntatem suam, Ca. 11.c 8
auersa mente peragi potest, alio versa, alienata, Mod.Ep.34
aufer, sine casu, pro, abi, Palm.14. pag.868
augere Deos victimis, Palm.1.pa. 628
augere nomen sacris Iulis, Mod. Ep.106
augere passiue, Palm.14.pag. 869. 870 augens *virtutib*.76 870
augmenti vox in sacris vnde, Pal. 1.pag 628
augmentum, Mod.Ep.91
augures velabant caput, Scheg. præm.10
auguribus tribus opus vt ferretur lex curiata, Man.1.q.9
Angustiolanii, oppositi, *Laticlauiis*, Man.3.q.2
*A*ugustini Chiesii Romani trapezitæ, luxus in baptismo filii suis. Iun. *An*.4.c8

Augusti scomma in Iuliam filiam, Iun. Co. 11
Augustus Cæs. rasus, Iun. Co. 2
Augustus Cæsar templa & sacerdotes apud quos habuerit, Mod. Ep. 3
auibus quibusdam cur visus acrior noctu, quam die, Cam. 7. Dec. 5
auisti antiqui pro abisti, Palm. 5. pag. 697
auium corpora cur minus putrescant tempore pestis, Cam. 2. Dec. 7
Αὐλῳδοὶ iidemne & αὐληταί, Ca. Ety. 5. c. 3
Aunus, idem cum Thrasimeno, Mod. Ep 59
Aura Vulcani, pro igne, Palm. 10. pag. 778
aurata omnis an in febribus sine damno ægri, Brod. c. 12
aurea reticula, Iun. Co. 7
aurei crines, Iun Co. 9
Aureliano falso adscriptus liber *celerum & tardarum passionum*, Iun. An. 6. c. 1
aurem vellere admonentis, Mo. Ep. 17
aures longæ fatuorum, Brod. 10. cap. 28
aures memoriæ consecratæ, Iun. An. 4 c. 12
auri quæ origo, Cam Ety. 5. c. 4
auri squalor, Palm. 6. pag. 700
auri scobs crinibus inspersa, Iun. Co. 4. idem 8. & 9
auribus solitos suspendi binos ternosque elenchos aurea bacca coniunctos, Iun. An. 6. c. 15
aurora an ab *auro* dicta, Cam. Etym. 5. c. 4
aurum gemmasque priuatis pedibus aptare, Mod. Ep. 79
aurum amnium aquis ablutum, Mod Ep. 79
auspicia necesse firmari, Palm. 1. pag. 616. 617
auspicia quomodo ad augures, quomodo ad magistratus pertineant, quotque modis differant, Man. 1. q. 9
auspicalis Venus, Palm. 3. pag 665
auspiciorum obseruatio anxia in nuptiis, Palm. 3. pag 665
ausimus, *ausi*, pro, ausi sumus, ausus sum, Scheg præm. 15
ausis virides anni, Mod. Ep. 57
Ausonia, qui tractus Italiæ proprie, Iun. An. 1 c. 22
ausus & *ausum*, Palm. 9. pag. 756
αὐτοματίας fanum, Cam. Etym. 6. cap. 1
autumnali æquinoctio videri mundum conditum, Iun. An. 3. cap. 8
Axo & asso antiqui scribebant, Palm. 14. pag 861

B.

Babrius an *Gabrius* dicatur fabularum scriptor, Iun. Co. 10
Baccantes papillæ, Palm. 11. pagin. 808
Baccæ, *phalera pelagia*, Iun. An. 6. cap. 15
Bacchanalibus pueri etiam in *toga pura*, Man. 3. q. 1
Bacchatus, Palm. 11. pag. 808
Bacchiadæ Corinthii, Iun. Co. 5
Bacchi *sacra trieterica*, nocturno nolarum pulsu perstrepuisse, Iun An. 3. c. 11
Bacchi nutrices cur Nymphæ absque nomine, Camer. ὑπν. Dec. 1. c. 2
Baccho vnde nomen, Cam. ὑπν. 4. c. 6

Bacchus cur ὀρθὸς dictus, Camer. ὑπον.4.c.6
Bacchus περικιόνιος cur, Camer. Dec.ὑπον.4.c.5.
Bacchus cur dictus Liber, Cam. ὑπον.Dec.3.c.8
Bacchus cur cornua addat pauperi, Cam.ὑπον.Dec.4.c.6
Bacchus auricomus, Iun. Co. 9. *barbatus*, 2. *Indus*, ibid. *intonsus*, 4
Bacchus ob vxorem amissam tondetur, Iun.Co.5
βαθυπλόκαμοι Parthi, Iun.Co.3 & Venus. 2
Baiæ, diuersorium vitiorũ, Mod. Ep.123
Baleares, funda bellicosæ, Iun. An.1.c.2
Baleares, ἀπὸ τοῦ βάλλειν, Mod.Ep. 98
balneorum æstu cur non siccentur vestes madidæ, Camer. 4. Dec.6
balneum cur priscis præcesserit vnctionem, Cam.8.Dec.1
Βάναυσοι, opifices, quibus ad opera sua efficienda igne est opus, Cam.ὑπον. Dec.3.c.2
Bandum quid, qualisue vox, *bandophorum* Brod.7 c.4
Bannum & retrobannum, *banna nuptialia*, *banniti* qui, Brod.7. c.4
barba, viri forma, Iun.Co.2. singulare Dei donum, ibid solis viris cur data, ibid. virum decet, ibid. philosophiæ germana, eruditionis testis, ibid. auctoritatis adminiculum, ibid. barbæ nutritio honesta, ibid.
barba tenus philosophi, Iun.Co.2
Barbara nomina quæ dicantur apud Iamblichum, Iun. An.4. c.25
barbam viro demere quid. Iun. Co.2
barbam radere Græcis piaculum habetur, Iun.Co.2. lege vetitũ, ibid.
barbam radere exercitui mandat Alexander, Iun Co.2
barbam alere magnates cur debeant, Iun. Co. 2. sacerdotes cur, ibid. rei olim promittebant, ibid. aluit barbam Imperatorum primus Hadrianus, ibid.
Barbarus Græcis, qui linguæ alterius, Iun.An.4 c.25
barbata eminus salutanda, Iun. Co.2
barbata fœmina, præter naturam, Iun Co.2
barbata Venus, Iun. Co.2
barbatæ occursus ominosus, Iun. Co.2
barbati Romani Senatores, Iun. Co.2
barbitium philosophicum, Iun. Co.2
Bardi Celtarum qui, Ca.8. Dec.7
Bardocucullus, Brod.10.c.23
Βασσαρεὺς cur *Bacchus*, Ca.ὑπον. 4.c.6
Batauiæ descriptio producta ex Panegyrico dicto Maximiano Aug Iun.An.4.c.11
Belgarum laus, Scheg. præm.12
Bella labella, Palm.9.pag.757
bella Romanis a victis partibus appellata, hinc, *bellum Crassi*, *Pompei*, *Antonii*, *Iugurthæ*, *&c.* Sique dubium ita esset, adiiciebant, vt, *bellum Antonii Parthicum*, quippe quod male cessit Antonio, Pal.2. pag. 652
Bellatores strenui cur impatientissime ægrotent, patientissime au-

me autem timidi, Ca 4 Dec. 7
Βιβλ@ à βάλλειν, Cam. Etym. Dec. 2. c. 6
Bellum an ἐκ τἀναντίου, an a βάλλειν, Cam. Etym. Dec. 2. c. 10
bellum rerum varium, Pal. 2. pag. 656
beneficium efferentis formula, Palm 9. pag. 760
Berecynthia montium domina, Mod. Ep. 112
Berenices coma, Iun. Co. 9.
betere, pro ire, Palm. 7. pag. 724
biber, pro bibere, Pal. 8. pag. 742
Biulu vocatam Aetio, *maitam* nostratium, Iun. An 2. c. 12
biformia signa quibus præsint, Mod. Ep. 125
Bionis dictum, Iun. Co 2. & 5
bipennes, pro gubernaculo, Palm 10. pag 776
Biennu arata in bellum, Mod. Ep. 26
Birria Terentii vnde, Iun. Co. 9
Bison rex Ægypti, Mod. Epistol. 47
bitere, pro ire, antique, Palm. 7. pag. 724
Blata, Brod 10. c. 21
Blennus onis, Palm. 7. pag. 724
Blitea meretrices, Palm. 7. pagina 728
Blitum in contumeliæ verbis, Palm. 7. pag. 727 728
Baleares inuentione & vsu fundę nobiles, Mod. Ep. 98
Boletus cur Neroni βρῶμα θεῶν, Iun. An 1. c. 17
Boni dicti, qui funus curarent, Palm. 13 pag 848
bonis cur sæpenumero vitæ finis tristis, Cam. 1 Dec. 5
bonis cur sæpe liberi degeneres, Cam. 1. Dec. 5 & 6
Bonnu, olim *oppidum Castro-bennen's* vocatum, Mod. Ep. 3
Bononiæ laus, Iun. *An* 5. c. 21
bonorum tria genera, externa, corporis, & animi Man. 1. q 8
Βουπάλειος σῦγ@, pro odio inexpiabili, Iun. *An*. 1. c 16
Βουπάλι@ μαχή, pro virulenta insectatione, Iun. *Anim*. 1. cap. 16
Boreada, Iun. Co. 3. & 4
Βότρυς vnde dicta, Cam. Etym. 4. c 4
bonum factum, formula edictorum, Palm. 15 pag 872
bonus quomodo dicatur *facilis ad lacrymandum*, Cam. 8 Dec. c. 3
Bracca, tunica Gallica, Man. 2. q. 2
Bractleata coma, Iun. Co. 8
Brennus, Iun. Co. 2
Brephotrophium, Brod. 10. c. 21
Brettiani pro Brutianis, Scheg. præm. 6
Britanni rasi olim, Iun. Co. 2. capillati, 3. flaui. 8
Briseis *Achillem* lugens, Iun. Co. 5
Βρόμι@ vnde, & qua de caussa ita appellatus, Cam. Dec. 4. ὑπερ. c. 6
Bruta cur pilosa, Iun. Co. 4
Bua metricum, Palm. 4. pagina 675
Bubasus, Brod. 10. c 22
Bubastia sacra Isidis, Iun. *An*. 4. c 29
Buccini, conchæ, Brod. 7. c. 3
Bulla loco *lorum* in collo pueris libertinorum, Man. 4 q 1
Bupalus an marmorarius, an statuarius, an plastes, an pictor, Iun. An. 1. c. 16
Britannos an *Augustus* vicerit, Cast. Var. 2

Busta tacentia, Palm.11. pag. 808
Busta rotantia, Palm.11. pag 808
Basyris, Iun.Co 4
Byblii radebantur, Iun Co.2
Byzantii nouaculas edicto sustulere, Iun.Co.2
B. sæpe apud vet. vbi nos eximimus, vt, *obsum, obsculor*, *&c.* Palm.12. pag.832

C.

C. Assumtum in dictionibus intendendis, vt, *eortunc, illinc, hac*, *&c.* Palm.8. pagin. 746
καδίσκος vas, in quod immissi calculi iudicum, Iun.An.2.c.5
Cadmi in Illyriam venientis fabulosa mutatio quid sibi velit, Cam.ὕπνοι Dec 3.c.3
καλόπουδος βίος, Steph.5.c.25
Caduceus Cerycum, Iun. An.5.c. 20 eius forma, ibi.
καγκάνα ξύλα καύσιμα, Brod. 10. c 20
καιρὸς caluus, Iun.Co.11
Caius, Mauius, ICtis vsitata nomina, Palm.10.pag.775
Caius Caligula *nouus Dionysius* haberi voluit, Iun An.5.c.1.
Calamistrum, Iun.Co.7
Calamistrati, Iun.Co.8
Calanus Indus, Iun.Co.5
Calamistratura molitiei index, Iun. Co 8
Calantica, Brod.10.c.10
Callainus lapis, Calais, Brod.10. c.20
calcei vet. quales, Brod 8.c.16
calceo cædi contumeliosum, Brod.8 c.16
calculi iudicum duplices, nigri & albi, Iun.An 2.c.5
calculis iudiciariis adhibitæ cōchæ marinæ, Iun.An.2.c 5
Caledonii populi, Iun.Co.9
Callicradis formicæ, Iun. 1.An. cap.6
calidum & humidum optimum temperamentum, Camer.8. Dec 2
calidum, pro festinato: *calide agere*, sine mora, Palm. 15. pag. 884
calidum quomodo dicatur *frigori amicum, & frigidum calori*, Cam.11.Dec.1
καλλίβολος, felix talorum iactus, Iun.An.2.c.4
Callimachus qualis Poeta, & an verum de eo iudicium Nasonis, Steph.3.c.14
calida consilia, Steph.5.c.31
καλλικύριοι Syracusanorū, Steph. 4.c.15
καλλικόμοι *Charites*, Iun.Co.3
Caligatio, Brod.10.c.4
Caligula hispidus, Iun. Co.4. mollis. 8
Calippus Cyzicenus, Mod.Ep.47
calor & frigus cur magis feriant sensum in aqua summa, Cam. 10.Dec.4
Calpurnii nugæ ad Heaut. locū, Palm 7. pag. 718
Calpurnius Siculus quando vixerit, Mod.Ep 17
calua Venus, Iun.Co.11
calua a natali gens Scythica, Iun. Co.11
caluescere quid. Iun.Co.11
caluescere castaneta quid, Iun. Co.11
caluitor tranquillitate, Iun.Co.11
caluitii caussa, Iun.Co.11
caluitium soli homini est proprium, Iun.Co.11
caluitium facere in scriptura quid, Iun.Co.2
caluitium inique qui tulerint, Iun.Co.11

calui-

caluitium quid. Vide prouerb.
caluitium probrosum, Iun. Co. 2. idem. 11
caluum vellere, Iun. Co. 11
caluus Orator Latinus Demosthenes, Iun. Co. 11
Cammarus, Brod. 10. c. 24
Camilia tribus extra 35. numerũ, Cast. Var. c. 14
campanę vsus ad pietatem translatus, ea etiam euocatus populus ad thermas, ad cupedias, frequens apud pręsidiarios milites, apud defunctos, tempore, quo tonat, &c. Iun. An. 3. c. 11
campanarum inuentor quis, & qui earum vsus, Iun. An. 3 c. 11
campas dicere, pro nugari, Palm. 1. pag. 622
campas memorare, Palm. 15. pag. 882
candidis vestibus ludos spectabant & sacra faciebant Athenienses, Brod 9 c. 6
candidus color nuptiarũ, Scheg. præm. 10
canere syluas, Palm. 11. pag. 817.
canendi ordo in conuiuiis, Iun. An 3. c. 7
Cannensis pugna, pro proscriptione Sullana, Iun. *An*. 2. c. 7
canes gen. fœminino de venaticis cur solent scriptores vsurpari, Steph. 4. c. 1
canes Gallicas & alias Gallicis pares Xenophonti priori ignotas fuisse, & cuiates Canes ei cognitæ fuerint, Steph. 5. c. 17
Canes cur parasiti dicti, Palm. 7. pag 720
cani a natali qui, Iun. Co. 10
cani *floras senes* dicuntur, Iun. Co. 10
Canini populi, Iun. Co. 10
canities & *canitia*, Iun. Co. 10. *canitudo*, ibid. amoris Nemesis, ibid. a siccitate non fit, ibid. situs quidam. ibid. quibus tantum, ibid. a temporibus incipit, ibid. odiosa, ibid.
canitiei dignitas, Iun. Co. 10
canitiem quæ accelerent, Iun. Co. 10
canities etiam iuuenibus interdum, Iun. Co 10
cano seni adsurgendum, Iun. Co. 10
canorum familia, Iun. Co. 10
Canopus cur dictus Virgilio *Pellaeus*, Iun. *An*. 1. c. 9
canum tempus, Iun. Co. 10. canum absinthium, ferrum, mare, Iun. Co. 10
canus Apollo, Iun. Co. 10
canthari, pro vasis aquariis, Brod. 10. c. 13
cantabitur vrbi, Mod Ep. 93
cantus & tactus in veneficiis, Mod Ep. 98
cantus & tactus in veneficiis, Mod. Ep. 16
cantus biforis quis, Man. 2. q. 4
cantus & tibiæ & in sacrificiis Deorum, quorum dies festus celebrabatur, Mod. Ep. 108
Capedines Samia, Iun. An. 2. c. 10
Κάπηλος quis, & vnde dictus, Cam. Etym. Dec 1 c. 6
capere verbum augurale. *caper & conregium* quid? Palm. 15. pag. 878
capillamentum quid, Iun. Co. 1. sutile & textile, ibid.
capillare vnguentum, Iun. Co. 7
capillaris & *capillata arbor*, Iun. Co 4
capillatæ gentes, Iun. Co. 3
capillati dicũtur pueri, Iun. Co. 4

capilli inter Getas & Ligures, Iun.Co.3
capilli mortuum quiddam sunt, 4 in mortuis crescunt, ibid. quisquiliæ quædam, ibid.
capilli operti citius canescunt, Iun.Co 10
capilli puerorum rusticorum cur fere albi aut flaui, Camer.3. Dec 8
capillitii comtus in quibus consistat, Iun.Co.3
capillorum tincturæ inuentrix Medea, Iun.Co.7
capillorum contorsio. Iun Co.11.
capillosne mulieres soluerint in vino, Mod Ep 63
capillos ponere, pro sumere togam virilem, Iun.Co 4
capillos radebant in luctu, Palm. 11 pag 805. etiam vxores ibid.
capital Martem committere sponte viris, Mod Ep.62
capitis ἡγεμονικὸν, Iun.Co.4
capitis figura quibus est acutior, cur & eis caput paruum, sunt que tumultuatores atque improbi, Cam 2.Dec.5
Capito mugilum species. Brod.8. c 2
capillus, Iun. Co.1. siccissimus & frigidiss. Iun.Co.4
capra, quæ Ioui dedit vbera, Brod 9.c 3
capra commissa, Palm.10. pagina 765
capra nomen exitiosum nominantibus, Iun.Co.4
caprinis cornibus ad arcus vtebantur, Brod 9.c.1
caprinus sanguis vett. in cibo, Brod.8 c 19
καπρίσκος piscis, Brod.8. c.2
caprouæ, Iun.Co.1. libidinis indicos. 4
ne præter Capsam fugias, Palm. 13 pag.851
captionis genus quoddam apud Platonem, Steph.1 c.26
caput quare pilosum, Iun. Co.4
caput an Iouis tutela est, Iun. *An.* 4.c.12
caput quando velare solebant, & quomodo, & an ciues Romani mortis pœnam subituri, Scheg.præm.9
caput demittere, inclinare, &c. in impudicis, Palm 7 pag.721
Caraq, Gallica vox ex *Caracalla* desumta, Steph.4.c 4
Carbatinæ crepidæ, Palm.1.pag. 628
carbones cur nigri. fumus ater, cinis liuidus, Camer. 11. Dec. 10
caue facias, ne omisso, Palm. 12. pag 823
caret cum accusatiuo, Palm.15. pag.876
causia, Brod.10.c 36
carmen, verborũ contextus certus, extra metrum poeticum, Iun.*An* 3 c.10
carmen Aristophanicum v.A.
carnes aqua conspersæ imbo [illegible] cur mollescant, Cam.3. Dec. c.1
carnes pingues & adiposæ cur gratiores sint recoctæ, Cam. 10.Dec.3
carnes elixæ viliores assis, & quibus profestis vescerentur magis, Palm.6. pag.711
κάρυον vnde, Cam. Etym. *Dec*.3. c.7
Carolus caluus, Iun.Co.11
Carpasum, Brod 10 c.20
Carthaginensis synodus, Iun. Co.2

Casta casto obtigit, prouerbium, vt similis nacta similem, Iun. An.6.c.3
Casnar, pro sene depontano, Pal. 10.pag 776
Cassa, pro capsa, Palm.13.pagina 851
cassabundus, qui crebro cadit, an scribendum geminos, Iun. An. 4 c.6
Cassandra crines scindit, Iunius Co.5
Castellarius aquæ Claudiæ, Ma. 1.q.2
castellum ac *castrum* vnde, & quid, Man.3.q 7
castigatores peccatorum aliorum cur fere ad propria Lyncæi, Cam.3 Dec.5
[castores] quomodo allegorice accipiantur, Cam.[...] Dec.2. c.1
[...]*strenum graue*, Palm.13.pagina 849
[...]*tra linquere abducto robore*, Mod.Ep 10
[...]*ποδα*, Brod.10.c.21
[...]*σομβεῖσθαι* instar apum examinis condensari, Iun.1. Ani. 4
[ca]*sta*, ligneusne compes, an locus, in quo venum exponuntur serui, Iun.An.5.c.14
[...]*χὸν τῷ χαρᾶς*, Steph.6.c.1
[ca]*stus*, seruus venalitius, e casta profectus, Iunius Anim.5 14
[...]læ, colli inflexione, capturæ [o]mnium tantum nō nexum [fe]runt, Mod.Ep.33
[...]*lo Melitao iracundior*, Steph. 21
[...] *aureæ* Homeri quid indi[...] putandum, Camer. Dec. [...]3.c.9
catenati labores qui sint, Cam.Erym.Dec 3.c.1
catere, pro quatere, Palm.10.pag. 778
κατωμαδίζεσθαι πρὸς, *vectari humeris alicuius*, Steph.5 c 11
καθυψηλὸν, Steph.5.c.25.26
Cato barbam cur promiserit, Iu. Co.2
M. Cato Censorius Græcas literas iam senex didicit, Iun. An. 4 c.24
Catones stricti, Palm.6. pag. 701
catulans lupa, pro scorto pruricate, Palm.10.pag.776
caulator, rustice pro caullatore, Palm 6.pag.716
caupones, a *καπηλεύειν*, Cam.Ety. Dec.1.c 6
caussa sæpe abest in illis gerundiis, vt, vescēdi, &c, impetrandi, Palm.2 pag.631.& 6.3
caussas in [...] casuum & euentuum cur homines conferant in Deum, Cam.3.Dec.7
Caussa quid, Iun An.2.c.6
caussa δικαιολογία, Steph.4.c.21
causidici, Brod 10.c 27
cauteria, Brod 10.c.20
cautum & tardum non opponi apud. Cic. Steph.4 c.27
cautores formularum, de ICtis, Palm.3.pag.668
cauere malo, Palm.1.pag.615
cauere, tertia coniugatione apud vet. Palm.3.pag.668
cauere proprium II. ICtorum & tutorum, Palm. 3. pagina 668
cadere Pro frangere, Pal.10. pag. 781
cadere billas, in obscœnis, Palm. 10.pag. 776
Cæsaries, Iun.Co.1

cælata etiam, quibus emblemata & crustæ additæ, Man.3.q.9
cælatura sculpturæ pars, Man.3. q.9
cælatura etiam extensa ad cretam, argillam, marmor, Man. 3.q.9
Cœlestis eadem quæ Vrania, Mod.Ep.1
cœci cur ingenio antecellant surdis, Cam.7.*Dec.6*
cœli pars *dextra* in syderum cursu oriens, occidua plaga, *sinistra*, Iun An.3.c.3
cœlo maxime sereno cur plurimi moriantur pestilentia, Ca. 8.Dec.6
cœlum vnde deriuatum, Cam.Etym.*Dec 6* c.4
cœium a cœlatura, Man.3.q.1
cæstus, pugilum arma, lora ex multiplici crudo tergore bouis agrestis, manibus & lacertis inducta, clauis conuoluta, Man 3 q.8
cæstuum clauos cur Eustathius μύρμηκας vocet, Man.3.q.8
cæstuum sex certamina inueniri in bonis auctoribus, Man.ibi.
Cauete marium, Palm.1.pag 263.
an caues? Prouerb.76
Cæycis & Alcyonis superbia, Iun. An 6.c.12
κημὸς, operculum vasis iudicarii, Iun.An.2.c 5
κῆπος & κήπιον tonsuræ genus, Iun.Co.6
κείρεσθαι, Iun.Co.1. idem 2. vnde deriuetur, 4. κείρεσθαι ἀπὸ φθεῖρα ἢ φθειρῶν.5
κήρυκες, κηρύκια, concharum nomina, Brod.7.c.3
κῆρυξ & τρίτωνος vnum & idem, senis quam placitum Grammaticis, Iun.An.5.c.20
κηροχρῶντες *capilli*, Iun.Co.9
colere, pro habitare seu viuere, Palm.2.pag.646
celeritatem illaudatam esse, Iun. An.4.c.16
celeritas consiliis bellicis inimica, Steph.5.c.31
celeritas bellica, Steph.4.c.26
Celia & *Ceria* potus fictitius Hispanorum, Iun.An.2.c.12
Celsi equites, Scheg.præm.3
Celsus lib.1.c.3. *Hyeme si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, &c.* Man.1.q 4
Celtiberi capillati. Iun.Co.3
cœna, an originis Græcæ, an Latinæ, Cam.Etym.Dec.6.c.2
cœna vna fere contenti Romani, Man.1.q 4
cœna annona, pro, annonaria, Palm.5.pag.689
Cœnestellarum familia, Iun Co. 11
cœnis veterum heroum cur non appositæ carnes elixæ, Cam.3. Dec 1
censeo, pro succenseo, *Palm.12.* pag.838
censum equestrem pependisse quadringenta sestertia, Iun. An.4.c.9
census equestris quanti fuerit, Mod.Ep.33
centumuirorum hasta, Brod.10. c.29
centuria, idem cum *Manipulo*, Man.2 q.3. non eodem semper numero militum, ibi.
Centurio primipili, h. e. ductor primi pili, Man.2.q.3
cepa allio honestior cibus, Palm. 10.pag.783
Cepheus stellarum nouendecim. Mod.Ep.73
Cepet, pro cepit, Palm.1.pag.616

μια, vasa Samia, Iun. An. 10

·si calculus quindecim com- lexus alearum paria, Iun.1. n.c.6

·stæ stantes vmbrant ora Ti- phonæ, Mod.Ep.52

:ops quomodo homo factus : serpente, Cam. *ὑπνν*.Dec.3. ·p.4

bri posteriore ventriculo olato violatur & memoria, am.1.Dec.8

·ri mactata sus, tanquam se- :ti, satisque aduersa, Iun.An. cap.16

ris ἱεμόχου fanum vnde di- um, Iun.An.5.c.4

ἱεμόχης, Iun.An.2.c.12

visia vnde dicta, Iun. An.2. :2

isia, optimi succi, indicio anardi, cuique Septentrio- s & formam, & salubrita- m & roboris præstantiam beant, Iun.An.2.c.12

isia & zythi discrimē quod, n.An.2.c.12

onia vnde dictæ, Cam. Ety. :c.3.c 4

re pro pugnare, Palm.2 pa. 4

re hereditatem, Brod.10.c.16

re hereditatem, Mod. Epist. 6

us calceamenti genus apud rr. Flac. & Isidor. qui male :ellexerunt Lucillii versum, lm.3. pag 696

nuus, Palm.15. pag.884. *cer- are*, ibi.

etuste pro *gerro*. Pal. 5. pag. 7

·lipes, Palm.1.pag.628

ninum sacratum victores cur muris diuisis in patriam digressi, Cam.8.Dec.cap.8

certum paterfamilias, certissimum genus epistolarum quid apud Cic.Steph.2.c.5

cerui pro seruis fugitiuis, Palm.7. pag.773

ceruos in Africa esse, Brod.8.c.13

cestus Veneris, *castus* pugilum, Man.3.q.8

cetera planities, cetera Graius, cetera egregius, Palm.2.pag.635

Cethegorum gētile pugnare humero exserto, Mod.Ep.48

C. & G. promiscue fere in antiquis cod. scripta, Palm.4.pag. 677 678

C. & Q. mutarunt inuicem, Pal. 8.pag.745

Ce in fine dictionibus additum, Palm.9.pag.752

Cerycis significatio multifaria, pro *pracone, caduceatore feciali*ue *pocillatore*, & *buccina*, siue *murice pisce*, Iun.An.5.c.20

Ceryx, Mercurii ac Pandrosæ filius, Iun.An.5.c.20

Chariclæa crines laniat, Iun. Co.5

charta membranaue cur mota supra scripturam, legi scriptura potest; minime mota, legi interdum non potest. Cam. 8. Dec.5

Chelone, Brod.10.c.20

Cherotrophium, Brod.10.c 21

Chiæ, *renidenti cortice*, iam maturitati proximæ, Mod. Ep.43

Chiesii Romani nepotinus luxus Iun. An.c.8

χῖ@ etiam in talis obseruatus, non modo in tesseris, Iun.An. 2.c 4

Chirurgi inter Medicos, Brod.10. c.10

chorda tenditur, Palm.5. pag.697
chori tres in scena spectabantur in quibusdam Græciæ ciuitatibus, Brod.7.c.23
Chœrilus Poeta, Iun.Co.6
χερίσθαι τινι, pro supplicio afficere, Brod.8.c.7
Christiani veteres barbati, Iun. Co 2
Christus cuneata barba σφηνοπώγων, Iun. Co.2. crispus.8
Chrysippus barbam tuetur, Iun. Co.2
Chymici libri exusti a Diocletiano, Iun.An.5.c.12
cibi quorundam vet. grati, quos nos auersamur, Brod. 8.c.19
ciborium quid Horatio, Iun.An. c.10
cibus quater in die sumtus veterib. Man.1.q.4
cibus commeatus, Palm.5. pagina 689
cicada & crobylo superbire, Iun. An.2.c.1
cicada aurea, Iun. Co 1. idem.8
Cicero suum ipsius vitium in aliis criminatur, Iun. Co.7
Ciceroni obiiciuntur cani depexi, Iun.Co.7
Ciceronis de Cæsare iudicium, Iun.Co.4
ciconiarum commercium vulgo pro fortunato, Camer 11.Dec. 9.
ciconiarum consilia inter se, &c. Cam.11.Dec.9. adulterii vindices, ibid.
ciconiarum genus habitum pro iustissimo, Cam. Etym. Dec.3 c.6
Cic. in Vatin. *quod non iucundum & honorificum ad aures tuas accidat*, Palm.7.pag 726
κιθαρισμὸς & κιθαρῳδία an idem, Cam Ety.5.c.3
Ci ἐπιθετικὸν, vt, *reciproco*, &c. Palm.9.pag 752
Cilices piratæ intonsi, Iun. Co. 4.
Cimbrorum sacerdotes, cani, Iun.Co.10
Cincinnatus ganeo, Iun.Co.8
Cincinnus, Iun.Co.1
κίκιννοι, ibid.
Cinctus Marti consecratus, Iun. An.4 c.12
cinctus; de milite, & *cingi*, *cingulo spoliatus*, *cingulum deponere*, Brod.10.c 19
cinerarii & *ciniflones*, Iunius Co.8
cineres aspergendi crinibus vetus mos, Iun.Co.6
cineris vnguen rutilos facit crines, Iun.Co.9
Cingari vnde originem trahant, Brod.8.c.17
cingere arborem, Brod. 10. capite 19
cinis cur liuidus, fumus ater, carbones nigri, Cam.11 Dec.cap. 10
Cinnus, Iun.Co.1
Circa auricoma, Iun.Co.9
Circensibus vbi ad metam flectebatur, interior dicebatur *læuus*, exterior *dexter*, Cast. Var.c.1
circumdare alicui innumeram pecuniam, Mod Ep.99
circumfundere passiue, Palm.14. pag. 869
circus, prouerbialiter, Palm. 4. pag.678
Cincinni crispi ante aures solebant demitti, Palm.10.pagin. 784
Ciris auis, Iun Co.1

Cima-

lium, Palm.6.pag.715
iti Persio *pueri* dicuntur,
n.Co.4
s, Iun.Co.1.
vnde, ibid.
ere, ex loco pellere, Palm.
pag.874
ia vinaria, Brod.10.c.20
& Cithaa vrbs, Palm. 11.
g 816
Batauorum regulus, Iun.
.4
in primis, pro & primus,
m.13 pag.839
daris liber, in quo nomina
um, quibus pecunia fere-
ur expensa, & mutuo data,
l. Var.c.18
annonaria ex Ægypto &
ica, Palm.11.pag 817. ea et-
feræ & arena ad circum
ecta, ibi.
pro conspicuum facere,
d.Ep.30
ia aqua, vnde & quando
oducta Romam, Man.1.
nsuti tunicis, non intexti,
1 3 q.2
ilceorum, Brod.8.c.16
Pelusii, Nili, Palm.11.pag.
annalis, Palm.11. pag.820
latus, adolescentum te-
decim annorum, qui vel
e Senatore, vel equite na-
an.3.q 2
unicæ, vel latus, vel angu-
Man.3 q.2
Brod.8 c.18
s σχηματισμῶν auctor, Iun.
tra *comterium opus* scri-
un.Co.7. acu necem sibi
licit, ibid.
Cleopatræ cœnam omnium cœ-
narum sumtuosissimam con-
stitisse centies sestertium, Iun.
An 4.c.9
Cleopatræ pater Ptolomæus La-
thurus, Man.1. quæst.10
κλῆρος vnde nomen, Iun. An.2.
c.5
κληροῦχοι cur dicti *coloni*, Iun. An.
2 c.5
in Clientelā alicuius se permittere,
Steph.4.c.6
clientes Romanorum an idem
quod θῆτες Atheniens. & πενέ-
σται Thessalog. Steph.4. cap.10.
an recte dicantur πελάται ab
Plut.& Halicar.c.16.
clientela.ἐπιτροπή. Steph.4.c.10
κλιμακίδες mulieres, Brod.9.cap.
23
climacter anni 63 cur minus pe-
riculosus ac climacterib.49.&
81.Mod.Ep.82
Clisth. nem video, Iun Co 2.
Clodio rex comatus, Iun.Co.3
cluere, Palm 6 pag.712.716
clypei quæ forma, vnde nomen,
Man 3 q.6
clypeus posterioribus tempori-
bus redactus ad formam *ova-
lem*, qui erat prioribus, totus
rotundus, Man.3.q 6
clypeus aere cauo, Palm.2.pagina
653
Clytemnestra notatur, Iun. Co.
7 idem.9
Cl degenerasse in *d*. Mod. Epist.
108
Cl sæpe degenerasse in *d*. Mod.
Ep.71.& 76
Cocio contumeliosum nomen,
Palm.6.pag.706
Cocles an ἑτερόφθαλμος, Cam.
Etym.Dec.1 c 4
Coena, cur *nerum non esse assanda*

vel *coquenda* dixerint veteres, Cam 10. Dec. 5
cocta ligna, Brod. 10. c. 20
coctilia, Brod. 10. c. 20
coctum, vetus, & multi temporis, Iun. An. 5. c. 5
κῶας, Brod. 7. c. 12
coda pro colla, Palm. 6. pag. 700.
codicillorum vsus ante inuentam chartam, Man. 2. q. 1. nomen eis a caudicibus, ibidem. Mansit post chartam inuentam, ibid.
cogitabundis cur facies & præcipue labra contrahantur, Cam. 5. *Dec*. c. 5
cogitare cur nequéamus diuersa, aut omnino duo; loquimur autem aliud, & aliud cogitamus, Cam. 4 Dec. 1
cogitatio & *mens* quid sint, & vtrum, at qua ratione inter se differant, Cam. 2. Dec. 1
cognitiones, Mod. Ep. 15
cognomines, eiusdem nominis, Cast. Var. c. 20
Coi quid in luctu obseruent, Iun. Co. 5
coipe, pro quippe, Palm. 8. pagin. 745
coire ad fatum, Mod. Ep. 118
collegium tibicinũ & fidicinum Romæ, quod sacris publicis præsto erat, Mod. Ep. 108
colere, pro *viuere*, *colere libere*, *colere vitam*, Palm. 4. pag. 686
colere, pro habitare, Palm. 4. pag. 686
colici dolores cur quibusdam erumpant in paralysin, quibusdam in epilepsiam, Camer. 3. Dec. 3
colliguntur sparsa & dissoluta, Mod. Ep. 2
color pullus sumtus tantum in luctu. Man. 3. quæst. 1
colocasia descriptio, Iun. An. 1. c. 10
Colophoniorum luxus, Iun. Co. 7
color cur mutetur perterritis, Cam. 3 Dec 4
colorare in manibus, Pal. 11. pag. 802
columbarum genera septem, & quæ, Iun. An. 6 c. 7
columbos pullis exclusis inspuere, saliuaque eos lustrare, ad abigendum fascinum, Iun. An. 6. c. 5.
coma vnde dicta, Iun. Co. 1. comę arborum frondes. 11. coma quid homini, ibid. coma emtitia. 1. turrita. 7 fluens & passa in funere. 5. incomta. 8. rutila. 9
coma vincens Absalona, Iun. Co. 3
κῶμαι vel *pagi* vnde, Cam. Etym. Dec. 3. c. 3
comam nutrire inutile & vile, Iun. Co. 4. puerile, ibi seruile, ibid. ignominiosum, ibi. mollitiei suspectum, ibid. fastuosum, 6
comam in gradus frangere, Iun. Co. 8
comata Gallia, Iun. Co. 3
comati cynædi. Iun. Co. 4. in stadiis exsibilantur, ibid.
commeatum munire, Palm. 10. pag. 777
comæ lenocinia, Iun. Co. 7. pigmenta. 9. vsus concedendus patrios ritus sequentibus 4. eius tollendæ sex modi. 2.
Comanis, Palm. 15. pag. 882
Comædo filia Pterelai, Iun. Co. 4. Virgo dicta vnde. 9.
comedere pro decoquere, Pam. 7. pag. 723
commentarii ordinati, Mod. Ep. (70

...etæ stellæ crinitæ, Iun. Co.4
...esse seipse, Palm.11.pag.798
...d Comicos non omnia in nu...
...eros cogenda, Palm. 7. pag.
...11
...mictum cœnum, vel commin...
...um, Palm.15. pag 877
...are, pro, comitem mittere,
...lm 10.pag 764
...mittere fidei custodię celan...
..., Mod.Ep.84
...nus gladiis, eminus hastis,
...ctim, cæsim ferire, Modius
...79
...na impedita cum seruare...
...de cœlo, Man.1.q.9
...ialis morbus cur eos ten...
..., qui vexantur dolorib. co...
..., Cam.3.Dec.3
...e clamor, Mod.Ep.128
...orum tria vitia, fulgere...,
...re, fulgurare, Man.2.q.5
...a vnde dicta, Iun. Co.5
...are verbu alicnis, Mod.
...70
...mina, Palm.7.pag 732
...odi, aurea coma, ibi. cru...
...factum.10
...ie, aduerbialiter, vt com...
...im Palm.15. pag.884
...um dare, aut, aliquam
...mmodum dare, pro, am...
... & prolixe dare, Palm 7.
...32
...dus Imp. Hercules & Io...
...us haberi voluit. Iunius
...c.1
...dus. Impet. non respon...
...mini suo, Brod.7.c.5
...o a compeciscor, Pal.13.
...41
...a parco, Palm.13 pagin.
...tur magistratus: hinc,
...tores, Palm.1 pag 652

complere vrbem mœsti clamoris, Mod.Ep 59
compositus in habitum studentis, Mod.Ep.122
Commune, vox omissa a vett vt: *nihil mihi tecum est, &c.* Palm. 2.pag.657
Commulsium pro vibice, Palm. 15.pag.872
Com pro quom, *ecq;* pro quoq; &c. Palm.8. pag.745
conari plus quam *velle*, Modius Ep 5.
Concerra pro congerris, *congerro-nes*, Palm.5.pag 697
concentus harmoniæque Pythagoricorum, quibus in numeris consistant, Cam.2.Dec 9
concessio amoris, Pal. 4.pagin.678
Concha in obscœnis, Pal. 7. pag. 720
Concha marina toto corpore simul καὶ ἀθρόως aperto in coitu misceri, Iun. An.5.c 7
Conchas lautor, Iun.Co.11
Conchulæ marinæ loco calculorum iudiciariorum, Iun An.2. c.5
Concribellare flagellis, *concribrari*, Palm.15. pag 879
Concinnatores capillorum, Iunius Co.8
Concipilare pro compilare, Pal. 9.pag.752
conciere varios populi amores, Mod.Ep 65
conclamare mortuos non apud Romanos modo, sed apud Græcos quoque moris, Scheg. præm 9
concreta pro abstractis, Palm.7. pag.718
Conlucere, pro falso gaudio perfundere, vnde *conlectare*, Pal. 9 pag.754 755

conlicere, pro oblectare per iocũ, Palm.3.pag.663
concutere geminum mundum luctu, Mod.Ep.61
Condalus Mausoli præfectus.Iu. Co.3
condicere ad cœnam, Pal.15.pa.882
condocta, pro ad fallaciam accommoda, Palm.3.pag.660
condictæ orni, Mod.Ep.93
confarctum cælum, Palm.11.pag. 819
confieri, Mod.Ep.60
confit, Mod.Ep.102
confieri inepte vtuntur Ciceroniani, Steph.2.c.24
conforiare, Palm.15.pag.883
congerere, pro nidificare, Palm.1. pag.620
congerere pro nidificare, Scheg. præm.6
Coni implumes, Modius Epistola 48
Coni Ligurum horrentes, Mod. Ep.83
Coniugatio prima & tertia, tum etiam tertia & secunda in multis iisdem verbis, Palm.1. pag.620.621
coniuges non erant seruis, sed *contubernales*, Cast.Var.c.53
conniuit, de somniis, Palm.9.pag. 750
conregium, *conregio*, verbum augurale, Palm.15.pag.878
conscendere laudis in arcem, Pal. 11.pag.810
conscien.ia in plurali apud Cicer. quomodo vsurpatum, Steph. 4.c.25
considere, se ad sedendum & quiescendum componere, Pal.15. pag.875
consideratus, pro cunctatore, Steph.4.c.26
consistere vitam, actiue, Palm.11. pag.798
consopit concidere, pro consopiẽdo cogit concidere, *Palm*.13. pag.849
Constantini Obeliscus, & versus basi eiusdem incisi, Cast. Var. c.20
Constantin. Magnus, exstinctor tyrannorum, Cast.Var.20
consluso, Palm.10.pag.775.776
constitit, pro repressit, consistere iussit, Palm.11.pag.798
constituere alicui, *constitutum facere*, idem 10.pag.767
consuere, in fraude, dolis, &c. idẽ 2.pag.634
consuescere domi, idem 4.pag.681. viæ, id.ib.
consueti canes, pro domesticis, id. 4.pag.681
consueti, pro impudicis, idem 4. pag.681
consuetudo pro lege, Brod.7.ca. 30
consuetudo mutatur æstuarii instar, Iun.Co 5
consuetus puer Plauto pro impudico, Palm.4 pag.681
consuetus rem aliquam, idem 2. pag.656
consuti doli, idem 2. pagina 634
Contemnere carmine sacra, *contemnere fletibus aras*, idem 11. pag.795
Conterere, idem 9.pag.761
Continentes & impotentes animi vnde nominentur, Camer. 4. Dec.3
Contra mutare, pro verba commutare, Palm.11.pag.798
consipere rancidum quiddam, Mod.Ep.61
contumelia fanum cur conditum

im Athenis, Iunius An. 1.

ctare opes in vnum, an
uerrere, Modius Epistola

nire, *constituere* meretri-
, Palm. 10. pag. 767
um Veri Antonini æsti-
im sexagies centenis mil-
s sestertiorum, Iun. An. 4.

*ium tempestiuum & in-
stiuum* quod, Man. 1.

um domus quid, Palm. 15.
672
is an adhibenda musica,
ὑπνον. Dec. 2 c. 7
us ab regulis, Pal. 2. pag.

uulus, Palm. 15. pagina

passiue, idem 6. pagina

mne genus parat, idem 2.
55
is color Agrigenti inter.
, Iun. Co. 9
is color, *Coracina pix*,
10. c. 20
in bello prælioque, pro
c tympano, fortium vi-
laudes, Cast. Var. capit

onii maris Insula, Iun.
. 15
, pro corripere se, Pal.
869
pro vasis Corinthiis,
. pag. 718
aeris origo, idem 11.
4
s sinus confusus cum
Iun. An 3. c. 15
is antea *Ephyra* dicta,

Iun. An. 6. c. 25
Cornicum concordia, Iun. An. 1. c. 1
Cornua hostiarum deaurata, Brod. 8 c. 9
Cornua pro *cincinnis*, Iunius Co. 1
Cornu pro arcu, Brod. 9. c. 1
Coronatæ victimæ, Brod. 8. c 9. & 15
Coronæ sutiles textilesque, Iunius Co. 8
Corrocho, piscis; Brod. 8. c. 2
Corotrophium, Brod. 10. capite 21
Corpora animalia, inanimalia; & corpora animantia, inanimantia Modius Epistola 132
Cortes argentaria, Palm. 3 pagina 664
Cortina quare propria Apollinis Delphici, Cam. ὑπνον. Dec. 3. c. 8
C*ortina theatri*, *cortina* pro loco, in quo dicatur, Palm. 11. pagin. 816
Corruere, actiue, idem pag. 650. 651
Corruere opes, Mod. Ep. 118
Corui aquatici caluent, Iunius Co. 11
Corniciare, pro auide vesci, Palm. 9. pag. 751
Corythalia & Alethia cur nutrices Apollinis, Cam. ὑπνον Dec. 1. c. 2
Cosmeta, Brod. 10. c. 17
Cosmetria, Iun. Co. 11
Κόζυμβος vnde dictus, Cam. Etym. Dec. 6. c. 5
Cotoriæ, Brod. 10. c. 20
Cotyos festa & *vel Thiasotis*, Iun. Co. 4
Cotys Dea turpitudinis, Iun. Co.

4. Cotyos sodales, ibid.
Cotys & *Cotytto*, Dea impudicitiæ, Iun. An.3. cap.13. *Cotyos socius*, Iun. ibid.
Crater Herculis pro capacissimo, Iun. An.4. c 5
Crathis fluuius, Iun. Co.9
Cratinus Comicus mœchum tonsus, Iun. Co.6
Κραιπάλης quæ origo, Cam. Ety. Dec.3. c 8
Crœsus an in crepundiis locutus, Cam.6 Dec 9
crebruit eloquentia, Mod. Ep.111
crepare aliquid viri, ignem. ncsa verba, palm 12. pag.124
Κρείττων λόγος, Brod 9. c.25
Cretæ vsus ad togam, Man.3 q.1
Cretensium magistratus barbam alit, Iun. Co.2
Cretio, Brod 10 c.16
Cribrum carnificinum quid? pal. pag.879
crinale, Iun Co 7
crines nodari solent, palm. 10. pag.784
crines quisquiliæ sunt, Iun Co.4. laxi adscribuntur luxui. 6. comti in viris & fœminis. 3 puluerulenti. 6. imbuti croco. 8.
Criniti Dii Deæque, Iun. Co.3
Crinitus Traiani cognomen, Iu. Co 3
crispare elatæ frontis polimina argenteis margaritis, Mod. Ep.61
Crispatura quid, Iun. Co.8. duplex, idem 7. ascititia, 8. caussæ ibid.
Critheis, Iun. Co.7
Critias tyrannus, Iun. Co.9
Critolai bilanx, Iun. Co.4
Crobylus crinium plexus, in acumen desinens, Iun. An.2 c.1
Crobylus, Iun. Co.1
Croco imbuta cæsaries. Iun. Co. 8.
cruciare pro *cruciari*, pal.6. pag. 702
crudescere, de plagis, pugna, &c. Palm.13 pag.852
crura effracta suffixis in cruce, Iun. An.3. c.12
Crur crepida, palm 7. pag.727
Crurifragium, Σκελοκοπία, Iun. An.3. c 11
Κτένες κτένια, pectines, pectunculi, Brod 7. c.3
κτηρισμός, Brod.10. c.9
Ctesias Historicus, Mod Ep.121
Cuando eiq., pro, quando, quique, Palm.8. pag 745
Cubi inuentor Archytos Tarentinus, Iun An 2. c.4
Cubo sex casus, Iun. An.2. c.4
Cubus, κύβος, tam de *tessera*, quæ iacitur quam de *puncto* ipso & *nota* insculpta, Iun. Anim. 2. c.4
Cuccianti canterio, palm. 6. pag. 702
Cucilo, cuclo, palm 2 pag.656
Cucurbita glabrior, Iun. Co.11
cuita pro quinta, Palm.11. pagin. 789
culpa carere Ciceroni adfert solatium, Nasoni auget mœrorem, diuerso respectu, Steph.3. c.15
Culcrs Bithynia, pro Bithyni, pal. 10. pag.785
Cultrix, pro habitatrix, palm.4. pag.686
Cultus asper, Mod Ep.2
Cum geminatum, Palm 8. pagin. 743
Cumq. pro quicunque vel quandoque palm 6. pag.717.
Cuniculo mollior, pal.3 pag 658

s,Brod 10 c.16
do auricomus.Iunius Co.9.
lpus.8 quid amet.9. Adoni-
necem tonsus luget.5
ipiditatibus alicui Platonē
ere, quod alibi de volupta-
us dicat,Steph.2.c.11
do nunquam fictus dimi-
itus,Man.3.q.5
ilus cur antiquis arbor fe-
is,Iun.1. An.c.20
a in sylua, curare pastorem,
*agmine, humo,&c.*Palm.10.
g.781
domi.Palm.4.pag.681
m prima, maxima, Mod.
.98
or,Mod Ep.85
,curatissime, pro,accura,
s,accuratissime. Pal.2. pag.

canitiem accelerant, Iun.
.10
s vnde dicti, Iun. Co. 6.
re retro comatt.3. idem.6
pro magicarum artium
diioso,*curiosa artes*,Steph.2.
8
is incomtus quare, Iunius
5
όφου fluuii,Iun.Co.4
ρόφ⊗ Apollo, Iun. Co.3.
m.4
pro curem,Palm 1. pagina
8
lia,pro *captiua*,qui custodi-
r,Med.Ep.2
ia ad medicinam vniuersi
rporis,Man.1.q.1
i senes,curua anus, Palm.11.
g 887
us auro, pro auro adorna
s,Palm.2 pag.653
χαίτης Neptunus, Iun.Co.3
,pro ancipiti euentu atque
alea,Iun.An.2 c.4
κυκεῶν Homericus qualis, Brod.
8.c.19
Cyclops crinitus,Iun.Co.3.idem.
4.
Cygnea pluma, Iun.Co.10.
Cygnus canus,Iun.Co.10
Cygnus, Neptuni filius,Iun.Co.
10
Cynædi calamistrati,Iun.Co.4
κυνᾶπες parasiti, Palm.7. pag.728
Cynthia Propertii crines inficit,
Iun.Co.7
κύων,iactus tesserarum,Iu. An.2.
c.4.
Cypriorum auctor carminum,
minime Homerus, Cam Dec.
ὕπνοι.4 c.2
κύρβεις, leges exaratæ, Iun. An.4.
c.14
Cyrus omniumne militum no-
mina tenuerit,Brod.9.c.23
Cythera insula concharum buc-
cinarumque prouentu nobi-
lis,Iun.An.5.c.7
Cyzicena tinctura,Iun.Co.2
Cyziceni.vulsi,Iun Co.2

D.

D. antique pro LL. Palm.6.
pag.700
D.sustinendo versui insertum, vt
in *duced, reted, &c.* Palm. 1.
pag 619. id factitatum & in so-
luta oratione,ib.
Dara & Daui, Iun.Co.2
δακτύλιος auiculæ,Iun.Co.7
δάκτυλ⊗ ἀμέρα quid, Steph.3.
c.30
Dædaleam pœnam repetere, an
pennam,Mod.Ep.44
Dædalo quomodo virtus fuerit
perniciosa,Cam 1.Dec.2
Dahæ, Mod Ep 78
Dahæ iidem cum Sacis & Massa-

geris, Mod.Ep.21

Δαὶς ἐίση, Brod.9.c.1

Damnare arcus hastilib. Modius Ep.48

Damni genus turpissimum donatio inconsulta, Mod. Epist. 85

Danaę gremio incidit Iuppiter in aurum conuersus. Palm.14. pag.861

Dani flauicomi, Iun.Co.9

Dani immigratores Angliæ, Iun. An.2. c.12

Dano, antique pro do, Palm. 15. pag.388

Dare, pollucere, Palm.10 pag 786

Dare biber, vel *bibere*, Palm.8.pag. 742

Datat, a *date*, Palm. 1. pagina 619

Datatim ludere in obscœnis, Pal. 6 pag.707

Datatim ludere, Brod. 9. capite 24

Dauidis legati violati, Iunius Co.2

Deillius e cohorte primæ admissionis Augusto, Modius Epist. 49

De me minor est iactura, &c. de me minus detrimenti sit, &c. Palm.11.pag.810

De nostro, hoc est, nostra iactura, Mod.Ep.23

De nihilo est, Palmer. 6. pagina 716

Deasciare, Palmer. 4. pagina 672

December canus dicitur, Iunius Co.10

Decemestris, quod est decẽ mensium, Mod.Ep.42

Decemuiris *toga*, item *prætexta*, Man.3.q.1

Decorum nesm, monile Dotale Hermiones, Mod.Ep.52

Decepere Alpes & peruia saxa, Mod.Ep.66

Decotes, togæ detritæ, Schegk. præm.3

Decumani calices, Decumanus acipenser, fluctus, Pal.10 pagi. 785

Deducere, pro fraudem creare, Palm 12 pag 823

Decribrare, Palmer. 15. pagina 879

Deducta vox ægri: *Deducta oratio. Deducere*, pro tenuare, Pal. 10.pag.769.

Deerant deposcere imperia, Mod. Ep.101

Deficior. Mod Ep.70

Deformis lethi, h.e. ob lethum, Mod Ep 57.

Defundi preces dicuntur, cum manes adeuntur cultu, Palm. 10.pag.772

Deum vnum præcipue domi in sacrario habebant, cuius in auspicando pacem poscerent, Palm 3.pag.665

Deo mala casuum & euentuum cur imputentur, Camer. 3. Dec.7

Dei cultores cur plerunque felices, & vitæ iucundioris, quam contemtores, Cam.3.Dec.1

Dei male aduocati, Palm.3.pag. 671

Deiicere caput, in obscœnis, Pal. 7.pag.721

Deliaca patera, an *filicata*, Iunius An.2.c.10

Delicere, pro delicias facere, Pal. 3.pag.663

Delicere, pro falso gaudio perfundere, vnde *delectare*, Palm. 9.pag 754

Deligere foras, Palm 9 pag 754.

astra,

ſtra, ibidem.
mare, pro obliquare, Pal. 10. pag 776
vnde dictum, Cam. Etym. Dec.3.c.3
e mari emerſit, Iunius An.3. 5
bica, Brod.10.c.20
bra quando coronari ſoli-, Mod.Ep.38
vnde dictum, Cam.Etym. Dec 5.c.2
entia Phæbi, pro enthuſiaſ-o, Mod.52
etriusPhaleræus crines ruf, Iun.Co.7
ocriti ἐυσεβὴς θεὸς, Brod.9. 8
oſthenes non ex tempore e-quebatur, Brod.8.c.8
oſthenes dimidiam capitis trem radit, Iunius Co 2. ei-m obiicitur *pernox lucerna*, d.
oſthenes. *Orator Pæanicus*, n. An.1.c.4
rius & drachma antiqua ſu-a drachmam Solonis, quar-ſui parte, Man.2.q.7
at, pro *demit*, Palm.1. pagin. 5
minari fatum, ſerpentum, od.Ep 24
ium ſtridor cur accidat per-tritis, Cam.3.Dec.4
tinare, Palm.4.pagina 672. 3
um aſpectabilium appella-one quid intelligendum a-d Plat. Steph.3.c 5
um certamine quid indicari tandum apud Homerum, am.ὑπομ.Dec.3.c.4
tum concubitus quid ſibi luerit apud poetas, Camer. ὑπομ.Dec.2.cap.6
Deorum peculiarium tutelæ adſcriptas ſingulas partes corporis antiquitus, Iunius An.4. c.12
Deos omnes non eodem ſtatu geſtuque adorabant, Palm.10. pag 772
Deos veneraturi capita velabãt, Scheg.præm.10
Deos oſculo ſalutabant, Palm.10. pag 781
ad *Deos* qua ratione proxime accedamus, tres ſententiæ, Steph.3 c.13
Deos non eſſe propitios iis, qui ſe ipſos vita fraudarentur, prouerbio vſurpatum, Palm.3. pag.670
Deos delectari arbitrabantur, ſi ſibi re diuina multa fierent, & ea re felicitatem eorum augere, Palm.1. pag.628
Deoſus, vel *deoſſus*, pro deorſus, Palm.10.pag.772
Deus meus, *noſter*, *&c*. Palmer.11. pag.764
depilantur ſcorta & pathici, Iun. Co.2
depilatrices, Iun.Co.3
deplacare hoſtiis, Mod Ep.112
deplere vinum, aut *vas*, Palmer.4. pag.676
depluere lacrymas, Palm.11.pagin. 797
depolire tergum, *depectere*, Palm.3. pag.671
depoſitus, pro deſperatus, Palm. 10 pag.780
deprecationes vett. ſi quis male precatus eſſet, Palm.9.pagina 755
θεραπευτῆρες, Steph.4.c.16
deprimere claſſem, Modius Epiſtola 97

Dercero quæ fuit, & quare in piscem mutata, Cam. ὑπομ. Dec. 1.c.6
deripere monilia collo, Mod. Ep. 53
descendere nocte, pro *ad noctem*, Mod. Ep. 78
desidere festum, pro agere, Pal. 10. pag. 778
desiderium sui ferre, Mod. Ep. 70
desinere ira, Mod. Ep. 1
desini, pro finii sermonem, Palm. 13. pag. 840
desperantes velabant caput, Scheg. præm. 10
despicere superne, Mod. Ep. 49
despicuus, Palm. 13 pag. 855
deteriora cur in mentem veniãt, in exspectatione & mora aliquorum, Cam 3 Dec. 6
detergere remos, Mod Ep. 90
deterritus, pro labore liberatus, Steph. 5. c 9
deviare, Mod. Ep. 72
devitandi ruboris, fabandi, *gratia*, Mod Ep 128
deuotionis ad morem obstringere, Mod. Ep. 25
Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ vnde, & quæ *loca mundi* sic dicantur, Camer. Etym. Dec. 6. c. 3
dextra, & *mentum*, & *genua* contingebant supplicantes apud Homerum, Iun. An. 2. c. 11
dextra fidei sacra, Iun. Anim. 4. c. 12
Διακωδωνίζειν, *campanulam pulsare*, Iun. An. 3 c. 11
Διακοσμεῖν, ordinare, Steph. 3 c. 3
Diadema in pedibus ferre Pompeius ab obtrectatoribus dictus, Brod. 10. c. 17
Dialectica Polypo pisci similis, Cam. 11 Dec. 7
Διάθρα, Brod. 9. c. 21
Diaceta, Brod 10 c. 21
Διαγραμμισμὸς, tesserarum ludi genus quod, Iun. An. 2. c. 4
Diana eadem cum Luna, Iunius An. 4 c. 23
Diana cur *Lucina*, item cur *Orsilochia* dicta, Iun. An. 4. c 22
Diana. *Bubastis* cognomine, Iun. An 4 c. 29
Diana virgo cur dicatur σύμμαχα μ:ζεῖν, Iun. An. 4. c. 12
Diana χρυσήλακα, Camer. ὑπομ. Dec 1. c. 2
Dianæ cur epitheton χρυσηλακάτα, Cam. ὑπομ. Dec. 1 c. 5
Diarsa, Brod. 10. c. 17
Dibaphus, purpura bis tincta, Man 3 q. 1
Dicæarchi opus, Vita Græciæ, Steph 6. 13.
Dicis ergo facere, pro, in speciem, Palm. 13. pag. 850
Dicis gratia, Brod. 10. c. 18
Dicterium, Brod. 9. c 21.
Dicta. pro conuitiis, criminationibus, &c Palm 7 pag. 732
Dictator vnde, Camer. Etym. 4. c. 10
Didacus Osorius Hispanus, Iun. Co. 10
didere oscula vento, Palm. 11. pag. 788
didere, palm. 7. pag 724. 725
didita fama in populos belli, Mod. Ep. 57
Dido parum pudica, Iun. Co. 9
dierecto, *dierectus*, *dierectum instrare*, *dierectũ abire*, *&c.* quid, Scheg. præm. 13
dies religiosi qui, Man. 2. q. 10
dies Romanis, ex duodenis horis, æstate longioribus, hyeme breuioribus, Man. 1. q 4
diem sumere, *sepelire*, *excruciare*, *comburere*, *condere*, *&c.* palm. 13. pag.

agin. 844
o iamdiu, Palm.13.pagin.

ur minus sonora & ine-
r ad audiendum quam
Cam.9.Dec.4
usus, in iudicio, non, diffi-
Brod.10.c.6.*diffusa nego-*
bi.
i in auctus maximos, Ep.
tod.
ublato profitebatur se
in auctionib. emtorem,
. Ep.105. digitis discerne-
d.
Mineruæ consecrati, Iun.
c.12
um ea pars, quæ sub vn-
s est, cur rugas contra-
i diutius immoretur a-
Cam.9.Dec.1
um crepitu matula po-
ur, Brod.10.c.25
em quanam permutatio
tactus sensum, &c. Cam.
c.2
sui, mei, Palm.11 pagina

cati carmine solemni ex
us iam iam capiundis,
d. Ep.38
lgunt, *Dii tibi irati sunt*,
12 pag. 836
entes, Iun. An 5 c.16
si, non etiam *religiosi*,
2.9.10
cur dixerunt *Bacchum*,
Dec.*vmv*.4.c.6
cur *Bacchus*, Camer.
mv.4.c.6
emocriti nihil aliud quã
Brod.9.c.18
us Aspendius, Iun.Co.4
us cirros puerorum li-
ius detondens, Iun.Co.4

Diogenes cur barbam aluerit, Iun.Co.2
Diogenis dicteria in comatos, Iu Co.4. in rasos 2. idem puerorum cæsariem tondet.4
Diomedes, Iun.Co.9
Dionysius vnde dictus, Ca. Dec. *vmv*.4.c.6
Dionysius Siculus, Iun.Co.2
Didymoni suum nomen exitiale, Brod.7.c.5
direxit vel *derexit*, pro patibulatum plectere, Pal 11. pag. 799
diribere, *diributa*, *&c*. Palm.9.pag. 710
dirimere, de fluuiis, Steph.1.c.24
discerniculum & *discriminale*, Iun.Co.7
discrimen sexuum quibus notetur, Iun.Co 4
discindere æquor, Mod.Ep.65
discordia accusandi casu, Modius Ep.114
discubuisse veteres ad epulas, Cam 9.Dec.6
disfricare an *displicare*, Iun. An.3. c.12
diffidere partitis maniplis, Mod. Ep.94
dissiluit impius ignis, Mod. Ep.55
dites ouium, Mod Ep.10
diues, *ditior*, Mod.Ep.127
diuidere, in obscœnis, Pal.10.pag. 776
diuina particula auræ, Steph.1.c.4
diuitiarum vsus atque abusus epigrammatis deductus, Mod. Ep.40
diuitiarum detestatio in *Scolio Timocreontis Rhodii*, Iun.An.3. c.9
dixi, finis oratorum, Pal 10. pag. 775
docta dico, pro docta sum, Pal.15. pag.882

docta dicta, Palm.3.pag.660
doct' m esse, histrionum & ludiorum, Palm.3 pag.660
Doctoralis laureæ conferendi ritus, non multum diuersus ab agonibus Græcorum, Iun. An.5.c.21
dolium, decem *amphorarum*, Iun. An.4.c 3
dolorem lacrymis egeri : eius tamen tanta vis nonnunquam, vt & viam illis intercludat & ori vocem, Steph.6 c.4
domi scire, domo dare, experiri, &c. Palm.7.pag.727
Dominum vocat maritum absentem Lucretia apud Ouid. Steph.5.c.12
dominos, pro dominus, Palm.10. pag. 769
Domitiani iocus, Iun.Co 10
Domitianus caluitio offensus, Iun.Co.11. *Caluus Nero* dictus, ibi. Librum scripsit de *cura capillorum*, ibid.
Domitii edictum, Scheg. præm. 4.
domo Carete, pro *Cerites*, *domo Praeneste*, *domo Cremona*, pro Prænestinus, &c. Palm 11.pag. 788
Donati quæ feruntur Comm. in Teren. quam corrupta, Palm. 14.pag.858.859
dormientes quo pacto ambulare possint, quo pacto loqui, Cam.11.Dec.3
dormire in aurem vtramuis vnde ductum, Cam.6.Dec.5
Doricæ meretrices, Brod.8.c.6
dorsum & posticæ partes Plutoni consecrata, Iunius Anim.4. c.12
δόγμα vocabuli vsus in N.testam. Steph.3.c.28
δούλων nomen aliquid peculiare habuisse, quo non comprehendantur vere πενέστῃ, θῆτες, &c. Steph.4.c.15
Drachmæ, Solonis, Euboica, Babylonica, Corinthiaca, Ægyptia, Æginetica, Hebraica ciuilis ac sana, Syriaca, redactæ ad *trientes Venetos*, Man. 2.q. 7. fine.
drachmæ pondus minutum in moneta, non item in medicina, Man.2.q.7
drachma centum, decem coronati, Iun. An.5.c.1
drachmarum Atticarum genera duo, Man.2.q.7
dracones cur ferme adiuncti heroibus, Cam. ὕπνος. Dec.2.cap. 10
Dromones, serui currentes, Pal. 7 pag.724
Dropaces, Iun.Co.2
dubitandum, pro incerto, & ambiguo, Iun. An.1.c 6
ducere lin as, Mod.Ep.102
ducere noctes, Palmer. 1. pagina 619
ducere palmite comtos tigres, Mod.Ep.93
duci, ducere, pro rapi & rapere ad supplicium, Mod.Ep.2
Duo, pro *duos*, Modius Epistola 14
Duelli, pro *belli*, aduerbialiter, Palm.6.pag.702
Duoteni, Mod.Ep.35
Dupla agnina quæ vocabatur, Palm.15.pag.879
Duplex pila, ficus, pannus, pro crassiore, Palm.15.pag.879
Durus, pro impudens, vt, *os durũ, &c.* Palm.11.pag.793
Duxti, pro duxisti Palm.3.pagin. 667

Dysen-

teria cur corripiantur, qui unt fæces aquæ deductæ tubos plumbeos, Cam. 3. 9

E

dditum in vocabulorum productione, vt, *hice, ta* *e, &c.* Palm. 8. pag. 747
pro A. Palm. 6 pag. 711
l. & contra, Palm. 1. pagina
ste pro I. Palm. 5. pagina
propterea, Palm. 2. pagin. 645
pro eatenus, Palm. 10. pa.
pro eametipsa, Palm. 4. 678
coma, Iun. Co. 4
na, ebri⁹ daps scholastica, *vestis ostro, ebrius plagis,* *dulcis fortuna, ebrius amo* *c.* Iun. An. 3 c. 6
συνῆμι, συγγίνεσθαι, Steph. 2
s cur citius tentet senes, n iuuenes, Cam. 6. Dec. 7
ır fere dormiant aut pro at supini, Cam. 6. Dec. 5
ino proni dormiunt, *cer* supini, Iunius Anim. 2.
m corpora similia corbus senum, Cam. 6. Dec. 7. Dec. 2
rationis expertis nullam differentiam, Camer. 2. 10
ır titubet lingua, Cam. 3. 3
ır non gignant, vel gi t fœtus imbecilles, Cam. c. 2
ebriosi cur minus idonei ad rem veneream, Camer. 9. Dec. 2
Ecbatanorum arx excisa, Iunius Co. 5
ecce, in re subita, Palm. 2. pagina 649
ecillis, pro ecce illis oculis, Palm. 6. pag. 703
ecfeceris antiqui scribebant pro *effeceris*, Palmer. 15. pagina 885
Echo respondet sylvis, Mod. Ep. 93. carmina remurmurat scopulis, Mod. ibid.
ἠχῶ σε, inscriptio Satyræ Menippeæ Varronis, Palm. 14. pa. 857
ἐκφυλλοφόρησις idem cum *ostracismo*, Iun. An. 5. c. 18
eclipsin Solis primumne prædictam ab Atreo, Camer. *vmv.* Dec. 4. c. 4
ἐκλόγια, *effata & responsa Deorum, & fatidicorum*, Iunius Anim. 3. c 10
ἔκρυσις quid, Mod. Ep. 89
ἐκτρωσμὸς quid, Modius Epistol. 89
edicta ab *edicendo*, non a *dictando*, Cam. Etym. Dec. 4. c. 10
educere pro ebibere, Palm. 4. pag. 675
Edule, Scheg. præm. 11
Effatum, & ἀξίωμα, & *augurum preces, & oracula*, Iun. Anim. 3. c. 10
efferuit ignis minus large, Modius Ep. 111
effire vel *effieri*, Palmer. 1. pagina 877
effusa vires, Modius Epistola 19
effutuere, Palm. 6. pag. 712
ego vero, abuti Ciceronianos in principiis epistolarum, dũ Ci-

ceronem imitari cupiunt, Steph.2.c 23
Egusia, canum venaticorum genus, Steph.4.c.2
eiecta naue, Brod.10.c.12
Ei, diphthongus [...] ue hodie pronuntiatur ore nimis vulgo, Palm.1.pag.619
Ei pro I vett.scrib. Palm.9.pagin. 754
Ei, imperatiuus, pro Ii, vel I, Pal. 3.pag.661
Ei superfluum, Palm.7 pag.731
Eis, pro *is* in accusatiuis vett. Pal. 1 pag 619
εἰκόστορος ναῦς, Brod.9.c.21
εἰλείθυια quæ sit, Cam. ὑπομ. Dec.1. c.3
Εἰλειθυίας & Λοχείας cur vocarint Lunam, Iun An.4 c 13
εἵλωτες Lacedæmoniorũ, Steph. 4 c.15
Εἰραφιώτης cur dictus *Bacchus*, Cam Dec. ὑπομ. 4. c.6
εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν ἐγχειρίσαι, εἰς τὴν ἐπιτροπὴν δοῦναι αὐτῶν. Steph.4. c.10
Elaemporia, Brod.10.c.20
Elcazari canities contemta, Iun. C[...].10
Eleusin in Bœotia, an in Attica, Iun.An.3 c.15
Elices, Brod.10 c.20
Elicet. Palm.13 pag 850
Elicius Iupiter, Palm 4. pag.687
elico & *ilico*, pro eo vel illo loco, Palm.13.pag.850
elicere manos, Palm.4 pag.68
eligere foras, Palm.9 pag.754. *nernos*, ib.
ἐλληνοχαρεῖν quid, Steph.4 c.12
Ellepsis verbi frequens, Palm.7. pag 728
ella pro ea ipsa, Palm.10.pag. 785
ellum, *ellam*, Palm.6 pag.707
ἐλπίδες χρηστὴ καὶ πονηρὰ, Steph. 4.c.25
eluere, pro decoquere, substantiã lancinare, Palm 10. pag.764
elustrare, pro palam facere, aut e lupanaribus producere, Mod. Ep.5
em pro *eum*, Palm.1 pag 617
em antique pro am, vt in *restituem*, *euoluem*, Palm.1. pagina 627
em pro eum, Palm.4 pag.680
Embiata purpura, Brod 10 c.21
emicat ad præmia victor, Mod. Ep.55
eminus hastis, cominus gladiis, cæsim, punctim ferire, Modius Ep.79
Empedocles comatus, Iun. Co 4. vittatus.7
emplastrum ἐμπλαστικὸν quid, Iun. An.4.c.12
en & *ecce* in re subita, Pal 2. pag. 649
ἐν κηθαρῷ Steph 2 c 19
ἐν τούτῳ pro *interim*, Steph.2.c.28
ἐν χειρῶν νόμῳ, Brod.8.c.7
ἐν ὀλίγοις, inter paucos, Steph. 5. c.27
ἐνθύμιος pro ἐνθύμιος, Steph 5.c.25
Engastrimantis, Engastrymithos quales olim fuisse, & nostro seculo quãdo extitisse, Brod. 9.c.19
Ενη quonam spiritu insigniri debeat, Cam. Etym. Dec 2.c.2
Ε῞νη καὶ νέα, dies trigesimus, quo Luna vltima censetur propter coniunctionem. & rursum ab hac prima, Ca. Ery. Dec 2.c.2
Ε῞νον, vetusto significatu, quod recens aliud excipit, Ca. Ety Dec.2 c.2
Eni, pro enim, Palm.4.pag.679
Eni, pro enim, palm.14 pag.859

m in orationis principio, Pal.
.pag.730
ero semper scrib. apud Teren.
alm.4.pag.679
ius Purrhum pro Pyrrho di-
it, Iun.Co.9
ius Hectoris Lyrris: *Quem
ea machæra cominus, atque
sta hostiuit e manu*, Palm.2.
ag.633
sigæus & *Ennosichthon* cur
ictus *Neptunus*, Cam. Etym.
Dec.c.7
Φιςαὶ, Brod.10.c 9
o eho, Palm. 7. pag.733
ne, pro eorum, Palm.8.pagi.
46
phæresis, Iun.Co.8
vnde dictus, Cam.
c.9
ori, Iun.Co.2
ra & Ephyræa, Palm.11.pag.
16
yræum æs, *Ephyreaum*, *Ephy
rum* de Corinthio, Palm.11.
g.816
Brod 9.c.21
Steph.5.c.24
rates Φόρ@ dictus, Iu.
o 2
verbum damnato-
um vnde deriuatum, Iunius
n.5.c.20
lamnus mox Dyrrhachium
ctum, Brod.7.c.5
amnia nomina, Epidamnus
ius, quæ post Dyrrhachium,
lm.11.pag.818
amma in barbaros, Iunius
o 2
psiam cur incidant vexati
loribus colicis, Camer.3.
c.3
salmaga illingere,
u. An 3.c.14
Epiphanius *rasuram* taxat, Iun.
Co.2
epistola an disputationes, quæ-
stionesue recipiant, Man 2.q 1
epistolas familiari sermone per-
scribendas, Man.2.q.1
epistolarum laus, breuitas, Man.
ibid.
epistolarum genera, aut *ethica*,
aut *pragmatica*, Man.2.q.1
epistolarum alia forma, alia li-
brorum, Man.2 q 1
epistolarum paginæ ab vna tan-
tum parte inscriptæ, non v-
trimque, Man.2.q.1
epistolarum pagellæ non eius-
dem omnes latitudinis, Man.
2 q.1
ἐκτείνεσθαι περὶ τὰς ἐπιθυμίας, & ἀ-
δοιάς, Steph.2.c.11
epula oues, præpingues, Palm.15.
pag 885
epulæ funebres, Mod.Ep.130
equæ Zephyro vbi & an conci-
piant, Mod.Ep.130
equi Numidarum inscii fræni,
Cast.Var.c.8
equi cur pluuia incipiente in via
festinent, ea vero increbescen-
te contentionem remittant,
Cam 3.Dec.10
equi an sint sternaces, exploratũ
tintinnabulorum strepitu, Iu.
An.3 c.11
equi πεταύροι, Cam.Etym.Dec.4.
c.1
equis velisque, Mod Ep.41
equisne, an talis sint, vt placet
Xenophonti contra Aristotel.
Iun.An.2.c.4
equus libidinis genus, Palm.4.
pag.681
Equarii Medici, Brod 10 c.10
Eques insitus, Mod.Ep 33
equestris census quadraginta

sestertia,Iun.An.4.c.9
equitem a Senatore distinctum clauo tunicæ, Man.3.q.2
eram pro *ederam* a sum, Palm. 5. pag.690
ἔρανος, *cœna de symbolis facta*, Cam.Dec.ὑπορ.3.c 10
ere,a re cogitare,Palm.7.pag.725. 726
Ere,Palm.15.pag.884
Eremodicium,Palm.10. pag.777
Eres,vel Erinaceus auertit canes ab inuestigandis leporibus, Palm.3 pag.658
Ergasteria,Brod.10.c.21
Ergini cani, Iun.Co.10
Erginus canus, & inde prouerb. Iun.Co.10
Erichtonius ex Vulcani semine in humo exortus, Mod.Ep.56
Erim tenes,explicatū apud Plaut. Palm.3.pag 658
ἑρμῆς quasi εἰρέμος, &c. Ca.ὑπον. 1.Dec.c.1
Ἑρμοῦ κλῆρος quæ sors,Iun.An.2. c.5
Eros Iulia Medicus,hodie *Trotula* dictus,Iun.An.6.c.1
errata propria cur non videamus, ad aliorum vero simus Lyncei,Cam.1.*Dec*.5
Erus pro Herus scribebant, Pal. 7.pag.726
Eruum acus, Palm.5. pagina 688. 689
esca e iure inopum erat, Palm.10. pag 764
escendere pro ascendere, Palm.6. pag.711
escendere, Palm.2.pag.642
exsyncerare,Palm.3 pag.671
espicere pro aspicere, Palmer.6. pag.711
esse pro edere a sum, non ab edo ventre,Palm.5.pag.690
esse magno dolore, magna lætitia, magna spe, non latine dici,pro esse in magno, &c. Steph.2.c. 24
esse de symbolis quid sit, Camer. Dec.ὑπον.3.c.10
esse quid lenonem,Palm.13.pagina 844
esse quid cum aliquo, scil. *communis*, quod tamen non additur, Palm.2.pag.617
*esse potui,victui, vestitui,amictui, &c.*Palm.2.pag.632
esse in inuidia, Modius Epistola 131
esse ab aliquo,quod vulgo, ab aliquo facere, Palmer.12. pagina 824
esse hominum antiquorum esse infimi generis hominum, Modius Ep.30.
esset & hoc aliquid, Mod.Epist. 75
est maximo meo beneficio, phrasis inepta, qui Ciceroniani esse volunt,Steph.2 c 24
est pro edit,Palm.7 pag.723
estare pro astare, Palm. 6. pagina 711
ἐστωπαχῶς pro διεστωπαχῶς,Steph. 5.c.24
Eteobundæ,Brod.8.c.8
Etesiæ qui venti sint, qua anni parte, & quamdiu flent, quomodo gignantur, quorsum spirent,Man.2 q.5
Etesiis vnde nomen, Man. 2. q 6
etiam pro adhuc,Palm.13.pagin. 837
etiamce pro *etiamque*, Palmer.6. pag.712
ἥττονα λόγον κρείττονα ποιεῖν quid, Brod 9.c 25
etumere, Palm.11 pag 802

etume-

vere, Palm.13.pag.855
nologia mendax testis, Iun.
o.1
oenses *ἐπιτηδεύσομαι*, Iunius
o.2
λῆα cur *Bacchum* dixerint,
am.*ὑπν*.4.c.6
, vota, Steph.4.c.17
xus rasus, Iun.Co.2
re tela cadauere, Mod.Epist.

Democriti, quid eidem *ευ-
ciæ*, Brod 9.c.18
, non *Eubius*, Bacchi co-
omen vnde natum, Iunius
.3.cap.15
chi, Iun.Co.2
ndi Deos ex vrbibus iam
n capiendis, solemni car-
ne, mos, Mod.Ep.38
vox propria *bacchantium*,
ibid.
re, Palm.11.pag.794
rese a tricis, Palm.13.pagina

m, antique pro *euoluam*,
m.1. pag 627
orbus *ἐραστοπλόκαμος*, Iun.
3
ates Philosophus barba-
Iun.Co.2
καμος Maia, Iunius Co.

, Brod.10.c.20
dis mors luctuosa, Iunius
5
des, *παρὰ τὸ ἐυρὺ βάζειν*,
An.5.c.20
ce Illyrica, literis ani-
a adplicuit, iam parens li-
rum adultorum, Iun. An.
4
quid apud Hom. Steph.

exangeo, pro exango, Palm. 1. pag.621
exanclo, exanclor, Cam. Dec.Ety. 5.c.5
ἐξανθίζεσθαι, Steph.5.c.27
exarmare, pro arma eripere, Pal. 11.pag.794
exasciare, Palm.4 pag.672
exbua, infantes ablactati, Palm. 4.pag.675
exciderunt, penultima correpta, Mod.52
excipere Alpes deuexas, Modius Ep.80
exconsule quis, Cast. Var. capite 15.
ex copia, pro, pro copia, Palm. 2. pag.643
excubitores nocturnis vigiliis nolam antiquitus pulsasse, ad cuius pulsum illico erat respondendum, Iunius Anim.3. c.11
excusores idem qui *χαλκεῖς*, Cam. *ὑπν* Dec.3.c.2
excussæ mentes, excussa pectore Iune, Mod.81
excutere reges Pharios, Modius Ep.80
ἐξεβράσθη de naue eiecta, Brod. 10.c.12
exercere ferrum quid, Palmer. 13. pag 842
exercere aliquem, tellurem humũ, Palm.13.pag.843
exercere artem, & exerceri in arte differunt, Palmer.13. pagina 843
exercet prima curarum, Modius Ep.98
exercitium animi mei, quod qui me animi exercet, & *exercitium imperare*, pro dolorem afferre, Palm.10.pag.770

exserto humero pugnare Mod.Ep. 48
exsico pro exseco, Palm. 1. pagina 620
exigere mores suos ad alium, pro examinare, Mod.Ep.36
exinanire, Palm.6.pag.712
exmens ἔκφρων, Steph.5.c.1
ἔξω *euerrere* Palm.6.pag.700
expatrare, Palm.6.pag.712
exspectātes cur soleamus prouisere num veniant, Ca.5. Dec.9
exspectantes aliquos cur semper deteriora in mentem veniant, Cam.3. Dec.6
expectorare animum, Pal.10.pag. 786
expedire, impedire, Palm.13. pagin. 855
expedire passiue, Palm.14.pagina 868
expenso vti quid? Palm.2.pagina 648
expergitus, Mod.Ep.89
experiri copiam, pro sollicitare aliorum benignitatem, vt tibi copiam faciant, Palm.5.pagin. 693
experiri cum aliquo, pro, virium periculum facere, Palm.6 pag. 710
expetere singulari significatione apud Plautum, palm.9. pagin. 762
explorandum est, pro ploratu cōmiserando, &c. impetrandum. palm.13.pag.850
exprafecto quis, Cast.Var.c.15
expratore quis, Cast.Var.c.15
expromta malitia, Palm.12. pag. 829. *numeria*, ibi.
exquastore quis, Cast.Var.c.15
exquastura vnica voce scribendum, an duabus, Cast.Var.c.15
exsercire sumtum a sarcio, Palm. 13. pagina 841, 842. & 843
exstare super fortunam suā, Mod. Ep.21
exsul factus caussa tui, Pal.12. pa. 831
extemporalis scriptitandi ratio reprehenditur, Iun.An.4.c.16
extemporalis orationis auctor Gorgias Leontinus, Iun.Ani. 4.c.17
extenuantur tumida & grandia, Mod Ep 2
exter bonos, pro *extraneo*, Mod. Ep.133
externa, Palm.11.pag.796

F.

F pro H. & contra, Schegk. præm.3
Fabius Fabullus, Galbæ interfector, Iun.Co.11
Fabulæ nomen si ab epitheto, illud solet in fabula reuocari, palm. 1. pag. 615
Fabulas suas Poetæ histrionibus diuendebant, Brod.9 c.17
Facere frugi, nequam, luc:i, satis, palm.15.pag.880
Facere, vt, sibi facilia aliqua facere, facere mundum ædificari a Deo, aliquem laudari facere ab aliquo, &c. facere se ferocem, &c. Palm.2.pag 639
Facere, pro sacrificare, palm.3. pag.671
Facere pariter, palm.10. pag.766
Fac me vt sciam, palm.13.pagina 844
Facesse dicta, pro tace, palm.10. pag.778
Facta belli patrandi, quibus finiri bellum potest, palm.2.pag.632
Factum est eam congressionem, palm.1.pag 617

ctum gaudeo, factum nollem, priscæ formulæ, Palm.14. pag.867
ernum lymphatum, pro *astuto*, Mod Ep.33.
na credentium otio augetur, Mod.Ep 99
es honoris, auri, Palm.2.pagi. 639
es & mora bilē in nasum conuunt, Cam.11, Dec.c.4
ia Heroum cum præterunt homines cur taceant, Cam.9. Dec.5
i origo longæui, Mod.Ep.62
ctum, pro culcitra, Palm.10. pag.782
ces Prætoris, seni, Mod.Epist. 09
ta, Iun Co.7
a pedules & crurales, Brod. 9 c.17
dium & nausea cur accidat certecritis, Cam.3.& 4
gia fama tenere, Palmer. 11. pag.808
sum, pro *fastuoso*, elliptice, Iun.An.6.c.17
s pro cadauere vel reliquiis, Palm.13.pag.848
dicum murmur, Mod. Epist. 06
gamento tempestatum concitum, Mod.Ep.126
nius auricomus, Iun.Co.9
e hectica laborantes cur eriunque sensibus acrioris, & intelligentia præstanore, Cam.5 Dec.c.4
i, fanum excitatum, ne noret, Iun.An.3.c.1
i cur conditum Romæ tem-um, Iun.An.1.c.3
s init aliquem, pro corripit, Palm.15.pag.875
es quartanæ Octauio Horatiano Medico, *filia Saturni*, Iun.An.3.c.1
Febres noxiæ memoriæ. Cam.1. Dec 8
Feciales velabant caput, Scheg. præm.10
Feles inter Ægyptiorum Deos, Brod.7.c.2
Felibus & noctuis cur visus acrior in tenebris, Camer 7. Dec.5
Fellitare pro sugere, Scheg.prę.11
Fera pro coro, Palm.10 pag.770
Feræ circo petitæ classe annonaria, Palm.11.pag.817
Feronia, Dea Libertorum, Iunius Co.2
Ferrandi regis dictum, Iunius Co.10
Ferre conditionem, Palm 3 pagina 657.& 658
Ferre legem, conditionem, Palm. 14 pag.864
Ferriterinum, Ferritrika, Ferriteri viri, Palm 1.pag.697
Ferrum cur canum dicatur, Iun. Co.10
Ferrum notum temporibus heroicis, Cam.ὕπνον Dec.1.c.7
Ferrumen, ferruminare, Pliniana vox *ferruminare labella*, Palm. 4 pag.684 685
Feruit medio sub æthere, Modius Ep.105
Ferula Promethei, qua ignem furatus, cœlo detulit, quid, Cam.ὕπνον.Dec.2.c.2
Ferus pro equo, Palm.1. pag.628
Festa stata quæ, Mod.Ep 42
Festa stata, Mod.Ep.42
Festina lente, Steph.4.c.30
Festra, de ea liber Gniphonis, Palm.11.pag.814
Festus: *Cupressus mortuorum domibus ponebantur ideo, quia,*

&c. Iun.1.Anim.c.20
Ficus Zazyntho, pro Zazynthiæ, Palm.10. pag.785
Fides tacitum in pectore numen, Mod Ep.41
Fides cana, Iun.Co.10
Fidem alicuius implorare, *tuam fidem, &c.* Palm.9.pag.753. Fidem Cæsaris quomodo implorarent,ibi.
Fidem qui non seruatam quererentur, inter expostulandum solebant rogare: *Vbi est fides?* Palm.8.pag.747
in fidem pop. Romani se permittere vel tradere, quomodo a Polybio redditum, Steph.4.c.10
fidere pugnæ,fugæ,&c. Mod.Ep. 94
fieri sæpe subintelligendum, Pal. 12.pag.836
figere liba Priapo, Mod.Ep.43
Figulensis via, Brod.10.c.28
fine palati, pro quousque palatū pertinet, Palm.10.pag.713
fine inguinum, id est, vsque ad inguina, Palm.10 pag.772
fine vsq;, id est, vsque eo, Palm.10. pag.773
fit illi quod placeat, quod doleat, Palm.13.pag.854
Flamen Dialis a libero tondebatur, Iun.Co.4
Flamen cur erectus, & non cernuus vinum legebat, Palm.10. pag.772
Flamines velabant caput, Scheg. præm.10
Flaminis Dialis vxor pectere se prohibebatur, Iun.Co.7
Flamma cur ima sui parte videatur cœrulea aut fusca, Cam.7. Dec.8
flaua coma *meritoria*, Iun. Co.9. Ægyptiis despecta,ibi.
flauedo quid Aristoteli, Iunius Co.9
flaui qui, Iun. Co.9. Citius canescunt,ibid.
Flauia gens,Iun.Co.9
flictu sonantia rostra,Mod.Epist. 90
florum humidatorum odor cur hebetetur, Cam 9.Dec.9
florea corolla, Iun.Co.7
Flos in obscœnis, Palm.3. pagina 667.668
Flos ætatis, Palm.3 pag.667
Fluctus Oceanus, Scheg.præm.5
Fluctus, pro vento, qui est aeris fluctus, Palm.1.pag.628
Fluctuans acies, fluitans miles, Palm.9.pag 750
Fluuiorum pictura, Brod.10.cap. 13
focillare, Mod Ep.130
foco adsidere & tacere suppliciū, Iun.An 2.c.11
focos dare ore, de Caco flammas vomente, Palm.11.pag.811
fœdare & *fœdum* propria in vulneribus ac strata acie, Palm 9. pag.756
fœdere pro fœdare, Palm.9.pag. 756
fœminis cur interdictum *radere genas*, Iun. Co. 2. pro ornamento coma data. 4. munditia decet fœminas. 7. curiositas earum. 8
fœminæ ne se crispent, Iunius Co.8
femora cur rem sacram facientes comburerent, Cam. *vnus*. Dec.1.c.9
fænoris ingluuies, Palm.11.pagina 817
folium pentasphærum, Brod. 10. c.20
folia arborum, cur autumno a-

lia

lia palleant, alia rubeant, Ca. 2. Dec. 3
...liatum vnguentum, Iunius Co. 7
...ons, pro aqua, quæ temperabat vinum, Palm. 4 pag. 762
...oraſgerones, Palm. 7. pag. 727
...rceps, & forfex, Iun. Co. 7
...orficibus duabus tonderi, Iunius Co. 7
...rillare, Palm. 15 pag. 883
...rmicas in homines transformatas cur finxerint poetæ, Cam. *ὑπομν.* Dec. 2 c. 9
...rpex & foruum quid, Iunius Co 7
...rſit, Palm. 12. pag. 828
...taſſe cum infinitiuo, Palmer. 2. pag. 647
...taſſis, q. forte an ſit, vt, *forſit...* Pal. 2. pag. 648
...te mater, Pal. 3. pag. 665
...tis es, collaudantis ſtrenuitatem, Pal. 12. pag. 837
...tes & audaces in prælio, cur ...molliſſimo ferant animo mor...os, & contra timidi patien...tiſſime ægrotent, Camer. 4. Dec. 7
...tuna populi Rom. & Reipublicæ, Mod. Ep. 5
...tunę ſimulacro cur tributum ...nauis gubernaculum, Camer. Etym. Dec. 6. c. 1
...tunæ ſalutares, Modius Epi...tol. 3
...tuna nomen vnde ductum, Cam. Etym. Dec 6. c. 1
Foſtem pro hoſte, Schegk. ...træm. 3
...o antique, vnde *fragor*, Palm. ...pag. 756
...mea, Brod 10. c. 20
...nciſci Delphi laus, Iunius Co. 18
Franciſcus Alumnus minutiſſimarum literarum ſcriptor, Iu. 1. An. c 26
Franci rutilo crine, Iunius Co. 9.
Francorum reges intonſi, Iunius Co 3. *Pexi*. 7. Cæſariem diſcriminare ſoliti, ibid.
frangere, paſſiue de calore, Pal. 14. pag. 869
fratri ſuperſtiti apud Iudæos neceſſe ducere fratris vxorem, ſi eſſet ſine liberis, Caſt. Var. c. 12
fratres, pro inſitiis ex conciſa carne verbum ſacrificiorum, Pal. 4. pag. 682. 683
frenum a *frendo*, Cam. Ety. Dec. 6. c. 2
fictum cicer, *ficta nuces*, Palmer. 10. pag. 783
frigus factum, mota purpura, Mod. Ep. 23
frigidior aer cur luna plena, Ca. 10. Dec. c. 1
frigidum quomodo dicatur *calori amicum*, & *calidum frigori*, Cam. 11. Dec. c. 1
frigus & calor cur magis feriant ſenſum in aqua ſumma, Cam. 10. Dec. 4
friuolis boni etiam religioſi, Mod. Ep. 29
Frondes in ſymbolis Ægyptiacis quid notent, Cam *ὑπομν.* 4. c. 8
frons Genio ſacrata, Iunius An. 4 c. 12
frux, pro frugi. Palm. 1. pag. 627.
frux facere pro *frugi*, ibi.
fuat, Mod Ep. 14
fucata omnia turpiſſima, Iunius Co. 7
fui, pro edi, Palm 5 pag 691
fuit, pro mortua eſt, Pal. 11. pa. 608
fuga tantum eſt *ſtatim ignaui*, Mod. Ep. 119

ita fugiat, ne præter capsam, Palm. 13. pag. 857
Fulgentium, Episcopum Carthaginensem, non esse auctorem mythologiarum, vt & inde Fulgentium Ruspensis Ecclesiæ præsidem, sed nisi quem Fabium Planciadem Fulgentium, Mod. Ep. 61
Fulgura quomodo differant a *fulgetris*, Man. 2. q. 5
fulmen cur a poetis dicatur telum *trisulcum*, Iun. An. 5. c. 16
fulmen *consiliarium, auctoritatis, status*, Iun. An. 5 c. 16
Fulmen diurnum *Iouis*, nocturnum *Summani*, Iun. An 5. c. 16.
Fulminum species σκηπτὸς siue καταιβάτης, ἀργὴς, ψολόεις; item πρηστὴρ siue πυρόεις, & ἑλικία, Iun. An. 5 c. 16
Fuluiæ Antonii vxoris crudelitas in Ciceronem mortuum, Iun. Co. 8
Fumus cur ater, carbones nigri, cinis liuidus, Camer. 11. Dec. c. 10
Funebres epulæ, Mod. Ep. 130
Funere toto peracto, *Ilicet* clamabatur & *Supremum*, Scheg. præm. 9
in Funere velabant caput, Scheg. præm. 10
Funera cur tonsura honestarentur, Iun. Co. 5
Fungi munera militiæ inter pedites, Mod. Ep. 96
Furcilare, Palm. 15 pag. 883
Futare vinum, cum miscetur aqua, Palm 4. pag. 681
Fusutim, Palm. 6. pag 711

G.

G*Abbardi* an *Celtarum Bardi*, Cam 8. Dec. 7
Gabinius calamistratus, Iu. Co. 8
Γαῖα seu γῆ vnde dicatur, Camer. Etym. Dec. 6. c. 6
γαῖος, γανῦσθαι, γάνυμαι, Steph. 5. 25
Γαιήοχος cur dictus *Neptunus*, Cam. Etym. Dec. 1 c. 7
Galathea. Iun. Co. 9
Galericulus, Iun. Co. 1
Galba Imp. caluus, Iun. Co. 11
Galba Imperator ad quos genus suum retulerit, Mod. Ep. 48
Galliæ definitio in *transalpinam* & *cisalpinam*, quarum hęc iterum constat ex *transpadana* & *cispadana*, illa ex *Narbonensi* & *comata*, Man. 2. q. 2
Galliæ diuisio in Togatam, Comatam, Braccatam, Man. 2. q. 2.
Galliarum reges strumis mederi, cuius rei falsæ caussæ ab aliis allatæ, Brod 8. c. 10
Gallicas caries v. C.
Gallus Soli sacer, Cam. 10. Dec. 7
Gallos iam olim venandi non minus peritos, quam studiosos fuisse, Steph. 5. c. 16
Galli veteres bellicosiss. Steph. 4. c. 5
Galli in Matris Deorum templis cæsi scutica talis insertis nodata, Iun An. 2. c. 4
Ganea, Palm. 2. pag. 632
Gari pretium grande Romæ, Man. 1. q. 4
Garum, lanies cruenta ex intestinis piscium, præcipue scombrorum, Iun. An 6. c. 17
garrulitas cur maxime in pueris, senibus, mulieribus, Camer. 4. Dec. 8
γαστρομαντεύεσθαι, Brod. 9. c. 19
gaudeo factum, Palm. 14. pagina 867

lium & tristitiā cur lacrymæ
mitentur, Cam.8.Dec.3
a loci, Mod.Ep.52
us, pro gauisi sumus, Scheg.
æm.15
nius laudatus, Iun.An.2.c.10
ui cur picti Virgilio, Cast.
ar.c.43
nes arcu præstantes, Iunius
1.1.c.2
opæi. Iun.Co.2
nas & aurum priuatis pedi-
s aptare, Mod.Ep.74
nationes verborum elegan-
;, Palm.8.pag.743
mia scala, *a gemendo*, Camer.
ym.Dec.3,c.4
e pro gignere, Palm.4.pag.
5
portus, Iun.Co.11
frui, *genium fraudare*, Pal.
pag.850
is infantibus, cum nasce-
itur, præficiebatur, &c. Pal.
pag 849
a quid apud Martialem, vbi
Victurus genium debet ha-
e liber, Steph.1.c.18
s, *genium suum defraudare*,
od.9.c.20
hominum custodes, Iunius
.6.c.14
ale cur sæpe moueatur &
ollatur præter animi sen-
itiam, Cam.6.Dec.2
ale quibusdam quasi abla-
n videri, &c. Cam.6.Dec 2
iui syncope: *maiorum meū*,
m, Palm.1.pag.648
a misericordiæ consecrata,
1.An 4.c.12
: contacta supplicantibus,
a An.2.c.11
itur, antique pro gignun-
:, Palm.2 pag.615

Georgii Trapezontii insignis er-
ror lib.2 Eusebii de præp. Eu-
ang. male interpretantis ea,
quæ ad *Eleusinia mysteria* spe-
ctabant, Iun.An.6.c.23
Germani crines nodo adstringe-
bant, Iun Co.3. Idem 5. post
occisum hostem tondeban-
tur.4
Germanorum animaduersio in
fœminas, Iun.Co.2
Germanici mors luctuosa, Iun.
Co.2
Germanicæ voces e Græcis fon-
tibus haustæ, Iun.An.5.c.6
Γέρων vnde Græcis dictus, Camer.
Etym.Dec.2.c.8
Gerro contumeliæ verbum, Pal.
5.pag.697
Gerūdiua, vt, *aqua portanda*, *igni*
restringendo, *belli patrandi*, Pal.
2. pag.632
Gerundia in dum: *promendum*
munera, *subducendum & con-*
suefaciendum pulles, *timendum*
pœnas, Palm.1.pag.617
gestatio Mod.Ep.107
Getæ flaui, Iun.Co.9.hirsuti.4
Gigantes comati, Iun.Co.4
gladiatores, pro ludis gladiato-
riis, Palm.7.pag.724
Gladiatorum, *hoc habet*, Palm.14.
pag. 858
Glaucus canus, Iun.Co.10
glomerando fugere, Mod Ep.79
glossemata tradere, impudice, Pal.
7 pag.721
gœrare pro gyrare, Palm 10. pag.
782
Gorgonis crines, Iun.Co.4
Γοργιάζειν, pro *ῥητορεύειν*, Iun.An.
4.c.17
Γοργιεῖον, pro *adfectato & turgi-*
do, Iun.An.4.c.17
Gorgias Leontinus extempora-

lis orationis princeps, Iun. An. 4. c. 17
Gorgo quid, & quare caput eius appareat in clypeo Mineruæ, iuxta noctuam, Camer. v. mr. Dec. lib. 3. c. 1
Grææ Phorci filiæ canæ, Iunius Co. 10
Gradiuum calidus. Mod Ep. 7
Gradiuus pater cur dictus *Mars*, Cam. 3. Dec. 6. Etym. c. 9
Græcæ linguæ olores taxantur, Iun. An. 1. c. 4
Græcia parua, Græcia magna Italiæ pars, Palm. 6. pagina 703. 704
Græci supplicantes eleaginos virgis ore manuque præferebant, lana candida circumdatas, Iun. An. 2. c. 11
Græci in conuiuiis saltabant, etiam nudi, Scheg præm. 5
Græci comati, Iunius Co. 3. idem 4.
Græcorum vt mores & instituta, ita etiam sermonem exagitat lubenter Cicero, Steph 1. c. 8
Græcorum librorum conuersionem immerito nonnullos criminari, Iun. An. 5. c. 8
Græcismi: *cetera Graius, omnia praceps mons, &c.* Palm. 2. pag. 634. 635
Graculi, Steph. 6. c. 29
Gralla, grallatores, Palm. 10 pag. pag. 774
Gramina ferire pede, Mod. Epist. 17
Grammaticorum leges sæpe nihili, Palm. 5. pag. 692
Grammaticorum inepta distinctio inter *opem* & *opes*, Palm. 9. pag. 761
Grammaticorum traditiones sæpe nihili, Palm. 1. pag. 616
Grammaticorum nugæ de generis mutatione, Pal. 8. pag. 746
grates agere idem quod *gratias*, Cast. Var. 16
gratia poni, in gratiam habere, Pal. 1. pag. 824
gratiarum actio in summa amicitia & necessitudine an requiratur, Steph. 3. c. 19
Gratianopolis, Grenoble, Steph. 4. c. 2
gratum mihi, quod vulgo *gratum illi* dicitur, Palm. 15. pag. 882
granis annis, Mod Ep 43
Grisones vnde dicti, Iunius Co. 10
grues senescentes nigrescunt, Iu. Co. 11
Γρυπίζειν. Mod. Ep. 20
gurare γρυζειν. Palmer. 10. pagin. 781
Gurmi, potus nescio quorum barbarorum, Iunius Anim. 2. c. 12
gutta cur ad cadum effusa aut amphoram, illam non faciat maiorem, &c. Cam. 7. Dec. 1
gutturosus, Brod. 10. c. 17 gutturis turgentis vitio laborant Allobroges, Brod. 10. c. 17
Gyarus insula relegatorum locus, Brod. 10 c. 22
Gymnastica cur Socrati præstantior *medicina*, Cam. 2. Dec. 4
Gymnasticæ artes quatenus vsurpatæ Romanis, Man. 2. q. 9
Gymnosophistæ barbati, Iunius Co. 2
Gyrini, partus ranarum, Brod. 8. c. 3

H.

HAbena ab *habendo*, Camer. Etym. Dec. 6. c. 2
Habentia, pro possessionibus, Palm.

alm.6. pag. 700
...e Rempublic. Palm.2 pagina 39
...re, amatorium verbum, Pal. pag 626
...are, pro habitare, Scheg. ...tæm.6
...ere honorem honori, Mod. Ep.58
...are, pro colere & gerere, Pal. pag.638
...ere, ἴχειν, Mod.Ep 43
...e lætus intrare nostros penates, Mod. Ep.74
...et, de victo, Palmer.14 pagina 858
...et triumphantis & insultantis, Palm 8.pag.743
...eo virum, gloriantis, Palm.14. pag.857
...itare in Vatia, scil. *villa*, Mod. Ep 123
...itus studentis, Modius Epist. 122
...re id est, ob hanc rem, Mod. Ep.36
...c averit, Mod Ep.2
...adrianus Imp. primus barbam promisit, Iun.Co.2
...adriaticum mare æstuosumne præ ceteris, Cast.Var.1
...c pro hæ. Palmer. 8. pagina 746
...alophanta, Halagoras, Palm.6. pag. 714
...alyabbas Arabs, Iun.Co.2
...ma, pro aqualibus, Palmer.4. pag 675
...ma, incendio compescendo instrumenta, Brod 9.c.17
...anniba crines mutat, Iun Co. 3. vnguentatus 7
...armodii & Aristogittonis historia, Iun. An 3.c.7
...armonia Pythagoraeorum quibus in numeris consistant, Cam 2.Dec.9
harmonica proportio quid, Cam. 2 Dec.9
hasta propria Sabinorum, Mod. Ep.48
Hebræis vocibus magnam inesse emphasin, Iun. An.4.c.25
Hecales ætas & deformitas prouerbium sustulit, Palm 3. pag. 666. eiusdem paupertas, ib.
Hecalesium sacrificium, Palm.3. pag.666
Hectorea tonsura qualis, Iu. Co.6
Hedetana cohors, Mod.Ep.98
Hei, cum, &c. Palm.10.pag.766
Hei male plerunque in *Et* mutatum apud auctores, Palm.3. pag.661.662
Heidelbergensis bibliothecæ laus, Steph.5.c.21
Helena simulatunda, Iunius Co. 5.
Helena cur quibusdam Nemeseos filia, Camer. Dec. ὕπν. 4. c.2
Helena cur ouo nata, Cam. Dec. ὕπν.4.c.2
Helena cur prognatata ex ouo, Iun.An.1 c.15
Helenæ mater quomodo & Leda simul & Nemesis, Iun.An. 1. c.15
Heliogabali senatus qui, Iunius Co.2
Helisæus Propheta caluus, Iun. Co 11
Hermerodromi qui? Steph. 6. c.2
Hephæstionis funus, Iun.Co.5
Heracleus agon Brod.10.c.12
Herba, pro auena, & lolio, Brod. 10.c.20
Herciniæ syluicolæ cur terram exurant, postquam scrob...

derunt, & ita demum arantes bonam faciant sementem, Ca. 8.c.4

hercisci pro disiungi, Scheg. præm.3

Hercules *lebete* quomodo mare traiecerit, Iun.An.2.c.3

Hercules cur dictus ab aquila liberare Prometheum, Camer. ὑπον. Dec.2.c.5

Hercules nunquam fictus dimidiatus, Man.3.q.5

Helenes stella infesta nauigantibus, Cam.ὑπον..Dec.2.c.1

Hercules cur Ἡρακλῆς nominatur, Cam.Erym.Dec.6.c.8

Hercules cur dictus βουθοίνας, Iu. An.4.cap.2. bouem integrum vorat, ibid.

Herculi Italiæ pleraque loca obita, Iun.An.1 c.9

Herculis cornu Amaltheæ quid sibi voluerit, Cam.ὑπον.Dec.2.c.8

Herculis sacra cum exsecratione peracta apud Liadios, Iun.An.4 c.2

Herculaneo sacrificio mulieres abstinebant, Palm.6.pag.713

Heracleum Tarentum cur dixerit Virgil. Iun.1.c.9.An.

Heredamnigendi, Palm.7.pag.727

Hereditas sine sacris, de cœna parasitica, Palm.5.pag.689

Hermaphroditusne fuerit vnquam, Brod.10.c.7

Herodicus scriptor, Mod.Ep.82.

Herodotus fabularum pater, Iu. Co.10

Herodotus cur dixerit in Polym. *iram habitare in auribus*, Cam. 1.Dec.9

Heroibus cur fere adiuncti Dracones, Cam.ὑπον. Dec.2.c.10

Heroum fana cum prætereunt homines, cur taceant, Cam.9. Dec.5

Heroum veterum cœnis cur non appositæ carnes elixæ, Cam.3. Dec.c.1

Herophili sophisma, & quomodo illudebat Diodoro motum neganti, Steph.1.c.27

Hiantes oculi, Palm.3.pag.666

Hiatus in versu Virgilio ipsi, non tantum Comicis res vsitatiss. Palm.1 pag.621

Hic pro hi, Palm.8.pag.746

Hice, hace, Palm 8.pag.747

Hiemantibus aquis, Palm.2. pag. 652

Hieronicæ cur inueherentur patriam equis albis, Iun. Anim. 1.c.12

Hietare verbum antiquũ. *Pal.* 3. pag.666.667

Hilare, pro hilariter, Palm.13.pa. 853

Hilaris & ludentibus cur facies & labra diffundantur, Cam. 5.Dec c.5

Hilaritate aliena hortamur ad potum largiorem, Mod.Ep.116

Hillas cædere in obscœnis, Palm. 10.pag 776

Hillum pro hilum, Palm. 6. pag. 705

Hippe nutrix Bacchi apud Orpheum, Cam.ὑπον.Dec.1.c.2

Hippolytus, Iun.Co 9

Hippolyto quomodo temperantia fuerit perniciosa, Cam. 1.Dec 2

Hipponactis & Bupali historia elucidata, Iun.An.1.c.16

Hipponacteum præconium, pro morsu amaro & felleo, Iunius An.1.c.16

Hipponacteum cur etiam *versus Saturnius*, Iun.An.1.c.11

Hippo-

ppotamorum genus habi.
i pro iniustissimo, Camer.
m Dec.3.c.6
jalius, qui capras saliat,
10.pag.765
sub alis, Palm.5.pag.698
um pectus & cor quorum,
. Co.4
e gentes & homines, Iun.
4
ogæ, Mod.Ep.57
a de Didaco Osorio, Iun.
.10
, Palm.7.pag 732
num præmia & pœnæ e-
r, Palm.3.pag.659
, Iun.Co.4
ntemtim vsurpatum neu.
genere pro masculino *hic*,
m.14.pag.857
o *ob hoc*, Mod Ep.111
um iratus sum, Mod.Ep.111
bet, gladiatorum, Palm.14.
.858
bet, Palm 8.pag.743.744
bel est, Palm.11.pag.812
gere, pro, animum adhibe-
operam sumere, Palmer.2.
; 651
e in re indigna, Palm.8.
744.745
nis pellib. vett. pro stragu-
li, Brod 10.c.14
ndia a cauitate terræ, Iun.
.4.c.11
erus dictus quasi μηρὸς, Iun.
. 4. pilos in fœmore enatos
uit, ibid. antiquitatis te-
.6
erus tritissi. vete. ib. Steph.
.19
eri versus, qui canebant in
uiuiis, laureum termitem
nu tenebant, Iunius Anim.
.7

Homeri non esse Batrachomyomachiam, Steph.6.c.22
Homicidæ pœna Græcorum exsilium, Cam.ὑπν.Dec.3.c.3
hominem octauo mense nasci negant Chaldæi, Mod.Ep 35
hominum genus aneum, Mod.Ep. 121
hominis singulæ corporis partes peculiaribus deputatæ Deis, Iun.An.4. c.12
homo politicum animal, Iunius Co.4
homo interior & exterior, Steph. 1.c.2
Homoousios, Brod 10.c.21
honestum qua ratione per se expetendum, Cam.1.Dec.2
honere pro onere, & *honere* pro honore, Palm.11 pag.813
Honori ac Virtuti curędes gemellæ, Mod Ep.16
honerare, vt & *honerem*, pro *honorem* dicebant, Palm.11. pag. 813
honestare dicta factis, Palmer.9. pag 761
Horatii cognomen *Cocles* vnde, Cam.Etym.Dec.1.c.4
Hora Dea, Iun.Co.3
Hordeo paratus potus ob vitiũ inopiam, Iun.An.2.c.12
Horia, nauigium piscatorium, forte rectius *horea*, Palmer.1. pag.621
hortus, *horti Hesperidum* in obscœnis, Palm.4.pag.680
hospes Zacyntho, Palm. 6.pag.704
hospita phana, Palm.11. pag.810
hostiæ coronatæ, Brod. 8.ca.9. & 14.15.
Hostiarii, Brod.10.c.21
huis pro huius, Palm.10. pag.766
huius non vereri flocci facientes, Palm.7.pag.731

humi arido & arenoso, Pal.2 pag. 655
humidum & calidum optimum temperamentum, Cam.8.Dec cut.2
Hugbaldus de *caluitie* eclogam scripsit, Iun.Co.11
humanitatis artes, studia, Steph. 3.c.11
Hyberni crinibus loco mantilium vtuntur, Iun.Co.4
Hyacinthina purpura, Brod. 10. c.21
Hygiæ tonsa coma vouetur, Iun. Co.4
Hygia, Æsculapii filia, Iun. Co.4
Hylas, Scheg.præm.11
Hypsipyle ludos funebres Thoanti instituit, Iun.Co.10
Hysginus color, hysgino baphes, Brod.10.c.20

I.

I modo, fastidientis & contemtim amolientis, Palm. 1.pag.622
I pro *e*, & contra, Palm.1.pagina 616
I literam sæpe quoque non geminari extra versum, Cast.Va. c.9
I e re, de obscure & perplexe dictis, Palm.5.pag.691
iacere, pro dicere, *iacere alicui secunda*, Palm.5 pag.695
iacere sermone, Palm.5.pag.691
iacet, de horridis locis, pro *sordet, iret*, Palm.11.pag.808.809. *iacens auris*, ibi.
Iamblichi Platonici elogium, Iun.An.4.c.25
iame, pro iam, Palm. 8. pagina 747
Ianus an idem cum *Oenotes*, Iun. An.1.c.22
Iapix pro quouis vento, Palm.11. pag 804
Iapygum mollities in radendo, Iun Co.2
ἥβη, ἥβης μέτρον, ἄνθος ἀκμή, Steph 4.c.21
icere manum, pugnam, Palm.c.16. pag. 706
Ἱκετηρίοι κλάδοι, *rami supplices*, Iu. An.2. c.11
id, pro *propter id*, Palm.12. pagina 827
id, pro propter id, Palm.13.pagina 842
id, pro *ob id*, Mod.Ep.111
Ideææ, supellex Platonis, Modius Ep.58
idem cum datiuo, Palm.2. pagin. 649
Iden & Adrastiam cur finxerint veteres Iouis nutrices, Camer. ὑπον. Dec.1.c.2
ieiuni aliqui cur omnẽ operam laboremque libenter ferant, alii omnino ferre nequeant, Cam.7.Dec.3
ἱερομνήμονες, Brod.8 c.9
isponikoj cur muris diuisis inuehebantur in patriam, Cam.8. Dec.8
igit, pro agit. Palm.4.pag 678
igneus in hostem & prælia, Mod. Ep.22
ignis Persis sacer & æternus, Iun. An.1.1
ignis ingenii, Modius Epistola 138
ignis cur producatur ex lapidibus inter se collisis, Camer.9. Dec.10
ignis, de amore, Palm.11. pagina 805
igni restinguendo qua, Palm. 2. pa. 632
ignipedes tauri, pro celeribus, Brod

Brod. 10. cap. 22
ignobilis pro ignoto, Palmer. 2. pag.641
ἴγνυ enarratorum particula, Steph.2.c.13
ii pro is vett.scrib.Palm.9.pagin. 754
ila pro illa, Palmer. 6. pagina 707
Illex vel *illix*, de parasito, Pal.14. pag.863.*illices aues*,ibi.
ilico, illo loco, Palmer.13 pagina 850
ilicet, Palm.2.pag.646
ilicet, Palm.13.pagina 849.14.pag 857
ilicet clamabat præfica, Scheg. præm.9
ibil,il, Palm.9.pag.758
Iliacus minister Ganymedes, Mod.Ep.75
illim, *istim*, antique pro illinc, istinc Palm 8.pag.746
Ilithyiæ quæ sint, Camer. *vnu*. Dec.1.c 3
illunc, *istunc*, Palmer. 8. pagina 746
im antique pro eum, Palmer.6. pag 712
im pro eum, Scheg.præm.8
imaginibus Sanctorum cur adiectæ *lunula* ac *patella*, Cam.8. Dec.10
imbitere.Pal.7.pag.742
imbitere Pal.15 pag.876
imbonitas.Mod Ep.22
immanior artus, Modius Epistola 50
immensum, aduerbialiter, Pal.11. pag 810
imminere poplitibus, Modius Ep.79
immundus,*us*, Pal.7. pag.641
immunis aueritia, *immune facinus*, *immunis pernicies*, *&c.* pro improbo, Palmer. 2. pag 653
impensi homines, Pal. 2. pag. 633
impensimodis, Palm.2.pag.633
Imperator quando cœperit esse prænomen Cæsarum, Modius Ep.14
Imperatores pro Repub.se deuoturi caput velabant, Scheg. præm.10
Imperditus Sidoniis, Modius Ep.86
imperpetuum, pro non perpetuũ, Mod.Ep.21
impeti tremebũda senectute, Mod. Ep.108
impetrandi nihil habere, *&c.* Pal. 2.pag.633
impluere fustibus in alicuius caput, Palm.3.pag.670
impotens fortuna, pro *valde potens*, Mod.Ep.41
impotentes, & *continentes animis* vnde nominentur, Camer. 4. Dec.3
impii cur iniucundius & infelicius agant, quam Dei cultores. Cam.6.Dec.1
impotenter vti magna potentia, Mod.Ep.70
impressata aere crumina, pro grauida, Palm.5.pag.691
imprimo, aduerbium. Pal.2. pag. 635
impudentiæ fanum cur conditum Athenis, iun.An 1.c 3
impudici, Palm.2.pag.640
imus dies, pro vitæ tempus extremum, Mod. Epist. 95. imus fundus, extrema fundi pars, ibi. imus faber, qui habitat vici parte extrema, ibid.
in præpositionis vsus, vt: *in ima cœna*, *in panem esse aliquid*, *in promulsidare esse*, *&c.* Palm.7. pag.718

in qua ibi, Palm.8.pag.748
in memoriam habere, in potestatem, &c. Palm.14.pag.866
in sinu, in manibus bellum, Mod. Ep.66
inalterna vices mundi, Mod. Ep. 130
Inam cadere, in obscœnis, Palm. 10.pag.776
inamatus ager, Mod. Ep 38
inanire Palm.1.pag 629
inano, verbum, Palm 1 pag 629
inermari pro in armis esse, Palm 11.pag.794
incana menta, pro *valde cana*, Mod. Ep.41
incaueare, pro in caueam dare, Palm.3.pag.663
ince pro in, Palm. 9. pag.752
incendiis magnis cur implicentur venti, Camer.4 c.10
incertare animis, Palm.15.pa 871
incile, Brod.10.c.20
incitegam pro integam, Palm 9. pag.752
inclinare caput, in obscœnis, Pal. 7.pag.721
inclusa tauro Pasiphae, Mod. Ep. 48
incoctum generoso pectus honesto, Iun An.5.c.5
incola Pythius, Steph.1 c 5
income, Mod.Ep.25
incomitiare, Palm.1.pag.629
increbruit, Mod.Ep 111
incudes dua quid indicent apud Homerum, Cam.*vnet.* Dec.3. c.9
inculta mulier indicium pudicæ, Man.lib 1.q.1
incultus, tes, Palm.2.pag.641
incumbere malis alicuius, Mod. Ep.13
incus metaphorice, vnde quid procudendum, Pal.13. pag.883
indere, in miscendo vino, Palm.9. pag 762
indesertus, Mod. Ep.22
Indi philosophi crines tiaræ instar ædificant, Iun.Co.6
Indi crinibus depexi, Iun. Co.7. celebrant festum, quoties lauatur rex.7. croco crines imbuunt, ibid. comas fucant, ibi. intonsi.4
Indi calida acu se notis compungebant, Palm.11.pag.810
indicare se, pro prodere se, Pal.7. pag.725
Indigetes, an Indigenæ Dii, Mod.Ep.80
indignatio cur per aures intrare dicatur in animum, Camer.1. Dec.9
indomito captus amore, Modius Ep.63
inducere, pro fraudem creare, &c. Palm 12.pag 823
inductor, pro ductore, Palmer.5. pag.694
induuia, Palm.6 pag.704
inerma oscula, Palm.11.pag.793
inexpugnabilis vitiis, Mod.Ep.29
infandum, aduerbialiter, Palm.11. pag.810
infantes cur sileant, dormiantque ad agitationem & crebrum cantuum sonitum, Ca. 2.Dec.10
infaustus belli, Mod.Ep.99
infernales iudices tres, an quatuor, Mod.Ep.51
infimi generis hominum, Modius Ep.30
infinita oratio pro finita, Pal. 7.pag.728
infinitiui locutiones ellipticæ, *rogitari? adeon' peruicaci esse animo? &c.* Palm.4 pag.682
infinitiui vsus: *consopit concidere*, *incu-*

incubuerat, &c. euertere, comparat dare, tempsit affectare, cœpit conformare, Palm.11.pagin. 849
inforare, Palm.1.pag.629
infranis equus, cui non est frænum, Cast.Var.c.8
infularum loco bonæ literæ, Mod.Ep.130
infundere campis pontum, Mo. Ep.53
infutare, Pal.4.pag.680.681
ingenuum esse, qui libertinum patrem habuit, Man.1.q.7
ingluuies fœnoris, Pal.7.pag 723
ingratitudo nullam metuit sibi legem, Mod Ep.85
ingratum homini, quod is, qui accipit beneficium, nulli gratiæ ponit, Pal.15.pag.881
inhiare oculis, Pal.3.pag.666
inhibere vocis eximiæ quædam notiones, Scheg.præm.3
inigere sæpe corruptum in *inicere*, Pal.1.pag/620
irrire, Pal.10.pag.771
iniit febris, pro corripuit, Pal.15. pag.875
iniuria fit actio, Palm.14.pag.865
iniurias superne despicere, Mod. Ep.49
inlix vel *illex*, Pal.14.pag. 863
innoxius, pro florente, qui procul noxa sit, seu, cui nocere nemo queat, Pal.2.pag 654
inodor, Mod.Ep.22
inora animalia, quæ sunt sine ore, Pal 10.pag 778
inprimis, Pal.13 pag.839
inprimo, aduerb. *Pal*.5. pag.693
inritare, pro interimere, Palm.6. pag.703
insani cur porcum immolarint Laribus, Iun.An.4.c.7
insectiones, pro narrationibus, Palm.4. pag 676
insignis genere, forma, lasciuia, Mod.ep.99
insignes libidinum, Pal.2. pag.656
insignia num fuerint veteribus, Cast.Var.4
insistere sese in vestigia capite, Pal. 11.pag.798
insomnia non simul aduolant perpetuo cum somno, Mod. ep 84
instincti glomerant gressus, Mod. ep.38
instrumentum mensæ, Mod. ep. 58
instruere se præceptis salutarib. Mod.ep.130
insula de ædibus, Brod.10.c.18
Insulatus, insulæ hostiarũ, Brod. 8.c.15
insultare aliquem, absque præpositione, Palm.2.pag.651
intempestiuum & tempestiuũ conuiuium quod, Man.1.q.5
intercalandi praua olim Romæ licentia, Mod.ep.42
intercalandi ratio quæ, Man.1. q.3
interfeminia, Pal.10.pag.780
interiectiones apud Comicos in numeros non cogendæ, Pal.7. pag.731
interire a bestiis, ab hostibus, pro interfici, Palm.2.pag.640
intersungere, Mod.ep.89
interlunia cur turbulenta, & crebros commoueant ventos, Cam.10. Dec.1
Interocrea, oppidũ Sabinorum, Man.lib.1.q.1
interpolatum voce silentium. Mod.ep.58
interuertere aliquem argento, pecunia, Palm.5.pag 693
intrati postes, Mod.ep.101

Intusium, tunica interior mulierum, non virorum, Man.3 q.2
inualidum an sit *valde validum*. Mod.Ep.41
inulia facitias, Palmer. 7. pagina 733
inundere, pro inundare, inundationes hostiles, Pal.9.pag.710
inuocari mortales solitos a poetis in carminibus suis, æque atque ipsos Deos, Cast.Var.c. 24
inuolens, vna voce, pro nolenti, Mod.Ep.58
io, triumphantis, Palm.1. pagina 623
Iob tondet caput, Iun.Co.4. idem.5
ioci quidam Comici in pronuntiatione, Palm.6. pag.710. 711
Ioci Plautini, Palm.6.pag.711
Iohannes Euangelista cur dictus *Barbarus* Amelio Philosopho, Iun.An.4.c.25
Ionathæ filius tonsus in lætitia publica, Iun.Co.4
Iones inuentores primi vnguentorum & coronarum, Iunius Co.7
Ionia parua Græcia, & lanificio commendatur, Pal 6. pag 704
Iosephus tonsus Pharaoni sistitur, Iun.Co.4
Iouem πολλαμιτάζον cur coluerint veteres, Camer.ὑπον. Decur.3, c.3
Ἰουλ⊕-, & *millepeda*, & *lanugo malarum*, & *capillatura contortio*, & *lanificarum cantilena*, siue *hymnus Cereris*, Iun. An.5 c 15
Ἰουλοπίζης cur dixerit Alexandri naues Lycophron, Iun.An.5. c.15
Iouis sceptrum e cupresso, Iun.1. An.c.20
Iouis nominandi casu, Modius Ep.30
Iouis Lycæi sacra quæ, Modius Ep.11
Iouis nutrices cur finxerint veteres iden & Adrastian, Camer. ὑπον.Dec.1.c.2
Iouem polluere furto, Modius Epist.18
Iphiclus Herculis filius, Scheg. præm.11
Iphitus Elius.Scheg præm.11
ἱπποτροφεῖν dicebantur etiam, qui vtrumque equis alendis studebant, Brod.9.c.18
ira generosi animi qualis, Steph. 3.c.12
iracundi & morosi cur dicantur, *gerere nares minus synceras*, Ca. 11.Dec.4
iracundior puerulo recens nato, castello Melitao, Steph. 3. capite 21
iratis cur micent oculi igne, Ca. 2.Dec.8
iræ vis, Steph.1.c.5
ire exsilium, Pal.5.pag.692
ire in somnum, Modius Epistol. 130
ire suppositum, Palmer. 6. pagina 713
Iridos quid rei, quidque nominis. Cam.ὑπον.Dec 1.c.
isto vilius. Pal.11.pag.793
Isiaci cultores rasi, Iun.Co.2
Isidis sacerdotes *vestibus* amicti *lineis*, Iu.An.4.c 29. in morem Saliorum tripudiis per vrbem lati. ibi.
Isocrates calnus, Iun.Co.11
Isocrates decennium in vna oratione consumsit, Iunius An.4. c.16
iste, odium significans, Palm. 12. pag 832

istud, pro *propter istud*, Palm.12. pag.827
istud, pro propter istud, Palm.2. pag. 642
iuuenes interdum canos produ-cunt, Iun.Co.10
it visere, *st visere*. Scheg. præm.8
Italia pro *Italica* apud Iustin. Pal. 5.pag.689
Italiæ varia nomina, & vnde quodque ei accreuerit, Iunius An.1.c.21
iter & via significatione obscœna. Mod ep.18
iter facere, in obscœnis. Palm.11. 799
itineris & actus differentia. Cast. Var.c.28
Iudæi & Ægyptii cur abstinuerint a suilla, Iunius Anim. 6. c.16
Iudæi quomodo tonsi. Iunius Co 6
Iudæorum mos in ducendis vxoribus fratrum, sine liberis mortuorum. Cast. Var. capite 12
iudices cum magistratu caussam cognoscentes sedisse in *subsel-liis*. Man.3. q 4
iudicandi ars cur Socrati deterior, quam *ferendi leges*, Cam. 2.Dec.4
iudices conscripti de Senatoribus sorte facti. Iunius Anim.2. c 5
Iuditha. Iun.Co.7
iugare phthongos. Mod.ep.9
iugata cũ sapientia castitas. Mod. Ep.100
iuge auspicium, Scheg. præm.5
iuglandes. Brod.9.c.20
iuglandis nomen vnde, Cam. Ety. Dec.3.c.7
Iul. Cæs. Scaligero responsum pro locis aliquot Lucani. Cast. Var c.30
Iulia aqua vnde & quando introducta Romam, Man.1.q.2
Iulia ab Augusto patre taxatur, Iun Co.11
Iulius Cæsar caluus, Iun. Co. 2. laurea cur semper sit vsus, ibid. mollis, ibid.
iumentum vnde, & quid significet, Cam. Etym. Dec.2 c 4
iumentum pro quouis vectabulo, & quocunque res proripitur, Palm.13. pag.847
Iuno Homerica pexa, Iunius Co.7
iungere dextras inermes, Modius Ep.62
Iunonis simulacrum forficem æneum tenens, Iun.Co.7
Iunonem cur poetæ fecerint ζυγίαν. Camer. ὑπο. lib. 1. cap 3
Iupiter Latiaris. Modius Epistol. 45
Iupiter barbatus Virgilio, Iunius Co.2. comatus Homero. 6. ἀγένειος. 2. πωγωνίτης, ibidem.
Iupiter Hammon, numen corni-gerum. Mod. Ep.34
Iupiter Olympius. Cast. Var capite 9
Iupiter in aurum conuersus Danaæ concumbit, Palm.14. pag. 861
iureiurandum vbi vetat Christus, cur nominatim eius mentionem fecit, quo per cœlum vel terram iuratur, Steph.6.c.19
iurantur, iuratus, Palmer.11 pag. 798
ius album Galeni, Brod.8. capit. 19
ius nigrum Lacedæmoniorum,

Brod.8. capit.19.
in Ius vocato statim eundum. Palm.1.pag.620
Iustus Oceanus, Iusta Lucina, Mod ep.103
iusta vocantur funebria, quæ possequuntur, Palm.11.pag.803
iustitia a iusto, Cam.Etym.Dec.3. c.10
iustus eques, Mod.ep.33
iuuenes cur tardius inebrientur, quam senes, Cam.6.Dec.7
iuuenis, iuuenior. Mod.ep.127
iuuentus quæ ætas, Steph. 4.c.21
iui, itum, a iuuo. Pal.15. pag.878. *viuero, &c.*

L.

L in I. & vicissim migrasse, Palm.3.pag.663
LL. 12. tabul. *Neue funeris ergo lausum habento*. Palm. 10.pag. 775
Labater, Brod.10.c.20
Labes & hiatus inter ostenta: *lapsi vertices montis*, Pal.11.pag. 817
labi, pro in amorem præcipitari, Palm.11.pag.796
labra cur contrahantur intento reb.seriis, distrahantur ludenti atque hilaro, Cam 5.Dec.5
labor, pro molestia, Palm.13.pag. 841.
labore multo perfecta, maiore amore prosequimur, Cam.4. Dec.2
labores catenati qui sint, Camer. Etym.Dec.3.c.1
Lacedæmonii comam tondebant, Iun. Co.2. consuetudinem tondendi abrogant. 5. comam alunt. 3. cano seni assurgunt, 10. in vltimo vitæ discrimine pectunt se.3.7
Lacæmæ comam resecant. Iun. Co.3
Lacerna, vestis domestica.Man.3. q.1
Lacerna coloris nigri.Man.3 q.1.
Lacio antiquum verbum, vnde *delicere, &c.* Palm.9. pag.754. 755
Laconis dictum, Iun Co.10
Lacones rege mortuo lebetes complodebant, Iun.An.3 c.11.
Laconum institutum in æqualitate Iun.An.3.c.9.fine.
Laconum ritus in balneis, Mod. ep.23
Lacrymæ quare communiter comitentur gaudium ac tristitiam.Cam.8.Dec.3
lacrymæ decent quasdam puellas.Steph.5.c.7
lacrymæ cur excidant ad lætum nuntium, Cam 8.Dec.3
lacrymis proni muliebris sexus & puerilis, item malitiosi & iracundi, Cam.8. Dec.3.
bonus ad lacrymandum cur facilis, ibid.
Lacus Falerni, Mod.ep.31
lætitia a læto, Camer. Etym. Dec.3. c.10
lagena quid. Iun. An.4 c.5
λαμβάνω, teneo manifesto innoxa. Mod.ep.104
Lambinus in Plaut. reprehensus, qui semper mutat, *iacere & coniicere* in *lacere, conlicere*, Palm 9.pag 755
λάμπων, felix iactus talorum.Iun. An.2.c.4
Lana Tarentina primæ notæ. Palm 6.pag 703
lancinare significantius verbum quam *lacerare*, Pal. 2. pag.640
lapides inter se collisi cur ignem producant, Cam.9.Dec.10

lapis, p miliario: aliud, *lapidis ictus*, Brod.10.c.20
Lapis Numida, Parius, Palm.11. pag.816
lapillorum & gemmarum differentia Pomponii vana, Brod. 10.c.17
Lares vnde dicti *Grundules*, mater eorum Mania, an iidem cum Diis Manibus, Iun.An.4. c.7
Laribus porcum cur immolarint insania laborantes, Iun. An.4.c.7
Lassus a naui, Palm.9.pag.753
Laterensis cognomen familiæ *Iuuentia*, Mod.Ep.129
Lates piscis, Latepolites nomos, Brod 7.c.2.
Latiare concilium, Latiaris facundia, Latiaris Iupiter, Latiare munus, &c. Mod.Ep.45
Laticlauii oppositi *Angusticlauiis*, Man.3.q.2
Latina oratio, pro nuda & obscœna; sic, *Latine loqui*, *Latinè dicere*, Palm 11.pag.820
Latium opprobrium, Palm.11 pag. 820
Latiatos cibos alicui dare, Mod. Ep.75
latus tegere quid, Cast.Var.c.1
lauri folia in vsu supplicantibus, Iun.An 2.c.11
lausus pro eiulatu funebri, lausus Virgilianus, Palm.10. pag.775
Lauta, pro Lucinam experta, a partu enim lauationibus multum vtebantur, Palm.4. pag. 679
Lauti pueri qui, & vnde, Palm.4. pag.679
Lebes nauigii genus, quo mare traiecit Hercules, Iu.An 2.c.3
Lebes, & tripus idem, Iu.An.2.c.3
Lectus locus, dictum, vt manubia, machæra, Palm 5.pag 689
Leda post consecrationem Nemesis vocata, Iun.An.1.c.15
Legatis dicendis vrna & sors posita, Iun.An.2.c.5
Legere, pro icere vel iacere, Palm. 9 pag.754
Leges ferendi ars cur Socrati præstantior, quam *iudicandi*, Ca. 2.Dec.4
Legioni cẽturiæ sexaginta, Man. 2.q.3
Legioni plures pauciores ue milites pro ratione temporum, Man.2.q.3
Legitima intemperantia, Mod. Ep.54. legitima adulteria, diuortia, ibid.
Lenta dissolutio, Mod.Ep.111
Lenonia ars aucupio comparatur, Palm.6.pag 705
Lenta vmbra, *lenta materies*, &c. Palm.11. pag.807
Lentinus quidam crines tingẽs, Iun.Co 7
Leones in Græcia non gigni, Brod 8 c 13
Leonidas, Iun.Co.3
Lepidotus piscis, Brod.7.c.2
lepos, blandientis, Palm 3. pagina 667
lepus, inter contumeliæ verba, Palm.3.pag.667
lepus in itinere transcurrens cur Teutonibus *omen malum*, Cam. 7.Dec.9
leporem videre capi, venatorinæ spectaculum iucundum, duorum Xenoph. dissensus, Steph. 5.c.18
leporem venare: nunc enim tenes, explicatur apud Plaut. Palm.3. pag 658. vel *etiam tenes*, ibi.
leporem edentes cur pulcri pu-

tabantur, Brod.10.c.27
leporis nomen vnde, Cam.Etym. Dec.5.c.2
leporum mollities prouerbio iocum fecit, Palm.3.pag.658
Λευκίππους πατέρας cum nominat ... & *Athamantis* Pindarus, Iun.Anim.1. c.12
Leucothea nutrix Bacchi apud Orpheum, Camer.ὕμν.Dec.1. cap 1
Leuia verba, Palm 11. pag.799
Lex 12. tabul. *Si quis in ius vocarit, atq;* &c. idem 1 pag 620
Lex Falcidia a Falcidio tribuno, Brod.10 c 2
Lex curiata minime lata, nisi præsentibus tribus augurib. Man 1. q.9
libare vrnulam ex aquis Stygiis, Mod Ep.112
Liber campi pastor, Mod Ep.81
Liberalibus tripus præmium victoriæ, Iun.An.2 c.3
Libero patri cur vestes pictæ, Iun. An 1.c.13
Libero tripodes cum vino sacri, Iun.An.2.c.3
Liberi de vno filio, Palm. 6.pag. 717
Liberi pauci præstantiores patribus, Cam.1.Dec.6
Liberi patris orgiis initiati cur ouum colucrint, Iun.Anim.3. c.4
Liberi cur sæpe stolidi sapientib. rudibus vero contra, Cam.1. Dec 6
Libertorum mos in funere domini, Scheg.præm.10
Libertorum copia, quibus innixi ibant nobiles & dites Romani, Palm.2.pag 643
Libertorum honos, & inde præmia procreantibus, Palmer 4. pag.686
libertas dilata in diem, Modius Ep 36
libertas pecunia facile poterat redimi Palm.10.pag.777
Libertinus & patrimonium & ingenuum habere, Mod.Ep.127
Libertinorū liberi honesta matre nati, ingenui, Man.3.q.1
Libertum & *libertinum* interdum differre, interdum esse vnum, Man.1 q 7
Libidines quare per *oculos* dicantur *intrare* in animum, Cam. 1 Dec 9
Libidines vehementiores ab anno fere 18. ad 35. Modius epist. 56
Libidinis incendiuum ab esu generis conchyliacei, Iun. An.5 c 7
Libitina nominis origo, Camer. Etym.Dec.1.c.3
Libra Romana denariorum octuaginta quatuor, Man 2. q. 7. Respondet pondere minæ Euboicæ, ibid
librare vulnera, pro rotare eiaculari que tela, factura vulnera, Iun.An.1.c.2
libri voluebantur antiquitus, non plicabantur, Mod ep.116
libri fatales Hetruscorum, Mod. Ep 27
librorum alia forma, alia epistolarum, Man.2.q.1
licet singulariter vsurpatum, Pal. 9 pag 760
licet, pro fiet vel faciam, Palm.14. pag.857
λιθοσχέος, Steph.6.c.7
ligare amplexu, Modius epistola 52
ligna cocta, Brod.10.c.20

limulis

limulis adspicere, vel intueri, Pal. 1 pag 623
Lindii & Herculis fabula, Iunius An 4 c 2
linea margaritarum, Brod. 10 c.20
lineam transuersam cur æquabilius ducamus, quam erectam ad perpendiculum, Camer 8. Dec.9
Lingulaca cur dicta mulier, Cam. 4 Dec.8
Linguiaca contumeliæ verbum, Palm.7.pag.721
Linius, pro obliquus, Palmer. 10. pag.776
Linum Pelusiacum & Setabinum inter laudatissima, Iun. An 4. c.28.& 29
Lippientes cur sibi noctu videantur luminibus accensis circumdari, Cam.5.Dec 10
Lipsydrium, locus Spartæ, vbi, Iu. An.3.c.7
λιθάς, λιθὰ, de petra, Brod.7.ca. 14.
litera bona, litera mala, Iurisconsultorum eloquentia, notat *textum talem*, Cast. Var c.52
literæ loco infularum, Mod. ep. 130
literas qui sero quidem, sed cum profectu attigerint, Iun. An.4. c. 23
literas olim non geminabant in scribendo. Palm 1 pag 614
literarum monumenta propagandæ hominum memoriæ, Cast. Var.c. 48
literis tantum maiusculis vett. libros perscribebant, minusculos notariis relinquebant, Palm.1 pag.621
Fluxus Oceanum, Scheg præm.5
Lityerses insignis voracitatis, Iunius Anim.4.cap.3
Liuii & Polybii collatio, Steph. 4.c.12
Lixiuium, Iun. Co.8
locus antique pro *locus*, Palm 4. pag 686
locrum & locellum, pro lucro & lucello, Palm.7 pag.727
locus loquendi lectus est, Palm 4. pag.686
locutionis genus: *H. fuis zazyntho, Induuia Ponto*, Palmer 6. pag.704
logis, pro angis. Palm 11. pag 791
λόγοι παρθένοι Steph 6.c 8
λογεία quæ sit, Cam. ὕπνοι Dec.1. c.3
λογίζεσθαι, Steph.5 c 24
loquaces cur sint pueri, senes, mulieres, Cam.4.Dec 8
loqui sylvas, Palmer. 11. pagina 817
loqui aliud & aliud cogitare cur possimus, nec tamen cogitare diuersa, aut omnino duo, Ca. 4.Dec.1
loquuntur de nostra armenta, Mod.ep.93
loro remisso similis, Modius epistol.23
Loros capillata, Iun. Co.4
lubrica adolescentia, Palm 11 pa. 807
lubrica capi mentem primæuo flore. Mod Ep.59
lucernæ cur melius ardeant addito sale, Cam 9.Dec 3
Luciliana Thesis, Schegk. præm.6
Lu[illegible]ilonis mollities, Iunius Co.8
Lucis amor nouissimus mente exit Mod.ep.32
Lucr[illegible] poetis reprehensio, Palm 1 pag 614

Lucrinus lacus, Brod.7.c.5
Ludentibus & hilaris cur facies & labra diffundantur. Cam.5. Dec.5
Lud' istos, pro ludos istos, Palm.6. pag.706
Lud. Brabantius engastromythos insignis, Brod.9.c.19
Lumbum quatere, cinœdicum, Palm 15.pag.880
Lumen & tenebras non esse contraria, Cam.1 Dec.4
Luna accelerat partum, Iun. An. 4.c 23
Luna plena cur aer plerumque frigidior, & interlunii temporibus venti excidentur vehementiores, Cam.10.Dec.1
Luna flammatur a Sole, Modius Ep 125
Luna quarta nati quales, Cam. 10.Dec.1
Luna silentium quid, Cast. Var. c.32
Luna aucta & damna, Palmer. 9. pag.756
Lunam carminibus detrahi putabant, Palm.11.pag.788
Lunense, pro tali marmore, Pal. 7.pag 718
Lunula & patella cur additæ a pictoribus & fictoribus *statuis & imaginibus* Sanctorum, Cam. 8.Dec.c.10
Luporum piscium duo genera, &c.Brod.7 c.27
Luporum anima venenata. Cam. 9.Dec.1
Lupi cani, Iun.Co.10
Lupis visis homines non obtumescere, Brod.7.c.1
Lupus Tyberinus, Brod.7.c.27
Lupum salictarium ceruisiæ *ἀνωνυμίας* conciliare, qua tenitatur senio, Iun.2.An c.12
Lupus in itinere transcurrens cur Teutonibus *boni ominis*, Cam. 7.Dec.9
Lusitani capillati, Iun.Co.4
Lustrum, annorum quinque spatium, Cast.Var.c.19
Lustru singulis, h.e quinquenniis vota concepta pro Reip.incolumitate, Cast. Var.c.19
Luteus color nuptiarum, Scheg. præm.9
Lux, pro luci, Palm.1.pag.627
Lux, pro vita, dum *lucet*, Palm.11. pag 796
Luxus opum conturbator, Iun. Co.7
Luxuum descriptio elegans a Panegyristis duobus, Mamertino & Pacato citata, Iun.An.4. c.9
Lycii ne tonderentur, vectigal persoluunt, Iun.Co.3. idem 4.
Lydorum mollities, Iun.Co.7
Lyra olim in conuiuiis, post cœnam, circumlata, Iun.Anim.3. c.7
Lysandri barbati statua, Iunius Co.2
Lysiæ Oratoris tarditas in scribendo, Iun.An.4.c.16
Lysicrates crines inficiens, Iun. Co.7
Lysippus Sicyonius, Iun.Co.11

M.

MAcedones supplicabãt induti sola *ἐξωμίδι* tunica, seu *subucula*, Iun.An.2.c.11
Macedonibus minime concessum *ἐν δείπνῳ κατακλίνεσθαι*, nisi aprum confodisset absq; plagis, Cam.9.Dec.6
Macerare, passiue, Pal.14 pag.870
Maceta pro Macedonibus, Mod. Ep.44

Machæra

Machera Hispania, Scheg præ.5
μακρὰ τείχη Athenarum, Brod. 8. c.8
Macta arbor, macta mur...a, Pal. 2.pag.731
macta munere, mactat artes, mactum infortunio, macte boues, &c. Palm 4.pag.673
mactare Deos ..., Pal. 1.pag.628
macte est magis aucte, Palmer. 4. pag.673.674
macte in sacrificiis, Pal. 2. pa.632
mactum, verbum sacrorum, Pal. 4.pag.673
maculantia verba pro sordida, Palm.14.pag.870
Mænades solutis crinibus, Iun. Co.3
magis sæpe subintellectum auctoribus non etiam expressum, Mod.Ep.54
magis magis, & *magis magisque*, Palm.2 pag 638
magis sæpius subaudiri, Palm. 2. pag.640
Magistris vicorum & collegiorum *toga* etiam prætexta, Man 3 q.1
Magistratus sorte electi in statu Democratico Iun. An.2.c.5
Magmentum vox in sacris vnde Pal. 1.pag.628
magna victoria, Pal 3 pag 671
Magnetem lapidem Hesychio non esse illum, qui ferrum attrahit, Steph 6.c 7
Magni appellatio Diis fere tribuebatur in sacrificiis, Palm. 3.pag.671
magno pro magnopere, Palm.6. pag.708
magnum aduerbialiter, Palm.11. pag.815
maiorum, meum, suum, Palmer.2. pag.648
mala litera, bona litera, Iureconsultorum Atticismo, textus corruptus vel secus, Cast.Var. c.52
mala pro seruilib. pœnis, Scheg. præm.12
mala pro maledictis, Palmer. 7. pag 722
mala casuum & euentuum cur homines conferant in Deum, Cam.3.Dec.7
male viuere, Steph.1.cap.9
malis vel maxillis alienis edere, Pal.7.pag.721. & 8 pag.745
malis esse, ambigue, pro maxillis edere Pal.15.pag 874
de malo parare as, diuitias, a malo facere peculium, Pal.5.pag.698
a Malo quærere, Scheg. præm.12
as de malo habere, ibi.
malum, aduerbialiter, Pal.15.pag. 873
malum an sit natura per se, Cam. 1.Dec.3
malum an semper esse debeat, Cam.1.Dec 3
malum dare, Pal.5 pag.698
malum, aduerbialiter, Palmer. 6. pag 717
Malobathrum, Brod.10.c.20
Malobathrum Assyrium, Iunius Co.7
Malobathrarii, Pal.15. pag 881
malua in cibo vett. Brod.8.c.19
Mamers an Oscorũ lingua *Mars*, Cam. Etym.Dec.2.c.7
Mamertini, Messanæ incolæ, vnde dicti, Cam.Etym.Dec.2.c.7
Mamertini a Romanis contra Gelonem propugnati, Mod. Ep.41
Manardi iudicium de ceruisia septentrionalium, Iun. An.2. c.12
mancupii capere, pro mancupio

capere, Palm 1 pag 633
mandare tute ā pecuniæ. Mod. Ep 84
mandragora soporifera, de eius potu, & prou. mandragoram bibisse, Steph 6.c.6
mandragora epota sopit, Brod. 9.c.7
mandra Brod.10.c.21
manes vi sitorum pira bustis, Mod. Ep. 48
manere alicuem, pro operiri, Pal. 13 pag 845
manet, cum accusatiuo & datiuo. vt. T *manet Assaraci t.. ..* ... *qua tibi manet vita*, &c. P. l.2.pag 648
Mania D. orum Manium vel a uia, vel mater, Iunius Anim.4. c.7
Mania vnde dicta, cur Larum mater, Iun. An 4 c.7
μανία quid apud Plat. exXenoph. Steph.2.c.12
manicæ nullæ in toga, reprehensaque in tunicis, Man. 3. q.1
manipulus idem quod *centuria*, Man.2.q.3
Manna, ... Sude, ... Galeno, Iun, An.3.c.9
in manu, e manu, pro cominus, eminus, Palm.1. pag. 633
Manubia machara, Pal.5 pa. 689
Manubia, fulminum ictus, Iun. An 5.c.16
in manum bitere, in manibus pra... ... facere, mortem in manibus esse, &c. Palmer.6. pagina 7-6
m... ... cur raderentur, Iun Co.4
Mapalia vnde dicta, Pal.7.p 645
Ma... vnguentum, Iun, Co.7
Marcellinus lib. 19. *Effata Delphorum solemnia*, Iunius An.3. c.10
Marcellus virum *ἄγριον* sit, Ca. Ety.4 c.8
Marcia aqua vnde, ac quando introducta Romam Man 1.q.2
Marcus Byzantius Sophista, Iun. Co.9
Mardonius tonderi se & iumenta præcipit, Iun.Co.5
Mare canum cur, Iun. Co.10
Margarita tribacca quæ, Iun An. 6.c.13
Maria cur noctu faciat quiescere Mare, Camer. Dec *ima* 4. cap.8
μαγιαι ..., Heracleensium, Steph 1.c.151
Marina numina cur poetis ... *λευκὰ καὶ πολιὰ*, Cam ... Dec.1.c.4
Marona cognomen *Valeria* genti appositum, Cast. Var. capite 10
Mars cur *Gradiuus pater* Latinis, Cam. Dec.6 Erym.c.9
Mars prof..., Mod. Ep.114
Marsis, Brod 10.c.24
Mart... hemitonium, Modius epist.37
Martis militaris templum Bonnæ, Mod. Ep 5
Martian. lib. 2. Nupt. *Ex duodecim Sancius tantummodo adnocatur*, Man.1 q.1
Mataris, vocabulum & telum Gallicum, *ματαρις*, Steph.4.c.5
Matres cur magis ament liberos, quam patres, Camer. 4. Decur.2
Matrices fistula, Brod.10.c.18
Matricis cellæ, Brod.10.c.7
Matrimonia cum fratrum vxoribus damnata Ægyptiorum & Iudæorum

Iudaeorum instituta super ea re, Cast. Var. c. 12
Mathematicis, Brod 10. c 21
Mattiaca pila, Iun. Co. 2
Matth. Budai laus, Steph. 6. cap. 14
Maturales, Mod. ep 80
Maura pila, *Mau arunculu*, Palm. 11. pag. 8.7
Mauruli comam implicant, Iu. Co. 8
Mausolus Cariae rex, Iunius Co. 3
Maxies populi, Iun. Co. 2
me hercle nunquam dicunt foeminae apud bonos auctores, vt nec viri mecastor, & cur? Pal. 6. pag. 718
mea pila est, prouerb. idem 6. pag. 707
mea tu, idem 5. pag. 691
mede antique pro *melle*, idem 6. pag 700
mede, pro me, idem 15. pagina 871
Medea capillorum tincturae inuentrix, Iun. Co. 7
μηδὲν ἄγαν, *nihil nimium*, a quo primum prolatum, Iunian 6. c. 24
medius fidius, Brod. 10. c. 17
Medici Antonini Philosophi tonsi, Iun Co. 4
medicina Plinii tempore relegata ad seruos tantum, Man 2. q. 9
medicina cur Socrati deterior *Gymnastica*, Cam. 2. De. 4
Medicorum nomine qui intelligendi, Brod 10. c. 10
meridies, meridies, Medin. epist. 14
medius locus in conuiuio dignior, Scheg pram 4
Medusae aurei crines in angues conuersi, Iunius Co. 4
mel amo, Palm 10. pag 779
mel quoque inebriare, Iun. 2. An. c. 2
μέλι vnde, Camer. Etym. Dec. 1. c 9
Meleager flamus, Iun. Co. 9
Melete anime prognatus Homer. brod. 7. c. 7
Mella Nelia senecta Pylia, Mod. ep. 7
Mellilla, Palm 3. pag. 667
Melimela, Brod. 10. c. 23
Melanus cur appellatus *Bacchus*, Com. *όμνι*. 4. c. 6
membrana chartaue tenuis cur supra scripturam mota scriptura legi potest, minime mota, legi vix potest, Cam. 8. Decur 5
membrum in aqua calidiore cur cum mouetur, calor maior sentitur; in praegelida autem, cum idem fit, cur idem membrum minus offendatur agitatione, Cam. 6. Dec. 4
Memnon solari coma, Iunius Co. 9
Memnon des aues, Brod. 7. capite 7
memorare gloria alicuius, pro ad gloriam, Palm 2. pag 638
memoria diuturnior laetitiae ac doloris, Cam. 4 Dec. 4
memoriam cur quidam amiserint in pestilentia Atheniensi a Thucydide descripta, Cam. 1. Dec. 8
memoria quare acrior pueris, rerum etiam minimarum, Ca 4. Dec 4
memoriam esse passionibus contrariam, pro Platonis dicto falso haberi, Steph. 3. c. 29 memoriae hominū cōtereuā(?) mo

numenta literarum, Cast.Var. c.48
memoriæ sedes in auribus. Mod. Ep.17
memoriter facere quid? *memoria*, pro dexteritate agendi, Pal.12. pag.829
Mena vilis & plebeius piscis, Pal. 10.pag.786
mendacia non sunt omnia, quibus veritas occultatur, Cam. Etym.Dec 5 c.7
Menelaus cur flauus, Iun. Co.9
mens & cogitatio quid sint, & vtrum ac qua ratione inter se differant, Cam.2.Dec.1
mensæ an veteribus rotundæ & quadrupedes, Cam.9 Dec.6
qui Mense septimo & decimo nascantur Brod.10.c.11
Mensi cuique certæ religiones, Mod.Ep.42
meos pro meus, Pal 10 pag.771
mentum attingebant in supplicando Græci antiqui, Iun.An. 2.c.11
Mercurius cur fingatur insistere cubo, Iun. An.2.c.4
Mercurius qua consideratione ab Ægyptiis duplici consecratus est specie. Cam. ὑπομ.4. c.6
Mercurius Cφηνοπώγων, Iu.Co.2. ὑπηνήτης, ibid.
Mercurii in tutela præcones, Iu. An.5. c.20
Mercurii & Apollinis simulacris cur attributa instrumēta musica, Cam 10.Dec.6
Mercurio omnis attributa sortitio, Iun. An.2 c.5
merenda an idem cum *prandio*, Man.1 q.4
merere, de meretricibus, Palm.1 pag.619
merere singulari modo vsurpatum, Palm.12.pag 824
meretrix mari similis, Pal.6 pag. 708.709
meretricum *flaua coma*, Iunius Co 9
meretrices tanquam pilæ, Palm. 6.pag 707
meretrices dici nolebant, quæ vni soli se darent, Palm,12. pag. 825
Meridies cur dictus *dies medius*, Cam Etym.Dec 2.c.9
Meridionalium pilus crispus, Iu. Co.8. niger.10
quid meritu? pro quid meritus. *diu meritu*, pro qui diu meruit, Palm.12.pag.831
Meritorii qui comam alunt, Iun. Co.4
μηρορραφὴς cur dictus *Bacchus*, Cam ὑπομ.4.c.6
μεσολαβεῖν, *intercipere*, Steph.4.c.11
Messalina Augusta, meretrix, Iu. Co.9
Messana quæ ciuitas & vbi, Brod. 8.c.11. auctorum in ea re discidium, ibi.
μεσημβρία, pro μεσημερία, Camer. Etym. Dec 2.c.9
metalla, pro ipsis marmoris fodinis. Cast.Var.7
μετάληψις quid, & quomodo differat ab μεταφορὰ, Camer. Etym.Dec.5.c.8
Metaxa, *Metaxarii*, Brod.10 c.20
Methymna, ferax, & ferox, Mod. Ep.31
Metonis annus quis, Man.1.q.6
Metretes, seu *cadus*, duarum amphorarum, Iun. An.4.c.3
metu exanimatis cur soluatur aluus, Cam.3.Dec.4
metus capillos surrigit, Iunius Co.4

metus

metus natura, vt clamandi facultatem adimat, Mod. ep. 22
metus deteriorum cur nobis in exspectatione & mora aliquorum, Cam. 3. Dec 6
Mezentius comtis capillis, Iun. Co. 3 idem 4
micationis vsum in auctionibus, etiam in macello laniorumq; tabernis, Mod. ep. 105. iactare manus micantes, ibid.
μικρόψυχος qui dicitur, Brod. 9. c 25
μικρόζωτος qui, Brod 9. c. 5
Midas, e talorum actibus medius, Iun. An 2. c. 4
Midæ fabula, Palm. 11. pag. 814
mihe, antique, pro mihi, Palm. 5. pag. 694
mihi abundat interdum, Pal. 11. pag. 802
mites, custos vincti male exponitur glossographis, *nuntius communis*, Mod. ep. 2
Milesii rasi ob Sybaritarum cladem, Iun. Co. 2
militia abstinuisse seruos Romanos, Man. 2. q 9
Miluus, *miluago*, piscis, Brod. 8. c. 2
mimorum propria dicacitas, inde *mimicus*, *&c.* Palm. 3. pag. 659. 660
mimus, *mimus scurra*, *mimarius scurra*, *mimicus scurra*, Scheg. præm. 14
mina, drachmarum centum, Man. 2 q. 7
mina tetrachmarum 25. numero, pondere 24. Man. 2. q. 7
mina antiqua grauior libra Romana, Man. 2. q. 7
Mina oues quæ, Palmer. 6. pagina 704. 711
Minitare vana, Mod. ep. 46
miseratio non est sine miseria, Mod. ep 21
misericordiæ sedes in genib. Iun. An. 2. c 11
misit rasi, pro emissa est, Pal 14. pag. 865
μισοπώγων Iuliani, Iun. Co. 2
mittere iectum, *mutationem facere*, Pal. 11 pag. 797
Mnemosynum dantes quibus verbis vsi, Pal 11 pag 802
modus, pro arbitrio, Palm. 13 pag. 850
modo modo, Pal. 14 pag 868
Mœchum tonsuræ genus, Iunius Co. 6
mœchi priuabantur viro, Pal. 12. pag. 825
Mœnus. *Commœnis*, Palm. 15. pag. 882
Mœnus pro munus, Palm 10. pag. 768
Mœstitia a *mœsto*, Camer. Etym. Dec 3 c. 10
Moinera anua. Palm. 1. pag. 614
Moinendis, *vel mœnienda meretricibus*, Palm. 1 pag. 615
molere, Pal 6. pag 707
moliri ferrum ictibus, Mod. epistol. 91
moliri, *molimenta*, Palm. 13 pagin. 847
molitor, *molere*, in obscœnis, Pal. 4 pag. 680
mollis tilia, Pal 11. pag. 820
momenta rerum esse, Modius ep. 65
monacha, Brod. 10. c. 21
mora musterum, prouerb. Pal. 13. pag. 846
morari prima longa, Pal. 6. pagin. 702 703
morbi appellatio, pro *malo*, Cam. 1. Dec 3
morbis diuturnis marcescentes

cur sensibus acrioribus, & in telligentia præstantiori, Cam. 5.c.4
morbos cur fortes alioqui prælio, animo mollissimo ferant, & contra timidi, Camer 4.capit.7
Moretum Virgilii, Brod. 8. capite.19
morlu appetere arua hostijia, Mod ep.50
mors nuda fama, Modius epistola 16
mors cum maxime scribentem occupat, Mod.ep.133
mors communis, Steph. 5. capite.13
mortis breue arbitrium, Modius ep 15
mortem obituri voluntariam vel violentam caput velabant, Scheg præm.10
morte tristi.ss, Mod ep.39
mortem qui non timet, haud seruus est, Steph.6 c.20
mortes mo a mortis mora, Modius ep.58
mortui & euocati apud Græcos, etiam ii, qui in peregrina terra mortem obierant, Scheg. præm.9
mortui corpus in vtrumque latus collocatum mox reuolute re & concidere, Cam.6. Dec.5
mortuo aliquo æra campanæue cur antiquitus pulsarentur, Iun An.3 c.11
mortuos cõclamare etiam apud Græcos moris, Scheg præm.9
mortuorum corpora cur delectant pediculi, Cam.5. Dec.c 3
monile ornamentum colli, Man. 3.q.10
mos antique pro mons, Palm.14 pag.861
Moses quomodo cornutus, Iun. Co.1
motusne flexusque in dextram facilior agiliorque, quam in læuam, Cast.Var.1
mouere, pro curare, Palm.13. pag. 841
mouere, pro se mouere, Palm.14. pag 868
mugil ad soluendam aluum edendus. Brod.8 c.2
mulier indomitum animal, Iun. Co.7. genas ne radito.2
mulier meretrix, *mulier ancilla*, Palm 12 pag 830
mulier Gallica, Palm.5.pag.689
mulierem quatuor liberos simul parere posse, Brod.10 c.7
mulierum amor, quæ cum mortuo marito se comburi viuas gaudent, Steph.5 c.10
mulieres senes, pueri, cur sint loquaces, Cam 4 Dec.8
muliebri habitu virum indui, piaculum, Iun.Co.2
muliebris cultus dedecorosus, Iun.Co.1
mulis albis Sycionum inuectos tyrannos, Iun.An.1.c.12
mulus, pro homine putido, Pal. 14 pag.860
mulorum pretium Romæ maximum, Man 1 q.4
Mulomedici, Brod.10.c.10
multa, de sacramento vel ære, quod pœnæ nomine penditur, Palm.3 pag 659
L. Munatius Plancus, Modius epist.14
mundana conuersio, Mod.ep.72
mundi similitudo cum ouo, & cum litera Omega, Iun.An.3, c.4
mundi partes *dextra*, aut *sinistra*, Iun.An.3.c.4

mundus

mundus vnde deriuetur, Ca. Ety. Dec.6.c.5
mundus quo anni tempore conditus, in Libra originem cepisse interitui obnoxium, Iun. An.3.c.8
mundus ex terra & igni quomodo compositus. Cam.2.Dec.2
mundo figura sphærica, Iun. An. 3.c.4
hoc munera meam, Palm.11.pag. 862
munera pexa, plana, &c. Modius ep.23
municipal bus magistratib. *toga prætexta*, Man.3.q.1
munita viai, pro munitæ viæ, Pal. 4 pag.681
munitiones, pro commeatu bellico, *munire commeatum*, Palm. 10.pag.777
Mureti & Erasmi comparatio, Step.4.c.17
Murina, seu *Myrrina* vinum quale Iun. An.5.c.19
Musæ Poetæ proauus Eumolpus, Iun. An.5.c.20
Museo cur *σφῆκα* pos. *edis palæstritinm*, Cam.1.Dec.9
Musæus Lunæ filius, Iun.1.Anim. c.8
musica cur faciat silere ac dormire infantes, Cam.2.Dec.10
musicane adhibenda conuiuiis, Cam. ... Dec.2.c.7
musis loca sola cur consecrata, Cam.3.Dec.6
mussitare, Palm. 9 pag.701
mussans pro mussans, Palm.9 pag. 750
musta mulier Pal.15 pag.885
mutare pro mutari, Pal.12.pag. 863.806.867, & pag.870
mutare, *μεταπείθειν*, Palm.5.pagin. 631
mutatus ingenium, Palm.12.pag. 825
μυωπιον σίσμος, Iunius Anim.3. c.15
Myconii calui Iun. Co.11
Mydæ aures asininæ quomodo detectæ, Iun. An.4.c.15
μυιοφόβος *ὁ μυρμηκοκτόνος*, Brod.9.c.21
Myrmecidis quadriga intecta alis muscæ, Iun.1.An.c.6
Myrmecidis minuta opera, visum etiam præ nimia exilitate subterfugientia, Iun. An.6. c.4
Myrmidones tonsi in funere Achillis, Iun. Co.5
Myrrha imbuti capilli, Iunius Co.7
Myrrhina Palm. 5.pag.876
Myrta, gen. fœminino, Acheg. prem.14
Myrtinum & *myrtatum* vinum diuersum a *myrino*, Iun. An.5. c.19
mythologiarum auctor quis, Mod.ep.61
μυτίλος, Brod.8.c.19
Mytuli, *μύακες*, Brod.8.c.2

N.

Nabiiciebant vett. vt prægnas, Palm.9.pag.750
Name, pro nam, Palm.8, pagina 747
Narbonensis Gallia eadem cum *Braccata*, Man.2.q.2
Narcissus anticomus, Iun. Co.9
Nardo imbuti crines, Iun. Co.7
Nares excisi toti populo, Iun. An. 5.c.7
Nares cur vulgo dicantur iracundis & morosis *μυκτηρισμός*, Cam.11.Dec.4
Narib. propius admota plenius

olere, Cam.6. Dec 6
Nasidius, non *Vasidius*, Mod.epistol.7
Nasturtium Persarum, Brod. 8. c.19
Natalis fœda impuritas, Modius ep.116
Natantia lumina quæ, Brod. 9. c.20
Natio pro *secta*, Mod ep.132
Natura, pro *virtute*, Mod.ep 117. etiam in mulieribus, ibid.
Natura *cana* fingitur, Iu.Co.10. naturæ iudicium in discrimine sexuum.4
Naturæ conuenienter viuere, Steph.1.c.10
nauis eiecta, Brod.10 c.12
nauibus atque quadrigis, Modius ep.41
nauium capacitatem quomodo metiri soliti, Brod.9.c.21
naufragi olim radebantur, Iun. Co.2
naufragi canescunt. Iun.Co.10
nauphractum, Brod 9 c.21
nausea cur molesta perterritis, Cam.3.Dec.4
Nazaræi raduntur, Iun.Co.1. idem.2
ne pili quidem facit, Iun.Co.4
ne pro non, Pal.6.pag 713
ne sis, ne, eleganter iteratum, Pal. 15. pag.874
νεανίσκος qui, Steph. 4.c.21
nec verbum verbo curabis reddere, fidus interp. Horatii versus, quibus vulgo abutuntur, Steph.1.c.19
necat ambitio, necat auaritia, Pal. 2 pag.659
νεοσσοτροφεῖν. Brod.10.c.9
nefas peragitur mente aduersa, Mod.ep 34
nefunera, nemunera, nepurus, &c. pro, non funera, non munera, non purus, &c omnia facta, vt nefas, nefrendes, nemo, nequeo. &c. Palm.2. pag 650
neglectissimus vernula. Modius 1 p 79
neiure pro non iure, iniuria, Pal. 2 pag 650
Nemesis, ad impietatem & scelera hominum diuini numinis respectus, Cam. Dec. ὑποθ. 4. c.2. cur quibusdam mater Helenæ, ibid.
Nemesim Deam qui colebant, Pal.11 pag.801
nemo comatus, qui non prædicatur, Iun Co.4
nemo nemini, pro nemo homo, Palm.11.pag 818
nemo exercetit, pro, *minimè operaris*, Pal.1 pag.610
Neptuni tridens quis putandus, Cam.ὑποθ. Dec.3 c.5
Neptunus comatus, Iunius Co.3. idem.4
Neptunus quare dictus Γαιήοχος, Cam.Etym. Dec.1.c.7
nequa, pro nequam, Palm.4 pag. 679
neq; atque, Palm.4 pag.674
nequis facta, pro nequam, Pal.15. pag 881
nerecte. pro non recte, Palm.2. pag.650
Nero rasus, Iun.Co.2
neruina, rustice pro crumena, Pal. 6.pag.716
in neruum rapiebantur nexi, Pal. 6.pag.716
Neruumina vacua, quę rumen non habent, Pal.6.pag.716
nescis pro nescieris, Pal.7. pa.731
neutro genere antiqui per contemtum vsi, vbi masculino debebant, Palm.14. pag.857

vbique-

neque Cannon, Palm.10.pag 774
N. exteri solebat apud antiquos, *pes, mes, &c* Palm.14.pag.861
Nicaeus, Iupiter, Scheg. praem.1
Nicaeus quae origo, Cam. *Ety.* Dec. 3.c.8
Niciae nomen non respondit rei, Brod.7.c.5
nissse, aut *ninsisse*, pro ninxisse, Pal.14. pag.861
nidore, de glaciis & laeuibus, Pal. 11. pag.813
niger in luctu color, Brod.7.c 7
niger hiatus, pro profundo, Pal. 11.pag.809
nigra coma, Iun.Co.9. nigri crines canescunt tardius, ibid.
nihili cocio, prouerb. Pal.6.pag. 706
Nili incrementum, & de eo variae sententiae, eaeq; excussae, Brod. 8.c.4
Nili incrementum aestate media vnde, Man.2.q.6
nimium quantum, Steph.1.c.29
nimium quantum, Pal.14.pag.864
neutrum cum infinitiuo, Palm.1. pag.846
Niniuitarum rex cinerulentus, Iun.Co.6
Nireus omnium formosissimus, *Nireum amare*, Palm.15.pagin. 874
Nisus auricomus, Iunius Co.4. idem.9
nitendum est, Mod.ep 17
nitescit durie virtus, Mod.ep.57
niti via transuersa, Mod.ep.118
niti dignum mole viri, Mod. Ep. 88
nitimur in vetitum, Iun.Co.2
nix pro canitie, Iun.Co.10
nixi & nisi antique, Pal. 4. pag. 861
nobilis genus, hellenismus, Palm. 2. pagina 640
nob lis pro noto, Palm. 1. pagina 640 641
nocte consilia meliora, Camer. *Ὑπν.* Dec.2 c.3
noctem cur *ευφρόνην* dixerint, Ca. *Ὑπν.*4.c.6
noctes pura, spurca, Palm.7.pagin. 719
noctuis cur visus acrior in tenebris, Cam.7.*Dec.*5
nodi in crinibus & cincinnis, Pal. 10 pag.784
nola cur dictae *campana*, Iun.An. 3 c.11
nollem factum, Palm.14. pag.887
nomen ante verbum positum apud Comicos, *metuo lenonem, ne quid suat, &c.* Palm.13.pag. 844
nomē, pro re, vt, *nomina locorum, nomen agelli, nomen nemo*, pro locis, agello nomine homine, Pal.11.pag 818
nomina consecratis muta fuisse, Iun. An.1.c.15
nomina etiam viuentium saepe mutari, & cognomentis obscurari, Iun.An.1.c.15
nomina substantiua an praecedere semper debeant adiectiua, Cast.Var.c.47
nomina ciuium veterum imposita ciuibus nouis, Cast. Var c.50
nomina barbara quae dicantur apud Iamblichum, Iun. An. 4. c.25
nomina perduellium tyrannorumque rasa monumentis publicis, Cast.Var.c.20
ex nominibus suis an boni malive quid, &c. hominibus contingat, & an nomina vi naturae occulta ac genio quod ho-

mines sortiantur, Brod.7.c.5
N. omissum, vt in *pago, quitus*, &c. Pal.11.pag.789
non modo, pro non modo non; *non solum*, pro non solum nō, Brod.8 c.14
non aliena caussa, quam nostra subaudi, ram, Mod.ep.120
nosce te ipsum Apollinis præceptum expēsum & illustratum, Steph.1.c.3
Nosechomium, Brod.10.c.21
nota belli, Palm.11.pag.819
Notus cur dictus ventus flans a meridie, Camer. Etym.Dec.1. c.10
nouacula, Iun Co.7
nouari, nouatio Luna, Modius epist 40
noui lletum, Brod.10 c.15.*nouellare* ibid
noui te, collaudantis, Palmer 12. pag 837
Noui testamenti sermo nō horridus, vel incultus, Steph.1. c.1
noui meos, noui vostrum, &c. Pal. 6.pag.715
noui tuum, vostrum, &c. *nostros*, &c. Palm 14.pag.859
nouissima verba, in funere, Scheg. præm. 9
nox pro tempestate, Pal. 11. pag. 806
nox, pro noctu, Palm. 1. pag. 626. 627
nox cur sonora magis, & aptior ad audiendum quam dies, Cam.9. Dec.4
nox prouecta Tacito quid, Iunius Anī.c.19
noxa esse, Scheg præm.9
nubentes canis lenum opertæ, Iun.Co.10
nubes quæ iridem constituunt, cur habeant suauem odorem, Camer.11, capite 9
nugæ ambages, Palm.5 pagin. 688. 689
nugas, pro nugatore, Palm.15. pa. 884
nulloque admisit gaudia vultu, Mod.ep.80
numme no, pro nimium subito, Pal. 4 pag 680
numeros frequenter mutari in auctoribus, vt ad idem nomen collectiuum duo referantur verba, alterum singulare, alterum plurale. Cast Var.c.31
Numa Pompilius canus; Iunius Co 10
Numidæ lapides pro marmorib. Numidicis, Palm.11.pag 816
nunc olim, Mod.ep 119
nunqua, pro nunquam, Palm.4. pag. 679
noua nupta cur velabatur flammeo, Scheg præm.10
nuptiæ a nubendo, Scheg. præm. 10.
nuptiarum color luteus & candidus, Scheg præm.10
nusquam, pro nunquam, Palm.9. pag.757
nutant lethiferum fulgentes vertice cristæ, Mod ep.57
nutrire canalibus hirtos, Modius ep.105
nutritæ fluuiis vmbræ, Modius ep.59
nuu, pro noui, Palm.6.pag.715

O.

O antique pro au, Palmer.5. pag. 691
O pro *u*. licet *u* non geminetur, vt *animos*, &c. Palm.1 pag. 616
Obuutere, pro ebibere, Palmer.4. pag. 673
obediens facto, Palm.9 pag 760

Obel ei

Obelisci Constantini versus, Cast.Var.c 20
obesum, Brod.9.c 20
obiecta pœna leuis Mod ep.99
obire, pro aduenire, vel obuiam occurrere. Palm 10. pagi.775.
obitu pro aduentu.ibi.
obiscere gladio, Steph.2.c.28
oblinio literarum, Palm 4.pagina 678
obnoxium esse, singulari significatione, Palm.9 pag.751
obnoxius, pro eo, qui opportunus & expositus siue vindictæ, siue iniuriæ, & simul etiam pro scelerosо, &c. vt *obnoxii duces*, *&c*. Palm 2 pag.654
obscauare, pro auidius vesci. Pal. 15 pag 880
obscum, *obscito*, *obscies*, *obsculor*, *obscenus*, antique pro *oscum*, *oscito*, *&c*. Palm.12 pag 832
obscurus genus, Mod.ep 101
obsequia pro funeribus, Palmer.11 pag. 8(5
obserare, Palm.5.pag.688
obsita pannis, *neglectu*, *immundu*, *illuuie*, Palm.2 pag.641
obstiti qui dicuntur, Scheg. præm 6
obstrudere, pro auide vesci, Pal.9. pag 751
obstruit solis intra penates, Mod. ep.193
obterere, Palm 9 pag 761
obuersare, pro in oculos animūq; currere, Mod ep.120
occasio calua, Iun.Co.11
octauius quando & a quo salutatus *Augustus*, Mod.ep.14
occultare caput, in obscœnis, Pal. 7.pag.721
occulte recipere, Palm 7.pag.727
Oceanus mundi baltheus, Iunius An.3.c 3
Oceani Homeri quid indicari putandum, Cam. Dec.ὕπνου.3. cap 9
Oceani sinus, Mod ep 114
ὀχετεύματα, Scheg præm.7
ὄχλος αὐτὸς τῶν μελλόντων astyrologus, Steph 4.c.27
oculi cur micent igne iratis, Ca. 2.Dec.8
oculi hebdomade octaua ætatis huiusce auæ albescunt, Modius ep.56
oculi cur ianua libidinum, Cam. 1.Dec.9
oculi cur dicantur *duces in amore*, Cam 1 Dec 9
oculi in tutela Cupidinis, Iunius An.4 c 12
oculi quo spatio videre possant, Brod 8.c.1
oculorum sensus omnium præstantissimus, Cam 7.Dec.6
oculis propius a luno a minus videri, Cam.6 Dec 6
oculos vitiatos aliorum item vitiare, &c Cam.1 Dec 9
oculiferia Mod.Ep 7.
Οχηπίκ@ cur dicta Luna, Iunius An 4. c 23
Odarum genus triplex Dicæarcho, Iun. An.3.c.7
od esse munera, *facto aliquo*. Pal 11. pag 801
odoribusne delectentur bruta, Brod 9.c 22
oe pro y. Pal.10. pag.782
Oeag. fluuius, Brod. .c.7
Oen. us rectius, Iun. Co 9
O.... vnde dicta ...., Iun. An 1 c.22
Ord.. genus D.morum, Iun An 2. c 12
*Off.... * quid, Palm.4.pag.683
Off...., pallium, Palmer.14 pag. 869

Olenia capra, olenium pecus, Brod. 9.c.3
oletare, pro olidum facere, Man. 1.q.2
olis, olis, pro illis, illi, Pal.3. pag.658
oliua cur *supplex* dicta Flacco & Papinio, Iun.An.2 c.11
Olympica certamina Solis permissa ingenuis, Iun An.5.c.21
Olympius cognomen *Iouis*, Cast. Var.c.9
Oia, Steph.1.c.11
omne genus copias parare. Palm.2. pag 655
omina appropinquant, Pal.1. pag. 617
omina festa, Mod.ep.65
omina opus vt firmarentur, Pal. 1. pag.6.6. 617
omnes cui obtegit, pro, vt cuique obtigit, Palm 3.pag 667
omnimodis pro omnibus modis, Palm.6.pag.706
ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν Stoica phrasis, Steph.1.c.10
ὄναρ vnde, Cam Dec Etym.5.c.7
ὄνος iactus tesserarum, Iun.An.4. c.4
Onesicritus falsus in caussa crispitudinis reddenda, Iunius Co.8
Onesicriti versus, Iun.Co.8
Onirocritici versus, Iun, Co.2
ὀνοκένταυροι dæmones, Iun Co 4.
opacat tempora pinus, Modius ep.62
opera vita pro operaria, Palm.5. pag.689
opera pro operariis, Palm.5. pag. 689
opere, pro magnopere, *opereorare*, Palm.6.pag 708
operire oculos somno coactos, Mod. Ep.11
opes longæ pacis, Mod.Ep.81
opes non tantum diuitias significare, sed auxilium quoq;, Pal. 9.pag.761
Ophiusa nomen vnde, Iun.An.3. c.15
opibus omnib. meminisse officium, Palm.9.pag 761
opibus omnibus summis, pro, diligentissime, Palm 5.pag 693
Opisthodomus, Brod 9.c.7
Oportunus insidiis, Mod.ep.96
Oppidum diuersum a *castello*, Man.3.q.7
Oppidum proprie infra *vrbem*, Man 3.q 7
oppressæ deiectis hostibus arces, Mod.ep.80
optare, pro adoptare, Palm.6.pag. 714
optime, optime, Palm.8.pag.743
optimus animi, Palm 2.pag 658
optio, qui optatur, Pal.4.pag 678
ora alicuius formam reddentia, Mod.ep.34
Oraculum consulere volentes circumstrepebantur vndique nolarum crepitu, Iun.Anim.3. cap.11
orandum pacem, Mod.Ep.63
orbes facere, in orbem pugnare, Palm 10.pag 778
orbes pro cincinnis, Iun Co.1
Orbona Dea, in cuius tutela liberis orbati parentes, Iunius An.3 c.1
Orcini qui, Palm.3.pag 664
Ordinem, pro rectam instas viam, Palm.4 pag.673
Ordinarius seruus, Brod 10.c.24
Ordo de serie tota, Palm.11. pag. 805
Orei, pro auri, Palmer.5. pag.691.
orum, pro aurum, ibid.
Orestes comam præsecat, Iunius Co.5

Orges pro vrges, Pal.8.pa.748
Ora dicta, quia ea piscatores oram tantum legere solent, Pal. 1.pag.621
Oriens mundi pars dextra, Iunius An.3.c.2
Origenis futilis interpretatio, Iun.Co.5
Oris libido, Palm.7.pag.721
Ornatrices, Brod.10.c.17
Orpheus Calliopę filius, Modius Ep.117
Orphicum ouum idem quod Platonis *ens*, Iun An.3 c.4
ὀρθὴ παιδεία, artes ingenuæ, Steph.3.c.11
ὄρθιον μέλος oppositum *scolio*, Iu. An.3.c.7
os, de graui facundia, vnde *orare*, *oratores*, Pal.7.pag.721
os lædere, pro maledicere: *in os laudare*, pro bene dicere, &c. Pal.13.pag.840
oscula veterum lasciua, Palm.5. pag.692
oscula in salutationibus, Pal 10. pag.781
Osiris docuit putare arbores, Iun.Co.1.peregrinantes comã nutrire instituit.3
Osprionia, Brod.10.c.20
ossua pro ossa, Pal.7.pag.722
ostentus esse, Pal.2. pag.646. *ostentus virtutis, roboris, &c.* ibi.
Ὀστρακισμὸς cur ab Hippia inuectus, Iu.2.An.c.5
Ostracismus relegationis genus temporarii magis ob virtutem, quam scelera, Iun. An. 5. c.18
ὀστράκου περιστροφή, Iun.An.5.c.18
Otho Syluius mollis, Iun.Co.2
Ou, vel V Laconicum, Palm.10. pag.766
Ou pro u, Pal.10.pag.766
Ouali forma mundus quibusnã, Iun.An.3.c.4
ouare & ouatio quid, Cam.Ety.4. c.9
oues Bithynæ vel Asiaticæ, Pal 6. pag.703
oues Græcæ quæ, Pal.6.pag.703
Ouid. met. *Milete sterili vicina Casyra*, Iun.An.5 c 13
Ouidii ingenium facundum & felix, & tamen quædã apud eũ esse externa & aduentitia, quæ natiua videri possint, Steph.3. c.10
Ouium a lupis discerptarum carnibus vescentes an cibo non facile expleantur, Cam.9. Dec.1
Ouo nudior, Iun.Co 11
Οὐρανὸς vnde dictus, Cam. Ety. Dec.6.c.4
Oxyrinchus piscis, Oxyrynchites nomos, Brod 7.c.2

P.

PAcator Nemiæ Hercules, Mod.Ep.83
Pace in aliquem sæuire, Modius Ep.79
pacem aduenio, Scheg. præm.12
παιδεραστής, παιδεραστία raro in bonam partem accipiuntur, Brod 9.c.18
Paneius ignis, Mod Ep.41
Panninus mons, pro Alpibus Pæninis, Mod.Ep.70
Paganus, Brod.10.c.21
Pagus diuersus a *vico*, Man.3.q 7
Pagi vnde dicti, Cam.Etym.Dec. 6.c.11
Pago, pro paciscor, *pagenda*, pro pangenda, Palm.11.pag.789
Palamedes inuentor ludi tesserarum, Iun. An.2.c.4
Palamedes cute tenus tonsus, Iu. Co.4

Palamedi quomodo fuerit virtus perniciosa, Cam.1.Dec.2
Παλαμναῖοι & Ἀλάστορες qui, & vnde eis nomen, Camer. ὑπο. Dec.3.c.3
Palæmonis obscœnitas, Palm.7. pag.721
Palla stolæ mulierum imposita, Man.3. q.2
Pallad. *coracinam picem*, Brod.10. c.20
Pallantis Claudii liberti inaudita superbia, Iunius Anim. 6. c.12
pallium idem cum *palla*, Man. 3. q.2.fine.
palior pro rubore, Palm.11.pagin. 799
Pallori cur templum sacratum Romæ, Iun.1.c.3 An.
palmare ineptum verbum, Steph. 2.c.24
Palmarum folia ad scripturam adhibita, Man.2.q.1
Πάλλος ἀπὸ τοῦ πάλλειν, Iun. An. 2. c.5
Pan hispidus, Iun.Co.4. φριξοκόμας, idem 3.
Pan Lycæus, Mod.ep.17
a Pand. Pisanis recedere, cum res ita poscit, piaculum non est, Brod.10.c.20
pandere, pro aperire, Palm.4.pag. 680
panus vnde dictus, Camer. Etym. Dec.5.c.10
Panis Doricus, Brod.7.c.17
πανδαυλος, Brod.7.c.11
pannus duplex, pro crassiori, Pal. 15.pag.879
πανόσιος, Brod.7.c.10
Papilia baccantes, luctantes, Pal. 11.pag.803
Parcellium dicebatur, qui geminus moribus, Palm.15.pag.877
par pro compar, Palmer.15. pag. 877
παρ' ὑπόνοιαν, Brod.10.c.16
Parabia potus Pæonum, Iun. An. 2.c.12
Parabolani Brod 10.c.21
paralysis animi & corporis iuncta apud Polyb. Steph.4.c.12
paralysi cur tententur vexati doloribus colic is, Cam.3 Dec.3.
parare, pro moliri, Palm.2 pagin. 631
parare, pro *comparare*, Modius ep.18
parasiti minime erant otiosi, Pal. 7.pag.772
parasiti a cibo dicti, & edaces introducuntur vbique, non fere bibuli, Palm.7. pag.720
parasitorum os alienum, Palm.7. pag.721
parasitorum locutiones, Palm.7. pag 720
παρεγχείφαλις quid, Camer.1.Decur.8
parietes tibi gratias agere gestiunt, Mod.ep.131
parcus lacessere Martem, Mod. ep.83
paricida quis sit, Cam. Ety. Dec. 4.c.2
parientia, Brod.10.c.17
parietes rudes qui, Cast. Var.cap. 51
Paris capillatus, Iunius Co. 4. Horatianus.7.
Paris Pantomimus, Iunius Co. 2.
Parma equestris simul & pedestris, Man.3 q.6
Parma quæ forma, vnde ei nomen Man.3.q.6
Parra Vestæ sacra auis, Palm.10. pag.784
Parthi & Persæ criniti, Iunius

Co. 5. profundunt capillum, ibid.
particulariter laborare, Modius epist.112
partus nondum editus an homo censeri debeat, Brod.10.c.5
partus septimestres & decimi mensis, Brod.10.c.11
partu vno mulierem eniti posse quatuor liberos, Brod.10.c.7
Parua Græcia Italiæ pars, Pal.6. pag 703
parum id ago, pro indiligenter ibi sum, Palm.2 pag 651
Pasceolus aluta, pro ex aluta, Pal. 10.pag.785
pascere, pro compescere: sic, *pascere linguam*, pro silere Palm. 10.pag.778
πασχητιαν qui, Iunius Anim.1.capit.14
Pasiphae tauro inclusa, Modius ep.48
passa coma, passum gelu, passi senes, Palm.11.pagin.805. passus viator, ibi.
Passus capillus in luctu, Iunius Co 5
passum velum, a pando, *passa vua*, a patior, Brod.9.c.20
pastores populorum cur vocari Homero reges, Ca. ὑπνων. Dec. 1.c.10
pastores olim homines summæ potentiæ, Cam. ὑπνων. Decur.1. c.10
Pastores cur Episcopi appellentur, Brod. 10.c.21
Patale, pro patenti, vnde *patales boues*, Palm.4 pag.676
Pater Reatinus Sancus, Man. 1. q. 1
πατεῖν quid præter alia significet, Steph.2. c.21
patella dignum operculum, prouerbium, vbi similis obtigit simili, Iun An.6.c 3
Pathici depilantur, Iun. Co.2
pati aliquem diu, Modius epistol. 49
Patientia maxime obnoxia dedecori, Mod.ep 96
Patres cur liberos suos minus ament, quam ipsæ matres, Ca. 4.Dec 2
patrem sua culpa esse, Palm 3 pag. 664
patru, pro *patres*, Palmer.1. pag. 618
Patriæ amor infra amorem vitæ cuiusque, Mod ep.52
Patrius eques Mod.ep.88
D. Paulus cur rasus, Iunius Co.2
Pauli 1. Cor. 11. locus, Iun. Co. 4. 1 Timoth.2 Iun Co.8
Paulinum Episcopum Nolanum non inuenisse vsum *campanarum*, Iun. An.3 c.11
Pauones, Iun. Co.4
pauor, pro *religiose*, Mod.ep.106. fine.
Pauori cur conditum Romę templum, Iun. An.1.c 3
pausa, pro interquiesce, Palmer. 5. pag.691
pausam facere, Palmer.15. pagina 885
Pax proprie in Deorum supplicijs, Palm.10 pag.781
peccata propria cur minime videamus, ad aliorum vero simus Lyncei, Cam 3. Dec 5
pecora prædæ imponere, Brod.10. c 15
pecten eiusque etymon, Iu Co.7. eius vsus, ibidem. buxus, ibid. officium eius & epitheta, ibid.
pectendi studium in viris, Iunius Co. 7

Pectines, pectunculi, concharum genus Brod. 7. c. 3
Pectinigera Venus, Iun. Co 7
pectus in tutela est Neptuni, Iu. An. 4 c. 12
pectus sanire, digitis pultare, Pal. 15 pag 873
pecua neruumina, pro ouibus, quæ ruminare nequeant, *Palm*. 6. pag. 716
pecus pro *ouibus*, Palm. 6. pagina 703
pecudes priscorum opes, Cam. Dec. ... 4. c. 4
pecunia in nominibus occupata, vel ad nomina destinata, nostra non est, Cast. Var. c. 18
pedes in tutela Mercurii, Iu. An. 4. c. 12
pedibus ægri cur rideri soleant, quamuis interdum acerrimos dolores sentiant, Ca. 5. Dec 17
pediculi, Iun Co. 4
pediculi cur deserant corpora mortuorum, Cam 5 Dec. 3
πηγή vnde dictum, Camer. Etym. Dec. 3. c. 5
pegmata, Brod 10 c. 12
Pelagia quare *Rhodos* dicta. Iun. An 3. c. 15
Πελαργὸς nomen vnde, Cam Ety. 3. c. 6
πελάται an apte vocent *clientes* Plut. & Halic. Steph. 4. c. 16
Peleum non reddendum ex Oeneo, Cam. Etym. Dec. 1. c. 6
Pelorides ostreæ vnde dictæ, Brod. 7. c. 3
Pellacia, pellicere lunam, Palm. 4. pag 687
Pellacia luna, Palm. 11. pag. 788
pellibus hœdinis vett. pro stragulis vsi, vt & bubulis & leoninis, Brod. 10. c. 14
Pelta & Cetra admodum similia, Man. 3. q. 6. forma semiplenæ Lunæ, ibid.
Pelta quid, Man. 3. q. 6
Pelta Thracia qua fuerit figura, Cam. 9. Dec. 8
Pelta Amazonia qua figura, Ca. 9. Dec. 8
Peltarum vsus Amazonib. Macedonibus, Afris, Hispanis, Cretensibus, Man. ibid.
pendi verbum in venditionibus, Palm. 11 pag. 794
pendet spes anima vna, Modius Ep 88
penes residere, id est, in ipsis penetralibus manere, Palm. 2. pag. 638
πενέσται Thessalorum a πένεσθαι qua ratione dicti contra Halicarnass. & alios. Steph. 4. cap. 14. & 15. illine fuerint Thessalis, quod Romanis *clientes* c. 15
πένονται δαῖτα ἄριστον, &c. Steph. 4. c. 14
penetrale castum parentum, Mod. Ep. 38 fine.
pennatum telum, pennigera sagitta, Steph. 4. c. 3
Penteli, mons Atticus, Brod 9. c. 1
per pietatem, per Deos, &c. Palm. 15. pag. 883
Pera πήρα, Palm. 9. pag. 75
Perca, Brod. 8. c. 12
perdere mortem, Mod Ep. 16
peregre redeuntes solebant præmittere, qui nuntiaret, Pal. 8. pag. 739
peregrina & meretrix idem, Pal. 12. pag. 830
pergere ludos, iter, culpam, librum, &c. Palm. 6. pag. 705. 706
Perianderne an Thrasybulus auctor *decutiendi aristas eminentiores*, Cam 6. Dec 9
Περιονίος Deus quis Thebis Bœotiis,

Bæotiis, Cam. ὑπον.4.c.5
periculum vitæ, periculum mortis, Steph.1.c.30
περιέργα πλάττειν, περίεργος quis? Steph.2.c.2
perire puellam, pro amare, &c. Palm.11.pag.795.796
perire merce, Palm.11.pag.801
περιστερὸς, *columba* & *columbus*, Iu. An.6.c.7
permittere alicui bellum, Mod. Ep.69
permittere alicui negotium, bona, &c. Palm.12.pag 835
permittere & *committere* quid differant, Palm 12 pag.8 5
Pernæ & petasones sem. cocti primum, deinde percocti, cur maxime esui idonei, Cam.10. Dec.3
Perpera mina oues, Pal. 6. pag. 716
Persarum efficacissimus modus supplicandi, si minaretur, se ignem aquæ immissurum, Iu. An.2 c.11
Persarum reges bene meritis donabant reditus vrbium, in panem, in vestem, in vinum, Palm.7.pag.715
Περσεφόνη quæ & vnde, Camer. Dec.ὑπον.4.c.9
Personarum in comœdiis distinctio non a poetis, sed a Grammaticis, Palm.14. pag.867
persquadent, pro *persquallent*, Pal. 6 pag.700
pertendere, Palm 5 pag 696
pertinere, pro pertin gere, Palm.2. pag 655
pertinax a pertendendo, Palm.5. pag.696
perterricrepare, Palm.10 pag.785. *perterricrepus*, ib.786
perusta, subintellige *Zona*, Mod. Ep.114
pos antique pro pons, Pal.14.pag. 861
pestilentia cur plures moriantur cœlo maxime sereno, Cam. 8. Dec 6
Πεταλισμὸς Syracusanorum idem cum *Ostracismo* Atheniensium, Iun.An.5.c.18.
Πέτρον etiam capi pro *Sole*, Iunius An.2.c.12
Petron. *Sæpissime in oram Italici litoris aquilo possessor conuertebat obnoxiam proram*, Palm.11. pag.791
Petron. *Cui Lesbos, viridisque Thasos, quem Lydia adorat, &c. imponit Hypæpis*, Iun.An.6.c.15
Petrus Messias, Iun.Co.10
D.Petri locus, Iun.Co.8
πετλείας ludus, quinque constans tesseris, Iun.An.2.c.4
pexura crinium discrimen dat, Iun Co.7
φάλαρα an a φάλα, an a φαλὸς, Man.3.q.10
Phalaridis satellites quo colore vsi, Iun.Co.9
phalera pelagia, baccæ, Iun.An.6. cap.15
phaleræ, equorumne frontalia, an maxillarum, Man.3 q 10
phanum, pro perspicuum, Pal.11. pag 110
Phasianorum discrimen in sexu, Iun.Co.4
φάσσειν, pro *conuertere* & *proiicere*, Cam.Dec.ὑπον.4.c.9
φάττη ἐκ τοῦ φαγεῖν, Cam. Etym. Dec.1.c 6
φὰψ non confundenda cum φασσα, neque significat *palumbũ*, Iun.An 6 c 7
Pherecydes, Iun Co.4
Philippi Macedonis dictum, Iun. Co.7

φιλιππίζειν, Brod.8 c.9
φιλοχωρεῖν, pro συμφιλοχωρεῖν, Steph 5 c.24
Philosophi ob parsimoniam capillos nutriebant, Iun. Co.4
Philosophiæ *alumna* veritas, non *parens*, Cast.Var.c.53
Φοῖβε πτερά, Steph.6.c 3
Phocylides, Iun Co.4 idem 8
φοινικίδες vox, *color phœniceus*, non *purpura*, Iunius 2. Anim. c.2
Phœnix auis Iun.Co 9
Pholus centaurorum bibacissimus, Iun.An.4 c.5
Phorces canus Iun Co.10
Φρὴν κατεστημμένη, *mens solida*, Steph.... c.20
Phrygium ferrum Ciceroni pro *feruido*, Iun.An 2.c 7
Phrygium maritum, Modius epist. 119
Phryne aliter dicta *Mnesarete*, Iun An.1.c.15
Phryxi & arietis aurei fabula varie enodata, Iunius Anim.5. c.12
Phthisis mortis germana, Iunius Co.4 In phthisi erumpunt crines, ibid.
piare pietatem, Palmer.15. pagina 882
picatio, Iun.Co.2
picis honos turpis, Iun.Co.2
pictura nondum exercita Plinii tempore hominib. ingenuis, Man.2. q.9
Picumnus Marti sacra auis, Pal. 10 pag.784
Pietas pri... in Deos Man. 2. q.1. Sed & in *parentes*, in *patriam*, in *amicos*, ibid. et an in *benemeritos*, ibid.
Pietas erga Deum cur plerunque felix, & meliore ac iucundiore vita fruantur, qui quoscunque sane cultus diuinos accuratius obseruant, Cam.6. Dec.1
Pigretis Batrachomyomachia, Steph.6.c.21
pila lusitabant ante balneum & cœnam, etiam senes, maiore tamen validiores, Palmer. 15. pag.879
pilæ de meretricibus, Pal. 6 pag. 707
pilæ duplices quæ, & quorum lusus, Palm.15.pag.879
pilæ molliores puellarum, Pal.15. pag 879
pileo veteres vsos, & quando, Brod.8 c 17
πιλίδιον idem cum καυσιλαύκιον, Iun An.2.c.6
πῖλοι θεσσαλικοὶ quid, Iunius ibidem.
Pilum, Iun.Co.1
Pindaro quæ sit εἰλείθυια, Camer. ὑπομν. lib.1.c.3
pingere ... *sanguine*, Palm.11 pag.818
πῖνος, *carnosia*, Iunius Anim. 2. capite 12
Piplum, vel *pipulum*, pro conuitio, Pal 11.pag.790
piscatorio in foro qui obsonarent, aduocatos sonitu tintinnabuli, Iun.An.3.c.11
pisces recentes an probandi? Brod.7.c.6
pisces an inter se communicent cogitationes & voluntatem suam, Camer. 11. Decur.capite 8
pisces an in cœlum peruenerint, ob seruatam fidem, Modius ep.122
piscis pro *pisces*, Palmer.1. pagina 618

piscibus

piscibus marinis nihil fœcundius, Camer. *vnt.* Decur. 1. capite 4
pistris & *pistrix* idem quod *pristis*, Iun. An. 2. c. 13
pistrix idem quod *pristis*, Iunius An. 2. c 13
pituitæ cursum sistit tonsura ad cutim, Iun. Co. 4
Pix Lacedæmone prohibita, Iun. Co. 2
Placitæ fagi, placita pat, Modius ep. 93
M. Plætorius tribunus plebis, eius scitum, Mod. ep. 14
Plaga, & *plagula*, Brod. 10. cap. 20
Plaga in lecto, Palmer. 10. pagina 762
Planctus vnde, & quid, Cam. Ety. Dec. 2. c. 3
Planetarum nomina cur imposita septenis diebus, Camer 10. Dec. c. 10
Planetarii. Brod 10. c. 21
plangere Alpes aliis irridentibus, Mod. ep. 83
Plato cur introducat in Phædro Socratem improbantem studium quærendi, *quid fabulæ poeticarum significent, &c*, Cam. *vnt* Dec. 1. c 1
Platonis locutiones imitati posteri, Steph 1 c. 23
Platonis sententia de duobus mediis, quibus opus fuit ad solidandum mundi corpus, compositum ex terra & igne, Cam. 2 Dec. 2
Platonis pietas, qualis quidem in hominem Ethnicum cadere potest, Steph. 3. c. 3. & quantopere atheos abominatus sit, c. 4. eius arcana quædam diuinitatis cognitio, & arcana de eadem doctrina, c. 6. & 7
Πλιντοβολίζειν in lusu cuborum quid, Iun. An 2 c. 4
Pleonasmi Ciceroniani, Steph. 2. c. 25
Pleonasmi, vt, *Quo, inde, &c*. Pal. 8. pag. 748
plera pro plerique, Palmer 2 pag. 638
Plautus Græcis vocibus vtitur, quamuis possit Latinis, Palm. 6. pag 711
Plaut. Epid. sc st tacere: *Tum tute igitur calide sum, quicquid, &c*. Palm. 15 pag. 884
Plaut. Cistell. sc. nisi quid mihi: *Sed memet moror, cum hoc ago fecimus*, Palm. 9 pag. 751
Plautini ioci, Palm. 9. pag. 755
Plin. 18 c. 28. ter quater emendatus Iun An. 6. c. 22
Plotinum sacra euangelia audiuisse, Steph. 3. c. 8
Pluere lacrymas, Palm. 11. pag. 797
Plures, pro malis, Palm. 13. pagin. 840
Plutarchum sacra euangelia audiuisse, Steph. 3. c. 8
Pluuia tum demum, cum venti poluere, Cam. 4. cap. 9
Pluuia incipiente cur equi in via festinent; ea vero increbescente contentionem remittant, Cam. 3 Dec. 10
Pocillatores etiam κάρυκας dictos, Iun. An. 5 c. 20
Pocula lethæos somnos ducentia, Steph. 6. c. 6
Poculorum antiquorum mensura, Brod. 10 c 23
Poculum ἀγαθοῦ δαίμονος, Cam. 9 Dec. 6
Podagrici cur fere derideantur ab hominibus, Camer. 5. Decur. 7
Poetæ cur *genus irritabile*

Horatio,Cam.2.Dec.6
Poetas Græcos non omnes illas sententias, quas Clem. Alex. putat,ex aliis suffuratos Steph. 5.c.13
πολεμεῖν, pro καταπολεμεῖν, Steph. 5.c.24
Polemon,Iun.Co.4
Polemonis Laodicæi capillitium & barba rigebant irato, Iun. Co.4
pollucere datum, Pal.10.pag.785
Pollluces, seu Διόσκυροι quid notent allegorice, Ca. ὑπτν. Dec. c.1
Pollus, pollulus, pro *paullus, paullulus*, Pal 5.pag.691
Polluta mulieres Palm.7.pag 719
Polybii & Liuii collatio, Steph. 4.c.12
Polyb. lib. 6. ἡ πάρμη, καὶ δυνάμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ καὶ μέγεθος, &c.Man.3.q 6
Polycrates Samius, Iun.Co 4
πολύεργον, Steph.5.c.25
Polyphemus hirtus, Iun.Co.4
pondus trunca arboris, pro *hasta*, Mod.ep.110
poni gratia, Pal.12 pag 824
Pontifex vnde dictus, Cam.Ety. Dec.1.c.1
Pontum natura substrauit auaris insidias, Mod.ep.18
por, pro *puero*, Cam. Etym.Dec.5. c.2
porcum cur Laribus insani immolarint, Iun.An.4.c.7
porricere exta, Palm.10.pag.777
porrigere, pro porro propagare, Pal.11.pag.815
Portii Latronis an sit *inuectiua Catilinaria*, Iun.Co.8
Portum referri aliis, Palmer.5. pag. 692
Posca seruilis potus, Pal.7.p.728
Posca, seruorum potus, Palmer.4. pag.675
poscere ferrum ceruice recta, Mod.ep.80
poscere, Brod.9 c.20
ποσειδῶν quis, & vnde ei nomen, Cam.ὑπνν. Dec.3.c.6
possidere sepultura locum a Deo prædictum, Mod.ep.54
possidet nemus Zephyrus, *possessor* de vento, qui maxime tum flaret, Palm.11.pag.791
possit pro possibile sit, Pal.11.pag. 790
post diem decimum Calendarum, Brod.10.c.1
postea superflue positum, Pal. 12. pag 836
Postilla, Palm.12. pag.839
potens rerum, Mod.ep.49
non potest, &c. pro, non potest fieri, Palm.2.pag.632
potest, non potest, quantum potest, scil. fieri, Palm.12 pag.836
potestur, Palm.6.pag.710
potio antecursoria, Palm.7. pag. 724
potionem poscebant etiam, antequam discumberent, Pal.7. pag 724
potiri malum, &c. Pal.15.pag.881
potiri hostium, heroum, pro in potestatem ipsorum venire, Palm.5.pag 694
potiri & mala dicebant, vt *potiri inopiam, malum*, &c. Palm.2. pag.653
potissum, pro possum, Pal.15.pag. 885
potius aliquoties subauditur in loquendo, Pal.2.pag.64
potius sæpe ἐλλείπει, Palm.13.pag. 840
ποῦς quid Galeno, 6. Epidemior. Iun.An 3.c.10

πρᾶγμα

πράγματα τῶν ἰδιωτῶν, Mod. ep.65
Prandia solummodo puerorum, opificum, seruorum, viatorũ, &c. Man. 1. q 4
Prandium an ordinarie omniũ, Man. 1. q. 4
πρανὴς, talorum iactus felix, cui aduersatur ὑπτιάζων, Iun. An. 2. c. 4
prasus, antique pro pransus, Pal. 14. pag. 861
pracanus, Iun. Co. 10
praceps ierat, *pracipitem cadere*, Palm. 2. pag. 643
præcipitare setecto, Mod. ep. 130
Praconis munus quam late pateat, Iun. An. 5. c. 20
Præcones seu Ceryces quot in exercitu Græcorum ad Troiam, Iun An. 3. c. 20
Prædæ venditionem odiosam fuisse, eamque potius concedi militi solitam, aut saltem partim vendi, partim ei concedi, Steph. 4 c. 13
Præficæ in luctu cinere se oplent, Iun. Co. 5
Præfica clamabat funebribus prorsus peractis, *ilicet*, Scheg. præm. 9
Prafocins, Palm. 1. pag. 626
pragnas, pro prægnans, *Palmer* 9. pag. 750
Prægnas terra, Mod. ep. 67
Præliorum similitudines a fluuiis & torrentibus capi solent, Pal. 9. pag. 750
pralium in manibus facere, Pal. 2. pag. 633
Præpositionis ellipses: *pasceolus aluta*, *&c.* Palm. 10. pag. 785
Præpositionis ellipsis non tantum in *domus* & *rus*, vt Grammatici tradunt, Palm. 5. pagi. 692
Pras, *prasest*, in iudiciis, Palmer. 13. pag. 851
prasente quam paucissimis. Pal. 2. pag 650
prasente testibus, & *prasente his*, & *prasente suis*, *prasente omnibus*, Palm. 2. pag. 650
prastare, *prastare culpam*, *prastare alicuius facta*, locutio contra Manut. exposita. Steph. 5. c. 17
prater hac, Palm 6. pag. 712
Prætereuntes cur aliquem soleamus mox inspicere, & auersi rursum conuerti, Ca 5. Dec. 9
pratexta, pro magistratu, Modius ep. 29
pratexta, non e purpura, sed togæ limbus, Man. 3. q. 1
pratexta pulla Festi quid, Man. 3. q 1
prator tutelaris quis, & quando constitutus, Cast Var. c. 21
Prætori fasces sex tantum, Mod. ep. 109
Prætoribus deposita *pratexta*, cum aliquem damnarent capitis, Man 3. q. 1
praeuenire bene aut male, *recte*, *nequiter*, *&c.* Palm. 14. pag. 860
Precandi regula a duobus Socratis discipulis Platone & Xenophonte tradita. Steph. 3. c. 2
Precatio Socratis sapientissima, Steph. 3. c. 1
Precibusne dandus locus inter arctissimos amicos, Steph. 3. c. 20
premere iram, pro occultare, Pal. 2. pag. 640
premos, pro primus, antique, Pal. 5. pag. 693
premus, pro primus, Palm. 1. pag. 616
πρεσβεῦντες qui, Steph. 4. c. 21
Priamus rasus, Iun. Co. 2

prima nox, de concubia, Palm. 11. pag. 804
primipilus & *primus pilus* diuersa, Man. 2. q. 3
primus princeps ordo quis, Man. 2. q. 3
primitiua pro deriuatiuis: *Stertinium acumen, multae Gallia*, &c. Palm 5. pag. 689
primitiua pro deriuatiuis, vt, *macbara Hispania*, &c. Scheg. praem. 5
principium dimidium totius, Steph. 1. c. 20
pristis, poculi genus oblongi, Iunius An. 2. c. 13
pristis idem quod *pistrix*, Iunius An. 2. c. 13
pristes, in mensarum delitiis, Iun. An. 2. c. 13
probatus animi, Mod. ep. 19
probare, de iis, qui opus aliquod inspiciunt, an a redemtoribus iuxta leges pacti conuenti absoluerint, Mod. ep. 39
probrum alere & *expergefacere*, Palm. 15. pag. 872
procedere pulcre, Palmer. 14. pag. 860
in procinctu habere, Mod. epist. 49
procul, pro prope, Palmer 12. pag. 827
procul habere, vel *abhibere*, Pal. 9. pag. 762
procurationes sacrorum, Palm. 10. pag. 782
Prodite Calliope, plurali pro singulari, Mod ep. 98
Prodromi cur dictae *Etesia*, Man. 2. q. 6
productus, qui fraude circumuentus est, Palm. 12. pag 823
proficisci exsilium, Palmer. 5. pag. 692
pro fidem. solemnis formula, Pal. 9. pag. 753
profundum significare ventrem, Palm. 3. pag. 658
proiicere libidinem, lasciuiam, vitium, pro effundere, vnde, *proiecta libido, audacia*, &c. Palm. 11. pag. 815
Proiicit ampullas & sesquipedalia verba, Horatii versus, quo vulgo male vtuntur, Steph. 1. c. 19
proluere, pro decoquere, & *proluuium* pro immoderata & effusa largitate, Palmer. 10. pag. 764
Proluuium, Palm. 10. pag. 764
promendum munera, Palm. 1. pag. 617
Prometheus cur Caucaso alligatus ab aquila carpatur, &c. Cam. ὑπ. 2. c. 5
Prometheus quare ferula ignem furatus, Camer. ὑπ. Decur. 2. c. 2
Promyscam operam dare, Palm. 5. pag. 690
Promisca, pro promiscam, Pal. 4. pag. 679
promittere ad coenam, Mod. epist. 120
promouere, Palm. 14. pag. 868
promum esse cara suis, Palmer. 10. pag. 779
Propenduli, Iun. Co. 1
properare aliquid, Palmer. 3. pag. 668
properare negotia, Pal. 2. pag. 635. Sauium, &c ibi.
propinandi verbum, Pal, 7. pa. 722
propinare edendum ἀπὸ πίνειν τὸ ἰᾶσθαι, &c. Pal. 7. pag. 722. 723
propitiabilis animus, Scheg prae 8
proportio vnius ad duo, Modius ep. 9

proprium,

proprium, pro diuturno & perpetuo, Cast Var. c. 42
proprium meum, tuum, multos inepte tantum vti, quasi *proprie meum, tuum*, non essent Ciceroniana, Steph. 1. c 24
Prora an quasi πρῷρα, Cam. Dec. Etym. 2 cap. 5. *prorem*, *proreta*, πρῳρατεύειν, Cam. ibi.
prosico, *prosicia*, Palmer. 1. pagina 620
prorsum, pro recta, Pal. 10. pag. 772. nomen etiam pro erectus, Pal. 10. pag. 772
prosequi, Palm. 9. pag. 756
Proserpina cur dicta Δαῖρα, Ca. ὑπορ. 4 c. 9
Prosperus, Mod ep. 13
prosus, pro erectus, vnde *prosa oratio*, Palm. 10. pag. 772
prosum, *prosum*, pro prorsus, prorsum, Pal. 10. pag. 770. 771. 772
prorsus, pro ad summam, Pal. 10. pag 771
prostare, meretricium, Scheg. piam. 5
προτείνειν ἰμάντα, Steph. 2. capite 28
Protheus quomodo vinctus, nunc leo factus, nunc draco, nunc panthera nunc sus, item arbor & aqua, Cam. ὑπορ. Dec. 2. c. 3
prouinciæ sorte tributæ Consulibus, Proconsulibus, Prætoribus, Iun. An. 2 c. 5
prouisa fugæ compendia, Mod. ep. 53
Prou μὴ μέγα λέγε, Steph. 2. capit. 20
Prou. vers. ἔργα νέων, βουλαὶ δ' ἀνδρῶν, εὐχαὶ δὲ γερόντων. explic. contra Eras. & Muret. &c. examinatus, Steph 4. c. 17. & seqq.
Prou. λόγχην ... Steph. 2 c. 20
Prou. ζῶ τι δὲ ἐρχόμενος, Steph. 2. c. 20
Prou. *an canes?* Palm. 1. pag. 623
Prou. αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς, Steph. 5. c. 3
Prou. μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, Steph. 2. c. 22
Prouerb. *dimidium facti, qui bene cœpit, habet*, non recte tanquam Horatianum adfertur, Steph. 1 c. 20
Prou. *Aut regem aut fatuum nasci oportere, vel oportuisse*, expli. Steph. 1. c. 15
Prou. *procul a Ioue, procul a fulmine*, explic. Steph. 1. c. 17
prudentia cui potissimum ætati insit, Steph. 4. c. 20
prudentiam cur Græci γλαυκώπιδα appellarint, Camer. ὑπορ. Dec. 3. c. 1
prudentia rectene virili ætati, non senili tribuatur versu prouerbiali, Steph. 4 c. 18
Prytanii lucerna: in Prytanio pignora deponebantur, Brod. 7. c. 12
Prusias rex pileatus, Iun. Co. 2
ψιλοκιθαρισταὶ qui, Cam. Etym. 5. c. 3
Psilothrum, Iun. Co. 2
psittacos aquam bibere, Brod. 9 c. 3
psittacorum linguas solas in patinis conditas a nepotibus, Iu. An. 4. c. 8
Pterelaus auricomus, Iun. Co. 4. idem. 9
πτύξεις vel πτήσεις quid Platoni, Steph. 2. c. 12
Ptolomæus Physcon, Eusebio, qui filius Physconis, Man. 1. q. 10
Ptolomæus *Lathurus*, an *Lamyrus*, Man. 1. q. 10

Ptolomæus Euergetes secundus, septimus rex eius nominis Ægypti, Man.1.q.10. quot annis regnauerit, qui ei liberi, ibid.
Ptolomæus Auletes, nonus ne an vndecimus rex Ægypti, Man. 1 q.10. quando obierit, ibid.
Ptolomæus *Euergetes* & *Physcon*, an vnus & idem, Man.1.q 10
Ptolomæi qui reges ordine fuerint in Ægypto, Man 1 q 10
Ptolomæi Philadelphi fatuitas immortalitatem sibi pollicentis, Steph 1 c 16
de P. Manutio iudicium Stephani, Steph.3.c 18
Pubentes herba quæ dicantur Virgilio, Iun.Co.4
Pudens qui dicatur, cum a Cicerone maiori laude affici, quã ipsa vox præ se ferre videatur, Steph 5 c.3
Pudeo, Palm.8.pag 748
Pudere aliquid, Palm.8.pag.748
Pudor in oculis quomodo accip. Steph.5.c 3
Pudor graue aliquando malum, Steph.5.c.2 & 3
Pudor impedire solet. Steph. 5. c.3
Pueri rusticorum cur fere capillo albo aut flauo, Camer. 3. Dec. 8
Pueri, mulieres, senes, cur sint loquaces. Cam 4 Dec.8
Pueri cirrati & capillati, Iunius Co.4
Pueri meritorii, vel cauponii manuleati. Palm.5 pag.698
Pueros & puellas decent crines. Iun.Co.4
Pueris quare memoria acrior, rerum quoque minimarum. Cam,4.Dec.4
Pueris nobis quæ acciderunt, cur liquidius meminimus, quam triduo præteritorum. Cam 4. Dec.4
Puerilem ætatem militiæ assuefaciendam censuisse Virgil. & Horat. &c. Steph 1.c.6
Pueroli paruuli & decrepiti cur obliuiosi Cam.4.Dec.4
Pueritiæ gradum cum adolescẽtiæ confundi, Steph.4.c.22
Puga, pro natibus. Palm. 10. pag. 764
Pugillares idem quod codicilli, eorum vsus ante tempora Troiana. Man.2.q.1
Pugiles vnde dicti Man.3.q.8
Pugilum manus inuolutæ cæstubus. Man.3.q.8
pugna crudescit. Palm. 13. pagina 852
pugnaret, pro *pugnarit*. Pal.1.pag. 516
Pugnare dextro crure nudo, tecto sinistro, Ætolorum proprium. Mod. ep. 48.
Pugnatis, pro pugna victi, Pal. 11. pag. 813
pulla pauper as cur dicta. Mod. ep.108
Pullario an ius auspicandi. Man. 1 q 9
Pullati cute tenus tonsi, Iunius Co.5
Pullipremones, pullares soles, Palm. 10 pag 765
Pullus, pro puellus a *purus*, pro puero. Palm.10 pag 765
Puluerare passiue. Palm 14. pagin 870
Pupillis antea tutores dari soliti a Consulibus, postea autem a Prætore proprio, Cast. Var. c.21
Pura, pro noctibus, contrariis spurcis, Palm. 7 pag 718 719

puræ mulieres, Palm.7.pag.719
purare, pro purgare, Pal.3.pagina 668
puri, pro pueri, Palm.10. pag.765
purpura, pro magistratibus, Brod. 10.c.32
purpura Tyriæ, Pal.6. pag.704
purpura emblata, hyacinthina, &c. Brod.10.c.21
purpurarum vestium genera tria, Iun. An.2. c.2
Purrhus pro *Pyrrho*, Iu.3. Co.9
purus sermo, pro Latino vel obscœno, Palm.11.pag.8[illegible]
Pus, in contumeliosis verbis, Pal. 6.pag.713
pusi pro pueri, Pal.10.pag.765
putare, pro cogitare, *putare maliuolentia*, putare tanquam alius maliuolentia putarit, Pal. 2.pag.638
Putei fundo quantum cœli spatium videatur, Brod 7.c.1
in Pyelo lauatio mollior & seni idoneo, Palm.15.pag.879
Πυραλλὶς *columbarum* genus quale, Iun. An.6 c.7
Pyramides an nullam iaciant vmbram, Cam.9.Dec.7
Pyrenes tellus, Hispania, Modius Ep.7
Πυριατήριον Λακωνικὸν, Mod.ep.23
πυρότριξ, Iun.Co.9
Pyrrhiæ serui, Iun.Co.9
Pyrrhus Epirota comam fucabat, Iun.Co.7
Pythagoras oriundus Phliunte, natus in insula Samo, Camer. Etym. Dec.1.c.2
Pythagorasne an Thales inuenerit *trigoni orthogonion*, Iun. An.5.c.9
Pythagoras qui pugillatum in artem redegit, Iun.Co.4
Pythagoræ plures, Iun.Co.4
Pythagoræi tonsi, Iun.Co.4
Pythagoræi cur abstinuerint, ab vsu arcularum cupressinarum, Iun.An.1.c.20.

Q.

QVA varietas rerum, qua magnitudo, Mod.Ep.92
Qua, qua, pro partim, partim, Pal 12.pag 835
Qua fini pro quatenus, Palm.10. pag.772. 773
Qua homines sunt, non qua sapientes, Mod.Ep.132
Quate, Palm.9.pag.752
Quacunq; possit, Palm.2 pag 632
Quadrans balneatori pendebatur, Brod.10.c.25
Quærere conuiuiis, id est, anquirere de apparatu, Palm. 2.pag. 630
Quærere opes, Palm.2.pag.630
Quærere mortis moras, Modius Ep.120
Quærere lege, Mod.Ep.51
Queq;, pro quæcunque, Palm. 8. pag.742
Quæsitissima epula, de accuratissimo paratu, idem 2.pag 630
Quæsitus nitor, idem 2. pag 630
Quæsitissimi honores, idem 2.pag. 430
Quæstiones quædam argutæ & subtiles, Steph 1. c.25. & 26
Quam, absque *magis*, vel *potius*, quæ tamen subaudiuntur, Pal. 2.pag.640
Quam, sine *potius* vel *magis*, idem 13.pag.840
Quam, pro tam cito quam, idem 10.pag.782
Quame, vel *quamde*, pro quam, idem 8 pag.747
Quandoq;, pro quandocunque, idem 12. pag 828

Quandoq; bonus dormitat Homer. Horatius non eo sensu dixit, quo vulgo abutuntur. Steph. 1.cap.19

Quantum potest. Palm. 2. pagin. 632

Quantum potest, fieri. Palm. 12. pag.836

Quantum potest. Palm. 11. pagin. 790

Quartana, Saturni filia. Iun. Co. 4. quare expietur, ib.

Quaillariæ, Palm.10.pag.774

Quassabundus, quatere, ... ad temulentiam traductum. Iun.An.4.cap.6

Quassanti capite, absolute dictũ. Palm.5.pag 695. 696

Quassagipenna anates, Palm. 10. pag.779

Quatuordecim, absolute pro gradibus illis theatri. Mod. Ep. 29

Quaxi ex Quasi, antique scribebatur Palm.14.pag.861

Que copula pro, *etiam*. Mod. Ep.119

Quercens, Quercentis, Mod. Epist.1

Qui, pro *quin*. Palm.4.pag 679

Qui, ornatus caussa tantum petitum. Palm.12.pag 527

Quiquam, Palm.8.pag.745

Quid tu, quid, &c. Palm. 8. pagin. 747

Quid ego ni? per emetiri Palm. 7 pag.733

Quid meritus es, pro, quid meritus es? *Quid sermone? quid verbis? quid facti est?* pro, qualibus verbis aut factis. Palm.12.pagin.831.

Quidquid id est, Mod. Epistol. 124

Quidquid id est, Mod.Ep.8

Quiniscere, vnde, *Conquiniscere*. Palm.15 pag.875

Quieta consilia, Quieta cogitationes, Steph.5.cap.31

Quintil.de Clar Orat. *Est magna ista & notabilis eloquentiæ alumna, &c.* Castr. Varr. cap.53

Quippini, Palm.12.pag.836

Quiris, Sabinorum lingua *hasta*. Mod.Ep.48

Quitipor, vel, *Quintipor*, pro, Quintus puer. Palm. 11. pag. 189

Quisque pro quicunque. Palm. 8. pag 742

Quisque pro quicunque. Palm.12 pag. 828

Quitus, pro Quintus. Palm. 11. pag.789

Quo tibi Nioben? Mod.Ep.23

Quo particulæ vsus apud Cic. suspectus, quo tamen Ciceroniani perdelectantur. Steph. 2. cap 7

Quo inde pro inde. Palm. 8. pag. 748

Quoad pro *Quod ad* male scribi quibusdam locis. Steph.2.ca.8

Quoad viuet, Quoad moriatur, Steph 1 cap.30

Quod inter nos sit, Mod. Epistol. 36

Quod pro *quamuis*, singulariter vsurpatum. Palm. 11. pag. 800

Quod singulariter vsurpatum, *quod donata est*, Scheg præm.8

Quo iure, qua iniuria. Palm. 12. pag.835

Quorsum hæc? Mod Ep 91

Quot calendis. Palm.10.pag 780

R

REtterebant veteres libentius, Palm.10 pag.771

R. & S. scriptura Longobardica parum differunt. Mod Ep.55

Ραβδοφόρους cur vocarint *Planetas* Ægyptii. Cam. *Dec. ὕστερ*,3 cap.9

Rabo, pro ambone. *Pal.6.pag.716*

Radendi menti vetus mos, vnde fluxerit. Iun. Co.2

Radere quid sonat. Iun. Co.2. caput barbamque radere prohibitum.ib.

Radere barbam, quid in scriptura sacra, Iun. Co. 2

Radi barba quando primum cœpit. Iun. Co.2

Raditur D. Paulus Iun. Co.2. Nazaræi, ib.

Rape miles tempora pugnæ. Mo. Ep.94

Rapere remp. imperium, Palm 2. pag.639

Rapere viam. Mod. Ep.86

Rapite, ite citati, signa duces, Mo. Ep.101

Raptare in crimine, *Raptare pro scelesto, &c.* Palm.11.pag 806

Rasi Dani & Dacæ. Iun. Co.2. Hamaxobii & Ruteni, ibid. Serui, ibi. Scythæ. ibid.

Rasura *circularis* ab Aniceto instituta, Iun. Co.2. *Quadrungula* visus Simon magus 4

Rasura & tonsura confunduntur Iun. Co.2

Rasura ignominiosa, Iun. Co.2. Impietatis rea, ibid. Mollitiei damnata, ib. Morionum propria, ibid. Noxæ & damni index, ibid. Salubris, ib. quibus morbis medeatur, ib. Scripturis repugnans, ibi. Seruilis, ib. Superstitiosa, ibid. Varia, ibid. Vltroneum caluitium ib.

Rasuræ somnium, Iun. Co.2

Ratio & cogitatio quomodo *nimium* nominatæ Aristoteli. Cam.11. Dec.5.

Raua legumina, frumenta &c. Pal. 10.pag 783

rauere, vel *rari*, pro raucescere, ad rauim clamare, Pal.5 pag.698

Raucorum vox, cur efferatur ad sonos acutos. Ca.5.cap 1

Rauca vermiculi. Brod 10.capit. 20

in Re subita vel desperata velabant caput. Scheg. præm.10

Reatina, an a *Rhea*. Man. 1 Quæst. 1.

Reatinæ vrbis descriptio. Man. lib.1. Quæst.1

Rebullare, de ira. Palm. 11. pagin. 817

Recipere, passiue. Palm. 14. pagin. 869

Reciperare vectigalia. Mod. Epist.97

Reciperare, pro, reparare, Palm.9 pag.752

Reciprocare, pro reprocare, Palm. 9.pag.752

Recitaturi, cur conuocarent auditores, Mod Ep.122

Recochum scriba, quid Iun. An.5. cap 5

Recte viuere quid Horatio. Steph 1.cap.9

Redimicula aurea, Iun. Co.7

Refugus capillus, Iun. Co. 4. idem 9

Reges cur vocarint *ἄνακτας*, Camer 9. Dec.8

Reges comati. Iun. Co 3

Reges, cur dicti poetis *E. flores populorum*. Camer *ὕστερ* Dec. 1. cap.10

Regum memorabilis stultitia, Steph 2.cap.15 16

Regiones interiores. Mod. Epistol. 32

Regius animus, regalis animus, quo respectu apud Liu. & apud eundem, quid *regia Romana*, Steph. 4. c. 7
ῥεῖα ζώοντες dictos Deos ab Homero. Steph 1. c 9
Relatiuum concordat cum pronomine interdum apud priscos, Palm. 13. pag. 846
Relicina fons Apuleio quid, Iun. Co. 11
Religiones certæ cuique mensi, Mod. Ep. 42
Religiosum quid, & vnde ei nomen; quid differat a *Sacro*, a *Sancto*, a *Sacrosancto*, Man. 2. q. 10. dici modis quinque, ibi.
Rem relictam a patre, non labore partam, in beata vita primum ponit Martialis, Steph. 5. c. 6
Remis velisq; impellere classem, Mod Ep. 41
Remouere, passiue, Pal. 14. pag. 870
Renes & inguina Veneri adiudicata, Iun. An. 4 c. 12
Renodis capillus, Iun. Co. 8
Reorum mos in alenda barba, Iun. Co. 2. idem 4
Reorum subsellia, Man. 3. q. 4
Reorum mos deducere vestem, nudare corpus, ostendere cicatrices, Scheg præm. 5
Reorum bini & accusatorum lapides, Iun. An. 1. c. 3
Reparare amicum, Mod Ep. 36
Repens, pro repentinus, Palm. 13. pag. 842
Repetitio Comica, vt: *fœmina, ei, &c.* idem 7. pag. 731
Requiescere animum, actiue, id. 2. pag. 639
Res in obscœnis, idem 11 pag. 800
Resignare lumina morte, h. e. excitare ab inferis, Cast. Var. c. 46
Resinæ vsus in depilando, Iunius Co. 2
Respicere, Deorum fauentium, Mod. Ep. 124
Resplēdet imagine flamma æquor. Mod. Ep. 34
Restituem, pro *restituam*, antique. Palm. 1. pag. 627
Restrica, pro funibus in aucupio, idem 6. pag. 705
Rete iaculum, idem 5. pag. 689
Reticulum, Iun. Co. 7
Reuocare noua fornace bipennes, Mod. Ep. 66
Rex in Saturnalibus sorte creatus, &c. Iun. An. 2. Sat. 5
Rex, pro domino conuiuii, Palm. 10. pag. 783
Rezonare, idem 10. pag. 779
Rhetorica cur deterior Socrati *Sophistica*, Cam. 2. Dec. 4
Rhinoceros taurus Æthiopicus, Brod. 10. c. 22
Rhinocolura, siue *Rhinocurara*, siue etiam *Rhinocera* Ægypti vrbs, vnde, Iun. An. 5 c 3
Rhodii vetuerunt quemquam radi, Iun. Co. 2
Rhodos olim mari operta, Iunius An. 3 c. 15
Ridere malis alienis, Palm. 7. pag. 721 & 8. pag. 745
Ridere in stomacho, Steph 3. c. 18
Riphæi rasi, Iun. Co. 2
Risus, Brod. 10. c. 20
Rogare emtum, conductum, mutuum, Palm. 3. pag. 657
Rogatus sacramento, Modius Ep. 58
Rogationibus & responsionibus vtebantur in contrahendo, Palm. 3. pag. 657
Roma caput orbis, Cast. Var. 35
Roma noua dicta Constantinopolis, Cast. Var. 20

Roma vrbs æterna, Mod. ep. 17
Roma orbis compendium, Iun. An. 4. c. 4
Roma vetus, Roma noua, Brod. 10. c. 21
Romæ nobiles magno agmine colonorum & libertorum innixi ibant, Palm. 2. pag. 645
Romani quando tonsi primum, Iun. Co. 2
Romphæa, Brod. 10. c. 20
Rosa prius alba quomodo rubra facta, Brod. 7. c. 7. & 10
Roseæ campi sumen Italiæ, Man. 1. q. 1
Rota, genus tormenti, longe diuersum a supplicio latronum, qui *rote* imponuntur excarnificati, &c. Iunius Anim. 3. capite 12
Rotæ Ægyptiacæ quæ fuere, Ca. ὑπν. 4 c. 8
Rubellio piscis, Brod. 8. c. 12
Rubens adhuc a matre, Brod. 9. c. 17
Rubro colore fugari armentum, Brod 10. c. 3
Rudere porcorum, Scheg præ. 5
Rudis homo, paries rudis, &c. Cast. Var. 51
Rudis, rude donare, rudis pro obscœno, Palm. 6 pag. 702
Ruere, actiue, Palm. 2. pag. 651
Ruffus & rutilus crinis, Iunius Co. 9
Rugare, passiue, Palmer. 14 pagin. 870
Rugarum caussa siccitas & discessus caloris, Cam. 3 Dec. 1
Rugosus frigore pagus, Palmer. 11. pag. 805
Rumen pro mamma, idem 6 pa. 716
Ruminares antiquitates, ruminalis ficus, idem 10 pag. 784
Rumpere Alpes, Mod ep. 101
Rupto turbine, Palm. 11. pag. 819
Rustica vocabula a Plauto conficta, idem 6 pag. 716
Rusticorum pueri cur fere capillo albo aut flauo, Cam. 3. Decur. 8
Rusus, rusum, pro rursus, rursum, Palm. 10. pag 770. 771. *Rusus prosus*, ibid.

S.

S cognata valde antiquis & X. vt, Vlisses, Vlixes, *asso, axo, nisi, nixi, quasi, quaxi*, Palm. 14. pag. 861
Σ cur Platoni ἄφωνον, Cam. Ety. Dec. 3. c. 9
S. antique pro R. Palm. 11 pagin. 798
S. P. id est, *sine patre filii*, vnde post factum *spurii*, Pal 5 pag 664
St. silentii nota, Palmer. 15 pagina 885
Sabaia, potus Illyriorum, Iunius An. 2. c. 12
Σαβάζιος cur *Bacchus*, Camer. ὑπν 4. c. 6
Sabasii cognomen vnde natum Baccho, Iun An. 4 c 1
Sabinæ gentis descriptio, Man. lib. 1. q. 1
Sabini responsum ad Cretenses iocosum, Iun. Co. 2
Sabini vnde nominati, Modius ep. 48
Sabinis mos pugnare dextro crure nudo, tecto sinistro, Mod. ep 48
Sacelli, pro parui sacci, Palm. 10. pag. 785
Sacer, quem impune licebat occidere, Man. 2. q 10
Sacerdotibusne omnibus *toga pretexta*, Man. 3. q. 1

Sacerdotes comati, Iunius Co.3. Radi vetat Ezechiel. 2. idem negat D Hieronymus, ibid.
Sacerdotii honore conspicuus, Mod.ep.82
Sacerdotia iis demum, qui ad senilem ætatem peruenissent, data nō fuisse. & alia quædam sacerdotiis & sacerdotibus, Steph.4.c.19
Sacerdotia non quorumuis hominum, Mod.ep.82. magni in iis profundendi sumtus, ibid.
Sacra tantummodo inanimata, Man 2 q 10. pro manibus, Pal. 11 pag.795
Sacra, veteribus peracta vase fictili, Iun. An.2 c.9
sacrata iura sequi, Mod 65
sacrificantes cur femoris ossa comburerent, Cam. ὑπερ. Dec. 1.c.9
sacris publicis præsto collegium tibicinum & fidicinum, Mod. ep. 08
sacrorum verba extra rem diuinam non fere profanabantur, Palm.4.pag.683
sacrosancta tam animata, quam inanimata, Man 2.q.10
sacrum, *sacrosanctum*, *sanctum*, *religiosum*, quid differant, Man. 2 q.10
Saguntinus, *Ausonia*, Modius epistol.46
Sal amicitiæ nota, Camer.7. Decur.10
Salis Tragasæ, fodinæ euanuisse, postquam eis impositum vectigal a Lysimacho, Iun. Ani. 3 c.9
Salaces fœminæ quomodo tonsæ, Iun.Co.7
Salaces cur plerumque visu hebeti & obtuso, Cam.6.Dec.3
Salar Ausonii vulgata trocta, Brod 7.c.29
sale copiosius vsi grauidæ, cur pariant infantes sine vnguib. Cam.5 Dec.6
sali inesse vim occultam nutriendi, Cam 9. Dec.3
Salica lex a salis, Brod 10.c.20
salinum in mensa euerti cur *triste*, vinum vero effundi *lætum*, Cam.7.Dec.10
saliuas oris miscere inter osculandum, Palm.5.pag.692
salinum facere, idem 5.pag.692
salsus anima, pro sue, cui pro sale anima data, idem 14 pag.862
saltare in conuiuio Græcis consuetudinis honestæ non Romanis, Scheg.præm.5
saltus, pro parte muliebri, Pal.4. pag.680
Salii *trabeati*, Man 3.q.3
salutabant osculis, Pal.10. pa.781
salutare, pro adorare, idem 10.pa. 781
salutaria cur negligamus, ac sectemur perniciosa, Camer. 12 Dec.1
Samanæi philosophi Indiæ, Iun. Co.2
Samia capedines, Iunius Anim.2. c.10
Sanilonus rasus viribus destituitur, Iun.Co.2. eius capillus.4
sancta, proprie diuina: humana, *sacra* & *sacrosancta*, Man. 2. q.10
Sanctus Fidius Semo, idem Sancus, Mod.ep.48
Sancus, Deus Sabinorum, Man 1. q.1
sanguinem suum multi videre refugiunt, Mod.ep.130
sanguinem mittere, Mod ep.21
ad saniem vulnera confricare, Palm.

Palm. 11. pag 811
Saperda, piscis, Brod. 9. c 20
σαπρὸς παῖς quid, Steph. 2. capi te 5
Sapiens otium, Mod ep. 20
Sapientibus cur sæpenumero filii vitæ tristis, Cam 1. Dec. 5
Sapientibus cur sæpe liberi degenerent, Cam. 1. Dec 5. 6
Saporare salsura Attica, Modius ep. 26
Sappho Ouidiana, Iun Co. 5
Sarta legumina, pro frictis, Palm. 10 pag. 783
Sara, Tyrus, idem 6. pag. 704
Sarda piscis, Iun. Co. 4
Sardanapalus rasus inter fœminas latet, Iun. Co. 2. in morte vir, ibid.
Sarret, pro sarrit, *sarrire pectus*, Palm 15 pag. 873
Sat datum fidei proauisq;, Mod. ep. 83
Satesse, Palm. 6. pag. 712
Satius, Mod ep 22
Saticluere, Palm 6. pag. 712
Saturnii versus qui, Iun Anim. 1. c. 11
Saturni mento cur semper inesse pilos nigros dixerit Orpheus, Cam. *ὑπ.* lib 1. c. 8
Saturno adscriptum seculum æneum, Cam. 10 Dec. 9
Saturnus cur Orpheo vocetur Prometheus, Cam. *ὑπ.* lib. 1. Dec c. 8
Satyri hirti, Iun. Co. 4
Sauia quid? Palm 5 pag. 792
Sauiare, pro totare Veneris, Pal. 15 pag. 862
Sauiter adorare, idem 10. pag. 781
Saxa concaua, latebræ saxosæ, Mod. ep. 71
Saxum, pro parua insula, Brod. 9. c. 23
Scaua & serena coniugati solent, Palm. 15. pag. 883
Scalpternare pro virgis cædere, idem 10. pag 769
Scalptura diuersa a *statuaria & celatura*, Man. 3. q 9
Scaphephoros qui, Brod. 9. c. 21
Scarabæum voluere pilas stercoreas, Iun. An. 1. c. 1
Scazon cur *versus fractus*, Iunius An. 1. c 16
Σκελλιτον cur introduxerint in conuiuium Ægyptii, Ca *ὑπ.* 4. c 8
Scenæ primæ & secundæ partes, Palm. 12. pag. 838
Sceptici ... quid responsum ... Ciceroni eos omnem ... tollere dicenti, Steph ... c. 28
Sceptri regum cur habeant superiore loco ciconiam, inferiore equum fluuiatilem, Cam, Ety. Dec. 3, c 8
Σχεδιάζειν quis inuenerit, Iunius An. 4 c. 17
Schema, gen. fœminino. Palm 9. pag 75. 752
Σχῆμα καὶ τριώβολον, adagium in ingeniosos quidem sed nisi institeris, remissos, Iun. Anim. 5. c 11
Σκιάδιον, umbella, &c. Iun Anim. 2 c. 6
Scientia vera quæ sit, & quæ res huic obiecta, quodque iter ad ipsam, Cam. 11. Dec. 6
Scilicet, cum infinitiuo, Palm. 2. pag. 647. & eius falsa ratio refutata, ib. 648
Scipio Æmilianus barbam cur raserit, Iun. Co. 2
Scipio Affricanus mollis, Iunius Co. 2

capillatus.5.
scis pro scieris, vel scias, Palm. 7. pagina 732 Palmer. 1. pagina 629
Sciscere, pro sentire, Palm. 5. pag. 693
Sciscere, pro rescisscere, Palm. 11. pag. 826
Scolii, siue conuiualis carminis origo ac ratio, Iun. An. 3 c. 7
Scolius materia clarorum virorum laudes & facinora, Iunius An. 3. c. 7
Scolopendra, Iun co. 4
Scombri maquerelli nostrates, Iu. An. 6. c. 17
Scopelianus Sophista, Iun. Co. 2
Scopulus, pro parua insula, Brod. 9. c. 23
Scortilenones, Palm. 3. pag. 664
scribere pro accusare, Brod. 10. c. 23
scrutari cœli plagas, Steph. 6. capite 27
sculptura latius patet quam *calatura* Man 3. q. 9
Scurra mimicus, mimus, mimarius, Scheg. præm. 14
scuta equestria quomodo differant a pedestribus, Man. 3. q. 6
scutatus vnus sestertiorum triginta trium cum asse, Man. 2. q. 8
scutum ex ficu aut salice, Man. 3. q 6
scutum θυρεός, oblonga forma quadrata, ad ianuæ similitudinem, Man. 3 q. 6
scutum vnde dictum, Man. 3. q. 6
scutorum genera, *parma, clypeus, pelta, ancile*, Man. 3 q. 6
scutorum veterum qualia fuerint signa, Cam. 10. Dec. 7
Scylla Nisum patrem prodit, Iun. Co. 4
Scytale Laconica quid, &c. Iun. An. 4. c. 14
Scythæ supplicantes humi desidebant in corio bubalo extenso, reiectis in torsum manib. Iun. An. 2. c. 11
Scythæ spargunt capillum, Iun. Co. 3
Scytharum mos in radendo, Iun. Co. 2
se & *sed* pro sine, Palm 10. pagina 783
secare, pro sequi, Palmer. 4 pag. 676
secere, pro *secare*, id est, sequi, Pal. 4. pag. 676
secius, secius, & *sequius* idem significant, Palm. 4 pag. 677
secl. ferarum, pro stirpe & generatione, Palm. 2. pag. 644
secta, sectius, Palmer. 4. pagina 676
sectio & *sectores* quid & vnde, Pal. 4. pag. 676
secubationes amantium ante sacra, Pal. 7. pag 719
seculares ludi quoto anno relati, eorum curatores Quindecemuiri, Mod. ep. 6
scutorum ludi quando Romæ celebrari cœpti, Mod. ep. 27
seculum vnde, Palm. 4. pag. 676
secum viuere, esse, habitare, Steph. 1. c. 12
secundarii, & secundarum partium histriones, Pal. 5. pag 695
secunda & secundo, pro secundum, antique, Pal. 3. pag. 645
in secundis respicere aliquem, in secundis consistere, Palmer. 12. pag 838
secundas agere, pro adsentari, Palm. 5. pag. 694

secundum ferre, secundum ire, Pal. 4. pag 605
secundum vnde, Palm. 4. pag. 676
secundu, pro secundo, Pal. 9. pag. 751
secundum ea, pro μετὰ, Palmer. 2. pag. 648
secus non sexum, sed seculum potius significare, Pal. 2. pag. 645
secus, vnde *seculum*, & vtrumque a *secundo* id est, sequendo, Pal. 2. pag. 644
secus muliebre, Palm. 2. pag 644. *puerile*, ib. pag. 645
secus, pro male, Palm. 2. pag. 639
sedens semper bello ciuili cur cœnauerit Cato, non autem accubuerit, Man. 1 q. 4
sedentes edisse antiquos, Man. 1. q. 4
sedere ferias Palm. 10. pag. 778
sedes cur priore longa, Cam. Ety. Dec. 5 c. 6
seditio vnde dicta, Camer. Dec. 5. c. 6
seditus, aduerbium, Palm. 5. pag. 695
sedulis currus, Palm. 5. pag 695
segestre pauperculor tegumentũ, Palm. 1. pag. 615
Seianus prætor Tiberio illudit, Iun. Co. 11
Seiani calui, Iun. Co. 11
σηρὰ quid, Iun. Co. 8
σίλμασι, σιλιδώμασι, σιλίδες, Brod. 9. c. 21
Sempronia Saluftiana, Modius ep. 61
semul antique pro simul, Palm. 7. pag. 724
senatu absens mulctabatur, Pal. 4. pag. 678
senatus suppletus ex ordine equestri, Man. 3. q. 2
Senecæ forte non controuersiæ, Palm. 4. pag. 677
senectus cruda, viridis, Steph. 4. c. 21
senes cur abundent muco & pituita, Cam. 1. Dec. 8
senes, mulieres, pueri, quare sint loquaces, Camer. 4. Decur. c. 8
senes cur perhibeantur sicci, Ca. 6. Dec. 8
senes cur citius inebrientur, quam iuuenes, Camer. 6 capit. Dec. 7
senescens autumnus, hyems, Iunius An. 1. c. 19
senior qua ætate, Steph 4. capite 21
seniores remotiora scripta planius legere, Cam. 6. Dec. 6
seniores & *senes* qui, Modius epistol. 27
senis ire pulsibus pro sex remorum ordinibus, Mod ep. 90
senilia corpora per se ita affici, quemadmodum soleant ebriorum, Camer. 6. Dec. 7. & 9. Dec. 2
senium pro sene, Pal. 10 pag. 769
senatoribus an omnibus sua *toga prætexta*? Man. 3. q. 1
sententiæ de rebus diuinis fabulisue fuerint inuoluendæ: & si, an talibus, quibus factum a Pythagoræis, Cam. ὑπομ. 4. c 10
sententias Græcorum Poetarum eos non ex aliis omnes suffuratos videri, quas Cl. Alex. putat, Steph. 5. c. 13
σηπίας, σηπιδάριον, *sepiola*? Brod. 7 c. 3
sepelire diem, Palm. 13. pag. 853
sepiola, Brod. 7. c. 3
seps serpentis species, Cast. Var. c. 22

Septembri mense videri mundū conditum, Iun. An 3.c.8
Septemuiri, Scheg. præm.2
septenarii numeri vis, Modius ep 35
Septentrio Cleomedi mundi pars dextra, Iun. An.3.c.3
Septentrionalium pili albi, Iun. Co.10 plani. 8
Septitana libra, Brod.10 c.30
Sequester Christus, Palm.1. pag 616
sequestre tergum, Palm.1. pag.616
sequi cum aliquo, pro sermonem cædere, Palm.4.pag 676
sequior, pro prior, a sequor, Pal.9. pag.751 Brod 10.c.17
sequior sexus, muliebris, Palm.9. pag.751
sequor, pro sermocinor, enarro, Palm 4.pag 677
sera arua, pro tristib. *sera omnia, bella, &c* Palm.14.pag.870
serenare, absolute, Palmer. 6 pag. 709
serere vulnera, Mod ep.110 bella, Mod ep.80
seriis rebus intentis cur facies & præcipue labra contrahantur, Cam.5 Dec.5
sermonis præcisi exempla, Pal 4. pag 677
serpens fœm. gen Modius epistol 116
serpentes pasti nocentibus herbis vel scorpio, rubeta, & talibus longe magis lædunt plaga lethaliter, Brod.7 c 28
serpentes cantu tactuque sopitę, Mod.ep.16
seruaculus, pro gubernatore, Pal. 10 pag 776
seruare domi, Palm. 4.pag.681
seruatum cum est de cœlo, nefas agere cum populo, Man.1.q.9
Seruilius lacus Romæ ubi, Iunius An.2.c.7
C. Seruilii Glauciæ vita describitur, Iun.An.2.c.7.
serui rasi olim, Iun.Co.2
seruis fugitiuis dicebatur, ne preter capsam fugerent, Pal.13. pag. 852
seruus nihili, pro nullius pretii, Palm 3 pag.663
sestertii ac sestertia redacta ad *scutatos*, Man.2.q.8
sestertiis cur potius usi veteres in ratione pecuniaria quam aliis numis, Man.2.q.8
sestertium decies complectitur drachmarum viginti quinque myriades, Iun.An.5.c.1
sestertium, sestertiolum, Brod.10. c 23
sestertius argenteus post secundum bellum Punicum trium assium, hoc est, quadrantium duodecim. Man.2.q 7
setania cæpæ genus, Palm.7.pag. 718
sextans poculum, Brod.10.c.23
sexungula, Palm.1.pag.615
si eleganter subauditur, Palm.3. pag.662. & Spicileg 8
si sæpe ἰσοκῶλα, Palm.8. pag.747. 748
si pro an, Palm.2.pag.646
sic singulari significatione pro mediocriter, Palm.12.pag.828. 829
si dedero, triumphantis de successu, Palm.5 pag.690
sica a secando, Palm. .pag.620
Sicambri nodant capillos, Iun. Co 8
Sicambrum cæsaries, Schegk. præm.5
sice, pro sic, Palm.8 pag.747
sico, pro seco, Palm.1.pag.620

Sicilia

Sicilia dicta, quod mare eam ab Italia secarit, Palm.1. pag.620
Siculi fluente capillo in luctu. Iu. Co.5
sydera, pro *singulis stellis* Latine dici, Cast.Var.c.11
sidere, se ad sedendum & quiescendum componere, Pal. 15. pag.873
sigilla, pro *ἀνθηρέτας* Palmer.10. pag 774
Sigma Græcum cincinno simile, Iun. Co.2
signa militaria ab *Aquila* diuersa, Iun. An.3.c.2
Signinum opus, Brod 10.c.14
signum idemne sit cum *statua*, Man.3.q.5
sylua alta, non *apta*, occulere montanas feras, Mod.ep.63
syluas cur noctu faciat quiescere Maro, Cam.Dec.ὕπνου.4.c.3
Silenus caluus, Iun.Co.11
silentes, pro manibus, Palmer.11. pag.808
Silius correctus plus semel lib 4. Mod.ep.88
Silius lib.16.plus semel interpolatus, Mod ep 19.
Silyres Britanniæ populi, Iunius Co.8
similes habent labra lactucas, Iun. Co 4
Simitu, Palm.7.pag.725
Simmias Rhodius auctor bipennis & alæ, non Theocritus, Brod.7.c.24
Simon Magus comatus, Iun.Co. 4. rasuram quadrangulam instituit 2
Simonides cur in summo senio ad rem attentior, Iun.Anim 2. c.8
simplicia vett. pro compositis fere malebant, Palm.2 pag 630.
simplicia pro compositis vett.fere vti solebant, Palm.12.pa. 838
simpliciora optima sunt, Iunius Co.7
simul, pro simulac, Palmer.7.pag. 725
simule, pro simulate & ficte, Pal.9. pag.754
simula species, pro personata, Pal. 9.pag.755
sine more. Palm.2.pag 638
sinere sermonem, *sine*, pro finire sermonem, Palm.13.pag.840
sinistra & dextra quæ *mundi loca* dicantur, Cam. Etym Decur. 6.c.3
sinistrum cur boni auspicii, Ca. 10.Dec 2
Σίνος, Aristophani *mentula*, Iun. An.1 c.14
Sinuessa cur *mollis* dicatur, Brod. 10.c.28
sinus serici soli vitando, Modius ep.25
sinus togæ quid, Man.3 q.1
Siphones, de naribus, Scheg. præm 7
Siphnium astragalum, Iun. An.5. c.13
siremps antique pro simili, Palm. 7.pag 724
Sirenes quæ sint, & quid significatum harum cantu, Camer. ὕπνου Dec.2 c.4 quorum filiæ, nomina earum, ibid.
Sirius stella cuius sit, an Orionis canis, an Isidis, an Cephali, Iu. An 1.c.5
Sirius nunc pro stella, nunc pro Sole, Iun.1.An.c.5
Siris etymon vnde, Iunius An.1. c.5
Sis, pro si vis, Pal.3.pag 661. idem 15.pag.874

ſſtere alicui rem integram, Pal.15. pag.874

ſitis cur minus moleſta in æſtu balneorum, vel cum ſubter veſtes ſudamus, poſtea vero ſudore repreſſo acrius ingruat Cam.4.c.9

ſiue, ſemel tantum in oratione poſitum, Palm.12. pag 832

Smegma, Iun.Co.7

Smerdes amaſius Polycratis, Iun. Co.4

Smyrna, antique pro myrrha Pal. 5 pag.695

ſociis populi Romani nec leges, nec amictus Romanus, Man. 3.q.1

Socrates barbatus, Iun. Co.2.recaluaſter.11

Socrates accuſatus τ̃ ἥττω λόγον κρείττονα ποιεῖν, Brod.9.c.25

Socratis ſapientiſſima precatio, Steph.3.c.1

Socratis cani ſtatua, Iun Co.10

ſodera pro ſydera, Palm.10. pag. 782

ſeuus, pro leone, Palm 1 pag.628

Sol in æthere, quod in animali cor, Mod.ep.40

Sol occaſus, qui occidit, Palmer.2. pag.652

Sola pro ſeleis, idem 10. pag. 785

Solarium vulgo dictum, quod debebat *aquarium*, Mod.ep.14

Soleas ponebant accumbentes, Brod.10 c.25

Solent, pro ſolent fieri, Palmer.12. pag 836

Solidum crepare, ὑγιὲς φθέγγεσθαι, Steph.5 c.23

Soliti & ſolere, in impudicis, Pal. 4 pag 681

Solitus, pro *aſſuetus*, Mod ep 96

Solitus capturis mercis ſordidiſſimæ, Mod.ep.96

Solonis lex de arborum ſpatio iuxta vicinum agrum plantandarum, Brod.10.c.8

So'ſtitium ſeu *ſolſtitia*, pro *æſtate* vſurpari, Caſt.Var.c.17

Soluerunt vna hyberna Hannibalem, Mod.ep.58

Soluerunt ſibila canna, Modius ep.124

Σῶμα vnde, Camer. Etym.Dec.5. c.2

Somnii nebula an diuidi queat, in primam, ſecundam, & vlterius, Mod.ep.84

Somnia quando expiari ſolita, Mod.ep.28

Somniorum interpretandorum primi artifices, quique de ea ſcientia ſcripſerint, Iunius An.1.c.18

Somniantibus animalibus impetus efficax, Cam.11.Dec.5

Somno detenti quo pacto queant & ambulare & loqui, Camer.11.Dec.3

Somno excitati quare ſentiant debilitationem membrorum, Cam.1.Dec 10

Somnus ænigmatice quid & qualis, Iun.An.6.c.26

Somnus cur obripat infantibus ad agitationem & crebrum cantuum ſonitũ, Ca.2. Dec.10

Somnus cur ſupinis iniucũdior, & viſa offerat alie..iora, Cam. 6.Dec.5

Somnus æternalis, Gaſt.Var.c.50

Somnos canere, Palm.11.pag.804

Sonare vitium, σαθρὸν φθέγγεσθαι, Steph.3.c.23

Sonis acutis cur conferat vox raucorum, Cam.5 c.1

Sono, is, ere, Mod.ep.17.idẽ ep.105

Sophiſma Herophili, Steph. 1 c.21

Sopho-

Sophocles Trachinus, præco de se, *siquidem ego Mercurii munus obeo* Iun. An.5.c.20
σωφρονίζειν quid in Epist. ad Tit. Steph.2.cap.28
Sors vsitata in magistratibus, iudiciis, legationibus, certaminibus circi, nauibus, excubiis, &c. Iun. An 2.cap.5
Sorte auditas caussas reorum. Iu. An.2.cap.5
Sortiendi rationes variæ, quales, Iun. *An*.2.cap.4
Sortitio omnis attributa Mercurio. Iun. *An*.2.cap.5
Sortitio mulcta. Palm 4.pag.678
Spartani comam alunt. *Iun*. Co.3
Specularia, Brod.10.c.29.30
Speculator consilia, Palm.2.pagina 653
ad Speculum crines fingere, lasciuum. *Iun*.Co.7
σπεῖρα, & Spira, quid sit, Iun. Co. 8
Sperari raro meliora, inexspectatione & mora aliquorum. Camer.3.Dec.6
Spes bona & mala, peculiariter dictæ. Steph 4 cap.25
Spes γηροτρόφος, altrix senectutis Steph.4 cap.25
Σφακτία, Sphasteria insula, Steph. 3 cap.26
Sphynx, signum virtutum consociatarum, roboris ac prudentiæ. Camer.Dec *vnus*.4.capit.7
Spira, proprie anguium. *Moder*. Ep.121
Spiramus haustu aeris. Mod. Ep. 114
Spirare magnum. Mod.Ep.128
Spireum, *Spira* Palm. 10. pag. 783
Spolia figere templis Italis, Mod. Ep.10
Spongia Punica. Ep.109
Spuma, pro canitie. *Iun*. Co.10
Spurii vnde dicti. Brod.10.c.3
Squalor quid proprie significet, Pal.6.pag.700
St nota silentii multis locis deprauata & omissa, Palm.12.pagin 812
St. nota silentii. Palm.10.pag.781
Stas pro stans. Palm. 10. pagina 750
Stat, pro decretum est. Palm. 10. pag.780
Stata ratio. Mod.Ep.40
Status pro habitu & facie standi, Palm 9 pag.757
Statula, a sistendo, Palm. 10. pag. 776
Staticulos dare, Palm. 15. pagina 877
Statua, æreæ, argēteæ, aureæ, &c. Man.3.Quæs 5
Statua, in foro, in loco alio publico aut profano, eædem *signa* dicuntur in domibus aut templis posita. Man.3 Quæs.5
Statuis sanctorum cur additæ supra caput *lunulæ* ac *patellæ*. Camer.8.Dec.10
Statuis, & *signis* forma & materia communibus, cur non etiam nomen commune. Manil. 3. Quæst 5
στφανοῦν, pro κοσμεῖν. Steph. 5.cap. 29
Sternere passiue, Palm.14. pagin. 869
Sternomantis qui Brod.9.c.19
Stertinium acumen, Palm. 5. pag. 689
Stipula in lecta, stipula ipsæ demessæ spicæ. Brod.10.c.2
Stimulare pectus. Mod.Ep.50
Stirpes, singulari, pro *stirps*. Mod. Ep.50

πιχδοτλώ, cur *Euclidem Megarensem* vocet Proclus, Iun. Anim. 5.cap.9

Stola mulierum honestiorum, toga viliorum, Man 3. Quæst. 1

Stola Græcorum an quadrangula, Iun. An 1.c.13

Strabonem illum non tanto spatio visu penetrasse ac Varro narrat. Brod. 8.c.1

Straton. Iun. Co.2

Stratores. Brod 10. cap.6

Strenam ob cauare, *strena & scaeua* coniugari solent. Palm. 15 pag. 880.

Strictim Plauto quid Iun. Co.6

Strigmenta. Brod 9 cap 23

Stringere arborem, Brod. 10. capit. 19

Structores capillaturæ qui. Iun. Co.8

Struthiocameli caluent. Iun. Co. 11

Studentis habitus. Mod. 122. Ep.

Stultorum plena sunt omnia, non esse Ciceronis dictum. Steph. 1. cap. 14

Subdiga, Palm. 5. pag. 695

Sub dio, Palm 4. pag. 686

Subducere, *π...*, pro in fraudē inducere, Pal. 12. pag. 823

Subiicere aliquem gladiis hostilibus, Mod. Ep 96

Sublicæ, pali in aqua defixi ad pōtis alicuius sustentationem. Mod Ep 107

Suboles capilli. Palm. 10. pag. 784

Subrumi agni. Palm. 6. pag 716

Subselliorum duo genera: vnum, in quibus *rei*, vel *accusatores*: alterum, in quibus *iudices*. Man. 3. Quæst. 4

Subscribi statuis, Steph. 6 c. 26

Subsidere, *subsessa*. *subsessor*. Mod. Ep. 39

Subsidia, quæ, ibi *Succenturiatis* Palm. 13. pag. 854

Subsistere feras. Pal. 11 pag. 798

Successa omnia mea causa videtur mihi barbarum, Steph 2. capit. 24

Sucillare, vel, *sugillare fidem*, Palm. 15. pag. 883

Sudaria setaba. Iun. An. 4. cap. 28

Sudore elicitus ignis solius vi, non etiam aquis calidus. Mod. Epist. 23

Sues cur moriantur iis temporibus quibus aer corrumpi incipit, & auiculæ plurimæ, tum gignentur, Cam. 2 Dec. 7.

Sueui crines modo substringunt, Iun. Co. 8

Suffragium, pro *subsidio*, Mod. Epist. 99

Suggestum comæ. Iun. Co. 9

Sugillare, Brod 9. cap. 20

Sui animam pro sale datam Cleanthes dixit, secundum Clem. Alex. Chrysippus iuxta Cicer. Steph. 5 cap. 20. Palm. 14. pagin. 862

Suilla cur abstinuerint Ægyptii & Iudæi. Iun. An. 6. cap 10

Sulica pro fubiiciis. Palm. 10. pag. 772

Sulphurata, Brod. 10. cap. 23

Sulpitia crassi, subaudi *vxor*. Mo. Ep. 15

Sum pro edo. Pal. 5. pag 691

Sumere diem, pro carpere, lancinare, vt *cibum*, *potum*. Pal. 13. pag. 853

Summæniana. Brod. 10. c. 25

Summanare, pro furari. Palm. 15. pag. 881

Summa capiens nuptiarum. Palm. 4. pag. 675

Summittere crinem, Iun. Co. 5

Summus summ. Pal. 14. pag. 862

Super, pro, insuper. Palme. 2. pag. 642. 673
Superare, pro, *superesse*. Palm. 1. pagin. 622
Superba spreuisse Arabum telas. Mod. Ep. 98
Supercilia cur pilosa, Iun. Co. 4. superciliorum pili a primo ortu, 2
Supercilia, in tutela Iunonis, Iun. An. 4. cap. 12
Superesse alicui, pro, esse patronū, aut aduocatum, Latinum esse. Palm. 4 pag. 685
Superflua variis modis tollimus, Iun. Co. 4
Superne despicere, Mod. Ep. 49
Superstitio vett. in amoliēdis imprecationibus alienum in caput. Palm. 9 pag. 755
Supparum, non vitilis tunica, sed muliebris. Man. 3 Quæst. 2
Suppeditare sumtibus, amori. Suppeditari aruis, Palm. 14 pag. 870
Supplicandi, quam varii sint modi apud gentes diuersas, Iu. An. 2. cap. 10
Supplices, in foro muti. Iun. An. 2. cap. 11
Supplices velabant caput. Scheg. præm. 10
Supplicium rotarium, an cognitum fuerit veteribus. Iun. An. 3. cap. 12
Supremum, comitari funus dicebant Scheg. præm. 9
Surdastri quare plerunque loquātur voce submissa. Camer. 5. Dec. 8
Surdi cur ingenio cedant cœcis, Cam. 7. Dec. 6
Sus, ne humanæ quidem carnis abstinens, Iun. An 6. cap. 16
Sus, verum ab ὗς an contra, Cam. Etym. 6. Dec. c. 10
Sussum, vel *sussum* pro sursum. Palm. 10. Pag. 771. 772
Sutela, pro fraudibus. Pal. 2. pag. 654
Sybaris fluuius Iun. Co. 9
Sybaritæ excisi. Iun. Co. 2
Sylla cognomento Faustus. Iun. Co. 9
συμβίωσις Steph. 1. cap 8
Symbolum, pecunia quę confertur Man. 2 Quæst. 5
σύμβολον pro συμβόλαιον. Steph. 5. cap 25
Symbolon, idem cum *tessera*, Cam. Dec. ὑπομ. 3 cap. 10. Quod coniectura explicari solet ib.
σύμβολος masculini genere. Cam. Dec. ὑπομ. 3. cap. 10
συμμαχία pro ἀψιμαχία. Steph. 5. cap 25
συμπόσιον Græcam vocem meliorem esse Latina, *Conuiuium*, Steph. 1. c 8
Sympullum, Sympuuium, Sympinium, varie legi, Iun. An. 2. capit. 10
Synodita, Brod. 10. cap. 21
συνεὶς, felix talorum iactus, Iun. An. 2. c. 4
Synthesis vestis. Pal. 10. pag. 779
σύριγξ pro rotæ foramine, Brod. 7. cap 17
συγκατανεύειν pro assentiri Steph. 5. cap. 25

T

τὰ ἰαυτῷ σφάλλειν. Steph. 1. cap. 11
Tæda pice & Sulphure. Palmer. 2. pag. 653
Tænia, & ταινίαι Iun. Co. 7
Tænia sepulcrorum, quibus ea velantur. Pal. 14. pag 857
Tago pro, tango, Palmer. 10. Pag. 774
Tago, vnde *Tagax*. Palm. 9. Pagin. 756

Talentum cur scrupuli adiectione non fiat maius. Camer. 7. Dec.1
Talentum Euboicum, Manil. 2. Quæst.7
Tali plantæue pedum, in Thetidis tutela. Iun.An.4.c.11
Talorum casus vniuersi, triginta quinque Iun. An.2.cap.4
Talorum ratio, an aliquid faciat ad pruriginis libidinem. Iun. An.4.cap.15
Talorum iactus infelix, τρεῖς ἀβολιμαῖοι, ἄξενος, πέτρωνα. Iun.An.2 cap.4
Talorum ludus, quod constaret talis,&c.Iun. An.2.c. 4
Talorum,iactus felix, κρηδίτολος, εὐδαίμων, ἱερός, λαμπτῆρ, συνωρίς, ἀγρωτικός, κύντρωπος, ἐπικεφάλαιος ἐπήϊτης. Iun. An.2.c.4
Tam dictio subintellecta sæpius, non etiam expressa. Mod 51
Tam omissum & subintellectum Palm.10.pag.782
Tam, vsurpatum, vt cetera reticeantur. Palm.4 pag.677
Tam subauditum. Pal.7.pag. 728
Tame, pro tam Palme. 8 pagin. 747
Tamen geminatum Palm.3.pag. 746
Tanagra. Steph.6.cap.14
ταφεὺς Brod.10.cap.9.
Taratalla τ' ἄερ τ' ἄλλα. Brod.10. cap.23
Tarchon a puero canus. Iun. Co. 10
Tardus pro cunctatore, ἀνυπέρλεγος: *Tarditas considerata*: *Tardum & cautum* non opponi apud Cicer. Steph.4.c.27
Tarentinorum mollities Iun. Co.1
Tarentum, cur Virgilio dictum *Herculeum*. Iun. 1. capit. 9. Anim.
Tarpeia sedes, Mod.Ep. 58
Tarquinius Priscus canus a puero Iun.Co.10
Tauros irritandi modus. Brod. 10.cap.22.24
Taurus Æthiopicus Brod. 10. capit.22.
Taurus, pro, valido. Palm. 1.pag. 625
Tauri rubro colore efferantur, Brod.10.cap.3
Te, pro tuam domum. Palmer.9. pag.762
Τέχνη, vnde dicta. Camer. Ety.4. cap.5
Tecta toties crescentia, cui contignationes plures. Mod. Ep.44
Tector, pro fabro materiario Br. 10 cap 4
Tectoria antiquorum, recentioribus pro *mensis* & *speculis*, Cast. Varr. cap 51
Tectorium, quid. Cast. Varr. cap. 51
Tectum tacitum, *tectium tacitim*, Palm.15 pag.879.&880
Tegere latus, quid Cast. Var.c.1
Tegere patriam parentesque annis. Palm.2.pag 678
Tegmen fagi. Palm.10.pag.767
Telchinum fabula qualis, & vnde eis nomen. Cam. ὕπνος, Dec 3.cap.1
Tele variæ significationes. Scheg. præm.4
τηλία. Brod.8.cap.7
Telmisseos, primos somniorum interpretes Clementi Alexan. & Tatiano. Iun.Anim.2. cap. 18
Telmissus Lyciæ oppidulum, nō Cariæ ibid.
Telum trisulcum, cur *fulmen* poetis

tistum. Anim.5.cap.16
Temerare, pro temere adoriri.
Temerare leones, capillos, Temerata puella. Palm.11.pagin. 797
Temperamentum optimum, *calidum & humidum*. Camer. 8. Dec.2
Temperata, subaudi, *zona*. Mod. Ep.114
Tempestatem mutari medio diei & noctis tempore. Cam. Dec. ὑποτ.4 cap.3
Tempestiuum & intempestiuum conuiuium quod. Man.1.Quæstio.5
Templum Arsinoes zephyritidis. Mod Ep.117.
Templum κεχηνὸς. Pal.9.pag 757
Templum tescum Pal 11 pag 810
Tempora capitis, cur sic dicta. Camer.6.Dec.5
Temporis deus *recaluaster*. Iun. Co.11
Tenax equus. Tenax a tendendo. Palm,5.pag.696
Tendere. Palm 5 pag.696. pro cōtendere. Pal.11. pag.798
Tendere, tentoria figere. Palm. 2. pag.645
Tenebræ an lumini contrariæ. Cam.1.Dec.4
Teneri, pro *conuinci*. Mod. Epistol.140
Tenitæ, sortium Deæ. Iun. Anim. 2.cap 5
Tepula aqua, vnde & quando introducta Romam. Manil. 1. Quæst.2
τεσσαρακοντόρυγμα. Camer. ὑποτ Dec.4. cap.10
Terpander, inuentor scolii carminis. Iun. An.3 cap.4
Terra, vnde dicta Cam. Ety. Dec. 6.cap.6
Terræ filii qui & vnde dicti. Palm. 3.pag.664
Terræmotus Tiberii ætate. Scheg.præm.11
Terram cur ἀπείρονα dixerit Homerus. Iun. An 3.cap.4
Tesca, Tesca loca. Pal.11.pag 810
Tesserarius ludus, diuersus a *talorum*. Iun. An 2. cap. 4. Eius inuentor quis Iun.ib.
Tesserula lignea Brod.10.c.30
Testacea vasa in parietib. & theatris, cui vsui Brod.9.c.17
Testu de domo. Brod.10.c.15
Tete: bnilosrides. Pal 7 pag 727
τετραγωνον, vnde deriuari dicendum. Cam Etym. Dec.4.c.1
Teucer crines detondet. Iun. Co.5
Thaumantias, cur Iris. Cam. ὑποτ Dec.1.c.1
Thebarum laus. Steph.6.c.16
θεῖος peculiariter a Platone vsurpatum. Steph 3 cap. 4
Theseus primo eiectus ostracismo. Iun. An.5.c.18
Thiodamantis, & Herculis fabula. Iun. An.4.c 2
Theodoricus Gothorum rex. Iu. Co.9
θεομηνία, θεοβλάβεια. Brod. 10. c.9
θεόφι, non θεόφιν. Brod.10.c.9
Thermas petitas a populo tinnitu campanæ. Iun. An.3.c.11.
Therma Titi. Mod. Ep. 33
Thersites capite fastigiato & paruo. Cam.2.Dec.5
Thersites caluus. Iun. Co.11
Thesein quid Iun. Co.6
Theseus conuiuio *virgo* nominatur. Iun. Co.4
Theseus cur Neptuni filius appellatus Scheg. præm.6
θῆτες Atheniensium, an tales quales clientes Romanorum. Ste-

phan.4.cap.15
Thetis varie se i r mutabat in cõgressu cum Peleo. Brod. 7. cap. 26
Thetis, cur dicta *Nympha*. Mod Ep 9
Ἰῶ βία, vis diuina, &c. Brod. 10. cap 9
Θεοὺς βουλαίους, cur vocitarint *duodecim coeli signa* Ægyptii. Cam. ὕπνοι Dec.3 c.9
Θυμομάντιος κότινος, quid Iun. An. 3. cap. 15
Thraces *ἀκρόκομοι* Iun. Co.5
Thracia tonsura. Iun. Co.7
Thrasimenus lacus prius Aunus dictus, cur & quando nomen mutauerit, Mod. Ep.59
Θρίξ τριχός crinis Iun. Co 4
Thucydides, *Oleri filius*, Iun. 1. Anim. cap.4
Thurii, Thurinum infortunium, Palmer. 3. pag. 661
Thyasum quatere Bacchãrũ. Pal. 10. pag 778
Thyestæ & Atræi fabula quid significatum; Cam. ὕπνοι Dec. 4. cap.4
Thyna, pro Bithynæ, *Thynia*, pro Bithynia. Palm. 6. pag. 704
Tiberius Cæsar caluitium fert. Iu. Co.11. eius dictum. 1
Tibi abundat interdum, Palm. 11. pag. 802
Tibia canebant ante fores puellæ adamatæ, Pal. 11. pag 809
Tibiæ pares, luctuine tantum adhibitæ, non etiam lætitiæ. Man. 2. Quæst. 4
Tibia dextræ, tibiæ sinistræ, Sarranæ sunt, Man. 2. Quæstio. 2. Quæst. 4
Tibiæ Allæ quæ. Scheg. præm. 11
Tibiæ veteres quatuor foraminũ, Man. Quæst. 4
Tibiæ non semper ex arundine, sed e buxo, e loto, ex ossibus asininis, ex argento. Man. 2. Quæstio 4
Tibull nomen vnde, Cam. Etym. Dec. 1. cap 5
Tigretis Batrachomyomachia. Steph. 6. c. 22
Timendum pœnas. Palm. 1. pag 615
Timere verbi mirus vsus apud Cic. Steph. 2. cap. 22
Timidi cur patientissime ęgrotẽt, & contra impatientissime audaces Cam. 4 Dec. 7
Timotheus tibicen Iun. Co. 2
Timoris effectus pedita alas addere. Steph 8 cap 5
Timor coniunctus semper amori, Cam 3 *Dec*. 6
Tinguere talum aquis Stygiis, Mod. Ep 9
Tintinnabulatum clypeus, Iun. An. 3. cap. 11
τίνος, ain tu, Palm. 7 pag. 731
Tithonus, Auroræ delitiæ. Iu An. 6. cap 9
Titil verba in *vnguentátos*, Iun. Co 7
Tmesis familiaris Lucillio. Scheg. præm 8
Toga prætexta mulieribus omnibus, cum Nonæ Caprotinæ sunt Man. 5. Quæst. 1
Toga prætexta; puerorum ac puellarum ingenuarum, item magistratuum. Man. 5. Quæst. 1
Toga virilis etiam adolescentibus data nec in ea obseruatum eundem numerum annorum. Steph. 4 cap 21
Toga Romanorum, quo colore, quã incolura an Itali pariter omnes ea vsi an etiam fœminæ & pueri, an vulgus quoque, & milites. Man. 5. Quæst. 1

Toga

Toga ademta exsulibus Man. 3. Quæst.1
Toga primo anno non exereban- tur brachia, Man.3. Quæst.1
Toga Romana qualis. Brod. 8 capit.17
Toga palmata, vnde dicta, eademne cum *tunica palmata*, Man 3. Quæst.1
Toga picta, an triumphantium solia, non etiam priuatorū. Man. 3 Quæst.1
Toga ne cingeretur, Man. 3. Quæstio.1
Toga picta inusitata consulibus, reipub. temporibus, *Man* 3. Quæstio 3
Toga, pro deducendi & reducendi officio, *Brod* 10 cap. 24
Toga ne forense, ne an domesticum vestimentum. Manil. 3. Quæst.1
Toga pacis, Palm.10. pag.783
Toga pura quando adolescētes induti primum, Man.3 Quæst 1
Toga, sumta in Capitolio adolescentibus in viros transeuntibus Man.3. Quæst 1
Toga undulata, soriculata Phrygiana, scutulata, rasa, nomen eis vnde. Man.3. Quæst.1
Toga pura, virilis, libera, recta, eadem. Man.3. Quæst.1
Toga sinus, quid, Man. 3. Quæst 1
Toga prætexta vsus Pompeio, honoris caussa concessus, scænicis ludis Man.3. Quæst.1
Togæ sinu tegebant caput, Brod. 8. cap.17
Toga pura, meretricum, Manil. 3. Quæst.1
Togas a summo ad imum integras, nulla scissura, nullis manicis fuisse, Manil. 3. Quæstio.1
Togas in cinctis, pugnarum antiquis Romanis Man.3. Quæst.1
Togatæ nullæ fœminæ, nisi obscuri loci Man.3. Quæst.1
Tolerare famem dictu sudis, Mod. Ep.127
τόμια, Brod 8 cap.8
Tonante cœlo cū pulsentur campanæ, Iun. An.3. cap.11
Tondendum pecus, non radendum Iun.Co 2
Tondere comam, idem quod togam virilem sumere, Iun. Co. 4. lætitiæ significationem habet apud Græcos, ibid. tonderi cute tenus ibid.
Tonitrua non audiūt, qui pannis aures obstruunt, Cam.1. Dec.7
Tonsa coma res diuina peragabatur, Iun.Co.4
Tonsores, quando primum Romæ Iun.Co 2
Tonso vertice fuit Aristoteles, Iu. Co 4
Tonsi cute tenus Antoninus Imp. athletæ, Palamedes, Iun. Co.4
Tonsus capillus quibus diis appēdebatur, Iun.Co.4
Tonstrina *κουρεῖον συμποσίον*. Iun. Co.6
Tonsura approbatur a D. Hieronymo, Iun. Co.4. salubris, ibid. quibus morbis opituletur, ibid. lætitiæ argumentum & integritatis, ibid. augurium bonum, ib. mœroris interdum indicium, 5. in fœminis prohibita. 2
Tonsuræ, duo genera, Iun. Co.6
Torta, pro, reste. Palmer.15. pagin. 875
Torrere igne, Pal.11. pag. 805
Torti Sicambri a cæsarie *Scheg.* præm.5
Tortam viere, pro, restrui nectere,

Palm.10.pag.785
Totus in nugis, &c. Palm.11. pag. 819
Trabea, an inter genera *togarum*, Man.3.Quæst.1
Trabea Deorum, & regum, discrimen quale. Man.3.Quæst.1
Trabea Equitum, & triumphantium, cuius coloris. Manil.3. Quæst.3
Trabeorum tria genera, *Deorum* è purpura sola, *regum* e purpura non sine albo, *Augurum* e purpura & cocco. Man 3. Quæst.2
Tradere animam, Spiritum, Palm. 10.pag.770
Tragula, telum missile, non scutum. Man.3. Quæst.6
Trahere templa in cinerem sub rogo suo. Mod.Ep.62
Traianus Crinitus. Iun.Co.3
τρώπηξαι, non magis esse quasi πλεώπηξαι, quam duci ἀπὸ τ̃ τρωπᾶσαι τὴν πῆξαι. Camer. 9 Dec.6
Trapezophorum, Brod.10 c.20
Transire vitam. Palm 2 pag.636. 637
Transmittere vada alno. Mod.Epist.38
Transmutare tela pectore, Mod.Epist.24
Treban, amnis Sidonius. Mod.Ep. 46
Trepa. Brod.10 cap.26
Trepidantes velabant caput, Scheg.præm.10
Trepidare ad arcem, ad signa, Trepidare domum in nanes, &c Palm.2.pag.739
Trepidare negotia. Palm.2. pagin. 635
Trepidare, pro festinare, satis agere, &c. Palm. 8. pag. 739
Tremere manus, artus. Palm. 11. pag. 802
Triarii scutis ne vsi an clypeis Man.3.Quæst 6
Tribunal, locus editior, in quo prętor sedens in curuli sella ius dicebat. Man.3.Quæst.4
Tribunis nulla *toga prætexta*. Man.3 Quæst.1
Tribus Camilia, extra 35. numerum. Cast Var.c.14
Trica, Tricones, Tricari. Palm. 2 pag.705
Trica. Iun. Co. 1. τρίχες vnde dicantur. ib.
Trica euoluere e tricis. Palm. 13. pag.855
Tridentipotens Deus, Mod. Epistol.115
τριχίας piscis Iun.Co. 4
τριχίωνες dæmones. Iun.Co. 4
Triumuiorum, quæ fuerit figura & structura. Cam 9 Dec.6
Tristitiam & gaudium cur comites lacrymę. Cam.8.Dec.3
Tritalogi. Palm 11.pag.790
Tritenus gladiator. Scheg. præm.11
Triumphantes, cur albis equis inuecti vrbem. Iun. Anim. 2 cap.12
Tribuni pl. consecraturi bona alicuius damnati caput velabant. Scheg.præm.10
Tripodes sacri, cur positi inter brabeia. Iun.2.An.cap 3
Tripodis forma, eius species, &c. Iun.ibid.
Triptolemus inter iudices infernales. Mod.Ep 51
Triput quare proprius Apollinis Delphici. Cam. ὑπνε. Dec. 3. cap 8
Trinoctium. Palm 1.pag. 612
τριπμγυνισις. Brod.9 cap.24
Tritico & horreo, inesse vim inebriandi

briandi. Iun. An. 2. cap. 12.
Troezenem proficisci. Iun. Co. 11.
τρωγλοδύτες Iudæi. Iun. Co. 6.
τρίγωνα, siue *rota*, pro *fidiculis* ecu-*leone*. Iun. An 3. c 12.
Trossuli qui. Iun. Co. 7.
Trutta vel *Trocta* non Latinum vocabulum: eum piscem Ausonii Salarem esse Brod. 7 c. 29
Trux pro leone, Palm. 1 pag. 628
τρυγών, *turtur*. Iun. An. 6 c. 7.
Tu, Tu noctuæ. Palm. 10. pag 766
Tua opera est, vtere, posce. Palm. 9. pag. 761
Tuburcinare, pro auide vesci, Pal. 9. pag. 751
Tubus quid, & vnde factum nomen. Cam. Etym. Dec. 1 c. 5
Tumere prouinciam, & *Tumor rerum*. Palm. 9. p. 753
Tumor, pro densa corona turbæ. Pal. 11 pag. 802
Tunica, an & *stola*. Man. 3. qu. 2. diu ignota Romanis. Man 3. q. 1. *palmata*, minime *laticlauia*, Man. 3, q. 2. equitum purpuræ colore obsoletiore quã Senatorum. ib. superinducta subuculæ. Man 3. q 2. coloris purpurei, non modo in latis clauis, sed etiã angustis Man. 3. q. 2. lati angustiue claui, an pariter congerentur. Man. 3. q. 2. *Synthesica*. Pal 10. p. 779. eum duo genera; cum clauis vnum, alterum simplex. Man. 3. q. 2.
Turci impexi. Iun Co 7.
Turrita coma. Iun. Co. 7.
Tusci augures, e Lydia: Tuscus vicus, Turci modi qui? Pal. 15. pag. 885
Tusus, pro, tunsus. Palm. 14 p. 861
Tutela, alicui tutelæ se committere. Steph. 4. c. 10.
Tutores pupillo a Consulibus quando dari desierint. Cast. Var. cap 21
Tutulus quid. Iun Co. 7
Tyberinus lupus, *Tyberini pisces* quales. Brod 7 c. 27
τύχη vnde. Cam. Etym Dec. 6 c. 1.
Typhoeis flaua coma Iun Co 9
Tyrannionis Grammatici liber de *ſcolio carmine*. Iun. An 3. c. 7
Tyrrhenorum officinæ vulloriæ. Iun. Co. 3
Tyrii Apollinem aurea catena deuincierẽt, ne aufugeret, &c. Mod. Ep 38
Tyrones, tyrocinium; de iis, quibus relicta *prætexta*, sumitur *toga virilis*. Man 3. q 1

V.

V Antiqui pro O Pal. 6 pag. 715
V in O migrare etiam ob nõ geminetur. Pal. 1. pag. 616
Vacefacere, pro *vacua facere*. Mod. Ep. 113
Vagari ſ dicitur. Palm. 2 pag 618
Vahalis, vnde ei nomen Iun. An. 4. cap 11
Valgiter commouere labra, *Valga Sauia*. Palm. 5 pag 692
Vanitas vnde dicta. Cam. Dec. Ety 5. cap 7
Vapor, pro *calore*. Mod. Ep. 23
Vapulet & *Vatula*, quod Græce ἐτμεζίσθω Pal. 15. pag. 876
Varius an m. Palm 2 pag 656
Vasa fictilia in vsu veteribus vsq; ad *Macedonum* dominatus tempora Iun. An. 2. c. 10
Vatum genus quare *irritabile* dictum Horatio. Cam. 2. Dec. 6
Vbi fides? Palm. 8 pag 747
Vbique pro vbicumque. Palm. 12. pag. 828
Vbiorum ara, vbi olim fuerit, de

ea Iacobi Campii IC. sententia, de eadem inscriptiones duæ antiquæ Mod.ep.3
Vdones quid, Brod.10. cap.14. & 16
Vectari humeris alicuius equitem, Steph.5.c.11
Vectigale imposito desiisse adfluentiam rerum antea fere portentosam, Iun.An.3.c.9
Vegere Palm.2.pag.657
Veientanum vinum, Brod.9.capit.17
Veis antique pro vis, Palmer. 6. pag.709
Velare caput quibus & quando mos, Scheg.præm.9
Velis remisq; impellere classem, Mod.ep.41
Velites Galli inter Salios, Pal.10. pag.765
Velita iter, Palm.10.pag.780
Vellere pilos olim vsitatum, Iun. Co.3.infame, ib.in luctu consuetum,5.
Venantii carmē de Pascha, quod Lactantii tribuitur, Scheg. præm.14
Venanti spectaculumne iucundum leporem videre capi, duorum Xenophontum dissensus, Steph.5.c.18
Veneficia an in amoribus vim habeant cogendi, Cast. Var. c.41
Venenarii, Brod.10.c.17
Venerem committere triuio, Mod. ep.18.
Veneris ἐπιτυμβίας simulacrum Delphis, Camer.Etym Decur. 1.c.3
Veneri ab Argiuis cur immolata sus, Iun.An.6.c.16
Venereus iactus in astragalis quis, Iun.An.2.c.4
Venia & pax proprie in Deorum suppliciis, Palm.10 pag.781
Venu, pro *veneris*, antique, Pal. 1 pag.629
Venus cur *concha* vehi dicatur, Iun.An.5.c.7
Venus cur orta de spuma maris, Cam. ὑπομν. Dec.1.c.4
Venus cur ab astrologis sedem sublimem nacta in signo Piscium, Cam. ὑπομν.1.c.4
Venus barbata, Iun. Co.2. pectinigera.7.caluæ.11
Venus cur noxia vulneratis, Ca. 5.c.2
Venter, pro parasito, Palm.7.pag. 720
Venter, pro parasito, Palm.3.pag. 658
Venter cur eis intumescit, qui se immittunt aquis medicatis, quarum vsus ipsis minus conuenit, Cam.3.Dec c.2
Ventres lupini Teutonibus qui, Cam.9.Dec c.1
Venti cur vehementiores interlunii temporibus, Camer.10. Dec.c.1
Venti cur implicentur magnis incendiis, Cam.4 c.10
Vento tradita discerpta de irritis, male collocatis, Palm.11. pag.788
Vere extremo, prono, præcipiti, Iu. An.1.c.19
Ver canum quare, Iun.Co.10
Vere non videri conditum mundum, Iun.An.3.c.8
Verbis irritari celerrime animos Cam.1.Dec.9
in Verbis inflexionum varietas olim non fuit, Pal.9.pag.750
Verborum obscœnitas & lasciuia scriptorib. suis non inuidenda, Palm.6.pag.712

Verba-

Verbalia habentia interdum casum verbi, Palm. 2. pag. 651 653
Vereor cum genitiuo, Palm. 7. pagin. 733
Vergilium scribendum non *Virgilium*. Cast Var 50
Veri Antonini conuiuium æstimatum sexagies centenis millibus sestertiorum Iun. An. 4. cap. 11
Veritas, alumna Philosophiæ, nō parens. Cast Var cap 53
Veritas in vino, Camer. ὕπνν 3. cap. 8
Veritas quid apud Cic. p Quint. Steph. 2 c. 6
Veritas cana, Iun. Co. 10
Veritas, vnde dicta, Cam. Ety 5 cap. 7.
Verna, qui, Brod. 10 cap. 23
Vernam etiā vocari libertus qui est. Cast. Var. cap. 53
Verrere æquor retibus, Mod. Ep. 44
Versus Saturnii, qui. Iun. An. 1. cap. 11
Vertagi, vertragi, vertrahi, canum venaticorum genus Steph. 4. cap 1
Vertebant Tiridati consilia in cōtrarium, Mod Ep. 99
Vertere & euertere leges, Mod. Ep. 113
Vertere passiue, Palm. 14. pag. 869
Verum, pro decoro. Palm. 5 pag. 694
Verum, pro, æquum, honestum, probum. Palm. 8. pag. 746
Verum, pro veru. Pal. 6. pag. 706. 707
Vesidia, veses, pro desidia, Pal. 15. pag. 873
Vespasianus caluus. Iu. Co. 11. eius dictum ib.
Vesperna, pro cœna. Man. 1. q. 4
Vesta cana, Iun. Co. 10 eius ara in Senatu Athen Brod 8 c. 8
Vestiarium sinum partor lectulus: Mod Ep. ...
Vestes quadrangulæ Persarum, & Græcorum. Iun. An 1. c. 13
Vestes pictæ in promiscuo vsu cū matronis, tum scortis Iun. An. 1 cap 13
Vestes sacræ Diaconorum, an similes, natæque a regiis Persarum, Lydorumque vestibus, Iun. An 1 c 13
Vestes holosericæ, subsericæ, Brod. 10. cap. 18
Vestes κατάστικτοι, & ζωωτοὶ cur dictæ Polluci. Iun. An. 1. c. 13
Vestes madidæ cur non siccentur in æstu balneorum. Camer. 4. Dec. 6.
Veste scissa, Phrygianaue. Mod. Ep. 29
Vestibula vnde. Palm. 10. pag 776
Vestimentorum vsus olim in lectis Mod. Ep 21
Vestis parte caput velabant vet. Schegg. præm. ...
Vestium odor madefactarum cur malus, Cam. 9. Dec. 9
Vestibus flores interdictum Syracusiis, nisi eis, quæ publice prostare vellent, Iun. An. 1. cap 13
Vetera castra, quæ. Mod. Ep. 3
Veterator, vnde. Iun. *An*. 5. cap. 5
Veterum cibi quidam, nobis iam nauseam mouerent, Brod. 8. cap. 19
Via & iter, significatione obscæna, Mod Ep. 18
Viare iter. Palm. 3 pag 614
Viæ militares, publicæ, prætoriæ, consulares, Brod 1 cap. 20

Vibius Crispus Catilinariæ inuectiuæ auctor. Iun.Co.8
Vibrare crines quid. iun Co.8
Vibratum capillitium. iun. Co.9
Vicarius Serui. Brod.10.cap 24
Vicenota cognomen Iouis. Scheg. Præm.1
Vices, pro vicit. Palm.1 pag.616
Victor, victima Iuppiter. Scheg. præm.1
Victoriæ tempore, templa coronata. Mod Ep 38
Victus nullis, ponere castra, vel iunxisse ratem. Mod Ep.26
Vicus duplex, extra vrbem, & in vrbe. Man 3.q 7
Vide, pro caue, vide me inuitas, sine ne. Palm.12.pag.823
Videlicet, cum infinitiuo. Pal. 2. pag. 647. & falsa ratio, quæ in vulgo adfertur, ostensa 648
Videas te, me vide Palm.13. pag. 855
Videtur, pro, rectum videtur Pal. 2.pag 637
Viduare, etiã ad mares relatum. Cast.Var 34
Viere tortam, pro, restim nectere. Palm 10.pag.785
Vigra. Palm 10 pag 784
Viliter esse, id est, non tam appliter cœnare. Palm.11.pag.793
Vilius isto. Palm.11.pag 793
Villa, olim vna domus. Man. 3. quæst.7.
Vindicta virgula. Iun.Co.2 a quo dicta ibid.
Vinum in mensa effundi cur lætum; salinum vero euerti, triste. Camet 7.Dec.10
Vinum factitium Iun An.2. c.13
Vinum ἀνθοσμίας. Cam. vinor. Dec.3 c.8.
Vini dolium vno die ebibit Lityerses. Iun An.4.c.3
Vini deriuatio quæ. Camet. Etym. Dec.4. c.3
Vini factitii, conficiendi modus priscis, quis. Iun. An.2.c.12
Vini potu inebriati, in faciẽ proni deferuntur; ceruisia, resupinant capita. Iun. An.2 c.12
Vinibus, de aulis vini. Pal 4. pag. 675
Vipsaniusne Agrippa, an Vipsanus. Mod Ep 14
Vir comam alere non debet. Iun. Co.4
Vires Callaica Cyrni, pro Vires equi Callaici. Mod. Ep.19
Vicus a pago diuersus. Man.3.q.7
Virgilii tarditas, in scribendo. Iun.An.4.c.16
Virgil. Ecl.7. Solstitium pecori defendite. Cast Var.c.17
Virgo aqua, vnde & quando introducta Romam. Man.1.q.2
Virgo, illa in cœlo, Iouis & Themidis filia. Mod.Ep.117
Virginem qui vidaret, pro mœcho veniebat in periculum, ne mox sine viro esset Palm.12.q. 825
Virgines vestales crinem detondebãt Iun. Co.4. canis senum opertæ.10
de Virilis ætatis annis cõtrouersiam inter Scriptores. Steph 4. cap.21
Viris sapientibus, cur finis vitæ sæpenumero tristis. Camet. 1. Dec.5
Virtus aruit. Mod Ep.112
Virtus ignorat dedecus patientiæ Mod Ep.96
Virtus perpetuo vtilis, nunquam noxia. Cam 1.Dec.2
Virtutis præmium honor, nec aliud. Steph.5. c.8
Virtuti otiosæ an olim habit-

honos Romæ. Mod.Ep.20
Virum decet tonsus capillus. Iun. Co.4
Vis est, prouerb. Pal.6. pag 709. 710
Visceratio, visceratre. Pal.10.pag. 783.
Visere ad aliquem. Pal.13.pag.842
Visus cur salacibus hebes fere & obtusus. Cam.6 Dec.c.3
Visus, cur quibusdam animantibus & auibus acrior in tenebris. Cam.7 Dec.5
Visus, an penetret corpora solida. Cam.1. Dec.7
Visus quousque pertingere possit. Bro.8.c.1. & in hoc vet. notati qui nimiū largi narratores.ib.
Visus cur potius recreetur tenebricosa re, quam colore cæruleo. Cam 1. Dec.4
Vita pro victu Palm.5. pag.689
Vita municipalis, vilissima. Mod. Ep.73
Vitam hominum centum tantū annorum esse, quomodo deprensum Ægyptiis. Mod Ep. 27
Vitæ contemtus eis, qui minimū in ea norunt delitiatum. Mod. Ep.25
Vita nimium, Mod Ep 22
Vitare malo. Pal.1.pag 815. *in fortunio*. ibi
Vitilena. Palm.3.pag. 663
Vitilitigatores Palm.3.pag.663
Vitimagistratus. Palm 3.pag.663. 664
Vitis, centurionis insigne. Mod. Ep.22
Vitio patet. Pal.3 pag 664 665
Vitium facere. Pal.3 pag 665
Vitta. Iun. Co.7
Vittæ Deorum, Mod. Ep.38.fine.
Viuere conuenienter naturæ, vel *secundum naturam*, vel *naturæ*, quid sit. Steph.1.cap 10
Viuere, pro genialiter viuere. Stephan.1.c.8
Viuere secum. Steph.1.cap.12
rectè Viuere, quid Horatio Steph. 1.cap.9
bene Viuere, & *beate Viuere* Ciceronem distinxisse, Horatium non, apud quē opponitur male viuere Steph.1.c.9
Viuere sibi quid sit: & an idem etiam valeat, quod a Platone dicitur, τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, &c. Steph.1.c.11
Viui vngues, ad viuum resecare. Palm.11.pag 809
Vixe, pro vixisse. Palm.2.pag.655
Vixi, pro perii. Palm. 15. pag.873
Vixit, in ἐυφημισμῷ. Palm.11.pag 806
Vlpius Crinitus. Iun. Co13
Vlpii Criniti, & Proculi Pontiani consulatus, in quem vrbis conditæ incidat, Mod.Ep.14.
Vltronietas. Mod Ep.61
Vlysses caluus. Iun Co.11
Vuxes & Vlysses, antique. Pal.14. pag.861
Vmbilicus, in libris, quid. Man.2. q.1
Vncia, vnde dicatur, Camer.Dec. Etym.2.cap.6. tam nummum, quam pondus significare. ibidem.
Vnctaris, pro lauta. Pal.13.p.847.
Vnctius, lautius. Pal.13. pag.848
Vnctio cur priscis post balneum. Cam.8. Dec.1
Vnde quadraginta, vnde quadragesimus, an vnum de quadraginta. Mod Ep.8
Vnde vicies. Mod.Ep.37
Vneis, pro vngis. Palm 1.pag.621

Vngebantur mortui proximis, Palm.13.pag.848
Vngues edisserere, bitere, pro ad vngrem, Palm.3.pag.660
Vnguis cum occupatur circa lutum tunc opus difficilimum, factus ad vnguem, & Iun An.4.c.18
Vnguenta vni homini vtilia. Camer.8.Dec.1
Vnguentum foliatum, Iun.Co.7
Marcelianum, ibi. aureos reddens crines, 9
Vnguentis delibuti, Iun.Co.7.genium curabant, ib.
Vnguium resecandorum officiū, tonsorum, Mod.Ep.109
Vnguium præsegmina, Iu.Co.4
Vnguibus cur putentur destitui infantes, si copiosius sale vti prægnantes, Cam 5 Dec.6
Vngulæ & vngues furum, Palm.1.pag.615
Vocabula aliquot Germanica e Græca fonte cadentia, producta, Iun.5 An.c.6
Voce submissiore cur loquantur surdastri Cam.5.Dec.8
Voces duas, prioris fine eliso, in vnam compellere soliti prisci, Palm.6.pag.706
Vocis concinnitas & concentus, an dignoscatur ab infantibus ac brutis animalibus, Came.2.Dec.10
Volentia accipere, facere, scribere, Palm.2.pag 636
Violentibus esse, Volenti plebi militia putabatur, Palm.2.pag.636
Volsella quæ. Iun.Co.3
Volsellis pugnant, non gladiis, Iun.Co.2
Volsellis pugnare, Iun.Co.3
Volsurus, in parasitum edacem, Pal.5.pag.880
Volucres ala turcina, Pal.5.p.698
Voluptas quam ægroti quida[m] percipiunt, Steph.2.c.10
Voluptatis venereæ cupiditat[is] cur acerrimę, & maxime eff[i]nes. Cam.6.Dec.10.
ꝙ de Voluptatibus, alibi dica[t] alicubi Platonem de cupidi[ta]tibus dicere, Steph.2.c.11
Vos pro vestram domum, Palm.[...] pag 762
Vota senum iuuentutem exopta[n]tium. Steph.4.c.17
Vota quinquenalia, decennali[a] vicennalia, tricennalia, qu[æ] Cast.Var.cap 19
Vox, cum sit corporea, quamobrem penetret corpora solid[a] Cam.1.Dec.7
Vrania, Latinis Cœlestis. Mod Ep.61
Vrbibus iam capiendis solemni carmine euocati Dii, Mod.E[p]ist.38
Vrbs, κατ' ἐξοχὴν, Roma. Man[.] Quæst.7
Vrbs pro *Roma*, Mod.Ep.75
Vrgeor pectora palmis, Mod. E[p]ist.63
Vri in aliqua, pro, *eam deperire*, Mod.Ep.43
Vrinam facere, Brod.10.cap.20
Vrna vna mortis, altera misericordiæ, Iun.An.2.cap.5
Vrna, quatuor & viginti sextariorum, Iun.An 4.c.5
Vsque hinc, vsque alterum, Palm.8 pag.738
Vsura edere dicitur, Palm.7.pag 723
Vsipii, Iun.Co.9
Vsipii leues, Brod.10.c.28.
Vtnes Palm.7.pag.733
Vt pro vbi. Pal.6.pag 708
Vt, pro vbi, Palm.12.pag.626.
Vterus muliebris cur sæpe hinc inde

inde erret præter animi sententiam, Cam. 6 Dec. 2
Vtibilis, Palm. 2. pag. 630
Vtique, vt in talibus, *vtiq; ab stirpe socium*, &: *vtique victoriam crudeliter exercebant*, Palm. 2. pag. 648
Vtraque Rosa, vtrique Æthiopes, Palm. 11 pag. 804
Vuam pensilem ex se facere, Palm. 3. pag. 671
Vulcanus quare claudus natus, & a Ioue præcipitatus in Lemnũ. Cam. ὑπν. Dec 3. c. 7
Vulcanius, poetis vim efficiẽs artium, Cam. ὑπν. Dec. 2. c. 2
Vulnerati, cur arceantur a Venere, Cam. 5. cap. 2
Vulnera vndanti anhelare, Mod. Ep. 1
Vulneribus iam coeũtibus, quare in labris extremis pruriat cutis. Cam. 4. Dec. 5
Vulpes lotio suo sterilem locum reddit. Iun. Co 11
Vxor mariti ὑπόλη, *inferior*, Steph. 5. cap. 12
ξανθίσματα κόμης, Steph. 5. 27
ἐπὶ ξενίᾳ. Brod. 8. c. 8

X

XEniorum infrequentia, etiã extra Kal. Ian. Mod. Ep. 29
Xenones, Brod. 10. cap. 21
ξυρήλαξ, quid proprie, Iun. Co. 2

Y.

Y Ntam notare *marem*, quam *femellam*, Cam. 6. Ety. Dec. cap. 10
ὑπεφήτης & προφήτης quid, Iun. An. 4. c. 22

Z.

ZAncle, eadem quæ Messene, Mod. Ep. 41
Zelata, pro *zelo ducta*, Mo. Ep. 100
Zethus & Calais, oculis orbi, Iun. Co. 4. crinibus volant, ib.
Zonarum natura fabulose expressa Homero in clypeo Achillis, &c Iun. An. 3. c. 5
Ζωστῆρος κόσμου, quid vocarint. Iun. An. 3. cap. 4
Zythũ, ex hordeo paratus potus, quid differat a *ceruisia*. Iun. An. 2. cap. 12

F I N I S.

LAMPAS, SIVE
FAX ARTIVM LIBERALIVM,
HOC EST,
THESAVRVS CRITICVS,

IN QVO, INFINITIS LOCIS THEOLOGORUM, Iurisconsultorum, Medicorum, Philosophorum, Oratorum, Historicorum, Poetarum, Grammaticorum, scripta supplentur, corriguntur, illustrantur, notantur.

Tomi V. supplementum.

Ex otiosa Bibliothecarum custodia erutum, & foras prodire iussum,

A IANO GRVTERO.

Cum Indice & Locorum & Memorabilium.

PRODIT FRANCOFVRTI
E Collegio Paltheniano, Sumtibus Ionæ Rhodii Bibliopolæ.

ANNO M. DC. VI.

Digitized by Google

IVSTI LIPSII DE CRITICIS OPERIBVS IVDIcium e Libro Electorum excerptum.

LIBRO huic Electorum, neque iusto plane operi, neque exasciato, feci lucem, mi Lector: praepropere, & fortasse ante legitima dies partionis. Sed caussa festinandi, praeter has, quibus iactamur, turbas, etiam valetudo, quae pertinaciter aduersa, aurem mihi vellit vt vasa colligam, & cogitem de discessu. Inscripsi Electa: non abhorrenti a re nomine, quia pleraque varie elegimus & decerpsimus: Plinii exemplo, quem commentarios CXX. Electorum reliquisse, docuit me alibi eius nepos. Reperies correctiones, sed non solas. quia enim plerique delicati hoc Criticum genus adspernantur, quasi ludum aliquem nugarum: feci quod antiquus quispiam Medicus, & callide miscui ritus. Medicum aiunt, in puella regia curanda, quae abhorrebat sectionem, scalpellum spongia tectum intulisse, & vber dum leniter fouet, incidisse: ego velo rituum publicorum correctiones aliquot texi nō publici gustus. Ita manum adii suauiludiis istis: nec metuam formulam, Quod dolo malo. Tu fruere, bone Lector.

Ӿ *

SYLLABVS CRITICORVM VOLVMINE ISTO CONtentorum.

I. *Henrici Stephani Schediasmata.* 1

II. *Iacobi Nicolai Loensis Miscellaneorum Epiphillidum.* 255

HENR.

HENRICVS STEPHANVS

LECTORI S. P.

SChediasmata inscripsi hos Obseruationum, Emendationum, Expositionum, Disquisitionum libros, nõ studio nouitatis, nó ut Plato loquitur, καινοτομίας ὀνομάτων ἕνεκα (quis enim minus est φιλόκαινος?) verum vt hæc scripta legens si non exspectationi tuæ, at certe titulo suo respondere cogitares. Alioqui enim aliud illis nomen imposuissem: neque tamen lectiones varias vocassem (non enim video, quomodo hac inscriptione tam diuersa comprehendi argumenta potuissent) sed Symmicton appellatione, vel alia quapiam, quæ & ipsa nihil fastus habere dici posset, vsus fuissem.

Placuit autem mihi illa Schediasmaton inscriptio non ea solum de caussa, quod tantum a fastu absit, vt etiam veniam a te precetur, verum & quod eadem appellatio esse Capitum loco poterat: id est, quod Schediasma primum libri primi, Schediasma secundum, & ita deinceps vocare poteram, quod & feci. Sed cur nominare capita nolebas? quæres fortasse. Quoniam is quidem liber in quo vnum idemq; tractatur argumentum, recte in capita diuiditur, quæ sunt illius tractatus veluti tmemata. at in scriptionibus, quas ipsa argumenti diuersitas separat, vix posse diuisionem illam locum habere existimaui.

Iam vero, quod libris nomina non tantum ex ipso ordine imposui sed de Mensium etiam nominibus eos vocaui, id feci partim quoniam ineunte anno, atq; adeo ipso Ianuario, inita fuerat a me harum scriptionum ratio, easq; aggressus eram: partim etiam quod mihi conscius quam difficile alioqui futurum esset tantum otii a meo ergastulo (id est, a mea typographica officina) impetrare, quantum ad persequẽdum hoc opus satis esset, ipsum ad illud mihi concedendum ea cogere ratione volebam: quasi

eius qui primos tres Menses legisset, expectatio sequentiũ, velut arrhabo ab illo mihi datus, futura esset. Neq; enim dubitabam quin lectis tribus primis libris, sequentes esset desideraturus, etiamsi hi nõ satis illius expectationi fecissent. quoniam quo quidam argumento secundas nuptias defendebat, eodem ego vtens, illud sequentes legendi Menses desiderium mihi pollicebar. Si cum prima vxore συμβίωσις suauis fuit (inquiebat ille) quidni & a secunda suauitas eadem speretur? sin iniucunda, periculũ tamen & secundi coniugii faciendum est, sperandumq; fore vt huius suauitate insuauitas illius compensetur. Eodem certe & ipse modo mihi pollicebar fore vt si ille nec voluptatem nec vtilitatem ex primorum Mensium lectione cepisset, quæ illum ad legendos sequentes alliceret atq; inuitaret, at quod me sequentium diligentia primorum & quidem hyemalium negligentiam (quam etiam ea quæ frigoris comes est, inertia excusare aliqua ex parte potest) cõpensaturum speraret, id vero ipsi maximum ad illorum lectionem inuitamentum esset. Sicut aũt nunc quoq; non dubito quin & tu illud ipsum sis speraturus, ita meum esse scio, dare operam ne te spes hæc fallat. Me igitur daturum hãc spondeo: neq; tantum alia, iis similia quæ tibi hyemales menses (quod pace Martii dictum sit) dederint, sed aliqua præterea ex libris nondum editis excerpta tibi exhibiturum.

Sed vicissim videndum tibi est ne me fallat spes quam de tua æquitate concepi. falleret autem, si ex hyemalibus mensibus, & de vernis & de æstiuis & de autumnalibus iudicium facere velles. Quod si tamen ne hi quidem tibi aliquando satisfecerint, at suæ inscriptioni satisfecisse dici poterunt. Ideoq; te etiam atque etiam rogabo vt non minus dum hos, quam dum illos leges, horum quos in illam inscriptionem lusi versuum recorderis,

Hic si forte tuæ rudius quicquam accidet auri,
Te meminisse velim quid Schediasma sonet.

HENR.

HENR. STEPHANI SCHEDIASMATVM VARIORVM,

Id est,

OBSERVATIONVM, EMENDATIONVM, EXPOSITIONVM, DISQVISITIONVM,

Liber I.

qui est

Succisiuarum IANVARII horarum pensum:

SCHEDIASMA I.

Animam *a Platone dici esurire & sitire non corpus: quinetiā quod* animā *quidam apud Lucam Euangelista hortatur* vt edat & bibat, *id cum sermone eiusdē Platonis necnon Xenophontis conuenire.*

A QVODAM Testamenti noui loco, non dicam tanquam a Vesta, vt est in prouerbio, sed tanquam a bonorum omnium principio, & quod non sine bonis esse auspiciis possit, meum Ianuarii pensum ordiar.

Ante menses plus minus octodecim prodiit ex mea officina Testamenti noui Græci editio, parua forma, vt vulgo loquuntur. Eius margini obscuriorum vocum, alicubi & loquendi generum interpretationes q̃ potui *[illegible]* adscripsi: simul vero præfationem illi præfixi, in qua longe illos falli dixi, qui operis illius sermonem incultum omnino atque horridum esse arbitrantur. Neque vero id dixi tantum, sed etiam probaui: probare quidem certe conatus sum, quantum extemporaneo scripto præstari a me poterat alia in aliud tempus argumenta & exempla reseruans. Horum tamē vnum quod mihi nunc in mentem veniebat, repræsentandum censui, quoniam posse multorum instar esse videtur.

Legimus capite duodecimo Euangelii Lucæ, Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. id est, *Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, ede, bibe, hilarem vitam age*. Quotusquisque autem hoc loquendi genus non mirabitur? corpus enim, non animam, ad edendum videmur debere hortari. At ego illo etiam modo posse nos loqui, & quamuis illa sermonis forma auditu primo dura sit auribus, eiusmodi tamen esse, quæ non exemplis tantum sed ratione etiam nitatur, ostendã. Vnde autem petitis exemplis? ex duobus qui & inter scriptores Græcos & inter Socratis discipulos sunt præstãtissimi; Platone nimirum & Xenophonte. Vnde petita ratione? ex ipsa philosophia. Hæc enim apud Platonem extant, Tomi secundi meæ editionis, pag. 439. Aldinæ aũt. tomi posterioris pag. 56. Τοῦ διψῶντος ἄρα ἡ ψυχὴ, καθόσον διψῇ, οὐκ ἄλλο τι βούλεται ἢ πιεῖν, καὶ τούτου ὀρέγεται, καὶ ἐπὶ τοῦτο ὁρμᾷ. Apud Xenophõtem vero leguntur hæc pag. 138 (exemplarium quæ itidem a me sunt editæ) Οἱ δ᾽ αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν. τῇ δ᾽ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ᾽ ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. Quibus exemplis quamuis lector contentus esse possit, atq; adeo contentus, vt opinor, futurus sit, tertium tamen adiungam ex eodem Xenophonte sumtum, in extrema pag. 414. τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίειν τε καὶ ὑπερπονεῖν ἀπεδοκίμαζε (loquitur autem de Socrate) τὸ δὲ ὅσα ἡδέως ἡ ψυχὴ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς ἐκπονεῖν, ἐδοκίμαζε. Quum autem non solum exemplis, sed etiam ratione illud genus loquendi niti dixerim, illis allatis hæc proferéda est. Eam igitur ex Socratica apud Platonem philosophia depromam, pag. 34. & 35. Tomi secundi meæ editionis. Primum τὸ διψῆν (quæ autem περὶ τοῦ διψῆν dicuntur, ea sunt & περὶ τοῦ πεινῆν intelligenda, mutata tantum πόματος appellatione in βρώματος appellationem) statuitur esse τὸ κενοῦσθαι: ideoq; δίψος esse ἐπιθυμίαν, & quidẽ nõ alius rei quam πληρώσεως πόματος. Vnde vero hæc ἐπιθυμία proficiscitur? ἐκ τῆς ψυχῆς, quæ ibi dicitur τῆς πληρώσεως τῇ μνήμῃ. Summa enim disputationis hæc est, Sitire nõ aliud est, quã vacuari (vel potius, vacuatũ esse) ex vacuatione nascitur cupiditas eius, quod vacuationi contrarium est: repletionis videlicet. sed quum corpus repletionem apprehendere non possit, quia non id ipsum quod patitur, sed quod ei contrarium est concupiscit: superest vt illam ab anima dicamus apprehẽdi memoriæ adminiculo. Ex ea certe disputatione cuius summa hæc est, tandem hæc colligit Socrates, Corpus igitur nostrum nequaquam sitire, aut esurire, aut aliquid tale pati, ratiocinatio hæc euincit. Differam autem de hoc Platonis loco alibi copiosius: interim ex eo pariter & Xenophonte habebit lector, quæ cum illo conferens Lucæ loco, eam sermonis formam mirari, aut etiam aspernari desinat. Quamuis enim is non sim, qui Testamenti noui sermonem, quod ad genera loquendi attinet, exigere velim ad normam eius, quo vsus sit alius ex scriptoribus

bus profanis, lubenter tamen partim antea ostendi, partim nunc ostendo, nonnulla etiam esse, quæ ab horũ consuetudine loquendi abhorrere falso existimentur: quum, si non apud omnes, apud quosdam saltem, eosque primarios, illorum exempla inueniantur. Quod autem a me & ostensum antea fuit, & nunc ostenditur, idem alio etiam tempore, aliis exemplis, Deo fauente, ostendetur.

SCHEDIASMA II.

De quodam Platonis loco vbi mentio fit interioris *siue* interni hominis, *sicut a Paulo apostolo.*

DOctrinam philosophicam de moribus (quam vocant Ethicem) cum Christiana velle comparare, nihil aliud esset quam turbidam lacunarum aquam, aut etiam fœtidam cum manante ex limpidissimis fontibus aqua conferre. Pleraq; tamen disserentes de moribus philosophos audimus, quæ, si modo scopũ doctrinæ illorum nõ spectes, ne Christianorum quidem vel auribus, vel etiã ore sunt indigna. Primam aũt hac in parte laudem inter antiquiores meretur Plato: apud quem obseruatione & animaduersione dignissimum hoc est (vt alia nonnulla prætermittam) quod sicut a diuo Paulo, ita etiam ab illo quidã interior homo, siue internus constituatur: vno τὸν ἔσω ἄνθρωπον, altero τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον eum appellante. Legimus enim apud diuum Paulum epistolæ ad Rom. capite septimo, (quo nunc loco ero contentus, quum & alibi verbis illis vtatur) συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Apud Platonem quoque locus exstat in quo τοῦ ἐντὸς ἀνθρώπου, (sicuti dixi) fit mentio. Is est libro nono De republ. pag. 589. meæ editionis, οὐκοῦν αὖ ὁ τὰ δίκαια λέγων λυσιτελεῖν, φαίη ἂν δεῖν ταῦτα πράττειν καὶ ταῦτα λέγειν ὅθεν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος ἔσται ἐγκρατέστατος. Est autem hæc Platonis τοῦ ἐντὸς ἀνθρώπου appellatio consentanea similitudini cuidam, qua vsus erat in iis, quæ proxime præcedunt, atq; ad eam refertur: sicut & illa quæ his subiungit eodem spectant. Quum autem duos proponat, quorum vnus vtile esse dicat iniuste agere, alter contra vtile esse contendat iuste agere, interioris hominis dominatum ex iustis actionibus pendere ait. Ceterum quum diuum Paulum, sicut poetarum Græcorum ita etiam philosophorum libros euoluisse constet, (quod cum propter alia mirum videri non debet, tum vero propter id, quod Strabo de Tarsensibus testatur, eos philosophiæ aliarumque disciplinarum, quæ encycliæ vocantur studio Alexandream atq; ipsas adeo Athenas superasse) non incredibile fuerit fortassis eum in hunc etiã locum aliquando incidisse: longo autem post tempore hanc epistolam scribentem genus hoc loquendi e tenebris in lucem, produxisse: id est, e tenebricosa doctrina, aut saltem sublustri tantum-

modo, ac solum malignam quandam lucem habente, (vt malignā lunæ vocat lucem Maro) ad eam traduxisse doctrinā, quæ auctorem habet eum cuius luce animi nostri magis, quam solari corpora illuminantur. Apostolus igitur per *interiorem hominem* eam hominis partem intelligit, qua renouatus est per Spiritum sanctū, sicut per *exteriorem*, (quam subiicit legi membrorum) hominem non regeneratum: quem etiam ψυχικὸν alibi appellat, & opponit τῷ πνευματικῷ: at Plato, *hominis interioris* appellatione, hominem quatenus ratione vtitur: *exterioris* vero, eundem, quatenus affectibus nō ratione regitur, significat: quemadmodum & Aristoteles duas animi partes, vnam, λόγον ἔχουσαν, alteram, ἄλογον constituit. neque enim philosophorum mentis acies tam acuta esse potuit, vt præcipuam hominis vitiositatem in ipso λογικῷ inesse perspiceret. Plato autem λογιστικοῦ & ἀλογίστου appellationibus lubenter vtitur (sicut rationem non minus λογισμὸν quam λόγον vocat) & alicubi τὸ ἐπιθυμητικὸν adiungit τῷ ἀλογίστῳ. vt De republ. 4. (pag. 439. meæ editionis) τὸ μὲν, inquit, ᾧ λογίζεται, λογιστικὸν προσαγορεύοντες τῆς ψυχῆς· τὸ δὲ ᾧ ἐρᾷ τε καὶ πεινῇ καὶ διψῇ, καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται, ἀλόγιστόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν, πληρώσεών τινων καὶ ἡδονῶν ἑταῖρον. quo quidem loco non δύο μέρη τῆς ψυχῆς esse dicit, vt Aristoteles; sed δύο εἴδη ἐν ψυχῇ ἐνόντα.

Iam vero & quod ad præclarā illam Pauli apostoli ἀντιστράτευσιν attinet, vbi dicit, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, talis etiam apud Platonē est eodem in loco illorum duorum quæ dixi λογιστικοῦ & ἀλογίστου descriptio. vt ἀντιστρατεύεσθαι dici possint: quum ait vnum κελεύειν, vt hoc vel illud faciamus, alterum aūt κωλύειν, atque adeo ἀφέλκειν: sed ita vt totam culpā conferat in illud ἀλόγιστον: quum ad illud arcanū cuius paulo ante mentionem feci penetrare non posset, ex quo ipsum etiā λογιστικὸν, in sua natura manens (id est, antequam Dei fauor illud instauret) ad vitia nos impellere cognouisset.

SCHEDIASMA III.

De quadam comparatione, siue quodam exemplo quod a Platone & Paulo apostolo affertur, vtroque ad studium eius de qua loquitur victoriæ exhortante.

LEctori cogitandum relinquam, an quod de præcedente Platonis loco dixi, magis credibile de illo, quem nunc proferam, esse possit: diuum Paulum eius recordatum fuisse quum exhortatione quadam vteretur 1. ad Corinth. cap. 9 in fine. ibi enim postquam dixit de iis, qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed vnicum esse qui brauium consequatur: Corinthiis vero ita esse currendum vt id adipiscantur: addit, πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ, ἄφθαρτον. Nam Platoni quoque (quamuis interim non negem potuisse

tuisse alioqui eadem diuo Paulo in mentem venire, nō lecto illius loco) athletarum exemplum materiam exhortationis præbet, & quidem ad studium adipiscendæ victoriæ, quam itidem athletica victoria multo præstantiorem & optabiliorem esse cōtendit. Hæc enim sunt eius verba, De legibus libro 8 (pag. 840. meæ editionis) postquam mentionem fecit quatuor athletarum qui celeberrimi fuerunt, τί οὖν; οἱ μὲν ἄρα νίκης ἕνεκα πάλης καὶ δρόμων καὶ τῶν τοιούτων, ἐτόλμησαν ἀπέχεσθαι λεγομένου πράγματος ὑπὸ τῶν πολλῶν εὐδαίμονος· οἱ δὲ ἡμέτεροι παῖδες ἀδυνατήσουσι καρτερεῖν πολὺ καλλίονος ἕνεκα νίκης; Vbi quod Plato νίκην, id est, *victoriam*, appellat, diuus Paulus στέφανον, id est *coronam*, vocat, id quod præcedit, intelligens ex eo quod sequitur: (quod hac de re loquentibus vsitatissimū est) atq; vt Plato, athletarum continentiam siue abstinentiam commendans (qui, in iis quæ proxime præcedunt, rem eam nominauerat ex cuius præcipue abstinentia laudem quatuor eorum celeberrimi merebantur) verbo ἀπέχεσθαι, adiecto illi suo genitiuo, necnon verbo καρτερεῖν vtitur, ita diuum Paulum verbo ἐγκρατεύεσθαι, quod illa duo comprehendit, vti videmus. Nihilo tamen magis hic quam in iis quæ antea protuli, sacra cum profanis, aut profana cum sacris conferre volo (absit vt committam quod in alio abominarer) sed lectorem hoc saltem considerare cupio, quomodo ab eorundem exemplo argumentum exhortationis ad desiderium ac studium victoriæ sumserint, & quidem quam vterque multo athletica præstantiorem esse ait: quamuis ille de adipiscēda beatitudine philosophica (id est, philosophicæ doctrinæ seu philosophicis regulis consentanea) hic de consequenda beatitate Christiana loquatur.

SCHEDIASMA IV.

De pulcerrimo quodam Horatij dicto, quod ex quodam Platonis loco sumsit: simul autem de genuina loci illius Platonici interpretatione, & de quorundam in ijs, quæ illum proxime sequuntur emendatione.

EX Græcorum scriptorum, cum aliorū, tum vero philosophorum libris, præclaras sententias quidam e Latinis poetis hauserunt. potissimum vero Horatius. Præter illos autē locos in quibus id factum ab eo esse alii obseruarunt, quidam a me obseruati fuerunt: sed ego nunc iis contentus esse cogor, quos mihi suggerit memoria, ac lectorem mecum iis esse contentum par est. Incipiam igitur a pulcerrimis illis & vere aureis Poetæ illius verbis, humanā mentem, diuinæ auræ particulam appellantis. Locus is exstat Satyra secunda libri posterioris, vbi scribit,

——quin corpus onustum
Hesternis vitijs animum quoq; pragrauat vna,
Atq; affigit humo diuinæ particulam auræ.

Nihil enim aliud hic (vbi legitur etiam *affligit humo*) eum intellexisse puto *diuinæ auræ* appellatione, quam quod Plato vocat τὸ θεῖον in animo, circa finē libri De republica 9. Hæc enim ibi leguntur: Οὐκοῦν ἵνα καὶ ὁ τοιοῦτος ὑπὸ ὁμοίου ἄρχηται οἵουπερ ὁ βέλτιστος, δοῦλον αὐτὸν φαμὲν εἶναι δεῖν ἐκείνου τοῦ βελτίστου καὶ ἔχοντος ἐν αὑτῷ τὸ θεῖον ἄρχον. vbi ἔχοντος ἐν αὑτῷ τὸ θεῖον ἄρχον significare dico, *Habentis in seipso dominatum eius quod diuinum est*, siue *Subiacentis imperio & dominatui eius quod diuinum est, atque id intra se habentis.* Neque vero dubium mihi est, quin ista adeo honorifica appellatio τῷ λογιστικῷ tribuatur, & quin cum eo, quod ἀλόγιστον dicitur, comparatum, θεῖον merito vocetur. ideoque probare nō possum eas interpretationes quæ τὸ θεῖον ἄρχον *diuinum imperatorem* esse volunt: quum nec τὸ θεῖον ἄρχον idem significare quod τοῦ θείου ἄρχοντος possit; &, si posset, minus aptum huic loco futurum sit. Sed & in iis, quæ proxime sequuntur, non video cur non τοῦ θείου & φρονίμου in genere neutro itidem accipiamus, vbi dicit ἀλλ' ὡς ἄμεινον ὂν παντὶ ὑπὸ θείου καὶ φρονίμου ἄρχεσθαι. Verum quæ proxime sequuntur, mendo, vel potius mendis carere non videntur. hæc enim subiungit, μάλιστα μὲν, οἰκεῖον ἔχοντος ἐν αὑτῷ, εἰ δὲ μή, ἔξωθεν ἐφεστῶτος. nam scribendum crediderim ἔχοντι & ἐφεστώς: vt referatur ἔχοντι ad παντὶ, at cum ἐφεστώς, sicut & cum οἰκεῖον, intelligatur τὸ θεῖον καὶ φρόνιμον.

Iam vero quod ad hæc eiusdem poetæ & eiusdem versus attinet verba, *Affigit humo*, siue *Affligit humo* (vt alios legere dixi) conueniunt cum iis, quæ non multo ante a Platone dicuntur, nimirum initio pag. 586. meæ editionis.

SCHEDIASMA V.

Horatium, vbi quanta sit iræ vis describit, sensum verborum Platonis pulcerrime exprimere. Eundem Poetam quodam ibi verbo vti, quod aliter etiam posse exponi videtur, quam vulgo exponatur.

HOratius Ode 16. libri primi, veniam a puella petens, cuius famam versibus suis læserat, & culpam in iram trāsferens, postquam dixit,

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æque: non acuta
Sic geminant Corybantes æra,
Tristes vt iræ:

hæc adiicit,

——quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec sæuus ignis, nec tremendo
Iupiter ipse ruens tumultu.

Quibus verbis posterioribus Horatium describentem vim iræ, simul

inul vim verborum Platonis de illa, paucorum quidem sed valde significantium, expressisse dico: nec tantum expressisse, sed etiam παραφράζειν. Hæc enim ab eo scribuntur De republ lib. 2. (pag. 375. meæ editionis) ἢ οὐκ ἐννενόηκας ὡς ἄμαχόν τε καὶ ἀνίκητον θυμός; Quibus quum esse contentus posset, addit, οὗ παρόντος, ψυχὴ πᾶσα πρὸς πάντα ἄφοβός τέ ἐστι καὶ ἀήττητος. Possem autem multa aliorum dicta de iræ vi & potentia referre, sed non æque cum illo Horatii loco conuenientia.

Quandam autem nominis *incola* quo hic vtitur Horatius expositionem afferam, velut ἐν παρόδῳ, omnino fortasse nouam, nō ridiculam tamē, opinor, futuram. Dico enim parum mihi placere, vt *incola Pythius* sonet *qui Pythona incolit*: faciliusque posse adduci vt credam, διθυραμβικῶς (id est, *dithyrambica quadam audacia*) esse dictum *incola*, quod eorum mentem incolere videatur, dum eos numine suo afflat: perinde ac si diceretur illorum mentem, tanquam domicilium suum, aut sedem suam, κατέχειν: eo modo quo κατεχόμενοι ὑπὸ θεοῦ, vel κάτοχοι ἐκ θεοῦ dicuntur, qui vnica etiam voce θεοφορούμενοι. Atq; adeo, si sacrorum vti verborum exemplo liceret, ac non vererer ne illa profanare dici possem, adderem ita dictum esse illud *incola*, vt a Paulo apostolo, Διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. Hæc illa est expositio, quā nouam fore puto, quoniam a nemine adhuc est allata, quod sciam. Quid si vero eam antea quispiam attulisse comperiatur: hoc certe animum mihi ad eam amplectendam addet.

SCHEDIASMA VI.

Virgilium & Horatium ætatem puerilem militiæ assuefaciendam *censuisse: & Horatium in dando ea de re consilio ad Platonis locum posse videri respexisse. De* catulorum *exemplo, quo ibi Plato vtitur.*

Assuetudine nihil esse maius cecinit Naso: & quoniam

—nihil assuetudine maius,

ideo alibi dixit idem,

Quod male fers, assuesce, feres bene.

Quam verum autem hoc sit, nihil maius esse assuetudine, sicut quotidiana experiētia, ita & quotidiano prouerbio docemur, quo dicimus *consuetudinem esse alteram naturam*. Transit enim in consuetudinem id demum cui assueuimus. Sed multa sunt quibus a teneris assuescere oportet: sicut loquutus est Maro, Georg. 2.

—adeo a teneris assuescere multum est.

vel (vt in aliis exempl. scriptum est)

—adeo in teneris consuescere multum est.

Itaque quum dixit, *Assuetumque malo Ligurem*, credibile est intellexisse *Assuetum a teneris malo*. id est, εἰθισμένον τῇ κακοπαθείᾳ, siue εἰθισμένον κακοπαθεῖν, aut κακοπαθῶς ζῆν. Ac menior idem poeta,

adeo multum esse a teneris assuescere, & in brutis etiam animãtibus locum habere, cecinit eodem libro,

Tu quos ad studium atque vsum formabis agrestem,
Iam vitulos hortare, viamque insiste domandi,
Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas.

Quis autem dubitet quin militia ex iis sit, quæ hanc a teneris assuetudinem postulant? In ea certe sententia se fuisse ostendit idem Poeta, his versibus,

——sub te tolerare magistro
Militiam & graue Martis opus, tua cernere facta
Incipiat, primis & te miretur ab annis.

Sed expressius (vt ita dicam) suam hac de re sententiam declarat Horatius, quum etiam det de ea consilium: in principio odes secundæ libri tertii,

Angustam, amici, pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat: & Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta:
Vitamque sub dio & trepidis agat
In rebus.

Atque hoc consilium quum daret, videri potest ad ea respexisse, quæ Plato libro De republica quinto (pag. 467 meæ editionis) scribit, ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβιβαστέον ὡς νεωτάτους, καὶ διδαξομένους ἱππεύειν ἐφ' ἵππων, ἀκτέον ἐπὶ τὴν θέαν. Vel potius ἐφ' ἵππων iungere debemus cum ἀκτέον, vt admonui in meis in Platonem annotationibus. esset enim pleonasmus propemodum ridiculus, addere ἐφ' ἵππων post ἱππεύειν. Neque vero iubet Plato (sicut tamen Ficinus & alii interpretantur hunc locum) vt consuescant equitare primis ab annis pueri, & quum hoc didicerint, in equis ad spectaculum belli ducantur: sed vt prima sint eorum equitationis rudimenta (si ita loqui licet) quum ad illud belli spectaculum ducentur in equis. Nam διδαξομένους dicit, non διδαξαμένους. *Iam inde*, inquit, *a prima pueritia tollendi sunt in equos* [vel, *imponendi equis*] *ducendique ad belli spectaculum, vt eos equitare doceamus*, Ad verbum, *Ducendique nobis ad belli spectaculum, eos equitare docturis*. Facit autem huius rei mentionem Plato & alio in loco, quem habemus libro eiusdem operis septimo, pag. 537. Οὐκοῦν μνημονεύεις ὅτι καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἔφαμεν τοὺς παῖδας εἶναι ἀκτέον ἐπὶ τῶν ἵππων θεωρούς; (reducit autem in memoriam locum quem modo protuli) καὶ ἐάν που ἀσφαλὲς ᾖ, προσακτέον ἐγγὺς καὶ γευστέον αἵματος, ὥσπερ τοὺς σκύλακας; id est, *Nonne dixisse nos meministi ducẽdos in equis esse pueros ad spectandum bellum? &, si quis tutus sit locus, prope esse admonendos? & sanguinis, non secus ac catulis, gustum præberi oportere?* Quod autem de catulis dicit, de iis intelligendum est qui assuefiunt iis, quæ ad venationem seu venandi artem pertinent. vt assue-

factus

fectus erat vnus illorum quos Lycurgus in concionem dimisit. & qui, quum Lycurgus leporem & patinam in medio posuisset, statim ad leporem cõtendit, quum alter ad patinam prosiliret. Quorum exemplo, præsertim quum iisdem nati essent parentibus, ostendere voluit quantum posset assuefactio, quantum educatio & institutio. Dixi autem, *Iisdem parentibus*, quod Plutarchus, hanc narrans historiam in libro περὶ παίδων ἀγωγῆς, itidem γονέων dicere non reformidarit.

Cæterum in eo est aliquid inter locum Platonis & Horatii discriminis quod Plato de prima pueritia loquatur: quippe qui dicat ὡς παῖδές πως, & antea dixerat παιδία: at quæ Horatius dicit, illi potius puero conueniant quem Græci non simpliciter παῖδα, sed vna syllaba præfixa βούπαιδα appellant. Ac mihi assentitur Porphyrio, qui *Robustus puer* exponit, *Quum iam robustus est* (ita enim apud eũ scribendum est, non aũt, *Quum ita robustus est*) ac *per hoc quum adolescens est*. Quinetiam quod de *pauperie patienda* dicit, tam teneræ ætati non quadrat. Eam autem mali appellatione cõprehendisse videri possit Maro, in eo cuius ante mentionem feci, hemistichio, *Assuetumque malo Ligurem*.

SCHEDIASMA VII.

Admonitio de deprauata Ficini interpretatione cum alibi, tum in eo loco qui citatus fuit præcedente Schediasmate: & de iis quæ ibidem sicut ille, ita & alij male sunt interpretati.

Schediasma proxime præcedens occasionem mihi præbet admonendi lectorem de quibusdã locis in Ficini interpretatione deprauatis. Religio enim mihi fuerit lectorẽ celare quod & cautiorem reddere, & Ficinum apud eum inscitiæ suspicione liberare (quod ad quosdam locos attinet) potest. Sic igitur habeto quicunque hasce meas commentationes lecturus es. Quum ego in eo quod proxime præcedit schediasmate dicerem, Platonem velle pueritiam militiæ assuefieri, & initio eius spectatricem saltem esse, & ipsius ea de re verba retulissem, placuit, quæ genuina esset eorum interpretatio, & quid in iis vertendis Ficinus peccasset, ostendere: quum quædam ibi non satis fideliter eum vertisse recordarer. Quum autem non aliam in mea bibliotheca inuenire subito possem editionem interpretationis illius, quã Lugdunensem, anni M.D.LVII. quæ in titulo vocatur Noua editio, adhibita Græci codicis collatione a duobus doctissimis viris castigata: eam in manus sumsi, & ad locum quo mihi opus erat veniens, eum ibi talem inueni. *Quomodo istud ais? Imponẽdi sunt equis, vt statim a pueris equitare discant, & ducendi ad spectaculum equorum, nõ ferocium quidem aut nimium bellicosorum, sed quam velocissimorum & habenis facile obsequentium.*

Platonis autẽ verba hæc sunt, Πῶς λέγεις, ἔφη. ἐπὶ ἵππους (ἦν δ᾽

ἐγώ) ἀναβιβαστέον, ὡς νεωτάτους· καὶ διδαξαμένους ἱππεύειν, ἐφ' ἵππων ἀκτέον ἐπὶ τὴν θέαν, μὴ θυμοειδῶν μηδὲ μαχητικῶν, ἀλλ' ὅτι ποδωκεστάτων καὶ εὐηνιωτάτων. Illa vero Ficini interpretatio cui siue correctrices siue deprauatrices manus adhibitæ non fuerunt, habet hæc ipsa verba: *Quomodo istud ais? Equitare consuescant primis ab annis pueri: quumq; hæc didicerint, equis ad spectaculum belli ducentur, non ferocibus quidem aut nimium bellicosis, sed quam velocissimis & habenis facile obsequentibus.*

Recte profecto interpretatus erat, & sensum verborum Platonis expresserat Ficinus, quum pueros ad spectaculum belli ducendos esse diceret, & quidem in equis nō ferocibus aut nimium bellicosis: contra vero castigatores illi a sensu verborum huius philosophi procul aberrarūt, quum dixerunt ducendos esse ad spectaculum equorum, non ferocium aut nimium bellicosorum. Nam præterquam, quod ex præcedentibus manifestissimum est Platonem non loqui de ducendis pueris ad spectādos equos, sed ad spectandum bellum (quippe qui dixerit θεωροὺς πολέμου τοὺς παῖδας ποιεῖν) non scriptum est hoc in loco, ἀκτέον ἐπὶ τὴν ἵππων θέαν μὴ θυμοειδῶν sed ἐφ' ἵππων ἀκτέον ἐπὶ τὴν θέαν μὴ θυμοειδῶν: quod nihil aliud significare potest, quam si verba hoc essent ordine collocata, ἀκτέον ἐπὶ τὴν θέαν ἐφ' ἵππων μὴ θυμοειδῶν, &c. Relinquit autem subaudiendum genitiuum πολέμου, quod præcessisset θεωροὺς πολέμου. Vide quam turpiter deprauarint Ficini interpretationem castigatores illi, dum eam sibi videntur emendare: simulque, si forte vnquam locum illum in ea editione Lugdunensi legens, Ficinum inscitiæ accusasti, nunc contra, vicem eius commiserans, veniam precare. Ad priorem quidem certe loci huius partem quod attinet, in ea castigationem merebatur interpretatio Ficini, vt ex iis etiam apparet, quæ dixi in proxime præcedente Schediasmate: sed prioris partis castigationi (& quidem non satis exactæ) posterioris deprauatio subiungenda non fuit.

Reddat igitur te cautum, lector, hæc admonitio, quum illam editionem, aut aliam (si qua est) ad illius exemplar excusam in manus sumes. Sunt enim & alii plerique loci in quibus talis iniuria interpretationi Ficini facta fuit. Quorum vnus est qui vt in memoriam primus nunc venit, ita fortasse cōmemoratione præ multis aliis est dignus, in epistola septima. vbi primum quidem quum Ficinus hæc de Dionysio verba, ὅτε ἀδελφῶν οὓς ἔθρεψέ τε αὐτὸς νεωτέρους ὄντας, ita esset interpretatus, *Neque ex fratribus suis iunioribus quos ipse educauerat*: illi castigatores ita hic interpretationem eius mutarunt, *Neq; ex fratribus suis quos ipse a pueris educauerat.* quasi vero Plato, si id significare voluisset, aliter loquuturus non fuisset: & fieri non possit, vt quis fratres paulo se iuniores educet, quos vt iam inde a pueris educaret, fieri non potuerit. deinde quū hæc verba: Δαρεῖος δὲ ἑπταπλασίως φαινόμενος ἐγένετο ὃς οὐκ ἀδελφοῖς

πιςεύ

πιστεύσας, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ τραφεῖσι, κοινωνοῖς δὲ μόνον τοῖς τοῦ Μήδου τε καὶ εὐνούχου χειρώσεως διένειμέ τε μέρη μείζω ἕκαστα Σικελίας πάσης ἑπτὰ, καὶ πιστοῖς ἐχρήσατο τοῖς κοινωνοῖς. &c. ita vertisset Ficinus *Septies deterior Dario, qui neq; fratribus confidens, neq; his qui sub eo educati fuerant, sed sociis duntaxat Midæ eunuchiq; captiuitatis, partes diuisit septem, singulas maiores tota Sicilia, assignauitque singulis, atque eos nactus est fidos regni socios, neque vel sibi vel inuicem insidiantes.* Quum inquam locum hunc ita Fic. vertisset, castigatores illi sublato genitiuo illo *Captiuitatis* scripserunt, *Sed sociis duntaxat Midæ eunuchique.* Atqui falsum hoc est illos fuisse socios Midæ, vel potius Medi (male enim *Midæ*, quasi Μίδου non Μήδου scriptum esset) verum contra quod interpres ille scripserat *fuisse socios captiuitatis illius*: sed ita vt fatear *captiuitatis* appellatione abutendum esse, ita loquendo. alioqui barbara voce *captiuationis* vtendum: quum Plato dicat χειρώσεως. Interim hoc manifestum est, eos locū deprauasse, quem ille si non Latine, fideliter saltem interpretatus erat. quum ii de quibus loquitur non socii Medi fuisse dicantur, sed socii Darii in Medo capiendo atque opprimendo. Hæc enim vis est illius vocabuli χειρώσεως. Contra vero errorem grauissimū, qui huic loco subest non deprehenderunt, istis videlicet verbis: *Qui neq; fratribus confidens, neq; his qui sub eo educati fuerant, &c.* Hæc enim sensum verborum Platonis omnino peruertunt: quippe qui quiduis potius quam hoc dicat, Darium fratribus nō confidisse, neque iis, qui sub eo educati fuerant, sed scribens: οὐκ ἀδελφοῖς πιστεύσας, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ τραφεῖσι, intelligat τοῖς οὐκ οὖσιν ἀδελφοῖς, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ τραφεῖσι, id est, *Confidens iis qui neque fratres ipsius erant, neq; ab eo educati fuerant.* Nam particula negatiua οὐκ non iungitur cum participio, sed cum datiuo ἀδελφοῖς. Hic enim est pulcerrima Dionysii cum Dario non dicam comparatio, sed antithesis, quod Dionysius adeo male suis rebus consuluerit & tam inconsulte se gesserit, vt nullū inuenire potuerit, quem imperii socium faceret, nullum inquam non modo ex familiarib. suis, sed ex ipsis etiam fratribus: quamuis eos & educauisset, quū se iuniores essent, & ex priuatis ad honores amplissimos euexisset (nam hæc quoq; de fratribus dicuntur, & male alio quam ad eos referuntur) atque adeo ex inopibus longe ditissimos reddidisset: Darius contra ita rationibus suis prouiderit, vt imperii socios habuerit, & quidem tales, vt iis fidere potuerit, quamuis neque fratres eius essent, neque eos educauisset, sed tantum operam illi suā in opprimēdo Medo & eunucho præbuissent. Hic sensus plane est aliorum interpretationi contrarius, sed tamen verus. Ceterū huius loci cum iis, quæ ab Herodoto & Iustino narrantur collationem habent meæ in Platonem annotationes.

Quidam vero sunt loci, in quorum interpretatione, quum Ficinus peccauerit, ita tractantur ab illis duobus castigatoribus,

viris scilicet doctissimis, vt error non tollatur, sed alio (& quidem interdum paruus magno) commutetur. Nonnulli etiam sunt in quibus Ficini interpretatio vna ex parte emendatur, ex altera deprauatur. Exemplum est in eodem epistolarum opere (ne ab illo nunc discedam) & quidé in quodam loco qui in epistola ad lectorem editioni præfixa commemoratur, & velut in triumpho ducitur. Ea igitur quæ ibi sunt verba apponam; *In epistolis* inquiunt, *hunc insignem locum offendimus. Nemo, mediocriter saltem eruditus ignorat, Latomias carcerem fuisse Syracusis, sic dictum a lapidibus excisis. Plato igitur in epistola secunda ad Dionysium Siciliæ tyrannum sic scribit,* ὑπέσχετο δέ μοι καὶ Φιλιστίωνα εἰ σὺ ἀφῇς αὐτὸν ἥξειν προθύμως Ἀθήναζε. τὸν ἐκ τῶν λατομιῶν εὖ ἐποίησας ἀφείς. *Qui locus ad verbum expressius hoc significat,* Promisit mihi Philistion, si eum dimiseris, Athenas celeriter venturum. Recte feceris si tu eum e Latomiis dimiseris. *Quibus hæc addunt illi boni viri, Hæc est illius loci facillima interpretatio. at in editionibus aliis legebatur hoc modo;* Lithotomiensem vero illum dimisisse laudabile fuit. Hactenus illorum verba: nunc tibi lector ostendere volo, verum esse quod dixi, loci huius interpretationem Ficini, si mutetur in eam quæ hic proponitur, ex parte emendari, parte contra deprauari. Esto enim illa verba ἐκ τῶ λατομιῶν ἀφεὶς rectius in hac reddi: at duo certe in ceteris verbis peccantur, quæ Ficinus non peccauerat. Vnum est quod εὖ ἐποίησας ἀφεὶς, vertitur, *Recte feceris si dimiseris:* quum significent, *Recte fecisti quod dimiseris.* Alterum, quod τὸν ita redditur, ac si idem valeret quod ὃν. (quod quam alienum sit a sermonis Græci consuetudine pudet dicere) ideoque hæc de Philistione, cuius fit mentio in iis, quæ proxime præcedunt, intelligenda essent: quum de alio dicantur, vt in meis annotationibus ostendo: in quibus alia etiam de hoc loco a me scribuntur. Nunc ista de deprauatricibus castigationibus interpretationis Ficini dixisse sit satis, ad eam ab iniuria, quantum in me est, vindicandam: quam alioqui multis in locis castigatione indigere, re ipsa ostendi in mea Platonis editione quæ ante paucos dies in lucem prodiit. nam & in iis quæ margini sunt adscripta, & in annotationibus, plerumque & ab illa interpretatione & ab aliis quæ illam sequuntur, discedo, & quidem in nonnullis etiam qui magni momenti sunt, locis. Quod siue cum ratione fecerim, siue secus, testatur saltem me in illius verba minime iurasse. Quod si quis obiiciet me in Laurentii Vallæ interpretatione Herodoti & Thucydidis ausum idem esse quod castigatores illi in Ficiniana ausi sunt, id ego ei pernegabo: quum intactam illi suam interpretationem reliquerim, margini castigationes meas adscripsisse contentus. Quas tamé sibi fatuas non videri illi saltem ostenderunt qui ad cóficiendas nouas interpretationes nulla meliora adminicula quam illas habuerút, vt collatio ipsa ostendet.

SCHE-

SCHEDIASMA VIII.

An vere a Cicerone dictum sit, Latinam appellationem Cōuiuium *meliorem esse quam Græcam* Sympósium.

GRæcorum vt mores & instituta ita etiam sermonem exagitandi non lubenter occasionem prætermittit Cicero. De illorum moribus ab eo reprehensis alius erit dicendi locus: nunc de sermone hoc dico, eum inuide potius quam vere loquutum alicubi de illo posse videri: sed quod epularem amicorum accubationē (siue accubitionem) maiores suos melius nominasse ait quā Græcos *Compotationem* siue *Concœnationem*, hoc ego si non inuide at ridicule certe potius, quam vere ab eo dici persuasum habeo. Ac in meo quidem dialogo, qui inscriptus est Nizoliodidascalus, siue Monitor Ciceronianorum Nizolianorum, in Camilli persona hanc Ciceronis reprehensionem reprehendi: ac primum quidem dixi, ipsum Ciceronem de prima & maxime propria nominis huius significatione loqui quam maiores eius illi dederint: sed postea latius (vt fit) extenso illius vsu, *Conuiuium* fortassis appellatam fuisse eorum accubationem epularem, qui quum amicitia iuncti nō essent, ad easdem tamen epulas inuitati conuenirent: deinde vero (quibusdam interiectis) honestiorem *Conuiuij* appellationem esse negaui, quam συμπόσιον vel σύνδειπνον, id est, *Compotationis* vel *Concœnationis*, vt ille interpretatur. Quumque ibi excepisset Marcus, Ciceronianæ illi reprehensioni patrocinari volens, Atqui de ipsis etiam pecudibus vna potantibus dici potuisset συμπόσιον, sicut de vna vescentibus iisdem συμβρώσιον (neque enim dicere ausim συμφάγιον) at vero nomen hoc *Conuiuium* non itidem posse hominibus cum pecudibus esse commune quisquam dixerit, quū in eo Latini ad id respexerint, quod scribit Cicero: respondet Camillus se & illi & Ciceroni ipsi negare, Latinos ad id respexisse, & quicquam tale iis quos maiores suos vocat Cicero, in mentem venisse. Neque vero Græcis, si eo respicere voluissent, defuturam appellationem fuisse illa etiam Latina meliorem: quia ex συμβιῶσαι, vel potius ex verbali eius nomine συμβίωσις deducere potuissent συμβιώσιον, cuius eadem quæ & illius συμπόσιον forma esset. Rogante autem Marco cur melior Græca hæc quam Latina illa futura esset, respondet Camillus, Quia non itidem ambigua illis fuisset suæ appellationis ratio. Atque id ex eo fieri ait, quod ambigua sit verbi *Viuere* significatio: & quæ illa sit ambiguitas declarat. Ceterum quum ibi quæstionem hanc παρέργως tractans dubium etiam lectorem relinquere videri possim ioco ne & εἰρωνευόμενος, an serio illa dixerim, hic profiteor, non recusare me quin vt serio Græcos reprehendit Cicero, ita mea reprehensio Ciceronis pro seria habeatur.

Iam igitur, non οὔθ' ὡς παίζων, οὔθ' ὡς σπουδάζων (sicut loquitur

quidam apud Platonem) verum πάντῃ πάντως ἀποφαίνων dico, Ciceronem mihi videri vocem Latinam immerito Græcæ anteposuisse: ac mirari satis non posse quomodo illi in mentem non venerit verbum *Viuere*, præter vulgarem & simplicem (vt ita dicam) significationem, aliam etiam habere: qua nimirum idem valet quod *Genialiter viuere*, siue *Genio indulgere*. Verum antequam longius in hoc sermone progrediar, ipsos Ciceronis locos proferam, & quidem altius vtrumq; repetens. Hæc sunt igitur apud eum Catonis verba in libro De senectute, *Neq; enim ipsorum conuiuiorum delectationes corporis voluptatibus magis, quam cœtu amicorum & sermonibus metiebar. Bene enim maiores accubationem epularem amicorum, quia vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominauerunt: melius quam Græci, qui hoc idem tum Compotationem tum Concœnationem vocant: vt, quod in eo genere minimum est, id maxime probare videantur. Ego vero propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuijs delector: nec cum æqualibus solum, &c.* Non in hoc autem duntaxat loco in a Cicerone dicitur, sed in quadam epistola, vbi nequaquam vt hic in alius persona loquitur. Nam hæc legimus in vicesima quarta libri noni (earum quæ ad familiares scriptæ sunt) *Sed mehercule mi Pæte, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate viuendum arbitror, vt cum viris bonis, iucundis, amantibus tui, viuas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beate viuendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atq; victus, remissionemque animorum, quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs dulcissimus. vt sapientius nostri quam Græci. illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id est, Compotationes aut Côcœnationes: nos Conuiuia, quod tum maxime simul viuitur. Vides vt te philosophando reuocare coner ad cœnas!* Hæc ibi Cicero: qui dicit *Reuocare ad cœnas*, respiciens ad hæc sua verba, non longo interuallo præcedentia, *Te ad cœnas itare desisse, moleste fero. magna enim te delectatione & voluptate priuasti.*

At ego Ciceroni respondeo, quum verbo *Viuere* Latini, & quidem illi etiam, quos maiores suos appellat, alteram quoque illam quam dixi dederint significationem, vt idem esset quod *Genialiter viuere*, (quod etiam dicitur *Genio indulgere*, & *curare cutem* siue *cuticulam*) rationi consentaneum esse, vt in *Conuiuij* appellatione ad illam respexisse dicamus. Nam si tantummodo ad communitatem vitæ atq; victus respexissent, quis communitatem vitæ atq; victus in tenui etiam victu esse neget? Neganti certe testem filium aduersus patrem producerem: in cuius filij epistola legimus, *Nam quid ego de Bruttio dicam, quem nullo tempore a me patior discedere: cuius cum frugi seueraque est vita, tum etiam iucundissima conuictio. non est enim seiunctus iocus a philologia, & quotidiana συζήτησις. Huic ego locum in prox. &c.* Neque enim hæc iucundissima conuictio de ea dicitur, quæ inter conuiuia esset, sed potius inter frugales cœnas,

nas, vt colligere possumus ex aliis quæ ibi dicuntur. Quod si Græcis vti libuisset vocabulo, cui illius communitatis vitæ atque victus significatio inesset, de illo, quod dixi statim cogitassent: de illo, inquam, συμβιώσιον, ad id velut deducente eos voce συμβίωσις: quam Ciceroni placere adeo videmus, vt relicta Latina, ea vtatur. Neque enim *Conuictio* dicit cum suo filio (apud quem male quædam exemplaria scriptum habẽt *Coniunctio*) sed συμβίωσις, in quadam ad Atticum epistola. Sed illa certe appellatione συμβιώσιον nõ declarassent tales epulas, quales Conuiuii appellatio pollicetur, lautas nimirum, atq; adeo geniales, vt quidam vocarunt. de quibus *Epulum* etiam dictum fuit sine adiectione. An vero inter epulas eiusmodi quærenda est illa remissio animorum, de qua loquitur Cicero? Imo vero tales epulæ animos vna cũ corporibus prægrauant, atq; *affigunt humo diuinæ auræ particulam*, vt verbis Horatianis vtar. *Cœnæ* illæ quæ *dubiæ* vocantur, ex quibus quisque pallidus surgit, συμφιλολογεῖν permittunt scilicet. At *Conuiuia* (excipiet quispiam) vocari possunt non illæ solum cœnæ, quæ ita sunt epulis instructæ, vt dubiæ dici queant: sed etiam quæ tantum epularum habent, vt quum nihil supersit, nihil desit tamen: atq; adeo quæ frugales homines, & quidem ipsos etiam philosophos, decẽt. Nam Platonis etiam cœnam, qua Timotheum, clarum hominem Athenis & principem ciuitatis accepit, *conuiuium* a Cicerone videmus appellari: quamuis eiusmodi fuisset, vt de ea contrarium omnino testaretur ipse Timotheus ei, quod de cœna dubia dicitur ab Horatio: quum hæc efficiat *vt corpus onustum hesternis vitijs animum quoq; prægrauet vna*: at illam Platonicam, non solum in præsenti, sed etiam postero die iucundam fuisse Timotheus diceret. Respondeo, fatendum tamen esse, *Conuiuium* proprie de illa cœna, non de hac dici: id est, de ea quæ illi, non de ea quæ huic similis sit. id enim innumeros propemodum scriptorum locos testari: ideoque fateri simul oportere, quod & antea dixi, appellationem illã ab ea verbi *Viuere* significatione esse sumtam, qua de genio indulgentibus & cuticulam curantibus dicitur: qui etiam *bene viuere* dici possunt. Cuius exemplo? ipsius Ciceronis: quippe qui de asotis scribit, De fin. lib. 2. *Hos ego asotos bene quidem viuere, at beate nunquam dixerim.* (vbi tamen de aliarum etiam voluptatũ fruitione intelligendum est quam earum quæ in cibo & potu versantur) His autem *bene viuentibus* opponuntur ii, qui *parce & frugaliter viuũt*, vt Horatius alicubi loquitur. Verum ad exempla veniendum tandem est, illius quam dixi verbi *Viuere* significationis: qua non pro *Parce & frugaliter viuere*, sed pro *Bene viuere*, accipitur, vt quidem asoti bene viuere dicuntur. Legimus igitur inter fragmenta illa quæ in calce poematum Virgilii poni solent,

Pone merum & talos: pereat qui crastina curat.
Mors aurem vellens, viuite, ait, venio.

Præsertim vero huius Catulliani versus meminisse multi possunt,

Viuamus mea Lesbia, atque amemus.

Atque, vt Martialis locos omittam, in quibus verbo *Viuere* ita vtitur, & *vitam* itidem appellat eam demum, quæ est *voluptaria*, & potius ad eos veniã, qui Catullo etiam & Virgilio (aut eo, qui disticht illius est auctor, quisquis sit) sunt antiquiores: affertur ex Lucillio, *Viuite lurcones, comedones, viuite ventres.* afferuntur item hæc ex Varrone, *Properate viuere pueræ, quas sinit ætatula ludere, esse, amare, & Veneris tenere bigas.* (qui locus videtur habere aliquid simile huic versui Nasonis, *Vtendum est ætate: cito pede labitur ætas.*) Iam vero & apud ipsum Ciceronẽ, nõ procul ab iis, quæ ex illo attuli verbis de asotis, legimus ex Cæcilii Hymnide ista, quæ illos in ore habere dicit, *Mihi sex menses satis sunt vitæ, septimum orco spondeo.* Cui etiam loco significatio illa conuenire videtur.

SCHEDIASMA IX.

Ciceronem Bene viuere *&* Beate viuere *distinxisse, Horatio cõtra passim idem esse* Bene viuere *quod* Beate viuere: *(cui opponi* Male viuere *apud eundem) & Homerũ itidem* εὖ ζώουσι, *quod proprie sonat* Bene viuunt, *dixisse de ijs, qui beate viuunt: at deos dictos ab eo esse* ῥεῖα ζώοντας.

Eidem Horatio quid sit Recte viuere, & alicubi etiam Bene viuere.

SChediasmati huic materiam præbebit locus quidã Ciceronis, quem in proxime præcedente attuli. Ex Cicerone enim cum alia me afferre memini, tum vero hæc, *Hos ego asotos bene quidem viuere, at beate nunquã dixerim.* At Horatio *Bene viuere* aliud non est, quam *Beate viuere*, Epistolarum libro priore: vbi versus hi eam claudunt, quam ad Bullatium scripsit,

Strenua nos exercet inertia. nauibus atque
Quadrigis petimus bene viuere. quod petis, hic est,
Est Vlubris, animus si te non deficit æquus.

Atque in eodem libro clauditur his versibus illa, quæ ad Valam scripta est.

Nimirum hic ego sum. nam tuta & paruula laudo,
Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis.
Verum vbi quid melius contingit & vnctius, idem
Vos sapere & solos aio bene viuere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

Apud eundem in illa eiusdem libri epistola qua Numicium compellat, legimus,

Si, bene qui cœnat, bene viuit: lucet, eamus
Quo ducet gula: piscemur, venemur.

Sicut autem *Bene viuere* est illi *Beate viuere*, seu *Feliciter viuere*: ita

Male

Male viuere, est *Infeliciter viuere*, *Misere viuere*: vt in epistola ad Scæuam, quæ est eodem in libro,

Nec vixit male qui natus moriensque fefellit.

Item Satyra quarta libri prioris,

Nonne vides Albi vt male viuat filius? vtque
Barrus inops?

Ad Ciceronem autem quod attinet, mirari quis possit, eum quos *Bene viuere* fateatur, quamuis non beate, non eundem velle fateri *Bene cœnare*. Scribit enim, *Cur igitur non bene [cœnabat Gallonius?] Quia quod bene, id recte, frugaliter, honeste: ille porro male, praue, nequiter, turpiter cœnabat.* Sed nonne eadē ratione negare poterimus Ciceronem asotos illos bene viuere? eos tamē bene viuere fatetur, beate negat. At Horatius contra Bene quidem cœnare asotos concederet, bene viuere nō item: quoniam aduerbio Bene aliter vtitur cum verbo Cœnat, aliter cum verbo Viuit: vbi dicit, *Si, bene qui cœnat, bene viuit.* Sed Cicero in eo, quod asotos aut saltem asotum quendam Gallonium bene cœnare negat, poetam sequitur, Lucilium puto: cuius hæc sunt verba,

O Publi, o gurges, Galloni es homo miser, inquit.
Cœnasti in vita nunquam bene, quum omnia in ista
Consumis squilla atque acipensere cum decumano.

Quæ etiā exponit ita Cicero, vt in illo *Bene*, velle boni significationē ostendat. *Is hæc loquitur*, inquit, *qui in voluptate nihil ponens, negat eum bene cœnare, qui omnia ponat in voluptate: & tamen non negat libenter vnquam cœnasse Gallonium (mentiretur enim) sed bene. Ita grauiter & seuere voluptatem secernit a bono.*

Ad Horatium autem vt reuertar, sicut is *Bene viuere* dicit pro *Beate viuere*, sic Homero εὖ ζώουσι, quod est *Bene viuunt* (si verbum verbo reddatur) non aliud est, quam *Beate viuunt*: in hoc loco Odysseæ ρ.

ἦσαν δὲ δμῶες μάλα μυρίοι, ἄλλα τε πολλὰ
οἷσί τ' εὖ ζώουσι καὶ ἀφνειοὶ καλέονται.

Vbi est ellipsis nominatiui οἱ ἄνθρωποι, qui relinquitur subaudiendus. Ex his autem Homericis verbis εὖ ζώουσι quidam ex Homeri posteris per compositionem fecerunt nomen εὐζωΐα pro *beatitudine*. Ipse autem Homerus ζώειν etiam aliquot dicit locis de iis, quæ Latini *fortunas* seu *fortunæ bona* vocant, aut de rebus saltē, quę vitæ sunt necessariæ. Ab eodem poeta sicut homines εὖ ζώειν, ita dii ῥεῖα ζώοντες dicuntur, cum alibi, tum Odyss. δ & ε. de quo epitheto in alio Schediasmate disseram. Nunc quid eidem Horatio *Recte viuere* sit, dispiciendum est. *Recte viuere* ab illo dici puto non eadem significatione, qua *Bene viuere*, sed ad eandem tamen rem pertinente. Nam *bene viuere* illi est *Beate viuere*, vt paulo ante docui: at *Recte viuere* est *Viuere conuenienter virtuti* (vt alibi dicit idē poeta, *Viuere naturæ conuenienter*) quæ facit vt beate viuamus.

Venio igitur ad locos in quibus hoc genere loquendi vtitur. Legimus libro priore epistolarum,

—viuendi recte qui prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis.

In eodem libro,

Tu recte viuis si curas esse quod audis.

In eodem,

Si quæret quid agam, dic multa & pulcra minantem,
Viuere nec recte, nec suauiter: haud quia grando
Contuderit vites, oleamque momorderit æstus,
Nec quia longinquis armentum ægrotet in aruis:
Sed quia mente minus validus quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere quod leuet ægrum:
Fidis offendar medicis, &c.

In quibus rationes affert, non cur non viuat recte, sed cur non solum non viuat recte, sed ne suauiter quidem. Legimus libro posteriore eiusdem epistolarum operis,

Viuere si recte nescis, decede peritis.

Quem versum ea quæ præcedunt confirmãt, quod de horum verborum significatione tradidi. dixerat enim,

Non es auarus: abi. quid? cetera iam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, & ira?
Somnia, terrores mag. &c.

Et paucis interiectis, *Quid te exemta iuuat spinis de pluribus vna?* appellans vitia *spinas:* &, quum nõ satis sit vno vitio carere, vt quis dici possit recte viuere, ita concludens,

Viuere si recte nescis, decede peritis.

Quinetiam hi versus epistolæ sextæ libri prioris, *Recte viuere* id esse quod dixi testantur,

—vis recte viuere? quis non?
Si virtus hoc vna potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis.

Atque adeo in epistola secunda illa verba, quæ antea protuli *—viuendi recte qui prorogat horam,* subiungit istis. *sapere aude.*

Alicubi tamen fortasse *Recte viuere* accipi etiam possit, pro *Bene viuere,* id est *beate:* sicut vbi dicit, *Rectius viues Licini, neque altum Semper vrgendo,* non aliud esse videtur *Rectius* quam *Beatius.* Vicissim autem *Bene viuere* alicubi est *recte viuere:* vt Satyra quarta libri prioris, *—at bene siquis, Et viuat puris manibus, contemnat vtrũque.* Idem alibi, *—rectius hoc est: Hoc faciens, viuã melius.* Philosophice quidẽ certe loquendo, hæc duo *Recte viuere* & *Beate viuere,* nõ solũ permutari posse, sed etiã pro iisdem haberi putet quispiã, eos sequendo philosophos qui beatitudinẽ in virtute cõstituunt. verum poetas modo ex vulgi modo, modo ex philosophorũ sententia loqui considerandum est.

SCHEDIASMA X.

Quid sit Viuere conuenienter naturæ: *(quibus verbis Cicero & Horatius interpretati sunt hæc Græca Stoicorum* ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν *) quod etiam* Viuere secundum naturam *aut* e natura *dicitur.*

VIuere bene & *Viuere recte* ab Horatio distingui, at *Viuere bene, & Viuere beate* (siue *Viuere beatum*) esse illi eadem, Ciceroni diuersa, in proxime præcedente Schediasmate ostendi: nunc disserendum eadem opera censeo de illis duobus loquẽdi generibus, *Viuere conuenienter naturæ,* & *Viuere sibi.* Incipiam autem a quodã Horatii loco, qui exstat epistola decima libri prioris.

Viuere naturæ si conuenienter oportet,
Ponendæq; domo quærenda est area primum,
Nouistine locum potiorem rure beato?
Est vbi plus tepeant hyemes? &c.

His autem verbis interpretatur Horatius hæc Stoicorum, ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. Quo interpretatus modo est etiam Cicero, non vno in loco, addẽs illi alicubi & *Congruenter,* Ac significatione eadem dicit etiam *E natura viuere,* necnon *Secundum naturam viuere,* vt Græci κατὰ φύσιν ζῆν. Quemadmodum autem ὁμολογουμένως *Conuenienter,* sic etiam ὁμολογίαν, quæ itidem est Stoicorum vox, interpretatur *Conuenientiam.* Alioqui & ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν eadem significatione dixerunt Stoici. Quid autem sit *Conuenienter* seu *congruenter naturæ viuere,* aliquot locis docet Cicero, ex illorum sententia. legimus enim libro tertio De finibus bonor. & malorum, *Circumscriptis igitur ijs sententijs quas posui, & ijs quæ similes earum sunt, relinquitur vt summum bonum sit, viuere scientiam adhibentem earum rerum, quæ natura eueniant, seligentem quæ secũdum naturam, & si quæ etiam contra naturam sunt, reiicientem, id est, Conuenienter congruenterq; naturæ viuere.* Et duabus paginis post: *Deniq; ipsum bonum, quod in eo positum est, vt naturæ consentiat, crescendi accessionem nullam habet.* Idem libro eiusdem operis quarto, *Quum enim superiores,* (intelligit autem de iis qui ante Zenonem fuerant) *e quibus planissime Polemo, secundum naturam viuere, summum bonum esse dixissent, his verbis significari Stoici tria dicunt. vnũ eiusmodi, viuere adhibentem scientiam earum rerum, quæ natura euenirent. Hunc ipsum Zenonis aiunt finem esse, declarantem illud quod a te dictum est, Cõuenienter naturæ viuere. Alterum significare idem vt si diceretur, Officia omnia media aut pleraq; seruantem viuere. Hoc sic expositum dissimile est superiori. illud enim rectum, quod* κατόρθωμα *dicebas, contingit sapienti soli: hoc autem incoati cuiusdam officij est, non perfecti. quod cadere in nonnullos insipientes potest. Tertium autem, omnibus, aut maximis rebus ijs, quæ secundum naturam sunt fruentem viuere.* Meminit vero & alibi Cicero huius opinionis Stoi-

corum. in illis autem duobus locis obseruandum est, eum, quum dicit, *Viuere adhibentem scientiam earum rerum &c.* genere loquêdi vti quod alioqui duriusculum videri possit, vt hæc Stoicorum verba exprimat. ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν κατὰ φύσιν συμβαινόντων (quidã vero adiecerunt & ὅλων, dicentes, ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν κατὰ τὴν ὅλων φύσιν συμβαινόντων. atque ita Posidonius apud Galenum) Sed & aliter quidam eadem de re loquuti sunt, quum dicerent esse πάντα ἢ τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν: item, πᾶν τὸ ἐνδεχόμενον ποιεῖν ἕνεκα τοῦ τυγχάνειν τῶν κατὰ φύσιν πρώτων. Quorum etiam verborum sensum partim hic, partim alibi exprimit, aut saltem adumbrat Cicero. Nam & De fin. lib. 2. quum paulo ante dixisset, *Nam sunt & in animo præcipua quædam & in corpore: quæ quum leuiter agnouit, tunc discernere incipit, vt ea, quæ prima data sunt natura, appetat, aspernaturq; contraria. In his primis naturalibus voluptas insit necne, magna quæstio est.* Quum, inquam, hæc dixisset, paucis interiectis subiungit. *Ergo nata est sententia veterum Academicorum & Peripateticorum, vt finem bonorum dicerent, secundum naturam viuere: id est, virtute adhibita, frui primis a natura datis.* Paulo post, *Stoicis [finis bonorum] consentire naturæ: quod esse volunt, E virtute, id est honeste, viuere.* Quod ita interpretantur, *Viuere cum intelligentia earum rerum, quæ natura euenirent, eligentem ea, quæ essent secundum naturam, reiicientemq; contraria.* Ita enim scribendum est, nõ autem *Eligente & reiiciente:* vt etiam ex alio, quem paulo ante protuli loco apparet. Vbi quod dixit, *Viuere scientiam adhibentem earum rerum, quæ natura eueniant,* hic dicit, *Viuere cum intelligentia earum rerum, quæ natura euenirent:* id est, ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν κατὰ φύσιν συμβαινόντων, siue τῶν φύσει συμβαινόντων. Simul vero est obseruandum, verbis illis, τυγχάνειν τῶν κατὰ φύσιν πρώτων (quum dicerent πάντα ἢ τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν, siue πᾶν τὸ ἐνδεχόμενον ποιεῖν ἕνεκα τοῦ τυγχάνειν τῶν κατὰ φύσιν πρώτων) melius respondere quæ hic legimus, quã quæ paulo ante ex libro quarto habuimus. Dicit enim hic, *Frui primis a natura datis,* (quæ statim post *Prima naturalia* vocat) item *frui principiis naturalibus:* illic autẽ, *Omnibus aut maximis rebus iis, quæ secundum naturam sint fruentem viuere.*

Iam quid a Cicerone, vel potius quid a Stoicis apud Ciceronẽ vocetur *Conuenienter naturæ viuere*, ex illis patere locis potest: sed dubium mihi est, an Horatius verbis illis eodem sensu vsus sit, licet ex eadem schola sumtis: an potius *Cõuenienter naturæ viuere* dixerit, quod alibi *Intra naturæ fines viuere*: in hoc videlicet loco Satyræ primæ libri prioris,

> *—vel dic quid referat intra*
> *Naturæ fines viuenti, iugera centum*
> *An mille aret.*

Ac videri posset illam expositionem adiuuare hic locus Ciceronis De legibus libro primo, *Sed certe ita se res habet, vt ex natura viuere sem-*

re summum bonum sit, id est, vita modica, & apta virtute, perfrui: aut ducem naturam sequi, & eius quasi lege viuere. id est, nihil quantum in ipso sit praetermittere, quominus ea quae natura postulet consequatur: quod inter haec velit e virtute, tanquam lege, viuere. Praesertim autem haec loci istius verba, *Vita modica*, expositionem illam adiuuare videri possent. Nam *vita modicae* appellatione ea intelligi puto tantum, quae natura postulat vitae subsidia, qualem significationē antea dixi Homerum voci etiam ζωὴ dare. multis autem & aliis locis ad illos naturae fines respicit Horatius, veluti quum dicit Satyra secunda libri prioris,

Nonne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura, sibi quid sit dolitura negatum
Quaerere plus prodest, & inane abscindere soldo?

Sic & Satyra prima,

—tu de Quis humana sibi doleat natura negatis.

Et libri posterioris Satyra 3.

Quod satis esse putat pater, & natura coercet.

Alibi diuitem opis suae naturam vocat, significās πλὴν αὐτάρκη. Iam vero & hoc facere videtur pro ea, quam dixi expositione illorum verborum, Cōuenienter naturae viuere, quod in eadem epistola de vi naturae scribit, his versibus,

Naturam expellas furca, tamen vsq; recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.

Fastidia enim eiusmodi non innascuntur iis, qui intra fines naturę viuunt, sed luxus ea demum, quae exquisita, magnifica, sumtuosa sunt appetens, facit vt contra, quae parabilia sunt fastidiantur: quibus contenti essent illi, qui intra fines naturae viuerent. Parabiles autem naturae diuitias appellauit & Epicurus, vt quidem Cicero verba eius interpretatur. Ita enim ille, ὁ τῆς φύσεως πλοῦτος καὶ ὥρισται καὶ εὐπόριστός ἐστιν· ὁ δὲ τῶν κενῶν δοξῶν εἰς ἄπειρον ἐκπίπτει. Quae quum ita sint, non absimile vero fuerit fortasse, quod de illa Horatiani loci expositione attuli: hoc quidem certe verissime dici posse existimo, Horatium multo simplicius, quam Ciceronem verbis illis esse vsum, minimeq; ad illa omnia, quae commemoraui adiecta a Stoicis λεπτολογήματα respexisse.

SCHEDIASMA XI.

Quid sit Viuere sibi: *& an idem etiam valeat, quod a Platone dicitur* τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, *& ab illo valde laudatur, tanquam in eo sit* σωφροσύνη.

V*Iuere sibi* quum dixerunt Horatius & Ouidius, eo, vt opinor, respexerunt, quod qui principibus viris, aut saltem potentioribus se, inseruiunt, non solum ad nutum illorum viuere, vel sub nutu illorum (vt dixit Lucretius, *—alterius sub nutu degitur aetas*) sed illis non sibi viuere dici & possint & debeant. Vsus autem

est Horatius illo genere loquendi sub finem epistolæ decimæ octauæ,

Quid sentire putas, quid credis amice precari?
Sit mihi quod nunc est, etiam minus: vt mihi viuam
Quod superest æui, si quid superesse volunt dij,

Dummodo (inquit) non aliorum sed meo arbitratu viuam: vel, Dummodo non viuam alius cuiusquam voluntati obnoxius: vel, dummodo vitam meis auspiciis ducere mihi liceat, (vt loquitur illa regina apud Maronem) non tantum iis, quæ habeo contentus esse volo, sed paucioribus etiam. Verum magnam huic loco gratiam addere videtur particula *Vt*, accipiendo eam pro *Dummodo:* adeo vt qui hanc particulam amittunt, id est, qui in voculam *Et*, mutant, simul etiam magnam gratiæ partem amittere mihi videantur.

Ouidius autem eo genere loquendi vsus est Tristium libro tertio, elegia quarta,

Vsibus edocto si quicquam credis amico,
Viue tibi, & longe nomina magna fuge.
Viue tibi quantumq; potes prælustria vita:
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes,
Non prosit potius si quis obesse potest.

Aulici certe nō vltimum inter eos locum tenent, qui dici possunt non sibi viuere, sed iis quorum superba limina laborioso pede terunt: ideoq; merito Ouidius, quum hortatur hunc vt sibi viuat, simul ab aulica dehortatur vita, vtpote illis qui sibi viuere volunt omnino inimica. Nam *Viuere sibi* dicendum puto eum, qui suus est, non alterius: (vt loquutus est is qui dixit, *Alterius nō sit qui suus esse potest*) id est, qui non aliena negotia sed sua procurat, non alienis commodis sed suis, atque adeo non alienæ valetudini sed suæ seruit: qui denique nō aliis quietem laboribus suis comparat, sed quieta ipsemet vita tranquillaq; fruitur. Vt aūt quieta sit vita, mētem quietā esse oportet: ideoq; hanc inter illa, q̄ beatiorem vitam efficiunt enumerat Martialis: *Lis nunquam, toga rara, mens quieta.* Vbi etiam animaduertendū est, *togam raram* in hoc numero poni: & *togam* hoc in loco esse ad id, quod paulo ante dixi referendā, de iis qui superba potentū limina terunt. cupit enim cōtra raro contingere, vt togatus illorū adire limina cogat̄. salutationis officio, tanquā cliens, defuncturus. De quo salutationis officio ita Maro,

Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam.

Otii autem appellatione de vita eorum vtebantur Romani, qui sibi viuere dici poterant. Sed & *Otia* vocat Horatius, vt epistola septima libri prioris,

—nec Otia diuitijs Arabum liberrima muto.

Cete-

Ceterum quidam ex illis quorum epigrammata poematibus Virgilii assuuntur, octastichon hoc versu clausit, *Vni viue tibi. nam moriere tibi.* Totum autem epigramma est hoc,

Viue, & amicitias omnes cole. verius hoc est
Quam, Regum solas effuge amicitias.
Est mea mors testis: maior me afflixit amicus,
Deseruitque minor: turba cauenda simul.
Nam quicunque pares fuerant. fugere fragorem,
Nec dum collapsam deseruere domum.
Nunc & non reges tantum fuge. viuere doctus
Vni viue tibi. nam moriere tibi.

Porro quod de aulicis dixi, id etiam de illo genere hominum verum esse videtur, quos Græci πολυπράγμονας appellant, eos videlicet non sibi sed aliis viuere. Nisi potius dicendum est, dum omnibus viuere volunt, nulli posse viuere. Si autem τοῖς πολυπράγμοσι recte opponuntur non solum οἱ ἀπράγμονες (sicut & τῇ πολυπραγμοσύνῃ opponi solet ἡ ἀπραγμοσύνη: de qua hoc a Synesio scribitur, quod huc pertinet, ἀδεέστερον εἶναι λέγουσα τὴν μετ' ἀπραγμοσύνης ἀσφάλειαν τῆς ἐν ἐπιφανεῖ βίῳ κινδύνων) sed etiam illi, qui dicuntur τὰ ἑαυτῶν πράττειν: rationi consentaneum est, vt hos contra in eorum numero ponamus, qui sibi viuunt. Opponi autem τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν & πολυπραγμονεῖν, cum aliunde tum ex Platonis Charmide discimus: vbi etiam narratur quidam dixisse σωφροσύνην esse τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν. & paulo post dicitur, ἦ οὖν ἐπολυπραγμονεῖτε, καὶ οὐκ ἐσωφρονεῖτε τοῦτο δρῶντες; Quin etiam in Timæo legimus, ἀλλ' εὖ καὶ πάλαι λέγεται τὸ πράττειν καὶ γνῶναι τά τε αὑτοῦ καὶ ἑαυτὸν, σώφρονι μόνῳ προσήκειν. vbi Plato, sicut & aliis quibusdam locis, verba implicat, quum dicit τὸ πράττειν καὶ γνῶναι τά τε αὑτοῦ καὶ ἑαυτόν: quum alioqui hæc eorum esse collocatio deberet, τὸ πράττειν τε τὰ αὑτοῦ καὶ γνῶναι ἑαυτόν.

SCHEDIASMA XII.

De illis loquendi generibus, Viuere secum, Secum esse, Secum habitare: *& de Græcis quæ illis respondent.*

Viuere *sibi* quidnam sit, quum in iis, quæ proxime præcedunt declarauerim, nunc qua significatione dicatur *Viuere secum,* declarare volens, locum Ciceronis in Catone maiore primum considerandum proponam. *Hæc igitur ibi legimus, Vt Turpione Ambiuio magis delectatur, qui in prima cauea spectat, delectatur tamen etiam qui in vltima: sic adolescentia voluptates propter intuens, magis fortasse delectatur: sed delectatur etiam senectus procul eas spectans tantum quantum sat est. At illa quanti sunt? animum, tanquam emeritis stipendiis libidinis, ambitionis, contentionis, inimicitiarum, cupiditatum omnium, secum esse, secumque (vt dicitur) viuere? Si vero habet aliquod tanquam pabulum studii, &c.* Hic certe quidam *Secum*

esse & *Secum viuere*, significare putauerunt, *Res suas duntaxat agere, alienis negotijs priuatis aut publicis non se immiscere*. quæ expositio si reciperetur, dicendum esset, *Secum viuere*, idem valere quod *Sibi viuere*: quæ tamen diuersa esse puto. Quid igitur his verbis *Secum viuere* significari putabimus? Crediderim equidem hominem dici posse *Secum esse*, & *Secum viuere*, eo sensu quo Græci dicunt ἑαυτῷ συνεῖναι, & ἑαυτῷ συγγίνεσθαι: sed quoniam hic animo peculiariter hoc tribuitur, etiam quoddam viuendi genus, quod (si ita loqui licet) cum corpore minime illi commune sit, sed quodammodo proprium, intelligendum esse suspicor. Quando igitur *secum esse secumque viuere* animus dicetur? quum illi propemodum seuocato a societate & contagione corporis, vacare licet iis, quibus gaudet cogitationibus. Ne quis autem me his vti vocabulis miretur, quum dico, *Seuocato a societate & contagione corporis*, ipsius vti Ciceronis verbis sciat, scribentis libro De diuinatione primo, *Quum ergo est somno seuocatus animus a societate & contagione corporis, tum meminit præteritorum, præsentia cernit, futura præuidet*.

At vero *Secum habitare*, quod ex Persio sumtum est, alio sensu dicitur. apud eum enim legimus, Satyra quarta,

Respue quod non es, tollat sua munera cerdo.
Tecum habita, vt noris quam sit tibi curta supellex.

Legitur autem & *Respice* pro *Respue*: sed non dubito, quin hoc, non illud a Persio scriptum fuerit. Quorum versuum hunc esse puto sensum, *Respue quod esse diceris, quum tamen non sis: auferat suas laudes a te non agnitas adulator ille, qui est fortasse quispiam e fæce populi. Non alij, quam tibiipsi de rebus domesticis fidem habeto, vt noris, quam paruæ sint tuæ opes, siue, quam tibi sit tenuis fortuna.* Nec male certe hoc ad conscientiam refertur. quasi diceret, Tuam ipse conscientiam interrogato an illis ingenii dotibus, vel illis virtutibus sis præditus, quas tibi vulgus laudibus suis tribuit. Talis est hæc admonitio Horatii,

Sed vereor ne cui de te plus quam tibi credas.

Apud ipsum autem Persium illi loquendi generi *Secum habitare*, simile est *Non se quærere extra*, item, *In sese descendere*. Nam dixerat paulo ante,

Vt nemo in sese tentat descendere, nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

At vero illud genus loquendi *Non quærere se extra*, legitur Satyra prima,

——non si quid turbida Roma
Eleuet, accedas, examenue improbum in illa
Castiges trutina: nec te quæsiueris extra.

Ceterum illud, de quo nunc agitur dictum, *Tecum habita*, inter Adagiorum chiliadas relatum, ita exponitur, *Domi tuæ viuito, vt*

intelligas quam tenuis sit tua fortuna. Ac dicitur translatum esse ab iis, qui in principum famulitiis agunt, &, vt vulgo fit, ex alienis opibus perinde quasi suis intumescunt: quibus si domi viuendum sit, vix salinum habeant, quod apponant. vt *Tecum habita*, non aliud sit, quam Tuapte supellectile te metire, ac tuis ipsius malis bonisue teipsum expende. Sed latius fortasse fuerit ita intelligere, Quemadmodum si velis scire, quam bene instructa sit supellectili domus alicuius, id sciscitaberis ex quopiam eorum, qui cum illo habitãt, ita tu tecum habita. *Habitare autem secum* dicetur merito ille vir bonus, qui factorum & dictorum rationem a se exigit:

Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quam longi reputauerit acta diei.
Quæ prætergressus? quid gestum in tempore, quid non?
Cur isti facto decus abfuit, aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit,
Quam melius mutare fuit? &c.

Quæ sumta sunt ex illis Pythagoræ aureis carminibus,

Οὐδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν,
Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Tale (inquam) examen illi conuenit, quem Persius *habitare secum iubet.* At Politianus his verbis aliter vti videtur: scribens in quadam epistola, *Non est, quod aut ruri vrbem, aut rus in vrbe desideres, si ipse habitas tecum, si quocunque is, te sequeris, magnum tibi in quauis solitudine theatrum, magnam solitudinem in quouis theatro facturus.* Hæc certe, quæ a Politiano de eo ad quem scribit dicuntur, de Publio Scipione, qui primus Africanus appellatus est, vera fuissent: quem dicere solitum scripsit Cato (teste Cicerone) *Nunquam se minus otiosum esse, quam quum otiosus: nec minus solum, quam quum solus esset.*

Schediasma XIII.

Apollinis præceptum, Nosce teipsum, *an sit iubentis, quod Persius dicit,* in se descendere & secum habitare.
Ciceronem huius præcepti sententiã videri latius extendisse.

NOsce teipsum (quod præceptum *e cælo descendisse* dicit Iuuenalis) quo sensu dicatur, notum non fuit illi (nisi forte iocantis sunt verba) qui apud Menandrum comicum ait fuisse potius dicendum *Nosce alios.* Hac enim admonitione de noscendis aliis minime opus fuisse, ostendunt satyricorum reprehensiones: cuiusmodi est illa Horatii,

Quum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum
Quam aut aquila aut serpens Epidaurius?

Illa item Persii,

Vt nemo in sese tentat descendere, nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Cui simile est hoc Catulli,

Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Hinc & Seneca, *Aliena vitia* (inquit) *in oculis habemus, a tergo nostra sunt*. Idem, *Papulas obseruatis alienas, obsiti plurimis hulceribus*. Quæ reprehensionis forma similis est illi Euangelicæ, eius, qui *festucam ex oculo fratris vult eiicere, quum in suo trabem non videat*. Ad id autem, quod Æsopus de *duabus manticis* scriptum reliquit, Augustinus quoque respexit, quum peccatores post dorsum peccata sua dixit proiicere. Hæc quum ita sint, merito nō de noscendis aliis, sed nobismetipsis moniti fuimus. Ceterum si, quum dicit Persius, *neminem tentare descendere in sese, sed præcedenti tergo manticam spectari*, perinde est ac si diceret, nemine conari seipsum cognoscere sed vnicuique satis esse, si alios cognoscat, (vt intelligamus manticam spectari in tergo alius qui præcedit) non dubiū est quin hoc dictum *Nosce teipsum*, sit iubentis in sese descendere, & secum habitare (vt eundem poetam loquentem audiuimus in proxime præcedente Schediasmate? siue *In sese descendere*, & *Secum habitare*, idem valere existimandum sit quod *Noscere seipsum*, siue eius esse qui sibi viam ad noscendum seipsum sternat.

Quemadmodum porro minime opus fuit, nos iubere alios noscere, ita etiam superuacaneum videtur fuisse futurum iubere nos, quid boni nobis insit noscere, quum φιλαυτία nos id ignorare non sinat: ideoque existimari possit latius illorum verborum sententiam extendisse Cicero, quum vult Quintum fratrem putare *γνῶθι σεαυτὸν non solum ad arrogantiam minuendam esse dictum, verum etiam vt bona nostra norimus*. Idem tamen in quodam libri primi De officiis loco, qui ad hoc ipsum præceptum pertinet, non solum iubet vt quisque vitiorum suorum, sed etiam vt bonorum acrem se iudicem præbeat. *Suum igitur* (inquit) *quisq; noscat ingenium, acremq; se & vitiorum & bonorum suorum iudicem præbeat*. Sed responderi hic potest, velle Ciceronem, quemque sicut vitiorum, ita etiam bonorum suorum acrem iudicem se præbere, vt non, sicut illa, minora, ita hæc, maiora quam sint, censeat. Atq; hanc bonorū nostrorum mensuram (vt ita dicam) nosse oportet, ū ad quas res aptissimi erimus, in his potissimum simus elaboraturi: quod ille paulo post præcipit.

At illud quod ab eodem Cicerone scribitur Tuscul. quæst. lib. primo, *Quum igitur* NOSCE TE *dicit, hoc dicit, nosce animum tuum*: ex Platone sumtum est, in Alcibiade priore, ψυχὴν ἄρα ἡμᾶς κελεύει γνωρίσαι ὁ ἐπιτάττων γνῶναι ἑαυτόν.

SCHEDIASMA XIV.

Hæc verba, Stultorum plena sunt omnia, *quamuis apud Ciceronem*

nem legantur (in vna ex epistolis ad Papirium Pætum) stultorum videri pro Ciceronianis habere.

STVLTORVM *plena esse omnia*, scriptum est quidem in vna ex Ciceronis ad Papirium Pætum epistolis, sed nõ tamen a Cicerone. Ita enim me posse loqui existimo de iis, quæ in Ciceronis librorum exemplaria irrepserunt, dicendaque sunt subdititia & supposititia, vt vulgo loquimur: siue παρεμβόλημα, si quis Græco vti vocabulo malit. Quid? an Cicero, si hoc dixisset, vera loquutus non esset? Imo veriora quam illa quæ apud Sagram, vt est in prouerbio: sed hanc sententiam nec loco illi, in quo extat adhibiturus fuit, nec illis fortasse verbis eloquuturus. Scripta enim sunt in ea ad Papirium Pætum epistola, cuius & sedem & argumẽtum in memoriam statim reuocant hæc duo prima eius verba, *Amo verecundiam.* Nam postquam multa exempla eorum protulit vocabulorum, a quibus abstinetur, quod esse obscena videantur, addit.

Nos autem ridicule: si dicimus, Ille patrem strangulauit, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliquid aut Lollia, honos præfandus est. Et quidem iam, non etiam obscena verba pro obscenis sunt. Batuit (inquit) impudenter: Depsit multo impudentius, Atqui neutrum est obscenum. STVLTORVM *plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in iudicio, alio loco non nimis &c.*

Quorsum, obsecro, verba illa de magno stultorum numero Cicero interiecisset? aut cur hunc locum mentioni eorum dedisset? nam & proxime præcedunt illorum, quæ dixi vocabulorum exempla, & adduntur alia in iis, quæ proxime sequuntur. quorum enumerationem illorum de stultis verborum interiectione Ciceronẽ fuisse interrupturum, nõ mihi fit verisimile: præsertim quum esse contentus & posset & deberet mitioribus illis, quibus vsus erat aduersus eos, qui nescio quam obscenitatem his vel illis vocabulis subesse falso credebant. Dixerat enim, *Vides igitur nihil esse nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaq; nusquam esse.* Dixerat item, *Nos autem ridicule: si dicimus, Ille patrem strangulauit, &c.* quæ paulo ante protuli. Adde quod, quum Cicero se quoque in numero illorum hic ponat, qui ridiculo quodam metu tenentur, dum talium vocum vsum ita reformidant, illa quoque verba, *Stultorum plena sunt omnia*, in se, non minus quã alios quoquam, iaceret. Quum autem antea his rationibus impulsus παρεμβολιμαῖα esse verba illa suspicarer, eandem esse Gulielmi Canteri suspicionem postea comperi: tandem vero & vetusti cuiusdam exemplaris auctoritatem vtrique nostrum adstipulari didici, vt pote in quo illa minime extarent. Annotat autem ille, vel totum hoc plane esse tollendum, vt a scriptore aliquo, qui nimio Ciceronis acumine subessent ... us esset, primũ in margine positum, deinde ab alio pro vero agnitum: vel pro *Stultorum*, aut *Sed istorum*, aut li-

mile quid esse reponendum. Quæ ego quum legissem, aliquandiu quidem in alia, quam prius fui sententia, vt non tollenda illa verba, sed retinenda mutato duntaxat genitiuo *Stultorum*, existimarem: verum exemplaris illius auctoritas fecit vt illam priorē φαγρίδα quæ mihi cum illo communis erat, quam δελτίγαν hanc, ali propriam, ζοφωτέραν putarem. Sed, quod ille dicit de nimio Ciceronis acumine, non satis placet. Nam minime quidē dubito quin aliquis illis, quæ ibi legeret offensus ea scripsisset, sed ita, vt non Ciceronis acumen, verum eorum, qui tam acutum ad perspiciendam illam obscœnitatem ingenium ostentarent, irrideret.

SCHEDIASMA XV.

De prouerbio quo dicitur, Aut regem aut fatuum nasci oportere *[vel oportuisse]*

STultorum mentionem facienti venit in mentem prouerbium illud *Aut regem aut fatuum nasci oportet*: simulque de eo aliquid quod lectorem libenter ex me intellecturum existimaui: nimirum, quum tam varia sint stultitiæ genera, ad quod eorum potissimum respici in hoc prouerbio existimandum sit. Dico igitur rationi consentaneum mihi videri, vt potissimum ad illud stultitiæ genus referamus, quæ in plerisque regibus eo maior est, quo maiore, quam vlli alii, potentia sunt prædití. Quasi enim nō præpotentes sint tantum, sed omnipotentes, & quasi eorum manus non tantum sint valde longæ & ὑπερμήκεις (vtendo voce qua Herodotus hac de re vtitur) sed tam longæ, vt ad omnes mundi partes possint pertingere: ita quidlibet, quantumuis arduum videri possit, aggrediuntur: neque de sententia vllo deduci modo queunt, nisi quum eam rerum susceptarū exitus ita refellit, vt simul ingentis stultitiæ conuincat, plerunque etiam minime impunitam sinat. Vnde autem hoc? ex eo quod sese, quamuis reges, homines tamen esse non recordentur, sed nescio quam diuinitatem somnient, ab assentatoribus fascinati. Rectissime enim & verissime Iuuenalis, Satyra quarta,

——*nihil est quod credere de se*
Non possit quum laudatur dijs æqua potestas.

Atque apud eundem legimus de Alexandro, qui Iouis filius salutari gaudebat,

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis:
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis paruaq; Seripho.

Sed & in aliis plerisq; Macedonum regibus, in plerisq; Persarū, in plerisq; etiam Cæsarum Romanorum (vt taceam de aliis regibus quorum recens est memoria) verum comperietur, quod dixi. Pro mea autem expositione facere videtur hic Dionis Chrysostomi locus in oratione quadragesima quinta, κ̀ τὸ πρᾶγμα τῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς

πολλοὶ καταπτήσσων τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀσυνέτων (ὅπερ γοῦν ἦν τὸ δεινὸν) ἀλλὰ τῶν πολιτῶν, ὡς μειζόνων τῆς καθ' αὐτὴν ἐφιεμένης, καὶ διαφερούσης οὐδὲν κατὰ τὴν ἀφροσύνην τῶν παίδων τῶν βασιλέων.

Crediderim autem hac loquendi forma vsos fuisse, quum vsurparent illud prouerbium, vt dicerent, *Hunc (vel, illũ) aut regem aut fatuũ nasci oportuit*: vtentes disiunctiua particula quod, qui fatui alioqui vocati fuissent, minime fatui vocarentur, quoniam reges erant: tanquam regum appellatione alteram tegente. Ceterum memorabile stultitiæ, vel potius insaniæ exemplum tibi exhibebit proxime sequens Schediasma, in rege se hominem esse non re, ordante, & ob illam quam conceperat de se opinionem, tãquam diuinitate quadam prædito, nuptias Mineruæ ambiente. In eodem quiddam & de Ptolemæo Philadelpho, quod ad hunc locum pertinet, narrabitur.

SCHEDIASMA XVI.

De insigni quodam Rhiani poetæ loco, in quo ex historia sumtum est, quod alioqui poetice fictum & poetica hyperbole dictum existimaretur. De Ptolemæo Philadelpho immortalitatem sibi pollicente.

RHiani poetæ elegantissimorum versuum sum recordatus, quum in proxime præcedente Schediasmate de illo stultitiæ genere loquerer, quo plerique regum laborarunt. Eorum primi sunt hi:

ἦ ἄρα δὴ μάλα πάντες ἁμαρτίνοοι πελόμεσθα
ἄνθρωποι, φέρομεν δὲ θεῶν ἑτερόρροπα δῶρα
ἀφραδέι κραδίῃ. &c.

Id est,

Nempe hominum mentes cunctorum errore tenentur,
Donatamque sibi vtrauis e lance deorum
Excipiunt sortem prudenti pectore nulli.

Qui autem totum locum, qui continet vnum & viginti versus, (& eos quidem elegantissimos, vt dixi) simulque meam illorum interpretationem habere volet, in libello inueniet, quem ego inscripsi, *Encomia virtutum*, siue *Gnomas de virtutibus*, ex poetis & philosophis vtriusque linguæ: pag. 18. & 19. In illis versibus ostendit Rhianus homines neque paupertatem neque diuitias moderate ferre. Vocat autem θεῶν ἑτερόρροπα δῶρα, tanquam alludens ad Iouis lances Homericas: quamuis alioqui conueniant cum iis, quæ idem poeta dicit de duobus Iouis doliis, Iliad. ω.

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει,
Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.

Ceterum quiddam ibi dicit Rhianus, quod monstrosæ (vt ita dicam) stultitiæ exemplum esse possit: & quum poetice fictum, seu poetica hyperbole dictum videri queat, non autem ad certum quen-

dam regem respiciendo, ego contra ex historia sumtum esse comperi. Postquam enim poeta ille de eo loquutus est, cui contigit, vt dona acciperet, quæ ex lance mala (vt ita dicam) proueniunt, de eo qui contra ex altera accepit, hæc dicit,

ὃς δέ κεν ὀλβίσῃσι. θεὸς δ' ἐπὶ ὄλβον ὀπάζῃ
καὶ πολυκοιρανίην, ἐπιλήθεται οὕνεκα γαῖαν
ποσσὶν ἐπιστείβει, θνητοὶ δέ οἱ εἰσὶ τοκῆες.
ἀλλ' ὑπεροπλίῃ καὶ ἀμαρτωλῇσι νόοιο
ἶσα Διῒ βρέμεται. κεφαλὴν δ' ὑπὲρ αὐχένας ἴσχει,
καίπερ ἐὼν ὀλίγος. μνᾶται δ' εὔπηχυν Ἀθήνην,
ἠὲ ἣν ἀτραπιτὸν τεκμαίρεται οὔλυμπον δὲ,
ὥς κε μετ' ἀθανάτοισιν ἀρίθμιος εἰλαπινάζῃ.

Quos versus ita verti,

At contra superum quem dextera larga beauit,
Cuiq; dedit late dominari, haud iam memor ille est
Se calcare solum, mortalesque esse parentes.
Transuersamq; rapit vesana superbia mentem,
Vt fremat æqua Ioui. quamuis & corpore paruus,
Attollit ceruice caput. tandemque Mineruæ
Fit procus: atq; viam sibi iam molitur ad ædes
Æthereas, vt ibi fiat conuiua deorum.

Quod enim de *Mineruæ proco* hic dicitur, non est res poetice ficta, sed ex historia sumta: quam ex Theopompo habemus apud Athenæum libro duodecimo. Cotys rex Thraciæ, qui nulli cedebat in iis, quæ ad luxum vitamque voluptariam pertinent, tandem se dignum Mineruæ coniugio existimauit, tantamque de illa spem cōcepit, vt epulo iam instructo ac thalamo præparato, bene potus aduentum deæ exspectaret. Quumq; iam moræ pertæsus, quendā e satellitibus misisset, qui videret an Minerua in thalamum venisset, & is neminem ibi esse retulisset, sagittis eum confodit. Misit vero & secūdum, quem idem renuntiantem, eodem mortis genere affecit. At tertius, animaduertens quid eum ad illos occidendos impulisset, reuersus illum a dea iamdudum exspectari retulit.

Schediasmatis proxime præcedentis argumentum ne id quidē me prætermittere sinet, quod Phylarchus apud eūdem scriptorem de Ptolemæo Ægypti rege secundo (is autē est, cui cognomen fuit Philadelpho) luxū & delicias adeo mentem eius corrupisse, vt sibi immortalitatem promitteret, & se solum eam inuenisse diceret. Et tamen (quod stultitiam illam magis admirabilem reddit) illū supra quosuis alios principes verenda quadam maiestate præditum, (siue augusta grauitate verendum) & studio literarum deditum fuisse scribit.

SCHEDIASMA XVII.

De prouerbio, Procul a Ioue, & procul a fulmine.

PRouerbium est insigne, atque ex illorum numero quæ nobis opti-

optimum dant consilium, Πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ, id est, *Procul a Ioue & procul a fulmine.* cuius sensum non videtur assequutus esse Erasmus. non enim aliter exponit, quam si diceretur *Non procul a Iouis fulmine.* At ego intelligi puto, *Procul sis a commodis, quæ Iupiter afferre potest, vt simul procul sis ab eius fulmine.* Iouis autem appellatione hic nō tantum reges, sed & quilibet potentes viri intelligendi sunt. Naso (vt opinor) non solum ad ipsum respexit, sed exposuit etiam, his versibus, Trist. lib. tertio,

Vsibus edocto si quicquam credis amico,
Viue tibi, & longe nomina magna fuge.
Viue tibi: quantumq; potes prælustria vita.
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam quanquam soli possunt prodesse potentes,
Non prosit potius si quis obesse potest.

Legimus apud eundem libri primi elegia prima,

Forsitan exspectes an in alta palatia missum
Scandere te iubeam Cæsareamque domum:
Ignoscant augusta mihi loca diiq; locorum;
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.

Item elegia octaua eiusdem libri,

Sæua neq; admiror metuunt si fulmina, quorum
Ignibus afflari proxima quæq; solent.

In illis quoque versibus, qui Virgilii operibus subiuncti sunt, monemur deuitare *ingentes dominos, & famæ nomina claræ,* (Naso autem dixit tantum *Nomina magna*) *Illustriq; graues nobilitate domos.*

Verum ad tyrannos, non item eos, qui regum nomine sunt digni, prouerbium hoc respicit, si credimus Synesio: qui a regibus ad tyrannos veniens, scribit, ἃ ταῦτα τοῖς τυράννοις ὑπάρχει· δι' οὓς ἡ κομψὴ παροιμία, πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ, διὰ τοὺς ἐπιβούλως τοῖς συνοῦσι κεχρημένους, ἀδεέστερον εἶναι λέγουσα τὴν μετ' ἀπραγμοσύνης ἀσφάλειαν τοῦ ἐν ἐπιφανεῖ βίῳ κινδύνου.

SCHEDIASMA XVIII.

Quid intellexerit Martialis genij appellatione in illo versu, Victurus genium debet habere liber.

Martialis, *librum qui victurus sit, genium debere* dicit *habere*: vbi *genius* gratiam & leporem significare existimatur, & τὸ ἐπίχαρι, vt Græci loquuntur: ego vero, quum desiderem huius significationis exemplum. & Martialis in scriptis Pompili, quæ victura non putat, gratiam & leporem desiderare non videatur, quippe quæ ingeniosa esse dicat: addens tamen hoc non esse satis famæ, id est, ad comparandam famam: atque his videam subiungere,

Quam multi tineas pascunt blattasq; diserti,
Et redimunt soli carmina docta coci.

Nescio quid plus est, quod donat secula chartis:
Victurus genium debet habere liber:

quum (inquam) hæc animaduertam, aliud vocem *genium* significare mihi persuadeo: nimirum *felicitatem quandam*, siue *quendam genii fauorem, qui eius sit veluti custos.* Q. d. Non tantum viri & vrbes suos genios habere debét, sed etiam libris suus quidam genius esse debet, qui suo illos fauore prosequatur, & tanqum patrocinium illorum suscipiat.

SCHEDIASMA XIX.

De versibus Horatij quibus pleriq; abutuntur, dum illorum testimonio vti volunt.

HOratii versibus nonnullis abutuntur plerique, dum illorum testimonio vti volunt, alium se illis sensum tribuere ignorãtes. Vnius autem nunc recordor, cui plane contrarium sensum tribuunt: ex poematio De arte poetica,

Nec verbum verbo curabis reddere, fidus
Interpres.

Quotusquisque est enim, qui hunc versum Horatii statim in ore non habeat, & auctoritate eius nitatur, vt *verbum verbo reddere* fidi interpretis non esse probet? At ego illis, qui in ea sunt opinione non suffragari, sed refragari hunc versum Horatii, & contrariũ ei, quod dicunt, illo probari, atq; adeo, quod illo probatur, verissimum esse contendo: esse nimirum fidi interpretis, verbum verbo, quantum fieri potest, reddere. Sed quoniam nunc satis est eam, quam dico fuisse Horatii mentem, ostẽdere, lectorem moneo subesse huic versui familiarẽ illi poetæ ellipsin particulæ *Ceu* vel *Tanquam*, aliusve huiusmodi: & intelligi debere, *Nec verbũ verbo reddere curabis, tanquam fidus interpres.* Id est, *Perinde ac si fidum interpretem agere velles.* vel *fidi interpretis officio fungi.* Tantum enim abest, vt Horatius ei quem compellat, & cui præcepta dat, neget fidi esse interpretis, verbum verbo reddere, vt contra diligentiam hanc, seu diligentem operam fido interpreti relinquendam esse dicat. Esse autem hunc morem Horatii, relinquere subaudiendam illam voculam, multis exemplis docui in quadam Diatriba ex iis, quas operibus huius poetæ in mea editione subiunxi. Atque hanc meam obseruationem ante multos annos Dionysio Lambino communicaui, quum Patauii degeremus. Ceterum ex iis, qui illam, quam dixi ellipsin non animaduerterunt, & contrarium illum sensum isti versui subesse putauerunt, nonnulli hæc verba *Fidus interpres*, non coniunxerunt, ne dicere cogerentur, *Fidus interpres* pro *Fide interpres* a poeta dictum esse: sed ita exposuerunt, *Et tu interpres non curabis, quamuis velis esse fidus, reddere verbum verbo.* Quæ certe ellipsis tam dura & inusitata esset, quam altera illa quam dico, & mollis est & vsitata:

ta&cuius (vti dixi) multa in mea Horatii editione exempla proferuntur.

Alius est Horatii versus, qui minore quidem cum periculo, sed non minore tamen errore, in contrarium sensum affertur, ex eodem poematio:

Proiicit ampullas & sesquipedalia verba.

Vulgus enim hoc vtitur versu de eo, qui fundit ampullas & sesquipedalia verba: siue ex ore emittit, id est *Qui magna loquitur*, vel *Magnifice loquitur*: aut etiam, *Magnifice magna loquitur*, vt dixit Tibullus, quod a Græcis dicitur vno verbo μεγαληγορεῖν, siue μεγαλορρημονεῖν, (estque ab illo nomine factum verbum *Ampullari*, quo vtitur idem poeta epistola tertia libri prioris) atqui contrarium significatur, *Abiicit illa magnifica verba* siue *Procul a se reiicit*. Id est, *Valde abhorret ab illis magnificis, & tumidis verbis*. Manauit autem hic error, id est, hic falsus istorum verborum vsus, ex ea, quæ data olim fuit verbi *Proiicit* expositione a quibusdã Horatii enarratoribus. Quorum errore & P. Victorium, doctissimum virum, abreptum fuisse mirum est. Nam verbi *Proiicere* illum esse quem dixi vsum ostẽdit multis exemplis postremus enarrator, qui de hoc Poeta melius quam quisquam aliorum (quorum quidem labores ad nos peruenerunt) est meritus. Sed in eo fallitur, quod Græco προΐεται respondere dicit: Potius enim id de passiuo προΐεσθαι dicendum erat. Quin etiam addere duo debuerat, quæ ad confirmationem huius expositionis valent, quorum vnum est quemadmodum Horatius de comœdia dixit, illam interdum vocem tollere: ita subiungere, tragicum vicissim plerumque dolere sermone pedestri. (nam quod dicit *Et tragicus plerunq; dolet, &c.* perinde est ac si diceret, *Et vicissim tragicus plerunque dolet, &c.*) quemadmodum autem *Chremetem tumido delitigantem ore*, attulit in exemplum eius, quod dixit de comœdia vocem tollente: ita *Telephum*, & *Peleum* in exemplum eius, quod de tragœdia dixit afferre. Sed vt conuenire hoc exemplum possit, ita verbum *Proiicere* accipiamus necesse est, non vt vulgus accipit. Alterum quod ab illo enarratore aduci debuit, est hoc, repugnare illi expositioni proximum sequentem versum, quo dicitur, *Si curat querela sua spectatoris cor tangere*. Quomodo enim querela sua cor eius tangeret, si in ea magnificis atque elatis verbis vteretur?

Alius est eiusdem Poetæ versus, qui ideo in prouerbium abiit apud vulgus, quod in alium sensum acceptus fuerit: de quo tamen iampridem Petrus Victorius admonuit. Loquor autem de his verbis:

... quandoque bonus dormitat Homerus.

Putarunt enim *Quandoque* hic valere idem quod *Aliquando*, quum valeat *Quotiescunque*; & cum hoc aduerbio iungendum est ver-

bum *Indignor*, quod proxime præcedit: ita interpungendo hunc locum,

Sic mihi qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem vix terq; bonum cum risu miror: & idem
Indignor quandoq; bonus dormitat Homerus.

SCHEDIASMA XX.

De illis prouerbialibus verbis, Dimidium facti, qui bene cœpit, habet, *quæ nonnulli tanquam Horatiana afferunt.*

VErba hæc, tanquam prouerbialia, in ore habent multi, *Dimidium facti, qui bene cœpit habet*: in quibus afferendis alii errant, alii non item. Nam, qui tanquam prouerbialia afferunt, auctorem non nominantes, quamuis particulã *Bene* addant, haud sane errant: at qui Horatium ita scripsisse dicunt, erroris ab ipsa versus lege seu mensura conuincuntur: quũ vox *Bene* versum Horatii ingredi non possit. huic enim versui,

Dimidium facti qui cœpit habet: sapere aude.

quomodo illa inseri particula possit? Sed tamen vulgi errore abrepti nonnulli docti alioqui viri verba illa, tanquam Horatiana citarunt: ac (quod multo magis omnes mirabuntur) quum pater meus Robertus Stephanus in suo Thesauro Latinæ linguæ in nomine *Dimidium*, vsum eius ex Horatii etiã loco ostendens, cum ita scripsisset, *Dimidium facti qui cœpit habet*, illi, qui postea idem Thesauri opus excuderunt, imitari scripturam, in qua falso credebant esse errorem: nolentes, vere & turpiter errarunt. illam enim voculam *Bene* inseruerunt, tanquam ab Horatio positam, & a patre meo male omissam. Quumque iam hæc ipsa scripsissem, quia fidere meæ memoriæ nolebam, eam Thesauri editionem cõsului, quæ Lugduno prodiit anno septuagesimo tertio supra millesimũ & quingentesimum, & rem ita se habere comperi.

Sed cur ii, qui afferunt illa, tanquam prouerbialia, aduerbium *Bene* addentes, non errant, dummodo pro Horatianis non afferant, quum videamus ab Horatio illud *Bene* non agnosci? an duo esse prouerbia dicendum est? Ego certe suspicor, eum cuius sunt hæc verba, *Dimidium facti, qui bene cœpit habet*, (quæ versum pentametrum efficiunt) non alio, quam Horatium prouerbio vti, sed magis exacte loqui voluisse. Ac videri etiam potest Plato hoc ita intelligendum existimasse: quippe qui, postquam dixit, ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, addit, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. Quibus subiungit, τὸ δ' ἐστί γε, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, πλέον ἢ τὸ ἥμισυ. Apud eundem alioqui nullam eiusmodi adiectionem esse scio in alio loco, vbi scribit, *Principium cuiusuis operis, esse rem maximi momenti,* De republ. lib. 2. οὐκοῦν οἶσθα ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου, μέγιστον.

SCHEDIASMA XXI.

De illo eiusdem Horatij loco, (Satyra quarta libri posterioris)—illæ salubres Æstates peraget qui nigris prandia moris Finiet.

Disputatur varie de hoc loco, quomodo *salubria esse possint mora*, si illis claudatur prandium: & quidam litem lite resoluentes, non minus mirum esse dicunt, quod de *lactuca* scribitur a Martiali, quæ suo tempore *dapes incoaret*, quum *auorum cœnas claudere soleret*. Alii alia elabuntur via, nouam videlicet quandam expositionem afferentes horum verborum, *Finiet prandia*: nimirum, vt non intelligamus de illo, qui prandium claudat hoc cibo, quippe qui vltimo loco fuerit appositus: sed cui totum prandium sunt mora, qui illorum esu est cõtentus, qui nullum alium cibum illis addit. *Finire* enim *moris prandium suum* dici posse, si nec ante nec post alio vllo cibo vescatur. Atq; ita, perinde fuerit ac si diceretur, *Cui mora, quæ alijs sunt tantum prandij principium, totum prandium conficiunt*. At ego ad hanc expositionem verbi *Finire* non necesse puto confugere: sed considerandum in cuius persona hæc dicantur ab Horatio. Dicuntur certe in Catii persona, vel potius a Catio, Epicureo philosopho, nihil minus, quam philosophice, atq; adeo plane ridicule de nonnullis ad artem culinariam pertinentibus disserente, & se summo studio & quadam propemodum anxia cura omnia de lautitiis, vel potius cupediis, præcepta conquisiuisse ostendente, quinetiam aliquid, quod esset e præceptis τῆς ὑγιεινῆς διαίτης admiscente. Illius enim Satyræ hoc esse puto argumentum, quod & mea editio habet illi a me præfixum: Catium Epicureum philosophum inducit quædam artis culinariæ, siue τῆς ὀψοποιητικῆς, aut ὀψαρτυτικῆς, præcepta tradentem: & sub persona huius sectam illam irridet, vt, quæ in huiusmodi rerum cognitione, tanquam maximi facienda, valde sibi placeret, & delicatæ ac lautæ mensæ honorem affectaret: interim tamẽ ne hanc quidem artis culinariæ artem exacte teneret, sed sicut aliarum quarundam rerum, ita & huius artis peritiam falso sibi arrogaret. Hæc enim, si est mens Horatii in hac Satyra, nemini mirum esse debet ab eo induci Catium aliquid ad illam siue artem siue scientiam pertinens, quod etiam sit plane ridiculum, dicentem. In eadem certe editione pauca margini verba apposui e regione illius loci, quibus illam meam sententiam declaraui. Scripsi enim, Alii intell. de vltimo ferculo, quod prandia finiat: vt Catio stulte hoc præcipiente. Dixi autem alios intelligere, quod nonnulli quibus hoc proposueram, quod de loco isto sentiebam, mihi assentirentur.

SCHEDIASMA XXII.

Quomodo sit interpretandum apud Platonem μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, quod prouerbialiter dicitur.

Nemo nescit ἀκίνητον vulgo significare *immobile*, id est, *Quod moueri non potest*: sed aliud significet oportet in prouerbio ἀκίνητα κινεῖν: quum enim aliquem dicimus quidpiam κινεῖν, id est, *mouere*, illud quod mouet, non esse ἀκίνητον, id est, *immobile*, fateamur necesse est. Quinetiam quum prouerbiali prohibitione dicitur ἀκίνητα μὴ κινεῖν, ridiculum videri possit hoc prohibere, si ἀκίνητα interpreteremur *Immobilia*. Apud Platonem tamen aliquot locis, quorum vnus est initio libri vndecimi De legibus, interpretes ἀκίνητα ita verterunt: vbi scribit ille ἐπὶ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, καὶ περὶ τούτου λέγοιτ' ἄν, ὡς ἑνὸς ἐκείνων ὄντος. Interpretati sunt (inquam) & hic ἀκίνητα *Immobilia*: quum rationi consentaneum sit, vt interpretemur *Non mouenda*, vel *Quæ moueri non debent*. Subiungam autem hexastichon, quod lusi olim in quendam non hac quidem voce, sed hoc prouerbiali præcepto abutentem.

Quum mutanda tibi sententia dicitur, Aule,
Est quod ἀκίνητον *ne moueatur, ais.*
Qui mouet ex animo ratio quod fixerit, Aule,
Is quod ἀκίνητον *debuit esse mouet:*
Qui mouet id quod non rationi innititur vlli,
Non is ἀκίνητον *quod decet esse mouet.*

Duo aũt extant duorum oraculorum versus, qui ad illud prouerbiale genus loquendi alludere videntur: quamuis illo nomine, nec idem vtrobiq; nec idem quod hic significetur. Vnus est hic,

Μὴ κίνει Καμαρῖναν· ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.

Hic enim ἀκίνητος neq; est *Non mouenda*, vel *Quæ moueri non debet*: neq; *Immobilis*: sed *Immota*, id est, *Non mota*: ac reddi etiam possit, *Dum non mouetur*: vel *Quantisper non mouetur*. Alter versus est iste apud Herodotum in Eratone,

Κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

vbi *Immobilem* significare puto: quamuis vulgo reddatur *Immotam adhuc*.

Schediasma XXIII.

De duabus emẽdationibus meis duorum Platonis locorũ, quas postea auctoritate Æliani eos imitantis confirmari comperi.

Apud Platonem in Theæteto quandã lectionem margini adscripsi, quam postea Æliani auctoritate confirmari lubenter vidi. Locus est in mea editione Tomi primi pag. 144. ὁ δὲ οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μαθήσεις τε καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς πρᾳότητος, οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέοντος, ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι. Ex hac voce ἐλέου quidam fecerũt ἐλαίου: ego vero margini adscripsi, mihi legendum videri ἐλαίου: ac postea in hunc Æliani locum incidi, vbi ἐλαίου itidem ῥεῦμα dicitur fluere, [illegible] Τιμαίου ὁ Πλάτωνος ποταμὸς ἔρχεται γαλήνῃ καὶ πρᾳέως ῥέων, ἐλαίου δίκην.

Alter

Alter locus est in Menexeno seu Epitaphio p. 246 Tomi secũdi, τούτοις οὖν χρὴ μεμνημένους, ἐάν τι καὶ ἄλλο ἀσκῆτε, ἀσκεῖν μετ' ἀρετῆς ... ἐν πολέμῳ μὴ λείπειν τὴν τάξιν ... μηδ' εἰς τοὐπίσω ἀναχωρεῖν ἡττηθέντας κάκῃ. E regione cuius loci adscripsi margini ista, Scripsisse Platonem puto ἡττηθέντας κάκῃ. quod loquendi genus est ποιητικώτερον, & quidẽ nominatim ὁμηρικώτερον, præsertim quod ad hunc verbi εἴκειν vsum attinet. Hæc ibi tum margini adscripsi ex tempore: aliquanto post autem in eiusdem Æliani quendã locum incidi, qui hanc meam emendationem omnino confirmat. In eo enim scriptum est, οὐδεὶς οἰκέτης μνημονεύεται κάκῃ εἴξας προδοῦναι τὸν δεσπότην. *Memoriæ, inquit, proditum non est, vllum seruum præ ignauia prodidisse suum dominum.* ita enim puto aptissime exprimi posse illud loquendi genus: alioqui εἴξας κάκῃ sicut est, ad verbum, *Qui cessit ignauiæ*, dicẽdus fuerit, *Qui ab ignauia est superatus.* Vtitur autem & alibi Plato nomine illo κάκη, pro κακία. vt De republ. lib 5 pag. 468. Quinetiam in duobus tribusue aliis locis id me apud illum legere memini. Quum autẽ dixi εἴκειν κάκῃ esse ποιητικώτερον, non intellexi (ne quis fallatur) magis poetice id dici, quam illud ἡττηθέντας κάκῃ (ita enim scriptum est & in Aldina editione, ἡττηθέντας, & κάκη sine iota subscripto) sed dici aliquantum poetice: siue, magis poetice, quam oratorie. In illis autem verbis ἡττηθέντας κάκῃ tantum abest, vt poeticum vel oratorium loquendi genus habeamus, vt ne vllum quidem sensum ex iis elicere possimus. Ceterum quamuis constet multa Platonis loquendi genera imitatos esse eius posteros, ac præsertim recentiores (quod & in Luciano verum comperitur) tamen fieri etiam potest, vt id, quo de nunc agitur ex eodem vterque loco, aut ex iisdem locis sumserit, quem ego locum, aut quos locos alicuius tragici fuisse non absimile vero mihi esset.

SCHEDIASMA XXIV.

De duobus participiis deprauatis, vno apud Liuium, altero apud Melam: hoc ex literæ adiectione, illo ex eiusdem omissione.

Participia duo obseruaui apud duos scriptores Latinos, modis inter se contrariis deprauata. vnum est *Ademta*, apud T. Liuium: alterum, *Direptis*, apud Pomponium Melam. Apud hunc enim legitur in fine capitis quarti libri secundi, de Alpibus, *Deinde, vbi Germaniam attigerunt, verso impetu in orientem abeunt, direptisque populis immanibus vsque in Thraciam penetrant.* Hic enim scribendum esse puto *Diremtisque populis.* Qua voce vtitur libenter de fluuiis. vt cap. secundo eiusdem libri, *Hos ab Istricis Tyra separat, qui surgit in Neuris.* Alibi de Rhodano, *Deinde Lemanno lacu acceptus tenet impetum: seque per medium integer agens, quantus venit egreditur. Inde contra in occidentem ablatus, aliquandiu Gallias dirimit.* Atque adeo in quodam loco, vbi vulgo recepta le-

ctio est *Diuidit*, in nonnullis vet. exempl. est *Dirimit*. Est autem is locus initio capitis tertii libri secundi.

Ad Liuii autem locum, quod attinet, in eo contra, vti dixi, litera *m* omissa fuit: sed cum alia etiam mutatione. Quoniam autem in mea præfatione in librum De Latinitate falsò suspecta & malum illud & illius originem indicaui, locum illum pro meo iure huc transferam. Ita igitur ibi, Vtinam tamen hoc mali duntaxat ex illa superstitiosa ignorantia contingeret, vt illi loqui conantes obmutescere sæpe cogerentur. Aliud certe multò grauius ac perniciosius inde oriri videmus, vt nimirum sicut multa vocabula immerito suspecta illis sunt, ita etiam plerique immerentes immerentium scriptorum loci pro eorum libidine in partes omnes versentur, tandemq; ita immutentur, vt ne agnosci quidem a suis, si reuiuiscant, possint. Eius quod dico insigne apud Liuium exemplum habemus in eo lib. 1. loco, vbi nunc legimus, *Hodieq; in legibus magistratibusq; rogãdis vsurpatur idem ius vi ademtum.* Quum enim *Vi adeptum*, scripsisset, qui participium *Adeptum* passiua interdum significatione poni ignorabant, in *Ademptum* mutauerant: at in postremis editionibus, crescente paulatim mutandi audacia, pro *Vi ademptum* scriptum fuit *Vi ademta*. Facta vero est & cuidam Ciceronis loco in eadem voce iniuria in Catone maiore. Siquidem vbi legimus, *Quo in genere in primis est senectus, quam vt adipiscantur omnes optant, eandem accusant adepti*. ille *Adeptam* scripserat. Iampridem enim in vet. exemplari hanc lectionem inueni, cui postea omnia, quæ Parisiensi editioni adhibita fuerunt, assentiri comperi. hoc enim annotationes illi subiũctæ testantur. Sed qui sibi in illa editione multa ex coniectura (proh facinus) innouare permiserunt, hac in re tot veterum librorum auctoritatem sequi ausi non fuerunt. adeo suspecta illis hæc Latinitas fuit, Eandem accusant *adeptam*, passiua significatione. Quidam tamen Nasonis locus, quoniam eius, quod ad sensum attinebat, difficilis mutatio erat, sacrilegas talium correctorum manus effugit.

SCHEDIASMA XXV.

De quibusdam valde subtilibus & argutis quæstionibus, quas Gellius apud Tauri philosophi mensam agitari solitas scribit, sicut & alias quasdam illis similes.

Q*Væsitum est* (inquit Gellius libri sexti capit. decimo tertio) *quando moriens moreretur: an quum iam in morte esset, an tum etiam quum in vita foret. Et quando surgens surgeret: an quum iam staret, an tum etiam quum sederet. Et qui artem disceret, quando artifex fieret: an quum iam esset, an tum quum etiam non esset.* Hæc ille: a quo quæ prima proponitur quæstio, non dubito quin eo agitata modo fuerit. quẽ videmus in isto Sexti philosophi loco, libro tertio Pyrrhoniarum hypotyposeωn (quas olim a me interpretatas luce

luce donaui) capite De generatione & corruptione, εἰ ἀπέθανε Σωκράτης, ἤτοι ὅτε ἔζη ἀπέθανεν, ἢ ὅτε ἀπέθανεν &c. Totius autē loci hæc est mea interpretatio, *Si mortuus est Socrates, mortuus est vel dum viueret, vel quum iam esset mortuus. Atqui non dici potest mortuus esse dum viueret: alioqui idem vixisset simul & mortuus fuisset. Nec vero dici potest mortuus quum iam mortuus esset: alioqui bis mortuus esse diceretur. Non igitur mortuus est Socrates.*

Quam autem difficile sit ad hanc quæstionem respondere, vel ex iis Tauri verbis, quæ a Gellio subiungūtur, colligere possumus. *Sed ea omnia,* inquit, *quum captiones esse quidam futiles & inanes dicerent, Nolite* (inquit Taurus) *hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari. Grauissimi philosophorum super hac re serio quæsierunt: & alij moriendi verbum atq; momentum manente adhuc vita dici atq; fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore vitæ reliquerunt, totumq; illud quod mori dicitur, morti vindicauerunt, &c.* Videtur autem Gellius, quum ait, *Totum illud tempus, quod mori dicitur,* intelligere de tempore, quod Latini *moribundi* appellatione exprimunt: quod certe est in mortis & vitæ confinio: ideoque non video cur illi totum id morti vindicauerint. Nam, qui *moribundus* a Latinis dicitur, sicut ex parte mortuus, ita ex parte viuus est.

Ceterum quemadmodum de morte, ita & de natiuitate quæstionem ibi proponit Sextus philosophus. *Si,* inquit, *natus est Socrates, vel natus est quum non exsisteret, vel quum iam exsisteret. Si natus est quum iam exsisteret, bis fuerit natus: sin vero est natus quū non exsisteret, simul & exsistebat Socrates & nō exsistebat. Exsistebat quidem quatenus natus erat: non exsistebat autem, secundum illam hypothesin.* Vtor autem in his interpretādis, vel potius abutor verbo *Exsistere,* ad vitandam ambiguitatem: quia si dicerem, *Si natus est Socrates, vel natus est quum non esset,* intelligeret quispiam *Quū non esset natus:* itidemque in sequentibus.

SCHEDIASMA XXVI.

De duabus alijs subtilibus & argutis quæstionibus, quæ a Gellio ibidem proponuntur.

QVæstionis illius, quæ apud Gellium proxime sequitur eam, de qua in præcedente Schediasmate disserui, eadem ratio est. *Quæsitum est,* inquit, *quando surgens surgeret: an quum iam staret, an tum etiam quum sederet.* Eadem (inquam) est ratio, quæ illius de qua disserui. nam vt ibi responderi non potest Socratem esse mortuum dum viueret, neque etiam quum iam mortuus esset: quoniam, qui respondebit eum mortuum esse dum viueret, eundem vixisse simul & mortuum fuisse dicet: at qui responderit mortuum esse, quum iam mortuus esset, bis mortuum esse illum dixerit: ita hic responderi non potest aliquem surgere quum iam stat, neque etiam dici potest surgere tum etiam quum sedet. Nam si quis di-

cat eum surrexisse tum etiam quum sederet, idem simul surrexisse & sedisse dicendus erit: sin respondeat eum surrexisse quum iam staret, bis ei tribuet illud stare. Eum enim e sedili surgentem dicit stare, quem iam tum fuisse stantem, non sedentem, ait. Responderet quidem vulgus Socratem surrexisse tum quum sedere desiit, sicut esse tum mortuum, quum desiit viuere: sed hoc non est ad interrogationem respondere, in qua responsionis etiam formula praescribitur.

Quod autem ad quaestionem tertiam attinet, eorum qui interrogabant, *quando artifex fieret is*, qui artem disceret. *an quum iam esset, an tum quum etiam non esset*, in ea certe eodem, quo in praecedentibus, modo haerendum est. Considerandum est enim non proponi hanc interrogationem, Quisnam fiat artifex, an qui iam sit, an qui nondum sit: sed Quando quis fiat artifex, an quum iam sit, an tum quum etiam non sit. Nam si respondeatur, fieri artificem quum iam est, absurda erit responsio, quum fieri non possit, vt quis illud fiat, quod iam est: sin respondeatur fieri artificem tum etiam quum non est, absurda haec quoque fuerit responsio: quia simul dicetur fieri, vt sit artifex, & non esse artifex.

At vero apud Platonem aliud eadem in re captionis genus est: apud Platonem inquam in Euthyd. Tomi primi editionis meae, pag 276. & deinceps. Quaeritur enim, *vtrum qui discunt, ea discant quae sciunt, an ea quae nesciunt*. Respondenti enim, ea discere quae nesciunt, opponitur quoddam exemplum, a quo ille ad fatendum contrarium compellitur. Sed postea captio in ambigua verbi μανθάνειν significatione esse ostenditur, ita vt eadem in Latina lingua repraesentari non possit: quum μανθάνειν sit, & quod Latine dicitur *Discere*, & quod Graece alio verbo ξυνιέναι.

SHEDIASMA XXVII.

De sophismate, quo Herophilus medicus illusit Diodoro sophistae, dicenti luxatum sibi esse humerum, *ideoque medicam eius opem imploranti: & quomodo imitaretur id sophisma, quo ipse Diodorus* motum non esse *probare volebat.*

QVaestiones praecedentes reuocant mihi in memoriam quoddam sophisma, quo Herophilus Medicus illusit Diodoro Philosopho, vel potius Sophistae. Quum enim Diodorus ad eum venisset, eius opem implorans, quod humerum sibi luxasset, negauit fieri posse vt luxatus esset humerus. Aut enim (inquit) in quo erat loco humerus, in eo excidit, aut in quo non erat. Sed neque excidit in quo erat loco, neque in quo non erat. Non igitur excidit. Vtor autem verbo *Excidit*, quia ille dicit ἐκπέπτωκεν, quum alioqui antea dixisset ἐκβαλὼν ὦμον, vbi ego verbo *Luxare* sum vsus. Caeterum hic medicus Diodoro illudebat, & simul ad sophisma alludebat, quo ille vtebatur, negans *motum esse*. Si (inquiebat) moueri

uetur aliquid, aut in quo est loco mouetur, aut in quo non est. Atqui neq; in eo mouetur in quo est: (manet enim) neq; in quo non est. (quomodo enim aliqua res aliquid agere possit eo in loco, vbi ne vllo quidem modo est?) Non igitur mouetur quicquam.

SCHEDIASMA XXVIII.

Quid responsuri sint Sceptici philosophi Ciceroni eos omnem actionem e vita tollere *dicenti.*

CIceronem hæc aduersus Academicos dicentem audimus in Acad. quæstionum libro quarto, qui Lucullus est appellatus, *Maxime autem absurdum, vitia in ipsorum esse potestate. neq; peccare quenquam nisi assensione, hoc idem in virtute non esse. Cuius omnis constantia & firmitas ex ijs rebus constat quibus assensa est, & quas approbauit: omninoq; ante videri aliquid, quam agamus necesse est, eiq; quod visum sit assentiri. Quare qui aut visum aut assensum tollit, is omnem actionem tollit e vita.* Hæc ille. At Sceptici pro se pariter & pro Academicis responsuri sunt (quod enim Academicis obiicitur multo iustius Scepticis obiici potest) se actionem omnem e vita non tollere, (quod Græci, qui eos insectabantur, vocabant ἀνενεργήτους εἶναι) quoniam, quamuis non assentiantur, aliquid tale vel tale esse, assentiuntur tamen tale, vel tale esse videri: & visorum rationẽ habentes, (aut visis acquiescentes) ea, quæ ad vitam communem pertinent obseruando, opinatione omni liberã agunt vitam. In his autẽ Sextum philosophum sequor: cuius quoniã libri Græce nondum sunt editi, & verbis vtitur, quæ vix alibi reperiri queant, totum illum locum proferendum censui. Ita igitur ille,

Διόπερ περὶ μὲν τοῦ φαίνεσθαι τοῖον ἢ τοῖον τὸ ὑποκείμενον, οὐδεὶς ἴσως ἀμφισβητεῖ. περὶ δὲ τοῦ εἰ τοιοῦτόν ἐστιν ὁποῖον φαίνεται, ζητεῖται. τοῖς φαινομένοις οὖν προσέχοντες, κατὰ τὴν βιωτικὴν τήρησιν ἀδοξάστως βιοῦμεν. ἐπεὶ μὴ δυνάμεθα ἀνενέργητοι παντάπασιν εἶναι. ἔοικε δὲ αὕτη ἡ βιωτικὴ τήρησις τετραμερὴς εἶναι· καὶ τὸ μὲν τι ἔχειν ἐν ὑφηγήσει φύσεως, τὸ δὲ, ἐν ἀνάγκῃ παθῶν· τὸ δὲ ἐν παραδόσει νόμων τε καὶ ἐθῶν· τὸ δὲ, ἐν διδασκαλίᾳ τεχνῶν. ὑφηγήσει μὲν φυσικῇ καθ᾽ ἣν φυσικῶς αἰσθητικοὶ καὶ νοητικοί ἐσμεν. παθῶν δὲ ἀνάγκῃ καθ᾽ ἣν λιμὸς μὲν ἐπὶ τροφὴν ἡμᾶς ὁδηγεῖ, δίψος δὲ ἐπὶ πόμα. ἐθῶν δὲ καὶ νόμων παραδόσει, καθ᾽ ἣν τὸ μὲν εὐσεβεῖν παραλαμβάνομεν βιωτικῶς, ὡς ἀγαθόν τι δὲ ἀσεβεῖν, ὡς φαῦλον. τεχνῶν δὲ διδασκαλίᾳ καθ᾽ ἣν οὐκ ἀνενέργητοί ἐσμεν ἐν αἷς παραλαμβάνομεν τέχναις. ταῦτα δὲ πάντα φαμὲν ἀδοξάστως.

SCHEDIASMA XXIX.

De tribus trium Gellij locorum emendationibus.

GEllii quædam quum paulo ante afferrem, emendationum trium eius locorum sum recordatus: quas te celare nolo. Sunt duo in capite octauo libri primi. Hæc enim ibi leguntur de Laide Corinthia, *Conuentusque ad eam ditiorum hominum ex omni*

Græcia celebres erant. neq; admittebatur nisi qui dabat, quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait &c. Quis putet A. Gellio (siue Agellio, vt quidam nominandum putant) in mentem venisse, ita quantitatis appellatione vti? vel potius, quæ aures puritati Latini sermonis assuetæ hoc illius vocabuli vsu nõ offendantur? Contra autem lubenter (sat scio) alteram lectionem recipient, *Nimium quantum.* Quod si quis ne hanc quidem lectionem recipere velit, is se veteri etiam libro fidem derogare sciat, in quo ita legitur.

Primum autem eiusdem capitis vocabulum est *Phocion*, pro quo in eodem libro scriptum est *Sotion:* de qua itidem scriptura illi assentiar, donec quod de Sotione constat (cuius nonnulla edidi olim cum quibusdam Aristotelis & Theophrasti opusculis) idẽ de Phocione etiam constet.

Tertius locus est in capite tertio libri decimi octaui, cui eandem adhibere oportet emendationem, quam illi a quo Schediasma hoc sum exorsus: sed quod hic est vocabulum, multo vicinius est ei, quod substitui debet, quam esset illud. Nam illic *Quantum* pro *Quantitatem*, hic *Quantum* pro *Quanto* substituendum est. Locus est hic, *Tum exsurgit sententiæ dicendæ gratia homo quispiam turpitudine pristinæ vitæ defamatissimus, sed lingua tunc atque facundia nimium quanto præstabilis.* Nam & hic minime dubium est, quin scribere oporteat *Nimium quantum.* Vtitur alioqui hisce verbis secus isto in loco, quam in altero, quum hic *Quantum* aduerbialiter ponatur, illic proprium vsum retineat. Sic vero ὅσον & ἡλίκον, quum dicitur θαυμαστὸν ὅσον, siue θαυμαστὸν ἡλίκον, vtrumque vsum habent: sed frequentius (si bene memini) eum, quo aduerbialiter ponuntur. Sonant autem proprie *Mirum quantum:* & hoc quoque modo quidam e Latinis scriptoribus sunt loquuti.

Sunt & alii Gellii loci quorum emendationes in alio quopiam Schediasmate inuenies. prius enim eos mea memoria inueniat oportet.

SCHEDIASMA XXX.

De obseruatione quadam quæ eodem pertinet quo Gelliana.

GEllianæ cuidam obseruationi aliam eodem pertinentem addidi, id est, margini libri mei e regione loci illius adscripsi: quam hic proponendam putaui. Scribit Gellius libri septimi cap. penultimo, *Quoad viuet quum dicitur, item Quoad morietur, videntur quidem duæ res dici contrariæ, sed idem atque vnum tempus vtraque verba demonstrant.* Hæc ille: mea autem pertinens eodem obseruatio est hæc, quod & quum dicitur *Periculum vitæ* & *Periculum mortis*, res vna eademq; significatur. Quoniam periculum vitæ amittendæ (hoc enim subaudiendum est) non aliud est, quam mortis periculum.

Sdhediasma XXXI.

De Gelliana cuiusdam loci Homerici interpretatione falso reprehensa.

GElliana interpretatio cuiusdam loci Homeri placere quibusdam non potest: sed fortasse placitura est, vbi eam me defendentem audiuerint. Legimus igitur apud eum, libri primi capite vndecimo, *Sed enim Achæos Homerus pugnam indipisci ait, non fidicularum tibiarumque concentu, verum conspiratu tacito nitibundos.*

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ, μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισι.

Interpungens autem post θυμῷ, nō meum iudicium, sed illam editionem sequor, vnde hæc depromsi. hæc enim ἐν θυμῷ non cum μένεα πνείοντες sed cum μεμαῶτες iungi puto. Neq; vero Gellium his verbis: *Conspiratu tacito nitibundos* interpretari voluisse existimo verba illa, σιγῇ μένεα πνείοντες, sed ista, ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισι. quomodo enim ignorasse Gellium credibile sit σιγῇ ad verbum ἴσαν pertinere? Sed enim quia notissimum est illam vocem *Tacito* conuenire cum ista σιγῇ, non mirum est illa Gellii verba pro interpretatione prioris versus quosdam habuisse: quibus haud itidem notum fuit, hæc quoque verba ἐν θυμῷ interdū idem valere, quod aduerbiū σιγῇ: vt certe hic a Gellio accipi, & quidem recte accipiente, dico. Nam & quod ab eodem poeta dicitur ἐν θυμῷ χαίρειν, Tibullus dixit, *In tacito sinu gaudere*, item, *In tacito sinu clausa gaudia cohibere*: quum alioqui prouerbium illud & breuiore & vsitatiore loquendi forma efferendo, diceretur, *In sinu gaudere*.

HENR. STEPHANI SCHEDIASMATVM VARIORVM,

Id est,

OBSERVATIONVM, EMENDATIONVM, EXPOSITIONVM, DISQVISITIONVM,

Liber II.

qui est

Succisiuarum FEBRVARII horarum pensum.

SDHEDIASMA I.

De errore qui est in primo limine operis Dipnosophiston Athenaei.

IN Limine huius operis Februario proprii magnum quoddam mendum a limine operis Dipnosophistici, quod nobis Athenæus reliquit, remouere volo: quod quo maius est, eo magis a nemine (quod sciã) animaduersum esse miror. Legimus enim in illius limine, Τί αὐτὸς ὦ Ἀθήναιε μετειληφὼς τῆς καλῆς ἐκείνης συνουσίας τῶν νῦν ἐπικληθέντων δειπνοσοφιστῶν, ἣ λεγομένη τὴν πόλιν πολυθρύλλητος ἐγένετο, ἢ παρ' ἄλλου μαθὼν, τοῖς ἑταίροις διεξῄεις; Sed quid sibi vult illa vocula Τί, quæ primam in hoc sermone sedem habet? Etiamsi hãc orationem in partem omnẽ verses, quid illæ duæ literæ sibi velint non reperies. Nec mirum, quum non scripta sit ab ipso Athenæo, tanquam ad eam pertinens, sed a librario quopiam perperam adscripta, eam intro recipiente, quæ extra collocata fuerat. Quum enim Timocratis, qui loquitur, persona primis duabus literis notata extrinsecus fuisset hoc loco, sicut & paulo post (quemadmodum etiam Athenæi colloquentis personam primis duabus Α & Θ notatam videmus) librarius quispiam hoc non animaduertens, ex literis Τι, quæ pro Τιμοκράτης ab Athenæo scriptæ erant, superposito vocali ι accẽtu acuto fecit particulam interrogatiuam Τί. Nondum mihi credis? Mihi credas fa[x]o, vbi etiam principium dialogi Platonici, quod imitatum Athenæum esse dico, protulero. Audi igitur Phædonis principium, Αὐτὸς ὦ Φαίδων παρεγένου Σωκράτει ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ᾗ τὸ φάρμακον ἔπιεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἢ ἄλ-

λου

[illegible]; Atque vt huic Echecratis interrogationi respondet Phaedo, Αὐτὸς ὦ Ἐχέκρατες, sic in illo Deipnosophistῶν primo libro Timocrati respondet Athenæus, Αὐτὸς ὦ Τιμόκρατες μετέχων. Scribendum igitur, Τί; αὐτὸς ὦ Ἀθήναιε &c. nisi pro Τ solo malis, vel Τιμ. (nam Τι. non sine periculo scribi hic posse ostendit error ex hac scriptura natus) vel Τιμόκρ. vel Τιμόκρατες, nihil abscindendo. Interpres autem putauit τί significare *Nunquid.* quæ certe plane noua esset, atque inaudita significatio. At vero errores in audacis pariter & imperiti hominis interpretatione inuenire, minime nouum est: qui de lectoribus eo tantum nomine bene meretur, quod amplam illis risus materiam plerisque locis præbeat. ex quibus vnus est non procul ab hoc principio, vbi Apollodori versus quosdam Latine reddere conatur. in eorum enim postremo vocem δίφρον interpretatus est *Essedum.* Qua interpretatione nulla fingi magis ridicula potest. ex iis enim quæ præcedunt colligi posset ab eo cui vel mica iudicii esset, δίφρον vel *sedile*, vel aliquid saltem esse quod sedilis vsum præstet. Ita enim Apollodorus,

Εἰς οἰκίαν ὅταν τις εἰσίῃ φίλου,
ἔστιν θεωρεῖν, Νικοφῶν, τὴν τοῦ φίλου
εὔνοιαν εὐθὺς εἰσιόντα τὰς θύρας.
ὁ θυρωρὸς ἱλαρὸς πρῶτόν ἐστιν, ἡ κύων
ἔσαινε, καὶ προσῆλθεν. ὑπαντάσας τις,
Δίφρον ὁ δ᾽ ἄφνως ἔθηκε, κἂν μηδεὶς λέγῃ
Μηδέν.

Quum aliquis inquit, *domum amici ingreditur, beneuolentiam amici iam in ipsis foribus perspicere est. Primum ianitor hilaris est, canis adblandiri incipit: adest aliquis statim, qui sedile illi ponat, non exspectans donec id facere iubeatur.* At ille ita,

Domos amici ingressus atq; limina,
Statim videbis Nicophon gaudentia
Iucunda amiciq; obuiantis pectora
Iucundus est seruus, mouens caudam canis
Occurrit: alter iam parauit essedum Iniussus.

Cogita lector, quam spatiosa fuisse oporteret cœnacula, si quidem in ea inferri solerent plaustra siue esseda, in quibus tanquam sedilibus, sederent quicunq; ex amicis ingressi essent. Sunt vero & alia, quæ tibi de his essedis cogitanda relinquo, vt participare mecum risum possis, quē tibi inuidere nolui. Sed in penultimo versu mendosum esse ὑπαντάσας, admonere te volo. At si ὑπαντήσας scribas, recte certe α in η mutaueris: sed tum quoq; produci υ in præpositione ὑπὸ necesse erit. quod non abs re mirum cuipiam videri possit.

SCHEDIASMA II.

De loco Dionysii Halicarnassei, in ipso historiæ eius limine, cui duo interpretes contrarium sensum dederunt.

A Limine ad limen transire libet: id est, ab emendatione loci, qui est in limine operis Athenæi, ad emendationem alius me conuertere, qui est itidem in limine operis Dionysii Halicarnassei. Quum tamen illic non solum interpretationem, sed ipsum etiam textum, vt vulgo appellamus, corrigere oportuerit, hic interpretatio duntaxat corrigenda, & de falsa interpunctione, quæ duos interpretes in grauissimum errorem impulit, admonendus lector erit. Quem enim grauiorem vllus interpres potest errorem committere, quam quum in ipso operis initio, tam procul a sui auctoris mente recedit, vt verba Latina contrarium sonent ei, quod sermone Græco dicitur? Talis est tamen ille error. Ita enim Dionysius,

Τοὺς εἰωθότας ἀποδίδοσθαι τοῖς προοιμίοις τῶν ἱστοριῶν λόγους ἥκιστα βουλόμενος ἀναγκάζομαι περὶ ἐμαυτοῦ προειπεῖν· οὔτε ἐν τοῖς ἰδίοις μέλλων πλεονάζειν ἐπαίνοις, οὓς ἐπαχθεῖς οἶδα φαινομένους τοῖς ἀκούουσιν, οὔτε, &c.

At Lapus Florētinus ita, *Quum minime vellem rationes, quæ reddi solent in prooemijs historiarum scribere, de me præfari cogor: nec extollendis tamen laudibus meis superflue vacaturus, quas molestas audientibus scio: nec &c.*

Quinetiam Sigismundus Gelenius ita, *Etsi non libet hac præfatione rationem scribendi reddere, necesse tamē habeo primum de meipso dicere: nō proprijs laudibus immoraturus, quas scio molestas videri audientibus: nec &c.*

At ego contendo locum hunc interpretandum esse, ita (si non iisdem verbis, at certe quorum sit idem sensus) *Rationes quas in prooemijs historiarum moris est reddere, de me afferre in hac præfatione necesse habeo: qdod alioqui minime vellem. Sed neq; multus in proprijs laudibus sum futurus, quas audientibus graues molestasq; videri scio: nec &c.*

Ambobus autem illis interpretibus ita in ipso limine impingendi & sensum omnino inuertendi caussam fuisse manifestum est, quod post ἥκιστα βουλόμενος interpungerent, & accusatiuos τοὺς εἰωθότας λόγους, cum illo participio βουλόμενος iungerent: quum contra non aliter sit intelligendus hic locus, quam si hoc collocata ordine essent verba, ἀναγκάζομαι προειπεῖν περὶ ἐμαυτοῦ τοὺς εἰωθότας ἀποδίδοσθαι τοῖς προοιμίοις τῶν ἱστοριῶν λόγους, ἥκιστα βουλόμενος. Perinde ac si diceret, καίπερ ἥκιστα βουλόμενος. Neque vero culpam reiicere possunt illi interpretes in ea, quibus vsi sunt exemplaria: quum animaduertere deberent, Dionysium id diligētissime in tota hac præfatione præstare, quod se præstiturum esse negasset, vt quidem eum interpretabantur. Vix enim vllam prætermisisse comperietur ex iis rationibus, quæ in prooemiis historiarum reddi solent.

SCHI-

SCHEDIASMA III.

De quibusdam locis historiæ Dionysii Halicarnassei, in quos nomina, quæ vocantur appellatiua pro iis, quæ propria dicuntur irrepserunt: de aliis item aliorum emendationibus.

Dionysii Halicarnassei historicos libros voluēs, quum aliquid in iis quærerem, quod me olim apud eum legisse recordabar; margini adscriptas inueni quasdam emendationes ex coniectura, (& quidem ab eo iam tempore, quo pater meus auctorem illum luce donauit) quæ hic lectori propositæ, cautiorem eum, quum eosdem libros in manus sumet, reddituræ videntur: quoniā in iis quomodo vocabula quædam appellatiua sedem propriorum occuparint, videbit.

Pagina igitur octaua, non procul a fine, scriptum ibi est, καὶ διῴκουν δὴ κατὰ τοῦτον ὑπὸ μηδενὸς ἀφαιρεθέντες τὸν Ἀβοριγίνων ὄχλον ὧν ἐγκλήρων οἱ παλαιοὶ δὴ λέγω. τοῖς γὰρ ἀοίκοις καὶ μιγάσι, καὶ μηδεμίαν γῆν βεβαίως ὡς πατρίδα κεκτημένοις, τοῦτο τὸ ἐπίθετον τὸ ὄνομα ὡς τὰ πολλά. Sed pro δὴ λέγω annotatum ibi est scribendum videri Λελέγων, cuius nominis etymo quadrant, quæ a Dionysio dicuntur, sic appellatos esse eos, qui essent ἀοίκοι & μιγάδες. nam & Eustathius scribit ita nominatos existimari, quod essent συλλεκτοί καὶ μιγάδες. Et alibi itidem tradit, a verbo λέγω significante συνάγω ductam esse illam appellationem, quod essent ἐκ πολλῶν συλλεγέντες ἐθνῶν. Atque hæc cum iis conueniunt, quæ a Strabone libro 13. scribuntur, hos Lelegas εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα κατακεχύσθαι.

Item pag. 33. vbi scriptum est, νήσῳ τε Πευχύτῃ καὶ ἀκρωτηρίῳ καὶ ἐπιτυχεῖ ἐποσορμισάμενοι, pro his duabus vocibus καὶ ἐπιτυχεῖ alia lectio annotata ibi est ex coniectura, Καιήτῃ de qua non video, quomodo dubitari possit. quum hoc promōtorium a nutrice Æneæ nomen hoc accepisse tradat; sicut & Virgilius in primis libri septimi versibus.

Est vero & de hoc monendus lector, in nonnullis locis priorem interpretem Lapum potiorem nostra lectionem sequutum esse: vt pag. 21. de Minerua, καὶ παρ' ἐκείνῳ, τίως εἰς ἄρρεν ἀφίκετο τραφῆναι, pro ἄρρεν ille ἡρώων se legisse ostendit: quod est huic loco multo aptius. Et pag. 57. circa principium, παιδίλια, nō παιδιχίλια. Quinetiam in nominibus propriis alicubi eius exemplar meliorem habuisse scripturam videtur. Ne hoc quidem dissimulare volo, illū aliquot locis quædam in suo exemplari inuenisse. quæ in nostro non fuerint. Monendus est præterea de cōferendis locis aliquot, qui ab Eusebio afferuntur. Quo tamen labore, vel potius quibus laboribus, eum leuabit, vt spero, quæ a me prodibit historici illius editio, cum noua interpretatione, cuius iam oblatum mihi specimen summopere placuit.

SCHEDIASMA IV.

De Dionysio Halicarnasseo ἑρμηνείαν Thucydideam reprehendente & tamen eam imitante.

Dionysius Halicarnasseus quam acris reprehensor Thucydidis fuerit, præsertim quod ad ἑρμηνείαν attinet, ignorare non possunt, qui cum alia quædam eius scripta legerũt, tum vero eum libellum quem Andreas Duditius Latinum fecit, Q. Ælio Tuberoni dicatum. Ab illo reprehensum esse Thucydidẽ, & quidem immerito etiam de quibusdam, non miror: sed in quo tam multa reprehenderet, eum in re vlla imitari voluisse miror: sed multo etiã magis mirum mihi est, quendam eius locum esse imitatum cui similes quosdã reprehendat. Nisi forte dicamus, eum illos libellos post libros historicos scripsisse, & aliud tum quã prius illius iudicium fuisse. Duos autẽ obseruaui insignes locos Thucydidis, quos ille est imitatus in duobus suæ historiæ locis: ex quibus eum tantum afferre nunc possum quem mihi memoria suggerit. Is est libro sexto, pag. 276. circa finem. nam in M. Valerii ad plebem oratione ita clauditur quędam periodus, καὶ περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν τοῦ κοινοῦ πρόνοια ἰδίᾳ πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθεια φερομένη. Sic vero & apud Thucydidem libro primo, in concione Corcyræorum, hæc est periodi cuiusdam clausula, καὶ περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν πρότερον σωφροσύνη, νῦν ἀβουλία καὶ ἀσθένεια φαινομένη. Omitto autem paucula verba, quæ interiiciuntur a Thucydide, ad exponendam vocem illam σωφροσύνη.

Hanc, inquam, Dionysii imitationem ob eam miror, quam dixi, caussam: alioqui multos fuisse scio, qui quosdam concionum Thucydidis locos sint imitati, & in his Arrianum.

SCHEDIASMA V.

Quis sit Ciceroni Certus paterfamilias. *quod sit* Certissimum *genus epistolarum. Quæ itidem σαφὴς πίστις sit Xenophonti.*

Cicero, si quis alius e scriptoribus Latinis, nocturna manu versatur & diurna, habet etiam expositores veteresque nouosque: sed nonnulla tamen apud eum leguntur, (etiam ex iis, quorum alioqui expositio obuia & in promtu esse existimatur) quæ intelligi potius videntur, quam intelliguntur. Ex horum numero sunt hæc, *Certus paterfamilias, Certissimum genus epistolarum.* Scribit enim in oratione pro P. Quintio, *C. Quintius fuit P. Quintij huius frater, sane ceterarum rerum paterfamilias & prudens & attentus, vna in re paulo minus consideratus, qui societatem cum S. Neuio fecerit, viro bono, verumtamen non ita instituto, vt iura societatis & officia certi patrisfamilias nosse posset. non quo ei deesset ing. &c.* Quis hic *Certus paterfamilias* appellatur? Incertum esse quis sit hic *Certus* ostendunt diuersæ expositiones. Quidam enim exponunt

sunt *Probati* & *Cogniti*: vt ab eodē in Verrem *Certæ res* dicuntur, quæ probatæ sunt & iustæ, vereque cognitæ: vbi scribit, *Hæc omnia non rerum certarum sed furtorum improbissimorum sunt vocabula.* Atque ita *Nebulonem certum* appellat, qui sit cognitus & spectatus, in quadam ad Atticum epistola. Quinetiam *Certum patremfamilias* dici tradunt *bonum & constantem.* Ac me quoque fateor olim *Certi patrisfamilias* exposuisse *Rectam regendæ familiæ disciplinam constanter tenentis.* Verum quum postea considerarem nullā harum expositionum aptam fore illi alteri loco, vbi dicitur *Certissimum genus epistolarum*, aliam quæ vtrique conuenire posset excogitaui: vt nimirum *Certus paterfamilias* is dicatur *Qui certo nomen patrisfamilias meretur. Quem patrisfamilias nomine dignum esse certum est. Ad quem certo pertinet nomen patrisfamilias.* Hoc saltem constat, si hæc expositionis fortè a loco illo conueniat, nos eadem posse vti & in illo altero, vbi dicitur *Certissimum genus epistolarum*: at si dicamus *Certum patremfamilias* esse *Probatum & cognitum, vel Spectatum*, quum ad alterum illum locum veniemus, aliā expositionem quærere necesse erit. Sed ad illum iam veniendum est. inueniemus autem in secundo Epistolarum ad familiares libro, in principio vnius earum, quæ ad Curionem scriptæ sunt, *Epistolarum genera multa esse non ignoras: sed vnum illud certissimum, cuius caussa inuenta res ipsa est, vt certiores faceremus absentes si quid esset, quod eos scire aut nostra aut ipsorum interesset. Huius generis lit. &c.* Quo enim sensu (obsecro) genus illud appellari *certissimum* diceremus? Non certe, quod maxime probatum sit & cognitum, quod maxime spectatum: sed, vt opinor, cui certissimum sit epistolæ appellationem conuenire. Perinde ac si diceret Cicero, *Varia sunt scribendi genera (vel, varia sunt scriptiones) quibus appellatio epistolarum tribuitur; ac dubitet quispiam fortasse, an satis omnibus illa conueniat; sed iis sane conuenire scriptionibus certissimum est quarum caussa inuenta res ipsa est, vt certiores fac &c.* Scio equidē doctum quendam virum *Certissimum genus epistolarum* exposuisse *Verissimum & maxime germanum*: quæ expositio a mea non dissentit; sed non itidem indicat quo respiciens Cicero adiectiuo illo potius quam alio vtatur.

Ceterum quum σαφὲς sit Græcis, quod Latinis *Certum*, de his differenti locis venit mihi in mentem quidam Xenophontis in OEconomicis, vbi πενίαν σαφῆ itidem vocat, *Rem cui certo paupertatis nomen conueniat*: vbi scribit, ἔστι μὲν γὰρ πενία αὕτη σαφὴς, τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆσθαι. Q. d. *Misera est hac res, eo quod domi habeas, non posse vti quum opus est, quod inuenire nequeas*: & qui hanc rem paupertatem vocabit, is minime errabit.

SCHEDIASMA VI.

Quid sit Veritas apud Ciceronē in orat. Pro P. Quintio, vbi dicit, In

tuam C. Aquili fidem, veritatem, misericordiam, P. Quintius confugerit.

Veritas ex iis est vocabulis in quibus perspici potest, quod in proxime præcedente Schediasmate dixi, quum loquerer de iis, quæ intelligi potius videntur, quem intelliguntur. Ideo autem huius vocabuli potius, quam alius mentionem facio, quoniam legitur in loco, qui valde vicinus est ei, quem ibi citaui. *Quum*, inquit, *tot tantisq́ difficultatibus affectus atq́ afflictus, in tuã C. Aquili fidem, veritatem, misericordiam, P. Quintius confugerit: quum adhuc ei propter vim aduersariorum, non ius par, non agendi potestas eadem, non magistratus æquus reperiri potuerit: quum ei summam per iniuriam omnia inim &c.* Quid enim hic *veritatis* appellatione significari dicemus? quam esse hanc C. Aquilii sicut *misericordiam*; ita etiam *veritatem*, ad quam P. Quintius confugerat? Neque idem hic valet profecto quod passim, neque id etiam omnino, quod paulo ante, quum diceret, *Si apud hoc consilium ex opibus nõ ex veritate, caussa pendetur.* Hic enim *Veritas* appellari existimatur *Bonitas caussæ* & *æquitas.* quæ expositio illi alteri loco minime congruere potest, huic tamen satis apta, meo iudicio: multo quidem certe aptior quam eorum, qui dicunt significare *innocentiam*, qua veritas minime nititur: vt sit subiectum pro re ipsa positum. Et quamcunque hic significationem isti nomini dederimus, eandem statim post dare oportebit, vbi dicit, *Certè aut apud te & eos, qui tibi adsunt veritas valebit, &c.* Posset autem aliquis fortasse vulgari etiam contentus vtrobique esse: (præsertim quum præcedat, *Vt multis incommodis veritas debilitata, tandem æquitate talium virorum recreetur*) at in illo, quem primum proposui considerandũ loco, fieri posse non videtur, vt *veritatem Aquilij* vocet eius ἀλήθειαν. Interim tamen mihi fit verisimile Ciceronem de industria vsum hic esse hac potius quam alia appellatione, vt quod caussæ P. Quintii tribuerat, idem & iudici illius caussæ Aquilio tribueret. quasi dicat, Sicut dixi hanc P. Quintii caussam veritate niti, & nihil esse illi timendum, dummodo non ex opibus, sed ex veritate pendatur: ita etiam ipse ad tuam fidem, veritatem misericordiam confugit. Sed quid tandem putabimus *Veritatem* hic esse? Nullum certe inueni qui exponeret: neque aptius quicquam occurrit, quam vt *Iustitiam* esse dicamus (sicut Budæus in quodam loco orationis pro Deiotaro vult accipi) aut *Veritatis studium*, id est, non ἀλήθειαν, sed φιλαλήθειαν, significare putemus. (quum viri boni sit esse φιλαλήθη. vt ab eodem Cicer. dicitur, De offic. lib. primo, *Vir bonus, & simplicis veritatis amicus.*) Alioqui *Tuam* intelligerem *Tibi amica, Quæ a te colitur, Quæ valet in omni iudicio, quæ a te exercetur.*

At *Verum* est pro *Æquum* est, vel *Iustum* est, multo magis est in vsu.

SCHE-

SCHEDIASMA VII.

De quodam vsu particulæ Quo & Quod apud Ciceronem valde mihi suspecto, Ciceronianis tamen valde frequenti.

PArticulæ *Quo* & *Quod* passim apud Ciceronem occurrunt, non solum in similibus locis, sed in iisdem: quoniam contingit, vt in vno eodemque loco exemplaria quædam hanc, quædam illam particulam habeant. Reuocarunt autem mihi in memoriam húc particulæ *Quo* abusum, loci duo proximi iis, quæ modo ex oratione Pro P. Quintio attuli. Ibi enim exemplaria multa habent, *Non eo dico C. Aquili, quo mihi veniat in dubium tua fides & constantia: aut quo non iis quos tibi aduocasti viris lectissimis ciuitatis spem summam habere P. Quintius debeat.* Sed & *Quod* vtrobique in libris nonnullis legitur. Sic autem & in aliis quamplurimis vel potius infinitis locis ita vsurpata hæc particula reperitur: sed ita vt in plerisque altera illa *Quod* extet in aliis exemplaribus. Sic in quadam ad Oppium epistola, *Tu mi Oppi conseruabis amorem tuum. etsi more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem.* Sic etiam in principio epistolæ tertiæ libr. sexti, præcedente particula *Quam*: vbi scribit, *Superioribus literis, beneuolentia magis adductus, quam quo res ita postularet, fui longior.* Vbi autem particula negatiua præponitur, non semper in posteriore parte sequitur *Sed quo*, vel *Sed quod*, verum alia pleranque forma oratio absoluitur, vt in quadam ad Pætum, quæ est libro nono, *Hac tibi antea non rescripsi: non quo cessator esse solerem, præsertim in literis, sed quum explorati nihil haberem, nec tibi solicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui.* Interdum autem subiungit *Sed tamen*: vt in eodem libro, in ea ad Dolabellam epistola, cuius principium est, *Vel meo ipsius interitu &c.* Legimus enim paulo post, *Non quo ita sim fractus, vt aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra & suauitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est.* Alicubi interiiciuntur etiam paucula verba inter *Sed* & *Tamen*: vt epist. ad Atticum libro nono, in ea cuius prima verba sunt, *De Epicuro, vt voles. etsi &c.* nam paulo post legimus, *Nihil habeo ad te quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, vt eliciam tuas literas: nō quo aliquid ex his exspectem: sed nescio quomodo tamen exspecto.*

Ex his locis, quis sit illarum apud Ciceronē particularum vsus, manifestum esse potest: quibus infiniti (vti dixi) adiici possent. Sed veniendum iam est ad eas rationes, propter quas iis potius exemplaribus fidem habendam censeo in quibus *Quod* quam iis in quibus *Quo* scriptum est. Ac primum quidem illam exemplarium controuersiam (si vocare ita licet) reddere controuersum illum particulæ *Quo* vsum, fateantur omnes oportet: aut saltem alterutrius harum vsum suspectum reddere. Quæ tamen controuersia

minus in Pauli Manutii quam in aliorum, ac præsertim Lambini, editionibus perspicitur. Manutio enim passim ita placuit ea lectio, quæ habet *Quo* vt alteram *Quod* ne margini quidem adscribere dignatus sit: atq; hinc factum est, vt Ciceroniani multi non hac sed illa particula vtendum sibi putauerint, si puri putique Ciceroniani esse vellent.

Tutius tamen, vt dicam esse illos sequi libros in quibus *quod* legitur, tribus rationibus impellor, quas lectorem diligenter ponderare velim.

Prima est, quoniam etiamsi *Quo* constaret a Cicerone scriptum esse tamen non aliud valere dici posset quam *Quod*, in ea significatione qua ponitur pro *Quia*. Ac si quis forte tanto contendendi studio teneretur, vt hoc etiã quod apertũ est negare vellet, aliquot conuinci locis posset. quorum vnum est in vna ex epistolis, quæ ad Cornificium scriptæ sunt, libro duodecimo. Hoc enim est illius principiũ, *Grata mihi vehementer est memoria nostri tua, quã significasti literis. quam vt conserues, non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo.* Hic enim non aliud valere *Quo* quam *Quia*, ex posteriore parte apparet, in qua habemus hãc ipsam particulã *Quia*: quum tamen perspicuum sit non alium posse in priori vsum habere *Quo*, quam habeat in posteriori *Quia*. Ad exemplarium autem testimonia quod attinet, non eorum tantummodo, quæ manu sed eorum etiam, quæ typis scripta sunt, Manutium quidem illo suo de quo dixi more, hic *Quo* in sua editione posuisse fateor: sed multas multorũ editiones illi repugnare dico, partim ex vetustioribus, partim ex recentioribus: & nominatim quidem eam cui Dionysius Lambinus præfuit.

Hoc quidem certe nemo negauerit, quod dixi, eundem vtriusque particulæ vsum esse debere, & eius quæ priori & eius quæ posteriori orationis parti adhibetur: ideoq, quum dicit Cicero, *Non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, &c.* non alium sensum esse, quam si ita loquutus esset, *Non quia de tua constantia dubito, sed quia mos est ita rogandi.*

Secunda ratio, qua inducor, hæc est, quod loci inueniuntur, vbi non eandem vtraque pars orationis particulam habet, quamuis eundem vtriusq; vsum esse oporteat: sed in vna *Quo*, in altera *Quod* legitur. Epistola quarta libri sexti exemplũ nobis exhibebit: quũ in ea hæc exstent, *Equidem quum hæc scribebam, aliquid iam actum putabam: non quo ego certo scirem, sed quod non difficilis erat coniectura.* Quis vero Ciceronem hæc ita scripsisse putet, vt in locis adeo vicinis, vel potius in vno eodemque loco (quum hi duo pro vno haberi possint) diuersis eadem in re particulis vsus sit, & tamen ita diuersis, vt in literæ vnius adiectione diuersitas tota consistat? Adde quod valde suspectã hic reddere potest particulam *Quo* vel illa scripturæ huius loci discrepantia, quæ est in typographicis editio-

nibus:

mibus: quum nonnullæ (vti dixi) in priori parte nobis exhibeant *Quo*, in posteriori *Quod*: quædam vtrobique *Quod*. quamuis Pauli Manutii (hâc alioqui valde amantis particulam) posteriores quoque editiones, & quædã etiam filii eius, quæ prodiit septuagesimo secundo post millesimum & quingentesimum anno, ex iis sint quę *Quo* in priori parte, *Quod* in posteriori habent.

Tertia ratio quæ me impellit vt *Quod* non *Quo* in locis huiusmodi Ciceronẽ scripsisse credam, ea est, quod nonnulli inueniuntur loci vbi quum prior pars orationis in nonnullis quidẽ exemplaribus *Quo*, in aliis autem *Quod* habeat, nõ iam in posteriori eadem esse discrepãtia possit, sed vbi legere *Quod* necesse sit. Exemplo esse ille ipse locus poterit quem modo attuli. Ibi enim legimus, *Non quo ego certo scirem, sed quod non difficilis erat coniectura.* Vbi exemplaria omnia *Quod* in posteriori parte coacta fuerunt retinere, etiã ea quæ alioqui in priori non hanc sed alteram particulã agnoscebant. videbant enim librarii posse quidem ferre aures *Non quo scirem*, pro *Non quod scirem*, (propter alios plerosque similes locos) at vero, *Quo non difficilis erat*, pro *Quod non difficilis erat*, vix vllas aures propter insolentiam esse admissuras. Si autem non vana est mea suspicio, si nullos illi locos Ciceronis deprauassent, quibus ille particulam *Quod* adhibuerat, non minus insolens ille alter vsus esset alterius voculæ *Quo*. Alterum autẽ vsum appello eum, in quo cum præsenti modo optatiui iungitur.

SCHEDIASMA VIII.

Quoad *pro* Quod ad *scriptum itidem inueniri, orto errore ex præcedenti.*

SI autem *Quo* in illis quos citaui locis, aliisque eiusmodi quamplurimis perperam scriptum esse fatendum est, ac substituendum esse *Quod*, eadẽ certe ratione *Quoad* male scribi fateri oportebit, illis in locis vbi nihil aliud, quam *Quod ad* potest significare. Neque enim de eo particulæ illius vsu loquor quo iungitur cum verbo *Possum*, pro *Quantum*: (cum verbo *Possum*, inquam, aut aliis quiddam ἰσοδυναμον habentibus: veluti quum dicit Cicero in vna ex orationibus De lege agraria, *Quoad posset, quoad fas esset, quoad liceret*) neq; de eo quem habet vsu quum ad tempus refertur, pro *Quamdiu*, seu *Quantisper*, aut *Interim dum*: sed de illo quem ibi habet, vbi verbum *Attinet* relinqui subaudiendum dici potest. veluti in hoc loco, *Nec interest, quoad feras bestias & volucres, vtrum in suo quisque fundo capiat, an in alieno.* Neque enim quisquam (vt opinor) negauerit, verbum *Attinet* hic subaudiri, præsertim quũ ab eo, qui hæc scripsit adiici etiam potuerit. Est autẽ quidam Ciceronis locus, qui quamuis verbum *Peruenit* additum haberet, tamen *Quoad*, non *Quod ad*, in prioribus editionibus legebatur. in prima oratione De lege agraria, *Audite vos, qui amplissimo populi*

Senatusq; iudicio exercitus habuistis, & bella gessistis: quoad quemq; peruenit, peruenerit, ex præda, ex manubijs, &c. Ita enim legebatur in quibusdam superioris temporis editionibus, vt testantur etiam Dictionaria, quæ locum hunc in exemplum afferunt talis vsus vocabuli *Quoad* talis vsus, inquam, quem sibi fingebant, qui mendosam esse scripturam illam ignorabant. Ceterum si vbi etiam additum erat aliquod verbum, tamen error ille irrepsit, mirum esse nō debet, si vbi verbum illud *Attinet*, subaudiendum relinquebatur, erratum fuerit.

SCHEDIASMA IX.

Quiddam apud Platonem de cupiditatibus præposterum dici, ob vnam literam verbo cuidam male adiectam.

IN Philosophorum præsertim libris, vel vna literula magnæ deprauationis loci alicuius caussa esse potest. Id adeo apud Platonem etiam expertus sum nuper (nunc enim ex eius scriptis petito exemplo, cuius mihi recēs est memoria, contentus esse volo) in dialogo cui nomen est Philebo: pag. 45. tomi secundi, meæ editionis? vbi legitur, τί δ' οὐχ (nisi scribendum est τί δέ; οὐχ) αὖται τῶν ἡδονῶν ὑπερβολαὶ ὧν ἂν αὖ καὶ ἐπιθυμίαι μέγισται προσγίγνωνται; Vnius enim literulæ in verbo προσγίγνωνται adiectione locum hunc ita deprauari dico, vt philosophicæ isti disputationi tenebræ offundantur: ausim etiam dicere, vt non solum menti Socratis, sed ipsi etiam rationi repugnetur. Agitur enim ibi de *voluptatibus, & quæritur quænam sint maximæ.* Ac quum probare velit Socrates, *omnium maximas ægrotis potius, quam sanis contingere,* interrogat *annon maxima sint voluptates quarum etiam cupiditates sunt maximæ.* Hoc autem concedente Protarcho, quærit *annon ii, qui febri alijsq; huiusmodi morbis tenentur, magis sitiant & algeant, magisq; cetera patiantur, quæ per corpus pati solent: annon etiam magis in indigentia versentur* (dicit enim ἐνδείᾳ ξυγγίγνονται) *&, quum replentur, maiores voluptates percipiant.* Atqui, vt hæc vera sint, necesse est, vt dicamus (quod & rationi consentaneum est, atque adeo ipsa experientia docet) cupiditates earum rerum, quarum fruitio nobis voluptatem affert, non accedere, id est, προσγίγνεσθαι, sed præcedere, id est προγίγνεσθαι. Vnde enim oritur cupiditas? ex vacuatione. Cupiditas igitur, cuius rei est cupiditas? repletionis. Exempli gratia, Qui sitit, vacuatus est: ideoque repleri potu cupit. Nec vero dubium est, quin Socrates hoc in loco ἔνδειαν appellet, quam cum aliis locis, tum vero pag. 35. κένωσιν nominat. sicut & κενοῦσθαι ibidē dicit, & pag. quæ illam præcedit Quinetiam pag. 47. faciens mentionem eorum, quæ antea dixit, ita loquitur, ὅταν τις ἐν μεταξὺ ὢν μὲν δὴ ἠλθομεν ὡς ὁπόταν αὖ κενῶται, πληρώσεως ἐπιθυμεῖ· καὶ ἐλπίζων μὲν, χαίρει, κενούμενος δὲ, ἀλγεῖ. Vbi ego participia hæc participiis itidem nolim reddere, sed potius, ἐλπίζων, *Quatenus sperat*: eodemque modo.

modo, κενούμενος, *Quatenus vacuatur*. Ex his autem, sole clarius esse puto, scribi debere προσγίγνων) Quo verbo vtitur hic etiã scriptor (ne forte in hoc tãtum eius loco inuentum iri putes) pag. 39. quinetiam duo, quæ multo minus sunt vsitata, ibidem habes, προχαίρειν & προλυπεῖσθαι.

Sed ad illam emendationem addo, velut ἐν παρόδῳ, aliam cuiusdam vocis, quæ breuissimo sequitur interuallo. nam ἀποπληρουμένοι, aut ἀποπληρουμένης (videlicet τῆς ἐνδείας) scribendum esse dico.

Sdhediasma X.

De eo quod ex Platone affertur in proxime præcedente Schediasmate, de voluptate quam ægroti quidam percipiunt.

ÆGrotos quod dicit Plato (vel potius Socrates apud Platonẽ) *voluptatem quandam longe maximam, siue voluptates longe maximas percipere*, male quidam attulit tanquam serio dictum. Atq; illius error occasionem mihi præbet nouitios (vt ita dicam) Platonis lectores monendi, vt diligenter animaduertant, Socratem non solum εἰρωνεύεσθαι plerumque, sed etiam multa, quæ absurda sint ex verbis eius, aduersus quem disputat, elicere: atq; adeo illum ad fatenda absurda compellere. Id certe illo quoq; fit in loco. cum enim, qui voluptates corpore dicat percipi, & maximas omnium esse illas, quas maximæ cupiditates antegressæ fuerint, eo adigit, vt fateri necesse habeat quarundam voluptatum maiorem fruitionem ægrotis, quam sanis contingere. Hoc autem, qui considerauerit, is, quemadmodum dictum olim a Nasone fuit,

Non habet vnde suum paupertas pascat amorem,
Non tamen hoc tanti est pauper vt esse velis:

ita etiam dicet,

Est sua nonnullis ægris permagna voluptas:
Non tamen hæc tanti est æger vt esse velis.

Deligit autem eo in loco ex ægrotantibus eos, qui febricitant, de quibus illud dicat: propter sitim præsertim, quæ in illis quum longe sit maxima, ideoque longe maxima sit potus etiam cupiditas, necesse est, vt quum κένωσις hæc suam πλήρωσιν nanciscitur, voluptas longe maxima percipiatur, & quidem longe maior quam a sanis.

Shediasma XI.

Platonem alicubi περὶ τῶν ἐπιθυμιῶν, id est, de cupiditatibus, *id dicere quod alibi dicat περὶ τῶν ἡδονῶν, id est, de* voluptatibus.

EXaminandum aliud quiddam est in eo quem paulo ante attuli loco ex Platonis Philebo: vbi quum fiat cupiditatũ & voluptatum mentio, librarii errore factum esse ostendi, vt præposterum quiddam a Platone dicatur, quasi accedant voluptates, non

autem antecedant. Lectorem igitur Platonis censui monendum, antequam illi Philebi loco valedicerem, quamuis ea sit ἐπιθυμιῶν, id est cupiditatum natura, quam ibi dixi, & præcedant ipsas voluptates, quas ἡδονὰς vocant, cum tamen alicubi ἐπιθυμιῶν vti appellatione, vbi ἡδονῶν appellationem adhibere potuisset ac fortassis etiam, in sermone ἀκριβεῖ, debuisset. Ex iis locis, vbi voce illa sic vtitur, vnus est pag. 68. Tomi primi. Οὐκοῦν καὶ ἡ σωφροσύνη, ἣν καὶ οἱ πολλοὶ ὀνομάζουσι σωφροσύνην, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπτοῆσθαι, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως, ἆρ' οὐ τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς μάλιστα τοῦ σώματος ὀλιγωροῦσί τε καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ ζῶσιν; Hic enim *Cupiditates* pro ipsis *Voluptatibus*, id est, quod præcedit (vt apparet ex iis, quæ in illo Schediasmate nono fuerunt dicta) pro eo quod sequitur, poni dixerit fortasse quispiam: atque id vel ex aliis ipsiusmet Platonis probare conetur locis, vbi περὶ σωφροσύνης, id est, *de temperantia*, verba facit. Eam enim esse dicit τὸ κρατεῖν ἡδονῶν: alicubi tamen & ἐπιθυμιῶν appellationem addens. vt pag. 196. Tomi tertii, εἶναι γὰρ ὁμολογεῖται σωφροσύνη, τὸ κρατεῖν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν. Item pag. 430. Tomi secundi, Κόσμος πού τις, ἦν δ' ἐγώ, ἡ σωφροσύνη ἐστί, καὶ ἡδονῶν τινῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτεια, ὥς φασι. Quum autem alterutra tantum appellatio huic definitioni σωφροσύνης adhibetur, ἡδονῶν potius quam ἐπιθυμιῶν fit mentio, non ab illo solum verumetiam a ceteris philosophis. Eodemq; Latini modo quum suam *Temperantiam* definiunt, *voluptatum* potius quam *cupiditatum* mentionem faciunt. veluti quum Cicero *Temperantiam in prætermittendis voluptatibus cerni dicit:* & alibi, *constare ex prætermittendis voluptatibus.* Quinetiam cum verbo ἐπτοῆσθαι lubenter alii ἡδονῶν, aut etiam ἡδονῆς appellatione vtuntur: dicentes, ἐπτοῆσθαι περὶ τὰς ἡδονάς, vel περὶ τινα ἡδονήν: sed Plato, vt in illo quem citaui loco sic etiam alibi ἐπτοῆσθαι περὶ τὰς ἐπιθυμίας dicit. vt pagin. 439. Tomi secundi, τὸ δὲ ᾧ ἐρᾷ τε καὶ πεινῇ καὶ διψῇ, καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται. Vt tamen minus hos Platonis mirer locos in quibus dicit ἐπτοῆσθαι περὶ τὰς ἐπιθυμίας, facit quidam Aristoteleus, vbi vtramque appellationem ponit. Is est initio capitis decimi octaui libri sexti, κατὰ πάντων δὲ τῶν ζώων κοινόν, τὸ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἡδονὴν ἐπτοῆσθαι τὴν ἀπὸ τῆς ὀχείας μάλιστα. At vero σωφροσύνη sicubi dicitur esse τὸ κρατεῖν τῶν ἐπιθυμιῶν, plus esse puto, quam si diceretur τὸ κρατεῖν τῶν ἡδονῶν: quum τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς μέρος coercere oporteat, vt ipsas ἐπιθυμίας coercere dici possimus: at vero κρατεῖν τῶν ἡδονῶν eius esse possit, qui ὑπὸ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ superatus fuerit. Quod quum ita sit, videri possit satis esse dicere κρατεῖν τῶν ἐπιθυμιῶν, minimeque requiri alterum genitiuum τῶν ἡδονῶν.

SCHEDIASMA XII.

Quid sit περίνοσις siue περίνησις Platoni in Cratylo. Item, quid μαντία *ab illo*

ab illo & a Xenophonte dicatur, significationem huius verbi is restringentibus.

IN Cratylo Platonis, pag. 404. legimus ἡγεῖσθαι δὲ τὴν ... πτόησιν καὶ μανίαν οὐ σὲ ἂν ὁ Κρόνος ... ἐν τοῖς ... ἐστὶ ... est: quia nu... ex locis ... qui in proxime praecedente Schediasmate facerunt citati, πτόησιν ... tertio ... quatenus ἐπτοῆσθαι, non ἐπτοιῆσθαι habeamus, sicut in aliis plerisque locis. Simul autem ostendere mihi videntur illi, quae sit nominis huius significatio: id est, πτόησιν dici, breuitate ... pro τὴν περὶ ... ἡδονὰς πτόησιν, aut etiam περὶ τὰς ἐπιθυμίας: vt idem Plato περὶ ... ἐπιθυμίας ἐπτοῆσθαι non semel dicit: atque adeo illum Cratyli locum haec verba praecedunt, ... ἡ ψυχὴ ... πάντων τῶν περὶ τὸ σῶμα κακῶν καὶ ἐπιθυμιῶν. his autem opponuntur illa πτόησις & illa μανία. Si autem legamus πτοίησις (vt scribendum potius censeo) confirmabitur & scriptura & illa quam dixi significatio, Aristotelis loco libri quarti De generatione animalium capite quinto, διὸ καὶ τῶν γυναικῶν ἔοικε περὶ τὴν ὁμιλίαν ἀκρατεῖς τὰς τοιαύτας ὅσαι πολυτοκοῦσι πάσχουσι τῶν πτοιώσεως. Vbi minus late πτοιήσεως significationem extendit, eam ad τὴν τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν restringens: sicut etiam dicitur ἐπτοημένος περὶ τὰ ἀφροδίσια. Legitur vero & apud Petrum Apostolum πτόησις, Epist. 3. cap. 3. vbi non male fortasse μηδεμίαν πτόησιν intelligemus τὸ περὶ μηδεμίας ἐπιθυμίας ἐπτοῆσθαι.

At vero μανία, quod a Platone illi πτοιήσει subiungitur, non dubium est quin ad eam verbi μαίνεσθαι significationem pertineat, a qua dicitur aliquis γυναικομανής, siue γυναιμανής: item ἐρωτομανής, sicut non οἰνομανής. Eodemque esse vsum modo Xenophontem puto, ... scribit, τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί σωφροσύνη, τί μανία. Quamuis enim interdum σωφρονεῖν significet *Mentis compotem esse*, vel *Esse sana mentis*, quum ei opponitur τὸ μαίνεσθαι, hic tamen μανίαν minus late patere puto, & opponi σωφροσύνῃ quatenus haec dicitur περὶ τὰς κρατοῦντος τῶν ἡδονῶν, siue ἐπιθυμιῶν: quo etiam modo Platonem loqui dictum est.

SCHEDIASMA XIII.

De quadam nota compendiaria, cuius loco posita passim fuit vox quaedam ἄσημος.

EOrum quae sunt in libris mendorum origines varias esse constat (quarum pleraque alibi commemoraui) & quin scripturae compendia in earum sint numero, nemini dubium esse debet. Quamuis autem hoc in vtriusque linguae libris verum comperiatur, hic ex Graecis tantum exempla proferam: quos plura, quam Latinos dampa (& quaedam magis etiam periculosa) inde accepisse, ideo mirum non est, quod magis varia magisque familiaria

Græci librarii, quam Latini ſcripturæ compendia habuerint. Sed quod dicam de quodam, id vero aliquis merito mirabitur. quoddam enim fuiſſe dico in antigrapho ſcholiorum Demetrii Tricli-nii in Sophoclem ab Adriano Turnebo excuſorum Pariſiis, anno M. D. LIII. cuius vis ſeu ſignificatio quũ ignoraretur, omnes loci, in quibus librarius vſus eo erat, deprauati fuerunt. Contentus tamen ero iis, qui in oculos meos ſtatim in vnica pagina incurrerunt, quum præcedentia iam ſcripſiſſem, & librum illum ad quærenda eius, quod dixeram exempla in manus ſumpſiſſem.

Dico igitur, in pag. 84. verſ. primo, ſiue prima linea, vt vulgo loquimur, hæc ibi lege, Εἶχε δ' ἄλλη τάδε] Ηως, τὰ πράγματα ἃ τάδε ἦν ἀλλοτρόπως ἔχοντα ἃ ἔτι συνέβαινεν, &c.

Eiuſdem pag. verſ. 6. Ζῆν ἐν τροπαίῳ] Ηως τὴν τροπὴν αὐτῶν ποιήσωμεν Διΐ. ἡμεῖς γὰρ, &c.

Eiuſdem pag. verſ. 11. Τῶν νῦν θέσθε] Ηως ἔκθεσθε καὶ ποιήσατε λησμοσύνην τῶν πολέμων τῶν νῦν.

Eiuſdem pag. verſ. 13. ἐλελίχθων] Ηως, ὁ κινῶν διὰ τῶν χορῶν τὰς Θήβας.

Eiuſdem pag. verſ. 30. καὶ ἔστιν ὅμοιον τῷ γνῶμα, ἤως γνωμάτευμα καὶ νοῦ.

Quid ſibi vult ἤως in his omnibus locis? ſciunt omnes ἠὼς aurorã ſignificare, ac videre poſſunt nihil illi cum vllo horum locorum eſſe negotii: at ἤως quis eſt, qui Græcam vocem eſſe dicere auſit? aut, ſi auſit dicere, probare poſſit? Contra vero, voce illa, vel potius vocula, quæ compendio quo vſus erat librarius ſignificabatur, vix vlla eſt notior in Græca lingua. ea enim eſt ἤγουν: quæ reſpondet Latinæ *Videlicet*: ideoque enarratoribus in frequenti eſt vſu. Exempli gratia, enarrator Arati, Θῆρας δρευόμενος exponens, ſcribit, ἤγουν περιποιούμενος, αὐτὴ καταλλασσόμενος. Et paulo poſt, explicans hæc verba, Πανσυδίῃ φθέγγονται, ab eadem particula initium ſumit, ἤγουν σὺν παντὶ τῷ πλήθει καταφθέγγονται. Et valde paruo interuallo, Μειρομένη γονάτων] ἤγουν ὑπὸ τῆς δύσεως μεριζομένη κατὰ τὰ γόνατα. Sed quid alius enarratoris locis id confirmare opus eſt, quum apud illum ipſum, apud quem illud ἤως legitur, in eadem pagina ἤγουν loco huiuſmodi adhibitum inueniatur? Ita enim ibi, circa finem, Πολλαὶ γὰρ ἔχον] ἤγουν πολλαὶ φροντίδες ἐπέστησαν καὶ ἐπῆλθον ἐμοὶ ἀναχωρήσεως.

Neque vero illud compendium in ἤως tantum verſum fuit, ſed etiam in ἤεν: quod vocabulum nihilo magis eſt inſolens in Græca lingua, vel potius nihilo magis notum Græcæ linguæ quam illud. Habent autem iſtud ἤεν ſcholia in Callimachum, non ea quidem, quæ ex editione mea nuper prodierunt, ſed quæ Frobenius antea ediderat Baſileæ. In hæc enim verba hymni in Cererem, Χώματος τ' ἵππος, ſcriptum eſt (pag 67. illius Fobenianæ editionis) Καὶ ὁ μαστὸς ὃν ἔπινεν ἤεν ὁ τροφός.

SCHEDIASMA XIV.

De alia nota compendiaria, cuius significatio quum ignoraretur in exempl. Dionysii Halicarnassei, spatium vacuum pro illa relictũ fuit, alicubi vero vocula οὐ̃ falso pro ea fuit posita. Item, De quorundam eiusdem scriptoris in eodem opere locorum emendatione.

IN Dionysii Halicarnassei libro περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, ex Aldina editione, (quæ illum cum multis aliis rhetoribus coniunxit) occurrit locis aliquot paruum spatium inane, (quod lacuna vel potius lacunula vocandum esset, vulgarem sequendo appellationem) quibus omnibus vna eademque vox conuenit: ita vt sedem relictam esse vacuam manifestum sit, quod quænam significatio esset cuiusdam notæ compendiariæ, quam exemplar ibi habebat, ignoraretur.

Legitur enim pagina 518. illius Aldinæ editionis,

Οὐχ ἅπαντα πέφυκε τὰ μέρη τῆς λέξεως   διατίθεσθαι τὴν ἀκοὴν, ὥσπερ &c.

Item pag. 521 in principio,

Δυνάται δὲ οὐχ   κινεῖν τὴν ἀκοὴν ἅπαντα, ἃ δ᾽ εἰρήκαμεν γὰρ, &c.

Et in fine eiusdem,

Μένει μὲν ἐπὶ βραχεῖα συλλαβή· πλὴν οὐχ   ἀλλ᾽ ἔχει τινα παραλλ. &c.

Item in fine pag. 531,

Τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐν ποιητικῇ τε διαλέκτῳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἁπάσῃ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι χρώμενοι πάντες, οὐχ   αὐτὰ συντίθεμεν.

Vna, inquã, eademq; vox, id est, vnum idemque aduerbium ὁμοίως, omnibus his locis conuenit: neque solum conuenit, sed sibi sedes illas vendicat, vt veteris etiam exemplaris testimonio cõstitit. Sed cõpẽdiaria nota qua illud aduerbium ὁμοίως indicabatur, ignorata fuit. Dubium autem est vtrum hæc spatia relicta itidem essent inania in exemplari, quo Aldus vsus est, quod librarius in eo vnde descripserat, inuentas & minime intellectas prætermisisset, an illi tantum, qui Aldinæ editioni præfuerunt, vacua loca illa reliquerint.

Multo certe maior alii eiusdem scriptoris loco in eodem opere facta fuit iniuria, ex eadem ignoratione. Nam pag. 514. ob notam illam compendiariam non itidem aliquid vacui spatii prætermissum fuit, sed in notæ illius ignoratæ locum substituta fuit vocula οὐ̃. Legimus enim ibi, Οὐ γὰρ δὴ πάντα γε μὲν πάντων ἡδέσθαι πέφυκεν οὐ̃ διατιθέναι τὰς ἀκοάς. quum scribendum sit, πέφυκεν ὁμοίως διατιθέναι τὰς ἀκοάς: sicut & in vno ex præcedentibus locis, eo videlicet, qui primus citatus fuit, legendum est, οὐχ ἅπαντα πέφυκε τὰ μέρη τῆς λέξεως ὁμοίως διατίθεσθαι τὴν ἀκοήν.

Libet autem eadem opera quibusdam aliis eundem librũ mendis, quæ editioni patris mei cum Aldina communia sunt, repur-

gare, ex coniectura. In hoc igitur loco, qui est pag. 24 editionis patris mei, at pag 525. Aldinæ, ἀνδρῶδες δὲ πάνυ τοῦτο σχῆμα καὶ εἰς σεμνότητ@- λογικὴν ἐπιτήδειον. Hic enim scribendum esse puto, καὶ εἰς σεμνολογικὴν ἐπιτήδειον. Pag. autem quarta edit. patris, vbi legitur, ἡ σύνθεσις ἐστὶν ὥσπερ καὶ αὐτὸ δηλοῖ τοὔνομα, ποιά τις θέσις παρ' ἄλληλα τῶν τοῦ λόγου μορίων. Aldina habet παράλληλα. quæ lectio ferri non potest: sed ne alteram quidem παρ' ἄλληλα retinēdam puto, verum scribi debere παράλληλ@-. (quamuis postea dicat οἰκείως θεῖναι τά τε ὀνόματα παρ' ἄλληλα.) Apud Platonem autem παρ' ἄλληλα scio alicubi legi, vbi scribendum potius coniuncte, non quidem παράλληλος, vt illic, sed παράλληλα. Considerandum præterea lectori relinquo annon τόπου in τύπου itidemque τόπον in τύπον mutare oporteat in locis qui sequuntur: suntq. partim in prima, partim in secunda illius opusculi pagina.

Primus est hic, Δυεῖν γὰρ οὔσης ἀσκήσεως σχεδὸν περὶ πάντας ὡς εἰπεῖν τοὺς λόγους τῆς περὶ τὰ νοήματα καὶ τῆς περὶ τὰ ὀνόματα, ὧν ἡ μὲν τοῦ πραγματικοῦ τόπου μᾶλλον ἐφάπτεσθαι δόξειεν ἄν, ἡ δὲ τοῦ λεκτικοῦ. In Aldina autem editione legitur perperam πολιτικοῦ, pro λεκτικοῦ.

Secundus in secundæ paginæ principio est hic, ἐὰν δὲ ὑπάρξῃ μοι σχολὴ καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ὀνομάτων ἕτερον ἐξοίσω σοι γράμμα, ἵνα τὸν λεκτικὸν τόπον τελείως ἐξειργασμένον ἔχῃς.

Tertius circa finem eiusdem Δευτέρα δὲ οὖσα μοίρας, τῶν περὶ τὸν λεκτικὸν τόπον θεωρημάτων κατανοοῦντι τὴν λέξιν. His, inquam, in locis & in aliis, si qui sunt his similes, annon magis verisimile sit τύπου appellatione vsum esse Dionysium, lectori considerandum relinquo.

SCHEDIASMA XV.

De insigni quodam mendo sublato ex eiusdem Dionysii opere De arte rhetorica.

Dionysii Halicarnassei alius exstat liber, qui τέχνη ῥητορικὴ est inscriptus: in cuius pagina 53. quo insignius est mendum eo insignior erit loci illius emendatio. Quum igitur ibi scriptum sit, ὑπαρχούσης εἰς ταῦτα αὐτῶν ἐστί που καὶ παραδείγματα ἀρχαῖα τῶν μὲν κοινοῦ καὶ πολιτικοῦ, παράγε τὸν τοῦ λόγου καὶ παρὰ τὸν τοῦ Αρίστωνος, dico pro τὸν τοῦ λόγου scribendum esse τὸν τοῦ Ὀλόρου. Esse autem τὸν τοῦ Ὀλόρου, Thucydidem, Olori filium, sicut τὸν τοῦ Αρίστωνος, Platonem, filium Aristonis. suppeditant enim ambo illa de quibus hic loquitur funebrium orationum παραδείγματα. Hanc autem meam emendationem, cuius & in quibusdam annotationibus facta fuit a me olim mentio, quidam sibi vendicat, ut audio. Merito quidem certe asterisci nota loco illi apposita interim fuerat.

SCHEDIASMA XVI.

De emendatione cuiusdam loci Ciceroniani, libro nono Epistol. quæ ad familiares scriptæ sunt.

Aude-

AVdebone, post tam multos tamq; doctos viros, in quosdam Ciceronis ad familiares epistolarum locos inquirere, quod ad fidem librariorum attinet? imo quidni ausim, quum emendatio mea, licet coniectura tantum nitatur, verisimilis esse possit. quę vocabulum substituat & loco valde accommodatũ, & in quo minima sit scripturæ mutatio? Adde quod liberum cuique iudicium relinquetur, & receptæ lectioni nihil, ob hanc meam admonitionem, decedet.

Ille igitur locus est libro nono (vti dixi) epistolarum, quæ ad familiares scriptæ sunt, in calce vnius earum quas Cicero Pæto scripsit. Ita enim in omnibus quas mihi videre contigit editionibus clauditur, quæ est vicesima quarta, *Sic tibi mi Pæte persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi vt mei ciues salui liberique sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, prouidendi. hoc denique animo sum, vt si in hac cura atq; administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Etiam atq; etiam vale*, Ita, inquam, in omnibus legitur quas videre mihi contigit editionibus: neq; quicquã vel a Manutio, vel a Lambino, vel ab alio quoquam annotatum in eum inuenio. At ego tamen vocem *Agendi* mendosam esse contendo: primum quia non satis aptam habere sedem videtur hoc siue participium, siue gerundium inter illa duo *Monendi* & *Prouidẽdi*: deinde (quod magis mouere nos debet) quoniam bis idem eodem in loco & eodẽ vocabulo a Cicerone diceretur: quum præcessisset, *Me nihil aliud agere, nihil curare*. Quid ergo pro *Agendi* reponendum fuerit? Apte, meo iudicio (parua quidem certe cum mutatione) reponetur *Vrgendi*. Huius autem vocis, quã apta sit huic loco significatio, non quærent (vt opinor) qui eam cum ex aliorum scriptorum, tum vero aliis ipsius Ciceronis locis cognitam habebunt: atque adeo postponi illam non præponi debuisse fatebuntur: quum prius monendus sit quispiam quam vrgendus. Sed vnde natum esse hunc errorẽ putabimus? Idem certe, quod aliis quamplurimis vel potius infinitis in locis, hic quoque contigisse arbitror, vt vocis quæ paulo ante præcedit affinitas errandi occasionẽ præbuerit. quum enim librarius paulo ante *Agere* scripsisset, verisimile est verbum illud in memoriam illi rediisse, & fecisse vt *Agendi* pro *Vrgendi* scriberet.

Si autem meam & de quorundam aliorum Ciceronis locorum emendatione sententiam audire cupis, consule & quæ sequuntur Schediasmata.

SCHEDIASMA XVII.

De aliius Ciceroniani loci emendatione, in eodem Epistolarum opere.

AB emendatione initium sumam, quæ magni momenti est, quod ad sensum attinet, cum parua tamẽ sit & ipsa mutatio-

ne. ita enim clauditur ea libri decimitertii epistola, quæ ad *Aristū*, vel (alios sequendo) ad *Auctum* scripta est. *Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia; & ex tuo in me officio maximum te fructum summamq; voluptatem esse capturum.* Hæc ita in omnibus, quæ vnquam in manus meas venerunt editionibus leguntur: neq; vnquam (quod sciam) de alia lectione quisquam, vel ex veteri libro, vel ex coniectura, monuit. Subolet tamen mihi locus: neque tantum subolet, sed plane mendum olere mihi videtur. Quorsum enim Cicero *amicitiæ suæ* mentionem hic faceret? quod si de ea hæc dicerentur, nonne hominis inepti esset, semetipsum sponsorem & vadem suæ amicitiæ proponere? Neque vero in aliarum epistolarum, quæ itidem commendatitiæ sunt, clausulis, amicitiam suam tanquam nouam, sed eorum potius quos cōmendat, pollicetur. Contra enim quum huic, vel illi quempiam commendat, id facit amicitia seu iure amicitiæ fretus, quæ sibi cū eo intercedit. Sic in illa epistola, quæ excipit eam cuius locus nunc emendādus proponitur, *Peto a te & pro nostra & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiusq; rem famamq; tueare.* Item in quadam quæ non longo sequitur interuallo, *Sentiatq; meam sibi amicitiam, etiam quum longissime absim, prodesse in primis apud te.* Alibi vero idem aut aliquid tale aliis verbis dicit. At vero nouæ eorum, quos commendat amicitiæ facere spem solet; aut etiam eam, interdum & magnum ex ea fructum polliceri. Sic in ea, quæ proxime sequitur eam in qua versamur, *Virum bonum tuaque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihiq; gratissimum feceris.* Sic in alia, quæ præcedit, *Quod si eos honorifice liberaliterque tractaris & tibi gratissimos optimosq; adolescentes adiunxeris, & mihi gratissimum feceris.* Nihil enim aliud esse, *Adiunxeris tibi eos,* quam *Eorum amicitiam tibi adiunxeris,* siue *conciliaris,* notum cuiuis esse debet. Quin etiam ipsa *amicitiæ* appellatione alicubi vtēs, illud quod dixi pollicetur: vt hic, *Quare pergratum mihi feceris; si eum in amicitiam tuam receperis, atq; eum (quod sine molestia tua fiat) si qua in re opus ei fuerit, iuueris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea iucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate obseruantiaq; cognosces.*

Alibi autem aliis eodem pertinentibus verbis vtitur: vt hic, *Ex ipsis præterea gratissimis & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a bonorum virorum officijs exspectare, esse capturum.* Item in isto loco, *Sed præterea tibi affirmo, te ex C. Flauij officio & obseruantia, & præterea splendore, atque inter suos gratia, magnam voluptatem esse capturum.*

Hæc autem quum ita sint, qui mederi incommodo illi poterimus? Magnum enim hoc in ea, quam habemus lectione erit incommodum, quod a Cicerone dicuntur, quæ dicere inepti est hominis, vt iam ostendi. Leui mutatione opus fuerit, pro Ex Mea scriben-

scribendo Ex Ea. Videtur autem erroris occasionem præbuisse, quod a Cicerone subiungitur, Et ex tuo in me officio: sed considerandum erat, Ciceronem loqui de eius quem commendat amicitia, quam Aristus sibi adiunctarus esset illo officio. Perinde ac si dixisset Cicero, *Spondeo, te ex ea amicitia, quam tibi conciliaueris, & ex eo, quod in me contuleris officio, præstando illi quod a te peto, maximum fructum summamq; voluptatem esse capturum.* Longior fui, quod hanc emendationem, a tam multis doctis viris prætermissam, ita factam & tectam esse cuperem, vt reprehensiones lectorum non timeret. Quod tamen nescio an assequutus ero.

Schediasma XVIII.

De aliis aliorum Ciceronis locorum emendationibus, in eodem epistolarum opere.

Legimus in decimasexta epistola libri noni, earum quæ ad familiares scriptæ sunt, *Sic audio, Cæsarem, quum volumina iam confecerit ἀποφθεγμάτων si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, reiicere solere. Quod eo nunc magis facit, quia viuunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, quum dixi, nec illiterata nec insulsa esse videantur.* Hæc verba, *Quum dixi*, quid sibi volũt? vllusne magis ineptus esse pleonasmus potest? Nemo certe non fatebitur ridiculum esse ita loqui, *Mea verba*, vel *mea dicta, quum ea dixi,* (vel *postquam ea dixi*) *non insulsa illis videntur.* In neminem tamen incidi, qui aures suas hac oratione offensas esse dixerit. At meas quum semper offendisset hic locus, tandem quomodo remoueri posset illa offensio, inuenisse mihi visus sum: & quidem exigua cum mutatione, vt pro *Quum dixi* scribamus *Quos dixi:* & intelligamus illos Cæsaris familiares, quos dixit secum fere quotidie viuere.

In eadem epistola, nõ multo ante, *Nec præstari quicquam potest, quale futurum sit quod positum est in alterius voluntate ne dicam libidine.* Vbi multo libentius legerem, *Nec præstare quisquam potest.* Eiusdem libri epistola vigesima prima, *Verumtame quid tibi videor in epistolis?*

Libri autem decimitertii epistola decimasexta, *Testimonium meum de eo iudicii, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi.* Hic vero non solum dixerim me libentius lecturum, sed ausim etiam contendere legendum esse, *Mei de eo iudicij.* Paulo post eadem de re loquens dicit, *Habes opinionis meæ testimonium.* Manutius tamen illud *Meum* retinet, ne facta quidem vlla mentione alterius, quam ex coniectura assero lectionis.

Libri quinti epistola vigesima legimus, *Ita accepi librum a meo seruo scriba, vt eundem acceperim a fratre tuo. Si honos is fuit, maiorem tibi habere non potui: si fides, maiorem tibi habui, quam pene ipse*

mihi. Si prouidendum fuit ne quid aliter ac tibi & honestum & vtile esset, referretur, non habui cui potius id negotij darem. Hic locus emẽdatione minime opus habere videtur: nec de eo quicquam dicendum putarem, nisi Manutius in suis scholiis admoneret, in omnibus quos viderit libris scriptis legi, *Cui potius id negotij darem, quam darem.* Exceptis tribus, in quibus sit, *Cui potius id negotij darem quam tibi* Sed videri abundare hæc verba, *Quam darem*, siue *Quam tibi*: adiecta ab aliquo imperito, qui putaret id per se consistere nõ posse, *Cui potius id negotij darem.* Quod tamen ita consistit, si subaudiatur *Quam Tullio, scriba meo.* Hæc ille. Ego vero suspicor illa *Quam darem* mendose scripta fuisse pro *Commendarem.* ac primũ quidem fuisse scriptum *Darem*, deinde quempiam *Commẽdarem* eius loco scripsisse, oblitum delere illud *Darem.* tandem vero Cõ*mendarem* in *Quam darem* mutatum fuisse. Hæc autem quum dico, sicut *Dare alicui negotium*, esse Ciceronianum scio, ita *Commendare alicui negotium* minime alienum a Ciceroniana Latinitate esse puto.

Alias quorundam aliorum Ciceronis locorum emendationes meas, id est, in quibus nitor coniecturis duntaxat, exhibebit tibi dialogus nuper a me editus, qui inscriptus est Pseudocicero.

SCHEDIASMA XIX.

De Platonis loco non intellecto, quoniam eo, quo ibi vtitur loquendi genere ad quosdam locos Homeri alludere animaduersum non fuerit.

HOmerus ita erat ab omnibus πεπατημένος veterum scriptorum ætate, nominatimque Platonis, eorumque quos in suis dialogis loquentes introducit, vt nullum ex vllo eius loco vocabulum peti posset, nec ad quicquam, quod ille dixisset respici, siue alludi, quin lectores statim id animaduerterent. Hinc fit, vt illi quædam eius verba, vel loquẽdi genera suo sermoni intermiscerẽt, eius tamen nomen tacentes, atque adeo ne admonentes quidẽ, ea aliunde a se peti. Sed multa quæ lectores illi quibus adeo familiaris erat Homerus, animaduertere statim poterant, a nobis, quibus multo minor cum hoc poeta familiaritas intercedit, vix ac ne vix quidem animaduerti queunt. Sic certe in aliquot Platonis locis quædam Homerica obseruaui, quũ alii in illis nihil Homericum agnouerint. Ex illis vnum mihi nunc memoria suggerit memoratu dignissimum, qui extat libro septimo De republ. pag 521. tomi secundi meæ editionis, ἀπειθήσουσιν οὖν ἡμῖν (οἴει) οἱ τρόφιμοι ταῦτ' ἀκούοντες, καὶ οὐκ ἐθελήσουσι ξυμπονεῖν ἐν τῇ πόλει ἕκαστοι ἐν μέρει, τὸν δὲ πολὺν χρόνον μετ' ἀλλήλων οἰκεῖν ἐν τῷ καθαρῷ. Quid Homericum (dices) habet hic locus? Habet certe datiuum καθαρῷ cum sua præpositione ἐν. apud eum enim legimus aliquot locis ἐν καθαρῷ, ex quibus in hunc aptissime transferre potuit Plato, simul etiam aliqua significationis translatione vtendo. Iliad. θ.

Τρώων

Τρώων δ' αὖτ' ἀγορὴν ποιήσατο φαίδιμος Ἕκτωρ,
νόσφι νεῶν ἀγαγὼν, ποταμῷ ἔπι δινήεντι,
ἐν καθαρῷ, ὅθι δὴ νεκύων διεφαίνετο χῶρος.

Legimus item Iliad. κ.

τάφρον δ' ἐκδιαβάντες ὀρυκτὴν, ἑδριόωντο
ἐν καθαρῷ, ὅθι δὴ νεκύων διεφαίνετο χῶρος
πιπτόντων.

Necnon libro ψ eiusdem poematis,

Πηλείδης δ' ἐπὶ θινὶ πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
κεῖτο βαρὺ στενάχων πολέσιν μετὰ Μυρμιδόνεσσιν
ἐν καθαρῷ, ὅθι κύματ' ἐπ' ἠϊόνος κλύζεσκον.

Vsus est autem Aristophanes (si bene memini) verbis iisdem eadē in significatione: at noster Plato ex illis Homeri locis (ut dixi) in illam suam ea transferens, cum aliqua etiam significationis translatione, eos οἰκεῖν ἐν τῷ καθαρῷ dixit, *qui in loco habitarent a tumultibus & turbis ciuilibus puro.* Non enim dubito quin Ficinus quoque, si Platonem eo, quo dixi respicere seu alludere animaduertisse, ita interpretaturus fuerit, non autem *In contemplationis otio diutius commorari.* Neque tamen philosophis otium tale conuenire nego (si *contemplationis otium* appellare licet) sed vocem Græcam id minime sonare dico. Eum autem quē dixi sensum sequendo, perinde fuerit ac si dixisset ἀκύμονα βίον καὶ ἀκλυδώνιστον ζῆν id est, *vitam tranquillam & tempestatum expertem degere,* vel (ut verbum verbo reddatur) *vitam imperturbatam* [siue *minime turbulentam*] *atque ab vndis intactam.* Qua metaphora eadem de re vtens Horatius dixit, —*& mersor ciuilibus vndis.* vbi tamen olim legebatur *versor.*

SCHEDIASMA XX.

De aliis Homeri locis ad quos alludere Platonem deprehensum non fuit.

HOmeri sunt alii loci, ad quos nihilo magis animaduersum fuit Platonē alludere. Ex his alii ipsa Homeri verba, siue illis synonyma, aut saltē idem loquendi genus, mutata tantū orationis forma habēt: alii sermonis quidem formā (ut ita dicam) retinent, sed verbum aliquod mutant. Ad hos posteriores quod attinet, eorum vnus est in Alcibiade posteriore, Tomi secundi meæ editionis pag. 140. in ipso limine, ἀλλ' ἐὰν ἐμοίγε προσέχῃς τὸν νοῦν, σύν τε δύο σκεπτομένω χεδὸν διευρήσομεν. Nam hic sermonis quidem siue orationis forma est Homerica, vbi dicitur σύν τε δύο σκεπτομένω, sed σκεπτομένω minime est Homericum, verum in locum alius participii ἐρχομένω substitutum. Ita enim Homerus Iliad. κ.

σύν τε δύ' ἐρχομένω καί τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν
ὅππως κέρδος ἔῃ.

Abierunt autem in prouerbium illa verba, σύν τε δύ' ἐρχομένω,

quod idem philosophus in Protagora vsurpat, non mutans ἐγχόμενον in aliud participium, sicut in illo Alcibiadis posterioris loco. Sed & Cicero in duobus suarum epistolarum locis illo vtitur, & quidem in eum sensum, quo vulgus dicit, *Plus vident oculi quam oculus:* siue, *Plus vident quatuor oculi, quam duo.*

Vsurpationis autem illius prioris versuum Homericorum, vt ita dicam exemplum habemus in Hippia maiore, pag. 295. Tomi tertii, ἆ, μὴ μέγα ὦ ἱππία λέγε. Vbi si sensum exprimere horum verborum velimus, interpretari oportebit, *Ne rem adeo magnam pollicetor.* At Ficinus, quum vnde sumta essent verba hæc & prouerbialem eorum vsum ignoraret, toto (quod aiunt) cœlo in iis interpretandis errauit. vertit enim, *Ne alta id voce dicas o Hippia.* Ignorauit certe manasse hoc loquendi genus ex iis, quibus Homerus vtitur verbis, cum alibi, tum Odyss. γ

Λίην γὰρ μέγα εἶπες. Totus autem locus est hic,
ὦ γέρον, οὔπω τοῦτο ἔπος τελέεσθαι ὀΐω.
λίην γὰρ μέγα εἶπες ἄγη μ' ἔχει· οὐκ ἂν ἔμοιγε
ἐλπομένῳ τὰ γένοιτ' οὐδ' εἰ θεοὶ ὧς ἐθέλοιεν.

Quinetiam libro χ eiusdem poematis legimus,

ὦ Πολυθερσείδη φιλοκέρτομε, μή ποτε πάμπαν,
εἴκων ἀφραδίης μέγα εἰπεῖν· ἀλλὰ θεοῖσι
μῦθον ἐπιτρέψαι, ἐπειὴ πολὺ φέρτεροί εἰσι.

Neque vero apud Platonem tantum, sed etiam apud alios in prouerbium abierunt illa verba: ex quibus affert Erasmus: sed ex Homero prouerbium manasse ignorauit, mentionem alioqui facturus. Prouerbiali aut autem forma dicebatur non solum μὴ μέγα εἴπῃς, sed etiam μὴ μέγα λέγε, & nonnunquam μὴ μεγάλα λέγε. Aristoph. vero retinens etiam aduerbium λίαν, quod apud Homerum est, dixit, —μὴ μεγάλα λίαν λέγε. Vtitur certe Plato & in Phædone. Ceterum ille huius prouerbii vsus, in quo ad Nemesin respicitur, & eius metus incutitur, conuenit cum illo Homeri loco quem ex Iliad. χ. attuli, —μή ποτε πάμπαν —μέγα εἰπεῖν, ἀλλὰ θεοῖσι Μῦθον ἐπιτρέψαι. Neq; vero ab his alienum est illud Pauli apostoli (quamuis longe alia de re loquentis) μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ nam esse intelligendum, ἀλλὰ φοβοῦ τὸν θεόν, ostendunt quæ sequuntur.

SCHEDIASMA XXI.

De quodam verbi πατεῖν vsu apud Platonem non intellecto.

VOcabulum Græcum quo vsus sum in principio Schediasmatis quod proximo proximum est, quum dicerem Homerum ab omnibus fuisse κατηπατημένον ætate Platonis, quendam huius locum in memoriam mihi reuocat, vbi significatio verbi vnde factũ est illud participium, ab interpretibus ignorata fuisse mihi videtur. ea ipsa est autem, quam & illi participio eo in loco tribuo. Hæc enim leguntur in Phædro, pag. 273. ἀλλὰ μὴν τόνγε Τισίαν αὐ-

τόν

τὸν πεπάτηκας ἀκριβῶς. Quæ verba ibi ita redduntur, *Tisiam ipsum grauiter pessum dedisti.* Quum interpretari oportuerit, *Tisia ipsum adhibita exacta quadam diligentia triuisti.* vt videlicet ita verbum *Terere* accipiatur, vt quum dicitur *Terere scriptorem quempiam.* Mutuatus est enim Plato hoc verbum ex veteri prouerbio, Οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας. Quum autẽ his & alia adiicere vellem, recordatus sum meas in Platonem annotationes loci illius mentionẽ facere: ideoque ad illas, si contentus iis, non es quæ dixi, te remitto.

SHEDIASMA XXII.

De miro quodam vsu verbi Timere *apud Ciceronem.*

T*Imere* quid sit nemo ignorat: sed mirum est apud Ciceronem legi *Timebamus*, vbi auditor exspectaret *Sperabamus*: in hoc loco epistolæ vndecimæ libri sexti (earum quæ ad familiares scriptæ sunt) *Nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem & ad rerum naturam videtur: & ipsa caussa ea est, vt iam simul cum republ. (quæ in perpetuum tacere non potest) necessario reuiuiscat atq; recreetur. quotidieq; fit aliquid lenius & liberalius, quã timebamus.* Quis enim hic *Sperabamus*, aut *Putabamus*, potius quã *Timebamus*, non exspectasset? Neque tamen crediderim deprauatum esse locum, tum quod nimium sit remotum verbum illud ab hoc, sicut significatione, ita scriptura: tum quod alii etiam loco tali adhibitum inueniatur, qui sextam libri decimi quinti epistolam claudit, his verbis, *Ego, vt spero, te propediem videbo, atq; vtinam republ. meliore quam timeo.* Eadem enim ratione exspectandum hic esset *spero*, non *timeo*.

Non videtur autem alia posse iniri ratio defendẽdi verbum *Timere* his in locis, quam si comparatiua, quæ præcedũt, resoluantur in nomina contrariæ significationis, præfixo aduerbio *Minus*. id est, si *Meliore* resoluamus in *Minus mala*: & perinde accipiamus ac si dictum esset, *Republ. minus mala quam timebamus.* Sic alterum locum, *Aliquid lenius quam timebamus*, quũ legimus, resoluamus in hæc verba, *Aliquid minus asperum* (vel *durum*, aut *immite*) *quam timebamus.* Ac nisi alterũ illum locum similem postea reperissem, in qua fui aliquãdo sententia (si suspicio vocari potest sententia) perstitissem, de interiicienda particula *Quod*: hoc modo, *Aliquid lenius quam quod timebamus.* Ad illum autem resoluendi modum, quod attinet, tali est vtendum quum dicitur *Prope abesse.* exponẽdum enim, *Non longe abesse*: sic *Propius abesse*, *Minus longe abesse*. Alioqui certe prima fronte aduerbia illa cum hoc verbo non satis apte iungi videri possent.

SCHEDIASMA XXIII.

De Ciceronianis quibusdam abutẽtibus his vocibus EGO VERO *in principiis epistolarum, dum Ciceronem imitari volunt.*

O *Imitatores, seruum pecus*, de quibusdam imitatoribus a Flacco dictum, in nonnullos Ciceronianos (vt quidem ipsi salutari gaudent) merito iactaretur: qui cum alia pleraq; imitari volunt, quæ non intelligunt, tum vero vsum vocum EGO VERO, vel MIHI VERO. Quia enim apud Ciceronem ab illis incoari quasdã epistolas vident, idem suatum plerisque dant initium: perinde ac si ornatus tantum gratia Cicero principiis illa vocabula adhiberet. Vt igitur posthac illis non dubitantur, sed vtantur, sciant hoc apud Ciceronem esse eorum officium, vt ostendant ad id de quo aliquis scripserit, vel de quo per quempiam a se missum interrogarit, responderi.

Sic libro 16. epistolarũ ad familiares, *Ego vero cupio te ad me venire: sed viam timeo. Grauissime ægrotasti, &c*, Respondet Tironi, qui scripserat se mirari cur Cicero nõdum vellet eum ad se venire: qui, inquam, vel hoc, vel aliquid tale scripserat.

Sic libri septimi epist. trigesima, *Ego vero iam te nec hortor, nec rogo, vt domum redeas.*

Sic sexta libri quarti *Ego vero Serui, vellem, vt scribis, in meo grauissimo casu affuisses. Quãtum enim præsens &c.* Quæ epistola aperte ostendit rem ita se habere vt dico, quum Seruii epistola ad quam hæc respondet, proxime præcedat.

Sic in principio primæ ad Atticũ epistolæ, libri quinti, *Ego vero & tuum in discessu vidi animum, & meo sum ipse testis.*

Eodem autem modo *Mihi vero*, item *Tu vero*, alibi responsioni adhibita leguntur. vt in quinta libri noni. *Mihi vero ad nonas bene maturum videtur fore.* Et libro 16. Tironi, *Tu vero confice professionem, si potes. etsi hæc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat.*

Minime autem principiis tantum illa pronomina adhibentur, sequente particula *Vero*: id est, ita vt sint prima epistolæ alicuius verba. Legimus enim in ea. quæ est septima libri noni, *Cœnabam apud Seium, quum vtrique nostrum reddita sunt a te literæ. Mihi vero iam maturum videtur. nam quod antea te calumniatus sum, &c.* Qui etiam locus cõfirmat, quod de harum vocum vsu dixi. Manifestum enim est perinde esse ac si diceret, *Reddita sunt a te literæ, quibus rogas, an maturum mihi videatur. Mihi vero iam maturum videtur.*

Alicubi autem ita respondetur hac particula *Vero*, vt simul negetur quod dictum fuerit: vt ad Atticum epist. 13. (siue 14 vt in aliis editionibus) lib. 3. *Nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici, mihi vero mens integra est.*

Quemadmodũ autẽ illæ epistolæ, quæ in primo limine habent particulã *vero*, præcedente pronomine, respondentis sunt, ita etiam quæ habent *Ain' tu?* vel *Ain' tandem?* vt vigesima prima libri noni. *Ain' tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorũ*

vt scri-

 scribis, fulmina? Ab illis autem vocibus *Ain' tu*, orditur quandam ad Atticum, quæ est quinta libri quarti.

SCHEDIASMA XXIV.

De Ciceronianis quibusdam κακοζηλίαν ineptam ostēdentibus, dum vsurpant quæ apud Ciceronem non solum valde rara sunt, sed valde etiam suspecta, potius quam quæ & frequentia sunt & a suspicione multum absunt.

IN Ciceronianis quibusdam (nondum enim eos facere missos volo) in eo quoque iudiciū desidero, quod nescio, quæ loquen- genera consectentur, quæ non solum valde rara sunt apud Ci- ronem sed valde etiam suspecta esse debent. Tale est, *Capere do- rem in aliqua re*, quoniam legitur epistola sexta libri primi, (ea- m quæ ad famil. scriptæ sunt) *Me in summo dolore quem in tuis bus capio, maxime scilicet consolatur spes, &c.* Atqui scire illos o- ortebat, aut, si sciebant, considerare, esse ibi & aliam lectionem, *em ex tuis rebus capio*. Esse autem frequens, & minime suspe- m, *Capere dolorem ex aliqua re*: sicut vicissim, *Capere ex aliqua re luptatem*.

Iidem particulā *In* (qua ibi vtuntur pro *Ex*) omittunt post ver- m *Esse*, quum dicunt, *Esse magno dolore, Esse magna lætitia, Esse gna spe*: non *Esse in magno dolore*: itidemque in ceteris. Nimirū od apud Ciceronem legatūr, quarta libri sexti epistola, *Quanto rim dolore meministi*. Sed & moueat fortassis aliquos Pauli Ma- ii auctoritas, scripturam hanc defendentis, his verbis, *Offendit Latinæ linguæ rudes hoc loquendi genere, quasi mendosum sit, anto fuerim dolore: sincerum autem, Quanto fuerim in dolore a scilicet non dicatur, Ego sum lætitia, sed Ego sum in lætitia. Apte & apposite. quis enim hoc negat, Ego sum lætitia, dolore, spe, La- non dici? At illud quis negare potest. Ego sum magna lætitia, ma- dolore, magna spe, recte & eleganter dici?* Hæc ille: a quo certe ttuor aut quinque saltem exempla requirenda putarem illo- loquendi generum, in locis Ciceronis, de quorum lectione li- vetere es inter se consentirent: quum ibi contra ne vnum quidē ciat ad confirmationem scripturæ loci illius, ex epistola quar- bri sexti. Ego vero hoc illi gratificabor, vt vnum ex epistola dam ad Atticum proferam, quæ est sexta libri quarti. ibi enim tur. *Quo dolore esse debeo?* Sed quum ex multis aliis constet lo- atine dici *Esse in magno dolore*, quidni suspicer omissam vtro- ie esse *In* particulam? Quod si etiam non putemus esse præ- nissam, cur magis Latinum erit, *Esse magno dolore*, quam *Esse in no dolore*, quum hoc in tam multis, illud in tam paucis locis niatur? Sic autem in alio Ciceronis loco legitur, qui est in vl- libri quarti epistola, *Tamen hoc tempore breuiter commonen- putaui, ne quo periculo te proprio existimares esse.* Quod im. tan-

tes illi boni viri non dubitabunt dicere, *Ego sum periculo proprio.* Quasi vero non potius credendum sit omisisse librarium particulam *In*, quam Ciceronem ita scripsisse.

Hic autem postremus locus, quoniam in eo legitur *Proprio*, reuocauit mihi in memoriam & illud, quod ab iisdem semper dicitur, *Proprium meum*, & *Proprium tuum*: non quod hoc loquendi genus velim reprehendere, sed quod mirer illos, non etiam altero aliquando vti, videlicet *Proprie meum*, itidemq; *Proprie tuum*, quasi non itidem Ciceroniane dici possit: quum tamen non minus, quã illud apud Ciceronem legatur.

Verum, vt ad peiora magisq; periculosa veniam, & in quibus suam κακοζηλίαν nõ minus inepte, quam in vllis aliis ostendunt, placet *Maximo meo beneficio est*, pro *Maximum a me beneficium accepit*. vel, *Max. a me ben. f. habet*. vel, *Maximo a me beneficio deuinctus est*. Aut simplicius, *Max. a me benef. est affectus*. Quoniam legitur in quadam ad Curium epistola, quæ est libro septimo, *Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est*. Quũ alioqui in quibusdam exempl. legatur, *Maximo meo beneficio affectus est*. Sed Paulus Manutius lectionem alteram ita amplectitur, vt ne vllam quidem huius mentionem faciat: exponens, *Maximũ a me beneficium habet*. putatq; tale esse quale illud, *Summo ingenio est*. At ego pene dicere ausim, me in eo, dum hos dicit, ingenium vel potius iudicium desiderare. Nam quis *Maximo meo beneficio est*, pro *Maximo beneficio a me affectus est*, vel, *Maximum a me beneficium habet*, longe alia ratione quam *Maximo (vel summo) ingenio est*, dici non videt? Hic certe vocabulum *Præditus* locum habet, quum dici etiã possit, *Summo ingenio præditus est*: at illic minime. Quinetiam liceat, ablatiuo in genitiuum mutato, dicere *Homo summi ingenij*, vel *Summi iudicij*: sicut *Summæ virtutis*: at in illo altero loquendi genere permutatio hæc nullo modo habere locum possit.

Imitantur iidem Ciceroniani locũ illum, *Magnum tamẽ esse sperauit apud te meas quoq; literas*. Atqui videmus in aliis exempl. legi, *Magnum t. esse sp. apud te m. qu. literas pondus habituras*.

Ne istud quidem prætermittunt, quod in filii Ciceronis epistola legitur, *Omnia mea caussa velles mihi successa*. Et tamen quid est barbare loqui, si hoc non est?

Et quemadmodum ex filio & fratre Ciceronis, ita ex alio quolibet eorum, epistolæ quorum sunt Ciceronianis permixtæ, (quasi omnes illi nõ aliter quam Ciceroniane loquantur) potius quam alius cuiusquam, post Ciceronem, verba & loquendi genera, quo rariora sunt, eo libentius excerpũt: cum illis etiam ἀρχαΐζοντες interdum & non solum *Confieri* (quo Terentius & Virgilius vsi sunt) sed etiam *Apisci* vsurpantes, tanquam Sulpicianum: quum tamen multo plura exemplaria *adipisci* habeant. adeo raritatis stulto desiderio

-derio tenentur. Nec desunt ex illorum numero, qui ignotis etiam vtantur: quale est *Palmari*, ex Asinii Pollionis epistola quum tamen ibi *Palparer*, non *Palmarer*, antea legeretur, & quidem Lambino quoque lectionem hanc agnoscente: quem alioqui scimus non pauciores, quam Manutium veteres libros in consilium adhibuisse.

Ne autem longior sim in hoc sermone, faciunt duo mei dialogi, ex quibus multa huc pertinentia peti poterunt. Eorum vnus inscriptus est Nizoliodidascalus, siue Monitor Ciceronianorum Nizolianorum: alter, Pseudocicero.

SCHEDIASMA XXV.

Pleonasmos esse videri in quibusdam loquendi generibus apud Ciceronem. Item, vocabula nonnulla in quibusdam videri πλεονάζειν, si Ciceronis loci inter se conferantur.

IN Ciceronis sermonem inquirere nolo: (absit a me tanta φρενοβλάβεια, vt hoc mihi sumam) sed hoc tamen dico, exstare quædã loquendi genera apud illum in quibus esse pleonasmi videri possint: siue ita Cicero illa scripta reliquerit, siue (quod de nonnullis potius crediderim) librarii scripturam eius depravarint:

Ad exempla vt veniam, legimus libro De fin. tertio, *Recta igitur effectio, item conuenientia, denique ipsum bonum, quod in eo positum est, vt naturæ consentiat, crescendi accessionem nullam habet.* Qui hic genitiuum Crescẽdi πλεονάζειν negabit, is neget etiam oportet eundem absq; illo sensum futurum fuisse: id autem si neget, aliis locis conuincetur. At vero vbi dicit, *Argumẽtum scribendi*, quamuis itidem *Argumentum* sine illa gerundii (vt quidam vocarunt) adiectione idem significaturum fuisset, tamen tolerabilior hæc, quam illa adiectio videtur. Sic autem loquitur libri secundi epist. quarta, *Quamobrem, quoniã mihi nullum scribendi argumentum relictum est, vtar clausula qua soleo, &c.* Atque vt hic *Argumentum scribendi*, ita in quadam ad Atticum epistola *Argumentum ad scribendum*, dicit, libro nono. Apud eundem legimus gerundium *Cogitandi* additum nomini *Curam*, libro De off. primo, nõ procul a principio, *Quum enim vtilitas ad se rapere, honestas contra reuocare ad se videtur, fit vt distrahatur in deliberando animus, afferatque ancipitem curam cogitandi.* Magis autẽ pleonastice dictum videri possit, quod apud eum habemus paulo ante, *Triplex igitur est consilij capiendi deliberatio.* Nam si inter *Consilium capere* & *Deliberare* discrimen statuere quis volet, vt *Deliberare* sit *Cogitare de rebus, & consilium inire, seu consultare*: at vero *Capere consilium*, sit *Statuere aliquid, seu decernere, quod nobis illa deliberatione, id est cogitatione & cõsultatione in mentem venerit*: nescio quomodo hæc distinctio defendi possit, & tale discrimen poni inter hæc duo loquendi genera, *Consilium inire*, & *Consilium capere*. Adde quod Cicero, si discrimẽ

inter illa vocabula constituere voluisset, videtur dicere debuisse, *Triplex igitur est de consilio capiendo deliberatio, vel, in consilio capiendo.* Aut potius ita, *Triplex igitur est consilij capiendi & deliberandi ratio.* Omnia tamen exemplaria de illa lectione cõsentire puto, *Triplex igitur est consilij capiendi deliberatio.*

At de loco illo quid dicemus, vbi *diuturnitatem maximos luctus vetustate tollere scribit?* Is est in epistola decima sexta libri quinti, non procul a fine, *Nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiaque debemus.* Quid hic ablatiuo *Vetustate* opus erat? Vix certe mihi quisquam persuaserit, adesse potius, quam abesse debuisse.

Iam vero & alio modo quędam verba videri possunt πλεονάζειν, ipsos videlicet Ciceronis locos cum aliis eiusdẽ conferẽdo. Veluti si in hoc loco Epist. libri decimi tertii, *Magnopere eius caussa vult omnia*, dicamus abundare nomen *Omnia*, huic loco alios quãplurimos opponẽtes, in quo dicitur *Velle alicuius caussa*, sine adiectione illius nominis. Quod si hic dicamus esse pleonasmum, multo iustius esse dixerimus in illo epistolę filii Ciceronis loco, *Nam cum omnia mea caussa velles mihi successa, tum etiam tua.* Quod si non pleonasmi, at certe barbarismi (quod multo turpius vitiũ est) merito hũc locum, vt opinor, insimulauerimus. Verum, vt a pleonasmis non discedam, si recentioribus editionibus cum aliorum tum vero Pauli Manutii habenda fides esset, pleonasmos quibusdam locis subesse diceremus, quos alioqui superioris temporis editiones hac suspicione liberant. Exempli gratia, libro decimo tertio, vbi legimus, *Gratissimum mihi feceris si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse*, dicendum erit illud vocabulum *Pondus* esse pleonasticum, & *Habuisse* mutandum in *Fuisse*: vt legatur, *Hanc commendationem magnum apud te fuisse*: quoniam contendit ille, Ciceronem eodem in libro ita scripsisse, *Magnum tamen esse sperauit apud te meas quoq; literas*: & non addidisse hæc verba, *Pondus habituras*, quæ in aliis editionibus leguntur.

SCHEDIASMA XXVI.

Occultas esse nonnullas parentheses apud Ciceronem: quarum vna non animaduersa fecit, vt quidam locus epistolæ nonæ libri primi suspectus solœcismi fuerit.

APud Ciceronẽ occultas quasdam esse parentheses, ideo monendum lectorem putaui, quod duas duobus in locis a duobus alioqui perspicacibus viris non fuisse animaduersas, animaduerterim. Sed mihi vnus eorum duntaxat in mentem nunc venit, qui etiam solœcismi suspectus, quod ea non deprehẽderetur, fuit. Is est in illa longissima libri primi ad Lentulum epistola: qui alte est repetendus, vt iudicium de eo ferre tutius possit lector. Ita igitur Cicero, *Illud quidem certe nostrum consilium iure laudandum est,*

qui

i meos cives & a me servatos & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis obiici noluerim; declararique maluerim quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum afflictum excitare potuissent. quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti atque tenuisti. Qua in caussa non modo non negabo, sed etiam semper & meminero & prædicabo libenter. usus es quibusdam nobilissimis hominibus. fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo. Qui si in sententia si constare voluissent, &c. Hic certe omnes post adverbium *libenter* claudunt periodum quod alii qui magnum a solœcismo periculum huic loco impendere existimarent: quidam vero (ex quibus est Dionysius Lambinus) huic loco aliter etiam cõsulere volunt, nimirum scribendo ex coniectura (nullum enim vllius veteris libri testimonium proferunt) *Te usum esse quibusdam nobilissimis hominibus.* At ego locum hunc, etiamsi nihil in eo mutetur, procul a solœcismi suspicione abesse debere dico: atque id aduersus hanc suspicionem remedium adhibendum esse, quod in mea illius Epistolarum operis editione adhibui. quod non aliud est, quam parentheseos notis verba quædam includere: hoc modo, *Qua in caussa (non modo non negabo, sed etiam semper & meminero & prædicabo libenter) usus es quibusdam nobilissimis hominibus, &c.*

SCHEDIASMA XXVII.

De quibusdam disputationibus philosophicis Ciceronis ad Politicen pertinentibus, in epistolis ad famil. & de cuiusdam loci, in una earum, emendatione, quæ consentanea videtur sententiæ ipsius Ciceronis.

PHilosophice disputat Cicero in nonnullis suarum ad familiares epistolarum de multis ad πολιτικὴν pertinentibus, aut ad officium πολίτου, qui & vir bonus sit & patriæ amans. Quod argumentum minime conuenire posset iis, quæ familiares vocarentur: ideoque iure optimo familiares epistolæ vocari desierunt, quæ illo volumine continentur, & Epistolæ ad familiares vocari cœptæ sunt: etiamsi Paulus Manutius titulum illum retinuerit. In earum autem epistolarum numero, quæ graues illos tractant locos, merito ponetur nona libri primi: in qua cũ alia præcepta, tum vero hoc (quod ex Platone sumsit) habemus, *Tantum contendere in republ. quantum probare tuis ciuibus possis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere.* In eadem legimus, *Nunquam enim præstantibus in republ. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio: sed ut in nauigando tempestati obsequi, artis est, &c.* Et cum hoc loco cum alii conueniunt, qui in earundem epistolarum opere leguntur, tum vero quidam in epistol. ad Atticum: ex quibus est hic, libro duodecimo, *Temporibus parere omnes*

παλινῳδὶ præcipitint. Nec non hic in alia quadam, *Nemo doctus vnquam mutationem consilij, inconstãtiam dixit esse.* Præsertim vero in consolatoriis epistolis multos graues & philosophicos habemus de boni viri & patriæ amantis officio locos: neque hoc postremũ est in iis, quæ ad consolationem non aliorum tantum, sed etiã sui, affert, inter ciuilium bellorum tempestates, sibi cõscium optimorum consiliorũ esse. Scribit enim libri sexti epistola prima, *Si enim bene sentire, recteq; facere, satis est ad bene beateq; viuendum, vereor ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere.* Sic etiam alibi, *Tamen multa iam me consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum.* Alibi, *Ita fit vt & superiorum consiliorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler.* Sed & *cõscientiam rectæ voluntatis* alibi eadem de re dicit. Alicubi etiam, *Quum recordere te tamen recte vereque sensisse.* Item, *Quod ea senserim, quæ rectissima fuerunt.* Quo loquutus est modo in illa libri sexti epistola prima. Verum ibi non tantum *bene sentire*, satis esse dicit ad bene beateq; viuendum, verumetiam addit *Recteq; facere.* Atq; ita, quum alibi mentionem faciat *consiliorum* duntaxat in oratione pro Cluentio addit, *Atque factorum.* Ceterum ex illa sententia, siue ex illis sententiis de *conscientia optimorum consiliorum*, siue *rectæ voluntatis*, pendet alia, quæ in multis earundem epistolarum inculcatur locis, *Vacare* siue *carere culpa*, siue *abesse a culpa*, magnum esse solatium. Quæ sententia alibi philosophorum etiam auctoritate probatur. Scribit enim libri noni epistola decima sexta, *Sic video philosophis placuisse, iis qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, Nihil esse sapientis præstare nisi culpam.*

Hæc autem quum ita sint, videndum est quomodo ad illam regulam seu normam examinari locus hic possit, qui legitur in epistola sexta libri noni, *Et simul ostentaui tibi, me istis esse familiarem, & consiliis eorum interesse. quod ego cur nolim, nihil video. Non enim est idem, ferre si quid ferendum est, & probare si quid probandum non est.* Videtur enim perinde esse ac si diceret Cicero, *Nõ dubito quin mirum futurum sit nonnullis, me non recusare consiliis illorum interesse, quum tamen in illis a me probentur ea etiam quæ probanda non sunt: sed ego aliud esse dico, probare quod nõ est probandum, quam ferre quod ferendum non est.* Quem sequendo sensum, legendum fuerit, *Ferre quod ferendum non est.* Sed enim excipiat quispiam, Vbinam, Cicero, tua illa erit optimorum consiliorum, illa rectæ voluntatis cõscientia, si probes ea, quæ probanda non sunt? Poterisne te recte sensisse, & te culpa vacare, dicere? Quum autem hæc Ciceroni merito obiectum iri videatur, aliam in te rationem expositionis huius loci, quamuis illam alibi attulerim, conandum est: præsertim quum scribat epistol. tertia libri decimi, ad Plancum, *Scis profecto (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, quum homines existimarẽt te nimis seruire temporibus. Quod ego quoq; existimarem,*

si te

te ea quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer. Videndum igitur an non ita possit accipi locus ille de quo nunc agitur, vt dicat Cicero non probare, quæ ibi statuantur & decernantur, sed ferre tamē illorum decreta quorum consilio interest, quod illis obsistere nullo modo possit. Sicut in eo quem modo attuli loco ex epistola ad Plancum, postquam dixit, *Quod ego quoq; existimarem, si te ea quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer:* addit, *Sed quum intelligerem quid sentires, prudenter te arbitrabar videre quid posses.* Omnino enim videtur significare, Plancum passum esse, seu tulisse quæ tamen non probabat, quum contra recte sentiret: quia videbat non eam esse suam potentiam, quæ aliorum consiliis & decretis, quæ minime probabat, posset obsistere. Vel hunc certe locum sequendo, non immerito dixerimus, meo quidem iudicio, Ciceronē in illo altero epistolæ sextæ libri noni, negare se probare, quæ statuantur & decernantur ab iis, quorum cōsiliis intersit. Quod si ita est, locum illum aliter quam dixi supra oportebit παραφράζειν: in hunc nimirum (aut talem) modum, *Mirum videbitur nōnullis,* vel, *Reprehendent nonnulli, quod ego illorum consilijs intersim: at ego cur nolim interesse nihil video. Non enim est idem, ferre si quid ferendum non est, & probare si quid probandum non est. Ego fero quidem, quod ferendum non est: (feram enim necesse est, quum prohibere non possim) sed longe falletur, qui existimabit, me, quod probandum nō sit, probare.* Ac quæ subiunguntur etiam, ostendere videntur eum negare illa probari a se. addit enim, *Etsi quid non probem quidem, nescio, præter initia rerum. nam hæc in voluntate fuerunt.* Perinde enim est (opinor) ac si diceret, *Nescio tamen quid sit, quod probare non debeam. & quod si probem, merito reprehendi possim. Nam initia quidem rerum nō probo, nec probare potui: sed iam illi quorum consilijs intersum, multa illis initijs cōsentanea statuere coguntur, eaq; alioqui minime statuerent.*

Vtramcunq; autem sententiam huius loci esse dicas, necesse erit legere, *Ferre si quid ferendum non est:* quam lectionem & Lambinus probauit. Non est autem, quod quisquam miretur locum hunc diuerse expositū esse, quum ipsi etiam Ciceronis eadem de re loci aliquid inter se diuersum habere primo aspectu videri possint. Libro enim quarto hæc scribit Sulpicio, *Ergo aut probare oportet ea quæ fiunt, aut interesse, etiamsi non probes. Quarum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat vt discedendum putem.* Vbi *Aut interesse,* accipio pro *Aut saltem interesse:* & quum *turpe,* vnum, alterum *esse periculosum* dicat, hoc ad verbū *Probare,* illud ad verbum *Interesse* referri si dixero, huius loci nitar testimonio, *Incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim.* Quo etiam in loco obserua, eum non libenter, imo inuitum illorum consiliis interesse, quū tamen in illa libri noni sexta epistola ita loquatur ac si nō inuitus, sed potius libens illis interesset. Iam vero & in epistola decima quarta libri quarti ea legimus ex quibus

colligi posse videtur, eum plerumque vix ausum esse libera oratione de iis, quæ non probaret vti. *Ego autem (inquit) si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis viris probare quod sentias, obtineo dignitatem meam: sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere, si possis, aut denique libera oratione defendere, ne vestigium quidem vllum est reliquum nobis dignitatis: agiturque præclare, si nosmetipsos regere possumus, vt ea, quæ partim iam adsunt, partim impendent, moderate feramus.*

Ac de illius quidem loci vera lectione simul & expositione, aut etiam de expositionibus, hactenus. sed hoc addere libet, quum illis verbis, *Non enim est idem, ferre si quid ferendum est,* (vel potius, *ferendum non est,* vt legendum esse docui) *& probare si quid probandum non est:* quum inquam illis verbis subiungantur hæc, *Etsi quid non probem quidem nescio, præter initia rerum:* inueniri & hanc lectionem valde diuersam, *Etsi quid non probem? Quid enim iam scio præter initia rerum?* sed altera lectio magis mihi placet: cuius expositio mea (quam paulo ante proposui) vide an tibi sit itidem placitura.

SCHEDIASMA XXVIII.

Sicut Actorum apostolicorum cap 19. curiosæ artes *vocantur* artes magicæ: *ita* curiosum hominem *videri ab Horatio appellari, qui artium illarum studio sit deditus.*

Quid sit προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν. Act. cap 22.

Quæ possit esse apta interpretatio verbi σωφρονίζειν, in hoc loco epist. ad Titum cap. 2. σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους.

Ibidem, οἰκουροὺς ἀγαθάς videri legendum sine interpunctione.

ἐν τούτῳ, epist. ad Cor 2 cap 5. & Act. cap 24. videri significare Interim: *quamuis interpretes vertant* in hoc.

FEbruarium meum aliquot eiusdem sacrosancti Testamẽti locis clausurus, a quo Ianuarium tum auspicatus, initium a quodam sumam, qui exstat in Actis apostolorum, capite 19.

Vers. 18. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους, κατέκαιον ἐνώπιον πάντων· καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε.

Quæ vetus interpres ita reddidit,

Multi autem ex eis qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus. Et computatis pretiis illorum, inuenerũt pecuniam, denariorum quinquaginta millium.

Alii autem illa verba, ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων exponunt, *Multi ex iis, qui curiosas artes exercuerant:* quam interpretationem magis probo, quũ dici possint aliqui artes curiosas sectati, qui ad studium illarum animum appulerint, etiam si eas non exercuerint: quod tamẽ ex participii πραξάντων significatione intelligendum videtur. Quænam vero erant illæ *curiosæ artes?* Non dubiũ est quin magi-

agica. De quo tamen si forte dubites, eum vsum Latinæ vocis curiosus, quem habet in isto loco Horatij, considerandũ tibi proponam, sicut & alijs proposui. Hunc, inquam,

> *An quæ mouere cereas imagines,*
> *(Vt ipse nosti curiosus) & polo*
> *Deripere lunam vocibus possum meis,*
> *Possum crematos excitare mortuos,*
> *Desiderique temperare poculum,*
> *Plorem artis in te nil habentis exitum?*

Quis enim mihi non assentiatur, dicenti *curiosum* itidem hic appellari eum, qui magicarũ artium studio deditus esset, aut saltem illarum non omnino rudis esse vellet? Hoc tantum est discriminis, quod quũ ibi περίεργα de re dici videamus, hic *Curiosus* de homine qui illa περίεργα sectatur, aut scrutatur, dicat. Sic autem περίεργος ab Herodiano is appellatur, qui cuiusdam etiam extraordinariæ (vt ita dicã) scientiæ studio tenetur. Legimus enim apud eum, libro quarto, de Antonino, περιεργότερος γὰρ ὤν, οὐ μόνον τὰ ἀνθρώπων πάντα εἰδέναι ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖά τε καὶ δαιμόνια πολυπραγμονεῖν. Et paulo post dicit eum, quum omnes sibi suspectos haberet *magos etiam & astronomos vndique accersiuisse, vt eos consuleret.* Sic autem & apud Platonem in Apologia, dicitur de Socrate, περιεργάζεται, ζητῶν τά τε ὑπὸ γῆς καὶ τὰ ἐπουράνια. Quod si illi, qui τὰ θεῖά τε καὶ δαιμόνια ἐπολυπραγμόνουν, (vt loquitur Herodianus) dicebantur περίεργοι, iustius etiam, qui ad artes magicas animum appellebant, velut κατ' ἐξοχὴν appellari περίεργοι poterant: quod si illi περίεργοι merito dicebantur, non immerito certe eorum studia, vel potius quæ ab iis exiliarum artium præceptis fiebant, a Luca περίεργα vocata fuerunt.

In eodem Actorum opere, cap. vicesimo secundo, leguntur hæc,

V. 24. ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολήν· εἰπὼν μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπιγνῷ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ.

V. 25 ὡς δὲ προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος, Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν;

Quæ vetus interpres ita vertit, *Iussit tribunus induci eũ in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum: vt sciret propter quã caussam sic acclamarent ei Et quum adstrinxissent eum loris, dicit astanti sibi centurioni Paulus, Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?*

At ego, vt de ceteris taceam, quæ hic aliter interpretanda fuerunt, & veniam ad id quod potissimum est, nullo modo possum illam verbi προέτειναν interpretationem admittere: quam tamen & alios sequi video. vertunt enim itidem, *Quum autem adstrinxissent eum loris:* vel *Quũ adstrinxisset* (sequendo alteram lectione προέτεινεν) quasi προτείνειν Græcis significet *Adstringere*, & quasi illis ἱμᾶσιν

ad eum vinciẽdum vel adstringendum vti vellent, non aũt ad eum cædendum. Quod si etiam hoc daretur, at illud dari nullo modo posset, προτείνειν significare *Astringere*. Spero igitur fore, vt huic meæ expositioni assentiaris, *Quum obiecissent eum loris*. id est *Quum iam ei verbera intentarent*. Sic autem accipiendum erit *Obijcere*, vt dicitur *Obijcere gladio*. atq; vt Plautus dixit *Priusquam te huic meæ machæræ obijcio mastigia*. Quamuis enim res sint diuersæ, lora, quibus cæditur aliquis, & gladius quo percutitur, videmur tamẽ posse verbum istud hinc mutuari, quũ aliud desit. Nisi forte dici queat, *Admouere loris*. Erit quidem certe *Obijcere aliquem loris*, seu *verberibus*, siue *Admouere loris*, eum prehendere, & eam corporis partẽ, quæ verbera est exceptura, velut in manus tradere eorum, qui sunt verberaturi.

Epistolæ ad Titum capite secundo, legimus, de vetulis,

V. 24. ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας. φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους.

V. 25. Σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουροὺς, ἀγαθάς· ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν.

Vbi σωφρονίζωσι puto idem valere, quod σωφρονίζουσαι διδάσκωσι, quum sequatur infinitiuus. Ita autem exponendo, apte dicetur, σωφρονίζουσαι διδάσκωσιν εἶναι φιλάνδρους, φιλοτέκνους id est, *Ita castiget adolescentulas, vt doceant esse maritorum pariter & liberorum amãtes*. Vel, *Castigatione sua doceant, &c*.

In versu autem 25. non puto interpungendum inter οἰκουροὺς & ἀγαθάς: sed dici οἰκουροὺς ἀγαθὰς ea forma, qua Latine diceretur *Bonas matresfamilias*. Sic apud Homerum ἀγαθὴ cum κουροτρόφος videmus iung. Alioqui quorsum illud adiectiuum nomẽ, cuius tam late patet significatio, illis quinque subiungeret?

Legimus epist. secundæ ad Corinthios capite quinto,

V. 2. Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. Quæ vetus interpres ita vertit, *Nam & in hoc ingemiscimus, &c*. Eodemq; modo & alii ἐν τούτῳ interpretantur *In hoc*: at ego vertendum puto *Interim*: quum hæ voces ἐν τούτῳ hanc significationem habeant, & apud optimos quosq; scriptores frequentissimam, & huic loco longe aptissimam.

Idemq; dico de iisdem vocabulis in hoc loco Act. cap. 24.

V. 15. Ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων·

V. 16. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός.

Hic quoq; omnes ἐν τούτῳ interpretantur *In hoc*: ego tamen significare itidem puto *Interim*. Non minus certe (ne dicam magis) huic loco quam præcedenti illa significatio conuenit.

HENR. STEPHANI SCHEDIASMATVM VARIORVM,

Id est,

OBSERVATIONVM, EMENDATIONVM, EXPOSITIONVM, DISQVISITIONVM,

Liber III.

qui est

Succisiuarum MARTII horarum pensum.

SCHEDIASMA I.

De sapientissima precatione, quam Socrates apud Platonem ex poeta quodam affert, cuius nomen tacet.

MARTIVM meum a precatione Socratica, meaque eius interpretatione, auspicari libet: quod in ea nihil quicquam esse videatur hominis Christiani vel aure, vel ore indignum, præter primam voculam Ζεῦ. adeo, vt si Ζεῦ βασιλεῦ mutet quis in Παμβασιλεῦ, vel Παμμεδέων, vel Παντοκράτωρ, siue Κοσμοκράτωρ, vel ὑψιμέδων, vel Παντομέδων, nihil dicturus sit, quod non εὐχὴν Χριστιανικὴν, sicut Σωκρατικὴν deceat. Audienda est igitur illa, ex Alcibiade posteriore petita: qui dialogus & περὶ προσευχῆς est inscriptus,

> Ζεῦ βασιλεῦ τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
> ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξοις.

Sed quomodo precationem hanc vocare Socraticam possum, quũ Socrates apud Platonem ex quodam poeta eam se afferre dicat? Eam, credo, Socraticam vocare mihi nihilominus licebit, quum eius memoriam Platoni siue Socrati acceptam ferre debeamus. eius enim memoria intercidisset, nisi ibi mentio eius facta fuisset. Nam legitur quidem & in Anthologiæ epigrammatum libro primo, sed ex illo Platonis sumta loco. Atq; ibi posterioris versus posterius hemistichium ita scriptum est, — τὰ δὲ λυγρὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις, eodem sensu. Neq; vero apud Platonem ita scriptum est vltimum verbum posterioris versus, verum id ex eo, qui exstat in illo Anthologiæ loco, ad formulam precationis accommodare mihi

permisi. Ibi enim scriptum est (ne, si hoc dissimulem, videar non satis bona fide in citādo loco illo vsus esse) —τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν κελεύει. Eodemq; modo a priore versu particulam φησὶ, quæ extrinsecus interiiciebatur, reieci. ita enim ibi,

Ζεῦ βασιλεῦ τὰ μὲν ἐσθλὰ φησὶ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις. &c.

Sed veniendum est ad horum versuū interpretationem, si prius tamen ea, quæ Socrates his præfatur, attulero.

Κινδυνεύει γ' οὖν (ita enim legere malo quam Κινδυνεύειν) ὦ Ἀλκιβιάδη, φρόνιμός τις εἶναι ἐκεῖνος ὁ ποιητής ὃς δοκεῖ μοι φίλοις ἀνοήτοις τισὶ κεχρημένος, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ πράττοντας καὶ εὐχομένους ἅπερ οὐ βέλτιον ἦν, ἐκείνοις δ' ἐδόκει, κοινῇ ὑπὲρ ἁπάντων αὐτῶν εὐχὴν ποιήσασθαι. Id est, *Videri potest, Alcibiades, prudens fuisse poeta ille, quem ego existimo, quū stultos quosdam amicos haberet, eosq; & facere & precari illa videret, quæ suis rebus non conducerent, vt tamen illi putabant, hanc communem omnibus futuram precationem composuisse.*

Versuum autem interpretationes primum quidem quæ sunt aliorum, deinde meas proferam. quoniam & digni sunt tam pulcri versus plurium interpretum opera, & lectorem delectabit diuersarum interpretationum inter se collatio: præsertim quum talia in illis sint vocabula, vt non facile duo Græci duobus Latinis reddi queant: ita quidem vt nihil omittatur.

Ex Moro affertur hæc, tribus versibus comprehensa,

Da bona, siue rogere Deus, seu nulla rogere,
Et procul a nobis mala quæq; petentibus aufer:
Et mala siue petare nega, seu nulla petare.

Franciscus Bellicarius ita,

Da bona poscenti Saturnie: triste precanti
Nec damnum dederis: dandi hic fac optime finem.

Interpres nouus Platonis ita,

Optima da nobis, vel si, pater, illa rogemus,
Vel non: at damnum cæco si errore precemur,
Tu damnum a nobis præsens auertito.

Ego autem triplici interpretationis genere versus illos dignatus sum: quarum prima totidē versibus ac pene totidem verbis Græca illa exprimit: secunda paulo liberior est: tertia, liberrima.

Prima igitur hæc est.

Quæ bona sunt mihi da rex Iuppiter, illa precanti,
Haudq; precanti etiam: mala si precer, attamen arce.

Secunda hos tres versus habet,

Quæ bona sunt, nobis largire o Iuppiter o rex,
Seu non sint precibus nostris, sint siue petita:
At mala longe arce, quantumlibet illa precemur.

In tertia hanc παρρησίας libertatem mihi permisi, consulto Iouis nomen omittens,

O qui rex regum es, magni dominator olympi,

Æterne

Æterno a cuius bona seu mala numine pendent,
Quæ bona sunt facilis nobis largire precesque
Ne tu exspectato nostras: verum illa precari
Seu venit in mentem seu non, da posse petiri.
Quod si etiam mala nos læua te mente rogemus,
Stultitiam miserare tamen pater optime nostram:
Nostraque te quamuis temeraria vota fatigent,
Parce his indulgere: & quæ exoptamus adesse,
Fac procul a nobis contra cernamus abesse.

Huic autem similes precationes valde placuisse Iuuenali, dissimiles valde displicuisse, ex proximo Schediasmate intelliges.

SCHEDIASMA II.

De precandi regula a duobus Socratis discipulis, Platone & Xenophonte, tradita: quam & Iuuenalis proponit.

PRecandi deos regulã eandem duo eiusdem Philosophi discipuli tradiderunt, Plato & Xenophon: & ad illum quidem quod attinet, satis ostendunt ii quos tantopere laudat versus quam tenendam regulam putauerit quæ alioqui ex multis eius peti locis potest: plenissime vero tractatur in Alcibiade posteriore. Ex Xenophonte aũt Apomn lib. 1. discimus *Socratem non aliud a diis precari solitum, quam vt darent quæ bona essent: quod illi optime scirent quænam res essent bona. At vero eos qui precibus suis aurum vel argentum vel tyrannidem vel huiusmodi quidquam a diis peterent, perinde facere putabat, ac si precarentur vt sibi liceret alea ludere, vel præliari: vel quid aliud peterent eorum, quæ incertum exitum habere constat.*

Ad quæ merito cuipiam videatur respexisse Iuuenalis, in his Satyræ decimæ versibus,

Nil ergo optabunt homines? si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis, rebusque sit vtile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quæque dabunt dii.
Carior est illis homo quam sibi.

Nam pro iucundis (inquit) *dii aptissima quæque dabunt.* Id est, Si tu illorum arbitrio permittas res tuas, si tu omnem de tuis rebus curam illis relinquas & quasi in illorum sinum deponas, dabunt ea quæ si tibi non futura sunt iucunda primo aspectu, at certe futura sunt aptissima. Tota autẽ Satyra stultas hominum preces & stulta vota insectatur: multisque ex ea petitis exemplis probari potest, quam sapienter scripta sit illa poetæ veteris precatio, quæ in præcedente Schediasmate fuit commemorata.

SCHEDIASMA III.

De Platonis locis qui testantur eius pietatem, quatenus quidem hæc in hominem ethnicum cadere poterat.

ID *Pietatis* siue εὐσεβείας genus, quod in ethnicos cadere poterat, in Platone, si in alio quoquam ex veteribus, philosophis, perspicitur: qua eum a Socrate primum imbutum fuisse constat, a quo cum alia θεοσεβῶς dicta, tum vero istud commemorat, πείσομαι δὲ τῷ θεῷ μᾶλλον ἢ ὑμῖν. (liber autem in quo id commemorat, est Apologia) quod certe quum legitur, venit statim in mentem illud Petri apostoli, πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. Atq; vt taceam quæ de rite precando numine ab illo tradi in præcedentibus Schediasmatis dictum est, videmus quam sit passim de illo inuocando solicitus, in Timæo, pag. 27. & 48. Quinetiam libro De legibus primo, hospes Atheniensis (quem non alium quam Platonem ipsum esse quidã putant) leges scripturus & rempubl. constituturus, *Deum* (inquit) *ad ciuitatis constitutionẽ inuocemus: ille vero nos audire velit, & exauditus* [vel, *exoratus*] *propitius nobis ac beneuolus adueniat, nobiscum ciuitatem ac leges ordinaturus* [vel, *constituturus*. Eius verba sunt, pag. 712. θεὸν δὴ πρὸς τὴν τῆς πόλεως κατασκευὴν ἐπικαλώμεθα· ὁ δ' ἀκούσειέ τε καὶ ὑπακούσας ἵλεως εὐμενής τε ἡμῖν ἔλθοι συνδιακοσμήσων τήν τε πόλιν καὶ τοὺς νόμους. Id est Διακοσμήσοντα σὺν ἡμῖν. Est autem Διακοσμεῖν non *Exornare* (sicut & Ficinus hic vertit *Exornaturus*) sed *Ordinare, Constituere*, κατασκευάζειν. Sed quum iam dixisset κατασκευὴν, maluit συνδιακοσμήσων quam συγκατασκευάσων dicere. Cicero dicit etiam *Collocare aliquem statum reipubl.* Ceterum Platonis exemplo Cicero suæ legum scriptioni hæc præfatur, M. *Ab Ioue Musarum primordia, sicut in Arateo carmine orsi sumus.* Q. *Quorsum istuc?* M. *Quia nunc itidem ab eodem & a ceteris diis immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia.* Verum omnis etiam cogitationis non solum sermonis, principiũ a diis sumendum esse scribit Plato epistola octaua, ἀπὸ γὰρ θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν.

Cum alii autem multi loci id, quod dixi testantur, in quibus Deum solum posse ἀγαθὸν vocari tradit, in quibus admirabilem eius in prouidendo hominibus bonitatem & sapientiam considerandam proponit: tum vero ii in quibus eos qui nullum numen agnoscerent (qui athei & ab ipso appellantur) tanquam monstra exsecratur: sicut & in sequente Schediasmate docebo.

SCHEDIASMA IV.

Quantopere atheos abominatus sit Plato.

De quodam vsu vocabuli θεῖος *illi (vt opinor) peculiari quod* ἀθέῳ *opponere videtur. Loci cuiusdam illius emendatio.*

IN eo etiam quod atheos, tãquam monstra quædam, abominatur Plato, (cum alibi, tum 2. Tomi pag. 887. & deinceps) pietatis eius testimoniũ habemus: pietatis, inquã, eiusmodi qualis ethnico inesse potuit. *Neque vero legislatorem cum illis agere vult verbis tantum & verberibus, sed tandem etiam e medio illos tollere.*

Est au-

Est autem obseruatione dignissimum apud illum, θεῖον ei opponi, qui ἄθεος appellatur. Quod tamē ab interpretibus animaduersum non fuisse video: ego autem quum in duos iam locos incidissem, ex quibus hunc quoque nominis istius usum apud Platonem esse conijciebam, tandem tertius quidam certam eius rei fidem fecit. Legeram enim iam, Tomi secundi pag. 945. ὅμως δὲ πράττοι δίδωσιν εἰ ἴναι αὐτοῖς θείως. legeram item pag. 966. τὸ μηδέποτε τῶν νομοφυλάκων αἱρεῖσθαι τὸν μὴ θεῖον καὶ διαπεπονηκότα πρὸς αὐτά: sed postea in hunc etiam locum incidi, pag. 176 tomi primi, περὶ δὴ εἰδημάτων, ὦ φίλε, ἐν τῷ ἐπιστάτων, τὸ μὲν θεῖον εὐδαιμονέστατον, τὸ δὲ ἀθέου ἀθλιώτατον &c. vbi aperte θεῖος opponitur ἀθέῳ. Quod autem ad duos præcedentes locos attinet, in priore quidem dubitari possit, an θείως ita oporteat accipere: an vero θείως ad præstantiam tantum referre (sicut & quum dicit νομοθετῶν θείων ἀνδρῶν, initio dialogi quarti De legibus eo referri videtur) at in posteriore nullam de illa significatione dubitationem relinqui dico, partim ex iis quæ præcedunt, partim ex iis quæ sequuntur.

Ceterum potest ibi lectori negotium facessere pronomen αὐτά post θεῖον. dicit enim, τὸν μὴ θεῖον καὶ διαπεπονηκότα πρὸς αὐτά. quo autem referri vel potius quid referre pronomen αὐτά dicendum est? Sed ego subiungi αὐτά existimo, perinde ac si non τὸν θεῖον præcessisset, verum τὸν τὰ θεῖα γιγνώσκοντα vel τὰ περὶ τοὺς θεούς: siue τὸν ἔμπειρον τῶν θείων: quod illud adiectiuum verbis hisce, aut aliis huiusmodi sit ἰσοδυνάμενον. Ceterum *vulgus falso existimasse cognitionem astronomiæ homines efficere atheos, potiusq; contrarium ab ea effici*, docet in fine libri De legibus duodecimi.

Libet autem lectorem monere & de mendo, quod iis, quæ proxime sequuntur subesse puto, μηδ᾽ αὖ τῶν πρὸς ἀρετὴν ἐγκειμένων γίγνεσθαι. Scribendum enim existimo ἐγκείτων: vt dicantur ἐγκείμενοι πρὸς ἀρετήν, qui adeo virtute præstant, vt eos hæc præstantia ex aliorum numero eximat. Sic autem πρὸς ἀρετήν cum participio ὑπερβάλλοντα iungit pag. 945.

SCHEDIASMA V.

Quid aspectabilium deorum *appellatione intelligere oporteat apud Platonem. De cuiusdam loci eius emendatione.*

QVamuis Plato libro De legibus decimo reprehendat quosdam, quod naturæ vi & potentiæ adscribant ea, quorum laudem potentia Dei meretur, quamuis etiam corpora cœlestia motum ab hac ipsa accipere tradat, in Epinomide, ea tamen non solum animantium, sed etiam deorum in numero ponit. Neq; dubitandum est quin libro De legibus vndecimo, pag 930. vbi dicit *ex diis alios esse hominibus omnino conspicuos, & ab illis eos cernentibus coli, aliorum autem imaginibus honorem deferri, deos qui cernūtur appellet ipsa astra.* Scribit enim in Epinomide, pag 981. νομιστέον δὲ

δὴ δεῖ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν ζῷα εἶναι ζώων γένη· ὃ δὴ πᾶν χρὴ φάναι, θεῖον γένος ἄστρων γεγονέναι, σώματος μὲν τυχὸν καλλίστου, ψυχῆς δ' εὐδαιμονεστάτης τε καὶ ἀρίστης. Pag. autem 984. vocat deos qui cernuntur, & qui acutissime cernunt, θεοὺς τοὺς ὁρατοὺς καὶ ὀξύτατον ὁρῶντας: addens etiam μεγίστους καὶ τιμιωτάτους, ac non multo post θεοὺς φανερούς appellat. (cui loco subesse mendum puto, & pro his ἀνορμασθῆναι τε ὄντας ἑτέρους θεοὺς, scribendum esse, ἀνορμασθῆναι τε ὄντας ὥσπερ τοὺς ἑτέρους θεούς.) Quinetiam pag 821. Solem & Lunam *magnos deos* appellat. Ceterum de motu & agitatione astrorum in Epinomide quidem illud, quod dixi tradit: in Politico autem agitationem mundo partim a deo, partim αὐτομάτῳ tribuit.

SCHEDIASMA VI.

De arcana quadam diuinitatis cognitione, & arcana de eadem doctrina, quam Platoni quidam ex Græcis theologis adscripserunt: & de quibusdam eius locis ex quibus tum alia de eo tum id probare conantur. De loci cuiusdam ex epist. ad Dionys. expositione.

PLatoni quidam ex theologis Græcis nescio quam diuinitatis arcanam cognitionem atq; adeo arcanam de eadem doctrinam adscribunt. Sicut enim quædam in præcedentibus Schediasmatis ex eo attuli pietatē eius testantia, ita cum alia quædam, tum vero quæ in proxime præcedēte leguntur, impietatis eum damnare dici possunt. Nam si doctrinā illam occultare metus illum cogebat, at non & diuinitatem illis quoque tribuere cogebatur quibus minime ab aliis philosophis (aut saltem non ab omnibus) tribuebatur: vt taceam de aliis quæ illi & peculiaria sunt & ab illa quam dicunt cognitione valde aliena. Primus autem (vt opinor) Iustinus Martyr ἐν τῷ παραινετικῷ πρὸς Ἕλληνας λόγῳ, cum alia huc pertinentia de eo scripsit, tum vero eum probasse quidem Mosis & aliorum prophetarum de vno soloq; Deo doctrinam, quam in Ægypto intellexerat: sed propter illa, quæ Socrati acciderant, quū timeret ne aduersum se quoq; Anytū quempiam aut Melitum cōcitaret, metu cicutæ implicito quodam & tecto sermone, de diuinitate loquentē, vsum esse. Adeo quidem vt in Timæo eum quem vocat δημιουργὸν sibi repugnātia loquentem induxisse dicat, quod formidaret eos qui plures deos agnoscebant. Atq; vbi ab hoc philosopho scribitur, ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν πάντων ἔχων, dicit hic aperte a Platone παλαιὸν λόγον appellatione *legem Mosis* significari. Quinetiam in hoc eiusdem loco, ὡς δ' ἔπειτα τούτων ἄνωθεν ἀρχὰς ὁ θεὸς οἶδεν καὶ ἀνδρῶν ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾖ, illos ἄνδρας eum intelligere *Mosem & ceteros prophetas*: ex quorum libris futurum iudicium Dei didicisse: & de illo esse intelligendum quendam libri De republ. primi locum.

A Iustino (apud quem alia quamplurima huc pertinentia legenda

gendarelinquo) ad Clementem Alexandrinum venio: qui Platonem *equum* ὑβριστὴν appellasse dicit τῆς ἐπιθυμίας, quod locum illum legisset, ἵππος οἱ ἀλυμανῶς ἐχθεὶς τί μοι.

Eusebius quoq; & Theodoritus occultam quandam vnius Dei agnitionem quibusdam Platonis locis subesse existimarunt. Ex iis locis vnus est hic, in ea epistola ad Dionysium, quæ vltimum inter epistolas locum tenet, περὶ δὲ δὴ τοῦ ξυμβόλου τοῦ περὶ τὰς ἐπιστολάς, ὅσας τε ἂν ἐπιστέλλω σπουδῇ, καὶ ὅσας ἂν μή, οἶμαι μέν σε μεμνῆσθαι· ὅμως δ᾽ ἐννόει καὶ πάνυ πρόσεχε τὸν νοῦν. πολλοὶ γὰρ οἱ κελεύοντες γράφειν, οὓς οὐ ῥᾴδιον φανερῶς διωθεῖσθαι. τῆς μὲν γὰρ σπουδαίας ἐπιστολῆς θεὸς ἄρχει, θεοὶ δὲ τῆς ἧττον. Vel potius, τῆς μὲν οὖν σπουδαίας &c. vt apud Eusebium legitur, libro vndecimo Præpar. euangelicæ. pag. 312. editionis patris mei. *Quod autem* (inquit) *attinet ad notam quam serijs epistolis & eius quam non serijs appono, quamuis te putem vtriusq; meminisse, tamen attende, atque animum aduerte: quoniam multi petunt a me vt scribam, quos haud facile est aperte repellere. Seriæ igitur epistolæ initium est* DEVS, *at vero* DII, *eius quæ minus seria est.* vt cum ἧττον subaudiatur σπουδαίας. Alioqui τῆς ἧττον videndum esset an significare posset, *Eius quæ minoris est momenti:* vel (vt quidam est interpretatus) *Leuioris epistolæ.* Ego vero non puto Platonem ad hoc significandum ita loquututum fuisse. in principio autem huius loci ideo περὶ τοῦ ξυμβόλου verti *Quod attinet ad notam,* quoniam μέμνημαι τούτου, non μέμνημαι περὶ τούτου, dicunt Græci, quum μέμνημαι significat *Memini,* quod est *Recordor:* at quum pro *Memini* ponitur significante *Mentionem feci,* vel *facio,* tum præpositionem genitiuo interdum præfigunt. Ceterum ex hoc loco Eusebius manifestum esse putat Platonem deum vnicum agnoscere, quamuis Græcorum consuetudinem sequens deos multitudinis numero passim dicat. Theodoritus autem, postquam eundem illum attulit locum, *Quo autem pacto* (inquit) *melius quis possit mentis suæ consilium explicare? Plane siquidem nobis ostendit quid in ea nominum differentia ipse intelligi vellet. quasi manifeste diceret, Vt populari sententiæ me accommodem, deum quandoq; numero multitudinis appello, dum videlicet ad falsas meorum ciuium opiniones respicio: at quotiescunq; serio atq; ingenue scribo, neque de illius fide dubito qui literas perferat, eiusue qui illas accipiat, Deum singulariter dico: a quo & initium scribendi facio.* Deinde postquam dixit eundem ita esse de Deo sapientissime loquutum, τὸν γὰρ πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἐξειπεῖν ἀδύνατον: (quæ Cicero vertit, *Atque illum quidem quasi parentem huius vniuersitatis inuenire difficile, &, quum iam inueneris, indicare in vulgus nefas*) addit, *Neque enim, sicut cetera quæ discimus, ita & hoc potest dicendo exprimi. Ceterum qui hoc loco pie ac prudenter de Deo loquutus est, alibi tamen, vel quod sibi a populo pertimuerit, vel quod tunc veritatem penitus ignorarit, multorum deorum mentionem fecit, magnamq; ita perniciem illis attulit qui in*

eius monimenta incurrunt. Hactenus Theodoritus, vt quidē Zenobius Acciaolus eum interpretatus est: quum opus illud περὶ τῶν ἑλληνικῶν παθημάτων θεραπευτικῆς Græce editum non sit.

SCHEDIASMA VII.

De alio Platonis loco, cui arcanum subesse existimatur quod ab Hebrais hauserit.

ALius est eiusdem philosophi locus cui arcanum quoddā subesse existimant duo illi, Eusebius & Theodoritus. is exstat in fine epistolæ ad Hermiam, Erastum, & Coriscum, καὶ τὸν τῶν πάντων θεὸν, ἡγεμόνα τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου πατέρα κύριον ἐπομνύντας. *Nonne* (inquit Eusebius) *tibi videtur Plato, quum hac scriberet, Hebraorum dogmata sequutus esse?* Præsertim autem illam κυρίου appellationem argumēto vult esse, eum ab Hebræis ista hausisse. Theodoritus vero, legens θεῶν, non θεὸν, sicut cetera laudat, ita hoc reprehēdit: sed eum in mendosum exemplar incidisse puto, ac Platonem scripsisse non, τὸν τῶν πάντων θεῶν ἡγεμόνα τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, id est, *ducem omnium deorum & qui sunt & qui futuri sunt*, sed τὸν τῶν πάντων θεὸν, &c. Nam Ficinus quoque hac lectionem in suo exemplari siue in suis exemplaribus habuit. vertit enim, *Testando deum rerum omnium ducem præsentium & futurarū, ac ducis & caussa patrem dominum.* Agnoscit vero & Eusebius θεὸν, non θεῶν.

Præsertim vero locus ille epistolæ ad Dionysium, quæ secunda est inter epistolas, in quo Plato dicit, se ænigmatice loqui velle, magnum arcanum cōtinet, περὶ τῆς τριάδος, si Eusebio credimus: sed vereor ne illi vel de hoc vel de præcedente loco credere sit tantum mysterium profanare.

SHEDIASMA VIII.

De Theodorito, qui Plutarchum & Plotinum sacra euangelia audiuisse putat.

De primis verbis Euangelij Ioannis, qua quidam e recētioribus philosophis Amelius dicitur agnouisse.

NEque vero minus videri potest mirum (ne dicam incredibile) quod Theodoritus scribit de recentioribus philosophis. Plutarcho & Plotino, quam quod de Platone modo commemoratum fuit. illos enim tradit *audiuisse quid essent sacra euangelia.* Quibus subiungit, *Id quod Amelius ille qui Porphyrij scholis præfuit, manifeste ostendit.* admiratur enim vehementer procemium illud a quo Ioannes euangelista theologiæ mysteria orsus est. sic enim inquit, καὶ οὗτος ἄρα ἦν ὁ λόγος καθ' ὃν ἀεὶ ὄντα τὰ γινόμενα ἐγίνετο, ὡς ἂν καὶ ὁ ἡράκλειτος ἀξιώσειε. καὶ νὴ Δί' ὃν ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἀταξίᾳ καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι καὶ θεὸν εἶναι· δι' οὗ πάνθ' ἁπλῶς γεγενῆσθαι. ἐν ᾧ τὸ γινόμενον ζῶν, καὶ ζωὴν, καὶ ὂν πεφυκέναι, καὶ εἰς τὰ

σώματα

σῶμα τε πίπτειν καὶ σάρκα ἐνδυσάμενον, φαντάζεσθαι ἄνθρωπον, μεθ' ὃ καὶ τὸ τηνικαῦτα δεικνύειν τῆς φύσεως τὸ μεγαλεῖον. ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεοῦσθαι, καὶ θεὸν εἶναι οἷος ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. Sumsi aũt ex Eusebio hunc l cum, quum apud Theodoritum eius tantum sit interpretatio Latina Accaioli: qui quoniam nonnulla secus legisse videtur, & quidem melius, eam subiungam. *Et hoc ergo erat verbum secundum, quod semper fuerunt quæ facta sunt, sicut Heraclitus ipse censeret. ita etiam profecto barbarus homo censet in principij loco ac dignitate verbum apud Deum constitutum, Deumq́ esse per quem absolute omnia facta sunt. Quod itaq́ factũ est, in eo inquit & viuens & vitam & ens fuisse. in corpus autem illapsum, carnemq́ indutum, apparuisse hominem: in quo tamen & naturæ suæ magnificentiam tunc ostenderit. Quumque morte obita solueretur, rursus ad diuinitatem rediisse affirmat, Deumq́ esse, qualis videlicet prius fuerat quam in carneum corpus hominemq́ descenderet.* Ea autem quæ Theodoritus loco a se allato subiungit, ita interpretatur, *Vsq́ adeo igitur barbari hominis theologiam suspexit homo Platonis aliarumq́ philosophorum eloquentiæ innutritus, vt verbum confessus fuerit esse in principio, ac deum esse, omnia deniq́ effecisse, omnibusq́ vitæ caussam dispensatoremque esse. Publicæ vero salutis caussa, maiestatem quidem diuinitatis carne occuluisse: at ne sic quidem in crassa illa corporis nebula deter˜isse ingenuam nobilitatem.* Quibusdã vero interiectis ita claudit hunc locum, *Quod si aduersarij veritatis vsqueadeo veritatem admirantur, vt exiguis inde corrogatis particulis libros suos cultiores efficiant, neq́ parua illa ramenta, quanquã multa falsitati admixta sint, splendorem suum decusque amittunt, sed vniones in fimo ac stercore valde effulgent, ac sicut in Euangelio edocemur, Lux in tenebris lucet, neq́ a tenebris occultatur, facile hinc licet cognoscere quantopere adamandæ quamque admirandæ sint omnibus sacræ literæ, quum omnis sint erroris ac falsitatis expertes. multum siquidem interest vtrum vnio statuatur in cœno, an positus in corona resplendeat.*

SCHEDIASMA IX.

De quodam loco illius Isocratis cuius est Parænesis ad Demonicum; in quo philosophicum quoddam dogma, ex Platone sumtum vsurpat.

ISocratem illum cuius est Parænesis ad Demonicum, quoddam philosophicum dogma ex Platone sumtum in ea vsurpasse cõperi, seruato etiam præcipuo quo Plato vsus esset verbo. Legimus enim in principio secundi Platonis De republ libri, Λέγε γάρ μοι, ἆρά σοι δοκεῖ τοιόνδε τι εἶναι ἀγαθόν, ὃ δεξαίμεθ' ἂν ἔχειν, οὐ τῶν ἀποβαινόντων ἐφιέμενοι, ἀλλ' αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα ἀσπαζόμενοι; Et affertur exemplum, οἷον τὸ χαίρειν, καὶ αἱ ἡδοναὶ ὅσαι ἀβλαβεῖς καὶ μηδὲν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον διὰ ταύτας γίγνεται ἄλλο ἢ χαίρειν ἔχοντα. Et respondetur, ἔμοιγε

δοκεῖ τι εἶναι τοιοῦτον. Quinetiam circa medium eiusdem libri, ἐπειδὴ οὖν ὡμολόγησας τῶν μεγίστων ἀγαθῶν εἶναι δικαιοσύνην, ἃ τῶν τε ἀποβαινόντων ἀπ' αὐτῶν ἕνεκα ἄξια κεκτῆσθαι, πολὺ δὲ μᾶλλον αὐτὰ αὑτῶν. Ille autem Isocrates in eo quem nominaui libro postquā dixit, *In omnibus autem quæ facimus, non ita principii recordamur, vt sensu finis afficimur:* subiungit quod Plato dicit, τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν περὶ τὸν βίον οὐ δι' αὐτὰ τὰ πράγματα ποιοῦμεν, ἀλλὰ τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκα διαπονοῦμεν. *Pleraque* (inquit) *in vita agimus non propter res ipsas, sed propter illa quæ ex iis consequuntur.* id est, *In plerisq; earum rerum quas facimus, non tam earum rationem habemus quam eorum quæ inde sunt consequutura.* siue, *Non tam eas spectamus quam ea, quæ inde consequi solent.* Apud vtrunque enim τὰ ἀποβαίνοντα non puto aptiore verbo reddi posse. Quamuis autem non eadem orationis forma tradatur hoc a Platone, ex illa tamen, quæ apud eum est interrogatione & responsione idem colligitur: quum ibi respondeatur, *bonum aliquod esse eiusmodi, vt ex illa velut regula excipi debeat,* qua dicitur ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκα ποιοῦμεν. Ac quemadmodum in exemplum eorum quæ ex hac regula excipiuntur (id est, quæ propter se persequimur, non propter illa quæ inde consequuntur) afferuntur voluptates innocuæ: sic etiam ille Isocrates de iisdem loquens, ad illud velut ἀξίωμα deuenit, quod illi eius loco cum Platonico est commune. Ceterum apud Platonē paulo post dicitur, τῶν ἀπ' αὐτοῦ γιγνομένων eadem significatione qua τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀποβαινόντων. quum alioqui infra hoc non illud participium repetatur, in eo quem circa medium dialogum esse dixi loco.

Sed obseruandum est, accuratius hanc rem in illo Platonis loco examinari: & concedi quidem esse quæ homines ament & consectentur non propter se, sed propter τὰ ἀποβαίνοντα: verum ita vt & secundum quoddam constituatur genus ἀγαθῶν, quod non solum propter τὰ ἀποβαίνοντα, sed ipsum propter se cōsectari soleant: (& quidem nonnullorum genus tale, vt magis etiam propter se) quinetiam tertium constituatur, eorum quæ propter se tantummodo.

SCHEDIASMA X.

Quamuis valde fœcundum fuerit Nasonis ingenium, ipsum quoque tamen quædam habere quæ quum natiua videri possint, sunt tamen aduentitia & externa. Felicitatis ingenij eius in variãda aliis atq; aliis verbis eadem re, exempla.

NAsonis ingenium, magis quam cuiusquam eorum qui ad nostram ætatem peruenerunt poetarum fuisse fœcundum puto: ideoque non mirum est, si quædam ab eo excellenter dicta, natiua tamen & αὐτοφυῆ esse existimantur. Verum & ex his quæ natiua videri possint, nonnulla esse aduentitia constat. Exemplo esse vel hoc dictum potest,

—laudataq; virtus—Crescit.

Quis enim dictum hoc non existimet natiuum & *αὐτοφυὲς* esse? at est tamen aduenititium & *ἐξωτικόν*: quum iampridem Græcus quidam scriptor dixisset *ἀρετὴν ἐπαινουμένην ἀέξεσθαι*, id est, *Virtutem dum laudatur, crescere*, siue *augeri*, aut *incrementum capere*. Sed apud Clementem Alexandrinum duo adiiciuntur verba, quæ hanc sententiam valde exornant, quoniam in illis est comparatio cum arbore. Nam Pædagogi libro primo, postquam dixit, *εἰ δὲ αὐτῇ προσάγοντες τῇ πίστει, οἷον αὐτοδίδακτοι προσχρῷντο αὔξοντες τῷ ἐπαίνῳ*, id confirmat illius sententiæ testimonio, *ἀρετὴ γὰρ ἐπαινουμένη δένδρον ὡς αὔξεται*. Fortassis autem deest datiuus *ὕδατι*, aut alius quispiam: vt dictum sit virtutem ita laude, quemadmodum arborem aqua, crescere, siue augeri. At Naso illam quidem comparationem omittit, sed iis quæ ante & post peregrinam hanc & exoticam mercem collocat, eam magis vilendam reddit. ita enim ille, De ponto libri quarti elegia secunda,

Excitat auditor studium: laudataq; virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Atque vt hic dicit *gloriam immensum calcar habere*, sic alibi eodem metaphoræ genere vtens dicit, *famam ingenio stimulos subdere*,

Deniq; nulla mihi captatur gloria, quæq;
Ingenio stimulos subdere fama solet.

Ita enim ibi scribendum est, *Ingenio*, aut certe *Ingeniis*: non *Ingenij*, vt habent quædam editiones.

Alibi autem *Gloria* dicitur ab eodem *acuere*, eodem sensu, eiusdem libri elegia sexta,

Gloria vos acuat, vos, vt recitata probentur
Carmina, Pieriis inuigilate choris.

Alibi dicit *gloriam dare vires animo, & laudis amorem facunda pectora facere*: Trist. lib. quinti elegia duodecima,

Deniq; non paruas animo dat gloria vires,
Et facunda facit pectora laudis amor.

Quinetiam alio genere loquendi alibi vtitur, quum dicit *ex ipsis populi plausibus & læto fauore quoduis ingenium potuisse incalescere*: in quodam ex libris De ponto si bene memini,

Plausibus ex ipsis populi, lætoq; fauore,
Ingenium quoduis incaluisse potest.

Contra vero *musam suam in plausus ambitiosam non esse*, alibi scribit. Libuit autem hos eodem pertinentes locos proferre, vt ostēderem quam fœcundum & felix in vna eademque re aliis atq; aliis verbis variandâ esset poetæ huius ingenium: quod tamen quum antea fœcundum esse dixi, non de hoc magis quam de quouis alio fœcunditatis genere intellexi.

SCHEDIASMA XI.

Quod Ouidius de artibus ingenuis dixit, eas mores emollire, ex Platone sumtum videri posse.

De alio earum fructu, cuius Cicero & Ouidius meminerunt.

Varijs nominibus Latinis esse vsos de illis ingenuis artibus: Platonē autem ὀρθὴν παιδείαν dixisse.

De quodam nominis ἀπαίδευτος vsu, qui conuenit cum ea Latinæ vocis Humanitas *significatione, qua dicitur de* eruditione.

NAsonem si dixero eam quoque sententiam aliunde mutuatū esse, qua dicit, *ingenuarum artium cognitionem mores emollire,* verum, vt opinor, dixero: præsertim quum apud Platonem (quem ille ducem sequi haud recusaturus fuit) eadem legantur. Ita enim Naso libri secundi De ponto, elegia nona,

Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Eandemque sententiam alibi his inclusit verbis, *Artibus ingenuis mollescunt pectora, & fugit asperitas.* sed quædam per parenthesin interiiciuntur, hoc modo,

Artibus ingenuis (quarum tibi maxima cura est)
Pectora mollescunt, asperitasque fugit.

Plato quoque iampridem dixerat in fine libri tertii De republica, loquens περὶ τῶν ἐπικούρων suæ reipubl. quos & φύλακας appellat, ὃ μέντοι ἄρτι ἐλέγομεν ἄξιον [διϊσχυρίζεσθαι] ὅτι δεῖ αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς τυχεῖν παιδείας, ἥτις ποτέ ἐστιν, εἰ μέλλουσι τὸ μέγιστον ἔχειν πρὸς τὸ [ita enim scribendum esse contendo, non τοῦ] ἥμεροι εἶναι αὑτοῖς τε καὶ τοῖς φυλαττομένοις ὑπ' αὐτῶν. Paulo ante autem, καλῶς πεπαιδεῦσθαι id erat illi, quod hic est τῆς ὀρθῆς τυχεῖν παιδείας. quum diceret, Οὐκοῦν τὴν μεγίστην τῆς εὐλαβείας παρεσκευασμένοι ἂν εἶεν, εἰ τῷ ὄντι καλῶς πεπαιδευμένοι εἰσίν. Malui autem locum illum, quem priorem attuli, Nasoniano subiungere, quam eum in quo eadem de re loquutus erat (vt etiam ipse dicit, ὃ μέντοι ἄρτι ἐλέγομεν) quoniam paucioribus quam illic verbis comprehensa est. Ceterum τῆς ὀρθῆς παιδείας meminit Plato & in tertio De legibus, pag. 694 meæ editionis: vbi dicit, *Cyrum fuisse* τὰ μὲν ἄλλα στρατηγὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόπολιν, *verum* παιδείας ὀρθῆς οὐχ ἧφθαι τὸ παράπαν.

Latini illam παιδείαν, quæ mores emollit, nō solum *artes ingenuas,* vel *liberales,* item *liberalem doctrinā,* & *liberalia studia,* & *optima studia,* verum etiam *studia humanitatis,* atque adeo *humanitatem,* appellarunt. Quinetiam *Artes quæ ad humanitatem pertinent,* a Cicerone vocantur. Item, *Artes quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet,* in oratione pro Archia poeta. Sed & *politiorem humanitatem* apud eum legimus: & *virum humanitate politū.* Qui *verba Latina fecerunt* (inquit Gellius lib. 13. cap 15.) *quique iis probe vsi sunt, humanitatem non id solum esse voluerunt, quod vulgus*

existi-

existimat, quodque a Græcis φιλανθρωπία dicitur, & significat dexteritatem quandam beneuolentiamq; erga omnes homines promiscuam: sed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci παιδείαν vocant, nos eruditionem institutionemq; in bonas artes, dicimus: quas qui sinceriter cupiunt appetuntque, ij sunt vel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura & disciplina ex vniuersis animantibus vni homini data est, idcircoq; humanitas appellata est. Quinetiam *Humanior*em eadem ratione a M. Varrone dictum esse ostendit, significare volente *Eruditiori doctiorique.* Pro iis autem quæ ibi a Gellio de illa *humanitatis* significatione dicuntur, faciunt quæ modo ex Cicerone attuli, in oratione pro Archia poeta, *Artes quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet.* Obseruaui porro, qua ratione Latini *humanitatis* nomine παιδείαν interdum vocarunt, eadem Græcos nonnunquã ἀπαιδεύτους appellasse eos quibus quandam non solum *rusticitatem*, verumetiam *inhumanitatem* subesse significare vellent.

Ceterum cum Platonis pariter & Nasonis locis optime conuenit hic Ciceronis in prima ad Q. fratrem epist. lib. 1. *Cuius natura talis est, vt etiã sine doctrina videtur moderata esse potuisse: ea autem adhibita doctrina est, quæ vel vitiosissimam naturam excolere possit.* Quam rem & aliis aliorum verbis dicit.

Verum alium quoque esse ingenuarum artium fructum, iidem illi, Cicero, inquam, & Naso, testantur. Legimus enim apud Ciceronem, in epistola quadam ad Varronem, quæ est sexta libri noni, *Cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quod his tempestatibus es prope solus in portu: fructusq; doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, vt ea consideres eaque tractes, quorum & vsus & delectatio est omnibus istorum & actis & voluptatibus anteponenda.* Idem in quadam libri sexti, quæ est ad Trebianum, *Consolatione non vtebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter sapienterq; ferres iniuriam temporum: quamq; te vehementer consolaretur conscientia factorum & cõsiliorum tuorum. Quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio semper esse versatum. Idq; vt facias, etiam atq; etiam te hortor.*

Exstant vero & alii Ciceronis loci, in quibus eandem laudem studiis artium ingenuarum tribuit. veluti quum in quadam ad Sulpicium epistola, postquam *illum ab initio ætatis summe doctrinarum omnium fuisse studiosum* dixit, *atq; omnia quæ a sapientissimis ad bene viuendum tradita essent, summo studio curaque didicisse:* addit, *Quæ quidem vel optimis rebus & vsui & delectationi esse possent: his vero temporibus habemus aliud nihil in quo acquiescamus.* Vtiturq; alibi etiam verbo *Acquiescere*, de suis artibus loquens, alicubi verbo *Conquiescere*. Legimus enim lib. 9. in quadam ad Varronẽ epistola *Quamuis enim hæc sint misera (quæ sunt miserrima) tamen artes nostræ nescio quomodo nunc vberiores fructus ferre videntur quam*

olim: siue quia nulla nunc in re alia acquiescimus, siue quod grauitas morbi facit, vt medicina egeamus, &c. Altero autem illo verbo *Conquiescere* vtitur in illa ad eundem Varronem epistola, vnde quendam locum paulo ante attuli: nam postquam dixit *eum fructus eos doctrinæ percipere qui maximi sunt,* (&c.) paucis interiectis, addit *Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto: libenterq; omnibus omnes opes concesserim, vt mihi liceat, vi nulla interpellante, isto modo viuere.* Quibus subiungit *Quod nos quoque imitamur, vt possumus; & in nostris studijs libentissime conquiescimus.* Sic etiam in fine epistolæ vltimæ libri primi ad Atticum, *Ego autem quotidie magis quod mihi de forensi labore temporis datur, in his studijs conquiesco.* Maxima vero laus est literarum illa quam initio ex epistola ad Sulpicium attuli, quam & alibi considerandam proponit. Quemadmodum enim ibi legimus, literas vel optimis rebus & vsui & delectationi esse posse, in aduersis autem [nam dicit, *his temporibus*] eiusmodi esse vt in illis acquiescat: sic etiam in quadam ad Varronem, *Modo stet nobis illud, vna viuere in studijs nostris, a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem.* Sic lib. sexto, in fine epist. decimæ tertiæ, quæ ad Ampium Balbum scripta est, de doctrina & literis (harum enim ibi, non studiorum, mentionem facit) *Quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem.* Dixerat autem antea, *Sed est vnum perfugium, doctrina ac literæ: quibus semper vsi sumus.* Quum autem magno literas honore afficiat his in locis, maiore etiam afficit, vbi elegantissima periphrasi vtens, appellat, *Ea quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur.* Locus est libro quinto, in fine epist. ad Luceium, *Itaq; vt mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs & angoribus abducam, transferamq; animum ad ea quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur* Quibus subiungit, *Tecumq; & ero tantum quantum patietur vtriusque ætas & valetudo: &c.* Vbi idem intelligere videtur, quod in illo epistolæ ad Varronem loco, vbi scribit, *Modo stet nobis illud; vna viuere in studijs nostris.*

Possent & alii eodem pertinentes loci afferri: sed ne tot quidē attulissem ex alio scriptore: hic autem consideraui, Ciceronis locos eadem de re scriptos conferre inter se, & ad rei de qua agitur cognitionem & ad comparandam paulatim eloquentiam posse multum prodesse. Adiungere certe ad illos locos quēdam necesse est, tanquam corollariū, ex oratione pro Archia poeta, *Hæc studia* [literarum] *adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium ac solatium præbent: delectant domi, non impediunt foris: pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.* In iis autem quæ præcedunt quædam sunt quæ cum illo epistolæ ad Q. fratrem loco a me antea allato conueniunt.

Sed iam ad Nasonis quoque locos veniendum est: quamuis nec

tot ſint, nec tam luculente (vt ita dicam) in iis laudentur ſtudia literarum: potiuſq; de poetices quam aliarum artium ſtudio intelligenda ſint quæ ab eo dicuntur. Verum præterquam, quod poetice quoq; ex ingenuarum eſt artium numero, de quibus nunc agitur, non dubito quin vbi dicit,

ipſe mihi (quid enim faciam) ſcriboq; legoq;,

non de poeticorum tantum ſed aliorum etiam quorũdam librorum (quamuis in alia eum ſit, nullos in eo vbi ſit loco libros eſſe queratur; præſertimq; de philoſophicorũ lectione intelligat. ideoq; vereor ne iis, quæ dixi aliquam illi iniuriam fecerim. nulla ideo eorum habita ratione, conſideret ſequentes verſus lector.

● Primum igitur in elegia ſeptima (vel octaua, vt in aliis editionibus) libri quinti Triſtium, habes cum alios pertinentes huc verſus, tum vero iſtos,

Detineo ſtudijs animum, falloq; labores
Experior curis & dare verba meis.

Item libri quarti elegia prima,

Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri,
Sed quiddam furor hic vtilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat eſſe malorum,
Præſentis caſus immemoremque facit.

Quod autem *obtutum* hic, alibi *contemplatum* appellat: in illo videlicet priore loco,

Sic animum tempuſq; traho, meq; ipſe reduco,
A contemplatu ſemoueoq; mali.
Carminibus quæro miſerarum obliuia rerum:
Præmia ſi ſtudio conſequar iſta, ſat eſt.

Alicubi etiam *medicinam ſibi eſſe* ait, (vt Ciceronem de ſuis ſtudiis loquentem audiuimus)

——*quorum medicina quieſq;*
Nulla niſi in ſtudio eſt Pieridumque mora.

Intellige autem *Quorum malorum.*

SCHEDIASMA XII.

Dicti cuiuſdam Ouidiani de ira, *conuenientia cum ijs quæ a Platone dicuntur: & cum his collatio eorum quæ a Cicerone ſcribuntur.*

LEgimus apud eundem poetam, Triſt. lib 3. el 5.

Quo quiſq; eſt maior, magis eſt placabilis ira,
Et faciles motus mens generoſa capit.

Quod ab eo confirmatur leonis exemplo,

Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem, quum iacet hoſtis habet.

Ab vrſis autem & aliis ignobilibus feris contrarium fieri dicit,

At lupus & turpes inſtant morientibus vrſi,
Et quæcunque minor nobilitate fera eſt.

Idem de leone testatur hoc distichum, quod inter vetera epigrammata extat,

Iratus recolas quod nobilis ira leonis
In sibi prostratos se negat esse feram:

Pertinentq; eodem hæc quæ apud Fabium, in quadam Declamatione (si tamen ille auctor est) leguntur, *Age, si perisset, cadauer calcasses? Feræ mehercule generosiores iacentes transeunt.*

Naso autem, proposito illo leonis exemplo, Achillem quoque & Alexandrum magnum affert in exemplum,

Maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanij lacrymas non tulit ille senis.
Quæ ducis Emathij fuerit clementia, Porus,
Præclarique docent funeris exsequiæ.

Nō dubium est autem quin hæc omnia & quæ his similia sunt faciat pro illa consociatione τοῦ θυμοειδοῦς & τοῦ πράου quæ a Platone proponitur: & pro eo quod ab eodem dicitur ἀκραχολοῦντα γυναικείως πικραινόμενον διατελεῖν. Nam ἀκραχολοῦντα πικραίνεσθαι planè est contrarium ei, quod dicit Naso *Esse placabilis iræ:* ideoque rationi cōsentaneum est, vt sicut hoc virum magnanimum & generosum decere dicitur, ita illud mulierculæ conuenire dicatur. Extant autem loci illi libro De leg. quinto, pag. 73. meæ editionis. ibi enim scribit, θυμοειδῆ μὲν δεῖ χρὴ πάντα ἄνδρα εἶναι, πρᾶον δ' ὅτι μάλιστα. Et aliquanto post, ἐλεεῖν δὲ τὸν μὲν ἰάσιμα ἔχοντα ἐγχωρεῖ, καὶ ἀνείργοντα τὸν θυμὸν πραΰνειν καὶ μὴ ἀκραχολοῦντα, γυναικείως πικραινόμενον διατελεῖν. Deinde postquam dixit *oportere contra,* τῷ ἀκράτως καὶ ἀπαραμυθήτως πλημμελεῖ ἐφιέναι τὴν ὀργὴν, repetit quod dixerat, τὸν ἀγαθὸν decere esse θυμοειδῆ & πρᾶον. Idem dicit, *quo quis sit* γενναιότερος (id est *generosior*) *eo minus posse irasci: tunc quidem certe quum iniuriam se inferre putat.*

Ex Ciceronis tamen verbis colligi videtur, existimatum vulgo fuisse magnanimi & fortis viri esse grauiter inimicis irasci: sed eos qui id putant, minime audiendos esse dicit. Scribit enim, De off. lib. primo. *Nec vero audiendi qui grauiter irascendum inimicis putabunt: idq; magnanimi & fortis viri esse censebunt. Nihil enim laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate atq; clementia.* Ab eodem simul facilitatis & altitudinis animi fit mentio, sicut a Liuio *modestiæ æquitatisq; & altitudinis animi:* de quibus locis vide meum Nizoliodidascalum, siue Monitorem Ciceronianorum Nizolianorum.

SCHEDIASMA XIII.

Trium scriptorum, Platonis, Xenophontis, Nasonis, tres sententiæ de iis qui ad deos proxime accedunt: *id est, qui habent quod ad naturam diuinam proxime accedat.*

PLatoni si fidem habemus, *naturam nostram diuinæ assimilare potest iustitia:* si Xenophōti credimus, *quo paucioribus indigemus, eo pro-*

eo propius ad illam accedimus: si Nasonem audimus, *beneficentia dijs similes reddimur.* Cuiusq; verba, ex quibus hanc eius sententiã esse cognoscemus, afferam: deinde quæ mea sit de illorum sententiis sententia declarabo.

Ita igitur in Platonis Theæteto Socrates, Θεὸς οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόντε δικαιότατος· καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν, ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. id est, *Deus nulla ex parte nulloq; modo est iniustus, sed tanta iustitia quanta maxima esse potest præditus. Nihilq; similius illi est quã is e nobis qui iustissimus sit.* Paulo ante tamen iustitiæ prudentiam adiunxerat, eadem de re loquens: quum diceret Theodoro, *fieri nõ posse vt mala inter deos locum habeant: esse contra necesse vt mortalem naturam oberrent: ideoq; dandam esse operam, vt hinc primo quoque tempore fugiamus. fugam autem esse vt deo quoad fieri potest nos assimilemus. quæ assimilatio in eo posita sit, vt iusti & sancti simulq; prudentes simus.*

Xenophon autem Apomnem lib. 1. pag. 425. meæ editionis, vel potius apud Xenophontem idem Socrates, dicit, ἐγὼ δὲ νομίζω, τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι, θεῖον εἶναι· τὸ δ' ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω τοῦ θείου. Id est, *Ego autem existimo, nulla re indigere, eius esse qui diuina sit natura præditus: quã paucissimis egere, ad dei naturam proxime accedere.* vel, *proximum esse dei natura.* Ita enim in his locis θεῖον (quod proprie *diuinum* significat) accipi arbitror. Quod si priore loco θεῖον interpretatus essem *Diuinum,* non facile eandem interpretationis rationem in posteriore loco retinuissem.

At Naso, secundi De ponto elegia nona, ad Cotyn,

Hoc tecum commune deis, quod vtriq; rogati
Supplicibus vestris ferre soletis opem.

Quibus subiungit,

Nam quid erit quare solito dignemur honore
Numina, si demas velle iuuare deos?

Et paulo post,

Vtilitas igitur magnos hominesq; deosque
Efficit, auxilijs quoque fauente suis.

Alibi quoque huc pertinentia quædam dicit, si bene memini. Videri autem possit in illis verbis — *si demas velle iuuare deos,* alludere ad etymologiam nominis quod datum fuit ei qui deorũ est maximus. *Iouis* enim dictus initio fuisse traditur a *iuuando:* postea *Iupiter,* quasi *Iuuans pater* (potius quam, quasi *Iouis pater,* vt alii volunt, intelligentes *Iouis* in recto casu) quo pertinet quod a Cicerone scribitur, *propter beneficia vocatum esse optimum: sicut propter vim, maximum.*

Omitto plurima quæ his addi possent & ad illam meam de his tribus sententiis sententiam (vt stem promissis) venio. Dico igitur, Platonem & Xenophontẽ magis philosophice loquutos esse: sed posse alii etiam virtuti eandem laudem tribui, philosophice

disputando: (sicut de virtutibus etiam, quæ cui sit anteponenda, disceptatur) atque adeo Platonem, quũ vno in loco tribuat δικαιοσύνῃ laudem, in alio tribuere σωφροσύνῃ ad quam referri posse & quod a Xenophonte scribitur. At vero Nasonem vulgi potius iudicium sequutum esse, quum & deorum maximus, a *iuuando* (vti dixi) nomen suum accepisse creditus sit, & multos pro diis habitos cultosque sciamus fuisse, quod, dum viuerent, optime de hominibus meriti essent. Quo pertinent ista Horatii,

Romulus & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt.

Pro Nasone facit & hoc, quod bene de se meritum moris erat *deum suum* appellare. Quo ex more dictum existimatur illud, *Namque erit ille mihi semper deus.* Sic & Cicero *P. Lentulum parentem ac deum suæ vitæ, fortunæ, memoriæ, nominis,* vocauit. Adeo vt mirandum non sit, in tua quadam ad illum epistola his vsum verbis esse, *Periucundæ mihi fuerunt literæ tuæ: quibus intellexi te perspicere meã in te pietatem. quid enim dicam beneuolentiam, quum illud ipsum grauissimum & sanctissimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis videatur?* Sic autem Naso quoque in suis de Tristibus & de Ponto libris *pietatis* appellatione vsus est.

SCHEDIASMA XIV.

Considerationem accurata dignam esse, quæ a Nasone fertur de Callimacho sententiam, ei plane contrariam quam fert de Ennio.

De Callimacho sententiam Nasonis & miratus sum antea, & mirari nõ desino: quo Callimacho neminem doctiora poemata scripsisse memoriæ proditum est. In eo enim tanto alioqui viro ingenium Naso desiderat. Scribit enim,

Battiades toto semper cantabitur orbe:
Quamuis ingenio non valet, arte valet.

Contra autem de Ennio,

Ennius ingenio maximus, arte rudis.

Item alibi. *Ennius arte carens.*

Quod autem omnium poetarum ingeniosissimus fuit hic iudex, id illius iudicio auctoritatem vna ex parte tribuere, ex altera posse detrahere videtur. Ideo enim iudicare potuisse dicetur valeret ingenio Callimachus, necne, quum ipse esset ἀριδεικέτατος, (exempli gratia) statim perspicere poßet vbi εὐφυΐας Callimacho deesset: ideo autem suspectum eius iudicium cuipiam fuerit, quod verisimile sit eum voluisse illius ingenium ex suo metiri, minimeque illam sui ὑπερβολὴν considerasse: ac perinde fecisse ac si Milo Crotoniates aliorũ athletarum robur eorumque lacertos e suis æstimans, in illis robur & lacertorum vim desideraret. Eius autem quod dico περὶ

ἐπι-

ὑβρίσεως exemplum habemus vel in tractatione fabulæ de Erisichthone. quædam enim Callimacho ibi deesse videri possunt, cùm à autem Nasonis Musa ita ibi luxuriat, vt quædam superesse potius quam deesse dici queant. Varia tamen de hoc Nasonis iudicio esse iudicia possunt: quod ego in omnem partem versans, aliquot epigrammata de eo lusi, quum illum Græcum poetam edidi.

Primum est hoc, in quo ipsum Callimachum compello, tanquã illi Nasonis iudicio parum fidei habens,

Non satis ingenio Nasone es iudice promtus,
Summo inter vates qui fuit ingenio.
Quid nobis de te est aut de Nasone putandum?
Iudicium deest huic, ingeniumne tibi?

In secundo dico me suspicari Nasonem, vel nõ omnia eius poemata, vel non satis attente legisse, eumque sicut & in præcedente atq; in sequentibus compello.

Callimache, ingenio te Naso valere negauit.
Siuit & a sera id posteritate legi
Carmina non equidem tua legerat omnia Naso;
Legerat hæc oculo vel properante nimis.

In tertio dico, censuram Nasonis, tanquam nimis rigidi censoris, posse fortassis reiici: & videri vocare noluisse ingenium; quod ab aliis hoc nomine appellari soleret,

Nasonis verax est si censura poetæ;
Haud tua Musa viget dotibus ingenij.
Naso nimis rigidus nobis an censor habendus?
Ingenium & vulgus quod vocat, esse negat?

Quartum ad illud respicit quod dixi, voluisse Nasonem ingẽnium illius ex suo metiri.

Naso tua ingenij non sat putat esse Camœnæ,
Et tanquam haud dubitans hoc canit ille palam.
Te Naso tunc est ex se metitus, opinor,
Nescius ingenij plus satis esse sibi.

In quinto rationem affero cur Naso ingenium Callimachi ex suo metiri non debuerit,

Nasonem, ingenio quum te valuisse negaret,
Ex se metiri te voluisse puto.
Mensuram ingenium sed quod superauerat omnem,
Mensuræ quisnam vellet habere loco?

Sed felicius idem Græce lusi, præsertim quod ad eius clausulam attinet, propter maiorem linguæ illius felicitatem,

Εὐφυὲς οὐδὲν ἔχειν σε ἐπεὶ σέο εἶπεν ὁ Νάσων,
τεχνήεντα λίην εὐφυὲς οὐδὲν ἔχειν.
ἦ ἄρα δὴ πρὸ τῷ τε τεὸν μέτρησε νόον Νάσων.
πῶς δ' αἰ μέτρον ἴοι σῶ ἄμετρον ἔφυ;

In sexto epigrammate, quod est octastichum, dico videndum

esse ne Naso nimium laudis arti illius tribuerit, ingenium interim suæ fraudans: & quum tantus sit artis splendor, ne hic Nasoni aciem oculorum præstrinxerit, quominus quod ingenii erat, posset internoscere.

Battiade, arte quidem te Naso valere fatetur,
Ingenio sed te Naso valere negat.
Ah, quam Naso tuæ laudem non inuidet arti,
Ingenio cur hanc inuidet ille tuo?
Anne, quod ingenij est, hoc arti adscribere mauult?
Datq; arti laudem quam rapit ingenio?
Imo cuncta artis tanto splendore nitescunt,
Ingenij lucem splendor vt ille tegat.

Tandem vero & hoc addidi, quo ipsum Nasonem compello,

Battiades toto semper cantabitur orbe:
Quamuis ingenio non valet, arte valet:
Hæc tu Naso canis: tibi sed contraria, quæ te
Est melior iudex, Calliopea canit:
Battiades toto semper cantabitur orbe:
Ingenio is multum, plus tamen arte valet.

Fateor alioqui quod Nasonis de Callimacho, idem quorundam aliorum de poetis aliis fuisse iudicium. Atque huc pertinet quod Plinius iunior de Silio Italico dicit, epistola septima libri tertii, *Scribebat cura maiori quam ingenio.*

Præterquam autem quod arte sine controuersia excellit Callimachus, hoc etiam ceteris præstare dici posse videtur, quod verúmque carminis genus pari felicitate scripserit. heroicam enim & admirabilem quandã grandiloquentiam habet: quamuis alioqui eius carminis tenuitas cum ab aliis tum a Propertio celebretur. Apud eum enim legimus,

Callimachi manes & Coi sacra Philetæ,
In vestrum, quæso, me sinite ire nemus.

Et duobus versibus interiectis,

Dicite quo pariter carmen tenuastis in antro,
Quoue pede ingressi, quamue bibistis aquam.

Sic etiam alibi Callimachum non inflatum esse testatur,

Tu satius memorem Musis imitere Philetam,
Et non inflati somnia Callimachi.

Est autem illa carminis tenuitas de elegiaco intelligenda, in quo potissimum se exercuit.

SCHEDIASMA XX.

De quodã Nasonis loco, in quo ita dissentit a Cicerone, vt quod huic consolationem affert, mœrorem illi augeat.

NAsoni valedicere Martius meus non vult, priusquam locum eius quendam cum Ciceronianis aliquot locis contulerit, &

& cur-

& curnam illi ab his dissentiant inquisierit. Legimus enim apud hunc poetam,

Atque ego peccati vellem modo modo conscius esse.

Dolet quod peccati conscius sibi non sit: quum Cicero contra in suis epistolis eo se consoletur, quod peccato & culpa vacet, itidemque aliis ad eos consolandos proponat, quod culpa careant. Legimus enim in tertia libri septimi (earũ quæ ad familiares scripta sunt) *Sed tamen vacare culpa magnum est solatium.* Item libro sexto, in quadam ad Torquatum, *Nec enim, dum ero, angar vlla re, quum omni vacem culpa.* Nec non libro duodecimo, scribit Cornificio, *Ego certe reip. non deero: & quicquid acciderit a quo mea culpa absit, animo forti feram.* Scribit & Thoranio, *Tamen ita viximus, & id ætatis iam sumus, vt omnia quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus.* Rursum Torquato, *Ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit a culpa.* Eidem, *Simus igitur ea mente quam ratio & veritas præscribit, vt nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaq; quum careamus, omnia humana pacate & moderate feramus.* Ideo autem hoc dicit quoniam *nullum esse magnum malum* existimat *præter culpam.* Scribit enim Torquato, *Conscientiam rectæ voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum, nec esse vllum magnum malum præter culpam.* Cornificio quoque scribit, libro duodecimo, *Nec, a quo culpa absit, quicquam in malis numerandum.* Denique alio quodam loco, *Præter culpam ac peccatum, quo semper caruisti & carebis, homini accidere nihil posse quod sit horribile aut pertimescendum.*

Sed Naso, cur contra doleat quod sibi peccati non sit conscius, rationem affert,

Æquo animo pœnam qui meruere ferunt.

Quæ regula & alibi ab illo proponitur,

Leniter, ex merito quicquid patiare ferendum est:
Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.

Sed alia alibi ipsemet Naso dicit, vel potius contraria, & quæ cum iis quæ a Cicerone dicuntur, conueniunt. Legimus enim apud eũ, libri primi De ponto, elegia prima,

Quumq; sit exilium, magis est mihi culpa dolori:
Estq; pati pœnam quam meruisse minus.

Quinetiam hæc addit,

Vt mihi dij faueant, quibus est manifestior ipse.
Pœna potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe ne sim, quum venerit exsul:
Ne non peccarim, mors quoq; non faciet.

Quid igitur respondebimus? quomodo Nasonem non a Cicerone solum, sed etiam a seipso dissentientem excusabimus? Respondendum esse crediderim, eum hic cum Cicerone, vt virum bonũ, loqui, & considerare quæ philosophi nobis ea in re consideranda

proponunt atq; adeo quæ considerare nos iubent: at vero illic ex vulgi sensu loqui. Sed quod attinet ad priorē ex duobus illis quos attuli locis, in quib. eum ex vulgi sensu loqui dico, in eo certe Nasonem ambigue etiā loqui, & in ambigua significatione ludere arbitror. Quum enim *Peccare* a Latinis, præsertimq; a poetis passim dicatur de iis, *qui cum aliqua, quacum nō licet, rem habent*, obiiceretur autem Nasoni q cum Cypassi rem habuisset, eodem modo & ipse *Peccati* appellatione vsus esse videtur, & illum sibi a Corinna vetitum concubitū illo nomine vocasse. Existimet tamen fortasse quispiam *non* fuisse dictos *peccare eos quoq; qui cum ancilla rem haberent*: sed est vsus ita Horatius, hoc in loco,

quid inter— est in matrona, ancilla, peccesue togata?

SHEDIASMA XVI.

De duobus Ciceronis locis, in quorū vno quidam philosophorum *nomen ad omnes philosophos male extendere, in altero,* ciuitatis *appellationem male ad vnam ciuitatem restringere videntur. Item, De quodam mendo quod priori loco subesse suspicor.*

LEgimus apud Ciceronem, epist. decima sexta libri noni, earum quæ ad familiares scriptæ sunt, *Sic video philosophis placuisse, iis qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, Nihil esse sapientis præstare, nisi culpam. qua videor mihi dupliciter carere, & quod &c.* Quinetiā epist. prima libri sexti dicit Torquato, *Simus igitur ea mente quam ratio & veritas præscribit, vt nihil in vita nobis præstādum præter culpam putemus: eaq; quum careamus, omnia humana placate & moderate feramus.* De illo priore loco non possum assentiri iis, qui eum ita accipiunt, vt id de omnibus philosophis intelligatur. id est, vt non certis quibusdā philosophis hoc placuisse dicat, sed vniuersis. Perinde ac si per appositionem (vt loquuntur grammatici) hoc diceretur hoc sensu, *Sic video philosophis placuisse, iis hominibus qui mihi soli videntur &c*, Quibus verbis non aliud intelligeretur quā istis, *Sic video philosophis placuisse, qui soli ex hominibus mihi videntur &c.* At non possum (inquam) ita hunc locum accipiētibus assentiri: (quoniam mihi non fit verisimile Ciceronem quibuslibet philosophis tantum honoris voluisse deferre, vt diceret illos solos vim virtutis tenuisse: præsertimq; de Epicureis hoc minime puto dicendum existimasse:) sed de certis quibusdam philosophis id intellexisse, qui soli vim virtutis tenuisse dici possent.

Iam vero & hoc, velut ἐν παρόδῳ, considerandum proponam, annon *Viam virtutis* Ciceronem scripsisse magis sit credibile. vt *Viam virtutis* dicat *Viam qua ad virtutem ducit*, siue *Viam qua ad virtutem peruenitur:* siue *Viam rectam viuendi, & ex virtute.* Nam *Viuendi viam* & *Rectam viuendi viam* apud eum legimus: quinetiam *Virtutis viam* non dubito quin & alibi dixerit. Horatius quidam certe ita loquutus est.

Quem-

Quemadmodum autem in eo Ciceronis, quem modo attuli loco nimis late, id est ad nimium multos, extēditur quoddam vocabulum, ita nunc alium eiusdem afferam, vbi contra *Ciuitatis* appellationem ad vnam quandam male restrinxisse (vt vulgo loquimur) quidam expositores mihi videntur. Is locus est in primo limine orationis Pro P. Quintio, *Quæ res in ciuitate duæ plurimum possunt, eæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore, summa gratia & eloquentia: Quarum alteram C. Aquili vereor, &c.* Atqui (dicent illi) in aliis eiusdem orationis locis sic accipi manifestum est, & ita accipere necesse est. Quid tum? ibi nō debuit addere Cicero pronomen *Hac*, siue *Ista*, quod manifestum esset ita debere accipi: at vero in hoc loco quis non omnino necessariam fuisse dicat pronominis adiectionem, si ad suam ciuitatem dictum hoc restringere voluisset? Sed cur restrinxisset, obsecro? cur Romanorum ciuitati seu reipubl. proprium esse dixisset, quod illi cum omnibus commune esse, statim omnibus in mentem venire poterat? Nisi forte quod Demetrius Phalereus dixerat. *eloquētiam in republ. tantum posse, quantum in bello gladium*, id de Repub. Romana duntaxat intelligendum erat. Sed quid verbis opus est, quum id minime ad illam ciuitatem seu rempubl. esse restringendum, ex Demosthene etiam constet?

SCHEDIASMA XVII.

Illum qui docta alioqui scholia scripsit in Ciceronis epistolas, quas vulgus familiares vocat, & nimis audacter & male exponere videri Præstare, Efficere vt non sit, Cauere, Vitare: & Præstari, Pro certo affirmari.

VErbum *Præstare* in eo vsu de quo nunc dicturus sum, in eorum numero merito ponetur, quæ quamuis intelligantur, non facile exponuntur. De eo autem vsu verba sum facturus, quē habet apud Ciceronem, quum dicit Q. fratri, (prima primi libri epistola) *Atque inter hos, eos quos tibi comites & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa respublica, duntaxat finibus iis præstabis quos ante præscripsi: quos vero aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt.* Quum etiam paulo ante dixisset, *Sed esse circumspiciendum diligenter, vt in hac custodia prouinciæ non te vnum, sed omnes ministros imperii tui, sociis & ciuibus & reip. præstare videare.* Vbi obseruandum est dici *Præstare illos*, & *Præstare illorum facta atque dicta*, eadem significatione. Quod autem scribit, *Duntaxat finibus iis præstabis quos ante præscripsi*, referendum est ad ista, quæ paulo ante dixerat, *Præclarum est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium sic, vt nullum te signum, nulla pictura, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, nulla forma cuius-*

quam, nulla conditio pecuniæ, (quibus rebus abundat ista prouincia) ab summa integritate continentiaque deduxerit. Et, paucis interiectis, *Non itineribus tuis perterreri homines, non sumtu exhauriri, non aduentu commoueri, &c.* Nam paulo post, ostendere volens, dandā esse Quinto operam, vt eadem integritas continentiaque in iis omnibus quos habet ministros imperii sui cernatur, *dicit oportere Præstare illos reip.* subiungit enim, paruo interuallo, *His autem in rebus iam te vsus ipse profecto erudiuit, nequaquā satis esse, ipsum hasce habere virtutes,* [intellige autem *integritatem & continentiam,* vt paulo ante vocauerat] *sed esse circumspiciendum diligenter, vt in hac custodia prouinciæ non te vnum sed omnes ministros imperij tui, socijs & ciuibus & reip. præstare videare.*

Atque vt ad exempla petita aliunde veniam, legimus in epist. 17. libri 7. quæ ad Trebatium scripta est, *Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid aut velle tua caussa putas, ne dimiseris: & si qua te forte res aliquanto offenderit, quum ille aut occupatione aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto; & vltima exspectato: quæ ego tibi & iucunda & honesta præstabo.* Item in 16. libri 5. *Vt & communem incertumq; casum, quem neq; vitare quisquam nostrum neq; præstare vllo pacto potest, sapienter ferres.*

Quoniam autem in vno ex iis, de quibus sum acturus locis verbum *Præstare* accusatiuo *Culpam* iungitur, afferam locum eiusdē in quo iunctum est accusatiuo, qui aliquam significationis affinitatem cum illo habet. Legimus libro De off. tertio, *Is igitur iudex ita pronuntiauit, quum in venundando rem eam, scisset, & non pronūtiasset, emtori damnum præstari oportere.* Ibidem legimus hoc verbum iunctum accusatiuo *Vitium;* qui etiam habet eodem pertinentem significationē. scribit enim, *A iurisconsultis etiam reticentiæ pœna est constituta: quicquid enim inest prædio vitij, id statuerunt, si venditor sciret, nisi nominatim dictum esset, præstari oportere.*

At vero is de quo nunc agendum est locus, habet (vti dixi) accusatiuum *Culpam,* iunctum isti verbo, *Præstare.* Ita enim Cicero Epist 16. libri noni, *Sic video philosophis placuisse, ijs qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, Nihil esse sapientis præstare nisi culpam.* Vbi Paulus Manutius in scholio margini adscripto *Præstare culpā* esse dicit *Efficere vt non sit:* vel *Cauere, Vitare.* Et addit, *Nam culpa quidem vt vitetur in nobis est:* At ego *Præstare culpam* esse dico, nō *Cauere culpam,* seu *Vitare culpam,* sed *Damnum præstare quod culpa nostra contigerit.* Atq. vbi de sapiente dicitur, *eius non esse aliud præstare quam culpam,* perinde esse ac si diceretur, *non esse eius præstare res fortuitas, sed tantum culpam.* Casus autem fortuitos quis vitari posse dicet? Imo Cicero in loco qui paulo ante allatus fuit, scribit, *Vt & communem incertumq; casum, quem neq; vitare quisquam nostrum neque præstare vllo pacto potest, sapienter ferres.* Quod si *Præstare* idem esset quod *Vitare,* cur *Neque vitare neque præstare,* hic dixis-

dixisset? Sed quod ad expositionem loci illius attinet, *Nihil esse sapientis præstare nisi culpam*, exponi potest non solum eo quo dixi modo, *Præstare damnum quod sua culpa euenerit:* sed etiam *In se recipere damnum, si quod sua culpa eueniat.* id est, *promittere se præstiturum damnum.* Legimus idem loquendi genus apud eundem libro De orat. primo, *Perge vero Crasse*, inquit Mutius. *istā enim culpā quam vereris ego præstabo.* Denique *præstare culpam suam* vel *alienam* dicitur *qui damnum quod sua vel alius culpa contigit, sarcit,* & (vt vulgo loquimur) *pro damno satisfacit*; (quidam & verbo *Luere* hac in re vtuntur) siue *Qui si forte damnum aliquod sua vel alius culpa contingat, in se recipit* (quod itidem Græci dicunt ἀναδέχεσθαι, & εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεσθαι) *& sarciturum se promittit: & ita velut in se recipit rei exitum seu euentum:* dicique etiam potest *Præstare periculum*. nam qui præstat culpam, vult euentum rei suo periculo esse.

Quemadmodum vero longe discedit Paulus Manutius a significatione verbi *Præstare* illo in loco, ita etiam (ni fallor) ab ea procul abest in isto, *Nec præstari quicquam potest quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate.* Hic enim ille exponit *Pro certo affirmari*. Quis autem vnquam præter illum dixit *Præstare* esse Latinis *Pro certo affirmare?* Alioqui dicendum idem esset de hoc, qui eadem in epistola est loco, *Cetera vero, quid quisq; me dixisse, dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum viuant ii, qui me assidue colunt & obseruant, præstare non possum.* At potius esse, *Non possum in me hoc recipere*, vel *Non possum huius rei periculum in me recipere*, non negabunt (vt opinor) qui alios similes locos obseruarint: verbi gratia, vbi dicitur, *Præstabo illos non esse facturos:* item, *Præstabo illum rationem esse habiturum.* Verum in illo de quo nunc agitur loco illud *Quicquam* non satis aptam sedem habere videtur, ideoque non immerito suspectum fuerit. Quod si etiā suspicetur quispiam scripsisse Ciceronem, *Nec præstare quisquam potest*, idem me quoque suspicatum esse sciat. Fui autem longior, verum tot exempla coaceruaui, quod scirem quanta illius viri, in cuius expositiones inquiro, sit existimatio: & quam multi de omnibus, quæ ab illo scripta sunt, non aliud respondendum putent, quam αὐτὸς ἔφα.

SCHEDIASMA XVIII.

De aliis eiusdem Ciceronis locis, in quib. eiusdem Pauli Manutii expositiones non sequendæ esse videntur.

De vnius ex illis Ciceronianis locis emendatione.

DOctissimum fuisse virum Paulum Manutium, & de Cicerone vel potius de Ciceronis lectoribus optime esse meritum, si quis ignorabit, is merito dicetur versari hospes in republ. literaria, merito dicentur illius aures peregrinari: (vt Ciceronis ipsius vtar verbis) sed non placet tamē, cum plerisque, omnibus quæ ille

scripta reliquit, ἀβασανίστως fidem adhibere, & de illo subinde illud Pythagoreorum de suo magistro, αὐτὸς ἔφα, vsurpare. Considerandas igitur lectori quasdam alias eius expositiones proponam, meam de illis sententiam proferens.

Legimus epistola quinta libri sexti, ad A. Cæcinã scripta, *Ea natura rerum est & is temporum cursus, vt non possit ista aut tibi aut ceteris fortuna esse diuturna, neque hærere in tam bona caussa & in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem quã extra ordinem de te ipso habemus, nõ solum propter dignitatem & virtutem tuã (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamq́; virtutem.* Hic enim vult Manutius, *Virtutem* priore quidem loco significare *Præstantiam quandam in rebus omnibus*, vel potius *Præstantiam quandã naturæ* (nam primæ editiones verba illa margini adscripta habebant: quæ eas sequutæ sunt, ista habent) at in posteriore, *Scientiam*. Quarum expositionũ prior quidem, audacula, at posterior, audacissima mihi videtur. Fuerit vero (vt opinor) illa *naturæ præstantia* quæ a Græcis dicitur vno verbo εὐφυΐα nihilo quidẽ certe magis virtutẽ de naturæ præstantia, quam ἀρετὴν dici περὶ εὐφυΐας puto. Esto tamen, posse ita accipi *Virtutem*: quid? an etiam *Scientiam* significare poterit? Cur vero a scientiæ appellatione abstinuisset Cicero, & significationem illi vocabulo dedisset, quam ne is quidem ad quem scribebatur epistola, intellecturus erat? imo vero ne *scientiam* quidem dixisset, meo quidem iudicio: sed potius *doctrinam*. Verum, quoniam in duobus non solum valde vicinis, sed etiam ad eandem periodum pertinentibus locis illud vocabulum bis ponitur, excogitanda fuit scilicet in posteriore magis etiam noua, quam in priore significatio.

At ego ad talia commenta confugere nihil necesse existimo: quum priore quidem loco *Virtutem* ἁπλῶς, at in posteriore *Summam virtutem* Ciceronem dixisse considero. Puto enim hunc esse huius loci sensum, *Quare bene de statu rerum tuarum sperato, quum de illis ipsi etiam bene speremus: & quidem ita vt non eandẽ tantummodo de te quam de alijs multis exsulibus spem habeamus, sed extraordinariam quandã & peculiarem. nam dignitas quidem & virtus tua spem nobis faciunt, sed quũ hæc tibi cum alijs sint communia, valde illã augent tuum eximium ingenium & summa virtus.* Perinde ac si diceret, *Quod extraordinariam quandam de te spem concipimus*, [id est, περὶ τ̃ σῆς καθόδου. erat enim exsul] *in caussa sunt illa tua extraordinaria dotes, eximium ingenium atq́; virtus summa. Multi enim virtute præditi sunt* (ideoque virtutem, sicut & dignitatem, dixit esse ornamenta illi cum multis communia) *at pauci summa virtute: pauciores etiam, eximio ingenio simul & summa virtute.* Nunc tandem ex iis quæ dixi, perpendat lector an *Summa virtus* nihil aliud sit quam *Scientia*. Nam quod attinet ad expositionem huius nomi-

his *Virtus* in priore loco, vbi Ciceronem, dicētem *Virtutem tuam*, in elligere putat *Præstantiam quandam in rebus omnibus*, huc *Præstantiam quandam naturæ*, minus audax videtur, vti dixi: quam eius *naturæ præstantiam* (ex duabus enim explicationibus hanc maio) minime vi etur ab *ingenio* separaturus fuisse: quū *naturæ præstantia* ad eam referatur quam Græci εὐφυΐαν appellant: huic autem iniuria fieri videatur si ab ingenio separetur.

Verum enimuero ab vno certamine ad aliud veniendum mihi est. postquam enim aduersus illam huius loci expositionem certaui, superest vt etiā aduersus scripturam eius certamē incipiam, quem Dionysius Lambinus plane mēdosum, & inexplicabilem in libris omnibus & veteribus & manuscriptis (ita enim apud eum legimus) esse conqueritur. Sic enim in illis scriptum esse ait, *Quapropter ad eam spem, quam de te ipso habemus, nō solum propter dignitatem & virtutem tuam, (hæc enim orn. s. tibi etiam cum al. communia) sed etiam accedunt tua præcipua, propter exim. ing. summ. virtutem.* Paulus autem Manutius in posterioribus suorum scholiorū, quæ calci epistolarum adiuncta sunt, editionibus, sicut & in prioribus, ad σολοικοφανὲς confugit: sic tamen, vt non omnino eadem scribat vtrobique. Scribit enim in prioribus, *Inconsequens & obscura locutio. ex quo vereor ne corrupte totus hic locus legatur. Ac fieri tamē potest, vt ita scripserit Cicero, & inciderit in vitium, quod Græci σολοικοφανὲς appellant, Cuius generis nonnulla cū in reliquis eius scriptis, tum in libris maxime contra Verrem deprehenduntur, quæ Pedianus notauit.* Hæc ille vir doctiss. in prioribus (vti dixi) editionibus. At vero in posterioribus, quæ ὑστέρας φροντίδας habent (vt multa quæ mutata sunt ostendunt) scribit, Verba hæc: *Accedunt tua præcipua, libenter, atq; etiam quæ sequuntur, Propter eximium ingenium, summamque virtutem, parenthesi superiore includerem, vt post communia multorum ornamenta, statim præcipua Cæcinæ subijcerentur. Sed hoc videtur fieri non posse, propter illud, Ad eam spem: quod ad aliquod verbum referri necesse est. Omnino carere locum mēdo vix crediderim: aut, si mendo vacat, erit ex eo genere, quod Pedianus habere solœcismi speciem in Cicerone interdum notauit.* Hæ sunt eius ὑστέραι de loco illo φροντίδες.

Nunc superest, vt meam cōiecturam proponā: a qua nullū violentum remediū exspectare te volo. quamuis enim pro deplorato habeatur hic locus, (vtpote de cuius salute illi duo præstantissimi librorū Ciceronis medici, Paulus Manutius & Dionysius Lambinus, desperent) & *extremis morbis* (vt vulgus loquitur) *extrema remedia liceat adhibere*, neque ferro tamen, neque igni, neq; vllo alio remedio, quod violentum vocari possit, sum vsurus. Primum igitur (vt iam ἀλληγορεῖν desinam) nihil mihi vnquā magis persuasum fuisse dico quam hoc est, Ciceronem aliud quā præpositionem *Ad* post aduerbium *Quare* scripsisse: atque adeo non præpositionem

loco illi, sed verbum adhibuisse: & quidem verbum (vt propius accedam) quod cum accusatiuo *Spem* conueniret. Quodnam vero illud erit? Duo lectori proponam, atq; optionem illi relinquã: quum idem ex vtroque sensus efficiatur. Nam vel, *Quare adi eam spem*, vel *Habe eam spem*, Ciceronem scripsisse suspicor. Illud quidem *Adi*, multo fuerit verisimilius, si, quam parua sit mutatio, spectemus: at vero *Habe* si scribamus, genus loquendi fuerit multo vsitatius, atq; idipsum quod proxime sequitur: hoc modo, *Quare habe eam spem, quam extra ordinem de teipso habemus.* Sed tamen & alterum loquẽdi genus, quod magis verisimilem emendationem huius loci reddere poterit, ob valde paruã mutationem, cum Latinæ linguæ minime incognitum esse, tum vero analogia comprobari puto. Liceat enim *analogiam* appellare, vbi similis metaphoræ in similibus loquẽdi generibus habemus vsum. Habemus quidem certe hic, quum talia sint, *Ire in spem, Venire in spem, Ingredi in spem*, quale est illud *Adire spem.* Optionem tamen (vti dixi) lectori relinquens, ad sequentia pergo: & parentheseωs notas tolli iubeo, vt illis sublatis legamus, *Quare habe* [vel, *adi*] *eam spem, quam extra ordinem de teipso habemus, non solum propter dignitatem & virtutem tuam. Hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia: accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium summamq; virtutem.* Perinde ac si diceret *Propter tuum eximium ingenium, summamque virtutem, dicere possumus, ad illa ornamenta quæ tibi sunt cum alijs cõmunia, accedere tua præcipua* Fateor tamen molliorem futuram fuisse eandem orationis structuram, non adiecta præpositione *Propter*: hoc modo, *Hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia: accedunt tua præcipua eximium ingenium, virtusque summa.* Alioqui enim non mirabor si durum lectori videatur, aut saltem duriusculum, præpositionem hanc *Propter*, in hoc posteriore membro non pertinere eodem, quo pertineret in priore. Exspectassent enim potius lectoris aures talem orationis structuram, simul etiam vtendo parenthesi, *Non solum propter dignitatem & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) sed propter illa quæ accedunt, tua præcipua, eximium ingenium, summamq; virtutem,* Verum non semper talem ἀκολουθίαν seruari scimus: &, vbi non seruatur, si σολοικοφανὲς esse diei oporteret (vt videmus Paulum Manutium locum hunc vitii illius insimulare) quotaquæque non Latinorum solum, sed Græcorum etiam scriptorum pagina esset, quæ σολοικοφανοῦς suspicione carere dici posset? Quæ certe addere libuit, vt interim Ciceronis patrocinium suscipiens, hanc saltem criminationem ab eo repellerem, siue (vt alii loquutum potius esse illum arbitrantur) depellerem.

Verum vt ad duos illos præstantissimos librorum Ciceronis siue medicos siue chirurgos reuertar, Manutiũ & Lambinum, quũ hæc ita sint, multo prudentius hoc in loco hic quam ille se gessisse vide-

videtur. Nam Lambinus statim fatetur locum hunc plane mendosum esse, & inexplicabilem, vt quidem scriptus est in libris veteribus: (quæ scriptura nostræ similis est, nisi quod duæ voces *Sed etiam* positæ sunt ante verbum *Accedunt*) at Manutius in loco aperte mendoso, non secus quam si emendatissime esset scriptus, sese torquēs, *Hic quæro* (inquit) *quibus caussis adductus Cicero spem haberet extraordinariam de Cæcina. Non enim ob ingenium & virtutem, quæ paulo post nominantur, spem de ipso præcipuam ceperat: sed illa dixit ad eam spem accedere, quam extra ordinem iam habebat. Quibus subiungit, alias caussas, præter ingenium & virtutem, quærendas esse, quæ spem extraordinariam efficiant: & quum nullæ occurrant, dicendum esse, quum Cicero scripsit, Quam extra ordinem de te ipso habemus significasse eam ipsam spem quam haberet ob illius ingenium & virtutem, non illam quæ sine ingenii & virtutis accessione, extraordinaria esset. Vt hoc dixerit, Accedunt ad spem, vt extraordinaria sit, ingenium & virtus. Accedunt autem, præter illa quæ tibi sunt cum aliis communia.* Verum hęc Manutii explicatio, multum se (vt dixi) in loco qui aperte mendosus est, torquentis, vereor nę apud multos explicatore indigeat. At Lambinus, in annotationibus quidem calci illius Epistolarum operis adiectis, de illa veterū librorum lectione id quod dixi fatetur: sed inter annotatiūculas margini adscriptas, suam huius loci emendationem proponit: quam sequendo, legendum fuerit, *Quare ad eam spem quam extra ordinē de teipso habemus, propter dignitatem & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibī etiam cum aliis communia) accedit tua præcipua, propter eximium ingenium, summamq; doctrinam, cui mehercule hic, &c.* Hæc est (inquam) eius emendatio: in qua certe tam se audacem ostendit, quam ego in mea timidum Expungit enim illa duo vocabula, *Non solum;* & pro accusatiuo *Virtutem* substituit accusatiuum *Doctrinam*. De qua mutatione postea dicetur: nunc autem, ea tantum examinans, quę ad ἀκολουθίαν orationis pertinent, dico, debuisse considerare Lambinum, non esse rationi cōsentaneum, vt parenthesi includatur id etiam vocabulum, quod tamē necesse sit cum iis, quæ extra parenthesin sunt intelligi. Atqui, si relictis iis quæ per parenthesin posita sunt, dicere libeat, *Quare ad eam spem quam extra ord. de teipso h. propter dignitatem & virtutem tuam, accedunt tua præcipua, propter exim. ing. &c.* quomodo hæc duo adiectiua *Tua præcipua* ad substantiuum *Ornamenta* referre poteris, quod non præcesserit?

Quum autem in hac emendatione, licet audaci, hoc incommodi esse considero, magis etiam quam antea mihi mea, illa probatur, quam ego minime audacem iudicatum iri puto, quod in ea sit parua scripturæ mutatio: quamuis alioqui vocabulum, quod substituitur, longe ab altero significatione differat. Iam vero & aliud considero, propter quod illa magis etiam adlubescit. Quid

illud est: quod cum ea lectione quam veteres libros in posteriore huius loci parte habere testatur Lambinus, conuenit. Nam si ita vt dixi priorem partem legamus, illæ voces *Sed etiam*, aptam ante verbũ *Accedunt* sedem habebunt; atq; illa mea emendatione ita adiuta veterum librorũ lectio, non amplius mendosa plane & inexplicabilis esse dicenda erit. Tũ enim totus locus ita leget. *Quare alii [vel habe] eam spem quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem & virtutem tuam. Hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia: sed etiam accedunt tua præcipua, &c.* Posset tamen & particula *Sed* absque illa *Etiam* locum hic habere. Addo autem & aliud ad illius emendationis confirmationem: quod adhortatio illa ratione quadam niti videtur, quam innuere crediderim Ciceronem iis quę subiungit. Perinde enim esse puto ac si diceret. *Cur quam de te spem habemus, eandem & ipse non habeas? Vel, Cur nos bene de te speremus, ipse non bene speres? præsertim quum illa tua bona, propter quæ spem illam concepimus, tibi nõ minus quam nobis nota esse possint? quum, inquam, scias Cæsarem illis quibus præditus es ingenii dotibus multum tribuere?* Ad mutationem autem illam quod attinet, qua accusatiuus *Doctrinam* in locum accusatiui *Virtutem* substituitur, audacem potius quam ab eo de quo hic agitur alienam esse fateor: maioremq; esse dico Manutianam audaciam in eo, quod *Virtutem* exponit *Scientiam*, quam Lambinianam in eo quod pro *Virtutem* substituit *Doctrinam*. Quia enim paruo interuallo præcesserat accusatiuus *Virtutem*, nõ incredibile esset, librarium, quum eum in mente haberet, hic quoque posuisse. nam plurimis hoc contigisse locis videmus. Meam autem illius emendationis fidem ne hæc quidem lectio eleuaret: sed cõtra minus etiam in reddenda ratione illius extraordinariæ spei laborandum esse dicerem.

Prætermittenda non est alia, licet multo minoris momenti, emendatio, in hoc ipso loco: vt legamus, *Quam extra ordinem de te ipsi habemus*: potius quam, *De te ipso habemus*. Nam vt, *Habeto de teipso*, dicendum potius esset, ita, *Quam habemus de te ipsi*, dici potius debere existimo.

Ex aliis autem locis de quibus me dicturum pollicitus sum in mei Schediasmatis titulo, vnus est hic, in fine epistolæ decimæ sextæ libri secundi. *Hoc adspersi, vt scires, me tamen in stomacho solere ridere.* Nam *Ridere in stomacho* idem Manutius exponit *Ridere cum iracundia*: at ego vocabula hæc *In stomacho* non iungo cum verbo *Ridere*: ideoque puto significare Ciceronem, *Me solere stomachantem etiam ridere*, siue, *tum quoque quum stomachor*, id est *Me solere risum stomachationi meæ [siue, iræ meæ] intermiscere*. Vel, *Vt scires me, tum etiam quum habeo quæ mihi stomachum moueant*, [siue, *ob quæ stomacher*] *solere ridere.* Mentionem autem stomachi sui fecerat circa principium epistolæ, *Nosti enim non modo stomachi*

mei (cuius tu similem quōdam habebas) sed etiam oculorum, in hominum insolentium indignitate, fastidium.

Ex eorum numero est hic quoque, libri noni epistola vigesima, *Nam omnem nostram de republ curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abiecimus: in Epicuri nos, aduersarij nostri, castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam. veterem dico, quum in sumtum habebas, etsi nunquam plura prædia habuisti.* Hæc enim adnotat in hunc locum Manutius, *Plane ab iis dissentio, qui mendum esse in verbo Insolentiam existimarunt. est enim hic Insolentia, nimius sumtus, qui fiebat in cœnas. a quo se alienum Cicero dicit, lautitiam tantum quærere.* Quod etiam epist 15 his verbis ostendit, *Nec tamen eas cœnas quæro vt magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum sit & lautum.* Addit vero & quædam exempla illius significationis. *Insolentiam (inquit) eodem sensu posuit Philipp. nona, Magnifice enim Ser. Sulpicius maiorum continentiam diligebat, huius sæculi insolentiam vituperabat. Et in or. pro Sex Roscio, Qui in sua re fuisset egentissimus, erat, vt fit, insolens in aliena.* Hæc ille: cui assentior in eo quod ab illis dissentit qui mendum esse in hoc verbo existimarunt: (ex quibus certe fuit P. Victorius) sed quemadmodum ab illis ea in re dissentit, ita ego ab ipso dissentire cogor in eo, quod vocabulum illud ita exponit. In illis enim duobus vnde petit exempla locis, dico *Insolentiam* non tam significare *Nimium sumtum* quam id quod *nimij sumtus caussa est*, id est *luxum*: in eo autem de quo nunc agitur, simplicius etiam videri accipiendum, tanquam ad etymum ipsum respiciente Cicerone. Nemine enim dubium esse potest, quin nomen *Insolentia* a verbo *Solere* ortum habeat. his autem negauerat se eum esse qui soleret. Dixerat enim, *At quem virum? non eum quem tu es solitus promulside conficere?* Et paulo post, *Illa mea quæ solebas antea laudare, o hominem facilem, o hospitem non grauem, abierunt* (perinde enim est ac si diceret, *Solebam esse homo facilis, hospes non grauis: quæ tu laudabas*) subiungit igitur, *In Epicuri nos, aduersarij nostri castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam.* Est itaque hic sensus (meo quidem iudicio) *Neque tamen volo te huic meæ insolitæ mollitiei satisfacere: sed quamuis Epicuream quandam & mihi insolitam mollitiem afferam, atque illa quibus antea delectabar fastidiam, mihi tam molli & delicato illa tua pristina lautitia satis erit.* Credo denim certe & pronomen *Hanc* pro illa mea expositione facere: quum videatur intelligendum, *Hanc insolentiam quam tibi narro* Quamuis mihi veniat in mentem, *Hanc* posse etiam ad illā Epicuri mentionem referri: perinde ac si diceret, *Nec tamen ad hanc Epicuream insolentiam.* Tunc vero de luxu intelligere oporteret. Quum autem vocabulum *Insolētiam* suspectum hic quidam habuerint, ego alius cuiusdam mendi potius suspectum hunc lo-

eum haberem, quod duriusculus & insolens etiam videri possit hic vsus præpositionis *Ad*. si oporteat *Ad hanc insolentiam* significare, *Ad indulgendum huic insolentiæ*, aut aliquid tale: præsertim quum ad explicationem alterius partis, vbi dicitur, *Sed ad illam tuam lautitiam*, non possimus idem gerundium adhibere, quo vsi fuerimus in exponenda illa priore, *Ad hanc insolentiam*.

Schediasma XIX.

De iis qui putarunt gratiarum actionem *in summa amicitia & & necessitudine non requiri.*

QVæstio hæc digna disputatione philosophica videtur, *an inter valde amicos prætermittenda sit, aut prætermitti saltem possit gratiarum actio*, qua in sententia fuisse Brutum & Plancum epistolæ eorum testantur. Ita enim Brutus vnam ex suis ad Ciceronẽ epistolis orditur, *Noli exspectare dum tibi gratias agam, iampridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet*. Item aliam ita, *Iam non ago tibi gratias, cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri*. Sed & Plancus quandam e suis ab his verbis inchoat, *Facere non possum quin in singulas res meritaq; tua tibi gratias agam. Sed mehercule facio cum pudore, neq; enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem: neq; ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis: & malo præsens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare*. At Cicero ad eundem de gratiarum actione ita scribit, *Quanquam gratiarum actionem a te non desiderabam, quum te re ipsa atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda Sic enim vidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me a te amari. Dices, Quid antea? Semper quidem: sed nunquam illustrius*. Vbi certe videmus Ciceronem gratiarum actionem non improbare. Ac legimus quidem in quadam ad Seruium Sulpicium epistola, quæ est libro decimotertio, *De quo non modo rogare te vt eo studiosius mea quoque caussa facias, non debeo, sed ne gratias quidem agere*: verum addit rationem, *Quod tu & ipsius caussa & tua sponte feceris*. Et in fine Epistolæ dicit: *Et quod modo verebar tibi gratias agere, nunc plane ago*. Neque vero illa ratio non agendi gratias, quæ a Bruto in illo posteriore affertur loco, debere videtur satisfacere. *Iam non ago tibi gratias* (inquit) *cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri*. Imo vero, Brute, (respondeat quispiam pro Cicerone) si præstare id non potes, quod est maius, ne tamen prætermitte quod potes, quamuis sit multo minus. Affert tamen & Plancus eandem rationem non cur gratias nõ agat, sed cur se pudeat gratias agere: verum nec solam affert, nec ita ἀπανθρώπως (vt ita dicam) se, quum re gratum ostendere non possit, verbis nolle gratum ostendere ait. Postquam enim dixit, *Neq; ego*

lubenter pro maximis tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis, & malo præsens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare: hæc etiam adiicit, *Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias atque etiam pias propinquitates in tui obseruantia, indulgentia, assiduitate, vincã.* Sed & in fine epistolæ proxime præcedentis dixerat (obscurius quam illic, aut saltem minus aperte, loquens) *Opto vt mihi liceat iam præsenti pietate meorũ officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora.* Excusari igitur multo facilius Plancus in afferenda hac ratione possit, quam Brutus. huic enim & quod dixi responderi possit: & istud quoque, ex Nasone, De ponto lib. 4. el. 8.

Parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
Quum pro concessa verba salute damus:
Sed qui quam potuit dat maxima, gratus abunde est,
Et finem pietas contigit illa suum.

Quod autem ad illam alterã rationem attinet, *Neque enim tanta necessitudo, quantã tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem:* (cum quibus conueniunt ista Bruti. *Noli exspectare dum tibi gratias agam. iampridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet*) ita fortasse probabilis fuerit, si consideremus, quum is quocum mihi summa est necessitudo multis eius officiis & meis mutuis cõstituta. (vt ipse loquitur Cicero) sit *alter ego* (vt quidam dixerunt) quum sit *animæ meæ dimidium* (sicut amicitiam veram dixit quidam philosophus efficere, vt sit *anima vna in duobus corporibus*) me illi quocum tanta mihi necessitas intercedit gratias agentem, perinde facere ac si mihi ipsi gratias agerem. Sed quum illius definitionis amicitiæ exemplum in iis demum conspiciatur, qui inter se Pyladem & Orestem imitantur, si ratio illa locum habere deberet, at certe vix inter tot habere locum posset, *—quot sunt Thebarum portæ, vel diuitis ostia Nili.*

Hoc tantum addo, quod ad gratiarũ actionem attinet, vrbane a Cicerone quodam dici loco, *Gratias tibi agam propediem, vt confido:* volente significare, Confido te præstiturũ ea quæ a te peto. Legimus autem & in alio quodam loco, *Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere quam commendatione.*

SCHEDIASMA XX.

De iis qui putarunt precibus dandum non esse locum *inter eos qui arctissimo amicitiæ vinculo essent adstricti.*

De alijs quibusdam ad amicitiæ leges *pertinentibus.*

QVæstioni præcedenti affinis est hæc, ac pene etiam eadem, *An vllis precibus locus esse debeat inter eos, qui arctissimo amicitiæ vinculo sunt adstricti.* Cicero tamen nusquam, quod sciam, prætermittendam sibi videri gratiarum actionem dicit (quod in altera

quæstione proponebatur) at de non adhibendis precibus, aliis assentiri alicubi videtur. Quo pertinet hic locus epistolæ ad Atticũ nonæ libri quinti, *Hoc tibi ita mando vt dubitem an etiam te rogem, vt pugnes ne intercaletur.* Idem Dolabellæ libro nono, *Peto igitur a te, vel, si pateris, oro, vt homines miseros &c.* (vbi *Si pateris*, ex alio loco possit exponi, *Si amicitia nostra patitur, vt te orem*) In illa autem libri primi longissima ad Lentulum epistola, *Ea tanta mihi curæ sunt, vt me nolim admoneri, rogari vero sine magno dolore vix possim.* Idem Catoni, *Idq; etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere & rogari scio, tamen admonendum potius te a me quam rogandum puto.* Atque vt hic dicit, *Admonendum potius quam rogandum*, ita in quadam ad Sulpicium, quæ est libro decimo tertio, *Quasi rogatus, aut certe admonitus, liberaliter Attico respondisses.* Denique alicubi innuit, *rogare videri posse eius esse, qui de amicitia dubitet.* E nostris quidem certe moribus si iudicium hac de re ferendum sit, preces potius quam gratiarum actionem prætermittere decet.

Alicubi vero ita rogat & preces adhibet, vt simul se de eo, quod illas adhibeat excuset. Tale est hoc initium epistolæ ad Cornificium, quæ est decima septima libri duodecimi, *Grata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis quam vt conserues, non quod de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi rogo.*

Sicut autem *eos cum quibus arctissimum esset amicitiæ vinculum, minime decorum esse videbatur rogare, ita eos etiam cum quibus minus arctum illud esset, rogare multis verbis, non decere putabant.* Hinc illud in fine secundæ epist. libri decimi tertii, ad Memmium scriptæ: *Impedior verecundia ne te pluribus verbis rogem. neq; tamen dubito, quin, si tua nihil aut non multum intersit, eo sis animo quo ego essem si quid tu me rogares.* Ita enim hic *verecundiam esse* interpretandam puto. Huc pertinet & clausula epistolæ secundæ libri tertii ad Appium Pulcrum. postquam enim dixit, *Quid in eo genere efficere possis, tui consilij est: ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo:* subiungit, *Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur: aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur.*

Iam vero & quædam erant *de quibus ne monere quidem seu admonere posse existimabant, quin de amicitia dubitare seu diffidere viderentur.* Ideo in nona libri primi epistol. quæ scripta est Lentulo, dicit *Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæq; mihi commendas, ea tanta mihi curæ sunt, vt me nolim admoneri, rogari vero sine magno dolore vix possim.* Idem in quadam ad Oppium. *Tu, mi Oppi, cõseruabis amorem tuum: (etsi more magis hoc quidem scribo, quam quod te admonendum putem) meaque omnia tuebere.* Quibus similia

milia sunt hæc, quæ ex epistola quadam ad Cornificium attuli, *Quam (memoriam nostri tuam) vt cõserues, non quod de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo.* In quorum locorum collatione obseruandum est, de vna eademque re vnum *rogari*, alterum *admoneri*: quum alioqui (vt antea vidimus) admoneri potius dicendus sit, quam rogari is, qui summe nobis est amicus. Huc pertinent ista Nasonis,

Nec te credideris, quia non facis, ista moneri:
Vela damus, quamuis remige nauis eat.
Qui monet vt facias quod iam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta suo.

Quinetiam ab Horatio leniri videmus hoc verbum Monere, vbi dicit,

Protinus vt moneam, si quid monitoris eges tu.

At vero Cicero alicubi quamuis *moneat*, id tamen se facere negat. vt initio cuiusdam ad Marcellũ epistolæ. *Neq; monere te audeo præstanti prudentia virum.* Et tamen aliquanto post dicit, *Illud tamen vel tu me monuisse vel censuisse puta, vel propter beneuolentiam tacere non potuisse.* Discimus autem ex illo loco, eum qui dicit *se monere amicum*, videri posse prudentiam in eo desiderare, aut certe non satis prudentem eum existimare, siue non satis prudentiæ illius fidere. Alicubi vero excusationem nõ præponit Cicero, sed postponit: vt in quadam ad Plancum epistola, pag. 293 *Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putaui, quam quod arbitrarer te monitis & præceptis meis egere.* Vbi hæc, *Quam quod arbitrarer te monitis meis egere*, similia sunt illis Horatianis *—si quid monitoris eges tu.* Est autem obseruandum, *Admonere* plerisque in locis esse potius ὑπομιμνήσκειν: at *Monere*, νουθετεῖν. Quodam porro in loco non vult dici *suasor*, sed *rogator*. qui locus est in epistola ad Plancum, epistolis ad Atticum inserta, in fine libri decimi sexti. *Equidem cum multa (vt necesse erat in tanta occupatione) non probẽtur, quæ Cæsar statuerit, tamen otii pacisq; caussa acerrime illa soleo defendere. Quod tibi idem magnopere faciendum censeo. quanquam hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te & etiam oro, &c.* Alicubi vero etiamsi non vtatur vel hoc vel illo verbo excusat tamen se de iis, quę dixerit: veluti quum quandam ad Curionem epistolam his verbis claudit *In hanc sentẽtiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem. Et hoc quicquid attigi, nõ feci inflammandi tui caussa, sed testificandi amoris mei.* Sic vero & Horatius, quum dicit, *Disce, docendus adhuc, quæ censet amiculus*, perinde esse videtur ac si diceret, se non tam eius monendi, quam testificandi amoris sui caussa ea dixisse: præsertim quum præcedat, *Quamuis satis per te tibi consulis*: Epistolarum libro priore,

Quamuis, Scæua, satis per te tibi consulis, & scis
Quo tandem pacto liceat maioribus vti,

Disce, docendus adhuc, quæ censet amiculus.

Quinetiam magis etiam se excusans, adiungit,

—vt si Cæcus iter monstrare velit. tamen aspice si quid
Et nos quod cures proprium fecisse loquamur.

Quodam autem in loco ita loquitur ac si existimet cum alia sibi apud amicos per leges amicitiæ licere, tum vero peccare in scribẽdo. Legimus enim in epistola ad Ser. Sulpicium, quæ est decima octaua libri decimi tertii, *Sed tamen quando mihi, pro coniunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet, vtrumque eorum quæ negaui mihi facienda esse faciam.* Idem autem peccatum (vt quidem ipse hic vocat) committit & alibi.

SCHEDIASMA XXI.

De comparationibus quibus vtitur Lucianus, quum dicit, νεογνοῦ παιδίου ὀργιλώτερος. *id est,* iracundior puerulo recens nato: *item,* κυνὸς Μελιταίου ὀργιλώτερος. *id est,* iracundior cane Melitensi.

VAlde iracundum significare volens Lucianus, dicit esse νεογνοῦ παιδίου ὀργιλώτερον, id est, *iracundiorem puerulo recens nato.* Quã comparationem existimari posset ex isto Platonis petiisse loco, De republ. lib. 4 ὅτι θυμοῦ μὲν εὐθὺς γενόμενα [παιδία] μεστά ἐστι: nisi iram non simpliciter tribueret puerulo νεογνῷ, vt appellat, sed eam vehementissimam. Ab eodem dicitur aliquis esse κυνὸς Μελιταίου ὀργιλώτερος, id est, *Iracundior cane Melitensi.* Tales autem comparationes non tam fortasse prouerbiales quam prouerbialibus similes esse sunt existimandæ: quemadmodum & illa Horatiana, *Iracundior Adria:* (cui tamen locus inter prouerbia datus fuit) nisi forte dicamus, harum quasdam, præterquam quod e medio peterentur, id est, e quotidiana experientia, vulgi etiam sermone, sed vulgi tãtum, fuisse celebratas. Ceterum posse in has comparationes inquiri docebo in capite quod proxime sequetur.

SCHEDIASMA XXII.

Senecam a Platone videri posse dissentire in eo, quod dicit iram nusquam nasci nisi vbi rationi locus est.

SEneca libro de ira secundo, cap. tertio, *Sed dicendum est* (inquit) *feras ira carere, & omnia præter hominem. Nam quum sit inimica rationi, nusquam tamen nascitur nisi vbi rationi locus est.* At vero Plato De republ. lib. 4. (pag. 44 .) τὸ θυμοειδὲς distinguens ἀπὸ τοῦ λογιστικοῦ sicut ἀπὸ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, hoc vtitur argumento, *quod puerulis recens natis iram quidem, sed non item rationem inesse videamus.* Ac discimus cum aliunde, tum ex Galeno [illegible] libro De dogm. Hippócr. & Platonis, Chrysippum quoque [illegible] μὴ χρῆσθαι λογισμῷ μήτε τὰ θηρία μήτε τὰ βρέφη. Videndum igitur annon dicẽdum sit suum illis quoddam iræ genus esse, quod non tam sit ira

quam

quam quiddam iræ simile. Sed hac de re latius a me in alio quopiam Schediasmate disseretur.

SCHEDIASMA XXIII.

De allegoria quadam Persiana, quæ in aliquot Platonis exstat locis.

PErsius Satyra quinta, nec non tertia, quadam vtitur allegoria, qua etiam Plato vsus erat aliquoties: ex quo eam petitam ab illo fuisse credibile est. Quum autē sibi mutuo lucem afferre possint philosophi huius & poetæ illius loci, eos proferam a Persii versibus sumto initio. Exstant igitur hi Satyra quinta,

——pulsa, dignoscere cautus
Quid solidum crepet, & picta tectoria lingua.

In tertia quoque,

——sonat vitium percussa, maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.

Legimus itaq; in Theæteto, pag. 179. meæ editionis, καὶ σκεπτέον, τὴν φερομένην ταύτην οὐσίαν διακρούοντα, εἴτε ὑγιὲς εἴτε σαθρὸν φθέγγεται. E regione cuius loci adscripsi margini hanc expositionem, *Vtrum vt integra an vt vitiosa sonet.* Ad verbum (sed durius) *Vtrum integrum an vitiosum sonet.* Quinetiam addidi, σαθρὸν φθέγγεται, ex Persio esse *sonet vitium*: sicut vicissim ὑγιὲς φθέγγεται ex eodem, *solidum crepet*. Vt autem hanc expositionem minime in dubium vocarem fecit locus Philebi, pag. 55. γενναίως δὲ, εἴπῃ τι σαθρὸν ἔχει, πᾶν περικρούωμεν. Ac quemadmodum in iis, quæ verbá hæc proxime præcedunt, mentio fit τῆς ἐξετάσεως, sic Persius in loco illo Satyræ quintæ dicit, *Excutienda damus præcordia.* vbi *excutienda* reddi possit ἐξεταστέα. id est *examinanda*, siue *exploranda*. His porro duobus Platonis locis contentum esse lectorem velim, quum tertium mihi memoria non suggerat.

SCHEDIASMA XXIV.

Platonis locus emendatus & explicatus.

ANtequam longius ab illo Socratico sermone abscedam, cuius facta fuit in capite præcedente mentio, de mendo quod illi Platonis loco subesse puto, monendum lectorem, simulque quod inuenisse mihi videor aptum remedium proponēdum censeo. Locus enim hic, quo tam sincera doctrina continetur, dignus est quem labe omni purum reddere conemur. Ita igitur scriptum est in illa pag. 176. paulo post illa verba, quæ modo attuli, θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. Atq; his ista subiunguntur, περὶ τούτου καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρὸς καὶ οὐδενία τε καὶ ἀνανδρία. ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις, σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή· ἡ δὲ ἄγνοια, ἀμαθία καὶ κακία ἐναργής. Sed hæc verba περὶ τούτου quomodo aptam huic lo-

eo significationem habere possunt? nam περὶ τούτου significare scimus *De hoc* Statim igitur veniet cuipiam in mentem scribendum esse, παρὰ τούτου, id est *Ab hoc:* at ego παρὰ τοῦτο scripsisse Platonem puto: in qua lectione præpositio παρὰ vsum licet minus vulgarem, ne huic quidem scriptori tamen ignotum habebit. Legimus enim apud eum Tomi secundi pagina 715. τοὺς δ' ἄρχοντας λεγομένους νῦν ὑπηρέτας τοῖς νόμοις ἐκάλεσα, οὔτι καινοτομίας ὀνομάτων ἕνεκα, ἀλλ' ἡγοῦμαι παντὸς μᾶλλον εἶναι παρὰ τοῦτο σωτηρίαν τε πόλει καὶ τοὐναντίον. Id est *Eos autem qui vocantur magistratus, appellaui nunc legum ministros, non quod noua rebus nomina imponere studeam: sed quia nihil esse puto in quo magis ciuitatis salus, vel contra pernicies, versetur.* Intellige autem, salutem in eo positam esse, quod magistratus sint legum ministri: perniciem, in eo quod non sint. Quod si omisisset καὶ τοὐναντίον, nihilo minus hæc altera pars a lectore intellecta fuisset: veluti quum Latine dicitur, *In ea re versatur salus ciuitatis,* aut *vertitur:* siue, *In ea re agitur salus ciuitatis:* siue, *Inde pendet salus ciuitatis.* Sic autem in loco quem emendandum suscepi, scribendo παρὰ τοῦτο, dico sensum esse, *Hac in re positum est, vt aliquis industrius sit, vel contra.* Quod si dicas, *In ea re versatur hominis solertia* [siue *industria*] vel *Hinc pendet hominis solertia,* poterit itidem altera pars ei opposita intelligi. perinde ac si diceretur, *Hac res si adsit, talis est homo: sin absit, est contra talis.* Verum quid refert (vt grammatici loquūtur) hoc pronomen? Ego certe intelligendum dico, παρὰ τοῦτο, τὸ δίκαιον εἶναι, ἢ μή. siue παρὰ τοῦτο, τὸ δικαιοσύνην ἀσκεῖν, ἢ μή. vt conuenire possit idem substantiuum cum eiusdem pronominis sequente genitiuo. id est vt cum τούτου intelligamus τῆς δικαιοσύνης. Sic autem & alibi, posito prius adiectiuo, id quod subiungitur, non iam ad ipsum, sed ad substātiuum refertur, perinde ac si hoc non illud præcessisset: quoniam hoc in illo δυνάμει inclusum esse dici potest.

SHEDIASMA XXV.

In quo Platonis in Euthydemo locus explicatur, & proponitur emendatio, qua indigere videtur.

PLatonis Euthydemus quendam locum habet, dignum, meo iudicio, cuius explicationi (& emendationi quoque fortassis) studium impendatur. Is est pag. 288. meæ editionis: ἀλλὰ ἔοικεν (ἔφην ἐγώ) ὦ Διονυσόδωρέ τε καὶ Εὐθύδημε, οὗτος μὲν ὁ λόγος ἐν ταὐτῷ μένειν, καὶ ἔτι ὥσπερ τὸ παλαιὸν καταβαλὼν πίπτειν. *Aut errraui* (inquit Socrates) *in eo quod dixi, aut non errraui. Si non errraui, non poteris illud redarguere* (seu *conuincere*) *sin erraui, ne hoc quidem a te recte dicitur, non posse quenquam errare. Ita fit vt tuo illo sermone concluseris quidem non posse quenquam errare, refutando quod dixeram: sed idipsum quod conclusisti, ab illa tua refutatione euertitur.* Sic autem antea dixerat, ἐμοὶ δὲ ἀεὶ θαυμαστὸς ὡς δοκεῖ εἶναι (ὁ λόγος) καὶ τούς τε

ἄλλους ἀνατρέπων καὶ αὐτὸς αὐτόν. Neque vero ali (mea quidem sententia) referendum, quod circa finem eiusdem dialogi dicitur. ἀτεχνῶς μὲν τῷ ὄντι ξυῤῥάπτετε τὸ στόματα τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ καὶ φατέ· ὅτι δ᾽ οὐ μόνον τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δόξαιτε ἂν καὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν τοῦτο πάνυ χάριέν τέ ἐστι καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῶν λόγων ἀφαιρεῖται. Quorum locorum inter se collatio magnam huic rei de qua agitur lucem afferre potest. Exstat autem apud Sextum philosophum pulcerrima comparatio quæ eodem pertinet. tales enim sermones qui, euersis seu prostratis aliis, ipsimet concidunt, comparat *medicamentis quæ purgandi facultate valent: quoniã eodem hæc modo, non humores solũ e corporibus educunt, sed seipsa vna cum illis expellũt.* Ac videor mihi eandem & apud Plutarchum comparationem legisse.

Ad emendationem autem quod attinet, quamuis in iis quæ editio mea margini adscripta habet eregione loci illius, seruetur a me lectio illa τὸ παλαιόν, (quasi referatur ad id quod dixit πέζυσι, & subaudiatur aliquis participii καταβαλὼν significationi aptus accusatiuus) tamen dissimulare nolo, magis mihi placere vt τὸ παλαιὸν mutetur in τὸ παλαῖον, aut etiam τὸν παλαίοντα, quo intelligamus τὸν αὐτὸν παλαίοντα: quem etiam αὐτόπαλον prima & propria significatione dicunt. Tunc autem ὥσπερ ad participium καταβαλὼν tendet. Hæc porro duo participia, καταβαλὼν, vno in loco, & in altero ἀνατρέπων, quo aptius illis accusatiuis iungi possunt, eo magis coniecturæ meæ fauent.

SCHEDIASMA XXVI.

De vocabulo Σφαγία, quod in Platonis Menexeno loci proprium nomen esse, ideoque pro appellatiuo nomine *male accipi videtur.*

MEnexenum Platonis legens, non potui mihi persuadere σφαγία nomen esse *appellatiuum*, vt appellant grammatici: tandem vero etiam contrarium (si contrariũ id vocare oportet) mihi persuasi, esse *nomen proprium*. Locus est hic pag. 242 Tomi secundi meæ editions, νικήσαντες αὐτοὺς ναυμαχίᾳ οἱ ἡμέτεροι, καὶ λαβόντες αὐτῶν τοὺς ἡγεμόνας Λακεδαιμονίους ἐν τῇ σφαγίᾳ, ἐξὸν αὐτοῖς διαφθεῖραι, ἐφείσαντο καὶ ἀπέδοσαν, καὶ εἰρήνην ἐποιήσαντο. Hic, inquam, σφαγίαν esse nomen loci proprium mihi persuasi: idemque, vt spero, tibi persuadebunt quicunque legerint insulam Σφακτηρίαν vocatam etiam fuisse Σφαγίαν.

SCHEDIASMA XXVII.

De nonnullis diuersorum scriptorum locis vbi interpretes ex propriis nominibus appellatiua *fecerunt, aut vicissim. Item, De aliis quibusdam quorum ignoratio, aut obliuio, illos in errorem impulit.*

FEcit vocabulum Σφαγία, de quo dixi in proxime præcedente Schediasmate, vt in memoriam redirem aliorum vocabulo-

rum quæ interpretes ex *nominibus propriis* itidem *appellatiua*, aut vicissim ex *appellatiuis propria* fecerunt. Prioris erroris exemplum est μέλισσαι apud Callimachum, *Cereris sacerdotum nomen*: quum quidā *Apes* sint interpretati. Item Διξαμβὸς apud Pausan ā. nam hanc quoq; vocem *propriū* esse *nomen* interpretes ignorarunt: neq; tamen *appellatiuū* nomen ex eo fecerunt, (non enim poterant) sed *participium*: quamuis vel ab ipsa sede accentus, nō esse participiū, admoneri debuissent. Memini me & αἰγῶν alicubi legere ꝙ redditum sit genitiuo Latino *Caprarum*, tanquam ab αἰγῶν: quum sit ab Αἰγαί. ꝙ ibi est *nomen vrbis Ætoliæ*: est vero alibi & aliarum vrbiū (id est, q in aliis sunt regionibus) nomen. Exemplum aūt risui mouendo aptissimum suppeditare posset Agathii interpres, quod celebris memoriæ virū, Henricum Scrimgerū, (magnum Scotiæ ob singularem doctrinā ornamentum) sæpe commemorantē audiui. ille enim bonus vir, q Agathii historias est interpretatus, σταγειρίτην, ꝙ Aristotelem significat (quia στάγειρα erat eius patria) putauit *amphorā* vini significare. Sed hic diuersum est a præcedentibus peccatum quū id vocabulū quod ita redditur ac si esset appellatiuū. & significationem illā haberet, nihilo magis alibi quam illic *appellatiuum* sit, nisi τὰ ἐθνικὰ etiam ὀνόματα, vocare *appellatiua* oporteat.

Posterioris aūt erroris, quo ex *appellatiuis nominibus* facta *ppria* fuerunt, exempla suggeret affatim collatio meæ editionis Herodoti Latini, id est, Latine redditi à Valla, cum iis quæ illā præcesserūt. Nam (vt dixi in epistolā illi præfixa) inter alia ἱρὸν Ionica dialecto dictum pro ἱερὸν, quod est *sacrum*, in montem nomine *Hirū* noua quadā metamorphosi mutatum conspiciet: item ex genitiuo μυχοῦ (id est *recessu*, vel *sinu*) *Inachum* siue *Machum* vrbē repente ædificatam cernet: ex οἵτινες (id est *Qui*) populū nomine *Hœtines*: ibidē ex ἥσσονες (quod sonat *Inferiores*) populū alium *Hessones*: ibidem ex ἅλιες (ꝙ declarat *Vniuersi*, vel *Simul omnes*) populosissimā gentē *Halees* subito illius interpretis iussu emersisse videbit. Quibus plane similis metamorphosis vocabuli ἄσωτοι in iis Lexicis Græcolatinis, quę prodierunt antequam meum Thesaurū Græcæ linguæ edidissem, spectat᷉ in verbo ἀναλδύομαι: *significari hoc verbo Luxu diffluo: & sumtum esse a populo Asotorum, quod essent luxu perditi, perpetuoq; in comessationibus versarentur: & mentionem horum a Cicerone fieri libro De finibus tertio.*

IAM VERO & in multorū *nominum appellatiuorū* interpretatione peccatū ab illis fuit, ꝙ esse duas eorum significationes, aut non didicissent, aut non recordarentur. Exempla aūt quum passim occurrant, minime necesse duxi huc afferre. Neq; vero in verbis minus q̄ in nominibus ea inuenire facile fuerit. Atq; vt ζωγράφους Ficinus apud Platonem in Euthyphrone male vertit *Scriptores*, quū significet *Pictores* (de quo errore primus admonui) sic verbo ποικίλλειν apud eundem Platonem, vbi ad *picturam* refertur, perperā alia significatio datur.

Verum

Verũ vt ad nomina redeã, hoc quoq; in errorẽ interpretes impellit, quia diuersis rectis siue *nominatiuis* quosdã *obliquos* esse eosdem nõ animaduertant. cuius erroris insigne est exemplum in quodã epigr versu, in voce παρ᾽ ἐνιδίων: de quo loco alibi sum dicturus.

Accentus quoq; diuersa sedes non animaduersa in errorẽ impulit: veluti vbi νομοὶ redditum perinde fuit, ac si νόμοι scriptum esset. Sic vero quendã δεξαμένη vertisse obseruaui non aliter quam si esset scriptum δεξαμένη: quum tamen accentus differentia non solum diuersam significationem efficiat, sed etiam vt diuersæ sint orationis partes faciat.

Alii sunt a superioribus diuersi errores: veluti quũ nõ alia quidẽ est vel declinatio vel accẽtus sedes, a qua significatio diuersa efficiatur: sed male redditur vocabulũ Græcum Latino, cuius, nõ itidẽ vt illius restringitur interdũ significatio. in cuiusmodi errorẽ apud Sophoclẽ omnes inciderunt in interpretãdis illis verbis, αἰώνιον ἦμαρ. Sed de his omnibus errorũ generibus aliisq; quamplurimis fuse disserentem me audies in libro *De fidi interpretis officio.*

SCHEDIASMA XXVIII.

De vsu vocabuli δῶμα in Testamenti noui scriptis.

IN Testamenti noui scriptis multa legi, quæ falso existimentur a cõsuetudine Græci sermonis aliena, admonui quidem, & aliquot exemplis probaui in iis Prolegomenis quæ meæ illius operis editioni (quæ est parua, vt vulgo loquũtur forma) præfixi: multo pluribus, Deo fauente, idem aliquando probaturus. Sed iam nunc vnum addam, quod ibi nescio quomodo omissum fuit. quãuis in mentem venisset, de vsu nominis δῶμα. eum enim quem habet Act. cap. 10 ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα, προσεύξασθαι non fuisse nõnullis scriptoribus Græcis ignotum, ostendunt nõ solum loci aliquot eorum, qui Septuaginta interpretes vocantur, sed etiã diminutiuum δωμάτιον, quo cum alii quidã ita vtuntur, tum vero Lysias, *de parte domus interiore, quæ simul erat superior.*

SCHEDIASMA XXIX.

Memoriam esse passionibus contrariam, *pro Platonis dicto falso haberi.*

MEmoriam esse passionibus contrariam, quum quendam dicentem audirem, idq; tanquam auctore Platone, miratus sum quid illud sibi vellet: tandem vero comperi falsam loci Platonis interpretationem illi imposuisse. Ita enim Plato in Philebo, pag. 35. ἡ δ᾽ ὁρμή γε ἐπὶ τοὐναντίον ἄγουσα ἢ τὰ παθήματα, δηλοῖπου μνήμην οὖσαν τῶν τοῖς παθήμασιν ἐναντίων. Vbi probare volens Socrates, adminiculo memoriæ fieri vt is qui sitit, cupiat potum, qui contrarius est siti quam patitur, dicit, *Quod natura fertur animal ad ea quæ cõtraria sunt suis passionibus* [siue *iis quæ patitur*] *id argumento esse ipsum recordari eorũ quæ suis passionibus sunt contraria.* Adeo vt nihil aliud

sit μνήμην ἔχειν τῶν ἐναντίων quam μεμνῆσθαι τῶν ἐναντίων, vt si Latine dicas, *Est mihi memoria illius rei*, pro *Memini illius rei.*

SCHEDIASMA XXX.

Quorundam Alcæi verborum expositio.

AMicus me quidam, qui Athenæum interpretatur, literis non ita pridem consuluit de his Alcæi verbis, δάκτυλος ἁμέρα, ego eum ad meas in Anacreontem annotationes remisi, quæ sunt adiectæ calci editionis Parisinæ, illius qua primus poetam illum in lucem protuli. Remisi autem ad illas annotationes, quod editionem hanc in qua extant, in mea bibliotheca inuenire tum nō possem. Ille ad ea quæ rescripseram respondit, fieri quidem a me ibi loci illius mentionem, & alium similem afferri, sed explicationē non adiici, quod ego, exemplari tandem inuento, ita se habere cōperi. Verum aliquanto post incidi in hæc Erasmi, inter prouerbiorum chiliados Δατύλου ἡμέρα id est, *Datyli dies: Vbi res feliciter successerunt. Sumtum a Datylo quodam, qui apud Athenienses summos est honores consequutus.* Hæc est illius expositio: quam dum legerem, propemodum mihi videbar somniare: sicut ea, nihil aliud est (meo quidem iudicio) quam somnium: ideoq; a me in eo tractatu, quē inscripsi Animaduersiones in Erasmicas quorundam adagiorum expositiones, silentio prætereunda non fuit: Erasmum tamen excusando, quum ex Zenobio, vel potius (vt alii vocant) Zenodoto, eam sumpserit. Sed obseruandum est, quomodo paulatim corruptum illud prouerbium fuerit: primum enim pro Δάκτυλος ἡμέρα dictum fuit Δακτύλου ἡμέρα, deinde Δατύλου ἡμέρα: & falsa scriptura falsam illam expositionem tandem inuenit.

Quem igitur illorum verborum Δάκτυλος ἡμέρα sensum esse credendum est? Quod credo quidem, sed alios tamen credere non iubeo (quoniam ex cōiectura tantum habeo) afferam. Puto igitur fuisse Bacchi satellitib. vsurpari solita verba illa, Δάκτυλος ἡμέρα: ac primum quidem δάκτυλος ἠώς dictum, deinde ἠώς in ἡμέρα mutatum fuisse. Sumtam autem fuisse illius ioci occasionem ex epitheti Homerici ῥοδοδάκτυλος deprauatione, vel potius decurtatione. Quum enim Homerus subinde dicat ῥοδοδάκτυλος ἠώς, illos, abscissis ex eo epitheto duabus primis syllabis, δάκτυλος ἠώς dixisse, significare volentes *diem* esse *valde breuem*, vtpote *digito vno minime longiorem*: ideoque oportere omnes eius horas bene collocare, ac, ne per vnam quidem horam a potu cessandum esse. Atque hoc tanquam celeusma θεραπόντων Βάκχου fuisse, quo sese inuicem hortarentur: quod fortasse noctem somno reseruare mallent, dummodo nullum diei tempus siccum sibi (vt ita dicam) abire permisissent. Pro hac certe mea expositione (quam tamen vt verisimilem potius quam vt veram affero) faciunt duo isti versus qui epigramma quoddam claudūt in Anthologio, pag 485. meæ editionis.

Πίνωμεν

Πίνωμεν Βάκχου ζωρὸν πόμα. δάκτυλος ἀώς.
ἦ πάλι κοιμιστὴν λύχνον ἰδεῖν μένομεν;

Vbi quum κοιμιστὴν λύχνον dicit auctor epigrammatis, videtur innuere quod dixi, somno reseruandam potius esse noctem, vt magis illi aptam, die contra magis potui conueniente. Sed vt hæc pro mea illa expositione faciunt, ita dissentire ab illa videri possunt (ne quid dissimulem) hæc verba, quæ apud Alcæum p[...] ,Πίνωμεν· τί τὸ λύχνον σβέννυμεν; Sed ego cum aliunde suspectum [...] esse mihi dico verbum σβέννυμεν, tum vero multo etiam [...] ab illo versu suspectum mihi reddi, ἦ πάλι κοιμιστὴν λύχνον ἰδεῖν μένομεν: quū hæc verba subiungantur illis, —δάκτυλος ἀώς.

Ecce autem, quum hæc scripsissem, & mea editionem fragmentorum, quæ ex lyricis poetis supersunt, afferri iussissem, commodum aliam & plane qualem ex illo versu coniectabam esse debere, ibi inueni, ἀμμένομεν, non σβέννυμεν. Miratus autem a me ibi afferri tanquam ex Athenæo lectionem illam, quum tamen hanc apud eum esse viderem, non prius euoluendi Athenæi finem feci, quam alteram quoque illam apud eum inueni, libro vndecimo. Ita sublatus est hic scrupulus.

SCHEDIASMA XXXI.

De duplici nouitate verborum, ex qua oriuntur menda.

NOuitas verborum (prima diuisione) duplex est, siue duorum generum: & vtraq; multorum mendorum est caussa. Vna eorum est verborum, quæ quum a vetustate sint repetita, ob intermissionem gratiam nouitati similem parant, vt Fab. loquitur: altera, eorum quæ contra quum veteribus ignota essent, ab eorum posteris ficta fuerunt. Erroris ex illo priore nouitatis genere nati esse puto exemplum in illo prouerbiali versu, Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου fuisse enim dictū a veteribus πίτνει pro πίπτειν: id est, in significatione τοῦ πίπτειν (atq; hinc remansisse διιπετὴς, siue διοπετὴς, & παλιμπετὴς, atq; alia quædam) sed qui hoc ignorarent, scripsisse πέλει, quum non auderent πίτνει scribere: illos alioqui sui erroris admonente vel hac interpretatione,

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Mendi autem ex altera orti nouitate, (quæ magis proprie nomen hoc obtinere potest) exemplum est apud Nonnum (qui eodem quo hæc tempore in mea officina excudebatur) θυμβιαὶ αὐδὴ, siue τυμβιαὶ, siue τυμβιαί. scribendum enim dico θυμβελας: quod ex nomine Θύμβελις fictum, *Romanam* significet.

HENR. STEPHANI SCHEDIASMATVM VARIORVM,

Id est,

OBSERVATIONVM, EMENDATIONVM, EXPOSITIONVM, DISQVISITIONVM,

Liber IV.

qui est

Succisiuarum APRILIS horarum pensum.

SCHEDIASMA I.

De eo genere canum venaticorum qui ab vno ex tribus Xenophontibus, (Atheniensi & ipso) Vertragi Celtico nomine vocantur: quum Vertagos *Martialis quosdam appellet.*

XEnophon quidam, quem mea solet bibliotheca tertium appellare, quod quum duo iam cogniti mihi essent a quibus aliquid literis mandatum foret, accedens eius notitia, tertia fuerit (quamuis alioqui fieri possit, vt ille eum quem secundum voco, ætate præcesserit, nondum a me facta huius rei inquisitione) canum quæ a Celtis *Vertragi* sua ætate appellarentur, mentionem facit: & nonnulla de illis scribit, quæ vix apud vllum alium inuentum iri existimo: quum ne mentio quidem vlla earum alibi (quod sciam) quam apud Martialem exstet, *Vertagos* tamen non *Vertragos* appellantem: hoc in disticho,

Non sibi sed domino venatur Vertagus acer,
Intactum leporem qui tibi dente refert.

Quod si tamē illa quæ affertur nominis huius etymologia fidem mereretur, vt *Vertagus* dictus sit quasi *Fertrahus*, ex eo nimirū quod *feram trahat ad dominum*, litera g locum literæ *h* accipiente, (sicut *Tragulam* nomen a *trahendo* habere grammatici affirmant) rectius profecto ab illo Xenophonte tertio *Vertragum* quam a Martiali *Vertagum* appellari fatendum fuerit. Verum, præter quam quod ille Xenophon Celticam esse vocem ait, quæ in afferendo nominis illius etymo de hoc canum genere dicuntur, feram ab eo trahi ad dominum, quis peculiaria illi esse dixerit? Minus quidem certe

certe cum aliis commune istud habere dici posset, quod intactam etiam feram ad dominum trahat: vt ait Martialis,

Intactum leporem qui tibi dente refert.

Quamobrem si quis defendere illam huius nominis notationem aduersus Xenophontem vellet, aduocandam fortasse sibi Gratii auctoritatem putaret *Vertraham* vocantis, hoc versu,

Et pictam macula Vertraham delege falsa,

Nisi forte *Vertrahum* scripsisse illum magis credibile alicui futurum sit. Sed vtrocunque nomen hoc scriptum fuisse modo dicamus, verendum est ne magis huius poetæ obsit quam prosit auctoritas, etymum illud tueri volentibus: quod mediam corripi syllabam in eo videamus. Fateor alioqui, id quod ab illo tanquam epithetum datur huic cani, quum *pictam macula* dicit, (nam *falsa* non adiicio, quod esse corruptū suspicer) conuenire cum eo quod inter cetera ab illo Xenophonte scribitur: quum & ipse quasdam earum ποικίλας fuisse tradat, sicut quasdam ἁπλῶ χρόαν habuisse. Vtor autem genere fœminino, eum scriptorem sequens, qui nō in huius tantum generis canum descriptione, sed aliorum etiam, illo, non masculino, vtitur. Et vero fœminarum a primo itidem Xenophonte mētionem passim fieri videmus, & a poetis quoque, præsertim Græcis, earum in venando operā fideliorem existimari. Hinc illud Sophoclis in principio Aiacis Flagelliferi,

——— εὖ δέ σ' ἐκφέρει
Κυνὸς λακαίνης ὥς τις εὔρινος βάσις.

quum alioqui & λάκωνος lex versus dicere permitteret.

Sed iam tempus est vt eum illius Xenophontis noui (lectoribus quidem certe plurimis, si plurimi huius Schediasmatis lectores erunt, noui futuri) locum proponam. Scribit igitur, ex canibus Celticis eas quæ sunt ποδώκεις, appellari Celtarum sermone οὐεγράγους: non ab vlla gente, sicut Creticas, aut Caricas, aut Laconicas: *sed quemadmodum* (inquit) *inter Creticas αἱ διάπονοι appellantur* ἀπὸ τοῦ φιλοπονεῖν: & *ἰταμαὶ* ἀπὸ τοῦ ὀξέως *καὶ αἱ μικταὶ ἀπ' ἀμφοῖν*. itidem istæ ἀπὸ τῆς ὠκύτητος. Eum enim locum sic legimus, (haud scio an satis fideliter a librario in cuius manum incidi scriptum) ἀλλ' ὡς τῶν Κρητικῶν αἱ διάπονοι, ἀπὸ τοῦ φιλοπονεῖν, καὶ ἰταμαὶ (nisi forte αἱ ἰταμαὶ scripsisse ipse auctor credendus est, vt præcedit αἱ διάπονοι) ἀπὸ τοῦ ὀξέως καὶ αἱ μικταὶ ἀπ' ἀμφοῖν οὕτω δὴ καὶ αὗται ἀπὸ τῆς ὠκύτητος. Sed post ὀξέως non tantum infinitiui modi verbum, verum & quædam alia vocabula deesse crediderim, quæ inter ὀξέως, & illa, καὶ αἱ μικταὶ, interiecta essent: & vnum ex illis fuisse appellationem, quæ his quas μικτὰς ἐξ ἀμφοῖν vocat, daretur. Fortasse vero & ἰταμαὶ cuipiam non immerito suspectum fuerit.

Addit porro, *canes has rem esse pulcram aspectu, & quod ad oculos attinet, eas quæ sunt præstantissima, & quod ad totum corpus, necnon ad pilos & colorem.* Deinde ad illud veniens in quo ei cum Gratio

conuenire videri potest (vti dixi) addit, ὥστε ταῖς τε ποικίλαις ἐπανθεῖ τὸ ποικίλον καὶ ὅσαις ἁπλῆ χρόα ἐστὶν, ἀποστίλβει καὶ αὐτή. *adeo (inquit) vt sit spectaculum viro venationis studioso iucundissimum.* Hæc enim est illi huius de isto canum genere sermonis clausula, καὶ ἔστιν ἥδιστον θέαμα ἀνδρὶ θηροφίλῳ. Ideo autem quod περὶ τῆς ποικιλίας scribit, conueniens cum eo quod apud Gratium legitur, *pictam macula*, posse videri aio, quoniam *maculosæ* a Latinis quædam feræ dictæ sunt, quæ a Græcis ποικίλοι. Scio tamen a Gratio non dici ἁπλῶς *pictam macula*, sed addi *falsa*: verum esse mendosum hoc vocabulum, persuasum habeo, sicut & antea indicaui. Nec absimile vero mihi est, a voce ista sedem alicuius epitheti occupari quo ἀποστίλβουσα significaretur: vt Xenophontis huius verbo vtar. Quem etiam obiter notandum est, quum dixisset ἐπανθεῖ τὸ ποικίλον, statim post de colore quem ἁπλοῦν vocat, (ita distinguens ἀπὸ τοῦ ποικίλου) dicere ἀποστίλβει, tanquam vnum vocabulum vice alterius fungi queat.

SCHEDIASMA II.

De alio canum genere, quas idem ille Xenophon Egusias *appellatas, nomine a quadam Celtica gente deducto, scribit.*

IDem Xenophon nouus, vel potius alter e duobus Xenophontibus Xenophonte Grylli posterioribus, (quem mea bibliotheca *tertium* appellare Xenophontem ea quam dixi de caussa solet) de alio quodam Celticarum canum genere verba facit, quæ *Egusiæ* nominarentur, nomine a quadam Celtica gente deducto, vbi primum & natas & celebres fuisse (vel, in pretio fuisse) existimat. Ac de his cum alia scribit, tum vero *celebrari apud Celtas quendam, qui illas cum iis, qui per vicos mendicant comparauerit. Vocem enim illis gemebundam & miserabilem esse: neque, tanquam ipsi feræ irascentes, clamorem edere dum inuestigant, sed velut misericordiam mouentes & rogantes.* Sed ipsamet eius verba audiri, (vt conferri cum mea interpretatione possint,) volo. Postquam igitur δασείας & πονηρὰς ἰδεῖν esse scripsit, & quidem (quod vt mirabile, ita notabile est) quæ sint inter ipsas γενναιόταται, easdem & πονηροειδεστάτας esse: addit, ὥστε εὐδοκιμεῖ ἐν Κελτοῖς ὁ ἀπεικάσας αὐτὰς τοῖς ἀπὸ τῶν ὁδῶν πτωχοῖς. Et rationem huius comparationis statim subiungit, καὶ γὰρ φωνὴ αὐταῖς γοερά τε καὶ ἐλεεινή ἐστιν καὶ οὐχ ὡς θυμουμέναις ἀργως τοῦ θηρίου, ἐπιλαλάζουσιν ἐν τῇ ἰχνείᾳ, ἀλλ' ὡς οἰκτιζόμεναι καὶ λιπαροῦσαι.

Sed quum has canes *Egusias* vocari tradat, sumta ex nomine cuiusdam Celticæ gentis appellatione, quanam esse hanc dicemus? Non dubito equidem quin de ea ipsa intelligendum hoc sit quam *Accusios* appellari videmus: quorum *Accusiorum* coloniam esse aiunt, quæ Gratianopolis dicta fuit: (vnde nostrũ *Grenoble* deprauatũ esse constat: quum prius fortasse *Gratianople* aut saltem *Greno-*

Grenople, diceretur, sicut & *Constantinople* haud dubium est quin dictum initio fuerit) sed an *Accusias* itidem, non *Egusias*, vocare illos canes oportuerit: an cõtra *Egusios* scribere debeamus vbi *Accusios* legimus, viderint qui talia scrutari gaudent.

SCHEDIASMA III.

Matarin, teli Gallici apud Liuium genus, vocabulum esse quod hodieque Galli, sed aliquantum deprauatum, retinent.

GALLICAE appellationes, quas ex illo Xenophonte, e duobus posterioribus Xenophontibus altero, depromras proposui (nã Celticæ sunt Gallicæ, aut sub Gallicis, vt species sub genere, continentur) quandam itidem Gallicam mihi in memoriam reuocãt, quæ apud Liuium legitur, & hodieque in Gallorum sermone non sine aliqua tamen deprauatione, manet. Ac mirum est certe, quum tot ætates a tempore illorum qui vel ab illo vel ab aliis memorantur Gallorum elapsæ sint, & innumeras interim mutationes sermo ille passus fuerit, nonnulla tamen vocabula ex iis quæ nos eorum posteri sermone quotidiano terimus, veteris illius notæ reperiri, ita vt ea, si reuiuiscant, statim sint agnituri. Dico igitur horum in numero poni debere quod apud Liuiũ habemus *Mataris*, de quodam Gallici teli genere. Locus est apud Liuium libro VII. *Stetitque suppresso impetu Romanus, & quia iterum fessis subeunda dimicatio erat, & quod consul, dum inter primores incautus agitat, læuo humero matari prope traiecto, cesserat parumper ex acie.* Sic certe Galli hodieque *Materas* dicunt de sagitta, vel potius de quodam sagittę genere: & quidem vel prouerbio celebre hoc illarum genus reddente. Sæpe enim auditur, *Il va comme vn materas desempenne.* Perinde ac si diceretur, *Ita fertur vt mataris expennatus*, si tamen mihi vocem istam, ad exprimendam illam Gallicam, licet fingere, quæ dicitur de telo cui pennæ fuerint ademtæ. Recte quidẽ certe simplex *pennatum* dici quod a nobis *empenne.* Plinius dubitare nos minime sinit: apud quem *pennatum telum* legimus. Alioquin & *pennigerum* dici posset, sed ποιητικώτερον: vt a Silio *pennigera sagitta* dicuntur.

Ceterum fateri interim cogor, vulgus (sub quo & nonnullos comprehendo qui plus tamen sapere quam vulgus deberent) *matelas*, non *materas*, pronuntiare: *culcitra* appellationi (nam *matelas* nobis est quod a Latinis *culcitra* vocatur, vel *culcita*, vt quibusdam scribere placet) locum appellationis sagittæ dantes. Quo de errore iampridem pater meus, Robertus Stephanus, sicut de aliis plerisque, monuit.

SCHEDIASMA IV.

GALLOS suam itidem vocem *Caraque* (pro qua & *Casaque* dicunt) ex voce *Caracalla* sumtam retinuisse.

De alio eorum vocabulo *Eschares*, e Græca voce ἐσχάρα sumto.

SCribenti de voce Gallica *Mataris*, quam retinuimus, venit in mentem alia, quæ celebritatem quandam ex eo nacta est, quod Antoninus imperator cognomen ab ea nactus fuerit. Ea est *Caraque*. nam esse vestimenti genus scimus quod & *Caraque* & *Casaque* vocatur: a vulgo quidem *Caraque*, ab aliis autem *Casaque*. qui quum errare vulgus existiment in sua pronuntiatione (vt certe in multis vocabulis *r* pro *s*, & vicissim *s* pro *r* pronuntiare constat) errant potius ipsi, quum nomen ex quo nostrum originem habet, sit *Caracalla*: vt quidam historici volunt, qui Antoninum inde *Caracallam* appellatum tradunt. Fieri autem potest, vt is nomen a vestis nomine deductum, seu paulum tamen diuersum, haberet, minimeque illud commune vtrique esset.

Quemadmodum autem qui *Caraque* pronuntiant, errare existimantur ab iis a quibus *Casaque* profertur, quum tamen hi, non illi, in errore versentur: sic etiam qui *Escharas* dicunt, quamuis reprehendantur a dicentibus *Eschalas*, tamen appellationem Græcam χάραξ, vnde nos mutuati nostram sumus, pro illis nō pro his, facere manifestum est. Ac Picardos ab illorum partibus, non horum, stare videmus, quum *Escaras* proferant. Sic autem vocatur *palus* vel potius *paxillus, cui vitis alligatur*: a quibusdam *Adminiculum vitis* periphrastice dictus, ab aliis partim *Statumen*, partim *Ridica*, aut *Pedamen*, siue *Pedamentum*.

SCHEDIASMA V.

Apud Liuium, vbi Galliam *appellatam fuisse* ARIMINVM *tradit, videri scribendum potius esse* AREIMANIVM.

GALLIAM aliquando a Romanis fuisse appellatā ARIMINVM, in Liuii potius legi exemplaribus, quam in ipso Liuio, non suspicandum solum, sed dicendum (meo quidem iudicio) est. Neque tamen in quemquā incidi, qui vel suspectam huius apud eum loci scripturam habeat: qui est libro 28. *Ariminum (ita Galliam appellabant) Sp Lucretio* [*obtigit.*] Et quorsum (obsecro) eodem appellata *Gallia* nomine fuisset quo vrbs Romæ vicina dicta fuit? aut, si idem Galliæ datum nomē foret, quomodo aliqua huius rei ratio vel ab ipso Liuio, vel ab alio quopiam historico non redderetur? Ne longum faciam, AREIMANIVM, (vel, AREIMANION, terminatione Græca) esse verum nomen, & quod ipse Liuius ad nos reuersus agnosceret, propemodum persuasum habeo. Est autem diphthongus in secunda syllaba, quum Græce Ἀρειμάνιον scribendum sit: vt dictum sit Ἀρειμάνιον quasi Solum habens viros Ἀρειμανίους. Vel hoc certe, quod hac ipsa voce de Gallis Strabo & Plutarchus vsi fuerint, meam mihi coniecturam magis verisimilē reddit. Sed qui ἀρειμανίους interpretantur simpliciter *Bellicosos*, vel *Pugnaces*, nequaquam vocabuli huius vim assequuntur: (quamuis & Budæus ex eorum numero sit) minimeq; considerant, Græcos,

quum alios plerosq; populos significare bellicosos vellent, vel πολεμικοὺς, vel per periphrasin, τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὺς appellasse: poetas autem, cum ἀρηΐους (vt Latini *Martios* dicunt) tum ἀρηϊφίλους eos nominasse: at vero eos quos dixi scriptores (quibus fortasse & alii adiici queunt) voce, qua nullam ne poetæ quidem significātiorem habent, de Gallis vsos esse, quum ἀρειμανίους eos nuncuparent. Neq; enim quemquam, ex iis qui Græcæ periti linguæ sunt, latere puto, ἀρειμανίους idem quod ἀρειμανεῖς valere: videlicet (si verbum verbo reddatur) *Marte furentes*: id est, *Bellandi amore insanos*, siue *Quos insanus belli amor tenet*. Quam metaphoram retinētes nos eorum posteri diceremus *Enragez apres Mars*, vel *Enragez apres la guerre*. Præbuit autem Homerus cōpositionis pulcri illius vocabuli materiam, quum dixit, ἐπιμὶξ δέ τε μαίνεται ἄρης. Item in his, Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' ἄρης ἐγχέσπαλος ἢ ὀλοὸν πῦρ Οὔρεσι μαίνηται. Vtitur porro insigni hoc vocabulo etiā Iosephus, vbi scribit, καὶ ἔγωγε τὸ μὲν ὑμνεῖν ἀρετὴν ἐν πολέμῳ πλοῦτον καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀρειμανίοις νοσοῦσιν ἀθανασίαν παραλείπω.

Fateor tamen, hos omnes scriptores, si ἀρειμανεῖς dixissent, vsuros voce fuisse, quæ forma cum aliis ex illo verbo μαίνομαι compositis magis cōuenit: qua vtitur & Dionysius ὁ περιηγητὴς (licet Eustathius non minus ἀρειμανίων apud eum quam ἀρειμανέων agnoscere videatur) & quæ terminationem habet solutæ orationis scriptoribus cum poetis communem: sed fieri potest vt dedita opera, illa potius quam hac terminatione vsi sint, illam huic ideo præferentes, quod, quum sit hoc vocabulum quorundam populorum epithetum, simul etiam nonnulli nomina ita desinentia, videlicet in ιος, habeant.

Ceterum illud *Gallorum* epithetum, quo ἀρειμάνιοι dicuntur (vnde etiam verisimile esse aio, *Galliam Areimanium*, non *Ariminum*, fuisse appellatā) cum alios historicos agnituros esse constat, tum vero Cæsarem: quum de iis inter cetera scribat, *ii qui virtute belli omnibus gentibus præferebantur*: nec minus ipsum Liuium, qui quamuis nonnulla in illis reprehendat, (non sine calumniæ suspicione,) tamen *gentem ferocem & ingenij auidi ad pugnam* appellat. Et alibi apud eum Samnites illos *inter ferrum & arma natos* vocant: & addunt, *feroces cum suopte ingenio, tum aduersus Romanum populum*.

SCHEDIASMA VII.

T. Liuium nonnulla suspectum cuiusdam in reges maleuolentiæ *reddere*.

SVspectus mihi iampridem fuit T. Liuius cuiusdam in reges, siue in regiam dignitatem, maleuolentiæ. Ac ea quidem quæ suspicionem hanc mihi eius historiarum libres euoluenti mouerunt, & longum esset & nihil attinet referre: sed quæ tandem eius

quod antea suspicabar tantummodo, fidē fecerunt, ea vero eloquar. Quum igitur librum trigesimum legerem, quædam in locum incidi, vbi *superbo & regio animo*, tanquam his naturalem quandam copulationē habentibus, dicit. Narrat enim, Quintiū, imperatorē Romanum, ad extremū littus progressum, quum rex Philippus in proram nauis in anchoris stantis processisset, his vsum verbis esse, *Commodius, si in terram egrediaris, ex propinquo dicamus inuicē ; sed in vicem malo) audiamusq;.* At rege se id facturum negante, Quintium interrogasse, *Quem tandē times?* Ad hoc aut illum *superbo & regio animo* respondisse: *Neminē quidem timeo, præter deos immortales: nō omniū autem credo fidei quos circa te video, atq; omnium minime Ætolis.* Quem sermonem imperatorem Romanum isto prosequutū esse, *Istud quidem par omnibus periculum est, qui cum hoste ad colloquiū congrediuntur, vt nulla fides sit.* At regē his ista opposuisse, *Non tamen, T. Quinti, par perfidiæ præmium est, si fraude agatur, Philippus & Phaneas. Neq; enim æque difficulter Ætoli prætorem aliū, ac Macedones regem in meū locum substituant.* Præcipue tamē accusari superbiæ existimo illa verba, *Neminē quidem timeo, præter deos immortales.* Verum sicut hæc a regulo quopiam profecta (vt sæpe regulorum a Liuio fit mentio) videri superba poterant, ita ex regis Macedonum ore prodeuntia, altitudinē animi rege non omnino indignā præ se ferre videri fortasse possunt. Sed esto tamē, superbū vocari posse hoc respōsum: liceat Liuio propter id Philippum *superbiæ* damnare: liceat alios quosdam reges ob idem vel aliud quodpiam vitium notare: vt *muliebrem animum* Perseo tribui libro XL. videmus: & *auaritiam* eius libro XLIV. notari: (& quidē valde pudendam regi notam paucis verbis inuri, vbi dicitur *pecunia quam regni melior custos*) liceat Liuio Antiochi *nuptias* appellare *infames* (quoniam, vt Acilius consul apud eum aliquanto post dicit, amoris caussa ex domo priuata & obscuri etiam inter populares generis vxorem duxerat) liceat denique illi in aliis alia regibus reprehendere: at de *superbia* perinde loqui ac si naturale in omnibus regibus vitium esset, quis hominis suam in reges seu regiam dignitatem maleuolentiam incaute & inconsulte prodentis, esse non iudicet?

Certiorem vero huius maleuoli animi fidem fecit alter hic locus, libri XXXVI. *siue, ab insita regibus vanitate, ad consilium speciosum magis quam vtile, re inani, animo adiecto.* Quasi vero & *vanitas reges* omnes comitaretur. quomodo enim non esset comes perpetua, si insita illis foret? Mirum certe, cum non omnibus illis quos regiæ opes alunt vanitatem & alicubi vaniloquentiam tribuere, sed tantum plerisq; (nam libro XXXV scribit de quodam Antiochi regis legato, *Is, vt plerique quos opes regiæ alunt, vaniloquus, maria terrasq; inani sonitu verborum compleuit*) at de regum vanitate ita loqui ausum esse, ac si nullus esset qui ea non laboraret.

Certissimam denique fidem tertius hic (inter illos qui a me fuerunt obseruati) locus mihi fecit. ex libro XXXV. *Grauem successorem eum instare senectuti suæ patrem credentem, per spadones quosdam, talium ministeriis facinorum acceptos regibus, veneno sustulisse.* Eo autem maioris apud me ponderis hic locus fuit, quo maius est crimen cuius hic reges accusat, quam illud, cuius in illo quem ex libro XXXVI. attuli loco, insimulantur. Neque tamen dissimulabo, me, non Liuium illius quam dixi *κακοζηλίας*, sed librarium incuriæ suspectum habiturum fuisse, per quam vocem *quibusdam*, aut *nonnullis*, aut etiam *plerisq;* tam in hoc quam in illo loco omisisset, voci *regibus* vel præpositam vel postpositam: nisi & illum de superbia locum inuenissem. Quomodo enim ibi quoque conferendam in librarium culpam suspicari debeamus, non video.

SHEDIASMA VII.

Liuium aliis plerisque in locis regii animi *appellatione ad* superbiam *nequaquam respicere: alicubi tamen* regalem animum *dicere maluisse.*

Periphrasin Virgilianam ad significandum regium seu regalem animum, alicubi imitatum esse.

Romana regia eidem quid sit.

QVamuis autem Liuius in eo quem modo proposui loco *superbum animum* cum *regio* tanquam per synonymiam copulet, aliis tamen plerisque locis *regius animus* ab illo dicitur, vbi nihil minus quam ad superbiam respicit: quum alioqui multa sub his verbis comprehendat, ita vt aliquis eum sequens, his duobus *regio animo* ea propemodum omnia complecti posse videatur, quæ complectebatur apud Plutarchum ille, qui a rege interrogatus, *πῶς σοι χρήσωμαι*, id est, *Quomodo me erga te geram?* vel *Quomodo te tractabo?* respondebat, *βασιλικῶς*. Sic enim libro XLII. de rege Perseo, *Quippe quem non iustum modo apparare bellum regio animo, sed per omnia clandestina grassari scelera latrociniorum ac veneficiorum cernebant.* Vbi *regio animo* sonare videtur *Regia quadam animi altitudine*. Estque considerandum etiam duo eundem regem facere, quorum sicut vnum *regio animo* fieri scribit, ita fieri alterum *muliebri animo* dicere poterat: & ita quidem vt sibi constaret. Nam libro XL. dixerat de eodem rege *sibi spem nullam regni sui esse nisi in scelere ratus, ad id vnum omnes cogitationes intendit*: & his ita subiunxerat, *Ceterum quum se ne ad id quidem quod muliebri cogitabat animo, satis per se validum crederet.* Quum vero & *regius* & *muliebris animus* eidem tribui non possit, videndum an non ita potius loqui Liuius debuerit, vt diceret, Perseum non iustum modo apparare bellum, tanquam regio animo præditum, sed per omnia clandestina scelera latrociniorum ac veneficiorum grassari.

Tribuit tamen huic ipsi regi & alibi *animum regium*, & quidem *vere regium*, duabus in rebus: libro XLI *in duabus tamen magnis honestisq; rebus vere regius erat animus, in urbium donis, & deorum cultu*. Vbi *regius animus* de eo qui magnificentia & liberalitate regia gaudet, dici videtur. Sed vbi scribit, *Regios illis animos regias uxores facere*, ibi quoque ad altitudinem animi respici, non male dixerimus: & perinde esse, ac si dixisset non minus elatos animos quam si reges essent: ita vt hoc etiam in loco ad superbiæ significationem proxime accedat. Enimuero Scipio apud eundem, libro XXVII. *regalem animum* mauult quam *regium* sibi tribuere: vbi se regem appellari ab Hispanis recusat. *Tum Scipio* (inquit) *silentio per præconem facto, sibi maximum nomen imperatoris esse dixit, quo se milites sui appellassent: regium nomen alibi magnum, Romæ intolerandum esse: regalem animum in se esse. Si id in hominis ingenio amplissimum ducerent, tacite iudicarent, vocis usurpatione abstinerent*. In illis autem quæ proxime sequuntur, *magnitudinem animi* illi tribui videmus ab hoc scriptore, licet aliam huius tituli rationem afferente, quam ipse fortasse Scipio attulisset. *Sensere etiam barbari* (inquit) *magnitudinem animi, cuius miraculo nominis alij mortales stuperent, id ex tam alto fastigio aspernantis*. Vt autem *regium* a *regali* hic distinguitur, ita βασίλειον καὶ τὸ βασιλικὸν apud Dionysium Halicarn. distinctum inuenies.

Ceterum alicubi in significando animo regio hanc pulcrã Virgilii periphrasin, *Regum æquabat opes animis*, imitari volens, dixit *Æquare animos regno*.

Quinetiam *Romana regia* eleganter & sermone magis poeticæ libertati, quam solutæ orationi cõueniente, ab eo vocatur is Romæ status qui fuit sub regibus, libro I. *Tulit enim & Romana regia sceleris tragici exemplum*.

SCHEDIASMA VIII.

Liuius emendatus vbi tituli epistolæ regis Persei mentionem facit.

Reges inter illos quibus parum æquus est T. Liuius, atq; adeo de quibus vel raro vel nunquam honorifice loquitur, numerandus est Perseus. cum enim tantum non ludibrio lectoribus exponit, quum iam satis fortunæ (vt ethnicis loqui conceditur) ludibrium fuisset. Sed nolo tamen de hoc scriptore, in iis quæ ad emendatam lectionem pertinent, male mereri, ne ibi quidem vbi de hoc rege male meretur, aut certe male mereri videri potest. Libro igitur XLV. non procul ab initio, postquam narrauit, Paulum Æmylium consulem, quum literas ab rege Perseo per ignobiles tres legatos cerneret, dici sorti humanæ illacrymasse, quod qui paulo ante non contentus regno Macedoniæ, Dardanos Illyriosque oppugnasset, & Bastarnarum exciuisset auxilia, is tum amisso exer-

exercitu, extorris regno, in paruam insulam compulsus, supplex, fani religione, non suis viribus, tutus esset: ad hęc (vt quidem apud eum legimus) *Sed postquam regem Persea consuli Paulo S. legit, miserationem omnem stultitia ignorantis fortunam suam exemit.* Ex quo factum esse ait, vt, quanquam in reliqua parte literarum *minime regiæ* (id est, minime rege dignæ, vel minime regi conuenientes) *preces* erant, tamē sine responso ac sine literis ea legatio dimissa sit. Sed sensisse Perseum dicit cuius nominis obliuiscendum victo esset: itaq; alteras literas cum priuati nominis titulo missas & petiisse & impetrauisse, vt aliqui ad eum mitterētur cum quibus loqui de statu & conditione suæ fortunæ posset. Habemus quæ locum, quem esse deprauatum contendo (quamuis de eo alii in suis annotationibus nō monuerint, quod sciam) præcedunt, nec minus quæ eum sequūtur: si quid forte ad illius emendationem adiumenti afferre lectori ea possunt. Ad me quidem certe quod attinet, Liuium ita scripsisse arbitror, *Sed postquam regem Persea consuli Paulo dicere S. legit,* (vel non vtendo nota compendiaria, *dicere salutem* siue *salutem dicere*) aut certe REX PERSEVS CONSVLI PAVLO S.

SCHEDIASMA IX.

Liuij alius locus, in quo pro voce clementiam *reponendam vocem* clientelam *censeo.*

Liuius, sicut & alii scriptores, quosdam mendosos habet locos, ex iis etiam qui nihil mendi habere videntur. Eorum in numero hunc totties pono, quoties lego, ex libro XLV, in paginæ secundæ principio, *Nihil ea legatione perfectum est Perseo regium nomen omni vi amplectente, Paulo, vt se suaq; omnia in fidem & clementiam populi Romani permitteret, contendente.* Hic enim non *clementiam*, sed *clientelam* scripsisse Liuium existimo. Sed multi quamuis pro mea emendatione faciant loci, (vt paulo post ostendam) nescio tamē quomodo subit vereri ne quibusdam τὰ ἀκίνητα κινεῖν videar, aliquid hic innouādo. Quomodo enim non arrideat (prima frōte præsertim) vocabulum *clementiam*? vt perinde sit, ac si *fidem populi Romani comitatam clementia diceret*? Præsertim vero quum minime nouum sit Liuio non tantum quæ sunt talia, sed multo etiam magis diuersa cōiungere & velut copulare: ita quidem vt quæ posteriorem obtinet sedem vox, sit velut quoddam ad id quod alioqui omnibus in vsu est loquendi genus, additamentum. Vbi tamē altera ex parte considero, *fidem & clientelam* passim ita copulata inueniri, & valde illi de qua agitur rei conuenire, nō possum de illa sententia, qua librarium hic infidelitatis damno deduci. Cicero certe & ipse hoc genere loquendi, tanquam solemni, (mutato tamen verbo) vtitur, cum alibi, tum pro Roscio Amerino. *Nam quū multos veteres a maioribus Roscij patronos hospitesq; haberent, omnes*

eas colere atque obseruare desliterunt, ac se in Chrysogoni fidem ac clientelam contulerunt. Quinetiam apud Terentium comica quadam & festiua catachresi dicitur, *Thais patri se commendauit in clientelam & fidem.* Vbi & hoc obseruandum, versus caussa postponi *fidem*, quam ordo passim receptus, & qui magis ratione niti videtur, solet præponere. Iam vero & *clientelæ tutelam* adiungit Liuius (vocabulũ *fidem* omittens) libro xxv. vbi Syracusanorum oratores hoc apud Marcellum sermone vtuntur, *Incolumesque Syracusas familiæ vestræ sub clientela nominis Marcellorum tutelaque habendas tradas.* Dixerat vero ante illum Terentius, *Committere se in tutelam alicuius.*

Obiiciet forsitan aliquis, Quomodo regem ita in ordinem cogeret consul Paulus, vt eum quoq; se in clientelam vellet permittere? Verum in promtu ratio est, cum rege illi rem esse cui status & conditio suæ fortunæ eiusmodi esset, vt regis titulo in epistola ab eo ad ipsum scripta, offenderetur: quemadmodum præcedente Schediasmate dictum fuit. In sequente autẽ de hoc ipso loquendi genere, quo quis *In fidem populi Romani se permittere*, vel *tradere*, dicebatur, ex Polybio quædam afferentur.

Schediasma X.

Polybij expositio huius generis loquendi, In fidem populi Romani se permittere, *vel* tradere.

Polybius solemne illud loquendi genus, quo aliquis dicebatur *In fidem pop. Romani se permittere*, vel *tradere*, interpretatur, εἰς τὴν πίστιν αὑτὸν ἐγχειρίσαι, verbum verbo reddens: sic tamen vt Latino verbo *tradere*, magis quam alteri *permittere*, Græcum ἐγχειρίσαι respondeat. Sed aliud etiam loquendi genus affert, quod idem apud Romanos valere (nam dicit ἰσοδυναμεῖν) scribit: videlicet τὴν ἐπιτροπὴν δοῦναι περὶ αὑτοῦ: & quidem subiungens datiuum τῷ κρατοῦντι, id est, *victori.* Postquam enim narrauit, Ætolos statuisse ἐπιτρέπειν τὰ ὅλα Manio *dando se in fidem Romanorum*: addit, *ignaros fuisse quæ vis huius loquendi generis esset, & deceptos fidei appellatione:* perinde ac si mitiorem propterea Manium essent habituri. Sed apud Romanos, inquit, easdem vires duo habent ista, εἰς τὴν πίστιν αὑτὸν ἐγχειρίσαι & τὴν ἐπιτροπὴν δοῦναι περὶ αὑτοῦ τῷ κρατοῦντι. Alio autem loco docẽs, quã late pateat ista phrasis qua dicuntur *aliqui dare se in Romanorũ* ἐπιτροπὴν, *dicit eos dare Romanis primũ quidem quã habeant regionem, & quæ in ea sint ciuitates: simul autem & viros & fœminas quotquot in regione sint atque in ciuitatibus: nec non fluuios, portus, templa, sepulcra: adeo vt Romani rerum omniũ domini sint, illi autem qui ita se dant, nullius omnino.* Ceterum obseruãdum est, eum paulo aliter hic loqui quã altero in loco: quũ hic scribat, οἱ γὰρ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπὴν, at vero illic, τὴν ἐπιτροπὴν δοῦναι περὶ αὑτοῦ. Non dubium est autẽ quin magis hic quã illic formu-

formulæ Latinæ insistat: quæcunque vox ea sit, quã Græca sua ἐπιτροπῆς appellatione interpretari voluit. Quæ aũt potius esse quã *clientela* credenda est? Sed quum Romani copulare *fidem* & *clientelam* solerent (sicut in præcedente Schediasmate videre est) Polybius de duobus loquendi generibus loquitur, eandem vim habẽtibus, quorũ vni, *fidei*, alteri, *clientelæ* appellatio adhiberetur: perinde ac si idem valeret, *Permittere se in clientelam*, vel *tradere se in clientelam*, quod *Permittere se in fidem*, vel *tradere*.

Neque tamen ignoro, vocabulũ ἐπιτροπὴν Græcis sonare potius (vt alterum eius vsum quo latius extenditur taceam) quod Latini *tutelam* dicunt: sicut & ἐπίτροπον vocari, quẽ illi *tutorem* appellant. Sed quid inuenire potui Polybius interpretandæ voci Latinæ tũ accommodatius? præsertim quum fatendum etiam sit, quẽadmodum *pupillos* & *tutores*, ita etiam *clientes* & *patronos* quandam analogiam habere. Fateor interim, eos quidem quos Romani *patronos* vocabant, nõ ἐπιτρόπους, sed προστάτας Græcis esse, sicut ipsos *clientes*, πελάτας, si Dionysio Halicarnasseo, & post ipsum Plutarcho, credimus. Pro illa vero quam inter *clientelam* & *tutelam* esse dico affinitate & hoc facere dici potest, quod, sicut *Cõmendare aliquem tutelæ alicuius*, ita etiam *Commendare alicuius clientelæ* dicebatur, & *Commendare alicui in clientelam*. Nec dubito quin, quemadmodum *Committere se in tutelam alicuius* legimus, ita etiam *Committere se in clientelam*, dictum fuerit: quod cum verbo ἐπιτρέπειν, vnde est illud ἐπιτροπή, optime conuenire scimus.

Ceterum in illo priore huius scriptoris loco (qui & ipse est ἐν ταῖς περὶ πρεσβειῶν ἐκλογαῖς) legitur non multo post ea, quæ inde depromta attuli, & ἐγχειρίζειν pro ἐπιτρέπειν, sequentibus illis verbis, εἰς τὴν ῥωμαίων πίστιν. & nõ longo tamen interuallo adhibetur tertio alterum vocabulum huic loquendi generi. Dicitur enim, δεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν.

At vbi voce ἐπιτροπὴ vtitur, & ab illo genere loquendi discedit, διδόναι αὐτοὺς εἰς ἐπιτροπὴν, (quod quum formam Latini seruet, mihi multo magis probatur) nõ solum dicit διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὐτῶν, sed etiam περὶ τῶν καθ᾽ αὐτούς. Diodorus autem eandem historiam tractans, dicit τὰ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν ῥωμαίοις. Idem de Celtiberis scribens, & legatis ab illis ad consulem Romanum de pace missis, respondisse illis tradit, vel διδόναι περὶ πάντων ἐπιτροπὴν ῥωμαίοις, vel πράττειν ἐρρωμένως τὰ τοῦ πολέμου. Sed plenius est loquendi genus quum dicunt, τὴν ἐπιτροπὴν διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ᾽ ἑαυτοὺς, vt alicubi loquitur. Eodemq; modo habemus συντόμως dictum, τῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τοῦ ποιῆσαι τοὺς πολίτας αὐτοὺς καὶ τὰς γυναῖκας: pro eo quod est, ἐκ τοῦ τὴν ἐπιτροπὴν διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ᾽ ἑαυτούς. vel (vtendo hac ipsa voce altero modo, in quo Latinæ phraseos forma seruatur) ἐκ τοῦ τῷ εἰς ἐπιτροπὴν ἑαυτοὺς διδόναι, aut πάντα τὰ καθ᾽ ἑαυτούς.

Iam vero & Liuius, eandem illam historiam memoriæ prodens, non hac solum formula vtitur, *Permittere se in fidem Romanorum*, vel *Tradere se in fidem* (vt dicitur a Phanea, *Non in seruitutem, sed in fidem tuam nos tradimus*) verum ista quoque, *Se suaque omnia fidei populi Romani permittere*. Estque obseruandum præterea, talia verba esse *dedentium seipsos*, & pro deditione tale permissionis genus haberi. Nam de Ætolis, qui se ita Romanis permiserant, dicit M. Acilius consul (quem Manium, vt dixi, Polybius vocat) *se magnopere non curare, quid Ætoli satis ex more Græcorum factum esse censeant, dum more Romano imperium id in deditos modo decreto suo, ante armis victos, habeat*.

SCHEDIASMA XI.

Collati tres trium historicorum loci de eadem historia, Polybij, Diodori, Liuij.

Apud Polybium emendati ex coniectura tres loci, apud Liuium vnus.

EX tribus historicis eandem (vti promisi) historiam libet proponere, præsertimque Polybium & Liuium inter se conferre: vt qua cautione hic vtatur in iis, quæ ex illo excerpit, & quã caute illa in compendium contrahat, ostendam. Simul autem ex coniectura quædam apud Polybium emendare conabor. Legimus igitur apud Liuium libro XXXVI. Heracleam captam fregisse tandẽ animos Ætolorum: & post paucos dies quam ad bellum renouãdum accipiendumque regem in Asiam legatos misissent, abiectis belli consiliis, pacis petendæ oratores ad consulem misisse (Acilius hic cõsul nominabatur) Et pauculis interiectis, addit, *Parantibus ijs antiqua iura fœderum ordiri, meritaq; in populum Romanum, absistere ijs Flaccum iussisse, quæ ipsi violassent: confessionem ijs culpæ magis profuturam, & totam in preces orationem versam. Nec enim in caussa ipsorum sed in populi Romani clementia spem salutis positam esse.* Polybius autem scribit, Phæneam, Ætolorum imperatorem (si tamen hic τοὺς περὶ τὸν Φαινέαν singulari numero reddere possumus) quum Heraclea in Romanorum potestatem venisset, cernentem quo in statu essent res Ætoliæ, & ponentem ante oculos quæ reliquis ciuitatibus essent euentura, decreuisse legatos ad Manium de induciis & pace mittere. Pro his autem Polybii, προέθεντο μὲν καὶ πλείους ποιεῖσθαι λόγους, μεσολαβηθέντες δὲ κατὰ τὴν ἔντευξιν ἐκωλύθησαν, Liuius hisce pauculis est contentus verbis, *Quos dicere exorsos consul interfatus*. Nam hæc quæ proxime sequuntur, *quum alia sibi præuertenda esse dixisset*, ad ista Polybii respiciunt, ὁ γὰρ Μάνιος κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔφασκεν εὐκαιρεῖν, περισπώμενος ὑπὸ τῆς τῶν ἐκ τῆς Ἡρακλείας λαφύρων οἰκονομίας. Nam qui dicit *alia sibi præuertenda* esse, perinde est ac si diceret οὐκ εὐκαιρεῖν, quod alia sibi sint præuertenda. Vt autem, omissis quibusdam quæ subiunguntur, & quorum similitudo

tado cuiuis cõferenti obuia esse poterit, veniam ad ista Liuii, *Parantibus iis antiqua iura fœderum ordiri, meritaq; in pop Romanum,* hæc respondere sciendum est istis Polybii, οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ συνίσταντο τὴν δικαιολογίαν, ἀρξάμενοι τῶν προειρημένων ἀνεκλογίζοντο σφίσι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς ῥωμαίους. Vbi obseruandum est, τὰ φιλάνθρωπα (quo vocabulo mirum delectatur in modum Polybius) de iis quæ Liuius *merita* appellat, dici. At vero pro his, ὁ δὲ Λεύκιος ἐπιτιμῶν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, habet Liuius, *absistere ijs iussit.* Et quod statim subiungit *quæ ipsi violassent* (perinde est autem ac si diceretur, absistere mentione eorum quæ ipsi violassent) non addit Polybianis: sed in eo quoque illum sequitur. nam apud eum legimus, λελυμένων γὰρ τῶν ἐξ ἀρχῆς φιλανθρώπων δι' ἐκείνους, &c. Hæc vero, *Confessionem ijs culpa magis profuturam, & totam in preces orationem versam,* ad ista potissimum respiciunt διόπερ ἀφέμενοι τῆς δικαιολογίας, συνεβούλευε τρέπεσθαι πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν λόγον, καὶ δεῖσθαι τοῦ στρατηγοῦ συγγνώμης τυχεῖν ἐν τοῖς ἡμαρτημένοις. Et quum dicit Liuius, *Nec enim in caussa ipsorum spem salutis positam esse,* non dubium est quin *caussa* hic ut *Causatio,* siue *Causificatio:* ideo; respondeat τῇ δικαιολογίᾳ.

Verum istas voces, τὸν ἀξιωματικὸν λόγον, quem hic locum habere dicemus? non certe magis habere hic locũ eæ possunt, (meo quidem iudicio) quã tum apud Romanos magnifica Ætolorum verba habuissent. Quid? an pro illis substitui debere τὸν ἱκετικὸν λόγον censebimus? Huic ista emendatio loco conueniret quidem, quod ad sensum attinet: verum, quoniam, maior est ex voce ἱκετικὸν in vocem ἀξιωματικὸν mutatio, quam vt verisimile sit, illam in hanc transiisse, dixerim potius omissionem hic esse, quum scriptum fuisset, τρέπεσθαι μὴ πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν ἀλλὰ τὸν ἱκετικὸν λόγον. Fortasse autem ista Liuii, *suppliciter agentibus ijs,* non male ex Polybio (si coniectura illa fallax non est) interpretaremur, πρὸς τὸν ἱκετικὸν λόγον τρεπομένοις.

Verum, vt historiam persequamur, (omissis quibusdam quę interiecta sunt, vbi Græca ista, δόντες αὑτοὺς εἰς τὴν ῥωμαίων πίστιν, istis Liuii respondent, *vt in fidem se permitterent Romanorum*) considerandum est hic Liuium a Polybio in eo discedere, quod dicat Phaneæ principis legationis orationem fuisse varie ad mitigandam iram victoris compositam: quum a Polybio scribatur, ὁμοίως δικαιολογηθέντες. Nisi forte, varie compositam orationem ad mitigandam victoris iram dicens, intelligi vult, eum, licet ἀπὸ τῆς δικαιολογίας initium sumentem (quum alioqui antea dictum esset Ætolis, ipsos debere ἀφέσθαι τῆς δικαιολογίας) in eo non permansisse. Ipsam saltem orationis clausulam minime fuisse δικαιολογουμένου videmus: quum scribat, ita illum eam clausisse vt diceret, *Ætolos decreuisse, in Romanorum fidem seipsos tradere.* Quod autem clausulã dico Polybius καταστροφὴν appellat: At Liuius pro his Polybii, ἐπὶ πᾶσι καταστροφὴν εἶπεν, dicit, *Orationem ita ad extremum finiuit vt di-*

ceret. Estque obseruandum, Liuium, hic subiungere, *Ætolos se suaq; omnia fidei populi Romani permittere:* quum antea dixisset, *hanc vnam viam omnibus ad salutem visam esse, vt in fidem se permitterent Romanorum.* Ex horum enim inter se collatione apparet, non solum dici eodem sensu, *se permittere fidei*, & *se permittere in fidem populi Romani* (vt a Polybio, εἰς τὴν πίστιν δοῦναι vel ἐγχειρίσαι, non τῇ πίστει, dicitur) sed etiam, vbi legimus tantum *se permittere*, intelligi tamen simul, *suaque omnia.* Sed fortasse, quum hoc addebant, potius datiuo verbum illud iungebant. Atque hic meminisse oportet illius Græcæ formulæ cuius superiore Schediasmate facta mẽtio fuit, qua dicitur διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν non solum περὶ αὐτῶν, sed etiam περὶ τῶν καθ' αὑτούς. Item τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν: nec nõ διδόναι περὶ πάντων ἐπιτροπήν.

Alius autem error est in iis quæ proxime sequuntur apud Polybium. Nam quum apud eum legamus μεταλαβών, scribendum est μεσολαβῶν. Nam huius verbi significatio, non illius, huic sermoni conuenit: & præterquam quod familiare est Polybio, etiam paulo post habemus μεσολαβήσας: & in præcedentibus, μεσολαβηθέντες δὲ κατὰ τὴν ἔντευξιν. Liuius hoc μεσολαβεῖν reddere solet, *Interfari.* Nam vt habemus apud Polybium, ὁ δὲ Φαινέας μεσολαβήσας, sic apud Liuium, *Prope dicentem interfatus Romanum Phaneas.* Et sicut in altero loco qui contra inter præcedentia legitur, μεσολαβηθέντες dicit ille, ita hic, *Quos dicere exorsos consul interfatus.* Miror autem, quẽdam (vt istud obiter moneã) de hoc loco tacere, quum alterum illum suspectũ habeat, vbi legimus, *Prope dicentem interfatus.* Vnde fit, vt ab illo minime animaduersum fuisse, mihi persuadeam. Participiũ igitur *Interfatus* cum illo accusandi casu suspicione liberãdum omni censeo, & *Interfatus loquentem* dici, quasi qui interfando loquentem interpellauit. Ac diu fortasse cogitauit Liuius antequam aliquam aptiorẽ vocem Græcæ interpretandæ inueniret.

Tertius apud Polybium est error vbi legitur, μήτε κατ' ἰδίαν μήτε κοινοῦ δόγματος. Scribendum enim est (vt opinor) μήτε ἀπὸ κοινοῦ δόγματος. Stare quidem certe ille genitiuus absque adiectione quapiam non potest.

Ac, ne videar quam Polybio libenter præsto operam, Liuio denegare, apud hunc quoque aliquid emendandum esse moneo, reponendo *Menestan*, vel *Menestratum* ex Polybio, pro *Menetam.* Inter propria enim nomina potius illorum alterum, quam hoc locum habet: suntq; eiusdem formæ *Polystratus* & *Callistratus*, necnon *Pisistratus*, & quædam alia.

At vero *Phaneas* an necesse sit in *Phaneas* mutare, sequendo quã apud Polybium scripturam habemus, dubitari potest.

Manius eidem Græco historico est, qui Liuio *M. Acilius*, vel *Aquillius*, vt quidam scribunt. Ac nonnulli *Marci* prænomen indicari putant: quũ in Capitolinis fragmentis, *M. Acilium* legamus.

Is vero

Is vero qui *Lucius* tantum appellatur a Polybio, est qui Liuio *L. Valerius Flaccus*.

Quod nunc in collatione horum locorum pergẽdum est, primum de hoc lectorem commonefacio, dubitari posse, an hic Polybii solius auctoritatem sequutus sit Liuius: quũ, vt de præcedẽtibus eius verbis taceam, quæ a Polybianis parum differunt, vnusquisq; potest animaduertere illa, *Non in seruitutem, sed in fidem tuã nos tradidimus. Et certum habeo te imprudentia labi, qui nobis imperes quæ moris Græcorum non sint*, apud Polybium nõ agnoscimus, paucis exceptis. Nam apud hunc iubentur quidem illos qui & a Liuio nominãtur, ἐκδοῦναι, id est *dedere* (vt ille vertit) sed Phaneas hoc audito imperio narratur tantum dixisse, id quod ab eo postularetur, neq; iustum, neq; moris Græcorum esse. nam ἑλληνικὸν ibi id sonat. ista quidem quæ de Phanea Ætolisq; aliis postea scribũtur, *Et tandem cuius conditionis essent sensere*: conueniunt cum his Polybii, βελόμενοι εἰς ἔννοιαν αὐτὸν ἀγαγεῖν τ̃ περιεστῶτος. Illa catenas minantis consulis verba exstant apud vtrumque: sed ita vt hac etiam in parte sit plusculum inter vtriusque sermonem discriminis. Nam ambo quidem conditionem addunt: sed Polybius habet, ἂν τοῦτο ἐμοὶ δόξῃ: at Liuius (quod multo magis terrorem potest incutere) *ni propere fit quod impero*

Ab vtroque iussisse *catenas afferri* refertur: sed Liuius hoc adiicit, *& circumsistere lictores*. Atque, vt cetera omittam, quæ insuper conferenda essent, narrat Liuius, *postea quam omnis coacta multitudo* (intellige coactam, postquũ Hypatam reditum esset) *eadẽ illa audiuit, adeo seuitia imperij atq; indignitate animos esse exasperatos, vt, si in pace fuissent illo impetu iræ ad bellum potuerint concitari*. At Polybius, postquam dixit ὅπως ἀπεθηριώθη τὸ πλῆθος, (pro quo Liuius habet, *exasperati animi sunt*) aliud proponit: videlicet, ὥστ' οὐδ' ἀπαντᾶν οὐδεὶς ἐπιβάλλετο εἰς τὸ βουλεύεσθαι.

ILLE autem Diodori locus quem conferre cum Polybiano & Liuiano libet ita eodem pertinet, vt tamen non ad eandem omnino historiam pertinere dici possit, verum ad aliam quæ huius est velut appẽdix ita enim est de Ætolis legatos iterum ad Romanos de pace mittentibus. *Quibus quid responsi dare oporteret, quum per aliquot dies certatum inter senatores esset, postremo neq; dari neq; negari pacem placuit: sed duæ conditiones eis latæ sunt: vel senatui liberum arbitriũ de se permitterent, vel mille talentum darent, eosdemque amicos atque inimicos haberent*. ita Liuius: qui etiam addit, *ipsis Ætolis exprimere cupientibus quarum rerum in se arbitrium senatui permitterent, nihil certi respõsum esse: & ita infecta pace dimissos, vrbe eodem die, Italia intra quindecim dies iussos excedere*. Hæc Liuius quũ Polybius eandem historiã tractauisset, eademq; breuitate vsus esset. At Diodorus, multo quam vterque breuior, scribit, *senatum Ætolos decreto suo iussisse* (dicit autem ἐδογμάτισε) *vel se suaq; Roma-*

nis permittere, vel mille talentum argenti Romanis continuo dare: at illos propter tam rigidum responsum non acquiescentes iis quæ imperabantur, in metus & magna pericula incidisse. Plura autem hoc de loco in sequenti vide Schediasmate.

SCHEDIASMA XII.

De Iudicio adhibendo in collatione quarundam historiarum Liuij cum Polybiana earundem narratione.
Quædam apud Polybium emendata.
Expositum apud eum elegans verbum ἐθελονοκακεῖν, *quod vix alibi occurrit.*
Apud eundem ἀξιωματικὸν λόγον *longe aliud quam credit Fuluius Vrsinus significare.*
De paralysi animi *eum* paralysi corporis *a Polybio iuncta.*
Diodori locus emendatus.

QVi Polybium cum Liuio, vel potius Liuium cum Polybio cōferunt, (sunt autem laude fortasse pares, sed ea tamen dispari historici) quamuis maiorem in iisdem narrandis breuitatem, tamen aliquam interdum ad Polybiana accessionem, sæpe vero & discrepantiam expectare a Liuio debent, in nonnullis præsertim historiis. Quasdā enim haud dubium est, quin partim ex eo, partim etiam aliunde sumpserit: sed in iis quas ex eo solo mutuatus est, alium plerisque in locis ordinem tenuerit. In ea quidem certe historia, quæ in proxime præcedente Schediasmate allata fuit (ne longe abeamus) præterquam Polybii, alius quoque auctoritatem sequutum esse, cogimur fateri. Nam vbi de *Meneta* (vel potius *Menesta* siue *Menestrato*) *Epirota*, scribit, in membro per parenthesin orationi interiecto, *Naupactum is cum præsidio ingressus ad defectionem compulerat*, nullo dici modo potest hæc sola Polybii verba interpretari, ὃς ἐτύγχανε τότε παρεισβεβληκὼς εἰς Ναύπακτον. Ac pro istis, quæ paruo interuallo sequuntur, *Non in seruitutem sed in fidem tuam nos tradimus: & certum habeo te imprudentia labi, qui nobis imperes quæ moris Græcorum non sint*, non aliud habemus apud Polybium quam. ἀλλ' οὔτε δίκαιον οὔθ' ἑλληνικὸν εἶναι ὦ στρατηγὲ τὸ παραγγελλόμενον. Deinde, quum apud Liuium respondeat consul, *se non magnopere curare quid Ætoli satis ex more Græcorum factum esse censeant, dum more Romano imperiū id habeat in deditos modo decreto suo, ante armis victos*: hæc apud Polybium minime comparent. nam hæc eum dixisse tradit, ἔτι γὰρ ὑμεῖς ἐθελονοκακεῖτε καὶ περὶ τοῦ δέοντος καὶ καθήκοντος ποιεῖσθε λόγον, δεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν. Ita enim hæc cum interrogatione legenda censeo: licet eius notam typographica editio non habeat. Sed & in λόγους mutari debere λόγον, aut tollendam esse præpositionem περὶ, contendo: sic tamen vt illam lectionem huic longe præferam. Dicere enim aliquid *neq; iustum esse, neq; Græcum*, id est, *mori Græcorum atq; instituto cōueniens*.

est

est non solum τὸ δέοντας καὶ καθήκοντας λόγους ποιεῖσθαι sed etiam περὶ τοῦ δέοντος καὶ καθήκοντος λόγους ποιεῖσθαι: ac prius hoc esse illud, & posse absque hoc esse illud, at non item fieri hoc absque illo esse. scimus Videri autem potest in verbo ἑλληνοκοπεῖν alludere ad illud, quod dixit Phæneas, vel Phaneas, non esse ἑλληνικὸν, quod postularetur. Non temere porro verbum illud alibi quis inueniat: quod Latine vertendum Liuio si fuisset, plus fortasse negotii illi quam aliud vllum ex omnibus quę interpretatus est Polybii verbis, exhibuisset. Ac, si Græce loquebatur consul, inuidioso de industria verbo vsus est, simulq; valde significanti: quod Polybius ideo retinuerit.. Tale est certe vt quamuis verbi δημοκοπεῖν formam habeat, neque dubium sit quin ad eius imitationem fictum fuerit, tamen, quum δημοκοπεῖν perinde sit ac si diceretur δῆμον κόπτειν, non itidem dicere possumus ἑλληνοκοπεῖν sonare ἕλληνας κόπτειν: sed potius κατὰ τὸν ἑλλήνων τρόπον κόπτειν videlicet τοὺς ἀκούοντας. vt κόπτειν hic intelligatur (nam in compositione latius extendunt sæpe alicuius verbi significationem, ac liberius eo vtuntur) *Proscindere aliquem suis dictis*, aut saltem alicui ἐνοχλεῖν, id est, *Molestum esse, suis verbis.* Forsitan vero & apud Liuium videri potest consul aliquid Phaneæ, tanquam ita ἑλληνοκοποῦντι obiicere: si quidem, vbi dicit, *se non magnopere nunc curare quid Ætoli satis ex more Græcorum factũ esse censeant*, perinde velimus esse ac si diceret, Tu quidem, o Phanea, ἑλληνοκοπῶν, morem ἑλληνικὸν mihi allegas & meo imperio illum opponis: atq; adeo me imprudentia lapsum illud imperasse, mihi vis persuadere: quum ego nihil minus nunc curem, quam quid Ætoli satis ex more Græcorum factum esse censeant.

Verum (vt, vnde digressa est, eo mea redeat oratio) hoc addo, aliqua eorum quæ apud Liuium, non item apud Polybium, legimus, suspectam librarii fidem apud hunc posse reddere. Exemplo fuerit hic locus in ea ipsa de qua nunc agitur historia, οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ συνίστευον τὴν δικαιολογίαν, ἀνέκαθεν προσφερόμενοι τὰ προγεγονότα σφίσι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς ῥωμαίους. Nam quum Liuius non tantum meritorum in populum Romanum, quæ sunt τὰ φιλάνθρωπα (qua voce mirum delectatur in modum Polybius) sed etiã antiquorum fœderum mentionem faciat, & aduerbium ἀνέκαθεν parum cum his, τὰ προγεγονότα φιλάνθρωπα conueniat: non immerito (meo quidem iudicio) suspicetur aliquis, inter προσφερόμενοι & illa verba deesse τὰς ὁμολογίας καὶ vel τὰς συνθήκας καὶ, aut aliam quæ *fœdera* significet vocem Posset tamen aduerbium ἀνέκαθεν & cum præcedentibus, manente quam dico lectione, iungi. Exemplum aliud suppeditare nobis potest ille, cuius antea mentionem feci locus Liuii, in hac ipsa historia. *Confessionem ijs culpæ magis profuturam, & totam in preces orationem versam* & pauculis interiectis, *& se suppliciter agentibus ijs ad futurum.* Nam ex his colligi posse dixi, scriptum a Polybio fuisse, συνιδόντας δεῖν τρέπεσθαι μὴ πρὸς τὸ ἀξιωματι-

κὸν ἀλλὰ τὸν ἱκετικὸν λόγον. quum in typographica editione legatur, τινὲς δ' ἐπὶ τοὺς τρέποιντο περὶ τὸν ἀξιωματικὸν λόγον. Non possum enim satis mirari, quid cogitans Vrsinus, verba hæc, τὸν ἀξιωματικὸν λόγον esse dixerit, quod apud Liuium legimus, *totam in preces orationem versam.* Quid enim τὸ ἀξίωμα cum *precibus*, quod attinet ad significationem, commune habet, ita vt ὁ ἀξιωματικὸς λόγος dici ea possit, *quæ ad preces conuersa est oratio?* siue, *quæ precibus agitur*: aut, *quæ preces adhibet*: aut, *quæ precibus vtitur.* Imo certe iam omni consentaneum est, eo nomine vocari *orationem dignitati eius, qui loquitur conuenientem, orationem qua quis vtens, suam dignitatem seruat*: qualis minime est eorũ, qui antiqua fœdera suaque merita allegant: vt hi allegare ea parabant.

Sicut Liuius quæ apud Polybiũ non exstãt, ita Polybius vicissim quædam affert, & quidem multo plura, quæ nusquam apud Liuium cõparent. Ac (vt omittã illud ipsum, quod modo propositũ fuit consulis responsum, in quo est insigne illud verbũ ἐκδιαπορεύεσθαι) in iis quæ proxime præcedũt, scribit de Manio consule, quem M. Aciliũ Liuius appellat, *illum non tam ira impulsum ad ea dicenda fuisse, quã voluisse illi considerandũ in quem deducta res eius erant statum proponere, & omnino perterrefacere.* Sed hoc de iis potissimũ intelligi debet, quæ sermonem illum claudunt: de iis inquam verbis quibus catenas illi ceterisq; Ætolis minatur. Illud item, quod apud Polybiũ a consule loco priore ponitur *de non transeundo in Asiam*, a Liuio plane tacetur. Ac, quum Liuius his sit contentus, *Tum fracta Phanea ferocia Ætolisq. alijs est: & tandem cuius cõditionis essent, sensere*: Polybius longe maiora dicit, *Phaneã & omnes qui cum illo erant, ita ob stupefactos fuisse, vt ne edere quidem vocem possent, perinde ac si paralysis quadã corpora pariter atq; animos inuasisset.* Scribit enim, οἱονεὶ παραλελυμένοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς addens διὰ τὸ παράδοξον τῶν ἀπηντημένων. An aũt & de animo, qui nihilo magis suo fungi officio potest, quam corpus paralysi affectum, dici *paralysis* queat. non nimiũ audaci metaphora, viderint critici: ego quidẽ non primum tantum, sed solum etiã ita loquutum esse Polybiũ crediderim: & hoc loquẽdi genus non sine risu a Liuio (audaculo alioqui in nõnullis metaphoris) fuisse lectũ. Ceterum ne ea quidem quæ his a Polybio subiunguntur, agnoscit Liuius, ὁ δὲ Ἀκίλιος, κελεύσας στῆναι τοὺς συμπαρόντας χιλιάρχους ἐδέοντο τοῦ Μανίου μηδὲν βουλεύσασθαι δεινὸν εἰς τοὺς παρόντας ἄνδρας, ἐπεὶ τυγχάνουσιν ὄντες πρεσβευταί. Si tamen verum est, quod paulo ante dixit idem Polybius, *consule non tam ira impulsum ad minas illas processisse, quam vt eum rerum suarũ statum aduertere animum cogeret*, non magnopere illa deprecatione opus fuisse videtur. Est alioqui & hoc obseruandum, ea inter quæ Liuius Polybio relinquit, quum ille tantum dicat afferri catenas & circũsistere lictores iussisse: ab hoc scribi, *eum iussisse catenam afferri, & vnicuiq; catellum ferreum collo circumdare.*

Sed illas duas, vt veniam ad historias, quas huius esse velut appendices, dicere possumus, cõsiderandũ est, vt in priore vterq; breuitati magis, et in posteriore minus consuluerit: & illic potius quã hic vestigiis Polybii insistere Liuius voluerit. Ac priorẽ quidem antea ex vtroq; proposui, quibus & Diodori eade de re locũ adiunxi: (sed in iis, quæ illũ claudunt verbis, quibus eius quę illã eorum detrectatione excepit, miseriæ mentionẽ breuiter facit, animaduertendũ est male ἀπαντήσας iungi cum sequentibus, & iungi debere cũ his antecedentibus vocibus, συνεχῶς ἀποστρέφοντι τῷ βασιλεῖ: quinetiã particulã καὶ illi participio præponi, aut δὲ illi oportere postponi. sic tamen vt illã emendationẽ huic præferam) ad posteriorem vero quod attinet, operæpretiũ est quo vsus sit delectu Liuius in iis, quę ex Polybio sumsit, expendere & an vbiq; stare iudicio eius debeamus. vide enim. Liuius *legatos Athenienses primũ ad P. Scipionem, deinde ad eundem venisse scribit, deprecantes pro Ætolis*: at Polybius Athenienses, nõ vnum, sed duos suis legatis mandasse scribit, ἅμα μὲν ἀπαγγέλλοντας τὰς περὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ Ποπλίων. ἅμα δὲ παρακαλέσοντας περὶ Αἰτωλῶν διαλύσεως subiũgit Liuius, *clementius responsum ab Africano tulisse*: qum Polybius quædã de ea, qua illos excepit humanitate præmittat, dicit enim inter cetera & hoc, ἐφιλανθρώπει τοὺς ἄνδρας. Quod verbũ magis Polybii, quã aliorum Græcorum (præsertim cum accusandi casu) est vocabulũ. Deinde, quum rationẽ aperte reddat Polybius cur illa eos humanitate prosequeretur, addens, *id fecisse, q videret eos suis consiliis & conatibus adiumento fore*: deinde, quæ nihilominus illum consulta dicerat: Liuius postquã dixit *Clementius responsum ab Africano tulerunt*, non aliud subiungit quam illud *Qui caussam relinquendi honeste Ætolici belli quærens, Asiam & regem Antiochũ spectabat* At ex Polybio discimus, *illum ita caussam relinquendi Ætolici belli quæsiuisse, & Asiam regemq; Antiochum spectasse*. (obiter autem obserua verbum *spectare* de i[illegible] e & eo quod ἐνορᾶν vocat Polybius, poni: & ita hic dici, *Asiam & regem Antiochũ spectabat*, vt libro XXVII. de eodẽ legimus. *Iam Africam magnamq; Carthaginem & in suum decus nomenq; velut cõsummatam eius belli gloria spectabat.*) *vt interim certus esset, quemcunq; res Ætolorum exitum haberent, in Asiam transire.* Quinetiam cur illud in animo haberet, subiungit, quod Liuius tacet. Cetera quæ interiecta sunt, lectori itidem conferenda relinquens ad finem venio, & considerare iubeo, nullam mulierum a Liuio mentionem fieri, sicut a Polybio, vbi de moderanda permissione agitur. Nam ab eo scribitur, *petitum tandem ab Ætolis fuisse, vt vel ex summa pecuniæ demerent, vel permissionem extra ciuium corpora fieri iuberent*: quum apud Polybium legamus, ἢ τὸ χρημάτων ἀφελεῖν, ἢ τὸ ἐπιτρέπειν ἐκτὸς ποιοῦντας τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν. Intelligo autem apud Liuium, *Permissionem extra ciuium corpora fieri*, e qua ciuium corpora exciperentur, ita vt in ea nihil iuris esset.

Schediasmati tamen isti finem non imponam, quin præcedentibus meis in Polybio emendationibus aliquot adiecero. Primus tamen locus eiusmodi est, vt non tam eum emendare, quam de eo monere possim. Nam hic, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον προσδεξάμενοι ἀσμένως, videri potest desiderari nomen aliquod substantiuum accusandi casus, quod cum participio illo iungeretur. Nisi forte aliquis reliquisse subaudiendum existimat. At participium συμμίξαντες, in futuri temporis participium συμμίξοντες mutari, omnino necesse est. Paulo post deesse aliquid dico inter ἔτι δὲ & aduerbium πρότερον: & Polybium scripsisse, ἔτι δὲ εὐνούστερον (vel εὐνοϊκώτερον) ἢ πρότερον, καὶ φιλανθρωπότερον. vel ἔτι δὲ προσφιλέστερον. aut etiam, ἔτι δὲ φιλικώτερον. nam & aduerbio φιλικῶς hic quoque scriptor vtitur. Venio nunc ad illud ὀρεγομένους de quo monet & Fuluius Vrsinus, quum de duobus præcedẽtibus taceat: & pro eo προσφερομένους, aut aliquid tale, reponendum putat. At ego, præterquam quod minime verisimile est, repetiturum fuisse ex tam paruo interuallo vocem προσφερομένους, eius significationem nullo modo præsenti posse sermoni conuenire aio: (quod sane libẽter in loco, cuius antea mentio fuit facta, reponerem, videlicet προφερόμενοι pro προσφερόμενοι, vbi legimus, οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ συνίσταντο τὴν δικαιολογίαν ἀνέκαθεν προσφερόμενοι τὰ προγεγονότα σφίσι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους) sed ἐπιφερομένους: vt quemadmodum sæpe legimus, aliquem in eo quem habet sermone, iis quæ iam dixit, hoc vel illud tandem ἐπιφέρειν, ita hic narret Africanum suo sermoni finem imposuisse, ἐπιφερόμενον tandem, (licet ἐπιφέροντος futurum fuerit vsitatius quam ἐπιφερομένους) debere illos seipsos ἐγχειρίζειν καὶ πιστεύειν. Vbi certe ἐγχειρίζειν videri queat esse quod alibi dicit ἐπιτρέπειν: at πιστεύειν (quod notatu dignum est) διδόναι εἰς τὴν πίστιν.

SCHEDIASMA XIII.

De Liuij consuetudine quadam reseruandi aliquid sequentibus.

De alio eiusdem more, a genere ad speciem satis longo post interuallo veniendi.

Prædæ venditionem odiosam fuisse: *eamq; potius* concedi militi solitam, *aut saltem* partim vendi, partim ei concedi.

MOnendum lectorem putaui meæ cuiusdam apud Liuiũ obseruationis, vel potius mearum obseruationum, quæ mihi paulo ante, dum in quibusdam eius locis versaremur, in mentem venerunt. Vna est, cuiusdam consuetudinis eius, qua reseruat aliquid sequentibus, quod alioqui lector potius inter præcedentia ab eo expectaret, & vero aptiorem ibi locum habere videri posset. Exemplum habemus in ea, cuius antea mentio facta fuit historia, de Ætolis pacem a Romanis petentibus, & Atheniensibus etiam suos legatos eius petendæ caussa ad eos mittentibus. Nam quum scribat Polybius, ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ τὸν

Ἐχέδη-

Ἐχέδημον, Liuius ita, *Eo legati Athenienses venerunt, deprecantes pro Ætolis.* Satis autem longo interuallo *Sequuti & Athenienses sunt: & princeps legationis eorum Echedemus, fatigatos tot repulsis Ætolos, & complorantes inutili lamentatione fortunam gentis, ad spem reuocauit.* Vides enim, vt is cuius nomē in principio huius historiæ potius exspectatur, & qui ibi potius nominandus fuisse videri potest, in fine demum, vel non procul ab eo, nominetur.

Altera autem obseruatio (earum quidem certe de quibus nunc dicere institui) hæc est, illum aliquando a genere ad speciem venire, non vno eodemq; in loco sed interdum longo post interuallo. Quod si cui obscurum est, eo, quod proponam exemplo, apertissimum reddam. Quum in vno ex iis, qui allati fuerunt paulo ante locis legamus, *Quos dicere exorsos consul interfatus, quum alia sibi prauertenda esse dixisset,* nec addat consul, quænam illa essent, (vt certe dignitati illius non satis conuenire poterat videri hoc adiicere, perinde ac si rationem eius quod dixerat vellet reddere) pagina quæ hanc excipit, id declarat ipse historicus: vbi scribit, *M. Acilius, vendita aut concessa militi præda.* At si dixisset, M. Acilius, confecto quo distinebatur negotio, vel, confectis quibus distinebatur negotiis: sicut illic, ita etiam hic, genus nobis proposuisset. Neq; enim cuiquam dubium est, quin, quum dicit, *quum alia sibi prauertenda esse dixisset,* perinde sit ac si diceret, *alia negotia,* aut etiam, *aliud negotium.* Meam autem mihi diuinationem cōfirmauit Polybius: qui illud ipsum narrans de consule illos verba facere exorsos interfato, scribit, *eum dixisse sibi commodum tempus non esse, vt pote in dispensatione spoliorum Heracleæ occupato.* Quod ille œconomiam vocat. scribit enim, ὁ γὰρ Μάνιος κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔφασκεν εὐκαιρεῖν, περισπάμενος (sed περισπώμενος scribendum.) ὑπὸ τῆς ἐν τῇ Ἡρακλείᾳ λαφύρων οἰκονομίας. Quænam autem illa *œconomia* esset: (siue *distributionem,* siue potius *dispensationem,* siue tertio quopiam Latino vocabulo illud Græcum hic interpretari oportet: præsertimque si quod Gallicū *mesnagement* respondens inueniri possit) declarat Liuius, quum scribit, a M. Acilio *venditam aut cōcessam militi fuisse prædam.* Ita enim accipiendum hoc est, ac si dictum foret, *partim venditam partim concessam militi prædam fuisse.* Nam Liuium & alibi sic illa vti particula obseruaui.

Fuisse tamen inuidiæ ad exercitum aliquando talem venditionem, apud eundem historicum legimus, & vero tribunis materiā criminandi ad plebem consules præbuisse. Nam libro tertio, de clade ab Æquis accepta loquutus, addit, *Præda parta ingens: eam propter inopiam ærarij consules vendiderunt. Inuidia tamen res ad exercitum fuit: ea deniq; tribunis materiam criminandi ad plebem consules præbuit.* Alioqui certe prædam omnem castrorum militi consulem Marcium Rutiliū dedisse, & victorem exercitum opulentumque Gallicis spoliis Romam reduxisse legimus, libro septimo.

At vero libro XLIV. non procul a fine, scribit *Paulum consulem spolia iacentis hostium exercitus peditibus concessisse, equitibus prædam circumiecti agri, dum ne amplius duabus noctibus a castris abessent.*

Neque tamē ignoro, & alibi venditā prædam narrari: sed in eo, cuius recordor loco, dicitur id de illa cui domini nō exstitere. Nā libro tertio scribit, *Lucretius cum ingenti præda, maiore multo gloria, rediit. Et auget gloriā adueniens, exposita omni in campo Martio præda, vt suum quisq; per triduū cognitum abduceret. Reliqua vēdita, quibus domini non exstitere.* Vbi quis mendum subesse huic postremo mēbro crediderit, quum non inueniat vnde vocula *quibus* pendeat. Ego tamē nihil desiderari puto, sed Liuium more suo subaudiendum antecedens reliquisse: ideoq; nō aliter intelligi hunc locum debere, quam si dictum esset, *Reliqua vendita præda eorum, quibus domini non exstitere.* Vel, *earum rerum quibus domini non exstitere.* Fateor alioqui Liuium, cui familiaris sit ellipsis antecedentis, ibi potius ipsum subaudiendum relinquere, vbi facilius quam hic lectori in mentem venire potest.

SCHEDIASMA XIV.

Dionysium Halicarnasseum recte quidem Thessalicam πενεστῶν appellationem deduxisse a verbo πένεσθαι, sed male existimasse, in ea Thessalos ad eam verbi huius significationem respexisse, quæ sonat Pauperem esse.

Dionysium Halicarnasseum, tantum virum, & quidē tantum criticum, in quibusdam imperitia Latini sermonis lapsum esse (vt alibi ostendam) & minus miror, & minus indignum venia videri potest. at vero in sua etiam lingua hoc ei euenisse, id est, suæ linguæ ignorantia (pro quo fortasse obliuionem malit quispiam dicere) in errorem incidisse, & miror, & haud scio, an dici possit veniam mereri. Sed ecce, his auditis valde statim mirabitur lector, quinam sit locus, in quo id tantopere mirer. Ipsum igitur diu suspensum non tenebo.

Apud illum scriptorē, libro Antiquitatum Romanarum secundo, vbi de patronis & clientibus agit, *Romulum, in eo quod cuilibet e vulgo sibi quem vellet patronū adsciscere, permisit, morem Græcū eumque priscum, quo Thessali vsi diu erant, & Athenienses initio, in melius mutasse* (nam pro λαβὼν reponendū μεταλαβὼν censeo, vt dixi meis in illum nuper editis operis) scribit. Deinde postquam dixit, *illos suis clientibus* (quos πελάτας vocat, sicut patronos, προστάτας) *superbe vti solitos, opera illis imperantes, quæ liberos homines minime decerent, &, si quando aliquid eorum non facerent quæ iubebantur, plagas etiam incutientes, & ceteris quoq; in rebus non aliter illis quam seruis emptitijs vtentes:* addit, *Athenienses quidem nominasse illos,* θῆτας, διὰ τὴν λατρείας: (nam lectionem illam ἐπὶ τῆς λατρείας nullis nisi similis erro-

ris exemplis defendi posse arbitror) *Thessalos vero, πενέστας appellasse, exprobrantes illis statim ipsa appellatione suam conditionem.* Nisi quis τύχην *fortunam*, magis verbũ verbo reddens, interpretari malit: vt etiam omnes verterunt interpretes. Sed apud Gelenium id, quod Dionysius suppresserat & lectori cogitãdum reliquerat, adiicitur, in posteriori quidem certe editione. Nam pro his Dionysii, ἐκάλουν δὲ Ἀθηναῖοι μὲν θῆτας, διὰ τὸ πλάζειν ἐπὶ (vel potius ἐπὶ, vt modo dixi) τὰ λατρείας. Θετταλοὶ δὲ πενέστας, ὀνειδίζοντες αὐτοῖς εὐθὺς ἐν τῇ κλήσει τὴν τύχην: legimus apud illum in interpretem in illa posteriori interpretatione, *Hos Athenienses θῆτας vocabant, ob ministeria: Thessali vero, πενέστας, ipso vocabulo fortunam eis exprobrantes, (nam πενέσθαι Græcis significat Paupere esse.)* Quid, Dionysii in mente tibi hæc scribenti vel Homerici quidã versus non veniebant? non recordabaris, apud Homerum δαῖτα πένεσθαι sæpe occurrere? Nam (vt alios plerosque locos omittam) legeras, vt opinor, Iliad libro ω.

Κήρυκες δ' ἀπάνευθε μετὰ δρυσὶ δαῖτα πένοντο.

Et Odyss. libro γ.

——εἶπατε δ' εἴσω
Δμωῇσιν κατὰ δώματ' ἀγακλυτὰ δαῖτα πένεσθαι.

Sic vero & πένεσθαι ἄριστον apud eum legitur, & quidem adiecto verbo ἐντύνεσθαι synonymo, aut saltem fere synonimo: Iliad. libro ω.

—φίλοι δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
ἐσσυμένως ἐπένοντο καὶ ἐντύνοντο ἄριστον. Alii enim dubitare nos non sinunt loci quin verbum quoque ἐπένοντο ad nomen ἄριστον tendat: quum alioqui videri posset perinde esse, ac si dictum foret, ἐσσυμένως πένοντο, ἐντύνοντο ἄριστον.

Quinetiam præfixa præpositione περὶ vtitur aliquãdo hoc ipso πένεσθαι: vt Odyss. libro δ.

ὣς οἱ μὲν περὶ δεῖπνον ἐνὶ μεγάροισι πένοντο.

Estq; obseruandum, sicut hic περὶ, ita ἀμφὶ alibi huic verbo præfigere, sed ita vt hæc vocula cum ipso cohæreat, dicendo ἀμφιπένονται & ἀμφιπένοντο.

Verum, vt de simplici illo πένεσθαι pergam disserere, quamuis tot loci talem eius vsum habeant, non est tamen quod existimet quispiam *culinariis tantum ministeriis* ab illo adhiberi. Nam legimus Odysseæ libro π.

ἀνδρῶν δ' οὐκ αὖ ἔχουσι καὶ σταθμοὺς ἐϊδ' οἶμαι
ἡμέας πευθέσθαι, ἀλλ' ὑμέων ταῦτα πένεσθαι.

Sed quid pluribus nobis in re tam aperta testibus opus est? quis ex his locis non perspicit πένεσθαι non semper sonare *Pauperem esse*, sed interdũ *Struere*, siue *Parare* aut *Apparare*: atq; adeo interdum vix alio verbo, quã *Facere* reddi posse? Quamuis enim Eustathius exponat περὶ δαῖτα ἐνεργεῖν, nõ semper tamen περὶ δαῖτα significationẽ inesse illi crediderim, sed generalius etiã περὶ τι ἐνεργεῖν, dici. Præter-

tim vero versus ille in quo illi præfigitur ἐσσυμένως, facit, vt hoc mihi persuadeam. quid enim addi necesse foret, si verbum ipsum per se semper ἀσκελέως ὀτρηρῶς significaret?

Hæc autem quum ita sint, cur Thessalos, quum clientes suos (vt vult Dionysius) πενέστας vocarent, tanquam paupertatem exprobrantes, hoc nominis illis imposuisse arbitrabimur? Nemo, vt opinor, ac ne ipse quidem Dionysius negauerit, magis rationi consentaneum esse vt dicamus, *Thessalos ad ministeria potius quæ obibant, quam ad paupertatem, respexisse*: præsertim quum paupertas in eorum, quæ exprobari possunt numero minime ponatur: vtpote quæ (vt vulgari etiam prouerbio fertur) *minime vitium sit.*

Sed quum Dionysium vel ignorantia, vel obliuione in hunc errorem incidisse dixerim, vereor ne ipsemet errare existimer, si, quod vel Homerus tot locis docet, ignorasse illum putem. In obliuionem igitur eam culpam conferamus, & ἁμάρτημα μνημονικὸν esse dicamus. Enimuero, quum πενέστας Thessalis, & θῆτας Atheniensibus fuisse *clientes* scribat idem Dionysius, (id est, quod Romanis clientes erant) in hoc quoque eius dictum inquirendum videtur: atq; id sequente Schediasmate faciam.

Hoc tantummodo addam, nō minus πενέσται, quam πενέσται, quū sit ab infinitiuo ille πένεσθαι, scribi posse, quin potius ratione magis niti hanc scripturam videri.

SCHEDIASMA XV.

Dionysio Halicarnasseo an fides habenda sit scribenti πενέστας (*siue* πενέσθας) *Thessalis,* θῆτας *Atheniensibus, fuisse clientes: id est, illud ipsum quod Romanis erant clientes, aut saltem clientum instar.*

Quosdam πενεστῶν *appellationem aliunde, quam* ἀπὸ τοῦ πένεσθαι *deduxisse, sed hanc eorum deductionem nō æque verisimilem posse haberi.*

Eodem in ordine videri fuisse εἵλωτας *apud Lacedæmonios,* κλαρώτας *apud Cretenses,* κιλλικυρίους *apud Syracusanos, quo erant* πενέσται *Thessalis,* θῆτες *Atheniensibus: sed* δούλων (*sicut apud Latinos seruorum*) *appellationem, aliquid peculiare habuisse.*

Dionysii Halicarnassei ἁμάρτημα esse μνημονικὸν saltem, ostendi in eo, quod Thessalos suis ministris seu famulis paupertatem exprobrasse tradit *Penestas* eos appellando: nunc in hoc eius dictum (vt item promisi) inquiram, Thessalis quidem *Penestas*, Atheniensibus vero *Thetas* fuisse clientes, aut saltem clientum instar. Clientum (siue clientium) fuisse saltem instar dico, quod ille scribat, Romanos morem Thessalorum & Atheniensium ἐπὶ τὸ κρεῖττον λαβεῖν, vel potius μεταλαβεῖν: si mea non fallitur coniectura, λαβεῖν in μεταλαβεῖν mutans. Profiteor itaq; hanc a me conuenientiam, aut etiam analogiā, inter clientes Romanos & illos Græcos,

ços, minime agnosci: quum vix tantulum inter illos Græcorum ministros & seruos esset discriminis, at multum inter Romanorum, *clientes* & *seruos* fuisse constet. Nam (vt cetera omittam) in eo, quod omnium maximum erat, magnum erat discrimen, quod clientes sibi patronos eligebant, seu deligebant: at illi penestæ, ac thetes, & ceteri, ab iis quibus operam præstabant, eligi solebant, ante etiam quam illis abuti (sicut ea quæ Dionysius commemorat, sunt abutentium) receptum esset. Quod si quis Romanos itidem clientibus suis abusos esse & obiiciat, & probet, non tamen inde, quod aego, probare poterit, peiorem longe illorum quam clientum conditionem fuisse. Vt autem quod dico, ex aliorum testimoniis scriptorum appareat, de iis quorum facta mentio fuit Græcorum seu ministris seu famulis, atque aliis, quæ scribuntur a ceteris, referenda videntur.

Vt igitur a Penestis initium sumam, primum, nō idem huic vocabulo etymum ab omnibus datum fuit: quum nonnulli μενέστας initio fuisse nominatos, memoriæ prodiderint: & quidem ob eam quæ in meo Thesauro Græcæ linguæ refertur, caussam. Deinde, fuisse conditionem illorum non multum a seruorum conditione differentem, ex eo apparet, quod θετταλοικέτας appellatos eosdem legimus.

At θητῶν appellationem non æque peculiarem Atheniensibus, vt πενεστῶν, Thessalis, dicere possumus: quum ne Homero quidem incognita fuerit: ac fieri etiam queat, vt ex eo sumta sit. Neq; tamen ex Hesiodo sumtam fuisse, minus fortasse dicendum est: ac, petitam ex vtroque esse, nō abs re forsitan quis dixerit. Apud Homerum quidem certe videmus huic θῆτες subiungi δμῶες, tāquam his duobus aliquid diuersum habentibus: Odysseæ δ.

Νημερτές μοι ἔνισπε, πότ' ᾤχετο καὶ τίνες αὐτῷ
Κοῦροι ἕποντ' Ἰθάκης ἐξαίρετοι, ἢ ἑοὶ αὐτοῦ
Θῆτές τε δμῶές τε.

Discrimen autem ab Homero quoq; inter θῆτας & δμῶας hoc præcipue poni volunt, quod θῆτες, *mercenarij famuli* seu *ministri* essent: quos & *conductitios* (vt opinor) forsitan vero & *extraordinarios* dicere possumus.

Εἵλωτας eodem sibi modo cōparasse Lacedæmonios, quo Thessalos, eos qui ab ipsis πενέσται vocabantur, ex Athenæo discimus: qui scribit, Lacedæmonios & Thessalos κατασκευάσασθαι τὴν δουλείαν (ita hic δουλείαν dicens, vt Latini *seruitia* pro *seruis* nonnunquam dicunt) ex Græcis qui prius regionem incolebant: illos, ex Achæis: hos, ex Perrhæbis & Magnesiis: ac illos, τοὺς καταδουλωθέντας appellasse εἵλωτας: hos autem, πενέστας. Sed inter conditionem eorum tamen aliquid interfuisse puto, & δουλείαν de *Hilotibus* potius, quam de *Penestis* dici potuisse: licet æque de vtrisque in illo Athenæi loco dici videamus. Qua de re mihi assentietur Dionysius, qui, quū

Thessalos eo quo dictũ est modo se gessisse erga illos scribit, nõ tamen eiusdem fuisse cuius & δούλους ordinis, sed illos esse ipsis tãquam seruis vsos (quũ id tamen potius abuti quam vti esset) commemorat: & ita quidẽ vt ἀργυρωνήτους post δούλους addat: quasi hi viliores etiã & contemtiores essent, quam qui bello capti erant: quos Græci, præsertim poetæ, (& inter hos tragici potissimũ) δοριαλώτους, nec non δορικτήτους & δοριλήπτους vocabant. Cui δοριλήπτων appellationi respondet illa εἱλώτων, si a verbo ἑλεῖν dictos esse credimus: vt certe credibilius saltem est, q̃ a ciuitate quæ *Helos* diceretur (quod Lacedæmonii, ea expugnata, omnes in seruitutem redegissent) sic vocatos. Vtor aũt vbique hoc nomine tanquã habente rectum *Hilotes*, potius quã *Helotæ*: etiamsi ex Liuio & Æmylio Probo hic afferatur, & quidem εἱλώτης itidem in quibusdã Lexicis inueniatur. nihilominus enim suspicione apud me nõ caret. Scribit autem hic *esse quoddam hominum genus quod eo nomine vocatur: quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, seruorumq; munere fungitur.* Ac tibi est hic quoq; obseruandum, non dici seruos esse, sed *seruorum fungi munere.*

Ceteræ seruorum locis certis ꝓpriæ appellationes multo sunt ignobiliores. Ex harum aũt numero sunt κλαρῶται, & μαριανδυνοὶ, necnon καλλικύριοι. Ac κλαρῶται quidẽ Cretensium erant. quũ Callistratus apud Athenæũ scribat, ꝙ Spartani fecerant ἐπὶ τῶν εἱλώτων, Thessali ἐπὶ τῶν πενεστῶν hoc Cretenses ἐπὶ τῶν κλαρωτῶν fecisse. Vocare autẽ eos ita suos οἰκέτας (ꝙ an *seruos*, an tãtum *famulos* interpretari oporteat videndũ est) quorum opera in agris vterentur. Conuenit porro illi cum quodã Ephoro de etymo huius appellationis. vterque enim ἀπὸ τοῦ κλαρωθῆναι (quod diceretur pro κληρωθῆναι) appellatos censet. Nã hic ait *fuisse olim indigenas sed postea in bello quodã redactos in seruitutem, & quidem ita vt eos inter se sorte distribuerent.* Vnde fortasse colligere possumus hoc discriminis inter hos, & eos qui πενέσται, eos qui θῆτες, eos qui εἵλωτες vocabantur, quod Cretenses opera horum priuatim, at vero alii opera aliorũ magis publice quam priuatim vterentur. Præsertim tamen de Hilotibus verum istud compertum iri crediderim. At καλλικύριοι Syracusanis, vt μαριανδυνοὶ Heracleensibus proprii fuerunt. De vtrisq; plura Græcos apud lexicographos & scholiastas vide.

Ne autem me in horum appellationibus abs re immoratum existimes, vide quod sequitur Schediasma.

SCHEDIASMA XVI.

Dionysium & Plutarchum, vocantes πελάτας quos Romani clientes *dicebant, appellatione non satis Latinæ respondente vti videri.*

COnsiderandum lectori proponere nunc libet, an satis Dionysiana πελατῶν appellatio Romanæ *clientum* appellationi respon-

spondeat. Iam enim abunde illud ostendisse mihi videor, in alio *clientes* ordine Romanis quam *penestas* Thessalis, *thetas* Atheniensibus, & aliam horum apud Thessalos & Athenienses quã *clientum* apud Romanos conditionem fuisse. Ac de aliis etiam quorũ aliæ ciuitates ministerio vtebantur, dicendũ putaui, vt lectori ostenderem, nõ videri Dionysium *penestas* potius & *thetas*, quam reliquos etiam (præsertim tamen *helotas*) tanquam cum *clientibus* conuenientiam habentes, in medium afferre. Sed vlterius etiã progreditur, & perinde illos cum Romanis clientibus cõparat, ac si eadem illorum quæ horum conditio esset: præterquam quod aduersus illos pro vsu abusus inualuerat. Vel illud certe quod opposuit, *clientes fuisse voluntarios, & singulos sibi pro arbitrio patronum quem vellent elegisse*, magnum constituere discrimen, nemo, vt opinor, non dixerit: quum de Græcis illis tale nihil legatur.

Esto tamẽ me hac in re falli: videndũ an in hoc quoq; fallar, quod Græcam πελατῶν appellationẽ Romanæ siue Latinæ *clientum* non satis respondere aio. *Clientes* igitur quum dicerent, voce hac esse vsos nego, tanquã de hominibus, qui vllis famularibus ministeriis addicti essent: at contra πελατῶν fieri nõ posse mentionẽ quin hoc intelligamus, dico: nisi quũ γείτονα, id est *vicinum* sonat. Ac crediderim quidẽ πελάτην initio dictum de *famulo* seu *ministro qui interior seu intimus esset* (si ita de illo licet loqui vt de amico, quũ *intimus amicus* aliquis dicitur) siue qui *propior*, id est, propius dominum accedere quã alii soleret: sicut *amicum* etiam dici *propiorem* videmus ab Horatio: & a Cicerone *societas* quædã *interior & propior* vocatur. Crediderim (inquam) initio quidem πελάτην de tali famulo fuisse dictũ, (respiciendo ad eius originem, videlicet ἀπὸ τοῦ πέλας, vel ab ipso quod hinc factum est verbo πελάζω: etiamsi πελάτης ab hoc magis rationi consentaneũ sit dicere, quod nec nusquam inuenitur) sed postea latius fuisse extensum: quemadmodũ in multis vsuuenit vocabulis vt a sua significatione ad aliã generaliorem transeant. Nã πελάτην exponi non solum λάτριν, & ὑπηρέτην, siue ὑπηρετοῦντα, sed etiam δουλεύοντα, videmus: & quidem ab Hesychio πελάτας esse dici τοὺς διὰ πενίαν ἀναγκαίως προσιόντας μισθῷ δουλεύοντας. Sic vero & Pollux isto participio de illis vtitur: vbi scribit πελάτας & θῆτας esse ἐλευθέρων ὀνόματα διὰ πενίαν ἐπ' ἀργυρίῳ δουλευόντων. si tamen satis proprie δουλεύειν is dicitur qui est ἐλεύθερος, pro eo quod ab Æmylio Probo *Serui munere fungi dicitur*. Quod si cõtra clientes nullis famularibus addicti ministeriis erant, cur eos pariter πελάτας appellandos dicemus?

Sed quænam est vox quã in locum illius substituere queamus? Hic vero me hærere fateor, & quidẽ eo magis, quod Plutarchũ illa ipsa vsum voce video, sumta, vt opinor, ex Dionysio: sed quam mihi persuadeo illum in aliam mutaturũ fuisse, si qua alia satis apta in mentem ei venisset. Quum tamen & προστάτης ab eo dicti

reperiantur quos Romani *clientes* appellabant, hoc saltem alteri præferendum nomen dixerim, tantisper dum aliud conuenientius inueniatur.

Quid? audebone alius cuiusdam appellationis, quæ mihi post tantos viros in mentem venit, mentionem facere? Audebo certe, vel eo saltem, vt aliam ab alio accommodatiorem eliciam. Ea igitur est ἐθελόδουλοι. quid enim aliud *clientes*, quam *voluntarij serui* erant? qui autem voluntarii serui sunt, quid minus quam serui? Vt taceam, in eo qui dicitur ἐθελόδουλος, vocis δοῦλος significationem ad viuum resecandam non videri.

SCHEDIASMA XVII.

Ab Ant. Mureto, non minus quam ab Erasmo, perperã exponi hunc Græcum versum,

ἔργα νέων, βουλαὶ δ' ἀνδρῶν, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

PRouerbialem esse versum hunc constat, quo, quid potissimum iuuenibus, quid viris, quid senibus conueniat, describitur. In huius autem versus expositione Erasmum quidẽ lapsum esse, minus miror, (quem, licet in plerisq; perspicacem, multa non vidisse tamen, meæ in illud Adagiorum opus Animaduersiones, multis abhinc annis editæ abunde ostendunt) at vero Antoniũ Muretũ, cui, præter alia adiumẽta, quæ Erasmo fortasse defuerũt, (sicut vicissim multis naturæ & ingenii dotibus hic illo præstantior fuit) maius etiã considerandi versum hunc otium fuit, ad eundem lapidem in eius expositione impegisse, quis mecum non miretur?

Erasmus enim, postquam scripsit, *huius adagii meminisse Aristophanem grammaticum, & Hyperidem in oratione contra Autoclem ex Hesiodo citauisse, cuius esse creditur:* addit, *sensum per se liquere, nẽpe ad rem gerendam adhibendos iuuenes, quod viribus ætas ea præpolleat: in consilium autem adsciscendos mediocris ætatis viros, propterea quod in his, nonnihil detrito virium vigore, valeat tamen vsu rerum aucta prudentia: at senes, vtpote religiosos, solere a superis optima precari: ceterum neq; viribus iam vtiles, neq; mente satis constantes esse, ætatis vitio.* Hæc ille. At Muretus, postquam dixit, *Romæ senatorem a sexagesimo anno coactum non fuisse, a septuagesimo ne citatum quidem:* & adiecit, *tum Platonem, tum Aristotelem valde senibus mandata sacerdotia dicere, vt nõ satis iam idoneis ad aliorum munerũ procurationem:* versum illum, tanquã hac ipsa de re celebratũ, affert: & quidem alteram scripturam sequens: quæ est huiusmodi,

ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

Vt μέσοι vocentur οἱ ἄνδρες, id est, *viri:* quod eorum ætas media sit.

Ceterum, εὐχὰς hic nego de *precibus quæ dijs funderentur*, seu *votis quæ dijs fierent*, esse dictum: tanquam nec iuuenum nec virorum esset, preces itidem diis fundere seu vota illis facere: (quis enim vnquam hoc dixit, aut quomodo esse rationi consentaneum possit?)

sit?) contra autem εὐχὰς appellari aio *senum vota*, in ea significatione, qua dicitur de iis, quæ vouemus & optamus (eo modo quo dixit Horatius, *Quid voueat dulci nutricula maius alumno?*) & quidem iis de rebus intelligi, quarum senibus desiderium tantummodo superest, quum eas habuerint antequam ad senectutem peruenirent. Vt videlicet perinde sit ac si diceret huius versus auctor, *in senibus neutrum eorum esse quæ iuuenes & qui virilis sunt ætatis habent: sed desiderium tantummodo illorum* (vt ex Tibullo paulo ante loquebar) *superesse*. Talis εὐχῆς insigne habemus apud Homerũ exemplum, in his versibus, Iliad. η. tanquam ab ore Nestoris,

> αἲ γὰρ Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἄπολλον,
> ἡβῷμ' ὡς ὅτ' ἐπ' ὠκυρόῳ Κελάδοντι μάχοντο
> ἀγρόμενοι Πύλιοί τε καὶ Ἀρκάδες ἐγχεσίμωροι,
> Φειᾶς πὰρ τείχεσσι, &c.

& versu qui abhinc est decimus sextus,

> Οἱ δὲ μάλ' ἐτρόμεον καὶ ἐδείδισαν:

Et in sequentibus se contra deterritum non fuisse ait,

> Ἀλλ' ἐμὲ θυμὸς ἀνῆκε πολυτλήμων πολεμίζειν,
> Θάρσεϊ ᾧ· γενεῇ δὲ νεώτατος ἔσκον ἁπάντων.
> Καὶ μαχόμην οἱ ἐγὼ, δῶκεν δέ μοι εὖχος Ἀθήνη.
> Τὸν δὴ μήκιστον καὶ κάρτιστον κτάνον ἄνδρα.
> Πολλὸς γάρ τις ἔκειτο παρήορος ἔνθα καὶ ἔνθα.

Post quem versum illud suum votum repetit.

> Εἴθ' ὣς ἡβώοιμι, βίη δέ μοι ἔμπεδος εἴη.

Et addit,

> Τῷ κε τάχ' ἀντήσειε μάχης κορυθαίολος Ἕκτωρ.

Quem locum mirum non est Maronem esse imitatum: sed mirũ fuisset, quum pulcerrimos quosq; imitari, & magna etiam ex parte interpretari statuisset, hũc ab eo prætermitti. Ita igitur ille, libro sui præclari operis VIII.

> *Tum pater Euandrus dextram complexus euntis,*
> *Hæret, inexpletum lacrymans, ac talia fatur,*
> *O mihi præteritos referat si Iupiter annos,*
> *Qualis eram, quum primam aciem Præneste sub ipsa*
> *Straui, scutorumq; incendi victor aceruos,*
> *Et regem hac Herilum dextra sub tartara misi.*
> *Nascenti cui tres animas Feronia mater*
> *(Horrendum dictu) dederat*. &c.

Apud Homerum autem habemus & Odyss. libro ξ. versum illum,

> ὡς νῦν ἡβώοιμι, βίη τέ μοι ἔμπεδος εἴη.

Nec vero pastor qui apud Maronem (vt ad illum ex tam paruo interuallo reuertar) dicit,

> *Omnia fert ætas, animum quoque. sæpe ego longos*
> *Cantando puerum memini me condere soles:*

qui, inquam, ita loquitur pastor, οὐδὲ εὐχῆς hæc verba non profert.

Nec non, quum apud Lacedæmonios chorus senum caneret, (vt Plutarchus aliquot testatur locis)

ἁμεῖς ποτ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι,

hic eius versus aliquid δεικτικὸν habere dici poterat.

Quinetiam Milo Crotoniates nihilo magis ἀνὰ πάντας τῆς ἀρχῆς, quam ἀνὰ δακρύων, dicebat, suos lacertos aspiciens, *At hi quidem mortui iam sunt.* Ita enim Cicero in suo Catone maiore, *Quæ enim vox esse potest contemtior quam Milonis Crotoniatæ? qui quum iam senex athletas se exercentes in curriculo videret, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansq́; dixisse, At hi quidem mortui iam sunt.* Cui ita respondetur vt & appelletur nugator: *Non vero tam isti quam tu ipse, nugator. neq; enim ex te vnquam es nobilitatus, sed ex lateribus & lacertis tuis.*

Sed in his omnibus locis, aliisq; nonnullis his similibus, nõ audimus senes de amissa prudentia, sed tantum de amissis viribus, querentes. Nec rationi certe consentaneum est, vt, quæ prudentia valere supra virilem debet ætas, ea sibi huius prudentiam reducem optet. Quare inquirendum in illum versum censeo: quod sequente fiet Schediasmate.

SCHEDIASMA XVIII.

In prouerbialem illum versum inquiri debere, quo prudentia virili ætati, non senili, tribuitur.

HEsiodi, aut eius quicunq; est auctor illius prouerbialis versus de quo in præcedente Schediasmate, eam esse quã dixi mentem, spero fore vt lector mihi assentiatur. Sed ego huic eius menti minime assentiendum esse dico, quin potius in eam esse inquirendum. Quid enim? an quã omnes senectuti laudem, summo quotidianæ experientiæ assensu, tribuunt, eam illi eripi ab hoc poeta sinemus? Ac miror certe quomodo Erasmus non animaduerterit se illi prouerbio alios, qui illum oppugnarent versus subiungere. Postquam enim eam expositionem quam retuli (& quam, sicut & Mureti, falsam esse ostendi) nobis proposuit, subiungit ex Euripide in Melanippo,

Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,
Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

id est,

Verbum vetustum, Facta præstare iuuenum,
At consilia præstare natu grandium.

Quibus potuisset & alium eiusdem poetæ eadem de re locum adiicere, ex Phœnissis, vbi Iocasta iam vetula Eteocli adolescenti filio dicit,

ὦ τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν· ἀλλ' ἡ 'μπειρία
Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Qui-

Quibus ille ex tribus versiculus hos quatuor fecit,

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala
Adiunxit senecta. nam per experientiam
Vsumq; rerum, dicere haud nihil rudi
Potest iuuenta melius ac prudentius.

At ego tres tribus ita olim reddidi,

O gnate Eteocles, haud mala omnia senio
Insunt: sed experientia senilis potest
Prudentius quidquam iuuenta dicere.

Sed non prætermittendus (quẽ tamen ille prætermisit) Nasonis locus hos ipsos versiculos imitantis, & ex parte etiam interpretantis.

——non omnia grandior ætas
Quæ fugiamus habet: seris venit vsus ab annis.

Exstat etiam inter μονοστίχους γνώμας ista huc pertinens,

Γνώμη γέροντος ἀσφαλεστέρα νέου.

Id est,

Sententia iuuenilis haud tuta vt senis.

Quinetiam exstat pulcerrimus Gregorii huc faciens senarius,

ῥυτὶς γάρ ἐστι πρεσβυτῶν ἐμπειρία.

Id est,

Rerum peritia, ruga quæ senes arat.

Nisi quis ἐμπειρίαν malit hic *experientiam* interpretari Dico autem *senes arat* pro *senum vultibus.*

Ipse denique Erasmus, postquã inseruit quendam Homeri locũ, parum huc pertinẽtem, contra Plutarchi quendam proponit valde huic sermoni conuenientem, ex libello in quo disputat, *An seni administranda sit respublica,* vel *An seni tractanda res politica* (nam vtroq; posse modo reddi existimo hunc Plutarchi titulũ. εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον) in quo scribit, καὶ μάλιστα σώζεται πόλις ἔνθα βουλαὶ γερόντων καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί. Quæ verba ex poeta quopiam sumta existimo. nam postrema verba ita redigi in senarium queunt, minima cum mutatione,

ἀνδρῶν δ' ἀριστεύουσιν αἱ αἰχμαὶ νέων.

Sic autem sub multis Plutarchi verbis latere versus presertim iambicos, aut alioqui lyricos, animaduerti.

Ceterum omnibus aliis præpõderat testimoniis id cui vltimus ibi locus datur. Est autem id Æschinis, in sua contra Ctesiphontem oratione testantis, *hoc Solonis legibus fuisse cautum, vt in consultatione natu maximus primus diceret: & apud Athenienses olim fuisse morem, vt præco facturus dicendi facultatem, interrogaret, Quis vult concionari ex iis, qui annum quinquagesimum excesserũt?* His enim vtebatur verbis, τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων; Cuius consuetudinis meminit & Liuius, sed huius de annorum numero adiectionis nõ itidem mentionem (eo quidem cuius

nunc recordor loco) faciens. Verum idem non vno in loco consulares ac seniores fuisse indicat eos, qui primi sentētias rogarentur: adeo vt quodam libri VIII. loco, vbi *principes sententiarum consulares* legimus, desiderari suspicer *ac seniores*, vel *senioresque*. Atque hunc fuisse habitum senioribus honorem, ex Dionysio Halycarnasseo non minus discimus.

Sed cur ego tam multa de re, quæ extra omnem posita esse cōtrouersiam videtur? (quid, videtur, dico? imo vero est) non tam certe, vt hanc senibus eripi laudem ab illo poeta non sinam, quam vt etiam ostendam, his immerito ereptam, illis tribui, qui in virili sunt ætate, minime tantum honoris merentibus. Nam quis eorū, qui consilio senes valere dicunt, eos qui virilis seu mediæ sunt ætatis (si quis alteram sequi scripturam malit, βουλαὶ δὲ μέσων) illis vel adiungit? Quamobrem haud dubitarim, illo ipso vtens vocabulo quo Ciceronem vtentem paulo ante audiuimus, eum quicunq; est huius versus auctor, *nugatorem* appellare. nugatorē quidem certe in hac quam de senectute pronuntiat sententia. Ac facile crediderim huius versus auctorē, quicunque is est (nam Hesiodum esse, non fit mihi verisimile) de senectute per iocum simul & contemtum ita loquutum esse: perinde ac si diceret, duas illas priores ætates omnia sibi sumere, nihil senectuti relinquere. Nam qui senes nihil aliud posse dicit quam optare vt præteritos referat annos Iupiter, perinde est ac si nihil reliqui illis faceret. Sic, quum Tibullus *ex magnis opibus desiderium sibi superesse* scribit, perinde est ac si nihil sibi superesse diceret. Atque, vt huc tandem sermonem mea coniectura seu diuinatione claudam, (nihil enim velim dissimulare) suspicor versum illum ex alio velut per parodiam factū esse, qui contra laudem senilis ætatis haberet: & cuius finis hic esset, — βουλαὶ δὲ γερόντων. Quod si magis etiam audacem coniecturā illi adiicere licet, ex illa natam, venit in mentem suspicari, totum versum ex quo hic πεπαρῴδηται, talem fuisse,

ἔργα νέων, θάρσος δ' ἀνδρῶν, βουλαὶ δὲ γερόντων.

vel, θάρσος δὲ μέσων. Aut certe,

ἔργα νέων, τόλμη δ' ἀνδρῶν, βουλαὶ δὲ γερόντων,

aut, τόλμη δὲ μέσων.

SCHEDIASMA XIX.

Sacerdotia iis demum, qui ad senilem ætatem peruenissent, data non fuisse.

De sacerdotiis & sacerdotibus alia quædam.

Dionysii Halicarnassei locus emendatus.

PErsequens quam attuli prouerbialis illius versus expositionē, vel meam potius inquisitionem in eam, addo, etiamsi Plato & Aristoteles *valde senibus mandari sacerdotia* velint, vt nō satis iam idoneis ad aliorum munerum procurationem: tamē ætatis a Romanis

manis præsertim habitam raro fuisse tantam rationem. Nam legimus quidem, Romulum *lege sanxisse vt qui sacris præfuturi essent annum quinquagesimum excederent, e singulis curijs bini*: sed videndum est, an quibuscunque mandata sacerdotia erant, illi ἐφεστηκότες τοῖς ἱεροῖς dicerentur, aut dici possent. Nam his vtitur verbis Dionysius Halicarnasseus, etiamsi talē ἐπιστασίαν postea ἱερωσύνην appellet. Potius autem assentiendum illi est, qui τοὺς ἐφεστηκότας τοῖς ἱεροῖς *antistites sacrorum* interpretatur (pro quo, magis verbū verbo reddens, dixi *Qui præsunt sacris*) quam ei, qui perinde reddit illam vocem acsi τοὺς ἱερεῖς scriptum esset: quum interpretetur *sacerdotes*. Nam si *sacerdotes* omnes ad hāc peruenisse ætatem oportebat, quomodo tam magnus eorum numerus fuisset? quomodo ii quibus sacerdotia iure τῆς συγγενείας debebantur (quas συγγενικὰς ἱερωσύνας, *gentilia sacerdotia* interpretantur: vel *gentilitia*, quod malo) illud ætatis tempus exspectassent? quomodo denique & in mulieribus sacerdotibus eadem lex, aut certe eadem propemodū, non valuisset? Vt omittam, non esse verisimile, etiamsi tot senes ad fungendum sacerdotali munere apti reperirentur, cetera quoque idoneos reperiri potuisse. cetera, inquam, vel in ceteris idoneos, quæ idem præter illam ætatem requisisse in illis Romulū scribit. Iam vero, si quibusdā sacris peragendis pueri, etiam, qui modo *patrimi & matrimi* essent, adhibebātur, (ita enim a Liuio appellātur, quia Dionysio παῖδες ἀμφιθαλεῖς, ex Homero hanc appellationem sumente) quomodo aliis omnibus alios quam senes, aut saltem senilem ætatem iam ingredientes, lex adhibere vetuisset?

Sed apud Dionysium suspicor eum in quo hac de re agit locū, mendosum esse: & vbi legimus, τὸ δὲ κλήρῳ διαιρεθησόμενον τοὺς ἱερεῖς, accusatiuum hunc τοὺς ἱερεῖς expungi debere. Auget aūt hoc suspicionem, quod a bono illo viro, Lapo Florentino, primo interprete, video non agnosci: sicut nec a Gelenio: adeo vt in persuasionē suspicio illa transeat: nec dubitem quin aliquis, quum deesse, aut relictum esse subaudiendum nominatiuum aliquem putaret, cum quem coniectura assequebatur, margini adscripserit, videlicet τοὺς ἱερεῖς: quum tamen cogitare deberet Dionysium, si accusatiuum addere voluisset potius τὰς ἱερωσύνας fuisse additurum, & in iis quę sequuntur omissurum. Sed voluisse nos τὸ τίμιον repetere, constat: quam vocēm quum recte (meo quidem iudicio) bonus ille vir *hūc honorem* vertisset, & Romulus eum recte sequutus esset, nō debuit tertius, ab vtroq; discedens, *huius honoris pretium* interpretari. Si enim τὸ τίμιον eo sensu dixisset Dionysius, haud apte cum sequentibus illis verbis iungi posse (repetitum ἀπὸ κοινοῦ, vt dixi) vidisset. Quinetiam participium διαιρεθησόμενον fidelius ille bonus vir interpretatur, dum verbum verbo reddere contentus, dicit, *neq; sorte diuidenda fecit sacerdotia*, quam Gelenius, illa verba, τὸ δὲ κλήρῳ διαιρεθησόμενον, vertens, *quidam sortibus committentes*. Nam κλήρῳ διαιρεῖν

est *diuidere seu distribuere eum honorē illis, siue inter illos, quibus sorte obtigit.* Sed quoniam multa de hoc loco annoto, quæ non conferenti cum Græcis Dionysii verbis non multum prodesse poterūt, ea proferam. Ita igitur Dionysius libro II. de Romulo verba faciens, ἔπειτα, ὅτι τῶν ἄλλων φαύλως πως καὶ ἀπερισκέπτως ὡς ἐπὶ πολὺ ποιουμένων τὰς αἱρέσεις τῶν ἐπισκοπησόντων τοὺς ἱερεῖς, καὶ τῶν μὲν ἀργυρίου τὰς τιμὰς ἀποκηρύττειν ἀξιούντων, τῶν δὲ κλήρῳ διαιρούντων τοὺς ἱερεῖς, est autem hic accusatiuus, ille quem expungendum contendo) ἐκεῖνος οὔτε ὠνητὰς ἐποίησε τὰς ἱερωσύνας, οὔτε κλήρῳ μεριστάς. Vbi inter alia obserua hasce duas postremas voces κλήρῳ μεριστάς: ex quibus apparet κλήρῳ διαιρούντων non aliud sonare quā κλήρῳ μεριζόντων Quomodo autem κλήρῳ διαιρεῖν vel κλήρῳ μερίζειν τοὺς ἱερεῖς pro τὸ τῆς ἱερωσύνης τίμιον, diceretur? Quamquā ne hunc quidem genitiuum ex præcedentibus possumus subaudire, sed potius, τὰς τῆς ἱερῶν ἐπιστασίας ex illis, τῶν ἐπισκοπησόντων τοὺς ἱερεῖς: quum tamē non dubium sit, quin postea τὰς ἱερωσύνας eadem de re dicat, ea voce τὰς τῶν ἱερῶν ἐπιστασίας (nisi potius & hic nominatiuo contenti esse debemus) intelligens Nequaquā igitur illa fuerint ad diuersos referēda accusatiuos verba ἀποκηρύττειν ἀξιούντων & hæc κλήρῳ διαιρούντων, & quidem τοὺς ἱερεῖς accipiendo pro τὰς ἱερωσύνας vt fecit postremus interpres, quum vertit *cū alij censeant huius honoris pretium voci præconis subijciendum, alij vero sacerdotia sorte diuidant.* Debuit vero idem, quod ad vocem τίμιον attinet consiserare, si hæc dicta de *pretio* foret futurum vt ἀργύριον diceretur τὸ χρυσίον ἀποκηρύττεσθαι: quum pretium illud non solum constet argento, sed etiā dici possit argentum esse. Neq; vero tot mihi verbis opus esset, si non alios quam qui multū in Græca sunt lingua exercitati, & iudicio valēt, hæc mea lecturos putarē: sed quoniam nō dubito quin & in aliorum oculos tam doctrina quā iudicio illis inferiorum veniāt, istis quoq; consulere, & iis quæ consideranda propono, velut χειραγωγεῖν consilium est. Sæpenumero enim ab iis qui huius in re literaria ordinis essent memini me de multis quæ breuiter, dum his similia tractans, & ceteris potius quam ipsis gratificari volens, scripsissem, non paucis interrogari: quibus postea εὐχερῶς q; nequaquam contigisset, si non, breuitati consulens, multa quæ alioqui adiecturus eram, omisissem. Ac velim certe, quam hic reddo mei consilii rationem, in aliis huiusmodi locum habere locis.

Nunc, ad sacerdotia reuertēs, iis quæ dixi, addo, nos etiamsi daremus quod ex mala loci illius Dionysiani interpretatione colligeretur, tamē id huiusmodi non esse vt ad eā sententiā quæ a Mureto, sicut & ab Erasmo, data est illi prouerbiali versui expositionē, satis momēti possit habere. Neq; enim in exponēdis talibus locis habenda ratio eorū est, quæ ab hoc vel ab illo tantum (quicunq; is sit) decernuntur, & inde vni tantum vrbi aut regioni peculiaria futura: ac forasse ne ita quidem diu permansura: sed eorum quæ omni-

omnium fere consensu & omnibus propemodum in locis recepta esse videmus. Quod si tamē permansisset lex illa de habēda in eligendis sacerdotibus tanta ratione ætatis, quomodo & reliquorū quæ adduntur in ea, fuisse longo tempore habitam dicere possemus? vt nimirū iidē genere ceteris antecellerēt, & virtute præstantes essent, quinetiā vt opibus sufficienter instructi forēt, & omnes corporis partes integras haberent? Quis enim post Numam tam multa in sacerdotibus requisita fuisse crediderit? Verisimile est autem illam quoq; de ætate cautionē vna spretam iacuisse: atq; hæc omnia tum maxime contigisse quū plebs de communicandis sibi sacerdotiis aduersus patricios certauit. Narrat enim Liuius lib. x. *Certamen iniectum inter primores ciuitatis, patricios plebeiosque, ab tribunis plebis: qui vndiq; criminandorum patrum occasionibus quæsitis, postquam alia frustra tentata erant, eam actionem susceperūt, qua non infimam plebem accenderent, sed ipsa capita plebis, consulares triumphalesq; plebeios: quorū honoribus nihil, præter sacerdotia, quæ nondum promiscua erant, deesset.* Estque obseruandum, sicut hic dicit, *Quæ nondum promiscua erant*, sic alibi eidem voci eundem vsum dare, de iis videlicet quæ plebeiis cum patribus communia essent. Sic libro IV. *Tendere ad consulum comitia, quæ nondum promiscua essent.* Alicubi tamen *Promiscua* non sine adiectione dicit, sed illos duos ablatiuos addens: vt ibidem, id est, non eodem solum libro, sed etiam loco, paulo ante præcedentia verba, *Sine quæstoriis quidem comitiis, quæ sola promiscua plebi patribusque reliquisset senatus.* Ibidem vero videmus patres non magni facere, quod salii flaminesque crearentur. *Patres contra* (inquit) *non pro communicatis sed pro amissis honoribus fremere: negare, si ea ita sint, liberos tollendos esse: qui pulsi maiorum loco, cernentesq; alios in possessione dignitatis suæ, salii flaminesq; nusquam alio quam ad sacrificandum pro populo, sine imperiis ac potestatibus relinquantur.*

Fateor tamen, si sequamur Dionysium Halicarnasseum, initio libri quinti, in eo qui primus sacrorum rex appellatus fuit creando, rationem ætatis habitam fuisse: sed a Liuio nullam huius rei mentionem fieri dico: *regem sacrificulum* (nisi *sacrificum* potius scribere oportet) appellatum, tradente: & nomē eius, quod a Dionysio positum fuit, omittente. Neq; vero idem Dionysius quidquam de ætate dicit, vbi narrat, *Illo regni loco sacram quandam potestatem attributam, quæ potior esset regia* (quamuis non βασιλικὴν sed μοναρχικὴν dicat) *ob vitam tum magis securam, tum etiam magis quietam.* Nisi quis *magis otiosam* malit interpretari. Fuisse autem etiam delicatam ac genio indulgentem vitam sacerdotalem, testantur duo quæ prouerbialiter fuerunt iactata, *Saliares dapes, & Pontificales cœnæ.*

SCHEDIASMA XX.

Prudentia cui potissimum ætati insit.

Dionysium Halicarnasseum in ferenda de hac re sententia nō solum sibi non constare, sed varie inconstantem esse.

In Dionysio emendata quædam.

VErsauero partes in omnes illam versus illius prouerbialis expositionem, si hoc quoq; problema expediuero, *cui potissimū ætati insit prudentia*. Quamobrem & hoc a me fiet. quod fieri nequit tamen, quin & hic in Dionysium Halicarnasseum inquiram. itaque & hoc faciendum fuerit: si tamen prius Solonis in mediū attulero sententiam. Apud eam enim inter illa, quæ de hominis ætatibus scripsit ἐλεγεῖα, legimus de sexta hebdomade, id est, de anno ætatis XLII.

Τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρὸς,
Οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.

Sed quamuis dicat hominis νόον hac ætate καταρτύεσθαι, tamen sequitur apud eum, de anno XLIX.

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος,

Ita enim legendus hic versus, nō vt in editione Adriani Turnebi,

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσι μετ' ἀρίστης.

Ceterum in illo priori loco, vbi νόον ἀνδρὸς scribit καταρτύεσθαι, intelligo νόον de *mente*: in posteriori νοῦν de *prudentia*. At interpres Gelenius vidit quidem, vocabulum istud priori in loco non significare *prudentiam*. sed in posteriori, an contra eo id significari viderit, dubium esse alicui potest, quum in sua interpretatione id omiserit. Nam versum illum cuius initium est, Τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτ. & pentametrum ei annexum ita vertit,

Sexta ætas animo si quid deest, addet: eaq;
Disces quid deceat, quid quoq; dedeceat.

At sequentes duos, sic;

At quæ succedunt per proxima ter duo lustra.
Ornabunt linguam dulcibus eloquijs.

In qua interpretatione vides omnino non agnosci vocabulum illud νοῦν. Suspicor autem id ab eo fuisse præteritum, tanquam superuacaneum, quod iam in elegeio quod proxime istud antecedit, positum fuisset. Sed in mentem venire illi oportebat, quæ de duplici vsu huius nominis paulo ante dixi: & hac ipsa *mentis* appellatione potius vti: sicut ego vsus sum, ita vertens,

Mens in sexta ad res instructa est iam satis omnes.

Vix enim quidquam aptius in mentem venit ad exprimēdum verbum καταρτύεται: quod adeo apte dici de mente existimauit Plutarchus, vt φρενὸς κατηρτυμένης dixerit, significare volēs *Mentis stabilis & composita*, sicut Budæus vertit. Ego non minus libenter *solidam mentem* dicerem: & apud Solonem,

Hebdomade in sexta mens res solidatur ad omnes.

Nec vero placet pentametri interpretatio illa,

—*eaq; Disces quid deceat, quid quoq; dedeceat.*

Nam

Nam valde ac nimis sane remota hæc esse videmus ab illis Græcis,

Οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὅμως ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.

Quæ ita reddo (scribens potius ὁμῶς quam ὅμως.

Nec iam rebus ei est dedita mens leuibus.

Ad sequens vero elegeion quod attinet, in cuius interpretatione prætermisisse Gelenium vocem νοῦ dixi, eius posteriorem versum deprauatum esse, persuasum habeo: at priorem ita reddo,

Septima in hebdomade est mens illi linguaq; præstans

At pentametrum deprauatum esse, plane persuasum habeo, (vt iam dixi) præsertimque in priore parte. quum ne fer i quidem possit in eo ἀμφότερα, nisi cum licentia. Gelenius quidem certe quiduis potius quam quod illa verba præ se ferunt est interpretatus,

Sed libet paulo vlterius pergere, ac proxime sequentis elegeii quam ille putarit & quam ego, ab illo dissentiens, esse putem sententiam, tanquam ἐπίμετρον addere. Ita igitur Solon,

Τῇ δ' ἐνάτῃ ἔτι μὲν δύναται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ,

Πρὸς μεγάλην ἀρετὴν, γλῶσσά τε καὶ σοφίη.

Ita ex Solone Gelenius,

Nona atas languet, tum frigida membra retardant

Virtutem non vnquam interitura animi.

Ita ego,

At minus in nona mens illi linguaq; pollet,

Quam præstare aliquod forte queant vt opus.

Vbi μεγάλην ἀρετὴν reddo *aliquod forte opus*, a Solonis sensu minime discedens: quum μεγάλη ἀρετὴ sit *magni alicuius & fortis operis effectrix:* sed interdum etiam *magnum aliquod & forte opus*, seu *factum*, vel *magna & fortia facta* significet. At σοφίην dico *mentem:* quoniam videtur σοφίην vocare, quod præcedenti elegeio νοῦ vocauerat: quum non posset, sicut alterum γλῶσσα, ita hoc quoque inde repetitum in suum hunc versum includere. Nō dubito enim quin illa duo νοῦ & γλῶσσαν quibus dixerat hominem pollere septima (vel potius a septima) hebdomade, dicat ne in nona quidem vires amisisse: sed eas habere remissiores quam vt aliquid, magnæ quod sit virtutis præstare queāt. At Gelenius in sua interpretatione, nec γλῶσσαν nec σοφίην agnoscit, id est, illa, tanquam nō agnoscens, præterit (vt paulo ante νοῦ ab eo in septimo elegeio non agnosci dictum fuit) nam his,

Nona atas languet, tum frigida membra retardant.

Virtutem non vnquam interituram animi,

quis vel vmbram illarū vocum subesse queat dicere? Sed ne, quod a me addi, velut ἐπίμετρον dixi, faciam ὑπέρμετρον, finem hic isti sermoni imponam: & de Solonis sententia, quæ illi quam dixi ætati prudentiam assignat, pauca dicam. Fateor igitur haud satis scite

Digitized by Google

me ac assentiri ei debeam, quum a quibusdam aliis prudētiæ laudem ætati huic etiā prouectiori reseruari sciam. Verum conciliari posse videntur hæ sententiæ, si dicamus ab eo tempore, quod ille statuit, initium habere prudentiam, in eo autem quod ab illis statuitur, non solum incrementum magnum sumsisse, sed ad summum peruenisse.

At Dionysius Halicarnasseus tam varie hac de re pronuntiat, vt, quæ sit eius sententia, dici non possit. Nec in omnibus eius scriptis esse quidquam puto in quo æque nō solum sibi non constet, sed varia etiā sit eius inconstantia. Nam libro II. de Numa Pompilio agens, dicit *electum fuisse in regem, illum, quum & prudentissimæ ætatis foret, & forma dignitate regalis esset.* vel, *& forma dignitate regale quid haberet.* Scribit enim, ἡλικίας τε τῆς φρονιμωτάτης ὄντα, καὶ ἀξιώσει μορφῆς βασιλικόν. Verum inter duo hæc membra illud per parenthesin interiicit, τεσσαρακοντούτης γὰρ οὐ πολὺ ἀπεῖχεν. Vbi Gelenius illa verba, ἡλικίας τῆς φρονιμωτάτης ὄντα maluit interpretari *Prudentissimos ætatis annos ingressum.* At libro IV. dicentem audimus Tarquinium de seipso ὅτι εἰς τὴν κρατίστην περιεληλυθὼς τῶν σωμάτων καὶ φρονήσεως ἀκμήν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν ibi enim res, ὀνειδίζων Tullio, eique suam pollicitationem obiiciens de tradendo ipsi regno simulatque virilem ætatem attigisset. (sed fratrem vna comprehendens in ætatis mentione) dicit, ὅταν ἀνδρωθῶμεν ἡμεῖς ἐμοί τε παραδώσειν ὅτι πρεσβυτέρῳ τὴν ἀρχήν. Vbi εἰς ἄνδρας ἐλθόντες iidem qui & ἀνδρωθέντες dicuntur. Neque tamen se ἀνδρωθῆναι dicit id est *ad virilem ætatem peruenisse,* tum demum quum illam ætatem attigit: verum ita loquitur ac si aliquot ante annis ad eam peruenisset. Nam dicit, *Debueras igitur, si, quod æquum postulat facere volebas, quum mihi auitam domum traderes, vna cum facultatibus regnum quoque tradidisse: proborum tibi exemplum tutorum proponens, qui quū regis liberos pupillos in fidem suam accepissent* (neque enim placet ἀναδεξάμενοι reddere simpliciter *Quum accepissent*: sed fortasse satius fuerit reddere *Quum in tutelam suam accepissent*) *factis viris paterna & auita imperia recte iusteque tradiderunt.* Quibus addit, εἰ δὲ μήπω σοι φρονεῖν ἐδόκουν ἱκανῶς ... διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πόλιν τηλικαύτην διοικεῖν· ὅτε εἰς τὴν κρατίστην παρεγενόμην τῶν σωμάτων καὶ τῆς φρονήσεως ἀκμήν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν, μετὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς ἔδει καὶ τὰ τῆς πόλεως ἐγχειρίσαι πράγματα. Sed repono ἐγχειρίσαι, ab ἐγχειρίζω. *Quod si (inquit) tibi nondum quantum decebat sapere, nec propter iuuenilem ætatem ad tanta vrbis administrationem idoneus esse videbar: saltem, postquam ad præstatissimum corporis & prudentiæ vigorem perueni, factus trigenarius, vna cum filia connubio vrbis gubernacula committere etiam oportebat.* Obseruandum est autem, illum, non satis proprie loqui, quum sibi tribuat iuuenilem ætatem, & tamen iam se inter τοὺς ἀνδρωθέντας siue τοὺς εἰς ἄνδρας ἐλθόντας, posuerit. Quomodo enim idem & iam ἀνὴρ
& ni-

& nihilominus adhuc νέος dici potest? Quinetiam, quum alii in trigesimo demum anno virilem ætatem statuant, perinde hic loquitur (vti dixi) ac si ante illud tempus eam attigisset. Scio alioqui & vigesimum octauũ annum virili ætati, vel potius eius principio, assignari, assentiente etiam Hippocrate (qui vsq; ad annũ XLIX. eam extendit, & quidem hunc comprehendens) sed videtur hic de tempore quo pluribus etiam quam duobus annis trigenarium præterierit, intelligi velle quod dicit: at suspicor de vigesimo quinto saltem intelligi a nobis id debere. Atq; ita dicemus, illũ ne trigesimo quidẽ anno potitũ suo regno fuisse, quo potiri vigesimo quinto debuerat, si Tullius fida e promissis voluisset: imo vero ne anno quidem quadragesimo quarto id illi cõtigisse, vt ex paulo post sequentibus verbis eius apparet. Sed iam alium ad locum transeundum est ex iis, vbi aliud tempus virili ætati statuitur: si prius emendationes duas præcedenti adiecero. Earum vna est, vt ante ὅτι εἰς τὴν κρατίστην παρεληλύθει τοῦ φρονεῖν καὶ τοῦ ἄρχειν ἡλικίαν, legamus, ἀλλά γε, vel ἀλλὰ νῦν γε. Altera, vt in sequenti periodo ante πρὸς ... vel ... vel ... ponamus. Atq; hæc emendatio magis priore necessaria est.

Iam duobus in locis duo diuersa tempora ætati prudenti, seu prudentiæ capaci saltem, apud Dionysiũ dari vidimus, hic quidẽ annum trigesimum at vbi de Numa sermo illi est, annum quadragesimum, aut eam quæ nõ longe remota est ab illa, ætatem. Nunc eandem tribui laudem ostendam & ætati, quæ longe infra trigesimum annum est, & illi quæ longe non trigesimum tantum sed etiam quadragesimum superat: meritam quidẽ hanc (meo iudicio) at illam, immeritam. Legimus igitur libro IV. *de Tarquinio, illum ex Etruria cum tota familia migrasse quũ esset* ἐν τῇ κρατίστῃ τοῦ φρονεῖν ἡλικίᾳ. id est, *in ea ætate qua homines prudentia præstant*: siue, *qua potissimum valent prudentia*. Ac paulo post tamen *tempus illud fuisse annum vigesimum quintum scribit. Alius igitur quispiam* (inquit) *hoc pro confesso poneret, illum triginta minimum annos natum inde migrauisse: quoniam leges ab hac ætate plerunque vocant eos, qui imperium aliquod obtinere & rempubl. administrare volunt: at ego hanc migrationem anno vigesimo quinto tribuo*. Quid? an, hæc scribens, Dionysi, recordaris te laudem illam ei, qua migrauit ætati dedisset laudem haud sane paruam, & quam ne ipse quidem illi iuuenili ætati soles tribuere.

Vt autem a loco vbi ætatem laude hac dignatur qua indigna est, ad alterũ transeam in quo eam illi ætati tribuit, quæ ea dignissima est, ad quartum illum mihi reuertendum est librum. In eo enim Tulliã, Tullii filiarum alteram, audimus marito suo Tarquinio dicentem, *Quid? an infirma iuuentus & qua ab eo longe abest, vt sapere quantum satis est possit, te retrahit? ac propter hanc non æquum censes rempubl. a te administrari? Imo vero propemodum ei*

Digitized by Google

quinquagenarius. Ita est autem natura comparatum, vt inter homines ii potissimum, qui circa hanc ætatem sunt prudentia magis quam in alia vlla valeant. Hæc illa: sed turpe hoc, vel potius turpissimum, nos in sententia mulieris ore pronuntiata, magis quam in iis, quæ viri eadem de re apud eundem scriptorem pronuntiant, veritatem cernere. Quid dico, apud eundem scriptorem? imo vero in illis etiam quæ nõ solum apud eum, sed ab eo super hac re dicuntur, magis & experientiæ & rationi consentanea loqui eam fatendum est. Nam, vt vnius sim loci contentus testimonio, vbi de Numa Pompilio agit, sua ipsum in persona (vt vulgo loquuntur) pronuntiantem audimus, *nullam ætatem magis prudentia valere, quam quæ est quadraginta, aut circiter, annorum.*

Verum habeo hic (antequam ad sententiæ mulieris illius confirmationem veniam) de quo lectorem moneam: nimirum, vt in huiusmodi locis ab iis interpretibus, qui libertate vti volunt, sibi caueat. Quis enim, audita apud Dionysium illa fœmina, deinde audito Gelenio, aliam huius quam illius super ætate prudêtiæ capace sententiam esse non affirmet? Dicit illa, ὃς οὐ πολὺ ἀποδεῖς (sed repono ἀποδέεις, ne omnino contra consuetudinem Græcæ linguæ loquatur) πεντηκονταέτης εἶναι. id est, *qui quin sis quinquagenarius parum abest:* vel breuius, *qui ferme es quinquagenarius:* At interpres ille, *Quum sis quadragenario maior.* At quis non videt quantum inter hæc sit discriminis? quis non videt tantum propemodum esse, quantum inter decem annos est interualli? Nam qui vel vno mense quadragesimum annum excesserit, quadragenario maior dici potest. Doctus tamen vir fuit Gelenius, sed libertatem potius quam cautionem suis interpretationibus adhibere solitus, ideoq; de iis quos Latinos fecit scriptoribus, plerisque in locis male meritus. Ecce enim, quum hoc in loco ita reddito, vt reddi debet, habeamus sententiam non solum experientiæ & rationi consentaneam, sed etiam cum ea quam Solon pronuntiat conuenientem: contra, vt ille interpres eum vertit, de annis decem aut circiter inter eas cõtrouersia fuerit. Solon enim (vt antea dictum est) scribit, de septima hebdomade, quæ ad annum XLIX. peruenit,

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος.

Simul vero videndum est vt cautionem his adhibeamus locis, vbi dicuntur homines hac vel illa ætate maxime prudentia valere: nimirum vt intelligamus, si in vlla ætate in ea maxime, vel in ea potissimum. Ideoq; locum Dionysii in quo legimus, κράτιστα δὲ αἱ ἄνθρωποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ περὶ ταύτην μάλιστα γενόμενοι τὴν ἡλικίαν, verti, *Ita est autem natura comparatum, vt inter homines ii potissimum* (quod aduerbium omitti etiam potest) *qui circa hanc ætatem sunt, prudentia magis, quam in alia vlla valeant.* Alioqui plurimos esse notissimum est, qui nulla in ætate multum prudentia valeant, nec

pau-

paucos qui non tantum haud multũ, sed vix aliquantum ea valere dici queant. Ac, quod de κράτιστα apud Dionysium, idem de ἄριστος in illo Solonis versu iudicandum est. Perinde est enim ac si diceret, αὐτὸς ἑαυτοῦ ἄριστος, vt Græci nonnunquam loquuntur.

Ad confirmationem autem illius sententiæ a fœmina pronuntiatæ magni nobis esse ponderis debet, præter Solonis & quorundam aliorum testimonia, etiam illud quod solitum apud Athenienses proclamari a præcone, Æschines quoque auctor est (vt dictũ antea fuit, pag. 79) τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων id est, *Quis verba facere vult ex iis, qui annum quinquagesimũ excesserunt?* Et vero in Romana historia passim videmus, non ante illud tempus τὴν τῆς φρονήσεως ἀκμὴν (vt Dionysius loquitur) a quoquam exspectari.

SCHEDIASMA XXI.

De Virilis etiam ætatis annis controuersiam inter scriptores esse.

De nomine ætatis quæ virilem proxime præcedit, & de nomine eius quæ eandem proxime sequitur.

In Solonis versibus emendata quædam.

Homerici loci expositio, ex quodam nondum edito scholiaste petita.

SChediasmate hoc (quod præcedentis velut appendix erit) de *virilis* itidem *ætatis annis* libet verba facere: & quam hic quoque inter se dissentiant scriptores, ostendere: simulque, quorũ sententiæ magis standum videatur, declarare. Vt autem a Solone (cuius auctoritate & antea nitebamur) initium sumam, huc pertinẽs eius ἐλεγεῖον est huiusmodi,

> Τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδεσσιν ἄριστος
> ἰσχύν, οἵ τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς.

Ita enim scribendum non πᾶς ἐνὶ ἑβδομάδεσσιν. Fortasse autem & pro ἑβδομάδεσσιν scribendum ἑβδομάδ' ἐστὶν, vt ita totus ille prior versus legatur,

> Τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδ' ἐστὶν ἄριστος.

Quin etiam in posteriori pro οἵ τ' ab eo ἧς τ' scriptum fuisse, propemodum venit in mentem suspicari. Ceterum Gelenius sic vtrũque Latinum fecit,

> *Quartus id augebit iam septenarius, isque*
> *Optima virtutis proferet indicia.*

Pendet autem istud elegeion ex illo præcedente, quod ita verterat,

> *Annis ter septem prima lanugine malas*
> *Vestiet, ætatis robore conspicuus.*

In illo igitur, vbi dicitur, *Quartus id augebit iam septenarius*, non dubium est quin *id* referatur ad robur. Ceterum neque huic versui, neque pentametro qui hunc excipit, *viri* appellationem inseruit: quod tamen facere necesse erat, sicut ab ipso Solone ἄνδρες poni videmus. A me certe factum id fuit, in hac inter-

pretatione (in qua sequor eas quoq; quas proposui modo emendationes.)

Hebdomade in quarta sunt summæ in corpore vires:
Inque viris virtus quanta sit aspicimus.

In hac, inquam, interpretatione sequor illas meas coniecturas, ἑβδομάδ' ἐστίν, & ἣν τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς. vt perinde ac si diceret, *homines, qui tum demum viri appellari possunt, suæ virtutis indicia dare, quanta ea futura sit, vtpote corporis robore tum ad summũ gradum perueniente.*

Ceterum in eo, quod hoc consequitur de quinta ætatis hebdomade elegeio, ἀνδρῶν iterum fit mentio, *& iam tempus esse dicitur, vt de ducenda vxore cogitent.* Sed singulari, non plurali, vtitur, cogente versu. Tale enim est illud quoque elegeion,

Πέμπτῃ δ' ὥριον ἄνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι,
Καὶ παίδων ζητεῖν εἰσοπίσω γενεήν.

Quod elegeion ita vertit Gelenius, ne in eo quidem vllam viri mentionem faciens,

Adde alios totidem; festinans ocyus ætas
Coniugio monuit quærere progeniem.

Ego sic, verbum verbo propemodum reddens,

Coniugij in quinta est tempus meminisse, volentem
Victuram post se quærere progeniem.

Neque enim ὥριον cum nomine ἄνδρα iungere oportet, sed accipere pro ὥριόν ἐστι. Imitatum autem puto Solonem hoc in versu illum Hesiodi,

Τῆμος ἄρ' ὑλοτομεῖν μεμνημένος ὥριον ἔργον.

Ceterum animaduertendum est, quum in elegeio, quod proxime antecedit istud, virilis fiat ætatis mentio, eam in isto continuari, tanquam videlicet illa ab anno XXVIII. initium sumente, & vsq; ad XXXV. perueniente. Nam quod sequitur,

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος,

non itidem ad virilem pertinere ætatem existimandum est. Nisi quis forte Hippocratem hac in re sequi velit, huic ætati idem initium quidem statuentem, sed ipsius terminos vsque ad annum XLIX. proferentem. Verum de numero cum hic sequentium nequaquam fuerim.

Quid? an Homeri Hesiodiq; testimonia locum hic nullum habebunt? imo vero habebunt quidem locum, sed non eum quem alia quædam eorum aliis in rebus testimonia obtinent. Ac primũ de hoc admonitum lectorẽ velim, de quo iam in meo Græcæ linguæ Thesauro admonui. ibi enim, postquã ἥβης μέτρον ex Homero, ἥβης ἄνθος ex eo pariter & Hesiodo, ἥβης ἀκμὴν ex Sophocle attuli, etiam de vocabuli huius vsu præfatus hoc sum, poetas, præsertimq; Homerum & Hesiodum, *pubertatis tempus longius extendere*, ac certe vsq; ad *ætatis florem* interdum: quum Homerus non solũ

οἶζυν

αἰζηῷ tribuat ἥβην, sed etiam ἡλικίῃ τῇ ἀκμαιοτάτῃ: addens, eius ἥβην esse χαρακτηριστικήν. Quibus subiungo illum Homeri versum ex Iliad. ι. Καὶ δ' ἔχε ἥβης ἄνθος, ὅτε κράτος ἐστὶ μέγιστον: scholiastem τὸ ἀκρότατον τῆς ἀκμῆς recens exponere. Ac Eustathius quidē quid hunc in locum scribat, legere omnes possunt: sed quod in quibusdam scholiis, quæ nondum edita sunt, & quæ quam paucissimis legere datur, hunc in locum annotatum inueni, id vero te non celabo: si prius de duplici versus illius scriptura verba fecero, & quidem ex hoc etiam ipso scholiaste. Sciendum est igitur legi,

Καὶ δ' ἔχε ἥβης ἄνθος, ὅ, τι κράτος ἐστὶ μέγιστον,

vt ὅ, τι sit pronomen relatiuum: vel ὅτι κράτος ἐστὶ μέγιστον, vt ὅτι sit temporis aduerbium. Ab illo autem hypomnematiste, vtramque scripturam agnoscente, scribi ὅτε sit temporis aduerbium futurum hunc sensum, *Quum circa virum vnumquemque suum robur viget*: at si duæ sint orationis partes ita, *Quod est viro robur maximum*: videlicet, *esse in ætate cuius maximus est vigor*. Eius verba sunt, τὸ δὲ ὅτε καὶ μὴ ᾖ χρονικὸν (subaudie du n est ἐπίρρημα) ἔσται ἡ διάνοια οὕτως ὅτε ἀεὶ ἑκάστου ἀνδρὸς ἡ οἰκεία ἰσχὺς ἀκμάζει· καὶ ᾖ ἢ δύο μέρη λόγου, οὕτως, ὅ ἐστιν ἀνδρὶ κράτος μέγιστον, τὸ ἐν τῷ ἀκμαιοτάτῳ τῆς ἡλικίας εἶναι. Vbi obserua, eum vel scribi ὅτι (quum scribi soleat ὅ, τι, interiecta, discriminis caussa, notula, quam virgulam appellamus) vt duæ sint partes orationis.

Verum, ab his ad id quod maioris est momenti veniam, ab illo scholiaste hunc in locum annotatum, & ad eum in quo versamur sermonem pertinens. Τινὲς (inquit) τὴν κατὰ τὸν τεσσαρακοστὸν ἐνιαυτὸν οἱ δὲ τὴν μ. Et rationem addit qua nituntur illi, qui de quadragenaria ætate intelligunt, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἡσίοδος φησί, Τοῖς ἅμα τεσσαρακονταετὴς αἰζηὸς ἕποιτο. Est autem hic versus apud Hesiodum in poemate, quod Ἔργα inscriptum est. Post quam enim comparare boues iussit, & quidem quales describit addit,

Τοῖς δ' ἅμα τεσσαρακονταετὴς αἰζηὸς ἕποιτο,
ἄρτον δειπνήσας τετράτρυφον, ὀκτάβλωμον·
ὅς κ' ἔργου μελετῶν ἰθεῖαν αὔλακ' ἐλαύνοι.

Quis vero tam diuersas expositiones non miretur? a quibusdam ἥβης ἄνθος de *vigesimo quinto ætatis anno*, ab aliis de *quadragesimo* fuisse expositum? Nam si alii de *vigesimo quinto*, alii de *trigesimo anno* expoluissent, nec mira nec ratione carens hæc discrepantia poterat videri: at nō de quinque, sed de quindecim annis esse controuersiā, hoc vero aliquem vel obstupefaciat. Verum hanc tantæ discrepantiæ rationem afferri posse arbitror, quod illi qui de viginti quinque annis accipiendum id putauerut, ad illud tempus a quo ἥβης ἄνθος initium sumebat, respexerunt: at qui de quadraginta, tempus illud, quo iam ad summū gradum peruenit sibi ante oculos posuerunt. Potius autem annis quadraginta quam triginta quin[que] (nam hac demum ætate cōsummatum esse robur pleri-

est *diuidere seu distribuere eum honorẽ illis, siue inter illos, quibus sorte obtigit.* Sed quoniam multa de hoc loco annoto, quæ non conferenti cum Græcis Dionysii verbis non multum prodesse poterũt, ea proferam. Ita igitur Dionysius libro ii. de Romulo verba faciens, ἔπειτα, ὅτι τῶν ἄλλων φαύλως πως καὶ ἀπερισκέπτως ὡς ἐπὶ πολὺ ποιουμένων τὰς αἱρέσεις τῶν ἐπισκοπουμένων τοὺς ἱερεῖς, καὶ τῶν μὲν ἀργυρίου τὸ τίμιον ἀποκηρύττειν ἀξιούντων, τῶν δὲ κλήρῳ διαιρούντων τοὺς ἱερεῖς, est autem hic accusatiuus. ille quem expungendum contendo) ἐκεῖνος οὔτε ὠνητὰς χρημάτων ἐποίησε τὰς ἱερωσύνας, οὔτε κλήρῳ μεριστάς. Vbi inter alia obserua hasce duas postremas voces κλήρῳ μεριστάς: ex quibus apparet κλήρῳ διαιρούντων non aliud sonare quã κλήρῳ μεριζόντων. Quomodo autem κλήρῳ διαιρεῖν vel κλήρῳ μερίζειν τοὺς ἱερεῖς, pro τὸ τῆς ἱερωσύνης τίμιον, diceretur? Quamquã ne hunc quidem genitiuum ex præcedentibus possumus subaudire, sed potius, τῆς τῶν ἱερῶν ἐπιστασίας ex illis, τῶν ἐπισκοπουμένων τοὺς ἱερεῖς: quum tamẽ non dubium sit, quin postea τὰς ἱερωσύνας eadem de re dicat, ea voce τὰς τῶν ἱερῶν ἐπιστασίας (nisi potius & hic nominatiuo contenti esse debemus) intelligens. Nequaquã igitur illa fuerint ad diuersos referẽda accusatiuos verbo ἀποκηρύττειν ἀξιούντων & hæc κλήρῳ διαιρούντων, & quidem τοὺς ἱερεῖς accipiendo pro τὰς ἱερωσύνας, vt fecit postremus interpres, quum vertit *& alij censeant huius honoris pretium voci præconis subijciendum, alij vero sacerdotia sorte diuidant.* Debuit vero idem, quod ad vocem τίμιον attinet, considerare, si hæc dicta de *pretio* foret, futurum vt ἀργύριον diceretur, non ἀργυρίου ἀποκηρύττεσθαι: quum pretium illud non solum constet argento, sed etiã dici possit argentum esse. Neq; vero tot mihi verbis opus esset, si non alios quam qui multũ in Græca sunt lingua exercitati, & iudicio valẽt, hæc mea lecturos putarẽ: sed quoniam nõ dubito quin & in aliorum oculos tam doctrina quã iudicio illis inferiorum veniãt, istis quoq; consulere, & iis quæ consideranda propono, velut χειραγωγεῖν eos visum est. Sæpenumero enim ab iis qui huius in re literaria ordinis essent memini me de multis quæ breuiter, dum his similia tractans, & ceteris potius quam ipsis gratificari volens, scripsissem, non paucis interrogari: quibus postea ἐνοχλεῖσθαι, quod nequaquam contigisset, si non, breuitati consulens, multa quæ alioqui adiecturus eram, omisissem. Ac velim certe, quam hic reddo mei consilii rationem, in aliis huiusmodi locum habere locis.

Nunc, ad sacerdotia reuertẽs, iis quæ dixi, addo, nos etiamsi daremus quod ex mala loci illius Dionysiani interpretatione colligeretur, tamẽ id huiusmodi non esse vt ad æstimandã quæ a Mureto, sicut & ab Erasmo, data est illi prouerbiali versui expositionẽ, satis momẽti possit habere. Neq; enim in exponẽdis talibus locis habenda ratio eorũ est, quæ ab hoc vel ab illo tantum (quicunq; is sit) decernuntur, & quidẽ vni tantum vrbi aut regioni peculiaria futura: ac forasse ne ibi quidem diu permansura: sed eorum quæ omniũ-

omnium fere consensu & omnibus propemodum in locis recepta esse videmus. Quod si tamen permansisset lex illa de habẽda in eligendis sacerdotibus tanta ratione ætatis, quomodo & reliquorũ quæ adduntur in ea, fuisse longo tempore habitam dicere possemus? vt nimirũ iidẽ genere ceteris antecellerẽt, & virtute præstantes essent, quinetiã vt opibus sufficienter instructi forẽt, & omnes corporis partes integras haberent? Quis enim post Numam tam multa in sacerdotibus requisita fuisse crediderit? Verisimile est autem illam quoq; de ætate cautionẽ vna spretam iacuisse: atq; hæc omnia tum maxime contigisse quũ plebs de communicandis sibi sacerdotiis aduersus patricios certauit. Narrat enim Liuius lib. x. *Certamen iniectum inter primores ciuitatis, patricios plebeiosque, ab tribunis plebis: qui vndiq; criminandorum patrum occasionibus quæsitis, postquam alia frustra tentata erant, eam actionem susceperũt, qua non infimam plebem accenderent, sed ipsa capita plebis, consulares triumphalesq; plebeios: quorũ honoribus nihil, præter sacerdotia, quæ nondum promiscua erant, deesset.* Estque obseruandum, sicut hic dicit, *Quæ nondum promiscua erant*, sic alibi eidem voci eundem vsum dare, de iis videlicet quæ plebeiis cum patribus communia essent. Sic libro IV. *Tendere ad consulum comitia, quæ nondum promiscua essent.* Alicubi tamen *Promiscua* non sine adiectione dicit, sed illos duos ablatiuos addens: vt ibidem, id est, non eodem solum libro, sed etiam loco, paulo ante præcedentia verba, *Sine quæstoriis quidem comitiis, quæ sola promiscua plebi patribusque reliquisset senatus.* Ibidem vero videmus patres non magni facere, quod salii flaminesque crearentur. *Patres contra* (inquit) *non pro communicatis sed pro amissis honoribus fremere: negare, si ea ita sint, liberos tollendos esse: qui pulsi maiorum loco, cernentesq; alios in possessione dignitatis suæ, salii flaminesq; nusquam alio quam ad sacrificandum pro populo sine imperiis ac potestatibus relinquantur.*

Fateor tamen, si sequamur Dionysium Halicarnasseum, initio libri quinti, in eo qui primus sacrorum rex appellatus fuit creando, rationem ætatis habitam fuisse: sed a Liuio nullam huius rei mentionem fieri dico: *regem sacrificulum* (nisi *sacrificum* potius scribere oportet) appellatum, tradente: & nomẽ eius, quod a Dionysio positum fuit, omittente. Neq; vero idem Dionysius quidquam de ætate dicit, vbi narrat, *Illo regni loco sacram quandam potestatem attributam, quæ potior esset regia* (quamuis non βασιλικὴν sed μοναρχικὴν dicat) *ob vitam tum magis securam, tum etiam magis quietam.* Nisi quis *magis otiosam* malit interpretari. Fuisse autem etiam delicatam ac genio indulgentem vitam sacerdotalem, testantur duo quæ prouerbialiter fuerunt iactata, *Saliares dapes, & Pontificales cœnæ.*

SCHEDIASMA XX.

Prudentia cui potissimum ætati insit.

Dionysium Halicarnasseum in ferenda de hac re sententia nō solum sibi non constare, sed varie inconstantem esse.

In Dionysio emendata quædam.

VErsauero partes in omnes illam versus illius prouerbialis expositionem, si hoc quoq; problema expediuero, *cui potissimū ætati insit prudentia.* Quamobrem & hoc a me fiet. quod fieri nequit tamen, quin & hic in Dionysium Halicarnasseum inquiram. itaque & hoc faciendum fuerit: si tamen prius Solonis in mediū attulero sententiam. Apud eam enim inter illa, quæ de hominis ætatibus scripsit ἐλεγεῖα, legimus de sexta hebdomade, id est, de anno ætatis XLII.

Τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
Οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.

Sed quamuis dicat hominis νόον hac ætate καταρτύεσθαι, tamen sequitur apud eum, de anno XLIX.

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος,

Ita enim legendus hic versus, nō vt in editione Adriani Turnebi,

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσι μετ' ἀρίστης.

Ceterum in illo priori loco, vbi νόον ἀνδρὸς scribit καταρτύεται, intelligo νόον de *mente:* in posteriori νοῦν de *prudentia.* At interpres Gelenius vidit quidem, vocabulum istud priori in loco non significare *prudentiam.* sed in posteriori, an contra eo id significari viderit, dubium esse alicui potest, quum in sua interpretatione id omiserit. Nam versum illum cuius initium est, Τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτ. & pentametrum ei annexum ita vertit,

Sexta ætas animo si quid deest, addet: eaq;
Disces quid deceat, quid quoq; dedeceat.

At sequentes duos, sic,

At quæ succedunt per proxima ter duo lustra.
Ornabunt linguam dulcibus eloquijs.

In qua interpretatione vides omnino non agnosci vocabulum illud νοῦν. Suspicor autem id ab eo fuisse præteritum, tanquam superuacaneum, quod iam in elegeio quod proxime istud antecedit, positum fuisset. Sed in mentem venire illi oportebat, quæ de duplici vsu huius nominis paulo ante dixi: & hac ipsa *mentis* appellatione potius vti: sicut ego vsus sum, ita vertens,

Mens in sexta ad res instructa est iam satis omnes.

Vix enim quidquam aptius in mentem venit ad exprimēdum verbum καταρτύεται: quod adeo apte dici de mente existimauit Plutarchus, vt φρενὸς κατηρτυμένης dixerit, significare volēs *Mentis stabilis & composita,* sicut Budæus vertit. Ego non minus libenter *solidam mentem* dicerem: & apud Solonem,

Hebdomade in sexta mens res solidatur ad omnes.

Nec vero placet pentametri interpretatio illa,

—eaq; Disces quid deceat, quid quoq; dedeceat.

Nam

Nam valde ac nimis sane remota hæc esse videmus ab illis Græcis,

Οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὅμως ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.

Quæ ita reddo (scribens potius ὁμῶς quam ὅμως.

Nec iam rebus ei est dedita mens leuibus.

Ad sequens vero elegeion quod attinet, in cuius interpretatione prætermisisse Gelenium vocem νοῦ dixi, eius posteriorem versum deprauatum esse, persuasum habeo: at priorem ita reddo,

Septima in hebdomade est mens illi linguaq; præstans

At penta metrum deprauatum esse, plane persuatum habeo, (vt iam dixi) præsertimque in priore parte. quum ne fieri quidem possit in eo ἀμφίτομη, nisi cum licentia. Gelenius quidem certe quiduis potius quam quod illa verba præ se ferunt est interpretatus.

Sed libet paulo vlterius pergere, ac proxime sequentis elegeii quam ille putarit & quam ego, ab illo dissentiens, esse putem sententiam tanquam ἐπιμέτρον addere. ita igitur Solon,

Τῇ δ' ἐνάτῃ ἔτι μὲν δύναται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ,
Πρὸς μεγάλην ἀρετὴν, γλῶσσά τε καὶ σοφίη.

Ita ex Solone Gelenius,

Nona ætas languet, tum frigida membra retardant
Virtutem non vnquam interitura animi.

Ita ego,

At minus in nona mens illi linguaq; pollet,
Quam præstare aliquod forte queant vt opus.

Vbi μεγάλην ἀρετὴν reddo *aliquod forte opus*, a Solonis sensu minime discedens: quum μεγάλη ἀρετὴ sit *magni alicuius & fortis operis effectrix*: sed interdum etiam *magnum aliquod & forte opus*, seu *factum*, vel *magna & fortia facta* significet. At σοφίην dico *mentem*: quoniam videtur σοφίην vocare, quod præcedenti elegeio νοῦ vocauerat: quum non posset, sicut alterum γλῶσσα, ita hoc quoque inde repetitum in suum hunc versum includere. Nō dubito enim quin illa duo νοῦ & γλῶσσαν, quibus dixerat hominem pollere septima (vel potius a septima) hebdomade, dicat ne in nona quidem vires amisisse: sed eas habere remissiores quam vt aliquid, magnæ quod sit virtutis præstare queāt. At Gelenius in sua interpretatione, nec γλῶσσαν nec σοφίην agnoscit, id est, illa, tanquam nō agnoscens, præterit (vt paulo ante νοῦ ab eo in septimo elegeio non agnosci dictum fuit) nam his,

Nona ætas languet, tum frigida membra retardant.
Virtutem non vnquam interituram animi,

quis vel minimam illarū vocum subesse queat dicere? Sed ne, quod a me addi, velut ἐπίμετρον dixi, faciam ὑπέρμετρον, finem hic isti sermoni imponam: & de Solonis sententia, quæ illi quam dixi ætati prudentiam assignat, pauca dicam. Fateor igitur haud satis scire

me an assentiri ei debeam, quum a quibusdam aliis prudētiæ laudem ætati huic etiā prouectiori reseruari sciam. Verum conciliari posse videntur hæ sententiæ, si dicamus ab eo tempore, quod ille statuit, initium habere prudentiam, in eo autem quod ab illis statuitur, non solum incrementum magnum sumsisse, sed ad summum peruenisse.

At Dionysius Halicarnasseus tam varie hac de re pronuntiat, vt, quæ sit eius sententia, dici non possit. Nec in omnibus eius scriptis esse quidquam puto in quo æque nō solum sibi non constet, sed varia etiā sit eius inconstantia. Nam libro II. de Numa Pompilio agens, dicit *electum fuisse in regem, illum, quum & prudentissimæ ætatis foret, & forma dignitate regalis esset. vel, & forma dignitate regale quid haberet.* Scribit enim, ἡλικίας τε τῆς φρονιμωτάτης ὄντα, καὶ ἀξιώσει μορφῆς βασιλικόν. Verum inter duo hæc membra istud per parenthesin interiicit, τετταρακοντούτας γὰρ οὐ πολὺ ἀπεῖχεν. Vbi Gelenius illa verba, ἡλικίας τῆς φρονιμωτάτης ὄντα mauult interpretari *Prudentissimos ætatis annos ingressum.* At libro IV. dicentem audimus Tarquinium de seipso ὅτι εἰς τὴν κρατίστην παραγενόμην τοῦ σώματος καὶ φρονήσεως ἀκμὴν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν. Ibi enim [illegible] Tullio, eique suam pollicitationem obiiciens de tradendo ipsi regno simulatq; virilem ætatem attigisset. (sed fratrem vna comprehendens in ætatis mentione) dicit, ὅταν ἄνδρα γενώμεθα ἡμεῖς, ἐμοί τε παραδώσειν ἔτι πρεσβυτέρῳ τὴν ἀρχήν. Vbi εἰς ἄνδρας ἐλθόντες iidem qui & ἀνδρωθέντες dicuntur. Neque tamen se ἀνδρωθῆναι dicit, id est *ad virilem ætatem peruenisse*, tum demum quum illam ætatem attigit: verum ita loquitur ac si aliquot ante annis ad eam peruenisset. Nam dicit, *Debueras igitur, si, quod æquum postulat facere volebas, quum mihi auitam domum traderes, vna cum facultatibus regnum quoq; tradidisse: proborum tibi exemplum tutorum proponens, qui quū regis liberos pupillos in fidem suam accepissent* (neque enim placet λαβόντες reddere simpliciter *Quum accepissent*: sed fortasse satius fuerit reddere *Quum in tutelam suam accepissent*) *factis viris paterna & auita imperia recte iusteque tradiderunt.* Quibus addit, εἰ δὲ μήπω σοι φρονεῖν τὰ καθήκοντα ἐφαινόμην, ἀλλ' ἔτι διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πόλιν τηλικαύτην διοικεῖν· ὅτε εἰς τὴν κρατίστην παραγενόμην τοῦ σώματος καὶ τῆς φρονήσεως ἀκμὴν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν, μετὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς ἔδει καὶ τὰ τῆς πόλεως ἐγχειρῆσαι πράγματα. Sed repono ἐγχειρίσαι, ab ἐγχειρίζω. *Quod si* (inquit) *tibi nondum quantum decebat sapere, nec propter iuuenilem ætatem ad tanta vrbis administrationem idoneus esse videbar: saltem, postquam ad præstatissimum corporis & prudentiæ vigorem perueni, factus trigenarius, vna cum filiæ connubio vrbis gubernacula committere etiam oportebat.* Obiectandum est autem, illum, non satis proprie loqui, quum sibi tribuat iuuenilem ætatem, & tamen iam se inter τοὺς ἀνδρωθέντας siue τοὺς εἰς ἄνδρας ἐλθόντας, posuerit. Quomodo enim idem & iam αὐτῷ

& ni-

& nihilominus adhuc νέος dici potest? Quinetiam, quum alii in trigesimo demum anno virilem ætatem statuant, perinde hic loquitur (vti dixi) ac si ante illud tempus eam attigisset. Scio alioqui & vigesimum octauũ annum virili ætati, vel potius eius principio, assignari, assentiente etiam Hippocrate (qui vsq; ad annũ XLIX. eam extendit, & quidem hunc comprehendens) sed videtur hic de tempore quod pluribus etiam quam duobus annis trigenarium præcesserit, intelligi velle quod dicit: at suspicor de vigesimo quinto saltem intelligi a nobis id debere. Atq; ita dicemus, illũ ne trigesimo quidẽ anno potitũ suo regno fuisse, quo potiri vigesimo quinto debuerat, si Tullius stare promissis voluisset: imo vero ne anno quidem quadragesimo quarto id illi cõtigisse, vt ex paulo post sequentibus verbis eius apparet. Sed iam aliũ ad locum transeundum est ex iis, vbi aliud tempus virili ætati statuitur: si prius emendationes duas præcedenti adiecero. Earum vna est, vt ante ὅτι εἰς τὴν κρατίστην παρεληλύθει τῶν ἡλικιῶν καὶ τῆς φρονήσεως ἀκμήν, legamus, ἀλλά γε, vel ἀλλὰ νῦν γε. Altera, vt in sequenti periodo ante πῶς ἂν ... vel ἕως vel ὅτι ponamus. Atq; hæc emendatio magis priore necessaria est.

Iam duobus in locis duo diuersa tempora ætati prudenti, seu prudentiæ capaci saltem, apud Dionysiũ dari vidimus, hic quidẽ annum trigesimum at vbi de Numa sermo illi est, annum quadragesimum, aut eam quæ nõ longe remota est ab illa, ætatem. Nunc eandem tribui laudem ostendam & ætati, quæ longe infra trigesimum annum est, & illi quæ longe non trigesimum tantum sed etiam quadragesimum superat: meritam quidẽ hanc (meo iudicio) at illam, immeritam. Legimus igitur libro IV. *de Tarquinio, illum ex Etruria cum tota familia migrasse quũ esset* ἐν τῇ κρατίστῃ τοῦ φρονεῖν ἡλικίᾳ. id est, *in ea ætate qua homines prudentia præstant: siue, qua potissimum valent prudentia*. Ac paulo post tamen *tempus illud fuisse annum vigesimum quintum scribit. Alius igitur quispiam (inquit) hoc pro confesso poneret, illum triginta minimum annos natum inde migrauisse: quoniam leges ab hac ætate plerunque vocant eos, qui imperium aliquod obtinere & rempubl. administrare volunt: at ego hanc migrationem anno vigesimo quinto tribuo*. Quid? an, hæc scribens, Dionysi, recordaris te laudem illam ei, qua migrauit ætati dedisse? laudem haud sane paruam, & quam ne ipse quidem illi iuuenili ætati soles tribuere.

Vt autem a loco vbi ætatem laude hac dignatur qua indigna est, ad alterũ transeam in quo eam illi ætati tribuit, quæ ea dignissima est, ad quartum illum mihi reuertendum est librum. In eo enim Tulliã, Tullii filiarum alteram, audimus marito suo Tarquinio dicentem, *Quid? an infirma iuuentus & quæ ab eo longe abest, vt sapere quantum satis est possit, te retrahit? ac propter hanc non aggredi censes rempubl. a te administrari? Imo vero propemodum ei*

quinquagenarius. Ita est autem natura comparatum vt inter homines ii potissimum, qui circa hanc ætatem sunt prudentia magis quam in alia vlla valeant. Hæc illa: sed turpe hoc, vel potius turpissimum, nos in sententia mulieris ore pronuntiata, magis quam in iis, quæ viri eadem de re apud eundem scriptorem pronuntiant, veritatem cernere. Quid dico, apud eundem scriptorem? imo vero in illis etiam quæ nō solum apud eum, sed ab eo super hac re dicuntur, magis & experientiæ & rationi consentanea loqui eam fatendum est. Nam, vt vnius sim loci contentus testimonio, vbi de Numa Pompilio agit, sua ipsum in persona (vt vulgo loquimur) pronuntiantem audimus, *nullam ætatem magis prudentia valere, quam quæ est quadraginta, aut circiter, annorum.*

Verum habeo hic (antequam ad sententiæ mulieris illius confirmationem veniam) de quo lectorem moneam: nimirum, vt in huiusmodi locis ab iis interpretibus, qui libertate vti volunt, sibi caueat. Quis enim, audita apud Dionysium illa fœmina, deinde audito Gelenio, aliam huius quam illius super ætate prudētiæ capace sententiam esse non affirmet? Dicit illa, ὡς οὐ πολὺ ἀπόδεις (sed repono ἀποδέεις, ne omnino contra consuetudinem Græcæ linguæ loquatur) πεντηκοντούτης εἶναι. id est, *qui quin sis quinquagenarius parum abest:* vel breuius, *qui ferme es quinquagenarius:* At interpres ille, *Quum sis quadragenario maior.* At quis non videt quantum inter hæc sit discriminis? quis non videt tantum propemodum esse, quantum inter decem annos est interualli? Nam qui vel vno mense quadragesimum annum excesserit, quadragenario maior dici potest. Doctus tamen vir fuit Gelenius, sed libertatem potius quam cautionem suis interpretationibus adhibere solitus, ideoq; de iis quos Latinos fecit scriptoribus, plerisque in locis male meritus. Ecce enim, quum hoc in loco ita reddito, vt reddi debet, habeamus sententiam non solum experientiæ & rationi consentaneam, sed etiam cum ea quam Solon pronuntiat conuenientem: contra, vt ille interpres eum vertit, de annis decem aut circiter inter eas cōtrouersia fuerit. Solon enim (vt antea dictum est) scribit, de septima hebdomade, quæ ad annum XLIX. peruenit,

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος.

Simul vero videndum est vt cautionem his adhibeamus locis, vbi dicuntur homines hac vel illa ætate maxime prudentia valere: nimirum vt intelligamus, si in vlla ætate in ea maxime, vel in ea potissimum. Ideoq; locum Dionysii in quo legimus, κράτιστοι δὲ αἱ ἄνθρωποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ περὶ ταύτην μάλιστα γενόμενοι τὴν ἡλικίαν, verti, *Ita est autem natura comparatum, vt inter homines ii potissimum* (quod aduerbium omitti etiam potest) *qui circa hanc ætatem sunt, prudentia magis, quam in alia vlla valeant.* Alioqui plurimos esse notissimum est, qui nulla in ætate multum prudentia valeant, nec

pau-

paucos qui non tantum haud multũ, sed vix aliquantum ea valere dici queant. Ac, qđ de χαρίεσσα apud Dionysium, idem de ἄρσις in illo Solonis versu iudicandum est. Perinde est enim ac si diceret, αὐτὸς ἑαυτοῦ ἄρσις, vt Græci nonnunquam loquuntur.

Ad confirmationem autem illius sententiæ a fœmina pronuntiatæ magni nobis esse ponderis debet, præter Solonis & quorundam aliorum testimonia, etiam illud quod solitum apud Athenienses proclamari a præcone, Æschines quoq; auctor est (vt dictũ antea fuit, pag. 79) τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων, id est, *Quis verba facere vult ex ijs, qui annum quinquagesimũ excesserunt?* Et vero in Romana historia passim videmus, non ante illud tempus τὴν τῆς φρονήσεως ἀκμὴν (vt Dionysius loquitur) a quoquam exspectari.

SCHEDIASMA XXI.

De Virilis *etiam* ætatis annis *controuersiam inter scriptores esse.*

De nomine ætatis quæ virilem proxime præcedit, *&* *de nomine eius qua eandem proxime sequitur.*

In Solonis versibus emendata quadam.

Homerici loci expositio, ex quodam nondum edito scholiaste petita.

SChediasmate hoc (quod præcedentis velut appendix erit) de *virilis* itidem *ætatis annis* libet verba facere: & quam hic quoque inter se dissentiant scriptores, ostendere: simulque, quorũ sententiæ magis standum videatur, declarare. Vt autem a Solone (cuius auctoritate & antea nitebamur) initium sumam, huc pertinẽs eius ἐλεγεῖον est huiusmodi,

Τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδεσσιν ἄριστος
ἰσχύν, οἵ τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς.

Ita enim scribendum non πᾶς ἐνὶ ἑβδομάδεσσιν. Fortasse autem & pro ἑβδομάδεσσιν scribendum ἑβδομάδ' ἐστιν, vt ita totus ille prior versus legatur,

Τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδ' ἐστιν ἄριστος.

Quinetiam in posteriori pro οἵ τ' ab eo ἧς τ' scriptum fuisse, propemodum venit in mentem suspicari. Ceterum Gelenius sic vtrũque Latinum fecit,

Quartus id augebit iam septenarius, isq;
Optima virtutis proferet indicia.

Pendet autem istud elegeion ex illo præcedente, quod ita verterat,

Annis ter septem prima lanugine malas
Vestiet, ætatis robore conspicuus.

In illo igitur, vbi dicitur, *Quartus id augebit iam septenarius*, non dubium est quin *id* referatur ad robur. Ceterum neque huic versui, neque pentametro qui hunc excipit, *viri* appellationem inseruit: quod tamen facere necesse erat, sicut ab ipso Solone ἄνδρας poni videmus. A me certe factum id fuit, in hac inter-

pretatione (in qua sequor eas quoq; quas proposui modo emendationes.)

Hebdomade in quarta sunt summæ in corpore vires:
Inque viris virtus quanta sit aspicimus.

In hac, inquam, interpretatione sequor illas meas coniecturas, ἑβδομάδ᾽ ἐστὶν, & ἐν ᾗ τ᾽ ἄνδρες σήματ᾽ ἔχουσ᾽ ἀρετῆς. vt perinde ac si diceret, *homines, qui tum demum viri appellari possunt, suæ virtutis indicia dare, quanta ea futura sit, vtpote corporis robore tum ad summum gradum perueniente.*

Ceterum in eo, quod hoc consequitur de quinta ætatis hebdomade elegeio, ἀνδρῶν iterum fit mentio, *& iam tempus esse dicitur, vt de ducenda vxore cogitent.* Sed singulari, non plurali, vtitur, cogente versu. Tale enim est illud quoque elegeion,

Πέμπτῃ δ᾽ ὥριον ἄνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι,
Καὶ παίδων ζητεῖν εἰσοπίσω γενεήν.

Quod elegeion ita vertit Gelenius, ne in eo quidem vllam viri mentionem faciens,

Adde alios totidem, festinans ocyus ætas
Coniugio monuit quærere progeniem.

Ego sic, verbum verbo propemodum reddens,

Coniugij in quinta est tempus meminisse, volentem
Victuram post se quærere progeniem.

Neque enim ὥριον cum nomine ἄνδρα iungere oportet, sed accipere pro ὥριόν ἐστι. Imitatum autem puto Solonem hoc in versu illum Hesiodi,

Τῆμος ἄρ᾽ ὑλοτομεῖν μεμνημένος ὥριον ἔργον.

Ceterum animaduertendum est, quum in elegeio, quod proxime antecedit istud, virilis fiat ætatis mentio, eam in isto continuari, tanquam videlicet illa ab anno XXVIII. initium sumente, & vsq; ad XXXV. perueniente. Nam quod sequitur,

ἐν δὲ ἕκτῃ νοῦς καὶ γλῶσσα ἐν ἑβδομάσιν μέγ᾽ ἄριστος,

non itidem ad virilem pertinere ætatem existimandum est. Nisi quis forte Hippocratem hac in re sequi velit, huic ætati idem initium quidem statuentem, sed ipsius terminos vsque ad annum XLIX. proferentem. Verum de numero eum hic sequentium nequaquam fuerim.

Quid? an Homeri Hesiodiq; testimonia locum hic nullum habebunt? imo vero habebunt quidem locum, sed non eum quem alia quædam eorum aliis in rebus testimonia obtinent. Ac primū de hoc admonitum lectorē velim, de quo iam in meo Græcæ linguæ Thesauro admonui. ibi enim, postquā ἥβης μέτρον ex Homero, ἥβης ἄνθος ex eo pariter & Hesiodo, ἥβης ἀκμὴν ex Sophocle attuli, etiam de vocabuli huius vsu præfatus hoc sum, poetas, præsertimq; Homerum & Hesiodum *pubertatis tempus longius extendere, ac certe vsq; ad ætatis florem* interdum: quum Homerus non solū

ἀκμῇ tribuat ἥβην, sed etiam ἡλικίαν τῶν ἄλλων ... addens, eius ἥβην esse χαλεπωτάτην. Quibus subiungo illum Homeri versum ex Iliad. ι. Καὶ δ' ἴσχει ἥβης αὐτὸ, ὅ τι κράτος ἐστὶ μέγιστον: scholiastem τὸ ἀκρότατον τῆς ἀκμῆς tricens exponere. Ac Eustathius quidē quid hunc in locum scribat, legere omnes possunt: sed quod in quibusdam scholiis, quæ nondum edita sunt, & quæ quam paucissimis legere datur, hunc in locum annotatum inueni, id vero te non celabo: si prius de duplici versus illius scriptura verba fecero, & quidem ex hoc etiam ipso scholiaste. Sciendum est igitur legi,

Καὶ δ' ἴσχει ἥβην αὐτὸς, ὅ, τι κράτος ἐστὶ μέγιστον,

vt ὅ, τι sit prono men relatiuum: vel ὅτι κράτος ἐστὶ μέγιστον, vt ὅτι sit temporis aduerbium. Ab illo autem hypomnematiste, vtramque scripturam agnoscente, scribi ὅτι sit temporis aduerbium futurum hunc sensum, *Quum circa virum vnumquemque suum robur viget*: at si duæ sint orationis partes ita, *Quod est viro robur maximum*: videlicet, *esse in ætate cuius maximus est vigor*. Eius verba sunt, τὸ δὲ ὅτι καὶ μὲν ἓν χρονικὸν (subaudic dum est ἐπίρρημα) ἔσται ἡ διάνοια οὕτως ὅτι ἀεὶ ἕκαστον ἄνδρα ἡ οἰκεία ἰσχὺς ἀκμάζει· καὶ ἦ ἢ δύο μέρη λόγου, ὅ τι, ὅ ἐστιν ἀνδρὶ κράτος μέγιστον, τὸ ἐν τῷ ἀκμαιοτάτῳ τῆς ἡλικίας εἶναι. Vbi obserua, eum velle scribi ὅτι (quum scribi soleat ὅ, τι, interiecta, discriminis caussa, notula, quam virgulam appellamus) vt duæ sint partes orationis.

Verum, ab his ad id quod maioris est momenti veniam, ab illo scholiaste hunc in locum annotatum, & ad eum in quo versamur sermone pertinens. Τινὲς (inquit) τὸν χρόνον τῆς κε' ἐτῶν· οἱ δὲ τῶν μ'. Et rationem addit qua utuntur illi, qui de quadragenaria ætate intelligunt, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἡσίοδος φησί, Τοῖς ἅμα τεσσαρακονταέτης αἰζηὸς ἕποιτο. Est autem hic versus apud Hesiodum in poemate, quod Ἔργα inscriptum est. Post quam enim comparare boues iussit, & quidem quales describit addit,

Τοῖς δ' ἅμα τεσσαρακονταέτης αἰζηὸς ἕποιτο,
ἄρτον δειπνήσας τετράτρυφον, ὀκτάβλωμον·
ὅς κ' ἔργου μελετῶν ἰθεῖαν αὔλακ' ἐλαύνοι.

Quis vero tam diuersas expositiones non miretur? a quibusdam ἥβης αὐτὸς de *vigesimo quinto ætatis anno*, ab aliis de *quadragesimo* fuisse expositū? Nam si alii de *vigesimo quinto*, alii de *trigesimo anno* exposuissent, nec mira nec ratione carens hæc discrepantia poterat videri: at nō de quinque, sed de quindecim annis esse controuersiā, hoc vero aliquem vel obstupefaciat. Verum hanc tantæ discrepantiæ rationem afferri posse arbitror, quod illi qui de viginti quinque annis accipiendum id putauerunt, ad illud tempus a quo ἥβης αὐτὸς initium sumebat, respexerunt: at, qui de quadraginta, tempus illud, quo iam ad summū gradum peruenit sibi ante oculos posuerunt. Potius autem annis quadraginta quam triginta quinque (nam hac demum ætate cōsummatum esse robur plerique

est *diuidere seu distribuere eum honorẽ illis*, siue *inter illos, quibus sorte obtigit*. Sed quoniam multa de hoc loco annoto, quæ non conferenti cum Græcis Dionysii verbis non multum prodesse poterũt, ea proferam. Ita igitur Dionysius libro II. de Romulo verba faciens, ἔπειτα, ὅτι τῶν ἄλλων φαύλως πως καὶ ἀπερισκέπτως ὡς ἐπὶ πολὺ ποιουμένων τὰς αἱρέσεις τῶν ἐπιστησομένων τοῖς ἱεροῖς, καὶ τῶν μὲν ἀργυρίου τὸ τίμιον ἀποκηρύττειν ἀξιούντων, τῶν δὲ κλήρῳ διαιρούντων τοὺς ἱερεῖς (est autem hic accusatiuus, ille quem expungendum contendo) ἐκεῖνος οὔτε ὠνητὰς χρημάτων ἐποίησε τὰς ἱερωσύνας, οὔτε κλήρῳ μεριστάς. Vbi inter alia obserua hasce duas postremas voces κλήρῳ μεριστάς: ex quibus apparet κλήρῳ διαιρούντων non aliud sonare quã κλήρῳ μεριζόντων. Quomodo autem κλήρῳ διαιρεῖν vel κλήρῳ μερίζειν τοὺς ἱερεῖς pro τὸ τῆς ἱερωσύνης τίμιον, diceretur? Quamquã ne hunc quidem genitiuum ex præcedentibus possumus subaudire, sed potius, τὸ τῆς ἱερῶν ἐπιστασίας ex illis, τῶν ἐπιστησομένων τοῖς ἱεροῖς: quum tamẽ non dubium sit, quin postea τὰς ἱερωσύνας eadem de re dicat, ea voce τὰς τῆς ἱερῶν ἐπιστασίας (nisi potius & hic nominatiuo contenti esse debemus) intelligens. Nequaquã igitur illa fuerint ad diuersos referẽda accusatiuos verba ἀποκηρύττειν ἀξιούντων & hæc κλήρῳ διαιρούντων, & quidem τοὺς ἱερεῖς accipiendo pro τὰς ἱερωσύνας, vt fecit postremus interpres, quum vertit *cum alij censeant huius honoris pretium voci præconis subijciendum, alij vero sacerdotia sorte diuidant*. Debuit vero idem, quod ad vocem τίμιον attinet, considerare, si hæc dicta de *pretio* forent, futurum vt ἀργύριον diceretur, ἀργυρίου ἀποκηρύττεσθαι: quum pretium illud non solum constet argento, sed etiã dici possit argentum esse. Neq; vero tot mihi verbis opus esset, si non alios quam qui multũ in Græca sunt lingua exercitati, & iudicio valẽt, hæc mea lecturos putarẽ: sed quoniam nõ dubito quin & in aliorum oculos tam doctrina quã iudicio illis inferiorum veniãt, istis quoq; consulere, & iis quæ consideranda propono, velut χορηγεῖν consilium est. Sæpenumero enim ab iis qui huius in re literaria ordinis essent memini me de multis quæ breuiter, dum his similia tractans, & ceteris potius quam ipsis gratificari volens, scripsissem, non paucis interrogationibus postea ἐγκλήματος, quod nequaquam contigisset, si non, breuitati consulens, multa quæ alioqui adiecturus eram, omisissem. Ac velim certe, quam hic reddo mei consilii rationem, in aliis huiusmodi locum habere locis.

Nunc, ad sacerdotia reuertens, iis quæ dixi, addo, nos etiamsi daremus quod ex mala loci illius Dionysiani interpretatione colligeretur, tamẽ id huiusmodi non esse vt ad cõfirmandã quæ a Mureto, sicut & Abbatisismo, data est illi prouerbiali versui expositionẽ, satis momẽti possit habere. Neq; enim in exponẽdis talibus locis habenda ratio eorũ est, quæ ab hoc vel ab illo tantum (quicunq; is sit) decernuntur, & quidẽ vni tantum vrbi aut regioni peculiaria futura: ac forasse ne ibi quidem diu permansura: sed eorum quæ

omni-

omnium fere consensu & omnibus propemodum in locis recepta esse videmus. Quod si tamē permansisset lex illa de habēda in eligendis sacerdotibus tanta ratione ætatis, quomodo & reliquorū quæ adduntur in ea, fuisse longo tempore habitam dicere possemus? vt nimirū iidē genere ceteris antecellerēt, & virtute præstantes essent, quinetiā vt opibus sufficienter instructi forēt, & omnes corporis partes integras haberent? Quis enim post Numam tam multa in sacerdotibus requisita fuisse crediderit? Verisimile est autem illam quoq; de ætate cautionē vna spretam iacuisse: atq; hæc omnia tum maxime contigisse quū plebs de communicandis sibi sacerdotiis aduersus patricios certauit. Narrat enim Liuius lib. x. *Certamen iniectum inter primores ciuitatis, patricios plebeiosque, ab tribunis plebis: qui vndiq; criminandorum patrum occasionibus quæsitis, postquam alia frustra tentata erant, eam actionem susceperūt, qua non infimam plebem accenderent, sed ipsa capita plebis, consulares triumphalesq; plebeios: quorū honoribus nihil, præter sacerdotia, quæ nondum promiscua erant, deesset.* Estque obseruandum, sicut hic dicit, *Quæ nondum promiscua erant*, sic alibi eidem voci eundem vsum dare, de iis videlicet quæ plebeiis cum patribus communia essent. Sic libro IV. *Tendere ad consulum comitia, quæ nondum promiscua essent.* Alicubi tamen *Promiscua* non sine adiectione dicit, sed illos duos ablatiuos addens: vt ibidem, id est, non eodem solum libro, sed etiam loco, paulo ante præcedentia verba, *Sine quæstoriis quidem comitiis, quæ sola promiscua plebi patribusque reliquisset senatus.* Ibidem vero videmus patres non magni facere, quod falli flaminesque crearentur. *Patres contra* (inquit) *non pro communicatis sed pro amissis honoribus fremere: negare, si ea ita sint, liberos tollendos esse: qui pulsi maiorum loco, cernentesq; alios in possessione dignitatis suæ, filii flaminesq; nusquam alio quam ad sacrificandum pro populo, sine imperiis ac potestatibus relinquantur.*

Fateor tamen, si sequamur Dionysium Halicarnasseum, initio libri quinti, in eo qui primus sacrorum rex appellatus fuit creando, rationem ætatis habitam fuisse: sed a Liuio nullam huius rei mentionem fieri dico: *regem sacrificulum* (nisi *sacrificum* potius scribere oportet) appellatum, tradente: & nomē eius, quod a Dionysio positum fuit, omittente. Neq; vero idem Dionysius quidquam de ætate dicit, vbi narrat, *Illo regni loco sacram quandam potestatem attributam, quæ potior esset regia* (quamuis non βασιλικὴν sed μοναρχικὴν dicat) *ob vitam tum magis securam, tum etiam magis quietam.* Nisi quis *magis otiosam* malit interpretari. Fuisse autem etiam delicatam ac genio indulgentem vitam sacerdotalem, testantur duo quæ prouerbialiter fuerunt iactata, *Saliares dapes, & Pontificales cœnæ.*

SCHEDIASMA XX.

Prudentia cui potissimum ætati insit.

Dionysium Halicarnasseum in ferenda de hac re sententia nō solum sibi non constare, sed varie inconstantem esse.

In Dionysio emendata quædam.

VErsauero partes in omnes illam versus illius prouerbialis expositionem, si hoc quoq; problema expediuero, *cui potissimū ætati insit prudentia.* Quamobrem & hoc a me fiet. quod fieri nequit tamen, quin & hic in Dionysium Halicarnasseum inquiram. itaque & hoc faciendum fuerit: si tamen prius Solonis in mediū attulero sententiam. Apud eam enim inter illa, quæ de hominis ætatibus scripsit ἐλεγεῖα, legimus de sexta hebdomade, id est, de anno ætatis XLII.

Τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρὸς,
Οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.

Sed quamuis dicat hominis νόον hac ætate καταρτύεσθαι, tamen sequitur apud eum, de anno XLIX.

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος,

Ita enim legendus hic versus, nō vt in editione Adriani Turnebi,

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσι μετ' ἀρίστης.

Ceterum in illo priori loco, vbi νόον ἀνδρὸς scribit καταρτύεσθαι, intelligo νόον de *mente:* in posteriori νοῦν de *prudentia.* At interpres Gelenius vidit quidem, vocabulum istud priori in loco non significare *prudentiam.* sed in posteriori, an contra eo id significari viderit, dubium esse alicui potest, quum in sua interpretatione id omiserit. Nam versum illum cuius initium est, Τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτ. & pentametrum ei annexum ita vertit,

Sexta ætas animo si quid deest, addet: eaq;
Disces quid deceat, quid quoq; dedeceat.

At sequentes duos, sic,

At quæ succedunt per proxima ter duo lustra.
Ornabunt linguam dulcibus eloquijs.

In qua interpretatione vides omnino non agnosci vocabulum illud νοῦν. Suspicor autem id ab eo fuisse præteritum, tanquam superuacaneum, quod iam in elegeio quod proxime istud antecedit, positum fuisset. Sed in mentem venire illi oportebat, quæ de duplici vsu huius nominis paulo ante dixi: & hac ipsa *mentis* appellatione potius vti: sicut ego vsus sum, ita vertens,

Mens in sexta ad res instructa est iam satis omnes.

Vix enim quidquam aptius in mentem venit ad exprimēdum verbum καταρτύεται: quod adeo apte dici de mente existimauit Plutarchus, vt φρενὸς κατηρτυμένης dixerit, significare volēs *Mentis stabilis & composita,* sicut Budæus vertit. Ego non minus libenter *solidam mentem* dicerem: & apud Solonem,

Hebdomade in sexta mens res solidatur ad omnes.

Nec vero placet pentametri interpretatio illa,

—eaq; Disces quid deceat, quid quoq; dedeceat.

Nam

Nam valde ac nimis sane remota hæc esse videmus ab illis Græcis,

Οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμως ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.

Quæ ita reddo (scribens potius ὁμῶς quam ὅμως.

Nec iam rebus ei est dedita mens leuibus.

Ad sequens vero elegeion quod attinet, in cuius interpretatione prætermisisse Gelenium vocem νοῦν dixi, eius posteriorem versum deprauatum esse, persuasum habeo: at priorem ita reddo,

Septima in hebdomade est mens illi linguaq; præstans

At pentametrum deprauatum esse, plane persuasum habeo, (vt iam dixi) præsertimque in priore parte. quum nec scribi quidem possit in eo ἀμφότερα, nisi cum licentia. Gelenius quidem certe quiduis potius quam quod illa verba præ se ferunt est interpretatus.

Sed libet paulo vlterius pergere, ac proxime sequentis elegeii quam ille putarit & quam ego, ab illo dissentiens, esse putem sententiam, tanquam ἐπίμετρον addere. ita igitur Solon,

Τῇ δ' ἐνάτῃ ἔτι μὲν δύναται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ,

Πρὸς μεγάλην ἀρετὴν, γλῶσσά τε καὶ σοφίη.

Ita ex Solone Gelenius,

Nona ætas languet, tum frigida membra retardant,

Virtutem non vnquam interitura animi.

Ita ego,

At minus in nona mens illi linguaq; pollet,

Quam præstare aliquod forte queant vt opus.

Vbi μεγάλην ἀρετὴν reddo *aliquod forte opus*, a Solonis sensu minime discedens: quum μεγάλη ἀρετὴ sit *magni alicuius & fortis operis effectrix*: sed interdum etiam *magnum aliquod & forte opus*, seu *factum*, vel *magna & fortia facta* significet. At σοφίην dico *mentem*: quoniam videtur σοφίην vocare, quod præcedenti elegeio νοῦν vocauerat: quum non posset, sicut alterum γλῶσσα, ita hoc quoque inde repetitum in suum hunc versum includere. Nō dubito enim quin illa duo νοῦν & γλῶσσαν, quibus dixerat hominem pollere septima (vel potius a septima) hebdomade, dicat ne in nona quidem vires amisisse: sed eas habere remissiores quam vt aliquid, magnæ quod sit virtutis præstare queāt. At Gelenius in sua interpretatione, nec γλῶσσαν nec σοφίην agnoscit, id est, illa, tanquam nō agnoscens, præterit (vt paulo ante νοῦν ab eo in septimo elegeio non agnosci dictum fuit) nam his,

Nona ætas languet, tum frigida membra retardant,

Virtutem non vnquam interituram animi,

quis vel minoram illarū vocum subtile queat dicere? Sed ne, quod a me addi, velut ἐπίμετρον dixi, faciam ὑπέρμετρον, finem hic isti sermoni imponam: & de Solonis sententia, quæ illi quam dixi ætati prudentiam assignat, pauca dicam. Fateor igitur haud satis scite

me an assentiri ei debeam, quum a quibusdam aliis prudentiæ laudem ætati huic etiã prouectiori reseruari sciam. Verum conciliari posse videntur hæ sententiæ, si dicamus ab eo tempore quod ille statuit, initium habere prudentiam, in eo autem quod ab illis statuitur, non solum incrementum magnum sumsisse, sed ad summum peruenisse.

At Dionysius Halicarnasseus tam varie hac de re pronuntiat, vt, quæ sit eius sententia, dici non possit. Nec in omnibus eius scriptis esse quidquam puto in quo æque nõ solum sibi non constet, sed varia etiã sit eius inconstantia. Nam libro II. de Numa Pompilio agens, dicit *electum fuisse in regem, illum, quum & prudentissimæ ætatis foret, & forma dignitate regalis esset.* vel, *& forma dignitate regale quid haberet.* Scribit enim, ἡλικίας τε τῆς φρονιμωτάτης ὄντα, καὶ ἀξιώσει μορφῆς βασιλικόν. Verum inter duo hæc membra illud per parenthesin interiicit, τετταράκοντα ἐτῶν γὰρ οὐ πολὺ ἀπεῖχεν. Vbi Gelenius illa verba, ἡλικίας τῆς φρονιμωτάτης ὄντα maluit interpretari *Prudentissimos ætatis annos ingressum.* At libro IV. dicentem audimus Tarquinium de seipso ὅτι εἰς τὴν κρατίστην παρεληλυθὼς τῆς σώματος καὶ φρονήσεως ἀκμὴν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν. Ibi enim rescis, õ[illegible]ens Tullio, eique suam pollicitationem obiiciens de tradendo ipsi regno simulatq; virilem ætatem attigisset. (sed fratrem vna comprehendens in ætatis mentione) dicit, ὅταν ἀνδρωθῶμεν ἡμεῖς, ἐμοὶ παραδώσειν ἔτι πρεσβυτέρῳ τὴν ἀρχήν. Vbi εἰς ἄνδρας ἐλθόντες iidem qui & ἀνδρωθέντες dicuntur. Neque tamen se ἀνδρωθῆναι dicit id est *ad virilem ætatem peruenisse*, tum demum quum illam ætatem attigit: verum ita loquitur ac si aliquot ante annis ad eam peruenisset. Nam dicit, *Debueras igitur, si, quod æquum postulat facere volebas, quum mihi auitam domum traderes, vna cum facultatibus regnum quoq; tradidisse: proborum tibi exemplum tutorum proponens, qui quũ regis liberos pupillos in fidem suam accepissent* (neque enim placet λαβόντες reddere simpliciter *Quum accepissent*: sed fortasse satius fuerit reddere *Quum in tutelam suam accepissent*) *factis viris paterna & auita imperia recte iusteque tradiderunt.* Quibus addit, εἰ δὲ μήπω σοι φρονεῖν ἐδόκουν καθηκόντως, ἐφαινόμην ἔτι διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πόλιν τηλικαύτην διοικεῖν, ὅτι εἰς τὴν κρατίστην παραγενόμενον τῆς σώματος καὶ τῆς φρονήσεως ἀκμὴν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν μετὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς ἔδει καὶ τὰ τῆς πόλεως ἐγχειρῆσαι πράγματα. Sed repono ἐγχειρίσαι, ab ἐγχειρίζω. *Quod si* (inquit) *tibi nondum quantum decebat sapere, nec propter iuuenilem ætatem ad tanta vrbis administrationem idoneus esse videbar: saltem, postquam ad præstatissimum corporis & prudentiæ vigorem perueni, factus trigenarius, vna cum filia connubio vrbis gubernacula committere etiam oportebat.* Obiectandum est autem, illum, non satis proprie loqui, quum sibi tribuat iuuenilem ætatem, & tamen iam se inter τοὺς ἀνδρωθέντας siue τοὺς εἰς ἄνδρας ἐλθόντας, posuerit. Quomodo enim idem & iam ἀνὴρ

& ni-

& nihilominus adhuc νέος dici potest? Quinetiam, quum alii in trigesimo demum anno virilem ætatem statuant, perinde hic loquitur (vti dixi) ac si ante illud tempus eam attigisset. Scio alioqui & vigesimum octauũ annum virili ætati, vel potius eius principio, assignari, assentiente etiam Hippocrate (qui vsq; ad annũ XLIX. eam extendit, & quidem hunc comprehendens) sed videtur hic de tempore quod pluribus etiam quam duobus annis trigenarium præcesserit, intelligi velle quod dicit: at suspicor de vigesimo quinto saltem intelligi a nobis id debere. Atq; ita dicemus, illũ ne trigesimo quidẽ anno potitũ suo regno fuisse, quo potiri vigesimo quinto debuerat, si Tullius stare promissis voluisset: imo vero ne anno quidem quadragesimo quarto id illi cõtigisse, vt ex paulo post sequentibus verbis eius apparet. Sed iam alium ad locum transeundum est ex iis, vbi aliud tempus virili ætati statuitur: si prius emendationes duas præcedenti adiecero. Harum vna est, vt ante ὅτι εἰς τὴν κρατίστην παρεληλυθὼς ἡλικίαν καὶ τὸ φρονιμώτατον ... legamus, ἀλλά γε, vel ἀλλὰ νῦν γε. Altera, vt in sequenti periodo ante ... vel ... vel ... ponamus. Atq; hæc emendatio magis priore necessaria est.

Iam duobus in locis duo diuersa tempora ætati prudenti, seu prudentiæ capaci saltem, apud Dionysiũ dari vidimus: hic quidẽ annum trigesimum at vbi de Numa sermo illi est, annum quadragesimum, aut eam quæ nõ longe remota est ab illa, ætatem. Nunc eandem tribui laudem ostendam & ætati, quæ longe infra trigesimum annum est, & illi quæ longe non trigesimum tantum sed etiam quadragesimum superat: meritam quidẽ hanc (meo iudicio) at illam, immeritam. Legimus igitur libro IV. *de Tarquinio, illum ex Etruria cum tota familia migrasse quũ esset* ἐν τῇ κρατίστῃ τῶν φρονεῖν ἡλικίᾳ. id est, *in ea ætate qua homines prudentia præstant: siue, qua potissimum valent prudentia* Ac paulo post tamen *tempus illud fuisse annum vigesimum quintum scribit. Alius igitur quispiam (inquit) hoc pro confesso poneret, illum triginta minimum annos natum inde migrauisse: quoniam leges ab hac ætate plerunque vocant eos, qui imperium aliquod obtinere & rempubl. administrare volunt: at ego hanc migrationem anno vigesimo quinto tribuo* Quid? an, hæc scribens, Dionysi, recordaris te laudem illam ei, qua migrauit ætati dedisse? laudem haud sane paruam, & quam ne ipse quidem illi iuuenili ætati soles tribuere.

Vt autem a loco vbi ætatem laude hac dignatur qua indigna est, ad alterũ transeam in quo eam illi ætati tribuit, quæ ea dignissima est, ad quartum illum mihi reuertendum est librum. In eo enim Tulliã, Tullii filiarum alteram, audimus marito suo Tarquinio dicentem, *Quid? an infirma iuuentus & quæ ab eo longe abest, vt sapere quantum satis est possit, te retrahit? ac propter hanc non ægrum censes rempubl. a te administrari? Imo vero propemodum ei*

quinquagenarius. Ita est autem natura comparatum, vt inter homines ii potissimum, qui circa hanc ætatem sunt prudentia magis quam in alia vlla valeant. Hæc illa: sed turpe hoc, vel potius turpissimum, nos in sententia mulieris ore pronuntiata, magis quam in iis, quæ viri eadem de re apud eundem scriptorem pronuntiant, veritatem cernere. Quid dico, apud eundem scriptorem? imo vero in illis etiam quæ nō solum apud eum, sed ab eo super hac re dicuntur, magis & experientiæ & rationi consentanea loqui eam fatendum est. Nam, vt vnius sim loci contentus testimonio, vbi de Numa Pompilio agit, sua ipsum in persona (vt vulgo loquimur) pronuntiantem audimus, *nullam ætatem magis prudentia valere, quam quæ est quadraginta, aut circiter, annorum.*

Verum habeo hic (antequam ad sententiæ mulieris illius confirmationem veniam) de quo lectorem moneam: nimirum, vt in huiusmodi locis ab iis interpretibus, qui libertate vti volunt, sibi caueat. Quis enim, audita apud Dionysium illa fœmina, deinde audito Gelenio, aliam huius quam illius super ætate prudētiæ capace sententiam esse non affirmet? Dicit illa, ὃς οὐ πολὺ ἀπέχῃς (sed repono ἀπέχεις, ne omnino contra consuetudinem Græcæ linguæ loquatur) πεντηκονταέτης εἶναι. id est, *qui quin sis quinquagenarius parum abest*: vel breuius, *qui ferme es quinquagenarius*: At interpres ille, *Quum sis quadragenario maior.* At quis non videt quantum inter hæc sit discriminis? quis non videt tantum propemodum esse, quantum inter decem annos est interualli? Nam qui vel vno mense quadragesimum annum excesserit, quadragenario maior dici potest. Doctus tamen vir fuit Gelenius, sed libertatem potius quam cautionem suis interpretationibus adhibere solitus, ideoq; de iis quos Latinos fecit scriptoribus, plerisque in locis male meritus. Ecce enim, quum hoc in loco ita reddito, vt reddi debet, habeamus sententiam non solum experientiæ & rationi consentaneam, sed etiam cum ea quam Solon pronuntiat conuenientem: contra, vt ille interpres eum vertit, de annis decem aut circiter inter eas cōtrouersia fuerit. Solon enim (vt antea dictum est) scribit, de septima hebdomade, quæ ad annum XLIX. peruenit,

ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος.

Simul vero videndum est vt cautionem his adhibeamus locis, vbi dicuntur homines hac vel illa ætate maxime prudentia valere: nimirum vt intelligamus, si in vlla ætate in ea maxime, vel in ea potissimum. Ideoq; locum Dionysii in quo legimus, κράτιστα δ' οἱ ἄνθρωποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ περὶ ταύτην μάλιστα γινόμενοι τὴν ἡλικίαν, verti, *Ita est autem natura comparatum, vt inter homines ii potissimum* (quod aduerbium omitti etiam potest) *qui circa hanc ætatem sunt, prudentia magis, quam in alia vlla valeant.* Alioqui plurimos esse notissimum est, qui nulla in ætate multum prudentia valeant, nec

pau-

paucos qui non tantum haud multũ, sed vix aliquantum ea valere dici queant. Ac, quod de κράτιστα apud Dionysium, idem de ἄρισος in illo Solonis versu iudicandum est. Perinde est enim ac si diceret, αὐτὸς ἑαυτοῦ ἄριστος, vt Græci nonnunquam loquuntur.

Ad confirmationem autem illius sententiæ a fœmina pronuntiatæ magni nobis esse ponderis debet, præter Solonis & quorundam aliorum testimonia, etiam illud quod solitum apud Athenienses proclamari a præcone, Æschines quoq; auctor est (vt dictũ antea fuit, pag. 79) τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων id est, *Quis verba facere vult ex ijs, qui annum quinquagesimũ excesserunt?* Et vero in Romana historia passim videmus, non ante illud tempus τὴν τῆς φρονήσεως ἀκμὴν (vt Dionysius loquitur) a quoquam exspectari.

SCHEDIASMA XXI.

De Virilis *etiam* ætatis annis *controuersiam inter scriptores esse.*

De nomine ætatis quæ virilem proxime præcedit, *&* *de nomine eius quæ eandem proxime sequitur.*

In Solonis versibus emendata quædam.

Homerici loci expositio, ex quodam nondum edito scholiaste petita.

SChediasmate hoc (quod præcedentis velut appendix erit) de *virilis* itidem *ætatis annis* libet verba facere: & quam hic quoque inter se dissentiant scriptores, ostendere: simulque, quorũ sententiæ magis standum videatur, declarare. Vt autem a Solone (cuius auctoritate & antea nitebamur) initium sumam, huc pertinẽs eius ἐλεγεῖον est huiusmodi,

Τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδεσσιν ἄριστος
ἰσχύν, οἱ τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς.

Ita enim scribendum non πᾶς ἐνὶ ἑβδομάδεσσιν. Fortasse autem & pro ἑβδομάδεσσιν scribendum ἑβδομάδ' ἐστὶν, vt ita totus ille prior versus legatur,

Τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδ' ἐστὶν ἄριστος.

Quinetiam in posteriori pro οἱ τ' ab eo ἧς τ' scriptum fuisse, propemodum venit in mentem suspicari. Ceterum Gelenius sic vtrũque Latinum fecit,

Quartus id augebit iam septenarius, isq;
Optima virtutis proferet indicia.

Pendet autem istud elegeion ex illo præcedente, quod ita verterat,

Annis ter septem prima lanugine malas
Vestiet, ætatis robore conspicuus.

In illo igitur, vbi dicitur, *Quartus id augebit iam septenarius*, non dubium est quin *id* referatur ad robur. Ceterum neque huic versui, neque pentametro qui hunc excipit, *viri* appellationem inseruit: quod tamen facere necesse erat, sicut ab ipso Solone ἄνδρες poni videmus. A me certe factum id fuit, in hac inter-

αἰζηῷ tribuat ἥβην, sed etiam ἥβης τῆς πρώτης ἐπιβολὴν: addens, eius ἥβην esse χαριεστάτην. Quibus subiungo illum Homeri versum ex Iliad. ι. Καὶ δ' ἰσχὺς ἥβης αὐτὸ, ὅτι κράτος ἐστὶ μέγιστον: scholiastem τὸ ἀκρόταλον τῆς ἀκμῆς necnon exponere. Ac Eustathius quidē quid hunc in locum scribat, legere omnes possunt: sed quod in quibusdam scholiis, quæ nondum edita sunt, & quæ quam paucissimis legere datur, hunc in locum annotatum inueni, id vero te non celabo: si prius de duplici versus illius scripturæ verba fecero, & quidem ex hoc etiam ipso scholiaste. Sciendum est igitur legi,

Καὶ δ' ἰσχὺς ἥβης αὔξος, ὅ,τι κράτος ἐστὶ μέγιστον,

vt ὅ,τι sit pronomen relatiuum: vel ὅτι κράτος ἐστὶ μέγιστον, vt ὅτι sit temporis aduerbium. Ab illo autem hypomnematiste, vtramque scripturam agnoscente, scribi ὅτι sit temporis aduerbium futurum hunc sensum, *Quum circa virum vnumquemque suum robur viget:* at si duæ sint orationis partes ita, *Quod est viro robur maximum:* videlicet, *esse in ætate cuius maximus est vigor.* Eius verba sunt, τὸ δὲ ὅτι καὶ μὴ ᾖ χρονικὸν (subaudi dum est ἐπίρρημα) ἔσται ἡ διάνοια οὕτως ὅτι ἀεὶ ἑκάστου ἀνδρὸς ἡ οἰκεία ἰσχὺς ἀκμάζει· καὶ ᾖ ἢ δύο μέρη λόγου, ὅ τις, ὃ ἐστιν ἀνδρὶ κράτος μέγιστον, τὸ ἐν τῷ ἀκμαιοτάτῳ τῆς ἡλικίας εἶναι. Vbi obserua, eum velle scribi ὅτι (quum scribi soleat ὅ, τι, interiecta, discriminis caussa, notula, quam virgulam appellamus) vt duæ sint partes orationis.

Verum, ab his ad id quod maioris est momenti veniam, ab illo scholiaste hunc in locum annotatum, & ad eum in quo versamur sermonem pertinens. Τινὲς (inquit) τὸν καιρὸν τῆς κε ἐτῶν οἱ δὲ τῶν μ. Et rationem addit qua nituntur illi, qui de quadragenaria ætate intelligunt, ἐπεὶ καὶ ὁ ἡσίοδος φησὶ, Τοῖς ἅμα τεσσαρακονταέτης αἰζηὸς ἕποιτο. Est autem hic versus apud Hesiodum in poemate, quod ἔργα inscriptum est. Postquam enim comparare boues iussit, & quidem quales describit addit,

> Τοῖς δ' ἅμα τεσσαρακονταέτης αἰζηὸς ἕποιτο,
> ἄρτον δειπνήσας τετράτρυφον, ὀκτάβλωμον·
> ὅς κ' ἔργου μελετῶν ἰθεῖαν αὔλακ' ἐλαύνοι.

Quis vero tam diuersas expositiones non miretur? a quibusdam ἥβης αὔξος de *vigesimo quinto ætatis anno*, ab aliis de *quadragesimo* fuisse expositum? Nam si alii de *vigesimo quinto*, alii de *trigesimo anno* exposuissent, nec mira nec ratione carens hæc discrepantia poterat videri: at nō de quinque, sed de quindecim annis esse controuersiā, hoc vero aliquem vel obstupefaciat. Verum hanc tantæ discrepantiæ rationem afferri posse arbitror, quod illi qui de viginti quinque annis accipiendum id putauerunt, ad illud tempus a quo ἥβης αὔξος initium sumebat, respexerunt: at, qui de quadraginta, tempus illud, quo iam ad summum gradum peruenit sibi ante oculos posuerunt. Potius autem annos quadraginta quam triginta quinque (nam hac demum ætate cōsummatum esse robur pleri-

que existimarunt) puto dixisse quod illo Hesiodi versu, tanquam præiudicio aliquo, mentem præoccupatã haberent: & viderent (quod & ipsum non immerito quis miretur) Hesiodum in quodam, qui non magno interuallo subiungitur versu, ostendere, se de illo quẽ αἰζηὸν τεσσαρακονταέτη vocat, tanquam de eo qui adhuc sit iuuenis, loquutum esse. Sequitur enim paulo post,

——τοῦ δ' οὔτι νεώτερος ἄλλος ἀμείνων
Σπέρματα δάσσασθαι, καὶ ἐπισπορίην ἀλέασθαι.

Quibus ἐπιφέρει,

Κουρότερος γὰρ ἀνὴρ μεθ' ὁμήλικας ἐπτοίηται.

Quum enim scribit, *alium qui sit iunior quam ille αἰζηὸς, nequaquã esse has ad res aptiorem*, nimirum in iuuenili adhuc ætate illum esse censet. Quid? an Hesiodus virilem ætatem in ea, quæ quadragenaria etiam posterior esset, constituebat? Nequaquam, vt opinor: sed *virilem ætatem a iuuenili non distinguebat*, verum intra eius terminos includebat. Coniicere est autem ex his, Hesiodi seculũ homines tulisse quibus & robustissima corpora, & (quod huiusmodi corporibus est consentaneum) longissima vita esset.

Hæc autem quum ita sint, non immerito dubitet quispiam quoto ætatis anno vxorem a suæ ætatis hominibus (& valde robustis illis quidem & longæuis, vti dixi) ducendam esse censuerit. Audiat igitur,

ὡραῖος δὲ γυναῖκα τεὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι,
μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων,
μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλά· γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος.

Audis *circiter annum trigesimum vxorem ducere iubentem*: ita quidem vt quis nec longe a trigesimo absit, nec multũ eum excedat. Atq; ita maturius etiam quam censeat Solon, eos quibus scribebat, maritos fieri iubebat, aut saltem consilium hac de re dabat. Nam Solon, ait, vt antea retuli,

Πέμπτῃ δ' ὥριον ἄνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι.

Incidit autẽ hæc quinta hebdomas in annum xxxv. Obiter porro & hoc animaduertendum, ὥριον, quod legimus hic in mentione γάμου, videri posse ex imitatione illius Hesiodei esse hemistichii, γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος.

Quod autem ad sequentem Hesiodi versum attinet,

ἡ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβώοι, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο,

in eo magis proprie verbo ἡβᾷν vti sciendum est, quam vtatur Homerus ἥβης appellatione in illo, qui supra examinatus fuit versu. Neq; enim dubium est quin de illa *pubertate* loquatur, quam significabant solutæ orationis scriptores, quum annos ἀπὸ τῆς ἥβης numerarent: dicentes, οἱ δέκα ἀφ' ἥβης, & οἱ πεντεκαίδεκα ἀφ' ἥβης, vsque ad τοὺς τετταράκοντα ἀφ' ἥβης: quod apud Xenophontem a Budæo quoq; lectum, sed non intellectum fuit (estq; obseruandũ hoc loquendi genus, quoniam & ad intelligendum illud Hesiodeum

deum magno nobis esse adiumento potest) at Homerus ἥβης appellationem ibi latius extendat.

SED IAM tempus esse puto vt a priscis illis ad eorum posteros veniam & quidem ad eos qui satis longo illis interuallo successerunt: etiamsi ille a quo sermonis huius initium sumā, non ita magno fortasse interuallo illis successisse existimari potest. Is enim est Tarquinius, Romanorum rex septimus cui datum Superbi cognomen fuit. Eum audimus apud Dionysium Halicarnassæum *de se loqui tanquam virilem ætatem habente, tum etiam quum a trigesimo anno procul abesset*: ac scimus ex iurisconsultis plerosq; eam ætatem *vigesimo quinto* tribuisse. Quamobrem non est quod Tarquinium ita loqui miremur: sed mirum videri potest, quod se, quamuis ἀνδρωθέντα, siue εἰς ἄνδρας ἐλθόντα, tamen ponere in numero τῶν νέων pergit. Nam Tullium compellans, & ei quod promissis non steterit, de dando ipsi, postquam vir factus esset, regno, obiiciens: addit, εἰ δὲ μὴ πω σοι φρονεῖν τὰ καθήκοντα ἐφαινόμην, ἀλλ' ἔτι διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πόλιν τηλικαύτην διοικεῖν Quem locū memini me inter præcedentia Latinum fecisse: sed quæstionem de vocis νέον interpretatione non proposuisse, quam tamē dignam quæ proponatur existimo. Nam si quis τὸ νέον τῆς ἡλικίας, *iuuenilem ætatem* reddat virilem cum iuuenili, siue iuuenilem cum virili cōfundat necesse est. Nec video quomodo aptius hic nodus siue in hac siue in Græca solui lingua queat, quam si dicamus, sicut est senectus, quæ ita dicitur simpliciter, & absque adiectione vlla, & senectus quæ prouecta vocatur: ita etiam *iuuentutem* ἁπλῶς, & *iuuentutem* μετὰ προσθήκης *prouectam* posse dici, in quam virilis ætas ingrediatur.

Vbi tamen scribit idem Dionysius *leges plerunq; ab anno ætatis trigesimo vocare illos, qui aliquod imperium obtinere & negotia publica tractare volunt* (scribit autem libro IV. non procul a principio) innuere videtur, hanc ætatem potius quam quæ est viginti quinq; annorum tantummodo, pro virili habitam fuisse. Atq; adeo Tarquinius postquam dixit Tullio, *Saltem mihi iam tricenario cum filia tua reipubl. etiam gubernacula tradere debueras*, addit, *Ea certe tu ætate & familiæ nostræ tutelam & regni gubernationem suscepisti.* Quinetiam audimus Tanaquilem hortantem Tullium, quū illi pueros Tarquinios commendat, ὅταν δὲ εἰς ἄνδρας ἔλθωσι καὶ τὰ κοινὰ πράττειν ἱκανοὶ γένωνται, τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτῶν ἀποδεῖξαι ῥωμαίων ἡγεμόνα: & ita ingressum in virilem ætatem cum negotiorum publicorum seu reipubl. administratione coniungentem. Vnde nō immerito & ipsa tempus illud in trigesimum, aut circiter, incidere annum, videri potest existimasse. Nec dubium certe quin, si tantæ administrationi maturum tempus exspectari debeat, illam saltem exspectare ætatem oporteat. Eoq; minus excusari in eo posse videtur, quod illam viginti quinque annorum ætatem tam honori-

fico titulo ornat, vt etiam τὴν κρατίστην τοῦ φρονεῖν ἡλικίαν appellet (quemadmodũ ante docui) quum alibi multo prouectioribus ætatibus hanc laudem multo iustius tribuat. Narrat alioqui idem libro VII. *Aristodemũ Cumanorum tyrannum, postquam pueros praua educatione corruperat, in virorum numerum solitum recipere, vbi ad vigesimum annum peruenissent.*

Quam autem *virilem togam* vocabant, iis etiam qui tantũ *adolescentes* essent, datam fuisse, vel ex Valerio apparet qui de M. Cotta scribens, *Hanc pietatem* (inquit) *æmulatus M. Cotta, ex ipso die quo togam sumpsit virilem protinus vt e Capitolio descendit, C. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, postulauit, peractumq; reum iudicio afflixit* quibus tanquam per epiphonema, addit *& ingenium* (si tamé ita scripsit) *& adolescentiam præclaro opere auspicatus.* Sed quosdam eam maturius quam alios sumpsisse, vel ex Papinio liquet, *properatam togæ libertatem* dicente,

> *Quem non corrumpit pubes effrana, nouaque*
> *Libertas properata togæ.*

Quibus verbis alludit etiam ad alterã huius *togæ* appellationem, quia & *libera* dicebatur.

Sed in danda virili toga non semper obseruatum fuisse *eundem annorum numerum*, vel ex eo credibile est, quod ne discrimen quidem harum ætatum, adolescentiæ & iuuentutis, in suo sermone exacte custodiebãt. Nam quis iuuentuti potius quam adolescétiæ conuenire non dicat, quod adolescentiæ tamé tribui a Cicerone videmus, quum eam *florem ætatis* appellat? *Vestibulum floris ætatis* ea vocari possit: præsertim si iis iuriscõsultis assentimur, a quibus *adolescẽs* esse dicitur, qui inter annum decimum quartum & decimum quintum ætatem agit: sed *florem ætatis* eam appellare posse non videmur, quin iuuentuti iniuriam faciamus, & laudẽ ei debitam eripiamus, sicut ἀκμὴν ἡλικίας & ἀκμάζουσαν ἡλικίαν Græci eam dicebant. Ac viderint sane illi iurisconsulti quomodo, quod de adolescentiæ tempore scribũt tueri possint: quum videamus alios hanc ætatem non longius, quam vsque ad vigesimum annum extendere, sumto a fine pueritiæ initio (quam finiri anno duodecimo volunt) ac necesse sit, adolescentię terminos ad illud vsq; tempus proferendo, iuuentuti terminis multum detrahere, aut cum virili ætate eam cõfundere. Ipsa profecto vox *Adolescens* si consideretur, nos monebit de eo dici, *cuius corpus incrementum sumit*: quũ perinde sit ac si diceretur, *Is qui adolescit*, vel *cuius corpus adolescit*: quamdiu nimirum crescit in longitudiné corporis, & primã lanuginem producere incipit, vt Plinius loquitur. Cuius lanuginis tempore est ille νεηνίης Homericus, πρῶτον ὑπηνήτης, nec minus qui ab Hippocrate dicitur μειράκιον. Scribit enim, μειράκιον δ' ἄχρι γενείου λαχνώσιος, ἐς τὰ τρὶς ἑπτά. At νεανίσκος ille est ætate prouectior, & quod de crescente corpore dictum modo fuit, huic ab illo tribuitur,

huiter, & quidē, ad annum vsq. XXVIII. scribit enim, νεανίσκος δ' ἄχρις αὐξήσιος ὅλου τοῦ σώματος ἐς τὰ τετράκις ἑπτά. Sed animaduertendum est, generaliter illum de incremento corporis loqui, non de eo tantum, quod capit crescendo in longitudinem. Ac conueniunt certe cum his Hippocratis ea quæ a Solone de quarta illa hebdomade dicuntur.

NVNC & de nomine ætatis quæ *virilem proxime præcedit*, & de appellatione eius, quæ eandem proxime sequitur, pauca (vt hic quoque fieri promisis) dicenda sunt. Ita igitur censeo, ætatem quæ proximo gradu virilem præcedit, aliter quam *iuuentutem* a Latinis haud posse appellari. Nec est quod quis obiiciat, eos qui virilem iam ætatem sint ingressi, interdum tamē adhuc *iuuenes* dici, sicut antea monui. Neq; enim dubium est quin talis vsus illius nominis acyrologiam habeat, etiam si quis non simpliciter *iuuentutem*, sed *prouectam iuuentutem* dicat. At vero apud Græcos, quāuis νέοις respondeat Latinæ *iuuentutis* appellationi, tamen videmus, Hippocratem non ἀπὸ τοῦ νέου sed ἀπὸ τοῦ νεανίσκου, transire ad ἄνδρα: atque eo quem νεανίσκον vocat septem annis priorem facere quem μειράκιον nominat. De quibus vocabulis & paulo ante dictum aliquid fuit.

At quæ *virilem ætas* excipit quamnam aliam (dicet aliquis) quā *senectutis* habere ὀνομασίαν potest? Habet certe apud Græcos aliā, quam quæ senectuti plane respondet, si Hippocrati credimus: qui πρεσβύτην inter ἄνδρα & γέροντα ponit: & postquam dixit quempiā esse ἄνδρα vsq; ad annum XLIX. addit esse postea πρεσβύτην, ad annum vsque LXVI. & ab hoc tempore esse γέροντα. Sed quid huic πρεσβύτου appellationi respondere apud Latinos existimabimus? Dici fortasse poterit ei respondere *Senior*, ei dando illum quem comparatiua nomina interdum accipiunt, vsum, quo minus aliquid, quam ipsa positiua sonant. At vero πρεσβύτου quidem *senectutem*, vel simpliciter *senectutem*, vel *Senectutem viridem*: (nisi & *Crudam senectutem* cum Virgilio dicere nobis permittamus, qui Græcum ὠμογέρων ita loquendo imitari voluit) eam autem quæ γέροντος est, *Senectutem prouectam*.

SCHEDIASMA XXII.

Ætatis gradus *nonnullos interdum a scriptoribus confundi.*

ADmonitio quædam hic a me lectori proponetur, propter quam & hoc Schediasma, præcedentium videri poterit velut appendicula, quatenus in eo etiam de ætatum gradibus aliquid dicetur.

Meminisse igitur eum velim, nonnullos esse ætatū gradus quos interdum confundant scriptores: sed præsertim pueritiæ gradum cum adolescentiæ, adolescentiæ cum iuuentutis gradu confundi. Ac frequentius tamen quod hic est quam quod illic discri-

men tolli. Apertissimum huius rei exemplum habemus apud Liuium cum alibi, tum libro XL. vbi discordiam Persei & Demetrii, Philippi regis filiorum, commemorat, & quomodo in ea se pater ipse erga vtrunque gesserit. Demetrium enim quum antea non semel *iuuenem* vocasset, tandem, vbi eius de morte verba facit, *adolescentem* appellat, *Prospicientes* (inquit) *animo exitum incauti a fraude fraterna iuuenis.* Et aliquot paginarum interuallo itidem *iuuenem* appellat: (an etiam in iis, quæ interiecta sunt, videndum tibi relinquo) *Quum simplicitatem iuuenis incauti captaret.* Aliquanto post autem, mortem eius narrans, vel potius eius morti iam narratæ indolescens, *Ita innoxius adolescens, quum in eo ne simplici quidem genere mortis contenti inimici fuissent, interficitur.* Hic porro meminisse eius oportet, quod præcedenti Schediasmate dictum fuit, de Cicerone *florem ætatis adolescentiæ* tribuente, & ita quod iuuentutis potius est, finibus adolescentiæ includente.

Aliud eiusdem in confundendis ætatum nominibus licentiæ exemplum habemus libro XXIV. vbi de Hieronymo agit, nepote Hieronis, illi in regnum succedente. Postquam enim dixit, in Sicilia Romanis omnia mutauisse mortem Hieronis, regnumque ad Hieronymum nepotem eius translatum, *puerum vixdum libertatem, nedum dominationem modice laturum:* & paulo post adiecit, *veritum fuisse Hieronem, ne sub dominatu puerili per ludibrium, bonis artibus partum firmatumque, interiret regnum:* ac tertio etiam *puerum* appellauit: tamen statim post ab eodem Hierone *iuuenem*, non *puerum*, vocatum scribit. *Itaque* (inquit) *tutores numero quindecim puero reliquit: quos precatus est moriens, vt fidem erga populum Romanum quinquaginta annos ab se cultam, inuiolatam seruarent, iuuenemq; suis potissimum vestigiis insistere vellent, disciplinæq; in qua edoctus esset.* Sed obseruandum est, Hieronymum hunc, qui & *puer* & *iuuenis* appellatur, fuisse ferme annorum XV, vt ab eodem scribitur. Nam addit, de tutoribus loquens, *Pueroq; in concionem producto (erat autem XV. tunc ferme annorum) paucis qui per concionem ad excitandos clamores dispositi erant, approbantibus testam. &c.* Ac paucissimis verbis interiectis sequitur, *Deinde ceteros tutores summouet Andronodorus: iuuenem iam esse dictitans Hieronymum ac regni potentem.*

Excusari tamen posset is locus in quo sermonem Andronodori tutoris refert: cui ex puero iuuenis faciendus erat, ad numerum annorum eius addendo, *vt esse regni potentem* (si ita scripsit, pro eo quod est, *regni gubernandi potentem*: vel, *administrationis regni capacem*) persuaderet. Ac fortasse alter etiam ille, vbi ipse Hiero tutores precatus dicitur, *vt iuuenem suis potissimum vestigiis insistere vellent*, ita posset excusari, vt ille de aliquanto post futura ætate loqui diceretur. Et excusemus sane vtrumque: at quod ipse, in sua persona loquens, dicit, *Hanc leuitatem ac iactationem animi neque*

mirabantur in iuuene furioso, neq; arguebant, quo defendi modo potest? Esto enim pluſculum temporis interceſſiſſe: at non iuuenis tamen ſed adoleſcentis appellationem, quam ſcimus inter illas duas, pueri & iuuenis, intercedere, dare illi oportebat.

Græcos etiam interdum eadem vti libertate, vel potius licẽtia, poetas præſertim, me obſeruare memini. Quod autem nunc memoria ſuggerit exemplum, ex primo eſt epigrammatum Græcorũ & libro & titulo. In eo enim Antipater poſtquã Arian vocauit παῖδα, paulo poſt ἠΐθεον nominat.

SCHEDIASMA XXIII.

Cuiuſdam Græci verſus prouerbialis alia expoſitio, quã quæ a Dionyſodoro Trœzenio allata fuit, & quam ſequitur Plutarchus, nec non ille Homeri ſcholiaſtes qui nondum editus eſt.

De ſuſpecta cuiuſdam loci Liuij ſcriptura.

PErcurrens eum Liuii locum, vnde quædam modo attuli, atq; hæc de Hieronymo Hieronis Syracuſarum regis nepote & ſucceſſore verba legens, *velut ſuis vitijs deſiderabilem efficere vellet auum*, recordatus ſum prouerbialis illius verſus,

Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

tanquam cum iis quæ a Liuio dicuntur, conuenientis: ſi modo in quem ſcriptus eſt (meo quidem iudicio) ſenſum accipiatur, non in quem vulgo accipi videmus. Nam quum *de eo dictum patre* exiſtimem, *a quo filij degenerantes faciunt, vt ab omnibus eius recordantibus laudetur ſimulq; deſideretur*, videmus tamen perinde intelligi ac ſi diceretur, *patrem non alios quam ſuos ipſius filios habere laudatores ſolere*, & quidem filios qui ſint κακοδαίμονες, non ſecus quam ſi dictum eſſet, Τίς ἄλλος τὸν πατέρα αἰνήσει ἢ οἱ κακοδαίμονες αὐτοῦ υἱοί, vel ita (eodem ſenſu) Τίς τὸν πατέρα αἰνήσει πλὴν τῶν κακοδαιμόνων αὐτοῦ υἱῶν; Eraſmus quidem certe hunc prouerbialem verſum ita Latinum facit,

Quis patrem laudet, niſi proles laudis inanis?

Cui interpretationi ſtatim adiicit, *carmẽ eſſe vulgo iactatum de ijs, qui maiorum ſuorum facinora iactitant, nimirum nihil habentes quod de ſeipſis vere prædicent*. Et paucis interiectis, addit, *poſſe in hanc quoque torqueri ſententiam, Improbi filij ſic laudant parentes, dum illos, ceu bonos deſiderat populus, quod hos longe deteriores ferre non poſſit. Id quod nonnunquam* (inquit) *ſolet in principibus vſuuenire videlicet vt quem viuum oderant, mortuum probent ac requirant, filij comparatione, bonum*. Atq; his addit Plutarchi locum, de quo & a me poſtea dicetur: ſi prius lectorem monuero, κακοδαίμονας υἱοὺς, vel κακοδαίμονα τέκνα, (nam & ita legitur) non eſſe *liberos laudis inanes*, vt ille vertit, nouam huic nomini ſignificationem tribuens: nec (ſequendo quem plerunque habet vſum *liberos infelices*, ſeu *infortunatos*, aut etiam *miſeros*: ſed eos qui ſunt *nequam*, vel qui ſunt

improbi. Nisi malimus, hæc duo copulantes,(vt interdum copulata inueniuntur) dicere, *qui sunt nequam & improbi*. Ideoq; crediderim interpretandum ita esse illum versum,

Quis patrem laudet, nisi quando est improba proles?

Ita quidem vt (quemadmodum iam monui) intelligamus, non ipsam prolem esse patris laudatricē, sed eos qui considerant quātum hæc ab illo degeneret, tum demum ad eum laudandum incitari; perinde ac si dicerent, *O quam dissimilis filius parenti, qui ita se erga suos gerebat*. vel, *qui talem se suis præstabat*. Quum igitur in illa posteriori Erasmi expositione tria proponantur, eam in vno tantum sequor, in eo nimirū quod dicit, *quum filij improbi sunt, populum parentes eorum desiderare*. Nam ne hoc quidem placet, vt parentes non laudentur tanquam boni, nisi contingat vt liberi sint deteriores. fieri siquidem non minus potest, vt qui boni fuerunt, desiderētur atque laudentur, quum qui illis succedunt, non itidem boni sunt, sed tam mali, quam illi boni erant. Atq; hoc in isto Liuii videre est loco, vbi de Hieronymo tyranno dicitur, *velut suis vitijs desiderabilem efficere vellet auum*, non tanquam auus hic, cui nomē erat Hieroni, vitiosus & ipse, minus tamen illo, fuisset: sed perinde est ac si diceret, *Velut eo magis desiderabiles reddere aui sui laude omni dignos mores vellet, quo pluribus & maioribus ipse vitijs abundaret*. Totus enim Liuii locus est hic, *Vix quidem vlli bono moderatoq; regi facilis erat fauor apud Syracusanos, succedēti, tanta caritate Hieronis: verū enimuero Hieronymus, velut suis vitijs desiderabilem efficere vellet auum, primo statim cōspectu, omnia quam disparia essent ostendit*. Eos siquidem qui per tot annos Hieronem, filiumq; eius Gelonem, nec vestis habitu, nec alio vllo insigni differentes a ceteris ciuibus vidissent, conspexisse purpuram, ac diadema, ac satellites armatos: quadrigisq; etiam alborum equorū interdū ex regia procedentem, more Dionysii tyranni. Sed in illius prioris loci initio videndum est ne potius scribendum sit, (libet enim obiter de hoc monere) *succedenti tanta caritati Hieronis*. Alioqui fuerit post *succedenti* interpungendum (quod *succedenti* male in quibusdā recentibus editionibus mutatum fuit in *succedendi*) & *tāta caritate Hieronis*, non aliter intelligendum quam si dictū esset, *Quum tanta esset caritas Hieronis*. Iam vero & principis alicuius mores posse etiam magis laudabiles quam fuerint, videri, vbi cum successoris moribus omnino prauis cōferuntur, ex Plutarcho discimus, in his quæ vitam Artoxerxis claudūt deque eo dicuntur verbis δόξας ἢ πρᾷος εἶναι κ φιλοτίμηος, ἐχ ἥκιστα διὰ τ̃ υἱὸν ὤχον, ὠμότητι κ μιαιφονίᾳ πάντας ὑπερβαλλόμενον, vel potius ὑπερβαλλόμενον.

A Plutarcho ad Plutarchum venio, id est, ab illo Plutarchi loco, quo eius prouerbii vsum confirmaui) ideoq; merito aliquis apud eum e regione illius loci margini adscripserit illum, quo de agitur prouerbialem versum, sicut mei exemplaris margo a me ascri-

ptum

ptum habet) ad alium in quo expositionē huius prouerbialis versus ex Dionysodoro Trœzenio affert. Ac sicut locus ille, vitæ Artoxerxis clausula est: it. hic vitam Arati inchoat, Παροιμίαν ἐκεῖνα παλαιάν, ὦ Πολύκρατες δείσας μοι δοκεῖ, τὸ δυσφήμον αὐτῆς ὁ φιλόσοφος Χρύσιππος, οὐχ ὃν ἔχει τρόπον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ᾤετο βέλτιον εἶναι διαλέγεσθαι (sed διαλέγεσθαι scribendum puto.)

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

Sed Dionysodorus Trœzenius (inquit) illum redarguens, contra proponit verum prouerbium,

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

& dicit, *iis qui ex se ipsis nullius sunt pretij, verum se in maiorum quorundam virtutes insinuant, & in illorum laudibus sunt nimij, silentium imponi.* Verum quamuis Plutarchus huic Dionysodori expositioni assentiri se ostendat iis quæ subiungit, ego tamen in illa mea, quam protuli sententia permaneo: accipiens etiam κακοδαίμονες in ea significatione, quam dixi: etiamsi Plutarchus sequi se alteram ostendat, quum dicit, κακοδαίμων οὖν ἐστι τὸ μεμνῆσθαι τῶν ἀπὸ γένους ἀρίστων.

Simul autem ab illo Homeri scholiaste, qui nondum est editus dissentire cogit: quum & ipse in hunc versum Homeri,

ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι,

annotet: ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνι ὁ σθένελος φησὶ δεῖν παραχωρεῖν. ἀδελφῷ γὰρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ μεγάλου, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐπάγαγε. τοῦτο δὲ ὅτι οὐ δεῖ ταῖς τῶν προγόνων ἀρεταῖς κοσμεῖσθαι. οὐδεὶς δὲ παρ' ὁμήρῳ πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονα τέκνα.

SCHEDIASMA XXIV.

An Liuius satis sibi constet in iis, quæ de tutoribus Hieronymo *Syracusanorum tyranno datis scribit.*

Alia eodem loco dici in quæ inquirendum videtur.

Addam & alia, quæ mihi percurrenti eundem illum Liuii locum, digna visa sunt in quæ inquireretur, non minus quam id de quo dictum Schediasmate XXII fuit.

Quum enim scripsisset Liuius, *Hieronem, tutores numero quindecim puero Hieronymo reliquisse: & morientem eos precatum esse, vt fidem erga populum Romanum quinquaginta annos ab se cultam, inuiolatā seruarent, iuuenemq́; suis potissimum vestigiis insistere vellent disciplinaque in qua educatus esset:* & quum post hæc mandata exspirasset, tutores prodidisset, ac quibusdam interiectis, addidisset, *Deinde ceteros tutores summouet Andronodorus, iuuenem esse dictitans Hieronymum, ac regni potentem: deponendoque tutelam, quæ ipsi cum pluribus communis erat, in se vnum omnium vires cōuertit:* quum, inquā, hæc legamus de summotis ab Andronodoro tutoribus, paruo tamen interuallo sequitur, *aditus non alienis modo sed tutoribus etiam difficiles: libidines nouæ, inhumana crudelitas. Itaq; tantus omnes*

terror inuaserat, vt quidam ex tutoribus aut morte voluntaria, aut fuga prauerterent metum suppliciorum. Quinetiam quædam de tribus addit, quibus solis aditus in domum familiarior erat. Atqui eos *summotos* quomodo dicere Liuius potest, deinde hæc de illis addere? Nimirum aut verbo *Summouere* nouũ aliquem dat vsum, (quum tamen illum ipsum quem ceteros summouisse dicit, deposuisse tutelam dicat) aut *tutores* vocare pergit, qui tamen tutorum fungi munere haud pergebant.

Sed in hãc etiam loquendi formã merito quis inquisiturus esse videtur, *prauerterent metum suppliciorum.* si enim suppliciorũ metus illos ad voluntariam mortem aut ad fugam adigebat, quomodo eum *prauertere* dici possunt? Dicere autem, illum periphrastice *metum suppliciorum* pro *supplicijs* dixisse, non excusare, sed magis accusare esset. Quid? an dicemus illos supplicia non metuisse, sed præuidisse sibi periculum imminere, ne metuenda in posterum essent? & hoc præuidentes, aut morte aut fuga sibi cauisse? Hæc eius si fuit mens, aliter eam declaraturus fuisset, aut saltem declarare debuisse, videtur.

Denique & in hoc nõ immerito inquisiturus quis videtur, an debuerit ita loqui, *aut morte voluntaria, aut fuga.* Quũ enim, sequendo eum vsum quẽ alibi disiũctiuæ huic dat particulæ, eodem quo hic modo bis positæ, intelligere possimus, *eos partim morte voluntaria, partim fuga illum metum prauertisse:* sed alius etiam se sensus offerat, sequendo vulgarem huius voculæ vsum: ab hac ambiguitate cauere debuisse, merito (vt opinor) dicetur.

SCHEDIASMA XXV.

De spe bona & mala, (quarum vtramque Græci plerunque plurali numero efferunt, χρηστὰς & πονηρὰς ἐλπίδας vocantes) in alia quã vulgari significatione dictis: ex Platone, Isocrate, & Dionysio Halicarnasseo.

De spe quæ a Pindaro γηροτρόφος, id est, altrix senectutis, *appellatur.*

Ciceronis loci tres ex coniectura emendati.

De vocis Conscientiæ *apud Ciceronem vsu in plurali numero.*

OCculta quædam est significatio harum vocum, *Spes bona,* & *Spes mala,* præter vulgarem, & omnibus notam. Apud Græcos autem præsertim scriptores occurrit illa, qui numero multitudinis libentius vtentes, ἐλπίδας χρηστὰς, vel ἀγαθὰς, interdum & ἀνδαίας dicunt: & vicissim ἐλπίδας πονηρὰς, vel κακάς: sic tamen vt πονηρὰς potius quam κακὰς (quantum meminisse possum) dicant. Pendet porro ex *bona conscientia spes bona,* quemadmodum *spes mala, ex mala conscientia:* quum effectum malæ cõscientiæ effectui bonæ contrariũ esse sciamus. Est autem bonæ effectus qualem Cicero locis aliquot ostendit: veluti vbi scribit Sulpicio, *Consiliorum*

filiorum meorum conſcientia me conſolatur. Item vbi dicit *aliquem conſolari ſe conſcientia optimæ mentis.* Sed & in Catone maiore audimus ipſum dicentem, *Conſcientiam bene actæ vitæ, multorumque benefactorum recordationem eſſe iucundiſſimam:* Scipionem autem in fragm. libri De republ. VI. *Conſcientiam factorum egregiorum ampliſſimum virtutis præmium eſſe.* Ad illud certe, quod ſcribit de conſcientia bene actæ vitæ, multorumq; benefactorum recordatione, pertinet quod ſcribit Catullus,

Si qua recordanti benefacta priora voluptas
Eſt homini, quum ſe cogitat eſſe pium,
Nec ſanctam violaſſe fidem, nec fœdere in vllo
Diuum ad fallendos numine abuſum homines:
Multa parata manent in longa ætate Catulle
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.

Quum ſint autem *malæ conſcientiæ* contrarii (vti dixi) effectus, omnino contraria de ea merito exſpectabimus: ac talia certe ex Cicerone pleriſq; locis audiemus. Sic enim Paradoxo V. *Quid? quum cupiditatum dominatus exceſſit, & alius eſt dominus exortus ex conſcientia peccatorum, timor? quam eſt illa miſera, quam dura ſeruitus!* Ac quemadmodum hic *dominatui cupiditatum* ſuccedit *conſcientia peccatorum,* ſic etiam alibi *æſtui cupiditatum* ſuccedere apud eundem videmus. Nam libro De legibus ſecundo legimus, *Vidimus eos qui, niſi odiſſent patriam, nunquam inimici nobis fuiſſent, ardentes tum cupiditatum æſtu, tum conſcientia: quidquid agerēt, modo timentes, viciſſim contemnentes religiones, iudicia perrupta ab iiſdem & corrupta hominum, non deorum.* Vbi non dubito quin omiſſus ſit genitiuus *peccatorum,* quem alter ille locus eidem nomini ſubiunctum habet: aut certe genitiuus *ſcelerum,* aut *facinorū,* aliuſue huiuſmodi: & ſcribendum ſit, *ardentes tum cupiditatum æſtu, tum conſcientia peccatorum,* vel, *ſcelerum,* vel *facinorum.* Nam & hunc genitiuum alibi illi ipſi nomini ſubiungit: adeo vt minime dubiū eſſe poſſit quin horum genitiuorum aliquem, vel adiecerit Cicero, vel ſubaudiri a lectore voluerit. Sed potius adiunxiſſe quam ſubaudiendum reliquiſſe crediderim.

Aperiunt autem nobis hi loci feneſtram ad eorum intellectum locorum, qui illarum πονηρῶν ἐλπίδων de quibus dixi, mentionem faciunt: præſertimque in quibus legimus, μετὰ πονηρῶν ἐλπίδων ζῆν. Quos inter eſt inſignis hic Dionyſii, libro VII. in Appii Claudii concione, μέλλοντες δρᾶν καὶ ἐπιορκίαν, καὶ μῖσος μὲν παρ' ἀνθρώπων, χόλον δὲ παρὰ θεῶν ἐκ τῆς δίκης ἀποίσεσθαι, καὶ μετὰ πονηρῶν ἐλπίδων ζῆν. Quid autem aliud eſt hæc *mala ſpes,* quam quod M. Tullium appellantem *timorem, (ex conſcientia peccatorum exortum)* & quidem tanquam de *domino* loquentem audiuimus? Qualis vero ſit hic *dominus,* oſtendit alibi, *improbos conſcientia animi excruciari* ſcribēs. Alibi autem *conſcientias maleficiorum ſtimulare* ait. Quinetiam

Conscientiæ scelerum suorum opprimi apud eum legimus. Sed & vlterius progrediens dici *furias angore conscientiæ fraudisq; cruciatu agitare & insectari homines:* libro De legibus primo. Denique & *labes conscientiæ ac vulnera* apud eũ legere est, libro De officiis III. *Hunc tu quas conscientiæ labes in animo censes habuisse? quæ vulnera?* Verũ aut valde fallor ego, aut *tabes*, non *labes*, ibi scripsit Cicero: quod quanto sit illo significantius, cuilibet satis notum esse potest. Nec me tamen hoc vnum ad ita emendandũ hunc locum impellit, sed multo magis, quod libro Tuscul. quæstionum quarto, *ægritudinem & metum tabificas mentis perturbationes* vocat.

Ad istas vero locorum Ciceronis emendationes, in quibus de conscientia agitur, addam & hanc de huius vocis apud eum vsu obseruationem, (quamuis vt illas obiter tantum, sic etiam hanc sim propositurus) *Cõscientias* plurali numero libenter dicere quũ de *facinorosis ac sceleratis* loquitur, quos *conscientia* eo, quo dictum est modo excruciat: & quidem interdum genitiuũ *facinorum*, aut huiusmodi quempiam adiicientem, interdum vero genitiuum *animi*. Scribit enim in orat. Pro Roscio Amerino, *Sua quemq; fraus & suus terror maxime vexat: suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes conscientiæque animi terrent.* Idem pro Cluentio, *An etiam consilia conscientiasque eiusmodi facinorum supplicio dignas iudicarent.* Quinetiam alicubi illo itidem numero plurali vtens, *conscientias maleficiorum stimulare* ait: vt in præcedentibus docui.

Vide lector quam late extendatur, quod πονηρὰς ἐλπίδας vocãt interdum Græci scriptores. Neque enim dubium est quin is, qui μετὰ πονηρῶν ἐλπίδων *viuere* dicitur sua illi *conscientia sit sæua domina & vere excruciatrix.* Vnde etiam factum est vt interuenire *Furias* seu *Erinnyas* ab antiquis creditum sit, supplicium de adhuc viuentibus sumturas. Hinc apud eundem Dionysium legimus (cum enim sui dicti aliqua saltem ex parte expositorem proponere satius est) Ταῦτα γὰρ δὴ παρά θεῶν τε καὶ δαιμόνων ἐπιπεμπομένας τοῖς αὐθένταις καὶ δεινὰ διαπραξαμένοις ἐριννύας ἴσμεν, ὑφ᾽ ὧν αἰκιζόμενοι ψυχάς τε καὶ σώματα κακοὺς μὲν διαντλοῦσι βίους, πικρὰς δὲ ὑπομένουσι τελευτάς. Quod enim in fine huius periodi dicit, πικρὰς δὲ ὑπομένουσι τελευτὰς, illud est hoc ipsum quod illas πονηρὰς ἐλπίδας (de quibus agimus) facit: quia nimirum hæ πικραὶ τελευταὶ ab iis, qui suis sceleribus deberi illas sciunt timentur. Neq; tamen ὑπομένουσι pro *exspectant* accipio (quem vsum raro ὑπομένειν, crebro ἀναμένειν habet) sed pro *perferunt*.

Sed antequam plura περὶ τῶν πονηρῶν ἐλπίδων ex Platone etiam afferam, dicendum & de iis, quæ contra χρησταὶ vel ἀγαθαὶ, aut etiam ἀγαθαὶ appellantur. Et quidem postremum istud, quod omnium rarissimum est, apud Isocratem (eum quidem certe Isocratem cuius παραινετικὸν ad Demonicum λόγον habemus) legitur, vbi dicit, *iustos,*

iustos, si nulla in re alia meliore, quam iniusti conditione sunt, saltem in eo superiores illis esse, quod spes bonas habeant. Eius verba sunt, οἱ γὰρ δίκαιοι τῶν ἀδίκων εἰ μηδὲν ἄλλο πλεονεκτοῦσιν, ἀλλ᾽ ἐλπίσι γε ἀγαθαῖς αὐτῶν ὑπερέχουσι. Reddit autem his verbis eius, quod dederat seu praecepti seu consilii rationem, μηδένα ζῆλον τῆς ἐξ ἀδικίας κερδαινόντων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέχου τοὺς μετὰ δικαιοσύνης ζημιουμένους. Dionysius autem χρηστὰς ἐλπίδας non vno in loco dicens, alicubi παρὰ τῶν θεῶν, vel παρὰ τοῦ δαιμονίου addit. Legimus enim libro IX. in Appii Claudii concione, εἰ μὲν οὖν ἤδη ἡ ἀρχὴ μετ᾽ ὁμονοίας εἰσήχθη εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τοῖς πάντων ἀγαθοῖς παρεῖσα σὺν οἰωνοῖς τε καὶ ἐπίεσαι, πολλῶν ἂν ἡμῖν ἐγένετο καὶ μεγάλων, ἀγαθῶν αἰτία, χαρίτων, ὁμοφροσύνης, εὐνομίας, ἐλπίδων χρηστῶν παρὰ τοῦ δαιμονίου, μυρίων ἄλλων. Vbi male Gelenius haec ipsa de quibus nunc sermo nobis est verba, ἐλπίδων χρηστῶν παρὰ τοῦ δαιμονίου interpretatur, *bona de dijs spei.* Ita enim totam periodum reddit *Si hic magistratus in ciuitatem per concordiam, adiuuanda totius reip. commoda, rite bonisque auibus inuectus esset, fuisset nobis multorum magnorumque bonorum caussa, concordia, bonarũ legum, bona de dijs spei, innumerorum aliorum.* Quorsum enim, *bonã de diis spei,* quum Graecus sermo, *bona a diis spei,* sonet? Et cur παρὰ significare περὶ (quod fieri nullo modo posse existimo) aut etiam hanc pro illa voculam reponi debere dicemus, quum potius haec, si posita hoc loco fuisset, in illam mutanda fuerit? Dicitur enim *bona spes a diis esse,* quando *omnia fausta & prospera a dijs exspectantur.* Quam expectationem iis, quae hoc loco dicuntur, consentaneam esse videmus.

Neque vero dubium est quin haec ipsa *spes bona,* ea sit, quam Pindarus γηροτρόφον id est, *senectutis altricem,* vocauit: & de qua Plato scripsit: illo ipso Pindari epitheto eam ornans, atque adeo locum eius, licet eo non nominato, afferens: lib. De republ. I. τῷ δὲ μὴ ἀδίκως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγῃ γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτιτάλλοισα γηροτρόφος ξυναορεῖ ἐλπίς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ. Sed cur spem istam *senectutis altricem* vocat Pindarus? Eo (vt opinor) respiciens quod quanto propinquior est morti senex quam qui nondum prouecta aetate est, eo magis de reddenda post mortem vitae ratione cogitat: atque id dum cogitat, conscientia bene actae vitae illum non solatur tantum, sed etiam plenum bonae spei reddit. Quod nequaquam de illis dici potest, quibus conscientia scelera multa in memoriam reuocat. horum enim animo contra illas πονηρὰς de quibus dictum est ἐλπίδας indit: dum timent & ne numen πικρὰν πληρῶν ipsos sua ob scelera velit ὑποσχεῖν, (vt ille apud Dionysium Halicarnasseum loquitur) & μετὰ πληρῶν etiam iudicibus illis quorum apud inferos nulli parcẽs tribunal a Platone & Virgilio describitur, *reddere rationem* cogantur.

SCHEDIASMA XXVI.

Bellicae res *quum* celeritatem (*praeterquam in consilijs capiendis,*

præsertim quæ sunt magni discriminis) postulent, quomodo & in bello cunctatio locum habeat.

Quum Cunctator *&* consideratus *interdum copulentur, etiam* consideratum *pro* cunctatore *Fabium dicere videri apud Liuium.*

C*Eleritatem nihil æque postulare atq; res bellicas,* summos inter imperatores semper extra controuersiam fuit: & quidem adeo, vt nusquam verius comperiatur Lucani istud,

——*semper nocuit differre paratis.*

Dixerat autem multis ante illum seculis Hesiodus,

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

id est,

Dilatorem hominem oppugnant incommoda semper.

Non potui enim propius ad illud loquendi genus accedere, quod sonat, *semper autem dilator* (seu *procrastinator*) *aduersus incommoda luctatur,* vel *damna.* Credibile est autem Alexandrum Magnum huius versus nunquam oblitum fuisse, quin potius illum subinde sibi in memoriam reuocasse: quippe qui ita eius siue præcepto siue consilio semper paruerit, vt *interrogatus quomodo tot victorias tam breui tempore consequutus esset, non aliud responderit, quam,* οὐδὲν ἀναβαλλόμενος. id est, *nihil differens.* siue, *nihil procrastinans.* Eum autem hac in re non minus feliciter quam studiose imitatus est Iulius Cæsar (quem enim potius quam tantum regem in exemplũ sibi proposuisse dicemus?) vt passim eius de suis bellis commentarii testantur. *His facile pulsis* (inquit libro I I. De bello Gallico) *ac perturbatis, incredibili celeritate ad flumen decurrerunt: vt pene vno tempore & ad syluas & in flumine & iam in manibus nostris hostes viderentur.* Quibus statim subiungit, *Eadem autem celeritate aduerso colle ad nostra castra atq; eos, qui in opere occupati erant, contenderunt.* Ac passim *celeritatis* factam mentionem inuenies: & quidem alicubi tantæ vt reuocatura sit in memoriam dictum illud, *Veni, vidi, vici.* Et quidem quanti ea sit momenti, aliquoties declarat: veluti libro V I I. De bello Gallico, Quid iniquitas loci habeat incommodi, proponit. *Hoc vna celeritate posse vitari: occasionis esse rem, non prælij.* Et dicentem libro eiusdem historiæ V. audimus, *Vnam esse in celeritate positam salutem.* vbi tamen malim *Vna.* Itidemq; eodem libro, *Tamen vnum communis salutis auxilium in celeritate ponebat.* Nec vero nullam apud ceteros historicos *celeritatis* commendationem, contra *cunctationis* reprehensionem habemus. Tale est enim quod apud Dionysium Halicarnasseum lib. X. dicit Virginius trib. plebis in fine suæ ad senatum orationis, οὐδενὸς μὲν τοιγε τοῖς πράγμασιν ὡς τάχους δεῖ. Et addit de *cunctatione,* καὶ ἡ μέλλησις τῆς ἀσφαλείας ἄωρος ἐν οὐ μέλλουσι δεινοῖς. Quod eleganter dictum est, perinde ac si quis Latine dicat, *Et cunctatio intempestiua est in non cunctantibus periculis.* Cui dicto simile est istud lib. V I.

in

in Agrippæ Menenii ad senatum oratione. *ποία δ' συμφορὰ τῷ χρονισμῷ καὶ τῇ μελλήσει τῶν ἐλδυσομένων συμμάχων ἐν ᾧ χρονίζουσιν οὐδὲ μιᾷ. λύουσι δ' αὐτοῖς;* Denique celeritatem in rebus bellicis laudatam semper fuisse, & laudari semper debere, propter occasiones præsertim quas sæpe contingit statim auolare, satis constat. *Celeritatem* tamen *in consiliis* excipio, *quum illis* (præsertimque iis, quæ magni sunt discriminis) *nihil æque sit inimicum ac celeritas:* vt recte quidam apud Liuium. Atque hinc ego inter mea Parangelmata siue consilia militaria,

Consilia magni si qua sunt discriminis,
Nil celeritate noxium est illis magis.
Namq; celer illa & pœnitentia sequitur,
Sed quæ tamen iam sera, nec quidquam iuuat.

At enim, quum aliis omnibus in bellicis rebus *celeritas* requiratur, & reprehendi soleat *cunctatio*, quam esse aliam *cunctationem* dicemus, quæ locum tamen in iis habere potest? Eam profecto *quæ non a segnitie*, sed *a circumspectione & consideratione* (vt hæc copulat Cicero) *prouenit:* & quæ huiusmodi est, vt *cunctatorem duce* de *considerato & cauto*, seu *caute agere volente*, intelligamus. Scio tamen alioqui plerumque male audisse hanc etiam *cunctationem* atque hos *cunctatores*. Vnde legimus apud Liuium, libro XXII. de Fabio, *Sed non Annibalem magis infestum tam sanis consiliis habebat quam magistrum equitum, qui nihil aliud, quam quod non imperabat, moræ ad rempubl. præcipitandam habebat.* Cui Fabii, qui *cunctator* erat, ingenio aliud plane contrarium illius magistri equitum describens, addit, *Ferox rapidusq; in consiliis, ac lingua immodicus, primo inter paucos, dein propalam in vulgus, pro cunctatore segnem, pro cauto timidum, affingens vicina virtutibus vitia, compellabat.* Ac nõ multo post huius magistri equitum conciunculam habemus, quæ valde hac de cunctatione conqueritur: in qua inter cetera dicit, *Si hoc modo peragrando cacumina saltusq; Furius recipere a Gallis vrbem voluisset, quo hic nouus Camillus nobis dictator vnicus in rebus affectis quæsitus Italiam ab Annibale recuperare parat, Gallorum Roma esset: quam vereor ne sic cunctantibus nobis Annibali ac Pœnis toties seruauerint maiores nostri.* Nec multo post his eã verbis etiam addit, *Audendo agendoq; res Romana creuit, non his sensibus consiliisue quæ timidi cauta vocant.* Sed audiamus quid ad hæc aut similia, Fabius, aliquot post paginis, Æmylio consuli dicat, *Sine timidum pro cauto, tardum pro cõsiderato, imbellem pro perito belli vocent: malo te sapiens hostis metuat, quam stulti ciues laudent.* Animaduertendũ est autẽ, his in verbis, *timidum pro cauto*, respici non solum ad illa verba, *pro cunctatore segnem, pro cauto timidum, affingens vicina virtutibus vitia, compellabat,* quam ad ista, quibus illam conciunculã Minutii fic iri dixi, *non his sensibus consiliisue quæ timidi cauta vocant.* Verum hæc *tardi* appellatio, quam sibi tribui ait Fabius, quo

ex Liuii loco petita est? Apud eum enim legimus, *Pro cunctatore segnem, pro cauto timidum.* Sed existimo, Fabium pro *segni* quidem *tardum*, at pro *cunctatore consideratum*, tanquam hæc duo idem quod illa duo valeant, dicere. Quod si ita est, non iam quærēdum amplius fuerit, quænam illa sit *laudabilis cunctatio*: sed existimandum, *cunctationis* appellatione, *consideratam cunctationem* significari, & quod Thucydides μέλλησιν λελογισμένην (vt opinor) aut etiam ὄκνον λελογισμένον appellare non dubitasset, sicut eum dicentem audimus, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει.

SCHEDIASMA XXVII.

Tardus *quum ponitur pro* cunctatore, *eandem esse acyrologiam, quæ apud Thucydidem* ὄκνον αὐτὶ τῆς μελλήσεως *dicentem: nec ea carere* tarditatis *appellationem apud Ciceronem, vbi* Tarditatem consideratam *dicit.*

Falli qui tardum *&* cautum *opponi apud Ciceronem putant.*

Dionysii Halicarnassei locus emendatus & expositus.

Videndum est autem ne, quemadmodum Thucydides in hac gnome, quæ legitur libro II. τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, non sine acyrologia ὄκνον dixit αὐτὶ τῆς μελλήσεως: sic etiam Hirtius, siue Oppius, in Comment. de bello Africo, quū non *cunctatorem*, sed *tardum*, cum *considerato* iunxit, in acyrologiam & ipse inciderit. Nam de Cæsare scribit, *Tardiorque & consideratior erat factus, & ex pristina bellandi consuetudine celeritateque excesserat.* Quod si quis eum Ciceronis tueri auctoritate velit, itidem *consideratam tarditatem* dicentis, nō *cunctationem*: haud scio an satis firma esse possit illa defensio, quum *Tardi* magis odiosam quam *Cunctatoris* fuisse appellationem ex quibusdam eius locis discamus, ideoq; *Cunctatorem & consideratum*, potius quam *Tardum & consideratum* dicere, Latinitati magis consentaneum fuisse videatur. Eorū autem quos dixi locorum vnus est is, vbi scribit, *Vide quam sit cautus is quem isti tardum putant:* Neq; enim *cunctatorem* dicit, sed *tardum*, tanquam odiosius. Quo tamen loco qui nitentes, a Cicerone duo hæc opponi dicunt, falluntur. Non enim Cicero illi, de quo loquitur nomen dari innuit contrariū ei, quod dandum erat, sed affingi vicinum virtuti vitium, vt Liuius loquitur. Sicut autem magis proprie *Cunctatorem & consideratum* vocari quempiam, quam *Tardum & consideratum*, dixi, ita etiā *Cunctatorem & cautum*, magis quam *Tardum & cautum*, aio: sicut etiam audimus Pliniū iuniorē, *Cunctatior* (malo *cunctantior*) *fortasse & cautior esse deberem*, non *Tardior & cautior*, dicentem.

Non dubium est autem quin hoc *Cautus* quod de *Cunctatore* dicitur, sit quod a Græcis ἀσφαλὴς vocatur, in hoc etiā ipso dicto, quod ad præsentem sermonem pertinet, ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης. Ideoque hic ἀσφαλὴς στρατηλάτης reddi debeat

Cautus imperator, non *Tutus imperator*, et tamen apud Suetonium Tranquillum redditur in calce libri, vbi & ceteræ Græcarū vocū interpretationes ponuntur. Ab Erasmo autem periphrastice redditum fuit, *Qui tuto citraq; lapsum rem gerit.* Sed lapsu hæc eius interpretatio non caret. quis enim est adeo ἀσφαλὴς quis adeo cautus, vt præstare hoc possit, se citra lapsum rem gesturum? Imo vero satis est ei, cui nomen illud tribuitur si tuto rem gerit quantum prouideri humana ratione potest. Ceterum in vno ex iis, quos in præcedente Schediasmate attuli ex Dionysio Halicarnasseo locis, habemus itidem vocem ἀσφαλείας cum voce μέλλησις, quæ *cunctationem* sonat, iunctam: ex libro x. ὁ γὰρ κίνδυνος ἴσος. καὶ ἡ μέλλησις τῆς ἀσφαλείας ἄωρος ἐν οὐ μέλλουσι δεινοῖς. Vbi si legeremus καὶ ἡ ἀσφαλὴς μέλλησις itidem *Cauta cunctatio*, apte reddere possemus: sed quum τῆς ἀσφαλείας, substantiui genitiuum habeamus, sine aliqua adiectione, quomodo stare hæc orationis structura possit, merito quis dubitet. Ego nullam magis in promtu esse posse emendationem crediderim, quam si ἕνεκα addendum esse dicamus. Nam subaudiri quidem interdum non ignoro, sed subauditum in tali orationis forma obseruasse me non recordor. At Gelenius genitiuum hunc in sua interpretatione contemsit & præteriit: reliquorum interpretum neuter eum recte vertit. nam Lapus quidem, ita, *Et dilatio securitatis in non tardantibus malis intempestiua:* (atqui etiamsi reddere ita hanc vocem liceret, non tamen genitiuus hic ita pendere ab illo nominatiuo dici posset) at tertius, *Cunctatio in salute cōseruanda.* Atqui, vt omittam, Græci sermonis consuetudinem aliud verbum ad significandam *salutis conseruationem* postulare, & ipsum quoq; Dionysium alio vti solere: vt omittam & hoc, μέλλησιν absq; adiectione potius dici: hic certe quem ei habemus adiectum genitiuus merito superuacaneus dicatur, quum ad salutis conseruationem omnia de quibus hic agitur, & de quibus consilium datur, spectare, nemo nesciat. Quamobrem rationi (mea quidem sententia) consentaneum est vt existimemus perinde esse ac si iste diceret, καὶ ἡ μέλλησις ἡ τῆς ἀσφαλείας ἕνεκα γινομένη. vel γίνεσθαι εἰωθυῖα. (aut cum ἕνεκα tantum, καὶ ἡ μέλλησις τῆς ἀσφαλείας ἕνεκα. vel ἡ τῆς ἀσφαλείας ἕνεκα) ἄωρος νῦν ἐστιν, ὅτι τὰ δεινὰ οὐ μέλλει ἀλλ' ἤδη πάρεστι, vel, ἀλλ' ἰσχὺς καὶ μονομαχία ἐπὶ θύραις ἤδη ἐστί.

SCHEDIASMA XXVIII.

Augusti apud Suetonium dicto de perfecto duce, *aliquid a Suetonio adiectum esse: vel librarium ipsis Suetonij verbis id adiecisse.*

Ciceronis locus emendatus.

Suetonius de Augusto loquens, *Nihil autem minus in perfecto duce, quam festinationem temeritatemque conuenire arbitrabatur.* At ego nihil minus, quam Augustum ita loquutum esse credi-

derim, vt duo copularit quæ nequaquam eiusdem naturæ sunt. & quorum vnum aliter, quam in malam sumi partem non potest, quum de altero nihil tale dici queat. Quid igitur? an *festinationē temeritatemq;* esse ἓν διὰ δυοῖν, & *festinationem temerariam* intelligi dicemus? Atqui, vt omittam, hoc schema, quo ἓν διὰ δυοῖν dicitur, potius esse poetarum: hoc dicens Augustus, quid aliud quā quod & omnem extra controuersiam est, & lippis ac tonsoribus notum est, dixisset? Quis enim *temeritatem* vbique reprehensione dignam esse, sed in bellicis potissimum rebus, vtpote cum summo periculo coniunctam, ignorat? Ego igitur aut a Suetonio male adiectum esse *temeritatemq;* verbis Augusti, aut librarium perperam Suetonii verbis illud adiecisse dixerim: sed hoc potius quam illud crediderim. Mihi enim fit verisimile, quum aliquis *festinationem* de *temeritate* hic intelligi debere, in margine annotasset, & quidem e regione illius accusatiuum *temeritatem* adscripsisset, tanquam illius exegesin, postea in ipsum contextum (vt vulgo loquimur) irrepsisse, adiuncta illi particula *que*. Habebit sane dictum Augusti, sublato illo vocabulo, aliquid noui, & modo non paradoxi, *Nihil minus in perfecto duce conuenire quam festinationem*. Ac, quum videri possit reprehensionem mereri hoc dictum, velut per ἀπροσδιόρθωτον adiecta dicentur ea, quæ sequuntur de *festinando* βραδέως. id est *lente*. Perinde ac si diceretur, *Nihil autem minus in perfecto duce quam festinationem conuenire arbitrabatur, præterquam eam, quæ* βραδεῖα *esset*, id est *lenta*. Cur autem alioqui dictum illud παράδοξον haberi queat, ostendunt vel illa quæ contra de celeritate bellicis rebus adhibenda a me dicta paulo ante fuerunt, in Schediasmate XXVI.

Ceterum, quamuis multa horum errorum exempla suppeditant, qui ex eo nati sunt, quod ex margine in contextum quædam irrepserint: potest tamen & quoddam ex Cicerone afferri, a nemine (quod sciam) animaduersum: & quidem in quo si non ea ipsa quæ hic, adiecta vox fuit, at ea certe, quæ illam proxime præcedit.

Schediasma XXIX.

Ab Augusto iactari solitum versum Græcum de duce, *apud Suetonium male reddi.*

Audaciam *de* temeritate, *&* Audaces *de* temerariis, *contra verū Latinæ linguæ vsum dici.*

AB Augusto iactari solitum versum de quadam re quæ in duce requiritur, male interpretari soliti sunt, qui interpretationes Græcarum, quæ apud Suetonium sunt vocum eius calci adiecerunt, Nam quum hæc, Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης, reddiderunt, *Tutus enim est melior, quam temerarius imperator*, duobus in locis errarunt, nimirum & in nominis ἀσφαλὴς

& in

& in nominis θρασὺς interpretatione. Nam primum ἀσφαλὴς non sonat *tutus*, sed *cautus*, vt antea dixi: (quamuis autem cautum esse aliquem oporteat & se ideo caute gerat vt tutus sit, non tamen semper hoc ex illo contingit) deinde θρασὺς non est *temerarius*, sed *audax*. Quum porro nemo sit, qui temeritatem damnandam vbique non norit, sed in bello præsertim, & quidem sit nemo qui eam non damnet, idem de hoc versu merito diceremus, quod de illa sententia ab Augusto super duce perfecto pronuntiata, nihil eo dici, quod lippis & tonsoribus non sit notum: at si *audax* reddatur, tum vero hic versus aliquid disquisitione dignum habere videri possit. multis igitur dictum illud sic reddentibus, *Tutus enim est melior quam temerarius imperator*, ego ita verti, in meis Parangelmatis seu consiliis militaribus: includens etiam versu, non eiusdem generis illo quidem, sed iambico senario,

Est melior audaci duce is qui cautus est.

Obiiciet aliquis fortasse, *audaciam* quoque in malam partem sumi: sed ego id perpetuum esse negabo, & testes Cæsarem ac Liuium laudabo. Si enim semper male sonaret *audacia*, nequaquam diceret hic, (nam ex illo testimonia petenda tibi relinquam) *Mille ad eam rem ex omni numero audacia experta delegerunt equites.* neque Tibullus *fortem audaciam* (inuito Cicerone, qui *audaciam fortitudinem* imitari scribit) appellaret. Nam & Virgilius, quamuis *Audentes fortuna iuuat*, dicat, potius quam *Audaces fortuna iuuat*, apud eum tamen *audacibus annue cœptis*, legimus.

Fateor alioqui, *audaciam* plerumque male audire: sed tamen à *temeritate* distingui eam debere dico: eoque magis miror, in libro de inuentione primo *Temeritatem & audaciam*, itidemque *Temerarios & audaces*, tanquam synonyma, aut fere synonyma, copulari. ac vix alibi apud Ciceronem huius copulationis exemplum inuentum iri credo, Sed magis miror esse qui *audacissimorum hominum* apud hunc, in quadam ad Atticum epistola, *temerariorum* exponant. Omnino enim inter *audaces* & *temerarios*, itidemque inter *audaciam* & *temeritatem* aliquid discriminis ponamus necesse est: & *audaces* interdum consilii aliquid adhibere, at *temerarios* nunquam, dicamus. Nam & prudentiam *audaciæ* alicubi tribuere Liuium videmus, & quidem *pertinaci audaciæ*. Legimus enim libro XLIV. *Nec aliud restabat quam audacter commissum, pertinaci audacia (quæ prudens interdum in exitu est) corrigere.* Quod certe nequaquam de *temeritate* diceret: sed eam esse quidem interdũ felicem posse haud negaret, at prudentem vnquam, pernegaret. Quod de felicitate dico, ex quadam Fabii concione sumo, in qua dicitur ab eo, *Non semper temeritas est felix.* Qui enim ita loquitur, *aliquando felicem esse* confitetur.

Interim tamen non ignoro legi apud Nonium, *Audacia, consuetudine temeritas dicitur*: & alio in loco, *Audacia & Audentia*

hoc differunt, quod Audentia fortitudinis sit, Audacia, temeritatis. Sed ad priorem locum quod attinet si in eillig t *consuetudinem inualuisse vt audacia de temeritate dicatur*, nnuit abusum queda n hac in re esse: at in posteriori loco. v dendum an satis eo, quem affert Sallustii loco ea significatio probetur. Vt omittam, nomen *Audentia*, quod in locum illius substituit, quum de fortitudine loquendum est, ex loco nullo eorum, qui primarii habentur, vix etiam ex paucis quorundam aliorum afferri.

SCHEDIASMA XXX.

Gelliana explicatio praecepti Augusto familiaris de festinando lente *examinata. Alia item ad praecepti expositionem & commendationem pertinentia.*

Euripidis trochaicus versus in iambicum mutatus.

Suetonio adiecta quaedam vocabula, quae deesse videntur.

Idem illud praeceptum ad vnam ex meis descriptionibus muneris imperatorij accommodatum.

AD expositionem illius praecepti Augusto familiaris de *festinando lente*, advocãdus est & Aulus Gellius: siue, vt nunc vocari solet, Agellius. Nam is libro suarum Noctium x. allata hac Nigidii expositione vocabuli *Mature*, quã d ci *Mature id esse, quod neq; citius est neq; celerius, sed medium quiddam & temperatum*: & quibusdam interiectis, addit, illud Nigidianum rei atque veroi temperamentum a diuo Augusto duobus Graecis verbis elegantissime fuisse expressum. Nam & dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum esse, σπεῦδε βραδέως. *Per quod monebat* (inquit) *vt ad rem agendam simul adhiberetur & industriae celeritas & diligentiae tarditas: ex quibus duobus fit maturitas.* Vbi haec duo nomina *industria & diligentia* non solum dandi, sed & gignendi casus esse possunt, vt *Celeritas industriae* sit, quam affert industria (quia omnia eo celerius fiant, quo maiori ad ea facienda industria vtimur) itidemq; *Tarditas diligentiae*, intelligatur quã poscit diligentia: quoniam quo quid accuratius diligentiusque fit, eo etiam fieri tardius consueuit. Alioqui sane haec duo, *Industria & diligentia*, quae hic tanquam non eodem pertinentia ponuntur, a Cicerone copulantur, scribente libro De oratore primo *tantum studium tantumq; laborem in Demosthene fuisse, vt impedimenta naturae diligentia industriaq; superaret.*

Nunc, ad Graeca illa verba vt veniam, quamuis duas illas voces σπεῦδε βραδέως, proxime sequantur haec apud Suetonium,

ἀσφαλὴς γὰρ ἐσ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης,

non tamen ex eodem petita esse loco credendum est, vt Erasmum videmus credidisse. Is enim ista verba,

Σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γάρ ἐσ' ἀμείνων ἢ θρασὺς

afficere ait versum trochaicum tetrametrum catalecticum, (nam

Ἐστρα

Στρατηγὸς his quidem subiungit, sed a verbis illis separans) quem ex poeta quopiam Cæsar decerpserit, & cui στρατηγὸς de suo subiecerit. Atqui audimus apud Euripidem in Phœnissis hoc dicentem Polynicem,

ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

(quę verba trochaicum quidem & ipsa versum efficiunt sed dimetrum catalecticum) quum tamen illæ voces σπεῦδε βραδέως minime præcedant. Neq; vero vel ipsum Cæsarem, vel ipsum Suetonium ita hæc coniunxisse puto, sed scriptum ita fuisse a Suetonio, *Crebro itaq; illa iactabat*, Σπεῦδε βραδέως: & illud, ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων &c. vel sic, *Crebro itaq; illa iactabat*, Σπεῦδε βραδέως: *& illum versum*, ἀσφ. &c. Illud porro στρατηγὸς pro στρατηλάτης, ex quibusdam prioribus editionibus sumsit Erasmus: quod locum habere hic non posse (quamuis alioqui idem sonet) videmus. Haberet autē aptissimum, si ex illo trochaico dimetro catalectico iambicum trimetrum facere quis vellet. Ita enim fieri posset, omisso verbo ἐστ', & particula γὰρ,

Στρατηγὸς ἀσφαλὴς ἀμείνων ἢ θρασύς.

Vel, iisdem verbis aliter collocatis,

ἀμείνων ἀσφαλὴς στρατηγὸς ἢ θρασύς.

Habebant porro huius dicti præclarum testimonium Romani in suo Q Fabio Maximo, qui dum διὰ τοῦ σπεύδειν βραδέως vult ἀσφαλὴς esse, adeo *cunctator* fuit, vt etiam *cunctatoris* cognomen inde habuerit. Sed ita vt quam felix eius cunctatio, & σπεύδοντος βραδέως, fuerit, testem & Ennii versum habeamus,

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

Ceterū de illo præcepto Σπεῦδε βραδέως, hoc etiam addam, feliciorem in eius expositione fuisse eundem illum parœmiographum, quam in ea, quam modo ex eo proposui, cōiectura. Dicit enim eo declarari, *Tutiora esse quæ lentis consiliis prouidentur, quam quæ calidis consiliis properantur* Vbi tamen paulo magis placeret *maturantur* in priori parte. Sed & quædā alia in tota hac expositione partim mutari, partim aduci (seruata alioqui eius sententia) possint, hoc modo, *Tutiora esse quæ cautis lentisq; consiliis maturantur, quam quæ feruidis consiliis properantur.*

Ne hoc quidē prætermittam, quod & ab illo parœmiographo annotatum fuit, & aliunde etiam discimus, idem dictum Tito Vespasiano placuisse, ideoq; sicut Augustum, ita & ipsum in suis numis expressisse, quum eius symbolum illis impresserunt. Augustus quidem, *terminum fulmini coniunctū*: Titus vero, *anchoram delphino adnexam*, ita quidem vt eius medium ceu temonem delphin obuolutus complectatur.

Quum autem dictum illud, tum ob alia multa, tum quod hisce duobus Romanis imperatoribus adeo placuisse viderem, mihi quoque summopere placuisset: etiam in describendo munere im-

peratorum belli, id est, ducum, ad vnam ex descriptionibus ipsius illud accommodare placuit, & inter mea Parangelmata seu cõsilia militaria (quoũt facta & antea mentio fuit) referre. Hanc autem quum tibi vel eo nomine non ingratam fore sperarem, illinc depromtam, & huius de præcepto illo sermonis, & non solum huius Schediasmatis sed etiã totius mei Aprilis clausulam facere libuit. Aurem igitur præbe.

Haud tardus imperator est laudabilis,
Nec imperator celerior quam cautior:
Laudandus is cui cauta tarditas sua.

In eandem sententiam.

Qui tardat imperator & procrastinat,
Occasiones plurimæ huic intercidunt:
Properantiæ insunt at pericla plurima.
Is rebus optime imperator consulit,
Qui propere agit omnia, & nihil præpropere agit.

Sed duos postremos versus in hos potes mutare,

Is munere ergo fungitur suo optime,
Properare lente in omnibus qui nouerit.

In eandem sententiam.

Amica bello celeritas nec omnis est,
Bello nec omnis est amica tarditas:
Amica bello celeritas quæ tarda sit,
Amica bello tarditas quæ sit celer.

In eandem sententiam.

Nil tarditate peius ad res bellicas,
Nil rebus est iisdem celeritate melius:
Si tarditate temperetur celeritas,
Et celeritate temperetur tarditas.

HENR. STEPHANI SCHEDIASMATVM VARIORVM,

Id est,

OBSERVATIONVM, EMENDATIONVM, EXPOSITIONVM, DISQVISITIONVM,

Liber V.

qui est

Succisiuarum MAII horarum pensum,

SCHEDIASMA I.

De Horatii loco vbi ex mens *pro* & mens *a me substituitur.*

MVlti nos multum torquent multorum scriptorum loci, emendatorum præsertim exemplarium penuria: quod experimur quotidie, quum illæ, quæ ex tenebris erutæ fuerint lectiones, in lucem prodeuntes, simul etiam lucem iis, quos Cimmeriæ tenebræ occupabant locis afferunt. Verũ nonnulli sunt scriptores, quorum pauca exemplaria vetera reperiuntur: nonnullorum multa quidem, sed ex multis paucissima emendata inuenire contingit: & ex hisce paucissimis valde pauca in eorum manus veniunt, qui eam quæ in conferendo cum excusis requiritur cautionem ac diligentiam adhibere norint, aut, si norint, etiam tantum laboris impendere huic rei velint. Hinc fit vt apud eos quoque auctores, in quibus multa quotidie e veteribus libris corriguntur, quædam coniecturis emendatricibus, siue emendationibus coniecturalibus, relinquantur. Hoc autem videre est vel in Horatio. quamuis enim vix vllus sit inter Latinos scriptores cuius plura exemplaria inueniantur, supersunt tamen loci in quos quum nobis nihil adiumenti ex illis afferatur, ex cõiectura auxilium petendum est: nisi sensum nescio quem inde eruere contenti simus, qui sensui communi propemodum repugnet, aut Latinitati vim afferre non dubitemus. Ad hunc tamen scriptorẽ quod attinet, fateor non perinde nos de iis, qui vetera eius exemplaria ac de nonnullis, qui alia aliorum contulerunt, queri posse. Nam quum Dionysius Lambinus multum laboris & diligentiæ

huic rei impendisset, non minus impendisse postea Iacobum Cruquium videmus. Sed tamen neuter ex quoquam veteri exemplari vllam huic celebri loco opem attulit, epistolæ secundæ libri prioris,

——qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse dolor quod suaserit & mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.

Quorsum enim Horatium suasioni doloris, *mentis suasionem* adiecisse credemus? Nemo certe non fateatur, satis fuisse dicere, *dolor quod suaserit*, nec vllum lectorem tale aliquid, quale est, quod adiicitur, requisiturum fuisse. Lambinus, postquam hac quæstionem mouit, *cur dolorem & mentem concurrentes in ira fecerit, & in pœnis expetendis*: respondet *de dolore Aristotelem docere multis locis, iram cum dolore esse coniunctam: & tum dolore hominem iratum leuari, quum iniuriam acceptam retulerit*. *De mente autem, docere eundem libro* VII *De moribus ad Nicomachum, cum qui iratus sit, a ratione quodammodo persuaderi & induci, vt pœnas ab eo, qui iniuste læserit expetat.* Quibus addit, *posse etiam fieri, vt eo respexerit, quod ex veteribus alij iracundiam definierunt feruorem mentis, alij cupiditatem puniendi doloris.* At ego iram quidem in mente excitari, seu mentē ira corripi non nego: (vnde etiam audimus Thucydidem ita loquentē, καὶ ἀπαγαγὼν τὸ ὀργιζόμενον τῆς γνώμης, πρὸς τὸ ἠπιώτερον καὶ ἀδεέστερον κατέστησε) sed quum mens ira, & dolore illo, qui iram sequitur, vel potius comitatur, correpta est; iam mētis perturbationem potius, quam mentem esse dico: adeo vt hæc nihil minus, quam ab illa ira seu ab illo dolore queat separari: sed verius is qui hoc correptus est, mente tantisper priuatus dici possit. Quod cōsentaneum erit dicto isti poetico, *Ille dolore amens.* siue, *Illa dolore amens.* Quamuis enim hic de alio dolore agatur, id est, de alio doloris genere, non dubium est tamen, quin hoc ipsum & de Horatiano illo dicere nobis liceat. Verum non ignoro, quosdam etiam esse a quibus *dolor & mens* exponatur *Mens dolore affecta*: quod Horatium significare voluisse si credamus, nequaquam illum de ea, quam dixi separatione reprehendemus.

Sed ego, potius quam admittam expositionem tam violentam (quod cum venia dictum sit eorum, qui illam afferunt: adiecturi fortassis, esse ἓν διὰ δυοῖν, sicut in illis verbis, *Pateris & auro*, pro *Pateris aureis*: quum tamen multum sit inter hanc & illam loquendi libertatem discriminis) coniecturæ meæ dandum esse locum crediderim: id est, emendationi, quæ non aliunde, quam ex mea cōiectura proficiscitur. Voculā certe nouam (nobis præsertim, quibus multa Latinæ linguæ vocabula, cum iis, qui illarum vsum sibi permiserant, perierunt) sed Horatio valde dignam illa exhibet: idq; cum vnius tātum literæ mutatione. nam *ex mens* pro *& mens* substituit. Quum autem Horatio valde dignam esse dico, ad mi-

ram eius in imitando sermone Græco audaciam respicio: maiorem quidem certe ea, quę ab illis, quos legere mihi contigit, enarratoribus ostensa fuit: vt ipse alibi ostendã. Is igitur (vt verisimile est) quũ videret, Græcos ex suo φρὴν non solum ἄφρων, sed ἔκφρων etiã deduxisse, & Latinos iam in suo *amens* illud ἄφρων, sicut synonymum ἄνους, imitatos esse: vlterius pgredi volens, vocula *exmens* alteram quoq; illã ἔκφρων imitari sibi concessit. Atq; vt minus dubitaret hanc vocem fingere, in caussa fuerunt (vt opinor) nonnullæ eiusmodi, quæ iam in Latinitatem receptæ erant. Ex iis autem sunt *exspes* & *exlex*. Quam porro conueniente epitheto *dolor* ille, *exmens*, id est ἔκφρων vocetur, quid attinet dicere.

SCHEDIASMA II.

Euripidis versuum de pudore emendatio & interpretatio
Versum de pudore, quem Clemens Homero tribuit, non minus apud Hesiodum exstare.

EVripidis isti duo versus afferuntur a Clemente, Stromateon libro VI. (vt quidem in typographica editione leguntur) περὶ τῆς αἰδοῦς, id est, *de pudore*, seu *verecundia*.

Αἰδοῦς δὲ αὐτὸς δυσκρίτως ἔχω πέρι.
Καὶ δεῖ γὰρ αὐτῆς, κἄστιν οὐ κακὸν μέγα.

id est, Gentiano Herueto interprete,

Quid de pudore dicam, haud facile iudicem,
Eo est opus certe: nec est malum graue.

Atq; ita versus illos reddens, sequitur editionem illam typographicam Florentinam, quæ sola est: sed quis nõ miretur Euripidem ita de pudore, seu verecundia loqui, vt dicat *eo esse opus, & nõ magnum malum esse*? Hoc ego dum mirarer, veram inuenisse mihi videor lectione, de qua omnium me assensum habiturum confido: præsertim quum & sententiam rationi contentaneam efficiat, & parua (ad scripturam quod attinet) ab ea fere nulla fiat mutatio. Etenim ne vlla quidem litera mutatus, sed tantum, qui superpositus est vni vocali spiritus tenuis mutatur in asperum, & circumflexus ei adiicitur. Nam pro

——— κἄστιν οὐ κακὸν μέγα,

lego & legendum esse dico,

——— κἄστιν οὗ κακὸν μέγα.

Sed vide, vt parua scripturæ mutatio eousque sententiam immutet, vt contrariam efficiat. Hic enim est sensus,

Haud facile, & ipse de pudore iudicem.
Et est opus eo & est graue aliquando malum.

Nisi quis priorem versum reddere ita malit,

Quid de pudore iudicem, ego quoque ambigo.

Sequor porro in vtraque prioris versus interpretatione (quæ vnum eundemque sensum efficit) & aliam meam emendationem,

qua substituo κ' αὐτὸς pro αὐτὸς, quod alioqui πλεονάζειν videri posset. Nec dubito quin dicat se quoque non facile inuenire, quod de pudore ferat iudicium, sicut & alii quidam de ea vix iudicare potuerunt: aut etiam non alio, quam ad versum qui Hesiodo cum Homero communis est (sicut quidam alii) & in prouerbiũ abierit, respicere,

Αἰδὼς ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται, ἠδ' ὀνίνησι.

Id est,

Commoda fert homini pudor, idem incommoda magna.

Aut ita, seruando ordinem simul, & ambiguum relinquendo, quod in Græco versu ambiguum est,

Damna homini fert magna pudor, fert commoda & idem.

Ambiguum enim est illic an vox μέγα, quæ aduerbialiter ponitur, repetenda sit cum verbo ὀνίνησι: præsertim quum & Euripides dicat quidem esse κακὸν μέγα: (meam sequendo emendationem) ab altera autem parte non aliud dicentem audiamus quam ea opus esse.

De hoc quoque moneo, quum dicitur κᾆστιν οὖ κακὸν μέγα, hoc ipsum verbum ἐστὶν quod coalescit cum particula καὶ (quum sit κᾆστιν pro καὶ ἔστιν) debere etiam subaudiri: perinde ac si dictum esset, καὶ ἐνιαχοῦ (nam ἔστιν οὖ dici pro ἐνιαχοῦ scimus. id est alicubi) μέγα κακόν ἐστι.

Ceterum non immerito suspicabimur, Clementi in memoriã nõ venisse Hesiodi locum, in quo ille idem versus, quem Homero tribuit, legitur: & ita quidẽ vt apud Homerũ Iliad. ω. ipsum nomẽ αἰδὼς non eodem sit in versu, quo ea, quæ de ipsa dicuntur verba, sed in eo, qui proxime præcedit. Ibi enim legimus,

ὣς Ἀχιλεὺς ἔλεον μὲν ἀπώλεσεν, οὐδέ οἱ αἰδὼς
γίνεται, ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ' ὀνίνησι.

quum apud Hesiodum tres sint contigui versus, ab illo nomen αἰδὼς initium habentes, in quorum postremo τῇ αἰδοῖ θάρσος opponitur.

αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
αἰδὼς ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ' ὀνίνησι,
αἰδώς τοι πρὸς ἀνολβίῃ, θάρσος δὲ πρὸς ὄλβῳ.

Pro illo autem primo legitur apud Homerum,

αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

vel προΐκτῃ loco infinitiui παρεῖναι: quamuis altera hæc lectio magis recepta sit.

SHEDIASMA III.

A Cicerone eum qui pudens *dicatur, maiori laude affici, quam ipsa vox præ se ferre videatur: & ab iis, qui vim eius ignorarent, mutatam in* prudens *aliquot locis fuisse.*

De prouerbio quo dicitur αἰδὼς *(id est,* pudor *seu* verecundia) esse in oculis.

De σοφω-

De copulatione nominis αἰδοῦς cum nomine αἰσχύνη.

Quam sit verum quod Homerus & Hesiodus de pudore scribunt.

EX Clemente Alexandrino sumta dicendi de pudore occasio, faciet, vt in hoc etiam Schediasmate de eo deq; illo qui *pudens* vocatur, ac de quibusdam, quæ huc pertinent, mihi sit sermo. Primum igitur hoc dico, multos scire familiare Ciceroni esse, aliquẽ *pudentem* appellare: quum pauci norint, quæ apud eum sit vis huius vocabuli, & quam honorifico titulo illum ornet quem talẽ esse testatur. Vnde etiam factum est, vt non in vno eius loco pro *pudens* scriptum fuerit *prudens*. Ac quamuis *adolescentis aut iuuenis ætati magis, quam viri conuenire possit videri*, (sicut & *verecundus*) non tamen adolescentem aut iuuenem tantummodo, pudentem dicit, sed etiam eum, qui ad virilem ætatem peruenerit, aut etiam eam excesserit. Et alicubi quidem *pudentem & modestum*, vel *modestum & pudentem*, alicubi *pudentem & officiosum* copulat: alicubi *bonum & pudentem*: quinetiam quibusdam in locis vel *optimum & pudentissimum*, aut *pudentissimum & optimum*: necnon *virum optimum & hominem pudentissimum*. vt in oratione pro Cluentio, *Homines totius ignari negotij, qui Oppianicum nunquam vidissent, virum optimum & hominem pudentissimum, pecunia oppressum arbitrarentur*. Sed (vt cognoscas verum esse, quod illa de mutatione dixi) quidam libri, iique non pauci, non *pudentissimum* sed *prudentissimum* habent: quum alioqui & in ea quam pro Flacco scripsit oratione, itidem *pudentissimus atq; optimus vir* iungantur, nõ tamen nullo reclamante exemplari, & *pudentissimus* itidem in *prudentissimus* mutãte. Sic autẽ epistolorum ad familiares libro XIII. quandam ad Seruium Sulpitium scriptam his verbis claudit, *Hominem pudentem & officiosum cognosces, & dignum qui a te diligatur.* Vbi eodem modo quædam exempl. non *pudentem* sed *prudentem* agnoscunt. Quod autem in præcedentibus & quibusdam aliis locis efficere falsa hæc lectio non potuit, vt superior in certamine euadens, illam sua sede expelleret, eamq; ipsa occuparet, effecit tandem cum alibi, tum vero in quadam eiusdem XIII. libri epistola, ad Brutum, quæ decima numeratur. Nam ibi summo omnium, quas quidem viderim editionum consensu, (plurimas autem cõsului) legimus, *Nam & modestum hominem cognosces, & prudẽtem, & a cupiditate omni remotissimum.* Quamuis autem multi fortasse nihil minus, quam mendi suspectum locum istum sint habituri, & mihi suspectum esse, nonnulli sint etiam miraturi, quod *prudentia* quam Cicero hic tribuit illi quem commendat, locum habere inter cetera posse videatur: alios tamen afferam eiusdem scriptoris locos, qui *pudentem* ibi non *prudentem* scribendum esse clamabunt. Neque enim solum videmus alibi quoque *Modestum & pudentem* copulari, sed etiam noua quadam copulationis forma dici, *Adolescentis modestissimi pudor.* Quinetiam *pudorem & mode-*

stiam eodem connecti modo, vbi scribit, *Pudoris & modestiæ magistram esse seueritatem censoriam.* Nec non libro De inuentione secundo legimus, *Per modestiam pudor honestus claram & stabilem cõparat auctoritatem.* Ac nemo certe est, qui magnam inter *modestiã* & *pudorem* esse affinitatem fateri non cogatur, si cõsideret pudorẽ esse, qui facit vt rebus multis *modum* (a quo dicta *modestia* est) adhibeamus, qui a plerisque nõ adhibetur. Verum & alio argumento, quod non perinde in promtu est, ad huius emendationis confirmationem nitar. Dico enim, sicut audimus Ciceronem in illo epistolæ ad Brutum loco, *modestum hominem & pudentem dicere*, hisq; subiungere, *& a cupiditate omni remotissimum*, sic alibi istud honoris *pudori* tribuere, vt *moderatorem cupiditatis* esse scribat. Legimus enim libro De finibus secũdo, *in animi partibus inesse memoriam rerum innumerabilium, inesse coniecturam consequentium, non multum a diuinatione differentem, inesse moderatorẽ cupiditatis, pudorem.* Quæ quum ita sint, neminem mihi refragaturum existimo, *pudentem* eo in loco scribendum esse, non *prudentem*, contendenti. Ceterum tot allati a me loci simul etiam vocabuli illius vsum & vim declarare nobis possunt, cuius ignoratione factum esse dixi, vt in plerosque vnum pro altero irrepserit. Hoc certe cum ex iis quos attuli tum ex aliis constat *pudentem* de illo dici *qui seruandi vbiq; decori, seruandi in omni vita parte officij studiosus est*, præsertimq; in iis, quæ amicitiæ leges postulant: qui omnibus, præsertimque amicis, molestus esse timet: atq; ita his vtitur, vt nunquam abutatur. adeo, vt omnia complectatur, quæ nos vernacula voce *respectueux* (a *respectu* dicta) complectimur. Quamuis autem *Verecundus* & *Verecundia* synonyma illis *Pudens* & *Pudor* existimentur, Cicero tamen nomini *Pudens* potius, quam alteri illũ tribuere vsum solet: quum alioqui apud eum id quoq; legamus, & quidem ipso etiam substãtiuo *Verecundia* ibi plerunq; vtatur, vbi *Pudor* locum haberet: veluti *vbi timiditatem imitari verecundiã scribit.* Neq; enim dubium est, quin itidem dicere possimus *timiditatem imitari pudorem*: quamuis alioqui ideo conuenientissima hic sit *verecundiæ* appellatio, quoniam a verbo *Vereri* illa originẽ habeat, quod de timentibus dici itidem scimus: sic tamen vt minus quiddam esse, quam *Timere* existimetur.

Ad prouerbium illud venio de quo dicturũ me sum pollicitus, ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδὼς, id est, *Pudor in oculis.* vel, *Verecundia in oculis.* Id de illo etiam dici videtur, *quem propter alicuius præsentiam subit pudor, qui absente illo minime eum subiret.* Ac mihi assentiri videtur Eustathius, quum in hunc locum Odyss. ξ.

Τὸν μὲν ἐγὼν ὦ ξεῖνε καὶ οὐ παρεόντ' ὀνομάζειν αἰδέομαι.

scribit, *doceri nos, non debere nullo honore dignari & contemnere amicos absentes: ne quis hoc facientibus, cum opprobrio obijciat* αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς. Sed male idem scholiastes ex Aristotele petitum

vum esse hoc prouerbium scribit, quem tamen ea non γνωμικῶς sed φυσικῶς καὶ ἀστείως dixisse ait. Contra enim ipse dictum hoc, tanquam prouerbiale affert. Ac Euripidi etiam in vsu fuisse videmus, hoc in versu,

Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖσι γίγνεται τέκνον.

SED quum nomini αἰδὼς additur αἰσχύνη, quomodo hæc interpretabimur? Si enim αἰδὼς redditur *Pudor*, vel *Verecundia*, quid interpretationi nominis αἰσχύνη seruatur? Ego quidem *Reuerentiæ* appellationem non alienam esse dixerim, sicut *Revereri* pro αἰσχύνεσθαι. Nec male quis (meo quidem iudicio) dixerit αἰδεῖσθαι, vel *ex sola ingenuitate* id est, ingenuo honestatis amore, magis proficisci: at τῷ αἰσχύνεσθαι aliquid etiam *metus* accedere. Ac videntur certe pro me facere quæ ab eodem scholiaste scribuntur, αἰδούμεθα γὰρ αἰδοῦς λόγῳ τοὺς ... ἔν τινι ἀγαθῷ, οἷον ἀρετῇ, ἐμπειρίᾳ, ... καὶ τοὺς ὁμοίους ... καὶ ... αἰδούμεθα. *Verum* (inquit) *postquam inde excidimus, tunc* ... *dicimur* αἰσχύνην παθεῖν *propter illa quæ peccauimus*. In his autem quæ sequuntur, deesse verbum videtur. quum enim legatur καὶ οὐκ ... μόνους τοὺς εἰρημένους ἀγαθοὺς ἀλλὰ καὶ πάντα ἄνθρωπον, διὰ τὸ δοκεῖν ἅπασιν αἰσχρὰ νενομίσθαι τὰ πεπραγμένα, non habemus verbum a quo illa pendeant: quum tamen esse aliquod debeat: siue αἰδούμεθα, siue αἰσχυνόμεθα, siue etiam φοβούμεθα. Dicerem tamen non minus libenter, quod ad verborum αἰδεῖσθαι & αἰσχύνεσθαι discrimen attinet, aliquem dici seipsum αἰδεῖσθαι alios αἰσχύνεσθαι (respiciens ad illam parænesin, quæ Theophrasto tribuitur, αἰδοῦ σαυτὸν καὶ ἄλλον οὐκ αἰσχυνθήσῃ) nisi viderem alicubi dici etiam ἑαυτὸν αἰσχύνεσθαι vt in hoc Democriti (id est, (quod sub Democriti nomine affertur) dicto, φαῦλον, κἂν μόνος ἦς, μήτε λέξῃς, μήτ' ἐργάσῃ. μάθε δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. Huius enim vsus verbi αἰσχύνεσθαι eo maior ratio a me habetur, quod & in aureis Pythagoræ carminibus iubeatur itidem vnusquisque *seipsum* αἰσχύνεσθαι: & ita quidem vt præceptum illud, quod Democrito tribuit, dico iterum, sed eius esse non credo, sumtum inde videri possit. Nam ibi legitur, non procul ab initio,

— πρήξῃς δ' αἰσχρόν ποτε μήτε μετ' ἄλλου,
Μήτ' ἰδίῃ. πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.

fateor alioqui, magis receptum esse vt quis *seipsum* αἰδεῖσθαι dicatur. ita enim & in hoc Musonii dicto, αἰδοῖος ... πᾶσι ἄξιος ἔσῃ, ἐὰν ... ἄρξῃ σαυτὸν αἰδεῖσθαι. Quin etiam in isto, μάλιστα δὲ νόμιζε δεῖν ... αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδὲ γὰρ ἑαυτῷ μηδέ ποτε χωρὶς εἶναι. Affertur autem sub nomine Catonis dictum istud: sed (cuiuscunque sit) eum scripsisse puto μηδὲ γὰρ ἑαυτοῦ μηδένα ποτὲ χωρὶς εἶναι. ideoque, (vertere noim, vt a Corado Gesnero redditum est) *Nihil enim a seipso separari vnquam posse*: sed hoc modo, *Nullum enim seorsum a seipso vnquam esse*. Iam vero & in priori huius sententiæ membro, αἰδεῖσθαι

ἑαυτὸν malim interpretari, *Pudere sui ipsius*, quam *Reuereri seipsum*. vt hoc verbum seruemus potius alteri illi αἰσχύνεσθαι: & huic verbo quandam timoris etiam significationem inesse dicamus, diuersi ab eo qui ingenuos subit, quibus αἰδεῖσθαι tribuitur. Vnde Pythias Aristotelis filia dicitur, *interrogata qui pulcerrimus color esset, respondisse, eum esse qui* διὰ τὴν αἰδῶ (id est, *propter pudorem*, vel *verecundiam*) *ingenuis oboriretur.*

NVNC, quod de pudore seu verecundia Homerus & Hesiodus scriptum reliquerunt, excutiendum superest: & quidem siue ita reddere oporteat, vt μέγα repetatur cum ὀνίνησι. siue, seruando eam, quæ in Græco versu est ambiguitatem, ita interpretari quis malit,

Damna homini fert magna pudor, fert commoda & idem.

aut hoc modo,

Commoda fert homini pudor, idem incommoda magna.

Quid? an Homerum eodem quo Hesiodũ, retulisse dicemus, versui illi hunc, αἰδὼς δ' ἀνδρὶ προσοίχεται, ἥ τ' ὀλβίζει τε ἄνδρα & ἢ πρὸς ὄλβον, subiungentem? Haud sane crediderim: (quamuis Eustathius ita sentire videatur) sed potius ad quasuis actiones respexisse ad quas nos pudor incitat, vel a quibus nos deterret, nostro malo interdum, nonnunquam bono. Dicitur autem *vetare pudor*: vel *impedire*, aut potius *præpedire*. Quo loquendi genere vtitur Liuius libro IX. vbi etiam exemplum habemus damni, quod pudor aliquando affert: *Itaq;, quum ante noctem Capuam peruenire possent, incerti de fide sociorum, & quod pudor præpediebat, circa viam haud procul Capua omnium egena corpora humi prostrauerunt.* Atque, *hoc quum Capuam esset nuntiatum, miserationem iustam sociorum euicisse superbiã Campanis ingenitam* scribit. Paucis autem interiectis addit, *Adeo super mærorem pudor quidam effugere colloquia & cœtus hominũ cogebat.* Præsertim vero in eo σίνεσθαι aut etiam μέγα σίνεσθαι dici *pudor* potest, (est autem ἡ συνεφθὴν αἰδὼς, *mala* seu *vitiosa verecundia*, seu *malus* aut *vitiosus pudor*, & is quẽ δυσωπίαν Græci appellant) quod elingues homines facit, vt loquitur Porphyrio apud Horatiũ, vbi *pudor infans* ab hoc dicitur. Taciturnos saltem esse eos qui pudẽtes sunt, quotidie videmus. Quantum autem taciturnitas mali afferat, multis exemplis docemur: sed insigne habemus apud Suetonium, in Nerone, tmemate XXIII. *Taciturnitatem pudoremq; quorundam pro tristitia ac malignitate arguens, suspectosq; sibi dicens.* Nã quid aliud *taciturnitatem pudoremq;*, quam taciturnitatem ex pudore prouenientem aut (si ποιητικώτερον loqui licet) *taciturnum pudorem* esse dicemus?

SCHEDIASMA IV.

Phanoclis versus emendati & interpretati.
Apud Clementem supposititia quædam indicata.
Demosthenis locus quem Propertius imitatus existimatur.

Phano-

PHanoclis duo pulcri versus corrupti ad hunc vsq; diem manserunt: neq. tamen eorum restitutio mihi multum negotii exhibuit, quum ante multos annos in eos incidissem. Nam quum ita scripti sint apud Clementem,

> ἀλλά τοι μοιρέων ἦ μ' ἄλυτον, οὐδέ πως ἐστὶν
> ἐκφυγεῖν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα,

ita emendari (meo quidem iudicio) debent,

> ἀλλὰ τὸ μοιράων ἦμ' ἄλυτον, οὐ δέ τω ἐστὶν
> ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα.

Nisi quis malit γῆν ἔπι φερβόμεθα: pro quo & γῆς ἔπι dici posset. Sed & οὐδέ πως non solù in οὐδέ τω, verum & in οὐδέ τῳ mutari queat. Sic autem & interpretatus sum, postquam emendaui,

> *Sed non Parcarum est stamen solubile, nec quis*
> *Vitat, terræ est cui carpere dona datum.*

Ceterum, quod in hoc Clementis loco, Στρωματέων libro VI. legimus, ex Demosthene horum versuum argumentum Phanoclem sumsisse, & quidem ex his Demosthenis, πᾶσι γὰρ ἡμῖν ὁ θάνατος ὀφείλεται, & iis quæ sequuntur, suppositicium esse suspicor: primum quidem, quod iam allatus, & quidē paulo ante, fuerit Demosthenis locus: deinde, quod alia ibi Demosthenis verba legātur, & quidem ea fere ipsa, quæ & in nostris exempl. apud illum in oratione Pro corona legimus: at vero ista, πᾶσι γὰρ ἡμῖν ὁ θάνατος ὀφείλεται, sint potius Euripidea, aut saltem ex his Euripidis sumta, Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται aut certe ex his Archini, πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον, ἢ εἰς ὕστερον. Quæ imitans Horatius dixit, *Debemur morti nos nostraque.* Suspicor itaque, hæc omnia, ἀλλὰ καὶ τοῦ Δημοσθένους εἰπόντος, & quæ sequuntur, vsq; ad finem pentametri Phanoclis, alicuius esse, qui, quum non animaduertisset, Clementem loci Dēmosthenici mentionem fecisse, margini adscripserit e regione versus Homerici, Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον, &c. ac Phanoclis distichum illi Demosthenis loco, tanquam ex eo sumtum, adiecerit. Sed quum ille Demosthenis locum adscripsisset, postea quispiam vel illum Euripidis, vel illum Archini inseruerit: deinde quum horum, quæ margini adscripta erant multa intercidissent, Demosthenis nomen & alius tamen, quam eius verba remansisse. Sic & alibi, nonnulla quæ margini adscripta essent, quod ad illud de quo Clementi sermo erat pertinerent, inde ἐς τὸ κείμενον (vt Græci recentiores loquuti sunt) irrepsisse animaduerti. A quibus locis, vt sibi caueret lector, eo libentius istum in exemplū proposui.

Obiter & illud addam, esse qui Propertium, in his versibus,

> *Ille licet ferro cautus se condat & ære,*
> *Mors tamen inclusum protrahit inde caput,*

imitatum esse illum Demosthenis locum arbitrentur πᾶσι μὲν γὰρ ἀνθρώποις τέλος τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ.

Vel, vt vulgo legitur ille locus, (eadem manente sententia) πέρας μὲν γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις ἐστὶ τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκ. &c.

SCHEDIASMA V.

Ambiguitatem, quæ primo aspectu quibusdam in locis se offert, interdum attente legenti non relinqui.

Diuersæ ambiguitatis exempla ex Liuio & Cæsare.

AMbiguitas etiamsi diligenter, vtpote non paruum in oratione vitium, vitanda sit, interdum tamen in eam optimi etiam scriptores inciderunt. Sed nonnunquam ea, quæ legentibus aliquid ambiguitatis primo aspectu præ se ferunt, attente relegentibus ea carere comperiuntur. Præterquam aut pronomen *Suus* possessiuum ex reciproco *Sui* ortu habens, facit vt lectores ambigant atq; hæreant: Quod dici de isto Liuii loco potest, libro xxiv. vbi de Hierone Hieronymo nepoti tutores relinquente sermo est, *Itaque tutores numero quindecim puero reliquit: quos precatus est moriens, vt fidem erga populum Romanum quinquaginta annos ab se cultam, inuiolatam seruarent: iuuenemque suis potissimum vestigiis insistere vellent, disciplinaq; in qua edoctus esset.* Nam prima fronte de *vestigiis tutorum* non minus, quam de *vestigiis Hieronis* posse hoc intelligi videtur. Verum si quis consideret præcedere *ab se cultam,* quod ad Hieronem tantum referri queat, & statim sequi, *suis vestigiis,* deinde *disciplinæ in qua edoctus esset* mentionem fieri, quam tutorum non fuisse, sed ipsius Hieronis, constet: dubitatio illa tolletur. Sic autem in plerisque locis attenta lectio, quod dubitationes huiusmodi eximat inuenire potest. Quanquam, hunc ad locum quod attinet, fieri etiam potest, vt Liuius scripserit, *suis ipsius potissimum vestigiis insistere vellent,* & ita nullam ambigendi occasionem dederit.

Verum aliis etiam modis amphibolian habet oratio: quorum vnum efficit duplex eiusdẽ nominis vsus, ac sæpe quidẽ ob duplicem quã habet significationẽ: sed interdum etiam ex eo, quod vel adiectiuum vel substantiuũ esse potest Huius amphiboliæ insigne exemplũ in hac ipsa insignis appellatione apud Cæsarẽ habemus. Nam quum ab eo scriptum sit nõ procul a fine libri vii. De bello Gallico, *Accelerat Cæsar, vt prælio intersit. Eius aduentu ex colore vestitus cognito (quo insigni in præliis vti consueuerat, turmisq; equitũ & cohortibus visis, quas se sequi iusserat.* Ex hoc enim loco annotarunt quidam, Cæsarem *vestitu insigni in præliis vti consueuisse,* perinde ac si, vbi scribit, *quo insigni in præliis vti consueuerat,* nomen hoc adiectiuum faceret. non aliter quam si diceret, *quem gestare insignem in præliis cõsueuerat* At ego nomẽ istud esse hic substantiuum existimo, nec aliter accipiendum esse, quod dicit, quam si scriptum fore, *Quo colore (vel cuius coloris vestitu) vti in præliis consueuerat, vt insigne esset.* Sic certe Liuium audimus vocantem vestem *insigne,*

quo

quo rex a ceteris ciuibus differt: libro XXIV. *Nam qui per tot annos Hieronem, filiumq́; eius Gelonem, nec veste habitu, nec alio vllo insigni differentes a ceteris ciuibus vidissent, conspexere purpuram, ac diadema, ac satellites armatos.* Verum ad Cæsarem quod attinet, ea fortasse vestis qua vtebatur, non *insignis* erat, & tamen propter colorem eam *insigne* habebat.

SCHEDIASMA VI.

Quod Martialis in vita beata *primum ponit, senario iambico a Græcis fuisse iamolim notatum, & ab Homero quoque videri agnitum: quinetiam ab Horatio non fuisse prætermissum.*

ACHillem apud Homerum audimus dicentem, libro Iliados 6

ἔνθα δέ μοι μάλα πολλὸν ἐπέσσυτο θυμὸς ἀγήνωρ,
γήμαντα μνηστὴν ἄλοχον ἐϊκυῖαν ἄκοιτιν,
κτήμασι τέρπεσθαι τὰ γέρων ἐκτήσατο Πηλεύς.

Eum in locum annotat scholiastes, quem αὐτοδίδακτον seu ἀνώνυμον appello. λέγει ὅτι πατρῷα ἔχειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαιμονοῦντα. Hæc autem verba iambicum senarium efficiunt, si εὐδαιμονοῦντα in εὐδαίμονα mutantes, scribamus,

Πατρῷ' ἔχειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

Quem ita reddo.

Paterna habere oportet, vt beatus sis.

Hoc ipsum a Martiali primum inter illa numeratur, quæ beatam vitam, seu beatiorem (vt ille loquitur) faciunt.

Res non parta labore, sed relicta.

Sed & apud Horatium rusticus ille quem beatum censet,

Paterna rura bobus exercet suis.

Ceterum, quum scribit ille scholiastes dici ab Achille, quod ille senarius testatur, ostendit, ab Homero quoq; agnitum fuisse illud, tanquam vnum ex iis quæ ad vitæ beatitudinem requiruntur.

Addam & hoc de illo iambico versu, animaduertendum esse, dici non simpliciter τὸν εὐδαίμονα, sed τὸν καλῶς εὐδαίμονα: quasi quædam sed non omnis εὐδαιμονία dici καλὴ possit. Cuius tamen adiectionis fateor me rationem in mea interpretatione non habuisse.

SCHEDIASMA VII.

Nasonis expensus locus, quo de quadam dicitur, eam inter lacrymandum etiam fuisse formosam: & allati duo Græci senarij huc pertinentes.

NAsonem, si quem quam alium poetam, naturam humanã pulcre describere, fateri coguntur quicunque, quod verum est fateri volunt: & ita quidem, vt etiam in mentem nobis nonnulla

reuocet, quæ aliquando obseruauimus, & eorum quæ obseruata non fuerint, licet in oculos sæpe incurrētia, obseruatores nos reddat, aut reddere debeat. Is igitur magnam cuiusdam mulieris pulchritudinem describens, *tantam fuisse dicit, vt etiam inter lacrymandum pulcra fuerit*: perinde ac si diceret, *naturalem illum lacrymationis effectum, quo deformis ex formosa redditur facies, in ea locum non habuisse*. Itidemq; de alia, nimirum Ariadne,

Clamabat flebatq; simul: sed vtrunq; decebat.
Nec facta est lacrymis turpior illa suis.

Verum hoc tanquam aliquid rarum proponitur, quum (vti dixi) *fletus soleat multum de forma detrahere*, & interdū ex formosa, aut formoso omnino pene deformē facere. Quod si ita est, quantam eius esse deformitatem dicemus flentis, qui tum etiam quum minime flet, deformis est? Ideo ille hypomnematistes anonymus in Homericum istum de Thersite versum, Il. β.

ἀλγήσας δ', ἀχρεῖον ἰδὼν, ἀπομόρξατο δάκρυ,

duos istos iambicos affert,

ὡς αἰσχρὸν ἐστι μὴ καλῶν ἀπ' ὀμμάτων
κλάοντα πρόσωπον καὶ δακρυρροοῦν ὁρᾶν.

Ceterum *quantum lacrymas, tantum & iram, seu dolorem, vultum immutare & deformare*, ostendit idem Naso, quum Metamorph. lib. VI. de Niobe canit,

Et quantum ira sinit formosa.

Huc pertinet & quod legimus libro eiusdem poematis VII.

Tristis erat: sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi.

Et paucis verbis interiectis,

—— tu collige qualis in illa
Phoce decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.

SCHEDIASMA VIII.

Horatij versus emendatus atq; expositus.
Poetæ Græci locus, eodem pertinens, emendatus & interpretatus.
Senecæ & poetarum Latinorum eodem pertinentes loci.
Ciceronis qui dissidere videntur loci conciliati.

HOratii locus quem proponam, diu mihi negotium exhibuit, antequam & mendi suspectum haberem, & quomodo emendandus esset, (si mea me coniectura non fallit) in mentem mihi veniret. Is legitur in epistola libri prioris, quæ est XVII. ad Scæuam scripta,

— aut virtus nomen inane est,
Aut decus & pretium recte petit experiens vir.

Nam quomodo dicere audebimus, Horatium existimare, illi viro quem experientem vocat, *propositam esse pretij spem*, id est *vtilitatis*? Sed tamen ad hanc deuenire expositionem coactus fuit & Lambinus:

nus: nec animaduertit, Horatium hoc dicentem, non solum philosophis repugnaturum, sed etiam a seipso dissensurum. At si pro *&* scribamus *vt* (qua mutatione nulla esse minor potest) non cogemur & nos de illo hoc sentire: sed dicemus, *experientem virum, decus*, id est, *honorem, tanquam suum & sibi debitum præmium, petere.* Hoc autem omnino conuenit cum his, quæ a Cicerone tertio De repub. libro scribuntur, *Vult plane virtus honorem, nec est virtutis vlla alia merces, quam tamen illa facile accipit, exigit nō acerbe.* Quibus hæc subiungit, respondens obiectioni quæ inici posset, *Sed si aut ingrati vniuersi, aut inuidi multi, aut inimici potentes suis virtutem præmijs spoliant: næ illa se tamen multis solatiis oblectat, maximeq; suo decore se ipsa sustentat.* Quum vero dicitur, *virtus nihil aliud pro suo præmio, quam eum, qui ipsi debetur honorem, petere, sed hunc ipsum à seipsa accipere*, perinde est ac si nullum aliunde præmium petere diceretur. Ideoq: non poterit videri istud refragari illi a quo dicta est αὐτὴ αὑτῆς ἆθλα τῶν πόνων ἔχει. Fuit autem poeta, & quidem tragicus (vt opinor) qui de illa est ita loquutus. Quicūque tamen is sit, totum eius de virtute dictum, ad præsentem sermonem pertinens, est huiusmodi, apud Clementem Stromatεων libro IV.

ἐθ' ὁμῶς ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
οὐκ ἐκ θυραίων ἐπιχείρων λαμβάνει,
αὐτὴ δ' αὑτῆς ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.

Sed ego hic pro θυραίων repono θυραίων, vt dicatur *virtus præmium seu mercedem ab extrāneis non accipere, sed ipsam sibi laborum præmium esse*. Contra vero θυρεῶν, id est *clypeorum*, vel potius *scutorum*, quorsum mentio fieret? Quum igitur Gentianus Heruetus hos pulcerrimos de virtute versus Latinos ita fecerit,

Nam sola virtus, rebus in mortalium,
Non præmia ex clypeis capit militiæ.
Sed ipsa seipsam habet laborum præmium:

ego contra sic reddendos esse dico,

Nam sola virtus, rebus in mortalium,
Haud vlla solet externa capere præmia,
Sed ipsamet sibi laborum est præmium.

Possit autem secundus versus & ita reddi,

Extraneorum nulla præmia accipit.

Nec non isto modo: & quidem ita, vt eum præferam etiam ceteris,

Accipere nullum præmium extra se solet.

Ceterum apud Senecam quoq; non vno in loco legimus, q hic de illa dicitur. αὐτὴ δ' αὑτῆς ἆθλα τῶν πόνων ἔχει. Eorum vnus est in libro De beata vita, cap. IX. vbi scribit, *Interrogas quid petam ex virtute? Ipsum. nihil enim est melius. ipsa pretium sui est.* Quinetiam Latini poetæ hoc de virtute testati sunt: & ita quidem vt Nasone dicente

virtutem per se petendam esse, externis bonis incomitatam, hæc externa bona possimus ex illo poetæ Græci loco τὰ θυραῖα interpretari Ita enim elegia tertia libri secundi De ponto,

Iudice te mercede caret, per seq; petenda est
Externis virtus incomitata bonis.

Breuius Claudianus,

Ipsa quidem virtus pretium sibi.

Et Silius Italicus,

Ipsa quidem virtus sibimet pulcerrima merces.

Deniq; omnes istud poetæ magno consensu de virtute testantur, dissentiente tamen Horatio, si vulgo receptā lectionem sequi mauis sed assentiente, si eam sequi quam ex coniectura substituo, libeat.

Sed videndum est, an quæ de virtute huc pertinentia dicuntur, satis inter se consentiant. Nam audimus Ciceronem dicentem, *Vult plane virtus honorem, nec est virtutis vlla alia merces.* & tamen alibi de ea hæc loquentem audiemus, *Ergo item iustitia nihil expetit præmij, nihil pretij. Per se igitur expetitur, eademq; omnium virtutum caussa atq; sententia est.* Ac scio esse qui quod hic atq; alibi in eandem sententiam dicitur, repugnare illi, quod in proxime præcedente habemus loco arbitrentur: quum tamen ab eadem proficisci mente vtraque existimem. Nam qui dicit (vt attigi antea) *virtutem nullum aliud præmium, nullam aliam mercedem, quam honorem, poscere, & sic tamen, vt eum nō aliunde, quam ex seipsa sumat*, nonne perinde est ac si eam nullum a nobis præmiū, nullam mercedem petere aut expectare, gratuitamque, non mercenariam, esse diceret? Nam si *ipsa sibi est pretium*, vt loquitur Claudianus, si *ipsa sibi est merces*, vt Silium loquentem audimus, ideone *mercenariam* appellare possumus?

SCHEDIASMA IX.

Tibulli locus emendatus.

De quodam nouo vsu quem apud eum vocabulum deterrita *habere videtur.*

Tibullum nō immerito cultum appellari si credimus, (vt certe credere debemus) cum alii in eo loci aures nostras possunt offendere, tum vero hic, libri primi elegia tertia,

Parce pater. timidum non me periuria terrent.
Non dicta in sanctos impia verba deos.

Quorsum enim hic *non terrent me timidum* diceret? an, *Non terrent me qui alioqui sum timidus*, vellet a nobis intelligi? imo vero non satis apte suæ *timiditatis* mentionē hic faceret. perinde enim esset ac si dicentē illum audiremus, *Non terrent me periuria, quem, vtpote timidum, facile est terrere.* Deinde cur non potius ordine seruato molliorem sermonem suum reddidisset? poterat enim dicere,

—non me timidum periuria terrent.

Aut.

Aut, si hæc verba, *timidum non me periuria terrent*, nihil aliud sibi velle existimentur quam *Non terrent me ita, vt timidus reddar* (si tamen credibile esset, tale quid eum mente concepisse) poterat, sermone nihil pleonasticum habente, & magis puram Latinitatem decente, vtens ita versum suum scribere,

—non me timidum periuria reddunt.

Deniq; nos illi facere iniuriam credo, si, quam habemus scripturam: hanc perfectam esse credimus: nec dubito quin si eius autographon exstaret, in eo hanc essemus lectionem inuenturi,

Parce pater timido, non me periuria terrent.

Ignosce (inquit) *timori meo: non ex periuriorum conscientia, aut impiorum, quæ in Deos dixerim verborum, hic oritur.*

HABES in eadem elegia vocabulum *deterrita* (cuius sum recordatus dum legerem illud *terrent*) quod suspicor noue dictum esse pro eo quod est *Terrore liberata* (vt Cicero *liberum terrore animum* dicit) noue inquam, id est significatione, quæ noua nobis est, quum tamen Tibulli seculo non omnino fortasse noua esset. Loquitur autem de sua Delia,

Cuncta dabant reditum: tamen est deterrita nunquam.
Quin fleret nostras respiceretq; vias.

Quamuis (inquit) *omnia reditum illi darent*, id est, *spem mei reditus: tamen nunquam ita potuit illi terror adimi, quin fleret.* Neque tamen vulgatam huius vocis vim aliquem posse hic locum habere nego: sed aute hoc dictum arbitror, *Deterrita quin fleret*, pro eo quod est, *Terrore auocata a fletu.* Nam etiamsi multæ sint res, a quibus aliquem auocamus & auertimus terrore, non tamen & fletus earum e numero esse videtur.

SCHEDIASMA X.

Propertij versus emendatus.
Quod eo in loco narrat, etsi valde mirabile, non tanquam a poeta, sed tanquam ab historico, esse accipiendum.

PRopertium & Tibullum, quorum scripta nos abs re coniungi videmus, mea etiam memoria coniunxit, quum post emendationem loci Tibulliani, statim Propertianum suggessit. Hic legitur libri tertii elegia duodecima.

Felix eois lex funeris vna maritis.
Quos aurora suis rubra colorat equis.
Namq; vbi mortifero iacta est fax vltima lecto,
Vxorum fusis stat pia turba comis:
Et certamen habent lethi, quæ viua sequatur
Coniugium pudor est non licuisse mori.
Ardent victrices, & flammæ pectora prabent,
Imponuntq; suis ora perusta viris.

Nam hic nō video quomodo ferri queat, dici prius quidē *ardent*,

posterius vero, *flamma pectora prabent:* & quamuis ad figuram, quę hysteron proteron vocatur, referri quædam sciam in quibus ordo est præposterus, tanquam ea excusantem, tamen hic locum habere haud crediderim: quoniam durius est hoc præposteritatis (vt ita loquar) genus, quam id sit, quod excusari solet. Quomodo igitur emendandum esse hunc locum dicemus? reponendo (si meæ fides coniecturæ habebitur) *gaudent* pro *ardent*. Nam quum *certamen habeant lethi, & pudor sit non licuisse mori*, verisimile est illas nõ sine gaudio victoriam ex illo certamine reportare. Deniq; quo magis hunc locum considero, eo magis hæc lectio mihi placet,

Gaudent victrices, & flamma pectora prabent.

Perinde ac si diceret, *victrices pectora flamma magno cum gaudio prabere.*

Ceterum quamuis admiratione dignum sit, & magna quidē ea, quod hic narratur, non tamen, vt poeticam, verum vt historicam narrationem accipere, nos propemodũ cogit multorum scriptorum consensus. Nam, vt taceam mentionem huius moris ab Herodoto, Diodoro, Plutarcho, Cicerone, fieri, etiam Ioachimus Camerarius, postquam Herodoti locum attulit, de Thracum mulieribus hoc commemorantis, eorum, qui supra Crestonios incolerent, *Sed* (inquit) *pleriq; alij omnes de Indicis mulieribus hanc historiã tradidere: & isti nauigatores nuperi idem narrant. Nosq; audiuimus de quodam qui affirmaret hoc se oculis suis vidisse.*

SCHEDIASMA XI.

Horatium, Gracum loquendi genus καθιππάζεσθαι τινός *imitatum videri hoc in versu,* Vectabor humeris tunc ego inimicis eques.

LEgimus apud Horatium in fine Epodon, in Canidiæ responso,

Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meaque terra cedet insolentia.

Vbi Porphyrio affert multa ad expositionem horum verborum, *Vectabor humeris eques:* quæ ego tibi apud eum videnda relinquo: & quod ab eo non dicitur, sed posse tamen vere hoc de loco dici arbitror, proponẽs, Horatium Græci verbi καθιππάζεσθαι vsum imitatum esse aio, quum videlicet de inimico loquentes dicunt καθιππάζεσθαι αὐτοῦ. Neque enim recentiorum duntaxat scriptorum istud loquendi genus esse putandum est.

SCHEDIASMA XII.

Euripidis versus emendati & interpretati, in quibus vxorem mariti *ait, esse* δούλην.

Martialis distichum in quo Euripidi assentitur.

Apud Nasonem itidem Lucretiam de marito suo absente loquẽtem, eum dominum *appellare.*

Alius

Alius Euripidis locus de vxore itidem & marito, emendatus & interpretatus.

EVripidis duo versus apud Clementem Alexandrinum leguntur, de *pudica vxore*, & *ea quæ impudica est*: quorum prior & apud Stobæũ exstat. Nam in quarto Stromateωn habet apud eum vulgaris editio, ex illo tragico,

Πᾶσα γὰρ δούλη ἐστὶν ἀνδρὸς ἡ σώφρων γυνή.
ἡ δὲ μὴ σώφρων ἀνοίᾳ τὸν ξυνόντα ὑπερφέρει.

Apud Stobæum autem, in tmemate LXV.

Πᾶσα γὰρ δούλη πέφυκεν ἀνδρὸς ἡ σώφρων γυνή.

Quum, vt stet versus scribendum sit,

Δούλη πέφυκεν ἀνδρὸς ἡ σώφρων γυνή.

siue hæc πᾶσα γὰρ, aut ἅπασα γὰρ, fuerint finis versus præcedentis, siue ab aliquo sint adiecta. Apud Clementem vero legentem ἐστὶν, non πέφυκεν, stare potest, ita scribendo,

Πᾶσ᾽ ἐστὶ δούλη ἀνδρὸς ἡ σώφρων γυνή.

Sed posterior versus nõ tam facile emendari potest: cuius tamen mihi videor emendationem inuenisse, vt nimirum scribatur,

Μὴ σωφρονοῦσα τὸν ξυνόντα ὑπερφέρει.

vel τὸν ξυνόνθ᾽ ὑπερφέρει. Ad illam autem quod attinet vocẽ ἀνοίᾳ, credibile est, quum pro σωφρονοῦσα appareret tantum σωφρονια (vt sæpe vestigia solum quædã geminæ scripturæ oculis se nostris offerunt, quod iam ἐξίτηλοι nonnullæ literę sint) aliquem illam scripturam nihil significantem mutauisse in istam, σώφρων ἀνοίᾳ: non animaduertentem, numeros versus hanc lectionẽ non admittere: vt taceam, parum conuenientem rei, de qua sermo est sensum efficere. Ceterum memorabilem hanc sententiam ita reddidi,

Seruit marito quæ pudica est fœmina,
At impudica superior viro suo est.

Sic autem & Martialis *vxorem marito inferiorem esse vult*: & quidem belle in eo ludens quod, quũ illa est marito suo inferior, tum demum inter hunc & illam *parilitatem* esse dicat. Postquam enim respondit Prisco se ideo vxorem locupletem nolle ducere, quod nubere suæ vxori nolit, addit,

Inferior matrona suo sit Prisce marito:
Non aliter fiunt fœmina virque pares.

Minus tamen esse fateor, *inferiorem* dici quam δούλην. Sed apud Nasonem Fastorum libro II. audimus illam vere σώφρονα (vt ipsius vtar Euripidis vocabulo) Lucretiam, dum de marito absente loquitur, *dominum* appellantem.

Mittenda est domino (nunc nunc properate puellæ)
Quamprimum nostra facta lacerna manu.

Sed ad Euripidem quod attinet, eum Clemens ποικίλως γράφειν scribit, (& quidem hoc facere μάτην) quod quum vno in loco de vxore pudica talia ab eo dicantur, alibi dicat, Πᾶσα γὰρ ἀνδρὸς κρείττων

ἄλοχος, κἂν ὁ κάρτιστος γήμῃ τὴν εὐδοκιμοῦσαν. Qui locus est & ipse multum deprauatus, præsertimque in voce κάρτιστος. nam pro χάκιστος positam esse, manifestum videtur. Ad cætera autem quod attinet videndum an restitui quo dicam modo possint. vt fiant hi duo versus,

> ἀνδρὸς χερείων ἄλοχός ἐστι πᾶσά γε,
> κἂν εὐδοκιμοῦσαν χὠ κάκιστος ὢν γαμῇ.

Nisi quis malit εὐδοκοῦσαν, sicut & ipse malim. Sed in priori versu parum mihi satisfacio: quamuis alioqui minime dubium videatur quin hunc sensum isti versus efficiant,

> *Deterior omnis est coniux viro suo,*
> *Vel si celebrem quis habeat deterrimus.*

Potius autem *deterior* & *deterrimus* quam *peior* & *pessimus* dico quod non de *probitate* vel *improbitate* hic agi putem, sed de hoc, *uxorem ne an virum pluris facere oporteat.*

SCHEDIASMA XIII.

Clementi Alexandrino non videri assentiendum de omnibus illis gnomis, seu sententijs Græcorum poetarum, quas ex alijs furatos esse scribit.

Clementi assentiri non possum, de nonnullis, quæ scriptores alios ex alijs furatos esse scribit: præsertimque de illis, quæ omnibus nota esse possunt, & quidē quæ aut prouerbialia, aut prouerbialibus sunt similia. Exempli gratia, vbi scribit, quum Homerus cecinisset,

> Μοῖραν δ' οὔτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,

Archinum inde sumsisse ista, πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον, ἢ εἰς ὕστερον itidemque Demostheni illum versum materiam horum præbuisse, πᾶσι μὲν γὰρ ἀνθρώποις τέλος τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. ignorabatur enim illud scilicet, antequam apud Homerum lectum fuisset. Imo vero non solum lippis & tonsoribus, sed ipsis etiam pueris notum hoc est, ac semper fuit: adeo, vt qui tempore Homeri viuebant, omnes ad vnum (qui quidem aliquanto prouectiores ætate erant) dicere possent, *Hoc noueram antequā Homerus natus esset*: sicut quidam dixit, *Hoc noram antequam natus Theognis esset*. Id enim ista Græca verba valent, ἐγὼ δ' ᾔδειν πρὶν Θέογνιν γεγονέναι. quæ in prouerbium abierunt. Præsertim vero quum simpliciter & sine adiectione *de morte* hoc dicitur, nihil, quod non in ore quotidie sit omnibus, proponitur. Verum & quæ interdum de ea adijciuntur, veluti ab iis, *qui non solum nullam ætatem, nullum gradum excipi, sed ne minimum quidem discrimen ab illa inter ætates aut inter gradus poni dicunt*: ea quoque vulgaria & peruagata esse fateamur necesse est. Nam ad ætatem quod attinet, sicut apud Archinum illum legimus, ἢ πρότερον, ἢ εἰς ὕστερον, sic apud Nasonem,

—pau-

——paulumque morati,
Serius aut citius sedem properamus ad vnam.

Et apud Propertium,

Longius aut propius mors sua quemq; manet.

Denique apud Horatium,

——omnium
Versatur vrna: serius, ocyus
Sors exitura.

Et apud eundem,

Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Saua caput Proserpina fugit.

Quinetiam auctor carminis in obitum Mæcenatis,

Illa rapit iuuenes prima florente iuuenta,
Non oblita rapit sed tamen illa senes.

Ad gradus autem, quod attinet, *non magis ei parci, qui in summo sit gradu, quam ei, qui infimo,* haud minus & istud peruagatum esse comperiemus. Vnus certe Horatius tribus saltem in locis huius rei mentionem facit. Nam libri primi ode quarta scribit,

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.

Et ode XIV. libri II. vbi dixit *Plutona ter amplũ Geryona Tityumq; tristi vnda compescere,* addit hac ipsa de vnda,

—scilicet omnibus
Quicunq; terræ munere vescimur,
Enauiganda: siue reges
Siue inopes erimus coloni.

Quoniam vero hic poeta si qua alia in gnome (si gnomen & hoc dictum vocare oportet) in hac maxime copiam suam ostentat, vt obiter huius quoque exemplum habeamus, etiam alios eadem de re locos adiiciam. Legimus igitur apud eum idem hoc quoque modo dictum,

—æqua tellus Pauperi recluditur
Regumque pueris.

Nec non isto,

Diuesne prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, & infima
De gente sub dio moreris,
Victima nil miserantis Orci.

Nec aliud sibi vult hoc in loco, qui est initio odes primæ libri tertii,

—æqua lege necessitas
Sortitur insignes & imos:
Omne capax mouet vrna nomen.

Estque illis omnibus adiiciendus & hic, satyra VI. libri II.

—neq; vlla est Aut magno aut paruo lethi fuga.

Ego vero tam multis in locis (quos ea quā dixi de caussa huc congessi) nihil poetam hunc dicere aio, quod omnes non norint, & quod aliunde mutuari oportuerit. Atq; idem dicendum esse reor & de poetis Græcis, qui post Homerum, vel illud tantum, ꝙ ipse *de morte*, scripserunt, vel eius dicto, tale aliquid, quale his in locis legimus, addiderunt. Sed miretur etiam hoc quispiam haud immerito, non omnes ex Homero sumsisse dici quædam, sed nonnullos ex eorum quopiam, qui ex Homero mutuati essent. vt quū Phanoclem illud distichum quo *mortem ineuitabilem esse* testatur, (quod a me emendatū & interpretatum habes Schediasmate IV.) haud ex Homero petiisse scribit, verū ex alio, qui ex Homero acceperat. Quod sane perinde est ac si quis e riuulo quē quis e fonte deduxisset, haurire maluisse, quam ex eo ipso fonte, diceretur.

Sic etiam alia quædam sunt alicuius ex prioribus poetis dicta, quæ Clementi quendam e posterioribus, aut quosdam sumsisse ex illis credenti, haud credo. Quo in numero istud Theognidis pono dictū, Τίκτει τοι κόρος ὕβριν. Cur enim didicisse ex Solone Theognin putabimus, quod eum quotidiana docere experientia poterat? Nisi forte Theognin prius quidem hemistichium esse commune sibi cum Solone voluisse dicemus. vtpote quod prouerbiale, aut velut prouerbiale esset: at posterius quodammodo reformare: quum Solon quidem dixisset,

Τίκτει τοι (vel Τίκτει γὰρ) κόρος ὕβριν, ὅταν πολὺς ὄλβος ἕπηται:

at Theognis, restringere illius dictum ad *improbos* volens, quum iam dixisset ὕβριν esse primum malum homini a deo datum, addiderit,

τίκτει τοι κόρος ὕβριν ὅταν κακῷ ὄλβος ἕπηται.

Et quidem pentametro etiam mentionem *improbi* continuauerit. Addit enim,

ἀνθρώπῳ, καὶ ὅτῳ μὴ νόος ἄρτιος ᾖ.

Adde quod non vno in loco, sed in aliis etiam tribus, κόρον, id est, *satietatem*, seu *saturitatem*, damnat: & ita quidem, vt non ex alius sententia, sed ex sua loqui se de illa ostendat. Nam περὶ γνώμης verba faciens, id est, *de prudentia*, dicit,

——— ἢ πολὺ κρείσσων
ὕβριος οὐλομένης λευγαλέου τε κόρου.

Nec his contentus adiicit distichum,

ἔστι κακὸν δὲ βροτοῖσι κόρος τῶν (vel τοῦ potius) οὔτι κάκιον.
πᾶσα γὰρ ἐκ τούτου Κύρνε πέλει κακότης.

Quinetiam alibi *de filia* τοῦ κόρου ita loquutus,

Τοιάδε καὶ Μάγνητας ἀπώλεσεν ἔργα καὶ ὕβρις
Οἷα τὰ νῦν ἱερὴν τήνδε πόλιν κατέχει.

(cui disticho simile est & minas easdē habens istud in sequentibus,

ὕβρις καὶ Μάγνητας ἀπώλεσε καὶ Κολοφῶνα,
καὶ Σμύρνην· πάντως Κύρνε καὶ ὔμμας ὀλεῖ)

addit

addit *de illa saturitate, eius matre,* siue περὶ τοῦ κόρου, qui eius est pater,

> Πολλῷ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη
> ἄνδρας, ὅσοι μοίρης πλέον ἔχειν ἔθελον.

Denique alibi, in iis quae sequuntur,

> Πολλούς τοι κόρος ἄνδρας ἀπώλεσεν ἀφραίνοντας,
> Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.

Theognis scilicet tam multa περὶ τῆς ὕβρεως & περὶ τοῦ κόρου dicendi occasionem ex vnico Solonis versu sumpsisset, & tantum in multis locis inculcasset. Imo vero iam tum fuisse prouerbio id dictum illud crediderim, vti dixi. Ab Aristotele quidem certe tanquam prouerbiale afferri dictum illud videmus, aliquid ei adiiciente, nimirum, ἀπαιδευσίαν μετ' ἐξουσίας eodem modo *parere* ἄνοιαν.

Ad sententiam igitur, quod attinet, furatum ex Solone illum esse minime putandum est: sed verba tamen eius retinuisse fateor, (paucis, vt ostendi, mutatis) sicut ipse fortasse Solon ex alio ea sumpserat. Atque idem & de hoc versu sentio,

> Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι:

quum apud Solonem legatur itidem,

> Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται.

nisi & sequentes quinque versus similes itidem, paucis exceptis, essent. Hinc enim suspicandum potius videtur ex vnius poemate in alterius poema irrepsisse.

Verum alia sunt quaedam dicta, quae magis etiam a quotidiana experientia quam haec, praesertimque quam illud prius, τίκτει τοι κόρος ὕβριν, petita videri possunt: quae ideo magis etiam mirum est Clementem existimasse vnum ex altero furatum esse. Tale est hoc Posidippi,

> Οὐδεὶς ἄλυπος τὸν βίον διήγαγεν
> ἄνθρωπος ὤν.

Cur enim Posidippum ex Diphilo aut alio discere hoc oportuit, cuius exempla quotidie ante oculos habebat?

Quod autem de Euripide & Sophocle scribit, eos & συνακμάσαντας & συναγωνιστὰς (quod alii negant ac pernegant) & tamen vnum ex altero sumpsisse ait, id mihi nullo sit modo verisimile.

In eo quidem aperte peccat, quod diuersos diuersorum scriptorum versus affert, tanquam eadem sit vtriusque sententia, quum tamen & ipsa diuersa sit. Nam, exempli gratia, huius versus Theognidis,

> Οὐκ ἔστιν φεύγοντι φίλος καὶ πιστὸς ἑταῖρος,

eandem esse vult sententiam, quae est huius Euripidei,

> Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος.

quasi vero πένης, id est *pauper*, & φεύγων, id est *exsul*, idem valerent.

Mirum videri potest & quod Sophoclis quosdam versus, deinde Herodoti locum ceu similem affert: nisi, aliter quam verba

præ se ferant, hunc ille materiem suorum præbuisse versuum intelligamus.

SCHEDIASMA XIV.

Pindarum non videri posse excusari, in vertentem, quod de saturitate & insolentia *dicitur: ideoque suspectam esse ibi scripturam vulgo receptam, & fortasse nõ magna cum mutatione posse emendari.*

PIndarus, quod Schediasmate proxime præcedente toties de *saturitate & insolentia* (nam ὕβριν ita malim, quam *ferociam* interpretari) dictum audiuimus, *saturitatem esse insolentiæ matrem*, omnino inuertit, dicens contra, ὕβριν, κόρου ματέρα. id est, *insolentiam, saturitatis seu satietatis esse matrem.* Quo igitur respicientem Pindarum ita loquutum esse dicemus? Ad quotidianam quidem certe experiẽtiam respexisse nequaquam dici potest, quũ illa contrariũ omnibus ante oculos ponat: & vel ipsi equi, quum insolescentes κριθιᾶν dicuntur, rem non aliter se habere ostendãt. Quid igitur de Pindari loco nobis sentiendum est? Ego tanti poetæ honori non puto melius posse a nobis consuli, quam si deprauatum esse locum dicamus: (etiamsi tam multi per tam multos annos de hoc tacuerint,) & pro κόρου reponendum esse φθόρου: Olympionic. ode XIII.

> ἐθέλοντι δ᾽ ἀλεξεῖν ὕβριν φθόρου
> ματέρα θρασύμυθον.

Statim autem pro me facient ii, quos in proxime præcedẽte Schediasmate habes Theognidis versus, *de vrbibus nonnullis, quibus sua* ὕβρις *excidium attulit.* Eos igitur ibi videndos tibi relinquo: & simul idem περὶ τοῦ κόρου dictum, respiciendo (vt opinor) ad ὕβριν quæ eum consequitur.

SCHEDIASMA XV.

Euripidis versus a vulgo recepta opinione dissentiens: cui versui alij apud Clemẽtem, alij apud Stobæum subiunguntur: & vtri magis conuenire videantur.

Euripidei versus apud Stobæum emendatio.

IStud quidem dictum auribus nostris minime nouum accidit,

> Οὔ τοι χρήσιμόν ἐστι νέα γυνὴ ἀνδρὶ γέροντι:

sicut neque hoc,

> Αἰσχρὸν νέᾳ γυναικὶ πρεσβύτης ἀνήρ.

(ac videri possunt hæc quoque ex eorum esse numero, quæ Clemens dicere non debuerit posteriores poetas prioribus suffuratos esse) at vero illud Euripideum, quod præcedentibus contrarium videtur,

> Καλὸν γυναῖκα πρὸς νέον ζεῦξαι νέαν,

haud tantum nouum, sed paradoxum etiã videri potest: ac (quod

& ipſum miretur aliquis) alii apud Clementē verſus huic ſubiunguntur, quibus eius ratio redditur, alii apud Stobæum. Nam apud Clementem ſubiunguntur hi,

ὁ μὲν γὰρ ἄλλης λέκτρων ἱμείρει λαβεῖν,
ἡ δ' ἐνδεὴς τοῦδ' οὖσα βουλεύει κακά.

At vero apud Stobæum illi,

Μακρὰ γὰρ ἰσχὺς μᾶλλον ἀρσένων μένει,
Θηλείας δ' ἥβη θᾶσσον ἐκλείπει δέμας.

Totum autem locum, qualis affertur a Clemente, ita reddit Gentianus Heruetus.

Dare iuueni iuuenem mala eſt res coniugem,
Namq; is cupit cubile nunc alterius,
Sed machinatur ipſa egens illi malum.

Sed quum viderem non ſtare ſecundum illum verſum,

Namq; is cupit cubile intre alterius,

& in tertio illa verba, ἐνδεὴς τοῦδ' οὖσα, non bene reddita eſſe viderentur: eius interpretatione te contentū non fore putans, meam adieci. Ea igitur eſt huiuſmodi.

Malum eſt, iuueni eam quæ iuuenis eſt iungere.
Alterius ad torum ille vult accedere.
Carens toro illa machinatur quid mali.

At vero locum eundem, qualis a Stobæo affertur, ita ſum interpretatus.

Malum eſt, iuueni eam quæ iuuenis eſt iungere.
Nam maſculorum robur eſt diuturnius,
Fœmineus at flos citius abit ex corpore.

Quid autem de his quibus tam diuerſa ratio redditur verſibus dicemus? Ego Stobæi lectionē libenter ſequor, vtpote in qua videmus poetā φυσιολογεῖν: ne tamen hos poſtiticios eſſe putemus apud Clementē alios illos, qui ſubiunguntur verſus, & nō eos eſſe ipſos quos ille pro Euripideis attulerit, hoc obſtat, quod confert hunc locum cum quodam Epicharmi (ex quo Euripidem ſumpſiſſe putat) & in fine illius Epicharmei tale quid legimus.

Sed quum, vt apud Stobæum ſcriptus eſt tertius verſus, minime ſtare poſſit admoneo te, futurum vt ſtet, ſcribendo Θήλεια δ' ἥβη, minima cum mutatione.

SCHEDIASMA XVI.

Gallos iam olim venandi *non minus* peritos *quam ſtudioſos fuiſſe, teſte Xenophonte: altero videlicet ex poſterioribus Xenophontibus.*

XEnophon ille cuius a me allatus fuit antea quidam locus (nō Grylli filius, ſed eo poſterior, & illorum alter, qui illi homonymi & poſteriores illo fuerunt, itidemq; aliquid monumentis literarum mādarūt) noſtros Gallos iam olim, id eſt, etiā ante ſuum

seculum, fuisse venandi non minus peritos, quam studiosos ostendit: si quæ de illis scribit considerentur. Sæpe enim & cômemorat & probat illorum *venatorias* (vt ita loquar) *artes.* Inter cetera autem narrat, *eos qui diuites sunt, ac quorum voluptaria & delicata est vita, mane exploratores mittere, qui renuntient, vbi leporem aut lepores viderint: ipsos autem eo venire, & immissis canibus equitantes sequi.* Eius verba sunt, Θηρῶσι δὲ Κελτοὶ, ὅσοι μὲν πλουτοῦσιν αὐτῶν καὶ τρυφῶσιν, ὧδε· ἕωθεν ἐκπέμποντες ἐς τὰ χωρία τοὺς ὑποπτεύοντας κατοπτεύσοντας εἰ τύχοιεν ἀναπαυόμενος λαγώς. καὶ ἔστιν ὁ ἀγγέλλων εἰ τύχοι ὀφθείς, ἢ εἰ πόσοι αὐ τύχωσιν· ἔπειτα ἀφικόμενοι μεθιᾶσι τὰς κύνας, ἐξεγείραντες τὸ θηρίον, αὐτοὶ δὲ ἐφ' ἵππων ἕπονται. Tertia autem ab hinc pagina de iis loquitur, quibus nõ sunt quos exploraturos mittant. *Horum alij* (vt scribit) πλείονας συνήθεις συνάγοντες, ἐξίασιν ἐφ' ἵππων, καὶ τὰ ὕποπτα ἐπιεχόμενοι, ὅπως αὐ τύχοι ἐξεγερθεὶς λαγώς, μεθιᾶσι τὰς κύνας. *Alij autem, & quidem qui sunt magis,* αὐτουργοὶ τῆς κυνηγεσίων (quod loquẽdi genus obseruatione dignum est) *pedibus proficiscuntur. Deinde si quis illos equitans comitetur,* καὶ οὗτος διώκει τί πάντα ἅμα ταῖς κυσίν. Atque alia nonnulla, quæ ab illis fiant, suam venandi rationem seruantibus, commemorat. Rursumque non multo post, Θηρῶσι δὲ Κελτοὶ καὶ ἀναμιγνύοντες ταῖς ἰχνευούσαις κυσὶ τὰς ὠκείας· καὶ οἱ μὲν μαστεύουσιν, αὐτοὶ δὲ δίισανται, μετὰ χεῖρας ἄγοντες τὰς κύνας τὰς ἀγαθὰς ὅπου μάλιστα εἰκὸς τὸν λαγὼ ἀποδιδάσκειν τὸν δρόμον. Vbi videtur *canes* vocare τὰς ἀγαθάς, quas τὰς ὠκείας appellauit.

SCHEDIASMA XVII.

Non Gallicas canes *tantum, sed & alias Gallicis pares Xenophonti priori ignotas fuisse: ideoq; existimari ab hoc, posteriorum vno, dixisse quod alioqui nequaquam dixisset, sed potius contrarium.*

Cuiates canes *cognitæ Xenophonti fuerint.*

MIrum est, ideoque relatu dignum mihi visum, quod idem ille Xenophon scribit, Xenophonti sibi homonymo, *non solùm ignotas canes Celticas fuisse* (cuius rei rationem reddit, ἄγνωστα γὰρ ἦν τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ὅσα ταύτῃ ἔχεται ὅτι μὴ τῆς Ἰταλίας ὅσα ἑλληνικὸν, ἢ ὅσοις κατ' ἐμπορίαν διὰ θαλάσσης ἐπεμίγνυον) *sed ne aliud quidem canum genus notum fuisse, quod ad Celticarum velocitatem accederet.* Atq; hoc argumento vtitur, quod dicat ille, quicunq; a canibus lepores capiantur, vel ab illis capi præter naturam corporis, vel aliquo fortuito casu. *Nam si* (inquit) *cognitæ illi canes Celticæ fuissent, illud idem de canibus dicturus fuisse mihi videtur, quoscunq; lepores non capiant canes, eorum vestigijs insistendo, præter naturam corporis accidere canibus, vt eos non capiant, aut aliquo casu fortuito id fieri. Nam quæcunq; valido sunt corpore, & generosæ, has nunquam lepus queat effugere.* Deinde quomodo τύχῃ χρησάμενας videri queant ostendit. Sed ipsa eius verba totius loci afferam. οἱ δὲ

(inquit) οὐδὲ ἄλλο γένος κυνῶν ἐγίγνωσκεν ὅ τι ἂν κατὰ ὠκύτητα ἐοίκοι ταῖς Κελτικαῖς. τεκμαίρομαι δὲ ὑπάρχειν ἀπὸ τῶνδε· λέγει γὰρ ὡς ὅσοι ἁλίσκονται λαγῲ ὑπὸ κυνῶν, παρὰ φύσιν σώματος ἁλίσκονται, ἢ τύχῃ χρησάμενοι. εἰ δέ γε ἠπίστατο τὰς κύνας τὰς Κελτικὰς (videtur autem hic subaudiendum ex præcedentibus, ἢ ἄλλο τι γένος κατὰ ὠκύτητα ἐοικὸς ταῖς Κελτικαῖς) ὥσπερ τοῦτο δοκεῖ ἄν μοι ἀποφήνασθαι περὶ τῶν κυνῶν, ὡς ὁπόσους λαγὼς οὐχ αἱροῦσι κύνες κατὰ πόδας, παρὰ φύσιν σώματος οὐχ αἱροῦσιν ἢ τύχῃ χρησάμεναι, ὡς ὅσαι γε ἀγαθαὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν θυμὸν γενναῖαι, ταύτας δὴ οὐκ ἄν ποτε διαφύγοι λαγώς, εἰ μή τις δυσχωρία ἐμποδὼν γένοιτο ἢ ὕλη ἀποκρύψασα, ἢ χαράδρωσις τῆς γῆς κοίλη καὶ βαθεῖα ἀφελομένη ἢ τάφρος διαδραμεῖν ἐν τῷ ἀφανεῖ παρασχοῦσα. Adeundus est autem Xenophontis prioris locus, vt quod ab hoc posteriori de illo dicitur, plenè intelligatur.

Sed *quiates* cognitas fuisse Xenophonti *canes* dicemus? *Caricarum* tantum & *Cretensium* notitiam illi tribuere posterior ille Xenophon videtur, ad leporum venationem, quod attinet. Alioqui *ceruorum venationi* audimus priorem illum Xenophontem iubẽtem *canes Indicas* adhiberi: *aprorum* autem *Indicas, Cretenses, Locrenses, Lacanas. Cretenses* tamen seu *Cressas canes* fuisse & *ceruorum venationi* adhibitas etiam versus ille docet.

Κρῆσσα κύων ἐλάφοιο κατ᾽ ἴχνιον ἔδραμε γοργῶς.

Vbi obserua, *fœminæ* itidem, non *masculi*, mentionem fieri, sicut ab vtroq; Xenophonte. Qua de re & in quodam libri præcedentis Schediasmate dictum fuit.

SCHEDIASMA XVIII.

Quod spectaculum venanti *Xenophon prior magnam afferre voluptatem dixerit, hunc posteriorem* esse voluptati *negare*.

HOnorifice semper aut modestè saltem de priori Xenophonte posterior hic Xenophon loquitur, non idem solum nomen, sed eandem quoq; patriam habens, vt ipse profitetur: quinetiam, quod maius est, ἀμφὶ ταῦτα ἀπὸ νέου ἐσπουδακώς. (non male autem, vt opinor, aute κυνηγέσια distinguetur, vt ταῦτα non minus ad sequentia duo, quam ad illud referatur) κυνηγέσια, καὶ στρατηγίαν καὶ σοφίαν. Ac modestiam hanc ostendit, vel quod in proxime præcedente Schediasmate retuli. Nam ibi ita reprehendentem illum audimus, vt simul excuset. Sed permittit tamen sibi ab illo prorsus dissentire de quadam re, *cuius spectaculum summam ille voluptatem afferre* ait. Nam quum ille scribat de lepore, *tantam esse huius animalis gratiam, vt nemo sit, qui si eum videat dum vestigatur, dum inuenitur, dum canes eum persequuntur, dum capitur, non obliuiscatur eius rei quam amet*: hic *cetera quidem iucũdum esse spectaculum fatetur, sed videre eum capi, triste potius, quam iucundum esse*. Veruntamen & hic illum excusat, addens, *Sed ille Xenophon* (sæpe autem de eo loquens, dicit ἐκεῖνον τὸν Ξενοφῶντα) *quum veloces ca-*

ctiuo κιμμέριος addens, vertit, *Nullus est in verbo Cimmerius.* Non dubium est porro, quin hoc dicat Clemens, *philosophicis tenebris, quæ magna ex parte vere sunt Cimmeriæ,* illud de quo loquitur lumen opponens.

Hinc vlterius ad præcedentia pergens, illuc venio, vbi & Heracliti Ephesii testimonio *simulacra sensu carere probat.* Nam vbi legimus εἰ γὰρ ὡς ἀναισθήτοις ὑβρίζουσι, προσκυνοῦσιν ὡς θεούς; ferri non posse dico illud ὑβρίζουσι, & mutandum esse in ἱδρύουσι. nisi forte ἑδρίζουσι pro ἱδρύουσι Heraclitum dixisse quispiam existimet. Interpres interim retinens ὑβρίζουσι, vertit, *Si enim tanquam insensiles eos iniuria afficiunt, cur adorant?* quum tamen manifestum sit dicere illum philosophum voluisse, *Si enim tanquam insensiles (siue omni sensu carentes) illos statuunt, cur adorant?* Intellige autem *Illos statuunt,* pro eo, quod est *Simulacra eorum statuunt:* eo modo quo & statua statui dicitur.

Transeo hinc ad Stromateωn opus: & primum ad librum septimum accedens, dico iniuriam Æsopo factam esse, non a Clemente, sed a librario cuius manum sequuta est, quā habemus eius editio. Nam quod pulcre seu recte ab eo dici Clemens scripserat, librarius pulcre seu recte dici negauit, quū καλῶς in οὐ καλῶς mutauit. Ita enim legi in editione illa videmus, ὅθεν καὶ ὁ Ἔσωπος οὐ καλῶς ἔφη τοὺς ὗς κεκραγέναι μέγιστον. quum scribendum sit καλῶς, aut certe οὐ κακῶς: sicut præcesserat, διόπερ οὐ κακῶς ὁ κωμικὸς Πλάτων. Sed magis credibile est, quum scriptum esset καλῶς absq; negante particula, eam temere ex illo altero loco irrepsisse. At interpres Gentianus Heruetus illam negatiuam voculam retinens, nō cum ἔφη sed cum κεκραγέναι iungit: quippe qui verterit, *Vnde etiam dicebat Æsopus, non recte clamare sues, quum, quando trahuntur, maxime intelligant se ad nihil aliud esse vtiles quam ad sacrificium* Verum ne cum hoc quidem infinitiuo locum eam habere constat, sed Clementis mentem fuisse, vel, *Æsopum id pulcre, siue recte dixisse:* aut. *Æsopum dixisse, sues recte (id est merito) maximum clamorem edere.* Verum si καλῶς vel οὐ κακῶς cum ἔφη iungamus, existimandum erit respici ad rationem, quam affert eorum clamoris. Perinde ac si diceret, *Æsopum pulcre rationem maximi eorum clamoris reddidisse.*

Mirum vero, ne illud quidem manifestissimum mendum Ἴσωπος pro Αἴσωπος interpretem illum animaduertisse: sicut nec istud, male post κεκραγέναι positam stigmen esse. Nam in illa editione legitur, οὐ καλῶς ἔφη τοὺς ὗς κεκραγέναι μέγιστον συνειδέναι γὰρ αὐτοῖς, &c. quum tamen μέγιστον ad κεκραγέναι pertinere manifestum sit: & cum illo infinitiuo tam bene conuenire, quam male cum συνειδέναι conuenit: non solum, quod nō sit aduerbium, quo tali cum verbo vtantur Græci, sed etiam, quod dictum potius fuisset, μέγιστον γὰρ συνειδέναι vel συνειδέναι γὰρ μέγιστον.

Obiter

Obiter autem hoc addam, quod Chrysippum *de sue* Cicero dixisse narrat, (legimus enim apud eum, libro De natura deorum II. *Sus vero quid habet præter escam? cui quidem, ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus*) Cleanthis, si Clementi credimus, dictum esse. Quem tamen memoria lapsum hic fuisse minime credendum est, sed habuisse & ipsum cuius fidem sequeretur. Sic autem & pleraque alia dicta aliis alios philosophis tribuere obseruaui.

At is, qui hoc Schediasma claudere debet locus, Euripidis est, ab hoc scriptore citatus, Stromateωn libro VI.

ἐκ γὰρ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐκπονουμένων
σκληρὰς δίαιτας οἱ πόνοι βλαστοὺς

Hic enim pro πόνοι reponendum esse τόκοι dico: nec quenquam huic reclamaturum emendationi puto.

SCHEDIASMA XXI.

Ex Dionysio Halicarnasseo sublatum vocabulum quoddam irreptitium.

ANimaduersi fuerunt in multis multorum scriptorum locis nati hinc errores, quod ea, quæ margini adscripta erant ad expositionem alicuius vocabuli, ipsis auctoris verbis permixta essent (quod vulgo, In contextum irrepere vocatur) sed nondum tamen quidam huius generis error in Dionysio Halicarnasseo animaduersus ab alio quoquam fuit, quod sciam. Is est libro VIII. pag. CCCLXXX. edit. paternæ, at Germ. CCCCCXV. οἱ δὲ ὑπὸ ζεύγη τὰ ἡμιόνων ὀρεικὰ καὶ ἁμάξας, καὶ τὰ ἄλλα φορεῖα ὡς πλεῖστα παρασκευασάμενοι, καθεζόμενοι αὐτοὶ συνέπεμπον ἄχρι πολλοῦ. Nam quum ὀρεῖς nõ alii sint, quam ἡμίονοι, non possunt alia esse ζεύγη ὀρεικὰ, quam τὰ ἡμιόνων: (nisi quis adiectiuo inde facto cum Homero vtens, malit ἡμιόνεια dicere) sicut etiam Suidas, postquam ὀρεὺς exposuit ὁ ἡμίονος, subiungit, καὶ ὀρεικῷ ζεύγει, ἀντὶ τῷ ἡμιόνων. Quamobrem in dubium vocari hoc non debet, quin ille genitiuus ἡμιόνων esset adiectiui ὀρεικὰ expositio, margini adscripta: quæ postea in contextum (vt dixi nos hodie loqui) irrepserit. Ceterum apud eundẽ Suidam legitur & ὀρεικὸν (cum ω) ζεῦγος, τὸ τῶν ἡμιόνων. quæ scriptura & alibi reperitur, ac magis consentanea rationi videtur.

Quamuis autem non dubitem, quin verisimilis futura sit hæc emendatio illis præsertim omnibus, qui aliquando vetera exemplaria versarunt, quorum margini expositiones vocabulorum huiusmodi rariorum minusq; notorum adscriptas viderint: nec tantum pro verisimili, sed etiam pro vera emendationem hanc sint habituri: tamẽ velut ex abundanti testimonium cuiusdam exemplaris Iosephi producam, cuius margini cum aliarum id genus vocum explicationes adscriptæ sunt, tum huius nominatim. Nam in earũ numero est ὀρεῖς, exposita ἡμίονοι. Est autẽ id exemplar in bi-

ἄλοχος, κἂν ὁ κάκιστος γήμῃ τὴν εὐδοκιμοῦσαν. Qui locus est & ipse multum deprauatus, præsertimque in voce κάρτιστος. nam pro κάκιστος positam esse, manifestum videtur. Ad cetera autem quod attinet videndum an restitui quo dicam modo possint. vt fiant hi duo versus,

ἀνδρὸς χερείων ἄλοχός ἐστι πᾶσά γε,
κἂν εὐδοκιμοῦσαν χὠ κάκιστος ἂν γαμῇ.

Nisi quis malit εὐδοκοῦσαν, sicut & ipse malim. Sed in priori versu parum mihi satisfacio: quamuis alioqui minime dubium videatur quin hunc sensum isti versus efficiant,

Deterior omnis est coniux viro suo,
Vel si celebrem quis habeat deterrimus.

Potius autem *deterior* & *deterrimus* quam *peior* & *pessimus* dico quod non de *probitate* vel *improbitate* hic agi putem, sed de hoc, *vxorem ne an virum pluris facere oporteat.*

SCHEDIASMA XIII.

Clementi Alexandrino non videri assentiendum de omnibus illis gnomis, seu sententijs Græcorum poetarum, quas ex alijs furatos esse scribit.

CLementi assentiri non possum, de nonnullis, quæ scriptores alios ex alijs furatos esse scribit: præsertimque de illis, quæ omnibus nota esse possunt, & quidē quæ aut prouerbialia, aut prouerbialibus sunt similia. Exempli gratia, vbi scribit, quum Homerus cecinisset,

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,

Archinum inde sumsisse ista, πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον, ἢ εἰς ὕστερον itidemque Demosthenem illum versum materiam horum præbuisse, πᾶσι μὲν γὰρ ἀνθρώποις τέλος τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὑτὸν καθείρξας τηρῇ ignorabatur enim illud scilicet, antequam apud Homerum lectum fuisset. Imo vero non solum lippis & tonsoribus, sed ipsis etiam pueris notum hoc est, ac semper fuit: adeo, vt qui tempore Homeri viuebant, omnes ad vnum (qui quidem illo prouectiores ætate erant) dicere possent, *Hoc noueram antequā Homerus natus esset*: sicut quidam dixit, *Hoc noram antequam natus Theognis esset.* Id enim illa Græca verba valent, ταῦθ' ᾔδειν πρὶν Θέογνιν γεγονέναι: quæ in prouerbium abierunt. Præsertim vero quum simpliciter & sine adiectione *de morte* hoc dicitur, nihil, quod non in ore quotidie sit omnibus, proponitur. Verum & quæ interdum de ea adijciuntur, veluti ab ijs, *qui non solum nullam ætatem, nullum gradum excipi, sed ne minimum quidem discrimen ab illa inter ætates aut inter gradus poni dicunt*: ea quoque vulgaria & peruagata esse fateamur necesse est. Nam ad ætatem quod attinet sicut apud Archinum illum legimus, ἢ πρότερον, ἢ εἰς ὕστερον, sic apud Nasonem,

—pau-

——*paulumque morati,*
Serius aut citius sedem properamus ad vnam.

Et apud Propertium,
Longius aut propius mors sua quenq; manet.

Denique apud Horatium,
——*omnium*
Versatur vrna: serius, ocyus
Sors exitura.

Et apud eundem,
Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Saua caput Proserpina fugit.

Quinetiam auctor carminis in obitum Mæcenatis,
Illa rapit iuuenes prima florente iuuenta,
Non oblita rapit sed tamen illa senes.

Ad gradus autem, quod attinet, *non magis ei parci, qui in summo sit gradu, quam ei, qui infimo,* haud minus & istud peruagatum esse comperiemus. Vnus certe Horatius tribus saltem in locis huius rei mentionem facit. Nam libri primi ode quarta scribit,
Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.

Et ode XIV. libri II. vbi dixit *Plutona ter amplũ Geryona Tityumq; tristi vnda compescere,* addit hac ipsa de vnda,
—*scilicet omnibus*
Quicunq; terra munere vescimur,
Enauiganda: siue reges
Siue inopes erimus coloni.

Quoniam vero hic poeta si qua alia in gnome (si gnomen & hoc dictum vocare oportet) in hac maxime copiam suam ostentat, vt obiter huius quoque exemplum habeamus, etiam alios eadem de re locos adiiciam. Legimus igitur apud eum idem hoc quoque modo dictum,
—*æqua tellus Pauperi recluditur*
Regumque pueris.

Nec non isto,
Diuesne prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, & infima
De gente sub dio moreris,
Victima nil miserantis Orci.

Nec aliud sibi vult hoc in loco, qui est initio odes primæ libri tertii,
—*æqua lege necessitas*
Sortitur insignes & imos:
Omne capax mouet vrna nomen.

Estque illis omnibus adiiciendus & hic, satyra VI. libri II.
—*neq; vlla est Aut magno aut paruo lethi fuga.*

Ego vero tam multis in locis (quos ea quã dixi de caussa huc congessi) nihil poetam hunc dicere aio, quod omnes non norint, & quod aliunde mutuari oportuerit. Atq; idem dicendum esse reor & de poetis Græcis, qui post Homerum, vel illud tantum, quod ipse *de morte*, scripserunt, vel eius dicto, tale aliquid, quale his in locis legimus, addiderunt. Sed miretur etiam hoc quispiam haud immerito, non omnes ex Homero sumsisse dici quædam, sed nonnullos ex eorum quopiam, qui ex Homero mutuati essent. vt quũ Phanoclem illud distichum quo *mortem ineuitabilem esse* testatur, (quod a me emendatũ & interpretatum habes Schediasmate IV.) haud ex Homero petiisse scribit, verũ ex alio, qui ex Homero acceperat. Quod sane perinde est ac si quis e riuulo quẽ quis e fonte deduxisset, haurire maluisse, quam ex eo ipso fonte, diceretur.

Sic etiam alia quædam sunt alicuius ex prioribus poetis dicta, quæ Clementi quendam e posterioribus, aut quosdam sumsisse ex illis credenti, haud credo. Quo in numero istud Theognidis pono dictũ, Τίκτει τοι κόρος ὕβριν. Cur enim didicisse ex Solone Theognin putabimus, quod eum quotidiana docere experientia poterat? Nisi forte Theognin prius quidem hemistichium esse commune sibi cum Solone voluisse dicemus. vtpote quod prouerbiale, aut velut prouerbiale esset: at posterius quodammodo reformare: quum Solon quidem dixisset,

Τίκτει τοι (vel Τίκτει γὰρ) κόρος ὕβριν, ὅταν πολὺς ὄλβος ἕπηται):

at Theognis, restringere illius dictum ad *improbos* volens, quum iam dixisset ὕβριν esse primum malum homini a deo datum, addiderit,

τίκτει τοι κόρος ὕβριν ὅταν κακῷ ὄλβος ἕπηται.

Et quidem pentametro etiam mentionem *improbi* continuauerit. Addit enim,

ἀνθρώπῳ, καὶ ὅτῳ μὴ νόος ἄρτιος ᾖ.

Adde quod non vno in loco, sed in aliis etiam tribus, κόρον, id est, *satietatem*, seu *saturitatem*, damnat: & ita quidem, vt non ex alius sententia, sed ex sua loqui se de illa ostendat. Nam περὶ γνώμης verba faciens, id est, *de prudentia*, dicit,

——— ἣ πολὺ κρείσσων

ὕβριος οὐλομένης λευγαλέου τε κόρου.

Nec his contentus adiicit distichum,

ἔστι κακὸν δὲ βροτοῖσι κόρος τῶν (vel τοῦ potius) ἔστι κάκιον.

πᾶσαι γὰρ ἐκ τούτου Κύρνε πέλει κακότης.

Quinetiam alibi *de filia* τοῦ κόρου ita loquutus,

Τοιάδε καὶ Μάγνητας ἀπώλεσεν ἔργα καὶ ὕβρις

Οἷα τὰ νῦν ἱερὴν τήνδε πόλιν κατέχει.

(cui disticho simile est & minas easdẽ habens istud in sequentibus,

ὕβρις καὶ Μάγνητας ἀπώλεσε καὶ Κολοφῶνα,

καὶ Σμύρνην· πάντως Κύρνε καὶ ὔμμας ὀλεῖ)

addit

addit *de illa saturitate, eius matre*, siue περὶ τ̃ κόρου. qui eius est pater,

> Πολλούς τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη
>
> ἄνδρας ὅσοι μοίρης πλέον ἤθελον ἔχειν.

Denique alibi, in iis quæ sequuntur.

> Πολλοὺς τοι κόρος ἄνδρας ἀπώλεσεν ἀφραίνοντας.
>
> Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον ἐπ' ἐσθλὰ παρ...

Theognis scilicet tam multa περὶ τ̃ ὕβριος & περὶ τ̃ κόρου dicendi occasionem ex vnico Solonis versu sumsisset, & furtum ... loci inculcasset. Imo vero iam tum fuisse prouerbio iactatum illud crediderim, vti dixi. Ab Aristotele quidem certe tanquam prouerbiale afferri dictum illud videmus, aliquid ei adiiciente, nimirum, ἀπαιδευσίαν μετ' ἐξουσίας eodem modo *parere ὕβριν*.

Ad sententiam igitur, quod attinet, furatum ex Solone illū esse minime putādum est: sed verba tamē eius retinuisse fateor, (paucis, vt ostendi, mutatis) sicut ipse fortasse Solon ex alio ea sumserat. Atq; idem & de hoc versu sentio,

> Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι:

quum apud Solonem legatur itidem,

> Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται.

nisi & sequentes quinq; versus similes itidem, paucis exceptis, essent. Hinc enim suspicandum potius videtur ex vnius poemate in alterius poema irrepsisse.

Verum alia sunt quædam dicta, quæ magis etiam a quotidiana experientia quam hæc, præsertimque quam illud prius, τίκτει τοι κόρος ὕβριν. petita videri possunt: quæ ideo magis etiam mirum est Clementem existimasse vnum ex altero furatum esse. Tale est hoc Posidippi,

> Οὐδεὶς ἀλύπως τ̃ βίον διήγαγεν
>
> ἄνθρωπος ὤν.

Cur enim Posidippum ex Diphilo aut alio discere hoc oportuit, cuius exempla quotidie ante oculos habebat?

Quod autem de Euripide & Sophocle scribit, eos & συνακμάσαι & συνηγωνίσθαι (quod alii negant ac pernegant) & tamen vnum ex altero sumsisse ait, id mihi nullo sit modo verisimile.

In eo quidem aperte peccat, quod diuersos diuersorum scriptorum versus affert, tanquam eadem sit vtriusque sententia, quum tamen & ipsa diuersa sit. Nam, exempli gratia, huius versus Theognidis,

> Οὐκ ἔστιν φεύγοντι φίλος καὶ πιστὸς ἑταῖρος,

eandem esse vult sententiam, quæ est huius Euripidei,

> Πένητος φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος.

quasi vero πένης, id est *pauper*, & φεύγων, id est *exsul*, idem valerent.

Mirum videri potest & quod Sophoclis quosdam versus, deinde Herodoti locum ceu similem affert: nisi, aliter quam verba

præ se ferant, hunc ille materiem suorum præbuisse versuum intelligamus.

SCHEDIASMA XIV.

Pindarum non videri posse excusari, in vertentem, quod de saturitate & insolentia *dicitur: ideoque suspectam esse ibi scripturam vulgo receptam, & fortasse nõ magna cum mutatione posse emendari.*

PIndarus, quod Schediasmate proxime præcedente toties de *saturitate & insolentia* (nam ὕβριν ita malim, quam *ferociam* interpretari) dictum audiuimus, *saturitatem esse insolentiæ matrem*, omnino inuertit, dicens contra, ὕβριν, κόρου ματέρα. id est, *insolentiam, saturitatis seu satietatis esse matrem.* Quo igitur respicientem Pindarum ita loquutum esse dicemus? Ad quotidianam quidem certe experiẽtiam respexisse nequaquam dici potest, quũ illa contrariũ omnibus ante oculos ponat: & vel ipsi equi, quum insolescentes κορυθιᾶν dicuntur, rem non aliter se habere ostendãt. Quid igitur de Pindari loco nobis sentiendum est? Ego tanti poetæ honori non puto melius posse a nobis consuli, quam si deprauatum esse locum dicamus: (etiamsi tam multi per tam multos annos de hoc tacuerint,) & pro κόρου reponendum esse φθόρου: Olympionic. ode XIII.

ἐθέλοντι δ' ἀλέξειν ὕβριν φθόρου
 ματέρα θρασύμυθον.

Statim autem pro me facient ii, quos in proxime præcedẽte Schediasmate habes Theognidis versus, *de vrbibus nonnullis, quibus sua* ὕβρις *excidium attulit.* Eos igitur ibi videndos tibi relinquo: & simul idem περὶ τοῦ κόρου dictum, respiciendo (vt opinor) ad ὕβριν quæ eum consequitur.

SCHEDIASMA XV.

Euripidis versus a vulgo recepta opinione dissentiens: cui versui alij apud Clemẽtem, alij apud Stobæum subiunguntur: & vtri magis conuenire videantur.

Euripidei versus apud Stobæum emendatio.

ISTud quidem dictum auribus nostris minime nouum accidit,

Οὐ τι χρήσιμον ἐστὶ νέα γυνὴ ἀνδρὶ γέροντι:

sicut neque hoc,

Αἰσχρὸν νέᾳ γυναικὶ πρεσβύτης ἀνήρ.

(ac videri possunt hæc quoque ex eorum esse numero, quæ Clemens dicere non debuerit posteriores poetas prioribus suffuratos esse) at vero illlud Euripideum, quod præcedentibus contrarium videtur,

Καλὸν γυναῖκα πρὸς νέον ζεῦξαι νέαν,

haud tantum nouum, sed paradoxum etiã videri potest: ac (quod

& ipsum miretur aliquis) alii apud Clementē versus huic subiunguntur, quibus eius ratio redditur, alii apud Stobæum. Nam apud Clementem subiunguntur hi,

ὁ μὲν γὰρ ἄλλης λέχεος ἱμείρει λαβεῖν,
ἡ δ' ἐνδεὴς τοῦδ' οὖσα βουλεύει κακά.

At vero apud Stobæum illi,

Μακρὰ γὰρ ἰσχὺς μᾶλλον ἀρσένων μένει,
Θηλείας δ' ἥβη θᾶσσον ἐκλείπει δέμας.

Totum autem locum, qualis affertur a Clemente, ita reddit Gentianus Heruetus.

Dare iuueni iuuenem mala est res coniugem,
Namq; is cupit cubile inire alterius,
Sed machinatur ipsa egens illi malum.

Sed quum viderem non stare secundum illum versum,

Namq; is cupit cubile inire alterius,

& in tertio illa verba, ἐνδεὴς τοῦδ' οὖσα, non bene reddita esse viderentur: eius interpretatione te contentū non fore putans, meam adieci. Ea igitur est huiusmodi,

Malum est, iuueni eam quæ iuuenis est iungere.
Alterius ad torum ille vult accedere.
Carens toro illa machinatur quid mali.

At vero locum eundem, qualis a Stobæo affertur, ita sum interpretatus.

Malum est, iuueni eam quæ iuuenis est iungere.
Nam masculorum robur est diuturnius,
Fœmineus at flos citius abit ex corpore.

Quid autem de his quibus tam diuersa ratio redditur versibus dicemus? Ego Stobæi lectionē libenter sequor, vtpote in qua videmus poetā φυσιολογοῦντα: ne tamen tuo pollutos esse putemus apud Clementē alios illos, qui subiunguntur versus, & nō eos esse ipsos quos ille pro Euripideis attulerit, hoc obstat, quod confert hunc locum cum quodam Epicharmi (ex quo Euripidem sumpsisse putat) & in fine illius Epicharmei tale quid legimus.

Sed quum, vt apud Stobæum scriptus est tertius versus, minime stare possit admoneo te, futurum vt stet, scribendo Θήλεια δ' ἥβη, minima cum mutatione.

SCHEDIASMA XVI.

Gallos iam olim venandi *non minus* peritos *quam studiosos fuisse, teste Xenophonte: altero videlicet ex posterioribus Xenophontibus.*

XEnophon ille cuius a me allatus fuit antea quidam locus (nō Grylli filius, sed eo posterior, & illorum alter, qui illi homonymi & posteriores illo fuerunt, itidemq; aliquid monumentis literarum mādarūt) nostros Gallos iam olim, id est, etiā ante suum

seculum, fuisse venandi non minus peritos, quam studiosos ostendit: si quæ de illis scribit considerentur. Sæpe enim & cõmemorat & probat illorum *venatorias* (vt ita loquar) *artes*. Inter cetera autem narrat, *eos qui diuites sunt, ac quorum voluptaria & delicata est vita, mane exploratores mittere, qui renuntient, vbi leporem aut lepores viderint: ipsos autem eo venire, & immissis canibus equitantes sequi*. Eius verba sunt, Θηρῶσι δὲ Κελτοί, ὅσοι μὲν πλουτοῦσιν αὐτῶν καὶ τρυφῶσιν, ἕωθεν ἐκπέμποντες ἐς τὰ χωρία τοὺς ὑποπτεύσοντας τοὺς κατοπτεύσοντας ὅπη τύχοι ἀναπαυόμενος λαγώς. καὶ ἔστιν ὁ ἀγγέλλων εἰ τύχοι ὀφθείς, ἢ ὁπόσοι αὖ τύχωσιν· ἔπειτα ἀφικόμενοι μεθιᾶσι τὰς κύνας, ἐξεγείραντες τὸν λαγών, αὐτοὶ δὲ ἐφ' ἵππων ἕπονται. Tertia autem ab hinc pagina de iis loquitur, quibus nõ sunt quos exploraturos mittant. *Horum alij* (vt scribit) πλείονας συνθῆρας συναγαγόντες, ἐξίασιν ἐφ' ἵππων, καὶ τὰ ὕποπτα ἐπερχόμενοι, ὅπως ἂν τύχῃ ἐξεγερθεὶς λαγώς, μεθιᾶσι τὰς κύνας. *Alij autem, & quidem qui sunt magis*, αὐτουργοὶ τῆς κυνηγεσίας (quod loquẽdi genus obseruatione dignum est) *pedibus proficiscuntur. Deinde si quis illos equitans comitetur*, καὶ οὗτος διώκειν πέπαυται ἅμα ταῖς κυσίν. Atque alia nonnulla, quæ ab illis fiant, suam venandi rationem seruantibus, commemorat. Rursumque non multo post, Θηρῶσι δὲ Κελτοὶ καὶ ἀναμιγνύοντες ταῖς ἰχνευτικαῖς κυσὶ τὰς ὠκείας· καὶ οἱ μὲν μαστεύουσιν, αὐτοὶ δὲ διίστανται, μετὰ χεῖρας ἄγοντες τὰς κύνας τὰς ἀγαθάς, ὅπου μάλιστα εἰκὸς τὸν λαγὼ ἀπευθῦναι τὸν δρόμον. Vbi videtur *canes* vocare τὰς ἀγαθάς, quas τὰς ὠκείας appellauit.

SCHEDIASMA XVII.

Non Gallicas canes *tantum, sed & alias Gallicis pares Xenophonti priori ignotas fuisse: ideoq; existimari ab hoc, posteriorum vno, dixisse quod alioqui nequaquam dixisset, sed potius contrarium.*

Cuiates canes *cognitæ Xenophonti fuerint.*

MIrum est, ideoque relatu dignum mihi visum, quod idem ille Xenophon scribit, Xenophonti sibi homonymo, *non solũ ignotas canes Celticas fuisse* (cuius rei rationem reddit, ἀγνῶτες γὰρ ἦσαν τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ὅσα ταύτῃ ἔσχατα ὅτι μὴ τῆς Ἰταλίας ὅσα Ἕλληνες κατεῖχον, ἢ ὅσοις κατ' ἐμπορίαν διὰ θαλάσσης ἐπεμίγνυον) *sed ne aliud quidem canum genus notum fuisse, quod ad Celticarum velocitatem accederet.* Atq; hoc argumento vtitur, quod dicat ille, quicunq; a canibus lepores capiantur, vel ab illis capi præter naturam corporis, vel aliquo fortuito casu. *Nam si* (inquit) *cognitæ illi canes Celticæ fuissent, illud idem de canibus dicturus fuisse mihi videtur, quoscunq; lepores non capiant canes, eorum vestigijs insistendo, præter naturam corporis accidere canibus, vt eos non capiant, aut aliquo casu fortuito id fieri. Nam quæcunq; valido sunt corpore, & generosæ, has nunquam lepus queat effugere.* Deinde quomodo τύχῃ γενόμεναι videri queant ostendit. Sed ipsa eius verba totius loci afferam. ὡς δὲ

(ID-

(inquit) οὐδὲ ἄλλο γένος κυνῶν ἐγίγνωσκεν ὃ ἂν κατὰ ὠκύτητα ἐοίκοι ταῖς Κελτικαῖς· τεκμαίρομαι ὑπάρχειν ἀπὸ τῶνδε. λέγει γοῦν ὡς ὅσοι ἁλίσκονται λαγῶοι ὑπὸ κυνῶν, παρὰ φύσιν σώματος ἁλίσκονται, ἢ τύχῃ χρησάμενοι. εἰ δέ γε ἠπίστατο τὰς κύνας τὰς Κελτικὰς (videtur autem hic subaudiendum ex præcedentibus, ἢ ἄλλό τι γένος κατὰ ὠκύτητα ἐοικὸς ταῖς Κελτικαῖς) ὑπὲρ τούτου δοκεῖ ἄν μοι ἀποφήνασθαι περὶ τῶν κυνῶν, ὡς ὁπόσους λαγὼς οὐχ αἱροῦσι κύνες κατὰ πόδας, παρὰ φύσιν σώματος οὐχ αἱροῦσιν ἢ τύχῃ χρησάμεναι, ὡς ὅσαι γε ἀγαθαὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν θυμὸν γενναῖαι, ταύτας δὴ οὐκ ἄν ποτε διαφύγοι λαγὼς, εἰ μή τις δυσχωρία ἐμποδὼν γένοιτο ἢ ὕλη ἀποκρύψασα, ἢ καταδύσις τῆς γῆς κοίλη καὶ βαθεῖα ἀφιλομένη τὸ τάφρος διαδραμεῖν ἐν τῷ ἀφανεῖ παρασχοῦσα. Adeundus est autem Xenophontis prioris locus, vt quod ab hoc posteriori de illo dicitur, plene intelligatur.

Sed *quates* cognitas fuisse Xenophonti *canes* dicemus? *Caricarum* tantum & *Cretensium* notitiam illi tribuere posterior ille Xenophon videtur, ad leporum venationem, quod attinet. Alioqui *ceruorum venationi* audimus priorem illum Xenophontem iubētem *canes Indicas* adhiberi: *aprorum* autem *Indicas, Cretenses, Locrenses, Lacanas. Cretenses* tamen seu *Cressas canes* fuisse & *ceruorum venationi* adhibitas etiam versus ille docet.

Κρῆσσα κύων ἐλάφοιο κατ' ἴχνιον ἔδραμε γοργῶς.

Vbi obserua, *fœminæ* itidem, non *masculi*, mentionem fieri, sicut ab vtroq; Xenophonte. Qua de re & in quodam libri præcedentis Schediasmate dictum fuit.

SCHEDIASMA XVIII.

Quod spectaculum venanti Xenophon prior magnam afferre voluptatem dixerit, hunc posteriorem esse voluptati negare.

HOnorifice semper aut modeste saltem de priori Xenophonte posterior hic Xenophon loquitur, non idem solum nomen, sed eandem quoq; patriam habens, vt ipse profitetur: quinetiam, quod maius est, ἀμφὶ ταὐτὰ ἀπὸ νέου ἐσπουδακώς. (non male autem, vt opinor, ante κυνηγέσια distinguetur, vt ταῦτα non minus ad sequentia duo, quam ad illud referatur) κυνηγέσια, καὶ στρατηγίαν καὶ σοφίαν. Ac modestiam hanc ostendit, vel quod in proxime præcedente Schediasmate retuli. Nam ibi ita reprehendentem illum audimus, vt simul excuset. Sed permittit tamen sibi ab illo prorsus dissentire de quadam re, *cuius spectaculum summam ille voluptatem afferre* ait. Nam quum ille scribat de lepore, *tantam esse huius animalis gratiam, vt nemo sit, qui si eum videat dum vestigatur, dum inuenitur, dum canes eum persequuntur, dum capitur, non obliuiscatur eius rei quam amet*: hic *cetera quidem iucūdum esse spectaculum fatetur, sed videre eum capi, triste potius, quam iucundum esse.* Veruntamen & hic illum excusat, addens, *Sed ille Xenophon* (sæpe autem de eo loquens, dicit ἐκεῖνον τὸν Ξενοφῶντα) *quum veloces ca-*

nes minime cognitas haberet, veniam meretur, si videre leporem capi, magnum spectaculum esse existimabat.

Ceterum huic eius a Xenophonte dissensioni cōsentanea sunt, quæ paulo ante scribit de illis, quos τῇ ἀληθείᾳ κυνηγετικοὺς appellat: *eos non ideo canes educere, vt ipsum animal capiatur, sed vt cursu certetur.* ideoque (inquit) ἀγαπῶσιν εἰ ἐπιτύχοιεν λαγὼς τοῦ διαθέοντος. *Quinetiam reuocari canes interdum ab illis dicit:* illis verbis hæc subiungens, καὶ καταφυγόντα εἰς ἀκάνθας ἔσιν ὅτε ὀλίγας, εἰ δὲ καὶ ἴδοιεν ἐκπεπληγότα καὶ ἀπαγορεύοντα, ἀνακαλοῦσι τὰς κύνας, μάλιστα δὴ εἰ καλῶς διηγωνίσατο.

Quis vero non miretur, quod de se addit, *captiuo lepori interdū libertatem suam restituente*, ὥστε πολλάκις ἤδη ἔγωγε ἐφ᾽ ἵππου ἐφομαρτῶν τῷ δρόμῳ καὶ ἁλόντα (nisi potius ἁλὸν scribēdum est) ἐπιστὰς ζῶν ἀφειλόμην καὶ ἀφελόμενος καὶ δήσας τὴν κύνα, ἀφῆκα διαφυγεῖν τὸν λαγών. καὶ εἰ ὕστερος ἀφικόμην ἢ ὥστε διασῶσαι, ἔπαισα τὴν κεφαλήν, ὅτι ἀνταγωνιστὴν ἄρα ἀγαθὸν ἀπώλεσαν αἱ κύνες. Vbi obseruandus ille mos *feriendi capitis in indignatione.* His porro illud de sua dissensione a sibi homonymo Xenophonte adiicit.

SCHEDIASMA XIX.

Emendatio loci cuiusdam Clementis, quem interpres prætermisit, tanquam aliquid absurdi eo diceretur.

EMendatio vnius loci Clementis, quam promitto, fenestram ad multorum siue apud eum, siue apud alios locorum emendationem aperire potest: eoq; libētius a me proponetur. Est certe eiusmodi, si inemendatus maneat, vt aliquid nouum inauditumq; auribus nostris afferat: & ita quidem, vt simul etiā absurdum videri possit. Quamobrē haud miror interpretem eum transiliisse: sed lectore non admonito hoc fecisse, nequaquā probo. Audi igitur quæ ex Protreptico ad Græcos afferam. εἶτα κύνες μέν, ἤδη πεπλανημένοι, ὀδμαῖς ῥινηλατοῦντες ἐξιχνεύουσι τὸν δεσπότην, καὶ ἵπποι τὸν ἀναβάτην ἀποσεισάμενοι, ἐν ἵππου συρίγματι ὑπακούουσι τῷ δεσπότῃ. ἔγνω δέ φησὶ βοῦς τὸν κτησάμενον, &c. Hic interpres, caute agēs (id est, eo quo dixi modo se gerens) non alia, quam hæc, Latina ex illis Græcis facit, *Deinde canes quidem, qui iam aberrauerunt, sagacibus naribus quærentes, dominum inuestigant. Nouit autem (inquit) bos possessorem suum.* Vides vt illud, quod nouum inauditumq; auribus nostris & aliis (vt opinor) quibuslibet, affertur, caute transiliuerit. Nā *esse aliquos, qui sibilum edant equos*, cui vnquā fando est auditum? At ecce tamen ἐν ἵππου συρίγματι. Nisi forte συρίγμα aliud, quam *sibilus* est, & quidē aliquid, quod equis tribuere, vt illorū naturæ conueniens, liceat. Sed apud nouos tale quid lexicographos quærendum esset. Hoc te labore (qui non paruus & tamē inutilis esset) leuatura est mea emendatio, quæ (vt ceteræ propemodum omnes meæ) paruam scripturæ mutationē habebit, sed rem tamen longe diuer-

diuersam exhiberet, & in qua nulla ἵππου fiat mentio. Ita enim illa locum hunc scribendũ esse dicit, ἵνα που συρίσμα ᾖ. Huic omnes statim assensuros esse scio, quũ illum sibilum ab equo ad eius dominum ea transferri cernent. Quã enim inauditũ est sibilare equũ, tam vulgare scimus esse *sibilare hominem*. Quod si cui nouum hoc quoq; est, quod scribit Clemens, *sibilo reuocari equum a domino*, at nõ omnibus nouum fuerit: mihi quidem certe nequaquã, qui equos domini sibilo assuefactos vidi: Ad illam vero particulã που quod attinet quam habes in ea, quæ a me reponitur lectione ἵνα που συρίσμα ᾖ, talem eius pleonasmum minus etiam, quam quidquam aliud iis qui Græca in lingua exercitati sunt, fore nouum scio. Est autem ex illis particulis quarum pleonasmus aliquid gratiæ addit orationi: & quæ interim plerisq; in locis, vbi πλεονάζειν videntur, aliquẽ vsum habere e...t possunt quorum locorum in numero aliquis fortasse hunc non immerito posuerit.

Libuit autẽ in descriptione huius sibili exspatiari, quẽ ab equo ad hominẽ emendatio mea transfert, vt hinc, sicut ex aliis plerisq; locis, disceret lector quantæ imprudentiæ (ne dicã stultitiæ) sit, in nonnullis, qui res nõ solum nouas & inauditas, sed aliquid etiam absurdi præ se ferentes nobis proponũt, adeo se torquere, vt quotidie plerosq; se torquentes videre est: & quos ego id facientes videre nequeo, quin simul eorum me misereat. Neque vero de locis tantũ loquor iis, quorum etiam alioqui scriptura talis est, vt esse suspecta possit: vt hic non videmus esse, quod eam alioqui suspectam reddere nobis queat. Interim tamen nolo hic illis, qui alteram in partem peccant patrocinari. Quod de iis intelligo, qui locos omnes quorum assequi sensum nequeunt, aut qui aliquid sibi nouum & inauditum afferunt, (tanqã aliis omnibus tale futurũ esset,) suspectos habent, & mendosos esse clamitant.

SCHEDIASMA XX.

Emendatio quorundam Clementis locorum.
Heracliti Ephesii locus apud eundem emendatus.
Ex Cleanthe allatum illud de 1ue dictum quod Chrysippo a Cicerone tribuitur.
Euripidei versus emendatio.

ALios Clementis locos hoc Schediasmate emendabo, quorũ, dum de illo sibilo equi riderem, sum recordatus.

Incipiam autẽ ab isto, qui vna pagina illum antecedit σοὶ ἀπεκρύβη εἶναι ὁ λόγος. φῶς ἐστι κοινὸν ἐπιλάμπει πᾶσιν ἀνθρώποις. οὐδεὶς κιμμέριος ἐν λόγῳ. Nam illic deesse præpositionem πρὸς existimo, & scribendum πρὸς εἶναι: hic autẽ desiderari nomen σκότος post κιμμέριος. Nam σκότος masculino etiã genere dici notum est. Potest alioqui & ζόφος deesse videri, quo, licet magis poetico, vtuntur interdum Plutarchus & Lucianus. Interpres tamen, nihil illi adie-

Digitized by Google

ctiuo κιμμέριος addens, vertit, *Nullus est in verbo Cimmerius*. Non dubium est porro, quin hoc dicat Clemens, *philosophicis tenebris, quæ magna ex parte vere sunt Cimmeria*, illud de quo loquitur lumen opponens.

Hinc vlterius ad præcedentia pergens, illuc venio, vbi & Heracliti Ephesii testimonio *simulacra sensu carere probat*. Nam vbi legimus εἰ γὰρ ὡς ἀναισθήτους ὑβρίζουσι, πῶς προσκυνοῦσι ὡς θεούς; fieri non posse dico illud ὑβρίζουσι, & mutandum esse in ἱδρύουσι. nisi for ἑδρίζουσι pro ἱδρύουσι Heraclitum dixisse quispiam existimet. Interpres interim retinens ὑβρίζουσι, vertit, *Si enim tanquam insensiles eos iniuria afficiunt, cur adorant?* quum tamen mihi festum sit dicere illum philosophum voluisse, *Si enim tanquam insensiles (siue omni sensu carentes) illos statuunt, cur adorant?* Intellige autem *Illos statuunt*, pro eo, quod est *Simulacra eorum statuunt*: eo modo quo & statua statui dicitur.

Transeo hinc ad Stromateωn opus: & primum ad librum septimum accedens, dico iniuriam Æsopo factam esse, non a Clemente, sed a librario cuius manum sequuta est, quā habemus eius editio. Nam quod pulcre seu recte ab eo dici Clemens scripserat, librarius pulcre seu recte dici negauit, quū καλῶς in οὐ καλῶς mutauit. Ita enim legi in editione illa videmus, ὅθεν καὶ ὁ Αἴσωπος οὐ καλῶς ἔφη τοὺς ὗς κεκραγέναι μέγιστον. quum scribendum sit καλῶς, aut certe οὐ κακῶς: sicut præcesserat διόπερ οὐ κακῶς ὁ κωμικὸς Πλάτων. Sed magis credibile est, quum scriptum esset καλῶς absq; negante particula, eam temere ex illo altero loco irrepsisse. At interpres Gentianus Heruetus illam negatiuam voculam retinens, nō cum ἔφη sed cum κεκραγέναι iungit: quippe qui verterit, *Vnde etiam dicebat Æsopus, non recte clamare sues, quum, quando trahuntur, maxime intelligant se ad nihil aliud esse vtiles quam ad sacrificium* Verum ne cum hoc quidem infinitiuo locum eam habere constat, sed Clementis mentem fuisse, vel, *Æsopum id pulcre, siue recte dixisse*: aut, *Æsopum dixisse, sues recte (id est merito) maximum clamorem edere*. Verum si καλῶς vel οὐ κακῶς cum ἔφη iungamus, existimandum erit respici ad rationem, quam affert eorum clamoris. Perinde ac si diceret, *Æsopum pulcre rationem maximi eorum clamoris reddidisse*.

Mirum vero, ne illud quidem manifestissimum mendum Ἰσώπος pro Αἰσώπος interpretem illum animaduertisse: sicut nec istud, male post κεκραγέναι positam stigmen esse. Nam in illa editione legitur, οὐ καλῶς ἔφη τοὺς ὗς κεκραγέναι. μέγιστον συνειδέναι γὰρ αὐτοῖς, &c. quum tamen μέγιστον ad κεκραγέναι pertinere manifestum sit: & cum illo infinitiuo tam bene conuenire, quam male cum συνειδέναι conuenit: non solum, quod nō sit aduerbium, quo tali cum verbo vtantur Græci, sed etiam, quod dictum potius fuisset, μέγιστον γὰρ συνειδέναι vel συνειδέναι γὰρ μέγιστον.

Obiter autem hoc addam, quod Chrysippum *de sue* Cicero dixisse narrat, (legimus enim apud eum, libro De natura deorum II. *Sus vero quid habet præter escam? cui quidem, ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus*) Cleanthis, si Clementi credimus, dictum esse. Quem tamen memoria lapsum hic fuisse minime credendum est, sed habuisse & ipsum cuius fidem sequeretur. Sic autem & pleraque alia dicta aliis alios philosophis tribuere obseruaui.

At is, qui hoc Schediasma claudere debet locus, Euripidis est, ab hoc scriptore citatus, Stromateωn libro VI.

ἐκ γὰρ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐκποιουμένων
σκληρὰς διαίτας οἱ πόνοι βλαστοῦσ

Hic enim pro πόνοι reponendum esse τέκνα dico: nec quenquam huic reclamaturum emendationi puto.

SCHEDIASMA XXI.

Ex Dionysio Halicarnasseo sublatum vocabulum quoddam irreptitium.

Animaduersi fuerunt in multis multorum scriptorum locis nati hinc errores, quod ea, quæ margini adscripta erant ad expositionem alicuius vocabuli, ipsis auctoris verbis permixta essent (quod vulgo, In contextum irrepere vocatur) sed nondum tamen quidam huius generis error in Dionysio Halicarnasseo animaduersus ab alio quoquam fuit, quod sciam. Is est libro VIII. pag. CCCLXXX. edit paternæ, at Germ. CCCCCXV. οἱ δὲ ὕπαγοι ζεύγη τε ἡμιόνων ὀρεικὰ καὶ ἁμάξας, καὶ τὰ ἄλλα φορεῖα ὡς πλεῖστα παρασκευασάμενοι, καθεζομένας αὐτὰς προὔπεμπον ἄχρι πολλοῦ. Nam quum ὀρεῖς nõ alii sint, quam ἡμίονοι, non possunt alia esse ζεύγη ὀρεικά, quam τὰ ἡμιόνων: (nisi quis adiectiuo inde facto cum Homero vtens, malit ἡμιόνεια dicere) sicut etiam Suidas, postquam ὀρεὺς exposuit ὁ ἡμίονος, subiungit, καὶ ὀρεικῷ ζεύγει, ἀντὶ τῶν ἡμιόνων. Quamobrem in dubium vocari hoc non debet, quin ille genitiuus ἡμιόνων esset adiectiui ὀρεικὰ expositio, margini adscripta: quæ postea in contextum (vt dixi nos hodie loqui) irrepserit. Ceterum apud eundẽ Suidam legitur & ὀρεικὸν (cum ει) ζεῦγος, τὸ τῶν ἡμιόνων. quæ scriptura & ibi reperitur, ac magis consentanea rationi videtur.

Quamuis autem non dubitem, quin verisimilis futura sit hæc emendatio illis præsertim omnibus, qui aliquando vetera exemplaria versarunt, quorum margini expositiones vocabulorum huiusmodi rariorum mi- usq; notorum adscriptas viderint: nec tantum pro verisimili, sed etiam pro vera emendationem hanc sint habituri: tamẽ velut ex abundanti testimonium cuiusdam exemplaris Iosephi producam, cuius margini cum aliarum id genus vocum explicationes adscriptæ sunt, tum huius nominatim. Nam in parũ numero est ὀρεῖς, exposita ἡμίονοι. Est autẽ id exemplar in bi-

bliotheca Heydelbergensi, quæ non tantũ suis illustrissimis principibus, sed toti Germaniæ magno per illos est ornamento.

SCHEDIASMA XXII.

Ex Cicerone sublatæ itidem voces irreptitiæ.

De alio eiusdem loco vnde tollendas esse quasdam, tanquam itidem irreptitias, falso nonnulli crediderunt.

Dionysii Halicarnassei locus admonuit me cuiusdam Ciceroniani, in quem dixi (in præcedentis libri Schediasmatũ vno) voces quasdam ex margine in contextum irrepsisse, quum ad exponendum Ciceronis locum adscriptæ fuissent. Hunc tibi, ne quærendum diutius relinquerem, libuit proponere: simulq; aliũ ei adiicere, qui falso eiusdem suspectus erroris fuit. Ille igitur facta cuius a me est mentio, tanquam a nullo adhuc annotati, exstat Epistolarum ad familiares libro XII. in quadam ad Cornificium scripta, *Atq; inde ventis remisq; in patriam omni festinatione properaui.* Omnino enim persuasum habeo, hæc duo vocabula *omni festinatione*, nequaquam Ciceronis esse, verum alicuius, qui prouerbium exponere volens, ea ipsius paginæ oræ adscripsisset: vnde in contextum postea intrusa fuerint. Quæ tamen expositio ei loco minime tam conueniens erat, quam est illis, vbi metaphoricum vsum illæ voces *ventis remisq;* habent.

Enimuero monendus est hic lector, esse quidem & alios apud Ciceronem locos, in quos nonnullæ ex margine itidem voces irrepserint: sed vnum tamẽ esse cui quum idem accidisse quidã annotasset, & a multis magno applausu recepta eius opinio fuisset, postea Ioannes Auratus rem secus se habere, & ex tribus vocabulis vno emendato, reliqua duo, qualia in vulgaribus editionibus legebantur, retinenda esse ostendit. Is locus exstat libro De diuinatione II. *Nõ esse autem illud carmen furentis, cum ipsum poema declarat (est enim magis artis & diligentiæ, quã incitationis & motus) tum vero ea, quæ ἀκροστιχὶς dicitur, quum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur: vt in quibusdam Ennianis, quæ Ennius fecit, id certe magis est attenti animi, quam furentis.* Nam hic quum verba ista *quæ Ennius fecit*, pro spuriis & irreptitiis habita diu fuissent, tanquam ex margine in cõtextum (vt vocant) translata, cui pro expositione illius vocabuli Ennianis adscriptæ fuissent: postea sagaciter Ioannes Auratus odoratus est veram lectionem, Q. ENNIVS FECIT.

SCHEDIASMA XXIII.

Dionysio redditum rarum quoddam vocabulũ, quod quum propter raritatem esset incognitum, in aliud fuerat mutatum.

Deprauationes multorum apud vtriusq; linguæ scriptores locorum cum aliunde originẽ habẽt) vt doceo in meo de multiplici

tiplici mendorum origine opusculo) tum vel maxime ex eo quod rara quædam vocabula, ideoq; plerisq; librariis incognita, in alia fuerunt ab illis mutata, quæ & scriptura parum differebãt, & contra vulgaria & omnibus nota erant. Exempla huius rei insignia meum illud opusculum suppeditat: verum illis adiiciendum est, quod ex Dionysio Halicarnasseo afferam. Legimus autẽ id in eius Archæologiæ Romanæ lib. IX. circa finem concionis Appii Claudii, qui in populum inuehens & eum grauiter accusans, dicit inter cetera, ὅπλα τε ῥίψας καὶ τάξεις ἐκλιπὼν καὶ σημεῖα πολεμίοις προϊέμενος, καὶ φυγὴ πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἐπονειδίστῳ χρησάμενος· ὡς τῆς ἐμοῦ μὲν ἀφαιρησόμενος τὴν ἐκ τῆς νίκης δόξαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ περὶ ὑμᾶς τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν παῖδος. Vbi Gelenius non videns quomodo hoc παῖδος interpretari posset, hanc tandem huius loci interpretationẽ excogitauit. *Arma proijciens, ordines deserens, signa prodens hostibus, ante cõgressum ignominiose fugiens: quasi ageretur de mea gloria, non de securitate incolumitateq; patriæ.* Sed quis hic significationẽ vocis παῖδος potest agnoscere? At voluisse tamen illam nobis quoquomodo repræsentare cõstat: sed debuisse potius, quod in aliis quibusdam locis, idẽ & in hoc facere, dico, id est, illius boni viri, Lap. Biragi, interpretationem ita sequi, vt penes eum fidem esse vellet: quum ignoraret q̃ ille lectionẽ sequutus foret, sed quæcũq; illa esset, aliquid loco cõueniens præ se ferre. Ita igitur Lapus. *Arma abiiciẽs, aciemq; deserens, signaq; hostibus obiiciens, & fuga antequam ad manus veniretur probrosa vtens: tanquã mihi soli ademtura ex victoria gloriam, ac non patriæ etiam ex aduersis hostium, lætitiam.* Verum, qꝫ hic est vocabulũ sub quo vel imaginari queamus *lætitiam*? illamne sub voce παιδὸς fingere nobis possumus? Nequaquam. verum illam significationem habet nomen γάνος, quod Lapus in suo exemplari inuenit. Sed dixit *ex aduersis hostium*, (vt *aduersa* sint *res aduersæ*) *lætitiam*, pro eo, quod simpliciter dictum erat, *aduersus hostes lætitiam* id est, *futuram aduersus hostes lætitiam*; Siue, *eam, quæ alioqui fuisset aduersus hostes lætitiam*. Quod si quis obiiciat, poeticam esse potius, quam solutæ orationi vsitatam vocem hanc, & apud ipsos etiam poetas raram: in promtu responsum est. Dionysiũ aliis plerisque non minus poeticis vti. & quidem quarũ nonnullæ apud ipsos etiam poetas, haud frequenter occurrunt. At verbum γανοῦν ex nomine illo factum facilius inuentu est vtrobique: vnde & participium γανούμενος apud Clementem Alexandrinum. nam is Pædagogi libro III. cap. itidem III. loquens de illo, quem Homerus appellat περὶ τὸν ὑπερηνήτην, scribit, περιοιαίνων δ' ἤδη ἐπαλείφεται γανούμενος πώγωνι. Apud eundem legimus γάνωμα libro Stromateωn V. ἐπενδυσάμενος τὸ γάνωμα τῆς δόξης τῆς πολυμαθοῦς ἐκείνου καὶ τελείου ἀνδρός.

SCHEDIASMA XXIV.

De multis vocabulis rarioribus & minus notis, pro quibus alia

(& quidem simplicia nonnulla pro compositis) apud Dionysium Halicarnasseum irrepserunt.

Restitutus quidam eius locus.

Eum neutro interdum genere uti loco masculini, quum de personis non de rebus loquatur.

Dionysium Halicarnasseum quandoquidem semel in manus sumsi, ex illis nō prius dimittam, quam & alios eius locos sanauero: sed nonnullis potissimum reddere nunc sanitatem volo: quibus illud ipsum de quo a me in præcedente Schediasmate dictum est mali genus accidit, id est, e quibus sublata sunt rara quædam vocabula & incognita, vel paucis nota: substituta autē partim vulgaria, partim minus rara. Ex vulgaribus est λογίζεσθαι male pro λοχίζεσθαι substitutum: nec minus vulgare ὁμολογεῖν pro αὐθομολογεῖν. Nam libro VIII. vbi legitur, τὸ γὰρ μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν ἀπαιτεῖν, καὶ μὴ τυγχάνοντας τούτου πολεμεῖν, ἅπαντες ἂν ὁμολογήσουσιν εἶναι καλόν. Vel hoc autem, quod particula ἂν aptum hic locum nō habet, suspectam huius loci reddere scripturam poterat. nam si illo monosyntheto vti cum illa particula voluisset, dicendum potius fuisset, ἅπαντες ἂν ὁμολογήσειαν εἶναι καλόν. At vero αὐθομολογήσουσι eo conuenientius est, quo est altero significantius. Plerunque autem simplicia, vtpote notiora, pro compositis apud eum recepta fuerunt. Ex quibus est πολεμεῖν pro καταπολεμεῖν: & ἐστασιακὼς τὴν πόλιν, pro διεστασιακώς. Quod de simplicibus autē, idem & de primis cōpositis, seu monosynthetis, dico. cuiusmodi est φιλονεικεῖν, pro συμφιλονεικεῖν positum, & φιλοχωρεῖν pro ἐμφιλοχωρεῖν.

Enimuero horum quidem aut his similiū aliqua saltem suspecta iis fuerint, qui in Græca lingua non mediocrem progressum fecerunt: sed quædam sunt apud hunc scriptorem, non minus, quā apud alios, menda, quæ tanto sunt aliis periculosiora, quanto αἱ ὕφαλοι πέτραι, id est, *petræ sub aqua latentes*, sunt iis, quæ eminent periculosiores Cuius deprauationis exempla habemus in duobus, quæ cognata & ab eadē origine sunt vocabulis, ἐπιβουλαὶ & ἐπιβούλως. Hæc enim qui legit, quod Græcis valde vsitata esse sciat (præsertimq; nomē illud) nihil mendi subesse iis in quibus exstant locis suspicatur: & quū nihil deprauationis habere putet, ab ea sibi non cauet. At ecce tamen, ἐπιβουλαὶ quidem duobus in locis perperam pro ἐπιβολαὶ positum est: ἐπιβούλως autem, deprauatione magis etiam occulta, pro ὑπούλως. Ad nomen illud, quod attinet, eorum quos dixi locorum vnus est libro IV. paulo post cōcionem Bruti, οἱ δὲ κατὰ λογισμὸν μὴ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καθαίρεσιν τῆς τυραννίδος, ὄκνον ταῖς ἐπιβουλαῖς ἐνεποίεσαν. Hic enim agitur περὶ τῆς ἐπιβάλλεσθαι τῷ ἔργῳ, a quo verbo factum ἐπιβολαῖς hic substituendum est. At locus ille, qui aduerbium ἐπιβούλως pro ὑπούλως habet (quę deprauatio magis etiam occulta est, & plane ὕπουλος, eo modo quo ὕπουλα

πουλα *quadam hulcera* dicuntur, appellari potest) legitur libro v. vbi agitur de conspiratione cum ingenuorum quorundam, qui egeni erant, tum seruorum, οἱ διὰ τοὺς κολασθέντας ὁμοδούλους ἐν τῷ μηνυθέντι ἐνιαυτῷ, δυσμενῶς καὶ ἐπιβούλως διακείμενοι πρὸς τοὺς δεσπότας. Nam aliquis ex iis, qui aures Græco sermoni longo a tempore assuefactas habent, statim hic mendum subolfaciet, & illud ἐπιβούλως διακείμενοι suspectum habebit, quod contra parum exercitati minime mendosum esse putabunt: & recordans quid Græci ὕπουλον ἔχθραν vocent, scribendum esse ὑπούλως διακείμενοι contendet. Quid vero quum hunc etiam ipsum scriptorem ὕπουλον ἔχθραν dixisse ostendam? Legitur enim libro III, ὡς ἐνεῖπε κατεῖχεν τὴν ὕπουλον ἔχθραν ἰδιωτῶν.

Finē illi Schediasmati impositurus hic eram, nisi, dum illum libri IV. locum adirem, in quo ἐπιβολαῖς pro ἐπιβουλαῖς scriptum esse, dixi, aliquam deprauationem magis etiam periculosam & quæ plus negotii potest facessere, animaduertissem: & quidem in eo, quod proxime præcedit membro. Ita enim scriptum illud est, καὶ θυμοὶ συνεξέπιπτον φόβοις, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ κακῶς δράσοντι τὰ μισούμενα τῆς ἀσφαλείας ὑπερορᾶν ἐπαίροντες. Atq; hic aliquis me non alio quam ad illud συνεξέπιπτον respicere existimabit: sed qui perspicacior erit non ibi tantum deprauationem inuenire videbit (cui mederi facile est, reponendo συνέπιπτον, aut συνεισέπιπτον) sed etiam in illo δράσοντι. Quis enim ille est, qui κακῶς δράσας τὰ μισούμενα dicitur? Imo vero non quærēdum quis ille sit, sed quærendum an ita Dionysius scripserit. At hoc quisquis quærens, diligenter locum expendet, comperiet, ab eo non δράσοντι sed δρᾶσαι τι, scriptum fuisse. Ac Gelenium quidem procul a mente Dionysii aberrasse, quum pro illis, ἐπὶ τῷ κακῶς δράσοντι τὰ μισούμενα (hanc enim lectionem sibi proponebat) vertit, *tædio malorum*: at bonū illum virum, Lapum Biragum, ita hunc locum reddidisse, vt saltem veram lectionem, plane cum mea emendatione conuenientem, nobis repræsentarit, aut saltem fecerit, vt a nobis agnosci in sua interpretatione queat. Ita enim ille, *quum alij quidem, vt odiosa malo afficerent, securitatem mallent negligere*. Atq; ita melius, quam eo posteriores locum hunc vertisse comperietur: vel potius, ille solus eum recte vertisse. Nam secundus quidem interpres ita, *Et audacia metuq; alternantibus, nunc tædio malorum contemnebatur securitas.* At tertius sic. *Et ira cum metu confligebat: atq; illa quidem ob facinora odiosa nefarie a Tarquinijs perpetrata, ad salutem negligendam homines impellebat.* O quā procul hæc verba, *ob facinora odiosa perpetrata*, absunt ab illis ἐπὶ τῷ κακῶς δράσοντι τὰ μισούμενα. eam enim & ipse lectionē sibi propositam habebat. Vide igitur quantū simplici illius boni viri interpretationi plerisque in locis debeamus, in qua (vt dixi) veram lectionem agnoscere liceat.

Hoc autem animaduertendum fuit, Dionysium sub neutro ge-

nere ipsas etiam personas interdū comprehendere, interdum vero de ipsis tantum loqui, licet genere hoc vtentem (q̄ & ipsum Thucydidis exemplo facit) adeo, vt hic itidem perinde sit ac si dictum foret, ἐπὶ τῷ κακῶς δρᾶσαι τοὺς μισουμένους *Tantum*(inquit)*erat illis animorum vel tantum irarum, vt ab his impellerentur ad afficiendos aliquo malo eos quos oderant:* (vel, *ad inferendum aliquid damni illis quos odio prosequebātur*) *etiamsi secure & absq; periculo facere id minime possent.* Illius porro quem dixi vsus generis neutrius pro masculino exemplum habemus, vbi dicit, καὶ ἔτι δ' ὅτι πᾶσι αὐθαδείας ἢ μετριότης γίνεται πρὸς τὸ ἀντίπαλον ἐπὶ θεραπείας τραπομένου, ἀλλ' ἡ βαρύτης. pro eo, quod est πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἐπὶ θεραπείας τραπομένους. Alicubi vero non τὸ ἀντίπαλον solum, sed τὸ διάφορον etiam dixit, τοὺς ἀντιπάλους & τοὺς διαφόρους intelligens. Eodemq; dicitur modo libro VIII. κοινὸς γὰρ δὴ τῆς ἁπάντων φύσεως οὗτος ὁ νόμος. ἐκλέγει εἶναι τῷ δράσαντι τὸ πεπονθὸς κακῶς. Nec; enim negauerit quisquam perinde esse ac si dictum foret τὸν πεπονθότα.

Ad illa autem verba, quod attinet, καὶ θυμοὶ συνεξέπιπτον φόβοις, non dubium est quin ex iis mendosum sit vnum, videlicet συνεξέπιπτον: pro quo vel συνεπέπιπτον vel συνεισέπιπτον legendum videri, iam monui. Considerandum porro, an & hic iuuare nos Lapi interpretatio poterit, quæ est huiusmodi, *Collidebantq; cum metu spiritus.* Ego certe συνεπέπιπτον in hac eius interpretatione magis agnoscere mihi videor.

SCHEDIASMA XXV.

De Cautione adhibenda in lectione Dionysii Halicarnassei, propter multam, quæ apud eum occurrit sermonis nouitatem, non tantum, quod ad voces nonnullas antea inauditas, sed etiam, quod ad nouas quorundam verborum constructiones attinet.

DE Cautione adhibenda in Dionysii Halicarnassei lectione, vt plenius a me admonearis (interim dum meas in illū Operas excudendas curabo) haud te celarim, multā apud eum occurrere sermonis nouitatē, vel ei, qui alios omnes scriptores Græcos euoluerit: sed quæ sit eiusmodi, vt minime fide digna censeri debeat. Cur ita? quoniā non eius auctoritate nititur, (quātum ego in hac lingua iudicio valere possum) sed ex quorundam librariorū partim ignorantia, partim incuria proficiscitur. Nam, vt primum ad quædā noua composita veniam, id est, vocabula noue sibi præfixā præpositionem habentia (quemadmodum de nonnullis, quibus contra illa male detracta est, Schediasmate proximo te monui) quis καταγηραιά, quis καθυψηλὸν negare mihi possit, haud minus inepte, aut etiam stulte, quam noue præpositionem præfixam habere? quis κακόπαθον βίον ferri posse dicet, quin simul ἄπαθον & εὐπαθον & ἡδύπαθον & πολύπαθον & σύμπαθον & ὁμοιόπαθον, pro ἀπαθῆ & εὐπα-

εὐπαθῆ & ἡδυπαθῆ & πολυπαθῆ & συμπαθῆ & ὁμοιοπαθῆ admitti posse contendat? Quis vero hoc contendet nisi qui Græcę linguæ puritatem a barbarie discernere non valebit? Atq; idem omnino de aliis compositis dicendum, in quibus tamen alio modo peccatur: quale est σύμβολον pro eo, quod ab aliis συμβόλαιον dicitur: & quale est ἐνθύμως ἀγωνίζεσθαι pro eo, quod alii ἐκθύμως dicunt. Ac ponendum eodem in numero videri potest etiam πολύεργον, vbi legimus πολύεργον ἂν εἴη λέγειν. Quæ tamen vox diuersum & a proxime præcedentibus errorem habet. Non enim dici hic potest, aut syllabæ vnius omissio esse, vt in σύμβολον pro συμβόλαιον: aut vox vna pro altera præfigi, vt in ἐνθύμως pro ἐκθύμως: aut peccatum in terminatione tantum esse, vt videri queat κακόπαθον pro κακοπαθῆ scriptum esse (quamuis ego non minus suspicer κακοπαθοῦντα Dionysium scripsisse) & mutata itidem terminatione scribẽdum esse πολυεργὸς (sicut quædam ex nomine ἔργον composita hanc κατάληξιν habere videmus) sed duo per compositionem iungi, quorum cõpositionem Græca lingua non agnoscit) præsertim huiusmodi in locis, vbi separatis vti consueuit) omnino fatendum est: aut saltem periculosum eius vsum esse, sine aliquot aliis exemplis, quæ ex locis non itidem suspectis sint petita. Verum ecce & aliud peccati genus circa vsum compositorum, vbi videlicet Græcæ linguæ consuetudo simplicia postulat. Sic enim alicubi προαίρεσις, alicubi ἐπίκλησις tibi occurret, vbi simplici αἵρεσις & simplici κλῆσις vtendum erat. Idemque & in quibusdam contigisse verbis comperies. vt in διέστησε, lib. III. εἰκόνα κατασκευάσας αὐτῷ χαλκῆν διέστησεν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Quis enim vnquã compositum διέστησεν, ac non potius simplex ἔστησεν, tali loco adhibuit? Alicubi vero idem compositorũ genus obseruaui, vbi pariter quidem simplici vtendum erat, & vsum fuisse Dionysium credibile est, sed præfixa particula δὴ vt in διεφθόνηται & διεσπουδασμένως. Nam δὴ ἐφθόνηται & δὴ ἐσπουδασμένως (ita quidem, vt particula δὴ cum præcedentibus iungatur) scripsisse illum, nemo satis in Græca lingua versatus negare possit. Minus tamen mihi nouum hoc errati genus esse confiteor, quod similia omnino apud Thucydidem obseruasse meminerim. Verum, vt illis in locis & quibusdam aliis pro simplicibus composita inuenies, ita vicissim in nonnullis simplicia pro compositis a te legi miraberis. Non solum enim στροφὰς pro συστροφὰς, sed etiam εἰστήκει πόλεμος leges, pro συνειστήκει. vt quidẽ ipse quoq; alibi loquitur. Nec nõ ἡγεῖσθαι vel pro εἰσηγεῖσθαι vel pro ἐξηγεῖσθαι: & quidẽ (quantum meminisse possum) vno in loco pro hoc, in altero aũt pro illo positũ composito. Iam vero & vocabula cum vnica præpositione composita obseruaui pro iis, quæ duas præfixas habent. Nam, (vt taceã de προσποίησις pro διαπροσποίησις) inuenies, ἡ παραλλαξαμένη δύναμις pro ἀντιπαραλλαξαμένη: & ὑποκλίνεσθαι pro ὑπανακλίνεσθαι. Sed & vice versa, quædam cum duabus composita pro iis, quæ vnicam

poscunt. Hoc autem e numero est συνδιαλλαγαὶ, quodã loco, vbi nominis συναλλαγαὶ sedem occupat.

Ac sunt hic quidem a me tibi proposita exempla compositorũ pro simplicibus, aut vice versa simpliciũ pro compositis: sed aliud etiam nouitatis genus habes. nam & quædam composita pro aliis compositis, sicut nonnulla simplicia pro aliis simplicibus, in oculos tuos incurrũt. Atque vt simpliciũ exemplis, quæ frequentiora sunt, prætermissis, ad composita veniam: quis συμμαχίας vel χειρῶν συμμαχίας dixisse Dionysium credat, quod alii ἀψιμαχίας appellant? at ecce tamen hanc quoq; nouitatem tibi liber VI. exhibet, (si quidem ei adscribenda hæc est) ἐξ ὧν σινόδοι μὲν ἤδη κατὰ συστροφὰς ἐν ταῖς ὁμοίαις ὄντων τύχαις ἐγίνοντο, καὶ αὐτὴ παραλλάξεις κατὰ τὴν ἀγοράν, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ χειρῶν συμμαχίαι. Nec multo minus mihi nouum est συγκαταλέγειν pro *Assentiri* & verbo συγκατανεύειν alios hunc dare vsum dico: verumtamen illud non hoc inuenturus es libro X. ῥηθέντων ὑπ᾽ αὐτοῦ λόγων, ὁ μὲν ἀντιλέγων Γάϊος Κλαύδιος ἦν μόνος, οἱ δὲ συγκαταλέγοντες, πολλοί. Sed eius cui familiaris est sermo Græcus etiamsi oculi συγκαταλέγοντες cernant, aures tamen συγκατανεύοντες audire sibi videbuntur. Ideo autem συγκατανεύοντες potius, quam συναγορεύοντες, quoniam ad scripturam participii συγκαταλέγοντες propius illud, quam hoc accedit. Alioqui & ipsum idem valere & locum habere hic posse fateor. Addens & tertium exemplum, proponam vocabulum αἰχμόμαλος, & quidem duobus e locis. Nam legitur libro V. non procul a fine, καὶ γίνεται πλησίον τῆς πόλεως μάχη μέχρι δεινὸς αἰχμόμαλος. necnon in alio eiusdem libri loco, nõ procul a fine, ἐτύγχανον δὲ πλῆθός τε αἰχμόμαλοι μάλιστα αἱ δυνάμεις αὐτῶν οὖσαι Fallor enim ego, aut, recitante aliquo Thucydidi hosce duos locos, exclamasset, παπαί. πόθεν καὶ ὧδε τὸ αἰχμόμαλοι, καὶ ἐκεῖ τὸ αἰχμόμαλος; At si hic quidem ἀγχώμαλοι, illic vero ἀγχώμαλος audisset, nequaquam nouum sibi vocabulum esse dixisset, quo se tantopere delectari sciebat. Minor quibusdam aliis in vocibus est mutatio, sub qua ideo facilius error latet. Illarum e numero est ἀντίστροφος pro ἀγχίστροφος (cui obserua præfixam esse eandem voculam, quæ & voci ἀγχώμαλος, de qua dictum modo fuit) libro II. ἐγίνετο ἀντίστροφος ἡ τοῦ ἀγῶνος τύχη. Illis est annumeranda & vox ἀξιολογούμενα libro I. ἀμύλιος δὲ οὐδὲν ὑγιὲς ἀπόφασιν τῶν ἀξιολογουμένων. Quotusquisque est enim cui scriptura hæc fucum non faciat? cui vox ista ἀξιολογουμένων non imponat? Statim enim lector nominis ἀξιόλογος recordatur, & hinc sibi verbum ἀξιολογοῦμαι imaginatur, cuius participiũ sit illud ἀξιολογουμένων. Sed tamen hic quoq; aut nouitate vsum Dionysium esse, aut aliter scripsisse fatendum est: & ita quidem, vt hoc non illud credendum sit, quum ἀξιουμένων & belle loco huic conueniat, & ita legisse bonus ille vir Lapus Florentinus ostendat. Quis vero miretur multis imponere vocabulum ἀξιολογούμενα, tanquam quod per compositionem rationi

& ana-

& analogiæ consentaneam factum sit, quum itidem vox ἀμφιβο-λογία & ante nostram ætatem & nostra etiam ætate (priusquam meum De abusu Græcæ linguæ libellū edidissem) tam multis fucum fecerit? & quidem irreptitias itidem literas habens, ο & γ: quod obseruatu dignissimum est.

Statueram, omissis aliis plerisq; exemplis eius nouitatis, de qua priore loco lectores se moniturum Schediasma hoc meum pollicebatur, ad genus alterum nouitatis venire, ad eam videlicet, quæ in constructione spectatur (nam & hoc miraturus est consuetudinis Græcæ linguæ satis peritus lector, verba aliam quādam, quam suam constructionem habere) verum mihi postea venit in mentē, magis consultū fore, huius rei exempla, sicut & aliarum de quibus monendus est, qui Dionysii lector est futurus, illis meis in hunc scriptorem operis reseruare.

SCHEDIASMA XXVI.

Dionysio Halicarnasseo duobus locis reddita duo, quæ ablata fuerāt vocabula.

Alij eiusdem loco reddita negatiua particula.

QVamuis quod differtur, non aufertur, videor tamen mihi aliquam lectori Dionysii studioso iniuriam facturus, si duorum quorundam locorum emendationes non repræsentauero. Quum igitur ad hūc locum, qui in vltima libri v. pagina legitur, venerit, ὥστ' ἀπιστ παρασῆναι τὴν αὐτὴν δόξαν, ὅτι μία βοήθεια παντὸς ἐστιν ἀνιάτου κακοῦ, καὶ τελευταία σωτηρίας ἐλπὶς, ὅταν ἀπορράγῶσιν ἅπασαι διὰ κακεργοὺς ἄλλας, ἡ τοῦ δικτάτωρος ἀρχὴ, meminerit ad hoc meū Schediasma recurrere, vt discat quonam vocabulo adiecto locum hunc sit expleturus. Quod tamen antequam indicem, Gelenii interpretationem & quædam Liuii eodem pertinētia afferam. Hæc Gel. *vt vulgo crederetur vnicum id esse cuiusuis insanabilis mali remedium, & vnicam salutis spem reliquam, ceteris deficientibus.* Ex Liuio etiam discimus, *ad creationem dictatoris, tanquam ad vltimum remedium, confugere solitos fuisse Romanos.* Nam libro secundo legimus, *In hac tantarum exspectatione rerum solicita ciuitate, dictatoris primum creandi mentio orta.* Apud eundem libro iv. *Quæ vbi tumultu maiore etiam, quam res erat, nuntiantur Romam, senatus exemplo (quod in rebus trepidis vltimum cōsilium erat) dictatorem dici iussit.* Vbi *vltimum consilium* est, in quo collocatur vltima salutis spes: quod sonant illa Dionysii verba, τελευταία σωτηρίας ἐλπίς. Consentaneum autem his videtur, vt dicamus ἄγκυραι post ἅπασαι deesse, vel potius αἱ ἄγκυραι, præfixo articulo. perinde nimirū ac si diceretur, *vbi anchoræ omnes ruptæ fuerint,* & quidē illa etiam, quæ *sacra* vocatur. Alioqui certe videri posset, *illud in rebus trepidis vltimum consilium* esse sacra anchora: sed quum Dionysius ὅταν ἀπορραγῶσιν ἅπασαι dicit, se nullam excipere ostendit: eodemque

Digitized by Google

modo ἄγκυραι ἀπορρήξαι apud Lucianum legimus. Quod tamen alii non animaduertentes, nomen ἐλπίδες post ἅπασαι desiderari putauerunt: sed non dubito quin & ipsi meam in sententiam sint transituri.

Nisi forte aliquis relinquere subaudiendum potuisse hoc vocabulum existimat, ideoq; nihil isti loco deesse. Hoc autē qui dicit, ad alterū illud prouerbium) nam & hæc verba prouerbialem esse loquendi formā arbitror) respiciet, vt opinor, ἐπὶ μιᾶς ὁρμεῖν: vt quemadmodum hic ἀγκύρας subauditur, ita illic ἄγκυραι subaudiri existimetur. Verum ego ei nequaquam assentiar, quod eadem vtrobique non sit ratio. Nam verbi ὁρμεῖν talis est significatio vt nos, adiunctas illi cernentes has voculas ἐπὶ μιᾶς, statim ad illam subauditionem velut deducat: quum idem de verbo ἀπορραγῶσι, adiunctum habente ἅπασαι, nequaquam dici queat.

Ceterum non dubito, quin Gelenius cum ἅπασαι subaudiendum existimauerit ἐλπίδες, ex præcedente ἐλπίς: verum considerare debuit, ἀγκύρας quidem dici ἀπορρήγνυσθαι, sed non itidem ἐλπίδας. Ac certe nō satis apte de illis dici, & ipse animaduertens, vertit, *ceteris deficientibus*, perinde ac si non ἀπορραγῶσι sed ἐκλίπωσι scriptum esset.

ALTER locus, cui ablatum similiter fuisse vocabulum patet, quod itidem reddendum est, legitur libro 11 καὶ τῶν ῥωμαίων (ῥᾷον γὰρ ἤδη ἐκ τῶν τραυμάτων) ἐκβοηθήσαντος εἰς ἔχ τείχους, ἐγένετο αὐτίστροφος ἡ τῆς ἀγῶνος τύχη, καὶ πολλὴν ἔχουσα τὴν μεταβολήν. Nam deesse verbū, quo illud per parenthesin positū membrum claudatur, satis liquet. Verum dubitari potest scripseritne Dionysius, ῥᾷον γὰρ ἤδη ἐκ τῶν τραυμάτων ἔχων, an ῥᾴων, sequente verbo ἦν, vel ἐγεγόνει: hoc modo, ῥᾴων γὰρ ἤδη ἐκ τῶν τραυμάτων ἦν. vel ῥᾴων γὰρ ἤδη ἐκ τῶν τραυμάτων ἐγεγόνει Sed quamuis & ita loquantur interdum Græci, tamen, quum ῥᾷον, non ῥᾴων, iam habeamus, illam potius quam hanc esse genuinam scripturam crediderim.

De αὐτίστροφος autem posito pro ἀγχίστροφος, in hac ipsa, de qua agitur periodo, dictum proxime præcedente Schediasmate fuit.

TERTIVS ille, cui negans particula restituenda est, locus, valde illi cui modo verbum reddidi, vicinus est, ἦν δ' αὐτοῖς εὐπετὴς ἡ εἰς τὸ χάρακα ἀναχώρησις Nam hic Dionysium, scribentem οὐκ εὐπετὴς, negasse dico, quod tamen ait, si scripturam illam sequamur. Sed cur eam sequeremur, quum & quæ subiunguntur illi repugnent, & ne Lapus quidem sequutus illam fuerit? Ita enim hic, *Erat tamen eis non facilis in vallum reditus.*

Habes autem in iis, quæ proxime sequuntur, vnum ex illis miris compositis, de quibus a me superiori Schediasmate dictum fuit. Sequitur enim, ἀπὸ καθυψηλοῦ τι χωρίου καὶ διὰ κοίλης ὁδοῦ δια-χωρίοις.

SCHE-

SCHEDIASMA XXVII.

Dionysio Halicarnasseo redditum loquendi quoddam genus nō minus rarum quam elegans: ex cuius ignoratione deprauatus fuit eius locus.

Aliis duobus eius locis restituta duo vocabula valde vsitata, quorum sedem alia duo occupauerant, quæ Græca lingua vix agnoscit.

INeptus quidam pleonasmus, quem animaduertebam in isto Dionysii loco, libro II καὶ τὰ ἴδια ἐξηγήσασθαι σοφὸς ἐν λόγοις, fecit vt veram eius scripturā statim subodorarer, σοφὸς ἐν ὀλίγοις. Postea autem, quum istud non minus rarum quam elegans loquendi genus in alio huius ipsius scriptoris loco inuenissem, libro III. ἀνὴρ ἐν ὀλίγοις ἄξιος λόγου, desii de illa emendatione dubitare (præsertim quum & in tertio quodam loco ita loquentem obseruasse mihi viderer) sicut tibi lector omnem de illa dubitationem sublatum iri confido. Sicut autem in illo libri III. loco legimus, ἀνὴρ ἐν ὀλίγοις ἄξιος λόγου, sic apud Plutarchum, σὺν ὀλίγοις ἐπαινούμενος, de Galba laudem cum paucis communem consequuto. Verum inter paucos ita Latine dictum, vt ἐν ὀλίγοις a Dionysio, memini me legere.

SED accidit eiusdē Dionysii locis duobus (ex iis quidē, quos mihi nunc memoria suggerit) contrarium ei, quod in illo accidisse loco videmus. Illic enim & raræ & insigni phrasi substituitur inepta quædam, id est, ineptum quendam & ridiculum pleonasmum habens: at in iis, quos proponam duo rarissima vocabula pro duobus, quę vulgaria sunt substitui videbimus. Sed quid rarissima duo vocabula dico? imo vero eorum alterum non tantum rarissimum est, sed eiusmodi, vt de ipso multi non immerito dubitaturi sint, vtrum a sermone Græco agnoscatur. Id enim est ἐξανθίζεσθαι, a quo participium ἐξανθιζομένους legimus libro VII in narratione de Aristodemo Cumanorum tyranno, κομᾶν τε γὰρ ἐκέλευσε τοὺς ἄρσενας, ὥσπερ τὰς παρθένους, ἐκέλευσε, ἐξανθιζομένους καὶ βοστρυχιζομένους καὶ κεκρυφάλοις τὰς πλοκαμίδας ἀναδουμένους. Vbi dici non potest, quam multis crucem figat hoc participium, quærentibus quid eo significare Dionysius voluerit: quum prius quærendum esset, an Dionysium ita scriptum reliquisse verisimile foret. Nec vero hic Lapus, sicut aliis quibusdam locis, sui exemplaris lectionē fuisse meliorem indicat. nam vertit *efflorescentes*: totum locum ita reddens, *Versari iussit, sicuti puellas virgines, mares in deliciis*, aut legens τρυφᾶν, non κομᾶν: aut hoc vsum illius habere hic existimans, *efflorescentes, & calamistratos, reticulisq; & intortis reuinctos crinibus.* At vero Gelenius. *Iussit enim eos more virginum comam alere ac plectere, sertisque redimiri & reticulis.* In ea aute, quæ recognita fuit eiusdem interpretatione legimus, *Iussit enim eos more virginum comam alere, flo-*

res & cincinnos gerere, reticulisq; crinium nodos religare. Alii autem aliquam aliam illius partic pu signification m sibi finxerunt: quũ tamen pro eo aliud reponi debeat p rua cum mutatione, a verbo vsitatissimo ξανθίζω. Hoc enim, quam huic loc conueniat, non quæret qui vel Homerici Menelai, quẽ toties ξανθὸν appellari audiuit, recordabitur. Ne is quidem hoc quæsiturus est, qui lepidissimos Menandri versus memoria tenebit,

> Ἔρως γὰρ ἀργὸς κἀπὶ τοῖς ἀργοῖς ἔφυ·
> φιλεῖ κάτοπτρα κῷ κόμης ξανθίσματα.

Verum in libello Sententiarum, quæ ex Græcis comicis collectæ sunt, in horum versiculorũ interpretatione, hæc verba, κόμης ξανθίσματα, liberius reddidisse fateor, *pictam comam.* Ita enim illic,

> *Piger Amor est, & in pigris innascitur,*
> *Speculoq; gaudet, gaudet & picta coma.*

Vbi tamen nemo non videt potuisse me non minus *flaua coma* dicere, nõ minus hoc, quam illud admittente versu: sed quod generalius erat, magis mihi tum temporis placuit: non refragaturo alioqui ei, qui non *picta coma* aut *tincta coma* (pro quo illud irrepsit, licet non æque mihi placens) scribere *flaua coma* volet. Haud interim negem, posse magis exactam interpretationem inueniri, quæ ostendat *Amorem delectari flauis crinibus*, etiamsi illis non naturalis, sed arte quæsitus sit hic color. Afferam igitur & hanc interpretationem, in qua sum alio libertatis genere vsus, e duobus versiculis tres faciens,

> *Piger Amor est, & in pigris innascitur:*
> *Spectare vultum gaudet ad specula suum,*
> *Colore tinctis gaudet is flauo comis.*

Ac, quoniam Amorem hac re delectari compertum est, nõ defuerunt, qui gratificandi illi studio, quibus possent herbæ succo crines ξανθίζειν docuerunt: quorum e numero est Dioscorides, sed obiter tantum id faciens.

Audi vero, quod miraberis: (atq; interim miscenti sacra profanis ignosce) idem, qui hunc Dionysii locum, etiam quendam Bibliorum locũ inuasit error. Nã ex Græca Leuitici interpretatione affertur itidem ἐξανθιζόμενα θρὶξ, pro ξανθίζουσα, de *crine flauescente, seu fuluescente,* siue *ad flauum aut fuluum colorem accedente:* aut etiam (vt quibusdam placet) de *crine flauo,* seu *fuluo.*

Quod autem ad eam, quam hinc expellendam dico vocem attinet, participium esse liquet a verbo ἐξανθίζομαι: cuius vsus nullũ exemplum inuenio, sed tantum actiuæ vocis ἐξανθίζω, apud Suidam, exponentem βάπτω.

ILLVD alterum vocabulum, quod me tibi propositurum sum pollicitus, est ἀπεσμιεσμένων, in hoc loco libri V. οὐ γὰρ ἐζήλου καὶ ταύτης τῆς πόλεως πολιτεύματα καὶ βίους οὐδὲ αἰνιγμῶν καὶ ἀπεσμιεσμένων αὐθρώπων βουλεύματα καὶ πράξεις μιμεῖσθαι διηγεῖσθαι. Rideret certe Aristophanes,

phanes, rideret affatim, si hunc in locum incideret, & suum vocabulum a ioco ad serium sermonem, ridiculo errore trãslatum videret. Quamquam non hoc ipsum nomen, sed ex eo factum aduerbium apud eum legimus, in Nubibus,

ἀμαθής γε νὴ Δί', ὅστις οὑτωσὶ σφόδρα
ἀπεριμερίμνως τὴν θύραν λελάκτικας.

Vbi scholiastes hoc ἀπεριμερίμνως exponit ἀμαθῶς, & ἀπείρως, necnon ἀνεπιστημόνως. Sed cogitare debuit, ad primam expositionem quod attinet, idem his dictum iri, si ἀπεριμερίμνως sit pro ἀμαθῶς: quoniam præcedit ἀμαθής. Hoc certe constat, eum ideo hoc aduerbio vsum esse (a se, vt credibile est, ficto) vt alluderet ad suam illam μεριμνοφροντιστῶν appellationem, quam illis de quorum vno hic loquitur, tribuentem audimus. & perinde esse alioqui, ac si ἀνοήτως aut ἀλογίστως dixisset. Sic autem in proxime sequente versu comice ludens, φροντίδα ἐξήμβλωκας dicit, perinde ac si μέριμναν diceret,

Καὶ φροντίδ' ἐξήμβλωκας ἐξηυρημένην.

Scimus porro, comicos, atque hunc præsertim, libẽter aliquid παρὰ προσδοκίαν afferre: & quidem in hoc ipso genere vocabulis potissimum delectari sonum saltem habentibus aliquo modo affinẽ iis, quæ auditor exspectabat. Hoc autem de isto posse dici loco videmus. nam quum ἀπεριμερίμνως & ἀπερισκέπτως idem principium habeant, spectatorem, auditis tribus illis primis syllabis ἀπερι, expectasse credibile est, vt sequeretur σκέπτως, quum tamen μερίμνως sequutum sit.

At Dionysius, si eius sermo vocem postulasset, quæ *inconsideratos* & *minime circumspectos* significaret, an & ipse eodem ludere modo voluisset? ac non potius ἀπερισκέπτων dixisset? Quem igitur illa vox ἀπεριμερίμνων habere hic locum potest? Nullum certe: sed occupat alius valde tritæ vocis sedem, ἀπερριμμένων, optime cum illa præcedente ἀνωνύμων conuenientis. Nec vero apud alios tantum trita est, sed ab hoc etiam ipso scriptore aliquot aliis locis adhibita. vt libro IX ἀνὴρ δημοτικὸς μὲν καὶ αὐτουργὸς, οὐ μὴν τῶν ἀπερριμμένων τις, ἀλλὰ τῶν ἐπιεικῶν δι' ἀρετήν. Sic etiam libro VII. μήτε ἀπερριμμένον εἰς τὴν ἐσχάτην κλῆσιν τὸ δημοτικὸν πλῆθος ἀποκλείηται τῶν ψήφων.

SCHEDIASMA XXVIII.

De quodam eiusdem Dionysii loco, vbi quum prouidentiam numinis agnosceret, *mutatio vocis vnius interuenisse videtur, ob quam nihil tale in eo compareat: & quomodo posse in integrum restitui existimem.*

Alia ibidem emendata.

LEgimus apud eundem Dionysium libro X. τότε μὲν οὖν ἐπέσχε τὴν τῆς φροντίδος ὁρμὴν ἡ τῆς δίκης πρόνοια· καὶ ἀναβολὴν ἔλαβεν ἡ

[illegible] τῶν ... εἴπε ἐν [illegible] *quæ au*[illegible] ... *ratio*, locum [illegible] ... *retur indiciū.* S[illegible] legimus, *Itaque tunc* [illegible] *repressit: dilatumq;* [illegible] ... quotundam illam [illegible] ... eos, qui in capitis [illegible] ... tamē celare nolim, quod [illegible] non [illegible] sed [illegible] scripsisse Dionysium. [illegible] ... & minoris momenti rebus [illegible] ... Alicubi vero nō simpliciter [illegible] dicit, sed addens etiam, ὑφ' ἧς ἀεὶ σω-ζόμενοι [illegible] ... qui hunc duarum paginarum [illegible] in Virgini concionantis persona [illegible]. Tantum vero abest, ut [illegible] cum illis, quæ hic [illegible] scribuntur, minus conueniat, ut contra nihil conuenientius dici queat: quum rationi consentaneum sit dicere, *illam numinis prouidentiam eorum animis talem* [illegible] *inuexisse.*

[illegible] quæ proxime sequuntur, εἴτε ἐν δεσμοῖς αὐτὸ φυ-λ[illegible] ... ὁ πατὴρ ἠξίου, videtur deesse [illegible], vel [illegible] ante [illegible]: & pro ἀφίξεως alius quispiam genitiuus [illegible] reponi: præsertim quum Lapus habeat, *an vades daret sistendi eum.* Non dubium est autem, quin genitiuo παραστά-σεως id plane significari posset: quum ita vocetur *exhibitio eius, pro quo* [illegible] *promittendo.* Quod si tamen, ut in alio quodam loco, ἀφίξεως retineatur, non pro *aduentu*, sed pro *reditu* accipiendam fuerit.

SCHEDIASMA XXIX.

De [illegible] *duorum eiusdem Dionysii locorum scriptura.*

Quemadmodum loci multi sunt mendosi, q tamē nihil mendi præ se ferunt (q de nonnullis a me in hoc ipso scriptore emendandis dici potest, ac de illo nominatim de quo a me in proxime præcedēte Schediasmate differitur: si quidē quæ a me ibi proponitur coniectura vera est) sic etiam non pauci pro mendosis habentur, qui tamen [illegible] tales comperiuntur. Hoc autē exemplis duobus ex hoc ipso scriptore sumptis confirmabo.

Legimus enim inter illa ex Dionysio excerpta De legationibus, in [illegible] quæ [illegible] proponitur quarta, αὐτουργὰς ἀνδρὸς τὴν αὐ-[illegible] ubi Fuluius Vrsinus [illegible] mendose pro [illegible] scriptū esse [illegible], tan[illegible] sibi [illegible] explorata [illegible] pronuncians. At si [illegible] Græcæ linguæ [illegible] consuluisset, statim inuenisset, quæ sententiam mutare coegissent. Nam quum nusquā αὐ-[illegible]

ϐολλώ, sicut περιϐολλὼ, de *amictu* dictum inueniri putaret, se aliosq; secum nonnullos hac in re falli, ex illo didicisset.

Alter autem locus est e libro IX. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ στεφανώσας τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν ταῖς μάχαις ἐκπρεπεστάταις δωρεαῖς, πωλήσας τὰ λαφυραγωγηθέντα, τά τε ἐν τῷ χάρακι ὑποζύγιά τε καὶ ἀνδράποδα καὶ σκηνὰς πολλῶν χρημάτων γεμούσας τοῖς στρατιώταις ἐχαρίσατο. Quis enim est qui istud participium στεφανώσας ab hoc esse loco alienum nō sit clamaturus? Nec certe putauit Gelenius fieri posse, quin de corona etiam donatione hoc intelligeretur: ideoq; vertit, *coronis donauit aliisq; donis militaribus*. At ego etiamsi coronas minime fuisse donatas putem, minime tamen esse mendose scriptum στεφανώσας credo, verū nouum quidem vsum fortasse, sed tamen laudandum potius, quā reprehendendum a Dionysio illi datum esse, significare volente, *eum coronarum loco donis excellentissimis ornauisse*. Quidni vero sicut στέφειν scholiastæ alicubi κοσμεῖν exponunt, ita στεφανῶσαι Dionysio pro κοσμῆσαι dicere licuerit?

SCHEDIASMA XXX.

Dionysii locus suæ integritati restitutus, in quo deprauato aliquid ridiculum & absurdum dicebatur.

Sicut paulo ante dixi, quendam ineptum pleonasmum, a me animaduersum apud Dionysium, suspectum mihi locum reddidisse, & vt veram eius scripturam statim subolfacerem fecisse: ita etiam dicere possum de illo, cuius nunc emendationem proponā, (qui ex eo item est peritus) quiddam me in eo, tam non modo ridiculum, sed absurdum etiam deprehēdisse, vt suspicione nunquā postea carere apud me potuerit: eamque tandem, errore cognito, non vanam fuisse cognouerim.

Audimus enim eum libro IV. vbi rationem reddit cur a Fabio ceterisq; historicis discesserit, qui relictos a Tarquinio pueros, filios eius, non nepotes, esse tradiderunt, (quum ipse nepotes fuisse affirmet) hoc inter cetera vtentem argumento, ἔπειτ' εἰ μὲν ἀνδρῶν ἡλικίαν εἶχον οἱ παῖδες, οὔτ' ἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν, οὔτ' ἂν ἡ μήτηρ αὐτῶν οὕτως ἀθλία καὶ θεοβλαβὴς, ὥστ' ἀφαιρεῖσθαι μὲν τῶν ἑαυτῆς τέκνων τὴν βασιλείαν, ἣν κατέλιπεν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἄρχειν. Atqui hoc quale est? *non fuisse moriturum Tarquinium si eius filii ætatem virilem attigissent*. Vnde hoc datū erat Tarquinio, vt non moreretur, si ad ætatis virilis annos filii eius peruenissent? a quo hanc immortalitatē, & quo sponsore, pactus erat? Mirum tamen nō est, errorem in hanc scripturā irrepsisse, qui aliquid tam ridiculum, vel potius tam absurdum (vt antea vocaui) nobis proponeret: sed neminem hactenus hāc ἀτοπίαν animaduertisse, hoc vero valde mirum est. Interpretum quidem certe mirum in hac absurditate admittendā cōsensum videmus: quum primus ita hunc locum reddiderit, *At, si quidem viriles fuissent ætatis filii, neque pater interiisset, neque misera mater adeo*

[illegible] *&c.* [illegible] *eandem ætatem* [illegible] *pera & eys* [illegible] *primi æta-* [illegible] *patermors* [illegible] illum interpretem [illegible] us, velut mollire [illegible] *neque eorum* [illegible] *vel mortuus* [illegible] eam sonare voce [illegible] pretatum esse? [illegible] non consideratum ab [illegible] monuis ad alterius re- [illegible] dicat *Ad* [illegible] *Quinctum*, quod continuatio [illegible] primum in- [illegible] oportuisset, apud [illegible] voce βεβλαβὼς [illegible] non *impia* ver- [illegible] *mente capta* [illegible] *Mente a-* [illegible] *ipsi læsa esset*.

[illegible] lector tenco exspecta- [illegible] ad [illegible]endam tan- [illegible] vltima mutatio (quo etiam [illegible] primo in lo- [illegible] quidquid ridiculi hic erat, pro- [illegible] Non enim [illegible] Dionysius, *Si* [illegible] *virili ætate fu-* [illegible] certe quan- [illegible] & [illegible] tribuens. attendi a [illegible] *Si* [illegible] *ætate filij fuissent* [illegible] *morerentur*. Non dubium est porro quin errandi occa- [illegible] particulæ ἐπ' ἀν, quæ duobus in locis sibi vi- [illegible] aduerbio ὅταν, vel ἐπ' ἀν (nam & ita scribi sci- [illegible] scripturæ [illegible] tem, facile [illegible]. Quorsinus autem de illo aduerbio lector vllus cogita- [illegible] fortassis hoc quoque inter cetera, quod ὅταν cum indicandi modo hic iungitur, quum potius cum coniunctiuo [illegible]. Verum & alias ab hoc ipso scriptore huic modo iung[illegible] ve libro vndecimo, [illegible]. Vide autem le- [illegible] quomodo contigerit, vt quo in loco Dionysius aliorum [illegible] magis, quam alibi vsquam reprehendit, (nam pauco- [illegible] interuallo sequitur, [illegible] τὸ πρᾶγμα [illegible] in principio huius sermonis, οὐδὲν ἐξητακό- [illegible] semet in ma- [illegible] librariis deductus sit. id est, ita eius sermo muta- [illegible] minima cum [illegible] mutatione, vt aliquid ἄτο- [illegible], vel potius [illegible], loqui dici possit. Disce igitur hoc

etiam

etiam ex loco, quædam ἄτοπα in veterum scriptorum libris inueniri, de quibus non illi, sed librarii in quorum calamos eorum libri inciderunt, sint accusandi: & (quod mirum est) multa huiusmodi, quamuis aperta, lectorum tamen prope innumerabiliũ oculos fallere. Disce hoc quoque, neq; aduersus talia menda, postquam deprehensa sunt, esse obfirmandum animum, neq; de illis, id est, de illorum emendatione, esse desperandum. Nam ego me hunc locum aliquoties legisse fateor priusquam, vel minima eius emendandi spes affulgeret.

Oblitus eram te monere & de vocula ἦν post θεοβλαβοῦς adiicienda.

Schediasma XXXI.

Apud Liuium repositum Consilia calida, *apud Ciceronem vero confirmatum,*

Quieta consilia *apud Liuium ita dicta, vt* Quietæ cogitationes *apud Ciceronem.*

De celeritate consiliis bellicis inimica, *Liuij loci, & versus mei.*

AB Historico vno ad alium venio, sed a Græco ad Latinum: quod sim cuiusdam apud T. Liuium emendationis recordatus, quæ mihi ne excidat, vereor. Ea est in quadam voce earum quæ hic leguntur (libro XXXV. pagina sexta a fine) *Athenienses, quibus primis post regiam legationem dicendi, quæ vellent, potestas facta est, mentione omni regis prætermissa, Romanæ societatis Ætolos, meritorumque in vniuersam Græciam T. Quintij admonuerunt: ne temere eam celeritate nimia consiliorum euerterent. Consilia callida & audacia, prima specie læta, tractatu dura, euentu tristia esse.* Vide lector, considerato aliquamdiu hoc loco, an coniectura poteris assequi, quænam hic illa vox sit, quam emendatione opus habere dico. Sed potius, vt te maiori parte laboris leuem, faciam, quod mihi olim a meis præceptoribus factum fuit: & multo breuius spatium, intra quod mendum illud continetur, proponam. Id igitur suum latibulum habere scito in postremo membro, cuius initium est, *Consilia callida & audacia.* Quid? nondum erratum vllum animaduertis? Amplius tibi gratificabor, & addam, in vno ex quatuor illis vocabulis esse a quibus initium habere illud membrum dixi. Adhuc hæres? en, hoc quoque adiiciam, quale sit errati genus: & in literæ geminatione esse dicam, quæ geminari non debuerit. Nimirum, hoc quoque adiicere, perinde est ac tibi rem totam aperire, cum videlicet errorem in vocabulo *callida* esse. Cur autem *consilia calida,* non *callida,* hoc quidem loco, scribendum censeam, id quoque (nisi quid te detinet) audi.

Primum conſiderandum eſt præceſſiſſe, *ne temere eam* Romanam ſocietatem *celeritate nimia conſiliorum euerterent*: deinde, huic adiectiuo adiungi vnum, quod magis cum *calida*, quam cum *callida* conuenit. Additur enim, *& audacia*. Poſtremo, magis rationi eſſe conſentaneum, vt *calida* conſilia quam vt *callida* reprehendantur.

Antequam tamen plura hoc de Liuii loco dicam, proferam Ciceronis locum, in quo itidem eodem peccatum in vocabulo fuit. Is eſt in libro De officiis primo, *Vt enim ſunt (quemadmodum ſupra dixi) qui vrbanis rebus bellicas anteponant: ſic multos reperies, quibus periculoſa & callida conſilia quietis cogitationibus ſplendidiora & maiora videantur.* ita enim in plurimis exemplaribus *callida*, non *calida*, ſcriptum eſt: (ſicut etiam *quietis & cogitatis* in nonnullis legimus) ſed non tam male cum eo, quam cum Liuio agitur, ad hanc deprauationem, quod attinet. quoniam altera lectio *calida* iam annotata ex quibuſdam libris fuit: quod Liuio non contigit. Ceterum eſſe ſcio, qui *cogitationes quietas* a Cicerone de bellicis rebus intelligi exiſtiment: de ducibus videlicet, qui ſe in illis ita gererent, vt Fabium Maximum ſe geſſiſſe legimus: verum hic Ciceronem de iis loqui, quæ in pace tantum habere locum poſſunt, animaduertent, qui totum locum attente expendent. Adde, quod apud Liuium quoque quieta conſilia belli conſiliis opponuntur. Nam in Annibalis ad Scipionem oratione, vbi huic illum dicentem audimus, *Quod ad me attinet, iam ætas ſenem in patriam reuertentem, vnde puer profectus ſum, iam ſecundæ, iam aduerſæ res ita erudierunt, vt rationem ſequi quam fortunam malim: tuam & adoleſcentiam & perpetuam felicitatem, ferociora vtraque quam quietis opus eſt conſiliis, metuo*, non dubito, quin *quieta conſilia belli conſiliis*, id eſt, *conſiliis de bello*, opponantur: præſertim quum paulo ante facta pacis mentione, (vbi dicit, *de pace agitur*) ſequatur, *animo tantum nobis opus eſt non abhorrente a quietis conſiliis*.

Verum, ad *calida conſilia*, vt redeam, e Græcis ſumtam eſſe hanc metaphoram conſtat, θερμὸν ἔργον (vnde & θερμουργός) ita nonnunquã dicentibus: & quin a Cicerone etiam ita vocata ſint, ambigere nos haud ſinit Nonius, qui *ferocia & inconſulta* exponit. Nõ male autem fortaſſe e Liuio ipſo exponeremus, Quibus nimia celeritas adhibita fuit. Nam (vt antea docui) quum dixiſſet, *ne temere eam celeritate nimia conſiliorum euerterent*, ſubiunxi ſtatim, *Conſilia calida & audacia, prima ſp. &c.*

Quid tamen *nimia* addere neceſſe erat, ſi omnino celeritas in conſiliis damnanda eſt? Damnanda eſt autem, ſi, quod ipſemet de conſiliis magni diſcriminis dixit, eſſe generale velimus. Cur vero

noli-

nolumus? ego certe in meis Parangelmatis bellicis seu Consiliis latius extendere non dubitaui. Ita enim ibi,

Quum celeritatem bellicæ res postulent,
Haud consilijs tamen adhibenda bellicis.

Item,

Consilia bellica properanter qui capit,
Ad pœnitendum properat ille, quisquis est.

Quoniam tamẽ in illis magni discriminis consiliis magis est periculosa, ego huius rei ratione habita & istos versus scripsi,

Inimica consilijs celeritas omnibus:
Sed si qua magni consilia discriminis,
Illis celeritas omnis inimicissima.

Denique illum de consiliis bellicis locum quatuor his versibus clausi,

Lenta meminerit ille festinantiæ
Consilia rebus qui capit de bellicis:
Sed exsequenda consilia cui sunt bona,
Sit omnis ille lentitatis immemor.

HENR. STEPHANI
SCHEDIASMATVM VARIORVM,
Id est,
OBSERVATIONVM, EMENDATIONVM, EXPOSITIONVM, DISQVISITIONVM,
Liber VI.
qui est
Succisiuarum IVNII horarum pensum.

SCHEDIASMA I.

De insigni loco cuiusdam historici a me in Italia inuenti, & nondum editi: a Suida etiam citato, sed absque auctoris nomine, de quo laboro.

Historia quædam iam tum meas in manus venit, quum in Italiæ bibliothecis meam seu venaticam seu venatoriam artem exercerem: & cupidissime quidem exercerem, præsertim postquam Anacreon illius *ἕρμαια* fuerat (væ huius linguæ paupertati, si venamentum dicere mihi non permittit) idque in ipso propemodum venationis meæ tirocinio. Eo inquam tempore, id est, multis abhinc annis, qui iuuentutem meã, vel potius adolescentiam, tamquam primam, in senectutem mutarunt, cõtigit eam quandam historiam incidere, & omnia propemodum posse in ea legere, præter auctoris nomen. Prima enim nominis illius litera non poterat a me cognosci: ac, quum multas fugientis pene oculos scripturæ per totum librum difficultates expugnassem, inexpugnabilis illa fuit. Nam ΕΙΛΟΥ quidem oculis se meis offerebat, sed ita, vt animaduerterem primam literam se illis subducere, quamuis vel perspicacibus, & in lectione cuiuslibet scripturæ veteris Græcorum librorum supra, quam ferre ætas videretur exercitatis. Hanc tantum profiteri possum, literam quæ meos oculos non omnino quidem, sed magna ex parte subterfugiebat, visam mihi esse [illegible]. Verum, quodcunque illud nomen sit, accidit ante aliquot menses, vt in eosdem illos, qui se tantopere eo in libro fatigauerant oculos incurreret quidam Suidæ locus, qui verba nonnulla

a the

a me apud illum historicum lecta haberet. Recordatus sum enim eorum post annos plusquam quindecim, a quibus eum scriptorẽ non videram: atq; adeo a quinque aut sex memoriam eius propemodum amiseram. illa sunt huiusmodi, Οὐ κατασχὼν τῆς χαρᾶς, παρελύθη ἀθρόον τοὺς τόνους τοῦ σώματος. Ac, nequis se in illis quærendis fatiget, sciat illa inuentum a se iri cum aliis, quæ e diuersis auctoribus excerpta a particula οὐκ initium habent. Nam præcedunt hæc, οὐ κατὰ κόσμον, quæ sunt ex Homero: & exponuntur οὐ κατὰ τὸ πρέπον: sequuntur ista, οὐκ ἰσ.: quibus adiecta est expositio, οὐ ἰσχυρεῖ.

Sed quum sperarem, simulatque prima in oculos meos illius historici verba apud Suidam incurrerunt, fore, vt nomẽ illius idem me doceret, de quo discendo diu multumque frustra laborassem: spe mea frustratum me comperi: quum ille nec auctoris nomen nec expositionem vllam addat: quamuis alioqui sæpe quidem auctoris nomen ab eo taceatur, ac præsertim, vbi valde pauca verba afferuntur (sicut illa proxime præcedentia, οὐ κατὰ κόσμον, Homerica esse tacet) sed aliquod saltẽ vocabulum explicetur, aut aliquid ad expositionem loci pertinens afferatur. Ibi ego memoriæ meæ diffidere, an quæ mihi apud illum historicum legisse viderer, legissem: & tandem, vt desiderio meo satisfacerem, illum per totam bibliothecam vestigare: omnia scrinia & scriniola, omnes arcas & arculas, omnes apothecas & apotheculas excutere. Quo enim magis mihi locus ille apud Suidam placuerat, eo pluris auctorem faciebam: & mihi ipsi indignabar, quod quum antea dicere potuissem,

Decidit in casses præda petita meos,

dicendum nunc esset,

Elusit casses præda petita meos.

Sed tertio demum die præter spem in manus meas velut postliminio præda illa reuersa est. Ita enim historiam illam, quam meum italicũ θήραμα vocaui, appellare posse mihi videor. Illius autem tam longæ vestigationis tædium leniuit quodammodo hæc felicitas, quod primus fere, qui se mihi aperto libro obtulit locus fuit ille, quẽ Suidas affert, Οὐ κατασχὼν τῆς χαρᾶς. Sed ego illi & paucula ex iis quæ sequuntur, adiiciam. Ita igitur ibi quadam in narratione scriptum est, Καὶ ὁ κατασχὼν τῆς χαρᾶς, παρελύθη ἀθρόως τοὺς τόνους τοῦ σώματος· καὶ καταπεσὼν, ἀχανὴς ἔκειτο χαμαὶ τεθνάναι τοῖς πολλοῖς νομισθείς. ἤμελλε γὰρ ἐκ πάλαι τῇ λύπῃ νεκροῦ διαφέρειν οὐδέν· παντάπασι πλὴν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀναπνεῖν, ὢν νεκρός. At vero apud Suidam non ἀθρόως, sed ἀθρόον legitur, quod certe aduerbialiter positum fuerit. Ceterum quum hic iis, quæ affert verbis nihil addat, ideoq; id suspicari tantum, seu coniectura assequi, aut saltem persequi, superest, dico me suspicari, allatum esse ab eo huius loci principium, in exemplum illius constructionis verbi κατέχειν cum gignendi casu.

quæ videri noua possit. Sed habemus alioqui & alia hoc in loco notabilia: & quidem (vt prius de eo, quod propinquius est, dicam) in eorum numero vsum illum nominis τίνοι ponere debemus.

Ad vocem vero ἀχανὴς, quod attinet, idem lexicographus ei suo loco significationes duas tribuit, quarum altera huic loco optime conuenit. Scribit enim: καὶ ἀχανὴς, ὁ μὴ κεχηνώς· καὶ ἄφωνος, ὁ ἐννεός· (pro quo & ἄνεος dicitur) ὁ ἐκπεπληγμένος σιωπῇ. nisi potius scripsit ὡς ἐκπεπληγμένος σιωπᾷ. Rara sunt autem vsus nominis huius exempla: sed vtitur quidam apud eundem, non hic (nullum enim hic exemplum subiungit) sed alibi. τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀχανεῖς γενέσθαι, καὶ πεσεῖν ἐπὶ τὰς διανοίας, συμπιεζομένους τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑπερηφανίᾳ. Vtitur & Dionysius duobus (quantum meminisse possum) in locis: quorum vnum vox alia irreptitia occupauit: alter autem libro VII. exstat. ἡ δὲ βουλὴ δείους αὐτίκα πλέως ἐγένετο· καὶ ἀχανὴς ἦν ἕκαστος, οὐκ ἔχων συμβαλεῖν ὅ, τι τὸ δηλούμενον ἦν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Est autem ἀχανὴς plus quam ἄφωνος. nam ἄφωνος dicitur *de ita obstupefacto, vt emittere vocem non possit, nihilo magis quam si mutus esset*. vt apud Ouidium legimus,

Nec me flere diu nec potuisse loqui.

Et alibi,

Et lacrymæ deerant oculis, & verba palato.

At vero ἀχανὴς est, *qui ne hiscere quidem potest.*

Sunt vero & quæ sequuntur, elegātiæ plena, & quidem eiusmodi, vt ad eam in hoc genere nihil addi posse videatur. Quid enim ad has adiici hyperbolas, aut quomodo, quæ sub illis proponūtur, aptius posse exprimi dicemus? Ceterum scio quidem aliquem primo aspectu existimaturum hasce duas voces redundare, [illegible]: sed qui locum attentius expendet, quandam esse non carentē auxesi repetitionem, & quæ propterea ingrata esse non debeat, animaduertet. Verum & de hoc moneo, quum [illegible] vel ad præcedentia, vel ad sequentia referri posset, iudicasse me multo aptius iunctum sequentibus iri.

SCHEDIASMA II.

Eorum, qui Hemerodromoi *vocabantur descriptio, ex eodem illo scriptore, cuius incertum nomen est, sumta.*

SCriptorem illum (cui dixi ΕΙΛΟΥ nomen, prima litera deficiente relinqui) tam longo interuallo legere, quum mihi datum esset, non potui, licet valde occupatus, eum e manibus deponere, quin aliquid præterea noui & quod vix aliunde peti posse existimatē, mihi largitus esset. Tanta autem benignitate erga me vsus est, vt non vnum quidpiam, sed multa huiusmodi obtulerit. Inter illa fuit eorū, qui ἡμεροδρόμοι vocabātur descriptio: quam quum, sicut noua mihi fuit, sic aliis quoq; futuram existimem, in medium afferam. *Qui* ἡμεροδρόμοι *vocantur* (inquit) *sunt iuuenili ætate,*

paulo

paulo natu maiores, quam qui ephebi vocantur, sub primæ lanuginis tempus. Aliud autem non portant, quam arcus & sagittas, iacula & lapides igniarios. Hæc enim ipsis ad vitam & ad conficiendū iter conducunt, quū alia quidem cibos ex captura sua, alia vero ignem ad illos assandos subministrent. Lignorū enim ipsis vbique & virgultorum aridorum magna copia est. Sed ipsemet sua lingua loquēs audiendus est. Postquam igitur dixit, καὶ δὴ πέμπουσι πρὸς αὐτὸν δύο τῶν παρ' αὐτοῖς καλουμένων ἡμεροδρόμων ἐγκαλοῦντες παρεῶσι τῆς συγκειμένης σπουδῆς: ad illam quam interpretatus sum descriptionem eorum, qui *hemerodromoi* vocantur, venit: his vtens verbis, νέοι δ' εἰσί, ἐφ' ὅσον ἐοικέ, πρεσβύτεροι τῶν προσηβηκότων ἐφήβων, οἱ τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν ἀναδεχόμενοι, χωρὶς τόξων καὶ βελῶν, ἀκοντίων καὶ πυροβόλων λίθων ἐπιφερόμενοι πλέον οὐδέν. ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμα, τὰ μὲν τὴν ἄγραν τὰ δὲ τὸ πῦρ παρέχοντα πρὸς τὴν ὄπτησιν: ξύλων γὰρ αὐτοῖς ἐν παντὶ τόπῳ καὶ φρυγάνων ἀφθονία πολλή, οὐδενὸς κατὰ τὴν ἔρημον ὑλοτομοῦντος τὰ φυόμενα.

Fuisse autem antiquam hanc τῶν ἡμεροδρόμων appellationem, vel ex Herodoto, qui ea vtitur, constare potest. Ceterum non esse dictos ἡμεροδρόμους ad significandum simpliciter *Qui currunt*, tanquam ab aliis, qui νυκτοδρόμοι dicerentur, (si qui erant) distinguendos: sed vt significarentur *qui totum diem currunt*: id vero te meus Thesaurus Græcæ linguæ docebit.

SCHEDIASMA III.

Collatio quorundam, quæ de timoris effectu *ab illo historico pariter & ab Ouidio eleganter dicuntur.*

A Scriptore illo nondum possum discedere: tantæ sunt eius illecebræ, præsertim vbi aliquid poeticæ libertatis illi, quæ solutæ orationi vsitata est, admiscet. Hoc autem cum alibi facit, tum in hoc dicto, τοῖς τοῦ φόβου πτεροῖς ὀξέως φερόμενος. Ac nullus certe est, cui hæc verba non statim in memoria reuocent illa, *—pedibus timor addidit alas:* & quæ vel apud Latinos, vel apud Græcos sunt illis similia. ab Ouidio certe ex eodem velut communi loco sumtum est illud, Metam. XIII.

——fugit illa tamen, veloxque timore
Peruenit in summum positi prope littora montis.

Et libro XI. eiusdem poematis,

——celeremque metu celer vrget amore.

Nam & hic non aliud quam τὰ τοῦ φόβου πτερὰ velocitatem ac celeritatem affert.

Pulcre vero & istud, de metu & ipsum, ab illo dicitur, ποιεῖ γὰρ ὁ φόβος μείζονα νομίζειν τὰ συνέχοντα, καὶ πλείονα φαντάζεσθαι παρασκευάζει τῆς ἀληθείας, τῆς δειλίας αὐξούσης ὑπὲρ ὃ ἔχει τὰ πράγματα. Habere autem aliquid poeticum tales παθῶν quibus natura humana obnoxia est descriptiones, ostēdit collatio cum ipsis poetis. Rursum

e[illegible] aliud tale quid de timore dicentem audiamus, De ponto [illegible]

[illegible] timor [illegible] mal[illegible]
[illegible] pectus [illegible]

Et [illegible] in [illegible] Tristibus,

[illegible] ouxans omnia [illegible]
Quae [illegible] facta putare [illegible]

Iam vero [illegible] effectum timoris ab illo ipso historico notari videmus, quem idem poeta non [illegible] loco notauit. Legimus enim in epist. [illegible] ad Lynceum,

Et [illegible] timor.

Et in Fastis,

[illegible] ipse timor.

Alicubi [illegible] ab eodem sensum etiam & animum auferre dicitur [illegible] Metamorph. xv.

[illegible] timor [illegible] si timor [illegible] omnem
[illegible] petere [illegible]us
[illegible]

SCHEDIASMA IV.

C[illegible] de dolore dicitur, ***qui*** lacrymas egerit: *& qui [illegible]* & viam illis interc[illegible], *sicut &* vocem.

Sche[illegible] hoc praecedentis velut supplementum erit. Addam [illegible] illis commentariae duorum [illegible] longe diuerso aliquin [illegible] genere exemplis & aliud, insigne illud quidem. Legimus enim apud illum Graecum historicum, quem anonymū dicere non possum, & cuius tamen nomen a me [illegible] ere haud [illegible], [illegible] ἢ κατ' ὀλίγον [illegible] κουφίζεται [illegible] τῶν [illegible] κουφίζεσθαι [illegible] *& egerit dolorem,* hoc versu,

Expletur lacrymis egeritur[illegible]

Idem alibi,

Flere licet: flendo certe [illegible]

Apud eundem historicum legimus, [illegible] poetam, *de dolore,* qui tantus est, *vt quis [illegible] flere [illegible]* quidem in loco, dicit ille poeta, nimirum in epistola Sapphus,

Nec [illegible] nec potuisse loqui.
Et lacr[illegible] deerant [illegible] & verba palato.

In alio autem [illegible] habet Metamorphosis,

Et partem vocem lacrymasque [illegible] abortas
Deuorat [illegible] dolor.

Sed &

Sed & in alio ita hæc de re loquitur, vt φυσιολογοῦντα etiam audiamus. Is est in epistola Ariadnes ad Theseum,

Iamq; oculis ereptus eras, tunc denique fleui:
Torpuerant molles ante dolore genæ.

Hoc autem *torpere*, est quod historicus ille νεοχμεῖν dicit, eadem de re loquens, videlicet de facultate naturali, quæ genas ipsas gubernat. ἡ γὰρ κυβερνῶσα τὰ βλέφαρα ἔνδον κατοικήσασα δύναμις ἐρῆμον ἀπέλιπε, καὶ καταλιποῦσα τὰ κατὰ τέχνην φυσικὴν ἐμπεπηγμένα αἰσθητήρια. Atq; illis subiungit ista eodem pertinentia, & in quibus φυσιολογεῖ eodē quo illic modo, ἐκεῖ μέντοι γὰρ ἡ ὑπερβάλλουσα λύπη ἀχανεῖς ἠλιθίους ἀναισθήτους ποιεῖ, καὶ τὸ ὑγρὸν τῶν δακρύων πήγνυσι κάτω, τῇ παχύτητι τῶν πνευμάτων κωλύουσα ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν χωρεῖν. Quod autem attinet ad vocem, quæ & ipsa dolore intercluditur, non hic solum sub voce ἀχανεῖς id declaratur, sed & in loco quem proposui in primo Schediasmate, eadem sub voce declaratum fuit.

SCHEDIASMA V.

Emendatio ex coniectura cuiusdam Græci versus prouerbialis.

LEgimus apud Suidam, post expositionem verbi ἴσυγξ, vocem ἰσυκῶς: cui subiungit dictum illud. Οὐδὲν μέγα φρονεῖ ἰσυκῶς ἀνήρ. At vero apud eundem in Οὐδὲν habemus. Οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀσυκῶς ἀνήρ. Sub quibus verbis iambicum senarium inueniemus, ordine verborum mutato, vel ita,

Οὐδὲν δίκαιον ἀσυκῶς φρονεῖ ἀνήρ.

vel ita,

Οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀνὴρ ἀσυκός.

Sed nimium odiose & parum vere dictum hoc fuisset, *de quolibet vrbano viro*, id est, *commorante in vrbe, eum nihil æqui cogitare.* Nec certe is, qui admonere volebat (quod Erasmus putat) rusticam vitam innocentiorem esse, vt quæ sola cum solis habeat commercia terris, ita loqui debebat. Quum vero & alia lectio apud Suidā extet, (vt paulo ante dixi) videlicet Οὐδὲν μέγα φρονεῖ ἰσυκῶς ἀνήρ, sciendum & apud Eustathium eandem reperiri, ad illud ἰσυκῶς, quod attinet: quum apud illum legatur, Οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἰσυκῶς ἀνήρ. Videndum igitur, an aliquid obscœni significari suspicandum sit, an legi debere ἰσηκῶς: vt iocose dictum hoc sit, respiciendo *ad eos, qui sedent cogitabundi*, quum alioqui sedeant potius ii, qui aut quieto aut saltem minus inquieto sunt animo.

SCHEDIASMA VI.

Apud Horatium pocula lethæos somnos ducentia *videri de* mādragora *dici.*

De Luciani duobus locis diuerse scriptis, eodem tamen modo potius mandragoræ *mentionem facientibus.*

Aliter efferendum de mandragora *prouerbium videri, quam a prouerbiorum collectoribus efferatur,*

Horatius inter illa carmina quæ Epodωn nomine inscribuntur, canit.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem sensibus,
Pocula lethæos vt si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas occidis sæpe rogando.

Ego hic poetam non quæuis ὑπνωτικὰ aut ὑπνοποιὰ pocula significare voluisse existimo (vt alii volunt) verum sub generis appellatione, & ea quidem periphrastica, ad certam speciem respexisse, videlicet ad Mandragoræ potum: præsertim quum in prouerbium abiisset apud Græcos. Fuisse autem non infrequens apud illos, vel ex Demosthene conicere est, Philipp. IIII, ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν ἢ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις. Videor autem mihi & in alio eius loco idem dictum legisse. Ceterum nihil me mouet quod videmus hic a Demosthene adiici, ἢ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον: cũ nominari speciem illã constet quæ magis celebris erat.

Sed quid de duobus Luciani locis dicemus, in quorum vno, ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις, in altero, ἐκ μανδραγόρου καθεύδοντας legimus? Prior est in Timone, non procul a principio, πῶς γὰρ; ὅπου γε καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις; Sunt autem Timonis ad Iouem verba: quæ Erasmus vertit, *Quidni enim faciat? vbi tu perinde ac sub mandragora dormis?* Posterior autem locus est in Demosthenis encomio, ἀλλ' αὐτίκα μὲν ἄγοντας οἷον ἐκ μανδραγόρου καθεύδοντας τοὺς αὐτοῦ πολίτας. Quid? an aliud vno quam altero in loco significare voluisse Lucianum dicemus? Haud crediderim: sed quemadmodum dicuntur hic καθεύδειν ἐκ μανδραγόρου illi quos Demosthenes μανδραγόραν πεπωκότας dicit, idem & de illis quorum illic fit mentio esse intelligendum. Sed quomodo ὑπὸ μανδραγόρᾳ in dandi casu legendo intelligi illud poterit? Ego vel retinens μανδραγόρα, non subscribam ι literæ α, vt talis sit genitiuus qualis Πυθαγόρα: vel in μανδραγόρου mutabo, vt in posteriori loco ἐκ μανδραγόρου habemus. Siue autem hoc siue illo modo genitiuus scribatur, dixerim ὑπὸ μανδραγόρου sonare *Præ mandragora*, pro eo quod est *Præ nimio mandragoræ potu*: sicut dicitur ὑπὸ οἴνου & ὑπὸ μέθης. Deniq; nullo modo interpretationem illam admiserim *sub mandragora dormis*. Mirum est autem, apud Erasmum eo ipso in loco, vbi male hunc locum interpretatur (eius enim illa est interpretatio) & tanquam lectionem illam vulgarem sequens, ὑπὸ μανδραγόρᾳ, tamen recte (meo quidem iudicio) legi ὑπὸ μανδραγόρου. Hæc enim lectio cum in aliis editionibus exstat, tum vero in duabus Frobenianis, anni 1533. & 1540.

Aliud est de quo monendus mihi es, illud *de mandragora* prouerbium aliter efferendum videri, quam efferri a prouerbiorum collectoribus soleat: videlicet, non μανδραγόραν πίνειν, sed μανδρα-

γόραν

γόρας πεπωκέναι. Vel potius in modo indicandi, μανδραγόραν πέπωκε. Cæterum alio etiam loquendi genere vtens Lucianus, talem mandragoræ mentionem facit, in illa oratiuncula aduersus ineruditum, & multos tamen libros ementem, οἴει ζω τοῦτον μανδραγόρας κατακεχύσθαι αὐτοῦ, ὡς ταῦτα μὲν ἀκούειν, ἐκεῖνα δὲ μὴ εἰδέναι, &c.

SCHEDIASMA VII.

Hesychio magnetem lapidem non esse illum qui ferrum attrahit.
De quibusdam apud eundem verbis, quæ iambicum trimetrum, & quidem prouerbialem, efficiunt.
Emendata quædam apud eundem.

APud Hesychium in Ἡρακλεία λίθος, & Μαγνῆτις λίθος, necnon in Λυδικὴ λίθος, quiddam legimus quod paradoxum est *falli eos qui magnetem lapidem* (vel μαγνῆτιν λίθον, vt ille vocat) *eum esse putant, qui ferrum attrahit. Eum enim qui hoc facit, ἡρακλείαν λίθον,* aut etiam ἡρακλεώτιδα vocari, at *μαγνῆτιν λίθον esse lapidem argento similem, & ita quidem vt hac similitudine oculos decipiat.*

Ego litem hanc sub iudice nunc quidem relinquens, interim mouebo de quibusdam verbis quæ in Λυδικὴ λίθος, leguntur, duo sub illis latere: primum, ea efficere iambicum trimetrum, deinde, illum habere prouerbialem vsum. Nam quum scriptum sit apud eum, Λυδικὴ λίθος σίδηρον, (nam ita post σίδηρον est interpunctum) τηλόθεν προσαγάγει: ego scripsisse illum arbitror, Λυδικὴ λίθος. λίθος σίδηρον τηλόθεν προσαγάγει: & facta mentione λυδικοῦ λίθου, attulisse versum de illa prouerbialem,

Λίθος σίδηρον τηλόθεν προσαγάγει.

Sed quem putabimus huius prouerbialis versus vsum fuisse? Existimo dici solitum *de eo qui alicuius amicitiam sibi conciliarit, & quidem eum in sui amorem attraxerit, sicut Lydicus lapis occulta quadam vi ferrum ad se attrahit.* Conueniet autem cum illo versu,

Πάντα γ' ὑφέλκων, εἷα μαγνῆτις λίθος.

Vel potius ἐφέλκων. Sed non fuisse intellectum huius versus vsum, vel ex hac eius interpretatione apparet *Cuncta attrahens, haud aliter ac magnes lapis.* perinde ac si πάντα scriptum esset: quod nec ipsi numeri admittunt.

Emendandum autem διασπᾶν, (vbi legitur, ἡ δὲ μαγνῆτις διασπᾶν τὴν ὄψιν) mutando fortasse in πλανᾶν, si quidem pro πλανᾷ alibi inueniatur. Nam ἀπατᾷ quod in Μαγνῆτις legitur, nimium a διασπᾶται remotum est.

Obiter autem moneo, & in voce Λυδείας, pro μυσεργοῦς reponendum videri λιθουργεῖς: quod dictum sit vt ἀπλικουργεῖς, & κρεουργεῖς.

SCHEDIASMA VIII.

De prouerbio quodam, quod apud Hesychium sub duobus verbis

lectores latet, quum tamen hæc ab illo prouerbialia agnoscantur.

EAdem opera, in mentione Hesychii, te monebo, apud eum esse quædam alia verba sub quibus prouerbia lateant. Horum vnum (quo me nunc esse contentum mea memoria vult) e latebris eruam. Aio enim prouerbialiter dictum fuisse, Λόγῳ παρθένοι, quibus verbis subiungit Hesychius, τὰ μὴ ὄντα μὲν, λεγόμενα δέ. quũ potius dicẽdum fuisset, si eadem qua alibi sermonis forma vti voluisset, ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων μὲν, λεγομένων δέ. Non minus autem placeret παρθένος. Sed, vtrocunq; modo scribatur, magis festiue & apte significare non possumus, *rem aliquam fama quidem, sed non reuera esse*. Præsertim vero conueniet, vbi de re agetur cuius laudem falso alicui tribui, non facile probare possumus.

At vero hæc prouerbialia verba, παρθένος τὰ πατρῷα, aliud sibi volunt.

SCHEDIASMA IX.

De sermone Elliptico Hesychij, lectoribus suspecto futuro.

ADdam & hãc de quibusdam illius lexicographi locis admonitionem: visum tibi iri illis quidpiam deesse, quum tamen nihil desit. Eorum e numero vnus est in Λέσβιος ᾠδός. nam his subiungit, οἱ μὲν τὸν Εὐαινετίδην ἀκούουσι, τὸν ἀπὸ Αντίσσης· οἱ δὲ Φρύνιν· ὁ καὶ μᾶλλον. ὑπὸ πολλῶν γὰρ κεκωμῳδηται οὗτος ὡς διεφθ. &c, Quis enim post ὁ καὶ μᾶλλον aliquid desse non suspicetur? At nihil desideratur tamen, sed ellipticum est hoc loquẽdi genus, & aliquid subaudiendum relinquitur. Hoc autem cuiusmodi sit, te docebit mea Proparasceue ad lectionem veterum in Thucydidem scholiorũ: quam habes posteriori meæ editioni Thucydidis adiunctam.

Sunt autem & aliæ apud eum ellipses, sed quæ minus facessere negotii possunt: (ac ne hæ quidem illi peculiares) præsertim vero ea, quæ post ἔνιοι, siue τινὲς, aut τινὲς δὲ, vel post οἱ δὲ, a nobis ὑπακούεσθαι vult φασὶ, aut λέγουσι. Scio tamen esse & locos apud eum, vbi omissum dicere necesse sit.

SCHEDIASMA X.

Quo admonentur lectores cum de alijs apud Hesychium mendis, tum vero de ijs, quibus duæ voces in vnam male coaluerunt, aut vna in duas diuulsa fuit.

NE hocquidem te celabo, magnam cautionem adhibendam esse in quibusdã locis huius lexicographi, ob conflatas duas voces in vnam. veluti in Πτερίκαμοι (duobus in locis) in ὑπὲρ μέτρον, in αἰμοδρυμοι, in ἀβροδούλη, in Μαψαῦραι, in εὐνημένος, & Εὐνημένων. Sunt vero & quædam vocabula quibus male adhæret articulus, tanquam eorum pars, & quidem prima eorum syllaba: ve

A ἰων

Αἰχμαλῶται. Sed nonnulla sunt in quibus minus est manifestus hic error.

Alicubi vero (sed paucioribus in locis) vice versa vna vox male in duas diuisa fuit: vt Εὖ ἴσω pro Εὐισῷ.

Alicubi litera vna superuacanea negotium facessit: & vero alicubi facit, vt vox, quæ exponenda proponitur, contrariam suæ expositioni significationem habeat. vt διαθετὴς pro διθετής, & διαθετεῖν pro διθετεῖν.

Sed & vicissim literæ omissio alicubi negotium exhibet: interdum & vocabuli integri, in expositione, vt in ἔναρος, omissum ἀρᾷ: vt sit ἀρᾷ ἔνοχος, vel ἔνοχος ἀρᾷ. Sic συνεζευγμένον, ἀντὶ συνεζευγμένου. Et in στρίγλος, inter χίσσαρος & νυκτίφυτον (pro quo potius scribi debet νυκτίφοιτον) deesse puto καὶ ὄρνεον. Alicubi præpositio est omissa: vt in ὄνου σκιά legitur, ἐπὶ τοῦ μηδενὸς χρησίμου φιλονεικουμένων pro περὶ μηδενὸς χρησίμου.

At locorũ, qui voces alias pro aliis positas habent, multo maior est numerus: & alicubi quidẽ voces sunt, quæ receptæ non sunt & nihil significant, ex quibus minus periculosa menda nascuntur: alicubi, quæ suam quidem significationẽ habent, sed non ei loco aptam. vt Στέμφυλα, τὰ πλαίσματα τῶν ἐλαιῶν. pro πίσματα.

Verum exempla mendorum omnis generis apud hunc lexicographum (cui quantum debeamus dici non potest) videnda tibi relinquo in mea Bibliotheca Græca.

SCHEDIASMA XI.

Supposititia quædam esse apud Hesychium, necnon apud Suidam.

NOndum valedicam illi lexicographo: sed prius & de hoc monebo, esse apud eum nonnulla, quæ aperte ὑποβολιμαῖα sunt, nonnulla quæ videri talia possunt, non tamen sine controuersia. Exempli gratia, quæ de vocabulo Αἶται scribuntur, *esse Iouis filias, quæ precantibus opitulantur.* nam hæc sunt eius verba Αἶται, θυγατέρες διὸς, αἳ τοῖς δεομένοις βοηθοῦσι. Hæc (inquam) de voce illa Αἶται scribi quis non miretur, ac potius de voce Λιταὶ scriptum ea fuisse Hesychium non dicat: Neque enim verbum αἰτεῖν, a quo deductum esse nomen illud dicendum est iis, qui defendere ipsum volent, facere posse videtur, vt pro Λιταὶ recipiatur. Quædam vero duobus in locis duobus modis scripta sunt: in vno quidem ita, vt de scriptura non dubitemus, in altero contra sic, vt illam suspectam merito habeamus: veluti si non Αἶται tantum, sed Λιταὶ etiam apud eum exstaret.

Sicut autem apud Hesychium, sic & apud Suidam supposititia quædam esse sciendum est.

SCHEDIASMA XII.

De emendatione quorundam Hesychij locorum, quibus asterisci nota apposita est.

ALiud ex alio in mentem venit quod de hoc ſcriptore (cui multum, vt dixi, Græca lingua debet) dicam. Nunc autem hoc ex me intelliges, non eſſe tibi de omnibus iis deſperandum Heſychii locis, quibus notam aſteriſci appoſitam vides. Quædam enim eiuſmodi ſunt vt vox quæ pro mendoſa reponi debet, aliquantum in Græca lingua exercitatis venire in mentem poſt non longam cogitationem poſſit. Quod de iſto merito dicetur loco, Σκειρῶν (vel potius Σκείρων) ἄργη τις λέγεται. quis enim ex eorum quos dixi numero, venti qui ἀργέστης appellatus fuit, non recordetur, & hoc nomen pro duabus illis vocibus ἄργη τις ſubſtituendum non contendat? Interim vero probo conſilium illorum qui locum hunc ita cũ illa notula ſcripſerunt, Σκειρῶν, * ἄργη τις λέγε[?].

Quin etiam nonnullis illorum quibus nota illa eſt appoſita locorum, ex ipſis vnde ſunt petiti ſcriptoribus afferri remedium poteſt ab eo qui nec memoria infelici eſt, nec iudicio caret. Talis eſt iſte, Αἰω * νήπιως, ἐξέπνευσε τὴν ψυχήν. Nam & me fateor primo quidem aſpectu hunc ad locum obmutuiſſe: ſed memini, quum pauliſper cogitaſſem, animaduertiſſe Homeri verba eſſe, verum fœdiſſime deprauata: & pro αἰω νήπιως reponendũ ex illo eſſe ἄιον ἦτορ: nimirum ex verſu quodam Iliad. ο, qui ita clauditur,

- ἐπεὶ φίλον ἄιον ἦτορ.

SCHEDIASMA XIII.

De quibuſdam, quæ ab Heſychio, de nonnullis item quæ a Suida, vt duobus in locis, ita duobus modis exponuntur.

De non reiicienda ſtatim aliquorum verborum expoſitione, quod ei in quo illa legimus loco haud conueniant.

POſtremo de hoc monebo, quædam ab eo, ſicut & a Suida nonnulla, vt duobus locis, ita duobus modis exponi: ac iudicium ibi adhibendum eſſe.

At vero in Ἀθηναία, poſt hæc verba, Ἀθηναία, ἡ θεός· ἡ δὲ γυνή, nõ quidem notam illam ſed aliquid ſpatii vacui habes, quod deeſſe aliquid oſtendat. Deeſt autem non aliud quam vox ἀστή, quæ a Suida nobis ſuggeritur.

Eſſe tamen haud nego quæ & duas expoſitiones admittant, vtpote ambigue dicta: & quum incertum ſit quo ex loco petierit ea verba quæ vno tantum modo exponit, non temere pronuntiandum eſſe de illa expoſitione. Exempli gratia quum ἀργυρία λιμὸς ab illo exponatur ἀργυρίου σπάνις, fatendum eſt quidem non poſſe hanc explicationem conuenire iſti loco qui exſtat Epigr. lib. ii.

Ἀργυρίῳ λιμῷ ζῶν εἰς εἰλαπίνην με καλέσσας,
Ἔκτεινε, παννυχίοις τοῖς πίναξι περιφέρων.
Ὀχθήσας δ᾽, ἄρ᾽ εἶπον, &c.

Hic (inquã) ἀργυρίων λιμὸν non significare ἀργυρίου σπάνιν, ſed quod dixi in meo Theſauro Græcæ linguæ, fatendum eſt. ſed non tamen repre-

Digitized by Google

reprehendendus Hesychius, priusquam sciamus, an hunc aut ei similem locum exponere voluerit: quũ alioqui fieri possit, vt locus, ex quo hæc depromsit, alteram illam expositionem admitteret.

Me alioqui de quibusdã expositionibus ab illo dissentire, sicut & de nonnullis a Suida, alius erit docendi locus.

SCHEDIASMA XIV.

De Dicæarchi *opere geographico, quod Vita Græciæ inscribebatur.*

Dicæarchi Geographicum, siue operis de vita Græciæ pars quædam in manus meas ante multos annos venit, allata ex Italia a Matthæo Budæo, Guillelmi Budæi filio, & cui tam excellens cognitio Hebraicæ linguæ, quam patri Græcæ fuit. In illa autem parte de vita Græciæ ita disseritur, vt non immerito datus fuerit illi operi titulus ὁ βίος τῆς Ἑλλάδος, id est, *Vita Græciæ.* Non hoc autem solum habet sibi peculiare, haudque cum Strabone vel Pausania commune, quod de singulorum fere Græciæ populorum moribus & vitæ institutis scribit, sed istud etiam, quod ipsam vrbium formam ante oculos nobis ponit, ita vt quantumuis curioso satisfacere lectori queat. De Athenis enim inter alia scribit, κακῶς ἐρρυμοτομημένη, διὰ τὴν ἀρχαιότητα. αἱ μὲν πολλαὶ τῶν οἰκιῶν εὐτελεῖς, ὀλίγαι δὲ χρήσιμαι: vt vicissim de Thebis, ἀρχαία μὲν οὖσα, καινῶς δὲ ἐρρυμοτομημένη.

Hoc inter cetera non omittit, quæ vrbs sit ἄνυδρος, vel κάθυδρος, aut contra: vt de Thebanorum vrbe, κάθυδρος πᾶσα. Contra vero de vrbe Atheniensium, ἡ δὲ πόλις, ξηρὰ πᾶσα, οὐκ εὔυδρος.

Solet etiã describere qualis via sit ex vna vrbe in alteram. veluti post descriptionẽ Oropi dicit, ἐντεῦθεν εἰς Τάναγραν στάδια ρλ. ὁδὸς δὲ ἐλαιοφύτου καὶ συνδένδρου χώρας. Ac post Tanagræ descriptionem, ἐντεῦθεν εἰς Πλαταιὰς στάδια σ. ὁδὸς ἡσυχῆ μὲν ἔρημος (quod suspectũ est) καὶ λιθώδης. At venienti ex Platæis Thebas viam esse ait, λεία πᾶσα καὶ ἐπίπεδος. Qui certe loci fecerunt, vt quod de Tanagra dicitur, eam esse λευκὴν τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ ἀργιλλώδη, de via dictũ ab ipso putarem: ideoq; his verbis, λευκὴ δὲ τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ ἀργιλλώδης, mutandam esse sedem, ea illis quibus via describitur subiungẽdo. Sed posse tamẽ de hac mutatione sedis illorum verborum controuersiam moueri nõ ignoro: quum & de quibusdam aliis vrbibus loquens, aliquid quod itidem τῇ ἐπιφανείᾳ tantum cõuenire potest, suæ descriptioni inserat. Quale est, quod de Thebis scribit, τῇ χρόᾳ δὲ μελάγγειος: postquam dixit esse στρογγύλην τῷ σχήματι.

SCHEDIASMA XV.

Lysippi comici versus elegantissimi a Dicæarcho citati, & eorum interpretatio.

Dicæarchus ille quosdam pulcerrimos quorundam comicorum versus affert, (eos nusquã alibi me legere memini) qui-

bus quasdam vrbes vel laudarunt vel vituperarunt. De Athenis hos Lysippi,

Εἰ μὴ τεθέασαι τὰς Ἀθήνας, στέλεχος εἶ.
Εἰ δὲ τεθέασαι, μὴ τεθήρευσαι δ', ὄνος·
Εἰ δ' εὐαρεστῶν ἀποτρέχεις, κανθήλιος.

Quos ita reddidi,

Tu truncus es, si non Athenas videris:
Si visæ Athenæ non inescant, asinus es:
Si non graue has relinquere, es cantherius.

Ceterum stipitem eodem metaphoræ genere dici quo illud στέλεχος potius quam *truncum*, erunt fortasse qui obiiciant: sed quãuis fieri possit, vt *stipes* sit vsitatius, tamen & *truncum* ita dici, & quidem *truncum & stipitem* a Cicerone copulari sciat.

SCHEDIASMA XVI.

De Sophoclis apud Dicæarchum versibus, qui magnam Thebis & illis peculiarem laudem tribuunt.

Dicæarchus de Thebis scribens, non comici alicuius, sed tragici, Sophoclis videlicet, eulogium affert,

Θήβας λέγεις μοι τὰς πύλας ἑπταστόμους,
Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς

Ac quum valde laudet *vxores Thebanorũ* (nisi quis malit *fœminas Thebanas*) *& dicat illas omniũ Græciæ fœminarum esse* εὐσχημονεστάτας καὶ εὐπρεπεστάτας, *ac Sophoclem id etiã testari illis versibus:* mihi aliquando in mentem venit suspicari, scribendum esse,

Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεάς,

tanquam dicente Sophocle adeo esse εὐσχήμονας, adeo εὐπρεπεῖς, *vt deæ potius quam fœminæ mortales videri possint:* quoniam tamen verum esse scio illud, quo quidã respici putant, videlicet ad duos deos Bacchum & Herculem, qui nati sunt Thebis, de mutanda nostri exemplaris lectione pertinaciter nolim cõtendere: sed minus aptos ad confirmandum Dicæarchi dictum esse versus Sophocleos, id vero dixerim.

SCHEDIASMA XVII.

De Comicorum aliorum versibus, eiusdem argumenti apud eundem Dicæarchum.

Comicorum etiam aliorũ versus affert, quibus vice versa non laudatio sed vituperatio quorundam populorum continetur. Afferens autem eos, eadem sermonis forma vtitur in citando illorum testimonio, quã in citandis illis Lysippi. Nam vt illic dicit, οἱ στίχοι Λυσίππου, sic in iis quæ sequuntur οἱ στίχοι Ξένωνος, item ὁ στίχος Φερεκράτους, item ὁ στίχος Φιλίσκου. quæ brachylogia notanda est, quum alioqui multo pluribus verbis vti in citandis, quæ ad sermoné nostrum accommodamus testimoniis soleamus, idemq;

& ve-

& veteres fecisse videamus. Ceterum Xenonis iambici duo, quibus Oropios valde infamat, sunt hi,

> Πάντες τελῶναι, πάντες εἰσὶν ἅρπαγες·
> Κακὸν τέλος γένοιτο τοῖς Ὠρωπίοις.

Nisi autem præcedebat apud eũ comicũ mentio Oropiorum, non dubium est quin is, qui posterior est versus, potius esse prior debuerit. At Pherecrates suo versu *fugere Bœotiam hortatur,*

> αὐτὸς φρονῆς σὺ, φεῦγε τὴν Βοιωτίαν.

Sed Philiscus contra *Chalcidem* suo *laudat*.

> Χρηστῶν σφόδρ' ἐστὶ Χαλκὶς Ἑλλήνων πόλις.

SCHEDIASMA XVIII.

Philonis aliquot loci emendati.

PHiloni aliquid operæ volo impendere, aliquot eius locos corrigendo, in quibus litera ρ aut in sua posita sede non est, aut certe deest. Sumam autem initium ab ea dissertatione qua probare conatur, *omnem qui probus sit* (nisi quis σπουδαῖον aliter interpretari malit) *esse liberum*. In ea enim legimus, in fine pagin 604. πρὶν ἢ ἄρξασθαι βίου βαρυδαίμονος τροχίων ἐπιτείνοντε; ἐλθεῖν περὶ τὴν ἀναίρεσιν καὶ πανυστάτην οὐδὲν πραγματεύσεσθε. Quid enim hic sibi velle vocem τροχίων dicemus? Aliquis fortasse longe petendam emendationem eius existimet, quum tamen minime remota sit, ad mutationem quidem quod attinet, sed ea emẽdata mãsuræ sint omnes literæ, verum haud eandem sedem seruaturæ. nam ex τροχίων faciendum esse τὸ χρεὼν coniectura mea putat: vt hypostigme, quæ est post mendosum illud τροχίων post βαρυδαίμονος posita, dicat, τὸ χρεὼν ἐπιτείνοντες, ἐλθεῖν περὶ τὴν ἀν. καὶ παν. οὐδὲν πρ. Sic autem in libello, qui inscriptus est, Τίς ὁ τῶν θείων πραγμάτων κληρονόμος, in extrema pag 330. hanc ipsam literam ρ sede sua relicta in alienã migrasse arbitror, simulq; literam υ pro ν positam esse. Nam vbi scriptum est, φίλημα δὲ διαφέρει τοῦ φιλεῖν. τὸ μὲν γὰρ ψυχῶν ἔνεστιν ἀρμοζομένων διάνοια, pro εὔεστιν repono ἔνεστιν.

Apud eundem ea ipsa litera ρ, quæ illic sedẽ suam permutauit, desideratur, in iis, quæ scripsit De vita Mosis, circa finem pag. 465. nam vbi scriptum est, σφόδρα ταχέως ἀντισχόντες, scribendum esse contendo τραχέως.

At vero in libello περὶ ἀποικίας, pagin. 280. literam τ, quæ hanc ipsam ρ proxime præcedit, tollo, ῥοπὴν ex τροπὴν faciens: quod præcedat αἱ ῥοπαὶ πάντες.

Paucas autem hasce emendationes e multis nunc accipe: quoniam alterum exemplar, cuius margini adscriptæ sunt, ad manum non erat.

SCHEDIASMA XIX.

De Philonis quodã loco, ex quo aperte intelligimus cur CHRISTVS

Matthæi cap. v. *in vetando* iureiurando, *nominatim eius* quo per cœlum vel terram iuratur, *mentionem fecerit*.

Eiusdem Philonis alius locus emendatus.

PHilonis scripta dum præ manibus habeo, libet alium depromtum inde locum afferre, qui multum conferre potest ad intelligendũ cur Christus apud Matthæum capite v. *vetet nominatim vel per cœlum, vel per terram iurare: sicut & per Hierosolyma, aut per caput suum.* Locus ille Philonis in eo legitur libro, qui inscriptus est Περὶ τῶν ἀναφερομένων ἐν εἴδει νόμων, &c. In prima enim eius pagina iurare permittit, *nõ quidem per ipsum deum* (quem vocat τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον αἴτιον) *sed per terram solem, stellas, cœlum, totum denique mundum.* Vnde enim hunc Iudæum permissionem afferre istam putandum est nisi ex Iudæorum commento, seu commentitia expositione voluntatis Dei? tanquam videlicet is tam seuere nobiscum agere nollet, vt ne illud quidem iurisiurandi genus per terram, aut per aliquod ex reliquis, quæ ibi subiunguntur, hominibus concederet.

Eadem aũt opera & quendam locum huius scriptoris emendabo, qui nõ procul ab eo cuius modo mentionem feci, & vbi de iureiurando itidem agit. εἰσὶ γὰρ οἳ ὀμνύουσιν (inquit) ἐπὶ τύχῃ κλοπῆς καὶ ἱεροσυλίας, &c. sequente verbo ἐργάσασθαι. Omnino enim hoc in futuri temporis verbum ἐργάσεσθαι mutari necesse est.

SCHEDIASMA XX.

De versu quodam, cuius sententiam, valde alioqui memorabilem, præpostera interpunctio peruertit.

MIre sensum cuiusdã iambici versus peruertit peruersa & præpostera interpunctio (id est, peruerse & præpostere posita), apud Clementem, lib. Stromateωn 4.

Τίς δ' ἐστὶ δοῦλος τοῦ θανεῖν, ἄφροντις ὤν;

Quem errorem non animaduertens Gentianus Heruetus, ita hũc versum interpretatur,

Qui mortis est seruus, timore is haud vacat.

Aduersus quã interpretationẽ cum alia quæri possunt, tum vero, quinam sint illi qui *mortis serui* appellantur. Memini quidẽ certe me audire quendã comicum *milites mercenarios*, seu *mercede cõductos*, θανάτου μισθοφόρους facete appellantem: sed quid istud hunc ad locũ pertinet? cur enim & voluntarii milites timore haud vacare non dicerentur? Vnum hoc addam, aliis, quę obiici possent, omissis, contraria sermonis structura poetæ fuisse vtendum, si illud significare voluisset, & dicendum, Τίς δ' ἂν δοῦλος τοῦ θανεῖν, ἄφροντις ἦν; id est, vtendum sermone, qui hanc formã habens, efficere versum posset. Mihi igitur libenter subscripturum lectorẽ spero, qui aliquo præditus iudicio erit, scribenti, interpunctionem quæ est post verbum θανεῖν, post δοῦλος ponendam esse, hoc modo,

Τίς

Τίς δ' ἐςὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;

id est,

Quis seruus est, dum mortis haud insit metus?

Aut ita,

Quis seruus est, mortis metus quum nullus est?

Nisi malis hunc ita claudere,

——*mortis metus si nullus est?*

Vel dicere

Qui seruus est qui non reformidat mori?

Vel sic reddere,

Qui seruus ille qui nihil timet mori?

Aut ἀποφαντικῶς, non ἐρωτηματικῶς,

Haud ille seruus a quo abest mortis metus.

Quamuis autem hic in ἄφροντις, nomen φροντὶς, id est *cura* pro φόβος accipiatur, vt ego verti: tamē & verbo *curare* vti hic quis possit: hoc modo,

Qui seruus ille est qui nihil curat mori?

Dico *Qui seruus* hic quoque, potius quam *Quis seruus*, ad vitandā ambiguitatem. Quum porro aliquem cogi quid facere, q; nolit, hoc sit non liberum sed seruum esse, & ad cogendum mortem illi minari, aut etiam intentare oporteat, is certe *qui eam non curat* (nam proprie ἄφροντις ὤν id sonat) *qui eam non reformidat, sed contemnit, nihil illis minis terrebitur*, ideoque non cogetur facere quod nolit, vt cogi solent serui, sed mortem subire malet. Huius autem contemtus mortis sæpenumero a Seneca fit mentio.

SCHEDIASMA XXI.

Clementis Alexandrini aliquot alij loci emendati: quorum in vno particula negatiua οὐ locum nominis νοῦ occupans, sensum inuertit: at in alio pro οὐ, in alio pro οὖ posita est.

TAcere non possum de quibusdam aliis locis apud Clementē mendosis. Incipiam aūt a duobus ab vna eademq; particula alienam sedē occupante valde deprauatis. Ea est οὐδὲ, omnibus notissima: sed in vnum irrepsit pro νοῦ δὲ, in alterū pro οὐ δὲ. Legimus enim apud eum libro Stromateωn primo, de iis, quæ a quibusdam sophistis dicūtur, ποταμὸς ἀτεχνῶν ῥημάτων, οὐδὲ σταλαγμός. Cui scripturæ non animaduertens subesse mendum interpres, vertit,

Verborum non stilla cadens, sed flumen, inertum.

Putauit enim verba hæc, ποταμὸς ἀτεχνῶν ῥημάτων, οὐδὲ σταλαγμός, versum hexametrū efficere: adeo poeticæ & poeticis numeris assuefactas aures habuit. Sed illis fortasse imposuerunt vltima duo vocabula, οὐδὲ σταλαγμός, quæ reuera finē hexametri efficiunt. At nihil minus tamen, q̄ versum esse hæc verba, & νοῦ δὲ, nō οὐδὲ scribendum esse, animaduertere potuisset, si νοῦ satis habuisset. Nam hæc scriptura pulcerrimam antithesin nobis efficit, qua *verborum flu-*

nius gutta mentis, seu *prudentiæ opponitur*. Sed νοῦ libenter *mentis* appellationem reddiderim: quod Latinos itidem videamus *verba sine mente* vocare, eorum qui ita loquuntur, *vt quæ dicunt*, cũ Horatio *nugas appellare canoras* possimus. Neq; tamen hic placet ἀτίχων mutare in δυστίχων vel ἐντίχων, (quod dictum ad illas *nugas canoras* proxime accederet) sed potius in ἀτεχνῶς. id est *Omnino*, vel *Plane, Prorsus*, seu *Reuera*.

Alter locus, in quo pro οὐδὲ scribendum est οὐ δὲ, exstat li. Strom. III. vbi & ab interprete error fuit animaduersus.

Ceterum prima illa emendatio mihi in memoriam reuocat aliam quãdam de qua nihilo magis silere velim. Nam quum ille locus in quo οὐδὲ pro οὐ δὲ scriptum est, exstet pag. 98 in ea, quæ proxime sequitur, nimirum 99 legimus, Ἡσίοδος γὰρ τὸν κιθαριστὴν Λῖνον παντοίας σοφίας δεδαηκότα εἰπὼν καὶ ναύτην οὐκ ὀκνεῖ λέγειν σοφὸν, ὅτι τι ναυτιλίης σεσοφισμένον γράφων. Nam quid aliud, quam ænigma hoc est, de eodem dici illud, *eum esse* ναύτην σοφὸν, & hoc ὅτι τι ναυτιλίης σεσοφισμένον? Et cui non sit ænigmatica hæc loci istius interpretatio? *Hesiodus autem, quum Linum citharœdum dixisset esse cuiusuis scientiæ peritum, nautam etiam non veretur dicere sapientem, scribens,*

Nautica in arte aliquid qui nec sapit.

Quis (inquam) ænigmatice dici ista non queratur? Suspicor igitur, aliquid omissum esse inter σοφὸν, & illa, ὅτι τι ναυτιλίης σεσοφισμένον. Nõ aliud aũt fortasse id fuerit, quam aduerbium ἀλλαχῆ, vel καὶ ἀλλαχόσε. nam alio ex loco petita hæc verba sunt, videlicet ex poematico cui ἔργα titulus est: nisi quod σεσοφισμένος ibi legitur,

Οὔτε τι ναυτιλίης σεσοφισμένος οὔτε τι νηῶν.

Volens enim probare Clemens, quod de vsu vocabuli σοφὸς proposuit, addidit (vt opinor) ad illum quem attulerat & ex Hesiodo locum, eum & vocabulo σεσοφισμένος, (qđ ex σοφὸς originem habet,) alibi *de nauigandi arte* vti, scribentem, Οὔτε τι ναυτιλίης σεσοφισμένος. Sed aliquem in accusandi casum mutasse verisimile est, volentem cum præcedentibus accusatiuis coniungere hanc vocem, quæ tamen ad ea minime pertinet: atq; hinc contigisse etiam, vt quæ inter σοφὸν & sequẽtia erant interiecta, expuncta sint. Illud ænigma ne Sphinx quidem (vt opinor) melius soluerit.

Verum ecce, quum huic Schediasmati clausulã impositurus hic essem, recordatus sum cuiusdam apud hunc ipsum scriptorẽ loci, quem eadem illa particula οὐ, cuius mentionem in principio feci, deprauat. Is est libro Pædagogi secundo, pag. 58. Flor. editionis, καὶ ἔστιν αὐτοῖς ὁ τῇδε βίος ἀγνοίας ὕπνος βαθύς. οὐ χρὴ ἐξεγρηγορμένους ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ὄντως καλὸν καὶ κόσμιον ἀποβλέπειν. Neque enim dubium est, quin Clemens scripserit quidem ου, sed spiritu aspero & circũflexo accẽtu literæ υ superposito, ita, οὗ: vt significetur, *ex quo somno expergefactos*. Verumtamen ne hunc quidem errorem animaduertit interpres: sed interrogatiuam particulam οὐ esse putauit. nam

nam ita hunc locū reddidit, *Et est vita quæ ab ijs hic agitur, profundus somnus & ignorantia. Annon oportet nos excitatos, ad id quod vere pulchrum est & ornatum, contendere?*

SCHEDIASMA XXII.

Homeri non esse id poematium quod ΒΑΤΡΑΧΟΜΥΟΜΑΧΙΑ *inscribitur, sed* TIGRETIS *cuiusdam, siue* PIGRETIS.

HOmeri esse quam habemus Batrachomyomachiam, persuadere mihi nunquam potui: quod vix quidquam Homero satis dignum (meo quidem iudicio) contra vero non pauca eo indigna haberet. Tandem vero in exemplar incidi, vbi alii poematium hoc adscriptum esset: nimirum TIGRETI Cari, vel PIGRETI. Quicunque autem sit hic, magis laudem ex fictis satis apposite propriis nominibus, quam ex alia re vlla mereri videtur. Homeri autem non esse, multis probare argumentis possum, quæ alii loco reseruo.

SCHEDIASMA XXIII.

De Attico naso *apud Senecam.*

ATticus nasus nouum aliquid fortasse erit apud Senecam legenti, *Bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset.* Sed voluisse significare quod Græci Ἀττικὸν μυκτῆρα dicunt, Appendix mea ad Erasmi adagia, necnō meus dialogus, inscriptus DICAEARCHI SYMPRACTOR, (subiunctus eclogæ operis DICAEARCHI. De vita Græciæ) aperte ostendunt. Sibi autem & alia Senecam permittere, in quibus nouum vsum Latina quædam videri possint habere, docebit te liber a me ante tres annos editus, AD SENECAE LECTIONEM PROODOPOEIA. Cui & epistolæ ad Senecæ lectionem itidem pertinentes adiunctæ sunt.

SCHEDIASMA XXIV. & XXV.

Admonitiones duæ lectoribus Senecæ.

DE duobus monebo lectores Senecæ: vnum est, in lacunis (vt vulgo loquimur) desiderari plerunque Græca verba, vt Suasoria 1. *Tum ex Græculis quidam ait,* *Huic quidem impune fuit.* quum pro hoc vacuo spatio debeat esse lepidiss. istud responsū, ad Antoniū, Κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἀσώτως εἶχε.

Alterum est, alicubi Latina quædam pro Græcis irrepsisse: vt idem, *hoc tu euita. restituas, tibi habe.* pro Ὀκταουΐα Ἀντωνίῳ. *Res tuas tibi habe.* vel potius, Ὀκταουΐα καὶ Ἀθηνᾶ Ἀντωνίῳ.

SCHEDIASMA XXVI. & XXVII.

SIcut autem in illo Senecæ loco habes, *& hoc nomen statuis subscribi iuberet,* sic apud Hor *si quæret pater vrbiū subscribi statuis.*

In poetæ huius mentione recordor (vt fit) alius loci, qui est in LVDO illius de morte Claudii Cæsaris, vbi ad veteris cuiusdam poetæ verba alludere videtur. Nam vbi scribit, *etiam cœli scrutatur plagas,* verbis vtitur iisdem (sed non eundem in sensum) quibus quidam vetus poeta apud Ciceronem, de Diuin lib. 2.

Quod est ante pedes nemo spectat, cœli scrutantur plagas.

SCHEDIASMA XXVII.

APud eundem Suasoria prima legimus, *quum Alexander vulneratus foret, dictū a Callisthene de sanguine, qui e vulnere fluebat mirari se, quod non esset, ἰχὼρ οἷός πέρ τι ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι* (sunt autem hæc verba versus Homericus) *& ipsum Alexandrum hanc vrbanitatem lancea vindicasse*: at, Plutarcho si credimus, hoc ipse & agnouit, & sponte fassus est. Vtrum magis verisimilia loqui dicemus?

Ceterum ad illa dicta, *Ille se ab hac vrbanitate lancea vindicauit*, &, *Timeo ne ille nos gladio ἀντιμυκτηρίζων*, redeat nobis in memoriā, q̄ quidam dixit, *Periculosum est in eum scribere qui possit proscribere.*

SCHEDIASMA XXIX.

IDem Seneca de *Græcis* loquens, *Græculos* dicit, ibi etiam vbi aliorqui de Græco homine quidpiā refert, quod a se minime contemni ostēdit: veluti Suasoria prima, *Tum ex Græculis quidam ait*: quum tamen de *Græco* loquatur, quem habuisse *Atticum nasum* (id est τὸν Ἀττικὸν μυκτῆρα, vt paulo ante dixi) cōfitetur. Hac de re (non tamē allato hoc exemplo) dixi in meo illo Dialogo cui titulus est DICAEARCHI SYMPRACTOR, & adiunctus est iis, quæ supersunt scriptis DICAEARCHI DE VITA GRAECIAE.

SCHEDIASMA XXX.

IDem Seneca (nam locorum eius mentionem vsq; ad finem libri huius continuare libitum est) alicubi Græca verba, aliunde allata, pro quibus lacuna, vt antea dixi, relicta erat, ita recuperauit, vt propemodum haud minor, quam antea dubitatio ac diuinatio relinquatur. Exempli gratia, in Ludo de morte Claudii, *& vt deū orant ἀλφῶρυ φιλάτου χνῶν*, quis opem Oedipi vel Sphingis non imploret? Ego tamen, dum hæc vel ille exspectatur, ex diuinatione mea afferam, ἀλλ' ἔργου καὶ ἀλφίτου τυχεῖν. Sed de hoc loco plura, deque aliis huiusmodi alia legenda tibi afferam (Deo volente) in iis quæ adiungam illi meo libro seu potius libello, iampridem edito, qui inscriptus est, AD SENECAE PROODOPOEIA, atque ibi ipsas etiam scriptura veteri, quam fieri fidelissime poterit repræsentata, ad venandam ex illius vestigiis veram omnes hortabor.

Digitized by Google

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber I.

IACOBO NICOLAO LOENSI
Auctore.

CAPVT I.

Quod Axioma *veteribus Stoicis precipue omne enuntiatum siue omnem propositionem cathegoricam significauerit, quæ esset aut vera aut falsa. Quodque Cicero dum axioma* pronuntiatum *interpretatur, modo illo Stoicorum generali acceperit, qui tum in communi vsu erat, non stricto illo Aristoteleo more; quo post vsi sunt illum sequuti & Mathematici.*

ARistotelis partibus quidam nimium addicti, Ciceronem reprehendere conantur, quod *axioma* ille acceperit in genere, pro qualibet enuntiatione seu vera seu falsa. Cũ potius *apophansin* Aristoteleo more hanc promiscuam enuntiationem vocare, *axioma* vero, vel dignitatem (vt ipsi loquuntur) vel alio quouis nomine ad id apto nũcupare debuerint. Esse enim *axioma* illud, quod Mathematici κοινὴν ἔννοιαν vocẽt; Philosophi vero πρώτην τῆς φύσεως ὑπόθεσιν. *Apophansin* vero proprie *quodlibet enuntiatum, siue verum illud sit, siue falsum.* Et *Axioma* quidẽ, semper esse καὶ τὸ πρῶτον καὶ ἀληθές, hoc est, *primum & verum: Apophansin* vero, tam veri quam falsi naturam induere. At isti vitiligatores parum animaduertunt, quam se inscitiæ alligent, dum hæc in angulis obmurmurant, & tanti Oratoris & Philosophi laudibus ogganniunt, non cernentes quam fuerit alius tradendi ordo modusque eius disciplinæ, quam *logicem* Peripatetici veteres appellauerunt ætate Ciceronis, quam insequutis postea temporibus; quũ Aristotelis dogmata multis seculis diu sepulta, post Ciceronem emergere, caputque efferre demum inciperent, ducibus Alexandro Aphrodiseo, Themistio aliisque primi nominis Philosophis, qui Cicerone vno aut altero seculo posteriores fuere: ætate autem Ciceronis, Stoici & Platonici in præcipuis haberentur: quorum traditiones tum in scholis protritæ erant, & in vsu doctorum, contentiq; erant & vtebantur consuetis Stoicæ scholæ vocibus, non iis, quas Aristoteles postea nouas excogitauit; qui artem disserendi a Zenone Stoicorum principe semiperfectam interpolare volens, sibique eam vt propriam vendicare: præterquam

quod ordine a Stoicis habitum in melius commutauit, & multa addidit, ita etiam ipse artis quædam (vt manifestum est) vocabula inaudita antea introduxit, tum etiam ipse noua effinxit. illi igitur quos diximus Stoicorum sectatores ἀξίωμα ita definiuerunt: ἀξίωμα δέ ἐστιν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἢ ψεῦδος ἢ πρᾶγμα αὐτοτελὲς ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. idque secundum Chrysippum in dialecticis definitionibus. hoc est: *Axioma est id quod aut verum est aut falsum est, aut perfecta res enuntians quantum ex semetipsa*. Et alio quidem modo: ἀξίωμά ἐστι τὸ ἀποφαντὸν ἢ καταφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. hoc est: *enuntiatum siue axioma est aut negans aut affirmans quantum in seipso*. puta, dies est: Plato ambulat. appellatum autem axioma est ἀπὸ τοῦ ἀξιοῦσθαι, i. *comprobando* siue *affirmando*, seu ἀθετεῖσθαι, i. *reiiciendo negandoue*. Et hoc quidem modo Stoici, qui grauiter in illa arte laborauerant; præcipue vel Boetio teste in ea parte, quæ iudicandi, vel (vt recepto vulgi more loquar) resoluendi præcepta tradit, axiomatis voce vsi sunt; nimirum pro quolibet enuntiato cathegorico. At iidem, quæ Peripateticis *axiomata*, Mathematicis autẽ κοιναὶ ἔννοιαι seu *communes animi conceptiones* dicebantur, προλήψεις vocauere: quasi diceres *præsumtiones*, quæ animum sui natura & certitudine quasi præoccupassent. Vnde apud Arrianum in primo dissertationum Epicteti cap. 22. habetur, περὶ τῶν προλήψεων; quo loco sic scribit: προλήψεις κοιναὶ πᾶσιν ἀνθρώποις εἰσί, καὶ πρόληψις προλήψει οὐ μάχεται. hoc est: *Præsumtiones communes omnibus insunt hominibus, præsumtioq; præsumtioni non repugnat*. Deinde pro exemplo adducit, ὅτι τὸ ἀγαθὸν συμφέρον ἐστὶ καὶ αἱρετόν. hoc est: *quod bonum est, idem esse conducibile & persequendum*. ita nimirum appellatæ, quod nemo non ita iudicet, qui quidem ratione fruatur. Sed & idem Arrianus sæpius προλήψεων meminit, tum ipse etiam Cicero *in Lucullo*, & Latine tum *cognitiones*, tum *initia naturæ* dicuntur: a Cicerone vero in officiis etiam *prima naturæ principia*: nimirum vt distinguerẽt ea, a generali *axiomatis* voce. nam & eas enuntiationes, quæ ad aliquid probandum assumuntur λήμματα vocarunt, hoc est *sumtiones*, quæ nostris etiam scholis *adsumta* dicuntur. Quis igitur iam Ciceronem iure reprehenderit, quod cõsuetis & tritis in sui temporis scholis & diatribis vocibus vtatur? Nemo hercule, nemo (vt opinor) sanus Peripatetica eorum maxime dogmata explicantem, qui ea vocabula & primi inuenere, & rebus a se excogitatis adaptauerũt? disciplina; ea præsertim, quæ ab Aristotele profecta est, tum iacente, & Stoicis Platonicisq; tum regnantibus, vt de Epicureis nihil interim dicam. Nam in libro de fato, vbi ex professo Stoicum dogma enucleandum suscepit, quis miretur illum in ea voce in dicto iam significato vsum? cum dicit: *Explicanda vis est ratioque enuntiationum, quæ Græci ἀξιώματα vocant*. Quamquam quid hoc ad rem? cum Platonici quoq; non aliter acceperint *axioma*, quam aut Stoici, aut ipse Cicero. ideoq;

non

ed by Google

absurde idem fecit, cum in Lucullo (qui nunc est quartus Academicarũ quæstionum) scriptum reliquit. *Nempe fundamentũ Dialectica est, quicquid enuntietur (id aũt appellans ἀξίωμα quod est quasi effatum) aut verum esse aut falsum.* Et rursum in primo Tusculanarum: *Imprimis enim hoc traditur, Omne pronuntiatum (sic enim mihi in præsentia occurrit, vt appellarem axioma, vtar post alio si inuenero melius) id ergo est pronuntiatum, quod verum est aut falsum.* In libro item de Fato: *Concludit enim Chrysippus hoc modo: Si est motus sine caussa, non omnis enuntiatio, q ἀξίωμα Dialectici appellant, aut vera aut falsa erit.* Et postea: *Itaq; contendit omnes neruos Chrysippus, vt persuadeat omne ἀξίωμα aut verum esse aut falsum.* Sed quid ista persequimur diutius? quando ante Ciceronem quoq; Lælius magister Varronis, & ipse etiã Varro, (si A. Gellio credimus) *axiomatis* voce passim pro *qualibet enuntiatione* sint vsi. Quin ipse quoq; Apuleius doctissimus Platonicus, *enuntiatum*, omne promiscue, tum ἀξίωμα tum ἀπόφανσιν appellat. Quod si Aristotelici accuratius postea, & subtilius suo more voces illas discriminauerunt; iam hoc ad Ciceronẽ nihil pertinere videatur, qui a communi, receptoq; sui seculi Philosophis vocabulo, noluerit recedere, quod cunctis notũ erat, & pro recepto habebatur. Deniq; postremo est obseruandũ, quod Plato id, quod *axioma* diximus vocari siue ἀπόφανσιν λόγον, appellarit, vt auctor est Plutarchus in Platonicis quæstionibus, cuius rei caussam idem explicans, ait, veteres ante Platonem q postea *axioma*, ante dixisse πρῶτον λόγον, deinceps πρότασιν, post vero axioma. Opinor veteres definitioni axiomatis interposuisse, ὁ πρῶτον λέγοντες ἀληθεύουσιν ἢ ψεύδονται, quod primo dicentes, verum aut falsum loquantur.

CAPVT II.

Frustra sugillari ab Mureto, eos, qui axioma pronuntiatum *interpretantur, multo iniquius qui* proloquium *: cum in vno Ciceronem, in altero M. Varronem auctorem habeant.*

ANtonii Mureti hominis ingenio perpoliti & emuncti, exstãt variæ lectiones, in quibus eos suggillat, & perperã facere dicit, qui id, q in præcedente capite *axioma* diximus appellari, reddunt aut *pronuntiatum* aut *proloquium*. falsoq; se iactare quod habeant in hac re patronum & auctorem Ciceronẽ; cum is de axiomate loquens, id esse censeat, quod modo ἀπόφανσιν significare diximus: non autem id, quod apud Aristotelem & Mathematicos ea axiomatis vox significat: apud quos solummodo *communes illas animi sententias, quæ & vera sunt, & vera ab omnibus* esse videntur, denotat. Frustra igitur putare eos sibi patrocinari Ciceronẽ, cum is promiscue loquatur de qualibet enuntiatione, non de iis, quas modo diximus communibus animi sententiis. Qua in re nimis profecto tenue quid & ieiunum insectatur *Muretus*: cum cõstet ex iis, quæ iam docuimus, axiomatis generale fuisse vocabulũ,

quod tam communes illas animi cõceptiones, siue(vt Muretus loquitur) sententias q̃ quaslibet (vt ita dicam) propositiones, seu veras seu falsas sub se cõprehenderet. Nã veteres illos Stoicos nullũ discrimen posuisse cõstat, inter illas enunciationes, (si vt enuntiationes cõsiderarentur) q primæ & veræ essent: & illas quæ & veræ & falsæ esse possent. Hoc aũt Ciceronem imitatũ iam diximus. At ἀποφάνσεως vocabulũ ad discrimẽ supradictarũ communiũ conceptionum introductũ fuisse ab Aristotele & eius sequacibus notum est: quo vt parum recepto Ciceronem vti noluisse credibile est, de Stoicis præcipue dogmatibus apud Stoicos differentẽ: sed potius axiomatis, q tum commune & vsitatum, tam Philosophis quam Mathematicis fuit. Cũ igitur vox *axioma* generalis sit, &(vt diximus) tam κοινὰς ἐννοίας, quã Aristotelico discrimine ἀποφάνσεις cõplecteretur, & Ciceronis ætate in tali esset omnibus vsu; cur non pronuntiati voce, quã *Cicero* pro Græca Latinam primus peperit, pro vtrisq; modo dictis *enuntiationibus*, siue vt crassiore & vulgo noto modo id explicẽ, pro *dignitate & qualibet ꝓpositione cathegorica* accipere liceat? cum & ipsæ κοιναὶ ἔννοιαι etiam inter *enuntiationes* rite locentur. Sed audiat Muretus doctissimũ Platonicum simul & Academicũ, qui omnes Musarum latices nõ gustasse modo, sed exhausisse videtur. L. Apuleiũ in libro seu potius libri fragmẽto, qui nunc, *de syllogismo cathegorico inscribitur*, differentem. Quem (quod non sine dolore referimus) olim manuscriptũ & integrum in quadã bibliotheca idq; pulcerrimis caracteribus inuenimus, vna cum Martiani Capellæ dialectica & Boetii differentiis Topicis: post autem cuiusdam nebulonis furto exscissum & ablatum. Cui in vetusto illo codice titulus erat, non is quem modo cõmemorauimus *de syllogismo cathegorico*, sed περὶ ἑρμηνείας, *siue, de interpretatione*. in eo igitur libro ad hunc modum philosophus ille scriptum reliquit, de orationum siue enũtiatorum multiplici genere agens: *Est vna* (inquit) *inter has ad propositum potissima, quæ pronuntiabilis appellatur, absolutam sententiam cõprehendens, sola ex omnibus veritati aut falsitati obnoxia, quã vocat Sergius effatũ, Varro proloquiũ, Cicero enuntiatũ, Græci ἀπόφανσιν, tum ἀξίωμα ego verbum e verbo, tum propensionem, tum rogamentũ, familiarius tamẽ dicetur propositio.* Audi Murete clarissimũ philosophum nullũ inter axioma & apophansin facere discrimẽ, imo vtrumq; de quolibet pronuntiato dici, nisi eo cõfugias, vt dicas Apulei eum libellũ nõ esse; atqui doctissimũ acumen, & stili iucunda & grata nouitas, tũ verborum mellitissimorũ delectus, plane arguũt auctorem: Vt interim taceam, q *Aurelius Cassiodorus* eum pro genuino eius Philosophi recipit. Recte igitur largo illo modo & indiscriminatim accipietur vox *pronuntiatum* pro vocibus axioma & apophansis; etiam minime verum erit, quod idem *Muretus* ait, eos errare, qui in eo etiam significatu voce *proloquij* vtuntur, cum *Varronem* vtri-

usque

usque linguæ censorem exactissimũ habeant auctorem, quem sequutus est in sua Dialectica sicut ipse nõ diffitetur, *Martianus Capella*. Quin Aulus Gellius quoque, eius rei adsertor luculẽtus, auctorem antiquissimum sequutus *Lalium* Varronis magistrum est, qui dicit *eum scripsisse librum de proloquijs, quæ ἀξιώματα Græce dicãtur; quæq; Varro eius discipulus, alias profata, alias proloquia appellat.* Et vt intelligis illum loqui de quolibet pronuntiato, & nõ de Mathematica sententia (vt cum *Mureto loquar*) quæ sit prima & vera; ita axioma definit: λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. i. *dictum per se absolutum, enuntiabile, quantum ex semetipso*, quo quælibet propositio Cathegorica nõtatur. Quin & Varro *proloquium* eo modo definit; vt sit *sententia, in qua nihil desideratur*, hoc est, *oratio absoluta, a nulla re dependens.* vt, Scipio Numantiã deleuit; Annibal Pœnus fuit; & similia. Quin quod maius est, & omne dubiũ tollit, ἀξίωμα συνημμένον (i. i. q nos *propositionem hypotheticam* dicimus) idem *pronuntiatum adiunctum* seu *connexum* dici ait, vt dubitandi iam nullus sit locus, quin *axioma*, generale, & ad omnia pronũtiata & vt ipse vocat, *sententias primo veras*, primitus fuerit adæquatũ nomen; posteaq; ab Aristotelicis, hac in re magis anxiis, hæc vox adstrictiore, quam diximus modo adiuncta sit. Morosa nimis Mureti & superciliosa censura in abiiciendis probatis vocibus, minime amplectenda. Sed hæc hactenus.

CAPVT III.

Vnde hac modo dicta axiomata *habeant originem; & an de his M. Tullius senserit, discussum, cum de* principiis naturæ *loquitur in tertio Officiorum.*

SEd cum de his cõmunibus animi principiis & sententiis loquimur, videamus vnde tandem earũ sit origo. Nõ enim hic *principia* ea nominamus quemadmodũ Philosophi *principia rerũ* vocant ea, *vnde res ipsa construuntur, & exordium habent*, sicuti a Platone constituuntur *Deus, Hyle, & Idea*; hac in re Mercuriũ Trismegistum sequuto, qui in Asclepio, *Deum, & hylen* prima omniũ opinatur rerũ initia: vel vt ab Aristotele *materia, forma & priuatio*. Deniq, vt a diuersis philosophis alia atq; alia statuuntur. Sed ea de quibus loquitur Aristoteles in sexto τῶν Νικομαχείων libro, cũ dicit; νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν, hoc est, *mentem procreatricem esse principiorum*, q vt Eustratius inquit, ea ex se pariat. Ingenuit enim natura, seu Deus potius, nobis in anima nostra semina quædã, e quibus tempore tum maturo, tum artes, tum sapientiam, tum veri intelligendi vim omne valeat excitare & producere. Hæc aũt vt Alexander Aphrodisæus in cõmentario de anima docet, *In intellectu potentiali siue materiali sita sunt*, omni hominum generi communia, qui quidẽ mente non sunt capti. Hæc Mathematici tum ἀξιώματα, tum κοιναὶ ἔννοιαι vocãt. Martianus Capella *communes animi conceptiones*. Cuiusmodi recenset Euclides, quæ vni & eidem sunt æqualia, &

sibi inuicē sunt æqualia. Hæc item Platonici, (inter quos Proclus in symposium Platonis,) *ingenitas rerum ab initio notiones* vocant. Idem alibi *immutabiles anticipationes* appellat. Alcynous Platonicus *intelligentias principales*. M. Tullius quoq; de his sentire videtur, in tertio Officiorum his verbis: *Quid agis? tute cum hominibus consulere debeas, & seruire humanæ societati, eaq; lege natus his, & ea habeas principia naturæ quibus parere, & quæ semper sequi debeas, vt vtilitas tua cōmunis sit vtilitas, vicissimq; communis vtilitas tua sit, celabis homines, quid his adsit commoditatis & copiæ, &c.* Cum enim huiusmodi notiones pro varietate rerū & disciplinarū variæ sint; de iis hic disputat Cicero quę nobis æqui & boni naturale, ac verū iudicium suggerunt: cuiusmodi est illud, ℽ Alexandrum Seuerum Ro. Imperatorē, semper in ore habuisse scribit Ælius Lampridius: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris:* ℽ ex quibusdam (inquit) siue Iudæis, siue Christianis didicerat: seu potius instinctu bonitatis, naturę in promtu habebat. Tertullianus quoq; in libro de anima, huiusmodi *innata* vocat. Hæc Themistius in primū Analyticorū dicit, & *vera esse, & videri, omnib. natura agnita. Quid enim* (inquit) *certius, quam nihil esse quod affirmare negareq; simul non liceat?* Hæc etiā Athenagoras Philosophus Christianus, in sermone de resurrectione mortuorū, τὰς πρώτας ὑπολήψεις. Sunt enim reliquiæ quædā prioris illius & incorruptæ naturæ, quas Deus in homine nō penitus aboleri sinit. Vt esset, quo facilius reparari collapsa humana mens, & in pristinū statum diuini afflatus adminiculo restitui reformariq; posset. Sed hæc iam non nostri instituti omittamus.

CAPVT IV.

Quæ sit illa quam Cicero tantopere suggillat nefaria Catonis promulgatio in lib epistolarum familiarium: tum de Sibyllæ vaticinio quod illa de regibus Ægypti Romanis reliquit.

DVbitaui ego sæpe mecum legens *primum epistolarum librum M. Tullij Ciceronis:* quid sibi vellet hic auctor in quinta eius libri epistola, cū de M. Catone tam inique loquatur, vt *promulgationem* eius quandā *nefariam* vocet; qui alioqui de eo, vt sanctissimo & optimo viro, sentire & loqui, vbiq; & semper, sit solitus. V interim omittam, quod de eius vel mortui laudibus librū conscripserit, impuleritq; eo C. *Cæsarem* tum regnantē, vti scripto contrario duobus libris, iisq; prolixissimis, totam illam Ciceronis laud cōfutarit; nō ferens hostis sui mortui virtutes, sic ab oratore disertissimo famæ nunquā intermoriture cōmendari. Verba aūt Ciceronis ita se habēt in epistolarū familiarium volumine primo. Epistola ad Lentulū quinta: *Nos cum maxime cōsilio, studio, labore, gratia, de caussa regia niteremur, subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ studia nostra impediret, & animos a minore cura ad summum timorem traduceret.* Sensu aūt horum verborū diligentius excusse

& i

& re accuratius perpēsa, Ciceronis prætetea hominis ad religionē propēsissimi studio cōsiderato, inueni nec absurde nec citra omnē caussam, Catonis illud factū, seu Tribunitiam promulgationē *nefariam* hoc loci appellatam: vtpote, quæ nec *efferri*, nec in vulgus proferri debuerit, sed alto silentio etiā ab optimo quoque, nedum a Catone, viro & sapiēte & religioso, tegi, & premi debuerit. Quod cum ab eo minime factū sit, sed pertinacia quadā, & odio aduersariorū eo prolapsus sit, vt vaticinia Sibyllæ, semper in arcanis habita, nec prophanis vnquam auribus communicata, Quindecimuiros in publicum vrbis Romæ, vernacula lingua, apud promiscuam plebem Tribunus ipse plebis, potestate fungens Tribunitia, edicere explicareq; coegerit. Qua re Catonem neq; scelestiorem (si id de eo dicere liceat) neq; magis a professione sua, totoq; vitæ instituto abhorrentem vnquam designasse, nemo ibit inficias. Quod vt melius intelligatur, sensusq; inde patentior, ex prioribus illis ad Lentulum epistolis eliciatur, obscuris alioqui ambagibus implexis, tota ea historiæ series paulo altius est repetenda. Oraculum quoddam erat libris Sibyllinis reconditum, cauerent Romani, ne bellum Ægyptiis inferrēt, fore alioqui Ægypto subacta, vt rex exoriretur, qui non solum vrbi Romę sed toti orbi dominaretur. Quod Romani cum lectitassent, verebantur ne sublata Repub. sua, externis nationibus seruire cogerētur; aut saltem in Monarchæ alicuius potestatem venirent. Hinc tam studiose reges Ægypti colebant, cauebantque ne eis, aut Ægypto bellum inferretur. Cum autem euenisset, vt Gabinius Syriæ præesset, & Ptolemæus vndecimus cognomento Dionysius (vt habet Eusebius) Ægypti & Alexandriæ rex, ab Alexandrinis ciuibus suis regno eiectus esset, in illius locum suffecta Berenice sorore, statuit Romam confugere, præmissaque pecuniæ magna vi, qua plerosque & præcipuos senatorum corrupit, sublatisque iis, qui ab Alexandrinis legati erant Romam, de eo quæsturi, idque partim in itinere, partim in ipsa etiam vrbe: præcipue Dione quodam nobili viro principe legationis, demum & ipse eo venit, supplicans & implorans auxilium aduersus sororem & Alexandrinos, qui illum vrbe & regno expulerant. Vbi cum in senatu sententiis variatum esset, amatoribus Reipublicæ decernentibus, ne contrairetur Sibyllinis oraculis, quæ suadebant, ne Ægypto Romani bellum inferrent, aliis pecunia regia corruptis contra nitentibus, censentibusque vt rex cum armis reduceretur. In hac altercatione Cato, cum esset Tribunus plebis, & Quindecimuir, & staret pro oraculis Sibyllinis, neque quicquam obtinere posset aduersus regios, consilium init temerarium & præceps, & in speciem impium: nam auctoritate Tribunitia & Quindecimuirali adactis etiam collegis, contra fas & Senatus decreta (quod hactenus fuerat inauditum & nefas) ipsa Sibyllæ oracula, absque eiusdem

Senatus, pontificumq; & collegii Quindecimuiralis permissu euulgauit. Qua in re maiestatem & auctoritatem dicti senatus multum imminuisse videbatur, & ipsam oraculorum religionem prophanasse. Hanc igitur Catonis promulgationem Cicero appellat *nefariam*, quam etsi necessitate quadam inductus fecerat, tamen arbitrabatur Cicero tantum religioni & priscæ consuetudini tribuendum esse, vti omnia prius ipsi fuerint tentanda, quam eo deueniendum, vt neglecto maiorum more, inuito senatu, spretis religionibus, arcana fatorum Romani imperii rudi & inconditæ plebi, veluti ludibrio & contemtui exponeret. Sed quis Fatorum decretis obsistat? Nam etsi regiorum conatum Cato auctoritate populi ad tempus represserat, tamen Ptolemæus paulo post ex vrbe in Syriam profectus, ad Gabinium tum eius prouinciæ rectorem, quem non sine voluntate & tacito consensu (vt credibile) adhortationeque Pompei & aliorum, qui illius fauebant partibus, eo impulit, vt in Ægyptum ad recuperandum regnum, cum exercitu proficiscentem, armis & copiis suis adiuuerit: quam ob rem ipse paulo post Gabinius accusatus & in iudicium protractus est. Quæ auctorum testimoniis etiam nunc comprobanda duximus. Dion igitur Cassius historiæ Romanæ lib. 39. post enarrationem multorum prodigiorum quę prius ea, quæ diximus antecesserunt, quæque visa sunt haud dubie portendere mutationē eam status Reipubl. quæ paulo post est insequuta, subiiciens hanc, quam modo commemorauimus de Ptolemæo in vrbem aduentante, historiam demum subiungit: τὸ δὲ θεῖον εὐθὺς κατ' ἀρχὰς τοῦ ἐχομένου ἔτους, τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς τοῦ ἐν τῷ Ἀλβανῷ ἱδρυμένου βαλὸν, τὴν κάθοδον τοῦ Πτολεμαίου χρόνον τινὰ ἐπέσχε. τοῖς γὰρ Σιβυλλείοις ἔπεσιν ἐντυχόντες, εὗρον ἐν αὐτοῖς γεγραμμένον αὐτὸ τοῦτο. ἂν ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς βοηθείας τινὸς δεόμενος ἔλθῃ, τὴν μὲν φιλίαν οἱ μὴ ἀπαρνήσασθαι, μὴ μέντοι καὶ πλήθει τινὶ ἐπικουρήσητε, εἰ δὲ μὴ, καὶ πόνους καὶ κινδύνους ἕξετε. κἀκ τούτου τὴν συντυχίαν τῶν ἐπῶν πρὸς τὰ τότε γιγνόμενα θαυμάσαντες, ἀπεψηφίσαντο πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ ἐγνωσμένα, Γαΐου Κάτωνι πεισθέντες δημάρχου. ταῦτα δὲ ἐχρήσθη μὲν οὕτως. ἐδημοσιεύθη δὲ (οὐ γὰρ ἐξῆν οὐδὲν τῶν Σιβυλλείων, εἰ μὴ ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, ἐς τὸ πλῆθος ἐξαγγέλλεσθαι) διὰ τοῦ Κάτωνος. ἐπειδὴ γὰρ τάχιστα ὁ νοῦς τῶν ἐπῶν διεθρυλλήθη, ὥσπερ εἴωθε γίγνεσθαι, ἔδεισε μὴ συγκρυφθείη, καὶ ἔς τε τὸν ὅμιλον τοὺς ἱερέας εἰσήγαγε, κἀνταῦθα πρὶν ὁτιοῦν τὴν γερουσίαν ἐπ' αὐτοῖς χρηματίσαι, ἐξεβιάσατο σφᾶς ἐκλαλῆσαι τὸ λόγιον. ὅσῳ γὰρ δὴ μᾶλλον οὐκ ἐδόκει σφίσιν ἐξεῖναι, τοῦτο τὸ πλῆθος ἴσχε. καὶ ἐκεῖνο μὲν ἔχει οὕτως, καὶ ἐς τὴν τῶν λατίνων γλῶσσαν γραφὲν ἀνεκηρύχθη. Ex quibus liquere intellectum & sensum Ciceronianorum verborum arbitramur. Quod autem Cicero hanc quam narrauimus historiam tangat, & de ea loquatur, ex variis præcedentium epistolarum libri ad Lentulum locis clarum est: quod aliquot ostendemus. Sic enim in prima epistola: *Marcellinum tibi esse iratum scis, is hac regia caussa excepta, cete-*

Digitized by Google

ris in rebus se acerrimũ tui defensorẽ fore ostendit. Quod dat accipimus. Quod instituit referre de religione, & sæpe ia retulit, & ab eo deduci nõ potest. Res ante idus acta sic est, nam hæc idibus mane scripsi. Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res aliter nõ potest) sed ex illo SCto, q̃ te referente factũ est, tibi decernit vt Regẽ deducas q̃ cõmode facere possis, vt exercitũ religio tollat, te auctorem Senatus retineat. & cetera q̃ sequũtur. Cui & Dion succinit, q̃ dicit Spinthera (hoc enim Lẽtuli cognomentũ fuit) *decretũ vt absq; exercitu regem reduceret.* γνώμας δὲ αὐτῶν μετὰ τοῦτο ποιουμένων, καὶ τὸν μὲν αὐτὸν στρατοῦ τὸν Σπινθῆρα τὸν Λέντουλον κατάγειν προστασσόντων.

Tum etiam epistola proxima: *Itaq; cum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, vt tres legati regem reducerent, Secũda Hortensii, vt tu sine exercitu reduceres, Tertia Volcatij, vt Pompeius reduceret. Postulatum est, vt Bibuli sententia diuideretur. Quatenus de religione dicebat (eiq; rei iam obsisti nõ poterat) Bibulo assensum est. De tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia.* Ex quibus liquet, summa cõtentione hãc caussam in senatu agitatã, vt cum Ptolemæus reducẽdus esset, & per quẽ, & an cum exercitu an secus. *Religionem* hic vocat eam, q̃ cõcepta erat de vaticinio Sibyllæ, qua cauerũt ne cõtraretur eius oraculo: ne si Ægypti regnũ sublatũ foret, in maximas calamitates, aut in monarchiã potentis alicuius externi regis caderẽt. Res hunc habuit exitũ, vt pollicitationibus Ptolomæi corruptis plerisq; negotiũ turbaretur. Id q̃ Cicero in tertia subsequẽte epistola & in quarta declarat, qui dicit, subornatos quosdam, qui populo persuasissent, & dicerẽt, *caussam illã religionis à nobis commemoratã, confictã esse a fautoribus Lẽtuli.* Quod cũ videret Cato, & perniciẽ aliquã reipubl. metueret, vaticiniũ Sibyllæ populo euulgauit, quã *promulgationẽ* (vti diximus) hic *nefariam* Cicero in quinta quæ sequitur epistola appellat tanquã totius arcanæ religionis prophanatricem & dissolutricem. Sed vere dictum est a Satyrico.

Nescia mens hominum fati sortisque futuræ.

Cõtraria enim omnia iis, quæ illi efficere moliebãtur, euenere. Nã Ptolemæi fautores præualuere, & Gabinius aũiis instructus, & secreto animatus cũ Syriæ p̃esset, contra senatus decretũ Ptolemæũ cũ armis reduxit. Id, q̃ Appianus Alexandrinus in Parthico, paucis his verbis testatũ reliquit: Πτολεμαῖος δὲ αὐτὸν ὁ ἑνδέκατος Αἰγυπτίων βασιλεὺς ἐκπεσὼν καὶ ὅδε τῆς ἀρχῆς, μεγίστοις χρήμασιν αὐτὸν παρέπεισεν ἐπὶ τὰς Ἀλεξανδρείας ὁρμῆσαι, καὶ κατήγαγε τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν Γαβίνιος Ἀλεξανδρεῦσι πολεμήσας. ὑπὸ δὲ ῥωμαίων βουλῆς ἔφυγε, καὶ ψηφίσματος ἐς Αἴγυπτον ἐπὶ πόλεμον ῥωμαίοις ἀπαισίου νομιζομένου. τὴν γὰρ τῆς Σιβύλλης αὐτοῖς ἀπαγορεύειν. *i. Ptolomæus XI Ægypti rex & ipse regno deiectus, illi (Gabinio scil.) multis pecunijs persuasit, vt a Parthis in Alexãdrinos exercitũ suũ duceret. Restituit itaq; in regnũ Gabinius Ptolomæũ, illato Alexãdrinis bello. Sed is Romanorũ sententia damnatus aufugit, q̃ absq; senatus decreto Ægyptũ inuasisset, bello apud ipsos nefasto, & ex*

Sibyllinis monitis vetito. hæc ille. Ceterum ꝙ supra diximus, in posteriore parte eius oraculi cōtineri caussam, ob quā perhorrescerent armis subigere Ægyptū Romani, regnumque id euertere (ꝙ tamē reticent Dion & Appianus) eamq; fuisse, quod in eodē oraculo esset, quando Romani Ægyptū subacturi essent, tum exoriturum regem, qui vniuerso orbi terrarū dominaturus foret. Sicuti adhuc in Sibyllanorum oraculorū reliquiis & rhapsodiis quæ supersunt, est videre, coniicitur id facere ex secundo libro Ciceronis de diuinatione, (qui conquerens de casu ruinaq; Reipub grauiter in Sibyllam ob id scriptum stomachatur, vt mendacem arguens, & poema illius esse per otiū ab aliquo ingenioso cōfictum, declarare id acrosticha, q̄ ex initialibus cuiusq; versus literis, carmē aliquod, aut orationem cōstruant, sensum aliquē perficientem. tum nunq̄ futurū, idq; deos hominesq; prohibiturum, ne vllus vnquā Romæ Rex sit. aliaq; multa delira, q̄ idem ille his verbis ꝓsequitur: *Sibyllæ versus obseruamus quos illa furens fudisse dicitur, quorū interpres nuper falsa quadā hominū fama dicturus in Senatu putabatur, eum quē reuera regem habebamus, appellandū quoq; esse regem, si salui esse vellemus. Hoc si est in libris, in quem hominē, aut in quod tempus est? Callide enim qui illa cōposuit, perfecit, vt quodcunq; accidisset, prædictū videretur, hominū & temporū definitione sublata. Adhibuit etia latebras obscuritatis, vt iidem versus alias in aliā rem posse accommodari viderentur. Non esse aūt illud carmen furentis; cum ipsum poema declarat (est enim magis artis & diligentiæ q̄ incitationis & motus) tum vero ea, q̄ ἀκροστιχὶς dicitur, quod deinceps ex primis versus literis, aliquid cōnectitur, vt in quibusdā Ennianis, q̄ Ennius fecit Id certe magis est attenti animi q̄ furentis. Atq; in Sibyllinis ex primo versu, cuiusq; sententiæ primis literis, carmē omne prætexitur. Hoc scriptoris est, nō furentis: adhibentis diligentiam, non insani Quamobrē Sibyllam quidem sepositam & conditam habeamus, vt id, ꝙ proditum est a maioribus, iniussu Senatus ne legantur quidē libri, valeantq; ad deponendas potius q̄ suscipiendas religiones: cū antistitibus agamus, vt quiduis potius ex illis libris, q̄ Regem ꝓferant, quē Romæ posthac nec Dij, nec homines esse patientur.* Conferamus nunc cum iis Ciceronis verbis versus Sibyllinos, sicuti adhuc in secunda oraculorum illius Rhapsodia leguntur. plane animaduersuri de iis, & non de aliis citato loco loqui Ciceronem.

αὐτὰρ ἐπὶ ῥώμη καὶ αἰγύπτου βασιλεύσει
εἰς ἓν ἰθύνουσα, τότε δὴ βασιλεία μεγίστη
ἀθανάτου βασιλῆος ἐπ' ἀνθρώποισι φανεῖται.
ἥξει δ' ἁγνὸς ἄναξ πάσης γῆς σκῆπτρα κρατήσων
εἰς αἰῶνας πάντας ἐπερχομένοιο χρόνοιο. id est,

Sed postquam Roma Ægyptum reget, imperioq;
Frenabit, summi tum summa potentia regni
Regis inexstincti mortalibus exorietur.

Rex

Rex etenim sanctus veniet, qui totius orbis
Omnia seclorum per tempora sceptra tenebit.

Quæ cum legissent Romani, homines terrenis rebus affixi, qui nihil nisi præsens & momentaneum, quodque ad hanc solam vitam pertineret; animo comprehendere valentes; Intellexerunt de monarchia aliqua terrestri, quam horrentes hi, qui dominationi Reipubl. adsueti erant, omnibus modis oraculum illud eludere tentabant. Contra ii qui dominationis cupidi erant, hoc ad se trahentes, & sibi prædictum putantes illud regnum, ciuili bello mutuo inter se collisi sunt. Ita impingentes in lapidem, cæci ad futura, hebetem & tenebris extremis occæcatam gerentes mentem, & grauissimis ob id bellis tum sese tum Reipublic. atterentes; totique orbi ex male intellecto oraculo extremos labores horrenda discrimina & grauissimas calamitates inferentes, sicut illis Sibylla vel Dione teste prædixerat, & eius sequentia carmina abunde testantur. E quorum numero fuit & Cicero, qui quiduis potius somniabat, quam tale regnum aliquando exoriturum. Sed regnum illud non poterat impediri vllo humano cõsilio, neque enim subiacebat hominum legibus: Sed erat estque illud regnum, quod Sibylla hic prædicat, perpetuum, immarcessibile, denique spirituale & cœleste, nullo vnquam fine terminandum; cui nulla quantalibet extrinseca vis nocere potest, duraturum in omne æuũ, cuius Rex Christus Iesus Dominus noster, qui in æternum cum suis electis regnat, regnabitq; in supereminente gloria & maiestate, noster Seruator & salus sicut acrosticha declarant: Quæ tamen Cicero vt homo miser sibi non intellecta irridet. Hæc cum legissent Cæsariani, videntes Cæsarem rerum & imperii compotem, de ipso ea interpretabantur, dicebantq; regem appellandum, tanquam absque eo Respub. Romana amplius stare aut seruari nõ posset, Parthiq; debellari & vinci; vt Suetonius & Dion aliique historici litterarum monumentis tradidere. Sed alium ab hoc designabant acrosticha, nimirum Iesum saluatorem nostrum, Dominum & conditorem cœli & terræ, qui nos redemit pretioso sanguine suo per mortem crucis, in quo est salus, vita, & resurrectio nostra. quæ non erat in miserando Iulio Cæsare, homini ambitioso & nefario, in quo nulla erat salus aut potentia, aut etiam prouidentia, quia seipsum seruare non potuit, sed miserum in modum & de improuiso inimicorum suorum insidiis & manibus trucidatus, & tanquam victima ante Pompei statuam iugulatus, interiit, Patriæque & Pompeio, totque innocentum sua opera trucidatorum manibus, pœnas persoluit. In quo videre est quã nihil valeat omne humanum consilium, prouidentiaq; aduersus Diuina decreta, quæ ne omnibus quidem omnium hominũ machinamentis impediri sistique possunt: Sed ad præordinatum finem omnia perducunt. Sed istorum iã sit modus, ne instituto nostro sublimiora consectari videamur.

CAPVT. V.

Theopompinum genus dicendi, *quale vocet M. Tullius Cicero: inibiq; de morbo maledicentiæ quibusdam auctoribus innato: quid item per* Archilochia edicta *intelligendum.*

M. Tullii Ciceronis in secundo epistolarum volumine. Ad Atticum verba sunt: *Hic nimirum πολιτευτέον: nam isthæc non solum non licet, sed etiam tædet. Itaq; ἀνέκδοτα a nobis, quæ tibi vni legamus Theopompino genere, aut etiam asperiore multo pangentur, neq; aliud iam quicquā πολιτεύομαι, nisi odisse improbos, & idipsum nullo cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi voluptate.* Quo loci qui scholia in eundem auctorem scripsere, *Theopompinum genus*, vel pro *vehementi* & *incitato* acceperunt; Quod scilicet Isocrates dicendi magister de eodem & Ephoro suis discipulis dictum reliquit, *Theopompum egere freno, at Ephorum calcaribus*, vt auctor est Fabius Quintilianus: tum etiam pro *elato sublimi*, & *grandi*, q; Cicero in Bruto de eo sic scripserit, vbi de Catone mentionem facit: *Iam vero Origines eius, quem florem aut quod lumen eloquentiæ non habent, amatores huic desunt sicuti multis iā ante seculis & Philisto Syracusio, & ipsi Thucydidi. Nam vt horum concisis sententijs, interdum etiam non satis apertis cum breuitate, tum nimio acumine, officit Theopompus elatione atq; altitudine orationis suæ, q idem Lysiæ Demosthenes, sic Catonis luminib. obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altius oratio.* Tum etiam ad illud Athenei δείπνο. lib. 3. εἰ δέ τις τούτοις ἀπιστεῖ, μαθέτω παρὰ Θεοπόμπου τοῦ Χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆ: *Si quis istis non credit, discat apud Theopompum Chium virum amatorem veritatis & qui multam operam multumq; negotij insumserit in inuestigandis eis, quæ ad exactam historiæ indagationem pertinent.* Sed nos examinato pensitatoque altius Ciceronianorum verborum intellectu, *Theopompinum genus* hic accipimus, pro *acerbo*, & *maledico*; inducti tum Dionysii Halicarnassei, tum aliorum auctoritatibus: ille n. in procemio statim Romanarū suarum antiquitatum, pollicitus se a iactantiæ calūniæq; crimine lōge abfuturū, ita subdit: οὐδὲ διαβολὰς καθ' ἑτέρων ἐγνωκὼς ποιεῖσθαι συγγραφέων, ὥσπερ Ἀναξίλαος καὶ Θεόπομπος ἐν τοῖς προοιμίοις τῶν ἱστοριῶν ἐποίησαν: *non inqt calūnias in alios vtiq; scriptores cōiecturus vt Anaxilaus & Theopom. in proemijs librorum suorum fecere.* Sed & Theopōpi Philippica quorum ad octo & quinquaginta libros illum scripsisse, vult Diodorus Siculus nihil propemodum continuisse tradit Plutarchus præter conuitia in Philippum & ceteros eius temporis duces. Id quod manifestius illi apparebit, qui loca ex iis ab Athenæo citata contulerit, quibus contumeliosissime idem Philippus proscinditur. vt inuectiua illa potius in eundem Philippum quam historia censenda fuerit, vt iam omittam, quod Cicero in eodem innumeras esse fabulas scripserit. Cuius vitii & ab Æliano in varia historia

storia notatur. Etsi illum Athenæus laudet, vt veritatis amatorem & qui multos sumtus, multāq; industriā in conscribenda historia impenderit. Sed & alios fuisse huic vitio obnoxios historiæ scriptores, sunt q commemorent; vt hunc, de quo modo loquuti sum, Anaxilaū, vt ipsum etiā Herodotū, vt Timæū, & eius æqualē Philistū. Sic n. de iis Marcellin. quidā Græcus scriptor tradit: ἀλλ' οἱ πολλοὶ τοῖς ἰδίοις πάθεσι συνέθεσαν τὰς ἱστορίας, ἥκιστα μελῆσαν αὐτοῖς τῆς ἀληθείας ἡ φροντὶς. Ἡρόδοτος μὲν γὰρ ὑπεροφθεὶς ὑπὸ Κορινθίων ἀποδρᾶναί φησιν αὐτοὺς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Τίμαιος δ' ὁ Ταυρομενίτης Τιμολέοντα ὑπερεπῄνεσε τοῦ μετρίου, καθότι Ἀνδρόμαχον τὸν αὐτοῦ πατέρα οὐκ ἀπήλασε τῆς μοναρχίας. Φίλιστος δὲ τῷ νέῳ Διονυσίῳ τοῖς λόγοις πολεμεῖ. Ξενοφῶν δὲ Μένωνι λοιδορεῖται τῷ Πλάτωνος ἑταίρῳ διὰ τὸν πρὸς Πλάτωνα ζῆλον. ὁ δὲ μετρίοις, καὶ ἐπιεικὴς τῆς ἀληθείας ἥττον. Id est *Sed quidam proprijs affectibus abducti historiam scribentes, procul a veritatis cura cogitationem seiunctam habuere. Herodotus enim a Corinthijs despectus, subterfugisse illos ait, Salamina naualem pugnam. Timaeus vero Tauromenites Timoleontem supra modum laudibus effert, eo quod Andromachum patrem suum principatu haud exsuerit. Philistus vero pro Iuniore Dionysio sermonib. bellum gerit. Xenophon Memnoni Platonis sodali conuitiatur, motus æmulatione, quæ illi cum Platone fuit. modeste paululū nec citra rationem a vero nonnihil deflexus & exorbitans.* Sed & eundem Timæū redarguit Diodor. Siculus, vt nimirū operæ in aliis redarguend. sponens, quē etiā Plutarch. vt maledicū & rabidū scriptorē insectatur, vt qui nihil pēsi habeat quid scribat, dūmodo animo suo obsequatur, quippe qui nō dubitauerit, nō Philistū modo æqualē suū (quod tolerabile erat) sed ipsos etiā Plat. Aristotelēq. reprehēdere, qui cūse Thucydidē grauitate superare posse speraret, dum Philistum ridet & aspernatur, sæpe infans & ridendus appareat. Quod ipsum etiam Dionysius Longinus in libro περὶ ὕψους ipsi obiicit, vt qui ad ridenda quædam & leuia minimeque historia digna delabatur. Θατέρου δὲ ὧν εἴπομεν, λέγω δὲ τοῦ ψυχροῦ πλήρης ὁ Τίμαιος, ἀνὴρ τὰ μὲν ἄλλα ἱκανὸς καὶ πρὸς λόγων ἐνίοτε μέγεθος οὐκ ἄφορος, πολυΐστωρ, ἐπινοητικός, πλὴν ἀλλοτρίων μὲν ἐλεγκτικώτατος ἁμαρτημάτων, ἀνεπαίσθητος δὲ ἰδίων, ὑπὸ δὲ ἔρωτος τοῦ ξένας νοήσεις ἀεὶ κινεῖν, πολλάκις ἐκπίπτων εἰς τὸ παιδαριωδέστατον. *Alterius de quibus egimus frigidi, plenus est Timæus, vir quidem cetera idoneus, tum ad magnitudinem orationis haud ex toto infacundus, multiscius, ad excogitandum promtus, alienorum vero erratorum redargutor optimus, haud perinde suorū animaduersor: veluti cum scribit paucioribus annis Alexandrum Magnum Asiam subegisse, quam panegyricum suum scripserit Isocrates. bella me hercule comparatione vsus otiosi rhetoris & bellacissimi ducis, &c.* Apud Latinos quoque non defuisse tales in confesso est, Asinius namq; Pollio viris, equis vt aiunt, Ciceroni ignominiā priuata ductus simultate, conciliare studet. In oratione n. quā pro Lamia dedit, scriptū reliquit. *Ciceronem proscriptū ab Antonio paratum ciuem... fuit*

esse, quas in Antonium cupidissime effudisset orationes, pluresq; numero & accuratius scriptas, contrarias illis edere, ac pro rostris in concione recitare. Quæ adeo falsa fuere (vt in controuersiis inquit Seneca) vt coram triumuiris vbi pro lamia egit ipse Asinius, ne apud conscios mentiretur, recitare non sit ausus. at ne in historia quidem sua ponere, in qua de morte Ciceronis agens, plenum illi (etsi inuitus) virtutis testimonium tulit. Quod tamen quantum in se fuit, corrupit, dũ ait, *illum secundas res neq; moderate, neq; aduersas fortiter tulisse: nam vtraq;*, inquit, *cum venerant ei, eas non posse mutari, rebatur*. Et postea: *Nec miserandi* (inquit) *exitus eũ fuisse iudicarem, nisi ipse tam miseram mortem putasset*. Iam Cor. Tacitus a Tertulliano vt mendaciorũ loquacissimus incessitur; quod de Iudæis scribens, odio gentis, alienissima a veritate tradiderit: Quo crimine, nec Suetonius, nec Dion, nec Iustinus, seu Trogus caruere, vt interim de Spartiano, Capitolino, Lampridio, & Pollione taceam; qui quoties Christianorum mentio incidit, inuidiosissime de illis & loquuntur & scribunt: gratiam malorum principum, quibus hoc nomen odio erat, pluris facientes quam ipsam veritatem. Ceterum vt *Theopompinum genus dicendi*, hic accipiendum pro *maledico*, ita in alia epistola *Archilochia Bibuli edicta* pro *rabidis & conuitijs plenis* accepit; ab Archilochi mordacitate sumta metaphora, qui, vt ait Horatius,

——— *Proprio rabies armauit Iambo*

Bibulus enim vna cum Cæsare consul foro pulsus, acerbissimis edictis Cæsarem proscidit, vt ex Suetonio in Cæsare, cuiuis in promtu est colligere.

Cap. VI.

De Ciceronis anecdotis *nonnulla, aliter paulo declarata quam hactenus.*

SEd cum in superioribus Ciceronis verbis idem auctor suorum ἀνεκδότων mentionem faciat, quæ ille, se scripturum Theopompino genere minitatur, nec satis adhuc Ciceronis enarratoribus constet, quænam aut cuiusmodi illa fuerint. Id igitur nobis hic explicandum duximus, Ciceronis verbis paulo altius repetitis, quo facto facile sensum Ciceronianorum verborum nos inde elicituros speramus. Sic igitur ille: *Quin etiam dubium an hic Antii considam, & hoc tempus omne consumam, vbi quidem ego mallem diu nimirum, quam Romæ fuisse; tu vero sapientior, Buthroti domum parasti: sed mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatum ciuitas, esse locum tam prope Romam, vbi multi sint, qui Vatinium nunquam viderint, vbi nemo sit, præter me, qui quemquam ex xx. viris saluum esse velit, vbi me interpellet nemo, diligant omnes. Hic nimirum πολιτευτέον: nam isthic non solum non licet, sed etiam tædet. Itaq; ἀνέκδοτα a nobis, quæ tibi vni legamus, Theopompino genere aut etiam*

Digitized by Google

etiam asperiore multo pangentur, neq; aliud iam quicquam πολιτεύεσθαι, nisi odisse improbos, vt idipsum nullorum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi voluptate. Quorũ verborum hic sensus est Ciceronem tædio rerum vrbanarum, vbi multæ principum factiones, pactionesque contra Rempubl. fiant; multa gerantur, quæ Reipubl. amatoribus molesta sint; velle exemplo Attici, Antium secedere, vbi ea nec videat, nec audiat, quæ ipsi toleratu acerba sunt: contra, vbi ametur, colaturq; a ciuibus: vbi libere liceat de optimo reip. statu philosophari, Romæ enim non modo licere ob potentiorum metum, sed ne libere quidẽ posse: vbi tam multa pernitiosa præposteraque gerantur: & ob eam rem, se meditari, omnes coitiones, pactionesque, quibus, a paucis potentibus respubl. circumscribitur & opprimitur, scripto mandare: idque asperrimo dicendi genere, lacessente nimirum conuitiis & mordacitate, cuiusmodi in suis Philippicis, ceterisq; scriptis vsus est historiographus Theopompus: eũ autem librum se appellare ἀνέκδοτον, quod eum in publicum euulgari se viuente nolit, ne in se odium potentiorum ciuitatis, nempe Cn. Pompei, C. Cæsaris, & M. Crassi, (qui per idem tempus per vnum conspirasse ad perdendam rempubl. videbantur) prouocet. Sed vni Attico, cuius fidei adprime confidat, se illum legare, vtpote in cuius sinum, si quid ægre sibi animo sit, tutissime id effundat. Quem se mortuo, vt omnes sciant factiosorum hominum improbitatem, ab eo edi velit. Neq; enim se iã aliud quidpiam de republ. meditari posse, quam vt odio habeat improbos: idque citra animi irascentis dolorem, immo cum voluptate quadam, quam ex effusa in chartas indignatione percipiat. Hunc verum & germanum Ciceronianorum verborum intellectum, quidam scholiographi non satis percepisse videntur, eius loco frigida quædam nugamẽta, & a mente Ciceronis abhorrentia lectori obtrudentes. Quem vt ceu basi aliqua suffulciamus, aduocandus ad partes est Dion Cassius, qui huius propositi Ciceronis in 39. historiæ Romanæ his verbis commeminit: Καίσαρ δὲ καὶ Κράσσος ἄλλως μὲν ἤχθοντο τῷ Κικέρωνι, σπουδὴν δ' οὖν ὅμως αὐτοῦ ἐποιοῦντο ἐπειδὴ πάντως καθίξοντα αὐτὸν ᾔσθοντο· καὶ γὰρ ὁ Καῖσαρ ἀπὼν εὔνοιάν τινα αὐτῷ. οὐ μέντοι καὶ χάριν οὐδεμίαν ἀντέλαβον· ἐκεῖνος γὰρ τοῦτό τε οὐκ ἀπὸ γνώμης σφᾶς πεποιηκέναι εἰδὼς, καὶ τῆς φυγῆς αἰτιωτάτους γεγονέναι, νομίζων δὲ ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς, οὐ πάνυ πρὸς αὐτοὺς ἐθρασύνετο, ἅτε καὶ τῶν τῆς ἀκράτου παρρησίας ἐπικαρπίων νεωστὶ πεπειραμένος. βιβλίον μέντοι τι συνέθηκεν ἀπόρρητον καὶ ἐπεὶ ἐπέγραψεν, αὐτῷ ὡς καὶ περὶ τῶν ἑαυτοῦ βουλευμάτων ἀπολογισμόν τινα ἔχοντι, πολλὰ δὲ δὴ καὶ δεινὰ ἐς αὐτὸ καὶ περὶ ἐκείνων, καὶ περὶ ἄλλων τινῶν συνένησε καὶ διὰ τοῦτο φοβηθεὶς, μὴ καὶ ζῶντος αὐτοῦ ἐκφοιτήσῃ, κατεσημήνατό τε αὐτὸ, καὶ παρέδωκε τῷ παιδὶ προστάξας οἱ μήτε ἀναγνῶναι, μήτε δημοσιεῦσαι τὰ γεγραμμένα πρὶν ἂν μεταλλάξῃ. Ex quibus Dionis verbis, id apertum satis quod attulimus fore confidimus, nisi quod Dion a verbis Ciceronis paulum

variat cum dicit, non Attico, sed filio suo ipsum Ciceronem librum eum tradidisse commendasseque & vetuisse, ne se viuo illum in vulgus prodire sineret: expertus quem fructum nimiæ suæ libertatis tulisset. Scripsit & Varro, vt ait Appianus de hac Pompei, Crassi, & Cæsaris conspiratione in Rempubl. appellauitque librum suum τρικάρανον, quasi dicas trium capitum. Verba autem Appiani de iis tribus viris loquentis & eorum consensu & colludio facto contra Rempubl. sunt hæc ex libro 2. τῶν ἐμφυλίων ἀγανακτῶν ὁ Πομπήϊος προσεταιρίζεται Καίσαρα συμπράξειν ἐς τὴν ὑπατείαν ἐπομόσας· ὁ δ' εὐθὺς αὐτῷ Κράσσον διήλλαξε· καὶ τρεῖς οἵδε μέγιστον ἐπὶ πᾶσι κράτος ἔχοντες, τὰς χρείας ἀλλήλοις συνεπέραινον. καί τις αὐτῶν τήνδε τὴν συμφροσύνην συγγραφεὺς Βάρρων, ἑνὶ βιβλίῳ περιλαβὼν, ἐπέγραψε· Τρικάρανον. Id est, *Indignatus autem Pompeius, (ob detractam sc. sibi belli Mithridatici gloriam) Cæsari se societate deuinxit: adiutorem se illi in consulatu fore iureiurando pollicitus. Is Crassum mox Pompeio conciliauit. Et hi tres quidem summam habentes potestatem, mutuis commoditatibus inseruiebant. Horum autem hunc consensum, scriptor quidam Varro vno libro comprehendens tricipitem illum appellauit.* Cum autem apud Grammaticos plurimæ inscriptiones librorum M. Varronis exstent, hanc nondum me inuenisse, memini. Citat Charisius Varronis librum *Triphali* titulo: Citat & Nonius Marcellus pluribus locis Varronis *triphalum* ἢ περὶ ἀῤῥενότητος. Cum vtrobique fortasse τρικέφαλος legendum sit, Nisi dicamus *triphalum* a tritis phalis, hoc est, turriculis siue columnarum summitatibus dictum: quod ipsum quoque ab hac trium capitum nomenclatura non valde abhorret. Quod autem ad ἀνέκδοτα attinet, scripsit paris argumenti & tituli opus, Procopius Rhetor Cæsariensis (vt Suidas testatur) de vita priuata Iustiniani Imperatoris, & Theodoræ eius vxoris, quo in opere idem Rhetor vitia præfati principis & eius dictæ coniugis, falsis & amaris conuitiis incessit: quem & ipse Iustiniano tandem defuncto edi curauit eoque ἀνεκδότους quasi quæ vulgi conscientiam reformidarent, titulum illis præfixit, a Cicerone vt apparet eum mutuatus, e quo libro memini me locum, exceptum in Suidæ collectaneis legisse, qui nunc non succurrit.

CAPVT VII.

Terentij illud

Amantium iræ amoris integratio est,

vnde natum & desumtum.

TErentii in Andria celebris sententia est & omnibus nota:

Amantium iræ amoris integratio est;

Sed hoc non æque omnibus manifestum puto, vnde ea originem duxerit, videtur autem sumta ab historia, Agathonis & Pausaniæ ama-

amatoris eius. Cum enim Pausanias hic Agathonem deperiret, nec lateret amatoria eorum consuetudo regem Archilaum, qui & ipse ad huiusmodi amores esset proclìuior: contigit vt Agathon crebro cum suo amatore iu dissensionem veniret. At Archilaus ratus amatorem ab Agathone despectum, interrogauit eum, quid ita cum maxime illum adamante tam frequentes inimicitias exerceret? Respondit his verbis Agathon: ὄυτι γὰρ εἰμὶ πρὸς αὐτὸν δύσερις, ὄυτι ἀγροικίᾳ πράττω τοῦτο· εἰδὼς δέ τι καὶ ἐγὼ ἠθῶν ἐμπειρίαν, τῇ τε ἄλλῃ καὶ ἐκ ποιητικῆς ἥδιστον, εὑρίσκω εἶναι τοῖς ἐρῶσι πρὸς τὰ παιδικὰ ἐκ διαφορᾶς καταλλάττεσθαι, καὶ πεπίστευκα οὐδὲν αὐτοῖς οὕτως ἀπαντᾶν τερπνόν. τούτου γοῦν τοῦ ἡδέος, πολλάκις αὐτῷ μεταδίδωμι, ἐρίζων πρὸς αὐτὸν πλειστάκις, εὐφραίνεται γὰρ καταλυομένου, μου τὴν πρὸς αὐτὸν ἔριν συνεχῶς. ὁμαλῶς δὲ καὶ συνήθως προσιόντος, οὐκ αἰσθάνεται τὴν διαφορότητα.
Id est *Non sum aduersus illum contentiosus, neque rusticitate aliqua id facio, at si de moribus aliquid calleo, tum alias tum etiam e poetica, iucundissimum esse amantibus reperio ijs, qui puerorum amoribus dediti sunt, si ex contentione in gratiam redeant; persuasusque sum nihil illis delectabilius accidere posse. huius autem voluptatis eum subinde participem facio, frequenter cum eo contendens. plurimum itaq; continue gaudio afficitur, si contentionem tum ipso dissoluam subinde & ei reconcilier. Quod si perpetuo cum illo placide & ex consueto agerem, non experiretur vllum discrimen aut mutationem.* Quod dictum Rex Archelaus, vt auctor est Ælianus lib. 2. Omnifariæ historiæ, mirifice comprobauit. Quocirca non dissentaneus huic sententiæ est ille Menandri apud Stobæum versiculus:

Ὀργὴ φιλοῦντος ὀλίγον ἰσχύει χρόνον. Id est.
Amantium ira paruo viget tempore.

Quod ipsum quoque Plutarchus ostendit in ἐρωτικῷ elegantissima comparatione solis, qui post discussam caliginem cum e nubibus exit, feruentius adurit; ita nimirum amorem post diffidia reconciliatis animis esse intentiorem & iucundiorem, cui non absimilis est illa Plauti in Amphytrione sententia:

——— rursum si reuentum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se quam prius.

CAPVT VIII.

Altera eiusdem Terentij Catholica sententia, e qua origine manarit.

ALtera est eiusdem auctoris in eadem fabula catholica sententia.

——— namq; hoc tempore
Obsequium amicos, veritas odium parit.

Quã & ipse de vetustis Historiis mutuatus est, sequutus Leoprepis

patris Simonidis dictum, hic enim, vt tradit Ælianus libro omnifariæ historiæ quarto, cum in palæstra sederet vbi adolescentes aliquot luctabantur, seque exercebant; cum ex iis quidam inter se dissiderent, adiisse virum, & interrogasse familiariter eum, quo modo in amicitia mutua perdurare possent? Respondit, ἐὰν ταῖς ἀλλήλων ὀργαῖς ἐξίστωνται, καὶ μὴ ὁμόσε χωροῦντες τῷ θυμῷ εἶτα παροξύνωνται ἄλληλοι κατ' ἀλλήλων. Hoc est, *si alter alterius iræ cedat, sique pariter animis irritatis, alter alterum minime exacerbetis.* Quod ipsum Terentianam hanc sententiam antea delineasse videtur. Talem describit senem, Periplectomenon in milite glorioso Plautus, qui etiam indecora ætati suæ se facere paratum ostendit, dum amicorum studiis obsecundet.

CAPVT IX.

De sandalio, & heroum heroinarumq; calciamentis. Terentio lux infusa super Hercule & Omphale.

VVlgatissimi versus sunt in Terentii Eunucho, de milite, qui cum antea se gloriosum iactasset, nunc extreme animo abiectus ad preces se conuertit: nam cum Gnatho parasitus diceret,

Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus?
quid cœptas Thraso? respondet miles
Ego ne? vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. Gn.
Quid est? Th.
Qui minus quam Hercules seruiuit Omphale?
Gn. *Exemplum placet.*
Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.

Quem totum locum Grammatici tum minus accurate enarrant, tum nimis leuiter prætereunt; hoc tantum dixisse contenti: *Sandalium* esse calceamenti genus. Sed reconditiorem subesse sensum, quiuis non obseruarit, qui veterum thesauros excusserit, facile videre poterit. Cum enim exemplum de Omphale Lydorum regina protulisset Thraso, idque adientando comprobasset Gnatho, subiecit: *vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.* Non in contemtum militis, (vt quidam interpretantur) sed quasi hoc ipsi militi honori foret, alioqui a personæ decoro discessisset si illũ iam contumeliis incesseret apertis, quem antea tantopere laudasset: præsertim cum hoc sibi ante instituisset; *Laudat quis? laudo: ait? aio &c.* Miles igitur ignauus, cum sibi Herculis exemplo proposito, non turpe duceret seruire meretrici, comparans eam seruitutem cum ea qua Hercules seruiuit Lydorum reginæ, mox Gnatho, vt suo instituto inseruiret, adulando exemplum comprobat, & quo magis id augeret, *vtinam*, inquit, *tibi commitigari videam sandalio caput.* quod ipsum Herculẽ scilicet in illa seruitute perpessum memorant & indicant veteres picturæ & historiæ. Et cur minoris Thaidis seruitutem, Omphales reginæ facere videretur

tetur; adiicit *sandalio*, quasi dicat non vili aut vulgarium mulierum, sed heroinarum aut summatum & potentium mulierum calceamento, quo par erat talem virum, vt ab heroina aliqua, domari. *Sandalium* enim non vile erat calceamenti genus, sed quo priscæ illæ heroides & præpotentes mulieres, ante Atheniensis ciuitatis potentiam & luxum vtebatur, quod ipsum Ælianus lib. variæ historiæ primo, his verbis comprobat, de antiquissimi temporis mulieribus, & earum luxu sic scribens. Πῶς δὲ οὐ διέρρεον ὑπὸ τρυφῆς αἱ πολλαὶ γυναικῶν; ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς κεφαλῆς στεφάνην ἐπετίθεντο ὑψηλήν. τοὺς δὲ πόδας σανδάλοις ὑπεδοῦντο. ἐκ δὲ τῶν ὤτων αὐταῖς ἐνώτια μακρὰ ἀπῃωρημένα. τῶν δὲ χιτωνίων τὰ περὶ τοὺς ὤμους ἄχρι, τῶν χειρῶν οὐ συνερράπτον, ἀλλὰ περόναις χρυσαῖς καὶ ἀργυραῖς συνεχέσι κατελάμβανον. καὶ ταῦτα αἱ πάνυ παλαιαί. τῶν δὲ Ἀττικῶν γυναικῶν τὴν τρυφὴν Ἀριστοφάνης λέγει. Id est, *Annon plurima mulieres luxuria diffluxerunt? Coronam enim sublimi capiti imposuerunt, pedes vero sandalijs calciabant. Tunicarum vero eam partem, quæ est ab humeris ad manus, haud construebant, sed continuis fibulis aureis atq; argenteis connectebant, & hæc quidem antiquorum valde temporum mulieres factitabant. Atticarum vero mulierum delicias, Aristophanes recenseat.* Ceterum quod de *sandalo* dixit Ælianus, vsus est veterum auctoritate, sic Anacreon.

καὶ σάνδαλον γενοίμην
μόνον ποσὶν πατεῖν με.
Et sandalum sim
Vt me solum pedibus calcet.

Sic item teste Polluce Eupolis ἐν χρυσῷ γένει. *Sandalium* quoq; Herodotus in Euterpe, qui illud pro virili calceamento accepit, de Perseo loquens, σανδάλιόν τε αὐτοῦ πεφορημένον εὑρίσκεσθαι, ἐὸν τὸ μέγαθος δίπηχυ. id est, *eiusq; sandalium quod gestabat, inuentum bicubitali magnitudine.* Menander tamen σανδάλων non pro *virili calceamento* sed pro *muliebri* accepit, sicut & Theopompus Comicus & Cratinus in νόμοις qui σανδάλια τυρρηνικὰ dixit; sed reliqui etiam Comici & in his Cephisodorus in Trophonio: σανδαλιά τε τῶν λεπτοσχιδῶν, ἐφ' οἷς τὸ χρυσοῦν τοῦτ' ἔπεστιν ἄνθεμον, νῦν δ' ὥσπερ ἡ θεράπαινα ἔχω περιβαρίδας. id est. *& sandalia tenuium incisurarum, quibus super apposita erant aurea ornamenta, nunc vt ancilla habeo Peribarides.* Quin & σανδαλοθήκην dixit Menander in mysogyros: καὶ ἐπιχρύσους σανδαλοθήκας: hoc est; *inauratas sandalothecas.* Dum ista commentaremur, venit ad manus nostras volumen variarum lectionũ Petri Victorii, quem hunc locum Terentii excutientem inuenimus, qui dicit Terentium illum mutuatum e Turpilii Lindia, adferens locum e Nonio Marcello, quem & ipsi postea in voce *Mitis* inuenimus, ad hunc modum:

Misero mihi mitigabat sandalio caput.

Subiiciens *sandalium fuisse calceamentum diuitum ac beatarum fœ-*

minarum: ad quod hoc etiam quem modo citauimus, **Cephisodori comici dicto, & suppresso interim Pollucis, e cuius thesauris id hauserat, nomine.** Qui reliquis quoque ita is fere mos est, ut videantur in reconditis auctoribus versati, neque amplius quidquam addit. At *Sandalij* quoque ut muliebris calceamenti, sacræ etiam literæ meminerunt. Sic enim de Iudith se ornante in sui nominis historia scriptum est. *Lauit corpus suum, & unxit se myrtho optimo, & discriminauit crinem capitis sui. & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, &c.* Ceterum, ut id quod modo attulimus de Hercule & Omphale eum sandalio feriente, unde tota vis & lepos Terentiani dicti dependet, ex hoc ipso aliquo fulciamus, subijciendo nobis sunt Luciani verba, ex commentario πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν hoc est. *Quomodo oporteat historiam conscribere*, πρὸς οὓς ἀποβλέποντα χρὴ καὶ συγγράφειν. τῶν δ' ἄλλων ὀλίγον φροντίζειν κἂν διαρραγῶσιν ἐπαινοῦντες. εἰ δὲ ἀμελήσας ἐκείνων, ἡδύνοις πέρα τοῦ μετρίου τὴν ἱστορίαν, μύθοις καὶ ἐπαίνοις καὶ τῇ ἄλλῃ θωπείᾳ, τάχιστ' ἂν ὁμοίαν ἀπεργάσαιο τῷ ἐν Λυδίᾳ Ἡρακλεῖ. ἑωρακέναι γὰρ πού σε εἰκὸς γεγραμμένον, τῇ Ὀμφάλῃ δουλεύοντα πάνυ ἀλλόκοτον σκευὴν ἐσκευασμένον, ἐκείνην μὲν τὸν λέοντα αὐτοῦ περιβεβλημένην, καὶ τὸ ξύλον ἐν τῇ χειρὶ ἔχουσαν. ὡς Ἡρακλέα δῆθεν οὖσαν, αὐτὸν δὲ ἐν κροκωτῷ καὶ πορφυρίδι, ἔρια ξαίνοντα, καὶ παιόμενον ὑπὸ τῆς Ὀμφάλης τῷ σανδαλίῳ. καὶ τὸ θέαμα αἴσχιστον, ἀφεστῶσα ἡ ἐσθὴς τοῦ σώματος, καὶ μὴ προσιζάνουσα, καὶ τοῦ θεοῦ τὸ ἀνδρῶδες ἀσχημόνως καταθηλυνόμενον. Id est. *Ad quos* (ad nummularios scilicet probam monetam ab adulterina secernentes) *etiam respicere oportet scribentes historiam, reliquorum exiguam curam gerere etiam si disrumpantur laudatores. Quod si hæc neglexeris, & historiam valde & supra modum delectabilem facere studueris, admixtis fabulis & laudibus, & ceteris huiusmodi laudationib. citissime consimile eam feceris, Herculi in Lydia. Vidisse enim te alicubi consentaneum est pictum illum Omphale seruientem, admodum alieno habitu atque ornatu indutum. Illa videlicet pelle leonina ipsius induta, & clauam manu tenente, eoque Herculem scilicet præ se ferente, ipso autem in Crocoto & purpura lanam trahente, & vapulante ab Omphale sandalio, & quod turpissimum spectaculum est, vestitu cum corpore non conuenıente, neque ad proportionem illius quadrante, atque ipsum Deum virilem illum corporis habitum, turpiter adeo effœminante.* Hæc ille. Quæ verba Terentiani leporis energiam abunde ut diximus declarant, uti item alterum Q. Septimii Tertulliani locum ex libro de Pallio ubi de hac absurda Herculis & Omphales vestium permutatione ad hunc modum scribit: *Tantum Lydiæ clanculare licuit, ut Hercules in Omphale, & Omphale in Hercule prostitueretur.* Et post aliqua: *Nesobria mulieris*

literis quidem aut viraginis alicuius scapula, sub exuuias bestia antea ntroire potuissent, nisi diu mollitas, & auigoratas, & exodoratas. Quod apud Omphalem balsamo aut Telino putat factum. Et postea: *Qualis ille Hercules in serica* (thoristra legit B. Rhenanus) *Omphales fuerit, iam Omphale in Herculis Corio designata descripsit.* Hæc ille. Vt autem eo vnde digressi sumus, reuertamur, *Sardiniam* Timæus, auctore Plinio, *Sandaliotim* dixit ab effigie Soleæ, quam Marsilius Ichnusam vocauit a similitudine vestigii humani seu plantæ, quod & Pausanias retulit. Castigandus obiter locus Martiani Capellæ in libro sexto, vbi sic vulgo perperam legitur: *Denique Sandaliotes est appellata, & Ignusa, quod vtrinque vestigij formam signat.* Tu lege. *Denique sandaliotis est appellata, & Ichnusa quod vtrumque vestigij formam signat.* Helychius σανδαλιῶτιν hanc eadem ratione vocat, quod aspectum præbuit Soleæ, nisi & ibi *sandaliotin* legendum sit. Est & σανδάλιον πηχὸς ἐπίδεσμος eidem, hoc est, *medicum ligamentum*, sed hæc hactenus.

Capvt X.

Cur molles Sabæi *dicti Vergilio probabilior quam ante ratio allata ex Agatharchide: tum de* beatis Arabum Gazis, *explanatus Horatius.*

Vergilius in primo Georgicon agens de iis rebus quæ certis locis melius proueniunt,

> *India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.*

inquit. Quem locum exponens Seruius, *molles* dicit, *quod sub aere clementiori sint*, citans Lucanum, qui omnibus id ad meridiem, & solis tepores habitantibus tribuit:

> *Quicquid ad Eoos tractus mundiq; teporem*
> *Labitur, emollit gentes clementia cœli.*

vel inquit, *quod ibi Alexander suos obscenos milites eo loco condiderit*, quod postremum fabulosum est. Probus alter Vergilii interpres, *molles, vitio sermonis, quod parum viriliter loquantur*, existimatos esse putat. Seruio adstipulatur Iulius Pomponius Sabinus. Alii Strabonem sequuntur, qui scribit *eos propter maximam fructuum copiam segnes otiososque viuere.* Sed caussam mollitiei optime omnium nobis innuat & ob oculos ponit Agatharchides Cnidius in comment. περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης sic enim de iis loquitur: τοῖς δὲ ἀνδρᾶσι οἱ μὲν κατεσχετισμένοι αὐτῆς

οἱ οἴκοι ἐνδιατρίβοντες βραχὺ τῶν θηλειῶν γένους ἀλκιμώτεροι ἄγουσι, ὑπὸ τῆς συνεχοῦς ἀπογυναικούμενοι ῥᾳστώνης. Id est: *Viri autem assidue versantes in domibus, minus aliquando quam fœmineum genus fortiter degunt, effœminati ob continuum ocium & secundam fortunam.* Ob hoc igitur molles vocat Vergilius, cuius rei caussam videtur idem Agatarchides adsignare nimiis eorum diuitiis quas idem recenset, vt ad id videatur respexisse, Horatius, ad Iccium scribens dum canit,

> *Icci beatis nunc Arabum inuides*
> *Gazis, & acrem militiam paras.*

De iis autem *Gazis* ita subdit, idem Agatarchides; οὐδὲν γὰρ δοκεῖ εὐπορώτερον σαβαίων καὶ γερραίων εἶναι γένος ἐκ πάντων ἀπομισθουμένων, πᾶν τὸ πίπτον, εἰς διαφορὰς λόγον, ἀπὸ τῆς ἀσίας καὶ τῆς εὐρώπης, οὗτοι πολύχρυσον τὴν πτολεμαίου συρίαν πεποιήκασιν οὗτοι τῇ φοινίκων φιλεργίᾳ κατεσκευάκασι, λυσιτελεῖς, ἐμπορίας, καὶ μυρία ἄλλα· ἔστι δὲ πολυτέλεια παρ' αὐτοῖς οὐ μόνον ἐν τορεύμασι θαυμαστοῖς καὶ ποτηρίων ποικιλίαις ἔτι δὲ κλινῶν, καὶ τριπόδων μεγέθεσι, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατ' οἰκίαν παρ' ἡμῖν ἐκτετιμημένων, λαμβάνει τὴν ὑπερβολήν, πολλῶν ὡς ἔοικε κεκτημένων χορηγίαν βασιλικήν. κίονάς τε πολλοὺς αὐτοῖς φησὶ κατεσκευάσθαι ἐπιχρύσους καὶ ἀργυροῦς, τοὺς δὲ καὶ τὰς ὀροφὰς καὶ θύρας, φιάλαις λιθοκολλήτοις ἐξειλῆφθαι πυκναῖς, ὡσαύτως καὶ τὰ μεσοστύλια θέαν ἔχειν ἐκπρεπῆ· καὶ καθόλου τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων πλούτους ἐκ πολλοῦ τὴν διαφορὰν μεγάλην, ἀλλὰ τὰ μὲν ἴσως τῶν καθ' ἡμᾶς παρ' αὐτοῖς εἰς ἀγρίαν ἐστὶ βίαν. Id est. *Non aliam gentem facile reperias, qua plures Sabais & Gerrhais diuitias habeat reconditas. nimirum omne quod vario sermone tum apud Europaeos tum apud Asia populos esse fertur. Hi abundantem auro Ptolomai Syriam fecere. Hi Phœnicum voluntarijs operibus, ditia emporia instruxere, aliaq; infinita loca. Est autem apud illos non solum in miri operis toreumatibus magnificentia & luxus, sed etiam in poculorum varietate, magnitudinibusq; lectorum & tripodum, reliquorumque quæ in suppellectile apud nos in domibus habentur: quibus excellunt multos, qui diuitias opesq; regias possident. Nam & ædificia sua columnis tum auro tectis, tum argenteis exornare dicuntur; quorum ianua & fastigia phialis crebris gemmis compactis conteguntur. Iam & intercolumnia spectatu sunt decentissima. & in vniuersum, omnes aliorum diuitiæ his collatæ, multum sunt inferiores, magnoque distant discrimine. Et hæc quidem ad nos vsq; de eorum vita perlata sunt.* hactenus ille. Quæ Strabo vt alia pleraque in librum suum Geographiæ vltimum de eo mutuatus contulit. Hinc etiam Dionysius Arabas ἁβροβίους. Id est. *delicatam vitam agentes* in periegesi sua appellauit hoc carmine.

> οὐχ ὡς ἁβροβίων ἀράβων γένος;

de Sabæis id intelligens & Nabatæis finitimis.

CAPVT

CAPVT XI.

Erudite sapienterq; subticuisse Vergilium nomen eius qui primus aratra construxit.

RECondita P. Virgilii Maronis eruditio facit, vt semper attento lectori aliquid considerandum relinquat, cuiusmodi illud est, 1. Georg.

> *Adsis o Tegaee parens, oleiq; Minerua*
> *Inuentrix, vnciq; puer monstrator aratri.*

Quod quidem supinius ab interpretibus præteritum, quam par est aliquis forte dixerit; Cum hic de Triptolemo, ille de Osyride, aut alio, locutum Vergilium tradat. Nos autem Maronem non sine iusta caussa, rationeque, nomen eius qui primus aratrum inuenit, subticuisse arbitramur: Cum sciret, magnam esse inter varias nationes, de eo controuersiam, vnaquaque tantum decus, quod tantum vtilitatis generi mortalium contulit, ad se trahente. Proinde ne motam sibi litem quis diceret, incircumscripte indefiniteque locutum censendum est hic poetam; vt de quolibet cui id adscribi cuique placitum esset, intelligi posset. adeo vt frustra sese torqueat Seruius, curiose indagando quis ille puer fuerit, vnci monstrator aratri, quandoquidem Vergilius nec nomen, nec patriam illius indicare voluerit, aut aliqua saltem nota apposita, manifestum reliquerit de quo loqueretur: id quod idem Seruius quoque haud inficiatur. Probus eo antiquior auctor in commentariis in Vergilium: *Quosdam ait hunc opinatos esse Triptolemum Atticum, quem in volucri curru tradunt poetæ, fruges terræ reddidisse. Quidam, Bresser, qui primus inuenisse existimatur arandi vsum. Sed constat multis annis ante, & fruges in Ægypto inuentas esse, & arasse primum Osyrim duobus,* (addo *bubus*) *quorum nomina nunc sunt sacra, sub eis, qui religionis caussa, eodem vocabulo appellari videntur, Apis & Memphis, quorum alterum Memphitæ colunt Apim, verum Hieropolitæ, Memphin.* Sic enim in vulgatis libris legitur. Retulimus autem ideo hæc Probi verba prolixius, vt aliquot inde mendas tolleremus. Nam quo hic loco *Bresser* scriptum est, Iulius Pomponius Sabinus *Bizeser* substituit; itaque legendum apud Plinium in septimo naturalis historiæ contendit, quo loco alii *Bryges* habent; *Bouem* inquit *& aratrum inuenit Bryges Atheniensis, vt alij Triptolemus*, vbi ego (vt meam quoque coniecturam interponam) *Buzyges* legere malim, tam apud hunc Probum, quam apud Plinium, ductus Hesychii auctoritate ita scribentis: βουζύγης ἥρως ἀττικὸς ὁ πρῶτος βοῦς ὑπὸ ἄροτρον ζεύξας. ἐκαλεῖτο δὲ ἱερουργίας ἐπιτελῶν ... καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀρότους ἐπιτελῶν βουζύγης. hoc est: *Buzyges heros Atheniensis, qui primus boues ad aratrum iunxit, vocatus autem est*

Epimenides, constituit quoq; & qui sacras arationes perficeret. Quod ipsum Ludouicus Cælius Rhodiginus lectionum antiquarum 29. recenset, suppresso, vt fere solet, auctoris nomine, & *Buzygia* sibi videri a *Buzyge*, tum *Buzygiam* familiam Athenis sacerdotio præditam, quanquam eam gloriam Tibullus libr. 1. Osyridi adserat inquiens;

Primus aratra manu solerti fecit Osyris
Et teneram ferro sollicitauit humum

Ouidius autem in quarto Fastorum sub persona Cereris Triptolemo.

Iste quidem mortalis erit, sed primus arabit
Et feret, & culta præmia tollet humo.

Cui Arnobius in primo contra gentes libro subscribit. Sed vt vlterius Probum emaculemus, quo loco *Apis* & *Memphis* legitur, *Apis* & *Mnenis* reponendum est, & pro *Hieropoli*, *Heliopoli*: quanquam etiam apud Sabinum perperam habeatur *Mens*. Nam Strabo libro vltimo apud Heliopolitanos *Mnenim bouem* coli adserit, inclusum septo quodam, cui & Diodorus Siculus, & Herodotus adstipulantur. Id præterea non omittendum, quod tradit Eustathius in comment. in Dionysium, *Tauros* (gentes id nomen) *dictos ab animali tauro, quod eo loci Osyris iunctis bobus primum terram ararit.* διὰ τὸ ἐκεῖ τὸν Ὄσιριν ζεύξαντα βοῦς ἀροσαι γῆν

CAPVT XII.

Vergilianum carmen aliter expositum quam hactenus: inibique *quid sit,* Quarto seri sulco, *apud Plinium.*

NVper Gandauo domum rediens, cum forte per aruum recens aratro subactum iter facerem, & vna comites duo, quorum vnus mecum domo fuerat profectus, alter loci eius incola: diceretque ille meus collega, hic ager noualis est, serendus autumno, immo inquit alter *quarto sulco seretur.* Quæ res protinus mihi in memoriam reduxit, id quod a Plinio libro decimo octauo capit 20. naturalis historiæ scriptum est. *Quarto seri sulco Vergilius existimatur voluisse, quum dixit, optimam esse segetem quæ bis solem bisque frigora sensisset.* Est autem carmen Vergilii quod Plinius innuit hoc, ex primo Georgicon

Illa seges demum votis respondet auari
Agricolæ, bis quæ solem bis frigora sensit.

Quod si simpliciter (vt Plinius quosdam velle ostendit, vtque ipse sentire videtur) interpretemur; quoduis solum quater aratro inuersum designabitur. Hoc enim reuera bis frigora obuersa scilicet gleba, bis solem, bis solis ardorem dum excoquitur in

giaream

glaream, quo facilius imbrem cœlestem suscipiat, sensit. Quod ferein vsu iis est, qui annis alternis, aut saltem duorum aut trium annorum interuallo, huiusmodi culturâ agrum renouant. Quæ autem Mancinellus & alii quidam triuiales expositores hic adferunt, nihil explicant. Seruii interpretatio, vt inepta, ita nihil habet simile vero; qui *solem* dierum calores, & *frigora* nocturnum frigus interpretatur: *Intelligens* inquit *duas sationes, autumnalem & vernalem.* tum reliqua, partim falsa partim tam frigida vt etiam Neronianas Thermas refrigerare queant. Minus absurde Probus, qui ne ipse quidem verum sensum Vergilianorum versuum adsequutus esse videtur, & si illum sequutus sit Beroaldus, dum Seruium taxat ipse merito taxandus: sic itaque Probus: *De eo* inquit *agro loquitur quem noualem vocamus, alternis autem cessat. Sed sub exitu hyemis semente facta, sequenti æstate reddit fructum: Ergo bis sentit frigus, semel æstate, deficiente hyeme initio veris*, iterum post sementem, bis solem, semel æstate qua cessat, iterum qua fructus refert. Quasi non omne aruum hoc pacto bis frigora bis solem sentiat, aut non obuium omnibus sit id dicere. Certe nihil minus putamus sensisse Virgilium peritissimum agri colendi; qui eius rei disciplinam docens, proprie & significanter & ex rei agrariæ disciplina & more loquutus est. Docens noualem, vnde præcipuus solet exspectari prouentus, quater aratro debere inuerti, quo friabilior leniorque, & transpirabili quodam patore sit accommodatior, ad suscipiendum inbibendumque imbrem, quo semina superueniente solis calore & confouentur & fœcunda ad germinandum fiunt. Nihil enim aut parum sol aut frigus conferrent, nisi diligens hæc adforet cultura; Quod ipsum ne Euripidem quidem latuit, apud quem Hecuba non cœlo solummodo bonam segetem acceptam refert, sed etiam culturæ suas partes non minimas tribuit. Bis solem igitur & bis frigus, sentire segetem; nihil aliud est, quam quod Plinius *Quarto seri sulco*, dixit, quem morem loquendi (vti diximus.) adhuc rustici, in iis locis vbi agri aut annis alternis aut triennio aut longiore interuallo vnius anni vacatione renouantur, adhuc obseruant. Id autem aliud nihil est (vt experientia rerum magistra docet) quam quatuor arationibus, temporibus ad id accommodatis, terram inuertere & præparare eam nimirum quam volunt vberem segetem, ad implendum agricolæ votum proferre. Cum autem inciderem in Pomponii Sabini commentarios, inueni illum idipsum fere, licet obscurius, & paucioribus quam decuit verbis, dicentem: adeo vt gauisus sim, me meæ sententiæ cuius me auctorem credebam, habere suffragatorem.

CAPVT XIII.

Antipagmenta in Plauti Mostellaria videri legendum pro eo quod alij repofuerunt coagmenta.

PLautus in Mostellaria locum habet a fummis quod fcio viris interpolatum, cuius an genuinam lectionem reftituerimus iudicent alii. nam ea quæ nunc mordicus retinetur, ex Angeli Politiani emanauit officina, quæ eft huiufmodi:

Viden coagmenta in foribus quam arcte dormiunt.

Te. *Dormiunt?* Tr. *Illud quidem vt conniuent volui dicere.*

Ita enim reftituit Politianus, cum ante legeretur, *viden ornamenta in foribus, video, fpecta qua arte dormiunt. Dormiunt? Illis,qui dem conuenit volui dicere.* At Politianus quod quidem ad *coagmenta* illa attinet, nullam bafin fuæ reftitutæ lectionis habens, plurimis tamen id perfuafit, ita ibi legi debere: qui eius auctoritatem folam fequuti, velut fatis effet αὐτὸς ἔφα, eam lectionem amplexati funt, ita mordicus vt omnibus libris qui poft illum excufi funt, inoleuerit: Cum tamen nec auctorem, nec vetufti exemplaris fidem, (quod ambitiofe docere folet, vbi talibus præfidiis non deftituitur) fuæ adfertioni confirmandæ attulerit, nudis tantum innixus coniecturis. Ceterum nemo exiftimet nos effe eos, qui Politiani luminibus officere velimus: aut qui libenter ab auctoritate illius defcifcamus: Cum vnus hic in hoc fcripti genere quod nunc præ manibus eft, maxime excelluerit, inftructus adiutufque infinitis variorum auctorum vtriufque linguæ nondum inuulgatorum, monumentis; tum etiam manufcriptorum exemplarium copia. Sed propterea non debemus defiftere præclaro incœpto meliora inueftigandi, vbi rationes illius parum funt firmæ, eaque fi forte occurrant, amplectendi. Quod certe fi alibi, hic nobis obuenit: Quod nos facile oftenfuros fperamus. Nam *coagmenta* pro forium commiffuris, feu vt nofter ait, iuncturis accipi, apud nullum, quod fciam, fcriptorem inuenietur. Nam quod coagmentatum eft, id quafi in vnum coalitum indiffolubileque eft: quod iuncturis illis, quæ fubinde rimas ducunt, & patefcunt minime conuenire vel cœco manifeftum eft. Quocirca videndum an fic rectius legi poffit:

Viden antipagmenta in foribus, quam arcte dormiunt,
Dormiunt? illud quidem vt conniuent volui dicere.

Sunt autem *antipagmenta* fiue *antepagmenta* (nam vtrumque legitur) tefte Fefto Pompeio, valuarum ornamenta, quæ antis appanguntur, id eft affiguntur. Sunt autem *Antæ* latera oftiorum, vti idem Feftus docet; quibus ornamenta feu infculpi feu affigi, ne noftra quidem ignorat ætas: puta aut mirabiles belluarum formas, aut hominum; quocirca in fequenti verfu

Digitized by Google

versu non absurde legas, *illa*; quemadmodum plerique codices ante Politianum habebant, cuius loco *illud* dictionem Politianus, & eum sequuti, subdiderunt: vt referatur ad formas animalium antis adfixas seu antepagmentis adpictas, non ad voce *antepagmenta*: figurata nimirum locutio est Grammaticis nota, quæ κατὰ μετωνυμίαν dicitur. Inoleuit autem Plautinis codicibus id vitium, quod cum imperitus librarius vocem *antepagmenta* non intelligeret, supra autem explanationis loco *ornamenta* scriptum esset, erasa genuina auctoris dictione, eius loco subdiderit vocem *ornamenta*. qua eliminata *coagmenta* legendum censuit Politianus sensu parum hic apto. Nam quis non ridiculum iocularéue dixerit, si quis dicat forium vel valuarum iuncturas dormire cum arcte coeunt: quod de formis beluarum, seu humanis, foribus adpictis aut adsculptis oculis conniuentibus, nemo non recte dici iudicauerit. Poeta hoc seipsum postea explanante ac dicente:

Viden (inquit) *pictum vbi ludificatur cornix vna volturios duo.*
Coruus adstat. ea volturios duo vicissim vellicat.

Quin Nonius Marcellus *antas* quadratas columnas interpretatur, nimirum fores sustinentes. His nostra ætas, clarorum virorũ aut diuorum imagines adfigere solet. Sed & Vitrunius libro quarto, tum antepagmentorum rationem, tum etiam coronarum, quę his superponuntur, & cymatiorum copiose lateq; explicat. At *coagmenta* vocat lapidum iuncturas, quę calce, aut glutine aut ferro, aut plumbo, sibi inuicem indissolubili nexu iunguntur De *antepagmentis* quoq; cum suis cymatiis seu cumatiis Vitruuio adsentit lex ædificantium, exscripta Neapoli e marmore apud Hadrianum Guilielmum, vbi sic habetur: *Antepagmenta abiegna lata S. Z crassa &c. cumatiumq; imposito ferroq; plano figito, portum aqua tegito tegularum ordinibus senis, atque versus tegulas primores omnes in antepagmento ferro figito, &c.* quæ vti opinor non mediocriter institutum nostrum iuuant, vt iam nemo sit futurus, qui hanc nostram lectionem, vt priorẽ absurdam, & nulla ratione constãtem improbare possit. Illud insuper auctarii vice non omittendũ: Ethnicos pro foribus suis locasse Thyræum Apollinem, & Antelios dæmonas, vt inquit Tertullianus in libro de Corona militis, quos interpretatur Hesychius: θεοὺς περὶ τὰς πύλας ἱδρυμένους. Dictus ἀντήλιος ἀντικρὺ ἡλίου ἱδρυμένος βωμὸς ἢ θεός. quod soli obuersa sit ara ædificata seu Deus.

CAPVT XIV.

Carmen ex Plauti Mercatore videri e Menandro desumtum, & alterum eiusdem ex Euripide.

MVlta sæpe Latinorum vetustiores scriptores de Græcis in vsum suum conuertisse nemo ignorat; quale illud est, quod in Plauti Mercatore nuper obseruauimus e Menãdri officina ma-

nasse: sunt autem verba senis, somnium suum narrantis hoc modo:

Miris modis Dii ludos faciunt hominibus.

Mirisq; exemplis somnia in somnis danunt.

Quibus videntur respondere ii Menandrici, unde hæc Plautina desumta sunt, quos sicuti apud Stobæum leguntur nunc subiiciemus. habent autem se ita:

Πολλαῖσι μορφαῖς οἱ θεοὶ σοφισμάτων

Σφάλλουσιν ἡμᾶς, κρείττονες πεφυκότες id est,

Plurimis simulacris Dei sophismatum

Nos fallunt, præstantiores cum sint.

Menander aperte & simpliciter nobis a diis errores immitti scribit. nimirum cum imbecillitas intellectus nostri simulacra quæ iis nobis obiiciunt, comprehendere nequeat. At Plautus magis comice, & vt deos excuset maleuolentiæ, dicit hoc eos in somnis tantum agere. Commonuit me hic locus, alterius eiusdem Poetæ loci, qui est in Captiuis, eisdem pene verbis, quibus Euripides ante vsus est, expressi & inde translumti. Sunt autem verba ea Tyndari serui ob beneficium in priorem herum collatum in lapidicinas coniecti, & iam ad mortem destinati, interitum suum hoc modo solantis:

Qui per virtutem peritat non pol interit.

cui belle hæc Euripidea sententia in Teno tragœdia congruit.

ἀρετὴ δὲ κἂν θάνῃ τις οὐκ ἀπόλλυται.

ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος, &c. id est,

Virtus, & si moriatur quis, non interit,

Viuit, etsi corpus haud amplius appareat, &c.

Quod noster dixit, *non pol interit*, Euripides latius explicauit: dicens, *illum viuere exstincto corpore.* Quemadmodum seruus Plautinus paulo ante iactauerat, *hoc sibi mortuo apud posteros futurum memorabile, quod herum seruus capitis sui periculo, & vitæ iactura, e vinculis exemisset: & libertati, patriæ, parentibusque illum restituisset.*

CAPVT XV.

Locutionis huius Plautinæ, de vino e dolio hausto, vt matre fuerat natum, *dicentis, videri primum ex Euripidis Alcestide manasse.*

LOcus est in Plauti Amphitruone nimisquam lepidus & festiuus, in quo Mercurius in persona serui Sosiæ enarrat, quid intus in tabernaculo, hero pugnante gesserit. Interrogatus enim id a vero Sosia respondit:

M. *Cadus erat vini, inde impleui Cirneam.* So. *ingressus est viam.*

M. *Eam ego vt matre fuerat natum, vini eduxi meri.*

Locu-

Digitized by Google

Locutio illa, *vt matre fuerat natum*, vt lepida ita & faceta est, & quæ nostris etiam in vsum cessit, *vitem vini matrem* appellantibus, quod inde suã originem traxit. At eam Plautus a multo antiquiore scriptore mutuatus est, nimirum ab Euripide: in cuius fabula Alcestide, introducitur famulus indignãs Herculi, (quem vt sibi incognitum hospitem vocat) quod in ipso domus luctu, qui tum erât ob Alcestidis interitum, nõ distulerit se vino ad ebrietatem & cibo ingurgitare. Versus autem sic se habent:

> ποτῆρα δ' ἐν χείρεσσι κίσσινον λαβὼν,
> πίνει μελαίνης μητρὸς εὔζωρον μέθυ,
> ἕως ἐθέρμην' αὐτὸν ἀμφιβᾶσα φλὸξ
> οἴνου, στέφει δὲ κρᾶτα μυρσίνοις κλάδοις,
> ἄμουσ' ὑλακτῶν.

Id est,

> *Poculum in manibus hederaceum sumens,*
> *Bibit nigra matris bene meracum potum,*
> *Donec calefaceret ipsum circum ascendens flamma*
> *Vini, coronans tempora myrtinis ramis,*
> *Incondite latrans.*

Vt igitur Plautus *vinum merum*, vt matre fuerat natum appellauit; ita Euripides *nigra matris bene Meracum inebrians poculum* dixit: vetustatem vterque auctorum in hoc referendo. *Per nigram matrem*, vt docet Euripidis interpres, *vitem* nigras vuas ferentem, idem auctor intelligens. quod vinum inquit hic Scholiastes fortius est, & ad inebriandum valentius. Quin & Anacreon lyricus Poeta γόνον ἀμπέλου τὸν οἶνον vocat, hoc est, *vinum filium vitis*.

Caput XVI.

Super voce* calidum *figurate accepta, cui Græca vox* θερμὸν *respondet, discussa auctorum loca: & vnde sit tracta metaphora.

Video tam veteres quam recentes auctores admodum vacillare, in significato vocis *calidum*, cum figurate sumitur, cui Græca quoque vox θερμὸν respondet. etiam Ælius Donatus; siue scholia ex Aspro, Cornuto & Donato collecta, in illud Terentii ex Eunucho, *Vide ne nimium calidum hoc sit modo*, *Calidum* periculosum interpretantur, etsi ibi nonnulli *callidum* legi contendant. Cui tamen refragatur Erasmus, vt inquit respondeat illi Græco τὸ θερμόν. contra Nonius Marcellus *calidum* ferox esse dicit, & incõsultum, adfertq; Ciceronis ex Officiorum libro primo auctoritatem: *Sic reperias multos, quibus periculosa & calida consilia.*

Sic Pacuuius, *Caue sis nimis calide loquaris & turbam concites.* Idem in alio significato calidũ citatũ & velox interpretatur, adducitq; Varronẽ περὶ ἀρχαϊσμῶν auctorẽ, q. dixerit *Cũ dixisset vitulus, ecce caldis pedib. quia nauicularius semiustulatus, irrupit se in curiã.*

Nos autem putamus *calidum* id omne dici, quod ſubito animi feruore tum dicitur, tum fit, ſiue ſceleratū ſeu ſcelere vacans, cuius ſequiori euentui adſcribi poſſit aut temeritas aut præcipitatio, aut ſcelus, aut inconſulta animi audacia, & ita præfatos auctores accepiſſe nihil dubium. tum in eo ſignificatu θερμὸν Græcos itidem accepiſſe, vt Ariſtophanem in Pluto:

> ὦ θερμὸν ἔργον κἀνόσιον καὶ παράνομον.
>
> *O calidum facinus, & impium & nefarium.*

Nam ſi θερμὸν proprie ſignificaſſet ſceleratum, quid opus erat addere ἀνόσιον καὶ παράνομον, hoc eſt, impium & exlex, etſi interpres exponat παράδοξον, τολμηρὸν καὶ εὐκίνητον, quorum primum interdum in bonam partem accipitur, nam παράδοξον idem eſt, quod contra vulgi opinionem ſeu morem, tum fit, tum dicitur. qualia item erant Stoicorum paradoxa: tum vox τολμηρὸν mediæ eſt ſignificationis, vti eſt εὐκίνητον pro mobili & veloci, cuiuſmodi fere ab animo nimium calente & parum conſiderato prouenire ſolent. Sic Plautus in Moſtellaria, *calidum mendacium* eſſe dicit ſubitaneum & impræmeditatum dicere vult, id quod contextus ipſe verborum indicat.

> *——quid ergo nunc agam*
>
> *Niſi vt in vicinum hunc proximum mendacium.*
>
> *Eas emiſſe ædes huius dicam filium.*
>
> *Calidum hercle audiui eſſe optimum mendacium.*
>
> *Quicquid Dei dicunt, id rectum eſt dicere.*

Quicquid Dei dicunt, id eſſe adſerēs, quod ſibi de ſubito tanquam diuinitus eſt miſſum, in mentem venerit: vt illud Eraſmi qui *Calidum mendacium*, pro *impudenti* & *audaci* accipit, iaceat. Sic *calidis dolis* in Bacchidibus idem dixit, pro *ſubitario conſilio inuentis*, in his verſibus:

> *Callidum ſenem,*
>
> *Calidis dolis impuli & perpuli mihi omnia vt crederet.*

etſi quidam ibi *callidis dolis* legant. At *calidum prandium* in alio ſignificato protuliſſe videtur, cum dicit:

> Ly. *Calidum prandidiſti prandium hodie dic mihi?*
>
> AG. *Quid iam.* Ly. *Quia hoccine frigefactas non rogas.*

Quod ipſum exponens Eraſmus. *Feciſti*, inquit, *quod tibi magno malo eſt futurum. Ab his*, inquit, *ſumtum, qui ſe noxijs cibis ingurgitant, poſtea ventris tormina ſenſere.* Alciatus hic parer. 6. c. 81. Cornicum oculos confixurus, ita exponit, vt ab iis, qui os contrahunt, vt frigidam efflent, metaphoram ductam arbitretur: *Quadrare autem in eos, qui lepide admodum & ſummis labris quid loquuntur, & parce promittunt. Etenim hi ore contracto, perinde ac ſi refrigerata bucca iniectam calentem offulam habeant, velut deformantur.* Hæc ille. Ego ſi coniecturæ locus detur, ſumtum crediderim ab iis qui poſtquam calida deuorarunt, ſic vt os nimium calore, aut guttur doleant.

doleant, frigida potione ei medentur. quasi dicat leno, an nimius æstus te stimulat, qui hoc dicto refrigerium poscis: etiam hoc pacto subsannando. Sed vt ad priorem *calidi* significationem redeamus, eandem plane significationem habet τὸ θερμὸν, vt apud Sophoclē in Antigone in hoc versu:

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις. id est,

Calidum in frigidis animum habes.

Quo loco doctissima in eum auctorem scholia, ἐπὶ ἀδυνάτοις νεανικῶς καὶ ἐπὶ ἀηδέσι τέρπη τὴν ψυχήν. id est, *Circa impossibilia iuuenili calore versaris, & in incrudis & tristibus animum tuum oblectas*: quod inconsiderati & animo nimium exæstuantis plane est. Ad Antigonem dictum, inconsultius cum vitæ periculo contra edictum Creontis regis fratrem sepelire volentem. Apud Æschylum tamen θερμοὶ videntur homines scelerati & irrisores vocari. Cum enim nuntius laudasset Amphiaraum, vnum e septem ducibus, qui Thebas obsessum venenerant: respondissetq; Etheocles, vel ob id supplicio & morte dignum, quod se sceleratis & nequā viris socium præbuisset: Comparationem subiicit pii viri, qui se mari committit cum sceleratis & impiis nautis & vectoribus; nam si cum iis pereat, merito id factum omnes iudicent, nec viri talis calamitatem & infelicem sortem miserentur. ita quoque futurum de Amphiarao. hos igitur nautas siue vectores, θερμοὺς vocat:

ἢ γὰρ ξυνεισβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ
ναύταισι θερμοῖς καὶ πανουργίᾳ τινὶ
ὄλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπτύστῳ γένει. id est,
Si nauem ingrediens vir pius
Cum calidis nautis, & astutia quadam
Intereat cum virorum genere Deo exosorum.

Quo loco scelestos & derisores, quibus inconsulta mens est, nec quicquam pensi quid agant videtur designare. Sic enim in eum auctorem scholia: θερμοῖς πρὸς τὴν κακίαν καὶ γελωτοποιοῖς. οἱ γὰρ γελωτοποιοὶ θερμὴν καὶ ἔκλυτον ἔχουσι τὴν ψυχήν, καὶ θερμὸν ἔργον ἀξιόλογον μὲν ἀναιδὲς, καὶ θρασύ. id est, *Calidis & æstuantibus ad malitiam, & risum excitantibus. Risum enim mouentes, feruidum & dissolutum habent animum, & calidum facinus perniciosum, impudens, audax.* Hinc Adamantius Sophista, in eo Physignomicon, θερμουργίαν accipit pro præcipiti & temeraria alicuius facinoris patratione: Iulius item Pollux θερμουργίαν ἐπὶ ψόγου dici contendit lib. 3. cap. de iis, quæ de periculosis & præcipitibus rebus dicuntur. Quāquam præfata in Æschylum scholia θερμουργὸς in bonam partem dici contendant: θερμουργὸς δὲ ὁ αὐτὸς ἐν συνηθείᾳ τῷ λόγῳ ἐπαινετὸν θερμουργὸς ... ψυχρὸς ἐπ᾽ ἔργον. id est *calidi operis vir in bonam sermonis partem & laudem dicitur gnauus & strenuus, qui non sit frigidus ad opus.* qua figura Plutarchus in Sympostacis dicit, ministris

iuberi solere, θερμότερον ἀπὸ τῆς διανοίας id est, *calidius ac celerius animi ministerium*, vt etiam Paræmiographus annotauit. Sic θερμουργὸς in bonam partem apud Suidam accipitur: ὁ πρόθυμος id est *animo promtus*, adfertque exemplum innominati auctoris οἱ δὲ Πέρσαι κατωρρώδησαν πεισθέντες τὸν νεανίαν εἶναι καὶ θερμουργόν. id est, *Persæ exhorrebant, persuasi iuuenem illum esse & promtitudine animi insignem.* eidem θερμὸς est θρασύς, i. *audax*. & θερμαίνεται apud Sophoclem, *Iuuenili quodam calore efferri*:

> οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν
> ὅστις κεναῖσιν ἐλπίσι θερμαίνεται.
> *Non dignum dixerimus vlla existimatione virum,*
> *Qui inani spe iuueniliter incalescit.*

CAPVT XVII.

Plauti Poetæ locus ex Amphitruone fabula de obstinato animo morientibus, & quomodo eos vocet Euripides.

PLautus in Amphytruone volens pugnatores inuictos, & animo ad moriendum obstinato induratos significare, dixit;

> *Animam amittunt priusquam loco demigrent,*
> *Quisque vt steterat iacet, obtinetque ordinem.*

Sed Plautus dum hæc scriberet, ad Euripidem respexisse videtur. Ita enim in tragœdia, quæ Phœnissæ inscribitur, habent eius Poetæ versus, qui eos κυβιστητῆρας vocat:

> ——εἶδες ἂν πρὸς τείχεσι
> πυκνοὺς κυβιστητῆρας ἐκπεπνευκότας
> ξηρὰν δ' ἔδευον γαῖαν αἵματος ῥοαῖς.
>
> Id est,
>
> *Videre licuit haud procul a mœnibus*
> *Crebros in caput cadentes exspirantes,*
> *Aridamque rigare terram riuis sanguinis.*

κυβιστητῆρας inquit Scholiastes τὴν ψυχὴν παραδιδόντας, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν πίπτοντας. hoc est, *vitam amittentes, & in caput aut faciem cadentes.* Expressit hoc etiam Sallustius in Catilinæ bello: *Nam fere quem quisque locum pugnando viuus cœperat, eum amissa anima corpore tegebat.*

CAPVT XVIII.

Aues non addixere, *locutio apud T. Liuium, e qua consuetudine tracta sit, tum initi admissæ aues, quæ dicantur.*

LOcutio apud T. Liuium est non valde freques, neq; omnibus intellecta, *aues non addixere.* Sic enim 3. decad. lib. 7 *Fabio auspicanti priusquam egrederetur a Tarento, semel atq; iterum aues non addixere.* Est autem ab auspicantium consuetudine tracta, sed eius significationem non omnibus patere arbitror. In his igitur Festi Fragmentis, quæ ex integro libro supersunt, ita habetur: *Prætor ad*

portam

Digitized by Google

partam nunc salutatur, is qui in prouinciam pro Pratore aut proconsule exit. Cuius rei morem ait fuisse Cincius in libro de consulũ potestate talem. Albanos rerum potitos vsq; ad Tullũ regem: Alba deinde diruta vsq. ad P Decium Murem. COSS. populos Latinos ad caput Ferentina, e est sub monte Albano, consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. Itaq; quo anno Romanos Imperatores ad exercitum mittere oporteret, iussu nominis Latini, complures nostros in Capitolio a sole oriente auspicijs operam dare solitos. Vbi aues addixissent, militem illum, qui a communi Latio missus esset, illum quem aues addixerant, Pratorem salutari solitum, qui eam prouinciam obtineret Pratoris nomine. Ex quo libro intelligitur, tum *aues addicere*, cum augurio suo rem firmam ratamq; & decernũt & faciunt: Sic *addixit iudicium*, apud Varronem. Et *Addico*, verbum Prætorii iuris, apud Macrobium & Ouidium. *Admissa aues* dicuntur, cum in conspectu augurum capto templo volant, augurioque faciendo considerantur. Vnde T. Liuius lib. quarto primæ decadis: *Et dictatore arcem Romanam respectante, vt ex auguribus semel aues rite admissa essent*; hoc est, *ex consuetudine & legitime ad prosperum augurium secundum augurum disciplinam volatui se committẽtes, ab iisdem auguribus eorum volatus adnotarentur.* Alias *equos admissos* dicimus impetu ad cursum incitatos. Sic Ouidius in Heroidum epistolis:

Et lacer admissos terruit Hector equos.

CAPVT XIX.

Fustuarium *supplicij genus apud T. Liuium longe aliud & maius fuisse, quam opinatus est Cælius Rhodiginus.*

T. Liuii locus est ex concione Appii Claudii, libro ab vrbe condita quinto: *Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut præsidio decedit, auctores signa relinquendi, & deserendi castra, non vni aut alteri militi: sed vniuersis exercitibus, palam in concione audiuntur.* Quem locum citans Cælius: *Fustuarium*, ibi castigationẽ fustium, virgarumq; suppliciũ interpretatur. tum Polybium eius meminisse in libro de tribus politiis, qui in disciplina militari duo imprimis suppliciorum genera fuisse, decimationem & fustuariũ. Sed pace Cælii, longe aliud & maius fuit hoc fustuarium supplicium, quam ipse arbitratur, quippe quod capitale esset, mortemque inferret. Quod ex eodem Polybio est manifestum, id quod in quodam eius librorum fragmento adhuc legitur: quod de re militari quidã inscribunt, cum de neglectis excubiis agit, ac illius per quẽ crimen cõmissum est supplicio, ad hunc modũ. Aduocato cõcilio, coram Tribuno dicit caussam (scilicet is cui commissa est vigilationis tessera, κἂν καταδικασθῇ ξυλοκοπεῖται. τὸ δὲ τῆς ξυλοκοπίας ἐστὶ τοιοῦτον. λαβὼν ξύλον ὁ χιλίαρχος, τούτῳ τοῦ κατακριθέντος οἷον ἥψατο μόνον· οὗ γινομένου, πάντες οἱ τοῦ στρατοπέδου τύπτοντες τοῖς ξύλοις, καὶ τοῖς λίθοις, τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδίᾳ καταβάλλουσι, τοῖς δ' ἐκπεσοῦσιν, οὐδ' ὣς ὑπάρχει

σωτηρία. πῶς γὰρ οἷς οὔτ' ἐς τὴν πατρίδα τὴν αὐτῶν ἐπανελθεῖν ἔξεστιν, οὔτε τῶν ἀναγκαίων οὐδεὶς ἐν οἰκίᾳ τολμήσαι δέξασθαι τὸν τοιοῦτον. διὸ τελείως οἱ περιπεσόντες, ἅπαξ τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ καταφθείρονται. hoc eſt: *Et ſi condemnetur, fuſte ceditur; id ſupplicium eſt huiuſmodi. Accepto fuſte Tribunus, vix tãtum attingit damnatum, quod vbi factum eſt, omnes, qui in caſtris ſunt cedentes fuſtibus, lapidibuſque, pleroſq; in ipſis caſtris conficiunt. At ſi qui euaſerint, nec ſic quidem ſeruari poſſunt. Etenim quonam pacto? quibus neq; in patriam redire licet, neq; aliquis ex neceſſarijs domi eum recipere auderet, ob hoc funditus pereunt, qui in talem inciderunt calamitatem.* Idem quoque hoc ſupplicio multari ait, *qui furtum in caſtris fecerunt, aut falſum dixerunt teſtimonium, aut qui iuuenibus abuſi fuerunt, aut ter ob idem delictum puniti ſunt.* Ex quibus, ni fallor, liquet acerbius id fuiſſe ſupplicii genus, quã opinatus eſt Cælius. Quibus ſuccinunt auctoris belli Hiſpanienſis (quem rudem & incultum quendam militem fuiſſe apparet, qui ei gerendo interfuit) verba: *Miles qui fratrem ſuum in caſtris iugulaſſet, interceptus eſt a noſtris & fuſte percuſſus.* Non enim fratris interfectori leuis pœna erat irroganda, ſed vltimum ſupplicium & ſumma militaris pœnæ acerbitas, ſicut hoc fuſtis ſuppliciũ erat. Haud abſimile huic, quo *per infeſtas haſtas* grauiter delinquentes milites *diſcurrere*, & mori coguntur. At ob leuia delicta plures erant animaduerſiones militares, inter quas erat & *vitis ſupplicium*: non enim milites virgis verberabantur (vt ſupplicio ignobili) ſed vitibus; idque a centurionibus, qui ob id vitem geſtabant. quod ipſum Corn. Taciti auctoritate fit manifeſtum in primo hiſtoriæ auguſtæ libro ſic ſcribentis, cum ſeditionem militum Pannonienſium enarrat: *Et Centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetijs vocabulum*, cedo alteram, *indiderant, quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rurſus aliam poſcebat.* quod ipſum copioſe proſequitur vir doctiſſ. Guillelmus Budæus in poſterioribus annotationibus in pandectas. Ceterum leuius apud Iuriſconſultos *fuſtis ſupplicium* fuiſſe, quod admonitionem ſolum ſeu caſtigationem vocant, omnibus notum eſt, imo leuius *flagellorum pœna.* vt habet L. *in ſeruorum. ff. de pœnis*, ideoq; de iis amplius aliquid addere ſuperſedemus.

Capvt XX.

In L. Floro, vbi de M. Coruino loquitur, non videri legendum ſatyra alite, *ſed* ſacro alite, *contra ſententiam Calij Rhodigini.*

IN Lucii Flori epitomes rerum Romanarum lib 1. quo loco de Valerii tribuni pugna cum Gallo agit, facta in agro Pomptino: *Cum*, inquit, *in ſimili pugna, Lucius Valerius inſidente galea ſatyra alite adiutus, retulit ſpolia. deinde Coruini.* (deeſſe videtur *nomen tulit.*) Quem locum exponendo Cælius Rhodiginus, mirifice ſe torquet, dum anxie quærit, quæ ſit *ſatyra auis*: aut, vnde coruus (nam cor-

Digitized by Google

coruum fuiſſe Liuius, Eutropius, Corn. Nepos, ſiue auctor libri de viris illuſtribus, & alii quotquot res Romanas ſcripſere, teſtantur) vnde, in quā, *coruus ſatyra ales*, dici potuerit. Modo ad ſalacitatem corui, q *fellator* Martiali dictus ſit referēdo, modo a palude Pomptina, quæ ſatyra dicta ſit etiā Vergilio, q ſcilicet ſecūdum Theonem Arati interpretē Corui ſitibundi ſint & aquis gaudentes ob corporis ariditatē, nomen deducendo; tum alia quædam cōminiſcendo, quæ nullā veri ſpeciem habeant. Nos omnibus perpenſis, nō *ſatyra alite* ibi legendum arbitramur, ſed *ſacro alite*. Cui noſtræ opinioni ſuffragatur Iornandis Gothi temporum hiſtoria, qui hunc locum vt alia pleraq; pene ad verbū ex Flori (vt credere par eſt) emendatioribus codicibus deſcripſit. vbi ſic legitur: *Item in Pomptino agro, cum ſimili pugna Valerius, inſidente galea ſacro alite adiutus, retulit ſpolia, dictuſq; eſt ipſe Coruinus. Sacrum alitem*, hic vocauit Florus *Coruum*, quod fauſtum augurium præbuiſſet pugnanti Coruino. Omnes enim *augurales aues*, felix augurium adferentes, *ſanctas* & *ſacras* arbitrabantur, tanquam quæ a numine mitterentur. Hinc Q. Ennius de vulturibus quæ Romulo auſpicium ferebant cecinit,

Cedunt de cœlo ter quatuor corpora ſancta
Auium præpetibus ſeſe pulcriſque locis dant.

Aues enim huiuſmodi a numine aliquo mitti credebantur, ideóque ſacræ ſanctas eſſe, vti etiam ex Liuianis verbis clarum eſt, ſic de hac pugna loquentis: *Namq; conſerenti manum Romano, coruus repente in galea conſedit in hoſtem verſus, quod primo vt augurium cœlo miſſum, lætus accepit tribunus. Precatus deinde, ſi diuus, ſi diua eſſet, qui ſibi præpetem miſiſſet, volens propitius adeſſet.* Cui aſtipulatur & A. Gellius, qui *diuina id vi factum* refert. Ex quibus, ni fallor, liquet, deinceps Romanis *ſacroſanctum* hunc *alitem* fuiſſe, non ſecus quam anſeres, qui quondam Capitolium ſeruauere. Quanquam quod ad coruum attinet, vt ſacrum etiam celebrat Ælianus. Ait enim in ſeptimo de animalium hiſtoria, in Copto Apollinis eſſe delubrum, cui coruos ſacros eſſe fertur. Idem libro primo cap. 48. ὁ κόραξ ὄρνιν αὐτὸν φασὶν ἱερὸν, καὶ Ἀπόλλωνος ἀκόλουθον εἶναι λέγουσιν. ταῦτά τι καὶ μαντικῆς συμβόλοις ἀγαθὸν ὁμολογοῦσι τὸν αὐτὸν, καὶ ὑποδύονται γε πρὸς τὴν ἐκείνου βοὴν οἱ συνιέντες ὀρνίθων καὶ ἕδρας καὶ κλαγγὰς, καὶ πτήσεις αὐτῶν, ἢ κατὰ λαιὰν χεῖρα, ἢ κατὰ δεξιάν. id eſt, *Coruum ſacrum & Apollinis pediſſequum eſſe dicūt, ideoq; diuinationis ſignis præditum eum fatentur. eiuſq; clamoribus auguria captant, qui auium ſedes & clamores & volatus ipſarum a dextra & ſiniſtra obſeruant. Fabulantur hunc famulum Apollinis aliquando fuiſſe. indeq; ſacrum appellatum, vt eius voci diuinatio quoque inſit.* Vnde in his obſcurū, cur hoc peculiari epitheto ſit donatus, vt *ſacer ales* appelletur, quod comprobans Silius Italicus *Phœbeam alitem* hinc vocat.

CAPVT XXI.

Variatũ ab Historicis & Æschylo in nomine eius Magi, qui interfecto Cambyse sub persona fratris Cambysis, regnum Persarum arripuit: ubiq; auctorum dissentientes narrationes adlatæ: & error scholiorum Æschyli discussus.

NOta est tum apud Herodotum tum etiam apud alios historia, Cambyse mortuo, Magos arripuisse imperium Persarũ: & quendamq; suæ professionis auribus carentem regem cõstituisse, qui septem mensibus imperauerit: huncque in occulto latentem pro fratre Cambysis habitũ, quem tamē Cambyses per Praxaspem, vt vult Herodotus, interfici curauerit. Hũc igitur e Magorum genere *Smerdin* vocat: qua in re tamen non consentiunt auctores. Nam Trogus siue Iustinus libro primo eundem *Horopasten* vocauit: Ctesias vero Cnidius in Persica historia *Sphendadatem* Fratrem vero Cambysis, sub cuius persona regnauit Magus, cuiusque nomen reticet Herodotus, *Tanyoxarcem*: longeque aliam narrationem huius rei contexuit, quam aut Herodotus aut Trogus: quæ adhuc in ipsius Epitome legitur, scribitq; eum Τανυοξάρκην a fratre Cambyse clanculum interfectum, & caput illi mortuo ademtum. Inductum autē Cambysen calumnia Magi Sphendadatis nomine, qui a Tanyoxarce fuerit aliquando verberibus cæsus, & eo mortuo τὴν ἐσθῆτα πολλὴν ἀμφιεσθῆναι τ̃ μάγον, ὥστε κὴ διὰ ἀμφιάσματα νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. κὴ γίνεται τοῦτο, αἷμα γὰρ Ταύρου ὁ ἐξέπιεν, ἀφανίζεται Τανυοξάρκης, ἀμφιάζεται δὲ ὁ Μάγος, καὶ νομίζεται Τανυοξάρκης, κὴ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺ τὸν χρόνον. πλὴν δὲ Ἀρτασύρα κὴ Βαγαπάτου κὴ Ἰξαβάτου. τούτοις γὰρ μόνοις Καμβύσης ἐθάρρησε τὴν πρᾶξιν. id est *Eius amictum induisse Magum sic vt ex habitu existimaretur esse Tanyoxarces, quod ad hunc modum factum est. Tanyoxarces enim interemtus est Taurino sanguine, quem ebibere coactus est: indutus igitur Magus illius vestes rati sunt omnes illũ esse Tanyoxarcem omnibusq; per multũ tempus, ea res clam fuit, præterquã Artasyra & Bagapata & Ixabata, quibus Cambyses negotium ausus est credere.* Missus autē ad Bactrianos sub nomine Tanioxarcis, gubernauit eam gentem vsque ad mortem Cambysis. Subdit deinde Ctesias: θύει ὁ Καμβύσης, κὴ τ̃ ἱερείων σφαζομένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ, κὴ ἀθυμεῖ, κὴ τίκτει αὐτῷ ἡ Ῥωξάνη παιδίον ἀκέφαλον κὴ πλέον ἀθυμεῖ. κὴ οἱ Μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τ̃ τεράτων δήλωσιν, ὅτι οὐ καταλείψῃ τ̃ ἀρχῆς διάδοχον. κὴ ἐφίσταται αὐτῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ ἀπειλοῦσα τ̃ μιαιφονίας, κὴ πλέον ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, κὴ ξέων ξυλάριον μαχαιρίδι διατριβῆς χάριν παίει τ̃ μηρὸν εἰς τ̃ μῦν, κὴ ἑνδεκαταῖος τελευτᾷ. id est, *Sacrificat Cambyses, e victimisque mactatis sanguis haud profluit. Exanimatus inde cum esset, peperit ei Roxane puerulum absque capite magisque inde exsternatus est. Magi aperiunt illi monstrorum istiusmodi significationem, quod nimirum non relicturus esset post se regni successorem.*

Adli-

Digitized by Google

Adstitit præterea *illi in somnis nocte mater cædem minitata; quæ res illum magis adhuc exanimauit. Abiens autem in Babylonem, cum secaret bacillum temporis fallendi ergo, femur in musculo vulnerauit. Vndecimoq; post die decessit.* Subdit deinde, vt Sphendadates Magus inuaserit regnum sub Tanyoxarcis nomine & habitu. vtque septẽ Persæ in eum conspirarint, quorũ nomina Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδαβάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀταφέρνης, καὶ Δαρεῖος ὑστάσπου. τούτων ἀλλήλοις πίστεις δόντων προσλαμβάνεται, καὶ ὁ Ἀρτασύρας εἶτα καὶ ὁ Βαγαπάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βασίλεια, εὑρίσκουσι τὸν Μάγον παλλακῇ βαβυλωνίᾳ συγκαθεύδοντα, ὃς δὲ εἶδεν ἀνεπήδησε. καὶ μηδὲν εὑρὼν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπάτης λάθρα ὑπεξήγαγε) δίφρον χρύσεον συντρίψας καὶ λαβὼν τὸν πόδα ἐμάχετο καὶ τέλος κατακεντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ δ᾽ ἵππου, καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, προστύπου μηχανῇ τινι καὶ τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο χρεμετίσαντος. ἄγεται δὲ Πέρσαις ἑορτὴ τῆς Μαγοφονίας καθ᾽ ἣν Σφενδαδάτης ὁ Μάγος ἀνῄρηται id est, *Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Barisses, Atraphernes, Darius Hystaspis Hi cum sibi mutuo inuicem fide dedissent, adsumitur ab ijs & Artasyris, deinde Bagapates, qui claues foriũ totius regiæ habebat. a quo in regiam intromissi hi septem, inuenere Magum dormientem vna cum pellice Babylonia. qui vt septem illos est conspicatus, lecto exsilijt, neque quidquam armorum inueniens quibus se tueretur, (cuncta enim Bagabates clanculum abstulerat) sedile aureũ conterens pedemq; eius arripiens se pugnando defendit. ad extremum deniq; a septem confossus, Dario dum equo qui machinamento quodam cum Sol primũ oriretur primus hinnitum ediderat, prælato. Agitur ob id Persis festum quod Magophonia siue cædem Magorũ appellant, ob Spendadatem Magum interfectũ.* Hæc Ctesias; quæ quam distent ab aliorum narratione, quiuis facile videt. Meminit & Æschylus in Persis huius Magi, qui tamen illi Μάρδος dicitur, nisi vitium sit codicis & Μάρδης legendum. Versus auctoris hi sunt:

Κύρου δὲ παῖς τέταρτος ηὔθυνε στρατόν
πέμπτος δὲ Μάρδος ἦρξεν αἰσχύνη πάτρᾳ
θρόνοισί τ᾽ ἀρχαίοισι τὸν δὲ σὺν δόλῳ
Ἀρταφρένης ἔκτεινεν ἐσθλὸς ἐν δόμοις.
Cyri filius quartus rexit exercitum.
Quintus vero Mardus regnauit probrium patris
Præfuitq;, ædibus regni vetustis. hunc dolo
Artaphernes interfecit vtilis: ædibus (regijs supple.)

Quem locum exponens eius Poetæ Scholiographus; Καμβύσης (inquit) ἀδελφὸς δὲ κατὰ Ἑλλάνικον Μάρφιος καὶ Μέμφιδος. ἡ γραφὴ ἡμάρτηται, τὸν γὰρ ἐπιθέμενον τῇ Καμβύσου ἀρχῇ, Μάγον ὄντα οὐδεὶς Μαρδόνιον. οὔτε γένος, οὔτε ὄνομα, μήποτε οὖν χαριέστερον: Μάρδος αἰσχύνη πάτρᾳ. *Cambysis,* inquit *frater fuit secundũ Hellanicũ Marphij & Memphidis; quo circa peccatũ est in scribendo, qui enim post Cambysis impe-*

rium in regno locutus est, magus fuit, quem nemo Mardum vnquam vocauit, neq; genus nec nomen eius vsquam prodidit. Quocirca mini me scribendum Mardus pudefacit patrem. Ex h's liquet, aberrasse Scholiasten, qui vitio & errore codicis ductus, falso nomen mag illius nuspiā haberi, scripsit: cū Herodotus illum *Smerdin*, Trogu proprio nomine *Horopasten*, Ctesias, vti diximus, *Taugoparcen* il lum vocarint; Æschylo autem *Mardus* siue cum Herodoto *Smer dis*, quibusdam autem codicibus *Smergides* dicitur: adeo vt scho lia hic minime sint recipienda. Quod autem ad *Artaphernem* Æ schylus Magi interfecti decus refert; sciendum Ctesiæ hunc vnu esse (vti diximus) e septem, qui pulcerrimum hoc facinus perpe trauerunt. Sed de iis hæc hactenus.

C A P V T XXII.

Carmen notissimum positum apud Euripidem in initio Orestis, vi deri de Æschylo mutuatum: Tum quæ sit vtriusque sententi differentia.

NOta illa est & grauitatis plena sententia, quæ est apud Eur pidem, initiū faciens tragœdiæ Orestis, quę tātopere Socra placuit (si Diogeni Laertio credimus) vt illam semel iterum, ac ter tio recitatorem repetere coegerit. Quā item M. Tullius in Tuscu lanis nō inconcinne vertit, (quicquid sibi nimium placentes qu dam interim reclament) quæ se hoc modo habet:

οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν, ὧδ' εἰπεῖν ἔπος
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος
ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

Cuius ea sentētia est vt dicat, *nullum tam graue, horrendum, aut a rum esse malum, siue sit affectus animi quiuis, seu diuinitus illata c lamitas, cui nō humana natura subiecta sit.* Hanc inquam sentent vt pleraq; alia, idem Euripides videtur esse mutuatus, de aliis du bus Æschyli sententiis, in Persis: quarum prior sic se habet:

ὅμως δ' ἀνάγκη πημονὰς βροτοῖς φέρειν
θεῶν διδόντων. — Altera vero:
ἀνθρώπεια δ' ἄρ τοι πήματ' ἂν τύχοι βροτοῖς
πολλὰ μὲν ἐκ θαλάσσης, πολλὰ δ' ἐκ χέρσου κακὰ
γίνεται θνητοῖς, ὁ μάσσων ἦν βίος ταθῇ πρόσω.

Minus aliquando hic noster, qui *diuinitus illatis malis nos subiec adserit, quorum plurimis sit subdita natura humana, his in terra, i in mari homines infestantibus. Optimam autem esse vitam, quæ m gis ab his remota sit.* Plenius Euripides, qui omnibus, quæ exc gitari possunt malis, humanam naturam subiicit. Hic tantu pluribus tum diuinitus illatis, tum & terra & mari vndiquaque nos ingruentibus. Vt appareat Euripidem Æschyli sententiæ a quid voluisse adiicere; nihil omittendo malorum, cui non obn xia esset misera mortalium conditio, iuxta Prophetam Hiobu

q

Digitized by G

qui dixerit, *hominem natum de muliere, breui viuentem tempore, repleri multis miserijs* Adeo vt non importuna videatur illa Sidonii Apollinaris Poetæ non pessimi exclamatio:

O necessitas abiecta nascendi;
Viuendi misera, moriendi dura!

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber II.

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

Homerum, antiquiores se vates sequutum, inibiq; Pampho vetustissimi Poetæ carmen adlatum, quod Homerus imitatus sit, idque emendatum.

Aiunt Vergilium Maronem si quando Ennii carmina lectitaret, dicere solitum, *E sterquilinio se aurum colligere:* Vergilius enim non modo Ennii, sed Næuii quoque horridissimi vatis, tum Liuii Andronici aliorumq; ante se veterum versus æmulatus, tersiores illos ac nitidiores melioresq; reddidit: sicuti Donatus, Macrobius, Seruiusq; de eo memoriæ prodidere. Nec Latinos solum, sed etiã Græcos: imprimis Homerum, Hesiodum & Theocritum: aliosq; non tam magnę auctoritatis permultos, imitatus, & æquis propemodum passibus strenue sequutus est: sic vt carminum illorum non modo venustatem, sed maiestatem quoque & sublimitatem, Latinis suis versibus ita expresserit, vt multorum iudicio non modo paritas, similitudoque inter eos sit, sed etiam in multis eosdem superarit, & post se reliquerit: vnde Zoilorum morsus, & prauorum sinistra iudicia, minime effugere potuit: qui illum vt furem, & alienorum carminum non compilatorem solum, sed & deprauatorem haud sunt veriti incessere. Qui tamen dum illum insectantur, Homerũ Poetarum ducem & principem pariter suggillant: quem in hac quoque re pro exemplo habuit Vergilius. Vt enim hic noster, Næuii, L. Andronici, Q. Ennii, Lucretii, aliorumq; antiquorum Poetarum indolatos & informes versus velut a squalore & sordib⁹ perpurgauit, suaq; lima nitidiores tersioresq; perpoliuit, ad amussim iam leuigatos ac politos pro sua iam futura edidit: ita Homeri diuinum illud ingeniũ, ab his, qui ante se fuere vatibus plurima mutuatũ, meliora ea omnia, & ex rudibus & im-

Digitized by Google

politis quodammodo diuina effecit. Nam vt taceam Corinnũ Iliensem poetam, e cuius de Ilio poemate Homerum defloraſſe ſua volunt, qui idem Dardani bellum ꝙ contra Paphlagonas geſſit, tum Daretem Phryga cuius Phrygiam Iliada ætate etiamnum ſua extitiſſe narrat Ælian. tum Oræbantium Troezeniũ & Meleſandrum, qui Centaurorum & Lapytharum pugnam cõſcripſit: Phæmium prætereа & Demodorum quos omnes ante Homerũ fuiſſe, & præclara poemata condidiſſe memorant: quorum ſeu carminibus ſeu inſtitutione adiutum eundẽ volunt. Tum certe Orphei & Pampho vatum antiquiſſimorũ, Heſiodi etiam vt nonnulli putãt ſynchroni ſui, aut ſe paulo maioris, verſibus haud abſtinuit: quos tamen ita interpolauit, ita affabre quaſi refinxit & nouos fecit, vt oſtenderit ſe iis ipſis horum auctoribus doctrina, ingenioq; fuiſſe eminentiorem. Cui rei (ne diutius lectorem ſuſpenſum animo teneamus) abunde magnum & clarum teſtimoniũ dabit, iucundiſſimus ſcriptor Philoſtratus Lemnius, illene ſenior, an alter eius ex matre nepos, non minus quam ille prior lepidus & diſertus, nihil hic refert, quando vterq; pari dicendi gratia & venuſtare pollet. Is igitur in Heroicis, libro ita nominato, de ea re ad hunc modum ſcribit: τὸν ὅμηρον φησὶ ξένε καθάπερ ἐν ἁρμονίᾳ μουσικῇ πάντας ὑπῆλθε τοὺς ποιητικοὺς τῶν τρόπων, καὶ τοὺς ποιητάς, ἐφ' οἷς ἤλθοιτο ὑπερβεβλῆσθαι πάντας ἐν ὅτῳ ἕκαστος ἦν αὐτῶν κράτιστος. μεγαλοῤῥημοσύνην τε γὰρ ὑπὲρ τὸν Ὀρφέα ἀσκῆσαι, ἡδονῇ τε ὑπερβαλέσθαι τὸν ἡσίοδον, ἄλλῳ ἄλλον. καὶ λόγον μὲν ὑποθέσθαι Τρωϊκόν, ἐς ὃν ἡ τύχη τὰς πάντων, Ἑλλήνων τε καὶ Βαρβάρων ἀρετὰς ξυνήνεγκεν. ἐσαγαγεῖν δὲ ἐς αὐτὸν πολέμους, τοὺς μὲν πρὸς ἄνδρας τοὺς δὲ πρὸς ἵππους καὶ τείχη: τοὺς δὲ πρὸς τὰς μούσας τοὺς δὲ πρὸς ποταμούς, τοὺς δὲ πρὸς θεούς. καὶ θεάσει, ὁπόσα κατ' εἰρήνην εἰσὶ καὶ χορούς, καὶ ᾠδάς, καὶ ἔρωτας, καὶ δαῖτας. ἔργα τε ἂν γεωργία ἀπαιτεῖ, καὶ ὥρας, αἳ σημαίνουσιν ὁπόσα χρή, ἐς τὴν γῆν πράττειν. καὶ ναυτιλίας, καὶ ὁπλοποιίαν τὴν ἐν ἡφαίστου· εἴδη τε ἀνδρῶν, καὶ ἤθη ποικίλα. ταῦτα πάντα τὸν ὅμηρον δαιμονίως ἐξειργάσθαι φησί, καὶ τοὺς μὴ ἐρῶντας αὐτοῦ, μεμηνέναι. Καλεῖ δὲ αὐτὸν καὶ οἰκιστὴν Τροίας, ἐπειδὴ εὐδοκίμησεν ἐκ τοῦ ὁμήρου ἐπ' αὐτῇ θρηνῶν. θαυμάζει δὲ αὐτοῦ καὶ ὁπόσα ἐπιτέμνει τοῖς ὁμοτέχνοις, ὅτι μὴ τραχέως διορθοῦται σφᾶς, ἀλλ' οἷον ἐκλανθάνων. ἡσίοδον μὲν ἐν ἄλλοις τε ἐν ὀλίγοις, καὶ τὰ δὲ ἐν τοῖς ἐκτυπώμασι τῆς ἀσπίδων· ἑρμηνεύων γὰρ οὗτός ποτε τὴν τοῦ κύκνου ἀσπίδα τὸ τῆς Γοργοῦς εἶδος ὑπαλλάξας τε καὶ οὐ ποιητικῶς κα... ρον ἔθει ἐπιστρέφων αὐτὸν ὁ ὅμηρος:

Τῇ δ' ἐπὶ μὲν γοργὼ βλοσυρῶπις ἐστεφάνωτο
Δεινὸν δερκομένη, περὶ δὲ δεῖμός τε φόβος τε,

οὑτωσὶ τὴν Γοργὼ ᾄδει. Ὀρφέα δὲ ἐν πολλοῖς τῶν κατὰ θεολογίαν ὑπερβῆ... Μουσαίου δὲ ἐν ᾠδαῖς χρησμῶν καὶ μὴν καὶ Παμφῶ σοφὸς μὲν ἐνθυμηθέντος ὅτι ζεὺς εἴη τὸ ζωογονοῦν, καὶ δι' οὗ ἀνίσταται ἐκ τῆς γῆς πάντα. εὐηθέστερος δὲ χρησάμενος τῷ λόγῳ, καὶ καταδεδουλημένη ἔπη ἐστὶν διὰ ἄσμενος. ἐς γὰρ τὰ τοῦ Παμφὼ ἔπη

Ze

Ζεῦ κύδιστε, μέγιστε θεῶν εἰλυμένε κόπρῳ
Μηλείῃ τε καὶ ἱππείῃ, καὶ ἡμιονείῃ

ἢ ὑμνεῖν ὁ Πρωτεσίλεως φασὶν ἐπάξιον τοῦ Διὸς ᾆσαι ὕμνον· Ζεῦ κύδιστε, μέγιστε κελαινεφὲς αἰθέρι ναίων ὡς οἰκοῦντος μὲν αὐτοῦ τὰ καθαρώτατα, ἱσταζομένου δὲ ὄμβρια τὰ ὑπὸ τοῦ αἰθέρος· καὶ τὰς μάχας δὲ ὁπόσαι τῷ Ποσειδῶνι μὲν πρὸς Ἀπόλλω, Λητοῖ δὲ πρὸς Ἑρμῆν ἐγένοντο, καὶ ὡς ἐμάχετο ἡ Ἀθηνᾶ τῷ Ἄρει, καὶ ὁ Ἥφαιστος τῷ ὕδατι, ζηλῶσαι τὸν Ὀρφέως τρόπον πεφιλοσοφῆσθαι τοῦ Ὁμήρου φησί. καὶ οὐ μεμπτὰ εἶναι πρὸς ἔκπληξιν, καὶ θεῖα, ὥσπερ τὸ, ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανός. καὶ ἀναπηδῶντα Ἀϊδωνέα τοῦ θρόνου ἀναρρηγνυμένης τῆς γῆς ὑπὸ Ποσειδῶνος. id est *Homerum aiunt, o hospes, harmonia musica omnes tum morem Poeticum secutos, tum etiam poetas, qui ante se fuerunt, tractasse, tum etiam vicisse & excelluisse, fuisseque eorum omnium præstantissimum, magniloquentiam, supra Orpheum suis exornasse, Hesiodum suauitate orationis superasse, aliisque dotibus alios. pro argumento operis sivi proposuisse sermonem de Troia, in quem fortuna omnium Græcorum Barbarorumque virtutes in vnum coegit. Introduxit in eum bella partim quidem hominum, partim quidem equorum, tum etiam quæ oppugnationibus murorum fierent. tum etiam ea, quæ ad musas pertinerent. tum ad flumina deosque & deas, quæq; ad pacem pertinerent, & choros, & cantus, amores, & conuiuia. Tum etiam ea opera, quæ ad agriculturam spectãt, & tempestates quæ significant cuiusmodi in terra oporteat operari, & nauigationem, tum etiam armorum quæ per ignem fit, fabricam. Præterea varias hominum figuras & mores, Hæc omnia Homerum diuine perfecisse tradunt; planeq; insanire, qui erga ipsum amore nõ adficiantur: vocat autem illum Troia* οἰκιστὴν, id est, *frequentatorem, qui illam inhabitandam & frequentem ciuibus faciat, eo quod celebrior & famigeratior facta sit his lamentis, quæ de ea idem conscripsit. Admiratur autem hoc in eo, quod quæcunq; in consimilis artificij Poetis reprahendenda duxit, minime aspere sit insectatus, sed ita corrigens vti latere reprehẽsio videatur. Hesiodum vero tum in alijs haud paucis, tum certe in exprimendis formis atque effigiebus clypeorum. enarrans enim hic Ascræus Cygni clypeum, Gorgonis effigiem supine neq; admodũ Poetice cecinit. quem inuestes & emendans Homerus in hunc modum extulit.*

Huic Gorgo terribili aspectu coronabat
Horrendum intuens, circum erant terror & metus.

Ad hunc enim modum Gorgona carmine expressit; Orpheum autem in multis, quæ ad Theologiam attinent, præcelluit. Musicum vero in canticis oraculorum & Pampho quidem sapienter & considerate canentis, quod Iuppiter animalium omnium vitæ largitor sit. per quem omnia e terra, prodeant modestiore vti volentis sermone, abiectioresque versus in Iouem (quam par est) canentis, sunt enim eius Pamphoi versus.

Iuppiter summe maxime diuum comprehense stercore,
Tum ouium, tum equorum, tum mulorum.

At Homerus ex his dignum Ioue cecinit hymnum: Iuppiter illustris ac maxime, habens nigras nubes æthera incolens, veluti qui inhabitas cœli purissimum locum, animata omnia perficiens, quæ sub æthere sunt. Tum autem pugnas cecinit, quascunque Neptunus cum Apolline iniit, aut Latona cum Mercurio fuere, aut quas depugnauit Minerua cum Marte; aut Vulcanus cum agnis, hæc Homerus Orphei morem sequutus, philosophatus est inquit: neque reprehensis alia tanquam ad stuporem incutiendum conscripta, sed diuina, vti illud. Circum autem tuba insonuit magnum cœlum, & exsiluit e throno suo Aidoneus conuulsa a Neptuno terra. Quæ mellitissimis verborũ globulis, vt cũ Petronio Arbitro loquar, his Atticissimus suauissimusque Sophista veluti torno delineauit. Vinitoris nimirum persona introducta, quæ vt a Protesilao heroe accepta, hospiti admirabundo nimium quam lepide denarrat. Quæ ab elegantissimo auctore ingeniose excogitata, vberrimam laudem summi Poetæ continent. Qui non secus, quam lucidum solis iubar, quod dum oritur reliqua sidera obscurat, ita ille omnibus ante se Poetis tenebras induxit; reliquisque subsequuturis tanquam candens claraque fax præluxit, præmonstrauitque quod scribendi iter ingredi sequique assidue insistendo deberent. Vt non immerito a non inelegante vate de eo scriptũm sit:

Aspice Mæoniden, a quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pierijs ora rogantur aquis.

Hunc noster Maro seu αὐτότυπον exemplarque clarissimum sibi imitandum proponens, Poeticæ opus vndique absolutum effecit, posterisque reliquit. Qui & ipse nihil dubitauit, antiquorum (vt diximus) rudia inpolitaque inuenta in suum vsum transferre, Homeri præcipue, cui an superior, dubitarit forte aliquis, par interim merito censendus. Hac via iisque tramitibus insitere posteri, qui Poete nomen obtinere sunt visi. Hic enim est ille diuinus Homerus 1.

——A cuius ore profuso
Omnis posteritas latius in carmina duxit.

vt sidereæ scientiæ scriptor & vates Manilius cecinit. Sed vt ad *Pamphus* carmen redeamus a Philostrato superius aduocatum: neminem lateat hoc ipsum tum in Eusebii præparationis Euangelicæ libris, tum in D. Gregorii Nazianzeni prima in Iulianum steliteutica oratione, *Orphei titulo* citari, mendosum & lacerum, vt in vulgatis libris, habetur, nimitum hoc modo:

ζεῦ κύδιστε μέγιστε θεῶν εἰλυμένε κόπρῳ,
ὅσῃ τε μηλείῃ, ὅσῃ τε ἵππων, ὅσῃ τε ἡμιόνων.

Sed rectius castigatiusque legi apud Philostratum eo quo diximus modo, quiqui exactiore iudicio eos versus acrius expenderint, facile

tiletestabuntur. Ita enim habet Aldinus quoque codex, cuius olim mihi copiam dum in viuis esset, fecit Petrus Megangus vir emuo ctissimi ingenii, mihique amicissimus, cuius humanissimorum & suauissimorum morum dum recordor, nequeo me continere, quin desiderio ademti amici torquear, qui præter reliqua officia mihi exhibita, hoc summum addidit, quod filii mei Ioannis instituendi curam sibi desumsit, quam ei rei summam impendit; sic vt ingratus merito iudicandus sim, si eius memoria excidere ex animo meo paterer. Sed viuit is viuetque tum superis, tum etiam in hominum memoria, quam ille tot e iuuentute præclaris ingeniis recte institutis, totq; rebusp. talib. officiis hæc re sibi demeritis, tum æditis de re Grammatica doctissime a se conscriptis versib. atq; exactissimis libris promeruit: sicvt quemadmodū litteræ in pretio apud homines erunt, illius quoq; nomen victurū sit, & permansurum. Sed prioribus hæc addamus, quoniam de *Pampho* mentionem fecimus, nomen id a Philostrato vt indeclinabile efferri, ὁ πάμφω, τῶ πάμφω; quemadmodum Pausaniæ (qui eius tum alibi, tum in Atticis & Bœoticis cōmeminit) per casus inflecti, *Pampho, Pamphus*, vt *Sappho Sapphus*. Scripsit autem, vt idem Pausanias testis est, hymnos antiquissimos in Cererem, Dianam reliquosque Deos & Deas, quorum testimonio is non semel in suis adstruendis, vsus est.

Capvt II.

Hesiodum de Orpheo & aliis poetis pleraq; mutuatum, argumentisq; operum suorum inseruisse, inibiq; ex Orphei ἐργῶν καὶ ἡμέρων *libro versus aliquot delibati.*

QVod de Homero in præcedenti capite diximus, illum a prioribus ætate poetis quædam mutuatum, quæ perfectiora redderet; idem quoque de Hesiodo dicere licet: qui illud suorum operum præstantissimum, quod ἔργα καὶ ἡμέρας, hoc est, *operam & dies* inscripsit, non sine exemplari absoluit, Orpheum antiquissimum vatem æmulatus, qui & ipse paris argumenti parisq; inscriptionis librum composuit: e quo hos versus refert Ioannes Tzetzes illius scholiastes, & primum initium Orphici operum tale fuisse scribens

εἰ δὲ γεωπονίας σε φιλόαβροτον ἵμερος αἱρεῖ
καί τ' ἐπὶ χρυσείης γενεῆς ἐντύνεαι ἔργα
γαῖαν ἐπὶ ζείδωρον ἄγειν σὺν καμπτὶς ἄροτρον.
ἢ γυροῖς, ἐνὶ κλήμασι μεθυμναίου ἀλλίνοσαι
καί τ' ἔμεναι καὶ λαρὸν ὀπώρης εἶδαρ ἐλαίας,
ἱμείρῃ σκαπάνῃ τε λαχῆναι ἀμφ' ἔρνον αἴας
αὐτίκα δή τοι πᾶσιν ἐπητυμίην καταλέξω
* ὕπως ἂν πανδία σελήνη πεπύθοιο
ὀμπνιάσσο, δήμητρος ἀερσινόοιο τε βάκχου.
* δῶρ' ἀναπεμπέμεναι, καὶ ἐπὶ ἐπειτὸν ἔλθοι ζεπαίζειν.

Solutum

Si te capit dulcedo agriculturæ amantis diuinitatem,
Operaq; adornare supra auream ætatem
Agens aratrum decenter incuruum in fertilem terram,
Sarmentumq; Methymnæ vitis in scrobes
Deponere, & dulce fructuum vber capere,
Desideratoq; ligone terram incorruptibilem fodere
Omnem tibi deinceps rei veritatem recensebo,
* *Quoniam pacto Pandia luna si viderit* . .
Frugifera tibi Cereris & vehementis intellectus
* *Munera recipere &* * *diuitias acquirere possis.*

At dies eius siue ephemerides hoc pacto incip unt:

Πάντ' ἰδέως μούσῃσι θεόφραδε, εἴ σ' ἀνώγει,
θυμὸς ἐπωνυμίης μοίρας μηνὸς καὶ μοίρας ἀκοῦσαι.
ῥεῖα δ' ἐπὶ ἐξερέω σύ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσιν
οἷη. ἕξιν ἔχοντα κυρεῖ, μάλα γὰρ χρεῖος ἐστὶν
ἴδμεναι ὡς αὐτὴ παρέχει κλέος ἀν τύχῃ μηνός.

Id est:

Cuncta didicisti Musæ Dei cultor quod si te iubet
Animus cuiusq; mensis per partes officium audire,
De facili hoc tibi eloquar, tu vero in mente tua reconde,
Cuiusmodi ordinem habent valde vtile est id
Nosse prabetq; is laudem mensis circulo.

Dion Chrysostomus, in oratione de regno prima, dicit Hesiodum cum non ignoraret vires suas, quod inferior esset Homero, quod cum de heroibus caneret, ipse fecerit mulierum catalogum & reuera ipsa gyneceum quasi hymnis celebrauerit, concedens Homero viros celebrare. Opus autem illud quod de mulieribus inscripsit, μεγάλας ἠοίας appellauit. Alii tamen illud de puella ab Hesiodo adamata conscriptum volunt; quæ ἠοία diceretur. Sed vt ad propositum redeamus, scripsit ante Hesiodum quoque Orpheus Theogoniam, e qua pleraque Hesiodus mutuatus sit, præcipue carmina illa de Saturno vt auctor est Clemens Alexandrinus Stromatum libro sexto, & illa quæ de Milampode ex Musæo sumsit: verba autem Clementis, sunt hæc: Αὔγεις δ' ἂν καὶ ὅμηρον, τὸν μέγαν ποιητὴν ἐόντα τὰ ἔπη. οἷον δὲ περίφρων ἔργον ἀνὴρ ἐρυθμὰς ἐλαίης καὶ τὰ ἑξῆς κατὰ λέξιν μετενηνοχότα παρ' ὀρφέως ἐκ τοῦ διονύσου ἀφανισμοῦ, ἐν τῇ θεογονίᾳ ἐπὶ τοῦ κρόνου ὀρφεῖ πεποίηται.

καὶ τ' ἀποδοχμώσας παχὺν αὐχένα
——— κὰδ δέ μιν ὕπνος
ᾕρει πανδαμάτωρ ταῦτα δ'
ὅμηρος ἐπὶ τοῦ κύκλωπος μετέθηκεν,
ἡσίοδος τε ἐπὶ τοῦ μελάμποδος ποιεῖ.
ἡδὺ δ' ἐστὶ καὶ τὸ πείθεσθαι ὅσσα θνητοῖσιν ἔδειμαν
Ἀθάνατοι δειλοῖς τε καὶ ἐσθλὸν τέκμαρ ἐναργές

καὶ

καὶ τὰ ἑξῆς, παρὰ μουσαίου λαβὼν τοῦ ποιητοῦ λέξιν. Hoc est: *inueneris & Homerum magnum illum poetam versus illos*

Atq; vt vir nutrit ramum viridantis oliua
Et qua deinceps consequuntur, ad verbum
Transtulisse ex Orpheo de
Dilecto Dionysio. Et qua ab Orpheo in
Theogonia facta sunt de Saturno:
Atq; is transuersa crassa ceruice iacebat,
Illum cuncta domans & somnus ceperat.

Ea Homerus transtulit ad Cyclopem. Hesiodus autem facit de Melampode:

Facta autem a superis qua sunt parere lubenter
Par Homines, praui atq; mali clarissima sunt hac
Signa ——

Sed adeo hoc non nouum, vt nullus inueniatur scriptor, qui non quidpiam de alio sit mutuatus vereor dicere, suffuratus sit: Vt manifestum fit ex Clemente & Porphyrio de studioso auditu apud Eusebium.

CAPVT III.

Vergilium non omnia de Homero & claris poetis mutuatum. Sed nonnulla etiam de Cyclicis obscurisq; sumsisse, inibiq; de Chorœbo, & alijs quibusdam historice ab eo commemoratis.

VErgilium de Homero, Hesiodo Theocrito, Euripide & vt Latinos quoq; attingã Ennio, Pacuuio, Lucretio plura mutuatum, & in sua opera transtulisse, neminem latere puto. qui quidem Macrobium, Gellium, Seruium, aliosque eius farinæ scriptores perlegerit, At nos non modo de solis nobilibus scriptoribus, sed etiam de ignobilibus & obscuris & Cyclicis illum pleraq; desumsisse audacter & confidenter asserimus Quale imprimis est illud quod de Corœbo cecinit:

Et lateri adglomerant nostro iuuenisq; Corœbus,
Mygdonides illis qui ad Troiam forte diebus
Venerat insano Cassandra incensus amore.
Et gener auxilium Priamo Phrygibusq; ferebat,
Infelix, qui non sponsa pracepta furentibus
Audierat ——

Seruius id ex Euphorione Vergiliũ ait decerpsisse. At nos id quod verius est ex poemate quod *Minxas* inscriptum est desloratum esse contendimus, in quo ea quæ circa Iliada & Odysseã contigere, describuntur. Vnde etiã Polygnotus ille memorabilis pictor argumenta eorũ hausit quæ in porticu Lesche apud Delphos depinxit. Quod cũ alias, tum testimonio Pausaniæ in Phocicis optime dilucet. Sic enim ille: ὑπὲρ δὲ ἠιονέα καὶ ἄδμητον, (pictos scilicet in Lesche) κόροιβος ὁ μύγδονος, τούτου μνῆμά τε ἐπιφανὲς ἐν ὅροις

πεποίηται Φρυγῶν ἐς τεκτηνῶν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ποιητὰς μυγδόνας ὄνομα ἐπὶ τοῖς Φρυξὶν ἡ χρεία καθέστηκεν. ἀφίκετο μὲν δὴ ἐπὶ τὸν Κασσάνδρας ὁ Κόροιβος γάμον, ἀπέθανε δὲ ὡς μὲν πλείων λόγος ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, Λέσχεως δὲ ὑπὸ Διομήδους ἐποίησεν. Id est: *Supra Lionea & Admetum depictus est Corœbus Mygdonis filius, huius illustre constructũ est monumẽtum in finibus Phrygum in Tectoriuis, loci id nomen, inde vsitatum poetis vti Phrygas Mygdonas appellent. Vt Cassandra nuptijs poteretur Troiam venerat hic Corœbus. Interfectus est autem vt multorum sermonibus commemoratum est a Neoptolemo, Vt vero a Lesches auctore, a Diomede.* Iam quod Simonem quoque introduxerit Vergilius, inde quoque desumtum est. Sed & Charontis nomen & Genius inde emanauit. Nimirum, secundum eundem Pausaniam, ex hoc poemate & Polygnoti tabula ceu pictura in Lesche. Nam vt alibi ostendimus, Charontis nomen a vetustissimis poetis nuspiam est celebratum: Sed ab hoc poemate & pictura initium sumsit. Quin pleraque argumenta inferorum a Vergilio in sexto commemorata, ab hac Poesi itidem tracta sunt. quale illud de Theseo.

—— Sedet aeternumq; sedebit, Infelix Theseus.

Quod ipsum tum ex hoc poemate, tum ex Pangaside accepit, vt idem Pausanias indicat, sic scribens: *Paulo sub Vlysse inferius solio insidet Theseus, qui gladium & suum & Pirithoi ambabus manibus tenet. Pirithous qui gladios aspicit. Succensere enim gladijs crederes tanquam inutiles eis, & ad edenda facinora nullius emolumenti fuerint* Deinde subdit: Πανύασις δὲ ἐποίησεν ὡς Θησεὺς καὶ Πειρίθους ἐπὶ τῶν θρόνων παρέχοιντο, σχῆμα οὐ καταδεσμεύων. προσφυεῖς δὲ ἀντὶ τῶν χρωτὸς αὐτῶν δεσμῶν σφίσιν ἔφη τὴν πέτραν. Id est. *Panyasis vero conscripsit Theseum & Pirithoum in solijs considentes, non eorum, qui in vincula coniecti sunt formam exhibuisse; Sed petram ipsis pro vinculis fuisse, cum ita essent corpore allegati, vt auelli inde nunquam potuerint.* Sed hæc de iis hactenus.

CAPVT IV.

Scriptores Cyclici *qui? Horatio lux infusa: tum de* Philegidæ poematiis, *& Metesagora.*

QVoniam autem superiore capite de ignobilibus scriptoribus mentionem facientes, etiam *Cyclicorum* meminimus, non absurdum fore arbitramur, si de *Cyclicis scriptoribus* paucula subinseramus, quando interpretum Horatianorum mira in ea re hallucinatio, enarrantium hunc Horatii poetæ in arte poetica locum:

Nec sic incipies vt Scriptor Cyclicus olim,
Fortunam Priami cantabo & nobile bellum.

Nam Acron & qui illum sequuti sunt (si modo ea sunt Acronis) per *Cyclicum poeta* nomen intelligunt proprium, aut *Antimachum* interpretantur, quod vt ait Porphyrio, sic materiam Thebaidos suæ

ſuæ extenderit, vt XXIV. libros implerit, antequam ſeptem reges ad Thebas perduceret. Quod vt ineptum, ita certe ab hiſtorica fide alienum eſſe puto. Quin potius veteres *Cyclicos* appellauere, qui ea quæ circa Iliada & Odyſſeam erant, verſibus de Homeri rhapſcdiis conſarcinatis decātabant; Puta Helenæ raptū, Achillis pueritiam & bella ante decennium Troicæ obſidionis geſta, reditum reliquorum Græcorum, & his ſimilia. Huiuſmodi erant & quæ *Cypria carmina* dicebantur, & *μίκρας* reditum Græcorum complectens poema, & *τῶν νόστων* ſcriptio. De quibus Cypriis Clemens in protreptico ad hunc fere modum ſcribit: *Accedat autem is quoq; qui ſcripſit poemata Cypriaca.*

Mortalis Caſtor morteмq; huic fata pararunt
Immortalis erat ſed Pollux Martia proles.

Hoc quidem effinxit poetice. Homerus autem eſt eo fide dignior, qui dixit de vtroque caſtore & Polluce, &c. Quem locum Scholiaſtes quidam antiquus exponens, ea adfert, quæ optime ad explicationē carminis Horatiani facere videntur. Cypriaca (inquit) *poemata ſunt, quæ dicuntur Cyclica, continent aūt raptum Helenæ, ignoratur porro ſcriptor horum Cyclicorū. Cyclici aūt dicuntur, qui quæ ſunt circa Iliad. vel priora vel poſteriora, ex ipſis cōſcripſerūt Homericis.* Ex quib. ni fallor innoteſcit, quid ſit *Cyclicus ſcriptor*, vtpote qui in rhapſodiæ morem, verbis & ſententiis de Homero mutuatis, circa Iliad. aut Odyſſeæ materiam verſantur, aut priora conſectantes vel poſteriora, cuiuſmodi ſunt quos hodieque habemus, Eoluthus Thebanus, qui raptum Helenæ deſcripſit; Q. Calaber ſiue Smyrneus cuius paralipomena ſiue derelicta ab Homero extant; tum etiam Tryphiodorus Ægyptius Lycopolites qui Troiæ Haloſin non inconcinno carmine deſcripſit; facie tantum hiſtorica ab Homericis recedentes, cuiſmodi ſcriptorem illum Cyclicum Horatianum fuiſſe apparet, licet non immerito vt ridiculum & ineptū ab eo taxatū procmio ſuo vano & inaniter turgido id teſtante

Fortunam Priami cantabo & nobile bellum

Quocirca per *vilem patulumq; orbem*, apud Horatium non aliud intelligo, quam pertritam huiuſmodi cētonum ex Homero contractorum conſarcinationem. Quam in priuatum ius ille trahet, qui multa rerum & ſententiarum verborumque ſuppellectile inſtructus illam, vt imitatio non ſtatim appareat nouerit variare, id quod ſi ab vllo alio, a Vergilio noſtro vt oſtendit Macrobius eximie præſtitum eſt. Quod etiam ii recentiores Græci quos modo commemorauimus, non infeliciter tentauerunt. Noſtræ autem huic ſententiæ ſuffragari videtur & Porphyrio, doctus & accuratus interpres, vbi nec contaminatus nec truncatus aut mancus eſt. *In eos*, inquit, *qui ad finem Iliada Homeri conſcripſerunt, ideo & patulum orbem dixit.* Id ita intelligo, vt dicat eos Horatium notaſſe, qui derelicta ab Homero conſcri-

pserunt, nimirum de Homeri versibus inconcinne factis centonibus, parum apte consarcinatis; Laudatur tamen ab Ouidio Æmilius Macer quod id non sine laude tentarit;

Tu canis æterno quicquid restabat Homero;
Ne careant summa Troica bella manu.

Interpres etiam Euripidis quo loco Argi mentionem facit, Dionysium quendam in vndecimo Κυκλῳ citat. Quin & *Cyclicorũ poematum* subinde mentio fit in scholiis innominati interpretis Homeri, vt in commentario Iliados. 2. quo loco de *Pleiadibus & Orione* agit ἡ ἱστορία inquit παρὰ τοῖς κυκλικοῖς. Quãuis autem ex Clementis Scholiographo supra recitauerimus *scriptorem cypriacorum ignorari*; constat tamen ex eodem Homeri Interprete statim in initio primæ Rhapsodiæ, appellari *Stasinum* e cuius cypriis non paucos versus caussam origineq; belli Troiani exprimentes idem refert, quos alibi vbi res tulerit, referemus. Quin & Lycophronis interpres Isacius Tzetzes *Stasini* qui & Tatalinus ibi mendose legitur Cypriaca citat, cum de Nemesi & Leda mentionem facit, vbi appareat hunc priora Homeri prosequutum. Vnde non leui coniectura ducor, hunc a Cnæo Næuio latino carmine fuisse conuersum. E cuius Cypriæ Iliados libro primo hunc versum citat Flauius Sosipater Charisius

Collum marmoreum torquis gemmata coronat.

Ceterum quoniam in *Cyclicorum* mentionem incidimus non absurde dicentur carmina nulla varietate distincta, sed a principio ad finem eiusdem tenoris, sine interpellatione personarum aut rerum. *Philegidæ poemata.* Quoniam vt Aristoteles tradit, in libro de diuinatione per somnum, talia Philegidas, quidam composuit. *Insani* inquit; *quæ aliqua similitudine inter se connexa sunt, ceu Philegidæ poemata dicunt & meditantur, & ita eum principio quæ consequuntur connectentes.* Quem locum exponentes Themistius & Michael Ephesius, dicunt, poemata Philegidæ huiusmodi fuisse, vt nec personarum, nec narrationum disparilitate, interpolarentur? sed consequentia annexaque essent, & seriem quandam cohibilem continerent, & hinc facile audiri percipique potuisse. Vir quidam doctiss. *Cyclicos* interpretatur *Dithyrambicos*, quod circulari choro vterentur: quod hic nullum habet locum; quod heroicis versibus cyclici scriberent, ac si de Venere quis ab initio dicens, ad extum vsque premeret. *Non enim in ijs* inquit Ephesius, *vt apud Euripidẽ, nunc ab Hecuba transfertur ad Græcos oratio, nunc ab his ad seruum: sed de qua re sermo fuerit, puta de Venere in initio. omnia deinceps ad finem vsq; de eadem erunt.* Huiusmodi autem poema, vnius & eiusdem coloris appellare licebit: At Melesagoras Eleusinius vir, Athenis vixit, vt a Maximo Tyrio traditũ est hic nullas artes edoctus, inspiratus est a Nymphis (vt est Atheniẽsiũ sermo) & sapiẽs euaserat & vates. Sed de his alias plura.

CAPVT

CAPVT V.

De Thyreatium certamine & Othryade *nonnulla, & inibi sublata aliquot menda, e Lactantio Statij Papinij interprete Tum Valerio Maximo lux infusa ex verbis Pausaniæ & Thesei Historici.*

LActantius Placidus Grammaticus illustris, in Statium Papinium commentarios scripsit luculentos. Adeo tamen iniuria temporum, & inscitia transcribentium deprauatos, adiutis plurimis a barbaris indoctis nugamentis, vt vix inde interdum sensus vllus expiscari valeat sicut & in illud eiusdem poetæ lib: 4.

Et Lacedamonium Thyrasplectura cruorem

Historia, inquit, *interpres ille, sic habet: huius populi dum quondam bello inter se dissiderent Lacedamones & Argiui & Lacedamoniorum dux * Theriades cum suo exercitu iam prope victor esset, tamen graui vulnere iaceret, excepto antequam animam efflaret sanguine tropheũ iussit attolli quod digito sanguine obliterato scripsit.* Concisa hæc obscuraq; nimium est narratio, vt omittam nomen *Othriadis* Lacedæmoniorũ Ducis, ibi mutilatum corruptũq. esse in *Theriades*. Hãc dilucidius aliquãto narrat Pausanias in extremo Corinthiaco ad hũc modũ: ἰόντι δὲ ἄνω πρὸς τὴν ἤπειρον Θυρέα χωρίον ἐστὶν ἔνθα δὴ ἐμαχέσαντο ὑπὲρ τῆς γῆς ταύτης λογάδες ἀργείων τριακόσιοι πρὸς ἄνδρας λακεδαιμονίων ἀριθμόν τε ἴσους καὶ ἐπιλέκτους ὁμοίως. ἀποθανόντων δὲ ἁπάντων πλὴν ἑνὸς σπαρτιάτου καὶ δυοῖν ἀργείων. τοῖς μὲν ἀποθανοῦσι ἐχώσθησαν ἐνταῦθα οἱ τάφοι. *i. e. sursum eunti ad continentem Thyrea est, & inibi locus vbi trecenti Argiui delecti cum totidem numero Lacedamonijs pariter ad id selectis, ob terram hanc conflixerunt. Omnibus aũt interemtis, excepto vno Spartiata & duob. Argiuis, tumulos ibi interfectis excitarunt:* Vbi tamẽ nomen Spartiatæ, & nobile illius factũ erecti trophei & sanguine inscripti (q Stat⁹ hic innuere vult) obticet. Quod tamen Valer. Max lib 3. in cap. de fortitudine obiter & subobscure his verbis indicauit *Othryada* (inquit) *quoq; pugna pariter ac morte speciosa, Thyriatium laude quam spatio latius solum cernitur, qui sanguine suo scriptis literis, direptam hostibus victoriam, tantũ non post fata sua, in sinum patriæ cruento Trophei titulo retulit.* Sed nemo apertius, latiusq; q̃ Theseus quidam historicus citante Stobæo, qui & huius Spartiatæ & Argiuorũ superstitum nomina & Othryadę factũ ad plenũ his verbis recẽset: Λακεδαιμόνιοι καὶ ἀργεῖοι περὶ χωρίου θυρεάτιδος ἐν μεθορίοις κειμένης. μέχρι μέν τινος ὅλοις τοῖς στρατεύμασι παρετάσσοντο πρὸς ἀλλήλους, τέλος ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπιλέξαι παρ᾽ ἑκατέρων τριακοσίους, καὶ τούτων μαχεσαμένων τοῖς κρατήσασι διαφέρειν τὸ χωρίον ὕπερ γενόμενος Ὀθρυάδης λακεδαιμόνιος στρατιώτης πολλοὺς ἀπεκτείνας. καὶ πολλὰ τετρωμένος ἔκειτο μεταξὺ τῶν ἀνῃρημένων Λακεδαιμονίων μόνος περιλειφθείς, Ἀργείων δὲ δύο ἀγήνωρ καὶ χρόμιος οἱ ἀναπλθόντες εἰς ἄργος ἀπήγγειλαν τὴν νίκην. Ὀθρυάδης πέλας σκυλεύσας τοὺς πολεμίους, τρόπαιον ἔστησε: καὶ χρησάμενος τῷ τῶν τραυμάτων αἵματι ἐπέγραψεν. Λακεδαιμόνιοι κατ᾽ ἀργείων. καὶ τοῦτο πράξας ἀπέθανεν.

Id est *Lacedæmonij & Argiui ad aliquod tempus ob* **controuersiam** *regnacula Thyreæ in confinio vtrorumq; positæ integris* **exercitibus** *sibi inuicem obstiterunt, tandem visum est illis vti quiq;* **trecentos** *seligerent, qui pugna litem dirimerent, Victoresq; locum* **obtinerent. Quod** *cum fieret Othryades Laconum dux multis interfectis* **multisq; vulneribus** *affectus, iacuit inter Lacedæmonios solus viuus* **relictus. Argiuorum** *autem duo superetant, Agenor & Chromius, qui* **abeuntes vt victoriæ** *indicium Argiuis reportarent. Othryades interim* **multos ex interfectis** *Arginis hostibus armis spoliauit, iisq; detractis* **Tropæum statuit**, *sanguineq; e suis vulneribus vsus, inscripsit: Lacedæmonij de Argiuis, quo facto & ipse moritur.* Ad quod statim allusisse nemini dubium am relinqui potest. Contigit autem, secundum Solinum, hæc res anno XVII Romuli regni. Dicitur autem locus ipse *Thyra*, *Thyrea* vero regio. Hinc *Thyre* legendũ in Statio non *Thyreæ*, etsi Stephanus tã oppido ǭ regioni *Thyreæ* nomen tribuere videatur.

CAPVT. VI.

De equo Arionis, *quædam haud passim inuulgata* **Statijq; Papinij** *nodus explicatus & alter Ouidij.*

DE equo Arionis Statius hæc carmina cecinit in **libro Thebaidos** sexto:

Ducitur ante omnes rutilæ manifestus Arion
Igne iubæ. Neptunus equo (si certa priorum
Fama patet) primus teneris læsisse lupatis
Ora, & littoreo domitasse in puluere fertur
Verberibus parcens, etenim insatiatus eundi
Ardor, & hyberno par inconstantia ponto,
Sæpe per Ionium Lybicumq; natantibus ire.
Interiunctus equis, omnesq; adsiletus in oras
Cæruleum deferre patrem: stupuere relicta
Nubila, certantes Euriq; Notiq; sequuntur.
Nec minor in terris bella Euristhea gerentem
Amphitryniaden, alto per gramina sulco
Duxerat, ille etiam ferus, indocilisq; teneri,
Mox Diuum dono, regis dignatus Adrasti
Imperia, & multum medijs mansueuerat annis

Quibus ni fallor verbis poeta iste innuere vult, equum **hunc primo** Neptuni fuisse, qui deinde illum Herculi dederit, **a quo cum** Adrastus dono acceperit, qua in re Antimachum sequutus **est auctorem**, qui in Thebaide sua sic scripserit.

ὅς ῥά τοι' ἀδρήςῳ τρίτατῳ γ' ἰδμηθ' ὑπ' ἄνακτι. **Id est.**

Tertius hunc olim domuit rex magnus Adrastus.

In hoc tamen hic auctor dissentit ab Antimacho, **quod rutilam** iubam illi tribuat, cum Græcus ille κυανοχαίτην **appellet, hoc est,** *cerulam gerentem iubam,* hoc versu:

εἵμασ...

Digitized by Google

εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτῃ

Variæ de Arione fuere opiniones, Antimachus terra editum cecinit his versibus:

—— Ἄδρηστος ταλαοῦ υἱὸς κρηθηϊάδαο
Πρῶτος Δαναῶν περὶ ἵππους τὸ ἤλασεν ἵππω
Καιρόν τε σπεύδοντα καὶ Ἀρίονα Θελπούσιον
τόν ῥα παρ' Ἀπόλλωνος χέδον ἄλσος Ὀγκείοιο
αὐτὴ γᾶ ἀνέδωκε σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι.
—— Ex Danais Crethiade Talaonis Adrastus
Primus equos iunxit æterna laude celebris,
Caron & Crapnon & Ariona Thelpousium.
Quem prope Apollineum lucem qui dicitur Oncus
Terra dedit, quo sic homines miracula spectent.

Hinc Pausanias scribit, Herculem in bello aduersus Eleos petiisse ab Onco equum, & Arione vectum in pugnas Elidem vicisse. Ab Hercule autem postea dono datum equū Adrasto vt superius carmen ostendit. Cælius Placidus Neptuno & Cerere genitum dicit, humano vestigio dextri pedis. Quod ipsum & Appollodorus in 3. bibliotheca inserit, *Adrastus*, inquit, *Arione equo vectus in tutum euasit. Hunc Ceres in Erynnis formam conuersa ex Papinni concubitu genuit* Cui adstipulatur & Pausanias, qui dicit post Telpusam, vbi Arion genitus est, templum Cereris esse, quam Deam Erynnym Telpusii vocēt, quibus Antimachum dicit adsentiri hoc carmine:

Hic sedes Cereris narratur Erinnyos esse.

Deam autem hac de caussa Erinnyn cognominatam, Cererem, cum in perquirenda filia erraret, sequutus dicitur Neptunus, qui rem cum ea habere cupiebat. Ipsa autem in equam mutata, vna cum Onci equabus pascebatur. Neptunus itaque cum deceptum se intelligeret, versus & ipse in equum, coit cum Cerere: id factum Cererem aiunt ægre tulisse. Aliquanto autem post & desiisse illam irasci, & in Ladone voluisse lauare. Propter has caussas cognomenta Deæ sunt indita, ob indignationem quidem *Erinnys*, eo quod indignari Arcades vocant *ἐριννύειν*. *Lusia* autem quod lauerit in Ladone. Et peperisse quidem aiunt ex Neptuno filiam, cuius nomen profanis non esse indicandum existimant; & equum Arionem, cuius rei caussa primum in Arcadia *Neptunum* nominatum esse *equestrem* aiunt. Ouidius tamen in sexto Metamorphoseωn libro, videtur diuersum sentire, nam bis se Neptunum in equum conuertisse, & vno congressu Cererem, altero Erinnym inscendisse, quæ pepererit, Pegasum equum volucrem; sic enim ille:

Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum, te sensit equum crinita colubris
Mater equi volucris ——

Nisi velimus per *matrem crinitam colubris* Medusam intelligi;

Nam Higynus in fabulis ex Neptuno & Medusa, Chrysaora & equum Pegasum prognatos scripsit. Sed interpres Homeri innominatus, quem alii Porphyrium, alii Didymum arbitrantur, equũ hunc Neptunũ non ex Cerere sed ex Erinnye genuisse. Primum aũt datũ muneri Copreo Haliarti Regulo, inde Coprea Herculi dono dedisse, tertiũ Adrasto, vt superioris versus Antimachi inde eliqueat senius. Verba eius doctissimi Scholiographi sunt hæc: Ποσειδῶν ἐρασθεὶς Ἐριννύος, μεταβαλὼν τὴν αὐτοῦ φύσιν εἰς ἵππον ἐμίγη κατὰ Βοιωτίαν, παρὰ τῇ Τιλφούσῃ κρήνῃ· ἡ δὲ ἔγκυος γενομένη, ἵππον ἐγέννησεν ὃς διὰ τὸ κρατιστεύειν Ἀρείων ἐκλήθη. Κοπρεὺς δὲ Ἁλιάρτου βασιλεύων ... ἔλαβεν δῶρον αὐτὸν παρὰ Ποσειδῶνος. οὗτος δὲ αὐτὸν Ἡρακλεῖ ἐχαρίσατο χρησάμενος αὐτῷ. τοῦτο δὲ διαγωνισάμενος Ἡρακλῆς πρὸς Κύκνον τὸν Ἄρεως υἱὸν καθ' ἱπποδρομίαν ἐνίκησεν ἐν τῷ τοῦ Παγασαίου Ἀπόλλωνος ἱερῷ, ὅ ἐστι πρὸς Τραχῖνι. ἔπειτα αὖθις ὁ Ἡρακλῆς Ἀδράστῳ τὸν πῶλον παρέσχεν, ἐφ' οὗ μόνος Ἄδραστος ἐκ τοῦ Θηβαϊκοῦ πολέμου διεσώθη, τῶν ἄλλων ἀπολομένων. *Historia inquit idem apud Cyclicos habetur. id est. Neptunus amore captus Erinnyos transmutauit naturam suam in equum, commistus est ei in Bœotia apud Thilpusim fontem; quæ ex eo congressu grauida facta, equum produxit, qui quod robore præstaret, Arion vocatus est. Hunc Neptunus Copreo Haliartiæ Bœotiæ regulo dono dedit, qui illum deinde Herculi elargitus est, apud eum hospitium agenti. qui cum hoc decertauit aduersus Cygnum Martis filium equorum cursu, vicitque in ipso Pagasæi Apollinis luco, qui haud procul Tracene est. Insequenti deinde tempore Hercules Adrasto hunc equum dedit, super quo Adrastus e Thebano bello solus seruatus est, reliquis ducibus interemtis.* hæc apud Cyclicos. Meminit eius equi & Homerus Iliados ψ.

οὐδ' εἴ κεν μετόπισθεν Ἀρείονα δῖον ἐλαύνοι,
Ἀδρήστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν.
At retro impelli non sinit Ariona diuum
Qui fuit Adrasti sonipes, diuinitus ortus.

Seruius hunc equum esse putat, quem Neptunus percussa tridente produxit; quem tamen alios *Scythion*, alios *Scyron* dicit appellitauisse: Quod redarguit Bapt. Egnatius, Seruium hac in re lapsum dicens: succinit tamen Seruio in præexercitamentis Rhetoricis Hermogenes, qui Mineruam oleam, Neptunum vero equum produxisse affirmat. Et quoniam in Pegasi mentionem incidimus, in commentariis in Pindarum est, non Neptunum eum genuisse ex Medusa, sed sublato a Perseo Medusæ capite exsiluisse Pegasum, idque Hesiodi auctoritate his carminibus probat.

τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀπεδειροτόμησεν
Ἔξθορε χρυσάωρ τε μέγας καὶ Πήγασος ἵππος.
Huius (Medusæ sci.) Perseus caput a ceruice postquam abscidit
Exsilijt Chrysaor magnus & Pegasus equus.

Lyco.

Digitized by Google

Lycophron autem Pegasum ἡμέρας ἵππον vocat, illud tamen non prætereundum priusquam huic capiti finem faciamus, eundem auctorem Cererem ἑρκύνναν & ἐρινὺν hoc versu appellasse:

> ἑρκυνν' ἐρινὺς θουρὰξ φιφόρος.
>
> *Hercynna Erinnys fortis gladium ferens.*

In quem locum eius poetæ interpres Isacius, ita scribit· Ἐννία καὶ ἑρκύννα καὶ ἐρινὺς ἐπώνυμα δήμητρος, καὶ Καλλίμαχος ἐρινὺν καλεῖ τὴν δήμητρα λέγων. Ἐρινὺι τιλφωσσαίῃ. ἐρινὺς μὲν λέγεται, ἢ παρὰ τὸ ἐρᾶς ἀγειν, καὶ πληροῦν, ἢ παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ, καὶ ἐν τῇ γῇ ναίειν: ὡς καὶ τὸ ἐννία. ἢ ὅτι ἐρινὺι μορφωθεῖσα, μίγνυται ποσειδῶνι. καὶ γεννᾷ τὸν ἀρείονα ἵππον. ἑρκυννα δὲ ἡ τροφωνίου θυγάτηρ ἐν λεβαδείᾳ τῆς βοιωτίας ἱδρύσατο τὴν θεὸν καὶ ἀφ' ἑαυτῆς, ὠνόμασεν ἑρκυνναν. ἢ οὕτως, λέγουσι γὰρ ὅτι ποσειδῶνος ἐρασθέντος αὐτῆς, αὐτὴ εἰς ἵππον μεταβληθεῖσα. καὶ μεταξὺ ἀγέλης ἱππικῆς εἰσφρήσασα τὰς ἵππους ἐπτόησε, ... ἀθρόον ξένην ἵππον ἐπιστῆναι. ἔφη οὖν ὁ ἱπποφορβὸς πόθεν αὕτη ἡ ἐρινὺς, ἀλλὰ καὶ Ἀρκάδες οὕτως αὐτὴν τιμῶσι. Id est. *Ennea & hercynna & Erinnys, cognomina sunt Cereris, Callimaches quoq; Cererem Erinnym vocat, dicens. Erinnyi Telphosia. Erinnys enim dicitur vel ab exsecrationibus quas fecit & impleuit, vel quod terram incolat, vnde & Ennea dicitur, vel quod in formam erinnyos cum Neptuno commista est, genuitq; equum Ariona. Hercynna vero Trophonij filia, in Lebadia Bœotiæ, sacellum ipsi Deæ construxit, quam de suo nomine appellauit Hercynnam. Vel sic: Aiunt Cereris cupidine captum Neptunum, hanc sese in equum transformasse, seseq; in gregem equorum immisisse, quæ cum equos terruisset, eo quod de repente peregrina equa institisset. dixit, curator equorum, vnde nobis hæc Erinnys. Sicq; eam eo nomine venerantur Arcades.* Sed hæc hactenus.

CAPVT VII.

Loca aliquot Statij cum Antimachi versibus collata, allusio imitatioq; quadam tenus ostensa.

ANtimachi poetæ pauculi valde versiculi ad nos peruenere ex illius Thebaide. Si qui tamen superstites mansere, ostendunt Antimachum a Statio Papinio non seguiter lectum, sed imitationem tam obscuram esse, vt non appareat, tenuemque potius allusiunculam videri: Nam Homerum ille potius & nostrum Maronem nisus est exprimere. Sed ad Antimachum redeamus, qui (vt videtur) de Eryphiles monili, quod illa mariti nece & sua pernicie emit loquens, citante in 6. Stromatῶν Clemente, ostendit e donorum corruptelis mala plurima hominum generi inuecta esse:

> ἐκ γὰρ δώρων πολλὰ κακ' ἀνθρώποισι πέλονται. Id est.
>
> *Ex donis hominum generi mala plurima sunt.*

Hoc Statius certe implicatiore ambitu extulit hoc modo in 4. Thebaidos. Cum enim ante dixisset:

——sed perfida coniunx
Dona viro mutare velit, —— Subdit.
Sic Eryphyleos donum ferale penates
Irrupit, scelerumq; ingentia semina mouit.

Alius est eiusdem poetæ versiculus, quem præcedenti capite citauimus, quo poeta ille discedentem & e prælio fuga domum se recipientem Adrastum describit: Pausania citante qui sic habet:

εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτῃ. Id est.
Pallia mœsta ferens cum cæruleo Arione.

Ad quem alludens Statius Hyperbolica cōparatione vsus est, scribens, non aliter Adrastum se recepisse domum, quam Pluto relegatus in subterranea loca, equis se ad inferos demiserit, versus Statii sunt hi:

—— Fugit omnia linquens
Castra, viros, generum, Thebas, ac fata morantem
Conuersumq; iugo propellit Ariona, quales
Demissus curru laua post prælia sortis,
Vmbrarum custos, mundiq; nouissimus heres
Palluit, amisso veniens in tartara cœlo.

Citat Athenæus quoq; ex eiusdem. 5. Thebaidos
πάντα μάλ' ὅσσ' Ἄδρηστος ἐποιχόμενος ἐκέλευσε
ῥεξέμεν ἐν μὲν ὕδωρ, ἐν ἀσκηθὲς μελί χεῦαν
ἀργυρέῳ κρητῆρι πεφραδέως κεράωντες
νώμησαν δὲ δέπαστρα θοῶς βασιλεῦσιν Ἀχαιῶν
ἐν χέρῳ οἴνοπι, καὶ ἐς λοιβὴν χέον εἶθαρ
χρυσείῃ προχόῳ ——

Ex quibus apparet symposio Adrastum excepisse duces secum ad Thebas profecturos, quorum nihil est apud Statium, nisi quod bissenis diebus festa nuptiarum Tydei & Polynicis celebrata dicit. Rursum autem dicit Antimachus:

Ἄλλοι δὲ κρητῆρα πανάργυρον ἠδὲ δέπαστρα
οἰσόντων χρύσεια, τάτ' ἐν μεγάροισιν ἐμοῖσι
κεῖαται —— Et in sequentibus:
καὶ χρύσεια δέπαστρα καὶ ἀσκηθὲς κελέβειον,
ἔμπλειον μέλιτος τό ῥά οἱ προφερέστερον εἴη

Statius autem pateras & crateras tantum præcipue in libatione quā Manto facit vmbris, de qua re his duobus carminibus (quod quidem, per coniecturam dictum sit) videtur sentire Antimachus. Hanc rem Statius sic expressit:

—— & spumat libamine puro
In vulnus cecidere greges, tum innuba Manto
Exceptum pateris prælibat sanguinem, &c.

In primo autem Adrastum facit patera libantem diis, cuius antiqui operis cælaturam operose describit.

Iasides pateram famulos ex more poposcit.

Qui

Qua Danaus libare Deis seniorq; Pharoneus
Assueti, tenet hac operum cælata figuras, &c.

Et postea subiungit:

Hanc vndante mero fundens vocat ordine cunctos
Cœlicolas———

Alios item duos versus citat ex Antimacho Athenæus:

πᾶσιν δ' ἡγεμόνεσσιν ἐποιχόμενοι κήρυκες
χρύσεα καλὰ κύπελλα τετυγμένα νωμήσαντο

Videtur de distributione donorum & præmiorum ducib. facta ab Antimacho dictũ. Cũ Statius in ludorum Archemori funebriũ celebratione vnicũ tantũ cratera (quem Herculeum vocat) datum scribat. Is erat ingentis magnitudinis, sic vt a duob. iuuenib. illatũ dicat, & datũ Amphiarao in p̃miũ equestris certaminis, habens cœlaturam, Centaurorum & Lapitharũ pugnam. Sic enim Statius:

Hunc præmium palma, gemini cratera ferebant,
Herculeum Iuuenes, illum Ferynthius olim
Ferre manu sola, spumantemq; ore supino
Vertere, seu monstri victor seu Marte solebat.
Centauros habet arte truces, aurumq; figuris
Terribile, hic iuxta Lapytharum cæde notantur
Saxa, faces, aliiq; iterum crateres, vbiq;
Ingentes morientum ira. tenet ipse furentem
Hyleum, & torta molitur robora barba.

Idem Athenæus de Celebiis agens Antimachum citat. in 5. Theb.

κήρυκας ἀπηνάζοντο, φέρειν μέλανος οἴνοιο
ἀσκὸν, ἐνιπλεῖον κελέβειον ὅττι φέριστον
οἴκοι ἐνὶ μεγάροισι κέοιτο μέλιτος πεπλυθώς

Et rursum:

ἔπειτ' ἀμφίθετον κελέβειον ἑλόντες
ἐμπλεῖον μέλιτος τό ῥά οἱ προφερέστερον ἦεν

Quorum apud Statium nullam inuenias imitationem

Capvt VIII.

Quid intelligat Cicero per manus Medeæ gypsatissimas *in epistola ad Trebatium, contra Petri Victorij & aliorum sententiam.*

LOcus est apud Ciceronem in Epistola quadam ad Trebatium multa obscuritate inuolutus: *Hoc tibi tã nos ignoscemus amici, quam ignouerunt Medea quæ Corynthum arcem altam habebant matronæ opulentæ optimates, quibus illa manib. gypsatissimis persuasit, ne sibi illa vitio verterent, quod abesset a patria.* Quæ verba ex parte ab Ennio desumpta (vt etiam alii notarunt) & a Cicerone ad propositũ suũ detorta sunt, interiectis ipsius Cic verbis: Quid aũt velit, Cicero *gypsatissimis Medeæ manibus* innuere, quæsierunt plures, sed qui mihi satisfecerit, nemo est adhuc repertus, aliis dicẽtib. manus Medeæ gypsatissimas dictas, ad significationẽ ignominiosæ fugæ e

e patria, cum fugitiuis seruis venalitiis manus aut pedes gypso illini solerent aut creta. Alio Turnebo sc. dicente, gypsatissimis, i. e. cādidis, quod gypso cādor insit singularis Nouissime Petro Victorio testimonio Platonis freto, per *gypsatas manus*, Barbaram intelligēte, q iis moris fuerit manus sibi pingere, vt Valer. Flaccus docet adferens epigrāma Ruffini, q gypso manus solent mulieres inficere, nam Flaccus de mulieribus Threciis notis compunctis loquitur, & Ruffinus pro nobis facit, adferens ex manuum nota totius corporis candorem & pulcritudinem innui, multaq; addens huic proposito incongrua. Cur n. non potius Cicero dixisset *candidissimis*, potius q̃ *gypsatissimis*? (nā cohærentia verborum non patitur vt hæc Enniana sint) at ne apte quidē videtur Medea potuisse dicere, ego hoc meo probabili eximioq; candore teste, vobis persuasum volo, neq; Euripides vnde hæc Ennius desumsit, vspiā formæ aut alboris Medeæ meminit Quam etiā credibile est tū nō admodū pulcrā fuisse, vtpote prouectę ætatis fœminam, & variis peregrinationum laborib. iactatam: ad hæc curis & ærūnis ob mariti repudiū confectā. Sed Cicero suo more iocatus, non veterem illā heroinā intelligi voluit sed histrionicam & personatā Medeā, q hos Ennianos versus in scena, gypso illitis manib. pronunciādo, persuaderet matronis Corinthienb. Chorū nimirū tragœdiæ cōstituentib. vt adhuc videre est apud Euripidē illa quæ sequuntur, ea nimirū forma, qua Menalippā sapientē, aut superbū Capanea, aut aliā q̃uis histrionicā personā hoc aut illud dicere exprimereq; gestib. dicimus. Quod aūt *gypso aut creta manus histrionū illinerentur*, vt personæ itidē gypseæ essent concolores; testis est manifestus hac in re Isidorus Grammaticus, quem etsi quidam vt aspernandū cōtendunt; persæpe tamen haud inutilem inuenias, vbi sua e veterū monumentis depromit: Cum multi ætate ipsius libri etiā dū exstarent, qui subsequentib. sæculis interiere, vnde ille hæc haurire potuit. Sic igitur is scriptor in 10. etymologici sui volumine in voce *hypocrita* scriptū reliquit: *Nomen* inquit) *hypocrita tractū est a specie eorum, qui in spectaculis contecta facie incedūt; distinguentes vultū ceruleo minioq; colore, & ceteris pigmentis, habentes simulachra foris lintea gypsata, vario colore distincta, nonnunq̃ & colla & manus creta perungentes, vt ad personæ colorem peruenirent, & populum, dum in ludis agerent, fallerent, modo in specie viri, modo in fœmina, modo tonsi, modo comati: anili & virginali ceteraq; specie, ætate sexuq; diuerso: vt fallant populum dum in ludis agunt.* hæc ille. Ex quibus certe manifestum est: Ciceronem non ad speciem aut candorem veræ Medeæ, sed ad fictitiæ & scenicę, & morem histrionū quem diximus allusisse Sicuti & in Tusculanis quendam regis sui fortunam deplorantem, his e vetere tragœdia versibus introducit:

Heu relliquias Semiassi regis denudandis ossibus,
Per terram sanie delibutas, fœde diu vexarier.

Non

Non intelligo (inquit) quid metuat, cum tam bonos septenarios fundat ad tibiam. Ecce quomodo & hic idē auctor in re seria, alludat ad histrionicā personā & morē theatri, in quo versus per histriones & cantores canebantur ad tibiam. Vt plane apertum sit quod diximus, de Medea histrionica intelligendum esse, quæ *manibus persuasisse* id Corinthiis matronis dicitur, hoc est, gesticulatione manuum: quæ histrionum ad quælibet exprimenda propria & prima sunt instrumenta. Vnde & *Chirisophi* dicti sunt, teste Luciano, de qua re alibi amplius, Deo fauente, dicemus. *

CAPVT IX.

De Philologo seu Philogono Q. Ciceronis liberto, tum aut in Plutarcho aut Cicerone mendum esse.

HAbuit Quintus frater Ciceronis, libertum non sinistri ingenii adolescētem. Hunc Cicero ipse in literis instituerat. Qui tamen non optimam gratiam patroni sui fratri & præceptori retulisse fertur: nam cū is proscriptus esset, & percussores imminerent ipsiq; serui tanti viri calamitate moti, illum per loca auia raptim auferrent, hic illis persequentib. indicauit, Ciceronem a seruis lectica per deuios tramites, locaq. syluestria & vmbrosa, ad mare delatum, qui vestigiis eorum insistentes, lecticam tandem, qua is gestabatur, adsequuti sunt. Hunc adolesceutē nomine fuisse *Philologum* Plutarchus tradit, qui postea meritas perfidiæ suæ pœnas luerit. Traditum n. fuisse Fuluiæ Antonii vxori excarnificandum: quæ illum suas ipsius carnes torrere, manderéq; coegerit: etsi Plutarchus non immerito de fide historiæ nonnihil ambigat. Cum Tyro ipse Tullius in libris quos de vita patroni sui conscripsit, eius rei, nuspiam commeminerit. Vti nec T. Liuius nec alii eius temporis historici, quos Annæus Seneca in suasoriis aduocat. Adducor coniectura, vti hunc eundem credam cum illo, cuius Cicero in primo libro ad Q. Fratrem meminit, in epistola cuius initium *Mi frater, mi frater*, qui tamen ibi *Philogonus* vocatur. Vt si hic idē cū illo est, cuius Plutarchus mentionem facit, necessum sit in alterutro vnius literæ mendum vitiumq; esse. Verba Ciceronis ex ea epistola sunt hæc: *Sed tamen quoquo modo potui, scripsi: & dedi litteras ad te Philogono liberto tuo.* Vt non inconsequens sit hunc eundem cum illo, quem Plutarchus *Philologum* nominat, esse.

CAPVT X.

Energiam in illo carmine Iuuenalis

——Thyestæ

Syrma vel Antigones seu personam Menalippes,

Maiorem esse, quam rati sunt Grammatici expositores, inibiq; Menalippa cur sapiens dicta; lectu plura non ingrata.

IVuenalis carmen est satyra 8. de immodice scenæ dedetis, sic vt etiam cantarent in ea, & personas induti saltarent:

Ante pedes Domitii longum tu pone Thyestæ
Syrma vel Antigones, seu personam Menalippes
Et de marmoreo citharam suspende colosso.

Hoc quidam Grammatici leui suspensaque manu prætereuntes, non animaduertunt subesse altiorem sensum. Cur enim præcipue *Syrma* quod vestimentum est Tragicum oblongum, & fluxum, tribueret his duabus personis, Thyestis & Antigones, nisi aliqua subesset ratio? De *Syrmate* autem ita Pollux libr. 7. capite 19. σύρμα δ' ἐστὶ τραγικὸν φόρημα ἐπισυρόμενον *a trahendo* nimirum. Ceterum *Thyestæ* & *Antigones* personæ vbique magnæ introducuntur, etiam in mediis malis, tum apud Sophoclem tum alibi, vnde illos præcipue vestis illa decebat. Ceterum quod ad Menalippes personam attinet, nec illud profundiore doctrina caret, quod hæc mulier vt sapiens & disertatrix ab Euripide efformetur, sub cuius ille persona Anaxagoræ præceptoris sui dogma in Scenam ducit. Sed audiendus est Dionysius Halicarnasseus in commentario περὶ τῶν ἐσχηματισμένων, hoc est, *de figuratis*, ἀλλὰ (inquit) καὶ Εὐριπίδης ὁ ποιητὴς ἐν ὅλῳ δράματι λόγον ἐσχηματισμένον παρήνεγκεν ἐν τῇ Μελανίππῃ τῇ σοφῇ. καὶ γὰρ τὸ σχῆμα διπλοῦν, τὸ μὲν αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, τὸ δὲ τοῦ προσώπου τῆς Μελανίππης. συγγέγονεν Ἀναξαγόρᾳ ὁ Εὐριπίδης. δόγμα δὲ ἦν Ἀναξαγόρου, τὸ ὁμοῦ πάντα χρήματα. μετὰ ταῦτα συγγενόμενος τῷ Σωκράτει, καὶ κρείττονος λόγου μεταλαβὼν ἠξίωσεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τῶν Ἀναξαγόρου λόγων μνήμης ἐν τοῖς δράμασιν. εἰσήγαγεν αὐτοῦ τὸ δόγμα ἐν τῇ Μελανίππῃ τῇ σοφῇ. καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου αὐτῇ ἀποτίθεται τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον εὔνοιαν· φησὶ γὰρ ἡ Μελανίππη· κοὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα. ὁ μὲν Εὐριπίδου σχηματισμὸς οὗτος, ὁ δὲ τῆς Μελανίππης, ἐπεὶ τὰ παιδία ἐξέθηκεν εἰς τὰ βουφόρβια, ὁ δὲ πατὴρ οἰόμενος εἶναι τέρας τὸ γέννημα ποιεῖται κατακαῦσαι τὰ παιδία. ἡ δὲ σῶσαι βουλομένη τὰ τέκνα ὡς μηδέν ἐστι τέρας φιλοσοφεῖ, καὶ οὕτω τὴν ἀρχὴν χρείαν διοικεῖται ἐν παρρησίᾳ σχήματι φιλοσοφοῦσα. id est *Sed & Euripides poeta tota integra fabula de Melanippe sapiente sermonem figuratum habuit. Ibique duplex figura habitus est, vnius quidem ipsius poetæ, alter vero personæ Melanippes subiectæ. Versatus est cum Anaxagora Euripides, huius porro dogma fuit, Simul omnia exsistere. Postea vero cum Socratem conuenisset, factusque esset melioris doctrinæ particeps, dignatus tamen est (vt mihi videtur) Anaxagoræ sermonum mentionem facere in suis fabulis. Hinc & hoc ipsum illius dogma introduxit in fabula Melanippe sapiente, vnde & initium mox fabulæ coarguit ipsius in præceptorem beneuolentiam; dicit enim ibi Melanippe; non hic meus est sermo, sed quem a matre accepi, & Euripidis verborum figuratio talis est. Melanippes liberos quidam exposuit inter armenta patris: Pater suspicatus hoc monstrum esse, consilium init expositos exurere: hæc conseruare liberos annitens, patri persuadere nititur, nihil esse in rerum natura monstrificum, itaque philosophatur: & sic principium totumque negotium deducit*

Digitized by Google

educit in figura schemateq; admonitorio philosophando. Quod ipsum in secundo eiusdem argumenti libro plenius repetit ad hunc modum, argumentum Euripideæ fabulę commemorans: ἡ δὲ μελανίππη ... ἐξ ἀπὸ ποσειδῶνος, γεννᾷ δὲ δύο παιδία, ἐξέθηκε δὲ αὐτὰ εἰς ... πατρὸς βουφορβίοις. ὁ δὲ πατὴρ βούλεται κατακαῦσαι. βοηθοῦσα αὐτοῖς ἡ μελανίππη ἀποφαίνεσθαι πειρᾶται ὅτι τέρας οὐδέν ἐστιν. ἔστι τὸ δρᾶμα ὅλον ... καὶ ἅμα διδάσκει ἡμᾶς εὐριπίδης ὅτι τὸ σχηματιζόμενον ... τὴν λύσιν τοῦ σχήματος μετὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ σχήματος; ... αἰτίας τὴν σώσιν τὰ παιδία λέγει. εἰ δὲ παρθένος φθαρεῖσα ἐξέθηκε τὰ παιδία, καὶ φοβουμένη τὸν πατέρα, σὺ φόνον δράσεις, ὥστε καὶ τὸ αὐτῆς πρᾶγμα ... ἐν σχήματι συμβουλῆς. id est: *Melanippe grauida facta e Neptuno, concepit ex eo infantes duos, exposuit illa eos inter armenta patris, quos idem voluit cremare (ut mōstra videlicet) quib. opitulata Melanippe, demonstrare conata est, monstrosum in rerum natura nihil esse. Sicque ista fabula figurate explicatur. simulq; nos docet Euripides semper esse ... bere in propinquo, vt figuram ipsam soluamus & explicemus, cum ... ius figura certitudine. Circumiens enim per omnia argumenta & ... esse auctus, vt seruando infantes dicit: Quid si virgo vitiata ... midans patrem infantes exposuerit, tu eadem feceris, sui ipsius negotium indicans sub figura consilij* Cur autem *sapiens* Euripidis ... vocetur, explicat idem Dionysius, his verbis: ἡ μελανίππη σο... τὸ δρᾶμα εὐριπίδου ἐπιγέγραπται μὲν σοφή. ὅτι φιλοσοφεῖ, καὶ διὰ ... τῆς μητρὸς ἐστιν, ἵνα μὴ ἀπίθανος ᾖ ἡ φιλοσοφία. id est: *Melanippe sapiens fabula est Euripidis, sapiens inscribitur, quod philosophetur, & per hoc matris ipsius sermo dicitur, qua non absurde est ipsa philosophia.* allusit ad hoc ipse etiā Tatianus in oratione contra Græcos μελανίππη τις ἦν σοφή, διὰ τοῦτο ταύτην ὁ λυσίστρατος ἐδημιούργησεν. id est, *Melanippe quidem sapiens erat mulier, cuius gratia Lysistrati ... tem subijt.* Quod autem diximus *Antigones* personam magnanimam vt plurimum in scenam introduci, planeq; syrmate, hoc est ... gis natalibus & splendore dignam, liquet vel ex Sophocle, qui ... am ita in scena ostentat differentem, vt nihil a puella virilius altoreq; animo dici possit Deprehensa enim fratrem Polynicen sepelire, contra regium ipsius Creontis edictum illo dicente:

καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους. id est,
Et quomodo ausa es leges transcendere.

... ita illa respondet, vt plane se imperterritam regiaque prosapia dignam ostendat, quæ si quis tyranno iniqua iubenti respondeat, nemo non illum cōstantissimum merito & fortissimum diceret. Respondet enim:

Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε,
Οὐδ' ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν δίκη,
Οἳ τούσδ' ἐν ἀνθρώποισιν ὥρισαν νόμους.
Οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ
Κηρύγμαθ', ὥστ' ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν

Νομίζω δ' ὡς κρατῶ θνητὸν ὄνθ' ὑπὲρ δραμεῖν
[illegible]
[illegible] φανεν.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

id est.

Nec [illegible] mihi nam [illegible] dixit,
Aut [illegible] habitans [illegible] Dicæ,
Qui leges hominibus [illegible],
N[illegible] mortua [illegible]
Posse tantum [illegible] scripta firma decrum
Legum [illegible], excedunt [illegible] mortalium.
Illa enim non hodie [illegible] heri, sed semper
Viuunt [illegible] nouit [illegible].
Horum gratia nolui [illegible] hominis
Formidare [illegible], sed [illegible] iustitiam
Colere: moriturum enim me [illegible], quid non
Etiam si tu non hanc [illegible], fatali tamen momento.
Possem [illegible]? lucrum enim existimo hanc.
Si quis enim in multis [illegible] ut ego,
Viuit, [illegible] non mori pro lucro duxerit?
Sic mihi mortem nunc adipisci
Nullus est dolor, sed si illum qui e mea
Matre est genitus, mortuum insepultum negligerem,
E[illegible] ergo dolerem, sed ob hæc non doleo.
Quod si tibi nunc stulta facere existimor,
Per te stolidum, stultitiam nanciscor.

Quibus quam bene, tam fortiter, tamque animose dictis applaudens chorus, ita tamen vt in gratiam Creontis magis id reprehendere videatur, subiungit:

[illegible] ὠμὸν ἐξ ὠμοῦ πατρὸς
Τῆς παιδός, [illegible] κακοῖς. id est,
Apparet [illegible] germen duri & crudi patris
In filia, cedere haud nouit malis.

Sic &

Digitized by Google

Sic & Thyestes in malis plane regius indomitusq; introducitur, donec Atreus illi ostendit reliquias viscerum filiorum suorum, qui illud pro scopo habebat, fratris tumidos spiritus cõprimere. Vnde hic apud Accium Atreus loquitur, citante Cicerone, cum prius vterq; in alterum graues contumelias intorsisset, vt illa:

Quis homo te exsuperauit vnquam gentium impudentia?
Quis autem malitia te? —

Vnde Atreus meditatus nouam in fratrem pœnam, dicit:

Maior mihi moles maius miscendum malum,
Qui illius acerbum cor contundam & comprimam.

Vnde, post ab illa animi peruicatia plane domitus Thyestes decedens, sic secum queritur:

Tamne ego abiectus tamque fractus?
Nolite hospites ad me adire ilico, illic
Ne contagio mea bonis vmbraue obsit,
Tanta vis sceleris in corpore hæret.

Talis item inducitur a Seneca Poeta Accio recentiore, & Iuuenalis æquali, vt nullum operæ pretium sit, plura ad intelligentiam eius carminis perquirere; vt qui per *syrma* intelligat regium illum spiritum, quem exprimere debeat histrio, & per *personam Menalippes*, statum illum sedati, & Philosophici animi, affectus sub illius persona comprimentis. Illud postremo animaduertendum, passim mutatione & transpositione vnius litteræ & indifferenter nunc *Melanippen* eundem, nunc *Menalippen* dici.

CAPVT XI.

Eiusdem Iuuenalis versus e Satyra 8. explicati, inibique de mimis complusculu.

IVuenalis Satyra 8. exaggerans rei indignitatem, quod homines patricii & nobiles ad id impudentiæ deuenerint, vt & publice in Theatrum venirent, cantarent fabulas agerent, & saltarent, instar vilissimarum personarum. Tandem hæc infert:

Quid si nunquam adeo fœdis, adeoq; pudendis
Vtimur exemplis, vt non peiora supersint,
Consumtis opibus vocem, Damasippe locasti
Sippario, clamosum ageres vt Phasma Catulli,
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit.
Iudice me dignus vera cruce: nec tamen ipsi
Ignoscas populo, populi frons durior huius.
Qui sedet & spectat triscurria patriciorum,
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. —

Fœditatẽ rei exaggerat, cum dicit vel populũ ipsum obiurgãdum, qui sustineat nõ solum spectare, sed etiã ridere: videndo posteritatẽ nobilissimorũ virorum Lentulorũ, Fabiorũ & Æmyliorũ agentem,

& saltantem plusquam scurriles Mimorum iocos, quorum maiores sanguine suo imperium hoc Romanum stabiliuerunt & ornarunt, regibusq; dominati sunt: imo plane reges ipsi fuerunt: sicut Cyneas Pyrrho, qui aiebat, *senatum ex regibus cōstare*. Sed quod ad intelligentiam istorum carminum attinet, explicantur illa optime his Dionis siue Xiphilini ipsius Epitomographi in Neronis imperatoris vita, verbis de Nerone sermonem habentis: καὶ ἑορτὴν μεγίστην δὴ καὶ πολυτελεστάτην ἐποίησεν ὥστε ἐν πέντε καὶ ἐξ ἅμα θεάτροις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πανηγυρίσαι· ὅτε δὴ καὶ ἐλέφας ἀνήχθη ἐς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἁψῖδα καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ σχοινίων κατέδραμεν, ἀναβάτην φέρων. ἐκεῖνο δ' αἴσχιστον καὶ δεινότατον ἅμα ἐγένετο, ὅτι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ἐς τὴν ὀρχήστραν, καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον τό τε θέατρον τὸ κυνηγετικὸν εἰσῆλθον ὥσπερ οἱ ἀτιμότατοι, καὶ ηὔλησάν τινες αὐτῶν καὶ ὠρχήσαντο, τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας ὑπεκρίναντο καὶ ἐκιθαρῴδησαν, ἵππους τε ἤλασαν, καὶ θηρία ἀπέκτειναν, καὶ ἐμονομάχησαν οἱ μὲν καὶ ἐθελονταί, οἱ δὲ καὶ πάνυ ἄκοντες, καὶ εἶδον τότε οἱ ἄνθρωποι, τοὺς Φουρίους, τοὺς Φαβίους, τοὺς Πορκίους, τοὺς Οὐαλερίους, τἆλλα πάντα ὧν τὰ τρόπαια, ὧν οἱ ναοὶ ἑωρῶντο κάτω τε ἑστηκότας καὶ τοιαῦτα δρῶντας ὧν ἔνια, οὐδ' ὑπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐθεώρουν καὶ ἐδακτυλοδείκτουν γε αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἐπιλέγοντες Μακεδόνες μὲν, οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Παύλου ἔκγονος, Ἕλληνες δὲ οὗτος τοῦ Μεμμίου. Σικελιῶται ἴδετε τὸν Κλαύδιον, ἠπειρῶται ἴδετε τὸν Ἄππιον, Ἀσιανοὶ τὸν Λούκιον, Ἴβηρες τὸν Πούπλιον, Καρχηδόνιοι Ἀφρικανὸν, Ῥωμαῖοι δὲ πάντας id est, *Et festum maximum ingentique apparatu celebrauit, sic vt quinque sexue simul theatris plurimis diebus ad celebrem conuentum veniretur; ibiq; tum etiam elephas in supremam apsida seu curuatura & fornicem theatri sublatus est indeq; supra funes extentos decurrit ascensorem ferens, qui id ostentaret tum autem illud turpissimum grauissimum omnium factum est, quod tam viri quam fœmina, non modo ex equestri, sed etiam e senatorio ordine in orchestram, & circum & amphitheatrum ingressi sunt, non secus quam vilissima sortis homines. & horum quidam tibijs canebant & saltarunt, Comœdiasq; & Tragœdias actitarunt, aurigatiq; sunt, tum etiam bestias interfecerunt, & vt gladiatores inuicem depugnarunt; quidam sponte, alij admodum inuiti. Videreq; tum homines Furios, Fabios, Porcios, Valerios ceterosq; omnes quorum trophæa & templa in sublime erant erecta, infra stantes & talia facientes, quorum quædam cum non ab alijs fierent a populo spectabantur, digitoque alius alijs illos designantes & demōstrantes, dicebant, Macedones quidem, videte hic est Pauli pronepos, Græci vero hic est Memmij; Siculi videte Claudium, Epirotæ videte Appium, Asiani, Lucium, Iberes Publium, Carthaginenses, Africanum, Romani vero hos omnes.* Ex quibus, ni fallor, Iuuenalis verborum sensus elucescit. Quod autem Dion plurimos se sponte ad hæc faciēda obtulisse dicit, declarat id quoq; Iuuenalis:

——quanti sua funera vendant.
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone.
Nec dubitant celsi pretoris vendere ludis. T.

Digitized by Google

In *Mimorum* tamē actiones præcipue insaniuerunt, quod hæc aliquem colorem libertatis & ingenuitatis referrēt, vt post dicemus, quod idem hic Poeta postea subiungit:

Finge tamen gladios inde, atq; hic pulpita pone.
Quid satius, mortem sic quisquam exhorruit, vt sit
Zelotypus Thymetes stupidi collega Corinthi?

Per *triscurria* enim *patriciorum*, & *Planipedes Fabios*, & *Mamercorum alapas*, inimicas senatorum actiones intelligit: sicuti & per *zelotypum Thymetes*, & *stupidi Corinthi collegam*, ipsos patricios actores. Mimi enim complectebantur imitationem dictorum factorumque alicuius parum honestorum, & absque omni verborum reuerentia nudam spurcamque aut adulterii, aut alterius turpis facti iocosi aliquid in se habentis, narrationem. *Triscurria* igitur inde vocat, in quibus & iurgia amatorum, & rixæ pugnæq; rusticolæ ob riualitatem, aut heri cum seruo altercationes, & verbera erant. perque ea intelligit *Mamercorum Alapas.* Hinc Martialis:

Os tibi percisum est quanto non ipse Latinus
Vilia Panniculi percussit ora sono.

Latinus enim mimorum fuit per ea tempora clarus actor, vt ex Suetonio in Domitiani vita liquet. Sicut & *Corynthus* & *Thymele*, quod Mimæ nomen fuit tum celebre, quę vt plurimum mœchantem agebat mulierem. vt inde *Zelotypus Thymeles* dicatur, actor ille patricius in sua actione scilicet mimica. Sed & per *Planipedes Fabios* id apertius indicatur. Dicebantur enim mimorum actores *planipedes*, eo quod non in scena seu pulpito suas actiones ostentarent soccis aut cothurnis induti, vt Tragici & Comici, sed potius instrumentis mimicis nudis, pedibus in orchestra saltarent: vt auctor est Grammaticus Diomedes. De quibus rebus in scenicis nostris Originibus copiosius agemus.

CAPVT XII.

Mimorum fabulas *easdem fuisse posteris, quæ Priscis fuerint* Atellanæ: *quarum actio cum fuerit permissa ingenuis adolescentibus, hinc liquere quo colore se excusarint Senatorij ordinis homines, in scenam ad peragendos Mimos prodeuntes.*

ET quoniam in mimorum mentionem incidimus, id denique haud prætermittendum, quod eædem & fabulæ videntur posteris adulta iam Romana Repub. fuisse, quæ priscis fuerint Atellanæ. Quod ipsum colligi posse videtur ex his Ciceronis verbis epistolarum familiarum lib. 9. epistola ad Papirium Petum, cuius initium, *Delectauerunt me literæ tuæ, &c. Nunc venio ad iocationes tuas, quando tu secundum Oenomaum, Accij, non vt olim solebat Atellanum, sed vt nunc fit Mimum introduxisti.* Ex quibus verbis, ni fallor, liquet, *mimicas fabulas* in locum *Attellanarum* postea successisse, quæ Attellanæ ingenuis etiam permissæ erant, Quod T. Li-

uius libro ab vrbe condita his verbis commemorat: *Iuuentus histrionibus fabellarum actu relicto, ipsa inter se more antiquo, ridicula intexta versibus iactitare cœpit: quæ inde exodia postea appellata, consertaq; Fabellis potissimum Atellanis sunt. Quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenuit iuuentus, nec ab histrionibus pollui passa est. Eo institutum manet, vt actores Atellanarum nec tribu moueantur, & stipendia tanquam expertes artis ludicræ, faciant.* hæc ille. Cui & Valerius Maximus succinit lib. 2 cap. de institutis antiquis: *Atellani*, inquit, *ab Oscis acciti sunt: quod genus delectationis Italica seueritate temperatum, ideoq; vacuum nota est. nam neq; tribu mouetur, neq; a militaribus stipendiis repellitur.* hæc ille. Cum autem mimi in Atellanarum locum vel maxime successerint, cõsideratu facile est, quo colore se excusarint nobiles Romani, in Neronis & aliorum pincipũ gratiam mimos peragentes, & saltantes; tanquam ingenuis viris illorum actione permissa. Legimus enim Laberium Mimorum poetam, suos etiam Mimos actitasse, nec ius ingenuitatis eo amisisse, aut equestris militiæ decus: comprobante id C. Iulio Cæsare; qui vt auctor est Macrobius, eundem ob lectitatum suo rogatu Mimum, Quingentis Sestertiis & annulo aureo donauit: Quo tamen velut iniuria affectus & offectus Laberius, indoluit, indignabundusq; hos protulit versus:

Eques Romanus lare egressus meo,
Domum reuertar Mimus: nimirum hoc die
Vno plus vixi, mihi quam viuendum fuit.

Quo circa, & conuiuiis eos ipsos mimos adhibebant, etsi parum decoro ii existimarentur inseruire, qui nobilitati suæ illorũ actione præiudicium facerent.

CAPVT XIII.

Carmen illud eiusdem Iuuenalis, aliter explicatum, quam ab Angelo Politiano,

Quisquis adhuc vno partam colit asse Mineruam.

HVnc versiculum Domitium Calderinum insectando, Politianus, dum rectius interpretari conatur, nec ipse quidem admodum scopum & mentem Poetæ attigisse visus est, dicens: *Mineruale munus siue minerual innuisse Iuuenalem, mercedulam magistris scilicet a scholasticis dari solitam, ante quinquatria potissimum, quibus pueri*, inquit *vacabant*: quod deinde Horatii & Ouidii testimoniis fulcire conatus, de *mineruali* quoq; D. Hieronymi & M. Varronis verba ad id stabiliendum adducit. Postremo Poetæ sensum his verbis hunc esse contendit. *Ne forte igitur* (inquit) *Poetæ sensus hic erit, eum quoque, qui semel Præceptori mineruam porrexerit, quod per assem designatur, id est, qui paucis diebus Rhetori aut Grammatico operam dederit, optare totis Quinquatribus, quæ festa erant Mineruæ, ingeniorum præsidis, non modicum quippiam, sed eloquium*

aut

ac famam Demosthenis aut Ciceronis. hactenus ille. Cui adstipulamur de mineruali; eatenus vt credamus illud fuisse munusculum & stipem, quam discipulus primo suo ad Magistrum ingressu, velut auctoramentum quoddam parati ad discendum animi, adferet, non abludentibus ab hoc sensu D. Hieronymi verbis qui *minervale* id munus appellat, non Magisterii mercedem, quæ menstrua erat, idibusque persoluebatur, quod & Horatius sermonum lib. I. Satyra 6. his versibus planum facit:

Noluit in Flaui ludum me mittere magni,
Quo pueri, magnis e centurionibus orti,
Laeuo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant, octonis referentes idibus æra.

Erant enim menstrua doctorũ salaria, quæ ante Quinquatria idibus ipsis persoluebantur. Nam *minerualia, & strenæ, & sportulæ*, additamenta erant gratuita, quæ pactæ mercedi, pro cuiusque facultate accedebãt; id quod & Merula iocose apud Varronem innuit, nam cum Axius postulat se recipi discipulũ, villaticę pastionis, stipulatur ante per iocum Axius mineruat, quod primo suo in scholam, vt diximus aduentu discipuli doctori futuro exhibent. Ceterum vt demus leuis id momenti esse, id certe perabsurdum, quod per eum, qui adhuc vno asse partam Mineruã colit, Demosthenis & Ciceronis protinus eloquentiam optantem interpretatur: cum discipulũ, qui semel mineruai Præceptori porrexerit, hoc est paucis diebus Rhetori aut Grammatico operam dederit, cui nullum adhuc iudicium, vt pote rudi & indolato puero, aut adolescentulo adhuc esse potest. Quocirca nequid interim tanti viri tam bene de literis meriti, auctoritati detractum per me sit, saluo semper meliorum iudicio, potius in contrariam adducor sententiam, vt credam a Iuuenale voluisse intelligi, magistellum illum aut auctorculum, qui primũ iam vnius discipuli compos, ludum aperire incepe it. Sed carmina præcedentia paulo altius sunt repetenda Sic enim ille:

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc vno partam colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.

Quorũ sensus hic nobis videtur: Cum enim Iuuenalis varia mortalium vota, vt inania & plerunq; in diuersum cadentia irrisisset, tandẽ ad eos venit, qui præpropere nimiũ; ad famã eloquẽtię anhelant: quod vitiũ adeo præpostere multis inhærere ostendit, vt sint similes quidam magistelli & ludi litterarii siue scholæ Rhetorũ quidam Pręceptores, q simul ac ludum aperuerint, vniusq; iam discipuli primã stipem acceperint, quã Mineruæ, & honori, & numini consecrabant, ingeniorũ nimirum præsidi, nihil aliud son mente toque Mineruæ festo ab eadem dea nil aliud aut postulent aut

optent, quam similes fieri Demostheni aut Tullio summis oratoribus, quantumuis tamen sint re angusta, & quamuis vnum tantum ferulum possideant, qui adsit vel exiguam illorum Capsulā cum pauculis libellis, quam etsi adepti forent, tamē nesciāt, quod interdum sit suis possessoribus exitialis: quod in duobus summis illis eloquentiæ luminibus Demosthene & Tullio quibus vtrisque illa exitio fuit, vt sequentibus versibus declarat, patuit:

Eloquio sed vterq; perit orator, vtrumq;
Largus & exundans læto dedit ingenij fons.

Præter hæc quoque, notauit hic Poeta veterem scholarum morē, in quib. imago Mineruę poni solita erat, cui nouus magister primitias munusculorum a discipulis oblatorum (quæ ob id vt diximus *minerualia* appellabantur) dedicabat: sicuti & Musas quoq; & Apollinem. Vnde lepidus illi teste Athenæo, iocus de quodā, qui Apollinem & nouem musas in suo ludo positas haberet. rogatus Stratonicus *quot discipulos haberet? Cū Dijs*, inquit, *duodecim*. Duos enim tantum habebat. Sed ne quis hæc, quæ diximus, vt ficta & temere a nobis excogitata calumnietur; promēda sunt nobis doctiss. viri Q. Septimii Tertulliani verba, omnē hāc rem tam aperte explicātia, vt nemo iis lectis futurus sit, qui non suffragio suo huic nostræ sentētiæ adstipuletur. Sic igitur ille in libro de idololatria, qui posteriore Gallica æditione primū in lucem prodiit, sic enim ille: *Quis ludimagister sine tabula septem idolorum; quinquatria tamen frequentabit? ipsam primam noui discipuli stipem, Mineruæ & honori & nomini consecrat. Quid minus inquinamenti eo, quem præstat quæstus, & nominibus & honoribus idolo nuncupatis, quam Mineruali a Minerua? quam Saturnalia Saturni? quæ etiam seruiculis sub tempore Saturnalium celebrari necesse est; Etiam strenæ captandæ, & Septimontiū, & brumæ, & caro cognationis honoraria exigenda annua. Flore scholæ coronandæ, Flaminicæ & ædiles sacrificant Cereales, schola honoratur ferijs. idē fit idolo natali, omnis diaboli pompa frequētatur. Quis hæc competere Christiano existimabit? nisi qui putabit conuenire non magistro.* hæc ille. Recensuimus ista prolixius q & multa prisci moris indicāt, & quod plerisq; a nobis restitutis mendosa in Gallica editione circumferebantur, in quibus tamen non ad plenum nobis satisfecimus. ad cetera inuestiganda ansam studiosis relinquentes. Dum hæc scriberem prodiit altera editio, vbi tantum non inueni errores expunctos sed in peius quibusdā locis deprauatos. nos autem ad probanda ea, quæ instituimus, abunde satisfecisse arbitramur.

CAPVT XIV.

Eiusdem Iuuenalis carmen expositum de Protogene, contra Scholiographorum eius mentem.

Eiusdem Poetæ carmen est Satyr. 3. tale,

Non est Romano cuiquam locus hic vbi regnat

Pro

Protogenes aliquis aut Diphilus aut Erymanthus
Qui gentis vitio nunquam partitur amicum.

Quem locum quicunq; hactenus interpretati sunt, aut de *Protogene* pictore intellexerunt, aut alias quasdam nugacissimas nugas attulerunt, *Protogenem* quasi πρῶτον τῆς γῆς exponẽtes, aliaq; ridicula nihil ad mentem Iuuenalis facientia, adferẽtes: qui hic loquitur de delatoribus famosis sub Caio & Nerone principum aures occupantibus, & ad omne facinus animos illorum instigantibus, Græculis maxime, quod vel præcedens versus indicat:

Stoicus occidit Baream delator Amicum,
Discipulumq; senex, ripa nutritus in illa
Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi.

Qualis item hic fuit *Protogenes* sæuissimus formidolosissimusquè delatorũ sub Caio principe, de quo libro 58. sic Dion Cassius: ἦν δέ τις Πρωτογένης, ὃς πάντα αὐτῷ τὰ χαλεπώτατα ὑπηρετῶν, ὥστε καὶ βιβλία ἀεὶ δύο περιφέρειν, καὶ αὐτῶν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ἐγχειρίδιον ὀνομάζειν. οὗτος ἐσελθών ποτε ἐς τὸ συνέδριον, ὡς καὶ κατ' ἄλλο τι, καὶ πάντων, οἷα εἰκὸς, προσαγορευόντων τε αὐτὸν, καὶ δεξιουμένων, δριμύ τι Σκριβωνίῳ Πρόκλῳ ἐνεῖδε, καὶ ἔφη, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; καὶ ἀκούσαντες δὲ τοῦτο οἱ παρόντες, περισχόντες τὸν συμβουλευτὴν, διεσπάσαντο. ἡσθεὶς τε ἐπὶ τούτῳ ὁ Γάϊος, καὶ ψηφισάμενος αὐτοῖς καταλλαγῆναι. id est. *Protogenem quẽdam habuit Caligula ad omnia sæua & grauissima quæq; ministrum, circumgestantem semper duos libellos, quorum vni gladius, alteri pugio nomen erat. hic aliquando ingressus senatũ, ob aliquam caussam, cum senatus obuiam se illi ad osculum ferendum (scilicet vt par erat) ingessisset. Cum torue admodum intueretur Scribonium Probum, & tu me, inquit, amplexaris? qui imperatorem tanto odio prosequeris? quod audientes qui aderant, mox ipsum Scribonium senatorem acceptum membratim & frustillatim discerpserunt. Quo facto supra modum lætatus Caligula, iactauit se Senatui reconciliatum.* Huius idem auctor meminit & in Claudii vita; dicens *Claudiũ in initio sui principatus hos Protogenis libellos igni cremasse;* occiso (vt credibile est) ipso auctore. Huius quoq; crudelissimi facinoris meminit Suetonius Tranquillus, nomine tamẽ & senatoris & delatoris suppresso: *Cum discerpi (inquit) senatorem concupisset, subornauit qui ingredientem curiam, repente hostem publicum appellantes, inuaderent, graphiisq; confossum, lacerandum ceteris traderent: Nec ante satiatus est, quam membra, & artus, & viscera hominis tracta per vicos, atq; ante se congesta vidisset.* Eiusdem notæ fuisse arbitror *Diphilum & Erymanthum*, sed de iis hactenus nihil mihi est compertum.

CAPVT XV.

Cur idem Iuuenalis notissimam mœcham Hippiam *nominarit.*

IVuenalis Satyra sexta de famosa & impudica adultera loquens, Hippiam illam ficto vocabulo appellauit his versibus:

Nupta Senatori comitata est Hippia ludum
Ad Pharon & Nilon famosaq; mœnia Lagi
Prodigia, & mores urbis damnante Canopo. &c.

Non immerito posset quæri, cur fœminam extreme libidinosam Hippiã vocarit hic auctor, q̃ senatore marito derelicto, in Ægyptũ vsq; sequuta sit gladiatorẽ. At enim nodum exsoluit Ælianus li. de animalib. 4. ita scribens: μόνας ἀκούω τῶν ζώων, τὰς ἵππους, καὶ κυούσας ἀνέχεσθαι τὴν τῶν ἀρρένων μίξιν. εἶναι γὰρ λαγνοτάτας. διὰ ταῦτά τοι καὶ τῶν γυναικῶν τὰς ἀκολάστους ὑπὸ τῶν σεμνοτέρων τοῖς εὐθυνόντων, καλεῖσθαι ἵππους id est, *Solas de bestijs audio equas se iniri sustinere a maribus, postquam fœta sint, incendi enim eas ex fœminis maxime: ob eam caussam libidinosas mulieres equas vocari solere ab eis, qui grauius ijs cõuitium facere student.* Quin & Aristoteles in sexto de historia animalium, λαγνίστατον δ' ἐστὶ τῶν θηλειῶν καὶ τῶν ἀρρένων, ἵππος μετ' ἄνθρωπόν ἐστι. id est, *salacissimum omnium, tum fœminarum tum marium equus est homine excepto;* hinc & ἱππομανεῖν dicuntur equæ libidine incensæ, quod *in mulieres libidinosas torquetur.* tanquam cõuitium, inquit Aristoteles. *in mulieres libidinosas torquetur,* αἱ δὲ θήλειαι ἵπποι αἱ θήλειαι ἱππομανοῦσιν ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν ἀπὸ μόνων τῶν ζώων, quod postremum ab Erasmo inter prouerbia etiam est adnotatum, id Theodorus Gaza *equire* vertit. Vulgaris Latini Lexici auctor dicit Columellam in 7. cap. vltimo, vsum ea voce, vbi de Medicinis mularum agit, legique *Equienti mula cruda brassica datur,* vbi tamen *febrienti* legi debet, habeturque ita in omnibus quos vidi codicibus. de earum libidine etiam Vergilius:

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum. &c.

Columella de equis & equabus loquens: *id præcipue armentum libidinis exstimulatur furijs, unde etiã veneno inditum est nomen Hippomones, quod equa cupidum similem mortalibus amorem accendit,* ad hæc igitur respiciens Poeta opinor, mulierẽ libidinosam *Hippiæ* nomine donare voluit.

CAPVT XVI.

Maxima usos verecundia veteres in recitandis rebus parum per [se] pudicis.

VEteres si qua alia re commendabiles, tum honestate, tum ve[re]cundia in verbis & moribus, esse merito nobis debent. R[es] enim turpes ac per se parũ honestas elegãtibus circumlocutioni[bus] aut cõgruentibus ad id Metaphoris decentissime velarũt. Sic He[-]siodus, *Coitum viri cum muliere,* describere volens, illud μιχθεὶς φιλότητι, subinde repetit; quod & Homerus identidem facit: qu[em] imitatus noster Maro, congressum Æneæ & Didonis conscribe[ns]

——placidumq; petit per membra soporem.

dixit. Quin & *sationem liberorum* & congressum venereum, eleg[an]tibus Metaphoris ab agricultura petitis texerunt. Sic Euripides [in] Troadibus Priamum vocat τὸν πυργηρὸν ἀροτῆρα τέκνων, ab agri c[u]lt[ura]

lendi exercitio ad muliebrem congressum translato. Sic Plautina matrona in Asinaria maritū meretriciis amoribus vacantem accuset, quod *fundum alienū aret, propriū incultum deserat.* Idem in Amphitruone, vxorē vsurariam præbere, idem esse ait, *ac si agrum sterilem fodiendum loces.* Credo hoc consilio motum Catonem Vticensem, cum iam satis liberorū ex Martia vxore suscepisset, Hortensio, qui absque liberis erat, & sterilem nactus erat coniugem, vtendam fruendam concessisse; vti & ipse ex ea liberos tolleret: sicque inter duas maximas familias affinitas contraheretur; Cum Hortensius ante, Portiam Bibuli vxorem, Catonis filiam postulasset, ὥσπερ δι' ἀγαθῆς χώρας ἐντεκνώσασθαι id est, *tanquam fœcundum agrū ad sobolem procreandam,* inquit Plutarchus, qui totam illam rem, rationemq; cōsilii tum Catonis tum Hortensii pluribus exsequitur, testem Thraseam citans: cum Lucanus quoq; Poeta pulcro id carmine prosequutus sit: Vnde illa iam mortuo Hortēsio ad priorem maritum reuertens, ita se purgat.

Dum sanguis inerat dum vis materna, peregi
Iussa Cato, & geminos excepi fœta maritos.
Visceribus lassis partuq; exhausta reuertor,
Iam nulli tradenda viro. Da fœdera prisci
Illibata thori. ———

Sic Euripides quoque in supra citata fabula Priamum φυτουργὸν vocat, quasi dicas *plantarum consitorem;* cum prosatio liberorum cum consitione plantarum non malam habeat similitudinem. Supradicta autem arandi Metaphora, non inconcinne vsus est Theognis Poeta, adulterum alienos lectos contaminantem, accusando his verbis:

ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα τε μάργον
ὃς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ' ἄρουραν ἀροῦν.

Id est,

Odi mulierem circumcursatricem & virum contumeliosum;
Qui vult alienum aruum subigere.

Quam autem hic vocat mulierem περίδρομον (vt id obiter adnotē) veteres Latini dixissent *Catillantem: Catillare* enim per alienas domos assidue gyrare & circumcursare significat, teste Placiade Grammatico, tracta a *catulis* Metaphora, q per omnes domos circumcursant. Vnde non illepido nostratibus prouerbio, is qui omniū domos penetrat, dicitur cani esse similis, quod is in omnium ædes caput inferat. Id, si cui alias olim, ita & nunc quoq; honestis fœminis datur vitio, leuitatis, desidiæ, loquacitatis, deniq; impudicitiæ esse argumētum. Vnde in Simonidis elegantissimo carmine de natura mulierum huiusmodi quoq; cani comparatur:

τὴν δ' ἐκ κυνὸς λιτουργὸν αὐτομήτορα
ἣ πάντ' ἀκοῦσαι πάντα δ' εἰδέναι θέλει
πάντῃ δὲ παπταίνουσα καὶ πλανωμένη

Νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν.
Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς
φρόνημα δείσας, ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
δώσειν. θανουμένη γὰρ ἐξῄδειν. τί δ' οὔ;
κεἰ μὴ σὺ προυκήρυξας. εἰ δὲ τοῦ χρόνου
πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὔτ' ἐγὼ λέγω.
ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν ὡς ἐγὼ κακοῖς
ζῇ, πῶς ὅδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;
οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
παρ' οὐδὲν ἄλγος, ἀλλ' ἂν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἠνσχόμην νέκυν,
κείνοις ἂν ἤλγουν, τοῖσδε δ' οὐκ ἀλγύνομαι.
σοὶ δ' εἰ δοκῶ νῦν μῶρα δρῶσα τυγχάνειν,
σχεδόν τι μώρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω.

Id est,

Non Iuppiter mihi namque hæc edixit,
Aut cohabitans inferis Dijs Dice,
Qui leges hominibus præfinierunt.
Neque existimauerim tua edicta
Posse tantum, quantum scripta & firma deorum
Legitima possint, exceduntq; statuta mortalium.
Illa enim non hodie aut heri, sed semper
Viuunt, neq; ullus nouit unde prodierint.
Horum gratia, nolim ullius hominis
Formidare voluntatem, sed deorum iustitiam
Colere: morituram enim me pernoscens, quid non
Etiam si tu non hanc mihi indiceres, fatali tamen momento.
Postea morerer? lucrum enim existimo hanc.
Si quis enim in multis miserijs, ut ego,
Viuit, quomodo non mori pro lucro duxerit?
Sic mihi mortem nunc adipisci
Nullus est dolor, sed si illum qui e mea
Matre est genitus, mortuum insepultum negligerem,
Eiusce rei ergo dolerem, sed ob hæc non doleo.
Quod si tibi nunc stulta facere existimor,
Per te stolidum, stultitiam nanciscor.

Quibus quam bene, tam fortiter, tamque animose dictis applaudens chorus, (ita tamen ut in gratiam Creontis magis id reprehēdere videatur) subiungit:

Δηλοῖ τὸ γέννημ' ὠμὸν ἐξ ὠμοῦ πατρὸς
Τῆς παιδὸς, εἴκειν δ' οὐκ ἐπίσταται κακοῖς. id est,
Apparet durum germem duri & crudi patris
In filia, cedere haud nouit malis.

Sic &

Sic & Thyest s in malis plane regius indomitusq; introducitur, donec Atreus illi ostendit reliquias viscerum filiorum suorum, qui illud pro scopo habebat, fratris tumidos spiritus cõprimere. Vnde sic apud Accium Atreus loquitur, citante Cicerone, cum prius vterq; in alterum graues contumelias intorsisset, vt illa:

Quis homo te exsuperauit vnquam gentium impudentia?
Quis autem malitia te? —

Vnde Atreus meditatus nouam in fratrem pœnam, dicit:

Maior mihi moles maius miscendum malum,
Qui illius acerbum cor contundam & comprimam.

Vnde, post ab illa animi peruicacia plane domitus Thyestes decedens, sic secum queritur:

Tamne ego abiectus tamque fractus?
Nolite hospites ad me adire ilico, illic
Ne contagio mea bonis vmbraue obsit,
Tanta vis sceleris in corpore hæret.

Talis item inducitur a Seneca Poeta Accio recentiore, & Iuuenalis æquali, vt nullum operæ pretium sit, plura ad intelligentiam eius carminis perquirere; vt qui per *syrma* intelligat regium illum spiritum, quem exprimere debeat histrio, & per *personam Menalippes*, statum illum sedati, & Philosophici animi, affectus sub illius persona comprimentis. Illud postremo animaduertendum, passim mutatione & transpositione vnius litteræ & indifferenter nunc *Melanippen* eundem, nunc *Menalippen* dici.

CAPVT XI.

Eiusdem Iuuenalis versus e Satyra 8. explicati, inibique de mimis *complusculа.*

IVuenalis Satyra 8. exaggerans rei indignitatem, quod homines patricii & nobiles ad id impudentiæ deuenerint, vt & publice in Theatrum venirent, cantarent, fabulas agerent, & saltarent, instar vilissimarum personarum. Tandem hæc infert:

Quid si nunquam adeo fœdis, adeoq; pudendis
Vtimur exemplis, vt non peiora supersint.
Consumtis opibus vocem, Damasippe locasti
Sipario, clamosum ageres vt Phasma Catulli,
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit.
Iudice me dignus vera cruce: nec tamen ipsi
Ignoscas populo, populi frons durior huius.
Qui sedet & spectat triscurria patriciorum,
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. —

Fœditatẽ rei exaggerat, cum dicit vel populũ ipsum obiurgãdum, q; sustineat nõ solum spectare, sed etiã ridere: videndo posteritatẽ nobilissimorũ virorum Lentulorũ, Fabiorũ & Æmyliorũ agentem

& saltantem plusquam scurriles Mimorum iocos, quorum maiores sanguine suo imperium hoc Romanum stabiliuerunt & ornarunt, regibusq; dominati sunt; imo plane reges ipsi fuerunt: sicut Cyneas Pyrrho, qui aiebat, *senatum ex regibus cōstare.* Sed quod ad intelligentiam istorum carminum attinet, explicantur illa optime his Dionis siue Xiphilini ipsius Epitomographi in Neronis imperatoris vita, verbis de Nerone sermonem habentis: καὶ ἑορτὴν μεγίστην δὴ καὶ πολυτελεστάτην ἐποίησεν ὥστε ἐν πλείοσι καὶ ἐξ ἅμα θεάτροις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πανηγυρίσαι. ὅτε δὴ καὶ ἐλέφας ἀνήχθη ἐς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἀψῖδα καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ σχοινίων κατέδραμε, φέρων ἀναβάτην, ἐκεῖνο δ' ἔξαισ καὶ αἴσχιστον καὶ δεινότατον ἅμα ἐγένετο ὅτι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ἐς τὴν ὀρχήστραν, καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον τό τε θέατρον τὸ κυνηγετικὸν εἰσῆλθον ὥσπερ οἱ ἀτιμότατοι, καὶ ηὔλησαν τινὲς αὐτῶν καὶ ὠρχήσαντο· τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας ὑπεκρίναντο καὶ ἐκιθαρῴδησαν, ἵππους τε ἤλασαν, καὶ θηρία ἀπέκτειναν, καὶ ἐμονομάχησαν οἱ μὲν καὶ ἐθελονταί, οἱ δὲ καὶ πάνυ ἄκοντες, καὶ εἶδον τότε οἱ ἄνθρωποι, τοὺς Φηρίους, τοὺς Φαβίους, τοὺς Πορκίους, τοὺς οὐαλερίους, τ' ἄλλα πάντα ὧν τὰ τρόπαια, ὧν οἱ ναοὶ ἑωρῶντο κάτω τε ἑστηκότας καὶ τοιαῦτα δρῶντας ὧν ἔνια, οὐδ' ὑπ' ἄλλων γινόμενα ἐθεῶντο καὶ ἐδακτυλοδείκτουν γε αὐτοὺς ἀλλήλοις, καὶ ἐπέλεγον Μακεδόνες μὲν, οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Παύλου ἔκγονος, ἕλληνες δὲ οὗτος τοῦ Μεμμίου. Σικελιῶται ἴδετε τὸν κλαύδιον. ἠπειρῶται ἴδετε τὸν ἄππιον, Ἀσιανοὶ τὸν Λούκιον ἴβηρες τὸν Πούπλιον, Καρχηδόνιοι Ἀφρικανὸν ῥωμαῖοι δὲ πάντας id est, *Et festum maximum ingentique apparatu celebrauit, sic vt quinque sexue simul theatris plurimis diebus ad celebrem conuentum veniretur; ibiq; tum etiam elephas in supremam apsida seu curuatura & fornicem theatri sublatus est indeq; supra funes extentos decurrit ascensorem ferens, qui id ostentaret tum autem illud turpissimum grauissimum omnium factum est, quod tam viri quam fœminæ, non modo ex equestri, sed etiam e senatorio ordine in orchestram, & circum & amphitheatrum ingressi sunt, non secus quam vilissimæ sortis homines. & horum quidam tibijs canebant & saltarunt, Comœdiasq; & Tragœdias actitarunt, aurigatiq; sunt, tum etiam bestias interfecerunt, & vt gladiatores inuicem depugnarunt; quidam sponte, alij admodum inuiti. Videreq; tum homines Furios, Fabios, Porcios, Valerios ceterosq; omnes quorum trophæa & templa in sublime erant erecta, infra stantes & talia facientes, quorum quædam cum non ab alijs fierent a populo spectabantur, digitoque alius alijs illos designantes & demōstrantes, dicebant, Macedones quidem, videte hic est Pauli pronepos, Græci vero hic est Memmij, Siculi videte Claudiū, Epirotæ videte Appium, Asiani, Lucium, Iberes Publium, Carthaginenses, Africanum, Romani vero hos omnes.* Ex quibus, ni fallor, Iuuenalis verborum sensus elucescit. Quod autem Dion plurimos se sponte ad hæc faciēda obtulisse dicit, declarat id quoq; Iuuenalis:

——quanti sua funera vendant
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone.
Nec dubitant celsi prætoris vendere ludis.

T...

Digitized by Google

In *Mimorum* tamē actiones præcipue insaniuerunt, quod hæc aliquem colorem libertatis & ingenuitatis referrēt, vt post dicemus, quod idem hic Poeta postea subiungit:

Finge tamen gladios inde, atq; hic pulpita pone.
Quid satius, mortem sic quisquam exhorruit, vt sit
Zelotypus Thymetes stupidi collega Corinthi?

Per *triscurria* enim *patriciorum*, & *Planipedes Fabios*, & *Mamercorum alapas*, inimicas sen torum actiones intelligit: sicut & per *zelotypum Thymetes*, & *stupidi Corinthi collegam*, ipsos patricios actores. Mimi enim complectebantur imitationem dictorum factorumque alicuius parum honestorum, & absque omni verborum reuerentia nudam spurcamque aut adulterii, aut alterius turpis facti iocosi aliquid in se habentis, narrationem. *Triscurria* igitur inde vocat, in quibus & iurgia amatorum, & rixæ pugnæq; amiculæ ob riualitatem, aut heri cum seruo altercationes, & verbera erant. perque ea intelligit *Mamercorum Alapas*. Hinc Martialis:

Os tibi percisum est quanto non ipse Latinus
Vilia Panniculi perculit ora sono.

Latinus enim mimorum fuit per ea tempora clarus actor, vt ex Suetonio in Domitiani vita liquet. Sicut & *Corynthus* & *Thymele*, quod Mimæ nomen fuit tum celebre, quę vt plurimum mœchantem agebat mulierem. vt inde *Zelotypus Thymeles* dicatur, actor ille patricius in sua actione scilicet mimica. Sed & per *Planipedes Fabios* id apertius indicatur. Dicebantur enim mimorum actores *planipedes*, eo quod non in scena seu pulpito suas actiones ostentarent soccis aut cothurnis induti, vt Tragici & Comici, sed potius instrumentis mimicis nudis, pedibus in orchestra saltarent: vt auctor est Grammaticus Diomedes. De quibus rebus in scenicis nostris Originibus copiosius agemus.

CAPVT XII.

Mimorum fabulas *easdem fuisse posteris, quæ Priscis fuerint* Atellanæ: *quarum actio cum fuerit permissa ingenuis adolescentibus, hinc liquere quo colore se excusarint Senatorij ordinis homines, in scenam ad peragendos Mimos prodeuntes.*

ET quoniam in mimorum mentionem incidimus, id denique haud prætermittendum, quod eædem & fabulæ videntur posteris adulta iam Romana Repub. fuisse, quæ priscis fuerint Atellanæ. Quod ipsum colligi posse videtur ex his Ciceronis verbis epistolarum familiarum lib. 9. epistola ad Papirium Petum, cuius initium, *Delectauerunt me literæ tuæ, &c. Nunc venio ad iocationes tuas, quando tu secundum Oenomaum, Accij, non vt olim solebat Atellanum, sed vt nunc fit Mimum introduxisti* Ex quibus verbis, ni fallor, liquet, *mimicas fabulas* in locum *Attellanarum* postea successisse, quæ Attellanæ ingenuis etiam permissæ erant, Quod T. Li-

uius lib.7.ab vrbe condita his verbis cõmemorat: *Iuuentus histrionibus fabularum actu relicto, ipsa inter se more antiquo, ridicula intexta versibus iactitare cœpit. quæ inde exodia postea appellata, consertaq; Fabellis potissimum Atellanis sunt. Quod genus ludorum ab Oscis acceptum, tenuit iuuentus, nec ab histrionibus pollui passa est. Eo institutum manet, vt actores Atellanarum nec tribu moueantur, & stipendia tanquam expertes artis ludicræ, faciant* hæc ille. Cui & Valerius Maximus succinit lib.2 cap de institutis antiquis: *Atellani*, inquit, *ab Oscis acciti sunt, quod genus delectationis Italica seueritate temperatum, ideoq; vacuum nota est. nam neq; tribu mouetur, neq; a militaribus stipendijs repellitur.* hæc ille. Cum autem mimi in Atellanarum locum vti diximus, successerint, cõsideratu facile est, quo colore se excusarint nob les Romani, in Neronis & aliorum pincipũ gratiam mimos peragentes, & saltantes; tanquam ingenuis viris illorum actione permissa. Legimus enim Laberium Mimorum poetam, suos etiam Mimos actitasse. nec ius ingenuitatis eo amisisse, aut equestris militiæ decus: comprobante id C.Iulio Cæsare; qui vt auctor est Macrobius, eundem ob lectitatum suo rogatu Mimum, Quingentis Sestertiis & annulo aureo donauit: Quo tamen velut iniuria affectus & offensus Laberius, indoluit, indignabundusq; hos protulit versus:

Eques Romanus lare egressus meo,
Domum reuertar Mimus, nimirum hoc die
Vno plus vixi, mihi quam viuendum fuit.

Quo circa, & conuiuiis eos ipsos mimos adhibebant, etsi parum decoro ii existimarentur inseruire, qui nobilitati suæ illorũ actione præiudicium facerent.

CAPVT XIII.

Carmen illud eiusdem Iuuenalis, aliter explicatum, quam ab Angelo Politiano,

Quisquis adhuc vno partam colit asse Mineruam.

HVnc versiculum Domitium Calderinum insectando, Politianus, dum rectius interpretari conatur, nec ipse quidem admodum scopum & mentem Poetæ attigisse visus est, dicens: *Mineruale munus siue minerual innuisse Iuuenalem, mercedulam magisterii scilicet a scholasticis dari solitam, ante quinquatria potissimum, quibus pueri*, inquit, *vacabant*: quod deinde Horatii & Ouidii testimoniis fulcire conatus, de *mineruali* quoq; D. Hieronymi & M. Varronis verba ad id stabiliendum adducit. Postremo Poetæ sensum his verbis hunc esse contendit. *Ni forte igitur* (inquit) *Poetæ sensus hic erit, eum quoque, qui semel Præceptori minerual porrexerit, quod per assem designatur, id est, qui paucis diebus Rhetori aut Grammatico operam dederit, optare totis Quinquatribus, quæ festa erant Mineruæ, ingeniorum præsidis, non modicum quippiam, sed eloquium*

aut

aut famam Demosthenis aut Ciceronis. hactenus ille. Cui adstipulamur de mineruali; eatenus vt credamus illud fuisse munusculum & stipem, quam discipulus primo suo ad Magistrum ingressu, velut auctoramentum quoddam parati ad discendum animi, adfert, non abludentibus ab hoc sensu D. Hieronymi verbis qui *mineruale* id munus appellat, non Magisterii mercedem, quæ menstrua erat, idibusque persoluebatur, quod & Horatius sermonum lib. I. Satyra 6. his versibus planum facit:

Noluit in Flaui ludum me mittere magni,
Quo pueri, magnis e centurionibus orti,
Leuo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant, octonis referentes idibus æra.

Erant enim menstrua doctorũ salaria, quæ ante Quinquatria idibus ipsis persoluebantur. Nam *minerualia, & strenæ, & sportulæ*, additamenta erant gratuita, quæ pactæ mercedi, pro cuiusque facultate accedebãt; id quod & Merula iocose apud Varronem innuit. nam cum Axius postulat se recipi discipulũ, villaticę pastionis, stipulatur ante per iocum Axius mineual, quod primo suo in scholam, vt diximus aduentu discipuli doctori futuro exhibent. Ceterum vt demus leuis id momenti esse, id certe perabsurdum, quod per eum, qui adhuc vno asse partam Mineruã colit, Demosthenis & Ciceronis protinus eloquentiam optantem interpretatur: cum discipulũ, qui semel mineual Præceptori porrexerit, hoc est paucis diebus Rhetori aut Grammatico operam dederit, cui nullum adhuc iudicium, vt pote rudi & indolato puero, aut adolescentulo adhuc esse potest. Quocirca nequid interim tanti viri tam bene de literis meriti, auctoritati detractum per me sit, saluo semper meliorum iudicio, potius in contrariam adducor sententiam, vt credam a Iuuenale voluisse intelligi, magistellum illum aut doctorculum, qui primũ iam vnius discipuli compos, ludum aperire inceperit. Sed carmina præcedentia paulo altius sunt repetenda. Sic enim ille:

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc vno partam colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.

Quorũ sensus hic nobis videtur: Cum enim Iuuenalis varia mortalium vota, vt inania & plerunq; in diuersum cadentia irrisisset, tandẽ ad eos venit, qui præpropere nimisq; ad famã eloquẽtię anhelant: quod vitiũ adeo præpostere multis inhærere ostendit, vt sint similes quidam magistelli & ludi litterarii siue scholæ Rhetorũ quidam Pręceptores, qui simul ac ludum aperuerint, vniusq; iam discipuli primã stipem acceperint, quã Mineruæ, & honori, & numini consecrabant, ingeniorũ nimirum præsidi, nihil aliud somnient totoque Mineruæ festo ab eadem dea nil aliud aut postulent aut

optent, quam similes fieri Demosthenì aut T
ribus, quantumuis tamen sint re angusta, &
tum seruulum possideant, qui adseruet ex gu
cum pauculis libellis, quam etsi adepti forem
interdum sit suis possessoribus exitialis: quo
illis eloquentiæ luminibus Demosthene & T
illa exitio fuit, vt sequentibus versibus declar

Eloquio sed vterq; perit orator, vtrumq;
Largus & exundans læto dedit ingenij fo

Præter hæc quoque, notauit hic Poeta veter
in quib. imago Mineruę poni solita erat, cu
mitias munusculorum a discipulis oblatorum
mus *mineruali*a appellabantur) dedicabat: (
& Apollinem. Vnde lepidus illi teste Athenæ
Apollinem & nouem musas in suo ludo pos
Stratonicus, *quot discipulos haberet? Cū Dijs*, in
enim tantum habebat. Sed ne quis hæc, qu
temere a nobis excogitata calumnietur; pro
ctiss. viri Q. Septimii Tertulliani verba, omnē
explicātia, vt nemo iis lectis futurus sit, qui n
nostræ sentētiæ adstipuletur. Sic igitur ille in
qui posteriore Gallica æditione primū in luc
ille: *Quis ludimagister sine tabula septem idolo*
men frequentabit? ipsam primam noui discipuli
nori & nomini consecrat, Quid minus inquinat
quæstus, & nominibus & honoribus idolo nuncu
lta Mineruæ? quam Saturnalia Saturni? quæ eti
pore Saturnalium celebrari necesse est; Etiam st
ptimontiū, & brumæ, & caro cognationis honor
Flore scholæ coronandæ, Flaminici & ædiles sacri
honoratur ferijs, idē fit idolo natali, omnis diab
Quis hæc competere Christiano existimabit? nisi
non magistro. hæc ille. Recensuimus ista prolix
moris indicāt, & quod pleriſq; a nobis restitu
lica editione circumferebantur, in quibus ta
nobis satisfecimus. ad cetera inuestiganda a
quentes. Dum hæc scriberem prodiit altera e
inueni errores expunctos sed in peius quibu
nos autem ad probanda ea, quæ instituimus
arbitramur.

Capvt XIV.

Eiusdem Iuuenalis carmen expositum de Pro
liographorum eius mentem.

Eiusdem Poetæ carmen est Satyr. 3. tale,

Non est Romano cuiquam locus hic v

Digitized by Google

Protogenes aliquis aut Diphilus aut Erymanthus
Qui gentis vitio nunquam partitur amicum.

Quem locum quicunq; hactenus interpretati sunt, aut de *Protogene* pictore intellexerunt, aut alias quasdam nugacissimas nugas attulerunt, *Protogenem* quasi πρῶτον τοῦ γένους exponētes, aliaq; ridicula nihil ad mentem Iuuenalis facientia, adferētes: qui hic loquitur de delatoribus famosis sub Caio & Nerone principum aures occupantibus, & ad omne facinus animos illorum instigantibus, Græculis maxime, quod vel præcedens versus iudicat:

Stoicus occidit Baream delator Amicum,
Discipulumq; senex, ripa nutritus in illa
Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi.

Qualis item hic fuit *Protogenes* sæuissimus formidolosissimusque delatorū sub Caio principe, de quo libro 58. sic Dion Cassius: ἦν δέ τις Πρωτογένης πρὸς πάντα αὐτῷ τὰ χαλεπώτατα ὑπηρετῶν, ὥστε καὶ βιβλία ἀεὶ δύο περιφέρειν, καὶ αὐτῶν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ἐγχειρίδιον ὀνομάζειν. οὗτος ἐσῆλθέ ποτε ἐς τὸ συνέδριον, ὡς καὶ κατ' ἄλλο τι, καὶ πάντων, οἷα εἰκός, προσειπόντων τε αὐτὸν, καὶ δεξιουμένων, δριμὺ ἐπὶ σκριβωνίῳ πρόκλῳ ἐνεῖδε, καὶ ἔφη, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; καὶ ἀκούσαντες δὲ τοῦτο οἱ παρόντες, περιέσχον τε τὸν συμβουλευτὴν, καὶ διέσπασαν. ἡσθείς τε ἐπὶ τούτῳ ὁ γάιος, καὶ ψηφισαμένοις αὐτοῖς κατηλλάχθαι. id est. *Protegenem quēdam habuit Caligula ad omnia sæua & grauissima quæq; ministrum, circumgestantem semper duos libellos, quorum vni gladius alteri pugio nomen erat. hic aliquando ingressus senatū, ob aliquam caussam, cum senatus obuiam se illi ad osculum ferendum (scilicet vt par erat) ingessisset. Cum torue admodum intueretur Scribonium Probum, & tu me,* inquit, *amplexaris? qui imperatorem tanto odio prosequeris? quod audientes qui aderant, mox ipsum Scribonium senatorem acceptum membratim & frustillatim discerpserunt. Quo facto supra modum lætatus Caligula, iactauit se Senatui reconciliatum.* Huius idem auctor meminit & in Claudii vita; dicens *Claudiū in initio sui principatus hos Protogenis libellos igni cremasse*; occiso (vt credibile est) ipso auctore. Huius quoq; crudelissimi facinoris meminit Suetonius Tranquillus, nomine tamē senatoris & delatoris suppresso: *Cum discerpi* (inquit) *senatorem concupisset, subornauit qui ingredientem curiam; repente hostem publicum appellantes, inuaderent, graphiisq; confossum, lacerandum ceteris traderent: Nec ante satiatus est, quam membra, & artus, & viscera hominis tracta per vicos, atq; ante se congesta vidisset.* Eiusdem notæ fuisse arbitror *Diphilum* & *Erymanthum*, sed de iis etiamdum nihil mihi est compertum.

CAPVT XV.

Cur idem Iuuenalis notissimam mœcham Hippiam *nominarit.*

IVuenalis Satyra sexta de famosa & impudica adultera loquens, Hippiam illam ficto vocabulo appellauit his versibus:

lendi exercitio ad muliebrem congressum translato. Sic Plautina matrona in Asinaria maritū meretriciis amoribus vacantem accuset, quod *fundum alienū aret, propriū incultum deserat.* Idem in Amphitruone, vxorē vsurariam præbere, idem esse ait, *ac si agrum sterilem fodiendum loces.* Credo hoc consilio motum Catonem Vticensem, cum iam satis liberorū ex Martia vxore suscepisset, Hortensio, qui absque liberis erat, & sterilem nactus erat coniugem, vtendam fruendam concessisse; vti & ipse ex ea liberos tolleret: sicque inter duas maximas familias affinitas contraheretur; Cum Hortensius ante, Portiam Bibuli vxorem, Catonis filiam postulasset, ὥσπερ εὐφυῆ χώραν ἐντεκνώσασθαι, id est, *tanquam fœcundum agrū ad sobolem procreandam,* inquit Plutarchus, qui totam illam rem, rationemq; cōsilii tum Catonis tum Hortensii pluribus exsequitur, testem Thraseam citans: cum Lucanus quoq; Poeta pulcro id carmine prosequutus sit: Vnde illa iam mortuo Hortēsio ad priorem maritum reuertens, ita se purgat.

Dum sanguis inerat dum vis materna, peregi
Iussa Cato, & geminos excepi fœta maritos.
Visceribus lassis partuq; exhausta reuertor,
Iam nulli tradenda viro. Da fœdera prisci
Illibata thori.——

Sic Euripides quoque in supra citata fabula Priamum φυτουργὸν vocat, quasi dicas *plantarum consitorem*; cum prosatio liberorum cum consitione plantarum non malam habeat similitudinem. Supradicta autem arandi Metaphora, non inconcinne vsus est Theognis Poeta, adulterum alienos lectos contaminantem, accusando his verbis:

ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα τε μάργον,
ὃς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ' ἄρουραν ἀροῦν.

Id est,

O di mulierem circumcursatricem & virum contumeliosum;
Qui vult alienum aruum subigere.

Quam autem hic vocat mulierem περίδρομον (vt id obiter adnotetur) veteres Latini dixissent *Catillantem: Catillare* enim per alienas domos assidue gyrare & circumcursare significat, teste Placiade Grammatico, tracta a *catulis* Metaphora, q per omnes domos circumcursant. Vnde non illepido nostratibus prouerbio, is qui omniū domos penetrat, dicitur cani esse similis, quod is in omnium ædes caput inferat. Id, si cui alias olim, ita & nunc quoq; honestis fœminis datur vitio, leuitatis, desidiæ, loquacitatis, deniq; impudicitiæ id esse argumētum. Vnde in Simonidis elegantissimo carmine de natura mulierum huiusmodi quoq; cani comparatur:

τὴν δ' ἐκ κυνὸς λιτουργὸν αὐτομήτορα
ἣ πάντ' ἀκοῦσαι πάντα δ' εἰδέναι θέλει
πάντῃ δὲ παπταίνουσα καὶ πλανωμένη

λίλνκεν ἵνα καὶ μηδὲν αἴθρώπων ὁρᾷ, &c.
Aliam ex cane (Iuppiter fecit) parenti
Quæ omnia audere & omnia scire vult;
Vndequaq; autem circumspiciens & ob
Latrat etiamsi neminem viderit.

Citat in dictione *catillare* Placiades Proper
tillata geris vadimonia publicum prostibulum.
vxoris polliceor foras quasi catillatum, qui lo
Cassina. *Catillationem* tamen Festus Pompe
fuisse obiectum iis, qui prouincias populi R
Catillones, gulosi liguritoresque sunt, a *linge*
aut *Catillis*.

CAPVT XVII

Sententiam Sallustij quandam, videri
mutuatam.

SAllustius in Catilinæ bello populū Rom
rus, cum tradidisset eos pro libertate, pat
tissime subiisse pericula, nouissime subdidit:
pericula propulerāt, socijs atq; amicis auxilia po
quam accipiendis beneficijs amicitias parabant.
riographus in preclara illa oratione, quā Per
eorum, qui pro patria occubuerant, mores l
graui & copioso sermone explicans, ita hanc
pressit. Postquam enim & ipse virtutem Ath
celebrasset, hæc mox fudidit: καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἐ
οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες, κλώμεθα τοὺς φι
des dixit, οὐ γὰρ πάσχοντες δὲ ἀλλὰ δρῶντες, hoc
magisq; dandis quam accipiendis beneficijs amic

CAPVT XVIII

Veteres agrorum terminos venerari *solitos*
bulli carmen explanatum.

TIbulli carmen est mox in prima libri pri
Nam veneror seu stipes habet desertus
Seu vetus in triuio florida serta la

Quæsitu dignum videtur cur Tibullus hic t
pite sue corallas gestantes se venerari dicat
num deum arbitrati sunt veteres, eiq; sacra fe
tutela agrorum fines esse putarentur? vt Festu
eius poetæ interpretes sequuti sunt: an quod ve
primum carmen) quod eum qui *Semitalis* dic
in agris custodit, vt Iunius Nypsus scriptum r
& Cereri sacrum esse rusticanis diis? quod in
per hæc verba: *—stipes habet desertus in agro,*
gri fines relegatus proculq; ab aliis derelictus

pideus fuit, at interdum ligneus fuit ex præustis sudibus factus, aut ex alia materia, vt idem Iunius inquit: Allusit ad id hoc carmine Horatius in epodis:

Qua muneretur te Priape, te pater
Syluane tutor finium,

Quod autem ad secundum carmen attinet,

Seu vetus in triuio florida secta lapis.

id de terminali lapide in compitis trifiniis aut quadrifiniis, vt Frontini & Vrbici vocabulis vtar, intelligendum; hos plerumque etiã oleo aut vnguento perfundebant, vt Apuleius in Floridis notat, *vel lapis*, inquit, *vnguine delibutus, religiosam moram viatori obiecerit*. Eo sensu etiam explanandus est Arnobius contra gentes libro primo ita scribens: *Venerabar (o cæcitas) nuper simulacra modo ex fornacibus promta, in incudibus deos & malleis fabricatos, elephantorum ossa, picturas, veternosis in arboribus tænias: si quando cõspexeram lubricatum lapidem, & oliui vnguine ordinatum* (lege & castiga *odoratum*) *tanquam inesset vis præsens, adulabar, affabar, & beneficia poscebam, nihil sentiente de trunco, &c.* Fines enim omnium rerum *Termino*, vt *Iano* initia attribuebant. Vnde & *Terminalia* in honorẽ Termini festum, quod fine anni extremis Februarii diebus agitabatur: annus enim antiquitus apud Romanos a Martio auspicabatur. Vnde D. Augustinus in 7. de ciuitate Dei quærit, *Cur ad Ianum omnium rerum reducantur initia? fines vero ad alterum quem*, inquit, *Terminum vocãt?* de hoc item Lactantius Firmianus lib. diu. institutionum primo scribit, quod fuerit lapis ille exilis matus, *quem Saturnus pro Ioue deuorauit*, qui *Mitis & Batylus* dicitur auctore Hesychio, quem Priscianus quoq; Cæsariensis *Abaddyra* quibusdam vocatum scribit ad quod D. Augustinus in epistola ad Maximum Numidã ethnicum Grammaticum scribens, alludit: *Habent*, inquit, *& in Numinibus Abaddyres & in Sacerdotibus Eucaddyres*. Hic est terminus, qui Ioui ipsi noluit cõcedere, vt apud Gelliũ Varro ænigmatice docet, nam cedentibus Ioui reliquis numinibus dum Capitolium ædificaretur, Terminus mãsit immobilis: Quocirca, inquit Firmianus, Poeta illũ *Capitolii immobile saxũ* vocat. *Ea* (inquit facete idem Firmianus) *forte fiducia, quod illum e paternis faucibus liberauerat*. Sed vt ad Tibulliani carminis explanationẽ reuertamur; Solebant in triuiis aut quadriuiis poni Mercurii statuæ cum tricipiti facie, quæ præterea nihil aliud essent, quam truncus aut lapis informis. Hinc illud Satyrici:

——*truncoque simillimus Herme.*

Quin huic adstipulatur, quod Aggenus Vrbicus scribit in cõmentario in Iulium Frontinum de controuersiis agrorum: *Si*, inquit, *loca sacra ædificabantur, quam maxime apud antiquos in confinio constituebantur, vbi trium vel quatuor possessionum terminatio conueniret: Et vnusquisq; possessor donabat certum modum sacro illi ex agro*

suo, & quantum donasset scripto sanciebat, ut per eorum priuatorum agri, nullam molestiam inculcarent.&c. Hinc & Iuppiter ὁμόριος dictus apud iis hæc hactenus.

CAPVT XIX.

Ouidius explanatus super Hæmi & Rhodope *eius inibidem versus declaratus.*

P Ouidium Nasonem non solum candore, *gantia dictionis & styli commendandum ob eam qua excellit reconditam rerum eruditio iis versibus, qui in sexto Metamorphoseωn libro diiudicari potest.

Threiciam Rhodopen habet angulus huius
Nunc gelidos montes mortalia corpora quon
Nomina summorum, sibi qui tribuere Deor

Hos versiculos cum ab eius Poetæ interprete inuenissem, operę pretium duxi, si fabulam remo explicatam adducerem, quam Plutarchus ille se nescio quis alius Sophista, qui de fluminibus & cōscripsit, ex Thrasyllo Mendæsio in 2. de lapid modum: παράκειται δὲ τῷ στρύμονι ὄρη ῥοδόπη καὶ αἷμ χαίνοντες, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἀλλήλων ἐμπεσόντες ὁ μὲν ρόδοπιν, ἡ δὲ τὸν ἀγαπώμενον δία, μισοπονηρῶς. οἱ δὲ ἀτιμ ξιν βαρέως συνεχόντες, εἰς ὁμώνυμα ὄρη μετέβαλον *Adiacent Strymoni flumini montes, Rhodope & Hæ rorq; cum essent, inmutuum amorem incidentes, hic nonem, at illa fratrem Iouem flagitiose admodum se contumeliose habiti Dij, grauiter illud ferentes, in si tes eos transformarũt.* Hæc ille Plutarchus, quem & ratione scribendi satis congruentibus, quid Obiter licet subobscure attigit hāc historiolam fabularum Ouidii collegit, quem Lactantium Eiusdem Ouidii Poetæ hos ex ibide versus:

Vtque vel Euenus torrenti flumine mersus
Nomina des rapida, vel Tyberinus aquæ.

Sic explicatos ex eodem habe λυκόρμας (inquit λίας μετωνομάσθη δὲ εὔηνος δι' αἰτίαν τοιαύτην εἰ δι' ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν καρπήσας ἥρπασας. ἀπηνέχ τηχθεὶς δὲ περὶ τῶν συμβεβηκότων ὁ εὔηνος, ἐπεδίωκεν θυγατρὸς, ἀδυνάμενος δὲ κατὰ λυκόρμαν, καὶ τὸν συλλήψ εἰς ποταμὸν ἔβαλεν, ὃς ἀπ' αὐτοῦ εὔηνος μετωνομά *fluuius est Ætolia, transnominatus deinde Euenus sam. Idas Apharei filius amore incensus Marpissam lam in Pleuronem. Perturbatus autē animo ob ea, q*

nus insequutus est insidiatorem raptoremq; filiæ suæ. Cum autem ad Lycormā fluuium peruenisset, & raptorem se filiæ assequi capereq; posse desperaret, seipsum in flumen præcipitauit, quod deinde ab eo Eueni nomen obtinuit. Hactenus ille. At Plutarchus alter Chæroneus in exemplis τῶν παραλλήλων hanc quidem rem sed paulo diuersius retulit: Ait enim hunc Euenum Steropes & Martis filium fuisse, duxisseque Oenomai filiam Alcippam, ex ea autem sustulisse Marpessam; hunc virginem accurate seruasse; hanc Idam Aphareti (sic enim in Codicibus Plutarchi legitur, qui locus tamen castigandus obiter, & *Apharei* legendum) choreas ducentem rapuisse; quam cum pater fugientem insequutus, cum comprehendere nō posset, in Lycormam fluuium se præcipitarit; Vt Dositheum in primo rerum Italicarum scriptum reliquisse refert.

CAPVT XX.

Alter eiusdem locus, quo Augustum Cæsarem celebrat, ex lib. primo Metamorphoseωn enodatus.

LOcus est in primo Metamorphoseωn eiusdem Poetæ hoc versuum ambitu, in fabula Daphnes, vbi sic Apollo laurum alloquitur:

Arbor eris certe dixit mea, semper habebunt
Te coma, te cythara, te nostra Laure pharetra.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent capitolia pompas.
Postibus augustis eadem fidissima custos,
Ante fores stabis, mediamq; tuebere quercum.

Horum, maxime duorum posteriorum versuum sensum, non satis enodasse videtur ii, qui hactenus in eum auctorem scripsere commentarios: nec quid sibi vellet, quod *Laurum custodem forium augustarum* apposuere, tum illud præcipue quomodo *mediam quercum tueretur*. Quam totam rem cum Dionis Cassii historiam perlegeremus, expositam inuenimus. Traditum enim est ab eo lib. 53. cum deuicto Antonio, & sopitis bellis ciuilibus, Cæsari Augusto varii multiplicesque honores a Senatu decernerentur, inter cetera illud quoque est decretum, vt Laurus ante domum eius Palatinam locaretur, vtq; quercua corona (seruatorum scilicet ciuium decus) ipsi alligata, in medio eius suspenderetur, id quod Græce idem Dion sic expressit: ἔλαβε καὶ γὰρ τό τε τὰς δάφνας πρὸ τῶν βασιλείων αὐτοῦ προτίθεσθαι, καὶ τὸ τὸν στέφανον τὸν δρυινὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρτᾶσθαι, τότε οἱ, ὡς καὶ ἀεὶ τούς τε πολεμίους νικῶντι, καὶ τοὺς πολίτας σώζοντι, ἐψηφίσθη. Qua ex re satis manifestos arbitramur Ouidianos hos versiculos, vt nō amplius de eorū sensu sit dubitādū. videtur quoq; id, licet perobscure, innuere Valerius Max lib. 2. capite de iure triūphandi: *Ceterū ad quercū pronæ manus porrigūtur, vbi ob ciues seruatos corona dāda est, qua postes Augustæ domus sempiterna gloria triūphant. Hinc &*

Plinius lib.15.ca.30.dixit: *Laurus triumphis propri tissima domibus ianitrix Cæsarum Pontificumque; exornat, & ante limina excubat.*

CAPVT XXI.

Tertius eiusdem locus, similitudinem a theatrici tinens, explanatus.

CVm in scæna aliquod Automaton aut peg velut e terra emergens, aulæa quibus scena cesse erat subduci tollique; vti id, quod ostendeb ctantis oculis subiiceretur; tales erãt historiæ & supra scenæ contabulationem machinis eleuata comparat terrigenos illos e draconis dentibu enatos, & paulatim e terra prodeũtes, donec ped superficiem contingerent. Sed libet ipsius auctor re e tertio Metamorphoseωn libro:

Inde (fide maius) glebæ cœpere moueri,
Primaq; de sulcis acies apparuit hasta,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri, pectusq;, onerataq; brachia teli
Existunt, crescitq; seges clypeata virorum,
Sic vbi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent, primumq; ostendere vul
Cetera paulatim, placidoq; educta tenore
Tota patent, imoq; pedes in margine ponunt.

Interpres rustice satis hos versus exponit, scribe gna, & imagines surgere, dum aulæa parietibus a pugnat vox *tolluntur* huic commento. Nemo eni erigitur, suspenditur adduciturue, sed id quod turque; nimis profecto rupice rusticaneue locu tissimus & proprietatis tenacissimus Poeta, si id rim taceam interpreti huic ne minimũ quidem suetudine oboluisse, sensisseq; id intelligendũ, d domibus etiam fit suspensura aulæorum, cum O nifeste exprimant, Poetam tantum loqui de con trica. Erit igitur is Poetæ sensus, non aliter sensi pisse terrigenas, primo cacuminib. hastarũ, deinc paulatim corpore, quam automata spectacula re rum dimotis, quæ obstant e pauimento aut ta læis, quæ pegmaticis, occultis machinis in sublim sustolluntur ex inferiore loco in superficiem scen bat, dum aut vmbræ aliquæ ex inferis emergere nouum & rarum repente emergens, spectatorũ lent. Id quod ne nostris quidẽ Theatricis est inc stum stantẽ sensim huiusmodi machinis, tanq̃ si p

ſolidam, deluſis ſpectatorum oculis e ſepulchro educunt. Sed vt noſtram adſertionem teſtimoniis ſuffulciamus; adducenda ſunt L. Apuleii e decimo metamorphoſeωn libro verba, hanc rem tam dilucide explanantia, vt ambigendi de ea amplius nullus ſit locus. Narrata enim pyrricha ſaltatione, demum ſubdit: *At vbi diſcurſus reciproci multinodes ambages tubæ terminalis cantus explicuit, aulæo ſubducto & complicitis ſiparijs, ſcena diſponitur. Erat mons ligneus, ad inſtar incly ti montis illius, quem vates Homerus Ideum cecinit. ſublimi inſtructus fabrica; conſitus viretis; & viuis arboribus & reliqua quæ ſequuntur*, quibus & montis idem ſimulachrum deſcribit, & etiam perſonas, habitus, indumenta, & geſtus Paridis, Mineruæ, Veneris, & Iunonis, tum etiam Ephebi Mercurii, pomum aureum tenentis, deſcripto denique toto Paridis iudicio, Dearumque abeuntium vultu geſtuque, ſic denique ſubdit. *Tunc de ſummo montis cacumine, per quandam latentem fiſtulam in excelſum prorumpit vnda croco diluta, ſparſimq; defluens paſcenteis circa capellas, odoro perpluit imbre, donec in meliorem maculatæ ſpeciem, caniciem propriã luteo colore mutarent. Iamq; tota ſuaue fragrante cauea: montem illum ligneum terræ vorago decerpit.* Seneca quoque hanc rem dilucide in libro ad Eburtium Liberalem de ſtudiis explicat & depingit, cum de inanibus ſtudiis loquitur: *his adnumeres* (inquit) *licet, & machinatores, qui pegmata per ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacite in ſublime creſcentia, & alias ex inopinato varietates, aut dehiſcentibus quæ coherebant, aut his quæ diſtabant ſua ſponte coherentibus, aut quæ eminebant paulatim in ſe reſidentibus, his imperitorum feruntur oculi, &c.* Ex quibus & Ouidii & L. Apulei ante citati loci, ni fallor, iam ſunt dilucidiores: lis accinit quod Donatus in prolegomenis Terentii, in ſcena ſterni Aulea adſerit: vt niſi iis ſublatis, ſcena inuerti ſeu pegmata placido tenore (vt Ouidius loquitur) educi nequiuerint. Huiuſmodi & in circo & in amphitheatro quoque fieri ſolebant; id quod I. Calpurnii poetæ verſibus eſt manifeſtum, ſic in Bucolicis ſcribentis, & de ſpectaculis Romæ viſis loquentis:

Ah trepidi quoties nos deſcendentis arenæ
Vidimus in partes, ruptaq; voragine terræ
Emerſiſſe feras: & eiſdem ſæpe latebris
Aurea cum croceo creuerunt arbuta libro.

Sed hæc plenius & vberius, Deo fauente in libris noſtris de ſcenicis Originibus commemorabimus.

CAPVT. XXII.

Dramaticos poetas plerumq; ſpontaneos errores in hiſtoria committere, vt Decoro perſonarum inſeruiant.

POetis in more eſt, vt perſonarum decoro & ſcenæ ſeruiant, ſæpe hiſtoriæ leges tranſgredi, aliaque pro aliis ſubiicere, quod

non a nobis modo,sed & a doctiſſimo viro A
ſeruatum;adeo vt ſi quis ſe iis inueniendis tor
rit. Sic Penelope Antilochum pro Memnon
dium.Sic item obſeruauimus in Senecæ trago
lus,vbi Hecubam introducit ita loquentem.

— Columen euerſum occidit
Pollentis Aſia, cœlitum egregius labor.
Ad cuius arma venit, & qui frigidum
Septena Tanaim ora pandentem bibit,
Et qui renatum prorſus excipiens diem
Tepidum rubenti Tigrin immiſcet freto.

Hecuba vt mulier locorum & Geographiæ ir
errores in hiſtoria committit,dum Tanaim ſ
reddit,& dum Tigrim in mare rubrum ſe ex
nemo peritus regionū & locorum vnq̃ dixit.
pteno oſtio nobilis eſt,ſed duob. tantum alu
bo notauit. Tanaim (inquit Plinius)gemin
colunt laxamati.Eiſdem adſtipulatur & Ptol
flumen non in mare rubrū influit,ſed ab Eup
Babyloniam, qui ſeſe in ſinum Perſicum exo
ta,mulieris rerum imperitę ſeruauit decorū,
Sicut mihi quoque videtur feciſſe Æſchylus i
citante in Periplopontica hos verſus Arrhian
apud poetam præfatum proferre dicit Titan
loquentes,dum enarrant quo locorum deue

ἥκομεν τοὺς σοὺς ἄθλους τοὺς ἢ προμηθεῦ
δεσμοῦ τε πάθος τό δ' ἐποψ ὀμένοι.

Subiicientes quæ loca peragrarint & quo deu

——— τῇ μὲν δίδυμον χθονὸς,
Εὐρώπης μέγαν τῇ δ' ἀσίας τέρμονα φάσι

Id eſt:

Venimus o Prometheu tua certamina
Vinctorumq; pœnam inſpecturi, hanc tu
Ad vſq; nempe geminum, magnumq; ter
Terra Aſia Europæq; Phaſin.

Quæ tamen Arrhianus adfert vt oſtendat Æ
minum Aſiæ Europæq; feciſſe. At niſi vetuſta
ti viri (qui minor Xenophon dictus eſt) a
Æſchylum non quod ita vere opinatus ſit,ſed
nem vulgi exiſtimationem , aut vt decoro pe
ceciniſſe, & Titanas vt brutum quid ſapiente
præterea & reliquis Diis inimicos, ita halluci
Quod tamen candido doctiorum iudicio exe
ne vetuſtati me præiudicaſſe , aliqui mor
 ritent.

CAPVT XXIII.

Vergilium non improprie sed κατ' ἀττικισμὸν vsum esse verbo sperare, vbi a præcipuis Grammaticis improprietatis accessitur.

GRammaticorum Latinorum præcipui Diomedes, Donatus, Fla. Charisius, Seruius, De vitiis orationis scribentes, omnes vno consonoque ore Vergilium improprietatis siue acyrologiæ notant in his versibus e libro eius Æneidos primo petitis:

> *Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,*
> *At sperate Deos, memores fandi atq; nefandi*

Sperate, inquit Seruius abusiue *timete*, — Et rursum

> *Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,*
> *Et perferre soror, potero* —

Pro *timere*, inquit Seruius (quem etiam sequutus est Iulius Pomponius Sabinus) acyrologia: nam *speramus bona*, *timemus aduersa*. Hæc illi. At ego Vergilium summos Græciæ auctores & linguæ Atticæ proprietatem hic sequutum puto. Nam & Thucydides in vtramq; partem verbo ἐλπίζειν vsus est; in malam, statum in initio libri primi historiæ suæ de bello Peloponnesio eiusque magnitudine & diuturnitate, sic scribens: Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων: ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου, καὶ ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι, καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων τεκμαιρόμενος. Id est: *Thucydides Atheniensis bellum Peloponnesium Atheniensiumque, quod inter se gesserunt, conscripsit, exorsus statim ab eo moto: sperans etiam fore tum magnum, tum memoria maxime dignum coniiciens fore.* In quem locum doctissimus eius auctoris Scholiastes ad hunc modum scribit: τὸ ἐλπίσας οὐ μόνον ἐπὶ ἀγαθοῦ ἀλλ' ἁπλῶς ἐπὶ τῇ τοῦ μέλλοντος ἐκβάσει λέγεται: Id est *Vox sperans non solum de bona re dicitur, sed etiam de cuiusuis futuræ rei exitu & euentu.* Sic idem in bonam partem vocem eam posuit in octauo: ὁπόσοι τε αὐτοὺς θεάσαιντες ἐπήλπιζον ὡς λήψονται τὴν Σικελίαν. Id est *Quotquot illos conspexerant, sperabant eos Siciliam relicturos.* hoc est a vexanda insula eos desituros, & domum abituros: consimiliter & Aristoteles lib. 2. Rhetoricorum ad Theodoctem vsus est in cap. de miseratione: ὅλως δὲ ὅταν οὕτως ὡς ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα. Id est, mala impendentia & accidentia, ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ ἑαυτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ. Id est. *In totum* (misereri solemus) *quoties velut reminiscimur huiusmodi mala aut nobis aut nostris accidisse, aut metuimus ne nobis aut nostris consimile fiat.* ἐλπίσαι enim *metuere* ibi significat. Nam vt inquit Suidas: ἐλπίσαι οὐ μόνον ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπὶ τῇ τοῦ μέλλοντος λέγεται παρ' Ἀττικοῖς. Capitur autẽ tum vt Moscopulus annotauit, pro προσδοκῶ cui & Thomas magister celebris Grammaticus adstipulatur, quod *exspecto* significat.

vnde lepidus ille iocus super voce *exspecto* ex a
lium Lupum lib. 1. vbi cum Proculeio filius c
tem non exspectare: immo inquit Proculeius
exspectes. Alioqui secundum communem m
nis, βοφᾶσ vero de *malis* dicitur. ...
Moschopolus tradit: Etsi Thomas magister
...ίζω non solum (vt Attici accipiunt) capi pro
etiam pro eo quod est *in spem conijcere*; Lucia
dialogis citans, ... αὐτὰς κ
Budæus ad quem lectorem remittimus.

Capvt XXIV.

Locum quendam Persii poetæ, videri e Platon

QVi poetas nihil ad instruendum pectus
tur, hi meo iudicio præpostere rerum
re videntur. Vt enim cuiuis haud facile Cori
dere, (vt est in prouerbio) ita poeticam fac
tam, haud omnes qui eo conatum suum dire
Nisi Fortasse quidam hoc esse poetam existim
decenter numeris includere; Sed falluntur ill
ficatores tantum siue ἐποποιὰς dixit antiquita
solum, qui præter humanarum diuinarum
mam scientiam, hunc etiam liberalium disci
quem ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, absoluisset, Pl
creta, & Theologorum mysteria, affatim im
nemo est quin fateatur, multarum rerum cog
se omnium scriptorũ interpretes & enarrator
quiri. id quod nuper in legendo Persio vate h
in his versibus e satyra eius 5. hic appositis:

——*tibi recto viu*
Ars dedit, & veri speciem dignoscere call
Ne qua subærato mendosum tinniat auro.

Quos si quis diligentius introspexerit, de Pl
promtos inueniet. *Subæratum* enim *aurum* vi
tutis & adulteratam mendacii & prauitatis fu
Plato in libris de Republ huiusmodi quoque
dum scribit, Græce quidem, sed ad hanc sente
bulam, omnes qui in eadem ciuitate viuimus, fr
Deus nos fingeret, aurum cum illis miscuit, qui a
sunt, argentum autem cum illis qui armis ciuita
& isti honore digni sunt: ferrum autem & æs agr
cibus infundit. Hæc nonnunquam alterum ex a
enim ex auro argentum, & ex argento aurum.
Deus præcipit, vt magnam diligentiam habeant
rit ab auro in argentum, aut ex argento in peior

ſcant: Sed naturæ congruentem reddentes honorem, in opifices aut agricolas deducant. Quod ſi a peioribus argentum aut aurum productum ſit; honoretur iſte, ad conuenientemq; locum argento aut auro conſcendat: hoc maxime omnium ſeruandum eſt. Cum enim ferrum aut æs ad regendum peruenerit, tunc ciuitas deſtruetur. Quæ ſi Euſebio Cæſarienſi credimus de diuinis litteris mutuatus, tanquam fabulam alio detorſit. Hic enim apud Ezechielē Prophetam ſcriptum eſt: *Ecce Dominus Iſrael filii hominis, permixti ſunt omnes æri, ſtagno, plumbo, & ferro: in medio camini argentum permixtum ſunt. Ideo hæc dicit Dominus: quoniam facti eſtis omnes mixtura vna, ideo ego ſuſcipiam vos, ſicut ſuſcipitur argentum, & æs, & ferrum, & plumbum & ſtagnum in medium camini; vt ſuffletur in eo ignis & infundatur.* Per diuerſa metalla commiſta, vterque intelligens diuerſas virtutum vitiorumque qualitates, & adulteratas naturas.

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber III.

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

Locus Valerij Maximi explicatus de Platone, remittente ſacræ aræ conductores ad Euclidem.

VAlerii Maximi libro 8. cap. 13. verba ſunt de Platone loquentis: *Platonis quoq; erudititiſſimum pectus, hæc cogitatio attigit: qui conductores ſacræ aræ modum & formam eius ſecum ſermone conferre conatos, ad Euclidem geometram ire iuſſit; ſcientiæ eius cedens, immo profeſſioni.* hæc ille. Dubium & maxime obſcurum multis videri poteſt, quamnam hiſtoriam hic innuat Valerius. Sed puto illum de ara loqui & controuerſia ſuper illa habita, cuius meminit Eutolius Aſcalonita in ſecundo commentariorum in Archimedem de ſphæra & Cylindro, ex epiſtola Eratoſthenis, ad hunc modum ad regem Ptolomæum ſcribentis: τῶν ἀρχαίων τινὰ τραγῳδοποιῶν φασὶν εἰσαγαγεῖν τὸν μίνω τῷ γλαύκῳ κατασκευάζοντα τάφον, πυθόμενον δ' ὅτι πανταχοῦ ἑκατόμπεδος εἴη εἰπεῖν:

μικρόν γ' ἔλεξας βασιλικοῦ σηκὸν τάφου,
διπλάσιον ἔστω τοῦ δὲ τοῦ κύβου μὴ σφαλῇς
διπλασιάζων ἕκαστον κῶλον ἐν τάχει τάφου:

ἐδόκει διημαρτηκέναι. τῶν γὰρ πλευρῶν διπλασιασ
πεδον γίνεται τι, τετραπλάσιον. τὸ δὲ στερεὸν δια
σχήματι διπλασιάσειεν καὶ ἐκαλεῖτο τὸ τοιοῦτον πρό
σιασμός. ὑποθέμενοι γὰρ κύβον. ἐζήτουν τοῦτον διπ
διαπορούντων, ἐπὶ πολὺν χρόνον, πρῶτον Ἱππο
νόησεν ὅτι ἐὰν εὑρεθῇ. δύο εὐθειῶν γραμμῶν, ὧν
τεινος ἐστὶ διπλασία, δύο μέσας ἀνάλογον λαβεῖ
γίᾳ διπλασιασθήσεται, ὁ κύβος ὥστε τὸ ἀπόρημα
ἔλασσον ἀπόρημα κατέστρεφεν μετὰ χρόνον δὲ τινα
βαλλομένους γοῦν κατὰ χρησμὸν διπλασιάσαι τινα
[illegible], ἐμπεσεῖν εἰς τὸ αὐτὸ ἀπόρημα. διαπεμψαμέ
τῷ πλάτωνι ἐν ἀκαδημίᾳ γεωμέτρας. ἀξιοῦν αὐτοῖς
τῶν δὲ φιλοπόνως ἐπιδιδόντων ἑαυτοὺς, καὶ ζητούν
μέσας λαβεῖν. Ἀρχύτας μὲν ὁ ταραντῖνος λέγε
λίνδρων εὑρηκέναι. Εὔδοξος δὲ διὰ τῶν καλ
γραμμῶν, συμβέβηκε δὲ πᾶσιν αὐτοῖς ἀποδεικτικ
ρουργῆσαι καὶ εἰς χρείαν πεσεῖν μὴ δύνασθαι. πλὴ
ναίχμου, καὶ ταῦτα δυσχερῶς. Ἐπῆγε δὲ τις ὑφ'
δία, δι' ἧς εὑρήσομεν, δύο τῶν δοθεισῶν οὐ μό
ὅσας ἂν τις ἐπιτάξῃ τούτου δὲ εὑρισκομένου δυνη
θὲν στερεὸν, παραλληλογράμμοις περιεχόμενον εἰς
ἐξ ἑτέρου εἰς ἕτερον σχηματίζειν, καὶ ὅμοιον ποιεῖν κ
τηροῦντας, τὴν ὁμοιότητα ὥστε καὶ βωμοὺς καὶ ναούς.
τῶν ὑγρῶν μέτρα, καὶ ξηρῶν, λέγω δὲ οἷον μετ
κύβον καθιστάναι, καὶ διὰ τῆς τούτου πλευ
τούτων δεκτικὰ ἀγγεῖα πόσον χωρεῖ χρήσιμον δ
τοῖς βουλομένοις ἐπαύξειν, καταπαλτικὰ καὶ λιθο
ἀνάλογον ἅπαντα αὐξηθῆναι. καὶ τὰ πάχη καὶ
κατατρήσεις καὶ τὰς χοινικίδας, καὶ τὰ ἐμβαλλόμενα
ἡ βολὴ ἀνάλογον ἐπαυξηθῆναι. ταῦτα δὲ οὐ δυνατ
τῶν μέσων εὑρέσεως, hoc est: *Regi Ptolome*
dere. Veterem quendam tragœdum, aiunt prod
noa, sepulchrum Glauco exstruentem. C
centum id vndique pedum esse, dixisse paruum
num sepulcri. Duplum esto, a cubo ne aberra
ciens viuum quodque membrum in densitate sep
eo lapsus esse, lateribus enim duplicatis su
erit, solidum vero octuplum. Hinc quæsitum
modo manente eadem forma, solidum aliquod a
set. Vocatumque est huiusmodi problema, cubi
ponentes enim cubum, quærebant quomodo is du
autem plurimi multo iam tempore ambigerent
tes Chius excogitauit, an inueniri possent duæ data
maior dupla esset ad minorem, duasque media
sumere in contigua proportione, tunc duplari poss

quod erat in ea re ambiguum, in maiorem dubitationem alteram conuertit. At postea tempore quodam, ferunt Delijs peste laborantibus, oraculum responsum & imperatum, vti aram quandam duplarent, incidisse in eandem difficultatem. Implorantes autem illorum Geometrarum opem, qui tunc in Academia Platonis erant; dignum ducerent inuenire quæsitum, qui se gnauiter ad id accommodantes, quærebant vti duabus rectis datis, duas medias proportionales accommodarent. Archytas Tarentinus fertur per semicylindros inuenisse, Eudoxus per curuas lineas, visum est ijs demonstratione inuenisse, ast quæ inuenerant, opere perficere & in vsum deducere nequiuisse, exceptis ijs quæ paucula Menechinus præstitit: Eaque difficulter. Excogitata autem est a nobis, quædam instrumenti structura facilis, per quam inuenire poterimus, non solum duabus datis rectis, duas medias: verum quodcumque quis iusserit. Quo inuento poterimus vniuersaliter solidum quodcumque datum, æque distantibus lateribus contentum, in cubum reducere: aut ex altera in alteram figuram transformare, & similem ei facere, & ipsum augere, retinendo rei similitudinem. quare & aras & templa poterimus, & humidorum & siccorum mensuras, veluti mensurationem medimnorum, in cubum constituere. Et per huius latus diametri, vasa horum receptiua, quantum capere possint. Vtile autem est excogitatum istud, his qui student impulsiua & expulsiua lapidum instrumenta augere: Nam oportet omnia ista proportinaliter augeri, & crassitudines & magnitudines, & perforationes, & ligamenta, & neruos innexos si necessum sit proportionaliter augeri, Hæc absque mediarum inuentione fieri non possunt. Hactenus ille. Qui idem pulcherrimo hoc carmine inuenti sui, tum subtilitatem tum vtilitatem ad Ptolomæum regem suum complexus est.

Εἰ κύβον ἐξ ὀλίγου διπλάσιον ὦγαθὲ τεύχειν
φράζῃ, ἢ τὴν στερεὴν πᾶσαν ἐς ἄλλο φύσιν,
εὖ μεταμορφῶσαι, τόδε τοι πάρα, κἂν σύ γε μάνδρην
εἰς σειρὸν σιρὸν, ἢ κοίλου φρέατος εὐρὺ κύτος.
τῇ δ' ἀναμετρήσαιο μέσας ὅτε τέρμασιν ἄκροις
συνδρομάδας δισσῶν ἐντὸς ἕλῃς κανόνων.
μὴ δὲ σύ γ' Ἀρχύτεω δυσμήχανα ἔργα κυλίνδρων
μὴ δὲ Μεναιχμείους κωνοτομεῖν τριάδας.
διζήσῃ, μὴ δ' εἴ τι θεουδέος Εὐδόξοιο
καμπύλον ἐν γράμμαις εἶδος ἀναγράφεται.
τοῖς γὰρ ἐν πινάκεσσι μεσόγραφα, μυρία τεύχεις,
ῥειά κεν ἐκ παύρου πυθμένος ἀρχόμενος.
εὐαίων Πτολεμαῖε πατὴρ ὅτι παιδὶ συνηβῶν
πάνθ' ὅσα καὶ μούσαις καὶ βασιλεῦσι φίλα.

αὐτὸς ἐδωρήσω· τί δ' ἐσ' ὕστερον εὐχόμενος ζεῦ
καὶ σκηπτροῦχον ἐκ σῆς αὐτὸς εἶκε χειρὸς
καὶ τὰ μὲν ὡς τελέοιτο, λέγοι δὲ τις αὐθήματα λ
τοῦ Κυρηναίου τοῦτ' Ἐρατοσθένεος.

Est autem hæc traditio admodum vtilis iis, q
licas, quas Bombardas vocant, & campana
interuallo ratione & ordine proportionale
Quod ipsum Albertus Durerus Germanus, p
Geometricis Elementis notauit, qui hoc inu
suis libris inseruit, suppresso interim prioris a
immerito ingratitudinis & plagii nomine ob
Ex his autem, puto, liquere, qui fuerint illi
ipsa sacra ara, ob cuius constructionem itum
autem ad Euclidem eos a Platone remissos f
in ea re sequutus esse certos historiæ scripto
ratosthenis epistolæ, qui dicit imploratam o
trarum, qui tunc in Academia vigebant. Qu
præstantissimum fuisse nemo ignorat. Quo
chyta commemorat Eratosthenes, reperit in
Laertius, qui & ipse hoc inuentum illi attribu
Mechanica, mechanicis principijs vsus, exposuit
ganicum descriptioni Geometricæ admouit, ex d
ne, duas medias secundum proportionem sumere
plicationem: ita enim legendum, non vt in v
habetur, *publicationem*; non sine pudenda Va
curia, qui cum se iactet castigasse versionem
Camaldulensis, ne respiciens quidem ad Græ
torum Codicum errorem, qui in versione vni
nem pro *duplicationem* reposuerant, sequutus
quod in eodem exemplari Græco habetur: q
est, vt credam nunquam ita a Camaldulensi
guæ non imperito versum esse, sed bonos li
typographorum inscitia id factum, cum in G
tur διπλασιασμὸν, hoc est, *duplicationem*, non

CAPVT II.

De Subseciuis *locus Suetonij Tranquilli excu*
quam antea exactius.

SVetonius Tranquillus in Domitiano, *Sub*
veteranos agris, carptim superfuerant, veteri
sucapta reliquit. Subcisiua inquit Philippus
portiunculas agrorum quasi subcisas, relictasue, qu
uidendis agris superfuerant. Talia inquit, *Dom*
teribus possessoribus, qui scilicet illos agros prius p
teranis diuiderentur. Quæ expositio partim ieiu

tim etiam falsa & contra mentem auctoris. Non enim vnquam constiterit Suetonium intelligere voluisse, veteres possessores, eos, qui ante colonias diuisas illa subcisiua possederant, cum Coloniæ quædam valde antiquæ fuerint, libera Repub. omnes conditæ, exceptis iis, quas militares, sopitis bellis ciuilibus, condidere Octauius Augustus & Vespasianus; De subseciuis igitur militarium loqui Suetonium nihil ambigendum, quod ipsum quoque Baptista Egnatius in hunc locum scribens, satis scite animaduertit. *Subsiciua* inquit *quæ diuisis per veteranos agris carptim superfuerunt.* Adducens Boetii verba quæ per se obscura, inexplanata relinquens, tamen nescio quam scite huic loco adaptare nititur. Ceterum ad eruendum e Suetonio sensum, altiore nobis indagine opus est. Coloniarum antiquitus, & manente Republ. duo fuere genera, vt inquit Asconius Pædianus: vnum Pop. Roman. alterum Latinorum: Hoc est, vt vna haberet ius ciuitatis Romanæ, altera ius Latii; quæ Coloniæ conditæ sunt stante etiamdum libera Republ. vnius conditionis postea factæ, omnesque nactæ Ius ciuitatis Romanæ, quarum vltimæ fuere, vt docet in primo Velleius Paterculus, in Italia Tarentum & Neptunia, extra Italiam Bacieni & Eporedia. At Romanorum Republ. pessumdata & redacta in Monarchiam, plures *militares* deductæ sunt: ita enim Velleius idem videtur eas appellare, quas principes bene meritis suis veteranis adsignauerunt: idque interdum pulsis, & possessionibus suis deturbatis veris heredibus & possessoribus: Vt non immerito princeps poetarum Vergilius queratur se auitis possessionibus vndique deturbari; non importuneque exclamet.

Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
Barbaras has segetes? &c,

Quod ipsum & Propertio accidit, de se loquenti:

Nam tua cum multi versarent rura iuuenci
Abstulit excultas pertica tristis opes.

Quo calamitatis genere Tibullus quoque perculsus videtur. *Perticam* appellat; Propertius, *Triumuiralem hastam*, cui ciuium Italicorumque bona subiiciebantur. Nisi intelligamus per *perticam Finitores* (quem eundem & *decempedatorem* & *Agrimensorem* appellabant) *decempedam*: qua agros veris possessoribus ademtos, veteranis adsignabant. Ob id, teste Iulio Frontino solum quodcunque Coloniæ erat adsignatum, id vniuersum *pertica* appellabatur. Diuidebantur autem hi agri veteranis, certis portionibus, non tamen æqualibus, sed pro cuiusque stipendiis & merito; vt liquet ex libro Coloniarum; qui Balbo cuidam adscribitur. Vbi sic habetur: *Volaterra, lege triumuirali, in centuriis singulis iugera ducenta; decumanis & cardinibus est adsignatus; quam omnem veterani in portionibus diuisam, pro parte habent, in*

quos limites cepit interualla pedum. C C C C C
vnusquisque miles accipit iugera X X V. *&* L X
quandoque ea erat soli natura, vt non cent
mitibus posset adsignari, verum & inter
solo in medio relicto, aliquando montibus &
solo terminatus, nullo certo termino; quod
loniarum est manifestum: *Ager (inquit) Sp*
& limitibus est interiecius; Est adsignatus vbi
insolutus montibus est vel subsecivus, quæ reipub
sunt. Nam & multa loca hereditaria eius ac
hic *intersicivum* vocat; veteribus *Arcifinius* d.
Frontino, in libro de controuersiis limitum
rius teste Aggeno Vrbico, commentario in Fr
quidem vt Varro interpretatur ob *arcendis ho*
vult, *nulla mensura continetur, sed finitur secundi*
uationem fluminibus, fossis, montibus, vijs, ar
aquarum diuergijs, &c. In quibus tame
seciuorum (ita enim ibi perscribitur, &
Occupatorius autem is dicebatur, vt Agge
tempore occupatus a victore populo, non e
bat vnusquisque quantum colere præsenti te
quantum in spe colendi habuerat. Ceterum
seciui deductum sit, & quotuplex *subseciuu*
nemo meo iudicio melius explicat Iulio Fro
(inquit) *a subsecante linea nomen accepit.*
sunt genera, vnum quod in extremis assignatori
expleri non potuit. Aliud quod in medijs affig
gris centurijs interuenit. Extremam autem
ager clauditur, puta viam publicam, quæ s
lonica transcendi non potuit: Aut extremos l
aut loca insoluta habeat, hoc est saxosa & ste
quæ in potestate occupantium sunt. Vnum
extra centurias adsig s, aliud intra; *Qu*
Frontinus, *intra quat... limites minus quam i*
rit assignatum, in hac remanet appellatione: Ide
adsignationi superest, linea claudatur & subsece
quarum mensurarum actus, quicquid inter n
extremitatem interest, subseciuum appellatu
dum Aggenum, vbi quatuor limites æqu
rias continentes, vno in loco conuenerint, &
agri spatium, quam quod centuriæ singulæ
præstabant poterant continere, subseciuum
lari. *Normalem* porro *lineam*, Aggenus
mensuralis dicitur, extremitatem, vbi cent
transire non potuit, cohibens. At Censori

natali *normalem* vocat, quam Græci κάθετον, Cassiodorus in Geometria & Martianus Capella *Perpendicularem*. Postquam igitur diximus quid sit *subsecivum*, deinceps notandum huiusmodi subseciua ab auctore diuisionis aut sibi reseruata, aut aliquibus concessa, aut Reipublicæ ipsius Coloniæ, aut priuatis personis; quæ quidam vendiderint, quidam vectigalibus certo tempore dederint. Est & ager similis subseciuorum conditioni, extraclusus & non adsignatus, qui si Reipublicæ Populi Romani, aut ipsius Coloniæ vt inquit Frontinus cuius fine circumdatur, siue peregrinæ vrbi, aut locis sacris, aut religiosis atque ad Populum Romanum pertinentibus, datus non sit, in eius qui adsignare potuit, remanet potestate. Ex his igitur apparet, duas fuisse conditiones subseciuorum: vnam subseciui assignati, alteram haud dum assignati, remanentis in adsignantis potestate: cuius ager similis subseciuorum conditioni dicatur: Quod ipsum Boetius in sua Geometria his verbis post Frontinum ostendit. *Subsecivus (inquit) ager est, qui secundum proprias determinationes adscriptus in finibus suis, tabulario Cæsaris infertur, & qui beneficio concessus aut adsignatus Coloniæ fuerit, siue is proximus, siue longius positus, quem Colonia in Tabulario Cæsaris, manu conditoris subscriptum habere debet. Item ager similis subsecivus est, qui non adsignatus Reipublic. populoque aut Coloniæ, cuius fine circumdatur, remanet in eius potestate, qui adsignare potuerit; hoc est principis.* Is autem solus potest adsignare, vt ait Aggenus, qui a principe eam accepit licentiam. Nam etsi omnis doctus agrimensor, limites centuriæ possit restituere, non tamen potest assignare nisi a Principe auctoritatatem acceperit. De iis igitur subseciuis loquitur Suetonius, quæ assignata non erant, sed in principis remanserant potestate, qui ager, vti ostendimus, similis subseciuorum conditioni dicitur. Hæc igitur non adsignata subseciua, quorum partem per totam Italiam Vespasianus vendidit: Vt idem Aggenus post Suetonium testatur. Alia autem quæ remanserunt, Domitianus donauit atque concessit possessoribus, idque per totam Italiam, quod & edicto sanciuit confirmauitque. *Possessores* Suetonius & Aggenus hic vocant, non eos qui legitime ea possidebant, sed eos qui ea vt in adsignata vsu ceperant temereque vsurpauerant. Non enim in præiudicium Principis & fisci legitime vsucapi potest: Ideoque veri possessores non erant. Hinc Suetonius interiecit, *vt vsucapta*. Quo maior species liberalitatis a Domitiano ostentatur, qui inde famam eius virtutis sibi aucupasse videtur; erga eos etiam beneficus, qui sua & fisci commoda imminuisse videbantur, pœna potius quam bene-

ficio dignos. Quod ipsum vt patris sui l
quem tenaciorem & lucri cupidiorem fuif
subseciuorum venditione liquet, fecisse vid
obiter adnotetur. Partem Italiæ iuxta Met
Graciam Apuleius in apologia vocat Metap
reliquo ponitur. Sic Cicero in lib. de legi
vocat. Sic *fucisiuas horas* dicimus, quas ab oc
quasi subsecamus. *Succisiui* pro *reliqui* voce,
sini aurei vltimo. *Succisiua tempora* Aulus
Proemio naturalis Historiæ.

CAPVT. III.

Orciniana sponda *quæ sit apud Martialem*
ritúq; meridianorum ludicrorum cruen

CArmen est apud Valerium Martialem li
ledicum scripsit, cui omnia infelicia &a
& inter cetera hoc addit

Vocet beatos, clamitetq; felices
Orciniana qui feruntur in sponda.

Vbi aliquot docti viri, *Orcinianam spondam*
retro mortuorum simpliciter accipiunt, non i
auctoris, sic n. solùmodo optaret ille, vti mo
beatos iudicaret; At mihi saluo meliorũ iud
dam sandapilam seu pheretrum quo interfe
tores seu bestiarii interemti efferebãtur, inte
sepulturam, sed vt in *spoliarium* abiicerentur
in quẽ noxiorum cadauera nuda exspoliata
dam cloacã & sentinam abiiciebant. Hoc n.
genus longe maxime infame, & calamitosu
terfectos tyrannos Romani, vix alia maiore
quam si hoc publico dehonestamento, nõ se
Quod vt coniectaremus, fecit Septimius Te
logetico sic scribit: *Risimus* inquit, *inter l*
crudelitates, Mercurium mortuos canterio e
mus & Iouis fratrem, (Orcum videlicet & Ph
cadauera cum malleo deducentem. Hactenus
colligitur, aliquem petulantem Pantomin
indutum, solitum sandapilam illam cum n
daueraq; interfectorum gladiatorum aut be
quæ ob id per iocum, *Orciniana sponda* dicta
videtur histrio ille, apud Suetonium Tra
qui in cantico quodam cecinit, *Orcus vobi*
Nerone Senatum gestu notans: Volens per
vt lanistam sceleratissimum, deuouisse mor
vt cadauera mortuorum gladiatorum & be

Digitized by Google

tur ab Orco infpoliarium, ita cunctos ab eo, tanquam Orco in perniciem deductum iri. Ita n. malo intelligere, quam vt prouerbium ibi fubeffe credam, quod putauit Philippus Beroaldus, etfi Ludouic. Cælius lib. 10. ad id allufiffe auctorem putet, quod Pluto apud Athenæum ab Æfchylo *Agefilaus* fic dictus, quod & a Lactantio Firmiano fcriptum fit, quod non placet: imnio hiftrionem vero fimilius eft, ad rem quæ quotidie oculis fubiiciebatur, refpexiffe?

CAPVT IV.

Orcum & Charontem veteres ἀντὶ τοῦ θανάτου hoc eſt pro morte accepiſſe, & quod Charontis nomen minime antiquum ſit, ſed ab iis qui poſt Homerum ſcripſere, introductum.

Mirum illud videri cuipiam poffet, & fortaffe vt menda notari in Macrobio, quod fcripferit, ab Euripide in Alceftide, *Orcum introduci gladium geftantem*, cum in fyncerioris notæ codicibus θάνατος, hoc eft, *mors* ibi loquens inducatur, in vulgaribus autem *charon*, quod tamen vt erroneum reiicit Antonius Muretus θάνατον pro Charontis perfona ibi debere reponi, contẽdens, cui etiam fuffragatur ipfius Euripideæ tragœdiæ contextus, Apollineæ ad θανάτου adfpectum, fic dicente:

ἤδη δὲ τὸν δὲ θάνατον εἰσορῶ πέλας
ἱερῆ θανόντων, ὅς νιν εἰς ᾅδου δόμους
μέλλει κατάξειν,

Hoc eft:

At iam mortem ipſam aſpicio prope
Gladio morientibus ſacro, quæ illam mox ad inferas domos
Deductura ſit.

Hanc igitur perfonam quam θάνατον Euripides, feu vt nonnulli *Charontem*, introduxit, Macrobius *Orcum* appellauit. *Orcus* enim idem eft cum *morte* vt Horatius indicat hoc verfu, in fecundo lib. epiftolarum:

——*ſi metit orcus*
Grandia cum paruis, non exorabilis auro.

Vbi interpretes quoque *orcum* pro *morte* interpretantur. Quod fi qui (etfi Scholiaftes reclamare, & Mureto fuffragari videtur) fi qui inquam hic Charontis perfonam mordicus retinere velint, ne ii quidem toto cœlo aberrare videbuntur; Nam præter vulgatam lectionem quam diximus illis fuffragari, (cui & Baptifta Pius in commentariis quos accuratiore lima & ftilo iam fenex confcripfit, & Petrus Victorius homo confummatæ eruditionis adhærent) hæc verba Euripidis ab Alceftide iam moriente prolata illos confirmare merito debent. Sic enim illa voce moribunda loquitur.

ὁρῶ δίκωπον, ὁρῶ σκάφος.

νεκύων δὲ πορθμεὺς ἔχων χέρ' ἐπὶ κοντῷ
Χάρων μ' ἤδη καλεῖ.

Id est.

Video biremem video scapham,
Mortuorum vero portitor habens contum in
Charon, me iam vocat.

Quin nihil refert siue *Charontem* siue *Thanotu*
introductam putemus; quando ipse quoque C
& orco veteribus habitus sit; teste Suida *χάρων*, i
dictus fillor *κατ' ἀντίφρασιν*, quod absque gau
notatu dignum, nomen *Charontis* veteribus po
tum fuisse, propterea non Orphea, non Home
mentionem fecisse: Sed auctor poeseos, quan
illius duntaxat meminit, in qua de Theseo &
bitur; citante in Phocicis Pausania:

> Ἔνθ' ἤτοι νέα μὲν, νεκυάμβολον ἥν, ὁ γεραιὸς
> Πορθμεὺς ἦγε Χάρων σὐκ ἔλαβον ἔνδοθεν ὅρμου

Vbi tamen *ὅρμου* quidam legit:

> *Intra mortuorum vectricem nauim, quam s*
> *Portitor Charon deduxit nondum in portum*

Quæ eodem auctore sequutus Polygnotus T
porticu Lesche apud Delphios, Charontem sen
titorem in Flumine Acherunte remis innixum.
seu poesin, noster Vergilius sequutus est: qui o
horrendum vocat. Petronius vero Arbiter in ca
uili Porthmea his versibus.

> ——*Vix nauita Porth*
> *Sufficiet simulachra virum traducere cymb*

Nisi dicamus illum hæc de Euripidis præfata
tum, vt alia quoque. Nam & Aristophanes
tem, vt inferorum portitorem & nauitam in f
Quocirca supra modum demiror, Iulium Pom
scriptum reliquisse; Orphea primum ad Græ
tis imaginem transtulisse. Cum e contra, Or
quem *Chthonium* siue *terrestrem* vocat, anima
qui illos a corpore soluens ad inferna & irrem
cat, easque a corporibus abducit, quando fati
& sacram virgam ad demulcenda & in somn
mina tribuit. Quod ipsum quoque Hon
in libro Odyssææ vltimo; quo loco necyam
sibus:

> Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
> ἀνδρῶν μνηστήρων, ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν

Digitized by Google

καλὴν χρυσείην. τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Id est.

Mercurius vero Cyllenius euocauit animas
Virorum procorum, habens virgam in manibus
Pulcram, politam, qua virorum demulcet oculos
Quorum vult, quos iterum dormientes excitat.

Vnde & ψυχοπόμπος & ψυχαγωγὸς & ὀνειροπομπὸς tũ etiam χθόνιος alibi dicitur. Quod ipsum quoque Virgilius æmulatus est, qui Mercurii habitum describens his versibus, huic quoq; virgam attribuit:

Tum virgam capit, hac animas ille euocat Orco.
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit.
Dat somnos, adimitq;, & lumina morte resignat,
Illa fretus agit ventos & turbida tranat.
Nubila, &c.

Quod ipsum forte Seruium induxit, vt tam inconsiderate scriberet, Mercurium ab Euripide introductum vt Alcestidos crinem abscinderet, animamque educeret, vtpote qui ex prædictis nouerat id Mercurii officium esse: parum memor ab Euripide aliam ei rei personam esse introductam. Iam autem *Orcum* esse eundem cum Plutone, indicat nobis Cicero in tertio libro de natura Deorum. *Orcum Iouis & Neptuni fratrem* affirmando. Et rursum in Verrinis. Vbi dicit, *Verrem tanquam alterum Orcum in Siciliam emersisse, non vt Proserpinam sed vt Cererem raperet.* Sed & Hygnus in fabulis: *Saturnus* inquit, *Orcum in Tartara deiecerat.* Apuleius in sexto Asini. *Orci cancros pro inferorum claustris* accepit: *inter Orci cancros iam ipsos adhæsisti.* Hos Orpheus in hymnis κωκυτοῦ ἀνυποστρόφον οἶμον appellat; hoc est. *Cocyti irremeabilem viam.* Sic idem Apuleius *in familia Proserpinæ & in Orci familia numeratus,* dixit, pro eo quod est inter defunctos recensitus. Sic *Orcius Thesaurus*, pro iis qui apud inferos detinentur defunctis, videtur in Epitaph o Næuii apud Aulum Gellium dictus. Etsi ibi quidam *Orci* legant, inter quos est Lud. Cælio teste, Q. Cerilius Minutianus Apuleius. Sic *Orcus*, pro ipso etiam *inferno loco*, & Plutonis regia capitur: vt apud Plautum aliquot locis e Captiuis:

Quid pater, viuit ne? Ph. *viuum quum inde abijmus, liquimus.*
Ac nunc viuat nec ne? id Horcum scire oportet scilicet.

Et rursum in Asinaria:

—— bene vale, apud Horcum te videbo.

At alibi idem Plautus *Horcum* seu pro *Charonte*, seu *Platone* accepisse videtur, vt in Mostellaria:

Nam me Acheruntem recipere Horcus noluit.

Et rursum:

——— *Quando mecum caput & corpus copulas?*
Quo die Horcus ab Acherunte remiserit mortuos

Vbi etiam *Charontem* intellexisse videtur. Illud obiter notandum quod tradit Probus Grammaticus in Catholicis, *orchus* per *ch.* scribendum esse, quod & Seruius innuere videtur. At Cicero in Oratore *Orcinos matones* mauult, quam per adspirationem *Orchinos mathones.* Hinc *orcinos libertos* dixere testatoris defuncti, & iam in orci familiam adscripti; etsi reclamet Andreas Alciatus, qui ὀρθινὰς legit, quod directam libertatem adsequantur. Idem tamen, ex auctoritate innominati interpretis iuris ciuilis, ὀρκίνους ibi legi tradit de quibus in iure ciuili crebra fit mentio, vt in π. de liberatio. leg. c. ergo & c. cum quasi. Et rursum in C. Iustinianeo de iuris & facti ignorantia, L. cum testamentum. Et rursum in eiusdem institutionibus libro secundo capit. 24. in quem locum in Græca Paraphrasi Theophili habetur, vbi de libertis, qui directam ex testamento libertatem adsequuntur; ita scriptum est: καλῆθήσονται δὲ οὗτος παρὰ τοῖς νομικοῖς Orcinus libertus τουτέστι χαρωνιανὸς ἀπελεύθερος, id est *Vocatur autem is apud legum peritos Orcinus libertus hoc est Charonianus.* (a Charonte nimirum) quem vnum eundemque cum orco censuisse videntur. Festus Pompeius ex auctoritate Verrii Flacci *Orcum* quasi *Vragum* dici ait, hoc est *tergiductorem*, vt qui agmen humani generis in vnum locum cogat, siue ab vrgendo, *C.* in *G.* mutato. Est autem *Vragus* οὐραγὸς Græce, vt vult Orbicius qui & ὀπισθοφύλαξ. quod tergum in exercitu claudat, & posterius agmen cogat: οὐρὰ enim, vt idem ait, ἐπὶ τούτοις πρὸς τὸ βάθος ἔσχατον ζυγόν: id est, *Vltimus ordo.* Hinc οὐραγὸς Apud innominatum qui ex Æliano & aliis vocabula rei militaris collegit, ὁ τελευταῖος τοῦ λόχου, hoc est, *vltimus agminis.* Est autem *tergiductor* qui claudit agmen, crebra vox Æliano, hos etiam οὐραγοὺς vocat Leonis Imperatoris liber, quos Leonis interpres Checus *tergistites* vertit, & *caudanos* siue *vltimanos* Robertellus. Quos Vegetius & Modestus *Triarios*, robur nimirum & præsidium legionum, qui vt post vniuersam aciem eant, constituuntur. Quidam *Horcum* adspiratione præposita scribendum contendunt, vt sit ab ὅρκος, hoc est *Iureiurando*, quod per eum cuncti iurare timent, eiusque numen fallere: alii ab ἕρκος quod *septum* interpretantur, eo quod animas defunctorum conclusas teneat. Hunc locum etiam Græci ἅδην vocant, per quem aerem infernum qui morientium animas excipit, vt inquit in libro de natura Deorum Cornutus; διὰ τὸ ἀειδὲς, quod animæ mortuorum nobis non amplius videantur neque appareant. *Orcinos senatores* vocatos per iocum hac figura dicit Suetonius, qui ab Antonio post mortem Cæsaris per gratiam & pmiũ, quasi ex Cæsaris testamẽto, in senatũ allecti erat, quibus Augustus Republ. composita senatum purgauit, & splendori

dori suo reddidit, lepida allusione ad Orcinos seruos cõficta. Hos Plutarchus Latinum exprimere verbum volens *Charonitas* appellauit. Orcum eundem Latinis esse arbitratus, qui Græcis sit *Charon*, quod ipsum quoq; Petrus Victorius, qui hęc copiosius narrat, suo calculo comprobauit. vbi tamen in Suetonio vulgo legitur *abortiuos*, adsentiente & exponente nimium quam ridicule id Beroaldo. Cum tamen in sincerioris notæ codicibus in margine sit adnotatum; *aliter Orcinos*. Et puto hoc vnum fuisse ex capitibus secundæ centuriæ Angeli Politiani: cum *Orcini* inter capita illa ponatur, referente Petro Crinito, haud dubie ex Plutarcho castigato hoc Suetonii loco.

CAPVT V.

Charonium *quid sit? Videriq; in Aulo Gellio.*
Charonium *siue* Caronium *legendum esse, non autem* Catonium, *vt hactenus pleriq; putauerunt. Idemq;* Charonium *esse, quod posteris Romanis* Spoliarium.

IVlius Pollux libr. 8. cap. 1. tradit; Atheniensium nomophylacii ostium illud, per quod nocentes ad mortis pœnam ducerẽtur, χαρώνειον θύρας fuisse nuncupatum, quasi diceres *Charontis & leti ianuam*. Quod me induxit in eam cogitationem, vt Laberii versiculum apud Aulum Gellium, castigandum putem contra omniũ iam vulgatam sententiam, qui est ex eiusdem Poetæ Staminariis (fabulæ id nomen) his verbis:

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Catonium.

Quem locum quidam exponere volẽtes, *Catonium* pro *Barathro*, alii pro *carcere* acceperunt. Ego ibi legerim *Charonium* siue *Caronium*, adspiratione omissa, quod subinde videas factum a veteribus librariis: Vt sit itidẽ hic allusum ad morem illum, supra a nobis narratum, quo præeunte Orci persona, gladiatorũ & noxiorum cadauera in spoliariũ deducebãtur, *Caronium* quod sit idem cum dicto antea *spoliario*. Non enim video, vnde *Catonium carcer* aut *Barathrum* dici queat? quod si *Charonium* legas, & sensus erit elegans & planus. tum nimirum minitantis erit, nudas proiectum iri, vbi noxii & gladiatores abiiciuntur, quod si pro inferorum locis accipere velis, nihil aberraris: tali nempe figura, *Charonium* dicetur, qua *orci penates* & *Proserpinæ familia* dicuntur. Non me clam tamẽ est, doctum quendam hominem inter prouerbia quoque id retulisse, & interpretari, *in præsens periculum*. Qui etiam citat locum Ciceronis e. 7. epistolarum familiarium, ex epistola ad Gallum: *Vereorne in Catonium Catoninos.* Vbi tamẽ Petrus Victorius ait vacillare lectionem. Sed *Catonium* hic etiam legit Ludouicus Cælius lib. 12. antiquarũ lectionum cap. 17. adeo vt tot clarorum virorum testimonio res quodammodo videatur præiudi-

cata. Sed velim æqui lectores. rem ipsam poti
ctoritatum expendant: & cogitent, quam m
prauatione vnius literæ etiam doctissimis in
tamen noluimus alicui nostra sententia præsc
ue, sed rem considerandam proponere. Id autē
mento ducāt, quod Petrus Victorius homo do
cum hunc in Cicerone dicit esse deprauatum.
Catonium autem tantū in quibusdam legi. Om
tonium siue *Caronium* legendum sit, *pro inferis*
πω deducūt. quæ deriuatio videtur nonnihil a
bere, quāquam non nesciamus, καθογείων dici
Sed affinius est, vocem hanc literæ vnius interp
restituere vero minimeq; coacto significato, q
ta sectari: Præsertim cum Aretæus Cappado
Galeno antiquior, lib. 1 ὀξέων παθῶν *Charonia*
noxio homines suffocantibus, & quibusdā qua
rum, accipere videatur. καὶ γὰρ ἐν χαρωνίοισιν οἱ πνί
θει ὀξύνεται χίγνονται, ἀλλὰ καὶ μῖα εἰσπνοῇ θνήσκο
μα κακοῦ τι παθέειν. id est, *Et in Charonijs quidem*
corporum affectu proficiscuntur, sed vna inspira
untur homines, priusquam corpus mali aliquid
igitur loca sunt *fœtentia*, & tetros odores exha
aditus quidam, faucesq; inferorum. Quin pro
sium vicum antrū est χαρώνειον, teste in Dionysi
quit, πλησίον οἱ ἱερεῖς ἐγκοιμώμενοι, διαζῶσι ἐξ
θεραπείας τοῖς δ' ἄλλοις ἄδυτος ὁ τόπος ἐστὶ καὶ ὀλέθ
procul sacrifici incubantes, ex insomnijs præscribu
reliquis vero locus est inaccessus & exitialis. Sed
paulo Strabo in 14 Geographicorū enarrat: *V*
sensium haud procul ab vrbe nomine Acharaca, v
co sumtuoso circumdatū, item Plutonis ac Iunoni
Charonium, natura admirabile, quod luco immi
qui eorum deorum curis vacāt, eo proficisci: atq; i
apud sacrorum peritos immorari, qui pro eis indo
ex insomnijs captant. Hi deorum remedia inuocan
ducunt: vbi tanquam in cauerna manētes, multos
exudant: nonnunquā ægrotantes proprijs insomnijs
consilio sacerdotū. Locus hic cœteris pestifer est &
ratis solemnia quotannis fiunt, & tunc maxime h
& audiri possunt, qui eo proficiscuntur. Tunc eni
ex gymnasio nudi, & vncti, taurum quendam fes
cunt, qui dimissus, paululum progreditur, postea
cadit. Hæc ille. χαρώνειοι autem κλίμακες in Th
sunt, κατὰ τὰς ἐν τῶν εἰδωλίων καθόδους κείμεναι: δι᾽ εἰδ
πέμπουσι, hoc est: *Charoniæ scalæ erant circa inf*

Digitized by Google

mortuorum simulacra in theatra sursum mittebantur. Quod autem Gellius hoc inter vocabula sordida ponit, hoc est ea, quibus infimum vulgus quotidie vtebatur, hoc nostram opinionem confirmat, qui tanto minus vsum eo Ciceronē contendimus; quin adeo vulgo inhæsisse videtur, vt hodieque Itali proiectum alicubi & fœtens cadauer *Carognam* vocent, per manus a maioribus suis id vocabulum transmissum habentes, sicuti Galli quoque Italos sequuti idem retinuerunt, quod nos quoq; Flandri (etsi Germaniæ inferioris lingua vtentes) a Gallis acceptum, hodieque in eo significato proferimus. Tale *Charonium* erant *scalæ Gemoniæ*; ibi enim corpora noxiorum in carcere necatorum vnco per dedecus tracta abiiciebantur. *Gemoniæ* dictæ, vt vult Beroaldus & illum sequutus Cælius, a *gemitu*, non a *Gemonio* quodam, ꝙ quidam somniarunt. Fuere autem *scalæ Gemoniæ*, seu *gradus Gemonij*, teste Publio Victore, seu Sexto Rufo in libello de regionibus vrbis, in Auentino, regione vrbis decima tertia, iuxta Iunonis Argiuæ templū, quod Camillus ex voto dedicauit, Veiis captis: ibi vnco tractos in scalas Gemonias dabāt præcipites. Meminit eorum subinde Suetonius, vt in Tiberio: *Imputauit etiam, ꝙ non laqueo strangulatam, in Gemonias abiecerit.* Valerius Maximus lib. 6 cap. de Seueritate, de M. Clodio Corsis dedito loquens: *Factum eius rescidit, libertatem ademit, spiritum exstinxit, corpus contumelia carceris, & detestanda Gemoniarum scalarū nota fœdauit.* Plinius lib. 8. cap. 40 tradit, *canem vnius seruorū Sabini abiecti in gradibus Gemonijs, a mortui corpore non recessisse.* Idem Suetonius in eodem, *alij vncum & Gemonias cadaueri minarentur.* Et ibidem: *Custodes nequid aduersus constitutum facerent, strangulauerunt abieceruntque in Gemonias.* Et in Vitellio: *Tandem apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus atque confectus est, & inde vnco tractus in Tyberim.* Hoc enim fiebat, postquam aliquamdiu in Gemoniis spectaculo, & ad ludibrium iacuerant, vt ex Plinii præfato loco liquet, de cane præfati serui Sabini loquentis, *Innatauit idem in Tyberim cadauere abiecto, & sustentare conatus est.* Cornelius Tacitus lib. 19. *Tunc confossum conlaceratumque, & abscisso capite truncum corpus Sabini, in Gemonias trahunt.* Sextus Aurelius Victor de Vitellio loquens *per scalas Gemonias trahitur, vbi Sabinum Vespasiani fratrem necari permiserat.* Cum Eutropius simpliciter tantum interfectū dicat, & in Tyberim tractum. Paulus Orosius omnium apertissime libro septimo, *Vitellius*, inquit, *octauo quam regnū præsumserat mense, apud Gemonias scalas, minutissimorum ictuum crebris compunctionib. excarnificatus, atq; inde vnco tractus, & in Tyberim mersus, etiam communi caruit sepultura.* Solus Ioannes Zonaras, contra omnium sententiam *in carcere necatum scribit.* Cum tamen Ioannes Xiphilinus scribat, πρός τε τοὺς ἀναβαθμοὺς αὐτὸν ἤγαγον, *ad scalas ipsas illum duxerunt.* ἀναβαθμοὺς, *scalas Gemonias*

appellans, quas simpliciter Corn. Tacitus *Gemonias* dixit. *Postremo*, inquit, *ad Gemonias, vbi corpus Flauij Sabini iacuerat, propulere.* Qui autem in Xiphilini Compendio *anabathmi* dicuntur, nullo alio adiecto; Dion significantius, *gradus vbi noxij necantur*, extulit: Dionis verba sunt de seruis Seiani loquẽtis: καὶ κατὰ τῶν ἀναβασμῶν, καθ' ὧν οἱ δικαιούμενοι ἐρρίπτουντο κατιόντες ὀλισθὸν καὶ κατέπεσον, id est, *& secundum gradus vbi damnati abijciuntur iter facientes, periere, præcipites cadentes* Hos tamen simpliciter postea *gradus* appellat. καὶ οὕτω δικαιωθεὶς (Seianus scilicet) κατά τι τῶν ἀναβαθμῶν ἐρρίφη, καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνέβαλε. id est, *Et sic damnatus in scalas abiectus. postea in Tiberim præcipitatus est.* & de vxore Seiani loquens: μαθοῦσα δὲ ὅτι τὰ τέκνα αὐτῆς τέθνηκε, καὶ σφῶν τὰ σώματα ἐν τοῖς ἀναβαθμοῖς ἰδοῦσα, ἀπεχώρησε. id est. *Postquam didicit filios quoq; suos interfectos, & cadauera illorum in scalis vidit iacentia, abscessit.* Interpretes tamen Georgius Xylander, & Guillielmus Blancus vtrobique *scalas Gemonias* vertunt. Ex his liquet, quod & Cælius lib. 10. affirmat, locum fuisse surrectum, qui gradibus quibusdam conscenderetur. Ego magis puto, instar putei excauatum fuisse locum, in quem gradibus descenderetur, alioqui quomodo Seiani serui, publica euntes via, quæ est ad carcerem, a multitudine oppressi, præcipites decidissent mortui, nisi locus decliuis fuisset? Sed hæc de iis hactenus. Ex quibus etiam apparet, *Gemonias* haud procul abfuisse a carcere.

CAPVT VI.

Alter locus in Suetonio Tranquillo quantum licuit restitutus.

HÆc quæ diximus, nobis ansam præbuere restituẽdi loci apud Suet. Tranquill. in Vespasiano, vbi sic de Vespasiano loquitur: *Trepidũ eũ interdicta aula sub Nerone, quærẽtemq; quidnã ageret, aut quo abiret, quidã ex officio admissionis simul expellens, abire Morboniã iusserat. In hunc postea deprecantem, haud vltra verba excanduit, & quidem totidem fere, atq; eadem.* Quod hic *in Morboniam* est. Dion siue Xiphilinus in Vespasiani vita, reddit ἐς κόρακας. Sed libet ipsa auctoris verba exprimere, quibus etiam indicatur, quisnam fuerit ille ex officio admissionis; nimirum Phœbus libertus Neronis: τοῦτο Φοίβου προσπλάθοντος αὐτῷ καὶ ἀπολογουμένου, ὅτι ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἐσκυθρωπακότα ποτὲ ἐπὶ τοῦ θεάτρου ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐφ' οἷς ἀσχημονοῦντα ἑώρα τὸν αὐτοκράτορα, ἐκέλευσε πρὸς ὀργὴν ἀπελθεῖν, τοῦ δὲ ἐρομένου ὅποι, ἐς Κόρακας εἰπεῖν. ὑπὲρ τούτου οὖν ἀπολογουμένου τοῦ Φοίβου οὔτε τι κακὸν αὐτὸν εἰργάσατο οὔτε ἀπεκρίνατο αὐτῷ ἄλλο οὐδὲν πλὴν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐς κόρακας ἄπελθε. id est, *Phœbo illum accedẽte, & excusationem instituente, quod cum Vespasianus aliquando torue Neronem imperatorem intuitus fuisset, ob ea, quæ illum in Græciæ Theatris indecore & turpiter facere viderat iussissetq; Phœbus iracunde Vespasianum abire. eo interrogante quo? Phœbum dixisse ad Coruos. Huius, inquam, acerbi dicti*

apud

apud eum defensionem, & excusationem moliente Phœbo, nihil illi amplius respondit, præter hoc ipsum, videlicet vt ad Coruos abiret. Ad Coruos ire iubebantur, vt Aristophanis interpres docet, quos in manifestam perniciem ire optabant. Erat enim locus Athenis ita nominatus, a quo præcipitabantur in mortem & certam perniciē noxii, nihil absimilis Gemoniis aut Caroniis apud Romanos. Etsi Zenodotus quem alii *Zenobium* vocant, in suis prouerbiorum collectaneis locum hunc in Thessalia, non Athenis esse dicat. Plura super hac parœmia Erasmus in Chiliadibus, ad quem lectorem remittimus. Quo fit vti hic, nō *Morbonia*, sed in *Charonia* seu *Caronium* legendum putem, hoc est in locum noxiis deputatum: doctiss. vir Had. Turnebus cum animaduertisset erratum, tamē quid substitueret loco *Morboniæ*, visus nihil habuisse. Quod autem *Caronium* siue *Charonium* quibusdam fuit, hoc postea *Spoliarium* dictum videtur, nimirū quod cadauera ibi nuda & exspoliata abiicerentur, præcipue Gladiatorum & Bestiariorū, vti diximus: Hinc inter acclamationes Senatus post mortem Commodi Imperatoris, ex Mario Maximo Lampridius has recenset: *Hostis patriæ, parricida, gladiator, in spoliario lanietur. Et iterum: Gladiatorem in spoliario, & iterum: Gladiatorem in spoliario, & rursum: Gladiatoris cadauer in spoliario ponatur.* Accipitur alioqui *spoliarium*, pro loco in thermis & balneis, vbi se vestibus exsuebant, quod Græce ἀποδυτήριον vocatur, quia voce vsus est etiam Plinius Cæcilius in Epistolis, *Inde apodyterium Balinei laxum & hilare.*

CAPVT VII.

Alter eiusdem Suetonij locus, si non ex toto castigatus, certe menda scatere ostensus, & per coniecturam restitutus.

LOcus est in eiusdem Suetonii Nerone, qui sine offensione ab omnibus hactenus lectus est: deprauatum tamen esse, tum ex sensu male cohærente, tum ex historia Dionis est manifestum. Sic enim in vulgatis codicibus legitur: *Sacras coronas in cubili circum lectos imposuit.* Loquitur autem de Nerone e Græciæ certaminibus reuerso. Sed quis hic quæso vnquam suspicatus est subesse mendum; quin sic legerit aut exposuerit, sensu vt nonnullo, ita tamen inepto & prorsus absurdo. Nam quæ in hunc locum interpretes scripsere, tam frigida sunt, vt ipsas etiam Neronianas Thermas refrigerare possint. Cur enim reponeret Nero Coronas suas in cubili, loco solitario, occulto, & ab oculis turbæ remoto; qui tam superbe illas ostentabat, & velut in triumpho per vrbem circumferri volebat, Quid hinc illi gloriæ (quam tamen inde vt indicat Suetonius captabat) gigneretur? itaque nos potius, saluo meliorum iudicio, etsi nihil certi habeamus, destituti antiquorum codicum fide, ita legendum contenderimus: *Sacras coronas in obelum circi iniectas posuit,* aut tale quid consimile; idque Dionis seu

Xiphilini in Nerone sic scribentis motus auctoritate: ἱπποδρομίας ἐπήγγειλε καὶ τοὺς στεφάνους ἄλλους πάντας ὅσους ἅρμασι νικήσας εἰλήφει, ἐς τὸ ἱππόδρομον ἐσήνεγκε, καὶ τῷ ὀβελίσκῳ τῷ αἰγυπτίῳ περιέθηκε, ἦσαν ὀκτὼ καὶ ὀκτακόσια καὶ χίλια· ποιήσας δὲ ταῦτα ἡνιόχησε. id est *Ludos circenses indixit, coronasque alias omnes quotquot curulibus certaminibus vincendo accepit, in circum intulit, & Obelisco Ægyptio circumposuit. Quæ cum fecisset, aurigatus est.*

CAPVT VIII.

Prouerbij; Quid cani & balneo, *origo non iniucunda neque illepida.*

ERasmus Roterodamus vir immortalitate dignus in suis illis prouerbiorum Chiliadibus inter ceteras parœmias & illam retulit; *Quid cani & balneo;* videlicet *cõmune est.* Cuius vsum cum docuisset, Originẽ tamen nullam ostendit. Nos autem cum Ælii medici commentarios legissemus, inuenimus, ni fallor, non illepidam eiusce rei historiam, e qua huiusmodi adagii vsus manasse videri possit. Sic enim ille lib. 8 capite quo de rabiosi canis morsu & hydrophobico affectu agit: *Omnes*, inquit, *qui a rabioso cane morsi sunt, si neglecti fuerint aut male curati, in affectionem timoris aquæ incidunt, & hoc maxime patiuntur, qui vitiosis humoribus repleti sunt. Vnde quidam statim vbi commorsi sunt, aquam & alios liquores timent; alij post quadraginta dies alij post longius tempus. Contingit autem ipsis grauior perturbatio, quum aquam aut aliud quoddam pellacidum speculum viderint. Aspiciunt enim faciem suam rubicundam, ac torue tuentem, atque ira plenam. Fieri autem potest, vt quemadmodum aliqui dicunt, etiam canis a quo morsi sunt, imaginem in aquis apparere imaginentur. Recordati autem forma canis, confertim ab immodico timore corripiuntur. Hoc vero patiuntur ob immodicam siccitatem. Nam Philosophus quidam morsus a rabioso cane, & generoso animo affectioni resistens, & inconsequens ratus, canem in balneo apparere, (apparebat enim ipsi, quemadmodũ etiam aliis hoc modo affectis) ratiocinatus igitur, & hoc modo secũ loquutus, Quid cani & balneo commune est? superauit affectionem, & sanatus est ab affectione, vbi citra timorem bibisset.* hæc ille. Hinc igitur, aut ex tali occasione manasse prouerbii origo videri potest. Hanc autem hydrophobicam affectionem qua tales laborant, designauit Ouidius in primo de Remediis:

Soluere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis

Formidatas aquas, hanc *hydrophoborum* affectionem, nõ *aquam intercutem,* vt quidã triuiales Grammatici olim putarunt, innuens.

CAPVT IX.

De Africani iunioris morte, aliter a Cicerone prolatum, quam Historici tradidere.

Cice-

CIceronis epistolarum secundo ad Q. Fratrem verba sunt: *Respondit ei vehementer Pompeius, Crassumq; descripsit, dixitq; aperte, se munitiorem ad custodiendam vitam suam fore, quam Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset.* Id vero quod ibi Cicero de Africani minoris morte cōmemorat (de eo enim loqui illum nihil dubitādum) a nemine, quod sciam, historicorum qui quidem extet, memoriæ est proditum. Nam T. Liuius lib. LIX. (vt ex L. Flori Epitome colligitur,) scriptum reliquit. Cū motus ciuilis a C. Graccho, C. Carbone & Fuluio Flacco triumuiris ad agros diuidundos creatis, motus esset, Scipionem iis aduersatum; qui cum fortis & validus pridie domum se recepisset, mortuus in cubiculo inuentus est. Adiicit, *Suspectam fuisse vxorem Semproniam, quasi illi venenum porrexisset, quod esset Gracchorum soror. nullam tamen de eius morte quæstionem habitam,* Valerius Maximus interfectū videri vult a Domesticis: *Raptorem,* inquit, *spiritus domi inuenit, mortis punitorem in foro nō repperit.* Sed & Velleius Paterculus historiæ Romanæ lib. 2. Scipio; *eum interrogante tribuno Carbone, quid de Tib. Gracchi cæde sentiret? Respondit, si is occupandæ Reipubl animum habuisset, iure cæsum. Et cum omnis concio adclamasset. Hostium inquit armatorum clamore nō territus, vestro qui possum moueri quorum nouerca est Italia? Reuersus in vrbem, intra breue tempus, M. Aquilio C. Sempronio COSS ab hinc annos* C L. *post duos consulatus, duosq; triumphos, & bis excisos terrores Reipub. mane in lectulo repertus est mortuus; Ita vt quædam elisarum faucium in ceruice reperirentur notæ. De tanti viri nece, nulla habita est quæstio, eiusque corpus velato capite elatum est, &c.* Is qui librum de viris illustribus scripsit, quem quidam Plinium Nepotem, alii Cornelium Nepotem esse volunt; Velleio paria tradit. *Suscepta,* inquit, *agrariorum caussa, domi repente exanimis inuentus, obuoluto capite elatus, ne liuor in ore appareret.* Appianus in primo ἐμφυλιῶν, plures de eius morte opiniones adfert, vnam, cū δέλτον, i. *tabellam* sibi apposuisset, in qua scriberet, quæ altero die apud populum dicturus esset, mane sine vulnere mortuū inuentum. Alteram, qua suspicionem, quę de Sempronia erat, cōfirmat, qua in re adiutricē matrem Corneliam quoque, quæ & Gracchos peperit, habuerit: εἴτε, inquit, Κορνηλίας αὐτῷ τῆς Γράκχου μητρὸς ἐπιθεμένης ἵνα μὴ ὁ Γράκχου νόμος λυθείη, καὶ συλλαβούσης ἐς τοῦτο Σεμπρωνίας τῆς θυγατρὸς, ἣ τῷ Σκιπίωνι γαμουμένη διὰ δυσμορφίαν καὶ ἀπαιδίαν οὔτε ἐστέργετο. οὔτε ἔστεργεν. hoc est: *Seu Corneliæ Gracchi matris insidijs impetitus, ne Tib Gracchi lex dissolueretur, adsumta etiam ad hoc filia Sempronia, quæ nupta Scipioni propter deformitatem & sterilitatem, neq; illum amabat neq; ab illo amabatur.* Vel inquit, vt alii opinantur sponte mortuus est, quod ea, quæ pollicitus fuerat, impossibile arbitraretur, se posse perficere Adiicit idem & aliam: εἰσὶ δ', οἳ βασανιζομένους φασὶ θεράποντας εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸν ξένοι δ' ἐπιθε-

δόμου, νυκτὸς εἰσαχθέντες ἀποπνίξαιεν, καὶ οἱ πυθόμενοι ὀκνήσαιεν ἐξενεγκεῖν διὰ τὸν δῆμον ὀργιζόμενον ἔτι καὶ τῷ θανάτῳ συνηδόμενον, &c. id est: *Sunt qui dicant seruos tortos esse fassos, quod illum exteri quidam noctu per posticam domus partem ingressi strangularint, idq; intellegẽtes, tamen supersedisse in vulgus efferre, ob populum iratum, & nece eius gaudentem &c.* Quin ipse quoq; Cicero, videtur dissentire a priore illo suo dicto, & adstipulari iis, qui a domesticis illum & propinquis necatum volunt. Sic in sexto de Repub. lib. scribens sub Pauli patris Scipionis persona, illum sic alloquentis: *Ac ne multa, Dictator Rempub. constituas oportet, si impias propinquarum manus effugeris.* Vt credibilius sit illud, quod Pompeium dixisse de C. Carbone, populari magis rumore, quam certis scriptorum monimentis ad posteros manasse. Nam Carbonem etsi Scipioni inimicum, propinquum tamen nusquam fuisse legimus.

CAPVT X.

Q. Curtij erratum de fonte Stygis; *tum de eadem aqua & morte Alexandri Macedonis variæ opiniones. inibiq; expositum carmen citatum ab Hygyno ex criticis.*

Q. Curtius in extremo librorũ historiæ suæ, quam de Alexandro Magno conscripsit, de eius Principis morte agens, cum varias de ea historicorum opiniones recitasset, postremo & illam commemorat, quæ aquæ Stygis veneno illum sublatum contendit. Quo loco contra omnium scriptorum sententiam (memoriæ vti opinor lapsu) in Macedonia e fonte quodam illum liquorem scaturire dixit. Sed verba ipsius Curtii adferamus: *Veneno necatum esse credidere pleriq;, filium Antipatri inter ministros Iollam nomine, patris iussu dedisse.* Et post pauca *Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, vt ferrum quoq; exurat, vngulam iumenti duntaxat patientem esse constat; succi Stygem appellant fontem ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum, traditumque Iollæ fratri, & ab eo supremæ regis potioni inditum.* hactenus ille. A quo maxima pars auctorum dissentit. Non enim in Macedonia e fonte illud hauriri, sed ex petra quadam prærupta in Arcadia iuxta Nonacrin ciuitatem, exstillare. Non autem exurere ferrum, vt Curtius opinatur, sed ob vim frigoris omnia vasa cuiusuis materiæ sint, dissipari fathiscere & corrumpi, auctores certatim tradunt. Et imprimis Plutarchus de eo loquens: τὸ φάρμακον, ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν καὶ παγετῶδες ἀπὸ πέτρας τινὸς ἐν Νωνάκριδι οὔσης ἣν ὥσπερ δρόσον λεπτὴν ἀναλαμβάνοντες, εἰς ὄνου χηλὴν ἀποτίθενται. τῶν γὰρ ἄλλων οὐδὲν ἀγγεῖον στέγειν, ἀλλὰ διακόπτειν ὑπὸ ψυχρότητος καὶ δριμύτητος id est, *Venenum autem hoc, frigidam quandam & congelascentem aquam e petra quadam Nonacridis manantem fuisse, quam in roris tenuissimi morem excipientes, in asini reponunt vngulæ, nullum enim ceterorum vasorum eum liquorem perferre; quin ob tantam*

vim

vim frigoris ista diffundantur & dissipentur. Vbi Guarinus Veronensis, ὄνου χηλὴν *equi vngulam* vertit. at idem Plutarchus in libro περὶ πρώτου ψύχους de *asini vngula* intellexit: alii in Plutarcho non ὄνου sed ἡμιόνου legendum contendunt, freti Plinii auctoritate, qui cap. vltimo libr. 30. ita scribit; *Vngulas tantum mularum repertas, neque aliam vllam materiam, quæ non perroderetur a veneno stygis aquæ cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret; memoria dignum est.* Sequutus est forte in hoc Vitruuium, qui libro octauo ita habet: *Est in Arcadia Nonacris nominata terræ regio, quæ habet in montibus e saxo stillantes frigidissimos humores. Hæc autem aqua* στυγὸς ὕδωρ *nominatur, quæ neque argenteum, neque æneum neq; ferreum vas potest subsistere, sed dissilit & dissipatur. Conseruare autem eam & continere nihil aliud potest, nisi mulina vngula. quæ etiam memoratur ab Antipatro in prouinciam, vbi erat Alexander per Iollam filium perlata esse, & ab eo ea aqua regem esse necatum.* Sed leuis lapsus est & exiguum interstitium, inter ὄνου & ἡμιόνου χηλὴν siue ὁπλήν. Qui tamen ὄνου dictionem retinere volunt, suffragatorem habent Ælianum, qui libr. 10 cap. 40 historiæ animalium tradit in Scythia asinos cornibus præditos nasci, quæ aquã Arcadicam stygem nominatam continent, quæ transmittit perfringitque vasa omnia, etiam quæ ex ferro constant. Hæc cornua a Sosipatro adlata fuisse aiunt Alexandro Macedoni, & illum admiratum misisse Delphos, vt dedicarentur Pythio cum hisce carminibus:

Σοί τόδ' Ἀλέξανδρος Μακεδὼν κέρας, ὦ ἄνα Παιάν,
  κάνθωνος Σκυθικοῦ * χρῆμα τὸ δαιμόνιον *κτῆμα
Ὃ Στυγὸς ἀχράντου * δουθησιάδος ἐδαμάσθη *Λυσιάδος
  ῥεύμασι, βαστάζον δ' ὕδατος ἠνορέην.

At Pausanias & Trogus equinæ vngulæ hanc virtutem tribuunt, Quorum Pausanias latius huius venenum & vires vltra superiores copiose describit: τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ, παρὰ τὴν Νώνακριν στάζον, ἐμπίπτει μὲν πρῶτον ἐς πέτραν ὑψηλήν, διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας, ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο, καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ, καὶ αἰξὶν αἱ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐγνώσθη, καὶ οἷα ἄλλα περισσὰ ἔστι τῷ ὕδατι τῶν εἰς θαῦμα ἡκόντων. ὕαλος μέν γε καὶ κρύσταλλος καὶ μόρρια, καὶ ὅσα ἐστὶν ἀνθρώποις ἄλλα λίθου ποιούμενα. καὶ τῶν σκευῶν τὰ κεράμεα, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς Στυγὸς τοῦ ὕδατος ῥήγνυται. κεράτινα δὲ καὶ ὀστέινα σιδηρᾶ τε καὶ χαλκᾶ, ἔτι καὶ μόλυβδός τε καὶ κασσίτερος, καὶ ἄργυρος, καὶ τὸ ἤλεκτρον ὑπὸ τούτου σήπεται τοῦ ὕδατος, τὸ δὲ αὐτὸ ἐν μετάλλοις τοῖς πᾶσι καὶ χρυσὸς πέπονθε, Subdit demum καὶ δὴ καὶ τὸ ὕδωρ οὐ δύναται τῆς Στυγὸς, ὁπλὴν ἵππου βιάσασθαι μόνην, ἀλλὰ ἐμβληθὲν κατέχεταί τε ὑπ' αὐτῆς, καὶ οὐ διεργάζεται τὴν ὁπλήν. An autem Alexander Philippi eo sit sublatus, se nescire fatetur. hæc autem Latine ita sonant: *Aqua autem quæ e rupe distillat iuxta Nonacrim,*

primum incidit in saxum excelsum: & saxũ vt penetrauit, in Crathin fluuium delabitur. Necem infert aqua hac tum hominibus, tum reliquis animantibus omnibus. Dicũtur & capella olim interiisse, qua primum inde biberunt (id quod temporis progressu postea est deprehensum. Inest aqua & tale quiddam admiratione dignum. Alias etiam crystallus, & murrhina & quacunq; alia ab hominibus sunt ex lapidibus facta, vasa item testacea stygis aqua rumpuntur. Cornea autem atque ossea, ferrum praterea & as, plumbum item & stannum, argentum atq; electrum, hac aqua putrescunt. Quod ipsum auro etiam inter omnia metalla accidit. Deinde subdit: *At qui stygis aqua, equi vngulam solam vi corrumpere non potest, sed si infusa sit, & continetur ab ea, & vngula in aqua non destruitur.* Hæc ille. Cui itidem Troguni (vt ex Iustini Epitome liquet) succenturiari diximus, qui de hoc veneno loquens eius tantam vim fuisse scribit, *Vt non are, nõ ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in vngula equi potuerit.* Has varietates auctorum annotare libuit accuratius, ne protinus erratum primæ classis auctoribus impingeretur, si quid a communi opinione recedentes, litteris mandassent, nam potest fieri, vt & Curtius hac in re suos sit auctores sequutus. Nam & in Thessalia (quæ olim Macedoniæ etiam est attributa, certe illi vicina) Seneca libro naturalium quæstionum tertio, huiusmodi quoque venenatam aquam fuisse commemorat: *Est*, inquit, *noxia aqua in Thessalia circa Tempe, quam & fera & pecus omne deuitat; Per ferrum & as exit, tanta vis illi inest etiam dura molliendi. Non arbusta quidem vlla alit, & herbas enecat.* De hac itaque sensisse videtur Curtius. Nam & Strabo hanc *stygis aquam* non ad Nonacrim, sed in Pheneo locat. Sic vt Hermolaus Barbarus vir alioqui in omni litteratura corypheus, Plinium aiat tres styges siue stygias aquas diuersis locis adseruisse; Achaicam ad Phenæum vrbem, Arcadicam ad Nonacrim, & Thessalicam ad amnem Penæum. hinc variatum inter auctores esse. nam Vitruuium & Pausaniam Alexandrum exstinctum esse Arcadica, Plinium Achaica, Curtium Thessalica, quam ille Macedonicam vocet, tradidisse. Sed idem auctor mox palinodiam canens Pheneaticam & Nonacriatin eandem esse declarat, Pausania auctore, qui illam inter Nonacrin & Phenæum locat, vt nunc ab vno, nunc ab altero loco nomenclaturam sortiatur. Pheneo attribuit Statius Papinius lib. Thebaidos 4.

Et Pheneos nigro Styga credita mittere Diti.

Plures autem aquas mortiferas variis locis fuisse declarant auctores nam & Rufus, Ephesius medicus libro secundo de diæta, vt est in collectaneis Oribasii, in Leontinis Siciliæ oppido aquam esse tradit, ea, qua si quis bibat, moriatur, sicuti & in Phenæo Arcadiæ (hanc ipsam designans) quam (inquit) *aquam stygis* vocant, & alia in Thracia, & stagnum apud Sauromatas, quod nec

aues quidem transuolare queunt: itemque apud Medos. Quin & Homerus & eum imitatus Lucanus in Thessalia Titaresium fluuium aquas stygias inuiolabiles per Peneum flumen transuehere tradunt, quod ipsum & Plinius suo testimonio confirmare videtur. De hac loquitur Solinus ex auctoritate Varronis dicentis, in Arcadia fontem esse, cuius interimat haustus. Ad huius autem petræ intẽsam frigiditatem allusisse is videri potest, qui Cretica scripsit, citante Hygino, cuius elegãtissimos versiculos adduxisse haud abs re fuerit:

Tuq; Lycaonia mutato semine Nympha,
Quam gelido raptam de vertice Nonacrina,
Oceano prohibet semper se tingere Thetis,
Ausa sua quia sit quondam succumbere alumnæ.

Callisto innuit Lycaonis filiam, quam hic Iunonis Thetidis alumnæ pellicem vocat, id enim notat vox *succumbere*, ea figura dicta, qua a Plauto iustæ vxoris pellex, *lecti succuba* vocatur. *Gelidum* igitur *Nonacrina* verticem, petram illam stygis aquam exstillantem, recte videtur appellasse. Est autem adiectiua vox *Nonacrina*, & subaudiendum est *Petra* seu *rupis*, deriuata a *Nonacri* ciuitate, seu vt alii monte. a quo & Lycophron Νωνακριάτης deflexit:

Νωνακριάτης τρικέφαλ⊙ φαιδρὸς θεὸς

Nonacriates, inquit interpres, *Arcadius. Nonacria enim ciuitas est Arcadiæ, in qua Mercurius colitur quod ipsum & a Stephano notatur.* Quem sequutus Valerius Flaccus in quarto Argonauticon de Echione Mercurii filio loquens, illum *Nonacriam prolem* appellat.

——— *obstupuit visu Nonacria proles.*

Ceterum de Alexandri morte varie loquuntur scriptores; Plutarchus morbo exstinctum tradit, eamque veriorem videri. Cum enim corpus diu insepultum adseruaretur, idque in locis calidis & æstuosis, tamen nullum signum veneni dedisse, sed immaculatum permansisse. Sententiam de veneno pluribus verbis confirmat Trogus, quæ in Epitome Iustini habentur. Idem de aqua stygis & equi vngula reliquis consentit. Diodorus libro decimo septimo tradit, cum apud Midium Thessalum comessaretur, ipsum se plurimo mero iugurgitasse. Cum autem postremo, quod Herculis poculum vocant, exhausisset, gemitum tanquam ingenti aliqua plaga affectum edidisse, tum graui febre afflictum, post vnum alterumque diem exhalasse animam. Meminit idem & veneni, nulla interim stygis aquæ facta mentione. Athenæus auctoritate Ephippi, tradit Alexandrum [illegible] Proteo cuidam bibacissimo propinasse, quod cum ille exhausisset multa interim laudum eius interfatus, illud ipsum rursum Alexandro prægustasse, qui quidem illud ebiberit, sed

mox in puluinum se inclinarit cadente de manibus poculo; vnde illum mox in morbū incidisse, e quo periit. Arrhianus vero Nicomediensis, qui omnium verissime videri vult Alexandri res gestas composuisse, quippe Aristobuli & Ptolomæi comitum Alexandri commentarios sequutus, & præter hos etiam ipsius regis Ephemeridas, nullam stygis aquæ, neq; omnino vllius veneni mentionem facit. Sed postquam apud Mediam cœnatus foret, se non bene habuisse, curasseque se in Paradysum seu amœnum hortum trans flumen deferri, vbi cum grauiter ex febre per interualla laboraret, rursum se in domum curasse referri, vbi ingrauescente morbo post vnum alterumue diem defunctus sit.

CAPUT XI.

De Parcarum nominibus apud Aulum Gellium controuersia mota, locusque Gellianus lucidior redditus, & Calij Rodigini verba excussa.

LOcus est apud Aulum Gellium lib. 3. cap. 16. Gordiano nodo implicatior, accuratiore inspectione & diligentiore cura examinandus, si quis inde sensus commodior elici possit. Quo enim loco de pariendi temporibus agit, recensitis diuersorum de tempore partus opinionibus, demum subdit: *Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiusmodi monstrosas raritates. Sed nono mense aut decimo, neq; præter hos alias, partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse. Idcirco eos nomina Parcis tribus fecisse, a pariendo, & a nono atq; decimo mense. Nam parca,* inquit, *immutata litera vna a partu nominata: item Nona & Decima a partus tempestiui tempore.* Hactenus Varronis verba retulit. Ex quibus nihil aliud intelligere possis, quam veteres nomina Parcis dedisse a sollicitioribus mensibus, ipsoque pariendi momento. Iam quod videtur innuere, vnam quæ pariendi fatale momentum occupare videtur, dictam fuisse a partu, hoc est, dictione partus, vna immutata litera, id neutiquam procedit, nam *partus* si scribatur & *parca*, excedet hæc prior dictio sequētem vna litera, qua ablata ne tum quidem rēs commode procederet, nam inter vtramque dictionem erit adhuc duarum litterarum discrimen, nimirum *t* & Quocirca vt veritas Varronianorum verborum constet (saluo tamen semper doctiorum iudicio) legerim hic *partua* forma veteribus non insueta, cum & *artua* pro *artus* Plautus in Menæchmis dixerit in illo versu:

Ita mihi imperas vt ego huius membra atq; ossa atq; artua
Comminuam hoc scipione.

Et ne quis hæc a me temere conficta patet, Q. Septimius Tertullianus vir antiquitatis peritissimus, de his nominibus audiatur libro de anima: *Superstitio Romana deam finxit Alemoniam alen in vtero fœtus, & Nonam & Decimam a sollicitioribus mensibus,*

Par

Partulā quæ partum gubernet, & Lucinam quæ producat in lucem, vbi quod ad *Partulam* attinet, si literam *l* extriueris quam quidam incognitæ sibi voci *insulsisse* videatur, habes idem quod Varro adstruit. Sed ea quæ Gellius subdit ex Cesellii Vindicis lectionibus antiquis, maiorem longe dubitationem tenebrasque offundunt; quibus adfirmat *tria esse nomina parcarum, Nonam, Decimam & Mortam.* & versum hunc Liuii antiquissimi Poetæ ponit ex Odyssea: *Quando dies adueniet quem profata Morta est: Sed*, inquit Gellius, *homo minime malus Cesellius, Mortam quasi nomē accepit, cum accipere quasi μοῖραν deberet.* Quibus ni fallor, coarguit Cesellium Gellius, quod vocabulum *morta* proprium nomen apud Liuium intelligendum putauerit, nimirum eius Deæ, quæ fatale momentum pariendi gubernat, cum pro voce appellatiua μοῖρα, Liuius vocem *morta* acceperit & primus effinxerit, volens vocem μοῖρα ea exprimere, quæ tum vitæ, tum cuiusuis euentus fatale momentū significat ipsumque etiam *fatum & parcam, decursum* quoque & *fortunam*, præcipue autē *fatalem vitæ exitum* vt apud Lysiam quoque oratorem in oratione funebri: ὅτι δ' αἰμων ὁ τὴν ἡμετέραν μοῖραν εἰληχὼς ἀπαραίτητος: *Et dæmon quidem ille, qui nostrum fatum & vitæ terminum sortitus est, ineuitabilis est.* Sic & apud Suidam Iosephus: μεγίστη γὰρ ἦν μοῖρα τοῦ πολέμου ληφθεὶς ἰώσηπος. hoc est: *Maximum momentum huius belli fuit Iosephus captus.* Sic Homerus pro fatali vitæ termino hanc vocem extulit:

τὸν δ' ἕλε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή.

Id est,

Hunc rapuit purpurea mors & violens fatum.

Perabsurdum enim esset, si vt Cæsellius putauit, *morta* tertia illa dearum partui præsidentium acciperetur, præcipue illa, quæ horam & momentum partus gubernaret, sique rei auspicatissimæ, quę initiū lucis intuendæ & vitalis vitæ, vt appellat Ennius, dat exordium, dea a re omnium dirissima nimirum morte nomē sortita, præesset: quā ne in partu quidem nominari oporteat; vbi potius Iuno Lucina & Ops vitæ & lucis largitrices deæ inuocantur. Quocirca illud nunc dispiciēdum, quam apte & ex re nobis obtrudere nitatur nouum quoddam commentum suum Cęlius Rodiginus, lib. antiquarum lectionum 22. cap. 13. his verbis: *Quia porro* (inquit) *partus Octimestris fere vitalis non est, putat Cæcilius Minutianus Apuleius, Parcis tribus facta nomina hæc, Mortuam Nonam Decimam. Quod si*, inquit, *est, Gellius illustratus egregie; simul & falli eos dilucet, qui pro morta vel mortua Mœram substituunt.* Hæc ille. Sed quomodo, o optime Cæli, per hæc Gellius illustratur, & non prorsus obscuratur & confunditur; qui primo quidem dixerit ex Varrone, Parcas Nonam & Decimam a nono & decimo tempestiuis mensibus dictas. Deinde Partuam (vti legendum ostendimus) a partu, pro qua temere contra Varronis & receptam opi-

nionem mortam siue mortuam Cæsellius substituerit, erroneo sensu e Liuiano versu desumto, quum Liuius ea voce non partus præsidem deam (sed vti diximus) mœram hoc est fatalem, cuiusque & extremum vitæ tum diem tum horā siue punctū significare voluerit. Cum tu eam, quam Cæsellius vltimo loco ponit mortā, primo loco ponis: aisque dictam ab eo, quod octimestris partus vitalis non sit, idq; tam callide, vt non liqueat ea quæ refers, sintne illius quem tu citas Cæcilii (qui tamen nuspiam vnquam comparuit, neque quis sit, quantæque auctoritatis, præter te vnum nemo vnquam nouit) an potius tua: & ita disiungis, vt nesciamus, an illa Cæcilius ille qualis qualis dixerit, an tumetipse inuertens illarum ordinem ad tuum arbitrium libere; tum reprehendēs eos qui pro Morta mœram substituant. qui quales & qui nam sint, ignoro. Cum id Gellius (vt ex verbis illius liquet) nunquam somniarit. qui (vti diximus) Cæsellium in hoc reprehendit, quod mortam cuius nomen in Liuii Odyssea inuenerat, putarit ibi tertiam illam Parcarum fœtui in vtero præsidentium esse, quam a pariendo siue partu Varro antea Partuam dictam adseruerit: Cum reuera morta significauerit Liuio, *τὴν μοῖραν*, hoc est, fatale tempus moriendi, vti antea testimoniis bonorum auctorum comprobauimus. Sic vt Liuius versum hunc ex Homeri Odysseæ exprimere potius voluisse videatur. Editis iam his commentariis percepimus doctissimum virum Hadrianum Turnebum, nobis licet succinctioribus verbis adstipulari; qui & *mœram* pro *morta* legit in Liuii versu in cuius nos sententiam pedibus itamus. His vti opinor, commentum Cælii satis explosum videri merito debet, fragili putridaque basi innixum: nimirum Cæcilii Minutiani Apulei patrocinio. qui vt ponatur in aliquo numero scriptorum sua auctoritate fidem facientium, nunquam certe obtinebit, vt potior sit sua auctoritas, quam Varronis, aut Auli Gellii, qui cum Cæsellium hac in re reiecerit, & nos quoque merito Cæcilii huius & illum adducentis in testem Cælii auctoritates reiiciemus; Varronis sententiæ, cui (vti diximus) vir antiquitatis peritissimus Q. Septimius Tertullianus adstipulatur, adhærendo. Vt iam iis consideratis de intellectu Gellianorum verborum minus sit ambigendum: quem si quis a nobis adhuc minus explicatum putat; is certe sciat viam nos aliquam aperuisse, ad eum penitius eruendum; interim quemque suo relinquentes arbitrio.

CAPVT XII.

Macte vino inferio esto, *modus loquendi Operantium sacris. tum mendum e Catonis libro de re rustica sublatum a P. Victorio non animaduersum. tum quid sit* vinum inferium *explicatum.*

In libro

IN libro vetustissimi auctoris M. Portii Catonis de re rustica, caput est de dape Ioui facienda, item alterum de porca præcidanea Cereri facienda. multa vt si alibi, hic vetera sacrificiorum vocabula adnotauimus. Quale vel illud, *si quãdo Ioui vinum vel Iano aliisue diis libaretur, vt dicerent, macte vino inferiore esto*; ita enim habent vulgati codices, tum hic etiam, qui ex castigatione Petri Victorii longe emendatior reliquis, nobis exhibitus est. at si tum ab his, qui antea, tum ab illo emendatissimo Victoriano prouocare liceret, ausim adserere primo sic scriptum fuisse; *Macte vino inferio esto:* qui modus loquẽdi & pollucentibus, & diis libantibus olim proprius, & Catoni vetustissimo auctori non inconueniens fuit. Hanc loci Catoniani emendationẽ iisdẽ exemplis probat alibi in emẽdationibus siue miscellaneis suis P. Leopardus. Nam & Festus Pompeius *Inferiũ vinum* esse ait, *id, quod in sacrificando, infra pateræ labrũ ponebatur*. Quem ritũ Arnobius in 7. contra gentes libro, copiose ad hũc modũ explicauit, ex auctoritate Trebatii, qui de sacris cõscripsit: *Operæ pretiũ*, inquit, *est etiam verba ipsa depromere, quibus cum vinum datur, vti ac supplicare consuetudo est. Mactus hoc vino inferio esto. Inferio inquit Trebatius verbum ea caussa est additum, eaq; ratione profertur: ne vinum omne omnino, quod in cellis atque Apothecis est conditum, & quibus effunditur promtũ est, esse sacrum incipiat, & ex vsibus eripiatur humanis. Addito ergo hoc verbo, solum erit, quod inferetur, sacrum nec religione obligabitur.* Hactenus Arnobius ex Trebatio: Quibus in Catone *vino Inferio*, non *inferiore* legendum esse, facile euincitur.

CAPVT XIII.

Locus ex Horatij libro secundo sermonum super Iliona *expositus aliter, quam senserint interpretes, qui ibi contaminati sunt. tum M. Tullio loco quodam lux infusa.*

HOratii in secundo sermonum versus sunt hi:

Non magis audierit quam Fusius ebrius olim,
Cum Ilionam edormit. Catienis mille ducentis,
Mater te appello clamantibus.

Porphyrio Horatii interpres, hũc locum exponens, *Hic Fusius*, inquit, *Phocens tragœdiarũ fuit actor, qui cum vellet Iliona dormientem exprimere, vt ad filij Polydori exsurgeret vocem, in scena obdormiuit.* Et post paucula: *Mater te appello, teq; caram somno suspensam leuans.* Ex quibus verbis nec sensus vllus eo poeta dignus, elicitur, nec carmen explicatur: vt interim taceam, quod Polydorũ filium Ilionæ esse scribit, qui frater fuerit potius, ideoq; ad eum Horatii carmen minime referendum. Quocirca manifestũ est, Porphyrionis commentarios ea in parte mutilos & deprauatos esse, cum carmen id adducat nullo auctore nominato. Nec meliora multo Acron, imo perturbatiora; q. cum ante dixisset, Ilionã filium suũ loco fratris sui Polydori posuisse, & illum a patre Polymnestore, arbitrante se

Polydorum occidere interemtum: Postea, quasi bene dictorum pœnitentia duceretur, subiungit: *Manifestum tamen est* (inquit) *hunc Polydorũ necatum fuisse, & noctu sorori in somnis venisse, rogans vt sepeliretur, hoc dicendo: Mater te appello, soror surge & sepeli me.* Quod si illa sunt Acronis, & non potius indocti alicuius nebulonis adsumentum, nihil potest confingi ineptius aut magis ridiculum, vt eadem sit mater & soror, & qui ante frater, nunc sit filius, & compellet matrem, quæ soror dici debuerit: vt interim omittam, nullius saltem idonei auctoris testimonio hoc comprobari. Ceterum, vt diuulsis & contaminatis istorum illustriũ Grammaticorum & interpretum scholiis subueniamus, simulq; Horatianus sensus apertior fiat, constat Pacuuiũ Tragœdiarum apud Latinos scriptorem clarissimum, *Iliona* titulo Tragœdiã scripsisse sumtam (vt credibile par est, & vt alia pleraque eius auctoris scripta) de Græcis: quam hic Horatius innuit a Fusio histrione ebrio actitatam: cuius argumentum fuisse, quod Hyginius narrat in libro fabularum ad hunc modum: *Priamo Polydorus filius ex Hecuba cum esset natus, Iliona filia sua dederunt eum educandum, quæ Polymnestori regi Thracum erat nupta, quem illa pro filio suo educauit. Deiphilum autem quem ex Polymnestore procreauerat, pro suo fratre educauit, vt si alteri eorum quid foret, parentibus præstaret. Sed cum Achiui Troia capta, prolem Priami exstirpare vellent: Astyanacta Hectoris & Andromachæ filium de muro deiecerunt, & ad Polymnestorem legatos miserunt, qui ei Agamemnonis filiam nomine Electram pollicerentur in coniugium, & auri magnam copiam, si Polydorum Priami filium interfecisset. Polymnestor legatorum dicta non repudiauit, Deiphilumque filium suum imprudens occidit, arbitrans se Polydorum filium Priami interfecisse.* Hactenus Hyginius. Ex quo facile est colligere, Deiphili suppositiтii Polydori vmbram, in ea Tragœdia, matri rei ignaræ omnẽ cladem suam in somnis aperuisse, & illis verbis *Mater te appello* ipsam Ilionam voluisse excitare. Sensus igitur Horatii hic erit; Fusius histrio, cum in Tragœdia Ilionæ in somnum collapsæ personam sustineret, Catieno quodam histrione contra vmbram Deiphili actitante. Fusius autem hic antequam ad agendum ꝓdiret, multo mero se prius ingurgitasset, & ex simulato somno in verum altumq; soporem decidisset, ita vt Catieni histrionis vmbram præfatam exprimentis & clamantis voce exorta, hũc ex præfato Poeta versum *Mater te appello*, & subinde repetentis expergefieri non posset. Id persentiens populus, qui spectatum venerat vniuersus, & in risum iocumq; solutus, & ipse histrioni acclamauit, *Mater te appello*, cuius turbam hic *Catienos mille ducentos* ob id appellat, quod Catienum iuuarent in excitando Fusio, ac ne sic quidem in profundissimũ somnum ꝓlapsus excitari potuerit: cui similes dicit, qui præcipites in vitia feruntur, obsurdescentes ad omnia propinquorũ & amicorum monita, tanquam veterno

conso-

consopiti, vt Fusius ille, qui in totius quidem theatri clamoribus excitari non potuit vt responderet decoro personæ, quā induerat. Vbi preter, hæc insignite labi constat hos interpretes, qui *Catienos* cātores interpretātur a *Cantio* nobili cantore, quo Deus bone nihil frigidius; cum, vti diximus, Horatius *Catienos mille decentos*, vniuersam spectatorum & Theatri turbam intelligi voluerit, acclamantem, vti diximus Fusio histrioni. Quocirca adducor in eam sententiam, vt credam fieri non posse, vt hæc tam friuola & inepta vnquam emanarint ex horum virorum officina, quorum eruditionem tantopere admiratos video viros doctissimos: Sed potius a tenebrionibus quibusdam & rupicis magistellis adscita, qui has suas ineptias sub talium virorum nominibus indoctioribus discipulis obtrudere voluerint. Verba autem illa, *Mater te appello*, poetæ supradicti ex tragœdia Iliona fuisse, vel M. Tullii testimonio e quarto Academicarum quæstionum libro, est manifestum. *Quid Iliona somno illo* inquit, *Mater te apello, nonne illa credit filium locutum, vt vere experrecta etiam crederet. Vnde enim illa, Age, adsta, mane, audi, itera dum eadem & ista mihi. num videtur minorem habere visis quam vigilantes fidem?* In quibus Tullii verbis dilucet, actionem eius tragœdię ita constitisse, vt fuerit necesse Fusium Ilionam agentem excitari, quæ Catieno Deiphilum filium agenti velut vigilans responderet. Vt his perpensis, iam in Horatio intelligendo minus quisque labi fallique possit.

CAPVT XIV.

Sententia Horatiana ostensa de Græco esse mutuata.

FIt interdum, vt vel dissimulantibus auctoribus eluceat imitatio, cuiusmodi est & illud, ex Horatii Odarum lib. 3.

Virtus repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.

Quod certe ad imitationem Euripidei in Tenue carminis compositum, quis non videat? id autem est tale; poeta de virtute loquente:

οὐκ ἔστιν τῆς κτῆμα τιμιώτερον
οὐ γὰρ πέφυκε δοῦλον οὔτε χρημάτων,
οὔτ᾽ ἀσφαλείας, οὔτε θωπείας ὄχλου.

Id est.

Non est virtute quidquam pretiosius.
Non enim fit serua nec pecuniæ,
Nec adulationis, nec obseruationis vulgi.

Nam quod Euripides ἀπλωτέρως dixit, virtute nullam possessionem pretiosiorem esse, id Horatius poetice magis & sublimius, vt Lyricum decebat dixit, *virtutem intaminatis fulgere honoribus.*

Tum illud quod Horatius extulit per metaphoram, vt plus vetustatis habet, ita certe idem est cũ eo, quod Euripides, expressit *nullius seruitutis iugo subijci virtutis cultorem*, non pecuniæ non vulgi adulationi seu ludibriis. Hoc enim est Horatio *sumere aut ponere secures, arbitria popularis auræ.* Acron & Porphyrio nulla facta mentione imitationis, dicunt Stoicorum sectam hic sequutum Horatium; Qui dicunt virtutem solam sufficere ad vitam beatam. At dicemus hic potius, Horatium imitari voluisse Euripidem; Nam nihil minus probabat Horatius, quam Stoicorum paradoxa. Ridiculi quoque hic sunt Landinus & Mancinellus, qui hoc ad petitionem magistratuum referunt, quasi is qui in bonis animi omnia reponit, magistratus aut comitia curet, aut quasi ambitio magistratus virtute melius constet & subsistat. Cum potius manifestum sit, de animi imperio & libertate sentire Horatium, quæ vim suam & imperium (quod per *secures* hic metaphorice expressit) haud submittat pecuniæ, vulgi aut principũ minis & odio, aut applausui; seipsa contenta, *cœtusq; vulgares & . . . spernat humum fugiente penna*, vt postea infert.

Capvt XV.

Qui sint in Catulliano carmine de Phaselo littorales Dii, *inibiq; de Priapo & Apolline* portuum largitoribus.

Catullus in eo carmine quo phasellum celebrat, nauem qua e Bithynia & Ponto Romam reuectus fuerat, illi gratias agens, quod se saluum incolumemque domum stitisset, subdit:

Neq; vlla vota littoralibus Deis
Sibi esse facta, cum veniret a mari
Nouissimo, hunc adusq; limpidum locum.

Vult Catullus innuere, citra periculum se vectum; cum non habuerit opus votis & sacrificiis, quæ a periclitantibus nautis littoralibus Deis offeruntur & fiunt. Quo in loco per *littorales Deos*, quidam interpretantur Neptunum & Amphitriten, & alios Deos maris præsides, tum etiam Castorem & Pollucem; falso vti ego arbitror: Nam per eos intelligi puto Hellespontiacum *Priapum*, qui ab Asiatica omni ora Hellesponti & Propontidis colitur; Et *Apollinem Actium*, qui a nauigantibus in Ægeo mari per Cycladas & Sporadas colitur, & sacrificiis honoratur. Et de Priapo quidem affirmari potest, quod omni oræ Hellesponticæ præsit: a Lampsacenis præcipue cultus, qui cognominem illi vrbem *Priapum* habent, vnde & *Priapina Diana* dicta in Plutarchi Lucullo. Testimoniũ eius rei amplum, dat idem Catullus in carmine de Priapo, quod a Mauro Terentiano in libro de Metris citatur, quo loco de Priapeio carmine agit,

Hunc lucum tibi dedico consecroq; Priape,

Qua

Quæ domus tua Lampsaci sita est quaque Priape,
Nam te præcipue in suis urbibus colit oris
Hellespontiaca, cæteris ostreosior oris.

Hinc nautæ illum inuocarunt vt ἑρμοδότην hoc est, *portuum largitorem*. Quod ex Græcorum Epigrammatum lib. I. non vno testimonio probatur titulo εἰς ναυτιλίαν, hoc est, *in nauigationem*, vt in illo Leonide:

τοῦθ' ὁ Πρίηπος ἐγὼν ἐπιτέλλομαι ὁ λιμενίτης
"Ανθρωφ', ὅς πλώεις πᾶσαν ἐπ' ἐμπορίην.
Hac ego ipse Priapus, portus incola denuntio
O homo qui nauigas ad omnem mercatum.

Et Antipatri Sidonii:

λαίφεα δ' εὐυφέα προτονίζεται· τοῦθ' ὁ Πρίηπος
ὑμμιν ὁ ὀρμίτας παῖς ἐνέπω Βρομίου.
Id est.
Vela bene texta rudentibus tendite, hæc ego Priapus
Puer Bromij vobis nactis portum dico.

Et rursum Marci Argentarii:

——— τῷ σὺ Πριήπῳ
πειθόμενος πάσης ἅπτεο ναυτιλίης.
———*tu Priapo*
Fretus omnem arripito nauigationem.

Tum etiam Satyri Thylli:

τοῦθ' ὕμιν πλώουσιν ἐπ' ἐμπορίην ὁ Πρίηπος
ὁ λιμενορμίτης ναυτιλίῃ τε φράζομαι
Sic vobis nauigantibus ad mercatum ego Priapus.
Portuum adpulsor a nauticis feriis.

Et rursum eiusdem Satyri:

ὦ ἴτ' ἐπ' ἐμπορίην, πίσυνοι χαρίεντι Πριήπῳ,
ὦ ἴτε δὴ λιμένων δαίμονι πειθόμενοι.
Id est:
O ite ad mercatum, confisi gratioso Priapo.
O ite sane parentes portuum Dæmoni.

Sed nemo hoc manifestius explicauit Archia poeta, cuius integrum epigramma hic libuit apponere:

Στῆσέ με κυμοπλῆγος ἐπὶ σκοπέλοιο Πριήπου
ναῦται Θρηϊκίου Ἑλλησπόντου φύλακα.
πολλάκις οἷς ἤϊξα κεκλομένοισιν ἀρωγὸς
ξεῖνε καὶ ἐς πρύμνης ἡδὺν ἄγων ζέφυρον
τοὔνεκεν οὔτ' ἀκτίστου ὑπὲρ θέμις, οὔτ' ἐπ' ὀϊζὺς
ὄψεαι ἀθρήσεις βωμὸν ἐμὸν στεφάνων.
ἀλλ' αἰεὶ θυόεντα, καὶ ἔμπυρον, οὐδ' ἑκατόμβη
τόσσον, ὅσον τιμὴ δαίμοσιν ἀνδάνεται.
Hoc vndis verberato scopulo me Priapum,
Nautæ posuere Threicij transitus custodem.

Sæpe his veni citus vocantibus opitulator,
O hospes, iuxta proram suaueq; incinens zephyrum
Ob hæc non absq; nidore sacrificij vt fas est neq; absq; libaminib.
Coronamentorum veneris aram meam conspicias:
Sed semper sacrificijs recentem & calentem, in Hecatombe

Hactenus. *Quatenus honor genijs placere solet.*
Et rursum Agathias Scholasticus:

μοῦνον ἐνορμίταο παρὰ βωμοῖσι πριήπου,
ἢ σκάρον ἢ βῶκας φλέξον ἐρυγδούπους.

Id est.

Solum apud aram in portu exsistentis Priapi
Seu scarum aut bocas vir stridentes.

Ex quo etiam intelligitur, pisculento sacrificio placari solitum fuisse hoc numen: quod & Thecetus Scholasticus, hoc epigrammate demonstrat:

ναυτίλε ποντομέδοντι, ὁρμοδότῃ τε πριήπῳ
τευθίδος, ἢ τρίγλης ἀνθεμόεσσαν ἴτυν.
ἢ σκάρον αὐδήεντα παρὰ βωμοῖσι πυρώσας,
ἄτρομος ἰονίου τέρμα θαλασσοπόρει. Id est.

Nauta pontis potenti & portuum largitori Priapo
Teuthidis aut triglis floridam curuaturam.
Seu scarum vocalem apud aras exurens
Intrepidus Ionij maris terminum nauigio permeat.

Quibus tandem etiam adstipulatur Paulus Silentarius, qui & ipse ita canit:

Πιστὸς ναυτίλοις πρίηπος· ἐπεὶ Θέτιν δ' ἔχομαι εἶναι
ὑμετέρου πατρὸς ξεινοδόκον βρομίου
Fidus nautis Priapus; cum Thetin opto esse
Tui patris, Bromij hospitem.

Et de Priapo quidem abunde satis ostensum; nunc de custode Epirotici littoris & maris Ægei *Actio Apolline* dicamus. Hunc igitur custodem littoris Actiaci vocat Propertius:

Actia Virgilium custodis littora Phœbi,
Cæsaris & forteis dicere posse rates.

A littore autem hoc & promontorio. *Apollinem Actium*, quasi dicas *littoralem* appellauere. Quod scilicet vox ἀκτὴ *littus petrosum* significet. Quemadmodum *littora arenosa*, θῖνες Hammonius siue Herennius Philo dici contendit. Hinc & nautis celebrem, vnde & idem Propertius:

Actia Nilea pelagus monumenta carinæ,
Nautarum votis non operosa via.

Cui maior celebritas accessit, vt declarat hic prior versus, quod Cleopatra ibi cum Antonio ab Octauio Cæsare sit deuicta, prælio nauali, cōdita vrbe Nicopoli, & ludis ac certamine Trieterico vel quinquennali ibi institutis, vt idem testatur,

Actius hunc Phœbus traxit monumenta, quod eius
Vna decem vicit missa sagitta rates.

Et Strabo littorali huic ceu Actio Apollini honores ludosque a finitimis exhibitos fuisse ante hunc pugnæ euētū tradit. Hunc igitur sibi nautæ votis & sacrificiis sibi propitiabant. Quod vel ex Vergilii Æneid. 3. his versibus est manifestum:

Mox & Leucate nymbosa cacumina montis
Et formidatus nautis aperitur Apollo.

Quem tamen locum Seruius dum exponit, commentum sibi cōfingit. *Formidatus* inquit, *aut propter asperitatem locorum, quia saxosa sunt, aut vt quidam volunt, quia moris erat ei aliquem de nautis immolari.* Quod postremum vere fabulosum est: Non enim tam infame littus accessissent Troiani: Nam subdit mox Vergilius.

Hunc petimus fessi, & parua succedimus vrbi.

Formidatus igitur nautis, metu & veneratione cultus, vt auerteret naufragia, quæ ibi ob importunitatem littoris crebra fiebant. Cui & Tiberius Donatus in sua paraphrasi adstipulatur; sic scribens. *Videntur hæc cum aliqua ratione posita, quia cum esset formidabilis nautis, illic Troiani fatigationis necessitate compulsi cum ponerent, optimam refectionem habuerunt; vsque adeo, vt his & facultas sacrificandi dijs occurreret, & in honore Apollinis, cuius tanta beneficia habuerunt, ludis exercendis daretur occasio.* Idcirco posuit:

Ergo insperata tandem tellure potiti,
Lustramurq; Ioui, vobisq; incendimus aras
Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.

Littori igitur crebris naufragiis infami, appositus est Deus tutelaris, Apollo littoralis, ad quem votis & precibus confugerent periclitantes: sicuti ad Priapum ῥυοδάτην Hellesponticum mare & Bosporum transmeantes. Hos ergo *Deos littorales*, indicat Catullus, quibus vota non persoluit, ob felicem suam nauigationem e Bythinia Romam vsque. Quin in fragmentis Donati, ante integram Paraphrasim editis, subditur. *Ergo non luxus fuit caussa ludorum egentibus & peregrinantibus, sed gratulatio seruatæ salutis.* Harpocration quoque dicit hos ludos fuisse antiquos, meminisseque illorum Callimachum in libro de certaminibus: Sicuti commemorat Ioannes Pierius Valerianus. Quin & Orpheus Crotoniatus antiquissimus Argonauticorum scriptor dicit, postquam Argonautæ Phæacam terram attigissent; Dedicasse voti ergo Ioui Panomphæo, & Apollini littorali sacra pararunt facere funes complicantes nauticos. Versus eius Poetæ sunt hi:

χερνύρου ζαθέην ἐξίκετο, τὴν σφίσιν ἔναιον
ἴδριες εἰρεσίης καὶ ἁλιπλάγκτοιο πορείης
φαίηκες, τοῖσι δ' ἄρ ἐφ' ἡμοσύναισι θεμιστας
ἀλκινόος κρείεσκε δικαιότατος βασιλήων,

πείσματα δ' ἀψάμενοι ...

Ζηνὶ Πανομφαίῳ καὶ ἐπ' Ἀκτίῳ Ἀπόλλωνι.

Id eſt.

Cercyram ad perdiuinam appulit, quam ipſi habitabant,
Periti remigiorum & mariunga profeſsionis
Phaaces: illis vero praceptis leges
Alcynous imperauit, iuſtiſsimus regum,
Funes vero apprehendentes parauimus ſacra ponere
Ioui Panomphao, & littorali Appollini.

Corcyram ſiue Cercyram haud procul abfuiſſe ab Actio manifeſtum eſt.

CAPVT XVI.

Quid per crimina Vatiniana *proprie legendum ſit in Catullo.*

IN eodem auctore leguntur hi verſus.
Riſi neſcio quem modo in corona,
Cui cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Caluus explicaſſet,
Admirans, ait hæc, manuſq; tollens
Dij magni Salicippium diſertum! &c.

Vbi tamen quidam codices *carmina* habent, & interpretantur, poema, ſeu verſus probroſos, a Caluo poeta in Vatinium compoſitos: Alii *crimina* (quos & nos ſequimur) legunt. Et *probra* ſiue *opprobria in Vatinium iactata* interpretantur. At nos magis de oratione Calui, quæ doctiſſime ab eo in Vatinium, ambitus reum dicta & conſcripta fuit, id intelligimus. Fuit enim Caluus, nó minus orator quam poeta bonus, orationeſque vnam & viginti reliquit. Quod & Cornelius Tacitus in Dialogo de claris oratoribus teſtatur. Hanc autem in Vatinium ambit. reum conſcriptam citat Aquila Romanus Mæcenatis libertus, quo in loco de figura quæ *climax* ſeu *aſcenſus* appellatur agit. *Egregie* inquit *& vt mihi videtur feliciter Licinius Caluus in Vatinium. Non ergo pecuniarum magis repetundarum, quam maieſtatis, non maieſtatis magis quam Plautia legis, neq; Plautia legis magis quam ambitus, neq; ambitus magis, quam omnium legum iudicia perierunt.* Citatur idem Caluus in Fulcinium ambitus reum, a Flauio Chariſio, ſed mendum eſſe puto, & *Vatinium* legendum, hancque & ibi eandem orationem innui. Quod autem *Salicippium* legi, magnos in hoc auctores ſequutus ſum, qui rationem reddunt, ob quam Caluus *Salicippium* dictus ſit, ex Senecæ oratoris cõtrouerſiis, quem & apud alios facile eſt inuenire. Scripſit autem non vnam ſed plures orationes in Vatinium Caluus, vt teſtatur idem Tacitus in præfato Dialogo, quæ pro ceteris illius orationib. in maxima admirationem fuere: *Ipſe mihi Caluus cum vnum & viginti (vt puto inquit Tacitus) libros reliquerit, vix in vna aut altera oratiuncula ſatisfacit,*

nec

nec dissentire ceteros ab hoc meo iudicio video; quotus enim quisque Calui in Apitium, aut in Drusum legit: *at hercule in hominum studiosorum manibus versantur accusationes, quæ in Vatinium conscribuntur, ac præcipue secunda ex ijs oratio: Est enim verbis ornata & sententijs, auribus iudicum accomodata, vt scias ipsum quoq; Caluum* intellexisse quid melius esset. *Nec voluntatem quin sublimius & cultius diceret, sed ingenium ac vires defuisse.* Et infra: *Asinius Pollio Catonem non multo ætate antecedens, Caluus Vatinium ijs orationibus insignite depinxit, quas hodieq; cum admiratione legimus.* Hinc facile liquet cur *crimina Vatiniana*, hoc est, orationes quibus Vatinium mirifice Caluus explicasset, Catullo dicantur.

Capvt XVII.

Ausonij ad Theonem carmen ænigmaticum explicatum.

AVsonius poeta Gallus Epistolam scripsit ad Theorum salibus amaris & nimium salsis conditam, in qua ænigmatice illum deridet & vexat, vnde hunc postremum versiculum, qui implicatior nobis videbatur, exponendum suscepimus:

Accipe congestas mysteria frivola nugas,
Quas tamen explicitis nequeas deprehendere, chari
Anticyramq; bibas Samij Lucumonis acumen.

Dubium autem quid per *Samium Lucumonem* velit, *Anticyram bibentem*. Ego auctorem innuisse puto aliquem e veteribus philosophis, qui se, quo acutiore ingenio forent, veratro purgarint, puta *Carneadem* aut *Chrysippum*, nam de vtroq; id traditur, quod ipsum edidit Plinius libro historiæ naturalis 25. capite quinto, qui tamen magis inclinat vt Carneadem hoc fecisse putemus. De veratro enim loquens; *Candidum* inquit, *quondam terribile, postea tam promiscuum, vt plerique studiorum gratia ad prouidenda acrius quæ commentabantur, sæpius sumtitauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris, Drusum quoque apud nos Tribunorum popularium clarissimum.* Huic itidem adstipulatur Aulus Gellius lib. 17. cap. 15. *Carneades* inquit, *Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, superiora corporis elleboro candido purgauit, nequid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia vsq; animi redundaret, & instantiam vigoremq; mentis labefaceret, tanta cura, tantoq; apparatu, vir ingenio præstanti ad refellenda quæ scripserat Zeno aggressus.* Variat ab his Valer. Maximus ca. de industria. lib 8. *Carneades*, inquit, *cum Chrysippo disputaturus, elleboro se ante purgabat, ad exprimendum ingenium suum attentius, & illius refellendum acrius. Quas potiones industria, solida laudis cupidis, appetendas effecit.* Non Zenonem sed Chrysippum Carneadis antagonistam statuens. At Diuus Hieronymus in primo comment. in epistolam Pauli ad Galatas, videtur (nescio cuius auctoritate ductus) Chrysippo non

Carneadi illud attribuisse. *Totumq; inquit, illum locum de Iacob & Esau cuius nunc mentionem fecimus, ita ad Romanos scriptum ventilant, vt non absq; sudore & Chrysippi eis possit elleboro respondere.* *Anticyram autem pro ipso Elleboro* accipi etiam in his versibus docet Horatius:

Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit.

Et Persius:

Anticyras melior sorbere meracas.

Ceterum quod hunc philosophum *Samium Lucumanum* appellat, hinc factum, quod *Samium* acutum veteres vocitarint. *Samium,* inquit Nonius Marcellus, *est testa. Samium rursum acutum, vnde & samiare dicimus acuere, quod in Samo hoc genus artis polleat.* Hinc in epistola Aureliani Imperatoris apud Flauium Vopiscum, *ferramenta Samiata,* dicuntur *acuminata* siue *Mucronata: Arma tersa sint, ferramenta samiata, calciamenta fortia. Lucumonem* vero vocat, quasi dicas *insanum*, quod Elleboro medicamento insanis adhiberi solito, vteretur. *Lucumones* vero vt Festus inquit, *quidam homines ob insaniam dicti, quod ea loca ad quæ venirent, infesta facerent.* Sensus igitur hic erit, Elleborum bibe, quo Carneades acutissimus philosophus, quando desipiebat, se acuere solebat; vt ad Scholiasticas contentiones sis acutior, sagaciorque. Vir quidam doctus, *Asius* hic non *Samius* legit, & Cleanthem intelligit. *Samius* gentis nomen esse putans, a quo multum dissentimus, priorem hanc nostram interpretationem retinentes: & tantum nobis videri, D. Hieronymum recte id Chrysippo adtribuisse, auctoritate Petronii Arbitri nisum. Sic enim ille: *Et Chrisippus vt ad inuentionem sufficeret, ter elleboro animum detersit.*

CAPVT XVIII.

Lucretij locus expositus, & cum Euripidis loco collatus, Æschinemque illum videri imitatum. Tum reprehensus Pius super voce Princeps.

LVcretii in primo locus est, non bene a Baptista Pio intellectus & expositus:

Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine fœde
Ductores Danaum delecti prima virorum,
Quæ simul infula virgineos circumdata comtus
Ex vtraq; pari malarum parte profusa est,
Et mœstum simul ante aras adstare parentem
Sensit, & hunc propter ferrum celerare ministros.
Aspectuq; suo lacrymas effundere ciues
Muta multum terram penitus submissa petebat.
Nec misera prodesse in tali tempore quibat

Quod patrio princeps donarat nomine regem.

Hos versiculos duos posteriores, videtur de Euripidis Iphigenia in Aulide imitatus Lucretius, apud quem Iphigenia immolanda patri in memoriam reducit; *quod ipsa prima Agamemnonem patrem appellarit.* Hoc enim in Lucretio vocabulum, *Princeps,* significat, non vt Bap. Pius somniat quod Agamemnon princeps donaret regem, hoc est, publicam personam commoditati patriæ inseruientem & reliqua, quæ ibi nugatur. Nam *princeps* dictus, quod primus sit, seu primus capiat vt docet Q. Rhemnius Palæmon in Grammatica sua. Versus autem Euripidis, quos diximus sunt hi:

πρώτη σ᾽ ἐκάλεσα πατέρα, κ᾽ σὺ παῖδ᾽ ἐμέ·
πρώτη δὲ γόνασι σοῖσι σῶμα δοῦσ᾽ ἐμόν.

Id est.

Prima te vocaui patrem, & tu me filiam,
Prima etiam genubus tuis dedi meum corpus.

Videtur autem & Æschynes orator, contra Ctesiphontem inuidiā mouere voluisse Demostheni, ex hoc loco inhumanitatem illi opprobrando: quod cum nondum septimus dies elapsus esset ab interitu filiæ, quæ illum prima patrem appellarat, coronatus, & candida indutus sacrificasset. Sed libet ipsa oratoris eloquentissimi verba apponere, rhetorice admodum rem exaggerantis, & Demosthenis inhumanitatem & duritiem suggillantis, quod ne filiā quidem, quæ illum prima patrem vocauit, luxerit legitime: οὗτος ὦ ἀθηναῖοι ὁ πηλίκος τὸ μέγεθος κόλαξ πρῶτος διὰ τῶν κατασκόπων τῶν παρὰ χαριδήμου πυθόμενος τὴν φιλίππου τελευτὴν, τῶν θεῶν συμπλάσας ἑαυτῷ ἐνύπνιον κατεψεύσατο, ὡς οὐ παρὰ χαριδήμου τὸ πρᾶγμα πεπυσμένος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ διὸς, καὶ τῆς ἀθηνᾶς οὓς, μεθ᾽ ἡμέραν ἐπιορκῶν, νυκτὼς φησὶν ἑαυτῷ διαλέγεσθαι, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι προλέγειν, ἑβδόμην δ᾽ ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτῷ τετελευτηκυίας, πρὶν πενθῆσαι καὶ τὰ νομιζόμενα ποιῆσαι στεφανωσάμενος, καὶ λευκὴν ἐσθῆτα λαβὼν, ἐβουθύτει, καὶ παρενόμει τὴν μόνην ὁ δείλαιος καὶ πρώτην αὐτὸν πατέρα προσειποῦσαν ἀπολέσας καὶ οὐ τὸ δυστύχημα ὀνειδίζω, ἀλλὰ τὸν τρόπον ἐξετάζω, ὁ γὰρ μισότεκνος, καὶ πατὴρ πονηρὸς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο δημαγωγὸς χρηστὸς, οὐδὲ ὁ τὰ φίλτατα καὶ οἰκειότατα σώματα μὴ στέργων, οὐδέποτε ἡμᾶς περὶ πλείονος ποιήσεται, τὴν ἀλλοτρίαν, οὐδέ γε ὁ ἐπ᾽ ἰδίᾳ πονηρὸς, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο δημοσίᾳ χρηστός. Id est. *Hic ergo viri Athenienses adulator eximius, cum per Charidemi speculatores mortem Philippi primus audisset, turpi mendacio somnium Deorum finxit sibi, quasi non Charidemus, sed Iuppiter & Minerua hoc sibi nuntiassent, quos postera deierans secum loqui per noctem, & futura prædicere affirmauit: ac septima die post mortem filiæ vilissimus iste ante luctus impletos, antequam iusta fecisset, corona & alba veste adsumta victimas immolauit quum illam amisisset, quæ prima & sola patrem ipsum nuncupabat. Nec infortunium obiicio, sed mores discutio. Qui enim filios odit,*

& malus est pater, nunquam bonus populi gubernator esse potest. Nec is qui charissima & familiarissima corpora non gliscit & fouet, unquam nos alienos pluris æstimabit, nec qui priuatim est malus, unquam publice bonus esse potest. Quod tamen Demostheni ab aliis laudi datum est virtutis & constantiæ, tum etiam animi in aduersis inuicti id documentum esse adserentibus.

CAPVT XIX.

Atheniensium populus *cur* Pius *dictus Lucretio, & Baptistæ Pij reiecta interpretatio.*

NOn sine sensus occultioris energia Lucretius Atheniensem populum *Pij* Epitheto cohonestauit in his in sexto versibus, pestem olim Athenis grassantem, e Thucydide secundo mutuatus describens:

Nec tam relligio diuum: nec numina magni
Pendebantur: enim præsens dolor exsuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe,
Vt pius hic populus semper consuerat humari.

Quorum posteriorem versum exponens Pius Bononiensis, *Pius* inquit, *hic populus Atticus, a quo pietas humanitas, & eruditio profluxerunt. Est enim mos pius sepelire defunctos.* Hæc ille, non prorsus abs re; sed ad remotiores potioresque caussas arbitror respexisse poetam. Nam voluisse καθ' ἐξοχὴν, hunc præcipue populum pietatis titulo insignire: Vt enim Pausanias in Atticis ait, *maiorem pietatis curam ceteris habent erga Deos*, vnde & apud illos solos *misericordiæ ara* erat erecta. Quin & *Famæ* & *Appetitu* aras erexerunt. Quo circa Isocrates in Panegyrico merito ceteris Græcis illos præferendos ostendit: Quod ante ceteros omnes & præ ceteris Deorum cura pietatem colerent vti autochotenes & ingenio præ ceteris præstantes: ἐὰν ἅπαντα ταῦτα ἐάσαντες, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς σκοπῶμεν, εὑρήσομεν ὅτι τὸν βίον οἱ πρῶτοι φανέντες ἐπὶ γῆς οὐκ εὐθὺς οὕτως ἔχοντα νῦν ἔχοντας κατέλαβον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν αὐτοῖς συνεπορίσαντο. τίνας οὖν χρὴ μᾶλλον νομίζειν, ἢ δωρεὰν παρὰ τῶν θεῶν λαβεῖν, ἢ ζητοῦντας αὐτοὺς ἐντυχεῖν: οὐ τοὺς ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένους, καὶ πρώτους γενομένους, καὶ πρός τε τὰς τέχνας εὐφυεστάτους ὄντας καὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν εὐσεβέστατα διακειμένους. Id est *Præterea omissis his omnibus, ad primam originem ascendere libeat, inueniemus eos qui primi in terris exstiterunt, vitam non sic instructam reperisse: Sed ipsos paulatim sibi necessaria comparasse. Quos nam igitur ea verosimilius est vel dono accepisse a dijs, vel sua inquisitione esse consecutos? An non eos qui sine controuersia & primi nati sunt. Et ad artes tractandas ingeniosissimi, & in Deorum cultu religiosissimi.* Vides vt eos & *aborigines* & primos & præ ceteris solos D...

rum cultui intentissimos prædicet, vt qui & de Diis colendis & omni humanitate præcipue de sepeliendis mortuis primi leges tulerint, quas ipsi vt a Diis acceptas reuerenter colebant; sicuti testis est Ælianus in quinto variæ Historiæ: νόμος (inquit) καὶ οὗτος ἀττικὸς ὃς ἂν ἀτάφῳ περιτύχῃ σώματι ἀνθρώπου, πάντως ἐπιβάλλειν αὐτῷ γῆν. θάπτειν δὲ πρὸς δυσμὰς βλέποντας· καὶ τοῦτο δὲ ἦν φυλαττόμενον παρ' αὐτοῖς: βοῦν ἀροτῆρα, καὶ τὸν ὑπὸ ζυγὸν πονήσαντα σὺν ἀρότρῳ ἢ καὶ σὺν τῇ ἁμάξῃ, μηδὲ τοῦτον θύειν, ὅτι καὶ οὗτος εἴη ἂν, γεωργὸς, καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός. Id est. *Lex & hac est Atheniensibus, vt si quis in insepultum hominis cadauer incidat, vti omnino illi terram iniiciat, & sepeliat ad occasum spectans. Est hoc etiam obseruatum apud ipsos, ne quis bouem aratorem sub iugo aut aratro, aut cum plaustro laborantem mactet aut sacrificet, quod & hic sit agricola, & humanorum laborum particeps. Quocirca ritus funerum & sepulchrorum, vt τὰ τῶν θεῶν νόμιμα* hoc est, *Deorum legittima obseruarunt.* Quod ipsum & Isocrates in præfata quoque oratione latius commemorat, πολὺ δὲ πρὸ τῶν τρωϊκῶν ἦλθον οἵ θ' ἡρακλέους παῖδες, καὶ μικρὸν πρὸ τούτων Ἄδραστος ὁ Ταλαοῦ βασιλεὺς ὢν ἄργους· οὗτος μὲν ἐκ τῆς στρατείας δεδυσχηκὼς τῆς ἐπὶ θήβας, καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ καδμείᾳ τελευτήσαντας, αὐτὸς μὲν οὐ δυνάμενος ἀνελέσθαι, τὴν δὲ πόλιν ἡμῶν ἀξιῶν βοηθεῖν ταῖς κοιναῖς τύχαις, καὶ μὴ περιορᾶν τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας ἀτάφους γινομένους, μηδὲ παλαιὸν ἔθος, καὶ πάτριον νόμον καταλυόμενον. Id est. *Diu autem ante Troiana tempora venerunt & Herculis liberi, & paulo ante illos Adrastus Talai filius, rex Argiuorum: qui quidem in expeditione Thebana clade accepta, cum sub Cadmaa interfectos ipse tollere non posset, a nostra vrbe petijt, vt communis sortis miserti opem ferrent, neque occisos in prælijs iacere insepultos, aut vetus institutum & patriam legem aboleri paterentur.* Hanc sepulchralem legem παλαιὸν ἔθος & πάτριον νόμον appellans, quam tantopere venerati sunt, vti sicut ex hoc & alijs scriptoribus liquet, ob huius conseruationem cum Thebanis bellum grauissimum gesserint. Quod ipsum pluribus quoque exsequitur grauissimus orator Lysias in oratione quæ ἐπιτάφιος λόγος, hoc est, *funebris oratio*, inscribitur. Atheniensium pietatis collatione impietatem Thebanorum exaggerando, his verbis: Ἀδράστου καὶ πολυνείκους ἐπὶ θήβας στρατευσάντων, καὶ ἡττηθέντων μάχῃ, οὐκ ἰόντων τῶν καδμείων θάπτειν τοὺς νεκροὺς ἀθηναῖοι ἡγησάμενοι ἐκείνους μὲν εἴ τι ἠδίκουν, ἀποθανόντας δίκην ἔχειν τὴν μεγίστην, τοὺς δὲ κάτω τὰ αὐτῶν οὐ κομίζεσθαι, ἱερῶν δὲ μιαινομένων τοὺς ἄνω θεοὺς ἀσεβεῖσθαι, τὸ μὲν πρῶτον πέμψαντες κήρυκας, ἐδέοντο αὐτῶν δοῦναι τῶν νεκρῶν ἀναίρεσιν, νομίζοντες ἀνδρῶν μὲν ἀγαθῶν εἶναι ζῶντας τοὺς ἐχθροὺς τιμωρήσασθαι. ἀπιστούντων ἢ σφίσιν αὐτοῖς ἐν τοῖς τῶν τεθνεώτων σώμασι τὴν εὐψυχίαν ἐπιδείκνυσθαι. οὐ δυνάμενοι δὲ τούτου τυχεῖν, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον πρὸς καδμείους ὑπαρχούσης, οὐδὲ τοῖς ζῶσιν ἀργείων

χαριζόμενοι, ἀλλὰ τοὺς τεθνεῶτας ἐν τῷ πολέμῳ ἀξιοῦντες τῶν νομιζομένω τυγχάνειν περὶ τοὺς ἑτέρους, ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐκινδύνευσαν ὑπὲρ μὲν τῶ ἵνα μηκέτι εἰς τοὺς τεθνεῶτας ἐξαμαρτάνοντες, πλείω περὶ τοὺς θεοὺς ἐξυβρ ζωσιν. ὑπὲρ δὲ τῶν ἑτέρων ἵνα μὴ πρότερον εἰς τὴν αὑτῶν ἀπέλθωσι πατρ ου τιμῆς ἀτυχήσαντες, καὶ ἑλληνικοῦ νόμου στερηθέντες, καὶ κοινῆς ἐλπίδο ἡμαρτηκότες. ταῦτα διανοηθέντες, καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ πολέμου τύχας, κοι νὰς ἁπάντων νομίζοντες. πολλοὺς μὲν πολεμίους ἐποιοῦντο, τὸ δὲ δίκαιο ἔχοντες σύμμαχον ἐνίκων. ἐπαρθέντες μείζονας παρὰ καδμείων τιμωρία ἐπεθύμησαν ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἀντὶ τῆς ἀσεβείας, τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν ἐπεδε ξαντο. αὐτοὶ δὲ λαβόντες τὰ ἆθλα ὧνπερ ἕνεκα ἀφίκοντο. τοὺς ἀργείων ν κροὺς ἔθαψαν ἐν τῇ ἐλευσῖνι. id est. *Adrasto & Polinice exercitum a uersus Thebas ducltantibus, & prælio superatis cum Cadmei non pe mitterent, sepelire in acie mortuos, Athenienses rati; eos, si iniuria fecissent, supplicium satis magnum morte ipsa luisse; At manes debit non habere: sacris vero contaminatis, superos Deos impietate & co tumelia affectos: & primo quidem præcones miserunt, qui poscerent ipsis concederetur mortuorum cadauera auferre, rati bonis viris co uenire, de viuis inimicis pœnas sumere, non permittentib. illis magnan mitatem suã in defunctorii corpora demonstrare, quare cum potiri n possent, exercitum in illos duxarunt; cum nulla illis antea dissen cum Cadmeis fuisset, non vt superstitibus Argiuis gratificarentur, quod dignum existimarent mortuis in bello iusta præstari, in alijs pe culum subeuntes pro vtrisque, & in hos quidem, ne amplius in mo tuos delinquentes, in Deos pluries contumeliosi forent: pro illis aũt ne patriam abirent patrio honore carentes, & Græcia legitimis & co muni lege priuati, & communi spe destitutis talia accidere animo lutantes, euentusque belli omnibus communes esse rati, multos hos internecioni dantes, æquum auxilio habentes vicerunt, supersedent maius Cadmeis supplicium inferre. pro ipsorum impietate, virtu sua documentum illis reliquere: Ipsi vero percipientes præmia ob q bellum gesserant, abiere, & Argiuorum mortuos, sepeliere apud Eleusine.* Quibus grauissimus orator clare expressit. Athe ensium tum in Deos pietatem & erga Deorum legittima dium; vt qui bella gesserint non ad priuatum commodum lucrum, non ob fauorem alienæ aut vindictæ aut potentiæ; Sed sacra & legittima d uum & hominum antiquissima pessum ire Euripidem imitatus, qui Supplices Tragœdiam hanc histor continentem in laudem Athenarum conscripsit, vbi & consimilia Lysiæ dicit; sic enim Theseus ad Creontis p conem:

πόλεμον δὲ τοῦτον οὐκ ἐγὼ καθίσταμαι,
ὡς ὐδὲ σὺν τοῖσδ' ἦλθον εἰς καδμου χθόνα
νεκροὺς δὲ τοὺς θανόντας. οὐ βλάπτων πόλιν
οὐδ' ἀνδροκμῆτας προσφέρων ἀγωνίας,
θάψαι δικαιῶ, τὸν πανελλήνων νομον

σώζων τί τούτων ἐστὶν οὐ καλῶς ἔχον;
εἰ γὰρ τι καὶ πεπόνθατ' Ἀργείων ὕπο
τεθνᾶσιν, ἠμύνασθε πολεμίους καλῶς
αἰσχρῶς τ' ἐκείνοις ἡ δίκη διοίχεται.
ἐάσατ' ἤδη γῇ καλυφθῆναι νεκρούς.
ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο,
ἐνταῦθ' ἀπελθεῖν πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν. οὔτι γὰρ κεκτήμεθα
ἡμέτερον αὐτὸ πλὴν ἐνοικῆσαι βίον
κἄπειτα τὴν θρέψασαν αὐτὸ δεῖ λαβεῖν.
δοκεῖς κακουργεῖν Ἄργος, οὐ θάπτων νεκρούς;
ἥκιστα πάσης Ἑλλάδος κοινὸν τόδε
εἰς τοὺς θανόντας νοσφίσεις ὧν δεῖ λαχεῖν,
ἀτάφους τις ἕξει; δειλίαν γὰρ εἰσφέρει
τοῖς ἀλκίμοισιν, οὗτος ἢν τεθῇ νόμος.

Id est.

Non ego hoc bellum constitui,
Neq; cum ijs veni in terram Cadmi,
Cadauera mortuorum, (non nocens ciuitati,
Non viricidia suscitans certamina)
Sepelire iustum facio, communium Græcorum legem
Seruans, quid horum non bene se habet?
Quod si quid passi estis ab Argiuis
Mortui qui sunt, pulchrum est hostes vltum fuisse:
Turpe vero illis si iustitia ab ijs recesserit.
Permittite ergo iam terra occulere mortuos
Vnde enim vnumquodq; in corpus coaluit
In hoc abibit, spiritus quidem in æthera,
Corpus vero in terram, neq; enim possidemus
Nostrum quid, nisi dum vitam incolimus,
Post hæc nutricem ipsius oportet capere.
Videris malo afficere Argos, non sepeliens mortuos?
Minime, vniuersa Græcia commune hoc sensit,
Si mortuos defraudas his quæ eos obtinere oportet,
Quis habiturus est insepultos? formidinem inferet
Fortibus, huiusmodi si statuatur lex.

Quæ haud dubie Lysias est æmulatus, quin & idem Euripides huiusmodi statutum τὸν πανελλήνων νόμον appellat. Quocirca & Thebanos.

νόμιμά τε πάσης συγχέοντας Ἑλλάδος.

Id est:

Confundentes legittima vniuersæ Græciæ.

Sophocles quoque in Antigona non aliud ad defensionem Antigones fratrem sepelientis affert; quam quod

——— ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν

νόμιμα se prætulisse Creontis edictis iactat: hoc est, *firma perpetua & non scripta Deorum legittima, quæ illi ab æterno sanxerunt.* Quocirca non importunam neq; abs re videri illam Athenarum laudem, quam M. Tullius in oratione pro L. Flacco amplissimam illis tribuit. *Adsunt Athenienses, vnde humanitas, doctrina religio, fruges, iura, leges ortæ atq; in omnes terras distributæ putantur: de quorum vrbis possitione propter pulcritudinem etiam inter Deos certamen fuisse proditum est: quæ vetustate ea est, vt ipsa ex sese suos ciues genuisse dicatur: & eorum eadem terra parens, altrix, patria, dicatur: auctoritate autem tanta est, vt iam fractum prope ac debilitatum Græciæ nomen huius vrbis laude nitatur.* Hæc ille.

CAPVT XX.

Corpora fulmine interemtorum *an cremare nephas, tum Græcos eius rei non fuisse obseruatores, inibiq; de voce* bidental, *& cur id euitandum scripserit Persius.*

PLinius secundus Naturalis historiæ libro secundo capite 54. quo loco de catholicis fulgurum agit, de fulminis vi scribens. *Hominum* inquit, *ita exanimatum cremari fas non est. Condi terra religio tradidit.* Quin Festus quoque Pompeius in Numæ legibus scriptum esse commemorat. *Si hominem fulminibus occisit, ne supra genua tollito.* Et rursum: *Homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.* Quod quidam vir doctus exponens: *Credebantur,* inquit, *huiusmodi homines ira quadam vindictaq; diuina e medio tolli; & idcirco nulla parentatione digni.* Artemidorus tamen Daldianus in 2. orchigo*κριτικῶν* aliam nobis rationem insinuare videtur c.8. Ait enim *fulmine tactos eo in loco sepeliri vbi deprehensi & tacti sunt, vt ad id potius lex Numæ Pompilij referri debeat. neque temere eos absportet, & contra religionem in alio loco sepeliat.* Locus enim & res fulmine tactæ sacræ erant, & expiatoriis sacrificiis consecrabantur, vnde & inaccessa & inhabitata manebant loca illa. Reliquias autem rei, aut corporis, fulmine icti conditas *bidental* appellabant, auctore Helenio Acrone. Vnde & Persius Saty. 2.

Triste iaces lucis euitandumq; bidental.

Euitandum vero ob religionem, ideoque *Lucis* dixit, quod loca sacra arboribus consererentur non amplius humanis vsibus deseruitura. Adeo vt non citra caussam *Religiosa loca a relinquendo* dicta adstruat Aggenus Vrbicus. Quod ipsum Plinius adstruit Artemidorus Daldianus lib. & cap. supradictis. *Quemadmodum,* in

qui

quis, *fulmen ignobiles locos nobiles facit, propter aras quæ in ipsis exstruuntur, & ob sacrificia quæ in ipsis fiunt. Et contra sumtuosos locos, desertos & inaccessos reddit. Nemo enim in ipsis deinceps conuersari ac degere expetit. Sic somnium quidem pauperi prodest, diuiti autem obest.* Hinc & Horatius in extremo libro artis poeticæ,

Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus.

Hoc autem fine reliquias fulmine tactarum rerum, Pontifices cum sacrificio sepeliebant, quas Cornutus Persii interpres, non vbique despiciendus, calcare nefas esse adserit. *Bidental* autem ideo dictum, quod *oue bidente* seu agna alba vt Porphyrioni & Senecæ placet, perficiebant. Quamuis Festus, *bidental quoddam templum esse scripserit, vbi hostijs bidentibus facerent.* At Nonius Nigidium sequutus, dicit *bidental dictum, quod bimæ pecudes immolarentur, id est, quæ duos dentes annorum indices haberent.* Significanter autem Cornelius Fronto *bidental* inquit, *locus fulmine tactus expiatus oue.* Quod autem quidam vir doctus cuius supra mentionem fecimus tradit, fulmine *interemtorum corpora vnco ignominiose ad sepulturam trahi solita;* id certe absque vllo auctore ab eo prolatum est. Quin contra Artemidorus loco præfato; *nullus* (inquit) *fulmine ictus infamis & ignominiosus exsistit, vnde etiam velut Deus colitur. Fulmina* autem *obruta* tradit Seneca dici, quibus iam prius percussa, nec procurata feriuntur. Ceterum quoniam superius ex Plinio retulimus, *nefas esse fulmine ictos cremari,* cum Euripides in supplicibus introducat Euadnem Capaneo fulmine prostrato pyram exstruentem, & sese in eandem flammam coniicientem? Sic enim ait:

ἀίσσω θανόντος Καπανέως τὴν δὲ πύραν.

Id est,

Feror in mortui Capanei vanam pyram.

Sed dicendum Hethruscos eius superstitionis auctores fuisse, a quibus Romani eam acceperint, quæ Euripidi reliquisque Græcis penitus ignota fuerit. Quod non ignorans Statius Papinius, ita libro XII. extremo Thebaidos cecinit.

Non ego centena si quis mea pectora laxet
Voce Deus, tot busta simul vulgiq; ducumq;,
Tot pariter gemitus dignis conatibus æquem,
Turbine quo sese caris instrauerit audax
Ignibus Euadne, fulmenq; in pectore magno
Quæsierit, &c.

Quem locum exponens Cælius Placidus interpres *quæ sese* inquit, *rogo mariti iniecerit.* Sed nos longius digressi, finem hic faciamus.

CAPVT XXI.

An verum sit Apros cornutos *inueniri, vti Poeta Calpurnius scripsit.*

CAlpurnius Siculus Bucolicon festiuus scriptor, de spectaculis vrbis Romæ loquens, ita in prima ecloga canit:

— vidi genus omne ferarum,
Hic niueos lepores, & non sine cornibus apros.

Admirati sumus diu, & vna mecum alii, quid intelligeret poeta per *Apros cornutos*, cum id legentibus prima fronte videretur absurdum, tandem in Æliani animalium historia deprehendimus Agatarchidem scribere, *Sues in Æthiopia cornua habere*, & huiusmodi in spectaculis Imperatorum fuisse productos, non penitus sit extra fidem. Nam quod de *niueis leporibus* idem tradit, nemo ignorat, a Plinio & Solino traditum, in *alpibus nasci lepores candidos, eosque niuibus vesci.* Varro tria genera leporum ponens, *Secundum* esse ait. *quod in Gallia nascitur ad Alpes, qui hoc fere mutant,* inquit, *quod soli candidi sunt, hi raro*, inquit, *perferuntur Romam.* Qui ob raritatem spectaculo exhibebantur, id quod vult hic poeta. Ceterum quod Agatharchidem supra auctorem diximus de *suibus cornutis* scriptum reliquisse, Petrum Gillium sequuti sumus, at nunc Græcum exemplar adsequuti, inuenimus eius rei Dinonem auctorem citari. Sic enim lib. 17. cap. 10. Ælianus: λέγει δὲ Δίνων ἐν Αἰθιοπίᾳ γίνεσθαι τοὺς ὄρνιθας τοὺς μονόκερως, καὶ ὗς τετρακέρως (vbi tamen alii legunt τρικέρως) καὶ πρόβατα, ἔρια μὲν ψιλά, τρίχας δὲ καμήλων ἔχοντα. Id est. *Scribit Dinon in Æthiopia nasci aues vnicornes, & sues quadricornes (vel tricornes) & oues quidem a lana inopes, sed pilos instar Cameli habere.* Suum autem nomine & Apros quoque intelligit. Nam & Plinius de Apris loquens: *Apris in India cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Totidem a fronte ceu vituli cornua exeunt.* Hinc liquet qui Plinio *dentes* sunt, e longinquo cõspicientibus *cornua* fuisse visa secundum quam apparentiam Græci scriptores proni ad fabulas, cornua ea esse, miraculum augentes, prædicauerunt.

CAPVT XXII.

An Theodorus Gaza dum vocem Dasypodis *vertere nititur, recte eũ* cuniculum *appellarit, inibiq; plura de* leporum generibus.

MAgnum video inter doctos certamen super voce *Dasypus*, δασύπους; aliis *cuniculum* ea voce accipientibus, aliis aliud *leporini generis*, aliis ad cuniculum & leporem genus id adserentibus, aliis rursum diuersum quoddam a lepore & cuniculo genus statuentibus, quorum omnium controuersias dirimere, vt nobis haud facile est, ita id quod sentimus libere proferemus. Theodorus igitur Gaza, homo lectionis plurimæ accurateq; doctrinæ,

vocem

vocem. *Dasypodis* apud Aristotelem in *Cuniculum* mutauit. At ego puto Aristoteli *Cuniculos* fuisse ignotos; nam *Cuniculos* ea ætate parum cognitos fuisse constat, primumque iis, qui Romana tempora attigere. Polybius certe historiarum libro duodecimo, vt Athenæus est auctor, κούνικλον primus hoc appellauit: Πολύβιος δ' ἐν τῷ ιβ' τῶν ἱστοριῶν γίγνεσθαι φησὶ παρόμοιον τῷ λαγῷ ζῶον, τὸν κούνικλον καλούμενον, γράφων οὕτως. ὁ δὲ κούνικλος καλούμενος πόῤῥωθεν μὲν ὁρώμενος εἶναι δοκεῖ λαγὼς μικρός. ὅταν δ' εἰς τὰς χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν, καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ θρᾶσιν· γίνεται δὲ τὸ πλεῖον κατὰ γῆς. μνημονεύει δὲ αὐτῶν καὶ Ποσειδώνιος ὁ φιλόσοφος ἐν τῇ ἱστορίᾳ. καὶ ἡμεῖς εἴδομεν πολλοὺς αὐτῶν κατὰ τὸν ἀπὸ δικαιαρχίας πλοῦν ἐπὶ Νεάπολιν· νῆσος γάρ ἐστιν οὐ μακρὰν τῆς γῆς κατὰ τὰ τελευταῖα μέρει τῆς δικαιαρχίας, ὑπ' ὀλίγων μὲν κατοικουμένη, πολλοὺς δὲ ἔχουσα τοὺς κουνίκλους τρέφουσα. id est, *Polybius vero in duodecimo historiarum, gigni scribit animal adsimile lepori, quod cuniculus vocatur, ita scribens: Animal vero quod cuniculus vocatur, e longinquo conspectum, paruus videtur esse lepus, sed si quis eum in manus sumat, protinus magnam videbit habere differentiam, tum ipso adspectu, tum etiam figura & ortu, versatur autem plurimum in terra. Meminit ipsius quoque Posidonius Philosophus in historia sua, & nos quoque plurimos eorum vidimus, sicuti a Dicæarchia siue Puteolis Neapolim nauigauimus: Insula est enim haud procul a terra, in extremis Puteolorum finibus sita, a paucis habitatoribus frequentata, multos habens huiusmodi cuniculos.* Ex quibus ni fallor apparet, Polybium, vt de animali parum Græcis cognito loqui, cum dicit, *cuniculum non parum a lepore distare.* Quod si sciisset illud Aristoteli *Dasypoda* appellari, haud dubie hoc non subticuisset. Quin Ælianus hoc illis nomen a principio ab Hispanis (apud quos abundat) impositum fuisse scribit. Sic enim in decimo tertio cap. 15. de historia animalium scribit: Πέφυκε δὲ καὶ λαγὼς ἕτερος μικρὸς τὴν φύσιν, οὐδὲ αὔξεταί ποτε, κόνικλος ὄνομα αὐτῷ, οὐκ εἰμὶ δὲ ποιητὴς ὀνομάτων. ὅθεν καὶ ἐν τῇ συγγραφῇ διαφυλάττω τὴν ἐπωνυμίαν τὴν ἐξ ἀρχῆς, ἣν προσοικοῦσι Ἰβηρίαν ἐπέθεσαν, ἔνθα ὁ πλεῖστος, καὶ γίνεται καὶ ἔστι πάμπολυ. τούτῳ τοίνυν ἡ μὲν χροιὰ παρὰ τοὺς ἑτέρους μέλαινα: καὶ ὀλίγην ἔχει τὴν οὐρὰν τῶν ἄλλων ἔτι καὶ πλέον. τά γε μὴν λοιπὰ τοῖς προειρημένοις ἐστὶν ἐμφερής ἐστι. διαλλάττει δὲ ἔτι καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς μέγεθος. λεπτότερον γὰρ ἢ τοῦτου, καὶ δεινῶς ἄσαρκος, καὶ βραχύτερα δηλονότι κατὰ τὸ πᾶν σῶμα. id est, *Est & aliud leporum genus natura perparuum, nec vnquam tamen augetur, & cuniculus nomen est. At non sum ego conditor nominum; verum in scribẽdo id nomen seruo, quod ab initio Hispani, qui Iberiam incolunt ipsi imposuere, apud quos plurimum abundat. Color illi quam ceteris nigrior est & caudam ceteris habet breuiorem. Cetera reliquis leporibus consimilis est. Differt etiam capitis magnitudine, quod illi exilius, est minima carne præditum, tum etiam breuius totius corporis respectu.* Si autem Cuniculi erant cogniti Aristoteli, quomodo hi auctores tam accurate istud animal describunt? Sed

quæret aliqu s, quid ig tur n b s erit *Dasypus*; nihil certe aliud quam *lepus*. Nam Cratinus, vt auctor est Iulius Pollux, primus hoc nomen quo animantis naturam & formam melius exprimeret, Poetica licentia hanc inuenit, hoc quasi Epitheton illi tribuens; Verba Pollucis ita se habent leporis naturam & formam ex Xenophonte & aliis describentis: ἰδέα λαγὼ καὶ φύσις. τὸ μὲν χρῶμα ὑπόπερκον. ἐστὶ δὲ τοῦτο περκνῆς ἐλαίας τὸ εἶδος, οὔτε ὀμφακώδους ἔτι, οὔτε ἤδη πεπείρου. μέγεθος: οὐ μέγας κοῦφος τὴν φύσιν. δασὺς τὴν τρίχωσιν, καὶ τὰ ὕπτια τῶν ποδῶν. ἀλλ' οὐ μόνα τὰ πρανῆ δασυνόμενος, ἅπερ οὐ φησὶν Ἀριστοτέλης ἐπ' ἄλλου ζώου τοσοῦτον. διὰ τοῦτο μοι δοκεῖ δασύποδα τὸν λαγὼν ἄλλοι τε, καὶ Κρατῖνος καλεῖν, ὄνομα ποιούμενος τοῦ ζώου τὴν φύσιν. i. *Forma & natura leporis hæc est, color illi subniger cuiusmodi est olea, quãdo nec cruda nec dum matura est: medius inter viridẽ & nigrũ, magnitudine haud admodum excellent, leuis natura, pilis hirtus tam in supernis pedum partibus quam in pronis, quod nulli præterea animantium adesse dicit Aristoteles. Ob id mihi videtur, ꝙ leporem dasypoda tum alij, tum Cratinus ipse vocet, nomen indens animanti tractum ab ipsius natura*. Quid obsecro dici manifestius potest ad cõprobandum idem esse animal, ꝙ τὸν λαγὼν & δασύποδα vocant? ab hirsutia nimirũ pedum inditũ illi epithetico hoc nomine. Quod ipsum plenius ꝓbatur testimonio Athenæi, qui præfato loco sic scribit: καλοῦνται δέ τινες καὶ χελιδόνιαι λαγωοί. μνημονεύει δὲ αὐτῶν Δίφιλος ἢ Καλλιάδης ἐν ἀγνοίᾳ οὕτως. τί δ' ὁ ποδαπός; οὗτος Χελιδόνιος ὁ Δασύπους. id est, *Vocantur & quidam Chelidonij lepores. meminit illorum Diphilus seu Calliades in Agnœa fabula adhunc modũ, Quid hoc, cuias hic est Chelidonius Dasypus:* vides vt hic doctissimus auctor inter leporẽ & *dasypum* nullũ discrimen faciat, nisi ꝙ posterior hæc vox Poetis magis sit familiaris? vnde & Naucrates comicus in Perside:

ἐν τῇ γὰρ Ἀττικῇ τίς εἶδε πώποτε
λέοντας ἢ τοιοῦτον ἕτερον θηρίον;
οὗ δασύποδ' εὑρεῖν ἐστιν οὐχὶ ῥάδιον. id est,
In Attica quando vidit quis
Leones, aut aliud huiusmodi animal,
Atqui ne Dasypoda quidem est inuenire facile.

Sed & Alcæus in κώμῳ usus eadem voce est pro *lepore* ni fallimur. Aristoteles tamen videtur inter *dasypoda* & τὸν λαγὼν discrimen facere, quod ipsum & Plinius quoq; fecisse contenditur, huius forte exemplo: Quædã inquit Aristoteles, *sunt ingeniosa ac timida*, οἷον ἔλαφος καὶ λαγὼς καὶ δασύπους. Sicuti & Plinius: *Lepus omnium præda nascens, solus præter dasypodem superfætat*. Si in re dubia coniecturæ locus esset, dixerim Aristotelem, cum non ignoraret duo in Græcia leporum genera esse, venatoribus melius, quã vulgo nota, vnũ ꝓprio nomine; alterũ impostitio cũ aliud nõ inueniret, donasse; & *Dasypodis* nomẽ ꝙ omni leporum generi cõmune erat, discriminis ergo appropriasse. Scribit enim Xenophon in Cynegetico sermone

mone duo leporum fuisse genera: δύο δὲ καὶ τὰ γένη ἐστὶν αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ μεγαλοὶ ἐπίπερκοι, καὶ τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ μετώπῳ μέγα ἔχοντες· οἱ δὲ ἐλάττους, ἐπίξανθοι, μικρὸν τὸ λευκὸν ἔχοντες· τὴν δὲ οὐρὰν οἱ μὲν κύκλῳ περιποίκιλον, οἱ δὲ παράσουρον. καὶ τὰ ὄμματα οἱ μὲν ὑποχάροποι, οἱ δὲ ὑπόγλαυκα. καὶ τὰ μέλανα περὶ τὰ ὦτα ἄκρα, οἱ μὲν ἐπὶ πολύ, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ βραχύ. ἔχουσι δὲ αὐτῶν αἱ πολλαὶ τῶν νήσων τοὺς ἐλάττους, ἔρημοι καὶ οἰκούμεναι. &c. *Leporum* (inquit) *duo sunt genera, pars magni, subnigri, multum in fronte nitescunt. Alij minores, flaui, parũ candoris ostendunt. caudam gerunt illi variam, hi tersam, oculis vero sunt hi subnicidis, illi subglaucis. Circa summa autem illi valde nigrescunt, hi perexiguum. Sed ex his minores, incolunt plerumq; insulas desertas, vel habitatas.* hæc ille. Idem Xenophon aliam eorũ distinctionem facit, vt dicat mõtanos esse velocissimos, campestres minus, tardiores palustres. qui posteriorẽ discrimine (ni fallor) nõ tam generum quã locorum distinctiones notat. Ceterũ quos siue ex his siue ex aliis generibus *dasypodas* proprie dici velint aut Aristoteles aut Plinius, puto neminí adhuc liquere. Quocirca non tã acerbe debuerat taxari a Cælio Rodigino inscitiæ D. Erasmus, q̃ in prouerbio, *Dasypus carnes desiderat*, scripserit Dasypũ esse de genere leporum. *Non est ausus*, inquit, *prudenter, Dasipũ leporem interpretari, intulit esse de genere leporũ: quæ omnia temerariã coarguunt inscitiam.* Sed obsecro temerarie & arrogans Cæli, quam hic temeritatem, quã inscitiam ostendit Erasmus, quã tu non etiam prætetulisti? nõ audet inquis dasypoda leporem absolute vocare, sed de leporum genere esse dicit. Quid tu hic amplius Cæli? nam posteaquam tu Pollucis verba quæ supra attulimus ex parte attulisti, & visus es iis adsentiri, qui lepore cum Dasypode idem statuunt animal. Postea vt Plinio patrocineris, reprehendis eos, qui hæc duo confundunt, Plinio, vt ais colaphum impingentes, qui leporem a Dasypode distinguit. Iam velut palinodiam canens superiorum, ais Plinium proprietate aliqua naturæ insigni adductum, interdum quæ eodem genere contineantur ita diuidere, vt diuersa prorsum minus perspicaci esse videantur; exemplo de *mustela* & *viuerra* adducto; etiamque de *lutra* & *fibro*. Quæ si sentis cur obsecro reprehendis Erasmum, qui *Dasypoda* de genere leporum esse ait? An non idem dicit quod tu? Aut quid tu amplius præter hæc? primum nobiscum Dasypoda leporem nominatum attulisti ascititio nomine a naturali hirsutie lepori agnata, deriuato: postea duo animalia hæc facis: Tertio Plinium singulari prærogatiua dicis, genere eadem vt diuersa distinxisse: An non hoc est ambigentis, an non hoc temerariam inscitiam prodentis, & mirifice hallucinantis, & modo in hanc, modo in illam partem vacillantis & inclinantis? Si Plinium putas sequendum, cur Erasmum reprehendis, qui *Dasypoda* non est ausus vertere *leporem*, sed de genere leporum; hoc est speciem leporis? diuersam nimirum a leporẽ

& malus est pater, nunquam bonus populi gubernator esse potest. Nec is qui charissima & familiarissima corpora non gliscit & fouet, vnquam nos alienos pluris æstimabit, nec qui priuatim est malus, vnquam publice bonus esse potest. Quod tamen Demostheni ab aliis laudi datum est virtutis & constantiæ, tum etiam animi in aduersis inuicti id documentum esse adserentibus.

Capvt XIX.

Atheniensium populus *cur* Pius *dictus Lucretio, & Baptistæ Pij reiecta interpretatio.*

NOn sine sensus occultioris energia Lucretius Atheniensem populum *Pij* Epitheto cohonestauit in his in sexto versibus, pestem olim Athenis grassantem, e Thucydide secundo mutuatus describens:

Nec tam relligio diuum: nec numina magni
Pendebantur: enim præsens dolor exsuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe,
Vt pius hic populus semper consuerat humari.

Quorum posteriorem versum exponens Pius Bononiensis, *Pius* inquit, *hic populus Atticus, a quo pietas humanitas, & eruditio profluxerunt. Est enim mos pius sepelire defunctos.* Hæc ille, non prorsus abs re; Sed ad remotiores potioresque caussas arbitror respexisse poetam. Nam voluisse κατ' ἐξοχὴν, hunc præcipue populum pietatis titulo insignire: Vt enim Pausanias in Atticis ait, *maiorem pietatis curam ceteris habent erga Deos*, vnde & apud illos solos *misericordiæ ara* erat erecta. Quin & *Famæ* & *Appetitui* aras erexerunt. Quo circa Isocrates in Panegyrico merito ceteris Græcis illos præferendos ostendit: Quod ante ceteros omnes & præ ceteris Deorum cura pietatem colerent vti autochtones & ingenio præ ceteris præstantes: ἐὰν ἅπαντα ταῦτ' ἐάσαντες, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς σκοπῶμεν, εὑρήσομεν ὅτι τὸν βίον οἱ πρῶτοι φανέντες ἐπὶ γῆς οὐκ εὐθὺς οὕτως ὥσπερ νῦν ἔχοντας κατέλαβον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν αὐτοῖς συνεπορίσαντο. τίνας οὖν χρὴ μᾶλλον νομίζειν, ἢ δωρεὰν παρὰ τῶν θεῶν λαβεῖν, ἢ ζητοῦντας αὐτοὺς ἐντυχεῖν: οὐ τοὺς ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένους, καὶ πρώτους γενομένους, καὶ πρὸς τὰς τέχνας εὐφυεστάτους ὄντας καὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν εὐσεβέστατα διακειμένους. Id est *Præterea si omissis his omnibus, ad primam originem ascendere libeat, inueniemus eos qui primi in terris exstiterunt, vitam non sic instructam reperisse: Sed ipsos paulatim sibi necessaria comparasse. Quosnam igitur ea verosimilius est vel dono accepisse a dijs, vel sua inquisitione esse consecutos? An non eos qui sine controuersia & primi nati sunt Et ad artes tractandas ingeniosissimi, & in Deorum cultu religiosissimi.* Vides vt eos & *aborigines* & primos & præ ceteris solos Deo-

rum

rum cultui intentissimos prædicet, vt qui & de Diis colendis & omni humanitate præcipue de sepeliendis mortuis primi leges tulerint, quas ipsi vt a Diis acceptas reuerenter colebant; sicuti testis est Ælianus in quinto variæ Historiæ: νόμος (inquit) καὶ οὗτος Ἀττικὸς, ὃς ἂν ἀτάφῳ περιτύχῃ σώματι ἀνθρώπου, πάντως ἐπιβάλλειν αὐτῷ γῆν. θάπτειν δὲ πρὸς δυσμὰς βλέποντας. καὶ τοῦτο δὲ ἦν φυλαττόμενον παρ' αὐτοῖς: βοῦν ἀρότην, καὶ ὑπὸ ζυγὸν πονήσαντα σὺν ἀρότρῳ ἢ καὶ σὺν τῇ ἁμάξῃ, μηδὲ τοῦτον θύειν, ὅτι καὶ οὗτος εἴη ἂν, γεωργὸς, καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός. Id est. *Lex & hac est Atheniensibus, vt si quis in insepultum hominis cadauer incidat, vti omnino illi terram injiciat, & sepeliat ad occasum spectans. Est hoc etiam obseruatum apud ipsos, ne quis bouem aratorem sub iugo aut aratro, aut cum plaustro laborantem mactet aut sacrificet, quod & hic sit agricola, & humanorum laborum particeps. Quocirca ritus funerum & sepulchrorum, vt τὰ τῶν θεῶν νόμιμα* hoc est, *Deorum legitima obseruarunt.* Quod ipsum & Isocrates in præfata quoque oratione latius commemorat, πολὺ δὲ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ἦλθον οἵ θ' Ἡρακλέους παῖδες, καὶ μικρὸν πρὸ τούτων Ἄδραστος ὁ Ταλαοῦ βασιλεὺς ὢν Ἄργους· οὗτος μὲν ἐκ τῆς στρατείας δεδυστυχηκὼς τῆς ἐπὶ Θήβας, καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ Καδμείᾳ τελευτήσαντας, αὐτὸς μὲν οὐ δυνάμενος ἀνελέσθαι. τὴν δὲ πόλιν ἡμῶν ἀξιῶν βοηθεῖν ταῖς κοιναῖς τύχαις, καὶ μὴ περιορᾶν τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας ἀτάφους γιγνομένους, μηδὲ παλαιὸν ἔθος, καὶ πάτριον νόμον καταλυόμενον. Id est. *Diu autem ante Troiana tempora venerunt & Herculis liberi, & paulo ante illos Adrastus Talai filius, rex Argiuorum: qui quidem in expeditione Thebana clade accepta, cum sub Cadmæa interfectos ipse tollere non posset, a nostra vrbe petijt, vt communis sortis miserti opem ferrent, neq; occisos in prælijs iacere insepultos, aut vetus institutum & patriam legem aboleri paterentur.* Hanc sepulchralem legem παλαιὸν ἔθος & πάτριον νόμον appellans, quam tantopere venerati sunt, vti sicut ex hoc & aliis scriptoribus liquet, ob huius conseruationem cum Thebanis bellum grauissimum gesserint. Quod ipsum pluribus quoque exsequitur grauissimus orator Lysias in oratione quæ ἐπιτάφιος λόγος, hoc est, *funebris oratio*, inscribitur. Atheniensium pietatis collatione impietatem Thebanorum exaggerando, his verbis: Ἀδράστου καὶ Πολυνείκους ἐπὶ Θήβας στρατευσάντων, καὶ ἡττηθέντων μάχῃ, οὐκ ἐώντων Καδμείων θάπτειν τοὺς νεκροὺς Ἀθηναῖοι ἡγησάμενοι ἐκείνους μὲν εἴ τι ἠδίκουν, ἀποθανόντας δίκην ἔχειν τὴν μεγίστην. τοὺς δὲ κάτω τὰ αὑτῶν οὐ κομίζεσθαι, ἱερῶν δὲ μιαινομένων τοὺς ἄνω θεοὺς ἀσεβεῖσθαι, τὸ μὲν πρῶτον πέμψαντες κήρυκας, ἐδέοντο αὐτῶν δοῦναι τῶν νεκρῶν ἀναίρεσιν, νομίζοντες ἀνδρῶν μὲν ἀγαθῶν εἶναι ζῶντας τοὺς ἐχθροὺς τιμωρήσασθαι. ἀπιστούντων δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἐν τοῖς τῶν τεθνεώτων σώμασι τὴν εὐψυχίαν ἐπιδείκνυσθαι. οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον πρὸς Καδμείους ὑπαρχούσης, οὐδὲ τοῖς ζῶσιν Ἀργείων

χαριζόμενοι, ἀλλὰ τοὺς τεθνεῶτας ἐν τῷ πολέμῳ ἀξιοῦντες τῶν νομιζομένων τυγχάνειν πρὸς τοὺς ἑτέρους, ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐκινδύνευσαν ὑπὲρ μὲν τῶν ἵνα μηκέτι εἰς τοὺς τεθνεῶτας ἐξαμαρτάνοντες, πλείω περὶ τοὺς θεοὺς ἐξυβρίζωσιν. ὑπὲρ δὲ τῶν ἑτέρων ἵνα μὴ πρότερον εἰς τὴν αὐτῶν ἀπέλθωσι πατρίου τιμῆς ἀτυχήσαντες, καὶ ἑλληνικοῦ νόμου στερηθέντες, καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἡμαρτηκότες. ταῦτα διανοηθέντες, καὶ τὰς ἐπὶ τῷ πολέμῳ τύχας, κοινὰς ἁπάντων νομίζοντες. πολλοὺς μὲν πολεμίους κτώμενοι, τὸ δὲ δίκαιον ἔχοντες σύμμαχον ἐνίκων. ἐπαρθέντες μείζονας παρὰ Καδμείων τιμωρίας ἐπεθύμησαν. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἀντὶ τῆς ἀσεβείας, τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν ἐπιδείξαντο. αὐτοὶ δὲ λαβόντες τὰ ἆθλα ὧνπερ ἕνεκα ἀφίκοντο. τοὺς Ἀργείων νεκροὺς ἔθαψαν ἐν τῇ Ἐλευσῖνι. id est. *Adrasto & Polinice exercitum aduersus Thebas ductantibus, & prælio superatis, cum Cadmei non permitterent, sepelire in acie mortuos, Athenienses rati; eos, si iniuriam fecissent, supplicium satis magnum morte ipsa luisse; At manes debit[...] non habere: sacris vero contaminatis, superos Deos impietate & contumelia affectos: & primo quidem præcones miserunt, qui poscerent vt ipsis concederetur mortuorum cadauera auferre, rati bonis viris conuenire, de viuis inimicis pœnas sumere, non permittentib. illis magnanimitatem suã in defunctorii corpora demonstrare, quare cum potiri non possent, exercitum in illos ductarunt; cum nulla illis antea dissensi[o] cum Cadmeis fuisset, non vt superstitibus Argiuis gratificarentur, s[ed] quod dignum existimarent mortuis in bello iusta præstari, in alijs periculum subeuntes pro vtrisque, & in hos quidem, ne amplius in mortuos delinquentes, in Deos pluries contumeliosi forent: pro illis aũt ne i[n] patriam abirent patrio honore carentes, & Græciæ legitimis & communi lege priuati, & communi spe destitutis talia accidere animo volutantes, euentusque belli omnibus communes esse rati, multos hos[tes] internecioni dantes, æquum auxilio habentes vicerunt, supersedent[es] maius Cadmeis supplicium inferre. pro ipsorum impietate, virtu[tis] sua documentum illis reliquere: Ipsi vero percipientes præmia ob q[uæ] bellum gesserant, abiere, & Argiuorum mortuos, sepeliere apud se [in] Eleusine.* Quibus grauissimus orator clare expressit. Athen[i]ensium tum in Deos pietatem & erga Deorum legittima st[u]dium; vt qui bella gesserint non ad priuatum commodum a[ut] lucrum, non ob fauorem alienæ aut vindictæ aut potentiæ; Sed [vt] sacra & legittima diuum & hominum antiquissima pessum iren[t]. Euripidem imitatus, qui Supplices Tragœdiam hanc historia[m] continentem in laudem Athenarum conscripsit, vbi & i[p]consimilia Lysiæ dicit; sic enim Theseus ad Creontis pr[æ]conem:

πόλεμον δὲ τοῦτον οὐκ ἐγὼ καθίσταμαι,
ὡς οὐδὲ σὺν τοῖσδ' ἦλθον εἰς Κάδμου χθόνα
νεκροὺς δὲ τοὺς θανόντας. οὐ βλάπτων πόλιν
οὐδ' ἀνδροκμῆτας προσφέρων ἀγωνίας,
θάψαι δικαιῶ, τὸν πανελλήνων νόμον

σω-

σώζων τί τούτων ἐστὶν οὐ καλῶς ἔχει;
εἰ γάρ τι καὶ πεπόνθατ' Ἀργείων ὕπο,
τεθνᾶσιν, ἠμύνασθε πολεμίους καλῶς,
αἰσχρῶς τ' ἐκείνοις ἡ δίκη διοίχεται.
ἐάσατ' ἤδη γῇ καλυφθῆναι νεκρούς.
ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο,
ἐνταῦθ' ἀπελθεῖν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν. οὔτι γὰρ κεκτήμεθα
ἡμέτερον αὐτὸ πλὴν ἐνοικῆσαι βίον.
κἄπειτα τὴν θρέψασαν αὐτὸ δεῖ λαβεῖν.
δοκεῖς κακουργεῖν Ἄργος οὐ θάπτων νεκρούς;
ἥκιστα πάσης Ἑλλάδος κοινὸν τόδε
εἰς τοὺς θανόντας νοσφίσεις, ὧν δεῖ λαχεῖν,
ἀτάφους τις ἕξει; δειλίαν γὰρ εἰσφέρει
τοῖς ἀλκίμοισιν, οὗτος ἢν τεθῇ νόμος.

Id est.

Non ego hoc bellum constitui,
Neq; cum ijs veni in terram Cadmi,
Cadauera mortuorum, (non nocens ciuitati,
Non viricidia suscitans certamina)
Sepelire iustum facio, communium Græcorum legem
Seruans, quid horum non bene se habet?
Quod si quid passi estis ab Argiuis
Mortui qui sunt, pulchrum est hostes vltum fuisse:
Turpe vero illis si iustitia ab ijs recesserit.
Permittite ergo iam terra occulere mortuos
Vnde enim vnumquodq; in corpus coaluit
In hoc abibit, spiritus quidem in æthera,
Corpus vero in terram; neq; enim possidemus
Nostrum quid, nisi dum vitam incolimus,
Post hæc nutricem ipsius oportet capere.
Videris malo afficere Argos, non sepeliens mortuos?
Minime, vniuersæ Græciæ commune hoc sensit,
Si mortuos defraudas his quæ eos obtinere oportet,
Quis habiturus est insepultos? formidinem inseret
Fortibus, huiusmodi si statuatur lex.

Quæ haud dubie Lysias est æmulatus, quin & idem Euripides huiusmodi statutum τὸν πανελλήνων νόμον appellat. Quocirca & Thebanos.

νόμιμά τε πάσης συγχέοντες Ἑλλάδος.

Id est:

Confundentes legittima vniuersæ Græciæ.

Sophocles quoque in Antigona non aliud ad defensionem Antigones fratrem sepelientis affert; quam quod

——— ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν

νόμιμα se prætulisse Creontis edictis iactat: hoc est, *firma perpetua & non scripta Deorum legittima, quæ illi ab æterno sanciuerunt.* Quocirca non importunum neq; abs re videri illam Athenarum laudem, quam M. Tullius in oratione pro L. Flacco amplissimam illis tribuit. *Adsunt Athenienses, vnde humanitas, doctrina religio, fruges, iura, leges ortæ atq; in omnes terras distributæ putantur: de quorum vrbis possitione propter pulcritudinem etiam inter Deos certamen fuisse proditum est: quæ vetustate ea est, vt ipsa ex sese sues ciues genuisse dicatur: & eorum eadem terra parens, altrix, patria, dicatur: auctoritate autem tanta est, vt iam fractum prope ac debilitatum Græciæ nomen huius vrbis laude nitatur.* Hæc ille.

CAPVT XX.

Corpora fulmine interemtorum *an* cremare nephas, *tum Græcos eius rei non fuisse obseruatores, inibiq; de voce* bidental, *& cur id euitandum scripserit Persius.*

PLinius secundus Naturalis historiæ libro secundo capite 54. quo loco de catholicis fulgurum agit, de fulminis vi scribens. *Hominum* inquit, *ita exanimatum cremari fas non est. Condi terra religio tradidit.* Quin Festus quoque Pompeius in Numæ legibus scriptum esse commemorat. *Si hominem fulminibus occisit, ne supra genua tollito.* Et rursum: *Homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.* Quod quidam vir doctus exponens: *Credebantur,* inquit, *huiusmodi homines ira quadam vindictaq; diuina e medio tolli; & idcirco nulla parentatione digni.* Artemidorus tamen Daldianus in 2. ὀνειροκριτικῶν aliam nobis rationem insinuare videtur c.8. Ait enim *fulmine tactos eo in loco sepeliri vbi deprehensi & tacti sunt, vt ad id potius lex Numæ Pompilij referri debeat, nequis temere eos absportet, & contra religionem in alio loco sepeliat.* Locus enim & res fulmine tactæ sacræ erant, & expiatoriis sacrificiis consecrabantur, vnde & inaccessa & inhabitata manebant loca illa. Reliquias autem rei, aut corporis, fulmine icti conditas *bidental* appellabant, auctore Helenio Acrone. Vnde & Persius Saty. 2.

Triste iaces lucis euitandumq; bidental.

Euitandum vero ob religionem, ideoque *Lucis* dixit, quod loca sacra arboribus consererentur non amplius humanis vsibus deseruitura. Adeo vt non citra caussam *Religiosa loca a relinquendo* dicta adstruat Aggenus Vrbicus. Quod ipsum Plinius adstruit Artemidorus Daldianus lib. & cap. supradictis. *Quemadmodum,* inquit,

quit, *fulmen ignobiles locos nobiles facit, propter aras quæ in ipsis exstruuntur, & ob sacrificia quæ in ipsis siunt. Et contra sumtuosos locos, desertos & inaccessos reddit. Nemo enim in ipsis deinceps conuersari ac degere expetit. Sic somnium quidem pauperi prodest, diuiti autem obest.* Hinc & Horatius in extremo libro artis poeticæ,

Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus.

Hoc autem sine reliquias fulmine tactarum rerum, Pontifices cum sacrificio sepeliebant, quas Cornutus Persii interpres, non vbique despiciendus, calcare nefas esse asserit. *Bidental* autem ideo dictum, quod *oue bidente* seu agna alba vt Porphyrioni & Senecæ placet, perficiebant. Quamuis Festus, *bidental quoddam templum esse scripserit, vbi hostijs bidentibus facerent.* At Nonius Nigidium sequutus, dicit *bidental dictum, quod bimæ pecudes immolarentur, id est, quæ duos dentes annorum indices haberent.* Significanter autem Cornelius Fronto *bidental* inquit, *locus fulmine tactus expiatus oue.* Quod autem quidam vir doctus cuius supra mentionem fecimus tradit, fulmine *interemtorum corpora vnco ignominiose ad sepulturam trahi solita;* id certe absque vllo auctore ab eo prolatum est. Quin contra Artemidorus loco præfato; *nullus* (inquit) *fulmine ictus infamis & ignominiosus exsistit, vnde etiam velut Deus colitur. Fulmina* autem *obruta* tradit Seneca dici, quibus iam prius percussa, nec procurata feriuntur. Ceterum quoniam superius ex Plinio retulimus, *nefas esse fulmine ictos cremari,* cum Euripides in supplicibus introducat Euadnem Capaneo fulmine prostrato pyram exstruentem, & sese in eandem flammam coniicientem? Sic enim ait:

ἄιοσω θανόντος καπανέως τὴν δὲ πυράν.

id est.

Feror in mortui Capanei hanc pyram.

Sed dicendum Hethruscos eius superstitionis auctores fuisse, a quibus Romani eam acceperint, quæ Euridipi reliquisque Græcis penitus ignota fuerit. Quod non ignorans Statius Papinius, ita libro XII. extremo Thebaidos cecinit.

Non ego centena si quis mea pectora laxet
Voce Deus, tot busta simul vulgique ducumque,
Tot pariter gemitus dignis conatibus æquem,
Turbine quo sese caris instrauerit audax
Ignibus Euadne, fulmenque in pectore magno
Quæsierit, &c.

Quem locum exponens Cælius Placidus interpres *quæ sese* inquit, *rogo mariti iniecerit.* Sed nos longius digressi, finem hic faciamus.

CAPVT XXI.

An verum sit Apros cornutos *inueniri, vti Poeta Calpurnius scripsit.*

CAlpurnius Siculus Bucolicon festiuus scriptor, de spectaculis vrbis Romæ loquens, ita in prima ecloga canit:

— vidi genus omne ferarum,
Hic niueos lepores, & non sine cornibus apros.

Admirati sumus diu, & vna mecum alii, quid intelligeret poeta per *Apros cornutos*, cum id legentibus prima fronte videretur absurdum, tandem in Æliani animalium historia deprehendimus Agatarchidem scribere, *Sues in Æthiopia cornua habere*, & huiusmodi in spectaculis Imperatorum fuisse productos, non penitus sit extra fidem. Nam quod de *niueis leporibus* idem tradit, nemo ignorat, a Plinio & Solino traditum, in *alpibus nasci lepores candidos, eosque niuibus vesci.* Varro tria genera leporum ponens, *Secundum* esse ait, *quod in Gallia nascitur ad Alpes, qui hoc fere mutant*, inquit, *quod soli candidi sunt, hi raro*, inquit, *perferuntur Romam.* Qui ob raritatem spectaculo exhibebantur, id quod vult hic poeta. Ceterum quod Agatharchidem supra auctorem diximus de *suibus cornutis* scriptum reliquisse, Petrum Gillium sequuti sumus, at nunc Græcum exemplar adsequuti, inuenimus eius rei Dinonem auctorem citari. Sic enim lib. 17. cap. 10. Ælianus: λέγει δὲ Δίνων ἐν Αἰθιοπίᾳ γίνεσθαι τοὺς ὄρνιθας τοὺς μονόκερως, καὶ ὗς τετράκερως (vbi tamen alii legunt τρίκερως) καὶ πρόβατα, ἐρίων μὲν ψιλά, τρίχας δὲ καμήλων ἔχοντα. Id est. *Scribit Dinon in Æthiopia nasci aues vnicornes, & sues quadricornes (vel tricornes) & oues quidem a lana inopes, sed pilos instar Cameli habere.* Suum autem nomine & Apros quoque intelligit. Nam & Plinius de Apris loquens: *Apris in India cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Totidem a fronte ceu vituli cornua exeunt.* Hinc liquet qui Plinio *dentes* sunt, e longinquo cōspicientibus *cornua* fuisse visa secundum quam apparentiam Græci scriptores proni ad fabulas, cornua ea esse, miraculum augentes, prædicauerunt.

CAPVT XXII.

An Theodorus Gaza dum vocem Dasypodis *vertere nititur, recte eū* cuniculum *appellarit, inibiq; plura de* leporum generibus.

MAgnum video inter doctos certamen super voce *Dasypus*, δασύπους; aliis *cuniculum* ea voce accipientibus, aliis aliud *leporini generis*, aliis ad cuniculum & leporem genus id adserentibus, aliis rursum diuersum quoddam a lepore & cuniculo genus statuentibus, quorum omnium controuersias dirimere, vt nobis haud facile est, ita id quod sentimus libere proferemus. Theodorus igitur Gaza, homo lectionis plurimæ accurateq; doctrinæ,

vocem

vocem *Dasypodis* apud Aristotelem in *Cuniculum* mutauit. At ego puto Aristoteli *Cuniculos* fuisse ignotos; nam *Cuniculos* ea ætate parum cognitos fuisse constat, primumque iis, qui Romana tempora attigere. Polybius certe historiarum libro duodecimo, vt Athenæus est auctor, κούνικλον primus hoc appellauit: Πολύβιος δ' ἐν τῷ ιβ΄ τῶν ἱστοριῶν γίγνεσθαί φησι παρόμοιον τῷ λαγῷ ζῶον, τὸ κούνικλον καλούμενον, γράφων οὕτως. ὁ δὲ κούνικλος καλούμενος πόῤῥωθεν μὲν ὁρώμενος εἶναι δοκεῖ λαγὼς μικρός. ὅταν δ' εἰς τὰς χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν, καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν· γίνεται δὲ τὸ πλεῖον κατὰ γῆς. μνημονεύει δὲ αὐτῶν καὶ Ποσειδώνιος ὁ φιλόσοφος ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἡμεῖς εἴδομεν πολλοὺς αὐτῶν κατὰ τὸν ἀπὸ Δικαιαρχείας πλοῦν ἐπὶ Νεάπολιν· νῆσος γάρ ἐστιν οὐ μακρὰν τῆς γῆς κατὰ τὰ τελευταῖα μέρει τῆς Δικαιαρχείας, ὑπ' ὀλίγων μὲν κατοικουμένη, πολλοὺς δὲ ἔχουσα τοὺς κουνίκλους τούτους. id est, *Polybius vero in duodecimo historiarum, gigni scribit animal adsimile lepori, quod cuniculus vocatur, ita scribens: Animal vero quod cuniculus vocatur, e longinquo conspectum, paruus videtur esse lepus, sed si quis eum in manus sumat, protinus magnam videbit habere differentiam, tum ipso adspectu, tum etiam figura & ortu, versatur autem plurimum in terra. Meminit ipsius quoque Posidonius Philosophus in historia sua, & nos quoque plurimos eorum vidimus, sicuti a Dicæarchia siue Puteolis Neapolim nauigauimus: Insula est enim haud procul a terra, in extremis Puteolorum finibus sita, a paucis habitatoribus frequentata, multos habens huiusmodi cuniculos.* Ex quibus ni fallor apparet, Polybium, vt de animali parum Græcis cognito loqui, cum dicit, *cuniculum non parum a lepore distare.* Quod si sciisset illud Aristoteli *Dasypoda* appellari, haud dubie hoc non subticuisset. Quin Ælianus hoc illis nomen a principio ab Hispanis (apud quos abundat) impositum fuisse scribit. Sic enim in decimo tertio cap. 15. de historia animalium scribit: Πέφυκε δὲ καὶ λαγὼς ἕτερος μικρὸς τὴν φύσιν, οὐδὲ αὔξεταί ποτε, κόνικλος ὄνομα αὐτῷ, οὐκ εἰμὶ δὲ ποιητὴς ὀνομάτων. ἀλλ' ἐν καὶ ἐν τῇ συγγραφῇ διαφυλάττω τὴν ἐπωνυμίαν τὴν ἐξ ἀρχῆς, ἣν προσοικοῦντες Ἰβηρίαν ἐπιχώριοι ἔθεντο οἱ παῖδες, καὶ γίνεται καὶ ἔστι πάμπολυ. τούτων τοίνυν ἡ μὲν χρόα παρὰ τοὺς ἑτέρους μέλαινα· καὶ ὀλίγην ἔχει τὴν οὐρὰν τῶν ἄλλων ἔτι καὶ πλεῖον· τά γε μὴν λοιπὰ τοῖς προειρημένοις ἰδεῖν ἐμφερής ἐστι. διαλλάττει δὲ ἔτι καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς μέγεθος. λεπτοτέρα γὰρ ἡ τούτου, καὶ δεινῶς ἄσαρκος, καὶ βραχυτέρα δηλονότι κατὰ τὸ πᾶν σῶμα. id est, *Est & aliud leporum genus natura perparuum, nec vnquam tamen augetur, & cuniculus nomen est. At non sum ego conditor nominum; verum in scribendo id nomen seruo, quod ab initio Hispani, qui Iberiam incolunt ipsi imposuere, apud quos plurimum abundat. Color illi quam ceteris nigrior est & caudam ceteris habet breuiorem. Cetera reliquis leporibus consimilis est. Differt etiam capitis magnitudine, quod illi exilius, est minima carne praditum, tum etiam breuius totius corporis respectu.* Si autem Cuniculi erant cogniti Aristoteli, quomodo hi auctores tam accurate istud animal describunt? Sed

mone duo leporum fuisse genera: δύο δὲ καὶ τῶν λαγῶν ἐστὶν αἰτιῶν· οἱ μὲν γὰρ μεγάλοι ἐπίπερκνοι, καὶ τοῦ λευκοῦ τοῦ ἐν τῷ μετώπῳ μεῖζον ἔχοντες· οἱ δὲ ἐλάττους, ἐπίξανθοι, μικρὸν τὸ λευκὸν ἔχοντες· τὴν δὲ οὐρὰν οἱ μὲν κύκλῳ περιποίκιλον, οἱ δὲ παράσημον. καὶ τὰ ὄμματα οἱ μὲν ὑπόχαροποί, οἱ δὲ ὑπόγλαυκοι. καὶ τὸ μέλανα περὶ τὰ ὦτα ἄκρα, οἱ μὲν ἐπὶ πολύ, οἱ δὲ ἐπὶ τι τοῦτ' ἔχουσι. ἔχουσι δὲ αὐτῶν αἱ πολλαὶ τῶν νήσων τοὺς ἐλάττους, αἵ τε ἔρημοι καὶ οἰκούμεναι. &c. *Eorum* (inquit) *duo sunt genera, pars magni, subnigri, multum in fronte retexcunt. Alij minores, flaui, parũ candoris ostendunt. caudam gerunt illi variam, hi tersam, oculis vero sunt hi subiucidis, illi subglaucis. Circa summã autem illi valde nigrescunt, hi perexiguum. Sed ex his minores, incolunt plerumq; insulas desertas, vel habitatas.* hæc ille. Idem Xenophon aliam eorũ distinctionem facit, vt dicat mõtanos esse velocissimos, campestres minus, tardiores palustres. qui posteriore discrimine (ni fallor) nõ tam generum quã locorum distinctiones notat. Cæterũ quos siue ex his siue ex alijs generibus *dasypodas* proprie dici velint aut Aristoteles aut Plinius, puto nemini adhuc liquere. Quocirca non tã acerbe debuerat taxari a Cælio Rodigino inscitiæ D. Erasmus, q̃ in prouerbio, *Dasypus carnes desiderat*, scripserit Dasypũ esse de genere leporum. *Non est ausus*, inquit, *prudenter, Dasipũ leporem interpretari, intulit esse de genere leporũ: quæ omnia temerariã coarguunt inscitiam.* Sed obsecro temerarie & arrogans Cæli, quam hic temeritatem quã insciziam ostendit Erasmus, quã tu non etiam prætetulisti? nõ audet inquis dasypoda leporem absolute vocare, sed de leporum genere esse dicit. Quid tu hic amplius Cæli? nam posteaquam tu Pollucis verba quæ supra attulimus ex parte attulisti, & visus es iis adsentiri, qui lepore cum Dasypode idem statuunt animal. Postea vt Plinio patrocineris, reprehendis eos, qui hæc duo confundunt, Plinio, vt ais colaphum impingentes, qui leporem a Dasypode distinguit. Iam velut palinodiam canens superiorum, ais Plinium proprietate aliqua naturæ insigni adductum interdum quæ eodem genere continentur ita diuidere, vt diuersa prorsum minus perspicaci esse videantur; exemplo de *mustela* & *viuerra* adducto; etiamque de *lutra* & *fibro*. Quæ si sentis cur obsecro reprehendis Erasmum, qui *Dasypoda* de genere leporum esse ait? An non idem dicit quod tu? Aut quid tu amplius præter hæc? primum nobiscum Dasypoda leporem nominatum attulisti ascititio nomine a naturali hirsutie lepori agnata, deriuato: postea duo animalia hæc facis: Tertio Plinium singulari prærogatiua dicis, genere eadem vt diuersa distinxisse: An non hoc est ambigentis, an non hoc temerariam inscitiam prodentis, & mirifice hallucinantis, & modo in hanc, modo in illam partem vacillantis & inclinantis? Si Plinium putas sequendum, cur Erasmum reprehendis, qui *Dasypoda* non est ausus vertere *leporem*, sed de genere leporum, hoc est speciem leporis? diuersam nimirum a lepore

proprie dicto. Nam quæ specie differunt merito diuersa censē-tur, vt nemo Dialecticæ peritus ignorat, vt iam non amplius e-dem dici mereantur. nō magis quam homines & bruta, quæ cu genere non differant, nimirum cum vtraque sint animalia, spec tamen plurimum, cum hæc sint rationis expertia, homines ve ratione prædıti. quod de Dasypode & Lepore simul dicendum e si verus est Plinius, quem cum genere idem sit cum Lepore, spec plurimum distare necesse sit, quod si hoc putauit Cælius, periti docti erat hominis discrimen ostendere, quo vnum ab altero d stat. Quod cum præstare non potuerit, cur arrodit Erasmum, lum temerariæ inscitiæ arguens, qui in eodem hæsitat luto. Cu ingenue fateatur a vetustioribus quæstionem de Dasypode paru explicatam: Si veteres eam non explicarunt, si nec ipse Cæliu quid latrat in Erasmum? qui nihil illo melius quæstionem illa dissoluit; Sed omissis his persequamur cetera. Quidam vir adpr me doctus, natione Galius, qui nobis Oppiani Cynegetica verti hic (vt putauit) nodum dissoluturus, vult vocem δασύποδος vel genus esse ad leporem & cuniculum, Aristotelemque indifferen ter vsum vocibus δασύπους & λαγώς; reliqua genera non gene aut specie, sed accidente, puta colore distare. Sed hoc falsum es neq; vnquam somniasse, aut Aristotelem aut quempiam e vetei bus, quibus Cuniculi fuere incognitissimi certo constat, Hispan tantum noti. Qui cum innotescere inciperent, non Dasipode aut a Græcis aut a Latinis vllis sunt appellati, sed voce illis siue Hispanis, siue a Romanis in Hispania degentibus imposita *Cun culi*. Qua & non alia, tam a Græcis eorum mentionem facient bus, tum etiam Latinis nominati: a Polybio, Æliano, ipso etia Galeno, tum Plinio, Martiali, Varrone & ceteris, tam Græce qua Latine scribentibus, qui haud dubie non tacuissent, si nomen il aliquod vetustius fuisset. Nam & Plinius ipse manifeste interdisti guit inter *Dasipoda, Leporem & Cuniculum*, nam posteaquam alpestribus leporibus egit, quos *intolerandi rigoris alumnos* esse d cit, subdit: *Sunt & quos Hispania cuniculos appellat, fœcunditatis i numeræ.* Deinde venatum eorum, qui hodieque vsitatissimus percensens; *Inijciunt eas in specus, qui sunt multifores in terris, vn & nomen animali, atque ita eiectos superne capiunt.* Quod ipsu cum verum sit, & quotidiana experientia constet, quis tale qu apud veteres Græciæ scriptores Aristotelem dico, aut Xenopho tem de vllo leporum genere prodidit. Quin & illud contra obi potest, quod cū Plinius tradat leporem solum præter Dasypodem s perfœtare; ex hoc enim constat exiguum aut nullum discrim esse inter *Dasypoda & leporem*: Cuniculū autem etsi fœcundita sit insignis, nunquam superfœtare vllus nouit. Quin Dioscorid *leporis* voce vbique nuspiam *Dasypodis* vtitur. Quocirca verior n hi videtur Hermolai Barbari opinio, qui dicit Lepores & Dasyp

c

das vnius quidem generis esse, sed tamen aliquid discriminis inter eos esse. Et vt ego quoque meam coniecturam interponam; cum Varro tria genera leporum constituat, vnũ omnibus nõtum, quod in Macedonia & Gallia transalpina maius sit, in Italia & Hispania minus; Alterum alpinum siue montanum percand dum; Tertiũ, quod in Hispania nascitur, humile quod Cuniculum appellant: Existimarim medium illud montanum, discriminis ergo a curiosis venatoribus κατ' ἐξοχὴν *Dasypoda* appellatum. Quod horridius & minus mollibus, magis autem hirtis hispidisque pilis sit, quam aut leporum commune genus, aut cuniculi visantur. Quod ipsum idem Hermolaus adstruere videtur, qui dicit apud Italos montanos. Lepores in Tridentinis & Vicentinis Alpibus frequentes, campestribus esse maiores, nigriores, ferociores, densiore pilo a ceteris distinctos, qui ob id peculiariter *Dasypodes* quasi dicas *hirti* siue *hirsutipedes*, ab excellẽti hispiditate. Quin ipse olim egregium Venatorem *narrantem audiui*, qui in multis nobilium domibus & in variis regionibus versatus erat; se tale montanorum leporum siue Dasypodum genus frequenter vidisse, tum in Pyrenæis iugis, tum in Italiæ aliisque Hispaniç montibus, maius longe & hirsutius villosiusque hoc communi leporum genere nostratibus noto; quod etiam ex parte candidũ esset, præcipue circa posteriora, non quidem nitida albedine, sed caniciei colorem referens: vt credibile sit huic discriminis ergo *Dasypodis* nomen ob id inditum fuisse. Nam & Grammatici inter quos Suidas & Hesychius nullum discrimen facere videntur, qui *Dasypoda Leporem* interpretantur.

CAPVT XXIII.

Non iuste reprehensum Galeottum Narmensem a Georgio Merula de media vena, *cuius meminit Iuuenalis Satyra sexta.*

GEorgius Merula homo quidam doctus, sed ad reprehensionẽ valde procliuis, Galeottum Narmensem reprehendit, quod citans illud carmen Iuuenalis e Satyra sexta:

Quid? quod & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur. O medici mediam perfundite venam;

dixerit, *venam* esse in *media fronte*, quæ phreneticis mittatur; magno id risu & cachinnis excipiens. nam Poetam id intelligere de *vena media cubiti*, & reliqua quæ persequitur, ipse magis ridendus; Nam si attentius perlegisset Pauli Æginotæ libros, quos reuera se legisse iactitat, scriptum ibi inuenisset, quod tantopere insectatur. Sic enim ille libro tertio in capite de Phrenitide: *Si languentis vires permittunt venam in cubito confestim incidere, & copiosius detrahere expedit: quod si delirans manum porrigere detrectet, aut licet hanc exerat, periculum sit, ne post euacuationem iactata hinc inde præ furore manu, immodicam sanguinis effusionem incurrat*; ve-

nam in fronte secantes rectam, semel quod satis est auferemus, &c. Sed & Aetius libro sexto capite octauo Paulo adstipulatur, siue is eo sit prior, seu posterior tempore. Sic enim ille de cura insaniæ agens: *Sanguinem a vena in fronte eleuata, media detrahere conuenit: Ita, vt per phlœbotomum instrumentum, ipsam diuidamus, non facta impulsione velut quidam facere solent, propter maximas inflammationes membranæ caluam ambientis, &c.* Quibus ni fallor conuincitur Merula nulla ratione Galeottu calumniatus, cum ipsummet calumniæ notam subire.

CAPVT XXIV.

Mos ritusque Scenicus explicatus in Plauti versibus, inibique eius Poetæ interpretes notati, vt perperam eum locum interpretantes de castigatione histrionum; tum lepida super ea re Historia ex Luciano allata.

PLauti in Prologo Amphytruonis verba sunt:

Vt conquisitores fierent histrionibus,
Qui sibi mandassent, delegati vt plauderent,
Qui ne quo placeret alter, fecissent minus,
Eius ornamenta & corium vti conciderent.

Quem locum, quotquot eum auctorem exponunt interpretes, nō ad vnguem intellexisse videntur; Cum nihil adferant, quod non triuiale videri queat. Saracenus & Longolius *tergum* pro *corio* exponunt. Piades & Cælius *personā coriaceam*, et si idem Cælius paulo post *fustigationem* interpretetur. Pro eius autem loci intellectu, qui ritum antiquum nobis denotat; non ignorandum, fuisse spectaculis leges propositas, quas qui transgrederentur histriones, aut alii artifices, verberibus affici solitos, per agonothetas, & brabeutas, qui *designatores* Latinis dicebantur; quæ leges fere ex horum designatorum arbitrio erant constitutæ; Si quis autem in eas deliquisset, per exploratores quosdam, quos hic *conquisitores* vocat, id strenue indagabantur; qui nō modo præmiis delinquentes, sed ignominia, dedecore, & verberibus afficiebāt, Et detracto scenico apparatu, eos per theatra trahētes, virgis & flagris cædebant. Quā consuetudinem notat Plautus locis diuersis, designatores autem quos & *brabeutas* vocarunt, *mastigophori* seu *rabduchi* comitabantur, qui Latinis *lictores* erant; quod idem Plautus in Prologo Pœnuli notat:

—neu lictor verbum aut virga mutiant.
Neu designator præteriens obambulet.

De quibus docte admodum ex iurisconsultis, e Suida & Polluce in annotationibus prioribus suis in Pandecta vir incomparabilis Guillelmus Budæus disserit. cuius dictis hoc addemus, quos hic *conquisitores* vocat Plautus, eos esse quos vocat Pollux *mastigophoros*, & *mastigonomos*. Suidas vero *Rabduchos*, horum etiam offi-

cium

cium erat, inquietos in Theatro compescere, singulisque ordinibus subsellia sua, vt seruentur, curare. velut Plautus obseruat in Prologo Pœnuli:

Bonum factum est, edicta vt seruetis mea,
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor verbum aut virgæ mutiant.
Neu designator præteriens obambulet.
Neu sessum ducat, dum histrio in scena siet.
Dies qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent, vel dormire temperent.
Serui ne obsideant, liberis vt sit locus. &c.
Vel æs pro capite dent; si id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio.
Ne & hic varientur virgis & loris domi.
Si minus curassint, &c.

Hic *varientur virgis*; hoc est, a *mastigophoris* seu *conquisitoribus*. Ceterum quod malos Histriones perperam actitantes seu saltantes, ignominia verberibusque afficerent; liquet ex eiusdem Cistellariæ his versibus:

Vbi id erit factum, ornamenta ponent, postidea loci
Qui deliquerit vapulabit, qui non deliquit, bibet.

Sed & Græcorum commentarii huius ritus mentionem faciunt. Nam lepida est super ea re historia, in Luciani commentario in indoctum multos ementem libros, de Euangelo quodam Tarentino citharœdo in hunc modum: Θέλω δή σοι διηγήσασθαι τὸ Πυθοῖ γενόμενον. Ταραντῖνος Εὐάγγελος τοὔνομα, τῶν οὐκ ἀφανῶν ἐν τῷ Τάραντι, ἐπιθύμησε νικῆσαι πύθια. τὰ μὲν οὖν τῆς γυμνῆς ἀγωνίας αὐτίκα ἐδόκει αὐτῷ ἀδύνατον εἶναι, μήτε πρὸς ἰσχὺν μήτε πρὸς ὠκύτητα, εὖ πεφυκότι. κιθαρῳδίᾳ δὲ καὶ ᾠδῇ ῥᾳδίως κρατήσειν ἐπείσθη ὑπὸ τῶν καταράτων ἀνθρώπων, οὓς εἶχε περὶ αὐτὸν ἐπαινούντων καὶ βοώντων, ὁπότε καὶ τὸ σμικρότατον ἐκεῖνος ἀνακρούσαιτο. ἧκεν οὖν εἰς τοὺς Δελφούς, τά τε ἄλλα λαμπρὸς καὶ δὴ καὶ ἐσθῆτα χρυσόπαστον ποιησάμενος, καὶ στέφανον δάφνης χρυσῆς κάλλιστον, ὡς ἀντὶ καρποῦ τῆς δάφνης σμαράγδους εἶναι ἰσομεγέθεις τῷ καρπῷ. τὴν μέν γε κιθάραν αὐτὴν, ὑπερφυές τι χρῆμα εἰς κάλλος καὶ πολυτέλειαν, χρυσοῦ μὲν τοῦ ἀκηράτου πᾶσαν, σφραγῖσι δὲ καὶ λίθοις ποικίλοις κατακεκοσμημένην, μουσῶν μεταξὺ καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ὀρφέως ἐντετορνευμένων, θαῦμα μέγα τοῖς ὁρῶσιν. ἐπεὶ δ᾽ οὖν ποτε καὶ ἧκεν ἡ τοῦ ἀγῶνος ἡμέρα, τρεῖς μὲν ἦσαν, ἔλαχε δὲ μέσος αὐτῶν ὁ Εὐάγγελος ᾄδειν, καὶ μετὰ Θέσπιν τὸν Θηβαῖον, οὐ φαύλως ἀγωνισάμενον, εἰσέρχεται οὖν ὅλος περιλαμπόμενος τῷ χρυσῷ καὶ ταῖς σμαράγδοις καὶ βηρύλλοις, καὶ ὑακίνθοις, καὶ ἡ πορφύρα δ᾽ ἐνέπρεπε τῆς ἐσθῆτος, ἡ μεταξὺ τοῦ χρυσοῦ διαφαίνουσα. τούτοις ἅπασι προεκπλήξας θέατρον, καὶ θαυμαστῆς ἐλπίδος ἐμπλήσας τοὺς θεατάς, ἐπειδή ποτε καὶ ᾆσαι καὶ κιθαρίσαι πάντως ἔδει, ἀνακρούεται μὲν ἀνάρμοστόν τι καὶ ἀσύντακτον, ἀπορρήγνυσι δὲ τρεῖς ἅμα χορδάς, σφοδρότερον τοῦ δέοντος ἐμπεσὼν τῇ κιθάρᾳ, ᾄδειν δὲ ἀρ-

χεται ἀπὸ χρυσοῦ ἦν καὶ λεπτὸν, ὥστε γέλωτα μὲν πάντων γενέσθαι τῶν θεατῶν, τοὺς ἀθλοθέτας δὲ ἀγανακτήσαντας ἐπὶ τῇ τόλμῃ μαστιγώσαντας αὐτὸν, ἐκβαλεῖν τοῦ θεάτρου. ὅτε δὴ καὶ γελοιότατος ὤφθη, δακρύων ὁ χρυσοῦς Εὐάγγελος καὶ ὑπὸ τῶν μαστιγοφόρων συρόμενος μέσης τῆς σκηνῆς καὶ τὰ σκέλη καθημαγμένος ἐκ τῶν μαστίγων. καὶ συλλέγων χαμᾶθεν τῆς κιθάρας τὰς σφραγῖδας ἐξεπεπτώκεσαν γὰρ, κἀκείνης ξυμμαστιγουμένης αὐτῷ. id est, *Volo tibi narrare quod Pythiis contigit. Tarentinus quidam Euangelus nomine, haud obscuris Tarenti ortum parentibus fuisse constat. Hic dum Pythia vincere cupit, sed cum impossibile sibi duceret gymnico certamine vincere, tum ob virium imbecillitatem, tum quod celeritate & agilitate parum valeret, persuasus est a detestandis quibusdam hominibus apud se versantibus, facile illum cithara superiorem fore, laudantibus acclamantibusq; ad tenuissimum quemq; ab eo editum citharæ strepitum. Veniens autem Delphos cum cetera splendide amictus, tum veste auro intertexta, tum coronam indutus auream ad similitudinem lauream effigiatam, cuius fructus seu baccæ erant Smaragdi, magnitudine veris lauri baccis æquales. Cithara vero illi erat insignis pulcritudine & diuite lautoq; apparatu, ex auro enim syncero tota erat, sigillis annulorum, & varijs lapillis vndiq; ornata, musarum Apollinis & Orphei imaginibus insculptis, quibus admirationem & exspectationem spectatorum excitarat. Cum autem certaminis dies aduenisset, conueniunt tres certaturi, & media quidem sors obtigit Euangelo inter hoc ad canendum. Post Thespim igitur Thebanum, qui non male certamẽ obiuerat, Theatrum ingrediens, totus auro collucens, tum etiam Smaragdis Beryllis & Hyacinthis, decebat autem illum & vestis purpura, quæ auro interlucebat, hisque omnibus cum obstupefecisset vniuersum theatrũ. optimaq; spe implesset spectatores, cum illum iam oporteret canere, & Citharam pulsare: incomposite ineptéq; illam ita percussit, vt tres illius fides fregerit, vehementius quam oportuit illam feriendo. Incipiens canere tenue quid, stridulum & amusum atq; inconditum. vnde & risu omnium spectatorum orto. cum indignarentur certaminis præsides propter hominis temeritatem, illum virgis & loris cædentes, extra Theatrum eiecerunt. Vnde tum ridiculus maxime visus est, collachrymans aureus ille Euangelus, cum per mediam scenam traheretur a lictoribus & lorarijs, cruenta* habens *crura ex difflagellatione, humi interim recolligens delapsa citharæ sigilla & lapillos, qui dum ille vapulat, vna cum eo exciderant.* Quos autem hic *Athlothetas* appellat, *agonothetæ* aliis, *brabeutæ* & *designatores* dicuntur. Nec refert, quod hic de cantus certamine agitur, quando idem de histrionibus obseruatum; vt vel ex Philostrati testimonio in primo de vitis Sophistarum liquet, De Polemone sic scribente: ὑποκρίτου τραγῳδίας ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἀσίαν ὀλυμπίων οἷς ἐπεστάτει ὁ πολέμων, ἐφιέναι φήσαντος ἐξελαθῆναι παρ' αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς τοῦ δράματος, ἤρετο ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ὑποκριτὴν, πηνίκα εἴη ὅτε τῆς σκηνῆς ἠλάθη: τοῦ δ' εἰπόντος μεσημβρία τυγχάνοι οὖσα, μάλα ἀστείως ὁ αὐτοκράτωρ, ἐμὲ δὲ εἶπεν ἀμφὶ μέ-

σας

τὰς νύκτας, καὶ οὐκ ἐφῆκα. id est: *Cum actor quidam Tragœdiarum, ab olympicis ludis quibus præfectus in Asia fuerat Polemon, se prouocare ad imperatorem, eo quod in ipso actionis initio, ab eo exactus theatro esset: quæsiuit ab eo imperator, quota diei parte theatro eiectus esset, respondit ille circa meridiem, vt carissime respondit imperator: At me inquit circa mediam noctem, nec tamen prouocaui.* Polemon enim cum sub mediam noctem domum peregre redisset, & Antoninũ, qui post imperauit ibi offendisset, eũ importunissime ædibus suis coegerat exire. Ex quibus ni fallor Plautinus sensus apertior est, quam ab interpretibus antea factus.

CAPVT XXV.

Designatores *an solis* funebribus ludis *præfuerint, quod videntur negare Budæus & Pius Bononiensis, discussum.*

B*Rabeutas* Græcis esse, quos *designatores* Latini appellant, vult Vlpianus lib. 6. ad Edictum. ff. de iis, qui notãtur infamia, l. 2. *Designatores*, inquit, *quos Græci βραβευτὰς appellant, artem ludicram non facere Celsus probat: quia ministerium non artem ludicram exerceant, & sane locus iste a Principe hodie non pro modico beneficio datur.* quæ res mouit incomparabilis eruditionis virum Guilelmum Budæum, vt etiam caussam reddiderit, cur βραβευταὶ *designatores* dicerentur, opinatusque sit, ludorum præsides, præfectos & curatores, *designatores* dici, non funebrium solum modo, sed & reliquorum omnium. Quod ipsum acriter quoque contendit asserere Pius Bononiensis in Scholiis suis in Plauti Pœnulum; simulq; eos redarguit, qui contra sentiunt, ex eius fabulæ Prologo, quem etiã supra adduximus. *Quid enim*, inquit, *vellent sibi funerum præfecti cum iocularibus comœdijs.* Quorum auctoritas nos etiam mouit, vt superiore capite idem adstruxerimus. Sed re postea penitius introspecta, & ad seuerius examẽ reuocata, inuenimus a non minus doctis viris contrarium adseri, vti *designatores* solum sint habeanturq; illi, qui funebribus pompis & ludis præsunt. Quorum vnus fuit vir doctrina & iuris peritia insignis Alexander ab Alexandro, qui in sexto dierum Genialiũ cap. XIX. hoc luculenter confirmat, & post hunc vir (vti Erasmus aiebat) eloquentium iurisperitissimus & peritorum iuris eloquentissimus Andreas Alciatus, non solum id confirmat, sed eos etiam refellit, in annotationibus in X. lib. Cod. de decurionibus, qui *designatores* aliis ludis, quam funebribus præfuisse volunt, nec prodesse illis Plauti auctoritatẽ, cum ludis funebribus potuerit ea fabula esse acta: sicuti & Terentii Adelphi & Hecyra dum tertio refertur. Stare etiam contra Donatum, & Horatii interpretem Acronem, quorum ille in Adelphos scribens: *Designare*, inquit, *est rem nouam facere, in vtramq; partẽ, & bonam & malam. Nam & designatores dicti, qui ludis funebribus præsunt, credo ob eam caussam, q ipsis ludis multa fiunt noua, & spectã-*

da, simul etiam turba retineatur, quæ fiunt aut in spectaculis, aut in litibus. At Horatianus ille, in illud Horatii ex epistolarum lib. 1.

——dum ficus prima caborq;

Designatorem decorat lictoribus atris.

Designatores (inquit) *dicuntur, qui ad locum Libitinæ funera præstanti conducuntur; vt defuncti cum honore efferantur;* vtriq; aperte scribentes, ludis tantum funebribus *Designatores* præfuisse. quod ipsum quoq; aperte indicat carmen Horatii cum dicit: *Designatorem decorat lictoribus atris.* Lictores enim atro colore, qui mœstitiam funeris notabat, induti, atratis item fascibus & virgis Designatorem præibant; Nam & Asconius Pædianus in commentariis in Milonianam, *Popularem turbam Clodianorum, vt Clodij funus ornarent, e lecto Libitinæ desumtos fasces atratos* (ita enim ibi legit & castigat Petrus Nannius, cum in vulgatis codicibus *eratos* ante haberetur) *attulisse ad domum Scipionis & Hipsei.* Quibus videtur & Seneca subscribere lib. 6 de beneficiis, qui *Designatores Libitinarijs* adiungit: *An tu inquis Aruntium & Halerium, & ceteros qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem vota habere, quæ designatores & Libitinarios: illi quorũ mortes optent nesciunt.* Hi familiarissimum *quemque eorum propter amicitiam, cui rei plurimum est, mori cupiunt:* cui addamus id quoque, quod in libro de spectaculis scribit Tertullianus, de Theatris & Scenicis ludis loquens; *Apparatus etiam ex ea parte consortes, qui ad scenam spectant, a templis & aris, & illa infelicitate thuris & sanguinis; inter tibias & tubas itur, duobus inquinatissimis arbitris funerum Designatore & Haruspice.* Designatorem proprie funeribus adscribens: mouent hæc quidem valde, & facile paterer me in hanc contrariam sententiam adduci, ni præponderaret Vlpiani auctoritas, qui diserte diuersum adstruit. Fieri igitur potest, vt vox quæ fuerit olim curatoribus funerum peculiaris, mox generalis facta sit, & communis omnibus ludis præsidentibus & leges dantibus. Ceterum, quod βραβευτὰς ῥαβδούχους & μαστιγονόμους pro iisdem acceperint Græci, fieri potest. At apud Romanos, vt ex Horatio liquet, Designatores virgiferi haud erant, sed suos lictores cum atris fascibus habebant. Hos lictores Plutarchus in vita Romuli ῥαβδούχους appellat, dum lictores a ligando dictos tradit; ὅθεν, inquit, οὔτε ῥαβδοῦχοι λικτώρεις, οὔτε ῥάβδοι βάκυλα. Sed & Appianus libro secundo, ἐμφυλιῶν, de Vectio loquens; καὶ τὸ ξιφίδιον αὐτῷ Βιβόλου ῥαβδοῦχον ἐπιδοῦναι Ποσθούμιον. id est, *Et ensiculum sibi a Posthumio Bibuli lictore esse datum.* Quin & hi qui μαστιγοφόροι dicebantur *agonothetas* comitabantur, vt lictores ipsos designatores. Vt rem igitur in pauca conferamus βραβευταὶ erant, auctore Iulio Polluce *gymnicorum certaminum præsides.* Agonothetæ sacrorum certaminum, horum adseclæ *mastigophori,* vt habetur in Pandectis: titulo *de muneribus l. munerum.* Quin & iidem *Mastigo-*

stigonomi & *Rabduchi* dicebantur, vt Pollux. *Mastigophori* porro voce vsus est & Xenophon alibi. *Athlothetæ* autem decem erãt, singuli, ex vnaquaque tribu. hi equestribus, gymnicis & musicis certaminibus præerant, hi & panathonæa ordinabãt, sed omnia hæc posterius confusa sunt, & aliud pro alio accipi cœptum. dicebantur & *agonodicæ*. Hesychius ἀγωνοθέτην, βραβευτὴν interpretatur: idem dicit differre *agonothetem* ab *athlothete*: *Agonothetem* musica acroamata; *athlothetem* vero sola gymnica gubernare: per *musica acroamata*, ni fallor etiam omnem Theatricam musicam cõplexus. Sed puto hæc omnia a scriptoribus confundi. hinc ἀγωνοθετεῖν & βραβεύειν Heliodorus Æthiopicon libro quarto, ἀγωνοθετοῦντος οἶμαι καὶ βραβεύοντος ἔρωτος: *certaminis leges dante & moderante amore*. Sed horum pleraq; copiosius erit inuenire apud alios auctores, ideoque de his satis.

CAPVT XXVI.

An vox σπίνος *in Arato ab eius innominato interprete, recte passer versa sit. tum inter* passerem *&* σπίνον *differentia; quodque melius Auienus eam* fringillã *siue* friguillam *(nam vtrumq; legitur, tum vocem* Spinus *pro* acanthide *noue videri a Theodoro Gaza excogitatam: aliaq; complura in eam sententiam.*

ARati Solensis in Phænomenis carmen est, quo loco de prognosticis ex animalium motibus & vocibus capiẽdis scribit:

καὶ σπίνος ἠῷα σπίζων. καὶ ὄρνεα πάντα
ἐκ πελάγους φεύγοντα —

Quæ interpres quidem innominatus vertens ita effert:

Et passer mane pipilans & volucres omnes
E mari fugientes.

Quod autem *passerem* vertit, qui Græcis sit σπίνος non omnibus fortasse probabitur. Nam Rufus Auienus, qui Aratum (quamquã ampliore carminum ambitu) in Latinum sermonem conuertit. pro *passere* hoc loco, *fringillam* dixit, quæ auicula neque corpore multo maior, neq; admodum dissimilis est passeri; vt tamẽ exploratius bonos auctores euoluenti liquet, dissimilis atque diuersa. Sunt autem quos dixi versus Latini hi.

Si matutino Fringuilla resultet ab ore,
Si frigiant volucres raptim freta turbida Nerei.

Quod autem interpretem hunc, (quem Iacobum Ceporinum hominem adprime doctum, non obscuris indiciis fuisse arbitramur) in errorem duxit, fuit quod in libro Theophrasti περὶ σημείων χειμώνων. hoc est, *de signis tempestatum*, legerat, σπίνος σπίζων ἕωθεν χειμέριον. ὄρχιλος ὡς εἰσιὼν καὶ εἰσδυόμενος εἰς ὀπὰς χειμῶνα σημαίνουσι, &c. id est, *Fringilla passer pipilans, mane brumali tempore, orchilus offerens sese moxque auferens conspectui, tempestatem significant*. Quæ Aratus in sua Phænomena, vt alia pleraque, tum

ex hoc tum ex aliis transtulit. Nisi dicamus Aratũ (quod nonnulli opinantur) Theophrasto æqualem fuisse, vt dubia lis sit, vter ab vtro desumserit. Videtur tamen Theophrastus Aratum ætate præcessisse, adeo vt huius adolescentia, ægre Theophrasti senectam, videatur attigisse. Decepit igitur interpretem, quod iunctim legenda putarit, quæ separanda erant tanquã diuersa. Quod ipsum alias tum hunc auctorem, tum Aristotelem, tum etiam vtriusque imitatoré (pene dixerim interpreté) Plinium legentes sæpe fefellisse deprehẽditur. vox tamen πιπίζειν vtriq; auiculæ conuenire videtur, quam interpres nescio quem sequutus *pirpilat* vertit: cum de pascere loquens Catullus *pipilat* dixerit.

Ad solam dominam vsque pipilabat.

Quod est frequentatiuum a *pipo*, quod est *minorum pullorum*, quin & infantes *pipantes* dixit Q. Tertullianus in lib de Monogamia pro eo quod est *plorantes*, & contra Valentinianos, *cœlestes imbres pipauit achamotz*, i. *plorando emisit*. Quin, vt Festus docet, ploratio Oscorum lingua ea voce significabatur. Hinc & *Pipiones* Ælio Lampridio *columbarum pulli*, Nonius *proprium esse gallinarum* dicit, citatq; Varronem in Originibus, ἢ περὶ ἀνθρώπου φύσεως; *mugit bos, ouis balat, equa hinniũt, gallina pipat*. Dicitur & *pipire*, quod proprie *pullorum columbinorum*, vt est apud Columellam lib. 8 c. 5. *Die vicesimo nono animaduertat, an pulli rostellis oua pertuderint, & auscultetur si pipiant*. Is, qui de vocibus animaliũ scripsit sub Ouidii nomine, *pipire passerum* dicit:

Pessimus at passer tristia flendo pipit.

Ceterum vox πιπίζειν Græcis videtur, a voce πίπιος deducta. Hæc Aristoteli πιπίζη dicitur, & Hesychio πιπίζα, Auicula passeri similis. ὀρνιθάριον στρουθῷ ἐμφερὲς Theon Arati interpres πίπος inquit εἶδος ὄρνεου. *speciem auis* tantum commemorãs. ἠῶα πιπίζων, inquit, ἤγουν κατὰ ὄρθρον φθεγγόμενος, hoc est: *sub diluculum clamitans. Fringilla* vero Festo Pompeio auis dicta, quod *frigore cantet*, & vigeat. vnde *frigutire*. Dubium autem an per *n fringutire*, an absq; eo elemento *frigutire* scribatur; quãdo vtrumq; inuenimus. In M. Varronis de lingua Latina libro 7. scriptum est: *Fringutire M. inquit Accius in Cassina, a fringilla, quid fringutis, quid istuc tam cupide cupis?* Aliud tamẽ etymon Nonius Marcellus videtur adducere, nimirũ a *frigere*; *Frigere* inquit, *& frigutire, & fritinare, subsilire cum sono, vel erigi & excitari* ꝙ *quæcunq; friguntur, vel frigent, nimio calore vel frigore cum sono sursum subsiliunt. Plautus in Cassina, Nã quid frigutis, quid istuc tam cupide cupis?* Varro *virgula diuina. Et pullos peperit fritinnientes. Idem* ὄνος περὶ λύρας: *Sæpe totius Theatri tibiis, crebro flectendo cõmutare menteis frigianimos eorum:* Credendũ tamen magis est Varroni quã Nonio, & a *fringilla* potius *fringutire* dicendum, quam a *frigore*, quod auicula hæc subsiliat crebro, minutaq; & querula voce adgarriat; quod proprie est *fringutire*. nam & Galli hodieque *fringilla*

gillæ nomen pro dicta auicula in ſuo idiomate nonnihil luxatum decurtatumque retinent; quam vocem *frion* etiam per metaphoram ad proteruos petulanteſque pueros transferunt; nimirum a garritu ſubtiliq; motu crebriſq; ſaltibus eius auiculæ ſimilitudine ducta. Placiades Grammaticus de vocibus obſcuris ad Calcidiũ: *Frigutire dicitur ſubtiliter adgarrire. vnde eſt Plautus in Caſſina ait: Quidnam frigutis? & Ennius* (lego *Nenius*) *in Alceſtide Comœdia* (lego *Tragœdia*) *ſic ait: Hæc auis* (lego *hercules*) *admodum Frigutit nimirum ſauciauit ſe flore liberi* Sic Apuleius oratione de Magia: *Qui eloquentiæ patrocinium vulgo profitetur, etiam honeſta dictu ſordide blatterat, ſæpe in rebus nequaquam difficilibus fringultit,* (ita enim ibi legitur) *vel omnino obmuteſcit.* Et iterum: *Audiſtis priuignũ meum vix ſingulas ſyllabas fringultientem.* Eſt enim præpedite & obſcure verba facere. nam *fringillarum* eſt querula obſcuraq; vox. Hinc Martialis:

Nunc ſturnos inopes fringuillarumq; querelas
Audit———

Hãc Ariſtoteles & eũ ſequutus Volaterranus æſtate calidis, hyeme frigidis locis verſari dicit. Eſſe autẽ auem paruã & canorã. Suidas de genere paſſerũ eam eſſe dicit deceptus ſimilitudine. Dubiũ an eadem ſit, q̃ Cicero in prognoſticis, quæ ex Arato deſumſit, vt habetur in primo de diuinatione, *Acredulam* vocat, eo verſu:

Et matutinos excercet Acredula cantus.

Quam Iſidorus aliiq; etiã obſcuri nominis Grammatici eum ſequuti *luſciniam* interpretatus eſt falſo vti arbitror; Nam Ciceronẽ ibi auem illam voluiſſe indicare, quam Aratus ὀλολύγωνα vocat. Videtur enim hæc Arati carmina voluiſſe interpretari:

αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βόωσι γυρίνων
ἢ θρύζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών,
ἤ που καὶ λακέρυζα παρ' ἠϊόνι προὐχούσῃ
χείματος ἐρχομένου χέρσῳ ὑπέκυψε κορώνη,
ἤ που καὶ ποταμοῖο ἐβάψατο μέχρι παρ' ἄκρους
ὤμους ἐκ κεφαλῆς, ἢ καὶ μάλα πᾶσα κολυμβᾷ,
ἢ πολλὴ στρέφεται παρ' ὕδωρ παχέα κρώζουσα.

Hæc ita Vulgatus interpres vertit:

Indidem ex aqua patres coaxant ranularum,
Aut vlulat mane ſolitaria bubo.
Aut alicubi etiam garrula ad littus prominens
Tempeſtate inſtante ſubſiſtit cornix.
Etiam ſi quando flumini ſe immergit vſq; ad ſummos
Humeros a capite, vel etiam plane tota ſubternauit.
Vel frequens verſatur prope vndam craſſe crocitans?

Quæ vti diximus Cicero hoc ſuo libero conuertendi modo tranſcripſit: *Cana fulix itidem fugiens ex gurgite ponti*
Nunciat horribiles clamans inſtare procellas,

Haud modicos tremulo fundens e gutture cantus.
Sæpe etiam pertriste canit, de pectore carmen,
Et matutinis Acredula vocibus instat,
Vocibus instat & assiduas iacit ore querelas,
Quum primum gelidos rores aurora remittit,
Fuscaq; nonnunquam cursans per littora cornix
Demersit caput, & fluctum ceruice recepit.

Cicero igitur *acredulam* noua & a se condita voce appellat, eam quam Aratus *ololyginem* quam nescio quam recte, recens interpres *bubonem* vertit, cum hæc βύας Aristoteli dicatur. *Ololyginis* vero nomen, si Theoni credimus Arati interpreti, Aristoteli ignotũ fuit, qui ololyginem τὴν τοῦ ἄῤῥενος βατράχου φωνὴν, σημεῖον εἶναί φησι περὶ συνουσίας ὀργῶντος ἐπὶ τὴν θήλειαν. hoc est, *maris ranæ vocem dicit appetentis fœminæ congressum.* Idem tamen Theon, auiculæ speciem esse dicit gaudentem, haud secus quam turtures solitudine: *In locis autem desertis versari & frigidis, nimio frigore affectá sub diluculum stridet & gemit.* οἱ δέ φασιν ὅτι καὶ ὀλολυγὼν ὁμοίως ἐπὶ τοῖς ὕδασι χαίρουσα κράζει, ἡμερήσιον ζῶον οὖσα λιμναῖον καὶ φιλόψυχρον, ἔστι σὺν ὑπομήκης ἀδιάρθρωτον, ὁμοίων γῆς ἐντέρῳ, πολὺ μέν τοι ἰσχνότερον. hoc est *Sunt qui dicunt, quod ololygo consimiliter in aquis, quibus gaudet, crocitet, esse autem animal in diem tantum viuens, palustre, amans frigoris, oblongum, inarticulatum, consimile lumbrico, multo tamen gracilius.* Meminit eius & Theophrastus in libro de signis tempestatum: καὶ ὀλολυγὼν ἄδουσα μόνη ἀκρωρείας, χειμέριον. id est, *ololygon* sola cantillans *in iugis montium summis tempestatem indicat.* Ex quo liquet Theophrastum ratum *ololygonem* siue *ololyginem* auem esse. Hesychius animalculum id esse dicit in aquis degens adsimile lumbrico: Theonem sequutus Aristoteles in sexto de historia animalium, vti diximus, vocem ranæ esse dicit concubitum appetentis seu inire volentis Et quidem genus illud vlulatus, quam *ololyginem* vocant, mares intra aquã reddunt, vt cieant, ad coitum fœminas. & paulo post, ποιεῖ δὲ τὴν ὀλολυγόνα, ὅταν εἰσοχεῖλη τὴν κάτω σιαγόνα ποιήσας, ἐπὶ τὸ ὕδωρ παρατείνει τὴν ἄνω. hoc est, *Reddunt ranæ suam ololyginem illam, maxillæ inferioris labro demisso pari libra; cum aqua modice recepta in fauces, superioreq; intenta.* Quę Plinius libro histor. naturalis vndecimo cap. 36. ita reddit & exprimit: *De purpurarum linguis diximus: Ranis prima cohæret, intima absoluta a gutture, qua vocem mittunt. Mares tum vocãtur ololyzontes* (ita enim castigat Hermolaus cum ante *ololygones* legeretur) *stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus elicitur,* quod ipsum Ælianus Sophistico illo suo charactere, ludibundus graphice hoc pacto exprimit: ἴυγγας ἐρωτικὰς ἄνθρωποί φασιν εἶναί τινας. μίξεως δὲ ἀφροδισίου σύνθημα ὁ βάτραχος ἀφίησι πρὸς τὴν θήλειαν βοήν τινα, ὡς ἐραστὴς ᾠδήν

ᾠδὴν τινὰ κωμαστικήν· καὶ κέκληται ἤδη ἡ βοὴ ὀλολυγὼν ὥς φασιν· ὅταν δὲ τὴν θήλειαν προσκαλέσηται, μένουσιν ἄμφω τὴν νύκτα. ἐν μὲν γὰρ τῷ ὕδατι συνελθεῖν οὐ δύνανται, μεθ᾽ ἡμέραν δὲ ἐπὶ γῆς συμπλακῆναι ὀρρωδοῦσι· νυκτὸς δὲ ἐπιστάσης, μετὰ πολλῆς τινὰ ἀδείας προσελθόντες, ἀλλήλων ἀπολαύουσιν. id est, *Illecebras quasdam hominibus amatorias esse dicunt. At rana mas mistionis venereæ symbolum ad fœminam transmittit nimirum vocem quandam, vti amator lasciuam cantiunculam ad adamatam canere solet. Vocatur autem hæc vox ololygo, vt aiunt, Quando autem ad se fœminam allexit, exspectant ambo noctem, nequeunt enim in aqua coire. At interdiu venereo complexu in terra cõplicari horrent, at noctu cum magna securitate sese mutuo fruuntur.* *Ololygen* autem Hesychius muliebrem vocem interpretatur, quam mulieres emittunt, dum in sacris precantur, sed & floris quoddam genus in palustribus locis nascens sic & *ololygmus* lamentatio & ploratus dicitur, est & vox gratulantium apud Diodorum Siculum libro 16 Suidas tamen τὸ ὀλολύζειν μετὰ κραυγῆς εὔχεσθαι, idem tamen de *muliebri vlulatu* proprie hoc dici contendit. Homerum auctorem citans, αἱ δ᾽ ὀλολυγῇ πᾶσαι Ἀθήνῃ χεῖρας ἀνέσχον. Hinc Aristophanes in pace μηδὲν γελᾶν ἀλλ᾽ ὀλολύζειν, quod interpres τὸ μετὰ κραυγῆς εὔχεσθαι interpretatur. hoc est, *cum clamore preces fundere*, & rursum in Hymilibus:

ἀλλ᾽ ὀλολύξατε φαινομέναις ταῖς ἀρχαίαισιν Ἀθήναις.

εὔξασθε inquit interpres εὐφημήσατε. Hinc *vlulare* Latina vox deriuata & *vlula* vti apparet, quas hac ratione moti quidam easdẽ arbitrati sunt, quæ ὀλολυγόνες Araro & Theophrasto; inter quos est vnus Arati interpretum Sextus Rufus Auienus, Poeta non malus & antiquus, qui hos supra commemoratos Arati versus ita Latinos fecit: *Si matutinas Vlulæ dant carmine voces,*

Improba si cornix caput altis inserit vndis,

Flumine terga rigans.———

Nam & Seruius *vlulas* ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν dictas confirmat, quod a *fletu* interpretatur; Pomponius Sabinus ab *vlulando*, quod est muliebriter eiulare, nam & ὀλολύζειν & ὀλολυγὴ ἡ γυναικῶν Pollux ἐπιγυναικῶν dici contendit. Quidam hic innui putant eam auem quam Gaza *Asionem* vertit; nam apud eum *vlula* vocem reperias pro αἰγώλιο positã. Sed Theon, vt diximus opinatur *ololyginem* auem nuspiã in Aristotele reperiri, quocirca diuersa erit a Scope seu Asione. Ab *acrimonia* aũt *vocis* videtur Cicero nomen huic aui indidisse; quæ an eadem sit cum *vlula*, *Scope* seu *Asione* (quod non puto) aliorũ esto iudicium. Nunc priusquã ab hac auium nomenclatura discedamus, id adhuc ventilemus, an Theodor. Gaza *acanthida* quã *acanthylim* Plinius vocat *spinũ* seu *ligurinũ* verterit recte. Carduelẽ vero (quẽ pleriq; e cohorte Grammaticorũ acanthida putauerũt) χρυσομήτριν. de vtraq; aũt dicit: *Spinã appetũt illa spinus siue carduelus & quã auriuiras appellatur.* Ego aũt arbitror voces illas a Theodoro esse

confictas. nam *Spinum* appellando, videri sibi nomen *acanthidos* reddidisse. Quod si *acanthis* sit ea auis, quæ Plinio *acanthylis* siue *argathylis*; erat *carduelus* ab *acanthide* seu Theodori *spino* diuersa. Ælianus certe *acanthida* a *spinis* nomen traxisse contendit: ἀκανθίδα τὴν ὄρνιν ἐκ τῶν τρεφουσῶν ἀκανθῶν λαβεῖν τὸ ὄνομα οἱ σοφοὶ τὰ ὀρνίθων φασὶ φθέγγεται δὲ ἄρα εὐμελὲς καὶ σύμφωνον δεινῶς. id est, *Acanthum autem ex spinis quibus alitur nomen traxisse, auium naturæ periti contendunt, cantillat admodum musicum & suauiter quid canorum valde.* Hæc igitur Æliani ratio forte Theodorum perpulit, vt *spinum* eam nouo & a se condito vocabulo appellarit. *Cardueles* vero Plinius hominum imperata facere scribit, tum cantu, tum pedibus, & ore pro manibus, Vergilius nomen Græcũ *Acanthidis* retinere maluit, quam nouum confingere in hoc carmine,

Littoraq; Halcyonen resonant & Acanthida dumi.

Quo loco tam Seruius quam Probus *carduelum* interpretantur, *Etsi*, inquit Seruius, *Lusciniam quidam velint.* Vnde arbitror Vergilium ideo Græcum nomen retinuisse, quod Latinum nõ exstare sciret. hunc imitatus Calphurnius Siculus:

Astyle credibile est vt vincat acanthida cornix.

Quin & Theocritus in Thalysia *acanthidos* meminit:

τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βατῶν τρύζεσκεν ἀκανθίς.
ἄειδον κόρυδοι καὶ ἀκανθίδες ἔστενε τρήγων. id est,
Procul in densis ruborum gemuit spinis,
Canebant Corydi, & acanthides, gemuit & turtur.

Quem locum Zacharias Calliergus, qui scholia in eum Poetam collegit: ἀκανθὶς δὲ ὄρνεόν ἐστι ποικίλον καὶ λιγυρόν, καλεῖται δὲ ποικιλὶς διὰ τὴν χροιάν. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Ἀλέξανδρος φασὶ διατρίβειν ἐπ᾽ ἀκανθῶν. ταύτην νῦν Θεόκριτος ἀκανθίδα εἶπεν· ἢ ἀκανθίδες, ὄρνεα νεμόμενα ἐπ᾽ ἀκανθῶν. λέγονται δὲ καὶ ἀκανθυλλίδες. εἰσὶ ποικίλοι τὴν χροιάν, ὅθεν καὶ ποικιλίδες λέγονται. φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης τὸ αἷμα αἰγίθου καὶ ἀκανθίδος μὴ μίγνυσθαι. id est *Acanthis auicula est varia colore & cantu suauis; vocatur & variola ob diuersitatem colorum. Aristoteles & Alexander scribũt versari eam & degere supra spinas & dumeta. Hanc nunc Theocritus acanthida vocat. Vel acanthides sunt auiculæ pastum in spinetis quærentes; dicuntur & Acanthilides, sunt diuersorum colorum, inde & pœcilides, hoc est variegatæ seu variolæ dicuntur. Ait Aristoteles sanguinem ægythi & acanthidis minime posse misceri.* Id autem non omittendum interpretem Æliani pudendo lapsu lib. de animalibus 4. cap. 60. quod & eius libri extremum est, nomen auis, quod Græcis σπῖνος dicitur, Latina voce *spinum* appellasse; quum *fringuillam* vertere debuerit, vti ostendimus. & tamen ipse alibi *spinum* vertat, quam *acanthida* vocant, Theodorum sequutus. Verba Æliani sunt hæc: σπῖνοι δὲ ἄρα σοφώτεροι καὶ ἀνθρώπων τὸ μέλλον προεγνωκέναι. id est, *Fringuillæ sapientiores hominibus longius prouident futura, &c.* Quin & illud postremo pro auctario adiiciendum, præ-

fatum

fatum interpretem Theocriti ἐλολύγωνα apud Theocritum *hirundinem* interpretatum, quod ityn lugeat. *Vel*, inquit, *est animalculum in cœnosis locis degens*, ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, quod est *vlulare* seu *eiulare. Pleraq; enim animalia a vocibus quas edunt, habere nomenclaturam*, vti ab ὀλολύζω ὀλολύγων, στάζω σταγών, ἀηδῶ ἀηδών, τρύζω τρυγών, πλάσσω πλαγών, κοκκύζω κόκκυξ, hoc est, ab *vlulando vlula*, a *stillo*, siue *gutto*, *gutta*, aedo seu *cano aedon*, Tryzo quod est *strido trygon*, id est, *turtur*, *plasso*, seu *fingo* plago, *cocyzo koccyx* seu *cuculus*. Sed hæc de his vel nimis multa.

Capvt XXVII.

Pythaules *quid in Seneca sit, inibiq; de modo canendi in Theatris nonnulla.*

SEnecæ libro vndecimo epistolarum verba sunt hæc: *Prater ipsum Theatrum Neapolitanorum (vt scis) transeundum est, Mœcenatis domum petentibus: illud quidem factum est; & ingenti studio quis sit Pithaules bonus, iudicatur: habet tubicen quoq; gratus, & præco concursum.* Non iniuria quærendum putaui, quid esset *Pithaules*, quando ea vox adeo rara est, vt vix iterum occurrat. Certe Erasmus qui pleraque huius auctoris excussit; hoc inexplicatum reliquit. at ne in Latinis quidem aut Græcis Lexicis facile inuenias hanc vocem dilucide enucleatam. Quod cum diutius inuestigasſem, inueni tandem eum *Pithaulem* dici, qui in theatro tibia caneret, accineretque canticis, in quibus vna tantum persona loquitur & canit. Quod ipsum Varronis auctoritate fit manifestius, qui vt est apud Nonium Marcellum in libro quem inscripsit *triboditem* seu περὶ ἐξετῆς, ita dicit: *Priusquam in orchestra Pithaules inflet tibias, domi sua ramices rumpit.* Inueni autem bifariam scriptum, nunc per *i*, nunc per *y* Quanquam ego adducor magis vt *Pithaules* scriptum putem πειθαύλης, a cantus dulcedine & suadela, quæ πειθὼ dicitur. Quod igitur *Pithaules* sit *theatricus tibicen*, ex Varrone manifestum est. Quod autem monodis seu canticis accinat, aperte Diomedes Grammaticus libro tertio ostendit. *Quando* inquit, *chorus canebat choricis tibijs*, id est, *Choraulicis, artifex concinebat. In canticis autem Pithaulicis responsabat*; vbi perperam *pytaulicis* legitur. Qui autem *Choraulicis tibijs* incinebat, *choraules* dicebatur, vt *Pithaules* qui canticis accinebat. Durauit id vsque ad tempora Cæsaris Augusti; nam antiquis temporibus Pantomimus & Choraules in comœdia canebant; Postea autem, Pylade maxime auctore (vt alibi dicemus) a Comœdis se segregauerunt: Et nouum, Pantomomices quæstum, artificiumq; instituere: cœpereque tum comœdiæ dici *acroamata*, quod sola auditione delectarent. De quibus plura, Deo fauente, in libris nostris de Scenicis originibus.

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber IV.

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

De vitro flexili ex Plinio allata auctoritas, inibiq; de eius inuentore variatum ab auctoribus, tum etiam de obsidiano lapide, *&* vitro.

PLinius lib. 36. naturalis historiæ cap. XXVI. tradit *Tiberio Imperante excogitatum fuisse vitri temperamentum, vt flexibile esset, & totam officinam artificis eius abolitam, ne æris, argenti, auri metallis, pretia detraherentur.* Hunc quidam sequuti, non solum officinam, sed auctorē quoque sublatum ferunt: inter quos est *Isidorus*, interdum non malus auctor, vbi ab antiquorum vestigiis non discedit, qui præterea hoc addit, lib. 16. cap. 15. *artificem ad Cæsarem admissum, porrexisse Phialam Cæsari, quam ille indignatus pauimento alliserit, artificem autem eum sustulisse de pauimento, quæ ictui cesserat instar vasis ærei aut plumbei, seque intus complicauerat, protulisse malleum, & Phialam correxisse. Interrogatum deinde artificem a Cæsare, num quis alius eam viri temperaturam sciret: artifice id negante & præter se neminem esse affirmante: iussisse Cæsarem vti decollaretur: Ne si ea ars innotesceret, aurum & reliqua metalla viliora fierent.* Quod ne quis ab Isidoro confictum putet, sciat Petronium Arbitrum ante eum hoc litteris mandatum reliquisse. Quod etsi in his fragmentis quæ hodie circumferuntur Petronii, non exstat: citante tamen Ioanne Salesberiensi (quem vulgo *Architrenium* vocant, in opere suo quod Polycraticum appellat, Petronius huiusmodi tradidit. Verba eius auctoris, etsi hominis doctioris magis quam diserti, non veritus sum apponere: *Apud Petronium Trimalchio refert, fabrum fuisse qui vitria vasa faceret, tenacitatis tantæ, vt non magis quam aurea vel argentea frangerentur. Cum ergo Phialam huiusmodi de vitro purissimo, & solo, vt putabat dignam Cæsare, fabricasset: cum munere suo cæsarem adiens, admissus est: laudata est species muneris: commendata manus artificis: acceptata est deuotio donantis: Faber vero vt admirationem intuentium verteret in stuporem; & sibi plenius conciliaret gratiam Imperatoris, petitam de manibus Cæsaris Phialam recepit, eamq; validius proiecit in pauimentum, tanto impetu, vt nec solidissima*

solidissima & constantissima æris materia illæsa maneret. Cæsar autem ad hæc non magis stupuit, quam expauit. At ille de terra sustulit Phialam, quæ quidem quidem non fracta erat: sed collisa, ac si æris substantia vitri speciē induisset. Deinde mallcolum de sinu proferens, vitia correxit aptissime: & tanquam collisum vas æreum crebris ictib. reparauit. Quo facto, se cœlum Iouis tenere arbitratus est, eo quod familiaritatem Cæsaris, & admirationem omnium se promeruisse credebat. Sed secus accidit. Quæsiuit enim Cæsar, an alius sciret hanc conditurã vitrorũ. Quod cum negaret, eum decollari præcepit Imperator, dicens: quia si hoc artificium innotesceret, aurum & argentum vilesceret quasi lutũ.
Hactenus ille. Sed Dion Historicus, non ob artificium inuisum hunc auctorem Imperatori fuisse scribit: Sed Tiberium ingenio eius, æmulatione quadam & inuidia infensum, hominem primo Italia exegisse, cum porticum ruinam minitantem immotis fundamentis in locum suum restituisset. Et cum gratiam Imperatoris hoc inuento se conciliaturum putaret, mortem oblato huiusmodi vitreo vase inuenisse: quod cum in terram cadere permisisset, quasi casu id factum esset, & contusum mox vt integrum Imperatori obtulisset, ab eo interfectum, abolito quoq; auctoris nomine; nec permisso in comment referri. Verba autem Dionis hæc sunt, e libro historiæ Romanæ 57. μετὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον καὶ στοὰ μεγίστη ἐν ῥώμῃ, ἐπειδὴ ἐπεγκλινὴς ἐγένετο, θαυμαστὸν δή τινα τρόπον ἀνωρθώθη, ἀρχιτέκτων γάρ τις, οὗ τὸ ὄνομα οὐδεὶς οἶδε: τῇ γὰρ θαυματοποιίᾳ αὐτοῦ φθονήσας ὁ τιβέριος, οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτὸ ἐς τὰ ὑπομνήματα ἐς γραφῆναι. οὗτος οὖν ὅστις ποτὲ ὠνομάζετο, τούς τε θεμελίους αὐτῆς περιξ κρατύνας μὴ συγκινηθῆναι, καὶ τὸ λοιπὸν πᾶν πόκοις τε καὶ ἱματίοις παχέσι περιλαβὼν σχοινίοις τε πανταχόθεν αὐτὴν διέδησε, καὶ ἐς τὴν ἀρχαίαν ἕδραν ἀνθρώποις, τε πολλοῖς καὶ μηχανήμασιν ἀσπέμβυος ἐπανήγαγε. τότε μὲν ὁ τιβέριος καὶ ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ ἐζηλοτύπησε, καὶ διὰ μὲν ἐκεῖνο χρήμασιν ἐτίμησε, διὰ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασε. μετὰ δὲ ταῦτα προσελθόντος οἱ αὐτοῦ, καὶ ἱκετείαν ποιουμένου, καὶ τοῦτο ποτήριον τι ὑαλοῦν καταβάλλοντος τε ἐξεπίτηδες, καὶ θλασθέν πως, ἢ συντριβὲν ταῖς τε χερσὶ διατρίψαντος, καὶ ἄθραυστον παραχρῆμα ἀποφήναντος, ὡς καὶ συγγνώμης διὰ τοῦτο τευξομένου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Id est. *Eodem tempore cum porticus maxima Romæ in alterum latus inclinasset, mirum in modum erecta est, (Architectus quidam cuius ne nomen quidem notum est, quod inuidens mirifico artificio Tiberius, in commentarios id referri prohibuit) firmatis vndequaq; fundamentis eius ne moueri possent, reliqua omnia vecteribus & centonibus circumdedit, ac porticum laqueis ab omni parte allegatam, multorum hominum ac machinarum impulsu, in pristinum positũ restituit: Hoc & miratus est Tiberius & inuidit, ideoq; pecunia hominẽ donatum vrbe eiecit. Atq; is rursus ad principem accedens, supplexq; factus, vitreum poculum consulto abiecit, fractumque & contusum, cum id manibus triuisset, refecit & integrum ostendit, sperans se ea*

veniam impetraturum, *verum necari ob id iussus est.* Quæ Ioannes Xiphilinus in suam Epitomen iisdem ac totidem verbis in Tiberii vita retulit. *Obsidianus* porro *lapis* ab *obsidiano vitro* differt, quod hic natiuus sit, & apud quemdam Arabiæ portum reperiatur, vt docet Arrianus in Periplo maris rubri, quem ὀψιανὸν vocat; quem Plinius quoque alibi reperiri docet. *Obsidianum* autem *vitrum* factitium erat, dictum, ab *Obsidio* inuentore, ad similitudinem eius lapidis factum.

Capvt II.

De herba *qua Iulij Cæsaris milites se aluerunt apud Dyrrachium, dissentientes sententiæ. Tum de* Lapsana *& Pij Bononiensis error refutatus.*

TRaditum est a scriptoribus, dum Cæsar Pompeium apud Dyrrachium obsidet; tanta frumenti inopia laborasse, vt panes sibi e radice quadam confecerint, quos etiam in Pompeianorum castra abiecerint: Pompeio iubente, ne cuiquam ostenderentur, ne pertinacia hostium animi suorum frangerentur. Eam radicem ipse Iulius Cæsar, in tertio commentariorum belli ciuilis *charam* appellat. *Est* inquit, *genus radicis inuentum ab ijs qui fuerant cum Valerio, quod appellatur chara, quod admistum lacte, multam inopiam leuat, id similitudinem panis efficiebat: eius erat magna copia, ex hac effectos panes, cum in colloquijs Pompeiani famem nostris obiectarent vulgo in eos iaciebant, vt spem eorum minuerent.* Plutarchus radicis nomine suppresso, rem non dissimili modo enarrat: ἀλλὰ (inquit) ῥίζαν τινὰ κόπτοντες οἱ στρατιῶται, καὶ γάλακτι φυρῶντες, προσεφέροντο καὶ ποτὲ καὶ πλάσαντες ἐξ αὐτῆς ἄρτους, καὶ ταῖς προφυλακαῖς τῶν πολεμίων ἐπιδραμόντες, ἔβαλλον εἴσω, καὶ διερρίπτουν ἐπιλέγοντες. ὡς ἄχρι ἂν ἡ γῆ τοιαύτας ἐκφέρῃ ῥίζας, οὐ παύσονται πολιορκοῦντες Πομπήιον· ὁ μέν τοι Πομπήιος οὔτε τοὺς ἄρτους, οὔτε τοὺς λόγους εἴα τούτους ἐκφέρεσθαι πρὸς τὸ πλῆθος· ἠθύμουν γὰρ οἱ στρατιῶται τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν ἀπάθειαν τῶν πολεμίων, ὥσπερ θηρίων ὀρρωδοῦντες. Id est *Interea milites radicem quandam conscindebant; lacte admistam edebant, aut panes ex ea factibant, & in hostium stationes decurrentes eos inijciebant, adijciebantq; quoad terra huiusmodi radices produceret, sic in obsidione Pompeiani exercitus permansuros. Eos panes & sermones in vulgus proferri Pompeius vetuit: ne animi militum suorum frangerentur, & hostium feritatem & pertinacem tolerantiam sicut ferarum exhorrescerent.* Quæ Plutarchi verba ad hunc fere modum a Suetonio Tranquillo in Cæsare Latine explicantur *Famem & ceteras necessitates non cum obsiderentur modo, sed etiam si ipsi alios obsiderent, tantopere tolerabant, vt Dyrrachina munitione Pompeius viso genere panis ex herba (quo sustinebantur) cum feris sibi rem esse dixerit, amouerique ocyus, nec cuiquam ostendi iusserit, ne patientia & pertinacia hostis, animi suorum frangerentur.* Quod autem hi duo auctores nullam eius herbæ seu radicis nomenclaturam ediderint,

fi-

fieri poteſt, vt non conuenerint hac de re auctores. Nam ipſe Cæſar ſeu Hirtius (illi enim quidam hunc librum vendicant) in re præſente, radicem fuiſſe dicit; quem & Plutarchus (non tamen expreſſo nomine radicis) ſequitur, Suetonius herbam: at Appianus *πόαν*, quod generatim quamlibet *herbam* ſeu *herbaceum pabulum* denotat; Vt fieri potuerit, quod milites variis herbis & radicibus quas locus ille ſuggerebat, ſeſe aluerint. Verba Appiani eandem hanc rem narrantis ex 2. ἐμφυλίων ſunt hæc: Καίσαρι, μὲν δὴ οὐδὲν ἦν ἐκ θαλάσσης διὰ Πομπήϊον ναυκρατοῦντα ἐλίμωττεν ἰδίᾳ μάλιστα ὁ στρατὸς αὐτοῦ. καὶ τὴν πόαν ἠρτοποίουν. αὐτόμολοί τε Πομπηΐῳ τοιούσδε ἄρτους προσήνεγκαν, ὡς εὐφρανοῦντες ἰδόντα, ὁ δ' οὐχ ἥσθη, ἀλλ' εἶπεν, οἵοις θηρίοις μαχόμεθα: Id eſt: *Cæſari nihil commeatus ex mari erat, cum Pompeius claſſe id obtineret. quo circa eius exercitus fame premebatur, ſic vt panes ex herbis ſibi conficerent. Transfugis igitur huiuſmodi panes ad Pompeium deferentibus, vt viſu talium exhilararetur, nihil gauiſus eſt, ſed, ſe cum feris pugnare dixit.* Argumento eius rei quam dirimus, eſt Plinius, qui libro decimonono ca. 8. non *caram* ſed *Lapſanam* eam nominat, nec radicem eſſe dicit, ſed herbam; *cimam* enim appellat, qua teneriora foliorum notantur, præcipue braſſicæ; *Olus*, inquit, *ſylueſtre eſt trium foliorum, Diui Iulij carminibus, præcipue iocis militaribus celebratum, Alternis quippe verſibus exprobrauere, lapſana ſe vixiſſe apud Dyrrachium, præmiorum parſimoniam cauillantes*, per cimam ſylueſtrem, folia hic braſſicæ ſylueſtris innuit. Quod ipſum plenius explicat lib. xx. cap. nono ſic ſcribens: *Inter ſylueſtres braſſicas & Lapſana eſt, pedalis altitudinis, hirſutis folijs, napi ſimillimis, niſi candidior eſſet flore, coquitur in cibo, aluum leniter emollit.* Hæc ille. Quocirca Hermolaus Barbarus opinatus eſt non immerito, aliam herbam fuiſſe, qua cum lacte victitauit exercitus Cæſarianus, ab hac lapſana *cara* dictam: quia inquit radice eius vtebantur non folio. Cui diu aſſenſum præbui, donec lecto Theophraſto in contrariam raperer ſententiam. Hic enim libro nono de Arcadia loquens, ait eam producere multa herbarum medicamina, præcipue paſtinacam ſpecie lauri, colore croci, & eam quam illi braſſicam ſiue raphanum ſylueſtrem vocant, Medici ceram, verba Theophraſti ſunt hæc: φύεται δὲ παρ' αὐτοῖς Arcadibus ſcil. ὅ τε ἐλλέβορος ἀμφότερος, ὅ λευκὸς καὶ ὁ μέλας ἔτι δὲ δαῦκον δαφνοειδὲς κροκόεν, καὶ ἣν ἐκεῖνοι μὲν ῥάφανον ἀγρίαν καλοῦσι, τῶν δ' ἰατρῶν τινὲς κέραν. Id eſt. *Naſcitur apud eos, (Arcades ſcilicet) vterq; elleborus, albus ſcilicet & niger, Item paſtinaca ſpecie lauri, colore croci, & ea quam illi braſſicam ſylueſtrem appellant, medici autem quidam ceram.* Audis *Braſſicam ſylueſtrem* a Plinio & Romanis *Lapſanam* a medicis *ceram* appellatam, & craſſiore Epirotarum ſono *caram*: vt vehemens ſuſpicio me teneat vnam eandemque herbam fuiſſe, Cæſarianam ſiue Hirtianā illam *caram*, & Plinianam *Lapſanam*. Non abſurdo tranſitu vi-

cinæ litteræ *e* vocalis, in vocalem *a* iudicium tamen penes peritiores esto, quando hæc tam abstrusa eruere æque difficile, ac si e Cleanthis puteo haurienda sit veritas. Nicolaus Alexandrinus deceptus similitudine in lib. de compositione medicamentorum in Antidoto Aurelii, falso arbitratus est *lapsanam* esse *rapam* agrestem, cum Plinius tantum dixerit, *Lapsanam folia habere, folijs napi simillima.* Sed deceperunt illum auctorem notha falsaque passim interserta in Dioscoridis libris, olim pro genuinis verisque habita, quæ omnium peritiorum iudicio, e Dioscoride tanquam purgamenta reiecta sunt, quæque in æditione Ioannes Ruellii resecta, & ad finem libri a Dionysio Coroneo homine docto posita. Ea enim eius auctoris non esse, tum phrasis ipsa, tum aliquot docti testantur, tum multa etiam admista. Quæ partim falsa, partim repugnantia, merito amputanda erant: quo circa & parenthesεon notis in editione Soleri inclusa & in calcem Ruellianæ æditionis reiecta, nullum merito habebunt in hac re locum. Sic vt ridiculus appareat Pius Bononiensis qui obtrudere nobis nititur ex hoc Dioscordis loco, *milites Romanos apud Dyrrachium pastos Napio*; esseque *Lapsanam* Romanis *Napium*, parum memor *lapsanam* esse dictionem latinam potius quam græcam, & eam Dioscoridem, Galenum & his posteriores Oribásium, Paulum *Ætium*, de Latinis mutuatos: Vt non debuerit idem tam ferociter insultare tot viris doctis qui *Lapsana* potius quam *Lampsana* more Dioscoridis & Galeni maluerunt scribere. Nec ideo errauerunt quod hæc dictio in Græcis auctoribus Galeno & Dioscoride ita scribatur, si Latinam scriptionem sequi maluerint quam Græcam, cum de Ortographia Latinæ dictionis, Latinis magis credendum sit quam Græcis, qui plerumque Latinas voces detorquent ad suam pronuntiationem, prout eis mollius sonant, inuertuntque, quod adeo frequens est, vt exempla referre sit operis superflui & infiniti. Ita vt hic castigator Pliniani Codicis cum sua castigatione sit explodendus, quietiam sui parum memor, eam vocem in Suetonio haberi dicit, ideoque & ibi debere refingi, cum nusquam ea vox in eo auctore reperiatur. Quid quod Latini nusquam *Napium* dicunt, vt habent supposititia in Dioscoride sed aut *napum* aut *napus*, quod est frequentius. Sic Cornelius Celsus inter res mali succi *rapa* & *napos* commemorat. Sic & Martiali in Xeniis, lemma est *napi*, vtrumque extulit Columella qui & *Napus* & *Napum* dixit, quod Græcis vt somniat Pius non *lapsana* est, sed βοῦνος & βουνιὰς; Duo enim illis sunt genera, vt notauit Plinius. At *Lapsana*, agrestis est brassica de qua Dioscorides: λαμψάνη λάχανον ἐστὶν ἄγριον τροφιμώτερον καὶ εὐστομαχώτερον τοῦ λαπάθου, οὗ τὰ φύλλα καὶ ὁ καυλὸς ἐσθίεται ἑφθά. Id est. *Lampsane olus est agreste nutribilius & stomacho aptius quam Lapathum, huius eduntur folia & caulis.*

Ait

Ait Galenus libro simplicium septimo prauos illam succos generare, abstergendi tamen & digerendi vim habere, quem & Paulus Ægineta & Oribasius sequuntur. Hanc Columella circa apum aluearia serendam docet, quoniam apes ex ea copiosam colligant ceram: appellat autem eam vulgarem, quod vt opinor in communi vulgi cibo vsuque esset. Explodenda est incogitantia Pii Bononiensis, qui verba quæ supra attulimus ex Cæsare seu Hirtio, Plinio adsignat, qui pro *chara caron* scribendum dicit, *ne* inquit, *cum mendoso Secundi codice labaris in inscitiam præceps.* O crassam censoris & critici inscitiam, quæ reprehendit id, quod quo loco habeatur, nescit. Et quidem quid de eo Cæsaris seu Hirtii loco opinaremur, supra nostram sententiam expressimus, non tamen iis derogamus, qui *caron* ibi legendum arbitrantur, & pro herba illa nostris notissima, Italis non perinde cognita, vt apparet ex Vergilio Marcello quam *Carotam* vocamus accipiunt, radice tantum esui apta, & si semen eius ingrediatur tragemata illa, quæ *quatuor seminum* dicuntur, quod ipsum tantum Dioscoridis ætate videtur in vsu fuisse, qui radicis etiam mentionem facit, credo quod in communi promiscuoque vulgi vsu esset, verba Dioscoridis sunt: κάρος σπερματιόν ἐστι γνώριμον, οὐρητικόν, θερμαντικόν· εὐστόμαχον εὔστομον. πεπτικὸν μιγνύμενον ἐν ταῖς ἀντιδότοις καὶ ὀξυπόροις χρησίμως ἀναλογοῦν ἀνίσῳ ἡ δὲ ῥίζα ἑφθὴ ἐδώδιμος ὥσπερ σταφυλῖνος. Id est. *Caros exiguum semen est, & notum, vrinam ciens, calefaciens, stomacho orique accommodatum, concoctionem adiuuans, commistum antidotis oxyporis,* hoc est, *medicinis facilis velocisque transitus, aniso proportione respondens.* Asteriscis signata diligentius expendenda sunt. Neque enim *caros* cum nostra *carota* quicquam commune habet. *Radix elixa pastinacæ modo edenda est.* Quæ nostris *carotis* ad vnguem conuenire, nemo ibit inficias. Nec recens est in eo significato *carotarum* vox; cum ea sit vsus in rei culinariæ libris Apitius. Sic enim libro tertio, qui *Cepurus* inscribitur: *Carotæ seu pastinacæ fricto cum œnegaro inferuntur.* Ex quo loco videtur propemodum pro eadem radice *Pastinacam* & *Carotam* accipere, sed disiungit mox cum subiungit, aliam carotarum & pastinacarum præparationem, vt congeneres has duas fuisse radices existimes. manduntur autem, hoc modo hodieque assæ in cinere, oleo acetoque conditæ. Vnde & Paulus Ægineta, has tres tanquam congeneres herbas coniungit, *Caron, Pastinacam, & daucum* earumque radices, edules esse tradit, præcalidas, lotium cientes, minus nutrientes quam rapa; si nimis sumas, prauos succos generare, & concoctioni resistere, communi radicum natura. Consimilia habet Oribasius qui id insuper addit, *melioris succi esse carum quam pastinacam.* Quæ ex Galeni libri tertii de alimentorum facultatibus desumta sunt. Simeon Sethus hanc καρωταβάδ...

nuncupat concoctionemque adiuuare & flatus disiicere; quod ipsum etiam vulgo creditur. *Caron* inquit Hermolaus Barbarus Athenæus, *pastinacam maiorem esse putat, & multo præstantiorem sapore, quam pastinacam vulgarem.* Quem Athenæi locum dum apud auctorem ipsum curiose perscrutaremur, inuenimus ibi, non κάρων sed κάρτον scriptum, quam lectionem etsi noluimus defendere, suspicaremurque esse librarii vitium, non ausi tamen id sumus eradere, verba Athenæi hoc loco ita se habent: τὸ δὲ κάρτον (ita enim ibi legitur) μέγας δ' ἐστὶ, καὶ εὐάξης σταφυλῖνος, εὐχυλώτερον ἐστι τοῦ σταφυλίνου καὶ μᾶλλον θερμαντικώτερον, οὐρητικώτερον, εὐστόμαχον, ζεδοιηγνόμενον. ὡς ὁ Δίφιλος ἱστορεῖ. Id est. *Carton* (*Caron* legit Hermolaus) *magna decoraq; pastinaca melioris succi est q̃ pastinaca, magisq; calefaciens, & vrinã ciens stomacho praterea vtilis, & concocta optime digerens.* Sed quanq̃ hic Hermolaus ibi *Caron* legat non *carton*, haud tamẽ ausus est adserere *Caram* illam herbam Cæsarianam vnã eandemq; esse, cũ hoc *caro* (dicunt autẽ *caros* vt παῖθος genere neutro.) Sed rem in ambiguo relinquit. Vergilius quoque Marcellus de *caro* agens, eam vt herbam Italiæ ignotam commemorat, Græcos tantum voluisse indicare herbam illam haud dissimilem pastinacæ fuisse, aut congenerem; *Italiæ* inquit, *ignotam, forte apud alios copiosam & frequentem.* Quod autem non ausi sumus *carton* vt dictionem mendosam eradere, fecit quod paulo post Idem Athenæus de *Cephalioto* herba ex præfato Diphilo (medico non poeta) agens, iterum hanc dictionem infulsit, *Cephaloton,* inquit, *Diphilus prasium vocatum fuisse,* καὶ εὐχυλότερον εἶναι τοῦ κάρτου, adeo vt multa caligine obducta hæc res sit, hæreatque adbuc: nam *caros* siue *caro*, herba Græcis notior videtur fuisse quam Latinis, vt cuius Celsus, cum *dauci* & *Pastinacæ* mentionem facit, haud meminerit, vti nec sectator illius Iunius Columella, aut Plinius ille Valerianus qui de re medica conscripsit, cum tamen de *pastinaca* agat copiose, quam etiam Venerem excitare dicit & venenis resistere: cum tam Celsus quam Columella *Lapsana* meminerint. Vt dubium sit an Plinius cum de *careo* loquitur, idem arbitretur, cum eo quod Dioscoridi *caros* siue *caron* dicitur; ait enim herbam esse peregrinam, gentis suæ, hoc est *Cariæ* nomine appellatam. *Peregrinum* (inquit) *& careum, gentis suæ nomine appellatum, culinis principale; in quacumq; terra seri vult, ratione eadem qua olusatrum, laudatissimum tamen in Caria proximum Phrygiæ.* Nam cum dicit *Peregrinum*, videtur vt de re parum cognita loqui; rursum cũ in *culinis principale* dicit, videtur vt de re quæ sit in quotidiano vsu loqui, adeo vt hæc res multam ambiguitatem præ se ferat: Nos omnium opinionibus recensitis, interpositisque nostris, lectori, quod sibi vero magis consonum videbitur, sectandi ius relinquentes, nemini interim præiudicando. Priusquam tamen ab hac velitatiuncula discedamus, illud postremo non omittendum, Apuleium medicum, qui

de re

de re herbaria librum reliquit, tradidisse agrestem pastinacam, quam *staphylinon agriam* appellat, etiam *ceras* dictam, quasi dicas *cornu*, a cornu similitudine, non abludente multum & ea voce a Cætatiana seu Hirtiana *cara*, cuilibet tamen per me vt dixi liberum, sequatur quod volet. Postremo id admonendum, Serapioni Arabi, idem esse *carniam* seu *carni*, quod Dioscoridi *caros* est, quod ipsum quoque videntur alii Arabes Auerrois & Rhasis sequuti; etsi officinæ aliud pro eo semine accipiant.

Capvt III.

Homerus & Euripides consentientes in caussa belli Troiani*: & Lucani locus expositus.*

HOmerus ille poetarum maximus, maximusque vates, vt inquit Manlius in exordio poematis sui, bellum Troianum non absque decreto Iouis & exsuscitatum, & perfectum fuisse docet hoc Hemistichio:

——Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Id est.

——*Iouis consilium hoc perfecit.*

Quem locum exponens innominatus interpres siue is Porphyrius, siue Didymus, seu alius quiuis recensitis multorum sententiis, tandē id quoq; subdit: *Sunt* inquit, *qui ex aliqua historia id volunt dixisse Homerum. Aiunt n. terram multitudine mortalium nimium onustam, pietate inter homines prorsus exstincta, supplicasse Ioui vti pondere leuaretur; Iouem annuisse illius votis, & primo Thebanū bellum excitasse, in quo multi mortales perierint. Post iterum Momo vsum consultore, quem Homerus hic* Διὸς βουλὴν *appellat, cum eiusmodi hominum status esset, præstaret ne fulmine, aut aquarum eluuione genus humanum perdere, dissuadente hoc Momo, aliasque illi duas subdente animi sui conceptiones: nimirum Thetidis mortale coniugium, & filiæ (Helenes nimirum) pulcherrimos natales: gratum id habuit Iuppiter, ex iisque duobus decretis, ortum est Græcis barbarisque bellum, vnde & tandem, multis leto occumbentibus, terra subleuata sit.* Quam historiam complexus est is, qui Cypria composuit, Stasimus Cyprius his versibus:

——ἦν ὅτε μυρία φῦλα
κατὰ χθόνα λαυνόμενα πλαζόμενα βαθυστέρνου πλάτος αἴης
Ζεὺς δὲ ἰδὼν ἐλέησε, καὶ ἐν πυκιναῖς πραπίδεσσι
σύνθετο κουφίσαι, ἀνθρώπων, παμβώτορα γαῖαν
ῥιπίσας πολέμου μεγάλην ἔριν Ἰλιακοῖο.
ὄφρα κενώσειε θανάτῳ βάρος. οἱ δ' ἐνὶ Τροίῃ.
ἥρωες κτείνοντο. Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. Id est.

——*erant tum infinitæ nationes,*
Errantes supra planitiem lati pectoris terræ.
At Iuppiter hoc videns miseratus est & in prudentibus præcordiis.

Co

Constituit leuare hominibus, omnia pascentem terram.
Inijciens magnam belli Iliaci contentionem,
Vti morte pondus inaniretur, itaq; ad Troiam
Heroes occidebant: perfecit autem Iouis concilium.

Quin & Euripides in Oreste, sub persona vaticiniantis Apollinis, referens cladem belli Troiani & a crimine absoluens Helenam, ad supradictam alludens historiam antedicta comprobando, sic de eadem loquitur.

ἐπεὶ θεοὶ τῷ τῆσδε καλλιστεύματι
Ἕλληνας εἰς ἓν καὶ Φρύγας συνήγαγον
θανάτους τ' ἔθηκαν ὡς ἀπαντλοῖεν χθονὸς
ὕβρισμα θνητῶν ἀφθόνου πληρώματος.
At postquam diui huius pulchritudine,
Græcos & Phrygas simul congregauerant.
Mortesq; decreuere, vt exhauriretur terra
Contumelia, mortalium inibi multitudine.

Quem locum scholia ab Arsenio collecta, sic explicant: ἱστορεῖται ὅτι ἡ γῆ βαρυνομένη τῷ πλήθει τῶν ἀνθρώπων, ηὔξατο τὸν Δία ἐλαφρῦναι αὐτῆς τὸ βάρος. τὸν δὲ Δία εἰς χάριν αὐτῆς συγκροτῆσαι τόντε Θηβαϊκὸν πόλεμον, καὶ τὸν Ἰλιακόν, ἵνα πολλῶν ἀναιρεθέντων κουφισμὸς γένηται. Id est. *Traditur quod terra grauata multitudine hominũ, precata sit Iouem, vti pondus ipsius leuius faceret. Iouem in eius gratiam excitasse Thebanum & Iliacum bellum, quo plurimis e viuis sublatis terra subleuatio fieret.* Ad quæ etiam allusit Lucanus Pharsaliæ lib. 7. his versib.

——*Ciuilia paucas*
Bella manus facient, pugna pars magna leuabit
His orbem populis.

Respiciens nimirum ad præfatam historiam, quasi innuere vellet, vti ante Thebanum Troicumq; bellum accidit, terram flagitiosis hominib. pressam, subleuandam fuisse strage bellorum ciuilium, quod eius interpretes leui suspensaque manu præteriisse videntur. Respexisse huc quoq; videtur Q. Septimus Tertullianus. in lib. de Anima dicens: *Reuera lues, & fames, & bella, & voragines ciuitatũ, pro remedio deputanda: tanquã tonsura insolescentis generis humani.*

CAPVT IV.

Quod Valerius Flaccus dissentanea a Geographis scripserit de ore & exitu Phasidos fluminis in Euxinum Pontum.

VAlerii Flacci carmina de exitu Phasidos fluminis in Euxinum Pontum sunt hæc e libro eius Argonauticωr. 5.

Cœperat optatos iam lux ostendere Colchos,
Magnus vbi aduersum spumanti Phasin æquor
Ore ruit: cuncti pariter, loca debita poscunt.
Signaq; commemorant, emensasq; ordine gentes:
Dantq; ratem fluuio ——

Qui

Quis Geographorum lectionis expers, non arbitretur hæc multo cum decoro dici ab hoc poeta? Tantæ enim expeditioni, non debebatur alius exitus nisi magni violentique fluminis, poetico canori congruus. Attamen videas Apollonium & alios, quos hic actor magna ex parte sequitur, os huius fluminis non violenter neque cum sono, sed placido cursu aquam in mare profundere. Altissima enim & maxima quæq; flumina minimo sono labuntur, vt est apud T. Liuium. At Apollonius nihil de mugitu, & vocali in Euxinum casu violento scribens, contentus est illum εὐρυρέοντα appellasse; Hoc est, *Latifluum*, amplitudinem fluminis & profunditatem, leuemq; in mare decursum, contentus hoc notasse. Sed versus quoque illius poetæ adiiciamus:

Ἐννύχιοι δ' Ἄργοιο δαημοσύνῃσιν ἵκοντο.
Φᾶσίν τ' εὐρυρέοντα καὶ ἔσχατα πείρατα πόντου.

Id est:

De nocte experientia locorum Argi freti cum eo venerunt,
Ad Phasim latifluum, extremosq; Ponti fines.

Nec repugnat quod postea subdit:

—— ἄφαρ δ' ἐρετμοῖς
Εἰσέλασαν ποταμοῖο μέγαν ῥόον. ——

—— mox remis
Intrarunt fluminis magnum fluxum ——

Non enim intelligit impetuosum, sed latum & diffusum, alioqui si rueret spumanti ore, quomodo celeriter vt notat hic Græcus poeta, aduerso flumine idque remis intrassent deposito velo. Qua ex re, liquet testimonium id verum esse quod Fabius Quintilianus de hoc poeta Flacco nobis reliquit: *In eo iuuene morte absumto nos multum amisisse: quæ enim nimis præcipitia, exsultantia, & redundantia iuuenili impetu & calore effuderat, fuisset haud dubie ad seueriorem limam reuocaturus:* quod si fecisset, summis haud dubie poetis adnumerari potuisset. Magna enim in eo poeticæ vis & dicendi facultas, ad hæc verborum electorum pulcerrimus fluxus, quæ omnia cohibitiora & castigatiora effecisset, ni Parcæ nimis præpropere immatureq; vitā illi abrupissent. Vt autem ad propositum reuertamur. Orpheus Crotoniates nobis optime, & ad verum viuumque expressisse videtur, fluminis illius in mare labentis faciem, idque in Argonauticis suis hoc carmine:

ἵκτο δ' ὑπὸ πνοιῆς ἀνέμου πληστίστιος ἀργὼ,
ὄρθρου ἐρχομένης ἠοῦς ἐπ' ἀπείρονα κόσμον.
ἔσσυτ' ἐπ' ἀξείνου φᾶσιν κατὰ καλλιρέεθρον,
Ἀγκαῖος δ' ἀνώγει παραιφάμενος ἑτάροισι,
λαίφεά τε στέλλειν καὶ ἐπ' ἰκρίων δουρὶ χαλάσσαι
ἱστὸν ἀνακλίναντας ὑπ' εἰρεσίῃ δ' ἱκέσθαι
αὐτὰρ ἐπὶ ποταμοῖο διὰ στόμα πλατὺ ῥέοντος,
ἱκόμεθ' —— Id est.

Venerat sub spirationes venti propinqua Argo.
Crepusculum venientis auroræ super immensum mundum,
Vespere super Euginum Phasida perpulchro fluenta habentem.
Ancæus vero iussit admonens verbis
Vela contrahere, & super antennas rursus laxare,
Malum reclinantes, remigationeq; iter facere.
Sed postquam fluuij per ostium tranquille fluentis
Venimus ——

Non potuit euidentius placidi fluminis lati & profundi ostium quis describere, quam hic poeta fecit. Huic enim succinunt Geographi & imprimis Arrhianus in Pontica Periplo, non auritus modo, quod aiunt, sed etiam oculatus testis, qui hisce verbis Phasidis in Euxinum labentis aquas pulcherrime copiosissimeque describit: ἐνενήκοντα στάδιοι μεταξὺ τοῦ Μόγρου εἰσὶν καὶ τοῦ Ἴσιος, καὶ οὗτος ναυσίπορος. ἐνθένδε εἰς τὸν Φᾶσιν εἰσεπλεύσαμεν ἐνενήκοντα τοῦ Μόγρου διέχοντα, ποταμῶν ὧν ἐγὼ ἔγνων κουφότατον ὕδωρ παρεχόμενον καὶ τὴν χροιὰν μάλιστα ἐξηλλαγμένον. τὴν μὲν γὰρ κουφότητα τῷ τε σταθμῷ τεκμαίροιτο ἄν τις, καὶ πρὸ τούτου, ὅτι ἐπιπλεῖ τῇ θαλάσσῃ, οὐχὶ δὲ συμμίγνυται. καθάπερ τῷ Πηνειῷ τὸν Τιταρήσιον λέγει ἐπιρρεῖν, Ὅμηρος καθ' ὕπερθεν ἠΰτ' ἔλαιον. καὶ ἦν κατὰ μὲν τοῦ ἐπιρρέοντος βάψαντα, γλυκὺ τὸ ὕδωρ ἀνιμήσασθαι, εἰ δὲ εἰς βάθος τις καθήκει τὴν κάλπην, ἁλμυρόν. καίτοι ὁ πᾶς πόντος, πολύ τι γλυκύτερον τοῦ ὕδατός ἐστιν, ἤπερ ἡ ἔξω θάλασσα. καὶ τούτου τὸ αἴτιον, οἱ ποταμοί εἰσιν, οὐκ ἔχει πλῆθος οὔτε μέγεθος σταθμητοὶ ὄντες, τεκμήριον δὲ τῆς γλυκύτητος, εἰ τεκμηρίων δεῖ ἐπὶ τοῖς αἰσθήσει φαινομένοις ὅτι πάντα τὰ βοσκήματα οἱ προσοικοῦντες τῇ θαλάσσῃ, ἐπὶ τὴν θάλασσαν κατάγουσιν, καὶ ἀπ' αὐτῆς ποτίζουσιν. τὰ δὲ πίνοντά τε ἡδέως ὁρᾶται, καὶ λόγος κατέχει ὅτι καὶ ὠφέλιμον αὐτοῖς τοῦτο τὸ ποτόν ἐστι τοῦ γλυκέος μᾶλλον. ἡ δὲ χρόα τοῦ Φάσιδος οἷα ἀπὸ μολύβδου ἢ καττιτέρου βεβαμμένου τοῦ ὕδατος, καταστὰν δὲ καθαρώτατον γίγνεται, οὔκουν νενόμισται εἰσκομίζειν ὕδωρ εἰς τὸν Φᾶσιν τοὺς εἰσπλέοντας. ἀλλ' ἐπειδ' ἂν εἰσβαίνωσιν, ἤδη εἰς τὸν ῥοῦν. παραγγέλλεται πᾶν ἐκχέαι τὸ ἐνὸν ὕδωρ ἐν ταῖς ναυσὶν εἰ δὲ μὴ λόγος κατέχει, ὅτι οἱ τούτου ἀμελήσαντες οὐκ εὐπλοοῦσιν. τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ Φάσιδος οὐ σήπεται, ἀλλὰ μένει ἀκραιφνὲς καὶ ὑπὲρ δέκα τὸν ἔτος. πλήν γε δή, ὅτι εἰς τὸ γλυκύτερον μεταβάλλει. Hoc est. *Nonaginta stadia vsque ad Mogrum sunt & Isium. Et hic etiam est nauium capax, indeq; in Phasim nauigio delati sumus, distantem a Mogro nonaginta stadijs: Omnium autem fluminum quæ noui hic leuissimam aquam præbet, colore maxime peregrino seu ab alijs variante aquis. leuitatem autem eius velut libramento quis facile coniectauerit ex hoc, quod supernatet marinæ aquæ, neq; illi admisceatur. Quemadmodum Titaresium Homerus fluere in Peneum amnem desuper, quasi oleum, quod si quis intingat in superficie fluentem, dulcem aquam sursum trahet, si vero in profundum vrnam demiseris, salsam, & certe vniuersum ponticum dulcioris est aquæ, quam exterius est mare. Cuius quidem rei caussa est hæc, quod circa hoc mare tot flumina sunt*

in

in illud decurrentia, vt neq; multitudine neque magnitudine sint mensurabilia. Signum autem dulcedinis eius (si modo opus est signis aut coniecturis in rebus manifestis & quæ sensibus percipi possunt) Signum (inquam) est quod eius maris accolæ pecora sua omnia ad id mare aquatum deducunt, quæ ex eo bibunt, videntur autem bibere ex eo suauiter, salubrioremq; amne ijs eum potum magisq; proficuum, quam si penitus dulci aqua vterentur. Color autem Phasidi est, tanquam si stagno aut plumbo tincta esset eius aqua: si quando autem consistit purissima limpidissimaq; fit. statutum quoq; est, ne quis nauigantium, si quando Phasim intrant, aliam aquam inferre. Sed quando in eum intrant tum influentem iubentur eam quam habent in suis nauigijs effundere. Quod si hoc non obseruauerint & facere neglexerint, non feliciter nauigabunt. Aqua autem Phasidos non putrescit, sed manet pura incorrupta & sincera vltra decē annos, immo potius in dulciorem saporem commutatur. Hæc ille. Quæ vt puto vel moroso lectori satisfacere poterunt, ad demonstrandum, id quod ante diximus, Flaccum hic dissentire tum a reliquis poetis, cum & antea Phasin rapidum apud eum Phineus appellarit:

Sic demum rapidi veniet ad Phasidis amnem.

Quod est velocis & impetuosi cursus siue defluxus, oritur Phasis ex Moschorum montibus, si Plinio & Solino credimus. Magnitudo eius ex Plinii verbis concipitur: *Nauigatur Phasis,* inquit, *quamlibet magnis nauigijs XXXVIII. M. D. P, inde minoribus longo spatio, pontibus C. XX. pervius, oppida in ripis habuit complura, celeberrimum Tyritacem, Cygnum, & in faucibus Phasin, maxime autem inclaruit Æea, XV. M. D. a mare, vbi Hippius & Cyanos vasti amnes, e diuerso in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipsum ab amne influēte cognominatum, vsquequo maxime magnarum nauium esse capacem diximus. Et alios accipit fluuios, magnitudine numeroque mirabiles, inter quos Glaucum, in ora eius insulæ sine nomine. Abest Absaro LXXV. mil. P. Inde aliud flumen Charien.* Hactenus Plinius. *Phasidis oppidi* etiam meminit Ptolomæus. *Athenistagora Milesio deductum oppidum* (inquit Mela) lego & emendo, *a Themistogora Milesio*, vt valde admirer neque a Vadiano nequeab Oliuario viris alioqui doctissimis id animaduersum. Ceterum quod in Plinianis verbis, vbi fluminis Charientis fit mentio Hermolaus Barbarus videtur e Ptolemæo sentire legendum *Chariustas*, retinendam putamus veterem lectionem; nam Arrianus in Pontica periplo χαρίεντος fluminis meminit, distantis tantum ab ostio Phasidis nonaginta stadiis, ideoque proximi. Strabo contra dicit, Phasim ortum ex Armenia ducere, qui per angustias Colchorum labens. C. ac XX. pontibus pertransitur; qui propter flexiones asper & violentus in Colchidem defertur, conuallium torrentibus multo imbri adauctis: is ex imminentibus montibus auctus, multis fontibus impletur, ac postquam in cam-

pos venit, alia in se recipit flumina: e quibus est Glaucus & Hippus Auctus vero ac nauigabilis factus, exit in Pontum. Secus eum vrbs iacet eiusdem nominis, & lacus non procul. Vrbs ipsa Colchorum emporium est, quod alia ex parte amni præcingitur, alia lacu, alia mari. Fuit autem Phasis Colchi, eius qui regioni nomen dedit pater, vt ait Eustathius: regio autem locorum illi adiacentium vt Diodoro & aliis placet *Phasiane* vocatur, ab hac & Phasiani dicuntur aues, quoniam ea regio iis plurimum abundat. Eæ aues *Phasides* D. Hieronymo subinde appellantur: est & *Phasiane* Dea indigenis, de qua pluribus Arrhianus in Pontica periplo, alia si quis scire de his cupit, Geographos adeat, apud quos plura de his est legere, quæ nunc breuitatis caussa omittimus. Id tantum obiter notasse contenti in illo carmine apud Aristophanem in nebulis:

——— εἰ δοίης γέ μοι
τοὺς φασιανοὺς οὓς τρέφει Λεωγόρας. Id est.
— *Etiamsi mihi des Phasianos quos nutrit Leogoras.*

quosdam intellexisse equos qui characterem Phasiam in femore haberent: alii quod ea regio etiam præstantes equos generaret. Sed hæc hactenus.

CAPVT V.

Castigatus Varronis locus inibique quid caro strebula feudicæ fesuræ, *&* præfiscinæ.

M. Varro lib. 6. de lingua Latina *Cerastribula Opilius scribit, circum coxendices sunt, nobis id Græcum est ab huius loci versura.* Quem locũ mendosum esse procul dubio, qui rẽ considerabit, inueniet. Dictionem quippe *Cera stribula* inuersam esse & nihil significantem; quapropter duabus distinctis vocibus legendũ esse *Caro Strebula*. Quod Arnobii libri contra gentes septimi testimonio comprobatur: *non enim placet* inquit *carnem strebulam nominare, quæ tauris ex coxendicibus demitur.* Hinc Festus siue Paullus Festi epitomographus: *Strebula lingua Vmbrorum appellabantur partes carnium sacrificatarum.* Quæ interpretatio imperfecta & conscissa est. Nam vt ex integri Festi fragmentis quæ Venetiæ dedere, liquet, longe plura habebantur. Adhuc autem supersunt hæc vnde Varro melius intelligi queat: *Strebula* (inquit) *Vmbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum.* Videntur deinde citari Plautus in Friuolaria, & Opilius: Quod autem Festus *Vmbrico nomine* vult videri a Plauto dictum, id Varro Græcum videri vult. Nec id mirum: videtur enim eius etymologia ἀπὸ τοῦ στρεβλεῖν deduci, quod est, *incuruare* siue *inuertere*. Quod scilicet carnes circa coxendices de præfacili incuruentur & inuertantur, hinc στρέβλαι ναυτικαὶ inquit Hesych. ξύλα τινὰ ἐν ταῖς ναυσὶν ἐν οἷς διαστροφίζονται γόμφοις. Hoc est *Strebulæ nautica sunt ligna in naui quibus ligneis clauis fixa tanquam cuneis arctius constringuntur.* Attice autem ita dicun-

dicuntur τὰ βασανιστήρια hoc est ea instrumenta quibus noxii in tormentis distorquentur; quod scil. membra inuertant & distorqueant. στρέβλον n. καμπυλον καὶ σκολιὸν significat. Hoc est, *incuruum & obliquum*. Plurimæ n. voces dapum, & partium victimarum in sacris, nomina habebant, quæ nunc ignorantur: Cuiusmodi sunt in eodem Arnobio, *Cubula & confpolium*, quæ *liborum* significantias continebant. Et *Feudicas* (quod quid sit, plane ignoro) de quibus Idem: *Non similiter Feudicas, quæ & ipse sunt diuæ, quas plebis illa oratio cum eloquitur solet nuncupare*. Nescio an eæ sint, quas Festus *fesuras* appellat: res ad depellendum fascinum vtiles: Sicut *præfiscini & præfiscine*, Fla. Sosip. Charisius ex Iul. Romano modum quo fascinum arcetur, aduerbialiter exstitit, Titinnius in Setina: *Paula mea amabo, post tu ad laudem addito, præfiscini, ne puella fascinetur. Præfiscine. Afranius in consobrinis: Scis habitum ita vt nunc obtinet, præfiscine*. Sed in his obscuris commemorandis modum hactenus teneamus, ne fastidioso lectori istis inexplicabilibus tenebris nauseam moueamus.

CAPVT VI.

De metis muritiis expositus Apuleius

L. Apuleius Asini Aurei lib 6 *Si quis a fuga retrahere, vel occultam demonstrare poterit fugitiuam regis filiam, Veneris ancillam, nomine Psychen, conueniat retro metas muritias Mercurium prædicatorem, accepturus indicij nomine ab ipsa Venere septem suauia suauia*. Hoc exponēs Apulei interpres Philippus Beroaldus, vir alioqui laudandus, plurima superuacanea inculcat de a de *Veneris Murtia & Murtia Dea*, vt cuilibet in promtu est apud eum inuenire. At Codicum consensus non *Murceas* aut *Murcias*, sed *muritias* habet. Vt interim omittam, quam inepta sit illa interpretatio, quæ *metas muricias*, templum *Veneris Murtiæ*, interpretatur: at tu intellige per metas *muritias* siue *murtias*, metas circi; Eæ enim *murtiæ* seu *muritæ* dicebantur, auctore in libro de spectaculis Tertulliano, non quidem a *Murtia Venere*, sed a *Murtia* quam *marmoris Deam* opinata est vetustas. Tertulliani verba subiiciam. *Ara Conso illi in circo adfossa est ad primas metas sub terra & post multa* (vt diximus) *apud metas sub terra delitescit murtias* (ita enim lego & distinguo) *& id quoque idolum fecit. Murtiam enim Deam Marmoris volunt, cui in illa parte ædem vouere*. Hinc Mercurius se quærentibus præsto futurum dicit, in circo ad metas murtias, quod ibi esse soleat, omnis generis hominum, aliquo artificio quæstum venantium confluxus, vt & Iuuenalis innuit de *ariolis* & *vaticinatoribus* loquens cum inquit:

Consulit ante phalas Delphinorumque columnas.

Nam & *Phalæ*, h. e. metarum (ni fallor) turriculæ, quib. ouales formæ superponebantur, quas Dion τὰ ὠοειδῆ δημιουργήματα vocat, *ornamenta circi* erant quemadmodum & columnæ quib. Delphines imponebantur.

CAPVT VII.

Enarratus idem de equis Cappadocibus, *contra mentem interpretis.*

LOcus est in Apulei Asino lib. VIII. quo mercator Apuleiani Asini rogat præconem cuiatis esset; *at ille iocularitur infert Cappadocium esse & satis forticulum.* Quem locum exponens antedictus interpres, plurima de *Cappadocibus seruis* infert, quæ & si forte a sensu verborum Apulei non multum abhorreant; non tamen satis respondent concinnitati Apulejanæ festiuitatis, vtpote nimium dissita & remota metaphora. Aptius autē & nescio an ex auctoris mente, interpretaberis illud, si allusum dicas ad *Cappadocas equos*, propinquiore melioreque translatione. De quibus ab Oppiano (ex veteribus ni fallor scriptoribus Græcis) traditur, quod iuuenes corpore sint infirmo, contra fortiores & velociores quanto magis senescunt. Lepida erit igitur allusio si ita transferas, a senio virescentibus equis Cappadocum ad vetulum & tetritis vngulis eureque callosa asellum. Sed Oppiani versus e primo cynegeticon libet apponere hoc ipsum præclare explicantes:

> θαῦμα δὲ Καππαδόκεσσι μέγ' ἔπρεπεν ὠκυπόδεσσιν
> εἰσόκε μὲν νεογιλὸν ὑπὸ στομάτεσσιν ὀδόντα,
> καὶ γλαγερὸν φορέουσι δέμας, πελέθουσ' ἀμενηνοί.
> κραιπνότεροι δὲ πέλουσιν ὅσῳ μάλα γηράσκουσι
> κείνους εἰς πόλεμον μεγαλήτορα θωρήσσοιο.
> ἠδ' ὠνάσθ' ἐπὶ θῆρας ἐπεὶ μάλα θαρσήεντες.
> ὅπλοις αὐλιάσαι πυκινὴν ῥῆξαί τε φάλαγγα
> θηρσί τ' ἐναλίγκιοι ἐναντία δηρίσασθαι.

Quos versus Ioannes Bodinus Gallus scitissime hunc in modum latinos fecit:

> *Cappadocum miranda mihi natura videtur.*
> *Dum lactent teneroq; fouentur in ore molares,*
> *Infirmum exiguo languescit robore corpus.*
> *At virtus animusq; virens ætate senili,*
> *Nec nisi decrepito senio vis illa fathiscit,*
> *Hos in sanguinei fulgentia prælia Martis,*
> *Intrepide armato, inq; ferocia bella ferarum.*
> *Haud equidem senis terrentur ab hostibus vnquam,*
> *Quin acies nitidas rumpant, densasq; phalanges.*
> *Immanesq; feras infracto pectore vincant.*

Hos etiam veloces, & Circensibus certaminibus aptissimos credebant. Vnde & de illis ita Olympius Nemes. in cynegetico suo.

> *Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis*
> *Cappadocumq; notas referat generosa propago*
> * *Armata & palmas nuper grex omnis auorum.*

Quorū postremus versiculus mendosus est laborans immedicabili

carci-

carcinomate, ni Æsculapius aliquis diuina medica manu vetere aliquo codice adiutus, illi suppetias ferat. Laudat eos etiam Vegetius in 4. veterinariæ rei libro: *Cappadocum generosa nobilitas, Hispanorum par vel proxima in circo creditur palma.* E quibus, ni fallor, sensus Apuleianus fit manifestior.

CAPVT VIII.

De loci, qui zeugma appellatur, situ & nomine variatum inter auctores, & an Theodoretus lapsus sit in historia, tum S. Rufi locis castigatus.

THeodoretus Cyri Episcopus in historia sacra, quæ θεοφιλὴς inscribitur, scriptum reliquit, in vita Publii cuiusdam; *Zeugma in Perside, locum ad Euphratem ita dictum, quod Xerxes* (vt ait ille) *cuius vbique tam fama celebris, in Græciam bellum gerens & volens exercitu fluuium Euphratem transmittere, nauium congregata multitudine, iisdem inter se coniunctis, & hoc modo super fluuium ponte constructo, locum zeugma,* id est, *coniuncturam appellauit, & ciuitatem ex re denominauit.* At Dion Romanæ historiæ lib. 40. tradit locum non a Xerxis, sed ab Alexandri Magni transitu ita denominatum affecit, cum de Crasso loquitur: τὸν δὲ δὴ Κράσσον τὸν Εὐφράτην κατὰ τὸ ζεῦγμα (οὕτω γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατείας τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ὅτι ταύτῃ ἐπεραιώθη, κέκληται) διαβαίνοντι. Quod iisdem ac pene totidē verbis, Xiphilinus refert. Cui adstipulatur & Stephanus, qui id Syriæ tribuit. aitque ibi, ἁλύσεσι hoc est, *cathenis* ζευγλῶσαι, Euphratem hoc est vtrasq; eius fluminis ripas iunxisse. ab hoc oppido Proteas Grammaticus, ζευγματίτης dictus est, vt idem ait. At diuersissima ab his tradit Pausanias in Phocicis: *Bacchus,* inquit, *primus exercitum contra Indos eduxit, primus Euphratem fluuium ponte iunxit. Zeugma oppidum est dictum, vbi ponte iunctus est Euphrates; Spectatur ibi etiam nostra ætate funis, quo iunxit fluuium colligatis vitium & hederæ sarmētis.* Hæc ille. Quo circa fieri potuit, vt Bacchus hoc primus fecerit, quem deinde sequuti & Xerxes & Alexander gloriosi ostentatores imitati sint, & pro cuiusque arbitrio & varietate auctorum, modo huic, modo illi, id sit attributum. De hoc oppido amplius tradit Plinius, *quod fuerit satraparum regia, quo tributa conferebantur.* Ptolemæus lib. 3. Geographiæ. *Zeugma oppidū Daciæ esse scribit,* eo fortasse, quod ibi Ister, qui Daciam præterfluit ponte iungeretur. In Plauti Pœnulo legitur: *Ego vsq; te replebo vnguentorum e zeugmatis.* Quod quidam ita intellexerunt, quasi diceret *exoticis,* e Persidis ciuitate Zeugmate allatis. Alii ibi legunt *vnguentis & geumatis,* adducentes pro teste Ephippum comicum, qui ab Vlpiano rhetore citatus ita loquitur; ἐν ὅσον τ' ἐπιὼν ἐκ τῆς σκευῆς γεύματα εἶναι· *vti vnguenta ad odorem, geumata ad guttur referantur,* quasi *degustamenta* dicas. At Ioachimus Camerarius fretus vetusti codicis fide, legit *vnguentorū ἐκχυμάτων;* optime meo

iudicio. effunduntur enim, & sparguntur in corpus vnguenta. Sed hæc hactenus. *Zeugmatis* meminit & Strabo. Est & figura Grammaticis. *Zeugitæ* autem Plutarcho in Solone erant Athenis tertii census homines, qui trecentorum numerum censu explerent. Meminit non simul quoq; huius loci Antoninus Imperator in Itinerario suo, quod locat in medio fere Idessæ & Germaniciæ ciuitatum, etsi ibi corrupte *zeuma* pro *zeugma*, legatur? Qui error quoque Sexti Rufi breuiarium inuasit, vbi de Crasso loquitur: *Apud zeumam traiecit Euphratem.* vbi quidam codices adhuc inemendatius *zeomatem* habent. Legēdum autem esse *zeugma* neutro genere nemo non videt.

CAPVT IX.

In Macrobio error insignis & manifestus notatus, qui omnes codices hactenus obsedit, inibiq; super Pylade & Bathyllo, *histrionibus animaduersa complura.*

LOcus est apud Macrobium libro Saturnalium secundo, vbi de Pylade loquitur; *Idem cum propter populi seditionem, pro contentione inter se Hylamq; habita, concitatam indignationem excepisset Augusti, respondit.* καὶ ἀχαρισθεὶς βασιλεῦ ἐάσον αὐτοὺς περὶ ἡμᾶς ἀσχολεῖσθαι. quæ verba sensum haud satis idoneū reddunt: leguntur autem commodiore in æditione quadā valde antiqua, annis ab hinc amplius sexaginta Venetiis excusa, ad hunc modum: ἐάσον αὐτοὺς περὶ ἡμᾶς ἀσχολεῖσθαι καὶ εὐχαρὴς ἔσῃ. Quibus Pylades Augustū admonuit, vt fineret populum sua frui voluptate, quam ex eius saltationibus percipiebat, si illi vellet gratum facere, ab eoque amari; Ne dum contra contendit suo antagonistæ Bathyllo studendo, odiū vulgi sibi lucrifaciat. Quod autem *Bathillum* ibi legendum arbitramur & non *Hylam*, facimus id ducti auctoritate Dionis & Corn. Taciti historicorum; Fuit quippe hic amasius Mœcenatis, Pyladis & discipulus & postea æmulus, a quo vinci dedignatus, dum contra factionibus contendit, seditione ob id populi mota, Italia exactus est. quem tamen *Augustus*, populo vt placeret, reduxit castigatum, qui se hoc responso purgauit. Sed præstat hoc totum propriis auctoris verbis referre, quæ & lucem non mediocrem Macrobio adferunt: καὶ διὰ ταῦτα τοῖς βουλομένοις τῶν στρατηγῶν τριπλάσιον τοῦ παρὰ τοῦ δημοσίου σφίσιν ἐς τὰς πανηγύρεις διδομένου προσαναλίσκειν ἐφῆκεν, ὥστε εἰ καὶ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἄλλων αὐτοῦ νομοθετημάτων ἤχθοντό τινες, ἀλλ' ὑπό γε τούτου. καὶ ὅτι πυλάδην τινὰ ὀρχηστὴν διὰ στάσιν ἐξεληλαμένον κατήγαγεν, οὐκέτ' ἐκείνων ἐμέμνηντο, ὅθεν περ πάνυ σοφῶς ὁ πυλάδης ἐπιτιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐπεὶ βαθύλλῳ ὁμοτέχνῳ τέ οἱ ὄντι, καὶ τῷ μαικήνᾳ προσήκοντι διεστασίαζεν, εἰπεῖν λέγεται, ὅτι συμφέρει σοι, καῖσαρ περὶ ἡμᾶς τὸν δῆμον διατρίβεσθαι. Quod vltimum Guilelmus Xylander vertit; *expedit tibi Cæsar populum nobis intentum tempus consumere.* Guillelmus Blancus Xiphilini interpres

pres hoc aliis iisque verbis retulit: *Florebant*, inquit, *per idem tempus, Pylades & Bathyllus saltatores, propter quos, cum sæpe fieret populi concitatio, Cæsar Pyladi iratus est. At ille dixisse fertur, id tibi quidem conducit Cæsar, populum propter nos, occupatum & distentum esse.* Quod autem *Bathyllum*, non *Hylam* in Macrobio legendum esse existimauerimus, fecit tum hic auctor, tum etiam Cornelius Tacitus historiæ Augustæ libro primo, loquens de ludicris histrionũ, *Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat, effuso in amorem Bathylli*; nec refert quod Suetonius Tranquillus de eadẽ seditione loquens, *Hylam* hunc pantomimum vocet, nam vtrobique locus corruptus est, & vnius codicis mendum in alterum irrepsit, Facili lapsu, omissione aliquot litterarum, ex *Bathyllo* in *Hylam*. Confirmat hæc omnia Seneca, in extremo septimo naturaliũ quæstionum, *Sextiorum*, inquit, *noua*, & *Romani nominis secta, inter initia sua cum magno impetu cœpisset, exstincta est. At quanta cura laboratur, ne cuiuslibet Pantomimi nomen intercidat? Stat per successores Pyladis & Bathylli domus*, (ita enim ibi legendum) *harum artium multi discipuli sunt, multiq; Doctores; Priuatum vrbe tota sonat pulpitum; in hoc viri, in hoc fœminæ se exercent*. Hactenus ille. Idem libro tertio Declamationum, *Pylades in Comœdia, Bathyllus in Tragœdia, multum a se aberant.* Ex quibus Senecæ verbis, clarum est, ni fallor, quod diximus. Quin per successiones, multi ab iis appellati sunt *Pyladæ* & *Bathylli* Nam & alterum *Pyladem*, Traiano in delitiis fuisse, & item alterum eo nomine saltatorem, siue ὀρχηστὴν, commemorat in Traiani & Iuliani Impp. vitis e Dione Xiphilinus. Quin & alterius Bathylli meminit Iuuenalis Satyra sexta hoc carmine:

Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo
Tuscia Vesicæ non imperat Appula gannit.

Vbi *Leda* actionis Pantomimicæ cantionem seu drama significat. *Chironomon* autem non notat ibi particulare aliquot saltationis genus, sed in vniuersum omnem Pantomimicam gesticulationẽ. *Pantomimi*, quod saltando manibus omnes suas gesticulationes, peragerent, *Chirisophi* appellati sunt, teste Luciano & eorum gesticulationes *Chironomi*. Hinc & ars ipsa a Cassiodoro in epistolis, *Muta musica* est dicta. Sed hæc in libris nostris de *Scenicis Originibus*, latius commemorabuntur.

CAPVT X.

Prouerbialiter vsurpatam vocem Eiresione *Pap. Py de* Iresione *festo scribentis, interpretationem ridiculã & absurdam esse, tum etiam castigatam. inibiq; Suidas excussus, & addita de* Iresione *quædam. Plutarchi quoq; interpretis error notatus.*

PAræmiodes accipi vocẽ *Eiresionẽ* a veterib. cõstat, vti a Timocle Comico apud Clemẽtẽ in 4 Strom. *Iã*, inqt, *φάρμακα nostra*,

vt inquit agricola Timoclis comici, ficus oleum, caricas, mel reddunt, tanquam ex agro feracissimo; propter quam feracitatem subiungit:

Eiresionem non agrum cultum refers.

Et rursum apud Strabonem Hipparchus, non omnia e Poetis petenda docens, dicit *amentes esse qui id facere nituntur, non secus quam qui apud Athenienses Eiresionem, hoc est ramalia Attica, quaqua versum pendentibus omnis generis pomis, obiurget, quod mala & pyra nequeant producere; & sic omne artificium Poeticum culpent.* Eiresionem igitur videntur accepisse, tanquam si dicas *copia cornu*, aut *bonorum affluentiam.* Quo etiam sensu Phocylides, apud Stobæum cecinit:

χρηΐζων πλούτου μελέτην ἔχε πίονος ἀγροῦ·
ἀγρὸν γάρ τε λέγουσιν ἀμαλθαίης κέρας εἶναι.

Id est,

Si opibus indigeas curam habeto pinguis agri,
Agrum enim ferunt copiæ cornu esse.

De his *ramalibus* paucula quædam Plutarchi verba hic aduocanda sunt, e Thesei vita, partim quo Suidæ & Commentariis in Aristophanem opem feramus, partim vt interpretis Latini errorem retegamus: *τὴν δὲ εἰρεσιώνην ἐκφέρουσι κλάδον ἐλαίας, ἐρίοις μὲν ἀνεστεμμένον, ὥσπερ ὅτε τὴν ἱκετηρίαν, παντοδαπῶν δὲ ἀνάπλεων καταργμάτων, διὰ τὸ λῆξαι τὴν ἀφορίαν ἐπᾴδοντες,*

Εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους
καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ καὶ ἔλαιον ἀναψήσασθαι
καὶ κύλικ' εὔζωρον, ὡς ἂν μεθύουσα καθεύδῃ.

Quæ interpres sic vertit: *Eresionam vero, id est, oleæ ramum, lana coronatum: ἔριον enim siue εἶρον lana est, vt tunc ad supplicationem efferunt, varijs autem peractis lustrationibus, ob sublatam agrorum infœcunditatem cantu prosequuntur; ficus & panes pingues, & in cadis mella portantes, olea perfricantur, ad hæc culigna vino mero coronata, veluti temulenta iacet.* Quæ quam sint absurda quam a mente auctoris aliena, nemo paulo doctior, & Græcis literis vel primoribus labris imbutus, non videt. Mens enim auctoris hæc est: Atheniensium pueros festo quodam die, quem ipsi *Pyanepsia* vocant Eiresionem ferre, hoc est ramum oliuæ lana coronatum, circumpendentibus vndiquaque omnis generis pomis & fructibus, tanquam primitiis, in signum supplicationis, quod *hiceteriam* vocant, quasi dicat, vt cum Ecclesiasticis loquar *propitiatorium numinis.* Id autem per vrbem, in signum depulsæ olim a se sterilitatis ferre, cum huiusmodi cantu, qualem continent tres versus, quos deinde subdit, quos pueri patrimi matrimiq; canebant, sed iam ex aduerso nostram versionem subdamus, vt liqueat quanto interuallo a sensu auctoris interpres hic recesserit: *Eiresionem efferunt, ramum oleæ lana coronatum, tanquam hiceteriam, hoc est supplicationis signum, & veluti deorum propitiamentum omnis generis primitiarum circum-*

circa

circa plenum, eo, quod ab iis recesserit & eos liquerit sterilitas ita cantantes:

Fert ficus & panes pingues eiresione,
Mella quoq; in cotyla & oleum quo te perfricare possis,
Et calicem vini boni meri, vti ebria dormiat.

Videtur autē interpres, loco καθαργμάτων legisse καθαρμάτων; quæ vox *expiationes* significat, κάθαργμα autem Plutarchus videtur accepisse pro voce ἀπαρχὰς, quod *primitias* sonat, ἀπὸ τοῦ καθάρξασθαι, quod proprie de primitiis sacrorum dicitur, sed neque auctores, neq; codices conueniunt in scriptura horum versuum. Plutarchus & Clemens in 4. Stromatωn ἀναψήσασθαι habēt quod est *oleo perfricare* seu *inungere*. Suidæ codex qui eosdem versus adducit, ἀποψήσασθαι, quod est *detergere*, vocem nimirum contrariam, quod ego mendum esse suspicor, diuersum indicante auctoris sensu. Sed vitiosius Aristophanis interpres, qui ὑποψήσασθαι habet, quæ vox an vspiam apud bonos auctores habeatur dubitari potest ἀναψήσασθαι itaque vtrobique tam apud Suidam, quam apud Aristophanis interpretem legendum contenderim. Iam & in primo versu apud Plutarchum φερεῖν pro φέρει legitur: Sed ambigo an καθεύδῃ, vt habet Plutarchi codex, an καθεύδῃς, hoc est *dormias*, vt habent Suidas & dictus interpres scribi legiue debeat, quanquam inclinat animus, vt καθεύδῃς potius, quam in tertia persona καθεύδῃ sit legendum. Videntur enim pueruli cantantes per iocum Atticis mulierculis obiicere, consuetudinem ebrietatis. Sed hoc leuiculū. Iam quod κοτύλῳ & κύλικα vertit *cadum* & *culignam*, ferri non potest, *Cadus* enim & *culigna* ingentia erant vasa, instar doliorum, quæ vix commode ferri, nedum ramo appendi poterant. Sed eo omisso, videamus nunc quam lepide ea Baptista Pius verterit, pluribus ante e Suida & Plutarcho, suo illo vertēdi Græca modo, hoc est inepte & incondite commemoratis, tandem subdit. *Ramum oleæ efferunt, nam illum vt in supplicationibus lana coronantes, variis primitiis propter permutatam sterilitatem complent, cantantes: Optimos panes ac mel in poculo, oleum elixatum & calicem plenum, vt temulentus dormiat, illi conferre.* Quæ si quis cum Græcis conferat paulo doctior, fieri vix potest, vt risum contineat; adeo plena sunt absurditatis & ineptiarum, tum a mente auctoris, verbis, & sensibus ita abhorrentia, vt neq; cœlum quod aiunt neque terram attingant. Et interim sunt, qui talibus oblectentur næniis. Neque hos tam crassos & ineptos errores attigissem, aut iis commemorandis tamdiu immoratus essem ni viderem adhuc esse quosdam, qui ob Græcarum litterarum imperitiam, huiusmodi mordicus pro synceris & germanis auctorum interpretationibus adhuc retineant, sic vt nihil post harum lectionem Græcis sibi opus esse arbitrentur. Qui sic decepti & in crassas ignorātiæ tenebras per hæc inducti & præcipitati, dum se doctos existimant, merito se omni-

bus deridendos propinãt. Sed ad *Hiceteria* siue *hicteria* redeamus; quod nomen generalius est, quã vt ad solam *Eresionem* illam quotannis pompatice Athenis circumgestari solitam, referatur. Quicunq; enim supplices erant ramis oleæ maxime se velabant, coronabantq; & ipsis lana circumplicatis. vnde & apud Aristophanem in Pluto:

> ὁρῶ τιν' ἐπὶ τοῦ βήματος καθεδούμενον
> ἱκετηρίαν ἔχοντα μετὰ τῶν παιδίων,
> καὶ τῆς γυναικός. κοὐ διοίσοντ' ἄντικρυς
> τῶν ἡρακλειδῶν οὐδ' ὁτιοῦν τῶν παμφίλου.

Id est,

> *Video quendam in subsellijs sedentem,*
> *Supplicem oliuæ ramum habentem cum liberis*
> *Et vxore, nihil differentem palam*
> *Ab Heraclidis, nihil sane depictis a Pamphilo.*

Id est, *Herculis filijs.*

In quem locum interpres: *ἱκετηρία ἐστὶ κλάδος ἐλαίας ἐρίῳ πεπλεγμένος, οἱ γὰρ ἱκετεύοντες ἐλαίας κατεῖχον κλάδον. Hiceteria ramus est oliuæ lana implicatus; supplices enim oleæ ramo se velabant.* Subdit deinde *Pamphilum fuisse pictorem, qui Heraclides hoc est liberos Herculis pinxerit supplices Atheniensium populo, vt opem ipsis ferat aduersus Euristhea.* Sic & Euripides in supplicibus, de Argiuis opem petentibus ab Atheniensibus ad sepeliendos eos, qui ante Thebas occubuerant, cum prohiberet id Creon:

> —αἳ λιποῦσαι δώματ' ἀργείας χθονὸς
> ἱκτῆρι θαλλῷ προσπιτνοῦσ' ἐμὸν γόνυ. id est,
> —*hæ linquentes domos Argiuæ terræ*
> *Supplice ramo accedentes ad mea genua.*

Et rursum Sophocles in Oedipo Tyranno in fabulæ mox principio:

> ὦ τέκνα κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφὴ
> τίνας ποθ' ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε,
> ἱκτηρίοις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι.

Id est,

> *O filij Cadmi veteris noua soboles,*
> *Cuiusmodi sunt hæc sedilia quibus considetis*
> *Supplicibus ramis coronati?*—

Quo loco interpres: ἐξεστεμμένοι ἀντὶ τοῦ κεκοσμημένοι, id est, *exornati. Solebant enim*, inquit, *voce* στέφειν ἀντὶ τοῦ κοσμεῖν vti hoc est voce *coronare* pro *ornare*. Hinc apud Statium Papinium in 12. Thebaidos *oliua supplex* vocatur:

> *Mite nemus circa cultuq; insigne verendo,*
> *Vittatæ Laurus & supplicis arbor oliuæ.*

In quem locum Cælius Placidus interpres. *Supplex*, inquit, *quod supplices ea vtantur; hanc ab Atheniensibus Eresionem dici, a reliquis autem Græcis Hiceteriam.* Quem locũ cum antea mendosus esset,

satis

satis docte restituit Cælius Rodiginus. Sed pace Cælii Placidi, Atheniensibus etiã vt ostendimus *hiceteria* & ἱκετήριος κλάδος dicta est oliua, nisi quis parũ Attice locutos putet, Aristophanem, Euripidem & Sophoclẽ: sola aũt ea Eiresione, q̃ in Pyanepsiis quotannis per vrbem eo modo, quo diximus, circumferebantur. Ad hunc supplicem ramum videtur etiã allusisse Plautus in Amphitruone cum dicit, *Principes viros Teleboum*, hoc est legatos, *supplices venisse velatis manibus*; nimirum ramo oliuæ obtectis, etsi alii aliter.

CAPVT XI.

Ouidium videri quodam modo sequutum Euripidem in descriptione fabulæ Phaetontis.

OVidii Nasonis ingenium celebrãt omnes, doctrinã & multifariam illius tum eruditionem tum reconditam multarũ rerum scientiam soli docti nouerunt & admirantur; præcipue eius operis, quod *transformationum* inscripsit, in quorũ secundo, fabula est elegantissime & summo ingenio adornata de Phaetonte, quã pluribus ille versibus adfabre factis exsequitur, & inter cetera descriptionẽ habitaculi & currus & equorum solis, quam & Seneca maximopere admiratur, vt est reuera admiratione digna; Sed hãc magna sponsione contenderim, si ea eius Poetæ fabula exstaret, descriptã esse & mutuatam ab Euripide, qui & ipse Phaethontem Tragœdiam conscripserit, si non verbo, saltem re & sensibus de eo expressam. id quod obiter iamdudũ animaduertimus, dũ Dionysii Longini Rhetoris eloquentissimi librũ de sublimi dicendi genere perlegimus, in quo aliquot versus, etsi laceros & confusos ex hac fabula, quam etsi auctor nõ nominet, sensu id indicante repetimus. Cum enim Rhetor ille de virtute Phantasiæ Poeticæ plurima doceat, Euripidem maxime in ea excelluisse contendit, & amoris insaniæque affectus optime illum, maximeque tragice expressisse, tum in reliquis Phantasiis optimum sese præstitisse Poetam. Postremo ita subdens: τῷ γοῦν Φαέθοντι παραδιδοὺς τὰς ἡνίας ὁ ἥλιος, ἔλα δὲ μήτε λιβυκὸν αἰθέρ' εἰσβαλὼν, κρᾶσιν γὰρ ὑγρὰν, οὐκ ἔχων ἀψῖδα σὴν κάτω διήσει. εἶθ' ἑξῆς. ἵει δ' ἐφ' ἑπτὰ πλειάδων. ἔχων δρόμον. τοσαῦτ' ἀκούσας παῖς ἔμαρψεν ἡνίας, κρούσας δὲ, πλευρὰ πτεροφόρων ὀχημάτων, μεθῆκεν. αἱ δ' ἔπταντ' ἐπ' αἰθέρος πτύχας, πατὴρ δ' ὄπισθεν ὤπι σειρίου βεβὼς, ἵππευε παῖδα νουθετῶν ἐλατῆρα, ἐκεῖσε στρέφ' ἅρμα τῇδε. ἆρ' οὐκ ἂν εἴποις, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ γράφοντος συνεπιβαίνει τοῦ ἅρματος, καὶ συγκινδυνεύουσα τοῖς ἵπποις συνεπτέρωται οὐ γὰρ ἂν εἰ μὴ τοῖς οὐρανίοις ἐκείνοις ἔργοις ἰσοδρομοῦσα ἐφέρετο, i. *Phaetonti habenas tradens sol, impelle, nõ in Libycũ atherem incidens, non enim humidum temperamentũ habet, quod rota curuatura subtus transmittat, sed ito supra septem Pleiadas cursum tenens, huiusmodi audiens, sumsit habenas, percutiens latera volucrium equorum currum vehentium transgressus est. Hi vero volarunt super atheris conuexitates; at pater post aures Syrii canis vadens equitauit, filium admonens currus impulsorem,*

illinc verte currum hac. An non dixeris, quod animus scribentis simul currum conscendat, simulq; periclitur, & vna cum ipsis equis volitet? an non etiam quod cum operibus illis cœlestibus æquali cursu feratur? hæc ille. Quæ Ouidius vt mirifico fuit ingenio, ita in exemplum traxit, vt nisi perspicaci admodum appareat imitatio, certe minus Ouidium iam mirabitur, qui viderit illum non penitus hæc primum effigiasse in animo, sed habuisse exemplar quod sequeretur, quantumuis illud forte dissimulet? an non consimilia monita, & si non iisdem verbis, Sol siue Apollo filio apud eundem tradit? quod si non iisdem verbis ne translatio appareat, certe eodem typo, vt sunt illa:

Parce puer stimulis & fortius vtere loris.
Sponte suæ properant, labor est inhibere volantes.
Nec tibi directos placeat via quinq; per arcus.
Sectus in obliquum est lato curuamine limes,
Zonarumq; trium contentus fine, polumque
Effugit australem, iunctamq; aquilonibus arcton.
Altius egressus cœlestia signa cremabis,
Inferius terras, medio tutissimus ibis.
Nec te dexterior tortum declinet ad angnem,
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram
Inter vtrumq; tene.—— Tum illud.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statq; super, manibusq; datas contingere habenas
Gaudet.—— Tum de equis:
Corripuere viam pedibusque per aera motis
Obstantes scindunt nebulas, pennisque leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.

Quæ dum legimus, quis non illum ad Euripideam illam Tragœdiam respexisse merito contenderit? certius indicium prolaturus, si ea eius Poetæ fabula hodieque integra exstaret, quæ cum aliis multis ætate intercidit, e qua tamen ramenta aliquot supersunt & reliquiæ: vt illa quæ apud Stobæum legũtur in cap. *de republica*:

ἐν τοῖσι μωροῖς τοῦτ᾽ ἐγὼ κρίνω βροτῶν
ὅστις τὰ πατέρων παισὶ μὴ φρονοῦσιν εὖ,
ἢ καὶ πολίταις παραδίδωσ᾽ ἐξουσίαν id est,
Stultorum equidem opus hominum esse iudico
Si vel patres filijs, vel non sapientibus aliqui
Ciuibus tradant potestatem.

Quibus nisi fallor, redarguitur Sol siue Apollo quamuis sapiens & vates, quod filio rerum imperito temere habenas currus sui moderandas tradiderit. Citatur hæc eadem fabula, tum ab Athenæo, tum aliis pluribus, quam vti diximus, Ouidium pro exemplari & archetypo ob oculos habuisse dum illa scriberet, credibile omnibus omnino videri potest.

CAPVT

CAPVT XII.

De remulco *nonnulla discussa, & alijs ad naues pertinentibus.*

COncertatio longa exstat inter duos doctos seculi nostri viros super hac voce *remulco*; & locutione, *Remulco trahi*: qui dum vtrinque contentionis funem trahunt, eo dirupto in tergũ vterq; cadentes, scopum neutribi attigisse videntur. & de voce *remulco* contendentes, hic quidem vt nomen, ille vt aduerbium accipere videtur; quibus vt nostram quoq; coniecturã interponamus, subdemus quid de hac re nobis sit comperti. Primũ nihil ambigimus *remulcum* esse nomen, freti vel hoc C. Valgii antiqui Poetæ & Vergilii coæui testimonio:

Hic mea me longo succedens prora remulco,
Lætantem gratis sistis in hospitijs.

Vbi certe nemo erit quin fateatur, ob adiectũ epitethon *longo*, *remulco* esse nomen in dandi casu suo epitheto conglutinatũ. Adstipulatur & Caius Iulius Roman⁹ in lib. de analogia, quẽ magna ex parte exscripsit, & in suos de re Grammatica libros transtulit Flauius Sosipater Carisius, qui cõtendens etiam *iteris* dici in genitiuo citat Iulium Higynium in Cinnæ propemticũ ita ad verbum: *Ab Actio nauigantes stadia quadraginta, veniunt ad Isthmum Leucadiensium; ibi solent iteris minuendi caussa, remulco quem Græce πάκλωνα dicunt, nauem traducere.* Quid autem sit πάκλων, Strabo lib. vltimo explicat his verbis: διέβημεν δ' εἰς νῆσον ἐπὶ πάκλωνος, ὁ δὲ πάκλων διὰ σκυταλίδων πεπηγὼς ἐστὶ σκαφίον ὥστε ἐοικέναι διαπλοκίνῳ. Hoc sic vertit interpres: *Traiecimus in insulam super pactone delati; pacton est schaphæ genus, ex virgis ita cõpositum, vt textile quiddã videatur.* hic igitur pro *scapha* siue *nauicula* tam apud Higynium quã apud Strabonem accipitur. At Isidorus Grammaticus *Remulcum* funem interpretatur, quo deligata nauis vice remi trahitur; adducens hoc, quod modo posuimus, C. Valgii carmen. Quod non tam absurdum est, quam multis fortasse videtur. Nam & Valgii carmen hoc indicare videtur:

Hic mea me longo succedens prora remulco,

hoc est, longo fune minori naui alligata & impulsu remorum attracta, cui etiam adstipulari videtur T. Liuius lib. de bello Macedonico septimo: *contemplatus hostes Eudamus, claudas mutilatasq; naues, apertis nauibus remulco trahentes.* Ex quibus liquet nõ naues ipsas, alias trahentes *remulcũ* aut *remulca* dici, sed ipsum funẽ, qui naues agitatione & impulsu remorum in anteriore naui agitatorum trahat, aut certe vtrumq; tam exercitationẽ hanc ipsam quã funem quo trahitur. Fiebat hoc interdum aut in vadosis locis, vbi magna nauigia per se non satis cõmode moueri poterant; aut vbi naues ipsæ, quæ trahebantur, aut mutilæ aut exarmatæ remigibus

& remis. dicebanturq; tunc *remulco trahi*, hoc est alterius nauis remigio, ad quam longo fune erant deligatæ, sic idem Liuius, tertiæ decadis lib. *Itaq; Marcellus nocte nauim onerariam cum armatis remulco quadriremis trahi ad Acradinam iussit.* vbi *remulcum* intelligit agitationem illam remorum seu funem, qui agitatione remorum alterius nauis, onerariam inhabilem remigio trahebat. His adstipulatur & Aulus Hirtius, in libro de bello Alexandrino his verbis: *Naues onerarias Cæsar remulco victricibus suis Alexandriam deducit*; hoc est, fune victricib. suis adligatas agitatione & impulsu remorum victricium suarum nauium secum perducit. Quod ipsum & Nonius Marcellus innuere videtur: *Remulcare*, inquit, *dictum est, quasi molli & leni tractu ad progressum mulcere. Sisenna historiarum lib. 1. Si qua celeriter solui poterat, in altum remulcare trahit*: vel vt Sipontinus legit; *Remulcando trahitur.* Qui aduerbialiter *remulco* accipiunt, Festi auctoritate nituntur, dicentis: *Remulco est, cum scapha remis, nauis magna trahitur.* Sed cum Festum habeamus detruncatum & mutilum, credibile est hic aliquid abesse, nimirum vox *trahi*, post *remulco* & *alligata fune* aut quid simile, post *nauis magna.* Alioquin qui fieri possit, vt nauis magna remis in scapha agitatis trahatur, nisi funis aut rudens intersit, qui vtramq; & scapham & nauim magnam cõuertat. Iam quod Plautum Poetam in Bacchidibus hac voce vsum dicunt his verbis:

Vbi portu eximus, homines remulco sequi.

Camerarius vsus fidelissimo & antiquissimo codice *remigio* legit, quod non displicet, & habet idem Veneta quædam editio, etsi Saracenus interpres primus ibi *remulco* legerit. Cum igitur magna sit inter aliquot seculi nostri doctos viros de hac re lis & controuersia, resque admodum obscura, prolatis his, quæ habuimus, quod reliquum est, in medio opinantium arbitrio discutiendum relinquimus; litem hanc sub iudice pendere facile ferentes.

CAPVT XIII.

Quid sint in Plutarcho Caryatides saltantes.

PLutarchus in vita Artaxerxis de Clearcho & Tyssapherne loquens: ἐπεὶ δὲ κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, Τισσαφέρνης ἐξηπάτησεν, ὅρκων γενομένων, καὶ συλλαβὼν ἀνέπεμψεν ἐν πέδαις. δεδεμένους, δεηθῆναί φησιν αὐτοῦ τὸν κλέαρχον ὁ κτησίας, ὅπως κλενὸς εὐπορήσειε· τυχόντα δὲ καὶ τημελήσαντα τὴν κεφαλὴν, ἡσθῆναί τε τῇ χρείᾳ, καὶ τὸν δακτύλιον αὐτῷ δοῦναι σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν λακεδαίμονι συγγενεῖς καὶ οἰκείους, εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγῖδι καρυάτιδας ὀρχουμένας. id est, *Postea vero quam Clearchum & alios duces Tissaphernes per fidem & iusiurãdum deceperat, cõprehensos & compedibus vinctos misit ad regem. Tradit Ctesias Clearchum a se precibus orasse ne pateretur eum fame necari. Sed vtcumq; morituro necessaria sibi ad victum mitten-*

mittenda curaret. Quo impetrato lætatum officio esse, annulumque sibi amicitiæ signum dedisse ad suos propinquos necessariosq; futurum: fuisse autem incisas in annulo Caryatides saltantes. Quæ enucleaturus Pius Bononiensis, aliena multũ tradidit a mente Plutarchi. Commemorat enim ea, quæ Vitruuius adfert de ignominia Caryatidũ a Lacedæmoniis inflicta. Si quis plenius inquit, scire desiderat, quęnam sint illæ *Caryatides,* quæ insculptæ essent annulo; Vitruuium audiat, libro Architectonicæ primo ita loquentem: *Carya ciuitas Peloponesi. cum Persis hostibus contra Græciam consensit. Postea Græci per victoriam gloriose bello liberati, communi consilio Caryatibus bellum indixerunt: itaque oppido capto, viris interfectis ciuitate deleta, matronas earum in seruitutem abduxerunt: nec sunt passi stolas, neque ornatus matronales deponere, vt non vno in triumpho ducerentur, sed æterno seruitutis exemplo, graui contumelia pressæ, pœnas pendere viderentur pro ciuitate. Ideo qui tunc Architecti fuerunt, ædificiis publicis designauerunt earum imagines oneri ferendo collocatas; vt etiam posteris nota pœna peccati Caryatidum, memoriæ traderetur.* Ad quæ si vnquam respexit Plutarchus, aut si tales formas figurasq; Caryatidum insculptas annulo Clearchi fuisse opinatus sit: volo me pro insano & delyro haberi. Quid enim stolatarum matronarum imaginibus ædificia ignominiose sustinentibus, cum Caryatidibus saltantibus? Quocirca vt quique sciant, quid sint illæ *Caryatides saltantes,* adeundus est Pausanias, qui in Laconicis sic scribit: τρίτη δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐμβολὴ κατὰ τὰ δεξιὰ ἐς Καρύας ἄγει, καὶ ἐς τὸ ἱερὸν τῆς ἀρτέμιδος, τὸ γὰρ χωρίον ἀρτέμιδος καὶ νυμφῶν ἐστιν αἱ Καρύαι. καὶ ἄγαλμα ἕστηκεν ἀρτέμιδος ἐν ὑπαίθρῳ καρυάτιδος. χορούς δὲ ἐν ταῦθα αἱ λακεδαιμονίων παρθένοι κατὰ ἔτος ἱστᾶσι, καὶ ἐπιχώριος αὐταῖς καθέστηκεν ὄρχησις: *Tertius autem ex recta via ingressus, qui ad dextram est, ad Caryas ducit, & Dianæ templum, regiuncula quippe Cariæ in tutela Dianæ est & Nympharum. Simulacrum enim sub diuo positum est. Dianæ Caryatidos. Choros autem Lacedæmoniorum virgines annuos ibi statuunt; constituiturque illis eo loci indigena, ceu patria saltatio.* Ex quo Pausaniæ loco facile intelligitur, quid sint apud Plutarchum *Caryatides saltantes.* Nimirum simulacrum eius choreæ quotannis a Lacænis virginibus in honorem & cultum Dianæ Caryatidos celebrare solitæ. Huius saltationis præter ceteros diserte admodum meminit Lucianus in Dialogo περὶ ὀρχήσεως, ad hunc modum: Λακεδαιμόνιοι μὲν ἄριστοι ἑλλήνων εἶναι δοκοῦντες, παρὰ πολυδεύκους καὶ κάστορος καρυατίζειν μαθόντες, ὀρχήσεως δὲ καὶ τοῦτο εἶδος, ἐν καρύαις τῆς Λακωνικῆς διδασκόμενον ἅπαντα μετὰ μουσῶν ποιοῦντες. id est: *Lacedæmonij quidem Græcorum existimati, a Polluce & Castore Caryatissare didicerunt. Saltationis ea species est, quæ in Caryis Laconicæ loco discebatur; omnia carminibus facientes, &c.* Allusit ad huiusmodi Caryatidum saltationem Statius Papinius in 4. Thebaidos hoc versu:

Plaudentiq; habiles Carya resonare Diana.

In quem locum scribens Cælius Placidus: *Carya*, inquit, *templum in Laconica Dianæ sacrum; Quod* inquit *etiam tractum est ex hac caussa; cum luderent virgines, metuentes ruinã, omnis chorus in arborem nucis fugit, & in ramo eius pependit, quam nucem Græci caryan vocant, ergo de arbore, & templo, & de dea nomen accepit.* Quæ suo more intorquens Pius: *Lactantius*, inquit, *interpres Statij non ab oppido Caryatidas appellatas inquit, sed a nuce, quod ibi &c.* quæ ex eodem retulimus. Sed obsecro, est ne quis, qui hunc auctorem sobrium & sanæ mentis fuisse arbitretur cum hæc scriberet? atqui Statius hic de loco ipso agit, quẽ μετωνυμικῶς hic accepit pro ipsis virginibus in ea saltantibus, quod & Placidus in præcedentibus verbis innuit, cum dicit, locum ipsum habere nomen, aut a nuce arbore ob præfatam historiã, aut a templo, aut ab ipsa dea sic cognominata. Quin Stephanus loci in terra Laconica id esse nomẽ contendit: saltationis autẽ obiter meminit Pollux; & caryatidum lib 37. Plinius. Saltandi autem modum apparet huiusmodi fuisse, vt suffulto sinistra manu corpore ceu latere saltarent, velut ii faciunt, qui onus aliquod humero sustinere parant. Vnde lepidus ille iocus apud Athenæum Eucratis κορύδου cognomento: potantis apud quendam in putrida domo, ἐνταῦθα inquit, δεῖ δειπνεῖν. ὑποστήσαντα τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ὥσπερ αἱ καρυάτιδες; *in hac*, inquit, *cœnare oportet suffulcientem se sinistra manu, instar* caryatidum. Sed ad alia transeamus.

CAPVT XIV.

Ouidij versus expositus & castigatus lib Metamorphoseos sexto, super Theophane: *inibiq; Germanici Cæsaris enarrator emaculatus.*

OVidius lib. Metamorphoseon sexto;

Te quoq; mutatum toruo Neptune, iuuenco,
Virgine in Æolia posuit. tu visus Enipeus,
Gignis Aloidas. aries Bisalpida fallis.

Quam vocem *Bisalpida* mutandam & legendum *Bisaltida* optimo iure contendimus, etsi Aldinus codex, aliiq; quotquot adhuc vidi *bisalpida* habeant. Restitutionis eius primã mihi ansam dedit Germanici Cæsaris enarrator, qui in Phœnomenis signi Arietis ita scribit: *Genitum aũt hunc Arietem dicunt ex Neptuno & Theophane Altidis filia: quam cum adamasset, in insulam Crinnissam traduxit inq; Iouem conuertit, cum qua in arietem mutatus, concubuit, ex qua aries Chrysouellus natus.* Quæ verba multiplices mendas habẽt pro *Altidis* enim substituendum est *Bisaltis* ceu *Bisaltæ filia.* Fuit enim *Bisaltes*, auctore Stephano, solis filius, qui regioni bisaltiæ nomen dedit. Ceterũ quo loco *Iouem* in vulgaris legitur, tu repone *ouem*, tum in dictione *Crinnissam* vnum *n* expũge & *Crinissam* lege, hoc est *arietis insulam:* & pro *Chrysouellus Chrysomallus*, hoc est *aurei velleris* reponendum. inepta enim est compositio Græcæ Latinæ

dict-

dictionis. Huius in Ouidio restitutæ lectionis me auctorem fuisse ante annos quinque amplius & viginti, norunt & conscii merum sunt aliquot superstites amici. & me in celebri quadam publicæ lætitiæ pompa, dum certatim argumentum Argonauticorum & aurei velleris repræsentaretur, ita Ouidianum versiculum hunc publice inualgosse norunt, in quorum ciuitate res gesta est, Furnentes. Quod si Archetypon adhuc superest editionis meæ, reperire facile poterunt. Quod autem *Theophanem* vocauerimus *Bisaltida*; etsi tum coniectura ducti simus, Certũ fecit post aliquot deinceps annos editus Higyni fabularum liber; in quo ita scriptum est; *Theophane Bisaltidis filia, formosissima virgo. hanc cum plures proci peterent a patre, Neptunus sublatam transtulit in insulam Crinissam* (vel vt alii legunt *Crinissam* seu *Crominsam*) *quod cum proci eam scissent ibi morari, naue comparata Crumissam contendere cœperunt. Neptunus, vt eos deciperet, Theophanem in ouem commutauit formosissimam; ipse autem in Arietem, ciues aut Crumissenses in pecora. quo cum proci venissent, neq; vllum hominem inuenirent, pecora mactare cœperunt, atq; ea victu consumere. Hos Neptunus, vt vidit, in pecora commutatos consumi, procos in lupos conuertit: ipse autem vt erat Aries cum Theophane concubuit: ex quo natus est Aries Chrysomallus, qui Colchos Phoyxum vexit. Cuius pellem Areta in luco Martis habuit positam, quam Iason sustulit.* Hæc ille.

CAPVT XV.

Quid sint Dij Nouensiles, siue *nouensides*.

Diu multos torsit, quinam forent illi *dij* quos Varro *nouensides* alii *nouensiles* appellat. quando tam rara de iis apud auctores mentio est; vt superioribus seculis, quotquot de ea re interrogati sunt docti, plane obmutescerent. Nos quod super ea re comperti habuimus, hic omittere noluimus. Varronis itaque verba ita se habent, in quarto seu quinto, vt alii eos libros numerant de lingua Latina: *Concordia a corde congruente, Feronia, Minerua, Nouensides.* Quo in loco Varro, nisi fallor etymologias rationesque nominum Deorum Latinorum Platonis imitatione rimatur, adserens ea redolere originem Sabinorum, eorum præcipue, quos T. Tatius dedicauit. Meminit horum & Martianus Capella libro primo de Philologiæ & Mercurii nuptiis, tum cœlum omne more Hethruscorum in sexdecim regiones partitur Deosque regionatim distribuit: *In secunda itidem* inquit (cœli regione scilicet) *mansitabant, præter domum Iouis, quæ ibi quoq; sublimis est, vt est in omnibus prædiatus, Quirinus Mars, lares militareis, Iuno ibi quoque domicilium possidebat, Fons etiam, Lympha, dijq; Nouensiles.* ita enim etiam dicuntur affinitate & sucta imitatione litteræ *d* in *l*; vt in *lachryma* & *dachryma*, *dingua* & *lingua*, adnotantibus id Grammaticis. Quod ipsum confirmat quoque acutissi-

mus Grammaticus Marius Victorinus Afer; qui in libro de Orthographia sic scribit: *Nouensiles siue per* l *siue per* d *scribendum: communionem enim habuerunt literæ hæ apud antiquos, vt dinguam & linguam, & dacrymis & lacrymis, & Capitodium & Capitolium.* Et paulo post: *Nouensiles autem, quos Græci συννεῖα, post Nouendij à cõsidendo, id est eadem sede præditi.* quid si legas: *Nouensides.* συννεῖα autem *simul nouem* significat. Habes quidem vnd dicuntur *Nouensiles* siue *Nouensides* aut *Nouendij.* quod scilicet sint *simul nouem* eadem præditi potestate. Sed qui sint, haud facile reperias. Et fuit aliquando tempus, cum opinarer eos innui, quos Theseus stabilita Atheniensium ciuitate, decreto suo pro primatibus diis præcipuisq; numinibus colendos habendosque statuit, ne & vacillaret religio, & falsa passim numina pro veris irreperent: Quos & Romulus pariter inter certos selectosque diuos habendos decreuit, qui secundum D. Athanasium in lib. contra gentiles hi fuere: *Iuppiter, Neptunus, Apollo, Vulcanus* atque *Mercurius.* & ex sexu fœmineo, *Iuno, Minerua, Ceres, Diana.* Sed editis Arnobii in publicum, septem contra gentes voluminibus. inueni ibi alienissima ab iis, quæ prius mente animoque conceperam: magnamque veterum super iis numinibus concertationem, sic enim ille libro aduersus genteis tertio: *Nouensiles Piso deos esse credit nouem in Sabinis apud Trebiam constitutos: Hos Granius Musas putat, consensum accommodans Ælio: Nouenarum numerum tradit Varro, quod in mouendis rebus potentissimus semper habeatur & maximus: nouitatum Cornificius præsides, quod curantibus his omnia nouitate integrentur & constent: Deos nouem Manilius, quibus solis Iuppiter potestatem iaciendi sui permiserit fulminis. Cincius numina peregrina nouitate ex ipsa appellata pronuntiat: nam solere Romanos Deos omnes vrbium superatarum partim priuatim per familias spargere, partim publice consecrare. ac ne aliquid Deorum multitudine aut ignorantia præteriretur, breuitatis & compendij caussa vno pariter nomine cũctos Nouensiles inuocari. Sunt præterea nõnulli qui ex hominibus diuos factos, hac prædicant appellatione signari, vt est Hercules, Romulus, Æsculapius, Liber, Æneas; Sententiæ, vt apparet, diuersæ sunt hæ omnes: neq; fieri per rerum naturam potest, vt qui opinionibus differunt, veritatis vnius habeantur auctores.* hæc ille. Ex quibus, ni fallor, manifestum est, quid veteres, etsi variantibus sententiis de *Nouensilibus* sensere. Horum autem meminit & T. Liuius lib. 8. ab vrbe condita in deuotione Decii: *Mars pater, Quirine, Bellona, lares, Diui Nouensiles dij indigetes, diui &c.*

CAPVT XVI.

Collatio aliquot epigrammatum super Medeæ filios suos iamiam interfecturæ effigie, inibiq; ex Callistrati Rhetoris elegãtissima ecphrasi allusiuncula.

Refert

REfert Seneca clarorũ sui seculi virorũ in arte dicendi controuersias, & declamatorias theses, confertq; alterius ad alterũ præstãtiam, tum etiam schematum varietatem, argumentorumq; diuersam, quasi suppellectilem qua quiq; vsi in adstruendo exornandoq; suo themate. Cur nõ & nos simile quid audeamus in cõferendis examinandisq; veterum aliquot scriptis, non quidẽ in declamatorio genere, sed in cõtentione eiusdem ecphraseos imaginis cuiusdam exprimendæ, in qua certatim contenderunt aliquot celebres Poetæ, ea nimirum, cuius Plinius lib. 35. c. 11. meminit: *Timomachus Bizantinus, Cæsaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris genetricis æde positas octoginta talentis venumdatas.* Hãc Medeã idem auctor imperfectam reliquit, ob idq; habita est in maiori admiratione & pretio. Erat autẽ huiusmodi, vt gladium tenens & liberos suos iam iam interfectura; in qua relucebãt duo cõtrarii affectus ira & misericordia, qui ita a pictore mistim in vna effigie expressi erant, vt omnibus videntibus admirationem & stuporem ea res incuteret. In hanc igitur variis Epigrammatibus lusitarunt eiusdem temporis aliquot Poetæ, quorũ Epigrammata hodieq; habentur libro Antholog. 4. qui tamen omnes ad exemplum eius, quod primo loco incerto auctore positum est, contendisse videntur, quod est tale:

τέχνη Τιμομάχου στοργὴν, καὶ ζῆλον ἔδειξε
μηδείης, τέκνον εἰς μόρον ἑλκομένων.
τῇ μὲν γὰρ συνένευσεν ἐπὶ ξίφος. ἡ δ' ἀνανεύει,
σώζειν καὶ κτείνειν βουλομένη τέκεα.

Ars Timomachi dilectionem & odium ostendit
Medea, dum rapit liberos ad necem,
Hoc enim impulsa & vertitur ad gladium, illa mota abnuit,
Seruare & interficere volens natos.

Quod ipsum & Antiphilus Byzantius complurium versuum ambitu paraphrastice expressit; hoc modo:

Τὰν ὀλοὰν Μήδειαν ὅτ' ἔγραφε Τιμομάχου χείρ,
ζάλῳ, καὶ τέκνοις ἀντιμεθελκομέναν
μυρίον ἄρατο μόχθον, ἵν' ἤθεα δισσὰ χαράξῃ,
ὧν τὸ μὲν, εἰς ὀργὰν νεῦε, τὸ δ' εἰς ἔλεον.
ἄμφω δ' ἐπλήρωσεν. ὅρα τύπον. ἐν γὰρ ἀπειλᾷ,
δάκρυον, ἐν δ' ἐλέῳ θυμὸς ἀναστρέφεται
ἀρκεῖ δ' ἁ μέλλησις, ἔφα σοφός. αἷμα δὲ τέκνων
ἔπρεπε μηδείῃ, κοὐ χερὶ Τιμομάχου. id est.

Furentem Medeam cum pinxit manus Timomachi,
Animi perturbatione & liberis hinc inde distractum,
Infinitum hausit laborem, vt duplices mares exsculperet,
Quorum hic quidem ad iram tendit, alter ad miserationem:
Vtrumq; perfecit & impleuit, vide formam: in minis enim
Lachryma, in miseratione iracundia reuertitur.

Sufficit cunctatio,inquit sapiens. Sanguis enim liberorum
Decet Medeam,non manum Timomachi.

Adnisus est id vertere Latino carmine Ausonius Poeta Gallus,nec prorsus infeliciter. Vbi tamen inuersione vnius dictionis,inuersus est sensus,leposq; totius epigrammatis idne ab auctore factum sit,an castigantium temeritate,aliorum esto iudicium. Carmen,vt in Vulgatis libris legitur,apponam.

Medeam vellet cum pingere Timomachi mens,
Voluentem in natos crudum animo facinus,
Immanem exhausit rerum in diuersa laborem,
Fingeret affectum matris vt ambiguum.
Ira subest lachrymis,miseratio non caret ira,
Alterutrum videas,vt sit in alterutro.
Cunctantem satis est; indigna est sangnine mater
Natorum; tua non dextera Timomache.

Quod si penultimo versu legas *nam digna est sanguine mater,natorum &c.* habebis genuinum sensum auctoris Græci. Vult enim innuere extremum artificii acumen Timomachi; qui hac duorū affectuum admirabili commistione Medeam cunctantem exprimat, ne cæde filiorum se inquinet, vt iam cunctatio illa non imaginis immobilitas,sed vera potius viuæ imaginis deliberatio videatur. indicans per hæc auctor Timomachus: etsi olim Medeam decuerit sanguinis natorum suorum effusio, tamen indignam & indecoram illam esse suo artificio. Quod si non animaduertit Latinus Poeta. merito culpandus venit, & redarguitur Græci Poetæ verbis. & si absurdum putauit vertere, *Decere Medeam sanguinem natorum effundere,* in longe maiorem absurditatem incidit, dum sculptorem decere ait,eum sanguinem,quem ille nunquam effudit,exprimere. Quocirca videant docti, num carmen id legi possit ad eum modum,quem diximus, ne videatur Ausonius Poeta alioqui ingeniosus,tantopere à calle Græci carminis, quod vertere se velle ostendit. digredi & diuerti. Ast alter epigrammatarius Pilhippus,dum ad effigiem illam exprimendam adsurgit, tragici tumoris verba effundens,non tamen id quod conatur efficit. Sic enim ille:

τίς σου κολχὶς ἄθεσμε συνέγραφεν εἰκόνι θυμὸν
τίς καὶ ἐν εἰδώλῳ βάρβαρον εἰργάσατο
αἰεὶ γὰρ διψᾷς βρεφέων φόνον. ἤ τις ἰήσων
δεύτερος, ἢ γλαύκη τις πάλι σοὶ πρόφασις
ἔρρε καὶ ἐν κηρῷ παιδοκτόνε, σῶν γὰρ ἀμέτρων
ζήλων εἰς ἀθέλεις καὶ γραφὶς αἰσθάνεται.

Quis tuum exlex Colchis compinxit imagine animi impetum
Quis etiam in simulacro barbaram ferociam operatus est.
Semper sitis natorum sanguinem,seu aliquis Iason
Alter,seu aliqua Glauce iterum tibi prætextus

Pereas,

Pereas, vel in cera filiorum interfectrix tuas immodicas
Perturbationes animi, ad ea quæ vis, vel pictura sentit.

Hoc ipſum quoq; idem Auſonius vertere tentauit hoc carmine:

Quis te pictorum ſimulauit peſſima Colchis,
In natos crudum voluere mente nefas
Vſq; adeone ſitis puerorum haurire cruorem,
Vt ne picta quidem parcere cæde velis
Num nam te pellex ſtimulat? num ne alter Iaſon?
Altera vel Glauce ſunt tibi cauſſa necis?
Quin ne picta quidem ſis barbara? namq; tua mens.
Creta tenax Zeli concipit immodicum.
Laudo Timomachum matrem quod pinxit in enſem
Cunctantem, prolis ſanguine ne maculet.

Immodicum in tertio a fine verſu pro *immodicam* repoſuimus, cum adiectiuum illud nullum haberet ſubſiſtens ad quod referretur. Quin & duos poſteriores verſus de ſuo adiecit Latinus, quod videret ſenſum aliter nihil facere ad præfatam imaginem. Sequitur aliud adeſpoton, cui magna ineſt lux & venuſtas in fine. Ideo Timomachum duos illos affectus præfatos in vnum coegiſſe dicens, vti hac ratione ſanguini parceret; Carmen id tale eſt:

Δεῦρ' ἴδε παιδολέτειραν ἐν εἰκόνι δεῦρ' ἴδ' ἄγαλμα
κολχίδα τιμομάχου χειρὶ τυποσαμένην
φάσγανον ἐν παλάμῃ θυμὸς μέγας, ἄγριον ὄμμα
παισὶν ἐπ' οἰκτροῖς δάκρυ' καταχεόμενον
πάντα δ' ὁμοῦ συνέχευεν. ἄμικτά τε εἰς ἓν ἀγείρας
αἵματι μὴ χρώσῃ φεισάμενος παλάμαν.

Adſis vide puerorum interfectricem, age vide in imagine
Colchida Timomachi manu effigiatam.
Enſis in manu, feruor animi magnus, agreſtis oculus,
Lachrymis manantibus ſuper miſerrimos filios,
Omnia ſimul confudit, quæ miſceri non poſſunt in vnum congregans,
Dexteræ parcens ne ſanguine inficiatur.

Subditur aliud a Philippo compoſitum, quod nec ipſum multum facit in viuida exprimenda illa imagine, alloquens Hirundinem, ne illam liberis ſuis obſtetricem adſumat, quæ propriis haud pepercerit liberis; in imaginem tamen illam eſſe conſcriptum, extremus teſtatur verſiculus. Eſt autem tale:

κολχίδα τὴν ἐπὶ παισὶν ἀλάστορα τραυλὲ χελιδὼν
πῶς ἔτλης τέκνων μαῖαν ἔχειν ἰδίων,
ἧς ἔτι καὶ θολὸς ὕφαιμος ἐπιστράπτει φόνιον πῦρ
καὶ πολιὸς γενύων ἀφρὸς ἀποσταλάει
δ' ἄρτι βρεχὴς δὲ σίδηρος ἐφ' αἵματι. φεῦγε πανώλη
μητέρα, κἂν κηρῷ τεκνοφονοῦσαν ἔτι. Id eſt.

Colchida in liberos exitialem balbe hirundo,
Quomodo laboras habere obſtetricem propriorum.

Cui adhuc oculi canthus sanguinolentus latifero igne
Et spuma cana ab ore profluit, pro fulgure.
Cuiq; nuper tinctum ferrum in sanguine; fuge cuncta perdentē.
Matrem, quæ adhuc in cera liberos iugulat.

Iucundissimum tamen id multo videtur, & inimitabili facilitate seu ἀφελείᾳ compositum, quod est Iuliani Ægyptii, indicibili quadam venere pollens & vndique absolutum; quod in marmoreo, duos viuos animos describit, iisq; quatuor dūtaxat his versib.

Τιμόμαχος μήδειαν ὅτ᾽ ἔγραφεν, εἰκόνι μορφᾶς
ἄψυχα ψυχὰς θήκατο διχθαδίας.
ζῆλον γὰρ λεχέων, τεκέων θ᾽ ἅμα φίλτρα συνάψας
δεῖξεν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀντιμεθελκομένην.

Id est.

Timomachus Medeam dum pingit, in imagine formæ
Inanimata, duas posuit animas.
Inuidiam enim spreti lecti, & illectamenta liberorum in vnum
Ostendit in oculis in contrariam eam distractam (coaptans.

Est & non inelegans quod sequitur, alia vtens figura, nimirum pictorem & iratam nuptam & matrem misericordia motam in vna effigie graphice expressam. Pictorem vero distulisse cædē vt maior admiratio spectantium esset. Id τῶν ἀδήλων, est tale.

Δεῦρ᾽ ἴδε, καὶ θάμβησον ὑπ᾽ ὀφρύσι κείμενον οἶκτον
καὶ θυμὸν βλεφάροιν, καὶ πυρόεσσαν ἴτην.
καὶ μητρὸς παλάμην, ἀλόχοιό τε πικρὰ παθούσης
ὁρμὴν φειδομένην πρὸς φόνον ἑλκομένην.
ζωγράφος εὖ δ᾽ ἔκρυψε φόνου τέλος οὐκ ἐθελήσας,
θάμβος ἀπαμβλῦναι πένθει δερκομένων.

Id est.

Age vide, obstupescens sub cilijs situm miserabile.
Tum furorem in palpebris, & ignitum impetum,
Tum matris manum, & coniugis, amara patientis,
Impetu represso ad cædem tractam.
At pictor bene occultauit cædis finem, nolens
Admirationem hebetare a luctu intuentium.

Est & alterum anonymon, cuius tota energia est in admiratione artificis, quod quasi quendam motum & insaniæ impetum, immobili saxo tribuerit, sic vt videatur exsilire & de loco suo moueri. Id est tale:

μαίνῃ καὶ λίθος οὖσα καὶ ἐκ κραδίης σέο θυμὸς
ὄμματα κοιλαίνεις, ἐς χόλον ἠυτρέπιζεν.
ἔμπης οὐδὲ βάσεις κατέξατο. ἀλλ᾽ ἄρα θυμῷ,
πηδήσεις, τεκέων, εἵνεκα μαινομένη.
ὦ τίς ὁ τεχνίτης τό δ᾽ ἐπλάσεν, ἢ τίς ὁ γλύπτης,
ἐς λίθον εἰς μανίην ἤγαγεν εὐτεχνίην.

Id est.

Furis

Furis etiam lapis exsistens, tuusq; animi impetus ex corde
Oculos concauans, in bilem conuertit.
Æqualis non te cobibet incessus, sed enim animi impetu
Satis, ob liberos tuos furens.
O quis hic artifex, hoc qui effinxit aut quis sculptor,
Qui suo artificio lapidem in furorem duxit.

Sed nemo artificiosius, succinctius, melius, vt apparet, omnia cõplexus est, quam nobilis epigrammatarius, Antipater Sidonius hoc disticho:

μηδείης τύπος οὗτος. ἴδ' ὡς τὸ μὲν εἰς χόλον αἴρει,
ὄμμα, τὸ δ' εἰς παίδων ἔκλασε συμπαθίην.

Id est:

Medeæ effigies hæc est, vide vt hic in iram rapiat
Adspectus, hic frangat in puerorum compassionem.

Quin ne illi quidem tres heroici versus extremo loco positi, ἀνωνύμου scriptoris negligendi sunt vt parum efficaces:

οἶκτον ὁμοῦ καὶ λύσσαν ἐπήτυμον ἔνθεος ἀνὴρ
μαρμάρῳ ἐγκατέμιξε. βιαζομένην δ' ὑπὸ τέχνης
λαϊνέην Μήδειαν ὅλης ἔμνησεν ἀνίης. Id est.

Miserationem simul & rabiem veram vir diuinus
Marmori immiscuit, vi enim grassantem, artificio
E petra Medeam reminisci coegit sua insania;

Quin soluta quoque oratione rhetor Callistratus multo venustissimus, elegantissima quadam ecphrasi sua in hanc Medeæ non picturam quidem, sed statuam lusit, in qua florido illo suo Sophistico charactere, hoc est redundanti & lasciuiente, id summo artificio & totis viribus exprimere nititur, quomodo artifex statuarius inimitabili quadam ingenii solertia, in vno eodemque statuæ vultu duos maxime contrarios affectus apparere fecerit, nimirum summam animi ferociam & rabiem, & simul summam commiserationem & condolentiam super filiorum nece. Hoc enim sibi illa eius auctoris volunt ὁ δὲ θυμὸς τῇ ῥύμῃ τῆς ὀργῆς περιγραφόμενος, τὴν φύσιν πρὸς τὸ ἔργον ἤγειρε τὴν ἐπὶ τὸν φόνον ὁρμὴν εἰσαγόμενος. ἡ λύπη δὲ, τὸν ἐπὶ τοῖς παισὶν ἐσήμαινεν οἶκτον εἰς τὴν μητρῴαν σύνεσιν ἀθρόως ἐκ τοῦ θυμοῦ τὴν λίθον ἑλκουσαν, hoc est. *Animus iræ impetu circumscriptus, naturam ad opus excitat, appetitum ad tumultum inducens. At mæstitia commiserationem erga liberos significat in maternam conscientiam & affectum valide ex iracundia lapidem trahentem.* Et iterum: εἰκὸς γὰρ ἦν μετὰ τὸν χόλον καθαρθέντος τοῦ θυμοῦ, ἐπιστρέφεσθαι πρὸς οἶκτον, καὶ εἰς ἔννοιαν ἐρχομένην τοῦ κακοῦ τὴν ψυχὴν οἰκτίζεσθαι: Id est. *Consentaneum enim erat post iram & bilem animo iam purgatiore ab impetu succedere vt verteretur ad commiserationem, & venientem in cogitationem mali animo lugere.* Et rursum in eiusdem statuæ descriptione perseuerans, ait, φέρουσαν τὸν θυμὸν ἐν ὄμμασιν ὅτι δὲ σκυθρωποὶ ὁρῶσιν, καὶ μαλαττομένην

εἰς στενότητα, ὥσπερ ἄντικρυς τοῦ τεχνησαμένου τὴν ὁρμὴν εἰς τῆς Εὐριπίδου δραματοποιΐας, πλάσαντος τὴν μίμησιν. id est. *Ferentem animi impetum in oculis, inde etiam ferociter intuentem, tum mitigatam in angustiam mutare adspectum, veluti aperte statuæ fabricatæ impetu, ad mutationem Euripidis fabularum factionis effícto.* Sed hæc hactenus.

Capvt XVII.

Quod præcedentis contentionis, non tam Euripides lineamenta, quã Neophron tragicus dedisse videatur.

SEd quamquam Callistratus Rhetor in præcedenti capite dicat artificem statuæ seu imaginis, cuius supra facta est mentio, respexisse ad Euripidis fabularum confectionem, præcipue vt arbitrandum est Medeam; Nihil tamen tale, in eius poetæ Medea, quæ nunc est præ manibus, scriptum videmus: ibi enim Medeæ persona, breui deliberatione habita, & exigua animi pœnitentia primo hæsitans, opus deinde post scenam perficit, clamore a liberis qui extra exaudiri possit edito. Sic vt illa descriptio ferrum & liberos tenentis & hæsitantis, inde elici non possit. Sic enim eius primo foris sunt verba:

—— ἐπεὶ δὲ χρὴ
ἡμᾶς, κτενοῦμεν οἵπερ ἐξεφύσαμεν
ἀλλ' εἶα ὁπλίζου καρδία τί μέλλομεν
τὰ δεινὰ κἀναγκαῖα μὴ πράσσειν κακά;
ἄγ' ὦ τάλαινα χεὶρ ἐμὴ λάβε ξίφος
λάβ' ἕρπε πρὸς βαλβῖδα λυπηρὰν βίου
καὶ μὴ κακισθῇς, μηδ' ἀναμνησθῇς τέκνων,
ὡς φίλταθ', ὡς ἔτικτες. ἀλλὰ τήνδε γε
λαθοῦ βραχεῖαν ἡμέραν παίδων σέθεν
κἄπειτα θρήνει. καὶ γὰρ κτείνεις σφ' ὅμως
φίλοι γ' ἔφυσαν, δυστυχὴς δ' ἐγὼ γυνή.

id est.

—— postquam necesse est
Nobis quos conseuimus vt interficiamus
Eia cor armare quid differimus,
Necessaria & grauia patrare mala?
Age o mea miseranda manus cape gladium
Cape, serpe ad repagulum luctuosum vitæ
Et ne quid mali facias aut recorderis filiorum
O charissimi quos peperisti sed hac quidem
Tale breui diecula seorsum liberis
Dein luge, simul teipsam interfice,
Chari nati sunt, ego infelix mulier.

In quibus versiculis parua eius imaginis energia relucet, neque illi imagini super qua contendunt scriptores ante nominati, omn

ex part

ex parte respondet. Cum hic Medea nondum moueatur adspectu liberorum, (qui tamen stimulus est acerrimus) adhuc intus manentium. sed vt saluo aliorum iudicio dicam, quod sentio; videtur mihi illa descriptio & ecphrasis e Neophronis tragœdia esse collecta. Nam & ipse Medeam scripsit vt testantur Scholia in Euripidem allatis inde aliquot versibus, versus autem illi de quibus hic loquimur. habentur in Stobæo, cap. de ira. qui etsi fabulam non commemoret; tamen nihil dubium quin de hac re loquatur, versuum sensu id testante:

εἶεν τί δράσεις θυμὲ; βούλευσαι καλῶς
πρὶν ἢ ξαμαρτεῖν. καὶ τὰ προσφιλέστατα
ἔχθιστα θέσθαι. ποῖ ποτ' ἐξήξαι τάλας;
κάτισχε λῆμα καὶ σθένος θεοστυγές
καὶ πρὸς τί ταῦτ' ὀδύρομαι, ψυχὴν ἐμὴν
ὁρῶς ἔρημον, καὶ παρημελημένην.
πρὸς ὧν ἐχρῆν ἥκιστα, μαλθακοὶ δὲ δὴ
τοιαῦτα γιγνόμεσθα πάσχοντες κακά.
οὐ μὴ προδώσεις θυμὲ σαυτὸν ἐν κακοῖς
οἴμοι δέδοκται παῖδες ἐκτὸς ὀμμάτων
ἀπέλθετ' ἤδη γάρ με φοινία μέγαν
δέδυκε λύσσα θυμὸν ὦ χέρες χέρες
πρὸς οἷον ἔργον ἐξοπλιζόμεσθα; φεῦ,
τάλαινα τόλμης ἣ πολὺν πόνον βραχεῖ
διαφθεροῦσα τὸν ἐμὸν ἔρχομαι χρόνῳ.

Id est.

Age vero quid facies anime? consulta bene
Priusquam pecces, & charissima tibi
Reddas infensissima. Quo tandem exis miser?
Reprime voluntatem, & vim impiam:
Sed quid hæc lugeo cum animam meam
Videam deseri atq; negligi,
A quibus id minime oportebat? molles scilicet
Et timidi sunt huiusmodi qui mala tolerant.
Ne teipsum anime relinquas in malis.
Hei mihi, stat sententia: o pueri ab oculis
Discedite. Iam mihi cruenta magnum.
Subijt rabies animum. O manus manus,
Ad quale facinus armamur? Hei
Quid tantum infelix audebo, qua breui diuturnum laborem
Peritura meum pergo tempore?

In quibus ni fallor tam graphice huius imaginis energia conscripta est, quam quiuis pictor vllis lineamentis posset exprimere. Nec te moueat quod Callistratus ad exemplar Euripidei poematis hanc effictam tradit. Nam hæc ipsa Neophronis tragœdia etiam ob singularem vim & eloquentiam Euripidis esse, censita est

a criticis: vt auctor est in Menedemi vita Diogenes Laertius. *Falluntur* (inquit) *qui illum nihil præter Euripidis Medeã legisse dicunt, quam inter Sicyonij Neophronis poemata legunt*, vt res non iam ambigua, sed certa & absque controuersia sit. Hanc autem potius, quam illam quæ nunc in manibus est, videtur Seneca Latinus tragicus potius sequutus esse, qui & ipse Medeam diuersis adfectibus distractam, liberos suos iugulantem introducit. Longiore tamen minusque efficaci versuum ambitu.

CAPVT XVIII.

Variatum a scriptoribus super morte Iasonis. *Euripidis Neophronisq; versus ex vtriusq; poeta Medea de ea re allati.*

VAria de Iasonis interitu annotata comperimus, quidam enim tradunt, cum Iason recubaret sub Argonaui iam putrefacta temporis diuturnitate, decidisse ex ea lignum in caput Iasonis ipsius impactum; vnde ille exstinctus sit, id quod Euripides in Medea adserere videtur, ita ipsam Medeam Iasoni comminantem inducens:

σὺ δ᾽ ὥσπερ εἰκός, κατθανῇ κακὸς κακῶς,
Ἀργοῦς κάρα σὸν λειψάνῳ πεπληγμένος
πικρὰς τελευτὰς τῶν ἐμῶν ἰδὼν γάμων. Id est.
Tu, vt te decet, moriere malus male.
Argus reliquijs in caput impactis
Amaros exitus mearum videns nuptiarum.

Scholia ab Arsenio collecta tradunt, ὅτι οἱ μὲν λέγουσι, κατὰ μηδείας χόλον ἢ κέλευσιν ὑπὸ τῇ πρύμνῃ τῆς ἀργοῦς καταδαρθέντα τὸν ἴασον ἀπολευτῆσαι ἐμπεσόντος αὐτῷ ξύλου. Id est. *Sunt qui dicunt Medeæ iram seu iussionem, Iasonem sub prora nauis Argus obdormientem, finem vitæ fecisse, incidente in eum ligno*, Contra, Diodorus Siculus in quinto, Argonautarum historiam percensens ait: *Cum Iason filijs vxoreq; priuatus esset, censentibus omnibus eum iuste plecti, cum doloris vim ferre non posset, sibi mortem consciuit.* Cui, vti in Scholiis Euripidis per Arsenium Monembasiæ Archiepiscopum collectis videre est, Neophron tragicus poeta adstipulatur, laqueo Iasonem sibi vitæ accersiuisse finem tradens. Cum Medeam exsulantem hac paragraphe Iasonem alloquentem facit:

πέλας γὰρ αὐτὴ χθόνιον μόρον φέρεις
βρόχον ἀγχόνης ἐπισπάσας δέρῃ
τοῖά σε μοῖρα σῶν κακῶν ἔργων μένει.
διδάξεις τοὺς ἄλλους μυρίους ἐφημέρους
θεῶν ὕπερθε μὴ ποτ᾽ αἴρεσθαι βροτούς. Id est.
Finem infestissimo tibi mortis genere feres,
Tabidam innectens laqueo ceruicem,
Huiusmodi fatum tua opera mala manet.
Interficiens alios innumeros in diem viuentes
Homines, vnquam quid decernere supra Deos.

Hoc est: *Dijs inuitis.*

CAPVT XIX.

Symbola *quæ vocarunt veteres, cuiusmodi fuerint & an a* tessera *differentiam habuerint.*

SYmbolum vt nunc vulgo accipitur putant esse, dum quisq; escã suam ad commune c. nuiuium aut particulã ..aut ęs confert; hinc symbolum etiam *Apostolorum* dictũ arbitrãtur, q quisq; eorum suum articulum fidei vt vocant, in id contulerit, q non a semidoctis modo, sed etiam a viris auctoritatis non postremæ adsertum est, & ita interpretantur Terentii illud ex Eunucho:

Heri aliquot adulescentuli coimus in Piræo
In hunc diem vt de symbolis essemus.

Et in Andria:

——*Symbolum dedit.*

At nos potius eam vocẽ acceperimus, pro *tesserulis, quas vnusquisq; symposiarchæ dabat,* quo tãquam sigillo fidem suam obstringebat, ad condictam cœnam die horaque certis venturum, & onus impensarum laturum. Hinc Plautus in Sticho:

——*Eo condictum symbolum* *Ad cœnam*——

Et postea suo more ludens, facit seruum dicentem amicam suam se pro symbola daturum:

——*eadem* (inquit) *symbolam,* *Dabo*——

Hoc est pro *tessera & pignore conuiuali,* neq; in illo Arist. 3. de Rep. loco fit mentio *symboli conuiualis,* sed *tesseræ hospitalis;* vbi dicit: τοῦτο γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀπὸ συμβόλων κοινωνοῦσι: i. e. *hoc illis etiam adest, qui symbolis inter sese communicant, aut tessera alterius societatis;* Nã symbola i. e. tesseræ in multis reb. dabantur: earum formã Euripidis Scholiastes in Medeã huiusmodi fuisse describit. Qui hospites inuicem fieri volebant ἀστράγαλον h. e. talum quendã discindebant & findebant in duas æquas partes, vnam ii qui hospitium præbebant, sibi retinentes, alteram dantes ei qui hospes fieri solebat. Vti si contigisset de cetero vti alter alterius hospitium subibat, aut aliqui suorum, producentes dimidium tali, renouabant iura hospitalia: ex quib. Plauti in Pœnulo locus explicatur, vbi Hanno Pœnus hospitem se venire ad Agorastoclem prædicat, quod fuerit illi hospitium cum patre ipsius; ita namque infert:

——*si ita est, tesseram*
Confer hic hospitalem: eccam attuli,
Ag. *Agedum huc ostende, est par probe nam habeo domi.*
Pœ. *O mi hospes salue multum, nam mihi tuus pater.*
Pater tuus ergo hospes Antidamas fuit.
Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.

Qui autem ius hospitii violassent tessera il.is confringebatur, hinc item in Cistellaria.

Hic apud nos iam Alcesimarche confregisti tesseram.

Aliter videtur accepisse Euripides in Medea:

ξείνοις τε πέμπειν σύμβολ' οἳ δράσουσί σ' εὖ

Id est

Hospitibus mittere symbola vt tibi benefaciant.

Nimirum prorenijs & munusculis quæ hospitibus dari solent non pro tesseris. Nam Iason offert ipsi Medeæ, vt de illius thesauris ea sumat quibus concilict sibi amicos hospites. Dabant etiam *symbola* hoc est *tesserulas* teste Suida, ciuitates ipsę quæ τὰς συνθήκας, hoc est, *pacta inter sese aliqua pepigissent*, quod nunc fit litteris sigillatis. Meminit eius rei Demosthenes in Philippica: αἱ σύμβολα πρὸς ἀλλήλας αἱ πόλεις θέμεναι ποιοῦσι τοῖς πολίταις, ὥστε διδόναι καὶ λαμβάνειν τὰ δίκαια πολλάκις. Hinc & tesseræ frumentariæ & nummariæ, symbola erant, quibus ostensis, frumentum aut nummi de publico accipiebantur: & *symbola* siue *tessera bellica*, quibus ostensis prolatisque milites, quid agendum foret, sciebant. Hæ nunc vocales sunt, vt etiam erant temporibus Vegetij, hodie *verbum vigilum* dicitur. Sed & *mercatorum tesseræ* erant, quemadmodum nunc *mensariorum* quos *bancarios* vocant, vt possent tesseris ostensis mercaturam in alienis regionibus exercere. *Symbola* quoque dicuntur *signa occultarum, & sacrarum rerum* translatiue, vtiturque in eo significato subinde Dionysius Areopagita, vt in ecclesiastica hierarchia vbi de synaxi agit: φαμὲν δὲ ὅτι ταῖς τῶν ἄλλων ἱεραρχικῶν συμβόλων μεθέξεσιν, ἡ τελείωσις ἐκ τῶν ταύτης θεαρχικῶν καὶ τελειωτικῶν ἐστὶ δωρεῶν. Id est. *Dicimus autem quod aliorum symbolorum sancti principatus participationibus, ipsa perfectio proueniat ex huiusmodi donis diuini principatus & perfectionem facientibus.* Meminit & huius significationis, Suidas qui σύμβολον σημεῖον, hoc est. *signum* interpretatur, velut inquit, *signum hominis corruptibilitatis esse tunicas pelliceas, typica* in sacris signa hæc dicuntur siue typi, siue externæ quædam formæ mysticarum & absconditarum rerum. Idem *symbolum* pro *augurio, signo*, seu *vaticinio* accipit, quod etiam masculine dici ait. σύμβολος ὁ σύμβολος δὲ μελάμποδος, ἢ πόλλητος ἰδεῖν. οὗτοι γὰρ ἦσαν μαντικῶν εἰδήμονες. *Signum hoc eget Melampode*, aut Pollete: *hi enim erat vaticiniorum periti*. Videtur autem esse e poeta quopiam. συμβόλαιον, aliud significat Iurisconsultis, ita enim definit Constantinus Harmenopulus lib. primo Prochiri, titulo octauo. συμβόλαιόν ἐστιν ὑπόμνημα ἤτοι καταγραφὴ τῶν συμφωνηθέντων καὶ στοιχηθέντων μεταξὺ ἑκατέρων τῶν συμφωνησάντων καὶ συμβαλλόντων. τὸ γὰρ μίγμα τῶν βουλευμάτων, καὶ τῶν συμβαλλόντων προσώπων συμβολὴ καλεῖται. Id est. *Symbolaum est commentarius seu descriptio conuentorum & contractorum siue pactorum, inter sese mutuo contrahentium & conuenientium. Mistio enim voluntatum personarumque conueniunt & contrahunt, symbola, hoc est conuentio ceu pactum vocatur; & scriptum quod de ea re fit symboleum nominatur.* At Suidas, συμβόλαιον esse dicit, ὃ λαμβάνουσιν οἱ δικασταὶ εἰς τὸ δικαστήριον εἰσιόντες. εἶτα τοῦτο δόντες τὸ δικαστικὸν ἐκομίζοντο. erat

tesseri-

tessera quadam iudicum, quam iudicijs peractis dantes, mercedem exceperunt. Plura si quis requirit, Budæum & alios adeat scriptores.

CAPVT XX.

Super Ænea variatum ab historicis poetisq;.

DE Ænea non eadem sensisse videntur Historici, quæ Poetæ. Hi enim omnes Æneam, vt diuinum quendam virum celebrant, virtutum numeris omnibus absolutum, patriæ quoque & parentum mirificum amatorem. Hinc illa Vergilii:

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.

Et mox in libri initio:

Insignem pietate virum eum appellat.

Quod scilicet primum Deos penates ab incendio exportarit, deinde patrem, præferens eos liberis & vxori. Hunc etiam vt iustum sapientem imperatorem, fortem militem commendat, & in armis acrem, pontificem religiosum & suorum patrem, vt in multis eius versibus est videre, præcipue in illis:

Rex erat Æneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.

Homerus etsi parum bellicosum eum faciat, tamen sapientia & consilio præditum inducit:

Αἰνεία τρώων βουληφόρε χαλκοχιτώνων

Id est.

Ænea Troum consiliarie aheneas tunicas indutorum.

Quin tota Æneide Vergilius non alium scopum sibi præfixisse videtur quam hunc ipsum virum, tanquam bello & pace optimi ducis exemplar imprimis imitandum proponere. Hinc illum, pium, iustum, fortem, Diisque amicum, denique in secundis rebus moderatissimum, in aduersis vero tolerantissimum vbique introducit. Quos sequuti recentiores, Ouidius Q. Calaber & Triphyodorus magnis laudibus Æneam extollunt. Nam & Ouidius ex homine immortalem & *Iouem indigetem* appellatum contẽdit, & *pium* & *Heroa* appellat metamorph. 13.

Non tamen euersam Troia cum mœnibus esse,
Spem quoq; fata sinunt. Sacra & sacra altera patrum
Fert humeris venerabile onus Cythereius Heros.
De tantis opibus prædam pius eligit illam.

Alludens ad eam historiam quam refert Ælianus omnifariæ historiæ lib. 3. *Quod Ilio capto Græci liberis ciuibus Troianorum permiserint, cuiq; quod sibi esset carissimum, absportare & cum Æneas Deos penates exportasset, dilectatos pietate viri Græcos, alterum quod secundum hos ipsi maxime carum esset, auferre permisisse. Illum vero patrem senio confectum in humeros sublatum, portasse, illos hac re obstu-*

pefactos insuper ei omnes facultates reliquisse; inimicitiam etiam hostes debere deponere aduersus eos, qui Deos & progenitores suos reuerenter colerent. Quod etiam ab aliis est commemoratum. Q. Calaber insuper dicit, cum patrem inter incendia vrbis & tela volitantia humeris ferret, & Ascanium altera manu teneret, flammam ipsi peruiam factam, & iacula denique omnia & tela in irritum recidisse, Calchantem vero hoc animaduertentem, & vaticinabundum ita denique exclamasse:

ἴσχεσθ' αἰνείαο κατ' ἰφθιμοιο καρήνου
βάλλοντες στονόεντα βέλη, λοίγια δ' οὖρα
τὸν γὰρ θεσφατόν ἐστι θεῶν ἐρικυδέϊ βουλῇ
θύμβριν εὐρυρέεθρον ἀπὸ ξάνθοιο μολόντα
τευξέμεν ἱερὸν ἄστυ, καὶ ἐσσομένοισιν ἀγητὸν
ἀνθρώποισι, αὐτὸν δὲ πολυσπερέεσσι βροτοῖσι
κοιρανέειν, ἐκ τοῦ δὲ γένος μετόπισθεν ἀνάξειν
ἄχρις ἐπ' ἀντολίην, καὶ ἀκάματον δύσιν ἵληθι· αἶν
καὶ γὰρ οἱ θέμις ἐστὶ μετέμμεναι ἀθανάτοισιν
οὕνεκα δὴ πάϊς ἐστὶν ἐϋπλοκάμου ἀφροδίτης.

Id est.

Cessate in caput fortis Æneæ
Iacere stridentia tela, & mortiferas hastas,
Huic enim fatale est Deorum late prouidente consilio,
Proficisci a Xantho ad lectifluum Tyberim.
Sacram vrbem conditurum, & posteris admirabilem,
Tum ipsum diuersis nationibus imperaturum,
Atq; ex hoc genus in posterum ducturos,
Qui ab oriente in occidentem suam ditione extendent.
Cui etiam fas est, diuorum consortem & participem esse,
Vtpote qui pulchricomæ Veneris sit filius.

Haud minora in laudem eius viri Triphyodorus qui Ilii captiuitatem non ineleganti carmine cecinit, effudit, dum illum a Venere protectum scribit:

Αἰνείαν δ' ἔκλεψεν, καὶ ἀγχείσην ἀφροδίτη
οἰκτείρουσα γέροντα, καὶ υἱέα· τῆλε δὲ πάτρης
αὐσονίην ἐπένασσε θεῶν ἐθέλοντι βουλή
ζηνὸς ἐπαινήσαντος, ἵνα κράτος ἄφθιτον εἴη
παισὶ καὶ υἱονοῖσι δ' ἐριφίλης ἀφροδίτης.

Id est.

Æneam & Anchisem clam sustulit Venus
Miserata senem & filium, at patria procul
Ausoniam incolet, Deorum sic statuit consilium

Ioue comprobante uti imperium sit immutabile,
Liberis & nepotibus Martem amantis Veneris

Quocirca Philostratus in Heroicis Æneam quidem in bello inferiorem Hectore, sed prudentia omnes antecisse Troianos tradit, optimeque animaduertisse Deorũ monita, præuidisseque Troiam captam iri, nullo præterea metu vnquam consternatum, læto autem compositoque animo in omnibus terroribus & periculis fuisse. Quocirca inquit, Græci *Hectora* Troianorum *manum* χεῖρα; Æneam νοῦν, hoc est *mentem* appellauere, καὶ πλείω παρέχειν αὐτοῖς πράγματα τὸν αἰνείαν σωφρονοῦντα ἢ ἕκτορα μεμηνότα, hoc est *Ipsis plus negotii exhibere Æneam prudenter & sobrie agentem, quam Hectorem iracundia furentem.* Sed his omnibus contraria dissentaneaque conscripsere quidam Historici, Seruio teste, qui Æneam vna cum Antenore conspirasse in Priamum tradunt, & vna auctorem fuisse patriæ prodendæ, præmioque & pro mercede accepisse ornatus & thesauros Helenæ, quos illa domo secum abstulerat. Ex quibus est Menecrates Xanthius, qui poema ab Achillis interitu exorsus est. Dicens Achiuos tanquam corpus sine capite fuisse, exstincto Achille, mansitasse tamen, donec Ilium caperetur, quod proditione Æneæ factum dicit, ob simultatem cum Alexandro initam, eo quod ab eo sacerdotio & aliis quibusdam dignitatibus spoliatus foret, sicuti refert Dionysius Halicarnasseus in primo Romanarum antiquitatum. Cu[i] suffragantur libelli, qui Dictyi Cretensi & Dareti Troiano adscribuntur, quos ne quis temere contemnat, sciat Græce eos ab hinc annis amplius trecentis habitos in pretio. Nam vtriusque ni fallor meminit Ioannes Tzetzes in historico. Sed & huius frater Isatius Tzetzes Dictyis testimonium subinde aduocat. Hi igitur vnanimi consensu Troiam proditam Græcis ab Antenore & Ænea confirmant, Antenori quidem caussam fuisse, quod ad regnum adspiraret: Æneæ vero iniuriam & contumeliam, qua a Priamo erat adfectus. Variũ de Ænea diuersas sententias si quis legere cupit, videat primũ Romanarum antiquitatum Dionysii Halicarnassei. Illud insuper non omittendum, quod Historicos quosdam sequutus tradit Isatius præfatus in Lycophronem scribens. Æneam vrbe Troia capta in captiuorum numerum redactum & abductum a Neoptolemo, qua in re auctorem aduocat Lesche[n] parui Iliados auctorem, post cædem autem Neoptolemi libertati restitutum. Habitasse primum circa Recætum & Almoniam oppida Macedoniæ haud procul Cisso monte. Recætum autem de se appellasse *Ænum*, indeque demum profectum in Italiam. At Dion ille aurea præditus lingua, qui Troiam nunquam a Græcis captam fuisse conscribit, sed Troianos fuisse Græcorum victores, coloniasque tum in Græciam tum in Italiam

misisse, Æneam cum valida classe venisse, & totius Italiæ regnum obtinuisse vrbemque maximam condidisse tradit. Sed hæc hactenus.

CAPVT XXI.

E Solino maculæ duæ sublatæ: eiusq; auctoris lapsus in historia; si librariorum vitium non est.

CVm relaxandi animi gratia, Oceanum patrem, vicinum nostrum inuisuri nuper accederemus, obiterque Dunense Cœnobium haud procul a littore famigeratissimum celeberrimumque adiremus; salutandi ibi veteris amici Francisci Dominici monasticam ibi vitam agentis gratia, qui mihi olim condiscipulus & contubernalis fuerat, & arctissimo sodalitii iure, vinculoque connexus. Posteaquam igitur salutationes promiscue inuicem factæ essent, & colloquia de præteritis vltro citroque familiariter habita, rogo vt in Bibliothecam, quæ ibi tum fuit veterum exemplarium copia instructissima, me deducat: Quod ille pro sua humanitate facile mihi præstitit. Euoluenti igitur mihi cum eo varios libros, incidi in Solini vetustissimum exemplar, pulcherrimis tamen characteribus maiusculis exaratum: e cuius mox lectione quantum festinanti gustare licuit, deprehendi illud esse castigatissimum. Sed cum impressi exemplaris copia non adesset, quod liceret conferre ad manu scriptum; non mediocriter indolui; quæ tamen duo loca memoriæ imprimere potui, mox in meum codicem domum regressus, contuli. In ipso itaque libri exordio vbi legitur. *Solinus Autio suo*, vetus ille codex habebat, *si Aduento suo:* qui error fortasse inde emanauit, quod is qui primus Solinum typis inuulgauit in contractam scripturam inciderat. Alter locus erat capite secundo, vbi enim legitur. *Quippe certamen olympicum, quod Hercules in honorem ataui materni Pelopis ediderat, intermissum, Iphiclus filius eius instaurauit, post excidium Troiæ anno quadrigentesimo octauo.* In veteri habebatur *Iphilus*, nec additum erat *filius eius*, Manifestus enim est hic error, nam *Iphilus* hic, non Herculis fuit filius, sed Oxyli, & si de eius natalibus variæ sint opiniones, quas omnes recenset Pausanias. Quomodo enim esset Herculis filius Troiano bello multum superioris, cum Iphilum hunc constet quadringentesimo demum anno & octauo post bellum Troianum, primum Olympicum agona constituisse. Hæc igitur de eo Pausanias: χρόνῳ δὲ ὕστερον ἴφιτος γένος μὲν ὢν ἀπὸ ὀξύλου, ἡλικίαν δὲ κατὰ λυκοῦργον τὸν γράψαντα λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους τὸν ἀγῶνα διέθηκεν ἐν ὀλυμπίᾳ πανήγυριν ὀλυμπιακὴν αὖθις ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐκεχειρίαν κατεστήσατο ἐκλειπόντος ἐπὶ χρόνον, ὁπόσον δὴ οὗτος ἦν, αἰτίαν δὲ ἥν τινα ἐξελείπετο τὰ ὀλύμπια, ἐν τοῖς ἔχουσιν ἐς ὀλυμπίαν τοῦ λόγου δηλώσω τὸ δὲ φθειρομένης

τῦ τε

ὕστερον δὴ μάλιστα τῆς ἑλλάδος ὑπὸ ἐμφυλίων στάσεων καὶ ὑπὸ νόσου λοιμώδους, ἐπῆλθεν αἰτῆσαι τὸν ἐν δελφοῖς θεὸν λύσιν τῶν κακῶν καὶ οἱ προσταχθῆναί φησιν ὑπὸ τῆς πυθίας ὡς αὐτόν τε ἴφιτον δεῖ καὶ ἠλείους τὸν ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα ἀνανεώσασθαι. ἔπεισε δὲ ἠλείους ἴφιτος, καὶ ἡρακλεῖ θύειν, τὸ πρὸς τοῦτο πολέμιον σφίσιν ἡρακλέα εἶναι· τὸν δὲ ἴφιτον, τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐν ὀλυμπίᾳ φησὶν αἵμονος παῖδα εἶναι· ἑλλήνων δὲ οἱ πολλοὶ Πραξωνίδου καὶ οὐχ αἵμονος εἶναί φασι: τὰ δὲ ἠλείων γράμματα ἀρχαῖα ἐς πατέρα ὁμώνυμον, ἀνῆγε τὸν ἴφιτον. Id est. *Tempore autem succedente Iphitus ab Oxyso genus ducens, ætate Lycurgi, qui Lacedæmonijs leges conscripsit, certamen instituit in Olympijs, conuentumque Olympiacum rursum de integro restituit, tum etiam inducias seu vacationem a bello, quæ temporis lapsu interciderant, qualiscunque hic fuerit. Caussam vero cur intermissum fuerit Olympicum certamen, in his quando de Olympijs sermo mihi habebitur, latius aperiam: Cum autem Græcia pessum iret intestinis seditionibus & morbo pestifero; Iphito venit in mentem, solutionem horum malorum petere a Delphico Apollinis numine: & aiunt quidem proditum fuisse a Pythia, necesse esse Iphito, ipsisque Eleis vti certamen Olympicum conseruarent. Persuasit etiam Iphitus Eleis vti Herculi sacrificarent, quem antea rati erant sibi esse hostem. Ceterum inscriptio, quæ est in Olympiæ, habet, Iphitum esse Hæmonis filium, plurimis vero Græcorum Praxonidæ, non Hæmonis filium fuisse contendunt: At vetusta Eleorum scripta, eiusdem cum eo nominis patrem ipsi Iphito attribuunt.* Velleius Paterculus his consentit, ita in primo historiæ Romanæ scribens: *Clarissimum deinde omnium ludicrum certamen & ad excitandam corporis animiq; virtutem efficacissimum Olympiorum inuentum, habuit auctorem, Iphitum Eleum. Is ludos eos Mercaliumque instituit, ante annos quam tu M. Vinici consulatum inires DCCC. XXIII. Hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos ferme ∞ CCL. Atreus, cum Pelopi patris funebres ludos faceret, quo quidem in ludicro, omnisque generis certaminum Hercules victor exstitit.* Quod si auctor ipse *Iphitum Herculis filium* scripsisset, insignis profecto error fuisset: sed vti diximus in eo codice *Herculis filius* non erat, ita vt librariorum inscitia commissum vitium magis arbitremur.

CAPVT XXII.

Venæ vocem, *veteres auctores etiam accepisse pro* Arteria: *tum Aulum Gellium a quibusdam male esse intellectum.*

AVlus Gellius, libro noctium Atticarum decimo octauo, narrans quomodo in Herodis Attici villa ex morbo decumbens, quum ad eum venisset medicus, explorassetque arteriæ pulsum, diceretque iam ipsum meliuscule se habere, quod inquit Taure, tu quoque idipsum potes comprehendere, ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ

τῆς φλεβὸς, hoc est, *si attrectaris venam eius.* Deinde reprehensum a Tauro, quod inscitia vocabulorum lapsus esset, cum *venam* pro *arteria* dixisset: Cum *vena* sit immobilis & sanguinis tantum mittendi gratia exploretur. *Arteriæ* vero, motu atque pulsu suo habitum & modum febrium demonstrent: quem tamen excusat, quod peruulgate magis quam inscite locutus sit. Ob quam rem Gellium quidam reprehendendum ducunt, quod summus scilicet Grammaticus ignorarit veteres Latinæ linguæ scriptores elegantissimos, *vena* vocabulo indifferenter, tam pro *vena* quam pro *arteria* vsos. Qui parum considerate id faciunt, cum colloquium illud inter Taurum philosophum & Medicũ, Græce & in terra Græcia habitum sit; vbi vulgate, magis quam docte, φλέβα ἀντὶ τῆς ἀρτηρίας voce vsus tum sit medicus, loquitur igitur de voce φλέψ A. Gellius, non de voce *vena*, quæ (φλέβα scilicet vox) nunquam aliud Græcis, quam conceptaculum immobile sanguinis significauit: non autem id quod ἀρτηρία, quæ conceptaculum tum spirituum tum sanguinis sit mobile, & pulsus efficiens. Et Gellii quidem ætate omnes Medici peritiores eam differentiam obseruabant, vt Galenus & ante eum Rufus Ephesius & alii. Sed ab antiquissimis temporibus, tam *venas* quam *arterias* τῆς φλεβὸς nomine designasse veteres, testis est idem Rufus, cuius verba sunt ex libro de forma humana: *τὰς δὲ ἀρτηρίας τὸ ἀρχαιότατον φλέβας ὀνόμαζον. καὶ σφύζειν ἀπὸ τοῦ λέγειν τὰς φλέβας, ἀρτηρίας ἐβούλοντο καλεῖν. ἀρτηριῶν γὰρ τὸ σφύζειν ἔργον.* Id est. *Iam inde ab antiquissimis temporibus arterias venas nominarunt; Vt cum dicebant venas pulsare, arterias id facere innuere volebant. Arteriarum enim opus pulsare & moueri.* Quod ipsum in vsu vulgi remansisse apparet: & sic vsum esse Hippocratem in primo præsagiorum cum dicit secundum interpretem, *præcordiorum venæ si pulsent, aut turbationem aut delirium portendunt:* Vbi interpretem legisse, credibile est, τῶν μεταφρένων φλέβες & reliqua, a voce φλέψ. Idem Hippocrates φλεβοτομεῖν deriuauit, quod est *secare venam* & diminutiuum φλέβιον, hoc est, *venula*; vt quarto Aphorismorum, ὁκόσοι ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. Id est. *Quicumque sponte sanguinem mingunt, his portendit venula circa renes rupturam.* De Latinis autem nemini dubium, quin eorum vetustissimi vocem *vena*, promiscue vsurparint, tam pro *vena* ἀντὶ φλεβὸς vt nunc dicitur, quam pro ἀρτηρία vti Lucillius libro vigesimo sexto. *Neque priusquam venas hominis tetigit & præcordia, arterias* volens innuere. Vbi tamen Nonius non recte *tangere* pro *inspicere* interpretatus est. Quis enim vnquam veterum ita locutus est vt diceret *inspici venam?* Quin potius *pulsum edere, ferire* aut *moueri?* Sic Cicero de

de Fato: *Sicut venæ sic mouentur, is febrem habet, & is febrem non habet.* Vitruuius: *Vti medicis & musicis det de venarum rhytmo, & de pedum motu.* Sic Cornelius Celsus medicus, & scriptor latinitatis mundissimus libro secundo. *Si circa frontem venæ intentæ mouentur.* Et ibidem capite tertio. *Periculosissimum est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur.* Et rursum: *Vbi venarum exigui imbecillique pulsus sunt.* Ibidem: *tum requirunt etiam, quare venæ nostra, modo submittant se, modo attollant.* Ibidem: *Sed primo quidem die nullus humor dari debet, nisi subito sic venæ conciderint, vt cibus quoque dari debeat.* Ibidem: *venis enim maxime credimus, fallacissima rei.* Ibidem: *venas autem conspectus medici mouet.* Ibidem: *Si venæ non æquis interuallis mouentur.* Ibidem: *vena fallax, vrina fallacior.* Sic Ouidius quoque poeta, non semel *venam* pro *arteria* accepit; vt in lib. de Ponto.

Et iam deficiens sic ad tua verba reuixi
Vt solet infuso vena redire mero.

Et ibidem:

Sæpe aliquem solers medicorum turba reliquit,
Nec spes huic vena deficiente cadit.

Idem in Metamorphosi:

——— *Saliunt tentatæ pollice venæ.*

Sic in epistola Acontii ad Cydippen:

Dumq; suo tentat salientem pollice venam
Candida per caussam brachia sæpe tenet.

Et Persius:

Tange miser venam, & pone in pectore dextram,
Nil salit hic ———

Quæ etiam accurate collegit & annotauit doctissimus vir Hadrianus Cardinalis qui tamen arteriæ vocem Latinam putauit, cum sit mere Græca, & e Græco fonte (sicuti pleraque alia) deriuata: qua tamen vsus est vetustissimus poeta Lucretius in 4. de rerum natura:

Præterradit enim vox fauces sæpe: facitq;
Asperiora foras gradiens arteria clamor

Vbi *arteria* pro *arterias.* Nonius noue dictum annotauit, & de Τραχεῖα, hoc est, *aspera arteria* intelligendum. Cornelius quoq; Celsus *arteria* siue *arteriarum* voce vsus est, lib. 4. *Itemq; arteriæ quas Parotidas vocant sursum procedentes, vltra aures feriuntur.* Et rursum: *Alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum.* Et ibidem: *Arteria exterior ad pulmonem.* Et Aristot. quoq; de historia animalium lib. primo, Cartilagineum illud colli priorem obii-

nens situm, quod vocem & halitum transmittit, *arteriam* appellatum dicit. Et in eo significato accepit in eodem libro cap. 16. Neque vspiam aliter quam pro canna illa, quam vocis & pulmonis vocant.

CAPVT XXIII.

Morem fuisse Romanis vt omnibus publicis edictis præfarentur hæ voces, Bonum factum; *velut boni ominis caussa, inibiq; Suetonius illustratus & emendatus.*

ILlud quoque non leui neque suspensa manu prætereundum videtur, sed antiquitatis obseruandæ caussa notatum. Romana stante Repub. & Monarchia, omnibus seu libellis seu edictis, quæ aut publice proponerentur aut legerentur; præponi solita illa duo verba BONVM FACTVM. quod quidam non animaduertentes, nimium supine Suetonium in Cæsare interpretati sunt, cum dicit. *Peregrinis in senatum allectis, libellus propositus est:* BONVM FACTVM, *ne quis senatori nouo curiam monstrare velit.* Nullam interpretes mentionem huius consuetudinis facientes, nihil quod ad explanationem rei conducat, adferunt. Cum idem in Vitellio consimili forma loquendi vtatur, his verbis: *Nullis tamen infensior quam diuinaculis & Mathematicis; vt quisq; deferretur, inauditum capite puniebat: Exacerbatus, quod post edictum suum, quo iubebat vt intra calendas Octobris vrbe Italiaq; mathematici excederent, statim libellus propositus est. Et Chaldæos dicere,* BONVM FACTVM. *ne Vitellius Germanicus intra eundem Calendarum diem vsquam esset.* Nec refert, quod huiusmodi libelli vt famosi, & incertis auctoribus essent propositi: imitatione certe edictorum per quandam irrisionem propositi erant, quibus (nimirum edictis) illa verba ominis boni loco præponebantur. Quod euidentius liquet, ex Q. Septimii Tertulliani libro de pudicitia, quem in decrepita ætate vir ille scripsit, cuius verba sic se habent: *Ita exarmata sunt iura aduersus hanc* (libidinem scilicet) *nonne dissimulare potuissem. Audio enim edictum esse propositum, & quidem peremtorium. Pontifex scilicet maximus, quod Episcopus episcoporum dicit. Ego & Mœchiæ & fornicationis functes dimitto. O edictum cui adscribi non poterit* BONVM FACTVM. *Non habet quibus hoc repromittat.* Loquitur autem de edicto siue concione Imperatoris Heliogabali, quo frena luxuriæ laxans, omnibus impune permisit scortari, & adulteria committere. Meminit eius Ælius Lampridius his verbis: *Omnes de Circo, de Theatro, de stadio, & omnibus locis & balneis meretrices collegit in ædes publicas; & apud eas concionem habuit quasi militarẽ, dicens eas commilitones, disputauitq; de generibus schematum & voluptatum, adhibuit in tali concione postea lenones exoletos vndiq; collectos, & luxuriosissimos puerulos & iuuenes. Et cũ ad meretrices muliebri ornatu processisset, papilla eiecta*

iecta, exoletos habitu puerorum qui prostituuntur, post cōcionem, pronuntiauit his quasi militibus, ternos aureos donatiuum: Petijtq; ab his, vt a dijs peterent, vt alios ipsis haberet commendandos. Hanc igitur concionem *edictum* vocauit Tertullianus. Quamquam fieri potest, vt per edictum quoque tale quidpiam, homo omnium mortalium superans impuritatem; peruulgarit. Hunc ideo *Pontificem Maximum* vocauit Tertullianus, quoniam iam inde a Cæsaris Dictatoris & Octauii Augusti temporibus, Romani Principes sibi Pontificatum mximum vsurparunt: omniaque iura tam diuina quam humana in se transtulerunt. Quod tam est manifestum, vt demonstratione non egeat. Quod autem in Suetonii verbis citatis ex Vitellio, pro *vernaculis*, substituimus *diuinaculos*, moti ratione fecimus; quid enim ibi faceret vox *vernaculos?* Sed res amplius explicanda est, ex Dionis siue Xiphilini vitæ Vitellii compendio. Βιτέλλιος δ' ἐπεὶ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐγένετο, τά τε ἄλλα διῴκει, ὥσπερ καὶ ἐδόκει αὐτῷ, καὶ πρόγραμμα ἐθέτο, δι' οὗ τοὺς ἀστρολόγους ἐξήλασε, προειπὼν σφίσιν, ἐντὸς τῆσδε τῆς ἡμέρας, ῥητήν τινα τάξας, ἐκ πάσης τῆς ἰταλίας χωρῆσαι. καὶ αὐτῷ ἐκείνῃ νύκτος ἀντιπροθέντες γράμματα, ἀντιπροεπήγγειλαν ἀπαλλαγῆναι ἐκ τοῦ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησε. id est, *Vitellius postquam Romæ egit, tum alia exsequutus est, tum id illi visum est, vti edictum proponeret, quo Astrologi vrbe pellerentur, prædicens his & præstituens intra quem diem Italia illis decedere oporteret, moxque insequuta nocte scripta contraria proponentes, cōtra denuntiarunt illi, intra eundem diem illum vita priuatum iri; intra quem & vitæ finem fecit.* Audis hic nullam mētionem fieri *vernaculorum*, sed eos, quos hic Dion *Astrologos* vocat, Romani *Mathematicos* & *diuinaculos* tum vocauere, vti ex Au. Gellio clare dilucet. Paratis his libellis ad editionem, inuenimus doctiss. virum Hadrianum Turnebum hæc etiam animaduertisse. gauisique sumus nostræ adsertionis nos habere adstipulatorem huiusmodi virum.

CAPVT XXIV.

Locus in Columella interpretatus: & ostensum quod sumtus sit e Xenophonte.

Locus est in Iunio Columella, non omnibus forte intellectus, qui nunc nostra interpretatione fiet manifestior. verba eius scriptoris sunt in lib. 1. cap. 6. vbi de positione villæ agit: *Ambulationes Meridiano æquinoctiali subiecta sint, vt & hyeme plurimum solis, & æstate minimum accipiant.* Quod quidam non intelligentes, absurda quædam in hūc locum congessere: quidam ad loca arboribus consita retulere. Sed quomodo tunc non plurimum æstate solis accipiant? solis radiis exiguam tunc vmbram præbentibus, vtpote ex altiore loco iaculatis? Quomodo autem non minimū tum Solis hyeme? cum arbores illum tū sint obumbraturæ. Quocirca videtur hic Columella æmulatus Xenophontem, qui in li-

bro de dictis & factis Socratis; ita scribit: ἆρα γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν οἵαν χρὴ ἔχειν, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη τε ἐνδιαιτᾶσθαι, καὶ χρησιμωτάτη ἔσται, τούτου δὲ ὁμολογουμένου. οὐκοῦν ἡδὺ μὲν θέρους ψυχεινὴν ἔχειν· ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινήν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαίη. οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις, τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας ὑπολάμπει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος, σκιὰν παρέχει. οὐκοῦν εἴ γε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται, χθαμαλώτερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι. ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἥδιστα καταφεύγοι, καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τίθοιτο, αὕτη ἂν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη; id est: *Vtrum enim aiebat, illum qui habiturus est qualem deceat domum, hoc efficere oportet, vt quam maxime fieri potest, delectabilis & iucunda tum etiam vtilis sit ad inhabitandum; hoc confesso, suaue igitur inquit est æstate frigidam, hieme vero habere calidam. Cum & in hoc consentiret. In domos igitur aiebat, meridiem respicientes, in hyeme solares radij ingrediūtur: tempore vero æstiuo cum sol supra nos & per tecta eat, vmbram præbet. Si igitur bene se habet hac ad hunc modum fieri, oportet altius ædificare ea, quæ meridiem respiciunt, ne hybernus sol excludatur: depressiora vero quæ ad septentrionem, ne frigidi penitus incidant venti; & vt simul omnia comprehendendo dicam, quo omnibus horis ipse libentissime refugiat; & quæ sua sunt suppellectilis, securissime deponat. Hæc vt videtur iucundissima optimaque domus erit.*

Quæ Columella ad porticus, siue ambulationes transtulit, nec aliud per *ambulationes*, quam porticus intellexit, vbi meridiantur vel apricantur delectationis gratia homines, quas vult recta meridiei opponi, ob eas quas Xenophon refert caussas, nimirū cum humiles depressæque sint, hyeme plurimum, æstate minimum solis admittant, & sic omnibus anni horis sint accommodæ; hyeme ob calorem, æstate ob frigus apricæ, temperatæ. *Porticus* autem dictas fuisse *ambulationes*, testis etiam est Catullus de *porticu Pompei* loquens:

In Magni simul ambulatione.

Quam Propertius *Pompeiam vmbram* appellat:

Tu modo Pompeia lentus spatiabere in vmbra.

Non autem locum arboribus vtrinq. consitum innui certum, qui *xistus* appelletur, quod tamen quidam nimis temere hic persuadere sunt adnisi.

CAPVT XXV.

Lunulas *cur Romani gestarint in calceis, probabiliorem rationem videri Isidori, licet proletarij scriptoris, quam Plutarchi & aliorum nonnullorum.*

ROmanos *lunulas* seu lunæ *figuram* gestasse in calceis, testis est Iuuenalis;

Appo-

Appositam nigra lunam subtexit aluta.

Huius rei Plutarchus in Romanis quæstionibus diuersas rationes adfert: primam, quod sit signum eius, quæ in luna est habitationis, & quod post mortem lunam habituri essent sub pedibus. Alteram quod ab Euandro & Arcadibus prognati sint, qui *proseleni*, hoc est *ante lunam nati*, vocati sint. Tertiam ad admonendos, homines ne insolescerent, instabilitatis humanarum rerum memores. Luna enim primum ab obscuro prodiens, paulatim maius ac maius lumē acquirit, donec compleatur ipsius orbis; tum rursum decrescens, paulatim lumen amittit, donec iterum in obscurum redeat; Postremo vt ad parendū animum inducant, hoc signo moniti, lunā enim semper solem sequi, & illi vt meliori obedire, & ab illo lumen accipere. Sic decere eos, qui secundum locum teneant, contentos esse duci parere, & per illū honore ac potestate frui cōtentis. Philosophica quidē sunt hęc & admonitoria, Sed puto rudi illo seculo, homines pastores ouiū & bubulcos nequaquam tantū sapientiæ imbibisse, vt illam vel in calceamentis ostentarent. Nec tam alte philosophatos, vt etiā philosophiam in talis gestarēt: Sed externum tantum id signū fuisse Patriciæ dignitatis. Quo circa id ipsum longe melius & vero proximius ab Isidoro licet minus probatæ auctoritatis Grammatico, explicatum fuisse, quā aut a Plutarcho aut aliis eū sequutis. Sic igitur ille lib. 20. quo loco de calceamentorum generibus agit: *Patricios calceos Romulus repperit, quatuor corrigiarum, adsutaq; luna. his soli patricij vtebantur. Luna autem in eis non syderis formam, sed notam centenarij numeri significabat: Quod initio patricij centum senatores fuerint.* Quæ ille haud dubie ex antiquo aliquo scriptore (sicut pleraque alia) hausit, longe similiora vero, quam quæ homines Græci inaniter excogitauerunt, & falso imaginati sunt. Cum non fuerit illis rudibus (quos *Cascos* appellat Ennius) & e pastoritia vita allectis hominibus tanta cognitio contemplatioque sublimium rerum, vt eo vsque mentem extenderent; Sed voluisse illa centenarii nota velut externo insigni discernere lectos patres ab reliquo popello.

CAPVT XXVI.

Non oculis tumentibus *sed* trementibus *videri legendum in Suetonij Tiberio.*

SVetonius Tranquillus in Tiberio: *Sed Agrippinam & abegisse post diuortium doluit; & semel omnino ex occursu visam, adeo contentis & tumentibus oculis prosequutus est, vt custoditum sit, ne vnquam in conspectum eius posthac veniret.* Quo loco variant scripturæ, nam quidam *contumentibus*, alii *continentibus*, tertii *conniuentibus* legunt. *Contentis* autem *fixis* interpretantur Ph. Beroaldus & Sabellicus, in suis in illum locum scholiis, adducentes illud Vergilii:

Turnus adhæc oculos horrenda in virgine fixus.

Et alibi:

Illum turbat amor, oculosque in virgine figit.

At Cælius Rodiginus lib. 30. cap. 8. veterem lectionem conseruare vult, enarratoresque hic erroris arguit. *Nam contingit*, inquit, *nimium vigilantibus, vti caua quæ sunt sub oculis, protuberent. Accedit*, inquit *ex amore hoc plerumque. Græci* κοιλιδιῶντας *velut* οἰδοῦντας τὰ κοῖλα τὰ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς, deinde vt hoc testimonio comprobet, Theocriti carmen adfert:

——οἶδ᾽ ὑπ᾽ ἔρωτος
δήθα κοιλιδιόωντες ἐπώσια μοχθίζοντι.

Quæ vt maxime vera sint, quid eæ partes sub oculis ad oculos pertinent, quas ni fallor *genas* appellant? quamquam id tam ex fletu & mœrore, quam ex amore & vigilia prouenit, vti Catullus,

——*nam mea puella*
Flendo turgiduli rubent ocelli.

Imo multis vigiliis tam oculos quã genas seu mala potius rubere, tremere, nictare, turgere & rerum vsu & medicorum doctrina perspicuum est. Ocellos rubere dixit & turgidulos propter genas extuberantes. Est autem versiculus supra citatus ex 1. εἰδύλ. Theocriti. vbi Scholia dicũt, *hoc euenire nimia vigilia affectis, quod & amantibus contingit.* Ceterum nihil hoc ad locum Suetonii pertinet, cũ de improuiso & de repente obuio adspectu & intuitu ille loquatur. Quocirca nos *trementibus* legimus; ducti Iuuenalis auctoritate, qui de turpi veneris opere loquens, subdit:

——*oculosque in fine trementes.*

Qui enim adspectu muliebri mouentur, & Venerem meditantur, contentis tremulisque oculis, & lasciuientibus intuentur. Vnde & Adamantius & Polemon Sophistæ, hos *inundantes & fluctuantes* appellarunt. ἐπαφρόδιτον καὶ ἐμπαθῆ αὐδρασιμαίνοντας, inquit Polemon, hoc est *venustum & affectibus amatoriis obnoxium.* hos κλυζομένους καὶ κυμαίνοντας vocat Adamantius: ὀφθαλμοὶ, inquit, κλυζόμενοι κυμαίνοντες ἐν αὐτοῖς εἰς ἀφροδίσια καὶ ἀπόλαυσιν ἐκκαλοῦνται. id est, *Oculi inundantes, fluctuantes in seipsis, ad Venerem & delicias concitati feruntur.* Quin & amatorios ocellos vdos depingit, scitissimus Poeta Anacreon:

τὸ δὲ βλέμμα νῦν ἀληθῶς
ἀπὸ τοῦ πυρὸς ποίησον
ἅμα γλαυκὸν ὡς Ἀθήνης
ἅμα δ᾽ ὑγρὸν ὡς κυθήρης.

Id est,

At oculi nunc vere
Instar ignis sint facti,
Simul glauci vt Mineruæ,
Simul vdi vt Cystheres.

Nemo

Nemo tamen quod sciam *tumenti adspectu* finxit amatorẽ. Oculi enim amatoria passione laborantium, caui magis sunt, & palpebræ tremulæ, vt ante diximus, id quod Paulus Ægineta lib. 3. c. 17. vbi de amatoria passione agit optime explicat. ὀφθαλμοὶ, inquit, κοῖλοι καὶ οὐ δακρύουσι, φαινόμενοι δὲ ὡς ἂν ἡδονῆς πεπληρωμένοι εἰσὶν, κινεῖται δὲ αὐτοῖς τὰ βλέφαρα θαμινὰ, τῶν τε ἄλλων τοῦ σώματος μερῶν οὐ συμπιπτόντων μόνοι οὗτοι τοῖς ἐρῶσι συμπίπτουσι. i. *Oculi concaui, qui nullas emittunt lachrymas, sed quasi voluptate perpetua semper impleti sunt, mouentur ipsis palpebræ crebro. ceteris autem corporis partibus haud collabantibus, soli hi amatoribus concidunt.*

CAPVT XXVII.

Anabolicæ species, *quæ dicantur in Flauio Vopisco.*

FLauius Vopiscus in Aureliani Cæsaris vita ita scribit: *Vectigal ex Ægypto vrbi Romæ Aurelianus vitri, chartæ, lini, stupæ, atque Anabolicas species æternas constituit.* Turnebus lib. 18. cap. 17. legit *embolicas*, quod inquit tributi genus erat & vectigalis. at si auctoris verba perpendas, de speciebus rerum ad vsum necessariarum loquitur, populo largitis. idque nostram tuetur sententiam. *Anabolicas species* castigat Bapt. Egnatius & mutat in *Anatolicas*, & interpretatur *Orientales*. Tu *Anabolicas species* retine, & lege & interpretare *vestiarias species*, puta eas quæ ex Ægypto, Arabia felice, Æthiopia, Perside, India, per mare rubrum in Ægyptum, deinde illinc Romam aduehebantur, vt etiam in Periplo maris rubri docet Arrhianus: Puta e lino, serico Indico, Gossipio. Nam & *abollas* in Tyro & Ægypto, & Gaunacas, & λώδικα δίχρωστα & *stolas Arsenoiticas* in Ægypto confici idem tradit Arrhianus. Etsi *Gaunacas* Clemens Alexandrinus inter *stragula* recenseat. Dicuntur autem hæ species *Anabolicæ* a verbo ἀναβάλλομαι. Quod vt inquit Moschopulus in dictionibus Atticis, significat ὑπερτίθεμαι ἐνδύομαι. id est, *induor, vestior*, vnde inquit ἀναβολὴ ἡ ἐπιβολὴ, *vestis quæ superijcitur*, vsus est Dion siue Xiphilinus in Nerone, ἱμάτιον ἀναβαλλόμενον ἐν τοῖς δρόμοις. *vestis induta in currendi certaminibus.* Sed & Synesius in Epistola ad fratrem, ἀναβολὰς appellat. καὶ πρίωμαι τρεῖς ἢ τέτταρας τῶν ἀναβολῶν, id est, *Et emo mihi tria aut quatuor vestium indumenta.* Quin & Thomas Magister Grammaticus apud Græcos non incelebris, ἀναβαλλόμενοι χιτῶνα ἢ ἐνδύθειν. id est, *vestem iniecimus siue induimus.* Hinc Isidoro *Anaboladium, quod lineam vestem* interpretatur, siue vt ait *Amictorium lineum fœminarum, quo humeri operiuntur.* quod Græci & Latini *syndonem* vocant, quo gestamine etiam nostrates mulierculæ sese efferunt. At Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theoria rerum Ecclesiasticarum, *Anabolæa* inter sacras vestes, quibus Christianorum Mystæ vtuntur, commemorat. Anabolæa inquit referunt ea anabolæa, quæ gerebant vestimenta.

CAPVT XXVIII.

Iuppiter Tragœdus, & Apollo Sandaliarius *unde dicti. Suetonius explicatus.*

SVetonius Tranquillus in Augusto, *Omnes ordines in lacum Curtij quotannis ex voto pro salute eius stipem iaciebant: Item Calendis Ianuarij strenā in Capitolio etiam absenti; ex qua summa preciosissima Deorum simulacra mercatus, vicatim dedicabat, vt Apollinem Sandaliarium, & Iouem Tragœdum.* Hæc numina quidam a vicis *Sandaliario*, & *Tragœdorum* opinantur dicta: aliis de hac re ambigentibus. Romæ autem fuisse *vicum Sandaliarium* siue *Sandalarium* ex P. Victore seu Sexto Rufo constat, qui illum locant in regione vrbis Quarta. Iouem autem Tragœdum vt numen aliquod nouum a Cæsare Augusto introductum, suggillat Theophilus Martyr lib. 3. ad Autolycum *τί γάρ μοι καταλέγειν τὰς ἀσελγείας τῆς μητρὸς θεῶν λεγομένης, ἢ διὸς λατιαρίου διψῶντος αἵματος ἀνθρωπείου, ἢ ἄττιν τοῦ ἀποκοπτομένου, ἢ ὅτι ὁ ζεὺς ὁ καλούμενος τραγῳδὸς κατακλύσας τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα ὥς φασι, νῦν παρὰ ῥωμαίοις θεὸς τιμᾶται.* id est, *Quid me oportet enumerare nequitias & impuritates dictæ matris Deum, seu Iouis Latialis sitientis sanguinem humanum, seu Attyn castratum, seu vt Iuppiter Tragœdus vocatus suam iactans & inundans manum apud Romanos, nunc vt Deus colitur.* Quibus Theophili verbis adductus, magis credo ab habitu & gestu tragico, quo hic Iuppiter effictus fuit, superstitione quadam seu somnio monito ad id Augusto *Tragœdum* dictum. *inundare* enim & *iactare manum* tragici gestus est. Nam *vicum* fuisse Romæ *Tragœdorum*, nondum inuestigare potui, etsi *vicum Sandaliarium* legam in P. Victore. An autem inde *Apollo* sit *Sandaliarius* appellatus, aliorum iudicio relinquo. Et an vicus ille a *Sandaliorum confectoribus* ita dictus sit. An potius *Apollo Sandalarius* dictus, quod *Sandalijs* (calceamenti id genus est ab Anacreonte *σάνδαλον* dictum) *indutus esset*, quod olim non virorum, sed heroinarum calceamentum fuit, vt alibi ostendimus, de quibus omnibus, antequam quid temere pronuntiemus, ampliandum censemus & deliberādum. De hoc *vico Sandaliario* ni fallor, loquitur Aulus Gellius, lib. 18. c. 14. *Cum iam adolescentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutassemus, Magistrosque tunc nobismetipsis exploratiores quæreremus, in Sandaliario forte apud librarios fuimus.* Nisi de alio loco illum autumasse alii contenderint.

MISCEL

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber V.

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

Defensus a calumnia Boetius, & error Pij notatus in explicando loco Porphyrij in capite de specie; inibique carmen Euripidis citatum, quodque eius lectionem non temere immutare debuerit Muretus.

QVantus fuerit in Philosophia, & in omni disciplinarum genere Flauius Seuerinus Boetius, ii quos reliquit abunde testantur libri. Sunt tamen quidam tam male feriati, & maligni homines, qui illum carpere non desinunt: tum præcipue quod Porphyrii librum τῆς εἰσαγωγῆς vertens, hunc locum qui sic Græce legitur, vt subiungemus, non verterit, sed peruerterit. Sic enim ille in capite, περὶ εἴδους, τὸ δὲ εἶδος λέγεται μὲν καὶ ἐπὶ τῆς ἑκάστου μορφῆς, καθ' ὃ εἴρηται, πρῶτον εἶδος ἄξιον τυραννίδος. id est, *Species vero dicitur de cuiusque forma, iuxta quod dicitur: Priami species digna tyrannide seu regno.* Hic quidam mire stomachantur in Boetium, quod ausus sit vertere id, quod in Porphyrio non erat, nempe, *Priami species digna esset imperio.* At si vnquam id vertit Boetius? cur in his commentariis quos in propriam editionem composuit, nullam Priami facit mentionem? & in his commentariis, quibus Victorini versionem explicat, nullius *Priami* commeminit. Cum tamen Victorinum reprehendat, quod cum dixerit *speciem esse hominis formam,* tamen iterum *vultus pulcritudinem, speciem* dicat, quasi diuersa sint, *vultus pulcritudo, & hominis forma,* & non re eadem. Quocirca id potius credendum, exemplaria Boetianæ versionis a librariis & sciolis iam olim fuisse vitiata. id quod scholion quoddam in codicis margine, quem habeo antiquæ editionis, innuit: adserens nonnullos codices habere, *primum quidem species digna est imperio,* vt inde facili lapsu transcribêtium, præcipue imperitorum, e primum voce factum sit *Priamus,* & Boetium omnino *primum,* non *Priami* scripsisse. Sic vt error Baptistæ Pii Bononiensis in commentario in Lucretium sit explodẽdus, qui in Græco codice πρίαμον nõ πρῶτον legendũ censet; sicut in codicib. (inquit) vulgatis passim habet͂. Deinde adducit te-

stes duos codices valde (vt ipse censet) castigatos, vnum etiam priscum castigatissimum, qui fuerit Lionorii Flaminis Bononiensis. Alterū se Brixiæ vidisse autumat, qui fuerit Ioannis Talerii Græcæ & Latinæ doctissimi. Sed Pius hic cum suis codicibus nullum locum habebit, qui & ipsi ad consimilem modum, vitiati inquinatique sunt. Neque pro eo facit, quod Priamus fuerit omnium pulcerrimus, neque rursus, quod Porphyrius carmen hoc syllaba quam decuit, productius extulerit, vt exemplo subseruiret, præcipue cum illud ipsum carmen exstet apud Stobæum, ex Euripidis Tragœdia nescio qua, titulo εἰς κάλλος.

ἴδοιμι δ᾽ αὐτῶν ἔκγον᾽ ἄρρεν᾽ ἀρρένων
πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίους τυραννίδος.

id est,

Vtinam videam ipsorum nepotes nepotum,
Primum quidem forma dignos regno.

Quorum postremum hunc immutatione vnius elementi, adaptauit Porphyrius suo proposito. vt non debuerit tam anxius esse vir singularis eruditionis Antonius Muretus in mutanda lectione, ἄξιον in ἀξίους tam curiose transponendo: cum sexcenta talia sint in Platone Aristotele, & aliis Philosophis, vbi carmen immutant, vt pro testimonio ad id quod probare volunt illis subseruiat. cum etiam Athenæus libro 13. hoc ipsum carmen ad eum modum quo Porphyrius legat, cuius verba sunt hæc: *Ἡρακλείδης ἱστορεῖ, ὅτι κατὰ τὴν Σπάρτην θαυμάζεται μάλιστα ὁ κάλλιστος καὶ ἡ γυνὴ καλλίστη, διὸ φασὶ περὶ Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως γυναικὸς αὐτῷ καλῆς φαινομένης, ἑτέρας δὲ αἰσχρᾶς. καὶ πλουσίας ὡς ἀπέκλινεν ἐπὶ τὴν πλουσίαν, ζημιῶσαι τοὺς ἐφόρους αὐτὸν ἐπιλέγοντας ὅτι βασιλίσκους αὐτὶ βασιλέων τοῖς Σπαρτιάταις γεννᾶν προαιρεῖται. Εὐριπίδης τε ἔφη. πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.* id est, *Heraclides scribit, quod in maxima admiratione essent apud Spartanos pulcerrimus vir pulcerrimaq; mulier, vnde aiunt de Archidamo, quod multatus sit ab Ephoris, quod cum pulcram haberet vxorem, & alteram deformem, sed diuitem, quod deflexerit ad diuitem accusantes, quod regulos pro regibus Spartiatis generare præoptasset: cum Euripides dicat, primum quidem species digna tyrannide, seu regno.* Falsus quoque est Daniel Barbarus, qui in commentario in hunc Porphyrii librum, versus istos putauit esse ex Euripidis Phænissis, quod certe (pace eius viri) neutiquam verum reperietur, vt interdum summis viris minus intentis, tales errores vel non sentientibus obrepere soleant.

CAPVT II.

Lunulas in calceis, *qua parte pedis gestarint Romani, inibiq; Herodis Attici dictum explicatum e Philostrato; tum super* malleo & talis *nonnulla allata.*

ROmani cur lunulas seu lunæ effigiem in calceis gesserint, puto

puto a nobis alias lib. 4. cap. 24. dictum. Sed nunc qua parte pedis, ante ne an retro, supra an infra, interius seu exterius, id puto inuestigandum. Cuius rei non mediocrem notionem ingerere visus est Philostratus in Herodis Attici vita. Qui *lunulam* illam dicit fuisse Romanis *insigne nobilitatis* Sicuti & Iuuenalis quoque in septima Satyra dum ait:

Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Dicit autem hoc fuisse τὸ μηνοειδὲς ἐπισφύριον ἐλεφάντινον; hoc est: *Lunatum ex ebore ornamentum, quod malleos pedum contegeret, ad lunæ effigiem corniculatum.* Cælius Rhodiginus nescio qua ratione *fibulam corniculantem* interpretatur, instar eius, quæ est in luna. At fibula id calciamenti non fuit, sed extrinsecus, ad malleum vtriusque pedis ornamenti gratia, & velut patriciæ nobilitatis insigne appositum, quemadmodum etiam indicat supra citatus versiculus. Sed & talem calceum ob id lib. 1. epigr. 50. Martialis *Lunatam pellem* appellat. Verba Philostrati e 2. de vitis Sophistarum ex Herodis Attici vita, ideo adpingere hic visum est, quod eam rem manifestam faciant: ἦλθεν ἐπὶ τὸν ἡρώδην καὶ φόνου δίκη ὧδε· ξυντεθεῖσα κύειν μὲν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα ῥήγιλλαν ὄγδοόν που μῆνα. τὸν δ' ἡρώδην, οὐχ ὑπὲρ μεγάλων ἀλκιμέδοντι ἀπελευθέρῳ προστάξαι τυπτῆσαι αὐτήν· πληγεῖσαν δὲ ἐς τὴν γαστέρα τὴν γυναῖκα ἀποθανεῖν ἐν ὠμῷ τῷ τόκῳ. ἐπὶ τούτοις ὡς ἀληθέσι γράφεται αὐτὸν φόνου βραδείας ὁ τῆς ῥηγίλλας ἀδελφὸς, εὐδοκιμώτατος ὢν ἐν ὑπάτοις, καὶ τὸ ξύμβολον τῆς εὐγενείας περιηρτημένος τῷ ὑποδήματι. τοῦτο δ' ἐστὶν ἐπισφύριον ἐλεφάντινον μηνοειδές. καὶ παρελθὼν ἐς τὸ ῥωμαίων βουλευτήριον, πιθανὰ μὲν οὐδὲν διῆγε περὶ τῆς αἰτίας ἣν ἐπῆγεν, ἑαυτοῦ δὲ ἔπαινον ἐμακρηγόρει περὶ τοῦ γένους. ὅθεν ἐπισκώπτων αὐτὸν ὁ ἡρώδης, σὺ ἔφη τὴν εὐγένειαν ἐν τοῖς ἀστραγάλοις ἔχεις. i. *Contigit etiam Herodi, vt cædis iudicium fieret ob id illi intentatum, vxore ipsius Rhegilla octauo mense pariente, cum Herodes Alcimedonti liberto haud magnis rebus præposito eam iussisset feriri, cumque is in ventrem mulieris ictum ingessisset: euenit, vt ea immaturo adhuc partu decederet. Propter hæc tanquam vera essent, cædis illum accusauit Bradeas Regillæ frater, maximæ opinationis inter consulares, & symbolum seu signum nobilitatis obuinctum habens in calceis, hoc quidem super malleare est eburneum, instar lunæ corniculatum. Progrediensque in Romanorum Senatum, nihil narrauit, quod eam quam intentauit accusationem probabilem redderet, sed seipsum laudans, sermonem longum fecit de suo genere & nobilitate; Quocirca illum irridens Herodes, Tu inquit nobilitatem in talis habes.* Ceterum quod hic Herodes, *nobilitatem eum in talis gerere* adserit, videtur repugnare rei vocabulo, qui ante illud ἐπισφύριον vocauit, quasi dicas *supermalleare,* quod scilicet pedis malleolis appponeretur. Sciat Herodem ibi vulgare locutum. Nam vt Galenus in libro de ossibus docet, vulgo *Malleoli pedum,* hoc est, τὰ σφυρὰ etiam ἀστράγαλοι nominabantur, cum sit differentia

inter vtrumque non minima. Sed prolixius recitanda sunt Gal ni verba, prout ab interprete Ferdinando Balamio Siculo su versa (nam Græci exemplaris videndi copia nondum mihi cont git) vt differentia vtriusq; ossium melius consideretur: *Tibia*, in quit, *quicquid anteriore in parte tenue & carnis expers est*, *Crea* (ἀ πκνήμιον in margine) *dicitur, ima ab vtroque latere tibiæ suraq; pa tes*, (σφυρὰ in margine) *malleoli nuncupantur: iiq; gibba rursus & omnino carne carentes, extra alia prominent. Hos ipsos permulti tal* (ἀστραγάλους in margine) *vocant, Sed errant penitus: nam sub his v trinque talus continetur, ac undequaque contegitur, vt ne eu tangere quidem possis. Malleoli extrema tibiæ suraq; processuum part sunt, Gibba quidem exteriore ex parte (vti patet) intrinsecus cau* Deinde tali hoc est ἀστραγάλου posituram & formam exactius de scribit. Ex quibus omnibus liquere puto diuersa esse σφυρὸν & ἀ στράγαλον. Præterea Herodem cum diceret Bradeam nobilitatem ἐν ἀστραγάλοις gestare, magis vulgare locutum quam vere, cum *epi sphyrion* ἀπὸ τοῦ σφυροῦ non ἀπὸ τοῦ ἀστραγάλου denominatum con stet, cum parti calcei apponeretur, quæ malleolum contegit Quocirca illud Stratonici apud Athenæum dictum, non rect Cælius videtur interpretatus, qui ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ *supra talum* vertit, cum *supra malleolum* vertere debuerit. Sed ipsa Athenæ verba e libro δειπνοσοφιστῶν 8. adiiciamus: Μινάκου δὲ αὐτῷ περὶ μου σικῆς διαμφισβητοῦντος οὐ προσέχω αὐτῷ ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγεις. id est: *Minnaco, inquit, super musica cum eo dissertare ingressi non intendo inquit, quoniam* ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγεις. id est, *supra ta lum dicis*: cum *supra malleum* vertere vt diximus debuerit. Ceterum id non obiter animaduertendum, quod *gibbam* illam tibiæ suræ que partem quam Galenus τὸ σφυρὸν vocat, Rufum in 3. περὶ ἀν θρώπου μορφῆς vocare κόνδυλον, cumque idiotas quosdam vocar ἀστράγαλον, καὶ κατωτέρω ἐστιν αὐτῆς (*tibiæ ossis* scilicet) τὸ πέρας, ὁ ἔξω κόνδυλος, ὃν ἐνιοί φασι τῶν ἰδιωτῶν ἀστράγαλον προσαγορεύεσθαι. id est *Et inferius ipsius* (*ossis tibiæ* scilicet) *extremum quod foris promina condylus, quem quidem vulgarium quidam talum appellant.* Idem tamen hunc paulo post σφυρὸν appellat, ἐν δὲ τῶν πρὸς τὸ σφυρὸν μέρων, ἡ κνήμη στενοῦται πρῶτος. id est, *Ex partibus vero ad malleum iu ta ex parte arctatur.* Sed & idem auctor est in interuallo duorum ossium, scaphoidis & ciboidis, instar figuræ Sigma contineri a stragalon siue talum. Sed & Theophilus Protospatharius ὁ δὲ in quit, ἀστράγαλος, ἔγκειται μὲν ταῖς τῆς κνήμης, καὶ περόνης ἐκφύσε σιν, ἐπίκειται δὲ τῇ πτέρνῃ κατὰ δύο τινας ἐξοχὰς ταῖς κοιλότησιν ἐκεί νης ἐνδεθεὶς. id est, *Talus iacet inter tibiæ & suræ excrescentias; ia cet autem calcaneum infra, duabus eminentijs intra concauitates illius situs.* Quæ satis sufficere arbitramur ad differentiam *tali* & *malle* *explicandam.*

CAPVT

CAPVT III.

Emendatus locus Nonij Marcelli.

NOnius Marcellus in voce *Lancea* citat Sisennam histor. lib. 5. ita dicentem: *Gallia materibus, Sueui lanceis configunt*. At Sueuis qui præstantissimi Germanorum fuere, non *lancea*, sed *framea* telum fuit. vt docet Cornel. Tacitus in libro de moribus Germanorum: habentque probari quidam codices vestigia veræ lectionis, & loco, *Sueui*, *sant* reponunt, quæ vox proximius accedit ad genuinam lectionem. Tu lege *Hispani*. Hispanorum enim lanceam fuisse peculiare telum docet M. Varro libro quarto decimo rerum diuinarum auctore A. Gellio Hispanicumque vocabulum, etsi Festus, id a Græcanica voce λογχῆ deducat. Nec adnotassem hanc rem, nisi diligentissimos quosque scriptores hunc locum perperam & legisse & citasse animaduertissem. Quin ne in postrema quidem ædicione, quæ auctorem D. Hadrianum Iunium præfert hoc repositum esse videmus.

CAPVT IV.

De versu & Poeta Phalisco. *De Serenio Crinitum duos, & Gyraldum tres ex vno fecisse Poetas.* Septimium Phaliscum & Serenum *vnum eundemq; fuisse Poetam; de eius ruralibus opusculis: castigatus Terentianus.*

DVbium merito multis videri debet, quodnam aut cuiusmodi carmen sit id, quod *Phaliscum* dicitur. Cuius præcipue meminere & Seruius in suo centimetro & Maurus Terentianus & quidem hoc metro:

Talia docta Phalisca legimus &c.

Vtrique autem constare aiunt tribus dactylis, & in fine Pyrrichio, at Dactyli interdum franguntur in proceleumaticos, vt maior addatur carmini celeritas Hoc carmine vsum quendam Poetam Phaliscum auctor est idem Terentianus, mentionem eius faciendo, dum illum etiam Anapæstica ex posteriore cæsura carminis heroici conscripsisse tradit; subdens:

Atque ille Poeta Phaliscus
Quom ludicra carmina pangit:
Vua vua sum, & vua phalerna:
Et ter feror, & quater anno.
Libro quoque dixit eodem.
Vnda vnde Colonus eoa
A flumine venit Orontis.
Erit vltima syllaba post tres
Catalectica, qua perhibetur. &c.

Ego non aliud innui puto, quam Q. siue A. Septimium Sere-

num,qui de ruris opusculis libros conscripsit, quod vel ex præce denti carmine colligi potest: Et etiam in centimetro suo ad Al binum,aperte indicat Seruius. *Phaliscum*,inquit,*constat tribus da ctylis & pyrrhicio*,vt

Docta Phalisca Serene dabis.

Qui versus forte ab ipso Sereno compositus est,aut saltem ab ips Seruio. Quo innuitur hunc Serenum præcipue hoc carmine de lectatum, & a se qui Phaliscus origine fuerit, *Phaliscum* denomi nasse. Vt iam ridiculi sint Grinesus & Gyraldus, quorum hic e hoc vno tres Poetas fecerit, *Phaliscum, Aulum Serenum*,& *Q. Septi mium:* ille duos, *A. Serenum*, & *Q. Septimium.* Cum reuera ex hi quæ adduximus, vnum eundemque hunc esse opusculorum ru conscriptorem constet, qui tamen diuerso metrorum genere i his vsus sit; præcipuo autem hoc dactylico, quem a se *Phaliscu* vocari voluit. Nam vt demus P. Crinito quod D. Hieronymu illum inter Lyricos commemorat, quid hoc refert cum vario ly ricorum metrorum genere sua scripserit opuscula, & potuerit ali quoque a ruralibus suis diuersa lyrice scribere; quemadmodu & hymnos hunc Septimium scripsisse constat. Nam & ex eoru vno in Ianum conscripto, aliquot versus citat Terentianus, du de Choriambico Phalæcio agit,cuius exemplum hoc adducit:

Iane pater, Iane tuens,diue,biceps,biformis,
O cate rerum sator, o principium Deorum,
Stridula cui limina,cui cardinei tumultus,
Cui reserata mugiunt aurea claustra mundi,
Tibi vetus ara caluit Aborigineo sacello.

Hymni autem illius auctorem hunc rei rusticæ scriptorem & Ly ricum esse,aperte fatetur idem Terentianus his versibus:

Qui multos legere negant hoc corpore metri
Romanos aliquid veteres scripsisse Poetas,
Dulcia Septimius qui scripsit opuscula nuper,
Ancipitem tali cantauit carmine Ianum,

Corrigendus est locus in tertio versu & legendum,

—— *qui scripsit opuscula ruris.*

non *nuper*. Vt habent vulgati codices & P. Crinitus: quod Lili Gyraldus etiam animaduertit, & paulo post ipse Terentianus in dicat,de carmine ex Dactylica hepthemimeri agens:

Septimius (docuit quo ruris opuscula libro)
Hoc genere adsidue cecinit:
Ponere pauca mihi sat erit.
Inquit amicus ager domino,
Si bene mi facias: memini.
Pinea brachia dum trepidant,
Audio canticulam zephiri.

Qu

Quin paulo post, versuum illius vt Lyrici meminit: & carmina eius *Phalisca* appellat; quod vti apparet, ipse Septimius auctor ea ita nuncupari voluit: ad celebrandam (vt credibile est) patriam suam Phaliscos (adeo vt interim admirer quod Crinitus, nullo auctore, Afrum illum dixerit) Tum etiam versus illius de vite iuganda, quod ipsum etiam rusticationis opus est, adfert, vt patet in his versibus:

Nam Lyrici quoties sua volunt
Carmina per varios dare sonos:
Pluribus illa modis ita nouant.
Dactylicum hoc fieri magis amat:
Vel si ponitur vnus alius
Pes, modo tertius hunc retineat.
Talia docta Phalisca legimus:
Nam tibi notius hoc genus erit;
Carmine si quid ab hoc posuero;
Quando flagella iugas, ita iuga,
Vitis & vlmus vti simul eant:
Nam nisi sint paribus fruticibus,
Vmbra necat teneras Amineas.

Hinc & Seruius,

Docta Phalisca Serene dabis.

Quod carmen forstasse est ipsius Sereni, a Seruio exempli loco citatum: vt iam minus mirum sit D. Hieronymum & Seruium in 2. Æneid. quo loco de *instar* agit, hunc Lyricum vocare, quando (vti diximus) Lyricis versibus tum opuscula ruris, tum hymnos, tum alia vti apparet conscripserit. Locus autem D. Hieronymi quem P. Crinitus innuit, est in epistola ad Paulinum his verbis: *Dauid Simonides noster, Pindarus & Alcaus, Flaccus quoque Catullus & Serenus, Christum Lyra personat.* Ex his igitur liquet, frustra Crinitum & Gyraldum laborare, vt alium Serenum Lyricum, ab hoc Septimio faciant. Cum Sereni *Phalisca* esse Seruius adstruat, eademque Septimii Terentianus, qui Septimium quoque *Phaliscum Poetam* esse aperte declarat, & non tertium quendam; vt falso opinatus est Lilius Gyraldus. Nam Carmen, quod Sereni esse adfirmat Martianus Capella, ex meris breuibus cōstans, eius generis esse, cuius supra meminimus, Dactylis in proceleumaticos resolutis, priore nimirum longa in duas breues commutata, manifestum est. Est autem tale:

Perit ampedis animula leporis.

Quale item est quod Diomedes refert,

Animula miserula properiter obit.

Quin & Terentianus dum de tertia tome hendecasyllabi agit, hos de eo versus commemorat Lyricos:

Hoc de Septimij potes

Iunctis nosceris versibus.
Gerit intus in oppidum
Anhelos Panope greges.

Sed omnem dubitationem tollit, quod Nonius Marcellus *Serenum in Opusculis ruralibus* aduocat, interdum *in Opusculis*, interdum *ruralibus* scribendo. vt in voce mercatus: *Ad mercatum eo villice.* Et in voce Labium: *Labiumq; insigne reuellit*, qui versus dactylicus est. talis, qualis ille: *inquit amicus ager domino.* Et rursum in voce Occatio, *Occatio occaecatio est.* Quod de occatione rurestri auctorem illum loqui manifestum est. Nec refert, quod alii Aulum, alii Quintum hunc scribant, cum id hallucinatione librariorum factum fuisse arbitrari merito quis possit. Citat hunc quoq; Fortunatianus.

Capvt V.

Principium Phaenissarum Actij collatum cum principio eiusdem nominis fabulae Euripidis.

SVperest adhuc e clade illa veterum Poetarum carmen L. Actii Tragici Poetae e fabula quam *Phaenissas* inscripsit: id autem ex collatione consimilis nominis fabulae Euripidis, apparet de eodẽ Euripide mutuatum: fuisseque initium eius Tragoediae, quod cum ille de Graeco Poeta mutuare sit conatus, videamus an idem lepos, eaedemque gratiae Latino insint, quae in Graeco apparent. Sic igitur Graeca se habent:

ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν
καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις
ἥλιε θοαῖς ἵπποισιν ἱλίσσων φλόγα
ὡς δυστυχῆ θήβαισι τῇ τόθ' ἡμέρᾳ
ἀκτῖν' ἐφῆκας ——

At ille noster adhunc modum:

Sol qui micantem candido curru atq; equis
Flammam citatis feruido ardore explicas.
Quiq; natum aduerso augurio & inimico omine.
Thebis radiatum lumen ostendis tuum.

Qui dum contendit ad magniloquentiam Euripidis, in inefficacem quandam affectationem incidere videtur. Nam neq; primi versus sensum attigit, (credo diffisus se illum adsequi posse ob longitudinem Hyperbati) & sequentium versuum verborum maiestate longe inferior est habitus, implicatum quid, & obscurũ proferendo: vbi enim est illud, καὶ χρυσοκολλήτοισιν, &c. & illud, θοαῖς ἵπποισιν ἱλίσσων φλόγα. pro quo, quam sine genio est illud affectatum, *micantem flammam, candido curru equis citatis, feruido ardore explicas.* Tum illud *quique*, quam frangit vim connexae orationis vt reliqua quoque nihil ad sensum Euripidei carminis pertinent nam *aduerso augurio*, & *inimico omine*, *natum & radiatum lumen*

quam

quam dissona sunt a mente Euripidis? qui solum dixit, ἀκτὶν ἔφηνας, δυστυχῆ τῇδ' ἡμέρᾳ. Vt iam non inculpet diuinos Solis radios & lumen, quod facit Actius, sed ipsum infelix oriendi solis momentum, & diem: quem infelicem inquit interpres vocat ea ratione qua Hesiodus quasdam ἡμέρας πονηράς, hoc est, *dies malas* appellat; ratione nimirum bonorum & malorum in eis nobis obuenientium. Quod longe leuius est, quam quod dicit Actius; *quique natum augurio, &c.* Sol enim ex constituto oritur occiditque, tum etiam necessario: auguria autem & omnia in his quæ fortuito obueniunt, solum considerantur. Ex quo liquet, Energiam illam & natiuam vim dicendi Græcorum, nostros quidem adsequi conatos, sed in ipso conamine defecisse. sicut ex multis quoque aliis eorum reliquiis ad Græca exemplaria collatis satis liquet, ampliusque liqueret, si eorum libri, qui non sine graui literarum iactura interierunt, exstarent. Paucos excipio, quorum scripta citra omnem aleam cum Græcis committi possunt, præcipue omnis eloquentiæ parentis M. Tullii Ciceronis, & si hic quoque in conuertendo Latina de Græcis vt alibi diximus, magnam sibi libertatem permiserit.

CAPVT VI.

Ima Cera *quæ dicatur in Suetonio, inibique de ritu consignandi testamenta.*

IN rescripto CÆSS. & Augg. Diocletiani & Maximiani, C. *de impuberum substitutionibus.* L. *precibus.* notum est, nec tacuere iurisconsulti, *secundos herédes* dici *substitutos*, quando id ne Accursium quidem, & Albericum Rosatum latuerit. Sicut & apud Suetonium Tranquillum in vita Iulii Cæsaris; Cum dicit *Decimum Brutum nominatum a Cæsare in secundis heredibus* hoc est vt Beroaldus & Sabellicus enarrant *inter substitutos*, non inter legatarios, vti voluit Alexander ab Alexandro qui Boetium non legerat, ita scribentem in secundo commentariorum in Topica Ciceronis: *Secundus heres dicitur, qui heredi substituitur: veluti si quis filium instituat heredem, scribatq; si is filius intra pubertatem decesserit, nepotem vel quemlibet alium heredem esse oportere.* Nepos igitur vel quilibet alius, secundus heres dicitur. Quod cũ in confesso sit, non minore negotio torquent se eius auctoris interpretes in explicando eo de *ima cera.* C. inquit, *Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera.* In quem locum Beroaldus ineptiens, *in prima* inquit, *cera hoc est prima cerata tabula, testatoris nomen, in secunda heredis scribebatur. & hinc est illud Horatianum:*

—— *quid prima secundo*

Cera velit versu, solus multisue cohæres
Veloci percurre oculo.—

Imam ceram, intellige vltimam partem tabulæ testamentariæ. Cicero extrema Cera pro vltima parte tabulæ dixit, vt interpretatur Asconius. Hactenus ille. Quo si vnquam quicquam ineptius scripsit, hic auctor, alioqui eruditus; nihil recuso, quin me omnes maleuolentissimum iudicent, & omnium odio dignum. Sed itane *in prima tabula* testatoris nomen scriptum fuit, vti etiam heredis suscipere non posset, qui si respexisset ad illum Horatii versiculum, quem citat, *Quid prima secundo, Cera velit versu.* Haud dubie vidisset, mox testatoris nomini, in eadem cera subiici nomen instituti heredis. Neque enim magis quidquam contra se proferre potuisset: quod vel cœco appatet. Cum in prima cera, mox *secundo versu*, hoc est *linea*, vel vt nunc loquuntur paragrapho, subiici soliti sint instituti heredes. Quod & idem Poeta se velle ostendit cum subiicit:

—solus multisue cohæres
Veloci percurre oculo.—

Nec possunt aliter intelligi versus Horatiani, quam in prima cera institutiones heredum scribi solitas. Id enim primum semper in testamentis fuit, & velut basis tabularum testamenti. Quocirca reiectis interpretum næniis, ita intellige, vt Cæsar post institutos heredes, C. Octauium, L. Pinarium & Q. Pedium, reliquos amicos iis substituerit, si quid ipsis contigisset humanitus ante mortem Cæsaris, inter quos fuerit & Decimus Brutus, quos omnes *secundos heredes* vocat, Iurisconsultos hac in re sequutus. Hunc morem testamenta conficiendi optime ostendit Caius Iurisconsultus libro 2. Institutionum, simul explicans caussam, quare substituti scribantur in ima seu extrema cera, hoc est in vltima tabula cerata: *Substitutio* inquit *est, quæ post institutionem a testatore fieri solet: id est, secundi heredis appellatio, & duæ sunt, quarum vna vulgaris dicitur, alia pupillaris; Vulgaris dicitur illa: Heres mihi esto (siue hoc filio, siue extraneo) quod si hereditatem meam adire nolueris, illum substituo ad quem hereditas mea debeat pertinere. Pupillaris substitutio filiis tantummodo impuberibus dari potest; quæ ita fit; Ille filius meus si intra pubertatem decesserit, illum ei substituo. Sed pupillaris substitutio ita secreta esse debet, vt ad notitiam substituti venire non possit, ne vita pupilli aliquis substitutus insidias moliatur: nam in extrema pagina testamenti fieri debet, vt pars illa in qua substitutio pupillaris scripta est; quam diu pupillus annos pubertatis egrediatur, obsignata permaneat; Et prior pars testamenti in qua heres scriptus est, reseretur.* Quod ipsum & Iustinianus ex Caio in suas Institutiones retulit. Ex quibus manifestum est, quid sibi Suetonius & per *secundos heredes*, & per *imam ceram* voluerit.

CAPVT VII.

Hercules Callinicus *dictus, inibiq; de* cantione & saltatione callinico. *Euripidis loca explanatiora reddita.*

HErculem a deuictis monstris, quibus orbem purgauit multiplicibusque victoriis, *Callinicum* dictum, præter quam quod Suidas id testatur, qui *Callinici* cognomentum *Herculi* adstruit; tum etiam apopthegma id quod apud Laertium in Diogonis Cynici vita adhuc legitur in hunc modum: *Cum quidam ducta nuper domum vxore inscripsisset ædibus suis: Iouis filius Hercules Callinicus hic habitat: ne quid ingrediatur mali; adscripsit Diogenes: Post bellum auxilium.* Adscripserunt autem hoc Herculi cognomentum in foribus domus tanquam victori, & malorum depulsori, patet idem vel ex Archilochi seu hymno seu epinicio, quod ille in Herculem cecinit, in quo & citharæ etiam sonum imitatus est. Cuius, testibus Pindari & Aristophanis Interpp. tum etiam Suida, initium tale fuit:

τήνελλα καλλίνικε χαῖρε ἄναξ ἡράκλης.
αὐτός τε καὶ ἰόλαος αἰχμητὰ δύο.

Id est.

Tenella Callinice salue rex Hercules,
Ipse & Iolaus pugnatores duo.

Quod ipsum Olympionicis quoque accinebatur, tanquam ad Herculis gloriam euectis; ad quod alludens Pindarus ipse in 16. Olympiorum ode ita cecinit:

τὸ μὲν Ἀρχιλόχου μέλος
φωνᾶεν ὀλυμπίᾳ
καλλίνικος ὁ τριπλόος κεχλαδώς,
ἄρκεσε κρόνιον παρ' ὄ—
χθον ἁγεμονεῦσαι,
κωμάζοντι φίλοις Ἐφαρ—
μόστῳ σὺν ἑταίροις.

Id est.

Archilochi vero cantio
Decantata Olympijs
Callinicus triplici strophe resumtus
Sufficit Saturnium apud
Littus præesse
Epulanti cum amicis Ephar—
Mosto sodalibus—

Addit idem Aristophanis interpres, hunc hymnum ab Archilocho compositum in Herculem deuicto Augea, sibique du n hymno in Cererem composito vicisset in Paro insula accinuisse, eoq; applausisse. Huc itidem spectat, quod saltatio Chorusue qui Baccho celebrabatur, *Phallicus* dicebatur, qui vero in honorem

Herculis, *Callinicus*; Vt Pollux docet libro quarto: Sicuti & *Paana* in honorem Apollinis canebant. Etsi victoribus passim quoque post victoriam cani soleret: quemadmodum Olympionicis *Callinicus*. Ceterum *callinicum* proprie esse cantionem Herculi dicatam chorus, apud Euripidem in Hercule furente declarat:

εἶτα τὸν ἡρακλέους
καλλίνικον ἀείσω.

Id est.

Deinde Herculis
Callinicum canam.

Quin idem in eadem fabula Herculem ipsum καλλίνικον vocat in his versibus:

βωμὸν καθίζω τόνδε σωτῆρος Διός,
ὃν καλλινίκου δορὸς ἄγαλμ' ἱδρύσατο,
Μινύας κρατήσας οὑμὸς εὐγενὴς τόκος.

Id est.

Aram hanc insidebo seruatoris Iouis,
In qua Callinici Herculis hasta simulachrum statuit.
Dum Minyas superat, hic meus nobilis partus.

Quin & de seipso hoc dicit Hercules:

——— οὐκ ἄρ' ἡρακλῆς
ὁ καλλίνικος ὡς πάροιθεν λέξομαι.

Non inquit Hercules Callinicus vocer, si non liberos meos a periculo exemero, meque vltus fuero de Lyco. Quin & armaturam suam καλλίνικον vocat:

τῷ καλλινίκῳ τῷδ' ὅπλῳ χειρώσομαι.

Id est.

Quin & hac mea armatura manu superabo.

Quin & in illo versu in eadem fabula;

τὸν καλλίνικον μετὰ θεῶν ἐκώμασεν.

Id est.

Callinicum post Deorum laudes lasciue cecinit.

Cantionem in laudem victoriarum Herculis designari puto. Quin quod huc pertinet, Eratosthenes quoque præfatam cantionem Archilochi, non *epinicium* fuisse dicit, hoc est, carmen victoribus cantari solitum, sed *hymnum in Herculem*. Vt iam minus accurate Antonius Muretus explanare visus sit Euripidis versus. Nam etsi præclaris victoribus aut Pæana aut Callinicum accinere solitum sit, non desinunt tamen ii hymni proprii esse eorum, in quos primo compositi sunt, Deorum; quin ob id maiore honore afficiuntur victores si Deorum & cognominibus & Hymnis cohonestentur. Quod quoniam parum aperte indicauit Muretus, ideo hic latius id explicare visum est. Sic Orestem Ægysthi victorem καλλίνικον Herculis cognomento decorat in Electra Euripides:

ὦ καλλ-

ὦ καλλίνικε πατρὸς ἐκ νικηφόρου. Id est:
O Callinice (pulcer victor) patri ex victore.

Cui etiam Chorus vt Herculi hymnum canit:

——— ἀλλ' ἐπάειδε
καλλίνικον ἀοιδὰν ἐμῷ χορῷ
——— *Sed accine*
Victoriale carmen meo choro.

Videtur hic allusisse Horatius in prima ode primi sui odarum libri his versibus:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat; metaque feruidis
Euitata rotis, palmaq; nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.

Hieronicas enim mortale fastigium supergressos opinabantur, ideoque *Deorum honoribus* & hymnis cohonestandos. Sed de his hæc sufficiant.

CAPVT VIII.

Mendæ complures, e Censorini libello de die natali expunctæ.

CEnsorini libellus exstat de die natali inscriptus, neutiquam me hercle contemnendus. Plenus est enim omnimodę eruditionis; mendis tamen compluribus obsitus; quarum quasdam intactas, nobis veterum codicum opę destitutis, relinquere necesse fuit, alias non sine adminiculis restituemus. Capite igitur vicesimo sexto vbi dę modulatione agit, sic scriptum est: *Totidem Lydij grauis & acutus, tum Mesolydij pari diuersitate. Postremus hypermesolydius acutissimus.* Tu lege *myxolidij* & *Hypermyxolydius.* Nullus enim tonus *Mesolydius* in musica dicitur. *Hypermyxolydij* autem in musica sua Boetius meminit, quemadmodum & Cleonides in Harmonica sua εἰσαγωγῇ, qui Censorino consonat: *Sunt* inquit, *toni Aristoxeni sententia tredecim. Hypermyxolydius, qui & hyperphrygius appellatur, Myxolydij duo acutior & grauior, quorum acutior etiam Hyperiastius vocatur: grauior autem etiam Hyperdorius. Lydij duo, acutior & grauior, quorum grauior etiam Æolius dicitur.* Memorat deinde *hypomyxolydios duos*, quorum grauior etiam *hypoæolius* nuncupatur. Sed & Martianus Capella, *Lydium Hyperlydium*, & *Hypolydium*, tanquam adiacentes Lydio tonos commemorat, cui etiam succinit in suo compendio Cassiodorus. Nemo autem quod sciam vnquam *Mesoloydij* commeminit. In eodem cap. de sonis agens; vbi habet *paripate*, lege *parhypate.* Et paulo post, vbi: *Deinde hypates meson. Deinde triscelinen menon netesmon menon, paramese diezen menoque paranete diegeumenon.* Corrige ex Boetio, Martiano & aliis musicæ disciplinæ scriptoribus. *Deinde, hypate* μεσῶν. *Deinde trite* συνεζευγμένων aut συνημμένων, hoc est tertia

coniunctarum aut adaptatarum, a συνάπτω verbo. *Paramese diezeugmenon, paranete diezeugmenon.* Deinde vbi legitur: *& intendisse potius, dytarantrum notasse*, potest legi; *& intendisse, poetas dithyrambos notasse, &c.* aut quid simile, qui enim sint *poetæ dithyrambi*, doctis omnibus notius est, quam vt hic commemorandum sit, & satis abunde explicant Isatius Lycophtonis, & Aristophanis interpretes. Paulo post: *Timotheus addidit duos, parameson & hyperboleon.* Lege *paramesen.* In capite deinde 28. *Chorium, & Choriacum metrum*, pro *trochæo & trochaico metro* accipit. *Trimetros Hipponaclicus*, lege *hipponactius*, ἱππωνάκτειος enim dicitur: recipit eosdem pedes præter semipedem: *Aristoboleus*, lege *Archebulius*, ab Archebulo antiquo poeta Thebano. Meminit Hæphestion vbi de Anapæstico metro agit in hunc modum: ὥσπερ δὲ ἐν τῷ δακτυλικῷ ἦν τι λογαοιδικὸν οὕτω, κἀν τοῖς ἀναπαιστικοῖς, τὸ εἰς βακχεῖον περαιούμενον ἐστὶν ἐπισημότατον, τὸ μετὰ τέτταρας πόδας αὐτὸν ἔχον τὸν βακχεῖον, ὧν ὁ πρῶτος γίνεται, καὶ σπονδεῖος καὶ ἴαμβος. καλεῖται μὲν οὖν Ἀρχεβούλειον ἀπὸ ἀρχεβούλου τοῦ Θηβαίου ποιητοῦ χρησαμένου αὐτῷ κατὰ κόρον. γέγραπται δὲ καὶ καλλιμάχῳ. Id est. *Quemadmodum dactylico inest Logaœdicum, ita in anepasticis, id quod in Bacchum pertransit, inter quæ magis clarum est, quod post quatuor pedes habet Bacchiũ, quorum primi sunt spondeus & iambus, vocatur autem Archebulium ab Archebulo Thebano poeta, qui eo ad satietatem vsque vsus est. Tale etiam & a Callimacho conscriptum est.* Cuius exemplum est tale:

ἀγέτω θεός, οὐ γὰρ ἔχω δίχα τοῦδ' ἀείδειν. Id est.
Ducat Deus non enim possum absq; eo canere.

Et id quidem ab anapæsto; a spondeo vero

νύμφα σὺ μὲν Ἀστερίαν ὑφ' ἅμαξαν ἤδη,
Nympha, tu quidem Asterien sub curru iam

Ab Iambo:

φιλωτέρα ἄρτι γὰρ οἱ Σικελὰ μὲν Ἔννα. Id est.
Amabilior huic quidem nuper Sicula Enna.

Habet vt inquit Hæphestionis Scholiastes in prima sede anapæstum seu spondeum, seu iambum. in reliquis anapæstum. Sequitur post in Censorino: *Sunt qui Aristolochion vocant*, lege *Archilocheon, & spondaicon*, lege *spondaichon*, bis in eodem capite. Reliqua maiore cura egent.

CAPVT IX.

Recte ne Tetraones *pro* Erythrotaones *substituerit Politianus in Plinio, discussum attentius.*

ANgelus Politianus Miscellaneorum cap. LVII. explicaturu quendam Suetonii locum e Caligula quo *tetraonum auium* idem auctor meminit, censet easdem esse, quæ in Plinii 10. Historiarum libro *Erytrotaones* corrupte & inemendate, vt ipse vult, dicuntur; veteribus codicibus, etsi subobscure, illi suffragantibus.

Et

Et nos quidem de lectione Plinii super qua tanta doctorum controuersia, ad æquilibrium hic haud sumus decidere parati: cum Hermolaus ipse hanc Politiani lectionem reiiciens, *tetragonas*, fiducia suorum codicum legat, ex professo Plinium castigaturus. Quin & Georgius Merula homo ex professo refractarius veterem lectionem retinendam contendit, aut saltem eam subiiciendam, quam adfert Hermolaus, viderique sibi id auitii esse, quod rustici quidam circa Æmiliam *stardas*, Hispani *tardas* vocant. Nos horum controuersiis relictis, id quod in Athenæi lib. decimo quarto legimus hic inserendum putauimus. Hic enim ex auctoritate Ptolomæi Ægyptiorum regis, *tetraonas* non anserini aut pauonini, sed Phasianorum generis esse tradit. Sed verba eius auctoris subiicere placet, vt tota res melius innotescat: Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ δύο καὶ δεκάτῳ τῶν ὑπομνημάτων περὶ τῶν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλείων λέγων, καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ζώων τρεφομένων φησίν, τά τε τῶν φασιανῶν, οὓς τετραόνας ὀνομάζουσιν, οὓς οὐ μόνον ἐκ μηδείας μετεπέμπετο ἀλλὰ καὶ νομάδας ὄρνιθας ὑποβαλὼν, ἐποίησε πλῆθος, ὡς καὶ σιτεῖσθαι· τὸ γὰρ βρῶμα πολυτελὲς ἀποφαίνουσιν, αὕτη μὲν ἡ λαμπροτάτου βασιλέως φωνή, ὃς οὐδὲ φασιανικοῦ ὄρνιθος ποτὲ γεύσασθαι ὡμολόγησεν, ἀλλ' ὥσπερ τι κειμήλιον ἀποκείμενον εἶχε τοὺς τῶν ὄρνιθας. Id est. *Ptolemæus rex in XII. commentariorum de regijs opib. in Alexandria differens, & de animalib. in eis nutritis dicit, ex Phasianico genere aues, quas Tetraonas vocant, quas non solum e Media transmittunt, sed & Numidicas aues suggerebat, in tanta copia vt vesci eis liceret, dapsilem enim & cibum, & magnificum ea præstare videntur. Splendidissimi huius regis hæc vox fatetur, tum nondum solitum degustare carnes Phasianæ auis, sed vt Cimelium aliquod & rem pretiosam repositam habuisse has aues.* Ex quibus intelligimus *tetraones* fuisse aues valde raras, vti Phasianos & Phœnicopteros quod & Suetonius indicat, longe diuersas ab anserino genere de quo Plinius agit eo capite, quod castigare nititur Politianus, vbi *tetraones* nullum habebunt locum; Cum ibi non de rara aue sed permisua & vulgari loquatur; tum anserinum genus, quod est semiaquaticum & inter amphibia venit recensendum, nullum potest habere commercium cum Phasianico syluestri & raro auitii genere. Sic vt alia lectio Plinio quærenda sit, de qua decertent docti. Iam an, *Tetrax* (auis id nomen in Aristophanis auibus comœdia) idem sit cum *Tetraone*, puto ambigi posse: describit Athenæus huius formam, aitque in Pannonia & Mœsia inueniri, & ita patrio vocabulo appellari. Quin Epicharmum & Alexandrum Myndium eius meminisse vt paruæ auiculæ. Sed de his tum apud Athenæum, tum in castigationibus Plinianis doctissimi viri Hermolai Barbari plura est inuenire. Nos hanc rem indiscussam ampliori doctorum indagine inuestigandam in medio relinquimus: tantum id ostendisse contenti, nobis non videri easdem aues esse quæ *tetraones* dicuntur, cum anserino genere *Erythrotaonum*, vt vulgo, vel vt Her-

molaus ait *Tetragonum.* Non omittendum postremo, quod scribit Paulus Iouius in libro de Moschouitis, in Moschouia esse auitii genus, patria lingua *tetrabo* nuncupatum, hoc Plinium de sua coniectura *erythrotaonem* appellasse contendit, additque Alpinis id populis, maxime Rhetis cognitum; qui saltus abderæ flumini vicinos accolunt. Sed cum Iouius non ex proprio visu hoc adferat, sed tantum ex auditu, & verbis Demetrii Moschorum legati; amplius plane deliberandum censuerim.

CAPVT X.

Carmen Martialis de Artemidoro *expositum.*

VAlerius Martialis lepidissimi poetæ carmen est in Afrum huiusmodi:

Cum sis tam pauper quam nec miserabilis est Irus,
Tam iuuenis quam nec Parthenopæus erat.
Tam fortis quam nec dum vinceret Artemidorus,
Quid te Cappadocum sex onus esse iuuat.

Ridet Martialis hoc carmine Aphrum quemdam, qui cum esset sanus & valens & iuuenis, præterea re haud luculenta sed tenui; tamen vana ductus ambitione & fastu inani, sex Cappadocas aleret, qui illum Hexaphoro gestarent. Sed illud in hoc carmine lectorem remorari posset, quis nam fuerit *Artemidorus* ille quem vt roboris & fortitudinis exemplum profert, poeta. Cum autem id paulo accuratius inuestigaremus, inuenimus poetam de Artemidoro pugile locutum; de quo ad hunc modum Pausanias in Eliacon secundo scriptum reliquit: τὸ δὲ ἐν ὀλυμπίᾳ τοῦ ῥοδίου παλαιστοῦ τόλμημα (loquitur de Hyllo Rhodio) Ἀρτεμίδωρος γένος τραλλιανὸς ὑπερεβάλετο κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν. Ἀρτεμιδώρῳ γὰρ ἁμαρτεῖν μὲν ὀλυμπίασι συνέβη παγκρατιάζοντι ἐν παισίν· αἰτία δὲ οἱ ἐγένετο τῆς διαμαρτίας τὸ ἄγαν νέον· ὡς δὲ ἀφίκετο ἀγῶνος καιρὸς ὃν σμυρναῖοι ἰώνων ἄγουσιν, ἐς τοσοῦτο ὄρεξις αὐτῷ τὰ τῆς ῥώμης, ἐπηύξητο, ὡς κρατῆσαι παγκρατιάζοντα ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς τούς ἐξ ὀλυμπίας ἀνταγωνιστάς, καὶ ἐπὶ τοῖς, παισὶν οὓς ἀγενείους καλοῦσι καὶ τρίτα δὴ οὐκ ἄδελτον ἦν τῶν ἀνδρῶν. γενέσθαι δέ οἱ τὴν ἅμιλλαν πρὸς ἀγενείους τε καὶ ἄνδρας, τὴν μὲν ἐκ γυμναστοῦ παρακλήσεως, τὴν δὲ ἐξ ἀνδρὸς παγκρατιαστοῦ λοιδορίας· ἀνείλετο δὲ ἐν ἀνδράσιν ὁ Ἀρτεμίδωρος ὀλυμπικὴν νίκην, δευτέρᾳ καὶ διακοσιοστῇ ὀλυμπιάδι. Id est. *Rhodij luctatoris in Olympia audaciam Artemidorus genere Trallianus longe mea quidem opinione superauit. Artemidoro enim contigit excidere certamine Olympico, dum pancratiasten agit inter pueros: Fuit huic caussa frustationis ætas nimium immatura. Vt autem aduenit tempus certaminis; quod Ionum Smyrnæi agunt; adeo robore inualuit, vt vno eodemque die pancratio superarit aduersarios in Olympia contra eum decertantes: Et simul pueros, quos imberbes appellant. Tertiam victoriam quæ celeberrima fuit, a viris reportauit; cum certamen illi esset, cum imberbibus & simul cum viris; cum imberbi-*

vibus quidem a Gymnaste prouocatus: cum viris a Pancratiaste iniuria lacessitus. Ceterum victoriam Olympicam de viris consequutus est Artemidorus, Olympiade ducentesima duodecima. Hæc ille.

CAPVT XI.

Seruos colapho impacto *manu mitti solitos, inibiq; quid* rhapisma *apud Iustinianum; tum locus Arriani expositus*, Carpistes *quis.*

IVstinianus Imperator C. lib. octauo. T. *de emancipationibus.* L. Finali, ita inquit: *Cum inspeximus in emancipationibus vanam obseruationem custodiri, & venditiones in liberas personas figuratas, & circumductiones inextricabiles, & iniuriosa rhapismata, quorum nullus rationabilis inuenitur exitus: iubemus huiusmodi circuitu in posterum quiescere, licentiam ei esse qui emancipare vult, vel ex lege Anastasiana hoc facere, vel sine sacro rescripto intrare competentis iudicis tribunal.* Alciatus *rhapismata* exponens, *Alapas* interpretatum se esse contentus, nihil aliud addit. Sed designat hic Imperator vetustum morem qui in manumissione obseruari solitus est; nimirum vti manumissus quo melius vetusti seruitii recordaretur; alapam a Domino seu manumissore postremo digrediens, acciperet. Cuius ritus aperta mentio fit in his sermonibus quos Simeon Magister de moribus collegit ex operibus Basilii Magni. Sic igitur ibi sermone octauo: εἰ δοῦλος ἀνθρώπων ἦσθα, περιεγράφη δ' ὁ δούλοις ἐλευθερία. οὐκ ἂν ἐπὶ τὴν κυρίαν ἀπήντησας, συνηγόρους μισθούμενος καὶ δικαστὰς παρακαλῶν, ὥστε πάσῃ μηχανῇ πρὸς ἐλευθερίαν ἐξαιρεθῆναι. ὅπου καὶ ῥάπισμα τὴν τελευταίαν τῶν δούλων πληγὴν, ὑπὲρ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν αἰκισμῶν ἀπαλλαγῆς κατεδέχου: *Quid si seruus hominum exsistas, decreta autem sit seruis libertas, an non vt propriam adsequaris occurras, aduocatos conducas, iudices aduocans, vt omnibus machinis in libertatem adseraris; vtque alapam vltimam seruorum plagam, pro commutatione reliquorum posthac suppliciorum & verberum recipias?* Quibus ni fallor hic manumittendi mos a Iustiniano commemoratus optime explicatur, & pertinet hæc libertatis datio ad *vindictam*, vbi & *festucæ iniectio* & *circumactio* vt alii notarunt, postremo hæc *colaphi* seu *alapæ* inflictio locum habebant *vindicta* vero hæc siue *vinditia* Græcis καρπιστία dicitur teste Flauio Sosipatro Charisio & καρπιστὴς Arthiano in 3. dissertationum, Epictæti. καὶ λέγε γυμναζόμενος καθημέραν ὡς ἐκεῖ, μὴ ὅτι φιλοσοφεῖς (ἔστω φορτικὸν τὸ ὄνομα) ἀλλ' ὅτι καρπιστὴν δίδως· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ταῖς ἀληθείαις ἐλευθερία. 1 c. *Et dic quotidie sic exercitatus vt illic solet, non quod philosopheris, graue n. hoc est nomen, sed quod vindicē na[...]s, hoc n. re vera est libertas*, quo loco interpres. *Sed quod pensionarium te philosophiæ exhibueris.* Et rursum in eodē 26. cap. μηδὲ πάλαι καρπιστὴν δέδωκας, τοιούτους ἔχων τῆς δουλείας ἐλέγχους. *nene audens vindicē dare huiusmodi*

habens seruitij indicia. Interpres haud commode *tributarium* vertit. καρπισὴν, & καρπίσιαν dictam puto a καρπὸς quæ vox etiam *iuncturam* seu *volam manus* significat, quod *vinditiæ* fierent per manus iniectionem, vnde hodieque *forenses vinditias manu tentionem* vocant: καρπὸς ea pars est extremi brachii, in qua medici arteriarum pulsum & vim digitis iniectis explorare consueuerunt.

CAPVT XII.

Duas res memoratu dignas recitari in Annibalis historia ab Appiano; quarum vnam T. Liuius vix attigerit, alteram incertis de caussis penitus omiserit.

LEgenti mihi nuper τὴν Ἀννιβαϊκὴν Appiani historiam, obtulerunt se mihi duæ res, quas a T. Liuio præteritas non poteram non mirari, neque vllis rationibus induci, quibus de caussis diligentissimus alioqui historicus, eas omisisset. Vna quidem quam tamen Liuius obiter & perfunctorie attigit. Quod decedens Italia Hannibal, quoscunque Italici generis milites bene exercitatos qui cum eo militarant, secum habebat, iis nisus sit persuadere, vt Carthaginem secum proficiscerentur. Et eos quidem qui grauia facinora commiserant, sponte se obtulisse, & patriam domosque lubentes deseruisse. At qui insontes, exsortesque grauium criminum erant, id abnuisse: & patriæ desiderio tactos, in ea remanere cupiuisse. Quos in vnum conuocatos, quasi aliquid ad eos dicturus, gratificaturusque iis ob ante gesta, tum etiam se aliquid cum illis deliberaturum præ se ferens; de repente illos militibus suis circumsepsit: quibus imperauit vt seruos sibi ex iis deligerent, quos vellent. Cum autem horum pars mancipia sibi ex iis delegisset, ceteri autem pudore prohibiti, nollent eos in seruitutem redigere mancipiaq; habere, quibuscum aliquando militassent, resque præclaras gessissent. Quos ita relictos, Annibal protinus confodi iaculis hastisque iussit, ne tales tamque præclari milites Romanis de cetero vtiles forent. Interfecit non eos modo, sed & equorum plusquam quatuor millia, multitudinemque iumentorum, quam non posset secum in Africam abducere. Liuius id tantum commemorat, Italici generis milites, qui eum sequi noluerint, in templo Iunonis Laciniæ ad eum diem inuiolato, fœde iugulatos. Alterum autem tale est. Abnauigante Annibale, Senatus omnibus qui cum eo militarant, ignouit; eorumque quæ facta erant, ab iis, obliuionem induci iussit; exceptis tantum Brutiis; quod ii ad extremum Annibali fidi, parentesque & paratissimi in eius fide perstitissent. His autem & agri plurimum abstulisse, & arma quæ illis ab Annibale relicta superfuerant demsisse. Tum militia præterea illis in futurum interdictum vt minime liberis; præcepisse autem vt magistratibus tantum instar lictorum apparerent, si quando ad regendos populos proficiscerentur. Et

vti ad

rri ad ministeria publica illos tanquam famuli sequerentur, Hinc *Brutianorum origo*, de quibus & Festus & Gellius meminere, alios historicos, Liuio antiquiores, ni fallor sequuti.

CAPVT XIII.

Annibalis ab vrbis Romæ obsidione discedentis verba, aliter a T. Liuio, aliter ab Appiano recitari.

T. Liuius de bello Punico lib. sexto tradit, cum Annibal ad Auienem sedens Roma discederet, religione vt ipse vult motus ob tempestatem, illum dixisse. *Potiundæ sibi vrbis Romæ modo mentem non dari, modo fortunam.* At Appianus in lib. de gestis Annibalis, id quod multo credibilius est, & magis consentaneum ingenio hominis cupidi, & supra modum ambitiosi, illum dixit iis, qui eum hortabantur, vt in vrbem irrumperet dixisse, οὐκ ἐθέλων τὸν πόλεμον λῦσαι δέει καρχηδονίων ἵνα μὴ καὶ τὴν στρατηγίαν αὐτὸς ἀπόθοιτο. Hoc est *Nolle summam manum bello imponere formidine Carthaginensium, ne imperio ipse militari depelleretur.* Nam metu Romanorum id ipsum minime omisisse constat, cum exercitus Claudii ad pugnandum cum eo longe esset impar. Hactenus Appianus.

CAPVT XIV.

Euripidis carmen ab Heraclide Pontico citatum & a Cicerone versum: Videri ab Ennio quoq; translatum esse, & esse ex præfati poetæ Thyeste.

CArmen est in Heraclidis Pontici libro qui ab eo de Homero scriptus adhuc exstat, ex Euripide aduocatum. Vbi is auctor contendit Euripidem *æthera* pro *Ioue* accepisse: id autem est tale,

ὁρᾷς τὸν δ' ὑψοῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα
καὶ γῆν πέριξ ἔχοντ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις
τοῦτον νόμιζε ζῆνα, τὸν δ' ἡγοῦ θεόν.

Quos versiculos non insuauiter vertisse videtur M. Tullius Cicero in 2. lib. de natura Deorum:

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qui terram tenero circumiectu amplectitur.
Hunc summum habeto diuum, hunc perhibeto Iouem.

Ille autem hos ex præfati poetæ fabula Thyeste, & si nullum certum habeamus argumentum, tamen in eam coniecturam ducitur, quod Ennius quodam versu suo videatur hoc Euripidis carmen remota quadam imitatione voluisse exprimere. Cum & ipse *æthera*, quod *sublime candens* appellat, *Iouem* esse dixerit. Sic enim ait.

Aspice hoc sublime candens quem inuocant omnes
Iouem ——

Quem versuum subinde idem Cicero repetit; qui a Festo Pom- peio ex Ennii poetæ Thyeste citatur, in voce *sublime: Sublime, a- in altitudinem elatum.* Vt Ennius in Thyeste:

Aspice hoc sublime candens quem vocant omnes
Iouem ———

Vbi *vocant* legitur, quod magis arridet, vt respondeat τὸν δ' ἡγοῦ θεόν, quodque Cicero vertit *hunc perhibebo Deum.* Quocirca no- inani coniectura ducimur, Ennium id mutuatum, ex eiusdem nominis Euripidea fabula. Nam & alibi idem Ennius, sequutu- Euripidis opinionem scripsit teste Varrone in quarto de lingu- Latina: *Istic est is Iuppiter quem dico, quem Græci vocant aera.* Sed hæc hactenus.

CAPVT XV.

De Deo Beleno complusculа, & inibi castigatus Locus Tertullia- ni, vbi non Tibilenus legendum, sed Dius Belenus, inibiq; a- Noricis populis.

TErtullianus in Apologetico recitans peculiaria regionum numina, inter cetera sic loquitur: *Vnicuiq; etiam prouinci- & ciuitati suus est Deus, vt Syria Astarte, Arabia Diasares, vt No- rico Tibilenus, vt Africa Cœlestis, vt Mauritania reguli sui.* Quæ etiam verba Petrus Crinitus in suos illos de honesta disciplina li- bros congessit. Nos autem non *Tibelenus* ibi legendum censue- rimus, sed Dius Belenus, duabus vocibus, literis aliquot commu- tatis, quæ ab inscitis aliquot librariolis perperam transpositæ in- uersæque erant. Id opinor non vana coniectura. Aquileiensi- um enim numen vocabatur *Belenus*, quod non vrbi illi modo, sed etiam toti Aquileiensium tractui commune erat, tum etiam Noricis Aquileiensium vicinis. Hoc numen Herodianus *Bele-* vocat, alii, *Belenum.* Herodiani verba libro octauo sunt hæc. Ἐφοιτα δὲ καὶ χρησμοί τινες ἐπιδόντες ὡς δὴ τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ νίκην ὑπισχνούμενοι. Βέλιν δὲ καλοῦσι τοῦτον· σέβουσί τε ὑπερφυῶς, Ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέλοντες, οὗ καὶ εἰκόνα ἔλεγον τινες τῶν Μαξιμίνου στρατιωτῶν φανῆναι πολλάκις ἐν ἀέρι ὑπὲρ τῆς πόλεως μαχόμενον. Hoc est. *Ceterum nonnulla quoque oracu- ferebantur, patrij cuiusdam numinis, victoriam promittentia: Bel- vocant indigenæ, magnaq; cum religione colunt, Apollinem interpre- tantes cuius etiam speciem pro vrbe ipsa pugnantem, quidam e mili- bus Maximini visam sibi in cœlo affirmabant.* At Iulius Capitolinus de eadem re loquens, *Bellenem* vocat. *Cum igitur*, inquit *frust- obsideret Aquileiam Maximinus, legatos in eandem vrbem misit qu- bus populus pane consenserat. Nisi Menophilus cum collega restiti- dicens: etiam Deum Bellenum per auspices spopondisse Maximin- esse vincendum. Vnde etiam postea Maximini milites iactasse dicu- tur, Apollinem contra se pugnasse, nec illam Maximini aut Senatus,*

Deorum

Deorum fuisse victoriam. Belenum autem hunc, non fuisse *Iouem Belum* declarant multæ antiquę Inscriptiones, ruinis Aquileiæ inuentæ, præterea id testantes, hoc numen longe lateque a finitimis populis & etiam longe dissitis, donariis honoratum & cultibus. Ex quibus aliquot volui apponere, vt de *Deo Belleno* plenior notitia haberetur

BELEN. AVG. IN. MEMOR. IVLIOR. ET. MARCELLAE. ET. IN. HONOREM. IVLIARVM CHARITES. ET. MARCELLAE. FILIARVM. ET. LICIN. MACRON. IVNIOR. NEPOTIS. C. IVL. AGATHOPVS. IIIIII. VIR. AQVIL.

L. D. D. D.

Sed alterum quod manifeste Apollinis nomen continet imperfectum libet hic apponere:

APOLLINI. BELENO. C. AQVILEIENS. FELLIX.

Plura quoque testimonia de hoc Deo licet colligere ex inscriptionibus; quale est & illud:

T. MARIVS. APTVS. VERCELLEN. ET. ASIATICVS. MAN. BELENO.

V. S. L. M.

P. C.

Et item illud.

BELENO. MANSVETIVS. VERVS. LAVR. LAV. ET. VIDIANA. IANTVLLA. V. S.

Etiam istud:

FONTI. BELENO.

C. AQVILEIEN. DIADVMENVS.

B. V. S.

M. HOSTILIVS. AVCTVS.

IIIIII. B. S. D. VIR.

Ex quo liquet etiam colligere huic Beleno fontem fuisse sacrum: Dicebatur & *Belinus*; quod duæ aliæ inscriptiones testantur quarum prior hæc est.

BELINO. AVG. SACR. VOTO. SVSCEPTO. PRO. AVLO. AQVILIO. C. F. POMP. VALENTE. IIII. V. I. D. DESIGN. PHOEBVS. LIB. V. S. L. M.

Et altera:

BELENO. SEX. CESERINIVS. FAVSTVS. IIIII. VIR.

V. S. L. M.

Quo factum videri potest, vt inscitia librariorum *e.* in *i.* sæpe cōmutantiū, vt in Tertulliano scriptū sit, *Diũs Bilinus* pro *Deus Belenus*; q̃ deinde transcribentiũ inscitia verterit in *Tibilenus*. Ex quib. etiā illud intelligitur, idolū hoc fuisse celeberrimū. Sic vt tū eo vndiq; praua supstitione ad soluēda vota curreretur, vti nūc ad *D Leuinũ* in Flandria, & ad *D Hiobũ* in Brabantia, cōmutato impio illo ritu, in morē Christianis cōsuetū: quē *Hiobũ* omnes indigenæ pari

Venerationis cultu prosequitur. Vti tum non solum Aquileiensis oppidi incolæ sed etiam quicunq; illum tractũ incolerent. Veneti, Aquileienses agri Italici incolæ & Norici. Sic vt *Noricorum Deus* non inconcinne a Tertulliano ob id appellatus sit, quemadmodum nunc *tutelare numen* diuum *Hiobum* habet tota Brabantia cum regionibus finitimis, quod manifestius facit sequens inscriptio:

Beleno. Avg. Sacr. L. Cornelivs. L. Fil. Vell. Secvndinvs. Aqvil. Evoc. Avg. N. Qvod. In. Vrb. Donvm. Vovit. Aqvil. Perlatvm. Libens. Posvit. L. D. DD.

Neque ego adsentior illi, qui duo Aquilensium numina Belenum & Felenũ contendit, quando loco B sæpe digamma Æolicũ quod nostro F correspõdet forma, posuerint. Quod aũt diximus, eundẽ hunc *Noricorum* & *Aquileiensium* Deum esse, propterea ꝙ Norici Aquileiensium tractui essent finitimi, id nemini mirum videri debet, cum tractus Aquileiensis Alpib. Iuliis contiguus fuerit, quib. superatis, Noricos campos patere. Sunt aũt hodie partim *Baioarij* partim *Carniocenses*, partim *Carinthiani*, Ptolem. n *Iulium Carnicum* (quod nunc *Gorlitiam* opinantur) Aquileiensibus vicinium Carnorum oppidum, medium inter Noricos & Aquileienses locat. Sed & *Hemonam* Aquileia haud procul distantem, ad q̃ primũ venisse Maximinũ dicit Iul. Capitolinus, q̃ Herodianus *Emã* vocat, Idẽ Ptolemæus inter Ital. ã sub Norico Pannoniæ ciuitatẽ *Hemonã* locat, q̃ tamen Herodianus (vt diximus) Italiæ contribuit. Plinius vero *Æmonam* vocat. Sed omnem tollit dubitationẽ, ꝙ idẽ Plin. *Hemonam*, q̃ alii Italiæ tribuunt, ipse Noricis adscribat. Quod si verum est, vicini oportet Aquileiensiũ finib. fuerint Norici; quocirca nihil mirũ, si numen quoq; cõmune habuerint Hanc *Hemonam* Antoninus in Itinerario suo *Hemoniam* vocat, milliaq; passuũ ab ea ad *Syrmiũ* per *Sciſciam* CCCXI. enumerat Sed audiendi sunt Strabo & Eustathius aperte affirmãtes, finitimos fuisse Aquileienses & Noricos: ὁ δὲ inquit Eustathius, *γεωγράφος ἔθνος τι συναπλῶν τοῖς περὶ ἀκυληΐαν χωρίοις, νωρίκους γράφει μετὰ τοῦ ν. ἀλλά τε λέγων, καὶ ὅτι ἐγγὺς τοῦ ἀδριατικοῦ μυχοῦ, καὶ τῆς κατὰ ἀκυληΐαν τόποι οἰκοῦσι νωρίκων τινές. καὶ ὅτι κατὰ ἀκυληΐαν ἐν ταυρίσκοις τοῖς νωρικίοις χρυσίον εὐφυὲς ὥστε ἐπὶ δύο πόδας ἀποσύραντα τὴν ἐπιπολῆς γῆν, εὐθὺς ὀρυκτὸν χρυσίον εὑρίσκειν.* i. e. *Geographus populum quendam adiungens locis circa Aquileiam Noricos scribit n. littera, præterea dicens, quod circa Adriaticum sinum & Aquileiæ finitima loca Noricorum quidam habitent: & quod circa Aquileiam in Tauriscis Noricorum auro fœcundum sit solum, vt si pede terram* quæ in superficie est, *abradas: mox fossile aurum inuenire liceat.* Quin Strabo quoque præter hæc *Noricam* Aquileiæ vicinum oppidum commemorat, & Noricos Aquileiensium propinquos confirmat.

Capvt

CAPVT XVI.

An de eisdem Noricis *senserit Dionysius, de quibus scribunt Histo-ci,* quod Alpes Iulias contingant.

CVm de *Noricis populis* praecedenti capite egerimus, id nunc discutiendum venit, an de eisdem Noricis Dionysius Periegetes senserit, an alios populos innuere velit, dum scribit:

πρὸς δ' ἑῷον γέῤῥαι καὶ νωρίκι' ἄστ' ἐρυμνά.

id est.

Ad notum vero Gerrha & Noricia ciuitates validas.

At de eisdem minime sentire videtur, cum iungat illos *Gerrhis*, genti circa Borysthenem sitae, vt auctor est Stephanus. Nec Geographi norunt vllos Noricos, nisi quos supra cõmemorauimus, quorum oppidum *Noreiam* vocat Strabo. Quocirca quidam hic vt inquit Eustathius sine *n.* in principio scribunt: vt sit *Oricos*, a quibus & *Oricus portus*. Dicit n. ad hunc modum Hecataeus μετὰ δὲ βουθρωτὸς πόλις. μετὰ δὲ ὤρικος λιμήν. Id est *Deinde vero Buthrotus ciuitas, deinde Oricus portus*. Et Apollonius ὤρικον εἰσαφικέσθαι. Id est. *Oricum ingredi.* Et Polybius lib. 7 οἱ δὲ τὸν ὤρικον κατοικοῦντες, οἱ καὶ πρῶτοι κεῖνται κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν πρὸς τὸν ἀδρίαν ἐκ δεξιῶν εἰσπλέοντι. id est *Oricũ incolentes primi siti sunt ad Adriatici maris ingressum a dextra nauiganti.* Quas ciuitates longe abesse constat ab Italia. Nam *Oricum* portus est Epiri, quod Ptolomaeo *Horicum*, Straboni *Oreũ* dicitur. Quocirca puto hallucinari doctissimum hunc interpretem, nam *Oricus* non gentis, sed ciuitatis & portus est nomen. At poetam, de gente loqui testatur versus, qui dicit νωρίκι' ἄστ' ἐρυμνά vel ἐρεμνὰ vt alii legunt, contribuens illis ciuitates *validas*, vel vt alii *celsas densas* & *opacas*, nisi dicamus *poetas* interdũ more recepto, sponte errare, qui saepe veri ignorantia prolabentes, ciuitatẽ pro gente, & gentẽ pro ciuitate exponunt. Quemadmodũ & Stephanus, qui *Noracum* oppidum Pannoniae ex Epaphroditi auctoritate exponit, in Homericis dicentis *ferrum coticulare splendidissimum ibi effodi*, vt inde Homerus νώροπα χαλκὸν dixerit. Sed Grammatici eius epitheti aliam rationem adferunt: tum ipse etiam Porphyrius in quaestionibus Homericis. *Homerus* inquit Porphyrius, *artificiosissime fabricatus est*, τῷ χαλκῷ, hoc est, *aeri epitheta*. vt νώροπα χαλκὸν νῶροπα [illegible] σημαίνων τὸν μὴ ἐῶντα τοὺς ὄπας ὁρᾶν διὰ τὴν περιοῦσαν στιλπνότητα. id est *Obscurum ferrum, splendido ferro, significans eum qui non sinat oculis intueri, ob splendorem, qui illi adest. Nimia enim lux tenebras inducit, obtundens sensum.* Quocirca *splendere* & *tenebrosum esse*, saepe pro eodem accipiuntur. Nam secundum Platonem, vt idem dicit, *visus perturbatio aut ob nimiam lucem, aut ob nimias tenebras repente fit, quae visum aufert.* Sed & Homeri interpretes, quem Didymum nonnulli esse volunt, & Hesychius [illegible] ἀμαυροῦντα τοὺς ὦπας, ἢ τοὺς ὀφθαλμούς, hoc est *splendidum*

seu obscurantem visus seu oculos interpretati sunt, a νῶ priuatiua particula, quæ æqualis sit particulæ α, quasi dicas *visum adimens,* siue *inuisilis* ἀπὸ τοῦ νῶ inquit Moscopulus in Schedis, καὶ ὁρῶ, ὁ διὰ τὴν πολλὴν λαμπρότητα μὴ ἐῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁρᾶν. Id est. *Qui ob multum splendorem non permittit oculos in eum intueri.* Hinc & nigrum νώροπον dici puto, nam & Hesychius νώροπα αἴθοπα interpretatur, quod interdum *nigrum* siue *fuscum* exponunt. Vt alibi etiam Homerus, qui dixit αἴθοπα οἶνον, hinc *tenebricosa* etiam recte νώροπα dici putamus, quod tenebræ & fuscedo visum adimant, imbecillemque reddant. Et nescio an Galli inde *noin, nigrum* vocent, fuerunt enim ii semper Philellenes. *Nora* autem Sardiniæ fuit ciuitas, à *Norace* Herculis filio; Sed hæc alias fusius sunt dicenda.

CAPVT XVII.

Non recte sensum exprimere Euripidei carminis Q. Curtium, quod Clitus in conuiuio pronuntiasse dicitur.

QVi vitam Alexandri Magni conscribunt, dum Cliti conuiualem disceptationem cum Alexandro narrant, aiunt Clitum carmina quædam Euripidis recitasse, quorum sensum dum referre vult Quintus Curtius libro de gestis Alexandri Magni, octauo, parum efficaciter id effecisse visus est. Sic enim ille: *Tum Clitus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos qui infra ipsum cubabant conuersus, Euripidis retulit carmen, ita vt sonus magis quam sermo exaudiri posset a rege. Quo significabatur, male instituisse Græcos, quod trophæis regum dumtaxat nomina inscriberentur. Alieno enim sanguine partam gloriam intercipi.* Quod carmen esse ex Euripidis Andromacha indicat Plutarchus in Alexandri vita sic scribens. τὸν δὲ Κλεῖτον οὐχ ὑφιέμενον, οἱ φίλοι μόλις ἐξέωσαν τοῦ ἀνδρῶνος, ὁ δὲ καθ' ἄλλας θύρας αὖθις εἰσῄει, μάλα ὀλιγώρως καὶ θρασέως διεραπίδει τὰ ἐξ Ἀνδρομάχης ἰαμβεῖα ταῦτα περαίνων

οἴμοι καθ' Ἑλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται.

Id est.

Clitum vero haud desistentem amici ægre expulerant e virili cænaculo: qui per alias fores iterum ingressus, contemtim valde & confidenter Euripidis ex Andromacha hos iambos recitabat:

Hei mihi quam male decretum lege est in Græcia.

Integra autem sententia, hæc est, ex eius poetæ præfata fabula:

οἴμ

οἴμοι καθ' ἑλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται,
ὅταν τροπαῖα, πολεμίων στήσῃ στρατὸς.
οὐ τῶν πονούντων τοὔργον ἡγοῦνται τόδε,
ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τὴν δόκησιν ἄρνυται,
ὡς εἷς μὲν ἄλλων μυρίων πάλλων δόρυ,
οὐδὲν πλέον δρῶν ἑνός, ἔχει πλείω λόγον.

Id est.

Hei mihi quam male lege statutum in Græcia,
Vt si quando trophæa de hostibus statuit exercitus,
Non eorum qui laborem subierunt arbitrantur hoc opus,
Sed belli dux existimationem & gloriam eam percipit.
Quamuis vnus tantum sit, cum aliis mille vibrans hastam.
Non plura quam vnus faciens, habeat tamen multorum lau-
(dem.

Quorum gratiam an adsequutus sit Curtius, alii videant. Non enim hoc dicit. *Alieno sanguine partam gloriam intercipi*: Sed, *omnem gloriam ipsi principi adtribui, in eumque deriuari, cum sit omnium communis*, quippe qui nihil factis amplius præstiterit, quam vnus quilibet vir, e vulgo totius exercitus.

Capvt XVIII.

Iustinum siue Trogum historicum videri non recte interpretatum esse duo extrema morientis Alexandri Magni verba: *Inibique de tertio eius quodam dicto.*

HOmines morti propinquos quandoque de futuris vaticinari, veraque prædicere sæpe animaduersum est, quod in Alexandro Magno maxime enituit. Hic enim, teste Diodoro Siculo lib. 18. iam morti vicinus, interrogatus cui regnum relinqueret, respondit ἀρίστῳ. Sed præstat totum hoc ipsius Didori verbis exprimere, de eadem re loquentis: οὗτος γὰρ ἐν βαβυλῶνι μεταλλάττων τὸν βίον, κατὰ τὴν ἐσχάτην ἀναπνοὴν ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων, τίνι τὴν βασιλείαν ἀπολείπει, εἶπεν, τῷ ἀρίστῳ· προορῶμαι γὰρ ἐπιτάφιον μέγαν ἀγῶνα γενησόμενον μοι τῶν φίλων. Hoc est. *Hic* (Alexander videlicet) *in Babylone vitam cum morte commutaturus, paulum ante quam vltimum spiritum efflaret, interrogatus ab amicis cui regnum relinqueret, respondit fortissimo; præuideo enim mihi ab amicis celebratum iri præclarum funebre certamen.* Iustinus, *Dignissimo* vertit, non plane ex mente Alexandri, qui dicere volebat, *fortiori se, & qui plus viribus polleret, regnum relinquere.* Fore enim vt graue certamen inter illos de eo oriretur, plurimusque sanguis funderetur, res autem ad eos inclinaret qui potentia plus vigerent Quod tamen non animaduertisse videtur Trogus, si ea illius sunt verba, & non potius decurtatoris Iustini, qui sic de ea re scribit: *Cũ deficere eum*

amici viderent, quærunt quem imperij faciat heredem? Respondit dignissimum. Parum certe ex mente sententiaque loquentis Alexandri. Non enim illud volebat dicere, se heredem constituere qui maxime dignus Imperio foret: Sed regnum suum fore in potestate occupantis fortioris scilicet; quod & euentus docuit. Vox enim ἄριστος *dignissimo* minime conuenit. Significat enim ἄριστος non solum eum qui sit *optimus*, sed *qui in aliquid perficiendo sit fortissimus.* Sic enim de ea voce Manuel Moscopulus; ἄριστος ὁ κυδιονεύων ἐν παντὶ πράγματι, καὶ τοὺς ἄλλους ὑπερβαλλόμενος. Hoc est: *Qui excellit in omni negotio, & alios supergrediens.* Et in eo significato vsus est Aristides rhetor emunctissimus in πρεσβευτικῷ; hoc est oratione legationis, statim in initio ἄριστε Ἀχιλλεῦ, τὸ μὲν θυμοῦ ἀξίου, καὶ χαλεπαίνειν ἐφ' οἷς ὑβρίσθης. Quod interpres Camerarius recte vertit. *Non est Achille, vir fortissime, inconueniens, ad iram indignationemque te concitasse ea, quæ per summam contumeliam perpetrata in te scimus.* Et ἀριστεία ἡ ἐνέργεια. i. e. *Efficacia*, seu *efficax vis.* Hinc ἀριστεύειν. Quod Quintil. & Chyrius consultus subinde *fortiter facere* interpretantur, in quo significato vocē eā etiā vsurpat Rhetor Hermogenes, & ἀριστεύς ὁ ἐν πολέμῳ νικῶν, i. e. *in bello vincens*, & ἀριστεῖον *præmium ob victoriā datum.* ἀριστεύω aūt idē Moscopulus τὸ ἀνδραγαθῶ interpretatur, hoc est *viriliter ago.* Quocirca nugari videtur Iustinus hæc subiiciens. *Tanta illi animi magnitudo fuit, vt cū Herculem filium, cum fratrem Aridæum, & cū Roxanē vxorem prægnantē relinqueret, oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet heredem? Prorsus quasi nefas esset viro forti alium, quam virum fortem succedere, aut tanti regni opes, alijs quam probatis relinqui.* Ceterum quod non *dignissimo* sed violentissimo innuere voluerit Alexāder se regnum relinquere, apertissime testatur Arrhian. lib. 7. ἀναβ. ἐρέσθαι μὲν τοὺς ἑταίρους αὐτὸν ὅτῳ τὴν βασιλείαν ἀπολείπει τὸν δὲ ἀποκρίνασθαι ὅτι τῷ κρατίστῳ, i. e. *ceteris eum interrogantib. cuinam regnum relinqueret, ipse respondisse, potentissimo.* κράτος enim *potentiam* significat, seu *violentiam* vt in Æschyli vincto Prometheo liquet. Q. Curtius melius aliquanto hoc q̄ Iustin. transtulit. Sic n. inquit: *Quærentibusq; his, quib. relinqueret regnū? respondit, ei qui esset optimus.* Idem alterum dictum effert hoc modo: *Ceterum prouiderat iam ob id certamen, magnos funebres ludos parari sibi.* Quod frigidiuscule versum videtur, quando non ob certamen regni funebres ludi Alexandro facti, sed per quandam Metaphoram appellat certamen de regno post mortem suam *funebres ludos.* Defunctis enim gladiatorum sanguine parētare mos erat, ludosque funebres ex antiquissimo ritu fieri: Sicut ex Vergilio de Anchisę parentalibus, & ex Statio de Archemori exsequiis: Tum etiam ex Homero Patrocli inferias prosequente notum est. Allusit igitur Alexander ad parentalium morem, sicut & Plautus in Mostellaria:

Ludos

Ludos ego hodie præsenti hic seni
Faciam, quod credo mortuo nunquam fore.

Sed omnium longissime abit ab hac sententia idem Trogus siue Iustinus hæc scribens: *Dimissis militibus amicos circumstantes percunctatur, videantur ne similem sibi regem reperturi? tacentibus cunctis, tunc ipse; vt hoc nesciat, ita illud scire vaticinariq; se ac pene oculis videre dixit, Quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia, quantisque cædibus, quo cruore mortuo sibi parentatura.* Quibus verbis, vt sensum expresserit verborum Alexandri; ita vim energiamque minime. Elegantissime autem omnium Arrianus, lib. ἀναβ. 7. οἱ δὲ προσθεῖναι πρὸς τούτῳ τῷ λόγῳ, ὅτι μέγαν ἐπιτάφιον ἀγῶνα ὁρᾷ ἐπ' αὐτῷ ἐσόμενον id est: *Sunt qui illum adposuisse ad hunc sermonem volunt, quod oculis cerneret magnum sepulcrale certamen ipsi defuncto facturum iri* Hoc postremum dictum satis ridicule transtulit Eunapius in lib. de vitis Sophistarum ad Iulianum Sophistam, in cuius vita de eius exitu scribens ita loquitur: ἀθήνησιν ἐτελεύτα μέγαν ἐπιτάφιον ἀγῶνα τοῖς ἑαυτοῦ παραδέδωκεν ἑταίροις. id est, *Vitam finijt Athenis, magnum certamen funebre sodalibus suis relinquens.* Præclara me hercule imitatione maximi regis & loquacis rhetorculi cum paribus suis nugatoribus. Ceterum quod Q. Curtius & Iustinus tradunt; *illum interrogasse, an sui similem regem reperturi essent,* id neutiquam in Græcis scriptoribus reperire licet. Quocirca verosimile est, illos scriptores & historicos huiusmodi sequutos esse, quorum scripta vna cum tempore interierint.

CAPVT XIX.

De vetere ritu condendi ossa, *&* respersum vinum *quid, inibique de* Nouendiali sacro; *tum aliquot loca auctorum excussa.*

OSsa defunctorum legere, & condere ad sepulturam in vrnas sepulcrales, veteris moris fuit, eaque vino respergere, & lacte lauere dum a cineribus separantur vnde *respersum vinum* in Festi epitoma, quam Paulus quidam collegit, dixerunt, *quia vino sepulcrum spargebatur.* id autem fiebat nono die, vt ex ramentis & minutalibus integri Festi adparet, quod *Nouemdialibus* (quantum exsculpere licuit) *sacris* (dum ossa nimirũ conderentur) fiebat. Sunt autem *Nouendiales feriæ* a numero dierũ dictæ, ad quos vsque, vti ex præfatis minutalibus apparet, familia erat impura. Septem enim diebus, vt Seruius ex antiquorũ auctoritate docet, illud Vergilii enarrans:

Præterea si nona diem mortalibus almum
Extulerit ———

Cadauera adseruabantur. *Sciendum* (inquit) *quia apud maiores, vbicunq; quis fuisset exstinctus, ad domum referebatur, & illic septem adseruabatur diebus, octauo die incendebatur, nono sepeliebatur; vnde & Horatius, Nouendiales dissipare pulueres.* Nam etiam, *ludi* qui in

mortuorum honorem celebrantur *Nouendiales* dicuntur. Sic etiam arbitror Plautum *nundinalem coquum*, qui in nonũ diem solet ire coctũ appellasse (cuius vocis nomenclatura solum exstat in mutilo Festo; hoc est, qui *ferales solum cœnas coquat*, in quibus solũ fabæ & lentes, & placentarũ quædam genera edebantur; non opiparæ aut delicatæ dapes) meritoq; ob id vilem: Nõ vt quidam autumant, quod nundinis rusticis cœnam coqueret. Porphyrio Horatii interpres in illud *Nouendiales &c. Nouendiale*, inquit, *sacrificium quod mortuis fit nono die, cum ossa scilicet legerentur*, & *vino respersa cõderentur*. Exstinguebatur enim bustum vino, vt apparet ex Propertii:

Hoc etiam graue erat nulla mercede hyacinthos
Inijcere & fracto busta piare cado.

Et rursum de ossium collectione & conditura:

Ossaq; legisti non illa ætate legenda
Patris, & in tenues cogeris esse lares.

Legebantur autem ossa aut per propinquos, aut per Pontifices, si inclyti duces, aut principes essent. *Nouendiale* vero *sacrum* cuius subinde meminit T. Liuius, quod ob lapidum pluuiam institutum erat, ab hoc longe dissimile fuit. Sed hæc, vt iam non amplius nostri instituti, tãtum quid *respersum vinum* esset enarrare volẽtibus; omittantur.

CAPVT XX.

Mostellariam Plauti veteres citasse Phasmatis *titulo, duobus exemplis comprobatum.*

FAbulam Plauti quam *Mostellariam* vocamus, veteres *Phasmatis* titulo citasse, vt non omnes animaduerterint, tamen liquido constat. Idq; duobus ex eo auctore testimoniis a Festo Pompeio adlatis comprobari potest. Sic enim ille in dictione *Nec*. *Nec coniunctionem Grammatici fere dicunt esse subiũctiuam*. Vt, *nec legit, nec scribit, &c.* Et paulo post: *Et apud Plautum in Phasmate:—Nec recte si illi dixeris—* quæ verba habentur in *Mostellaria*, vt nunc dicitur. Sunt autem verba Philematii ad Scapham Ancillam:

Nec recte si illi dixeris, iam ecastor vapulabis.

Alter locus citatur ex eadem *Mostellaria, Phasmatis* titulo ab eodẽ Festo, in dictione *Super*. *Super*, inquit, *per se significat quidem supra, vt cum dicimus super illum sedit: verum ponitur etiam pro de, Græca consuetudine, vt illi dicunt ὑπὲρ*. Deinde citato loco e Milite Plauti. Subdit. *in Phasmate.*

Tandem percipio super rebus nostris loquite.

Quæ verba in *Mostellaria* (vt nunc vocãt) leguntur, & sunt Tranionis serui ad Simonem senem. vbi tamen paulo aliter leguntur:

——quid ehem vix tandem
Percepi super his rebus nostris loqui te.

Sed

Sed antea in antiquo Festo valde hæc mendosa erant, quæ castigatiora aliquãto in Veneta æditione circumferuntur, vt liquidu sit, eundem qui hic adductus est, locum innui. Sed nomen id fabulæ, non ab ipso auctore inditum esse, sed a posteris amatoribus Græcę linguæ, vel id declarat; quod argumentum fabulæ, vt quidam volunt ab ipso auctore conditum, initialibus litteris, *non Phasmatis, sed Mostellaria* nomen præfert.

Caput XXI.

Quem Apollonius Poeta fluuium Anaurum *vocat, pro eo subdidisse Valerium Flaccũ* Enipea; *& cur id fecerit. Tum alios vocem eam appellatiue & non pro proprio nomine accepisse. Lucani carmen allatum & discussum.*

APollonius Argonauticorum primo, quo loco de Iasone Thessaliam petente, & calceum relinquẽte in cœno fluuii Anauri loquitur, ita cecinit, Apollinem alloquens.

> Δηρὸν δ' οὐ μετέπειτα τεὴν κατὰ βάξιν Ἰήσων,
> χειμερίοιο ῥέεθρα κιὼν διὰ ποσσὶν ἀναύρου,
> ἄλλο μὲν ἐξεσάωσεν ὑπ' ἰλύος. ἄλλο δ' ἔνερθε
> κάλλιπεν αὖθι πέδιλον ἐπισχόμενον προχοῇσιν.

id est,

> *haud ita diu postea secundum tuum sermonem Iason,*
> *Vadens pedibus per fluenta* † *hiemalis Anauri,*
> *Aliud ipse calceamentum e cœno seruauit,*
> *Aliud intus ibi reliquit retentum fluxibus seu gurgitibus.*

† id est, *Torrentis ex repentinis hyemis hymbribus collecti.*

Quos versus cum imitari vellet Valerius Flaccus, *Anauri fluminis* nulla facta mentione, *Enipeum* pro eo subdidit. Ita enim in primo scribit Iunonem inuocans & huius transitus mentionem faciens:

> *Omnipotens regina* (inquit) *quam turbidus atro*
> *Æthere cæruleum quateret cum Iuppiter imbrem,*
> *Ipse ego præcipiti tumidum per Enipea nymbo,*
> *In campos & tuta tuli* ———

Rationem cur non sit vsus *Anauri* nomine, videor mihi propemodum inuenisse, quod auctor sciret nullum proprium nomẽ ne dũ in Thessalia, sed ne in toto quidem terrarum orbe fluminis esse, tali nomenclatura. Sed promiscue voce appellatiua vocari fluuiolos omnes, & torrentes omnes, ἀναύρους, qui perpetuas scaturigines aquarum non haberent, sed tempestatibus & repentinis imbribus nascerentur, iisque deficientibus æstate desinerent, qui interdum magnis fluminibus essent formidabiliores. qualem etiam describit Ouidius in tertio Amorum:

> *Paruus eras memini nec te transire refugi,*
> *Summaq; vix talos contigit vnda meos.*
> *Nunc ruis appositis niuibus de monte solutis,*
> *Et turpi crassas gurgite voluis aquas.*

Et post.

Et postea ipsum torrentem alloquens:

Nomen habes nullum, niuibus collecte caducis,
Nec tibi sunt fontes, nec tibi certa domus.
Fontis habes instar pluuiasq; niuesq; solutas,
Quas tibi diuitias pigra ministrat hyems.
Aut lutulentus agis brumali tempore cursus,
Aut premis arentem puluerulentus humum.

Quod autem huiusmodi fluuios appellarit ἀναύρους, testimonio sunt scholia in Apollonium ex Theone Sophocleo collecta: ἄναυρον λέγει τὸν χείμαρρον, οἱ γὰρ ἐξ ὑετῶν συνιστάμενοι ποταμοὶ οὕτω καλοῦνται id est, *Anaurum dicit torrentem, fluuij enim qui colliguntur & constant ex pluuijs sic vocantur.* Quocirca multum aberrant a vero, qui putant plures perennes fluuios eo nomine varijs terrarum locis censeri. Quemadmodum etiam circa Troiam *Anaurum* nominat Coluthus Thebanus in carmine de raptu Helenæ, his versibus:

νηνεάζων δ' ἐνόμευε πάϊς πατρώϊα μῆλα,
ποιμένιον ἑκάτερθεν ἐπὶ προχοῇσιν ἀναύρου.

Id est,

Iuuenescens Paris pauit paternas oues,
Eas pascens sed vtramque ad fluenta Anauri.

id est, *Torrentis anonymi ex imbribus & niuibus producti.* Nullus enim fluuius censetur in Troade hoc nomine. Sed voluit intelligi Poeta, Parin ad ripam torrentis oues pauisse: Quin & Callimachus quoque pro turbido & anonymo torrente videtur accepisse in Dianæ hymno:

——αἱ μὲν ἐπ' ὄχθαις
αἰὲν ἐβουκολέοντο μελαμψήφιδος ἀναύρου.

id est,

——*hæ quidem ad ripas*
Semper stabulantur nigros calculos ferentis Anauri.

De ceruis & hinnulis alijsque huiusmodi venationi aptis feris in genere loquitur; volens innuere, eas stabulari solere in ripis torrentis alicuius aqua turbida exundantis. Sic Theocritus εἰδύλ. κ. Non vt quidam arbitratur pro fluminis nomine, sed tantum appellatiue pro torrente accepit vocem Anaurus in hoc versu:

ἢ ὅτε φαιδρύνοιτο χρόα προχοῇσιν ἀναύρου.
Seu quando stersi redditur color fluctibus Anauri.

Torrentis scilicet cuiuslibet. nam hoc indicat versus sequens:

ἢ ὁπότ' ἐν λειμῶνας δ' εὐπνοα λείρια κείρει.
Vel si quando & prato bene spirantia lilia decerpit.

loquitur de Europa, si quando se flumine lauat aut flores decerpit ludente cum æqualibus. Sed qui fluminis nomen id esse volunt, nobis Lucanum opponunt, qui Anaurum inter Thessalica flumina locarit, in 4. sic scribens:

Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aera, nec tenues ventos suspirat Anaurus.

Quibus ni fallor tamen plane indicat, se loqui de torrente non de flumine perpetuo, cum dicit illum nec nebulam nec rorulentum aera emittere, quod tamen perpetua & semper mananti scaturigine fluminibus peculiare est. non autem repentinis imbribus auctis torrentibus. Quod vero inter flumina illum memoret, fortasse Apollonii auctoritate ductus est, cuius illud χειμερίοιο ῥέεθρα Ἀναύρου voluit exprimere; tum quod sciret Thessaliam vndique montibus cinctam, huiusmodi torrentibus abundare. Adeo vt nō tanti facienda sit Scholiastis Callimachi auctoritas, scribentis in præfatum Callimachi carmen, *Anaurum esse fluuium Thessaliæ.* Vt indubitata fides illi adhiberi debeat. Lapsus est memoria, vir alioqui doctiss. Michael Neandrus in Scholiis in Coluthum, qui dixerit in Argonauticis Pindari quæ sunt in A. Pythyorum ode, Poetam illum *Anauri fluminis* meminisse; cum nulla eius ibi mentio fiat. Scholia tamen huius vt fluuii Thessalici meminerunt, ex Pherecyde ita scribentes: ἔθυε τῷ Ποσειδῶνι φησὶν ὁ Πελίας, καὶ πρoεῖπε πᾶσι παρεῖναι, οἱ δὲ ἦσαν οἵ τε ἄλλοι πολῖται καὶ ὁ Ἰάσων. ἔτυχε δὲ ἀροτρεύων ἐγγὺς τοῦ Ἀναύρου ποταμοῦ ἀσάνδαλος. ἢ διέβαινε τὸν ποταμόν, διαβὰς δὲ τὸν μὲν δεξιὸν ὑποδεῖται πόδα, τὸν δὲ ἀριστερὸν ἐπιλήθεται, &c. id est, *Sacrificium fecisse aiunt Neptuno Peliam, edixisseq; omnibus vt adessent: fuere autē hi tum alij ciues tum ipse Iason; contigit vt hic araret circa Anaurum flumen, absq; sandalijs: & cum ingressus esset flumen dextrum quidem pedem induit, sinistrum nudum reliquit, &c.* Inueni postea Turnebū hunc locum attigisse; qui non tam anxie torquere se declarat vt defenderet Lucanum & accusaret inscitiæ Geographos, vt qui eo patrocinio, quod cum tot scriptorum contumelia cōstat, non indigeat vt satis ostendimus. Sed & Apollonii prolegomena videntur idem sentire de eodem loquentes. γενόμενος δὲ ἐν τῷ Ἀναύρῳ ποταμῷ· ἐστὶ δὲ οὗτος Θεσσαλίας. id est, *Cum esset in Anauro flumine: est autem iste Thessaliæ fluuius.* quæ res merito controuersiam mouere posset. Nā & Apollodorus Atheniensis vir auctoritatis confirmatæ & antiquæ, in primo Bibliothecæ ita habet: *Nam Pelias cum in littore Neptuno immolaret, tum permultos, tum etiam Iasonem eo accersiuit. Is vero, quod rei rusticæ desiderio teneretur, ruri agens ad eadem sacra properauit: & Anaurum amnem traijciens, alterum in amnis alueo amisit calceū, &c.* Apollodorus habet, διαβαίνων δὲ ποταμὸν Ἄναυρον, ἐξῆλθε μονοσάνδαλος, τὸ ἕτερον ἀπολέσας ἐν τῷ ῥείθρῳ πέδιλον. Sed vti diximus hi omnes per *Anaurum* nihil aliud intelligunt quam magnum torrentem, quorum in Thessalia vndiq; mōtibus cincta magnā copiam esse verosimile est. Quod cū Valerius Flaccus sciret, nomen id generale esse omnibus limosis turbidis & repentinis torrentibus & fluminibus; qui ex subitis imbribus & nimbis violentiam nanciscuntur, *Enipea* clarius nomen subdidit,

Est enim *Enipeus* Thessaliæ fluuius. Lucanus.

Sanguine Romano quam turbidus ibit Enipeus,

At Hyginus fabulam hanc recitans *Euenum* appellat, nisi corruptus sit locus, nam obelisco notatus est, neq; mihi id valde placet. nam Ptolemæus *Euenum* flumen inter Locros & Ætolos commemorat. *Anauris* igitur opponũtur ἀενάοι ποταμοί. Vnde de India dicit Dionysius Periegetes.

Ἀενάοις ποταμοῖσι κατάρρυτος ἔνθα καὶ ἔνθα. id est,

Perpetuis fluminibus irrigua intra vndequaque, id est, *vbiq;*. In quem locum Eustathius, τοὺς χειμάῤῥους καὶ οὕτως ἀναύρους λέγει, διὰ τὸ μὴ ὁμοίας τοῖς ἀενάοις αὔρας ἀποτελεῖν: *Torrentes* inquit, *Anauros dicunt, quod non vt cetera perpetua flumina auras efficere valeant.* Sed de his hæc hactenus.

CAPVT XXII.

Sublatus error ex Latini Pacati Panegyrico, inibique pro harmora *legendum* Hæmona *& pro* Illyrico Norico.

IN Latini Pacati qui in laudem Theodosii Imp. & Aug. conscriptus est Panegyrico, ita in vulgatis quos B. Rhenanus edidit codicibus legitur. *Nec pia hac mora cunctantius; vbi te affore nuntiatum, impulsis diffusa portis obuiam prouolauit, & vt est omne desiderium post spem impatientius, parum credẽs patere elementa festinauit occursare venturo.* Quem locum emẽdare volens Beatus Rhenanus, ita marginaria annotatione loquitur: Reponendum puto *Narona*, fuit autem in Illyrico oppidum Narona, Romanorum olim Colonia, teste Plinio. Porro cum paulo post Alpibus obiacentem dicit, de Iuliis intelligit. Nam Illyricum Adrius mons mediũ scindit, quem etiam Iuliarum Alpium nomine vocari docet Rufus. Sed pace tanti viri, ego ibi *Hæmona* legerim, pro *harmora*. exigua virgula litteræ c addita, & in e mutata. Fuit enim Hæmona extrema Italiæ ciuitas in tractu Aquileiensi siue Venetiarum, quæ prima semper hostium, per Iulium Carnicum Alpesque Iulias intrare Italiam volentium, impetum tulit. Vti superius hoc libro Cap. XV. ostendimus. Quod ipsum paulo post idem Panegyrista declarat his verbis de eadem loquens. *Velut illa ciuitas a longa obsidione respirans, quod tam tyrannus Alpibus obiacentem tanquam belli limen attriuerat. Tanta se & tam simplici exultatione iactabat, vt inesse vera lætitia nimia videretur.* Longius enim ab Italia abfuit Narona quam sicut panegyrista idẽ paulo post dicit; vnius diei terrestri itinere posset ab illa Theodosius cum pedestri exercitu Aquileiam peruenire ad debellandũ Maximum. Iam quod de Alpibus Italiæ obiectis, non de Adrio monte loquitur: facile sequentia verba declarant, in persona Maximi per prosopopeiam dicta. *Alpes Cottias *obserabo, quia Iulia profuerunt?* Nam vt omnes historici testantur, Maximus tyrannus in Italia, nõ in Illyrico moram

* al. obseruabo.

tam trahebat, & intra eam, nimirum Aquileiæ extinctus est. Constat enim Theodosium e Constantinopoli primo Thessalonicam profectam, & viribus, vt ait Rufinus totius Orientis in Italiam profectum, idque per Alpes Iulias scribit Socrates historicus Mediolanum eum tetendisset manifesto vt puto errore. Nam Sextus Aurelius Victor eorum temporum scriptor, dicit Theodosium, Maximum tyrannum apud Aquileiam extinxisse. Quod ipsum quoque Sulpitius Seuerus Aquitanicus rhetor eorum temporum fere æqualis, in primo librorum quos de vita D. Martini conscripsit, testatum reliquit his verbis; *Martinus eidem Maximo longe ante prædixit futurum, vt si ad Italiam pergeret, quo ire cupiebat Valentiniano Imperatori bellum inferens, sciret se primo quidem futurũ esse victorem, sed paruo post tempore esse periturum. Quod quidem ita videmus, nempe aduentu eius Valentinianus in fugam conuersus est. Deinde post annum fere resumptis viribus, captum intra Aquileiæ muros Maximum interfecit.* Ecce hic Valentiniano Imperatori Occidentis, & per hæc principi suo gloriam eam tribuit, quam tamen constat virtute Theodosii partam. Quod omnium apertissime fatetur Paulus Diaconus Aquileiensis his verbis: *Aquileiæ tũc Maximus insederat, Andragathius comes eius summam belli administrabat. Qui cum largissimis militum copiis, astuto consilio omnes Alpium & fluminum aditus cõmuniuisset, dum nauali expeditione incautum hostem præuenire parat, & obruere, sponte insuper eadem quæ obstruxerat claustra deseruit. Ita Theodosius nemine sentiente Alpes intrauit. Atque Aquileiam improuisus adueniens, Maximum, hostem maximum ac trucem* (quem Sulpitius ferocem & belli ciuilis gloria elatum scribit) *& ab immanissimis quoque Germanorum gentibus tributa ac stipendia* (ita enim legere malo quam *dispendia*) *solo terrore nominis agentem, sine controuersia clausit, cœpit & occidit.* Quæ ipsa, a Paulo Orosio pene mutuatus est ad verbum, in quo *stipendia* nõ *dispendia* leguntur. Dicit Orosius, Aquileiæ tunc Maximum victoriæ suæ (de Valentiniano scilicet) spectatorem insedisse, inibiq; clausum, obsessum, & occisum. Quibus adstipulantur Britannici duo scriptores, Gildas valde antiquus, & Beda. Ille in libro de calamitate & excidio Britanniæ, hic in primo historiæ Anglicæ: ex quibus Gildas cognomento sapiens, de Maximi interitu ita loquitur: *Nec mora tam feralibus vallatus audaciis, apud Aquileiam vrbem, capite nephande cæditur, qui decorata totius orbis capita regno quodam modo deiecerat.* Quin & Sulpitius Alexander lib. 3. de gestis Valentiniani, Gratiani, & Theodosii Impp. scribens: ait Maximum intra Aquileiam amissa omni spe Imperii, quasi amentem resedisse: Vt iam non Panegyrista Pacatus rethoricatus sit, sed historica fide rem expresserit his verbis. *Ibat interim Maximus, ac te post terga respectans, in modum amentis attonitus, euolabat, nec vllum ille consiliũ, vllãue rationẽ, aut deniq; spem, quæ postrema homines deserit, sequebatur. Quin ipsos via implicabat errores, & nunc dexter*

aut leuis, nunc vestigijs suis obuius, incertum iter ancipiti ambage texebat. & post pauca: *Tergo vt clausa cassibus fera, quæsito diu exitu desperatoque, consistunt, & præ timore non fugiunt: ita ille ipso, quo agitabatur metu alligatus, in oppidum semet Aquileiense præcipitat, non vt vitam defenderet resistendo, sed ne pœnam frustrando differret.* Sed caussam erroris dedit Rhenano, quod in eodem Panegyrista mox scriptum est. *Ille ab vltimo orientis sinu festinatis itineribus raptus exercitus, tot nationibus relinquendis, tot fluminibus enatandis, tot scandendis montibus fatigatus, in alio orbe, & in alio pene dixerim sole positus, spatio lucis vnius, Illyrico continuauit Aquileiam.* Vbi tamẽ *Norico* legendum diximus, ostendimusque iam sæpe Noricos fuisse vicinos Aquileiensibus. Nec opitulatur Rhenano Rufus, quod Adrium montem in Illyrico aiat contineri: Alpium Iuliarum nomine, cum etiam Dalmatiæ montes, Alpes vocentur. Nam Alpiũ tractus longissime patet. Imo contra idem Rufus, Noricum Alpibus Iulijs contiguum declarat. Sic enim ille. *Sub Iulio Octauiano Cæsare per Alpes Iulias iter factum, Alpinis omnibus deuictis* (Iuliarũ scilicet) *Noricorum prouincia accesserunt.* Et paulo post: *Et limes inter Romanos & Barbaros ab Augusto per Vindeliciam, per Noricum, Pannoniã ac Mœsiam est constitutus.* Ecce habet prouincias omnes Alpibus finitimas. Nam Illyricum in Adriatici maris ora, inter Noricos & Pannones & Dalmatas iacens, longius aberat quam vt spatio vnius diei inde posset peruenIri Aquileiam. Sed hæc satis de re clara & manifesta.

CAPVT XXIII.

Plures mendæ ex eiusdem Panegyrico sublata, inibique Sciscia *pro* fiscia *repositum.*

SEd multæ in eodem Panegyrico præterea mendæ sunt, quæ castigantis Rhenani manus subterfugierunt, vt illud, *quibus equidem cogitatis adeo sollicitor, vt non eos tantum hodie arbitrer interesse quos cerno, sed adsistere obseruarique dicturo Catones ipsos Tullios & Hortensios.* Lege. *Sed adsistere obseruareque dicturum Catones, &c.* Sed & in illo: *Tyrannum non prædicasse Tyrannidis accusatio vocabatur. nunc par tacendique libertas.* Puto deesse vocem, *dicendi.* & sic legendum: *Nunc par dicendi, tacendique libertas, & quam promtum laudare principem, tam tutum siluisse de principe.* Iam illud. *tributi centuriatumque.* lege *tributim centuriatimque.* hoc est per tribus & centurias. Quid tributa, quid centuriata comitia, docet Asconius. Et postea, *Erat iuste compensationibus occasio.* Lege, *iustæ compensationis occasio.* Et postea, *Siue enim diuinus ille animus venturus in corpus, dignum prius metatur hospitium, siue cum venerit, fingit habitaculum pro habitu suo.* Lege ex Viennensi æditione quam Cuspinianus aliquanto castigatiorem exhibuit, *habitu sui. Dudum vt video dedignaris hanc gloriam, sed patere eam in laudũ tuarum parte consti-*

constitui, quæ solebant in alijs sola laudari Lege, *Sed patere ea*, vt referatur ad *quæ*. Est post multa: *Nos primi impetum belluæ furentis excepimus, nos seuitiam eius innocentium sanguine, nos cupiditatem publica paupertate satiauimus. Apud nos semel exercuit crudelitas iam secura, & adhuc inops auaritia.* Beatus Rhenanus hunc locum castigaturus ita interpolat. Puto inquit legendum *nos simul apud* expuncto, nisi legendum. *vel apud nos. Nos* &c. cuius pace minore interpolatione pro *semel*, *semet* legerim. & optime cōstabit sensus. *Semet*, hoc est *ipsamet crudelitas apud nos se exercuit*, &c. pro hominibus crudelibus, vt apud Terentium scelus pro scelerato. Et postea: *Parum ille pretiosum putabat aurum, quod de montium venis, aut fluminum glareis quæsitor Bessus, scrutator Callaicus eruisset. illud purius splendidiusque credebat. quod dedissent dolentes Quod hominum lacrymæ, non animum aquæ abluissent.* Lege, *amnium aquæ* qui tamen error Typographis imputari posset, Et post: *vt nisi frequenter isset in litteras*, lege *frequentes*. vt frequentes historias cum dicimus, multas & promiscuas volumus. *Cleopatra classis, & cuerata nauigia*, lege *Cleopatræ*. Et paulo post: *Testis est Fiscia testis pulcerrimus amne conflictus*. repone *Sciscia*; Est autem *Sciscia* Pannoniæ superioris oppidum, quod nunc *Lablatam* siue *Lublanam* vocari aiunt, Ptolemæo commemoratum inter Sauum fluuium & montem Albanum. Et Antonino, qui iter ab Hæmona per Sisciam Sirmium vsq; enumerat, quod huic loco mire quadrat. apparet autem ibi de summa rerum inter Theodosii & Maximi milites decertatum, & Andragatzium sese in vicinum flumen præcipitasse, aut fugientem, in eo suffocatum. Et rursum: *Iter a Sciscia Mursam*. Eius quoq; oppidi meminit Christianus Poeta Prudentius in Hymno in Quirinum martyrem Episcopum ecclesiæ Scicianæ in his versibus:

Insignem meritis virum
Quirinum placitum Deo,
Vrbis mœnia Sciscia
Concessum sibi martyrem
Complexu patrio fouent.

Ex eodem autem Prudentio liquet, flumen quoddam oppidum alluere, in quod præcipitatus sit D. Quirinus, vbi etiam conflictus ille commissus sit. Opinamur itaque rectè legi posse. *Testis Sciscia, teste pulcerrimus amne conflictus*. Strabo autem, *Sciscia castellum esse dicit, penes Segestam, haud procul Syrmio. plurimos ibi esse amnes qui e montibus labuntur in Adriaticum sinum.* Et postea: *A tergo premor hostibus, a fronte crinibus.* Rhenanus legit *criminibus*, quid si *ciuibus* legamus, vt qui iam ipsi Maximo infesti fiot. Deinde. *Patientia immensum iter, tempus anni graue, semper armata, semper ieiunia.* Lego, *semper arma, semper ieiunia.* Sunt præter hæc leuia vulnera aliquot in eo auctore carcinomata & Gan-

grenæ, quas sine ope & auxilio meliorum codicum curare est impossibile.

CAPVT XXIV.

Eumenij Rhetoris orationem non pro scholis Cliuiensium, *vt opinatur Beatus Rhenanus habitam; Sed* pro scholis Augustodunensium, *Haduorum ciuitatis.*

EXstat Eumenii rhetoris oratio pro restaurandis scholis, has scholas Beatus Rhenanus in Annotationibus in eum auctorem, putat fuisse in oppido Cleuensi, qui a in re fallitur. Nam quidam Codices excusi anno M.D.XIII. Viennæ, & editi a Ioanne Cuspiniano, viro antiquitatis omnis peritissimo, habent *Augusto Diuensium.* itaque in eo loco vbi ipse Rhenanus legit, *Augusto Cliuiensium*, ita legerim ex Epistola D. Constantii ibi recitata. *Merentur & Galli nostri vt eorum liberis, quorum vitia,* (lege *vita*) *in Augustodunensium oppido, ingenuis artibus eruditur, & ipsi adolescentes qui hilari consensu meum* (Constantii Cæsaris) *ex Italia reuertentis suscepere comitatum, vt eorum indoli consulere cupiamus.* Ratio cur ita legendum censeamus, ex præcedentibus verbis colligitur: *Quis ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam, & tunc demum grauissima clade perculsam, cum latrocinio* * *Batauicæ rebellionis obsessa, auxilium Romani Principis irrogaret, Haduos autem* quorum ciuitas fuit Augustodunum se e *fratres & consanguineos populi Romani* iactasse, & socios ab antiquissimis temporibus, vel ex Iulii Cæsaris commentariis notum est. Omitto quod ea quæ nunc est Cliuensium ditio, tum Germaniæ accensa sit non Galliæ: nec suffragatur Rhenano Antoninus, qui Cliuium oppidum non in Gallia, sed in itinerario prouinciarum Britannicarum recenset. Vt aliud longe fuerit ab eo, quod nunc in ducatu Cleuensi, ditione illustrissimi Principis Guillielmi situm est. quod recentius esse, nec vnquam tantæ dignationis fuisse quam est Augustodunum, omnibus in confesso est. Adde, quod Augustodunum his colonia Romana censetur. nimirum ab Augusto Octauio Cæsare deducta in medio Galliarum. cum vt diximus Cleuum quod nunc est, in Germania tum fuerit situm. Sed omnem nodum tollit locus, quem hic ex præcedenti Claudii Mamertini oratione ad Maximianum adducemus. *Quin etiam,* inquit, *illa cuius nomine inibi peculiariter gratulandum, deuotissima vobis ciuitas Haduorum, ex hac Britannica facultate victoriæ plurimos, quibus illa prouinciæ redundabant, accepit artifices, & nunc exstructione veterum domorum, & refectione operum publicorum, & templorum instauratione consurgit: nunc sibi redditum vetus illud Romanæ Fraternitatis nomen existimat, cum te rursus habeat conditorem.* quæ omnia consentanea sunt his quæ Eumenius his verbis percenset. *Ante omnia vir perfectissime diuina Imperatorum Cæsarumque nostrorum prouidentia*

* Bagaudicæ.

*dentiæ singularique in nos beneuolentiæ. huius quoque operis instauratione parendum est, qui ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam, & tunc demum grauissima clade perculsam, cum Latrocinio * Batauicæ rebellionis obsessa, auxilium Romani Principis irrogaret, non solum pro admiratione meritorum, sed etiam pro miseratione casuum attollere ac recreare voluerunt, ipsamque ruinarum eius magnitudine immortalibus liberalitatis suæ monumentis dignam iudicauerunt, vt tanto esset illustrior gloria restitutorum, quanto ipsa moles restitutionis immanior. Itaque maximas pecunias, & totum si res poscat ærarium, non templis modo ac locis publicis reficiundis, sed etiam priuatis domibus indulgent. Nec pecunias modo, sed etiã artifices transmarinos, & ex amplissimis prouinciarum ordinibus incolas nouos, & deuotissimarum hyberna legionum, quarum inuicta robora, ne in his quidem, quæ nunc cum maxime egent bellis, requirunt, vt commodis nostris studio gratiæ hospitalis operentur. & resides aquas & nouos amnes veluti aridis fessæ vrbis visceribus infundant.* Ex quo manifestum est, eos qui coloniam istam tot tantisque operibus totius imperii erigere atque animare statuerunt vel præcipue sedem illam liberalium litterarum velle reparari cum peculiarem frequentiam honestissimæ iuuentutis illustrato studiorum honore prouiderint.

* Bagaudicæ.

CAPVT XXV.

Castigatus locus in Panegyrico innominati auctoris ad Constantium; inibique indubitatis argumentis probatum Gessoriacum, *esse* Bononiam *nostram* Gallicanam: *tum de* pago Gessoriacensi.

EXstant plures alii Panegyrici sine nominibus auctorum haud dubie a doctissimis eius seculi viris Rhetoribus cõscripti, quales tum multos habebat Gallia; cuiusmodi erãt Delphidius & Mineruius Burdigalensis, Nazarius, Mamertinus & alii complures; inter hos exstat vnus, qui sic incipit: *Si mihi Cæsar post diuturnum silentium, &c.* quem quidã Mamertino tribuunt. In eo locus quidam mire deprauatus est. Sic enim ibi habetur: *Statum itaq. Gallias tuas Cæsar veniendo vicisti, siquidem illa celeritas qua omnis ortus atque aduentus tui nuntios præuertisti, cepit oppressam Gesorigiam censibus muris pertinacem tunc errore misero Romanum piraticæ factionis atque illis olim mare fretis alluentem portas ademit.* Vbi sic legendum arbitramur. *Cepit oppressam Gessoriacensibus muris pertinacem tunc errore misero manum piraticæ factionis, atque illis olim mari fretis alluenti portus ademit.* Loquitur, ni fallor, de piratis quos Carausius ad vexandum Romanum imperium exciuerat, intra muros Bononiensis portus Gallicani, etiam nunc celebris, conclusis: hoc enim muniebant trabibus, sed fluctibus iis disiectis portu & piratis potitus est Cõstantius. *Gessoriacum* igitur

idem esse quod *Bononiam*, præterquam quod Beatus Rhenanus probare nititur, charta militari apud Conradum Reutingerum inuenta, in qua depictum erat *Gessoriacum*, & suprascriptum *Bononia*, manifeste conuincitur ex alio alterius panegyrici ad Constantinum scripti loco, cuius initium est; *Facerem sacratissime Imperator quod paulo ante, &c.* in quo hæc eadem historia de Constantio & piratis memoratur, ibique qui hic *Gessoriacenses muri*, dicuntur ibi *Bononiense oppidum* nominatur. Sed verba illius alterius Panegyristę hic aduocanda sunt: *Qui adscitus Imperio, primo aduentu suo innumerabili hostium classe feruentem exclusit Oceanum, exercitum qui Bononiensis oppidi littus insederat, terra pariter ac mari sepsit, cum reciprocos cursus illius elementi iactis inter vndas vallis diremisset, vt quorum portus fluctu allueret mare, & quod tangerent perdidisset*, Plane eadem commemorans quæ prior Panegyristes. Iam cum subdit: *Qui eodem exercitu virtute capto, clementia conseruato*; alludit ad id, quod Eutropius scribit cum Carausio tamen (qui sedem belli habebat hanc Bononiam, vt idem supra commemorat) cum bella frustra tentata essent contra virum rei militaris peritissimum ad postremũ pax conuenit, quą icta & ipsi & piratis venia data est, receptis in fidem, id quod vtrique panegyristæ hic pluribus exsequuntur. Ex his liquet, merito explodendos, qui *Gessoriacum Calesium* aut *Gandanum* aut *Brugas* censuerunt. Reclamante etiam topographia tabularum Ptolomæi. *Gessoriacensis* autem *pagi* nomen, cuius meminit Plinius, lib. 4. cap. 17. commutatum est in *Gesnensem terram*, etsi tum etiam omnem agrum Bononiensis comitatus complecteretur.

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber VI.

IACOBO NICOLAO LOENSI

Auctore.

CAPVT I.

Decumanus limes *vnde dicatur, aliaque ratio etymi eius voc[...] allata quam a Politiano: nec Græcos* decimum fluctum, *obser[...]uasse : tum* decumana *cur ampla censeantur.*

ANgelus Politianus in Miscellaneis suis caput habet de *fluct[...] decimo* seu *decumano*, contenditq; illum merito olim hab[...]

tur[...]

tum dictumq; maximum. Cui vt in hac re non refragamur; ita ipsi neutiquam concesserimus, quod ait, *Decumanum quoq; limitem dictum, quod sit longissimus maximusq;, quod Cardo iam dimidiatus decumano anticipante consideretur.* Quod plane a vero abhorrere videtur. Nam in agris adsignandis olim Geodetæ primam rationem Cardinis habuerunt. Agricolæ quoque, vt docet Plinius, cum posituram agri concipere vellent, primam inuestigationem Cardinis considerauerunt: qui ideo *Cardo* appellatus est, quoniam in eo tanquam in cardine omnis dimetiendi adsignandique agri seu podismi constituendi rationem decempedatores siue finitores constituere. Hinc in libello de colon is, qui Balbo adscribitur, vbique notatur, *assignatas centurias per cardines & decumanos; cardines* semper primum nominitando. Quin & Plin. omnem limitandi agri rationem in cardinis inuentione ponit, in cuius medio puncto vmbilicus notetur, ad quem dirigatur decumanus: quibus lineis constitutis, reliquos limites pari interuallo distantes deducere docet. Sic libro 18 de ventorum ratione loquens: *Solis*, inquit, *ortu quocunq; libeat die stantibus hora diei sexta, sic vt ortū eum a sinistro humero habeāt, contra mediā faciē meridies, a vertice septentrio erit, qui ita limes per agrū currit, Cardo appellatur.* & subdit capite insequenti: *Diximus vt in media linea (cardine scilicet) designaretur vmbilicus, per hunc mediū decurrat alia, hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem.* Et *limes qui ita secabit agrum, decumanus vocabitur.* Secundū igitur Plinii descriptionem non tā cardo decumano anticipante cōsideratur, sed potius decumanus a cardine anticipatus dimidiatus comprehēdetur. Quanq; si Geometriæ rationes introspexerimus, in intersecātibus se lineis nulla prior aut posterior cēsebit~, nisi ratione originis; qua Cardo potiores tenet, quippe cui⁹ inuestigatio ante omnia sit necessaria, si limites per angulos & decumanos cōstituere voles. Nā qui a decumanis originē limitādi agri accepere, eos imperitos fuisse docet Aggenus Vrbicus, & a ratione Geometriæ, q̄ hic sequi necesse est, falsos & abductos. Nā secundū Hyginū Cardo maximus a Septētrione in meridiē, secundū gnomonicā videlicet vmbræ rationē; & Decumanus maximus ab occasu in orientē trahi debent. Iam aūt nō semper longitudinē limitū ab occasu in ortū, sed etiā persæpe a septētrione in meridiē cōsiderari docet idē Vrbicus, qui dicit *strigatū agrum dici, qui a septentrione in longitudinē in meridianū decurrit. Scamnatum aūt qui eo modo ab Occidēte in Orientem crescit. Et his solū formis agros limitatos dici per Cardines & decumanos.* Nā quorū rigores, vt vocāt, alias cœli partes spectant, nec regularibus rectisq; lineis cōtinentior, aliis nominibus cēsentur, vt ex Hygini Iuniiq;. Nypsi cōmentariis disci potest. Habes igitur q̄ hic discutiendum venit, nō semper *decumanum limitem* dici maximū. Nā in strigatis *Cardo*, in scammatis *decumanus*, longitudinis prærogatiuā tenent.

Quin nostri quoq; Geodetæ *striga* vocabulo vtuntur pro extensionis in longitudinem significato, paullulum luxata voce. Vulgo de streicke. Non igitur, quod sit maximus lõgissimusque, vt opinatur Politianus, dictus est *decumanus*, neq; rursus a denarii numeri perfectione, vt vult Hermolaus: sed a nota numeri denarii, qui hoc modo scribebatur X. Hinc etiã *decussare*, vox Ciceroni in Timæo seu libro de vniuersitate peculiaris, hoc est *lineam per medium alia linea diuidere* in formã notæ denarii numeri. Hinc *decusseis* & *decussationes* Vitruuio, & *decussatim* Martiano Capellæ. Declarat id etiam cõstitutio Imperatoris Tiberii de sepulcris, q̃ in Iulii Frontini de *iure limitum* libro itemq; Iunio Nypso legitur. Sic enim ibi habetur: *Est aliud monumentum, quod nõ longe ab ædibus vel itinere publico constitutum est, id est iuxta legem Semproniam & Iuliam, quod cardinibus ex decumanis cõstitutum esse monstratur, quod rationem finium recipere videtur*, id est, concurrentium linearum atque secãtium se inuicem. Vnde conijcis has solas formas agrorum dici *per cardines & decumanos dispositas*, quæ se inuicem secent in decussis formam hoc modo:

a Limites decumani longiores.
b Limites Cardinis breuiores.

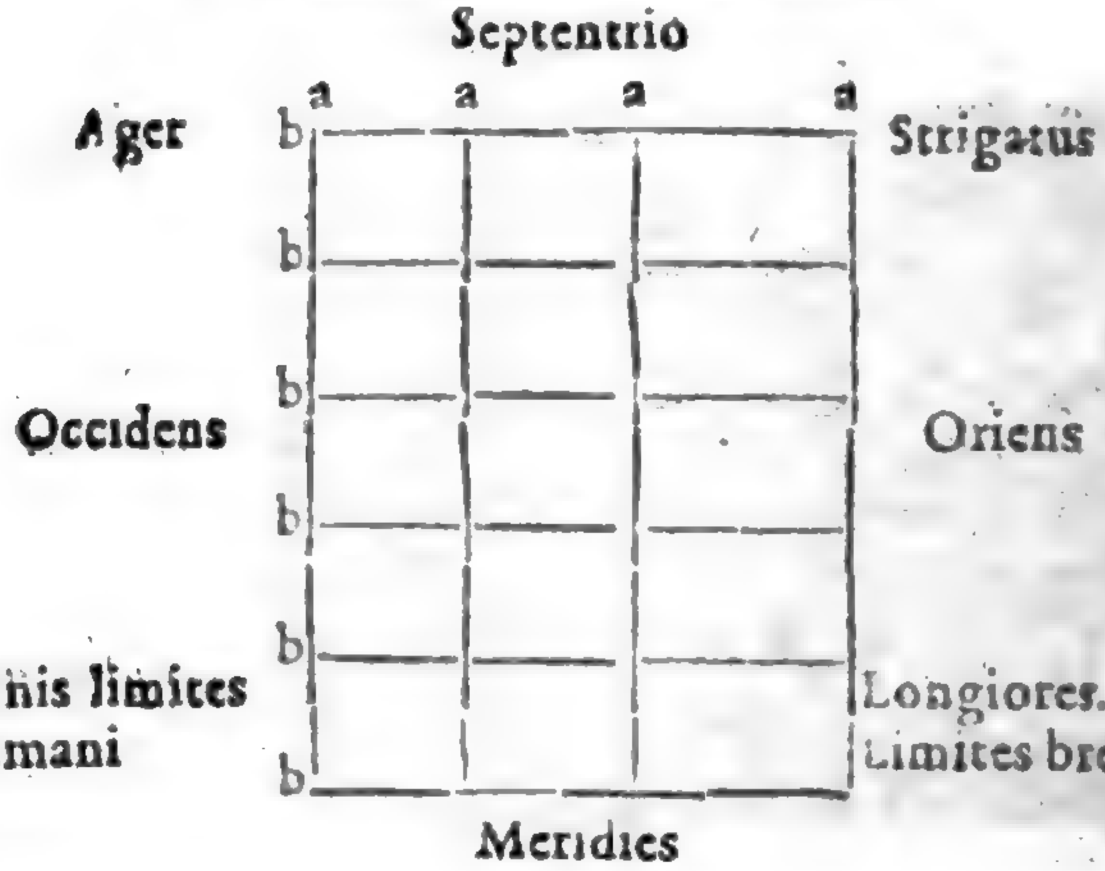

a Cardinis limites Longiores.
b Decumani Limites breuiores.

Sed

Sed nemo euidentius hoc ostendit Isidoro, qui quamuis tenuioris auctoritatis sit, tamen nescio quomodo hanc totam controuersiam tam dilucide diremerit, vt nullus amplius subterfugiendi sit locus. *Limites*, inquit, *in agris maximi sunt duo, Cardo & decumanus: Cardo, qui a Septentrione directus a cardine cœli est. Nam sine dubio cœlum vertitur in Septentrionali orbe. Decumanus est qui ab Oriente in Occidentem per transuersum dirigitur, qui pro eo, quod X formam faciat, decumanus est appellatus. Ager enim bis diuisus figurã denarij numeri efficit.* Hæc ille. Ex quibus, ni fallor, manifestum est, quod a nobis propositum hic est. Ceterum id quoque auctarii vice hic appingendum, *fluctus*, quos vocarunt Romani *decumanos*, hoc est, maxime formidabiles, & ceteris maiores magisque exhorrendos, eos Græcos appellasse τρικυμίας. Euripides in Troadibus αἰγαῖον πόρον τρικυμίαις βρέμοντα καὶ δίναις ἁλός. Idem in Hippolyto coronato: αὐτῷ δὲ σὺν κλύδωνι καὶ τρικυμίᾳ κῦμ' ἐξέθηκε ταῦρον ἄγριον τέρας. Marinus Neapolitanus Philosophus in vita Procli metaphorice hos fluctus & tempestatis flatus expressit: τὸ περιελθεῖν καὶ τρικυμίαν πραγμάτων καὶ τυφωνίων ἀντιπνεόντων τῇ ἐννόμῳ ζωῇ ἐμβριθῶς οὗτος ἀνὴρ καὶ ἀσφαλῶς εἰ καὶ παρακινδυνευτικῶς τὸν βίον διενήξατο. Theon Rhetor in Progymnasmatis chria quadam: συνεπτοῦς δὲ τοὺς ἐμπίπτοντας ἰχθῦς τὸ ἁλιάδος καὶ βροντὰς ῥηγνυμένας, καὶ τὸ κλυδώνιον ἐπανιστάμενον καὶ τρικυμιῶν φόβον. Quod autem *decumana* maxima quæque & amplissima dicerentur, hinc tractum videtur, quod decima pars diis heroibusque omnium prouentuum dicaretur; præcipue Herculi, quibus nisi opima & eximia quæque cum dicari nefas videretur, factum vt *decuma* seu decumana quæque maxima dicerentur. *Decimus* tamen in militia vox erat diri ominis, cum in publicis exercitus delictis milites per contubernia, & decem militum singulos manipulos inter sese sortiri cogerentur, quis ex iis supplicio dederetur. Cuius ritus Liuius, Polybius & Appianus meminere. Et hinc *decumana* in castris *porta* dicta auctore Vegetio, quod per eam milites decimati ad supplicium ducerentur. Metaphorice autem Symmachus in Epistolis, *Decumatæ honestatis virum* dixit hac figura: *Si tamen*, inquit, *raritas virtutum admiserit, vt vnum aut alterum æquæ & decumatæ honestatis inuenias*; hoc est, sinceræ & perpurgatæ & selectæ honestatis. Et Macrobius lib. 1. *Probauere omnes Q. Aurelij iudicium, qui decumatos elegit sodales, hoc est, eximios, selectos.* Et rursum lib. 1. *Iocos veterum ac nobilium virorum edecumatos proferamus*, hoc est, *selectos*: vt appareat eam loquendi formam inter contemporaneos tum fuisse in vsu.

CAPVT II.

***In Catullo lectio emendata, lectumque* In fossa Ligari, *pro* Liguri.**

IN Catulliano carmine de Colonia versiculus est, quē restituere nisus est ex reliquiis laceris Festi Pompeii Angelus Politianus. Sed carmen ipsum primo adferamus: *In fossa Liguris iacet expernata securi.* Doctus quidā vir *Liguris* legit, quod in Liguria plurima esset materia rei naualis. At Colonia hæc non erat in Liguria, sed nomen ciuitatis, cuius meminit libr. 1. Frontinus, vt Cælius ostēdit, ideoq; hic nostra retinemus; cum alii habeāt *Liguri, & separata*, quo tamen loco ex pręfatis minutalibus rectissime idem adhuc *expernata* legisse videtur. In hoc carmine altera æque menda remanet, nedum a Politiano, sed nec ab alio quidem, quod scimus, hactenus animaduersa. Vbi enim *Liguris* siue *Liguri* legitur, non freti iisdem reliquiis *Ligari* legendum censemus, quo proprium viri nomen designatur. Nemini enim dubiū, per ea tempora Romæ *Ligariorum* nomen fuisse celebre; vnde fuerit Q. ille Ligarius, qui apud Cæsarem meruit M. Tullium habere patronum, vt adhuc liquet ex celeberrima illa oratione, quam pro ipso habitam idem Orator edidit. In iis autem fragmentis *Ligari* nomen integre etiamnum legitur, patetque ex præcedente voce *fossa*, & dimidiata *curi* vacuo interstitio relicto, citari hoc carmen. Non ignobilem fuisse Ligarium, ex hoc colligimus, quod optimatum & Pompeii partes sequutus, exercitui in Africa præfuerit: Et Tuberonem ægrum, cum oram eius regionis teneret, appellere non permiserit, vt testatur Pomponius Iurisconsult. *l. 2. ff de orig. iur.* hunc cum Cæsar damnare decreuisset, victus eloquentia Ciceronis absoluit, vt auctor est Plutarchus. Plura Quintilianus, cum de Ligario, tum de Tuberone, quibus nunc supersedemus.

CAPVT III.

Vita vocabulum quot significationes habeat apud Græcos, easque omnes inueniri apud Latinos.

IN Græcorum commentariis animaduerti vocem βίος habere plures notiones, nimirum significare, τὴν τέχνην ὡς τὸ ἐμπορικὸν βίον, ἢ φιλόσοφον ζῇ· τὸν τρόπον· ὡς τοῦ χρηστοῦ βίου· ἐπὶ τοῦ παρόντος ἑνὸς ἑκάστου χρόνον τῆς ζωῆς· τὴν περιουσίαν καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν συντελούσας τροφάς: hoc est. *Artem vt mercatorum siue institoriam vitam aut Philosophicam viuit, morem, facultates & ad vitam necessaria alimenta.* Ita enim cōmentarii in Euripidis Hecubam colligunt. Quibus addit Ioannes Tzetzes interpres Hesiodi sextam significationem, nimirum vt etiam denotet τὸν παρόντα κόσμον, id est, *præsentem hunc mundi statum*: quorū omnium apud probatos auctores exempla reperire nihil fuerit difficile. *Facultates* vero significat in illo Euripidis versiculo *in Electra:*

> ἀργὸς γὰρ οὐδείς, θεοὺς ἔχων ἀνὰ στόμα,
> βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου.

Des

Deses enim nemo, qui Deos habeat in ore,
Facultates queat colligere absque labore.

Pro *victu* autem idem in eadem fabula Euripides:

ἢ που ἀπαυίζων, τῆ καθ' ἡμέραν βίου, Id est,
Forte penuriam patiens quotidiani victus.

Et rursum idem Poeta *in Hecuba:*

Πολλὸν δὲ σὺν ἐμοὶ χρυσὸν ἐκπέμπει λάθρα
πατὴρ, ἵν' εἴποτ' ἰλίου τείχη πέσοι
Τοῖς ζῶσιν εἴη παισὶ μὴ σπάνις βίου.

Id est,

Multumq; mecum aurum emisit clanculum
Pater, vt si quando caderent Ilij mœnia,
Viuis liberis esset haud egenus victus.

Pro *more* autem *viuendique ingenio* Aristophanes in Pluto: ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις: *Sed tu ouiculæ vitam ducis:* hoc est, more ouis ociosam. sic *suillam*, sic ἀκόλαστον βίον, & huiusmodi. *Artem* autē aut *quæstum*, vt ἐμπορικὸς βίος, λῃστικὸς βίος Heliodoro in primo. Aristoteles vero dicit, βίον solis hominibus conuenire; ζῶον feris similiter & hominibus. Hinc defeniit vitam, βίος ἡ λογικὴ ζωή. Significationis autem eius, quam postremam adducit Tzetzes, haud facile exempla reperias, nisi apud sacros auctores. Apud Latinos vero pro ipso actu viuendi Lucretius:

Vitaq; mancupio nulli datur omnibus vsu.

Pro *tempore vitæ*, persæpe, vt cum auctores Latinitatis dicunt: *hanc vitam emensus*, pro *toto vitæ spatio, nihil mihi in vita iucundius accidit:* id est, *in toto vitæ meæ anteacta tempore:* quæ locutiones tam crebro occurrunt, vt exempla adducere non sit opus. Sic Lucretius:

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

dixit: hoc est, *temporis* siue *decursus vitæ.*

Pro *more*, vt cum dicimus, vita iucunda, acerba, &c. Cn. Mutius in Mimiiambis:

Quapropter edulcare conuenit vitam.

Et Turpilius in Lindia:

Vt quisque minimo contentus fuit,
Ita vitam fortunatam duxit maximè.

Et Martialis:

Vitam quæ faciunt beatiorem,
Iucundissime Martialis, hæc sunt.

M. Varro *in 5. de lingua Latina, vitam à vi deriuat*, quod Veneris vi cuncta nascuntur. Hinc Lucillius:

Vis est vita: vides quæ nos facere omnia cogit.

Pro *facultatibus* siue *alimentis*. Terentius in Phormione;

——*Homo iam grandior*
Pauper, cui in opere vita erat.—

Vel, vt Donatus legit, *cui opera vita erat*, id est, cuius facultates omnes erant proprii labores, aut quantum laborando sibi quærere poterat; aut cui victus seu alimentum ex quotidianis operis proueniebat. Quemadmodum & Plautus in Persa:

Marsupium habeat, inibi paululum præsidij,
Qui familiarem suam vitam oblectet modo.

Et rursus in Captiuis:

Qui consilium iniere, quo nos victu & vita prohibeant.

Donatus in Terentium, *Vita* inquit, *& mores significat*, & *animum*, & *alimentum*, & *spatium viuendi*, & *fortunam accidentem viuentibus*. Et hic in Phormione:

Nam tua quidem hercle vita hæc expetenda optandaq; est.

Nonius Marcellus etiam *umbras absq; corpore vitas* a Vergilio appellatas ostendit lib. 6.

Et indocta comes tenui sine corpore vitas
Admoneat volitare.

Pro *moribus* Cornificius in 2. ad Herennium: *Deinde vita hominis ex anteactis spectabitur.* Iura si quis sibi expetat, passim apud bonos auctores reperire licebit.

CAPVT IV.

Horatij locus explanatior redditus, inibiq; de ratione *&* legibus sepulchrorum *quædam.*

LEgenti mihi nuper Horatii Satyras, illi versus me tenuerunt, qui sunt in prioris libri octaua Satyra:

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat, heredes monumentum ne sequerentur.

Quæ interpretes explicare conati, nescio quomodo sales Satyricos non attingunt neque adsequuntur. Sensus enim horum versuum est, quo loco nunc hortus est, & Priapi sedes; olim ibi fuisse publicæ sepulturæ locum, qui etiam acceperit Pantolabi scurræ & Nomentani nepotis ossa; qui adeo consumtis bonis decesserint, vt ne locum, quidem sepulturæ priuatæ sibi retinuerint; quibus tamen gloriari licebat, quod supra Magnates spatiosum haberent, quippe quod ad M. pedes in longitudinem seu secundum viam extenderetur, & ad CCC. in latitudinem & agrum porrigeretur. Quod spatium immensum est, si ad priuatorum sepulchrorum locum respicias; id præterea priuilegii habens, quod heredes nullum peculiare ius in eum locum, vtpute publicum & omnibus communem haberent. Quæ videtur genuina germanaq; horum versuum interpretatio, vt iam inanis sit illa Porphyrionis diuinatio, quod damnet vanitatem hominis qui in solo publico tantum sibi spatium arrogauerit, imo Ironice & Satyrice Horatius nepotes illos extollit, quod omnib. consumtis tam spatiosam adsequuti sunt sepulturam, quantam ne rebus quidem integris nancisci potuissent. Vt interim omittam, quæ vanissime (si modo

illa sunt eius auctoris) commentus est Acron. Sed ad maiorem horum intelligentiam, paulo altius repetere, visum est quædam huc facientia. Ex constitutione igitur Tiberii Cæsaris de sepulchris quæ in fragmentis Iulii Frontini & Iunii Nypsi legitur, manifestum est varias constituendorum monumentorum rationes veteribus fuisse. Interdum enim in limitum confiniis constituebantur, interdum ad viam, siue iter publicum, interdum haud procul ab ædibus: pro maiore tamen parte in finibus concurrentium agrorum. Et sic interdum habebant rationem limitis, idq; *ex lege quadam Sempronia*, quorum lineæ terminales publicam viã publicumue iter spectabant, eam *esse frõtem* dictitabant. Posticam vero partem quæ agrum spectabat *in agrum partem* dicebant. Iam quod quidam vir doctus & nobilis putat, longitudinem censeri ex fronte, latitudinem ex parte agrum respiciente; id nescio an omnes sint approbaturi. Constat n. interdum fuisse quadrata forma sepulchra, vt latitudo longitudini fuerit par. Vt ex duabus inscriptionibus tumulorum ab eo allatis, *Cassii Cacurij & Manduilla*, vbi legitur: IN FR. P. XX. IN AGR. P. XX. h. e. *in fronte pedes viginti; in agrum pedes viginti*. Et in alio quod *Paula Gauillia C. f. mater filijs suis L. Vacieno & L. Messio M. filijs constituit*, vbi legitur, IN FR. P. XIV. IN AGR. P. XIV. Hoc est, *in fronte pedes quatuordecim, in agrum pedes quatuordecim*. Interdum spatium in agrum porrectius erat quam in fronte. Quod ex alterius tumuli *Camurio Hostilio* constructi inscriptione liquet: vbi *fronti pedes XII in agrum pedes XVI. adscribuntur*. Et in altero a *Gualtero Symeone Florentino* obseruato repertoq; apud Aquas Sextias, q̃ mater *Iulia Cilicia filio suo C. Valerio Placido* posuit, vbi legitur: IN FR. P. IV. IN AGR. P. XI. h. e. *In fronte pedes quatuor, in agrum pedes vndecim*. Vbi liquet longitudinem quandoq; spatii in agrum porrecti censeri; frontis vero latitudinem esse. Et fieri potest, vt curiosi e contra reperiant. Id dumtaxat animaduertisse visi *Frontem* censeri non ratione lõgitudinis aut latitudinis, vt putauit temere Acron: sed q̃ limitem iter, publicamue viam spectet. Et posticum contra, *partem in agrum vergentem* dici: nam in quadratis sepulchris quomodo longitudinis latitudinisue discrimen iniri queat, vbi omnia spatia paria ad inuicem sint: & vel ex hoc Horatii loco conuincitur Acron, vbi longitudo fronti M. pedes, posticæ parti in agrum trecentos tantum tribuit. Dicat ergo nunc Acron quomodo longitudo cõtractior esse possit latitudine, cum omnes Mathematici & Geometræ secundum porrectius spatium longitudinem diiudicent. Sed illud nunc excutiendum, quid hæc sibi velint.

——— *heredes monumentum ne sequerentur*.

Interdum enim monumenta sibi constitui volebant, & adscribebant, *sibi fecit*, aut *fieri fecit*, vt in tumulo *Iuliæ Fuscinia Castellanæ* in prouincia. Interdum *sibi & suis*, & intelligebant *familiarib.*

& legitimis heredibus, vt in tumulo, quem *Loartius Secunda* in Aquensi ciuitate erexit. Interdum *carissimis & propinquissimis nominatim*, vt in illo S. Acutii Volesi Aquilæ Prætoris, quod Acuto patri, Ingenuæ matri, Seueræ sorori & Rufo fratri fecit: ea ratione, *ne heredes monumentum sequeretur*; hoc est, vt maneret ius priuatum sepulcrum, neque heredes ius haberent mortuum suum inferendi. Vnde duplex sepulcrorum genus emersit, teste Caio Iurisconsulto. *ff. de religios. & sumt. funerum.* Nam quædam *familiaria* dicuntur, quæ quis sibi familiæque suæ constituit. Vlpianus tertium genus adducit, quæ paterfamilias hereditario iure sibi acquisiuit. Quocirca vt Imperator Philippus statuit; Ius familiarium sepulchrorum ad affines seu proximos cognatos, non heredes institutos minime pertinet *C. de relig. & sumt. fun.* Iis igitur adeo adscribebatur H. M. H. N. S i.e. *Hoc monimentum heredes non sequitur:* quia scil. familiarib. tantum & priuatis dicatum erat, suis heredib. & extraneis non item. Rectius igitur aliquanto Porphyrio, qui dicit: *Et quoniam sepulchrum non vniuersam terram illi sacram occupabat, solebant adnotare in ipso sepulchro ad quot pedes in Frontem, id est, in latitudine & iuxta viam procederet.* Et rursus: *ad quot pedes in agrum, id est, in longitudine agri porrigeretur.* Sed vt diximus, frons non ratione latitudinis aut longitudinis, dicebatur, cum interdum longior porrectura in agrum, interdum breuior esset, sed ratione prospectus anterioris dicebatur. Nec rursus solis magnis viris priua sepulchra construebantur, vt vult Porphyrio, cum sæpe legamus in veterum historiis præclaros duces & Imperatores maiorum gentilitiis sepulchris illatos, quod hodieq; fit: sed ex mera voluntate sepulchra construentium, aut sibi & suis fieri curantium, tales inscriptiones ponebantur, a quorum iure arcerentur heredes. Sic milites olim interdum sibi & contubernalibus suis sepulchra exstrui curabant, vt præfata Tiberii constitutio docet, in qua neque heredem, neque alium quemuis cognatorum inferre licebat. *Cippus* autem erat ipsa sepulchri columella, cui epitaphia inscribebantur, & quantum ipse terræ sepulchro adsignatæ modus contineret, intra quem religiosa omnia erant, foris nequaquam: etsi Celsus, teste Vlpiano, aiat, eatenus locum religiosum censeri, quatenus corpus humatum est, non totum qui sepulturæ destinatus est, locum. Sed de his hæc hactenus.

CAPVT V.

De Byrrho *&* Ephestride *vestium generibus, vocibus non vsquequaq; vsitatis.*

BYrrhum nonnulli pro *capitis tegumento*, alii pro *veste*, vsurparunt. Fit eius mentio cum alibi tum in Flauio Vopisco in Carini Imperatoris vita: *Donati sunt ab Atrebaticis byrrhi petiti, byrrhi*

ti byrrhi canusini: quo in loco Bapt. Egnatius *byrrhos vestis Gallicæ tantum genus esse* ait, *in Atrebatibus confecta.* Albericus Rosatus in Lexico suo Iuris ciuilis, *vestem esse rusticam & grossam, (rudem* puto & *impolitam* intelligit) esse dicit. Mentio eius fit *in lib. C. xi. l. 1. T.* Et rursum in Canonicis decretis *distinct. xxx.* In canonibus tamen concilii Gangrensis, qui Græce exstant, videtur accipi pro *veste lauta*, quæ vulgo ornatus caussa gestaretur. Εἴ τις, inquit, *ἀνδρῶν διὰ νομιζομένην ἄσκησιν περιβολαίῳ χρῆται, καὶ ὡς ἂν ἐκ τούτου τὴν δικαιοσύνην ἔχων κατεψηφίσατο τῶν μετ' εὐλαβείας τοὺς βύρρους φορούντων, καὶ τῇ ἄλλῃ κοινῇ καὶ ἐν συνηθείᾳ οὔσῃ ἐσθῆτι κεχρημένων ἀνάθεμα ἔστω.* περιβόλαιον hic *pallium* vertit *interpres*, nos pro *vili amictu* accipimus. Sensus enim Canonis est, *ne quis iudicetur ex vestitu, aut ne quis se simulatione continentiæ & strictæ vitæ beatificet ex vestitu viliore, dummodo eos, qui communi cum vulgo, & quamuis lautiore, consueta tamen veste vtantur;* Cuiusmodi sunt *byrrhi. Byrrhum* Suidas esse ἐφεστρίδα ait, hoc est, vt interpretatur Andreas Alciatus, in 1. prætermissorum, sagum vestemue, quam supra alias induimus. Hadrianus Turnebus lib. 17. Aduersariorũ, tradit Græcos scribere βηροὺς adducto hoc loco & altero Euagrii; *βηροὺς πεχαμηλίους ἐξάπτοντες:* quo tamen loco, quod pace illius dictum sit, *κηροὺς* legitur, vt intelligas faces nuptiales eos incendisse, nam hanc lectionem etiam confirmat vox ἐξάπτειν quid quod vox illa non per η sed per υ scribatur: adeo vt *hebberiæ vestes*, hic nihil faciant. Cui cõsentire videtur libellus ille, qui Pontio Cypriani Diacono adscribitur, de morte eius viri agens: *Et cum peruenisset in locum qui dicitur Sextus, quarto ab vrbe milliario, exspoliarit se byrrho & tradidit carnificibus. Dalmaticam vero tradidit diaconis & stetit in lineis exspectans spiculatorem.* Byrrhũ pro exteriore veste, (q̃ Cappã nunc diceret,) accipiens. Præfatus Alciatus in Vopisco legendũ arbitratur, *cum Atrebaticis byrrhi picti*, vt *Atrebaticæ* diuersum vestis genus sit a byrrhis: vt ea figura dicantur Atrebaticæ, qua *Gallicas* Cic. dixit pro *soleis Gallicis.* Atrebaticas autẽ vestes esse nigri coloris, quas Suidas ξηρομπελίνας dicat: quarũ etiã Iuuenalis meminerit. Hesych. ἐφεστρὶς χλαῖνις inquit, ἐφεστρίδες τὰ ἐπιβλήματα, hoc est, *vestes quæ ceteris superinijciuntur.* At Lazarus Baysius adducta Plutarchi auctoritate in Lucullo, ἐφεστρίδα paludamentum interpretatur, quod est vestimentum militare, supra alias vestes indui solitum. Chlamys autem tenue erat indumentum, auctorib. Hesychio & Iulio Polluce. Vnde *byrrhum, chlamyda, ἐφεστρίδα*, pro eodem vsurpando putẽ vocabulo: Hoc est, pro tenui illo indumento e quacunque materia, quo veteres vtebantur, siue Duces, siue cuiuscunq; conditionis, quod vestib. omnib superinijceretur. Vnde etiã Pollux ἐφεστρίδες καὶ ἀμφιεστρίδες, περιβόλαια ἂν εἶεν. hoc est: *vestes quæ reliquis superinduerentur superinijcerenturue.* Sulpitius Seuerus Rhetor Aquitanicus in 1. Dialogorũ siue collatio-

nis Posthumiani & Galli in vita D. Martini videtur *Byrrhum* accepisse pro *veste pretiosa & operosa* cum sic inquit: *Et qui ante pedib. aut asello ire consueuerat, spumato equo superbus inuehitur parua prius ac vili cellula contentus habitare, erigit celsa laquearia, construit multa conclauia, sculpit ostia, pingit armaria, vestem respuit grossiorem, indumentum molle desiderat; atq; hac caris viduis, & familiaribus mandat tributa virginibus, illa vt Byrrhum rigentem, hac vt fluentem texat lacernam.* Hæc ille.

CAPVT VI.

Super voce Commonitorium *semilatina, vsitata tamen. Item quid* memorialis libellus, *quid* breuiculum.

EXolescente Romani sermonis puritate, multa vocabula in vsum introducta sunt prioribus seculis insueta: quæ etsi vt semibarbara merito reiici possint, non tamen contemnenda, quod sine iis eius secul. libri intelligi non possunt. Huiusmodi est vox *Commonitorium* in Valentinianorum & Theodosiorum seculo demum nata. Nam in concilio Africano, quod post 12. Honorii & octauum Theodosii Coss. gestum est, *commonitorij* subinde fit mentio: Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω τὸ κομμονιτώριον Et rursum capite nonagesimo octauo, τὸ κομμονιτώριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευταί. Id est *Daniel Notarius relegit commonitorium.* Et rursus: *Commonitorium, quod acceperant ij, qui a Donatistis erant legati* Est autem *libellus memorialis, qui datur legatis aut alijs nuntijs, e quo quid sibi agendum sit, discant; tanquam e præscripta formula.* Id quod ex formula, quæ Thrasio & Enodio legatis Concilii Carthaginēsis ad Imperatores data est, liquet. Hinc Sidonius Apollinaris lib. 8. ad Lampridium:

Dilecta nimis & peculiari
Phœbus commonitorium Thalia; Dat scil.

Vsus etiam eius vocis est in l.b. 4 Cod. l. vnica in edicto Impp. Honorii, Theodosii & Arcadii: *Quod si quis dum solo commonitorio suffragio nititur bona duxerit occupanda, reus temeritatis ac violentiæ tenebitur* Etsi Accursius ibi *commonitorium* interpretetur commonitionem. Quod autem posteriores *commonitorium* dixere, hoc videtur appellasse Suetonius *memorialem libellum*, de Cæsare loquens in eius vita: *Epistola quoq; eius ad senatum exstant, quas primum videtur ad paginas & formam memorialis libelli conuertisse.* Memorialem libellum vocando, qui nobis res gerendas in capita digestas in memoriam reuocaret. Porro, *breuiarium* idem est, quod quidam *Epitomen* vocant Ex concilio Carthaginensi capite trigesimo quarto. ἐν τούτῳ τῷ βρεβίῳ τῷ ἐκσπασθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου, οὐδὲ νομίζομεν εἶναι διορθωτέον ἢ προσθετέον. Id est. *In hoc breuiario, quod decerptum est de Concilio Hipponensi, nihil arbitramur esse emendandum vel assuendum.* Seneca tamen

lib.

lib.3.epist. dictionem eam vt parum Latinam notasse videtur. *Sed vide, inquit, ne plus profutura sit oratio ordinaria, quã hac, qua nunc vulgo Breuiarium dicitur, clim cum Latine loqueremur, summarium vocabatur. Orationem ordinariam* vocat suis partibus absolutã, in angustum ante coactam, & summas rerũ duntaxat complectentẽ *breuiariũ* vocauit seu *summarium*; quæ Græce ἐπιτομὴ dicitur. Quæ aũt orationem concludit sententia, & totam complectitur, eidem *summa summarũ* dicitur *Summa* inquit, *ergo summarum hac erit: Tardiloquum esse te iubeo.* Plin. tamen lib. 16 hac voce vt Latina vsus est *Vt pariter,* inquit, *totius cultura breuiarium quoddam peragatur.* Et Tranquillus in Augusto: *Fecit & breuiarium totius imperij, quantum militũ sub signis vbiq; esset, quantum pecunia in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis.* Dicitur etiã *breuis & breue in l. vlt. C. de conueniend. fisci debitorib. lib. 10. Inter chartulas confiscati, breuis quidam adseueratur inuentus, qui nomina debitorum contineret.* Lampridius in Alexandro: *Milites suos sic vbiq; sciuit, vt in cubiculo haberet breues & numerum, & tempora militantium.* Flauius Vopiscus in Aureliano: *Breue,* inquit, *nominum conscripsit.* Idem *Et breue legit singulis, quorum nomina continebat.* Quid autem sint *secundaria breuiaria,* quid *principalia*, abunde docet Budæus, qui *pictatia* & *breues* & *breuia* etiam esse dicit, quæ nos *borderellos* dicimus: id est, inquit *commentariolos summam rerum continentes.* Suetonius in Vespasiano: *Perfectis epistolis, officiorumq; omnium breuiarijs, amicos admittebat.* Dicitur *breuis* & *breue* vtroque numero. Vnde non illatine, breue Apostolicum qui vocant, loquuntur. Inueni & *in Authent. de nuptijs, breue* pro *libello repudij accipi* A *breui* deducitur *breuiculus*, vnde est ille Iustinianæi Codicis titulus *de sententijs ex breuiculo recitandis.* Quod autem hic *breuiculum* idem quandoq; *tabellam* appellatum inueni, quasi dicas, pictatium non me hercule inconcinne, vt in commentario de passione D. Cypriani, quod Pontio illius Diacono adscribitur: *Et cum surrexisset ab oratione, sententia ex tabella recitata est ita: Statius Cyprianus gladio feriatur: Respondit Sanctus Dei, Amen.*

Caput VII.

De Cylonio scelere, & eius tempore, varia auctorum opiniones. Et vtrum lapides in Areopago diuersi sint apud Pausaniam a phanis contumeliæ & impudentiæ, & alia.

Ciceronis verba sunt *in 2. de legibus*: Nam illud vitiosum Athenis, quod Cylonio scelere expiato Epimenide Crete suadente fecerunt contumeliæ fanum & impudentiæ; virtutes enim, non vitia conseruare decet. De hoc autem scelere, Cylonio vocato a Cicerone, Thucydides in 1. docet, & Plutar. in Solone narrat,

qui illud κυλώνειον ἄγος vocent: hoc est, *scelus expiandum seu piaculum*, Erat autem, auctore Thucydide, huiusmodi: Cylon quidam Atheniensis, antiquæ & nobilis familiæ vir, quiq; præterea Olympia vicisset, & Theagenis, Megarensium tyranni filiam in matrimonio haberet, oraculo præterea quodam Delphico perperam intellecto confisus, Tyrrannidem in ciuitate post Pisistratum arripere meditatus est. Sed Athenienses rē animaduertentes ex agris vicisq; populatim concurrunt: Cylonem arcem occupantem obsident & oppugnant, qui se inferiorem videns, clam cum fratre elapsus profugit. At coniuratorum reliqui fame partim enecti, partim confecti, omniq; cibo & potu destituti, aram quæ est in arce, occupant, quos cum surgere iuberent custodes; cum viderent iamiam exspiraturos, ne sacer locus contaminaretur, ab ara venerandarum Dearum abstractos necarunt, quosdam etiam in ipso egressu ante Deum altaria misere trucidarunt καὶ ἀπὸ τούτου ἐναγεῖς καὶ ἀλιτήριοι τῆς θεοῦ ἐκεῖνοι ἐκαλοῦντο, καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ' ἐκείνων. Id est. *Et de cetero detestandi & deuoti ac sacri ipsi Deæ; ij vocabantur, & posteri eorum:* quos etiam in exsilium postea egere, ossibus defunctorum e finibus ciuitatis exportatis abiectisq;, etsi quidam postea in ciuitatem redierint. Hoc autem Cylonium *piaculum* expiandum Lacedæmonii Atheniensib. improperauere. Scholia in Thucydidem hanc rem contigisse narrant paulo ante Marathoniam pugnam, quæ Olympiadib. amplius viginti subsequuta est. Aliter multo narrat hanc rem Plutar. in Solone, cuius verba Græca ideo hic adducere libet: τὸ δὲ κυλώνειον ἄγος ἤδη μὲν ἐκ πολλοῦ διετάραττε τὴν πόλιν, ἐξ οὗ τοὺς συνωμότας τοῦ κύλωνος ἱκετεύοντας τὴν θεὸν μεγακλῆς ἄρχων ἐπὶ δίκῃ κατελθεῖν ἔπεισεν; ἐξάψαντας δὲ τοῦ ἕδους κρόκην κλωστὴν καὶ ταύτης ἐχομένους ὡς ἐγένοντο περὶ τὰς σεμνὰς θεὰς καταβαίνοντες αὐτομάτως τῆς κρόκης ῥαγείσης, ὥρμησε συλλαμβάνειν ὁ μεγακλῆς καὶ οἱ συνάρχοντες, ὡς τῆς θεοῦ τὴν ἱκεσίαν ἀπολεγομένης καὶ τοὺς μὲν ἔξω κατέλευσαν οἱ δὲ τοῖς βωμοῖς προσφυγόντες ἀπεσφάγησαν. μόνοι δ' ἀφείθησαν οἱ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἱκετεύσαντες. ἐκ τούτου δὲ κληθέντες ἐναγεῖς ἐμισοῦντο. Id est. *Cylonis piaculare scelus iamdiu ciuitatem perturbarat, ex quo ijs qui cum Cylone coniurauerant, supplicibus Deæ factis, Megacles princeps in iudicium venire persuasit: qui arripientes simulachri textile peplum, cum ad ædes venerandarum Dearum vsque descendissent, dirupto sponte peplo, Megacles & qui cum eo principatum gerebant, impetu facto, eos comprehendunt, tanquam Dea supplices renuente; alios foris lapidibus obruerunt, alios ad aras confugientes ibi mactarunt. Soli ij illæsi dimissi, qui vxoribus eorū supplicassent. Exinde appellati sunt detestandi seu piaculares, odioq; habiti.* Heraclides Ponticus in fragmento politiarum hoc breuiter in hunc modum commemorat. τοὺς μὲν ἐκ κύλωνος διὰ τὴν τυραννίδα ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς θεᾶς πεφευγότας, οἱ περὶ μεγακλέα ἀνέκτειναν, καὶ τοὺς δράσαντας ὡς ἐναγεῖς, ἤλαυνον. Id est. *Eos qui erant ex factione Cylonis, post arreptam Tyrannidem ad aram*

aram Deæ confugerant; ij qui cum Megacle erant, interemerunt, quiq; hoc perpetrassent, vt sceleratos, ciuitate exegerunt. Meminit & Diogenes Laertius *in vita Epimenidis Cretensis*, qui dicit, sacrificia lustrationesq; quasdã Athenienſib. illũ dediſſe, quib. peſtilentiæ lues ob hoc facinus sæuiens, ſedaretur: nihil interim cõmemorans de *duob. illis fanis*, quorum Cic. meminit. Neque adhuc repertus eſt qui dicat, ſe apud vllum auctorẽ, excepto hóc Cicerone, id legiſſe, cui tamen hac in re credendum, vt qui plurimas hiſtorias euoluerit, quarum ne ſyllabam quidem habemus: Hoc tantum commemorant auctores, habetq; idẽ in Atticis Pauſanias, duos in Areopago *argenteos* fuiſſe *lapides*, quibus rei atque accuſatores omnes inſiſtebant; vnum *contumeliæ*, *impudentiæ* alterum appellantes: τοὺς δὲ ἀργυροῦς λίθους, ἐφ᾽ ὧν ἑστᾶσιν ὅσοι δίκας ὑπέχουσι, καὶ οἱ διώκοντες, τὸν μὲν ὕβρεως τὸν δὲ ἀναιδείας αὐτῶν ὀνομάζουσι. id eſt. *Et argenteos quidem lapides, quibus insistebant rei accuſatoresq; vnum contumeliæ, alterum impudentiæ appellant.* Quo tamen loco vir quidam doctus ἀναιτίας hoc eſt, *innocentiæ* reponere nititur, vt opponatur innocentia iniuriæ contumeliæque accuſantium. At nihil minus competit iuſto legitimoque accuſatori, &iuris legumq; exactori & cuſtodi, quam iniurioſe contumelioſeque caput alterius appetere, apud Areopagitas præſertim, ſeueros iudices, vbi abſq; omni petulantia, ſumma æquitate, abſq; affectib. & inutilib. procemiis iudicia exercerentur. Vt rurſum eo admonebant reum, ne impudenter nimium conuitia regereret, neue putarẽt ſibi fidendum in confictis rationibus, quib. ſcelera ſua apud integros perſpicacesq; iudices, ſeu inani eloquentia, ſeu factionibus amicorum, ſeu opibus & largitionibus ſperaret ſe poſſe obtegere. Sed ſi fideret innocentiæ ſuæ, modeſte pudẽterq; & cum ſumma energia verũ abſque vllo impudentiæ fuco & mendacii, cauſſam ſuam recte tueretur. Calcarentq, atque vitarent, ille omnem, vt diximus, petulantiam & contumeliam, hic vero omnẽ fucum & impudens figmentum, quo noxii ſua ſcelera atq; flagitia, apud imperitos iudices expungere atq; eluere ſolent. Quo fit vt nihil mutandũ cenſuerim, ſaluo tamen tum eius doctiſſimi viri, qui hæc primũ doctis perſuadere voluit, reliquorumq; omniũ doctiſſimorum ſano iudicio. At interim latere neminẽ debet (quod huic noſtræ & vulgatæ opinioni ſuffragatur) quæ hic a Cic. *fana*, a Pauſania λίθοι vocantur, e Zenobio parœmiographo dici βωμοὺς, i. e. *aras*, in prouerbio, θεὸς ἡ ἀναίδεια, hoc eſt, *Dea impudentia*, citariq; Theophraſtum ἐν τῷ περὶ νόμων, hoc eſt, *in libro de legibus*, cum ſcripſerit, ὕβρεως καὶ ἀναιδείας παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις εἶναι βωμοὺς, hoc eſt, *apud Athenienſes aras eſſe contumeliæ & impudentiæ.*

CAPVT VIII.

Diſſentire duos ſcriptores in hiſtoria ſuper Antigenida *&* Iſmenia: *monumentarij Ceraulæ qui ſint, inibiq; Statio lux infuſa.*

DVo scriptores non multũ ætate distantes inter se dissentiunt, super *Antigenida* & *Ismenia* tibicinibus; quorum vnus Græciæ scriptor nec ignobilis, alter apud Latinos famigeratus. Hic *Platonici* cognomine honoratus, ille ob singularem eloquentiam *Chrysostomus* appellatus. Sed Latini scriptoris, etsi ætate posterioris, verba primum audiamus. Apuleius igitur Madaurensis in primo Floridorum ita habet: *Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu velles Æolium simplex, seu Asium varium, Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum. Is igitur cum esset in tibicinio adprime nobilis* (ita enim legendum, voce ab Apuleio innouatore inuenta,) *nihil se æque laborare atque animo angi & mente dicebat, quam quod monumentarij Ceraulæ tibicines dicerentur.* At Dion, cognomento Chrysostomus, oratione quinquagesima nona, quæ est recusatio magistratus in senatu, hoc ad Hismeniam transtulit, cuius verba prout interpres vertit, (nam Græci Codicis videndi mihi copia nondum fuit) hic apponam: *Dixit autem paulo ante hæc tempora Philosophorum quidam, Ismenum ob hoc maxime indignari solitum, quod siticines appellarentur tibicines. At nequaquam res est indignatione digna, vt mihi quidem videtur; nihil enim mortuis detrimenti adferunt siticines, neq; illis sunt molesti: Quidã vero qui se philosophos simulant, multa prorsus mala operantur.* Ad eundem modum in iisdem nominibus a Valerio Maximo & D. Hieronymo variatum. Nam quod Valerius dictum *Antigenidæ* tribuit, *D. Hieronymus* ad *Ismeniam* retulit. *Antigenidas*, inquit Valerius, *discipulo suo magni profectus, sed parum feliciter populo se approbanti, cunctis audientibus dixit: Mihi cane & musis.* D. Hieronymus in Prologo παραλειπομένων: *Mihimet ipsi, & meis iuxta Ismeniam canens, etsi aures ceterorum surdæ sunt.* Vbi tamen loco (*meis*) musis legere malim. Nam ita etiam refert eius dictum Cicero ad Brutum, qui Valerio de nomine suffragatur, vt dicendum sit, D. Hieronymum maioribus occupatum lapsum esse μνημονικὸν ἁμάρτημα. *Antigenidas* siue *Antigenides* (nam vtramque lectionem inueni) meminere Plin. & A. Gellius. Suidas Philoxeni discipulum fuisse ait: Gel. Alcibiadis ætate vixisse. Omnes Thebanum declarant, quemadmodum & Ismeniam eiusdem fere ætatis, nam sub Pericle vixit, vt ex Plutarcho liquet. Meminere Apuleius, Dion, Chrysostomus, & in oratione quapiam sua Maximus Tyrius. Alius Ismenias fuit heros nobilis, quem diuinis honoribus vt peculiare numen fano constructo coluere Thebani, vt idem Tyrius, & præterea Appianus in 1 gestorum Alexandri docent, qui Ismeno fluuio nomen dedisse videtur, vt Plutarchus Sophista, qui librum de fluminibus scripsit, innuit. Ceterum vt a diuerticulo in viam regrediamur, *Ceraulæ monumentarij* sunt, qui conducuntur ad præcinendum

præ

præficis in elatione mortuorum: dicti *Ceraulæ* quasi *cornicines*, quod tibiæ eorum curuæ, & partim e cornu factæ reuinctæq; essent: quod etiam ex Statii Papinii carmine Thebaidos 6. colligitur, quod est tale:

Cum signum luctus cornu graue mugit adunco
Tibia, cui teneros suetum producere manes
Lege Phrygum mœsta ——

Quem locum exponens Cælius Rhodiginus lib. 9. cap. 7. nihil quod ad interpretationem auctoris facit; adfert; cantum *modis Phrygijs tristia solere cani*. Quod vt neque semper verum, ita nihil facit ad *tibias funebres*, quas hic innuere vult Statius, incuruas & e cornu cōpactas, vnde Ceraulæ dicti. Iul. Pollux lib 4. ca. 9. ὁ δὲ τοῖς αὐλοῖς χρώμενος αὐλητής, καὶ κεραύλης αὐλητρίς; Id est *Is qui tibijs vtitur tibicen, Ceraules tibicina dicitur.* Idem auctor *tibias threnis*, h. e. nænijs accommodatas παραπενθεῖς vocat. Monumentarii igitur Ceraulæ, qui in funere canebant, dicebantur, qui Latinis *siticines* nominabantur; eo quod apud *sitos*, id est, *mortuos* canerent, vt inquit Gellius ex Attici Capitonis coniectaneis: *Habuisse autem illos proprium genus tubæ qua canerent, a ceterorum tubicinum proprietate differens, quos siticines, inquit, vulgus dicit.* Canebant autem honoris caussa cantus lamentabiles, inquit Nonius, *qui & Catonem eandem vocem vsurpauisse tradit.* Hactenus ille.

CAPVT IX.

Prouerbialem videri locutionem, Hippia magis memor *& vnde ducta: tum de Hippia ex varijs auctoribus complura.*

PRouerbialis locutio illa videri potest q̃ habet Æneas Gazæus philosophus in Dial. de immortalitate animorū; μνημονικώτερος δὲ μᾶλλον ἱππίου ἐφάνης, καὶ οὐκ ἀμελέτητος i.e. *Memor es magis quam Hippias, & nō inexercitatus*. Fuit aūt *Hippias* Sophista Eleus, auctore Philostrato, cui tam firma memoria fuerit in extrema senectute, vt audita sibi 50. nomina eodem modo, quo audiuerat omnino cōmemoraret. Meminit & memoriæ seu mnemonicæ artis Hippiæ, Ælian. lib. de animalib 6. μέμνηνται δὲ ὧν πάσχει τὰ ζῶα, καὶ δεῖται γε τέχνης τὸ εἰς τὴν μνήμην ἀπομνημονευτικὸν οὐχ ἱππίου οὐδὲ θεοδέκτου οὐκ ἄλλου τινὸς τῶν εἰς τὸ δὲ ἐπάγγελμα καὶ τὴν δὲ τὴν σοφίαν κεκηρυγμένων. i.e. *Meminere animalia eorum quæ patiuntur, nec indigent ad memoriam aliqua arte aut Simonidis aut Hippiæ, aut Theodectis, aut aliorum cuiuspiam celebrati in ea disciplina præceptionibus.* Hunc vt vaniloquum & inania dicentem, taxat sermone octauo Maximus Tyrius: οὐδὲ κατὰ τὴν ἱππίου κενολογίαν: i.e. *non secundum Hippiæ inaniloquentiam.* Hunc vt *suiipsius admiratorem*, taxant passim auctores, vt quem nihil disciplinarum lateret, non philosophia, non mathematica: quin & omnes Mechanicas se artes eruditum; vnde in Olympiis prodiens, iactabat soccos, pallium, annulū, lorū, cingulū lecythorū, strigiles, cunctaq; quib. indutus erat, quæq; circū se habebat, esse a se fabri-

cata. Omnigena præterea poemata a se composita, & orationes redundantes magis quam vtiles in medium protulit, vt de eo tradunt Cic. in 3. de Orat. Quintilianus, Dion, Chrysostomus, Apuleius, Philostratus in vitis Sophistarum. Vixit Socratis ætate quē per multum tempus audiuisse auctor est D. Chrysostomus, de virtute & iustitia differentem & pro similitudine adferentem, (vt solebat) nautas & medicos, & sutores, & lutifigulos, eumq; vt Sophistam, dixisse: *Rursusne tu hæc o Socrates?* ille cum arrisisset, dixit: *Et quidem de eisdem: nam tu quidem, vt par est, ob sapientiam eadem dicis de eisdem: nobis autem nunquam hoc vnum videtur honestissimum.* Sed hæc hactenus.

CAPVT X.

Carmen Iuuenalis expositum: de ritu Isiacorum sacrorū quædam.

IVuenalis carmen est ex Satyra 8. quo vere nobilem describit, quem valde rarum inueniri ait, qui si contingat, non aliter, quā numen obuiis vlnis excipiendum, præq; gaudio exclamandum esse, id quod in sacris Osiridis populus eo inuento exclamare solet:

Prima mihi debes animi bona sanctus haberi,
Iustitiaq; tenax, factis dictisq; mereris.
Agnosco procerem, salue Getulice, ceu tu
Syllanus quocunq; alto de sanguine rarus,
Ciuis & egregius patriæ contingat ouanti
Exclamare lubet, populus quod clamat Osiri.

Quomodo autem in sacris Isiacis Osiris cum planctu quæreretur, qui postea in lætitiā eo inuēto commutaretur, scribunt cōplures. Ceterum quid id foret, quod exclamarent puto adhuc a quā paucissimis traditum: Ego id certe non vana coniectura me adsequutum puto. Tradit enim Athenagoras Christianus philosophus *in oratione* quæ inscribitur *legatio pro Christianis*, in qua contra falsorum Deorum cultores disputat. Cū Osirides membra siue fruges inuenissent, (nam harum sationem Osirim quidam mystice interpretabantur) exclamasse: *Inuenimus, gaudemus.* Sed Græca scriptoris verba apponam, totam eam rem summa breuitate explicantia: ἢ περὶ τοῦ Ὀσίριδος. ὃς σφαγέντος ἀπὸ τυφῶνος τοῦ ἀδελφοῦ περὶ ἄρχει τοῦ υἱοῦ ἡ Ἶσις ζητοῦσα τὰ μέλη, καὶ εὑροῦσα ἤσκησεν εἰς ταφὴν, ἡ ταφὴ ἕως νῦν Ὀσιριακὴ καλεῖται). ἄνω γὰρ κάτω περὶ τὰ εἴδη τῆς ὕλης στρεφόμενοι, ἀποπίπτουσι τοῦ λόγῳ θεωρητοῦ θεοῦ. τὰ δὲ στοιχεῖα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν θεοποιοῦσιν, ἄλλοτε ἄλλα ὀνόματα αὐτοῖς τιθέμενοι, τὴν μὲν τοῦ σίτου σπορὰν Ὄσιριν, ὅθεν φασὶ μυστικῶς ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει τῶν μελῶν. ἢ τῶν καρπῶν ἐπιλεχθῆναι τῇ Ἴσιδι εὑρήκαμεν συγχαίρομεν. Id est *Vel de Osiride, cuius a Typhone frater occisi Isis cum Horo filio membra quærens, cum inuenisset, ad sepulturam comparauit, quæ etiamnum Osiriaca nominatur Quid, inquam, est quod pluribus his immoremur? cum sursum deorsum circa materias occupati, a vero illo, qui mente sola comprehendatur*

tur, Deo aberrent. Itaq; elementa, eorumq; partes deificant, alias alia nomina eis imponentes: nam frumenti sationem Osirim vocant, aiuntque Isim, cum siue Osiridis membra, siue fruges inuenisset, exclamasse, inuenimus gaudemus. Hæc ille. Quibus ni fallor, abunde Iuuenalis carminum sensus est explicatus.

CAPVT XI.

Etiam noxiam *substantiue & trisyllabωs accipi solitam veteribus,* pro culpa, *contra quorundam Grammaticorum celebrium sententiam, & inibi defensus Seruius.*

SVggillant Critici acriter *Seruium*, quod *noxiam* scripserit esse *culpam*, *noxam*, vero *damnum*, adserentes *noxam* & *culpam* & *damnum* significare & *pœnam*, Noxiam vero substantiue & trisyllabωs nuspiam inueniri. Quæ dum murmurant, faciunt næ intelligendo vt nihil intelligant, cum constet, & *noxiam* veteribus *culpam* significasse, & *noxam*, etiā *pœnam*, adeo vt si videamus quandoq; differentiam illam confundi, aut si posteriores scriptores voce illa *noxia*, substantiue vti, vt obsoleta, supersederunt, propterea non debuerit tantopere accusari, quod veteres ea in re sequutus sit: quando Plautus Terentiusque præstantissimi auctores eo in significato hac voce vsi sint, sitque Festum, horum auctoritate motum sequutus. Sic n. ille: *Noxia damnum, vt Seruius Sulpitius. Apud poetas autem & oratores ponitur pro culpa, at noxa peccatū aut pro peccato pœnam, vt Actius Menalippe: Te esse huic noxa obnoxium. Item cum lex iubet noxa dedere, peccato dedi iubet. Cæcilius Hypobolimæo Cherestrato: nam ista quidem noxa mulieris magis est quā viri.* Nō igitur peccauit Seruius, qui *noxiam culpam* esse pronuntiauit, sed multo magis is qui dixit, apud veteres substantiue non inueniri eam vocem: non considerarat Plautum in Mercatore dixisse: *Nihil magis manifesto teneo: innoxia es. Qua noxia? ista quidem illa est.* Et rursum: *Vacuum esse, isthac ætat his te decebat noxijs.* Et rursum in Mostellaria:

Tranioni quæso, remitte hanc noxiam caussa mea.

Et iterum:

Hanc modo vnam noxiam, vnam: quæso fac caussā mea:
Quid grauaris? quasi non cras iam commeream aliam.

Quibus in locis promiscue noxia culpam, delictum peccatum, & pœnam etiam significat. Terentius quoq; in Eunucho:

——— *vnam hanc noxiam*
Mitte, si aliam vnquam admisero vllam, occidito.

In quem locum Ælius Donatus: *Trisyllabo*, inquit, *nomine noxiam dixit, quasi noxam.* Alibi aliter dominam dixit extra noxam; quibus verbis vult Donatus innuere, veteres indifferenter *noxam & noixam* vsurpasse, pro culpa, delicto, pœna siue mulcta delicti & peccati, quando vtraq; obnoxios faciant, vt culpa pœnæ,

pœna vero iis, quibus ea debetur. Quod & Vergilius obſeruauit cum diceret:

Vnius ob noxam & furias Aiacis Oilei.

Hoc eſt, *delictum & facinus ab Aiace perpetratum*, vt Seruius hæc non inſcite dixerit, *noxam* pro *noxiam* hic accipi, nam poſterioribus ſcriptoribus nō ſolū *noxa culpam*, ſiue *peccatum* ſignificabat, aut *pœnam*, ſed etiam *damnum* & *nocumētum*, cuius rei aliquot exempla ſubiiciemus. Pro *damno* & *nocumento* accepit Columella: *Nebulas ac pruinam ſine noxa perfert*; & alibi *omnem iniuriam ſine noxa patitur*. Ouidius de aquis quibuſdam loquens:

Noxiæ, nocent pota, ſine noxa luce bibuntur.

Suetonius *ſine vlla ſua noxa adeſſent idus Martiæ.* Mihi tamen videntur auctores ibi translatiue locuti; quod pœna quidem ſit damnum nocumentum, ideoque ad omnem ſiue pœnam ſiue in detrimentum noxam accepiſſe. Quintilianus declamator, *Manifeſtima quæq; noxa.* Ouidius:

Inuidiam noxa detrahit illa meæ.

T. Liuius: *Ob quam meam noxam*, id eſt, delictum. Iuriſconſulti tamen quoties *noxæ dedere aliquem*, dicunt, præciſe pro *pœna delicti* ponunt. Iulius Paulus receptarum ſententiarum libro ſecundo, Tit. 2. *de furtis: Seruus qui furtum dominis ſit ſarcire paratus noxæ dedi poteſt.* Quod exponens antiquus quidam Scholiographus: *Si inquit, ſeruus alicui furtum fecerit, vel damnum dederit, ſi dominus eius reddere pro eo noluerit, tradere eū vindictæ pro facti qualitate debebit*, Idem: *noxa ſemper caput ſequitur*, quod haud dubie intelligendum eſt de *pœna*. Merito igitur reprehenſus eſt, Iuſtinianus ſiue Trebonianus, qui dixerit, *noxam ipſum corpus eſſe, quod nocuit*, id eſt, *ipſum ſeruum*. Nam ſi *noxa* eſt corpus, quomodo corpus ſibi corpori deditione mancipabitur? Eſt enim res perabſurda, quam tamen Theophilus Iuſtiniani Metaphraſtes ſequutus eſt, & ſi nō male *noxiam ipſum maleficium* appellarit, vel Vlpiano ſuffragante. qui decimo octauo ad edictum libri primi. ff. ſi quadr. paup. feciſſe dicatur, *actio ex L. XII. tabularum deſcendit, quæ lex voluit aut id dari quod nocuit animal, quod noxam commiſit, aut æſtimationem noxiæ offerri. Noxia* autem eſt ipſum delictum, ex quo loco etiam XII. tabulis in vſu fuiſſe vocem illam declaratur. Vt merito *Beroaldus & Laurentius Valla*, non ſint audiendi, qui dicant vocem illam ſubſtantiue, & vt appellatiuam nuſquam vſurpatam. *Noxa* autem *dedere*, vt idem ait, eſt *animal demum tradere viuum*: qua deditione, Iuſtinianus ait ceſſare actionem noxalem. Sed hæc iam nō amplius ſunt huius loci: *Voce noxia* in ſubſtātiuo videtur vſus contra Nonium Marcellū Cic. in Hortenſ. *Et ceteris quidem reb. in quib. peccata non maxime afferunt noxias, tamen ni ſciunt, attingunt*, vbi *nocentias* interpretatur Non. adiectiue tamen perpera accipiens, vt patet ex teſtimonio quod e Vergilio lib. 8 adfert

vbi

vbi *noxia* adiectiuum est *** ——— *iraq; & crimina noxia cordi* Idem *noxam*, leue delictum esse vult, absq. vllo testimonio. Nam Virgilii locus, quem citat nihil pro eo facit; cum potius *noxa Aiacis Oilei*, grauissimũ fuerit delictũ, nimirũ ob quod vniuersa Græcor. classis dissipata & perdita sit, & imprimis ipse Aiax auctor noxæ. Quocirca Cornelius Fronto in vocum differentiis optime idem quod Seruuius de iis duabus vocibus tradit.

CAPVT XII.

Ex Apulei libello de mundo, *sublati errores aliquot: inibiq;* Corycium *an* Cyrrheum *legendum sit.*

L. Apuleius libellum ad Faustinum filium de *mundo* scripsit, quem propemodum ad verbum de *Aristotelis*, siue (vt quidem volunt) *Nicolai peripatetici libro Græco* exscripsit, & Latinum fecit. in quo quædam non satis castigate leguntur quæ beneficio Græci codicis facile restitui possint. Nos vnum alterumue locum emaculandos, cœpimus; reliqua in aliud tempus dilaturi. Sic igitur Apuleius: *Quare & eos qui nobis vnius ingenia qualitatesq; describunt, aut mœna vrbis, aut alicuius amnis fluenta, aut amœnitates, & magnitudines montium, alia multa descripta ab aliis plerique studiose legunt. Nysa iuga, & penetralia Cyrrhi, & Olympi sacra & Ossa ardua, & alia huiuscemodi sola dumtaxat & singula extollunt, quorum miseret me, cum tantopere, nec magnis & oppido paucis inexplebili admiratione capiuntur.* Græca sic habent: διὸ καὶ τοὺς μὲν αὐτοὺς διαγράψαντας ἡμῖν ἑνὸς τόπου φύσιν ἢ μιᾶς σχῆμα πόλεως ἢ ποταμοῦ μέγεθος, ἢ ὄρους κάλλος, οἷά τινες ἤδη πεποιήκασιν φράζοντες οἱ μὲν τὴν Ὄσσαν, οἱ δὲ τὴν Νύσαν, οἱ δὲ τὸ Κωρύκιον ἄντρον, οἱ δ' ὅ τι δήποτ' ἔτυχε τῶν ἐπὶ μέρους ἐν οἰκτίσειεν ἄν τις τῆς μικροψυχίας, τὰ τυχόντα ἐκπεπληγμένους καὶ μέγα φρονοῦντας ἐπὶ θεωρίᾳ μικρᾷ. Ex quibus legendum in Apuleio; *Et Nysa iuga & penetralia Coricii* (vt intelligatur *specus*) *& Olympi sacra* & *Ossa ardua &c.* *Nysam* enim montem esse in India Libero patri sacrum, a quo ille *Nysæus* dicatur, norunt omnes; (etsi decem oppida siue loca recenseantur a *Stephano* hoc nomine, vt pote in Helicone, in Thracia, in India, Arabia, Caria, Ægypto, Naxo, monte Caucaso, Libya, Eubœa) in quo vno die vitem floruisse & vuam maturuisse idem tradit. Quod si quidam *Cyrrha* defendere volunt, quod est vetus oppidum apud Delphos in radicibus montis Parnassi, a quo Apollo, *Cyrrheus* dicitur; sciat nihil admirandum fuisse in eo oppido, vt exempli gratia adduceretur. At de *Corycio antro* siue specu, quod est in Cilicia mira tradunt auctores; præcipue Pomponius *Mela lib. primi cap. XIII.* ad cuius de eo longam narrationem lectorẽ relegamus; qui graphice & ad amussim illud describit. Sicut & alterũ eiusdẽ nominis antrũ in monte Parnasso Pausanias; dictũ a *Corycia* nympha, q̃ ex Apollinis concubitu Lycorum peperit, qui ciuitati Lycoreæ, Simonidis patriæ nomen dedit: quod & Strabo comprobat qui Corycium

antrum Nympharum in Parnasso commemorat, admirandum & Apollini sacrum. Idem, inquit, nomine cum Cilicio, quod hic credo innui. Paulo post: *Mundus est ornata ordinatio Dei, munere Deorum recta custodia, cuius cardinem, (Sic enim dixerim centrum) robustum & immobilem*, quoniam Græce sit ζώνης (terræ scil.) δὲ τὸ μὲν μέσον ἀκίνητόν τε ὂν καὶ ἑδραῖον, id est, *Huius medium immobile est & firmum*. Reliquis altiore indagine est opus.

CAPVT XIII.

Nodus Herculanus *quis sit, & vnde eius origo, paulo altius repetita res quam hactenus.*

ANgelus Politian. in illa sua secunda fœtura *centuriarũ* inter cetera caput habuit de *nodo Herculano*. Ceterum quid ille ibi voluerit, diuinare non possumus, quum fato præreptus explere illam non potuerit, & in lucem dare: aut quod non absimile vero, improborum manibus publico vsui ea subtracta sit Sed ante hunc Hermolaus Barbarus in sextum caput 28. libri Plinii naturalis historiæ, quædam nihil ad rem pertinentia, partim obscura in castigationibus suis in præfatum auctorem nobis reliquit, relegans nos ad *Macrobiũ*. Quos deinde sequutus *Erasmus*, inter paræmias *nodum Herculanum* referens, cum plurima nihil ad propositum attinentia de Gordii curru & nodo attulisset, ne Macrobii quidẽ vulgatissimi auctoris verba adducenda curauit, adeoq; id inexplicatũ reliquit, vt plane aliquo opus sit Mercurio, ad nodum illum dissoluendum: ne integra quidem verba Athenæi referens, de hac re mentionem facientia. Quæ etsi Cælius Rhodiginus aliquanto maiore cũ fide referat, qualis ille nodus Herculanus foret, aut vnde vim mysticam sortitus, ne minimũ quidẽ nobis insinuat. Quid igitur multiplici lectione nobis de ea re compertũ sit, aut vnde inter sacras quoque imagines & res connumeratus sit, enarrabimus. Nodus igitur hic, qui in serpentum congressu spectatur, ex matris magnæ (quæ & Rhea dicta) mysteriis celebris & sacer est habitus, & in caduceum Mercurii translatus. Idque qua ratione factum sit, eleganter exprimit Athenagoras philosophus Atheniensis Christianus in oratione quæ inscribitur legatio ad Impp. Antoninos, idque his verbis: ζεὺς δὲ ὅτι τὸν μὲν πατέρα δήσας κατεταρτάρωσε, καθὰ καὶ τοὺς υἱεῖς ὁ οὐρανός, καὶ πρὸς τιτᾶνας περὶ τῆς ἀρχῆς ἐπολέμησε, καὶ ὅτι τὴν μητέρα ῥέαν ἀπαγορεύουσαν αὐτοῦ τὸν γάμον ἐδίωκε. δρακαίνης δ' αὐτῆς γενομένης καὶ αὐτὸς εἰς δράκοντα μεταβαλών, συνδήσας αὐτὴν τῷ καλουμένῳ ἡρακλεωτικῷ ἅμματι, ἐμίγη, τοῦ σχήματος τῆς μίξεως σύμβολον ἡ τοῦ ἑρμοῦ ῥάβδος. Hoc est. *Iuppiter patrem vinciens, in Tartara præcipitauit, quemadmodũ Cælũ filios suos ante pcipitauerat. Cum Titanib. & liberis Cæli de principatu bellũ gessit. Persequutus matrem Rheam concubitus illius renuentem, & cum illa sese in dracænam conuertisset, ipse se in draconem commutauit, cumque illa mistus est,*

deuin-

deuinciens illam sibi Herculeo vocato nodo, cuius mistionis species & forma est ipsa Mercurii virga. Et hinc pro mysterio huius concubitus, caduceus ille Mercurii nodum illum Herculis serpentinum gestat, quem tamen Ægyptii ad allegoriam trahere nitebantur: nimirum ad Solis potentiam, quem ex hoc argumento caducei, quod Ægyptii in specie maris & fœminæ coniunctorum draconum figurauerunt. Mercurium etiam arbitrabantur, cuius formā *Macrobius* hanc esse dicit: *Hi Dracones,* inquit, *parte media voluminis sui inuicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur. primaque partes eorum reflexa in circulum, pressis osculis ambitum circuli iungunt, & postmodum cauda reuocantur ad capulum caducei, ornaturque alis ex eadem capuli parte nascentibus.* At cur postea Herculis hic nodus diceretur, inquirendum est. An quia hic nodus generationis & coniugalis complexionis est signum? In qua re supra cæteros fuit fœlix Herculis, vtpote qui LXX. liberos reliquerit, testante id Festo Pompeio: ideoque cingulum, quo noua nupta præcingebatur, & quod vir in lecto soluebat, factum est ex lana ouis, vt sicut illa in glomum sublata coniuncta inter se sit; sic vir suus secum cinctus vinctusque esset. Hunc Herculaneo nodo vinctum vir soluit ominis gratia, vt sic ipse fœlix sit in suscipiendis liberis, vt fuit Hercules, qui LXX. liberos reliquit. Et hinc in ansis poculorum, quibus in expeditionibus vsus est Hercules, qui ab eo *Heracleotici* dicuntur, *nodus* ille *Herculanus* conspiciebatur. Quam etiam rem Athenæus lib. 11. scriptam reliquit: Ὕστερον δὲ κατὰ μίμησιν (Rhodiacorum scilicet) ἐργάσαντο κεραμεοῦς τε καὶ ἀργυροῦς. ὧν πρῶτοι μὲν ἐγένοντο καὶ κλέος ἔλαβον οἱ βοιωτοὶ οἱ λεγόμενοι ἡρακλεωτικοὶ χρησαμένου δὲ διὰ τὰς στρατείας πρώτου ἡρακλέους τῷ γένει. Διὸ καὶ ἡρακλεωτικοὶ πρός τινων καλοῦνται· ἔχουσι μέντοι πρὸς τοὺς ἄλλους διαφοράν. ἐπίσημον γὰρ ἐπὶ τῶν ὤτων αὐτοῖς ὁ λεγόμενος ἡράκλειος δεσμός. Id est: *Postea autem imitatione* (Rhodiacorū scilicet) *fabricarunt testaceos & argenteos scyphos, quorum primi fuere existimationemque habuere Bœotici, Herculani vocati, quod eo vsus sit in expeditionibus Herculis. Vnde & Herculani a quibusdam vocati. Differebant ab alijs, quod supra aures erat nodus vocatus Herculanus.* Quem locum mutilatum referens Erasmus, ad gentem, non ad pocula, nō sine manifesto lapsu retulit. Plinius *lib. 29 cap. 3.* symbolum id pacis & cōcordiæ esse adserit, ideoque caduceum Fœcialium & legatorum hoc ornari. Verba solum sunt hæc: Hic tamen complexus anguiū & efferatorum concordia, caussa videtur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie fecerint.

CAPVT XIV.

Nomen in Apollonij Argonauticis sit ne Callichoros, *an vt legit Volaterranus,* Calirrhous, *& de alio loco* Callichoro *& puteo* Callichoro, *prope Eleusinam,*

Apollonius Rhodius in secundo Argonauticῶν:

ὦκα δὲ καλλιχόροιο παρὰ προχοὰς ποταμοῖο.
ἤλυθον, ἔνθ' ἐνέπουσι Διὸς νυσήιον υἷα,
ἰνδῶν ἡνίκα φῦλα λιπὼν, κατενάσσατο θήβας:
ὀργιάσαι στῆσαί τε χοροὺς ἄντροιο πάροιθεν
ᾧ ἐν ἀμειδήτους ἁγίας εὐνάζετο νύκτας.
ἐξ οὗ καλλίχορον ποταμὸν περιναιετάοντες
ἠδὲ καὶ αὔλιον ἄντρον ἐπωνυμίην καλέουσιν.

Quem locum exprimens Valerius Flaccus in 5. ita canit:

Inde premente noto tristeis Acherusidos oras
Præterit, & festa vulgatum nocte Lyæi
Callichoron, nec vana fides, hic Bacchus vt vndis
Abluit Eoo roranteis sanguine thyrsos.
Illum post acies rubriq; nouissima claustra
Æquoris, hic resides Thyasos hic ara mouentem,
Vdaq;. Pampinea nectentem cornua vitta,
Nunc etiam meministis aquæ —

Quo tamen loco Volaterranus legit: *Calirrhoon* cōtra omnium codicū fidem, contraq; lectionē vulgatam Apollonii, quē hic exprimere Valeriū Flaccū non potuit latere Volaterranū, qui & ipse Callichorū in Apollonio lectitasse visus est, citato hoc loco in dictione *Callichoros*. Nā Apollonii scholia ex Tarrheo, Theone, Sophocleo collecta idē approbant, ita hunc locum enarrantes: ὦκα δὲ καλλιχόροιο ποταμὸς Παφλαγονίας ἱερὸς Διονύσου περὶ ἡράκλειαν, οὗ μέμνηται καὶ καλλίμαχος. ἔξεισι διὰ στόμα τῶν δισσῶν. οὕτω δὲ κέκληται ἀπὸ τοῦ τὸν Διόνυσον αὐτόθι στῆσαι χορὸν ὅτι ἀπὸ Ἰνδῶν ὑπέστρεψε. id est: *Callichorus fluuius Paphlagoniæ sacer Dionysio, circa Heracleam, cuius meminit Callimachus, exit in Pōtum duobus ostijs, sic vocatus ab eo, quod Dionysius ibi constituerit chorum, quādo ab Indis reuersus est.* Quod autem probant id scholia auctoritate Callimachi, nihil certe eius auctoris habemus, quo eiusce certiores fiamus. Idem tamen Callimachus *in hymno in Cererem*, *Callichori* meminit, nō huius fluminis, sed putei celebrati apud Athenienses circa Eleusinem, hoc versu:

τρὶς δ' ἐπὶ καλλιχόροιο χαμάδις καθίσαο φρητί. id est,
Ter humi desedit apud Callichorum puteum.

Quo tamen loco *Franciscus Robertellus* alium versum substituere nititur, nimirum:

τοὺς δ' ἐπὶ καλλιστεφῆ σικελῶν πόλιν ἤλυθες ἔνναν.

Sed pace illius viri, si quis antecedentia cum hoc versu contulerit, non male videbitur eo loci quadrare. Postremū vero hoc carmen subdititium esse, aut alio loco infulciendum. Non enim Callimachus ibi Siciliæ locorum, sed errorum Cereris in Græcia & Attica meminit, tandemq; ad Eleusinem ad puteum Callichorum peruenisse, ibique lassam consedisse, vt quæ fuerit:

αὐσταλέα ἄποτός τε, καὶ οὐ φάγες οὐδὲ λόεσσα.

Squalens nimirum absq; potu, absq; cibo haud lota.

Talis nimirũ venit ad Eleusinẽ, cum a Baubo & metanira susciperetur hospitio. Meminit huius putei Apollodorus Atheniẽsis *Bibliothecæ siue de Dijs lib 1.* Dicit enim, ꝙ Ceres amissa filia, mortali assimulata mulieri, Eleusinẽ contendit, ac primo eũ dẽ Agelastũ de suo mœrore appellatum nõ procul a Callichoro puteo insedit. Tum etiam Clemens Alexandrinus in Protreptico: *Cum,* inquit, *erraret Ceres ad quærendã filiam Proserpinã, circa Eleusine (is est enim locus Atticæ) fatigatur & mœrore affecta sedet super puteũ. Hoc in hodiernũ vsq; diem prohibetur ijs, qui initiantur, ne videantur ij, qui sunt initiati mysteris, imitari eam quæ lugebat.* In quẽ locum scholia incerti auctoris sic habent: *Hunc puteum veteres appellabant καλλίχορον.* Dicit enim Callimachus: καλλιχόρῳ ἐπὶ φρητὶ καθίζετο παιδὸς ἄπυστος, vt dubium sit, an scholia in Apolloniũ, quo loco Callimachum citãt, an de hoc puteo, an de flumine in Pontico versus Callimachi ab illis aduocatus loquatur. Quemadmodũ autem flumẽ illud, & antrũ flumini proximũ, propter choreas, quas Dionysius ab India reuertẽs ibi cum Thyadibus celebrauit: ita vt puteus ille, (teste Pausania in Atticis) Callichoros dictus est, eo ꝙ ibi primũ Eleusine mulieres chorũ instituerũt, cecinerunt q; Deæ laudes Sed & alter in Phocide locus est *Panopeius* appellatus, quẽ *Callichorum,* vt ait Pausanias, vocauit Homerus; propterea ꝙ Thyades Athenis profectæ, vt Liberi patris Orgia cũ Delphicis mulieribus in Parnasso mõte celebrarẽt, quotannis medio itinere multis locis, præcipue Panopensi agro Thyasis choreas ducerent. Callichori fluminis meminit & Plin. *lib. 6. c. 1.* quo loco Hermolaus Calirrhonũ in plerisq; *Valerij* codicib. & *Plinij* legi adserit, ipse tamẽ huic nostræ opinioni suffragatur, putãs nõ iniuria a choreis nomẽ habere. Sed oẽm cõtrouersiã tollit Ammian. Marcellinus, q *lib 22.* Põticas res enarrãs, post aliquot gentiũ enumerationẽ, sic infert & scribit: *Prætercursis partibus memoratis, alioworsum sunt fluenta Callichori, ex facto cognominati, quod superatis post triennium Indicis nationibus, ad eos tractus Liber reuersus, circa huius ripas nitidas & opacas Orgia pristina reparauit & choros. Trieterica huiusmodi sacra quidam existimant appellata.* Hæc ille. Et nos ista hactenus.

CAPVT. XV.

De fonte Calirrhoe *apud Athenienses, disputatum, an idem cum Enneacrunno fuerit. & Statius defensus.*

STatii carmen est libro duodecimo:

Et quos Callirrhoe nouies errantibus vndis
Implicat —— Quo loco videtur *Statius* sentire fontem Calirrhoen eundẽ esse, qui *Enneacruunnos* dicebatur a nouem *canalis* siue *salientibus:* quo loco Papinium quidam reprehendunt, ꝙ Callirrhoe fonti tribuat, quod alteri cognomento *Enneacrunno,* hoc est, *nouem salientium* tribuendũ sit, freti auctoritate Solini sic scribentis *Callirrhoen frequent fontẽ, nec ideo crunneson fontẽ alterũ.*

nulli memorant: quo loci legunt *Enneacrũnos.* Sed longe potior est auctoritas Thucydidis sic scribentis: *ἵδρυται δὲ καὶ ἄλλα ἱερὰ ταύτῃ ἀρχαῖα. καὶ τῇ κρήνῃ τῇ νῦν μὲν τῶν τυράννων οὕτω σκευασάντων ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι, φανερῶν τῶν πηγῶν οὐσῶν, καλλιῤῥόῃ ὠνομασμένῃ, ἐκείνῃ τε ἐγγὺς οὔσῃ τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντο. καὶ νῦν ἔτι ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου πρό τε γαμικῶν, καὶ ἐς ἄλλα τῶν ἱερῶν νομίζεται τῷ ὕδατι χρῆσθαι.* id est, *Constructa sunt illis templa antiqua, tum etiam fonte tyrannis ita iubentibus nouem salientium appellato, & dum in aperto adhuc essent scaturigines, Callirrhoe nominata, vt quæ fuerit vicina arci, qua vtebantur ad plurima existimatione digna. Nam iam inde ab antiquo, vt nunc quoque, dignum rati sunt, eius aquis vti tum ad connubialia, tũ etiam ad reliqua sacra.* Vocatur autem ob hanc antiquam habitationem ipsa arx ab Atheniensibus vrbs. Quæ tamen verba Thucydidis, quod pace doctissimorum virorum, Hermolai & aliorum dictum sit, non ita probant *Callirhoen* vnum eundemq; esse fontẽ, quem Tyranni *Enneacrunon* nominari iussere, cum eo qui *Callirhoe* antea nuncuparetur. adeo vt forte ii, qui eas voces in Solino distinxerunt, diuersorumq; fontium vocabula esse putauerunt, nõ adeo fuerint reprehendendi, distincte ita legentes *In Attica fontes Cephisea, Larine, Callirhoe, Enneacrunos.* Nõ enim hic Thucydides, (vt falso Hermolaus putauit,) vult fontem eum, qui olim *Callirhoe* appellaretur, nunc amisisse nomen, & vocari *Enneacrunon*; sed dicit olim cum in aperto essent omnes fontium scaturigines, id est, antequam scilicet illorum meatus subterranei facti tubis, & fistulis in vnum fontem cogerentur, coarctarentur ex scaturigine, quæ vicina erat arci, & *Callirhoe* appellabatur, ad coniugalia & reliqua sacra, quæ in arce & alibi peragebantur, publicitus vsos, & ita intelligit auctorẽ etiam ipse doctissimus eius scholiastes, cum exponit, *φανερῶν τῶν πηγῶν τῶν αὐταδόσιων τοῦ ὕδατος*. Hoc est: *Cum scaturigines fontium essent in vrbe plures & aperta*, eas omnes subterraneis fistulis coegisse in vnum fontem, qui nouem scaturiginibus siue fistulis in vnum alueum sit redactus. Ex his autem antiquis scaturiginibus ante exstructos illos fistularum meatus vsos, Callirrhoes saliente ad sacra, vtpote *ἐγγὺς οὔσῃ*, hoc est *τῇ ἀκροπόλει*: quod scilicet esset omnium scaturiginum pulcerrima, maximeque accommoda ob vicinitatem, ad sacra quæ in arce peragebãtur, siue illa coniugialia siue alia essent. quod & ipsum Thucydidis ætate factitabant, cum dicit: *καὶ νῦν ἔτι*. Quocirca nobis dubium reliquit, an *Callirhoes* vetusta scaturigo vna cum reliquis meatibus in Enneacrunum sit coacta, an sola separataque relicta sit. An totus hic ex nouem capitib. siue scaturiginibus fons, ob excellentiam laticis & vetustatis venerationem ita sit appellatus. Quod, ipsum fortasse mouit Statium Papinium, vt toti *Enneacruno* Callirhoes nomen imposuerit synecdochicῶs. Quanquam Thucydidis verba magis inclinent, vt diuersum credamus; nam si *Callirhoes*

es mea

es meatus cum reliquis in vnum fontem sit confusus, quomodo ex ea sola *Callirhoe* dicta more antiquo, ad sacra potuit adduci in arcem, & non ex confuso latice nomen fontium. An credemus, vnum ex dictis nouem capitibus retinuisse antiquum Callirhoes nomen, quod a nemine scriptum est. An potius sequitur id, quod ante diximus, *Callirhoes* latices mansisse ab *Enneacruno* discretos, & in vsum sacrum relictos? Hæc igitur rei inuestigandæ caussa tātum dicta sunto, & non vt Sibyllæ oracula, examini docti Lectoris ea relinquendo. Pausanias tamen in Atticis Hermolao adstipulari videtur, qui scribit *in vrbe Athenis proxime theatrum fontem esse, quem Enneacrunon appellant ædificatum a Pisistrato, ea qua cernitur architectura, & hunc vnicum esse in vrbe fontem sed tota vrbe plurimos puteos scaturire, vnde aquam hauriant.* Cui tamen reclamat Vitruuius & antiquior scriptor de vitiosis aquarum meatibus loquens libro 8. *Hæc*, inquit, *maxime considerantur Athenis, vbi enim ex huiusmodi locis & fontibus & in asty, & ad portum Pyræum ducti sunt salientes, e quibus bibit nemo propter eam caussam, sed lauationibus & rebus reliquis vtūtur. bibunt autē ex puteis, & ita vitāt eorū vitia.* Potest fieri vt ætate Pausaniæ reliquæ scaturigines obstructæ fuerint. Cæterum quod Pausanias Enneacrunni structuram a Pisistrato conditam dicit, redarguit Thucydides: qui Tyrannos nomen fonti indidisse scribit. Interpres scribit, fuisse Pisistratidas. Potest fieri, vt Pisistratus quidem condiderit, nomen autem indiderint posteri. Cælius Placidus Statii Interpres manifesto errore lapsus est, cum dicit, *Calirhoen fontem esse nouem capitum*, ex quo Cethus & Galais nati sint non enim a Calirhoe, sed ab *Orithya* & *borea* vento, qui illam rapuit prope Ilissum fluuium Atticæ, originem habuere Quod ipsum nec Statium latuit in XII scribentem:

——Et rapta qui conscius Orythya
Celauit Geticos ripis Ilissus amores.

Martianus Capella fontes Atticæ multos adserit, inter ceteros & *Callirhoen*. Est & proprium nomen *Callirhoe.* Et Persio meretricis nomen esse volunt hoc versiculo.

His mane edictum, post prandia Callirhoen do.

CAPVT XVI.

Trebellij Pollionis locus illustrior redditus, & de Concharum natura.

IN Trebellii Pollionis Gallieno locus est animaduersione dignus, in Epithalamio, quod idem Gallienus fratrum filiis cecinit.

Ite, ait, o pueri, pariter, sudate medullis
Omnibus inter vos, non murmura vestra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oscula Conchæ:

Quæsitu nō indignum videtur, cur *oscula concharum* celebret perferuen-

feruentissimus hic Imperator; An quia Venus *Concha vehi* dicitur, ideo forte, quod vt Iuba Maurorũ Rex in Physiologiis prodidit, *huius generis animal toto corpore simul aperto in coitu misceatur*, sicut a Fulgentio relatum est. *Oscula* igitur Poeta hic amoris plena, vltra Concharum contactum complexumque calida demonstrat. Cur autem tanta dulcedo amantium insit osculis, explanat in secundo de Clitophontis & Leucippes amoribus, Achilles Statius Alexandrinus: *Osculum, inquit, est, quod primum amanti dulce accidit, cum a præstantissima & formosissima corporis parte procreetur. Os enim instrumentum vocis est: Vox autem ab vmbra labiorum. Porro contactus, dum voluptatem in præcordijs serunt, animos ad sese mutuo suauiandum trahunt.* Hinc Venus apud Theocritum, vel vt alii Bionem bucolicum Smyrnæum in solatium interfecti Adonidis, etiam mortuo oscula huiusmodi iungit:

> *ὥς σε περιπτύξω καὶ χείλεα χείλεσι μίξω.*
> *Vt te circum amplectar, vt labia labijs misceam.*

Et Flaccus, *Labra labellis conglutinare*, dixit.

CAPVT XVII.

Disputatum, an Parthenius *fluuius Ponti sit idem cum antedicto* Callichoro, *& authoritates vtrinque adlatæ: & Callimachi carmen quomodo intelligendum.*

VEniat & nunc illud in certamen, sitne *Parthenius* Ponti fluuius idem quod *Callichorus*: quæ res vtrinque magnos habet adsertores. Et Apollonius quidem, & eius imitator Valerius Flaccus diuersos faciunt, quibus adstipulatur & Ammianus Marcellinus historicus: quorum Græcus ille Poeta ad hunc modum:

> *καὶ δὴ Παρθενίοιο ῥοὰς ἁλιμυρήεντος*
> *πρηϋτάτου ποταμοῦ παρεμέτρεον, ᾧ ἔνι κούρη*
> *Λητωὶς ἄγρηθεν ὅτ' οὐρανὸν εἰσαναβαίνει*
> *ὃν δέμας ἱμερτοῖσιν ἀναψύχει ὑδάτεσσιν.*

Quos sic longo interuallo sequutus est Val. Flaccus:

> *Altius in ventos recipit ratis, ac fugit omne*
> *Crobyali latus, & fatis tibi Typhi negatum*
> *Parthenium, ante alios Triuiæ qui creditur amnis*
> *Fidus, & Inopi materna gratior vnda.*

Cum ante *Callichori*, vt dictum est, vterque mentionem fecerit; quibus succinens Ammianus Marcellinus in descriptione Ponticarum rerum: *Vltra hæc loca post Trapezunta & Theodosiam, (scilicet Ponticas vrbes) Acherusion specus est, quod accolæ μυχοπόντιον appellant, & portus Acone fluuij Coralius, nõ Acheron qui Arcadius, & Iris, & Terabrius, & iuxta Parthenius, omnes in mare ictu rapido decurrentes. Thermodon his est proximus, &c.* At Orpheus Crotoniates, qui Pisistrato regnante floruit, longe vetustior auctor in Argonauticis suis eundem plane Callicheron & Parthenium

niam fluuiū ratus est, cognomenq; *Parthenio* Callichoron adstruit his versibus?

> Νῆα καθιθύνων, ἐπὶ παρθενίοιο ῥέεθρα,
> ὃν δὴ καλλίχορον κλῄσκουσιν οἱ καλέουσιν
> ὅν τ' ἐγὼ μύθοισιν ἐπὶ προτέροισιν ἔλεξα. id est:
> *Nauim dirigens ad Parthenij fluenta,*
> *Quem sane Callichorum cognomine vocant,*
> *Quem ego sermonibus in prioribus elocutus sum.*

Quo tamen loco interpres quidam Callirhoon videtur legisse, hunc secundum versum ita vertens:

> *Incola quem nitidis splendentem dicit ab vndis.*

Sed fieri potest, vt in mendosum codicem inciderit, certe indicat Poeta, id non epitheton, sed cognomentum siue secūdarium nomen flumini id fuisse. Nam alius Callichori idem nusquam meminit; sicuti nec Arrhianus, qui exacte omnem Ponti Euxini circuitum *in Periplo sua Pontica* depinxit, cum tamen *Parthenij* fluminis in confinio Bithyniæ & Paphlagoniæ iuxta Amastrianorū vrbem meminerit. ἀπὸ δὲ τίου, (inquit) εἰς βιλλαῖον ποταμὸν στάδιοι εἴκοσι, ἀπὸ δὲ βιλλαίου ἐπὶ τὸν παρθένιον ποταμὸν στάδιοι ἑκατὸν μέχρι τοῦδε θρᾶκες οἱ βυθυνοὶ νέμονται, ὧν καὶ ξενοφῶν μνήμην ἐν τῇ ξυγγραφῇ ἐποιήσατο ὅτι μαχιμώτατοι εἶεν τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν, καὶ τὰ πολλὰ κακὰ ἡ στρατιὰ τῶν ἑλλήνων, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ἔπαθεν. ἐπειδὴ ἀπεχωρίσθησαν οἱ ἀρκάδες, ἀπὸ δὲ τῆς χειρισόφου καὶ τῆς ξενοφῶντος μερίδος, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦδε ἤδη παφλαγονικά. ἀπὸ παρθενίου ἐς ἄμαστριν πόλιν ἑλληνίδα στάδιοι ἐνενήκοντα. ὅρμος ναῦσιν ἔνθεν εἰς Ἐρυθίνους. &c. id est: *A Tio ad Billeum fluuium stadia* XX. *a Billeo ad Parthenium fluuium stadia* C. *ad hunc vsq; Thraces, qui Bythini dicuntur, incolunt: quorum & Xenophon mentionem in historia sua fecit, quod bellicosissimi sint eorum, qui Asiam incolunt: multaque mala exercitus apud illos passus est, postquam Arcades ab ijs, qui Chirisophi & Xenophontis partes sequebantur. Ab eo flumine loca in Paphlagonia sunt. A Parthenio vero ad Amastrim ciuitatem Græcā stadia* XC. *Portus is nauibus, inde ad Erythinos,* &c. Vides exacte loca omnia ab hoc auctore depingi, nec tamen vspiam *Callichori* meminisse. Sicuti nec Poetarum princeps *Homerus*, cum tamen & Parthenii, & locorum Bythiniæ & Paphlagoniæ celebriorum meminerit. Iliad 2.

> οἵ ῥα Κύτωρον ἔχον, καὶ Σήσαμον ἀμφενέμοντο,
> ἀμφί τε παρθένιον ποταμὸν κλυτὰ δώματ' ἔναιον,
> Κρῶμνάν τ' αἰγιαλόν τε καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους. id est,
> *Tum qui Cytorum habebant, & Sesamum circum colebant,*
> *Circumq; Parthenium fluuium inclytas domos inhabitabant,*
> *Cromnamq; Ægialumq; & altos Erythinos.*

Quem locum interpretatus innominatus interpres: Παρθένιος (inquit) ποταμὸς, ὃν ἔνιοι λέγουσι, διὰ τὴν πραότητα οὕτω προσαγορευθῆναι, ἢ ἐπειδὴ παρθένος ἡ ἄρτεμις ἐστιν ἐν αὐτῷ λούσασθαι. i. *Parthenius*

fluuius, hunc quidam dicunt ob lenitatem ita nominatum, seu quod Diana virgo, existens, in eo se lauerit. Quod & Apollonius eiusque scholia testãtur. Parthenium Callisthenes appellatum dicit, quod in eo Diana se lauerit, ast alii διὰ τὸ στάσιμον τοῦ ῥεύματος καὶ ἠρεμαῖον φασὶν οὕτω προσαγορευθῆναι, & ob stabilem & quietum ipsius fluxus ita appellatum esse: quibus adstipulatus est Strabo lib. 12. *Parthenius*, inquit, *amnis per florida defertur, vnde & nomen adsequutus est, ortum habens in Paphlagonia.* nulübi commemorãs Callichorum quemadmodum nec Ptolemæus, nec Stephanus; cum tamen vterque *Partheny* mentionem faciat. Ptolemæus autem Amastrianorum situm, & Parthenii fluminis ostium propemodum coniungit. Stephanus hunc dictum vult, quod apud eum Diana adhuc virgo venationi operam dederit, seu διὰ τὸ ἠρεμαῖον, καὶ παρθενῶδες τοῦ ῥεύματος, ὡς ἄγαλμα προρέων ὡς ἄβρη παρθένος. Id est; *vel ob tranquillum & virgineum fluxum, vtq; tam quiete profluat quam molli incessu virgo.* Sunt qui dicant in hunc cecidisse virginem quãdam, olim cuiusdam Regis filiam, inibique vita functam nomen fluuii inde dedisse finitimos, a casu nimirum virginis. Est & alius Parthenius fluuius Sami insulæ, qui posteris *Imbrasus* dicebatur, testante id hoc versu Callimacho:

> νῦν γὰρ ἐκλήθης Ἰμβρασὶ παρθενίε,
>
> *Pro Parthenio enim Imbrase iam appellaris.*

A quo tota insula postea *Imbrasus* & *Parthenia* appellata, & Sami incolæ Imbrasiones, *vt vult Eustathius in Dionysium.* Est & aliorũ locorum nomen, de quibus nihil hoc loci agere libet. Eustathius innuere videtur, *Parthenium* eundem esse, qui & Theomodon, qua in re puto, fallitur. Plinius cum Apollonio distinguit, nisi mẽdosa sit lectio. Parthenii nomen in hodiernum diem mansit. *Portemi* enim vulgo dicitur. Pomponius *Parthenium* tantum nouit, quod e Gigante fluere ostendit Ptolemæus.

CAPVT XVIII.

Quod Aristoteles dogmata sua etiam Poetarum testimoniis fulciuerit, inibique carmen ex Nicomachiis allatum ex Euripidis Philoctete, cuius verba falso Eustratius interpres Philoctetis personæ adscripserit, cum Vlysses illa apud eundem Poetam proferat. Et Argyropylus notatus, castigatusq; codex Aristotelis.

ARistoteles ille Philosophorum summus, in stabiliendis decretis dogmatibusue suis, vndiquaque tibicines exquirens, etiã subinde Poetarum auctoritates aduocat, quibus ea suffulciat. Vt cum in sexto τῶν νικομαχείων dixisset, non eum videri φρόνιμον, hoc est, *prudentem*, qui nollet solum bona, & commoda vitæ quæ sectanda essent: sed hunc maxime, qui ea prosequeretur; qui autẽ nosset illa, sed impeditus negotiis superuacuis haud sectari valeret, hunc quidem politicum & ciuilem dici, at prudentem nequa-

quam

quam. Itaque quo illud probet, adducit mox Euripidis carmen, quod interpres Eustratius esse ex eius Poetæ *Phyloctete* commonstrat, quod est tale:

πῶς δ᾽ ἂν φρονοίην ᾧ παρῆν ἀπραγμόνως
ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένῳ στρατοῦ
ἴσον μετασχεῖν ———

Hoc sic vertit Argyropylus:

Qui namq; prudens sum negotio sine
Licebat, inter milites cui viuere:
Æquamq; partem habere cunctis ex bonis.

Quod exponens Eustratius interpres, Græce quidem, sed in hanc Latinam sententiam loquitur: *His iambis Euripides in Phyloctete verbis manifeste, sed rebus quidem obscure, prudentiam a familiari & ciuili videtur distinguere; Inducit enim Philoctetem, se a prudente diuersum esse affirmantem, eo quod cum posset sine vllis negotijs commoda sua procurare, atq; ita esse prudens, se ad Rempublicam administrandã ciuilesq; res agendas trãstulerit, vt loco prudentis curiosus euaserit. Curiosus*, inquam, *ob curas multas, quibus ille distringi consueuit, qui ciuiles res tractat; atq; hoc est, quod ab Euripide habemus, alium esse prudentem, & alium ciuilem.* Hactenus interpretis verba retulimus. Quod autẽ apud Euripidem ea verba Philoctetis esse dicit, plane in eo falsus est Eustratius si modo ita scripsit. Nam *Dion* Chrysostomus, qui initiũ eius Tragœdiæ paraphrasi, seu potius solutæ orationis metaphrasi seu ecphrasi, cui titulus *Philoctetes* expressit, in ipso exordio Vlyssem loqui dicit, cuius mox hæc verba subijcit: *Metus ne quando frustra socij de me hanc opinionem videantur suscepisse, quasi optimus sim & sapientissimus Græcorum. Et quidem quæ quæritur, ea sapientia atq; prudentia est, ob quam quis cogatur plus quã alij Græci laborũ capere communi pro salute & victoria, cum liceat vnum existimatum e vulgo, nullo optimatium minus in his obtinere.* Hactenus versus supra citatos per paraphrasin exposuit, nunc vt intelligamus Vlyssem loqui, subdit: *At enim difficile est inuenire magnanimos ita atq; gloriæ cupidos viros qui non in magnis & arduis rebus versari velint. Claros enim, inque magnis suscipiendis rebus audaces, fere omnes admiramur, & reuera viros existimamus. Qua gloriæ cupiditate & ego adducor, vt plura habeam negotia, viuamque laboriosius; quam quiuis alius, semper nouum aliquod aggrediens discrimen, ne celebre ob priora gesta nomen disperdam. Nunc igitur ob rem plane periculosam difficilemque, huc in Lemnum veni, vt Philoctetam, atque simul Herculis arcum socijs adportem.* Hæc ille. Ex quibus, ni fallor, sole clarius est, non Philoctetam loqui, sed Vlyssem; vnde non is elicitur sensus, quem vult Eustratius, vt Philoctetes procul sit a præcedẽtis nomine, & πολυπράγμων

seu φιλοπράγμων potius, hoc est curiosus & amans negotii potius dicatur quam φρόνιμος, transferens se a laudabili otio ad occupationes civiles, quod Siculis gentis est vanius: sed is potius, vt Vlysses vereatur, ne a nomine prudentiæ, quod hactenus tenuit, diuersum faciat, quod gloriæ cupidine incensus, præcipit: a magis quam secura, quod prudentis est, consectetur, seque in noua semper & ardua negotia coniiciat. Ceterum, quod sequentia velut carmen superioribus adnexuit Eustratius, seu potius eius interpres, considerandum. Ita enim in vulgatis codicibus sequitur: ζοῦς γὰρ περισσοὺς καὶ τι πράσσοντας πλέον ζητοῦσι γὰρ τὸ αὐτοῖς ἀγαθὸν, καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν. Argyropylus omisso illo senario reliqua ita vertit: *Quærunt enim, quod sibiipsis est bonum, & hoc arbitrantur esse agendum*, omisso præcitato senario, qui in vulgatis libris, vt probabile est, ex commentariis aut marginariis adnotationibus in contextum irrepsit, quum nihil etiam fere faciat ad ad id, quod proponit Aristoteles: fuisse autem in Scholiis, adductum ad superfluas curas damnandas, quæ in vere sapientem non cadunt: Ex hoc apparet, quod Eustratii interpres eum ita verterit:

Nam curiosos atque agentes plurima
Odere Diui. ———

Vt arbitrer ita eum Græce in Scholiis legi:

τοὺς γὰρ περισσοὺς καὶ πράσσοντας πλέον
μισοῦσι θεοί ———

Scriptorem autem dum in contextum priorem versum superioribus omnino non cohærentem, infarciret, omisisse posterius hemistichium, vnde sensus imperfectus remanserit. Argyropylum autem habuisse sanctioris notæ codicem, aut saltem quod eum versum nihil ad Aristotelem pertinere arbitraretur, sua lima erasisse & expunxisse. Sed hæc eruditiorum calculis approbanda dimittimus.

CAPVT XIX.

Sallustium in dicto quodam suo videri respexisse ad sententiam quandam Euripidis, & quædam inde mutuatum esse.

SAllustius Crispus, acerrimus vitiorum & luxuriæ Romanæ insectator, quo loco vrbis Romæ mores per secula distinguit, cum iam inualescentem luxum describit, subiūgit: *Ambitio multos mortales falsos fieri subegit; aliud clausum in pectore, aliud lingua promtum habere Amicitias inimicitiasq; nō ex re, sed ex commodo æstimare, magisq; vultum quam ingenium bonum habere.* At prior Euripides sub persona Andromaches, videtur longe antea Lacedæmoniis consimilia improperasse, & his etiam grauiora. Sic enim:

ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι, βροτῶν
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια

ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι, κακῶν
ἑλικτὰ κοὐδὲν ὑγιὲς, ἀλλὰ πάντα περὶξ
φρονοῦντες, ἀδίκως, εὐτυχεῖτ᾽ ἀν᾽ Ἑλλάδα.
τί δ᾽ οὐκ ἐν ὑμῖν ἐστιν οὐ πλεῖστοι φόνοι
οὐκ αἰσχροκερδεῖς, οὐ λέγοντες ἄλλα μὲν
γλώσσῃ, φρονοῦντες, δ᾽ ἄλλ᾽ ἐφευρίσκεσθ᾽ ἀεί.

id est:

O inimicissimi mortalium omnibus hominibus
Spartes incolæ, fraudulenta machinamenta,
Mendaciorum reges consarcinantes machinis
Contortuplicati, nihil sani, sed perperam cuncta
Sentientes, iniuste qui fortunati estis in Græcia,
Quid non inter vos est, non plurimæ cædes,
Non turpia lucra, non dicentes alia quidem
Lingua, alia sentientes animo, reperitur semper.

Pro οὐ λέγοντες, legerim, εὖ, vt sit *lingua bona dicentes. ast aliter in animo sentientes*; aut οὐ referetur ad τί, & per interrogationem quæretur, *quid? nonne semper in vobis inuenitur, vt sitis aliter loquentes, aliter sentientes?*

CAPVT XX.

Valerij Maximi locus declaratur de Cotta filio, patrem vlciscente accusando Cn. Carbonem.

Historia est in Valerio Maximo, quæ obscuritatem in se habet, nisi lucidiore interpretatione iuuetur. Ea sic habet *lib. 5. c. 4. de pietate. Hanc pietatem* (loquitur de *Manlio Torquato*) *æmulatus M. Cotta, eo ipso die quo togam sumsit virilem, protinus vt e Capitolio descẽdit, Cn. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, postulauit: protractumq; reum iudicio afflixit, & ingenium & adolescentiam præclaro opere auspicatus.* Incertum videri potest, de quo loquatur hic auctor; quisq; fuerit ille *Pater M. Cottæ damnatus a Carbone*; Pro cuius manifestiore notione sciendum plures fuisse *Cottas*, & inter ceteros *Cottam legatum L. Syllæ*, bello Mithridatico: hunc cum Bithyniæ præesset, auare superbeq; admodũ aduersus socios se gessisse; Sic vt male administratæ prouinciæ a Cn. Carbone sit postulatus, sententiaq; iudicum cõdemnatus. Meminit eius rei *Dion lib. 36.* in hunc modum scribens: ὅτε σύμπαν οὕτως ἐπιμελὲς τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τὸ μηδὲν δωροδοκεῖσθαι ἐγένετο ὥστε πρὸς τῷ τοὺς ἐλεγχομένους κολάζειν, καὶ τοὺς κατηγοροῦντας αὐτῶν ἐτίμων, τοῦ γοῦν Κόττου τοῦ Μάρκου τὸν μὲν ταμιὸν Πούπλιον Ὄππιον ἐπί τε δώροις καὶ ἐπὶ ὑποψίᾳ ἐπιβουλῆς ἀποπέμψαντος, αὐτοῦ δὲ πολλὰ ἐκ τῆς Βιθυνίας χρηματισαμένου, Γάιον Κάρβωνα τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ τιμαῖς ὑπατικαῖς, καίπερ δεδημαρχηκότα μόνον ἐσέμνυναν: καὶ οὗτος μέντοι τῆς τε Βιθυνίας καὶ αὐτὸς ὕστερον ἄρξας, καὶ μετριώτερον οὐδὲν τοῦ Κόττου, πλημμελήσας, ἀντικατηγορήθη ὑπὸ τοῦ υἱέος αὐτοῦ, καὶ ἀνθεάλω. id est, *Deniq; tanta cura in totum cauerunt Romani eo tempore, ne quis largitionibus se corrumpi sineret, vt præter pœnas, quas eius rei*

manifeste conuictis infligebant, etiam accusatores eorum honoribus affecerunt. M. enim Cotta Publium Oppium Quæstorem suum, quem donorum acceptorum, & insidiarum suspectum habebat, a se dimittente, cum ipse magnam vim pecuniæ ex Bithynia corrasisset, a Cn. Carbone accusatus est, isq; Carbo, etsi præter Tribunatum plebis honorem alium nullum gesserat, ob id Consularibus honoribus exornatus est. Atq; ipse deinde, cum Bithyniam prouinciam obtineret, & quam Cotta, moderatiorem se non gereret, ab eius filio viceuersa in iudicium tractus, reusq; peractus est. Sed quod hic *Dion* dicit accusatum Cottam & damnatum, ob male administratam Bithyniam, nescio an hic idem censendus sit cum illo Cotta, qui legatus Syllæ Heracleam Idonti euertit, ciuitatem antiquam & liberam; quæ claris Reipubl. institutis diu gubernata est: tandem factione quorundam optimatiũ suorum per tyrannidem oppressa, Mithridatis partes sequi coacta est. Sed demum a Triario & Cotta obsidione pressa; proditione cuiusdã Damophili capta, ab ipso deniq; Cotta omnibus tum diuinis tum humanis spoliata ornamentis præcipue simulacro quodam Herculis nobili & pulcro, tum incolis maxima ex parte deletis, aut in seruitutem abactis, aliis etiam in exsiliũ pulsis, semidiruta & deserta relicta est. quam historiam pluribus exsequitur *Memnon historicus*, qui post *Nymphidem Heracleotam* scripsit. Quamobrem, quod nimium auare, superbe, & crudeliter, aduersus talem ciuitatem, tam antiquam & nobilem; præterea vi magis, quam sui ipsius ductu Romanas partes deserere coactam, cuius præter hæc antiqua merita in Romanam ciuitatem exstarent, sese gessisset; cum Proceres & reliquiæ ciuitatis miserabili habitu Romam contendissent, de tam atroci facinore conquesturi, abhorrentes penitus a Romanorum æquitate & humanitate, accusaturiq; Cottam; quod etiam (vt apparet) prædam interuertisset. Cuius legationis Princeps fuit Thrasymedes: καὶ γὰρ παρῆλθεν (inquit Memnon) καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, μετὰ τέκνων, ἐν πενθίμοις ἐσθῆσι, θαλλοὺς ἱκεσίους μετ' ὀλοφυρμῶν προτείνοντες. id est: *Sed etiam aduenit ingens multitudo captiuorum, viri simul & fœmina, vna cum liberis, lugubribus induti vestibus vna cum lamentis & ploratibus supplices oleæ ramos protendentes.* Cotta igitur accusante eos eius auctore Cn. Carbone (vt videtur) damnatus est: *Parumq; abfuit;* (vt ait Memnon) *quin illi exsilium decreuerint. Nam præter mulctas repetundarum, etiam Senatu illum mouerũt, lati claui gestandi ius insuper illi adimentes:* ἀντιπαρελθὼν (inquit, ὁ Κόττας βραχέα τῇ πατρίῳ διελέχθη φωνῇ, εἶτα ἐκαθέσθη. καὶ Κάρβων ἀναστάς. ἡμεῖς ὦ Κόττα φησί, πόλιν ἑλεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καθελεῖν ἐπετρέψαμεν. μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ ὁμοίως Κόττα ἠτιάσαντο. πολλοῖς μὲν οὖν ἄξιος ὁ Κόττας ἐδόκει φυγῆς. μετριάσαντες, ὅμως ἀπεψηφίσαντο τὴν πλατύσημον αὐτοῦ. id est, *Ex aduerso veniens Cotta, pauca patria voce disseruit, & deinde consedit. Carbo autẽ consurgens. Nos, inquit, o Cotta ciuitatem capere*

non

non euertere tibi praecepimus. Post hunc aūt & alij accusarunt pariter Cottam, & multis quidem dignus visus est exsilio, rem autē moderati omnes vna latum clauum suffragijs suis illi abstulerunt. Vero autem simile est, hunc Cottam non ob hoc solum, sed quod ait Dion, ob male administratam prouinciam accusatum. Cuius non exiguū auctarium fuerit, hæc superba crudelisq; & auara Heracleæ expugnatio, quod ideo cōmemorare voluimus, quod hæc res a paucis sit animaduersa. Hic est ille Cotta, quem Mithrydates profligauit apud Calchedonem, vt gloriatur in sua epistola apud *Sallustium Crispum*, e libris historiarum illius excerpta.

CAPVT XXI.

Quod Scythæ Paludes matres *appellarint, & de* Morinorum *patriæ meæ incolarum nomenclatura.*

VIdentur Scythæ paludes *matres* appellasse; nam tradit Pomponius Mela libr. 2. *Hypanim oriri ex grandi palude, quam eius matrem appellant accolæ.* Verba Pomponii sunt: *Callipides Hypanis includit, ex grandi palude oritur, quam matrem eius accolæ appellant: & diu qualis natus est defluit. Tandem non longe a mari, ex paruo fonte, cui Exampeus cognomen est, adeo amaras aquas accipit, vt ipse quoq; iam sui dissimilis, & non dulcis hinc defluat.* Quibus, nisi fallor, verbis, (vt hoc embolimi auctariique vice hic addatur) Licentii Hipponensis Poetæ carmen hoc dilucide explicatur:

Exampleosq; lacus fugiens Hypanis vbi amarus
Callipidum Scythicas resonat spumosus ad vndas.

Vbi alii *Exampeus* legunt, consentientibus magis codicibus. Vt a diuerticulo in viam regrediamur. Sic Mæotis lacus *mater Euxini Ponti* Dionysio dicta est:

τῷ καὶ ὑπὸ βορέῃ Μαιώτιδος ὕδατα λίμνης
ἐγκέχυται, τὴν μήν τε περὶ σκύθαι ἀμφινέμονται
ἄνδρες ἀπείρεσιοι καλέουσι δὲ μητέρα πόντου.

Vbi Eustathius dicit; *Mæotida inde nomen trahere, quod sit μαῖα,* hoc est, *nutrix & mater Ponti,* quod ipsum subinde repetit. Esse enim magnitudine propemodum Euxino Ponto parem. Ceterum, si quis hoc quoque desideret, hunc locum ita vertit Remnius Fannius:

In quam Mæotis penetrans Aquilonis ad axes,
Quam Scithicæ gentes circumdant vndiq; ripis,
Et matrem Ponti perhibent Mæotidis vndam.

Hinc deriuatum in nostram vernaculam linguam, vt Paludes *Mæras* vocemus, hoc est nostra dialecto *matres.* dicitur & lutum *Mæra,* quod *matrem* sonat, ob id credo, quod omne hominū genus ex luto, tanquam ex matre, originem trahat. Hinc vltima gens Galliarum *Morini* patriæ meæ humanissimi incolæ; nomenclaturam traxere: nimirum a *Paludibus*, quas Iulius Cæsar

illos ſparſim incolere, ſimiliterq; *Dion* hiſtoricus docet. Etſi noſtrâ tempeſtate, omnis illa paluſtris regio in fœcūdiſſima paſcua verſa ſit, omni aquarum eluuie per crebros inciles & foſſas deterſa & in mare deriuata: per aggeres & cataractas marino refluxu æſtuque excluſo: reſtante etiamdū magna illa palude, inter Furneſem Bergenſemq; ciuitates ſita, quā hodieq; gentilitio vocabulo *Mœram* vocant, a quo etymo *Morini* quaſi *Mœrini* ſunt appellati. Hos Vergilius *extremos hominum*, Cornel. Tacitus *vltimos Galliarum* vocant. Falluntur qui *Morinum* pro oppido accipiunt, cum Ptolemæus id *Taruannam* appellet, dicatq; procul in mediterraneis eſſe ſitum, nimirum in confinio Morinici Atrebaticiq; ſoli. Sed *Mœrini*, ſicut & hodie, Oceani accolæ fuere. Vnde mare illud, quod hodieque Britanniam a Gallia diſterminat, *fretum Morinorum* priſcis dictum, quemadmodum & Poetæ *Gratio* Ouidii contemporaneo in Cynegetico, quo loco de Canibus agit Britannicis:

> *Quid freta ſi Morinum dubio refluentia Ponto*
> *Veneris, atq; ipſos libeat penetrare Britannos,*
> *O quanta eſt merces!*

Paulinus quoq; Antiſtes Nolanus B. Victrinū laudat in quadā ad eum epiſtola, *quod fera Morinorum corda, quos fremens fundit Oceanus*, (ſic enim loquitur) *diuini verbi latice irrigarit*. Quin & Ionas quidā Abbas, coæuus Wulframii Senonēſiū Archiepiſcopi, in eius Antiſtitis vita ait *Oceanum, qui Britannias & Friſiam interluit, adiacere regioni Morinorum*. Quod ipſum & Paulus Oroſius innuit, *Morinos e regione littoris Britannici ſitos eſſe*: quorū *nauale Geſſoriacum* Ptolemæus cōmemorat, itidemq; in itinerario ſuo Antoninus Pius: hodieq; celeberrimū; mutato in Bononiā nomine, iam inde a Conſtantini magni ætate; vt ante oſtendimus. Sed hæc vberius tractanda in libellis noſtris antiquitatū, Deo fauente, ſuſcepimus.

CAPVT XXII.

Cauſſa allata cur Syri Columbis *abſtinuerint, tum quibus maxime; verior aliquanto quam attulit P. Victorius: & de* Atergati *an eadem ſit cum* Decreto.

Tibulli carmen eſt libro primo:

> *Quid referam vt volitet crebras intacta per vrbes,*
> *Alba Palæſtino ſancta Columba Syro.*

Quibus verſiculis, niſi fallor, Syris Palæſtinen incolentibus ſacram & non tangendam columbam innuere vult Tibullus. Et Petrus quidē Victorius homo citra controuerſiā omnigenæ eruditionis laudē adſequutus, capite quodā hoc carmen explicaturus, e Xenophonte quidē refert, Chalum amnem plenū eſt omnigenis piſcibus, quos tamen adorent, neq; iis veſcantur, itidē vt columbis. Eſt autem, ni fallor, locus in *1. lib. annal.* Refert itidē *ex Phorphyrio in 4. lib.* ἀποχῆς, eoſdem omnibus animantibus abſtinuiſſe, adeo, vt niſi ſero admodū eos diis immolare cœperint. At cauſſam cur id facerent,

rent, omisit: q̃ cum apud alios scriptores inuenerim, operæ pretiũ duxi hic referre. Cõstat igitur Syros non solum esu piscium, sed etiam columbarũ (albarum maxime, quas domesticas fere esse constat, & περιστέρας appellant) abstinuisse. Cuius rei caussam inprimis scite Lucianus in libro de Dea Syria his verbis cõmemorat: Δερκετοῦς δὲ τὸ εἶδος ἐν Φοινίκῃ ἐθηησάμην, θέημα ξένον. ἡμισέη μὲν γυνή, τὸ δὲ ὁκόσον ἐκ μηρῶν ἐς ἄκρους πόδας ἰχθύος οὐρὴ ἀποτείνεται. ἡ δὲ ἐν τῇ ἱρῇ πόλει, πᾶσα γυνή ἐστι. πίσιες δὲ τῶν λόγων οὐ κάρτα ἐμφανέες. ἰχθύας, χρῆμα ἱρὸν νομίζουσι, καὶ οὔκοτε ἰχθύων ψαύουσι. καὶ ὄρνιθας, τοὺς μὲν ἄλλους σιτέονται, περιστερὴν δὲ μούνην οὐ σιτέονται, ἀλλὰ σφίσιν ἥδε ἱρή. τὰ δὲ γιγνόμενα δοκέει αὐτοῖς ποιέεσθαι Δερκετοῦς καὶ Σεμιράμιος εἵνεκα. τὸ μὲν ὅτι Δερκετὼ μορφὴν ἰχθύος ἔχει. τὸ δὲ ὅτι τὸ Σεμιράμιος τέλος ἐς περιστερὴν ἀπίκετο. i. *Dercetus effigie in Phœnice cõtemplati sumus. Est aũt spectaculũ peregrinũ dimidia sui parte mulieris, a fœminibus aũt ad imos vsq; pedes in piscis caudã protenditur, quæ vero effigies in Hierapoli est, tota muliebris est. Ceterũ argumenta, quibus huic rei fidẽ adhibent, haud admodũ manifesta sunt. Pisces rem sacram arbitrantur, neq; illos vnquã attingũt. Et auibus quidẽ alijs vescuntur, Columbã vero solam nõ edunt, sed est illis hæc sacra. Quod aũt hæc ita fiant, id facere ipsis visum Dercetus & Semiramidis gratia. Id quidem quonia Derceto formã piscis induerit; hoc vero q; Semiramidis extremũ in columbã desinat.* Cui tamẽ rei videtur Lucianus derogare, q; quidam in Ægypto piscib. nõ vescantur, qui tamẽ id minime in gratiã Dercet⁹ faciãt. Sed Ægyptiis alia potest esse caussa, quippe & ipsi pisces quosdã loco Numinũ habeant, vt Oxyrinchũ & Crocodilũ. Congruunt igitur hæc Luciani satis verba Tibulliani carminis sensui. Nã *Palæstino Syro* cum dicit, eos tantum intelligit, qui Phœnicẽ & Palæstinen incolũt & epitheton *sancta*, religionẽ caussam hãc abstinentiæ esse declarat: vtpote apud quos Dea Derceto forma dimidiatæ mulieris & piscis colebatur. Quin illud quoque emphasi haud caret, cũ *alba* id *colũba* pcipue tribuit; ea enim *peristera* est Græcis, de qua lib 3 Rei rusticæ M Varro: *Alterũ genus columbarũ est clementius, q; cibo domestico contentũ intra limina ianuæ solet pasci, hoc genus maxime est coloris albi* Hæc ille, distinguens illud ab altero genere, q; *varium* esse dicit Varro, vt plurimu liuidũ, quæ Græce πελειαὶ dictæ, habitantes libenter in agrestib. turribus, quas Theod. Gaza Aristotelẽ interpretando ob id *Liuias* vocauit. Quocirca columbã illam, seu potius columbæ effigiẽ, in qua Spiritus S. descẽdit in baptismate supra Christi Seruatoris nostri verticẽ, Nonnus Panopolitanus in paraphrasi in Ioannẽ περιστερὰν ὄρνιν eam appellat. Sed quoniã in Dercetus mentionẽ incidimus, id nunc dispiciendum, an eadem illa sit q̃ *Atergalim* alii commemorant. Athenæus certe lib. Dipnosoph. 8. plurium opiniones de hac adfert, Dercetus nullam faciens mentionem, simulq; caussas adfert cur Syri piscibus abstineant. Tradit enim, *Antipatrũ Stoicum Tarsensem scribere in 4.* περὶ δεισιδαιμονίας, id est, *de su-*

perstitione; a quibusdam relatum esse, *quod Gatis Syrorum Regina adeo fuerit opsoniorum edax, quod præconio edici fecerit, ne ἄτερ γάτιδος*, hoc est, *absq; Gatide nemo piscem ederet: quod ignorantes plurimi ipsam Atergatin nominari putantes, a piscibus abstinuerint*. Mnaseas vero in 2. de Asia sic scribit *Mihi quidem videtur Atergatis difficilis quædam Regina fuisse, quæ populis duriter & aspere præfuerit, sic vt decreto sanciuerit, ne qui piscibus vescerentur; sed ad se adferrent; eo quod placeret ipsi hic cibus: & ob hoc permanere id statutum, vt postquam ipsi deæ supplicarunt, pisces aureos seu argenteos donarij vice suspendat, Sacerdotes aũt per totum diem ipsi deæ mensam præparatos ad esum apponere, elixos similiter & assos, quos sane ipsi citra deæ sacerdotes absumũt.* Et paulum progrediens rursum inquit: *Atarchatis, vt Xanthus Lydus dicit, a Mopso Lydo capta demersa est post Ichthyn filium in palude Ascalonis per cõtumeliam, & a piscibus deuorata est. Quocirca hæc videtur caussa, cur Syri piscibus abstineant.* Aliam rursus caussam adfert Nigidius Figulius apud interpretem *Arati Phænomenon*, quem *Bassum* vocant. Tradit enim, *Pisces qui in signifero constituuntur in flumine Euphrate fuisse, & ibi ouum inuenisse miræ magnitudinis, quod voluentes eiecerunt in terram, atq; ita columbam insedisse, & post aliquot dies exclusisse eam* (lego *deam*) *Syriæ, quæ vocatur Venus, quæ maxime misericors, quæ ad homines pertinebat, quæq; multæ, quæ ad vtilitatem hominibus verterentur, ea dicitur inuenisse. Quã quoniam Iouis sæpius a Mercurio laudari, nominariq; audiret, quod in Deos religiosa, in homines officiosa diligẽter fuerit: Rogata a Ioue, quid sibi optanti tribui postularet, illa ait, vt pisces qui suam originẽ seruassent, immortali præmio afficerentur. Iuppiter in XII signis pisces syderis splendore decorauit. Vnde hodie queq; Syri neq; hos pisces edunt, & columbas potestate decorant.* Ecce hic *Venerẽ* vocat, q̃ alii *Atergatin*, sicut & Diogenes Erythræus apud Hyginũ. Ait enim Venerẽ cum Cupidine filio in Syriam ad flumen Euphratem venisse. & eodẽ repente Typhona Giganta, de quo supra diximus, apparuisse. Venerem autem cum filio in flumen se proiecisse, & ibi figuram, piscium forma mutasse; quo facto periculo esse liberatos. Itaque postea Syros, qui in his locis sunt proximi, destitisse pisces esitare, quod vereantur eos capere, ne simili caussa Deorum præsidia impugnare videantur, aut eos ipsos captare. Habes hic & aliam caussam. Contra *in præfato Commentario*, virginem quosdam arbitratos Atergatin traditur; adeo auctores inter sese non consentiunt. At Phurnutus siue Cornutus, is qui de Diis scripsit, hanc Rheam arbitratur, vbi perperam tam in Græco, quam Latinis versionibus *Artaga* legitur: ἔοικε δὲ αὕτη καὶ ἡ παρὰ Σύροις Ἀτεργάτις εἶναι, ἣν διὰ τὸ περιστερῶν καὶ ἰχθύος ἀπέχεσθαι τιμῶσι, σημαίνοντες ὅτι τὰ μάλιστα δηλοῦντα τὴν τῆς οὐσίας φύσιν ἀὴρ καὶ ὕδωρ ἐστί. id est, *Videtur & hæc esse ea, quæ apud Syros Atergatis esset, q̃ colunt abstinentes a columbarũ & piscium esu. Hac re indicantes, quod substãtiæ caussæ sint manifestior, aer & aqua* His videtur cõsen-

tire

dicit Macrob. in 1. Saturnal. qui terram eam arbitratur, quæ eadem est cum Rhea. Strabo Assyriorum Deam *Margatam* esse dicit, quā quidam *Atharam* siue *Azaram* vocant. id est, *Dianam*. Quidam hanc eandem esse dicunt, quæ sit *Astarte* Sidoniorum Dea, quam literæ sacræ *Astaroth* appellant, quam *Venerem* Procopius Gazeus esse tradit, Ælianus *Sidoniorum esse numen* affirmat. Huius meminisse Plautum volunt in Mercatore, & *Venerem* indicari: nam eius viri ibi commemorantur, vbi *Bapt. Pius Areten* legit perridicule in eo versu:

Diua Astarte hominum Deorumq; vis, vita, salus, &c.

Sed Camerarius eam scenam, vt nothā reiicit, & subdititiam, nec agnouerunt Sanacenus & Valla. Tertullianus in Apologetico *Astartem Syriæ peculiare numen* adfirmat, *quod Hebraice Astaroth, latine, superfluam structuram appellari dicit*. Bucherius Lugdunensis hanc *Lunam* arbitratus est. Augustinus in lib. Iudicum, D. Hieronymus in Ozeā, Tertulliano & Æliano consentit. M. Tullius Cicero in 3. de Nat. Deorum hanc *quartam Venerem* autumat *quæ Adonidi nupserit*, quam & *Syriam* vocat. Qua in re inscitiæ a Cælio Rhodig. no arguitur iniuria, ni fallor, cum nullum adferat ad id argumentum; & constet, *Adonim in Syria natum*. Plinius lib. 5. cap. 27. *Atergatim & Derceto* plane eandem confitetur. Atergatis Græcis hæc Derceto dicta colitur, quod & Strabo agnoscit, Hermolao approbante, Ctesias hanc Derceto appellat. Huius historiā recenset Diodorū Siculus in 3. *Est inquit, Syriæ ciuitas, Ascalon, haud procul ab hac stagnum est piscibus plenum, iuxtaq; templum insigne Deæ, quam appellant Dercetum.* Subdit deinde: *vt Veneris ira in amorem adolescentis inciderit, & ex eo Semiramidem conceperit, & locis desertis exposuerit, qua ab auibus enutrita, Semiramis inde dicta sit: hinc aues pro Dijs habuisse Syros ijsq; abstinuisse.* Addit: *Dercetò pudore in lacum se abiecisse, ibiq; in piscem conuersam, ob idq; Syros pisces vt Deos colere, ab ijsq; abstinere* Vtriusque rei meminit Ouid. Metamorph. lib. 4 in Thysbes fabula:

—— & dubia est de te Babylonia narret
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura.
An magis vt sumtis illius filia pennis
Extremos altis in turribus egerit annos.

Quorum duo postremi versus haud dubie de Semiramide intelligendi sunt. Trogus Arethen quandam Syriorum Deam commemorat. Eandem forte vitio mutatarum literarum cum hac Atergati. Sed hæc aliis non intacta, iam omittamus.

CAPVT XXIII.

Archimedei dicti apud Ioannem Tzetzem illustratio, quem & Nicetes Chomaies imitatus sit.

DE Archimede Syracusano scribens Ioannes Tzetzes in varia sua historia, illud eius dictum refert:

ἔλεγε δὲ καὶ δωρεῖ φωνῇ συρακουσίᾳ,
πᾷ βῶ, καὶ χαριστίωνι τὰν γᾶν κινήσω πᾶσαν.

Hoc est.

Dixit itaq; Dorice voce Syracusia,
Quo eo, & Charistioni terram mouebo vniuersam.

Hoc explicat in libro de insomniis Synæsius his verbis: Ἀρχιμήδης μὲν οὖν ὁ σικελὸς, ᾔτει χωρίον ἔξω τῆς γῆς ὡς ἑαυτὸν ἀντιπάλαιον γένηται, (ita enim legendum) ὅλῃ τῇ γῇ· ἐν αὐτῇ γὰρ ὤν, οὐκ ἔχειν ἔφη δύναμιν πρὸς αὐτήν. Id est. *Proinde Archimedes Siculus locum expetebat extra terram, velut seipsum liberaturus contra totam terram. Cum enim in ipsa esset, non habere se vim aduersus ipsam dixit.* Quid autem sit vox τῷ χαριστίωνι scire non possum, nisi proprium viri sit nomen. Alii eo loco mendum esse suspicantur; Nicetes Choniates non aspernabilis auctor, vt inquit Politianus in extremo historiarum suarum libro, quo gesta Balduini Imperatoris Constantinopolitani, & olim patriæ meæ Flandriæ Principis percenset; hoc Archimedis dictũ alio distorquens, de præfati Principis nostri magnanimitate, eam extollendo loquens, ita scribit: βασιλεύσας δὲ τὰ δυτικὰ ὁ βαλδουῖνος ἐς μέρη ἔξεισι τὰ ἑσπέρια, οὐχ ὡς αὐτὰ χειρωσόμενος, (πάντα γὰρ οἱ ἁλώσιμα ᾤετο) πᾷ βῶ καὶ κινήσω τὰν γᾶν τῷ δόρατι μεγαλοκομπάζων, καὶ λίαν ἀγερώχως ὑπὲρ εὐκλείδης φθεγξόμενος, ἀλλ' ὡς διὰ φιλίων χώρων παρελευσόμενος καὶ βασιλεὺς ῥωμαίων ἀναγορευθησόμενος πρὸς παντός. i.e. *Iam imperans Bald. in partes occidentales se contulit, non vt eas subacturus; omnia enim iam sibi subdita arbitrabatur, iuxta illud dictum, quo eo & mouebo terram hasta, non vt se efferens, & valde iactabunde Euclidem vltra vociferatus, sed tanquam per amicas regiones transiens, & iam a cunctis Romanorum Rex appellatus.* Quo in loco non ὑπὲρ εὐκλείδην, sed ὑπὲρ ἀρχιμήδην legendum contenderim, vt respexerit ad superius dictum Nicetes. Addam hic ex Nicephoro Gregora in cõmẽtario in Synæsiũ quod M. Marcellus cũ nauticas copias ab eius machinis magna ex parte cõlumtas vidisset, dixisse: virũ antagonisten habere se plusquam Centimanũ ac Briarea μάρκελλον ἡττημένον ἔμπαλιν στρέφοντα, λίαν θαυμάζειν τὴν τοῦ ἀνδρὸς σύνεσιν καὶ πρὸς τὴν τέχνην ἐκπεπλῆχθαι, καὶ πολλῷ μείζονα τούτου νομίσαι τὴν ἰσχὺν ἢ τοὺς μυθικοὺς ἑκατὸν χεῖρας. Id est. *Et Marcellum superatum contra nitentem, admodum admiratum viri prudentiam, & admiratione artificij pene obstupefactum, & multo maiores arbitratum esse huius vires quam fabulosos Centimanos.* Quod autem ad explicationem huius facit, ponebat, ὡς τῇ δοθείσῃ δυνάμει τὸ δοθὲν βάρος κινῆσαι δυνατόν ἐστι· καὶ προσετίθει πρὸς σύστασιν τῆς ἀποδείξεως ὡς εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἂν ταύτην, μεταβὰς ἐκ ταύτης πρὸς ἐκείνην. Id est. *Quod data potestate possibile sit datum pondus mouere, & adposuit, ad consistentiam huius demonstrationis, quod si terram aliam*

hab-

haberet, moueret hanc, istam transcendens ab hac ad illam. Quamlibet autem magna pondera contrariis ponderibus mouere, docet Archimedes in libris *ἰσοῤῥοπικῶν*, id est, *æque ponderantium.* Eius ex eo libro hoc est axioma auctore Gemino Mathematico apud Eutokium Ascalonitam: *τὰ ἴσα βάρη ἀπὸ ἴσων μήκων ἰσοῤῥοπεῖν*, id est, *æqualia pondera ab æqualibus longitudinibus æquilibrare.*

Caput XXIV.

De Helenæ Hebreæ sepulchro admirando *non iniucunda historia ex Pausania, tum quæ fuerit illa, explicatum.*

PAusanias in Arcadicis non inconcinnam de Hebræa quadam muliere, eiusque sepulchro commemorat historiam, quam non abs re fuerit his commentationibus inserere, quando pauci perpenderunt, quæ nam esset hæc mulier aut vnde profecta. Ἑβραίοις, inquit. δὲ Ἑλένης γυναικὸς ἐπιχωρίας τάφος ἐστὶν ἐν πόλει Σολύμοις. ἣν ἐς ἔδαφος κατέβαλεν ὁ ῥωμαίων βασιλεὺς, μεμηχάνηται δὲ ἐν τῷ τάφῳ τὴν θύραν ὁμοίως πάντα οὖσαν τῷ τάφῳ λιθίνην, μὴ πρότερον ἐπανοίγεσθαι πρὶν ἂν ἡμέραν τε ἀεὶ καὶ ὥραν τὸ ἔτος ἐπαγάγῃ τὴν αὐτήν. τότε δὲ ὑπὸ τοῦ μόνου μηχανήματος ἀνοιχθεῖσα, καὶ οὐ πολὺ ἐπισχοῦσα, συνεκλείσθη δι' ὀλίγου; τοῦτο μὲν δὴ οὕτω, τὸν δὲ ἄλλον χρόνον ἀνοῖξαι πειρώμενος ἀνοίξαις μὲν οὐκ ἄν. κατάξεις δὲ αὐτὴν πρότερον βιαζόμενος. i.e. *Hebrei aũt & Helenæ monumentũ habent mulieris indigenæ in ciuitate Solymis, q̃ funditus solo æquauit Romanor. Imp. Ceterũ tali est machina constructum, vt ianua, quæ cum sepulchro tota lapidea est, non prius aperiatur quam eadem & dies & hora in anno recurrat. Et tunc per solam machinam aperta, nec diu detenta statim occluditur. Hæc ita se habent: alio autem tempore aperire eam si tentes, citius vi confregeris quam aperueris.* Hæc ille. Quæ dum legerem, diu me tenuit admiratio, quænam foret illa Helena in admirando illo sepulchro. Tandem venit in mentem ea Helena, cuius mentionem fecit Iosephus in libris belli iudaici. Tradit enim Claudio imperante, quum fames valida Iudæam occupasset, (cuius & Lucas Euagelista in actis Apostolorum meminit) Helenam Reginam, vt ex Eusebio colligere est, fœminam Christianam multis pecuniis comparatum frumentum de Ægypto & Hierosolymam delatum, indigentib. ministrasse. *Helena,* inquit Eusebius *huius,* cuius historiographus intulit mentionem, *etiamnum exstat sepulchrum nobile pro portis Hierosolymorum: regnasse autem apud Adiabenorum gentem refertur.* Haud dubie id quod Pausanias scripsit indicans, etsi de portentoso hoc ostii miraculo nihil tradiderit: fortasse de veritate diffisus. Fuit & eadem tempestate in Syria altera *Helena* quæ Simonem magum sequebatur, scortum nobile e Tyro, quod aliquando vulgo prostiterat, quam impostor tamen ille *primam quandam mentem* esse dixit, vt se *Dei parthedrum,* virtutem hanc Helenæ illius Troianæ *mentem*, quam diuinam & poten-

tissimam esse dicebat intrasse. De qua plura Irenæus aduersus hæreses libro 1. & illum sequutus Philastrius Brixiensis in hæreseon commentario. Hanc tamen Eusebius *Selenen*, id est, *Lunam* illum appellitasse tradit. habens in illa resuffragatorem Iustinum Martyrem *in Apologia ad Antoninum*. Sed & Clemens ille Romanus in recognitionum libris, (si titulus non mentitur auctorem) Eusebio adstipulatur, qui ad satietatem vsque de vtriusque præstigiis commemorat. Tertullianus tamen in lib. de anima Irenæo adstipulatur, & Helenam fuisse nuncupatam tradit.

CAPVT XXV.

Dianæ *cur* molles *Martiali Poetæ appellati* honores, *præter rationes a Politiano adductas superpondium.*

ANgelus Politianus in Miscellaneis aliquot rationes attulit, cur in illo Martialis versiculo:

Nec Triuiæ templo molles laudentur honores,

prolatum est. Quibus nos rationi illud consentaneum magis adiiciemus, quod Ephesii homines luxu proditi, Dianæ festum summa lasciuia, petulantia & luxuria, nocturnis itidem commessationibus cum summa licentia celebrabant, quod etiam præter ceteros testatur Achilles Statius Alexandrinus lib. 6. de Leucippes & Clitophontis Amoribus: *Celebrabantur forte fortuna Dianæ festi dies, & ebriorum plena erant omnia, integramq; noctem mortalium ingens multitudo forum totum percursabat, noctem quoque perpetem ludis absumebat.* Hæc ille. Verosimile autem est in tanta licentia multa nequiter, multa proterue, & turpiter sub noctem maxime patrari solita; vt hinc *molles* non iniuria dicantur.

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber VII.

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

Quid sit lineam mittere *in Plauti Mostellaria, inibi de primatis & alia. Varij auctores, præcipue Vergilius expositi.*

LIneam mittere prouerbio dicitur is, qui fraudem struit. Vsus eo est Plautus in Mostellaria:

——— *vbi huc aduenerit.*

Non

Non ego illi extemplo meum ostendam sensum: mittam lineam. Verba sunt Theuropidæ senis insidias seruo tendentis & circumducere volentis, quæ ieiune nimium exiliterq; enarrasse visi sunt eius Poetæ interpretes. Cum alius de *linea Geometrarum*, alii nescio quid de *linea pictorum* comminiscantur. At qui rectius, *apiscatorum consuetudine tractum volunt: qui lineam hamatam ad captandos pisces eiaculantur.* ... enim interpretantur *lineam illud filum*, cuius extremitati hamus adnectitur: in qua sententia est & Pius Bononiensis, quem hic honoris caussa nomino; quod is rectissime omnium hic sensisse videtur; immeritoque eius rei ergo ab a... interprete non indocto suggillatur. Nam & filum quodcunq; ... funiculus tenuior *linea* videtur appellari; vel teste parœmia *in lapide albo alba linea*, vnde & Lucilius apud Nonium: *Et amabat omnes; Nam discrimen non facit neq; significat linea alba.* Sed & ego a venatorum consuetudine non inconcinne trahi Metaphoram ... qui funes quosdam saltibus circumtendunt; quos *lineas & pinnatas* dicunt, crebris auium pinnis infixis ad terrendos ceruos, ...los aut alias feras. Nam & hæc ipsa *lineas* dici apud venustissimũ poetam Gratium animaduerti; quod vti ego arbitror, e lino seu lineis filis contexerentur. Versus Gratii, quibus ea vox continetur, sunt hi. ex eius libro Cynegeticon:

Prima iubent tenui nascentem iungere filo
Limbum, & quadruplici tomento adstringere lina
Illa operum patiens, illa vsus linea longi.

Linea, id est, funis ille seu chorda. quæ sic contexta erit, diuturna & firma erit, nec facile rumpetur. Sic & *Olympius Nemesianus in eiusdem argumenti libro*, lineam accepit in his versibus:

Nec non & cassis idem venalibus aptos,
Atq; plagas longoq; meantia retia tractu
Addiscant raris semper contexere nodis,
Et seruare modum maculis linoq; tenaci
Linea quin etiam magnos circumdare saltus
Quæ possit volucresq; metu concludere prædas,
Digerat innexas non vna ex alite pinnas,
Namq; vrsos magnosq; sues ceruosq; fugaces
Terrificant, liniq; vetant transcendere septum.

Qui examinatius perpenderit hos versus, inueniet lineam hic ... huiusmodi fune crebris auium pinnis infixis ita dici, vnde & apud *Gratium* caput est de pinnatis. Ex quibus manifestum ... liberum cuique esse velitne a venantium more, an piscatorum prouerbii metaphoram mutuari. Nam & Vergilius lib. Georgic. 3. huius rei meminit.

Hos non immissis canibus, non cassibus vllis
Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ.

Vbi tamen *pinna* in quibusdam codicibus legi, testis est Ioannes Pierius, & sic inquit contra Capri auctoritatem sagittas interpretatur, quibus pennæ inseruntur. Meminit & huius rei Ausonius poeta ad Theonem:

At cum frater vagos dumeta per auia ceruos.
Circumdas maculis. & multa indagine pinna.

Et rursum Seneca in lib. de Clementia: *Si feras linea & pinna conclusas contineas, iubeasq; telis incessi, tentabunt fugam per ipsa quæ fugerant, proculcabuntq; formidinem.* Et Ouidius in xv. Metamorph.

Nec formidatis ceruos includite pinnis.

Et Lucanus:

——— *Sic dum pauidos formidine ceruos*
Claudat odorata metuentes aera penna.

Ludouicus Cælius dum insectatur *Vergilij & Ouidij interpretes*, qui hæc loca non intellexerunt nec ipse lectori admodum videtur satisfacere, qui hunc venantium morem, tum quid qualisue esset hæc linea, qua ceruos circumdare solebant quomodoque pennis illis insertis variaretur, prorsus videtur ignorasse. Tantum id inculcans, pennas illas vstulari solere, vt odorem fœtidum cieant (quod vanum est,) tum etiam ceruos instar taurorum, qui puniceca seu rubra veste irritantur, secundum Senecam in lib. de ira, rubris ibidem auium pennis terreri. Quod (ita propitii mihi sint Cælii manes) procul a vero est. Non enim hic loquuntur citati auctores de puniceis solum, sed de omnibus auium pennis in genere, qui diuersis coloribus cum essent, ad eum vsum adsumebantur. Quod Aurelius Olympius elegantissime docet his versibus:

Has igitur vario semper fucare veneno
Cura tibi, niueisq; alios miscere colores,
Alternosq; metus, subtegmina tempore longo.
Dat tibi pinnarum terrentia millia vultur,
Dat Libya magnarum auium fœcunda creatrix,
Dantq; grues, cycniq; senes, & candidus anser:
Dant quæ fluminibus, crassisq; paludibus errant,
Pellitosq; pedes stagnanti gurgite tingunt.

Cui adstipulatur & Gratius in cap. de pinnatis:

Sunt quibus immundo decerpta vulture pluma
Instrumentum operis fuit & non parua facultas
Tantum inter niuei iungantur vellera cygni,
Et satis armorum est, hæc clara luce coruscant
Terribiles species, ab vulture dirus auaro
Turbat odor syluas, meliusq; alterna valet res.

Ex quibus manifestum esse, quod diximus patet, hoc est, non solis puniceis pennis ad pinnata, siue has lineas, sed omnifario colore tinctis vsos fuisse. Ceterum quod Gratius de odore vulturi

natu

narum pennarum tradit, explicatur eo carmen Lucani supra allatum, cum dicit:

Claudit odorata metuentes aera penna.

Non nego tamen puniceas in vsu pennas fuisse secundum Vergilium: nam eas maxime vtere quae hic venandi artificium tradens poeta probat. Sic enim Gratius:

Hic magis in ceruos valuit dolus

(h. e variatum plumarum:)

——ast vbi lente
Interdum Libyco fucantur sandyce pinna
Linteaq; extritis lucent anconibus arma
Rarum, si qua metus eludat bellua falsos.

Pingi itaque solitas pinnas, & loco earum etiam linteas tenias ex hoc auctore est manifestum. Quin Olympius quoque Aurelius idem adseruit manifestius:

Hinc mage puniceos natiuo munere sumes.
Namq; illic sine fine greges florentibus alis
Inuenies auium, suauiq; rubescere luto,
Et sparsos passim tergo vernare colores.

Doctissimus vir D. Hadrianus Turnebus in Virgiliano carmine putat, formidinem ipsam lineam vocari, a quo dissentio vt qui maxime Vult enim Vergilius dicere puniceas pinnas lineis insertas formidine concepta eos fugere id quod alii poetæ hic satis declarant, vt mirer hoc illi in mentem potuisse venire, sed pluribus fortasse occupatus, parum attente hunc locum considerarat. Solus ex Vergilii interpretibus Iulius Pomponius Sabinus subolfecisse huius loci intellectum videtur, sic scribens: *Punicea pinna, quia venatores suspendunt funibus pennas & campanellas*, etsi nihil solidi aut absoluti ad hunc sensum comprobandum amplius attulerit.

CAPVT II.

Prouerbium** oleum & impensam perdere **aliter accipi, & aliunde deduci, quam hactenus opinati sunt quidam.

OLeum & impensam perdere prouerbialis est locutio, vnde tamen tracta non obuium vbique. Nam qui impensam pro sumtu & expensis interpretantur, fortasse non male, tamen non prouerbialiter, quippe cum nulla ibi subsit metaphora. Ego a re culinaria tractum id arbitror, cum veteres nullum fere cibum coxerint sine oleo. Impensa autem præter notam significationem, culinariæ rei scriptorib. farcturã significat, qua pulli aut aliæ aues altices farciuntur Apitius lib. 4 *Perunges patinam, in qua oua sex cũ anagoro miscebis cũ succo asparagi impones cineri calido, indes impensam prascriptam, tunc ficedulas compones.* Et reliqua. *Impensus*

vero adiectiuum, significat nondum *depensus*. Hinc *impensa* h... pes, quæ nondum expensa solutaue sit, vt auctor est Festus, vt a... tem concinne dicunt, *oleum & operam periisse*, cum inscitia co... quorum cibus est corruptus: sic translatiue cum in aliquam re... sumtus factus est frustra & inaniter, non intempestiue huic pro... uerbio erit vsus. Palladius Rutilius rei rusticæ primo impensa... accipit pro tectorio, quo parietes aut testudines conteguntur. *Virgas*, inquit, *bipedas constitues ferreis anchoris colligatas capillo i... verse, atq; argilla subacta cohærentes. & ita impensam testaceâ subte... induces, deinde albam operis insere decoratis.*

CAPVT III.

Coracina sacra vbi in Ægypto peragerentur, & cui Deo sacra e... sent; explicatus D. Ambrosius.

DIui Ambrosii Mediolanensis Episcopi, *doctissimi sacrarum litte... rarum apud Latinos interpretis* verba sunt, *in commentario i... epistolam D. Pauli ad Romanos* Ægyptii autem colebant quadru... pedem, quam dicebant Apim, in similitudinem vaccæ; quod ma... lum imitatus est Hieroboam, vaccas instituens in Samaria, qui... bus sacrificarent Iudæi, & volucres, quia Coracina sacra ha... bent pagani. Diu me torsit hic locus: Neque enim vspiam repe... rire potui, vbi corui pro numine colerentur. Tandem inci... dens in *Æliani animalium historiam*, inibi scriptum inueni: co... qui circa Coptum Ægypti oppidum habitant binos tantum cor... uos videre: esse prætereà inibi Apollinis delubrum eo in loco, vbi coruos sacros esse fertur, quibus & sacra faciebant. Quomodo autem corui sacri sint Apollini & diuinationis participes, in supe... rioribus a nobis dictum est:

CAPVT IV.

Locus D. Hieronymi in epistola ad Letam post Erasmum excussus, & quantum fieri potuit, emendatus, & genuinæ lectioni resti... tutus inibiq; de Mythræ sacris nonnulla.

LOcus est apud D. Hieronymum fœde contaminatus, quod ipsum nec Erasmum latuit, qui dicit; illum per coniectu... ram, quantum in se fuit, repoluisse. Qui tamen q... antum præstiterit, nihil dico; id tantum adiecere ausim; difficiliorem sua emendatione veræ lectionis restitutionem fecisse. Lo... cus autem in epistola ad Letam ita se habet: Ante pauco... annos propinquas vestes Gracchus, nobilitatem, patriam so... nans nomine cum præfecturam gereret vrbanam, nonne specum Mythræ, & omnia portentuosa simulachra, quibus corax, niphus, miles leo, Perses Helios Bromius pater initiatur subuertit, fregit, excussit: & his quasi obsidibus ante præmissis impetrauit baptis... mum

num. Hæc ille. Quæ tum castigans tum exponens *Erasmus* ad Barbaricas vrbeis & sacra recurrit, & corax, de sacris coracinis interpretatur, quæ in Ægypti Thebaide peragi supra diximus: Et sic de reliquis. Nam pro miles mylon reponit, quæ sit ciuitas Ægypti. Sic & pro niphus nibis substituit, vocem nihili. Sic Leon Leontopolim Ægypti interpretatur: Iam quam ridiculum quod Heliodromio absque vllo auctore nobis obtrudit? Sed parcat mihi interim æquus lector, nec putet a me obtrectandæ tanti viri gloriæ nunquam intermoriture ergo hæc a me commemorari. Sed vt intelligant omnes, quam sit difficile & lubricum per tantas tenebras & salebras corruptorum librorum incedere, vbi nulla certa vestigia habeas, quib. insistas, & in q̃ friuola docti plerunque incidant, vbi incertis coniecturis innituntur. Vt aũt nos quoq; videamur aliquid lucis huic loco per se obscurissimo attulisse, facile animaduersu est, Hieronymũ hic nõ loqui de simulachris exterarũ vrbium, sed de iis q̃ in vrbe Roma, in abditis & secretis locis colebãtur, deq; sacrificiis nefariis, q̃ in abditis fiebant. Præcipue de solis mythriacis, q̃ tũ celebriora erant, in quib. multa fœda atq; horrenda narrabantur puta infandæ libidines, & interdũ homicidia q̃ Gracchus p̃fectus vrbi sustulerit, nã vt omnino nõ p̃cedit Gracchũ externa sacra simulachraq, Ægypti reliquasq; peregrinis oppidis subuertisse, ita contra consentaneum est, illũ huiusmodi probri plena arcana, respectu honesti & publici commodi præterea euertisse, cum hoc interdum ethnici quoque rectores fecerint: qui Bacchanalia, & alia peregrina tum sacra, tum numina sæpe vrbe pepulerunt. Quod ipsum p̃cipue tũ ad curã p̃fecti vrbis pertinebat. Quẽ in vrbe cõmorari, nec ab ea discedere magistratus sui tempore licebat. Neq; alibi potestatem iurisdictionemque exercere, quam in vrbe aut saltem intra Italiam. Vt iam absurdum sit dicere Gracchum præfecturam vrbis gerentem in Ægyptũ isq; (q̃ suum peculiarem rectorẽ habebat) ad simulachra ridicula & deformia euertenda excurrisse. Quibus præsumtis, videamus an huius lectionis aliquem rectiorem sensum elicere queamus. Quocirca sic legendum contenderim. Nonne specum Mythræ & omnia portentuosa simulachra, quibus corenymphis Melissæ, Leoni, Persæ, HelioBromio, pariter initiantur subuertit & cũ quibus (ni fallor) complexus est vniuersa, quæ in Mythræ, Cereris, Bacchique mysteriis secreta abdita, & portentosa habebantur. Mythra enim Deus in antro siue specu colebatur Leonis effigie cum tiara cui ex aduerso Taurina, siue vaccina statuebatur effigies, cuius cornua premebat is leo, qui solem significabat, contra una tauri effigie ponebatur, quod vt inquit Porphyrius *in commentario* de antro nympharum ὕψωμα σελήνης ὁ ζῶον fit, hoc est, quod in tauro maxima eius sit exaltatio. Hæc siue vacca, siue taurus, tum Care, tum Melissa vocabatur, quod generationis

esset præses: cui præsto erat crater cum lymphis, quas nymphas quæ & ipsæ Melissæ dicebantur, arbitrati sunt, tanquam humidam feminis vim in se continentes prolificam, voluptatesque generandi energiam. Quod si cui *Bromio* hic non placet, etsi in mysticis sit Proserpinæ seu Lunæ filius, *Heliodromo* secundum vetustum exemplar legat, & ad Leonem referatur, vt sit *Leoni Heliodromo pariter initiantur*, vt Solem Solisque annuum cursum per Leonem intelligamus. Quod idem in signo Leonis maxime vires suas exserat, vt Porphyrius aliiq; auctores certatim tradunt. De quibus plura Cælius Placidus Statii interpres. Crateris autem aquæ, quem nympharum mystice interpretabantur, tum idem Porphyrius, tum Iustinus martyr *in 2. apologia ad Antoninum & ad Tryphonem* meminere. *Persæ* autem non gentis arbitrarium nomen, sed *Persea* legendum contenderim, vt sit Hecate hæc et nocturnis sacrificiis erat apta, vt quæ etiam pro Luna accipiebatur, hinc & *triformis* nonnullis, & *noctis filia* Bacchylidi vocata hoc versu:

ἑκάτα δᾳδοφόρε νυκτὸς μεγαλοκόλπου θύγατερ,

Hoc est.

Hecate facem ferentis & magni sinus noctis filia.

Hæc Persas *Apollonio in 3. Argonauticῶn* dicitur πότνια θεὰ περσηΐς *Veneranda Dea Persei*, & Valerius Flaccus lib. 7.

—— Perseaq; sinu depromere vires

Cœperat ——

Herbarum noxiarum, quas ad Lunam falcibus queis quærebant. Hinc Orphici Hecaten Cereris filiam faciebant, vt habent commentarii in Apollonium eandem cum Proserpina & Luna arbitrati, hoc versu:

καὶ τότε δὴ ἑκάτην δηὼ τέκεν εὐπατέρειαν

Et hoc quidem Hecatem Deo peperit bono patre ortam.

Deo hic Cereris cognomen est δηὼ, quæ & *Boio* dicitur, hinc Virgilius in Cyri de ianua loquens:

Hinc illam monstro genuit Persea biformi.

Quin & scholia in Theocritum a Zacharia Calliergo collecta dicunt esse quam ἄρτεμιν, h. e. *Dianam* vocant, item φύλακα δαδοῦχον φωσφόρον καὶ χθονίαν, h. e. *custodem tædiferam, luciferam, terrestrem*. Plura de Mithriacis sacris ab aliis alibi sunt dicta, vt ea hic repetere non sit necesse.

CAPVT V.

Defensus Politianus in Miscellaneis contra duos Baptistas, Pium & Ignatium de Anticlo in equo Troiano suffocato.

SVggillatur *Politianus* a duobus Baptistis vno Bononiensi, cognomento Pio, altero Veneto, cognomento Egnatio, quod ibide Ouidii Domitii Galderini cōmentū explodens in illo ve-

Vi

Vtq; loquax in equo est elisus guttur Agenor

ro *Agenor, acerno* legendum contenderit, & de Anticlo intelligendum, cuius meminerit Homerus in Odyss.

ἄντικλος δὲ σέ γ' οἶος ἀμείψασθαι ἐπέεσσιν
ἤθελεν, ἀλλ' Ὀδυσσεὺς ἐπὶ μάστακα χερσὶ πίεζε
νωλεμέως κρατερῇσι, σάωσε δὲ πάντας Ἀχαιούς.

Id est.

Anticlus vero vt tecum verba commutare
Voluit, sed Vlysses os illius manibus compressit
Fortiter violentus, seruauitq; omnes Achiuos

Ecce inquiunt, Homerus dicit, tantum oppressum & obstructum os Anticli, non etiam suffocatum. Decepit, inquit Egnatius, Politianum vox πιέζειν & πιέζειν. Nam tantum eatenus compressit os eius Vlysses quatenus adfuit Helena. Ceterum vt legamus in Homero πίεζε; quid tamen vetat mortem inde sequutam, cum dicat ἐπὶ μάστακα χερσὶ πίεζε; nimirum ambabus manibus os illius & quæ circa os sunt, comprimens & contorquens, hoc enim significat vox πίεζε, id est, ἔστρεψεν, id est, *oblique distorsit*, vt Didymi scholia exponunt: idque diutius quam spiritus hominis continneri potest. Nimirum quoad Pallas abduxit Helenam, diu sermocinatam, vt tandem extorqueret vocem alicuius Græcorum. Et tamen cum hæc dicunt, neuter illorum aperit, quis fuerit ille Agenor, seu alius quiuis, qui in equo Durateo mortuus sit. Et hi in post Homerum scripsere, nullum Agenora equum introiisse commemorant, & Calaber Triphyodorus, ex hoc compressu eum mortuum dicit, & in equi illius crure sepultum. Vt iam non culpandus sit Politianus, sed Triphyodorus is quicunque fuit, quem tamen & Grammaticum & versificatorem nobilem adserit Suidas, vt iam non audiendus sit Pius, aperte veritatem prætergressus, dum Politianum non intellexisse Triphyodori versus falso astruit. Sed nunc ipsa Triphyodori carmina audiamus, quibus is aperte patrocinium Politiano præstat. Et quam eos, qui equū tunc Ligurum ingressi sunt, percenset. Inter ceteros hunc Anticlum, quem in equo defunctum & mortuum ibi reliquisse Achiuos commemorat:

Ὀρτυγίδης Ἄντικλος, ὃν αὐτόθι τεθνειῶτα
ἵππῳ δακρύσαντες ἐνεκτερέιξαν Ἀχαιοί,

Id est.

Ortigydes Anticlus, quem ibidem mortuum
In equo lachrymantes sepelierunt Achiui.

Et paulo post caussam lethi Anticli describens:

Ἄντικλος δ' ὅτε κέντρον ἐδέξατο λαοδαμείης
μοῦνος ἀμείψασθαι, ἀπὸ φαιδρὸν γῆρυν ἀνοίξας

ἀλλ' Ὀδυσσεὺς κατέπαλτο, καὶ ἀμφοτέρῃσι παλάμῃσιν
ἀμφιπιέζων ἐπίεζεν ἐπειγόμενος δόμα λύσσης.
μάστακα δ' ἀρρήκτοισιν ἀλυκτοπέδῃσι μεμαρπὼς
εἶχεν ἐπικρατέως· ὁ δ' ἐπάλλετο χερσὶ πιεσθεὶς
φθόγγον ἀφροφόνοιο. πελώρια δὲ ζυγὰ σιωπῆς
καὶ τὸν μὲν λοίπεν ἄσθμα φερέσβιον, οἱ δὲ μὲν ἄλλοι
δάκρυσι λαθριδίοισι κλαύσαντες Ἀχαιοὶ
κοῖλον ὑποκρύψαντες ἐς ἰχίον ἔνθοσεν ἵππου
καὶ χλαῖναν μελέεσσιν ἐπὶ ψυχροῖσι βαλόντες.

Id est.

Anticlus postquam stimulum accepit vxoris Laodamiæ,
Solus recipr. cam vocem extulit os aperiens,
Sed Vlysses irruit, & vtrisq; manibus
Circa illum cadens compressit os, vrgens præsoluit,
Menti barbam insolubilib. & immutabilib. pedicis adstringens,
Continuit violenter; hic vero salijt manibus compressis
Fugiens mortiferi prodigiosa vincula silentij,
Et hunc quidem liquit spiritus vitæ largitor, alij vero
Clancularijs lachrymis lugentes Achiui
Illum occultantes in cauum fœmur imposuerunt equi,
Et chlenam membris frigidis iniecerunt.

Eat nunc *Pius* & dicat *Politianum Triphyodorum* non intellexisse, homo nequid, inuidiosius dicam, eruditione & cognitione vtriusque linguæ neutiquam cum illo comparandus, reclamet veritati quantum libet. Certe ex his Triphyodori versibus plane liquet Homerum ita a veteribus intellectum, ac si aperte dixisset Anticlum ex eo Vlyssis manuum diuturno compressu suffocatum vt plane *Ouidius* quoque ad eos versus, quantumuis refragentur tum *Pius* tum *Egnatius*, respexisse censeri possit.

CAPVT VI.

Restitutus locus in Velleio Paterculo vbi de Magio Celere *agit.*

IN Velleii Paterculi secunda historia mendum est, quo loco de Magio Celere fratre suo agit. Quod cum aliis in eo auctore infinitis vt leue prætereundum, nisi castigator quidā qui se opem ferre illi auctori iactabat, ex deprauato deteriorem fecisset: quando fere accidere in bonis auctoribus videmus, vt leuia vlcuscula, praua temerariorum correctorum audacia, interdum in carcinomata, & immedicabiles gangrenas transeant. Velleii verba prout in edito volumine impressa sunt sic habent: *Cæsar ad alteram belli Dalmatici molem animū atq; arma contulit, in qua regione, quali adiutore legatoq; fratre meo, Magio Celere vlli flauo vsus sit, ipsius patrisq; eius prædicatione testatum est.* Quem locum castigator ille de quo modo diximus; *Ego inquit legendum puto, Magio Celere vli-*

flau-

fano; Hactenus ille. Interim adsertionis suæ nulla adlata caussa. Significat autem (ni fallor) hæc tertia vox Magii Celeris patriam. At in Italia, neque ciuitatē neque locum hoc nomine esse, adserent mecum omnes diligentes bonarum litterarum amatores. Quocirca legendum contenderim *Allifano*, facili librariorum lapsu, qui elementa imperitia quadam soliti sunt sursum deorsum vertere, quod in A & V persæpe animaduertas. *Allisanum* autem ab *Allifis* oppido vocat, quemadmodum ab eodem *Allifanos populum*, Plinius libro tertio capite quinto commemorat. Fuere enim *Allifæ* oppidum Samnitium, sicut etiam Ptolemæus & Strabo testantur: quod Volaterranus, haud procul a Beneuento hodieque superesse dicit, meminit eius & Silius lib. belli Punici primo.

Illic Parthenope & Preno non peruia Nola
Allifæ & Clanio contentæ semper Acerræ.

Nam & ipse Velleius maiores suos e Sammo aut vicina Campania videtur agnouisse. Meminit *Allifani agri* ipse etiam *Sotion* in eclogis de admirandis aquarum & fluminum, quem tamen libellum alii *Isigeno* tribunt, & περὶ ἀπίστων inscribunt. Ἐν δὲ Ἀλιφάνῳ inquit τῆς Ἰταλίας φρέατων ἐστὶ βαθὺ, οὗ τὸ μὲν ὕδωρ βλέπεται, ἡλίκον δὲ αὖλις χαλάσῃ σχοινίον, οὐκ ἐφάπτεται τοῦ ὕδατος ἀλλ' ὑπό γινος θείου κωλύεται, ὥς φησιν Ἰσίγονος. Id est. *In Alifano Italiæ puteolus est profundus, cuius quidem aqua videtur, cuiusmodi autem funiculum in eum ab summo demittas; non potest contingi aqua, sed ab aliqua numinis vi id prohibetur*: vt tradit *Isigonus*. Et Horatius.

Inuertunt Alifanis vinaria tota.

CAPVT VII.

Senecæ phrasis quadam annotata lectu rarior, & in Velleio Paterculo reperta consimilis: & quod confinium *illud* senectutis *&* iuuentæ *melius expresserit Sophocles, inibiq; super voce* χνοῦς *&* χνοάζειν.

LEgimus nuper Senecæ Tragici poetæ non inuenusti fabulam Oedipum, cui tamen nonnulli vt malo latinitatis auctori immerito detrahunt: Inuenimusque ibi nonnullas phraseis aliunde mutuatas, & e superiorum temporum scriptoribus haustas: sicut itidem factum est, ab aliis eiusdem seculi poetis, Statio Papinio, Valerio Flacco, Silio Italico, & ipso etiam Lucano. Sed illa omnino arrisit, qua interstitium illud, seu medium confinium senectutis & iuuentæ descripsit: idque in Oedipo Tragœdia, eo enim interrogante Iocastam, qua ætate occubuisset Laius, idque his versibus:

Vnanima coniunx explica errorem precor,

tenues aceris siue palearum particulas. μνοῦς vero ἔριον ἁπαλώτατον καὶ ἡ πρώτη τῶν ἀμνῶν καὶ πώλων ἐξάνθησις, καὶ τὸ λεπτότατον πτερὸν, κυρίως δὲ χηνῶν, id est, lana mollissima, quæ prima est agnorum & pullorum equinorum efflorescentia, tenuissimaque pluma propria anserum. Est & χνοῦς lanugo, quæ in Elephantorum cute apparet, vt docet Aretæus Cappadox medicus in 2. lib. χρονίων παθῶν. τρίχες δὲ, inquit, ἄλλοις μὲν ζώοισι φύσεως ἰδίαι δὲ αἱ χαῖται, ἐλέφαντι δὲ τι δὲ ἐστὶ ὁ χνοῦς. Id est. Pili quidem sunt aliis animantibus quidem aut feræ. *Elephanti vero lanugo*. Loquitur de Elephantiali morbo. Hanc autem ætatē, quæ senium iuuentutemque distinguit, Plautus in Aulularia mediam vocauit:

Post mediam ætatem qui mediam ducit vxorem domum,
Si eam senex fecerit anum prægnantem fortuito,
Quis dubitat quin sit paratum nomen puero posthumus.

Caput VIII.

De quibusdam barbaricorum Deorum nominibus. Marna, Thyandrite, Diasare, Leontucho, Anaitide: Hieronymus, Marinus & alij explicati

Marinus Neopolitanus philosophus, dum Proclum præceptorem suum laudibus in cœlum tollit, vanissimam superstitionem eius, vel potius vt vera loquar, falsissimam illius idololatriam commemorans, barbarica quædam numina paucis cognita nobis ingerit. Sed præstat totum id illius verbis referre: καὶ τὰς παρὰ πᾶσι δὲ ὡς εἰπεῖν ἐπισήμους ἑορτὰς κατὰ τὰ παρ᾽ ἑκάστοις πάτρια, δρῶν ἐνθέσμως διετέλει, καὶ οὐδὲ ταύτας ὥσπερ ἐπὶ προφάσει ἐποιεῖτο ἀναπαύλης τινὸς, ἢ καὶ πληρώσεως τοῦ σώματος: ἐντυχίαι δὲ ἀγρυπνοὶ καὶ ὑμνῳδίαι, καὶ τῶν ὁμοίων, δηλοῖ δὲ ἡ τῶν ὕμνων αὐτοῦ πραγματεία οὐ τῶν παρὰ τοῖς ἕλλησι μόνον τιμηθέντων ἐγκώμια περιέχουσα, ἀλλὰ καὶ μάρναν γαζαῖον ὑμνοῦσα, καὶ ἀσκληπιὸν λεοντοῦχον Ἀσκαλωνίτην καὶ θυανδρίτην ἄλλον Ἀραβίοις πολυτίμητον θεόν. καὶ ἶσιν τὴν κατὰ τὰς φίλας ἔτι τιμωμένην, καὶ τοὺς ἄλλους ἁπλῶς ἅπαντας. Id est. Quam fere omnium gentium insigniora festa, secundum cuiusq; patriæ morem, sacrificiis rite peregerit, neq; eas occasionem sibi fecerit otii alicuius aut intemperantiæ corporisq; repletionis, sed assiduarum precum & hymnorū declarant sui hymni, qui non tantū eorū quos Græci venerantur, laudes continent, sed etiā Marnā Gazæum celebrant, & Æsculapiū Leontuchum Ascalonitē, & Thyandritē aliū, quē Deū Arabes magna veneratione prosequuntur, & Isidem quæ colitur Philis, &c. Quo in loco Thyandritem opinati sumus eundem esse, quē Tertullianus in apologetico, vbi de peculiarib. gentiū numinib. agit, Diasarem vocat. *Vnicuique*, inquit, *etiam prouinciæ & ciuitati suus Deus est, vt Syria Astartis, vt Arabia Diasares*, vt etiam in Tertulliano legendum sit. Thyandrites, nisi Græcos dicamus vocem tam barbaram ad linguam suam detorsisse. Sed melius longe

Suidas qui θεὸς ἄρυς legit & interpretatur θεὸς ἄρης, sic vt in Tertulliano legendum putem, *Deus ares* sine *Diusares*. Ait autem Suidas, in Petra Arabiæ ciuitate coli Deum Martem. Simulacrum eius esse lapidem informem, altitudine pedum quatuor, latitudine duorum. Iacet autem supra basin aureis continuo clauis distinctā, huic sacrificant & sanguinem sacerdotum profundunt, hoc illis est libamen, templum ipsum crebro auro ornatum anathemata habens complura. De *Marna* porro duobus locis *D. Hieronymus*, vt in epistola ad Lætam. *Marnas* inquit) *Gazæ luget inclusus, & euersionem templi iugiter pertremiscit*. Fuit id Gazensium peculiare numen, de quo itidem D. Hieron. in commentatiis in Esaiam prophetam: *Serapis in Alexandria, & Marnæ templum Gazæ in ecclesias Domini surrexerunt*. De hoc item Stephanus de Gaza loquens meminit: ἔνθεν κ̀ τὸ τ̃ κρηταίου διὸς παρ' αὐτοῖς εἶναι ὃ ἐκάλουν μαρνᾶν. *inibi* inquit, *est & Cretæi Iouis templum apud eos, quod ad nostram vsq; ætatem vocauerunt* μαρνᾶν. In memoriam nimirum Creticæ originis. Virgines enim Cretenses sic vocant μαρνᾶν. Quod ad *Leontuchum* Ascalonis Æsculapium attinet, nibil dum aliud memoria dignum de eo obseruaui. *Isidem* per totam Ægyptum, olim cultam fuisse notum omnibus est; cuius cultus succrescente religione Christiana, tandē relegatus sit in oppidum Ægypti philas. Anaitas porro Diana colebatur apud Armenios Lydos & Susianos, de qua subinde Strabo, Plinius, Herodotus & Pausanias, vocabatur hæc & *Aueitia* siue *Anaitia*, tum & *Ænaitis* & *Anaitica Dea* vt vult Hermolaus: ad cuius castigationes in Plinium diligentem lectorem remittimus.

CAPVT IX.

Locus Terentij in Adelphis *explicatus inibiq; de* auctore *tutore: Apuleio lux infusa.*

ÆSchynes adolescens in Adelphis apud Terentium altercatur cum patre Mitione, quod virginem quam alter adolescens (vt simulat) vitiarat, iustæq; vxoris loco habuerat, adiudicarit externo cuidam Milesio, fuisse nimirum illud indigne factum cui respondet Mitio:

Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui quando nupsit? auctor his rebus quis est?

Quæ Donatus & alii interpretes exponentes, nihil adducunt, quod ad mentem auctoris faciat, cum subsit recondita interculaneaque eruditio. Notatur enim populi Romani mos in elocandis liberis, præcipue fœminis. Et ante legem latam de maritandis ordinib. hi soli qui filiam habebant in potestate elocare poterant, quod si ii deficerent, res ad cognatos & gentiles pertinebat, aut saltem tutores, qui tum contrahendarum nuptiarum auctores erant, iis non existentibus, cum incertum esset, ad quos ea

res pertineret, succurrit lex Iulia de maritandis ordinibus: ex qua vt docet Vlpianus in suis Institutionibus, tutor datur a Prætore vrbis ei mulieri virginiue, quam ex hac ipsa lege nubere oportet, ad dotem dandam, dicendam, promittendamue. Si legitimum tutorem puella non habeat. is autem auctor dicebat, quod, vt idem ait, huiusmodi mulierum tutores auctoritatē suam interponerent non etiam vt pupillorum tutores negotia gererent. volens igitur Terentius significare, nullum ius adolescenti, qui clanculum virginem sibi vsurpasset titulo nuptiarum competere, dixit; *quis despondit. quis dedit? Cui nupsit? auctor ijs rebus quis fuit?* Quasi diceret. patris parentumue auctoritas non intercessit, non tutoris, nō patroni, non amici, non defensoris. Quomodo igitur ratæ essent nuptiæ? cum ex edicto Prætorio, teste Paulo libr. ad Edictum 35. *Nuptiæ consistere non possint nisi consentiant omnes, tam ij qui coeunt, quorumq; in potestate sunt.* Rite igitur, & secundum iuris antiqui normam locutus est Terentius: Nuptiarum ius nullum esse, cui auctor pro puella se interponens defuerit, declarat. Non solum autem tutor auctor, mulieri dabatur in contrahendis nuptiis & sponsalibus: sed etiam in adeundis hereditatibus, vt Vlpianus in præfato libro 1. de tutelis declarat, etiam si patronus absit. innuit hoc itidem Cato in suasione legis Oppiæ, apud T. Liuium Decadis quartæ libro quarto: *Maiores* (inquit) *nostri nullam ne priuatā quidem rem agere fœminas sine auctore voluerunt, in manu esse parentum, fratrum, virorum; Nos, si Dijs placet, iam etiam rempub. capessere eas patimur.* Postea autem, vt infirmitati mulierum consuleretur, ne virilibus sese negotiis implicarent, in omnibus contractibus illis moribus *tutor* dabatur, qui & *auctor* dicebatur, ne de facili circumuenirentur vnde & post natum est Senatusconsultum Velleianum, quo cautum est *ne mulier intercederet, neue alieno nomine fideiuberet.* Adstitem igitur vbique Prætorianum tutorem in omnibus alienationibus obligationibusque habebat, qui & *auctor* dicebatur. tum etiam si contra tutorem aut maritum agendum esset: Tutor enim in re sua auctor esse non poterat, vt recte inquit in præfato libro & cap. Vlpianus. *Moribus*, inquit, *datur tutor mulieri pupilloue, qui cum tutore suo lege, aut legitimo iudicio agere vult, vt auctore eo agat. (Ipse enim tutor in rem suam auctor fieri nō potest) qui Prætorianus tutor dicitur. quia a Prætore vrbis dari cōsueuit.* Subdit deinde: *Tutoris auctoritas necessaria est, mulieribus quidem in his rebus, si lege, aut legitimo iudicio agant, si obligent, si ciuile negotium gerant, si liberta sua permittant, in contubernio alieni serui morari, si mancipia alienent, &c.* Apertus hinc fit locus L. Apulei, in oratione qua a se crimen magiæ repellit. Cum enim illi obiectum esset, quod pecunia vxoris suæ Pudentillæ pulcerrimum prædium sibi comparasset, id refellens dicit, Pudentillam suo id nomine emisse, testimonio id esse, quod Pudentillæ nomen in tabula esset, eius

quoq; nomine depensum tributum esse, tum etiã adesse tutor auct rem, qui emtioni nomine Pudentillæ suam auctoritatẽ terp. sueri,verba Apuleii sunt hæc: *Dicis me magia, de pecunia m lieris pulcerrimum prædii meo nomine emisse, dico exiguum heredi sex ag ita millibus numum. id quoq, nõ me, sed Pudentillam suo nom ne emisse: Pudentillæ nomen in tabula esse, Pudentillæ nomine pro eo c butum dependi. Præsens est Quæstor publicus, cui depensum est, Cor nus celer vir ornatus: Adest etiam tutor auctor mulieris, vir graui mus & sanctissimus, omni cum honore mihi nominandus Cassius L ginus.* Tutor auctor qui nomine mulieris stipulatus sit, contra: ritq; ex emto interposita sua auctoritate. Quod autem Vlpiani bellum hunc Louanii excusum, qui nunc habet inscriptionem Vlpiani corpore tit. 29. Institutionum nomine citauimus, auct rem sequuti sumus Boetium, qui *in 2 Commentar. in Ciceronis T pica* locum citat ex Vlpiani Instit. quẽ in hoc libello legimus. S cum inueniamus Vlpianum duos Institutionum libros scripsi nemini mirum videri debet, si iussu Alarici Regis Gotthorum e cerptum sit hoc veluti breuiarium: sicuti alii e Caii Iurisconsu quinq; libris duos imperfectos trũcatosq; libellos nobis reliqu runt. Vt autem ad institutum reuertamur, & melius liquescat, c sint Terentio *auctores* in contrahendis sponsalibus & nuptiis le timi, Catulli carmen adducere necesse est, sua auctoritate ve tibicinibus suffulciens ea quæ diximus hac in Epithalamio lep: allusione ita canentis.

Qui desponsa tua firmes connubia flamma.
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec iunxere prius quam se tuus extulit ardor.

Dicit auctorum & parentum prius intercessisse auctoritatem S hæc hactenus. Quod autem ad *tutoris auctoris* auctoritatem emtionibus mulierum attinet, remansere eius rei vestigia vsq; nostram ætatem, vbi si quando mulier vendito benefic:ario fu do, (quem feudum nostra vocat ætas) coram iudicibus, in quorũ iurisd.ctione is fundus situs est, traditionem facere compellitu attribuitur ipsi auctor tutor, qui traditionem pro ea ratam faci quem vulgi loquendi more **Lerch bystaende voocht**/ laicalem tutore adstantem siue *Adstitem*, (si ita loqui liceat) appellãt. Quod lo quibusdam in reliquis quoq; mulierum contractibus obseruatu

CAPVT X.

Locus apud eundem Terentium interpretatus de in manum co uentione.

PLura esse in eo auctore, quæ maiorem in explicando requ rant diligentiam, manifestum est, nimirum alludente eo ad liquam veterem consuetudinem aut ritum: quod non attende tes interpretes, interdum inepti sunt, sicut in eo loco Terentii

And.

Andria, vbi Pamphilus sibi commendatam Glycerium a Chryside moriente commemorat, extrema eius verba referens, & inter cetera hæc:

Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.
Bona nostra hæc tibi committo, & tua mando fidei.
Hanc mihi in manum da, mors continuo ipsam occupat.

Vbi allusit primo ad *fideicommissa*, deinde ritum matrimonii expressit, quæ fiebat per conuentionem in manum. In quem locum Donatus *Cōfirmatæ sunt legitimæ nuptiæ per in manū conuentionem:* bene quidem, sed obscure nimium & succincteque; quomodo enim conueniretur in manum nō expressit. Fiebat id, teste Vlpiano farre, certis verbis & decem testibus præsentibus, & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur. Præterea coemtione, quæ similiter fiebat testibus præsentibus & libripende, qui adcicerent. Coemtionem certis solemnitatibus peragi solitam, ex eodem Vlpiano docet Boetius, & sese in communicando inuicem interrogabant, Vir ita: *An sibi materfamilias mulier esse vellet?* illa respondebat, *velle.* Item mulier interrogabat *An vir sibi paterfamil. esse vellet?* ille respondebat, *velle.* Itaq; mulier viri cōueniebat in manum, & vocabantur *hæ nuptiæ per coemtionem:* & erat mulier materfamilias viro loco filiæ. Et de ea hic sentit Terentius, cum dicit: *Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.* Quarum nuptiarū genus, ideo commentarii celebrant, vt legitimum maximeq; firmum, quod mulieri, quæ sic in manum conuenisset, diuertere a viro, eo inuito non licebat, ex instituto Romuli. Sic in superiore versu proprie, & ex consuetudine iuris loquutus est Terentius, cum dicit:

Bona nostra hæc tibi committo, & tua mando fidei.

Fideicommissum enim, teste Vlpiano in Institutionibus nō ciuilibus verbis, sed precatiue relinquitur, nec ex rigore iuris ciuilis proficiscitur, sed ex voluntate datur relinquentis. Verba eius sunt: *Inquit; Fideicommitto, peto, volo dari, & similia.* Quod hic mirifice Terentius obseruauit. Allusit ad conuentionis in manum ritum Apuleius libro Asini 6 cum sic dicit: *Ecce Psyche conuenit in manum Cupidinis:* hoc est, consensu patris Iouis & testibus Diis cōfirmatæ sunt nuptiæ. Sic Venus in eodem libro matrimoniū Psyches & Cupidinis improbat, quod in solitudine absq; testibus & auctoritate maiorum contractum est. *Impares, inquit, nuptiæ, & præterea in villa, sine testibus, & patre non consentiente factæ, legitimæ non possunt videri:* Cum testes aduocare moris fuisse supra ex Vlpiano ostenderimus. Quod tamen postremum Beroaldus, vir aliequi diligentissimus, non videtur animaduertisse. Ceterum, vt amplius aliquid addamus, Gellii locum elucidemus. Hic enim quum matronam dixisset eam, quæ quoquo modo cum viro in matrimonio permaneret, subdit: *Matremfamilias proprie & solam dici,*

quæ in mariti manu mancipioq́; esset, aut in eius, in cuius maritus manu, mancipioq́; esset. quoniam non in matrimonium tantum. Sed in familiã quoq́; mariti, & sui heredis locũ venisset. Quod aũt Gellius dicit, *illam in familiam mariti, & sui heredis locum venisse*, idem valet cum eo, quod Boetius ex Vlpiano dixit: *quod mater familias, quæ sic in manum conuenisset, esset loco filiæ:* hoc est, (vt Dionysius Halycarnasseus tradit in secundo antiquitatũ Romanæ historiæ.) *Erat eodem modo quo vir, domus domina; ei quoque morienti heres, tanquam patri filia.* Siquidem vir sine liberis & intestatus decederet, ea omnium relictorũ domina, sin autem prolem is haberet, æqua ex parte cum filiis ad hereditatem defuncti vocabatur. quod in his matronis, quæ *vsu* tantum, & ex alio pacto matrimonium cõtraxerunt, locum non habebat.

CAPVT XI.

Vere ne scriptum reliquerit Boetius, tria esse matrimonii genera, *tum an verum sit* confarreatos non conuenire in manum. *Tertio, an* confarreatio conuenerit solis sacerdotibus.

BOetius Seuerinus quantus sit in literis, præter quàm quod hoc abunde declarant, tot ab eo scripta præclara volumina, tum etiam in epistolis suis satis testatur Aurelius Cassiodorus, qui illum dicit non solum omnes liberales disciplinas, omnemque philosophiam Latio intulisse, sed etiam mechanicis machinamentis αὐτομάτων stupenda quædam fabricatum. Et viri quidem eruditioni nihil derogatum cupimus; hic tantum id discutiendum accepimus, an illius scripta consentiant cum antiquorum narratione, cum de tribus matrimonii generibus agit. Scribit enim ex Vlpiani institutionibus, tria esse genera matrimoniorũ, vnum quod *vsu*, alterum, quod *coemtione* conuentioneque in manum. tertiũ, quod per *confarreationem* fieret. Cum tamẽ Cicero is quem idem exponit duas tantum vxorum differentias constituat. *Genus*, inquit, *est vxor, eius duæ formæ; vna matrum familias; hæ sunt quæ in manum conuenerunt. Altera earum, quæ tantummodo vxores habentur.* Vides vt Cicero nullã tertiæ formæ a Boetio introductæ faciat mentionem. At hic noster, Vlpianum præferens auctorem, dicit tribus modis haberi vxores, *vsu, farre, coemtione.* Addit præterea quod Ciceroni & Gellio consonat, eas tantum matres familias dici, quæ per coemtionem in manum conuenerant. At id aliunde, siue de suo hausit: quæ vsu vel farre minime. Ceterum an Vlpianus talia tradiderit in suis Institutionibus, scire non possumus, cum breuiarium illud, quod ex iis habemus, eo capite lacerũ mancumque sit, solum capitis initium de his quæ in manu sunt habens. Alii tamen auctores, videntur hic, Boetio cõtrarium ferre suffragium. Plinius certe lib. decimo octauo cap. tertio, omnibus nuptiis confarreationem, tãquam sacrificium nuptiale, interuenisse

nisse scribit: *Quin* (inquit) *in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo, nouaeq; nuptae farreum libum praeferebant*; Cui clarius multo adstipulatur Dionysius Halicarnasseus, rerum Romanarum peritissimus, in 2. antiquitatũ Rom. siue originum libro. Ait enim Romulum matrimonii legē talem constituisse, vti mulier nupta, quę per sacras leges viro coniuncta esset, pecuniarum, sacrorumque omnium esset socia. Vocasse autem legitima, sacraque matrimonia Romana appellatione: φαρρακίαν, ἐπὶ τῆς κοινωνίας τοῦ φάρρος ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν. καὶ ὥσπερ ἕλληνες τὸν κριθινὸν καρπὸν ἀρχαιότατον ὑπολαμβάνοντες, ἐπὶ τῶν θυσιῶν κριθαῖς καταρχόμεθα, οὔλας αὐτὰς καλοῦντες, οὕτω ῥωμαῖοι τιμιώτατόν τε καρπὸν καὶ ἀρχαιότατον εἶναι νομίζοντες τὰς ζέας διὰ τούτων ἁπάσης ἐμπύρου θυσίας κατάρχονται. id est, *Farracia, propter communionem farris, quod nos zeam vocamus. Et quemadmodum Graeci ordeaceum fructum antiquissimum ducunt, & hinc in sacrificijs ordeaceis farinis auspicamur, vlas eas vocantes; ita Romam honoratissimum antiquissimumq; fructum farra, auspicantes omnia ignita ab his sacrificia.* Huius itaque alimenti sacratissimi & primi communio, quo omnium fortuitorum communio quoque designabatur, a farre (vt inquit idem) cognomen habuit, hoc est, fecit vt confarreatio diceretur. Quae communio indissolubilem inter eos fecit familiaritatem, sic vt istud matrimonium dirimi amplius nō posset, nec esset repudio locus; Contra (vt ille inquit) vxores in potestate viri esse faciebat, easque domus dominas reddebat, hoc est, matres familias; sic vt illa, (vt diximus, morienti heres esset, & tanquam patri filia, in omnem defuncti mariti substantiam succederet, instar sui heredis, aut si liberos haberet ἰσόμοιρος, hoc est, aequali sorte cum iis bonorum mariti heres particepsque fieret. Ex quibus (ni fallor) Dionysii verbis satis liquere arbitror, matrimoniũ quod farre coibat, aequalis potestatis, aut idē fuisse cum eo, quod per coemtionem fiebat. in vtroque conuentionem in manũ fieri solitam. Tum etiam eam, quae per huiusmodi cōfarreationis vinculum iuncta erat, matrem familias fuisse. Vt tertium illud discrimen matrimonii, quod Boetius post Ciceronem introduxit, male forte intellecto Vlpiano superuacuum sit; suffragante etiam Festo Pompeio, qui diffarreationem fuisse genus sacrificii, quo inter virum & mulierem fiebat dissolutio; *Quoniam*, inquit, *Confarreatio* (quod huic contrarium est) *fiebat farreo libo adhibito*. In vulgatis exemplaribus deest vox *confarreatio*, sed eam infulciendam docet Hermolaus Barbarus. Confarreatio igitur mulieris virique sacro farraceo libo cōiunctio. Vt diremtio diffarreatio, quae fiebat horrendis quibusdam diris, sacrificio contrario. Ex his satis probatum habemus, eius quod Boetius tradidit contrarium, nimirum eas, quae confarreatione coibant, etiam dictas matresfamilias, & nihil distulisse ab iis, quae coemtione in manum conuenerant: & omnino eiusdem cuiuslibet fuisse matrimonium, tum etiam eas quae con-

farreatione coibant, conuenisse in manum. Quod ipsum lacere illo Vlpiani fragmēto probatur, qui *in cap. de his quæ in manu sunt,* hæc habet verba: *Farre conuenitur in manum certis verbis & testibus decem præsentibus, & solemni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur.* Hactenus ille. Quibus consideratis & perpensis corruit tertium id a Boetio prolatum, nimirum *confarreationem solum ad Pontifices pertinere.* Nam Pontificum coniugium omniū sanctissimum maximeq; necessariæ coniunctionis esse debebat, sic vt prorsus maneret indissolubile. Id fieri nō poterat, nisi mulier in familiam & potestatem mariti per cōuentionem in manu immigrasset, adhibito sanctissimo sacro farraceo, sicq; nihil differebat sacerdotū connubium a cōnubio eorum, qui per coemptionem & farraceum sacrum in manum conuenerāt. Nam & Gellius est auctor flaminis matrimonium nisi morte dirumpi non potuisse. Poterat tamen excusari Boetius, cum dixit, *ad solos Pontifices pertinere confarreationem,* si de sacro, aut sacri huius peractione loqui visus esset, non etiam de matrimonio; nam ipsum cōfarreationis sacrū a Pōtificibus & flamine haud dubie peragebatur (sicut & in Christianis matrimoniis fit, quæ sacro a sacerdote peracto solemnia fiunt) nisi cōfarreationis matrimonium ab eo, ꝙ per coemptionem coibat, distinxisset. Nūc cum secus fecerit, aliorum esto iudicium, an recte senserit Boetius. Quingentis amplius annis citra diuortia Romæ matrimonia constitere. Primus Spurius Carbilius Ruga, a quo vxor dimissa (quā tamen caram habebat) ob sterilitatē, nōn sine tamen vulgi obtrectatione, qui eam quam superduxit, vt probrosam habuit & pellicem, vt inquit Gellius, quod iuncta esset ei viro, in cuius manu mancupioque alia matrimonii caussa foret; quod ipsum & Dionysius quoq; Halicarnasseus commemorat. Apuleius non ignarus huius moris dixit in decimo asini: *Talis mulieris matrimonium publicitus confarreaturus,* hoc est, initurus, noue, vt solet, & insolenter.

CAPVT XII.

Vocem Parmularius *apud Antoninum Imperatorem in* Palmularius *perperam detortam: inibiq; de ea voce Suetonius explicatus.*

ANtoninus Philosophus & Imperator in primo καθ' ἑαυτὸν ita habet: παρὰ τοῦ τροφέως. τὸ μὴ πρασινὸς, μὴ τε βενετιανὸς, μήτε παλμυλλάριος ἢ σκουτάριος γενέσθαι. Vult autem dicere, *monitu nutricij sui, se neq; aurigarum factionibus studuisse, neq; gladiatorum commissionibus.* Quorum priores per *Prasianos* & *Venetianos* intelligit, corrige *Prasinos* & *Venetos.* Hæc enim erant factionum aurigantiū nomina, sicut & *Albati* & *Russati.* Per posteriores autem, nimirum per *Palmularios* (tu lege *Parmularios*) & *scutarios,* ipsos gladiatores. Parmularii enim dicebātur a parmis, vt scutarii a scutis, quod iis in dimicationibus arenariis vterētur. Et sic in Domitiano Suetoni

tonii vox illa intelligenda: *Patremfamilias, quod Thracem Mirmilloni parem, numerari imparem dixerat, detractum e spectaculo in arenam canibus obiecit, cum hoc titulo: Impie locutus Parmularius.* Parma autem Romanis militibus in vsu fuit, dicta. vt inquit Varro, quod a medio in omnes partes par. Nonius tamen scutum breue interpretatur. Sallustius historiarum lib. 4. *Hi locorum perignari & soliti nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tum quod inopia scutorum fuerat, ad ea arte se quisq; in formam parmæ equestris armabat.* Virgil. lib. 8.

Ense leuis nudo, parmaq; inglorius alba.

Et Horatius:

Fugis relicta non bene Parmula.

Parmularii iidem & *Thraces* siue *Threces*, a similitudine parmularum Thracicarum vocati. *Scutarios* autem videtur eos appellare, quos Artemidorus *Hoplomachos* vocat, Latini *sequutores*, quod scuto protecti essent. Vocabantur autem parma Græcis *pelta*, vnde *peltastrarum* nomen, quibus primus vsus fuisse dicitur Iphicrates, vt docet Æmilius Probus. Sed de his plura alias. Erant in Romana militia *Equites scutarij*, & scutariorum collegiū vt habetur in Breuiario magistratuum imperii, quod quidam Sexto attribuunt. Sed nihil ad præsens institutum. Hadrianus Turnebus Græcos ait ex *Palmularius, Palmarius* facere, ideoq; hanc lectionē retinet. Sed scimus, quanti nominum Latinorū corruptores fuerint Græci. At Imperatorē Romanum non minus Latine q̃ Græce doctum, haud par est ignorasse vocem, q̃ tum in quotidiano vsu erat, ideoque id librariorum posteriorum incuria factum, nisi dicamus Græculos id fecisse, vt emollirent asperā Romani sermonis (quem ipsi barbarum vocabant) pronuntiationem.

CAPVT XIII.

De Cœlesto Deo Carthaginiensium varij auctores excussi. Tertullianus & alij.

Video passim in antiquis monumentis memoriā fieri *Cœlestis* siue *Cœlesti* Dei Carthaginiensib. magna veneratione culti; de quo, quoniā celebris admodū est memoria, plura nobis inquirenda duximus. Tertullianus ergo in libro Apologetico, cum gentium peculiaria numina exponit, ait. *Vnicuiq; etiā prouinciæ & ciuitati suus est Deus, vt Syriæ Astartis, Arabiæ Diasares, vt Norico Dius Belenus* (ita enim legendū ante ostēdimus) *vt Africæ Cœlestus.* Hūc igitur eum putamus, quē *Venerem Vraniam* fœminino genere describit Herodianus. nec refert, quod hic fœminam, ille marem appellet, hic Græco, ille Latino, consueto Carthaginiensibus nomine. Nam Deos vtriusque sexus esse, vel Vergilius docuit, cum *potentemque Deum Venerem* nominat, & Lunum Deum Carrensium populi appellarunt. De hac igitur sic Herodianus de Heliogabalo loquens libro 5. τῆς οὐρανίας τὸ ἄγαλμα, σεβόντων αὐτὸ ὑπερφυῶς

καρχηδονίων. καὶ τῶν κατὰ τὴν λιβύην ἀνθρώπων. φασὶ δὲ αὐτὸ διδὼ τὴν φοίνισσαν ἱδρύσασθαι, ὅτε δὴ τὴν ἀρχαίαν καρχηδόνα πόλιν ἔκτισε βύρσαν κατατεμοῦσαν. λίβυες μὲν οὖν αὐτὴν οὐρανίαν καλοῦσι. φοίνικες δὲ ἀστροάρχην ὀνομάζουσι, σελήνην εἶναι θέλοντες. id est, *Vrania simulacrum (Romam scilicet transtulit) colentibus id maxime Carthaginiensibus Libycisq; hominibus. Aiunt id construxisse Didonem Phœnissam, dum iterum veterem Carthaginem excitat, corio bouis dissecto. Libyci vero id Vraniam vocant, Phœnices vero Astroarchen: Lunam id esse volentes.* Hanc Heliogabalus Deo suo (quem Solem voluit) coniugem adsciuit. De qua Dion Cassius siue Xiphilinus in eius scelerati hominis vita: καὶ γυναῖκα (τὸ γελοιότατον) Ελιογαβάλῳ ἐμνήστευσε, καθάπερ καὶ γάμου παίδων δεομένῳ, καὶ ἔδει γὰρ μήτε πενιχρὰν μήτε δυσγενῆ τινὰ εἶναι, τὴν τὴν οὐρανίαν τὴν τῶν καρχηδονίων ἐπελέξατο. καὶ ἐκεῖθεν τε αὐτὴν μετεπέμψατο. καὶ ἐς τὸ παλάτιον καθίδρυσεν. id est, *Et uxorem (quod maxime ridiculum) Eliogabalo suo ambiuit, tanquam ei cui liberorum quærendorum gratia matrimonio opus foret. & oportuit quidem eam nec pauperem nec ignobilem esse, delegit igitur ad hanc rem, Vraniam Carthaginensium deam, indeq; eam Romam transmisit & in Palatio sedem illi exstruxit.* Hanc igitur deam *cœlestem*, seu masculino nomine *cœlestum* vocarunt, Græca dictione in Latinam vocem cōmutata, q̄ quantæ dignationis fuerit declarāt Vlpiani iurisconsulti verba, quæ adhuc habentur in excerptis ex illius libri institutionum tit. 22. *qui heredes institui possent: Deos* (inquit) *heredes instituere non possumus, præter eos, quos Senatusconsulto, constitutionibus principum, instituere concessum est; sicuti Iouem Tarpeium, Apollinem Didymeum, sicuti Martem in Gallia, Mineruā Meliensem, Herculem Gaditanum Dianam Ephesiam, matrem Deorum Cybelem, eam quæ Smyrnæ colitur, & Cœlestum Salinensem Carthaginis.* Qua ex re liquet, quantus honor huic numini tributus sit: adeo vt adulta iam Repub. Christiana, sicut testatur Saluianus Massiliensis lib. de prouidentia Dei 5. de idololatria Carthaginiensium loquens, nō defierint impii quidam homines, illius infando numini addicti esse, Sic igitur ille. *Professa* (inquit) *illic iugiter plurimorum paganitas fuit, habeat quippe intra muros intestinum scelus, Cœlestem scilicet illum Afrorum dæmonem dico, cui ideo reor, veteres paganitam speciosæ appellationis titulum dederunt, vt quia in eo non erat numen, vel nomen aliquod esset, vel quia non habebat aliquam ex potestate virtutem, haberet saltem ex vocabulo dignitatem; Quis ergo illi idolo non initiatus? Quis non a stirpe ipsa, forsitan a natiuitate deuotus?* Et postea subiungit: *Nec loquor de paganis, multi eorum, qui professionē Christo dicauerant, mente idolis seruiebant. Quis non eorum qui Christiani appellantur, Cœlestem illum aut post Christum adorauit? aut quod est penis multo antequam Christum?* Hactenus ille. Ex quibus verbis clare dilucet, quanto cultu insanus ille populus idolum hoc veneratus sit. Nescio an hoc sit numen, quod Maximus Numida

mida Grammaticus in Epiſtola ad D. Auguſtinum *Veſtam* vocat. *Quis*, inquit, *ferat Veſta præferri Sananem, Ioui Opt. Max. Namphanionem quendam Archimartyrem*, &c. Et de ſceleſto Cœleſto hæc quidem hactenus.

CAPVT XIV.

Dictum ex hiſtoriarũ libris Salluſtii aliud, eo quod Suetonius Tranquillus tradit: quo intelligitur, cum auctorem inuidia morbo laboraſſe in Cn. Pompeium.

INiquiore fuiſſe animo in Cn. Pompeium Criſpum Salluſtium apparet ex eo, quod Suetonius Tranquillus in lib. de Grammaticis Latinis ſcriptum reliquit. Ait enim Salluſtium in ſuis ſcriptis reliquiſſe, *Pompeium ore probo animo inuerecundo fuiſſe. Ob quod dictum, adeo exacerbatum fuiſſe Pompeium Leneum eius libertum, vt ſatyra acerbiſſima Salluſtium lacerauerit, Laſcaurum & lurconem & nebulonem, popinonemque appellans, & vita ſcriptiſq; monſtroſum. Preterea priſcorum, Catoniſq; verborum ineruditiſſimum furem.* Cuius ego conſimile eius dictum alterum mihi videor inueniſſe; quo oblique maligneque eum virum, vt vana ambitione laborantem, perſtringit atq; ſuggillat. Id eſt apud Nonium Marcellum in verbo *Æmulus*, vbi poſt Virgilii & M. Tullii teſtimonia, Salluſtii hæc verba recitat: *Salluſtius hiſtoriarum lib 3 Sed Pompeius a prima adoleſcentia ſermone fautorum ſimilem fore ſe credens Alexandro Regi, facta conſultaq; eius quidem æmulatus eſt.* Quæ verba in reprehenſionem, non in laudem Pompeii poſita, nemini non licet animaduertere, dum oblique eum taxat, quaſi ab adulatoribus in omnem ambitionem præcipitem actum. Et huic Philautiæ ſtudio Alexandro Magno ſe æqualem fore ſperantem, ob quæ & alia fortaſſe nobis non lecta ſi Pompeii amatoribus inuiſus, odioq; habitus, & ab iis proſciſſus conuitiis fuerit, mirari nemo debet. Illud porro hic notandum, in quibuſdam Suetonii codicibus perperam legi, *oris improbi*, pro *ore probo*. Tum illud quoque *Laſcaurum* Phrynicho Sophiſtæ ſignificari καταπύγωνα. *Etſi* (inquit idem) *ea voce iam vtantur pro facinoroſis & dignis cruce.* ἐπὶ τῶν πονηρῶν καὶ ἀξίων σταυροῦ. Suidas & Heſychius *Cynedum* interpretantur. πορνοί τις ὅτι δασὺς τὸν σταυρὸν ἢ τὸν ὄρρον, hoc eſt, *qui membrum virile hirſutum habeat.* Idem Suidas ex auctore neſcio quo εἴ τις ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἢ τοῖς βαρβάροις λάσταυρος τὸν τρόπον οὕτως πάντες ἑταῖροι τοῦ βασιλέως ἦσαν. id eſt. *Si quis inter Barbaros aut Græcos Baſtaneus erat, tales omnes Regis ſocij erant.* Sed de voce parum honeſta hæc vel nimis multa.

CAPVT XV.

Collatio locorum ex Columella libro 10. & Xenophontis Oeconomico facta.

XEnophõtis Oeconomicus liber eſt, hic tam placuit Ciceroni,

vt eum sibi vertendum duceret, e qua versione sunt aliquot reliquiæ a Iunio Columella citatæ: ita tamē, vt idem Iunius ordinem minime obseruasse videatur, sed hinc inde sparsim, prout quæque proposito suo & ordini a se instituto congruere videbantur, infulcitæ. Horum nonnulla, prout a Cicerone libero illo & veteribus consueto more modoque versa sunt, hic conferre decreuimus, vt intelligatur inde exemplum eius rei; non enim anxie nimis verbum verbo, at ne sensum quidem sensui ad perpendiculum exprimere semper nitebantur, sed interdum de bonis Græcis meliora (si possent) Latina facere. Vt liqueret, non tam versionem esse quam propriam compositionem. Haud secus quam si clauam Herculi extorquere vellent, Græcorumq; inuenta prorsus sua facere. Hinc & liberius exspatiabantur, & interdum quædam sibi haud multum placentia resecabant, aut pro arbitrio commutabant. Quomodo enim Cicero ex vno Xenophontis, non sane magno libro tres concinnasset, nisi quæ succincte & breuiter ab eo comprehensa erant, amplificando dilatasset. Sed nos iam id, quod instituimus peragamus. Sic igitur Socraticus ille: ἐμοὶ γάρ τοι ἔφη φαίνεται καὶ οἱ θεοί, ὦ γύναι, δοκοῦσι πολὺ διεσκεμμένως μάλιστα τὸ ζεῦγος τοῦτο συντεθηκέναι, ὃ καλεῖται θῆλυ καὶ ἄρρεν, ὅπως ἐν ὠφελιμώτατον ᾖ αὐτῷ εἰς τὴν κοινωνίαν. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ μὴ ἐκλιπεῖν ζώων γένη, τοῦτο τὸ ζεῦγος κεῖται μετ᾽ ἀλλήλων τεκνοποιούμενον. ἔπειτα τὸ γηροβοσκοὺς κεκτῆσθαι ἑαυτοῖς ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους τοῖς γοῦν ἀνθρώποις πορίζεται. ἔπειτα δὲ καὶ ἡ δίαιτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὥσπερ τοῖς κτήνεσιν ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ στεγῶν δεῖται δηλονότι. Δεῖ μέντοι τοῖς μέλλουσιν ἀνθρώποις ἕξειν ὅ τι εἰσφέρωσιν εἰς τὸ στεγνὸν τοὺς ἐργαζομένους τὰς ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐργασίας. καὶ γὰρ νεατὸς καὶ σπόρος, καὶ φυτεία καὶ νομαὶ ὑπαίθρια ταῦτα πάντα ἔργα ἐστίν. ἐκ τούτων δὲ τὰ ἐπιτήδεια γίγνεται. δεῖ δ᾽ αὖ ἐπειδὰν ταῦτα εἰσενεχθῇ εἰς τὸ στεγνόν, καὶ τοῦ σώσοντος ταῦτα, καὶ τοῦ ἐργασομένου, τὰ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστιν. στεγνῶν δὲ δεῖται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία. στεγνῶν δὲ καὶ αἱ ἐκ τοῦ καρποῦ σιτοποιίαι δέονται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθῆτος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. ἐπεὶ δὲ ἀμφότερα ταῦτα καὶ ἔργων ἐπιμελείας δεῖται, τά τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὴν φύσιν φαίνεται εὐθὺς παρασκευάζειν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰ μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα * * * μὲν γὰρ καὶ θάλπη καὶ ὁδοιπορίας καὶ στρατείας, τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν. ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα. τῇ δὲ γυναικὶ ἧσσον τὸ σῶμα δυνατὸν πρὸς ταῦτα φύσας, τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῇ φαίνεται ἔφη προστάξαι μοι δοκεῖ ὁ θεός. εἰδὼς δὲ ὅτι τῇ γυναικὶ καὶ ἐνέφυσε, καὶ προσέταξε τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφήν, καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνὰ βρέφη, πλεῖον ἐδάσατο αὐταῖς ἢ τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ φυλάττειν τὰ εἰσενεχθέντα τῇ γυναικὶ προσέταξε, γινώσκων ὁ θεός, ὅτι πρὸς τὸ φυλάσσειν οὐ κάκιόν ἐστι φοβερὰν εἶναι τὴν ψυχήν, πλεῖον μέρος καὶ τοῦ φόβου ἐδάσατο τῇ γυναικὶ ἢ τῷ ἀνδρί. εἰδὼς δὲ ὅτι καὶ ἀρήγειν αὖ δεήσει, ἐάν τις ἀδικῇ, τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἔχοντα, τούτῳ αὖ πλεῖον μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο. ὅτι δὲ ἀμφοτέρους δεῖ καὶ διδόναι καὶ λαμβάνειν

τὴν μνήμην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκεν. ὥστε οὐκ ἂν ἔχοις διελεῖν, πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ ἢ τὸ ἄρρεν τούτων πλεονεκτεῖ. καὶ τὸ ἐγκρατεῖς δ' εἶναι ὧν δεῖ, εἰς τὸ μέσον δ' ἀμφοτέροις κατέθηκε. καὶ ἐξουσίαν ἐποίησεν ὁ θεὸς, ὁπότερος ἂν ᾖ βελτίων, εἴθ' ὁ ἀνὴρ εἴθ' ἡ γυνὴ τοῦτον καὶ πλεῖον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ. διὰ τὴν φύσιν μὴ πρὸς πάντα ταὐτὰ ἀμφοτέρων πεφυκέναι, διὰ τοῦτο καὶ δέονται μᾶλλον ἀλλήλων, καὶ τὸ ζεῦγος ὠφελιμώτερον ἑαυτῶν γεγένηται, ἃ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται, τὸ ἕτερον δυνάμενον. Quibus respondent hæc Ciceronis verba, decurtata, (recisis quibusdam) vti apparet, a Iunio Columella: *Maritale coniugiũ sic comparatum est natura, vt non solum iucundissima, verum etiam vtilissima vitæ societas iniretur, & ne genus humanum temporis lõginquitate occideret, propter hoc marem cum fœmina esse coniunctum. Deinde vt ex hac eadem societate mortalibus adiutoria senectutis nec minus propugnacula præpararentur, tum etiam cum victus & cultus humanus non vti feris in propatulo ac syluestribus locis, sed domi sub tecto accurandus erat, necessarium fuit alterutrum, foris & subdio esse, qui labore & industria compararet, intus qui tectis reconderet, atque custodiret, siquidem vel rusticari vel nauigare, vel etiam alio genere negotiari necesse erat, vt aliquas facultates acquireremus. Cum vero paratæ res sub tectum essent congestæ, alium esse oportuit, qui & illatas custodiret, & cetera conficeret opera, quæ domi deberent administrari. Nam & fruges & cetera alimenta terrestria indigebant tecto, & ouium ceterarumque pecudum fœtus atque fructus clauso custodienda erant, nec minus reliqua vtensilia, quibus aut alitur hominum genus, aut etiam excolitur. Quare cum & operam & diligentiam ea quæ proposuimus, desiderarent, nec exigua cura foris acquirerentur, qui domi custodire oporteret, iure vt dixi, a natura comparata est opera mulieris ad domesticam diligentiam, viri autem ad exercitationem forensem & extraneam: Itaque viro calores & frigora perpetienda, tum etiam itinera & labores pacis ac belli, id est, rusticationis & militarium stipendiorum distribuit. Mulieri deinceps, quod omnibus his rebus eam fecerat inhabilem, domestica negotia curanda tradidit. Et quoniam hunc sexum custodiæ & diligentiæ adsignauerat, idcirco timidiorem reddidit quam virilem: nam metus plurimum confert ad diligentiam custodiendi. Quod autem necesse erat foris & in aperto victum quærentibus nonnunquam iniuriam propulsare, idcirco virum, quam mulierem fecit audaciorem. Quia vero partis opibus æque fuit opus memoria, & diligentia, non minorem fœminæ, quã viro earum rerum tribuit possessionem: tum etiam quod simplex natura non omnes res commodas amplecti volebat, idcirco alterum alterius indigere voluit, quoniam quod alteri deest, præsto plerumq; est alteri.* Hæc ille. Vbi inprimis mihi suspectũ est illud in principio *maritale coniugiũ*. nam cum coniugiũ sit viri fœminæq; cõiunctio, quid opus erat addere *maritale*? Simplicius Xenophõ, q ζεῦγος simpliciter appellauit. quamq̃ ea vox *maritale* parũ Ciceronẽ resipit,

quin potius e Columellæ officina manasse creditur, qua & *maritare arbores*, seu *vitibus vlmos* pro iugare. Apud Plautum vero, vbi vulgo legitur in Epidico:

——pulcra adepol dos pecunia est:

Quæ quidem adepol est non marita Apœcide.

Synceriores codices, *qua quidem post est non Martia* habent. Iam autem illud in Xenophonte quam est significatius quam in Latina versione: ὅπως τὸ ζεῦγος κεῖται μετ' ἀλλήλων, τεκνοποιούμενον, hoc est, *Liberorum generationi incumbens*, nam etsi in illo, *ne genus humanũ intercideret*, satis intelligatur, tamen illud τεκνοποιούμενον ibi requiri videtur, quando hic scopus est matrimonii, qui illum non attingunt, qui illud sterile sortiti sunt, & proinde secundo adminiculo, hoc est, senectutis adiutorio carẽt Cicero hic copiosior esse voluit, cum dicit, *vt ex hac eadem societate mortalibus adiutoria senectutis, nec minus propugnacula præpararentur*. Plenius hic noster quam Xenophon, ἔπειτα τὸ γηροβοσκοὺς κεκτῆσθαι ἑαυτοῖς. hoc est; *altores senectutis sibi pararent*. Raro enim liberi alunt parentes, & si alant, pluribus adiutoriis opus est, tum defensoribus ob imbecillitatem, etsi vox γηροβοσκεῖν etiam fouere & dirigere significet. Pluribus igitur vocabulis id elocutus est, quod vno recte fieri nõ potuit Porro quod Græcus οὐχ ὥσπερ κτήνεσιν ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, hic noster vertit: *non vti feris in propatulo:* cum κτήνη *pecora & mansueta animalia* sint, quæ in nostra sunt possessione; ὕπαιθρον locus sit *sub dio* Quæ reliqua subnectit, paraphrastice potius sunt explicata, quam vt ad verba respexerit. Sensum tamen sensui pulcre collatum deprendes, & a Latino latiore verborum ambitu extensum. nam vterq; pulcre viri & vxoris officia ad modum eundem, vt huius quidem sit ea, quæ in ædibus gerunda sunt, tum facere tum conseruare: esse etiã molliore corpore & maiore liberorum caritate præditam, tum metu & sollicitudine, vt diligentius parta conseruet. Virum autẽ robustiorem & audaciorem, vt cui frigus, æstus, bella, labores, reliquaq; foris gerenda parandaq; sint. Etsi noster hic nihil de liberorũ educatione commemoret. Vtriq; autem parem vim memoriæ, & diligentiæ tum temperantiæ tribuit, vti sibi inuicem auxilio subsidioque esse possent. Villicæ seu matronæ deinde officia describentes sic prosequuntur: Et primo ille Graius ad hunc modum: Δεήσει μέν τοι σε, ἔφην ἐγὼ ἔνδον τε μένειν. καὶ οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ᾖ τῶν οἰκετῶν, τούτους συνεκπέμπειν. οἷς δ' ἂν ἔργον ἔνδον ἐργαστέον, τούτων σοι ἐπιστατητέον, καὶ τά τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον. καὶ ἃ μὲν ἂν αὐτῶν δέῃ δαπανᾶν, σοὶ διανεμητέον, ὅπως μὴ ἡ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη, εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται, καὶ ὅταν ἔρια εἰσενεχθῇ, σοὶ ἐπιμελητέον, ὅπως οἷς δεῖ ἱμάτια γίγνηται. καὶ ὅ γε ξηρὸς σῖτος, ὅπως καλῶς ἐδώδιμος γίγνηται ἐπιμελητέον. ἓν μέν τοι τῶν σοι προσηκόντων, ἔφην ἐγὼ, ἐπιμελημάτων; ἴσως ἀχαριστότερον δόξει εἶναι, ὅτι ὃς ἂν κάμνῃ τῶν οἰκετῶν, τούτων σοὶ ἐπιμελητέον πάντων, ὅπως θεραπεύηται. νὴ Δί', ἔφη ἡ γυνὴ ἐπιχαριτώτατον μὲν οὖν, ἢν μέλλωσί γε οἱ καλῶς θεραπευθέντες

χάριν

χρέαν εἴσιαζ, καὶ ὧν ἔνδον ἔργον ἐστὶν ἔσιαζ. Quæ Latinus orator his expreſſit: *Ea porro perſuaſiſſimum habere debebit, aut in totum, aut certe plurimum domi ſe morari oportere, tunc quibus aliquid in agro faciendum erit ſeruis, eos foras emittere, quibus autem in villa quid agendum videbitur, eos intra parietes continere atq; animaduertere, ne diuturna ceſſatione fruſtrentur opera. Quæ domum autem inferuntur, diligenter inſpicere, ne delibata ſint, & ita explorata, atq; inuiolata recipere, tum ſeparare quæ conſumenda ſunt, & quæ ſuperfieri poſſunt, cuſtodire, ne ſumtus annuus menſtruus fiat. Tum ſi quis ex familia corporis aduerſa valetudine afficitur, videndum erit, vt is quã commodiſſime miniſtretur. Nam ex huiuſmodi cura naſcitur beneuolentia, nec minus obſequium. Quin etiam fidelius quam prius ſeruire ſtudent qui cõualuerint, cum eſt agris adhibita diligentia.* Quo loco omiſit, quæ de lana paranda ad domeſticorum veſtes, & de victu ſiue cibo incorrupto ſeruando. Quod mirum, cum tamen Cato in ſua re ruſtica veſtimenta familiæ procurari iubeat. Sed hæc e Roma petenda. Olim autem Romæ inprimis honeſtus erat & laudi dabatur probis matronis lanificii vſus, Quare Caiæ Tarquinii vxori, vt Iulius Paris habet, vel filii eius coniugi, vt Plutarchus, lanificæ inprimis diligenti & ſolerti, tantum honoris eſt habitum, vt in nuptiis boni ominis cauſſa acclamatum ſit: *vbi tu Caius ego Caia:* honori hoc perpetuo dantes, honeſtiſſimæ & optimi inſtituti matronæ, vt ſe non alias quam illi ſimiles eſſe optarent: qui & colum eius, & reliqua domeſtici illius officii inſtrumenta, tum ſandalia cum illius ſtatua in Sancti templo dedicarunt induſtriæ illius & domus fidæ cuſtodiæ monimenta. Quod autem Latinus dixit, *ne delibata ſint, & ita explorata recipere & immolata,* de ſuo addidit maioris euidentiæ cauſſa. Reliqua ſat belle congruunt. Sequitur in Xenophonte: καὶ ἐγὼ μέντοι ἰδὼν ἀχθεσθεῖσαν αὐτήν, εἶπον, μηδέν τι ἔφην, ἀθυμήσῃς ὦ γύναι, ὅτι οὐκ ἔχεις δοῦναι, ὅ, τι σε αἰτῶν τυγχάνω. ἔστι μὲν γὰρ πενία αὕτη σαφής, τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆσθαι. ἀλυποτέρα δὲ αὕτη ἡ ἔνδεια, τὸ μὴ δύνασθαι ζητοῦντά τι λαβεῖν ἢ τὴν ἀρχήν, μηδὲ ζητεῖν, εἰδότα ὅτι οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ γάρ, ἔφην ἐγώ, τούτων οὐ σὺ αἰτία. ἀλλ' ἐγὼ οὐ τάξας σοι παρέδωκα, ὅπου χρὴ ἕκαστα κεῖσθαι, ὅπως εἰδῇς, ὅπου τε δεῖ τιθέναι καὶ ὁπόθεν λαμβάνειν. ἔστι δ' οὐδὲν οὕτως ὦ γύναι, οὔτ' εὔχρηστον, οὔτε καλὸν ἀνθρώποις ὡς ἡ τάξις. καὶ γὰρ χορὸς ἐξ ἀνθρώπων συγκείμενός ἐστιν. ἀλλ' ὅταν μὲν ποιῶσιν ὅ, τι ἂν τύχῃ ἕκαστος, ταραχή τις φαίνεται, καὶ θεᾶσθαι ἀπρεπές. ὅταν δὲ τεταγμένως ποιῶσι καὶ φθέγγωνται, ἅμα οἱ αὐτοὶ οὗτοι καὶ ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι, καὶ ἀξιάκουστοι. καὶ στρατιά γε, ἔφην ἐγώ, ὦ γύναι ἄτακτος μὲν οὖσα, ταραχωδέστατον, καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις εὐχειρωτότατον, τοῖς δὲ φίλοις ἀκλεέστατον ὁρᾶν καὶ ἀχρηστότατον, ὄνος ὁμοῦ, ὁπλίτης, σκευοφόρος, ψιλός, ἱππεύς, ἅμαξα. πῶς γὰρ ἂν πορευθείησαν ἔχοντες οὕτως ἐπικώλυσιν ἀλλήλους; ὁ μὲν βαδίζων τὸν τρέχοντα, ὁ δὲ τρέχων τὸν ἑστηκότα, ἡ δὲ ἅμαξα, τὸν ἱππέα, ὁ δὲ ὄνος τὴν ἅμαξαν, ὁ δὲ σκευοφόρος τὸν ὁπλίτην; εἰ δὲ καὶ μάχεσθαι δέοι, πῶς ἂν οὕτως ἔχοντες μαχέσαιντο; οἷς γὰρ ἀνάγκη αὐτῶν τοὺς

ἐπιόντας φεύγειν, οὔτε ἱκανοί εἰσιν φεύγοντες, καταπατοῦσι τοὺς ὅπλα ἔχοντας. τεταγμένη δὲ ἡ στρατιὰ, κάλλιστον μὲν ἰδεῖν τοῖς φίλοις, δυσχερέστατον δὲ τοῖς πολεμίοις. τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν φίλος ἡδέως θεάσαιτο ὁπλίτας πολλοὺς ἐν τάξει πορευομένους, τίς δ' οὐκ ἂν θαυμάσειεν, ἱππέας κατὰ τάξιν ἐλαύνοντας; τίς δ' οὐκ ἂν πολέμιος φοβηθείη, ἰδὼν διακεκριμένους ὁπλίτας, ἱππέας, πελταστὰς, τοξότας, σφενδονήτας, καὶ τοῖς ἄρχουσι τεταγμένως ἑπομένους. ἀλλὰ καὶ πορευομένων ἐν τάξει, κἂν πολλαὶ μυριάδες ὦσιν, ὁμοίως ὥσπερ εἷς ἕκαστος καθ' ἡσυχίαν πάντες πορεύονται. εἰς γὰρ τὸ κενούμενον ἀεὶ, ὄπισθεν ἐπέρχονται; καὶ τριήρης δέ τοι ἡ σεσαγμένη ἀνθρώπων, διά τι ἄλλο φοβερόν ἐστι πολεμίοις, ἢ φίλοις ἀξιοθέατον, ἢ ὅτι ταχὺ πλεῖ. διὰ τί δὲ ἄλλο ἄλυποι ἀλλήλοις εἰσὶν οἱ ἐμπλέοντες, ἢ διότι ἐν τάξει δ' μὲν κάθηνται, ἐν τάξει δὲ προσνεύουσιν, ἐν τάξει δὲ ἀναπίπτουσιν, ἐν τάξει δὲ ἐμβαίνουσι καὶ ἐκβαίνουσιν. Hæc ex præfato Cicerone Columella sicce legit: *Preparatis igitur receptaculis, oportebat suo quidque loco generatim, atque etiam specialiter nonnulla disponere, quo facilius, cum quid expostulabit usus, recipere possit. Nam vetus est prouerbium, paupertatem certissimam esse, cum alicuius indigeas, eo uti non posse, quia ignoretur ubi proiectum iaceat quod desideratur. Itaque in re familiari laboriosior est negligentia quam diligentia. Quis enim dubitet nihil esse pulcrius in omni ratione vitæ dispositione atque ordine? quod etiam ludicris spectaculis licet sæpe cognoscere. Nam ubi chorus canentium non ad certos modos, neq; numeris præsentis magistri consensit, dissonum quiddam ac tumultuosum audientibus canere videtur. Ac ubi certis numeris ac pedibus velut facta conspiratione consensit, atq; concinuit, ex eiusmodi vocum concordia non solum ipsis canentibus amicum quiddam & dulce resonat, verum etiam spectantes audientesq; lætissima voluptate permulcentur. Iam vero in exercitu neque miles, neque Imperator sine ordine ac dispositione quicquam valeat explicare, cum armatus inermem, eques peditem, plaustrum equites si sint permisti, confundant. Hæc eadem ratio præparationis atq; ordinis etiam in nauigijs plurimum valet. Nam ubi tempestas incessit, & est rite disposita nauis, suo quidq; ordine locatum armamentum sine trepidatione minister promit, cum est a gubernatore postulatum.* Quæ videtur Columella decurtasse. Iam vox specialiter parum agnoscere Ciceronem videtur. Ordinem collaudat Xenophon, qui quam sit præstans, tribus similitudinibus comprobat. Vna a choro canentium, altera a dispositione exercitus, tertia a rei naualis instituto ducta, quarum mediam fusius multo explicat Græcus quam Latinus. in comparatione chori, Xenophon non solum concentum & symphoniam vocum, verum etiam concordem motum pedum reliquorumque membrorum collaudat. Quem autem præeuntem magistrum hic vocat, alii chori epistatem seu chorodidascalum vocant: cuiusmodi Pindaro fuit Æneas, quē & præcentorem nonnulli appellarunt; cuius epistatæ nulla fit in Xenophonte mentio. Subdit Xenophon: ἐπεὶ δὲ ταῦτα διηλθόμην ἔφη. οὕτω δὴ ἤδη κατὰ φυλ-

διηκε

διεκρίνομεν τὰ ἔπιπλα. ἠρξάμεθα δὲ πρῶτον, ἔφην, ἀθροΐζοντες, οἷς ἀμφὶ θυσίας χρώμεθα. μετὰ ταῦτα κόσμον γυναικὸς τὸν εἰς ἑορτὰς διῃροῦμεν. ἐσθῆτα ἀνδρὸς τὴν εἰς ἑορτὰς καὶ πόλεμον καὶ στρώματα ἐν γυναικωνίτιδι, στρώματα ἐν ἀνδρωνίτιδι, ὑποδήματα γυναικεῖα, ὑποδήματα ἀνδρεῖα. ὅπλων ἄλλη φυλή, ἄλλη ταλασιουργικῶν ὀργάνων, ἄλλη σιτοποιικῶν, ἄλλη ὀψοποιικῶν, ἄλλη τῶν ἀμφὶ λουτρὸν ἄλλη ἀμφὶ μάκτρας, ἄλλη ἀμφὶ τραπέζας. καὶ ταῦτα πάντα διεχωρίσαμεν οἷς τε ἀεὶ δεῖ χρῆσθαι. καὶ τὰ θοινητικά. χωρὶς δὲ καὶ τὰ κατὰ μῆνα δαπανώμενα ἀφείλομεν. δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν. οὕτω γὰρ ἧττον λανθάνει, ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται. ἐπεὶ δὲ χωρίσαμεν πάντα κατὰ φυλὰς τὰ ἔπιπλα εἰς τὰς χώρας τὰς προσηκούσας ἕκαστα διηνέγκαμεν. μετὰ δὲ τοῦτο, ὅσοις μὲν τῶν σκευῶν καθ᾽ ἡμέραν χρῶνται οἱ οἰκέται, οἷον σιτοποιικοῖς, ὀψοποιικοῖς, ταλασιουργικοῖς, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο· ταῦτα μὲν αὐτοῖς τοῖς χρωμένοις δείξαντες, ὅπου δεῖ τιθέναι, παρεδώκαμεν καὶ ἐπιφάζαμεν σῶα παρέχειν. ὅσοις δ᾽ εἰς ἑορτὰς ἢ ξενοδοχίας χρώμεθα, ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις ταῦτα δὲ τῇ ταμίᾳ παρεδώκαμεν, καὶ δείξαντες τὰς χώρας αὐτῶν. καὶ ἀπαριθμήσαντες καὶ γραψάμενοι ἕκαστα, εἴπομεν αὐτῇ, διδόναι τούτων ὅτῳ δέοι ἕκαστον, καὶ μεμνῆσθαι ὅ, τι ἂν τῳ διδῷ, καὶ ἀπολαμβάνουσαν κατατιθέναι πάλιν ὅθενπερ ἂν ἕκαστα λαμβάνῃ. Quæ M. Cicero auctoritatem Xenophontis ſequutus in Oeconomico ſic complexus eſt: *Præparatis idoneis locis inſtrumentum & ſuppellectilem diſtribuere cœpimus, ac primum ea ſecreuimus, quibus ad res diuinas vti ſolemus. Poſtea mundum muliebrem, qui ad dies feſtòs comparatur, deinde & virilem item dierum ſolemnium ornatum: nec minus calceamenta vtrique ſexui conuenientia: tum iam ſeorſum arma ac tela ſeponebantur, & in altera parte inſtrumenta, quibus ad lanificia vtuntur. Poſt quæ ad cibum conficiendũ vaſa (vt aſſolent) conſtituebãtur. Inde quæ ad lauationem, quæ ad exornationem, quæ ad menſam quotidianam, atque epulationem pertinerent, exponebantur. Poſtea ex iis, quibus quotidie vtimur, quod mẽſtruum eſſet, ſepoſuimus: quod annuum quoq; in duas partes diuiſimus. Nam ſic minus fallit, qui exitus futurus ſit. Hæc poſtquam omnia ſecreuimus, tum ſuo quæq; loco diſpoſuimus. Deinde quibus quotidie ſeruuli vtuntur, quæ ad lanificia, quæ ad cibaria coquenda & conficienda pertinent, hæc ipſa ei, qui vti ſolet, tradidimus, & vbi ea ponerent, demonſtrauimus, & vt ſalua eſſent, præcepimus. Quibus autem ad dies feſtos, & ad hoſpitum aduentum vtimur, & ad quædam rara negotia: hæc primo tradidimus, & loca ſingulis demonſtrauimus, & cuiq; ſua annumerauimus, atq; annumerata ipſi exſcripſimus, cumq; admonuimus, vt quodcunq; opus eſſet, ſciret vnde daret, & meminiſſet atq; annotaret, quid, & quando & cui dediſſet, & cũ recepiſſet, vt quidq; ſuo loco reponeret.* Quod Xenophon dixit κόσμον γυναικὸς, *mundum muliebrem* vertit Cicero, tum *dierum ſolemnium ornatum*, ꝙ Græce ἐσθῆτα εἰς ἑορτάς. Illud aũt omiſit, quod ad ſtragula in gynæconitide & andronitide pertinet, ꝓpterea quod (vti credo) apud Romanos virorum, mulierumq; habitacula antiquitus non tam erant diſcreta. ταλασιουργικὰ ὄργανα

Cicero appellauit, *instrumenta quibus ad lanificia vtuntur; ad cibum conficiendum vasa*, quæ Græce σιτοποιικά. Porro quæ θοινητικά ea, quæ ad *epulationem pertinerent*. Quod autem dixit Græcus εἰς ξενοδοχίας Cicero ad *hospitum aduentum* vertit. *Ad quadam rara negotia*, expressit id quod Xenophon dixit, ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις, hoc est, *ad tempore quodam necessarias actiones*. quod tamen a Volaterrano cum aliis nonnullis est omissum. Promæ deinde bonæ ingenium describens Xenophon subdit: τὴν δὲ ταμίαν ἐποιησάμεθα, ἐπισκεψάμενοι, ἥτις ἡμῖν ἐδόκει εἶναι ἐγκρατεστάτη καὶ γαστρὸς καὶ οἴνου καὶ ὕπνου καὶ ἀνδρῶν συνουσίας. πρὸς τούτοις δὲ ἣ τὸ μνημονικὸν μάλιστα ἐδόκει ἔχειν καὶ τὸ προνοεῖν, μή τι κακὸν λάβῃ παρ' ἡμῶν, ἀμελοῦσα, καὶ σκοπεῖν, ὅπως χαριζομένη τι ἡμῖν, ὑφ' ἡμῶν ἀντιτιμήσεται. Huius priorem clausulam Cicero siue Columella sic expressit, de villica loquens: *Nam imprimis considerandum erit, an a vino ab escis, a superstitionibus, a somno, a viris remotissima sit, & vt cura eam subeat, quid meminisse, quid in posterum prospicere debeat.* Et post pauca: *& tam etiam malum vitare, quam præmium recte factorum sperare.* De *superstitione* Cicerone de suo addidit, (etsi hæc Columellæ putem,) Catonem puto sequutus, qui Villicum superstitionibus arcet in præceptis Villici, *Augurem, haruspicem, ariolum, Chaldæum vetans eum consulere*. Id postremo loco considerandum, Interpretem Volaterranum non satis feliciter hanc extremam particulam vertisse, dum scribit: *Ad hæc eo ingenio prædita, vt facile conspiceret sese per negligentiam incommodum, per diligentiam vero gratiam a nobis & munera consequuturum.* Non satis ex mente auctoris. Vult enim talem ad id officium deligi, quæ a natura firma sit memoria prædita & prouidentia; hoc est, non obliuiosa, negligens & socors. Si enim facili memoria prædita fuerit, nihil omittet per incogitantiam, eorum quæ sibi curanda agendaque erunt. Si adhæc prouidentia adsit, industria erit ad gratiam heri heræue promerendam & pœnam euitandam: sin negligens, obliuiosa, & socors fuerit; nihil tale eam curaturam. Dixerat enim ante æque mulieri ac viro prouidentiam memoriam & industriam indidisse, quod iis illi æque ac viro opus esset in conseruandis iam partis. Maiore autem metu esse, vt sollicitius parta custodiret.

CAPVT XVI.

Cur νάματος μυστὴν *Anacreon Poeta* Venerem *vocarit, inibiq; allegorica de Nymphis interpretatio.* Nympheum *quid, &* Nympha; *aliaq; in eam sententiam.*

ANacreon Teius Poeta melicus in cantilenis suis carmine quodam Venerem νάματος μυστὴν appellat, hoc versu:

μύστης νάματος ἡ κύπρις
ὑμεναίοις χορεύοντα, hoc est:

Sacro-

Sacrorum præses vnda Venus
Hymenæis adplaudens:

Huius rei caussam cum amplius quæreremus, inuenimus Venerem generationis præsidem, humido ideo præsidere, quod humiditas præcipua sit caussa generationis: immo vitalem omnibus generatis substantiam præbens. Quod pluribus exsequitur Porphyrius in commentariolo de antro nympharum. Vnde, inquit, & nymphas *Naidas* dicimus, quæ ἀπὸ τῶν ναμάτων οὕτω κεκλῆσθαι, id est, *quæ ab vndarum fluxibus ita sint appellatæ.* Has opinatur idem τὰς τῶν ὑδάτων προεστώσας δυνάμεις ἰδίως, hoc est, *proprie esse adstites vires aquarum.* Quin & animas ad generationem accedentes hoc nomine appellarunt. Nam in corpora descendẽtes, ad humorẽ accedere opinati sunt Philosophi: vt qui secundum Numenium θεόπνοος sit, hoc est, *diuinitus inspiratus.* Cum nimirum secundum Prophetam Mosem, Dei spiritus super eum principio latus sit. Vnde & Ægyptii ideo numina non solido, sed nauigiis insistentia fabricauere. Hinc & animas omnes in generationem descendentes, prius humore potas docuerunt. Hinc tenebricosus ille Heraclitus:

——ψυχῇσι
φᾶναι τέρψιν μὴ θάνατον ὑγρῇσι γενέσθ.

Id est: *Animis esse delectationem, haud mortem humidis fieri.* Vnde fortasse Vergilio libro sexto, *Letheus* ille *fluuius*, vnde animæ haurientes priorum haud obliuiscuntur, dum iterum in hanc vitam ingrediuntur, secundum Platonicorum & Pythagoreorum παλιγγενεσίαν. Quin & astra vniuersa, tum Solem ipsum lumenque humore attracto ali fouerique Stoici docuerunt, qua in sententia Ptolomæum Pelusiensem fuisse videmus. ἡ δὲ σελήνη, inquit, τὸ μὲν πλεῖον ἔχει τῆς δυνάμεως ἐν τῷ ὑγραίνειν, διὰ τὴν περιγειότητα δηλονότι, καὶ τὴν τῶν ὑγρῶν ἀναθυμίασιν καὶ διατίθησιν οὕτως ἄντικρυς τὰ σώματα πεπαίνουσα καὶ διασήπουσα τὰ πλεῖστα. Id est. *Luna plurimũ habet virium in humectando ob vicinitatem terræ videl. vnde plurimæ vndæ euaporationes prodeunt, quibus corpora sibi obiacentia & mollia reddit & putrefacit.* Et de Venere loquens: μάλιστα δὲ ὑγραίνει καθάπερ ἡ σελήνη. διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἰδίων φωτῶν, νοσφιζόμενος τὴν ἀπὸ τῶν περιεχόντων τὴν γῆν ὑγρῶν ἀναθυμιάσεων. Id est. *Sed plurimum humectat sicuti & Luna, propterea quod magnitudine luminum suorum attrahat vapores ex subiectis terræ humectis locis.* Hinc vtrique Deæ vires Naidas adseclas attribuerunt; adeo vt Diana, quam eandem cum luna veteres tradiderunt, apud Callimachum in hymno nominis sui, a Ioue optet sibi dari Nymphas:

δὸς δέ μοι ἑξήκοντα χορίτιδας ὠκεανίνας
πάσας εἰνέτεας, πάσας ἔτι παῖδας ἀμίτρους.
Da mihi sexcentas saltatrices Oceanitidas,
Omnes nouennales, omnes etiamdum puellas incinctas.

Incinctas, inquit Scholiastes, id est, *virgines*, quod puellæ nondum deuirginatæ, incinctæ incederent. Et eum sequutus in Cynegetico carmine Gratius:

> *Adsciuere suo comites sub nomine Diuæ*
> *Centum omnes nemorum, centum de fontibus omnes*
> *Naiades.*

Et Horatius de Venere loquens:

> *Feruidus tecum puer & solutus*
> *Gratiæ Zonis, properentq; nymphæ.*

Huc quoque pertinet quod Artemidorus *in secundo* ὀνειροκριτικῶν docuit. *Flumen*, inquit, *& stagna, & Ephydrides & Nymphæ bonæ sunt ad generandos liberos. Ephydrides* Naiadas vocat. Id adnotandum, *Nymphas* dici *sponsas*, quod, vt ait Porphyrius, viris propter generationem liberorum iungantur. Hinc in nuptiis fuisse morem, vt lauacro perfunderentur aquæ ex perpetuo flumine, fonte seu riuo haustæ. Illud obiter: Quoniam Nympha sponsam significat; *Nymphæa* dici ea loca, quæ beneficio optimorum Imperatorum condita sunt, publicataque in eum vsum, vti tenuiores ibi nuptias suas peragant celebrentque: Quemadmodum hodieque in magnis ciuitatibus domus quædam ad id conducuntur, non alii fere rei seruientes. Docet id Ioannes Monachus cognomento Zonaras, in vita Leonis Imperatoris: κὴ τὸ καλέμενον νυμφαῖον. οἶκον ἕτερον ἀντικείμενον τοῦ προρρηθέντος οἴκου, εἰς τὰς τῶν γάμους γενέσθαι ἐν αὐτῷ χρηματίζοντα τῶν μὴ κεκτημένων οἴκους χωροῦντας πλῆθος ἐν ἑαυτοῖς. *Et Nymphæum vocatam aliam domum a prædicta, ad celebrandas in ea nuptias, vsui iis futuram, qui domos non haberent, quæ non sufficerent in seipsis talem turbam capere.* Et sic intelligenda est vox est apud Iulium Capitolinum in Gordiani vita: *Opera Gordiani Romæ nulla exstant præter Nymphæa & balneas:* Vbi quidam male lauacra exponunt; nam quid opus esset *balneas* adiicere? Pro lauacris tamen vsus est Socrates tripartitæ historiæ scriptorum vnus: *Præfectus*, inquit, *vrbis tunc Clearchus Nymphæum maximum tunc ædificauit in platea quæ Theodosii nunc vocatur, vbi aquæ affluentia est emissa.* Quod Nymphæum hic auctor vocat, Ammianus Marcellinus libro historiæ trigesimo primo lauacrum nominat, de eadem re loquens: *Denique cum Chalcedonis veteres subuerterentur muri, vt apud Constantinopolim ædificaretur lauacrum &c.* prosequens ea quæ Socrates. Nympheam porro etiam herbæ genus esse, ex Dioscoride notum est, qui illam etiam Nymphona vocat, dictam, vti opinor, quod aquis increscit. & fabulentur a Nympha denominatam, quam Hercules claua sua interemerit aut quæ ipsius Zelotypia mortua sit, in hanc herbam commutata. Quin & *Nymphæ* Aristoteli in animalium historia di-

ria dicuntur insecta, vbi vermes esse desierunt, cum formæ liniamenta receperint, vsque dum euolent, quo tempore nullum alimentum recipiunt. *Nympha* autem, etiam *Carunculam* significat, quæ e muliebri pudendo prominet, interdum adusque turpitudinem: cuius abscindendæ rationem docet libro sexto, Paulus Ægineta, qui mos solennis Ægyptiis fuit teste Galeno. Grammatici nymphas quasi lymphas dictas volunt, commutatione vnius litteræ, teste *Victorino* & Nymphæ Meliades siue μηλειάδες Hesychio, quas a Melio quodam viro denominatas vult Palephatus; non autem a fraxino, vt communis habet opinio.

Caput XVII.

Castigatus T. Liuij locus libro primo, inibique super voce desidere.

T. Liuius statim in exordio historiæ Romanæ in ipso proœmio locum habet varie lectum, & a multis interpolatum, qui mihi videtur animaduersione dignus. Hic enim passim in iis, qui emendatissimi codices haberi volunt, Germanicæ editionis legitur: *Ad illa pro se quisque acriter intendat animum, quæ vita, qui mores fuerint, per quos viros, quibusque artibus, domi militiæque partum & auctum imperium sit: labente paulatim disciplina, vel dissidentes primo mores sequatur animo, deinde vt magis magisque lapsi sint, tum ire cœperint præcipites, donec ad hæc tempora, quibus nec vitia nostra, nec remedia pati possumus, peruentum est.* Nemo hactenus suspicatus est, quin horum verborum sensus sibi optime constaret, lectioque sana esset & integra. Sed mihi suspecta esse cœpit vel ob hoc, quod vox *dissidentes* parum quadrare videretur; cum non de dissidio morum Liuius hic agat, sed de lapsu, præcipitio & ruina. Quocirca cum inspexissem codicem quendam meum, contemtibilem ob infinitas mendas, e primis illis impressis exemplaribus, qui adolescente Typographica Venetiis ex libris manu descriptis excusi erant; inueni ibi non *dissidentes*, sed *desidentes* legi, quod ipsum in quibusdam aliis obscurioris notæ editionibus sequutum vidi: Quam veterem lectionem, vt hac recente synceriorem retinendam arbitratus sum: Vt Metaphora ab ædibus ruinam minitantibus sumta, Liuius *mores desidentes* dixerit, qui iam sua e basi fundamentoque moueri transferrique incipiant, & deorsum nutare. Nam perstans in eadem metaphora subiungit: *Deinde vt magis magisq; lapsi sint; tum ire cœperint præcipites.* Primū n. domus aut ædificiū ruinā patiens, desidere incipit, deinde labi, postremo totū præceps & pronū ad terram deuoluitur prosterniturq;. Est n.

desidere, deorsum sedere, a *sido* compositum, & norunt Grammatici. Vnde *terram desidere* dicitur, cum deorsum descendit, & subtrahitur. Eius autem vocis pleniorem notionem nobis tradit doctissimus vir Hadrianus Cardinalis, pluribus auctoritatibus eam suffulciens, egregieque detegens quorundam litteratorum inscitiam, qui in hac voce explananda supra modum sunt hallucinati.

CAPVT XVIII.

Odam Horatianam quem virum aut heroa, *ad imitationem Pindari cuiusdam hymni conscriptam, adserente Porphyrione, quomodo alias probari possit.*

HOratii, Lyricorum omnium Latine scribentium summi Ode exstat, cuius initium:

Quem virum aut heroa Lyra vel acri
Tibia sumis celebrare Clio?
Quem Deum, cuius recinit iocosa
Nomen imago

In quam Porphyrio doctissimus eius Poetæ interpres, scribens ait: *Hæc a Pindaro sumpsit. Continet autem hæc Ode laudes Deorum ac Principum Romanorum.* Hactenus ille. Nos autem alias inuenimus consimilem hymnum siue odam conscriptam esse a Pindaro, in qua ad eundem modum dubitat, celebretne Heroas aut nymphas, aut Deos Thebanos, aut ipsos Thebani soli viros fortes, denique ipsas Thebas, cum sibi multa proposita videret. Quod ipsum ne quis anxie quærat, in encomio apud Lucianum inueniet. Sic enim ille auctor: *ὥσπερ οὖν ὁ πίνδαρος ἐπὶ πολλὰ τὸν νοῦν τραπόμενος, οὕτω πως ἠπόρηκεν ἰσμηνὸν ἢ χρυσηλακάτην μελίαν, ἢ κάδμον, ἢ σπαρτῶν ἱερὸν γένος, ἢ τὰν κυανάμπυκα, ἢ τὸ πάντολμον σθένος, ἡρακλέος, ἢ τὰν Διονύσου πολυγαθέα τιμὰν, ἢ γάμον λευκωλένου ἁρμονίας ὑμνήσομεν. ἔοικε δὲ καὶ σύ γε ταυτὸν ἔπαθες ἀπορεῖν λόγων, ἢ βίον, ἢ ῥητορικὴν, ἢ φιλοσοφίαν, ἢ δημαγωγίαν, ἢ τὸν θάνατόν τ' ἀνδρὸς ὑμνήσειεν, &c.* Quæ sic vertit quidam eximie doctus: *Vt igitur Pindarus alicubi dubitat, multa videns sibi proposita esse, cum inquit:*

Num mea Ismenum Meliamue nympham,
Seu magis Cadmum, genus aut virorum
Dentibus saui genita Draconis
Carmina dicent.
Seu canam Thebas celebresue pugnas
Herculis, seu Bacche tuos honores,
Seu prius nunc Harmoniæ puellæ
Dicam hymenæos.

Id tibi accidet, vt dubites orationes an res gestas, aut eloquentiam, aut doctri-

doctrinam, aut auctoritatem, aut mortem viri summa laudandam, &c. Ceterum in hoc visi sunt differre, quod Horatius omne Deorum Heroumque genus attingit, vt ad suos perueniat Romanos: Pindarus vero solos Thebanos tum Deas, tum Heroas, hominesq; & nymphas & res decantandas sibi sumit. Suspicor (si coniecturæ locus detur) ex libro Pindari ἐγκωμιῶν hunc hymnum esse. Nam tali titulo hunc poetam librum conscripsisse, indicat Suidas. Alludit etiam ad hunc Pindari hymnum Dion Chrysostomus in oratione quæ inscribitur Tarsica prior: *Videmini*, inquit, *mihi frequenter diuinos audiuisse homines, qui se omnia nosse putant, deque omnibus dicere posse, quatenus quis præfinit qua sint postulata, & aliquam habeat in rerum natura essentiam, deque hominibus & Genijs, deq; Dijs, & terra & cœlo, & mari, & de Sole & Luna, & alijs astris & de vniuerso mundo, & de corruptione & generatione, & sexcentis alijs. Deinde accedentes ad vos perunctantur, quidnam ipsos dicere velitis, & qua de re, iuxta Pindarum: an Ismenum, an aurata colo Meliam aut Cadmum. Quicquid vero vos volueritis, inde auspicantes densum & multum effundunt sermonem, tanquam flumen quoddam exundans intra viscera conclusum.*

CAPVT XIX.

Prouerbium illud, Homo homini Deus, *e quo desumptum.*

ERasmus Roderodamus litterarum litteratorumque omnium (absit verbo inuidia,) Phœnix, in suis illis Chiliadibus prouerbium hoc enarrans, *Homo homini Deus*, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, quum multa attulerit, quæ ad explanationem prouerbii pertinent, vsumque eius egregie doceat, tamen nescio quomodo omisit, e quo auctore illud desumtum foret, quique veterum eo vsi essent. Quod vt in homine maioribus occupato, & qui tam multa scriberet, tamque varias res tractaret, minime mirum, quando & in Varrone & Seneca, ipsoque Cicerone huiusmodi notata sunt. Nos certe quod præterire hic noluimus, inuenimus Cæcilium comicum ea forma prouerbio vsum, quod ipsum Symmachi epistolarum libro edocti sumus. Sic enim ille: Recte Cæcilius Comicus inquit:

Homo homini Deus est, si suum officium sciat.

Hanc ego in te dixerim sententiam conuenire, qui nostris negotijs curam virilem præstitisti. Suidas quoque ipsum prouerbium habet, sed nullo idoneo adlato teste: aitque parœmiam dici ἐπὶ τῶν ἀπροσδοκήτως ὑπὸ ἀνθρώπου σωζομένων, καὶ δι' αὐτῶν διδοξασμένων, de his, qui præter spem ab homine aliquo seruantur, vel per eos inclarescunt, quod ipsum quoque idem parœmiographus omisit.

CAPVT XX.

Vocabulum sensus *a veteribus varie acceptum: tum Cn. Matius eo usum pluratiue & contra receptam vulgo opinionem.*

NOnius Marcellus vim vocabuli *sensus* explicans, sensus, inquit, & sensa in hoc separātur. *Sensus n. sunt qui sentiunt. Sensa quæ sentiuntur*, & adfert Ciceron. de Oratore, qui dicat: *Et quod exprimere dicendo sensa possumus, nam primum manifestum est & sæpere nos, quum incitatio sit vel sensus.* Hactenus ille. Quibus (ni fallor) vult. *sensus* esse animi comprehensionem, quæ fit ex incitatis sensibus corporeis, hoc est, ταῖς αἰσθήσεσι; iis n. nos in notionem rerum venire. *Sensa* vero iam comprehensa esse. Sed pace tanti viri, inuenias etiam sensum ἐννοιῶς accipi pro re, quā animo voluimus seu cogitamus. Plautus in Mostellaria:

Docte atq; astute mihi cum illo captandum est.
Non ego illi extemplo meum ostendam sensum.

Hoc est, animi mei cogitationem iam ante præconceptam. Sed hoc ipsum etiā iam vsus obtinuit, vt *sensum* pro *intelligentia cuiuslibet rei* dicamus, tam pro his quæ animo, quam quæ corpore sentiuntur. Cuius exempla omnibus sunt in propatulo. Illud tamen præcipue hic adnotandum duximus, Cn. Matium antiquum mimiiamborum scriptorem hac voce in alio significato frequenti vsum, cum dicit:

Quapropter edulcare conuenit vitam
Curasq; acerbas sensibus gubernare.

Vbi per *sensus* siue *sensa*, cogitationes animum gubernantes intelligit, seu ipsam vim rationis animi nostri imperatricis, quam λογικὴν philosophi Græci, nostri *rationem seu vim rationis*, appellarunt. Cum autem Næuius in Alcestide dixit: mente exsensa corde tardigemulo, videlicet intellexit senem amentem, cui iam omnis animo sentiendi vis defloruisset. Sic Laberius apud Macrobium voce *sensus* pluraliter vsus est:

Necessitas cuius cursus auersi impetum
Voluerunt multi effugere pauci potuerunt;
Quo me detrusit pene extremis sensibus?

Hoc est, iis quæ firmiter in animo antea mihi decreta erant, & ratione firmata; Qualiter antea diximus a Cn. Matio accipi.

CAPVT XXI.

Vocem conscire *a M. Bruto in epistolis noue positam, acceptamq; in bonam partem, aliter quam apud alios auctores inueniatur.*

M. Brutus in epistola quadam ad Ciceronem noue, & præter Latinorum auctorum consuetudinem, videtur voce hac *consciui* vsus. Sic enim de nece Cæsaris, quod ille, vt pulcherrimum,

nium, reiq; publicæ vtilissimum facinus, subinde collaudat, loquitur: *An tu Romæ habitare, id puta, incolumen esse? Res, non locus oportet præstet istud mihi: neq; incolumis fui Cæsare viuo, nisi postquam illud consciui facinus*, h. e. conscius fui & particeps præclari illius facinoris, necce Cæsaris vt Tyranni, a tyrannide liberata Repub. In bonam hic partem, vt fausto vocabulo vsus est dictione *consciui* a verbo *conscire*. Cum contra auctores id soleant in malam partem interpretari, quemadmodum in illo Satyr.

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

In bonam autem partem raro vel nunquam inuenias apud bonos auctores, nec potest dici a voce *consciscere* deriuatum, cum, vt notauit Vallensis, id fere de morte sibi illata dicatur, vt *consciuit sibi mortem*. Neque sensus patitur, vt a verbo *conscisco* hoc præteritum sit, cum tunc ad vnum Brutum pertineret. Nunc constat, Cæsarem a plurib. viginti vulneribus confectum: vt bene dixerit, facinus illud se conscire; quippe cuius conscientia erat illi cum pluribus communis. Quocirca Græcos hac in parte imitatus videtur, qui voce *συνειδέναι* tam in bona quā mala re vtuntur. Vnde vt notauit Thomas Magister, dicunt *σύνοιδά σοι χρηστόν τι*, h. e. *conscius sum tibi alicuius boni*. Non autem in singulari: *σύνοιδά σε ἀγαθὸν ὄντα* nisi dicas pluraliter: *πολλοὶ συνοίσασι σὲ βέλτιστον*, hoc est, *omnes simul nouerunt, te optimum esse*. Et sic ea voce vsus est Aristides Rhetor in quadam sacra oratione: *ὁμολογοῦσιν αἰεὶ δήποτε, μηδένα πω τῶν πάντων συνειδέναι τοιοῦτόν τε μηθέν τι*: *fatentur semper id quidem, neminem omnium conscium esse, huiusmodi cuipiam elargita.* Contra in deteriorem partem vsus est Euripides in Hippolyto coronato:

δουλοῖ γὰρ ἄνδρα κἂν θρασὺ σπλαγχνός τις ᾖ
ὅταν ξυνειδῇ μητρὸς ἢ πατρὸς κακά.
Seruum efficit hominem quamlibet cordatum,
Si conscius sit malorum patris & matris.

Plura exempla & significata habet Budæus, ad quem lectorem remittimus.

CAPVT XXII.

Demeam apud Terentium, aliorum errata tanquam speculum inspicere iubentem, *ex Euripidis quadam sententia deriuatum videri.*

DEmea apud Terentium in Adelphis iubet filium Clitiphonem aliorum errata, tanquam in speculum inspicere. Inquit enim:

Nihil prætermitto consuefacio deniq;
Inspicere, tanquam in speculum, vitas omnium,
Iubeo, atq; ex alijs sumere exemplum sibi

Videtur Comicus allusisse ad carmen Euripidis, quod est in Hippolyto Coronato. Phædra enim reprehendens impium suum amorem, & potius mori præoptans, multum adulteras vxores

exsecratur, tum ob illud præcipue, si filii sint conscii maternorum aut paternorum delictorum & probrorum: Ea enim semper animis inhærere, & si tempore videantur obducta, recordatione tamen sui liberorum magnos animos deiicere, & obnoxios facere, obuersarique illis non secus quam si virgo speculum sibi proponens, bona malaue formæ suæ cõtempletur, omnia ita tempus ob oculos ponere. Sed iam Euripidis verba subiicimus:

δουλοῖ γὰρ ἄνδρα, κἂν θρασύσπλαγχνός τις ᾖ,
ὅταν ξυνειδῇ μητρὸς ἢ πατρὸς κακά.
μόνον δὲ τοῦτό φασ' ἁμιλλᾶσθαι κακῷ,
γνώμην δικαίαν κἀγαθὴν ὅτῳ παρῇ.
κακοὺς δὲ θνητῶν ἐξέφηνεν ὅταν τύχῃ,
προθεὶς κάτοπτρον, ὥστε παρθένος νέα
χρόνος, παρ' οἷς μήποτ' ὀφθείην ἐγώ.

Id est.

Seruum efficit hominem quamlibet cordatum,
Si conscius sit malorum patris aut matris,
Vnum hoc aiunt superare mala,
Si cui adsit bona iustaq; mens:
At si quando malos homines edici contingit,
Vt recens virgo ita speculum
Proponit tempus, quod ego ne intuear.

Vbi Scholiastes: κατόπτρῳ δὲ παρείκασε τὰ ἐν τῷ προϊόντι χρόνῳ φαινόμενα τεκμήρια τῶν πρὶν ἁμαρτηθέντων, καθὼς παρελθόντων τῶν ἔργων αὐτῶν. ἢ ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τεκμήρια καὶ σκιὰς τῶν παλαιῶν αὐτῶν ὁρῶμεν ἁμαρτημάτων; hoc est, *Intuemur tanquam in speculo indicia & vmbras priorum delictorum.* Plutarchus in libello de educatione liberorum priores duos versiculos adducit, dum parentes admonet, ne liberis metũ ingerant exempla actæ nequiter & flagitiosę vitæ.

Capvt XXIII.

Interpretem Antonini Imperatoris immutasse vocem Rhombus *in* Rhembus; *tum de vtriusq; vocis significato complura.*

MArcus Antoninus Imperator, cognomento philosophus in 2. commentar. καθ' ἑαυτὸν, volens ostendere vanitatẽ omnium rerum, quæ in hoc sublunari mundo sunt, adhunc modũ scribit: τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ μὲν χρόνος στιγμή· ἡ δὲ οὐσία ῥέουσα. ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά. ἡ δὲ ὅλου τοῦ σώματος σύγκρισις, εὔσηπτος. ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος. ἡ δὲ τύχη δυστέκμαρτον, Id est: *Humanæ vitæ spatium, punctum, substantia, fluens sensus hebes, totius autem corporis mixtio putrefactioni obnoxia, anima turbo, fortuna vero coniectatu difficilis.* In quem locum is qui hunc auctorem vertit, & primus in lucem edidit, Gulielmus Xylander, (quem interim honoris caussa nominatum volo, & virum doctissimum semper laudandum duco) nescio qua ratione motus, cum ibi ῥέμβος adnotatum esset, id se sequutũ scribit quo

quod philosophicum non esset (vt ipse inquit) animam Rhombo, quæ est figura quatuor laterum æqualium, non tamen rectangula comparari. Sed ῥέμβος inquit, vagus est, & ῥεμβεύω, vagari: quod Plutarchi in Pompeio & Fabio Maximo, & huius auctoris testimoniis probetur. Sed pace tanti viri; ego *animam* hic meritissimo *Rhombum* dici arbitror, quod Rhombus non solum sit Geometrica figura, & instrumentum, sed etiam id ludicrum puerile, quod pueri trochum siue turbinem etiam Latine vocant: quē scutica quolibet versantes & impellentes, vt inde natum sit adagium: *Turbine versatilior.* Cum igitur anima nostra in hoc sublunari circulo multis cupiditatum & rerum inanium illecebris, tanquam procellis, huc illuc instar turbinis impellatur & moueatur, merito illam Antoninus huic rhombo seu turbini puerili cōparauit: vt quæ omnib momentis ad illicita raptetur, & cogitationum inutilium diuersis flatibus adsidue impellatur. Ceterum quoniam in *rhombi & turbinis* mentionem incidimus, nihil absurdum fuerit omnia illius significata latius percurrere & explanare: Tum etiam super verbo ῥεμβεύω & ῥέμβω aliquid adiicere. Est igitur Rhombus, vt Euclides, & illum sequutus Cassiodorus docent, figura, quæ qui quidem æquilatera sit, at rectangula seu directiangula (vt appellat Martianus Capella minime. Hinc Indiā rhōbo similem tradidit Dionysius Afer Poeta his versibus:

φράζεο δ' ὡς τι σχῆμα καὶ οὔρεα καὶ ποταμοὺς
ἔρπα τ' ἡγεμόνεσσι, καὶ αὐτῆς ἔθνεα γαίης
ἥδε μὲν οὐ περίφοιτος ἐπὶ πλευρῇσιν ἄρηρε
πάσαις λοξῇσιν, ἀλίγκιος εἴδει ῥόμβου.

Quos sic vertit Remnius Fannius:

Nunc age te fluuios, montes, formamq; docebo
Ipsius terræ, populos gentesq; beatas:
Marginibus ternis tellus hac clauditur omnis
Obliquatq; latus per cunctas linea partes.

Sed non expressit illud ἀλίγκιος εἴδει ῥόμβου, id est *similis figuræ rhombi.* Tum illud praue: *Marginibus ternis*, cum Græce sit πισύρεσιν πλευρῇσιν; id est, per quatuor latera. Geometræ enim sæpe aut formis Geometricis, aut aliis rebus terrarum facies adsimilant, vt cum dicunt: Sardiniam similem plantæ hominis. Peloponnesum folio platani, Italiam crūri cum pede hominis mortui. Sic orbem terrarum fundæ, & Africam figuræ, quæ τραπέζιον dicitur, vt nunc Indiam rhombo. At solidus rhombus, qui non solum superficiem, sed profunditatem quam habet, Archimedi in libro περὶ τῆς σφαίρας καὶ κυλίνδρου sic definitur: ῥόμβος ἡ καλῶ στερεὸν ἐπειδὰν δύο κῶνοι τὴν αὐτὴν βάσιν ἔχοντες τὰς κορυφὰς ἔχωσιν ἐφ' ἑκάτερα τοῦ ἐπιπέδου τῆς βάσεως, ὅπως οἱ ἄξονες αὐτῶν ἐπ' εὐθείας ὦσι κείμενοι, τὸ ἐξ ἀμφοῖν τοῖν κώνοιν συγκείμενον στερεὸν σχῆμα. Id est *Rhombum autem solidum voco, vbi duo coni in eadem basi constantes, vertices ha-*

buerint vtrinque sites plano basis, ita vt axes eorum sint in direct[...] bi inuicem coniuncti, figuram ex vtrisq; conis compositam. Hæc [...] ἐμφανίζων τὴν ἔννοιαν τῶν ὀνομάτων, inquit Eutolius As[...]lonita eius interpres. Rhomboides autem schema est, vt pra[...]aiunt, quod in contrarium collocatum, lineas quidem opposit[...] atque angulos habet æquales. Id autem nec rectis angulis, [...] æquis lateribus continetur. Vel vt Martianus, item quæ ex [...]uerso sibi latera æqualia, & contrarios angulos sibi inuicem [...]quales habeat, & neque omnia latera sibi inuicem æqualia, [...] que angulos directos habet; & dicitur ῥομβοειδής. Et Eustathius Commentar. in Dionysium: σημείωσαι δὲ ὅτι ἐνταῦθα μὲν ... τετράγωνον σχῆμα ὁ ῥόμβος ... διαμέτρους ... (Strabo videlicet ... φησὶ ῥόμβος ἐστι, τετράγωνον ... οὐκ ὀρθογώνιον ἀλλὰ ... δύο ἔχον ὀξείας ... ἀλλήλαις ὡς ἐν ... * ... τὸ γέρρον, ... τετράγωνον ... ξύλινον ... ὄρνιθας ... ῥόμβου σχῆμα ... ῥόμβος, ... Θετταλῶν γλῶσσα παραλαλεῖ. l.c. *Indicat q[...] Rhombus sit Geometricū quadrangulū forma diametros habens nō [...]xta formam X. se intersecantes, vt Geographus, (* Strabo videlic[...] *inquit, Rhombus est quadrangulum coactum; haud rectiangulum [...]men, sed duos habens acutos, reliquos vero obtusos, qui acutis ex adu[...] siti sint: vt in hoc schemate * (Strabo Indiam* ῥομβοειδῆ *voc[...]tali inquiunt, forma est gerrhum: scutum nimirum quadrangul[...] haud rectis angulis. Et lignea caueola in qua viua aues seruan[...] vulgo clobum appellatum; Compactum subalterna positura sec[...]dum naturam & situm laterum, quod formam rhombi perficit. [...] talis quidem rhombi est figura. Inuenitur & piscis rhombus dictus[...] Athenæus scribit, & Thessalorum lingua proloquitur.* Quod ni[...]tum huiusmodi formā repræsentet, hunc Galli *turbotum*. D. G[...]lio & P. Bellonio auctoribus vocant. Nostri aberem seu Gryta[...] soliditate forma carnium, fuit Romanis in delitiis. Hinc Iuue[...]lis poeta:

Incidit Adriaci spatium admirabile vulgi,
Ante domum Veneris quam Dorica sustinet Ancon,
Impleuitq; sinus. ——

Et Martialis:

Quamuis lata erat patella rhombum,
Rhombus latior est tamen patella.

In Hadriaco mari laudatissimus erat. Hinc Ouidius in Hali[...]ticis:

—— *& Adriatico mirandus littore.*

Columella lib. 8. c. 16. de re rustica: *Limosa,* inquit, *regia plat[...]*
edu[...]

educat piscem, velut soleam, rhombum. Sunt qui in Symeone Setho σφάκιον pro *rhombo* pisce accipiant, cuius carnem gallinarum maxime comparat carni. οὔτε, inquit, γὰρ τῶν πάνυ σκληροτάτων ἐστίν, οὔτε τῶν χαύνων, ἀλλὰ συμμετρίας μετέχει καὶ ἡδύτητος. καὶ διὰ τοῦτο δύναμιν τῷ σώματι πρέπειν παρέχει· καὶ αἷμα ἀποτελεῖ ἐγγὺς τοῦ συμμέτρου. Id est. *Non enim durior est neque mollior ac laxior, sed mediocritatem quandam suauitatemque, & propterea vim ac robur corpori comparat, sanguinemque temperato proximum gignit.* Rhomborum meminit & Xenocrates medicus in libro de alimento ex aquatilibus, vt est in collectaneis Oribatii. *Citharus,* inquit, *& Rhombus lati sunt, rhombusque solidus est, difficulter conficitur & satis alit. Per vnum diem adseruatus coqui debet.* Oribasius ad Eunapium *lib. 3. Euporiston*, qui est de alimentis, inter cacochymia locat Citharum & rhombum, vbi perperam *scrumbus* legitur. Aristoteles rhombi nusquam meminit, sed eum sub ψήττης, hoc est, passeris nomine comprehendit. Differunt tamen quod, vt Paulus Iouius adnotauit, resupinus dexter sit situs rhombus, læuus passeribus & soleis, quod ex Plinio lib. 9. cap. 20 hausit. Comprobante tamen, id quotidiana experientia. Galenus *in 3. de aliment. facultatib.* Rhombum vt molli carne præditum, laudat. Athenæus de Rhombo ita tradit; Romanos ψῆτταν ῥόμβον; quod nomen tamen auctoritate Nausicratis Comici in Naucleris Græcum esse comprobat. Postquam n. de Glauco pisce loquutus est, subinfert:

αἱ ξανθοχρῶτες αἳ κλύδων ἐξωνικὰς
πασῶν ἀρίστας ἐν τόποις παγῆ δύει
αἷς καὶ θεὸν τιμῶσι φωσφόρον κόρην
δείπνων ὅταν πέμπωσι δῶρα ναυτίλοι
τρίγλαν λέγεις γαλακτοχρῶτα Σικελὸς
ὃν πήγνυσ' ὄχλος. ῥόμβος ——

Flauicolores quas fluctus Exonicus
Omnium optimas in locis instituit,
Quibus Deam venerantur luciferam virginem,
Cœnarum dum mittunt dona nautæ
Nullum dicis lacticolorem, Sicula
Quem constipat turba. Rhombus.

Idem lib 8. inter pisces boni nutrimenti commemorat Rhombū. ψῆτται, inquit, βούγλωσσος, εὔτροφοι καὶ ἡδεῖαι, τούτοις ἀναλογεῖ καὶ ὁ ῥόμβος. *Passer,* inquit, *& solea boni sunt nutrimenti, & esu iucundæ, quibus correspondet Rhombus,* Hunc tamē ψήττης nomine Oppian. in 1. ἁλιευτικῶν comprehendisse videtur hoc versu:

ψήττας καὶ χλαρίας τρίγλας καὶ ἔργα τ' ὀνίσκων
Psettæ & claria triglæ & labores asinorum.

Est & Rhombites fluuius in Mæotin influens Ptolomæo & Straboni, a Rhomborum multitudine. Meminit & Rhombi pro pisce Horatius:

Non me Lucrina iuuerint conchylia
Magisue Rhombus aut scarus.

Vbi Rhombum & scarum auctore Acrone pro pretiosis piscibus & veterum frugalibus mensis ignotis accipit. Artemidorus Daldianus in 2. ὀνειροκριτικῶν Rhombum aluum soluere dicit Rhombus præterea τὶς τρόχος, vt idem Eustathius refert, ὃν στρέφοντες ὦ ἱμᾶσι καὶ τύπτοντες ἐκτύπουν, ῥόμβος κατὰ ὀνοματοποιίαν καλούμενος. Idē. *Turbo. quem circumagunt scutica, & percutientes impellunt. Hinc Rhombus factitio a sono nomine dictus.* Tradit in Argonauticis Apollonius ῥόμβῳ καὶ τυμπάνῳ ὑπὸ Φρυγῶν ἱλάσκεσθαι τὴν Ῥέαν, hoc est, *Rhombo & tympano a Phrygibus placari Rheam*, hic vulgo *trochus* dicitur. Hinc illud vulgatum *Catonis titulo, trocho lude*, τρόχῳ παῖζε. Latinis auctoribus *turbo* dicitur, instrumentum nimirum puerilis lusus. C. Iulius Romanus apud Charisium *turbonis si proprium sit hominis nomen: turbinis, si procellam voluerimus exprimere, aut in eo, inquit Plinius, qui est in lusu puerorum.* Sed Cæsar de Analogia 2. *turbonem, non turbinem etiam de tempestate dici debere ait, vt Cato Catonis, non vt homo hominis.* Idem Iulius in hoc Tibulli versu non *turbo*, sed *turben* legendum contendit:

Namque ager vt per plana citus sola verbere turben,
Quem celer adsueta versat ab arte puer.

Trochus rota, quæ a ludentibus pueris (vt inquit Acron) *adsidue circumagebatur.* Est item Trochum apud Plautum, vt vult Festus, genus sellæ. Hunc inquit prædictus Iulius Romanus Vergilius in 7. *turbonem* vocat:

——— tortus sub verbere turbo

Et ita putant dici debere *hic turben*, quia & homo & tempestas & buxum eodem possunt nominatiuo perhiberi. Vergilii versus sunt:

Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent, ille actus habena
Curuatis fertur spatiis, stupet inscia turba,
Impubesque manus mirata volubile buxum,
Dant animos plaga. ———

In quem locum Seruius: *Turbo Catullus hoc turben dixit, vt carmen.* Forte *Tibullum* dicere voluit Seruius. *Hic turbo (inquit) vnde turbinis facit; nam si turbonis sit, erit a proprio nomen.* Est autem id proprium nomen apud Cornelium Tacitum, vt Ioannes Pierius adnotauit, & apud Dionem Cassium siue Xiphilinum in vita Imperatoris Hadriani, & inibi Ælius Spartianus, qui *Hadrianum Imperatorem a Liuiano Turbone adoptatum* dicit, quem Dion, vt virum quendam optimum celebrat. Et & gladiatoris nomen apud Horatium *in 2. sermonum*, hoc versu:

Corpore maiorem rides Turbonis in armis.

Vbi

VbiAcron & Porphyrion interpretes, *Turbonem fuisse Gladiatorem* aiunt. *pusillo quidem corpore, sed pugnacem e Thracia.* Dicitur etiam Rhombus instrumentum, quo maleficæ mulieres vtuntur. ἔστι, inquit Eustathius, δὲ καὶ φαρμακίδων τρόχος ὁ ῥόμβος παρὰ θεοκρίτῳ καὶ ἀγαγητευόμενος ἐν τῷ στρέφεσθαι. Id est. *Est etiam Rhombus maleficarum trochus siue rota Theocrito, qui incantationibus magicis adficitur dum vertitur.* Theocriti vero ex Pharmaceutria carmen quod innuit Eustathius. hoc est:

χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος, ἐξ ἀφροδίτας
ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέραισι θύραισιν. Id est.
Vt impellitur hic rhombus aneus, sic pra amore
Ille impellatur vsq; ad nostras fores.

Scholia in Theocritum χάλκεον τρόχον vocant, i.e. *aneum turbinem.*
Ad hoc allusit Martialis dicens:

Cum secta colcho Luna vapulat rhombo.

Ouidius in amoribus:

Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Lycia, quid valeat virus amantis equa.

Et Propertius:

Straminea rhombi ducitur ille rota.

Et idem:

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

Et Martialis:

Qua nunc Thessalico Lunam deducere rhombo.

Nicolaus Perottus, & illum sequutus Calepinus in illud Martialis scribentes:

Numerare pigri quis damna possit somni,
Dicere quot ara verterent manus vrbis
Cum secta Colcho luna vapulat rhombo.

Dicunt mulieres ad deducendam lunam noctu solitas æra concutere. Et hinc Ouidium dicere de anu:

——*Themesea concutit ara.*

Quod procul a vero est: Nam sensus poetæ est, enumerari non posse turbam concutientium æra in Lunæ deliquio. Arbitrabatur vulgus, dum Luna deficeret, id fieri magarum incantationibus, & hinc eam deficere, vnde & sonitu crepituve æris laboranti se dicebant opitulari; his addebant magnos clamores, quib. se illius lumen reuocare dicebant. Quem morem plures explicarunt: tum etiam ad illum alluserunt Poetæ: Iuuenalis Satyra 6. de loquacitate mulierum agens:

Tot pariter pelues, tot tintinnabula credas
Pulsari, iam nemo tubas atq; ara fatiget,
Vna laboranti poterit succurrere Luna.

copiose hunc ritum explicant Plutarchus & Cornelius Tacitus, Cic lib. 1. *Annalium*: ille in vita *P. Æmilij.* Quorum verba quo-

niam notatu digna sunt, hic apponam. Sic igitur Græcus loquens de nocte, quæ præcessit pugnam cum Perseo Macedonum Rege: ἐπεὶ δὲ νὺξ γεγόνει, καὶ μετὰ δεῖπνον ἐτράποντο πρὸς ὕπνον καὶ ἀνάπαυσιν, αἰφνίδιον ἡ σελήνη πλήρης οὖσα, καὶ με πύργας, ἐμελαίνετο. καὶ τοῦ φωτὸς ἀπολιπόντος αὐτὴν χρόας ἀμείψασα παντοδαπὰς ἠφανίσθη. τῶν δὲ ῥωμαίων ὥσπερ ἐστὶ νενομισμένον χαλκοῦ τε πατάγοις ἀνακαλουμένων τὸ φῶς αὐτῆς, καὶ πυρὰ πολλὰ δαλοῖς καὶ δασὶν ἀνεχόντων πρὸς τὸν οὐρανόν. οὐδὲν ὅμοιον ἔπραττον οἱ μακεδόνες. Id est. *Nocte facta, cum quoq; se verterent ad cubilia & somnum, & quietem. repente luna plena existens & in sublimi, nigrescebat; & cum se in omnifarios colores mutando, tandem lumen illius defecisset, ipsaq; dispareret; Romanis, (vt illis erat consuetum:) pulsibus æris ipsius lumen reuocantibus, multosq; ignes tædis & facibus sursum in cœlum extendentibus; Macedones nihil simile fecerunt.* Et Tacitus de seditione militum in Pannonia loquens: *Noctem minacem, & in scelus erupturam fors leniuit; nam luno clariore pene cœlo visa languescere. Id miles rationis ignarus, omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectionem syderis adsimulans, prospereq; cessura quæ peragerent, si fulgor & claritudo Deæ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuumq; concentu strepere, prout splendidior obscuriorue, lætari aut mœrere; & postquam orta nubes offecere visui, creditumq; conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ* semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora aduersari Deos lamentantur. Meminit huius ritus obiter & lib. 6 belli Punici: *Disposita* inquit, *in muris Campanorum imbellis multitudo, tanto cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet.* Plinius quoq; lib. 1. *Et in luna veneficia arguente mortalitate ob id crepitu dissono auxiliante.* Hinc videtur etiam Ouidius Metamorphos lib. 4. cecinisse:

Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

Et libro septimo:

Te quoq; Luna traho quamuis temerata labores.
Æra tuos minuant.

Tum M. Manilius Poeta in primo:

Te testem dat Luna sui glomerabilis orbis
Quæ cum mersa nigris per noctem deficit vmbris
Non omnes pariter confundis lumine gentes
Post medio subiecta polo quacunq; coluntur.
Vltima ad Hesperios infectis volueris alis,
Seraq; in extremis quatiuntur gentibus æra.

Et Statius Papinius lib. Theb. 6.

Sic cadit attonitis quoties auellitur astris
Solis opaca soror, procul auxiliantia gentes
Æra crepant: frustraq; timent, at Thessala victrix
Ridet anhelantes audito carmine bigas.

Rationem reddit Alexãder, quod crediderint Dæmonas hoc crepitu

pitu abigi, lumine terris ablato. Et Cælius Placidus in præfatum Statii locum. *Ad opinionem*, inquit, *hominum retulit, quod arbitrentur, deficienti Lunæ opitulari, si æra percutiant.* Adeo autem ea opinio Ethnicis inhæsit, vt nascente iam sacratissima religione, ægre initiatorum animis per sacras conciones euelli potuerit. Quod manifestum fit ex sermone quodam ad populum, quem de defectu Lunæ inscripsit, Maximi Taurinensis Antistitis, qui morem illum, vt Ethnicum, barbarum & impium his verbis detestatur: *Quis, inquam, non moleste ferat, sic vos esse vestræ salutis immemores, vt etiam cœlo teste peccetis? Nam cum ante dies plerosq; de vestra auaritia cupiditate pulsauerim, ipsa die circa vesperum tanta vociferatio populi exstitit, vt irreligiositas eius penetraret ad cœlum. Quod cum requirerem, quid sibi clamor hic vellet, dixerunt mihi, quod laboranti Lunæ vestra vociferatio subueniret, & defectum eius suis clamoribus adiuuaret.* Et post pauca: *Tunc igitur apud vos laborat Luna, quando laborat & vinum: Tunc inquam apud vos turbatur carminibus globus lunæ, quando calicibus turbantur & oculi, &c.* Velleius *libro primo, histor. Romanor.* (vt id obiter addatur.) *Talem æris crepitum Cerealibus sacris edi consueuisse tradit. Chalcidenses*, inquit, *Cumas in Italia condiderunt, huius classis cursum esse directum, alij columbæ antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet.* Sed iam his sæpius, ab aliis recoctis fortasse lectori nauseam mouemus, quæ tamen libuit in vnum fascem cum nostris cogere. Nunc ad prius institutum reuertimur. Est igitur *rhombus* etiam *cylindrus*, & instrumentum illud, quo vertendo mulieres nent; & vt Hesychius, ῥόμβος· ψόφος, ἦχος, δῖνος, κῶνος. ξυλάριον ὃ ἱζζηται χαυνίον, καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς δινεῖται. Id est, *Rhombus, sonus, resonantia, turbo, conus, exiguum lignum, quod agitatur funiculo:* & quod in mysteriis circumuertitur, & ῥόμβωτον ἐπιμήκες, quod Latini *turbinatum* dicunt; quod in turbinis formam ex lato in acutum desinit. Hinc etiam turbo vasculum, in quod Xeniola Saturnalibus mittitabantur, a forma *turbinis* dictum. Est & proprium nomen, vt diximus, & notat in sexto Priscianus. Et turbinata figura dicuntur, quæcunque ex lato aut corpulento in acumen desinunt. Sic figura *turbinatior* Plinio, cum de pitis loquitur, *fastigiatior*, quæ magis in acutum desinit, significat; Sic turbines cadorum, & pira turbinatoria idem auctor dixit. Est item turbo procellæ genus & venti. Lucretius lib. 1.

Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis sternit, montesq; supremos.

Hi e nubis specu maiore delati quæque deturbant. Dicebantur huiusmodi ῥόμβοι Apollonii Rhodii auctoritate libro 4. qui eos ad Draconis gyros & vertiginem transtulit verticesque caudæ, his versibus:

ὡς τὸ δ' ἐκείνω πέλωρον ἀπειρεσίας ἑλέλιξε
ῥυμβόνας ἀζαλέῃσιν ἐπηρεφέας φολίδεσσι
Vtpote illi magnitudo ingens infinitas circumegit
Vortices, siccis seu gyros munitos squamis.

Loquitur de Dracone aurei velleris custode. ῥυμβόνας, inquiunt Apollonii Rhodii interpretes Lucillus Tarrheus, Theon seu Sophocleus. ὃ δὲ εἰλήσεις τῆς οὐρᾶς ἢ περιδινήσεις, h. e. conuersiones caudæ in spiram, seu volutam contractæ circumflexiones Vnde & Euripides in πειρίθῳ: σὲ τὸν αὐτοφυῆ τὸν ἐν αἰθερίῳ ῥύμβῳ hoc est: *Te ex te satorem omnium Deorum æther* ῥύμβῳ h. e. *motu.* Cuius loci meminit etiam Eustathius: τίνες δὲ ῥύμβον γράφουσι διὰ τοῦ υ, ὡς Εὐριπίδης ἐν πειρίθῳ αἰθέριον ῥύμβον φησὶν, ὅ ἐστι στροφὴν καὶ περιφορὰν κίνησιν ἀπὸ τούτου καὶ τὰς κινήσεις ὁ Ἀπολλώνιος ῥυμβόνας καλεῖ. *Quidam,* inquit, ῥύμβον *scribunt per v, vt Euripides in Pyritho Æthereum rhymbum vocat, hoc est, volutionem seu circularem motum. Inde etiam Apollonius motus circumuolutos Draconis rhymbonas vocat.* Vnde inquit apud Ælianum ἡ ἄπορος λέξις κειμένη ἐρρύμβονα ἐν τῷ ἀυτῷ ὑιὸς ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν οἷς λέγει ὅτι ἐσπάθησε τὰ χρήσιμα, καὶ εἰς ἀσωτίαν ἐρρύμβονα τὰ τιμιώτατα. h. e. *Rara dictio sita* ἐρρύμβονα *ab huiusmodi quampiam habet originem, cum dicit dilapidauit res necessarias, in luxum conuertit preciosissima quaq;* Subdunt Appollonii Scholia: ὅθεν καὶ τὸ κινούμενον τροχίσκιον ὑπὸ τῶν φαρμακίδων ῥυμβίον καλεῖται. οὕτω δὲ λέγουσι τὰς περιφερεῖς κινήσεις. καὶ παρ' Εὐπόλιδι. ὦ ῥύμβοις μαστίζεις με. *Vnde & mota regula a magicis mulierculis Rhymbium dicitur. Ita enim vocant circumferentes motus, & apud Eupolidem: O circumuolutionibus me flagris cadens.* Suidas ῥεμβώδως ἠμελημένως interpretatur, & ex anonymo quodam hoc adfert: τῆς γὰρ πολιορκίας ῥεμβωδῶς χρωμένης ὁ μὲν σκέπτας ἔδοξε καὶ διὰ βίβλου νεανικῶς, *pro negligenti soluta & remissa obsidione neglecta seu soluta exsistente Scopas contemsit & calumniatus est iuueniliter.* ῥόμβον autem κίνησιν interpretatur, hoc est, motionem seu cylindrum: adfertque hoc carmen ex epigrammate quodam, ex florilegiis 6. epig. 16.

θιάσοι δινητὸν ζωσίλιον, βυστάγμασι ῥόμβον
φρίξαντες, γλωκαῖς ἐν παρόδοις ἐλαγόας.

In quo ego *rhombum* piscem hic dici puto, & θύννον legendum καὶ ῥομβώδης παράταξις, hoc est, *ordinis aciei nomen* Est etiam τῆς νηὸς πολεμικὸν σιδήριον, hoc est, *bellicum nauis e ferro exiguum instrumentum.* Et rursum:

στρεπτὸν βασσαρικοῦ ῥόμβον θιάσοιο μύωπα.

Id est.

Rotatum Bassarici thyasi rhombum Myopa.

Myopa, qui e propinquo intuetur. Cylindrum id exponit ῥομβοστωμυλήθρα vox est Eubulidi ficta, in Rhetorum loquacitatē quæ impeta

impetu verborum & rotatu effunditur. ἐρωτικῶς κερατίνας ἐρωτῶν ψευδαλαζόσιν λόγοις τοὺς ῥήτορας κυλίων ἀπῆλθ᾽ ἔχων δημοσθενείας τὴν ῥομβοστωμυλήθραν. id est, *Contentiose Ceratinas, hoc est cornutinos argumenta interrogans, & falso gloriosis sermonibus Rhetores versans abiit, habens Demosthenis volubilem & impetuosam loquacitatem.* & ῥομβεῖν σφενδονᾶν, id est, *funda iaculari.* Est & ῥόμβος κίνησις· πλήξας ῥόμβῳ τῷ δόρατος ὀυραχῷ *percutiens cum impetuoso motu hasta incurvo & obuerso ferro.* Hesychius autem ῥομβονᾶν (σφενδονᾶν) interpretatur, hoc est *funda eiaculari.* Et ῥεμβεται πλανᾶται γυρεύει, hoc est, oberrare & in gyrum agi & ῥύμβος δῖνος. id est *vertigo*, & ῥομβοτεῖ διασκορπίζειν, id est, *dispergere*, & ῥομβάδας λαγγάσας διασχισμένας, *lapides sub aqua discissos*, & ῥεμβομβος vox Theophilo martyri usurpata, cum de Iouis & Rheæ cōcubitu loquitur. Vsus est & Pindarus Olympiorum Ode 13 pro impetu seu sonitu iaculi:

> ἐμὲ δ᾽ εὐθὺν ἀκόντων ἱέντα ῥόμ-
> βον παρὰ σκοπὸν οὐ χρή. Id est:
> *Me rectum iaculorum mittere im-*
> *petum præter scopum haud oportet.*

Vbi interpres ῥόμβον, inquit ῥίψιν καὶ ὁρμὴν ποιεῖσθαι τῆς ἀκοντισμῶν, *iactum seu impetum factum a iaculo.* Et rursum: τὸ δὲ ἀκόντων ῥόμβον, τὴν δίνησιν, καὶ τὴν βολὴν τῶν ἀκοντίων λέγει. id est *Idem iaculorum rhombum, rotationem & iactum telorū dicit.* Et rursum alia Scholia a Demetrio Triclinio, & aliis recentioribus collecta: ῥόμβον βολὴν ἀκόντων εὐθεῖαν, hoc est, *iaculorum directum iactum* interpretantur. Sed hæc vel non fastidiosis de eadem crambe vel nimis multa. Itaque iam desinamus.

CAPVT XXIV.

De Sophoclis Mysis. Aristoteles in Poetica expositus: tum quale argumentum habuerit ea fabula.

ARistoteles in libro de Poetica, qui ex tribus vnus nobis solus superest, docens; Nihil ἄλογον, aut absurdum debere inseri argumentis, aut si aliquando id fiat, ita poni vt fit ἔξω δράματος, hoc est, *extra ipsam fabulam:* idque si verum non sit, verosimile saltem aliquotenus sit. Deinde exempla adferēs, vt (inquit) est ignoratio Oedipodis de modo cædis Laii. non autem vllo modo sit in ipsa actione, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ, οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν Μυσοῖς ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων. *Veluti (inquit) in Sophoclis Electra Pythicorum nuntiatio; itemq; in Mysis ex Tegea mutus vt loqueretur, profectus in Mysiam est.* Quem locum exponens vir vndecunque doctissimus Franciscus Robertellus, ingenue se fatetur ignorare, quales fuerint Sophoclis Mysi, aut quod eorum argumentum; perobscura esse quæ de muto adferuntur, adferens. Allatis tantum duobus locis ex Athenæo, quibus ostendit, Sophoclis eam esse fabulam. Vt autem ad pleniorem explicationem eius lo-

ei adferam quę & ipse obseruaui, prius id testatum volo me nulli eruditioni hic aliquid derogatũ aut detractũ velle, sed id con vt hæc nostra honestarum literarum studia magis magisq; prom ueantur, ideoq; velut in commodum Repub. & meum symbolu suffragiumq; adferre, quamquam quod ad *mutum* illum attin ipse plane adhuc obmutescam. Argumẽtum igitur Sophoclis My sorum regis filii cædem, in acie a Pyrrho Achillis filio in bello Tr iano factam. Ratio qua adducor, vt id credam, hæc facit, qu Philostratus Sophista iunior, qui & Nepos, in imaginibus suis p ctur̃am habet, cuius epigraphe Mysi: in qua graphice & Rhetori admodum totam rei imaginem expingit. Nam & belli inducia & regionis faciem, & Eurypylum sub alis lethali vulnere affectu & exanguem infletamque iacentem exprimit. Inquit enim de κατὰ τὸ μασχάλης ὠτειλὴν αὐτῷ καιρίαν τοῦ πύῤῥου, κεῖται δὲ αἱμάσ, *qui ipse in se habeat iuxta alas lethale Pyrrhi vulnus. Iacet autem i fletus.* Quid quod eadem pictura duplicem habet epigraphe Pyrrhus seu Mysi, vt plane hanc historiam notari sit necesse. A ctor enim ille picturas suas fere e Tragœdiarum argumentis ha sit, quarum & titulos his præfixit, vt huic Mysos, aliis Phylocte Nessum, Meleagrum, Hestionem, Argo siue Æeten, Medeam, P lopa, & huiusmodi, quibus argumenta earum complexus est. E rypylum autem hunc Telephi filium fuisse Mysorum Regis, & p pulos ad Caicum habitantes secum duxisse testis est Homerus O dyss. λ.

> ἀλλ' οἷον τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ
> ἥρω' Εὐρύπυλον, πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι,
> κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων
> κεῖνον δὴ κάλλιστον ἴδον μετὰ μέμνονα δῖον.
> *Sed qualiter Telephidem traiecit æreo telo.*
> *Heroa Eurypylum, multi cum illo sodales*
> *Cetij interficiebantur, ob muliebria dona,*
> *Illum pulcerrimum conspicatus post diuinum Memnona.*

Quem locum sic explicat Didymus Homeri Scholiastes: Εὐρύπυλος ὁ ἀστυόχης καὶ Τηλέφου τοῦ ἡρακλέος παῖς, λαχὼν τὴν πατρῴαν ἀρχὴν μυσίας ἀρχῆς προΐσταται. πυθόμενος δὲ πρίαμος τὰ περὶ τούτου δυνάμεως πέμψειν εἰς αὐτὸν, ἵνα παραγένηται σύμμαχος, εἰπόντος δὲ αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἔ αὐτῷ διὰ τὴν μητέρα, ἔπεμψεν ὁ πρίαμος τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἀστυόχῃ δῶ χρυσῆν ἄμπελον. ἡ δὲ λαβοῦσα τὴν ἄμπελον ἔπεμψε τὸν υἱὸν ἐπὶ στρατε Νεοπτόλεμος δὲ ὁ Ἀχιλλέως παῖς τοῦτον ἀναιρεῖ. ἡ δὲ ἱστορία παρὰ ἀκουσιλ h.c. *Eurypylus Astyoches & Telephi Herculis filij filius, sortitus pat num principatũ, præfuit Mysia, certior factus Priamus de illius pot misit ad eum vt auxilio ipsi aduersus Græcos veniret; respondente quod a matre prohiberetur, misit Priamus matri dono vitem aure qua recipiens vitem misit filium suum ad bellum; Neoptolemus Achillis filius illum interemit. Historia est apud Acusilaum.* Fuere

tem, vt idem Didymus ait, κητεῖοι Mysiæ populi. Hinc Alcæus Cetium pro Myso promiscue accipit. Vitem hanc auream Iupiter Troi dedit, in remuneratione raptus Ganymedei, quæ per successionem deuenerat ad Priamũ. Alii tamen, vt idem Didymus prosequitur, muliebria dona interpretãtur, sic vt Priamus vnam filiarum suarum promiserit Eurypylo, sicut & Othryoni. Alii nõ matrem, sed vxorẽ Eurypyli dona suscepisse volũt, persuasisseq; marito, vt in bellũ iret. Strabo lib. 13. hoc totum confictũ putat a Grãmaticis. neq; enim hic ab Homero certi quicquã innui; eos autẽ suas inuentiones nobis obtrudere. Vult idẽ Geographus, imperasse Eurypylum tribus regnis, haud procul a Caico. Cætium autẽ esse fluuiolũ, qui in alium decidat, eundemq; mox in aliũ, qui in Caicũ decidit, eum esse in agro Elaitico. Caicon non ab Ida oriri, vt vult Bacchylides, nec vt Euripides, Marsya celebres Celenas colit in extremis Idæ locis. Tegno monte Mysius amnis defluit ioq; Caicum exonerat, de quo Æschylus in Myrtindonibus: Io Caicæ, Mysiæque lymphæ. inde etiã Calaber recentior auctor, qui post Strabonem scripsit in 6. παραλειπομένων scripsit, Eurypylũ fortis Herculis sobolẽ sequutos, qui accolunt obliqui Caici fluenta, qui Homerũ sequutus, illũ dicit a Neoptolemo occisum, infixa sub mentũ hasta, cumq; eo plurimes Mysos. q̃ res argumentũ Tragœdiæ scribendæ Sophocli dedit, cui & Hyginus in fabulis adstipulatur. Dictys Cretensis (cuius testimonio vtitur Ioan. Tzetzes, qui illũ sua ætate Græce circumlatum scribit) tradit Eurypylũ post obtruncatos Peneleum & Nirea, quem Græcorum formosissimũ arbitrabantur, a Neoptolemo curru deiectum & interfectum cadauer eius patri remissum. Idem Telephi filiũ fuisse, & multis præmiis a Priamo illectũ tradit: postremo Cassandræ pmissis nuptiis, cũ vite illa aurea, cuius supra meminimus. Pausanias plures celebrat Eurypylos; vnum Enæmonis filium, qui cum Græcis militarit, & Axionem interfecerit, Priami filiũ, vt auctor est Zescheus & Polygnoti tabula, hunc furore correptum ob apertam arculam, in qua Bacchi erat simulacrum, tandem persanatum oraculo impleto. (de qua te lõgam texit historiam idem in Achaicis) Ast hũc Telephi Machaona interfecisse. Versus autem, quos e Sophoclis Myũs Athenæus lib. 5. ponit, & lib. 14. rursus repetit, sunt integri hi:

πολὺς ἢ Φρὺξ τρίγωνος ἀντίσπαστα
λύδης ἐφυμνεῖ πηκτίδος συγχορδία. hoc est,

Multus Phryx Trigonus contra tenditur,
Accinit Lydia Pectidis consonantia chordarum.

Q. Smyrnæus siue Calaber, sub aduentum Eurypyli dicit Mysos siue Ceteios & Troianos simul suauem fistulæ & tibiæ stridulis aptatæ calamis & citharæ sonos protulisse. Quintus hic recentior dubium, an eam Sophoclis fabulam viderit. Meminere eius Poetæ, tum Isatius Tzetzes Lycophronis interpres, tum Suidas.

Mutus autem ille, vt diximus, Tegræ Arcadiæ oppido in Mysi profectus, nobis silentium imponit, ne amplius de eo loquam donec non in Mysiam, sed in aliquem bonum auctorem incide mus, qui linguas nostras instruat, quid de re loqui debeamus.

CAPVT XXIV.

Cimbericon *vestis nomen & genus varijs auctorum locis varie perperam legi. tum quid sit* orthostadium peribarides.

ARistophanes in Lysistrata:

καὶ κιμβέριον ὀρθοστάδια καὶ περιβαρίδας.

Qui versus ita legendus videtur:

κιμβερικὸν κ' ὀρθοστάδια καὶ περιβαρίδας.

Subiiciente mox poeta, κιμβερικὸν ἐνδύσομαι, *Cimbericum induam* Est enim vestimenti genus. Hunc locum Suidas quoq; citat, qu quam etiam ibi mendose legi videatur, κιμβερικὸν ἐνδύσομαι. H dicit vestis genus esse a loco dictum. Hesychius huic lectioni e iam suffragatur, qui scribit, κιμβερικὸν esse χιτωνίσκου εἶδος, πολυ λοὲς ὁ λέγεται στατός. hoc est, *Cymbericon esse tuniculæ speciem preti sa quod statum dicitur.* Quin & in Polluce mendosa videtur ea vo Κιμβαρικὸν enim pro κιμβερικὸν legitur lib. 7. vbi sic scribit: κιμβ ρικὸν ἐστὶ δὲ τὸ κιμβαρικὸν διαφανὲς χιτώνιον: *Est,* inquit, *Cymbar con (Cimbericon* lego*)* pellucida tunicula. ὀρθοστάδιον autem, cui idem Aristophanes in eadem Comœdia meminit, ὀρθοστάδιοι οἱ στα χιτῶνες, id est, *stantes tunicæ,* quæ & *stati* dicuntur. οἱ δὲ σύρόμενοι συρτοὶ, quemadmodum *qui trahuntur,* Syrti inde dicuntur. Hes chius χιτῶνες οἱ σταδοὶ, ὑποκόλπια ἔχοντες, οἱ δὲ συρόμενοι συρτοὶ, hoc e *Stati siue stantes tunicæ, inferius succisæ; quæ trahuntur Syrti, quib humus verritur,* vt fit a diuitibus matronis. Est & ὀρθοστάδη gen πέμματος siue placentæ. Sed Pollux dicit, ab Aristophane huiu modi vestes ὀρθοστάδιας appellari, quod recte stent, nec cinctura s perducatur, χιτὼν ὀρθοστάδιος ὁ οὐ ζωννύμενος, *incincta vestis.* πε ριβαρίδες quoque, vt hoc obiter adnotetur, nominatur ab eode in eadem Comœdia κλησομαι περιβαρίδας, interpres male verti *circum grauamina.* Sunt autem *peribarides* calceamenti muliebri quoddam genus, vt docet Hesychius. Pollux λευκὸν ὑπόδημα μ λον ἑταιρικὸν, *album calceamentum, maxime meretricium peribar* Ego etiam auctoritate *Cephisodoti* Comici contenderim, paupe rum matronarum & etiam ancillarum id fuisse calceamentum sic scribentis in Trophonio: σανδάλια τῶν λεπτοσχιδῶν, ἐφ' οἷς τὰ χρυσ ζῶν' ἔπεστιν ἀνθέμα. νῦν δὲ ὥσπερ ἡ θεράπαινα, ἔχω περιβαρίδας. San dalia tenuium incisuratum, super quibus aurea florida vir geta erant. Nunc vt ancilla habeo periparidas.

MISCE

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM, *Liber VIII.*

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

Collatio locorum aliquot facta versionis plurium carminũ M.Tullij e Sophoclis Trachinijs cum suo archetypo.

M. Tullius Cicero in Tusculanarum 2.dum difficultatem perferendi dolores explicat, exemplo Herculis id comprobat, quem tunica illa veneno imbuta indutum graues cruciatus non perferentem Socrates, simulque eiulantem inducit: E cuius Trachyniis idem Cicero prolixum carmen nullo versuum ambitu cõprehensum vertit, summa, vt fere adsolet, libertate, quod ipsum cum suo archetypo conferre nihil dubitauimus; summam semper delectationem percipientes ex huiusmodi collatione, sicut ante sæpe fecimus: quod ipsum aliis quoque accidere arbitramur, sed rem aggrediamur. *Videamus*, inquit Cicero, *Herculem ipsum*, qui cum dolore frangebatur, cum immortalitatem ipsa morte quærebat, quas hic voces apud Sophoclem in Trachyniis edit. Cui cum Deianira sanguine Centauri tinctam tunicam induisset inhæsissetque ea visceribus, ait ille:

O multa dictu grauia, perpessu aspera,
Quæ corpore exantlato atq; animo pertuli:
Nec mihi Iunonis terror implacabilis,
Nec tantum inuexit tristis Eurystheus mali.
Quantum vna vecors Oenei partu edita:
Hæc me irretiuit veste furiali inscium,
Quæ lateri inhærens morsu lacerat viscera
Vrgensq; grauiter pulmonum haurit spiritus,
Tam decolorem sanguinem omnem exorbuit.
Sic corpus clade horribili absorptum extabuit.
Ipse illigatus peste interimorit ex titulo
Hos non hostilis dextera, non terra edita
Moles Gigantum, non biformato impetu
Centaurus ictus corpori infixit meo:
Non Græcia vis, non barbara vlla immanitas
Non sæua terris gens relegata vltimis

Quas peragrans vndiq; omnem hinc feritatem expuli.
Sed fœminea vi, fœminea interimur manu.
O nate, vere hoc nomen vsurpa patri,
Ne me occidentem matris superet caritas;
Huc arripe ad me manibus abstractam pijs.
Iam cernam, mene an illam potiorem putes.
Perge vnde nate, illacryma patris pestibus,
Miserere; gentes nostras flebunt miserias.
Heu virginalem me ore ploratum edere,
Quem vidit nemo vlli ingemiscentem malo?
Effœminata virtus adflicta occidit.
Euisceratum corpus lacerati patris
Videte cuncti, tuque cœlestum sator
Iace obsecro in me vim coruscam fulminis.
Nunc nunc dolorum anxiferi torquent vertices,
Nunc serpit ardor. O ante victrices manus,
O pectora, o terga, o lacertorum tori.
Nostrone pressu quondam Nemæus leo
Frendens efflauit grauiter extremum halitum?
Hac dextra Lernam tetram mactata Excetra
Placauit: hac bicorpore afflixit manum?
Erymanthiam hec vastificam abiecit beluam:
Hac e tartarica tenebrica abstractum plaga
Triplicem eduxit hydra generatum canem:
Hac interemit tortu multiplicabili
Draconem, auriferam obtutu adseruantem arborem.
Multa alia victrix nostra lustrauit manus,
Nec quisquam e nostris spolia cepit laudibus.

Subiiciam nunc ipsa Græca Sophoclis carmina, vt res tota melius conferri queat.

ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ καὶ λόγῳ κακὰ
καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ.
καὶ οὔπω τοιοῦτον, οὔτ᾽ ἄκοιτις ἡ διὸς
προὔθηκεν, οὔθ᾽ ὁ στυγνὸς Εὐρυσθεὺς ἐμοὶ
οἷον τόδ᾽ ἡ δολῶπις οἰνέως κόρη
καθῆψεν ὤμοις τοῖς ἐμοῖς ἐριννύων
ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον, ᾧ διόλλυμαι.
πλευραῖς γὰρ προσμαχθὲν ἐκ μὲν ἐσχάτας
βέβρωκε σάρκας, πνεύμονος ἀρτηρίας
ῥοφεῖ ξυνοικοῦν. ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου
πέπωκεν ἤδη. καὶ διέφθαρμαι δέμας
τὸ πᾶν. ἀφράστῳ τῇ δὲ χειρωθεὶς πέδῃ
κοὐ ταῦτα λόγχη πεδιάς, οὔθ᾽ ὁ γηγενὴς
στρατὸς γιγάντων, οὔτε θήρειος βία,
οὔθ᾽ ἑλλάς, οὔτ᾽ ἄγλωσσος, οὔθ᾽ ὅσην ἐγὼ

γαῖαν καθαίρων ἱκόμην ἐδρασέ πω
γυνὴ δὲ θῆλυς οὖσα κ᾽ οὐκ ἀνδρὸς φύσιν
μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα.
ὦ παῖ, γενοῦ μοι παῖς ἐτήτυμος γεγὼς
καὶ μὴ τὸ μητρὸς ὄνομα πρεσβεύσῃς πλέον.
δός μοι χεροῖν σαῖν αὐτὸς ἐξ οἴκου λαβὼν
εἰς χεῖρα τὴν τεκοῦσαν, ὡς εἰδῶ σάφα,
εἰ τοὐμὸν ἀλγεῖς μᾶλλον ἢ κείνης ὁρῶν
λωβητὸν εἶδος, ἐν δίκῃ κακούμενον.
ἴθ᾽ ὦ τέκνον τόλμησον· οἴκτειρόν τέ με
πολλοῖσιν οἰκτρόν, ὅστις ὥστε παρθένος
βέβρυχα κλαίων. καὶ τόδ᾽ οὐδ᾽ ἂν εἷς ποτε
τὸν δ᾽ ἄνδρα φαίη πρόσθ᾽ ἰδεῖν δεδρακότα,
ἀλλ᾽ ἀστένακτος αἰὲν ἑσπόμην κακοῖς.
νῦν δ᾽ ἐκ τοιούτου θῆλυς εὕρημαι τάλας.
καὶ νῦν προσελθὼν στῆθι πλησίον πατρὸς
σκέψαι δ᾽ ὁποίας ταῦτα συμφορᾶς ὕπο
πέπονθα. δείξω γὰρ τάδ᾽ ἐκ καλυμμάτων
ἰδοὺ θεᾶσθε πάντες ἄθλιον δέμας.
ὁρᾶτε τὸν δύστηνον ὡς οἰκτρῶς ἔχω.
αἲ αἴ. ὦ τάλας ἒ ἔ.
ἔθαλψεν ἄτης σπασμὸς ἀρτίως, ὁ δ᾽ αὖ
διῇξε πλευρῶν, οὐδ᾽ ἀγύμναστόν μ᾽ ἐᾶν
ἔοικεν ἡ τάλαινα διάβορος νόσος.
ὦναξ ἀΐδη, δέξαι μ᾽ ὦ Διὸς ἀκτὶς παῖσον.
ἔνσεισον ὦναξ, ἐγκατάσκηψον βέλος
πάτερ κεραυνοῦ· δαίνυται γὰρ αὖ πάλιν,
ἤνθηκεν, ἐξώρμηκεν. ὦ χέρες χέρες
ὦ νῶτα καὶ στέρν᾽. ὦ φίλοι βραχίονες,
ὑμεῖς ἐκεῖνοι δὴ καθέσταθ᾽ οἵ ποτε
νεμέας ἔνοικον βουκόλων ἀλάστορα
λέοντ᾽ ἄπλατον θρέμμα κἀπροσήγορον
βίᾳ κατειργάσασθαι, λερναίαν θ᾽ ὕδραν
διφυῆ τ᾽ ἄμικτον ἱπποβάμονα στρατὸν
θηρῶν ὑβριστήν, ἄνομον, ὑπέροχον βίαν
ἐρυμάνθιόν τε θῆρα. τόν θ᾽ ὑπὸ χθονὸς
ᾅδου τρίκρανον σκύλακ᾽, ἀπρόσμαχον τέρας
δεινῆς ἐχίδνης θρέμμα, τόν τε χρυσέων
δράκοντα μήλων φύλακ᾽ ἐπ᾽ ἐσχάτοις τόποις.
ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην,
κ᾽ οὐδεὶς τροπαῖ᾽ ἔστησε τῶν ἐμῶν χερῶν.

E quibus quædam excerpentes, penitius hunc vertendi morem introspiciemus: reliqua iudicio exercitati lectoris permittentes. Quod autem statim in primo versu illud Sophoclis καὶ θέρμα, vertit *perpessu aspera*, neutiquam certe in eo significatu, haud saltem facile,

τὸ θέρμον reperias. Nā vt ante docuimus, τὸ θέρμον cum pro *feroce inconsulto, temerario, veloce, audace mobili*, tum etiam παράδοξ *pracipiti, iuueniliter se efferente, & in malis gaudente*, tum *dissoluto* seu *petulante*, & interdum in bonam partem pro *gnauo & strenuo eoq; quod feruido promtoque sit animo*, accipiatur: ita non temere pro eo, quod *perpessu asperum* est. Itaque ego malim simpliciter interpretari *calida*, hoc est, *horrenda* a præferoci animo dextraque profecta. Nisi dicamus Ciceronem ad omnes Herculis labores perpessu asperos respexisse. Quod videtur innuere Sophocles, quum dicit: καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας, hoc est, *humeris manibusq; confeci*: vt sensum potius quam verba sequatur. Quod apparet cum dicit:

Qua corpore exantlato atq; animo pertuli.

Vt vero augeret rem, cum Sophocles dicat, *Cōthoralem Iouis (Iunonem* scilicet*) non tantum inuexisse mali*; simplice nimirum elocutione, hic per amplificationem *Iunonis terror implacabilis* extulit. Quod *vecordem* Deianiram vocat, est apud Sophoclem δολῶπις *fraudulentam* intelligit. *furialem vestem* eleganter Cicero *a furijs confectam*, quam Sophocles ἐριννύων ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον, hoc est, *furiarum textilem amictum*. Quod autem Sophocles dicit (vt apparet) distincte, πνεύμονας τ' ἀρτηρίας ῥοφεῖ, hoc est, *pulmones* siue *arterias haurit* siue *exorbet*, quas Scholia *venas* interpretantur: Cicero dum *pulmonum haurit spiritus* vertit, videtur legisse: πνευμόνων τ' ἀρτηρίας, hoc est *exhaurit vim spirandi*, dum arterias exugit. Porro vbi legitur πέπωκε, Cicero πέπωκεν legisse videtur, id est, ebibit, exsorbuit. Iam illud: *Ipse illigatus peste interimor textili. Veste* videtur legendum esse. ἀφράστῳ τῇ δὲ χειρωθεὶς πέδῃ, *compede ineffabili*, vestis scilicet textilis. *Hostilem dexteram* dixit, quod Sophocles *hastum* siue *lanceam pedestris militia* vocat. Iam illud *biformato impetu centaurus*; de suo adiecit: cum Sophocles dicat θηρείος βία, hoc est, vis bestiarum, quas deuicit & oppressit Hercules quod ἄγλωσσος dixit Græcus, Cicero *barbara immanitas* vertit. Reliqua non inconcinna paraphrasi exprimens, & concinens sensu cum Græco. Iam illud: *Virginalem me ore ploratum edere*; videtur minus efficax Sophocleo illi βέβρυχα κλαίων, id est, *instar puella flens, infremo & ingemisco*. Subsequentes versus minore ambitu verborum extulit quam Sophocles, & commoon siue eiulatum omisit, tum repetitionem querelæ, inuocationem præterea mortis. Tantum id petit, vt a Ioue fulmine feriatur. Porro illud: *Nunc nunc dolorum*, &c. edit, inquit, me iterum dolor, incrudescit, incendit. Ceterum quod Cicero simpliciter dixit, *Nemæus Leo*, id Græcus Νεμέας ἔνοικον βουκόλων ἀλάστορα, hoc est, *Nemaa incolam, bubulcorum depopulatorem*. Sed & illud: ἄπλατον θρέμμα καὶ ἀπροσήγορον omisit. Ego malim in Sophocle legere ἄπατον aut ἄβατον, id est, inaccessum, cū Scholia exponant ἀπρόσιτον, *qui accedi non possit. Bicorporem adflixit manum.*

manum. Centaurus intelligit, & recte vertit illud: ἀφυῆ σπαλὸν, etsi omiserit ἄμικτον ἱπποβάμονα, vt etiam non attigit subsequens carmen, θηρῶν ὑβριστὴν ἄνομον τ' ὑπέροχον βίαν Credo pertæsus longitudine σπαρφαγμῶν. Quod autem dixit *triplicem canem*, voluit τρίκρανον σκύλακα exprimere, hoc est, *tricipitem catulum*. Iam illud tortu multiplicabili *Draconem* de suo adiecit. Cum Sophocles absque inuolucro dicat δράκοντα μήλων φύλακα. Porro illud; *Multa alia victrix nostra lustrauit manus*: habet Sophocles ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην. hoc est, *mille alios labores gustauimus*: & vt Scholia interpretantur, *expertissimus*. Postremo quod Latinus noster, *Spolia cepit*, extulit, Græcus τρόπαιον ἵστησι id est, *trophæa statuit*. quod fere idem valet. Sed hæc summatim dicta sunto, sine aliorũ melius sentientium præiudicio, quibus reliqua accuratius examinanda relinquimus.

CAPVT II.

Verba ex tertio libro historiarum Sallustij in Nonio egregie castigata & restituta.

NOnii Marcelli cõmentarios infinitis mendis scatentes expoliuit doctissimus vir, Hadrianus Iunius. nõ tamẽ omnes næuos verruculasq́; ne dicam subtercutanea vlcera ita persanare potuit, quin aliqua remanserint: quibus etsi cicatrix obducta videatur, tamẽ subinde repullulascãt, & sese vlcerosis notis ostentent & ingerãt; e quibus hunc tantũ locum nunc adducã, qui talis Medici manũ subterfugit, nõ inscitia me hercule neq; incuria (quis enim hoc de tam docto viro diligentiq; Medico dicere ausit?) Sed forte quadã & nimia obscuritate rei offusa ob oculos caligine. Nos autẽ cum aliunde opem tam deformato loco ferre posse opinaremur, noluimus lectorẽ inuentionis nostræ expertem relinquere, sed in mediũ proferre prorsus decreuimus, idq; ex Seruiano codice. Sic enim Nonius scribit in voce dominus: *Dominus rursum appellatur conuiuij exhibitor*. Deinde post alia testimonia citat ex Sallustii historiarũ lib 3. hæc verba: *Alteri scribam, & cœnas in imo medius inter Tarquiniũ & dominã Perpenna*. ex cuius orationis priore parte sensus omnino nullus elici potest, qui tamẽ auxilio Seruianorum cõmentariorũ, qui hunc locũ Sallustii citant ex parte restituitur. Sic enim habet: igitur distribuere Sertorius inferior, in medio super eum Titus Fabius Hispaniẽsis Senator ex ꝓscriptis, in summo Antonius, & infra scriba Sertorii Versi⁹, & alter scriba Mœcenas (quo loco in Nonio est *alteri scribã & cœnas*) *in imo medius inter Tarquinium & Denutiã Perpenna*. (Ex Plutarchi Sertorio cõstat, a Perpenna datũ fuisse cõuiuium illud, in quo Sertorius, a coniuratis occisus fuit. Ergo malim legere Perpennã.) Vbi saluo meliorũ iudicio legerim *Medius inter M. Antonium & Dominum Perpenna*, per dominum Sertorium conuiuii præsidem intelligens: cuius domini locus auctore Seruio semper in medio erat. Illud porro hic anno-

tandum, ordinem horum verborum in Seruii commentariis valde perturbatum, ordinemq; immutatum, quod ex discubitu conuiuarum facile intelligitur. Nam si Sertorius in medio sedebat, quomodo primo inferior cum suis libertis collocabatur? Ordo igitur ne forte sic erit: *Igitur discubuere, Sertorius in medio, infra eum T. Fabius Hispaniensis, Senator ex proscriptis, in summo Antonius, medius inter Dominũ & Antonium Perpenna. Scriba Sertorij Versius, & alter scriba Mœcenas.* Qui ordo conueniens narrationi Sallustii reperitur. Nã si in summo erat Antonius, & si Sertorius conuiuii exhibitor seu dominus Perpennæ vtraque latera claudebant, necesse est, vt tres reliqui infra Sertorium sederint, T. Fabius Hispaniensis alterum latus illi claudẽs, deinde duo liberti Versius & Mœcenas, quos par erat in imo sedere. Manifestum est enim illum loqui de cœna, quam nouissimam ipsi Perpennæ, Antonio & reliquis coniuratis ad se vocatis dedit Sertori⁹, in qua & ab illis idem cæsus est. De qua itidem Plutarchus in eius viri vita copiosam contexit narrationem, quam hic ideo subiungemus, vt tota res & sensus Sallustianorum verborũ melius innotescat. Inquit enim: καὶ παρασκευάσαντες (coniurati scilicet) ἄνθρωπον γράμματα κομίζοντα τῷ Σερτωρίῳ προσήγαγον, ἐδήλου δὲ τὰ γράμματα νίκην ἑνὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατηγῶν, καὶ φόνον πολὺν τῶν πολεμίων. ἐφ' οἷς τοῦ Σερτωρίου περιχαροῦς ὄντος καὶ θύοντος εὐαγγέλια, Περπέννας ἑστιάσειν αὐτὸν, καὶ τοὺς παρόντας φίλους. (ἦσαν δ' οὗτοι ἐκ τῆς συνωμοσίας) ἐπηγγέλλετο. καὶ πολλὰ λιπαρήσας, ἔπεισεν ἐλθεῖν. ἀεὶ μὲν οὖν τὰ μετὰ Σερτωρίου δεῖπνα πολλὴν εἶχεν αἰδῶ, καὶ κόσμον οὔτε ὁρᾶν τι τῶν αἰσχρῶν οὔτε ἀκούειν ὑπομένοντος, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνόντας εὐτάκτοις καὶ ἀνυβρίστοις παιδιαῖς χρῆσθαι, καὶ φιλοφροσύναις ἐθίζοντος. τότε δὲ τοῦ πότου μεσοῦντος, ἀρχὴν ἀψιμαχίας ζητοῦντες, ἀναφανδὸν ἀκολάστοις ἐχρῶντο ῥήμασι. καὶ πολλὰ προσποιούμενοι μεθύειν, ἠσέλγαινον, ὡς παροξυνοῦντες ἐκεῖνον. ὁ δὲ εἴτε δυσχεραίνων τὴν ἀκοσμίαν, εἴτε τὴν διάνοιαν αὐτῶν τῇ βραδύτητι τῆς κραιπάλης, καὶ τῇ παρὰ τὸ εἰωθὸς ὀλιγωρίᾳ συμφρονήσας, μετέβαλε τὸ σχῆμα τῆς κλισίας, ὕπτιον ἀνεὶς ἑαυτὸν ὡς οὐδὲ προσέχων οὔτε κατακούων. ἐπεὶ δὲ ὁ Περπέννας φιάλην λαβὼν ἀκράτου, καὶ μεταξὺ πίνων, ἀφῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ ψόφον ἐποίησεν, ὅπερ ἦν αὐτοῖς σύμβολον. Ἀντώνιος ὑπερκατακείμενος παίει τῷ ξίφει τὸν Σερτώριον. ἐπιστρέψαντος δὲ πρὸς τὴν πληγὴν ἐκείνου, καὶ συνεξανισταμένου περιπεσὼν εἰς τὸ στῆθος, κατέλαβε τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας, ὥστε μηδὲ ἀμυνόμενον πολλῶν παιόντων ἀποθανεῖν. id est, *Et subornantes hominem literas ad Sertoriũ ferentem induxerunt, quibus significabatur victoria vnius e ducibus suis, tum multos hostes ab eo prostratos, quo initio exhilaratus Sertorius hostias immolasset. Perpenna illum vna cum amicis, (ij autem erant ex coniuratis) ad conuiuiũ inuitauit, multisq; blandimẽtis vt veniret persuasit. Apud Sertoriũ vero ex more conuiuia multũ habere solita erant, tum honestatem, tum verecundiã, vt qui ne sustineret quidẽ aliquid turpe audire aut videre, adsueuerat q; suos cõuiuas vti modestis & absq; contumelia summa comitate iocis & sermonibus. Poculis autem iam increbrescentibus, rixæ initium quærentes*

iam

iam manifeste lasciuis improbisq; verbis vtebantur. ebrietatemq; simulantes scelestè multa patrabant, vt illum irritarent. Hic vero seu quod grauiter immodestiã illam ferret, seu quod mentem illorũ ex tarditate loquendi tum insolito contemtu persentiret, formã discubitus mutauit, supinum sese disponens, quasi nec videre nec attendere ad quenquã vellet. Postquam autẽ Perpenna phialam meri acceperat aliquo vsq; ex ea bibens, abijceretq; e manibus strepitum faciens (quod erat coniuratis signum) Antonius, qui in summo discumbebat, gladio percussit. Huic vero ad plagam conuerso & surgere conanti, in pectus eius irruit, & vtrasq; manus eius corripit, ne se defendere posset, sicq; a multis cõfossus & percussus occiditur. Ex quibus manifestũ est, aliter videri Sallustij præfata verba legenda, tam in Seruio quam Nonio, quam hactenus lecta sunt. Manifesto quoq; errore lapsus est Plutarchi interpres, qui verterit, *quod Sertorius Perpennam & ceteros coniuratos ad cœnã vocauit*: cum econtra vertere debuerit *Sertorium a Perpenna cum amicis (qui omnes e coniuratis erant) postquam sacrificasset, ad opiparam cœnam vocatum esse*. Quod & Appianus in 1. ἐμφυλίων aperte etiam testatur his verbis: ὁ Περπέννας παρὰ δόξαν λαθὼν ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἔργον ἠπείγετο. καὶ οὐδαμοῦ τὸν Σερτώριον μεθιέντα τοὺς δορυφόρους ἐπὶ ἑστίασιν ἐκάλει, μεθύσας δ' αὐτόν τε ἀδελφοὺς τῶν ἀνδρῶν φυλακὴν, ἔκτεινεν ἀπὸ τῆς διαίτης. i. *Perpenna prter opinioné delitescens, multo magis ad opus necis Sertorianæ impulsus est: Et cum nusquam Sertorius custodes corporis sui a se dimitteret, vocauit illum secum ad conuiuiũ, cumq; tum illũ, tum custodes illius omnes vino inebriasset, Sertorium in cœnaculo interemit.* Ceterum quod his omnibus suffragatur in epitome T. Liuij LXXXVIII. legitur: *Sertorius a M. Antonio & M. Perpenna & alijs coniuratis in conuiuio interfectus est.*

CAPVT III.

Super Sappho poetria compluscula, inibique Ouidiani versiculi post Bapt. Egnatium emendati.

SApphus nomine duas fuisse quidam arbitrantur, Lyricam illam & poetriam, quam Dion Chrysostomus *sapientem* vocat, & alteram, quam Tacianus *meretriculam* & *impudicam* esse vult. Alij etiam *tribada* & *subigatricem* fuisse contendunt. At Ouidius in Epistola Sapphus vtramque confundit, cui & Maximus Tyrius adstipulatur, qui totam illius poesin amatoriam esse contendit, quã & Plato in Symposio sit imitatus ὅπερ γὰρ ἐκείνῳ (Socrati videlicet) Ἀλκιβιάδης καὶ Χαρμίδης, καὶ Φαῖδρος, τοῦτο τῇ Λεσβίᾳ Γύριννα καὶ Ἀτθὶς καὶ Ἀνακτορία. καὶ ὅτι περ Σωκράτει οἱ ἀντίτεχνοι, Πρόδικος καὶ Γοργίας, καὶ Θρασύμαχος, καὶ Πρωταγόρας. τοῦτο τῇ Σαπφοῖ Γοργὼ καὶ Ἀνδρομέδα, νῦν μὲν ἐπιτιμᾷ ταύταις νῦν δ' ἐλέγχει. h. e. *Vertente Paccio: Quod Socrati Alcibiades, & Phœdrus, & Charmides fuit, id e Lesbiæ Gyrinna, Atthis atq; Anactorie. Quod ite Socrati erat aduersi studij, Prodicus & Gorgias, Thrasymachus atq; Protagoras, id ipsi etiã Sappho, Gorgo atq; Andromeda*

exstitere, quas quidem modo accusat, modo redarguit Et quæ sequuntur. Quod autem attinet ad nomina illa puellarum, aliter paulo apud Ouidium in præfata epistola efferuntur:

Nec me Pyrrhiades, Methymniadesue puellæ
Nec me Lesbiadum cetera turba iuuat.
Vilis Amythone, vilis mihi candida Cydnè
Non oculis grata est Atthis vt ante meis.

Vbi tamen in tertio versu quidam codices habent:

Vilis Anactorie, vilis mihi candida Cygno.

rectius vt puto. Hos autem versus ita castigat Bapt. Egnatius in suis racemationibus:

Nec mihi Pyrino subeunt Mnaisue puellæ,
Non oculis grata est Atthis & ante meis.

Vtiturq; ipsius Sapphus testimonio, quæ scripserit, teste innominato Grãmatico de Dialectis: μαλὰ δὴ κἀγγεγημένους γόργυς κὴ πάλιν ἀμορφωτέρων Μναΐδος, κὴ τ̃ ἀπαλῶς πυρίνας. tum subnectere illũ Grãmaticum, ἐστὶν ἡ μναΐς αὕτη κὴ πυρίνω ὀνόματα κύρια. id est, *Sunt autẽ Mnais & Pyrino nomina propria.* Sed mẽdose (ni fallor) citata sunt hæc ab Egnato Sapphus carmina, quæ castigatius aliquãto in Hephestionis de metris enchiridio leguntur ad hunc modum:

εὐμορφωτέρα Μνασιδίκα τᾶς ἀπαλᾶς Γυρίννω
ἀσαροτέρας, οὐδ᾽ ἄμα πέρανα σέθεν, τυχοῖσαν.
Vel si formosior sit Mnaside, vel delicata Gyrino
Leuigatior, haud sane tecum coalituram fore.

Vnde fit vt legendum putem in Ouidio:

Nec mihi Gyrino subeunt Mnaisue puellæ, &c.

adstipulante etiam Maximi Tyrii codice, qui tam Græce quam Latine habet *Gyrino*, nõ *Pyrino*. Sed & in tertio versu nihil dubitamus legendum *vilis Anactorie.* Atthidos autem præter Max. Tyrium etiam ipsa Sappho meminit:

ἔρως δ᾽ αὖτέ μ᾽ ὁ λυσιμελὴς δονεῖ
γλυκύπικρον ἀμάχανον ἔρπετον
Ἀτθὶς σοὶ δ᾽ ἔμεθεν μὲν ἀπήχθετο
φροντὶς δ᾽ ἐπὶ δ᾽ Ἀνδρομέδαν πότῃ.

Id est:

At curarum solutor amor me versat,
Amor dulciamarum improuisum serpens malum
Atthis tibi at me possidet.
Sollicita proinde Andromeda denique.

Andromedæ rursum meminit in alio carmine:

ἔχει μὲν Ἀνδρομέδα καλὰν ἀμοιβὰν
Σαπφοῖ τί τὰν πολύολβον ἀφροδίταν.
Habet Andromeda præclaram compensationem
A Sappho, quid Venerem multum beatam.

Hæc ideo a me commemorata sunt, quia ipse etiam Ioannes Brassicanus

ficanus dum politiam Nutritiã interpretatur Egnatiũ fequutus, *Pyrino* eam appellat & *Mnaida*. Sed & *Viliis Amythone* legit cũ vulgo. Suidas autem tres Sapphus amicas nominat, *Megaram, Atthidem & Telesippam, turpi amore ab illa prosequutas, facitq; duas, vnam hanc poetriam Lesbiam ex Ereſſa: Alteram Pſaltriam Mythylenæam. Posteriorem hanc ob amorem Phaonis se præcipitaſſe in mare.* Sed hæc hactenus.

CAPVT IV.

De epistola Sapphus, quæ est apud Ouidium, an vere primitus ipsa scripta sit ad Phaonem ab ipsa Sappho, an potius coficta & excogitata ab ipso Ouidio. Tum sententiolas quasdam, ostensas in ea mutuatas de Sapphus scriptis.

COntrouerſia iam diu fuit inter Grammaticos, epiſtolane illa, quæ inter Ouidianas Heroidũ legitur, fuerit ipſius Sapphus, & ab Ouidio in linguam Latinã conuerſa, an potius (id ꝙ magis apparet) ab ipſo Ouidio ſingulari acumine ingenii ſui ſit excogitata. Qui ab Officina Ouidii primã prodiiſſe volunt, hoc certo & indubitato nituntur argumento, ꝙ nullam eius epiſtolæ mentionẽ apud auctores factam inuenerint. Tum etiam quod Lyrica hæc poetria, quæ etiam elegias & epigrammata ſcripſit, quam vt Suidas vult, Scamandrorum filiam fuiſſe dictitant, fratremque habuiſſe Tarazo & filiam Cleida, meretricula illa Lesbia, quæ ſe præcipitauit de Leucade petra non fuerit, cum hæc Ereſſo, illa vero Mithilenæa fuerit: alii omnino eandem fuiſſe, hancq; ipſam illam impudicam fuiſſe: inter quos etiam eſt Tatianus (vt ante diximus) Aſſyrius: quodque ipſum videre eſt ex fragmentis, vbi nõnulla leguntur, quæ in hanc epiſtolam ſunt translata, vti ſuperius adnotauimus: vt non iniuria vtraſque has in vnam confuderit Ouidius. Relinquentes igitur litem ſub iudice, paucula commemorabimus, ad quæ Ouidius in hac ſua epiſtola videtur reſpexiſſe, alluſiſſeque, exceptis his, quæ ſupra attexuimus, vt vel his verſibus:

Vror vt indomitis ignem exercentibus Euris
Fertilis accenſis meſſibus ardet ager.

Maximus Tyrius ſermone 8. conferens Platonica de amore cum Sapphicis, ita habet: ἐκβακχεύεται ἐπὶ Φαίδρῳ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, τῇ δὲ ὁ ἔρως ἐτίναξε τὰς φρένας, ὡς ἄνεμος κατ᾽ ὄρος δρύσιν ἐμπίπτων. id eſt, *Socrates in Phædrum præ amore inſanit, Sappho vero ipſi amor mentem concutit, inſtar venti montanis quercubus incidentis.* Ouidius vento ignem ſufflãmante, hæc vero vento validis arboribus incidenti amorem comparat, indeque metaphoras ducunt. Iam illa apud Ouidium conqueritur, quod ſe ſolam in lectulo ſuo inueniat, oblectatam tamen Somniis his verſibus:

Tu mihi cura Phaon, te somnia nostra reducunt,
Somnia formoso candidiora die,
Illic te inuenio, quanquam regionibus absis
Sed non longa satis gaudia somnus habet.

Et post imagines somniorum decantatas subdit:

At cum se Titan ostendit & omnia secum
Tam cito me somnos destituisse queror.

Videtur e Græca quadam ipsius Ode esse desumtum, vbi tamen solummodo queritur, quod occidētibus Luna & Pleiadibus, post mediam noctem appropinquante die & Sole iam exorituro, solam se in lectulo inueniat iacentem.

δέδυκε μὲν ἁ σελάννα
καὶ πληϊάδες, μέσαι δὲ
νύκτες, παρὰ δ' ἔρχεθ' ὥρα,
ἐγὼ δὲ μόνα καθεύδω.

Sed alias quoq; huius Poetriæ perstudiosus fuisse videtur, nam & in eadem epistola quis non hos versus, quos subiiciemus, de subiectis postea Græcis effermatos dicat? Ouidiani sic habent:

Nec mihi dispositis quæ iungam carmina neruis
Proueniunt, vacuæ carmina mentis opus.

Sappho vero seu seipsam seu aliā amore captam puellam ita matrem alloquentem inducit apud Hephestionem:

γλυκεῖα μᾶτερ οὔτοι δύναμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν
πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς βραδινὰν δι' ἀφροδίταν.
Dulcis mater, nequeo contexere telam,
Desiderio domita pueri, a lenta Venere.

Amor enim ignauia pectus perpluit, sic vt omnes reliquas honestas exercitationes remittant amantes, id quod pluribus exsequitur Plautinus Philolaches in Mostellaria, ad quod & Horatius alludit in epodis, cum præ amore studium omne condendi carmina remisisse scribat:

Pecti, nihil me sicut antea iuuat
Scribere versiculos amore perculsum graui.

Et rursum in octaua Ode primi libri carminuum, cum Sibarin puerum omnes consuetas exercitationes corporis & honesta studia omisisse ob amorem Lydiæ decantat, quam & iuuenem perdere hac re criminatur.

Lydia dic, per omnes
Te deos oro: Sibarim cur properas amando
Perdere, cur apricum
Oderit campum, patiens pulueris; Solis;
Cur neq; militaris
Inter æquales equitet— & reliqua.

Et rursum Ouidius de digressu Phaonis loquens:

Quum

Quum mihi, nescio quis, fugiunt tua gaudia, dixit
Nec me flere diu, nec potuisse loqui.
Et lachrymæ deerant oculis, & lingua palato
Adstrictum gelido frigore pectus erat.

Optime hic expressit summum amantis angorem, qualem & ipsa pluribus expressit carmine quodã generis a se denominati: Quod etsi iam peruulgatum, quid prohibet hic etiam legi, non vt illud editum est a Francisco Robortello vna cum Dionysio Longino, qui illud adducit; Sed vt castigauit Henricus Stephanus vir doctissimus, cuius tres priores strophas nihil cognituit doctum Catullum vertere, id igitur, quoniam huiusmodi delicias persequi instituimus, est tale:

Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὠνὴρ, ὅστις ἐναντίον σοι
ἰσάνει καὶ πλασίον ἀδὺ φωνού-
σας ὑπακούει
καὶ γελώσας ἱμέροεν· τό μοι τὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν·
ὡς ἴδον σε βρόχεον, ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔθ' ἥκει.
ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσα ἔαγε· λεπτὸν δ'
αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν·
ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦ-
σιν δ' ἀκοαί μοι.
κὰδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ
πᾶσαν αἱρεῖ· χλωροτέρη δὲ ποίας
ἐμμὶ· τεθνάκην ὀλίγω δεύοισα
φαίνομαι ἄπνους.

Quæ pari elegantia & propemodum energia vertit Catullus:

Ille mi par esse Deo videtur,
Ille si fas est superare diuos,
Qui sedens aduersus identidem te
Spectat & audit.
Dulce ridentem misero quod omnes
Eripit sensus. mihi nam simul te
Lesbia adspexi, nihil est super mi
Quod loquar amens.
Lingua sed torpet, tenueis sub actus
Flamma demanat, sonitu suopte
Tinniunt aures; gemina teguntur
Lumina nocte.

Sequentes quatuor sic vertit doctissimus vir Henricus Stephanus non minus suauiter quam Catullus:

Manat & sudor gelidus tremorq;
Occupat totam, velut herba pallent.

Ora, spirandi neq; compos, Orco
Proxima credor

Ex quibus abunde liquet, quã amatorios hæc affectus omnes cognitos habuerit. Quin illud affirmare ausim, huc quoq; respexisse Valerium Æditum antiquum & venustum epigrammatum scriptorem hoc epigrammate:

Dicere cum conor, curam tibi Pamphila cordis
Quid mi abs te quæram? verba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subito mihi sudor,
Si tacitus subidus duplo ideo pereo.

Capvt V.

Quam adfabre eadem prima Amori & Veneri sua Epitheta adfinxerit, hunc γλυκύπικρον, illam δολόπλοκον nominando: ad quæ alluserint summi etiam Philosophi & Poetæ.

QVantæ eruditionis quantique ingenii hæc poetria fuerit, vel ex hoc apparet, quod elegantissima rebus amatoriis epitheta adinuenerit, quæ & mirati sunt & imitati summi tum Philosophi tum Poetæ: cuiusmodi est illud, quod amorem prima γλυκύπικρον appellarit, & ἀλγεσίδωρον, hoc est, *dubitet amarũ & doloris angustiæq; animi largitorem.* Quod teste Maximo Tyrio Plato quoq; imitatus sit. Sic enim ille (ostendere volens Platonem, sua amatoria in conuiuio prolata ab hac Poetria sumsisse) scribit: καὶ Διοτίμα λέγει ὅτι θάλλει μὲν ἔρως, δι' εὐπορῶν, ἀποθνήσκει δὲ ἀπορῶν. τοῦτο ἐκείνη ξυλλαβοῦσα εἶπε γλυκύπικρον καὶ ἀλγεσίδωρον τὸν ἔρωτα. hoc est, *Diotima vero dicit, quod floreat amor iis, quibus sui copiam facit: enecat vero sui inopem. Quod ipsum comprehendens Sappho, dulciter amarum illum & angoris largitorem appellat.* Prior enim Sappho longe Platone tempore fuit. Exstat carmen Sapphus apud Hephestionem, tali epitheto amorem insigniens:

ἔρως δ' αὖτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ,
γλυκύπικρον ἀμάχανον ἔρπετον.
Amor rursum me artuum solutor commouet,
Dulciter amarus inopinatum adrepens malum:
Dulci amara, inexpugnabilis auis.

Quod ipsum Plautus quoque videtur imitatus, cum dicit in Cistellaria:

Nam ecastor amor & melle & felle est fœcundissimus,
Gustu, qui dat dulce, amarum ad satietatem vsq; oggerit.

Catullus hoc ad Venerem transtulit ad Mallium elegia.

Multa satis lusi, non est Dea nescia nostri,
Quæ dulcem curis miscet amaritiem.

Et in nuptiis Pelei & Tethydis amorem *curis gaudia miscere* ait:

Sancte puer curis hominum qui gaudia misces,
Quæq; regis Golgos quæq; Idalium frondosum.

Vbi

vbi *Colchos* deprauate in quibusdam codicib. legitur. γόλγοι enim auctore Stephano oppidum est in Cypro a Golgo ductore Siccoriorum Coloniæ, quod & *Golgon* neutro genere dicitur. Iam eadem poetria in alio hymno, eodem metro conscripto, quem recenset Dionysius Halicarnasseus Venerem ποικιλόθρονον & δολοπλόκον appellat, hoc est, *vario insidentem throno*; & *dolosum siue dolos torquentem plicantemue.*

ποικιλόθρον' ἀθάνατ' ἀφροδίτα,
παῖ διὸς, δολοπλόκε, λίσσομαί σε
μή μ' ἄσαισι μηδ' ὀνίαισι δάμνα
πότνια θυμὸν

Id est.

Vario insidens throno immortalis Venus
Filia Iouis dolos torquens, oro te,
Ne meum calamitatibus doloribusue opprimas
O veneranda animum.

Credo hoc adductum Vergilium in sua Æneide Venerem dolis instructam introduxisse, quos necteret Didoni. Sic enim in primo:

At Cytherea nouas artes, noua pectore versat
Consilia: vt faciem mutatus & ora Cupido.
Pro dulci Ascanio veniat, donisq; furentem
Incendat reginam, atq; ossibus implicet ignem.

Et rursum in tertio:

Annuit, atq; dolis risit Cytherea repertis.

Hinc & Euripidi in Iphigenia, in Aulide, δολιόφρων κύπρις dicitur, id est, *Cypria dolos intus nectens.*

Antequam ab huius poetriæ mentione discedam, libet huic capiti pro coronide adnectere laudum encomion, quod Dionysius Longinus in lib. περὶ ὕψους ipsi tribuit his verbis: οἷον ἡ σαπφὼ τὰ συμβαίνοντα ταῖς ἐρωτικαῖς μανίαις παθήματα ἐκ τῶν παρεπομένων, καὶ ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἑκάστοτε λαμβάνει. ποῦ δὲ τὴν ἀρετὴν ἀποδείκνυται; ὅτε τὰ ἄκρα αὐτῶν καὶ ὑπερτεταμένα δεινὴ καὶ ἐκλέξαι, καὶ εἰς ἄλληλα συνδῆσαι. Deinde subtexens cantilenam, quam priore capite exscripsimus, demum subdit: ἀλλὰ πάνθ' ἑξῆς, οὐ θαυμάζεις ὡς ὑπ' αὐτὸ τὴν ψυχὴν, τὸ σῶμα, τὰς ἀκοὰς, τὴν γλῶσσαν, τὰς ὄψεις, τὴν χρόαν πάνθ' ὡς ἀλλότρια διοιχόμενα ἐπιζητεῖ, καὶ καθ' ὑπεναντιώσεις ἅμα ψύχεται, καίεται ἀλογιστεῖ φρονεῖ, ἢ γὰρ φοβεῖται, ἢ παρ' ὀλίγον τέθνηκεν, ἵνα μὴ ἕν τι περὶ αὐτὴν πάθος φαίνηται παθῶν δὲ σύνοδος πάντα μὲν τοιαῦτα γίνεται περὶ τοὺς ἐρῶντας. Id est. *Cum Sappho eas, quæ accidunt amatorijs furoribus passiones, ex consequentibus tales affectus, tum etiam ex rei veritate in vniuersum desinunt, vbi vim & virtutē demonstrat? hoc certe, quod summa illorum affectuum & super omnia extensa potens sit & eloqui, & inuicem colligare.* Deinde post præfatam cantionem subdit: *Sed omne audax, postquā inopiam sine directione, sermonem*

admiraris, velut sub ipsam animam, corpus, aures, linguam, oculos, colorem, omnia vt in alienam faciem mutata inquirit. Et iuxta repugnantias siue contrarietates simul friget & ardet, & absq; ratione sapit aut timet, aut post paulum moritur, sic vt non vnus affectus circa ipsam appareat, sed passionum quidam concursus siue conuentus, cuiusmodi omnia in vniuersum circa amantes accidunt.

CAPVT VI.

An Nonius Marcellus lapsus sit memoria, cum ex Accij Prometheo in voce Adulatio citat sesquicarmen quod item totidem verbis legitur in Tusculanis inter ea, quæ Cicero se vertisse de Æschylo testatur: & de ea re discussum.

LEguntur in Ciceronis quæstionum Tusculanarum libro primo complures iambici versus, qui sic incipiunt:

Titanum soboles, socia nostri sanguinis,

Et quæ sequuntur. Quos ille de Accii Prometheo se vertisse commemorat, & ne qua suboriatur dubitatio, ea non esse genuina Ciceronis, hoc certe verba illius declarant. Cum n. auditor petiisset, vnde i'li versus essent? subiungit: Dicam hercule; etenim recte requiris, Videsne abundare me ocio? A. Quid tum? M. fuisti sæpe credo, cũ Athenis esses in scholis philosophorũ. A. Vero ac libẽter. M. Animaduertebas igitur, etsi tum nemo erat admodũ copiosus, verum tamen versus ab iis admisceri orationi. A. ac multos quidẽ a Dionysio Stoico. M Probe dicis, sed is quasi dictata nullo delectu, nulla elegantia, Philo etiam & proprium numerum, & lecta poemata & loco adiungebat. Itaq; postquam adamaui hanc quasi senilem declamationem, studiose equidem vtor nostris poetis. Sed sicubi illi defecerunt, verti multa de Græcis, ne quo ornamento orationis in hoc genere disputationis, careret Latina oratio. Ex quibus ni fallor verbis nemo non hæc pro Ciceronianis versis e Græco agnouerit. Sed cum inter eos hi legantur:

———sublime aduolans

Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.

Merito quis hæsitauerit, quomodo hæc totidem verbis Nonius Marcellus in voce *Adulatio*, ex Actii Prometheo citet. Quid igitur? Tam impudentem dicimus esse Ciceronem, vt integros versus poetarum sublectos pro suis ediderit? Cum Actii Tragœdiæ tum omnium manibus tererentur, aut potius mendacem? qui cum se dicat, tum demum e Græcis Latina se facere, cum veterum poetarum versiones ipsi desunt, nec sunt ad manum, aut etiam tam immemorem; vt demum illum consensisse cum Actio, vt ignorarit exstare Actii itidem *Prometheum*. An potius mendum esse librariorum apud Nonium, & pro *Actius* reponendum *Æschylus*. At tum is locum Græce potius adduxisset, quemadmodum aliquando Homerum aduocat, aut saltem addidisset nominassetq;

[a]ssetque ipsum Ciceronem & librum : quod aliquoties facit, [c]um carmina a Cicerone versa in testimonium adducit. An potius μνημονικὸν ἁμάρτημα lapsum diligentissimum Grammaticum dicemus? Quid? quod si hunc ipsum Nonium diligentius [excu]ssas, nusquam alibi, neq; apud hunc neq; apud alios veteres Grammaticos & Philologos, *Actij Prometheũ* (excepto hoc vno loco) [fi]dele citatum inueneris. Nos cum nihil habeamus certi, rem tamen [ha]rum animaduersam indicare voluimus, quæ merito animum [cu]riosi lectoris vellicare possit, doctorum iudicio incontrouer[sa]m indiscussamque relinquentes, si quo modo possit aliqua ope[ra h]uius inexplicabilis labyrinthi exitus inueniri. Ceterum id obiter [q]uoq; annotandum hos versus, quorum modo meminimus, non [e]sse ex ea Promethei fabula, quæ hodieque omnium manibus circumfertur, & *vincti* titulo discernitur, sed ex altera eiusdem poe[tæ], quæ *Prometheus solutus* inscribitur, quam citat Arrhianus in [P]ontica Periplo, vbi Titanum chorus introducitur eodem teste.

CAPVT VII.

Versiculi aliquot Q. Ennij, cum Æschylo & Euripide matricibus collati.

Nihil mihi iucundius accidere potest quam si versiculos veterum poetarum e naufragio illo librorum, conseruatos mihi [i]nuenire contigerit, cum Græcis consentientes, vnde desumti tra[ns]latique sunt, id quod persæpe euenit, dum in Ennii aut Accii reli[qu]ias incido, quæ igitur nuper obseruaui, cum Ennianas reliquias [c]olligo perlegoq;, subdere hic in animo est. Inuenio enim illum [no]n modo de Euripide, sed etiam de Æschylo quoq; quędam mu[tu]atum, tum aliis poetis. Quorum vt seu imitationem seu versio[ne]m melius consideremus, nonnulla in medium proponere de[c]euimus. Quæ igitur congessimus hæc sunt. in Hecuba, vbi E[nn]ius loquitur citante Nonio:

Senex sum, vtinam mortem oppetam prius,
Quam eueniat quod in pauperie mea senex grauiter gemam.

[V]erba sunt Talthybii miserantis fortunam Hecubæ, qui apud Eu[r]ipidem sic habet:

πρὸς σῇσι πλευραῖς παῖς ἐμὴ κοιμίζεται
ἡ φοιβάς, ἣν καλοῦσι κασσάνδραν Φρύγες.
ποῦ τὰς φίλας δῆτ' εὐφρόνας δείξεις ἄναξ.
ἢ τῶν ἐν εὐνῇ φιλτάτων ἀσπασμάτων
χάριν τίν' ἕξει παῖς ἐμή?

[E]leganter Ennius quæ in concubitu modestiam & verecundiam, [i]n casta vate probarit: videturq. exprimere voluisse illud φίλας [ε]ὐφρόνας, hoc est, *iucunde modestas & temperatas*. Rursum [E]nnius:

Vide hinc meæ inquam lachrymæ guttatim cadunt.

Videntur esse verba Tarthybii, qui apud Euripidem ita loquitur:

οἴ 'γὼ· πολλά μοι χρῄζεις δάκρυα κερδᾶναι, γύναι,
σῆς παιδὸς οἰκτροῦ. νῦν τε γὰρ λέγων κακὰ
πέγξω τόδ' ὄμμα ———

Sed & in hoc carmine:

Nunquam scripsistis, qui parentem aut hospitem
Necasset, quo quis cruciatu perbiteret?

Videtur interrogandi modo prolatum, & ad hæc Euripidis allusum:

——— *νόμῳ γὰρ τοὺς θεοὺς ἡγούμεθα*
καὶ ζῶμεν ἄδικα καὶ δίκαι' ὡρισμένοι.
ὃς εἰς σ' ἀνελθὼν, εἰ διαφθαρήσεται,
καὶ μὴ δίκην δώσουσιν, οἵτινες ξένους
κτείνουσιν, ἢ θεῶν ἱερὰ τολμῶσι φέρειν
οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις ἴσον.
ταῦτ' οὖν ἐν αἰσχρῷ θέμενος, αἰδέσθητί με·
οἴκτειρον ἡμᾶς, ὡς γραφεύς τ' ἀποσταθεὶς,

Verba sunt Hecubæ Agamemnonem deprecantis, vt liceat sibi pœnam sumere de Polymestore filii sui Polydori occisore. Hæc sic vertit Erasmus:

Etenim vel ipsos lege censemus Deos
Æqua atq; iniqua hac finientes viuimus.
Ea siquidem ad te pertinent. pereat, neq;
Pœnas luant ij qui trucidant hospites.
Vel audeant qui sacra diuis tollere
Iam pensi erit mortalibus prorsum nihil.
Hoc itaq; fœdum si putas, me respice,
Miserere nostri, pictor & veluti procul
Stans me intuere, quanta perpetiar mala.

Adferrem & ex vtriusque Medea aliquot versus ad verbum pene e Græco desumtos: Sed cum ab aliis, tum ab Henrico Stephano id non impigre factum sit, dum veterum poetarum fragmenta edidit, supersedeo. Iphigeniam quoque in Aulide ex Euripidis fabula concinnatam apparet: Vnde hic versiculus citante Iulio Rufiniano, in commentariis de figuris:

Menelaus me obiurgat, id meis rebus regimen restat.

Qui haud dubie de hoc expressus est;

οὐχὶ δεινά; τὸν ἐμὸν οἰκεῖν οἶκον οὐκ ἐάσομαι

Id est.

An non hæc grauia? meam regere domum haud sinor.

Verba sunt Agamemnonis ad Menelaum. Iam illud haud dubie ex canticis lugubribus Iphigeniæ sumtum:

Acherontem obibo, vbi mortis thesauri obiacent.

Sic enim illa apud Euripidem:

οὐκ ἔτι μοι βιοῦς

οὐδ' ἀλίου τὸ δὲ φέγγος.

Aut potius illud:

ἰὼ ἰὼ λαμπαδοῦχος ἁμέρα
Δῖος τε φέγγος ἕτερον
ἕτερον αἰῶνα
καὶ μοῖραν οἰκήσομεν.

An autem & Eumenidas Æschyli sequutus sit, despiciendum. Versus Ennii ex Eumenidibus:

Dico vicisse Orestem, vos ab hoc facessite.

Æschylus:

νικᾷ δ' Ὀρέστης κἂν ἰσόψηφος κριθῇ.

Vincit Orestes si iudicium sit æqualium calculorum.

Plurima possent eiusmodi reperiri, si exstarent veterum fabulæ. Nihil enim habuerunt Latini illi scriptores, quod nō Græcis fontibus hauserint. Sed ista hactenus nunc sufficiant.

CAPVT VIII.

Loca apud Nonium & alios ex Actij Philoctete citata & excussa, & collata cum Sophoclis Græcis versibus.

LOcus est apud Nonium in voce *imbuere* ex Actii Philoctete in vulgatis libris valde mendosus, qui tamen facile restitui potest ex 2. libro Tusculanarum Ciceronis. Quod ipsum Hadrianus Iunius in sua editione fieri curauit, eumque sequutus Henricus Stephanus dum fragmenta veterum poetarum edit. Versus autem sunt hi:

Cum ex viperino morsu venæ viscerum
Veneno imbutæ cruciatus cient.

Quo tamen loco *cierent* legit Stephanus. Ceterum an Accius Philoctetem suum conscripserit ad exemplum Sophoclis, id merito in quæstionem vocari posse puto. Nam tres tragœdiæ præcipuos auctores, Æschylum, Sophoclem & Euripidem dico, in hoc argumento pari conatu etsi dispari œconomia & apparatu decertasse tradit Dion Chrysostomus. Etsi versiculi complures indicent Sophocleam magis fabulam Actium esse complexum. Nam antedicti versus non multum ab his abludunt.

δισσοὶ στρατηγοὶ χ' ὠ κεφαλλήνων ἄναξ
ἔρριψαν αἰσχρῶς ὧ δ' ἔρημον ἀγρίᾳ
νόσῳ καταφθίνοντα, τῆς δ' ἀνδροφθόρου
πληγέντ' ἐχίδνης ἀγρίῳ χαράγματι. Id est.

Bini exercitus, & Cephalleniorum rex Vlysses,
Abiecerunt turpiter desertum, hoc loco, sæuo
Morbo intereuntem, hominum corruptricis
Viperæ percussum sæuo morsu.

Iam illa quæ recenset Cicero:

Heu quis salsis fluctibus mandet

Me ex sublimi vertice saxi:
Iamiam absumor: conficit animam
Vis vulneris, vlceris, æstus.

An non videtur hinc sumta? Philoctetes enim cum antea lamentatus esset, se nullum mali leuamen inuenire, insuper contemtum & abiectum esse, ab omnibus derelictum in Lemno, cum paucorum dierum cibo, idque furtim, dum somno studet, interimne veste quidem illum decente, sed vili panno indutum, cum exclamasset dolore superatus:

ὦ θάνατε θάνατε, πῶς ἀεὶ καλούμενος
οὕτω καθ' ἦμαρ, οὐ δύνῃ μολεῖν ποτε.

Id est.

O mors mors, quomodo semper vocata
Sic dietim, non potes aduenire.

Deinde rogat Neoptolemum, vt ex Lemnio igne pyram sibi construat, vt ab eo facta est Herculi, quo facto sagittas emeruit, quas illi seruandas dat. Post autem cum se deceptum videt, & etiam sagittas fraude & per somnum ablatas, pene præ dolore tum pedis tum animi furens exclamat:

οὐδ' εἰ πυρφόρος ἀστεροπητὴς
βρονταῖς αὐταῖς μ' εἶσι φλογίζων.

Petit se fulmine conflagrari, cum se videt armis priuatum, feris expositum, mox deuorandum: itaq; mox chorum gladium poscit aut securim, aut aliud telum, qui se intertimant, omnesque artus & neruos incidat. Nam & ante se e petra in mare deiicere voluit, prohibente Vlysse. Quin & ventos & procellas inuocat his versibus, vt se in aera sublimem ferant & dissipent;

τὸν δ' αἰθέρος ἄνω
πτωκάδες ὀξυτόνου διὰ πνεύματος
ἐλωσί μ', οὐ γὰρ ἔτ' ἰσχύω.

Orat vt a procellis vel Harpyis dissipetur & lanietur sublimis delatus. Quæ cum Accianis versib. adprime congruunt, vt hinc non male Cicero interpretetur. Itaq; exclamat:

Auxilium expetens, mori cupiens.

Cur autem Actium magis credam Sophoclem sequutum, quam Euripidem, facit versus ille, vt dixi:

His armis macte, macte virtute patris.

Videntur ad Neoptolemum dici, qui arma patris sibi reddi ab Vlysse postularat. Nam in Euripidis tragœdia, non Neoptolemus, sed Diomedes vna cum Vlysse introducitur, vt habet Dion Chrysostomus, in Sophoclis vero Tragœdia Neoptolemus, qui Philocteti narrat, quomodo ad Græcorum dum peruenisset exercitum, patris arma sibi reddi postularit, qui dixerunt, alia quæ patris erant, præsto esse, sed arma alteri tradita, illũ in Accio (vt apparet) consolantes, ne quas turbas ob eam rem moueret, sed his quæ in promtu

promtu erant, contentus, magis adniteretur, vt patri virtute similis esset: mox que Vlyssem falsum se illa habere, sed iuste sibi adiudicata, & a se optimo iure adseruari:

> ἐλθὼν ἀπῄτουν τοὺς φίλους ὡς εἰκὸς, ἦν
> τά θ', ὅπλ' ἀπῄτουν, τοῦ πατρὸς τά τ' ἄλλ' ὅσ' ἦν.
> οἱ δ' εἶπον, οἴμοι τλημονέστατον λόγον
> ὦ σπέρμ' Ἀχιλλέως, τ' ἄλλα μὲν πάρεστί σοι
> πατρῷ' ἑλέσθαι. τῶν δ' ὅπλων κείνων, ἀνὴρ
> ἄλλος κρατύνει νῦν λαέρτου γόνος.

Quin & hunc versum:

> *Contemplare hanc sedem, in qua ego nouem hyemes*
> *Saxo stratus pertuli.*

quis non adhæc Sophoclis alludere dicat:

> σῶσαί μ' ἐς οἴκους, ἀλλ' ἀπόλλυμαι τάλας.
> ἔτος τόδ' ἤδη δέκατον. ἐν λιμῷ τε καὶ
> κακοῖσι βόσκων τὴν ἀδηφάγον νόσον.

Id est.

> *Seruato me & deducito domum, intereo miser.*
> *Annus hic iam decimus, ex quo in fame*
> *Et malis nutrio edacem morbum.*

Quod Accius dicit, *nouem hyemes pertuli*, id ita intelligendum de exactis. Nam decimus annus peragebatur. Anteautem speluncam illam descripsit:

> οἶκον μὲν ὁρᾷς τόνδ' ἀμφίθυρον
> πετρίνης κοίτης.

Id est.

> *Domum vides hanc biforem*
> *Lapidei cubilis.*

Ceterum vt hoc obiter notetur, quod hic Sophocles dixit: βόσκων τὴν ἀδηφάγον νόσον. Æschylus simpliciter in eiusdem nominis Tragœdia, teste in Poetica Aristoteles:

> φαγέδαιναν ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός.

At Euripides loco ἐσθίει, θοινᾶται, id est, *epulatur*, apposuit:

> φαγέδαινα ἥ μου σάρκας θοινᾶται ποδός.

Qua voce iambum tam pulcrum fecit, inquit Aristoteles, quam Æschylus vilem & abiectum. Iam ille versus:

> *Quod te obsecro, ne hac aspernabilem*
> *Tetritudo mea in occulto faxit.*

Apud Sophoclem vero deprecatur Philoctetes, ne si Neoptolemus eum in nauem suscipiat tetro illius odore offendatur, tum vt familiares eo ne grauentur.

> ἀλλ' εὐχερὴς γὰρ ἡ φύσις, κἀξ εὐχερῶν
> ὦ τέκνον ἡ σή. πάντα ταῦτ' ἐν εὐχερεῖ
> ἔθου βοῆς τε καὶ δυσοσμίας γέμων.

Id est.

Sed generosa tibi est natura & ex generosis
O fili, hæc omnia tibi facilia esse
Consuescas, eiulatu dum & fœtore impleris.

Deinde subdit:

αἰνῶ ταῦτ' ὦ παῖ. καὶ μ' ἔπαιρ' ὥσπερ νοεῖς
τούτους δ' ἔασον μὴ βαρυνθῶσιν κακῇ,
ὀσμῇ περαιτέρω τοῦ δέοντος οὐ πάνυ γάρ
ἅλις πόνος τούτοισι συνναίειν ἐμοί. Id est:

Laudo hæc o puer, & me sustolle, vt meditatus es
Istos omittens, ne grauentur malo
Odore, supra quam necesse est, in nauibus enim
Sat magnus labor his erit mecum degere.

Supersunt adhuc aliqua, quæ alibi latius discutiemus.

Capvt IX.

Iudicium factum de Comicis Latinis a M. Varrone in lib. qui inscribitur Parmeno, idque interpretatum, tum quid sit ἦθος, *&* ἤθους *&* πάθους *differentia.*

NOnius Marcellus in verbo *poscere* Varronem citat ita iudicium facientem de trib. præcipuis Comicis Latinis in hunc modum: *Poscere, accipere. Varro Parmenone: In argumentis Cæcilius poscit palmam, in ethesi Terentius, in sermonibus Plautus.* Vbi diu dubitaui, an loco vocis *in argumentis* aliud quid reponendum esset. Charisius certe, qui & ipse Varronis iudicium sequutus videtur, Cæcilio *in pathesi*, hoc est, *affectibus*, palmam tribuit. Horatius grauitate, hoc est, σεμνότητι ἢ γοργότητι illum præstare dicit:

Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte.

Arte, hoc est, *œconomia & artificio dispositionis & connexionis argumenti.* Quocirca si *in argumentis* hic legatur, videamus ne parum sibi constet Varro, qui teste Charisio, in lib. 5. de lingua Latina ita scripserit: ἤθη nulli alii seruare conuenit quam Terentio & Titinnio. πάθη vero Trablea, inquit, & Aulius & Cæcilius facile mouerant. Quocirca videndum ne pathesi pro argumentis sit reponendum. Nec audiendus Acron, si non potius hoc inter assumenta alicuius indocti hominis numerandum sit, qui *arte*, proprietate verborum & arte Grammatica interpretatur: Tu potius de toto contextu hoc intellige: *Supremo medium, medio ne discrepet imum.* Quod ipsum Aristoteles quoq; in sua poetica pluribus docet: καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ μέσον καὶ τέλος, idem τάξιν ordinem, distributionem, dispositionem, œconomiam vocauit, qua in re excelluisse Terentium inter Latinos volunt: Vnde & Donatus in commentariolo de Comœdia & Tragœdia: Adde, inquit, quod argumenti & styli ita memor est, vt nusquam non cauerit aut curauerit ea quæ obesse potuerunt: tum quod media primis atque postremis ita nexuit, vt

nihi

nihil additum alteri, sed aptum ex se totum & vno corpore videatur esse compositum: quod idem auctor Plautum & alios parum accurate obseruasse dicit. Sed & C. Germanicus hunc *dimidiatum Menandrum vocat*, doletque ipsi tantum abesse *Comicam vim*, quam alii iocos intepretantur & ridicula. Quid autem sit *ethos*, quod Terentio adscribunt, declarat in poetica Aristoteles: ἔστι, inquit, δὲ ἦθος τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὁποία τις ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων. Et Dionysius Halicarnasseus in arte, cum περὶ λόγων ἐξετάσεως disserit, *Ethos* in commune & proprium distinguit; & commune quidem ad philosophos pertinere, proprium vero ad rhetoras: quod huic loco conuenit, estque cum vnicuique pro ætate, genere, gente, proposito, fortuna & conditione, tempore congruo sermo gestusque tribuitur. Qua in re Terentius mirificus fuit: in ea autem omne decorum, ἢ τὸ πρέπον consistit: quanquam πάθος ἤθους pars quædam esse videatur, vt in illo Terentii:

Egone illam? quæ me? quæ illum?

Cadit enim illud in μίμησιν, vt ibi apparet. Ceterum quod Plautum præstare in sermonibus dicit, non (vti opinor) puritatem & elegantiam linguæ Latinæ intelligit, quam Terentio summam tribuit M. Tullius Cicero, sed sales Comicos, quos ni fallor, *Comicam vim* appellat Cæsar. Sic Horatius:

At nostri proaui Plautinos & numeros &
Laudauere sales, nimium patienter vtrumq;.

Hinc Varro dixit, teste Quintiliano, *Alij Stolonis sententia, Musas Plautino sermone fuisse loquuturas, si Latinè loqui vellent.* Quod autem sermones, iocos & facetias appellat Varro, Græcorum id more fecit, qui etiam λόγους pro *verbis ridiculis* acceperunt. Hinc Plautus in Persa ita parasitum loquentem inducit:

Librorum eccillum habeo plenum sorracum,
Si hoc accurassis lepide, quoi rei operam damus;
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi.
Atq; Attici omnès, nullum siculum acceperis.
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

Per *logos* intelligit ridiculos sermones & iocos parasiticos, sic *longos logos* prolixa & inutilia verba appellat in Menæchmis;

Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere: vter meruistis culpam paucis, non longis logis.

Hoc est, non multa inutilia verba faciatis. Vt autem ad ethos reuertamur, Emporius rhetor, ethos esse vult sermonem cuiusq; moribus innatis conuenientem. *Refert* (inquit) *in dicendo, Deus an homo sit, lasciuus an tetricus, ignauus an fortis, doctus an rusticus. Sit igitur alacris lætantis oratio, tumens vani, breuis & conscissa properantis, meretriculæ mollis & blanda, matronæ seria, senum grauis, temeraria pueri, misera humilis, longa & ambiens confitentis, parasiti*

faceta, matris anxia, incondita rustici, oratoris ornata: postre omnibus dictionibus mores eius, cuius verba sunt, exprime Quod, inquit, genus allocutionis Ethopœa nominatur, sicut p pœa, qua imitamur affectum non naturalem, sed incidentem: v Hercules, cuius semper constans fuit oratio, paricidium suum vel cum apud Homerum Achilles semper minax circumuentu flumine gemit, aut cum Mezentius semper crudelis, vel Tu precatur, vt se suscipiat, vel Æneam, vt sibi tribuat sepultu Denique ethos personam sequitur semper, pathos caussam. Igitur incurrens præponderabit affectus, tunc vocabitur Pathopœa. doctissimus rhetor Aquilius commentario de Ethopœa & communi. *Pathos* autem (vt hoc obiter adnotetur) a qu antiquissimo doctissimoque rhetore innominato affectio n natur. *Affectio* (inquit) *est animi aut corporis aliqua de cau tempore commutatio, vt lætitia, metus, cupiditas, molestia, mor debilitas, amor iracundia, &c.* Idem *ethos habitum* videtur no nare, alii *mores* interpretantur, & melius, dum ἦθος sermo est, pro cuiusque moribus affingitur. Inepta est illa differentia q ponit Daniel Barbarus in commentariis in Aristotelis Rhet ca, vt ἦθος sit leue, pathos concitatum; cum (vt diximus, e mores cuiusque, πάθος affectum exprimat. Sed hæc de satis.

Capvt X.

Flauium Charisium, seu potius C. Iulium Romanum, non r neque syncere apud M. Tullium interpretatum esse vocem colorem, inibiq; quid proprie χλωρὸν significet.

Legimus nuper quæ C. Iulii Romani Flauius Sosipater e bro de Analogia in suam Grammaticam transtulit. Ibi n satis commode, nec ad synceram Latinitatis normam videtur interpretatus esse vocem *decolor. Decolorem*, inquit, pro *sine lore.* Cicero in Tusculanarum secundo. *Cum Herculem da ingemiscentem, iam decolorem sanguinem omnem exsorbuit.* Est a tem in carmine illo, cuius supra meminimus, quod M. Tullius Sophocle transtulit. Vbi decolorem diximus significare non eum qui penitus absque colore esset, sed qui priorem ruboris colorem amiserit, factusque sit tabidus & liuore pallescens, non, vt illido rus, decolor; quod & alii proletarii Grammatici, quod colo illi desit. Nam quod hic Cicero decolorem, Sophocles χλωρ vocat:

ῥοφεῖ ξυνοικοῦν χλωρὸν αἷμ' ἄμα.

Quo loco interpres χλωρὸν ἢ νεὸν, ἢ νεκρὸν, hoc est, *tabidum.* χλ ρος autem primigenio suo significato *viridem* notat, hinc & herba χλωρὸς teste quoque Hesychio ἄωτος χλοή. Accipitur & p

pro ὤχρος, quod *pallidum* significat, quod ea, quæ vicerit, interdum in pallorem luroremque desinunt. Vnde & Sappho in carmine supra a nobis citato χλωροτέρη δὲ ποίας ἐμμί, de se pronunciauit; hoc est, *pallidiorem se herba* esse declarat, herbæ colorem ex viridi pallidum innuens, vnde & Poetæ, teste Hesychio χλωρὸν δέος τὸ χλωρωτικὸν dixerunt, hoc est, *pallidum timorem*, quod pallidos reddat. χλωρὸν Menander, teste Suida pro τὸ ἀκμάζον posuit, hoc est, pro eo *quod viret & viget*. χλωρὸς, inquit idem, ἀπὸ τῆς χλόης, id est, virente herba dictum χλόερος καὶ χλωρός, a quo quidem & ὤχρος, id est, *pallens*. Melius igitur dixisset Iulius Romanus *decolor, quod colorem pristinum amisit, in virorem aut pallorem mutatum*. Si enim Physicis credimus, nullum corpus est sine colore, alioquin inuisibile esset, cum visus sine lumine & colore nihil percipiat, si philosophis credimus.

CAPVT XI.

Ignauis semper feriæ, *prouerbij origo alia allata quam est a paræmiographo*.

PRouerbium est, quod non etiam obmisit nostri sæculi decus & ornamentum D. Erasmus Roterodamus, paræmiarum diligentissimus collector, quod ita habet, *Ignauis semper feriæ*: Græce autem ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτή. Hoc Erasmus licet explanans, tamen eius originem reticet, quam tamen commemorat Eustathius in commentatio in Dionysium de Tarentinorum mollitia & deliciis loquens in hunc modum: ἐπέτριψε δὲ καὶ αὐτοὺς, ἡ τρυφή. πανδήμους πανδήμους ἑορτὰς κατ' ἔτος τελεῖν. ἢ τὰς ἄλλας ἡμέρας συνέβαινεν ἐλλείπειν. ὡς ἡ ἱστορία φησὶ σοφιστευομένοις διὰ τρυφὴν καὶ ἀργίαν τὰς συνεχεῖς ἑορτάς, ὡς καὶ ἡ παροιμία φησὶν, ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτή. Id est. *Contriuerunt illos (Tarentinos scilicet) deliciæ. Contigit namque apud illos plures annue festos dies peragi, quam alios prophanos; ob delicias & desidiam comminiscentibus sibi continuas ferias. Vnde & paræmia ducta, Ignauis semper feriæ*. Habet & Theocritus in Bucolicis, ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτή. *Tarentinidium* quoque vestis muliebris genus tenue & delicatum, apud eos per luxum & delicias primum inuentum.

CAPVT XII.

De Equis, Medo, Centauride, Cappophoro. Lucianus explicatus, inibique Anacreontis carmen elucidatum, & miraculum de innato equo cuidam signo, & alia.

LVcianus ad indoctum multos ementem libros καὶ ταῦτα δὴ καὶ ὁ κυβερνᾶν οὐκ εἰδὼς, καὶ ἱππεύειν μὴ μεμελετηκὼς, εἰ ὁ μὲν ναῦν καλλίστην παραλαβοὶ τοῖς ἅπασι καὶ εἰς κάλλος, καὶ εἰς ἀσφάλειαν κατεσκευασμένην. ὁ δ' ἵππον Μῆδον, ἢ κενταυρίδην, ἢ κοππαφόρον ἐλέγχοιτο ἂν οἶμαι ἑκάτερος οὐκ εἰδὼς, ὅτι χρήσαιτο ἑκατέρῳ. Id est. *Post hæc sane, si gubernandi imperitus, aut equitandi inscius & insuetus, si ille nauim pulcherrimam sibi adsumat, optime tum cum*

ea, quæ ad pulchritudinem & firmitatem attinet ædificatam. Hic *vero equum sibi comparet, aut Medum, aut Centauridem, aut Cappophorum, reprehendetur, vt existimo, vterque, nescius quomodo tam naue quam equo vtatur.* Vbi quod ad *Medum* attinet, *Nesæum* puto inaui. *Nesæi* enim *equi*, auctore Herodoto, dicebantur a Campo Neseo Mediæ, in quo præstantissimi & velocissimi gignebantur, vt etiam meminere Oppianus, Stephanus, Eustathius in commentar. in Dionysium. Præterea Plato, Strabo & Arrhianus; Plutarchus item in Pyrrho. *Centaurides* porro dictos arbitror a procera arduaque ceruice, præterea velocitate, ferocia & robore, quique ob eas dotes Centauri nota & charactere inustierant. Vnde & a Centaurorum feritate Aristophanes in Ranis κενταυρικῶς vocem deduxit:

τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς κενταυρικῶς

Quis ianuam sic percussit vt Centaurice.

κενταυρικῶς ἤ, inquit interpres, ἀντὶ τοῦ ἀκόσμως καὶ ὑβριστικῶς, id est, *indecenter & contumeliose.* Hesychius ἀγροικῶς, ἀγρίως, i e *agreste, rustice.* Suidas vero μαλακῶς per antiphrasin, *molliter & delicate.* Sic & *Cappophori* quod notam inustam haberent. Solebant enim equorum copis notæ inuri, aut patriæ, aut indolis, aut ætatis, aut pretii indices. Quod & Anacreon Lyricus hoc carmine testatur:

ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι

πυρὸς χάραγμ' ἔχουσι.

Opinor ea ratione Aristophani in Nubibus *Phasianicos* & *Samphoras* & *Coppanas* dici ab inustis notis; quod phasiani auis nota illi esset inusta. Sic Coppation, quod K notam haberet inustam Samphoras, quod Σ. & N. hac nota ϟ quæ nonaginta exprimebat, etsi alii *Coppatian*, quod vngulis ferirer & excauaret terram, dictum volunt, quod non placet Aristophanis interpreti. qui a nota K inusta potius deduci vult, nam hodieque inquit Cappa nonaginta significat. Sic *Bucephalum* dictum vult, non quod bouis caput haberet, sed quod illi tale signum inustum foret. Retulit mihi generosus & nobilis Dom. D. Rolandus a Iegherscapple, cognatus & amicus meus, mihi imprimis charus & obseruandus se cum in familia & contubernio illustrissimi D. Comitis Rhodiensis ageret, inibi a familiaribus & ipso D. Comite audiuisse, equum in Regis Lusitaniæ domo siue curia in lucem prodiisse, qui habebat in coxa innatas pili colore candido tres securium formas. ita dispositas, vt referret insignia clarissimæ domus Croiorum & præfati Comitis patris; quem Rex ille, in cuius familia & domo natus erat, muneri & dono clariss. viro D. Hadriano Croio, Comiti Rhodiensi, huius clarissimi Comitis patri in Belgicam ex Lusitania transmisit: Qui in magna admiratione diu habitus, nescio quo tandem casu periit; mortui pelle etiamnum retinente eas formas.

Quia

Quin quod magis est mirandum, paucis ab hinc annis aliquot mensibus antequam Turcæ Meliteu insulam inuaderent, captum in mari mediterraneo ingentis magnitudinis Thynnum, qui a natura insculptam classem triremium in suprema cute habebat, tam viuide, vt nullus artifex potuerit artificiosius insculpere: tam profunde, vt quædam formæ trans cutem ad carnem vsque penetrarint. Manifesto haud dubie præsagio futuri euentus, quod Turcæ a classe Hispanica, singulari classiariorum virtute essent deuincendi & expellendi: sicuti tum diuino auxilio, tum virtute clarissimorum bellatorum contigisse gaudemus.

CAPVT XIII.

Ioci a Vespasiano apud Suetonium in Cerylum quendam dicti alia explicatio, quam habent interpretes.

EXstat apud Suetonium Tranquillum Iocus Vespasiani Cæsaris Græco dicterio effictus, in Cerylum quendam libertum, qui, inquit, cum esset diues admodum, ob subterfugiendum quãdoque ius fisci, ingenuum se, & Lachecem mutato nomine cœperat efferre. ὦ λάχης λάχης, ἐπεὶν ἀποθάνῃς, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς (vel vt alii melius) ὡς ἐξ ἀρχῆς εἰρήσῃ κήρυλος. Quod tamen Erasmus optime legisse videtur, ὅταν ῥ' ἀποθάνῃς αὖθις, ἔσσῃ κήρυλος. Alius: ἐπεὶν ἀποθάνῃς. Hoc est. *O Laches, Laches, si quando morieris, rursus eris Cerylus.* Hoc interpretes varii varie exponunt; Alcyonem marem appellari Cerylum, animal salacissimum mori in Venere, & senescens iam aliis subuehi. Est alius vir singularis doctrinæ, qui inde prouerbium ob eam rem concinnat, quod in libidinosos iactetur. Quod vt non inconcinnum, ita certe nihil ad hunc locum pertinet. Nam hic nulla libidinis Ceryli illius mentio, neq; hoc voluit Imperator, sed dum mutatione nominis ingenuitatem sibi asserere cuperet, prioremque conditionem seruitutis & Libertinam conditionem obliterare, is illi scopus erat, vt fiscum fraudaret, qui ex huiusmodi orbis libertis sæpe proficere solebat, ratione caducorum. Ridens itaque Vespasianus, etsi in fraudem fisci niteretur nouo nomine conditionem pristinam abolere, tamen per coactores talium vectigalium, dum moreretur, inuentum iri vero priore nomine, & conditione libertum tanquam graculum exutum alienis plumis, & puto e Suetonii verbis non alium inde sensum elici posse, cum is diserte dicat, hunc libertum id fecisse, vt aliquando in futurum moriens effugeret ius fisci, & vt ingenuus, testamenti factione bona sua relinqueret iis, quibus maxime cupiebat. Cerylum præterea hunc appellatum salso dicterio, non quod Alcyonem marem referret, sed quod aliquando in priore vita tonsor fuerit, quod officium fuit interdum seruorum, qui fere, solebant esse ob huiusmodi

obsequia dominis gratiosi, quod iis maxime fidebant, sicuti Cæsari Augusto Lycinus, quem postea prouinciæ Galliæ præfecit, & C. Licinium appellauit, de quo pluribus Dion. Meminit item Horatius. Extat de eo tale epigramma teste Persii interprete Cornuto (seu quo alio nomine censeatur is interpres:

Marmoreo Lycinus tumulo iacet, at Cato nullo,
Pompeius paruo, credimus esse Deos?

Et ille item, de quo Iuuenalis Satyra prima:

Patricios omnes opibus cum prouocet vnus,
Quo tondente grauis Iuueni mihi barba cadebat.

Vt autem ad Ceryli nomen reuertamur, quod diximus a tondendo seu radendo dici: Euphronius vnus Aristophanis interpretum ait; Dorienses κήρυλον scribere, quem Athenienses κειρύλον vocent. Quod nomen ipsi Didymus a natura competere dicit, qui alio nomine ab Aristophane in Auibus *sporgilus* dicatur: qui κουρεύς, hoc est, *rasor* siue *tonsor* dictus sit. Vnde Plato Comicus in Sophistis:

τὸ σποργίλου κουρεῖον ἔχθιστον τέγος.

Hoc est.

Sporgili tonstrina pessimum tectum.

Hinc apparet, in hoc Cerylo inuersione vnius syllabæ allusum ad nomen auis, quod is etiam aliquando κουρεὺς, hoc est, tonsor fuerit, quod, vt diximus, seruorum, quibus domini magis confidebant, officium fuerit, illum subsannans, vt qui se alieni nominis plumis adornat, vt se ingenuorum cætui ingerat, vt olim graculus alienis exutus, ita hic Cerylus, qui & Spergilus etiam dicitur, inueniendus sit, hoc est, vilis & abiectus libertinæ conditionis tonsor. Patrono aut patroni ius habentibus, venientibus ad occupanda bona, aut si illi nulli sunt procuratoribus fisci, aut collectoribus vectigalium, tum vicesimæ, quæ ex manumissionibus aut caducis aut extraneis hereditatib. habere fiscus consuerat. Quæ effugere mutatione nominis, & assertione iuris immunitatis hic sibi persuasit. Si enim nemo heres erat libertis, aut ex manumissoribus, aut liberis, denique si nullus omnino sit, ad quem bonorum possessio pertinere possit; aut sit quidem, sed ius suum omiserit, *populo*, inquit in Institutionibus Vlpianus, *bona deferuntur, ex lege Iulia caducaria*, quod ius ego posteriores imperatores fisco adseruisse facile crediderim.

CAPVT XIV.

Quod apud Suetonium Tranquillum Iulius Cæsar appellatus sit omnium mulierum vir, tractum esse de Pherecrate, qui ita primus Alcibiadem appellarit.

SVetonius in Cæsare de illius impuritate & libidine loquens ita scribit: *Curio pater quadam cum oratione, omnium mulierum virum*

virum, & omnium virorum mulierem appellat. Ob crebra nimirum adulteria, & impudicitiam Cynedicam. Sed hoc ipsum Curio ille orator mutuatus esse videtur, quod ad primum membrum attinet, ex Pherecrate, qui sic Athenæo lib. 12. citante de Alcibiade loquitur:

οὐκ ὢν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ

Ἀνὴρ ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ἐστι νῦν.

Vir cum non sit Alcibiades, vt videtur.

Vir omnium mulierum is nunc est.

Primo versu illi obiiciens patientiam muliebrem. In contrarium Anacreon taxans & traducens quendam extremæ libidinis & muliebria passum, alterum conuitiū impingit huic, quo *omniū virorum mulierem* Cæsarem Curio dicit non absimile. Dicit enim in illum, *non duxisse vxorem, sed nupsisse viris.* Verba, vt ea refert Herennius Philon, sine is Hammonius vocandus, sunt hæc: ὁ Ἀνακρέων διαβάλλων τινὰ ἐπὶ θηλύτητι ἐν θαλάμοις, ἐν οἷς οὐκ ἔγημεν, ἀλλ' ἐγήματο. hoc est. *Anacreon traducens quendam ob effœminatam vitam, dicit illum in thalamis non duxisse vxorem sed nupsisse.*

CAPVT. XXV.

Pantheras in Caria & Lycia non inueniri, hinc liquere Iocum Ciceronis in epistola ad M. Cælium, Pantheras ab eo expetentem.

Agatarchides Gnidius de nationibus Arabiæ contiguis agens, gentis cuiusdam mores explicans dicit, apud eos Pardales seu Pantheras non inueniri, quemadmodum inquit neque in Caria, neque in Lycia eos facile inuenias: αἱ παρδάλεις οὐκ εἰσὶν, καθάπερ ἐν τοῖς τόποις τοῖς περὶ Καρίαν καὶ Λυκίαν. Loquitur de Arabicis regionibus. Quæ res me protinus admonuit festiui cuiusdam loci in epistola quadam ad M. Cælium positi a M. Tullio Cicerone. Nam cum M. Cælius Ædilis Curulis signatus a Cicerone enixe postulasset sibi Pantheras mitti ad munus venationis instruendum, ipseque Cicero animo molestiore esset, magisq; seriis rebus occupatus quam vt inquisitioni ferarum insistere sibi liceret, ioco illius postulata elusit. Sed ponam prius ipsa Cælii verba, vt loci Ciceronis festiuitas maior eluceat. Sic enim M. Cælius in libro epistolarum peculiari ad Ciceronem scripto *Fere litteris omnibus tibi de Pantheris scripsi; turpe tibi erit Patiscbum Curioni decem Pantheras misisse, te non multis partibus plureis, quas ipse Curio mihi, & alias Africanas decem donauit: ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu si modo memoria tenueris, & Cybiratas accersieris, itemque in Pamphiliam litteras miseris (nam ibi plureis capi aiunt) quod voles efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quod seorsum a collega puto mihi*

omnia paranda. Amabo te impera tibi: hoc cura Soles libenter, vt ego, maiorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, nisi loquendi cura est, hoc est, imperandi & mandandi &c. Cui Cicero sic iocose respondet: *De Pantheris per eos qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: Sed mira paucitas est, & eas, quæ sunt, valde aiunt queri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea prouincia, nisi sibi fiat: Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere.* Vbi Cicero, vt εἰρωνικῶς probet diligentiam scilicet suam (quod Cælius illi obiecerat *illum libenter solere nihil curare*) ait sese tam occupatum esse in mandanda earum ferarum venatione, vt ipsæ feræ consilium inierint de relinquenda sua prouincia, & petenda Caria, vbi tutæ futuræ sint; propterea quod in Caria nullæ esse soleant, & propterea a suspicione liberæ futuræ, nec ibi quærendæ aut persequendæ.

CAPVT XVI.

Aut Solinum insignite lapsum, aut genuinum in eo mendum esse, cũ de Tarando *animali loquitur, inibiq; Plinium aliena a vero tradidisse de Chamæleonte animali.*

SOlinus cum de his feris & animalibus loquitur, quæ producit Æthyopia, inter cetera quoq; commemorat animalia quæ ab ea regione prodeunt. Eadem, inquit, Æthyopia mittit Lycaonem. Lupus est ceruice iubatus, & tot modis varius, vt nullum illi colorem dicant abesse. Mittit & Tarandum, boum magnitudine, bisulco vestigio, ramosis cornibus, capite ceruino, &c. Qua in re non leuiter lapsus esse videtur hic auctor: Quũ Aristoteles (cui & Stephanus & Eustathius in commentario in Dionysium etiam adstipulantur) in libro περὶ τῶν θαυμασίων ἀκουσμάτων apud Gelonos Scythiæ populos id nasci dicat. Quin & Theophrastus in fragmento libelli περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χρόας, cui & Plinius & Ælianus succinunt, apertè dicit, id animal non Æthyopiam, sed Scythiam producere, vt iam manifesto in lapsu deprehendatur Solinus: aut per inscitiam, aut, quod de tanto auctore credere iustius, μνημονικὸν ἁμάρτημα, & est alioquin Solinus incuriosior plerumque in historia, nec satis attentus in sequendo suo archetypo Plinio. Si quis tamen illum excusare velit in promtu est dicere desiderari vocem *Scythia*, vt legatur: *Mittit & Schythia Tarandum*, quod tamen nemini ibi probabile futurum est, eo quod ex professo ibi tum de Æthyopia, tum de admirandis in ea animalibus loquatur. Ceterum in sequentib. Solini verbis, vbi sic legitur in quibusdã codicibus: *Hunc Tarandum affirmant metu vertere, & cum delitescat, &c.* puto deesse vocem *colorem*, vt sit vera lectio: *Hunc Tarandum affirmant metu vertere colorem.* Quod librariorum vitio factum est. Compertum quoque est, nostro æuo Plinium dissona a vero scripsisse de Cha-

Chamæleonte, cum dicit: *Solus animalium nec cibo nec potu semper alitur, nec alio quam aeris alimento.* Cum Petrus Bellonius Gallus, multis peregrinationibus illustris, in Ægypto dicat se vidisse Chamæleontes venantes culices & muscas, reliquaq; minuta insecta, vt iis vescerentur. nam Aristoteles, cum late Chamæleontis naturam describat, nuspiam tamen illũ aere vesci scripsit, vti nec Theophrastus. Ceterum, vt id obiter adnotetur, cur Polypus & Chamæleon colorẽ mutent, aiunt iidem auctores caussam esse, quod cute sint leni & glabra, quæ facile varias colorum formas, instarq; speculi suscipiat. id fieri maxime cum metuunt & sese contrahunt & inflant; tunc enim cutis distenditur leniorq; fit & transparentior. Præterea esse animalia illa, polypum quidem exsanguem, at Chamæleontem exiguo sanguine præditum, nimirum vt Aristoteles vult, in corde & oculis; quocirca meticulosa esse. Ceterum in Tarando id magis mirandum, quod cum cute sit admodum densa & villosa, tum pilis hirta, quomodo pili, qui sunt aridæ substantiæ & obscuri, huiusmodi varietatem, & coloris omnimodam immutationem admittant. Quocirca, vt inquit Theophrastus, huiusmodi mutatio miraculi cuiusdam instar merito haberi debet, cuius caussam perscrutari non modo difficile, sed impossibile propemodum videtur. θαυμαστὴ δὲ ἡ μεταβολὴ καὶ ἰσχὺς ἀπιστίας. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἐν τῷ δέρματι γίνεται ἡ μεταβολή, ἀλλοιουμένης τῆς ἐντὸς ὑγρότητος, εἴτε αἱματώδους, ἢ καὶ ἑτέρας ἄλλης τοιαύτης οὔσης, ὥστε φανερὰν εἶναι τὴν συμπάθειαν. ἡ δὲ τῶν τριχῶν μεταβολὴ ξηρῶν τε ὄντων καὶ ἀπηρτημένων, καὶ ἀθρόον οὐ πεφυκότων ἀλλοιοῦσθαι, παράδοξος ἀληθῶς. καὶ ἀπίθανος πρὸς πολλὰ ποικιλομορφήν. id est, *Admiranda propemodumq; incredibilis huiusmodi mutatio. Reliquis enim in cute fit mutatio, alterato nimirum eo, qui intus est, humore, seu sanguineus is sit, seu huiusmodi alteriusue substantiæ. Quo fit vt huiusmodi affectus fiat manifestus. At pilorũ transmutatio, qui aridi sunt, & in acutum dependentes, nec pariter in vnum coaliti conglobatiq; prodeant, hos inquam colore subinde variari, & in alteram formam transmutari. hoc vero incredibile, & præter communem omnium existimationem accidere videtur.* Hæc in præfato libello Theophrastus.

CAPVT XVII.

Versus quidam Euripidis, quorum sententiam a Socrate didicisse videtur: ad quos & Cicero alluserit. inibique alter Plauti locus e Sophocle mutuatus.

EVripidis Poetæ versus sunt de morte, quos e Socratis doctrina (cuius discipulus fuit) Scænicus ille Philosophus hausisse videtur, qui ita citante Ioanne Stobæo se habent:

Τίς δ᾽ οἶδεν εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
τὸ ζῆν δὲ θνῄσκειν ἐστί; id est,
Quis nouit an viuere sit, quod nos vocamus mori?
Mors autem vita?

Quod e Socratico fonte imbibit Euripides. Sic enim Socrates apud Platonem in apologia loquitur: ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. Quæ verba sic vertit M. Tullius Cicero in Tusculanis: *Sed tempus est,* inquit, *iam hinc abire me vt moriar, vos vt vitam agatis: vtrum autem sit melius, Dij immortales sciunt, hominem quidem scire arbitror neminem.* Ad id etiam respexisse puto eundem Ciceronem in extremo sexto libro de Repub. dum Scipionis somnium enarrat. *Hic ego etsi eram perterritus non tam metu mortis, quam insidiarum a meis, quæsiui tamen, viueretne ipse & Paulus pater, & alij quos nos extinctos arbitremur. Dum vero, inquit, hi viuunt, qui ex corporum vinculis, tanquam e carcere euolauerunt. Vestra vero quæ dicitur vita; mors est.* Plautus in Captiuis seruum introducit, paulo sublimius, & vltra quam socum decet differentem. Cum enim videt se abduci in lapidicinas tanquam in manifestam perniciem, herum pessima sibi minitantem sic alloquitur:

Cur ego te inuito me esse saluum postulem:
Periclum vitæ meæ tuo stat periculo.
Post mortem, in morte nihil est quod metuam mali.
Etsi peruiuo vsq; summam ætatem, tamen
Breue spatium est perferundi, quæ minitas.

Quæ certe videtur is Comicus de Sophoclis Antigona sumsisse, quæ Creonti regi sibi minitanti haud absimilia respondet:

—θανουμένη γὰρ ἐξῄδειν. τί δ' οὔ;
κεἰ μὴ σὺ προὐκήρυξας: εἰ δὲ τοῦ χρόνου
πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὔτ' ἐγὼ λέγω.
ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν ὡς ἐγὼ κακοῖς
ζῇ πῶς ὅδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει,
οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
παρ' οὐδὲν ἄλγος.——

Sed moritura prædicor, hoc
Etsi mihi non præceperit certo tempore
Paulo post moriar, lucrum quidem hoc deputo.
Si quis enim in multis vt ego malis
Viuit, quomodo non is pro lucro reputarit mortem
Sic me etiam mortem adipisci
Nullus est dolor.

CAPVT XVIII.

Non recto sanoq; iudicio vsum A. Gellium in reprehendendo Tullio Tyrone, Ciceronis liberto super his, quæ de Hyadibus scriptum reliquit.

Breuiter a nobis nunc id excutiendum est, an recto, maturo liberatoq; iudicio A. Gellius Tullium Tyronem reprehenderit, quod

quod in iis libris, quos Pandectas, quasi dicas omnium receptacula scriptum reliquerit: adeo Romanos veteres Græcas literas nesciisse, & eius linguæ rudes fuisse, vt stellas, quæ in capite Tauri sunt, *suculas* appellarint, quod eas ὑάδας Græci vocant. Tanquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum sit, quia Græce ὗες *sues* Latine dicantur. Sed ὑάδας, inquit, ἀπὸ τοῦ ὕειν, id est, *non a suibus, ita vt nostri rupices putauerunt, sed abeo quod est* ὕω, *id est, pluo appellarunt, nam & cum oriuntur, & cum occidunt tempestates, pluuias largosq; imbres cient. Pluere enim Græca lingua* ὕειν *dicitur.* Hactenus Tyronis verba retulit Gellius. Qui grauiter in Tyronem stomachatur, quod veteres illos agrestes rupicesne vocarit, & Græcæ linguæ inscios, quod hyades *Suculas* nominarint, propterea quod Græce ὗες dicantur *sues*, propterea que quod id opinatus sit. *At enim nostri veteres*, inquit, *non vsque adeo rupices & agrestes fuerunt, vt stellas* ὑάδας *idcirco succulas nominarent, quod* ὗες *Latine sues dicantur: sed vt quod Græci* ὑπὲρ, *nos super dicimus, quod illi* ὕπτιος, *nos supinus, quod* ὑφορβὸς, *nos subulcus: quod item illi* ὕπνος, *nos primo symnus, deinde per y Græcæ Latinaeque o littera cognationem somnus. Sic quod ab illis* ὑάδες, *a nobis primo hyades, deinde sucula appellatæ sunt.* Sed dum A. Gellius veteres excusare nititur ab inscitia Græcæ linguæ, & dum nimis ❋riter in Tyronem inuehitur, non videt se pariter sugillare Verrium Flaccum, Sex. Pompeium, & alios, qui veteres illos, quos Cascos appellauit Ennius, imperitiei arguunt, qui Græcas voces non intellectas inuerterint. Sic *Melonem, Nilum, Ganimedem, Catamitem, Halcyonem Alcedinem* & *Atlantem Telamonem* appellarunt. Suggillat pariter M. Tullium Ciceronem, omnis eloquentiæ & eruditionis largissimum fontem, qui in secundo de Natura Deorum ita scribit: *Tauri caput stellis sparsum est frequentibus. Has Græci stellas Hyadas vocare suerunt.* ὕειν *enim est pluere, nostri imperite succulas, quasi a suibus essent, non ab imbribus nominauere.* Hæc Tullius. Quæ si in iis quæ narrauimus, sequutus est Tyro, cur suggillatur a Gellio? Qui dum reprehensionis telum torquere nititur in Tyronem, non videt illud in Ciceronem cadere. Quod homo nasutus si non ignorauit, certe dissimulauit, ne videretur omnis eloquentiæ parentem, hoc est, arcem ipsam Latinitatis inuadere, & vna cum Gigantibus Diis bellum inferre. Ciceroniani itaque nominis fulgore perstrictus omnem animi sui impetum in discipulum & libertum conuertit. Quem insuper reprehendit, quod hyadas in capite Tauri constituerit. *Nullum enim*, inquit, *videtur præter eas stellas Tauri caput sed ea ita circulo, qui Zodiacus dicitur, sita locataque sunt, vt ex earum positu species quadam & simulacrũ esse videatur Tauri capitis, sicut ceteræ partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi depicta est, locis regionibusq; earum*

stellarum, quas Græci πλειάδας, *nos Vergilias vocamus, &c.* Quæ vt haud carent manifesta calumnia, ita etiam immodicum carpendi studium, ne dicam, remotiorum disciplinarum inscitiam coarguunt. Quid ais Gelli? an nullum est Tauri caput aliud, quoniam nó videtur? At Mathematici, vt lineas scias & circulos, quos in cœlo, inque corporibus sola intelligentia animi constituunt, intellectuq; tantum comprehendi volunt, ita & huiusmodi imaginum lineamenta inuisibilia constituerunt: quod stellarũ quoque positura iis haud absimilem formam mõstraret. nec ideo nulla sunt, si visu non percipiantur. Non enim, vt Aristoteles docet, etsi ea corpora nuspiam sunt, ideo fallitur ipso Mathematicorum intellectus taliumque comprehensio notionum. Quod animaduertens Tyro, receptam illorum consuetudinem sequutus est, & stellas in signo esse, non autem eas signum esse dixit. Eos videlicet sequutus auctores, qui ante se scripsere. Sic enim Higynius, sic Plinius, sic Ouidius & Cæsar Germanicus, ipse deniq; Cicero ante eum locuti sunt. Vt interim non dicam, Hyadas caput Tauri minime figuræ, sed potius formam literæ Y, vnde & appellationem sumsisse videntur, vt adserunt Higynus in fabulis, & innominati auctoris Scholia in Homeri iliada, quæ tamen a quibusdam Porphyrio, ab aliis Didymo adscribuntur, easque non caput Tauri constituere, sed in eius fronte esse docent auctores. Merito igitur Gellio quis obiecerit, quod Martio cuidam Mathematicus & Pythagoreus Adrastus obiecit, qui vt Claudianus Mamercus in libris de anima refert, cum cauillaretur, se lineas quidem fabrorũ videre; at Adrasti & Pythagoreorum nequaquam: respondit non inscite Mathematicus: *Nimirum* (inquit) *oculos quidem fabrorum similes habes, at ingenium Pythagoræo dissimile.* Id vero non prætereundum, in Germanici Cæsaris enarratore mendosam esse lectionem, cum de hyadibus loquitur: *Hyadas, inquit, appellantibus Græcis, quod nostri a similitudine cognominis, vocabulum eis stellis propter suceos impositum arbitrantur, imperiti appellauere Succidas.* Castiga: *vocabulum eis stellis propter sues impositum arbitrantur, imperiti appellauere Succilas.* Quibus Gellius amplius etiam confutatur. Sed de iis hæc hactenus.

CAPVT XIX.

Non videri in Ciceronis epistolis ad Atticum colonarium, *sed* columnarium *legendum*; *contra Cælij Rhodigini sententiam: tum qua fuerit* colonaria conditio.

M. Tullius in 13. Epistolarum ad Atticum: *De aquaductu probe fecisti, columnarium vide ne debeamus, quanquam mihi videor audiisse, iam illic commutatam esse legem.* Vbi quondam legebatur *Colonarium:* quod Rhodiginus Cælius interpretatus est, vectigal quod pro re rustica penderetur: & in eundem sensum accipi debere

debere apud Iulium Cæsarem libro bellorum ciuilium tertio. Sed pace illius viri de literis alioquin optime meriti, non *colonarium*, sed *columnarium* vtrobique est legendum, intelligendumque grave illud tributum, Asiaticis aliisque prouinciis, temporibus bellorum ciuilium a Romanorum Ducibus impositũ, quod pro singulis domorum columnis & hostiis, quæ inde *hostiaria* appellabantur, exigebatur. Quemadmodum nostra quoque ætate scimus a sagacibus tributorum exactoribus excogitatum vectigal, quod a singulis domorum focis & caminis exigeretur, vulgo ob id *Caminarium* dictum. Id quod ex Cæsaris citati libri loco facile appaeet, cuius ob id verba subiicienda decreuimus: *Interim acerbissime imperata pecunia tota prouincia exigebantur. Multa praterea generatim ad auaritiam excogitabantur, in capita singula seruorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria, hostiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, vectura imperabantur; cuiusmodi rei nomen reperiri poterat, hoc satis esse ad cogendas pecunias videbatur.* Ex quibus, nisi fallor, verbis facile intelligi potest, quid sit *columnarium*. *Colonarij* autem, vt puto, in M. Cælii epistolis ii sunt, qui Coloniis adscripti sunt, siue quos παροίκους vocant, hoc est, *incolas*. *Nolo te putare Fauonium a Colonarijs præteritum esse, optimus quisque eum nihili fecit.* Vbi tamen Codices *Columnarios* habent; quod si accipimus, talium tributorum coactores interpretabimur. At si *colonarios* legis, accipies vilem & infimam plebeculam, quæ in conductitiis & mercenariis ædibus & tabernis habitat, quos, vt diximus, Græci παροίκους vocãt. Nam quod de rusticanis tribubus adfert Rhodiginus, vereor ne apud omnes fidem mereatur. Nam rusticanæ tribus quædam nihil vrbanis fuerunt ignobiliores. Non me latet tamen in iure ciuili, *Colonariam conditionem* aliter accipi, nimirum pro ea, qua quidam certis Coloniis, villis aut agris excolendis erant adscripti, quibus a loco suo non licebat discedere, neque alibi migrare inuitis magistratibus aut dominis, qui & adscriptitii dicebantur. Quorũ olim non exiguus numerus in Flandria fuit, vt etiam reliquorum seruitiorum, vt ex veteribus diplomatibus licet cognoscere. Sed horum omnium conditionem sustulit, & liberam reddidit illustris mulier & Princeps. Margarita, vere candida & splendẽs margarita, Balduini Imperatoris Byzantini filia, vel ob hoc æterna memoria digna; sic vt in Flandria iam nemo sit ignobilis, sed omnes liberi, ingenui, & natalibus restituti. De hac *colonaria conditione* mentio est in Decretis dist. 87. Colonarium vero ius Iustiniano in authent. *De non alienandis rebus Ecclesiæ, quod pendetur ab incolis, pro possessione & vsu domus*; est veluti si domum valentem C. solidos, & præstantem pensionem solidos decem, accipiat quis ab Ecclesia, & det pro ea solidos centum seu amplius, aut certe minus, & quasi iam de propria aggrauet, se dare singulis annis quasi pensionis nomine solidos tres, ille autem ap-

pellatur *paræcus.* Coloni autem hoc sensu in Nouella Valentinia ni *de Colonis vagis* accipitur, & eius conditio *nexus colonarius.* Post denunciationem vero editos, secundum sc:ta diualia, seruos esse censemus, vt illos nexus, sicut dictũ est, Colonarius semper teneat obnoxios. vt hos conditio seruitutis, & paulo superius Colonario nomine persceuerent. Parum itaq; apte Cælius *Colonariam* conditionem, quæ ad rem rusticam attinet, interpretatus videtur: cum horum Colonorum status non multum à seruorum conditione abfuerit, etsi mitior paulo. Nam illis matrimonium cum Colonorum filiabus licebat inire, neque tam merum ius dominis in corpora eorum erat, quam est dominorum in seruos. Respexisse videtur ad hanc Colonariam seruitutem Plautus in Pseudolo, cum hæc dicit:

——quid ego cesso Pseudolum
Facere, vt det nomen ad molariam coloniam.

CAPVT. XX.

De more referendi ad Senatum, inibiq; quid sit ius Quintæ relationis, *& quid* relationem facere.

PVdet pene me post tam doctos viros de re nondum discussa, meam quoque coniecturam interponere. Sed cur non idaudeam, præsertim in re tam obscura, de qua nondum pronuntiatum sit, liquere vel non liquere, cum hæc nostratia eo tendant, vt literas illustriores faciamus: easque quoad poterimus, iuuemus. Id porro est de antiquo referendi more *ad Senatum, iureq; quartæ* aut *quintæ relationis*; quod tanta ambitione vsurparint Imperatores, vt cum reliquos titulos facile neglexerint, hos vna cum Pontificatu maximo & tribunitia potestate sibi perpetuo retinuerint. Sed ad rem. Bapt Egnatius in annotationibus, quas in Capitolinum, Spartianũ & alios vitarum Cæsarum scriptores edidit, dum illud Iulii Capitolini in Pertinace explicat: *Primus sane omnium ea die, qua Augustus est appellatus, etiam patris patriæ nomen accepit: nec non simul etiam imperium proconsulare, nec non ius quartæ relationis, quod ominis loco fuit Pertinaci* Addit Egnatius & interpretatur: *Quintæ relationis ius, vt quinquies Imperatores de re iudicata & perfecta referre ad Senatum possent, atque ec si nihil adhuc iudicatum foret. Ominis autem loco ius illi Quartæ relationis fuisse, quod breuis illi & imperfectus principatus foret, cui non integrum ius futurum esset.* Andreas Alciatus parergon lib. 10. cap. 22. non satis eam interpretationem probat. Nam *maximum ius Cæsarum,* inquit, *in eo est, quod rescinderent rem iudicatam semel valeant; vt l finali. Cod. vt lite pend l. caussas. C. de transact. patet. Probabilior forte est interpretatio, si duas esse existimemus, vt ab eorum sententia nulla sit prouocatio; Cum enim nemini liceat tertio prouocare, si aduersarius meus bis obtinuerit, & ego tantundem; consequens est, vt vltima sententia*

qua

qua in hac caussa quinta erit, exsecutionem habeat. Erit ergo ius Quintæ relationis, perinde ac rei iudicatæ: Ius vero Quartæ relationis, de quo nihil nisi semel cognosci potest, & alius superior magistratus adiri. Vnde cum per errorem Pertinaci, non Quintæ, sed Quartæ relationis ius concessum fuisset, habitum est id omnis loco, tanquã non ipse supremus Iudex, sed alium maiorem esset habiturus, nempe Septimiũ Seuerum, qui eum vicit. Qua, inquit, *tamen in re amplius deliberandum.* Cũ igitur Alciatus sibi non satisfecerit, cur nõ & nobis nostram coniecturã adferre licebit præsertim cum ne Egnatius quidẽ vllam basin suæ adsertionis habeat; neq; hic de iudiciis vlla fit mentio, sed de auctoritate Imperatorum in Senatu, & supra senatum. Imperatores igitur cũ scirent, Regis nomẽ Romanis esse detestabile, Dictatoris vero ob Syllæ impotentem dominatum, & Cæsaris, valde inuisum; aliis nominibus; reuera eandem vim in se cõplectentibus, sed fauoris magis & mitioribus omnem dominãdi in perpetuum potestatem in se transtulerunt. Nam & Tribunitiam potestatem, & proconsulare ius, & summam supra Senatum auctoritatem, quam *ius Quintæ relationis* vocarũt (cum illis ea tributa forent) vsurpauerũt. Nam tribunis plebis e Repub. sublatis, iureq; eo in sese deriuato, quid erat amplius ius populi? Proconsularis vero potestas omnẽ eis extra vrbẽ in prouinciis decernebat potestatẽ. Quod aũt iure Quintæ relationis poterãt omnia Senatusconsulta remittere & rescindere, deq; iis mutandis aut tollendis relationẽ discessionemq; facere, quis nõ sublatã penitus senatus auctoritatẽ, & in ipsos imperatores translatam autumaret? & sic omnem regiam potestatẽ nactos: nã & supremũ in milites ius, imperatoris nomen complectebatur. Sic effectum vt regii nominis exortes, sub diuersarũ dignitatum titulis & separatis nomenclaturis rei ipsius cõpotes essent. Vt autem plenius & euidentius liqueat id, quod diximus, aduocandus ad partes est Dion, qui in extremo 53. libri ita scribit: καὶ διὰ ταῦτα ἡ γερουσία δήμαρχόν τε αὐτὸν διὰ βίου εἶναι ἐψηφίσατο, καὶ χρηματίζειν αὐτῷ περὶ ἑνὸς ὅπου ἂν ἐθελήσῃ καθ' ἑκάστην βουλὴν, κἂν μὴ ὑπατεύσῃ, ἔδωκε, τήν τε ἀρχὴν τὴν ἀνθύπατον ἐσαεὶ καθάπαξ ἔχειν, ὥστε μήτε ἐν τῇ εἰσόδῳ, εἴσω τοῦ πωμηρίου κατατίθεσθαι αὐτὴν, μήτ' αὖθις ἀνανεοῦσθαι, καὶ ἐν τῷ ὑπηκόῳ τὸ πλεῖον τῶν ἑκασταχόθι ἀρχόντων ἰσχύειν ἐπέτρεψεν. ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐκεῖνος, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες ἐν νόμῳ δή τινι τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τῇ δημαρχικῇ ἐχρήσαντο. τὸ γὰρ δὴ ὄνομα αὐτὸ τὸ τῶν δημάρχων, οὔτε ὁ Αὔγουστος, οὔθ' ἄλλος οὐδεὶς αὐτοκράτωρ ἔσχεν. καί μοι δοκεῖ τοῦθ' οὕτω τότε οὐ κολακείας, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τιμηθεὶς λαβεῖν. id est, *Ea propter Senatus Augusto hos honores decreuit, vt Tribunus plebis perpetuus esset, vt quoties Senatus haberetur, etiamsi consulatũ non gereret, de quibuscunq; rebus referre posset, vt proconsulare imperium semper haberet, neq; id in vrbem intrans deponeret, nec renouanda opus esset, vt maior ipsi in prouincijs, quam præfectis earum semper esset potestas. Inde exortum est vt Augustus, quiq; eum sunt sequuti Imperatores lege quadam*

reliquis hisce & tribunitia potestate vterentur. Nam tribuni plebis nomen neq; Augustus, neq; vllus alius Imperator gessit. Ac mihi sane hæc ei tunc non adulantes, sed vere tribuisse Romani videntur. Porro vbi Dion habet Græce, καὶ χρηματίζειν αὐτῷ περὶ ἑνὸς, ὅπου ἂν ἐθέλῃ, καθ' ἑκάστην βουλὴν κἂν μὴ ὑπατεύῃ. Quod vertit interpres, *vt quoties Senatus haberetur, etiamsi Consulatum non gereret, de quibuscunque rebus referre posset*: puto his innui ius illud Quintæ relationis: hoc est, quod post omnes magistratus, qui relationem habebant, iterum referre statueretq; posset: eo quod omnium magistratuum ius functionemque in se haberet. Manifestius id fit ex decreto Senatus in æs inciso & Romæ inuento in Cælio, apud sanctum Ioannem Lateranum, quo Vespasianum Imperatorem ornauere. *Vtiq; ei Senatum habere, relationem facere, remittere, Senatusconsulta per relationem discessionemq; facere liceat, vti licuit D. Augusto, Iulio Cæsari, Aug. T. Claudio Cæsari, Aug. Germanico: vtiq; cum ex voluntate auctoritateue, iussu mandatuve eius, præsenteue eo Senatus habebitur, omnium rerum ius perinde habeatur, seruetur, ac si e lege, Senatus edictus esset habereturque.* Ex quibus liquet quanta auctoritas, ius, potestasque Imperatoribus esset in Senatu decernendi, nimirum vt referre quæ vellent rescindere, approbare, innouare, Senatus omnia decreta & consulta possent, quomodocunque rogata & sancita. Proinde cum Pertinax tantum sibi decerni vellet, ius Quartæ relationis ominosum ideo ei fuit, quod summa potestate non diu esset vsurus, quam Senatus ei non decreuisset, eam tantum recipiendo, quæ etiam inferioris magistratus esset. Nam Xiphilinus ex Dione, loco iuris Quartæ relationis habet, quod contentus sit appellari primus Senatus. Sic enim ille de decretis sibi honoribus: καὶ ἔλαβε τάς τε ἄλλας ἐπικλήσεις τὰς προσηκούσας καὶ ἐπίτι ἐπὶ τὸ δημοτικὸς εἶναι βουληθῆναι. πρόκριτός γὰρ τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπονομάσθη. Id sic vertit Blancus: *Sumsitq; cetera honesta cognomina, ac præterea dum vellet popularis esse, Princeps Senatus vetere consuetudine cognominatus est.* Legimus tamen, M. Antoninum Philosophum ius Quintæ relationis acceptasse, nec facile alicubi eam dictionem reperias. Sic enim I. Capitolinus: *Post hæc Marcus Faustinam duxit vxorem, & suscepta filia Tribunitia potestate donatus est, atq; imperio proconsulari extra vrbem, addito iure Quintæ relationis.* De potestate vero & de re (vt puto) satis diximus, comparationeque auctorum satis liquere putamus. Id superest vt nunc cognoscamus, quare ea potestas καὶ ἐξουσία *Ius Quintæ relationis* dicatur, in qua re vt tam infrequenti, mox decretum sententiamue ferre, vt temerarium puto, ita summis auctoribus amplius deliberandum censentibus, quid obsuerit nostram quoque diuinationem, si non veram, saltem verosimilem in medium, vt antea polliciti sumus, adferre. Id igitur propemodũ in confesso esse obseruauimus, quatuor diuersis temporibus genera magistratuum fuisse, quæ ordinarie

narie Senatum habere poterant, relationẽ quoq; facere, & decretum postulare siue rogare. A.enim Gellius ex epistolicis quæstionibus M.Varronis hæc commemorat: Varro ibidem ponit eos qui more maiorum Senatum habere solerent Dictatorem, Consules Prætores, Tribunos plebis. nam Interrex & Præfectus vrbi locum Consulum Prætorumq; supplebant. Interregis enim potestate durante, nulli erant Consules, nam is Comitiorum caussa creabatur, quinque tantum dierum potestate indulta: Præfectus vero vrbi tum demum Senatum habebat, si nulli Consules Prætoresque (quod raro admodum contigit) Romæ essent, cui etiam Q. Mutius contra Atteium Capitonem & M Varronem talem potestatem esse negauit. Primum igitur ius habendi Senatus erat Dictatoris, eiusque magistri Equitum; secundum Consulum, & iis non exsistentibus, interregum; nam de Decemuiris & Tribunis militum Consulari potestate nulla est quæstio, quin ii locum vicemque consulum tenuerint, vt idem Varro recenset. Tertia vero relatio erat Prætorum, qui & ipsi maiores magistratus censebantur. Quarta autem Tribunorum plebis, qui plerumque & sæpius per intercessionem Senatus decreta subruebant, quam confirmabant: *eorum potestate*, vt est apud Liuium, *maiore ad euertendum, quam ad decernendum*, Et hos gradus huncque ordinem videntur etiam XII. tabulæ tenere, in quorum fragmentis ita scriptum est:

Cum populo patribusq; agendi ius esto,
Consuli, Pratori, magistro populi equitumq;,

hoc est, *Dictatori:*

Eiq; quem produnt patres consulum rogandorum.
Tribunisq; quos sibi plebs rogassit, cum patribus agendi ius esto.
Idem ad plebem quid censuerint, ferunto.

Quod ad Triumuiros Reipub cõstituendæ pertinebat, ad id responderi potest omnia eos egisse magis ex animi libidine quam ex præscriptis legibus, quas sua tyrannica dominatione oppresserant: ideoque illorum relationis nullam hic haberi rationem debere. Et hic quidem mos stante Repub. est obseruatus. At Triumuirorum dominatione subacta euersaque Republ & Romana libertate, omni iure in vnum translato, qui mitiore vocabulo se diceret *Imperatorem & Augustum*, etiam cum omnium prædictorum magistratuum potestate maius illi ius referendi rogandique ad Tributum: quod *Quinta relationis*, tanquam eminentioris dignitatis, & post quod nemini aliquid referre, rogare aut decernere licitum fuit: aliis referendo, reliquorum & antedictorum magistratuum cessantibus stantibusue officiis. Nam vt non solum referendi ad Senatum post omnes, ius habebat Romanorum Imperator, sed etiam discessionem faciendi; hoc est decreti

sanciendi statuendiue potestatem, & sua voce comprobandi quicquid ratum esse vellet. Senatus enim cōsulta duplici modo decernebātur, aut sententiis singulorum secreto in vas quoddam coniectis, aut discessione dum omnes e loco suo discedentes, pedibus in sententiā decernētis discederent. Qui enim decretum consultumq; approbabant, discessionē facere dicebantur: qui vero secus, iubebant ire in alia omnia. Dicebat autem præco teste Festo: *Qui hoc censetis, illuc trāsite; qui alia omnia in hanc partē. His verbis* (inquit) *præco prait, ominis videlicet caussa, ne dicat, qui nō censetis.* Cicero lib. 1. Epistol. familiariū, Epistola ad Lentulū secunda: *Postulatum est vt Bibuli sententia divideretur, quatenus de religione dicebat, vtiq; iam obsisti non poterat, Bibulo adsensum est: de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. In alia omnia,* h.e. in diuersam partem nō consentiū. Subdit deinde: *Lupus tribunus plebis, q; de Pompeio retulisset, intendere cœpit ante se oportere discessionem facere q̄ Consules,* h.e. sententiam ferre ante Consules; q; dicit iniquum esse & nouum, propterea scilicet, q; Tribuni intercessione plus valebant, quā discessione, ideoq; eorum relatio quarta dicta videtur; quod postremo post antedictos magistratus referre & discessionem facere possent. Pertinax igitur, etsi ea ratione discessionem relationemq; facere poterat, q; primus seu princeps Senatus esset, Consul præterea & consulatus, tamen ratione Tribunitiæ potestatis Quartā relationem sibi tribui permisit; quod ideo illi ominosum fuit, q; tam Imperatorio iure illius posset consultum per discessionē sancitum ab alio, nempe Imperatore, iure Quintæ relations rescindi, significās id omen breui illum spacio imperaturum. Sed moris, discessionem faciendi, sententias diuidendi, tū conciliandi, (quod vulgo etiam num dicimus *opiniones colligere*) fusissime meminit lib. 8. vt nunc habent libri, Plinius, Cæcilius, Nepos in epistola ad Aristonē: *Iubet,* inquit, *lex, cum ista discessionem fieri iubet, qui hac sentitis in hanc partem; qui alia omnia in illam partem ite.* Sed totam Senatusconsulti faciendi rationem Budæus in annotationibus in Pandectas prioribus fusissime persequitur. Sed vt ad id, quod prius instituimus reuertamur In supradicto decreto pro Vespasiano erat amplius, *remittere,* hoc est, missionē senatui dare, *Senatusc ōsulta per relationem discessionemq; facere liceat, ita vti licuit D. Aug &c.* nihil aliud significat, quod ipsum pro suo arbitratu, in Senatu decreta proponere, statuere & probare. Quod sequenti capite euidentius fit, cum dicit *Vtiq; cum ex voluntate auctoritateue, iussu, mandatuue eius, præsenteue eo Senatus habebitur omnium rerum ius perinde habeatur, seruetur, ac si e lege Senatus edictus esset habereturue.* Quæ indicant, totius Senatus auctoritatem omniumque magistratuum ius potestatemque in Imperatorem deriuatam, quæque ab aliis sancita statutaue sunt, posse rescindere, mutare, variare, confirmare, pro arbitrio: in Senatu vero, seu alias, quæ statuat, probet, de-

ternat, esse rata & in perpetuum firmã; neque vlli licere suæ discessioni, hoc est, censitioni contraire. Quod ius vt summum, ita merito supra reliqua quatuor magistratuum genera, *Quinta relationis* dici, cui nemo derogare possit. *Referre* ergo *ad Senatum*, Budæus in annotationibus prioribus in Pandectas esse dicit, rem in Senatu agitandam decernendamque proponere, cuius exempla crebra apud T. Liuium. Id quod Græci (inquit) χρηματίζειν περὶ τοῦ dicũt. Cuius locutionis exemplum supra e Dione attulimus. Quod interpres Xylander docte vertit, *referre ad Senatum*. Diximus supra de eo decreto, quod per suffragia singulorum decernebatur, vbi sententię pilulis inscriptæ in vas colligebantur, eæq; *numerabantur, non ponderabantur*, (vt inquit Plinius Iunior. Vincebat autem maior numerus, & plerumque fiebat, vt deterior pars meliorem vinceret. Qui mos hodieque in iudiciis nostris durat. Plura si quis desiderat de modo habendi Senatus, priores annotationes Budæi in Pandectas adeat, qui abunde & ad satietatem hæc declarat. Id demum vice Coronidis appingere libeat, me esse aliquando opinatum, *Ius* illud *Quintæ relationis* fuisse potestatem Censoriam, quam & ipsam in se transtulit Augustus, conferente Senatu. Sic enim Suetonius Tranquillus: *Tribunitiam potestatem perpetuam recepit, in qua semel atq; iterum per singula lustra, collegam sibi cooptauit. Recepit & morum legumque regimen æque perpetuum, quo iure, quanquam sine Censuræ honore, Censum tamen populi ter egit.* Ex quibus verbis colligitur, illum censoriam potestatem sine nomine & insignibus in se deriuasse, qua de omnibus censendi haberet potestatem. Vespasianus quoque (vt idem auctor est) censuram suscepit. Hanc Decius Imperator iterum in Senatus potestate esse voluit, vt popularis videretur. Qui Senatus eandem Valeriano tum priuato, postea imperatori contulit. Quæ quantæ tum existimationis fuerit, quantæque potestatis: declarat apud Trebellium Pollionem eiusdem Decii oratio ad Valerianum: *Suscipe Censuram, quam tibi detulit Romana respub. quam solus mereris, iudicaturus de moribus nostris. Tu æstimabis qui manere in curia debeant. Tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges. Tu censibus modum pones, Tu vectigalia firmabis, diuites, statum, respublicas censebis. Tibi legum scribendarum auctoritas dabitur: tibi de ordinibus multum iudicandum est, tu arma respicies. Tu de nostro palatio, tu de iudicibus, tu de pfectis eminentissimis iudicabis. Excepto deniq; præfecto vrbis Romæ, exceptis COSS. ordinarijs, & sacrorũ Rege, & maxima virgine Vestalium, si tamen incorrupta permanebit, de omnibus sententiam feres.* Hæc Decius. Quibus maximam potestatẽ descripsit; qua visi sunt Imperatores supra omnes magistratus collocati. Respondet vtique Valerianus: *Quæso sanctissime Imperator, ne ad hanc me necessitatem alliges, vt ego iudicem de populo, de militibus, de Senatu, de omni penitus orbe, Iudicibus & Tribunis ac Ducibus. Has*

Qq 2

sunt propter quæ Augustum nomen tenetis, apud vos Censura desedi &c. Sed prioribus examinatius consideratis & penitius inspectis hæc sententia abortum penes me fecit, inter certa minime collocanda.

CAPVT XXI.

De astris, *suo ortu occasuve* tempestatem cientibus. Steropes sydus, *quodnam vocet Ouidius.*

ASTra suo ortu occasuve tempestatem, fulmina, tonitrus, pluuias, nymbos & aeris motus cientia, ii qui Phænomena scripsere, denotant, *Arcturum, Hyadas, Hædos, Oriona* & *Pleiadas.* Quorum caussas vt inuestigare difficile, ita quotidianis experimentis liquere. Et de *Arcturo* quidem, etiam Plautus vt validas maris tempestates ciente in Rudente meminit, apud quem stella ita proloquitur:

Nam Arcturus sum, signum omnium quam acerrimum.
Vehemens sum exoriens, cum occido vehementissimum.

Quod ipsum & Apollonius in 2. Argonauticon non tacuit:

ζεὺς δ᾽ ἀνέμου βορέαο μένος κίνησεν ἀῆναι
ὕδατι σημαίνων διερὴν ὁδὸν ἀρκτούροιο.

Id est:

Iuppiter Boreæ venti vim mouit vt spiraret,
Aquis indicans humidam viam Arcturi.

In quem locũ Scholia e Tarrheo Theone Sophocleo collecta ita scribunt: ζεὺς δ᾽ ἀνέμου] δεικνὺς τὴν ἑῴαν ἐπιτολὴν τοῦ ἀρκτούρου βορέαν ἐποίησε πνεῖν, ὅπως ῥᾳδίως ὄμβρος καὶ ταραχὴ γίνηται. τοῦτο δ᾽ ἔφη, ἐπεὶ κατὰ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ ἀρκτούρου σφοδροὶ καταχέονται ὄμβροι. ὥς φησι δημόκριτος ἐν τῷ περὶ ἀστρονομίας. καὶ ἄρατος:

φράζεο δ᾽ αὐτὸς μεμνημένος ἀρκτούροιο.

Id est:

Iuppiter venti] *Indicat matutinum ortum Arcturi facere vt spiret Boreas, vnde faciliter imber & tempestates fiunt. Hoc aũt dicere vult quod circa ortum Arcturi vehemantes decidunt imbres, vt refert Democritus in libro de astronomina. Et Aratus:*

Eloqui perge laudem memorabilis Arcturi.

Quin & Cæsaris Germanici interpres, quem Bassum quidam vocant: *Tempestates ciere* ait, *Arcturum, Orionem, Hædos.* Quod etiam Ouidius non ignorauit in 1. Tristium sic scribens:

Sæpe ego nymbosis dubius iactabar ab Hædis,
Sæpe minax Steropes sidere pontus erat.
Fuscabatq; diem custos Erymanthidos Vrsa,
Aut Hyadas senis hauserat Auster aquis.

Sed id obscurum, quod Ouidius hic vocet *Steropes sidus.* Nos autem eo innui *Pleiadas* arbitramur, a Sterope, vna famigeratissimaque Pleiadum sororum, quæ Marti nupta, Oenomaum pepe-

rit, cuius potiſſimum id ſydus eſſe, quod aſtrum Martis igneum, Pleiadibus humidis coniunctum, tonitrua fulminaq; producere ſolebat. Talem Pleiadum naturam etſi pauci, tamen aliquot ſcriptores meminere. Sic enim Hephestion Thebanus Mathematicus ἐν τοῖς ἀποτελεσματικοῖς ſigni Tauri, eiuſq; partium natura tradit: κατὰ μέρος δὲ τὰ μὲν προηγούμενα τὰ κατὰ τὴν πλειάδα δηλονότι, πνευματώδη τε καὶ ὁμιχλώδη καὶ σεισμοποιά, τὰ δὲ μέσα ὑγραντικὰ καὶ ψυχρά, τὰ δὲ ἑπόμενα τὰ κατὰ τὴν ὑάδα πυρώδη καὶ κεραυνῶν καὶ ἀστραπῶν ποιητικά. *Particulatim vero præcedentes partes vbi Pleiades viſuntur, (Tauri ſcilicet) ventoſa & caliginoſa quæque terram concutiant. Media humida & gelida. Extrema, vbi Hyades collocantur, ſuffocant, fulminaq; & fulgetra immittunt.* Quæ, ni fallor, Ouidianorum verſiculorum energiam ſatis oſtendunt. Quæ tamen idem Hephestion videtur e Ptolomæi Tetrabibli libro 2. accepiſſe, vbi ad verbum ea ſic habentur: τὰ μὲν προηγούμενα αὐτοῦ ζωδίου μάλιστα σεισμώδη καὶ πνευματώδη τε καὶ ὁμιχλώδη. Et poſt: τὰ κατὰ τὴν ὑάδα πυρώδη καὶ κεραυνῶν ποιητικά. Quæ eadem eſſe & quadrare cum Hephæſtionis verbis, nemo eſt qui non videat. Vter autem ab altero acceperit incertũ. De Orionis vero natura, qui Vergilio etiam *nymboſus* dicitur, tum de *Hyadibus Hædiſq;* notiora ſunt auctorum teſtimonia, quam vt ea pluribus inculcare neceſſe ſit.

CAPVT XXII.

Super Metone, *& eius* anno *ac* Fabula decem nouẽ decennalis circuli, *nonnulla, inibiq; varietates auctorũ, tum quæ fuerit eius inuẽtionis vtilitas, & quomodo ad nos quoq; eius vſus peruenerit in inueſtigatione Paſchalis feſti: Cenſorinus emaculatus.*

GRæcos annum ſuum conſtituiſſe direxiſſeq; ad curſum Lunæ, non autem, vt Romani, auctore Iulio Cæſare, qui id ab Ægyptiis didicerat, ad curſum Solis: manifeſtius eſt, quam vt pluribus commemorari debeat: quocirca eum CCCLIV. dierum tantum fuiſſe, & vt illum ad ſolaris curſus normam reducerent, debito & certo tempore intercalaſſe, infulſiſſeque eum menſem, qui *embolimus* ab illis dictus eſt, quaſi dicas *interiectus*, de qua re non eſt animus hic aliquid ſcribere, vt quæ vel librum integrum deſideret: multo minus, quod non ſegniter operam ſuam in ea re locauerint Theodorus Gaza in libro de menſibus & Lilius Gyraldus quodam commentariolo ſuper hoc peculiari. Nunc id tantum excutere decreuimus, quis fuerit ille *annus*, ſeu potius *annorũ Circulus*, quẽ *Metonis* vocauere; cuius Cicero ad Atticum ita meminit, vt in prouerbiũ quoq; abiiſſe videatur. *Quid Cæſar?* (inquit) *tres habet conditiones; aut emtiones ob haſtam (perdere malo, etſi præter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegationem in mancipes annua die; quis erit, cui credat; aut quando ipſe Metonis annus veniet?* Videtur nõ incommode poſſe dici, in tardos debitores, qui in lon-

gum solutionē protrahunt, quos veteres & Lucillius *lentos* vocant, aut in faciles pollicitatores, qui tamē in exsoluendis ꝑmissis tardi sunt & procrastinatores Ceterū vt tota res melius elucescat, Hermolaique Barbari error corrigatur, res paulo altius repetenda est. Diodorus igitur Siculus Bibliothecæ suæ lib. 12. tradit, Olympiadis sextæ & octogesimæ anno quarto præfecto Athenis Apseude, & Coss. Romæ creatis T. Verginio. & Proculo Geganio Macerino; Athenis Metonem Pausaniæ filium, virum magnæ singularisq; in Astrologia eruditionis *tabulam*, quæ *decem nouennalis Circuli* inscribitur, exposuisse eius ingressu tertia die decima die scyrophorionis Athenis deinceps instituto. Nam in eo annorū numero ferunt astra progressu quodam per certa loca deuolui: Ac veluti quodam magno anno reuolutione peracto, ad eadem rursus referri. *Quapropter*, inquit, *cursus ille Metonis annus est appellatus.* Qua in re nō nihil falsus videtur Diodorus: non enim omnia astra in annis nouemdecim cursus suos reuolutioneq; a puncto ad idem punctum perficiunt: sed ipsa duntaxat Luna. Quod diligenter a Martiano Capella est adnotatū, sic lib. 8. scribente, & Diodori rationes cōfutante. *Luna* (inquit) *non potest ad idem, hoc est, ita vt posita est, codē mense, eadem parte, sic ad Solem reuerti, eadem latitudinis portione, nisi mense* C C X X X V *hoc est, anno decimo nono Nam vt sub eadem die atq; hisdem propinquitatibus siderum inerrantium redeat, faciūt, anni* L V. Hermolaus Barbarus deprauato vsus est codice in citaudis Martiani his verbis, nam falso *mense tricesimo secundo* legit, quod repugnat rationi: duodecies enim nouem decim tātum conficiūt menses C C X X V I I I. quibus si addantur septem intercalares siue embolini, qui teste Censorino intercalari solent, fient C C X X X V. Emaculandus quoque obiter est Codex Censorini, vbi sic passim legitur: *Præterea sunt anni magni complures, vt Metonticus, quē Meton Atheniensis ex annis vnum & viginti constituit; eoq; decaemeteris appellatur, & intercalatur septies* Legēdum arbitramur, *ex annis vnde viginti.* Sic & in Plinii castigationib. temere Hermolaus posuit C C X X I I I. pro eo quem diximus numero C C X X X V. idq; in capite de defectibus Lunæ. Voluit enim hoc Plinius, ꝙ habebat Metonis traditio, innuere, cum scripsit: *Defectus* C C X X X V. *mensibus redire in suos orbes certū est.* Aratus hanc Metonis traditionem iam Græcis sua ætate vulgo notā fuisse tradit. & præponi populo consuesse, vt inde dies nauigationi, itineri, sationi aptos eligerent, & ventorum tempestates præsciscerent. Versus eius sunt hi:

ἄκρα γε μὲν κυκλῶν κεῖται δυοκαίδεκα μοίρας
ἄγγελαι ἐξειπεῖν, τὰ δέ που μέγαν εἰς ἐνιαυτὸν
ὥρη μέν τ' ἀρόσαι νειοὺς ὥρη δὲ φυτεῦσαι.
ἐκ διὸς ἤδη πάντα πεφασμένα πάντοθι κεῖται
καὶ μέν τις καὶ νηὶ πολυκλύστου χειμῶνος
ἐφράσατ', ἢ δεινοῦ μεμνημένος ἀρκτούρου.

ἢ ἐπίων

ἢ ἐπιὼν ἄλλων οἵ τ' ὠκεανοῦ ἐρύονται.
ἀστέρες ἀμφιλύκης, οἵτε πρώτης ἐπὶ νυκτός.
ἤτοι γὰρ τοὺς πάντας ἀμείβεται εἰς ἐνιαυτὸν
ἠέλιος, μέγαν ὄγμον ἐλαύνων, ἄλλοτε δ' ἄλλῳ
ἐμπλάσει, τοτὲ μέν τ' ἀνιὼν, τοτὲ δ' αὖ τινα δύνων.
ἄλλος δ' ἀλλοίην ἀστὴρ ἐπιδέρκεται ἠῶ.
γινώσκεις τὰ δὲ καὶ σύ, τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη
ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο. id est,
Terminos sane noctium illa duodecim signa
Sufficientia sunt indicare, quæ item longum in annum
Tempus quidem arandi nouales tempus quoq; plantandi
E Ioue iam omnia ostensa vbiuis sunt.
Etenim quispiam naui pluuiosam tempestatem
Animaduertit, vel vehementis memor Arcturi
Vel quarundam aliarum, quæ ab Oceano tolluntur
Stellæ diluculo, quæq; prima adhuc nocte,
Siquidem illas omnes transit per annum
Sol, longam orbitam ducens, alias autem aliam
Accedet; nunc quidem oriens, nunc vero vicissim occidens.
Alia item aliam stella inspicit aurora
Cognoscis hæc & tu. Concinunt enim iam.
Nouem & decem Circuli lucidi Solis.

Quæ exponens Theon Arati interpres: Μέτων, inquit, τὶς γέγονε παλαιὸς ἀστρονόμος, ὃς ἀκριβῶς ἀριθμήσας, εἶπε μικρὸν ἐνιαυτὸν, ὡς πρὸς σύγκρισιν τοῦ μεγάλου, περὶ οὗ προείρηται εἰπόμεθα, ἤγουν ὅταν συνοδός γίνηται ἐπ' ἀπωλείᾳ τοῦ παντός. οἱ δὲ μετὰ Μέτωνα ἀστρονόμοι, καὶ πίνακας ἐν ταῖς πόλεσιν ἔθηκαν, περὶ τῶν τοῦ ἡλίου περιφορῶν ἐννεακαιδεκαετηρίδων, ὅτι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τοιόσδε ἔσται χειμὼν, καὶ τοιόνδε ἔαρ, καὶ τοιόνδε θέρος, καὶ τοιόνδε φθινόπωρον, καὶ τοιοίδε ἄνεμοι, καὶ πολλὰ πρὸς βιωφελεῖς χρείας τοῖς ἀνθρώποις. id est: *Meton quidam fuit antiquus Astronomus, qui accurate numerabat, paruum annum vocauit ad differentiam magni, de quo in præcedenti diximus, videlicet cum astra conueniant ad interitum vniuersi Qui vero post Metonem Astronomi tabulas in vrbibus posuerunt de Solis circulationibus decennio vennalibus, veluti: tali anno erit huiusmodi hyems, & huiusmodi ver, huiusmodi æstas & autumnus: huiusmodiq; flabunt venti, multa præterea complectentes ad vtilitatem vitæ humanæ necessaria.* Quæ omnia in suã paraphrasin conclusit non inelegans Poeta Rufus Festus Auienus, qui Arati sententiam hoc pacto eleganter expressit:

Non ego nunc longo redeuntia sydera motu
In priscas memorem sedes, habet ista priorum
Pagina, & incerta rerum ratione feruntur.
Nam qui Solem hyberna nouem putat æthere volui
Vt Luna spatium redeat, vetus Harpalus ipsum
Ocius in sedes, momentaq; prisca reducit.

Illius ad numeros, prolixa decennia rursum
Adiecisse Meton Cecropia dicitur arte,
Insedit q; animis, tenuit rem Gracia solers.
Protinus & longos inuentum misit in annos,
Sed prima ua Meton exordia sumsit ab anno,
Torreret rutilo cum Phœbus sydere cancrum
Cingula cum veheret pelagus procul Orionis,
Et cum caruleo flagraret Syrius astro,
Hoc vt fontem, vnda deduxit tempora Luna
Nauita, quo longum facilitate curreret aquor.
Et quo ruris amans telluris farra parenti
Cluderet, ingenti petat hac indagine semper,
Seu qui vela salo, seu qui dat semina terra.
Nec mora discendi, breuis hic labor & breue tempus
Poscitur, innumeros habet autem industria fructus,
Vtilitas te certa manet, pranoscere motus
Si libet aerios, & tempestatibus ipsis
Prodere principium; te primum sponte procellis
Arcebis rapidis, te rursum principe fluctus
Vitabunt alij. si certis singula signis
Tempora discernas, &c.

Ante Metonem vero fuere, qui annum lunarem in certum ordinē redigere conati sunt per octaeteridas seu enneateridas, quorum primus fuit Leostratus Tenedius; (quem quidam doctus vir falso putauit ante Metonē enneadecaeterida inuenisse, ex male perpensis (vti arbitor) Censorini verbis, hausto errore) tum Harpalus, Nautelis, Mnestratus, Dositheus, aliique complures. Sunt qui Eudoxo octoeteridis inuentionem adscribunt, vt hinc iactabunde Cæsar apud Lucanum dicat:

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Horum tamen rationibus neglectis adhæsit & acquieuit Græcia Metonis traditionibus, tabulasque huius nouem decennalis circuli posteritas continuas composuit; vsque dum C. Iulius Cæsar & deinde Augustus ad cursum Solis in certiorem ordinem annum redegissent. Remansit tamen hæc Metonica disciplina in vsu vulgi vsque ad nostram ætatem, vtilis ad inuenienda tum nouilunia tum plenilunia. Nam crescente sacratissima religione Christiana; cum quæstiones plurimæ inciperent oriri de obseruatione festi Paschalis, dissidiaque non leuia de ea re oborirentur, recursum est ad hanc vulgarem Metonis & posterorum illius traditionem. Quam deinceps pro enneadecaeteride aut decemnouennali Circulo, ob multiplicem eius vtilitatem *Aureum numerum* vocauere. Donec quidam Dionysius temporibus Iustiniani primi Imperatoris ex 28. Cyclis decemnouennalibus composuit suum magnum & perpetuum Cyclum ex an-

ex annis D. XXXII. quorum nunc tertius peragitur, & ad finem tendit, qui incipiebat a Christo passo. Post quem multi fuere qui inuentis eius quædam addiderunt, alii quædam resecarunt. Vtcunque sese res habuit, hodieque *Metonici Cycli* vsu vtitur Ecclesia, mutato nomine *in aureum*, vt diximus, *numerum*; cuius tabellæ omnibus Calendariis me puero appingebantur. Ex iisque patres nostri, (ante hunc celebrem Ephemeridum vsum, quas *Almanach* barbara voce appellant) olim nouilunia & plenilunia per certas quasdam & faciles regulas inuenerunt, quas pueris ediscendas præbuerunt, re nunc exolescente, quod sine vllo labore liceat, ex Astrologorum nostrorum ephemeridibus siue Almanachis vel ista ediscere, manente tamen aurei huius numeri a Metone inuenti perpetua obseruatione. Et de re quidem hæc satis. Nunc de auctore paucula. Metonem igitur hunc, certatim Atheniensem produnt auctores. At Ælianus in decimo variæ historiæ, Laconem fuisse dicit, & columnas statuisse, & in eis solstitia adnotasse: *μέτων*, inquit, *ὁ λάκων ἀστρολόγος ἀνέστησε στήλας, καὶ τὰς τοῦ ἡλίου τροπὰς κατεγράψας, καὶ τὸν μέγαν ἐνιαυτὸν ὡς ἔλεγεν εὗρεν, καὶ ἔφατο αὐτὸν ὡς ἔλεγεν, ἑνὸς δέοντα εἴκοσιν ἐτῶν.* Idem Meton, vt idem Ælianus ait, cum delectus militum ad bellum Syracusanum haberetur, ipseq; Meton futurorum præscius, vna adscriptus in Catalogo foret; sciretque manifestum exitium proficiscentibus instare, multa molitus vt nauigationem illam euaderet, cum nihil proficeret, simulauit insaniam: ad quam opinionem confirmandam cum multa proponeret, etiam propriam domum incendit, quo incendio & porticus Pœcile conflagrauit, quo viso Archontes illum dimiserunt. Feliciore hic insaniuit euentu quam Vlysses: nam a Palamede ille deprehensus est. Huius Aristohanes in Auibus ita meminit:

γεωμετρῆσαι βούλομαι τὸν ἀέρα
ὑμῖν, διελεῖν τε κατ' ἀγυιάς. πει. πρὸς τῶν θεῶν
σὺ δ' εἶ τίς ἀνδρῶν; γε. ὅστις
—— *εἴμ' ἐγώ, Μέτων*

Metiri vt terram volo aerem
Vobis, & diuidere per vias. Pi. Per Deos
Tu quis es virorum? Ge. Quis
Ego sim? Meton.

In quem locum interpretes, & in eum Suidas in hanc sententiam. Meton Mathematicus astronomus & Geometra optimus, medicus item; huius est Metonis dictus annus. Callistratus dicit in Colono huius Astrologicum quoddam *anathema* esse; hoc est, sursum positum quiddam. Euphronius vero, cum tribu *colonum* esse dicit, quod redarguit Aristophanis interpres. Nam Philochorum Atheniensem historicum scribere eum esse tribu *Lyconiensem*, nihil autem posuisse in colono. Alii illum fontem exstruxisse in Colono tradunt. Vnde Phrynichus in *μονο-*

τρόπῳ τὶς δὲ ἴσιν ὁ μετὰ ζῷα τὰ φροντίζων, μετὰ τῶν ὁ λυχνοῦχος, οἱ δὲ ὅτι κρήνην ἄγων. Quod scilicet ibi fontem artificiose induxerit fabricarit(q;) seu simulacrum seu astronomicum instrumentum ibi suspenderit & apparauerit, quod κρήνην appellarit. Sed hæc hactenus.

Capvt XXIIII.

Loca quædam in Cyri Vergilij emendata & explicata; quatuor hæreses quæ, inibique plura de Pepio *&* Panathenaica naue.

DEtur hoc amici mei dulcissimi Pauli Leopardi memoriæ nunquam intermoriture non ita diu defuncti, cuius recordatio quoties animum meum subit adeo graui crucior mærore que dolore tantopereque illius desiderio affligor: vt nihil acerbius mihi in vita contigisse rear. Tanta enim coniunctio animorum inter nos fuit, tam arcta amicitia necessitudoque quæ annis amplius triginta inter nos coaluit sine vllo interim dissidio aut querela acta, vsque dum mors illam abrumperet, vt nihil vni seu boni seu mali acciderit, quin vterque illud sibi euenisse putaret. Si quid vero vni nostrum mali aut incommodi obuenit, ita inuicem condolebamus, haud secus quam si vterique id perpessi fuissemus. Fecit hic communium studiorum cursus, in quo pariter desudabamus, si non profectu æquali (quod ad meam sane partem attinet) at pari voto, quæ ita communia diximus, vt nihil penes vnum foret, quod non alteri commune fieret. Scio me illi longe fuisse imparem: sed is, nullo sane meo merito, ducebat me sibi parem, cœco nimirum in me suo amore fallus, & a vero abductus. Huius quanti, quamque inexhausti fuerint ab ineunte pueritia labores, quam exacta & quam solida eruditio, satis ostendunt illius monumenta, ostendissentque vberius, si ei vita diuturnior contigisset. Sed dum scripta sua sæpe recoquit, dum nunquam sibi satisfactum putat, ecce mors interuenit, quæ omnem de eo vlteriorem spem abrupit. Nunc vt cuius rei gratia prælocuti sumus, aperiamus: nactus est vir ille abhinc annis compluribus, exemplar Vergilii antiquis typis excusum, e primis illis, suboriente iam Typographica arte. Hoc cum emendatius aliquanto esset, quam exemplaria quæ tum vulgo circumferebantur, sua manu exscripsit, distantibus latiore spatio versibus, vt inter lineas possent interponi annotationes. Quod suis adpositis castigationibus protenus ad me transmisit, vt & meum qualecunque de quibusdam locis iudicium adscriberem. Quod etsi mihi non suppetebat castigatius exemplar, præstiti tamen pro virili id quod potui. Quocirca operæ pretium facturum me ratus, si quæ ab vtroque nostrum tum obseruata sunt, aliquot capitibus his annotationibus insererem, tum vt amici summi memoriæ litarem, tum etiam vt hæc qualiacunque studiosis prodesse possent; eligens

gens ea tantum, quæ adhuc inemendata supersunt, & relinquens ea, quæ succedentibus editionibus castigata sunt & animaduersa. Statim itaq; in prima pagina ita in vulgatis legitur: At descriptus ille ita habebat:

Num mea quiret eo dignum sibi quærere carmen,
Non me ea curat eo dignum se cudere carmen.

Sensu aliquanto commodiore, vt inferatur ad Sophiam. Rursum:

Et placitum multis ausa est ascendere collem.

Vbi quidam legunt *paucis*; ceterum exemplar illud habebat:

Nec facilem multis ausa est ascendere collem.

Quæ lectio germana est. Sapientiæ enim aditus multis difficilis est. Sequenter:

Et leniter blandum liceat deponere morem.

In illo erat:

Et leniter blandum liceat deponere amorem.

Iam in illo *Mirificum secli) mirificum seclis)* erat. Sequitur:

Quatuor antiquisq; heredibus est data consors.

Legebat Paulus:

Quatuor antiquisq; hæresibus.

Vt intelligatur de quatuor præcipuis sectis philosophorum, quas Græci hæreseis vocant. Et ita legisse videtur Pomponius Sabinus, qui ad eum modum interpretatur: Fuere ii Academici, quorum princeps Plato. Peripatetici ab Aristotele. Epicurei auctore Epicuro. Et Pythagorici a Pythagora. Aut quibus displicet Epicurus, Stoici a Zenone, Quod ipsum Epiphanius in ἀγκυρώτῳ comprobat, nam reliquæ ad has referuntur. Sequitur:

Nam magno intexens si fas est dicere peplo,
Qualis Erichthais olim portatur Athenis.
Debita cum castæ soluuntur donum (seu vota) Mineruæ
Tardaue confecto redeunt quinquennia lustro.
Cum leuis alterno Zephyrus concrepuit Euro.
Et prono grauidum prouexit pondere cursum.
Felix ille dies, felix & dicitur annus,
Felices qui talem annum videre diemq;.
Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnæ
Magna Giganteis ornantur pepla tropheis
Horrida sanguineo pinguntur prælia cocco (vel succo)
Additur aurata deiectus (vel deletus) cuspide Typhœ
Qui prius Osseis consternens æthera saxis
Æmathio celsum duplicabat vertice Olympum,
Tale Deæ velum solemni in tempore portat.

Panathenea his versibus describuntur, quinto quoque anno

celebrari solita, vbi in primo versu legendum *Erechtheis*) ab *Erechtheo* rege Athenarum. Athenienses enim quinto anno, maxima pompa Panathenæa celebrarunt, vnde & inter cetera nauim pulchre ad id ornatam, terra quibusdam machinis per Germanicum in Eleusinem deuebatur trahebaturque. Velum eius nauis erat peplum Mineruæ dedicatum, quod virgines ad id delectæ conficiebant texebantque. Erant Palladis pugnæ in eo contextæ cum Encelado, Typhone & aliis gigantibus: tum etiam clarorum virorum imagines, quibus id honori dabatur. Meminit huius nauis Heliodorus in 1. Æthiopicῶν: παναθηναίων τῶν μεγάλων τότε ἤκουον πέπλον ἐν ἀνῆφθαι τῆς νεὼς ἰδιογραφῆς, σὺν κέρα, τὸν κόλπον, διαγμεῖν δὲ τὴν ναῦν, οὐχ ὑπὸ ζυγίων ἀγόντων; ἀλλ' ὑπογείοις μηχαναῖς ἀπολισθαίνουσαν, ἐκ κεραμικοῦ δὲ ἄρασαν χιλίαις κώπαις, ἀφεῖναι ἐπὶ τὸ ἐλευσίνιον, καὶ περιβαλοῦσαν αὐτοῦ, παραμείψαι τὸ πελασγικὸν, κομιζομένην τι παρὰ τὸ πύθιον ἐλθεῖν οὗ νῦν ὥρμηται Id est. *De Panathenais hæc audiui. Peplum sane, id est, nauis velum, sustollitur suspenditurue peculiari sua & propria pictura insignitum.* Idque sinu vento impleto intensoque. *Currit autem nauis ita non iumentis tracta, sed subterraneis machinis inuecta & incedens, sublata e Ceramico nulla remis vsq; ad Eleusinem missa. Qua circumiecta pertransito Pelasgico deducta prateruectaq; circum Pythium deuenire iussam, vnde nunc proficiscitur.* Quo habes omnē ambitum, per quem Pompa defertur. Meminit & his verbis Pausanias in Atticis: τοῦ δὲ ἀρείου πάγου πλησίον, δείκνυται ναῦς ποιηθεῖσα εἰς τὴν τῶν παναθηναίων πομπὴν. καὶ ταύτην μὲν ἤδη πού τις ὑπερεβάλλετο. τὸ δὲ ἐν δήλῳ πλοῖον οὐδένα πω νικήσαντα οἶδα καθῆκον ἐννέα ἐρέτας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων. Id est. Prope Areopagum ostenditur nauis fabricata ad pompam Panathenæorum, quam alia iam quædam excellit. Nauim vero, quæ in Delo est, nulla est (quantum noui) quæ vincat. In nouem remiges a tabulatis protenditur. Græca in fine mendo haud carere videntur. De hoc peplo ita Suidas: πέπλος τὸ ἄρμενον τῆς παναθηναϊκῆς νεώς, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι κατεσκεύαζον τῇ Ἀθηνᾷ διὰ πεντηετηρίας, ἧς καὶ τὴν πομπὴν διὰ τοῦ κεραμεικοῦ ἐποίουν μέχρι τοῦ ἐλευσινίου. πέπλον δὲ τοῦτο ἐκάλουν διὰ τὸ ἐριοῦν αὐτὸν εἶναι. ἐνεγέγραπτο δὲ ἐν αὐτῷ ὁ ἐγκέλαδος, ὃν ἀνεῖλεν ἡ Ἀθηνᾶ. ἦν δὲ τῶν γιγάντων εἷς, ἢ ὅτι νικήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι πέπλον ἐποίησαν τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ ἐνέγραψαν τοὺς ἀρίστους ἐν αὐτῷ. Id est: Peplus velum nauis Panathenaicæ, quam Athenienses construxere Mineruæ singulis quatuor annis; qua & pompam per Ceranicum vsque in Euleusinem duxere. Peplum id vocarunt quod esset laneum. Pingebatur autem in ipso Enceladus, quem occidit Mineruа. Fuit enim Gigantum vnus. Erat & Peplus, quem Athenienses victoriæ ergo Mineruæ fecerunt, in quo præstātissimorum virorum imagines depinxerunt. Huius pepli meminit Plautus in Mercatore:

Neq; nisi quinto anno quoq; posse tum visere,

Vrbem

Vrbem, atq; extemplo inde, vt spectauisset peplum
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.

Quo loco *populum* ante legebatur, emendauit id Camerarius, qui peplum pallam Mineruæ interpretatur. In hoc Peplo, vt Proclus in Timæum notauit, intexta fuit Gigantomachia seu pictura Titanomachiæ. Videtur Seruius innuisse hunc Plauti locum in 1. Æneid. Vergilii:

Interea ad templum non æquæ Palladis ibant.
Crinibus Iliades passis peplumq; ferebant.

Peplum, inquit, proprie est palla picta fœminea, Mineruæ consecrata, vt Plautus: *Nunquam ad ciuitatem venio, nisi cum infertur peplum.* Tiberius Donatus in eundem locum scribens, interpretatur *genus vestis perlucens, ad ritus sacrorum Mineruæ. Atqui,* inquit *scutum modicum dicunt:* inepte sane. Idem Seruius dicit, hanc peplo oblationem in templum Mineruæ, sumtam esse e β. Iliad. Ibi enim Theano Mineruæ peplum offert:

ἡ δ' ἄρα πέπλον ἑλοῦσα Θεανὼ καλλιπάρηος
θῆκεν Ἀθηναίης ἐπὶ γούνασιν ἠϋκόμοιο.

Imitatus est hoc etiam Statius Papinius lib. Theb. 10. qui Thebanas mulieres ad templum Iunonis supplices, peplum item deferre scribit, & eo induere & circumamicire Deæ simulachrum.

Peplum etiam dono cuius memorabile textum
Nulla manus sterilis nec dissociata marito
Versauit calathis, casta velamina diuæ
Haud spernenda ferunt, varijs vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoq; inceditur auro.

In quem locum Luctarius Placidus siue Lactantius, *Peplum,* inquit, *est vestis candida, aureis clauis pacta sine manicis, quæ simulachris fiebat. Sed hoc Peplum primum ab Atheniensibus est institutum, quod matronæ suis manibus faciebant, & inter triennium (quinquennium forte) numinibus offerebant.* Alii a virginibus id textum fuisse dicunt. Hinc apud Euripidem in Hecuba chorus:

ἐν παλλάδος ἐν πόλει
τὰς καλλιδίφρου ἀθα-
ναίας, ἐν κροκέῳ πέπλῳ
ζεύξομαι ἅρματι πώλους
ἐν δαιδαλέαισι ποικίλ-
λοῦς ἀνθοκρόκοις πήναις.

Id est, vertente Erasmo:

An Palladis vrbe, quam
Currus nitidi vehunt
Peplis in croceis equos
Sub iuga splendida mittam?
Pingens variæ, croceiq;
Sindone florulentæ.

In quem locum interpres: ἔθος ἦν ἐν Ἀθήναις ὑφαίνειν τὰς ἀριστείας θεοῦ πολεμικῆς; ὅτι καὶ ἀπὸ γιγάντων κατεπράξατο μετὰ τοῦ Διὸς ὑφαῖνον δὲ τοῖς παναθηναίοις αὐτὸ ἐῤῥέθη ὁ πέπλος τῇ ἀθηνᾷ. id est. *Mos fuit Athenis, vt virgines texerent Mineruæ peplum, quod contineret fortiter gesta ipsius Deæ, vt quæ bellicosa sit, tum ea quæ aduersus Gigantes cum Ioue perfecit: contextum autem illud siue peplũ in Panathenæis Mineruæ apponi solitũ. Subdit deinde: Panathenæa esse festa Athenis, omnib. Atheniensib in vnũ conuenientib. ibiq; multis alijs Græcorũ Panegyrin semel celebrantib. Epulabantur etiã pernoctabantq; per tribus hoc festũ in Prytameo publicitus*, vt habet Heliodorus. Magnorũ igitur Panathenæorum feriæ quinquennales erant, at parua quotannis celebrabantur, quorum dies erat proximus post Bendidia, Dianæ sacra, Thargelionis mense, μετὰ τὴν ἰσχίδα, qua die inferebatur in templum Mineruæ peplum, quod Plato in Eutyphrone in arce suspẽdi solitũ magnis Panathenæis scribit. Seruius tradit ab Erichthonio primũ instituta fuisse Panathenæis, qui iis quatuor equos iunxerit; Panathenæis etiam *facum* siue *Lampaducharum certamen* fuisse declarat Aristophanis interpres, de quo more plura Pausanias. Institutum id festum auctore Suida, primum ab Erechtonio, Vulcani & Mineruæ filio; deinde a Theseo, congregante populos siue trib. in ciuitatẽ. Quinquennio certamen agitur, & vincit puer Isthmia, non senex, non imberbis, non vir: victori dantur amphoræ plenæ oleo, & coronatur olea. Erant & *Canephoræ*, q̃ canistris sacra ferebant Panathenæis. Vnde Hippar. ab Harmodio & Aristogitone interfectus, quod sororẽ Harmodii canistrum in Panathenæis sacris ferre prohibuerit. Hunc in Panathenaica põpa occupatum, ad Leocoriũ vt Thucydides docet in 1. obtruncarunt, exspectantes, vt idẽ in 6 docet, magna Panathenæa, quod tũ ad deducendã pompã ciues in armis videre nihil erat noui; quoniã vt Aristophanis interpres ait, pueri cũ armati saltarãt saltationẽ quandã, q̃ ipsi *Tritogeniã* vocarunt Saltabant aũt armati scuta in obliquum ferentes, postea in rectũ protensa. Quin & boues eo die immolabant tributim, ex quo omnes carnib. & iure implebantur. Aristides in fine Panathenaici, orationẽ suã instar Mineruæ pepli effert. Æschylus πέπλων καὶ στεφέως ποτ' εἰ μὴ νῦν ἀμφὶ λιπὴν ἐξόμεθα Arist. librum inscripsit *peplũ*, cuius meminit Socrates historicus in Ecclesiastica historia ὁ Ἀριστοτέλους πέπλος καὶ διονυσίου στέφανος καὶ ῥητορικὴ ὑπολαμβάνων: Videtur aũt Arist. eo lib. laudes heroũ complexus. Tradit Porphyrius in Hom. scribens, in eo lib. ducũ illũ tradidisse genealogias, & nauiũ numerũ ad Troiã profectarũ scripsisseq; in singulos epigrammata excepto in Aiacem. Varronis peplographiæ meminit Cicero ad Attic. qui forte liber fuit ad imitationẽ Arist. pepli conscriptus. Nã fuit Varro imitandi Arist. studiosior. Sic admiranda ad imitationẽ illius τῶν θαυμασίων conscripsit. Audio Aristot. peplographiam exstare & typis inuulgatã esse. Plura de peplo si quis desiderat,

derat, Ludouici Cælii lib. 14. adeat; nos his contenti alia prosequamur.

CAPVT XXIV.

Alia itidem loca eius poematis castigata & excussa, inibiq; de Scyllæ matre complura.

SYdera ceruleis orbem pulsantia sumit) Hic alii legũt *bigis. Æternum Sophia*) vt *Sophia. Scylla nouos*) castiga, *Scylla nouosq;*) *viderit*) *Auxerit* habebat codex ille, & bene, Auxit enim volucrum numerum. *Vlyssi*) *Vlyssei* Græca diphthongo habebatur in antiqua illa editione. Quæ *Colophoniaco*)

Septem vrbes certant de stirpe insignis Homeri,
Smyrna, Rhodos, Colophon, &c.
Ipse Cratinei matrem sed siue Erichthei
Siue illam monstro genuit grandaua biformi
Siue est neutra parens, at hoc in carmine toto
Inguinis est vitium, Veneris descripta libido
Siue etiam exactis speciem mutata venenis.

Vbi quidam codices habent pro *descripta, damnosa*. Sed descripta melius Nã sensus eorũ versuũ est: Seu Scylla illa, q̃ mõstrũ marinũ effinxit Hom. habuerit parentes Lamiã siue Crateida, seu illã genuerit Perseo, i. e. Hecate monstro biformi Phorcynii, siue nullos habet parentes, & cõmentũ ea res sit poetarũ, fœdã Veneris & libidinis voluptatẽ notare & describere volentiũ, siue speciẽ mutata est, (Græca ea locutio) Hecates pharmacis & venenis. Priusquã aũt ab his vlterius ꝓficiscimur, libet nõnihil cõmorari in huius Scyllę fabula, & dissentiẽtib. de ea re opinionib. Simulq; huic castigationi seu basim ponere. Sic n. de Scylla Apollon. in 4. Argonauticon:

ἠὲ παρὰ σκύλλης συγερὸν κευθμῶνα νέεσθαι
σκύλλης αὐσονίης, ὀλοόφρονος, ἣν τέκε φόρκυν.
νυκτιπόλος θ' ἑκάτη, τὴν τε κλείουσι κραταιΐν. Id est.
Seu apud Scylla odiosum antrum nauigasse
Scylla Ausoniæ perniciem meditantis quam genuit
Et nocturna Hecate, quam & Crateida vocant.

Hesiodũ & Homerum pariter sequutus. Sic n. Homerus Odyss. μ.

——— βοσκῶν δὲ κραταιΐν
μητέρα τῆς σκύλλης, ἥ μιν τέκε πῆμα βροτοῖσιν.
——— vocalem Cratein
Matrem Scyllæ, quæ mortalibus peperit perniciem.

Didymus interpres, *Crateis mater Scylla vocatur: Lunam magi Hecaten appellant.* Acusilaus Phorcynis & Hecates Scyllã filiã esse docet, vt aiunt Apollonii interpretes. Vtrũq; igitur sequitur Apollon. In magnis Eœis Phorbãtis & Hecates filia Scylla dicitur. Stesechorus in Scylla Lamiæ filiam esse scribit. Hinc superius carmen:

Siue illi Lamiæ mater est, siue Crateis.

In fabulis Hygini Scylla nata fertur ex Pallade, Gigante, & Styge,

CAPVT XXV.

Plures rursum menda ex eodem libello sublata. Alchathoi mœnia saxum sonorum; arx Niseia *& nauale Crobylus.*

I*Pse pater timidam saua complexus arena)* canenda, *siue pater nidam, &c. At cum cura sua veheretur coniugis)sui* legendum. *Horribiles circumuidet)* legendum: *Horribiles circumq; videns. Terribiles,* habent alii Codices. *Quam mala multiplici iuuenum quoq; septa caterua,)* lege *iuuenum quoq;*, sequitur:

Infamem tali meritorum morte fuisse)

Lege

Infamem tali merito rumore fuisse.

Sed hunc locum, sicuti & sequentem de Brytomarte retulit in sua Miscellanea Paulus non sine honorifica nostri mentione. *Et vt quisquisquis tali de clade, &c.* lege. *Et vt quisq; est tali de clade, &c.* Sequitur, *omnia sunt potius)* lege, *omnia sint potius,* quem errorem crebrum apud auctores esse, docet in suis nouis lectionibus Canterus:

Stat Megara Actæi quondam munita labore
Alcathoi Phœbiq; Deus namq; adfuit illi.
Vnde etiam cithara voces imitatur acutas
Sæpe lapis recrepat, Cyllenia munera pulsus,
Et Betenem sonitu Phœbi testatur honorem.

Hos versus ita exponit Pausanias. *Tunc itaq; muro erigendo (* Megarensium scilicet ciuitatis *) occupatum Alcatheum, Apollo (vt Megarenses aiunt) iuuit, & citharam ad lapidem deposuit, quem calculo proiecto si quis tetigerit, eundem sonitum edit, quemq; si pulsetur cithara, id quod magna me admiratione* (inquit idem) *affecit. Actæum* vocat, quod Atheniensis Alcathous fuerit: & fuit olim Megara alioquin Atheniensibus adnumerata & attributa. Sequitur:

Hospitioq; senifuit hypolydosaq; victo
Carpathium fugiens & flumina Ceratæa
Texerat, hunc bello repetens Gortynius heros
Attica Cretæa sternebat rura sagitta.

Paulus meus illo antiquo adiutus sic legebat hos versus:

Carpathium linquens & flumina Niseida
Hospitio canum, namq; vrbs Lelegeia Nisum
Texerat, hunc bello repetens Gertynius heros.

Expungendo priorem versum, & alterum secundo loco substituendo. In primo etiam leg bat *flumina Pelopeia seu Niseina.* Niseam enim Stephanus Megarensium nauale esse dicit, ipsamque Megaricam ita vocari vrbem. Vnde Hellanicus in 2. *ἱστοριῶν* docet: καὶ Νισαίαν εἷλε, καὶ νῖσον τὸν πανδίονος, καὶ μεγαρέα τὸν ἀγχίδου. Puto de Minoe loquens & hac eius expeditione. His consentit Pausanias lib. 1. qui dicit, Megarensium nauale sua etiam tempestate *Nisæam* dictum

dictum, & arcem ibi cōspici, quæ & ipsa *Nisea* dicatur. Quin; quod hos versus explicat, idem docet Nisæam ad nauale pertingere, nō magnam sane, ad quam Minos bello contra Nisum gesto Cretensium classem appulerat: tum etiam a Niso nauale illud dictū esse. Ceterum vt confirmetur lectio secundi versus Megarensium vrbs *Lelegeia* dicta est, a *Lelege* ex Ægypto profecto, qui Rex Megarensium fuit, a quo non solum ipsa Megara *Lelegeia vrbs*, sed ipsi Megarenses regionis incolæ, etiam *Leleges* dicti sunt. Sequitur:

Aurea solemni comtum quoq; fibula ritu
Cersella tereti nectebat dente Cicadæ.

Legendum, *Aurea solemni comtum quem fibula ritu*
Crobylus & tereti nectebat dente Cicadæ.

Est autem *Crobylus* Atheniensium capitis ornatus siue gestamen, cuius Thucydides in primo meminit: ἐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι, τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. i. Nec multum tempus est, ex quo ferre desierunt lineas tunicas cicadasque aureas plexili nodo, cincinnorum siue crobylorum sursum reuinctas. In quem locum doctissima in eum autorem scholia: ἐν ἔρσει ἢ ἐν εἰσέρσει ἢ ἐν πλοκῇ κρωβύλος δὲ ἐστιν εἶδος σχήματος τῶν τριχῶν ἀπὸ ἑκατέρων, εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον. ἐκαλεῖτο δὲ τῶν μὲν ἀνδρῶν κρωβύλος, τῶν δὲ γυναικῶν κόρυμβος, τῶν δὲ παίδων σκορπίος. id est: *Crobylus species est innotationis capillorum vtrinq; in acutum desinēs vocatur vero virorum crobylus, fœminarū corymbus, puerorum scorpius.* Meminit & Clemens Alexandrinus in 2 Pædagog. *Athenienses*, inquit, *Principes, qui ciuilem vitæ formam expulerant, togæ virilis politi, aurum gestabant & salacibus tunicis amiciebantur. Crobulo* (quod est vestimenti genus) *aureo induebantur; adiunctis cicadis ornati, orsum suū reuera terrestrem Cynædico quodam fastu & arrogantia mōstrantes.* Quod aūt *vestis genus* id vocarit Clemens, si is id dixit, & non potius interpres, eius erratum videri possit. At is, qui Scholia Clementi attexuit, *genus reticuli* Crobylum *esse declarat, ab extremis crines extendens ad verticem; deinde eosdem deducens in acutum, qui perforata aurea Cicada constringebantur, ne deorsum defluerent.* Hesychius κρώβυλος ὁ ἐμαλλὸς παίδων, καὶ ὁ κόρυμβος τῆς ἐμπλοκῆς, ἡ ἐπ' αὐλωσμένη ἀπὸ μέσου τοῦ μετώπου ἐπὶ τὴν κορυφὴν, οὕτω δὲ καὶ ὁ ῥήτωρ ἐπίκλητος, καὶ δῆλος ἐκαλεῖτο κρωβύλος, καὶ ὁ μαλλὸς τῶν αἰδοίων κρωβύλου λέγεται. Parœmia est de insignite improbis, siue qui inaudita nequitia grassantur, a *Crobylo* quodam deriuatū, id est, scortatore. Item *Crobylus*, coci periti nomen apud Ælianū in 4. variæ historiæ. Suidas: κρώβυλος ὁ μαλλὸς τῶν παιδίων (lego ὁ μαλλὸς τῶν αἰδοίων, h. e. *pubes virilium* seu *muliebrium pudendorum.* καὶ ὁ πλόκαμος, ὃν διέβαλλον οἱ χρυσοῦν τέττιγα φοροῦντες. ἀνάδημα κόσμος ὁ ἐκ τῶν τριχῶν πεπλεγμένος κόσμος ἐν ἐπιγράμματι:

ἄλιξος αὐτὲ κόμαν, καὶ ὁ κρώβυλος, ᾧ ἀπὸ Φοίβου
πλέξατο μολπαστὰ, κῶμος ὁ παιδικός.

Χειοφᾶν, ἥχων ῥ κράνη σκύπνα, οἷα περ τῷ παφλαγονικὰ κρωβύλον ἥχοντι τῷ μέσον ἐγυπτα παρ' αὐτῇ. Meminit & Pollux, qui *Crobylon* Atticum capitis ornamentum esse haud tacet. Vtitur Aristophanes quoq; in Vespis quod ab interprete non omittitur.

CAPVT XXVI.

Halicetus Britomartis, Dictymia. *Subsequentes errores expunctí emaculatique.*

SCyllæ nouo concepta furore) corrige *correpta*. *Nedum etiam castus agitauerat*) *gustauerat* lege. *Virgineo interea*) lege *interna*.

Sæua velut gelidis Ciconum Bistonis in oris) Lege,

Sæua velut gelidus Sython vel Bistonis ora.

Non Storace Idæo) Lege *Styrace*. *Vsq; adeo*) Lege *atq; adeo*. *Humana mutata corporis artus*) volucres scilicet: mutatæ ex humana forma in aues. *Qua nonus ad superum sedes Calcheitis, & qua,*) Corrige *Halyæetus & qua*. Nisus enim in Haliætu mutatus fertur, vt Scylla in Cyrim, Aristotel.lib 9. sex genera aquilarũ cõmemorat, & inter ea quintum genus, ꝙ *Haliætum* vocant, h.e Aquila marinam ceruice magna & crassa, alis curuantibus, cauda lata: moratur in litoribus & oris Accidit hinc sæpius, vt cum ferre quod ceperat non queat, in gurgitẽ demergatur Hæc Theodorus ex Aristotele Aristoteles in Anib. ἁλιαιέτους ᾗ γύπας. interpres εἶδος ἀετοῦ ἁλιαιέτου θαλάσσης διατρίβοντος. scribitꝰ quinq; syllabis, vt hic in hoc carmine & in Aristophane. Plin. lib. 10 c. 3. *Superest Haliætus, clarissima oculorum acie, librãs ex alto sese, visoq; in mari pisce præceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens.* Item: *Implumes pullos suos percutiens subinde cogit aduersos intueri solis radios, et si conniuentem humentemq; animaduertit, præcipitat e nido velut adulterinum & degenerem. Illum cuius acies firma contra steterit, educat. Haliæti suũ genus non habent, sed ex diuerso Aquilarum coitu nascũtur Id quidem quod ex ijs natum est in ossifragis genus habet e quibus vultures progignuntur minores, & ex ijs magni, qui omnino non generãt.* Hæc ille. Haliætus nostris litoribus frequens est, appellatur *thyno Aquila*, ꝙ versetur in dunis h.e. *collibus arenosis iuxta mare*. Cuniculis insidiatur, quos interdum viues rapiẽs deprædatur eorum fœtus. Sequitur:

Candida concessos ascendat Cyris honores. Lege *Accedat*.

Rhamnusia fallit) *fallat*. *Qua caussa*) *qua cassa*.

Formosus circum virgo mœrore capillos.) Lege,

Formosos circum virgo remorare capillos.

Quod nec finit Adrastea) *Quod nec finat Adrastea* *Quod si alio quæris animo iactaris amore*. *Sordibus & scoria*) *cilia* habebat Codex ille. *Effugere obsistam exitium*) *Est spes vana sepulcri*) *spes est vlla sepulcri*. *Atque vtinam Cereri non tantum grata Diana: Gnosia ne Partho*) Codex ille habebat *Naupactio*. *Nunquam tam obnexe fugeres Minois amores*. *Specula aerijs præceps de montibus isses*) Lege

Ne

Nec specula aerijs praeceps de montibus isses Unde alij fugisse ferunt: & numina Phoca. Lege, *& numen Aphaa*, virginis Æginæ. Fabulam hanc Britomartys Callimachus in hymno Dianæ his versibus commemorat:

ἔξοχα δ᾽ ἀλλάων Γορτυνίδα φίλαο νύμφην
ἐλλοφόνον Βριτόμαρτιν ἐΰσκοπον, ἧς ποτε Μίνως
πτοιηθεὶς ὑπ᾽ ἔρωτι κατέδραμεν οὔρεα Κρήτης.
ἡ δ᾽ ὁτὲ μὲν λασίῃσιν ὑπὸ δρυσὶ κρύπτετο νύμφη,
ἄλλοτε δ᾽ εἱαμενῇσιν· ὁ δ᾽ ἐννέα μῆνας ἐφοίτα
παιπαλά τε κρημνούς τε καὶ οὐκ ἀνέπαυσε διώκων.
μέσφ᾽ ὅτε μαρπτομένη καὶ δὴ σχεδὸν ἥλατο νύμφα
πρήονος ἐξ ὑπάτοιο καὶ ἔνθορεν εἰς ἁλιῆας
δίκτυα τοί σφ᾽ ἐσάωσαν· ὅθεν μετέπειτα Κύδωνες
νυμφαὶ μὲν Δίκτυναν, ὄρος δ᾽ ὅθεν ἥλατο νύμφη
Δικταῖον καλέουσιν, ἀνεστήσαντο δὲ βωμούς.
ἱερά τε ῥέζουσι. τὸ δὲ στέφος ἤματι κείνῳ
ἢ πίτυς, ἢ σχῖνος, μύρτοιο δὲ χεῖρες ἄθικτοι
δὴ πότε γὰρ πέπλοισιν ἐνέσχετο μύρτινος ὄζος
τῆς κούρης ὅτ᾽ ἔφευγεν ὅθεν μέγα χώσατο μύρτῳ.

Et inibi Scholia *Britomarte* inquiunt, *nomen propriũ Nympha, à qua Diana in Creta Britomarte colitur, ut tradit Diogenianus.* Clemens Roman. *Britomartin* Charmes. Et Iouis filiã fuisse dicit. Diodotus Dictynnã aliam a Diana facit, ipsam enim in Creta natã, ex Ioue & Charmide, cõsuetudine Dianę usum. Solinus *Bortomartin* Cretensibus significasse *virginẽ dulcem*, in multis codicibus perperã scriptum est, *Critomartis. Aphea* vero eiusdem *Diana* cognomentũ in Ægina fuit insula; q enim Cretensibus *Britomartis* & *Dictynna*, ea Æginetis Aphæa. Eubulũ filium filium fuisse Carmanoris, eius qui a Pythonis cæde Apollinem lustrauit. Ex Ioue autem & Charme Eubuli filia natam Britomartim, quæ cursibus tantum & venationibus fuit intenta, & Dianæ propterea acceptissima, ea cum amore correptum fugeret Minoem, in retia ad capiendos pisces extensa, seipsam abiecit. Hanc Diana in Diuorum numerum retulit. Aphæam autem dicunt ἀπὸ τοῦ ἀφίεσθαι, a *iactu*. *Dictynna* a *retibus*. Strabo non Minois, sed Martis insequutionem illam dicit sese in mare deiecisse.

CAPVT XXVII.

Reliqua usq; ad finem poematis excussa. Dictynna Amicleus Thãnoch pronuba pinus.

——*Alij quo notior esset,*
Dictynnam dixere suo de nomine Lunam.

Hinc antiquus quidam innominatus Poeta apud Charisium:

Luna Deum qua sola vides periuria vulgi,
Seu Cretea mauis, seu tu Dictynna vocari.

Qua lege patris de vertice ſummo) Lege, *de vertice cano*[s] *Candentes prætexat purpura canos)* pro *canos,crines* lege. *Per me &* *ſacra precor per flumina Elithyæ)* Lege *precor per flumina ſacra Ilithy*[æ]. *Nec tantum in facinus)ne tantū in facinus. Atq; aliquos)*vtq; *aliquo*[s]. *Tunc potius tamen ipſa pio cum iure)* Lege *tuo cum iure*. *Nunc etiam confecta dolo mendacia)conſerta* alias. *Hinc magno generata Ioui frigidula ſacra.* Codex ille habebat: *Iunoni ſtygiæ facit inde Hecatei*[æ] *ſacra. Sacra nec Idæis ſentibus)* alias *auibus*. *Pergit Amycleo ſpargens altaria Thallo)*id eſt,*lauru* vel *hyacintho*, ab *Amycla* patre; vt Parthenius, Daphnes & Hyacinthi, vel ab Amycleo patre, vt Nicander. *Gaudeat & Cineri patria eſt iucunda ſepulcro)* Lege, *Gaudere & Cineris patria læta eſſe ſepulcro. Vos Numantina ſi qui de gente venitis)* Lege, *Vos o Mantinea*,&c. quid enim hic taceret *Numantina*. Mantinea autem ciuitas eſt Arcadiæ. *Illa ego ſum Minos ſacrato fœdere coniunx:)* Lege *Minus*, genitiuo caſu. *Coralio fragili & lacrymoſo mouit electro)* Lege, *Coralio & fragili aut mouit lacrymoſo electro. Me non florentes)non me florentes. Infeſtumq; ſuis dira teſtudinis exit.* Lege, *Infeſtumq; Scinis dira teſtudinis exit.* Forte *Hinc tacito contra patet Hermiones*,vel vt alii *Hermionia* lege *Herminea*. Hermionenſium ciuitas & portus in ſinu Corinthiaco, de eius ſitu vide Pauſaniam, Strabonem & Coſmographos. *Proſpicit incictam ſpumanti littora Cynthum)*ſcribe *Cythnum*. *Crura nouamq; aciem illico duxit ſquallida pellis)* pro *obduxit*. *Et tamen hoc demum)* Attamen. *Nec tamen hoc iterum pœna ſine)nec tamen hoc ipſum pœna ſine*. *Scorpius alternis clarum fugat Oriona*, lege, *Scorpius Artemius*, id eſt, *Dianeius*, quod Artemidos ſiue Dianæ voluntate terra eum in perniciem Orionis produxerit. Quod autem in præcedentibus legitur: *Pronuba non caſtos accendet pinus odores*. Paulus meus legendum cenſebat, *Pronuba non caſtos accendet ſpinus odores*. Quod olim apud Romanos in nuptiis præferretur fax ex ſpina alba, & hinc Catullum ſcripſiſſe, *ſpineam quate tædam*, pro *pineam*. Scribere hoc Plinium, & Varronem apud Soſipatrum & Nonium. Ego dixi, mihi videri nihil neceſſe eſſe lectionem mutare, quando Græcos πεύκαις καὶ δᾷδας ſimpliciter vſos in nuptiis animaduerterem. Prodiere tandem animaduerſa a litteratiſſimo viro D. Hadriano Iunio, qui docte ſuper hac re ſcribit, nihil tamen definiens, quod in hanc ſeu illam lectionis partem reclinare videatur. In Euripidis Troadibus εἰσφέρεται πεύκας, pro *nuptialibus facibus*. In Plauti Caſina Lampas præfertur: *Tene*, inquit, *hanc Lampadem*. δᾷδας νυμφικὰς Polluci, hoc eſt, *faces nuptiales*. Euagrius lib 3. κηρούς τε γαμηλίους ἐξάπτοντες, id eſt, *Cereos nuptiales accendentes*. Cera enim (vt nunc quoque) circumtegebantur. Hinc Plautus in Curculione:

Tute tibi pueres latus luces cereum.
Egon' apicularum opera congeſtum non feram?

Eurip.

Eurip. in Helena *διοπαθυρσίῳ φλόγι—κρῦσον ἢ πεύκῳ* *pinus* ſeu *pincaſtros* vbique *πεύκας* vocant, itemque faces. Vnde conſtat eos e pinu ſeu proprie dictis tædis deſumtos: vnde & *pineam quate tedã* in Catullo cõmode poſſe legi, vt hic quoq; pinus non ſpinus retineatur, quod etſi Latine, raro tamen proferatur.

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber IX.

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

Quomodo illud periculum capitis *intelligendum ſit in M. Tullij Ciceronis oratione pro P. Quinctio, cum tamen de bonis & re pecuniaria tantum agatur, inibiq;* de ſponſione, vadimonio, nexu & iure prætorio, *quo in bonorum poſſeſſionem mittuntur debitores.*

ADmiratus ſum perſæpe, legens M. Tullii Ciceronis orationem pro P. Quinctio, quæ prima eſt in ordine, cuius bona proſcripta erant petente S. Næuio creditore ratione ſocietatis, cur illam tantopere exaggerarit, vt ob eam proſcriptionem periculũ capitis Quinctio dicat inſtare, tum etiam omnium fortunarum. Sed re attentius perpenſa, non citra grauem cauſſam id prolatum a Cicerone eſſe quiuis perſpicere poteſt. Sed verba ipſa Ciceronis apponamus, tum ea penſitemus: *Primùm magnitudo periculi ſummo timore hominem afficit, quod vno iudicio de fortunis omnibus decernit: idq; dum cogitat, non minus ſæpe ei venit in mentem poteſtatis, quam æquitatis ſuæ: Propterea quod omnes, quorum in alterius manu vita poſita eſt, ſæpius illud cogitant, quid poſſit is, cuius in ditione ac poteſtate ſunt, quam quid debeat facere.* Et poſtea: *Nam quid hoc iniquius aut indignius C. Aquili, dici aut commemorari poteſt? quam me, qui caput alterius, famam fortunaſque defendam, priore loco cauſſam dicere?* Et rurſum: *Iudicium eſſe C. Aquili, non de re pecuniaria, ſed de fama fortuniſq; P. Quinctij vides; cum maiores ita conſtituerint, vt qui pro capite diceret, is poſteriore loco diceret.* Et iterum: *Quid igitur pugnas? an quod ſæpe multis in locis dixiſti, ne in ciuitate ſit? ne locum ſuum, quem adhuc honeſtiſſimum defendit, obtineat? ne numeretur inter viuos? decernat de vita & ornamentis ſuis omnibus? apud iudicem cauſſam priore loco dicat? & eam cum orarit, tum deniq; vo-*

cem accusatoris audiat? Et post: *At neq; C. Aquilius de capite alterius libenter iudicat: & Q. Hortensius contra caput non didicit dicere.* item postea: *Quid agimus Hortensi? quid de hac conditione dicimus? Possumus aliquando depositis armis sine periculo fortunarum de re pecuniaria disceptare. possumus ita rem nostram persequi, vt hominis propinqui caput incolume esse patiamur.* Et post: *Qui cum vocetur ad iudicium unde hæc nata sunt omnia, conditionem æquissimam repudiet: fateatur se non pecuniam, sed vitam & sanguinem petere.* item: *De re pecuniaria cupio contendere: non licet. At ea controuersia est: nihil ad me attinet, caussam capitis dicas oportet.* Et rursum: *Aderunt autem homines nobilissimi ac potentissimi: quorum frequentiam & consessum non modo P. Quinctius, qui de capite decerni, sed quiuis, qui extra periculum sit, perhorrescens.* Et in peroratione: *Luctuosum est tradi alteri cum bonis: luctuosius inimico. Horribile est caussam capitis dicere, Horribilius priore loco dicere, & cætera.* Ex quibus omnibus illud elicitur, caussam hanc societatis P. Quinctii & Sex. Næuii magnam fuisse & etiam periculum capitis intulisse cum tamen solum creditoribus ius in debitorum bona esse soleat, quod qua ratione tum fieret, id examinatius & perpensius introspiciendum; veteresque ritus paulo altius exquirendi. Ante igitur leges XII. tabularum e Græcia allatas, ignotū fuisse puto quibus rationibus æs alienum a debitoribus repeteretur. iis autem publicatis nectebantur debitores, & si soluendo non essent, addicebantur iis, quibus debebant & nexi erant. De qua re Agellius siue A. Gellius copiosum contexit sermonem lib. 19. Si igitur nexi æs alienum falsi essent, 30. dies illis dati sunt ad conquirendam pecuniam, iiq; iusti appellabantur: quod cessatio quædam iuris inter eos esset, quod nisi dissoluissent, ad prætorem vocabantur in ius, & ab eo, quibus erant iudicati, addicebantur: erat interea ius paciscēdi, ac nisi pacti forent habebātur in vinculis dies sexaginta: quibus trinis nundinis continuis, ad prætorem in Comitium producebantur; quantæq; pecuniæ iudicati essent prędicabatur. Tertiis nundinis capite pœnas dabant. Si plures creditores essent, in partes, si volebant, addictū secabant. Quæ pœna tam atrox ideo sancita erat, vt fides in cōtractibus sanctior firmiorq; esset: sectum aūt aut occisum neminē, sed addictos in vinculisq; habitos complures, donec necti desiere. Quod vnius fœneratoris L. Papirii libidine factū, qui Publiū quēdam in vinculis habitum, qui se necti permiserat pro ære alieno patris, cōpellatus a L. Papyrio fœneratore de stupro cū castus iuuenis cōsentire nollet, & neq; vllis minis cōpelli posset, tandem lacerato virgis & flagris tergo in publicū se prorupit, & populū commouit, vt patres cogerent, ne posthac vnquam necteretur, sed creditori in bona tantū debitoris ius esset. Historia est apud T. Liuiū lib. 8. qui tamen lib. 2. ante conditioné XII. tabularū nexus mentionem facit. Plura hac dere

dere Budæus in annotat. in Pandectas prioribus, qui illũ nectendi modũ e Solonis legibus promanasse, e Plutarcho ostēdit, itemq; e Quinctiliani lib. 7. ad quē lectorem remittimus. Huius aũt nectēdi iuri successit prætoris edictum: quod creditores reis subterfugientibus iudiciũ, in possessionem bonorũ mittebat. Sic enim habent verba edicti apud Vlpianum *ff. quibus ex caussis in possessionem eatur. Prætor ait, in bona eius, qui iudicio sistendi caussa fideiussores dederit, si neq; potestatem sui faciat, neq; defenderetur, iri iubebo.* Cicero quoq; id cautum hoc edicto dicit, vt *qui ex edicto in possessionem venerit, tum ita videtur in possessione esse oportere, quod ibidem recte custodira poterunt, id ibidem custodiant; quod non poterunt id auferre & abducere licebit. Dominum inuitum detrudere non placet.* Ex quibus liquet, ita in possessionem mitti solere, vt res saluæ donec cunctæ fuet. & hastæ subiectæ permaneant. Tum autē demum mittebat Prætor in possessionem, vt ex citato edicto, & hac Quinctiana oratione liquet, si vadatus, hoc est, in ius vocatus (ita enim interpretatur Budæus) præsto ad vadimonium non fuisset, h.e. (vt nunc formularii loquuntur) personaliter non comparuisset: aut si sponsione & fideiussoribus iudicio se sisti non cauisset: aut saltem caussam suam per procuratorem absens defendi nō curasset. Quod si vadimonium deseruisset, neq; obiisset, h.e. si neq; vades pro se, neq; fideiussores dedisset, nec spōsione cauisset: tum vadimonii deserti siue eremodicii condemnabatur, hoc est, (vt nunc loquuntur forenses) contumax & deficiens pronuntiabatur. Idq; non semper ad primā actoris postulationem, sed prout iudici de contumacia rei liquebat. Interdum enim vadimonia differebantur, si morbum sonticum, aut aliam necessariā absentiæ caussam reus habuisset. Interdum etiam ex mero iudicis officio, vt sibi melius liqueret, an fraudationis caussa latitaret absens. Quod ipsum etiam ex Ciceronis verbis clare dilucet: *Pratores*, inquit, *vt considerate fieret, comparauerunt, viri boni cum palam fraudantur, cum experiundi potestas non est, timide tamen & pedetentim istuc descendunt, vi ac necessitate coacti, inuiti, multis vadimonijs desertis, sæpe illusi ac destituti. Considerant enim, quid & quantum sit alterius bona proscribere.* Itaque si demum latitando sæpius, vadimonia deserta relinquerent, euincebantur, proscribebãturque bona a Prætore, hoc est, hastæ venum subiiciebantur. Interdum ad extremum, vt idem Cicero habet, denarium, & ad alimentorum vsque & vitæ necessariorum occupationem. Quo nihil erat grauius, nihil ignominiosius, præconio subiectum esse, cum alimentis & aliena misericordia viuere. Iure his verbis idem exaggerat Cicero: *Pecuniam si cuipiam fortuna ademit, aut si alicuius eripuit iniuria, tamen dum existimatio est integra, facile consolatur honestas egestatem: at non nemo aut ignominia affectus, aut iudicio turpi conuictus, bonis quidem suis vtitur, alterius opes, id quod miserrimum est, non exspectat, hoc tamen in miserijs adiu-*

mento & solatio subleuatur. Cuius vero bona venierunt, cuius non modo illa amplissima fortuna, sed etiam victus vestitusque necessarius sub pracone cum dedecore subiectus est, is non modo ex numero viuorum exturbatur; sed si fieri potest, infra etiam mortuos mandatur. Ergo hercule cuius bona ex Edicto possidentur, de qua libelli in celeberrimis locis proponuntur, hinc ne perire quidem certe, tacite obscureque conceditur: cui magistri fiunt, & domini constituuntur: qui qua lege & qua conditione pereat, pronuntient: de quo homine praconis vox pradicat, & pretium conficit, huic acerbissimum, viuo videntique funus ducitur: si funus id habendum sit, quo non amici conueniunt ad exsequias cohonestandas, sed bonorum emtores vt carnifices, ad reliquias vita lacerandas & distrahendas. Ex quibus Ciceronis verbis facile intelligitur, quod in hac caussa, Quinctii omnis existimatio fortunæque periclitarentur; vtpote cuius bona iam quasi ex edicto possiderentur, proscribenda forent, ni iudicis æquitas subueniret. Attamen etsi hic de capite (quod ante sæpe inculcat Cicero) periclitari videatur Quintius, quod de fama, de fortunis & opibus, etiam de alimentis & quotidiano victu periculum illi immineat; tamen hoc remotius est, quam vt capitis istud iudicium vocetur, sicut persæpe, (vt ante retulimus) vocat; & de capite dicere cogatur. Pro cuius intelligentia hic intentius considerandum & subtilius examinandum, quod Cicero dicit, illum prius caussam capitis coactum dicere, quam licitum ipsi fuerit defendere fortunas suas & bona. Per omnem igitur hanc orationem videas Ciceronem id agere, id niti, vt ostendat, P. Quinctium Vadimonium non deseruisse, eo quod absens defensus sit. Bonorum quoque possessionem non recte illius aduersario datam, quod hac in re præuaricatum sit & collusum, non datis iustis legitimisque diebus absenti ad vadimonium obeundum, sed præpopere & edicto fraudem factam: cum is vadimonium per procuratorē obtulerit. & absens defensus sit, cumque absens longius ab Roma abfuerit, quam vt intra exiguū tempus iudicio se sistere posset; Nam si bonorum possessio recte data foret, quod intenderat S. Næuius aduersarius, exciderat caussa Quintius, & capitis caussam dicere coactus foret (id quod Næuius poscebat) quod societatem fraudasset. Sicque de illo ex iudicio edicti prætorii, de in bonorum possessionem missione foret quasi præiudicatum, cogereturque iam non bona defendere, de quibus actum hoc præiudicio foret, sed capite statum & vitam tueri, & crimen fraudatæ societatis diluere, de quo iam liquebat, si bona rite & legitime Næuius ex edicto possideret, quod crimen grauius furto existimabant, propter violatum vinculum fidei, quā veteres illi Romani imprimis colendam censebant: adeo vt apud Plautum in Pseudulo inter grauissima conuicia ducat seruus lenonem Ballionem vociferandum vocando, quod iam pluribus diximus, id Ciceronis verbis comprobemus ex hac ipsa oratione

petitis.

petitis. *A Cn. Dolabella deniq; pratore postulat, vt sibi Quinctius iudicatum solui satisdet ex formula, quod ex eo petat, quoniam eius ex edicto prætoris bona dies XXX. possessa sint. Non recusabat Quintius, quin ita satisdare iuberet, si bona possessa essent ex edicto, decernit, quam æquum, nihil iudico. Vnum hoc dico, nouum. Et hoc ipsum tacuisse mallē quoniam vtrumq; quiuis intelligere potuisset. Iubet P. Quinctiū sponsionē cum S Næuio facere, si bona sua ex edicto P. Burieni prætoris dies XXX. possessa essent. Recusabant qui aderant tum Quinctio, demonstrabant de re iudicium fieri oportere, vt aut vterq; inter se aut neuter satisdaret: non necesse esse famam alterius in iudicium venire. Clamabat porro ipse Quinctius, sese idcirco nolle satisdare, ne videretur indicasse bona sua ex edicto possessa esse, sponsionem porro si istiusmodi faceret, se (id quod nunc euenit) de capite suo priore loco caussam esse dicturū. Dolabella (quemadmodum solent homines nobiles, seu recte seu perperam facere cœperunt, ita in vtroq; excellunt, vt nemo nostro loco natus assequi posset) iniuriā facere fortissime pseuerat, aut satisdare aut sponsionem iubet facere, & interea recusantes nostros aduocatos accerrime submoueri. Conturbatus sane discedit Quinct. neq; mirū, cui hac optio tā misera, tamq; iniqua daretur, vt aut ipse se capitis damnaret, si satisdedisset, aut caussam capitis, si sponsionem fecisset, priore loco diceret. Cū in altera re caussa nihil esset quin secus iudicaret, ipse de se, q iudiciū grauissimū est, in altera spes esset ad tabē, tamen virū iudicē veniendi, vnde ea plus opis auferret quo minus attulisset gratia, sponsionē facere maluit fecit te iudicē, C. Aquili, sumsit, ex sponso egit.* Recitauimus hæc eo plixius q totā rē explicant, ostenduntq; litem nō fuisse pecuniariā, sed capitalē. Nā vt litē intenderet Næuius, aut de vniuersis fortunis, fama & capite fuerat Quinctio periclitandū: aut negāda bonorū ex edicto possessionem: nam si solus satisdedisset iudicatum solui, iam fassus esset omne debitum, pecuniāq; omnē societatis, quam petebat Næuius, ipseq; negarat, inficiatione interuertisse, & sic Vadimonii deserti, & fraudatæ societatis ignominiā crimenq; subisset. Quod si vterq; satisdedisset, iam ex æquo lis fuisset vtrisque. Et de pecunia, quæ subductionibus rationum decidi poterat, in sponsione (de qua quomodo fieret, satis multa Budæus scripsit, ita vt nihil sit opus hic repetere) id periculi inerat, q coactus foret prius de suo capite dicere & se defendere, ante quam nollet, q argumentorum iacula ab actore in eū retorquerētur; ppostero sane ordine, cum actoris partes sint prius accusare aut petere, posteriores rei repellere & recusare: elegisse tamen id q securius erat, nēpe vt infamiam & probrum potius depelleret, & quoquo versus casura foret, quam manifeste crimen delictumq; agnoscere. Confisus etiam tam optimo iure caussæ suæ, q C. Aquilii iuris peritissimi & viri æquissimi bonitate, sperās se liquido ostensurū, bona sua ex edicto possessa non esse, idq; ex spōso, vt si sponsione illa vinceret, Næuium caussa illa capitali cadere necesse esset. Nam & Vadi-

monii deserti, & societatis fraudatæ, pecuniæq; interuersæ absoluendum fore Quinctium. nam qui societatem fraudasset, & pecuniam eiusce rei ergo communem interuertisset, infamis censebatur, vt docet Iulianus in primo ad edictum, ff. de iis qui notantur infamia *l.1. Prætoris*, inquit, *verba dicunt: infamia notatur qui pro socio, tutelæ, mandati, depositi, suo nomine, non contrario iudicio damnatus erit*. Ideoque paulo post, *Sponsio* hæc de *probro* appellatur ab eodem. Pœnam deserti vadimonii nondum inueni. Budæus putat, huic rei mulctam grauem fuisse constitutam, cuiusmodi tamē fuerit, non pronunciat, neque eius rei adfert auctorem. At non video quam ille mulctam persoluat, qui omnibus fortunis exutus sit, cuiusq; ad extremum denarium bona proscripta sint & venui proposita hastæq; subiecta, nisi ignominiā quæ in pœnæ & mulctę locum succedit, intelligamus. Quod si de vniuersis facultatibus non decernebatur, condemnabatur vt iudicatum solueret, qualecunque id esset, siue sacramentum aliquod depositum foret, siue sponsio aliqua facta esset. Ceterum proscribi bona dicuntur, quæ venui subiiciuntur, & de quibus auctionem indicimus: siue id fiat per possessores, siue per subhastationem publicam. De bonis antē hastæ subiectis, libelli in celebribus locis proponebantur cum nomine eius, cuius bona proscripta erant. Præco quoque vicatim proclamabat, qui & licitationi præerat, suaque voce pretium cuiuslibet rei indicabat prædicabatque: qui actionibus præerant, *magistri* dicebantur, vt pluribus locis ex Cicerone ostendit Cælius. Fit ex eo clarior locus Suetonii Tranquilli in Claudio, parum a quibusdam intellectus. *Postremo* (inquit) *sestertium octogies pro introitu noui sacerdotii coactus impendere, ad eas rei familiaris angustias decidit, vt cum obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit sub edicto p̄fectoru*: Hoc est, Bona illius & prædia edicto prætorio proscripta, & venalia proposita erant, libellis in celebrioribus vrbis locis (vt nunc fit) propositis: sed *in vacuum*, h. e. frustra, nō ἐς κενὸν, vt recte exponit doctiss. vir Andr. Alciatus, quia non inueniebantur emtores, qui tantam summam dare vellent pro Claudii proscriptis prædiis, quantam Claudius debebat, vt id velit Suetonius, quod supra Cicero dixit: *Ergo hercule cuius bona ex edicto possidentur, de quo libelli in celeberrimis locis proponuntur, &c.* Quod autem in Suetonio habetur, *sub edicto præfectorum* lego *prætorum*. Iis enim teste Macrobio, dicere licitum erat do, dico, addico, iiq; in bonorum obæratorum possessionem mittebant creditores, & post iustos dies ea proscribebant, & hastā auctioni subiiciebant. *Lege prædiatoria* dicit, qua p̄des prædia sua in solutum dare coguntur: aut qua prædum prædia si soluendo non sunt, euincuntur & proscribuntur. Et recte hinc dixit *lege prædiatoria*, quod qui fisco & ærario satisdant, prædes dicantur, quod prædiis satisdare, & ea fisco obligare cogantur. Manife-

stum

nũ id fit Asconii Pædiani verbis, qui exponens illa Ciceronis verba in 2. Verrinarum, quæ est de prætura vrbana: Populo cautũ est, *ærario scilicet, & prædibus & prædiis: prædia sunt res ipsæ; prædes homines, id est fideiussores, quorum res, bona, prædia, non vno nomine dicuntur.* Plura de hac voce Budæus, qui hoc loco citato, etiã ex Festo dicit *prædem esse*, qui populo se obligat interrogante magistratu. Item mancipem publicorum bonorum, dicit esse prædem. Sed eũ adeat Lector, e quo plura discere poterit. Cad. ei igitur ea differentia, quam ponit inter *prædem & vadem*.

Ausonius in monosyllabis:

Quis subit in pœnam capitali iudicio? vas
Quid cum lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.

Nam, vt ante ostendimus ex Cicerone, & vt Budæus docet, vas tam est is, qui pro reo in ius vocato, pecuniæ aut bonorũ ergo promittit & spondet, quam qui in capitis causa. De caussa ciuili & pecuniaria plenæ sunt Ciceronis orationes. De capitali vero habes eundem Ciceronem in 3. offic. de Damone & Pythia Pythagoreis, quorum vas factus est alter alterius sistendi in iudicio. Et rursum apud Valer. Max. lib. 8. c. 7. *Cum enim Dionysius tyrannus eorum vnum interficere vellet, alter vadem se pro reditu eius tyranno non dubitauit dare.* Id obiter & per transennam obseruandum, istos quos Damonem & Pythiam vocant Cicero & Valerius, Polyænũ Macedonem in 5. Stratagematum, dum eandem rem percenset, hunc *Euphemum*, illum *Eucritum* vocare. *Vades* Acron & Porphyrio dictos a nunc, quod qui eos dat, vadere possit. Ceterum quoniam supra nexus meminimus, miramur valde Budæum tam immemorẽ fuisse, vt scripserit, Diocletianum *in l. ob æs alienum, C. de action. & oblig.* reuocasse nexum, siue hominés nectendi ius rursum in vsum, cum lex illa plane contrarium innuere videatur *Ob æs*, inquit, *alienum seruire liberos creditoribus iura compelli non patiuntur.*

CAPVT II.

Carmen Culicis Virgiliani emendatum, inibiq; vera lectio ostensa.

CArmen est in Culice Virgiliano, cuius lectio ita confirmata est, vt difficulter euelli eius consensus ex animis hominum doctorum possit: præsertim cum eam in suo de eo libello dialogo approbarit vir auctoritatis consummatæ Petrus Bembus. Nec ii sumus, qui quenquã in nostram sententiam trahere velimus; tantum id petimus, vt æquo animo lector consideret, an hæc meliore & potiore suffragio substitui possit, quã loco veteris subiiciemus. Sed versum prout in vulgatis legitur, prius referamus: mox nostrã castigationem subiuncturi. Sic igitur in vulgatis:

Hic Curius clara socius virtutis, & ille
Flaminius, deuota dedit qui corpora flammis.

Quorum posteriorem versum docti viri de L. Metello Pont. Maximo intelligendum putant, qui Palladium templo Vestæ ardente flammis eripuit cum oculorum labe; nam inde cœcus effectus est. Nec eo inficias. Quod si verum est, quid faciet ibi *Flamminius*, a flamma, inquiunt. Atqui non *Flamminius* sed *flammifer*us, aut alio a flamma commode detorto vocabulo esset appellandus. Quid quod Bembi Codex *Flamminius* habet, quod a flatu siue flatura deducitur, quod tamen sine exemplo adseritur. Nemo enim Metellum illum Flaminium vnquam appellauit, nec Bembi codex, vt idem ipse testatur, syncerus fuit, quippe cuius vltimum folium, in quo (vt credibile est) hoc carmen fuit, lacerum erat. Quocirca videndum, an sic recte legi possit:

Cæcilius deuota dedit qui lumina flammis.

Vel vt alii habent, *flammæ*. Concinniore sane sensu carminis & festiuiore. Nam vox *corpora*, non videtur ibi quadrare, cum vnũ is tantum corpus fuerit, quod saluum retulit amissis tantum luminibus. Metelli enim etiam Cæcilii appellati sunt ab hoc, vt quidã volunt cognomine, quod cœcus esset, ducto, etsi Cæciliorũ familiã a Cœculo Prœnestes cõditore ductam Festus ex Verrio interpretetur. Cœculum autẽ dictum a labe oculorum vult Seruius, quod, inquit, fumus efficit. Nam Vulcani filium arbitrati sunt, vt post dicemus. Alii ex cœca de Troiano Æneæ comite. Meminit huius facti Ouidius Fastorum lib. 6. his versibus:

Heu quantum timuere patres quo tempore Vesta
Arsit, & est tectis obruta pene suis.
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes
Mistaq; erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant demisso crine ministræ,
Abstulerat vires corporis ipse timor.
Prouolat in medium, & magna succurrite voce
Non est auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis,
Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum, dubitatis, ait, dubitare videbat
Et pauidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas, tollensq; manus, ignoscite, dixit,
Sacra vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est, in me commissi pœna redundet,
Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, & irrupit, factum Dea rupta probauit,
Pontificisq; sui munere tuta fuit.

Hunc innuit Iuuenalis, cum dicit:

——— vel qui
Seruauit tepidam flagranti ex æde Mineruam.

Vbi in quibusdam Codicibus *trepidam* male legitur. Meminit & Pli-

& Plinius *lib. naturalis historiæ 7. cap. 3.* de fœlicitate huius Metelli Pontificis, ex oratione Q. Metelli filii agens: *Is (inquit) Metellus orbam luminibus exegit senectam amissis incendio, cum Palladium raperet ex æde Vestæ: memorabili caussa, sed euentu misero.* Plutarchus in similibus, visum recepisse ex Aristide fabulatur. Ait enim cum rus peteret, duos vidisse coruos pugnantes: omine conterritum Romam reuertisse, vbi Vestæ templum ardere conspicatum Palladium eripuisse, statimque cœcum factum, visum postea, Dea placata, recepisse. Vixit circa primum bellum Punicum, clarissimum de Pœnis triumphum tulit, tredecim ducibus hostium & CXX. elephantis in eo ductis, vt memorat XIX. epitome T. Liuii historiæ, quæ etiam huius incendii meminit. *Cum (inquit) templum Vestæ arderet, Cæcilius Metellus Pontifex Maximus ex incendio sacra rapuit: Idem Aul. Posthumium Martialem Flaminem & consulem non passus ad bellum progredi, in vrbe sacrorum caussa retinuit.* Plura de eo apud alios auctores, quæ nũc breuitatis caussa consulto omittimus.

CAPVT III.

Bucolici milites qui, *de buccellariis, buccularis*; item *de bagandis* siue *vacandis* complulcula.

MEntio aliquoties fit in libris eorum, qui gesta Imperatorum conscripsere de *Bucolicis* siue *Bucolianis seditiosis*, de quibus quæ inuenerimus, quoniam rarius se ingerunt, hoc capite agemus. Vulcatius igitur Gallicanus vitam Cassii conscribens, de eo sic loquitur: *Nam & cum Bucolici milites per Æpyptum grauia multa facerent, ab hoc retusi sunt, vt idem Marius Maximus refert in eo libro, quem secundum de vita Marci & Antonini composuit.* Quod Dion siue Xiphilinus in vita Marci latius explanat his verbis: καὶ οἱ καλούμενοι δὲ βουκόλοι, κατὰ δὲ τὴν Αἴγυπτον κινηθέντες καὶ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους προσαποστήσαντες ὑπὸ ἱερεῖ τινὶ καὶ Ἰσιδώρῳ. πρῶτον μὲν ἐν γυναικείοις στολαῖς τὸν ἑκατόνταρχον τῶν Ῥωμαίων ἠπατηκότες, ὡς δὴ γυναῖκες τῶν βουκόλων, καὶ χρυσία δώσουσαι αὐτῷ ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν, προσιόντα σφίσι κατέκοψαν, καὶ τὸν συνόντα αὐτῷ καταθύσαντες, ὑπέρ τε τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ συνώμοσαν, καὶ ἐκεῖνα κατέφαγον. ἦν δὲ Ἰσίδωρος ἀνδρείᾳ πάντων τῶν καθ' ἑαυτὸν ἄριστος. Id est: *Motus latronum in Ægypto, qui Bucoli quasi pastores boum dicuntur, factus est: ceteris Ægyptiis a sacerdote quodam, & Isidoro ad defectionem sollicitatis: hi enim primum ornatu muliebri vestitu, simulantesq; se vxores bucolorum esse: Romanoq; Centurioni pro viribus suis aurum daturas, eum accedentem ad se dolose interfecerunt, mactatoq; eius comite coniurauerunt in visceribus eius: quæ etiam ad extremum comederunt. Hic Isidorus omnibus hominibus ætatis suæ antecelluit.* Subdit deinde, quod Romanos vicerint in Ægypto, peneq; Alexandriam cepe-

rāt, nisi Cassius Dux e Syria aduersum eos missos, discordiā & seditionē inter eos cōcitauisset, vt a se ipsi distraherētur. Nā Romani eos ꝓpter illorū multitudinē & desperationē nō ausos aperto Marte cū illis congredi. Verū tandē Cassius tumultuātes ꝓpressisse. Horū domicilia & sedes vbi forēt, scite admodū describit Achilles Stat. Alexandrin. *in lib. 4. Leucippes & Clitophōtis*, vbi de Nilo agit. *In ea*, inquit interpres, *regione, q̃ pastores incolunt, aqua Nili multa semper residet. Nā cū eā oem Nilus inundauerit, paludes efficit, q̃ deinceps illo et abeunte, remanent minus quidem aquis continentes, sed limo multo referta, ꝑ quas cū pedib. feruntur, tū etiā naniculis nō sane maiorib. q̃ vt singulos vectare possint: ac si aliusmodi fuerint, limo ꝓpedita retinentur: quare parua ijs ac tenuia nauigia, & exiguæ aquæ iis satis sunt. Quod si quādoq; aquā deesse contingat, lata humeris nauicula absportant, quousq; aquā inueniat, iis in paludib. nullæ sparsim insulæ visuntur, q̃ quæ habitatorib. carent*, papyris refertæ sunt, ea ordinū dēsitate collocatis vt inter stipitū interualla nō ampli9, q̃ singuli cōmorari queāt cū sūmitate, alioquin foliis hinc inde dispares mutuo se cōtingant: eo se recipiētes pastores, & consilia ineūt, & insidias struūt, & latent, papyris murorū vsum ꝓbentibus, ex iis insulis nōnullæ paludib. circūdatæ tuguriis passim ædificatis, in quib. inhabitent pastores tumultuariæ ciuitatis speciē præ se ferunt. Quarū vna ꝓpinquior & magnitudine, & tuguriorū numero præstabat, appellabaturq;, vt puto, Nicochis. Hæc ille seu potius, interpres. Heliodor. quoq; in 1 & 2. αἰθιοπικῶν illorū mores, vitā & loca graphice depingit his verbis: τὴν θάλατταν ἐν δεξιᾷ ποιησάμενοι καὶ ὑπερβάντες τὰς ἀκρωρείας ἐπί τινα λίμνην, κατὰ θάτερον τοῦ ὄρους πλευρὸν ὑποπλείουσαν ἠπείγοντο. ἦν δὲ τοιάδε τις. βουκόλια μὲν σύμπας κέκληται πρὸς αἰγυπτίων ὁ τόπος. ἔστι δὲ κοιλὰς τῆς αὐτόθι γῆς. τοῦ Νείλου ὑπερχύσεις τινὰς ὑποδεχομένη καὶ λίμνη γινομένη. τὸ μὲν κατὰ μέσον βάθος, ἄπειρον, ἐπὶ δὲ τὰς ἄκρας εἰς ἕλος ἀποτελευτῶσα· ὃ γὰρ ταῖς θαλάτταις αἰγιαλοὶ, τοῦτο ταῖς λίμναις τὰ ἕλη γίγνεται. ἐνταῦθα δὴ τούτοις ὅσον αἰγυπτίων λῃστρικὸν πολιτεύεται· ὁ μὲν ἐπὶ γῆς ὀλίγης ἥτις ὑπερέχει τοῦ ὕδατος, καλύβην πηξάμενος, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ σκάφους βιοτεύει πορθμεῖον τὸ αὐτὸ καὶ οἰκητήριον ἔχων. ἐπ' αὐτοῦ μὲν αὐτοῖς γυναῖκες ἱστουργοῦσιν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἀποτίκτουσι, ἐπειδὰν δ' ἐγένετο τὸ παιδίον τὰ μὲν πρῶτα τῷ μητρῴῳ γάλακτι. τὰ δ' ἀπὸ τούτου τοῖς ἀπὸ τῆς λίμνης ἰχθύσι πρὸς ἥλιον ὀπτωμένοις ἐκτρέφει. ἐπειδὰν δὲ ὁρμώμενον αἴσθοιτο, ἱμάντα τινὰ τῶν σφυρῶν ἐξάψας, ὅσον ἐπ' ἄκρον τοῦ σκάφους ἢ τῆς καλύβης παραβαίνειν ἐπιτρέψει. καινόν τινα χειραγωγὸν αὐτῷ τὸν δεσμὸν τοῦ ποδὸς ἐπιστήσας, καὶ πού τις βουκόλος ἀνὴρ ἐτέχθη ἐν τῇ λίμνῃ, καὶ τροφὸν ἔσχε ταύτην καὶ πατρίδα τὴν λίμνην ἐνόμισεν. ἱκανὴ δὲ φρούριον, ἰσχυρὸν εἶναι λῃσταῖς, διὸ καὶ συρρεῖ ἐπ' αὐτὴν ὁ τοιοῦτος βίος. τῷ μὲν ὕδατι πάντες ὡς ἀντὶ τείχους χρώμενοι. τὸν δὲ πολὺν κατὰ τὸ ἕλος κάλαμον ἀντὶ χαρακώματος προβαλλόμενοι, σκολιὰς γάρ τινας ἀτραποὺς τεμόμενοι, καὶ πολλοῖς ἑλιγμοῖς πεπλανημένας, καὶ σφίσι μὲν διὰ τὴν γνῶσιν ῥᾳδίας, τοῖς δ' ἄλλοις ἀπόρους τοὺς διέκπλους κατασκευάσαντες μέγιστον ὀχύρωμα

πρὸς

πρὸς τὸ μὴ ἀντιπαλεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς ἐμηχανήσαντο. Id est, vertente Stanislao: *Mari ad dexteram relicto ac superato cacumine montis, ad lacum quendam ad alterū latus montis ꝓtensum properabant, qui erat eiusmodi. Pascuū vocatus est totus locus ab Ægyptiis. Est aūt vallis in illo ipso tractu, exundationes quasdam Nili in se recipiens, & lacus existens, in medio altitudine infinita, circa oras aūt in paludem desinens. Quod aūt mari littora, hoc paludes lacubus fiunt, ibi prædones Ægyptii quotquot sunt suā Remp. habent. Et alius sicubi pauxillū terræ ex aqua eminet, tugurio compacto; alius supra nauigium vitam agit, eodem in transuectione & habitando vtens. In hoc illis mulieres seruiunt, in eodē quoq; pariunt. Edito autē infante, primum materno lacte, postea piscib. ex lacu ad Solem assis eum nutrit. Quod si senserit eum reptare cupere, funiculo religato ad talos ad extremum tantum nauigii ꝓcedere permittit nouum quendam Duclonem vinculum pedis illi adhibens. Atq; ita quispiā bubulcus natus est in lacu, eundemq; nutricē habuit, ac patriam sibi & idoneum propugnaculum ad tuendos latrones esse duxit. Idcirco quoq; ad illum confluit tale genus hominum. Aqua enim omnes tanq̄ muro vtuntur. Porro magna vis arūdinis, quæ est in palude, pro vallo ante illos obiecta est. Cum n. obliquas quasdam semitas, & multis anfractibus implicatas excidissent, & sibi ꝓpter peritiam faciles, aliis v. ꝑplexas transmissiones effecissent, maximam munitionē ad id, ne ex incursione aliquo detrimento afficiantur excogitarunt.* Etiā lib. 2. illorū ferociā & agrestes mores ꝑsæpe notat. Porro si quādo seditionis circa Alexādriā aut in Ægypto motæ ꝑ agrarios & pastores mētio in historiis erit, de harū paludū incolis id intelligendum. Quod ad *buccellarios* attinet, cū ii Gallogræci essent Isauris finitimi, latrociniis, vt & illis deditis, post factū, vt ob cōsuetudinē latrocinādi, & ex occulto cędes faciendi, illorū nomē trāsierit ad quoslibet sicarios, maxime eos, ꝗ ex insidiis homicidia patrarēt, quos ætas posterior *assassinos* dixit, a quibusdā nefariis latronib. Syriæ sic dictos. Et sic puto accipi *C. lib. 9. tit. ad l. Iul. de vi publ. & priuata, l. fin. Omnib.* inquit, *ꝑ ciuitates & agros habēdi buccellarios vel Isauros, armatosq; seruos licentiā volumus esse ꝑclusā.* Et in *l. ꝓuinciarū, C. de fer. l. 3.* vbi gētis nomē ad consuetudinē vitæ facinorosæ tractū est. Sic Greg. Turon. *lib. 2.* ex auctoritate Renati Frigeridi, ꝗ de gestis Theod. Iun. & Valentinia. histor. cōnscripsit, dicit, ꝙ Valētinianus, dū in cāpo Martio ꝓ tribunali residēs cōcionaretur ad populū, Occylla buccellarius Aetii ex aduerso veniēs, eū gladio ꝑfodit. *Buccellariū* hic puto accipi ꝓ *sicario & grassatore*, qui in vltionem Ætii, cuius ante satelles fuerat, occideret de improuiso Valētinianum. Non nego tamē in ordine militari sub Romanis Imperatorib. fuisse, ꝗ orientis limitē custodirent, fortasse ex Gallogræcis & Isauris delectu habito, quorū citante A. Alciato meminit Scotus ad Theodos. Imperatorē. ꝗ dicit eos sub magistro militis orientis limitē custodisset: aut ꝙ armatura eas gentes imitarētur: sicuti & Zonaras quoq; innuit in Constantini & Irenes eius matris vita. Cum n. bellū Ar-

menii mouissent, contraq; eos exercitus missus est, Armoniaci victores duces ipsos ceperunt. σέλλει καθ' αὐτῶν σὺν δυνάμει κωνσταντῖνον τὸν ἀρτασήρον, καὶ τὸν χρυσόχειρα στρατηγὸν τῶν βουκελλαρίων τυγχάνοντα, id est: *Misit in eos cum non parua manu Constantinum Artaserum, & Chrysochera ducem bellariorum existentem.*: h. e. orientalium Cataphractorum, vt Scotru habet. Qui autem a Mauritio quodam, citante Turnebo, dicuntur buccellarii Zabiis ornati describuntur, quos proxime imperatorem equitare dicit, videtur Leoni imperatori esse *Cataphratti*, vnde & eos adornat, zabis integris, reuolutis talaribus, hoc est, tunicis ferreis ansatis: cuiusmodi formam in veteribus picturis est cernere, qualemq; vidimus in sigillis Theodorici & Philippi Elsatiorum & Flandriæ Comitum. Omnes autem contrariis, id est, hastis, quæ *Menanta* tum dicebantur (vt alius rei militaris scriptor docet) & iaculi genus habebant, & loricia & clibaneas, hoc est, thoraces, vel vt alii, galeas cum tuphis, & thoraces, tũ παραμήρια, hoc est, machæras ad fœmur allegatas, aliaq; quæ nunc omittimus. Fortasse ii fuerunt, quos alii bucculares vocant, a bucculis galearum, sed de iis satis. Legimus temporibus Diocletiani rusticos Galliæ Ducibus Amando & Æliano per *vacandas* tumultuatos Sic enim Eutropius lib 18. *Cum tumultum rustici in Gallia concitassent, & factioni suæ Sonæ clarum nomen imponerent, Duces autem haberent Amandum & Ælianum, ad subigendos eos Maximianũ Herculium Cæsarem misit, qui leuibus prælıis agrestes domuit, & partem Galliæ reformauit.* Quo aũt loco *sene clarum* legitur, lego *Bagandarum*, vel Orosii auctoritate fretus, qui eadem cõmemorans scribit: *Dehinc cum in Gallia Amandus & Halianus, collecta rusticorum manu, quos vacandas* (lego *bagandas*) *vocant; perniciosos tumultus excitauissent; Maximianum cognomento Herculeum Cæsarem fecit, misitq; in Gallios, qui facile agrestium hominum imperitiam & confusam manum militari virtute compescuit.* Pomponius Lætus Bugaridarum factionem appellat, haud dubie veterem aliquã scripturã sequutus. Emendatissime autem ea vox habetur in libro Iornandis Gotthi, quem de rebus Romanis breuiarium edidit. *Qui Maximianus*, inquit, de Herculio loquens) *rusticorum multitudine oppressa, quos Begandas dicunt pacem Gallis reddidit.* Orosii alius Codex Bagandarũ habet, sed leuis lapsus *n.* in *u.* nam puto significasse vocem eã, quod nobis Banda est; qua cœtus aut turma, aut cohors, hodieq; significatur, tam in bonã quam malam partem. Nam Galli veteres, qui lentius crassiusq; loquebantur, syllabam ch. interponebant, vt in *michi* & *nichil* fecerunt, quam alii in g mutauerunt. Cœtus igitur illos *Bachandas* siue *Bandas* vocarunt. Nam Græcis quoq; recentioribus, tracta ab Italis aut Gallis voce *bandæ* cohortes significant, vt testatur Leo imperator. Et *bandum* vexillum, & *bandophorus* vexillifer, quæ vox etiam Iustiniani tempore in vsu fuit; vt a Procopio & Hermolao Byzãtio

qui Ste-

qui Stephanum in epitomen contraxit, est notatū. Tales rusticani motus etiam fuere temporibus Valentiniani postremi occidentis imperatoris, lacerata a Barbaris Romanorum Repub. & tyrannulis prouinciales acerbissimis tributis vexantibus, quod ipsum pluribus exsequitur Siluianus Massiliensis in 5. libr. de prouidentia Dei, vel oculatus auritusq; testis: *Itaq;* inquit, *passim vel ad Gotthos, vel ad Bargandas.* (ita appellat cœtus illos, qui se a dominatione illa Romanorum subtraxerunt) *vel ad alios vbiq; dominantes Barbaros migrant, & commigrasse non pœnitet, malunt sub specie captiuitatis esse liberi, quam sub specie libertatis esse captiui. Itaq; nomen ciuium Romanorum non solum aliquando magni æstimatum sed magno emtum nunc vltro repudiatur ac fugitur, nec vile tantum, sed etiã abominabile pene habetur. Et quod esse maius testimonium Romanæ iniquitatis potest, quam quod pleriq; & honesti, & quibus Romanus status summo & splendori & honori, ad hoc tamen Romanæ iniquitatis crudelitate compulsi sunt, vt nolint esse Romani. Hinc est etiam, quod hi qui ad Barbaros non confugiunt Barbari tamen esse cogantur. scilicet vt est pars magna Gallorum, non minima Hispanorum, omnes deniq; quos per vniuersum orbem Romanum fecit Romana iniquitas iam non esse Romanos. De Bagaudis nunc mihi sermo est, qui per multos Iudæos & cruentos spoliati, afflicti, necati, postquam ius Romanæ libertatis amiserant, etiam honorem Romani nominis perdiderunt. Et imputatur his infelicitas sua, imputamus his nomen calamitatis suæ, imputamus nomen, quod ipsi fecimus. Vocamus rebelles, vocamus perditos, quos esse compulimus criminosos. Quib enim aliis rebus Bagoaudæ facti sunt, nisi iniquitatibus nostris, nisi improbitatib. iudicum, nisi eorum proscriptionibus & rapinis, qui exactionis publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterunt, & indictiones tributarias, prædas etiam suas fecerunt? Qui in similitudinem immanium bestiarum non rexerunt traditos sibi, sed deuorarunt, nedum spoliis hominum, vt pleriq; latrones solent, sed laceratione etiam.* & vt ita dicam, languine pascebantur: ac sic actum est, vt latrociniis iudicum strangulati homines & necati, inciperent esse quasi barbari, qui non permittebantur esse Romani: acquieuerunt enim esse quod non erant, quia non permittebantur esse quod fuerant; coactiq; iuut saltem vitam defendere, quia iam libertatem viderant se penitus perdidisse: aut quid etiam nunc aliud agitur, quam tunc actum est? Vt qui adhuc Baybandæ non sunt, esse cogantur. Quantum enim ad vim iniuriasq; pertinet compelluntur & volunt esse, nisi imbecillitate impediuntur, vt non sint. Hactenus ille. Quæ ideo prolixius recitaui, vt melius intelligeretur, quid essent illæ *bachandæ* seu *bandæ*, & illorum temporum notitia plenior haberetur.

CAPVT IV.

Musice viuere *quid sit, contra quorundam sententiam interpretatum, & de voce* ὀρχάζειν.

Plautus in Mostellaria:

Musice hercle agitis ætatem ita vt vos decet:
Vino & victu, piscatu probo electili
Vitam colitis.

Quæ quidam vir doctus exponens, *mediam* (inquit) *viuendi rationem innuit*. At, vt ego arbitror, vitam luxuriosam indicat, & dissolutam, minimeq; de crastino sollicitam, quod tali studio dediti, plerumque luxu perditam & innocentem vitam agant, quemadmodum Aristoteles Dionysiacos artifices, hoc est, eos, qui theatricis artibus vacant, ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσὶν, *quod incontinentem vitam vt plurimum temporis agant*, improbis esse mor bus, tum etiam quod in diem viuant, crastina non curantes, vt eo etiã spectet Apologus de formicis & cicadis, qui ab Aphthonio in Progymnasmatis recitatur. Nam cicadæ æstate canentes, inopia laborarunt. Spectat eo etiam prouerbium illud *Tibicines mente capti*. Dorica tamen Musica laudabatur ad temperantiam facta. δωριάζειν tamen significabat turpiter & indecenter corpus nudare. Suidas δωριάζειν παραγυμνοῦσθαι, δωρικὸν γὰρ ἐστὶ τὸ παραφαίνειν τὸ σῶμα διὰ τὸ μηδὲ ζώνας ἔχειν, τὸ πολὺ δὲ χιτῶνας φορεῖν. ἐν σπάρτῃ δὲ καὶ τὰς κόρας γυμνὰς φαίνεσθαι. Id est, *Doriazin indecenter denudari, Doricum enim est corpus transparere, quod Zonas non habeant; sed vt plurimum tunicas gestent, quodq; etiam Spartanæ virgines nudæ incedant*. Referunt Scholia in Euripid. ex Diacidis historici lib. 12. τῶν ὅρων, quod Athenienses ab Æginetis pyratico bello impetiti exercitũ aduersus eos miserũt, qui ab iis simul & Spartanis vniuersus cæsus sit, vno tantum cladis nuncio reuerso, quem circumstantes vxores mortuorum acus ab humeris sustulerunt, & primo quidem illũ cœcarunt, deinde interemerunt. Athenienses vero id indigne ferentes, mulieribus acus abstulerunt, vsi iis ad armaturam, & non ad amictus cõfibulationem: ipsiq; comam gestabant: mulieribus vero tondebant, & viri quidem togas talares gestabant, mulieres vero stolis Doricis induebant. Vnde sine tunicis eas δωριάζειν, siue dorice incedere dicebant. Addunt eadem, Lacedæmonias virgines degere incinctas, & sine tunicis, exiguam quãdam vestem habere in vtroque humero nodis vinctam.

Callimachus:

ἔχεν ὅτ' ἄζωστος καὶ ἀπερόνητος.

Nunc quoque in antiquis scripturis non paucæ ita amictæ visuntur. δωριάζειν igitur τὰς γυμνὰς φαίνεσθαι τὰς γυναῖκας *h. e. nudas conspici fœminas.* Anacreon: ἐκδῦσα χιτῶνα δωριάζειν, *i. e. tunica exuta dorice incedere*, pro τὸ γυμνοῦσθαι *denudari*: quæ ab ea re etiam φαινομηρίδες appellabantur, quod *femora denudabant*. Idem tamen Anacreon δωριάζειν pro dorice, seu Dorica Dialecto loqui in Cautileuis dicit:

ἄδ'

ὤδ' εἶπε δωρικάζων
λάβ' αὐτὸν ὁπποσοῦλις.

Id est:

At hic dorice dixit
Cape illum eo quouis modo.

D. Clemens Alexandrinus in Pædagog. libr. 2. dicit, Lacænas virgines supra genu vestiri: & scholia ob id eas φαινομηρίδας vocatas asserunt.

CAPVT V.

Cornelij Taciti liber de claris oratoribus excussus. Nicostratus quis, Cortina & alia in eodem explicata.

LEgimus nuper otium nacti librum Corn. Taciti de claris Oratoribus, & qui noster mos est, inter legendum quædam excerpebamus, quæ nobis videbantur adnotatu digniora Inuenimus autem pleraq; valde mendosa, quæ nostræ opis non erat absque veteris codicis auxilio restituere: quæ vero obseruauimus, hic congerere est visum: *Vt si (inquit) in Græcia natus esses, vbi ludicras quoq; artes exercere honestum est, tibi Nicostrati robur ac vires Dij dedissent, non paterer immanes illos, & ad pugnam natos lacertos, leuitate iaculi, aut iactu disci vanescere.* Nicostratus hic, celebris athleta fuit, de quo Pausanias in Æliacon primo Numeratur inter septem præstantissimos qui Pancratio vicerunt. Natus in Cilicum locis maritimis, sed cum Cilicibus præter sermonem nihil habuit commune. Hunc Nicostratum infantem adhuc, & familia natum haud obscura, piratæ ex Prymneso Phrygum oppido rapuerunt. Delatum vero Ægeas emit quidam quicunq; is tandem fuerit. Huic aliquanto post somnium est oblatum. Catulum leonis vidit ad lecticæ fulcrum discumbere, in qua Nicostratus dormiebat. Nicostratus vbi tum adoleuit Olympias victorias, tū alias est consequutus, tum Pancratii & luctæ. Fuere alii complures eo nomine. Primus Nicostratus filius Menelai, ἐκ δούλης, id est, *ex serua*. Alter vir quidam popularis apud Corinthios; qui sacra in fouea vicina Sipylo instituit, vt idem in Corinthiacis annotauit. Tertius hic. Quartus pictor, Xenoclidæ filius, qui Panthias imaginem pueri Hyres exsculpsit, vt idē auctor est 2. Æliacon. Quintus Comicus, cuius fabulæ complures memorantur ab Athenæo. Citatur etiam a Clemente Alex. Sextus auctor fabularum, qui optime histrionicam exercuit. Vnde prouerbium: ἐγὼ ποιήσω πάντα κατὰ Νικόστρατον. Septimus vnus e primoribus Argiuorum, qui ad Regem Persarum profectus, vilisque adulator effectus est; de quo Theopompus, Athenæo referente longam contexit historiam. Octauus itidem pictor, qui cum Zeuxi certauit, cuius Ælianus lib. variæ histor. decimo quarto, cap. decimo septimo

meminit. Nonus citharista, cuius idem auctor libr.4. cap.2. meminit. Decimus rhetor Macedonicus, temporibus Marci imperatoris, de quo Suidas. Scripta eius habes in eodem Suida. Subdit Tacitus: *At hercule, peruulgatis iam omnibus, cum vix in Cortina quisquam adsistat, qui elementis studiorum etsi non instructus, at certe imbutus sit.* Dubitaui ego diu, quid hic pro Cortina accipiendum foret, cum Plinius, Cato, Varro, Columella, Palladius omnes pro *vase* seu *aeneo* seu *plumbeo* accipiant; patulo quidem etiam instar cœli infra concauo. Inueni itidem interpretem Bibliorum id pro *velis e pellibus factis* accepisse, vt *Cortinæ* dictæ sint *coriis*. Alii pro *Delphicis* accipiunt *vasis*, ad Delphici tripodis similitudinem factis, quod initio huiusmodi e corio bubulo fabricarunt. Sed ego arbitror, hic *Cortinam* significare *tribunalis clausum hemicyclum testudinatum*: quemadmodum *theatri cortinam* appellat Virgilius in Ethna, siue is potius est Cornelius Seuerus.

Carmineq; irriguo magni cortina theatri.

Capacitatem illius concauam & sinuosam ita appellans. Audacius Ennius, qui *Cortinam cœli* vocat *hemisphærij cœlestis concauum*, notauit Turnebus hoc versu apud Varronem;

Corpore cæruleo caua qua cortina receptat.

Vel: ——— *caua quæq; in*

Corpore cæruleo cœli cortina receptat.

Sequitur: *Nam & domum mutuatur, & adiutorium exstruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit.* Lege *auditorium*. Hinc enim auditores dici cœpti, Iuuenalis:

Semper ego auditor tantum: nunquamne reponam?

Voce præterea *detrectare*, noue vsus videtur. *Fore arbitrabar, vt laudatione eorum digressus, detrectaret Poetas, atque carminum studium prosterneret.* Item: *Plures hodie reperies, qui Ciceronis gloriam quam Virgilij detrectent cum accusatiuo.* Deinde: *nam lucrosa huius & sanguinantis eloquentiæ vsus recens.* Sanguinantem *eloquentiam* vocat, quæ ex criminibus & sanguine laudem quærit & pascitur. vt lucrosa quæ turpe sequitur lucrum. Licet noue, non sine gratia & lepore dixit; *ac me deiungere a forensi labore constitui* pro eo quod est *separare memet, procul abducere*, Metaphora ab equis simul currui iunctis, dum separantur & exsoluuntur sub... *Nam si (sicut Cicero in Hortensio scribit) is est magnus & verus annus quo eadem positio cœli siderumq; quæ cum maxime est, rursum exsistet isq; annus horum, quos vocamus annorum XII. DCCC. L. complectuntur.* Insignite mendosus locus, qui ita emendandus detur, *Nam si, (sicut Cicero in Hortensio dicit) is est magnus & verus annus quo eadem positio cœli siderumq; quæ nunc maxime est, rursum exsistet, isq; annus horum, quos nos vocamus, annorum millia CCCLIII. complectitur. Aut forte XIII. millia.* Nam L

apud Censorinum habet XIII. millia. D.CCCC.LXXXIV. vt paruus error numeri iam fit. Hausit id fortasse Dion ex Cicerone Victorinus in commentario in 1. librum Ciceronis de inuentione dicit: *Si omnes septem stellæ simul ad ea signa, vnde profectæ sunt, reuertantur, hinc fit illud tempus, quod annus magnus dicitur. Et necesse est omnia rursus per ordinem suum, quæ ante nata sunt, renasci. Ergo si ad exordium suum omnes stellæ reuertuntur, annus magnus dicitur.* Hæc ille. Plura si quis scire cupit, legat Censorinum, Macrobium, Seruium, Solinum, & ceteros. Sequitur: *Quis de exceptione & formula perpetietur iam illa immensa volumina, quæ pro M. Tullio aut A. Cecinna legimus:* corrige, *M. Cælio.* Actii & Pacuuii obsoletam vetustatem *veternum* vocat. *Actii & Pacuuii veterno inquinatus, Lenti luminis libros* vocat subobscuros, & parum perspicuos. *Marmore natent & auro radiantur.* pro radiant, poetice dixit, ni mendum est. Verbum *rubigine infestum*, est parum Latinum aut obsoletum. *Etiam ipsam, quam iactant sanitatem, sed ieiunio consequuntur. Ieiunium* hic vocat orationis quandam siccitatem & ariditatem. *Sententiarum planitas* perspicuitas nempe, noue & vt apparet, non satis Latine. *Sed caussas cur in tantum ab eloquentia recesserimus*, pro simplici *tantum*. Sic *in æternum* dixit pro *æternum*, libr. 5. historiarum *in tantum* pro *adeo* positum. *Oratorem hirta toga induere*; pro horrido sermone vti. *Quoniam quidem*; in initio periodi & nouæ orationis posuit, contra quorundã Grammaticorum placita. *Cludere* pro *claudere* antiquo more. *Quantum virium orationi detraxisse auditoria & tabularia credamus? Tabularia* videtur contignationes siue contabulationes domorum vocare, nam olim caussas sub dio in aperto foro agebant. Plura sunt in eo auctore maiore cura inuestiganda.

CAPVT VI.

Locus Thucydidis excussus, & an recte versus sit ab interprete. De vocabulo ὄνος, vnde vocem ὀνεύειν deduxit idem auctor; inibiq; Vallus vocabulum.

LOcus est Thucydidis implicatior, quem nescio an recte verterit interpres: Sic enim ille lib. 7. ἐγένετο δὲ καὶ περὶ τῶν σταυρῶν ἀκροβολισμὸς ἐν τῷ λιμένι, οὓς οἱ συρακούσιοι πρὸ τῶν παλαιῶν νεωσοίκων κατέπηξαν ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὅπως αὐτοῖς αἱ νῆες, ἐντὸς ὁρμοῖεν. καὶ οἱ ἀθηναῖοι ἐπιπλέοντες μὴ βλάπτοιεν ἐμβαλόντες προσαγαγόντες γὰρ ναῦν μυριοφόρον αὐτοῖς οἱ ἀθηναῖοι πύργους τε ξυλίνους ἔχουσαν, καὶ παραφράγματα, ἔκ τε τῶν ἀκάτων ὤνευον ἀναδούμενοι τοὺς σταυροὺς καὶ ἀνέκλων. Quæ sic vertit seu Valla, seu quis alius interpres: *In ipso quoq; portu pugnatum est sub vallum, quod in mari ante vetera naualia Syracusani fecerant, intra quod illorum naues stationem ha-*

berent. Hinc Athenienses nauem decem millium sarcinarum turritam & loricatam, ne in aggrediendo sibi noceretur, admouent, vallosque in mari depactos, & naiculis illaqueant machinamentisque conuellunt.

Ceterum quod ista verba; ὤνευν τῶν ἀγκυλῶν ὠνεύον, ἀναδούμενοι τοὺς σταυροὺς καὶ ἀνέκλων. Quod significat *machina*, quæ ὄνος dicitur circumuolutæ aliquid annexum & adlaqueatum euellere, vt sic vertendum potius videatur: *palos in mari depactos,* illaqueatos & adalligatos, *reuinctos e parua nauicula, siue acatio, machinamento, quod onos siue asinus, euulserunt.* Meminere huius tum loci, tum instrumenti Grammatici. Hinc Suidas: ὤνευον παρὰ Θουκυδίδῃ. ἐκίνουν καὶ περιῆγον· ὄνος γὰρ τῆς μύλωνος τὸ κινούμενον, καὶ αἱ τοιαῦται μηχαναὶ ὄνοι. Θουκυδίδης, ὤνευον ἀναδούμενοι τοὺς σταυρούς, τουτέστιν ὄνοις ἐξεῖλκον. ἔστι δὲ ὄνος μηχανὴ ἐπ' ἄκρων τῶν ἀκατίων πηγνυμένη, ἀφ' ἧς περιβάλλοντες βρόχοις τοὺς σταυροὺς ῥᾳδίως ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνισπῶσιν. ἔστι γὰρ ἡ μηχανὴ ἐπὶ τοσοῦτον βιαιοτάτη, ὥστε σαγήνην βαρεῖαν ὑπὸ δύ' ἀνδρῶν ἀπόνως ἑλκύσαι. καλοῦσι δὲ τὴν μηχανὴν οἱ τοὺς χήμας λείχοντας ἕλκοντες ἁλιεῖς ἠλακάτην. ἐρρωμενεστέρα δὲ πρὸς τὴν ἀνέλκυσιν καθίσταται, ὅταν καὶ δίκρουν ξύλον πρὸ αὐτῆς τεθείη. ἐπ' εὐθείας γὰρ ἡ ἀντίστασις τῶν ἀνελκομένων γίνεται. Id est: ὤνευον *apud Thucydidem mouerunt seu circumegerunt. Onos enim quod circumagitur in mola est, & ad eum modum fabricata machina ὄνοι, hoc est, asini dicuntur.* Thucidydes: *Machina* ὄνῳ *circumgyrando reuinxere palos seu cidics: hoc est* ὄνοις *machinis sic nominatis vsi sunt. Est autem* ὄνος *siue asinus machina, in summitate acatiorum (paruum id nauiculæ genus est) adfixa, e qua suspensas restes seu laqueos palis circumreuincientes facile eos e profundo extrahunt. Est enim machina id genus vsque eo violentum, vt opera duorum virorum grauem sagenam facile & citra laborem sustrahat Vocant autem piscatores, qui pisces in reti aut nassa lambentes extrahunt, eam machinam Elacatem, quasi dicas Colum: robustissima enim tum ad aliquid extrahendum fit, cum lignum bifidum ante illam statuitur. Tunc enim ad rectam normam sursum trahentium nisus contrarius fit.* Ex quibus (ni fallor) facile innotescit, quid sit ὀνεύειν. Habentur fere eadem in Thucydidis doctissimo interprete, vbi tamen legitur. ὄνος δ' ἐστὶ μηχανή, ᾗ οἱ χηράμενοι ἐκ νεὼν λέγονται, quæ verba ex Suida corrigenda sunt, & legendum: ὄνος ἐστὶ μηχανὴ ᾗ οἱ ἐξαιρούμενοι ἀνεύειν λέγονται, sicut & hic in eodem castigatur ex Suida. Nam enim in Suida legitur: οἱ τοὺς χήμας λείχοντας ἕλκοντες ἁλιεῖς, habet hic interpres, οἱ τοὺς χάμαι λείχοντας ἕλκοντες vt intelligatur de piscibus in reti seu sagena conclusis, & esca illectis, eamque ligurientibus. Hesychius: ὄνος ὁ ἀνώτερος λίθος τοῦ μύλου, hoc est, *superior & versatilis lapis molaris*; a cuius nimirum similitudine hæc machina vocata est. Cui & Pollux adstipulatur: ὄνος inquit, ὁ ἀλετών. Est & textrinæ instrumentum

mentum vtrisque. Existimo quoque rotam illam lata circumferentia, quæ in instrumento, quod *gruem* siue *geranon* vocant, visitur, quo in portubus naues exonerantur, eiusque crebra circumrotatione ponderaque & vasa immensa e nauibus sublata in terram statuuntur, recte ὄνον dici, & quæ ea vtuntur, ὀνεύειν; tum etiam architectonicam illam rotam, quæ ædificiis in altum surgentibus immensa in sublime tolluntur saxa, tum cementa, ligna, lateres, aliaque ad ædificandum idonea. Sed hæc satis.

CAPVT VII.

Erythroeides, Dartos, Lactuca marina, verbena Cornelius Celsus illustratus.

CORnelius Celsus libr. septimo, cap. 18. *Dependent vero ab inguinibus per singulos neruos, quos* κρεμαστῆρας *Græci nominant, cum quorum vtroque bina descendunt, & venæ & arteriæ. Eæ autem tunica conteguntur tenui, neruosa, sine sanguine alba, quæ* ἐρυθροειδὴς *a Græcis nominatur. Super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer a parte inhæret, Darton Græci vocant.* Vir quidam magni nominis ἐλυτροειδὴς legendum hic contendit, quod in Galeni quibusdam codicibus ita inueniatur: ἀπὸ τοῦ ἐλύτρου καὶ εἴδους. At ego omnino veteri lectioni adhærendum censeo.

Nam & Rufus commentar. secundo, de humana forma, eandem pelliculam *erythroidem* vocat: cuius verba quid sit *Erythroides*, quid *dartos* explicantia, hic adiiciam: ὄσχεος δὲ καλεῖται καὶ τὸ ὅλον χάλασμα, ἐν ᾧ οἱ δίδυμοι. ἰδίως δὲ τὸ ἔξωθεν σαρκῶδες. σύγκειται δὲ ἐκ χιτώνων τοῦ μὲν ἔξωθεν δαρτοῦ καὶ ἐρυθροειδοῦς. ὁ μὲν οὖν ὄσχεος καὶ δαρτὸς κοινῶς ἀμφοτέρους συμπεριειληφότες συνάπτουσι πρὸς τὰ ὑπερκείμενα, ὁ δὲ ἐρυθροειδὴς ἑκάστῳ συνῆπται, καὶ σφαιρικῶς ἐν κύκλῳ περιειλυφὼς τοὺς διδύμους, ἰδίᾳ καθ' ἕνα συνέχων.

E quibus intelligitur totum id quod testes comprehendit, vocari Græce ὄσχεον, latine *Scrotum*, attamen constare duabus tunicul is, quarum exteriores *dartos* & *rysfos* dicantur, interiores dartos & *Erythroides*, quarum dartos & scrotum siue ὄσχεον sese mutuo comprehendant. Erythroides vero a se ipso instar sphæræ in orbem testes comprehendens, dictum, ni fallor, a rubore (etsi Celsus albam hanc pelliculam dicat) quo præditum est, sicut & interior vuluæ seu matricis pelliculæ, teste Sorano. Idem Celsus libro secundo cap. de deiectione: *Dabant aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam* ἐπίχαλκον *Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cuius gutta pani adiecta abunde purgat.* Fuit tempus, cum vitiosum

hunc locum arbitratus sim, & *brassicam marinam* legendum. **Sed** tum animaduertissem, Apuleium qui de herbis scripsit, speciem quandam tithymalli *lactucam marinam* appellare, protinus in mentem venit, vt cum Hermolao putarim id genus esse, quod Theophrastus παράλιον vocat libro 9. cap. 12. τῶν δὲ τιθυμάλλων ὁ μὲν παράλιος καλούμενος κόκκος φύλλον ἔχει περιφερὲς, καυλὸν δὲ τὸ ὅλον μέγεθος ὡς σπιθαμιαῖος, τὸν δὲ καρπὸν λευκόν. ἀμῶνται δὲ, ὅταν ἄρτι περκάζῃ σταφυλή. καὶ ξηρανθεὶς ὁ καρπὸς, δίδοται πιεῖν τριφθεὶς, ὅσον τρίτον μέρος ὀξυβάφου. Id est, vertente Gaza: *Lactariarum, quod maritimum granum appellant, folio est rotundo. caule totaque magnitudine ad palmum. fructu candido, demetitur cum vna nigrescere incipit, & siccatus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte.* Theodorus omnes Tithymalli species *lactarias* vocat, Plinium & veteres in ea re sequutus. Quin Celsus libr. quinto, cap. septimo aperte Tithymallum *lactucam marinam* interpretatur, non addito illi *Paralii* aut *littoralis* nomine. Notha quoque Dioscoridi infarcta lactucam marinā *Tithymallum* appellant. Cur *lactariam* vocarint, potes e Virgilio Marcello discere. Idem Celsus libro secundo, cap. 32. *Verbenarum contusa cum teneris caulibus folia, cuius generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera.* Celsus hic voce verbena vsus est secundum antiquos, non vt Plinius accepit, pro herba, quæ peristereon Dioscoridi & Theophrasto dicitur; quam *verbenacam* idem & *hierobotanem* vocauit. Nam antiqui omnes herbas puras, quibus Deorum aræ redimiebantur, aut quæ in sacris adolebantur (cuiusmodi hic Celsus commemorat) *verbenas* appellabant. *Sagmina vocantur verbenæ, id est, herbæ puræ, quia ex loco sancto secabantur a consule prætoreve, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum bellumq; indicendum. Vel a sanciendo*, id est, *confirmando*.

Næuius:

Iusiurandum Iouis sacratum sagmine.

Et alibi:

Scapos atq; verbenas sagmine sumserant.

Planius Tit. Liuius Decad. 3. libr. extremo decimo: *Fœciales* (inquit) *cum in Africam ad feriendum fœdus ire iuberentur, ipsis postulantibus Senatusconsultum in hæc verba factum est, vt priuos lapides, silices, priuasq; verbenas secum ferrent, vti prætor Romanus his imperaret, vt fœdus ferirent, illi prætorem sagmina poscerent. Herba id genus ex arce sumtum dari fœcialibus solet.* Idem lib. 1. *Fœcialis regem Tullum ita rogauit: Iubesne me Rex cum patre patrato populi Albani fœdus ferire. Iubente rege: Sagmina, inquit, te rex posco; Rex ait, puram tollito; fœcialis ex arce herbam graminis, herbam puram attulit: postea Regem ita rogauit, Rex facisne tu me regium nuntium populi Romani, Quiritium, vasa comitesq; meos? Rex respondit:*

Quod

Quod sine fraude mea populiq; Romani Quiritium fiat, facio. Fœcialis erat M. Valerius. is patrem patratum Spurium fecit. Verbena caput capillosq; tangens, &c. Quod prius *sagmina & puram herbam & gramen ex arce* vocauit, *verbenam* nunc appellat. Ex quo intelligitur, quamuis herbam siue gramen in arce enatum *verbenam* fuisse & *sagmina*; eo quod crederent, omnia in loco sacro enata, pura esse & a Diis sacrata. Vnde inoleuit, vt quælibet herbæ, quib. aræ redimiebantur, aut quæ vna cum sacrificiis adolebantur, *verbenas* dici quasi herbas puras & numinibus sacratas. Vnde illud Terentii: *Ex ara sume verbenas*, cum in Menandri paris argumenti Comœdia pro *verbenis* myrtus habeatur, teste Seruio, quam & Celsus hic inter verbenas herbas commemorat. Hinc & Donatus; *Verbena quasi herbena, redimicula sunt ararū.* Et rursum alius: *Verbena sunt omnes herbæ frondesq; Festæ, ad aras coronandas, vel omnes herbæ frōdesq; ex aliquo loco puro decerptæ. Verbena autem dicta quasi herbena.* Deinde Menandrum commemorat, cuius dicta desiderantur. Puto id fuisse quod ex Seruio supra attulimus. Mirum tamen, quomodo Plinii ætate ea opinio inoleuerit, vt hanc sacrorum sanctimoniam herbæ, quæ peristereon & verbenaca, & ob id *hierabotane*, hoc est *herba sacra* appellatur, tribuerint, quomodoque iis adsensus sit Plinius, cui antiquitas non erat ignota; cum ex superioribus & Celso constet, veteribus id in mentem non venisse, cum sic scribit: *Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quam hiera botane, aliqui peristerion, nostri verbenacam vocant, hæc est quæ legatos ferre ad hostes indicauimus, hac Iouis mensa verritur, domus purgantur lustranturque.* Quorum prius an verum sit, ex superioribus liquet, cum omne gramen in arce enatum verbenam dici consuesse ostendimus. Sed reliqua Romani sacrificuli forte ex magorum superstitionibus hausere, exoleto prisci feriendi fœderis ritu & more; qui suis vanissimis commentis huic herbæ auctoritatem conciliarūt: persuaseruntq; efficere, quæ idem mox auctor subdit. *Vtraque*, inquit, *sortiuntur Galli & præcinunt responsa. Sed magi vtiq; circa hanc insaniunt: hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi: Collegi circa canis ortum debere, ita vt ne Luna aut Sol conspiciatur, fauis ante & melle terræ ad piamentum datis, circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli, siccari in vmbra separatim, folia, caulem, radicem. Aiunt; si aqua spargatur triclinium, quæ maduerit, latiores conuictus fieri.* Hæc ille. Quæ omnia quamuis vanissima huiusmodi superstitionibus deditti, obseruant, & credunt. At Græci, Theophrastus, Dioscorides & alii, nihil huiusmodi de ea herba tradiderunt: vt ex vulgi magorumq; superstitiosissimis commentis, tale quid subortum esse videatur: cum sacrum illud fœderis insigne antiqui modo *verbenas*, modo *sagmina*, gramen denique nuncupasse videantur. *Gramen* autem significasse *omnem herbam viridem*, & *robur*.

omne lignum durum. testis est Se[illegible]ius; & gramineam coronam, quę & obsidionalis dicitur, quod ea coronabatur qui ciuitatem aut exercitum liberassent, ex eiusmodi herbis decerpi concinnarique solitam, quæ eo loci vbi liberatio facta erat, concretæ enatæque inueniebantur. Licet peculiare id nomen notissimæ quoque herbæ fuerit, quæ Græce agrestis dicebatur, cui in sacris locis præcipue enatæ, vt in monte Parnasso, aliquam sacram vim attribuebant, vt patet ex eo prouerbio, quod Geoponicῶν collector Cassianus ita refert:

ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιὴ κεῖται ἀγρώδης.

Hoc est,

In Corydi nido nodôsi graminis est vis.

Sed id nunc discutiendum, quod Nonius refert. *Caduceus*, inquit, *pacis signum Varro pronuntiat de vita populi Romani libr. 2. Verbenarius ferebat verbenam, id erat caduceus pacis signum.* Quod non ita intelligendum, vt credamus Varronem voluisse dicere, e verbenis aut verbena caduceum, aut formam caducei concinnari solere, sed idem significasse Romanis caduceum, quod Græcis κηρύκειον. Nam quod subditur: *Nam Mercurij virgam possumus existimare*; Nonii verba esse videntur, & ad caduceum referenda. Verbenis non solum aras redimiri solitas fuisse, sed eas etiam vna cum sacris adoleri consuesse, auctor est Vergilius in Pharmaceutria:

Verbenasq; adole pingues & mascula thura.

Ad quæ forte respiciens Lactantius diuinarum Institutionum lib. 6. ita scribit; *Deus enim non desiderat victimam, neq; muti animalis, neque mortis ac sanguinis, sed hominis vitam. Ad quod sacrificium neque verbenis opus est, neque fibris, neque cespitibus, quæ sunt vtique vanissima, sed ijs quæ de imo corde proferuntur.* Huiusmodi item verbenis coronabantur sacrificantes, vt testatur idem Vergilius lib. 12. Æneidos:

Dimensi Rutiliq; viri, Teucrique parabant,
In medioq; focos & dijs communibus aras
Gramineas, alij fontemq; ignemq; ferebant
Velati lino & verbenis tempora cincti.

In quem locum scribens Seruius confirmat ea, quæ superius diximus. *Verbena* (inquit) *proprie est herba sacra sumta de loco sacro Capitolij, qua coronabantur fœciales & pater patratus fœdera facturi, vel bella indicturi. Proprie tamen etiam verbenas vocamus, omnes frondes sacratas, vt est laurus, oliua, myrtus, vt Terentius: Ex ara hinc verbenas sume. Nam myrtum fuisse Menander testatur, vnde Terentius transtulit.* Plinius Valerianus, qui de re medica quinque libellos reliquit, verbenam quandam celebrat, quæ Græcis [illegible] dicatur.

CAPVT

Caput VIII.

Icostonæ qui sint in Arriano Decastone, inibique plura de vectigalium & tributorum generibus, vicesimis, auro vicesimario, *alijsque.*

ARrianus in 3. Dissertationum Epicteti cap. vltimo: ὁ δοῦλος εὐθὺς εὔχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος. διὰ τί; δοκεῖτε, ὅτι τοῖς εἰκοστώναις ἐπιθυμεῖ δοῦναι τἀργύριον; οὔ. Hoc sic vertit vir quidam doctus: *Seruus imprimis cupit se donari libertate; quam ob caussam? an quia desiderat pro tessera vendentibus argentum numerare? Non, &c.* εἰκοστώναις vertit *pro tessera vendentibus argentum numerare*: id, quod valde absurdum est. Qui enim sunt qui tesseras vendant? (vt opinor) nulli. Erant tesseræ mercatoriæ, de quibus nobis (vt puto) cum de symbolis ageremus, sed quid hæc ad seruos libertate donandos? Et ne putes illum incuria lapsum, sed iudicio suo falsum reddit in Annotationibus suis rationem versionis suæ: εἰκοστώνῃ, inquit, *transtuli, pro eo qui rem emit exhibito signo aut tessera aliqua.* Addit præterea, quod absurdius est, neque vspiam lectum; *Antiquitus manumissis ac libertate donatis, emere publice frumenta permissum fuisse exhibita tessera: cum alioqui seruis emendi ius nullum esset.* Quod Persii versiculo intelligi ait, Satyra 5.

Libertate opus est non hac qua est quisq; Velina.
Publius emeruit scabrosum tesserula far
Possidet. Quod tantum a mente Persii est, quantum ab Indo distat Eridanus. Loquitur enim ibi Persius de frumento, quod bonorũ Principum dono, gratis metiebatur viritim populo Romano, cuius nulli erant participes nisi ciues, inter quos etiam connumerabantur liberti. ∶is dabantur singulis in suis tribubus & curiis tesseræ, ne peregrini aut fugitiua mancipia, si promiscue absq; signo datum foret, irreperent. Sed hæc alias latius: nunc ad *Icostonas* redeamus. Ego sic locum verterem: *Seruius assidue orat se donari libertate, quam ob rem? an videtur, quod cupit vicesimæ coactoribus argentum numerare? Minime.* εἰκοστῶναι enim erant, qui colligebant vicesimas eius pecuniæ, quæ pro capite serui dabatur. Erat enim Romæ vectigal, quod vicesima appellabatur, quod ei pretio & ære pro capite manumissi dato colligebatur, fiscoq; inferebatur; quod *aurum vicesimarum* video appellari; primũ id decretum a Cn Manlio Cos. cum Sutrium obsidet, teste Liuio lib. 7. Vicesima aũt, q̃ fisc⁹ ex hereditatib. capiebat: veniebat a lege Papia Poppea. De qua hic nihil adiicimus, quoniã abunde de ea dictũ est ab Alciato in dispunctionib. & Io. Vdalrico Zasio in libello de legib. De priore *vicesima*, Cicer. lib. 2 Epist. ad Att. *Portorijs Italiæ sublatis, agro Campano diuiso, q vectigal superest domesticũ præter vicesimã?* ab hac *aurum vicesimarium* dicebatur, q in sanctiore ærario cõ-

debatur. De eo Liuius lib. de bello Punico septimo; *Aurum vicesimariũ, quod in sanctiore ærario ad vltimos casus seruaretur promi placuit: promta ad quatuor millia pondo auri.* In quibusdã autem olim codicibus perperam legebatur *incesimarium*. Hos ad vsum belli Gallici solũ conditos thesauros, (vnde ἀφωσιωμένους vocat Appianus) execratione publica. Sed Cæsar vrbem deuotione illa se liberasse iactabat, quod Gallos deuicisset. Ii & *icostologi* dicebantur, qui vicesimas colligebant, infames vulgo & exosi, vti decatones; qui decimas colligebant & decadentæ; nam & decima pars cedebat fisco eius, quod vir vxori, aut vxor viro relinquebat, si liberos nõ haberent heredes. Quod ius ab Honorio & Arcadio Impp. sublatũ est. Ærarium autem, in quo aurum vicesimarium condebatur, etiam *cimeliarthium* vocabatur, e quo Cæsar sustulit laterum aureorum sex & viginti millia. Percussæ monetæ pondo CXI. vt scribit e scriptore quodam antiquo Alexander ab Alexandro. In Thucydidis historiarum lib 7 lego Athenienses, cum duplici bello vrgerentur Syracusanorum, & aduersus Lacedæmonios; a sociis naualibus abstulisse vicesimam omnium rerum, quæ in mari erant. τὴν εἰκοστὴν ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον τῶν κατὰ θάλασσαν, ἀντὶ τοῦ φόρου τοῖς ὑπηκόοις ἐποίησαν hoc est: Per idem tempus vicesimam earum rerum, quæ in mari erant pro tributo, subditis qui illis parebant imposuisse.

CAPVT IX.

Isidorus defensus contra celebres quosdam viros; inibiq; de Papiæ legis variis capitibus.

Isidorus grauiter a quibusdã incessitur, quod lib. 5. Etymologiarum cap. 15. (quæ etiam Gratianus repetit in Decretis, *distinct. 2. cap. quædam.*) ita scribit: *Leges dicuntur ab his, qui eas condiderunt; vt Consulares, Tribunitiæ, Iulia, Cornelia; nam sub Octauiano suffecti Consules Papius & Pompeius, legem tulerunt, quæ a nominibus eorum appellatur Papia & Pompeia,* continens patrum præmia pro suscipiendis liberis. Quæ in tertio Dispunctionum suggillans clariss. vir And. Alciatus, *Quantum* (inquit) *hoc loco deceptus sit Isidorus, ex hoc probatur, quod non duo consules legem hanc tulerint, sed ab Augusto lata est, appellaturq; lex Papia.* Hæc ille. Fateor verum esse quod Isidorus lapsus sit in nomine secundi Cõsulis, quemadmodum & illum sequutus Alexander ab Alexandro genial. dierum lib. 4. c. 12. Non enim *Pompeius*, sed *Poppeus* legendum. At non ideo errauit Isidorus, quod a duobus illis Coss. latam eam legem scripserit. Augustus quippe vt auctor est Dion lib. 56. Romanæ historiæ, cum ante de pœnis cœlibum leges tulisset, & de maritandis ordinibus, & priusquam lex perferri posset, recusantibus id cœlitibus, & triennii dilatione impetrata, tãdem ea M. Pappio Mutilo, & Q Poppeo Secundo perlata est; ante acerbissima oratione increpitis ficti cœlibatus auctoribus. Sed Græca ipsius Dionis ponenda sunt. καὶ

αὐτῷ

οὕτω ὅτι Πάππιος ὁ νόμος ὑπό τε Μάρκου Παππίου μουτίλου, καὶ ὑπὸ κυΐντου ποππαίου (Ποππαίου) σεκούνδου, τῶν τότε ἐν μέρει τοῦ ἔτους ὑπατευόντων ἐτέθησαν, καὶ συνέβη γὰρ ἀμφοτέρους σφᾶς, μὴ ὅτι παῖδας ἀλλὰ μηδὲ γυναῖκας ἔχειν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τούτου ἡ ἀνάγκη τοῦ νόμου κατεφωράθη. Hæc ſic vertit Georgius Xylander: *Inde Lex quoque Pappia Poppaia a M. Pappio Mutilo, & Q. Poppeo Secundo lata eſt, qui parte eius anni* Coss. *vterque neq; vxorem neq; liberos habebat, quo ipſo deprehendi potuit, quã ea lex neceſſaria fuiſſet.* Vnde liquet, poſt Iulias ab eo leges ſæpe rogatas, cum eæ perferri non poſſent ob recuſantium tumultuantium multitudinem, tandem ſub nomine horum conſulum eſſe perlatam & ſancitam. Quod ipſum e Cornelio Tacito planum videtur. *Relatum deinde* (inquit) *de moderanda Papia Poppæa, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes incitandis cœlibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat.* Suetonius quoq; Tranquillus in Auguſto tradit illum legem de maritandis ordinibus tuliſſe. *Hanc* (inquit) *cum aliquanto quam ceteras ſeuerius emendaſſet, præ tumultu recuſantium perferre non potuit, niſi ademta demum lenitate parte pœnarum, & vacatione triennij data, auctiſq; premijs.* Ex quibus eſt manifeſtum, cum Auguſtus nullo modo per ſe ſenatum populumque Romanum inducere poſſet, vt legi acquieſceret: tandem ad effugiendam inuidiam nominis ſui, hos duos ſuffectos Coss: ad eam perferendam induxit & coegit. Qui cum cœlibes eſſent, & legi a ſe latæ parendum eſſet, reliqui minorem cauſſam excuſandi ſeſe haberent. Non igitur reprehendendus Iſidorus: vt etiam doctiſſimi iuuenis Ioannis Vdalrici Zaſii ratio hic non ſit admittenda; qui illam a C. Papirio Popeo Sabino ex auctoritate Auguſti ad populum latam ſcribit in Conſulatu, quem cum Q. Sulpitio Camerino geſſit, quinquennio ante mortem Auguſti: erroriſq; ideo Iſidorum conuincit. Sed pace doctiſſimi Iuuenis, cuius immatura morte res literaria plurimum amiſit, non ab his lata eſt lex. Qui etſi initium anni tenuerint vt ordinarii Conſules, tamen auctore Dione, M. Papius Mutilus, & Q. Poppeus Secundus, in eorum locum ſuffecti legem tulerunt, vt bene opinatus eſt Iſidorus; etſi in Poppeii nomine errant. Non admittendus etiam eſt error alterius doctiſſimi viri, qui in annotationibus ſuis in Suetonium Trãquillum, interpretes eius emendaturus, dicit hanc legem nominatam a Sabino Conſulari ac triumphali viro inſigni memoria auo materno Sabinæ Poppeæ. Et ſubdit: *Poſtea hac autem iunctim Papia Poppæa dicta videtur, quod cum Papius legem contra adulteros tuliſſet, ac de matrimonijs etiam ſanxiſſet; Sabinus Poppeus eandẽ retractauit, grauioribus pœnis additis, ſanxerit frequentanda matrimonia: vnde & lex poſtea, a primo auctore Papia dicta, poſtea de Sabino Poppæo Papia Poppæa iunctim appellata eſt.* Quæ quam ſint vana, ex præcedentibus eſt manifeſtum. Nullus enim Papius ante hos duos **Coss.** de adulteriis legem tulit. Sed idem Iulius Octauianus (qui

teste eodem Dione post adoptionem ita se appellari voluit) licet lege quadam Papia, (cuius Cicero pro Cornelio Balbo meminit) peregrini in suas ciuitates redire cogerentur. Capita huius legis plurima erant, quæ a doctis viris collecta, etsi hic repetere quibusdam forte nimis longum videbitur: succincte tamen & in breue reducta adnumerabuntur. Primo igitur, *si vir & vxor filios non haberent, quod alter alteri reliquisset, decima parte fisco adiudicaretur*, vt eo spectarit Iuuenalis:

Iura parentis habes, &c.

Hæc Alciatus dispunctionum libr. 3. cap. 4. quod ius abolitum idem dicit per Arcadium & Honorium Imperatores Tit. Cod de infirmand. cœlibum pœnis. Contra, si legi Papiæ paruissent, solidum ii capiebant, eius scilicet quantitatis & partis, siue integræ, siue ex parte hereditatis, in qua instituti fuissent, aut quod eis legatum foret. Quod *solidum* vocabant, quod inde fisco aut ærario ex lege Papia nihil accresceret. Et id est, quod Iuuenalis dicit: *Legatum omne capis*, hoc est, solidum & integrum *minimeq; accisum*. Id in quibus casibus eueniat, docet in Institutionibus suis Vlpianus tit. de solidi capacitate. Legi Papiæ derogabatur, si ius liberorum trium (cuius sæpe meminit in Epistolis Plinius Cæcilius) a Principe impetrassent, vt ibidem notat Vlpianus: aut si filium filiamue communem habeant, liberam habere testamenti factionem, vt Iuuenalis carmen habet:

Iura parentis habes, propter me scriberis heres.

Hoc ius omnibus ciuibus induisere Impp. Arcadius & Honorius Cod. de iure liberorum. l. vnica, *Famosam ducens vxorem aut Senator libertinam ducens, nihil capiebant*, vt idem ait, & habetur *Cod. de nupt. l. libertam.* At aliis ingenuis libertinis habere licebat, vt colligitur *ex l. Lege, ff. de ritu nuptiar.* & Vlpiani Institutionibus. Præterea apud Dionē lib. 56. De coniugio Senatoribus interdicto ita lex habet: *Qui Senator est, quiue filius, nepos, pronepos-ve ex filio, vel ex filia natus ciuis eorum est eritue: ne quis eorum sponsam vxoremue, sciens dolo malo habeto, libertinam aut eam, qua ipsa, cuius pater materue artem ludicram facit fecitue: neue Senatoris filia neptisue ex filio, proneptisue ex nepote filio, nato nata, libertino eiue qui ipse, cuiusue pater materue artem ludicram facit fecitue, sponsa, nuptaue sciens dolo malo esto; inter qua eorum dolo malo sciens sponsam vxoremue eam habeto.* Sic Paulus Iurisconsultus lib. 1. ad legem Iuliam & Papiam. ff. de ritu nupt. Si mulier maior quinquagenaria, aut vir maior sexagenario nuptias contrahebant, quod existimabantur generare non posse, matrimonium inutile existimabatur, & pœnam legis Papiæ incurrebant. Sustulit hoc Iustini. *C. de nuptijs, l. sancimus.* Allusit quoque ad hoc non illepide Lactantius Firmianus: *Quid est*, inquit, *quod apud Poetas salacissimus*

vsque Iuppiter desierit liberos tollere? Vtrum sexagenarius est factus? & illi lex Papia fibulam imposuit. Hoc caput videtur Suetonius innuere a Tiberio additum. Sic enim in Claudio: *Capiti (inquit) Papiæ Poppeæ legis a Tiberio Cæsare, quasi sexagenarij generare non possent, edicto abrogauit, imo correxit, teste Vlpiano. Nam cum lex ita haberet, vt idem præfato loco docet, qui intra sexagesimum, vel quæ intra quinquagesimum annum neutri legi paruerit* (hoc est, Iuliæ, & Papiæ Poppeæ,) *licet ipsis legibus post hanc ætatem liberatus esset: perpetuis tamen pœnis tenebitur ex Senatusconsulto Perniciano.* Sed Claudiano Senatusconsulto maior sexagenario, si minorem quinquagenaria duxerit, perinde habebitur, ac si minor sexaginta annorum duxisset vxorem. Illa igitur abrogatio moderatioque rigoris, eius legis Tiberianæ, quam innuit Suetonius. Sed id non succedebat, si maior quinquagenaria minori sexagenario nupsisset; illud enim Senatusconsulto Caluisiano impar matrimonium censebatur, ob sterilitatem mulieris.

Si quis extraneus heres institutus fuisset, is priusquam hereditatem adiret, vicesimam partem fisco impendere teneretur, qua lege filii & proximiores heredes non tenebantur; auctor Dion libro 55. vti commemorat Alciatus Dispunct. lib. 3. cap. 6. Dion scribit, Augustum id sanxisse, vt inopiam ærarii militaris subleuaret. Emendauit hoc Nerua. Traianus redegit ad heredes alia familia genitos; vt pluribus exsequitur Plinius Cæcilius in Panegyrico ad Traianum. Sed Gratianus in totum sustulit, auctore in gratiarum actione De Ausonio. Sed pace Alciati, non vicesimas sustulit Gratianus, sed residua tributorum condonauit. Si heres viuente testatore ante aditam hereditatem decessisset, fisco bona addicerentur. Sed hoc a Iustiniano sublatum est titulo de Caducis tollendis. Confirmat hoc caput Vlpianus in Instit. tit. de Caducis, qui eius hereditatem caducam esse dicit, qui ex parte heres scriptus vel legatarius, ante apertas tabulas, decesserit vel peræger factus sit. Quin ex hac lege tota caducorum materia pendebat: nam & cœlibis bona, vt ante diximus, caduca erant, si intra dies centum legi non paruisset. Itemque eius (vt idem testatur) qui Latinus, ius Quiritium consequutus nondum sit, quod tamen ius non amisit ratione legis Papiæ Poppeæ. Sed ex lege Iunia acquirit, si ius Quiritium consequatur: & si ratione peregrinitatis legi Papiæ Poppeæ subditus esse videatur. Ex hac lege prima liber- I.
torum iura promanarunt, aliquot capitibus distincta. Si enim libertus duos filios vel diuerso tempore in potestate habuisset: obligatione operarum liberabatur *Cod. de oper. libert. l. nec patronus.* Hæc Ioan. Zasius.

Si liberti ius trium liberorum habuerunt ex lege Papia II.

Poppæa, non licebat patronis eorum, bona contra tabulas testamenti ipsorum possidere. *Vlp in Instit. tit. vlt. §. contra tabulas.*

III. Remittebatur liberto iusiurandum, quod in hoc oppositum erat, ne vxorem duceret, libertæue nuberet, si modo nuptias rite contrahere vellet. *l. adigere. ff. de iure patronatus. §. lege Iulia.*

IV. Prohibebat libertam diuertere a patrono, & alii inuito patrono nubere, *l. vnica, vnde vir & vxor. Si liberta ab inuito patrono* (inquit Vlpianus) *diuertit, Lex Iulia de maritandis ordinibus retinet istā in matrimonio, dum eam prohibet alij diuidere inuito patrono.* Ioan. Zasius ex hoc liquere ait, eandem fuisse legem Iuliam & Papiam, quod lege quidam testamento. ff. de legat. & fideicomm. 1. dicat ibi Iurisconsultus: *lege Iulia bona vacantis ad fiscum pertinere.* Quod Papiæ Popeæ tribuit Iustinianus. *Cod. de caducis tollend.* Quare aliquando coniunguntur, vt ll. Licinia, Mutia, Ælia Sentia coniunguntur: vt in *l. sancimus, C. de nuptijs.* Hæc Zasius. Sed pace iuuenis doctissimi, & si auctores interdum vtramque confundant ob similitudinem, & quod eadem fere continebant capita, easdemq; res, tamen fuere diuersæ, & diuersis temporibus latæ, vt liquet ex Dione, & nos ante ostendimus; nam & lex, *Sancimus nuptias,* plane eas disiungit, cum ait: *Sancimus nuptias, quæ lege Iulia vel Papia prohibita sunt, &c.* quod si interdum confundantur, facit vt diximus, earundem rerum materia in vtraque complexa & contenta, tum quod ab vno eodemq; auctore, nempe Iulio Octauiano Aug. profectæ sunt, quarum primam suo nomine tulit, quam cum ob recusantium multitudinem perferre non posset, effecit (sicut dictū est) vt nomine M. Papii & P. Poppei suffectorum Coss. tandem perferretur & sanciretur.

V. Ante hanc legem patronæ in bonis libertorum illud ius tātum

VI. habebant: quod Lex XII. tabularum introduxit. Sed postea lex Papia patronæ ingenuæ duobus liberis honoratæ, libertinæ tribus, id iuris dedit, quod ipsi patrono tribuit.

X. Eiusdem legis Iuliæ caput erat *de fundo dotali,* quo cautum erat, ne maritus fundum dotalem siue prædium dotale posset alienare aut obligare. vt habet l. *Lex Iulia,* auctore Caio ad edictum, prouinciale lib. 11. Cuius meminit & Iustinianus Instit. quib. alienare licet vel non.

XI. Ex hac quoque lege aucta sunt patronis iura. Cautum enim erat, vt ex bonis eius, qui sestertiorum C. millium patrimonium reliquerat, & pauciores quam tres liberos habebat, siue is testamento facto, siue intestatus moriens, virilis pars patrono deberetur, hoc est, dimidia pars si vnum filium filiamue reliquisset. Tertia vero si duos vel duas; si tres reliquerat, repellebatur patronus iure trium liberorum. Quod ipsum quoque ex hac lege manasse supra ostendimus. Theophilus in sua paraphrasi Institutionum interpretatur sestertiorum c. millia, centum solidos; erat ergo solidus mille

mille sestertii, h e aureus, vt post interpretatur Iustinianus, quem melioris notæ Ducatu, aut coronato Liliis pleno quidam, adæquant. Sed hoc totum etiam abstulit Iustinianus, vt patet Institut. de successionibus libertorum.

Vestales quoque virgines erant ab hac lege immunes, vt habet Dion, & repetit Alexander ab Alexandro lib. 2. c. 22. Abrogarunt ex ethnicis D. Seuerus legis Pap. æ vanissimas constitutiones, vt habet Tertullian. in Apologetico, & Aurelianus Imperator: Ex Christianis, Constantinus, Arcadius & Honorius, ipseque Iustinianus, vt habes per totum titulum de caducis tollendis. Legis Iuliæ meminit Apuleius in Apologia. *Lex quidem*, inquit, *Iulia de maritandis ordinibus nunquam scilicet ad hunc modum interdicit, vxorem in villa ne ducito.* Irridet accusatorem, quod illi ceu crimen obiecerat, quod vxorem in villa duxisset. Denique lege Papia constituta erant delatoribus præmia, qui hereditates, ex quibus lege Papia aliquid ad fiscum pertinebat, deferebant. Suetonius in Nerone: *Præmia delatorum legis Papiæ ad quartas redegit.* Delatores autem istos Traianus in totum sustulit, auctore Cæcilio Plinio in Panegyrico. Postremo ne vicesimis aut aliis fisci iuribus ex hac lege manantibus aliqua fraus fieret, cautum erat; vt tabulæ testamenti aperirentur coram testibus, qui id signauerunt, vt recognitis signis recitentur, atque ita describendi exempli fiat potestas: ita obsignatum signo publico in Archiuum redigatur: vt si quando exemplum eius interciderit, sit vnde peti possit. Quæ vero in municipiis, oppidis, coloniis, conciliabulis extra vrbem, coram magistratu inter horam secundam & decimam diei recitari debebunt, & exemplo sublato, ab iisdem rursus magistratibus obsignato, quorum præsentia constat apertum; vt habet Iulius Paulus sententiarum libro 4. tit. de vicesima: credo vt ius fisci melius seruaretur. Nam, vt Vlpianus dicit, sua ætate ex constitutione Imperatoris Antonini, omnia caduca fisco vindicabantur, seruato duntaxat iure antiquo, liberis & parentibus. Et hæc puto fuisse ex iis legibus, quas D. Antoninus, auctore Iulio Capitolino de vicesimis constituit. Sed hæc omnia, vt diximus, Iustinianus sustulit, vt latius patet per totum titulum de caducis tollendis. nam contra vicesimæ legem Antoninus militibus pro arbitrio hereditates adire permiiit, vt habetur § 3. dictæ legis, Itemque l. 3. C. de edicto D. Hadriani tollendo.

XII. XIII. XIV.

CAPVT X.

Reseratus sensus occultior Tibulliani carminis, hactenus non obseruatus.

Tibulli carmen est ad Messalam libro primo nemini non decantatum:

Te

Te propter nullos tellus tua postulat imbres
Arida nec pluuio supplicat herba Ioui.

Hos versus quidam abunde enarrasse sibi visi sunt, cum ea quæ de Ioue Pluuio scribit Pausanias, & de Nilo Stephanus attulerint. Sed doctissimorum virorum salua auctoritate, adhuc abstrusius & magis subtercutaneum in eis reconditum latet, præcipue in a versu: nam attingit hic Tibullus veterem Atheniensium morem, qui (vt quondam Romani) nimia siccitate & pluuia agris campisque laborantibus, ambaruualia faciebant, & circum arca camposque supplicationes obibant, Iouem inuocantes; quem ob id Hyetium, hoc est, pluuium nuncupabant, circumeundo extorta voce clamitantes: *Plue, plue o Iuppiter, in aridos Atheniensium agros:* vt videlicet aridam eorum regionem madefaceret. Quod ipsum non ita diu animaduertimus dum M. Antonini Imp. cognomento Philosophi lib. 5. καθ' ἑαυτὸν legi. Verba grauissimi viri, & sapientissimi Philosophi & Romanorū Imperatoris hæc sunt: εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον ὗσον ὦ φίλε Ζεῦ κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. Hoc est: *Preces Atheniensium, plue, plue o amice Iuppiter, in aruum & campos Atheniensium.*

CAPVT XI.

Apud Fulgentium in fabula Orphei castigandus locus, & Bacidem legendum pro Battiadem; *& ex eiusdem auctoris libro de obscuris vocibus mendum sublatum.*

FVlgentium, auctorem, si eruditionem spectes, non vsquequaque aspernabilem, mendis aliquot obsitum inuenias, e quibus nunc id commemorabo, quod est in fabula Orphei Mythologiarum libro tertio: *In Aruspicinis aliud est fibrarum particularumque inspectio, aliud secundum Battiadem euentuum immutatio.* Scholiastes quidam hircum mulgens supposito cribro multa hic nugatur de Battiade & Callimacho, falso adferens eum de Aruspicina scripsisse. Tu lege *secundum Bacidem.* Fuit enim Bacis vates & Augur optimus Isatius Lycophronis interpres tres Bacides fuisse dicit: τρεῖς Βακίδες χρησμολόγοι, ὁ ἐξ Ἐλεῶνος τῆς Βοιωτίας καὶ ὁ Ἀθηναῖος, καὶ Ἀρκάς, id est, *Tres Bacides oracula fundentes, vnus ex Eleone Bœotiæ, alter Atheniensis, tertius Arcas.* Sic in libello illius de obscuris & antiquis vocibus idem mendum inoleuit, nouissima editione Christophori Plantini, (qui hunc libellum Nonio ab Hadriano Iunio castigato subiunxit:) emendatum; habebatur enim: *Labeo qui disciplinas Tagetis & Bacchitidis 15. voluminibus explanauit.* Quo loco qui Nonio Plantini carent, *Bacidis* reponent. Oraculorum eius subinde in Vrania meminit Herodotus, relatis ex iis versibus heroicis. Pisistratus

etiam

etiam cognomento siue epitheto Batis est appellatus, quod oracula proferret, vt auctor est Suidas. Fuit autem vaticinus. Eius lustrales & vatidicos libros se legisse iactat Pausanias in Phocicis. Abrahamus Lœscherus perperam bis in Pausania *Bacchis* legisse videtur, qui error Ciceronis de diuinatione libro priore etiam in quibusdam Codicibus occupasse videtur, vt *Bacchis Bœotius* ibi scriptum sit, quam tamen antiquam lectionem videtur velle retinere Guilelmus Canterus nouarum lectionum suarum capite nono, libro quarto. Ast alias certe vbique Bacis legitur, vt in Plutarchi libro de virtute mulierum in principio: εἰ τὰ σιβύλλης λόγια τοῖς βακίδος αὐτὴ παραβάλλοιμι. id est, *vt si Sybyllæ oracula vna cum Bacidis committam & comparem.* habuit fratrem Glauum, vt auctor est Suidas. Apud eundem, φιλητᾶς δὲ ὁ ἐφέσιος, φησὶ τρεῖς βάκιδας. ὁ μὲν ἐξ ἐλεῶνος τῆς βοιωτίας. ὁ δὲ ἀθηναῖος. ὁ δὲ ἄρκας ἐκ πόλεως καφύης, ὃς καὶ κύδας ἐκαλεῖτο καὶ ἀλήτης. θεόπομπος ἐν τῇ θ. τῶν φιλιππικῶν, ἄλλατε πολλὰ περὶ τούτου τοῦ βάκιδος ἱστορεῖ παράδοξα, καὶ ὅτι ποτὲ τῶν Λακεδαιμονίων τὰς γυναῖκας μανείσας ἐκάθηρεν, ἀπόλλωνος τούτοις τοῦτον καθαρτὴν δόντος. id est, *Philetas Ephesius dicit, tres Bacides fuisse, vnum ex Elegne vocatum, alterum Atheniensem, & tertium Arcadem ex ciuitate Caphya, qui & Cydas & Aletes est appellatus, quasi dicas erronem & molestijs plenum. De hoc Bacide præter vulgi opinionem multa scribit Theopompus in 9. Philippicon; tum quod Lacedæmoniorum vxores furentes purgarit: huiusmodi purgatorem eis dante Apolline.* Limphatum hunc fuisse testatur Pausanias in Bœoticis: βάκιν φησὶ κατάσχετον ἄνδρα ἐκ Νυμφῶν, & rursus in Messinicis: βακίδι μανέντι ἐκ Νυμφῶν, hoc est, *Bacim dicit hominem acceptum a Nymphis.* & iterum: *Bacidi furenti ex afflatu Nympharum*; cuiusmodi veteres dixere νυμφολήπτους. Vnde non inconcinnum in Nutritiis de eo Politianus:

——Et Martia fratrum
Nomina, Lymphatusq; Bacis: subterq; triones
Natus Hyperboreos Olley.

Meminit & Plato in Theage. Meminit & Dion Chrysostomus in oratione 13. quæ est de fuga seu exilio ad Athenienses: *Hæc ipsa & Sibyllam inueniens & Bacidem vobis damnasse, qui quidem boni fuerunt fatidici & vates,* χρησμολόγοι καὶ μάντεις tum etiam Aristides in Oratione Platonica priore: *Iam qui prorsus numine repleti, nec artis habentes quicquam, non suis tantum, sed & posteris multa mirandaque prædixerunt, vt Bacis, Sibylla, &c.* Et rursus idem in oratione Sicula priore: *Sed vtinam in eo iam metu essemus.* At ego alium iam propiorem video, si classem a Sicilia remoueamus, Athenienses neque hoc ex Bacidis vel Amphilyti discam oraculis; verum per me vobis prædico. Meminit huius & Aristophanes in

quitibus: πολλὰ δ' ὁ Βάκις ἔχρησε τῷ ποτηρίῳ, id est *multa Bacis vaticinatus est poculo.* Quo loco interpres tres fuisse Bacides dicit, unc de quo Aristophanes hic agit, Athenienſem, & varem alterũ Locrum, tertium Bœotium rurſum. Idem Poeta in Auibus:

ὡς ἔστι Βάκιδος χρησμὸς ἄντικρυς λέγων.

id eſt:

Vt est Bacidis oraculum ex aduerſo dicens.

Interpres ea quæ ex Suida modo adduximus de tribus Bacidis refert, Philetam item auctorem ciens. Et rurſum Ariſtophanes in Pace:

εἰ γὰρ μὴ νύμφαι γε θεαὶ βάκιν ἐξαπάτησαν
μηδὲ βάκις θνητοὺς, μηδ' αὖ νύμφαι βάκιν αὐτόν.
Niſi vero Nympha Dea Bacin ipſum deceperunt,
Niſiue Bacis mortales, neue rurſum Nymphæ ipſum Bacim.

ab hoc βακίζων, hoc eſt, *Baciſſans* verbum deduxit:

ἐξώλης ἀπόλοι' εἰ μὴ παύσαιο βακίζων. id eſt,
Interiiſti & periiſti ni ceſſes baciſſare. Id eſt, vt enarrat interpres, *Bacidos meminiſſe*: βακίδος μιμούμενος. Ælianus item variæ hiſtoriæ lib. 12. c. 35. Bacides tres commemorat: Ἕλληνα, Ἀθηναῖον καὶ Ἀρκάδα, id eſt, *Græcum, Athenienſem & Arcadem*, horum omnium teſte Phileta, antiquiſſimus eſt Bœotius.

CAPVT XII.

Voces quædam in Aretæo Cappadoce enucleatæ. Sidia, Brabyla, Sceletia, Hemytymbion, Tripodomum.

A'Ροῖα ῥοίδιον dici cõtendit Phrynichus Sophiſta in collectione dictionum Atticarum, non ῥοΐδιον, ſed non perinde a σίδη σίδιον. ῥοῖαν autem malum Punicum ſignificare omnibus in cõfeſſo eſt. Vnde ῥοΐδιον diminutiua forma finxere. σίδη autem ſiue σίδα Bœotice malum eſt Punicum. Vnde & talem hiſtoriam contexit: σίδας δὲ ὅτι τὰς ῥοιὰς καλοῦσι βοιωτοὶ, ἀγαθαρχίδης ἐν τῇ κ' καὶ εἰκοστῇ τῶν εὐρωπικῶν οὕτως γράφει. ἀμφισβητούντων τῶν ἀθηναίων πρὸς βοιωτοὺς περὶ τῆς χώρας, ἣν καλοῦσι σίδαν, ἐπαμινώνδας δικαιολογούμενος ἐξαίφνης ἐκ τῆς ἀριστερᾶς μεταλαβὼν κεκρυμμένην ῥοιὰν, ἤρετο αὐτοὺς πῶς ἐκείνην καλοῦσιν. εἰπόντων δὲ ἐκείνων ῥοιὰν, ἀλλ' ἡμεῖς εἶπε σίδαν. ὁ δὲ τόπος τοῦτ' ἔχει τὸ φυτὸν ἐν αὐτῷ πλεῖστον, ἀφ' οὗ τὴν ἐξ ἀρχῆς εἴληφε προσηγορίαν, καὶ ἐνίκησε id eſt, σίδας vtique mala Punica vocant Bœoti. *Agatharchides in* 11. *Europicorum hiſtoria ſic ſcribit: Contendentibus Athenienſibus cum Bœotis de regione quam Sidas vocant, Epaminondas ius Thebanorum defendens, derepente ſumto e manu ſiniſtra malo Punico, quod occultarat, interrogauit eos, qua voce id nominarent? Illis vero dicentibus* ῥοιάν: *At nobis, inquit, Sida vocatur. Habebat autem locus ille in ſeſe genus arboris in magna copia, a qua iam inde ab initio regio ipſa nomenclaturam accepit, quo factum vt ipſe vicerit.* Sed Sidion non eſt paruum malum Punicum; verum

rum ita, teste Dioscoride, vocantur punici mali cortices, id est, τὰ λέπη. Aretæus Cappadox ὀξέων παθῶν θεραπευτικῶν libr. 2. φοίνικες οἱ πίονες ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῷ δεδευθέντες ἐς μάζαν τρίβονται. ἔπειτα ἀκακία λεία ἐμπασσέεται λείη καὶ σίδια. ἐγχρισθέντα δὲ ἐς τρίχιον καὶ τῷ θώρακι ἐπιτίθεται. id est: *Dactyli pingues in vino nigro austero macerato in mazam conteruntur: deinde Acatia leuigata condensantur, tum etiam cortices mali Punici iuncta in pannum pectori apponuntur.* Vsus est voce Aristophanes in Nubibus: κἀκ τῶν σιδίων βατράχους ἐποίει πῶς δοκεῖς: *Et ex Corticibus mali Punici ranas fabricatus est, vt vides*; quod interpretantur interpres & Suidas, ἐκ τῶν λεπυρίων τῶν ῥοιῶν, hoc est, ex corticibus malorum Punicorum. Est & Side herba haud absimilis mali Punici planta, vt habet Athenæus, vbi tamen in vulgatis legitur, μήκωνος, id est, *papaueris*, & ita vertit Theodorus, deprauatam lectionem secutus, quam restituit Hermolaus Barbarus. Sed melius aliquanto Paulus noster Leopardus in libro quodam meo, quem adhuc possideo, vertitq; Sida Punici similis. Summa enim habet Punice partium simile tametsi proportione maius. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυτινῶδες τοιοῦτον ἔχει. πολλῷ μεῖζον ὡς κατὰ λόγον, qui locus restitutus est ex Athenæi dipnosf. lib. 14. Est & Side vrbs Pamphyliæ; vnde *Sidetes* dicitur, teste Stephano. Id quoque non prætereundum, eundem Aretæum pruna sylnestria *Brabyla* vocare eodem loco: βραβύλων ἀγρίων ῥίζας ὕψει ἐν ὄξει; id est, *Prunorum syluestrium radices bullire in aceto.* At Seleucus in glossis: βράβυλα ἄλλα κοκκύμηλα, μάδρυα, τὰ αὐτὰ εἶναι. τὰ μάδρυα, vt malodiya τὰ δὲ βράβυλα φησὶ, ὅτι εὐκοίλια καὶ τὴν βορὰν ἐκβάλλοντα, id est, *Brabyla esse aluum ducentia & ciborum expulsiua*, ἤλα vt μῆλα, hoc est, *mala*, vt Demetrius Ixion dicit, Rhodios & Siculos βράβυλα vocare κοκκύμηλα, id est, *pruna*. Vnde & Theocritus Syracusius:

> ὄρπηκες βραβύλοισι καταβρίθοντες ἔραζε. id est,
> *Ramis brabylis degrauatos ad terram.*

Carmen est apud Theocritum in εἰδυλ. 7. quod inscribitur Thalysia, & ibi Dorice legitur:

> ὄρπακες βραβύλοισι καταβρίθοντες ἔραζε.

quod interpretatur Scholiastes Zacharias Calliergus: οἱ δὲ κλάδοι ἐκλίνοντο εἰς τὴν γῆν βραβύλοις καταβαρούμενοι; hoc est, *Rami ad terram vsq; inclinabant grauati brabylis.* βράβυλα, inquit, τὰ κοινῶς κοκκύμηλα ἤγουν δαμασκηνά: *Brabyla communiter pruna præcipue Damascena.* Et rursum: ὅσον μᾶλον βραβύλοιο ἥδιον. id est, *quanto malum prius suauius.* Est autem hoc acrodiyon (ita vocant arbores spinosis ramis, & fructus duros nucleos habentes) minus circumferentia quam prunas, sed cum estue idem, nisi quod acerbius aliquanto. In Suida subinde scribitur per π, βράπυλα; Sed sæpius per υ. Iam in eodem auctore vox ἡμιτύμβιον, quæ non (vt opinatur Suidas) ἥμισυ τύμβου significat, sed *sudoriolum*. Verba Aretæi sunt

debatur. De eo Liuius lib. de bello Punico septimo; *Aurum vicesimariũ, quod in sanctiore ærario ad vltimos casus seruaretur promi placuit: prompta ad quatuor millia pondo auri.* In quibusdã autem olim codicibus perperam legebatur *incesimarium*. Hos ad vsum belli Gallici solũ conditos thesauros, (vnde ἀφανὴς vocat Appianus) execratione publica. Sed Cæsar vrbem deuotione illa se liberasse iactabat, quod Gallos deuicisset. Ii & *icostologi* dicebantur, qui vicesimas colligebant, infames vulgo & exosi, vti decatones, qui decimas colligebant & decadentæ; nam & decima pars cedebat fisco eius, quod vir vxori, aut vxor viro relinquebat, si liberos nõ haberent heredes. Quod ius ab Honorio & Arcadio Impp. sublatũ est. Ærarium autem, in quo aurum vicesimarium condebatur, etiam *cimeliarthium* vocabatur, e quo Cæsar sustulit laterum aureorum sex & viginti millia. Percussæ monetæ pondo CXI. vt scribit e scriptore quodam antiquo Alexander ab Alexandro. In Thucydidis historiarum lib 7. lego Athenienses, cum duplici bello vrgerentur Syracusanorum, & aduersus Lacedæmonios; a sociis naualibus abstulisse vicesimam omnium rerum, quæ in mari erant. τὴν εἰκοστὴν ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον τῶν κατὰ θάλασσαν, ἀντὶ τοῦ φόρου τοῖς ὑπηκόοις ἐποίησαν hoc est: Per idem tempus vicesimam earum rerum, quæ in mari erant pro tributo, subditis qui illis parebant imposuisse.

CAPVT IX.

Isidorus defensus contra celebres quosdam viros; inibiq; de Papiæ legis varijs capitibus.

ISidorus grauiter a quibusdã incessitur, quod lib. 5. Etymologiarum cap. 15. (quæ etiam Gratianus repetit in Decretis, *distinct. 2. cap. quadam.*) ita scribit: *Leges dicuntur ab his, qui eas condiderunt; vt Consulares, Tribunitia, Iulia, Cornelia*; *nam sub Octauiano suffecti Consules Papius & Pompeius, legem tulerunt, quæ a nominibus eorum appellatur Papia & Pompeia*, continens patrum præmia pro suscipiendis liberis. Quæ in tertio Dispunctionum suggillans clariss. vir And. Alciatus, *Quantum* (inquit) *hoc loco deceptus sit Isidorus, ex hoc probatur, quod non duo consules legem hanc tulerint, sed ab Augusto lata est, appellaturq; lex Papia.* Hæc ille. Fateor verum esse quod Isidorus lapsus sit in nomine secundi Cõsulis, quemadmodum & illum sequutus Alexander ab Alexandro genial. dierum lib. 4. c. 22. Non enim *Pompeius*, sed *Poppeus* legendum. At non ideo errauit Isidorus, quod a duobus illis Coss. latam eam legem scripserit. Augustus quippe vt auctor est Dion lib. 56. Romanæ historiæ, cum ante de pœnis cœlibum leges tulisset, & de maritandis ordinibus, & priusquam lex perferri posset, recusantibus id cœlitibus, & triennii dilatione impetrata, tãdem ea M. Pappio Mutilo, & Q. Poppeo Secundo perlata est; ante acerbissima oratione increpitis ficti cœlibatus auctoribus. Sed Græca ipsius Dionis ponenda sunt. κατ'

ζῦτο

ὅυτως ὅτι Πάππιος ὁ νόμος ὑπό τι Μάρκου Παππίου μουτίλου, καὶ ὑπὸ κυΐν-του ποππαίου (Ποππαιαν) σεκούνδου, τῶν τότε ἐν μέρει τοῦ ἔτους ὑπατευόντων ἐτέθησαν, καὶ συνέβη γὰρ ἀμφοτέρους σφᾶς, μὴ ὅτι παῖδας, ἀλλὰ μηδὲ γυναῖκας ἔχειν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τούτου ἡ ἀνάγκη τοῦ νόμου καταφωράθη. Hæc sic vertit Georgius Xylander: *Inde Lex quoque Pappia Poppaia a M. Pappio Mutilo, & Q. Poppeo Secundo lata est, qui parte eius anni* Coss. *vterque neq; vxorem neq; liberos habebat, quo ipso deprehendi potuit, quã ea lex necessaria fuisset.* Vnde liquet, post Iulias ab eo leges sæpe rogatas, cum eæ perferri non possent ob recusantium tumultuantium multitudinem, tandem sub nomine horum consulum esse perlatam & sancitam. Quod ipsum e Cornelio Tacito planum videtur. *Relatum deinde* (inquit) *de moderanda Papia Poppæa, quam senior Augustus post Iulias rogationes incitandis cœlibum pœnis, & augendo ærario sanxerat.* Suetonius quoq; Tranquillus in Augusto tradit illum legem de maritandis ordinibus tulisse. *Hanc* (inquit) *cum aliquanto quam ceteras seuerius emendasset, præ tumultu recusantium perferre non potuit, nisi ademta demum lenitate parte pœnarum, & vacatione trienniȷ data, auctisq; premijs.* Ex quibus est manifestum, cum Augustus nullo modo per se senatum populumque Romanum inducere posset, vt legi acquiesceret: tandem ad effugiendam inuidiam nominis sui, hos duos suffectos Coss: ad eam perferendam induxit & coegit. Qui cum cœlibes essent, & legi a se latæ parendum esset, reliqui minorem caussam excusandi sese haberent. Non igitur reprehendendus Isidorus: vt etiam doctissimi iuuenis Ioannis Vdalrici Zasii ratio hic non sit admittenda; qui illam a C. Papirio Popeo Sabino ex auctoritate Augusti ad populum latam scribit in Consulatu, quem cum Q. Sulpitio Camerino gessit, quinquennio ante mortem Augusti: erroris'q; ideo Isidorum conuincit. Sed pace doctissimi Iuuenis, cuius immatura morte res literaria plurimum amisit, non ab his lata est lex. Qui etsi initium anni retinuerint vt ordinarii Consules, tamen auctore Dione, M Papius Mutilus, & Q. Poppeus Secundus, in eorum locum suffecti legem tulerunt, vt bene opinatus est Isidorus; etsi in Poppeii nomine errant. Non admittendus etiam est error alterius doctissimi viri, qui in annotationibus suis in Suetonium Trãquillum, interpretes eius emendaturus, dicit hanc legem nominatam a Sabino Consulari ac triumphali viro insigni memoria auo materno Sabinæ Poppeæ. Et subdit: *Postea hac autem iunctim Papia Poppæa dicta videtur, quod cum Papius legem contra adulteros tulisset, ac de matrimonijs etiam sanxisset; Sabirus Poppeus eandẽ retractauit, grauioribus pœnis additis, sanxerit frequentanda matrimonia: vnde & lex postea, a primo auctore Papia dicta, postea de Sabino Poppæo Papia Poppæa iunctim appellata est.* Quæ quam sint vana, ex præcedentibus est manifestum. Nullus enim Papius ante hos duos Coss. de adulteriis legem tulit. Sed idem Iulius Octauianus (qui

teste eodem Dione post adoptionem ita se appellari voluit) licet lege quadam Papia, (cuius Cicero pro Cornelio Balbo meminit) peregrini in suas ciuitates redire cogerentur. Capita huius legis plurima erant, quæ a doctis viris collecta, etsi hic repetere quibusdam forte nimis longum videbitur: succincte tamen & in breue reducta adnumerabuntur. Primo igitur, *si vir & vxor filios non haberent, quod alter alteri reliquisset, decima parte fisco adiudicaretur*, vt eo spectarit Iuuenalis:

Iura parentis habes, &c.

Hæc Alciatus dispunctionum libr. 3. cap. 4. quod ius abolitum idem dicit per Arcadium & Honorium Imperatores Tit. Cod de infirmand. cœlibum pœnis. Contra, si legi Papiæ paruissent, solidum ii capiebant, eius scilicet quantitatis & partis, siue integræ, siue ex parte hereditatis, in qua instituti fuissent, aut quod eis legatum foret. Quod *solidum* vocabant, quod inde fisco aut ærario ex lege Papia nihil accresceret. Et id est, quod Iuuenalis dicit: *Legatum omne capis*, hoc est, solidum & integrum *minimeq; accisum*. Id in quibus casibus eueniat, docet in Institutionibus suis Vlpianus tit. de solidi capacitate. Legi Papiæ derogabatur, si ius liberorum trium (cuius sæpe meminit in Epistolis Plinius Cæcilius) a Principe impetrassent, vt ibidem notat Vlpianus: aut si filium filiamue communem habeant, liberam habere testamenti factionem, vt Iuuenalis carmen habet:

Iura parentis habes, propter me scriberis heres.

Hoc ius omnibus ciuibus indulsere Impp. Arcadius & Honorius Cod. de iure liberorum. l. vnica, *Famosam ducens vxorem aut Senator libertinam ducens, nihil capiebant*, vt idem ait, & habetur *Cod. de nupt. l. libertam.* At aliis ingenuis libertinis habere licebat, vt colligitur *ex l. Lege, ff. de ritu nuptiar.* & Vlpiani Institutionibus. Præterea apud Dionē lib. 56. De coniugio Senatoribus interdicto ita lex habet: *Qui Senator est, quiue filius, nepos, pronepos-ve ex filio, vel ex filia natus ciuis eorum est eritue: ne quis eorum sponsam vxoremue, sciens dolo malo habeto, libertinam aut eam, quæ ipsa, cuius pater materue artem ludicram facit fecitue: neue Senatoris filia neptisue ex filio, proneptisue ex nepote filio, nato nata, libertino eiue qui ipse, cuiusue pater materue artem ludicram facit fecitue, sponsa, nuptaue sciens dolo malo esto; inter quæ eorum dolo malo sciens sponsam vxoremue eam habeto.* Sic Paulus Iurisconsultus lib. 1. ad legem Iuliam & Papiam. ff. de ritu nupt. Si mulier maior quinquagenaria, aut vir maior sexagenario nuptias contrahebant, quod existimabantur generare non posse, matrimonium inutile existimabatur, & pœnam legis Papiæ incurrebant. Sustulit hoc Iustini. *C. de nuptijs, l. sancimus.* Allusit quoque ad hoc non illepide Lactantius Firmianus: *Quid est*, inquit, *quod apud Poetas salacissimus*

ussimius Iuppiter desierit liberos tollere? Vtrum sexagenarius est factus? & illi lex Papia fibulam imposuit. Hoc caput videtur Suetonius innuere a Tiberio additum. Sic enim in Claudio: *Capiti (inquit) Papia Poppea legis a Tiberio Cæsare, quasi sexagenarij generare non possent, edicto abrogauit, imo correxit, teste Vlpiano. Nam cum lex ita haberet, vt idem præfato loco docet, qui intra sexagesimum, vel qua intra quinquagesimum annum neutri legi paruerit, (hoc est, Iuliæ, & Papiæ Poppeæ,) licet ipsis legibus post hanc ætatem liberatus esset: perpetuis tamen pœnis tenebitur ex Senatusconsulto Perniciano.* Sed Claudiano Senatusconsulto maior sexagenario, si minorem quinquagenaria duxerit, perinde habebitur, ac si minor sexaginta annorum duxisset vxorem. Illa igitur abrogatio moderatioque rigoris, eius legis Tiberiana, quam innuit Suetonius. Sed id non succedebat, si maior quinquagenaria minori sexagenario nupsisset; illud enim Senatusconsulto Caluisiano impar matrimonium censebatur, ob sterilitatem mulieris.

Si quis extraneus heres institutus fuisset, is priusquam hereditatem adiret, vicesimam partem fisco impendere teneretur, qua lege filii & proximiores heredes non tenebantur; auctor Dion libro 55. vti commemorat Alciatus Dispunct. lib. 3. cap. 6. Dion scribit, Augustum id sanxisse, vt inopiam ærarii militaris subleuaret. Emendauit hoc Nerua. Traianus redegit ad heredes alia familia genitos; vt pluribus exsequitur Plinius Cæcilius in Panegyrico ad Traianum. Sed Gratianus in totum sustulit, auctore in gratiarum actione De Ausonio. Sed pace Alciati, non vicesimas sustulit Gratianus, sed residua tributorum condonauit. Si heres viuente testatore ante aditam hereditatem decessisset, fisco bona addicerentur. Sed hoc a Iustiniano sublatum est titulo de Caducis tollendis. Confirmat hoc caput Vlpianus in Instit. tit. de Caducis, qui eius hereditatem caducam esse dicit, qui ex parte heres scriptus vel legatarius, ante apertas tabulas, decesserit vel peræger factus sit. Quin ex hac lege tota caducorum materia pendebat: nam & cœlibis bona, vt ante diximus, caduca erant, si intra dies centum legi non paruissent. Itemque eius (vt idem testatur) qui Latinus, ius Quiritium consequutus nondum sit, quod tamen ius non amisit ratione legis Papiæ Poppeæ. Sed ex lege Iunia acquirit, si ius Quiritium consequatur: & si ratione peregrinitatis legi Papiæ Poppeæ subditus esse videatur. Ex hac lege prima liber- I.
torum iura promanarunt, aliquot capitibus distincta. Si enim libertus duos filios vel duas eo tempore in potestate habuisset: obligatione operarum liberabatur *Cod. de oper. libert. l. nec patronus.* Hæc Ioan. Zasius.

Si liberti ius trium liberorum habuerunt ex lege Papia II.

Poppæa, non licebat patronis eorum, bona contra tabulas testamenti ipsorum possidere. *Vlp in Instit. tit. vlt. § contra tabulas.*

III. Remittebatur liberto iusiurandum, quod in hoc oppositum erat, ne vxorem duceret, libertæue nuberet, si modo nuptias rite contrahere vellet. *l. adigere. ff de iure patronatus. §. lege Iulia.*

IV. Prohibebat libertam diuertere a patrono, & alii inuito patrono nubere, *l. vnica, vnde vir & vxor. Si liberta ab inuito patrono* (inquit Vlpianus) *diuertit, Lex Iulia de maritandis ordinibus retinet istã in matrimonio, dum eam prohibet alij diuidere inuito patrono.* Ioan. Zasius ex hoc liquere ait, eandem fuisse legem Iuliam & Papiam, quod lege quidam testamento. ff. de legat. & fideicomm. 1. dicat ibi Iurisconsultus: *lege Iulia bona vacantis ad fiscum pertinere.* Quod Papiæ Popeæ tribuit Iustinianus. *Cod. de caducis tollend.* Quare aliquando coniunguntur, vt ll. Licinia, Mutia, Ælia Sentia coniunguntur: vt in *l. sancimus, C. de nuptijs.* Hæc Zasius. Sed pace iuuenis doctissimi, & si auctores interdum vtramque confundant ob similitudinem, & quod eadem fere continebant capita, easdemq; res; tamen fuere diuersæ, & diuersis temporibus latæ, vt liquet ex Dione, & nos ante ostendimus; nam & lex, *Sancimus nuptias,* plane eas disiungit, cum ait: *Sancimus nuptias, quæ lege Iulia vel Papia prohibita sunt, &c.* quod si interdum confundantur, facit vt diximus, earundem rerum materia in vtraque complexa & contenta, tum quod ab vno eodemq; auctore, nempe Iulio Octauiano Aug. profectæ sunt, quarum primam suo nomine tulit, quam cum ob recusantium multitudinem perferre non posset, effecit (sicut dictũ est) vt nomine M. Papii & P. Poppei suffectorum Coss. tandem perferretur & sanciretur.

V. Ante hanc legem patronæ in bonis libertorum illud ius tãtum

VI. habebant: quod Lex XII. tabularum introduxit. Sed postea lex Papia patronæ ingenuæ duobus liberis honoratæ, libertinæ tribus. id iuris dedit, quod ipsi patrono tribuit.

X. Eiusdem legis Iuliæ caput erat *de fundo dotali,* quo cautum erat, ne maritus fundum dotalem siue prædium dotale posset alienare aut obligare. vt habet l. *Lex Iulia,* auctore Caio ad edictum, prouinciale lib. II. Cuius meminit & Iustinianus Instit. quib. alienare licet vel non.

XI. Ex hac quoque lege aucta sunt patronis iura. Cautum enim erat, vt ex bonis eius, qui sestertiorum C. millium patrimonium reliquerat, & pauciores quam tres liberos habebat, siue is testamento facto, siue intestatus moriens, virilis pars patrono deberetur, hoc est, dimidia pars si vnum filium filiamue reliquisset. Tertia vero si duos vel duas; si tres reliquerat, repellebatur patronus iure trium liberorum. Quod ipsum quoque ex hac lege manasse supra ostendimus. Theophilus in sua paraphrasi Institutionum interpretatur sestertiorum c. millia, centum solidos; erat ergo solidus mille

mille sestertii, h. e. aureos, vt post interpretatur Iustinianus, quem melioris notæ Ducatu, aut coronato Liliis pleno quidam adæquant. Sed hoc totum etiam abstulit Iustinianus, vt patet Institut. de successionibus libertorum.

Vestales quoque virgines erant ab hac lege immunes, vt habet Dion, & repetit Alexander ab Alexandro lib. 2. c. 22. Abrogarunt ex ethnicis D. Seuerus legis Papiæ vanissimas constitutiones, vt habet Tertullian. in Apologetico, & Aurelianus Imperator: Ex Christianis, Constantinus, Arcadius & Honorius, ipseque Iustinianus, vt habes per totum titulum de caducis tollendis. Legis Iuliæ meminit Apuleius in Apologia. *Lex quidem,* inquit, *Iulia de maritandis ordinibus nunquam scilicet ad hunc modum interdicit, vxorem in villa ne ducito.* Irridet accusatorem, quod illi ceu crimen obiecerat, quod vxorem in villa duxisset. Denique lege Papia constituta erant delatoribus præmia, qui hereditates, ex quibus lege Papia aliquid ad fiscum pertinebat, deferebant. Suetonius in Nerone: *Præmia delatorum legis Papiæ ad quartas redegit.* Delatores autem istos Traianus in totum sustulit, auctore Cæcilio Plinio in Panegyrico. Postremo ne vicesimis aut aliis fisci iuribus ex hac lege manantibus aliqua fraus fieret, cautum erat; vt tabulæ testamenti aperirentur coram testibus, qui id signauerunt, vt recognitis signis recitentur, atque ita describendi exempli fiat potestas: ita obsignatum signo publico in Archiuum redigatur: vt si quando exemplum eius interciderit, sit vnde peti possit. Quæ vero in municipiis, oppidis, coloniis, conciliabulis extra vrbem, coram magistratu inter horam secundam & decimam diei recitari debebunt, & exemplo sublato, ab iisdem rursus magistratibus obsignato, quorum præsentia constat apertum; vt habet Iulius Paulus sententiarum libro 4. tit. de vicesima: credo vt ius fisci melius seruaretur. Nam, vt Vlpianus dicit, sua ætate ex constitutione Imperatoris Antonini, omnia caduca fisco vindicabantur, seruato duntaxat iure antiquo, liberis & parentibus. Et hæc puto fuisse ex iis legibus, quas D. Antoninus, auctore Iulio Capitolino de vicesimis constituit. Sed hæc omnia, vt diximus, Iustinianus sustulit, vt latius patet per totum titulum de caducis tollendis. nam contra vicesimæ legem Antoninus militibus pro arbitrio hereditates adire permisit, vt habetur § 3. dictæ legis, Itemque l. 3. C. de edicto D. Hadriani tollendo.

XII.

XIII.

XIV.

CAPVT X.

Reseratus sensus occultior Tibulliani carminis, hactenus non obseruatus.

TIbulli carmen est ad Messalam libro primo nemini non decantatum:

Te

Te propter nullos tellus tua postulat imbres
Arida nec pluuio supplicat herba Ioui

Hos versus quidam abunde enarrasse sibi visi sunt, cum ea quæ de Ioue Pluuio scribit Pausanias, & de Nilo Stephanus attulerunt. Sed doctissimorum virorum salua auctoritate, adhuc abstrusius & magis subtercutaneum in eis reconditum latet, præcipue in 2. versu: nam attingit hic Tibullus veterem Atheniensium morem, qui (vt quondam Romani) nimia siccitate & pluuia agris campisque laborantibus, ambaruaIia faciebant, & circum arua camposque supplicationes obibant, Iouem inuocantes, quem ob id Hyetium, hoc est, pluuium nuncupabant, circumeundo exorta voce clamitantes: *Plue, plue o Iuppiter, in aridos Atheniensium agros:* vt videlicet aridam eorum regionem madefaceret. Quod ipsum non ita diu animaduertimus dum M. Antonini Imp. cognomento Philosophi lib. 5. καθ' ἑαυτὸν legi. Verba grauissimi viri, & sapientissimi Philosophi & Romanorũ Imperatoris hæc sunt: εὐχὴ ἀθηναίων, ὗσον ὗσον ὦ φίλε ζεῦ κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. Hoc est: *Preces Atheniensium, plue, plue o amice Iuppiter, in aruum & campos Atheniensium.*

Capvt XI.

Apud Fulgentium in fabula Orphei castigandus locus, & Bacidem legendum pro Battiadem; *& ex eiusdem auctoris libro de obscuris vocibus mendum sublatum.*

FVlgentium, auctorem, si eruditionem spectes, non vsquequaque aspernabilem, mendis aliquot obsitum inuenias, e quibus nunc id commemorabo, quod est in fabula Orphei Mythologiarum libro tertio: *In Aruspicinis aliud est fibrarum particularumque inspectio, aliud secundum Battiadem euentuum immutatio.* Scholiastes quidam hircum mulgens supposito cribro multa hic nugatur de Battiade & Callimacho, falso adserens eum de Aruspicina scripsisse. Tu lege *secundum Bacidem.* Fuit enim Bacis vates & Augur optimus Isatius Lycophronis interpres tres Bacides fuisse dicit: τρεῖς βακίδες χρησμολόγοι, ὁ ἐξ ἐλεῶνος τῆς βοιωτίας καὶ ὁ ἀθηναῖος, καὶ ἀρκάς, id est, *Tres Bacides oracula fundentes, vnus ex Eleone Bœotiæ, alter Atheniensis, tertius Arcas.* Sic in libello illius de obscuris & antiquis vocibus idem mendum inoleuit, nouissima editione Christophori Plantini, (qui hunc libellum Nonio ab Hadriano Iunio castigato subiunxit:) emendatum; habebatur enim: *Labeo qui disciplinas Tagetis & Bacchidis 15. voluminibus explanauit.* Quo loco qui Nonio Planum carent, *Bacidis* reponent. Oraculorum eius subinde in Vrania meminit Herodotus, relatis ex iis versibus heroicis. Pisistratus etiam

etiam cognomento ſiue epitheto Batis eſt appellatus, quod oracula proferret, vt auctor eſt Suidas. Fuit autem vaticinus. Eius luſtrales & vatidicos libros ſe legiſſe iactat Pauſanias in Phocicis. Abrahamus Lœſcherus perperam bis in Pauſania *Bacchis* legiſſe videtur, qui error Ciceronis de diuinatione libro priore etiam in quibuſdam Codicibus occupaſſe videtur, vt *Bacchis Bœotius* ibi ſcriptum ſit, quam tamen antiquam lectionem videtur velle retinere Guilelmus Canterus nouarum lectionum ſuarum capite nono, libro quarto. Aſt alias certe vbique Bacis legitur, vt in Plutarchi libro de virtute mulierum in principio: ἢ τὰ σιβύλλης λόγια τοῖς βακίδος αὖ τι παραβάλλοιμι. id eſt, *vt ſi Sybyllæ oracula vna cum Bacidis committam & comparem.* habuit fratrem Glaucum, vt auctor eſt Suidas. Apud eundem, φιλητᾶς δὲ ὁ ἐφέσιος, φησὶ τρεῖς βάκιδας. ὁ μὲν ἐξ ἐλεῶνος τῆς βοιωτίας. ὁ δὲ ἀθηναῖος. ὁ δὲ ἄρκας ἐκ πόλεως καφύης, ὃς καὶ κύδας ἐκαλεῖτο καὶ ἀλήτης. θεόπομπος ἐν τῇ θ. τῶν φιλιππικῶν, ἄλλα τε πολλὰ περὶ τούτου τοῦ βάκιδος ἱστορεῖ παράδοξα, καὶ ὅτι ποτὲ τῶν Λακεδαιμονίων τὰς γυναῖκας μανείσας ἐκάθηρεν, ἀπόλλωνος τούτοις τοῦτον καθαρτὴν δόντος. id eſt, *Philetas Epheſius dicit, tres Bacides fuiſſe: vnum ex Elegue vocatum, alterum Athenienſem, & tertium Arcadem ex ciuitate Caphya, qui & Cydas & Aletes eſt appellatus, quaſi dicas erronem & moleſtijs plenum. De hoc Bacide præter vulgi opinionem multa ſcribit Theopompus in 9. Philippicon: tum quod Lacedæmoniorum vxores furentes purgarit: huiuſmodi purgatorem eis dante Apolline.* Limphatum hunc fuiſſe teſtatur Pauſanias in Bœoticis: βάκιν φησὶ κατάσχετον ἄνδρα ἐκ Νυμφῶν, & rurſus in Meſſinicis: βάκιδι μανέντι ἐκ Νυμφῶν, hoc eſt, *Bacim dicit hominem acceptum a Nymphis.* & iterum: *Bacidi furenti ex afflatu Nympharum*; cuiuſmodi veteres dixere νυμφολήπτους. Vnde non inconcinnum in Nutritiis de eo Politianus:

——Et Martia fratrum
Nomina, Lymphatuſque Bacis: ſubterque triones
Natus Hyperboreos Olley.

Meminit & Plato in Theage. Meminit & Dion Chryſoſtomus in oratione 13. quæ eſt de fuga ſeu exilio ad Athenienſes: *Hac ipſa & Sibyllam inueniens & Bacidem vobis damnaſſe, qui quidem boni fuerunt fatidici & vates,* χρησμολόγοι καὶ μάντεις tum etiam Ar ſtides in Oratione Platonica priore: *Iam qui prorſus numine repleti, nec artis habentes quicquam, non ſuis tantum, ſed & poſteris multa mirandaque prædixerunt, vt Bacis, Sibylla, &c.* Et rurſus idem in oratione Sicula priore: *Sed vtinam in eo iam metu eſſemus.* At ego alium iam propiorem video, ſi claſſem a Sicilia remoueamus, Athenienſes neque hoc ex Bacidis vel Amphilyti diſcam oraculis; verum per me vobis prædico. Meminit huius & Ariſtophanes in

rum ita, teste Dioscoride, vocantur punici mali cortices, id est, τὰ λέπη. Aretæus Cappadox ὀξέων παθῶν θεραπευτικῶν libr. 2. φοίνικες οἱ πίονες ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῷ δεδευθέντες ἐς μάζαν τρίβονται. ἔπειτα ἀκακίη ἐμπασσέεται λείη καὶ σίδια. ἐγχρισθέντα δὲ ἐς τρίχινον καὶ τῷ θώρηκι ἐπιτίθεται. id est: *Dactyli pingues in vino nigro austero macerato in mazam conteruntur: deinde Acatia leuigata condensantur, tum etiam cortices mali Punici iniuncta in pannum pectori apponuntur.* Vsus est voce Aristophanes in Nubibus: κἀκ τῶν σιδίων βατράχους ἐποίει πῶς δοκεῖς: *Et ex Corticibus mali Punici ranas fabricatus est, vt vides*; quod interpretantur interpres & Suidas, ἐκ τῶν λεπυρίων τῶν ῥοιῶν, hoc est, ex corticibus malorum Punicorum. Est & Side herba haud absimilis mali Punici planta, vt habet Athenæus, vbi tamen in vulgatis legitur, μήκωνος, id est, *papaueris*, & ita vertit Theodorus, deprauatam lectionem secutus, quam restituit Hermolaus Barbarus. Sed melius aliquanto Paulus noster Leopardus in libro quodam meo, quem adhuc possideo, vertitq; Sida Punici similis. Summa enim habet Punice partium simile tametsi proportione maius. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυλικῶδες ὅμοιον ἔχει. πολὺ μεῖζον ὡς κατὰ λόγον, qui locus restitutus est ex Athenæi dispnos. lib. 14. Est & Side vrbs Pamphyliæ; vnde *Sidetes* dicitur, teste Stephano. Id quoque non prætereundum, eundem Aretæum pruna syluestria *Brabyla* vocare eodem loco: βραβύλων ἀγρίων ῥίζας ἕψειν ἐν ὄξει; id est, *Prunorum syluestrium radices bullire in aceto*. At Seleucus in glossis: βράβυλα ἄλλα κοκκύμηλα, μάδρυα, τὰ αὐτὰ εἶναι. τὰ μάδρυα, vt malodiya τὰ δὲ βράβυλα φησὶ, ὅτι εὐκοίλια καὶ τὴν βορὰν ἐκβάλλοντα, id est, *Brabyla esse aluum ducentia & ciborum expulsiua*, ἢλα vt μῆλα, hoc est, *mala*, vt Demetrius Ixion dicit, Rhodios & Siculos βράβυλα vocare κοκκύμηλα, id est, *pruna*. Vnde & Theocritus Syracusius:

> ὄρπακες βραβύλοισι καταβρίθοντες ἔραζε. id est,
> *Ramis brabylis degrauatos ad terram.*

Carmen est apud Theocritum in εἰδυλ. 7. quod inscribitur Thalysia, & ibi Dorice legitur:

> ὄρπακες βραβύλοισι καταβρίθοντες ἔραζε.

quod interpretatur Scholiastes Zacharias Calliergus: οἱ δὲ κλάδοι ἐκλίνοντο εἰς τὴν γῆν βραβύλοις καταβαρυνόμενοι; hoc est, *Rami ad terram vsq; inclinabant grauati brabylis*. βράβυλα, inquit, τὰ κοινῶς κοκκύμηλα ἤγουν δαμασκηνά: *Brabyla communiter pruna præcipue Damascena*. Et rursum: ὅσον μῆλον βραβύλοιο ἥδιον. id est, *quanto malum prius suauius*. Est autem hoc acrodryon (ita vocant arbores spinosis ramis, & fructus duros nucleos habentes) minus circumferentia quam prunas, sed cum estue idem, nisi quod acerbius aliquanto. In Suida subinde scribitur per π, βράπυλα; Sed sæpius per υ. Iam in eodem auctore vox ἡμιτύμβιον, quæ non (vt opinatur Suidas) ἥμισυ τύμβου significat, sed *sudoriolum*. Verba Aretæi sunt

in cap. de curatione epilepsiæ χρονίων θεραπευτικῶν lib. 1. c. 4. ἐνδε-των τῶν ἄκρων ἀφ' ἡμιτυμβίοισι λινοῖσι ὠμοῖσι, id est, *extremis membris inuolutis a sudario lineis crudis.* De eo Pollux; τὸ δὲ ἡμιτύμβιον, ἐστὶ μὲν καὶ τοῦτο αἰγύπτιον. ἦν δ' αὖ καὶ τὸ ἐν τῇ μέσῃ κωμῳδίᾳ καψιδρώτιον καλούμενον, ὃ νῦν σουδάριον ὀνομάζεται. *Hemitymbium vero Ægyptium est indumentum; erat autem id, quod in media Comœdia Capsidrotium vocabatur; nunc vero Sudarium nominatur.* Idem citat Aristophanem in Pluto: ἔπειτα καθαρὸν ἡμιτύμβιον λαβὼν τὰ βλέφαρα περιέψησεν, id est, *Sudarium purum capiens palpebras detersit.* Quo tamen loco in vulgatis Codicibus legitur, sicuti & in Suida ἡμιτύβιον, perperam, vt opinor. Interpres *sudarium* interpretatur seu ῥάκος ἡμιτελοῦς λινοῦν τι, id est, *Pannum semilacerum* seu quid *lineum.* οἷον σιμικίνθιον, καὶ σύφφω ἡμιτυβίων θυλάκων. ἤ, inquit, δίκροσσον φακιόλιον. Idem Pollux esse ait Ægyptium indumentum, quod nunc inquit *dicrosson* vocatur. Idem auctor σκελετίαν vocat *extremam maciem*, cum pellis vix ossibus hæret. *Sceletos* enim ossium humani corporis compago est absque carne & viscere. Vtitur voce Herodotus. Sic enim Areteus in extremo vltimo libro: ἐξ ἀχροίης δὲ ἀχροίην, καὶ ἀπὸ σκελετίης διασαρκίην. Idem *Tripodomum* pro vasis quodam genere accepit, quod huc vsque me inuenisse haud memini.

CAPVT XIII.

Locus Antonini Cæsaris enodatus de lampadum honore.

LOcus est in Antonini Cæsaris καθ' ἑαυτὸν libr. 1. paulo obscurior, quē pro virili illustrare conabimur. Sic enim ille de vanis honoribus, principibus & claris viris exhiberi solitū loquens: τὸ ἄρχοντι καὶ πατρὶ ὑποταχθῆναι, ὃς ἔμελλε, πάντα τὸν τῦφον ἀφαιρήσειν μου καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν, τοῦ ὅτι δυνατόν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιοῦντα, μήτε δορυφορήσεων χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶνδέ τινων καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου. id est, interprete Xylandro: *Quod principi & patri subditus fui, qui erat omnem mihi superbiam excussurus, ostensurusque posse eum, qui in aula viuat & stipatoribus carere, & vestibus pictis & facibus statuisq; certi generis, reliquoque luxu.* Quo in loco quid per *honorem lampadum* siue facum sibi velit, non omnibus puto cognitum esse. Tu intellige de eo honore, qui Imperatorib. Imperatorumq; proximis præstari solebat. Quo institutum, vt prodeuntibus in publicum, fax aut lampas accensa præferretur. Meminit eiusce rei etiam Herodianus lib. ab interitu M Antonini primo Λουκίλλα ἦν τῷ Κομμόδῳ πρεσβυτάτη πάντων ἀδελφή. αὕτη πρότερον Λουκίῳ Βήρῳ αὐτοκράτορι συνῴκει. οὗ κοινωνὸν τῆς βασιλείας Μάρκος ποιησάμενος, ἐκδούς τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα δεσμὸν εὐνοίας ὀχυρώτατον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο. ἀλλ' ἐπεὶ συνέβη τὸν Λούκιον τελευτῆσαι, μενόντων τῇ Λουκίλλῃ τῶν τῆς βασιλείας συμβόλων.

Πομ-

Πομπηιανῷ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐξέδωκε. οὐδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῇ ἀδελφῇ. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο, ἐν τοῖς θεάτροις. καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. Id sic vertit Angelus Politianus: *Lucilla erat Commodo maxima natu soror; ea prius L. vero Imperatori nupserat, quem consortem sibi imperij M. adsciuerat, locataq; in matrimonium sorore, firmissimo affinitatis vinculo adstrinxerat. Sed postquam L. fato functus est, manentibus adhuc Lucillæ principatus insignibus, Pompeiano eam pater despondit, nihilo tamen secius pristinum illi honorem Commodus reliquit vsurpandum. Nam & sella imperatoria sessitare in theatro, & ignem de more præferri patiebatur.* Ex quibus (ni fallor) liquet id quod modo diximus. Miror Hadrianum Turnebum, virum absolutæ & consummatæ eruditionis (de cuius interim existimatione nihil detractum volo) trahere huc illa Horatii carmina:

Linquimus insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, & latum clauum prunæq; batillum.

Cum de Prætore tantum loquatur, aut duumuiro non magnæ ciuitatis. Nam si is honor tam vulgaris fuit, qui illum Imperatores sibi & suis, tanquam humanum fastigium iam supergressis, decerni curauerunt? Legimus M. Claudio Duillio, qui primus nauali prælio Carthaginienses deuicit, datum, vt noctu a conuiuio reuertenti, coronam gestare liceret præeunte tibicine & face lucente. Sed nihil ad hunc honorem: proinde retinendam hic censuerim Porphyrionis interpretationem, donec commodior nobis occurrat. Sed quod M. Antoninus ait μήτε ἐσθήτων σημειωδῶν; intelligendum de tunica latoclaui toga siue trabæa picta seu pauinata, qua Coss. & Imperatores triumphantes vtebantur. Ausonius in gratiarum actione de Consulatu suo ad Gratianum Aug. *Eligis ipse de multis, & cum elegeris, munera tua verborum honore prosequeris. Palmatam, inquis, tibi misi, in qua Diuus Constantinus parens noster intextus est. Me beatum, cuius insignibus talis cura præstatur. Hæc plane, hæc est picta (vt dicitur) vestis, non magis auro suo, quam tuis verbis.*

CAPVT XIV.

Locus Galeni e primo de vsu partium, quem scite admodũ is auctor effinxisse videtur ad imitationem Anacreontis.

ANacreontis Poetæ carmen ἐν τοῖς μέλεσι suauissimum hoc est:

φύσις κέρατα ταύροις.
ὁπλὰς δ' ἔδωκεν ἵπποις.
ποδωκίην λαγωοῖς
λέουσι χάσμ' ὀδόντων
τοῖς ἰχθύσιν τὸ νηκτὸν
τοῖς ὀρνέοις πέτασθαι.
τοῖς ἀνδράσι φρόνημα. id est.

Natura Tauris cornua
Vngulas dedit equis,
Leonibus hiatum dentium,
Pedum celeritatem leporibus.
Piscibus vero facultatem natandi
At auibus volare
Viris prudentiam.

Cum autem legerem Galeni Medici libros, inueni hoc ipsum elegantissima solutæ orationis metaphrasi ab eo auctore expressum. Quam collationẽ deo volui hic facere, vt pulcerrima allusio imitatioq; melius pateret. Sic igitur auctor ille statim in initio librorum de vsu partium loquitur πᾶσι (animalibus scilicet) δ' οὖν ἐπιτήδειον τὸ σῶμα τοῖς τῆς ψυχῆς ἤθεσί τε καὶ δυνάμεσι. ἵππῳ μὲν ἰσχυραῖς ὁπλαῖς καὶ χαίτῃ κεκοσμημένον. καὶ γὰρ ὠκὺ καὶ γαῦρον καὶ οὐκ ἄθυμον τὸ ζῶον. λέοντι δὲ, θυμικῷ γε καὶ ἀλκίμῳ ὀδοῦσί τε καὶ ὄνυξιν ἰσχυρόν. οὕτω δὲ καὶ ταύρῳ καὶ συΐ τῷ μὲν γὰρ κέρατα τῷ δὲ οἱ χαυλιόδοντες, ὅπλα ξύμφυτα. ἐλάφῳ δὲ καὶ λαγωῷ (δειλὰ γὰρ τὰ ζῶα) ταχὺ μὲν τὸ σῶμα γυμνὸν δὲ πάντη καὶ ἄοπλον. ἔπρεπε γὰρ οἶμαι τάχος μὲν τοῖς δειλοῖς, τὰ δ' ὅπλα τοῖς ἀλκίμοις οὔτ' οὖν δειλὸν οὐδὲν ὥπλισεν ἡ φύσις, οὔτ' ἄλκιμον ἐγύμνωσεν. ἀνθρώπῳ δὲ (σοφὸν γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον καὶ μόνον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς θεῖον) ἀντὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀμυντηρίων ὅπλων χεῖρας ἔδωκεν. Hactenus ille. Hoc est: *Omnibus animalibus aptum corpus est moribus virium animæ. Equo scilicet iuba & vngulis ornatum Est enim velox & alacre animal, animoq; minime abiecto. Leoni vero animal animosum & valens robore, dentibus & vnguibus validum fecit. Sic & Tauro & Suri, illi quidem cornua, huic vero prominentes dentes dedit agnata illis arma. Ceruo vero & lepori (timida enim sunt animalia,) corpus quidem celere, sed nudum & inerme Decuit enim (vt opinor) vt velocitatem timidis, arma vero robustis. neq; enim natura vllum timidum armauit, neq; robustum nudum statuit. Homini vero (sapiens enim est animal, & solum eorum quæ super terram sunt, diuinum, pro omnibus simul iam dictis armis auxiliaribus & vindicibus manus dedit.* Sequutus est hoc longo veluti interuallo Lactantius Firmianus in lib. de opificio Dei. *Singulis autem generibus (animalium) ad propulsandos impetus externos sua propria munimenta constituit, vt aut naturalibus telis repugnent fortioribus, aut quæ sunt imbecilliora, subtrahant se periculis pernicitate fugiendi: aut quæ simul & viribus & pernicitate indigeant; astu se protegant, aut latibulis sepiant. Itaq; alia eorũ vel plumis lenibus in sublime suspensa sunt, vel suffulta vngulis, vel instructa cornibus: quibusdam in ore arma sunt dentes, aut in pedibus adunci vngues, nulliq; munimentum ad tutelam sui deest.* Et post aliqua: *Hominem aũt ratione concessa, & virtute sentiendi atq; eloquẽdi data, eorũ quæ ceteris animantibus attributa sunt, fecit expertem quia sapiẽtia reddere poterat, quæ illi naturæ cõditio denegasset. statuit nudũ inermem, quia & ingenio poterat armari, & ratione vestiri.* Hæc ille.

CAPVT

CAPVT XV.

Menda quædam e Theodori Prisciani Medici libro primo expuncta, & alia obscura explicata.

EXstant tres libri Theodori Prisciani Archiatri, maiore eruditione quam elegantia cõscripti. In his multa mendosa, multa vitiata, addo & perobscura. Quod eo euenit, quod hic auctor nimis sæpe Græcis dictionibus in sermone Latino abusus sit. Horũ nos cursim primum librum euoluimus, enotauimúsque carptim quædã, prout occurrerant: quæ libitum est hisce annotationibus inserere. Capite igitur primo: *Tunc nos non periculi ratio possidet, nec communis natura conditio conuenit; sed tanquam in Tempico agone alius eloquentia, alius disputando, alius adstruendo, distribuendo alius, inanem gloriam captat.* Lego, *in Olympico agone.* Ibi enim cõueniebat omne genus hominum. Et oratores etiam suas orationes recitabant. In eodem capite: *Latent in fluctibus venena, sed plura germinant salutis officia.* Lego, *valent in fructibus venena.* & cap. 3. *Nuces virides immaturas quassatas in oleo gremiali infundes.* Etsi nondum plane compertum habeam, quid sit *oleum gremiale,* tamẽ Omphacinum esse suspicor, aut quod ὠμοτριβὲς appellant, seu viride, nisi *Oleastri* malimus: nam id Dioscorides mirifice commẽdat, ad defluuia capillorum inhibenda. Cuius tamen loco Nicolaus Alexandrinus *Ladano lentiscino oleo* siue *myrsino* vtitur, adstipulatus Oribasio, qui in libro Curationum ad Eunapium, oleo quoq; lentiscino ad hãc rem vtitur; Cum igitur *viride & gremiale* postea copulet, credibile est Syluestris oliuæ oleum voluisse. Pro *intrum* postea *nitrum* repone. Mox capite 7. de alopecia loquens: *Fœditas vero illa vulpium vlceris exhibet similitudinem.* Oribasius: *quia vulpis simulat colorem.* Areas appellat Celsus lib. 6. cap. 4. Paulus Ægineta lib. 3. cap. 1 quod vulpes eo malo sæpe infestetur, cap. 7. *Coloquintidos interioris.* Lege *Colocynthidos enterionis.* Dioscorides de eadem loquens libr. 4. δύναμιν δ' ἔχει ἡ μὲν ἐντεριώνη τοῦ καρποῦ καθαρτικὴν, *vires habet medulla quam fructus purgatiuam.* Enterionem, agrestis cucurbitæ pulpas seu medullam vocat. Ibidem: *Et massando caput purgabis.* nouam vocem confinxit a verbo Græco μάσσω, quod est *subigo, mollio,* sicut farina subigitur in vsum panis, aut *deuoro,* quod hic melius. cap. 9. *Paregoricis vero hisdem adiutorijs sic morigerandum erit,* hoc est, *lenientibus.* cap. 10. *de ferbunculis vbique nascentibus;* lege *furunculis,* quos Græci δοθιῆνας vocant, de quibus Celsus libr 5. cap. 25. & Paul Ægineta libr. 4. cap 23 *Vtimur etiam caprificus in aqua decoctas.* Vsus est verbo *vtor* κατ' ἀρχαϊσμὸν, id iungendo cum accusatiuo, idque veterum more, vt docet Diomedes. Sic Terentius:

Quod illa ætas magis ad hæc vtenda idonea esset.

Et rursum, *Nam in Prologis scribundis operam abutitur.*

Sic Charisius: *Vtor,* inquit, *pane & panem.* Plautus tamen in Persa vsitate dixit: *Sed quasi lippo oculo me meus herus vtitur.* Contra Terentius in Adelphis: *Mea quæ præter spem euenere, vtantur.* in quem locum Donatus: *Antique* (inquit) *locutus est.* Eodem capite: *Et ferri vel æruminis purgamenta, æruginis* forte. cap. 12. cum aut in declinantibus doloribus quidam tumor circa interiorem angulum apparuerit, quem yppium dicimus; quid si ὑπώπιον, id est *suggillationem* legas, de qua Paulus Ægineta libr 3. ibidem: *flos tritus æris in lotio inuestis pueri septem dies, postquam siccauerit.* *Inuestem puerum* vocat eum, qui nondum vestem induit, sed in fasciis adhuc tenetur. Postea: *Thure masculo & alphitis,* id est ἐν ἀλφίτοις. Græca dictione vsus est, farina scilicet. Porro *thus masculum* est id quod recentiores *thus mannam* vocant, maiores scilicet & subrufflæ thuris lacrymæ, reliquum thus *pollen* vocatur. Vsus est subinde ea voce in libris rei veterinariæ Vegetius. ibidem: *Si oculi reumatidiauerint,* ῥευματίζονται, vox illi crebra. *Verniosos,* quos nos *petigines* dicimus. Quid si *verminosos* legas? videtur eo vocabulo denotare *psoropthalmiam,* & post incardio, ἐγκαρδίῳ, id est, *intimo.* Et post: *Ermigium Campanum vnci 4. Eryngium* vult, cap. 14. *prius spatomela in extremo molli lanæ obuoluta.* Instrumentum est Chirurgicum. capit. 15 *aut Lyciridiam aut herbam; quæ sontia appellatur.* Lege, *Cilycyrrhisan aut sonchum.* cap. 16. *Si vero percussus quondam dens vel mola fuerit resoluta.* Molam vocat os, cui dentes impacti sunt & inhærent, siue os maxillæ. cap. 17. *Per initia cum commoueri aliquid in faucibus senseris, generaliter omnibus ex decoctione rosarum siccarum, vel sola tylorum aut myxarum aut lentis, aut Cantabri, vel ceterarum stiplicarum mediocriter specierum, conuenit vti tepido gargarismatio.* Quid sit *Colatylorum,* conicere nequeo, nisi forte legendum sit *dactylorum.* *Cantabrum* vero *furfur* significat, Cœlio Aureliano, Apitio & huic auctori: sicut & Turnebus adnotauit, & is ante eum, qui Apitium primus in lucem protulit. Huius decoctum laudat idem Cælius Aurelius, quod alibi *Cantabri loturam* appellat, nostris pauperculis addito fermento non ingratus potus? Eodem capite *Rossyniaci,* Lege, *Rhus Syriaci,* quanquam Columella *ros Syriacus* proferat. Est autem idem quod rhus obsoniorum sæpe commemoratum Apitio: differt a *rhu coriariorum,* quod Græci βυρσοδεψικὸν appellant, Arabes *Sumach,* habet vim adstringendi vtrumque rhus cap. 18. *triticum in lamina calenti feri.* Lege, *Candentis ferri.* Capite 19. *nam & Amurca diplangio cocta,* hoc est, in vase duplici. Hoc Dioscorides duabus dictionibus subinde effert, διπλῷ ἀγγείῳ. Ibidem: *Liquamine suino* dixit, nimis rustice pro *suillo.* Et *Cancrorum fluminalium* pro *fluuialium* siue *fluuiatilium.* cap. 22. *Tithymali lacrymam* eleganter vocat succum siue

hac eius herbæ. cap. 27. *Lepida Cypria*, pro *lepidos Cyprij æris*, hoc est, squama Cyprii æris. capit. 30. *Puluer* extulit neutro genere, cum eius temporis vulgo lepidos chalcu, vt opinor. cap. 32. *squamam æris* dixit. Et 34. *Rhagadia*, hoc est, fissuras & rimas *crepidines* vocauit, a *crepando*, cum *crepidines* sint fluminum abrupti margines. cap. 34. Quibus vero etiam vngues passauerint, semificcæ, hoc est, a cute recesserint, a verbo πάσσω, quod etiam *spargo* significat, & *dissipo*. Sed hoc vel nimium opere in Scriptore parum eleganti est locatum.

Caput XVI.

An Wolfius interpres Isocratis recte in eo auctore verterit, δημαγώγους tribunos plebis: inibiq; de ea voce complura.

NVnquam erit quin Hieronymum Wolfium summis laudibus dignum ducam, cum ob insignem vtriusque linguæ peritiam, tum ob summam eloquentiam & sermonis elegantiam, quam præstitit tum in aliis auctoribus vertendis, tum præcipue in Demosthene & Isocrate. Quos non minus erudite & diserte fecit loquentes Latine, quã loquuti sunt olim Græce. Sed vt quandoq; bonus dormitat Homerus, nescio an omnibus probabitur, quod vocem δημαγώγος, *tribunus plebis* expresserit. Sed locum Isocratis prius apponamus, tum illius versionẽ subiiciemus. Sic igitur habet Orator ille in oratione περὶ ἀντιδόσεως: κἂν οὖν ἀσκῆτε καὶ προσδέχησθε τοὺς χρηστοὺς ἀντὶ τῶν πονηρῶν, ὥσπερ τὸ παλαιὸν: βελτίοσιν ἕξεσθε χρῆσθαι καὶ τοῖς δημαγωγοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πολιτευομένοις. Hæc sic Wolfius: *Quod si coletis & amplectemini bonos viros pra malis, sicut olim factum fuit, ad vestras rationes magis accommodatos habebitis Tribunos plebis & reliquos magistratus.* Quod autẽ vertit *Demagogos, tribunos plebis*, non scio an vspiam patrocinium versionis suæ sit inuenturus: cum omnes qui Græce historias Romanas scripsere, *Tribunos plebis* δημάρχους, quasi dicas, *populi Principes* verterint: vt nihil necesse sit exempla anxie conquirere & adferre. Quid quod Iulius Pollux Demagogum Rhetori adiunxerit, vt ille quidem sit Orator publicus, orationes de republ. habens, hic vero benedicendi tantum scientiam profiteatur. Δημαρχὸν vero magistratum esse ostendit. οὗτοι (inquit) οἱ κατὰ δήμους ἄρχοντες. At δημαγωγοὶ erant Oratores, qui populum oratione ducebant impellebantque quo vellent, auribus illum ducentes, qui honor non exiguus erat: Tales enim erant illi decem, quorum Princeps Demosthenes. Itaque δημαγωγὸν cum rhetore coniunxit. Lonicerus vertit: *Si igitur in hoc incumbatis, vt bonos pro malis amplectamini, id quod olim vestrum erat, meliores populi ductores, oratores habituri estis, & alios Rempub. gerentes.* Qua

etsi minus aperta, tamen accommodatior ad exprimendum sensum Isocratis, quam Wolfiana. Nam & apud Diogenem Laertium traditum, cum quidam cuperet videre Demosthenem, Diogenem Cynicum medium digitum porrexisse, & dixisse: οὗτος ὑμῖν ἐστι ὁ Ἀθηναίων δημαγωγός. Quod Ambrosius siue Curio vertunt: *Hic est vobis est ille Atheniensium Orator.* non recte: nam Diogenes id per ludibrium & contemptum respondit, medio protenso digito, quasi diceret. Quaeritis quis sit? En vobis vilem plebis adulatorẽ & cultorem, populum auribus trahentem. Plebeculam vertit Paulus noster, sensu vero & germano. Quanquam in bonam interdum partem & honoris ergo id dici consueuerit de summis oratoribus, quos in Sticho Plautus vocat Oratores populi. *Ergo*, inquit, *in summo accumbent oratores populi, summates viri.* Nec me fallit Hesychium scribere, Δημαγωγὸς ἄρχων ἐκ τοῦ τὸν δῆμον ἄγειν καὶ διοικεῖν, δημόσιος. hoc est, *Damagogus Princeps, quod populum ducat & regat, tum etiam publicola.* Oratione videlicet; neque ideo tribunos esse ducendos. Tribunus enim quod tribubus præsit dictus. Non me fallit, item *demagogum*, exercitus seu Prætorem seu Ducem dictũ; & δημαγωγεῖν, στρατηγεῖν. Sed nihil hoc ad Isocrateum sensum. nam idem Hesychius: δημαγωγεῖν, ὀχλοποιεῖν, & δημαγωγίας, ὀχλοποιίας appellat: h.e. *qui cœtus cogunt, & turbas mouent & concitant in populo.* Sic demagogus, qui blande nouit & suada oratione populum ducere. Qui autem fuerint apud Athenienses demarchi, satis prolixe exponunt Aristophanis interpres & Suidas. Meminit & hoc versu idem Aristophanes in Nubibus:

δάκνει μέ δήμαρχός τις ἐκ τῶν στρωμάτων.

In quem locum interpres: οἱ δὲ δήμαρχοι οὗτοι τὰς ἀπογραφὰς ἐποιοῦντο τῶν ἐν ἑκάστῳ δημάρχων, καὶ τὰ ληξιαρχικὰ γραμματεῖα παρ' αὐτοῖς ἦν. συνῆγον τε τοὺς δήμους, ὅτε δέοι, καὶ ψήφους αὐτοῖς ἐπεδίδωσαν καὶ ἐνεχύραζον. Ἀριστοτέλης δὲ περὶ Κλεισθένους φησί. κατέστησε καὶ δημάρχους, τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐπιμέλειαν τοῖς πρότερον ναυκράροις. καὶ γὰρ τοὺς δήμους αὐτῶν ναυκραρίων ἐποίησεν. οἱ πρότερον ναύκραροι εἴτε ὑπὸ Σόλωνος κατασταθέντες εἴτε καὶ πρότερον. οὗτοι δὲ τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων ἐκόσμουν; Κλεισθένους καταδήσαντος αὐτὰ ναυκράρων. ἔστι δὲ δήμαρχος ὁ τὴν ἐπώνυμον ἀρχὴν ἄρχων. καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Ἀλεξανδρεὺς τοὺς κατὰ δήμους ἄρχοντας φησί. Δημήτριος δὲ ὁ Φαληρεὺς οὕτω φησί. καὶ δημάρχους οἱ περὶ Σόλωνα κατέστησαν ἐν πολλῇ σπουδῇ, ἵνα οἱ κατὰ δήμους ἄρχοντες διδῶσι καὶ λαμβάνωσι τὰ δίκαια παρ' ἀλλήλων; ἔδει οὖν τὸν δήμαρχον ἀπαγαγεῖν εἰς τοὺς οἴκους τοὺς ἐνεχυραζομένοις. Et post paulum: ὄνομα δὲ τῆς πολιτείας οἱ δήμαρχοι, οἷς ἐξῆν ἐνεχυράζειν τοὺς ἀγνώμονας τῶν χρεωστῶν. id est *mordet me Demarchus quis ex stragulis.* Et interpres: *Demarchi subscriptiones faciebant debitorum in vnaquaq; tribu, apud hos itidem erant Lexiarchici commentarij, qui continebant nomina eorum, qui tutelam exsuebant. Congregabant & tribus, si quando necesse erat, & suffragia siue calculos illis dabant, pignoraq; capiebant.* Aristoteles de Clisthene

sthene dicit: Constituit & Demarchos, qui eandem administrationem adepti sunt, quam prius naucla ri, siue a Solone instituti erāt, siue aliquanto prius, Panathenæorum hi pompam ornabant, Clisthene istos (Demarchos nempe) loco nauclerorū substituente. Est autem Demarchus, cognominē sibi gerens magistratum seu principatum, a plebe regenda dictus. Asclepiades Alexandrinus: Principes qui populo præerāt Demarchos esse dictos. Demetrius Phalereus sic scribit: Demarchos ii qui circa Solonis tempora erant, magno studio instituerunt, vt hi qui tribubus præerāt, & darent & acciperent ea quæ iusta erant ab inuicem. Officium enim Demarchi erat creditores qui pignora euicerānt, in domos debitorum mittere. Et paulo post: Demarchi nomen est magistratus, quibus incumbebat pignora capere ab iniquis debitoribus. Sed forte aliqui patrocinium petent Wolfio e Plutarcho, qui in Politicis præceptis de M. Liuio Druso Tribuno plebis ita scribit: εἰκότως οὖν Λιούιος Δροῦσος (lege Λίβιος) ὁ δημαγωγὸς εὐδοκίμησεν, &c. δημαγωγὸν enim ibi *tribunum plebis* significare. quod tamen Nicolaus Sagundinus, vir Græcæ & Latinæ linguæ iuxta peritus vertit: *Liuius Drusus Publicola haud immerito claruit*. Recte, ni fallor, sicut & paulum ante in Diogenis Cynici vita vertisse diximus; non quod Tribunatum gereret, sed quod plebem assidue coleret, & perpetuis concionibus impelleret ad ferendam legem, vti iudicia ab Equitibus ad Senatum transferrentur, & ciuitas Italiæ daretur, δημαγωγὸν dictum. Nam *Tribunatus plebis*, qualis apud Romanos erat, Atheniensibus incognitus fuit. Demagogum igitur ea ratione, quod Orator & Concionator vehemens fuerit ad demerēdum fauorem populi; quod suspicatus de eo cum esset Senatus, illum clanculum tolli curauit, vt pluribus exsequitur Velleius Paterculus in lib. 2. Romanæ historiæ. Nam Appianus hunc Liuium aperte, ratione potestatis tribunitiæ δήμαρχον vocat libro 1. ἐμφυλίων; non autem δημαγωγὸν: qui ob eam, quam modo recitauimus caussam, δημαγωγὸς a Plutarcho vocatus est. Qui tamen ab eodē in vita Gracchorum δημαρχίαν administrare dicitur. δημαγωγὸν autem dictum, quod facundia & oratione ad plebem persuadendam ducēdamq; præstaret. Hinc ἀντιδημαγωγεῖν Plutarcho vox, significans in contrariam partem populum trahere, & voluntati plebis in contrarium niti & refragari, aut plebicolis & demagogis aduersari. Hinc de eodem Druso loquens: ἡ δὲ βουλὴ δείσασα, μὴ παντάπασιν ἄμαχος γένηται, καὶ καινὴν καὶ ἀσυνήθη πεῖραν ἐπῆγε τῆς τῶν πολλῶν ἀποτροπῆς, ἀντιδημαγωγοῦσα καὶ χαριζομένη παρὰ τὸ βέλτιστον. ἦν γὰρ εἷς τῶν τοῦ Γαΐου συναρχόντων Λίβιος Δροῦσος ἀνὴρ οὔτε γεγονὼς ἧττον οὐδενὸς Ῥωμαίων, οὔτε τεθραμμένος χεῖρον. ἤθει δὲ καὶ λόγῳ καὶ πλούτῳ ἐν τοῖς μάλιστα τιμωμένοις καὶ δυναμένοις ἀπὸ τούτων ἐνάμιλλος. ἐπὶ τοῦτον μὲν οὖν οἱ γνωριμώτατοι τρέπονται, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἅψασθαι τοῦ Γαΐου, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἄνδρα συστῆναι, μὴ βιαζόμενον, μηδὲ ἀντικρούοντα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πρὸς

ἡδονὴν ἄρχοντα καὶ χαριζόμενον ὑπὲρ ὧν καὶ ἀπεχθάνεσθαι καλῶς εἶχεν. ἐπιδοὺς αὑτὸν ὁ Λίβιος εἰς ταῦτα τῇ βουλῇ τὴν ἑαυτοῦ δημαρχίαν. νόμους ἔγραψεν οὔτε τῶν καλῶν τινὸς, οὐδὲ τῶν λυσιτελῶν ἐχομένους. Ex quibus liquet, (ni fallor) δημαγωγὸν non esse τὸν δήμαρχον, hoc est, *plebis tribunum*, sed eum duntaxat, qui facundia & eloquentia præstet ad alliciendam plebem; sicuti hic Liuius: & *Demarchus* erat ratione tribunitiæ potestatis, & *demagogus* ratione facundiæ & vis oratoriæ, qua plebem colebat & ductabat, qua etiam ratione allectus fit contra plebis & Gracchanorum studium, ἀντιδημαγωγῆσαι, hoc est, contrarias popularium partes tueri. Valebat enim orationis vi, vt ex Plutarcho liquet, cui & Cicero adstipulatur, qui eum in libro ad Brutum inter oratores refert. *Marcus*, inquit, *Drusus C. filius, qui in Tribunatu Caium Gracchum collegam iterum Tribunum fecit, vir & oratione grauis & auctoritate, qui nimirum plebem ductabat, & publicola seu demagogus merito censebatur.* Idem in

CAPVT XVII.

Quod Statius catalogum suum ad effigiem Homerici composuerit, inibiq; ostensa imitatio.

COelium Lactantium Placidum nunquam fuit quin ducerem doctum & lectu dignum Grammaticum, ni mancus foret, niue illi plurima indocta, ipsoque plane indigna (quod & aliis euenit) adsuta infarctaque ab indoctorum turba essent. Sed illud sæpe nos vnaque nobiscum Paulus Leopardus noster demirati sumus, quod cum Statius lib. 4. Catalogum suum ad exemplar Homerici composuerit, hic auctor ne γρῦ quidem aut μῦ de ea imitatione meminit. Vt autem euidentius id omnibus pateat, exempla aliquot eius rei subdemus; inprimis autem locum illum celebrem de Thamyra. In quo, ita vestigiis Homeri insistit, vt pene iisdem verbis ipsam rem narret. Sic enim Papinius:

Quos Thryon, & summis ingestum montibus Æpy,
Quos Helos & Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion, hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas, multos Thamyras damnatus in annos
Ore simul citharaq; (quis obuia numina temnat?)
Conticuit praeceps, quis non certamina Phœbi
Nosset? & illustres satyro pendente Celenas.

Subdam nunc Homericos versus, vberiores aliquanto, nimirum vt e fonte haustos.

καὶ Θρύον Ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἐΰκτιτον Αἰπύ.

Et post vnum versum:

καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλος, καὶ Δώριον ἔνθα τε Μοῦσαι
αὐτόμεναι, Θάμυριν τὸν Θρήϊκα, παῦσαν ἀοιδῆς
Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος:

λόγ

στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴ περ ἂν αὐταὶ
Μοῦσαι ἀείδοιεν, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
αἳ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν
θεσπεσίην ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

Idem rursus Statius de Arcadibus populis:

——— *rarescunt alta Colonis*
Mænala, Parthenium fugitur nemus, agmina bello
Rhypeq; & Straua ventosaq; donat Enispe.
Non Tegea, non ipsa Deo vacat alite fœlix
Cyllene, templumq; Aleæ nemorale Mineruæ.
Et rapidus Clyton, & qui tibi Pythie Ladon
Pene socer candensq; iugis Lampia niuosis,
Et Pheneos nigro stygа mittere credita viti.
Venit & Ideis vlulatibus æmulus Azan
Parrhasiiq; Duces, & quæ risistis amores
Grata pharetrato Nonacria rura tonanti;
Diues & Orchomenos pecorum, & Cynosura ferarum.
Ægyptios idem ardor agros & Psophida celsam
Vastat, & Herculeo vulgatos robore montes:
Monstriferumq; Erymanthon, & arisonum Stymphalon
Arcadis hi, gens vna viris.

Homerus autem,

οἱ δ' ἔχον Ἀρκαδίην, ὑπὸ Κυλλήνης ὄρος αἰπύ,
Αἰπύτιον παρὰ τύμβον, ἵν' ἀνέρες ἀγχιμαχηταί,
οἳ Φενεόν τ' ἐνέμοντο, καὶ Ὀρχομενὸν πολύμηλον.
Ῥίπην τε Στρατίην τε, καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην,
καὶ Τεγέην εἶχον, καὶ Μαντινέην ἐρατεινήν,
Στύμφηλόν τ' εἶχον, καὶ Παρρασίην ἐνέμοντο,
τῶν ἦρχ' Ἀγκαίοιο πάϊς κρείων Ἀγαπήνωρ
ἑξήκοντα νεῶν· πολέες δ' ἐν νηῒ ἑκάστῃ
Ἀρκάδες ἄνδρες ἔβαινον ἐπιστάμενοι πολέμοιο.

Idem Statius:

Ægion Aranemq; & quas Theseia Troezen
Addit opes.

οἱ δ' Ἄργος τ' εἶχον, Τίρυνθά τε τειχιόεσσαν
Ἑρμιόνην, Ἀσίνην τε, βαθὺν κατὰ κόλπον ἐχούσας
Τροιζῆν', ——— Et rursum:

——— ἠδ' Αἴγιον ἀμφενέμοντο.

Et hæc hactenus. Plura poterunt persequi quibus est animus & maius ocium. Nos veluti digito hoc indicasse contenti sumus. Quod ad primum illum locum attinet de Thamyra, facile is explicatur his Pausaniæ ex Messeniacis verbis: Ἀπωτέρω δὲ Ἠλέκτρας, Ἀχαΐα τε ὀνομαζομένη πηγή, πόλεώς ἐστιν ἐρείπια Δωρίου. ποιήσει δὲ Ὅμηρος μὲν δηλοῖ, δι' ἐνταῦθα ἐν τῷ Δωρίῳ γενέσθαι τὴν συμφορὰν, ὅτι καὶ αὐτὰς Μούσας νικήσειν ἔφασκεν ᾄδουσας. h. e. Electram

cum traieceris, & fons est qui Achaius, & rudera oppidi Dorij: Hic auctore Homero Thamyris oculorum accepit cladem, eo quod ipsas Musas cantando se dixerat victurum. Consimilia habet interpres Iliados innominatus, siue is Didymus seu Porphyrius, ad quem lectorem remittimus.

CAPVT XVIII.

Vectius *pro* Actius *in Diomede restitutum; inibiq; de Togatis, & error Scholiastis Q. Sereni notatus, item altera menda sublata.*

Diomedis Grammatici libros quantiuis pretii esse norunt omnes, mendis tamen obsitos plerisque soli docti. In his ex innumeris vnam alteramue annotabimus. In omnibus, quos vidi, Codicibus l br. 3 ita habetur: *Cuius planipedis, Actius Togatarum scriptor ita in adilitia fabula meminit:*

Datum inest aurum, exultat planipes.

Vbi magna sponsione legendum contenderim *Vectius*, vt de *Vectio Titinnio* nobili togatarum scriptore, cuius fabulas tam sæpe citant Festus, Nonius, Macrobius, sit intelligendum. *Vectium* autem appellatum fuisse testis est auctor imprimis celebris Q. Serenus, qui de medicina versibus conscripsit, hoc præcipue carmine;

Præterea si forte premit strix atra puellos
Virosa immulgens exsertis hubera labris.
Allia præcepit Titini sententia Vecti,
Qui veteri claras expressit more togatas.

Ridiculus est hic Q. Sereni Scholiastes, vir alioquin eruditus, qui *Togatas* interpretatur *scriptum de claris fœminis Romanis*: cum togatæ (vt patet ex eodem Diomede, & prolegomenis e Cornuto, Aspro Donato collectis in Terentium, sint fabulæ instar Comœdiarum & Tragœdiarum, quæ diuiduntur in *tabernarias*, quæ correspondent Comœdiis, & *prætextatas*, Tragœdiis consimiles, dictæ *togatæ a toga*, quæ Romanorum est vestis, quod argumenta & scenica Latina siue Romana habeant, vt Comœdiæ & Tragœdiæ, Atheniensia siue Græca, tum personas ritusque Græcos, vt togatæ Latinos: de quibus omnibus Deo fauente, in scenicis nostris originibus sumus acturi. Duo præcipue in togatis tabernariis floruere, & citatur ab antiquis L. Afranius, & hic Vectius Titinnius. Quocirca mendosa puto sequentia auctoris verba, vbi scriptum habetur: *Togatas tabernas in scenam duxauerunt præcipue duo: Ascanius & Q. Ennius; nam Terentius & Cæcilius Comœdias scripserunt.* Puto legendum: Afranius & Vectius Titinnius. Nam Ennium etsi Tragœdias & Comœdias scripsisse legimus, togatas nusquam, vtpote quorum inuentio fuerit post Ennium excogitata, florentibus iam theatris & aucta Reipub. Romanæ magnificentia. Perperam etiã Scholiastes ille & falso putat, Titinnium a Lactantio in lib. Spectaculorum citari: cum ibi *Sinnius* siue *Sisinnius* legatur.

gatur, & de *Sinnio* siue *Sisinnio* Capitone intelligendum sit, qui persæpe a Festo, Macrobio & Nonio aduocatur.

Capvt XIX.

Verba quæ habentur Susarionis veteris Comici & mimologi, alio sensu haberi in Græcis versibus, quam illa commemorat Diomedes Grammaticus.

IDem Grammaticus de initiis fabularum agens; *Poetæ*, inquit, *primi Comici fuerunt Susarion Mullus & Magnes. Hi veteris disciplina ioculatoria quadam minus scite & venuste pronunciabant, in quibus hij versus fuerunt: Sussarion hæc dicit, filius Philini Megarensis Tripodiscius. Malum sunt mulieres, sed tamen o populares, non adest inuenire bonum sine malo.* Quo loco pro *Nullus*, alii, *Rhullus*, habent, synceriores *Mylus*. Qui versus in Ioannis Stobæi collectaneis aliter multo leguntur nimirum ad hunc modum.

ἀκούετε λεώς, Σουσαρίων λέγει τάδε
κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται,
οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ
καὶ γὰρ τὸ γῆμαι καὶ τὸ μὴ γῆμαι κακόν.

Id est:

Audite populus. hæc dicit Susarion:
Malum sunt mulieres: verum tamen o populares
Hoc sine malo domum inhabitare non licet,
Nam & vxorem ducere & non ducere, malum est.

Posteriorem versum omisit Diomedes, & post primum versum Græcum videtur omissum:

υἱὸς Φιλίνου Μεγαρόθεν Τριποδίσκιος.

Sed id aliorum pensitetur iudicio. quando hæc mancupio dare cuipiam nobis non est animus. Hanc Susarionis sententiam videtur apud Latinos expressisse Q. Metellus in oratione de ducenda vxore ad populum his verbis: si sine vxore possemus Quirites esse, omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis satis commode, nec sine illis vllo modo viui possit, saluti perpetuæ potius quam breui voluptati cõsulendum.

Capvt XX.

Lucanum quum de varietate ingeniorum Pompeij & Cæsaris canit, visum esse æmulatum Vellei Paterculi verba.

Lucanus lib. I. Ingenia Pompeii & Cæsaris conferens ita canit:

Tu noua ne veteres obscurent acta triumphos,
Et victis cedat piratica laurea Gallis,
Magne times, te iam series vsusq; laborum
Erigit, impatiensq; loci fortuna secundi.
Nec quenquam iam ferre potest Cæsarue priorem
Pompeiusue parem; quis iustius induit arma.
Scire nefas.

Quæ dum scribit Lucanus, quis non illum hæc de Velleii Pater
li historia mutuatum dixerit. sic scribentis: *Nam neq. Pompeius*
primum Rempub. aggressus est, quenquam animo parem tulit; Et
quibus rebus primus esse debebat, solus esse cupiebat, neq; eo vi
quisquam aut alia omnia minus, aut gloriam magis concupi
Hæc ille de Pompeio, de Cæsare vero dicit: *animo super humana*
& naturam & fidem esse euectum, & alibi. *Dux bello, peritissimus*
in toga, (nisi vbi vereretur ne quem haberet parem) modestissim
Quæ cum his Lucani versibus mirifice quadrant. Huc specta
illud eius dictum, cum iter faceret per obscurum & humile op
dulum in Alpibus situm, interrogatus. An ibi quoq. sicut Rom
contentiones de principatu essent? respondit, *se ibi malle primu*
esse quam Romæ secundum, tam cupidus erat ille potentiæ & primi lo

CAPVT XXI.

De Cæcinna Hetruscarum disciplinarum auctore; cur Clodia, M
dea Palatina Ciceroni appellata; Atratino vero M. Cæli
pulchellus Iason. *Chyrius expositus & emendatior Theagen*
Megarensis.

Miscella quædam in hoc caput congeram. Seneca in quæsti
onibus naturalibus lib. 2. Cæcinnæ cuiusdam meminit, q
de Hetrusca disciplina scripserit: imprimis de procuratione ful
minum: *Nunc*, inquit, *nomina fulgurum, quæ a Cæcinna ponuntur,*
perte perstringam. Et paulo post: *Hoc apud Cæcinnam inuenio fac*
dum virum, si habuisset aliquando in eloquentia nomen, & nisi illu
Ciceronis vmbra præcessisset. Fuit autem hic Cæcinna A. Cæcin
pater, huius, quã in iudicio nobili illa oratione, quæ adhuc exst
defendit Cicero, quod in epistola ad eum quadam ita idem co
firmat: *Si te ratio quædam Hetrusca disciplinæ, quam a patre nobili*
simo atq; optimo viro acceperas, non fefellit: nec nos quidem nostra
uinatio fallet. Chyrius Fortunatianus consultus, Rhetor disertu
in 3. Rhetoricæ suæ de translatione agens ita scribit. *Etiam illa i*
ter translationes ponimus, quæ non verbis, sed nominibus translatis i
mutantur; vt cum Atratinus Cælium pulchellum Iasonem appellat, C
Cicero; Clodium Palatinam Medeam. Quo loco nihil dubito i
Chyrio mendum esse, & legendum: *Clodiam.* Quam enim inep
fuerat, Clodium, qui vir erat, *Medeam* appellare. Locus est in M
Tullii oratione pro M. Cælio, accusato non solum impudicitia
sed etiam veneficii, & extortæ ad maleficium perpetrandum p
cuniæ. Itaq; cum *Atratinus*, quem ego prænomine *Sempronium*
fuisse arbitror, tum eundem Cælium in epistolis, tum Dionem s
quutus. (*Atracinus* perperam in vulgatis editionibus legitu
adolescens illustris, primum tyrocinium, rudimentum & fama
eloquentiæ auspicaturus: impulsu Clodiæ & familiarum eius, o

rati

ationem accusatoriam in illum pronunciasset, & inter cætera
robra illi obiecisset (vt apparet) quod pulchritudine corporis
& forma fretus nisus fuisset Clodiam ad stuprũ allicere, illum *Ia-
onem pulchellum* appellando, quod vt quondam Iason Medeæ, ita
ste Clodiæ insigni corporis forma conciliatus, auro eam, tanquã
ureo illo vellere spoliasset & emunxisset, quam & postea veneno
ppetere tentasset Cicero ad id alludens, & Cælianæ pulchritudi-
ni & formæ vituperium agnoscens: quod tamen Cælio laudi dat
icero, ita retaliat, vt omnem huius accusationis molem in Clo-
diam retorqueat. Qui etsi stupri commissi cum ea crimen non o-
mnino agnoscat, ita tamen leui suspensoque brachio illud diluit,
amque friuolis argumentis pugnat, vt ludere potius, quam rem
eriam agere videatur: ostendens, etsi hoc ita se haberet tamen id
Cælio minime vitio vertendum, quod ad mulierem, quæ se omni-
bus communem fere præbebat accessisset, ipsamque potius cul-
pandam, tanquam alteram Medeam, quæ Cælium iuuenem, velut
alterum pulchrum Iasonem, suis illecebris occupasset. Itaq; illam
ad retundendam Atratini sugillationem, *Medeam Palatinam*
vocauit: *Medeam* quidem, quod vt illa quondam e domo paterna
in fuga, sequuta est externum virum Iasonem; ita hanc, quod re-
iectis prioribus ædibus in palatinam regionem commigrarit, vt
Cælium haberet vicinum, quotidianoq; eius adspectu frueretur,
qui in proximo Ciceronis ædium palatio vicinorum habitabat:
quod his Ciceronis verbis melius declaratur: *Reprehensus a patre,
quod semigrarit, quod quidem in hac ætate iã minime reprehendẽdum
est qui cum & ex Republic. caussa, iam esset mihi quidem molestam,
sibi tamen gloriosam victoriam consequutus, & per ætatem magistra-
tus petere posset, sed etiam suadente, ab eo semigrauit: & cum do-
mus patris a foro longe abesset, quo facilius & nostras obire domos, &
ipse a suis coli posset, conduxit in palatio non magno domum? Quo loco
possum dicere id quod vir clarissimus M. Crassus, cum de aduentu regis
Ptolemæi quereretur, paulo ante dixit: vtinam ne in nemore Pelio.
Ac longius quidem mihi contexere hoc carmen liceret: nam nunquam
hera errans hanc molestiam nobis exhiberet:*

Medea animo ægra, amore sæuo saucia.

Sic enim iudices reperietis, quod cum ad id loci venero, ostendam: hanc
Palatinam Medeam migrationem que huic adolescenti caussam
sine malorum omnium, seu potius sermonum fuisse. Ex quib. (ni
fallor) satis liquet sensus Chyrii: cũ de ea & eius libidine tota ora-
tione agat, illi obiiciendo *Quadrantaria* cognomen *Nisi forte*, in-
quit, *mulier potens, quadrantaria illa permutatione familiaris facta e-
rat balneatori*. vocabatur autem per iocũ hæc Clodia *Clitemnestra*.
Quadrantaria, teste Quintiliano, quod auctore Plutarcho in vita
Ciceronis, Adolescens quidã aliquot æreos quadrantes mercedem
stupri, pro argenteis, vel vt alii, aureis, in loculos eius demiserit.

Facete igitur *permutationem quadrantariam* dixit Cicero eum balneatore factam, quod quadrans balnearis lauationis esse merces, testante id Satyrico:

Cedere Syluano porcum, quadrante lauari.

Et sunt qui illud lepidum facinus ab hoc Cælio factum memorent, quem illa perdite amabat: vt ea occasione ad hunc scripserit Catullus.

Cœli Lesbia nostra, Lesbia illa, &c.

Quasi obiiceret illi communem secum huius Clodiæ amatoriam consuetudinem. Eadem enim Clodia fuit, quæ Catullo per transnominationem Lesbia, si Apuleio credimus. Hic est ille Cælius, qui sub Pharsalicam pugnā in Italia prætor fuit, auctor nouarum tabularum, nisusque est in inuidiam Cæsaris reducere Annium Milonem, motum iam (hoc conscio) in Apulia cientem. Sed Milone derepente oppresso; cum illi serius hic suppetias tulisset, & ipse cum tota sua cohorte interfectus est; vt tradunt Dion & Velleius Paterculus. Et hoc est, quod alibi deplorat Cicero, illum a suis moribus desciuisse & in deterius prolapsum. Sed huic Centoni tertius iam panniculus adsuatur. Theagenis Megarensium tyranni meminit obiter Aristoteles in Rhetoricis ad Theodectem. Atq; eo modo Tyrannidem illum occupasse, ibi, quo Pisistratus Athenis, qui questus ciuibus suis, sibi ab optimatibus perniciem intentari, præsidium postularit, quo impetrato & accepto, ciues eo subegisse, & tyrannum factum. Huius quoq; meminere Pausanias in Atticis, & Thucydides in I qui ait Cylonem filiam eius habuisse in matrimonio, a quo incitatus sit ad Tyrannidem occupandam. Sed & Pausanias in Atticis quo loco Megarica percenset, ait illum exstruxisse fontem Megaris, qui ob magnitudinem & ornatum, columnarumq; multitudinem dignus spectatu est, defluente in illum Sithnidum Megarensium aqua. Sed huius capitis iam finis esto.

CAPVT. XXII.

Locus Plauti explicatus in fabula Trinummo, & quod sues sint anginæ obnoxiæ. Hyanche, Cynanche, Lycanche. *tum quid Myxa. Errores aliquot e Cælij Aureliani libris expuncti.*

Plauti locus in Trinummo non oscitanter legendus:

Nam fulgurita assiunt alterna arbores,
Oues moriuntur angina acerrime.
Oues scabra sunt, tam glabra herus, quam hæc est manus.

Mirum videri posset ni quotidiana experientia hæc comprobaret, *sues angina corripi.* Sed præter hunc locum Cælius Aurelianus medicus lib. 3. acutarum passionum ita scribit: *Eam vero, quæ in altera fuerit parte, Paracynanchen vocauerunt.* Item in exterioribus, atque in vtraq, parte tumore constituto hyanchen appellauerunt

siquidem

quidem suum colla his sæpissime inflationibus afficiantur, quos Græce Hyas appellant. Idem eandem passionem *Cynanchen*, & *Synanchen* vocat; quod qui eam patiuntur, canum luporumque tum latratus tum vlulatus imitentur. Plinius lib. 8. de suibus loquens, *verum efferantur, & alias obnoxium genus morbis, anginæ maxime & strumis. Aristoteles . . . . . . appellat, malum infra maxillas & fauces, quod cum ad pulmonem peruenerit, moriuntur.* In Cælii Aureliani Chronion libris infinita sunt menda, ex quibus est illud libr. 2. cap. 7. de catarcho. Tum gargarismum dabimus, cadum mulsum, aut decoctionem Cantabri, & palmularum pinguium & noxarum. Tu lege, Myxarum, quemadmodum in acutorum morborum, 3. c 3. legitur: *Tum etiam decoctione Hibisci vel maluæ agrestis, aut myxarum Syrarum, aut musci* herbæ. Qui error in Chronion editione Germanica sæpe occurrit. Sunt autem *myxa* prunorum genus in Syria nascentium, affine Damascenis, cuius plantationem docet Palladius lib. 3. quæ ab aliis *Sebastena* nuncupantur in honorem Augusti. Arabibus Sebesten aut Seuesten est in arbore mucor viscosus & lentor; vnde in Syria viscum parãt. Plinius lib. 5. c. 13 *In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, a Syriæ Damasco cognominata.* Et paulo post: *Simul dici possunt populares eorum myxa, quæ & ipsæ nunc cœpere Romæ nasci insita sorbis; Græci myxaria vocant.* Paulus Ægineta: *Myxa, arboris fructus exsilior prunis, vmbris proximus.* Plinius Valerianus stypticæ virtutis & frigidæ esse ait *myxa*, quæ & *myra* dicantur. Ardores febrium tantum exstinguit ore compressum, & sitim mitigat, & in cibo sumptum, stomachum erigit, solutioni ventris obsistit. Rhasis Seuesten guttur & pectus lenire dicit, sed Auerrhois in collectione sua simplicium, videtur de muco illo loqui, de quo supra diximus, cũ ait: illud in primo gradu calidum, & in secundo humidum, præterea leniter purgare, cum myxa sicca & frigida adstringendi vim habeant, sed is per b. non per v. scribit. Ioannes Serapion cum de *Sebesten* scribit Isac Eten Amran citat, qui fere eas vires illi tribuit, quas Plinius Valerianus, medium illi tribuens in calido & frigido. Descriptio, quam ipsi tribuit, videtur quadrare cũ myxarum arboris descriptione. Ex hac viscum confici qui *Damascenus* dicatur, e Græcis autotib. refert in Corollario suo Hermolaus. Videntur mya veteribus admodum incognita fuisse, quando ne Theophrastus quidem eorum vspiam meminit. Sed ad alia nunc transeamus.

CAPVT XXIII.

Euripedem odio, gratia & fauore quadam maligne scripsisse, inibi quod a Corinthiis conductus sit, vt Medeam liberorum suorum interfectricem inuulgaret. Historia rarior & de Didone *a Marone, vt impudica, immerito traducta.*

Scriptores quosdam nimium affectibus in scribendo indulsisse constat, & de historicis quidem supra diximus. Poetas quoque, etsi candor deceat, tamen interdum compertum his vitiis obnoxios fuisse. Nam & Euripides Athenienses immodice laudibus in cœlum vsq; euehit, & Lacedæmonios tabide insectatur, dũ eos in Andromacha δόλια μηχανήματα appellat, aliisq; cõtumeliosissimis verbis proscindit: Menelaum vbiq; versipellem & malignum ingenio introducens. Quin idem Corinthiis ob accepta quinque talenta gratificatus est, dum infandum scelus ab ipsis perpetratum in innocentem matrem Medeam reiicit, quam & aliis horrendis flagitiis falso denigrat.

Quod ne vanum quis putet, afferenda sunt veterũ testimonia a Scholiaste Euripidis adducata, in quibus ita scriptũ est: παρμενίσκος ἐκτίθησιν ὡς δεκαπέντε τάλαντα λαβὼν παρὰ κορινθίων ὁ εὐριπίδης μεταγάγοι τὴν σφαγὴν τῶν παίδων ἐπὶ τὴν μήδειαν, ἀποσφαγῆναι γὰρ τοὺς παῖδας μηδείας, ὑπὸ κορινθίων παροξυνθέντων ἐπὶ τῷ βασιλεύειν αὐτὴν θέλειν διὰ τὸ τὴν κόρινθον πατρῴαν αὐτῶν κτῆσιν εἶναι. ἣν μετήγαγεν ἐπὶ μήδειαν. Post autẽ subiungit: παρμενίσκος γράφει κατὰ λέξιν οὕτως. ταῖς κορινθίαις οὐ βουλομέναις ὑπὸ βαρβάρου καὶ φαρμακίδος γυναικὸς ἄρχεσθαι, αὐτήν τε ἐπιβουλεῦσαι καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀνελεῖν ἑπτὰ μὲν ἄρρενα ἑπτὰ δὲ θήλεα. Εὐριπίδης δὲ δυσὶ μόνοις φησὶ αὐτὴν κεχρῆσθαι. ταῦτα δὲ διωκόμενα καταφυγεῖν εἰς τὸ τῆς ἀκραίας ἥρας ἱερὸν, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν καθῆσαι. Κορινθίους δὲ αὐτῶν, οὐδ' οὕτως ἀπέχεσθαι ἀλλ' ἐπὶ τοῦ βωμοῦ πάντα ταῦτα ἀποσφάξαι. λοιμοῦ δὲ γενομένου εἰς τὴν πόλιν, πολλὰ σώματα ὑπὸ τῆς νόσου διαφθείρεσθαι. μαντευομένοις δὲ αὐτοῖς χρησμῳδῆσαι τὸν θεὸν ἱλάσκεσθαι τὸ τῶν μηδείας τέκνων ἄγος. ὅθεν κορινθίοις μέχρι τῶν καιρῶν τῶν καθ' ἡμᾶς, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἑπτὰ κούρους τῶν ἐπισημοτάτων ἀνδρῶν ἐναπενιαυτίζειν τῷ τῆς θεᾶς τεμένει, καὶ μετὰ θυσιῶν ἱλάσκεσθαι τὴν ἐκείνων μῆνιν. καὶ τὴν δι' ἐκείνους γενομένην τῆς θεᾶς ὀργήν. Δίδυμος δὲ ἐναντιοῦται καὶ παρατίθεται τὰ Κρεωφύλου ἔχοντα οὕτως. τὴν γὰρ μήδειαν λέγεται διατρίβουσαν ἐν κορίνθῳ, τὸν ἄρχοντα τότε τῆς πόλεως Κρέοντα ἀποκτεῖναι φαρμάκοις. δείσασαν δὲ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ φυγεῖν εἰς ἀθήνας. τοὺς δὲ υἱοὺς ἐπεὶ νεώτεροι ὄντες οὐκ ἠδύναντο ἀκολουθεῖν, καθῖσαι ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς ἀκραίας ἥρας, νομίζουσαν τὸν πατέρα αὐτῶν φροντιεῖν τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Τοὺς δὲ κρέοντος οἰκείους ἀποκτείναντας αὐτοὺς διαδοῦναι λόγους, ὅτι ἡ μήδεια οὐ μόνον τὸν κρέοντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑαυτῆς παῖδας ἀπέκτεινε. Id est: Parmeniscus tradit, quod olim Euripides quinq; talẽta acceperit a Corinthiis, vt transferret cædẽ liberorũ in Medeam. Interfectos n. Medeæ liberos a Corinthiis ita succẽsis, quod Medea apud eos vellet regnare Corinthi principatũ (quẽ a ipsi patriã sibi condidissent) volentẽ in se traducere, in quam demigrassent. Et paulo post: Parmeniscus ad verbũ sic scribit: Corinthiorũ mulieres noscẽtes subessa sub barbara & venefica muliere insidias illi tetendisse & liberis, vt eos interficerent. Septem mares totidemq; fœminæ erant. Euripides duos tantũ illi fuisse tradit. Hos cum insequerentur, fugisse in Iunonis Acreæ templum, & ad aram consedisse.

consedisse. Corynthios ne sic quidem abstinuisse, sed supra ipsam aram omnes interfecisse. Cum autem oraculum adiissent, illis responsum, placarent Deam ob piaculum in Medeæ liberos commissum, vnde Corinthiis mos. fuit ad nostrã vsq; tempestatem, septem puellos illustrissimorum filios per annum integrũ, ad ipsius Deæ templi ministerium relegare, & iram tum eorum, tum quam Dea ex tali facinore concepit, sacrificiis placare. Didymus vero huic traditioni repugnat, & adfert quæ Creophylus tradidit, quæ sic habent. Medeam enim dicit degentem in Corynthio, Principẽ ciuitatis Creontem, veneficiis interfecisse. Metuentẽ vero amicos & proximos genere ipsius principis, aufugisse Athenis, liberos vero ipsius cum tenerioris essent ætatis, illam subsequi non potuisse iussos ab ea in aram Iunonis Acreæ consîdere, rata patrem Iasonẽ curam salutis filiorũ gesturũ. At familiares & domestici Creontis eum interfecisse eos, rumores deinde sparsisse, quod Medea non solum Creontẽ, *sed etiam sui ipsius liberos interfecerit. Hæc ille, quem rumorem cõfirmauit Euripides, edita fabula Medea, in qua ipsam suos liberos interficientem introduxerit, conductus ad id a Corinthiis quinq; (vti diximus) talentis.* Quod si verũ est, magna mehercule improbitas Poetæ, qui ingeniũ venale & mercedi expositum ad fingẽda mẽdacia habuerit. Tolerabilior Maro, qui pudicissimã Didonem infamia stupri asperserit, nõ mehercule aut mercede aut odio inductus, sed vt suum poema adornaret ad effigiem Homerici, in quod Vlysses apud Circen & Calypsonem hæiẽs amori indulserit.

CAPVT XXIII.

Achillis velocitas, *quibus Poetarum hyperbolis sit notata.*

ACHillem pedibus pernicissimis fuisse, velocitatisq; eximiæ traditum, quæ res ansam dedit poetis hyperbolis in eum ludere. Nam cum Homerus subinde dixerit, πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεὺς, aut ὠκὺς Ἀχιλλεὺς; Pindarus in 3. Nemeorum Ode velocitatem illam extollendo, ita cecinit his carminibus:

ξανθὸς δ' Ἀχιλλεὺς τὰ μὲν μένων Φιλύρας ἐν δόμοις,
παῖς ἐὼν ἄθυρεν
μεγάλα ἔργα χερσὶ θαμινά.
βραχυσίδαρον ἄκοντα πάλλων,
ἴσον τ' ἀνέμοις μάχα, λεόντεσσιν ἀγροτέροις
ἔπρασσεν φόνον.
κάπρους τ' ἔναιρεν σώματα
δὲ παρὰ Κρονίδαν
Κένταυρον ἀσθμαίνοντα, κόμιζεν
ἑξέτης τὸ πρῶτον. ὅλον δ' ἔπειτ' ἂν
χρόνον τὸν ἐθάμβεον, Ἄρτεμίς τε θρασεῖ' Ἀθάνα κτείνοντ' ἐλάφους
ἄνευ κυνῶν
δολίων δ' ἑρκέων.
ποσσὶ γὰρ κράτεσκεν.

Id est:

Flauus Achilles manens in Philyra domo ludens perfecit opera magna adsidue breuis ferri iaculum vibrans, aquali ventis pugna agrestioribus Leonibus cadem inferens, sustulit & apros; corpora vero eorum antelantia ad Saturnium, rem tantū adducens, & primum quidē illam, dein omni vita tépore hunc admirata sunt Diana & audax Minerua, ceruos interficiens absq; canibus & dolosis retibus: pedib. enim valebat. Quæ res Euripidē quoq; in Iphigenia in Aulide mouit, vt Achillem ἰσάνεμον appellarit, *aqualem* videlicet *ventis* celeritate:

τὸν δ' ἰσάνεμον τε ποδοῖν

λαιψηροδρόμον ἀχιλῆα.

CAPVT XXV.

Iocum Publij apud Macrobium in inuidum hominem Mutium prius prolatum esse a Bione Borysthenide.

IOcus cuiusdam Publii extat in Mutium quendam, hominem valde inuidum huiusmodi: *Publius* (inquit Macrobius) *Mutium inprimis maleuolum cum vidisset solito tristiorem; aut Mutio* (inquit) *nescio quid incommodi accessit, aut nescio cui aliquid boni.* At hoc iam diu ante iaculatus est in inuidum quendam Bion Borysthenites Philosophus (vt inquit Laertius) nam is cum vidisset inuidū valde tristem; nescio, inquit, vtrum tibi malum, an alteri bonū contigerit. Consimile huic est quod refert Antonius gnomologus in Melissa de Anacharside, qui interrogatus, *cur homines subinde tristentur*, dixit, *quia non solum propria mala illis molesta sunt, sed etiā aliena bona.* Econtra Theophrastus dicebat, *malos non tam delectari suis bonis, quam alienis malis.* Vnde quidam inuidiam etiam animæ serram vocauit. Vt enim Persius vere cecinit:

Inuidia Siculi non inuenere tyranni
Maius tormentum.

CAPVT XXVI.

Germanici Cæsaris versionis Aratai carminis aliquot loca castigata & exposita.

NObilissimi viri Germanici Cæsaris versio Arati Phœnomenon extat; seu potius doctissimæ illius versionis fragmentū. Ex qua versus aliquot non dedignatus est citare Lactantius Firmianus; sed poetæ carminibus interdum adeo inuersis, adeo deprauatis, vt si autor ipse reuiuisceret, interdum pro suis non agnosceret, nos quantum in nobis fuit, collatis etiam aliorum versionibus & commentariis præcipue Archetypum Græcum huic conferentes, studuimus quædā ex his restituere & enodare. In quo si qui forte maiorē operam & diligentiam a me debuisse præstari dicāt, sciant ne nobis quidē hæc valde placuisse, aliunde castigatioris codicis opem & fidem expectantibus. In proœmio igitur eo versu:

Nunc

Nunc vocat audaces in cœlum tollere vultus.

vacat legendum videtur:

——— geminis determinat axem

Quem Graii dixere polon ——— lege *geminus*, nam Græce est:
δύω πόλοι ἀμφοτέρωθεν.

Siue Areti seu Romanæ cognominis vrsæ.

Liber antiquæ editionis melius habet: *Seu*
Romani cognominis vrsa. Auienus:

——— vt mundus subit Arctos.
Sic astrum dici Gnidius dedit, Auson easdem
Voce feras vrsasque & plaustra vocare solemus.
Plaustrum vel facies stellarum proxima vera.

Alia editio habet *proxima vero*, sed *vera* legẽdum. Vnde Auienus:

Fabula namque vrsas, species dat plaustra videri
Dicta exercere domini famuli Corybantes.

Antiqua editio *Dicto* habet, & melius. Sic enim Aratus:

——— ὁ μὲν ἐπὶ κουρίζοντα
δικταίῳ ἐν ἄντρῳ, ὄρεος σχεδὸν ἰδαίοιο
ἄντρῳ ἐγκατέθεντο ——— δίκτην (inquit Theon)
ἀκρωτήριον τῆς κρήτης, πλήσιον τῆς ἴδης, τοῦ κρητικοῦ ὄρους. Ob hoc Callimachus *Iouem Dictæum*, hoc est, Cretensem, vt Scholiastes declarat, appellat: qui *Dictyn* montem Cretę esse dicit: Sic enim hymno in Iouem:

πῶς καὶ νιν δικταῖον ἀείσομεν ἠὲ λυκαῖον. id est:
Dectæumne canam nunc illum siue Lycæum.

——— haud prius vlla
Cum sol Oceano fulgentia condididit ora
Stella micat cœlo septem qua Cressia flammis

Stellam Cressiam, Helicen vocat, quam Iouis in Creta nutricem vult Aratus, *Septem flammas*, septentriones intelligit. Vnde in Arateo carmine Cicero: *Quas nostri septem soliti vocitare triones.*
Hæc sic Auienus:

non vlla facem succenderit vnquam
Stella prior, neque flamigeros edixerit ortus,
Ante alia immerso cum iam Titanius orbe
Imbuit, & tremulo Tartessia terga rubore
Cressia quam flammans inter primordia noctis
Maior agat vultusque sacros ostendat olympo.

Cressia, Helice flammans, septentrionibus suis.
Deinde:

Has inter medias abrupti luminis instar.
Immanis serpens sinuosa volumina torquet.

Tu lege *fluminis*.

τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας, οἵη ποταμοῖο ἀπορρώξ. Quod confirmant Ciceronis & Auieni versiones. Cicero 2. de Natura Deorum.

Has inter veluti rapido cum gurgite flumen
Tornus Draco serpit subter supraque reuoluens.

Et Auienus:

Inter vtramque dehinc praeclari nominis Arcton
Ceu circumflexo sinuantur flumina lapsu
Squammeus agmen agens Draco voluitur, atq; obit ambas
Spirarum curuis anfractibus, ——— *Porro cum dicit,*
——— *mirabile monstrum,* expressit illud Arati: μέγα θαῦμα
——— Auienus ——— *fundunt sese vltima monstri Agmina lubricus angues. Anguis in antiqua editione.* Sequitur:

Inde Helicen sequitur senior, baculoque minatur
Seu ille Arctophylax, brachii molimine, siue is
Icarus ereptam pensat qui munere vitam.

Et expresserit prioribus illis duobus versiculis illud Arati:

ἐξόπιθεν δ' ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
ἀρκτοφύλαξ ——— natur illud ——— *baculoque minatur*
——— *brachii molimine.* ——— aurigantis speciem exprimit.

Vnde & Rufus Auienus:

Et licet instanti similis, similisque minanti.

Nam vt Theon Arati interpres scribit, sensus hic est: ὄπισθεν δὲ τῆς ἑλίκης τῆς ἄρκτου φέρεται τις ἐλαύνοντι, μόνος ὁ καλούμενος ἀρκτοφύλαξ, ὃ δὲ ἐλαύνοντι ἐοικὼς, διὰ τὸ τῇ δεξιᾷ καλαύροπα φέρειν, καὶ τῇ ἀριστερᾷ ὥσπερ ἐφάπτεσθαι τῆς ἁμάξης τῆς ἄρκτου δηλονότι. δοκεῖ γὰρ αὐτὴν φυλάττειν. βοώτης δὲ τῆς λεγομένης ἄρκτου ἤγουν τῆς ἁμάξης, ὥσπερ βοῦς ἐν αὐτῇ βοῦς ἐλαύνων καλαύροπα φέρων, ὅ ἐστι ῥόπαλον. Id est, *A tergo Helices vrsae fertur quis auriganti bouesque impellenti similis, eo quod dextra baculum gestet seu pedum pastorale, sinistra vero tangens currum, (vrsa scilicet) videtur enim eam custodire. Bootes siue Bubulcus vrsa sic dicta seu plaustri, tanquam boues eius impelleret,* καλαύροπα ῥόπαλον, hoc est, *clauam interpretatur.* Suidas vero *baculum,* seu virgam pastoralem appellat. Quod autem dicit 5. siue 16. *Icarus* Hyginum cōtemporaneum suum, seu potius Nigidium sequutus est. Hyginus enim. *Icarum Erigones patrem veteres hunc opinatos, quem vinum quod a Libero patre acceperat, Atticorū finibus importasse plaustris, vnde Bootes dictus, Pastoresque cum id gustassent, & inde ebrii facti iacerent, viderenturque mortuis similes, rati alii venenū illis datum, Icarum obtruncarunt.* Itaque a Germanico recte dictum:

Icarus ereptam pensat qui munere vitam.

hoc est, vitam amittit & impendit ob datum munus & donum vini. Qui videtur ob id τρυγητὴς quoque dictus esse seu *vindemiator,* vt auctores sunt Theon, & huius Germanici interpres. Subdit idē

Sed proprio tamen vna micat de nomine flamma
Arcturum dixere, sinus qua vincula nodant. Aratus:
——— ὑπὸ ζώνῃ δ' οἱ αὐτὸς
ἐξ ἄλλων ἀρκτοῦρος ἑλίσσεται ἀμφαδὸν ἀστήρ.

Cicero

Cicero in 2. de Natura Deorum:

——subter præcordia fixa videtur
Stella micans radiis Arcturus nomine claro.

Et Rufus Auienus:

Nec minus in membris lux olim maxima vibrat,
Omnibus ardet apex, capiti micat ignea late
Dextera, flammam humeri flammam mouet instar
Inter vtrumque femur qua se confinia lucis
Diducunt pedibus maior qua luminis auras
Verberat, & rutilo sydus magis æstuat astro
Nam locus Arcturo sacer adscribitur illinc
Aurea qua summos adstringunt cingula amictus.

Quibus indicat, sese ita intelligere Aratum, vt intellexerunt Hyginus, & interpres Germanici. Qui dixerunt Arcturum situm inter genua vtraque Bootis multum sub zona

Quam te Diua vocant —— Lege
Quam te diua vocem, ——
Siue illi Astra genus fuerit, quem fama parentem
Tradidit astrorum, seuero intercipit æuo
Ortus fama tui, —— Legendum *contenderim.*
Seu genus Astræi fueris, quem fama parentem
Prodidit astrorum, seu vero intercidit æuo
Ortus fama tui, —— Sic Aratus:
εἴτ᾽ οὖν ἀστραίου κείνη γένος, ὅν ῥά τέ φασιν
ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ᾽ ἔμμεναι,

Rufus Auienus hæc nostra confirmare videtur. Sic enim:

Quam te quam memorem, siue est genitor tibi summus
Iuppiter ex Themide in terras demissa parente
Seu patris Astræi clarum es genus, aurea cuius
Sidera sunt proles.

——nec designata subire

Dedignata, vt recte habet antiquior editio.

Rarius inuasit—inuisit melius, vt recte habet alius Codex.

Increpito partumque. Lege *patrum.*

Tunc lympha tenues, tunc est tristissima tellus.

Hoc ideo dicit, quod terra tum segete sua denudata sit conuecta in horrea, nimirum Leone Solem obtinente. Quod explicat Arati carmen.

καὶ δή που ἀδηχύων κενεαὶ φαίνονται ἄρουραι. id est:
Agri vndique spicis vacui apparent.

Nec mihi tum remis pulset vaga cerula puppis.

Vada lege. *Vada cerula*, mare appellat quod nauibus transuadetur & permeetur. Reliqua vbi melior occasio dabitur, latius solertiusque inuestigabimus. At nunc & huius capitis & libri modus finisque esto.

MISCELLANEORVM EPIPHILLIDVM,

Liber X.

IACOBO NICOLAO LOENSI Auctore.

CAPVT I.

Lilii Gyraldi error in lib. de Poetis, qui duos fuisse Euhemeros putat; & quod in errorem ductus sit, a vitiato Codice Censorini, vbi pro Euemerus, Euenus, legi debet.

NEmo me putet viri doctissimi Lilii Gyradi optime de literis meriti laboribus aliquid velle detrahere, dum illius errorem aperio. Contigit hoc saepe multis egregiis doctisque viris, vt in errorem per vitiatos Codices ducerentur, sicut nunc quoque ipsi Gyraldo euenit, nam de elegiographis Poetis agens, post Mimnermum, Philetam & Callimachum, ipsum etiam Euemerum inter eos recenset. Post autem, tanquam se castigaturus, duos fuisse dicit Euemeros, vnum videlicet *Tegentem*, elegiographum: alterum illo multo vetustiorem, qui de Diis impia quaedam scripserit Messeniusq; fuerit. Quod recte nullo auctore facit. Nam etsi auctores varient in illius patria, vnum tamen eundemque semper denotant; nuspiam elegias illum scripsisse autumantes, sed tantum de Diis historiam, quam verterit Ennius, & sacram appellarit, in qua vere illorum natales origines, vitam, loca, vbi egerunt, dum in viuis essent, mortes quoque & sepulcra & progeniem commemorarit, homines illos Reges & Principes plane eos declarando & mortales, ob quam rem impius sit declaratus; (vt sunt auctores, de Graecis Clemens Alexandrinus, & Eusebius; de nostris vero Lanctantius & Minutius Faelix. Quorum hic posterior: *Euemerus* (inquit) *exsequitur, & eorum* (Deorum scilicet) *natales patrias, sepulcra, dinumerat, & per prouincias demonstrat, Dictai Iouis, & Apollinis Delphici, & Cereris Eleusinia, pro diis assumtas in Deos loquitur, qui errando inuentis nouis frugibus vtilitati hominum profuere.* Huius autem historiae meminit & Augustinus libro de ciuitate Dei 7. etsi ibi pro *Euemerus, Homerus*, scriptum sit, in quibusdam Codicibus, iam etsi varient in illius patria, eundem semper denotant. Quod ex testimoniis facile liquet. Lactantius enim, qui Messana Siciliae eum facit, ita inquit: *Antiquus auctor Euemerus, qui fuit ex ciuitate Messana.* Qua in re lapsus haud dubie est, dum Graecos non animaduer-

inaduertit loqui de *Messene*, quæ est in Peloponeso, nisi forte de eadem sentit, quæ Dorice *Messana* etiam effertur, cognominis plane Siciliæ ciuitati. Auctorem habet in ea re Ælianum, qui in 2. variæ historiæ de hoc ita loquitur. *Nemo barbarorum eam cogitationem induxit in animum, quam vel Euemerus Messenius, vel Dionysius Phryx, vel Hippon, vel Diagoras, vel Sosias, vel denique Epicurus. Sed barbari hi, quos dixi,* contendunt & esse Deos, & nostri curam gerere, & præsignificare futura per aues signa vel omina, viscera, & alias quasdam obseruationes atque doctrinas, οὐδεὶς γοῦν ἐννοιαν ἔλαβε τοιαύτην, οἵαν ὁ εὐήμερος ὁ μεσσήνιος &c. Cui subscribit & Clemens interpres; *Euemerus*, inquit, *est hic, quem quidam dicũt Messenium.* At Clemens hunc eundem in protreptico *Agrigentinum facit.* Qua de caussa, inquit, venit mihi in mẽtem admirari quonam modo Euemerum Agrigentinum & Nicanorem Cyprium, & Diagoram & Hipponem Melium & illum post hos Cyreneum, cui nomen erat Theodorus, & multos alios, qui moderate & continenter vixerunt, & reliquis hominibus acrius hũc de diis errorem perspexerunt: impios & ἀθέους, hoc est, *absque Deo cognominarunt.* Meminit eius quoque, vt impii, & qui Deos eorumque gubernacula penitus sustulerit, Theophilus martyr in 3. ad Autolycum, vbi in interprete male *Enimarium* pro *Euemerus*, legitur. τὰ γὰρ περὶ εὐημέρου τοῦ ἀθεωτάτου περισσὸν ἡμῖν καὶ λέγειν, πολλὰ γὰρ περὶ θεῶν τολμήσας φθέγξασθαι, ἔσχατον, καὶ τὸ ἐξόλου μὴ εἶναι θεοὺς ἀλλὰ τὰ πάντα αὐτοματισμῷ διοικεῖσθαι βούλεται. Id est: *Ea vero quæ pertinent ad Euemerum impiissimum, superfluum est nobis enarrare, cum enim multa de diis ausus esset loqui, postreme ex toto eos sustulit, nullos esse affirmans.* Sed sponte & casu omnia gubernari. Hic tamen & animæ immortalitatem & μετεμψύχωσιν ante Pythagoram introduxit, & de vnius Dei Monarchia disputat, vt merito laudatus sit ob hoc a Clemente tanquam falsorum Deorum repudiator. Neque ii, qui Tegeatem faciunt, alium quam hunc antiquissimum Philosophum & historicum designant. Plutarchus in Placitorum 1. sic de eo agit: ἔνιοι τῶν φιλοσόφων καθάπερ διαγόρας ὁ μήλιος καὶ θεόδωρος ὁ κυρηναῖος καὶ εὐήμερος ὁ τεγεάτης καθόλου φασὶ μὴ εἶναι θεούς, τὸν δὲ εὐήμερον καὶ καλλίμαχος ὁ κυρηναῖος αἰνίττεται ἐν τοῖς ἰάμβοις γράφων:

> εἰς τὸ πρὸ τείχευς ἱερὸν ἀλέες δεῦτε
> οὗ τὸν πάλαι Ζᾶνα παναίσιος πλάσας
> γέρων ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψήχει.

quæ sic conuertit Budæus: Verum enimuero nonnulli Philosophorum, quemadmodum Diagoras Melius, Theodorus Cyrenensis, Euemerus Tegeates. Deos prorsus nullos esse censuerunt. Euemerum autem Callimachus Cyrenensis in iambis suis taxat hunc in modum scribens:

> *In suburbanum delubrum confertim ite,*
> *In qua iam priscum arcum qui vinxit Iouem,*

Insolens senex improba volumina scribat.

Post tamen idem Plutarchus in libr. de Iside & Osiride *Messenium* vocat, sicuti Arnobius Clementi adstipulatus, *Agrigentinum*, Politianus ex sexto Empirico, qui & ipse hūc inter impios ponit, hoc carmē vt Timonis hliosii citat, sed deceptus quod sextus auctorē non nominauit. Theodoretus item hūc vt *Tegeatem* nominat in 3. Therapeutices, vbi de atheis agit: *Haud itaq;*, inquit, *Soli Athei, h. e. Deū negantes, habendi sunt Diagoras Milesius (Melius legendū) Cyrenaeus Theodorus Euemerusq; Tegeates, & quicunq; hos consectati sunt* Ductus est autem in errorem Gyraldus auctoritate Censorini, vbi sic vitiose legitur: *Hos sequuti elegiarii Callinus Mimnermus, Eueanerus.* vbi reponendum: *Hos sequuti Elegiaci Callinus, Minnernius, Euenos, mox Archilochus &c* Fuit enim *Euenus* Elegiographus. Duos enim hoc nomine poetas elegiographos commemorat Suidas. εὔηνος (inquit) ἀναγράφεται δύο ἐλεγείων ποιηταί, ἀμφοτέρους πάριους Leguntur autem Eueni titulo complures versus elegiaci, tum apud Stobaeum & Epigrammatum scriptores, tum etiam reliquos gnomologos. Ex quibus illud est decantatissimum carmen, quod imitatus Ouidius est, vt ostendit Politianus, quod hodieque in Graecorum epigrammatum farragine sic ἀπ᾽ αὐτ᾽ ἀπόδωσιν legitur.

CAPVT II.

Loca alia in eodem Censorino castigata, & pro follis, Phrynis *legendum, quid* φρύνις, *tum de* Pollete vate.

IN eodem Censorino locus est alter deprauatior in hunc modū: Quae species cum iam displiceret, & integra breuior diceretur, magnitudine Pindari asserta est, qui etiam libros innumeris modis edidit Hos sequuti Musici Timotheus & Pōdos & Hypericles, & Follis, & clarissimus cum peritia, tum eloquentia Aristoxenus, modulati prolimen cantus. Quem mēdosissimum locum ita opinor legēdum: *Hos sequuti Musici, Timotheus, Philoxenus, Melanippides & Phrynis, & clarissimus, tum peritia, tum eloquentia Aristoxenus, modulati primū cantus.* Et fuit, cum loco *Philoxeni* legendum censuerim *Terpandrus.* Sed omnibus perpensis vidi *Terpandrum* in eum numerū non posse referri, vtpote qui teste Athenaeo Hesiodi pronepos, & Lycurgi tēporibus fuerit, & sic 40. amplius Olympiadibus Pindarum prçcesserit: cū Censorinus hic loquatur de iis, qui Archilochum, Simonidem, Eupolin, Alcmana, Telesillā & Pindarum sequuti sunt. Nam vetūstissimi poetarū heroici fuere, quorum poemata certis legibus modorū Terpander & reliqui vetustiores Musici decantarunt. Sequuti inde Lyrici, qui minutiores magisq; varios modos canerent, quod cum reprehensioni esset obnoxium, Pindari auctoritate factū, vt demum decorū id esset. Hos sequuti Dithyrambici, qui iidē & Musici erant, omnē Musicę virili-

virilitatem fregerunt, proq; corruptoribus Musicæ habiti sunt cuiusmodi fuere ii, quos modo memorauimus, Timotheus, Philoxenus, Phrynis, & Melanippides; qui non aliorum carmine, sed suos multiflexiles modos dithyrambicos tibia citharaue cecinerũt, quos incessit Musica apud Pherecratẽ, aitq; se ab his distortã, effœminatã & dissolutam, sicut plurib. versibus, quos in Musica sua refert Plutarchus, deplorat. Ceterũ vt quis iste Phrynis sit, clarius elucescat, Suidas & Aristophanis interpres hęc de eo commemorant: φρύνις κιθαρῳδὸς μιτυληναῖος, ὃς ἐδόκει πρῶτος κιθαρίσαι παρ' ἀθηναίοις, καὶ νικῆσαι παναθηναίᾳ ἐπὶ καλλίου. ἦν δὲ ἀριστοκλείδου μαθητής, ὁ δὲ ἀριστοκλείδης τὸ γένος ἦν ἀπὸ τερπάνδρου, ἤκμαζε δὲ ἐν τῇ ἑλλάδι κατὰ τὰ μηδικὰ εὐδόκιμος κιθαριστής. παραλαβὼν δὲ τὴν φρύνιν αὐλῳδοῦντα κιθαρίζειν ἐδίδαξεν. Ἴστρος δὲ ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις μελοποιοῖς τὸν φρύνιν λέσβιον φησὶ κάνωπος υἱόν. τοῦτον ἱέρωνος τοῦ τυράννου μάγειρον ὄντα, δοθῆναι σὺν ἄλλοις πολλοῖς ἀριστοκλείδῃ. τοῦτο δὲ χλεύῃ ἔοικεν. εἰ γὰρ ἦν γεγονὼς δοῦλος καὶ μάγειρος ἱέρωνος, οὐκ ἂν ἐσιώπων οἱ κωμικοὶ πολλάκις αὐτοῦ μεμνημένοι ἐφ' οἷς ἐκαινούργησε, καταλκάσας τὴν ᾠδὴν παρὰ τὸ ἀρχαῖον. Id est: *Phrygius Cytharœdus Mitylenæus, qui videtur primus apud Athenienses cithara cecinisse, & vicisse Panathenais Callia principatu. fuit autem discipulus Aristoclidis. Aristoclides autem genus duxit a Tirpandro. floruit autem in Græcia Medicis temporibus, probatus admodum cytharista. Excipiens autem Phrynin tibiis canentem, cithara vti docuit. Ister vero in Melopœis inscripto libro, Phryum Lesbium fuisse Canopi filium tradit, hunc cum Hieronis Tyranni coquus esset, donasse cum aliis multis ipsi Aristoclidi.* Sed hæc nugis similia videntur. Non enim hoc tacuissent Comici, huius crebro mentionem facientes; ob ea quæ in Musicam noua introduxit deformans cantum a prisco more. Quocirca sugillatur, vt diximus a Pherecrate:

φρύνις δ' ἴδιον στρόβιλον ἐμβαλών τινα
κάμπτων με καὶ στρέφων, ὅλην διέφθορεν
πέντε χορδαῖς δώδεκ' ἁρμονίας ἔχων,
ἀλλ' οὖν ἔμοιγε χ' οὗτος ἦν ἀποχρῶν ἀνήρ.
εἰ γάρ τι κἀξήμαρτεν, αὖθις ἀνέλαβεν, Id est:

Phrynis proprium tormentum iniiciens quoddam,
Incuruans me & inuertens totam corrupit,
Quinque chordis duodecim harmonias habens
Et quidem me sic abutitur vir.
Quod si quid vani sit rursum resumit.

Et Aristophanes in Nebulis.

εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ' ἢ κάμψειέ τινα καμπήν,
οἵας οἱ νῦν τὰς κατὰ Φρῦνιν ταύτας τὰς δυσκολοκάμπτους. Hoc est.
Si quis prauo more vti, & inflectere quandam flexionem.
Quales nũc hi secundũ Phrynim, huiusmodi difficulter flexiles
Trineris percussus, multas veluti Musas disparere faciens.

Quin & Philoxenum, & alios dithyrambicos insectatur, quod Cyclium chorum, & multiplicis musicæ inflexiones introduxerint corruptelas illas, numerorum variationes Musicę arbitrantes tum quod monstrosis verborum compositionibus vterentur & tumidis. Porro nos *Phrynis* substituimus, olim *pelles* legebamus, sed hic vates, non Musicus fuit, de quo Suidas in dictione σύμβολον. σύμβολον, inquit, οἰωνισμὸς σημεῖον μάντευμα λέγεται δὲ καὶ Μελάμποδος ἢ Πόλλητος ἴδιον· οὗτοι γὰρ ἦσαν μαντικῶν εἰδήμονες. id est: symbolum est augurium, signum vaticinatio. Dicitur enim tum Melampedis, tum Pelletis indigere, hi enim fuere diuinandi periti. Meminit & Marinus Neapolitanus in vita Procli præceptoris sui, de illius sagacitate & prudentia loquens: ἀναβαίνοντι δὲ αὐτῷ εἰς τὴν ἀκρόπολιν, προσετύγχανεν ὁ θυρωρὸς πρὸς τῇ εἰσόδῳ ἤδη τὰς κλεῖς ἐπιθήσειν μέλλων ταῖς θύραις, ὥστε καὶ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν. ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐρῶ τῶν τοῦ ἀνθρώπου ῥημάτων, ἀληθῶς εἰ μὴ ἦλθες ἔκλειον. καὶ τίς ἂν ἐδεῖτο σύμβολον τούτου σαφέστερον, καὶ οὐδὲ Πόλλητος ἢ Μελάμποδος, ἢ τῶν ὁμοίων εἰς κρίσιν δεόμενος. quæ sic vertit Georg Xylander: *Cum iam ad arcem peruenisset, ianitor adfuit ad introitum, repagula foribus obditurus, vt enim ad illum diceret (ipsius autem hominis verba referam) certe nisi venisses clausissem. Et quod potuit esse omen manifestius, quodque minus Pollete vel Melampode vel similibus egeat interpretibus.*

CAPVT III.

Ouidij carmen in Ibin de Lino clarius aliquanto expositum, inibi quot Lini, & eorum historia. Censorinus emendatus.

OVidii versus in Ibin sunt:

> *Prædaque sis illis, quibus est Latonia Delos*
> *Ante diem rapto non adeunda Thaso.*
> *Quiq; verecunda speculantem membra Dianæ,*
> *Quiq; Crotopiadem diripuere Linum.*

In quibus duobus prioribus versibus innuit, ni fallor, Thasum Deloami Apollinis sacerdotis in Delo filiũ, de quo Hygenius: *A canibus consumpti sunt; Actæon Aristæi filius, Thasus Deloami sacerdotis Apollinis filius.* Ex eo Delo nullus canis. Vnde versus ille elucescit:

Ante diem rapto non adeunda Thaso. Vbi perperam *Thraso* legitur. Tertius versus Acteonem insinuat. Vltimus Linum Apollinis & Psamatis Crotopi filiæ filium, qui inde *Crotopiades* dicitur. Ceterum quod hic puer *Linus* vocatus sit, difficulter inuenias. Cælius Placidus fabulam his verbis commemorat: *Cretopus,* inquit, *Rex Argiuus fuit, qui Apollinem Typhonis cæde pollutum expiauit, huic filia Psamathe fuit,* cum qua Apollo concubuit, e quo compressum ... edidit, quod Apollo indignanter ferens, in vindictam iniuriæ suæ iniecit monstrum, quod Cimicus occidit. Deest hic (nam commentarii mutili hic vidẽtur) *Linum, & a canibus discerptum*; quod tamen notauit Statius. Nam postquàm historiam de nato expositoque puero texuit, subdit:

—viridi

——viridi nam cespite terra
Proiectum temere, & patulo cælum ore trahentem
Dira canum rabies morsu depasta cruento.
Disiicit.——

At nec ipse Lini nomen commemorat. Historiam paucis comprehendit Pausanias lib 1. in Atticis. Psamethā aiunt sub patre Crotopo regnante apud Argiuos, ab Apolline fuisse compressam, nimioq; patris metu puerum, quem ex eo pepererat exposuisse: hūc Cares, qui ab armentis Crotopi eo venerant, dilacerarunt. Apollo Argiuorum vrbi pœnam immisit, &c. *Linum* autem hunc puerum nuncupatum fuisse idem Pausanias docet in Corinthiacis, *In Archiuorum vrbe fuisse templum Lycij Apollinis, & in eo Tumuli* (inquit) *insunt: vnum quidē Lini filij Apollinis & Psamathæ Crotopi filiæ: Alterum Lini esse perhibent, eius qui carmina conscripsit.* Sed quoniam de Lino varię sunt narrationes, omnes hic subtexam. Vnus igitur, de quo modo diximus, infantulus periit. De quo forte Statius Papinius in 5. Syluarum:

——hic vulvere cara
Coniugis, inuenit caneret quod Thracius Orpheus.
Dulce sibi sic busta Lini complexus Apollo
Non tacuit.——

Fuere præterea duo alii Lini, de quibus Pausanias in Bœoticis. Dicitur Linus hic Vraniæ filius esse, & Amphimari Neptuni filii, Musicæ autem gloria omnes & sui temporis superasse homines, & qui ante eum vixerūt: ab Apolline præterea esse occisus, cum cantu esset æqualis. Propter Lini obitum, & ad Barbarorum vsque regionem luctus peruasit, ita vt Ægyptii quoq; cantum Linum cōponerent. Vocant autem Ægyptii canticum lingua vernacula Emanerum. Ex iis autem, qui Græcis carmina ediderunt, Homerus sciens vtique Græcam esse cantilenam Lini calamitatem, in Achillis clypeo inquit Vulcanum tum alia expressisse, tum puerum citharædum, de Lino qui cantabat:

τοῖσι δ' ἐν μέσσοισι παῖς φόρμιγγι λιγείῃ
ἱμερόεν κιθάριζε λίνον ὑπὸ καλὸν ἄειδεν.

id est:

Hic puer in medio cithara resonantia fila
Pulsabat, pulcrumque Linum bene voce canebat.

Pamphus autem, qui Atheniensibus hymnos edidit antiquissimos cum dolore ob Linum ingrauesceret, Oetolinū eum vocauit. Sappho Lesbia mutuata *Oetolini* nomen ex Pamphi versibus, Adonim quoque *Oetolinum* appellauit. Thebani apud se sepultum fuisse Linum aiunt, & post Græcorum ad Chæroneam acceptam cladē, Philippum Amyntæ filium per quietem admonitum, sublata Lini ossa in Macedoniam asportasse, eundemque postea viso alio somnio, Thebas Lini ossa remisisse. Superiores tamen Homeri ver-

ſus interpres innominatus, quem alii Porphyrium, alii Didymum arbitrãtur, de Lino puero, cuius prius meminimus, interpretatur. Sic enim in 19. in Iliad. λῖνον δ' καλὸν ἄειδεν) αὐλὴ τῆς ἐπὶ λίνῳ τοῦ ἀπόλλωνος παιδὶ ᾠδῆν, ὅτε νήπιος ὢν ὑπὸ κυνῶν ποιμενικῶν διασπαραχθεὶς πρώτην ᾀσθεῖσα. Id eſt: *Pulcrumque Linum bene voce canebat*) hoc eſt, *Cantilenam de Lino Apollinis filio adhuc puero, & a paſtoritiis canibus dilacerato adprime canentem.* Sunt tamen qui hic Linon intelligant e lino chordas, vt habent idem interpres & Suidas. De tertio autem Pauſanias ita ſubdit: λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ὑπὸ θηβαίων, ὡς τοῦ λίνου τούτου ἐγένετο ὕστερον ἕτερος λῖνος καλούμενος ἰσμηνίου, καὶ ὡς ἡρακλῆς ἔτι παῖς ὢν ἀπέκτεινεν, διδάσκαλον μουσικῆς ὄντα. Id eſt. *Dicuntur item a Thebanis huiuſmodi quædam alia. Poſt Linum hunc, alium quendam Linum natum, Iſmenii nomine, eumque Muſica preceptorem, ab Hercule adhuc puero eſſe interfectum*, & proſequitur: *Carmina nec Amphimari Linus, nec qui poſt eum eſt natus, compoſuit: aut ſi qua fortaſſis fecerint, ad poſteros non peruenerunt.* Apollodorus autem in 1. Bibliothecæ, Linum hunc ab Hercule interemtum, Calliopes & Oeagri filium fuiſſe ſcribit, qui tamen (inquit) dictus Apollinis fuit. Ex Oeagro & Calliope etiam Orpheum natum contendunt. De eodem etiam Ælianus variæ hiſtoriæ tertio, cap. 32. τὸν γὰρ ἡρακλέα ὁ λῖνος, ἔτι παῖδα ὄντα κιθαρίζειν ἐπαίδευσεν. ἀμουσότερον δὲ ἁπτομένου τοῦ ὀργάνου, ἐχαλέπηνε πρὸς αὐτὸν ὁ λῖνος. ὁ δὲ ἀγανακτήσας ὁ ἡρακλῆς, τὸ πλῆκτρον τοῦ λίνου καθίκετο, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. i. *Herculem puerum adhuc Linus fidibus canere docuit. Verũ cum imperitius inſtrumentum tangeret, increpauit illum Linus. At Hercules incenſus ira, plectro Linum percuſſum interemit.* Auctor item eius rei Diodorus Siculus Bibliothecæ lib. 4. qui inſuper hoc addit, hunc Linum primũ Dioniſii geſta literis Pelaſgis ediđiſſe, quibus & Orpheus vſus eſt, & Pronopidas Homeri magiſter. Huius præter Herculẽ tam male de ſe meritũ, fuere diſcipuli Thamyris & Orpheus. Ad hiſtoriam aũt Herculis & Lini alludit Plautus in Bacchidibus, dum Piſtoclerus dicit: *Eia nunc eſſe ego opinor Hercules, tu aũt Linus.* Eam hiſtoriam etiam cõmemorat in commentariis Muſicis Theon Alexandrinus. Priorem aũt Linum tradit Diogenes Laertius Mercurio & Vrania genitum, ſcripſiſſe autem κοσμογονίαν, h. e. mundi generationẽ: Solis item & Lunæ curſus, animalium & fructuum generationes. Hoc autem operi ſuo facit initium:

ἦν ποτέ τοι χρόνος οὗτος, ἐν ᾧ ἅμα πάντ' ἐπεφύκει. hoc eſt,
Tempus erat, quo cuncta ſimul ſunt condita quondam.

Quem ſequutus Anaxagoras, & ipſe ſimul facta omnia adſeruit, eaque mente accedente compoſita. Linum autem in Eubœa occubuiſſe, ſagitta ab Apolline percuſſum, in quem hoc exſtat Epitaphium:

ὧδε λῖνον θηβαῖον ἐδέξατο γαῖα θανόντα
μούσης οὐρανίης υἱὸν ἐϋστέφανον. hoc eſt:

Candida

Candida purpureis redimitum tempora sertis
Thebanum Vrania continet vrna Linum.

Hunc Suidas Chalcidensem fuisse ait, deq; eius natalibus dubitatū, aliis eum Apollinis & Terpsichores, aliis Amphimari & Vraniæ, aliis Mercurii & Vraniæ filium dictitantibus. λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. h. e. *Dicitur primus e Phœnicia literas ad Græcos adduxisse, tum ět doctorem literarum Herculis fuisse*, καὶ τῆς λυρικῆς μούσης πρῶτος γενέσθαι ἡγεμών, h. e. *Dux fuisse primus Lyricæ Musæ.* Deinde subdit; alterum Linum Thebanum fuisse. Significat autem *Linus* Thebanis Philosophum, Athenæus in 4. Dipnosophistarum citat Alexandrū, qui Comœdiam Linum cōposuit: in qua, ὑποτίθεται δὲ τὸν ἡρακλέα παρὰ τῷ λίνῳ παιδευόμενον καὶ κελευσθέντα ἀπὸ βιβλίων πολλῶν παρακειμένων λαβόντα ἐντυχεῖν. οὗτος δ' ὀψαρτυτικὸν λαβὼν βιβλίον ἐν χερσὶ περισπουδάστως ἐκράτει. h. e. *Introducit Herculem Linū disciplinis incumbentem præcipere e multis libris adiacentibus capere in quem primum incidisset. illum autem in manus libellum sumere de obsoniis & eduliis tractantem, quem studiose admodum Hercules euoluit.* Eius versus de numero septenario hos Eusebius in 13. præparationis Euangelicæ esse dicit:

ἑβδομάτῃ δ' ἤδη τετελεσμένα πάντα τέτυκται
ἑβδόμη ἐν ἀγαθοῖς καὶ ἑβδόμη ἐστὶ γενέθλη
ἑβδόμη. ἐν πρώτοισι, καὶ ἑβδόμη ἐστὶ τελείη.
ἑπτὰ δὲ πάντα τέτυκται ἐν οὐρανῷ ἀστερόεντι,
ἐν κύκλοισι φανέντ' ἐπιτελλομένοις ἐνιαυτοῖς.

Citat autem auctorem Aristobolum Iudæum, qui hos versus in libro ad Ptolemæum commemorauit. Vertit autem sic Georgius Trapezuntius:

Septima cum venit lux cuncta absoluere cœpit,
Omnipotens pater, inq; bonis est septima & ipsa.
Est etiam rerum cunctarum septima origo.
Septima prima eadem perfecta & septima septem
Vnde etiam cœlum stellis errantibus altum
Voluitur, & circlis totidem circum vndiq; fertur.

Inuenit Linus etiam Doricos modos, & lychonon mediam citharæ chordam nuncupauit: quam cytharæ additam a Musis ferunt. Censorinus: *hanc excepisse intensionem Linon, nimirum a graui vsque ad Lichanon, quem quidam Apollinis tradunt, & Nymphæ Parnietæ Chrysthenidi reliquisse, ab ea adiunctum modū, qui synnemenas dicitur.* Quæ verba ita castigabis: quē quidā Apollinis filiū & Nymphę Psamathes tradunt Chrysothemidi reliquisse, ab ea adiunctum modum qui συνημμένων dicitur. Nec refert, q̄ hic Psamathes filius paruus interiisse credatur, cum auctores hos tres Linos, & de his historias cōfundant. Crysothemis autem Carmanoris filius Cretensis, fuit primo statuarius, deinde Musicus, qui antiquissimo certamine Delphico, in Apollinē hymno cōposito vicit. Hesychius

Linum cantionis genus esse dicit, secundum (inquit) quosdam ἀπὸ τοῦ κλώστου λίνου, hoc est, a conglomerato Lino Theodoretus in 2. Therapeutices, Linum Troianis temporibus fuisse dicit. Heraclides Ponticus tradit, Linum Euboeensem lamentationes & fletus carmine condidisse. Linum tamen Virgilius Apollinis filium asseuerat:

Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo.

Organa Hydraulica cuiusmodi fuerint, & eorundem inuentor, tum qualem congruentiam similitudinemque habuerint cum iis organis, quibus nunc in templis vtimur, & quamdiu ea videantur in vsu fuisse, quæ nunc pneumataulica organa dici possunt follibus prægrandibus inflata, ortæne sint ex Hydraulicis, an eadem ipsa.

CAPVT IV.

Reliqua desiderantur foliis aliquot in autographo excisis.

Digitized by Google

Digitized by Google